
31.9.H.8.
I
VLYSSIS ALDROVANDI
PHILOSOPHI ET MEDICI
BONONIENSIS
ORNITHOLOGIAE
TOMVS ALTER
AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM
ALEXANDRVM PERETTVM
S.R.E. CARD. MONTALTVM
Vicecancellarium, & Bononiae
LEGATVM
CVM INDICE
COPIOSISSIMO
VARIARVM
SINGVLARVM



ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

ALEXANDRO PERETTO,

S. R. E. Cardin. Montalto, Vicecancellario & Bononiæ Legato

VLYSSES ALDROVANDVS. S. P. D.



IX primùm liberalia studia Cardinalis amplissime primoribus labris gustare, atque extremis (vt dicunt) digitis attingere cœperam, cùm antiquissimum illud Græcorum oraculum, εἰδὲν γλύκυτερον ἢ πάν εἰδέναι, mihi tãquam vnicum scopum duxi ante oculos proponendum; non quò omnia vnquam me scire posse mihi persuaderem; neq; enim id humanarum virium est, verùm quò ardentiùs omnes neruos in discendo contenderem. Quare curis negocijsque omnibus alijs posthabitis, totum me studijs dedidi, atq; in primis elaboraui, vt optimos quosq; vetustissimos authores, qui eam doctrinę partem, quæ maiorem mihi laudem atq; animi oblectationem allatura videbatur, pertractarunt, & illustrarunt, non solùm euoluerem, sed in succum & sanguinem meum conuerterem: nullum denique industriæ, nullum impensæ, nullumvè laboris genus prætermisi, quò minus inter alias scientias in illa quæ circa res naturales versatur, quantum maximè possem, proficerem. Huiusmodi enim scientia non honorem tantummodo & gloriam, vti cæteræ aliæ, sed incredibilem insuper voluptatem atque admirationem possessoribus suis impartit. Siquidem quid sublimius, quid viro ingenuo & nobili dignius, quàm naturæ arcana rimari? quàm ea, inquam nosse studere quæ solus cognita habere videtur DEVS Omnipotens, qui ipsius naturæ author est, & cui vel ipse sapientissimus Regum Salomon hanc eandem scientiam acceptam referre solitus erat? Cùm itaque olei & operæ plurimum in hoc studij genere consumpserim, nonnihilq; mihi assecutus videar, nolui quod multi facere solent, id intra proprios parietes abscondere, sed alijs etiam communicare libuit. Et quia plantas potissimùm, animalia & fossilia publicè professus sum, de omnibus ijs licet quàm doctissimè sit pertractatum, multa tamen conscripsi, suo aliquando tempore, si vita suppetat, & concedatur facultas, edenda, quæ ab alijs vel omissa vel perperam tradita fuere: nunc autem alteram Ornithologiæ meæ partem, quæ de ijs potissimum auibus agit, quæ vel in mensæ vsum cedunt, vel propter cantus sui dulcedinem

atq; suauitatem domi passim à multis aluntur, in lucem dare visum est: in quarum conscribenda historia quãtum elaborauerim, quos sumptus fecerim, aliorum esto iudicium: Eam verò Venerem satis feliciter incœptam, & hucusque protractam absoluere animus est, priusquam cætera euulgare cogitem. Neque fortassis ab re id facturus videri possim, nam cùm priorem partem beneuolis Lectoribus acceptam fuisse videam, hanc secundam longè gratiorem fore certo mihi persuadeo: siquidem perfectiora imperfectioribus præferri par est. Atqui ne vel temeritate quadam adductus, vel ingenij confidentia temerè id de opere meo iudicare videar, tuum Illustrissime Cardinalis hac præfatiuncula auxilium imploro. Etenim Amplitudinis tuæ splendor vbiq; terrarum adeo elucet, vt vel solum nomen tuum libro meo præfixum, non à culpa tantummodo me vindicet, verùm etiam contra quotquot fortè insurgere queant, maleuolos tueatur. Cæterùm quemadmodum illud summæ mihi laudi, ac decori duco, ita profectò nihil laudabilius, nihilque in quo magis gloriari queam, accidere mihi potuit, quàm inter eos abs te haberi, quos ingenti liberalitate, benignitateq; tua fouendos augendosque suscipis. Tu nimirum hanc, de qua sermo est, Ornithologiæ meç partem proprio ære monumentis mandari curasti, tu, inquam, qui solus & vnus es, vt iuues omnes, ornatosque reddas. Insignis passim ab omnibus decantatur Alexandri Magni erga Aristotelem liberalitas, sed quç si cum tua comparetur, exigua omnium iudicio æstimatur. Neque enim quis ignorat abs te illum, cui scilicet nomine respondes, animi celsitudine, magnanimitate, reque ipsa longè superari. At quid Alexandrum? cur non potius de SIXTO V. Summo Pontifice auunculo illo tuo magno loquor? Is, vt erat bonorum doctorumque amator beneficentissimus, me, cuius ei vix nomen erat notum, non solùm inter eruditos homines habere dignatus est, verùm etiam mihi in meis commodis augendis perspectam beneuolentiam præstitit. Nam cùm primùm me pro communi studiosorum vtilitate sumptus tenuissimis meis facultatibus impares facere, ab alijs intellexisset, sua sponte Senatui Bonon: me tantoperè commendauit, vt inde non mediocres fructus perceperim. Iam verò de Pontificis huius immensa liberalitate, splendoreq; ac incredibili magnificentia, doctissimorum quorumcunque virorum monumenta tum publica, tum priuata personant, immo vix aliquis est in litteris paullò notior, qui aut verbo aut scriptis non sit conatus testatum relinquere, se vnum SIXTVM QVINTVM admirari, eumq; vnum ob diuinas, inauditasq; propemodum virtutes suspicere. Sed non est quod ego in celebrandis tanti Principis laudibus elaborem, ne dum id præstare coner, rudi hoc stylo & philosophico potiùs quàm oratorio eas obscurem: hoc vnum tamen præterire nequeo Illustriss. Cardinalis, tibi tantum Pontificem obtigisse auunculum, quem omnes adeò augustè sunt venerati, vt etiam S. Rom. Eccl. hostes virtutes eius, cui maximè irascebantur, plurimum prædicarent: quæ sicut vberrimæ ac splendidissimæ fuere, ita in te earundem vbertatem ac splendorem mirificè infuderunt. Optima profectò hæreditas, vt inquit Tullius in eo libro, quem plurimi fecit Augustus, à patribus traditur liberis, omnique patrimonio præstantior, gloria virtutis, rerumque bene gestarum. Vtraque in magno illo tuo auunculo erat maxima, & nunc in te tanquam per hæreditatem illapsa elucescit, adeo vt solus & vnus ætate nostra sis, in cuius celebrandis virtutibus plurimi plurimùm insudent. Alexandro Macedoni, vt testatur vetus historia, cùm aliquãdo in marmoream Orphei statuam sudore plurimo madentem incidisset, sciscitanti quid sudor ille portenderet, respondere arioli plurimùm sudaturos omnes, qui illius facta vellent scriptis suis posteritati commendare. De ijs verò qui de te scribendum susceperint, quid modò di-

cturi

curi essent arioli: non sudaturos ipsos tantùm, sed vires illis etiam defuturas. Tot enim, tantæque sunt animi tui dotes, vt non modò non illustrari dicendo: verùm ne enumerando quidem percenseri queant. Ad me quod attinet, ore, cùm scriptis nequeam, collata à te in me beneficia semper prædicabo, vnum tamen quod passim in ore omnium est, hic repetam, te nimirum, qui neque Rex est, neque Pontifex, plusquam Regiam ac Pontificiam liberalitatem exercere, Reges ac Pontifices animi magnitudine, ac præstantia longè vincere. Leo antiquissimum nobilitatis atq; claritatis symbolum est: is tibi felicissimo equidem augurio pro ornamento obtigit. Generosum Græcia prædicat Achillem; non quod pro insigni haberet Leonem, sed quia cùm aliquando matri eius lac deficeret, leænam infanti adhuc sugendam traderet. Tua verò magnanimitas eò maior est, quoniam te tua mater tam magnanimum absq; tali lacte procreauit, atque in testimonium futuræ indolis generosum illud animal pro signo concesserit. Cùm igitur amplissime Cardinalis tanta tua sit erga liberalia studia ac studiosos beneuolentia & liberalitas, vt etiam mihi naufragium studiorum meorum patienti, & ob id tuam clementiam per patronos meos inuocanti, opem atque auxilium ferre non fueris dedignatus, sed ea in me beneficia contuleris, quę magnitudine sua omnem meam expectationem vicerunt, itaque posthac optimo iure omne id quod & nunc in me est, & olim erit, (quod vt nō leue sit, etiam atq; etiam studebo) tibi vendicare poteris. Ego certè me totum & omnia mea, quæ vel in præsentia possum, aut in posterum potero, tibi sanctè & religiosè dedico. Tuo enim patrocinio & liberalitate, cùm studia mihi mea continuare adhuc licuerit, meritò equidem fructus, qui fortassis aliquando ad Rempub. & Ecclesiam est peruenturus non aspernandus tuæ Amplitudini ascribi debebit. Hæc sunt splendidiss. Cardinalis, quæ me vt alteram Ornithologiæ meæ partem tibi offerrem, impulerunt. Spero etiam me tibi hac ratione grati animi officium præstiturum, teque hoc licet exiguum munusculum clementi ac hilari fronte accepturum. DEVS te Reipubl. Christianæ sanctæque suæ Ecclesiæ quàm diutissimè incolumem seruet.



Ioannes Cornelius VVtervverius Batauus D. M.
Candidis Lectoribus. S. P. D.



VAM gloriam, quodque nomen Vlysses Aldrouandus Philosophus & Medicus præ cæteris toto orbe celeberrimus cùm publicè Aristotelem, Theophrastum, Dioscoridem ac Galenum maximo cum audientium stupore, declarando, tùm in horto publico ac domi suæ priuatim fossilia, animalia ac plantas demonstrando, (his enim omnibus Musæum vberrimè instructum habet) & sua cuique nomina atque naturam indicando sibi acquisiuerit, nulli non notum est. (Legit autem publicè in hoc almo Bonon: Gymnasio annis quadraginta octo.) Iam verò non exiguum gloriæ nominique suo adiecit ornamentum, quando vobis auium historiam tam exactè tradit, vt nihil planè possitis amplius desiderare. Etenim præter cuiusque auis synonymiam, & naturam, cætera quoque, quæ ex hac depromi possunt; qualia sunt symbola hieroglyphica, mystica, moralia, apologi, historica, vsus in cibis & medicina, fideliter ex optimis scriptoribus elegantissimo ordine atque methodo adducit: quamobrem quidem Philosophis ea in primis ac Medicis vtilissima est, ac necessaria, necnon Theologis, & iurisperitis, & cuiuscunque etiam alterius facultatis studiosis: quemadmodum ipse author in prolegomenis prioris tomi pulcherrimè demonstrauit. De herbarùm viribus multi hactenus egerunt præstantissimi viri, easque iconibus illustrarunt, sed aues Petrus Bellonius & Ornithologus tantùm: ad quas diligentissimus ac indefessus Vlysses Aldrouandus plurimas maximo sumptu comparatas addidit: quas quia simul cum historia vobis non ingratas esse vidit, suo pòst tempore plantarum etiam plurimarum nulli adhuc cognitarum, necnon exāguium, piscium, quadrupedum, rerumque inanimatarum icones ac historiam dabit. Vos interim Valete, & tanto Viro Nestoreos mecum annos augureminí, vt quæ omnia ad communem studiosorum vtilitatem parat, tandem possit parturire. Iterum valete. Bononiæ. Die 25. Mensis Iulij. 1600.

AD

AD ALEXANDRVM PERETTVM

S. R. E. Vicecancellarium, Cardinalem Montaltum, Principem meritißimum, Sixti Quinti Pontif. ter max. nepotem, Bononiæq; secundò Legatum.

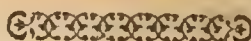
IN HISTORIAM DE AVIBVS VLYSSIS ALDROVANDI Bonon: Philosophi & Medici in Bonon. Gymnasio præclarißimi, præceptorisque amantißimi,

IVLII TASSONI VINEOLENSIS PATRICII, *CIVISQVE ET PHILOSOPHI BONON:*

CARMEN.



Maxime Alexander, Mecænas summe virorum,
Qui semper vigilant artibus ingenuis.
Alter Aristoteles ecce Aldrouandus Vlysses,
Plinius ac alter, par & vtrisque valens:
Hic ortus auium, species, scribitque figuras,
Ingenium, vires, mystica, symbolica,
Signa hieroglyphica, atque arcana altißima rerum
Hactenus haud vllis nota & aperta viris.
Queis capi & insidijs valeant, quæve esca sit illis,
Quis medicis vsus: nil cupi in arte potest.
Historia his libris Pauonum traditur, atque
Gallorum; & Scythici Phasidis alituum:
Tota Columbarum, naturaque Hirundinis, atque
Perdicum his agitur, quæ latuere prius.
Ac vt dulcisonos Philomela emittere cantus
Vel quæuis similis garrula sueuit auis.
Et quæ quisque legens ex se cognoscet, Vlysßi
Et magno magnæ gratiæ habebit onus.
Ast vt Alexandro magno non dignior vllus
Cui daret is libros visus Aristoteli:
Sic nunc ter magno te Principe nominis huius
Aptior huic non est, cui dicet istud opus.
Qui vsque virum meritòs gaudes iuuisse labores
Et splendore fouens, oreque & ære fauens.
Ergo diu viuas Heros Montalte, patronus
Doctis, Mecænas, præsidium, atque decus.



AD VLYSSEM ALDOBRANDVM

Virum Eccellentiss.VM & doctiss.VM

CAMILLI BALDI MEDICI ET PHILOSOPHI BONON:

ODE.





ON solum Zephyri flamina præpetis
Educunt violas mollia pallidas.
Nec solum reserant lilia, & aureas
Pulchræ delicias rosæ,
Quas fundit Paphiæ filia roscida
Spinæ, per loca campi: imperiosior,
Et latè Veneris muneribus potens.
Sed promunt etiam comas
Calthæ luteolas: gramina & intyba
Herbarumque genus quodlibet humidi
Aduentum celebrant veris amabilem,
Et flore & folio nouis,
Et cum nimbiferis cornibus vberem
Replet Taurus humum; Non Philomela, seu
Sola auditur, Itym quæ gemit impia
Mater, sed minor alitum
Plebs longè omnigenis carminibus sacrum
Ver laudant, & amant, suspiciunt, colunt.
Cum primum omniscij multus honos viri
Virtúsque inclyta se extulit
Aldobrandi; homines vnanimi sono
Cœperunt pariter tollere laudibus
In cælum meritis egregium decus
Nomenque inclytum Vlyssei.
Non est quod lateat Cælicolum patrem
Nil non perspicientem intus & incute
Sol lustrat radijs flammiuomentibus
In terris opera omnia.
Mens diuina viri præterit æthera
Et falsi penetrat marmoris intima,
Rimatur nemora & viscera montium
Illam nil penitus fugit.
Iam tandem veterum vincere nobilem
Annorum seriem, inducere lumini
Antiquo tenebras occipiet suis
Aetas nostra coloribus.

Est ut

Est vt præteritum iam superet diem
Lux instans hodie, cras sapientius
Surgit; fert aliquid posterior dies
Ignotum quod erat prius.
Aldobrandi opus, atque Herculeus labor
Transacta exuperat; Non perimet dies
Non æqua adueniens huic referet. Deum
Mortem munera nesciunt.
Arguta ò vtinam Di fierem lyra,
Quæ longum residens in niueo sinu
Pulchra Melpomenes, aut Polyhymniæ
Concordi canerem modo.
Ictum ad dulcisonum pectinis aurei
Laudes non dubias & sapientiam
Eius, cui Superum scire dedit Pater
Quicquid Sol rutilus videt.
Audirent Numidæ, regnaque Persica
Audirent Rhodope, & Sarmatica niue
Candentes populi, atque Aethiopes vagos
Nili qui latices bibunt.
Aeternis fidibus carmina pangerem
Aeternum memorans, quæ arcitenens virum
Latous docuit; quæ docuit pede
Pallas sedula dextero
Quantum stellifero vertice Olympica
Superstant aliis culmina montibus
Tantum supra homines tollit ouans caput
Aldobrandus eburneum.



Ad eundem

AD EVNDEM
ROBERTI TITII I.V.D. ET BONARVM LITTERARVM PROFESSORIS PVBLICI CARMEN.



VA valet, aëreos tractus camposque patentes
Alituum, generisque hominum regna inuia visit
Mente agili satis haud vnquam celebratus Vlysses.
Quid tamen hic mirer magis, ac plaudente Camena
In cælum extollam, meritis & laudibus ornem?
Magnus Aristoteles famam voceque secutus
Incertas, primus permulta aspergere chartis
Instituit, dum naturam, moresque ferarum,
Et volucrum exequitur, perque humida regna natantum:
Inde etiam multo tandem post tempore primus
Inter Romulidas notissima fama, Secundus
Illo eodem studio captus vestigia magno
Trita sene inuasit pergens non passibus æquis.
Verùm admirandi quid præstitit alter & alter,
In quorum scriptis tot falsa & inania, totque
Incerta, obscura inuenias? vt denique nullum
Sis operæpretium facturus, tempora vitæ
Postquam longa horum consumpseris in monumentis.
Sed sint illa tamen celebri dignissima laude,
Sint cunctis numeris eadem quantumlibet apta,
Ac per me ambobus pariter sua gloria constet,
Aldrouandus eos longè superare feretur,
Cuius ab ingenio nobis arcana patescunt
Naturæ innumera obscuris immersa tenebris
Hactenus, & multum priscis incognita seclis.
Adde etiam scitè varia ornamenta subinde
Aggesta hinc atque hinc, & passim intersita chartis
Nil non iucundum, nil vtile sepositumque,
Siue penes Graios, seu mauis fortè Latinos,
Siue Arabas, seu Germanos, seu denique Iberos,
Et quascunque vagus collustrat lampade Titan
Ignotas gentes aduerso cardine mundi,
Inuenias, quod non hæc vita digna perenni
Protinus egregiè tibi docta volumina pandant;
Hæc veluti ludens nobis modo præbet Vlysses,
Quæ cito complura, ac longè maiora sequentur.
Sic fera paulatim tentantur prælia, donec
In campo totis concurritur vndique turmis.
Non aliter tenui secum sibi voce canentes
Excursus aliquos meditantur, deinde sonoros
Expromunt subito toto de pectore cantus.
Hoc sperare iubet nos & bene cognita virtus;
Atque amor in cunctos, quo fertur clarus Vlysses;
Additur ingenio, ac studio pulcherrima cura
Egregij Iuuenis, sacro qui murice frontem
Euinctus Musas & doctæ Palladis artes
Promouet vsque volens & præmia digna ministrat.
O tibi magne Senex in longum vita superstit,
Et liceat Pylij contingere Nestoris annos.

Ad eundem

Ad eundem
Iulij Signij I. V. D.

ALdobrande, tibi Macedo dux fulget vt alter,
Magnus Alexander præſidium, atque decus.
Auſpice iam promas immenſa volumina tanto;
Sicq; Stagirites tu quoque magnus eris.

Eiuſdem ad eundem.

LEgiſti tam multa, tibi, Aldobrande, vacaſſe
Vt ſcriptis mandare aliquid miremur, Vlyſſes.
Scripſiſti tam multa, ætas vt poſtera quenquam
Vix audis tam multa oculis percurrere credat.



Ad eundem
Alexandri Calderonij.

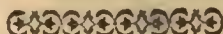


Onginquas peragraſſe oras canit inclyta fama,
Quem lentum gemuit Penelopea virum.
Quin maria & latebras omnes: at carcere clauſus
Cæco, Dædalea neſcit abire via:
Cuncta ſed hæc miro te perſtrinxiſſe labore,
Aldrouande, tuum nobile monſtrat opus.
Quotquot enim volucres ſpatioſus ſuſtinet aër
Explicat, & tellus, quicquid & vnda ferunt.
Iure igitur tantùm haud priſcus diceris Vlyſſes,
E Stagira penetras, ſed quod & aſtra iubar.

Eiuſdem ad eundem.



Bſtrupuit ſæclum ſi priſcum in littore Cretæ
Vincula præclarus dum fugit arcta faber;
Dum Laertiades obit orbem, ardentior vſque
Pellæus iuuenis dum petit ima freti;
Quid faceret, ſi te nunc, Aldrouande, videret
Complexum exculta cuncta fuiſſe manu?
Aera nimirum, mare, terram, atque æthera, Ditis
Quin loca, fulgenteis cælituumq; domos.



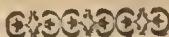
Ad eundem
Io: Corn: VVtervverij Bataui Medic. Doct.



ON oculos adeo delectat Phasidis ales,
Pauoq; dum picta pandit spectacula caudæ,
Non tam grata gulæ, aut auido sapit esca palato
Attagen, & Turdus, Perdixq; aut rara Lagopus;
Nec tam dulce sonat, lugubri dum mæsta querela
Concinit vmbrosi Philomela in sepibus horti:
Quàm iuuat iste liber, cuius dulcedine captus
Magnus Alexander, sacri spes alta Senatus,
Ne quid et tetra voceat rubigine liuor,
Esse suo iussit semper sub numine tuas,
Quas ibi Felsineus volucres conclusit Vlysses.
Quare agite, ò tanto Proceri persoluite grates
Turba auium, suaues queis contigit edere voces
Illius & nomen cantu celebrate perenni,
Quà Sol exoritur, quà se demittit in vndas.

Eiusdem ad Cardinalem Montaltum:

M*Agne Perette tuas laudes atque inclyta facta*
Senserat Eous, senserat Hesperius:
Vt quoque iam fias fama super æthera notus,
Sublimem volucrum cantus ad astra feret.



Ad eundem Carmen
Io: Antonij Confredi Genuensis Phil. & M. D.



Ldobrande volat totum tua fama per orbem,
Et resonat nomen qualibet ora tuum.
Quid mirum? Aeria pennas tribuere volucres,
Et memores vario te cecinere sono.
Cætera si dederis, tibi quæ monumenta supersunt,
Ampla quibus vix est bibliotheca satis.
Te pecudes ipsa pariter, mutiq; loquentur
Quos æquor pisces, quos lacus omnis alit.
Quin quoque te lapides, ærisq; aurisq; metalla,
Te prata & campi, te nemus omne canet.
Te celebrem reddet, quicquid fert Dedala tellus,
Quidque aër liquidus, quicquid & æquor habet.
Perge age, tuncq; tua interitura encomia crede,
Exitium rebus cùm feret vna dies.

Eiusdem

Eiusdem ad librum.



IA agite, ò volucres MONTEM properetis in ALTVM
Sidera qui celso vertice summa ferit.
Illic certa quies fuerit, via tutaq; vobis,
Illic Dij faciles prospera cuncta dabunt.
Nullus ibi Accipiter, nullus turbabit inertes
Aut Falco, aut dirus Miluius, aut Aquila.
Nulla ibi prætendet male cautis illita viscum
Arbor, & insidias retia nulla struent.
Sed Pyrus ingentes quæ tollit in æthera ramos,
Perpetua æterno tempore fronde virens,
Accipiet tutas vmbroso tegmine, ne vos
Aut sol, aut pluuia, aut querquera lædat hyems.
Vester erit custos rostro metuendus & vngue
Effera quem metuit bellua quæque, leo.
Insuper aspiciet læto vos lumine sidus,
Cui mala vis potis est pellere cuncta procul.
Sed iam iam celeri vos illuc ferte volatu,
Cur tanta in cœtu pennipotente mora?



Iulij Cæsaris Vellj Bononien. dialogus.

Amicus. Vlysses:



A. *ERA per liquidum quis te deuexit Vlysses*
Per valles, ripas, per nemora, atque domos,
V. *Intima quò nostas quaq; extera, quaq; volantum?*
Præstitit ingenium, lectio, sedulitas.
A. *Quis docuit nitidis istæc te intexere chartis*
Tam bene, tam doctè, dic age? V. nempe Deus.
A. *Quis verò finis, quòd tot, quòd tanta tulisti?*
V. *Et iussisse fuit, & placuisse puta.*
A. *Voti compos eris, clamat iam doctus, Vlyssis*
Omnibus est alijs dignior historia.
Vtque opus à cunctis omni laudabitur æuo,
Sic Aldobrandi fama perennis erit.



In Orni-

In Ornithol. Illuſt. & Excell. Vlyſsis Aldrou.

PAVLI LAZARII BON: EPIGRAMMA.



VISA prius fuerat natura effundere ſummos
Conatus varias alituum in ſpecies,
Mirus at Interpres, quàm longè victor Vlyſſes
Naturæ fines quàm bene tranſiliit?
Nam tractus ſuperans, vel quo prædiues arenas
Ganges agit, vel vbi Nilus inaurat humum,
Internas volucrum cauſas rimatus & vſum,
Cærula ſeu puppis flumina more ſecent,
Præpetibus liquidum ſeu tranent aëra pennis,
Seu campos malint degere per virides,
Atque opus hoc tanta mirabile prodidit arte
In vulgus, tanto prodidit ingenio,
Vt mirata parens hominis natura peracre
Ingenium, hoc vnum laudet Vlyſſis opus.

Eiuſdem ad Lectorem Exaſticon.



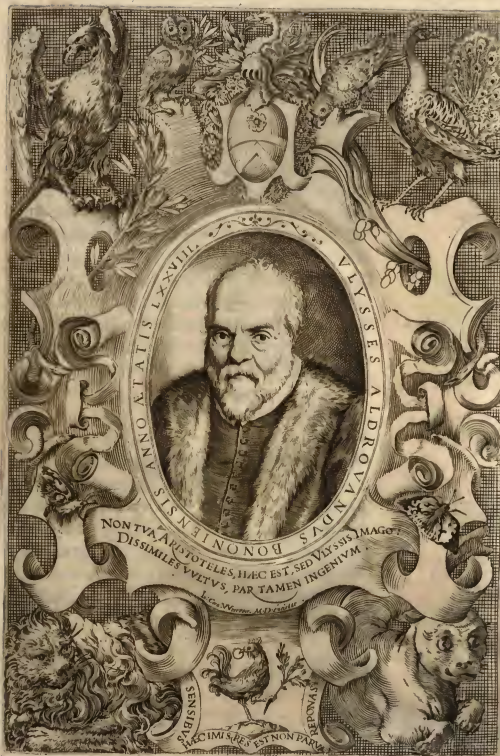
QVAE miranda opere in tanto miraris, amica
Vis ſuperum humano, lector, ab ore dedit,
Remigio nec enim volucrum ſublimis Vlyſſes
Aetherea, ſed ope eſt raptus ad vſque polum.
Hinc igitur diuina licet perdiſcere, miro
Ordine quæ mira cum grauitate micant.

Hannibalis Pagani Reglenſis ad Lectorem Carmen.



FORTÈ putas librum te cernere candide lector?
Falleris. Hæc docti ſunt magna auiaria Vlyſſis,
Qualia non præſens, non ætas iactet auorum.
Phaſidis hic auis, hic depicto corpore Pauo
Mille trahunt varios aduerſo Sole colores,
Hic Gallina vagum ſequitur laſciua maritum:
Aut fœtus teneros fouet. Hic ſublimia vitat,
Dum timet antiqui Perdix diſcrimina fati.
Hic epulis ornant lautis conuiuia Turdus,
Attagen, & pingui Coturnix tarda ſagina.
Hinc Veneri ſacræ, iunctaq; in amore Columbæ
Oſcula congeminant: & ſicco in ſtipite Turtur
Coniugis amiſſi veteres ſuſpirat amores:
Hic manibus Progne pectus ſignata cruentis,
Nidum ponit Itys lachrymans ſua funera: quando
Parte alia ſcelus inceſti fles Thereos, atque
Aſſidue queritur lingua Philomela rapinam.
Multaq; præterea colit ampla hæc clauſtra volucrum
Turba, ſed haud noſtris leuibus referenda cicutis.

CATALOGVS

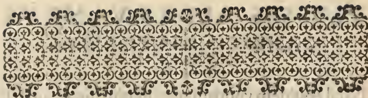

VLYSSES ALDROVANDVS BONONIENSIS ANNO ÆTATIS LXXVIII.
NON TVA, ARISTOTELES, HÆC EST, SED VLYSSIS IMAGO:
DISSIMILES VVLTVS, PAR TAMEN INGENIUM.
SENSIBUS HÆC IMIS, RES EST NON PARVA, REPONAS.



VLYSSES ALDROVANDVS CANDIDIS LECTORIBVS S. P. D.

Nihil equidem vnquam mihi gratius fuit, quàm rei publicæ litterariæ prodesse, præsertim in dilucidandis ipsius Naturæ arcanis; de quibus cùm plurima cõscripserim, & iconibus etiam illustrauerim cum omnium penè bonorum meorum cùm paternorũ, tùm mea industria acquisitorum dispendio, & eorum quoq; quæ ab Illustriss. Cardinale Montalto Mœcenate meo, Sereniss. Vrbini Duce, Præclariss. Senatu nostro, atq; à Reuerendiss. Episcopo Maioricense, Io: Baptista Campegio, mihi liberaliter elargita fuere; cùmq; ad ea in publicum edenda vires desint, quarundam saltem mearum lucubrationum Catalogum hoc loco recensebo, vt quis alius Illustri loco natus, atq; huiusce scientiæ cultor pro suo arbitratu aliquã ex ijs præsertim, quæ iconibus insigniuntur, in quibus maximos feci sumptus, seligat, suisq; sumptibus, postquam ipse non possum, in tutelam suam suscipiat, suisque auspicijs prælo committat. Quod si quis fecerit, vt facturum confido, non mihi tantùm, sed vniuersæ reip. litterariæ gratificabitur, & non minorem hinc, quàm ex magna aliqua re gloriam & laudem consequetur.

Valete.



CATALOGVS OPERVM VLYSSIS ALDROVANDI

De rebus naturalibus, ac alijs scientijs, quorum alia iconibus insigniuntur, alia non.

CVM ICONIBVS.



Ornithologia siue de historia auium tomus primus, editus, & Clementi Octauo Pontifici Maximo dicatus.

Eiusdem Ornithologiæ tomus secundus ad Illustrissimum, ac Reuerendissimum Cardinalem Montaltum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Vicecancellarium.

Eiusdem Ornithologiæ tomus tertius manuscriptus, in quo agitur de Auibus aquaticis, & quæ prope aquas degunt, item de ignotis, & peregrinis.

Specimen generale omnium rerum animatarum, & inanimatarum, quæ in nostro Musæo ad viuum ab oculos ponuntur, pro maiori parte à nullo descripta, nec in lucem edita.

De Meteoris, seu impressionibus in aere genitis, de fossilibus & alys inanimatis omnis generis tam naturalibus, quàm artificialibus, & quæ habent figuram determinatam, vel luxu naturæ, vel casu, volumen vnum.

De Animalibus exanguibus historia in varios libros digesta. Et primo

De Insectis apodibus, & pedatis, quæ posteriora in alata, & alis carentia diuiduntur. Alata rursus in alas detectis habentia, analitra dicta; & in cooperta habentia, quæ coleoptera vocantur, seu vaginipennia.

Item de Crustaceis siue malacostracis, vt astacis, seu gammaris, de cancrorum differentijs, de locustis, & squillis.

Item de Malachijs seu mollibus, vt polypo, sepia, sepiola, & huiusmodi.

Item de Zoophytis, siue plantanimalibus, vt lepadibus, patelis dictis, & pyro marino.

De animalibus sanguineis volumina quinque, quorum primum est

De Quadrupedibus viuiparis in plures libros diuisum, vbi agitur de Digitatis, vt sunt Leones, Canes, & huiusmodi, & de Bisulcis, cuiusmodi sunt Boues, Capræ, & cætera id genus, & de Solipedibus, vt sunt equi, asini, & similia.

Secundum de Quadrupedibus ouiparis, vt sunt Lacertorum genera, Salamandra, Crocodili, & Testudines.

Tertium de Serpentibus.

Quartum

Quartum de aquatilibus sanguineis, nempe de piscibus squamosis, leui cute contectis, Cartilagineis, id est aspera cute tectis, vt sunt pastinaca marina & raia, vel passerinæ speciei, qui psitodes appellantur, Item de cetaceis, de Cetis, vti de balenis, pistricibus, & Orcis. Item de beluis marinis.

Quintum de Hominis natura, & de monstris, quorum liber primus est de ijs, quæ fiunt ex excessu, & defectu materiæ: Secundus, quæ ex coitu diuersæ speciei. Tertius de ijs, quæ ex imaginatione. Quartus & vltimus de ijs, quorum ratio reddi non potest, sed à causa cælesti fiunt.

De Plantis volumen vnum in sex libros distinctum quorum

Primus est de arborum generibus.

Secundus de fruticibus.

Tertius de Subfruticibus.

Quartus de Herbis communi nomine dictis.

Quintus de frugibus, nempe de leguminibus, & triticeis.

Sextus de Herbis imperfectis.

Opera varia sine iconibus.

De Admirandis volumen in plures libros distinctum.

Obseruationes omnium rerum naturalium, nempe fossilium, plantarum, & animalium, prout in diuersis locis nascuntur, opus Principibus doctisq; ac ijs præsertim, qui Musæa sua amplificare student, vtilissimum, distinctum in quatuor libros, quorum primus de ijs agit, quæ in Asia, secundus quæ in Europa, tertius quæ in Africa, quartus & vltimus, quæ in nouo orbe nascuntur.

Dictionarium omnium rerum naturalium, quarum mentio fit in omnibus Hippocratis Coi libris, nempe plantarum, animalium tam exanguium, quàm sanguineorum, & fossilium, quo in opere sparsæ illius authoris sententiæ ordine alphabetico rediguntur, & scholijs quibusdam illustrantur.

Sylua allegoriarum mysticos totius sacræ scripturæ sensus complectens, præsertim fossilium, plantarum, ac animalium.

Antidotarium omnium medicamentorum, quæ sunt in quotidiano vsu.

Elucidarium Theologicum de fossilibus, plantis & animalibus tam exanguibus, quàm sanguineis, quorum mentio fit in sacris Biblijs.

Index omnium rerum, quæ in Musæo suo collecta spectantur.

Lectiones in epitomē redactæ in libros quinque Dioscoridis Anazarbæi publicè quadraginta annis continuis in Gymnasio Bononiensi prælectæ, & in multos libros distributæ.

Epistolæ variæ, partim ipsius, partim aliorum de varijs rebus naturalibus.

De lucentibus noctu tractatus ad eximium & illustrem virum D. Camillum Paleotum Senatorem.

Pandechij Epistemonici multa volumina in omni genere scientiarum vtilissima, cùm sint tanquam loci communes omniū rerum ad historias texendas, ex assiduis nostris studijs obseruata, & in ordinem alphabeticum redacta.

Schedarum numerus infinitus assiduis studijs collectus, & in ordinem alphabeticum redactus, in quibus quamplurima variorum authorum loca aduertuntur, & dilucidantur.

Scholia varia in Aristotelem, Theophrastum, Vitruuium, & Plinium.

Petrus Bellonius Cenomanus de historia auium ex Gallico Latinus factus.

Ornithologiæ siue de auibus in genere tomi quatuor.

Commentaria in Dioscor. librum primum.

Index plantarum omnium, quas in sexdecim voluminibus diuersis temporibus exsiccatas agglutinauit.

De Acetarijs, quæ veniunt in vsum ciborum.

De Plantis odoratis & virosi odoris historia.

Theophrasti sententiæ hinc inde sparsæ in ordinem alphabeticum redactæ, & annotationibus illustratæ.

De Abrotoni veriloquio, æquiuocatione, & synonymis, & de onobrichi, seu ruta capraria, quæ maximis viribus pollet aduersus pestem, ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum Bononiæ Archiepiscopum vigilantissimum.

De vinorum varietate & natura annotationes & scholia in decimum quartum librum Plinij.

De fermento ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum.

De Monocerote siue vnicorni liber ad Excellentissimũ Iacobum Boncompagnum Ducem Soræ.

Dracologia siue de Draconibus historia ad Illustrissimum & Reuerendiss. Cardinalem S. Sixti Boncompagnum Nepotem Gregorij XIII. Summi Pontificis.

Echidnologia, siuè historia de viperis feminis, quæ sunt basis totius theriacæ Andromachi, ad Fabium Myrtium Archiepiscopum & Gubernatorem Bononiæ.

De Starione liber ad Illustrem virum Camillum Bologninum Senatorem, tunc Oratorem ad Gregorium XIII.

Syntaxis siue methodus vniuersalis & particularis omnium rerum naturalium, tàm animatarum, quàm inanimatarum ex innumeris auctoribus collecta ac in multos libros digesta, opus ad scribendum in omni scientiarum genere vtilissimum.

De Differentijs, & figuris partium præcipuarum plantarum, nempe foliorum, florum, cum eorundem coloribus, seminum fructuum, atque radicum, opus valde vtile plantarum studiosis.

Synonimia fossilium, plantarum, & animalium, in varijs linguis.

Index plantarum, & animalium depictorum, Item fossilium, quæ habent figuram determinatam, vel casu, vel naturæ luxu.

De scientiarum & artium origine.

Bibliothecarum selectarum thesaurus penes titulos in duodecim tomos distinctus ordine alphabetico, opus vtilissimum varia opera componere cupientibus.

De Cruce eiusque miraculis, & in quibus rebus naturalibus, vt fossilibus, plantis, & earum partibus, vt floribus, folijs, fructibus, radicibus, pariter & animalibus naturaliter insculpta reperiatur, libri duo conscripti idiomate Italico.

Moschologia, siue de mosco historia Illustriss. & Reuerendissimo Card. Octauio Bandino dicata, dum Bononiæ esset Vicelegatus.

Moschologia eadem trãslata ex lingua vulgari in Latinam.

Stephanologia seu de coronis historiæ libri duo, vbi non tantùm de earum diuersitate & materia agitur, verùm etiam de earundem vsu, vtilitate & origine, opus iucundum & vtilissimum omnibus naturæ scrutatoribus, in quo multa poetarum loca, tàm Græcorum, quàm Latinorum clarè enucleantur.

De Exanthematibus seu petechijs libellus ad Collegium Bononiense Philosophorum & Medicorum.

Annotationes in opera Aristotelis, vt in primum posteriorum.

In Prædicabilia Porphyrij commentarius.

Prælectiones in eadem Prædicabilia.

Paraphrasis in librum posteriorum Aristotelis.

Prælectiones publicè habitæ in primum librum Physicorum.

Prælectiones in prædicamenta Aristotelis.

Prælectiones in librum de sensu & sensato.

Prælectiones in primum librum meteororum eiusdem.

Prælectiones in decem libros Ethicorum.

Prælectiones in primum librum de cælo.

In Logicam Aristotelis Paraphrasis.

Methodi variæ de fossilibus, plantis, & animalibus.

Orationum

Orationum variarum volumen in laudem eorum, qui in Collegio nostro Philosophorum & Medicorum, dum ipse fungerer munere Vicearchidiaconi, promoti sunt.

Discorsi varij di diuerse cose naturali mãdate in diuersi tempi al Sereniss. Gran Duca Francesco Medici.

Discorso del Museo, ouer Theatro di natura, & del modo di conoscere i medicamenti incerti, all'Eccellentissimo, & Illustrissimo Signor Giacomo Boncompagno Duca di Sora.

Miscellanea varia & epistolæ de diuersis rebus ad diuersos conscriptæ, quæ simul in duo volumina redigi possunt, vt

De Causa finali plantarum libellus.

De Hortorum origine atque diuersitate, & vtilitate, adiecta descriptione horti pulcherrimi perillustris olim Dom. Pauli Poetæ Senatoris Bononiensis.

De Mensarum differentijs & triclinio libellus.

De Sycomoro ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum Archiepiscopum Bononiensem.

Quod spongiæ sint plantæ imperfectæ, non autem animalia Zoophyta.

De Papyro, & linguarum, & academiarum diuersitate libri duo.

Plantas inutiles an natura producat ad eximium virum Franciscum Bolognettum Senatorem Bononiensem.

De Farre.

De Nicotiana.

De Sandice.

De Lolio, & eius remedijs.

De Vrsi natura & facultate ad eximium, & Illustrem virum D. Ioannem Aldrouandum.

De Lamia Cetacea ad Laurentium Sorgum Epidaurensem.

De Sepa serpente ad perillustrem virum Dom. Camillum Paleottum Senatorem Bononiensem.

De Lacerta Chalcidica ad Fabritium Paduanum Foroliuiensem, Philosophum, & Medicum eximium.

De Capriasino ad Illustrissimum & Reuerendiss. Cardinalem Paleottum Bononiensem Archiepiscopum.

Anemologia siue historia de ventis ad Illustriss. Card. Paleottum.

De Aere corrigendo tempore pestis ad Illustrissimum Senatum Bononiensem.

De Caneris ad Franciscum Calceolarium Pharmacopæum ad insigne Campanæ Veronæ.

Pectinum volantium historia ad Illustrissimum virum Iacobum Sorgum Epidaurensem.

De coloribus tractatus cum suis proprijs picturis à plantarum floribus desumptis ad viuum.

De Gemmis nouem libellus ad Illustrissimum Cardinalem Paleottum.

De Sulphuris locis, vbi nascitur in varijs terrarum partibus, historia, ad amplissimum Cardinalem Bandinum Piceni Legatum.

De Numismatibus historia.

De Talentorum differentijs libellus.

Animaduersiones supra picturas monstrificas & prodigiosas ad Illustriss. Cardinalem Paleottum.

De eculeo, siue equuleo antiquorum, quod erat tormenti genus, quo torquebantur viri sancti, & alij carceribus inclusi.

De Magnete albo ad Reuer. P. Io: Antonium Auruspinam Spadinum Inquisitorem Bononiæ ordinis Prædicatorum.

Adagiorum vulgarium liber explicatus.

Quæstiones Logicæ & Physicæ variæ.

De locis topicis publicè, & methodicè declaratis.

Proconessi lapidis historia.

De Lapide Bezaar.

De Cerusa.

De Tabulis ceratis.

De Taurobolio, & criobolio.

Plauti bina loca in Captiuis & Aulularia emẽdata ad Illustrem virum D. Vincentium Pinellum.

De Vertigine libellus.

I sette peccati mortali per quali animali si possino esprimere.

Obserua-

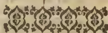
Obseruationes in Theriacam Andromachi.
Elogia virorum, qui visitarunt Musæum & scripserunt in libro eius.
Catalogus omnium virorū, qui varijs temporibus miserunt varias res naturales, nempe fossilia, plantas & animalia, nostrumq; Musæum ditarunt: de quibus omnibus in varijs historijs, prout occasio offert, mentionem facio, exhortans alios, vt si quid rari ad manus suas peruenerit, mihi communicare non dedignentur, vtilitatis publicæ studiosorum causa.
Oratio habita in Gymnasio Bononiensi coram Illustriss. Gubernatore Cæsio Episcopo Narniensi, & alijs præclaris viris, & studiosis.
Methodus breuissima de materia medica, quam perfectè callere debent medici, & pharmacopæi.
De Regulis mathematicis, littera Dominicali, aureo circulo, & in quo signo sit luna, & quot horis luceat, & de epacta & indictione.
Regulæ ad inueniendum, in quo gradu sit Sol.
De Rotulo studij Bononiensis, & ordine lecturarum & classium.
De Statuis marmoreis & areis, quæ diuersis in locis Romæ conspiciuntur cum earundem breui descriptione & historia edita Romæ anno 1556. Idiomate Italico, dum essem adhuc studiosus.



VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS

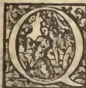
ORNITHOLOGIAE Liber Decimustertius,

QVI EST DE AVIBVS PVLVERATRICIBVS SYLVESTRIBVS.



DE PAVONE Cap. I.

ORDINIS RATIO.



QVI priores Ornithologiæ meæ libros, quos superiori anno in lucem edidi, legerint, quales non paucos fuisse confido, (quis enim vel mediocriter tantummodò eruditus Naturæ arcana, quæ quamplurima ex hac auium cognitione percipiuntur, scrutari, rimariq; non gaudeat?) eos allatas ibi à me rationes, quibus in tota auium familia rapacibus, & in his Aquilę principem locum assignaui, iam sibi optimè perspectas habere mihi persuadeo: sunt enim fermè innumeræ, ac si dicere mihi licet, validissimæ, sed quas repetere modò, ne (quod aiunt) actum agam, planè superuacaneum fore arbitror: hoc duntaxat obiter admonens, me ex communi eas Senatus Populiq; philosophici, oratorij, historici, necnon & poëtici auctoritate & consensu deprompsisse. Spontè hîc quoq; cæterarum auium omnium, quarum quàm exactissimè fieri licuit, historia ibi pertractatur, connexionem, vtpote ab ijsdem præclarissimis viris satis superq; examinatam prætereo. Quæ profectò talis existit, & talem in hocce pariter volumine polliceor, vt si vel vnicam auem suo eximas loco, omnino ordinem interrumpas. Quæ cùm ita sint, ecce aues terrestres (ita appello, quæ neque in aqua, nec circa eam degunt.) nunc sese nobis offerunt, carnium suarum saporis gratiam eximiam attestantes: & reuera vel hac sola, vt innumeras alias, quas adducere possem, rationes sileam, aquaticis citra vllam controuersiam præferendæ sunt. Etenim si aquaticarum vna est ad mensæ vsum celebris, decem ex terrestribus & sapidiores & salubriores ei opponam. Nonne splendidissimæ Pontificum, Cæsarum, Regum, Cardinalium, Ducum, aliorumq; Principum ac magnatum mensæ his exornantur? Nonne etiam prorsus ieiunæ censentur, & frigescunt, nisi Pauonibus, Phasianis, Attagenis, Perdicibus, Gallinis cùm villaticis, tùm Africanis, Columbis, Turdis, Ficedulis, Hortulanis, ac eiuscemodi quam plurimis alijs optimè instructæ fuerint? Aquaticis itaq; in tertium ac postremum Ornithologiæ nostræ tomum reiectis cum bona eorundem venia terrestrium historiam aggrediamur. At cùm triplex potissimùm earum genus sit, granivorum scilicet, bacciuorum, & ver-

Aquila cur Ornithologiæ exordium sit.

Cõnexio operis.

Aues terrestres quæ.

Aues terrestres cur aquaticis nobiliores.

Ornithologiæ tertia pars.

Auiũ terrestriũ genus triplex.

 miuorum:

Turdi laus.

Granivorarum genus triplex.

[a] L. 9. Hist. Animal. c. 49.

miuorum: graniuoras velut nobiliores alijs anteponimus, (quamuis contrà Epigrammatario inter aues Turdus, qui bacciuorus est, gloria prima vocetur, & Horatius nil melius Turdo dicat.) Secundum locum bacciuoris, tertium vermiuoris, canoris quartum ac postremum assignaturi. Cùm verò rursus graniuorarum aliæ pulueratrices sint, aliæ lotrices, aliæ pulueratrices & lotrices simul, omnesq; simul carnis suæ gratia celeberrimæ, Philosophorum principem & communem preceptorē [a] Aristotelem secuti, pulueratricibus (nam has primo loco nominat) lotrices posthabebimus. Sed audiamus præceptorem. *Mos auium est*, inquit, *vt aliæ sese in puluere voluent; aliæ sese lauent; aliæ nec puluere, neq; balneo vtantur. Sunt pulueratrices, quæ non altiuolæ, sed terræ propinquæ, vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phasiana. Lotrices nonnullæ rectiunguees, quæ circa fluuios, aut paludes, aut mare versantur. Aliæ vtrumq;, tum lauare, tum puluerare solent, vt Columbus & Passer.* Hæc ille, in quibus

Gallinā cur prius inter pulueratrices Aristo. nominet.

etiamsi inter pulueratrices Gallinam prius nominet, haud tamen id fecisse putandus est, ac si nobilior cæteris foret, vt quispiam existimare posset, at quia alijs notior, vtpote nullibi non obuia, atq; ita Alaudā Phasianæ præfert, quod alias nemo rationis particeps fecerit.

Cur à Pauone ordiatur autor.

A' pulueratricibus itaq; auspicaturus, & dignitatis ordini, prout in primo tomo feci, quoad fieri licebit, inhæsurus, in primis de syluestribus, atq; inter has de Pauone agam, subinde eodem seruato ordine domesticas subnexurus. Cur verò inter syluestres Pauonem cęteris præfeeam, rationes tot ac tantę sese mihi offerūt, vt penè eas superent, quibus Aquilæ auium reginæ in rapacium genere primas exhibui: quinimò si ipsimet Aquilæ anteponere hunc nostrum Pauonem vellem, equidem neq; ad id mihi vnquam defutura essent argumenta. Nam & antiquitas ipsa, quamuis in multis superstitiosa, in hoc tamen minus stolida, vtriusq; dignitatem inter alias aues cùm ex animi, tùm ex corporis dotibus metiens,

Pauo & Aquila adhibiti in consecrat. Imperatorum.

summum vtrique nobilitatis apicem assignauit, Aquilam velut omnium alitum regem Ioui, Pauonem ceu reginam earundē Iunoni coniugi eius & sorori dedicando. Quare etiam Imperatrices in sua apotheosi siue consecratione Pauónem, quemadmodum Aquilam Cæsares, elegerunt. Aquilam Iouis currui succesisse abundè ex veterum monumentis demonstrauimus; eundem honorem Pauoni Iuno exhibuit, teste in primis poetarum facundissimo [b] Ouidio, cùm ait:

[b] Lib. 11. Metam.

Habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum Pauonibus aëra pictis.

[c] L. 2. Eleg.

Atq; hinc passim à poëtis Iunonia ales nuncupatur, sicuti in primis ab eodem [c] Ouidio;

Explicat atq; suas ales Iunonia pennas,

[d] L. 2. Sylu.

Et à [d] Statio,

Quem non gemmatâ volucris Iunonia caudâ Vinceret.

Item à Claudiano.

Non tales volucris pandit Iunonia pennas.

Et rursus:

Traduntq; palato
Sidereas Iunonis aues, &c.

Pauonis cū animi tum corporis dotes.

Cur verò nobilissima ac regia ista volucris ei Deę, quæ cæterarum Dearum præses ac Regina habebatur, sacra fuerit, pòst suo loco abūdè docebimus, nam hic alia tractare animus est, nimirum cùm animi, tùm corporis dotes prosequi, quæ profectò tot ac tantę sunt, quot & quantæ in quouis alio auium genere, adeo vt ipsa Dea prętantiorem digniorémq; sibi alitem asciscere, etiamsi voluisset, nequiuerit. Etenim Pauo maiestatem in primis regiam, cùm graditur, præ se fert, haud aliter ac ipsamet Iuno, de cuius superbissimo incessu vulgata parœmia est, *Iunonium ingredi*, pro qua Athenæus habet βαδίζειν ἥρῳον ἐμπεπλεγμένον, id est, *incedere complicatum Iunonis sacrum*, in eos, qui haud vulgarem in eundo modum seruant, quem notat [e] Horatius inquiens: *Vt si Iunonis sacra ferret.* Cæterùm noster Pauo rationis, quam solis hominibus Deus immortalis concessit, expers quodammodo esse non videtur, vtpote qui *laudatus gemmantes* (vt [f] Plinij verbis vtar) *expandit colores, aduerso maximè Sole, quia sic fulgentiùs radiant. Simul vmbra quosdam repercussus cæteris, qui in opaco clarius micant, conchata quærit cauda, omnesq; in aceruum contrahit pennarum, quos spectari gaudet, oculos. Idem cauda annuis vicibus amissa cum folijs arborum, donec renascatur iterum cum flore, pudibundus ac mœrens quærit latebram.* Adhæc caudam eam gemmatiorem, vt ita dicam, & variam magis, quàm sunt Medorum Persarumuè vestes, quam laudatus iam extenderat, ac velut in rotæ modum versauerat, mox conspecta semel pedum suorum deformitate deponit & in aceruum quendam contrahit, imo verò quod amplius est, si à tacito, eamq; haud admirante spectetur, tunc velut irâ percitus pennas omnes, in quibus pulchritudinem suam consistere probè callet, quasq; spectari gaudet, contractis earum oculis prorsus abscondit, tanquam

Iunoniū incedere prouerbium.

[e] In Sermonibus.

Pauo rationis particeps.

[f] L. 10. c. 20

quam

quam philoſophicis dogmatibus imbutus, beneficium in inuitum non conferendum eſſe cognoſcat. Meminit huiuſce ingenij [g] Ouidius, dum canit:

Laudatas oſtendit auis Iunonia pennas,
Si tacitus ſpectes, illa recondit opes.

[g] Lib. 2. de arte amādi.

Quod ſi contrà quiſpiam ſtoliditatis eum inſimulet, quòd noctù expergefactus, quando ſeſe intueri in tenebris conſtitutum nequit, pauidè admodum exclamitet, quaſi eximiam illam pulchritudinem ſuam amiſiſſe ſeſe credat: eam ignominiam (ſi ignominia dicenda eſt, quod ego neutiquam conceſſero) facundiſſimus [h] Aelianus facilè eluit, aſſerens non modò non ignorare eum ex auibus ſe formoſiſſimum eſſe, verùm etiam vbi formæ ipſius ſita eſt pulchritudo, præclarè tenere, laudatumq; haud ſecus ac formoſum puellum, aut pulchram mulierem corporis præſtantiam bellè oſtētare, anteq; pictorum oculos ad imitandum ſe exponere, & abundè ſui depingendi copiam facere. Non itaq; media nocte vociferatur, quia pennarum ſuarum decorem perdidiſſe ſeſe exiſtimet, quemadmodum vulgus præſagiorum, quæ ab auibus docemur, ignarum ſibi falsò perſuadet, ſed quia, vt ſuo loco dicemus, temporis immutationes, ſerenitatem nempe, pluuias & ventos nobis tunc præſagiat. Neq; pariter ampliſſimam illius dignitatem minuit [i] Ariſtoteles, teterrimi criminis inuidiæ eum accuſans; nam & id Plinius, licet & ipſe parum ſibi conſtans, (qui nempe ceu ſui oblitus [k] alibi Ariſtotelis ſententiæ etiam ſubſcripſit,) diſertiſſimè ſubſequentibus grauiſſimis verbis, [l] vbi ex profeſſo de hac alite agit, negare videtur. *Ab autoribus*, inquit, *non glorioſum tantùm animal hoc traditur, ſed & maleuolum, ſicut Anſer verecundum, quoniam has quoq; quidam addiderunt notas in his, haud probatas mihi*. Si tamen Ariſtoteli, quem vt veridicum præceptorem imitari, modò fidei catholicæ non repugnet, vbiq; omnibus vſq; neruis contendimus, aſſentiendum eſt, ego tunc vitium illud Pauoni in malam partem haud vertendum eſſe dixerim. Is etenim cùm admirandam illam corporis ſui ſpeciem homines, ſicuti diximus, mirari optimè calleat, & pedes ſibi datos admodum deformes, fieri poteſt, vt deformioribus alitibus alijs, quibus tales ad obeunda eadem munera ſatis fuiſſent, pulchriores pedes inuideat: ſed excrementa ſua, ne in hominum vtilitatem cedant recondere, quod Plinius tradit, id ſanè nunquam mihi perſuadere poſſum, quin contrà illud inſigni laude dignum exiſtimo, utpote cum humanis moribus conueniens, ſi modò uerum eſt ea abſcondere. De felibus id paſſim receptum eſt: ea uerò hominibus inuidere quis dicit? omnes ne fœtore eorum humanæ nares offendantur, id facere eos uno ore proclamant. Quis amâbo niſi uecordiſſimus, non eandem in Pauone rationem aſſignet? eòq; maximè cùm hęc auis uerum quodammodo nobis munditiarum ornatuſq; ſpecimen ſit atq; exemplar. Sin rurſus quis pertinaciùs potiùs, quàm ueriùs mecum contendat, Pauonem ab ea maleuolentiæ noxa uerè purgari non poſſe, ille ſaltem inuidiam illam, quæ in hominem magis quàm in aliud quoduis animal cadit, humanum quendam affectum ſapere, ac quaſi cum homine ei communem eſſe conceſſurus fuerit, atq; ita dignitati eius potiùs, quàm ignominiæ aut dedecori aſcribendam. Sed hæc de animi dotibus, quæ equidem longè plures & maiores quàm recenſuimus, exiſtunt, dicta nunc ſufficiant: iam ſi quæ corporis ſint laudes proſequamur. Tanta in primis in hac alite pulcritudo, tanta ſpecies, vt communi autorum conſenſu auium omnium formoſiſſima ſit pronunciata. Depingit inter cæteros admirandam eius ſpeciem facetiſſimus [m] Lucianus his verbis: *Incipiente vère Pauo ad pratum aliquod accedens, quando & flores prodeunt non amabiliores modò, ſed & (vt ita dixerit quiſpiam) floridiores, & quod ad colores & tincturam attinet, liquidiores: ipſe quoq; extentis pennis, yſq; oſtenſis Soli, & ſublata cauda, eamq; vndiq; circa ſe pandens, ſpectandos exhibet, & illius flores, & ver illud pennarum, perinde vt prato ad huiuſmodi contentionem & certamen ipſum prouocante. Conuertit quippe ſeipſum & circumagit, & quaſi quandam pompam agit pulchritudinis ſua, quando videlicet etiam admirabilior apparet ad ſplendorem Solis, variantibus ſe coloribus, & paulatim in alios atq; alios tranſeuntibus, aliamq; ac nouam formoſitatis ſpeciem ſubinde recipientibus. Accidit autem hoc in circulis potiſſimùm, quot in ſummis pennis habet, quorum quemlibet quaſi quadam irides circundant. Nam qui antè areus viſus fuit, mox inclinante ſe paululum illo, aureus conſpicitur, & rurſum quod ad ſolem cæruleum apparuit, ſi ſub vmbra transferatur, viride videtur: adeo ad luminis viciſſitudinem variatur.* Hæc itaq; ille. Qui pariter alibi muſcæ encomia deſcribens, hanc, ſi quis iutenſiùs in eam oculos defigat, cùm expanſis ad ſolem alis ſeſe verberat, Pauonum inſtar variegatam eſſe inquit. Poſſim præterea quamplurium aliorum ſcriptorum de lectiſſima noſtri Pauonis ſpecie autoritates hic recenſere: at ne tanta earum congerie, quæ confuſionem potiùs, quàm doctrinam præ ſe fert, delicata legentium ingenia obruam, offendamq;, [n] Oppiani, qui in commendanda illa plurimus me herculè fuit, ſolos hoſce aureos verſus citabo.

Pauo ſtoliditatis arguitur.
[h] Lib. 5. de Animal. c. 21.
Pauo libenter depingitur.
Pauo cur media nocte clamet.
[i] Lib. 2. Hiſt. cap. 1.
Pauonē nō eſſe inuidū.
[k] Lib. 29. c. 6.
[l] Lib. 10. c. 20.
Cur excremēta celet. lib. 29. c. 6.
Feles excrementa ſua abſcōdunt, & cur.
Corporis dotes.
Pulchritudo.
[m] Lib. de domo.
Muſcæ color.
[n] Lib. 3.

Non ſecus ac ſi ales Iunonis Pauo ſuperbus
Cauda verſicolor decorum corpus obumbras;
Quo nihil ipſa Iouis prudentia & alma voluptas
Pulchrius aſpectu mortalibus antè creauit.
Non quodcunq; animal graditur, non reptile quoduis
Non quacunque vagis ales ferit aëra pennis,
Non quæ cæruleos verrunt animantia fluctus;
Pauonem forma ſuperant, ſpecieq; venuſta,
Mollia dum flabella rotas, pennaſq; coruſcas.
Ardet enim flamma permixta diſcolor ales
Sidereo glaucis alas radiantibus auro.

a Lib. 3. de Venat. Et rurſus [a] alibi:

Quippe feris tanto præſtat forma inclyta Tygris,
Quanto præcellit Pauo genus omne volantum.

b Lib. 2. de nat. rer. Addamus obſecro Oppiano comitem, philoſophum ſimul & poetam [b] Lucretium *aurea ſæcla*, hoc eſt, aurea auium genera Pauones appellantem hoc verſu:

Aurea Pauonum ridenti imbuta lepore
Sæcla.

c In Aminta Sc. 2. [c] Torquatus Taſſus, quem Homerum Hetruſcum dicere ſoleo, huiuſce alitis pulchritudinem admirans, caudæ illam, quam diximus, verſationem ſeu rotationem, pompam nuncupabat, dum ait:

Quel ch'inſegna à gli augelli il canto, e'l volo
A' peſci il nuoto, & à i montoni il cozzo,
Al toro vſar il corno, & al Pauone
Spiegar la pompa de l'occhiute piume.

Armidę cō pavo. *d Hieroſ. liberat. cant. 16.* [d] Alibi etiam Armidæ ſuæ comptum deſcribēs, admodum doctè atq; eleganter eum pompæ ornatuiq; Pauonis aſſimilat, inquiens:

Torſe in annella i crin minuti, e in eſſe
Quaſi ſmalto ſù l'or conſparſe i fiori,
E nel bel ſen le peregrine roſe
Giunſe à i natiui gigli, e'l vel compoſe.
Nè'l ſuperbo Pauon ſi vago in moſtra
Spiega la pompa de l'occhiute piume,
Nè l'iride ſi bella indora, e inoſtra
Il curuo grembo, e rugiadoſo al lume,
Ma bel ſoura ogni fregio il cinto moſtra, &c.

Specioſus profectò Phaſianus, Gallopauo pulcher, & Gallinaceus Gallus etiam non inuenuſtus eſt, multæq; aliæ forma præſtantes: at ſi cum Pauone noſtro comparentur, vel *Phaſiani pulchritudo.* pulchritudine corporis, vel animi moribus ſaltem illi cedens. Phaſiano nihil quicquam formoſius contemplari poſſumus, aue nempe ſpecioſa, & caudæ decore Pauoni nihil cedente, verùm quæ decorē eum non agnoſcat, & velut in rotā obuerſare, hominibuſq; eum videre ſatagentibus oſtendere ignoret, imo verò quem ingenij hebetudine turpiter contami- *Gallopauo* net, roſtro in terram abſcondito totum ſe latere exiſtimans. Gallopauo, quem Indicum Pauonem appellant, admodum iactabundus caudam quidem Pauonis more in orbem expandit: at vbi decor ille, vbi floridum illud pennarum ver? vbi inquam, iucundiſſimi illi verſicolores oculi, quæ omnia in Pauone conſpiciuntur? Præterea Pauo ſpecioſa criſta exornatus eſt, ille criſta caret, niſi carnoſam eam pelliculam, quam per nares iratus rubram, ac velut ſanguine tumidam à capite demittit, vt roſtro promineat, & in paſtu ita retrahit, *Gallus Gallinaceus.* vt vix videri queat, criſtam nuncupes. Gallinaceus Gallus & ipſe ſuā criſtā ſuperbire videtur, ferociſſimæ beluæ, regiq; quadrupedum Leoni pauorem ea incutiens; Verùm id occultæ ac nos latenti antipathiæ potiùs quàm illius virtuti atq; induſtriæ tribuendum eſt, quin contrà ſi quæ in eo animoſitas atq; audacia, eam continuo cum tot Gallinis coitu, & quæ ſunt vires eneruat. Cum bona itaq; harum auium venia Pauonem noſtrum tanquam pulcherrimum præferemus, quo nimirum non aliam natura elegantiorem fingere potuiſſe videtur, neq; admiratione poſthac dignus nobis Solon eſto, quem de Græciæ ſapienti- *Solonis de Pauone & Phaſ. dictū.* bus maximum Cræſo regi in regali ſolio ſedenti, diademate & purpura auroq; ſuperbo, interrogātī, nunquid ſpecioſius quicquam ſpectaſſet, reſpondiſſe ferunt, Pauones & Phaſianos venuſtiores ſibi videri, quoniam naturali ornamento decorati, non aſcititio fuco ſpectabiles

stabiles essent. [s] Hieronymus Cardanus de Pauonis cauda loquens, singulare Naturę artificium prædicat, quòd in ea tam longa ac densa plumis, tanta colorũ varietate, tanto nitore, tam selectis etiam colorum generibus album ac nigrum, quorum vnus per se tristis est, alter reliquos alios obscurat, colores deuitauerit. Noui hoc doctissimo [t] Scaligero improbari, quia si & illi colores caudæ immixti extitissent, colorum varietas maior fuisset. Non audet tamen Naturam, quæ neq; deficit vnquam in paucis, neq; abundat in multis, ob eorundem colorum defectum culpare, & quamuis Sebellinæ pelles, quæ sparsis albis pilis argentantur, aspectu sint elegantiore, vt ille ait, haud tamen earum exemplo Naturæ defectum, quem tacitè obtrudit, in caudæ huiusce alitis coloribus consequi existimem. Sed valeant; abeant, quicunq. illi sunt, Naturam culpantes; tanta equidem est varietas & splendor illorum in Pauone colorum, vt ne pictores etiam eximij, Praxiteles, Metrodorus, & à quo solo depingi magnus ille Alexander voluit, Apelles, si reuiuiscerent, imitari possent, tantum abest, vt Naturam superarent: quare rectè [u] M. Varro mihi dixisse videtur, *Pauoni Naturam forma è volucribus dedisse palmam.* [x] Plutarchus libro de repugnantijs Stoicorum de Crysippo loquens ait: *Idem cùm in opere de Natura scripsisset Naturam multa animalia pulchritudinis causa protulisse, gaudentem nimirum pulchritudine & varietate: adiecissetq; alienissimũ à ratione dictum, Pauonem ob caudam, eiusq; pulchritudinem esse creatum: rursum in libro de republica audacter insectatur eos, qui Pauones alunt, & Luscinias, tanquam contrarias legibus à conditore legum vniuersi positis leges statuens, ac Naturam subsannans, quæ studiosè tam elegantia edidisset animalia, quibus sapiens in vrbe locum non concederet.* Sanè tanta fuit in vrbibus Pauonis pręrogatiua, ut Athenis tam à viris, quàm à mulieribus studiosis eius elegantię ac pulchritudinis statuto pretio spectatus fuerit, multiq; è Lacedæmone ac Thessalia videndi causa eò confluxerint. Admittebantur autem spectaturi in nouilunijs tantùm, idq; per annos plus quàm triginta factitatum memorant, & maximum ex eo spectaculo quæstum factum fuisse: vnde mirum est quanti apud priscos illos Pauo æstimaretur, mirum etiam quanti vęniret. [y] Antiphon mille dragmis marem & femellam venditos fuisse scripsit. Aufidius Lurco HS sexagena millia nummûm, vt ait [z] Varro, Sestertiûm, vt Plinius (idem enim est teste [a] Budæo.) quotannis cepisse ex illis dicitur. *Pauonum pretia*, inquit Varro, *multi extulerunt, ita vt oua eorum denarijs veneant quinis, ipsi facilè quinquagenis, grex centenarius facilè quadraginta millia sestertia reddat, vt quidam Albutius dicebat, si in singulos ternos exigeret pullos, perfici sexagena posse.* Ad eundem penè sensum Anaxandrides apud [b] Athenæum in hæc verba, populi nimium taxãs luxum, prorumpit: *An non furiosum alere domi Pauones, cùm eorum pretio queant emi statuæ?* Reprehendit eundem luxum Strattis quidam in Pausania, & in quanto honore haberentur, pariter innuit, dum ait: *Tanti sunt hæc facienda, quanti Pauones, & alia vestra nugæ: quas domi pascitis ob pennarum pulchritudinem.* Alexandrum magnum accepimus adeò harum volucrum specie delectatum fuisse, vt visis ijs primùm apud Indos, grauissimam in eos, qui illas occiderent, pœnam constitueret. Sed & ipsos Indorum Reges, quamuis ibi etiam abundarent, propter eximiam elegantiam, Pauones cùm in suburbanis, tùm domi in hortis suis aluisse [c] Aelianus attestatur, & nostro etiamnum tempore idem factitant. Alexandrum verò, vt ad pœnam illam reuertamur, Tyberius Cęsar non solùm imitatus esse legitur, uerùm etiã voluntatem eius adimpleuisse: siquidem qui, sicuti ex Suetonio tradit [d] Alexander ab Alexandro, prætorianum militem ob subtractum è uiridario Pauonem capite multauerit. Narrat item Eustathius adeò religiosè in Lybia habitum fuisse, ut si quis lęsisset tantummodò, non impunè ferret. Atq; hęc de formę eius elegentia ac dignitate: sequitur carnis bonitas atq; prærogatiua, quæ sanè talis semper fuit, ac etiamnum existit, ut nisi magnatum, ditissimorumq; mensis nata uideatur, & inter delicatissima sumptuosissimaq; edulia à ueterum luxu habita sit. *Veniat*, inquit [e] Platina, nouus ille Apicius, *ante omnes aues ad patinam Pauo, & quoniam uiuus gloria delectatur, mortuus quoq; eiusdem sit particeps.* Carnem eius aiunt triginta annos integram incorruptamq; seruari, quòd calor compactam, exiccatamq; naturam difficulter admodum dissoluere queat, neq; rursus humorem expellere naturalem. Heliogabalus flagitiosissimus Imperatorum, qui uitam agebat omni mollitię luxuriæq; genere effeminatissimam, cui inquam, nulla uita fuit, nisi in uoluptatis nouæ exquisitissima ratione, Palatinis, vt autor est Lampridius, ingentes dapes capitibus Pauonum, & Phasianorum instructas exhibuit, & ad imitationem Apicij eorundem linguas sæpè abluguriebat. Sed primus Q. Hortensius augurali cæna Pauonem posuisse dicitur, quod protinus factum teste [f] M. Varrone tam luxuriosi, quàm seueri boni viri laudabant. Quo verò in honore caro huius alitis haberetur, ex [g] Athenæo facilè colligas, qui apud Alexidem Comicum, interlocutorem quendam negare narrat, tantum se argenti consumere potuisse, ac si Pauones (ceu

[s] *Lib. 10. de subtil.*

Natura cur album & nigrũ colorem caudæ Pauonis nõ addidit.

[t] *Exerc. 238*

Sebellinæ pelles quæ meliores.

[u] *Lib. 3. de re rust. c. 6.*

[x] *Lib. de repugn. Stoicorum.*

Pauo publicè spectat.

Pauo quanti olim venditus.

[y] *In Orat. cõtra Erasistr.*

[z] *Lib. 3. de re rust. c. 6.*

[a] *Lib. de Asse.*

[b] *Lib. 14. Deipnosophist. c. 25.*

Alex. Magnus quanti fecerit Pauones.

Indi Pauones alunt.

[c] *Lib. 13. de Animal. c. 18.*

Tyberius punit qui Pauonẽ furatus esset.

[d] *Lib. 2. Genial. dier. c. 13.*

Pauo in Lybia cultus.

Carnis præstantia.

[e] *Lib. 5. de tuenda valetudine.*

Heliogabali luxus.

Pauonem quis prim⁹ ad cibũ occiderit.

[f] *Lib. 3. de re rust. c. 6.*

[g] *Lib. 14. Deipnos. c. 26.*

Mulcaſſis Regis luxus.

Aues cur Pauonẽ pro rege nõ elegerint.

Cornicũ & Corui prudentia.

Aquila ab auibus in regẽ electa & cur.

Ordo autoris an ab aliorum ordine diuerſus.

Plinij ordo.

Bellonij ordo.

Pierij ordo.

longè pretioſiſſimas & delicatiſſimas aues) eſitaſſet. Quid? nonne hiſce etiam perditis temporibus in eodem æſtimationis culmine Pauones coluntur? cùm nempe niſi in Principum, aliorumq; opulentiſſimorum hominum epulis, iiſq; tãtummodò magnis, maximo ſumptu præparati, ſui edendi copiam præbeant? Muleaſſem Tunetanum Regem tradunt noſtri æui hiſtoriæ Pauonem vſq; adeo aromatibus mulris infarctum eſitaſſe, vt ſcutatis centum conſtiterit, odorq; fragrantiſſimus viciniam totam repleuerit, in poſterum quoq; diem perdurans. Ob has itaq; adductus rationes inter granjuoras & puluerarrices ſylueſtres nos principem locum Pauoni attribuimus, eoq; maximè, cùm & ipſaſmet aues ita feciſſe fabulæ (ſub quarum cortice ſemper inſigne aliquod latet myſterium) ſignificent. Etenim pleræq; in eligendo ſibi rege ad hanc partem inclinabant, vt Pauoni rerum ſumma committeretur: huius ſiquidem pulchritudini, ſplendori, ſublimitati, faſtuiq; planè regio regnum deberi exiſtimabant: & omnino omnes vnanimi conſenſu in hanc ſententiam pedibus iuiſſent, niſi paucæ longo rerum vſu callidę, cuiuſmodi ſunt Cornices & Corui, perpendiſſent, ſi Pauonem rebus pręfeciſſent, futurum aliquando, quod ſæpius in monarchis quibuſdam videre contigit, nimirum vt Pauo ſolo nomine ſtrepituq; Regem ageret, Aquila nihilò ſeciùs, vel ſinę populi ſuffragijs regnum gereręt: atq; ita Aquila Rex proclamata Pauoni noſtro regni gubernacula eripuit, quę ei cæteræ volucres erant tradituræ, niſi Aquilæ rapacitatem, tyrannidemq; timuiſſent. At relictis modò his fabulis, tandem videndum eſt, nunquid inſtitutus hîc ordo ab aliorum ordine diuerſus exiſtat, an idem: eundem potiùs dixerim, à quo videlicet inter veteres Plinius, Bellonius inter recentiores non videntur deflexiſſe. Ille enim ſubinde poſt traditam rapacium diurnarum, nocturnarumq;, aliarumq; peregrinarum quarundam auium hiſtoriam, mox de Pauone loquitur. Hic eidem quidem ordini inhæret, at quia aquaticas omnes, & quæ circa aquas degunt, Pauoni, granjuoriſq; cæteris præfert, nobilitatis & dignitatis ordinem, quem nos, quoad fieri licet, ſequimur, inuertit: in hoc tamen nobiſcum conuenit, quòd Pauoni in familia granjuorarum ac puluęratricum primas tribuat, quemadodum pariter Pierius Valerianus facit. Atq; hæc dę Pauonis noſtri prærogatiua dicta ſufficiant; nunc ad hiſtoriam Pauonis ſeruato pariter eodem, quem in priori operę habuimus, ordine, nos accingamus.

AEQVIVOCA.

Tetrao vbi Pauo dicatur.

[a] Exerc. 230

[b] Lib. 3. de vita Apollonij.

Piſces Pauones dicti.

Budia Piſcis.

Pſittacus Piſcis.

Turdus Piſcis.

Phycis Piſcis.

Roguau.

Lambena.

Nouacula piſcis.

Alauda Piſcis.

[c] Lib. 37. c. 11.

Taos gẽma

Pauon Locus.

Vod ut præſtemus, à nominis æquiuocatione inchoandum eſt: qua ſanè ſpecioſiſſimus noſter Pauo minimè caret. Nam in Pyrenęis montibus Tetraonem, etſi Pauoni admodum diſſimilem, de quo nos poſtea, Pauonem teſte [a] Iulio Cæſare Scaligero nuncupant. [b] Philoſtratus piſces quoſdam Pauones dici memorat, qui in Phaſide flumine, nec alibi uſpiam generentur: ita autẽ vocari, quia ipſis etiam cæruleæ ſint criſtæ, ſquamæ ueſicolores, cauda aurea, & in quamcunq; voluerint, partem uerſatilis. A Diuo Ambroſio atq; Iſidoro Hiſpalenſi etiam Pauo uel Pauus piſcis ille appellatur, quem Romæ ob colorum uarietatem Papagallo, hoc eſt, Pſittacum dicunt, Luſitani Budiam: quem piſcem non ineptè quiſpiam cum Philoſtrati piſcibus eundem eſſe iudicare poſſet, niſi uerſicolores piſces omnes Pauones uocari ab autoribus uideremus. Petrus Bellonius in Gallico ſuo de piſcibus libro Papagallum illum Romanorum, Pauonem, in latino verò Turdum appellat, & Phycin piſcem tincæ perſimilem fluuiatili, quem Maſſilienſes Roguau, Veneti promiſcuè Lambenam, Genuenſes Lagionũ, Romani, vt plurimùm Merlinum vocant, Pauonem dici teſtatur. Et Ornithologus Pauonem dici Romę tradit piſcem illum, quem ex Rondoletio ſub nomine Nouaculæ deſcribit. Poſſint item eodem nomine inſigniri, quos Alaudas Rondoletius nominat, nam & uerſicolores ſunt, & criſtam habent cæruleam, qualem Pauonibus Phaſidis Philoſtratus attribuit: in ſumma omnes, in quibus multa colorum diuerſitas conſpicitur, de quibus ſuo aliquando loco abundè dicturi ſumus. Extendit ſeſe præterea Pauonis nomen ad res inanimatas. Nam gemma quędam [c] Plinio Taos, hoc eſt, Pauo uocatur. Hanc Pauoni ſimilem eſſe ſcribit, itẽ aſpidi, vocariq; etiam Chelidoniam. Eſt & in Hirpinis locus quidam prope Tamarum fluuium, quem vulgò Pauon dicunt, ut atteſtatur Leander Albertus. Pauus ſyluæ nomen in Gallia a Lemonico urbe ferè decem milliaribus diſtans; atq; iſtac æquiuoca ſunt, quę hactenus obſeruaui.

SYNONYMA.



OMENCLATVRAM Hebraicam, quę exactè & sine vlla ambiguitate Pauoni attribui queat, vix vllam (quod noui) habemus. Synonyma verò, quæ hic adducimus, passim ex Theologis excerpsimus. רננים nomen auis esse aiunt à clamore sic dictæ, & pulchritudine vocis, aut quia clamat, & exultat in pulchritudine alarum suarum, vt Pauo, & forsan est ipse Pauo, inquit [a] Rabbi Dauid. Legitur ea vox apud Iobum, vbi inquit. Num dedisti כנף רננים נצלסה alam (pro alas) Pauonis (qua) exultauit (vel extensam secundum Rabbi Abraham Aben Hezra) aut, qua (vel potiùs quæ, nam ad pennam refertur verbum) exultat, vel Pauonum. Est enim plurale. Alij putant esse Struthiocamelos à stridore & ouatione, vel à gloria alarum, quas habet crispas, sed Pauones potius credit Sãctes Pagninus. תכיים Secundum [b] D. Hieronymum & Targhum quoq; Pauones sonat, quemadmodum & תוך Tuk, quam tamen vocem, Simiam alij interpretantur. נצלסה Neelasa quibusdam etiam Pauo est, quibusdam Gallus ferus, quibusdã Struthio. Rabbi Kimhi apud [c] Iobum exponit Ταὼς, quod est Pauo. רנן Ranan quandoq; verbum est, quandoq; nomen; cùm verbum est, cantare & vociferari significat; cùm nomen; tum alij Pauonem, alij Struthiocamelum, alij Lusciniã transferunt. הובן uel, חבן Hoben, vnde pluralis Hobanim apud Ezechielem varia apud autores denotat, vt tradit R. Kimhi, qui plurimas super huius vocis significatione opiniones recenset. Alij animal esse existimant, ex cuius ossibus tanquam ex ebore varia conficiuntur opera. Alij Elephantem vertunt. Syrus interpres reddit טווסין Tauasin, id est Pauones. Magistri quoq; Thalmundici טווסא Tauasa Pauonem vocant, vti & Arabes teste Kimhi טאווס Tauas. nomine nimirum à Græcis mutuo accepto, quibus Pauo Ταὼς dicitur, vel Ταῶν, vel Ταὸς: Atticis Ταῶς, vel, vt Tryphon apud [d] Athenæum ait, Ταὧς, vltimam syllabam circumflectentibus & aspirantibus, quod tamen [e] Seleucus improbat, quoniam aspiratio simplici nominum prolatione cum prima syllaba pronunciari velit. Dicitur autem Ταὼς eodem Athenæo testante ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν πτερῶν, id est, ab alarum extensione. [f] Antiphon Rhetor ὁ Ταῶς duabus syllabis inflectit: Attici verò cùm dicunt Ταῶνε, indicant rectum esse Ταῶν; quare & rectus pluralis etiam variat. Herodianus, vt scribit Eustathius, Ταῶν & Τυφῶν cum ijs enumerat, quæ in ων desinentia circumflectuntur, eaq; sola per ντ declinari negat, quoniam & aliam habeant terminationem, nempe Ταῶς & Τυφῶς. Vulgaribus Græcis hodierno tempore Pauo παγόνι vocatur. Sunt qui apud [g] Aristophanem Περσικὸν ὄρνιν, id est, Persicam auem, Pauonem interpretentur, alij lautissimam quamq; ita dici posse volunt, quandoquidem pretiosa omnia, quibus solus Rex vtebatur, Persica dicerentur. Apud Suidam Pauo Μηδικὸς ὄρνις appellatur, id est, Medica auis. Latini Pauonem nominant vtrumq; sexum, quemadmodum ex Columella constat, sed cum distinctione harum dictionum, masculus & fæmina. Vtriusq; exemplum ex his verbis habere potes: *Masculus Pauo*, inquit, *Gallinaceam salacitatem habet, atq; ideo quinq; fæminas desiderat:* & paulò pòst: *Fæminæ Pauones, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt.* [h] Ausonius masculum Pauum, Pauam verò fæminam vocat hoc distico:

Fæmineam in speciem se vertit masculus ales
Pauaq; de Pauo constitit ante pedes.

Sed Quoniam Iunoni Pauo sacer habebatur, itaq; passim à poëtis Iunonis auis aut ales appellatur, quemadmodum suprà demonstrauimus. Possit præterea auis picta nuncupari: nam oratio quædam Antiphontis Rhetoris teste [i] Anthenæo de Pauonibus inscripta, Pauones nullibi, sed variegatas aues sæpissimè nominat. Pauonem à voce dici scripsit [k] M. Varro: at [l] Iosephus Scaliger à Græca voce Ταὼς, quæ Aeolice Ταϝὼς dicitur, deriuat, literâ nempe Υ in P mutata, quod etymum fortassis à [m] Scaligero patre suo acceperit, qui alibi hûc gryphum de hac aue conscripsit:

Litibus ignotam tibi das vox Græca quietem,
Aeoliam tollas: reliquum tibi pascua signat:
Ast obtruncato tibi dat Carthago salutem.

Vox Græca { παῦω quietem significat: Aeoliam tollas { παω, πάσχω. Obtruncato { Auo in Pœnulo Plauti.

[a] In lib. rad.
[b] 3. Reg. 10.
Tuk.
Neelasa.
[c] Cap. 39.
Ranan.
Hoben.
[d] Lib. 9. cap. 19.
[e] Lib. 5. Græcæ cõsuetudinis.
Etymum.
[f] In lib. de Pauonib.
Παγόνι.
[g] In Auibus
Persica auis.
Medica auis.
[h] Sect. 1.
Iunonis auis.
Auis picta.
[i] Lib. 9. cap. 19.
[k] Lib. 4. de ling. Lat.
[l] In Etymol. verb. Var.
[m] In logogryphis.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Pauo an feræ naturæ.
[a] Lib. 2. de rer. diuiſ. Iuſtinianus explicatus.



NTEQVAM diuerſa Pauonum genera & differentias enodemus, prius operæpretium eſt ſcire, nunquid in feris & ſylueſtribus, an potiùs in cicuribus ac domeſticis volucribus ſint enumerandi. [a] Iuſtinianus Pauones & Columbas feræ naturæ eſſe ait, nec ad rem pertinere, quòd ex conſuetudine euolare & reuolare ſoleant, quoniam & apes idem faciant, quarum naturam ferã eſſe conſtat. Verùm dictio illa (fera) meo iudicio, & quemadmodum doctiſſimus Accurſius exponit, ita intelligenda eſt, vt eiuſmodi animantia nec prorſus domeſtica, nec prorſus etiam fera conſtituamus: fera ſcilicet, ſi domeſticis, vt ſunt Gallinæ, ijs cõparemus. Etenim Pauo, etiamſi difficulter admodum cicuretur, ſyluas tamen & deſerta, vt ſolitariæ & prorſus ſylueſtres faciunt, omnino ſpernit, quinimo hominibus conſpici, quaſi eorum conſortio gaudens, ſedulò amat. Siquidem & priſcos cicures domi aluiſſe ex Athenæo diximus, & nos quotidiè ſic eos enutrimus. Quod ad diuerſitatem Pauonum modò attinet, ea à colorum varietate potiſſimùm accipitur. Nam alios pictos, in quibus plurima colorum diuerſitas conſpicitur, quales noſtrates ſunt & Iaponenſes, qui fortè illi fuerint, quos Petrus Martyr in nouo orbe à noſtratibus diſſimiles coloribus reperiri ait, & Luſitanis pacis confirmandæ cauſa inter alia, quæ obtulerunt, munera incolas ibi donauiſſe, quorum mox ſuo loco iconem & deſcriptionem exhibebimus: alios quorũ vnus vbiq; color eſt, nõ pictos appellare poſſumus. Sunt qui mediũ inter vtroſq; locum obtinẽt, quales in terra firma reperiri aſſerunt, ventre & pectore nigris, cætera flauos: Item alios pectore & ventre flauis, cætera nigros. Pauonum verò, quos non pictos vocant, alij ſylueſtres ſunt, quales idem [b] Petrus Martyr in Curiana regione per nemora paſſim vagari, & adeo viles eſſe prodidit, vt vnico dumtaxat acu vendantur, [c] alibi in Darienis & aliorum fluminum paluſtribus inueniri prodidit: alij domeſtici ſeu minus feri, cuiuſmodi flauos illos & nigros, vtroſq; cauda noſtratum ſimili, in terra firma eſſe crediderim. Hos etiam criſtam ſeu potiùs comam in capite gerere, eamq; in flauis nigram, flauam uerò in nigris eſſe tradunt. Sunt qui nigros mares, flauos fœmellas eſſe credant: ſunt qui utroſq; ſpecie diſtinguant. Ad hos albi pariter reducendi ſunt, qui ſanè noſtro æuo, quamuis non adeo obuij, rari ſaltem eſſe deſierunt. Maximam uerò in omnibus ſexus differentiam conſtituit. Solet enim fœmina mare longè deformior eſſe, & multò minor, neq; in cauda oculos illos gerere. In Curiana regione tamen, ut teſtatur [d] Petrus Martyr, fœmina parum à mare differt: item fœmella Iaponenſis quatuor oculos in vropygio obtinet.

Pauũ diuerſitas.
Pauones picti.
Pauones nõ picti.
[b] Lib. 8. dec. 1. de rebus Oceani.
[c] Lib. 9. dec. 2. de reb. Oceani.
[d] Lib. 8. de reb. Oceani decade 1.

PAVONIS NOSTRATIS deſcriptio.



N hoc itaq; genere mas toto (quod aiunt) cælo à fæmina diſcrepat. Mas capite, collo & pectoris initio coloris eſt intenſè cærulei, vel, vt Albertus ait, ſaphiri. Caput pro corporis portione exiguum, ac quodammodo, vt annotat idem Albertus, ſerpentinum, maculis ornatum duabus oblongis, candidis, quarum vna oculos ſuperequitat, altera breuior, at longè craſſior ſubiacet, quam dein alia nigra excipit, cæterò, vt dixi, cæruleum, & in vertice apicem, non vt in quibuſdam alijs auibus integrum, at è nudis quodammodo ſcapis tenerrimis virideſcentibus, in ſummitate eiuſdem coloris veluti liliorum flores ferentibus, conſpicuum. De quo pulcherrimo apice loquens Plinius, *Pauonis apicem*, inquit, *crinitæ arbuſculæ conſtituunt*: & reuera non pennæ videntur, ſed erumpentia primùm plantarum germina. Roſtrum candicat, & inſigniter hiat, in extremo aliquantulum recuruum, quale ferè eſt omnibus granìuoris, & in eo nares ſatis patulę. Collum longiuſculum, & proportione longitudinis, admodum tenue & exile. Dorſum ex albo cinereum eſt, maculis quamplurimis atris tranſuerſalibus conſperſum. Alæ clauſæ (apertas videre non datur mihi, qui depictum ad viuum in libris meis deſcribo) ſuperiùs quà dorſum ſpectant, nigræ, inferius, quà ventrem atq; intus pariter ruffæ. Cauda ita diſpoſita eſt, vt quaſi in duas diuidatur; nam quando eam in rotam extendit, minores quædam pennæ integram veluti per ſe caudam conſtituentes, & alterius etiam coloris, nempe fuſci, non vt longio-

Caput.
Apex.
Roſtrum.
Collum.
Dorſum.
Alæ.
Cauda.

Pauo mas, cum Persicaria maculata.



Pauo fæmina cum hordeo ſpurio.



longiores rigent, sed vt in reliquis fermè auibus extensæ conspiciuntur, adeo vt longiores indubitanter alij musculo inseri necesse sit, cuius beneficio ac opera ita erigi atq; extendi queant. Hasce longas Petrus Bellonius ex superiori dorso prope podicem oriri, hoc est, ex vropygio tradit, minoresq; alias à Natura factas, vt longiores sustineant. Vropygium intensè viret, quod vnà cum cauda longa erigit; cuius pennæ breues sunt, atq; ita dispositæ, vt tanquam Draconis Aethyopici squamas æmulentur, & partem pennarum caudæ longarum obscurent, ac conspectum eripiant. Pennæ longiores extensæ omnes castanei sunt coloris, lineis aureis elegātissimis sursum repentibus decoratę, in extremitate verò in intensissimi coloris viridis plumas, easq; bifurcatas & Hirundinum caudam ęmulantes desinunt. Orbiculi, vel, vt Plinius vocat, pennarum-oculi, vel vt Theoph. Scolasticus, ὀφθαλμοὶ τῶν πτερῶν, ex viridi quasi chrysolithi splendore, & auri & saphiri coloribus distinguuntur. Eiusce modi oculi quatuor circulis constant, aureo primo, secundo castaneo, tertio viridi, medium locum cæruleus seu saphirinus obtinet, figura quodammodo ac magnitudine phaseoli. Sub oculis rursus alia macula est, modò viridis, modò castanea. Mirum quomodo eiusce modi colores ad solis splendorem varient circumagente ac seipsam admirante alite, paulatim in alios atq; alios transeuntes. Nam qui antè aureus videbatur, mox inclinante se paululum Pauone, æreus conspicitur, & rursum quod ad solem cæruleum erat, vbi sub vmbram sese recipit, viride quasi euadit: tantam, inqnam, ad luminis vicissitudinem, pennarum ille decor varietatem admittit, de qua ita canebat [a] Lucretius:

Vropygiū.

Oculi caudæ.

[a] Lib. 2.

Caudaq; Pauonis larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obuersa colores,
Qui quoniam quodam gignuntur luminis ictu
Scire licet sine eo fieri non posse putandum.

Poëtæ pro cauda alas quandoq; accipiunt, quemadmodum hoc disticho Martialis:

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc sæuo tradere dure coco.

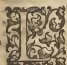
Coxæ, tibiæ atq; pedes cinerei sunt, maculis nigris conspersi, & calcaribus more Gallinaceorum armati. Venter prope ventriculum ex cæruleo viridis, prope podicem nigrescit aut saltem fuscescit. Atq; hoc modo masculum Pauonem in libris meis ad viuum depictum descripsi. In fæmina pauca admodum colorum conspicitur varietas. Alæ totæ, dorsum, venter, coxæ ac pedes coloris sunt fusci ad cinereum vergentis: capitis vertex & apex eiusdem coloris: in vertice tamen aliquot maculæ exiguę veluti puncta virescentia interseruntur. Maculæ illæ candidæ, quas in mare etiam annotauimus, in fæmina longè sunt maiores. Oculorum iris in mare lutescit, in hac planè plumbea. Mentum totum candidum. Colli pennę vndatim positæ virides, prope pectus in extremitatibus albæ sunt.

Pedes.

Venter.

Fœminę Pauonis forma.

LOCVS.



LOCA edita amant, quare plerunq; tectis domorum insident, pascuntur tamen simul cum Gallinis, earumq; more domi incubant, & sub vesperam simul Gallinariū repetūt. Raros olim in Europa Pauones fuisse multorum autoritate constat. [a] Aelianus alibi ex Barbaris ad Græcos trasportatos esse, & [b] alibi rursus in Indiæ hortis mansuetos ali solitos scripsit. Quod etiamsi antiquissimis Samiorum numismatibus, in quibus Iuno cum Pauone, quasi primùm ibi nato & educato, vt [c] Athenæo Menedoti Samij autoritate nixo placet, depicta erat, refragari apertè videatur, attamen vnius Alexandri Magni exemplo, quem conspectis primùm apud Indos (nempe Orientales, vnde Iosephus Acosta Societ. Iesu Salamoni olim missos fuisse tradit, ac etiamnum abūdare) his auibus, pœnam necis in eos, qui illas occidissent, constituisse antè diximus, needum in Græcia, cùm ipse imperabat, visos fuisse Pauones palam docemur. Etenim contra omnem rationem heros ille aliàs clementissimus tam graui pœna in proprios milites, qui apud Barbaros ([e] Sabellicus ad flumen Hiarotim fuisse ait) eosq; hostes & tam procul à patria, aues in propria sua patria obuias occiderent, animaduertisset. Sed & ipse Athenæus ex Antiphanis & Eubuli testimonio Pauonem olim raram auem fuisse tradit, suo verò æuo ita Romæ abundasse, vt vel Coturnicibus nihilo rariores essent. Quinimo Theophrastus referente Plinio in Asia fuisse inuectitios prodidit, tātum abest, vt in Samo insula Græciæ primùm visi fuerint. Postremò Varro trasmarinos esse disertissimis verbis testatur. [f] Athenæus itaq; Menedoti Samij verba

[a] Lib. 5. de animal. c. 21

[b] L. 13. c. 18

[c] L. 14. c. 25

Pauones in Samo non primum visos esse.

[d] Lib. de nat. & moribus Ind. cap. 14.

[e] L. 6. dec. 4.

[f] Lib. 14.

ba perperam, quantum cognoscere possum, intellexit, quæ talia sunt: *Sunt ibi, inquit, Pauones Iunoni sacri, primi quidem in Samo editi ac educati, indeq; deducti, ac in alias regiones deuecti, veluti Galli è Perside, & quas Meleagridas vocant ex Aeolia.* Quamobrem [g] Antiphanes inquit:

[g] In Contertancis.

In Helsopoli procreari aiunt
Phœnices: Athenis Noctuas: Cyprus habet
Eximias Columbas: Samia verò
Iuno aureum, vt dictitant, auium genus
Formosos & spectabiles Pauones.

Phœnices vbi. Noctuę vbi. Colūbe vbi. Pauones vbi.

Annè ex ijs concludat in Samo prius, quàm apud Indos has aues visas? Primas equidem Samo ex India inuectas, & inde postmodum in reliquas Europæ regiones portatas fuisse lubens crediderim, (nam & Samios Pauones ceu cæteris præstantiores [h] Gellius commendat) primùm visas minimè. Afris verò etiam non incognitos fuisse Pauones antiquissimus Diodorus Siculus attestatur, Babyloniam olim plurimos aluisse scribens, colore vario distinctos, tanquam illic quàm alibi maior pulchriorq; eorum varietas fuerit, sicuti [i] Cælius interpretatur. Media pariter insignes aluit, quos à gulosis [k] Clemens celebrari asserit. Ex hisce itaq; regionibus remotioribus ob corporis speciem & carnis præstantiam per nullas non Europę plagas delati sunt. Tantum verò Romæ harum auium numerum fuisse Athenæus narrat, vt id vaticinatus Comicus Antiphanes dixisse videatur:

[h] Lib. 7. Noct. Attic. c. 16.
Pauones Babylonij.
[i] Lib. 2. Ant. lect. c. 10.
[k] In Pædagogo.

Pauonum tantummodo par vnum adduxit quispiam, raram tum
Auem: nunc verò plures sunt quàm Coturnices.
Bonum si quis virum quærat, & conspiciat,
Videbit ex eo satos improbos quinq; liberos.

[l] Lib. 9.

Antiphon pariter apud eundem [l] Athenæum author est populum Atheniensem prænitidos nutrijsse Pauones, & multos homines, sicuti antè diximus, è Lacedemone ac Thessalia ad eos spectandos confluxisse. Atheniensi enim aëre peculiariter delectatos fuisse vel ex eo colligere est, quod idem ille attestatur, mercatores Athenis in vicinas ciuitates transferentes pennas amputasse, ne auolantes loco pristina repeterent. Inter reliquas etiam Europæ partes in Ostrogothia & Vestrogothia ac Suetia plurimos generari Pauones, & maxima diligentia educari [m] Olaus cognomento magnus, qui ijs regionibus patriam debet, scripsit; & [n] Iohannes Bruyerus Gallus Pauonum greges apud Nortmannos in agro Loxouiensi ali refert, & dominis non exiguum ex ijs reditum cedere, quippe quos Gallinarijs venditent, qui in amplas eos vrbes deportant ad nuptiarum epulas, & opipara magnatum conuiuia: alioqui in alijs Galliæ locis eodem teste rarissimi sunt.

[m] In Epist. lib. 19. c. 18.
[n] Lib. 15. de re cib. c. 28.

COITVS. PARTVS.

Salacitas.
[a] Lib. 8. de re rust. c. 11.

PAVONES aues sunt insigniter salaces ac libidinosæ, adeo vt singuli mares quinis sufficiant coniugibus: *Masculus Pauo,* inquit [a] Columella, *Gallinaceam salacitatem habet, atq; ideo quinque fœminas desiderat. Nam si vnam vel alteram fœtam sæpius compressit, vixdum concepta in aluo oua vitiat, nec ad partum sinit perduci, quoniam immatura genitalibus locis excidunt.* Quapropter Plinius disertissimis uerbis author est altoribus, ut plures fæmellæ uni masculo committantur: Cùm enim singulæ aut binæ sunt, (ut eius uerbis utar) corrumpitur salacitate fœcunditas. Quod si uerum est, Pauo Gallinaceam salacitatem, ut ait Columella, non habebit, at hac in parte eam superabit: nam Gallus licet uni tantummodo Gallinæ commissus, oua tamen eius non uitiat. Quinimo Pauo masculus eò salacitatis quandoq; procedit, ut ni adsit alia, quacum coeat, incubantem fæminam inuadat, ac oua frangat. Coeundi cupiditas agnoscitur teste [b] Palladio, quoties circa se amictum caudæ gemmantis incuruat, & singularum pennarum capita occulta locis suis exerit cum stridore procurrens: quod Rauisius Textor hisce uersibus expressit:

[b] Lib. 1. de re rust. cap. 28.
Ales Iunonius.

Vocat Iunonius ales
Consortem thalami, & speciosa volumina versat,
Cauda micat, medijs fulgent sua sidera pennis,
Venit amans, cupidis miscent simul oscula rostris,
Iungit amor geminos, geminataq; gaudia gliscunt.

[c] L. 6. Hist. cap. 9.

Ita ille: sed quo authore oscula miscere dicat, ipsius uiderit: id Columbaceo generi, nonnullisq; alijs cōuenit, Pauonibus nequaquam. [c] Aristoteles Pauones uêre coire dixit: id uerò non

rò non ita intelligendum est, vt alio etiam tempore coire neget, sed quòd tunc magis libidine pruriant: quo modo pariter [d] Palladius ab idibus Februarijs ad coitum accendi, & [e] Columella ab eodem tempore ad Martium mensem coeūdi cupiditatem exercere, locis ferè apricis, cùm Fauonij spirare cœperunt, & ter quotannis fœtus edere tradunt, quod etiam testatur Albertus, & quotidiana experientia demonstrat. Idem Albertus, qui sine coitu fœminas concipere scribunt, hallucinari ait, sed perperam: Etenim Athenæus haud vulgaris author oua zephyria Gallinarum more, sed non plura tamen duobus parere author est: idem testatur [f] Aelianus, sed numerum ouorum non explicat, quinimo ipsemet Aristoteles, & Plinius. Sunt qui Pauones in coitu clamare, & vbi coierint, in posteriora recedere dicunt, at ego nihil tale hactenus obseruaui. Quod si Pauones tui ad libidinem, sicuti quandoq; fit, segniores aut impotentiores fuerint, & maiorem quàm par est, fœminarum numerum illis commiseris, tunc concitantibus libidinem cibis, maximè vltima hyemis parte, ex Columellæ, & Palladij præcepto Venerē in ipsis accendere debebis, ad quam maximè facit, si fauilla leui torreas fabam, tepidamq; des ieiunis quinto quoq; die: vetant autem, ne modum excedas sex cyathorum in singulas aues. Huiusmodi cibaria, vt idem Columella addit, non omnibus promiscuè spargenda sunt, sed in singulis septis, portione seruata quinq; fœminarum & vnius maris; nec minus aqua, quæ sit idonea potui, quod vbi factum est, mares sine rixa deducuntur in sua quisq; septa cum fœminis & æqualiter vniuersus grex pascitur. Nam in hoc genere pugnaces inueniuntur masculi, qui & à cibo & à coitu prohibent minus validos, nisi sint hac ratione separati. Quod modò ad partum attinet, is teste [g] Aristotele breui à coitu tempore agitur. Pariunt autem maximè à trimatu, vt idem scribit, & [h] Columella & [i] Aelianus confirmant: Siquidem tenerior ætas, vt Columellæ verbis vtar, aut sterilis, aut parum fœcunda est. Aristoteles oua duodecim, aut paulò pauciora, nec continuatis, sed binis ternisuè interpositis diebus parere ait, primiparas verò octona maximè. Nonnulli primo anno vnum aut alterum ouum, sequenti quaterna, quinauè, cæteris duodena edere volunt, at nunquam hunc numerum transcendere. Attamen Petrus Martyr Indicas Pauones in Temistana terra viginti, immo triginta aliquando parere refert, ideoq; semper ibi multiplicem gregem conspici. Quod verò [k] Aristoteles semel tantùm anno parere inquit, id alijs authoribus omnino repugnat. Columella enim ter, & [l] Constantinus Cæsar bis quotannis pullos edere dixerunt, idq; Albertus atq; ipsa etiam experientia confirmant. Sed eiuscemodi controuersiam idemmet Columella ita componit, inquiens: *Fœmina, quæ non incubant, ter anno ferè partus edunt: at quæ fouent oua, totum tempus fœcunditatis aut excludendis, aut etiam educandis pullis consumunt*. De postremis itaq; Aristotelis verba meo iudicio sunt intelligenda. Si namq; totum fœcunditatis tempus in incubatu & educatione pullorum consumunt, quo tempore etiam Gallinæ sibi à Venere temperant, quomodo amplius quàm semel coeant, aut pariant? Si verò non incubent, quid obstat quod rursus non coeant, & alia oua edant? Quæ verò ter pariunt, earum primus partus, vt idem Columella habet, quinq; ferè ouorum est, secundus quatuor, tertius trium aut duorum tantummodò. Idem author, qui profectò in præscribenda educationis Pauonum ratione diligentissimus fuit, monet, vt post admissuræ tempus confestim matrices custodiamus, ne alibi quàm in stabulo oua ædant, sæpiusq; digitis loca fœminarum tentemus, vt cognoscamus, num in promptu gerant oua, quibus iam partus appropinquat, hasce vult clau so includi, ne extra id parientes oua frangant: itaq; etiam plurimis stramentis exaggerandum esse auiarium, quò tutiùs excipiantur. Nam ferè Pauones cùm ad nocturnā requiem perueniunt, perticis insistentes, oua enituntur, quæ quò propiùs ac molliùs deciderint, illibatam seruant integritatem.

[d] L. 1. c. 28.
[e] L. 8. c. 11.
[f] L. 11. c. 9.
Partus.
[g] 6. Hist. c. 9
[h] L. 5. c. 32.
[i] L. 8. c. 11.
Quot oua pariant.
[k] 8. Hist. c. 9
Aristoteles explicatus.
[l] L. 8. c. 11.

INCVBATVS. EDVCATIO. Victus:



QVA Pauonina Gallinis incubenda subdere ante [a] Aristotelis tempora vsitatissimum fuisse ex ipso habemus, qui eius rei hanc quoq; rationem assignat, quoniam mas, dum fœmina incubat, adulans oua frangat, incubantis scilicet desiderio flagrans, vel vt alij volunt, quoniam mas suum aliquid in ouis esse velut nō ignarus, ea pariter incubare velit, vel, vt Albertus sibi relatum asserit, ob zelum, quo vterq; nimio propter futuram prolem afficitur. Quibus rationibus, si placet, adde & hanc [b] Aeliani, qui ouis non continenter, sed duo-

[a] 6. Hist. c. 9
Pauonum oua cur Gallinis supponantur, & quid nunc obseruandum.
[b] L. 5. c. 22.

rum dierum interuallo fœminam incubare, ait, vnde periculum imminet, ne refrigerata
[c L. 3. de re rust. cap. 9.] oua, infœcunda reddantur. Quicunq; itaq; oua Pauonum Gallinis suppositurus, is iuxta
c Varronis, aliorumq;, qui de re rustica scripserunt, præcepta, Gallinacea subijciet, a bi iam
decem dies Pauonina fouere cœperit, Gallinaceis enim excludendis bis deni dies satis sunt,
Pauoninis verò ter nouem, vt Plinio, vel, vt Aristoteli placet, treceni requiruntur. Sed
[Ouorũ supponendorũ numerus.] quod ijdem scriptores vetent plura quàm nouem oua Gallinæ ad incubandum dari, qua
ratione id faciant, non video. Quid enim obstaculi est, cur non plura vel Pauonina vel Gal
linacea subijci possint, cùm aliàs viginti plerumq; supponi soleant? Vnde illud etiam quam-
[d 6. Hist. c. 9] uis ab d Aristotele philosophorum coryphæo, admodum negligenter scriptum est, maxi-
mè bina subijci, quod plura suo incubatu aperire nequeant. Sin quis id ideo faciendum
existimet, ne Gallina plures edens, alere & secum ducere recuset: is Gallinaceæ naturæ
[Gallinarũ erga exclusos pullos amor.] prorsus ignarus mihi videtur. Etenim Gallina Anatum, Anserumq;, auium toto genere
discrepantium vtpote aquaticarum pullos, modò ex suo incubitu nati sint, ad aquas vsq; tan
to amore prosequitur, vt sæpe in medias vndas sese proijciens submergatur, tantum abest,
vt Pauones aues sui generis, & eodem victu vtentes alere renuãt, & quorum nutritioni heri
causa futuri lucri summam curam adhibent. Vnde & ijdem authores aiunt, imo expresè
præcipiunt, vt cùm exclusi sint ad ... iam nutricem Gallinacei transferantur, Pauonini verò
subinde ad vnam congregentur, donec quinq; & viginti capitum grex efficiatur. Quapro-
pter meo iudicio alia ratio assignanda est, cur veteres quinq; tantùm Pauonina, & quatuor
Pauonacea subdi iusserint. Quam si quis rursus in vsum reijciat, quod scilicet eo tempo-
re non plura quàm nouem supponere in more positum esset, is pariter mihi nondum sa-
tisfecerit. Dicendum enim foret, cur quinq; Pauonina, Gallinacea verò quatuor, & non
omnia Pauonina sint subijcienda, cùm id, vt probauimus, vtroq; modo, numero videli-
cet pauciori ob Pauoninorum magnitudinem sumpto, fieri possit. Sed istæc aliorum iu-
[Ouorũ supponendorũ qualitas.] dicio subijcimus, nobis veterum opinionem indicasse & examinasse sufficiat. Oua quæ
supponenda sunt, Columella & Palladius, quò recentiora existunt, eò commodiùs ex-
cludi existimant, atq; iccirco quotidiè manè fœturæ temporibus stabula diligenter circum-
[Gallinæ q eligendæ.] iri iubent, & iacentia oua colligi. Gallinæ Rhodiæ, quia ne suos quidem fœtus commo-
dè nutriunt, huic muneri ineptæ iudicantur. E nostratibus Gallinis veteres maximè com-
[Oua quando supponẽda.] mendantur: ouaq;, inquit Didymus, supponantur luna ipsa nonaria existente, hoc est,
vt Columella & Palladius habent, nouem diebus à primo lunæ incremento. Quod verò
decimo deinceps die omnia Gallinacea subtrahi velint, & totidem, quot ablata sunt, recen-
tia eiusdem generis supponi, vt trigesima luna (hoc est, expletis triginta diebus) quæ est
ferè noua, cùm Pauoninis excludantur: id profectò obseruandum omnino est, si & Gal-
linæ & Pauonis pullos desideres: sin Pauonis tantummodo, nequaquam. Prima custodis
[Gallinarij cura.] cura teste e Philosopho esse debet, vt cibus adsit, ne desiderio eius discedens Gallina in-
[e 6. Hist. c. 9] termittat fouendi operam. Columella verò, Didymus & Palladius, ne è nido desiliat,
obseruari ab eo iubent, vt sæpe ad cubile incubantis accedat, Pauoninaq; oua, quæ pro-
pter magnitudinẽ difficiliùs, quàm sua à Gallina mouentur, manu verset, atq; quò id di-
ligentiùs faciat, vnam partem ouorum atramento notari volunt, quoniam eo signo, an à
Gallina conuersa sint, aliàs reuersus, manifestò docebitur. Atq; istæc ferme in suppositu
atq; incubatu obseruanda sunt. Iam verò natis pullis herus ad educationem animum ap-
[Educatio.] plicare debet, & victus in primis, qui à loco idoneo, & apta cibi ratione dependet, maxi-
[Locus.] mè curam habere. Quod ad locum spectat, poterunt vnà cum alijs degere, qui f Varro-
[f L. 3. de re rust. c. 6.] nis temporibus in auiarijs Turdorum more stabulabantur, alibi etiam in septis villæ affixis
nutriri posse dixit. g Aelianus duplici cella custodibus & curatoribus vt nutriantur, opus
[g L. 5. c. 21.] esse scripsit. Didymus & Palladius insulas laudant potissimùm manu factas multisq; her-
bis & floribus luxuriantes, vt à vulpe communi auium hoste, similibusq; noxijs animalibus
tuti degant. Quæ sanè insulæ commodissimæ fuerint, sed quia maximos secum ferunt
[Insulæ Pauonũ educationi aptæ.] sumptus, poterunt ex præcepto Columellæ nemorosę ac paruulæ insulæ naturales, qua-
les Italiæ obiacent, eligi. In huiusmodi enim locis nullam extrinsecam noxam incurrent,
quinimo omnia sua munia absq; vllo periculo obire poterunt: siquidem vt doctissimi il-
lius h Geoponici verbis vtar, nec sublimiter possunt, nec per longa spacia volare, tum e-
[h L. 8. c. 11.] tiam quia furis ac noxiorum animalium rapinæ metus non est: sine custode tutò vagan-
tur, maioremq; pabuli partem sibi acquirunt: fœminæ etiam sua sponte tanquam seruitio
liberatæ studiosiùs enutriunt. Nec curator aliud facere debet, quàm vt diei certo tempo-
re signo dato, iuxta villam gregem conuocet, & exiguum hordei concurrentibus obij-
ciat, vt nec auis esuriat, & numerus aduenientium recognoscatur. Cùm verò & eiusmo-
di

di insularum pro tot regionum diuersitatibus rara admodum sese offerat conditio, itaq; rursus longè alius locus eligendus est, qualem scilicet idem Columella præscribit his verbis: *Mediterraneis locis maior adhibenda cura est, eaq; sic administretur. Herbidus sylnestrisq; ager planus sublimi clauditur maceria, cuius tribus lateribus porticus applicantur, & in quarto duæ cellæ, vt sit altera custodis habitatio, atq; altera stabulum Pauonum: sub porticibus deinde per ordinem fiunt arundinea septa in modum cauearum, qualia Columbarij tectis superponuntur. Ea septa distinguuntur velut clatris intercurrentibus calamis, ita vt ab vtroq; latere singulos aditus habeant. Stabulum autem carere debet vligine: cuius in solo per ordinem figuntur breues paxilli, eorumq; partes summa ligulas edolatas habent, quæ transuersis foratis perticis inducantur. Hæ porrò quadratæ perticæ esse debent, quæ paxillis superponuntur, vt auem recipiant adsilientem: sed idcirco sunt exemptiles, vt cùm res exigit, à paxillis deductæ liberum aditum concurrentibus stabulum præbeant.* Si quis verò tantis sumptibus laboribusq; parcere malit, poterit vel ex arundinibus, vel ex stramentis stabula construere, tecta verò lateritijs tegulis operire, ne pluuia noxam Pauonibus inferat. In summa locum requirunt, vt ex Seio [1] M. Varro annotat, quo diebus apricis pastum exeant. Stabulorum magnitudo multitudini auium respondeat; loca omnia pura sint: pastor cum batillo circumeat, stercus tollat, ac in vsum reseruet: paxillos, quibus insiliant, quàm possit, altè accommodet, vt à furibus noctù, & à noxijs animalibus tuti sint. Solent enim alioqui hæ volucres plerumq; per agros vagantes & à pastu se domum recipientes, si paxilli desint, altissimas arbores petere: sin verò sponte sua paxillos non petant, tunc à custode illis imponi debent docente Columella, ne noctù humi maneant, ac frigore torpescant. Verùm pleraq; istæc prouectioribus & adultis Pauonibus competunt: nam pulli nisi post septimum mensem ex eiusdem præscripto vnà cum illis stabulo ad nocturnam requiem includi debent. Atq; hæc de idoneo loco dicta sunto: de cibo modò dicendum restat, in quo præscribendo ab eiusdem Columellæ, aliorumq; veterum, vt Palladij & Didymi placitis vix nobis recedendum esse remur. Primo die vbi editi sunt pulli, similiter vt Gallinacei solent, minimè amoueri, sed postero cum nutrice in caueam transferri nonnulli volunt: è contrario Didymus primis duobus nihil offerendum esse præcipit. Sed ægrè fortassis biduo ieiunium imbecilli & languidi perferent, quare quem ille in tertium diem præscribit, cibus ille primis diebus non malè conueniet, nempe farina hordei vino subacta & triticum, & zea decorticata, madefactaq; ex aqua. Eundem enim cibum Columella & Palladius concedunt eisdem diebus, nec minus ex quolibet frumento coctam pulticulam & refrigeratam. Post paucos subinde verò dies huic cibo adijci volunt porrum Tarentinum, & caseum mollem, hoc est, recentem vehementer expressum, quoniam serum pullis nocuum esse constet. Laudant insuper locustas, quibus pedes sint amputati. Hisce ita pasci debent vsq; ad sextum mensem: postmodum satis esse inquiunt hordeum de manu præbere. Possunt itidem post quintum & trigesimum à partu diem vnà cum nutrice Gallina in agros satis tutò educi: sequuntur enim ceu matrem singultientem. At hoc ita fieri debet: Caueа clausa fertur in agrum à pastore & emissa ligato pede longa linea Gallina custoditur, ne longiùs abeat, ad quam pulli circumuolant, qui vbi ad satietatem pasti sunt, persequentes, vt dixi, nutricis singultus in villam reducuntur. Atq; si ita pullos à pluribus natos ad vnam transferre lubeat, iuxta Columellam, vna matrix, vt antè quoq; obiter admonuimus, vigintiquinq; pullis sufficit. Palladius verò vni, vt benè educentur, quindecim satis esse existimat: quem hac in parte sequi placet. Solent etenim inter tot alij alijs imbecilliores existere, quorum, dum tot educandis intenta & occupata est matrix, curam quàm aliàs posset, habere nequit: Quinimo vegetiores pulli & validiores languidos & inualidos opprimunt, & cibum eripiunt; quapropter Didymus haud pœnitendus Geoponicus ab inuicem separandos esse monet. Sed caueat præ cæteris altor, ne eodem loco pullos Pauoninos cum Gallinaceis diuersas nutrices sequentibus habeat: nam hæ Pauoniam prolem contemplantes, eius amore inflammantur, pullos suos diligere desistunt, atq; etiamnum immaturos & materna ope adhuc egentes deserunt, perosæ videlicet, quòd nec magnitudine nec specie Pauoninis respondeant. Hinc satis constare puto, quantum curæ ac industriæ prisci educationi Pauonum impenderint, adeo vt vrbanum patrem familias potiùs, quàm tetricum rusticum eam postulare attestetur Columella, sed nec huius alienam esse captantis vndiq; voluptatem acquirere. Siquidem is Pauonum decor est ac nobilitas, vt non dominos solos, sed exteros etiam oblectet, vt suo antè loco latissimè demonstrauimus, cùm alioqui damni sæpè plus quàm vtilitatis afferant. Maximam enim hortis pestem inferunt, & tegulas, tectorumq; culmos euertunt. Sed antequam hoc caput ad coronidem perducamus, prius etiam di-

[1] L. 3. de re rust. c. 6.

Cibus.

Quomodo pulli Pauonini cum Gallina educantur.

Educationis Pauonū nobilitas.

Pauones q̃ damna inferant.

Prouectiorum Pauonũ educatio. — [b] L. 3. cap. 6. — Modius quot libras accipiat. — Vt pinguescant. — Hordeo gaudẽt Pauones. — [l] L. 15. de re cib. c. 18. — [m] Lib. 9. — Pauo herbas & serpentes vorat.

cendum eſt, quo & quanto cibo prouectos & adultos Pauones alere oporteat. Varro ex [b] Seio his in ſingulos menſes, ſingulos quoq; hordei modios exhibet, hoc interim ſeriò ſeduloq; admonens, vt in fœtura vberius atque largiori manu offeratur, necnon antequam ſalire incipiant. Cùm itaq; modius libras viginti ſex cum octonis vncijs capiat, quotidiè circiter decem vncias hordeum offerri poterit. Sin fœcundiores reddere placet, tunc iuxta Didymi præceptum ſingulis hyeme ſex cyathos; hoc eſt, ſeſcunciam fabarum torrefactarum ſupra prunas, idq; ante alium cibum, aquamq; puriſſimam potandam exhibebis. Alia ſimiliter Venerem ſtimulantia eandem ob cauſam exhiberi poterunt. Sin pinguiores velis, tunc hordeum liberaliter offeras; nam hordeo, quamuis alioqui omni frumento vescantur, inter cætera grana, maximè oblectantur. Apud Nortmannos Galliæ populos, quos Pauonibus abundare, indeq; ad alias nationes deferri ſuprà ſcripſimus, pyraris (ita quoſdam potus vocant) teſte [l] Io: Bruyero Gallo, præcipuè pingueſcunt: quippe, inquit, pyrorum malorumq; granis ac fæcibus in primis gaudent. Quod verò [m] Athenæus ex Ariſtotele Pauones ποηφάγους, hoc eſt, gramine victitantes uocet, id in ijs, quæ hactenus extant, Ariſtotelicis ſcriptis, neutiquam legitur: herbas tamen in ſumma frumenti inopia deuorare minimè negauerim; herbiuoros uerò indè dicendos nunquam crediderim. Albertus ſerpentes à Pauonibus edi dixit: qua in re, ſi modò uerum eſt, quod id faciant, Gallinacei generis naturam, quemadmodum pariter in eo, quod herbis ueſcuntur, egregiè referunt.

VOX. AETAS.

[a] Lib. 4. de ling. lat. — [b] 6. Hiſt. c. 9. — [c] Lib. 11. de Animal. c. 33.



VARRO Pauones, ut pleraſq; alias uolucres, à uoce ſua dictos tradit, ut Philomelæ author eos pupillare dixit hoc uerſu:

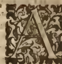
Pupillat Pauo, trinſat Hirundo vaga.

[b] Ariſtoteles & Plinius Pauonibus ætatem tribuunt uigintiquinq; annorum. [c] Aelianus uerò de Indico Pauone loquens ex aliorum relatu centum annos uixiſſe memorat, ſed hunc noſtratibus maiorem fuiſſe, & fortaſſis alterius generis.

VOLATVS.

Greſſus.

[a] L. de inceſ. Animal. — Vropygij vſus.



ARISTOTELES Pauones & Gallinas inter aues enumerat, quæ parum uolatu ualent, & cauſam illius rei aſſignat, quòd uropygium ineptum, hoc eſt, non aptum flecti obtineant. Vropygium enim ad dirigendos uolatus à Natura datum eſſe ait: quemadmodum temones nauigijs. Verùm cùm Pauo caudam non tantùm flectat, ut reliquæ uolucres, uerùm etiam in rotæ modum ſolus excepto Gallopauone, erigat, itaq; Ariſtoteles ueram nobis rationem breuitatis huiuſce uolatus nondum omnino expreſſerat, quare ſubinde longitudinem caudæ & corporis grauitatem adiungit, quorum nempe pondere oppreſſæ alæ, quas breuiuſculas etiam Natura dedit, in altum æthera eleuari, & uolatum protrahere nequeunt. Quod uerò uropygium uolatus, ut temon nauem dirigat, ut ille ait, id quoq; in omni auium genere locum non habet. Siquidem multæ, quales ſunt Ardeæ ac Ciconiæ, cauda omnino deſtitutæ, uelociſſimum tamen uolatum exercent, pedeſq; ſuos retrò rectà extendunt & caudæ loco uolatum illis dirigunt, quemadmodum doctiſſimè ibi Philoſophus docet. [b] Iulius Scaliger ad grauem breuemq; hunc Pauonum volatum alludens, Iouem ait Aquilam ſuam tanta caudæ prolixitate non armaſſe, ne in cælum uolaturæ illi aliquando foret impedimento. Quærit autem doctiſſimus ille in hunc modum:

Aues pedibus pro cauda utentes. — [b] In Apicula.

Quor-

Quorsum
Ignea Pauonis caudam Iouis ales habebit?
Pulchra illi est, fateor: Pauoni pulchra, sed illi
Vt volet in cœlum sit sarcina prorsus inepta.

Legitur eiusdem carmen de Pauonis incessu in eos, qui, vt in communi dicterio est, Iunonium ingrediuntur, hoc est, cum summa superbia. Pauonum etenim incessus fastuosus est, superbusq; ac lentus, ac si Iunonis sacra ferret. Canit verò:

Grallantur aliè gressibusq; Pauonum,
Timentq; crura commouere subsulsim.
Sed fluctuante femore semper alternant.

MORES. INGENIVM.



VANTI pulchritudinem suam faciat Pauo, quamq; munditiarum studiosus existat, & contrà quàm sordium ac labium hostis, cùm ex antea dictis, tùm ex solo eius incessu constare puto, quem eo modo componere nulla alia ratione videtur, quàm ne maculetur, imo verò Albertus, penes quem eius fidem esse volo, tradit, si dum adhuc pullus est, madidus fiat, & pollutus, mori, tanquam omnis immunditiæ planè impatientem. [a] Aristoteles equidem Pauones ornatus ac polituræ amantes esse dixit, & inuidiosos: super qua re quid sentiamus, suprà demonstrauimus. Quod ad indolem ingeniumq; auis pertinet, illius minimè expers esse videtur, dum apertè præconem pulchritudinis, suę eiusdemq; calumniatorem agnoscat. Nam si quis in præsentia sua eam, quam alioqui & ipse velut admiratur, laudauerit, tunc floridas & auricomas caudæ pennas expandit, & ceu pratum floribus refertum erigens ostentat, & oculis ipse lustrans in orbem circumducit; sin spectator ille vel reprehenderit, vel non probauerit, tum subinde caudam, ac si calumniatorem illum odio sibi esse testari vellet, recondit, nec amplius illi spectandam præbet, quamdiu formam culpare audeat: quin etiam minari nouit, & pauorem incutere, quod vbi præstare cupit, tunc teste [b] Aeliano, pennas primùm explicat, deinde ad inijciendum terrorem his tanquam miles quispiam armis suis concrepat, capitisq; elatione, ac superbo supercilio ceu triplicem cristam iactat. Illud insuper, quod ibidem Aelianus scripsit, ingenij Pauonis acumen non mediocriter ostendit, nempe cùm refrigeratione ipsi opus est, tum passis pennis & in anteriorem reflexis, ex sese corpus suum operire, atq; ita caloris vim propulsare, frangereq;: sin retrò atq; à tergo ventus spiret, alas paulatim pandere, vnde ab interspirante, mollesq; & suaues auras ei afflante vento, ipse refrigeretur. Fæmina Pauo priuatim insigni atq; admiranda prorsus sagacitate prudentiaq; vtitur, dum oua sua, quibus incubitura est, sponte recondit, celatq;, ne à coniuge suo conspiciantur. Probè siquidem nouit marem ob nimium, quo flagrat, fouendi desiderium, ea fracturum: probè, inquam, nouit si fortè rumpi ea contigat, de spe futuræ prolis conclamatum fore. Sunt qui præsagiendi peritiam talem Pauonibus tribuant, qualis (si modò verum est ea præditos esse) vtinam nobis contigisset. Longè enim consultiùs meliùsq; cum rebus nostris ageretur, talem, inquam, vt non agnoscant tantùm venenosi medicamenti apparatum, verùm ad locum etiam, vbi eiuscemodi insidiæ machinantur, procurrant, clamitent, alasq; quatiant, & medicamina è vasis dispergant, imo quod amplius est, si defossa sint, terrâ eruant, atq; eo modo imminentes insidias manifestent. Quæ peculiaris sanè Pauonibus prærogatiua fuerit; si modò verum est, id facere; nam vt ingenuè loquar, apud me fide caret, alij quibus lubet, fidem adhibeant. [c] Aeliano verò lubentius crediderim *Pauonem fascini veluti naturale amuletum lini radicem inquirere, & sub alarum altera retrusam gestare* scribenti, nam etsi & id admiratione dignum est, veritati tamen omnino consonum est.

Pauonis munditiæ.

[a] L. 1. Hist. cap. 1.

Pauonis ingenium.

[b] Lib. 5. de Animal. c. 21.

Quomodo homin. terreat.

Quomodo refrigeretur.

Fæmina in incubando sagacitas.

Præsagiendi peritia.

[c] L. 11. c. 18.

SYMPATHIA· ANTIPATHIA.



a L.10.c.48

Colúbæ & Pauonis amor.

Pauo serpétes terret.

AVONES & Columbæ mutuam inter se amicitiam colunt teste [a] Plinio; qui huius amoris reciproci causam non addit. An quia vtriq; sese hominibus placere agnoscant? Pauo, si authori, quisquis ille est, de natura rerum credimus, serpentes terret, & animantia omnia venenata non pellit tantùm, sed hęc ipsa etiam audita eius voce sponte fugiunt, nec prope morari audent. Quod hisce versibus expressit doctissimus Ioannes Khuenius Breidbachius Coloniensis olim discipulus meus charissimus.

Iunonis volucris, quæ caudâ sidera portat,
Prosequitur Pauo colubros camtuq; repellit,
Omniaq; à colubris latè loca tuta putantur,
Ales vbi fixit Iunonis Pauo penates.

CORPORIS AFFECTVS.



Pennarum defluuium.

a 6.Hist.c.9

b L.10.c.20

Plin. & Aristo. contradictio.

VAE hanc auem tanta venustate ornauit Natura, eadem morbosis quibusdam affectionibus carere noluit, inter quas celeberrima illa est, qua pennæ, in quibus præcipuè formositas consistit, decidunt: Vulgus hunc affectum, pennarum defluuium appellat. Quamuis autem [a] Aristoteles pennas simpliciter, nulla caudę mentione facta, amittere tradat: [b] Plinius tamen id priuatim de cauda scribit. Rursus Aristoteles cum primis arborum frondibus pennas amittere: recipere cum flore dixit, pudibundum interim Pauonem ac mœrentem latebras quærere. Vt vt est, apertissima de tempore, quo pennas recipit, controuersio est. Germen enim longè floribus præcedit, vt vel omnibus notum est. Verùm nunquid Plinio, an potiùs Aristoteli adhærere debeam, necdum noui; alij qui Pauones studiosè alunt, defectum nostrum supplere poterunt, & liberalia studia promouere. Sunt qui huiusmodi affectui mares in hoc genere tãtũm obnoxios esse velint, quod sanè Plinianæ lectioni non parum fauet. [c] Palladius languores etiam pati asserit, qualibus nempe infantes torqueri solent, quibus primùm dentes erumpunt, esseq; magnum illis periculum, cùm primùm crista produci incipit. Præterea vitia omnia, quibus omne Gallinaceum genus infestari solet, eadem teste [d] Columella, Pauones infestant; quare etiam eadem remedia requirunt. Quod si itaq; pituita & cruditate laborent, victum mutent: aër fiat ex fumo, ex lauro, & sabina herba parato: cibus allium cum farre, aut aqua perfusus, in qua lauerit Noctua, aut cum semine vitis albæ coctus: penna per transuersas nares inseratur, & per omnes dies moueatur. Id enim non parum ad sanitatem recuperandam faciet. Deniq; quod obiter dictum sit, custos diligenter caueat, ne pulli sese plus æquo madefaciant. Etenim ita facilè perire paulò antè ex Alberto diximus.

c L.1. de re rust. c.28.

Languores

d L.8, c.11.

Pituita & eius cura.

COGNOMINATA.



a L.3. de re rust. cap.2.

Fircellius Pauo.

VIVM nomina hominibus, iisq; sepè non vulgaribus apud priscos cùm Græcos, tùm Romanos imposita fuisse, alias quoties nobis occasio sese obtulit, demonstrauimus. Quem verò hîc locum ex [a] M. Varrone daturi sumus, licet iam aliquandiu impressum, non tanquam bis coctam crambem obtrudimus, sed quia facetum, iocosumq;. Is autem est de quibusdam, qui ab auibus cognominantur, quos inter Fircellius Pauo Reatinus etiam nominatur. *Imus*, inquit Varro de se & quodam Axio, *venimus in villam. Ibi Appium Claudium augurem sedentem inuenimus in subsellijs, vt consuli, si quid vsus poposcisset, esset prasto. Sedebat ad sinistram ei Cornelius Merula, consulari familia ortus, & Fircellius Pauo Reatinus: ad dexteram Minutius Pica, & M. Petronius Passer. Ad quem cùm accessimus: Axius Appio subridens: Recipis nos, inquit, in tuum ornithona, vbi sedes inter aues? Ille, Ego verò, inquit, te præsertim, cuius aues hospitales etiamnunc ructor, quas mihi apposuisti, paucis antè diebus in villa Reatina &c.*

Quare

Quare verò Fircellius Pauonis cognomentum obtinuerit, etiamnunc ignoro: iudicauerim autem ita dictum, quoniam has aues studiosè enutriret. Haud me latet tamen Pauones dici etiam posse, qui in vestitu honestam mediocritatem (quam in plerisq; alijs rebus, ita etiam in hoc optimam Cicero rectè dicebat) excedunt, & lecto nimis amœnoq; cultu, & magnifico impendio saturatas induuias affectant, & quales luxu perdita, fluxaq; excogitarunt hominum ingenia, sublustri gratoq; vibrantes splendore, & quod grauius est, diuersas quoq; & coloribus multifarias. Eiuscemodi enim homines minimè effugiunt hoc facetissimi Luciani scomma: *ἔαρ ἤδη, ἐπτάθω ὁ ταώς*, quod latinè redditum, sonat, *Iam ver est & vndenam Pauo?* Petrus cognomento Pauo professor medicinæ in celeberrimo Lugdunensium in Batauis gymnasio, vir vt audio cùm in medicina theorica & practica, tùm in cognitione plantarum versatissimus.

Pauones q dicendi.

DENOMINATA.



ACERIS alterum genus, inquit [a] Plinius, crispo macularum decursu, qui cùm excellentior fuit, à similitudine caudæ Pauonum nomen accepit, in Istria Rhœtiaq; præcipuum.

Acer Pauo dictus.
[a] *L. 16. c. 15*

Sunt qui hydropiper speculum Pauonium vocent; & Germanicè Pfauuen Krut, vel Pfauuen spiegel, hoc est, Pauoniam herbam, vel Pauonum speculum, quoniam eius folia ita nigris insigniantur maculis ceu speculis oculisue, vt Pauonum caudæ: atq; ideo hanc herbam Pauoni mari appinximus.

Speculũ Pauonis.

Quoddam fungi genus, seu boleti, globosum, sessile, terræ syluestribus locis hærens, quod initio album vegetumq; reperitur, deinde in aridissimum puluerem nigrum redigitur, membrana tenui, nigricante inclusum, Galli crepitum lupi, Germani Pfauuen fyst seu Pauonis fimum appellant. Huius puluerem chirurgi quidam post sectam venam vulneri ad sistendum sanguinem inspergunt.

Pauoninus fimus fungus dictus

Pauoniam seu potius Pauoninam gemmam nuncupant, quæ Pauonis caudam æmulatur partim viridis, partim amethestini coloris. Eiusmodi gemmam apud R. Iulium Mancinellum Societatis Iesu mihi aliquando videre contigit.

Pauonia gemma.

Pauoninum dici potest illud marmor, in quo Rauennæ in basilica S. Vitalis, duorum Pauonum sese inuicem mirantium effigies conspiciuntur.

Marmor Pauoniũ.

Tecta quędam [b] Plinio Pauonacea dicuntur, vbi de scissili quodam lapide loquitur hunc ferè in modum: *In Belgica prouincia candidum lapidem serrâ, quâ lignum, faciliusq; etiam secant ad tegularum & imbricum vicem, vel si libeat, ad quæ vocant, Pauonacea tegendi genera.* Et quamuis complures viri docti hoc loco pro Pauonacea, pauita aut pauimenta, id est, pauimenti modo facta & constructa, legendum esse contendant: mihi nihilominus prior lectio magis arridet, ac simul cum doctissimo [c] Iacobo Delechampio Pauonacea interpretor picturatis lapidum impositorum quadris adinstar pennarum Pauonis fulgentia & splendentia, vt hodiè fit in principum, ditiorumq; ædibus, tegulis magna colorum varietate nitentibus & conspicuis. [d] Scaliger Venetis Pauonaceum colorem dici scribit, quisuis vocatur morellus, nimirum puniceus. Possint item Pauonacea dici lithostrata & musaica omnia tàm lignea, quàm lapidea, qualia in multis Italiæ locis & Senis Romæq; in æde D. Virginis, necnon etiam Bononiæ in D. Dominici templo conspiciuntur. Habebant etenim mensas prisci vndulatas, quas Plinius vndulatim crispas vocat, quales [e] Iunius è buxi radicum lignis constructas fuisse optimè iudicat. Has quis Pauonaceas non ineptè etiam nuncupauerit: siquidem [f] Plinius *maiorem gratiam habuisse* tradidit, *cùm Pauonum caudæ oculos imitarentur.*

Tecta Pauonacea.
[b] *L. 38. c. 22*
[c] *In cõment. ad Plinium.*
[d] *Exer. 325 13.*
Lithostrata Pauonacea
Mensæ Pauonaceæ.
[e] *In nomenclatore.*
[f] *L. 13. c. 15.*

Lecti quoq;, quorum spondæ maximo sumptu ex plurimo colorum pulcherrimorum splendore constructi erant, Pauonij dicebantur, sed an benè, ignoro. Meminit eiuscemodi superbissimorum lectorum [g] Martialis, dum ait:

Nomina dant spondæ pictis pulcherrima pennis,
Nunc Iunonis auis, sed prius Argus erat.

Lecti Pauonacei.
[g] *Lib. 14.*

Phœniceum colorem siue puniceum Itali Pauonaceum vulgò nominant: quem quamuis nonnulli, vt Antonius Tilesius refert, à Pauone dictum existiment, parum attamen, aut nihil cum Pauone similitudinis gerere constat. Flagrat autem velut viola flammea; atq; ita à multis olim purpura vocata fuit violacea. Facile verò fuit puniceũ paonaciũ appellare.

Pauonaceus color q Italis.

Pauoneggiare verbum Itali deniq; à Pauonis superbia transtulerunt, pro eo quod est se-

ipsum mirari, aut arroganter ingredi,

PRAESAGIA.

Pluuiæ præsagium.



QVAMVIS auium genus rationis prorsus expers sit, nihilominus naturæ inductu cęli mutationes agnoscere eas demonstrauimus, ad quem locum lectorem modò ablegamus, ne sępius eadem repetamus. Ea qui legerit, haud temerè nos Pauonibus præsagiendi peritiam attribuere nouerit. Teophrastus Pauones, cùm paucitant, hoc est, cùm plus solito clamant, pluuiam præsagire testatur. Ex quo fortassis [a] Antonius Mizaldus uocem noctù efferatam & clangosam subindè ingeminantes, pluuiam iamiam imminentem significare tradit, causamq; eius præter eam, quam nos suo loco adduximus, hanc quoq; adfert. quòd nempe vocis illius obstreperæ congeminatio uegetum & acutum intus cum calore calem spiritum per arteriam uaporoso aere imbutam erumpere testetur. Atq; hinc fit, ut auis sit admodum clamosa, idq; nocturno potissimùm tempore: quare Eupolis apud [b] Athenæum, *nunquam*, inquit, *utriam per Proserpinam Pauonem similem, qui dormientes excitas*. Cardanus verò ita vociferari existimat ob conspectam crurium deformitatem, sed id, ut [d] Scaligeri uerbis vtar, planè plebeium est, & anicularum fabellas sapit. *Quoties Pauo*, inquit Scaliger, *sibi crura obtuetur; quare non semper, sed aliquando luget inuisum à natura decus? Quoties euenit ei, ut pascatur nec crura conspiciat sua? ubi figat vestigium, nescit, nisi oculis captet locum, in quo ponat pedem. At ei spectaculo cùm sit à primis consuetus annis, quid noui patitur in veteri memoria? Quid verò eius pedes obscœnitatis habeant, haud equidem scio*. Hęc ille: & reuera pedes Pauonum turpitudinis nihil prę se ferunt, attamen decori caudæ comparati, longè deformissimi existunt, sed horum deformitatem plorare, luctumq; alto illo clamore testari, ut Cardanus uoluit, haudquaquam mihi unquam persuaserim, quamuis alij etiam nonnulli, cùm noctù magis quàm interdiù vociferari eos uiderent, consimili stoliditati eorum ascribant, nimirum ideo clamare putantes, quòd in tenebris constituti pulchritudinem se suam perdidisse existiment.

[a] In Ephē. tex. 1. cap. 43.

[b] lib. 19. c. 39.

Cardani er 10r.

[d] Exercit. 338.

Mortis præsagium.

Vt verò ad præsagia reuertamur, pluuiam itidem indicant, si authori de natura rerum credimus, cùm altiùs solito ascendunt. Si extra solitum tempus cantent, mortem alicuius ea in domo, ubi cantauerint, portendere Paracelsus scribit, quoniam, sicuti Vulturi, inquit, à natura insitum est cadaueris trans mare odorem percipere, & ad id aduolare, eodem modo Pauones futurum cadauer odorantur; sed hoc, quæso alijs persuadeat, ego saltem eius rei penes ipsum fidem esse volo.

MYSTICA.

Pauo cur Iunoni sacer.



PAVONES alij Iunoni Deorum Dearumq; reginæ sacros fuisse volunt, quòd quemadmodum Pauo pulchritudinis suę spectatores admirabūdos detinet, ita pariter diuitiæ, quibus præfuisse illa Dea creditur, ad spectandum expositę, omnium in se oculos conuertant, uel vt alij, quia sicut Pauo domorum tectis locisq; eminentioribus insidere gaudet, eodem modo diues conditiones semper, & dignitates maiores, & eminentiores totis ambit & quærit uiribus: uel quòd Iuno, quæ de corporis specie cum ipsa Venere, ut ex iudicio Paridis constat, contendebat, & Dearum vt erat potentissima, ita etiam formosissima haberi uolebat, à Pauonibus auium omnium formosissimis currum duci iusserit, & tanquam pedissequis vti, vnde in multis numismatibus ante eius pedes depinguntur. [a] Athenęus verò ideo ei Deę consecratos ait fuisse, quoniam in Samo insula, ubi præcipuè colebatur, prius uisi essent, & inde ad alias regiones translati. Ego Aquilam Ioui ob corporis robur, Pauonem Iunoni ob admirandam eius speciem nuncupatum fuisse reor; etiamsi Paulus Iouius se ex ueterum opinione scribere profiteatur, id ideo factum, ut fœminam non sine pudore cum mare congredi innuerent.

[a] libr. 4. cap. 45.

MORA-

MORALIA.



PAVONES, qui hominum vtilitati, vt vulgus credit, (id enim antea negauimus) inuident, excrementa sua abscondentes, uiros doctos exprimunt, qui cùm eruditione sua alios iuuare possent, eam intra proprios parietes celant; vel quosuis alios æmulos, qui proximis suis, dum sine ullo facultatum suarum dispendio prodesse queunt, destitutis ac fraudatis omni auxilio, ne consilium, quo iuuentur, aperiunt, at veluti Pauo, si quid opis inde nancisci possint, inuident; de quibus D. Iob [a] loquitur dicens: *cùm dulce fuerit in ore eius abscondet illud sub lingua sua:* contra verò ait [b] Sapiens: *sine fictione didici, & sine inuidia communicaui.* Eleganter Pauo Saluatoris nostri imaginem quendam etiam denotat, sicuti ex D. [c] Antonio Patauino habemus: cuius verba licet stylo illius ætatis conscripta (res hic, non verba aucupari animus est) apposuisse non piguit. *Pauo,* inquit, *eycit pennas suas cum prima arbore eyciente folia sua, & post nascitur ei pluma, cum arbores incipiunt frondescere & fruticare. Prima arbor fuit Christus, quæ plantata fuit in horto voluptatis, id est, in utero B. Virginis. Huius arboris folia, sunt ipsius verba, quæ cùm prædicator in prædicatione eycit, & peccator ipse susceperit, pennas, id est, diuitias abycit: In generali vero resurrectione, qua omnes arbores, id est, omnes sancti incipient uirescere, Pauo ille, qui mortalitatis pennas abiecit, immortalitatis recipiet.* Eodem authore temporalis gloriæ contemptus in eisdem auibus designatur, & quemadmodum pulchritudo in eorum pennis, in pedibus deformitas consistit, ijsq; conspectis pulchritudo reprimitur ac compescitur, *sic,* inquit, *pænitentes huius mundi gloriam abyciunt, per vtilitatis suæ, & incinerationis recordationem. Tales mentes ueri pænitentes deferunt de se, & suæ quotidie non desinunt explorare.* Hæc ille. Tota verò auis corporis dispositio mysticum quendam in se sensum habere videtur. Nam veluti caput cristatum, paruum, & vt ait Albertus, serpentinum est, cauda uarijs decorata coloribus, incessus occultus, vox terribilis & clamosa: vnde vulgò plumis dicitur uestitus Angeli, vocem habere Diaboli, & incessum latronis; ita quoq; plurimi capite serpentes, id est, ab initio fallaces & impostores, oculatam suam caudam, hoc est, opes, facultatesuè suas ostentant, quò occulto suo incessu alienas faciliùs occupet, rapinasq; suas exerceant, in inuitos etiam voce sua horribili ceu minarum fulguribus vtentes. Eiuscemodi homines plumis prius pulchris, hoc est, Angelico habitu amicti sese proximos suos amare mentiuntur, mox proditorum latronumue more sese eorum hæreditatibus immiscent, ac tandem impotentiores opprimunt, ac repellunt. Potest etiam ad Dæmonem tota istæc Pauonis historia extendi, cuius nempe impulsiones licet fraudelentę, à principio tamen leues existunt, & quibus quis facilè queat resistere, quare si repulsam patitur, easdem iterum atq; iterum cum omni blanditiarum oblectamentorumq;, quibus fruituros pollicetur, permixtas proponit, donec tandem eiuscemodi vanis promissis delinitos in casses ceu prędam peritã perduxerit: tunc etenim suam exercet tyrannidem. Occultus itaq; Pauonis incessus occultas illius tentationes, oculata cauda caducas hasce facultates, & delicias, uox terrifica tyrannidem significant, duodecim oua quæ parere dicitur, duodecim grauissima peccata, quæ suggerere solet, nempe adulterium, fornicationem, homicidium, furtum, auaritiam, nequitiam, dolum, impudicitiam, luxuriam, blasphemiam, superbiam, stultitiam: de quibus consule [d] D. Marcum. Contrà Pauo voce sua animantia venenata fugare dicitur, adeo vt ne eo loco, vbi illa auditur, perseuerare audeant. Talia animantia sunt Dęmones, eorumq; asseclę heretici omnes, sycophantæ, detrectatores, ac eius farinæ nequam homines omnes, qui vocem Pauonis, hoc est, viri iusti salutares admonitiones, confessiones, conciones non tantùm non audiunt, sed ne loca, vbi celebrantur, frequentare audent, tãtum abest, vt aures prębeant. Pauoni masculo, qui fæmellę ouis donec excluduntur, insidiatur, potentiores egregiè comparari possunt: nam pauperes ijs ad omne iniuriarum genus expositi sunt, nisi & ipsi aliquando opulenti euadant. Etenim tunc quemadmodum Pauo iam natos & adultos pullos, eos ueriti vel amant, vel saltem amare simulant: de quibus hoc [e] Sapiens dixisse videri potest: *etiam proximo pauper odiosus erit, amici verò diuitum multi.* Vel dicamus, nisi tenuioris fortunæ homines paucula ea, quę maximo sudore sibi compararunt, clam domi suę conseruent, magnos & ditiores positis insidijs cum summa iniuria vel clam vel palam studere, vt eripiant, & in suum vsum, vel luxum potiùs conuertant. Sicuti verò Pauo corporis eximiam speciem cum maxima iactitans superbia, visa pedum suorum deformitate, pennas recondit, ac superbiam deponit, eodem modo homines, qui formæ suę dicore, uel fra-

Marginal notes: Docti inuidi. — [a] *Cap. 20.* — [b] *Cap. 7.* — Saluatoris imago. — [c] *In serm. in Dom. V. post Trinit. de ascensu Christi in naui.* — Gloriæ contemptus. — Pauonis mystica historia. — Fallacium typus. — Dęmon designatus. — [d] *Cap. 7.* — Potentes. — [e] *Prouerb. 14.* — Superbi.

gilium

gilium ac caduceorum fortunæ bonorum copiam nimis efferuntur, conspectis pedibus suis hoc est, mobilis huiusce vitæ exitu, pallida nempe morte, quæ æquo pede, vt Horatianis verbis vtar, pulsat pauperum tabernas, regumq; turres, rectius sapere, rebusq; suis meliùs cōsulere admonentur, iuxta illud [c]Ecclesiastici, *memorare nouissima tua & in æternum non peccabis*. Sed & finem, quem sortiri diuitiæ, earumq; cultores solent, Pauonis formę egregię comparare possimus. Veluti enim pedum turpitudo, qui extremæ corporis partes existunt, speciē auis contaminat, sic quoq; diuitiarum exitus in turpitudine plerunq; consistit. Vnde Teophrastus, cùm in speciosa rerum ostentatione, etiam alia circumspicienda esse admonere uellet, sapienter admodum dicebat, τ' ἄλλα πωργεῦθι, ac si turpia multa & fœda uisu dictuq; sub tanta formositate delitescerent, sicuti his versibus, quibus illud Teophrasti dictum expressit, Horatius innuit, canens.

[c]Cap. 10. Diuitiarū exitus.

Sed vides hunc omnis domus, & vicinia tota,
Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Porrò quemadmodum Pauo, dum vario pennarum splendore cōspicuus sibi blandiri gaudet, ac seipsum admiratur, oculatam caudam explicare, & demonstrare studens, verecunda simul ac pudenda detegit, pari pacto opulentus, dum purpura indutus & diuitijs iactabundus, adulationibus, pompis & vana gloria delectatur, corpus pulchrum & graphicè exornatum ostentat, animum vilem, scurrilem, omni vanitate imbutū detegit. Postremò carni Pauonis auari similes dici possunt: quemadmodum enim illa durissima est, & difficulter admodum cōcoquitur, neq; etiam facilè putrescit, eodem planè modo auarorū natura adeò induruit, ac callum obduxit, vt neq; aliorum calamitatibus infortunijsq; moueantur, neq; miserationes sentiant, suæ scilicet carnis putredinis prorsus obliti: de quibus D. Iob *Cor eius indurauit quasi lapis*.

Auari.

HIEROGLYPHICA SYMBOLA.



PAVO sapientissimis illis priscis Aegyptijs sacerdotibus, noctis fuit & diei hieroglyphicum, idq; diuersa quidem ratione. Nam noctem significaturi, auem hanc ita depingebant, ut caudam in orbē surrectam teneret, oculosq; ceu astra ostenderet. Etenim per Pauonē, vt in fabulis dicemus, Argum intelligebant, & per hunc stellas, siue cælum nocturno tempore oculatissimū. Ἄργος autem splendorem & velocitatem, quæ precipuè in astris cōspicitur, denotat. E contrà diem designaturi, Pauonem ita exprimebant, ut caudam demitteret, oculosq; illos occultaret, quòd nempè diurno tempore astra non apparentia velut splendorem suum abscondant. Quoniam verò mira auis species in sola cauda est collocata, quæ alioqui nihil ad incessum, nihil etiam ad velociorem uolatum facit, ut in plerisq; alijs volatilibus solet, in quibus vicem, quàm in naui temon, obtinet: itaq; pro tali hominum genere depingi Pauo possit, qui rem suam vniuersam perditissimo luxu dilapidant, quales nempè opibus suis non ad tuuandum proximos, sed ad luxuriam abutuntur. Sin hominis, quibus proprio laus sordet in ore, ambitiosos videlicet, nasutos, Thrasones, sua deniq; admirantes vellēt indicare Aegyptij, Pauonem caudam in rotam explicantem depingebant. siquidem is tunc plurimùm velut iactabundus ostentat, cùm plurimos pulchritudinis suæ spectatores, & admiratores adesse videt; ut contrà ubi nullum aduenisse cognouit, ceu indignatus caudam recondit. Iidem teste [a]Pierio Valeriano hominem denotaturi, qui modò diuitijs efflueret, modò rerum inopia premeretur, varioq; euentu fortunę volubilitatem iacturis & donis experiretur, caudam duntaxat Pauonis faciebant, quoniam hic eam quotannis cum primis arborum frondibus amittat, & cum earundem germine, denuò recipiat. Vnde etiam Homerum in Pauonem abijsse Platonici dixerunt, quia tantam rerum varietatem poëticis coloribus ornatam explicauerit. In summa tota colorum varietas in Pauone facultatū humanarum iacturas, multiplices fortunę vicissitudines ac ludibria, externorum insidias, deniq; amicorum carissimorumq; miserias, calamitates & mortes, quæ omnia intimam animi partem eorum, qui alijs felices videntur, infestant, designare potest. Deniq; Pauo vel pennæ eius donodatæ muneris symbolum sunt, ex quo plus detrimenti, quàm commodi donatis cedit. Etsi enim auis visu pulcherima sit, oculorum tamen voluptas ista plurimo aurium tędio cōpensatur, quæ sæpè tartareæ vocis suæ horrore fatigantur; præterea eo donati magnum domi impedimentum nutrient, escam vulpibus futurum, ni diligenter custodiant, areę fossorem deniq; & cuius labore superficies nunquam æqua manet.

Noctis & diei hieroglyphicum

Frugalium typus.

Ambitiosi

Homo fortunæ ludibrio expositus.

[a]lib. 14. Hierogl.

Homerus cur in Pauonē abierit.

Pessimi muneris symbolum.

PRO-

PROVERBIA.



E philauto homine & qui ſibi quacunq; tandem in re impenſiùs placet, ſuoq; ingenio indulget, aut qui forma ſua delectatur, hoc vulgatum eſt, *tanquam Pauo circumſpectans ſe.* Adagium ex Syneſio eſt deſumptum à Dione Pruſięo ſophiſticis, politicisq; argumentis admodum delectato, loquente: *in illis reſupinus gloriatur, in illis decorem oſtentat, Pauonis in morem ſeipſum circumluſtrans & quaſi ſuperbiens orationis ſplendore.* Simile eſt illud Philoſtrati, *exorſus à Pauone, vt qui laudatus pennas ſurrigat.* In philautos.

Ab hac aue aliud etiam prouerbium deducitur propter multiplicem pennarum varietatem, vt quicquid mirificè varium ſit ποικιλώτερον ταῶνος, id eſt, Pauone magis varium dicatur. Legitur id apud Alexim Comicum. Pauone varius.

Ποιοῦντ' αὐτὸ ποικιλώτερον ταῶ, id eſt:

Sartaginem inſtruxit variam quàm Pauo magis.

Prouerbij quoq; faciem habet, quod ſcripſit Iuuenalis in auaros, qui carmina laudant duntaxat, nihil autem largiuntur poetæ: In auaros.

Didicit laudator auarus

Tantum admirari, tantum laudare disertos,

Vt pueri Iunonis auem.

Notior autem eſt hęc parabola, quàm vt oporteat explicare.

VSVS IN SACRIS. ICONES.

Numiſmata.



ADRIANVS Romanorum Imperator in eo Iunonis templo, quod quindecim ſtadijs ad læuam Mycænis diſtabat, in planiore Eubœæ parte ſitum, vt * Pauſanias teſtatur, inter cætera memoratu digna, vel vt ille appellat, donaria, quæ ibi videbantur, aureum Pauonem lucidis pretioſiſſimisq; lapillis decoratum vnà cum aurea corona & purpurea, vbi Heraclis & Hebes nuptiæ argenteæ cælatæ erant, dedicauit. Aenei Pauones inaurati Romæ duo ante templum Vaticanum conſpiciũtur, quorum pariter memini in libro, quem aliquando edidi, de ſtatuis Romanis. Eodem Pauone, aue quippe Iunonia in conſecratione Imperatricum, prout in apotheoſi Imperatorum Aquila Iouis alite vtebantur, vt ſuo loco diximus, quemadmodum ex multis, quæ etiamnum extant, antiquiſſimis numiſmatibus videre eſt. Neq; obſtat, quod in quodam Fauſtinæ Piæ numo, cuius inſcriptio eſt CONSECRATIO, Aquila, non Pauo conſpiciatur: neq; hinc meo iudicio Pierius Valerianus rectè infert Pauonem in illius mulieris apotheoſi non fuiſſe Etenim tametſi id, vnicum illud, quod adducit numiſma indicare videatur, plura tamen alia à nobis paulò infrà deſcribenda, in quibus Pauo, non Aquila depingitur, prorſus reclamant: quare vtramq; alitem in Fauſtinæ conſecratione fuiſſe quiſpiam non ineptè ſuſpicari queat. Aquila autem huic matronæ virorum more conceſſa fuit, vt marito ſuo eam imperium dediſſe denotarent, quod pariter ſuo iure plerisq; in rebus adminiſtrabat, non ſine M. Antonini coniugis ſui viri vndiquaq; probatiſſimi nota: cui cùm amici authores eſſent, tantam principis ſui ignominiam ferre nolētes, vt Fauſtinam, ſi nollet occidere, ſaltem repudiaret, quòd Commodum, ut fama erat, ex adulterio concepiſſet: Atqui reſpondit ille, hoc minimè fieri poteſt, niſi dotem etiam reddiderimus: dos autem erat imperium. In huius itaq; Imperatricis quodam numo Pauo Iunonem tergori ſuo inſidentem, ſceptrumq; dextra ferentem per æthera uehit. Circumcirca ſcriptum erat CONSECRATIO, & à dextro Pauonis latere S: & à ſiniſtro C. nempe Senatus conſulto.

Pauo in templo Iunonis

* In Corynthiacis.

Pauonis vſus in conſecratione.

Fauſtinę cōſecratio.

Aquila cur i numo Fauſtinæ.

In argenteo quodam eiuſdem Fauſtinæ numo Pauo caudam in rotam ſurrectam habēs conſpicitur.

Aliud argenteum numiſma eſt eiuſdem Imperatricis, in quo ſculptus eſt Pauo cum circumſcriptione CONSECRATIO.

Sunt & bina alia Fauſtinæ numiſmata, argenteum unum, alterum æreum, in quibus Pa-

uo

uo caudam extensam monstrat: In argenteo auis supra aram, in æreo ante aram consistit, vtriq; inscriptum est IVNONI REGINAE.

In quodam alio eiusdem Imperatricis numo identidem idolum quoddam, quod Iuno fuerit, videre est, cum lancea & patera; à pedibus verò Pauo consistit: Inscriptio est IVNONI LVCINAE.

Eiusdem deniq; Faustinæ æreum numisma Iunonem vestibus indutam habet sculptam, sinistrâ sceptrum, pateram dextrâ gestantem, cui prope pedes Pauo Deam intuens assistit; huic numo erat circumscriptum IVNONI REGINAE, à sinistro latere C. & à dextro S.

Iuliæ Piæ numisma. In quodam insuper Iuliæ Piæ numismate Iunonis vestitæ effigies conspicitur. Dea dextrâ gerit pateram, sinistrâ sceptrum, & ad pedes Pauo astat, circumcirca scriptum erat IVNO.

Paulinæ numisma. Diuæ etiam Paulinæ numus extat, in quo ab vna parte Pauo mulierem in dorso inter alas sedentem portat, cum inscriptione CONSECRATIO. Ab alia parte caput est mulieris natu grandioris ab occipitio uelatæ.

Aeneas Vicus D. Liuiæ D. Augusti uelatæ quoddam numisma pingit, in cuius altera parte Pauo conspicitur caudam ostentans, cum circũscriptione CONSECRATIO: & ad vtrumq; Pauonis latus scriptum erat S.C.

Domitiæ numus. In aduerso cuiusdam Domitię Augustæ numi latere Pauonis effigies est cum inscriptione CONCORDIA AVGVST. Sunt qui ideo hanc inscriptionem in hoc numismate factam velint, quòd Domitianus suscepto ex Domitia filio eam Augustam salutauerit, & mox repudiauerit, repudiatamq; mox iterum non solùm deperierit, sed in vxorem etiã rursus duxerit. Cùm enim Iouẽ appellari sese pateretur ille, Domitiam Iunonis, cuius Pauo ales est, honore decorari voluisse verisimile est. [a] Pierius Valerianus magnam nummorum vim in agro Bellunensi vico Plautero suis temporibus erutam tradit, in quibus inscriptum erat DIVAE MAXIMINAE cum muliebri capite, quod Lunæ insidet cornibus sursum versis: ab altera facie solus Pauo cauda in rotam expansa: inscriptio CONSECRATIO. Addit etiam ad huius similitudinem factum & alium numum, quem Romæ apud Colesium, alterumq; apud Georgium Anselmum Parmæ se vidisse testatur, in quo pariter Pauonis similis figura, & à cuius pedibus hinc inde S. C. notæ singulæ conspicerentur: circumcirca CONSECRATIO: ab altera parte muliebre caput occipitio velato: literæ DIVAE MARINIANAE.

[a] Li. 24. Hierogl.

Maximinæ numus.

Marinianæ numus.

Antonini Pij numus. In æreo quodam Antonini Pij numo, cuius etiam, aliàs meminimus, ab vna facie Pauo, Aquila & Noctua depictæ sunt, quibus Iuno, Iuppiter & Pallas denotantur. Huic numo inscriptum erat COS. III. infrà S. C. ab altera Antonini principis imago laureo serto decorata cum hac inscriptione ANTONINVS AVG. PIVS PP. TR. P. COS. III.

Magnæ ducis numus. Serenissimi Magni Hetruriæ castissima vxor, vt Paulus Iouius refert, numum excudi iussit, in cuius aduerso latere Pauo pullos suos ab vtraq; parte ternos sub alis aliquantulum eleuatis fouet, cum verbis CVM PVDORE LAETA FOECVNDITAS.

Pila antiquissima. Romæ itidem ex antiquissimo marmore excerpta conspicitur pila in qua Iouem Aquila, Pauo Iunonem comitatur, Neptunus tridentẽ, Mercurius caduceum & galerũ gestat.

Samij, quorum insulæ Iuno præcipuè præesse credebatur, monetas suas teste Athenæo Pauone signabant.

Samiorum moneta li. 14. c. 15.

VSVS IN EXTERNIS.



[a] VOLFGANGVS Lazius caudam Pauonis galeis impositam Austriæ Principum insigne ornamentum fuisse tradit, atq; ad id [b] Claudianum hoc carmine allusisse, etiamsi à nullo, inquit, Austriæ Grammaticorum hactenus sit intellectum.

Gaudet metuens, & pollice monstrat.
Quod picturatas galea Iunonia cristas
Ornet auis, vel quod rigidos vibrata per annos
Rubra sub aurato crispentur serica dorso.

[a] *In præfat. comment. de rep. Rom.*

[b] *In Panag. in sex. Conf. Honorij.*

Verùm vt ingenuè loquar, malim per Iunonis auem eo loco Struthiocamelum, quem aliàs eidem Deæ ex veterum Ethnicorum sententia dicatum fuisse, & ex pennis eius galeas ornari

nari solitas, eumq; vsum ad nostra vsq; tempora perseuerasse, luculenter ostendi. Quare nisi Principibus Austriæ peculiare fuerit Pauonum pennis cassides decorare, quod etiam prius probandum foret, Lazius vir aliàs doctissimus & antiquitatum peritissimus hac in re, quod pace illius dictum esto, hallucinari mihi videtur. Non negauerim tamen eisdem pennis cassides ob colorum pulchritudinem ornari posse, necnon pulchellis puellis pro sertis & alijs ornamentis cedere. Lictores Louteorum eas in pileo gestare legimus, vt ab alijs hominibus dignoscantur. Elegantissima porrò atq; artificiosissima muscaria, seu flabella, quibus muscas abigimus, similiaq; alia volucria insecta, vel etiam vt aërem calidiorem, qualis æstiuo tempore esse assolet, frigidiusculum reddimus, ex caudis Pauonum non nostro tantùm sæculo fiunt, sed veteribus etiam ex vsu fuisse vero verius est. Græci πτέρα σκιάδια dicunt. Meminit in primis Martialis, cùm canit:

Louteorũ lictores ut se ornent.
Muscaria ex Pauonũ pennis.

Lambere quæ turpes prohibet tua prandia muscas
Alitis eximiæ cauda superba fuit.

Et ante Martialem doctissimus [c] Propertius, inquiens:

[c] Lib. 2.

Et modo Pauonis caudæ flabella superbæ,
Et manibus dura frigus habere pila.

Itẽ Claudianus, eunuchos, vbi eorũ officia enumerat, quæ scilicet mulieribus, quibus inseruiebant, vt nunc ancillæ & pedisequę faciunt, præstabant, etiã huiuscemodi Pauoninis flabellis, vbi incaluerant, eas refrigerare solitos scribit, inquiens:

Et cùm se rapido fessam proiecerat æstu
Patritius roseis Pauonum ventilat alis.

Ab huiusmodi muscarijs D. [d] Hieronymus egregiam desumens parabolam sic ait: *Quod autem matronis offertis muscaria, paruis animalibus ventilandis, elegans significatio est, debere luxuriam citò restringere, quia musca moritura oleum suauitatis exterminans.* Eiuscemodi flabellis cùm in alijs regionibus, tùm potissimum in Italia in media æstate prandium aut cænam sumentibus proceribus famuli muscas à cibis pellunt, aëremq; etiam interea frigidiorem reddunt. Qua in re huiuscemodi pennæ alijs præferuntur, non tantùm quia oculorum suorum elegantissima varietate pulchriores existant, verùm etiam quia longiores. Super eisdem muscarijs epistola apud Ornithologum legitur, quam quòd ad propositam rem optimè faciat, simulq; concinnandi artem nobis tradat, hîc non piguit adijcere. Cùm amicus quidam, inquit, mihi olim muscarium ex pennis Pauoninæ caudæ faberrimè concinnatum donasset, ego tum, vt illi gratias agerem, tum vt ingenium in elegantissimi muneris descriptione exercerem, hanc ad ipsum epistolam dedi. Accepi pulcherrimum munus tuum muscarium Pauoninum, pro quò maximas tibi gratias habeo. Video & admiror in illo summam artem & manuum tuarum dexteritatem artificiosissima illa pennarum in capulo implexione, nodis & internodijs elegantissimè confectis. Tu verò non contentus artificio tuo & natiua pennarum pulchritudine, ornamenta etiam alia addidisti, filis distinxisti aureis, sericisq; discoloribus, & villos bombycum textori operis mollissimæ instar, flexęq; comæ puellaris ad basim capuli appendisti. Caput eiusdem instar Gordij nodi pennarum caulibus ita implicasti, vt nec initium vllius, neq; finis appareat. Quod idem in cæteris quoq; nodis capuloq; toto à te præstitum est. Artificiosissimum verò illud est in omni opere, si ars quàm maximè occultetur: neq; ex initio aut fine partium operis, ratio eius & constructio prodatur. Ea enim quorum modum & rationem videmus, admirari desinimus. Iam cùm caules in nodis crassiusculi sint, per internodia verò in subtiles & tenuissimas fibras extensi secundum capuli longitudinem, hoc quoq; admirationem auget. Has strias tanquam stamen in tela, transuersis & obliquis filorum è serico auroq; ductibus veluti subtegmine intertextis, operis Musaici & Phrygiorum, qui acu pingunt, æmulatione felici, rhombis alijsq; figuris, & labyrinthis distinxisti, cancellasti, totumq; varium & iucundissimum visu opus perfecisti. Hoc scilicet non modò conatus, sed assecutus etiam mihi videris, vt cum ipsa natura contenderes, & (si dicere fas est) superares quoq;. Quod enim in ipso Pauone, & elegantissima eius parte, quam toties tanquam hinc se laudari intelligens, non sine summa ambitione, & ipse in se admiratur, & spectatoribus expandit, ostentatq;: quid in hac inquam, tam pulchrum, splendidum, varium & admirabile est, qui oculi, quæ gemmæ, aut quouis modo appelles, quod in ornatissimo flabro tuo vel par, vel superius spectetur? Fila caudæ plumata in opere tuo, vt ex pennis minutissimè sectis constant, in multam longitudinem promissa, sic leuissimo etiam impulsu auram copiosam citant, nec ventilando tantùm refrigerant, sed muscas, culices & omne volucrium insectorum genus abigunt, gratissimo per æstatem beneficio, vt Hercule musciperda, cui in

[d] Ad Marcellum.

Muscariũ Pauoniũ artificiosum.

Hercules musciperda.

Olympijs olim Græci ſacrificabant, nihil ad hanc rem opus ſit. Sed deſino tecum certare, hoc eſt, verbis exprimere velle ſpecioſiſſimum donum tuum, cuius artificium ne Cicero quidem diſertiſſimus, vt cum Roſcio mimo contendere ſolitus, ipſenè verbis rem eandem variare poſſet, an Roſcius hiſtrio geſtibus corporis, ſatis pro merito depinxerit. Cedo itaq; tibi tuæq; arti, & me vinci fateor. Hæc itaq; Ornithologus, quibus ſanè muſcarium inſigni & miro artificio elaboratum deſcribit, quod qui volet, imitari poterit. Hinc Pauonum domini ex eorum pennis ad ciuſcemodi ventilabra concinnanda non vulgarem quæſtum percipiunt. ᵃOlaus Magnus cauſam indagans, cur in Oſtrogothia, & Veſtrogothia, necnon in Suetia cæteris auibus diligentiùs Pauones foueantur, cùm pennarum pulchritudinem, tùm aliam quoq; vtilitatem ſtatuit. Pictores enim & textores Aquilonarium terrarum in colorũ varietate diſtinguenda eos imitari tradit, cùm magnorum artificum picturæ raró ob itineris prolixitatem à remotis terris eò perferantur. Ex eiuſcemodi pulcherrimis pennis priſcos coronas feciſſe nos ᶠLucianus docet, vbi omnium hominum certamina deſcribit, atq; inter ea etiam poëtarum: ait autem: *Ex poëtis, vt verè dicam, quanquam longè excelleret Homerus, vicit tamen Heſiodus. Præmia autem omnibus erat corona ex Pauonum pennis confecta.* Tartarorum mulieres capita ſua certis vaſculis pedem longis cooperiunt, quæ vel holoſerico exornant vel depinctis Pauonum pennis, auroq; & lapidibus pretioſis. Præſtant etiam Pauones alios vſus, eoſq; tam varios, vt ne excrementa vtilitate maxima careant. Varro ſtercus Pauonum ad agriculturam idoneum eſſe, & ad ſubſtramen pullorum, ſcriptum reliquit. Oua ſi credimus Kianidi, ad aureum colorem rebus inducendum conferunt.

ᵃ*L. 19. c. 18 in Epith.*

ᶠ*L. 2. Ver. hiſt.*

Stercoris uſus.

Ouorum.

VSVS IN MEDICINA.



RASIS & Auicenna eos, qui ſibi à venenatis animalibus metuunt, Pauones & Muſtelas iubent alere, quòd illi clamore ſuo ea fugent, hæ eadem deuorent; ſed quid hac de re ſentiamus, ſuprà diximus. Ius Pauonis peculiari quadam virtute ac proprietate volunt, maximè ſi pingue fuerit, pleuritidem ſanare, & linguarum eſum à caduco morbo homines præſeruare, ideoq; fortaſſis Heliogabalus his ex Apicij æmulatione, vti Spartianus memoriæ prodidit, ſæpè veſcebatur. Adeps cum ſucco rutæ & melle colicos affectus ab humore frigido dependentes, teſtante Simeone Sethi, optimè adimit. Oſſa Pauonis vſta, & in aceto trita & illita lepras & vitiligines emendant, vt idem ille ſcribit. Hanc poſtremam facultatem nos Naturam docuiſſe ex auis colore ad nigrum vergente & maculatis pennis luculenter demonſtrat ᵃIoan: Bapt. Porta, plantas atras & animantia atra atræ bili & eius morbis mederi, necnon plantas & animantia maculis inſignita ſimiles affectus ſanare docens. Fumum è pennis combuſtis, ſi oculis excipiatur, lippos & rubeſcentes oculos curare Ornithologus in libro Germanico manuſcripto ſeſe legiſſe memorat. Quam pariter uim Natura, vt idem ᵇPorta ait, quia oculis ſimiles in cauda maculas dedit, nobis ſignificare voluit. Fimus quoq; Pauoninus medicis inſignes facultates præſtat, ſed quem ᶜPlinius reſorberi ab aue tradit, quia hominum vtilitatibus inuideat, vt ſuprà diximus. Eſt autem in morbis oculorum ex omnium medicorum ſententia ſingulare remedium, & vt nonnulli volunt, podagræ feruorem egregiè mitigat. Potus, Sexto & Kiranide referentibus, caducos mirabiliter ſanat; ſed quod idem ille Kiranides fabulas ſæpè veris immiſcere ſolitus eundem fimum & interiora dicat omne malum ſuffitu abigere, veritatis cancellos excedere putem.

Ius Pauonum.

Linguæ.

Adeps.

Oſſa.

ᵃ*L. 3. Phytogn. c. 18. et lib. 5. c. 16.*

ᵇ*L. 3. Phytogn. c. 29.*

Fimi uſus.

ᶜ*L. 29. c. 6.*



VSVS IN CIBIS.



MARSILIVS Ficinus carnem Pauonis inter eas enumerat, quæ mediæ naturæ ſunt inter humidas & ſiccas, quales ſunt Caponum, Perdicum, Gallinaceorum, ſimiliumq; aliarum auium. Contrà [b] Galenus Pauones Phaſianis, quorum carnes Gallinis comparat, duriores, fibroſiores, & ad concoquendum difficiliores eſſe teſtatur, quin imo [c] alibi Pauones inter aues difficillimę concoctionis recenſet. Sunt qui calidos & humidos eſſe contendunt, concoctionisq; difficultatem, non temperamenti uitio, ſed carnis duritiei attribuunt: Ego cum [d] Cardano frigidos & ſiccos puto: nam calida & humida facilè putreſcunt, contrà ac Pauonum caro facit, quæ quamdiu incorrupta ſeruetur, præterquam quod cuiuis notum eſt, Diuus [e] Auguſtinus ex proprio periculo hiſce uerbis oſtendit, atq; atteſtatur. *Quis niſi Deus creator omnium dedit carni Pauonis mortui, ne putreſceret? Quod cùm auditu incredibile videretur, euenit vt apud Carthaginem nobis cocta apponeretur hæc auis. De cuius pectore pulparum quantum viſum eſt ſeruari iuſſimus: quòd poſt dierum tantum ſpatium, quanto alia caro quæcunq; cocta putreſceret, prolatum atq; oblatum, nihil noſtrum offendit olfactum. Itemq; repoſitum eſt poſt dies amplius quàm triginta, idem quod erat, inuentum eſt: idemq; poſt annum, niſi quod aliquantulum corpulentia ſiccioris & contractioris fuit.* Hæc ille: & Kiranides non ſolùm Pauonis mortui carnem nec marceſcere, nec fœtere dixit, ſed tanquam aromatibus conditam uſq; perſeuerare, addere non eſt ueritus. Quod uerò non putreſcat, id partim temperamento, partim etiam occultæ proprietati tribuit Cardanus: nam de D. [f] Auguſtini authoritate, inquit, dubitandum non eſt, neq; de grauiſſimi ullius uiri: cùm maximè res ea ſit, quam liceat rurſus experiri. Ergo de proprietate nihil agam, quoniam ſi quæ eſt, obſcura illius ratio eſt; de natura ipſa dicendum eſt. Eſt in Pauone temperies frigida ſiccaq;: ob hoc exhauſto exiguo illo humido, quod ſupereſt, putredini reſiſtit: nec uerò hoc ſufficit. Nam Sturnorum caro hoc etiam efficere deberet. Oportet igitur non ſolùm talem eſſe, ſed & denſam, ut optimè concoctus humor pinguior putredini reſiſtat. Oportet igitur carnem hanc melancolicam (ut Græci dicunt) & denſam eſſe, & humidũ pinguiſſimum habere. Forſan qui noſtra non legerunt, denſum idem & terreum exiſtimabant. At non ſic eſt, ſed denſum oſtendimus fore tenuuium partium. Quamobrem caro Pauonis robuſtum præbebit alimentum & difficulter concoquetur. Hactenus Cardanus. Circa huiuſce carnis ſoliditatem quid obſeruarim ego, huc obiter meminiſſe non piguit. Antonius Gigas Foroſempronienſis uir pius, doctus & poëta non illepidus fruſtulum eius anno 1592. coctæ, anno poſtmodum 1598. mihi dono dedit, foraminibus quibuſdam rotundis cribri modo peruium, ex quibus ſi leuiter quateretur, puluis excidebat, non aliter ac ex quibuſdam arboribus caries: quare nõ omnino putredinis culpa carere uidebatur: quamuis alioqui odoris gratiam non amiſiſſet, ſed proximè ad fœniculum accederet. Puluis uerò excidens ſaporis erat ſalſi & ſubamari. Vt modò ad carnem reuertamur, inde fortaſſis [g] Iuuenalis Pauonem crudum uocabat, dum ait:

[a] L. 2. de vita producenda cap. 6.
[b] L. 3. de aliment. facult. cap. 19.
[c] L. de ſolut. cont.
[d] Lib. 7. de var. rer. 35.
[e] L. 21. de ciuit. Dei c. 2.
Cur nõ putreſcat Pauonis caro.
[f] L. 7. de rer. variet. c. 36.
Sturnorum caro.
[g] Saty. 1.

Crudum Pauonem in prandia portas.

niſi hominem crudum dicere noluerit. Nam crudus eſt, cui cibus incoctus & indigeſtus in ſtomacho eſt, cuius aſpectus immitis ferè eſt, vnde & crudelis dictus: ſed cibum crudum vulgò dicimus. Cùm itaq; adeo dura & fibroſa Pauonum ſit caro, ſubit mirari, cur tantoperè gulæ Romanæ in cibo placuerit. Equidem dicendum eſt Romanos in carnis nidore ſummam collocaſſe voluptatem, id quod [h] Horatius facetiſſimè ſimul & prudentiſſimè hiſce verſibus innuiſſe videtur:

Crudus qui dicendus.
Rom. gula.
[h] L. 2. Sat. 2.

Vix tamen eripiam poſito Pauone, velis quin
Hoc potiùs, quàm Gallina tergere palatum
Corruptus vanis rerum, quia veneat auro
Rara auis, & picta pandat ſpectacula cauda,
Tanquam ad rem attineat quicquam, num veſceris illa
Quam laudas, pluma? coctone num adeſt honor idem?
Carne tamen quamuis diſtat nihil hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet, eſto.

Oſtendit poëta helluonũ, luxurioſorumq; cupiditates non eſſe naturales, neq; rectas, ſed opinione, ac vitio natas, ac deprauatas: propterea ea obſonia maximè conquirere, vehementiſſimeq; expetere, quæ vel rariſſima ſunt & cariſſima, vel à naturali magnitudine diſceſſerũt

Luxurioſorum cupiditates.

verbi gratia Pauonibus malunt veſci, quàm Gallinis,quàmuis tamen Gallinarum caro Pauoninæ præferenda potiùs quàm aſſimilanda ſit,vt ex Galeno diximus. Quare eleganter ſimul,& doctè Baptiſta Fiera Mantuanus,philoſophus,medicus,Theologus ac poeta eiuſce modi Pauonis eſum ridet, dum ait:

Cui tam ſeruata nocuit cuſtodia vacca,
Ignea cui flamma eſt, cui caro lenta putret;
Qui licet oblectet,ſitq́; in regalibus aulis
Delicium,pigra eſt nec leuis ille dapis.
Quid tamen Hortenſi te iſthac in prandia traxit
Num gula? num volucris ſæuaq́; truxq́; Venus?

Prȩterea veriſimile eſt,eiuſmodi homines Pauonis formâ magis,quàm Gallinarum,quȩ pulchritudine longè impares ſunt,captos fuiſſe. Nam & [l] Martialis Pauonis vicem,quòd cùm ita ſpecioſus ſit, etiam occideretur,& in cibum hominibus cederet,dolet,cùm ait:

[l] *Lib. 14. Epig.*

Miraris quoties gemmantes explicat alas,
Et potes hunc ſæuo tradere dure coco?

Nihilominus tanti huiuſce nobiliſſimæ volucris carnem fecerunt, vt alibi [l] Seneca ex [m] Horatio dixerit: *num eſuriens faſtidis omnia præter Pauonem, rhombumue? ambitioſa non eſt fames,contenta deſinere eſt: quo deſinat, non minus curat.* M. Tullius ad Pœtum ſuum ſcribens, *Pauones*,inquit, *etiam plures confeci,quàm tu pullos Columbinos*, iactitans nimirum ſe nobiliores ſæpius carnes eſitaſſe, quàm Pœtus, cùm alioqui, & Columbarum eſus, vt ſuo loco aſſeremus,nobiliſſimus eſſet. Eiuſcemodi verò luxus priſcis Romanis,quibus vt [n] Ouidij verbis vtar,præter pennas nihil in Pauone placebat, planè fuit incognitus. Etenim M. Aufidium Lurconem primum circa nouiſſimum Pyraticum bellum Pauones ſaginare inſtituiſſe, & ex eo quæſtu reditus ſextertiûm, vt Plinius habet, vel numorum,vt Varro ſexaginta millia habuiſſe hiſtoriæ tradunt: Hortenſium verò Oratorem aditiali cȩna ſacerdotij, vt Plinius ait, Romæ primùm cibi cauſa occidiſſe, quem ob id factum [o] Aelianus χρηϛιῶνα, hoc eſt, iniuſtè vocatum, vel vt alij legunt, κακοχρηϛιῶνα, id eſt,condemnatum fuiſſe ait: adeò gulæ luxus priſcis illis diſplicuit. Sed quȩ Plinio cȩna aditialis dicatur,agedum breuiſſimè ex eodem alibi epulum adijciale vocante, declaremus. Cæna erat opipara,& profluens, nimirum ab adijciendo teſte Feſto appellata. Fiebat inaugurandi gratia,aut in publica, aut in feſta lętitia: ad quē ſenſum [q] Cornelius Tacitus: *Reſcuporis*, inquit, *ſanciendo, vt dictitabant, fœdere conuiuium adijcit, tractaq́; in multam noctem lætitia per epulas & vinolentiam.* Vocatur eadem cæna adipalis,& pontificalis, quia dici,hoc eſt, religioſi, vt vult Macrobius, ſolenniſq́; inſtituti cauſa potinfex in ea epulari diceretur. Verùm vt ad Pauonem reuertamur, Caio Caligulæ [r] Tranquillus etiam vitio vertit, quòd ſibi Pauones, Phaſianos, mactari, immolariq́; iuberet,ſimileſq́; volucres alias ſummo pretio comparãdas,in eo nempè Hortenſio prodigioſiori,quòd hic Pauones in cibum exhiberet, ille ſibi tanquam alicui numini immolari vellet. Vt modò ad noſtra ſæcula veniamus,Pauo ſæpè ita coquitur,ut uiuus videatur,in magnis epulis: necatur,inquit Platina,aut penna ſupernè in cerebrum demiſſa,aut iugulatur,vt hœduli ſolent,quo ſanguis exeat. A gutture deinde vſq; ad caudam pellis leniter ſcinditur, ſciſſaq́; cùm proprijs pennis à toto corpore ad caput trahitur, quo abſciſſo cùm pelle reſeruato,cruribuſq́; Pauonem ipſum aromatibus, ac odoriferis herbis refertum veru aſſabis,infixis tamen prius per pectus caryophillis,inuolutoq́; collo linteo albo,continuè aqua humectato,ne omnino deſiccetur. Coctû Pauonem ex veru exemptum propria pelle integes,& vt pedibus ſtare videatur, virgultas ferreas infixas tabulę ad hoc fabrefactas per crura, ne cernantur,per corpus ad caput,& caudam adiges. Sunt qui ad ludum,& riſum camphuram cùm lana ori indant,ignemq́; dum ad menſam fertur,inijciant. Inaurare etiam aſſum,& aromatibus conſperſum bracteis aureis licet ad voluptatem,& magnificentiam. Sunt qui niſi domi enutritum in cibum admitti volunt: at ſalubrior erit teſte Ellucbaſi, ſi antequam coquatur,ſuſpenſis à collo per diem,& noctem lapidibus condatur, & uinum generoſum ſuperbibatur. Haliabbas per triduuum ſuſpenſos laudat. Hanc controuerſiam,ſi controuerſia eſt,ſoluit Iſaac,ęſtiuo tempore per unum, hyeme per tres, vel ſaltem duos ſuſpendi,iubens: vel potiùs contradictio ita ſoluetur,dicendo,Elluchaſim de Pauone loqui, qui primùm ętatis annum nondum exceſſerit, cuius ſcilicet caro minus fibroſa eſt, Haliabbatem uerò de prouectiori. Sauanarola decem diebus ſuſpenſos tenet, at ſine pondere. In ſumma, ut caro præſtantiorem,& meliorem ſuccum generet, iugulare oportet, in æſtate per triduum, aut ad minus per biduum antequam coquatur, hyeme uerò ad quatriduum, & ultra,ſimulq́; pedibus onus lapidum appendatur: nam & eo pondere carnis durities mollitur,& diſtractione

[l] *Ad Lucilium.*
[m] *Lib. 2. Sat. 2.*
[n] *Lib. 6. Faſtor.*
Pauonem qui prius ſaginarit, & qui prius edit.
[o] *Lib. 2. de Animal. cap. 5.*
Cæna aditialis quæ.
[p] *Lib. 29. cap. 4.*
[q] *Lib. 2. Annal.*
Cæna adipalis.
[r] *In Caligula cap. 22.*

ne fibræ laxantur, atq; hoc modo coctus à ventriculo conficitur. Cæterùm cum caryophillis alijsq; aromatibus assatus elixo præstat: si tamen cum pipere & saluia elixetur, Platina non insuauem fore asserit: alioqui & ipse assatum laudat. Damnatur tamen & nimis curiosa & exquisita cum aromatis assatio, quòd carnes, quæ aliàs suapte natura nimia siccitate peccant, eo pacto nimis exiccentur. Tacuinus carnes meliores esse credit, si Augusto mense comedantur, sed id de nondum adultis Pauonibus haud dubiò dicendum, cum prouectiores, quia sicciores & duriores hyeme magis cōueniant. Caueant ab earum esu, qui quiete fruuntur; siquidem conueniunt, aut saltem minus nocent multùm se exercentibus, ijsq; tantummodò iuniorum Pauonum, vtpotè teneriorum, Hepaticis & spleneticis omnino noxius est eorum esus, & quos hæmorrhoides crebrò vexant: atq; istæc de carne dicta sunto. Iam de ouis aliquid dicendum existit, de quibus certè magna est controuersia. Communis omnium recentiorum opinio est, pessima & humanæ naturæ planè inimica existere. Contra [c] Epenetus & Heraclides Siracusius apud [d] Athenæum primum locum inter oua Pauoninis assignârunt, secundum Vulpanserinis, tertium Gallinaceis. Ego, vt quod sentio, liberè dicam, recentiorum opinioni lubens subscribo, & eiusmodi ona carnis qualitates sequi arbitror: in qua etsi voluptatem proceres collocent, est tamen, vt dixi, suapte natura nidorulenta, dura & fibrosa, & per consequens pessima, si sanitatis ratio habenda est, sin saporis, non ingrata. Fuit & in cerebellis Pauonum haud vulgaris apud Romanos luxuria. Vitellius enim teste [e] Suetonio, patinarius dictus ob plurimas, easq; nefarias comessationes, quas omnes exuperauit dedicatione illius famosæ patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Mineruæ vocitabat: in qua scarorum iecinora, Phasianorum & Pauonum cerebella, linguas Phœnicopterûm, & id genus alios prodigiosos cibos exibuisse proditur. Eam patinam C C. sestertijs condidisse illum [x] Plinius tradit, cui faciendæ fornax in campis exædificata erat, quoniam, inquit, eò peruenit luxuria, vt etiam fictilia pluris constent, quàm murrhina.

Oua Pauonum an in cibo conueniant.

[c] In lib. de parandis obsonijs.

[d] L. 2. deipn. cap. 17.

Cerebella Pauonum.

[e] In Vitellio c. 13. & 17.

Patina Vitellij.

[x] L. 35. c. 12.

APOLOGI.



AVES creaturas regem Pauo orabat, vt se ob pulchritudinem eligerent. Eligentibus autem eum omnibus, Monedula suscepto sermone ait: sed si te regnante Aquila nos prosequi aggressa fuerit, quomodo nobis opem feres. Morale significat Principes non modò propter pulchritudinem, sed & fortitudinem & prudentiam eligi oportere. Alius est apologus de eadem Monedula siue Gracculo Pauonis pennis, vt pulcherrimus auium videretur, se exornante. Apologus iste prouerbij vicem obtinet, nam Gracculū Aesopicum vulgò dicimus, qui alienis bonis, quæ sibi vsurparant, exuti, rursus qui erant, Gracculi existunt: de quibus dicebat Horatius: *Moueat Cornicula risum Furtiuis ornata coloribus.* Memini pariter huius apologi in Gracculi historia: vbi elegantissimos, qui sequuntur, versus ex neotericorum poëtarum corypheo etiam citaui, & nunc doctrinæ causa repeto. Inuehitur autem poëta in quendam Strumam, qui scripta sua carpens, ijs tamen sua adornabat; Inquit autem:

Principes q eligendi.

Gracculus Aesopicus.

Rogas, quis is sit in meis scriptis canis,
Quem vocaui Nicticorum, quem voco Aegothelen?
Is Struma quidam est, Gracculusq; Aesopicus,
Turgidus Pauonis aura, gemmeisq; pennis,
Superum, inferumq; saturi ody meta vltima
Qui meum panem vorauit, & latrat farinam.

FABVLOSA:



NOTISSIMA Argi Arctoris filij fabula est, qui πανόπτης à Græcis cognominatus est, quòd totus oculis scateret. Hunc nempè Poëtę à Iunone Iûs Inachi filiæ à Ioue amatore in Iuuencam immutatæ, custodiæ adhibitum fuisse fingunt. nam

Argi fabula.

Centum luminibus cinctum caput Argus habebat
Inde suis vicibus capiebant bina quietem,
Cætera seruabant, atq; in statione manebant,
Constiterat quocunq; loco, spectabat ad Io,

ᵃ L. 1. Metamor.

vt ᵃ Ouidius canit; vnde etiam τυρώς Ariſtophani appellatur, à quærendo, quòd τυρῶν Græci dicunt. Hic, inquam, dum Io cuſtodiret, à Mercurio Iouis iuſſu oculis ſono fiſtulæ conſopitis interfectus fingitur. Oppianus ex interfecti cadauere terram protuliſſe vult auem, in qua etiamnum ſigna centum oculorum, quos habebat Argus, apparent, quaſi ante Argi tempora Pauones nondum viſi fuiſſent: alij aiunt eos à Iunone Pauonum pennis impoſitos, quos Ouidius ſequitur, dum canit:

Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuiſſe oculos, adopertaq; lumina ſomno:
Supprimit extemplo vocem, firmatq; ſoporem
Languida permulcens medicatâ lumina virgâ:
Nec mora, falcato nutantem vulnerat enſe,
Quà collo eſt confine caput, ſaxoq; cruentum
Deycit, & maculat, præruptam ſanguine rupem.
Arge iaces: quodq; in tot lumina lumen habebas
Extinctum eſt, centumq; oculos nox occupat vna.
Excipit hos, volucriſq; ſuæ Saturnia pennis
Collocat, & gemmis caudam ſtellantibus implet.

Sol Argiphontes.

ᵇ L. 1. Satur. cap. 10.

Ennius in Pauonem.

Mythologici, qui ſub fabulæ cortice, veritatis, moraliſq; philoſophiæ aliquid latere oſtendunt, Argum interpretantur ſphæram ſtelliferam innumeris oculis, hoc eſt, ſtellis refulgentem: Mercurium verò Solem, qui tunc Argum dicitur occidere, cùm diurno ſuo lumine ſtellarum lumen obſcurat; vnde Argiphontes teſte ᵇ Macrobio dictus eſt: Miſticè autem Argus eſt cælum ſtellarum luce diſtinctum, quibus ineſſe quædam ſpecies cæleſtium videtur oculorum. Myſticum item ſenſum procul dubio etiam continet, quod Ennius, quem Horatius patrem poëtarum nominat, in principio annalium ſuorum, in ſomno ſe admonitum fuiſſe animam Homeri ſecundum Pythagoræ dogma in ſuum corpus migraſſe ſcribit in eo anateleutico. *Viſus Homerus adeſſe poeta.*

ᶜ In Proœmio.

Ad quod ᶜ Perſius quoq; reſpexit, dum ait:

Nec in bicipiti ſomniaſſe Parnaſſo.

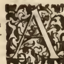
Pythagoræ ſomnium.

Fingunt namq; Pythagoram ſomniaſſe ſe Pauonem fuiſſe, deinde ex Pauone animã ſuam in Euphorbum, ex hoc in Homerum, ex Homero in ipſum, tum demum in Ennium infuſam, vt ſic accipias Ennium quintum fuiſſe à Pauone Pythagoræ, in cuius corpore habitauerit anima eius: vnde Perſius:

Poſtquam deſtituit eſſe
Mæonides quintus Pauone ex Pythagoræo.

HISTORICA.

Aquilæ in virginē amor.



QVILAM in Seſto à virgine educatam, eamq; libertate donatam ſcripſimus illi non ſolùm duplicem beneficij gratiam retuliſſe, vnam vt aues, alteram vt venatus virgini aggereret, verum etiam poſt mortem eius diutius ſuperuiuere noluiſſe, ſed ſe in iam exurendæ rogū accenſum iniecíſſe ac vnà cum illa conflagraſſe. Simile omnino apparet, quod de Pauone ᵃ Athenæus ex Clearcho recenſet: *Clearchus*, inquit, *ait Pauonem in Leucadia virginem ſic deperiſſe, vt mox expirauerit illâ morbo extinctâ.* ᵇ Aelianus pariter de Indico Pauone inſignem, neſcio num veram narrat hiſtoriam, quæ talis eſt. Aegyptiorum rex, cùm Indicum Pauonem maximum pulcherrimumq; dono accepiſſet, noluit cum gregarijs cæteris eum alere, vel cibi gratia vel nutrimenti. Itaq; Ioui vrbis cuſtodi eum conſecrauit, dignum hoc Deo munus huiuſmodi alitem iudicans. Huius deinde capiendæ deſiderio, ventri ac luxui deditus iuuenis quidam locuples, vt ſplendidè epularetur, captus eſt. Solebat enim ille ſemper indulgere genio, & varias quærebat dapes, etiam cum periculo, quauis occaſione, quouis pretio, lucrum exiſtimans omnia quibus ſuam delectaret improbitatem, & ſatiaret ingluuiem. Mercedem igitur huius ſacrilegij amplam vni ex miniſtris Dei largitur, & inſuper aliam promittit. Is verò ſpe vana inductus eum acceſſit ad locum, vbi morari alitem nôrat, & capere iuueni adferendam aggreſſus eſt. Sed non apparuit Pauo, & loco ipſius aſpis viſa eſt, erecta & aduerſus ipſum irata. Quare territus receſſit. Cùm verò guloſus ille vrgeret & inſtigaret, ad Pauonem venit, qui mox ambabus alis in aerem eleuatus, neq; in ſacra aliqua arbore conſedit, neq; in alio ſublimi & excelſo loco, ſed in me-

ᵃ L. 13. c. 30.

Virgo à Pauone adamata.

ᵇ Lib. 11. de Animat. c. 33.

De Pauone Indico Ioui conſecrato miraculum

dio

dio quodam inter templum & ipsos, vnde intrepidè illos expectans præ se ferre hoc videbatur, se illorum insidijs superiorem ac tutum esse, neq; capi ab eis posse. Itaq; re infecta luxuriosus ille pecuniam expensam repetit: negat ille se redditurum, quòd quantum in se esset, nihil non fecisset, rem verò sacram Deo auferre nequiret. Hinc ortam contentionem & clamores multi audiuerunt, & tandem summus quoq; sacerdos superueniens, litis in æde causam sciscitatur: illi se inuicem accusant, & iuuenis ille diues, minis, conuitijs & maledictis affectus discedit, & alterius cuiusdam auis osse deglutito magno cum dolore è vita migrauit. Ministrum verò improbum, vtpotè sacrilegum, ciuitatis princeps puniuit. *Sacrilegorum pœna.* Auis ab eo tempore neq; viua, neq; mortua visa est, sed cùm annis centum, vt ferunt, vixisset, euanuit. Hæc itaq; Aelianus: quæ, etiamsi fidem aliquatenus illis habere non debeamus, interim quantum Deus immortalis sacrilegos puniat, docere egregiè possunt.

DE PAVONE ALBO.
Cap. II.

LBI Pauones regionibus Septemtrionalibus peculiares fuerunt, vel saltem fuisse credebantur: vbi insuper & aliæ volucres nigerrimæ, vt Corui, Graculi, similesq; aliæ ob immane frigus candidæ reperiuntur: Sunt tamen & in alijs regionibus: Siquidem in insulis, quas Maderas appellant, [a] Aloysius Cadamustus, & [b] Joannes Laurentius Ananias in parua insula dicta plurimos albos Pauones nasci testantur. Quinimo binos in Gallia [c] Scaliger se vidisse ait, plures Mediolani Gaudentius Merula: & quem ego aliquando ad viuum depinxi, Bononiæ natus erat, & à nullo non visus. [d] Plotinus meo iudicio huiusmodi albos Pauones (loquor de ijs, qui in calidioribus terris nascuntur) ex imaginatione nasci rectè asseruit, licet alioqui Gybertus Longolius hos, cùm primùm ex Noruegia adueherentur, Coloniæ ceu rem raram & insolētem habitos, gentiq; miraculo fuisse, numero deinde per seminium aucto, cùm penitus in frigidiora loca commearent, iamq; matres in ipso vere ouis incubantes niuosa illa montium iuga perpetuò ob oculos viderent, ex ouis iam animatis albos pullos excluderent, vulgatiores factos tradat: id enim in nostris regionibus minimè locum habere uidetur. Quod si uerò & in his albam sobolem procreari uelis, caueas, quibus includuntur, pariunt, incubant, excludunt, susq; deq; & ex omni parte albis uelaminibus obtendes. Artificium hoc Antonius Mizaldus acceptum fert ornithotropho cuiusdam Principis uiri licet etiam à multis, inquit, descriptum fuerit, at nescio, an probatum.

a Cap. de nauigat.
b In fabrica mūdi tract. 3.
c Exer. 238
d L. 3. Acu. 2.

Sequitur Pauonis albi à me obseruati icon.



Pauo albus cum tritico spica multiplici.



Pauo Iaponensis mas cum locusta.



Pauo Iaponenſis fœmina cum hordeo diſtico:



DE PAVONIBVS IAPONENSIBVS. Cap. III.

Quorum Icones habes duabus præcedentibus paginis.

QVOS modò describturus sum, marē scilicet ac fœminam, Summo Pontifici ante aliquot annos à Iaponensium Rege ei gratificaturo inter alias aues ad viuum depictas, transmissos, Illustrissimo & Eccellentissimo D. Cæsari Facchinetto Marchioni & Senatori nostræ vrbis amplissimo acceptos refero, cui pariter illi ab Innocentio Nono Pont. Opt. Max. patruo suo donati fuerant. Mas itaq; talis erat: Cum nostrate, vt ex collata vtriusq; descriptione videre est, nullam præterquam in cauda & pedibus, quæ & ipsa admodum exigua & penè nulla est, similitudinem gerebat. Rostrum erat, vt in nostrate cineritium, sed longius & subtilius. Vertex capitis, qui planus erat, & collum superius virescebant, & maculis cæruleis ceu punctis, quæ pariter in medio exiguas lineas albas deorsumq; descendentes habebant, respergebantur. Apex in capite quatuor fermè digitos longus partim viridis, partim cæruleus, figura siliginis spicæ non omnino dissimilis. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, hanc ruber circulus ambiebat. Pectus & dorsum veluti ex squamis, sed colore variantibus constabant. Pectoris enim squamæ, si ita vocare licet, ex cæruleo, viridi, & aureo: dorsi ex cæruleo & viridi tantùm tingebantur. Alarum principium eiusdem cum dorso erat coloris, sed squamæ illæ virides haud ita apparebant, cæruleæ verò maiores erant & lucidiores. Pennarum secundi ordinis primæ eiusdem erant cum superioribus coloris; reliquæ in medio virides, vbi lineis nigris transuersalibus notantur: pòst subluteæ similiter nigris lineis notatæ; in extremitatibus deniq; nigræ. Venter, coxæ, & deniq; pedes colore leucophæo & maculis nigris insigniuntur, quarum quæ in ventre sunt, lineas albas habent. Cauda pēnis, quàm in nostrate rarioribus, colore magis fusco ad castaneum vergente, calamo candidissimo. Oculi caudæ multò quàm in nostrate maiores, primùm aurei, dein cærulei, postremò virides, vt in nostrate.

Maris descriptio. Rostrum. Caput. Apex. Oculi. Alæ. Cauda. Fæminę descriptio.

Fæmina mare quidem minor est, sed capite toto, collo, dorso, pectore & alis simillima. Illud verò in hac admirandum est, suprà vropygium, nempe ad dorsi finem, quid veluti caudam habere, eamq; oculatam, vt in mari: sed oculi, licet quàm in illo sint minores, sunt tamen pro pennarum portione magni. Habebat itidem caudam viridem pennis in ambitu cæruleis, & calamis albis. Postremò in eo etiam à mare differebat, quòd ventrem haberet prorsus nigrum.

DE GALLOPAVONE. Cap. IIII.

ORDO. AEQVIVOCA.

HANC eximiam alitem, quamuis ex primo intuitu & moribus & figura corporis è Gallinaceo potiùs, quàm Pauonino genere esse appareat, Pauonibus tamen adiunxi, vel hoc solo argumento adductus, quòd communem cum illis caudæ explicationem habens, eam pariter & ipse admiretur, & ab alijs videri gestiat: quare & vulgò Pauo Indicus appellatur. Cùm verò & Gallum Indicum, & fęminā eius Gallinam Indicam vocent, operæ pretium est, antequam alia synonyma enucleemus, lectorem prius admonere, alias aues esse quæ eodem nomine gaudent: quales in primis sunt, quarum hisce uerbis Cardanus meminit: *Gallina India occidentalis, imò potiùs Vulturis genus (Nam cadauera & res corruptas sequitur) benè olet ob caloris vehementiam & siccitatem temperiei*. Alibi etiam ita scribit: *Pauones Indi* (Gallopauones) *pulchritudine multùm nostro Pauone inferiores sunt; sed caudam suam similiter mirantur in orbem conuersam: at contrà Gallinæ, quas ego vidi, Indicæ, nostris pulchriores sunt: pennisq; Pauonis decorantur: sed cauda ampla carent, quam nec in orbem erigunt. Igitur non à coloribus, sed operationibus ipsis species animalium sunt distinguenda*. Ab his rursus & à nostro Gallopauone

Gallina Indica, Vulturis genus. Gallinæ Indicæ Pauonis pennis.

a In dialogo de Auib. Gallina Indica criſtata. Attagẽ Syluatici.

uone diuerſiſſima etiam eſt Gallina Indica, quam Philippus Traiectenſium Epiſcopus, ut a Gybertus Longolius refert, in delicijs habebat, criſtata planè, hoc eſt, criſta ſpecioſa ornata, perq; omnia Gallinæ ſimilis, ſi colorem, quo Pſittaci in morem uirebat, excipias. Eam, inquit, quanquam uiuam non uiderim, exuuiæ tamen, quæ Batauoduri in arce cuſtodiebantur, indicant Gallinacei generis auem. Ornithologus quærit an hæc auis ſit Attagen Syluatici, ſed cùm hic Attagenis pennas uario modo coloratas eſſe ſcribat, ſicut Gallina Indica (fortè Gallopauo) & longolius ſuam auem omnino uiridem eſſe dicat, itaq; quis non abſurdè diuerſas omnino eſſe iudicet: niſi Syluaticus Attaginem colore uiridi & cæleſti aliquando uideri putauerit: Sed hæc alij iudicent: mihi Ornithologi coniectura non prorſus diſplicet.

SYNONYMA.

Gallopauus. Pauo-gallus. Gallus Indicus. Gallus peregrinus. Gallopauo an ueterib. Ro.notus. Gallina Africana.



VEM, de qua inſtitutus eſt ſermo, Ornithologus compoſito ex Gallo & Pauone nomine perquàm appoſitè Gallopauum nominauit, quoniam ab utroq; cùm animi, tùm corporis actiones participet: Poſſet eodem modo non ineptè Pauogallus appellari. Eadem enim etymi ratio eſt. Recentioribus alijs Gallina Indica, & Gallus Indicus, Petro Gylio Gallus peregrinus dicitur: Italis Gallo & Gallina d'India: Hiſpanis Pauòn de las Indias: Gallis poulle d'Inde: Germanis Indianiſch, aut Calekuttiſch, aut Vuelſch hun: hoc eſt, Indica, aut Calekuttenſis, aut Italica Gallina: Anglis a Kok of Inde. Verùm cùm eiuſcemodi auis uix ante octaginta ab hinc annos in Europa uiſa ſit, & ex noua India ad nos delata, haud temerè ſuſpicari quiſpiam poſſit, nunquid antiquis Romanis & Græcis cognita fuerit. Notum etenim fuiſſe probare arduum eſt, & in hoc multi ingenium hactenus exercuerunt. Turnerus & Bellonius uiri undequaq; ſanè doctiſſimi non tantummodo illis notam extitiſſe credunt, uerùm etiam eorundem Meleagridem eſſe conijciunt: ad quorum coniecturam Ornithologus quodammodo accedens, niſi eaſdem aues, congeneres ſaltem eſſe arbitratur. Ego uerò diligentiſſimè ueterum de Meleagride uerba, præſertim exactiſſimam Clyti peripatetici Ariſtotelis diſcipuli deſcriptionem cum uiuo Gallopauone conferens planè eaſdem eſſe ſubinde oſtendere tentabo, prius obiter admonens, Gallinam Africanam & Numidicam, & Afram auem poëtis dictam (ut Horatio:

Non Afra auis, non Attagen Ionicus,

Et Iuuenali:

Nec fruſtum capreæ ſubducere, nec latus Afræ
Nouit Auis noſter Tyrunculus.

Et Statio:

Quas udo Numida legunt ſub Auſtro)

Numidicæ guttatæ. a L. 3. de Villa Fauſti. Aues Lybicæ. b L. 8. de re ruſt. cap. 2. c L. 3. de re ruſt. cap 9. d L. 10. c. 26

eiuſdem ſynonima eſſe, uti etiam Numidicæ guttatæ a Martiali dictæ, & aues Lybicę. Ita quoq; Auguſtinus Niphus Meleagrides uulgò Tunes appellari tradit, nimirum à Tuneto Africæ urbe: & Eliota Anglus Meleagrides interpretatur Hennes of Genny, necnon quidem alius Hiſpanicè Gallinam Moriſcam. Contrà antiquiſſimus b Columella Meleagrides ab Africanis manifeſtè diſtinguit, quòd Africanæ ſiue Numidicæ rutilam galeam & criſtam, Meleagris utramq; cæruleam habeat. c Varro uerò & d Plinius diſertiſſimis uerbis Gallinas Africanas & Meleagrides eaſdem fecère. Ille enim Latinè Africanas, Græcè Meleagrides dici ſcribit: hic, *Meleagrides*, inquit, *pugnat in Bœotia: Africa hoc Gallinarum genus &c.* Cùm itaq; carnoſam illam criſtam in Gallopauone uarij coloris eſſe obſeruamus, adeo ut modo albicans ſit, aut cinerea, modò ſubcærulea, modò adueniente ſanguine, cùm nempe uelut ira percitus caudam in rotæ modum expandit, rutula aut rubra euadat, fieri poteſt, ut Columella eiuſcemodi carunculæ colorem non benè diſtinguens, diuerſas aues crediderit, ſeu potiùs, quòd magis uериſimile eſt, pro Aphricanis (eſt enim Columella Varrone recentior) Gallinas illas Chineas, pro Meleagride Gallopauonem intellexerit: quo modo doctiſſimus e Bellonius quoq; diſtinxiſſe uidetur. Sed uideamus tandem, num notæ omnes, quas Meleagridi ſuæ ſeu Gallinæ Aphricanæ antiqui tribuunt, noſtro Gallopauoni exactè conueniunt. Clytus Mileſius referente f Athenęo, circa templum Virginis, inquit, in Olero Meleagrides aues ſunt. Locus vbi aluntur, paluſtris eſt. Pullos ſuos nullo amoris affectu hæc ales proſequitur, & teneros adhuc negligit, quare à ſacerdotibus earum curam geri oportet. Magnitudo ei Gallinæ generoſæ. Caput pro corporis magnitudine par

Gallinæ Chineæ. e Lib. 5. de Auib. cap. 8 & 9. f L. 14. c. 26. Meleagridis deſcrip. Magnitudo Caput.

uum

uum & glabrum (ψιλόν) in quo apex (crista, λόφος) carneus, durus & rotundus spectatur, claui vel paxilli instar eminens, corpus ligneum. Habet longam carnem apud maxillas pro barba, quæ incipit à corpore: eamq; Gallinis magis rubicundam. At eam non habet, quæ ad Gallinarum rostrum nascitur, quam nonnulli barbam appellant: quare hac in re mutilum est animal. Rostrum habet Gallinâ & maius & acutius. Collum est nigrum, Gallinis crassius & breuius. Corpus totum variegatum, atq; cùm totus color sit niger, maculæ sunt albæ, quibus frequentibus, lentibusq; maioribus distinguitur. Sunt autem hi circuli in nigris orbibus totius coloris: atq; orbes idcirco, cùm niger color à multo candidiore habeatur, ipseq; niger rursus multò habeat candidiorem, varietatem iucundam efficiunt. Color verò alarum albo colore, eoq; ferratis quibusdam figuris distinguitur, qui vicissim variatur. Crura carent calcaribus, similiaq; sunt Gallinis. Fœminæ maribus sunt simillimæ: quare genus Meleagridum non facilè discernitur. Hæc sunt, quæ scripsit philosophus de Meleagridibus interprete Nicolao de Comitibus Veneto: quę profectò, nisi omnia, pleraq; saltem, si diligenter examinentur, nostro Gallopauoni competunt. Etenim nutritioni pullorum suorum à principio, vt aliquoties ruri obseruaui, negligenter admodum incumbit, adeo vt præ nimia incuria eos pedibus suis calcans occidat. Magnitudo quadrat, si pro generosis Gallinis, maximas intelligamus, quales sunt, quas vulgus Patauinas vocat, sed Gallinarum nomine Gallos potiùs intelligi voluerim. Nam Gallus in hoc auium genere, maior est. Caput pro corporis portione exiguum, glabrumque, & velut tumulos carneos, vel si mauis vocare carneas cristas, λόφους scilicet σάρκινους obtinet. Sed hic obiter lectorem admonitum velim Iacobum Dalechampium admodum oscitanter pro κεφαλὴν μίκραν, caput magnum vertisse, quamuis tamen reuera ita euadat, cùm velut iratus caudam in rotam versat. Tunc enim vnà cum collo intumescit. Quod verò Clytus addat καὶ τὸ σῶμα ξυλοειδὲς, hoc est, & corpus ligneum, Hermolaus Barbarus, eumq; secutus Ornithologus pro σῶμα, χρῶμα legendum esse conijciunt, vt scilicet capitis color ligneus sit. Nam, inquiunt, de totius corporis colore postea agit. Ligneum autem colorem Barbarus subflauum exponit. Alij verò, qui σῶμα legunt ξυλοειδὲς, transferunt corporis lignosa duritia. Quod si ξυλοειδὲς pro colore accipiamus, nondum colorem explicamus: nam quamuis Barbarus subflauum conijcit, hic tamen color in Meleagride meo iudicio locum non habet. Quapropter communis lectio τὸ σῶμα ξυλοειδὲς mihi magis placet, & de duritia capitis intelligi debere existimo: & fortassis Clytus sponte colorem capitis tacuit, satis se fecisse credens, si carneos illos tumulos indicasset: siquidem hos cum nulla alia, quod sciam, aue habet communes. Adde quòd colorem eorum pluries variet, adeo vt difficulter exprimi queat. Sunt deniq; qui pro eisdem dictionibus rostrum ligneum verterunt, sed hi, etsi rostrum quidem tale sit, quod toto capiti debebant ascribere, ad rostrum priuatim deduxere. Caput autem huic aui durissimum esse facilè crediderim, ideoq; à sagacissima rerum parente Natura illi largitum esse, ne cùm sibi inuicem, vt fieri quotidiè videmus, grana eripiunt, robustiores debilioribus cranium, quod glabrum est, pertundant. Solent autem id continuè petere, vel ne ab ambientis frigiditate, quam non mediocriter perhorrescunt, natiuus cerebri calor detrimentum accipiat. Deniq; & hoc certò noui caput collo adeo tenaciter adhærescere, vt nisi cum summo labore, cùm occiduntur, ab eo auelli queat. Sed huiusmodi meam coniecturam saniori semper doctiorum iudicio subijcio. Gybertus Longolius eiusmodi, quem dixi, colorem ligneum ad vniuersum auis corpus extendit, cuius vi rati sententiam, cùm uix è quinquaginta, duas eodem colore præditas reperire sit, amplecti non possum: sed prosequamur. Ad malas Gallopauonis nostri caruncula longa ueluti barba propendet, sicuti de Meleagride Clytus scribit, quamuis pro ἀπὸ τοῦ στόματος, id est, ab ore, ἀπὸ τοῦ σώματος, id est, a corpore in perperam impressis Græcis Athenæi libris legatur, quemadmodum diligentissimus Ornithologus etiam animaduertit: sed quod huiusmodi carunculam rubicundiorem esse dicat, quàm in Gallina, id fortè dicendum & intelligendum est, cùm uelut irascitur auis: nam eo potissimùm tempore non sanguineo dumtaxat colore tingitur, & intumescit, sed collum etiam anterius, quod aliàs liuidum & obscurum est. Ad hæc τράχηλον (hoc est, ceruicem) nigrum, crassiorem & breuiorem pro corporis portione, quàm Gallina, obtinet. Palea etiam caret, ut Meleagris. Rostri qualitas ex æquo respondet, necnon & corporis uarietas: siquidem quamuis plerumq; nigri dentur Gallopauones, semper tamen frequentibus maculis albis resperguntur. Nostro æuo cuiusuis propè coloris reperiuntur; at non absq; eisdem maculis. Meleagridum alas maculis etiam albis specie ferrata digestis distingui ait Clytus, id pariter, si de maioribus pennis maximè intelligamus, in Gallopauone locum habet. Crura deniq; calcaribus carent,

Barba in Gallinis qd. Rostrum. Collum. Color. Crura. Gallopauonis natura. Caput. Delechãpij error. Clytus explicatus. Ligneus color qui. Caput Gallopaui durum est. Ceruix. Rostrum. Alæ. Crura.

rent, & fœminæ maribus ſæpè adeo ſimiles ſunt, ut peritos etiam emptores decipiant. Ex quibus omnibus penitus affirmare auſim Clyti Meleagridem noſtrum Gallopauonem eſſe. Quæ cùm ita ſint, uidendum modò eſt, an Meleagris ueteribus omnibus eandem auem ſignificet. Inter Varronem enim & [b] Columellam apertiſſimam contradictionem eſſe paulò antè oſtendi, illum nempe Gallinas Africanas Græcis Meleagrides appellari ſcribere: hunc uerò Meleagrides Gallinis Africanis ſimiles quidem dicere, ſed ita diſtinguere: quòd illæ criſtam & galeam cæruleam, hæ rutilam habeant, Ornithologus in uerbis Columellæ mendum eſſe arbitratur, & pro galea palea legendum. Paleam autem uocamus, quæ ceu barba quædam à Gallinarum roſtro dependet. Verùm cùm Clytus, vt ipſemet fatetur Ornithologus, barba ſeu paleis Meleagrides carere clariſſimis verbis ſcripſerit, eius itaq; coniectura nihil, aut parum ad rem facere videri poteſt. Ego quid de Gallinis Africanis Columellæ ſentiam, ſuprà aperui. Num modò Clyti Meleagris cum Varronis & Plinij notis conueniat, modò dicendum eſt. Manifeſtè enim præcipuam notam, carnoſam nimirum criſtam vterq; omiſit, quod ſanè mirum eſt: at fortaſſis quiſpiam eiuſmodi aues neutri viſas eſſe ſuſpicetur, eoq; magis cùm ipſemet Varro *magno venire propter penuriam* ſcribat: quod pariter Plinius his uerbis confirmat: *quæ nouiſſima ſunt peregrinarum auium in menſas recepta*. Nihilominus paucæ illæ, quas vterq; aſcribit, notæ Meleagridi Clyti, & noſtro Gallopauoni egregiè reſpondent. *Gallinæ Africanæ*, inquit Varro, *ſunt magnæ, variæ, gibberæ*, (hoc eſt, vt Beroaldus exponit gibboſæ) *quas Meleagridas appellant Græci. Hæ nouiſſimæ in triclinium ganearum introierunt è culina propter faſtidium hominum*. Hæc ille, quæ ferè Plinius ad vnguẽ mutuatus videtur, cùm ait: *Simili modo* (vt Memnonides circa Memnonis ſepulchrum) *pugnant Meleagrides. Africæ hoc Gallinarum genus, gibberum* (aliàs gilberium, Volaterranus gilbarum legit) *varijs ſparſam plumis, quæ nouiſſima &c.* Quod verò gibberas eſſe dicant, id meo iudicio ita intelligendum eſt, non quòd omnino gibboſæ ſint, ſed quia quodammodo tales propter colli breuitatem appareant, quam Clytus quoq; ſuæ Meleagridi tribuit. Reliqua extra omnem controuerſiam ad vnguem reſpondent: adhæc [i] Ariſtoteles Meleagridum oua punctis ſcribit diſtingui: his quoq; noſtræ Gallopauæ oua maculata ſunt. Atq; hiſce hactenus ſatis dilucidè Meleagrides Clyti & Varronis noſtros Gallopauones eſſe probaſſe videor: Quos verò [k] Aelianus alibi Gallinaceos maximos Indicos, vt in Petri Gyllij uerſione habemus, appellat, hi quoq; non aliæ aues fuerint, quàm Gallopauones, vel ſaltem illis congeneres, quemadmodum & Ornithologus iudicat: ſed verba Gyllij aſcribamus: *In India*, inquit, *Gallinacei Maximi naſcuntur, non rubram habent criſtam vt noſtri, ſed in variam & floridam, quemadmodum coronam ex floribus contextam. Pennas poſteriores* (*caudæ ſcilicet* πτιρὰ τὰ πυγαῖα) *non inflexas habent, neq; in orbem reuolutas, ſed latas, quas cùm erigunt, vt Pauones, trahunt. eorum penna ſmaragdi colorem gerunt*. Hæc ille, quorum ſanè pleraq; in Gallopauone conſpicimus. Et quantumuis criſtam non vt in noſtris rubram, ſed variam ad inſtar coronæ è varijs floribus contextæ eſſe tradat, nos contrà in Gallopauone criſtam carneam nominauerimus, haud interim negauimus multoties colorem illum uariare, imo verò modò ad album, modò ad cæruleum, modò ad liuidum & ſubfuſcum, modò ad purpureum & rutilum, rubicundumq; ſæpius accedere obſeruauimus. Adhæc Gallopauo, quem nunc manibus contracto, ſmaragdi colore quidem non eſt, at egregiè, & cum ſummo ſplendore eum emittit. Quibus ita ſe habentibus nonnullos recentiures, qui Gallos Vros (Orhanen Germanis vulgò dictos) Meleagrides eſſe crediderunt, iure merito indoctos Gybertus Longolius vocat, ſed quam benè & ipſe quaſdam aues, quas eiſdem populus Kurhenn, neſcio qua nominis origine dici ait, nidos locis vliginoſis in nemoribus ſtruentes, plumis varijs mirificè fulgentes, vt eminus videnti Phaſiani videantur, criſta purpurea, & cauda minimè longa, & corpore quàm Phaſianus eſt, preſſiore, Gallinas Africanas eſſe credat, prorſus non intelligo. Etſi enim Varro alibi dicat Gallinas Africanas, ruſticis aſpectu ſimiles eſſe: facie tamen incontaminata ruſticas ab Africanis manifeſtè diſtinguit, quaſi Africanæ faciem habeant contaminatam, hoc eſt, vt ego conijcio, varios colores admittentem: quæ ſi vera eſt coniectura, nihil amplius dubitandum eſt, quin Gallina Africana noſter Gallopauo fuerit. Huius ſententiæ etiam Iulius Cæſar Scaliger fuiſſe videtur; cùm ait:

Pauuſq; Pauiq; æmulus minus pictus
Viſendus orbe nuper è peregrino
Meleagris is putatus è Clyti libris

Gallinam autem Africanam nonnulli Perdicem terræ nouæ vocant, ut in ſcedulis meis annotatum reperi.

GALLO-

Marginal notes:

[a] L. 3. de re ruſt. c. 9.

Meleagris an omnib[us] eadem.

[b] L. 8. de re ruſt. c. 2.

Palea quid

Clyti Meleagris an cũ Varronis & Plinij Meleagride eadem.

Varro & Plinius explicati.

Meleagris cur gibbera dicta.

[i] 6. Hiſt. c. 2.

[k] L. 16. Hiſt. de Anim. c. 2.

Gallinacei maximi Indici.

Vrogallos nõ eſſe Gallopauones.

Kurhẽ Germanis quæ auis.

Facies contaminata quid Varroni.

Gallopauo mas cum oryza.



Gallina Indica cum ouem eius, & Melampyro luteo perpusillo.



FORMA. DESCRIPTIO.



ALLOPAVO cùm apud nullas non Europæ gentes iam passim ita obuius sit factus, & exactè satis à Petro Gyllio sub peregrini Galli nomine descriptus, itaq; allata ab illo descriptione acquiescemus: si quid tamen notatu dignum omiserit, id maioris dilucidationis gratia de nostro addemus. Ille autem ita fermè scribit. Is quem ex nouo orbe delatum vidi, eadem est, qua Pauo, proceritate, quod ipsum simul cum capite à plumis omnino nu- Collum. dum est: tantùm purpurascente pelle obducitur; & tam valdè crassum est, vt pellem, quę Caput. antea laxa & vacua spectabatur, cùm vocem mittit, sic contendat & inflet, vt ad brachij crassitudinem accedat. Eius capitis vertex colore partim albo, partim cæruleo, partim purpureo distinctus crista caret; quædam rubra appendicula carnea ex eius summo rostro per superiorem rostri accliuitatem, tantoperè eminet, vt digiti longitudine inferius dependeat, quàm rostrum ipsum, quod quidem ea superintegitur, vt hoc nisi è transuerso uideri nequeat. Hanc quidem appendiculam cùm pastum capit, contrahit, vt quæ antea digito longior, quàm rostrum propendebat, modò contracta ad rostri longitudinem non accedat. Huius plumæ tunc Accipitris speciem similitudinemq; gerunt, tum extremæ albæ visuntur. Cruribus est procerissimis, eiusdemq; vngues similiter vt nostratium aduncitatem ha- Color. Crura. bent & distinctionem. Illius, quem vidi, corpus & rotundum erat, & Pauonis excelsitatem superabat. Oculorum ambitus cæruleo & purpureo colore efflorescebat, & perinde Oculi. vt Accipitres acri atque acuto uidendi sensu uigebat. Cùm quispiam ad Gallinam appropinquat, totis inhorrescit plumis, & gradu superbo exterrere accedentes conatur. Gallina illius alba erat, & Pauonem, cùm is plumas caudæ amisit, referebat. Hæc itaq; Gyllius, in quibus binæ etiā non parui momenti notæ desiderantur: crura scilicet calcaribus carere, & Crura. marem à fœmina, cùm iam ad maturam ætatem peruenerint, setacea barba ante gulam distingui, caruncul amq; illam in fœmina admodum exiguam esse. Quod uerò pennas Accipitrinis similes esse dicit, id propter multiplices maculas intelligendum est. Adde denique rationem, cur caruncula illa capitis pro arbitrio suo mutet. Cardanus tradit, & ratio ipsa etiam docet, unà cum sanguine extendi, quanquam & uiderim simul pallentem & exten- Scroti cutis. dentem: colligi uerò & contrahi, quoniam tenuis est, & laxa: quomodo & scroti cutis quandoq; tota contracta uidetur, quandoq; uerò multùm extensa.

LOCVS.



ALLOPAVONES loca calidiora amant, & in frigidioribus Europæ plagis ægrè admodum degunt. Pascuntur unà cum Gallinis, sed longiùs à domo per agros diuagantur. Quod ad regiones spectat, quas habitasse à ueteribus celebrantur, in primis Mnesias referente [a] Plinio Africæ locum in [a] L. 37. c. 2. Crati amne in Oceanum effluente à lacu Meleagrides & Penelopas uiuere scribit, quod profectò omnino non percipio, nisi fortè Meleagrides Mnesię ab alijs diuersę fuerint. Antea enim [b] Plinius disertissimis uerbis *Numidicas Gallinas celebrari in parte Africa Numidia, nunc etiam in Italia* dixerat. [b] L. 10. c. 26 Numidicas autem Gallinas cum Africanis & Meleagridibus easdem esse antè ex Varrone & eodem Plinio probauimus. Penelopas verò aquas colere pulchrè noui. Contrà [c] Athenæus Aetolos primos Meleagrides habuisse testatur. [c] L. 14. Aetolia autem in Achaia est, Achaia in Peleponneso, Peleponnesus peninsula Græciæ. [d] Diodorus Siculus cum Plinio consentire videtur, vltimam Syriæ partem Meleagrides ferre scribens: [d] L. 3. Ant. cap. 12. item [e] Strabo circa Arabiam degere inquiens, qui pariter alicubi in fronte portus magni sic dicti tres insulas esse refert, quarum vna Meleagrides multas habeat. [e] L. 16. Geo. Clytus verò Mylesius circa templum Virginis in Olero, inquit, Meleagrides sunt: codex Græcus habet ἀέρῳ: Gyllius vertit ad templum æreum: Voloterranus ex Æliano in Lero Insula. Est autem Leros insula in mari Icario, vel, vt [f] Plinius habet, maris Aegei in ora Cariæ. [f] L. 4. c. 12. Ornithologus in Olero legit, quæ, inquit, vrbs Cretæ in alto loco sita (supra Hierapytnam [g] Ortelius) à qua Minerua (quam & Virginem vocant per excellentiam) Oleria dicta & festum eius Olerium apud Stephanum. [g] In thes. Geog. Conijcit autem has aues Mineruæ sacras fuisse, cùm Athenis etiam in Acropoli olim educari solitę fuerint. Hæc Ornithologus,

ſed Acropolis Libię vrbs eſt, item Aetholiæ apud Stephanum, & apud Aetholos Meleagrides naſci ex Athenæo dıximus.

INCVBATIO. EDVCATIO.



OLVMELLA & Varro eandem ferè Numidicarum Gallinarum educationem eſſe volunt, quæ Pauonum, quas cum Gallopauonibus cùm eaſdem eſſe probauerimus, lectorem modò ad peculiare caput de educatione Pauonum remittimus. Sed quamuis non contemnendus ex Gallopauonum nutritione altoribus fructus & emolumentũ cedat, ſumptus tamen in educando alendoq́; & curæ plurimum requiritur. Incubant verno tempore diebus triceniѕ, quod cum Pauonibus commune habent, ſed hic mas non incubat. Mirum quod [a] Ioannes Bapt: Porta refert, nempe Pauones cum his auibus coire, & pulcherrimos ita pullos procreare: Cùm ſimul, inquit, domi cicuratæ eſſent Gallopauo fœmina, & Pauo maſculus, nata ſunt oua fœcunda, ex quibus pulli omnium pulcherrimi excluſi ſunt, pennas habentes nitidiſſimo colore fulgentes, qui cum Pauonibus denuò ſe commiſcerent, totus ferè Pauoninus fuit partus.

Incubatus.

[a] L. 2. Mag. natur. c. 14.

Pauones ũ Gallopauis coire.

V O X.



ELIANVS Meleagrides, vt & Attagenes ſcribit [a] ſuum ipſas nomen voce ſua imitari: quod, vt ingenue fatear, non intelligo. Pollux verò verbum Κακκάζειν ad Meleagridum vocem etiam extendit: quæ ſanè vox Gallopauoni quodammodo etiam conuenit. Eandem Heſychius Atticos ait de Gallinaceorum voce circa partum vſurpare. At Gallopauo vocem quandam ædit crocitationi Gallinaceæ Pauoninæq́; non diſſimilem, cum fragore nempe per collum longè lateq́; vagantem, quaſi inſtar liquoris in dolium infuſi obſtrepentem.

[a] L. 4. de Anim. c. 42.

Κακκάζειν.

D E N O M I N A T A.



ΜΕΛΕΑΓΡΙΑ & μελέαγρα quædam radices dicuntur teſte Suida, qui hæc innominati autoris verba citat: Ῥίζαις αὐτοῖς μελεαγρίων καὶ καρδίαις καλάμων ἐσιζῶντο. Periti herbæ alicuius ſylueſtris radices eſſe exiſtimant, caſq́; adeo dulces, vt mel ſylueſtre dici meruerint, quales videntur illæ, quas vulgò dulcichinos vocamus, qui in amœniſſimo Veronenſium agro non procul ab vrbe ſponte oriuntur, Traſi ibi vocatæ, & Traſi dolci, & dolzolini. Pena appellat eſculentos cyperos, quòd hęc planta prorſus ſit è cyperi genere, ſiue radices, ſiue reliquam plantam ſpectes, nec differre videtur, niſi radicum ſapore, qui gratus veſcendo eſt, ſapore caſtaneæ, nec minus vtilis. Sunt autem bulboſæ, vt ſcribit [b] Matthiolus, fabarum magnitudine, oblongæ, & cùm exiccantur, rugoſæ. Sunt qui putant ſtirpem iſtam eſſe Theophraſti Cyperum eſculentum, cùm cæterorum radices ſint amaræ & minimè edules.

Mel ſylueſtre.

Dulcichini Veronenſiũ Traſi.

Cyperus eſculentus.

[b] In comment. c. 138 lib. 2. Dioſc.

Botanici recentiores plantam quandam flore ſpecioſiſſimam, bulboſam, è Tuleparum genere deſcribunt, quam Lobelius Lilionarciſſum purpureum variegatum vocat: alij fritillariam: Dodonæus rectiùs Meleagridem dici poſſe arbitratur, quòd Meleagridis auis plumas non coloris quidem ſpecie, at varietate, ſitu, magnitudineq́; macularum referat. Hæc planta à Narciſſis differt, Tulipæ ſimilior, ſed minor. Flos pulcherrimus deorſum vergens è ſenis filiolis componitur, violaceo colore purpuraſcens, quem dilutè admodum purpureæ ac quaſi albicantes, ordine concinno digeſtę, ac intertextæ maculę elegantiſſima varietate commendant, & foris quidem. Interiore parte nigricantibus ſparſim diſpoſitis lituris, circa baſim maioribus ac frequentioribus exornantur. Stamina hinc quoq́; ſex, & medius piſtillus, colore ſublutea. Caulis tenuis, circa quem quina oblonga, anguſta foliola, croci, è uirore candicantia. Radix bulboſa, rotunda & candida eſt: ſemen albidum, compreſſum, ſiliquis hæmerocallidis minoribus. Hęc omnia [c] Iacobus Dalechampius: ſed hic flos Gallinis Chineis, non Gallopauonibus aut Meleagridibus, ut perperam putabat Dodonæus, nomen inde detorquens, ſimilis eſt, licet colore diuerſus.

Lilionarciſſus purpureus variegatus.

Fritillaria.

Meleagris herba.

[c] L. 15. Hiſt. plant. c. 7.

VSVS

VSVS IN SACRIS Ethnicorum.

ISIDI Tithoreæ binæ quotannis nundinæ celebrabantur referente [a] Pausania, vêre nempe, & autumno. Tertio verò ante vtrasq; die, quibus eius penetralia introire fas erat, incolæ Tithoreenses se arcano quodam ritu lustrabant, & eorum, quæ porrecta fuerant superioribus nundinis, extorum reliquias in eundem locum semper deportatas defodiebant: atq; iste eis solennis diei ritus erat. Postero verò die institores tabernas sibi ex arundine & alia fortuita quauis materia erigebant. Tertio postremùm die, qui ad eas nundinas venerant, mancipia & quoduis genus pecudum, vestem etiam, argentum & aurum vendebant: Pomeridianis verò horis ad sacra animum adijciebant, lautioresq;, hoc est, ditiores, boues & capras, quorum tenuior res familiaris esset, Anseres & Meleagrides aues Deæ immolabant.

> Isidis Tithoreæ nundinæ.
> [a] *In Phocicis.*

EMBLEMA:



[a] NICOLAI Reusneri de Meleagride emblema cum lemmate HEV CADIT IN QVENQVAM TANTVM SCELVS.

> [a] *L. 2. Embl. 17.*

Dum cineres Meleagre tuos ad busta sorores
Collachrymant: syrtas mox abeunt in aues.
Fratris adhuc nomen retinent, planguntq; gemuntq;
Matris & accusant voce querente nefas.
Mens vbi materna est, vbi sunt pia vota parentum?
Vitam cui dederas est scelus eripere.

VSVS IN CIBIS.



CARO Gallopauonum nostrorum in cibo lautissima est, & principum epulis digna, multum, si probè conquocatur, & constans alimentum præbens. Eodem modo Gallinæ Numidicæ veteribus in summo honoris culmine habitæ sunt: vnde Plinius eorum alibi gulam carpit, qui victu simplici & præsentibus non contenti, aues vltra Phasidem amnem & è Numidia peterent. Hæ, inquit, [a] Varro de Meleagridibus loquens, *nouissima in triclinia ganearium introierunt è culina propter fastidium hominum.* Idem [b] Plinius repetit: *Quæ nouissima sunt peregrinarum auium in mensas receptæ propter ingratum virus. Verùm Meleagri tumulus nobiles eas fecit.* Sed quod Varro *propter hominum fastidium*, Plinius *propter ingratum virus* nouissimas inter peregrinas auès in cibis receptas dicant, id sanè in Gallopauone locum non habet: Idem enim propè sapor cum Pauonis nostratis carne est, atq; alimenti facultas eadem, neq; minor ad concoquendum contumacia, nisi maceratorum prius ratione aliqua carnis durities corrigatur: quod ferè vitium paulò maioribus auibus commune est, nisi multis, vt hic etiam vsu venit nouitas & raritas gratiam adderet: atq; hinc [c] Martialis Capis & Gallinis hoc auium genus prætulit hoc disticho:

> [a] *L. 3. de re rust. c. 9.*
> [b] *L. 10. c. 26*
> [c] *In Xenijs*

Si Lybicæ nobis volucres & Phasidis essent,
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

[d] Iuuenalis quoq;, vbi eos insectatur, qui cænas lautiores parant, quàm modus facultatum suarum ferre possit, Gallinas Afras inter pretiosiores delicatioresq; cibos enumerans canit:

> [d] *Saty. 11.*

Nec frustum capreæ subducere, nec latus Afræ
Nouit auis noster Tyrunculus, ac rudis omni
Tempore, & exiguæ frustis imbutus ofellæ.

Et Petronius Arbiter, *tuo*, inquit, *palato clausus Pauo nascitur, Gallina tibi Numidica.* Quapropter deniq; [e] Martialis miratus Hannibalem Afrum nunquam eiuscemodi aues edisse, ita canit:

> [e] *In Distichis*

Anſere Romano quamuis ſatur Hannibal eſſet,
Ipſe ſuas nunquam Barbarus edit aues.

Vt itaq; carnem hanc, quæ difficulter, vt dixi, ventriculo obtemperat, licet palato hominum per ſe grata, teneriorem & per conſequens eius eſum ſalubriorem reddamus, tempeſtiuiùs auem iugulabimus, & ad pedes, vt in Pauone communi recitauimus, pendentibus pondera adijciemus, aut tale aliquid aliud excogitabimus, vt ſi è ficu pependerint, vel perſtringantur diutiùs, fricenturuè & vapulent: nam & hæc factura ad diſcutiendam carnis duritiam, & diſſipandam fibrarum tenacitatem plurimùm facit. [f] Apitius pullum Numidicum ſic pręparat: *Pullum*, inquit, *curato, elixato, lauato, laſere & pipere aſperſum condito atq; aſſato. Teres piper, cuminum, coriandri ſemen, laſeris radicem, rutam, caryotam, & nucleos ſuffundes, piper aſperges & inferes.* Gallopauo cùm elixus, tùm, verò maximè aſſus noſtro guo editur.

Vt tenerior fiat.

[f] L. 6. cap. 6. Pulli Numidici præparatio.

F A B V L O S A.



MELEAGRI, quem Oenei Calidonię regis filium fuiſſe, perhibent, hiſtoria legitur apud Euſtathium & alios Grammaticos. Huic fingunt, cùm pro regione frugum primitias Dijs offerret, & Dianę non meminiſſet, iratam Deam immiſiſſe aprum, qui & terram eius deuaſtaret, & multos homines interficeret: Meleagrum verò & Theſtij filios, virtute quoſcunq; pręſtantiſſimos è Gręcia conduxiſſe, qui aprum interimerent. Qui cùm conuenirent, ac ferociſſimam illam beſtiam occidiſſent, tunc Meleagrum carnes eius diſtribuiſſe, caput verò, & pellem ſibi ſoli reſeruaſſe: Deam ira ob cędem ſacri apri aucta loco pœnæ rixam inter omnes excitaſſe, vt Theſtij filij & reliqui Curetes pellem peterent, præmij dimidium ad ſe pertinere dicendo, ſed Meleagrum vi eis eam eripuiſſe, Theſtijq; liberos occidiſſe: vnde cùm inter Curetes & Calydonios bellum eſſet exortum, Meleagrum ad id non exijſſe, iratum nempe ob diras, quibus ipſum mater propter fratrum necem deuouerat. Cùm itaq; Curetes iam vrbem eſſent inuaſuri, vxorem Cleopatram ei perſuaſiſſe, vt Calydonios tueretur. Egreſſum ergò aduerſus Curetes Meleagrum, cremata à matre ſua face, quam illi Parcę dederant, dicentes tamdiu victurum, quàm diu fax illa duraret, in prælio occubuiſſe, maximumq; eius necem Calydonijs luctum attuliſſe: Sorores ad ſepulcrum eius continuè eum deplorauiſſe, donec Diana eas virga tactas in aues mutaſſet, & in Lerum Inſulam detuliſſet, impoſito Meleagridum nomine; eaſq; etiamnum certo anni tempore Meleagrum lugere: Duas ſorores, Gorgonem & Deianiram beneficio Bacchi, non transfiguraſſe. Hanc omnem narrationem ex Nicandro [a] Antoninus Liberalis. Eandem fabulam leges apud [b] Ouidium, qui primum Atalantam Schęnei filiam aprum confodiſſe & formam & pulchritudinem eius miratum Meleagrum apri interfecti exuuias conceſſiſſe fabulatur; reliqua verò cum ſuperioribus ferè conueniunt:

Meleagri fabula.

Dianæ ira ob interfectum ſacrũ aprum.

Meleagri mors.

Meleagri ſorores in aues.

[a] L. 3. de mutationibus.

[b] L. 8. Metamor.

Quas poſtquam Oenea tandem Latonia clade
Exſatiata domus, præter Gorgenq; nurumq;
Nobilis Alcmenæ: natis in corpore pennis
Alleuat, & longas per brachia porrigit alas,
Corneaq; ora facit, verſaſq; per aëra mittit.

Fingebant autem etiam lachrymas eiuſmodi auium in ſuccinum conuerti, de quo [e] Plinius loquens *Alios*, inquit, *putare in Numidia gigni. Super omnes eſt Sophocles Tragicus poëta, quod equidẽ miror, tanta grauitate cothurni, & præterea vita fama, aliàs principe loco genitus Athenis, rebus geſtis, exercitu ducto. Hic vltra Indiã fieri dixit è lachrymis Meleagridum deflentiũ auiũ Meleagrum. Quod & credidiſſe eũ, vel ſperaſſe alijs perſuaderi poſſe, quis nõ miretur? quamuè pueritiam tam imperitam poſſe reperiri, quæ auium ploratus annuos credat, lachrymaſue tam grandes, aueſq; è Græcia, vbi Meleager perijt, ploratum iſſe ad Indos? Quid ergo? non multa æquè fabuloſa produnt poëtæ? Sed hoc ea in re, quæ quotidiè inuehatur, atq; abundet, & hoc mendacium coarguat, ſerio quemquam dixiſſe, ſummo hominum contemptio eſt, & intoleranda mendaciorum impuritas.*

Lachrymæ in ſuccinũ.

[e] L. 37. c. 2.

[d] Natalis Comes ignarus, vt apparet, alias eſſe Penelopes aues, alias Meleagrides, de Penelope Icarij & Peribeę Naidis filia, Vlyſſis vxore, quę prius Arnæa vocabatur, hiſtoriam hanc, neſcio ex quo auctore recitat. Fama eſt Icarium, inquit, quo tempore geſtaret in vtero Peribęa, iuiſſe ad oraculum propter quędam viſa ſibi in ſomnijs, vt ſciſcitaretur, quid vxor eſſet paritura, & reſponſum retuliſſe huiuſmodi.

[d] L. 8. Mytholog. c. 24

De Penelope hiſtoria.

Icarij ſomnium.

Αἴχος ἔχη Περίβοια, κλέος τ' ἐν γαστρὶ γυναικῶν.

Fæmineum

Fœmineum Peribæa decus, Peribæa pudorem
Fert utero.

Illud cùm audiuisset Icarius, neq; rectè Dei dictum percepisset, ratus aliquam insignem infamiam in suam familiam ex illa, quæ nasceretur, redundaturam, continuò natam Arnæam in quadam peui expositam in mare deiecit, fortunæq; ipsius puellæ totum negotium commisit. Hanc puellam Arnæam uocârunt, quòd eam nollent educare, cùm ἀρνεῖσθαι refutare & abnuere significet. Cæterùm peluis, vbi diutius miram quandam maris & uentorum tranquillitatem nacta fuisset, neq; recessisset ab eo loco, vbi primùm deposita fuerat, nisi quantum naturalis marinarum aquarum refluxus illam sensim detulisset, dicuntur aues quædam ad eius vagitum aduolasse, quas Meleagridas vocant. Has aues arculam ad littus appulisse memorant, cùm parum distaret à littore, ac infantem per nonnullos dies educauisse. Illud miraculum ab incolis eius loci deprehensum, ac Icario narratum, ita misericordia puellæ eius animum commouit, adhortante & impellente præcipuè Peribæa, vt ad mare ipse profectus inuentam peluim cum auibus nutricibus domum detulerit. Illę igitur aues cùm Penelopes per illud tempus Græcis dicerentur, nam Penelope est Gallinarum genus, quas nunc Indicas vocant, mox deposito priore Arnæ nomine filiam Penelopen vocauit. &c. Hæc itaq; ille: at mihi Penelope Anatum genus est, Gallinarum minimè. Quomodo enim Gallinæ arculam è mari ad littora perducant, natare non tantùm ignaræ, sed ad id præstandum etiam omnino ineptæ?

Icarius Arnæam filiã fortunę maris commisit.

Aues Arnæam pelui impositã è mari ad littora perducunt.

Penelope quæ auis.

DE PHASIANO.

Cap. V.

SI à pennarum pulchritudine & carnis prestantia institutum nobis ordinem metiamur, equidem non minor, aut fortassis etiam maior colorum varietas ac elegantia in pennis Phasiani, nec minor etiam caudę ornamentum in hoc, quàm in Pauonibus conspicitur: vnde sapiẽtissimus olim Solon ab opulentissimo & in regali solio diademate, purpura, auroq; superbiente Crœso interrogatus, nunquid vnquam speciosius quicquam spectasset, fertur respondisse, Phasianos & Pauones uenustiores sibi uideri, quoniam naturali ornamento decorati, non asciticio fuco spectabiles essent. Cùm uerò eximiam cùm totius corporis, tùm maximè caudę speciem ac formam hominibus ostentare, & tanquàm in rotę modum uersare ac circumagere ignorẽt, quinimo turpissimo animi uitio nempe stoliditate laborẽt, quantumuis propter carnis etiam bonitatem pręferendos, Pauonibus Iunoni consecratis alitibus postposuimus.

Solonis in Crœsũ scõma.

AEQVIVOCA.

PHASIANI populi sunt teste Hesychio in Ponto ad Phasidem amnem, à quo pariter hę aues, de quibus in pręsentiarum agendum est, nomen obtinuerunt. Regio horum populorum teste diuino [a] Hippocrate, palustris est, calida, aquosa & densa, imbresq; in eam decidunt omnibus temporibus & magni & impetuosi. Ipsi uerò uitam agunt in paludibus, domosq; ligneas & ex arundinibus in ipsis aquis habent extructas, neq; multum inde prodeunt, ut adeant uel emporia uel urbes: uerùm nauiculis ex uno ligno fabrefactis permeant sursum ac deorsum. Habet enim fossas ac ductus aquarum plurimos. Bibunt autem aquas calidas & stagnantes, quæ & à sole sunt putrefactæ, & ab imbrium casu auctę. Ipseq; fluuius Phasis omnium fluuiorum stagnãtissimus est, & qui lentissimo cursu profluat. Fructus autem, qui illic nascuntur, omnes insalubres, euirati, imperfectiq; prę multitudine aquarum, neq; unquam maturescunt. Hęc itaq; Hippocrates. Regio uerò, quam Phasis illabitur, Colchis appellatur, non longè, ut [b] Strabo scripsit, à Macrocephalis distans. Habet à Septemtrione Sarmatiam in Asia, ab occasu Pontum Euxinum, à meridie maiorem Armeniam. Flumen, quod centum & uiginti pontes habuit, ortum ducit ex Iberia, &

Phasiani populi, & eorũ regio.

[a] *Lib. de aere, locis & aquis.*

Phasis fluuius.

Colchis regio.

[b] *Li. 2. Geogr.*

Phasis urbs. Phasianæ Deæ simulacrum. [e] In Epist. ad Adrianum Imper. Phasiani equi. [d] Lib. 14. [e] Lib. 2.

Glaucum atq; Hippum è uicinis montibus cadentes in se recipit. Adiacet ipsi urbs eiusdem nominis, Colchorum emporium; quod ex alia parte amne cingitur, ex alia lacu, ex alia mari. Ab eiusdem fluminis sinistra manu Phasianæ Deæ simulacrum conspicitur, ut memorat [e] Arrianus: est autem eadem cum Rhea Dea; ut ex habitu, inquit, agnoscitur. Habet enim cymbalum in manu, & à latere leones, & eodem modo sedet, quo Rhea in templo Athenis. Apud Aristophanem φασιανὰς quidam teste Varino aues, alij equos interpretantur habentes insigne (χάραγμα) Phasiani (in femore, ut Suidas habet, inustum) uel à suprà nominato à nobis flumine Scythię, ubi egregij equi nascuntur. Tetraones quibusdam etiam Phasiani dicuntur, sicuti apud [d] Athenæum Ptolomæus refert; & alibi ab Epinæto idem [e] Athenæus Tatyras dici ait, & à Ptolomæo Euergete τέταρος, sed eisdem locis Tetraones fortè legendum, quemadmodum doctissimus Ornithologus conijcit. Vt

Tetrao Plinij. Phasiani montani. Fasanelle. [f] Exer. 230. Phasianus bruant. [g] In Alaud.

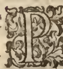
uerò ueteribus Tetraones dicebãtur, ita pariter nostri Tetraones, pręsertim minores (Nam Vrogallum Germanorum, Tetraonem maiorem, siue simpliciter Plinij Tetraonem esse subinde suo loco demonstrabimus) à quibusdam uulgò Phasiani montani, & Italicè ab alpium accolis Fasanelle uocantur. [f] Iulius Scaliger eiusmodi Tetraones à Pyrenæis Pauones agrestes, Taurinis Phasianos syluestres, & Gallis deniq; Phasianos quidem appellari tradit, sed addita cognominatione à uocis grauitate, Bruant, uti etiam [g] alibi hisce uersibus attestatur.

Et phasiana lucida nota: namq;
Versicolor vltra terminos trahit caudam,
Ast ater alter vropygio curto
Segusianis montibus frequens preda.
Transferre prudens pedibus ova deprensa
Haud Phasianus iure dicitur vulgo.
Quare Bruantis Francus addidit nomen.
Est Tetrao, sed nominatus antiquis.

Pasana Pannoniæ vel Norici oppidum, vt ex libro Notitiarum citat Abrahamus Ortelius Antuerpiensis.

SYNONYMA.

Phasianus vox est Hebraica. Phasiani etymum. [a] Num. 11. & Psal. 105.



PHASIANVS, vtpote auis peregrina in plerisq; linguis nomen vnum obtinuit. Cùm verò Hæbreorum lingua omnium antiquissima meritò iure habeatur, vt varijs rationibus, ac argumentis in libro, quem aliquando conscripsi de linguarum diuersitatibus, probo, itaq; eiuscemodi vocem ab illis ad alias nationes dimanasse facilè mihi persuadeo. Et quamuis sanctissima D. Hieronymi translatio Phasianos nusquam nominet, ex vocis tamen similitudine sacra biblia eorum meminisse apparet. [a] Vbi enim bis Coturnices traduxit D. Hieronymus, textus Hebraicus habet פסיונין Phasionin, cuius singularis est פסיון Phasion. Licet contrà alij etiam omnes Grammatici Phasianos à Phasi vel Phaside amne apud Colchos (quem à Phaside Colchi patre dictum Eusthathius tradidit) quòd illic abundet, vel quòd ab Argonautis inde primum in Græciam aducti sint, dictos velint; iuxta illud vulgatum [b] Martialis;

[b] In Xenijs.

Argoâ primum sum trasportata carinâ,
Antè mihi notum nil nisi Phasis erat.

[c] L. 3. Epigr.

Et [c] rursus de villa Faustini;

Et impiorum Phasiana Colchorum.

Piseon. Schelau. Synonyma Arabica.

Porrò in lexico trilingui פיסון Piseon pro Phasiano etiam legitur; & pro Schelau aliqui etiam Phasianum interpretantur; alij Coturnicem, quod Ornithologus magis probat. Syluaticus Adrungi, Adringi, Atedemin, barbaras voces Phasianum transfert, vti etiam pro Altedarigi Bellunẽsis: quæ postrema vox, si articulum al demas ad Tetarton, vel Tetraonem nonnihil accedit. Apud Auicennam alibi Alderariz legitur, quo loco idẽ Bellunensis habet Altedarigi, vti etiã alibi pro Atederaz: & rursus alibi pro Atadrogi, Altedarugi. Altaiugi vel Alteiugi eodem teste, alijs Perdix est, alijs Phasianus; alijs vt Ebenbitar, auis in omnibus Coturnici similis, nisi quòd sub alis quasdam pẽnas nigras & albas habeat. Syluaticus etiam Altamegi, vel Altahiegi, Tueiugiq; Phasianum traducit: alibi etiam Alcubi, inquit, secundum quosdam Perdix, secundum alios est Phasianus. Ego ea voce Altaiugi, & similibus solùm Perdicem accipio, & non Cubi, sed Cubeth pro eadem scribi suo pòst loco dicam.

Albertus

Albertus, vbi apud [d] Aristotelem Græcè κόρυδος, id est, Alauda, legitur: habet Foradòr, quem nos, inquit, Phasianum dicimus. Alibi quoq; Foraydec, Phasianum transfert. Verùm omissis eiusmodi barbaris vocibus, ad notiores accedamus. [e] Aristoteles, & Speusippus apud Athenæum, & alij ferè φασιανὸς absolutè appellant. Alicubi, vt [f] ibidem Pamphilus scribit τετύρας (sic & Hesychius & [g] Varinus habent) & alibi τάτυρος appellatur, ut Ptolomæus Euergetes ait: at eiusmodi nomina, vt dixi, Tetraoni potiùs competunt. Ab Aristophane φασιανικὸς ὄρνις appellatur, & ὄρνις φασιανὸς, & Pollux ὄρνιθας φασιανικὰς dixit. Latini pleriq; Phasianũ vocant, [h] Plinius & [i] Martialis etiam in fęminino Phasianam. Lampridius scribit per F à principio. Galenus in Theriacæ ratione Gallam syluestrem nominat; quem locum interpretatus Auicenna eo nomine teste [l] Cœlio Phasianum marem intelligendum cupit. Quare vbi apud Suidam & Varinũ legitur, φασιανοὶ ἀλεκτρυόνες, καὶ ὄρνις τις, doctissimus Ornithologus legendum censet, φασιανοὶ ἀλεκτρυόνες, ὄρνις τις. id est Phasiani Galli, aues quædam. Licebit enim, inquit, Phasianum Gallum nominare, & fęminam Phasianam Gallinam. Albertus Phasianum etiam Gallum syluestrem alibi nominauit. Phasidem alitem [m] Statius, Phasiacam [n] Titus Vespasianus Strozza, Scythicam volucrem [o] Iuuenalis, Phasidem [p] Martialis periphrasticè pro Phasiano dixerunt. Itys deniq; pro hac quoq; aue ponitur, ut quidam recentior scribit, quoniam eius nominis puer, sicuti in fabulis narraturi sumus, in Phasianum immutatus fingatur. Ἴτυξ Varino auis nomen est: quærendum nunquid Itys potiùs legendum sit, ut Phasianus auis intelligatur. Italicè dicitur Fasan, Fasano, & Fagiano. Hispanicè Faisan: Gallicè ung Faisant. Germanicè Fasan: vel, vt alij scribunt, Pasian: apud Flandros, Fasant. Batauis priuatim Fasaen; Anglis a Fesan, vel Fesant: Illyricè Baziant; Polonis Basant: Turcis Surglūn.

[d] 6. Hist. c. 16.
Forador.
Foraydec.
[e] 5 Hist. 31. & 6. cap. 2.
[f] Lib. 9. Deipn.
Tetura.
Taturos.
[g] In Auibus.
[h] Lib. 10. cap. 38.
[i] Lib. 3. Epig.
Gallus syluestris quæ auis Galeno.
[l] Lib. 16. Ant. lect. cap. 33.
[m] Lib. 4 Silu.
[n] Lib. 2. Erot.
[o] Sat. 5.
[p] Lib. 14.
Itys.
Ἴτυξ.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

PHASIANVM auem puluerat ricem esse colligitur ex communi præceptore [a] Aristotele, qui interire illum scribit, nisi se pulueret, propter pediculos. Alibi etiam apertissimis verbis puluerat ricem esse tradit: & [b] Theophrastus Eresius apud [c] Athenæum inter huiusmodi aues cũ enumerat, inquiẽs *Auium illa, quæ breuis volatus sunt, vt Gallus, Perdix, Phasianus, mox ab ouis exclusa, & ingredi possunt, & plumis vestiuntur.* A reliquo volucrum genere facillimè dignoscitur, ut ex subnectenda descriptione patebit. Veruntamen non ubiq; terrarum eandem seruant magnitudinem. Etenim Paulus Venetus, aliiq; qui de nauigationibus in nouum orbem commentarios ediderunt, in regionibus Ergimul & Cerguth magno Cham stipendiarijs maximos Phasianos reperiri asserunt caudâ tantæ prolixitatis, ut decem & octo palmos excedant. [d] Bellonius duplex Phasianorum, quemadmodum Perdicum genus dari asserit, utrumq; apice preditum, at unum duntaxat depingit.

[a] 5. Hist. c. 31.
[b] 9. H. c. 49
[c] Lib. 9.
Phasianus ubi maior.
Phasiani lõgissima cauda.
[d] Lib. 5. de Auib. cap. 12.

FORMA. DECSRIPTIO.

CORPORIS pulchritudine Phasianus mas nulli volucrum, imo ne Pauoni, quem vt omnium pulcherrimum celebraui, cedit: de qua pulchritudine loquens Gybertus Longolius, Phasianis, inquit, nunquam quicquam speciosius contemplatus sum. Valeant pictores omnes. Ipse Apelles, si rediuiuus foret uarietatem & splendorem pennarum plumarumq; imitari non possit. Et reuera non depictu difficilis tantummodò est Phasianus, sed descriptu etiam. Ex veteribus nemo est, qui in eo elaborarit: ex nuperis verò Albertus, igneis, inquit: & rubentibus pennis, & interdum uiridibus in capite decoratur. Author verò de rerum natura paulò accuratiùs: Phasianus, inquit, est Gallus syluestris, auis perpulchra pennis coruscis instar ignis. Cęruleus interdum, ac viridis (fortè cæruleis interdum ac viridibus), rubeisq; pennis interscribitur nitor. Hæc ille. Verùm ego Regio Lepidi missum à Dom. Io. Baptista Pagano Hannibalis alumni mei patre Phasianum marem ita descripsi. Ponderatus libras pendebat tres duodecim unciarum, & à rostri extremitate ad caudę finem quatuor, & amplius palmos longus erat. Rostrum coloris ferè cornei, crassiusculum, pollicis transuersi longitudine, eleuatum, & in extremo recuruum, & acutũ, membranam habet carnosam, tuberosamq;, quà capitis suprà coniungitur

Pondus.
Lõgitudo.
Rostrum.

Phaſianus mas cum helianthemo.



Phasianus fœmina cum fœno græco.



Caput. tur, ſub qua nares uelut occultantur Inferius roſtrum ſuperiori breuius eſt. Caput ſuprà in vertice eleganti colore cinereo ferè micat: ad latera, nempè ſupra coccineam illam maculã de qua pòſt, & prope roſtrum uiridi, & admodum vel in ſole, vel in umbra varij, qui pariter elegantiſſimus color totum collum ſuperius occupat. Cornicula. Habet præterea ab vtraq; capitis parte è regione aurium pennas eleuatas: quas Plinius cornicula vocauit, vbi ait; *Phaſianæ in capite cornicula ſunt*. Sub ijs caruncula apparet, quę muſculus eſt, cornicula illa mouens. Aures. Aures habet admodum latas, profundasq́;, & rotundas. Has, vbi libet, adnatis in inferiori earum angulo pennis cęteris longioribus, ceu tegmine quodam aperit, operitq́;: atq; hoc meo iudicio dixiſſe uoluit Plinius his uerbis: *Phaſianæ in Colchis geminas ex plumis aures ſubmittunt eriguntq;*. Inter aures & roſtrum, ſcilicet ad latera colore eſt coccineo elegantiſſimo, nigris punctulis variegato. Oculi. Oculi ferè in medio illius coloris conſiſtunt, eos tamen macula ſubiacet uiridis, vt in collo ſuperiori, ipſi verò ferè cærulei, admodum profundi. Collum. Colli pennæ infrà prope pectus, & pectoris etiam prope collum tribus coloribus variant, fuſco nempè prope radices, dein aureo & viridi, ſed viridis niſi complicatis ſimul pennis nõ conſpicitur, nam ſi vnicã pennã à corpore ablatã examines, niger iam apparet: adeo eiuſcemodi color in hac alite uariat: aureus etiam, ſi pennas inuertas, ſplendorem lucemq́; amittit. Eiuſcemodi autem pennę, quò dorſo sũt uiciniores, eò maiores exiſtũt, ſicuti in ipſo quoq; durſo eſt conſpicere, vbi pariter plumæ prope radices ſuas fuſcę ſunt, & aureus, quem diximus, color, ſed minus micans apparet, & in extremitatibus caſtaneus obſcurus, qui pariter medium locum in ijs obtinet, & ad ſolem uerſus viridem ſplendorem edit. Hunc alba macula oualis percurrit, & inſignem etiam decorem aui conciliat. Calami harum, & colli pennarum aurei ſunt, & complicatis ſimul pennis, velut lineas aureas per collum, & tergus (nam in collo inferiori, & in pectore non videntur) percurrentes oſtendunt. Dorſum. Quæ ſubſequuntur tergoris pennæ colore, magnitudine, figuraq; à iam dictis differunt. Sunt enim totæ ferè ferrugineæ ad ruffum uergentes, alba illa macula carent, longiores ſunt, & uelut in exigua filamenta deſinunt: hoc tamen cum prædictis commune habent, quòd ad lucem in medio ſui viridem illum colorem edere videantur, cùm alioqui non ſit, præterea quòd caules earum ad aureum accedant, totæq; in radicibus fuſcæ ſint. Cauda. Cauda, ſi longiores pennarum, medium occupantes metiaris, duos dodrantes cum duobus palmis explet, eſt autem eius figura ferè organi pneumatici, nam ut in eo cannæ ab vtraq; parte paulatim magnitudine aſcendunt, & maiores medium locum occupant, ita quoq; in hac cauda euenit, nam binas, quas dixi, illas longiſſimas ſedecim aliæ, octo nimirũ, vtrimq; lateribus cingunt, omnes diuerſæ magnitudinis: ſunt autem coloris cineritij ad latera ferruginei, prope caules nigreſcentibus maculis inuicem in longiſſimis oppoſitis, in minoribus ab vno latere tantummodò, aut minus ſaltem apparentibus decoratæ. Alæ. Alæ clauſæ dodrantem longæ ſunt, expanſæ duos dodrantes latæ. Harum pennæ, ubi corpori annectuntur, coloribus eiſdem, quibus dorſi principium, uariegantur: quæ verò has ſequuntur, poſteriora dorſi imitantur: coſtæ tamen, ut in Perdice cinerea: quarum item colorem pennæ remiges ad ungem fermè exprimunt, ex cinereo nimirum fuſceſcentes, & albicantibus vbiq; maculis diſtinctæ. In colli pennis hoc in primis aduertendum eſt, quod pennæ eius tam igneo colore coruſcantes infrà prope pectus, quam ſuprà prope dorſum longè ſint breuiores, alioqui ex æquo cętera reſpondent. Pectus. Venter. Pectus uenterq́;, vbi uentriculus eſt, & quam eius partem alæ operiunt, ijſdem quibus collum coloribus, ſed obſcuriùs coruſcant, pennæq; hîc Tibię. multò maiores ſunt. prope anum, & in femoribus ex ferrugineo fuſceſcit. Pedes. Tibiæ, pedes & digiti, atq; ungues coloris cornei, digiti tamen, & unguium color magis fuſceſcit; digitis mẽbrana maiuſcula, qualis quòd ſciam, in nulla alia puluerатrice reperitur, ad natandum fortè non inepta, intexitur. Tibiæ calcaria habent, quàm in Gallo breuiora quidem, attamen acuta, coloris nigri, quę tamen Albertus, & author de natura rerum in hac aue negauerũt. Fæmina mare, per omnia deformior eſt Coturnicis ferè colore.

LOCVS.

HASIANVS loca plerunq; paludoſa quærit, & ab hominum conſortio remota; qualia prope Phaſidem amnem, à quo nomẽ obtinuiſſe perhibent, erant; quapropter fortè horridum eum Statius vocabat, dum ait.

Inter quæ ſubito cadunt volatu.
Immenſæ uolucrum per aſtra nubes
Quas Nilus ſacer, horriduſq́ Phaſis,

Quas udo Numida legunt sub Austro,

Ab hoc eodẽ amne eidem [a] Statio Phasidis ales, alijsq́; poëtis vocatur, vt Martiali hoc versu: [a] *L. 4. Sylu.*

Si Libyca nobis uolucres & Phasides essent,

Et alibi:

Et impiorum Phasiana Colchorum.

Titus Vespasianus Strozza inde etiam Phasiacam auem dixit:

Non magni corporis ingens
Phasiacis robur profuit alitibus,

Apud [b] Textorem istæc leguntur epitheta omnia à loco eodem accepta: Phasianus Scyticus, Phasiacus, & Phasius: at dicendum potiùs Phasiaca aut Phasia aut Phasis auis, quanquam [c] Tito Vespasiano Strozzæ Phasis auis longè alia volucris esse videatur, vtpote cui sermonem humanum attribuit: Scyticus verò epitheton est. Athenæus olim hasce volucres ex Media, quasi ibi copiosiores aut meliores essent, accersiri solitas tradit, & [d] Aelianus in Indiæ hortis vnà cũ Pauonibus mansuetas olim enutritas esse. In Curiana regione, ut refert Petrus Martyr, Phasiani tam numerosè capiuntur, ut duabus aciculis singulos Christianis eò uenientibus uendant. Stumpfius in montibus Helueticis quàmplurimos ali scribit. Ornithologo uerò Heluetio nullos ibi unquam obseruare licuit: quamuis etiam plurima loca montana sese penetrasse profiteatur. Neq; ego etiam Stumpfio hac in parte facilè crediderim, quia paludosa, ut dixi, plerumq; quærunt, & in nostris paludibus quandoq; capi intelligo. Fridericum Saxoniæ ducem Phasianos memerant circiter ducentos per Saxoniam emissos capi uetuisse; itaq; etiamnum illic feliciter agere, augeriq;. Olaus magnus non solùm Phasianos siue Gallos syluestres in quibusdã Scandinauię locis reperiri scribit, at, quod mirum est, absq; cibo sub niue latitare. Albertus alibi contextum Aristotelis interpretans, apud quem tamen nihil tale legitur, à principio hyemis solum inter aues Phasianum loca mutare, & modò ad hanc, modò ad illam syluam transcurrere, sed id non facere apud suos scribit: sed ibi per syluas distantes uagari, & aliquando in hortis, uillis, & urbibus requiescere, & sæpius Coloniæ in horto suo inter saluiam & rutam latitantem lassum nimirum ex uolatu obseruasse.

[b] *In Epitheb.* [c] *L. 4. Erotic.* [d] *Lib. 13. de Animal. c. 18.* [e] *L. 8. dec. 1. rer. Ind.*

Fridericus Saxon. dux

COITVS. PARTVS.



OBSCVRVS quidam Aristotelem citans Phasianos author est tempore libidinis tantùm gregatim degere, aliàs solos. Libidinem uerò exercent, ut [a] Palladius testatur, mense Martio uel Aprili, atq; minus, quàm alias huius generis aues, salaces esse, ideoq; duabus fæmellis unum marem sufficere: uiginti autem ferè ouis pariendi ordinem concludi. Quod ad incubationem spectat, iubet, ut oua Gallinis potiùs incubanda committantur, & quindecim Phasianina oua uua matrix coperiat; cætera sui generis. Monet item, ut in supponendo eadem de luna & diebus, quæ ab ipso in alijs, à nobis in Pauone dicta sunt, obseruentur: semel tantùm in anno fœtificare & trigesimo die maturos pullos in lucem emittere: quo loco Ornithologus fortè uigesimo legendum conijcit: sed an rectè, equidem iudicare nõ possum, qui nunquam has aues alui: scio tamen Florentinum istæc oua non aliter quàm Gallinarum ad uigesimam primam diem excludi scribere. De ouis harum uolucrum loquens [b] Aristoteles punctis ea distingui ait, ut Gaza transtulit, & ut Græcus contextus habet: sed [c] Plinius, si modò ita uertit, ut in codicibus nostris legitur, nempe: *Ouorum alia punctis distincta sunt, ut Meleagridum; alia rubri coloris, ut Phasiani, Cenchridis:* Aristotelem inuertit. Quare si placet, locum ita restitue: Oua quædam punctis distincta sunt, ut Meleagridũ & Phasianorum: rubrum Tinnunculi est: nam & de hoc ita Aristoteles scribit. Atq; hoc uelut parergon interiectum esto. Antequam uerò iam exclusos pullos educandi rationem docere aggrediar, dicam prius ex [d] Gyberto Longolio, quomodo ex Phasiano mare & Gallinis Gallinaceis simul coeũtibus Phasiani procreentur. Super qua re ille cum interlocutore Pamphilo hunc in modum disputat. LONG. Noui quosdam, qui singulari artificio ingentem apud nostrates ex educatione & seminio Phasianorũ quæstum faciebãt, quorum sanè ædes rectiùs officinam, quàm uiuarium Phasianorum quispiam appellauerit. PAM. Quæso rationem istam explices. LONG. Phasianum marem, qua poterat diligentia, curabat quidam in domuncula decem pedibus longa lataq;, viminibus & luto undiq; bene ab aëre tuta, in ea fenestellæ omnes in meridiem spectantes, de summo tecto copiosè satis

[a] *Lib. 1. de re rust. cap. 29*

Quot diebus incubẽt.

[b] *L. 6. Hist. cap. 2.* [c] *L. 10. c. 52.* Plinius correctus.

[d] *In Dialogo de auib.*

Officina Phasianor.

lumen administrabant, in medio crates vimineæ domunculam diuidebant. Interuallum cratium tantum erat opertum, quantum satis fuit auis capiti colloq; transmittendo. In altero maceriæ latere Phasianus solus regnabat. P A M. Quid verò altera pars, carebatnè habitatore? L O N. Audies. Sub initium veris, villicanas aliquot Gallinas sibi comparabat; sed fœcunditatis cognitæ, plumisq; varijs, vt propemodum fœminam Phasianum mentiri possent. Has aliquot diebus communi pabulo alebat, verùm ita obiecto cibo, vt Phasianus in Gallinarum conuiuio, traiecto per craticulam collo, lurcaretur. P A M. Qua de causa obsecro non admittebatur? L O N. Principio hac ratione consuescere cum Gallinis discunt, deinde molesti esse nequeunt, cùm veluti carcere ab iniuria inferenda prohibeantur. Alioqui ita ferociunt capti, vt ne Pauoni quidem parcant; quin mox ore dilacerent. At vbi iam aliquot dies consuetudine Gallinarum mitior factus est, vna, quam cognouit illi inter reliquas magis familiarem, intromittitur, pabulumq; copiosius suggeritur. P A M. Quid de reliquis fiet? L O N G. Plerunq; primam iugulare solet: ne Gallinarius itaq; custos omni spe sua decolletur, reliquas in subsidium alit. P A M. Quid si res ad triarios redeat, solaq; vna superest spes gregis? L O N. Tum latrone comprehenso, candente ferro rostrum illius tangunt, & uino chymico nares illius lauant. P A M. O Apitianam diligentiam. L O N. vbi cognouerint Gallinas ab illo plenas factas, diuortium statim procuratur, admitturq; noua pellex, quam cupiunt vxoris more ab illo tractari. Vxorem autem ad ouorum partionem alunt. Oua autem, quotquot posuit, incubantibus alijs supponũtur. P A M. Ea fortè ab Gallinaceis reliquis nihil distat. L O N G. Imo punctis nigris vndiq; sunt maculata, & longè maiora, speciosioraq;. Vbi autem post animationem exclusa sunt, à Gallina seorsim educantur: maximè polenta illius frumenti, quod vulgò non ineptè fagotriticum vocant, quod semen fago (id est, fagi semini) farinæ triticeæ perquàm simile sit; idipsum aqua ex lacubus fabrorum hausta subigunt; apij folia recentia cultellis domita, immiscent; obijciunt autem baccas, quæ ex hyeme superfuere ijs enim maximè delectantur, & ad incrementa proficiunt. P A M. Non tamen fieri credo, vt per omnia patri similes sint. L O N G. Non sunt: verùm qui fucum istum non nouêre, fraudem non facilè sentiunt. Porrò fœminæ ex hoc seminio procreatæ, cum ad patrem admittuntur, primo aut secundo partu genus ad vnguem propagant. P A M. Mirum ergo mihi, non omnia auiaria Phasianis esse plena. L O N G. Non dubito magnum prouentum cuiuis etiam polliceri, modò neq; laboris sit impatiens, & sumptus magnos ferre possit. Cogitur enim paupertinos aliquot alere, qui pro baccis quotidiè in syluam excurrant. Nam sine ijs nihil ab illis boni sperare licet. Hæc omnia Gybertus Longolius. Palladius vt ad communes Phasianos regrediatur nostra oratio, obseruari iubet, ut nouelli ad procurandos fœtus parentur, id est, qui anno præcedenti sunt editi. Veteres enim fœcundos esse negat.

Phasianorum feritas.

Feritas quo modo corrigatur.

Fagotriticum unde dictum.

VICTVS. EDVCATIO.
Saginatio.



PHASIANVS carpophagus & spermologus est, hoc est, fructibus, nempe baccis, & granis seminibusq; vescitur. Auena uerò quàm maximè teste Alberto delectatur. Educatur, vt M. Varro scribit, cuius verba leguntur in Geoponicis Græcis, sicuti Numidicæ, Perdices & Attagenæ, necnon & Pauones. Saginantur optimè inclusi. Prima die nihil offerri præcipit, secunda hydromel aut vinum, dein hordei farinã aquæ infusione subactam, eamq; alternatim, paulatimq;, mox lomentum fabaceum, hordeum & milium minimè infectum (Græcus contextus habet ἀτεγκτον ὑγρῷ) postremò linospermon elixatum, polentæq; hordeaceæ permixtum, atq; ita ex omnibus adiecto etiam oleo pulticulas fieri (μάζας, id est, offas,) & ad satietatem concedi. Sunt qui ad quintum vsq; aut sextum diem exhibent fœnogræcum, eo nimirum vacuari purgariq; volentes. Pinguescunt autem vt plurimùm diebus sexaginta. Atq; hæc ex Varrone. Quam eandem quoq; saginandi rationem Palladius asseuerat; & modij vnius triticeam farinam in breuissimas offulas redactam clauso Phasiano per triginta dies exhibitam satis esse tradit: vel si hordeaceam potius præbere velimus, vnius & semissis modij per prædictos dies saginam explere, sed obseruandum esse, vt offulæ ipsæ oleo asperso leuigentur, atq; ita faucibus inserantur, cauendumq; ne sub lingua

Auena.

Fœnugræcum.

gua mergantur, nam ita statim perire: diligenterq; curandum, ne noua alimenta, nisi a'ijs digestis subingerantur, quia onus tanti cibi in ventriculo hærentis eos facillimè extinguat. Iubet insuper quindecim dierum interuallo farre hordei decocto & leuiter refrigerato cum asperso vini imbre pasci, dein triticum fractum præberi, & locustas & oua formicæ: Monet deniq; vt ab aquæ accessu prohibeantur, ne pituita eos infestet.

NATVRA. MORES. Ingenium.

DE Phasiani moribus & ingenio nihil propemodum à classicis scriptoribus reperio exaratum, præterquam quod captum ita ferocire aiunt, vt ne Gallinis, Pauonibusq;, si vnà nutriantur, parcat, quin inuadat, & rostro dilaceret. Obscurus quidam Aristotelem citans, licet aliàs in illis, quæ nunc extant ab ipso conscripta, non reperiatur, cælo pluuioso, tanquam id ęgrè ferentem in rubetis & syluis sese abscondere asserit, pennasq;, dum nimis pinguescit, illi decidere, easdemq; rursus facili negocio renouari. Quod ad indolem, ingeniumq; spectat, ob stoliditatem malè apud multos audit: ipsum tradentes capite in terram immisso & abscôdito totum se latere existimare. [a] Tertullianus quidem illud de Struthiocamelo tradit, cùm ait: *Struthiocamelum aiunt, cùm delitescendum habet, caput solum planè totum in condensum abscondere, reliquum se in apertum relinquere: ita dum in capite secura est, nuda qua maior est, capitur tota cum capite.* Alibi quoq; idem de Phasiano scribit referente Ornithologo, qui hæc eius verba citat: *At nos Phasianos aues hoc facere videmus.* Verùm nô in eo dûtaxat ingenij sui stoliditatem manifestat, sed in hoc quoq;, quòd dum propriam imaginem, tanquam philautus quispiã Narcissus admiratur, capi se prius sinat, quàm aufugere queat. Cuius gnari aucupes imaginem eius in albo quodam linteo depingunt, eaq; ei obiecta in retia pelliciunt. [b] Cardanus huiusce rei rationem reddẽs, eam in obtusam oculorũ aciem, necnon in auis simplicitatem reijcit.

Stoliditas.

[a] L. de Virgin. velãdis.

Phasiani philautia. Vt capiat.

[b] In append. c. 36. de variet. rer.

CORPORIS AFFECTVS.

ARISTOTELES & Plinius Phasianos tradunt pediculis interire, nisi sese puluerent: quem affectum, vt & quosdam alios cum Gallinaceo genere communes obtinent, de quibus sigillatim & eorum curatione pòst in capite de Gallinis abundè sumus dicturi, quoniam eisdem prorsus remedijs curantur. Illud tamen hîc præterire nequeo vulgatissimum vitium nempe pituitam ex [a] Palladij præscripto ita sanari: Allio, inquit, cum pice liquida trito rostra eorum debebis assiduus perfricare, vel vitium, vt in Gallinis fieri dicemus, auferre.

Pediculi.

Pituitæ curatio.

[a] L. 1. de re rust. c. 29.

CAPIENDI Ratio.

ANTEQVAM de ratione capiendi hasce nobilissimas volucres agam, obiter prius admonuisse placuit, nonnullis in locis non cuiuis hanc venationem esse concessam, quin tantam eius esse prærogatiuam, vt Carolus quartus Gallorũ rex Christianissimus eiusmodi auibus, nisi à nobilibus habentibus merum imperium, uel eorum permissu intra sua pomeria iurisdictionemq; retia tendi concedere uoluerit, & nisi barones sint, uiuas capi, uel alio modo, quàm prædatorio auium aucupio uetuerit. Inter alia utilissima agriculturæ dogmata, quæ [a] Petrus Crescentiensis Senator olim Bononiensis rusticarum rerum scientissimus, sed quas barbaro illo sæculo natus stylo elegantiori conscribere non potuit, sed rem hîc, non uerba captamus, Phasianos capiendi modum hisce uerbis docuit: Reti, quod

Quib[a] Phasianos capere concessum.

[a] L. 10. c. 25

Rete expegatorium.

expegatorium vulgò uocatur, ſatis magno capiuntur Phaſiani, Coturnices & Perdices & aliæ quædam aues cum auxilio catuli ad hoc inſtructi, qui aues inquirit, quas cùm uiderit, ſubſiſtit, nec ad eas progreditur, ne depellat; ſed ad aucupem ſuum dominum reſpiciens retrò caudam mouet: unde auceps cognoſcit aues eſſe prope canem, & tunc ipſe ac ſocius rete trahunt, atq; aues vnà cum catulo cooperiunt. [c] Et rurſus hoc modo Perdices in agris & Phaſianos ac Coturnices in ſemitis nemorum, per quas trãſeunt, capi tradit: ſiant, inquit, laquei multi de pilis caudæ equinæ, in funiculo eiuſdem materiæ texti, qui tenduntur in ſulcis frumenti, funiculo à terra eleuato ultra altitudinem auis, parum decliuis laqueis & apertis, vt auis tranſiens capite immiſſo capiatur collo. Hactenus ille. Phaſianus etiam ſic capitur, auceps ſcutum ex panno lineo fabricat, & in eius medio panniculum rubeum collocat; quem ruborem in albo auis fatua dum attentiùs contemplatur, inſolitumq; admiratur: auceps hærentem uiſu cernens, in dorſum retrocedere cogit ſcuti conamine, donec in retia eminus parata captiuum deijciat. Aliter: Auceps panno, in quo Phaſianus depictus eſt, coopertus, ſeſe ei oſtendit, hic ſequens coopertum, nec fugientem, nec retrocedentem, tandem à ſocio aucupis in inſidijs latitante reti inuoluitur. Aliter ex Alberto: Auis fatua eſt, inquit, & facilè capitur, Si quis enim pannus albus quadrangulus inter quatuor uirgas uel baculos, inde flexibiliter diſtenſus pictum in ſe Phaſianum rubei coloris præferat, adeo Phaſianus miratur picturam, vt non aduertens venatorem retrorſum in rete contrudatur.

[c] Cap. 26.

Adhuc longè præparatum rete etiam per modum dictum quadrangulum erigitur, & baculo ſuſtentatur, ita quod leui motu cadere poteſt: & in baculo ſuſtẽtante eſt ſub niue chorda uel folijs ad latibulum protenſa aucupis; & ſub illo reti cibus auenæ, qui eſt pabulum Phaſiani poſitus, & ſuper congregatos ibi Phaſianos rete deijcitur. Capitur autem etiam laqueis in uijs, per quas de ſylua uadit ad aquam diſtenſis. Hæc Albertus. Eiuſcemodi inſidię in aurora uel circa ueſperam inſtrui optimè poterunt, nam tunc, ut Obſcurus quidam tanquam ex Ariſtotele ſcribit, de ſyluis egreditur. Cunacenſes orbis nuperrimè reperti populi, apud quos ex Petro Martyre ingentem harum auium copiam dari diximus, [d] eodem tradente callidi uenatores ſunt, Phaſianoſq; certis ſagittis facilè interficiunt. Quomodo uerò Accipiter ad aucupium harum auium ſit inſtituendus [e] alibi ex Demetrio Conſtantinopolitano docuimus.

Inſidię quãdo ſtruẽdæ.
Cunacẽſes ut Phaſianos occidãt.
[d] In 8 dec. 1. rer. Indic.
[e] In 1 lib 4. de Accipitr. in genere.

DENOMINATA.

Phaſiana regio.
Phaſiani populi.
Phaſis auis.
[a] In Auibus
[b] In Acharnẽſibus.
Phaſianarius.
Phaſias: Medea.

PHASIANVS quandoq; adiectiuum & nomen gentile eſt. Nam ut antè etiam diximus, Phaſiana quædam regio dicitur, & eius populi Phaſiani: quo modo Phaſianum alitem, & Phaſianam auem, & canem equumuè Phaſianum dicere poſſumus: & fortè Phaſis aliquando adiectiuè accipitur, ſed tum φασὶς ſcribendum cum acuto in ultima, ut ſcilicet differat à proprio fluuij & ciuitatis φᾶσις, quod penanflexum eſt, ut ſi quis Phaſidem auem, id eſt, auem Phaſianam dicat. [a] Ariſtophanes quendam φασιανὸν appellat, quaſi ſycophantẽ, uti Scoliaſtes traducit, παρὰ τὸ φαίνειν. Et [b] alibi μετ' ἄλλος ὄρνις. φασιανὸς ὅς αὐτὸς etiam exponit ſycophantem παρὰ τὴν φάσιν, quod eſt, φαίνειν. Phaſianarius Paulo iuriſconſulto dicitur, qui Phaſianos paſcit. Stephano gentilia ſunt φασιάτης, φασιανὸς (fortè φασιανὸς) & φασιανός, unde fæmininum φασιανή. A Tito Veſpaſiano Strozza Phaſias pro Medea ponitur, Idem Phaſiacas alites dixit pro Phaſianis.

PROVERBIA.

Itys. Phaſianũ ſignificat.
[a] In Capo.

N ſi mihi Phaſianos dederis, quos alit Leogoras, Εἰ δοίης γ' ἐμοὶ τοὺς φασιανοὺς, οὓς τρέφει Λεωγόρας, dictum eſt Ariſtophanis, quod Scholiaſtes tanquam prouerbiale interpretatur, in eos, qui quouis pretio aliquid ſe facturos negant. Sed alij hic pro Phaſianis equos, alij aues interpretantur.

Itym, quia in Phaſianum, ſicuti ſubinde in fabuloſis dicemus, quandoq; pro ipſa hac aue accipi à poëtis antea annotauimus. Atq; in hoc ſenſu meo iudicio, quamuis alij aliter interpretari conentur, prouerbiali figura [a] Plautus dixit: *I modo venare leporem, nunc Itym tenes*: id eſt, hanc cęnã qualemcunq; certam habens, quære alteram, ſi potes, potiorem. Quadrat adagium in eos, quos, ubi commodi quippiam nacti ſunt, iube-

Auctoris, Adagiorũ & Manutij error.

bebimus ad aliud ſeſe accingere. Adagiorum author, eiuſq; uerba ad uerbum tranſcribens Manutius, dum exiſtimant depratum illum eſſe Plauti locum, nec Itym legendum, ut codices eius habent, nec ichtyn, id eſt, piſcem, ut perperam mutauit quidam, quoniam nec auis nec piſcis quicquam faciat ad venationem leporis, ſed ictin, id eſt, Viuerram, quòd huic animali præcipua ſit gratia propter venatum leporum & cuniculorum, dictionem leporum. [b] Plinio, quem teſtem citant, de ſuo addunt, neq; enim in vllis codicibus legitur; ſiquidem & ratio ſuadet, & res ipſa monet, longè aliam cuniculos capiendi rationem eſſe, qui in ſuos multifores ſpecus ſtatim ſe abdunt, quò ictides & muſtelæ propter corporis paruitatem facilè eas ſequuntur; aliam verò lepores, quorum ſola ſalutis ſuæ ſpes in pedum velocitate conſiſtit, dum quàm longiſſimè poſſunt concitatiſſimo curſu feruntur, vbi vix pernicissimi canes, hiq; ſoli, qui ab hoc munere leporarij appellantur, inſequi poſſunt, tantum abeſt, vt muſtelæ animantia, ſi canibus & leporibus comparentur, tardigrada, id, quod illi tradunt, præſtent. Itaq; meo iudicio prior lectio potior videtur; ac ſi diceret facetiſſimus & diſertiſſimus ille Comicus, cænam habes opiparam ex aue lautiſſima, ſed ſi potes, uenare tibi ex quadrupedibus meliorem, nempe leporem, nam vt eſt in vulgatiſſimo illo Epigrammatarij pentametro;

[b] L. 8. c. 55

Cuniculorū & leporū capiendi ratione diuersa esse

Canes leporarij.

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Scio tamen alios eſſe, qui pro Ity Cirin, hoc eſt, Galeritam legant, ſed ea cæna paraſito illi, (quem gurgitem Plautus, & voraginem, & mare profundum, eleganter ad fundum alludens, vocat, quaſi mare quoddam ſit, quo omnia ſorbeantur, & hauriantur) vtpote nimis tenui famem explere non potuerit: Rurſus qui legunt, *nunc i, rem tenes*, nulla prorſus ratione nituntur. Neq; pariter [c] Adrianus Turnebus, eumq; ſecutus Dionyſius Lambinus pro Ity irim legentes mihi ſatisfaciunt. Volunt enim, vt aromaticam & condimentariam Catonis radicem intelligamus ad commendandam cibi gratiam: quoniam, inquiunt, Aegio paraſitum inuitans promittit condimentariam ſuam cænam eſſe, cùm ſit hortenſis tota ex oluſculis & heluellis, unde addit,

Paraſitus helluo.

[c] L. 13. Aduerſ. c. 7. in côm. in Pla.

Non meus ſcrupoſam victus commetat vitam;

hoc eſt, parabilis & facilis eſt mea cæna, nec ſcrupea, nec aſpera captatur via, vt cæna, in qua venatio eſt. Sic illi. At quomodo Aegio paraſitum illum ad tam vilem & abiectam cęnam, qualem ei haud domi ſuæ defuiſſe veriſimile eſt, inuitare potuerit, prorſus non video. Quamuis enim Plautus ſubiungat: *non meus ſcrupoſam* &c. & lepus etiam huiuſmodi loca incolat, quid obſtat, cur non Itys, ſiue Phaſianus exhibitus fuerit; ſiquidem iam ipſum captum habebat, ac ſi diceret, ſi Phaſianum aſperneris, i, & rurſus per aſpera loca leporem venare.

VSVS. ICONES.

ORNITHOLOGVS Phaſianorum pēnis nonnullos piſcatores neſcio quod genus muſcarum certis anni temporibus repręſentare ſcribit, quibus hamo infixis piſces decipiant. Romæ in ædibus M. Curtij à Friapane prope D. Marci templum, Cupidinis ſimulacrum obſeruaui nudum, Phaſianum pullum brachijs complectentis; fortè quòd eiuſmodi auis illi Deo ſacer eſſet. Ibidem in ædibus D. Franciſci de Aragonia poſt templum D. Mariæ in via fontis ſimulacrum vidi cum duabus ſtatuis integris, togatiſq;, quæ & ipſa Phaſianum adhuc pullum brachijs ſuis comprimebant.

Piſcium capiendorum mira ratio.

VSVS IN MEDICINA.

ALEXANDER Trallianus Phaſianos non pingues, Perdices, Attagenes, Turdos & alios rurales Paſſeres purulentis pro cibo decoctos concedit, quòd eorum iura, vlcera magis detergeant, ventremq; humidiorem efficiant, & febres intendant. Marcellus verò Empyricus vinum, in quo extinctus eſt Phaſianus ei, qui torſiones patitur, exhiberi iubet, confeſtimq; ſanitatem inde pollicetur. Ex recentioribus quoq; Leonellus Fauentinus cuidam medicamēto ad pthiſicos reſtaurandos carnes teſtitudinis, aut Phaſiani, aut cancrorum fluuiatilium adijci præcipit. Medulla arietis non caſtrati ab authoribus paſſim inter

L. 7. c. 1.

Medulla arietis.

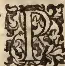
venena

[a] *L. 1. de docib. Theriaca.* [b] *Lib. 7. cap. 17.* Fel lia. Scoſcons. Adipis uſus [d] *L. de ren. affect. dignotione, & curat. cap. 4.*

venena numeratur, humanæq; naturæ adeò inimica eſſe fertur, vt memoriam aboleat. Cu- lenti e ius viru [b] Villanouanus carnes Phaſiani reſiſtere affirmat. Quod ſi verum eſt, fortè occulta proprietate fecerit, niſi dicamus omnibus venenis aduerſari, quemadmodum vniuerſaliter de ſanguine huius alitis Kiranides ſcribit. Apud [c] Paulum Aeginetam adeps Phaſiani, & Anſeris miſcetur emplaſtro diapyranu appellato, cuius compoſitionem legere deſiderantes eò ablegamus. Eundem adipem tetanicis prodeſſe, & matricis paſſioni: fel uiſum acuere, ſtercus inunctum, vel potum erectionem facere (ita habet) idem Kiranides atteſtatur. [d] Galenus adipem laudat in renum affectibus, dum ait: Poſteaquam autem aluus ſatis excreuit, inijcienda ſunt, quæ vrinæ uias dilatare, relaxare, caculum deprimere, & morſus mitigare queant. Vtilis ad hęc materia eſt oleum anethinum, in quo elixatus ſit adeps Gallinaceus quàm recens, maximoperè verò Phaſiani adeps, vel buturum recens, &c.

VSVS IN CIBIS.

Phaſiani in cibis laus.



PHASIANVM auem, inquit Longolius, omnium libri decantant, quem primum ferè in menſis eſſe iudicant propter carnis bonitatem, à qua medicinæ profeſſores veluti à ſcopo de temperamētis ciborum iudicia auſpicantur. Et reuera Galenus Phaſiani eſum multis in locis plurimùm commēdat, adnumeratq; cibarijs laudatis, & quæ neq; tenuem neq; craſſum ſuccum gignunt. Eiuſq; carnem, quod ad concoctionem, & nutrimentum attinet, Gallinarum carni ſimilem, ſuauitate verò in edendo parem eſſe tradit. Et Simeon Sethi Phaſianos probè concoqui ait, boniq; ſucci eſſe, & bonum laudatumq; ſanguinem generare. Alij Perdici pręferunt, alij medium inter Perdicem, & Capum, locum tribuunt. Auerroes omni auium generi præfert, quem Petrus Apponenſis, qui vulgò Conciliator dicitur, haud dubio ſecutus, ſic ſcriptum reliquit. *Inter aues ſylueſtres Phaſiani præferuntur ad ſanitatem, pariter & robur & fortè etiam domeſticis, cùm Gallinis proximæ ſint, & eiuſdem ferè ſpeciei: ſintq; illis ſiccioris aëris ac alimenti, & exercitij amplioris: ſequuntur eos Perdices, Starna, &c.* Reliqui verò Arabes ferè omnes Perdicibus eos poſtponunt, ut Iſaac, *inter aues*, inquiens, *Starna* (Perdix minor) *eſt ſubtilior* (leuior) *pulliq; Perdicis & pulli Gallinacei: deinde Perdix, Phaſianus, & Gallina*. Elluchaſem quoq; Phaſianos minus ſubtiles facit minuſq; temperatæ naturæ, quàm Perdices. Deniq; & ipſe princeps Auicenna *Alduragi* (Attagenis) inquit, *caro excellit, & Gallinarum eſt ſubtilior ea, & non ſunt cùm nutrimento carnium Alchabegi, & Altaragi, & Alderagi, id eſt, Perdicis maioris & minoris, & Phaſiani*. Alij rurſus carnem Phaſiani magis nutrire, quàm Perdicis, minus verò partes imbecilliores corroborare, reſtaurareq; aſſerunt. Verùm Phaſianus meo iudicio nō ſolùm medium inter Capum, & Perdicem locū obtinet, ſed omnibus etiam, quas recenſuimus, auibus præferendus eſt, modò fraceſcens, prout expedit, edatur, et dum etiamnum pullus eſt: Nam talis abſq; omni controuerſia, ut guſtu ſaporeq; gratior, ac iucundior, ita pariter ſalubrior exiſtit, quòd mihi non ſolùm Galenus, ſed ipſa inſuper experientia perſuadet. Etenim ſapor melior auem conditione potiorem omnino indicat, ſiquidem ex bonitate ea, niſi bonum pręſtare nequit. Saporis enim ſuauitate allectus auidiùs eam amplexatur uentriculus, & facilè conficit: vnde recrementorum paucita, contrà alimenti copia, ut cuncta non diſſimilia commoda taceam, procedit, hacque gratia Phaſianus non iniuria meliore loco reponitur, nō autem ob raritatem, quæ nihil facit ad alendi rationem, præſtat, ſi rectè penſetur. Rara enim multa, non ſanè optima in cibis. Sed ideo quoq; bonitate Gallinaceum genus Phaſiani uincūt, quatenus exercitatio cęlumq; liberius (nam ſyluatici plerùnq; exiſtunt, contra Gallinaceum genus domum parietibus includitur,) pluſculum uerę gratiæ conciliat. Nec minus profectò ex caſtratione diſcrimen exiſtit, quę cùm in Phaſiano nulla ſit, non enim Phaſianos Capos audimus, ut Gallinaceos, in Gallo, niſi caſtretur, detegit malitiam carnis, fibroſitatem, duritiem, ſuccum malum, ſalſum, nitroſumq;, non ęquè contingit in Phaſiano, cuius etiam non caſtrati innocuus quin gratus, accepnisq; perpetuò vſus eſt, ſed maximo bonitatis, conſentientiſq; nobis alimenti argumento id unum erit, ſcilicet minimè futuri huiuſmodi, niſi temperatiore unà per totum, tempuſq; omne carnis ſubſtantia, melioreq; & nutricandi ui potiore quadam conſtaret. Phaſiani itaq; cùm quia rari ſint, tùm quia ſapore iucundiſſimi, & tale, quale diximus, alimentum edentibus præbeant, ditiſſimorum menſis duntaxat nati videntur: fuerunt etenim ſemper in ſupremo honoris culmine habiti. [a] Philoſtratus aues à Phaſide, Mæoniaq; aduectas inter delicias enumerat. Plinius aues ultra eum amnem petitas veluti ſummā luxu-

Perdicis minoris caro.

Phaſianus quādo præſtet.

Rara an bona.

Phaſiani in cibo meliores, quàm Gallinaceū genus.

Phaſiani non caſtrati.

[a] *Lib. 2. de vita Apollonij.*

riam

riam vituperat. Clemens Alexandrinus gulæ, & uentri deditos uocat, qui ὄρνεις τοὺς ἀπὸ φασιδος celebrare non desinunt. Ab hisce alitibus D. Hieronymus Saluinam, quam à secundis nuptijs temperare sese admonet, tanquam à præcipuis gulę illecebris, sibi caueat, ad hortatur, inquiens: *Procul sint à conuiuijs tuis Phasides aues, crassi Turtures, Attagen Ionicus, & omnes aues, quibus amplissima patrimonia auolant. Nec ideo te carnibus vesci non putes, si suum, leporum, & Ceruorũ atq; quadrupedum animantium esculentias reprobes. Non enim hac pedum numero, sed suauitate gustus iudicantur.* Et [d] alibi: *Memẽto quoq; huius sentẽtia. Habentes victum, & vestitum, his contenti simus. Vbi uideris fumare patinas, & Phasidas aues lentis vaporibus decoqui, vbi argẽti pondus, ubi feruentes Buricos mannos, comatulos pueros, pretiosas vestes pictasq; tapetia, ibi ditior est largitore, cui largiendum est.* Et ante D. Hieronymum [e] Iuuenalis, vbi omnibus in rebus luxum vitandum esse admonet, mediocritatemq; ac temperãtiam colendam, Scythicas aues, id est, Phasianos inter epulas luxuriam incitantes etiam nominat, ita canens,

Sed nec structor erit cui cadere debeat omnis
Pergula, discipulus Tripheri doctoris, apud quem
Sumine cum magno lepus, atq; aper & Pygargus,
Vt Scythicæ volucres, & Phœnicopterus ingens
Et getulus Orix, hebeti lautissima ferro
Cæditur, & tota sonat ulmea cæna Saburra.

In eodem planè sensu [f] Martialis pariter ait:

Si Lybicæ nobis volucres & Phasides essent
Acciperes: at nunc accipe cortis aues.

Lampridius Phasianum à Seuero in maioribus tantùm festis positum, Heliogabalum verò istam habuisse consuetudinem, ut vna die nihil præter Phasianos ederet, alia verò de pullis. Alibi etiam eundem eò prodigalitatis peruenisse testatur, ut Leones, & alia bruta Phasianis & Psittacis pasceret, auibus nimirum peregrinis, & maximi pretij. Contrà Pertinax & ipse imperator nimium illiberalis habitus fuit, quia, vt Iulius Capitolinus refert, Phasianum nunquã priuato conuiuio comederet, aut alicui mitteret. Ita pariter rex Ptolomæus lib. 12. operis de palatijs regijs Alexandriæ, & animalibus, quæ in ijs nutriuntur, se nunquam Phasianũ degustasse, sed tanquàm quoddam κειμήλιον, id est, rem pretiosam conseruasse gloriatur. Nostrum verò singulis, inquit, Athenæus Dipnosophista, apud Laurentium Romæ conuiuantibus singuli appositi erant Phasiani. Quis amabo hinc non uideat, quo in honore olim esus Phasiani habitus fuerit? Exclamemus itaq; cũ doctissimo [g] Petrarcha; quãto melius isti nostri Phasiani, & mensarum decus eximium, & gulæ summa felicitas apud Colchũ semper, & Phasidem latuissent, quàm huc ad corrumpendum nostrum orbem, & irritandas illecebras aduolassent. Iulius Scaliger quendam homuncionem, Picatum ei dictum carnem porcinam Phasianę, & Perdicum, atq; id generis lautissimis carnibus pręferentem festiuo hocce epigrammate ludens porcum nominat,

Rogabas in conuiuio satis claro
Vbi sederent nobiles magistratus
Cistertiorum flosculus monotarum
Potissimùm quæ è carnibus probaretur.
Nil alios moratus, ut decet fortem
Statim Picatus dixit esse porcinam.
Tum Præsul. Ergò quid lepusculis fiet
Perdice, & Attagene, Phasianoq;?
Hic ille; nare bisq; terq; permuncta
Hoc quod gerebat, unctiore mantili,
Ceruice fluxa, pendulum librans mentum,
Suo canora labra more displodens
Istas alendo ineptiusculas, dixit
Illam simillimam esse carnis humanæ.
Macte, inquit ille: vera si canit vates
Vester Galenus, de Canopicis scribens,
Vocansq; asellos à cibis asellinis
Non lædes is, qui uos vocauerit porcos.

Sed quod si quis Picati illius partes tueatur, inquiens solam ex omnibus animantibus carnẽ porcinam temperamento nostro, vt idem ille Picatus statuebat, simillimam esse, quòd profectò ad alimenti iusti æquatiq; naturam declarandam terminandamq; primum ac necessa rium

[d] *Saluinam de uiduitate seruãda. Ad Pammach. super obitu Paulinæ uxoris.*

[e] *Saty. 11.*

[f] *In Xenijs.*

[g] *De Remed. dial. 18.*

De porcina carne elegans scomma.

Picat⁹ quidam porc⁹ dictus.

Porcinę carnis laus.

Caro humanę ſuillę loco hoſpitibus appoſita.

rium ſemper exiſtit. Reliqua enim omnia non ſolùm carnes, ſed ex quibus tandem alimentum capimus, à iuſto illo temperamento recedentia, alimenti puri ſynceriq́; naturam amittunt, & tanquam medicamentoſam induunt. Vna itaq; Suilla caro hac culpa caret, videlicet, vt dixi, humano temperamento adæquata: adeo, ut Galenus teſtetur ſceleſtiſſimos quoſdam caupones hoſpitio ſuſceptis humanas pro ſuillis appoſuiſſe, ignaroſq; illos pro ſuillis tanquam eiuſdem ſaporis eſitaſſe, donec detecta fraude prehenſi fuiſſent, ac tanto facinore digna pœna mulctati. Quid iam ad hæc reſponſurus erat Scaliger? ſed hic ludit cũ P:cato illo, non diſputat. Vt modò ad Phaſiani delicias, unde digreſſa eſt, oratio noſtra redeat;

Aues ab Accipitre occiſę meliores

omnes volucres, ſeorſum verò Phaſianos, Perdices & Coturnices, ſi ab Accipitre fuerint occiſæ, longè ſapidiores, ac delicatiores eſſe multi tradunt, quàm ſi laqueis, aut alia fraude interceptæ fuerint. Quod ad coquendi modum aut præparationem ſpectat, ea ferè talis eſt,

Præparatio & coquendi modus. Ius conſumptum.

qualem in Pauone pręſcripſimus. Occiſi antequam coquantur, hyeme tridui, æſtate bidui interuallo ſuſpendi è pedibus debent. Platina primùm iubet aſſari, additq́; ſi cùm pipere, & ſaluia elixentur, non inſuaues euaſuros. Ius conſumptum ex Phaſiano, & Capo quomodo fiat, in Capi hiſtoria ex eodem dicemus: qui item alibi eſitium ex carne abdominis Porcini aut vitulini cocta aut conciſa cum caſei veteris parte dimidia ad carnem, pauco pingui, herbis odoriferis, & aromatibus parari ait, & quoſdam eſſe, qui etiam pectus Phaſiani aut Capi tunſi non incommodè addant. Sunt qui harum auium carnem hyeme minus ſalubrem aſſerant, Eo itaq; tempore caro pectoris, quę reliquâ ſiccior eſt, tutò concedi poteſt. Atq; iſtac de carne Phaſiani dicta ſunto.

Oua.

Oua eius medicis, ac ipſi [a] Galeno maximoperè cõmendantur. Ait enim hæc, & Gallinacea cæteris pręſtare, & Auicenna, oua Gallinarum, inquit, ſequuntur oua auium, quę curſu pręcedunt, ut Abderagi, id eſt, Phaſiani.

[a] Lib. 3. de alim. fac.

F A B V L O S A.

Tereus cur ſummo ſupplicio affectus. Terei, & Philomelæ fabula.



TEREVM Martis & Biſtoridis Nymphę filium ob immoderatam libidinem grauiſſimo ſupplicio affectum fuiſſe poëtę fingunt; quippe cùm non à patria ſolùm exulari coactus ſit, ſed ex homine etiam in auem commutatus. Fabula hoc modo narratur. Tereus iſte aſſiduis prope Prognes uxoris ſuæ, Pandionis Athenarum Regis & Zeuſippes filię pręcibus impulſus fertur, ut ad Pandionem ſocerum proficiſceretur, rogaretq́;, ut eum eo Philomelam ad viſendam ſororem mitteret: quod cùm facilè ille à Pandione impetraſſet, ut pote qui virum bonum, & temperantem generum ſuum arbitraretur: tunc ferunt in itinere Tereũ, cùm ad Parnaſi urbẽ Daulidem aduenisſet, Philomelę amore captũ, eã tandem per vim vitiaſſe, licet illa diu reluctaretur, ne verò tam turpe facinus, & impurum illa poſtea ſorori aut alij cuipiam manifeſtaret, linguam pręcidiſſe, ac in itinere mortuam eſſe, Progne annunciaſſe: contrà Philomelam rem clam per nuncios ſanguine ſuo ſcriptam ſorori miſiſſe, vel potiùs, vt ſentit Nicocrates, acu pictam illi deferendam curauiſſe. Progne itaq; tam atrox facinus non impune oportere eſſe rata, filium Itym, quem vnicum habebat Tereus, coctum epulandum patri appoſuit, Cùm verò hic Itym filium aduocaret, uxor Progne extremas filij partes oſtendit, eumq́; à patre comeſum fuiſſe demonſtrauit; quibus is conſpectis ſtricto gladio ad uindicandam filij cædem accurrit. Quare Deorum conſilio Progne in Hirundinem conuerſa eſt, ut celerior ad fugam capeſſendam fieret; Tereus verò hanc ſequens factus eſt Vpupa, clamans πῦ πῦ, ut ſolent aliquam rem quærentes. Philomela in Luſciniam verſa eſt, & Itys in Phaſianum. An uerò Progne in Hirũdinem, & Philomela in Luſciniam, ut nos Ouidium ſecuti diximus, immutata fuerit, an verò è contrà Progne in Luſciniam, ut pleriq; uolunt, quia huius loci non eſt, aliàs exactè diſputabimus. Etenim hic Itym in Phaſianum transformatum fuiſſe, quod omnibus placet dixiſſe ſufficiat. Hanc eandem fabulã [a] Homerus, ſed longè aliter, quàm recẽtiores narrat. Neq; enim Pandionis (niſi Pãdioni fortè alio nomine etiam Pandareos dictus ſit) neq; Prognes, neq; Terei meminit, & Itylum vocat, quem recentiores Itym, eumq; è Pandorei filia, & Zetho procreatum canit his verſibus.

Itys Terei filius patri coctus apponitur.

Progne in Hirundinẽ. Tereus in Vpupam. Philomela ĩ Luſciniã. Itys in Phaſianum.

[a] Odyſſ. T.

Ὡς δ' ὅτε πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν.
Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον.

Sicut

Sicut autem quandò Pandarei filia floridula Luscinia,
Benè canit vere recens stanti, id est, nouo:,
Arborum in folijs sedens densis,
Quæ frequenter versans fundit personantem vocem
Filium autem lugens Itylum dilectum.

Quid verò per hanc fabulam significare voluerint antiqui, id quoq; suo loco declarabimus. Itym autem ideo in Phasianum conuersum fabulantur, propter carnis præstantiam, vt Platina autumat, Quid enim, inquit, decentius Regum ac lautorum mensis apponi queat, quàm Phasianus, non satis video; vt eò tandem redeat, vnde digressus. Hoc Tragico igitur scelere caret Pomponij mensa, qui cæpas & allium ascaloniumuè pro Ity conuiuis apponit: sic ille. Ad eundem sensum Bapt. Fiera, & fortè Platinam secutus, canebat: Itys cur dicatur in Phasianū mutatus. [b] *L. 4. de tuē da valetudine.* Pomponij mensa.

Phasida iam vebat Argos auem, nec lenta retardet,
Debuerat primis decubuisse thoris.
Illa lenis stomacho est; suaues imitata tepores,
Non volet in mensas rustica turba tuas.
Si primi huic intra volucres debentur honores.
Non malè; cum fuerit regius ante puer.

DE VROGALLO, seu Tetraone. Cap. VI.

De Vrogallo, quamuis ex Gallinaceo genere sit, hoc tamen loco agere visum est, quia syluestris est, & Phasianus dictus: sed veterum Tetraonē esse, quemadmodum ego credo, probare volenti difficillimi extricatu nodi occurrunt propter diuersas doctorum virorum sententias: quibus certè veteres ipsi ansam dederunt; quoniam tam oscitanter, & tam paucis notis hanc auem descripserunt; adeo vt ipsemet aliàs antiquissimus [a] Athenæus vix eam sese agnoscere scribat: [b] Plinius & [c] Suetonius soli ex veteribus Tetraonas nominant: & Plinius has notas attribuit: *Decet & Tetraonas suus nitor, absolutaq; nigritia, in superciliis cocci rubor*. Cuiusmodi sanè notæ Vrogallo maiori Germanorum, ut postmodum in descriptione apparebit, exactè congruunt. E contrario non ita clarum est, an Vrogallus & Tetrix Aristotelis sint eędem aues, vti Ornithologus putat, & ego pariter approbo Quamuis enim non nido, sed condenso frutice Vrogallus prolem nutriat, vt de Tetrice [d] Aristoteles scribit, id tamen & aliæ etiam aues factitant. Attamen cùm ob hoc, tùm ob alia, ac maximè propter nominis vicinitatem facilè adducor, vt easdem aues esse credam. Tetricem autem Aristoteles Atheniensibus Vragen nominari tradit: quæ sanè vox non parum ad Vrhaen Germanorum accedit, & fortassis ita Græci illi erant pronunciaturi, si Germanicè loqui calluissent, sed hoc alij asseuerent, qui hos græcisasse olim volunt. Vt modò verisimile videtur Tetricem Aristotelis seu Vragen Vrogallum esse, & per consequens Tetraonem Plinij, ita rursus Tetracem maiorem Athenæi cum illis eādem esse, vt Ornithologus existimat, vnico dumtaxat, eoq; admodum leui argumento innixus, ob parem nempe magnitudinem, nequaquam mihi persuadere possum. Nam cùm formam ei Porphyrionis ascribat, & ex vtraq; aurium parte paleam, vt in Gallinis dependere dicat, eiusq; admiretur τὸ εὔωδες, quod est, vt Hermolaus vertit, formam conspicuam, itaq; Tetrao seu Tetrix seu Vrogallus esse nequit, vbi nihil tale reperire est, quemadmodum Politianus quoq; aduertit. Quem cùm Ornithologus validissimis scilicet argumentis fretum, easdem esse constanter negare videret, quas primùm easdem dixerat, iam congeneres saltem esse contendit, vtrasq; videlicet in Gallinaceo genere maximas: sed & in hac determinatione sibi ipsi refragatur: siquidem Otidem Gallinaceo generi ascribit, quę tamen Tetraone seu Vrogallo maior est. Mihi Athenæus Tetraones vel non agnouisse, vel diuersum à nostro descripsisse videtur. [a] Alibi enim Phasianos eos vocat, & in Aegypto etiam reperiri ait, cùm tamen Phasianus à Phasiano Tetraone diuersissimus sit, qui non nisi frigidissimis locis viuit, quales sunt Germaniæ montes: & cælum tepidum, quale est Aegypti, vix tolerat, adeò vt planè regij sumptus & magnificentiæ fuerit, eas aues Alexandriæ nutrire. Rursus Nemesiani

Tetrao cur incognitus. [a] *L. 9. c. 20.* [b] *L. 10. c. 22.* [c] *In Calig. c. 22.* Tetrix Aristotelis. [d] *L. 5. de generat. c. 6.* Vrage. Tetrax maior Athenęi Ornithologi error. Ornithologi alius error. [a] *Lib. 14.* Tetrao ubi viuat. Nemesiani Tetrax.

Ornithologi & Lógolij error.

ſiani poëte Tetrax ab hiſceomnibus diuerſus eſt: neq; tamen Otis eſt, vt Ornithologus & Longolius rentur. Verba poëtæ ſuo loco apponam, ex quibus colligo eam auem eſſe, quam ante aliquot annos clariſſimus Martinus Foxius Cracouienſis medicus mihi Cracouia dono tranſmiſit, cuius mox etiam deſcriptionem dabo; eſtq; illa, quam Ornithologus per onomathopœiam Grygallum maiorem appellat. Sed prius quid alij præclari doctiq; viri ſentiant, videamus.

Grygallus maior.

[f] In caſtigat. Plinij.

[g] Lib.10.c.22

Hermolai & Merulæ error.

[h] In Calig.c. 21.

[f] Hermolaus Barbarus, & Merula Tetraones cum Stardis ſeu Tardis auibus, quas Otidas vocari [g] Plinius diſertiſſimis verbis tradidit, vel confuderunt, vel ſaltem non rectè diſtinxerunt, quod ut probemus, eorum uerba operæpretium eſt apponere, vt quiſq; quod lubet, ex eis iudicet. Barbarus in caſtigationibus Plinianis ita ſcriptum reliquit: Vbi uulgati, inquit, codices habent, *deces & Tetraones ſuus nitor*, Politianus legit ſimiliter ex [h] Suetonio, qui ait: Phœnicopteri, Pauones, Tetraones, Numidicæ, Meleagrides, Phaſianæ. Et herculè codices antiqui ferè habent Tetragones: quod & fortaſſis rectius eſt, quam Tetraonas: quoniam Græci eas Tetracas appellant. Tetracis enim meminit Ariſtophanes, & Athenæus: *In Myſia & Paonia*, inquit, *naſcuntur Tetraces Porphyrioni ſimiles, maximis Gallinaceis maiores, criſtis* (barbis) *ab vtraque auricula pendentibus, voce graui, forma conſpicua* (florida) *Struthionis ſapore. Eſt & auicula*, inquit, *puſilla nomen Tetrax Alexandro Myndio, Epicharmoq;*. Ergo Tetraones ſiue Tetragones, aut eædem ſunt, quæ Tetraces, aut ualdè ſimiles. Merula non diſſentit quidem penitus, ſed & Erythrotaones quoq; dici eas poſſe credit, ſcripta ad nos epiſtola his uerbis: Peragraui, inquit, fines patrios, ſecus Aemiliam uiam oblatæ mihi ſunt paſcentes aues haud ita multò Anſere maiores: quarum ceruix, quatenus alas contingit, rubro perfunditur. Rubeſcunt item cilia. Rogati de nomine ruſtici, reſpondere Stardas appellari, & nidificare inter maturas ſegetes, præterea caudam in modum Pauonis ſurrigere, quarum carnes qui comēdere, non inſuaues aiunt eſſe. Eas contenderim Erythrotaones Plinio uocari. Tu quid ſentias, quando ocium fuerit, perſcribe. Reſpondi ad hunc modum, de Erythrotaone, ſi quæris de nomine, ſubdubito, cùm propter illa Suetonij uerba, qui Tetraonas aues appellat, tùm quòd omnes Pliniani codices manuſcripti Retragones & Tetragones habent, nullus Erythrotaonas: ſin de re, tecum ſum, ut genus hoc intelligam, quod, ut ſcripſiſti, Ligures Stardas uocant. Nam & Veronæ Aquileięq; modò Stardas, modò Trapos, eas nominant, Hiſpani Tardas, à tarditate dictas, ut arbitror; quoniam, ut inquit eodem loco Plinius, alterum earum diſcrimen Vulturum magnitudine coloreq; conſpicitur. Nec ulla, inquit, auis excepto Struthiocamelo maius corpore implet pondus, in tantum aucta, ut in terra quoq; immobilis præhendatur; deinde ſequitur; proximæ eis, inquit, ſunt, quas Hiſpania Tardas appellat, Græci Otidas: ut tria uideantur eius alitis faſtigia: ſed uulgus differentias & interſtitia tueri diù neſcit, proindeq; tria earum genera tanquam unum eodem uocabulo ſignificat, Tardas appellando. Hæc itaq; omnia Hermolaus, quæ ſanè tam docto uiro planè indigna exiſtunt. Etenim primò, quod ait Tetraones Plinij, Athenæi Tetraces eſſe, nullum prorſus habet argumentum: nam Athenæus, ut ſuprà monui, longè alias notas Tetraci ſuo attribuit quàm Tetraoni Plinius: ſecundò in maiorem errorem impegit, dum Tetraonem Stardam ſeu Trappum eſſe probare nititur, nam eiuſcemodi aues, ut interim alias clariſſimas differentias prætercam, toto genere diſcrepant: ſiquidem Tetrao digitis pedum quatuor, tribus nempe antè, retrò uno, Otis ſeu Starda tribus dumtaxat ingreditur, unde Tetradactilos dici meruit: præterea Plinius bina tantùm Tetraonum genera agnouit, unum cui cilia cocci colore rubeant, quod Germanorum Vrogallus eſt: alterum Vulturū colore & magnitudine, & manifeſtò Otidas à Tetraonibus excludit, dum ait: *Proxima eis ſunt, quas Hiſpania Tardas appellat, Græci Otidas*: ac ſi diceret, Otides proximè ad pondus ac magnitudinem Tetraonum ſecundi generis accedunt, nam ſecundum illud genus, ſi modò uerum eſt, quod Vultures adæquet, ut Plinius ait (mihi enim uidere id hactenus nunquam contigit) Otide multò maius eſt, cùm Vultur, ut in eius hiſtoria ex [i] Bellonij authoritate diximus, qui eos ſæpe obſeruauit, Aquilam, quæ Otidi uix cædit, ſeſquialtera proportione ſuperet. Quodſi uerò ſecus uiam Aemyliam Tetraones ſeu Erythrotaones Stardas uocent, dicendum Merulam Tetraones agnouiſſe, cùm cilia rubeſcere dicat. Id enim in noſtris Stardis ſeu Tardis minimè conſpicitur. Quod uerò caudam Pauonum more ſurrigere dicat, id fortaſſe non ita intelligendum eſt, ut cùm lubet, iactantium Pauonum in morem in orbem eam expandat, ſed ſurrectam Gallinacei inſtar portet. Turnerus & Olaus magnus, dum Erithrotaonem Trappum etiam interpretantur, uterq; in eundem errorem, in quem Hermolaus, impegit. Trappus enim, ſeu Trapgans, ut Belgæ uocant, Otis eſt ſeu Tarda auis: cum qua lapſus ſimiliter Gyb. Longolius, ut Vrogallum Tetracem Athenæi, & Nemeſiani eandem auem

Retragones.

Tetrao & Otis toto genere diſcrepant.

Tetradactilos.

Plinius expoſitus.

Vulturis magnitudo.

[i] L. 2. de Auib. cap. 1.

Turneri & Olai error.

Longolij errores.

faceret

faceret, hunc ferè in modum differit: Tetracem esse arbitror, quam Aristoteles etiam Tetricem vocat. Athenæus Porphyrionis speciem esse docet. Indicat autem Porphyrionis vox nescio quid purpurascentis, quem tamen colorem in Vro Gallinaceo nondum deprehendi. Certè Athenæus Tetracem ita describit, ut Mysiorum potiùs nomenclaturæ uideatur tribuere, quod asserit, quàm veritati. Refert autem in Mysia sibi in sporta allatum magnitudine maximi Gallinacei, specie Porphirioni perquam similem, vtrinq; ab auribus propendentibus Gallorum instar paleis, voce graui, floridoq; corpore. Certè Vrus noster non paleas, verùm vestigia tantùm palearum habet, neq; Porphyrionis forma conspicitur, cùm non adeo longo sit collo, sed instar Pauonis adducto & gracili, nullaq; rubentium, aut virentium plumarum imagini spectabilis; vt Tetracem tamen appellem, Nemesiani poëtę authoritas, qui de aucupio Latinis versibus conscripsit, me adducit (eos hic recitat: nos suo loco eosdem recitabimus, quibus allatis, sic iterum infit.) Principio poëta auem istam stultam vocat, quòd laqueum, quem sibi coram parari uidet, non fugit, sed abeunte aucupe, mox accurrens, sese huic inuoluit: deinde caccabanti colore & maculis similem esse ait, hoc est, si quid sentio, Perdici. Etenim me leg sse alicubi memini, caccabare Perdicis esse vocem; neq; aliter nunc sonat: deinde de magnitudine quàm bene conuenit, ad Anseris pondus collata. Aristoteles non tecto, sed aperto nido oua ponere scribit; idq; plurimùm in fruticibus: id quod nos etiam obseruauimus, & nidum eius congestum potiùs quàm constructum uidimus. Est sanè Vrus Gallus etiam puluerator, ut omnes propemodum frugilegæ. Nec alius uidetur Tetraon uel Erythrotaon Plinij, quem è Germania uel Septentrione Anseris specie nigricantem, rubro paulò perfusum uenire asserit. Non enim speciem ad similitudinem, sed ad magnitudinem refero. Quod rubro autem perfusum prædicat, id & in Coturnicibus & Perdicibus uidere licet, & in nostro Tetraone eundem colorem animaduertere. Nam & is à Perdice nulla propemodum ratione, præterquam magnitudine, qua uel quatuor prope Gallinaceos uincit, distat. Quin etiam & gregarius est & puluerator & frugilegus. Sub autumnum ad nos gregatim aduolat, agrum quem insidere, ouium grege occupatum diceres, tanta est uolucris magnitudo, sæpiùs mihi conspectæ: nec ullam pestem magis odere olitores. Nam uentrem rapis fulsit, & non mediocri præda contentus esse solet. At non uideo, cur uulgò Anseris nomine ueniat, cùm nulla in tam magno corpore mica sit, quæ Anseris speciem præbeat; nisi quia Anserum modo gregatim uolat. Hæc omnia Longolius, qui ex quatuor diuersis auibus unam eamq; toto genere diuersam, Otidem nempe, componit. In primis enim quòd Tetracem Athenæi esse dicat, nullam prorsus firmam rationem adducit, quin imo Athenæum tanquam mendacem in describendo Tetracem accusare non est ueritus. Quæ uerò Athenæi Tetrax sit, ego, ut ingenuè loquar, omnino ignoro, interim benè perspicio Nemesiani Tetracem ab illo toto quod aiunt, cælo differre: neq; tamen Otis est, ut ille, illumq; secutus Ornithologus arbitrantur. Stultitia enim illa, quam Tetraci suo poëta tribuit, Phasiani naturam sapit, qui ut antè ex Tertulliano diximus, capite recondito totum se latere credit: solæ tamen dorsi maculæ Otidi respondent: magnitudo nempe Anserina aut Gruina, licet non omnino aduersetur, nostræ aui, quam depingemus, magis conuenire mihi videtur, cùm Otis longè maior sit. Quod verò Otidem quia aperto eam nido oua ponere, & vt plurimum in fruticibus obseruârit, idcirco Tetricem Aristotelis, qui id de ea testatur, esse dicat, id leue admodum argumentum est, cùm idem & aliæ multę aues faciant. quas tamen ideo nemo Otides dixerit, Præterea Aristoteli Tetricem & Otidem diuersas aues esse, vel ex eo constat, quod diuersis locis, diuersisq; nominibus de utraq; scribat. Idem Longolius quosdam Grammaticos Tetraonas cum Meleagridibus cōfundere asserit, at quàm benè inde colligat Gallinas Aphricanas à Meleagridibus diuersas esse, ipse viderit. Nos Gallinas Numidicas seu Africanas cum Meleagridibus easdem esse diximus. Hallucinatur etiam egregiè Augustinus Niphus Tetricem Aristotelis Alaudæ speciem esse credens, absq; crista, magnitudine verò & colore cristatæ similem. Etenim id minimè omisisset Aristoteles, cùm alias, vbi de cristata sentit, semper τὸν λόφον ἔχουσαν addere soleat. Quod si verò Tetricis nomine paruam aliquam auem Aristoteles intellexit, ea non alia quàm Tetrax alter Athenæi, cuius eodem capite meminit ex Alexandro Myndio, fuerit, magnitudine nempe Spermologi. Non possum nec debeo hoc loco insignem Bellonij lapsum præterire, vtpote qui pro hac Alexandri Myndij Tetrace auem Galliæ peculiarem, quam Canne petiere, hoc est, Anatem campestrem dicunt, interpretatur, auem inquam, maximam, tridactylon, & vt ipsemet ille iudicat, Otidis speciem. Iacobus Dalechampius illum haud dubio secutus alibi apud eundem [d] Athenæum, vbi habet: *Tetraces semina humi sparsa legentes*, Tetraces Can-

Caccabare.

Lōgolij audacia.

Nemesiani Tetrax quę auis.

Tetrix Aristotelis non est Otis.

Bellonij errores.

Canne petiere.

Dalechābij error.

[d] Lib. 2.

Tetrax minor Athenæi quæ auis.
Alberti error.

nes petieres, id eſt, Anates terreſtres, in margine transferens, in eandem Scyllam incidit. Athenęus enim auem minimam eſſe ait, nimirum magnitudine Spermologi, id eſt, Paſſeris cuiuſdam ita dicti, non vt perperam idem Bellonius Gallicè vertit, vn Freux, hoc eſt, Cornicis frugilegæ, cum qua rurſus Graculum, qui & ipſe ſpermologus eſt, confundit. Sed vt ad Tetricem Ariſtotelis ſeu Vrogallum reuertamur, Albertus pro ea dictione habet Radoryz, *& eſt*, inquit, *Picorum ſpecies Turdo ferè ſimiles*; cùm tamen velut ſui oblitus ita ſcribat: *Tetrix minus volat, eoq́; non in nido, ſed frutice condenſo prolem ſuam edit, niduműq; auræ patentem habet*, quemadmodum nimirum Ariſtoteles ſcripſit. Rurſus alibi errat Vrogallum veterum Ortygometram interpretans, dum ait: *Ortygometra, genus eſt Gallinæ maximum, Anſeris magnitudine, pennis in pectore hyacinthi coloris, in dorſo cineres. Vocatur autem Orhan ab incolis alpium, in quibus maximè abundat. Incolit ipſa iuga montium, & ex glacie, quæ illic perpetua eſt, aliquando cryſtallos deijcit: & inueniuntur aliquando parui cryſtallini berilli in gulis* (pappis) *eius*. Hæc ille: cùm alioquin iſtæc deſcriptio nec Ortygometræ competat, nec Vrogallo, cui dorſum minimè cinereum eſt: neque etiam verum eſt cryſtallum ex glacie congelari, vt ille vulgus ſecutus exiſtimat.

Ortygometra quæ auis Alberto Orhan.

Opinio autoris à quibus probata.

Atq; iſtæc de diuerſis authorum opinionibus ſuper hac aue dicta ſunto. Antequam tamen ad reliqua ſermonem conuertam, eorum etiam verba aſcribam, qui noſtram opinionem adſtruunt. Ornithologus in omnibus nobiſcum ſentit, præterquam quòd Nemeſiani Tetracem Otidem eſſe credat, & Otidem è Gallinarum genere faciat, cùm ego toto genere differre dixerim. *Ego*, inquit, *in Trappis illis, ſeu Tardis tribus, quos aliquando vidi, cilia vel ſupercilia, vt Plinius de Tetraone ſcribit, neutiquam rubere animaduerti: ſed in ea aue potiùs, quam noſtri Vrogallum* (Orhan) *appellant, cui etiam nitor, & abſoluta nigritia conueniunt*. In eadem ſententia ſunt cùm alij quidam viri docti, tùm [f] Georgius Agricola, qui Germanicè Tetraonem interpretatur Birchuner, hoc eſt, Gallum montanum, & Auerhaen quaſi Vrogallum: & alibi etiam, *Paucæ*, inquit, *aues hyeme in ſyluis manent, vt Tetraones, Attagines*, &c. quod Vrogallis etiam competit. Paulus Iouius, neſcio, nunquid vel ex propria, vel an aliorum potiùs authoritate, ita ſcribit; *Capitur apud Moſcouitas auis ſubnigra, puniceis ſupercilijs, magnitudine Anſeris; quæ pulparum ſapore Phaſianorum ſuperat dignitatem, Moſcouitica lingua Tetrao nuncupata, quæ Plinio Erythrotao vocatur, Alpinis populis cognita, & maximè Rhætis, qui ſaltus ad Abduæ amnis fontes incolunt*. Eſt autem hic omnino Vrogallus noſter. Verùm quod Moſcouitarum idiomate Tetraonem, Plinio Erythrotaonem dici ait; id neutiquam verùm eſt, cùm Erythrotao in nullis codicibus legatur, vt etiam Hermolaus Barbarus affirmat; ſed de hac re in ſynonymis latiùs agemus. Sigiſmundus Galenius non ineptè etiam ex ſimilitudine nominis, quo Vrogallus apud Illyricos venit, Tetraonem eſſe iudicat. Dici autem illis ait Tetrzeuu, & Tetres, quæ quidem voces cùm ad Tetraonem, tùm ad Tetricem non parum accedunt. Denique noſtræ ſententiæ Bellonium aſſertorem habemus.

[f] L. de ſubter.
Bichouner.
Auerhaen.
Pauli Iouij error.
Tetrzeuu.
Tetres.

S Y N O N Y M A.

Dukiphat.
Alharbari fortè Tetrao.
τέτριξ.
οὔραξ.
Retrago.
Tetrago.
Trao.
[a] In Caligula
Cedron.
Gallo ſaluatico.
[b] L. 5. c. 11. de Auib.
coc de bois
Stolzo.
Stolgo.
Stolco.
Stoltz.

IVDAEI quidã recentiore Dukiphat Hebraicam vocem Germanicè interpretantur Vrhaen, hoc eſt, Vrogallum. Andreæ Bellunenſi quædam auis magna, ſicut Anſer non multum volans, & Damaſci venatoribus nota Alharbari vocatur; pro qua voce Auicennæ interpres Tardam vertit: ſed cùm Otis Anſere longè maior ſit, itaq; Otis eſſe minimè poteſt. Nam & Auicenna fimum eius ad impetiginem laudat, & oua ad denigrandos capillos: quæ remedia de Otide Græci minimè ſcripſerunt; quare fortè Tetrao fuerit, auis nigra, quales ad capillos nigros reddendos Corui exemplo alibi probauimus, facultatem habere. Ariſtoteli τέτριξ dicitur, Athenienſibus, ut idem teſtatur, οὔραξ, quæ poſtrema vox ad Germanorum Vrhaen proximè accedit. Plinio Tetrao, uel ut in manuſcriptis codicibus, teſte Hermolao Barbaro, legitur Retrago, uel Tetrago, uel ut in uetuſtiſſimo Mediceæ bibliothecæ codice Politianus haberi dicit Trao. Mihi prior lectio magis arridet, quia [a] Suetonium Tetraones nominare uideo. Vnde Merulam, & Iouium errare conſtat, qui Plinio Erythrotaonem dici tradunt. Itali circa Tridentum Cedron uocant, & alibi, ut circa Vincentiam Gallo ſaluatico, quo nomine, qui circa Tridentum habitant, alterum ſylueſtris Galli genus, domeſtico ſimile, aut par appellant. Gallum ſyluaticũ dicunt Sabaudi; Galli, teſte [b] Bellonio, un Coc de bois. Circa Rhætiam Stolzo, ſeu Stolgo, ſeu Stoko. Cuius uocis etymum Ornithologus Germanicum uideri poſſe ait. Hi enim, in-

quit,

quit, Stolz appellant quicquid magnificum, aut superbum est, ut fortè propter magnitudinem, ac pulchritudinem ex adiecto nomine ei proprium factum est, Germanis dicitur Orhaen, Vrhaen, seu Auerhaen. ᶜChristophorus Encelius Vrhaen uocari putat à senio longissimo, aut cauda, quæ Græcis ura est; Auuerhaen uerò ab aura, quam facillimè sentit propter rarissimum corpus. Verùm nunquid etymologia istæc auis naturæ competat, alijs diiudicandum propono, ne qui Germanicæ linguæ imperitus, de ea iudicans, ceu sutor uidear ultra crepidam procedere. Malim tamen à magnitudine ita dici, ut Ornithologus quoq; existimat. Vnde in syluestrium etiam boum genere maximum, uocant Vrum, Vrochs, Auuerochs, Agricolæ etiam Pirkhuener uocatur, Encelio Birkhuner: sed cùm eiusmodi uoces Gallinæ Betulæ, quam arborem Birck Germani nominant, etiam conueniat, Birghun, id est, Gallina montana, appellari potiùs possit. Sunt item qui Phasianis adnumerent, atq; ita appellent Bergfasan, quasi Phasianum montanum. Illyricè nominatur, ut dixi, Tetrzeuu, & Tetrez.

Vrhaen, & eius etymũ. ᶜL. 3. de lapidib. c. 14. Gallina mõtana. Phasianus montanus.

GENVS. DIFFERENTIAE.



ᵃORNITHOLOGVS eruditos ait Vrogallum Otidi congenerem facere, seseq; illis astipulari. Ego toto genere differre dixi, quòd Vrogallus quatuor digitis incedat, Otis tribus tantummodò. Nemo enim aues tridactilos cum tetradactilis congeneres dixerit. Quod uerò ait ex Gallinaceo genere esse, id uerissimum est, unde etiam Gallus syluestris quibusdam dictus est. Quomodo ab alijs auibus, cum quibus à scriptoribus confunditur, differat, paulò antè monstrauimus. Differt uerò à Tetrace Nemesiani (loquor autem de Vrogallo maiore, seu Plinij primo Tetraone) quòd cacabantis instar maculatus non sit. Per Cacabantem autem Perdicem intelligit poëta, cui Philomelæ author eandem vocem attribuit. ᵇPlinius, qui aliud genus agnouit, sic distinguit, quòd primum genus (id verò est, de quo nunc sermo est) *suum habeat nitorem, absolutamq; nigritiam, & cocci ruborem in superciliis*: secundum verò *colorem, & magnitudinem Vulturum, nec vlla auis sit, excepto Struthiocamelo, quæ maius corpore impleat pondus, in tantum aucta, vt in terra quoque immobilis prehendatur*. Quod equidem genus nunquam obseruare mihi licuit, nec ab alio visum noui, quicquid interim nonnulli nugentur.

ᵃCap. de Otide. Gallus syluestris. ᵇL. 10. c. 22.

FORMA. DESCRIPTIO.



CVM satis exactè utrumque Tetraonem, maiorem nempe & minorem Ornithologus describat, utriusq; etiam ab illo delineationem mutuari placuit. De maiori autem ita scribit: Vrogallus à me inspectus huiusmodi erat. Collum dodrantale, plumis uestitum nigricantibus, sed cinereo dilutoque colore sparsim notatis. Alarum longissimæ pennæ palmorum quinque, reliquæ in alis, minores dico & minimæ, canigricantes aut fuscæ potiùs: reliquæ in alis, minores dico & minimæ, castaneo ferè colore, nigricantibus punctis distinctæ. Caput nigrum, pars infra rostrum nigrior. Rostrum Gallinæ breue, gibberum, latum, ualidum. Supercilia & pellicula circa oculos rubra. Collum pronum punctis cinereis uarium, quibus pennæ virides succedunt. Pectus & venter colore nigro. In medio thorace, vbi os pectoris maximè prominet, plumæ aliquot ab altera parte albæ, altera nigræ sunt. Minores plumæ sub alis albissimæ, præterquam in summo: reliquæ albicantes, fusco admixto splendidæ. Cauda quinque palmos longa, aut paulò plus, pennis nigris condita, maculis paucis albissimis, extremitates minorum pennarum, & punctis uariarum insignientibus. In metaphreno (dorso superiore) plumæ castanearum coloris, punctis aspersæ, ut in alis: in inferiore (dorso) cinereæ, magis uariæ punctis quàm in collo, longè pulcherrimæ. Poplites & femora plumis albis uestiuntur, quæ in cruribus fuscæ usq; ad digitos pedum descendunt, ut in Grygallo quoque, & Vrogallo minore: quibus etiam digitos pedum similes habet, & appendiculas quasdam pectinatim utrinque à digitis, sed breuiter eminentes, & alia ubique toto corpore multa similia, ut congeneres esse aues, magnitudine ferè tantùm & colore distinctas, non sit dubitandum. Longitudo Vrogalli à capite extensi ad pedes, dodrantes quatuor cum dimidio. Cauda extensa semicirculum reddebat, trium in circonferentia dodrantum. Ex albis in

Collum. Alæ. Caput. Rostrum. Collum. Pectus. Venter. Cauda. Poplites. Femora. Longitudo

Vrogallus seu Tetrao maior cum abiete.



Vrogallus, seu Tetrao maior alter quem fæminam esse conijcio, cum tritico aristis circunuallato.



cauda maculis ętas conijcitur. Quò .n. maiores ſunt, eò pauciores illas habere ſeruntur. Marem à fœmina, quod ad colorem, nihil differre audio, niſi quòd fœmina minus nigra ſit. Hactenus ille. Verùm quem nos ſecundo loco damus depictum, pennas capitis non ita, ut alter ille primus erigebat, quod neſcio quid differentiæ conſtituit. Vter uerò eorum mas ſit, ignoro. Stumpſius quoſdam Vrogallos reperiri ſcribit, qui libras duodecim, aut quatuordecim appendunt: ſed id de libris Germanorum intelligendum eſt, quæ ſedecim, uel octodecim unciarum ſunt. Siquidem is, quem Tridento mihi ante aliquot annos Reuerendiſſimus ac Illuſtriſſimus Cardinalis Palæotus, Archiepiſcopus, ac Princeps Bononienſis, eo tempore Auditor rotæ, cùm ibi ſancta ſynodus celebrabatur, tranſmiſit, uiginti tres noſtrates libras appendebat.

Pondus.

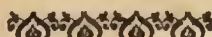
LOCVS, COITVS.



ERSANTVR Vrogalli in altiſſimis montium iugis, aut altiſſimis potiùs ſyluis. Germaniam & Septentrionalia loca amant. De coitu huiuſcemodi auium portentoſa iſtæc tradit [a] Chriſtophorus Encelius: Hæc etiam, inquit, de fœmina loquens, coit ore menſe Martio, ſed multò aliter, quàm Bonaſæ. Gallus huius ſpeciei ſperma ex ore tempore coitus in vere excreat, & euomit, & voce magna aduocat Gallinas ipſas (ſicut domeſticus Gallus aduocat Gallinas inuento aliquo grano) quæ cùm aduenerint, ſperma eiectum & excreatum à Gallo in terram ore legunt, ac reglutiunt, & tali modo concipiunt. Quas deinde ludens Gallus omnes ordine comprimit, (quaſi verò illud comprimere non ſit coire) & quaſi ratum facit ſemen comeſtum. At non coit, quod vidi; ſicuti ſemina quorundam piſcium, tantum afflatu maſculi, teſte Plinio, rata redduntur, vt ita dicam. Nam ſuper quas Gallinas non aſcendit, oua illa hypenemia pariunt, vt domeſticæ Gallinæ. Quicquid verò fugatis Gallinis, caſu aliquo remanet in terra de ſpermate Galli excreato, hoc operante ſole nonnunquam, forſitan rore aut pluuia ſuperueniente, & putrefacta materia mutatur in vermes & ſerpentes, qui dicuntur à Germanis Vrhanſchlägen & Birgſchlägen, id eſt, Vrogallorum ſerpentes, & montani ſerpentes. Harum copia eſt in ſylua, quæ à Tangera fluuio nomen habet in veteri Marchia. Quicquid è contrà remanet in terra de ſpermate excreato iſtius Galli, pluuia non ſuperueniente aut rore (non) coincidente, mutatur, & coagulatur quaſi in veſicam translucidam & candidiſſimam, & veluti lapideſcit, & fit gemma, quæ à paſtoribus, & venatoribus colligitur, & reperitur in locis, vbi tali modo Galli iſti coeunt, auff dem paltz platze, tempore verno, vuan yhr paltz zeit iſt. Hæc illa ipſa gemma facta & coagulata ex ſpermate Galli excreato, mirum in modum facit ad conceptum datum (data) mulieribus ſterilibus. Incitat ad Venerem, & auget appetitum prolis. Gemmæ tales magnitudine, & forma, & candore margaritarum apparent. Nonnunquam grana arenæ vna coagulata in his reperiuntur, aut pulueres. Hæc omnia Encelius. Ego cum Ornithologo huic ſerpentium & gemmarum è genitura Galli generationi non facilè crediderim. Nam ſi huiuſmodi res alienæ prorſus naturæ ex auis ſemine naſci poſſent, ex aliorum quoque animalium ſemine, quod proculdubiò ſæpè in terram delabi contingit, multa & varia, cur minus, quàm è Galli ſemine naſcerentur? Sed quis amabò hoc auium genus ore coire credat? Scribere tamen non veretur ipſe Encelius ferè omnes Gallinas ſylueſtres, ore coire, ſed modo diuerſo. Et paulò antè, Multæ aues ore, inquit, concipiunt, & coeunt, vt ſunt Corui, exoſculatione facta, vt fit in Columbis: licet hoc neget Ariſtoteles; nec ego admodum affirmo; quia non vidi coeuntes. At ſi hoc non credit, cur omnes ſylueſtres Gallinas ita coire credit? Equidem mirum eſt, quomodo vir alias doctiſſimus & philoſophus non aſpernandus illud ſibi perſuadere potuerit, cùm ne pueri id coacti etiam admitterent. Attamen per totam fortè Germaniam mòſtroſè concipere haſce volucres fama percrebuit. Nam & Ornithologus refert aucupes quoſdã Vrogallos coituros aream dicere aliquam puram & planam in terra parare, in qua coeant: fœminam à coitu maris genituram, quæcunque effluxerit, deuorare, atq; ita concipere. Quibus qui uolet fidem adhibeat; mihi id nunquam perſuaſerint.

[a] L. 3. de lapidib. c. 54.

Vrhanſchlägen. Birgſchlägen.



VSVS

VSVS IN CIBO.



QVOD ad carnem huius auis attinet, eam aiunt tam grati saporis esse, vt ne Phasianæ quidem cedat; adeo ut Principum mensis tantummodò nata videatur. Hanc auem etiam sceleratissimus Caligula sibi immolari voluit in templo suo numini propio, vt * Suetonius tradit.

Carnis bonitas.

* In Caligula cap. 22.

DE VROGALLO MINORE. Cap. VII.

SYNONYMA.



AVEM hanc Vrogallum minorem, uel Tetraonem minorem appello, vulgus Germanicum secutus, quod eandem in alpibus Germanicè sic appellat Kleiner Orhaen. Nonnulli Laubhaen appellant, à frondibus siue folijs arborum & fruticum, quibus uescitur: alij Birgfasan, hoc est, Phasianum montanum: alij Grijgelhaen, quasi Grygallum dicas à uoce: sed alius est Grygallus, cuius historiam iam dabimus; alius etiam Spilhaen Grygallo minor, nec aliter ferè differens. Imperiti quidam & uulgus hominum hæc nomina confundunt: sunt qui sexu tantùm differre putent, sed falluntur, ut Ornithologus ait, qui seipsum singula hæc genera diligenter inspexisse; & à uiris harum rerum peritissimis, præcipuè clarissimo uiro Aegidio Scudo Claronensi, differentias eorum didicisse tradit. Italicè nominatur Fasan negro, uel Fasiano alpestre, à montium incolis, & uicinis. Stumpfius nominat Phasianos quosdam montanos, nigros & fuscos, ueris Phasianis maiores, qui non in summis montium altissimorum, ut Vrogalli maiores, sed medijs plerunq; syluis reperiantur; de his ipsis, ut uideo, Vrogallis minoribus loquens.

Vrogallus, seu Tetrao minor. Kleiner Orhaen. Laubhaen. Birgfasan Grygelhaē. Fasan negro.

GENVS. DIFFERENTIAE.



EX Gallinaceo haud dubio genere est, multaq; cum Vrogallo maiore communia habet, & post ipsum inter syluestres Gallinas maximus est. Ornithologus, à quo istæc omnia mutuati sumus, ita magnitudine à maiori, & utroque Grygallo distinguit, comparatis figulis ad Attagenē (sic uoco Francolinum) ut Grygallus minor (Spilhan) sesquialter sit; Vrogallus minor, de quo nunc sermo est, duplus; Grygallus maior omnium maximus, qui etiam Anserem quandoq; excedat.

FORMA. DESCRIPTIO.



IDEM Ornithologus hunc Tetraonem minorem sic describit: Vrogallus minor à me, inquit, conspectus multò maiora supercilia è pellicula rubente, (Cærulea quandoque ni fallor) quàm Vrogallus magnus habebat; plumas in uertice nigras. Rostrum nigrum, breue, longitudine tantùm transuersi pollicis. Collum quinque aut sex digitorum longitudine, cæruleis uel Indicis plumis uestitum. Infra collum in medio dorso, & alis plumæ nigricant. Alarum tamen mediæ partes candidæ sunt, item interiores. Venter quoque nigris plumis integitur. Post medium dorsi, quod nigricare diximus, iterum caudam uersum plumæ sunt Indicæ, ut in collo: utrobique tamen non totæ plumæ huius coloris sunt, sed margines tantùm earum & extremitates, ferè ut in Pauonibus. Cauda pennis suis nigricat, quæ in medio multæ curtæq; sunt, ita ut latè extendi possint: utrinque uerò tres longiores

Supercilia. Rostrum. Collum. Alæ. Venter. Cauda.

giores

Vrogallus, ſeu Tetrao minor cum glauce vulgari.



giores extrorsum reflexæ, ita ut lilij figuram, qualis dipingi solet, cauda extensa quodammodo referat. Circa vropygium & poplites plumæ densissimæ, quæ ad digitos vsq; pedum extenduntur, quasi natura ipsos munire voluerit, ne frigoris iniuria læderentur, vt & Grygallum maiorem (nam minorem non vidi) & Vrogallum maiorem, & maximè Lagopodes. Digitis pedum squamatim compactis, vtrinq; squamosæ quædam, vel corticeæ appendices eminent, vt in caudis cancrorum ferè, sicut in alijs etiam Gallorum montanorum generibus. Magnitudo totius alitis, instar Gallinæ villaticæ, vel paulò maior, & oblongior. Plumæ pedū nigricant, sed maculis albis distinguuntur: & tibiæ anterius tantùm, nō etiam posterius, plumis induūtur. Fæmina in hoc genere mari similis est, sed minus nigra, & magis fusca, ut in Vrogallo maiore. Hæc omnia Ornithologus, quibus exactè respondet auis quam ante aliquot annos Illustris uir, cuius nomen nunc mihi nō occurrit, Prętorianorum militū alæ tunc in hac vrbe præfectus ex Heluetia mihi dono transmisit, vir humanus, & mearūm rerū studiosissimus. Aiunt rarò viuam capi. Capitur enim laqueo, ita ut collo astricto suffocetur, & instar furis pendeat. [a] Olaus Magnus in Septentrione (in Noruegia & finitimis regionibus) Vrogallos minores tradit sub niue duobus aut tribus mensibus sine cibo latitare; interim tamen à venatoribus capi. Verùm nunquid id nostris Vrogallis minoribus competat, mihi minimè constat: Ornithologus similes aues illis putat, de quibus alibi [b] Aristoteles, aut eius simius, mirabilium scilicet author, ita scribit: *In Ponto, aiunt, per hyemem aues quasdam reperiri, quæ neq; excernant, neq; cùm penna eis auelluntur, sentiant, neque cùm veru transfiguntur, sed tum demum cùm ab igne incaluerint.* At quis amabo ita mentis inops, qui istęc credat? horrere membra frigore ita concesserim, ut nihil sentiant, id similiter in gliribus expertus; veru verò transfigi sine læsione nec Cicero, eloquentissimusuè alius mihi vnquam persuaserit.

Pedes. Magnitudo. Plumæ pedum. Natura & capiendi ratio. [a] L. 19. Epit. hist. de gent. Septent. [b] In mirabilib.

DE TETRACE NEMESIANI Poetæ, seu Grygallo maiore. Cap. VIII.



DE Tetrace suo, quem perperam Longolium, & Ornithologum cum Otide confundere diximus, Nemesianus ita scribit:

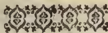
Et Tetracem Romæ, quem nunc vocitare Taracem
Cœperunt, Auium est multò stultissima, nunquam (namq; fortè)
Cùm pedicas necti sibi contemplauerit adstans,
Immemor ipse sui, tamen in dispendia currit:
Tu verò adnixos laqueis cùm senseris orbes,
Appropera, & prædam pennis crepitantibus aufer.
Nam celer oppressi fallacia vincula colli
Excutit, & rauca subsannat voce magistri
Consilium, & læta fruitur iam pace solutus.
Hic prope Pentinum radices Apennini
Nedificat, patulis quà se sol obijcit agris.
Persimilis cineri dorsum, maculosaq; terga
Inficiunt pulla (nigrę, vt in Perdice) *cacabantis imagine notæ.*
Tarpeiæ est custos arcis non corpore maior:
Nec qui te volucres docuit Palamede figuras.
Sæpe ego nutantem sub iniquo pondere vidi
Mazonoim (Mazonomi lego) *puerum, portat cùm prandia, cirro*
Quæ consul prætorue nouus construxit ouanti.

Hæc Nemesianus, quibus an hæc nostra auis, quam mox exhibebimus, exactè respondeat, iam videndum est. Stultitia in primis, quam Tetraci tribuit, huic potiùs, quàm Otidi, competere videtur; etenim ea Phasiani naturam sapit: at fortassis surditas auis alios imposuerit; vt cum Vrogallis ideo eandem crederent; quòd his, vt aiunt, dum Gallinas voce alliciunt, & inuitant, visus & auditus intercipiatur, atque interim opus esse maxima celeri-

Stultitia.

tate

tate aucupis, vt bombardæ globo feriat; aliàs auditum eorum acutiſſimum eſſe. Verùm &
ſurditas talis huic noſtræ aui magis congruit, vtpote quam clariſſimus Martinus Foxius Cra
couienſis medicus, cui hanc alitem & præclara alia multa accepta refero, mihi ſcripſerit
adeo ſurdam eſſe, vt ne bombardæ ſono abigi queat. Quod cùm ita ſit, facili modo ab au-
cupantibus decipietur, atq; ita ſtultam fortè poëta dixerit. Secunda nota, quod ſcilicet in
radicibus Apennini nidificet, huic nihil aduerſatur, ſi Apennini nomine alios etiam mon-
Dorſum. tes intellexeris. Tertia nota, dorſum nempe cinereum, etſi exactè non competat, ita ta-
men poëtæ mens intelligi poteſt, vt cinereus color in dorſo magis, quàm alibi ſit conſpi-
cuus; alioquin enim toto corpore maculata eſt, more Perdicum, vt poëta etiam teſtatur.
Magnitu-do. Denique aſcripta magnitudo, Anſerina nempe, optimè quadrat. Eſt itaque iſtæc pulcher-
rima volueris iam dictæ magnitudinis, roſtro quodammodo adunco, gibboſo, colore ferè
Caput. nigro: capite plano, à roſtro ad aurium foramina vſq; cinereo, nigris maculis conſperſo;
Color. quod reliquum eſt, item & collum, pectus, venter, & coxæ, coloris ruffi, modò nigris, mo-
Dorſum. do albis maculis reſperſi; in colli inferioris extremitate nullæ maculæ exiſtunt. Dorſum
Alę. & Alæ cinerea, maculis eiuſdem coloris, ſed longè maioribus inſigniuntur, quarum par-
tium etiam quædam pennæ in extremitatibus candicant. Remiges pennæ nigræ ſunt, cir-
Cauda. cumcirca cinereæ. Cauda ruffa, ſed magis quàm reliquo corpore ad caſtaneum accedit,
Tibiæ. & maculis nigris maximis conſpergitur. Tibiæ cinereis plumis & tabellis nigris ornatæ.
Digiti cinerei, nudi, quatuor. Oculorum cilia coccineus color ambit, vt in alio Tetraone.
Tota auis, ſi roſtrum haberet more rapacium aduncum, & aduncos vngues, & paruo cor-
pore foret, vel Lithofalcus, vel Accipiter Fringillarius videretur. Sed videamus, num hi-
ſce Ornithologi deſcriptio de Grygallo (Dixi enim eaſdem aues eſſe) quadret. Sic itaq;
ferè ſcribit: Auis hæc ad viuum depicta, in Helueticis alpibus, circa Claronam pręcipuè
Grygelhan vocatur ein Grygelhan per onomatopœiam, quam ego ſecutus, Latinè etiam Grygallum
dicere malui. Græcè etiam γρυκόκκυξ nominari poterit. A particula gry ad vocis imita-
Γρυκόκκυξ tionem facta & verbo κοκκύζειν, quod voci Gallinaceorum peculiariter tribuitur: vnde &
Orthriococcyx. Orthriococcyx pro Gallinaceo legitur. Quod ſi quis propter mirificam colorum varieta-
tem, qua Attaginem & Gallinaginem etiam ſuperat, Attaginem alpinum nominare vo-
luerit, præſertim cùm delicatiſſimam eſſe in cibo exiſtimem, non ineptè is mihi facere vide-
bitur, etſi magnitudine Attagenes doctis pleriſq; exiſtimatos (Francolinos) vt præcedente
Grygalli deſcriptio. capite docui, triplo ferè excedat. A capite ad pedes extenſa auis, quam vnicam in hoc ge-
nere vidi, longa erat tres dodrantes & palmum, roſtro vt Vrogallus maior, ſed minore ac
Magnitu-do. nigriore. Toto corpore Perdicis ferè, præſertim ruſticæ, uel Gallinaginis inſtar colorato,
& punctis diſtincto vbiq;, maculiſq; nigricantibus: reliquus color ruffus eſt, vel ad caſtaneę
Roſtrum. Color. colorem vergens. Eſt & cinerei aliquid in collo præcipuè. Sunt & albæ quędam alicubi
maculæ. Iris oculorum rubicunda. Colore circa oculos, retrò præſertim, rubente, angu-
ſtius tamen, quàm in alijs Gallis ſylueſtribus, niſi fæmina fortè hæc fuit, quam vidi. Ima
colli pars prona rubet, intercedentibus lineis ex cæruleo uirentibus. In uentre plurimum
Collum. albi eſt. Crura pedeſq; & digiti ſimiliter, ut in Vrogallis. Varietas quidem colorum tam
Venter. multiplex eſt, ut uarietatem decoremq; eius uerbis exprimere nequeam. Hæc ille, utinam
Crura. Pedes. in hac opinione conſtans, nam in appendice operis ſui de auibus, quam pòſt edidit, eandem
prorſus, aut cognatam ſibi uideri cum Bellonij Attagine ſcribit, quod profectò nullo argu-
mento nixus facere uidetur. Cùm enim [a] Bellonius Attaginem in foro Venetorum, Bono-
[a] L. 5. de Auib. c. 6. nienſium conſimiliumq; populorum, qui montibus uicini ſunt, quadoq; præſtare tradat,
ibiq; Grygalli prorſus incogniti ſint, non uideo qua ratione opinioni eius ſubſcribere de-
beam. Scio tamen & Attagines in agro Bononienſi, uel non eſſe, uel ſaltem à me hîc nun-
quam hactenus obſeruatas. Semel uerò mihi Attagen ab Illuſtriſſimo Cardinale Paleoto
[b] L. 45. c. 4. miſſa Tridento, aliàs Siciliâ Perdicibus erat paulò maior. Præterea cum [b] Bellonius ſuam
Attagenem Gallorum Canne petiere ſiue Anate campeſtri, quam Tetracem eſſe alibi con-
tendit, multo minorem, Tetracem uerò Phaſiani corpulentia eſſe ſcribat, quomodo ob-
ſecro Grygallus iſte eſſe poterit, cuius magnitudinem ipſemet Ornithologus inter Tetrao-
nem utrumq; mediam coſtituit?



DE

Grygallus maior, siue Tetrix Nemesiani, cum betula.



DE GRYGALLO MINORE.
Cap. IX.

Grygallus minor. Spilhan. Birkhoun. Gallina Betulę.



LIAM auem ſuperiori per omnia ſimilem, ſed dimidio minorem Ornithologus Grygallum minorem vocat,& vulgò in Helueticis mōtibus, Claronæ præſertim Spilhan, vel Sphillhan nominari ait, ſed causā ſe nominis ignorare: vti etiam an eadem auis ſit, quæ circa Coloniā, & alibi Birkhoun id eſt, Betulę gallina nominatur, quàm Gybertus Longolius Attaginem eſſe putat. *Perdici*, inquit, *perſimilis eſt, ſed maior. Nomen Germanicum habet, non à montibus, ſed ab arbore Betula. Denſa enim loca, & opaca, ut venatoris inſidias, maximè bombardarum minas fugiant, petunt. quamobrem ſæpe in betuleto latent: de quo ſubinde, ſi diligenter adſis in familia, & ſata calliđiſſimè excurrere uideas. At quod nunc non eadem natalia obſeruant, in cauſa eſt bombardarum frequens uſus, qui multis præclaris auibus Germaniam ſpoliauit. Alioquin ego non tam à montibus, quàm à Betula colore auem nuncupatam reor. Nam ſupremum à Betula, corticem ſi detrahas, qui albo ſubeſt, in nigroq; ruffeſcit, præcipuum huius alitis colorem imitatur. Perdice enim paulò magis ruffeſcit, ut de Attagene Alexander Myndius tradidit. Dorſum quoque inſtar Perdicis maculoſum habet.* Hactenus Longolius. Quærit Ornithologus an hæc vel eadem ſit cùm Grygallo minore: vel fortè fęmina in eodem genere, quod Morhennam appellant. Talem enim, inquit, omnino deſcribit Turnerus, & dubitat an ſit Attagen, vel Gallina ruſtica. Marem verò in eo genere totum nigrum facit. Fieri autem poteſt, ut vel Turnerus deceptus ſit (quòd magis puto) talem huius Galli fęminam exiſtimando, vt vtrunque genus diuerſum ſit, vel Longolius talem huius fæminę marem eſſe ignorauerit. Ego quidem in nullo animalium genere, fœminam mari colorum uarietate, & pulchritudine anteire puto. Hæc Ornithologus, cuius ſuper hac aue opinionem amplecti malui, quàm de re nunquam mihi viſa diuerſum quid aſtruere. Quòd verò in nullo animalium genere fœminas maribus formoſiores eſſe dicat, id profectò non uſquequaq; verum eſt. Secus enim in rapacium auium genere, maximè Accipitrum, & Falconum euenire videmus, in quibus non modò ſpecioſiores fœminę, ſed maſculis etiam ſæpè duplo maiores ſunt, & robore etiam ſuperant.

Morhenna.

Ornithologi error. Fæminæ rapacium formoſiores maribus.

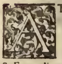
DE ATTAGENE.
Cap. X.



NSTITVTVM à nobis ordinem neutiquam (niſi fallimur) inuertemus, ſi modò de Attagene agamus. Nam ſpermologus eſt, pulueratrix, & gratiſſimi ſaporis. Ad hęc Longolius cùm Gallina Betulæ, ut paulò antè diximus, eundem facit. Quæ itaq; ſententia nunquid erronea ſit, ut mihi videtur, alijs uiris doctis ex ſubſequentibus, quæ dicturus ſum, dijudicandum relinquo.

AEQVIVOCA.

Attaginus vir. Attagenus piſcis. ἀτταγηνὸς. Francolinus. Gallina Attagen dicta. Attagena herba. * Lib. 4. Phytogn. c. 24.



TTAGINVS Herodoto nomen proprium viri eſt Attagenus (Ἀτταγηνὸς) non Atagenus per T. ſimplex, ut Hermolaus ſcribit, Athenæo è genere piſcium eſt, qui & Scepinos dicitur. Attagenem Itali Francolinum, ut dicemus, uocant, ſed & id nomen æquiuocum eſt. Ita enim Zacharias Lilius Lagopum (Lagopodem intelligere puto) in agro Vicentino vocari ſcribit, & Francolinus Nicolao Maſſę Columbarum ſylueſtrium genus eſt, niſi fortè, ut Ornithologus vult, Gallinarum potiùs quàm Columbarum genus eſſe dicere voluerit. Gallina quędam ſylueſtris, cuius mas niger eſt, fæmina magnitudine Perdicis, Polonis Attagen dicitur. Attagena item herba eſt, ex qua fomites ignis laudantur, ut ſcribit doctiſſimus Io. Baptiſta Porta.

SYNO-

SYNONYMA.



ALDVRAGI, inquit* Bellunensis, *sunt aues, quæ dicuntur Francolini Latinè*, vbi Auicennæ vetus translatio habet Durax. Apud Syluaticum etiam eiusmodi barbaræ voces leguntur, ab Attagene, vt videtur, corruptæ; Actago, Attago, Atage, Atehemigi & Atacuigi. ᵇ Aristoteles, qui bis tantùm huius auis mentionem facit, vtrobiq; Ἀτταγῆνα nominat: Atticè apud Aristophanem Ἀτταγᾶς legitur, teste Varino, vltima circumflexa: at non rectè ita scribi Athenæus & Eustathius volunt, quoniam quæ in ᾶς desinunt plusquam dissillaba barytona sint, vt ἀδάμας: dicendum igitur, inquiunt, ἀτταγᾶς & non ἀτταγῆνς, atqui ᶜ ἀτταγᾶ quoq; à Polluce nominantur. Legitur item ἀτταγᾶς neutro genere apud Hesychium & Varinum hoc modo: ἀτταβυγᾶς εἶδος καὶ τὸ ἀτταγᾶς: quo loco Ornithologus mauult legendum ὁ καὶ ἀτταγᾶς. Conijcio enim, inquit, eandem auem esse. Inuenio etiam ἀταγᾶς per τ simplex scriptum; & Galenus aliquoties ἀταγὴν appellat. Apud Suidam ταγὴν legitur auis nomen, quæ sanè non alia quàm Attagen esse videtur; nam & ipse ταγωνάριον vocari aliàs scripsit; quod postremum nomen Bizantij, teste ᵈ Bellonio, retinuit. Latinis dicitur Attagen fæminino. Plinius & Horatius Attagenem Ionicum dixerunt, Varro, Gellius, & Martialis Attagenam, vt Gaza etiam apud Aristotelem transtulit. Italis dicitur Francolino, cuius vocis etymum idem Ornithologus à Franco voce diminutiua, id est, nobili deriuare putat, quòd hęc auis in cibo nobilissima, delicatissimaq; sit. Quod si verum est, exteram vocem necesse est esse, vt ipse etiam admittit, cùm tamen in Germania nullam auem eo nomine insignitam reperiri scribat. Francos autem Germanæ populos esse omnibus notum est. Cùm verò Germanis, vt ille credit, Haselhun dicatur, mirum videtur, cur Itali, dum Germanicam vocem ei indere voluerunt, non hanc potiùs imitarentur, quàm nouam fingerent. Quare meo iudicio Francolini vox non tantùm Germanica est, sed & Itala. Vtraq; enim lingua Franci liberi dicuntur, seu immunes: quod etymum Attagenis præstantiæ competere videtur, quòd nempe vulgaribus eas venari interdictum, & libertas viuendi à principibus concessa sit. Idem Ornithologus Attagenem Bononiæ Franguellum dici scribit, sed maximo errore, cùm Franguellus Bononiæ sit Fringilla, auicula vel decuplo minor. Vocatur item nonnullis, quemadmodum in scedulis meis annotatum reperi, Perdix Asclepica.

*L. 2. c. 221.
Actago. Atage. Atehemigi. Atacuigi.
ᵇ L. 9. Hist. c. 26. & 49.
ᶜ In Auib.
Ἀτταγᾶς. Ἀταγὴν. Ταγὴν. Ταγωνάριον.
ᵈ L. 5. de Atiuo c. 6.
Francolinus vnde dicatur.
Haselhun.
Franguellus Bononiæ quid.
Perdix Asclepica.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Descriptio.



ASTRVERE modò, & certò iudicare, quæ veterum Attagen sit, admodum arduum est: siquidem ᵃ Aristophanes Attagenem subitò post palustres aues, & quæ locis riguis & Marathonijs pratis gaudent, nominans, multis viris doctis occasionem dedit, vt palustrem putarent, quemadmodum apertè eius Scholiastes, eumq;, vt apparet, secutus adagiorum author fecerunt. Contrà philosophorum princeps, & semper veridicus ᵇ Aristoteles puluerat ricem esse scribit: vnde cùm idem philosophus alibi doceat, palustres minimè pulueratrices, sed lotrices esse: itaq; Ornithologus haud ineptè dubitat, an Attagen palustris sit dicendus, licet & ipse interim nihil certi concludat. Ego Aristotelem malui sequi: & reuera Aristophanes Attagenem non inter palustres & campestres, sicuti multi putârunt, at post illas nominat. Nam subinde in singulari addit, *Auisq; variè pennata Attagas Attagas*, & fortassis synecdochicôs speciem pro genere accipiens, auem nempe monticulam pro monticulis omnibus. Etenim paulò pòst eandem auem simul cum Perdice nominat, quam sanè nemo palustrem dixerit: vel dicamus, vt doctissimus ᶜ Bellonius ad eiuscemodi difficultatem respondet, fieri posse, vt ex montibus ad loca vicina descendat, per aliquod tempus ibi degens, & deinceps inde ad montes iterum reuertatur, vt Gallinago (Beccasse) etiam facere obseruatur: an ne ideo palustris erit dicenda? Ad alium ᵈ Comici locum, vbi sic habet τὸν πηλὸν ὥσπερ Ἀτταγᾶς τυρβάζων βαδίζειν, id est, vt communis interpretatio habet; *cœnum tanquam Attagen turbabis iens*, dici possit, pro τὸν πηλὸν, pulueram

ᵃ In Auibus & in Vespis
ᵇ 9. Hist. c. 49.
Aristophanes explicatus.
ᶜ L. 5. de Animalib. c. 6.
Gallinago. Beccasse.
ᵈ In Vespis.

uerem traduci poſſe,etſi propriè ea dictio cœnum ſignificet. Quomodo enim per cœnum iens,illum excitare poſſit? Solent autẽ aues puluerat rices,ubi puluerulenta loca frequentãt, puluere ſeſe purgare, quo tempore ceu nubem ex eo faciunt, quòd fortè Comicus dixiſſe voluit:ſuum tamen interim cuiq; iudicium relinquo. Quòd ſi verò quiſpiam pertinaciùs aſſeueret,paluſtrem eſſe Ariſtophanis Attagenem,ego cum illo, utporè nihil certi habens,nõ contenderim,ſed diuerſam ergò ab Ariſtotelis Attagene eſſe concedere cogetur. Cùm itaq; inter viros doctos nondum conſtet, quæ auis Attagen eſſe poſſit, itaq; aliorum opinionem prius examinabo,deinde quid in tam obſcura re ſentiam,adferam, vt qui iſtæc lecturi ſint, quam malint,opinionem amplectantur. Turnerus ſubolens minimè paluſtrem eſſe,& alterius iudicio ſe ſubijciens,fortè quòd nullam auem uidiſſet,quæ exactè ad Attagenis deſcriptionem accederet: ſi Attagenem,inquit,auẽ paluſtrem,& varijs maculis diſtinctam eſſe ab adagiorum authore verè ſcribitur,Anglorum Goduuittam, ſiue Feduam Attagenem eſſe, indubitanter affirmare auderem. Eſt autem ipſa Gallinagini ita ſimilis(huic etiam Ariſtoteles Attaginem aſſimilat) ut niſi paulò maior eſſet,& pectoris color magis ad cinereum verteret,altera ab altera difficulter poſſit diſtingui.

Goduuitta Anglorum Fedua.

Viuit in locis paluſtribus,& ad ripas fluminum: roſtrum habet longum: ſed capta triticum,non ſecus atq; Columbi, comedit. Triplo pluris quàm Gallinago apud nos venditur; tantoperè eius caro magnatum palatis arridet: Gallinaginem intelligit,auem illam paluſtrem,& maculis diſtinctam,quàm Belgæ Sneppã vocant, Galli Beccaſſam,Angli Vuodcoccum: de quo idem rurſus: Falluntur,inquit, Britannici ludimagiſtri, qui ſuum Vuodcoccum Attaginem faciunt, qui ſolis veſcitur uermibus,& grana nunquam attingit, quaſi verò Goduuitta ſua Attagen foret: unde etiam Hadrianum Iunium Gallucinari cõſtat,qui Attagenem etiam Scolopacem uocari aſſerit,cum Scolopax Gallinago ſit.

Gallinago. Sneppa Belgarum. Beccaſſa. Vuodcoccus.

Scolopax.

Ornithologus Germanorum Haſelhun, ideſt, corylorum Gallinã ſic dictam, quòd inter corylos verſari ſoleat, Attagenem eſſe putat, hoc præcipuè argumento fretus, quòd id in Italia audiuerit,& ex icone Francolini Venetijs dicti,& à doctiſſimo medico Antonio Mũdella ſibi miſſi,citra ullam,ut credit,hæſitationem,cognouerit. Verùm id meo iudicio admodum leue argumentum eſt. Quamuis enim pleriq; viri docti in Italia hanc auem Francolinum uocent ut fecit etiam, doctiſſimus Melchior Guilandinus, qui mihi eam ſub eodem nomine aliquando dono Patauio tranſmiſit: haud tamen inde ſequi puto Attagenem eſſe, ſiquidẽ iſtæc auis,cuius hic ſubinde iconem exhibebo, Siculis, apud quos abũdat,etiam Francolinus dicta deſcriptioni Attagenis meliùs reſpõdet. Qualem etiam apud Leonardum Cognoſciutum nobilem Ferrarienſem inter multa alia volucrum genera, quæ in Ornithone ſuo animi cauſa alebat, mihi videre contigit, unà cùm Gallina Germanica,illi admodum ſimili,quę alia non erat,quã Gallina corylorum. Videamus itaq; num noſtra auis cùm veterum Attagene conueniat. [e] Ariſtoteles Gallinaginem (Scolopacem) Attagenis colore deſcribit, Color Gallinaginis magis ad meam auem, quàm ad Gallinam corylorum accedit: nam hæc minus, quam noſtra auis maculata eſt.

[e] 9. Hiſt. c. 49.

Alexander Myndius apud [f] Athenæũ Attagenem *Perdice paulò maiorem eſſe* ait, *totum circa dorſum καταγράφον*, id eſt,uerſicoloribus pictum maculis, *figulinæ teſtæ colore, ſed magis ruffum corpore graui, alis breuibus.* Quæ omnia in meo Attagene exactè reperiũtur: magnitudo in primis, dein dorſi color:& corpus certè ualde graue eſt,& ad uolandũ ineptũ: alæ deniq; multò quàm in Gallina Corylorũ breuiores, vt expreſſa etiã icon demõſtrat. Syluaticus noſtræ deſcriptioni nihil aut ſaltem admodum parum aduerſatur, cùm ait: *Attagen auis optima carnis inuenitur abundè in Rhodo: de qua* [g] *Hieronymus ait: Tu Attagẽnem eructas, & de comeſto Anſere glariaris. Aliqui Phaſianum, alij Perdicem interpretantur, ſed neutri benè, cùm Galenus ab vtriſq; diſtinguat. Reuera autem eſt auis, quæ ab aliquibus vocatur Francolino, magnitudine Phaſiani* (Ornithologus Gallinam corylorum ad Gallinam accedere ſcribit) *ſed cauda diſsimilis* (breuior nempe: in noſtra aue cauda multò prolixior eſt,quàm in Gallina corylorum) *pennis vario modo coloratis, ſicut Gallina Indica, interdum tamen colore uiridi, & cæleſti conſpicitur: ſapore quidem delicato.* Hæc ille, an verò noſtra auis alibi uiridis,& cærulea reperiatur,planè ignoro.

[f] Lib. 9.

[g] Epiſt. 15. de ficta amic.

[h] Lib. 5. ca. 6. de Auib.

[h] Bellonij deſcriptio,quantum ex uerborum penuria colligere poſſum,noſtro Attageni potiùs quàm Gallinæ corylorum reſpondet,ſi per Coturnicem, cuius colore Tetricem ſuam (Canne petiere,hoc eſt, Anatem campeſtrem) eſſe ait,marem intelligamus. Etenim Attagenem ſuum, quoad colorem, Anati campeſtri ſimilẽ eſſe ſcribit: Anatem campeſtrem verò Coturnicibus bene maculatis: Eodem modò Syluaticus etiam alibi ait Attagena eſſe Coturnicem: *Sunt autem quædam*, inquit alibi, *Coturnices magnæ ſimiles Columbis, & hæ ſunt Attagenes: aliæ verò paruæ, quæ vulgò dicuntur Qualea.* Sed hîc per Columbas, maiores fortè intelligendæ veniunt; ſiquidem aliàs Phaſianorum magnitudine eſſe dixerat. Porrò quamuis

Attagen cum tritico multiplici ſpica.



Porrò quamuis Bellonij Attagenis deſcriptio quodammodo cùm noſtra aue conueniat, reuera tamen, vel diuerſa eſt; vel fœminam (modo fœmina à mare in hoc genere diſcrepet, quòd ignoro) deſcripſit. Etenim noſtra velut criſtam in capite gerit, qua Bellonij auis, quemadmodum ex pictura agnoſcitur, deſtituta eſt: Vel aliquot ſpecies fuerint; nam Florentiæ apud Sereniſſimum magnum ducem binas diuerſas obſeruaui, unam noſtræ ſimilem, alteram quam marem credebat, roſtro nigro, ſed in extremo rubeſcente, oculi pupilla nigra, iride cinerea, maculis albis per uentrem, dorſo ferrugineo nigris maculis inſignito, pedibus etiam ferrugineis. Præterea [1] Iulius Alexandrinus diuerſum Attagenum genus ſeſe uidiſſe tradit, magna diligentia ex Hiſpania allatum, paulò noſtrate maius, longiore collo, & cruribus, plumis non eiſdem macularum notis diſtinctis, quòd, ut noſtrum nos, ſic Francolinum uocant Hiſpani ſuum. Quæ notæ equidem noſtræ aui omnino competunt, quæ talis eſt. Magnitudine, & toto habitu ad Phaſianum accedit. Roſtrum habet breue, nigrum & in extremo recuruum. Color toto ferè corpore uariat: Caput in primis aſpectus pulcherrimi criſtam in medio uertice erectam habet ſubluteam nigris & albis maculis uariegatam. Pupilla oculorum nigra eſt: iris lutea: ſupercilia ut in Tetraone ex pellicula coccineo colore rubente. Sub roſtro, & gulæ principio ceu barba ex tenuiſſimis plumis dependet. Collum longiuſculum, & ad corporis habitum aſſimilatum, tenue & exile, cinereum, item maculis nigris & albis conſperſum: quæ in eo differunt, quòd hic albæ in capite nigræ ſunt intenſiores. Pectoris maculæ eiuſdem coloris, eaſq; ferrugineæ etiam aliæ percurrunt. Venter caudá, coxæ, & tibiæ, quæ plumis veſtiuntur, ſubcinerea, ſeu plumbea, & nigris item maculis reſperſa. Pedum digiti anteriores longi, poſterior breuis, ſinguli adunco hamo armati.

Attagenum genera.

[1] Lib. 13. ſalub. cap. 5.

Attagenis noſtratis deſcriptio. Color. Caput.

Collum.

Pedum digiti.

LOCVS.



ATTAGEN montium incola eſt [a]. Bellonius ad plana deſcendere negat, atq; hinc rarò in Gallia conſpici; niſi aliundè inferatur: proſtare tamen nonnunquam in foro urbium, quæ montibus adiacent, vt Venetijs, Bononiæ, Romæ: relatum etiam ſibi eſſe à quibuſdam fide dignis ex Pyrinæis & Aueruienſibus montibus allatos Franciſco Chriſtianiſſimo Gallorum Regi in cibum ceſſiſſe: quod postremum, quòd nempe in Pyrineis montibus Attagenes degant, etiam [b] Iulius Scaliger hiſce uerſibus atteſtatur.

[a] Lib. de Auib. c. 6.

[b] In Atta.

Et delicatiore qua valens ſucco
Maiore corpulentia Attagen præſto eſt
Oris prouincialibus Pyrinais
Nomen minutiore deferens flexu,
Nam Francolinum turba nuncupat uulgi.

Idem fortaſſis quoq; [c] Plinius dixit, cùm ait: *Capitur & in Gallia, Hiſpaniaq; & per alpes etiã.* Verùm qui in Hiſpania naſcitur, ut ex Iulio Alexandrino diximus, omnino noſter uidetur. Quòd verò Bellonius ait nunquam ad plana deſcendere, in eo ſibi ipſi contrarius eſt, nam paulò pòſt Ariſtophanem interpretans id non tantùm fieri poſſe admittit, ſed etiam ut aliquo tempore ibi moram trahat: neq; id etiam uerum eſt, quòd in Bononienſi foro Attagen proſtet: quinimo noſtris aucupibus planè ignotus eſt. Auis, cuius nos iconem dedimus, in Siciliæ montibus, ut dixi, ſatis abundè reperitur. Ex Ionia allatus olim in magno pretio erat, unde Plinius ait, *Attagen maximè Ionicus celebratur, quondam exiſtimatus inter raras aues.* Ionicum etiam nominat [d] Martialis, Clemens uerò Aegyptias à guloſis commendari ſcripſit. Frequentes quoq; in Rhodo inſula ſunt teſte Syluatico. In Cypro Inſula etiamnum domi ali Alexander Benedictus refert, ſed cùm ueteres Attagenes captos à cibo abſtinere dicant, dubitandum uidetur, num alias aues Attagenes uocet: niſi forſitan ibi alantur, dum pulli adhuc accipiuntur: nam & [e] Varro docet, qua ratione educentur. Mirum verò videtur, quòd à [f] Plinio proditum memoriæ eſt in Creta ceruos non eſſe præterquam in Cydoniatarum regione, item apros & Attagenes. [g] Ambroſius Leo Nolanus nullos etiam in Campania reperiri ſcribit, quemadmodum neq; Perdices, cùm inquit, alioqui in ea abundent Phaſiani, & Coturnices, quas Qualeas, & Coturnices magnæ, quas Starnaſilli nuncupant. Cuius rei cauſam rationemq; inquirens, aconitum negat ea in regione naſci, quo cùm ſe aues iſtæ purgent, ut ille tradit, itaq; mirum non eſſe, ſi ibi non degant. Sed ipſum

[c] Lib. 10. c. 48.

Bellonij error.

Attagen Ionicus.

[d] Lib. 3. Epigram.

[e] In Giopponicis Græcis.

[f] Lib. 8. cap.

[g] Probl. 343

ipſum audiamus: Cur in Cāpania, inquit, nullæ cōperiuntur Perdices, neq; Francolini, cùm in ea abundent & Phaſiani & Coturnices magnæ, quas Starnas uocant Campani, Contra in Sicilia ſunt Perdices & Francolini innumeri: uacatq; ea inſula tū Phaſianis, tùm Starnis? An quia Perdices & Francolini maximè purgantur Aconito, aut alia uenenoſa herba; quæ in Cāpania aut non eſt, aut uix, ineptauè naſci creditur: quod phamacum abundè uenit in Sicilia? Eadem ratione non ſunt in Sicilia Phaſiani, neq; Starnæ, quòd illic purgationem nullam reperiunt, quæ in Cāpania uulgò optimaq; reperitur. Siquidē quæ cibatu harum auium omnium apta ſunt, hæc ipſa in ſingulis memoratis regionibus & abundè oriuntur & comperiuntur. Neq; Campanus ager, qui Siculo eſt paruo Septentrionalior, diuerſus eſt à Siculo cælo, ita earum auium aliquas minus alere & tolerare poſſit. Qua pro re ſi quæ ad alendum & nidificandum omnia in ſingulis apta habentur, ea deficere intelligendum eſt, quæ ad purgationem faciunt, Aues enim illæ non ſolùm alimenta, ut nutriantur, ſed etiam medicamenta, ut purgentur, diſquirere dicuntur. Habent enim ſuas medicinas animalia cætera: quippe cùm animalia præter ſtirpes; etiam proprias ægritudines ſentiunt. Hæc itaq; Nolanus. Verùm aconito purgari Attagenes ſiue Francolinos & Perdices, an alicuius authoritate ſcribat, an ex propria experientia planè ignoro, nam nunquam mihi id ab aliquo exaratum uidere contigit: hoc ſaltem ei uix credo, Campanis maiores Coturnices uulgò Starnas nuncupari; nam in tota, niſi ego turpiter fallor, Italia Starnæ, minores Perdices dicuntur, maiores ſiue ruffæ Coturnices. Mirum etiam cur & alij non ſcripſerint Francolinos & Perdices in Campania non prouenire.

Siculi cur Perdicibus, & Francoliris abūdēt, & careant Phaſianis, & Starnis, Campania cur quibuſdā auibus deſtituatur.

Aues eas regiones ī primis colunt, ubi alimenta, & medicaméta habeant.

Coturnices maiores apud Cāpanos Starnæ nuncupantur.

Perdices maiores uulgò Italis dicuntur Coturnices.

VOX. EDVCATIO. VICTVS:

RAPHAEL Volaterranus Ἀτταγᾶν tanquam ex Ariſtophane dulce canere interpretatur: atqui apud Comicum, vel vllum alium authorem nunquam huius auis cantum memoratum noui, & planè id ſomniare uidetur Volaterranus: Vereor autem ueluti memoria lapſum, quod Aeliano debebat, id [a] Ariſtophani aſcripſiſſe. Ille enim ita ſcribit; *Attagena auis meminit etiam Ariſtophanes Comicus in ſuis auibus. Loquitur hæc nomen ſuum; quæ poteſt voce & decantat.* [b] Plinius aliàs uocalem, captum obmuteſcere author eſt. Nutritur & educatur eodem modo, quo ex [c] Varrone diximus in Phaſiano; ad quem locum lectorem remitto, ne uelut bis coctam cramben eadem obtrudam. Spermologus eſt teſte Alexandro Myndio apud [d] Athenæum, id eſt, frugibus & granis ueſcitur, ſicut Gallinacei, ut Gillius & Leonicus de ſuo addiderunt. Nonnulli dubitant an dictio iſta σπερμολόγος uertenda ſit frugibus uictitans: an potiùs ſeminibus frugibuſuè erutis atq; effoſſis, ut Spermologus auis dicta, quam ex Athenæo ſcribunt ab eruendis ſeminibus nomen habere. Sed quis non uidet, parum referre, ſiue effoſſis in agro antequam prouenerint, ſiue aliter repertis ueſcatur, modò illa in cibum recipiat.

Ἀτταγᾶν, quid Ariſtophani ſignificet. Volaterrani error.

[a] L. 4. de Anim. c. 42.

[b] L. 10. c. 48

[c] In Geopon. Græcis.

[d] L. 9. Deip.

Spermologus auis unde dicta.

NATVRA. SYMPATHIA.

Antipathia.

ATTAGEN, inquit [a] Ariſtoteles, pulueratrix eſt, ut reliquæ aues non altiuolæ, ſed terræ propinquæ. Idem Alexander Myndius teſtatur, item captos non ſolùm non manſueſcere, ſed ne uocem quidem amplius edere, niſi denuò liberi dimittantur: Et hoc pariter Gillius repetit: qui præterea ab Attagene ceruos amari ex Oppiano ſcribit, & eorum dorſo inſilire. Contrà [b] Aelianus has aues & Gallinaceos inimicos eſſe aſſerit.

Attagē pulueratrix auis eſt.

[a] L. 9. Hiſt. cap. 49.

Ceruos Attagē amat, & Gallinaceos odit.

[b] L. 6. Hiſt. animal. c. 45



PROVERBIA.

Attagenes qui dicatur

TTAGEN, Ἀτταγᾶς : Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici ſolere in ſeruos ſtigmaticos, quòd hæc auis plumas habeat varijs colorum notis diſtinctas. Atq; ita ſanè Ariſtophanes eandem uocem accipit, inquiens:

> Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστὶ μένος
> Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται,
> *Si quis è vobis erit fugitiuus atq; vſtus notis*
> *Attagen is ſanè apud nos varius appellabitur.*

Pauones q. Ad eundem modum ταὼς, id eſt, Pauones appellant Græci nitidiùs cultos, & uerſicoloribus amictos.

Aliud adagium eſt apud eundem Suidam, Ἀτταγᾶς νουμήνια, ἐπὶ τῶν, nec plura: apparet autem locum eſſe mutilum. Adagiorum author traduxit, *Attagena nouiluniam, &* *refertur*, inquit, *hoc adagium à Suida, nec explicatur, niſi quòd è diuerſis locis haud difficilè conſectura colligi poteſt, dictum fuiſſe in turbam abiectorum & ſeruilium hominum. Siquidem Attagen auis eſt paluſtris, verſicoloribus plumarum maculis diſtincta, vnde ſeruum hominem ſtigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, varijs punctis eſſet picturatum, Attagenam vocabant. Porrò ad nouam lunam (ſic enim Græci vocant initium menſis, cùm calendas non habeant) & ſerui diſtrahebantur apud Athenienſes, & militum delectus agebatur, vt Suidas ſcribit in voce* Νουμηνία. Hæc ille. Sed ignorabat Numenium auem eſſe Attageni ſimilem, de qua plura Deo uolente in propria eius hiſtoria dicam: Itaq; quadrabit prouerbium, ſi duo inter ſe ſimiliter improbi, & uarijs dolis referti, (ut aues iſtæ maculis) conuenerint. Neſciebat etiam idem planè prouerbium eſſe, quod alibi retulit, *Conuenerunt Attabas & Numenius*, Συνῆλθον Ἀτταβάς τε (legendum Ἀτταγᾶς τε) καὶ Νουμήνιος. *Quidam*, inquit, *legunt Attagas.* (& reuera ita omnino legendum eſt) *Dici ſolitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos inſigne par furum fuiſſe. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu atteſtante ſenſibus eſſe credendum, cùm ipſe nec rationi nec ſenſibus aſſentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum eſt, cum Bitho Bacchius.* Hæc idem ille, deceptus, ut apparet, à Diogeniano, qui auium nomina, hominum nomina fuiſſe putauit.

Serui cur Attagenes vocati.

Menſis initiũ vt Græci vocant.

Numenius auis ſimilis Attageni.

Attagenæ macularum uarietate ſimilis eſt etiam Ardea ſtellaris, quam ex ſeruo (nimirum ſtigmatia) in auem mutatam fabulantur, eadem ſcilicet ratione, qua ſeruus improbus, uibicibus & liuoribus, aut etiam cauterijs notatus, Attagen dicitur.

Ardea in auem.

Hanc item parœmiam; τρὶς τοῖς κακούργοις κακά, id eſt, *malis ter mala*, hoc eſt, digna dignis eueniunt, aiunt ab huiuſmodi quadam fabula profectam. Narrant Attagenes aues, cùm primùm è Lydia in Aegyptum eſſent deportatę, atq; in ſyluas dimiſſæ, Coturnicis uocem edidiſſe: deinde eueniſſe, ut exiccato Nili fluminis alueo, peſtilentia regionem Aegyptiorum infeſtaret, magnamq; hominum uim abſumeret: Interea Attagenes uocem edere cœpiſſe humanam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes hæc uerba: τοῖς κακοῖς τρὶς κακά, id eſt, *malis ter mala*. [a] Athenæus huius fabulæ authorem citat Socratem in libro de terminis ac locis, tum de igne ac lapidibus, ſic efferens adagium, τρὶς τοῖς κακούργοις κακά:

L. 9. c. 22.

Circumfertur inter Græcas ſententias & hic uerſus:

> Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδοι θεός: id eſt:
> *Viro bono bona largiuntur cælites.*

Referuntur & hi ſenarij ex poëta quopiam in commentarijs de audiendis poëtis:

> Εἰ μαρμένον γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
> Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ καρποῦσθαι βροτοῖς, id eſt
> *Conſilia ſi quis deſtinârit improba,*
> *Hunc neceſſe eſt præmium ferre improbum.*



VSVS

VSVS IN CIBIS.



A Plerisq; medicis, maximè Galeno & Oribasio in ratione alimenti Attagenes cum Perdicibus ferè coniunguntur. Caro earum facillimè excoquitur, & probum succum generat. In hanc, inquit [a] Iulius Alexandrinus, non immeritò omnes congeras alimenti probi laudes; siue laudatus succus sit ex sanguinis optimi generatione, vnde clari maximè illustresq; spiritus gignantur: seu spectanda copia, quæ, vt in auibus expectari hinc potest, idq; paucissimo excremento, multa: seu concoctionis facilitatem sequamur, cum alimenti, vt diximus, non exigua copia coniunctam. Indicio horum omnium fuerit carnis in primis candor totius, & teneritudo, fibris prorsus nullis, quæ manifestò bonitatem nobis alimenti hanc præstent, quam experimur. Hæc ille; & Galenus reuera *succum ex Attagenum carne laudabilem, neq; tenuem, neq; crassum* gigni ait. *Durax auis*, inquit [b] Auicenna, vt Bellunensis emendat, *præfertur carni Cubigi* (Coturnicem interpretatur Bellunensis, Venetijs dictam hoc est, Perdicem, cuius rostrum & pedes rubent) *& Alfuachat* (hoc genus Turturum est, vel Palumbium colore camelino, aut cinereo, Bellunensis) *eadem temperantior, teneriorq; ac siccior est carne Altedarugi* (hoc est, vt idem Bellunensis vertit, Phasiani, vel Perdicis, vel auis Coturnici similis) *Et minus calida*. Et alibi rursus: *Inter aues melior est caro Alduragi, & Gallinarum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium Alchabagi, & Altedarigi* (qui locus est obscurus & haud scio an deprauatus.) Attagênis esus non aliter ac cæterarum præstantissimarum auium semper in maximo honore habitus fuit. Phœnicides apud [c] Athenæum, dum varias se delicias degustasse refert, vtpote myrta, vel propylea (quam vocem pro cibo nusquam inuenio) ischadas, nihil horum cum hocce volucrum genere conferri posse testatur: & Galli, teste [d] Bellonio cibum aliquem à saporis excellentia & maximè pisces commendare volentes, Perdici marino comparant. ita, (inquit) antiqui Attagenem Perdici præferentes, huiusmodi delicatos cibos Attagenes marinos nuncupabant. Non mirum itaq; si [e] D. Hieronymus in luxuriosum & gulæ delicijs deditum inuectus, Attagenem eructare, & de comesto Ansere gloriari obijciat. Veteres ac in primis [f] Plinius Ionicum tanquam ijs, qui & alijs regionibus afferretur, delicatiorem celebrabant. Hinc legimus etiam apud [g] Flaccum:

Caro Attagenum qualis.
[a] *L. 13. Salub. c. 5.*
[b] *L. 2. c. 221*
Luxus in esu Attagenum.
[c] *L. 14. Deipn.*
[d] *L. 5. de Auib. cap. 6.*
Perdix marinus.
[e] *Epist. 14 ad Asellam de fict. amicis.*
[f] *L. 10. c. 48.*
[g] *In Epod.*

Non Afra auis descendat in ventrem meum
Non Attagen Ionicus:
Iucundior quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum.

Laudat eosdem [h] Martialis:

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus Attagenarum.

[h] *Lib. 3. Epigram.*

[i] Aulus Gellius verò Attagenam Phrygiam ex Satyra Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, id est, de peregrinis ciborum generibus, nominat inter genera & nomina edulium & domicilia omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies vestigauit. Scaliger Hibericum celebrat, inquiens:

[i] *L. 7. Noct. Attic. c. 16.*
Attagena Phrygia.

Turgensq; nostro sanguine eructet Pagrum
Aut Attagena Hibericum.

Condituram harum auium leges apud [k] Apitium, *In Perdice*, inquit, *Attagena, & in Turture* (scilicet condimentum) *piper, ligusticum, mentham, rutæ semen, liquamen, merum & oleum calefacies.*

[k] *Lib. 6. c. 3.*

MEDICA.



GALENVS alibi [a], quibus Attagenum carnes conueniant, docet, & stomachicis prodesse alias etiam dixit. In libro de renum affectibus, qui eidem Galeno ascribitur, pro nephriticis etiam laudantur. Hinc Alexander Benedictus victus rationem pro calculosis describens: Laudatissimus, inquit, in cibo est Attagen, si domi non educatus fuerit. Cerebrum & intellectum ac genituram auget, teste Auicenna, libidinemq; promouet. Trallianus Attagenes etiam perulentis in cibo concedit.

[a] *L. 6. de sanit. tuen. l. 8. de cõp. med.*

DE

DE GALLINA CORYLORVM. Cap. XI.

Longolij error.
Orix quid Alberto.
Lagôdia quæ & vnde dicta.
Lagopus vnde dicta.
Perdix alba, vel montana.



QVAMVIS iſtæc etiam auis, quam nunc in manibus aſſumpſimus, fortaſſis cuipiam huc non pertinere videri queat: nobis nihilominus viſum eſt, antequam ad alias ſermonem noſtrum conuertamus, de ea prius aliquid dicere, vel hoc potiſſimùm argumento adductis, quòd pleriq; viri docti veterum Attagenem eſſe credant, præter vnum Gyb. Longolium, ſed qui turpiter cum Otide, aue decuplo fermè maiore, & tridactylo, vt mox patebit, confundit, nominis fortè vicinitate deceptus. Orix enim Alberto & authori de rerum natura, Gallina corylorum dicitur; quam barbaram vocem fortaſſis cum Græca Otis eandem eſſe iudicans, eandem quoque auem eſſe coniecit: & forſan pariter ex Lagodiæ nomine, quo Alexander Myndius apud Athenæum Otidem, hanc ſcilicet cum Oto aue nocturna implicans, dici ſcribit, ad eandem ſententiam impulſus eſt. Mihi Lagodiæ nomen à lepore ſactum, & non Otidi, ſed Oto Noctuæ ſimili conuenire videtur, eò quòd pedes plumis villoſos & leporis fermè ſimiles habeat: qua ratione etiam Lagopodi, quam Perdicem albam, vel montanam appellant, inditum nomen.

SYNONYMA.

Haſelhen.
*In opere de re metall. l. 3 cap 54.
Gallina vitium.
Bonaſa & eius etymon.
Auis bona.
ᵇL. 5. de Anib. c. 11.
Otis Longolij, ſed perperam.
Perdix ruſtica, vel montana, Bellonij.
Gelinotte ſauuage.
Gallina ſyl ueſtris.
Perdris de montagne.
Geline de boys.
Tſchaſarmadar.
Cæſaris auis.
Rzierziabek.
Iabantau.



GERMANIS, apud quos hæc auis Alberto teſte, abundat, dicitur ein haſelhun, id eſt, Gallina corylorũ, vel vt ª Chriſtophorus Encelius ait, Raebhuner. hoc eſt, Gallina vitium, quòd ſub eiuſmodi arboribus degat. A Græcis & Latinis Attagênem appellari pleriq; docti arbitrantur; quibus & Ornithologus aſtipulatur. Ego quid de Attagene ſentiam præcedenti capite expoſui. Albertus & author de natura rerum hanc auem vocant Bonaſam, at qua ratione, ignoro, Ornithologus originem Gallicam eſſe ſuſpicatur, vt ſcilicet Bonaſa dicatur, quaſi auis bona, quòd in cibo laudatiſſima ſit. Idem Albertus etiam Oricem appellat, Longolius Otidem, falſus, vt diximus, nominis vicinitate. Petrus Bellonius Gallinam ruſticam M. Varronis. Et ᵇ alibi vt Ornithologus annotat, Perdicem montanam, & ſyluaticam dici poſſe ſcribit. Italis pro locorum diuerſitate, diuerſis etiam venit nominibus. In locis non longè ab alpibus diſſitis & circa lacum Verbanum Pernis alpedica, id eſt, Perdix alpina: ab alijs, vt Bellinzonæ Faſanella alijs deniq; Francolino, vt probat Ornithologus ex doctiſſimi medici Aloyſij Mundellæ epiſtola ex Italia ad eum miſſa vnà cum auis icone, quæ omnino cum Gallina Corylorum eadem erat. Galli vocant Gelinotte, vel gelinette ſauuage, id eſt, Gallinam ſylueſtrem, vt in Burgũdia & Lothoringia, Perdris de montagne, id eſt, Perdicem montanam: item Geline, vel Gelinote de boys. Angli Morehen, vt quendam ſibi interpretatum fuiſſe Ornithologus memorat; ſed hoc nomine potiùs quædam ſylueſtris Gallina ſignificari videtur. Vngari Tſchaſarmadar, id eſt, Cæſaris auem, fortè ob carnis præſtantiam, quaſi Cæſare digna ſit. Illyrij Gerzabek, vel Rzierziabek; Turcæ Iabantau.

GENVS, DIFFERENTIAE.

Pernis alpedica.
Faſanella.
Frãcolino.
Gelinette.
Morehen.
Gallinæ corylorum cũ Perdice ſimilitudo.



GALLINA Corylorum prorſus ex Perdicum genere videretur, niſi maior eſſet; vnde dicebat Longolius: Otis (intelligit autem Gallinam coryli) Perdici adeo ſimilis eſt, vt præter hoc inditium (nimirum quòd plumas circa aures non erigit, vt Otus, ſed demittit, vt palearum quandam ſpeciem repræſentet potiùs, quàm auricularum) & quòd roſtro paulò longiore eſt, ab illa parum diſtet: corpulentior tamen & cruribus plumoſioribus currit, ut fortaſſis ob hoc ab Alexandro Myndio Lagodias dicta ſit, ob id quòd tanquam villis leporinis hirta uideatur. Hæc ille. Cùm itaq; Perdicibus multò maior ſit, & ad Gallinam propè accedat; itaq; ad Gallinarum fortè genus potiùs referenda uidetur: ſuum tamen interim cuiq; iudicium

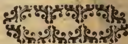
relinquo

relinquo. Quod verò Longolius palearum quandam speciem representare dicat; id in Gallina corylorum minime videtur habere locum.

FORMA, DESCRIPTIO.



GALLVS Coryli, inquit Ornithologus, quem ipse consideraui, talis erat: paulo minor Gallina, rostro breui, nigro. Palpebra superior croceo aut ferè cocci colore splendebat: puto autem in maribus hunc colorem intensiorem esse, in fœminis remissum. (Vnde mea, quam mihi doctissimus Melchior Guilandinus pro Attagene aliquando Patauio dono misit, fœmina fuerit; nam in ea talis color admodum remissus erat.) Pennæ vndiq; variæ, sic vt color glaucus [Color.] siue cinereus, niger, castaneus & albus in eis spectarentur. Deniq; tota erat varia & elegans auis. Cauda quàm Perdici longior: in extremitate coloris glauci; paulò interius verò linea latiuscula erat nigra. In supina etiam capitis parte plumæ nigræ. Pedes omnino [Cauda. Pedes.] hirsuti plumis ad principium vsq; digitorum pertinentibus, quæ villos leporinos ferè referebant. Digiti pedum corticosi, squamosi, glauci, multis lineis articulati, vt in Gallo syluestri illo, quem Gallum frondium (Laubhan) nostri vocant. [Laubhan.] Hactenus Ornithologus. Mirum videtur, cur fuscam eam maculam tacuerit, è qua eiusdem coloris tenues quædam pennæ ceu villi dependentes tanquam barbam efficiunt. Quam verò lineam nigram in cauda vocat, ea profectò maxima potiùs macula dicenda est: in qua etiam aduertendum est, quòd superiores pennæ, quæ cæteras tegunt, ea careant. Verùm sicuti mutila quodammodo hęc Ornithologi descriptio est, ita contrà exactiorem ex doctissimo * Petro Bellonio præterire [* L. 5. de auib. c. 31.] nolo. Auis, inquit, quam syluaticam Gallinam vocant, Lutetiam Parisiorum quandoq; ex Hercinia sylua defertur media potissimùm hyeme. [Gallina syluatica.] Arbitramur autem hanc eam esse, quam veteres Romani Gallinam rusticam dicebant. [Gallina rustica.] Qui has volucres ad nos deferunt, ex Lothoringiæ oris veniunt, & cùm Phasianis delicatiores esse sciant, duobus etiam aureis nonnunquam easdem vendunt: nam Principum œconomi emptas ab ipsis portatoribus ad aulas deducunt, vel priuatis etiam magnatum epulis nuptijsq; ceu aptissimas volucres reseruant. Ratio cur eiusmodi alites, veterum Gallinas rusticas esse suspicati sumus, haud deest: siquidem quæ M. Varro (ubi ait: *Gallinæ rusticæ sunt in vrbe raræ, nec ferè mansuetæ sine cauea Romæ, similes facie non his villaticis Gallinis nostris, sed Africanis aspectu, & facie incontaminata: in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis; item alijs id genus rebus inusitatis: neq. ferè in villis oua, aut pullos faciunt, (in seruitute enim non fœtant) sed in syluis.*) Rusticæ Gallinæ tribuit, ea omnia egregiè admodum huic Gallinæ syluestri conueniunt. Nomen fecit hæc auis insulæ maris Ligustici, Gallinariæ inde dictæ, quòd hæc eiusmodi etiam aues copiosè subministraret. [Gallinaria insula.] Hinc quoq; factum est, ut nonnulli existimauerint Perdices, quas incolæ insulæ Ieræ pingues uocant, esse has nostras Gallinas syluaticas. Pennæ superioris [Descriptio. Dorsum.] dorsi similes sunt Ascolopacis, (Beccasse,) quæ uerò sub uentre è regione uentriculi sunt, albescunt, nigro maculatæ, & quæ in collo sunt, ut Phasiani. Caput & rostrum instar Perdicis; [Caput.] rubedinem habet in supercilijs, ut Perdix. Cauda etiam, ut in Perdice minore, fulua (grisea) in extremitate alba, & deinde nigra ad pollicis magnitudinem, cætera colore colli Tetraonis. Pennæ, quæ sunt supra ossa sacra longæ ac duplices, colore, ut in dicta Perdice. Remiges alarum adinstar Aluconis maculatæ sunt. [Alæ.] Tibiæ plumis ad digitos ferè usq; tectæ. [Tibiæ.] Pedes habet, ut Perdix, quam diximus: qua nota ab Attagene distinguuntur, sicuti etiam corpulentia, quæ Gallina minor est. Rostrum obtinet breue, rotundum & nigrum. Habet pariter pennas phœniceas, hoc est, colore dactylorum in utroq; latere stomachi sub alis. In summa quicunq; imaginatur sese Perdicis conspicere speciem colore inter rubrum & cinereum medio, quæ præterea aliquid de Phasiani plumis participet, hic Gallinam hanc syluaticam conspexerit. Hactenus Bellonius.



LOCVS

Gallina Corylorum cum Aegylope, ſiue feſtuca.



LOCVS. VICTVS.



HOCCE auium genus Alberto teste frequenter corylis insidet, & iulis seu nucamentis, quæ piper longum specie referunt, vescitur. Sed cùm eiusmodi iuli toto anni tempore non dentur, itaq; pronunciandum videtur, eos tantùm alijs cibis præferre: Alioqui, vt,ª Georgius Agricola tradit, in condensis & opacis syluis degere solet. Idem ait plurimas in montanis syluis circa radices alpium reperiri, præsertim vbi coryli & rubi abundant, nimirum vt alantur ijs in locis, & ab auium rapacium insidijs tutiores sint, hyeme itidem in syluis manere, at corylis vesci, minimè. Idem ferè Aloysius Mundella in epistola ad Ornithologum scripta asserit: In nostris regionibus, inquiens, (circa Brixiam Venetorum) ea auis capi non consueuit, licet auceps quidam mihi proculdubio affirmauerit, se plurimas per anteactam hyemem venando cepisse, easq; per montes tantùm arboribus consitos, & per syluas videri, nō per campestria, vt quę rapacium volucrū insidias magis timeant, quàm hominum astus: ac quandoq; in arborū ramis humilioribus insidere, & velociter, vt Coturnices quoq; assolent, currere. Hæc ille. Sed quo victu vtantur, nemo explicat: vnde omnino crediderim spermologas esse. Pullos vbi educauerunt, vt iam volari possint, aliò abducunt extra locum educationis ipsorum: illi verò bini, mas & fæmina alij aliorsum se conferunt, quod indubitanter ob alimenti inopiam facere cogun[illegible]r. Ornithologus aucupem narrasse sibi tradit, se captę cuiusdam ingluuiem & ventricu[illegible]m rescidisse, & cibo, quo aleretur, in eis animaduerso, aliam quandam deinde multo tempore pauisse: sed & is cibum non nominat, cùm alioqui nominare sanè debebat.

ª L. de subterraneis.

Cur in syluis agat.

COITVS.



NEGANT, inquit author de natura rerum, Gallinas coryli more aliorum animantium coire, sed libidinis tempore marem hiante ore discurrere, donec spuat, seu spumam eijciat, quam fæmina mox deuorat, & concipit. Sed hoc falsum esse Albertus hac ratione affirmat. quod ore, inquit, accipitur, in ventrem fertur, vbi alteratum nutrit, & quod superfluum est, aluo redditur. Vndę meritò omnibus sese ridiculum proponit ª Christophorus Encelius vir aliàs undiquaq; doctissimus, omnes fermè Gallinas syluestres ore, sed diuerso modo coire pronuncians. Hæ species, inquit, Gallinarum syluestrium, quæ à corylis & uitibus nomen habent; item quæ ab agris requiescentibus nomen inuenêre in Marchia, coloris cyanei, optimi saporis, boni chymi, coeunt ore circa æquinoctium uernum, osculatione facta, ut solent Columbæ. Gallus enim istarum specierum rostrum inserit in os fęmellæ, & ita sperma infundit, more uiperarum, in fęmellam. Hinc credibile est, quod ferunt aucupes & uenatores, Gallos de syluestribus Gallinis, quæ à corylis nomen inuenêre (quas aliàs, nescio an bene, Bonasas uocant) senio cōfectos oua more fæmellæ ponere, quæ excludāt buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres; sicut ex ouo Galli Gallinacei domestici post nouem annos excluditur Basiliscus per rubetam domesticus: id quod testatur experientia. Sunt enim isti serpentes uerè basilisci syluestres descriptione Nicandri, qui basiliscum syluestrem describit. Neq; est genus per se & rarissimè reperitur. In Marchia & in ditione Abbatis Zinnenzis, prope urbem Luckenualdam contigit mihi uidere talem serpentem interfectum à pastore, & profectò magna in syluis ibi est copia talium Gallinarum. Serpens erat capitis acuminati, flaui coloris & fermè crocei, longitudine ad tres palmos & ultrà, immensæ crassitudinis, cauda turbinata in latus, multis notulis candidis albis insignitus, tergore tendente ad colorem cyaneum, oris immensi pro portione corporis. Pastor qui eum interfecerat acuminata securi, narrabat mihi illum uesci ranis, serpentibus & omnium generum animantibus, præter Bonosis, ut de quarum prosapia sit genitus. Habitationem eius esse ad paludes, præcipuè ubi coryli sint, mirum in modum delectari lacte, propterea interficere eam uaccas uenenato ictu & propterea ipsum quoq; eò magis peti à pastoribus & interfici. Retulit idem mihi pastor eius uocem esse ueluti Anseris defendentis pullos, & hanc uocem Nicander uocat ιυγεν. Hæc omnia itaq; ille, quæ qui uolet, credet, ego penes ipsum fidem manere uolo, & profectò nemo unquam etsi disertissimus

ª In opere de re metall. l. 3 cap. 54.

Encelij ineptiæ.

Basilisci fabulosa generatio.

Tygō quid.

mus

mus mihi perſuaſerit animalia ulla ore coire aut concipere, aut ex auium ouis ſerpentes generari. Refert porrò ſimilem ſubinde fabulam de Vrogallorum conceptione, & ſerpentium quorundam ex ſpermate eorum in terram effuſo generatione, ut ſuo loco etiam diximus. Baſiliſcos etiam aliquos ſylueſtres, alios domeſticos eſſe, & illos à Nicandro deſcribi nullo authore aut teſte, ne ipſo quidem, quo nititur, Nicandro defenderit. Quamobrem ad accuratiorem de hiſce ſerpentibus inquiſitionem, hoc ſcripto noſtro, ſi fortè inciderit, excitari ipſum velim, aut nimis credulos alios homunciones eius aſſeclas, ita quidem ne vulgo, & paſtoribus temerè fidem adhibeant.

Baſilici ſylueſtres, & domeſtici.

CAPIENDI RATIO.



TVMPFIVS Gallinas corylorum bis quotannis capi aſſerit, menſe nimirum Martio, & Autumno. Capturus eas auceps, inquit, uocem earum diligenter obſeruatam fiſtulà imitatur in ſylua: illę ſi præſentes fuerint, reſpondent. Tum auceps in Tugurio aliquo humili ſe abſcondit, & rete erectum aliquot paſſuum longitudine ante tigurium extendit. Tum autem fiſtula uocat: aduolat illa, & per terram iuxta tugurium huc illuc diſcurrens reti implicatur & capitur. Et rurſus: Si gallus, inquit, tantùm huius generis capiatur, Gallina relicta, Gallum alterum adducet, ita ut plures Galli unam ſemper fœminam ſequentes deinceps aliquando capiantur. Gallina verò capta, Gallus alteram ſequitur Gallinam, nec amplius ad priſtinę habitationis locum reuertitur.

SYMPATHIA.



GYBERTVS Longolius, qui ut aliquoties diximus, coryli Gallinam Otidem veterum facit, illā quoq; equis (quod veteres de Otide ſcribunt) gaudere tradit, neſcio ex proprianè experientia, an inde tantùm, quòd auem eandem eſſe perſuaſum habebat. Verba eius in dialogo hęc ſunt. LONG. En tibi Otin (Otidem potiùs) ut equo delectatur, caudam illius, ut uellicat, ut aſſilit ſternutanti. PAMPH. Nidum parat, quamobrem ſetas equinas colligit. LONG. Nihil minus, naturalis eſt amor is: quamobrem ij qui uel uiſco, vel retibus, vel arcu illam fallunt, equum adducunt, ſed eum aucupatium, qui bombardæ, uel ſcorpionis fragorem non exhorreſcit. Nam fictis equis, quibus Perdices illaqueant, rarò prehenditur.

Otis equũ amat.

VSVS IN CIBIS.

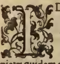


NOSTRI, inquit Ornithologus, cibum prorſus nobilem & ferarum auiũ omnium laudatiſſimam hanc auem prędicant: ita ut principibus etiam interdum poſtridie quàm cocta eſt, apponatur ſola auium, aut omnino animalium fortaſſis. Sunt qui colores quatuor diuerſos in eius carne inueniri dicant. Hæc ille, ſed quales non addit. Albertus carnem foris nigram intus albam eſſe ſcribit, teneram verò & gratiſſimi ſaporis. Author de natura rerum, & Aloyſius Mundella in probitate ſucci Perdici eam comparant, Mundella etiam præfert. Capta, ut Stumpfius ait, per excrementi locum exenterari, ſaliri, condiriq; poteſt, ut cum plumis etiam diu ſeruari aut procul deferri poſſit.

Carnis qualitas.

Cibi nobilitas.

VSVS IN MEDICINA.



IDEM Stumpfius Bonaſam epilepticis ſalubrem ex alijs tradit, ſed quorum authoritate nitatur, non nominat. Mulieres audio, inquit Ornithologus, harum auium pennis certo tempore decerptis aduerſus uteri ſuffocationem uti: neſcio ſuffitunè, ut Perdicum Pauonumuè pennis, an aliter: ſed tale remedium, ut ille etiam fatetur, ſuperſtitione non caret. Eodem referente Hippiatri quidam recentiores, Bonaſarum tres quatuorue uentriculos unà cum cibo in eis cõtento equis aſthmaticis deuorandos dari præcipiunt.

Bonaſę faculas.

DE

DE OTIDE SEV TARDA AVE. Cap. XII.

OTIS siue Tarda auis, quamuis toto genere à præcedentibus auibus differat, nimirum tridactylos à tetradactylis, antequam è manibus excidat, nõ ab re fuerit hoc loco de ea pertractare, cùm quòd cum proximè præcedentibus plerisq; ferè confunditur, quemadmodum satis superq; demonstrauimus, tùm etiam quòd pulueratrix est, & frugibus uescitur: siquidem de pulueratricibus & frugiuoris hactenus egimus, agemusq; donec auium natura patietur. Vt uerò quàm breuissimè repetamus, cum quibus auibus Otis implicita sit, dicimus Hermolaum & Longolium perperam existimasse Otidem Tetraonem esse: rursus eundem Longolium & Ornithologum lapsos, dum credunt hanc auem eandem esse cum Tetrice Nemesiani poëtæ. Idem Longolius Gallinam corylorum, de qua proximè egimus, auem, inquam, Otide nostra uel quasi decuplo minorem cum Otide eandem esse asserit, errore tam manifesto, ut uel cæcus de eo iudicet, quod ceu in Vrogalli historia omissum hîc addimus. Adhæc Turnerus scribit aliquot Germanorum litteratores, ut Murmellium Pygargum Aquilæ genus interpretari Trappum turpi errore: Siquidẽ Trappus Germanorum, ut subinde patebit, Otis est, seu Tarda. Postremò [a] Synesius scribit Otidem ab imperito aliquo Pauonem existimari posse. Sed ne diutiùs in recensendis Neotericorum erroribus tempus teramus, amâbo examinemus ueterum monumẽta, uideamusq; nunquid & ipsi sibi constent. Equidem Athenæum qui legat, & parum etiam attentè legat, nisi prorsus ἄμωσος sit, indubitanter iudicaturus est omnia, quæ de Otide prodidit, cum Oto aue toto genere diuersa, utpote nocturna, pessimè confudisse. Ridiculosè item Oppianus pro Otis Otides inducit, hisq; cornua affingit. Sed quid & hoc miramur, cùm nec Plinius, immo uerò (si Deo placet) nec ipsemet Aristoteles sibi constare uideantur. Apud [c] illum enim, ubi hunc Aristotelis locum traducit, Lingulaca, Otus, Cenchramus cum Coturnicibus auolant, Otis legitur: sed cùm paulò pòst ipsemet dicat: *Otus Bubone minor est*, citra controuersiam utrãq; auem simul confundit. At fortassis primo loco typographi mendum quispiam suspicari queat, atq; ita Plinium excusari, defendiq; posse, is sanè Aristotelem, qui pariter in similem errorem impegit, nempe ubi rationem adfert, cur Otus commodiùs saltarionem (quæ & ipsa Otus dicta est, quemadmodum in huius auis historia scripsimus) perficiat, (nam hoc in loco Otum esse ait planipedem) tueri non poterit, nam nec Otus, nec Otis, cum qua confundit, planipes est: quare suspicandum est neutram agnouisse: atq; iccirco [d] vbi Otum cum Coturnicibus migrare ait, suspecta pariter mihi est lectio, eamq; parum citcũspectè Plinius in suam historiam trãstulit. Etenim nocturnas aues migrare mihi nouum atq; prorsus insolens est audire, neq; vnquam aliàs ab ipso Aristotele proditum: neq; etiam Otis migrat, quod ut credam multorum virorum fide dignorum experientia didici: quapropter omnino cõcludo Otum Coturnicibus concomitantẽ hactenus incognitum esse, eiusq; descriptionem apud authores nondum extare. Veruntamen quamuis omnia tam implicitè de Otide cùm à priscis, tùm à recentioribus scriptoribus sint exarata, nihilominus nos exactissimam hîc, dilucidissimamq; de ea historiam pollicemur, sed prosequamur.

Margin: Ordinis ratio. — Otis cũ quibus auibus implicita. — Pygargus. — [a] In Epist. — [b] Lib. 9. Athenęi error. — Oppiani nugæ. — Plinij & Aristotelis lapsus. — [c] L. 10. c. 23. — [d] 8. Hist. c. 10.

SYNONYMA.

VETERES Hebræi אנפה Anapha exponunt, vt Paulus Fagius scribit, genus Milui, Iudæi Heluetiam incolentes Trappum, hoc est, Otidem. Interpres Auicennæ pro Alhabari Tardam vertit, & fortassis non ineptè: nam & Andreas Bellunensis, Alhabari, inquit, est auis sicut Anser, non multùm volans, nota apud venatores Damasci. [a] Galenus Ὀτίδα per omicron legi testatur apud [b] Xenophontem, apud Aristotelem Ὠτίδα per omega; quod & Varinus repetijt. Apud Xenophontem nihilominus per ω legitur, nempe hoc modo, Ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες. Ego per omega legerim, vt scilicet Otis dicatur, quia insignes & memorandos aurium meatus anfractusq; habeat. Otum vel Otidem

Margin: Anapha. — Alhabari. — [a] In Glossis. — [b] L. 1. Anabas.

uerem traduci poſſe, etſi propriè ea dictio cœnum ſignificet. Quomodo enim per cœnum iens, illum excitare poſſit? Solent autẽ aues pulueratrices, ubi puluerulenta loca frequentãt, puluere ſeſe purgare, quo tempore ceu nubem ex eo faciunt, quòd fortè Comicus dixiſſe voluit: ſuum tamen interim cuiq; iudicium relinquo. Quòd ſi verò quiſpiam pertinaciùs aſſeueret, paluſtrem eſſe Ariſtophanis Attagenem, ego cum illo, utporè nihil certi habens, nõ contenderim, ſed diuerſam ergò ab Ariſtotelis Attagene eſſe concedere cogetur. Cùm itaq; inter viros doctos nondum conſtet, quæ auis Attagen eſſe poſſit, itaq; aliorum opinionem prius examinabo, deinde quid in tam obſcura re ſentiam, adferam, vt qui iſtæc lecturi ſint, quam malint, opinionem amplectantur. Turnerus ſubolens minimè paluſtrem eſſe, & alterius iudicio ſe ſubijciens, fortè quòd nullam auem uidiſſet, quæ exactè ad Attagenis deſcriptionem accederet: ſi Attagenem, inquit, auẽ paluſtrem, & varijs maculis diſtinctam eſſe ab adagiorum authore verè ſcribitur, Anglorum Goduuittam, ſiue Feduam Attagenem eſſe, indubitanter affirmare auderem. Eſt autem ipſa Gallinagini ita ſimilis (huic etiam Ariſtoteles Attaginem aſſimilat) ut niſi paulò maior eſſet, & pectoris color magis ad cinereum verteret, altera ab altera difficulter poſſit diſtingui. Viuit in locis paluſtribus, & ad ripas fluminum: roſtrum habet longum: ſed capta triticum, non ſecus atq; Columbi, comedit. Triplo pluris quàm Gallinago apud nos venditur; tantoperè eius caro magnatum palatis arridet. Gallinaginem intelligit, auem illam paluſtrem, & maculis diſtinctam, quàm Belgæ Sneppã vocant, Galli Beccaſſam, Angli Vuodcoccum: de quo idem rurſus: Falluntur, inquit, Britannici ludimagiſtri, qui ſuum Vuodcoccum Attaginem faciunt, qui ſolis veſcitur uermibus, & grana nunquam attingit, quaſi verò Goduuitta ſua Attagen foret: unde etiam Hadrianum Iunium Gallucinari cõſtat, qui Attagenem etiam Scolopacem uocari aſſerit, cum Scolopax Gallinago ſit. Ornithologus Germanorum Haſelhun, ideſt, corylorum Gallinã ſic dictam, quòd inter corylos verſari ſoleat, Attagenem eſſe putat, hoc præcipuè argumento fretus, quòd id in Italia audiuerit, & ex icone Francolini Venetijs dicti, & à doctiſſimo medico Antonio Mũdella ſibi miſſi, citra ullam, ut credit, hæſitationem, cognouerit. Verùm id meo iudicio admodum leue argumentum eſt. Quamuis enim pleriq; viri docti in Italia hanc auem Francolinum uocent ut fecit etiam, doctiſſimus Melchior Guilandinus, qui mihi eam ſub eodem nomine aliquando dono Patauio tranſmiſit: haud tamen inde ſequi puto Attagenem eſſe, ſiquidẽ iſtæc auis, cuius hîc ſubinde iconem exhibebo, Siculis, apud quos abũdat, etiam Francolinus dicta deſcriptioni Attagenis meliùs reſpõdet. Qualem etiam apud Leonardum Cognoſciutum nobilem Ferrarienſem inter multa alia volucrum genera, quæ in Ornithone ſuo animi cauſa alebat, mihi videre contigit, unã cùm Gallina Germanica, illi admodum ſimili, quę alia non erat, quã Gallina corylorum. Videamus itaq; num noſtra auis cùm veterum Attagene conueniat. [a] Ariſtoteles Gallinaginem (Scolopacem) Attagenis colore deſcribit, Color Gallinaginis magis ad meam auem, quàm ad Gallinam corylorum accedit: nam hæc minus, quam noſtra auis maculata eſt. Alexander Myndius apud [f] Athenæũ Attagenem *Perdice paulò maiorem eſſe* ait, *totum circa dorſum καταγράφον*, id eſt, uerſicoloribus pictum maculis, *figulina teſta colore, ſed magis ruffum corpore graui, alis breuibus*. Quæ omnia in meo Attagene exactè reperiũtur: magnitudo in primis, dein dorſi color: & corpus certè ualde graue eſt, & ad uolandũ ineptũ: alæ deniq; multò quàm in Gallina Corylorũ breuiores, vt expreſſa etiã icon demõſtrat. Syluaticus noſtræ deſcriptioni nihil aut ſaltem admodum parum aduerſatur, cùm ait; *Attagen auis optima carnis inuenitur abundè in Rhodo: de qua* [g] *Hieronymus ait: Tu Attagenem eructas, & de comeſto Anſere gloriaris. Aliqui Phaſianum, alij Perdicem interpretantur, ſed neutri benè, cùm Galenus ab vtriſq; diſtinguat. Reuera autem eſt auis, quæ ab aliquibus vocatur Francolino, magnitudine Phaſiani* (Ornithologus Gallinam corylorum ad Gallinam accedere ſcribit) *ſed cauda diſſimilis* (breuior nempe: in noſtra aue cauda multò prolixior eſt, quàm in Gallina corylorum) *pennis vario modo coloratis, ſicut Gallina Indica, interdum tamen colore uiridi, & caleſti conſpicitur: ſapore quidem delicato*. Hæc ille, an verò noſtra auis alibi uiridis, & cærulea reperiatur, planè ignoro. [h] Bellonij deſcriptio, quantum ex uerborum penuria colligere poſſum, noſtro Attageni potiùs quàm Gallinæ corylorum reſpondet, ſi per Coturnicem, cuius colore Tetricem ſnam (Canne petiere, hoc eſt, Anatem campeſtrem) eſſe ait, marem intelligamus. Etenim Attagenem ſuum, quoad colorem, Anati campeſtri ſimilẽ eſſe ſcribit: Anatem campeſtrem verò Coturnicibus bene maculatis: Eodem modò Syluaticus etiam alibi ait Attagena eſſe Coturnicem: *Sunt autem quædam*, inquit alibi, *Coturnices magnæ ſimiles Columbis, & hæ ſunt Attagenes: aliæ verò paruæ, quæ vulgò dicuntur Qualea*. Sed hîc per Columbas, maiores fortè intelligendæ veniunt; ſiquidem aliàs Phaſianorum magnitudine eſſe dixerat. Porrò quam-

Goduuitta Anglorum Fedua.

Gallinago. Sneppa Belgarum. Beccaſſa. Vuodcoccus.

Scolopax.

[a] 9. Hiſt. c. 49.

[f] Lib. 9.

[g] Epiſt. 15. de fict. amic.

[h] Lib. 5. ca. 6. de Auib.

uis

Attagen cum tritico multiplici ſpica.



Porrò quamuis Bellonij Attagenis deſcriptio quodammodo cùm noſtra aue conueniat, reuera tamen, vel diuerſa eſt, vel fœminam (modo fœmina à mare in hoc genere diſcrepet, quòd ignoro) deſcripſit. Etenim noſtra velut criſtam in capite gerit, qua Bellonij au s, quemadmodum ex pictura agnoſcitur, deſtituta eſt. Vel aliquot ſpecies fuerint: nam Florentiæ apud Sereniſſimum magnum ducem binas diuerſas obſeruaui, unam noſtræ ſimilem, alteram quam marem credebat, roſtro nigro, ſed in extremo rubeſcente, oculi pupilla nigra, iride cinerea, maculis albis per uentrem, dorſo ferrugineo nigris maculis inſignito, pedibus etiam ferrugineis. Præterea [a] Iulius Alexandrinus diuerſum Attagenum genus ſeſe uidiſſe tradit, magna diligentia ex Hiſpania allatum, paulò noſtrate maius, longiore collo, & cruribus, plumis non eiſdem macularum notis diſtinctis, quòd, ut noſtrum nos, ſic Francolinum uocant Hiſpani ſuum. Quæ notæ equidem noſtræ aui omnino competunt, quæ talis eſt. Magnitudine, & toto habitu ad Phaſianum accedit. Roſtrum habet breue, nigrum & in extremo recuruum. Color toto ferè corpore uariat: Caput in primis aſpectus pulcherrimi criſtam in medio uertice erectam habet ſubluteam nigris & albis maculis uariegatam. Pupilla oculorum nigra eſt: iris lutea: ſupercilia ut in Tetraone ex pellicula coccineo colore rubente. Sub roſtro, & gulæ principio ceu barba ex tenuiſſimis plumis dependet. Collum longiuſculum, & ad corporis habitum aſſimilatum, tenue & exile, cinereum, item maculis nigris & albis conſperſum: quæ in eo differunt, quòd hic albæ in capite n græ ſint intenſiores. Pectoris maculæ eiuſdem coloris, eaſq; ferrugineæ etiam aliæ percurrunt. Venter caudà, coxæ, & tibiæ, quæ plumis veſtiuntur, ſubcinerea, ſeu plumbea, & nigris item maculis reſperſa. Pedum digiti anteriores longi, poſterior breuis, ſinguli adunco hamo armati.

Attagenum genera. [a] Lib. 13. ſub. cap. 5. Attagenis noſtratis deſcriptio. Color. Caput. Collum. Pedum digiti.

LOCVS.



[a] Lib. de Auib. c. 6.

ATTAGEN montium incola eſt [a]. Bellonius ad plana deſcendere negat, atq; hinc rarò in Gallia conſpici, niſi aliundè inferatur: proſtare tamen nonnunquam in foro urbium, quæ montibus adiacent, vt Venetijs, Bononiæ, Romæ: relatum etiam ſibi eſſe à quibuſdam fide dignis ex Pyrinæis & Auernienſibus montibus allatos Franciſco Chriſtianiſſimo Gallorum Regi in cibum ceſſiſſe: quòd poſtremum, quòd nempe in Pyrinęis montibus Attagenes degant, etiam [b] Iulius Scaliger hiſce uerſibus atteſtatur.

[b] In Ata.

Et delicatiore qua valens ſucco
Maiore corpulentia Attagen præſto eſt
Oris prouincialibus Pyrinæis
Nomen minutiore deferens flexu,
Nam Francolinum turba nuncupat uulgi.

Idem fortaſſis quoq; [c] Plinius dixit, cùm ait: *Capitur & in Gallia, Hiſpaniaq; & per alpes etiã.* Verùm qui in Hiſpania naſcitur, ut ex Iulio Alexandrino diximus, omnino noſter uidetur. Quòd verò Bellonius ait nunquam ad plana deſcendere, in eo ſibi ipſi contrarius eſt, nam paulò pòſt Ariſtophanem interpretans id non tantùm fieri poſſe admittit, ſed etiam ut aliquo tempore ibi moram trahat: neq; id etiam uerum eſt, quòd in Bononienſi foro Attagen proſtet: quinimo noſtris aucupibus planè ignotus eſt. Auis, cuius nos icorem dedimus, in Siciliæ montibus, ut dixi, ſatis abundè reperitur. Ex Ionia allatus olim in magno pretio erat, unde Plinius ait, *Attagen maximè Ionicus celebratur, quondam exiſtimatus inter raras aues.* Ionicum etiam nominat [d] Martialis, Clemens uerò Aegyptias à guloſis commendari ſcripſit. Frequentes quoq; in Rhodo inſula ſunt teſte Syluatico. In Cypro Inſula etiamnum domi ali Alexander Benedictus refert, ſed cùm ueteres Attagenes captos à cibo abſtinere dicant, dubitandum uidetur, num alias aues Attagenes uocet: niſi forſitan ibi alantur, dum pulli adhuc accipiuntur: nam & [e] Varro docet, qua ratione educentur. Mirum verò uidetur, quòd à [f] Plinio proditum memoriæ eſt in Creta ceruos non eſſe præterquam in Cydoniatarum regione, item apros & Attagenes. [g] Ambroſius Leo Nolanus nullos etiam in Campania reperiri ſcribit, quemadmodum neq; Perdices, cùm inquit, alioqui in ea abundent Phaſiani, & Coturnices, quas Qualeas, & Coturnices magnæ, quas Starnaſilli nuncupant. Cuius rei cauſam rationemq; inquirens, aconitum negat ea in regione naſci, quo cùm ſe aues iſtæ purgent, ut ille tradit, itaq; mirum non eſſe, ſi ibi non degant. Sed ipſum

[c] Lib. 10. c. 48. Bellonij error. Attagen Ionicus. [d] Lib. 3. Epigram. [e] In Gioponicis Græcis. [f] Lib. 8. cap. [g] Probl. 343

ipſum audiamus: Cur in Cãpania, inquit, nullæ cõperiuntur Perdices, neq; Francolini, cùm in ea abundent & Phaſiani & Coturnices magnæ, quas Starnas uocant Campani, Contra in Sicilia ſunt Perdices & Francolini innumeri: uacatq; ea inſula tũ Phaſianis, tùm Starnis? An quia Perdices & Francolini maximè purgantur Aconito, aut alia uenenoſa herba; quæ in Cãpania aut non eſt, aut uix, ineptauè naſci creditur: quod phamacum abundè uenit in Sicilia? Eadem ratione non ſunt in Sicilia Phaſiani, neq; Starnæ, quòd illic purgationem nullam reperiunt, quæ in Cãpania uulgò optimaq; reperitur. Siquidẽ quæ cibatu harum auium omnium apta ſunt, hæc ipſa in ſingulis memoratis regionibus & abundè oriuntur & comperiuntur. Neq; Campanus ager, qui Siculo eſt paruo Septentrionalior, diuerſus eſt à Siculo cælo, ita earum auium aliquas minus alere & tolerare poſſit. Qua pro re ſi quæ ad alendum & nidificandum omnia in ſingulis apta habentur, ea deficere intelligendum eſt, quæ ad purgationem faciunt. Aues enim illæ non ſolùm alimenta, ut nutriantur, ſed etiam medicamenta, ut purgentur, diſquirere dicuntur. Habent enim ſuas medicinas animalia cætera: quippe cùm animalia præter ſtirpes; etiam proprias ægritudines ſentiunt. Hæc itaq; Nolanus. Verùm aconito purgari Attagenes ſiue Francolinos & Perdices, an alicuius authoritate ſcribat, an ex propria experientia planè ignoro, nam nunquam mihi id ab aliquo exaratum uidere contigit: hoc ſaltem ei uix credo, Campanis maiores Coturnices uulgò Starnas nuncupari: nam in tota, niſi ego turpiter fallor, Italia Starnæ, minores Perdices dicuntur, maiores ſiue ruffæ Coturnices. Mirum etiam cur & alij non ſcripſerint Francolinos & Perdices in Campania non prouenire.

Siculi cur Perdicibus, & Francolinis abũdẽt, & careant Phaſianis, & Starnis. Campania cur quibuſdã auibus deſtituatur. Aues eas regiones i primis colunt, vbi alimenta, & medicamẽta habeant. Coturnices maiores apud Cãpanos Starnæ nuncupantur. Perdices maiores vulgò Italis dicuntur Coturnices.

VOX. EDVCATIO. VICTVS.

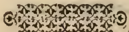

APHAEL Volaterranus Ἀτταγᾶν tanquam ex Ariſtophane dulce canere interpretatur: atqui apud Comicum, vel vllum alium authorem nunquam huius auis cantum memoratum noui, & planè id ſomniare videtur Volaterranus: Vereor autem veluti memoria lapſum, quod Aeliano debebat, id [a] Ariſtophani aſcripſiſſe. Ille enim ita ſcribit: *Attagena auis meminit etiam Ariſtophanes Comicus in ſuis auibus. Loquitur hæc nomen ſuum, quã poteſt voce & decantat.* [b] Plinius aliàs uocalem, captum obmuteſcere author eſt. Nutritur & educatur eodem modo, quo ex [c] Varrone diximus in Phaſiano; ad quem locum lectorem remitto, ne uelut bis coctam cramben eadem obtrudam. Spermologus eſt teſte Alexandro Myndio apud [d] Athenæum, id eſt, frugibus & granis ueſcitur, ſicut Gallinacei, ut Gillius & Leonicus de ſuo addiderunt. Nonnulli dubitant an dictio iſta σπερμολόγος uertenda ſit frugibus uictitans: an potiùs ſeminibus frugibusuè erutis atq; effoſſis, ut Spermologus auis dicta, quam ex Athenæo ſcribunt ab eruendis ſeminibus nomen habere. Sed quis non uidet, parum referre, ſiue effoſſis in agro antequam prouenerint, ſiue aliter repertis ueſcatur, modò illa in cibum recipiat.

Ἀτταγᾶν, quid Ariſtophani ſignificet. Volaterrani error. [a] *L. 4. de Anim. c. 42.* [b] *L. 10. c. 48* [c] *In Geopon. Græcis.* [d] *L. 9 Deip.* Spermologus auis vnde dicta.

NATVRA. SYMPATHIA.
Antipathia.


TTAGEN, inquit [a] Ariſtoteles, pulueratrix eſt, ut reliquæ aues non altiuolæ, ſed terræ propinquæ. Idem Alexander Myndius teſtatur, item captos non ſolùm non manſueſcere, ſed ne uocem quidem amplius edere, niſi denuò liberi dimittantur: Et hoc pariter Gillius repetit: qui præterea ab Attagene ceruos amari ex Oppiano ſcribit, & eorum dorſo inſilire. Contrà [b] Aelianus has aues & Gallinaceos inimicos eſſe aſſerit.

Attagẽ pulueratrix auis eſt. [a] *L. 9. Hiſt. cap. 49.* Ceruos Attagẽ amat, & Gallinaceos odit. [b] *L. 6. Hiſt. animal. c. 45*



PROVERBIA.



Attagenes qui dicatur

TTAGEN, Ἀτταγᾶς: Suidas indicat hoc cognominis prouerbiali ioco dici solere in seruos stigmaticos, quòd hæc auis plumas habeat varijs colorum notis distinctas. Atq; ita sanè Aristophanes eandem uocem accipit, inquiens:

Εἰ δὲ τυγχάνει τις ὑμῶν δραπέτης ἐστὶ μένος
Ἀτταγᾶς οὗτος παρ' ἡμῖν ποικίλος κεκλήσεται,
Si quis è vobis erit fugitiuus atq; ustus notis
Attagen is sanè apud nos varius appellabitur.

Pauones q. Ad eundem modum ταῶς, id est, Pauones appellant Græci nitidiùs cultos, & uersicoloribus amictos.

Aliud adagium est apud eundem Suidam, Ἀτταγᾶς νουμηνία, ἐπὶ τῶν, nec plura: apparet autem locum esse mutilum. Adagiorum author traduxit, *Attagena nouilunium, & refertur*, inquit, *hoc adagium à Suida, nec explicatur, nisi quòd è diuersis locis haud difficilè coniectura colligi potest, dictum fuisse in turbam abiectorum & seruilium hominum. Siquidem Attagen auis est palustris, versicoloribus plumarum maculis distincta, vnde seruum hominem stigmaticum, & cui tergum ob plagarum vibices, varijs punctis esset picturatum, Attagenam vocabant. Porrò ad nouam lunam (sic enim Græci vocant initium mensis, cùm calendas non habeant) & serui distrahebantur apud Athenienses, & militum delectus agebatur, vt Suidas scribit in voce* Νουμηνία. Hæc ille. Sed ignorabat Numenium auem esse Attageni similem, de qua plura Deo uolente in propria eius historia dicam: Itaq; quadrabit prouerbium, si duo inter se similiter improbi, & uarijs dolis referti, (ut aues istæ maculis) conuenerint. Nesciebat etiam idem planè prouerbium esse, quod alibi retulit, *Conuenerunt Attabas & Numenius*, Συνῆλθον Ἀτταβᾶς τε (legendum Ἀτταγᾶς τε) καὶ Νουμήνιος. *Quidam*, inquit, *legunt Attagas*. (& reuera ita omnino legendum est) *Dici solitum quoties improbus aggregatur cum improbo. Diogenianus tradit hos insigne par furum fuisse. Meminit huius Diogenes Laertius in vita Timonis Nicei. Nam hoc prouerbio notabat eos, qui putabant intellectu attestante sensibus esse credendum, cùm ipse nec rationi nec sensibus assentiendum putaret. Simillimum illi, quod alibi dictum est, cum Bitho Bacchius.* Hæc idem ille, deceptus, ut apparet, à Diogeniano, qui auium nomina, hominum nomina fuisse putauit. Attagenæ macularum uarietate similis est etiam Ardea stellaris, quam ex seruo (nimirum stigmatia) in auem mutatam fabulantur, eadem scilicet ratione, qua seruus improbus, uibicibus & liuoribus, aut etiam cauterijs notatus, Attagen dicitur.

Serui cur Attagenes vocati.

Mensis initiũ vt Græci vocant.

Numenius auis similis Attageni.

Ardea in auem.

Hanc item parœmiam; τρὶς τοῖς κακούργοις κακά, id est, *malis ter mala*, hoc est, digna dignis eueniunt, aiunt ab huiusmodi quadam fabula profectam. Narrant Attagenes aues, cùm primùm è Lydia in Aegyptum essent deportatæ, atq; in syluas dimissæ, Coturnicis uocem edidisse: deinde euenisse, ut exiccato Nili fluminis alueo, pestilentia regionem Aegyptiorum infestaret, magnamq; hominum uim absumeret: Interea Attagenes uocem edere cœpisse humanam & articulatam, aliquanto maiorem puerili, dicentes hæc uerba: τοῖς κακοῖς τρὶς κακά, id est, *malis ter mala*. [a] Athenæus huius fabulæ authorem citat Socratem in libro de terminis ac locis, tum de igne ac lapidibus, sic efferens adagium, τρὶς τοῖς κακούργοις κακά:

L. 9. c. 22.

Circumfertur inter Græcas sententias & hic uersus:

Ἐσθλῷ γὰρ ἀνδρὶ ἐσθλὰ καὶ δίδωσι θεός: id est:
Vero bono bona largiuntur cælites.

Referuntur & hi senarij ex poëta quopiam in commentarijs de audiendis poëtis:

Εἰ μαρμαίρει γὰρ τῶν κακῶν βουλευμάτων
Κακὰς ἀμοιβὰς ἐστὶ καρποῦσθαι βροτοῖς, id est
Consilia si quis destinârit improba,
Huic necesse est præmium ferre improbum.



VSVS IN CIBIS.



Plerisq; medicis, maximè Galeno & Oribasio in ratione alimenti Attagenes cum Perdicibus ferè coniunguntur. Caro earum facillimè excoquitur, & probum succum generat. In hanc, inquit [a] Iulius Alexandrinus, non immeritò omnes congeras alimenti probi laudes; siue laudatus succus sit ex sanguinis optimi generatione, vnde clari maximè illustresq; spiritus gignantur: seu spectanda copia, quæ, vt in auibus expectari hinc potest, idq; paucissimo excremento, multa: seu concoctionis facilitatem sequamur, cum alimenti, vt diximus, non exigua copia coniunctam. Indicio horum omnium fuerit carnis in primis candor totius, & teneritudo, fibris prorsus nullis, quæ manifestò bonitatem nobis alimenti hanc præstent, quam experimur. Hæc ille; & Galenus reuera *succum ex Attagenum carne laudabilem, neq; tenuem, neq; crassum* gigni ait. *Durax auis*, inquit [b] Auicenna, vt Bellunensis emendat, *præfertur carni Cubigi* (Coturnicem interpretatur Bellunensis, Venetijs dictam hoc est, Perdicem, cuius rostrum & pedes rubent) *& Alfuachas* (hoc genus Turturum est, vel Palumbium colore camelino, aut cinereo, Bellunensis) *eadem temperantior, teneriorq; ac siccior est carne Altedarugi* (hoc est, vt idem Bellunensis vertit, Phasiani, vel Perdicis, vel auis Coturnici similis) *Et minus calida*. Et alibi rursus: *Inter aues melior est caro Alduragi, & Gallinorum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium Alchabagi, & Altedarigi* (qui locus est obscurus & haud scio an deprauatus.) Attagênis esus non aliter ac cæterarum præstantissimarum auium semper in maximo honore habitus fuit. Phœnicides apud [c] Athenæum, dum varias se delicias degustasse refert, vtpote myrta, vel propylea (quam vocem pro cibo nusquam inuenio) ischadas, nihil horum cum hocce volucrum genere conferri posse testatur: & Galli, teste [d] Bellonio cibum aliquem à saporis excellentia & maximè pisces commendare volentes, Perdici marino comparant. ita, (inquit) antiqui Attagenem Perdici præferentes, huiusmodi delicatos cibos Attagenes marinos nuncupabant. Non mirum itaq; si [e] D. Hieronymus in luxuriosum & gulæ delicijs deditum inuectus, Attagenem eructare, & de comesto Ansere gloriari obijciat. Veteres ac in primis [f] Plinius Ionicum tanquam ijs, qui & alijs regionibus afferretur, delicatiorem celebrabant. Hinc legimus etiam apud [g] Flaccum:

Caro Attagenum quali.
[a] L. 13. Salub. c. 5.
[b] L. 2. c. 221
Luxus in esu Attagenum.
[c] L. 14. Deipn.
[d] L. 5. de Auib. cap. 6.
Perdix marinus.
[e] Epist. 14. ad Asellam de fict. amicis.
[f] L. 10. c. 48.
[g] In Epod.

Non Afra auis descendat in ventrem meum
Non Attagen Ionicus:
Iucundior quàm lecta de pinguissimis
Oliua ramis arborum.

Laudat eosdem [h] Martialis:

[h] Lib. 3. Epigram.

Inter sapores fertur alitum primus
Ionicarum gustus Attagenarum.

[i] Aulus Gellius verò Attagenam Phrygiam ex Satyra Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inscripta est, id est, de peregrinis ciborum generibus, nominat inter genera & nomina edulium & domicilia omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies vestigauit. Scaliger Hibericum celebrat, inquiens:

[i] L. 7. Noct. Attic. c. 16.
Attagena Phrygia.

Turgensq; nostro sanguine eructet Pagrum
Aut Attagena Hibericum.

Condituram harum auium leges apud [k] Apitium, *In Perdice*, inquit, *Attagena, & in Turture* (scilicet condimentum) *piper, ligusticum, mentham, rutæ semen, liquamen, merum & oleum calefacies.*

[k] Lib. 6. c. 3.

MEDICA.



GALENVS alibi [a], quibus Attagenum carnes conueniant, docet, & stomachicis prodesse alijs etiam dixit. In libro de renum affectibus, qui eidem Galeno ascribitur, pro nephriticis etiam laudantur. Hinc Alexander Benedictus victus rationem pro calculosis describens: Laudatissimus, inquit, in cibo est Attagen, si domi non educatus fuerit. Cerebrum & intellectum ac genituram auget, teste Auicenna, libidinemq; promouet. Trallianus Attagenes etiam perulentis in cibo concedit.

[a] L. 6. de sanit. tuen. l. 8. de cõp. med.

DE

DE GALLINA CORYLORVM.

Cap. XI.

Longolij error. Orix quid Alberto. Lagôdia q̃ & vnde dicta. Lagop⁹ vnde dicta. Perdix alba, vel mótana. Haſelhen.



VAMVIS iſtæc etiam auis, quam nunc in manibus aſſumpſimus, fortaſſis cuipiam huc non pertinere videri queat: nobis nihilominus viſum eſt, antequam ad alias ſermonem noſtrum conuertamus, de ea prius aliquid dicere, vel hoc potiſſimùm argumento adductis, quòd pleriq; viri docti veterum Attagenem eſſe credant, præter vnum Gyb. Longolium, ſed qui turpiter cum Otide, aue decuplo fermè maiore, & tridactylo, vt mox patebit, confundit, nominis fortè vicinitate deceptus. Orix enim Alberto & authori de rerum natura, Gallina corylorum dicitur; quam barbaram vocem fortaſſis cum Græca Otis eandem eſſe indicans, eandem quoque auem eſſe coniecit: & forſan pariter ex Lagodiæ nomine, quo Alexander Myndius apud Athenæum Otidem, hanc ſcilicet cum Oto aue nocturna implicans, dici ſcribit, ad eandem ſententiam impulſus eſt. Mihi Lagodiæ nomen à lepore factum, & non Otidi, ſed Oto Noctuæ ſimili conuenire videtur, eò quòd pedes plumis villoſos & leporis fermè ſimiles habeat: qua ratione etiam Lagopodi, quam Perdicem albam, vel montanam appellant, inditum nomen.

SYNONYMA.

ᵃIn opere de re metall. l. 3 cap. 54. Gallina vitium. Bonaſa & eius etymõ. Auis bona. ᵇL. 5. de Auib. c. 11. Otis Lõgolij, ſed perperam. Perdix ruſtica, vel montana, Bellonij. Gelinotte ſauuage. Gallina ſylueſtris. Perdris de montagne. Geline de boys. Tſchaſarmadar. Cæſaris auis. Rzierziabek. Iabantau. Pernis alpedica. Faſanella. Frãcolino. Gelinette. Morehen.



ERMANIS, apud quos hæc auis Alberto teſte, abundat, dicitur ein haſelhun, id eſt, Gallina corylorũ, vel vt ᵃ Chriſtophorus Encelius ait, Raebhuner, hoc eſt, Gallina vitium, quòd ſub eiuſmodi arboribus degat. A Græcis & Latinis Attagênem appellari pleriq; docti arbitrantur; quibus & Ornithologus aſtipulatur. Ego quid de Attagene ſentiam præcedenti capite expoſui. Albertus & author de natura rerum hanc auem vocant Bonaſam, at qua ratione, ignoro, Ornithologus originem Gallicam eſſe ſuſpicatur, vt ſcilicet Bonaſa dicatur, quaſi auis bona, quòd in cibo laudatiſſima ſit. Idem Albertus etiam Oricem appellat, Longolius Otidem, falſus, vt diximus, nominis vicinitate. Petrus Bellonius Gallinam ruſticam M. Varronis. Et ᵇ alibi vt Ornithologus annotat, Perdicem montanam, & ſyluaticam dici poſſe ſcribit. Italis pro locorum diuerſitate, diuerſis etiam venit nominibus. In locis non longè ab alpibus diſſitis & circa lacum Verbanum Pernis alpedica, id eſt, Perdix alpina: ab alijs, vt Bellinzonæ Faſanella: alijs deniq; Francolino, vt probat Ornithologus ex doctiſſimi medici Aloyſij Mundellæ epiſtola ex Italia ad eum miſſa vnà cum auis icone, quæ omnino cum Gallina Corylorum eadem erat. Galli vocant Gelinotte, vel gelinette ſauuage, id eſt, Gallinam ſylueſtrem, vt in Burgũdia & Lothoringia, Perdris de montagne, id eſt, Perdicem montanam: item Geline, vel Gelinote de boys. Angli Morehen, vt quendam ſibi interpretatum fuiſſe Ornithologus memorat; ſed hoc nomine potiùs quædam ſylueſtris Gallina ſignificari videtur. Vngari Tſchaſarmadar, id eſt, Cæſaris auem, fortè ob carnis præſtantiam, quaſi Cæſare digna ſit. Illyrij Gerzabek, vel Rzierziabek: Turcæ Iabantau.

GENVS. DIFFERENTIAE.

Gallinę corylorum cũ Perdice ſimilitudo.



ALLINA Corylorum prorſus ex Perdicum genere videretur, niſi maior eſſet; vnde dicebat Longolius: Otis (intelligit autem Gallinam coryli) Perdici adeo ſimilis eſt, vt præter hoc inditium (nimirum quòd plumas circa aures non erigit, vt Otus, ſed demittit, vt palearum quandam ſpeciem repræſentet potiùs, quàm auricularum) & quòd roſtro paulò longiore eſt, ab illa parum diſtet: corpulentior tamen & cruribus plumoſioribus currit, ut fortaſſis ob hoc ab Alexandro Myndio Lagodias dicta ſit, ob id quòd tanquam villis leporinis hirta uideatur. Hæc ille. Cùm itaq; Perdicibus multò maior ſit, & ad Gallinam propè accedat; itaq; ad Gallinarum fortè genus potiùs referenda uidetur: ſuum tamen interim cuiq; iudicium

relinquo

relinquo. Quod verò Longolius palearum quandam speciem repræsentare dicat; id in Gallina coryli nullum omnino videtur habere locum.

FORMA. DESCRIPTIO.



ALLVS Corvli, inquit Ornithologus, quem ipse consideraui, talis erat: paulò minor Gallina, rostro breui, nigro. Palpebra superior croceo aut ferè cocci colore splendebat: puto autem in maribus hunc colorem intensiorem esse, in fæminis remissum. (Vnde mea, quam mihi doctissimus Melchior Guilandinus pro Attagene aliquando Patauio dono misit, fœmina fuerit; nam in ea talis color admodum remissus erat.) Pennæ vndiq; variæ, sic vt color glau- *Color.*
cus siue cinereus, niger, castaneus & albus in eis spectarentur. Deniq; tota erat varia & elegans auis. Cauda quàm Perdici longior: in extremitate coloris glauci; paulò interius verò linea latiuscula erat nigra. In supina etiam capitis parte plumæ nigræ. Pedes omninò *Cauda. Pedes.*
hirsuti plumis ad principium vsq; digitorum pertinentibus, quæ villos leporinos ferè referebant. Digiti pedum corticosi, squamosi, glauci, multis lineis articulati, vt in Gallo syluestri illo, quem Gallum frondium (Laubhan) nostri vocant. Hactenus Ornithologus. Mi- *Laubhan.*
rum videtur, cur fuscam eam maculam tacuerit, è qua eiusdem coloris tenues quædam pennæ seu villi dependentes tanquam barbam efficiunt. Quam verò lineam nigram in cauda vocat, ea profectò maxima potiùs macula dicenda est: in qua etiam aduertendum est, quòd superiores pennæ, quæ cæteras tegunt, ea careant. Verùm sicuti mutila quodammodo hæc Ornithologi descriptio est, ita contrà exactiorem ex doctissimo [a] Petro Bellonio præterire *[a] L. 5. de auib. c. 11.*
nolo. Auis, inquit, quam syluaticam Gallinam vocant, Lutetiam Parisiorum quandoq; ex Hercinia sylua defertur media potissimùm hyeme. Arbitramur autem hanc eam esse, *Gallina syluatica.*
quam veteres Romani Gallinam rusticam dicebant. Qui has volucres ad nos deferunt, ex *Gallina rustica.*
Lothoringiæ oris veniunt, & cùm Phasianis delicatiores esse sciant, duobus etiam aureis nonnunquam easdem vendunt: nam Principum œconomi emptas ab ipsis portatoribus ad aulas deducunt, vel priuatis etiam magnatum epulis nuptijsq; seu aptissimas volucres reseruant. Ratio cur eiusmodi alites, veterum Gallinas rusticas esse suspicati sumus, haud deest: siquidem quæ M. Varro (ubi ait: *Gallinæ rusticæ sunt in urbe raræ, nec ferè mansuetæ sine cauea Romæ, similes facie non his villaticis Gallinis nostris, sed Africanis aspectu, & facie incontaminata: in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis; item alijs id genus rebus inusitatis: neq; ferè in villis oua, aut pullos faciunt, (in seruitute enim non fœtant) sed in syluis.*) Rusticæ Gallinæ tribuit, ea omnia egregiè admodum huic Gallinæ syluestri conueniunt. No- *Gallinaria insula.*
men fecit hæc auis insulæ maris Ligustici, Gallinariæ inde dictæ, quòd hæc eiusmodi etiam aues copiosè subministraret. Hinc quoq; factum est, ut nonnulli existimauerint Perdices, quas incolæ insulæ Ieræ pingues uocant, esse has nostras Gallinas syluaticas. Pennæ supe- *Descriptio.*
rioris dorsi similes sunt Ascolopacis, (Beccasse,) quæ uerò sub uentre è regione uentriculi *Dorsum.*
sunt, albescunt, nigro maculatæ, & quæ in collo sunt, ut Phasiani. Caput & rostrum instar Perdicis; rubedinem habet in superciliis, ut Perdix. Cauda etiam, ut in Perdice mi- *Caput.*
nore, fulua (grisea) in extremitate alba, & deinde nigra ad pollicis magnitudinem, cætera colore colli Tetraonis. Pennæ, quæ sunt supra ossa sacra longæ ac duplices, colore, ut in dicta Perdice. Remiges alarum adinstar Aluconis maculatæ sunt. Tibiæ plumis ad di- *Alæ.*
gitos ferè usq; tectæ. Pedes habet, ut Perdix, quam diximus: qua nota ab Attagene distin- *Tibiæ.*
guuntur, sicuti etiam corpulentia, quæ Gallinâ minor est. Rostrum obtinet breue, rotundum & nigrum. Habet pariter pennas phœniceas, hoc est, colore dactylorum in utroq; latere stomachi sub alis. In summa quicunq; imaginatur sese Perdicis conspicere speciem colore inter rubrum & cinereum medio, quæ prætereà aliquid de Phasiani plumis participet, hic Gallinam hanc syluaticam conspexerit. Hactenus Bellonius.



LOCVS

Gallina Corylorum cum Aegylope, siue festuca.



LOCVS. VICTVS.



HOCCE auium genus Alberto teste frequenter corylis insidet, & iulis seu nucamentis, quæ piper longum specie referunt, vescitur. Sed cùm eiusmodi iuli toto anni tempore non dentur, itaq; pronunciandum videtur, eos tantùm alijs cibis præferre; Alioqui, vt [a] Georgius Agricola tradit, in condensis & opacis syluis degere solet. Idem ait plurimas in montanis syluis circa radices alpium reperiri, præsertim vbi coryli & rubi abundant, nimirum vt alantur ijs in locis, & ab auium rapacium insidijs tutiores sint, hyeme itidem in syluis manere, at corylis vesci, minimè. Idem ferè Aloysius Mundella in epistola ad Ornithologum scripta asserit: In nostris regionibus, inquiens, (circa Brixiam Venetorum) ea auis capi non consueuit, licet auceps quidam mihi proculdubio affirmauerit, se plurimas per anteactam hyemem venando cepisse, easq; per montes tantùm arboribus consitos, & per syluas videri, nō per campestria, vt quę rapacium volucrū insidias magis timeant, quàm hominum astus: ac quandoq; in arborū ramis humilioribus insidere, & velociter, vt Coturnices quoq; assolent, currere. Hæc ille. Sed quo victu vtantur, nemo explicat: vnde omnino crediderim spermologas esse. Pullos vbi educauerunt, vt iam volari possint, aliò abducunt extra locum educationis ipsorum: illi verò bini, mas & fæmina alij aliorsum se conferunt, quod indubitanter ob alimenti inopiam facere cogun[illegible]. Ornithologus aucupem narrasse sibi tradit, se captę cuiusdam ingluuiem & ventricu[illegible]um rescidisse, & cibo, quo aleretur, in eis animaduerso, aliàm quandam deinde multo tempore pauisse: sed & is cibum non nominat, cùm alioqui nominare sanè debebat.

[a] L. de subterraneis.

Cur in syluis agat.

COITVS.



NEGANT, inquit author de natura rerum, Gallinas coryli more aliorum animantium coire, sed libidinis tempore marem hiante ore discurrere, donec spuat, seu spumam eijciat, quam fæmina mox deuorat, & concipit. Sed hoc falsum esse Albertus hac ratione affirmat. quod ore, inquit, accipitur, in ventrem fertur, vbi alteratum nutrit, & quod superfluum est, aluo redditur. Vnde meritò omnibus sese ridiculum proponit [a] Christophorus Encelius vir aliàs undiquaq; doctissimus, omnes fermè Gallinas syluestres ore, sed diuerso modo coire pronuncians. Hæ species, inquit, Gallinarum syluestrium, quæ à corylis & uitibus nomen habent; item quæ ab agris requiescentibus nomen inuenêre in Marchia, coloris cyanei, optimi saporis, boni chymi, coeunt ore circa æquinoctium uernum, osculatione facta, ut solent Columbæ. Gallus enim istarum specierum rostrum inserit in os fęmellæ, & ita sperma infundit, more uiperarum, in fęmellam. Hinc credibile est, quod ferunt aucupes & uenatores, Gallos de syluestribus Gallinis, quæ à corylis nomen inuenêre (quas aliàs, nescio an bene, Bonasas uocant) senio cōfectos oua more fæmellæ ponere, quæ excludāt buffones, & ex illis nasci basiliscos syluestres; sicut ex ouo Galli Gallinacei domestici post nouem annos excluditur Basiliscus per rubetam domesticus: id quod testatur experientia. Sunt enim isti serpentes uerè basilisci syluestres descriptione Nicandri, qui basiliscum syluestrem describit. Neq; est genus per se & rarissimè reperitur. In Marchia & in ditione Abbatis Zinnenzis, prope urbem Luckenuualdam contigit mihi uidere talem serpentem interfectum à pastore, & profectò magna in syluis ibi est copia talium Gallinarum. Serpens erat capitis acuminati, flaui coloris & fermè crocei, longitudine ad tres palmos & ultrà, immēsæ crassitudinis, cauda turbinata in latus, multis notulis candidis aluo insignitus, tergore tendente ad colorem cyaneum, oris immensi pro portione corporis. Pastor qui eum interfecerat acuminata securi, narrabat mihi illum uesci ranis, serpentibus & omnium generum animantibus, præter Bonosis, ut de quarum prosapia sit genitus. Habitationem eius esse ad paludes, præcipuè ubi coryli sint, mirum in modum delectari lacte, propterea interficere eam uaccas uenenato ictu & propterea ipsum quoq; eò magis peti à pastoribus & interfici. Retulit idem mihi pastor eius uocem esse ueluti Anseris defendentis pullos, & hanc uocem Nicander uocat τυγεν. Hæc omnia itaq; ille, quæ qui uolet, credet, ego penes ipsum fidem manere uolo, & profectò nemo unquam etsi disertissimus

[a] In opere de re metall. l. 3 cap. 54.

Encelij ineptiæ.

Basilisci fabulosa generatio.

Tygō quid.

DE OTIDE SEV TARDA AVE. Cap. XII.



OTIS siue Tarda auis, quamuis toto genere à præcedentibus auibus differat, nimirum tridactylos à tetradactylis, antequam è manibus excidat, nó ab re fuerit hoc loco de ea pertractare, cùm quòd cum proximè præcedentibus plerisq; ferè confunditur, quemadmodum satis superq; demonstrauimus, tùm etiam quòd pulueratrix est, & frugibus uescitur: siquidem de pulueratricibus & frugiuoris hactenus egimus, agemusq; donec auium natura patietur. Vt uerò quàm breuissimè repetamus, cum quibus auibus Otis implicita sit, dicimus Hermolaum & Longolium perperam existimasse Otidem Tetraonem esse: rursus eundem Longolium & Ornithologum lapsos, dum credunt hanc auem eandem esse cum Tetrice Nemesiani poëtæ. Idem Longolius Gallinam corylorum, de qua proximè egimus, auem, inquam, Otide nostra uel quasi decuplo minorem cum Otide eandem esse asserit, errore tam manifesto, ut uel cæcus de eo iudicet, quod ceu in Vrogalli historia omissum hîc addimus. Adhæc Turnerus scribit aliquot Germanorum litteratores, ut Murmellium Pygargum Aquilæ genus interpretari Trappum turpi errore: Siquidē Trappus Germanorum, ut subinde patebit, Otis est, seu Tarda. Postremò [a] Synesius scribit Otidem ab imperito aliquo Pauonem existimari posse. Sed ne diutiùs in recensendis Neotericorum erroribus tempus teramus, amâbo examinemus ueterum monumēta, uideamusq; nunquid & ipsi sibi constent. Equidem Athenæum qui legat, & parum etiam attentè legat, nisi prorsus ἄμυστος sit, indubitanter iudicaturus est omnia, quæ de Otide prodidit, cum Oto aue toto genere diuersa, utpote nocturna, pessimè confudisse. Ridiculosè item Oppianus pro Otis Otides inducit, hisq; cornua affingit. Sed quid & hoc miramur, cùm nec Plinius, immo uerò (si Deo placet) nec ipsemet Aristoteles sibi constare uideantur. Apud [c] illum enim, ubi hunc Aristotelis locum traducit, Lingulaca, Otus, Cenchramus cum Coturnicibus auolant, Otis legitur: sed cùm paulò pòst ipsemet dicat *Otus Bubone minor est*, citra controuersiam utrāq; auem simul confundit. At fortassis primo loco typographi mendum quispiam suspicari queat, atq; ita Plinium excusari, defendiq; posse, is sanè Aristotelem, qui pariter in similem errorem impegit, nempe ubi rationem adfert, cur Otus commodiùs saltationem (quæ & ipsa Otus dicta est, quemadmodum in huius auis historia scripsimus) perficiat, (nam hoc in loco Otum esse ait planipedem) tueri non poterit, nam nec Otus, nec Otis, cum qua confundit, planipes est: quare suspicandum est neutram agnouisse: atq; iccireo [d] vbi Otum cum Coturnicibus migrare ait, suspecta pariter mihi est lectio, eamq; parum circūspectè Plinius in suam historiam trāstulit. Etenim nocturnas aues migrare mihi nouum atq; prorsus insolens est audire, neq; vnquam aliàs ab ipso Aristotele proditum: neq; etiam Otis migrat, quod ut eredam multorum virorum fide dignorum experientia didici; quapropter omnino cōcludo Otum Coturnicibus concomitantē hactenus incognitum esse, eiusq; descriptionem apud authores nondum extare. Veruntamen quamuis omnia tam implicitè de Otide cùm à priscis, tùm à recentioribus scriptoribus sint exarata, nihilominus nos exactissimam hîc, dilucidissimamq; de ea historiam pollicemur, sed prosequamur.

Ordinis ratio.
Otis cū quibus auibus implicita.
Pygargus.
[a] In Epist.
[b] Lib. 9.
Athenęi error.
Oppiani nugæ.
Plinij & Aristotelis lapsus.
[c] L. 10. c. 23.
[d] 8. Hist. c. 10.

SYNONYMA.



VETERES Hebræi אנפה Anapha exponunt, vt Paulus Fagius scribit, genus Milui, Iudæi Heluetiam incolentes Trappum, hoc est, Otidem. Interpres Auicennæ pro Alhabari Tardam vertit, & fortassis non ineptè: nam & Andreas Bellunensis, Alhabari, inquit, est auis sicut Anser, non multùm volans, nota apud venatores Damasci. [a] Galenus Ὀτίδα per omicron legi testatur apud [b] Xenophontem, apud Aristotelem Ὠτίδα per omega; quod & Varinus repetijt. Apud Xenophontem nihilominus per ω legitur, nempe hoc modo, Ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες. Ego per omega legerim, vt scilicet Otis dicatur, quia insignes & memorandos aurium meatus anfractusq; habeat. Otum vel Otidem

Anapha.
Alhabari.
[a] In Glossis.
[b] L. 1. Anabas.

ᵇ Lib. 9. — ᵇ Alexander Myndius referente Atheneo omnia confundente, uel aliorum potiùs confun
Lagôdia — dentium verba citante, quoq; Λαγωδίας uocari tradit. Mihi Ornithologus Lagodiæ nomen
rectè à lepore deriuare videtur, conuenireq; Oto, non autem Otidi, de qua nunc agitur;
nam Otus pedes habet uillosos, & quodammodo leporinis non absimiles, qua nimirum ra-
Lagopus. — tione Lagopus, id est, Perdix alba nomen meruit, ut antè dictum est, & pòst rursus suo loco
ᶜ Lib. 10, c. 22. — dicetur. Romani proprium nomen olim habuisse non uidentur: siquidem ᶜ Plinius, *Hispa-
nia*, inquit, *aues Tardas appellat, quas Græci Otidas*. Huc pertinet ridiculum prorsus, exibi-
landumq; Augustini Niphi etymum, Otidem uidelicet Tardam dictam fuisse existimantis,
Niphi nugæ. Etymum. — quia tardè Romę conspecta sit. Quis vel mediocriter tantùm in litteris versatus non ui-
ᵈ Lib. 12. c. 7. — deat amabo ita à corporis tarditate appellatam? Nam & ᵈ Isidorus Ispalensis Hispanus,
Tarda, inquit, *auis apud nos dicitur, eò quòd tardo, & graui uolatu detenta, nequaquam, ut cætera
Gradipes. — uolucres velocitate pennarum attollitur. Græcè autem Gradipes appellatur*. Quam postremam vo
cem, quemadmodũ neq; aliam similis significationis reperiri de hac vel aue alia apud Græ-
cos nõ arbitror. Sed fortasse hocce etymum quibusdam magis adhuc ridiculosum uideatur,
vtpote quod linguam Hispanicam cùm Romana confundat; debebat enim, inquiant, ex
Hispanico idiomate Hispanicę dictionis etymum peti. Sed his ego unà cum doctissimo
ᵉ Lib. 6. Hermath. — ᵉ Ioanne Goropio responderim Latinorum tardus, & Hispanorum tarda ab Anglorum tar
dimanasse: apud quos, ut in tractatu pòst patebit, hæc auis abundat, & patria voce à Bu-
Bustard. — stard, vel à Bistard appellatur, unde etiam recentiorum Bistarda, & Starda. His autem po-
Bistard. — pulis tar idem est, quòd moror, aut pigrè procedo, quòd Otidi proprium est. Trappus
Tar quid Anglis. — verò recentiorum à Trapp Germanorum promanauit, sed hæc per metatesin siue littera-
rum transpositionem à Tar Anglorum: Ad hæc Trapp ijs idem est, quòd gradus, nobis
Trappus, & eius etymum. — eodem sensu scalino, quòd pedetentim, hoc est, tardè & paulatim conscendatur. Belgæ ad
dunt gans dicentes Trapgans, hoc est, prorsus, seu omnino Trap siue piger aut tardus. Non
enim hîc gans Anserem significat, ut hactenus totius Germaniæ litteratores credidêre, sed
omnino, quòd ueluti subodoratus Gyb. Longolius, non uideo, inquit, cur vulgò Anseris
nomine ueniat, cùm nulla in tam magno corpore mica sit, quæ Anseris speciem præbeat,
nisi quia Anserum modò gregatim uolat. Eodem prorsus sensu Scoti Gustardes appellant,
Gustardes. — licet Ornithologus Gulz Anserem Britannis dici scribat, cùm alioqui in Anseris historia
inter synonyma Anglica eius mentionem nullam faciat. Neq; etiam aliter Ostarde, Oustar-
de, vel Outarde, Bistarde Galli, quàm à tarditate uocant. Sed nę ego Italus Germanici ser-
monis imperitus, tanquam cæcus de colore iudicasse uidear, itaq; fateor me ingeniosam
hancce etymologiam Ioanni Cornelio VVteruuerio Barauo, Med. doctori, quemadmo-
ᶠ In Lexico Simphono. — dum & alia longè præstantiora debere ᶠ. Sigismundus Galenius Trap auem Illyricè Dro-
ſa vocari scribit, & eam esse conijcit, quæ in Lexicis Græcorum Ῥάφος appellatur, nempe
Ῥάφος. — Hesychij & Varini: sed cùm nulla præterea Raphi auis mentio aut descriptio extet, nos
Pelecanus cur Ramphos dicatur. — eandem auem esse non asseremus. Pelecanus quidem Kiranidi alio nomine etiam Ram-
phos dicitur, à rostro videlicet, quòd insigne, & omnium latissimum habet. Nos Picam Bre
silicam pariter propter miram rostri magnitudinem Ramphaston appellauimus. Petrus
Pica ramphastos. — Apponensis Patauinus, aliàs Conciliator dictus, ut citat Antonius Gazius Patauinus, no-
Conciliatoris lapsus. — minis uicinitate, uti apparet, deceptus, Starnam cum Starda confundit, inquiens: *Starna à re-
centioribus dicta, vel est Perdix minor, vel est auis magna, ut Anser, grisea*, cinerea, *cuius caro lauda
tur, maximè cùm iuuenis fuerit*. Hæc enim auis magnitudine Anseris Starda seu Tarda est,
non Starna, quæ Perdix minor est, auis externa Plinio dicta, uti suo loco manifestabitur.
Neq; etiam Perdices Anserũ magnitudine, quas in India Onesicritus apud Aelianum re-
Starna quæ auis. — periri ait, meo iudicio Stardæ seu Tardæ sunt, quamuis id ᵍ Ornithologus ob consimi-
lem colorem, & parem magnitudinem existimet. At ut de colore nihil dicamus, qui &
Perdices Anserum magnitudine. — ipse scilicet parum respondet, nam Perdix ueterum russa est: pedum dispositio saltem
Tardas à Perdicum genere discernit: illæ namq; tribus duntaxat, hi quatuor digitis pedes
instructos habent.



GENVS.

G E N V S.



QVAE eadem pedum constitutio tantum apud me ponderis obtinet, vt quod alibi à [a] me scriptum est, nunc tanquam exibilandum & spongia dignum iudicem: id autem est, quod neotericos secutus, atq; inter hos maximè Ornithologum, Otidem rectè in Gallinaceo genere recenseri, pronunciauerim: neq; iam ampliùs probare possum cùm eundem [b] Ornithologum, tùm item [c] Petrum Bellonium, quorum ille sese astipulari ait, qui Vrogallum Otidi congenerem faciũt: hic verò apertissimis verbis Tetraonis siue Vrogalli aliud genus nuncupat, vterq; Plinium secutus, sed quantum ego iudico, perperam intellectum. Commodè, inquit Bellonius hoc loco post Struthiocamelum de Otide agemus, quam [d] Plinius alterum Tetraonem vocauit, & quemadmodum eiusdem authoritate nixi Enthrotaonem Tetraonem vocauimus, cùm duas species faciat, ita hîc agere oportet de secunda Tetraonis specie, quam esse arbitramur Otidem. Nam eùm scribat alteram Tetraonis speciem Vulturum colorem referre, & prima specie corpulentiorem esse, nullumq; aliud auium genus, si vnum excipias Struthionem, maius existere; cumq; nulli alij aui hæ notæ conuenire magis videntur, quàm Otidi: quare facilè mihi persuadeo ipsum Otidem intelligere, siquidem præcitato loco ait: *Alterum eorum genus Vulturum magnitudinem excedit, quorum & colorem reddit*: nam exposuerat colorem Vulturum, & pòst subiungit: *nec vlla est auis excepto Struthiocamelo maius corpore implens pondus, in tantum aucta, vt in terra quoq; immobilis prehendatur*. Et quoniam non capiuntur in campestribus Italiæ, iccirco subiungit: *gignunt eas alpes & Septentrionalis regio*. Et ne ijs similes videamur; qui, vt nihil ignorare videantur, etiam peruersè de rebus iudicant, demonstrare volumus hæc non ab re ab illo conscripta: nam subinde ibidem addit: *Proxima eis sunt, quas Hispania aues Tardas appellat, Græcia Otidas, damnatas in cibis; emissa enim ossibus medulla, odoris tædium extemplò sequitur*: Intelligit de Oto, id est, Asione; nam inuenimus & Otum Asionem significare. Hæc omnia ille, Plinium, sicuti dixi, malè intellectum secutus; tametsi Plinius proximas Tetraoni Otides faciat, non video tamen, quomodo inde colligat Bellonius, alterum eius genus esse, quare ego arbitror Plinium de magnitudine & pondere loqui, vt videlicet Otides proximè accedant ad magnitudinem atq; pondus alterius Tetraonis, quo ille nullam auem excepto Struthiocamelo maius corpore implere pondus dixit: Otidem autem corpulentam esse, carnosam, ponderosam experientiâ didici, vti postmodum in descriptione patebit, preterea à tarditate motus nomen obtinere iam antè probauimus. Quod si verò quispiam pertinaciùs pot ùs, quam iustè mecum contendat Plinium ex mente Bellonij intelligendum, adhuc errabit Bellonius, eritq; Otis tertium, non alterum, vt ille ait, Tetraonis genus. Verùm nunquam mihi aliquis persuaserit Plinium auem tridactylon cum tetradactylis congenerem fecisse: docti iudicent, indocti non intelligunt. Adhæc si eiusdem generis esse credidit Plinius, cur hac voce (*proximæ*) vsus est, cur non potiùs tertium eorum genus dixit, quemadmodum paulò antè alterum eorum genus dixerat? Possent tamen ita congeneres simul hæ volucres dici, quia omnes pulueratrices sunt & frugiuoræ: aliàs profectò nequaquam. Separata itaq; hoc modo aue tridactilo à tetradactylis, antequam ad alias tetradactylos nos accingamus, duas alias aues tridactylos Otidis historiæ, Bellonium imitati subnectemus.

[a] To. 1. c. de Oto. lib. 8.
[b] Cap. de Vrogallo.
[c] Lib. 5. c. 3
[d] L. 10. c. 22

Plinius explicatus.

Otis est ponderosa auis.

D E S C R I P T I O.



ELEGANTISSIMAM hànc auem primùm ab Illustrissimo piæ memoriæ Card. Palæoto, cui eo tempore de illa historiam dedicaui, dono datam, deinde rursus visam apud germanum illustris ac excellentissimi D. Aeneæ Vizanij publici in hoc almo gymnasio professoris, & viri ob multiiugam eruditionem longè celeberrimi, & mei amantissimi, non descripsi, quòd ab Ornithologo & Bellonio exactè descriptam reperirem. Ego, inquit Ornithologus, duos ex eis ponderare volui: quorum alter libras nouem, duodecim vnciarum appendebat, alter libras tredecim cum dimidia. Eosdem cùm diligentiùs inspicerem, cõscriptionem feci huiusmodi. Trappi color parte prona (id est, dorso & alis, collo excepto, quod cinereum est) talis est, qualis Grygalli, vel Perdicis rusticæ, id est, Beccassę, præsertim minoris, vel etiam Ardeæ Stellaris, sed magis ruffus, nigris maculis

Aeneas Vizanius.

Pondus.

Color.

Otis Ornitholigi cum farre Cluſiuo Dalechampij.



Otis mea cum cicere arietino.



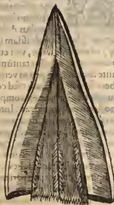
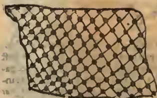
Roſtrum. vndantibus ferè eleganter diſtinctus. Roſtrum Gallinæ: Caput, & collum cinereum: ſed
Caput. ſupina colli pars ad album vergit: pectus quoq; & venter, & crura quatenus plumis veſtiun
Pectus. tur, ad media uſq; femora, alba ſunt. Cauda digitos quindecim longa, hoc eſt, palmos fe-
Venter. rè quatuor: pennis pulchris, ruffis, cùm tænijs quibuſdam & maculis nigris ſuperiore inte-
Cauda. rioreq; parte albis, ut etiam in extremitate, ornata. Collum dodrantale: reliquum corpus
Collum. à collo ad uropygium, circiter quinq; palmos longum; cauda tres palmos. Alarum pennæ
Alæ. maiores candidæ, circa finem nigræ. Crura fuſca paulò breuiora duobus dodrantibus. Di-
Crura. giti pedum & ungues, ut in Gallina: ſed digiti terni tantùm antrorſum tendunt, nullus re-
trò. Vola vel pars interior retrò denſa toroſaq; eſt. Hucuſq; Ornithologus. Sed qui auem
Bellonius ſibi non cōſtat. collo depingit nimis longo, quare miſſam mihi Tridento & hîc uiſam exactiùs delineaui,
cùm prius iconem ab eo mutuatus eſſem, quare, & utramq; depictam exhibeo: prior Orni-
thologi eſt, altera mea. Bellonius verò hanc auem ita deſcribebat. Otides terreſtrium auiū
Magnitudo. maximæ ſunt exceptis Struthiocamelis. (Sed hîc Bellonius ſibijpſi contradicit, ut potè
qui paulò pòſt ex Plinio probare nititur, Otidem alterum Tetraonis genus eſſe, quòd [a] Pli-
[a] L.10.c.22. de auib. nius Vulturum magnitudinē excedere ait, ipſe verò Vulturē Aquila ſeſquialtera propor-
tione maiorē. Atqui Aquila Otide, niſi maior, ſaltē par dici poteſt. Adhęc ego primum Te
traonis genus, quòd Plinius altero minus eſſe innuit, aliquādo mihi ab illuſtriſſimo Cardin.
Palæoto Tridento miſſum ponderaui, inueniq; uiginti duas libras appendere, cùm Otis tan
tū tredecim pendeat, ſicuti ex Ornithologo diximus: quot nunc alterum illud genus appen
deat? quare vel ſola magnitudo Bellonium erraſſe indicat, Otidemq; cum altero Tetraone
cōfudiſſe.) Tetraci (Cāne petiere hoc eſt, Anati terreſtri) adeo ſimiles, ut pręter magnitudi
nem nulla obſeruetur differentia. Otis multò craſſior eſt et ualidior Grue, & corpulentię Cy
Caput. gni comparari poteſt. Caput, ſi id ſolum inſpicias, diceres eſſe Vulturis, tam eſt craſſum, atq;
Roſtrum. inconcinnum. Roſtrum habet robuſtum ualdè, Gallinacei haud diſſimile. Caput & collum
Collum. coloris ſunt cinerei ad uentriculum uſq; procedentis. Alæ inferius candicant, qua ſola no-
Alæ. ta à Tetrace (Canne petiere) differt, ſi magnitudinem excipias. Tibię quia longæ ſunt,
Tibiæ. collum quoq; longum fuiſſe oportuit. Totum dorſum caſtaneis ac ſubnigris maculis reſper
Dorſum. ſum eſt: cætera candida, exceptis pennis alarum longioribus, quarum extremitates nigræ
Meatus auditorij. ſunt. Meatus auditorij in hac aue, quàm in vlla alia terreſtrium auium euidentiores,
adeoq; patuli, ut extremitatem digiti imponas. Si introſpicias, duo apparent anfractus, unus
roſtrum uerſus, alter rectà ad cerebrum uergens. Latent ſub plumis, quas niſi auleras, mea-
tus non uidebis. Pennarum Otidis radices rubræ ſunt, quemadmodum & in Canne petie-
Femora. re. Femora albicant, Tibię craſſæ pollicem, medium pedem longæ, ſquamoſæ ſeu cor-
Tibiæ. ticoſæ. Crura pennis nuda. Pedes admodum craſſi, ſub quibus callus conſpicitur magnus
Pedes. inſtar muſculi: ungues breues: digiti pedis utriuſq; contra reliquarum auium morem terni
Vngues. tantùm. Cauda inferius, quà podicem ſpectat, alba, ſuperius caſtanei coloris nigris maculis
Cauda. reſperſi. Pectus craſſum eſt, ac rotundum: lingua ſerrata, utrimq; acuta, & in extremo dura.
Pectus. Hactenus Bellonius. Ex ueteribus, qui Otidem deſcripſere, neminem, quod memini, habe-
Lib. 9. mus. Athenæus quidem Otidi colorem Coturnicis tribuit tanquam ex Ariſtotele: ex quo
hæc etiam citat. *Otis auis fidipes eſt, tribus inſiſtens digitis, magnitudine Gallinacei maioris, capite*
[b] 9. hiſt. c. 39 *oblongo, oculis amplis, roſtro acuto, lingua oſſea, gracili collo*. Nos horum in ijs, quæ extant, [b] Ari-
Alberti errores. ſtotelis nihil legimus, ſed de internis partibus quædam, item Otidis magnitudine Scythi-
cam quandam auem eſſe: quod pariter Plinius ex eo repetijt. Quę poſteriora Alberto for-

taſſis occaſionem præbuerint, ut ex Otide auem rapacem fabricare conatus ſit, hoc modo
ſcribens: *Biſtarda auis eſt bis vel ter ſaltum dans, priuſquam de humo eleuetur, unde & ei nomen fa-
ctum. Magnitudine & ſpecie Aquilam refert: roſtro eſt curuo, vnguibus adultis, alis & cauda alba,
reliquo corpore varia. Carnibus veſcitur vt Aquila: volucres tamen non prædatur, ſed cadauera fortè
inuenta comedit; vel animal innocens, aut agnum vel lepuſculum occidit: quod quidem ſola facere non
audet, ſed à pluribus ſui generis auibus adiuta. Herbis etiam in fame veſcitur: ciceris, piſi & legumi-
num herbis præcipuè delectatur: quod rarum eſt in auibus carniuoris. Nidificat non in ſublimi propter
tarditatem: ſed in terra parit, cùm matura ſeges eſt*. Hæc ille, quorum quidem quæ de herbis,
quibus ueſcitur, & de nidificatione dixit, Otidi noſtræ congruunt, cætera ſpongia digna,
Niphi nugæ. exibilationeq; ſcholaſtica. Quæ tamen illuſtris ille Ariſtotelis commentator Sueſſanus
authoritate ſua confirmare nititur, cùm ſe dubitare dicat, an auis illa Scythica, cuius [c] Ari-
[c] 9. hiſt. c. 33 ſtoteles, uti dixi, meminit, quæ oua in leporina aut uulpina pelle deponit, Otidis genus ſit,
ſed ab Otide nobis nota diuerſum.

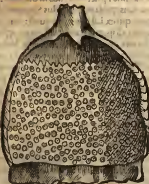
ANA-

A Otidis quædam partes internæ.



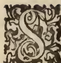







ANATOMICA.

Iulius Cæſar Aurãti⁹. Vẽtriculus. Gula. [a] Hiſt.c.2. Inteſtina.



SECVIT olim mihi hanc auem clariſſimus Iulius Cæſar Aurantius, quo in ſecandis corporibus nemo vnquam peritior, nemo in explicandis diſertior extitit. At quas diligentiſſimus ille vir diuerſas ab alijs auibus partes in hac alite obſeruauit, præter paucas, eaſq; nudas, quas iã exhibuimus, icones in vaſtiſſimo litterarum pelago reperire non potui. Secuit eandem auem ex veteribus Ariſtoteles, ex neotericis Ornithologus, qui, ventriculus, inquit, maguus & herbis quibuſdam (auricula muris, genere quodam viciæ ſylueſtris, & dauci vel apij) refertiſſimus erat, vnà cum duobus calculis albis. Aliàs etiam in ventriculo capti in maximè niue, lapillos tantùm quoſdam & cortices arborum inuenimus. In extrema gula ante ſtomachum, ſeu os ventriculi pars eſt capacior ([a] Ariſtoteles totam gulam amplam habere ſcripſit, & latam: ſed contrà indicant icones gulæ ab Aurantio ſectæ) & ex multis rotundis ferè carunculis compacta & intricata quodammodo. (Háſce carunculas etiam in noſtris iconibus videas) Inteſtinis diductis & extenſis; id quod à fundo ventriculi ad aluum rectà procedit, dodrantum eſt ſeptem cum dimidio: appendices verò duæ ab aluo retrocedunt, (atq; hoc eſt, quod ſcripſit Ariſtoteles: *Appendices etiam habet non ſuprà, ſed infrà, quà deſinit inteſtinum*) quarum altera tenuior eſt, circiter tres dodrantes longa, altera amplior longa dodrantes duos cum dimidio; Tres iſti meatus iuxta aluum in unam capacitatem conueniunt. Habes in adiectis, quæ nobis ſuperſunt, iconibus, primùm roſtri dentati ſupinam & pronam partem, ſecuudùm linguam ſerratam pariter pronè & ſupinè depictam: tertiò oculum: quartò gulam duabus iconibus expreſſam, quarum prima partem oſtendit, quà ſe in uaſtam illam capacitatem inſinuat: item rotundas, quas dixit Ornithologus carunculas: ſecunda tunicam exteriorem. Habes poſtremò iecur Otidis, cui lien oliuæ magnitudine inſertus cernitur.

Roſtrum. Lingua ſerrata. Oculus. Gula. Caruncula.

LOCVS.

[a] L.5.de Anib.c.3. [b] L.3.Geog. [c] L.10.c.22. [d] In Phocicis. Cephiſſi fluuij plures. Angliã Orides habere



OTIS, inquit [a] Bellonius, naturaliter in campis degit ſpatioſis more Struthionum. Arboribus nunquam inſidet, aquas non frequentat, niſi eas quæ poſt pluuias in camporum foueis relinquuntur, ſitis ſedendæ cauſa, quare & paludes amat. Hiſpania, inquit [b] Strabo, Otides producit, & [c] Plinius tanquam eidem regioni peculiares credens: *Hiſpania*, inquit, *Tardas appellas, quas Græcia Otidas*. [d] Pauſanias circa Cephiſſum potiſſimùm naſci prodidit. At cùm Strabone teſte plures ſint huius nominis fluuij: alius ſcilicet in Bœotia, qui oritur ex Lilæa, Phocidis urbe: alius in Attica apud Trimenios, ortus, qui circa Athenas in mare emittitur; alius in Salamine: prætereà alius in Sicyone: alius in Scyro: poſtremò Apolloniæ Epidamno uicinæ fons quidam Cephiſſus Straboni dicitur; itaq; ego de illo fluuio Pauſaniam loqui arbitror, qui ex Lilæa ortum ducit: nam de Phocicis ibi agit. Copiam Otidum in Anglia eſſe audio ab ijs, qui hanc inſulam peragrârunt; quibus quo magis credam, facit Hectoris Boethij uiri grauiſſimi diſertiſſimiq; hiſtorici authoritas, apud quem iſtæc lego: *In Merchia Scothia regione naſcũtur aues Guſtardes vernaculo ſermone dictæ colore pluma ac carne Perdicibus non diſſimiles, ſed quæ Olores corporis mole exuperant*. Non minor quoq; in Belgio, maximè in Hollandia Otidum prouentus; ad quos populos ſub autumnum gregatim aduolat, & in agris procul ab urbibus diſſitis uerſatur. Agros, quos obſident, ab ouium grege occupatos, eminus iudicares, tanta eſt earum magnitudo. Italia noſtra has aues, niſi fortè uentorum turbine aduectas, non habet. [e] Ariſtoteles quemadmodum ſuprà monui Otum ſcribit auolare cum Coturnicibus, eundemq; locum a [f] Plinio eſſe repetitum, ſed in huius codicibus & Otus & Otis legi. Ornithologus non Otum Noctuæ ſimilem, quamuis tum Plinius, tum Ariſtoteles ita interpretentur eodem mox in loco, ſed Otidem cum Coturnicibus auolare exiſtimat, ſed corporis grauitate impeditam perſeuerare non poſſe, & in locis proximis remanere, ut de Glottide etiam legimus. Ego contrà hoc certò noui, quod ut paulò antè ſcripſi, ſub autumnum ad Hollandos (fortè ex Anglia uel Hiſpania) migrent, populos nimirum Septentrionales & frigidiſſimam inſulam incolentes, tantum abeſt, ut cum Coturnicibus auolare credam: illas enim ab eo tẽpore noſtras oras deſeruiſſe conſtat. Adhęc

[e] 8.hiſt.c.10 [f] L.10.c.23. Otis an migret.

aiunt

aiunt Batavi in media ferè hyeme etiam ibi quandoq; sclopetis peti. Sed hæc Ornithologus ceu sui oblitus scripsit: siquidem ipsemet alibi ita scribit. Est Otus, qui cum Coturnicibus auolat, idem Scops Aristoteli non satis cognitus, vt fatetur, cùm præteruolando tantùm per biduum appareat: pinguis & esculentus alioqui. Hic apud Plinium non rectè Otis vocatur: & apud Aristotelem Otus legitur: & in quibusdam Plinij codicibus quamquam Glottis & Otis & Cenchramus legatur, paulò pòst tamen, Otus Bubone minor est, legitur, quod probo, quoad nomen: de re ipsa verò iudicium meum adhuc cohibeo: neq; enim vlla nocturna auis auolare videtur: quod si quæ auis Otus dicta, cum Coturnicibus auolat, illius fortè descriptio apud authores non extat. Nam Otis magna, si ea est, vt docti credunt, quam vulgò Trappum vocant, non auolat, nisi fallor, ex nostris regionibus (etsi Helvetiæ rara est) & hyeme etiam apud nos capitur interdum. Huc vsq; ille. Ornithologi error & cõtradictio

VOLATVS.



TIS volatu admodum breui vtitur, nimirum propter corporis sui pondus: vnde fit, vt quandoq; manu capiatur, si quis celerius instet, antequam se ad volandum componere queat, vt [a] Xenophon memoriæ prodidit, & est à Plutarcho comprobatum. Huc spectat Alberti etymum; *Bistarda*, inquit, *auis est, bis vel ter saltum dans, priusquam de terra eleuetur; vnde & nomen ei factum, nempe quasi bis tardans saltum.* [a] *Lib. 1. Ex ped. Cyri.*

MORES. PROPRIETAS.



TIDES timidas esse & pusillanimes aiunt, adeo vt vel leuiter vulneratæ ocyus moriantur. Hector Boethus humanum aspectum plurimùm abhorrere scribit: nuda humo oua parere, quæ si ab homine contrectata, aut eius anhelitu & afflatu vel leuiter imbuta senserit (quod facilè naturæ beneficio agnoscere) extemplò veluti in idonea ad pullos procreandos relinquere, alioq; ad oua parienda se conferre. [a] Athenæus cibum ruminare prodidit, atq; id Eustathius repetit, quod nunquid uerum sit, etiamnum subdubito. Non me latet enim, quæ ruminant, animalia, teste [b] Philosopho reticulum, omasum, abomasum & ventrem maiorem habere. Nos gulam prope ventriculum multò capaciorem obseruauimus, an verò ruminet, nequaquam. Esse & piscem nouimus, quem ruminalem dicunt, quia ruminare creditur. [a] *Lib. 9.* An Otis ruminet. [b] *2. Hist. ca. ult.* Ruminalis piscis.

NIDVS. INCVBATVS.



LBERTVS, qui, sicuti scripsimus, Otidem cum aue rapace confundit, nidificare dixit, non in sublimi propter tarditatem, sed in terra parere, cùm matura seges est: quòd sanè Otidi competit, quemadmodum etiam paulò antè ex Hectore Boethio diximus: atq; quamuis id de hac aue priuatim non dixerit Aristoteles, nihilhominus eius doctrinæ minimè repugnat. [a] Is enim de Perdice loquens tradit, cui volandi facultas deest, huic nidum non prodesse. Cæterùm [b] idem alibi Otidem ut reliquas aues magnas tricenis diebus incubatum absoluere prodidit. [a] *9. Hist. c. 8* [b] *6. Hist. c. 6*

VICTVS.



ARDA auis granis uiuit, frugumq; maximè, si ad manũ sunt, herbis alioqui famelicum explens uentrem, nec ullam pestem magis, inquit, [a] Gyb. Longolius, oderc olitores, nam uentrem rapis fulcit, & non mediocri præda contentus esse solet. [b] Aelianus unam ex Aquilarum genere, quæ Iouis appellatur, carnes non attingere prodidit, sed ad uictum ei herbam satis esse: cùm contrà Aquila Iouis, quam Chrysaeton siue Aquilam regalem esse suo loco indicaui, carnibus ijsq; uiuis tantùm pascatur. Quapropter aliquando dubitaui, [a] *In Dial. de Auib.* [b] *L. 9. de Animal. c. 10.* Aquila Iouis quæ.

taui, nunquid Aelianus, cui aliàs fabulosa falsáq; sæpe veris immiscere solenne est, Otidem Aquilæ nomine dignetur, nimirum propter magnitudinem; viri docti iudicent. Albertum scribere Bistardam carnibus vesci more Aquilæ, suprà, si benè memini, scriptum est, eumq; hanc auem cum rapace, & fortassis Vulture confundere.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

[a] *6. de Animal. c. 24.* Vulpis astu in capiẽdis Tardis. [b] *L. 5. c. 24.* Otis cur canem metuat. Attagẽ ceruum amat, Perdix damam. Otis amat equum. [c] *Lib. 9.* [d] *2. de Ani. c. 28.* [e] *L. de soler. animal.* Hogemon dux cetorũ.



QVEMADMODVM vulpeculę cum paucis admodum auibus amicitia intercedit, ita pariter eius cum Otide cõmunis dissentio est: at summo astu in huius venatione vtitur, si [a] Aeliano credimus, ita tradenti: *Vulpes sic Otidas venatur, vt & sese auertens, & in terram abyciens, tanquam anis collum, sic caudam extendat: ea autem hac insidiarum instructione seducta, ad illam, tanquam ad suam gregalem accedunt: illa verò se vertens nullo negotio capit.* Idem [b] Aelianus, quomodo Otides sibi à canibus metuant, in hæc verba scriptum reliquit: *Canem nulla non auis parui facit: vnam Otidem excipio, quæ propter corporis sui grauitatem & tarditatem, canem perhorrescit. Eam enim ponderosa corporis mole constructam ala non facilè alleuant; idcircoq; demisso atq; humili volatu vtitur, quia pondere deprimitur. Ex eo fit, vt nonnunquam à canibus capiatur; itaq; conscientia suæ humilitatis perculsa, simul ac canes latrantes audiuerit, in dumeta aut paludes excursione se impellit, quibus & protegatur, & ab instanti periculo seruetur.* Otidem verò à cane sibi metuere, etiam Philes testatur. Contrà vero equum amat: nam hoc modo Gillius habet ex Oppiano: *Attagen ceruum amat, Perdix damam, Otis equum.* Et rursus: *Otides circum pedes equorum concursant:* idem testatur [c] Athenæus, necnon [d] Aelianus inquiens: *Equum vbi aspexerit, statim gaudio ad ipsum aduolat.* Meminit præterea eiusdem amicitiæ doctissimus [e] Plutarchus, qui, vbi ostendisset, cur hegemon, hoc est, dux siue ductor cetorum, semper magno alicui ceto adsit, prænatansq; eius cursum dirigat; *dignum verò est*, inquit, *his societatibus & consensus eas amicitias componere, quas Aristoteles narrat, vulpium & serpentium, quia communem inimicum habeant Aquilam? aut Otidibus cum equis, quibus appropinquare & fimum deijcere gaudent?*

CAPIENDI RATIO.

[a] *L. 3. de Ancup.* [b] *L. 1. Expedit. Cyri.* Capiendi tempus.



IAM diximus Otides Equorum præsentia delectari: qui sanè amor ipsis vitæ pernitiem adfert, quando ita eorum opera in retia illiciantur, quemadmodum scripsit [a] Oppianus his verbis: *Qui Perdicum in ceruos, idem in equos Otidum amor est. quamobrem huiusmodi industria falluntur. Retia aliquis prope fluuium aut stagnum idoneo loco erigit, angustoq; per medium transitu relicto, quo eques vnus transire possit, equum auibus ostendit: sequuntur illæ statim pennis omnibus expansis, donec equus ex loco illo angusto recedat, ipsæ verò inclusæ omnes irretiantur.* Capiuntur præterea manibus, antequam se ad volandum componere queant, teste [b] Xenophonte, qui sic scribit: Otides, si quis celeriter instet, capere potest; breui enim volatu vtuntur, sicut Perdices, & mox fatigantur. Quam Xenophontis sententiam Plutarchus astruit, qui multas huius generis aues in Alexandriam ex adiacente Lybia volare tradit. Intelligit autem meo iudicio Xenophon, si corpus maioribus, vt quandoq; fit, pluuijs madescat, vt scilicet præter natiuam tarditatem pluuiâ quoq; iam degrauante madidæ insequentes haud longis spatijs effugiant, donec breui defatigatione lassatæ, dum nec prouolare, nec procurrere iam vlterius possunt, vltrò se capiendas præbeant. Tempus verò capiendi Otides est magis opportunum, cùm ventus cessauit. Capiunt easdem Falcones & Accipitres.

HIEROGLYPHICA.

A sperato auxilio damnum. Passeris & Noctuę hieroglyphicũ.



AEGYPTIORVM sapientes hominem viribus imbecillem significaturi, qui fortiorem insequentem fugiat, Otidem auem & equum pingebant teste Oro Apolline. *Volat enim*, inquit, *illa visa equo.* Sed Otis equum subinde visum sequitur, tantum abest, vt auolet: quare huiusmodi hieroglyphicum significare mihi videtur hominem, qui ad patronum suum fugiens, damnum potius quam auxilium inde reportet. Ad quem sensum etiam Passerem & Noctuam pingebant.

gebant. Ille enim ad hanc tanquam ad nutricem confugiens, peiùs ab ea tractatur, quàm erat ab illo tractandus, quem fugit, quemadmodum in Noctuæ historia luculenter scriptum est. [a] Pierius Valerianus idem hieroglyphicum repetit sub lemmate IMBECILLVS FORTIORI ASSVRGENS, & contrario etiam quàm Orus, modo interpretatur; inquiens: Aegyptij sacerdotes hanc (Otidem nempe) quoq; hieroglyphicis annumerarunt. Quippe si hominem imbecillum, qui ferociori potentioriq; assurgeret, ac in rebus gerendis, sententijsq; dicendis primas illi partes cederet, significare vellent, aut ita faciendum admonere, Otidem auem & equum adpingebant: illa siquidem simul ac equum aliquem in conspectu habuerit, nihil quicquam cunctata, illum quadã veluti venerationis ostentatione excipit, circumq; volitando & subsequendo deducendoq; officium facere quodammodo videtur. Hæc ille, & quidem optimè; sed in hoc hallucinatus, quòd in pictura sui hieroglyphici Otum nobis pro Otide obtrudat.

[a] L. 5. Hierogl.

VSVS IN CIBO.

GALENVS, cui subscripsit Simeon Sethi, Otidum carnem mediam esse ait inter Gruum carnem & Anserum; nimirum minus duram, quàm sit Gruina, duriorem verò Anserina, esseq; excrementitiam, ac proinde ijs vitandam, qui salubri, id est, tenui victus ratione vti volunt. Atqui Xenophon citante Athenæo, Otidum carnes suaues esse scribit, & Demetrius Constantinopolitanus Accipitribus escas præscribens (quibus nisi lautas epulas concedit) Mergorum & Otidis carnes ad saturitatem vsq; præbendas consulit, quia scilicet suauissimas. Quis modò hinc non videat [b] Plinium Otidas scribentem in cibis damnatas, quòd emissa ossibus medulla, odoris tœdium extemplò sequatur, Otidem cum Oto, cuius carnem esui ineptam [c] Aristoteles damnat, confudisse ex malè intellecto philosopho? [d] Bellonius etiam Otidem auem esse ait delicatam & in conuiuijs cæteris auibus præferri. [e] Iulius pariter Alexandrinus appositam potentiorum mensis lautioribus. Otidis carnem sæpe sese degustasse memorat, gustu, vt in aue magna, non pessimo, sed nigram & duriorem, ita vt concoctu peruicax existimari facilè possit, & excrementis redundans, & melancolico humore procreando apta: valenter tamen alere, si rectam atq; exquisitam in ventriculo concoctionem adepta fuerit. Quod vt melius fiat, non statim, vt aut capta, aut iugulata fuerit, culinæ mandandam esse, sed vt præduræ carnis auibus quęrendam rationem, qua durities dometur. Id temporis in primis moram efficere, ne nisi veluti marcescentes dierum plusculorum spacio, hyeme, æstate nunquam, pridianas minus in mensas venire sinant.

[a] L. 3. de facult. aliment. cap. 20.
Otidis caro quibus vitanda.
[b] L. 10. c. 20 Plinij error
[c] 9. hist. c. 28
[d] L. 5. de Auib. cap. 3.
[e] L. 13. de salub. c. 5.

VSVS IN MEDICINA.

QVI morbo caduco olim laborabant, Otide aue abstinere iubebantur; teste Medicorum principe [a] Hippocrate. Plinius de adipe Otidis ita scriptum reliquit: *Phryges & Lycaones mammis puerperio vexatis, inuenere Otidum adipem vtilem esse.* Auicenna fimi vsum prædicat contra impetiginem.

[a] L. de morb. sac.
Adipis vsus
Fimi.

VSVS IN EXTERNIS.

PENNAS Otidum audio à piscatoribus requiri, vt repræsentatas ex eis muscas pro inescandis piscibus, hamis suis annectant. Eædem vsum scribendi præbent, ut Anserinæ. Alharbari, id est, auis tardæ siue Otidis oua teste [a] Auicenna, sunt tinctura bona capillorum, ut fertur: quod quidem, inquit, experimento apparere aiunt, & laneo eis inserto, & donec nigrescat, relicto. Kiranides Ciconiæ oua, referente Ornithologo, cum vino soluta capillos denigrare scribit, & nos alibi oua Corui canos nigredine occultare [b] diximus; nec de aliarum auium ouis tale quid proditum inuenimus.

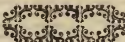
Pennarũ vsus.
Oua.
[a] L. 2. cap. de Ouis.
[b] In hist. de Coruo.

DE ANATE CAMPESTRI, Canne Petiere Gallorum, seu Tetrace Bellonij Cap. XIII.



ELLONIVS Otidis historiæ propter consimilem digitorum numerum, auem, quam Galli Canne petiere dicunt, necnon Oedicnemum subiungit: quod & nos illum secuti fecimus, quamuis interim an puluératrices sint, nec ne, ignoremus. Cùm verò auis Cāne petiere vocata mihi nunquam visa sit, nisi fortè ea sit, cuius subinde iconem dabo, nam saltem Tetrax Athenæi non est, vt vel mediocriter versatus in rerum naturæ diuersitatibus facilè colligat, si Athenæum cum [b] Bellonio conferat: itaq; Bellonium audite. La Canne petiere, inquit, id est, Anas terrestris, nobis auis videtur Galliæ peculiaris; vbi vel quilibet rusticus nomine tenus eam nouit; sed pro locorum diuersitate nomen etiam immutat: Sunt quibus Oliua dicitur: & quantum ego iudicare possum, Italia rariùs eam vidit. Nam cùm aliquando Ferrariæ eam Legatis Venetorum & Summi Pontificis monstrarem, nemo omnium agnoscebat; & quia nonnihil Phasianū referat, nonnulli Phasianum esse audacter etiam contendebant: sed longè aliter se res habet: atq; quantumuis multum elaborauerimus, nullam tamen ab antiquis petitam nomenclaturam accommodare potuimus; suspicamur tamen Tetracem esse: siquidem *Tetrax* (inquit [c] Alexander Myndius) *auis est magnitudine Spermologi, colore figlino, sordidis quibusdam maculis, lineisq; magnis variegato. Frugibus vescitur, & quando peperit, quadruplicem emittit vocem.* Pro Spermologo intelligas Cornicem crassam, quam Galli dicunt vn Freux. Vocatur autem Anas terrestris, non quia auis aquatica sit, sed quòd Anatum Aquaticarum more terræ insideat: quin nullam habet cum auibus aquaticis similitudinem; est enim campestris, Phasiani corpulentia, capite, si crassitiem demas, Coturnicem; rostro pullum Gallinaceum referens: Auis nomine tenus magis quàm formâ nota est: habemus enim vernaculum nobis prouerbium in suspitiosos, dum eos Anatem terrestrem agere dicimus (faire de la Canne petiere) Capitur in campestribus more Perdicum laqueis aut retibus, & à la forme, necnon & Accipitribus: sed summo astu sese nouit defendere, propter humum volatum ducentos aut trecentos passus protrahens, at impetuosum cursum exercens, & cùm in terram dilapsa fuerit, tam velociter currens, vt ne homo quidem valeat insequi. Tres duntaxat in pedibus digiti sunt vt in Otide & Pluuiali. Radices omnium plumarum rubræ, ac quasi sanguineæ, ita cuti annexæ, ut in Otide; unde & Otidis speciem esse arbitramur: utraq; enim ad instar Cycni, maximè uerò Tetrax sub uentre candicat; dorsum uerò tribus aut quatuor coloribus, nimirum flauo tendente ad rubrum, subcinereo, & rubro intermixto uariegatur. Quatuor pennæ alarum in superiori parte in extremitatibus suis nigrescunt: sub rostro ad pectus usq; candicat; pectus alba torquis iuxta ingluuiem, ut in Merulis Sabaudiēsibus, circundat (sed hæc torquis in adiecta icone non conspicitur.) Color capitis & colli superni, sicuti in dorso & alis supernis. Rostrum nigrum, minus quàm in Attagene Ionico. Tibiæ ad cineritium uergunt. Qui exactam auis descriptionem desiderat, is imaginetur sibi Coturnicem Phasiani magnitudine, at ualdè maculatam: nam talis omnino Anas campestris est. Omnia intus cum graniuoris auibus communia. Numeratur inter aues delicatas, nec Phasiano deterior iudicatur. Vescitur granis absq; discrimine omnibus, necnon formicis, scarabeis, & muscis, item frumento, cùm etiamnum herba est. Et quamuis color colli & capitis semper idem non sit, & in hoc maris à fœmina differentia consistat, dorsum tamen & alas nunquam colorem immutant. Hactenus Bellonius.

[a] L. 3. de Animalib. c. 4.
[b] Lib. 9.
Descriptio.
Oliua.
De Canne petiere aliorū iudiciū.
Tetrax.
[c] L. 9. apud Athen.
Spermologus.
Freux.
Anas terrestris & cur sic dictus.
Descriptio.
Caput.
Rostrum.
Prouerbiū.
Capiēdi ratio.
Pedes.
Venter.
Dorsum.
Alæ.
Pectus.
Caput.
Collum.
Rostrum.
Tibiæ.
Omnis bonitas.
Victus.
Maris à fœmina discrimen.



Stella auis Romæ dicta, cum ranunculo aquatico & gammaro.



DE STELLA AVE DICTA, Cap. XIIII.



POSTREMO depictam auem tribus etiam digitis incedentem piſcatores Romani,neſcio qua de cauſa Stellam nnncupant. Arbitrabar cùm Bellonianо Canne petiere eandem eſſe, ſed ex collata utriuſq; diſcriptione diuerſam eſſe iudicaui. Toto corpore,ſi uentrẽ,& caudam & alias maiores, (Color.) excipias ex albo,luteo et nigro ita variegata eſt,ut qui color ſuperet,difficile ſit iudicare. Venter autẽ atq; coxæ candicant,ita pariter & cauda, maculis nigris plurimis, quarum binæ tranſuerſales inſigni ſunt magnitudine, conſperſa. Alæ item qua uentrem tangunt, albæ ſunt, remiges verò nigræ extra intus cinereæ. (Pedes Roſtrum.) Pedes ſublutei,digiti tres,craſſiuſculi,ungues nigri, breuiſſimi: Roſtrum longiuſculum, in extremitate parum recuruum,nigricans: ſub roſtro albicat.

DE OEDICNEMO BELLONII. Cap. XV.



(* Lib. 5. de Auib. c. 5. Charadri Ornithologi.) AVEM, quam * Bellonius Oedicnemum interpretatur, cùm ex intuitu appoſitæ iconis, tùm ex collata deſcriptione hactenus ab ea, quam perperam Ornithologus Charadrium appellat, nihil omnino differre animaduerti. Placuit autem utriuſq; dare iconem,ne quis nos temerè iudicaſſe putet:prior icon ex Bellonio excerpta eſt,altera ex Ornithologo, quæ magis placet,ille enim roſtrum nimis breue depingit, & caudam nimis craſſam Attamen de utraq; hic , tanquam de eadem aue agemus: & ne temerè Ornithologum reprehendiſſe videamur,quàm breuiſſimè quæ auis Ariſtoteli Charadrius appellatur, aperiemus, ſed prius Bellonium audite. Aues, inquit,quarum icones exhibuimus, omnes in poteſtate noſtra fuerunt, & manibus pertractauimus,ut diuerſa naturæ indigaremus myſteria, quis eſt,qui ignoret me plurimas Græciæ Arabięq; oras peragraſſe? (Danielis Barbari laus.) Beneficentiæ D.Danielis Barbari patritij Veneti, Patriarchæ Aquilienſis ita deuinctus ſum, ut ingenuè fateri cogar,multas me ab ipſo, cùm Venetorum nomine legatus eſſet, picturas accepiſſe. Ille etenim, ut eſt vir prudentiſſimus ac diligentiſſimus myſteriorum diuinorum, operum, inquam,naturæ perſcrutator,ne quid intactum relinquat, pictorem ſecum duxit,vt ſi quæ (Oedicnemus Otidi ſimilis.) pictu exiſtant digna, quàm ocyus depingat. Cùm primò verſarer in Anglia, auem obſeruaui Otidi,quoad pennas pedesq; perſimilem; quare etiam Otidis genus paruum eſſe credebam: at cùm poſtmodum in noſtris etiam regionibus eam reperiſſem, nonnullisq; monſtraſſem, à quibus & propriam nomenclaturam expectabam,reſpondebant, ſe quidem quàm ſæpiſſimè contrectaſſe, ac in conuiuijs adhibuiſſe, ſed nomen proprium ignorare. Tardè parit hæc auis: repertæ enim ſunt à nobis ſub finem menſis Octobris, etiamnum ad (Deſcriptio.) uolandum ineptæ. Magnitudo ad Elorium accedit. Peculiarem notam,qua uel ſola agno(Tibiæ.)ſci queat,obtinet,quæ talis eſt: Tibiæ infra genu ad modum craſſæ ſunt, nimirum propter (Pedes) os,quod ualdè craſſum eſt: ut itaq; notiorem redderem,eam appellaui Oedicnemum. Di(Roſtrum)gitos habet in pedibus ternos tantùm,ut Anas campeſtris,Pluuialis,& Otis. Roſtrum lon(Color.)giuſculum,in extremo nigrum, & flauum quà capiti iungitur, prohibet, cur non paruam (Tibiæ.) Otidem eſſe iudicem. Nã reuera alis intus albis,extra nigris Otidẽ refert,dorſo uerò Attagi nem; eſt enim coloris fumoſi maculis nigris per longitudinem ductis uariegati,qualis uidelicet in multis auibus campeſtribus conſpicitur. Propter tibiarum longitudinem, & maximè femora nuda penè adducebar, ut in aquaticis reponerem: at digitorum breuitas me ab ea opinione abſtraxit,coegitq; campeſtribus annumerare. Hæc itaq; Bellonius,quibus (Charadrij Ornithologi deſcriptio.) planè atq; exactè deſcriptio Ornithologi, quam ſuo Charadrio applicat, reſpondet: Charadrium,inquit conijcio eam eſſe auem,cuius imaginem appoſui:(Ponit autem eandem, (Triel. Griel Coruz.) quam nos.)Ea Germanicè,ni fallor, Triel vel Griel nominatur,Italis Coruz. Hanc aliquando aqud ciuẽ meũ,qui uno aut altero anno domi aluerat,confideraui. Videtur nonnihil ad Accipitris ſpeciem accedere,niſi quòd roſtrũ nec pedes uncos habet,ſed pennis vt Accipiter aut

Oedienus cum pleudocypera.

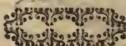


Charadrios Ornithologi, cùm ſagittaria minore.



ter aut Tinnunculus subruffus est, collo, capite, pectore, & uentre maculosis, iisdemq; partibus ex luteo subruffis, nisi quòd colli pars posterior magis ad fuscum tendit. In dorso & alis maculas quasdam ruffas habet, cæterò color fuscus his partibus. Cauda breuis & angusta. Magnitudo ei quæ Gallinæ paruæ aut Columbę. Crura oblonga duos palmos excedunt, colore tota subluteo: in quibus digiti terni breuibus interiore parte membranis iuncti. (Quare non rectè Bellonius campestribus annumerat, nam in hoc potissimùm aquaticæ à cæteris differunt, quòd membranam inter digitos obtineant.) Digito posteriore caret, ut Tarda & Struthio. Vngues breuissimi, mutili. Pupillam circulus flauus uel aureus ambit. Rostrum longiusculum anterius nigricat, posterius flauet, extrêmis partibus, inferiore scilicet, superioreq; leuiter decussatis, quod in pictura non satis apparet. Auis est stolida & stupida, unde homines etiam stolidos nostri uocant Triellappen. Domi inclusa subinde ambulat, aliquando in orbem ad multum tempus, circa columellam aut aliud quippiam: aliquando recto tramite, & si quid impedimento fuerit, transilit potiùs, quàm à uia recta declinet. Oculos etiamsi digitos admoueas, non claudit. Facilè mansuescit: nam etiamnum libera ruri parum sibi timet ab homine. Aquatica est & in pratis palustribus, uel circa paludes degit. Audiui aliquando in lacu nostro glacie astricto, manibus sese capi permisisse. Noctu etiam in domibus mures captat. In Germania inferiore abundare audio, noctu uagari, & uocem tanquam fistulæ edere. Videtur sanè & morbus arquatus siue icterus ei conuenire, cùm crura tota, rostrum & iris oculorum flauo luteoué colore in ea spectentur, & tota pars corporis supina ex ruffo colore pallescat. Hic igitur, ni fallor, Charadrius Aristotelis fuerit. Hactenus Ornithologus, deceptus, ut apparet, auis colore: nam cùm uideret nonnullos esse, qui pronunciarent ex Charadrij aspectu icterum sanari, auem hanc ex maiori sui parte luteam Charadrium esse coniecit, sed hi, ut ipsemet fatetur, Charadrium cum Ictero confundunt. Mihi longè alia auis Charadrios uidetur, quemadmodum quoq; longè alia, quàm quæ à [b] Bellonio describitur, Gallis Delphinatibus Harpens dicta, quam & [c] alibi palmipede esse dicit. Et quo minus auem ab Ornithologo descriptam Charadrium esse credam, facit quòd in palustribus degat: nam ubi ibi hiatus, quos subeat? Attamen si uerum est noctu mures uenari, possit fortè ea ratione Charadrios dici. Charadrios enim noctu apparet, diu aufugit teste Aristotele: quare unicuiq; suum relinquens iudicium, auem quam nos Charadrium putamus, in alium locum ablegamus. Nunc uerò hic aliam auem colore potissimùm à superiori Oedicnemo diuersam & depingere & describere operæpretium apparet. Quā itaq; statim dilineatā dabimus, si agnouisset Bellonius, rectiùs paruam Otidem, quàm suam Oedicnemum appellare potuisset: siquidem quantum ex nuda icone (auem enim uidere nunquam mihi contigit) conijcere licitum est, Oedicnemo multò corpulentior est, tridactylos item, sed absq; membranis inter digitos, & femora pennis uestita: quæ duæ posteriores notæ campestribus auibus annumerandam esse indicant, quemadmodum contrà Oedicnemum Bellonij aquaticis. Auis itaq; crassitie corporis Otidem refert, necnon pedum constitutione: cauda tamen huic, quàm Otidi longè breuior est, & rostrum contrà multò longius, si magnitudinis proportio habeatur. Color capitis, ceruicis, dorsi, caudæ, alarumq; ex flauo & castaneo elegantissimè dilutus, maculatusq;. Gula atq; pectus albicantia intercurrentibus, maximè in pectore, ubi maiores sunt, maculis ceu squamulis, deorsum descendentibus, subluteis. Venter totus, femora, cauda & alę intus candida: rostrum pedesq; rutuli: ungues breues, crassi, parum hamati, nigerrimi. Rostrum duorum & amplius digitorum inferius superiusq; ęquè longum, ut in Otide, rictu amplissimo, naribs ualdè patulis, ut in Ansere. Tibiæ si digitos pedum compares, longissimę, & digitos nulla membrana intercurrit.

Cauda. Magnitudo Crura. Pedes. Vngues. Rostrum. Mores. Triellappē quid Germanis. Vox. Charadrij aspectus icterū sanat. Charadrius Arist. [b] L. 2. c. 37. [c] L. 3. c. 27. Oedicnemo cōgeneris forma. Cauda. Rostrum. Color. Gula. Pectus. Venter. Femora. Rostrum. Pedes. Tibiæ.



Oedicnemo congener cum anagallide aquatica.



DE PERDICIBVS IN GENERE. Cap. XVII.

IAM ad Gallinaceum genus nostra conuersa foret oratio, nisi nobilissimæ alitum Perdices illatam sibi à nobis iniuriam caccabante sua uoce quererentur, quòd quæ in principum epulis principem etiam locum obtinent, hucusq; intactæ relictæ fuerint Et reuera generosissimæ hæ aues, splendidissimæ ubiq; terrarum in magnatum potentiumq; mensis deliciæ, utpote sine quibus ignobiles habentur, uulgares & nullius existimationis, carnis suæ prerogatiuâ, à qua multæ quoq; aliæ aues lautissimæ, ut Attagen, Gallina Africana, Gallina corylorum, Lagopodes, similesq; aliæ Perdicis nomenclaturâ gaudere uidentur, superioribus uolucribus haudquaquam cedunt. Veruntamen quoniam series ordinis nostri (ut quiuis, qui superiora iam legerit, uidere potuerit) ita expostulet, haud ab re, quin necessariò in huncusq; locum à nobis reseruatæ sunt, alioqui cum [a] Iulio Cæsare Scaligero Attageni etiam præpositiuris, nisi Attagen (ordinis seriem iam obiter in memoriam reuocamus) à Gyb. Longolio, ut dictum est, cum Gallina betulæ, de qua omnino nobis erat loquendũ perperam confusus, ut sui diuersitatem ab ea Gallina ostenderet, sese nobis prius obtulisset. Sed Scaligerum audiamus. — Ordinis ratio. — [a] In Atta.

Iam caccabantes gaudio intimo ludunt
Quæ lautiores etiam expetuntur ad lances,
Rubella Perdix delicata & astuta,
Et nigripes, quam Hetruscus antumat Starnam,
Et quas niuales candidas alunt alpes
Et quam sapore præditam minus firmo
Taurina gens Gallinam vocare iussit.
Et delicatiore quæ valens succo
Maiore corpulentia Attagen præsto est
Oris prouincialibus Pyrenæis
Nomen minutiore deferens flexu:
Nam Francolinum turba nuncupat volgi.
Et quæ fluentis Histricis Saua & Draua
Deponit astum. Pannones feri quondam
Dicunt Coturnum. Sola verò Perdicum
Abit, reditq; & mansuescit in tectis,
Ritu Columbi pluma cui pedes vestit:
Scolopaxq; quam Francisloqua lingua Beccadam
Appellat: nam rostra nominat beccos
Et comitiali obnoxia Coturnici.

Maximam equidem clarissimi huius uiri uerba lucem in refutandis multorum super quæstione; quæ ueterum Perdix sit, sententijs, nobis attulere. Sed cur & ipse inter enumeratas aues Beccadam. Scolopacem, auem nimirum prope aquas degentem nominet, quispiam admiretur: at idcirco id fecerit fortè, quoniam & [b] Martialis hanc auem Perdicis nomine celebret, inquiens — [b] In xenijs. — Perdix rustica.

Rustica sum Perdix, quid refert, si sapor idem?

Adhæc puluerattix est, sicuti suo loco fusiùs demonstraturi sumus, ubi simul etiam docturi Pet. Bellonium diuersam nobis à Scolopace auem pro Perdice rustica depinxisse. Nos interim nunc, quæ ueteribus, maximè Aristoteli & Plinio Perdix sit, diligenter inquiramus. Ardua sanè ea res est, ac propter uarias uariorum scriptorum sententias intricata. Quam dificultatem uidens Marcellus Vergilius Florentinus uir alias doctissimus, dicere solebat: *De Perdice non satis compertum est, quo nomine indicetur nostra ætate hæc auis, tam multiplex est diuersis locis earum auium genus & seminicum.* Qui Perdicẽ minorem uulgarẽ, ueterum esse contendunt, quorũ ceu dux est Gulielmus Turnerus, his potissimùm & sanè non exigui momenti argumentis nituntur. Quæ Aristoteles, inquiunt, & Ouidius de Perdice scribunt, omnia nostræ Perdici uulgari conueniunt, nempe uolandi nidulandiq; ratio, astutia, circa prolem solicitudo, corporis grauitas, & uocis stridor, à quo etiam nomen accepisse uidetur. Veruntamen — Perdix veterum quæ. — Marcelli dictũ de Perdice. — Perdicem vulgarẽ & quare ueterum Perdicem esse credunt.

Confutatio Turneri.

[e] L. 9, c. 13.

Perdix ueterum quæ, ex opinione authoris.

[d] In Corall. ad Dioſ.

Hermolai error.

Aloyſij Mũdellę error.

Grapaldi turpis error.

rutamen quamuis hæc ita ſe habere uerum ſit, nondum tamen uideo, cur ideo concludendum ſit, uulgarem hanc Perdicem eſſe eam, de qua nobis Ariſtoteles ſcripſit. ſiquidem cum [e] Athenæus Perdici roſtrum tribuit cinnabarino colore, huicq; omnia, quæ Ariſtoteles ſuæ, atq; ex ipſomet Ariſtotelę aſcribat. Turneri ſententiam amplecti non poſſum, nec debeo, at contrà ſtatuere eam auem ueterum Perdicem eſſe, quam ineptum uulgus perperam in Italia ac Sicilia uulgò Coturnicem nuncupat, etſi interim huius aſſertionis protectorem, patronumuè neminem, quod ſciam, qui ex profeſſo affirmet, habeam. Neq; me à propoſita ſententia mouet [d] Hermolaus Barbarus, qui Perdices roſtro purpureo præſtantiſſimas eſſe inquiens, at tales Italiam non habere ſcribens, manifeſtiſſimè prodit ſeſe Coturnices noſtras uulgò appellatas uel non agnouiſſe, uel nominis amphibologia deceptum cum Coturnicibus Latinorum eandem eſſe exiſtimaſſe. Neq; audiendus Aloyſius Mundella, dum hanc nobis uocatam Coturnicem, uel Gallinaginis, uel auis Numidicæ ſpeciem eſſe credit, quam, inquit, quidam deſerti Gallinam nuncupant. Nos (ut id interim obiter dicamus) quid de Gallina deſerti ſentiamus, ueluti etiam de aue Numidica ſupra uidere eſt. Grapaldum, quandoquidem neq; Porphirionem, neq; hanc noſtram Coturnicem planè agnouit, ſimul utramq; turpiſſimè confundens, pueris explodendum tradimus. Sed audi amâbo hominis ineptientis planè inepta uerba; *Porphyrionem, inquit, credideruim eam auem, quam Siculi & Romani vernacula lingua Coturnicem appellant. Nam aliam eſſe à Phœnicoptera ex pennis rubentibus nomen adepto, certo certius eſt.* Hæc ille.

Porphirio.

[e] In dialogo de Auib.

Lõgolij de Perdicibus opinio.

[f] Lib. 9.

Germanus quidã Otidem cũ Perdicib. confundit.

Porphirio autem, ut Deo fauente aliquando oſtendemus, præterquam quòd quadruplo fortaſſis maior eſt, nihil planè cum hac noſtra Perdice, quam Coturnicem dicimus, ſimilitudinis gerit. Contrà doctiſſimus [e] Gybertus Longolius duplex Perdicum genus delineans, eamq; cui roſtrum colore cinnabarino rubet, ijs annumerans, [f] Athenæi nimirum autoritate ſultus, hanc noſtram (ni fallimur) Coturnicem intelligit, ſed verba eius maioris dilucidationis gratia adſcribamus. PAM. Quas nos Perdices vocamus, tu fortaſſis alio nomine cum iſtis ſciolis, quibus nihil vulgò acceptum, nominabis. Nam in Agrippina Colonia ante annos aliquot vir magni nominis, cùm Plinij caput de Perdice interpretaretur, Germaniæ ignotam auem non dubitauit aſſerere, videbaturq; in eam ſententiam propenſus, vt ex Otide Perdicem faceret. LONG. Certè nimia diligentia, vt dici ſolet in hiſce ſignis & inditijs ignotarum exquirendis, vt moleſta, ita ſæpe inutilis, cùm pro regionum varietate, & differentes quoq; non forma modò, verùm etiam ſono & moribus aues eiuſdem generis videantur, id ipſum ſanè in Perdicibus animaduertere maximè licet. Athenæus miratur in Italia Perdices roſtris non eſſe cinnabarinis, cùm in Græcia eo colore, quotquot ſunt, ſpectabiles ſint. Germania noſtra vtrumq; genus habet. Nam & vulgares iſtas, nemo eſt qui ignorat, & qui roſtro cinnabari colorato ſunt, ſæpè te vidiſſe in hac vrbe arbitror. PAM. Nunquam ego has Perdices vidi, niſi tibi ſpecioſæ illæ auiculæ, quas illuſtriſſimus ab Eppeſtein Comes in delicijs habet, Perdices ſint. LONG. iſtas ipſas dico, quanquã neq; ego credidiſſem Perdicum genere contineri, donec Athenęus deliciæ meę me id docuiſſet. PAM. vnde aduehuntur? LONG. An tu ignoras me paulò antè dixiſſe Germaniam nobis etiam ſecundas iſtas ſuppeditare. In vinetis ferè victitant, ſed ijs, quæ in montibus ſita ſunt, & arbuſtum aliquod denſum ſibi vicinum habent. Ego illos primùm prope arcem nobilem, quam a ſpecioſitate ſitus Choroſtephanum vocant, haud ita multum à Regiomago diſtantem conſpexi. Nulla dies erat, qua non ad excelſiſſima vſq; mœnia gregatim ſcandebant. Gaudebant enim elutabulo, quo ſordes culinariæ profluebant. Hucuſq; Longolius, at in eo nimis liber, quod Athenæum Perdices in Italia mirari ait, quibus roſtra colore cinnabarino non rubent; nam diſertiſſimis verbis, vt ſuo loco dicemus, duplex in Italia Perdicum genus agnoſcit.

Athenæi laus.

Locus vbi degunt.

Lõgolij audacia.

Longolius qua parte nobis aſtipuletur.

Perdix maior Ornithologi.

Syluatici inconſtantia.

Coturno.

Bellonij error.

Sed in hoc faltem Longolius noſtræ opinioni aſtipulatur, dum auem illam roſtro cinnabarino, nimirum noſtratem Coturnicem, Perdicem, eſſe aſſerit. Idem facit Ornithologus, uocans eam Perdicem maiorem: Syluaticus Perdices (ſimpliciter ſcilicet ita dictas) magnas etiam Perdices eſſe ait: ſed hic parum ſibi conſtat, dum alibi Attagenem interpretatur Coturnicem uulgò dictam, quæ nimirum Perdix eſt roſtro, pedibuſq; rubris. Bellonius alibi, Coturnix, inquit Italis dicta, in Creta etiam Coturno uocatur, craſſitiæ Gallinæ, nam Perdices noſtræ Gallis uulgò griſes, uel goaches cognominatæ, ibi non reperiuntur: Hæc ille: ſed quas Italia Coturnices uulgò dicit, non ſunt diuerſæ à Perdice maiore ruffa, quam pariter in Gallia reperiri aſſeuerat. Quapropter uel ex una alite duas fecerit, cùm duobus ſeparatim de ea agat capitibus, uel quòd potiùs credendum eſt, Coturnus Græcorum à Coturnice Italorum diuerſus fuerit, ſtatuendumq; Italos id nominis à Græcis potiùs, quàm Græcos ab Italis, ut

ille

ille putat, mutuatos. Iulius Cæsar Scaliger Coturnum à Perdice russa (nam hanc eum intelligere in antè allatis uersibus per rubellam Perdicem arbitramur) diuersam facit: & reuera nostra Cuturnix tam magna non est, ut ad Gallinæ crassitiem accedat, nisi id de minoribus Gallinis siue pullastris intelligamus. Interim haud credendum est, si magnitudinis differentiam magni faciamus, Coturnum cum Coturnice nostra eundum esse, quando teste eodem Bellonio Coturnus triplo maior est. Ex hisce, ni fallimur, satis constat nostram Coturnicem Perdicis nomine ab alijs etiam celebrari, & sola magnitudine à Coturno Græcorum differre: At iudicare modò num nostra Coturnix, an uerò Coturnus sit ueterum Perdix, hoc opus, hic labor est. Qua in difficultate, quamuis nihil certi affirmemus, conabimur tamen in tam tenebrosa luce è re dubia ac incerta ueritatem elicere.[g] Bellonius ex hoc quòd [h] Aristoteles Perdicem ait cum alijs auibus, modò magnitudo par sit, coire, Coturnum Græcorum illius Perdicem esse iudicat, quoniam is cum Gallinis rem habere sit uisus, nimirum propter similem magnitudinem; reliqua uerò omnia Perdici russæ, quæ est nostra Coturnix, communia esse ait: uerùm & coitus ille non Coturnici modò nostrati, sed minoribus etiam Perdicibus promiscuè, ut in historia apparebit, communis est: quapropter cùm præter solam magnitudinem Coturnix & Coturnus non differant, ideoq; nostra auis, ut diuinamus, uulgò Coturnise, quasi Coturnulus siue Coturnus minor appelletur, utriq; ceu uni speciei soli omnia conuenire arbitramur, quæ suæ Perdici ueteres tribuerunt. Neq; absurdum est statuere in Græcia, quàm in Italia maiores esse: nam & id in hominibus (ne longiùs abeamus) obseruamus. quæ res etiam à [i] Columella quondam considerata est. *Si rerum naturam*, inquit, *velut acrioribus mentis oculis intueri velimus, reperiemus parem legem fœcunditatis eam dixisse uirentibus, atq; hominibus, cæterisq; animalibus, nec sic alijs nationibus, regionibusuè proprias tribuisse dotes, vt alijs in totum similia munera denegaret: quibusdam gentibus generosam prolem dedit, vt Aegyptijs & Afris, quibus gemini partus familiares, ac penè solennes sunt sed & Italici generis esse voluit eximiæ fœcunditatis Albanas Curiatiæ familiæ trigeminorũ matres. Germaniam decorauit altissimorum hominum exercitibus, sed & alias gentes non in totum fraudauit præcipua statura uiris.* Sic [k] Iulius Scaliger in Allobrogibus Perdices esse ait, quas Gallicas vocant, mediocri pullo non minores. Idem de Coturno tradit, quod abeat, redeat, & mansuescat in tectis. Et [m] Hieron. Cardanus Perdicem omnino cicurem, & mansuetum esse iudicandum scribens de Coturno fortè intelligendus fuerit, *quia*, inquit *in Cypro mansuescens in caueis etiam parit*. Ad eundem quoq; sensum Alexander Benedictus, *in Hydrope ascite*; inquit, *conueniunt Turtures, Perdices, & quæ rostro pedibusq; rubens, phæniceis alis, frequentis in Creta & Cypro insula sobolè, domestica etiamnum mansuefactis futura Perdices ab incolis vocantur*. Eiusmodi ingenium cicur, mite, mansuetum, atq; domesticum in nostra Coturnice dicta etiam obseruatur, quemadmodum fusiùs & adducendis quoq; exemplis pòst in historicis demonstrabimus. Et [n] Bellonius vbi de Perdice russa agit, quę, ut diximus, nostra Coturnix est, quid nobis inquit, dicendum de Perdicibus superest; quando de ijs copiosè satis veteres scripsere? quasi nimirum ad hanc ea optimè referri queant. Adhæc præter tam parui momenti discrimen, unicam nobis eamq; russam depictam exhibuit; & sequenti subinde capite de Perdice cinerea asserere non est ueritus, hanc veteribus incognitam fuisse cùm Græcis, tùm Latinis, quando, inquit, nihil nobis de ea prodiderint. Augustinus Niphus Suessanus Perdices propriè dictas maiores vulgaribus esse rectè quidem censet, at quàm benè, & quo iure minores vulgares Plinij Rusticulas esse inde concludat, ipse viderit. Nos interim quando iam dilucidè satis constare arbitramur, nostratibus Coturnicem nuncupatam Perdicibus antiquorum potiùs, quàm vulgares illas minores respondere, & [o] Plinio quidem cognitas hasce posteriores fuisse, sed ab [p] Atheneo Perdices minores appellatas, iam probare aggrediemur. Hieronymus Accorombonus haud uulgaris medicus, alijq; nónulli viri docti, fortè cùm propter carnis præstantiam, tùm uerò maximè, quia tota descriptio Pliniana, ut subinde patebit, hisce minoribus Perdicibus quadrare uiderent, unas easdemq; cùm extermis auibus (puto autem ita olim vulgò uocatas esse, Plinium verò nouas nominasse, ut plerumq; viri docti facere solent, ne ijsdem, quibus plebs, uocibus utâtur.) esse affirmant: quorum opinionem non possum non satis approbare; neq; interim mihi ipsi repugnare, uel, ut dici solet, me meo gladio iugulare credo, quòd ex ueteribus Atheneum Perdicibus annumerare, taliq; nomine appellare, Plinio verò nouas siue externas indefinitè vocari scribam. Siquidem Athenæus sub Antonino, Plinius sub Vespesiano uixit inter quos Imperatores anni intercesserunt sexaginta & plures. Sed Plinium audiamus loquentem, ut uel ex illius solis verbis opinionem nostram stabiliamus. *Aduenerunt*, inquit, *bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues nouæ, quæ adhuc nomen retinent, paulò infra Colum-*

Perdix rubella quæ Scaligero.

Coturnix Italorũ, ut à Coturno Cretẽsium differat.

[g] L. 5. de Auib. cap. 15

[h] L. 3. de gener. cap. 5.

Omnes Perdices tã magnæ quàm paruæ cum alijs auib. coeunt.

Coturnise.

Homines magnitudine, uariant p regionis uarietate.

[i] L. 3. de re rust. c. 6.

[k] Exerc. 236. 5.

[l] In Aua Coturnus auis est mãsueta.

[m] Lib de Var. rer.

Coturnix Italorum mansueta est.

[n] Lib. 3. ca. 14.

Niphi error.

[o] Lib. 10. c. 49.

[p] Lib. 9.

Aues externæ seu nouæ.

Athenæus, & Plinius quo tempore uixerint.

bas ma-

Perdices minores di cti Plinio nouas ſeu externas aues.

bis magnitudine, Turdorum ſpecie, ſapore grata. Hæc ille. Si autem vel nomenclaturam examines, uel magnitudinem, uel ſpeciem, uel deniq; ſaporem, ne tantillum quidem ex traditis notis, Perdicibus minoribus deeſſe uidebis. Nomen in primis (loquimur autem de nomine, quo olim à vulgo nuncupatas fuiſſe uerifimile eſt) in toties à barbaris, qui barbarum ſuũ idioma cum veteri Latino confundentes, multa nomina corruperunt, multa etiam penitus ac radicitus extirparunt, deuaſtata Italia, quamuis non integrum, ſaltem haud ita corruptum obtinent, quin uel idiota quiuis aut duræ ceruicis homo id etiamnum cum Pliniano congruere optimè iudicet, nam Starnas tanquam externas etiamnum uocitant. De magnitudine Lectoris oculos velim iudicare: adhæc maculatæ ſunt, ut quædam Turdorum ſpecies; poſtremò vtinam de ſapore perſæpe mihi cùm lectore diiudicare detur: haud enim dubito, quin abſq; vlla hæſitatione, principe, rege, Imperatore dignis ſeſe epulis frui ſit pronunciaturus. Quod ſi verò ſciolus quiſpiam ac naſutus aut ardelio Athenæum tam delicati ſaporis in minori ſua Perdice non meminiſſe, ideoq; diuerſam ab externis auibus Plinij obijciat, is attributas cæteras ab eodem Athenæo notas examinet, nam velit nolit, eas Perdici minori, ac per conſequentiam externis Plinij exactè congruere, admittere cogetur, ſed audi, quid dicat[q] Athenæus: *Perdicum in Italia alterum genus eſt, corpore minus, colore obſcurius, roſtro non cinnabarino.* Hæc ille. Vulgares equidem Perdices ruffis minores ſunt; vtpotè paulò infra Columbas magnitudine, uti paulò antè ex Plinio diximus: color obſcurior etiam eſt, unde griſeæ in Gallia teſte[r] Bellonio nuncupantur, hoc eſt, ut ipſe vertit, fuluæ, malim cinereæ, quemadmodum quoq; alibi apud eundem tranſtulit doctiſſimus, mihiq; chariſſimus[s] Carolus Cluſius Atrebas. roſtrum inſuper non eſt cinnabarino colore rubrum. De ſapore verò tacuerit fortaſſis Athenæus, Perdices vocaſſe ſufficere ſibi exiſtimans, ita & nos de cuiuſcunq; carnis bonitate ac præſtantia iudicaturi, Perdici eam aſſimilamus. At rurſus aliquis à me petat, Tu pro Perdicibus nobis Starnas obtrudis, quas nonnulli, ut Ant. Gazius etiam annotat, Anſere maiores aues eſſe ſcribunt? pudet ſanè me horum imperitiæ, qui nimirum nulla in tam clara luce magnitudinis habita ratione Starnam cùm Starda ſiue Tarda, quæ Otis eſt, nominis uicinitate decepti quàm turpiter confundunt, quemadmodum quoq; illi Gallucinantur, ſed minus fœdè, qui Starnas cùm Attagenis eaſdem credunt, quos quidem Volaterranus reprehendit, noſtræ opinioni aſtipulans, nam Starnæ, inquit, aues externę uocantur. Idem facit Syluaticus, & cuius ubiq; maximi facio[t] Iulius Scaliger, canens.

Starna. Athenæi Perdices minores ſunt aues nouæ Plinij.

[q] Lib. 9.

Perdicis maioris, & minoris diſcrimen.

[r] Lib. 5. de anib. c. 14.

[s] Lib. 1. obſer. cap. 10.

Starna cũ Starda cõfunditur, & cum Attagene.

[t] In Ara.

Et nigripes, quam Hetruſcus autumat Starnam.

[u] Iulius pariter Alexandrinus ad eandem ſententiam inclinat, ſed nihil certò audet affirmare, cuius tamen doctiſſimi uiri uerba tanquam plurimum lucis huic opinioni allatura, hîc tranſcribere non piguit. Non admodum, inquit, ceſſerit de alimenti bonitate Perdix huic, (Attageni) ſed maior illa. Rubro roſtro pedibuſq; maior & carnoſior: Cothurnos uocat Italia tota. Nec ualdè hoc loco contenderim, ſitne hæc meliorum authorum Ariſtotelis Pliniјque vera Perdix quandò ambigi poſſe video, quæq; ab his Perdicum generi tribuuntur, uulgato frequentiq; magis (Starnas Italiæ magna pars uocat, Perdices multi) conuenire potiùs uidentur, nidificandi ratio, ouorum pullorumq; numerus, educatio, atq; etiam eductio (fouent enim, ſecumq; educunt Gallinarum more) illarum captura, ſalacitas, malitia, pullus color, quo ſæpe inter non diſſimilis coloris terræ glebas occultatæ fallunt, à ſuperuenientibus non animaduerſæ, quædamq; præterea cum Coturnicibus communia, tradita ab authoribus de his, & nunc quoq; obſeruata. Eodem namq; modo nidulantur, incubant, excludunt, fœtus ſuos alunt, numeroſiores ſemper, quàm alterius generis, quòd prius diximus, roſtri purpureo colore inſignis, cuius raritas longè maior, nec is unquam pullorum numerus, qui Perdicum minorum. Aucupes ſæpiſſimè audimus, nidum ſe conſectari Perdicum, dicentes decem, duodecim, aut his etiam interdum plurium ſimul uolantium: quòd in maiori illo genere nunquam uiſum, infrequenti ualdè, nec paulò rigidioris cæli patiente. Importatas fuiſſe nouimus Germaniæ ac Bohemiæ, nec adhibitis licet blandimentis omnibus, ferre tamen diu alieni cæli plagam potuiſſe, iiſdem locis, quibus in media Germania introducti Phaſiani iam feliciter prolem ſuam propagent. Perdicum verò minorum, quas Starnas uocari diximus, ubiq; locorum uberrima copia uiſitur, ut vel hoc unum, peculiare genus quoddam facere Cothurnorum videatur, cùm vnicum tantùm prodiderint authores hi, non taciturí alterum vſq; adeò diuerſum, ut eadem comprehendi ſpecie haud poſſint, ſi quidem duo nouiſſent illarum genera. Quumq; hæc ab eruditis pro maiore Perdicum genere conſtitui animaduerterem, legiſſemq; apud Plinium aliquando meminiſſem, veniſſe in Italiam Bebriacenſibus,

[u] Lib. 13. de ſalub. c. 6.

bus bellis ciuilibus nouas aues, easq; etiamnum tum id nominis retinere, ut nouæ uocarentur, Turdorum specie, paulùm infra Columbas magnitudine, sapore gratas: suspicabar corrupta voce vernacula Italiæ lingua, sed significato eodem, Starnas dictas, quasi externas aues, pro nouis, aues magnitudine Columbas inter & Turdorum genus maius: quum aliam non haberem Italiæ nunc familiarem, quæ rectè reddi Plinianis nouis auibus illis, referriq; ad eas posset, auem: viderentur autem præterea macularum punctis quibusdam, vt Turdi, distinctæ, & sapore acceptissimæ Starnæ. Quod si reciperetur, iam esse nobis pro ueterum Perdicibus, pedibus rostroq; purpureo insignes illæ possent: & quas nunc Starnas uocamus, pro externis Plinij auibus deputaremus: uel si hoc non placet, sint sanè hæ, primùmq; illud rostri pedumq; rubedine notandum genus, Perdices, itaq; uocentur, quando nihil hic aliud quærimus, quàm ut alendi ex his uires, potestatemq; tradamus. Hæc omnia itaq; Iulius Alexandrinus, nihil certi affirmare ausus, & in eo, quòd Perdicem russam Germaniæ Bohemiæq; loca ferre non posse asserit, Gyb. Longolio contrarius, ex quo suprà circa Coloniam Agrippinam utrumq; Perdicum genus reperiri diximus: neque etiam uerum est Perdices russas hîc rariores esse, quin contrà abundantiores, & quò ad pretium, etsi corpore maiores, attamen uiliores. Nobis interim unus Scaliger patronus nostræ opinionis sufficere debeat. Sed quid rursus Iacobo Dalechampio atq; Augustino Nipho Suessano respondebimus? quorum hic [a] Aristotelem, ille Plinium commentans Rusticulas Plinio dictas minores Perdices esse putat, quamuis tamen quibus id faciant, rationes non adferant: Ego Plinij Rusticulam potiùs Gallinaginem illam esse existimo, nimirum Ascolapa siue Scolapacem Aristotelis. Præterea sunt qui adeo insaniant, vt Perdices cum Gallina rustica confundant. Nec denique Pierius Valerianus utrunq; Perdicum genus se satis calluisse paullò infrà ascribendis uerbis demonstrauit, quando quas omnes minores uocant, ille maiores esse affirmet, nobisq; pro minoribus Coturnices Latinorum obtrudat. *Sunt verò*, inquit, *Perdices aliæ nobiles, aliæ rusticæ. Nobiles longè grandiores sunt, syluasq; & saltus plurimùm incolunt: rusticæ arua & segetes peruagantur. Grandiores illæ sunt etiam picturatiores, & plerisq; Italiæ locis nomen retinent incolume: Romæ tamen Starnas vocant, de quibus fortè Plinius dixit: Misit Hispania externas aues. Rusticæ longè minores, fusciore pluma & quodammodo cineritia. Idem vtrisq; ingenium, sed dolosiores pugnacioresq; rusticæ, quas nunc Italia à sono vocis Qualeas ferè vbiq; vocat*. Hæc ille. Verùm postquam iam satis, ni fallimur, probauimus Perdices russas siue Coturnices vulgò nobis dictas, veterum Perdices, Perdicesq; minores, nouas siue externas aues esse, omnes uerò cùm animi, tùm corporis actiones, quas ueteres Perdicibus generatim tribuerunt, utrisq; communes esse, superest modò, ut consueto nobis ordine historiam aggrediamur, quæ utrumq; genus simul complectatur,

Iulius Alexandrin. Longolio contra dicit.

[a] In comment. lib. 10. c. 38.

Rusticula Plinij quæ.

AEQVIVOCA.

VOT aues Perdicum nomine celebrentur, cùm ex superioribus satis innotescat, itaq; ea repetere superuacaneum duco. Sunt qui buglossum piscem Perdicem marinam uocent: & [a] Gulielmus Rondoletius inter synonyma mulli piscis, hunc quoq; piscem quibusdam Gallis Moil, id est, maris Perdicem uocari scribit. Perdix ab [b] Ouidio fingitur Dædali fuisse ex sorore nepos, & serræ usum inuenisse. Hunc Perdicem Fenestella Martialis tradit initio fuisse uenatorem, cui cùm cruentum institutum & solitudinis studiosa meditatio displicere cœpisset, assiduis agitata cursibus, simulq; quòd intueretur eiusdem studiosos Aethona, Adonim, Hippolitum pessimo interijsse exitio, artis pristinæ affectui misisse repudium, atq; eo studio desito agriculturæ totum se mancipasse, quo nomine terram quasi matrem omnium generatricem dici adamasse. Eo labore consumptum ad maciem prolapsum: quod uerò cunctis uenatoribus detraheret, serram ueluti linguæ uirulentiam fingi inuenisse. Attamen secundum [c] Diodorum Talaus, non Perdix, adolescens filius sororis Dædali, qui ab eo erudiebatur, reperta serpẽtis maxilla, paruulum cùm secuisset lignum, imitatus postea dentium serpentis spissitudinem serram ferream primus omnium fecisse perhibetur. Perdix item Aristophani aliquot in locis cuiuspiam claudicantis cauponis nomen est, de quo item prouerbium legitur, Πέρδικος σκέλος, id est, Perdicis tibia; item Πέρδικος πούς, id est, Perdicis pes.

Aues Perdices dictæ.

Buglossum piscis.

Mullus piscis.

[a] Lib. 10. de piscib. c. 3.

[b] Metam. 8.

Perdix uiri nomẽ & eius historia.

Serræ vsum quis inuenerit.

[c] Lib. 5.

Talaus Dædali nepos.

Caupo claudus Perdix dictus.

SYNONYMA.

[a] In verbis etymol. PERDIX auis Hebraicè vocatur קרא, id est, Kore, Santes Pagninus ita dici putat à vocando; addit tamen rationem sibi esse ignotam. [a] Iosephus vel ò Scaliger pro Kore, Quore scribit, id est, inquit καλητής, quod vocet
[b] Hier. 17. et pullos. [b] Kimhi referente Ornithologo פירדיז Gallica voce, id est, Perdicem pro Kore exponit. Chaldæus etiam [c] alibi Korea קוריא habet, &
[c] 1. Reg. 26. [d] Hier. 17. [d] alibi etiam Koriath קריאת. Rabbi Salamon alias Perdicem interpretatur, aliàs vulgari lingua Gallica קוקו גלרינא: coquu autem Gallicè Cuculum nuncupant.
Coquu. Coquin. Nicolaus Lyranus auem vulgò dictam Coquin, quæ insequatur muscas, & alias res viles.
[e] 1. Reg. 26. [e] Septuaginta quodam loco, quo Hieronymus Perdicem transtulit, Nycticoracem habent,
[f] Hier. 17. [f] alibi tamen Perdicem: vbi quoq; D. Hieronymus Perdicem vertit, Scriptores Arabici vel
Cubeth. eorum interpretes ea de aue Cubeth scribunt, quæ Græci de Perdice. Ornithologus id nominis Perdicibus minoribus competere ait, maioremq; dici Cubigi, uel Cubegi, Cabegi, vel Cabagi, aliquosq; primæ litteræ C aspirare, plerumq; etiam articulum al preponi: sed
Alchaberi. nos eiusemodi synonyma maiori Perdici conuenire etiam credimus. Nam *Alchabegi*, inquit Bellunensis, *sunt Coturnices, quarum rostra & pedes rubent, magnitudo par est Perdici, & vulgò à Venetis Perdices appellantur.* Vetus Auicennæ glossographus perperam pro Alcubigi
Teiugi. interpretatur Alaudam campestrem. Apud Bellunensem Theiugi quoq; vel Teyuz Perdices sunt, item Altaiugi vel Alteiugi, pro qua voce, alij Phasianum, ut in eius historia, nisi nos memoria fallit, docuimus, transferunt; alij, ut Ebenbitar asserunt auem esse, quæ Coturnici in omnibus sit similis, nisi quòd sub alis habet quadá pennas nigras & albas. Cubigi,
Cubigi. Cabegi. inquit Auicenna (Bellunensis Cabegi legit) est, cui Attuiugi cómunicat in formis suis. Agens de ouis oua Alchabegi & Altheiugi, id est, vtriusq; Perdicis, comparat ouis Gallinæ. Et alibi, *Inter aues*, inquit, *præstat caro Alduragi* (Attaginis) *& Gallinarum est subtilior ea, & non sunt cum nutrimento carnium Alchabagi & Atheiz.* (Bellunensis pro Atheiz legit Altaiugi.)
Altei. Altei, uel Alteiem, uel Alteiei, est Perdix masculus, ut Syluaticus & uetus Auicennæ glos-
Altereze. sographus uolunt. Altereze apud eundem Syluaticum, est Perdix mas, & Alcubi Perdix
Alcubi. simpliciter, uel Phasianus. Diuersas item barbaras uoces Aduranti, Alunagi, Koselhageli,
Politicum. Bonion, omnes pro Perdice exponi reperio, sed Politicum ipsi priuatim est parua Starna. Perdix eodem nomine Latinis nominatur ac Græcis: recentioribus uerò περδίκι uel περδίκα. Vtrisq; etiam & masculino, & fæmineo genere effertur. Apud Græcos οἱ πέρδικες
[g] 6. hist. c. 1. passim legitur; & αἱ πέρδικες apud [g] Aristotelem, ubi de fæmineo sexu loquitur. Apud
[h] Lib. 9. c. 13 Latinos, ut annotat Nonius, Varro Admirandis, Perdices Boeotios dixit. Nonnulli teste
περδίκιον. [h] Athenæo nominis ipsius mediam syllabam contrahunt, vt Archilochus: at frequenter apud Atticos producitur, vt Dalechampius transfert, A πέρδιξ fit περδίκιον diminutiuum,
[i] Lib. 14. id est, paruus Perdix. Vtitur hac dictione [i] Athenæus, inquiens, περιεφέρετο περδίκια καὶ
[k] Lib. 2. κίχλαι ὀπτά. Item rursus [k] alibi ex Philippo Comico: ἀλεκτρυόνας, φάττας, περδίκια. Alias
Περδίκιον herba. περδίκιον herbæ nomen est, ut in denominatis dicetur. περδικιδεὺς verò est pullus Perdicis. Reperiuntur etiam alia synonyma apud Grammaticos Græcos significantia Perdices,
Πῆρξ. vt apud Hesychium & Varinum πῆρξ, quo nomine Cretensibus vocari scribit, [l] Bello-
[l] L. 3. de Anib. cap. 13. nius tamen illis populis Coturnum dici scribit, & minores Perdices, ad quos fortè quis id transferre velit, in ea insula non nasci. Σισίλαρος, vt ijdem aiunt, Perdix dicitur Pergæis:
Σισίλαρος. apud quos deniq; legitur Κοττίδος σπλὰς, τὸ περδίκιον. Κακκάβα Hesychio Perdix est; vox
Κακκάβα. nimirum ab auis sono conficta, qua ante Hesychium [m] Athenæus Alcmanem quendam
[m] L. 9. c. 13. vsum fuisse scribit, & à nonnullis etiam dici κακκαβίδας. Apud authorem lexici medici
Caccabi. pro κακκάβα Caccabi legimus; sed κακκάβα vel κακκάβη, uel κακκάβος apud eundem Athenæum cacabus est, siue olla testacea; & Carthago pariter, vt ait Eustathius, κακκάβα dicta est. κακκάβη verò etiam [n] Dioscoridi linguâ Pœnorum solanum somniferum est. Quod modò ad Perdicis Etymologiam pertinet, ea non vna tantùm statuitur. πέρδιξ, inquiunt
[n] L. 4. c. 72. Etymologus & Varinus, παρὰ τὸ περισσῶς ἄδειν, ἢ παρὰ τὸ πηδᾶν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον
Perdicis etymum. ὁ περισσῶς διωκόμενος καὶ φεύγων, ἢ παρὰ τὸ πέδον, ὃ σημαίνει τὸ χαμαὶ, τὴν γῆν. Χαμαιπετὴς γὰρ τὸ ζῶον, καὶ μὴ σφόδρα εἰς ὕψος αἰρόμενον μηδὲ περιδονεῖσθαι ἐν ἀέρι δυνάμενον. [o] Ia-
[o] In comment. ad Plin. cap. lib. 10. cobus Dalechampius ἀπὸ τοῦ πέρδειν Perdicem dici asserit, quoniam eum sonum edat, aut volando imitetur. Recentiorum nonnulli, ignari, ut apparet, Perdicis nomen Græcum esse, ridiculam nobis etymologiam è latio petitam adferunt, dicentes, Perdices à per-

dendo oua esse dictas. Verum quidem est Perdices mares. ut pòst fusiùs patebit, quando nimia libidine turgent, oua fœmellarum suarum perdere, rumpereq;, sed quàm eleganter Perdicem inde nomen meruisse concludant, ipsi uiderint. Nos interim reliquarum nationum synonyma prosequamur. Circa alpes & in Longobardia Perdix ruffa teste Ornithologo, Perniso uel Pernisa appellatur; at non verum est Pernise Italis dici ad differentiam Perdicis minoris, ut ille putat, nam ubiq; Coturnise dicunt: quare Codornix Lusitanica uox ad maiorem potiùs, quàm minorem pertinere uidetur; Sabaudis hæc Coturnix Perdris gaue, uel gaille uocatur, uel ut aliqui scribunt, gaule, id est, diuersorum colorum. Quidam circumloquuntur, Perdris aux pieds rouges. Pernise apud Sedunos, tum illos, qui Sabaudicè, tùm qui Germanicè loquuntur. Gallicè Perdris Franche teste Bellonio, uel Perdris rouge. Perdiz uocabulum Hispanicum, ni fallor, tam maiori, quàm minori attribui potest. Maior Germanicè ein Pernysen aut Pernijsse, aut VVeltsch raphun, ein Rothun: circa Coloniam Ein rot raphun. [p] Castor Durantes Italicè ita circũscribit, Perdice & Starna montana, c'hà il becco rosso. Minor Perdix Gallis simplicer Perdris vel Perdris gringette aut griesche, vel Perdris des Champs, vel Perdris grise (à colore) vel Perdris goache teste Bellonio. Circa Montempessulum Rasele per onomathopœiam. Nobis Italis Perdice, vel Pernice; circa lacum Verbanum Pernigona: Starna item, quasi externa, sicuti diximus. Germanicè Raphun, Valdhun: Belgicè Perdijs, non autem Pertrijs, vt Ornithologus ait, Anglicè à Pertrise: Illyricè Kuroptvva: Polonicè Koropathvva: quæ uoces aliquo pacto ad Hebræorum Kore accedunt: Turcicè Zil.

Perniso. Coturnise. Codornix. Perdris gaye. Perdris Frãche. Perdiz. [p] In thessau. Perdicis minoris synonyma. Rascle.

GENERA. DIFFERENTIAE.

PERDICES [a] Aristoteli pulueratrices appellantur: idem ait [b] Aelianus, sed periphrasticè, inquiens: Non se quidem lauant, sed puluere respergentes nitidos efficiunt. Aristoteles, Pliniusq; quorum hic vtrumq; Perdicum, vt ostendimus, ille vnicum duntaxat genus recenset, non videntur Indicos illos agnouisse, quos Vulture & Ansere maiores esse [c] Strabo tradit, nisi ea differentia in sola consistat magnitudine, ut quispiam suspicetur, maximè cùm Strabo nullam aliam differẽtem notam Indicis istis attribuat. [d] Bellonius quinq; aues totidem diuersis capitibus sub nomine Perdicum describit, nimirum Perdicem Græcam, Perdicem maiorem ruffam, Perdicem griseam, id est, cineream, quamuis ipse fuluam vertat, Syroperdicem, siue Perdicem Damascenam & Perdicem albam siue Lagopodem. Nos quid de Perdice Græca & ruffa sentiamus, suprà indicauimus, ubi diximus sola magnitudine differre. At quam pro Syroperdice nobis depingit, pedibus penna vestitis, ea meo iudicio aut Lagopus altera [e] Plinij est, de qua hic ita scribit: *Est & alia eodem nomine* (Lagopus nimirum dicta) *à Coturnicibus magnitudine tantum differens, croceo tincta, cibis gratissima*: aut saltem Lagopodi potiùs quàm Perdicum generi ascribenda. Hanc eandem auem [f] Iacobus Dalechampius Alpinis Gelabre vocari scribit. [g] Aelianus uerò Syroperdicem uocat auem, quæ circa Antiochiam Pisidiæ lapidem exest, & conficit. *Perdice*, inquit, *minor est, & niger, excepto rostro, quod ruffum est. Non mansuescit vt alius Perdix, sed semper perseuerat ferus esse. Eius carnes, & densiores sunt, quàm cæterorum, & suauiorem cibi vsum præstant*. Hæc ille: quæ sanè cum Bellonij Syroperdice, in qua rostrum non rubet, cuiq; pedes pennis uestitos tribuit, mihi conuenire non uidentur. Idem [h] Pelianus quosdam Perdices Cyrrhæos uocat, qui neq; ad certamina ualent, neq; pulchrè cantare sciunt, de quibus item prodidit, & est ab [i] Athenæo quoq; attestatum, allio uesci, ut eius odore infectæ carnes esui ineptæ reddantur, atq; ita ab aucupibus contemni tanquam ad mensam inhabiles: uerùm an eiuscemodi ab alijs diuersi sint, non addunt, & ego id ignoro. Qui de recens inuentis regionibus scripsere, præter iam dictos Perdices, longè alios dari testantur. Pndreas Theuetus in Pmerica nostratibus maiores reperiri ait, quos uernacula sibi uoce Macouacana appellant. [k] Iulius Cæsar Scaliger apud Troglodytas Perdices dari tradit, Gallinacei magnitudine, quorum quibusdam rostrum, & crura lutea sint, quibusdam fusca; sapor uerò qui nostratibus. Mirum quidem, quod Gonzalus Ouiedus scribit, in ea orbis parte, quam continentem appellant, Perdices nasci gratissimi saporis, magnitudine Hispanicarũ Gallinarum, duplici pulpa, alia nimirum alteri substrata, adeo ut duo carnis discrimina habeant, eamq; tãtę molis, ut ne insignis etiã helluo unicã auem una mensa absumat.

[a] 9. hist. c. 49. [b] L. 3. de Animal. c. 16. Perdices Indici. [c] L. 17. Geog. [d] L. 5. de Auib. [e] L. 10. c. 48. Lagopus altera. Gelabre. [f] In com. ad locum Plinij [g] L. 17 de Anim. cap. 7. Syroperdix Aeliani. [h] L. 4. c. 13. Perdices Cyrrhæi. [i] L. 9. cap. 13 Macouacana. [k] Exerc. 236 3. Perdicũ mirum genus duplici carnis pulpa.

absumat. Colore ait esse in pectore, alis, atq; collo, cinereo: cætera nostratibus similes. Oua magnitudine ouorum nostratium Gallinarum, colore lapidem cæruleum æmulante. Testatur etiam, idem solum alias dare volucres, Perdices ab incolis vocatas propter saporis gratiam, superioribus minores, coloris quoq; cinerei, & cætera nostratibus Perdicibus haud dissimiles. His auibus saporem minus, quàm superioribus gratum tribuit, sed ægris salubriorem, vtpote concoctu faciliorem. Cinereas Perdices mihi aliquando Alexandria Aegypti [a L. 2. Itin. Orient. c. 8.] missurum sese pollicitus est Io: Paulus Oliua Genuensis. In Chio Insula, vt narrat [a] Nicolaus à Nicolais Perdices nascuntur rubræ, Gallinæ magnitudine, de quarum admiranda na- [Perdices rubræ.] tura pòst dicemus, hoc tantùm hîc obiter admonentes, has forsan easdem esse cum rufis Græcorum. Hispaniola insula, referente And. Theueto, exiguas Perdices, diuersicolores, [Perdices paruæ.] suauissimi saporis profert, quas rusticolæ domi alunt Gallinarum more.[m] Iohannes verò Bo- [m In Relat.] terus Benensis in hac insula varia Perdicum genera procreari attestatur. Gonzalus Ouie- [Perdices Turturum voces edentes.] dus in insula Cuba Perdices inueniri ait exiguas, at colore voceq; Turtures referentes, sed gratiore sapore, capi maxima copia, & incolas viuas domum ferre, faciléq; trium quatuorue dierum interuallo cicurari, habereq; torquem in collo: sed fortè Turturum species fuerint, quarũ item grata palato caro est. In Aethiopia in diœcesi Barnæ, quæ ciuitas regni Barnagassi emporium est, tria aiunt reperiri Perdicum genera nostratibus haud multum absimilia, sed magnitudine, & colore rostri pedumq; inter se diuersa: alias nimirum magnitu- [Perdices magnitudine Caporũ.] dine Caporum, pedibus, & rostro luteis, cætera nostratibus similes; alias non maiores Gallinis, pedibus, rostroq; purpureis, alias deniq; rostro & pedibus cinereis.[a] Aristoteles quoq; al- [a L. de color.] bas Perdices dari nobis author est: sed has ita ab insigni loci vel temporis frigore euadere, [Perdices albæ.] alibi à nobis scriptum est, ubi multas alias aues candescere etiam diximus, quæ in alijs locis ita non sunt.

LOCVS.



NON hîc, quo loco, montano ne, an campestri gaudeant Perdices, dicere institui, sed apud quos populos abundantiùs reperiantur. Terra sancta re- [a In descrip. terræ sanctæ.] ferente [a] Brocardo Monacho Perdicibus & Coturnicibus abundat. He- [b Lib. 14.] gesander teste [b] Athenæo, tradit Samios, cùm Sibarin nauigarent, & ad regionẽ Siritin (S:ris & Aciris fontes duo sunt, inter quos sita est Heraclea, [c L. 3. c. 11.] olim etiam dicta Siris Sibari vicina teste [c] Plinio) appulissent, euolasse Perdices magno strepitu, qui perterriti, & in fugam versi, naues conscenderint, ac inde soluerint. Quispiam autem non absurdè suspicetur eiusmodi populos, quorum portentosa la- [Sibaritarũ lasciuia.] sciuia prouerbio locum fecit, lautissimas has aues ad luxum suum enutrisse, & ex alijs etiam regionibus aduexisse. Apud Tarnassaros miram quoq; Perdicum fœcunditatem esse narrant, necnon & leporum. Abassienses Perdicibus, Anseribus, Gallinis, Leporibus, & eius- [d In relat.] modi animalibus alijs teste [d] Botero eapropter abundant, quòd venari ea nondum sint edocti. Cyprus & Creta Perdices copiosè gignunt: in Creta tamen minores nullas teste [e] Bello- [f L. 10. c. 29.] nio reperire est. Io: Rauisius Textor ex malè intellecto [f] Plinio, qui alibi Perdices scribit [Plinius correctus.] non transuolare Bœotiæ fines in Atticam (sic enim ex Athenæo corrigendus videtur ille locus; nam in vulgaribus exẽplaribus legitur in Attica) Perdices in Bœotia reperiri negat. [g L. 9. c. 13.] [g] Athenæus hoc addit miraculum, scilicet, si quæ fortè illuc migrauerit, voce ab indigenis (Atticæ) dignosci. Hispania noua Perdices, uti diximus, profert plurimas, & diuersorum colorum. Qui de Sicilia scripsere, aiunt in monte Peloro Perdicum Leporumq; magnum prouentum esse. In Procyta regni Neapolitani quadam insula Perdicum ac Phasianorum [h In hist. Ita.] copia est, insulamq; propter aucupium reddunt celeberrimam. [h] Leander Albertus Perdices maiores Coturnicesq; cùm à nobis abeunt, ad Capren insulam se conferre ait, adeóq; ibi pinguescere, ut adipem eximant incolæ, & in futura conuiuia referuent. Perdicũ utrumq; genus nostri quoq; montes alunt, sed maius in Sedunorum, Rhætorum, & uersus Lougobardiam & Sabaudorum alpibus magis capitur, non tam altis, nec tam syluestribus locis, vt Lagopôdes. Gallia, Lusitania, Hispania Perdicibus minimè carent. Audio in Belgio ruffas [Perdices ruffæ vbi raræ.] vel non esse, vel saltem admodum raras. Boterus quoq; Hiberniam Perdicibus & Phasianis carere prodidit. Et [i] Antoninus Liberalis in Lemniorum insulis, quæ Neæ seu Nouæ uo- [i In cõg. narrat. mirab.] cantur, non nasci Perdices dumtaxat negat, sed illatas eriã mori asseuerat, & alij affirmant emori, si uel à longè eam terram conspexerint. Contrà [k] Athenæus author est, à duabus [k L. 9. c. 13.] Perdicibus in Anaphen insulam immissis tantam vim esse procreatam, ut iam incolæ de loco deserendo cogitarent.

ANATO-

ANATOMICA.

THEOPHRASTVS peritissimus philosophorum, ut referunt [b] Plinius, [c] Aelianus, & Aulus Gellius, Perdices omnes in Paphlagonia bina obtinere corda prodidit; quod tamen mihi nunquam persuaserit; è contrario facillimè [d] Aristoteles, qui Perdicibus uentriculo ingluuiem prępositam esse scripsit, habereq; appendices non suprà, sed intrà, quà desinit intestinum. Idem [e] alibi inquit earum testes, cùm Venerem exercent, insigni tantisper magnitudine augeri: hybernis verò mensibus nullos quidem in ijs, prout nonnulli credebant, haberi.

[b] L.11.c.37 [c] L.10.c.35 [c] L.16.c.15 [d] 2.hist.c.vl. [e] 3.Hist.c.1.

SENSVS.

IDEM [a] Aristoteles olfactum credi Perdicibus exquisitum esse prodidit.

[a] L.6. Hist. cap. 2.

ASTVS. DOCILITAS.
Ingenium.

HAVD mirabitur aliquis, cur Perdicis astus in prouerbium abierit, ubi, quę hic tradentur, perlegerit. [a] Aristoteles in primis hanc auem malitiosam uocat, & astutam. *Callida*, inquit D. [b] Basilius Magnus, *volucris, astuta, ac zelotypa Perdix est, malitioseq́ cum venatoribus in præda agit*. Quem astum malitiosum [c] alibi, quamuis Perdicem non nominet, ita prosequitur: *Vidi ego iam auis astuta naturam, cùm pullos suos videat adhuc ob debilitatem prædæ persecutoribus expositos, sese aucupi ante illos vt prædam paratam offerre, ita sese versantem ac gestus dispensantem, vt nec periculo penitus, aut manibus se præbeat, neq́ item insidianti spem omnino eripiat. Sic itaq́ illum inter vtrumq́ versando, occupando, in se retinendo, spatium dat natis ocyssimè fugiendi, ipsa ad extremum euolat*. Hæc ille: sed astus iste, quem malitiosum uocat, laudabilis potiùs existit, hominibusq; imitandus, vtpote cum fœtus ardenti amore coniunctus. *Cùm ad nidum quis accesserit*, inquit [d] Aristoteles, *prouoluit sese ante pedes venantis, quasi iam possit capi, atq́ ita allicit ad se capiendum hominem eousq́, donec pulli effugiant; tum ipsa auolat, & renocat prolem*. Idem astus, à Plinio, Aeliano, Plutarcho, & Athenæo repetitur, quos lector per se adire poterit. [f] Aelianus addit, pullos, ubi à matre appellantur iam è uenatoris faucibus elapsa, maternam uocem agnoscere, atq; ocyus ad illam aduolare. Nolim interim Plinij super hac uersutia, uerba præterire, quia non dilucidiùs solum eandem repetit, uerùm maiorem etiam adiungit. [f] Ait autem: *Si ad nidum is cœperit accedere, procurrit ad pedes fœta prægrauem, aut prælumbem sese simulans, subitoq; in procursu, aut breui aliqua volatu cadit fracta aut ala, aut pedibus: procurrit iterum iam iam prehensurum effugiens, spemq; frustrans, donec in diuersum abducat à nidis. Eadem pauore libera, ac materna vacans cura, in sulco resupina gleba se terra pedibus apprehensa operit*. Nota quęso ingenij uim, aciemq; in hac alite, quę cùm aliàs pro pullis sese capiendam ante pedes aucupis prouoluit, ut illi, donec ad eam capiendam intentus est auceps, pręsenti periculo sese eripiant, nunc cùm nulla prolis cura est, haud opus esse callet, ut se uenatori obijciat, & maiorem pro salute artem excogitans, terræ gleba pedibus prehensa corpus cooperit, idq; in sulco facit, ut ille terræ glebam esse ratus ab insequendo desistat. [g] Cęlius Rhodiginus in simili periculo expositam, nimirum si ad hoc fuerit, ut capiatur, lapidem ait sibi colore correspondentem quærere, & inibi supinam se componere. Verùm quomodo corpus suum eiuscemodi lapidi, subijciant, non ita uideo: quare festucis, alijsq; quisquilijs potiùs tunc se coperire uerisimilius est, ut Scholiastes Aristophanis, necnon Plutarchus tradunt, quin etiam frondibus, ac simili alia in pratis passim obuia materia. Porro fortassis iam enarrata auis astutia minus admiranda uidcatur, nisi & eam

[a] 9.hist.c.8. [b] Homil. 8. in Hex. [c] Homil. 13 Exhort. ad baptism. [d] 9.Hist.c.8 [f] L.10.c.33 Nota astũ. [g] Lib. 29. Ant. lect.c. 26.

[h] Lib. de Solert. animal.

Perdices pullos quid doceant.

fœtus ſuos docere noſceret: noſſe autem nobis author eſt [h] Plutarchus haud uulgaris ſcriptor, inquiens: *Alium aſtum cum fœtus amore coniunctum Perdices vſurpant. Adſuefaciunt enim pullos ſuos, qui nondum volare poſſunt, vrgente aucupe ſupinos iacere, & glebam aliquam, aut quiſquilias corpori inijcere, ac prætendere, tanquam vmbraculum, aut tegumentum quoddam. Ipſæ perſequentem aliorſum abducunt, atq; circumagunt hinc inde volitantes, paulatimq; loca cedentes, donec lactatum ſpe capiendi longè à pullis auellant.* Et [i] alibi rurſum: *Quodſi negas*, inquit, *diſci à nobis artes, etiam doceri eas à nobis audi. Perdices ſuos pullos docent inter fugiendum occultare ſeſe, & glebam pro ſe obtendere, poſtquam ſupini corruerunt.* Hactenus Plutarchus. Nonnulli pullos in paſcua educturas, ſi fortè hominem uiderint, ſibilo id illis ſignificare aſſerunt: hos uerò confeſtim ſupinos ſe collocare, terraq; aut quiſquilijs adeo artificiosè corpus tegere, ut ne, ſi palpitando periclitêris, aduertere quidem queas: mox rurſus, ubi uenator quadamtenus eſt progreſſus, patrem ſibilare, hoſq; protinus euolare. Eodem planè aſtu fæmella teſte [k] Ariſtotele utitur in ouorum conſeruatione. Sed hęc hactenus de hoc aſtu, quo nimirum uenatoribus ſeſe eripiunt, dicta ſunto: nunc declaremus, oſtendamuſq; Perdices animantia eſſe docilia, uenationiſq; artem perquam miro modo addiſcere, ac tanto artificio alias ſui generis in retia pellicere, ut homines potiùs, quam aues eſſe iudices: & quamuis huius loci non ſit de aucupio loqui, tamen propter ſingularem ac penè admirandam ingenij aciem, quam in eo exercent, quæ in hæc uerba ſcripta ſunt ab Aeliano, prętetire minimè poſſum: *Vtitur verò Perdex*, inquit, *venator illecebris quibuſdam ad alliciendos feros; ante retia enim propoſitus cantum edit eos laceſſentem ad pugnam, eoſdemq; vt ex inſidijs in laqueos inferat, incitantem. Syluestrium dux contrà cantat, & ſuum gregem præcurrens obuiam procedit cum hoc luctaturus: cicur autem per malitiam ſemper inſidias inſtruens, pedem refert, ſe timere ſimulans: alter verò ſpe, atq; animo inflatus ſimul & ſibi victoriam iam deſpondens impetum facit, ſed mox captiuus compage tenetur.*

[i] In Gryllo.

[k] 9. hiſt. c. 8.

Perdices eſſe dociles.

[l] Quo aſtu utantur in capiẽdis alijs.

[l] L. 4. de Anim. c. 16.

Cur homo Perdicibus Perdices capiat.

Fortaſſis quiſpiam ex eiuſmodi lucta ingenij hebetudinem potiùs quàm aſtum colligat, cùm feros ab aucupium edoctis tam facilè falli dicamus: is ſi aduertat animum, omnino opinionem immutabit: nam ideo Perdices Perdicibus decipere homines ſciet, quòd hi ab iſtis auibus decepti, dum uenarentur, nihil proficerent, ideoque nouam capiendi rationem inueſtigare coactos fuiſſe, nimirum Perdices Perdicibus tanquam animalibus plus aſtu & ingenio pollentibus aucupari. Fęmella Perdix, niſi & ipſa mari ſuo imponere calleret, actum iam conclàmatumq; de toto Perdicum genere foret. Etenim cùm quolibet loco, etiam in præſentia maris teſte [m] Ariſtotele parere cogatur, quoniam hic oua, ne illa incubatu ouorum detenta ad coitum non ſit parata, frangat, itaq; ut oua ſeruentur, nouit tantiſper ibi remanendum eſſe ſibi, quouſq; ille deceſſerit: tunc enim aliò, inquit [n] Solinus, ea tranſuehit, neq; in hoc diù perſeuerat loco, ſed ne quis locum percipiat, longioris temporis mora, vt ait Ariſtoteles, immutat, necnon teſte Solino clanculo reuertitur, ne indicium loci conuerſatio frequens faciat; in eo etiam Caco, qui boues Herculis auerſos per caudam in antrum ſuum pertraxiſſe dicitur, aſtutior: illum enim auerſa ueſtigia prodiderunt, hęc ne ſeſe prodat, nulla facere nititur, ne quandoq; detrimento eſſe queant. En pręterea quo ingenio ſobolis propagationi ſtudeat, non marem dumtaxat ſuis amplexibus fraudans, ſed homini etiam nullam inueniendi oua occaſionem præbens. Sed audi quæſo qua in nido fabricando verſutia vtantur hæ volucres, ſpinis & fruticibus ſic illum munientes, vt contra feras dicente [o] Plinio, abundè uallentur, uel vt ait Solinus, vt animalia, quæ infeſtant, arceantur à ſpinis ſurculorum. Inſuper aciem ingenij, qua vigent, proſequi volentibus longè maiora forſitan ſuperſint dicẽda, adeo vt Statius [p] Papinianus grauiſſimus poëta dociles intellexiſſe videatur, aptaſq; humano ſermoni enunciando, cùm ſyluula quadam de Pſittaco Melioris ita canat:

Perdix fæmella cur marẽ fallat.

[m] 9. hiſt. c. 8.

[n] Cap. 12.

Caci aſtus.

Nidi fabrica.

[o] L. 10. c. 23.

[p] L. 2. Syl.

Quiq; refert iungens iterata vocabula Perdix,

Scio tamen a nonnullis hunc uerſum non ad docilitatem, ſed uocem κακκαβίζειν referri: quorum homuncionum aſſertiones tanquam nugales, & (vt ait ille) Cryſippi ſyllogiſmis & Platonis legibus frigidiores [q] Cælius aſpernatur; & reuera ad hoc confirmandum, quod dociles ſunt, nullis vineis aut arietibus opus eſt, nam id ex verbis poëtæ nullo negocio coarguitur: quod quò manifeſtius pateat, Poëtæ ipſius carmina, quæ ante id, quod iam iam citaui, leguntur, operæpretium eſt hîc ſubijcere, quibus nimirum eas tantũmodò aues enumerat, quæ humani ſermonis enunciationi ſufficiunt: ait autem:

[q] L. 29. Ant. lect. cap. 29.

Aues humanum ſermonem addiſcentes.

Plangat Phœbeius ales
Auditaſq; memor penitus dimittere voces
Sturnus, & Aonio verſa certamine Pica,
Quiq; refert iungens iterata vocabula Perdix,

Et quæ Biſtonio queritur ſoror orba cubili
Ferre ſimul gemitus.

Quod ſi quis penultimo inductus carmine in diuerſam ſententiam abripiatur, quoniam & Hirundinem poëta ibi nominet, quam humanum ſermonem addiſcere nemo dixerit: reſpondeo de Prognes in Hirundinem transformatione expoſitionem eſſe quidem à Varrone confirmatam, & à noſtris ferè omnibus; cæterùm Græcorum nonnullos, à quibus eiuſcemodi fabulę confictæ ſunt, in Luſciniam malle: quod inter Latinos [a] Probus non ignorauit, & uidetur [b] Ouidius ſecutus, cùm ita canat

Sola uirum non ulta prius mæſtiſſima mater
Concinit Iſmarium Daulias ales Ityn.

Et rurſus [c] alibi:

Deflet Trebitium Delias ales Ityn.

Philomelæ porro docilitatem ſiue Luſciniæ quis ignorat? Druſus nonne & Britannicus Claudij filij Luſcinias habuere Græco & Latino ſermone loquentes? Quod ſi feras rurſus & monticolas, ideoq; ab humano conſortio penitus abhorreſcere quiſpiam dicat, atq; ita, quæ diximus, parum uero ſimilia eſſe, is profectò non ſatis harum auium naturam perſpectam ſibi habet. nam facili modo captæ cicurantur; quin immo Aloyſius Mundella cum in Burmijs Rhœtorum medicum ageret, refert noſtratium ſe Coturnicum marem & fæmellam habuiſſe altiles in domo ſua, quæ adeo cicures & manſuetæ redditæ ſint, ut poſtmodum cum domeſticarum Gallinarum cohorte promiſcuè habitarēt, ſimulq; ſine pauore cibum caperent. Stumpfius etiam ſcribit, ſi à prima ætate ab homine alantur, planè cicures & amabiles reddi. Mirum prorſus, quod de Perdicum in Chio inſula manſuetudine ac docilitate prodidit [u] Nicolaus à Nicolais hunc ferè in modum: Agricolæ, inquit, huius inſulæ maximos Perdicum greges alunt: interdiu adhibitis cuſtodibus ad uicinos montes ad inquirendum ſibi uictum dimittunt: cuſtodes eas ſub ueſperam edito ſibilo reuocantes ſimul omnes domum reducunt: & illæ alias ſibilo cuſtodum nondum aſſuefactas & etiamnum feras comites ſibi aſciſcunt. Similis hiſtoria narratur ab Odorico de Foro Iulij his uerbis: In regionibus circa Trapezuntem, quæ Pontus olim dicebatur, uidi hominem ducentem ſecum ſupra quatuor millia Perdicum. Is iter faciebat per terram: Perdices per aërem uolabant, quas ducebat ad quoddam caſtrum nomine Thanega, quòd à Trepezunte diſtat trium dierum itinere. Hæ Perdices cùm duci ipſarū homini quieſcere aut dormire libebat, omnes quieſcebant circa eū tanquam pulli Gallinarū; & ſic ducebat eas Trapezuntē uſq; ad palatium Imperatoris. Cum uerò ſic quieſcebant circa eū, capiebat de ipſis quantū uolebat numerū, reliquas ad locū, in quo prius erant, reducebat. His, ſi placet, adde, quod ex [x] Baſide quodam recenſet [y] Athenęus, nempe pygmæos, qui aduerſus Grues bellum gerunt, uti Perdicibus ad bellum iunctis, uel ut Ornithologus legit annotante Dalechampio, Perdicibus inequitare. Quæ res, tametſi planè fabuloſa appareat, attamen Perdicū interim docilitatē maximā demonſtrat. Eiuſcemodi itaq; manſuetudinē & ingenij acumē ſi in Perdicibus agnouiſſet Domitius Papinij interpres, humani ſermonis enunciandi rationē poëtæ fortaſſis haud reliquiſſet excutiendā. Quò minus uerò abſurdū uideatur Perdices humano aſſueſcere poſſe ſermoni, Plinij authoritatē adduco, qui & ipſe eam à cōmuni præceptore Ariſtotele mutuò accepit: *Linguam*, inquit, *omnibus ijs in ſuo cuiq; genere, quæ humanū imitantur ſermonem, eſſe latiorem, quanquam id penè in omnibus contingit:* Perdicibus autem linguam latiuſculā eſſe ex ſectione didici. Quod ſi adhuc quiſpiam non acquieſcat, [z] Plutarchum adeat, qui diſertiſſimis uerbis Perdicis loquacitatem nominat, uocalemq; eſſe ac diſcere etiam alibi aſſeuerat. [a] Porphyrius inſuper refert ſe Carthagine Perdicem ita cicurem aluiſſe, ut non tantùm uocata aduolaret, at temporis progreſſu adeo familiarem euaſiſſe ut & adulari, colere ſe & colludere uideretur, ſuæq; etiam uoci occurrere, & quantum fieri poterat, reſpondere alio quodam tenore, quàm quo ſe inuicem Perdices uocare ſolent. Quibus uerbis quamuis Porphyrius humana uoce uſam fuiſſe non dicat, inſignem ſaltem nobis aptitudinem ad diſcendum eam ingerit, quando ex familiaritate, qua ſecum utebatur, ferinam immutaſſet, imitatura indubitanter humanam, ſi is uel docuiſſet, uel docere calluiſſet. In Lycaonia Perdices pariter uocales haberi oſtendere uidetur doctiſſimus [b] Athenæus, cùm Ariſtomonem Athenienſem Adriani libertum ſcribit à patrono ſolitum dici Atticoperdica, quòd eſſet cumediæ ueteris hiſtrio. Ita quoq; [c] Plutarchus alibi quendam proſcindens ipſum ἀφωνότερον Περδικος, id eſt, Perdice magis mutum dicit. Ex quibus omnibus iam ſatis liquidò conſtare arbitramur, Perdices ad humanæ loquelæ imitationem non eſſe ineptas. Verùm in alijs quoque ingenij ſui indolem oſtendunt, quemadmodum in primis in eo, quòd proprios parentes à falſis, quorum incubatione

Hirūdo ſermonem humanū non diſcit.
Progne an in Hirundinem, an in Luſciniam mutata.
[a] In Bucol. Virgil.
[b] In Epiſt.
[c] Ad Liuiā.
Luſciniæ Græcè & Latinè loquentes.
Perdix facile cicuratur.
Mira Perdicum docilitas.
[u] L. 2. nauig. Orient. c. 8.
Alia mirabilis hiſtoria de Perdicū manſuefactione.
[x] Lib. 2. rer. Ind.
[y] L. 9. c. 13.
[z] In Sympoſiacis.
[a] Lib. 3. de abſt. à carne.
[b] Lib. 3.
[c] L. cōtra uſuram.

Perdicum pulli parentes proprios agnoſcũt.

[d] L.2. Varia.

Perdix alię na oua furto ablata cubat.

exclusi ſunt, dignoſcere norint, quos ne homo ipſe, quem Deus omnium animantium perfectiſſimum procreauit, ſi à parentibus in infantia, quod proh dolor nimis ſæpe contingere videmus, deſeratur, ex alijs diſcernere callet. Tradit hoc de Perdicibus Theodoricus Gotthorum rex referente [d] Caſſiodoro, ad Symmachum ſcribens, Perdicibus nempe hunc eſſe morem, oua perdita per alterius matris damna reſarcire, ut adoptione alienæ ſobolis incommoda ſuæ reparent orbitatis: verùm natos mox, vbi fiduciam habere cœperint ambulandi, in cãpos exeuntes cũ matre, ut fuerint materna voce cõmoniti, ouorum ſuorum genetricem potiùs petere, quamuis ab alia furtiuis fœtibus educentur. Atq; hoc eſt, quod à veridico propheta [e] Hieremia ſcriptum eſt: *Perdix congregauit, quæ non peperit, faciens diuitias abſq; iudicio: cum media relinquens ætate, & tandem erit inſipiens.* Et D. [f] Hieronimus in commento: *Aiunt*, inquit, *ſcriptores naturalis hiſtoriæ tam beſtiarum & volucrum, quàm arborum herbarumq́, quorum principes ſunt apud Græcos Ariſtoteles & Theophraſtus, apud nos Plinius Secundus, hanc eſſe Perdicis naturam, vt oua alterius Perdicis, id eſt, aliena furetur, & eis incubet, foueatq́. cũ q́; fœtus adoleuerit, auolare ab eo, & alienum parentem relinquere.* Illud præterea in hoc auium genere admirandum, at cum generoſo quouis ac magnanimo viro commune quodammodò eſſe videtur, quod in pugna ſuccumbentes ſeſe alijs riſui ac oſtentui fore non ignorent tantùm, ſed ne in conſpectum amatæ ſuæ, cuius cauſa pugnam cum aduerſario inſtituerant, pudore nimio ſuffuſi denuò venire audeãt, & in latibula ſeſe abdãt. At ne id cõminiſci videamur velut nimis Perdicũ naturæ ſtudioſi, itaq; facundiſſimi [g] Aeliani, qui eiuſcemodi uerecundiam ceu ſingulare naturæ donum brutis hiſce ineſſe ait, ampliſſimum teſtimonium, tranſcribere nobis, minimè piget. *Ex auibus*, inquit, *Perdices, quòd ad libidinem Veneris inflammatiſſimi ſint, idcirco cum fœminis aſſiduè verſantur. Homines autem, qui Perdices ad certamen alunt, cùm eos ad pugnam inter ſe incitare volunt, ſuam cuiq; vxorem præſentem eſſe curant. Hac enim machinationis commentatione Perdicum timiditas repellitur, & ignauia vitatur. Nam malè pugnando victus nunquam in conſpectum, nec ad amatam, nec ad coniugem audet venire: ac potius morte occumbit, quàm pugna turpiter deſerta, ab hoſte ſuo auerſus eam, cui probari tantoperè cupit, intueri ſuſtineat. Tale quiddam Cretenſes etiam de duobus amantibus prædicant. Sic enim audio, amatorem cùm alijs rebus præſtantem, tum bellicis ſtrenuum habuiſſe in amore puerum adoleſcentem ſumma indole virtutis, liberali forma, virili animo, & ſummo ad optimas diſciplinas ingenio, ſed ætatẽ nondum militiæ apta. Nomen quidem vtriuſq; alio loco me dixiſſe memini. Et hunc ipſum aliquando in pugna ſtrennuè verſantem, hoſtium frequentè cohorte toto impetu in eum irruente, ad humi ſtrati cadaueris offenſionem collapſum fuiſſe. Iacenti cùm hoſtium proximus quiſpiam gladio ſtrictæ plagam et auerſam illaturus eſſet; retrò ad hoſtem verſus intuens, nequaquam, inquit, turpe & imbelle vulnus tergo inferas, ſed aduerſo potiùs pectori infligas, cùm vt ne timiditatis me meus amator condemnet, tum ne me turpitudinis notis iniuſtum aſpiciat. Atqui hominem rationis participem ad timiditatis & ignauiæ crimen pudore affici, non admodum mirabile videri debet: at Perdicem rationis expertem huiuſmodi verecundiam retinere, ſingulare donum naturæ videtur.* Hactenus itaq; Aelianus, cui ſubſcribens [h] Galenus, Perdices velle vincere dixit. Sed quid ſi Perdicibus noſtris præſagiendi quoq; ſcientiam tribuamus, eamq; cum ſumma generis humani vtilitate coniunctam? ſiquidem apud [i] Aetium ita ſcriptum leges: *Piſo Perdicem, quæ domi noſtra alitur, vociferari ac clamare, atq; lacerare ipſam cortem, in qua Perdices nutriuntur, vbi ſenſerit medicamentum quippiam lethale, aut aliud venenum intra ædes parari.* Alant itaq; Principes Perdicum greges; nam & bonis & malis ſæpè eiuſcemodi inſidiæ ſtruuntur. Admirandum etiam ac uix ueriſimile eſt, quod de Cirrhæorum Perdicum ingenio priuatim prodidit [k] Aelianus, quòd nempe ſeipſos emacient, quia ita ſe ab aucupantibus ſpretos iri præſagiant: *Ex Perdicibus*, inquit, *qui vocis contentione & cantu valent, & linguæ facultati confidunt; quiq; pugnaces & ad certamina habiles ſunt, ſe minimè dignos credunt, qui ad extruendas menſas capiantur: vnde fit quod parum contra venatores de ſua libertate dipugnent, quo minus comprehendantur, ſibi præſidentes, quod à eade ſtudioſè ad cantus & certamina ſeruabuntur. Reliqui autem Perdices & potiſſimùm qui nuncupantur Cirrhæi, ſibi conſcij, quòd nec ad certamina valent, neq; pulchrè cantare ſciunt, & ſi capiantur, futuros ſe prandium his, qui ceperint; naturali quadam machinationis commentatione ſeipſos macie conficiunt, nimirum cùm ab omni alia eſca, quæ ad pinguedinem eos perducere queat, ſe ſua ſponte abſtinent, tum vt ne idonei ſint ad hominum menſas, cupidè allijs veſcuntur, cuius rei experientes, his præteritis, aliò venationem conuertunt. Qui vero hoc ipſum ignorant, eos, ſi facultas ſit, capiunt: quicunq; autem ipſos captos decoxerit, eorumq; inſuaues carnes expertus fuerit, ſciam & tempus & operam cognoſcit in his venandis perdidiſſe.* Huc uſq; ille. Eodem modo, nimirum ab eiuſcemodi auium aſtu, ſumpto exemplo, multi quibus peregrè eundum eſt, latronum in longis itineribus ſæpe obuiorum inſidias veriti, tenuiter ſeſe veſtiunt, fœtoremq; ueſtibus conciliant, ne tanquam in tabidos ac mendicos latrones incidentes, & pecunijs deſtitutos, quorum cauſa

[e] Cap. 17.

[f] In cõm. ad Hieremiam.

Perdicis uicti pudor.

[g] L.4. de Anim. cap.1.

Cretẽſis militis verecũdia ex auerſo vulnere.

[h] L.5. de plac. Hipp. & Plat.

[i] Lib. 13.

Perdices venenũ agnoſcunt.

[k] L.4. de Anim. c.13.

Perdicum Cirrhæorũ uaſritia.

alios petunt, non attingant. Ouidius item longè adhuc maiorem, quàm qualem hactenus recensuimus, ingenij uim celebrare uidetur (quod tamen ut poetæ dictum proponimus) siquidem & condolere amici casum & lætari inimici ac hostis infortunio, desumpto ab Icario filio Dædali, à quò è turri præcipitatus Perdix etiamnum homo dicitur, exemplo scribat his uersibus.

Perdix amici, & inimici casum agnoscit.

Hunc miseri tumulo ponentem corpore nati
Garrula ramosa prospexit ab ilice Perdix,
Et plausit pennis, testataq; gaudia cantu est.

Postremò, ut huic rubricę tandem finem imponamus, Perdix ijs iure merito annumerari debet animalibus, à quibus res salutares discere homines possunt. Quod fortassis [l] Aristoteles nó inficiatur, porri facultatem ad sonoram uocem indicans Perdicum exemplo, quòd eo in tali casu utantur pro remedio. *Cur porrum*, inquit, *prodest ad vocem sonoram? nam & Perdices commodum eadem in re nouimus. An quod allium quoq; elixum delinit, & quidem porrum lentitiam quandam obtinet, quæ fauces detergere possit.* Nouit & in alijs affectibus sua sibi inuenire remedia, homine & felicior & ingeniosior: Si quæ acceperit vulnera, origanum herbam mansam vulneri imponit, & absq; humana ope sanatur, si [m] Aeliano credimus: qui [n] pariter fascinationem oculorum arcana & mirabili quadam natura cauere Perdicem tradit, arundinis lecta coma & in nidum imposita, uel ut Philes ait, comesa. Lauri folijs teste Plinio annuum fastidium purgat, quòd his versibus Ioan. Khuenius expressit.

Quibus animalibus annumerãda.
[l] 1.1. Probl. 39.
Perdix sua remedia agnoscit.
[m] Lib. 5. de Anim. c. 46.
[n] L. 1. c. 35.

Graculus, & Merula, Perdices atq; Palumbes
Annua deturbant folijs fastidia Lauri.

[o] Ruellius arundinem nido ingerere putat, ut noxias bestiolas fuget. Vt ut est, in eo saltem Perdicis ingenium admirandum est, quòd & hanc herbam inter alias non dignoscere tantùm, sed in suum, qualiscunq; autem ille sit, usum conuertere noscat. Perdicium etiam herbam ab ipsa denominatam [p] Theophrastus, atq; ex eo [q] Plinius erui tradunt, quod haud dubio ideo fecerit, quia in ea aliquam sibi salutem latere non ignoret. Sed istæc de ingenio huius auis dicta sufficiant, à quo haud temerè Dedala poetis dicitur, hoc est, ingeniosa.

[o] Lib. 1. de Stirp. c. 22.
[p] L. 2. Hist. Plant. c. 3.
[q] Lib. 21. c. 17.
Perdix Dedala dicta.

VOLATVS.

A [a] RISTOTELES causam inquirẽs, cur Perdices more cæterarũ auium nidum non extruant, eam reijcit in uolandi impotentiam. Parum autem uolare præter quotidianam experientiam [b] Xenophon quoq; innuit, si uerè eius uerba citat [c] Athenæus, quæ hæc sunt; *Otidas si quis repentè ac celeriter in fugam uertat, capere licet; parum enim uolant, ut & Perdices, & citò fatiscunt.* Haud tamen inde statuendum prorsus non uolare Perdices ab illis dici, sed propter corporis grauitatem in altum aërem, ut aliæ alites pleræq; solent, non eleuari: unde & [d] Ouidius de Talo seu Perdice in auem immutato sic canit.

[a] 9. Hist. c. 8.
[b] Lib. 1. Exped. Cyri.
[c] L. 9. c. 13.
[d] 8. Metã.

Auemq;
Reddidit, & medio uelauit in aere pennis,
Sed uigor ingenij quondam uelocis, in alas
Inq; pedes abijt, nomen quod & antè remansit
Non tamen hæc altè uolucris sua corpora tollit
Præter humum uolitat, ponitq; in sepibus oua.

Sic [e] Plinius quoq; currere Perdices & Rusticulas scribens, volatum demere ipsis putandus non est, sed hoc dicere uoluisse, quòd cursu plus quàm uolatu ualeant, & pedum uelocitate magis, quàm pennarum auxilio ab aucupibus se defendant. Certùm interim est, quando se ad uolandum componunt, etsi humilem, uelocem tamen etiam & impetuosum volatum exercere; atq; hoc modo Ouidij paulò antè citatus versus intelligendus venit.

[e] L. 10. c. 38.
Perdices cursu ualẽt.
Ouidius explicatus.

Sed uigor ingenij quondam uelocis in alas
Inq; pedes abijt.

Aiunt qui eorum naturam perspectam habent, hyberno tempore gregatim, verno verò cùm proli student, binas tantùm uolare. In Bœotia, nisi fabulam pro uero nobis obtrudat [f] Solinus, præscriptas aeris metas habent, quas uolatu præterire non audeant. *Perdices*, inquit, *cùm ubiq; liberæ sint, ut aues uniuersæ, in Bœotia non sunt: nec cùm uolant, sui sunt iuris, sed in ipso aere, quas transire non audeant, metas habent. Inde ultra notatos iam terminos nusquam exeunt, nec in Atticum solum transmeant. Hoc Bœotijs proprium.* [g] Plinius sanè, ex quo pleraq;

[f] Cap. 12. Polybist.
[g] L. 10. c. 29

sua

ſeu Solinus tranſcripſit, Bœotiæ fines in Atticam tranſuolare negat, cæterùm id tantum miraculum non eſt, ut fabuloſum iudicemus.

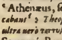
V O X.

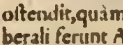
[a] In comm. ad Plinium. [b] L. 4. Hiſt. cap. 9. [c] 9. Hiſt. c. 8. [d] 3. Hiſt. anim. c. 35.

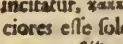


ALBERTVS Perdices à ſono uocis appellari tradit, cui aſtipulans [a] Iacobus Dalechampius, addit dici ἀπὸ τοῦ πέρδειν. Sed [b] Ariſtoteles non omnibus eandem uocem aſſignat, alios caccabare, alios ſtridere ſcribens, & [c] alibi non modò canere, ſed ſtridere etiam, & quaſdam alias voces emittere. Quæ omnia aſtruens [d] Aelianus maiorem etiam uocum varietatem adiungit, inquiens: *Perdicum non eadem uox eſt, ſed varia & multiplex alia Athenis, alia alibi. Iam uariarum vocum, quæ ſint nomina Theophraſtus explicat: In Bœotia & Eubœa idem ſonant, ac (ut ſic dicam) eiuſdem ſunt linguæ.* Citat eundem Theophraſti locum [e] Athenæus, ſed longè aliter, ac maius addit miraculum. *Perdices*, inquiens, *non omnes caccabant* [f]; *Theophraſtus ſcribit Athenis Perdices extra Corydalum pagum, oppidum uerſus caccabare, ultra uerò τιττυβίζειν*: pro qua uoce Natalis de Comitibus Venetus uertit garrire, & Ouidius Serenusq; Perdicem garrulam dixerunt. Dalechampius ad marginem Athenæi eiuſcemodi addit ſcholiolum: nomen illud, inquit, nempe τιττυβίζειν, ſtridulam magis uocem oſtendit, quàm caccabum & velut τὸ τριγμὸν. Sunt præterea qui referente [g] Antigono Liberali ferunt Atticas Perdices uocales eſſe, Bœotas verò admodum exili uoce uti. Ex his itaq; haud abſurdè quiſpiam ſtatuat non bene dici à ſono uocis nuncupatam, niſi dicamus talem ſonum, qualem dicit Dalechampius, maxima ex parte edere, cùm verò ad Venerem incitatur, κακκαβίζειν, uti opinatur idem Dalechampius.

[e] L. 9. c. 13. [f] Lib. de varia voce anim. [g] In cōgerie mirab.







Aues tempore coitus magis garriunt.

Caccabas cur dicantur Perdices.

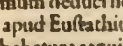
Sed aues tempore coitus loquaciores eſſe ſolent: κακκαβίζειν uerò veteribus non garrulitatem aut loquacitatem, quàm per τιττυβίζειν & τρίζειν indicarunt, ſed contrà concentum quendam quodammodo ſignificat, unde Caccabas à quibuſdam, ut ab Alcmane dici his verbis prodidit [h] Athenæus: *Innexit & Alcman cantus, inuentamq; à ſe & compoſitam cantionem Caccabedum, vulgari lingua dedit, apertè ſignificans Perdices canendi magiſtras ſibi fuiſſe. Quamobrem & Chameleon Ponticus ait, priſcis hominibus repertam ac excogitatam muſicam ab ijs auibus, quæ in ſolitudinibus canunt, ad earumq; imitationem inſtitutam fuiſſe muſicis diſciplinam.* Ad quem fortè ſenſum dicebat alibi [i] Aelianus Perdices quaſdam uocis contentione & cātu valere. Atq; fortaſſis etiam hinc quidam Grammatici Perdicem dictam putant παρὰ τὸ περισσῶς ᾄδειν. Quapropter cùm pro tēporis locorūq; diuerſitate uocem mutent, à ſolo πέρδειν, ueluti Dalechampius ſtatuit, etymum deduci nequit, ſed quàm diuerſimodum hoc ſit ſuprà oſtendimus. Pro κακκαβίζειν apud Euſtathium legitur κακκαβάζειν, unde, inquit, apud Comicum adue bium κακκαβᾶ habetur: atqui apud [k] Ariſtophanem (nam hunc intelligit) κακκαβᾶν de voce Noctuę legitur, quare & Euſtathij lectionem probare non poſſumus: Cælius tamen apud eundem Comicum κακκαβᾶν de voce Perdicis legi ſcribit, ego reuera eum locum diu quæſitum reperire non potui, & Latini Alemanes ante citatam uocem caccabas, non κακκαβᾶν ſequuntur, nam

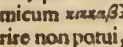
[h] L. 9. c. 13.

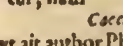
Perdices canendi magiſtræ.

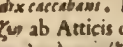
Muſicæ inuentio.

[i] Lib. 4. de Anim. c. 13. [k] In Auib. [l] L. 9. c. 10. Ant. lect.









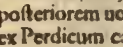
Caccabat hinc Perdix, hinc grutitat improbus Anſer.

vt ait author Philomelæ, eumq; ſecutus Thomas Radiuus inquiens: *Sturnus pinſitans, Perdix caccabans.* Hiſychius κακκάζειν quoq; habet de ſono Perdicum. Scribit enim κακκάζειν ab Atticis dici τὰς ὄρνεις πρὸς τὸ τικτεῖν φθεγγομένας, ſicuti Gallinæ etiā faciunt. Pollux verò τὸ κρωζειν Meleagridum eſſe uult, Perdicum verò τὸ κακκαβίζειν & τιττυβίζειν: quā poſteriorem uocem Varinus etiam de Hirundinis uoce uſurpari docet. [m] Petrus Bellonius ex Perdicum cantu certiſſimum iam appropinquantis diei ſignum colligi aſſerit, quaſi verò non alio tempore, quàm in aurora pulchellam illam ſuam cantilenam occinant.

κακκάζειν

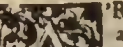
[m] Lib. 5. de Auib. c. 14.

Diei aduenientis ſignum.

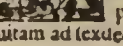


AE T A S.

[a] 9. Hiſt. c. 7. [b] L. 9. c. 13. [c] L. 10. c. 33. [d] 6. Hiſt. c. 4.



ARISTOTELES Perdicibus quodam in loco ſuę hiſtoriæ uitam extendit ad quintum & vigeſimum annum, ſed cùm [b] Athenæus annos quindecim tantummodò uiuere eas dicat, eiusq; ſententiæ authorem citet Ariſtotelem, multi viri docti haud temere in libro Ariſtotelico mendum eſſe à typographo commiſſum ſuſpicantur, maximè cùm & [c] Plinius ſcribat harum auiū uitam ad ſexdecim annos durare exiſtimari, quin & ipſemet [d] Ariſtoteles alibi de P. lumbis ſcri-



bis ſcribens: *Vita*, inquit, *Palumbium vel adquadraginta annos durare exiſtimatur: Perdicum amplius quàm ſexdecim*. At rurſus hoc loco, quo philoſophus de Columbaceo genere agit, Ornithologus uocem πέρδικας ſuſpectam eſſe ait, aliíq; ut Niphus, tradunt in quibuſdam codicibus legi πελειάς, hoc eſt, Columbæ Liuiæ: quòd ſi uerum eſt, & Athenæo credimus, Perdicum ætas ex Ariſtotele colligi non poterit, & Athenæus peculiarem, quo nos caremus, librum habuerit, ex quo & hoc fortaſſis etiam tranſcripſerit, nempè quod fæminę diutius quàm quindecim annis uiuant, longiorq; uita ſit fæminis auium, quàm maribus.

SALACITAS, COITVS.

SALACISSIMIS profectò animalibus etiam Perdices debent annumerari, ſi quæ de procacitate earum in libidinem cùm [a] Ariſtoteles ac [b] Plinius, tùm cæteri quoq; authores periti tantoperè celebrant, rata faciamus. Cur verò ſalacitatis libidiniſq; ſymbolum à Perdicibus potiùs, quàm a Gallis Gallinaceis detorſerint antiqui, (Perdices ſalacitatis ſymbolum fuiſſe teſtatur Athenæus) non ſatis capio. Neq; enim id ideo feciſſe mihi perſuadere poſſum, quoniam fæminæ in hoc auium genere abſq; ullo cum maribus congreſſu, at ſola illorum aura ſiue afflatu concipiant, nam hoc peculiaris cuiuſdam fœcunditatis potiùs, quàm nimiæ libidinis argumentum eſt. Neq; haſtenus ſuffecerit mihi quamuis longè grauior ratio, uidelicet furor ille, quo in coitu feruntur, dum non hiantes tantùm coeant, ut Ariſtoteles, & Plinius inquiunt, uerùm etiam toto coitus tempore lingua exerta volent, ut ex Alexandro Myndio prodidit Athenæus: nam & hoc noſter Gallinaceus quotidiani ſui coitus frequentia, qua unus reliquas, quotquot ſunt, uolucres uincit, ſicuti ſuo loco fuſiùs oſtendemus, diluere poteſt, ſibiq; idem ſymbolum vendicare. Sed iam quæ de Perdicum libidine ueteres ſcripſere, uideamus. Clearchus teſte [c] Athenæo Perdices ſcribit, Paſſeres, Coturnices & Gallos Gallinaceos non modò cùm uidēt fęminas, ſemen emittere, ſed etiam cùm eorum vocem audiunt: cauſam eſſe in animo impreſſionem, quod ipſum tempore coitus cognoſci, ſi contra eos ſpeculum poſuerimus, & ante hoc ipſum lenticularum inſidias, nam ad imaginem, inquit, ſuam accurrentes, capiuntur, & ſemen emittunt, Gallinaceis exceptis, quos imago conſpecta ad pugnam tantùm excitat [d]. Aelianus haſce uolucres intemperantes eſſe prodidit, & nata iam oua diſperdere, ne circa pullitiem educandam occupatæ fæminæ, marium congreſsionem negligant. Oua uerò frangi a maribus ob allatam ab Aeliano cauſam, fidus teſtis eſt philoſophorum princeps [e] Ariſtoteles, qui etiam addit, fæminam omnibus neruis elaborare, ne id fiat, diffugientemq; clanculum parere, fieriq; ſæpius, ut præ turgore parturiendi quolibet loco edat oua, & in maris quoq; præſentia. Quare cùm alibi [f] Aelianus ſcribat Perdices, quia ad libidinem Veneris inflammatiſſimi ſint, idcirco cum fæminis ſemper obſeruari, id ita accipere debemus, quouſq; nondū fæminæ pepererint, nam tunc nel illę eorum atrocitatem, quam diximus, ueritæ, clam pariturę ſecedunt, uel amore futuræ prolis etiam incenſi mares, relicta libidine ſimul incubant, quamuis diuerſo loco, quemadmodum diſertiſſimè [g] Ariſtoteles docuit. Idem [h] Aelianus alibi Perdicem intemperantem, & in adulteria pronum eſſe tradit, itaq; clam ad fæminas, & minimo etiam ſtrepitu accedere. Item [i] Ariſtoteles, necnon Plinius adeo ſalaces eſſe Perdices inquiunt, ut in aucupantes corruant, & capitibus eorum inſideant, & facilè capiantur. Quin tanta libidinis titillatione ſępe pruriunt, ut cùm fæmellæ deſunt nempe quando ad incubandum ſeſe ſeduxerint, inter ſe nō uocibus tantùm, & pugna procacitatē teſtentur, ſed promiſcuo inter ſe coitu illo nefario, hominibuſq; cum internecionis pœna inderdicto conſpurcent: De qua turpitudine ita [k] Ariſtoteles ſcriptum reliquit: *Sed cùm diffugerit fœmina, ut incubet, mares tumultuantur, clamitant, pugnamq; inter ſe conſerunt, quos cælibes vocant, qui autem victus in pugna fuerit, ſequitur victoris Venerem patiens, nec ab alio quàm à ſuo victore ſubigitur, ſed ſi à comite principis, aut quouis uulgari vincatur, clam à principe, ac furto ſubigitur: uerùm hoc non ita fieri ſemper, ſed certo anni tempore, planum eſt. Perdices manſuefacti iam & domeſtici ſubigunt feros, & ſpernunt, contumelioſeq; tractant*. Hæc ille, quę ſic à [l] Plinio repetuntur: *Illa quidem & maritos ſuos fallunt, quoniam intemperantia libidinis frangunt earum oua, ne incubando detineantur. Tunc inter ſe dimicant mares deſiderio fœminarum. Victum aiunt Venerem pati. Id quidem & Coturnices Trogus & Gallinaceos aliquando, Perdices uerò & domitis feros & nouos & victos iniri promiſcuè*. [m] Aelianus, qui & iſtæc omnia repetit, addit præterea uictum uictoris Venerem, fæminarum uice tam diu pati, quouſq; & ipſe alterius etiam uictor factus

[a] L. 9. Hiſt. cap. 8.
[b] Lib. 10. c. 33.
Salacitatis ſymbolum.
Perdices abſq; coitu cōcipiunt.
Quo ardore coeant.
Gallinaceus cur ſalacitatis ſymbolum eſſe queat.
[c] L. 9. c. 13.
[d] L. 2. c. 5. de Animal.
Perdix mas cur oua frāgat.
[e] 9. Hiſt. 8.
[f] L. 4. c. 1. de Animal.
Aelianus explicatus.
Mas & fœmella incubant.
[g] 6. Hiſt. cap. 8.
[h] 7. de animal. cap. 19.
[i] 9. Hiſt. c. 8.
[k] 9. Hiſt. c. 8.
[l] L. 10. c. 33.
[m] 3. de Animal. c. 16.

Phocilidis, & Grylli ſophiſtę error. Animalia ſodomiam exercētia. [n] 10. de Anim. c. 47 [o] In Pantopolio.

factus flagitioſiſsimam illam libidinem exerceat in uictum. Phocilides itaq; animalium naturam haud exactè calluiſſe uidetur, quando in brutorum genere maſculam Venerem reperiri negat, uti Gryllus ſophiſta quoq; apud Plutarchum à Circe in brutum deformatus. nam præter Perdices, Ichneumon quoq; eadem turpitudine ſeſe maculat teſte [n] Aeliano. & nos Gallos quoq; idem facere, necnon etiam Columbas quandoq;, ſuo pòſt locó dicemus. Perdices à nonnullis ob eiuſcemodi crimen Sodomiticæ dicuntur: quo epitheto pariter uſus eſt [o] Georgius Pictorius hoc diſtico.

Huc etiam numeranda venit Sodomitica Perdix
Quæ uolucris fertur luxurioſa nimis.

Et ad hoc fortaſsis reſpiciens Baptiſta Fiera Perdicem uocat, turpẽ hoc eſt, turpiter ſalacem hoc uerſu.

Turpe ſalax Perdix caueis occluditur arctis.

Perdices cũ proprijs pullis coeunt.

Quemadmodum verò huiuſmodi, quam diximus, libido deteſtabilis, & execranda, grauiſſimaq; qualibet pœna digna: ita iam multò grauius, ac intolerabilius, quin Romanorum culeum, ac taurum Phalaridis & millies ſæuiorem pœnam meretur peccatum, quod in proprios pullos cõmittunt, & hos nempe ſimul fermè ac excluſi ſunt, ſubagitantes: quod præterea eò minus ferendum eſt, quandoquidem cùm non ſemper uictos, ueluti ex Ariſtotele diximus, pullos verò ſemper ineant: quapropter mirum adeo uideri non debet, ſi Marcellus Perdicem ex auibus virili genere appellandam ex Varronis authoritate contendat. Romani quidem pro turpiſſimæ huius notæ puero pullum dicere ſolent: quapropter Q. Fabium, cui Eburno propter candorem nomen fuit, pullum Iouis appellârunt, quòd natis eius fulmine icta fuerit, quaſi eam Iupiter appetiſſet, cùm potiùs interpretari debuerint, & eius amatores omnes igne perdendos eſſe: qua pœna eò dignior Perdix eſt, quòd non cum victo à ſe, & cum proprijs liberis rem habuiſse contenta, etiam alijs auibus, quæ ſui generis non ſunt, ſeſe permiſceat. Cuius criminis teſtis nobis eſt [p] Ariſtoteles, alibi cum alijs auibus generatim, alibi præſertim cum Gallinaceo genere coire, ac quid tertium procreare ſcribens. [q] Iulius Cęſar Scaliger huiuſmodi congreſſum ſympathię, ſiue mutuæ inter ſe amicitiæ aſcribendum eſſe exiſtimans, quęrit, nunquid etiam ex Turture & Pſitacco, quarum auium arcta ad inuicem eſt neceſsitudo, quippiam generari queat: ſed ut verum fatear, hanc illius viri opinionem aſtruere nequeo; nam & [r] ipſe velut ſui oblitus, Perdicis cum Gallina copulam inter aliorum animalium congreſſus recenſet, quæ ob ſimilitudinem unà ſe permiſcent, dum canit.

Perdix cur maſculini generis putata. Pullus qui Romanis dictus. Q. Fabius Eburno cur pullus Iouis dict⁹ [p] 2. de generat. cap. 2. [q] Exerc. 402.1.

Tygris item, vulpeſq; cani, parduſq; Leænæ,
Perdicem patitur, quæ parit oua domi.

Scaligeri incoſtãtia. [r] In Farrag. [s] Lib. 5. de Anib. c. 13.

Nec [s] Bellonius quoq; rem acu tetigit, dum Ariſtotelem priuatim de Gręca Perdice intellexiſſe affirmet, ut ſcilicet conſimilis magnitudo aues ad coitum inuitet, nam ut hoc quidem vero ſimillimum eſt, haud tamen inde concluſerim; id noſtratibus, in quibus omnes illæ libidinis notæ à ueteribus attributæ, pariter obſeruantur, nequaquam competere. Atq; iſtæc hactenus de marium ſalacitate dicta ſunto. De fæmellis nunc dicendum reſtat, quarum ſanè non minus coeundi deſiderium, in hoc tamen temperantiores, quòd incubationem inuitis etiam ſæpe maſculis exerceant. Si aduerſæ maribus ſteterint, uentuſq; inde afflet, [t] Ariſtoteles, [u] Plinius, [x] Aelianus, alijq; omnes, quotquot de Perdicibus ſcripſere, mirabili quadam naturæ ui concipere teſtantur, plerunq; etiam uoce marium utero ingraueſcere, ac libidine turgere; uolatu quoq; ſupernè marium effici idem poſſe, uidelicet dum mas ipſe in fæminam fœtificum ſpiritum demittit. Epheſius fœtificum illum ſpiritum interpretatur uaporem, qui defert calorem eleuatum à genitali ſemine maris: quiq; ſuſceptus per meatus Perdicis penetrat ad menſtrua illius, & ſic conceptio fit, ut recitat Niphus, cuius uerba paulò pòſt citabimus, poſtquam Alberti contrariam opinionem refellerimus, qui ſuper hac re ſic ſcripſit. *Quod Auicenna dicit Perdicem fæminam concipere ex uento flante à mare, & voce maris, & commiſceri eos per linguas in coitu nec Ariſtoteles dixit, nec verum eſt, ſed potiùs hæc tria (uentus à mare, vox, & lingua exerta) libidinem ante coitum excitant, & poſtea coeunt, ſicut Gallus & Gallina, ut ſæpiſſimè, in Germania uiſum, eſt & nos etiam in domeſticis Perdicibus obſeruauimus.* Et rurſus: *Perdices & alias quaſdam aues quidam falsò concipere autumant ſine coitu. Libidinem quidem ſentientes ad ſe inuicem conuertuntur, & confricando mares ad coeundum excitant, ſicut & Columba: coeunt enim, & ſemen inferius, ſicut aliæ aues, recipiunt, & coitus tempore fœtant.* Hæc ille, à quo illud in primis, quod Ariſtotelem id dicere neget, nimis præcipitanter ſcriptum eſt, nam & ex eodem veluti veritati conſonum [y] Aelianus & [z] Athenæus repetunt. An modò verum ſit, quod ita concipiant, aliorum eſto iudicium, ego Ariſtoteli, maximè

Fęmellarũ Perdicũ ſalacitas. [t] 5. Hiſt. c. 5 [u] L. 10. c. 33 [x] L. 17. de Anim. c. 15. Fętificus ſpirit⁹ quis. Alberti opinio de cõceptu Perdicũ abſq; mare refellitur. [y] 17. de Anim. c. 15 [z] L. 9. c. 13.

cùm

cùm veteres omnes id ceu rem miram ex eo repetant, potiùs adhærere malim, quàm cum Alberto idipsum inficiari. Veritatem autem huius rei Augustinus Niphus ita astruere conatus est. Videtur, inquit, Ephesius hoc quod Aristoteles dicit de conceptione facta ex aura flante à mare, intelligere de ouis subuentaneis, quibus impleri ait præ nimia libidine. Quam expositionem Albertus probauit, asserens se non credere eam conceptionem posse esse fœcundam, nisi fortasse ad ouum, non ad pullum, quoniam, ut inquit ad pullum, necessaria est receptio seminis corporea. Præterea se obseruasse ait domesticas Perdices coire, ut cæteræ aues faciunt. Insuper euaporatio seminis non habet præfinitum motum, in vuluam fæminæ, cùm multiplicetur circulo ab mare Perdice, qui est ueluti centrum circularis euaporationis.

Niphi opinio de conceptu Perdicis absq; coitu.

Sed Alberti, & Ephesij sententiæ aduersantur uerba Aristotelis (illa nimirum quæ nos suprà citauimus) ubi apertissimè Aristoteles exposuit, Perdices non solùm ad oua, sed ad pullos concipere per contrapositionem maris. Si enim Aristoteles intelligeret de conceptione ad ouũ, & non ad pullũ, non solùm Perdix conciperet in contrapositione maris, sed etiam nullo mare inspecto, nec audito. Quare cùm hæc expresse asserat in Perdice, & in nulla aliarum auium, fit ut Perdix sola, ea ratione concipiat, & ad ouum, & ad pullum. Et quanquam Albertus dicat ad conceptionem, quæ est ad pullum necessarium esse corpoream seminis receptionem: negaret tamen hoc Aristoteles, quoniã in solius Perdicis conceptione aliquando præ nimia libidine sufficit spiritalis genituræ receptio. Quin nos etiam obseruauimus Perdicem bifariam cõcipere posse, aliquando receptione seminis corporea, cùm non nimia libidine agitur, aliquando sola spiritali seminis conceptione, cùm furit præ nimio amore: nec obstat, quòd affert de circulari euaporatione, tum quia spirante uento à mare diffunditur uapor seminalis per sphæram cõuersam in rectum, tum etiam quoniam Perdix fæmina tunc concipit spiritalis receptione seminis, cùm nimio amore exardet, & inuenitur intra circulum euaporationis. Huc usq; Niphus, pluribus etiam in libris de generatione se hac de re dicturum pollicitus.

Authoris opinio.

Et reuera Aristoteles nihil miri erat dicturus, nisi ita pullifera oua concipere intellexisset, nam & multæ domesticarum auium absente, & nunquam etiam uiso vel audito mare hypenemia, siue subuentanea concipiunt: præterea non eadem uidetur ratio in domesticis Perdicibus, ac in feris: illæ namq; propter continuam præsentiam, tanta, ut hę, libidine non accenduntur; quemadmodum etiam in nobismetipsis euenire uidemus, qui propter diuturnam carentiam amatarum, vel in somnijs, uel etiam ob repræsentationem earundem imaginis semen effundimus nonnunquam etiam tanta abundantia, ut ne tantum in uero coitu eiaculemur. Vel'm interim id a grauioribus philosophis examinari. Modò filum orationis nostræ recipientes dicimus huiusmodi conceptionem prolificam, aut non prolificam, non nisi à summa fœcunditate, necnon salacitate oriri[a].

Homo cur sæpe in somno semen emittat.

Varro autem, ut id obiter tanquam prætermissum adijciamus, eiuscemodi conceptionis Archelaum quendam, nõ Aristotelem authorem citat. Cęterùm libidinis intemperantia in fæminis ex hoc potissimùm elucescit, quòd ne incubantes quidem, contra aliarum auium morem, à coitu sibi temperare queant. Nam etsi id [b] Plutarchus inficiari ausus sit, id tamen [c] Aristoteles, [d] Plinius, [e] Athenæus, atq; Oppianus attestantur: quin posterior hic scriptor non reijciendus, nonnumquam eò libidinis progredi ait, ut totam pullitiẽ negligant, nimirum ne incubatione detentæ, aut educatione pullorum, quoties lubet, à maribus iniri nequeant. Idem ferè habes in Plinio dicente: *Neq; in alio animali par opus libidinis. Si contra mares steterint fæminæ, aura ab his flante prægnantes fiunt. Hiantes autem exerta lingua per id tempus æstuant, concipiuntq; superuolantium afflatu, sæpe uoce tantùm audita masculi. Adeoq; uincit libido etiam fætus charitatem, ut illa furtim & in occulto incubans, cùm sensit fæminam aucupis accedentem ad marem recanat, reuocetq; & ultrò se præbeat libidini.* Quam Perdicis fœminæ incubantis zelotypiam Plinius ex [f] Aristotele transcripsit, qui sic habet. *Si verò Perdix famella sit* (suprà diximus propter libidinem capi, & quomodo id fiat, pòst dicemus) *& dux syluestriũ ad eius vocem accurrerit, tum uniuersæ eum inuadunt, feriunt, fugantq, ab ea fæmina, inuidentes quod non sibi, sed illi accesserit. Vnde hic tacitus sæpe accedit, ne uoce percepta oppugnetur. Nonnunquã marẽ adcuntẽ efficere, ut fæmina obmutescat, ne re cognita pugnare cum cæteris maribus cogatur, periti referunt. Sæpe & fœmina incubans exurgit, cùm marem fæminæ uenatrici attendere senserit, occurrensq; seipsam præbet libidini maris, ut satiatus negligat uenatricem.*

[a] L. 3. de re rust. c. 2.

Perdices fęminæ dum incubant, etiam coeunt.

[b] Lib. de solertia animal.

[c] 9. Hist. c. 8

[d] L. 10. c. 33

[e] L. 9. c. 13.

[f] 9. Hist. c. 8

Ex his itaq; quæ hactenus diximus, satis superq; liquere existimamus, libidinem Perdicũ ad utrumq; sexum æquè extendi. Nam quamuis mares promiscua se Venere contaminent, crimen hoc quadamtenus eluere stúdent, cùm in fæminis adulteria castigent[g]. Aelianus author est Perdicem captam, si fæmella est, ab omnibus percuti, ut quæ libidine accensa in seruitutem inciderit, si verò mas, cæteros captiuos opem ferre conari. Vt uerò salacitati huic finem imponamus

Perdices masculi, adulteras fęminas castigant.

[g] L. 4. c. 16. de Anim.

credimus

Heliogabalus cur in stratis ex Perdicum pennis cubaret.

credimus Heliogabalum non deliciarum tantùm causa Perdicum plumulis in stratis, in puluinaribus, necnon etiam accubitis passim vsum, quantum naturæ similitudine, cùm portentosus ille Imperator, ne dicam bellua aut brutum potiùs, nullum nequitiæ genus, pudore prorsus omni perdito ac profligato, intactum reliquerit.

GENERATIO. PARTVS.



NISI tam effrenæ libidini, qualem recensuimus, aliquando modum adhiberent Perdices, iam diu totum earum genus foret extinctum. At diuina prouidentia, quæ omnia cùm uniuersalia, cùm particularia regit, animantia cuncta uelut stimulo quodam excitata generis sui propagationē, quin & æternitatem quærere uoluit. Vnde neq; semper aues hæ adeo in libidinem efferascunt, ut non quandoq; ardor ille deserueat, & unanimi concordia mas & fœmina rem familiarem curent: qua in re multis viris prudentiores sapientioresq; sunt, qui adeo ad libidinem procliues sunt, ut vel uxores ducere nolint, uel si duxerint, ijs contenti viuere non possint, de quibus iure illud [a] Claudiani dici potest.

[a] Lib. 2. in Eutrop.

Sed quia cæcus inest vitijs amor, omne futurum
Despicitur, suadentq; breuem præsentia fructum,
Et ruit in vetitum damni secura libido.

Rei familiaris concordiæ Hieroglypicū.

Perdix alijs sublata oua incubat.

Que res sacerdotibus Aegypriacis ansam prębuit, ut rei familiaris concordiam in consortibus per duas Perdices incubantes exprimerent. Præterea tanto eas desiderio incubandi flagrare aiunt, ut cùm propria desint, aliena oua furto sublata incubent. Atq; hoc est (ni fallor) quod dicebat [b] Propheta. *Perdix incubauit oua, quæ non peperit &c.* de qua re supra abundè diximus. Quòd modo ad partum, & numerum ouorum attinet, Albertus hoc auium genus bis quotannis oua quatuordecim, aut quindecim, uno partu octona, & altero totidem aut paulò pauciora parere scribit; è contrario [c] Aelianus ad quindecim, [d] Aristoteles non pauciora quam decem, sed sæpius sexdecim edere prodiderunt: quę controuersia ab aucupibus decidenda uideretur, nisi suspicarer ueteres illos de Perdice russa, Albertum de minore loqui, nam hanc circiter decem parere suprà annotauimus, attamen nunquid hoc bis quotannis faciat, rursus ab aucupibus erit petēdum. Vt ut est, utrumq; genus fœcundissimū est, cuius rei cùm earum copia testis est, tum verò maximè, quod narrat de Anaphe insula [f] Athenæus miraculis penè annumerandum, uel saltem in tantæ salacitatis auibus, ouaq; præ nimia libidinis titillatione plerunq; rumpentibus prorsum memorandum, nempè cùm quis duas ibi Perdices intulisset, tantam post exortam fuisse harum auium uim, ut incolæ de relinquenda insula sæpe consultarent. Oua Perdicum [g] Aristoteles alba esse dixit, & quidam ex neotericis Columbæ ouis similia.

[b] Hierē. c. 8.

Quoties pariant.

[c] Lib. 10. de Anim. c. 35

[d] 9. Hist. c. 8

[e] L. 9. c. 13.

Albert⁹ cū ueteribus conciliatur.

[f] Lib. 9.

Perdicum in Anaphe fertilitas.

Perdicum oua.

NIDVS. INCVBATVS. EXCLVSIO.

[g] 6. Hist. c. 2

[h] 9. Hist. c. 8

Perdices nidum nō faciūt & cur.



IDEM [h] Aristoteles alites, quarum corpus graue est, ac ponderosum, nidū sibi facere negat, hisq; Perdices quoq; & Coturnices accenset: rationem eius rei adiungit huiusmodi, quia scilicet ipsis uolandi potestas desit. Quāobrem loca amant, sepibus, & arbustis consita, montana nimirum, quæ dum deserunt, faciliùs capiuntur, quemadmodum ex adiectis Hetruscorum poëtarum principis uersibus est uidere, quibus binę ex hoc auium genere captæ, illustrissimo Cardinali Columnensi, cui eas poëta dono miserat, casum suum hoc modo deplorant.

A pie de colli, oue la bella uesta
 Prese de la terrene membra pria
 La donna, che colui c'ha te n'inuia
 Spesso dal sonno lacrimando desta.
Libere in pace passauan per questa
 Vita mortal, ch'ogni animal desia
 Senza suspetto di trouar fra uia
 Cosa ch'al nostro andar fosse molesta.
Ma dal misero stato, oue noi semo

Condut-

Condutte da la vita altra ſerena
Vn ſol conforto de la morte hauemo
Che vendetta è di lui, ch'à ciò ne mena.

Ad eundem ſenſum Gyb. Longolius circa Coloniam Agrippinam in uinetis montanis verſari Perdices dixit. Cur verò Ouidius ilici inſidere Perdicem faciat, alia ratio eſt, nam è terra caſum Icari longè proſpicere nequibat, quem itaq; vt videret

Garrula ramoſa proſpexit ab ilice.

Vt verò modò ad nidum reuertatur oratio, dicimus Perdices, quamuis nidum non extruant [b] 9. hiſt. c. 8.
more cæterarum auium volatu præſtantium, nihilominus in aprico, vt [b] Ariſtotelis à Gaza
tráſlati verbis vtar, aream facere, eamq; materia quadam, ſicuti vepribus aliquibus congeſtis Perdicũ nidus.
præmunire. Eiuſmodi areã [c] Plinius appellat receptaculum, cùm ait: *Perdices ſpina, & frutice ſic muniunt receptaculum, vt contra feras abundè valleatur. Oua ſtragulum molli puluere contumulant, nec in quo loco peperere, incubant.* Quibus verbis apertè indicare videtur Perdices, eaſq; [c] L. 10. c. 33.
tantùm fœmellas quę oua pariunt, incubare; cùm è cõtrario [d] Ariſtoteles diſertiſſimis verbis [d] 6. hiſt. c. 8.
bina ouorum receptacula facere, & in altero fœminam, in altero maré incubare, quin etiam
ſua vtrumq; excludere atq; educare atteſtetur. Cur verò nidum ſiue receptaculũ ſuum muniant, [e] alibi etiam docuit, nimirum vt Aquilarum, Accipitrumq; iniuriam, ac rapinam euitare poſſint. [f] Aelianus qui & hoc ex philoſopho repetit, aliam inſuper cauſam [g] alibi recenſet, nẽpe ne oua à rore decidente imbribus, omni deniq; aërea humiditate afficiantur. Nam [e] 9. hiſt. c. 8. [f] L. 3. de Anim. c. 16. [g] L. 10. c. 35
ſi fortè, inquit, humectentur, niſi mater ſtatim incubitu ſuo ea denuò concalfaciat, irrita, &
infœcunda redduntur. Fuit certè Aelianus apprimè diligens in tota Perdicum hiſtoria, maximè in ijs, quæ ad generationem ſpectant, de qua ita ſcribentis verba hic præterire nolui. Aeliani la.
Perdices, inquit, cùm ſint vicinæ ad partum, aream, vt vocant, e feſtucis ſibi ſubſternunt. Contextus is cauus eſt, & ad incubandum accommodatus. Cùm enim puluerem infuderunt, & molle quippiam velut cubile effecerunt, in id ipſum ingrediuntur. Poſt ſeſe deſuper fruticũ inuolucris occultantes, contra auium rapacitatem, hominumq; inſidias in multa pace incubant. Non vno loco oua committunt, ſed quaſi migrantes ea in aliũ locum important. In magno enim timore ſunt, ne quando deprehendantur, ſi in eodem diu commorentur. Itaq; alio loco nidificantes, rurſus pullos, etiamnum teneros incubant, fouentq;. Hęc
ille, qui pariter [h] alibi Perdicem ſeptem diebus nidum contexere, ſeptẽ conſumere in pariendo, ſeptenis deinde pullos enutrire dixit, adeo vt vnius & viginti dierũ ſpacio omne generationis tempus abſoluat: Quæ res, ſi modò vera eſt, paucis admodum ſanguineis competit. [h] L. 17. c. 15
[i] Ouidius ſimpliciter oua in ſepibus ponere dixit. Vt modò ad Ariſtotelẽ regrediamur, qui [i] 8. Met.
vtramq; Perdicem incubare ſcripſit, eius rei veritas profectò ab aucupibus eſſet petẽda, nam
aliàs parum veriſimilis apparet, ſi enim uerum eſt, quod multi teſtantur, fœminas victori in
poſterum adhæreſcere, non video quomodo hic tot nidis ſit ſuffecturus, maximè cùm &
victi victores poſtmodum ſequantur, tanquam eſſent fœminæ, vt Beritius tradit. Adhæc ſi
vterq; incubet, cur [k] Ariſtoteles mares χήρους (Gaza cælibes tranſtulit) appellat, quòd fœminis incubationi intentis quaſi vidui exiſtant? Quod modò ad excluſionem ouorum pertinet, pullos aiunt tanquam moræ impatientes minimè expectare, vt oua ad tempus incubatione aperiantur, ſed occupatis ſpatijs ſponte erumpere, pertuſiſq; ouis, ubi primùm caput [k] 9. hiſt. c. 8. Excluſio.
exeruerint, pedeſq; protulerint, reliquo verò adhuc adhæreſcẽte corpore procurrere, ſibiq;
cibum inquirere, vt facundè admodum docet [l] Aelianus, qui etiam [m] alibi ſcribit pullos,
ſimul ac pedes exeruerunt de tegumento, velociſſimos eſſe ad curſum. [l] L. 4. de Anim. c. 12. [m] L. 10. var. hiſt. c. 3.

EDVCATIO.



QVAMVIS iam Perdicum pullos ex Aeliano dixerimus, ſubinde ac nati ſunt, cibum ſibi inueſtigare, non tamen id per ſe facere pronunciauimus: nam parens eos more Gallinarum in agros educit. *Mox cùm excluſerit,* inquit, [a] Ariſtoteles, *protinus pullos educit. propterea quòd nequit ſuo volatu ijs cibum adminiſtrare.* Educit autem per agros, vbi meſſis ſtetit; ad quod alludens [a] 9. hiſt. c. 8.
[b] Baptiſta Mantuanus canebat: [b] L. 5. Alph.

Cum ſobolis parua longo grege Dædala Perdix
Deciduam frugem legit, & matertera Phœbi
Herculeo nunquam morbo afficienda Coturnix.

Et [c] alibi rurſus: [c] In Villa Refrig.

Sedula per ſtipulas tenera cum prole Coturnix
Paſcitur, & magno natorum examine Perdix.

Hoc verò maximè Perdicum pulli cum pullis Gallinarum commune habent, vt mox nati gradiantur, & plumis obuestiti sint, & cibum capiant; Matres etiam pullos fouent, vt Gallinæ, suis scilicet sub alis tepefacientes, pennisq; tanquam fasciolis, sicut aird sertissimus [a] Aelianus, quibusdam inuoluentes.

[a] 3. de Ani. cap. 16.

CIBVS. SAGINATIO.

PRAETER grana, frugesq; & semina alijs etiam rebus hoc uolucrum genus vescitur. [a] Aristoteles author est, vbi Perdices sunt, nō reperiri limaces, quoniam omnes ab ijs absumantur: & [b] Athenæus scribit hasce easdem aues in Insula Sciatho cochleis uesci. Vnde quispiā pamphagas esse nō inepte suspicetur, nisi eiusmodi animalibus, vel propter occultam aliquam antipathiam, vel pro remedio uesci dicamus: nam & [c] Plinius helxinem herbam quibusdam perdicium uocari dixit, quoniā Perdices ea præcipuè uescantur. Arbitror autem huiusmodi plantam, non ut famem expleāt, depascere, sed quia aliquam in ea sibi salutē latere agnoscāt. Huc pertinet etiā quod de Cirrhæis Perdicibus allio uescentibus [d] Aelianus prodidit, ex eius esu foetidam, & abominandam carnē facturas se non ignorantibus. Nec ob aliam pariter causam sabulum comederint: quo uesci eas ex proprio periculo tradit [e] Iulius Cæsar Scaliger his uerbis: *Nonnulla vorant sabulum Quæ in natura vobis mirum narrare possum. Perdices in ea parte Vasconiæ, cuius ager sabulosus est, esitans. Offensi sunt dentes inter mandendum, lapillorum duritia. Primùm ibi cum misero coquo putata est ratio eius opera, non sine iurgio. Ille negare. Atq; vt innocentiam securiorem fecerat sui conscia sedulitas, poposcit alam, ac momordit. Illico tantundem causatus, sectam intus ostendit lucidissimis arenæ granulis differtam. Postridie narrant ordine, quasi miraculum amicis. Quos inter Regulus quidam aucupij studiosus. Quid mirum, inquit, si in sabuletis victitans auis, sui sibi refert primordia? Vbi facta sementes sunt, inops pabuli aliò se confert Perdix.* Ad saginationem modò quod attinet, M. Varro has volucres neq; propter foecunditatem, neq; propter suauitatem saginari dixit, sed sic pascendo pingues fieri. Et [f] Plinius eas enumerat inter ea animalia, quæ non pinguescunt. Quomodo uerò educentur in Phasiano ex Varrone, alijsq; docuimus. Qui vult, inquit [g] Petrus Crescentiensis, Perdices, Turdos, Merulas, uel alias, quæ pingues carē ugneunt, habere. locum faciat clausum, & regulis, uel rete magno coopertum, magnum secundum quantitatem auium, quas includere uolet. In hoc tectum aquam uenire oportet per fistulam, & eam per canales angustos serpere, qui facilè extergi possint; nā si lata diffusa est aqua, inquinaretur faciliùs & biberetur inutiliùs, & quæ super est, ad potū auium per fistulā exeat, ne luto aues laborent, ostiū habere oportet humile & angustū, quo custos uix intrare queat, fenestras raras, per quas non uideantur extrinsecæ arbores aut aues, eò quòd earū aspectus desiderium macrescere facit uolucres inclusas, tantum luminis locū habere oportet, ut aues uidere possint, vbi assidant, ubi cibus, ubi aqua sit; circa ostia ac fenestras talis sit munitio, ne mus uel mustela, uel alia bestia intrare possit. Circa huius ędificij parietes intrinsecus multi sint pali, ubi aues assidere possint, & etiam perticę inclinatę ex humo ad parietes, quibus multæ perticę adnectantur ex trāsuerso modicis interuallis ad speciem cancellorum, cibatui Turdorum ponantur offę glomeratę ex ficis & farre mixto, cęteris tribuantur grana, quibus uti consueuerunt, & ea præcipuè auidè sumunt, diebus uiginti antequam tollere vult Turdos, largiùs det cibū, & farre subtiliore incipiat alere. Cum opus est vt hoc sumantur armario, excludantur idoneę in minusculū armariū, quod est cū maiore coniunctū: ostium lumine illustriore ibi sit, cùm numerum habet exclusum, quē sumere uult, omnes occidit: hoc ideo in seclusō iā debet facere, ne reliqui si uideant, terreantur, & ante tēpus vendirionis vendantur. Vtilitas & delectatio in his est, quia multi parui pretij includuntur, & impinguati carè ueneūt, & dominorū esui satisfaciunt ad uotū per se, & quibuscunq; uoluerint, quotiescunq; fuerit opportunū. Hactenus Crescentiensis, qui nobis plurima certè agriculturę & saginationis animāliū pręscripsit pręcepta, at utinā stylo paulò latiniore. A nostri æui ornithotrophis rarò admodū hoc auiū genus saginatur, quin mortuę potissimùm & recens captę fermè semper uendūtur. In Perù tamen oppidū quoddam est Gliachu nomine, cuius incolas tantum Perdicum numerū alere domi suę tradunt neoterici, ut nauigantes ab eiuscemodi auibus oppido nomen imposuerint. Et [h] Paulus Venetus affirmat ingentē earundē abundantiam in quibusdam casis iuxta ciuitatē Cianiganio rum alicasq; pro Tartarorū rege illuc diuertente reseruati: quod sanè non fecerint, si ex saginatione deteriores aues euaderent. Locus ubi aluntur, Polluci περδικοτροφεῖον appellatur.

[a] 9. hist. c. 37.
[b] L. 9. c. 13.
[c] L. 21. c. 17.
[d] L. 4. de Anim. c. 13.
[e] C. in eius l. p. l. Arist. de plant.
Saginatio.
[f] L. 11. c. 37.
Educatio.
[g] L. 9. c. 91.
Locus saginæ aptus.
[h] Cap. 64.

PVGNA

PVGNA.



HOC auium genus pugnax est, atque in obtinenda victoria pertinacissimum, adeo ut [a] Galenus Perdices velle uincere dixerit. Pugnant autem non solùm sibi inuicem, verùm etiam cum alijs animalibus. Pugna inter se, nisi ex libidinis nimia turgescentia oritur, ad quam uerno tẽpore præcipuè mouentur, & cùm gregatim per nemora pascentibus fœmina sese ceu futuri certaminis spectatrix offert, & nisi uictori copiam sui faciens; cui ubi ea cesserit, ille protinus tanquam præclarus aliquis bellator auro aut puella, aut alio honorario munere donatus exclamãs teste [b] Oppiano (Plinius ante inceptam pugnam canere ait) uoce uictoriam testatur, in hoc (modò verum sit id facere) Gallo Gallinaceo similis. Verùm melius profectò cum ipsis ageretur, si nunquam inuicẽ pugnarent. Etenim pernitiosa ipsis ea pugna est, cuius nimirum causa in manus aucupum incidunt: nam captis ad pugnam institutis feras capere docent hoc modo, referente [c] Aristotele his uerbis: *Perdicem venatorem dux syluestrium primus inuadit, pugnamq; obuiam conserit, quo capto compage, alter occurrit, tum alius atq; ita singulis dimicatur, si mas sit, qui venatur, sed si fœmina est, ubi dux ad eius vocem accurrerit, cætera uniuersa eum inuadunt, feriunt, fugantq;.* Hinc nimirũ homines, qui has aues ad certamen alunt, quando eas inter se ad prælium incitare uolunt, suam euiq; uxorem præsentem esse curant. Hac enim machinationis commentatione earum timiditas repellitur, & ignauia uitatur: nam malè pugnando uictus, nunquam in conspectum, nec ad amatam, nec ad coniugem, ueluti ex [d] Aeliano antè diximus, redire audet, quin moritur potiùs, quàm pugna turpiter deserta, ab hoste suo aduersus eam, cui probari tantummodò cupit, intueri sustineat. Cyprij referente F. [e] Stephano Lusignano Perdices etiamnũ ad eiusmodi certamina enutriunt, idq; tam frequens ipsis existit, ut ne rustici & rudis plebecula ab eo usu abstineant. Olim uerò cum alijs quoq; animalibus pugnare Perdices instituebant. [f] Aelius Lampridius Alex. Seuerum Imp. tradit per dies festos Perdicũ & Catulorum certamine sese oblectasse, ideoq; id sæpius instituisse. Et reuera tam pugnax animal Perdix est, ut sponte sua absq; ullo magisterio cũ diuersis animalibus dimicet. Refert Ornithologus se Perdicẽ aluisse olim è Sedunis allatam, quæ præsente etiam aliquo felem mordere auderet, tantum abest, ut eam expauesceret. Hoc uerò lõgè maiori admiratione dignum est. quod [g] Antigonus Liberalis scribit, & cuius authorem facit Aristotelem, nimirum pullos harum auium, cùm primùm educuntur ad coitum, pugnare sua cute armatas, quam asperam reddant, affricando ad arbores, cœnoq; contaminando & reficcando. Cæterùm creduntur quidem pugnaciores euadere, si trichomanes & politricum eis in cibo offerantur.

[a] L. de decre. Hipp.
Cũ quibus pugnent & quare.
Quomodo Venetẽ sentiant.
[b] L. 11. c. 51.
[c] 9. hist. c. 8.
Perdicis uicti uerecundia.
[d] L. 4. de Anim. c. 1.
[e] In Hist. de Cypro.
[f] In Alex. Seuero.
Perdicũ & catulorum certamen.
[g] In cõg. nar. mirab.

ANTIPATHIA. SYMPATHIA.



PERDICES inimicos paucos, amicos uerò aliquot habent. Aelianus atq; Philes testudines ipsis hostes esse aiunt: & Meneclas referente [a] Athenæo Perdicibus pugnam esse ait cum Pygmæis, quamuis Basilis, sicuti diximus, Pygmęos dicat Perdicibus inequitare, atq; ita aduersus Grues in bellum exire. Amat hoc auium genus quęcunq; fermè maiora quadrupeda, utpote equos, boues, uaccas, ceruos, dorcadas: Verùm eiusmodi amor sæpè ipsis pernitiem adfert, quemadmodum postea patebit. Amicitiæ, quam cum dorcadibus exercent, meminit [b] Oppianus, inquiens:

Perdices flamma collo rutilante decori
Fœdus amicitiasq; colunt cum dorcade dulces
Floribus assuescunt ijsdem, stabulantur eôdem,
Atq; unà virides sumunt alimenta per herbas. Et rursus alibi:
An non prodigium est Atagenas terga salire
Cornigeri ceruus, & Perdices verbere leui
Dorcas mulcentes alis haurire vaporem?

Hæc profectò mutua amicitia est, cùm & à Dorcadibus Perdices amentur: Ceruos uerò, eodem Oppiano teste tam mirificè amant, ut non solùm, cùm unà pascuntur, discedere ab ipsis nolint, uerùm etiam dorso ipsorum insidentes, pilos uellicent.

[a] L. 9. c. 13.
Amor perniciosus.
[b] L. 2. de venat.

CAPIENDI RATIO.



Caroli IV. edictum.

ERDICVM, ac Phaſianorum non cuiuis ubiq; terrarum conceſſa uenatio eſt, at pleriſq; in locis tantùm nobilioribus, tanquam horum menſis natarum auium. Carolus eius nominis quartus Gallorum rex non ab alijs, quam à nobilibus, hiſq; merum habentibus imperium, uel eorum permiſſu, ac tum niſi intra ſua pomeria Perdicibus retia tendi uoluit. Prohibuit etiam nobilibus omnibus, niſi barones eſſent, uiuas capere, uel alio modo

Perdicũ uenationis nobilitas.

quàm prædatorio auium aucupio: immo uerò quod amplius eſt, tanti ſemper harũ auium aucupium Principes feciſſe legimus, vt facinoroſos aliquando & ob alia ſcelera morte plectendos homines, propter huiuſcemodi volucrum aucupium ſe ſuſpendere finxerint, penniſq; earum circumdari iuſſerint, nimirum vt ita ruſticos ab earum venatione deterrerent.

Capiẽdi ratio.

Quod pertinet autẽ ad capiendi rationem, mille equidem hodiè inſidię Perdicibus ſtruuntur; ſed verò præcipuè cùm propter nimiam ſuam libidinem, tum propter ſtolidam illam ſympathiam, qua quadrupedes proſequuntur, capiuntur. Etenim cùm viderent homines, quod inuicem propter fęmellas pugnarent, feras poſtmodum ad huiuſmodi certamina inſtituerunt, atq; ita harum opera alias capere docuerunt: quæ venatio antiquiſſima eſt, ipſiq;

Perdicibus Perdices capere.
[a] 9. hiſt. c. 8.

etiam [a] Ariſtoteli nota, qui ſcilicet nobis eam primùm his uerbis depinxit: *Perdices manſuetiam & domeſtici ſubigunt feros, & ſpernunt, contumelioſeq; tractant. Perdicem venatorem dux ſylueſtrium primus inuadit, pugnamq; obuiam confert, quo capto campage* (ita vertit Gaza inſtrumentum aucupatorium, quod Ariſtoteles πηκτὰς nominat, aliàs πηκτίδας: videtur laqueorum vel tendicularum genus eſſe, nam [b] Aelianus πάγην dixit) *alter occurrit, tum alius, atq; ita ſingulis dimicatur, ſi mas ſit, qui venatur: ſed ſi fæmina eſt, vbi dux ad eius vocem occurrerit, cætera vniuerſa eum inuadunt* &c.

[b] L. 4. de Anim. c. 16.
Mas uenator fæminæ uenatrici præſtat.
[c] L. 4. cap. 16
[d] In Apomneno.

Quapropter quamuis fæmellarum, vt dictum eſt, deſiderio potiſſimùm pugnam committant, allectrix fæmina improbatur: nam & [c] Aelianus ait fæminas, quæ extrà ſunt, marem ex caſu in laqueum propinquo ſeruare ſuo cantu tanquam amatorio retractum: *nam vbi*, inquit, *plures & ſibi conſuetas viderit fæminas, ad illas libentius relicta allectatrice accedit:* vnde etiã hodie marem cicuratum caueæ includunt aucupes, quamuis è contrario [d] Xenophon fæminarum aucupium præferre uideatur. Cæterùm ſiue mas ſit, ſiue fæmina, cantu ſuo alios alliciunt, ad quem uelut preces delinientis proci, procæuè geſtientes conuolant: atq; ideo ſaltem mares venatores præferri debeant, nimirum propter maius emolumentum: ſi enim fæminæ ad illum acceſſerint allectæ, has ſubinde matres omnes (niſi ſint qui aucupij fraudem ſubolent) ne cum eo rem habentes, ſuos amplexus Veneremq; ſpernant, ilicò ſubſequuntur, ſimulq; omnes ſuæ libidinis, ſalicitatiſq; pœnas dantes, à uenatore retibus inuoluũtur: Sin uenator tuus fæmina eſt, necdum deſperandum eſt; nam & hæc caueæ incluſa ſi teneatur, cui ſit introitus, exitus uerò nullus, ad conſpectam eminus feri aduolabunt, ſuaq; ſeſe ſponte caueæ includent, ducem ſuum plerumq; cæteri ſubſequentes.

Quæ propter uenatorẽ eligẽdæ.
[e] L. 4. c. 1.

Venator omnis è multis eligendus; nam non æquè omnes ad capiendum apti ſunt. [e] Aelianus eligendos arbitratur, qui uocis contentione & cantu valẽt & linguæ facultati confidunt, quiq; pugnaces & ad certamen habiles ſunt, quoniam tales miro naturæ ductu ſponte ſua ſe in retia præcipitent, quòd non ignorent ſe à cæde ſtudioſè ad cantus & certamina ſeruandas iri.

Quomodo ſpeculo capiantur.

Capiuntur præterea propter eandem libidinem maximè coitus tempore, ſi contra eas ſpeculum poſueris, & ante hoc ipſum tendicularũ inſidias, nam ad imaginem ſuam, quæ in ſpeculo repręſentatur, accurrentes, ſeſe in retia præcipitant. Alter modus, ut diximus, capiendi eſt cum quadrupedibus, quæ naturaliter amant; ſiquidem horum

Quomodo per quadrupeda capiãtur.

pellibus decipiuntur, nimirũ ſi quis cerui pelle indutus, cornua capiti imponat & furtim accedat, illæ uerum ceruum eſſe ratæ, ſuſcipiunt, coluntq; eũ, & accedente gaudet adeo, ut diſcedere ab eo nolint, ac ſi familiarem aliquem & coætaneum adoleſcentem à longa peregrinatione reuerſum cernerent, cùm alioqui miſerrimę nihil aliud quàm retia aut laqueos hac beneuolentia ſibi lucrentur. Eodem modo fictis equis nonnulli eas illaqueant.

[f] In append. dict. Gallo latini.
[g] L. 2. de Venat.

[f] Robertus Stephanus bouis etiam imaginem ex linteis fieri ſcribit, quæ ab aucupe geſtetur, ita ut poſt illam lateat, & ſic decipi Perdices. Et rurſus: Quidam, inquit, ad aucupium Perdicum (à la tonnelle, ou tomberel Galli uocant) utuntur uaccæ effigie è ligno, aut equi, coloribus additis & ſic effigiem ceu animal uiuum paulatim admouent, donec Perdices tendiculis ante effigiem diſpoſitis implicentur. De Dorcadibus & Perdicibus, quarum ut dictum eſt, reciproca, at utriſq; pernicioſa eſt amicitia, ſic canebat [g] Oppianus:

Nonnunquam

Nonnunquam verò conuictus amarus vtrisq;
Exstitit, insuaues & amicitia, quibus ingens
Fraus hominum insidias occultis comparat armis.
Dorcadibus siquidem tendunt Perdicis amicis
Illecebras dulces, itidem Perdicibus aſſn
Dorcadas obijciunt, vt pelliciantur vtriq;
Fraudibus infestis venantûm in retia dira.

Indorum aliqui suas Perdices, quas scripsimus nostratibus longè maiores esse, fistula allectas irretiunt; quod quomodo faciant, operæpretium est indicare: E cæsarie sua, quam in superiori fronte longiusculam nutriunt, miro modo fistulam conficiunt, qua sonum edunt Perdicũ voci simillimum, ad quem dum accurrunt, in laqueos, quos ex filis hebequen dictis ad hoc institutum præparatos reseruant, incidunt. Eiusmodi autem fila ex quadam herba gladiolo non multum absimili, quã Cabuyam vernacula voce dicunt, conficiuntur, quẽadmodũ qui de India scribunt, testantur. [h] Petrus Crescentiensis Perdices irretiẽdi binos modos præscribit, In ripis, inquit, fluuiorũ ab vtraq; parte figitur arbor altissima, vel duę simul iũctę, vt longior sit arbor, habetq; per totum cuniculos ad ascẽsum, in summitate tirellá, in qua ponitur funis retis, cuius lõgitudo est secundũ fluminis latitudinẽ & arborum distantiã, & eius latitudo est, vt superius eleuata vsq; ad medias dependeat arbores, deinde homines vsq; à remotis veniãt per glareã fluminis, omnes volucres, quas inuenerint expellentes, quę volantes à splẽdore aquę non discedent, donec in retia inciderint; & tunc declinetur rete cũ funibus suis, & volucres capiantur. Et modus iste locũ habet, nisi cùm tẽpus fuerit nubilosum, & aër obscurus, alioquin aues eleuatę facilè à flumine deuiarent. Et aliàs: Sũt & alia, inquit, retia, quibus capiũtur Perdices, quæ sunt longa & stricta; in medio quandã caudã ad modum sacculi longã habentia. Hoc modo aucupator, qui die venatur, pannũ rubeum cum virgulis ad clypei modũ formatum ante se portat per agrum, pergens foraminibus duobus inspicit, & Perdices inquirit, cùm eas viderit, circa ipsas retia tendit, quibusdã palis affixis ad finem retium annexis, & caudam circulis apertam extendit, semper ante se retinens clypeum versus Perdices, quibus extensis, se Perdicibus appropinquat, & in caudam retium paulatim impellit, non solùm timore, sed etiam pedibus, si opus erit. Qui autẽ nocte venatur, in sero locum inquirit, vbi nocte morantur, & cùm aëris integra obscuritas superuenerit, ad eundẽ locum cum igne reuertitur: est autẽ ignis cum vase sic formato, quod nec ipse videtur, & apertè videt spatia vniuersa prope se, & per vnũ agri sulcum accedit, & per alium reuertitur circa locum, in quo Perdices reliquit, vt cùm eas viderit, ipsas operit cum reti, quod habet apertum in capite perticę formatæ ad modum huic negocio opportunum, vel si habet rete suprà dictũ, potest id extendere circa ipsas & impellere & capere vniuersas. Est & aliud paruum rete in capite perticæ præparatũ, vt apertũ existat, quo vnus solus vtitur aucupator, & ad Qualeas solus cũ quasi latorio, cuius sonus est per omnia similis voce Qualeę generis fęmineæ, ad quẽ ardenter accedũt masculi prope ipsum, quas tunc operit atq; capit. Hęc omnia Crescentiensis. Cęterùm quotquot hactenus capiendi modos recẽsuimus, ij, nisi ubi certò Perdices esse nouimus, exerceri nequeunt, nã si quęrere hasce aues opus est, tũc canibus, ijsq; sagacissimis, & ad hoc aucupiũ edoctis opus est. [i] Petrus Bellonius Perdices tãto in conseruandis pullis astu vti testatur, ut uenator sine canis opera eos capere nõ possit. Eiuscemodi enim canes, nõ Perdices dũtaxat ac alias aues, uerùm Lepores etiã, in summa omnes feras, quas venari solemus, aduerso uẽto uagantes odoris sagacitate inquirũt, & tã egregiè nonnunquam ad uenationẽ instituuntur, ut in ea nõ tantùm intellectu uti uideantur, sed ipsos etiã homines ea in parte superare. Sunt qui has aues proprio marte uiuas capiunt, dominisq; suis, qui sępe nihil tale suspicantur, deferũt. alij quàm primùm eas conspexêre, tanquã attoniti subsistunt, & tanquam digito heris suis monstrantes, fulminalibus siue scopletis, uel alijs instrumentis occidẽdas tradunt, quin immo sępius Accipitribus eripiunt, quẽadmodum luculenter, doctèq; ut omnia ostẽdit [k] Ludouicus Ariostus Ferrariensis, Hetruscus Homerus, ubi de auaro illo medico loquitur, qui, quòd Philandro Gabrinę perfidissimæ mulieris præcepto, machinauerat uenenum, ab eadem ipsus haurire cogebatur. Versus poetæ adscribere non piguit, qui sic habent:

Indi quomodo Perdices venẽur.

Fila hebequen.

Cabuya.

[h] *L. 10. c. 19. & 24. & 25*

Aliter.

Aucupium Perdicũ cũ canibus.

[i] *L. 5. de Anib. c. 15.*

Canũ sagacitas.

[k] *Cant. 21. Stanz. 63.*

Come Sparuier che nel piede grifagno
Tenga la Starna, e sia per trarne pasto,
Dal can, che si tenea fido compagno
Ingordamente è sopragiunto e guasto
Così il medico intento al rio guadagno

Donde ſperaua aiuto, hebbe contraſto.

Quomodo canis opera retibus capiantur, etiam docet Creſcentienſis, inquiens: Eſt & aliud rete, quòd expegatorium vulgò vocatur, ſatis magnum, quo capiuntur Perdices, & Qualeæ, & Phaſiani, & quædam aliæ aues cum auxilio catuli ad hoc inſtructi, qui aues inquirit, quas cùm viderit, ſtat, nec ad eas progreditur, vt expellat, ſed aucupatórem dominum ſuum retrò reſpicit, & caudam mouet taliter, quòd ipſe cognoſcit aues eſſe pabulum, ante tamen, & tunc ipſe & ſocius rete trahunt, & aues & catulum operiunt, & ſic eas accipiunt. Hæc ille. Atq; hoc ferè pacto canes altóres ſuos remunerant. [a] Bellonius Turcas ſcribit Hiſpanicos canes ad Perdices odoratu perſequendas alere, tanquam cæteris præſtantiores. Quomodo Accipitribus capiantur, ſatis ſuperq; in eorum hiſtoria ſcripſimus, vbi quoq; diximus aliquos Perdicotheras vel Perdicarios vocari, quòd ſua ſponte naturęq; ductu Perdices venari oblectentur. Atq; iſtæc de capiendi ratione dicta ſunto. Sponte enim tanquam ſuperuacaneum & nullius momenti præceptum Beritij de capiendis Perdicibus præteriſſemus, niſi nobis omnia exactè, quoad fieri licet, ſcribere animus eſſet: *Perdices*, inquit, *facilè venaberis, ſi farinam vino madefactam obieceris. Omnis enim auicula facilè corripitur; ſi vinum aqua dilutum, venoſiuè tamen in vaſculis appoſueris. Vnde enim è loparum inde ebiberint, ſopórantur & obſtupeſcunt.* Sed quis in libero aere degentibus eiuſcemodi potum exhibeat, vbiuis obuia exiſtente aqua?

[a] Lib. 3. Obſ. cap. 5.

Accipitres Perdicarij.

Berítij nugæ.

PRODIGIVM. AVGVRIVM.



ICEPHORVS [a] Calliſtus inter alia prodigia, quæ Theodoſij Imp. temporibus euenerunt, hoc etiam ceu memorandum recenſet; duo nimirum hominum corpora tunc quoq; viſa fuiſſe, alterum quidem in Syria ſupra humanam naturam magnitudine excedens: alterum verò in Aegypto, infra incredibilem ſtaturæ breuitatem conſiſtens. Syrum in longitudinem cubitorum quinq; & vnius palmi excreuiſſe, quamuis pedes eius reliquæ corporis magnitudini proportione non reſponderent, introrſum nempe intorti & vari. Homini nomen fuiſſe Antonio. Talem pariter ſua ætate ſeſe vidiſſe, & pro monſtro habitum eſſe, quem breuis admodum ſtaturæ mulier in lucem protulerat. Aegyptium verò tam breuem fuiſſe narrat, vt Perdici perſimilis eſſet: neq; ingratum ſpectaculum extitiſſe, ſi cum illo in globo (hominum ſcilicet) conuerſaretur, & ad contentionem excitatus colluderet. Porrò quod mirabile dictu eſt, prudentiam in eo fuiſſe, qualis homini formoſo competit; quippe cui corporis exilitas ea de re nihil ademiſſet; vocem à muſis non abhorruiſſe: ſermonem mentis generoſitatem ſpectandam exhibuiſſe: vtrumq; eodem illo tempore vixiſſe, nec ſtatim vitam finiſſe: maximum enim vigintiquinq; expleuiſſe annos, minimum non multum ab eis abfuiſſe.

[a] L. 12. Hiſt. Eccl. c. 37.

Duo hominum corpora prodigioſa, vnū maximū, alterū minimū.

Homūcio Perdicis ſtatura.

Perdices è veteribus nec inter oſcines, nec inter præpetes, uel quaſuis alias augurium facientes aues recenſitas fuiſſe reperio. Pręclarus quidam hiſtoriographus Germanus ſcribit referente [b] Scipione Mazzella Neapolitano quendam ex antiquiſſima atq; illuſtriſſima Columnenſium familia, dum olim Gothi in Italia tyrannidem exercerent, ne in eam incideret, cum toto ſuo grege ſeſe in Germaniam contuliſſe, ibiq; in Franconia ſyluam emiſſe vagam & amœnam, ac prope eam ædificaſſe caſtrum, quod à conſpecta ibi Perdice Hennenberg appellauerit. Verum hæc uox, ſicuti à Germanis audiui, illis montem Gallinarum, non Perdicum ſonat: quare ſuſpicor ſyluęſtrem Gallinam illi heroi viſam, locoq; nomen feciſſe, quam nimirum indoctiores cum Perdice facilè confundunt, omnes delicati ſaporis aues Perdices nuncupantes.

[b] L. de nob. fam. Neap.

Hénenberg caſtrū unde dictum.

VSVS IN SACRIS.



ERDICES cuidā Deo à Gentilibus dicatas fuiſſe nunquā, quod memini, hactenus legi. [a] Aelianus tamē authores ſe habere ſcribit, qui dicant Iouem & Latonam his auibus delectari. Americani vel idolis ſuis Perdices conſecrant, vel ſaltem admodum religioſè eas colere veriſimile eſt, quando earum pennis tam ſuperſtitioſam vim tribuunt, referente And. Theueto, vt procelloſum mare, ac maximè intempeſtum ſedandum iri credant, ſi in id eas iniecerint.

[a] L. 10. c. 35.

Americanorum ſuperſtitio.

DENO-

DENOMINATA.



VERBVM ἐκπερδικίσαι metaphora à Perdicum ingenio sumpta, Græcis dolo & astu effugere significat. Vtitur eo [a] Aristophanes his versibus. *[a] In Auib.*

> Πέρδιξ γένοιτο τῷ πατρὸς νόττιον,
> ὥς' παρ' ἡμῖν οὐδὲν αἰσχρόν ἐστ' ἐκπερδικίσαι.
> *Perdix & versutus similiter, ut pater fiat,*
> *Decipere enim apud nos nihil turpe est.*

Loquitur autem de Pisiæ filio portas infantibus prodere volente, unde Scholiastes id verbum profugere & exulare accipi posse putat, ut Pisiæ filius tanquam exilio mulctatus traducatur. *nam Perdices, inquit, sua vafritie facile ab aucupibus euadunt, sæpe se resupinantes, & festucis integentes.* Autor adagiorum idem verbum ad omnes aues extendit, quæ nonnunquam è laqueis seu retibus elabuntur. Pro ἐκπερδικίσαι apud Varinum & Hesichium legitur quoq; in eodem significato διαπερδικίσαι.

Perdiccas Macedo à Perdicibus nomen obtinuerit, neq; id Sophocles videtur inficiari, ita alibi Latinus factus inquiens: *Perdiccas.*

> *Venit in celebres Athenensium vicos*
> *Qui cum aue Perdice nominis societatem habebat.*

Fuit autem iste Perdiccas inter comites Alexandri Magni, & in regni etiam partem successit, tantæ uir audaciæ, simul & fortitudinis, ut in Leænæ latibulum ingredi ausus, eaq; non reperta catulos eius per vim auferret, cuius rei testis est [b] Aelianus. Hic etiam Hippocratem ad se vocasse legitur in illius vita. *Perdiccæ fortitudo. [b] L. 12. Var. Hist. c. 39.*

A Perdicum venatione quoddam Accipitris Genus Græcis περδικοθήρας, Latinis Perdicarium appellatur, quòd naturali quodam instinctu hasce alites insectetur. *Perdicarius Accipiter.*

Pruna quædam nigra, duriore carne, sed gratissimo sapore, vulgò Pernicona cognominant, ut scribit doctissimus [c] Andreas Cisalpinus; de quibus pariter, ni fallimur, sed paulò fusiùs Ioan. Bapt. Porta loquens, Neapoli, inquit, vocantur prune pernigone, à Perdice deductũ nomen, ut credo: quemadmodum. n. inter aues ipsa carnis suauitate excellit; sic hęc inter prunorum genera, a citerioris Hispanię regione nobis allata, ob id nobis etiam pruna Catalonica dicta sunt, sed quibusdam in hortis asseruantur, dulci succo prędita, carne duriore, gustu suaui purpureoq; splendet colore, parte qua solem spectant, ex aduersa candicat, pressum digitis os internum dimittit, oblonga, exili nucleo ac longo. Sed ego existimarem Iberica pruna esse, quæ nobis de Frate dicuntur, nam inter cætera facilè principatum obtinent, innoxiè præbentur ægris, ac minus stipticitatis, quam Damascena obtinent, colore gramineo, ingrato, succo melleo prædita, callosa, oblonga, os intus oblongum compressum, acutumq;. Sunt alba nigraq;, sed nigra dulciora, maiora, oui magnitudine, ac magis serotina. Hæc ille. *Pruna pernicona. [c] Lib. 2. de plant. c. 15. Pruna Catalonica. Prune de frati.*

Perdicium Theophrasti, à perdicio Latinorum nimirum Cornelij Celsi ac Plinij longè diuersum existit. [d] Plinius binas herbas eo nomine, ac utrasq; à Theophrasti perdicio quod tamen etiam illi cognitum fuit, ut mox apparebit, complectitur. [e] Theophrastus de suo perdicio scribebat interprete doctissimo [f] Iacobo Dalechampio: *Et perdicium appellatum. Etenim ad crassas & multas habet radices aut folia: vocatur autem perdicium, quòd Perdices ad id se volutent, & id effodiant.* Idem [g] Dalechampius Plinium alibi de hoc Theophrasti perdicio loqui existimat, his verbis statim post cichorium vulgare: *Cichorium, & similia circa terram folia habens, germinantibus ab radice post Vergilias; Perdicium & aliæ gentes, quàm Aegyptij edunt: nomen dedit auis, id maximè eruens.* Quæ sanè ex Theoprasto Plinium conuertisse perspicuum est, nisi quod ab Aegyptijs, aut ab alijs gentibus edi Theophrastus non scripsit. Nonnulli hocce perdicium eam plantam esse credunt, quam Dalechampius cichoriũ bulbosum appellat, & Romæ hodie herba hæmorrhoidalis dicitur, atq; ipse etiam Dalechampius pedibus ire in eam sententiam videtur, quoniam huiusmodi cichorium crassas habeat radices, nempe bulbosas, & non solum plurimas, ut ait Plinius, sed & folia, ut scribit Theophrastus, si quis radiculas innumeras ex caulis humi iacentis nodis prodeuntes intelligat. Nonnulli rursus bulbosam aliam plantam, quam [h] Ruellius primus bulbum syluestrē nuncupauit, Theophrasti perdicium esse crediderunt, quod & hæc radices crassas habeat, & plures radices quam folia, multis in unam aceruatis. Cornelij Celsi uerò perdicium doctissimorum herbariorum consensu est Helxine, officinis parietaria dicta & muralis, *Herbę perdicium dicta. [d] L. 21. c. 17. [e] L. 1. Hist. c. 11. [f] L. 12. Hist. plant. c. 28. [g] L. 21. c. 17. Perdicium Theoph. Cichorium Bulbosum. [h] Lib. 2. de stirp. c. 100. Bulbus syluestris. Perdicium Celsi. Helxine.*

quod

[i] L. 2. c. 33. Partheniũ. Plinij error. [k] L. 21. c. 30. [l] L. 3. c. 38. [m] L. 4. c. 81. [n] L. 22. c. 17.

quòd muros ac parietes natales locos ſibi elegerit[i], Celſus eandem herbam parthenium dici teſtatur. Hinc Plinius homonymia deceptus, duas herbas diuerſiſſimas in unam confudit, nimirum parthenium Dioſcoridis, & helxinem ſiue parietariam. Sic enim ille [k] Celſum citans; *Parthenium, alij Leucanthemum, alij amaracum vocant. Celſus apud nos Perdicium & muralium &c.* quæ de parthenio Dioſcoridis intelligẽda; nam herba muralis ſiue perdicium à Celſo quidem parthenium dicitur, ſed non hoc, de quo hic Plinius & [l] Dioſcorides tractant; uerùm id, de quo infrà [m] Dioſcorides & [n] Plinius ipſe his uerbis: *Helxinem aliqui perdicium uocant, quoniam Perdices ea præcipuè veſcantur, alij ſyderitim, nonnulli parthenium &c.* Et mox de ſecundo perdicio; *Perdicium*, inquit, *ſiue parthenium (nam ſideritis alia eſt) à noſtris herba vrceolaris vocatur, ab alijs aſteriſcum, folijs ſimilis ocimo, nigrior tantùm.* &c. [o] Dalechampius hanc plantam eam eſſe ſuſpicatur, quæ ocimoides minus ſiue album herbarijs dicitur: ſed cùm Plinius hanc urceolarem uocari ſcribat, ac ipſe uerò [p] Dalechampius alibi id nominis parietariæ competere dicat, uel Plinius uel ipſe has herbas ſimul confundunt, quod de Plinio potiùs eſt dicendum; nam parietaria detergendis urceolis aptiſſima eſt. Antequam uerò perdicium è manibus excidat, obiter admonemus, ubi alibi apud [q] Plinium legitur; *Palumbes, Graculi, Merulæ, Perdices lauri folio annuum faſtidium purgant, Columba, Turtures & Gallinacei herba, quæ vocatur helxine:* Iacobum Dalechampium rectè uerba hæc tranſponenda cenſere, legendumq́; eſſe; Palumbes, Graculi, Merulæ lauri folio annuum faſtidium purgant, Perdices, Columbæ &c, herba quæ uocatur helxine.

[o] L. 5. hiſt. pl. cap. 52. Ocimoides minus. Vrceolaris. [p] L. 31. c. 14. Plinij alius error. Plinij locus correctus. [q] L. 8. c. 27.

Perdicitis lapis. [r] Lib. 7. [ſ] L. 5. de foſ.

Perdicitim ſiue perdiciatim lapidem ad omnes duritias pollentem requiri inuenio in cõpoſitionem illam, quę à Paulo [r] Aegineta pamplethes & diacinnabareos appellatur, ſed ut ingenuè loquar, necdum noui, quis lapis ille eſſe queat: Inquirendum eſſet, num ille ſit, quẽ doctiſſimus [ſ] Georgius Agricola in tractu Hildesheimio, quà itur uerſus occaſum à foſſa mœniorum urbis Septentrionem ſpectante, ſcribit reperiri, & ſtrijs & colore Perdicum pennas, quas in pectore habent, exprimere.

Templum Perdicis.

Templum quoddam Athenis iuxta Aeropolim Perdicis dictum fuit, at à Perdice Eupolami filio, non ab aue, ita vocatum, de quo Perdice agemus in fabulis.

MYSTICA.

[a] Cap. 17. Iniuſtè diteſcentiũ typus. Dæmones & hæretici deſignati. Hæretici quales.



SANCTAE Rom. Eccleſ. Theologi per Perdicem (quam diuinus vates [a] Hieremias uociferantem, pulloſq́; non quos pepererat, ſed alienos congregantem, atque eo modo familiam ſuam imprudenter augentem, dicebat à pullis ad matris uocem accurrentibus derelictam inſipientiæ ſuæ admoneri) eos interpretantur, qui ex alienis per fas nefaſq́; ereptis diteſcentes, illud duntaxat Horatianum in ore habent:

Vnde habeas quærit nemo, ſed oportet habere,

uel generis humani hoſtes, dæmones nimirum, eorumq́; ſequaces hæreticos: illos, quia Dei fœtus in nido prauitatis ſibi enutrire adulterina ſtudent educatione: hos uerò, genus ſcilicet hominum Perdicis inſtar malignum, fraudulẽtum, callidum, quodque decipiendis alijs plurimum operæ inſumit. Sed age, ipſa Theologorum uerba quouis nectare ſuauiora ſeruato quem ubiq́; inſtituimus, ordine aſcribamus. *Huiuſmodi Perdices*, inquit D. [b] Hieronymus, *ditès ſunt, qui aliena diripiunt, & abſque cogitatione iudicij Dei faciunt diuitias non cum iudicio, quas in medio tempore relinquunt, ſubita morte ſubtracti, quando [c] dicitur eis: Stulte hac nocte repetent animam tuam à te: quæ autem præparaſti, cuius erunt? Nihilq́; inſipientius quàm non prouidere nouiſſima, & breuia putare perpetua.* Hucuſq́; de falsè turpiterq́; diteſcentibus: procedit deinde, docetq́; quomodo Dæmonis typus Perdix eſſe dicatur. *Alij verò*, inquit, *& propter ſuperiorem hiſtoriam & propter alteram, quæ dicunt Perdicem eſſe pugnaciſſimum & immũdum, ita vt victum polluat: diabolum ſub eius nomine interpretantur, quòd alienas ſibi diuitias congregârit, [e] dicens ad Dominum: Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me. Quem relinquent diuitiæ ſuæ, quæ malè ab eo fuerunt congregata; & per Apoſtolos conuertentur ad dominum, & qui ſibi videbatur prudentiſſimus, erit omnium iudicio inſipiens.* Ad eundem penè ſenſum D. [f] Auguſtinus de uero Paſtore loquens: *Paſcit ille cum iudicio*, inquit, *diſpertiens propria proprijs; hæc iſtis, illa illis, debita eis quibus debetur hoc aut illud. In propheta enim Hieremia clamauit quidem, Perdix congregauit, quæ non peperit, faciens diuitias ſuas non cum iudicio. Contra iſtum Perdicem facientem diuitias ſuas non cum iudicio, paſcit iſte Paſtor cum iudicio. Quare ille ſine iudicio? quia congregauit, quæ non peperit. Quare iſte cum iudicio? quia fouet, quod peperit: de Paſtore tamen bono loquitur, Paſtores boni autem non ſunt, aut latent.*

[b] L. 4. comm. in Hier. c. 17. [c] Luc. 12. Perdix quomodo dæmonem notet. [e] Math. 4. [f] In ſerm. de paſtorib.

aut latent. Si non sunt, quid agimus? Si latent, quare de eis tacetur? Perdix quidem ille à quibusdam maioribus, & ante nos scripturos tractatoribus diabolus intellectus est, congregans quæ non peperit. Non enim ille creator, sed deceptor est. faciens diuitias suas non cum iudicio. Non enim ad eum pertinet, quis isto aut illo modo erret: omnes errantes vult quibuslibet erroribus. Quàm diuersa sunt hæreses &c. Diuus pariter[g] Ambrosius mellifluam hanc super eodem mysterio protulit sententiam. Perdicem astutam nouimus, quæ aliena oua diripiat, hoc est, Perdicis alterius, & corpore foueat suo, sed fraudis suæ fructum habere non posse, quia cum eduxerit pullos suos, amittit eos: quia vbi vocem eius audierint, quæ oua generauit, relicta ea ad illam se naturali quodam munere & amore conferunt, quam veram sibi matrem ouorum generatione cognouerint, significantes hanc nutricis fungi offitio, illam parientis. Itaque incassùm proprios fundit labores, ac fraudis suæ pretio mulctatur: vnde Hieremias ait: *Clamauit Perdix & congregauit, quæ non peperit*; id est, oua congregauit, & clamauit, quasi ouans suæ fraudis effectu: sed ludit operam, quia in impenso labore alij educat, quos ipsa diuturnæ fotu sedulitatis animauerit. Huius imitator est diabolus, qui generationes creatoris æterni rapere contendit, & si quos insipientes, & sensus proprij carentes vigore potuerit congregare, fouens eos illecebris corporalibus, vbi primùm vox Christi paruulis fuerit infusa discedunt, ad eam se conferunt matrem, quæ pullos suos sicut auis materno amore complectitur. Congregauit enim diabolus gentiles, quos non creauerat: sed vbi in Euangelio suam vocem Christus emisit, ad eum se potissimùm contulerunt, quos sub vmbra alarum suarum ipse suscepit, & matri dedit Ecclesiæ nutriendos. Hæc ille: Et rursus[h] alibi in eodem fermè sensu totam auis naturam detorquet in hæc verba: Dicitur itaq; auis, inquit, ista plena fraudis, fallaciæ, quæ decipiendi venatoris vias calleat, atque artes nouerit, vt eum à pullis auertat suis, omniaq; tentamenta versutiæ non prætermittere, quo posset venantem abducere à nido & cubilibus suis. Certè si insistere aduerterit, tam diù soboli fugiendi signum tribuat, & potestatem: Quam vbi euasisse senserit, nunc se & ipsa subtrahit, & lubrica arte deceptũ insidiantem relinquit. Fertur etiam promiscuæ esse permixtionis, vt in fæminas cum summo certamine mares irruant, & vaga calescant libidine. Vnde impurum, & maleuolum, & fraudolentum animal aduersario, & circumscriptori generis humani, fallacissimoq; & impuritatis authori conferendum putatur. Clamauit ergò Perdix, qui à perdendo nomen accepit, Satanas ille, qui Latinè contrarius dicitur. Clamauit in Eua primùm, clamauit in Cain, clamauit in Pharaone, Datam, Abiron, Core. Clamauit in Iudæis, quando petierunt fieri sibi Deos, cùm Moyses legem acciperet. Clamauit iterum, quando de Saluatore dixerunt; crucifigatur, crucifigatur, &c. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Clamauit, quando sibi regem fieri postulauerunt, vt recederent à Domino Deo rege. Clamauit in omni vano & perfido. His vocibus congregauit sibi populos, quos nõ creauerat. Deus enim hominem ad imaginem fecit, & diabolus sibi hominem vocis suæ fraude sociauerat. Congregauit sibi nationum populos, faciens diuitias non cum iudicio. At verò Iesus quasi iudex bonus cum iudicio omnia agit, qui uenit, sicut scriptum est,[l] dicens: *Ego loquor iustitiam & iudicium salutaris*. Ea igitur gratia deprædatus est Perdicem illum diabolum, abstulit ei male congregatas diuitias, reuocauit ab errore animas gentium, mentesq; nationum deuiantium. Et quia diaboli voce deceptos sciebat, & ipse, vt vincula nexusq; veteris erroris solueret, &c. Videamus modò, quomodo eiusmodi Perdix eisdem Theologis hæreticos significet aduersarij ministros. Docet id in primis D.[k] Augustinus his verbis: Perdix nimis contentiosum animal, notum est quanta auiditate ipsius contentionis currat in laqueum. Non enim disputare audent hæretici, sed quoquo modo superare impudentissima peruicacia, vt congregent, sicut hic dixit, quæ non pepererunt. Christianos enim quos maximè Christi nomine seducunt, iam per ipsius Christi Euangelium natos inueniunt, & faciunt illos diuitias suas, non sanè cum iudicio, sed cum temeritate inconsiderata, &c. Item in hoc sensu D.[l] Hieronymus: Leones, inquit, intelligamus aduersarias potestates, aut hæreticorum principes, qui terram ecclesiæ desolantes, omnes illius vrbes hæretico incendio vastauerunt, & illo igne, de quo scriptum est: *Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum*. Illi enim verè dant vocem suam, & in hoc eodem propheta sub Perdicis personæ clamãt. Cõgregant quę non pepererunt, faciuntq; diuitias nõ cum iudicio, &c. Et[m] rursus. Quodq; à Septuaginta dicitur: *Clamauit Perdix*; ad hæreticorum personam referendum videtur: quòd Perdix iste diabolus clamauerit per principia hæreticorum, & congregauit quæ non peperit, & deceptorum sibi multitudinem congregârit, quæ postea dimittat eum, & omnium iudicio stultissimus comprobetur. Est postremò pessimum ac detestabile, pernitiosumq; prauorum aliud hominum genus, hypocritæ, quos Perdix etiam designare potest,

atque

Diabolus cur Perdix.

[g] *Lib. 6. Hexam. cap. 3*

[h] *Enarrat. in c. 17. Hier.*

Perdicis natura.

Satanas cõtrarius, & Perdix à pdẽdo dicti.

[l] *Esaia 63.*

Perdix vt signet hæreticos.

[k] *L. 3. contra Faust. Manich.*

[l] *L. 1. Comment. Hier. cap. 1.*

[m] *L. 3. Com. Hier. c. 17.*

Hypocritas Perdix signat.

atq; huius potiùs, quàm alterius alitis typo eos exprimens S. Antoninus Patauinus ita ſcribit: *Perdix eſt auis doloſa, & immunda, & hypocritas habentes, vt dicit Petrus, oculos plenos adulterij & inceſſabilis delicti ſignat.*

MORALIA.

a Homil. 13. — Exẽplũ ab aucupe Perdices inſe-quente.



AGNVS ille cognomento [a] Baſilius ab aucupe Perdicis pullos habentis venationi, vt apparet, intento, & ambiguo vtrum vel ſolos pullos, uel ipſam ſimul matrem, quæ ſeſe pro fœtibus ei ſponte offert, inſequi debeat, & omnes ſimul è manibus abire ſinat, deſumpto argumento, nos pariter cauere admonet, ne ſimilia patiamur, certa pro incertis relinquẽtes, aut ſpem firmam vana commutantes. Sed quid ſi per hunc eundem aucupem Chriſti ſequaces intelligamus, quem Perdix, hoc eſt, huius mundi illecebræ fallacijs ſuis remorans, ab inſtituta venatione, hoc eſt, à bonis operibus facilè auertit, & ad uanitates ſuas allicit, vt relicta priori bona vita, planè ſe irretiendum illis præbeat. Theodoricus verò rex apud [b] Caſſiodorum falſam Perdicis adoptionem deteſtans, & pietatem pullorum adoptatorum erga veros, legitimosq; parentes ſuos collaudans, exaltansq;, nos ad ſimilem pietatem adhortatur inquiens: *Perdicibus etiam mos eſt oua perdita per alterius matris damna ſarcire, vt adoptione aliena ſobolis incommoda ſua reparent orbitatis. Sed mox vt nati fiduciam habere cœperint ambulandi, ad campos exeunt cum nutrice, qui vt fuerint materna voce commoniti, ouorum ſuorum potius genitricem petunt, quamuis ab alijs furtiuis fœtibus educentur. Quid ergò homines facere debebunt, quando & hanc pietatem auibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaq; qui facti ſui acerbitate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire iudicium, & ſi cum patri ſuo Martino manus ſuas iniecisse conſtiterit, protinus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideo elegimus mores veſtros, quia crudelibus parcere non poteſtis. Quando genus pietatis eſt in illos diſtringere, qui contra naturæ ordinem ſceleratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.* Hactenus ille.

b Lib. 2 Var. Epiſt. 14. — Exẽplũ falſæ adoptionis. — Pullorũ Perdicis ergà matrẽ pietas. — Romuli crudelitas.

HIEROGLYPHICA.

a L. 4. Hierogl. — Hominis in euitãdis periculis cauti typus. — Pędicationis ſymbolum. — *b L. 2. Hierogl.* — Perdicis nimia libido. — *c L. 2. de Anim. c. 7.* — Celeris profectus typ. — Homo aberrans, in uiã reuerteus. — Cõtumeliosorũ typus. — *d Lib. 29. Ant. lect. c. 26.*



IERIVS [a] Valerianus, vt ab aſtutia Perdicum hieroglyphica exordiamur, hominem in euitandis periculis uaferrimum, aſtuq; maximo pollentem ſignificantes, Perdicem & venatorem depingere ait: Sin impudentiſſimum, ac effrenatæ libidinis virum, qui nec ſexus diſcrimine habito, maſculis, vbi fœminæ deſunt, ſeſe permiſcet, quod peſſimum, ac nequiſſimum genus hominum pædicatores uocant, denotare uellẽt ſacerdotes illi Aegyptiaci, tum geminos Perdices teſte [b] Oro Apolline cælare ſolebant. Hi enim amiſſis fœminis inuicem coeunt, uti ſatis ſuperq; oſtendimus. Addit præterea Valerianus nihil ad enervatiſſimam libidinem & impotentiſſimam ſalacitatem exprimendam Perdice commodius eſſe, quoniam hęc auis tanta plerunq; de coitu efferatur rabie, tantoq; æſtu, & libidinis intemperantia, vt oua fœminæ frangat, ne incubando detineatur. Quia verò hæc eadem auis uelut moræ impatiens neutiquam expectat, vt ouum incubatione ad tempus, quod alioqui breuiſſimum eſt, nempe quod [c] Aelianus ſeptem dierum interuallo abſolui ſcribit, aperiatur, ſed occupatis ſpacijs ſponte erumpat, pertuſoq; ouo, vbi primum caput exeruerit, ac pedes protulerit, reliquo adhuc adhæreſcente cortice procurrat, itaq; idem ille celerem profectum ex eiuſcemodi pullo, quem eo, vt dictum eſt modo, ex ouo erumpentem addita etiam icone depingit, ſignificari poſſe arbitratur. Item aberrantem aliquandiù hominem, falſaq; opinione ductum, ſed uiæ demum redditum, & recta ſentientem oſtendere, inquit, qui uolunt, Perdices duas grandiores faciunt, pullis aliquot inter utramq; pictis. Sed huiuſmodi hieroglyphicum DD. Hieronymi & Ambroſij authoritate nititur, quos Perdicem cùm oua ſua fracta compererit, tanto incubationis ſtudio affici ſcribere diximus, vt aliena ſurripiat & nido refoueat ſuo, quam opinionem, quamuis aliqui refutent, nos aſſeruimus. Aegyptij item per haſce eaſdem volucres contumelioſos intellexerunt, quoniam inquit [d] Cælius iſtiuſmodi aues ſenio confectæ inuicem contumelia afficiant: Verùm an hoc ſit uerum, necdum habeo compertum, & à nemine præterquam ab ipſo Cælio exaratum uideo, quare lubens Valeriano aſſentior, qui ideo ſignificari contumelioſos per has alites credidit, quòd in ſuo genere maximè tumultuari, diſſidere & altercari inuicem aſſiduè conſueuerint, quod ſanè veriſſimum eſſe ex ſuperioribus clarum eſt.

APOPHTHEGMATA.



ARISTIPPVS, quem Diogenes canem regium appellabat, quòd Dionysio ac diuitibus ventris gratia adularetur, lautiorem victum nemini ad bene viuendum impedimento esse dicebat, voluptatem bonorum, dolorem malorum finem constituens. Is fertur, vt scribit[a] Diogenes Laërtius iussisse aliquando Perdicem vnam quinquaginta dragmis emi, & tantam luxuriam grauiter ferenti cuidam respondisse: Tu istam obulo non emeres? & cùm annuisset ille: dixisse, mihi quinquaginta dragmæ tantum ualent: significans luxum non ex pretio, sed ex uoluntate existimari. *a In Aristippo. Aristippi dictum.*

Fulgosus de B. Ioanne Euangelista elegantissimum recitat apophthegma, quo viuentem hominem innuit in negocijs perpetuò versari non posse, ita ne aliquando ocium attingat. Cùm enim sæpè animi recreandi causa sanctissimus ille vir cum Perdice luderet, eamq; ob rem ab adolescente quodam amatore irrideretur, arbitrante parum conuenire seni homini, qui sanctimoniæ exemplum atq; specimen esset, ut ociosus cum aue animi laxamentum quæreret. Iohannes pendere arcum ab eius humero conspicatus, petijt vt arcum tenderet. Quòd cùm egisset adolescens, sæpiusq; sagittasset, demum à Iohanne dimissus, arcũ remisit. Tum Ioannes re nittendi causam quæsiuit. Respondente autem adolescente, arcui funem se detraxisse, ne cùm uti eo necesse fuerit, sagittationi inutile non inueniat. Tunc Iohannes, & ego & cæteri honesto ocio interdum relaxamur, vt maioribus viribus orationi atq; ieiunio sufficiere possimus. Quod fieri non posset, si semper eodem tenore viueremus. Idem de Amasi rege Aegyptio narrat[b] Herodianus. *Aliquando ociandum esse. D. Ioannis dictum. b Lib. 2.*

EPIGRAMMA.



E Perdice venatore Simmiæ antiqui poetę epigrãma legere est hoc modo.

Οὐκ ἔτ' ἀν' ὑλᾶεντα δρυὸν, ἰυσχαν ἀγρέτα Πέρδιξ,
Ἠχήσεις ἰμόεις γῆρυν ἀπὸ στόματος
Θηρεύων ἀγρίους σιμομείλικας ἐν νομῷ ὕλης.
Ὤιχεο γὰρ πυματαν εἰς ἀχέροντος ὁδόν.

Non amplius in vmbrosa sylua incitatrix Perdix
Canis vocem edens ab ore
Captans feras (Perdices) aequales tuas in sylua pascuis
Namq; postremum ad Acherontem peregisti.

EMBLEMA.



E Perdicibus emblema habet Nicolaus Reusnerus sub lemmate, χρόνος πλούτυ μάρτυς.

Surripit oua salax Perdix aliena; fouensq;
In nido pullos educat, inde nouos.
Pullus at eductus nutricem deserit ultrò.
Cantantis pendens matris ab ore sua.
Condit auarus opes, defessoq; incubat auro,
Per fas atq; nefas condit auarus opes.
Vnde habeat, nihil is curat: sed oportet habere,
Et citò vult fieri diues, inopsq; manet.
Nam mors aut vilem redigit communis ad assem
Eripit aut partes turpe tribunal opes.
Magnis parta malis, pereunt maiore dolore
Quod dat cuiq; deus, sorsq; benigna, sat est.

VSVS

VSVS IN CIBO.

Ariſtippi luxus.

[a] In xenijs.

[b] L. 1. Epiſt.



ERDICVM eſum nobiliſſimum apud priſcos fuiſſe inter alios quamplurimos unus teſtis ſufficiat Ariſtippus, qui unam Perdicem quinquaginta aliquando dragmis uelut auem Principe dignā, ac palato maximopere arridentem emere non eſt ueritus. Quare nunquam laudare potui [a] Martialem primam gloriam in tota auium familia Turdo dantem. Et [b] Horatius planè diuerſum ab alijs palatum habuiſſe uidetur, aut nunquam Perdices deguſtaſſe cùm ait; *Cum ſit obeſo*

Nil melius Turdo, nil uulua pulchrius ampla.

Iecinorum eſus æſtimatio.

Neq; Cyro deniq; ſatis notæ hæ extiterunt volucres, quando Anſerina iecora (quæ regijs olim menſis fercula erant longè lautiſſima) amicis ſuis integerrimis è menſa ſua mitteret, ut ſimul ſecum tantæ voluptatis, quam ex eorum eſu percipiebat, participes eſſent. Nobis pariter Anſerina iecora, necnon Gallinacea in delicijs habentur, ſed Perdicum caro longè, ac omnibus, quod aiunt, paraſangis præfertur, quemadmodum quoq; apud veteres factum eſſe arbitramur; nam & ipſe [c] Martialis multis in locis non tantùm celebrat Perdices, ſed & rariſſimas, hoc eſt, ut nos exponimus, pretioſiſſimas propter carnis præſtantiam, appellat, inquiens;

[c] In xenijs.

Ponitur Auſonijs auis hæc rariſſima menſis

Hanc in lautorum mandere ſæpe ſoles.

Iulius Cæſar Scaliger doctiſſimus ac nobiliſſimus heros princepſq; elegantiſſimè inter uolucres Perdicem, inter piſces ſaperdam principem nobilitatis locum (quo ad ſaporem) obtinere tacitè ſubinnuit, quando eiuſmodi muneribus ſeu ſtrenis cauſidicorū (nos id hominum genus procuratores, Galli & Belgæ aduocatos nominant) animos conciliari ſcribat his verſibus:

Placida Libonis puteal, toral, matella

Ardenti cadi fulgure, Perdice, ſaperda.

Caro Perdicis quibus exhibenda.

Idem Scaliger Picatum quendam quomodo porcinam carnem Perdicibus. Phaſiani atq; Attageni præferentem uocet porcum, in Phaſiano (ni fallimur) diximus. Vt verò medici cognoſcant, quibus eiuſmodi caro exhiberi queat: non enim omnis caro lauta, atq; delicata ægris apta eſt, itaq; uidendum quid Galenus alijq; medici de Perdicibus memoriæ prodiderunt; quæ quamuis non uſq; adeo utriq; cùm maiori, tùm minori generi conueniant, hic tamen recenſere placuit. Elluchaſim Starnas, id eſt, Perdices minores ait eſſe naturæ temperatæ, ſed ad caliditatem declinare, pingueſq; ex ijs humidas fieri. Et rurſus: Starnæ, inquit, Phaſianis natura proximæ ſunt: quod ad temperamentum & ſubtilitatem primo loco Starnæ habentur, deinde Phaſiani, tertio Perdices (maiores, ſcilicet noſtrates Coturnices. Ecce vt id obiter dicamus, quomodo minores Perdices Starnas, maiores ſimpliciter Perdices nominat) propter vim exiccandi earum. Vnde de priori etiam locutus mihi uidetur Raſis, inquiens: *Caro Perdicis maris calida eſt & humida, inflat, Venerem promouet, obeſat, calfacit, & ſanguinem multum auget.* Nam uterq; conualeſcentibus conuenire etiam dixerunt, quorum corpus, ut ait Raſis, refrigeratum & imminutum fuerit: Ventriculo enim frigido, ut Elluchaſim habet, nocent: Quæ noxa emendatur, ſi præparentur cum fermento. De maiori verò intellexit Auerrois, cùm auium laudatiſſimas Perdices eſſe dixit, ſed declinare parum ad frigiditatem, & ſiccitatem. Raſis eaſdem frigidas, & ſiccas eſſe alicubi ſcribit, nimirum maiores, nam alibi ut paulò antè annotauimus, Perdicem marem calidum, & humidum facit, de minori ſcilicet loquens. Sunt qui Phaſiani carnes magis nutrire dicant, quàm Perdicis, ſed minus imbecillas particulas roborare: aiuntq; carnes Phaſiani medias eſſe inter Perdicem, & pullum Gallinaceum. [d] Galenus Perdices cibarijs laudatis, & neq; tenuem, neq; craſſum ſuccū gignentibus annumerat: & [e] alibi concoctu faciles eſſe, & ſanguinem gignere laudatiſſimum ſcribit. [f] Alibi rurſus boni ſucci eſſe, præſertim iuuenes, ſicuti item [g] aliàs montanas edendas in uictu attenuante: [h] præterea conuenire ſtomachicis. Quibuſcunq; uerò iſtæ à nobis dicta haud ſatis diſtincta uidentur, ij quæ forſan diſtinctiùs ſcripſit [i] Iulius Alexandrinus legant, perlegant, ſunt autem iſtæc, Maioris generis caro, diuerſa ſolidior, durior, neque dura tamen. Duriorem diximus minoris generis carnis reſpectu. Tenerior enim omnino hæc, proinde, & tenuuioris alimenti, & reſolubilis, diſflabiliſq; citiùs, ſimul, & concoctionis facilioris: qua gratia prætuliſſe

[d] Lib. de cib. bon. & mal. ſuc.

[e] L. 3. de alim. fac.

[f] De rem. facpar.

[g] De vict. atten.

[h] Lib. 8. de comp. med. ſec. loc.

[i] L. 13 ſalub. cap. 6.

Iulij Alexādrini opinio de Perdicis carnis facultate.

Gallinis,

Gallinis,& Phasianis,Perdices Galenum legimus eò loci, quo ephemera febre correptorũ victus rationem instituit, minoris huiusce generis teneritate commodè ad rei, quam tunc tractaret,vsum captata. Cęterùm non ęquè candida hęc caro, vt hac parte, neque absolutam quidẽ ideo ex toto succi bonitatem,aut certè non qualem quantamq; genus alterum spondeat,nobis promittere possimus, maiorum corpus vt carne plenius solidiore ac dēsiore: sic vberioris quoque nutrimenti in eo copia maior, eadem ac diuturnior, neque tamen ea in concoquendo carnis peruicatia,ut ventriculo aduersetur nimium,acceptę statim,atq; attractę, arctoq; contentricis undique facultatis amplexu,quo iuuari maximè atque in primis concoctrix facultas solet,fotę,ac mox exquisitè cõcoquendę. Color niuei prorsus candoris irreprehensus optimi laudatissimiq; omni ex parte sanguinis, succiq; spem facit simul, & præstat. Hæc utriusq; generis priuata. Communia illa excrementis multis vacare,pinguesentiam facere, Venereis operatos iuuisse, colorem corporis bonum addidisse, superfluas ventriculi humiditates exuxisse,restitisse putredini,solutiorem aluum cohibuisse, præsertim verò adũltas,aut senescentes iam; hoc facere,frigiditatis, ac siccitatis excessu,quanuis paruo,idq; ętate tantùm accersito. Nam adolescentium adhuc, ac nouellarum temperamentum mirum, calorq; potiùs cum humore, sed modici ambo ac frigiditatis tantum, & siccitatis, quę senescentibus insunt, respectu. Vnde recolligentibus se ex morbis ad uirium refectionem præstabilius nihil,ut hoc quoque obiter tollantur Arabum discordia de his dicta,modò frigiditatem,& siccitatem his,calorem modò,atq; humorem tribuentium, ętatum diuersitate considerata. Temperamento namque cùm sint ętatis tempore potiore ęquo,labente ea inclinanteq; se, facilis in frigidum siccumq; excessus, atque is non magnus. Quod si quis tamen est temperamenti in Perdicibus iusti, ętate quoque meliori,lapsus: is sanè minoris solummodò generis fuerit per siccitatis exiguum aliquid, cui tenuitatem simul substantiæ maiorem ascripsimus: unde minus etiam permanens,quàm in maiore alimentum,& ex siccitate suppressio alui,humiditatumq; exuctio,& putredinis resistentia. Hucusque Alexandrinus Iulius. Aloisius Mundella de nostra Coturnice scribens, boni, & laudabilis nutrimenti esse, vtile ducit, si postquam interempta fuerit sub dio per aliquot dies ad gelu relinquatur,priusquam eam elixes,aut asses,ut magis tenera, & friabilis reddatur eius caro: quæ paulum quidem,inquit, solida est: accidet enim ut faciliùs deinde à ventriculo concoquatur. Item Simeon Sethi Perdices recentes non esse edendas monet, sed post vnum diem aut alterum, ut ámittant,quod est durum. Galenus verò id faciendum scribit in multis volucribus,quæ alas fibrosas,& vniuersam carnem huiusmodi habent,quales sanè Perdices nemo dixerit,si quis tamen eas ultra diem unam, aut alteram mortuas reseruet aëri expositas,haud dubiò teneriores sunt euasurę:uti quoque verissimum est ab Accipitribus captas suauiores,ac delicatiores esse. Sunt qui pullos veteribus præferant,ex quibus forsan etiam Scaliger est,qui nimirum[k] alibi scriptos reliquit hos versiculos.

Aloisij Mũdellæ opinio de Coturnicis nostratis carnis vtilitate.

Perdicis caro quando sit esui apta.

Iam fumat hadus musteusq; pinguisq;
Matrisq; proles iusta cura Perdicis.

[k] *In Hippon in Nat. P.*

Qui verò circa gulam exercitati sunt homines,ij in Perdicibus alas potissimùm prędicant. Isidorus Perdicis pectus cum superioribus perquam sapidùm esse ait, inferiorem partem non æquè,sed obseruandũ etiam est Perdices circa Cirrham,propter pabulum carnem minimè esculentam habere. Eiuscemodi enim Perdices sibi quodammodo conscij, ut[l] Aelianus refert,nulli virtuti se esse idoneos,degustatis allijs de industria marcescunt. Quod modò ad coctionis modũ attinet: elixantur Perdices, vel assantur: nostrates plerunq; assant, Ex recentioribus Antonius Gazius,pręstare mihi,inquit,uidetur,Perdices vt elixentur,potiùs quàm, vt cõmuniter fit, assentur, vt ex humiditate aquæ siccitas earũ nonnihil temperetur,nisi corpora sumentium humida sint[m]. Platina quoque assari quidem iubet,sed elixã etiam cum pipere, & saluia non insuauem videri asserit. Nicophon apud Athenæum Perdices elixas etiam celebrat in Cheirogastoribus,aut manuarijs artificibus, qui totius operæ quæstum ventri impendunt,aut quibus venter improbior est. In Perdice,Attagena,& Turture ex Apicio, in elixis: *Piper, ligusticum, Apij semen, mentham, myrrham, & baccas, vel uuam passam, mel, vinum, acetum, liquamen, & oleum: vteris frigido. Perdicem cùm pluma sua elixabis, & coctura madefactam depilabis. Concisa Perdix potest ex iure coqui,dum indurescat, si iterum ferbuerit, elixa, condiri debet.* Aliter in Perdice,Attagena, & Turture. *Piper ligusticum,mentham, rutha semen,merum, & oleum calefacies.* Hæc Apicius. In omni assatione (ut modò de hac aliquid dicamus) maximè uerò Perdicis Arnoldus obseruandum esse asserit, ne nimium siccentur, & torreantur. Patina Catellonica in Perdices ex Platina. *Perdices assa ac propè* (Ornitholog. legit probè) *cocta alas, & pulpam circunquaque abscindes,indeq;*

Alarũ laus.

[l] *Lib. 4. de Ani. 13.*

[m] *L.9.Deip. c. 13.*

Patina Catellonica.

in locum medicum ſalis, aromatum caryophillorum contuſorum, ſuccus citri, aut melarantij, quò melius ſimul hæreant, miſceri his debet. Inuoluatur tamen citò neceſſe eſt, ac calida deuoretur oportet. Edulium cum pectore Perdicis ab eodem [a] alibi deſcribitur. Item quomodo ex Perdice ius conſumptum paretur, leges in Capo. Artocreas de Perdice ex quodam coquo Gallo. Impone Perdici lardum minutatim inciſum, & inſperge zinziber tritum cum caryophillis. Atque iſtæc hactenus de carne Perdicis dicta ſunto. Fuerunt etiam exta earum, præterea & oua veteribus in delicijs, nam Heliogabalus perditiſſimus princeps, qui in eo totus erat, vt parta omnia dilapidaret, Palatinis, teſte Lampridio, ingentes dapes exhibuit extis illarum refertas, & Perdicum ouis. [b] Auicenna oua Perdicum inter ea recenſet, quæ cor roborant, aitq; naturæ eſſe temperatæ, & velociter in ſanguinem cõuerti, parũ excrementi relinquere, clarum, & ſubtilem ſanguinem generare, hoc eſt, conformẽ ſanguini, quo nutritur cor, Alibi etiam eadem oua ouis Gallinaceis comparat. Elluchaſim verò putat his eſſe ſubtiliora, & minoris etiam nutrimenti. Probè autẽ apparabuntur eiuſcemodi oua, ſi elixentur in aqua bulliente cum ſale, & aceto, ita vt ſuperficies aquæ æquetur extremæ ſuperficiei ouorum, Nec minus laudatur modus præparationis cum oleo, garo, & modico vino in uaſe operto, & ſuſpenſo in caldario continẽte aquam calidam. Frixa in oleo mala ſunt: gignunt enim calculos, & faſtidium mouent, & colicam: in aqua verò cocta meliora ſunt.

[a] L. 7. 43. — Artocreas de Perdice. — Exta. — [b] L. de Med. cordi. — Oua. — Ouorũ præparatio.

VSVS IN MEDICINA.

INTER cibos elephantiacorum Aretæus Perdices omnes laudat. [a] Hieronymus Cardanus ſcribit, non malè illum conſuluiſſe, qui morbum Indicum ſolum Perdicibus aſſatis curauit. Sunt qui Perdicem coctam cum malis cydonijs, & eſitatam, iuſq; potum cum vino ſtyptico cœliacos, & ſtomachicos ſanare tradunt; Sed caro Perdicis per ſe ſola ventrem ſiſtit, & ventriculi humiditatem exiccat, putredinem aufert. [b] Hippocrates Perdicum carnibus aſſis vtendum iubet citra condimenta in alui fluxu. Medici quidam pulpas Caporum aut Perdicum medicamentis quibuſdam miſcent ad reſtaurandas vires ægrorum deiectas: ſed id nullus ferè Medicorum eruditorum probat. Iure verò teſte Plinio ſtomachus recreatur: idem ad iecoris dolorem Serenus ſumi tradit, & Plinius ileo reſiſtere, necnon regio morbo, vt quidam citant ex eodem, Sed Simeon Sethi non ius, ſed medullam Perdicis ictericos, ait ſanare, ſi cum vino hauriatur; & Plinius cerebrum Perdicis è vini cyathis tribus potum, eidem morbo ſcribit reſiſtere; cui [c] Sextus, & Conſtantinus ſubſcribunt. Idem [d] Plinius ventriculum Perdicum per ſe contritum atque ex vino nigro potum ad ileum commendat. Iecur item aridum tritumq; potum comitiali morbo laborantibus confert, ſi Haly, & Simeoni Sethi credimus. Sanguis teſte [e] Plinio oculis ſuffuſis eximiè prodeſt; alibi etiam Nyctalopas ſanare dixit. Fellis verò vſus apud medicos maximè celebris, adeo vt id ceu præſtantiſſimum [f] Dioſcorides celebret inquiens: *fel inter aues præſtantiſſimũ Perdicis, Aquilæ, & Gallinæ albæ.* Laudat id pariter [g] Galenus ad medicinæ uſum præſtare aſſerens, præcipuè ad remedia aduerſus hebetudinem uiſus, & incipientes ſuffuſiones. Recipitur in compóſitiones quaſdam ad omnem viſus hebetudinẽ, & cicatrices & incipiẽtes ſuffuſiones apud [h] eundẽ, & [i] Aetiũ. Compoſitioni cuidam Antonij Muſæ ex acuenti viſum & ad glaucedinẽ, ut idem [k] Galenus refert, miſcetur fel Perdicis ſyluestris, id eſt, non altilis, ſed alias legitur ſucci herbæ perdicij: Ad quem locum commentans Cornarius; de hac lectionis, inquit, diuerſitate commoneſecit rectè vel Antonius Muſa, cui pharmacum inſcribitur, vel ipſe Galenus, cùm valdè diuerſæ res ſint ſuccus herbæ perdicij, & fel Perdicis ſyluestris, & ad præſentem vſum fel longè accommodatius ſit, ac efficacius, (velut etiam alia fellis genera, quorum ſuprà ad ſuffuſos Galenus mẽtionem fecit,) quàm Perdicij ſuccus, Apud Græcos autem facilis fuit occaſio ſubſtituẽdi Περδικίου βοτάνης χυλῶ, pro περδίκος ἀγρίου χολῆς ob ſimilitudinem ſcripturę vocum. Apud nos verò etiamſi perdiciũ latinè dicamus cum Celſo, ut Plinius teſtatur, quam Græci Parthenium vocant, tamen fellis, & ſucci non eſt ea ſimilitudo, quæ eſt apud Græcos χολῆς & χυλῶ. Hæc ille. [l] Trallianus Alexander citante Donato Antonio ab Altomari, ex felle Perdicis cum melle, & ſucco fœniculi illinitionem faciendam eſſe præcipit in ſuffuſione oculorum. Idem Donatus Antonius in cura nyctalopis ait Aetium cõmendare fel Perdicis, capræ aut hirci ex interuallis. Fel Perdicis cum mellis æquo pondere ad claritatem oculorum laudatur à [m] Plinio, vt quidam citãt, & placet, quanquam apud hunc ita refertur, ac ſi contuſis oculis medeatur. *Ad caliginem, incipientem ſuffuſionem, & leucomata* (glaucoma habet Marcellus) *hæc eſt*, inquit [n] Sextus,

compoſitio

[a] In com. x. Aph. — Cardanus. — [b] L. 3. de diæta. — Medulla. — [c] Cap. 3. — Ventriculus. — [d] L. 30. c. 6. — Iecur. — Sanguis. — [e] L. 16. c. 8. — Fel. — [f] L. 2. c. 72. — [g] Lib. 10. de ſimp. — [h] De comp. med. ſec. loc. lib. 4. c. 4. — [i] L. 7. c. 111. — [k] Lib. 4. de comp. med. ſec. loc. c. 6. — Galenus correctus. — [l] Cap. de ſuf. — [m] L. 29. c. 6. — [n] Cap. 9.

compoſitio vera, vehemens, quod ipſi experti ſumus. Perdicis fellis veſicula quicquid habuerit, ad hæc commiſcens opobalſamum cyatho vno, cyprum ſydonia (Cyperi ſydonij Marcellus) *cyatho dimidio in ſe commixtum contere diligenter* (ad ſummam læuitatem Marcellus) *& repone in pyxide ſtannea ſiue argentea* (plumbea Marcellus) *& inde innunges, miraberis. Et licet quod prorſus non videat, ſed tamen ſi pupillam integram habet, ſine difficultate curabitur. Hoc non ipſi frequenter tentauimus.* Eadem deſcriptio apud Conſtantinum Africanum legitur, ſed deprauatior. Ad albugines ſæpe comprobatum remedium. Perdicis maſculi felle ex melle illinito: ex [p] Galeno. [p] 3. Eupor. 24 Fel Perdicis cum melle, & opobalſamo, & ſucco Marathri viſum acuit: ex Kiranide. Idem fel temporibus illitum ut penetret, ſemel in menſe plurimum aiunt ad memoriam confirmandam prodeſſe: auctor eſt Simeon Sethi. Nicolaus Myrepſus fel Perdicis ad difficilem auditum & ſurditatem calidum inſtillari iubet. Pennæ etiam harum auium in medicorum uſum cedunt, quas nimirum nonnulli aduerſus vteri ſtrangulationes crematas in linteolo ad olfaciendum porrigant. Pennarũ uſus. Ornithologus ex libro quodam manuſcripto Germanico ad Apoplexiæ periculum præcauendum, huiuſmodi ſeſe remedium reperiſſe ſcribit, nempe ſi fiat ſuffitus è cumini ſyluestris genere, quod conſolidam regiam uocant, pennis Perdicis, & thure albo. Oua. Oua quoque ſuas uires habent, eaſq; celeberrimas, atque utinam multis mulieribus cognitas. Si ſorbeantur fæcunditatem facere putantur, & lactis copiam teſte [q] Plinio Kiranides ſoluta cum adipe anſerino, mammiſq; nutricum inuncta copiam lactis educere ait. [q] L. 30. c. 14. Alibi etiam partum accelerare ſcribit, ſoluta cum melle, & uiſum acuere. Quemadmodum etiam alicubi in cibo ſumpta dixit Venerem ſtimulare, amatoriumq; potum eſſe. Aetius etiam eis, qui re venerea uti non poſſunt, inter cætera, ut Perdicum ouis ueſcantur, conſulit, adeo ut oua auium ſalacitate plurimùm pollentium ad excitandam libidinem in hominibus etiam iuuent, ſtimuloſq; addant. [r] Plinius eorundem ouorum putaminum cinerem cadmiæ mixtum, & ceræ ſtantes mammas ſeruare, ne ſcilicet corrugentur, & flacceſcant, putareq; nonnullos ſcribit, ter circumductas ouo Perdicis mammas non inclinari. [r] Loco citato.

PROVERBIA.

PERDICIS libidinem, inquit Cælius, uſurpari adagio poſſe ſcimus, pro efferata, turpi, atq; infami, demumq; perniitioſa: & paulò infrà poſt recitatam Perdicis in auem ſui nominis figurati fabulam, cæterùm, inquit, vt à fabulis ad hiſtoricam demigremus ueritatem, uidetur auis quoque adagio gradum feciſſe, nec enim, ut rerum periti tradunt, in animali alio par opus libidinis. [a] Hadrianus Iunius quoque Pherecratis ſiue eius, qui Chironem compoſuit, uerſiculum ab [b] Athenæo repetitum prouerbialiter prolatum eſſe ſcribit, qui talis eſt. [a] Cent. 3. adagio. 13. [b] L. 9. c. 3.

Huc inuitus egreditur Perdicis modo.

hoc eſt uel libidine incitatus, uel aſtutia ſubdola.

Περδίκιος πῶς, ſiue Περδίκιος σκέλος *Perdicis pes, aut Perdicis tibia*, Prouerbium quod à Suida refertur. Adagiorum author in loripedes quadrare aſſerit, ac à Perdice caupone claudo ortum eſſe, conuenireq; in crura gracilia atq; diſtorta. Perdicis pes. Sed eſto aliquid in ſignificatione claudicationis, natura tamen Perdicis efficit, ut ad dolos, & uafritiem ſpectare adagium arbitremur, cùm ſcilicet ſubdolo quempiam ingenio hac progreſſum ſperas, ille tamen è ueſtigio illac ſe proripit, atq; ita uacillatione ſpectantium ſpem eludit, ut iter eius, aut rerum progreſſus, euentumq; nunquam poſſis certa coniectura comprehendere. Nam qui apud Athenæum citatur uerſus:

Ἔγχει πιεῖν μοι καὶ τὸ περδίκιος σκέλος,

ad huiuſmodi pedum inconſtantiam, titubationemq; eam, quæ oritur ex nimio potu, facere uidetur. Pedes enim tentat uinum luctator doloſus, ut apud Comicum eſt; Vinum pedes tentat. Nullum autem inter aues animal Perdice doloſius, neque aſtutius: unde illud eiuſdem Comici ἐκπερδικίσαι, quippe Perdicis more periculum euadere.

Perdix congregat, quæ non peperit, ut eſt apud Hieremiam, prouerbialiter etiam dici poteſt in eos, qui hoc unum agunt, & ſtudent, ut aliena corradant, & in re augenda cum aliorum diſpendio laborant: ſiue in eos qui opibus malè partis, incubant inhiantq; Tale eſt. *Tollis quod non poſuiſti*. Item *metis vbi non ſeminaſti*.

ICONES.

Perdix vbi pictus.
[a] L. 14. Geog.



N Rhodo erat pulcher ille Perdix, celebre illud Protogenis parergon, de quo in hunc modum [a] Strabo. *In Rhodo Iouis Coloſſus vnum ex ſeptem miraculis fuit. Iuxta columnam Protogenis pictura erant Ialyſus, & ſatyrus: ſuper columna Perdix, ad quam ita homines hiabant, cùm nuper tabula eſſet poſita, vt illam ſolam admirarentur, ſatyrum verò cōtemnerent, quanquam perfectiſſimum opus. Augebant admirationem Perdices manſuetæ, quæ à nutritoribus allatæ, & contra pictam appoſitæ canebant ad picturam, & congredi geſtiebant. Protogenes videns rem præter opinionem euenisse, æditũos rogat, vt ſe delere permittant, quod & ita factum eſt.*

FABVLOSA.

Perdicis fabula.
[a] Lib. 5.



ERDIX Dædali nepos fuit, nempe ſororis filius, aliàs Talus dictus. Hic reperta ſerpentis maxilla paruulum cùm ſecuiſſet lignum, imitatus poſtea dentium ſerpentis ſpiſſitudinem ferream ſerram, teſte [a] Diodoro, primus omnium fecit. Reperit etiam tornum, & rotam figuli. Ita cum pluribus rebus profuiſſet, magna laude celebratus eſt. Hunc igitur puerum Dædalus inuidia motus, exiſtimans turpe magiſtrum ab adoleſcente gloria vinci, dolo interfecit. Alij Perdicem non Dædali nepotem faciunt, ſed ſororem, & ambos Eupalami filios. Perdicis verò filium nomine Talum à Dædalo propter inuidiam artis occiſum, atque propterea Perdicem ſe ipſam ſuſpendiſſe. Athenienſes verò ei honores decreuiſſe. Cæterùm [b] Sophocles Perdicem, non Talum, illum quem Dædalus occidit, vocatum eſſe ſcribit. [c] Ouidius à Dædalo ab excelſa turri præcipitatum fabulatur, Deorumq; miſericordia in auem ſui nominis transformatum: quæ etiam nunc ruinæ illius memor excelſa vitet, humi nidum conſtruens: At audiamus canentem Ouidium: cuius verſus quod ad Perdicis naturam maximè ſpectent, eamq; explicent, aſcribere non piguit.

[b] In comicis.
[c] Met. 8.
Perdix in auem.

Hunc miſere tumulo ponentem corpora nati
Garrula ramoſo proſpexit ab ilice Perdix:
Et plauſit pennis: teſtataq; gaudia cantu eſt
Vnica tum volucris, nec viſa prioribus annis,
Factaq; nuper auis, longum tibi Dædale crimen.
Nanque huic tradiderat fatorum ignara docendam
Progeniem germana ſuam, natalibus actis
Bis puerum ſenis, animi ad præcepta capacis.
Ille etiam medio ſpinas in piſce notatas
Traxit in exemplum: ferroq; incidit acuto
Perpetuos dentes, & ſerræ repperit vſum
Primus, & ex vno duo ferrea brachia nodo
Iunxit, & æquali ſpatio diſtantibus illis
Altera pars ſtaret: pars altera duceret orbem.
Dædalus inuidit, ſacraq; ex arce Mineruæ
Præcipitem miſit, lapſum mētitus: at illum
Quæ fauet ingenijs, excepit Pallas, auemq;
Reddidit, & medio velauit in aëre pennis.
Sed vigor ingenij quondam velocis, in alas
Inq; pedes abijt, nomen quod & antè remanſit.
Non tamen hæc altè volucris ſua corpora tollit,
Nec facit in ramis, altoq; cacumine nidos:
Propter humum volitat, ponitq; in ſepibus oua,
Antiquiq; memor metuit ſublimia caſus.

Huius figmenti (vtor Pierij Valeriani uerbis) talis fertur interpretatio. Impuri homines cùm à sapientiæ arce deciderint, à rectis, honestisq; studijs alieni facti, tametsi astutia freti aliqua suis in rebus excellere videantur, hisq; tractandis super alias attolli, sordidis tamen, & improbis negociationibus impliciti, sublime nihil sapiunt; sed humi uolitantes, dolisq; & fraudibus omnibus freti, rem quocunque modo facere tantùm student, libidinum, & cupiditatum suarum laqueis, & retibus impliciti obuolutiq; eò Perdice deteriores, quòd illis vaferrima est ars ad elabendum, capturamq; declinandū, quod Græci dicunt ἐκπερδίζειν, hi neque capti fugam moliuntur, neque si euadere possint, studium adhibent ullum, ut falui fiant. Astutiæ huiusmodi causa factum puto, ut Eucherius cacodæmonem ex Perdicis imagine significari dixerit eo loco (*Clamauit Perdix, congregauit quæ non peperit.*) In fabulis quoque fertur à quibusdam Perdicem venatorem matris amore deflagrasse, vt antè in æquiuocis annotauimus. Sed & hæc fabula ab aue Perdice orta uidetur, ut scilicet eadem improbitas sit filiorum in matres, quæ in hoc auium genere parentis in filios. Sunt qui eodem figmento historiam, sunt qui Philosophicum sensum explicent: At ipsa auis impudica procacitas argumentum fabulæ suppeditauit. Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum fabulantur, cùm mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis uberibus in os eius manasset, ea nocte nouem uoces diuersas ædidisse, Hirundinis Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis &c. uti in Columbę historia à nobis fusiùs recitabitur. Nunc ad particularium auium descriptionem properamus.

Dæmonem per Perdicē significari.

DE PERDICIBVS IN SPECIE
& primum de Perdice Græca Bellonij.
Cap. XVII.



A Gręca Bellonij Perdice cęterarum particularium descriptiones auspicandas esse, uel ea saltem ratione operępretium fore arbitramur, ut nimirum ex à [a] Bellonio attributis similitudinem lector perspiciat, quę ei cum nostrate Coturnice, siue Perdice russa intercedit, quam fortè idem uidens Bellonius Gręcę Perdicis nullam nobis iconem exhibuit, exhibiturus proculdubio si peculiaribus notis ab hac differret. [b] Ille uerò à nobis Latinus factus hunc ferè in modum de Perdice Gręca scripsit. Perdix crassa quam Gręci ad imitationem nominis Italici uulgò Coturnum dicunt, nobis cùm à Gallię, tùm à Gothię Perdicibus diuersa esse uidetur: nostratibus enim duplo crassior est: rostro, pedibusq; rubris, maculis ad anteriorem uentriculi partem, eisdem quibus nostra respersa, mediocris Gallinę magnitudine. Hocce Perdicis genus in rupibus Colmensibus (Colme) insulisq; Cycladibus, ac maximè in Crętę maritimis ita frequens est, vt cęteras aues sua frequentia superet. Vocem earum quis à nostratum Perdicum uoce distingui existimet: magna siquidem hęc est, sonitumq; faciens, maximè partus tempore, & cùm ad coitum incitatur, hanc uocem (cacabis) exprimit, sępiusq; reiterat. Prosequuntur se inuicem in rupibus. Hinc fit, ut Gręci Latinos docuerint, caccabare esse more Perdicum canere. Hoc Perdicis nomen accepimus ab earum uoce, nam uulgò Perdris dicuntur, aut alio nomine Cacabis. De hoc genere, quantum ego iudico, intelligendus Aristoteles est, cùm ait. *Gallina si cum Perdicibus coeant speciem quandam generant diuersam*. Nidificant sub Dio, tempore Maij, in quibusdam herbis quo tempore ex rupibus descēdunt, loca quęrentes, in quibus commodè pullos possint educare: oua edunt in terra sub aliquo magno lapide, quandoque octodecim, quandoque sexdecim, plus, minus, ouis Gallinę similia, minora, & alba, & maculis subrubris, frequentibus exiguis respersa, esui, uti Gallinacea, peridonea, sed quorum uitellus non congeletur. Posteaquam pullos exclusere, eos foras educunt in campestria ad pabulum inquirendum. Quapropter hoc Perdicum genus diuersum omnino esse arbitramur à nostra: nam in quibusdam Italię locis vtraque reperitur, & diuersis nominibus indigitatur, hac nimirum adhibita distinctione, ut una Coturno uulgò uocetur, altera Perdicis nomen reseruet. Hucusque Bellonius.

[a] L. 5. c. 13.
[b] L. 5. de Anib. c. 13.
Coturni descriptio.
Magnitudo
Locus.
Vox.
Caccabare quid.
Nidulatio.
Oua.
Educatio.

DE PERDICE RVFFA siue de Perdice maiori. Cap. XVIII.



NECESSARIVM profectò fuerit ob allatam superiori capite rationem, hic quoq; inserere, quæ de hac aue idem [a] Bellonius prodidit. Cùm, inquit, iam in Perdicis Græcæ mentionem inciderimus, placuit etiam de nostratibus iam nunc verba facere: nam & moribus, & natura cum illis conueniunt: cumq; Aristoteles in multis locis, maximè libro quinto capite quinto abundè de Perdicibus scripserit,&,Plinius ea ad uerbum in suam historiam transtulerit,itaque pauca nobis dicenda supersunt,nisi etiam eadem repetere uelimus. Perdices omnes præter humum uolant, & impetuosè, neque arboribus insident, neque in eisdem nidulantur, at propè terram uersantur, quemadmodum & cæteræ aues corpulentiores. Hyberno tempore gregatim uolant,sunt enim istiusmodi naturæ,ut quindecim, aut sexdecim pullos unico incubatu exclusos educent, hiq; tota hyeme inuicem degunt. Sed vêre,cùm mas fæmellę se adiungit,bimatim uolant, nam tunc uolatus earū inuicem separatur. Fæmellam ferunt duobus in locis parere, hanc in vno, in altero masculum incubare. Mas siquidem, vt fæmina incubat, & educat. Vterque suos educit in agros. Victitant granis. Vbi opus est pullos suos sub alis Gallinarum more fouent: quod si quis fortè fortuna ipsam cum pullis reperiat, non auolat, sed huc atque illuc currens pullos conuocat, quibus natura prospexit, ut optimè currant, & sese abscondant, ita ut ex receptis illis in locum munitum, vnum eorum capere arduissimum sit. Quod ad hoc uerò attinet,quod aiunt matrem seipsam pro iisdem uenatori ceu capiendam sponte offerre, uel alam, uel tibiam læsam habere fingere, ut scilicet interea temporis illi effugiendi tempus habeant, id & verisimillimum est, & cùm in Perdice Græca, tùm in nostrate obseruari potest. Etenim inuentos pullos si quis prosequatur,capteruè, illa continuò modò huc, modò illuc uolitat, atque importunam aucupanti sese præbet, quinimo, nisi etiam ualde sagax catulus sit ad manum, nulla amplius capiendi illā spes superest. Ex cantu Perdicum iam matutinum crepusculum appropinquare signum est longè certissimum. Noctu simul degunt,at suboriente luce inuicem secedunt, hæc huc, illa illuc uictum quæsitura. Voce enim inuicem edita congregare nouerunt. Perdices, & Coturnices teste [b] Aristotele admodum salaces sunt: idem ait [c] alibi mares, dum fæminæ incubant,cœlibes uocari, atque tunc pugnam inter se conserere, victum uictorem sequi, ab eoq; solo subigi,nisi à comite Principis, aut quouis uulgari uincatur, nam tunc clam à principe, ac furtim iniri. Verùm hoc fieri, nisi certo anni tempore planum est mansuetorum exemplo: nam, ut ait Aristoteles: Perdices mansueti, & domestici subigunt feros, & spernunt, contumeliosèq; tractant. Perdices semper in delicijs habitos vero simillimum est. Carne enim sunt valdè firma, & quæ saporis prærogatiua cæterarum uolucrum carnem facilè superat, quamuis apud antiquos non tanti, uti nostro æuo æstimata fuerit. Martialis sic canit:

Carior est Perdix, sic sapit illa magis.

Cumq; Perdicis caro delicata admodum sit, palatoq; gratissima, ita pariter maximoperè laudatur, quòd multum nutriat, faciliq; ualdè negocio digeratur, atq; optimum in corpore sanguinem generet: gratior est, si aliquantulum mortua reseruetur. Hippocrates fel Perdicis in argenteo uase seruatum laudauit aduersus affectus oculorum, & ad clariorem usum. Sanguis Perdicum etiam prodest in recentioribus oculorum ulceribus, ruboresq; aliquoties eorundem curauit. Hæc omnia Bellonius, nullam nobis auis,cuius alioqui iconem exhibet, descriptionem afferens. Quod autem Hippocratem scribat, Perdicis felle uti aduersus oculorum mala: id quidem lapsus memoria fecisse uideri potest, quando nihil tale in Hippocratis operibus legitur, cuius ego sparsas sententias, quæ de medicamentis agunt à rebus naturalibus acceptis in ordinem alphabeticum redegi, & fauente Deo aliquando in lucem edere constitui: opus me Hercule medicis omnibus perquam utile, & necessarium: ex cuius enim lectione facilè agnoscant, nullum ferè morbi genus dari,cui suum remedium apud illum uirum non sit assignatum, quando iam à barbaris ferè solis, & ipsi fortaßis barbari sua præsidia hauriunt: sed stylum orationis institutæ recipientes, Coturnix nostratibus

Marginal notes: [a] L.5. de Auib. c.14. — Vola us. — Partus. — Cursus. — Astus. — Auroræ signum. — [b] L.1. de hist. cap.1. — [c] 9. Hist. c.8. — Perdices cœlibes quę. — Caro. — Fellis usus. — Sanguis. — Bellonius memoria lapsus.

Perdix ruffa cum gramine ſpicato facie panici.



Coturnicis Italorũ Deſcriptio. ſtratibus appellata ſiue Perdix ruffa, ſiue maior (his enim potiſſimùm nominibus indigitatur) deſcribenda reſtat. Deſcriptionem autem accuratiſſimam nobis dedit Ornithologus quam, ne quid actum agamus, eamq́; aſpernari uideamur, libentiſſimè in noſtra iſtæc commentaria tranſtulimus. Roſtrum, inquit, in hac aue, (vt ipſe manibus tractans obſeruaui) cocci colore: pedes minus rubent. Color cinereus per dorſum, pectus, & caput. Ab oculis linea nigra retrò per collum tendit: inde reflexa per pectoris partem ſupremam ſemicirculum facit; quod intra eam eſt, albicat. Oculorum quoque palpebræ marginibus rubent. Venter ſubruffus eſt. Vtrinque ad latera pennæ uarijs coloribus diſtinguuntur, albo, ſubruffo, & nigro ſplendente. Magnitudo, & roſtri figura, quæ Columbæ. Hęc ille: & reuera tota auis Columbam ita exprimit, ut niſi caudæ breuitas obſtaret, qui aliàs eam non vidit, ex Columbarum genere iudicaturus fuerit.

Roſtrum. Pedes. Color. Oculi. Venter.

DE PERDICE MINORE, ſiue Cinerea. Cap. XIX.



DE hoc Perdicum genere ita ſcribebat *Bellonius. Minorem hanc Perdicem cineream (ita enim griſe transfero, licet ipſe Gallus fuluam uertat,) Græcis ignotam fuiſſe præſupponendum eſt, quando eius gentis authorum nemo illius meminerit, quemadmodum quoque nemo latinorum, niſi auis ſub primæ nomine illam quoque comprehenſam ab ipſis ſtatuat. Minor eſt ruffa, neque eam præ ſe fert excellentiam quam ruffa, ſed & omnibus maculis inferior eſt, hoc eſt minus colorata: quare etiam minoris venditur. Vocata eſt cinerea à pennarum colore, ad quem roſtrum quoque, tibię, pedeſq́; vergunt: habet item rubri aliquid in temporibus uti rubra, & Græca, quo pulli niſi iam trimeſtre excellerint, carent. Gregatim volat, vt aliç antè dictæ, vêre verò bimatim: ſumma ſummarum eiuſdem naturæ eſt, iiſdem moribus prædita, cæterùm vbiuis frequens. Hucuſq; Bellonius haud ſatis perfectè, notam alitem deſcribens: ſi qui accuratiorem deſcriptionem deſiderent, Ornithologi, qui in delineandis animalibus, maximè uerò auibus diligentiſſimus fuit, deſcriptionem legant: quam hoc loco qui nihil in hoc opere quàtum fieri poteſt, prætерire volo, ponere non piguit. Eſt autem huiuſmodi. Perdici noſtrati color omnino varius, nec facilis deſcriptu. Roſtrum ſubfuſcum eſt. Crura è fuſco albicant. Sinciput, partes circa oculos, & prora capitis cum initio colli inferioris ruffo colore ſimplici inſigniuntur. Reliquum caput ſuperius è ruffo fuſcum eſt. Singulæ autem plumæ per medium maculis diſtinguuntur ruffi coloris diluti. Collum, & pectus cinerea ſunt, exiguis maculis nigris quaſi per verſus criſpos, & undantes interſtincta, qualis in ſciuris Ponticis color apparet. In medio ventre vtrinq; pennæ quædam ruffi coloris ad fuſcum tendentis ſunt. Inferiora ventris, & crura modicæ ſupra genu plumæ albicantes ſubfuſcæ veſtiunt. Dorſum, cauda, & alæ, varios alternis colores indicant. Nam in dorſo, caudæq́; nigricantem, ſubflauum, & ruffum ſaturum colores videas per tranſuerſum alternatim diſpoſitos: minimum autem nigri eſt, & quaſi per puncta uerſuum undantium. In alis pennæ maiores fuſcæ ſunt maculis ruffis maiuſculis per tranſuerſum aſperſæ. In iiſdem minores, ſuperioreſq́; pennæ magis variæ, & ſplendidæ ſunt, eodem ferè quo per dorſum colore, ſed ſingulas linea media albicans, eleganſſimè diſtinguit latera etiam cinereo colore ſunt, vt in collo, & pectore, ſed maculæ aliquot latiuſculæ ruffæ per tranſuerſum intercipiunt. Longitudo caudæ digiti quatuor, & colli ſimiliter, uel paulò minus. Et talis quidem mas erat, ni fallor, mihi hæc condenti inſpectus: fœmina fortè nonnihil differt. Vncias appendebat duodecim cum dimidia.

**Lib. 5. de Auib. c. 15. Magnitudo. Color. Volatus. Mores. Roſtrum. Crura. Caput. Collum. Pectus. Venter. Dorſum. Cauda. Alæ. Pondus.*



Perdix cinerea, siue Starna cum Origano Heracleotico.



Perdix Damaſcena, cum perdicio, ſiue parietaria.



DE PERDICE DAMASCENA.
Cap. XX.



VIS, cuius hîc modò iconem delineatam exhibui, tota specie, breuitate corporis, crassitieq; ad Perdices accedit, color verò adeo minoribus similis, vt vix ex primo intuitu distinguas: pedes tamen in hac quodammodo lutei sunt: rostrum itē prolixius, cùm alioqui auis multò sit minor, quàm uis contrà expressa hic icon ostendat: etenim pictor nimis magnam reddidit. Hanc nescio quis mihi transmisit sub titulo Perdicis Damascenæ: verùm nunquid Damasco deportata sit, me etiamnum latet. Syroperdix [a] Aeliani non est, etsi magnitudo respondeat: non enim nigra est nostra auis, neque rostrum habet rufum, ut de Syroperdice ille tradit, quam pariter in Antiochia Pisidiæ lapides exesse & conficere memorat, necnon & nunquam mansuescere, & semper in feritate perseuerare: carnes item densiores esse, quàm cæterorum, & suauiorem cibi vsum præstare. [b] Bellonius, uti antea quoq; annotauimus, Lagopodis quandam speciem pro Perdice Damascena tradit. Quare operæpretium fuerit deinceps de Lagopodibus agere, tum ob hanc, tum ob aliam rationem, nimirum quia propter carnis quoque præstantiam Perdices albæ hodie communiter appellantur.

Color. Pedes. Rostrum Magnitudo. Syroperdix Aeliani. [a] Lib.16.de Anim.c.7. [b] L.3.c.16.

DE PERDICE ALBA,
siue de Lagopode.
Cap. XXI.

AEQVIVOCA.



VEM, quam [a] Plinius Lagopodem vocauit, [b] Bellonius, nonnulliq; alij Neoterici Perdicem albam nuncupant: at hæc vox vulgaribus Perdicibus albis etiam competit. Albas autem has reperiri, inter alios fidissimus testis est [c] Iulius Cæsar Scaliger, qui eas, uti etiam albos Lepores in Allobrogum alpibus sese esitasse scribit. Prꝛeterea ciuis quidam Curiæ Rhætorum, referente Ornithologo, vir non indoctus Perdices albas in montibus Rhætorum inueniri ei affirmauit, nihil à vulgaribus nostris differentes, nisi quòd colorem, quem æstate fuscum, & nostris similem habent, hyeme in candidum mutent, quemadmodum & Lepores in ijsdem montibus, quorum pedes etiam villosos Perdices illæ repræsentent. Aiebat autem totas esse candidas, præter minimas quasdam notas, quæ circa aures nigricent: Lagopodes verò, quamuis eadem magnitudine sint, non tamen esse Perdicum generis: & in frigidissimis montium iugis, vel cacuminibus morari: vbi ne frutices quidem vlli præ frigore nimio crescere possunt: Perdices locis non adeo frigidis reperiri, & maximè inter iuniperos: Hæc ille vir: at non satis distinctè, siquidem albæ Perdices non habent villosos pedes, à quibus nimirum Lagopus, teste [d] Plinio, (de Auibus sermo est) nomen meruit. Verùm Lagopoda esse, hoc est, leporinis pedibus, nocturnis quibusdam auibus quodammodo competit, licet alioqui inferius seu sub pedibus villos non habeant, vt Pliniana Lagopus: vnde in hoc parum circumspectus Albertus, alioqui Philosophus eximius, atque utinam Latiniori æuo natus, Lagopoda Plinianam cum nocturna aue confundens hunc in modum scribit. *Lagopus pedes habet leporinos, & villum pro plumis, & malè volat: & ideo in specubus subterra viuit: quod si ad pradam aliquando prosilit, mox ea capta ad antrum redit, & comedit:* & mox hoc ex Plinio addit, *non mansuescere, captam mori & citissimè putrescere.* [e] Martialis carmen (vt vulgaria exemplaria habent) Lagopoda auritam nominans:

Si meus aurita gaudet Lagopode Flaccus,

mea quidem sententia de nocturna aue intelligendum, quando Lagopus Pliniana neutiquam aurita est: ad hæc Martiali non de lautis auibus sermo est, at de quodammodo portentosis, quales nocturnæ sunt. Quare satis mirari nequeo, neque Ornithologum, neque Bellonium

[a] L.10.c.48 [b] Lib.6. de Auib.c.16. [c] Exer.591. Perdices albæ. Lepores albi ubi. Lagopodes ubi degāt. [d] L.10.c.48 Lagopodes quæ feræ. Alberti error. [e] li. 7. Epig. Lagopus aurita. Martialis explicatus.

f Lib. 4. in comm.

Catula glaucis oculis quæ. Glaucopides qui. Martialis correctus.

Bellonium hæc vidiſſe,quę videns doctiſſimus, & Cęſare Scaligero patre dignus [f] Ioſephus Scaliger in expoſitione huius Propertiani verſus, *Graucidos & catulæ vox eſt mihi grata querentis*, pro Lagopode apud Martialem legendum ſcribit Glaucopide, aue ſcilicet nocturna, ſed verba clariſſimi illius viri aſcribere clarioris doctrinę cauſa non debeat pigere. Graucidos,& catulæ lege, inquit, Glaucidos, ita vocat ab oculis. Glaucos oculos intelligit, quos Galli vulgò vocant Veronos: quales ſunt in pleriſq; catellis. Quin & multos catellos vidimus, qui altero rauo, altero glauco erant. Glaucopides, qui vtroque glauco ſunt, Gręci vocant. Tales aues nocturnę: omnes enim vna appellatione γλαυκωπίδων comprehenduntur. Martialis,

Si meus aurita gaudet Glaucopide Flaccus.

In qua lectione etiam in manu ſcriptis exemplaribus menda inoleuit, ut pro Glaucopide Lagopode legatur. Atqui tria abſurda ſequantur neceſſe eſt. Primum Lagopodem non eſſe auritam. Eſt enim Lagopus, quam Perdicem albam Inalpini vocant. Deinde prima ſyllaba corripitur. Poſtremò auis illa pulcherrima eſt: ideoq; non videtur inter monſtra, & deformia portenta naturæ annumeranda: quum tamen hoc agat Martialis, ut oſtendat, monſtra placuiſſe illis viris, quos ordine recenſet. At contrà Glaucopis ſeu Bubo,& aurita, & ſanè non inter illa venuſta animalia numeranda. Hæc omnia Scaliger filius: è quibus facillimè conſtare arbitror ignaros rerum naturalium Grammaticos nobis pro Glaucopide aue Lagopodē toto genere, & natura diuerſam obtruſiſſe: quorum quoque alij eò inſcitię deuenere, ut Lagopice legerint, & quam vocem quidam omnium ineptiſſimè ancillę nomen interpretantur. Rurſus diuerſa à Lagopode noſtra Lagodia eſt. Nam Alexander Myndius, referente [g] Athenęo, & Otidem cum Oto, qui Lagodia dici poteſt, confundente, Otidem λαγῳδίαν cognominari ait. Quidam viri docti Germani Lagopodem croceam Germanicè interpretantur Emmerling, Goldammer, quod eſt genus Paſſerum, Ornitholo go teſte. Lagopus autem crocea apud Plinium ſecunda ſpecies eſt, ſola magnitudine à Coturnicibus differens: quæ mihi longè alia auis eſt, ut ſuo poſtmodum patebit loco. Poſtremò Lagopus Dioſcoridi plantæ genus eſt, at quod tam paucis perſtrinxit, ut ex eius uerbis, quiſnam verus ſit Lagopus veterum, intelligere vix quiſpiam poſſit: ſed de hoc nos ſuo aliquando volente Deo, agemus loco.

Lagopice. Lagodia. g Lg.c.13. Emmerlig. Goldāmer. Lagopus crocea.

SYNONYMA.

a Li.10.c.38. λαγωπὺς. Lagois Horatij. b li.2.ser.2. Calepini, & Acronis error. Leporinæ carnis la°. Horatius explicatus.

LAGOPVS nomen Græcum eſt, vel ipſomet [a] Plinio teſte, qui & id in latium tranſtulit, inquiens, *pedes leporino villo ei nomen dedêre.* λαγὼς enim lepus eſt. Hæc auis Heſychio, & Varino λαγωπὺς meo iudicio dicitur: neque alia fuerit Lagois [b] Horatio, etſi multi interpretes piſcem transferant quemadmodum etiam Calepinus facit, qui tamen aliâs auis genus eſſe cócedit, quę leporinas habet carnes: quod ex Acrone Horatij ſcholiaſte trãſcripſit, apud quem ſic legitur. *Aut Lagois eſt auis, quæ carnem leporis habere perhibetur aut genus piſcis, quod in mari Italo non reperitur:* ignarus ſcilicet & ipſe, quid Lagois Horatio ſignificet piſcemne, an auē, in eo à Plinio diſſentiens quòd carnes leporis habere dicat, quando hic à pedum leporis ſimilitudine nomen, ut dixi, deducat. Verùm videbat Acron Poetam à delicato ad delicatiorem uictum progredi, itaque ceu leporinis carnibus ſimilem carnem celebrare Horatium cogitabat, nam

Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Vt inquit ille: neque ita longè à ſcopo aberrauit, ſiquidem Poëta poſtquam nobiliores piſces, vti exempli gratia ſcaurum, & oſtrea nominaſſet, ab his ad maiora oblectamenta, quæ ex delicatioribus carnibus percipiuntur, tranſit, quod vel ex ſubſequenti ſaltem verſu manifeſtò ſatis conſtare cuiquam poteſt, ſed Poëtam audiamus canentem, quò melius intelligamur.

Sperne cibum vilem: niſi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta, foris eſt promus: & atrum
Defendens piſceis hiemat mare, cum ſale panis
Latrantem ſtomacum benè leniet. Vnde putas, aut
Qui partum? Non in caro nidore voluptas
Summa, ſed in te ipſo eſt. Tu pulmentaria quare
Sudando: pinguem vitijs, albumq́; nec oſtrea,

Nec

Nec scarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.
Vix tamen eripiam, posito Pauone, velis quin
Hoc potius, quàm Gallina tergere palatum
Corruptus vanis rerum: quia veneat auro
Rara auis: & picta pandat spectacula cauda.

Veruntamen dictio peregrina morosioribus quibusdam Grammaticorum ingenijs fastidium mouerit, qua Poëta ceu epitheto Lagois vtitur, cùm interim ea nostram opinionem non parum astruat, ac confirmet: nam hæc nostra, aut potiùs Pliniana Lagopus rarò, vel nunquam in Italia, nisi in Tridentinis quandoque montibus Germaniæ conterminis delata capitur. Sed mirum cuipiam videatur, quomodo etymum suum hæc auis Lagopus, vt dixi, vel Lagois dicta è Græcia agnoscat, cùm alioqui [c] Aristoteli planè fuerit incognita: qui nempè alibi nobis scriptum reliquit: nullum animal præter vnum leporem pedes villosos habere. Quapropter Aristoteli existimem hocce auium genus prorsus fuisse incognitum, & Plinium ex alio Græco id nominis descripsisse. Sed iam cætera synonyma, si quæ supersunt, prosequamur. [d] Bellonius Gallicè uocat Perdix blanche de Sauoie, id est, Perdicem albam Sabaudicam. Ornithologus in Sabaudia Vallesijs finitima Arbenne vocari sese accepisse scribit: cui inquit proximum nomen est Vrblan, Italis in Lombardia usitatum: sed eiusmodi vox mihi, & Italo, & Lombardo quodammodo, planè inaudita est, neque Italica uidetur: Burmij in Rhætis Italicè loquentes appellant Rhoueas, teste eodem Ornithologo, & alibi Herbei: alibi Perdice alpestre: qui circa Tridentum habitant, Pernise bianche della Montaigne, id est, Perdicem albam montanam. In quibusdam Italiæ locis audio uocari Perdices petrosas. Ab Heluetijs montium incolis Germanicè nominatur Schneehun, Schneeuogel, ein VVyld-Rabhun, ein Vuild VVyszhun steinhun, circa Lucernam schrathun: Quæ uocabula partim à colore candido facta sunt, partim à locis ubi degunt, niuibus scilicet, & scopulis circa montium uertices. Postremæ uocis significationē Ornithologus Heluetius ipse se non assequi scribit, tantùm abest, ut ego eius rationē assignare valeam.

Lagois cur Horatio Peregrina dicatur.
Lagopus Aristoteli incognita.
[c] L. 3. hist. c. 12.
[d] L. 5. de Anib. c. 17.
Perdrix blāche.
Arbenne.
Vrblan.
Rhouca.
Herbey.
Perdix petrosa.

GENERA. DIFFERENTIAE

BINA Lagopodis genera [a] Plinius describit his uerbis: *Alpium peculiaris auis est Lagopus, præcipuo sapore: pedes leporino villo insignes ei nomen hoc dedêre, cæterò candida, Columbarum magnitudine. Non extra terram, in qua nascitur, ea vesci facilè: quando nec viua mansuescit, & corpus ocissa statim marcescit. Est & alia nomine eodem à Coturnicibus magnitudine tantùm differens croceo tinctu, cibis gratissima*. Prima itaq; Pliniana Lagopus ea fuerit quam [b] Iulius Cæsar Scaliger depingit, inquiens, *Est in Pyrenæis Perdicis facie, cuius rubra crura tegit pluma Columbarum more: ipsa tota candida. Hanc equidem puto Lagopoda Plinianam. Vbi locis inferioribus liquantur niues, altiora, & soli auersa loca persequuntur: in quibus nix perennat. Idcirco rarò capitur in campis. Tanti candoris est, vt à venatoribus hoc solo, quod niues superat, visu deprehendatur. Latet enim homine conspecto: eoq; dissimulato, sese motu prodere cauet. Tanta ei fallendi fiducia niuis similitudine: & quæ sequuntur*. Quæ profectò descriptio quoad auis colorem, magnitudinem, & locum, in quo degit, absque ulla controuersia Plinianæ ex æquo respondet. Quam enim Ornithologus depingit (binas autem easq; diuersas depingit, uniusq; nobis iconem exhibet, alterius quoque in appendice operis iconem daturum pollicitus, sed in fine operis eandem nobis pro diuersa obtrudit, estq; ea, quam & nos depictam damus) & quæ ex Heluetia mihi & ab Illustrissimo, & Reuerendissimo Cardinale Paleoto tunc temporis auditore Rotæ ad sacratissimam Tridentinam synodum à Paulo Quarto Pontifice Optimo Maximo propter multiiugam eius eruditionem misso mihi transmissa fuit, propter aliquot nigras potissimum pennas, quas, ut mox in descriptione patebit, habebat, neutra Plinianæ ex æquo respondet; quemadmodum neq; illa quam aliquando apud serenissimum magnum Hetruriæ Ducem obseruaui, cui prope rostrum, & uropygium macula erat nigra. [c] Olaus magnus in septentrione genus auium niualium esse attestatur, quę in sæuissima hyeme tantùm, & magnis niuibus prodeant, Turdi magnitudine, & sapore, totęq; candidę. Has aues Ornithologus Lagopodes esse iudicat, uel eis congeneres: at magnitudo à Plinio Lagopodi albę ascripta non respondet. Quod modò ad secundum Plinianum genus attinet, inter omnes, quotquot hactenus scripserunt, & quotquot rerū naturalium peritiam profitentur, nemo præter unum Ornithologum, qui suspicatur illud genus

[a] L. 10. c. 48.
[b] Exer. 59.
Lagop⁹ Pliniana.
Ornithologi Lagopoda non esse ueram Plinianam.
[c] L. 19. rer. septent. c. 19.
Aues albæ Lagopodes creditę.

Authoris humilitas.

Lagopus altera Plinij quæ ſit.

ᵈ L. 2. obſeruat cap. 93. & 5. de Anib. c. 14.

ᵉ L. 10. c. 38.

Plinius expoſitus.

Lagopus croceis oculis cætera candida.

eſſe, quod primo loco nos exhibebimus, nemo inquam hactenus de eo iudicauit. Quapropter oratos, & exoratos quoſdam homines velim, qui in iudicando nimis ſæpè ſuperſtitioſi tacere omnino malunt, quàm propriam opinionem ſuper aliqua re ambigua in medium afferre, vt ſi ipſis noua iſtæc mea ſuper hac alite minus arrideat, ſaltem æqui boniq; conſulant. Opinor itaque ſicuti quoque in Perdicum hiſtoria annotaui, hoc ſecundum Lagopodis genus eam auem eſſe, quam ᵈ Petrus Bellonius nobis deſcripſit, depinxitq; ſub titulo Perdicis Damaſcenæ, vel Syriacę. Conferte obſecro Plinianis verbis Belloniana, & vos etiam, qui nimis ſcrupuloſa cura paruula quæque momenta examinatis, non dubito, non hæſito, quin opinionis meæ ocyus & acceſſores, & patronos habuero. ᵉ Plinius ſola magnitudine hanc Lagopodem à Coturnicibus differre dixit, innuēs interim colore quodammodo ſimiles eſſe, ſed croceo tinctu: circum oculos nimirum, quod Perdicibus omnibus commune eſt, imo & Lagopodi tum noſtræ, tum Ornithologi, & (vt opinor) Plinianæ, & Scaligeranæ. Nam & apud Alphonſum eius nominis ſecundum sereniſſimum Ferrarienſium Ducem, Lagopodem obſeruaui eiuſinodi oculis, cætera candidam. Bellonij Damaſcena Perdix Coturnicis inſtar diuerſicolor eſt, dorſo, & collo Gallinaginem, ſeu Ruſticulam æmulans; Accedit par vtrique magnitudo: eſt enim rubris, & cinereis Perdicibus minor, hoc eſt media inter Coturnices, & Perdices minores magnitudine: Attamen hoc vnicum duntaxat ſignum obſtat, quod Bellonius Perdici ſuæ torquem in pectore tribuat, cuius ſanè, & Plinius erat facturus mentionem, ſi eo ſua auis decorata fuiſſet. Sed cùm & id in icone, quam Bellonius exhibet, & quam mox ex eo nos quoque dabimus, non conſpiciatur, itaque id ceu parui, aut nullius fortaſſis momenti, & tanquam parum conſpicuum à Plinio fuiſſe omiſſum arbitror. Erant enim veteres in deſcriptionibus ſuis vel admodum negligentes, vel ſaltem parū circumſpecti, quēadmodum & nos ſępe in rebus tritis delineādis.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Color. Pedes. Roſtrum. Cilia.



LAGOPODA mihi miſſam ita deſcripſi: magnitudo alitis à roſtro ad caudæ vſque extremitatem commenſuratæ reſpondebat magnitudini Columbæ, duos nimirum fermè dodrantes explens. Tota erat candida, ſi caudæ pennas excipias, quarum pleræq; nigræ erant. Pedes, & digiti pēnis veſtiebantur. Roſtrum nigricabat. Supercilia in mare magis quàm in fæmina rubebant: nam in hac erant pallidiora. Aurium foramen ſatis patulum. Mas habebat in collo maculas quaſdam nigricantes, quę in fæmina non erant. Plumarum radices in vtraque erant nigræ. Ex hiſce, niſi turpiter labimur, vel cœco clarum arbitramur

Lagopus varia Ornithologi. Color. Collum. Cilia. Roſtrum. Cauda. Coxæ. Pedes. Magnitudo. Longitudo. Otorno. Colmeſtre. Steinhun. Lagopodis Plinianæ. deſcriptio.

hanc eam Lagopoda eſſe, quam Ornithologus variam appellans, ita delineauit. Alterum etiam Lagopodis genus in Heluetiæ montibus reperitur. Auis huius generis, quam deſcripſi, mas erat, ventre candido, & alis quoque albiſſimis. A poſteriore parte tamen pennę aliquæ partim fuſcæ, partim variæ (ςικταί) erant. Caput, collum, & dorſum plumis fuſcis, & maculoſis diſtinguebantur. Collum ſupina parte plurimum albi, nigri parum habebat: prona partim varias, partim albas plumas. Pellicula ſupra oculos vtrinque ſemicirculi figurâ rutila eminebat. Roſtrum perbreue, nigrum: cuius pars ſuperior incuruata, inferiorem canaliculatam in ſe recipiebat. Cauda digitos quinque, longa duodecim pennis nigris conſtabat, & duabus in medio candidis, & tribus, aut quatuor varijs. Circa coxas denſæ, & multæ erant albæ plumæ, ad imos vſque digitorum vngues adnatæ, ita vt nihil planè nudum apparet exceptis vnguiculis nigris. Vola pedis tantùm, & interna digitorum pars ſine plumis erant: digiti tamen vndiquaque coeuntibus plumis tanquam pilis integi poterant. Magnitudo Columbæ, aut paulò maior. Longitudo totius circiter palmos quinque. Hanc autem circa Tridentum Italicè puto dici Otorno: circa Verbanum Lacum Colmeſtre. Noſtri priuatim Steinhun, id eſt ſaxatilem Gallinam appellant, vt & præcedētem (quam mox deſcribemus, & depingemus) aliqui. Sunt qui, diſtinguendi gratia, magnitudinis differentiam adijciant. Conijcio autem ſecundum hoc genus paulò maius eſſe. De priore quidem genere dubium mihi non eſt, quin ſit Lagopus prima Plinij, candida, &c. Hoc ſecundum verò, etſi dubitari fortè poteſt, an ſecunda Plinij Lagopus ſit, quam à Coturnicibus magnitudine tantùm differre ſcribit: omnino tamen ad idē genus cū prima referri debet. Hæc omnia Ornithologus. Mihi neutra Plinianis Lagopodibus reſpondere ex æquo videtur. De Lagopode verò, quā Plinij primam eſſe aſſirmat, hunc in modū ſcribit addita icone.

Allata

Lagopus auis, oum lagopode herba.



Allata eſt mihi aliquando Lagopus, initio Maij capta magnitudine Columbæ, tota candida, niſi quòd pennæ in cauda vtrinque nigræ erant. (Plinius totam candidam eſſe ait) Pedes, & digiti undiquaque hirſuti, vt in lepore, Roſtrum quale Galli Corylorum dicti, quem Attaginem interpretor,
Auricula. Auriculæ nullæ, nec aliquid aurium inſtar eminens, vt mireris, cur Lagopodem auritam Martialis dixerit.
Supercilia. Amplius corpus mari, & à roſtro oculos verſus linea nigra, qua fœmina caret. Supercilia etiam, ideſt, ſemicirculi ſupra oculos in mare magis rubent, in fœmina pallent. Aeſtate fuſcam eſſe aiunt, non albam: eas verò, quæ non aſcẽdant in montes, ne hyeme quidem albeſcere. (Vel hinc ſaltem quis Plinianam Lagopoda non eſſe non videat.) Eadem in ijs quæ in Perdicibus, obſeruari, quòd oua humi pariant, & quòd gregatim volent, nec in ſublime.
Vox. Vocem edere non diſsimilem ceruinæ.
Locus. Propè niuem, & glaciem degere in Alpium verticibus tota hyeme.
Capiendi ratio. Cauis equorum ueſtigijs per niuem aliquando inſidere, unde, ſi quis forte accedat, ſubitò euolent. Viatores propè admittere, minimè ſuſpicaces. Capi interdum pane tantùm obiecto, alio accedente à tergo. Hactenus ille.
Perdicis Damaſcenę deſcriptio. Supereſt Belloniana Perdix Damaſcena, ſeu Syroperdix, de qua his verbis [a] latinus factus loquitur. Quamuis reperiantur authores, qui Perdicis mentionem faciunt, quæ latinis Syroperdix appellatur, tota nigra præter roſtrum, quod rubrum eſt, nulla ratione manſueſcens, frequens verò in Antiochia, & Piſidia. Veruntamen Damaſci morantes, aliam auis ſpeciem obſeruauimus, quam, cùm nullum, quod antiquitatem ſaperet, nomen ei accomodare ſciremus, Perdicem Damaſcenam appellauimus. At ne eadem, quę de ea ſcripſimus, diuerſimodè repetamus, itaque iſtæc ex capite nonageſimo tertio libri ſecundi noſtrarum obſeruationum excerpſimus, ubi ita ſcripſeramus. Nullæ ſunt Damaſci

[a] L.6. Hiſt. anium c.16.

Color. Roſtrum. Nomenclatura.

Lagopus altera, Perdix Damaſcena Bellonij cum gramine phalaroide.



(vtimur nunc interpretatione doctiſſimi Caroli Cluſij Atrebatenſis, qui Bellonij obſeruationes ex Gallia in latium tranſtulit) ſyluestres aues magis inſignes, quàm eius regionis Perdices:
Magnitudo. minores eæ ſunt rubris, & cinereis.
Color. Dorſi, & colli colore Gallinaginem ſiue Ruſticulam æmulantur: alis verò alius ineſt color, nam quæ corpori iunguntur, albis, fuſcis, & fuluis pen-

pennis integuntur:decem verò remiges pennæ cinereę ſunt, alarum pars interior, & venter albent,torquē habet in pectore,vt Merula torquata vel Tetrax,rubro,& fuluo flauoq́; coloribus conſtantem: alioqui capitis,&colli inferiore parte,roſtro,& oculis Perdici ſimiles, breuiſq; cauda. Eam inter alterius Ortygometræ, ſeu Perdicis Ruſticulæ, aut Pluuier Gallorum genera repoſuiſſemus, niſi crura haberet pennis ueſtita, ut Allobrogica Perdix alba, quæ Lagopus eſt, uel Columba plumatis pedibus. Iconem in noſtris obſeruationibus non expreſſimus, at ſponte in hunc locum exprimendam reſeruauimus. Hæc ille.

NATVRA. MORES.


Agopodes non extra terram,teſte [a] Plinio, in qua naſcuntur,facilè ueſcuntur,tantæ nimirum feritatis,atque indomitæ naturæ,ut uiuæ nunquam manſueſcāt,& corpus occiſarum ſtatim marceſcat. Atque hæc tantummodò de natura Lagopodum apud ueteres exarata inuenias. Recentiores autem in eius inueſtigatione longè diligentiores extiterunt.ſed ex quorum relationibus tamen nihil certi colligas,Perdicumnè naturam ſapiant,ut affirmat [b] Bellonius,an contrà animalia ſint ſimplicia,ac penitus ſtolida,ut [c] Scaliger ſignificare uidetur,tantam ſimplicitatem eis tribuens, ut à uenatoribus diſpoſitam lapidum ſeriem tranſilire non audeant, ſed ſecundum illam, quaſi ſecus murum inſuperabilem decurrentes in decipulas incidant. Sed Bellonium hoc latuerit,& quod idem Scaliger ſubdit,tantummodò examinauerit,idq; uafritiei,calliditatiq; aſcripſerit, potius quàm ingenij ſtoliditati, uidelicet, quòd conſpecto homine lateant,corporis candori,quem cum niue, in qua perpetuùm degit, ſimilitudinem gerere nouit, confiſę. Sed & hoc tanti momenti non eſt, ut Perdicum naturam ſapere dici mereant. Præterea ſubinde patebit,quàm facilè ſeſe capi auis iſta ſinat.

[a] L.10.c.38.
[b] L.6. de Anib. cap.17.
[c] Exerc.59.
Lagop[us] an ſtolida auis an callida.
Lagop[us] cõſpecto homine ut lateat.

LOCVS. NIDVS.


Agopus, inquit [a] Plinius, *Alpium peculiaris eſt*, ſed nunquid in Italiæ Alpibus reperiatur,adhuc dubito. Necdum enim hactenus obſeruaui. Solus tamen Zaccharias Lilius,Lagopis,inquit,quos Francolinos appellant,ager Vicentinus abundat,qui optimi ſaporis bonitate Phaſianos,& Perdices ſuperant. Sed uerendum eſt,ne uir iſte Francolinos Attagenes(quas ibi reperiri proprio loco diximus) cum Lagopodibus confuderit,falſus ſcilicet nominis homonymia. Et reuera Horatio Lagois (ſupra diximus eandem eſſe forſan auem cum Lagopode) peregrina dicitur. Vera Pliniana prima Lagopus teſte [b] Scaligero in Pyrenæis montibus reperitur,& in ſummis iugis eminentibus (utimur interim eius uerbis) ei ualli,cui Arbuſti cognomen eſt,qua fauces aperiunt iter, inter Tarroconenſem frequentiſſima. Scribit ibidem idem Scaliger, ubi locis inferioribus liquantur niues,altiora, & Soli auerſa loca proſequi,in quibus nimirum nix perennat:atque idcirco rarò capi in campis. Ea item auis, quam pro Lagopode ex Ornithologo dedimus depictam, in alpium uerticibus propè niuem, & glaciem tota hyeme degere dicitur. Ex quibus Lagopodem non tantùm frigore gaudere uidemus,ſed calorem,quin teporem Solis tanquam naturæ ſuę hoſtem aſpernari. Sed non ſemper id facere putandum eſt. Nam ubi nidulentur? Vbi incubent? Vbi pabula quærant? Ornithologi Lagopodem humi parere inquiunt,addo ego,Perdicum more. Cui enim uolandi facultas deeſt.(Nam neque in ſublime uolare aiunt,& gregatim) huic, teſte [c] Ariſtotele, nidus non prodeſt.

[a] L.10.c.38
[b] Exerc.59.
Nidus.
[c] L.9.H.c.8.

VOX.

L Agopus depicta ab Ornithologo uocem dicitur ædere non diſſimilem ceruinæ. [a] Bellonius uerò, eadem, qua Perdices uti ſcribit, quare rei ueritas aperienda foret. Ego quid de uoce dicam non habeo.

[a] lib. de Anib.c.17.



N 3 CAPIEN

CAPIENDI RATIO.

Lagopus facilè capitur.



ERDICVM genus quàm difficulter capiatur, suprà videre est. Contrà hic euenit in capienda Lagopode propter auis simplicitatem, adeo ut interdum pane tantùm obiecto capiatur alio accedente à tergo. Lagopus, inquit Stumpfius, non procul uolat, & facilè capitur, tanquam simplex, & stolida auis, hoc ferè modo. Lapides oblongo ductu disponuntur, tanquã ad muri extruendi initium. Eò cùm peruenerint Lagopodes, non transiliunt, sed iuxta illum subinde ascendunt, descenduntq́; : tum auceps funem longum laqueis instructum iuxta eundem extendit, & cùm illic viderit aues, funem tam diu huc illuc trahit, donec illæ collo illaqueantur. Quin & simpliciùs ac minori opera interdum alij capi asserunt, nimirum hoc pacto. Aucupum alter pileum manu rotat, quem dum admiratur auis, alter cum longa arundine, & laqueo accedit.

VSVS IN CIBO.

[a] Li.10.c.38. [b] 2.ser.2. [c] Exerc.59.



LINIVS [a] Lagopoda præcipuo sapore esse dixit. Et quantum eam prædicet [b] Horatius, habes in superioribus. Ornithologus se assatę Lagopodis carne gustata, subamaram reperisse ait, at gustu non ingrato, & delicijs quasitam. Mihi missam gustare propter marcorem, quem ex itinere conceperat, non licuit. Aiunt Norici atteste ante [c] Scaligero, earum carnes esse saluberrimas: quarum esu naturalis calor mirificè roboretur. Addit idem, omnium carnes celerrimè corrumpi.

DE COTVRNICE LATINORVM. Cap. XXII.

Ordinis ratio.



RAETER anni tempus, quod vel solum me ad conscribendam huius auis historiam inuitare debebat, (nunc enim egregiam illam suam cantilenam passim in agris, & in caueis etiam inclusa occinit,) natura eius etiam hunc sibi locum vendicat. Quid enim Coturnix cum Perdicibus præter nimiam illam his attributam versutiam, non habet commune? Cuncta equidem, si [a] Aristoteli credimus. Par ei libido, par in libidine improbitas, uictus, volatus, nidus, incubatus idem, eadem pullorum educatio; necnon pugnacitas eadem, ac fortassis etiam maior. Huius item pugnam multi celebrârunt, qui tamen Perdicis non meminerunt. Quo in ludo illa (vt id obiter dicamus) pręcipuè celebratur, quam omnium victricem mirata est Alexandria, Vrbs quippe tota in huius alitis præconijs occupata. Hanc tanti fecit Cæsar, qui primus Augusti cognomine vsus est, vt Erotem Aegypti præsidem, cùm nescio qua morositate hanc in ludibrium emisset, assaméq; deuorasset, inquisitum super hac re, ceu pessimo, ac detestando scelere fassumq; malo nauis iusserit affigi, ac tam abominando mortis genere ducem illum tanquam hominē pessimæ indolis affecisse, quo mortem tam celebris in pugna auis cohonestaret, aliosq; postmodum à simili audacia deterreret. Meminit huiusce tam atrocis mulctæ [b] Plutarchus. Refert pariter [c] Fabius Quintil. eloquentissimus scriptor iudicium Areopagitarum, quo damnatus sit puer, quòd inuentus esset Coturnicibus omnibus, quas posset comprehendere, oculos eruere. Hinc nanque euidentissimum sibi capiebant argumentum pernitiosissimæ mentis, multisq; malo futuræ, si adoleuisset. Ex quibus exemplis quanti olim ab omnibus, maximè principibus Coturnix æstimata fuerit, quis non videat? At contrà fortè Plinij assecla quispiam, & Coturnicum osor mihi obiecerit dicens, neútiquàm Coturnici inter hasce hactenus recensitas lautissimas volucres locum esse assignandum, postquam veratri semine vescatur, & iccircò veterum mensas eã damnasse: simulq; Comitialem propter morbum despui suetam, vt [d] ille memoriæ prodidit, Galenusq; atque Princeps Arabicæ scholæ Auicenna repetunt. Cui, vt modò respondeam, loci istius conditio prohibet, quare deferam responsum ad rubricam de vsu in cibis, vbi dilucidè firmisq; ac validissimis argumentis eiuscemodi opinio-

[a] 9. Hist.c.8.

Coturnicẽ pugnacem quãti fecerit August. Erotes Ægypti pręfectus cur suspensus. [b] In Apophtegm. [c] L.5.Instit. Orat.c.9. Puer Coturnicibus oculos eruens, vt punitus. Coturnicis æstimatio. [d] Li.10.c.23.

di opinionem multis hactenus hominum mentibus radicitùs infixam pessundabo. Illud tamen utpotè ad hunc locum spectans silentio inuoluere nec possum, nec debeo, eò insaniæ nonnullos deuenisse, ut Coturnicem Italis vulgò dictam, quæ absque omni controuersia Perdix russa est, uti abundè scriptum est a nobis superiùs, veterum Coturnicem esse contendere non vereantur. Quorum me Hercule error crassior est, quàm ut nos in eo refellendo, vel tantillum temporis conterere dignemur, eoq; maximè cùm à doctissimo viro [a] Aloisio Mundella satis superq; sit reprehensus. Quicquid autem de Coturnice sua Veteres scripsêre, ea ad unguem in nostra Qualea (eo enim nomine nostris aucupibus venit Latinorũ Coturnix) obseruare licet: quin imò sola vox nobis sufficere deberet, à qua nimirum plerisque volatilibus nomina indita sunt. Nam si quis iteratim sonet Co tur nix, ita ut singulas syllabas toni tractu pronunciet, auis uocem liquidè, ac exactè imitatum se agnoscet. Quare non est, ut in profligandis hisce auibus deliramentis diutius immoremur.

Coturnicẽ Italorũ cũ Coturnice Latinorum aliqui confundunt. [a] lib. Epist. Med. Ep. 6.

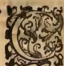
AEQVIVOCA.



Χεννιὸν, id est, ut uertunt, Coturnix parua, de qua sic [a] Athenæus, *Auium, quas Chennia nominant. Sunt autem pusilla Coturnices: meminit Cleomenes sua ad Alexandrum epistola sic. Phaleridas sale conditas decies mille: Tyladum quinque millia: Chennia salsa decies mille. Hipparchus in Iliade Aegyptia: Non mihi vita placuit quam degunt Aegypty Chennia uellentes, & salpas comedentes.* Eiuscemodi animalia quæ sint, hactenus, ut ingenuè fatear, me latuit: Coturnices tamen esse non credo, nam hæ diminutiua uoce, idem Athenæus ibidem ex Eupoli Ὀρτύγια uocat. [b] Iacobus Dalechampius uir undequaque doctissimus χέννια interpretatur aues Alaudis similes, maiores, corpulentiores, rostro latiore, quas Galli Calendre dicunt. Verùm quo argumento id faciat, omnino non uideo. Suspicari quispiam posset Chennia pisciculorum quoddam genus potiùs esse, quàm auium. Vnde enim tanta auium copia, ut decies mille sale condirent? Ad hæc pisces sale condire usitatissimum, non item aues. Hæc subolentes Hesychius, & Varinus, uterq; nimirum dubius auibusne, an piscibus potius χέννια ascriberet, χέννιον, inquiunt, auicula quędam est apud Aegyptios sale asseruari solita, & genus piscis. Hanc meam coniecturam doctis uiris discutiendam relinquo, futurus in hac opinione audacior, & pertinacior, nisi Athenæũ eo loco scirem de auibus agere. Stelephuron herbam nulli non notam [c] Plinius quibusdã Ortyga, id est Coturnicem, & plantaginem uocari etiam scribit. Sed Theophrastus, ex quo id in suam historiam ille transtulit, Plantaginem quibusdam Ὀρτύγα dici ait, non autem Stelephurum, sed utramque herbam dicit esse spicosam: *Spicosa,* igitur [d] inquit, *oculus caninus, & cauda vulpina, & Plantago quæ Agnina lingua à quibusdam vocata est, & ab alys Ὀρτυξ,* (Gaza uertit Coturnix) *huic quodammodo similis bibinella est.* Nec alia fortè quàm Plantago fuerit illa herba, quæ Hesychio, & Varino Ὀρτύξις appellatur.

Chennion. [a] lib. 9. Chennia qualia animalia. [b] In marg. Athenæi. Calendre Gallorum. [c] li. 21. c. 17. Plantago. Stelephurot. Plin. errot. [d] 7. Hi. Plãt. cap. 10. Ὀρτύξις.

SYNONYMA.



COTVRNIX Hebræis appellatur שלו Schelau, & שלוים Schaluim Coturnices: licet [a] septuaginta alibi Ortygometram, id est, matrem Coturnicum uerterint. Dauid Kimhi autem interpretatur auem præpinguem, quæ dicatur uulgò קוליא Qualea. Idem facit Rabbi Salamon. Iosephus, & D. Hieronymus astipulantur. Miratur Sanctes Pagninus esse, qui ac si per Scin dextrum scribatur, huius etymum afferuut, quòd in abundantia frumenti iuxta apologum ociosa, & secura desideat, pinguedine ingrandescens. Est enim auis præpinguis. Chaldæus interpres סלו Selau habet. In dictionario Syrochaldaico legitur שלוא Scilua. Arabs סלוי Salui. Persa מורג צח Moreg Zag, & [b] alibi Arabs, similiter & Chaldæus סליו Shaliu. Persa מורג צחא Moreg Zeha. [c] Alibi ubi Chaldæus פאסני Phasiani, Arabs habet אלשלוי Elschalui cum articulo el. In dictionario trilingui pro Coturnice legitur שלו Schalau, סלוא Salua, & כבלי Kakli, quæ postrema uox etiã in Syrochaldaico dictionario reperitur, quemadmodũ & סלוין Saluain. Dorache Auicennæ interpres exponit ex [d] Aristotele Coturnices. Bellunensis apud eundem Auicennam Seman interpretatur Coturnicem, uel Qualeam: Altedarugi uerò (aliàs Altaiugi) Phasianum uel Perdicem, uel auem Coturnici similem. Græcis Ὄρτυξ appellatur, hodie uerò uulgò Ὀρτύκι, uel Ὀρτυκι. Eupolis teste

Schelau. [a] Exod. 16. Selau. Scilua. [b] Num. 11. [c] Psal. 105. Scalau. Dorache. [d] 8. H. c. 12. Ὄρτυξ. Ορτυκι.

teste [a] Athenæo imminuente vocis significato, in Vrbibus ὀρτύγια tanqam Coturniculæ dixit his verbis: *Aliquando Coturnices nonnullas tu aluisti: Ego verò postea μικρὰ ὀρτύγια, id est, exiguas Coturniculas: quid inde? Antiphanes in Rustico sic ὀρτύγιον dixit: Et quid nam facere potes Coturnicula cùm animum habeas?* Porrò idem Athenæus ibi scriptum reliquit dictionis ὄρτυγος mediam syllabam ab Atticis produci, testemq; citat Demetrium Ixionem, qui id scribat in libro de consuetudine loquendi. [f] Aristophanes verò versus seu metri causa corripuit. Docet item quomodo ὄρτυξ declinandus sit, inquiens: ὄρτυξ, κόκκυξ declinantur per υγος: nā nomina in υξ masculina bissyllaba, si consonantem aliquam immutabilem initio secundæ syllabæ habent, declinantur per κος, ut κῆρυξ, excipe ὄνυξ: reliqua per γος, ut ὄρτυξ. Pro Coturnice Albertus deprauatas quasdam voces habet, vt Antogos pro ὄρτυγος, Hakalokirim; & Hareoyz. Alij inquit ipse, Guagias (forte Qualeas) vocant. Multi, quos inter etiam [g] Beda est, perperam Coturnicem Græcis Ortygometram esse dixēre, de qua nos separatim agemus. χορτιλὸς Hesychio, & Varino auis genus est, aut Coturnix, item serpens, iaculus nimirum, qui ἀκοντίας aliâs dicitur, quasi acontilus. Pro ὄρτυξ apud Varinum τόρτυξ quoque legitur. Longolius Coturnices existimat Teophrasto dici Perdices nanas. Quod ad etymum attinet Græcę vocis ὄρτυξ, [h] Isidorus ait ita vocari, quia in Ortygia insula priùs visa sit hęc volucris: mihi contrà insula, quę aliâs dicitur Delos, ut suo loco dicetur, ab aue potiùs nomē obtinuisse videtur, quàm auis ab insula. Latini nulla vtūtur synonymia. Comestor tamen vulgò Currelium dici vult à currendo: at id nominis Perdicibus, similibusq; alijs auibus, qui plus pedibus quàm alis ferè valent, attribui potest. Italis nobis Quaglia dicitur, quam uocem nonnulli parum Latini in Latium trāstulēre, Qualeam dicentes: Plautus alibi Coturnix dixit in fœminino genere, & nos hac in re ipsum sequi volumus. Prima syllaba corripitur, legitur tamen producta apud Lucretium hoc versu.

At capris adipes, & Coturnicibus auget.

Hac poëtica licentia vsus enam est doctissimus [i] Hieronimus Fracastorius canens.

Vitetur, & graui Coturnix tarda sagina.

Periti etymum à sono vocis deducunt, sonat enim iteratim Co tur nix, nti suprà diximus Blondus Qualeam quoque hinc dictam scribit: Antonius Gasius Quaquilas scribit communiter appellari. Apud Arnoldum Villanouanum Quisquila in eodem significato legere est, uti pariter apud Albertum, Coturnicem Galli Caille vocant: Hispani Cuaderuiz. Germani superiores Vuachtel: Belgæ Quartel, non autem Quackel, ut habet Ornithologus: Angli Quayll. Illirij Krziepelka, uel Krzepelka.

[a] Lib. 9. — [f] In pace. — ὄρτυξ, ut declinetur. — Antogos. — Hakalokirim. — Hareoyz. — Guagias — Bedę error. — [g] In expos. c. 16. exodi. — χορτιλὸς — ἀκοντίας serpens. — τόρτυξ — Perdices nanæ. — [h] L. 12. c. 7. — Ortygię insulę etymu. — Currelius. — Quaglia. — Qualean. — [i] Lib. 2. de morbo Gall. — Etymum. — Quaquila. — Quisquila.

GENVS. DIFFERENTIAE.



VNVM duntaxat hactenus à me Coturnicum genus obseruatum est, neq; aliquem video aliud obseruasse. Nam quamuis [a] Aristoteles scribat uisam quandoque Coturnicem albam, ea diuersam speciem minimè constituit. Cur uerò quibusdam in locis aliquando albescant aues, & ipsemet ibi Philosophus disputat, & est à nobis sæpiùs indicatum. Veruntamem iam in mentem mihi uenit legisse me aliquando apud [b] Martinum Cromerum in campis Russicis, & Podolocis (an forte Polonicis legendum?) reperiri Coturnices uirentibus pedibus, quarum vsus etiam spasmum inducat. Nostrates pedes virides non habent & nunquid spasmum, & conuulsionem comesę inducant, alio loco à nobis disputabitur.

[a] L. de coloribus. — [b] L. 1. de Polonia. — Coturnices uirentibus pedibus.

FORMA. DESCRIPTIO.



NOTAE quotquot suæ Coturnici ueteres ascripserunt, ad unguem omnes in nostris reperiuntur. [a] Plinius paruam auem vocauit: & nostra parua est. [b] Athenęus pedes fissos tribuit, eiusq; testem adducit Aristotelem, & nostræ eiuscemodi pedum constitutio conuenit. Rursus [c] Aristoteles, si modò uerus Aristoteles, Coturnicibus, & Gallinaceis pinnas duras esse inquit, quod pariter signū nostrę Coturnici commune est. Verùm huiusmodi notę omnes multis alijs competunt. Longolius arbitratur Theophrasto fortè Perdices nanas dici, quoniam ita per omnia Perdicem imitantur, ut præter exiguitatem, & pressitudinem corporis planè nihil distent. Cui verò doctissimo viro cur hac in re repugnem non video Pictā

[a] L. 10. c. 23. — [b] Lib. 9. — [c] In Phisio. — Coturnix cur Perdix nana credita.

Coturnix mas cum adianto.



Coturnix fæmina cum elleboro nigro adulterino.



Perdicem vocabat Martialis, quod epithetum Beroaldus Coturnici attribuit inquiens.

& picta Coturnix

Preſſa ſub Accipitre fata cruenta gemens.

[a] Lib. 9.
Fæminæ, et Maris differentiæ.

Fæmina Coturnix, inquit Alexander Myndius apud [a] Athenæum, quam mas collo eſt graciliore, parte mento ſubiecta minimè nigra. Sed & alijs notis diſtinguuntur. Totus fæminæ color quodammodo teſtaceus eſt ſuperius ad ceruicem, dorſum, caudam, & alas, ad mentum, & pectus ſubluteus, ad ventrẽ ferè albus. Mas longè maior caput, ceruicem, dorſum, caudam, & alas fermè nigra albis, oblongis deorſum tendentibus lineis, obtinet. A roſtro ſupra oculos, & aures linea inſignis longitudinis ad ceruicem uſque excurrit. Quod Alexander Myndius ſub mento nigrum vocabat: id ad colli inferioris initium deſinit, ſed ſupra oculos, ſub nempe paulò antè nominata oblonga alba linea circulares aliquot maculas habet, ſeu mauis appellare lineas, albas nimirum binas, tres nigras alternatim poſitas: quę res non parum decoris aui conciliat. Roſtrum in mare etiam magis quàm in fæmina nigricat. Mas ſupra roſtrum ceu capillos quoſdam habet, qui in fæmina deſunt. Collum planè ruffum albis intercurrentibus lineolis. Pectus, & venter, ut fæmina, quaſi alba, ſed huic ruffæ uerſus alas maculæ ſunt. Cauda fęminę pro portione maior. Pedes in mare minus quàm in fæmina luteſcunt: quorum digiti ita conſtituti ſunt, ut medius primum, & tertio (qui ferè æquè longi ſunt) longè maior ſit: poſterior, nempe quem pro calce habent, admodum exiguus.

ANATOME.

Oſſa.
Gula.
[a] 2. Hiſt. vlt.
[b] Lib. 9.
Cor.
Iecur.
Fel.
[c] 2. Hiſt. c. vlt.
Teſtes.

COTVRNIX internas quaſdam partes obtinet, diuerſæ ac in multis alijs auibus conſtitutionis. Oſſa in primis, teſte Oro Apolline, dura, & ſolida, vt pote quæ difficulter afficiantur, qualia nimirum auem pugnacem decebant. [a] Ariſtoteles gulam infrà ampliorem eſſe dixit, & paulò pòſt, *Coturnici*, inquit, *præ cæteris hæc propria habentur, ut & ingluuiem, & gulam propè ventriculum amplam, & latam habeat*. Alexander verò Myndius apud [b] Athenæum in fæmina Coturnice diſſecta ingluuiem ait amplam non videri: magnum verò cor habere, atque id τρίβολον, (triſulcum uertit Dalechampius) muricis modo, in tres velut cuſpides diuiſum. Iecur, & fellis conceptaculum inteſtinis agglutinata: ([c] Ariſtoteles ſimpliciter fel inteſtinis iungi dixit) fellis ad inteſtina labentis canalem paruum, & vix aſpectabilem: teſtes iecori ſubditos, ut Gallus.

LOCVS.

Coturnix migrat, & quomodo.
[a] 8. Hiſt. c. 12.
Diſcedere volentes, ut noſcat auceps.
[b] L. 10. c. 23.
Migratio Coturnicũ deſcripta.

LOCA amat campeſtria, in ſegetibus viridibus primùm, mox maturis, denique in earum ſtipulis latitans, nulli non genti nota auis, at migratoria, & quæ quotannis ad nos vère aduolat, & nedum elapſa penè æſtate diſcedit. [a] Ariſtoteles author eſt hoc auium genus, cùm hæc loca adeunt ſine ducibus pergere, ac cùm hinc abeunt, ducibus Lingulaca, Oto, & Matrice (Ortygometra) proficiſci, atque etiam Cychramo, à quo noctu etiam reuocentur. Cuius uocem cùm ſenſerint aucupes intelligere parari diſceſſum. Dixit inſuper diſcedere antequam Grues: alteram enim Auguſto, alteram Septembri menſe incipere. Sed [b] Plinius quod hîc Ariſtoteles de diſceſſu ſcribit, id ad aduentũ tranſtulit, inquiens. *Coturnices antè, & ſemper adueniunt quàm Grues*. Fuit tamen Plinius in deſcribendo earum diſceſſu, & aduentu diligentior, quàm Ariſtoteles. Quare neque verba illius aſcribere clarioris doctorinæ cauſa piguit. *Aduolant & hæ*, inquit, *ſimili modò non ſine periculo nauigantium, cùm appropinquauere terris. Quippe velis ſæpe inſidunt & hoc ſemper noctu, merguntq́ nauigia. Iter eſt his per hoſpitia certa. Auſtro non volant, humido ſcilicet, & grauiore vento. Aura tamen vehi volunt propter pondus corporum, viresq́ paruas. Hinc uolantium illa conqueſtio labore expreſſa. Aquilone ergò maximè volant Ortygometra duce. Primam earum terræ appropinquantem Accipiter rapit, ſemper hinc remeantes comitatum ſolicitant, abeuntq́ unà perſuaſæ Glottis, & Otus* (ita legendum, non autem Otis, vt vulgaria exemplaria habent) *& Cychramus. Glottis prælongam exerit linguam, unde ei nomen. Hanc initio blandita peregrinatione auide profectam, pœnitentia in volatu cum labore ſcilicet ſubit. Reuerti incomitatam piget, & ſequi, nec vnquam plus uno die pergit. In proximo hoſpitio deſerit. Verum inuenitur alia antecedente anno relicta: ſimili modo in ſingulos dies: Cychramus perſe-*

uerant

nerantior feſtinat etiam peruenire ad expetitas ſibi terras. Itaque nocte is eas excitat, admonetq́; itineris. Hęc omnia Plinius.[c] Blondus verò vbi ille velis inſidunt habet, incidunt legit, & hanc lectionem Solinus[d] Plinij expilator aliàs, & ſimia, quoque ſecutus eſt, & ex Oppiano eadem aſſeri poteſt.[e] Bellonius tamen priorem lectionem approbare videtur ſcribens ſe in itinere obſeruaſſe, cùm ex inſula Rhodo Alexandriam peteret, quæ magna numero feſſæ quieſcendi gratia malis, & velis inſiderent. Marcus[f] Varro verò in Pontijs inſulis (quæ duę ſunt non longè a Palmaria regione Formiarum) Coturnices cùm ad Italiam veniunt, prima volatura requieſcendi cauſa paucos dies morari teſtatur. Vt ut eſt, Plinio nō facilè crediderim tanto numero nauibus inſidere, vt nauigantibus periculum naufragij adferant. Neque etiā verum eſt, vel ſaltem Ariſtoteles non dicit, Coturnices, vt ille habet, comitatum abituras quærere. Nam hoc modo ſtatuendum eſſet, Coturnicem potiùs quàm Otum, Ortygometram, Glottida, & Cychramum, vt Ariſtoteles vult, ducem itineris eſſe. Quanuis id à[g] Solino repetitum ſit, qui eam etiam rem latiùs explicat: cuius verba itaque non omittam, ne quid vnquam deſiderari hoc in opere poſſit. *Aduenienda*, inquit, *habent tempora æſtate depulſa. Cùm maria tranant, impetus differunt, & metu ſpatij longioris uires ſuas nutriunt tarditate. Vbi terram perſentiſcunt, coëunt cateruatim, deinde globata vehementius properant, qua feſtinatio plerunque exitium portat nauigantibus. Accidit enim plerunque noctibus, vt vela incidant, & præponderatis ſinibus alueos inuertant. Auſtro nunquam exeunt, nam metuunt vim flatus tumidioris. Plurimum ſe Aquilonibus credunt, ut corpora pinguiuſcula atque eò tarda facilius proueheat ſiccior, & uehementior ſpiritus. Ortygometra dicitur quæ gregem ductitat. Eandem terræ proximantem ſpeculatus Accipiter rapit.* (Plinius primam Coturnicem, non Ortygometram ab Accipiter ita rapi dixit. Quę res ab experientia depender: mihi quanuis nihil habeam certi, Solini lectio probatur: hæc enim ceu dux cæteris præuolat, Coturnices, ſequentes cateruatim volitant) *ac propterea operæ eſt uniuerſis, vt ſolicitent ducem generis externi, per quem fruſtrentur prima diſcrimina.* Hactenus Solinus.[h] Oppianus verò longè aliam rationem aſſignat, quare nauibus incidant, nimirum propter aquarum timorem. *Timida interim*, inquit, *vt maris aſpectum exhorreant. & oculis conniueant, vnde aliquando velis illiſa nauium à nautis capiuntur.* Quod verò volatu ceu auium celerrimas non intermiſſo mare ſuperare dicat, id non vſque adeo verùm eſt, uti Bellonius obſeruauit, & Marco Varroni aduerſatur, quemadmodum ex ſuperioribus videre eſt: ad hæc ſunt qui in Delum etiam inſulam è mari deferri ſcribant, vt non vno continuo volatu mare traijciant. Illud poſtremò quòd Solinus dicit, quod adueniendi tempora habent æſtate depulſa, id cùm experientiæ, tùm Ariſtotelis authoritati repugnat.[i] Hic autem diſcedere eo tempore non aduentare ſcribit inquiens. *Diſcedunt antequam Grues, altera enim Auguſto, altera Septembri menſe incipiunt.* Quod modò ad Aquilonem ventum attinet, quo flante has aues mare tranare Plinius, & Solinus dicunt, id veriſſimum eſt, etiamſi ſacræ paginæ repugnare videatur, cui exploſis illis profanis ethnicis credendum eſt.[k] Hæc enim populo Iſraëlitico in deſerto carnes poſcenti Deum arreptas trans mare Coturnices immiſſurum, Auſtrum abſtuliſſe de Cęlo tradit, & in virtute ſua introduxiſſe Aphricum, ventum ſcilicet vehementem, & procelloſum, de quo dicebat[l] Virgilius:

Vnà Eurus, Notusq́; ruunt, creberq́; procellis
Aphricus.

Sed facilè Plinius & Solinus cum ſacra pagina conciliantur. Nam quanuis Aphricus vehemētia, vt dixi Aquiloni proximus ſit, ſitu tamen proximus Auſtro eſt, nimirū inter hunc & Zephirum ſpirans. Accedit ſitus regionum, nam ſi Aphricus, qui tranſuerſim flat iuxta Auſtrum, Coturnices in caſtra Iſraelitarum impulit, ut[m] Pſalmographus dixit: Boreas qui eſt è regione oppoſitus eas expuliſſet, tantum abeſt, vt induxiſſet: atque ita nulla vis naturæ illata eſt, ſed ſecundum eius ordinem omnia diſpoſita. Cæterùm ex hiſce, quæ hactenus dicta ſunt, nemo non videat, Coturnices aues eſſe migratorias: auſus eſt tamen Albertus id negare, inquiens: *Coturnicem multi credunt trans mare auolare, quod falſum eſſe conuincitur: quoniam trans mare per hyemem non inuenitur. Latet ergò ſicut aues cætera quibus ſuperflui lentiq́; humores concoquendi ſunt.* Debebat ſaltem Albertus hîc mare nominare, trans quod per hyemem Coturnices reperiri inficiatur. Quaſdam maria non tranſuolare veriſſimum eſt, quæ nempè ad loca tepidiora, ut nonnullæ quoque aliæ, quæ frigidioris auræ noſtrarum regionum ſint impatientes, ſeſe recipiunt: at nullas migrare, ut ille contendit, falſiſſimum eſt. Cùm è Rhodo Alexandriam Aegypti, inquit,[n] Bellonius, nauigaremus, plurimæ Coturnices à Septentrione meridiem verſus volantes, in naui noſtra captæ ſunt: vnde certò perſuaſus ſum cælum mutare. Nam prius etiā cùm è Zacyntho inſula in Moream ſeu Nigropontum nauigarem verno tempore, Coturnices contraria profectione à

Meridie

[c] In latinis.
[d] Cap. 18. Polybiſt.
[e] L. 5. c. 10. de Auib.
[f] L. 3. de re ruſt. cap. 5.
[g] Cap. 18.
Coturnices an Ortygometrā primā rapiat Accipiter.
[h] In Exeuticis.
[i] 8. Hiſt. c. [illegible]
[k] Pſal. 74.
[l] Aenid. 1.
Cum ſacra ſcriptura Ariſtoteles, & Plinius Conciliati.
[m] Pſalm. 77
Aues quæ latent.
[n] Lib. 5. de Auib. c. 17.

Volādi modus dū migrant. Aquilo uentus qualis & unde dictus. Quando Aquilone uento utuntur, authoris opinio. °8.Hiſt.c.11

Meridie ad Septentrionem volantes obſeruâram, vt illic per totam æſtatem degerent: quo tempore etiam permultæ in naui noſtra captæ ſunt cum diuerſis alijs migrantium auium generibus. Obſeruo ego hîc volandi modum: ſiquidem ſi Aquilone ſpirante volantes vtuntur, Auſtroq; à volatu ſeſe contineant, ſicuti ex Plinio, ac Ariſtotele diximus, contrario vento volare dum accedunt ad nos, pronunciandum eſt: quod ſanè rationi, ſenſuiq; noſtro repugnare apparet. Aquilo enim à celerrimo Aquilæ volatu nomen habens velociſſimus ventus, item valde impetuoſus: contrà Coturnices volatum exercent admodum debilem, propter nimiam corporis grauitatem, debilitatem verò, vt Plinius atq; ipſemet, ſi Deo placet, Ariſtoteles teſtantur, querula voce ſignificant. Quomodo itaque hoc flante vento ad nos venerint, planè mihi perſuadere nequeo, nemoq; aliùs facilè perſuaſerit. Quapropter arbitror ego abeuntes à nobis huius venti opera uti, adeuntes nequaquam: quinimo niſi ad diſceſſum Aquilo detur difficulter ad optata loca peruenire: multasq; nimia pinguedine (Autumno nempe quàm vêre ſunt pinguiores, ut dicebat ° Ariſtoteles) graues niſi ob hanc cauſam apud nos hybernare, ac pro hybernis, hîc loca tepidiora inquirere. Neque hanc meam opinionem Ariſtotelicis dogmatibus prorſus refragari reor. Is enim de migratione harum auium agens; *Hybernare*, inquit, Gaza vertente, *apud nos non patiuntur: niſi pauca locis apricis remanſerint: nimirum grauitate, ponderéq; corporis, & uento apto non aſpirante impedita. Cùm ceciderint, ſi ſerenum ſit, aut Aquilonium tempus ſociantur, & proſperè degunt: ſed ſi Auſtrinum, moleſtè: propterea quòd parùm volant. Humidus enim grauisq; Auſter eſt, quamobrem qui aucupantur, Auſtrum, non Aquilonem obſeruant.* Non negat itaque hîc Ariſtoteles Auſtrino tempore volare Coturnices, vt facit Plinius: ſed moleſtè tunc agere aſſeuerat, ſed quòd moleſtè fit, tamen fit aliquando. Ab hac migratione Coturnix peregrina à poëtis dici meruit, ut ab Angelo Politiano canente:

Flet viduus Perdix queritur peregrina Coturnix
Incluſi caueis.

Vſus eſt eodem epitheto Antonius cognomento Gigas olim integerrimus noſter amicus hoc verſu.

Non ibi vel Perdix deeſt vel Peregrina Coturnix.

Coturnices ubi abūdēt. p Lib. 10. Georg. q Lib. 9. Delus inſula cur Ortygia dicta. r C.18. Polyhiſt.

Atque iſtæc de Coturnicum migratione ſeu mutatione cæli dicta ſufficiant. Nam quod nonnulli, qui ſe theologos, & morales iactant, ſcribunt has aues, dum mare tranant, laſſas vna ala volatum promouere, altera verò natare, id fabulis fabuloſius eſt, & omni mendacio falſius & quòd ne pueris quidem in ſcholis perſuadeant. Videamus modò quibus in regionibus magis abundent. Quas inter Delus inſula primam mihi ſeſe obtulit, quam olim Ortygiam fuiſſe dictam tradit [p] Strabo, etſi cauſam eius non aſſignans, ſed Phanodemus apud [q] Athenæum, nec non Aelianus ita nuncupatam volunt, quòd eiuſcemodi volucres gregatim mare tranantes, illic ob acceſſus, & tanquam portus commoditatem ſubſiſtant: [r] Solinus contrà quòd in ea Coturnices primùm viſæ ſint, ſecutus vt videtur fabulam, vel illam, quæ Latonam ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe, eoſq; in Delo peperiſſe narratur; uel aliam illam, quæ Aſteriam Iouis concubitum fugientem ſe ipſam in Coturnicem immutaſſe, & in mare proſilientem factam eſſe inſulam fingit, vnde hęc eadem inſula alio nomine etiam Aſteria appellatur. Neque aliunde Lycophron ſanè inſulam ὄρτυγα πτερωμένην, ideſt, Coturnicē alatam appellauerit. At ego vel à copia Coturnicum ita dictam putauerim, vel quia in ea ſicut, antea annotauimus, ad nos accedentes laſſæ quieſcendi cauſa aliquandiu remorentur. Arabicus ſinus, teſte [s] Flauio Ioſepho, Coturnicibus plurimùm abundant: quæ fortaſſis earum reliquiæ fuerint, quibus Deus Iſraelitas in deſerto cibauit, de quibus nimirum ille ibidem loquitur. Superior Aethiopia abundè Coturnices alit, multaq; alia auium genera: item terra ſancta, nec non Madera inſula, vt Cadamuſtus ſcribit, & plurimæ noui orbis regiones. Circa Tænarion, quę nunc Cereapolis, teſte [t] Procopio, dicitur, tantus Coturnicum numerus eſt, ut hodie mutato ab eis nomine, Porto de Qualeis, vel, ut alius quidam, Porto delle Quaglie nuncupari meruerit. Tanta copia in agrum Neapolitanum ex Africa propelli Coturnices, nonnulli referunt, ut glomeratìm ſępè in ædes maritimas incidant, & ſine ulla difficultate capi queant. Ad Capreas Tyrrheni maris inſulam ſub hyemem imminentem ſeſe multæ Coturnices conferunt: neque mirum, ſi id faciunt, nam inſula tantæ amœnitatis eſt, ut Auguſtus, & Tyberius imperatores eam quoque ſæpe animi refocillandi cauſa peterent, quod Tyberij arx, qua [u] Plinius eam fuiſſe nobilem ſcribit, & cuius etiamnum veſtigia extant, locupleniſſimè atteſtatur. Idem etiam contingere [x] Aloiſius Mundella ait ad maritimam circa Piſaurum regionem. Belgas ferunt hoc auium genere plurimum abundare, præci-

s L.15.c.1. t Lib.13. de bell. Vuand. Coturnicū portus. Caprearū inſulę amœnitas. u L.3.c.6. x In Epiſt. Med.

præcipuè qui Oceano adiacent, vt Hollandi, Zelandi, Flandri, quos aiunt quotannis maximam earum capturam facere, nauibusq; in Angliam deuehere. Narbonensis item Gallia vim ingentem Coturnicum habet, ideoq; in vnoquoque fermè diuersorio loca instituta sunt, in quibus saginentur. Mediterranei Galliarum verò tractus alunt quidem Coturnices, sed raras admodum. Auerroes, referente [f] Galeoto Martio, author est, Coturnices, & Alaudas in Andalusia insula non reperiri. In conuallibus Alpium Helueticarum apud Rhætos, Sedunos, & Leopontios non pauciores, quàm alibi capiuntur.

[f] L. de promiscua doct.
Coturnices & Alaudæ vbi reperiantur.

INGENIVM.



EX superioribus Coturnices temporis qualitates nosse palam est, quibus tutiùs abituræ, & venturæ mare traijciant. Sed nec ita id tranare tentant, nisi receptis primùm viribus. Moderandam nempe ipsam in rebus omnibus actionem secundum virium suppetentiam non ignorantes. Atq; ita ab his, vt à plerisq; alijs brutis docetur ignauus homo vires suas metiri. Cùm mare transuolant, inquit [a] Oppianus, vt intelligant, superatumne iam ipsis mare sit, nec ne, singulæ ternos ore lapillos ferunt, quorum singulos per interualla demittunt, & diligenter obseruant, vtrum in mare lapillus quisque deciderit, ulteriusq; volandum sit, an in terram, & tempus iam sit quiescendi. Quæ res, nisi veritatis terminos excedat, non mediocrem quidem in hoc auium genere prudentiam indicat. Oppianus id fortè ex [b] Plinio transcripserit, sed qui non semper ipsas id facere videtur innuere, at cùm ventus, (vt ipsius uerbis utar,) agmen, (traijcientium scilicet mare) aduerso flatu cœperit inhibere, Nam tunc pondusculis lapidum appensis, aut gutture arena repleto, stabilitas volare eas attestatur. Idem Grues factitare nonnulli prodiderunt. Sed cùm [c] Aristoteles hoc falsum esse scribat: itaque & Coturnicē hoc facere nō facilè Plinius, uel Oppianus mihi persuaserit. Alij id diligentius inquirere poterunt. Petrus Bellonius vir cùm doctissimus, tum fide dignissimus, uiuas in medio mari in naues incidentes aperuit, milium & hoc fermè recens in ingluuie reperit; lapidum eorum, aut arenæ, si inuenisset, haud dubio mentionem facturus. Seneca referente [d] Andrea Theueto, memorat, Coturnices, & alias aues, necnon quadrupedia aliquādo terrę motu interijsse. Hinc, inquit Theuetus edoctæ hæ alites in posterum circa flumina uersantur, gnaræ scilicet loca fluminibus proxima, & paludosa minus quàm alia terręmotui esse obnoxia. Verùm nunquid & hoc uerum sit Theuetus uiderit. Coturnices inter segetes, & earum stipulas, quæ saltem in paludosis locis pauciores sunt, habitant, quandiu apud nos agunt: adhæc locum illum in Senecæ operibus diu quæsitum reperire non potui. Attamen illud Theueto concedēdum, paludosa loca minus quàm alia terręmotu concuti: exemplo sit celeberrimum illud Dianæ Ephesię templum quod ducentis, & amplius annis integrum perseuerasse dicitur, adhuc diutius ita durandum, nisi Heluidius quidam, ut memorandum de se posteris famam, & celebre nomen relinqueret, ut scribit Herostratus, id incendisset. Ob eandem pariter rationem Romę ad Tyberim Herculi templum ędificarunt.

Vires in omni re examinandæ.
[a] In Ixeut.
Cur lapillos ore ferant.
[b] L. 10. c. 23.
[c] 8. hist. c. 12
[d] Lib. 2. hist. Ind.
Terræmotu animalia intereūt
Loca terręmotui minus obnoxia.
Dianę Ephesiæ templū cur à terræmotu tutū Heluidij faciunt.

VOLATVS.



COTVRNICIBVS, Perdicibusq; uolandi facultatem deesse docuit communis pręceptor [a] Aristoteles, ubi rationem reddit, cur nidum sibi non faciant. Eandem uolandi imbecillitatem innuebat [b] Plinius, inquiens, *Parua auis, & cùm ad nos venit, terrestris potiùs quàm sublimis*. Aquilonio tempore meliùs degunt, contrà Austrino ægrè uolant, quòd huius uenti humiditas corporis grauitatem per se alioqui ad volatum parum idoneam augeat, ueluti ex [c] Aristotele diximus, cùm de migratione ageremus. Hinc est, quod Hieronymus Fracastorius Veronensis, medicorum, ac Poetarum nostri temporis coryphęus apposito admodum corporis grauitati epitheto tardam uocet, inquiens:

Vtteturq; graui Coturnix tarda sagina.

Verùm prudentissima Natura, quę nullibi deficit, volatus debilitatem pedum uelocitate recompensauit. Currunt enim satis velociter. Coturnicem, inquit Comestor, Currelium vulgò dicimus à currendo.

[a] 9. Hist. c. 8
[b] L. 10. c. 23.
Quo tēpore velociores.
[c] 8. hist. c. 12
Coturn. velociter currunt.

VOX. CANTVS.

[a] 9. Hiſt. c. 9

IN nonnullis, inquit, [a] Ariſtoteles, auium generibus cantus maribus tantùm datus eſt, vt Gallinaceis, & Coturnicibus. Albertus verò fœminæ non tantũ vocem attribuit, verumetiam, vt apparet, maiorem, dum ait: *Coturnix mas vocem edit exilem ferè, ſicut Grillus, fæmina craſſam.* Vtraſque canere facilè crediderim. Sed nunquid fœminę vox grauior ſit, ignoro. Vere canere incipiunt, præſertim Aprilis menſis initio: at nunquid ſubitò ac ad nos venerint, ſubdubito: nam ſi verum eſt vt [b] Blondus ex Plinio tradit eas in Campania eo tempore magno numero videri, priuſquam veniſſe credantur (veniſſe autem ſeſe voce maximè produnt) itaque fuerint iam aliquo tempore, antèquam adueniſſe ſeſe voce ſignificent ſua. Eadem vox pugnam huius auis, & Perdicis diſtinguit. Nam Perdix antequam dimicare incipit, illa verò, teſte [c] Philoſopho in media dimicatione canit. Qualem autem vocem edant, pręter quàm quòd iam antè diximus, nemini non notum eſt: propter quam, licet omnino abſona ſit, & audientium aures offendat potiùs, quàm oblectet, multi tamen non infimæ ſortis homines, quin, & viri ſepę patritij eas domi caueis incluſas enutriunt, & pulchellum illud ſuum Co tur nix quò pluries reiterant, eò nobiliores cenſent. Hanc tamen diſſonam vocem aliò torquere, ac laudare; quemadmodum contrà alij vituperare volenti, neutri ſua ſibi defutura argumenta crediderim. Laudare eam Pratinas in primis apud [d] Athenęum videtur, dum Coturnicem ἁδύφωνον, ideſt, ſuauiſſimam, ſeu iucundiſſimam vocem edentem appellat. Ex eadem voce antiqui illi Reges ſeu ſapientes (nam non niſi tales in reges eligi ſolitos tum temporis ſatis conſtat) non contemnendam hauriebant utilitatem, nam cognita Coturnicis natura, quæ ceu verum cantu ſuo ſignat horoſcopi emerſum, animalis huius opera tanquam gnomone quodam utebantur, & non ocioſè in id intenti certum exortus ipſius punctum deprehendebant. Seruat enim in uoce iſtęc auis certum numerum. Verùm quemadmodum ea ratione laudem meretur iſta vox: ita contra, quia, vt dixi prorſus inconcinna eſt, & quam non aliter ac ipſe Cuculus ſemper eandem, & uix abſono huius cantu ſuauiorem reiterat. Vnde ab hoc tam ἀμούσῳ cantu elegantiſſimum, quod nunc in omnium ore obuerſatur, ſcomma detorſit facetiſſimus [e] Martialis, quo lepidè admodum clancularium quendam Poetam, hominem ſcilicet illiberalis ingenij, & qui Corniculam Aeſopicam referens ſuos ineptos verſiculos nomine Martialis in vulgus ſpargebat, ratus futurum, ut titulo decepti lectores, Martialis eſſe crederent, Coturnicem appellauit, ſe uerò Pſittacum, quaſi diceret præter Coturnicis morem, & naturam fore, ut cõcinna, atque articulata uoce quali Pſittacus ſolet humanum ſermonem edoctus vteretur: atque ita ut Coturnix ſe ſua uoce prodit, Pſeudopoëta ille ſę ſuis ineptis verſibus. Alij ſcomma hoc ad auis ingenium referunt. Deſtituitur enim Coturnix eo diſcendi ingenio, & aptitudine, quæ in Pſittaco maxima eſt, ut in Pſitacco ſcripſimus. Dicebat autem Martialis.

Credis hoc Priſce
Voce vt loquatur Pſittacus Coturnicis?

Marginal notes: Quãdo canere incipiunt. — [b] In latinis. — [c] 4. Hiſt. c. 9 — Coturnicis uox an laudanda, aut an vituperanda. — [d] Lib. 9. — Coturnicis uox quare laudabilis. — Coturnix pro gnomone. — Coturnicis uocis deteſtatio. — [e] Lib. 9. — Poeta ineptus cur Coturnix dictus, & cur Martialis Pſittacus.

SALACITAS, SEV LIBIDO.

[a] 9. Hiſt. c. 8

ARISTOTELES[a] cùm Perdicum pugnam quam pro fœminis ſuſtinent, deſcripſiſſet, & marium in hoc genere ſalacitatem, dixiſſetq; fœminas ad incubandum aliò diffugientes, clam parere, ne oua à maribus propter ſalacitatem frangantur, & mares interim cælibes inter ſe pugnare, uictumq; victoris Venerem pati, nec ab alio, niſi ſuo victore ſubigi idque non ſemper, ſed certo tempore anni fieri: demum ſubdit: Hoc idem à Coturnicibus quoque agi animaduertimus. Idem ferè Plinius ſcribit ex eo, vt apparet, mutuatus. In ſumma eadem planè Coturnicibus, quæ Perdicibus libidinis procliuitas. Vſque adeo verò vtræque, teſte [b] eodem, copia libidinis gaudent, ut in aucupantes corruant, & ſæpenumerò capitibus eorum reſidant: quã poſtremã ſententiã [c] Athenęus repetit ex Alexandro Myndio, ſed apud hunc pro καθίζοντας ἐπὶ τῶν κεφαλῶν legendũ ex Ariſtotele καθίζειν

Marginal notes: [b] 9. Hiſt. c. 8 — [c] Lib. 9. — Athenæus correctus.

ζάνιν ἐπὶ τὰς κεφαλάς. Apud eundem Athenæum Clearchus Coturnices etiam inter illas aues recenset, quæ & quando fæminas vident, & cùm earum vocem audiunt, semen emittunt, vti quoque in Perdice scripsimus. Salacitas autem in duobus consistit, nempe ut vnus mas multis fæminis, vt Gallus, sufficiat, vel coitum sæpius reiteret, vt Passeres aliæque quàm plurimæ, quibus ego Perdices, & Coturnices annumero. Nam Coturnicum generi, teste Alberto, proprium est, vt rara inter eas fæmina sit, maresq; multi vnam fæminam quærant. Quare mirum non est, si coitum sæpius repetant, nam semen, vt in homine etiam contingit diu retentum acredinem quandam acquirit, cuius causa, vel sponte, vel coitu excernitur impetuq; erumpit. Vnde etiam Galli, vt scribit [d] Io. Bruyerus Gallus, libidinosum hominem significaturi Qualea, seu Coturnice salaciorem dicunt.

Salacitas in quo consistat.
Coturnix quibus salacibus ascribenda.
[d] L. 5. c. 33. de re cibar.
Salacis hominis typus.

N I D V S.


RISTOTELES [a] Coturnices nunquam in arbore, sed humi semper consistere nidulariq; tradit: nidum verò non facere, vti neque grauiores aues alias, sed facta in aprico area (alibi enim nunquam, inquit, pariunt) atque materia, ut vepribus quibusdam congestis, quoad Accipitrum, & Aquilarum iniuriam deuitare possint, oua ædere, & incubare: sicuti in Perdice quoque scriptum est.

[a] 9. Hist. c. 8
Nidi qualitas.

INCVBATVS. PARTVS. EDVCATIO.


VO loco pariunt, non incubant, teste [a] eodem philosopho, ne quis locum percipiat longioris temporis mora. Pariunt autem oua numero sexdecim Coruinis ouis similia, si [b] Bartholomeo Anglico credimus, sunt qui quotannis quater prolem edere velint, bis nempe in illis regionibus, ad quas à nobis abeuntes migrant, item bis hîc apud nos, & quæ priùs ædita proles est, hanc quoque, antequam discedant, soboli studere, argumento quòd innumerabilis harum auium numerus, licet quotannis infinita earum millia cùm in aduētu, tùm discessu varijs capiantur modis, tamen semper abire conspiciatur, atque redire. Aucupes tantam earum copiam admirantes dicere consueuerunt, incubāti Maio mense Coturnici mortem inferentem, spem centum, & amplius Coturnicum perdere. Neque id à veritate alienum videtur. Illa enim sedecim ouis incubans totidem pullos excludit, ex his verò quæ fæminæ sunt, rursus Augusto mense pariunt ad minus decem: quem numerum si supputemus, non mirabimur, cur tanta Coturnicum copia vbique capiatur. Cum Perdicibus commune habent, quòd pullos alis suis more Gallinarum fouent, eodemq; modo per agros ad pabula educunt, quòd [c] Baptista Mantuanus sic expressit.

Sedula per stipulas tenera cùm prole Coturnix
Pascitur, & magno natorum examine Perdix.

[a] 9. Hist. c. 8
[b] L. 9. c. 103.
Quoties prolē edāt.
Aucupum de Coturnicum fęcunditate dictum.
[c] In villa Refrig.

C I B V S.


LOISIVS [a] Mundella Coturnicem, quòd milio potiùs quā alijs granis vescatur, Miliarem auem esse arbitratur, imo contendit. At nos hoc nomē minori aui suo loco attribuemus. Vescitur porrò præter milium Coturnix, & alijs granis, maximè post demessas segetes, inter quarum stipulas plerunque versatur. Cùm verò omni tempore grana ad manum non sint, quare & alia in cibum ipsis cedere credendum est, nempe dum segetes adhuc virent. In Capreis certè insulis, ubi maximoperè abundare diximus, & multas illuc sub hyemem seu ad hyberna sese conferre, cùm grana nulla producant, vt qui de ea scribunt, attestantur, alio victu vti coguntur, Acinos herbarum comedere certo certius est. Hinc & apud Hollandos Brioniæ acini Quartelsbeyen, idest, Coturnicū acini dicuntur teste [b] Hadriano Iunio Hollando. Ioan. Bapt. Porta sparteis restibus arborem claudi tradit ab alijs scribi, ne Coturnicibus aut Coruis, alijsue auibus malum Punicum laceretur, ac si Coturnices eo etiam vescantur, quod nullibi lego. Spermophagę seu seminiuorę etiam sunt, atque inter alia

[a] In epist. med.
Miliaria auis.
Quartelsbeyen vnde Hollandis dicātur
[b] In Nomēclat.

ſemina peculiari quadam naturæ ſuæ prærogatiua ellebori ſeminibus, quæ nobis uenenum ſunt, innoxiè veſcuntur. Teſtatur hoc [c] Lucretius, inquiens.

[c] Lib. 4 de nat. rer.

Praterea nobis veratrum eſt acre venenum
Et capris adipes, & Coturnicibus auget.

Idem legere eſt in libro illo de plantis, qui falsò Ariſtoteli aſcribitur, nimirum hoc modo. *Hyoſcyamus, & elleborus noxius homini eſt, cibus Coturnici.* [d] Plinius procul omni dubio de hoc ellebori ſemine intelligendus eſt, quando inquit: *Veneni ſemen gratiſſimum cibus, quam ob cauſam eas damnauêre menſa.* Scio multos eſſe, qui pro dictione veneni legant veratri, atque ego etiam ita eram lecturus, niſi primùm [e] Solinus Plinij expilator, ſeu potiùs ſimia veneni legeret, eandemq; lectionem Iulius [f] Cæſar Scaliger confirmaret commentans paulò antè allatum Pſeudoariſtotelis locum: *Meminiſti*, inquit, è Galeno, *quid reprehendant in Auicenna codicibus. Plinius in decimo veneni appetentem Coturnicem prodit, neque nominat.* Sed & ipſe Plinius [g] alibi eodem libro interpoſitis aliquot capitibus. *Veneno*, inquit, *caprea* (Lucretius de capris hoc dicit) *& Coturnices, vt diximus, pingueſcunt, placidiſſima animalia.* Galenus verò, & Auicenna elleborum nominant. *Cicutà*, inquit, [h] Galenus, *Sturnos nutrit, nos verò interimit, & elleborus Coturnici pro cibo eſt, homini venenum.* Recentiorum nonnulli, inter quos eſt Stephanus Aquæus Bituricenſis Plinij ſcholiaſtes, Coturnicem arbitrantur non cibi causâ elleborum comedere, ſed recuperandæ ſalutis. Etenim Plinius, & Galenus tradunt Coturnices Epilepſia tentari, quam elleborus vel ipſo [i] Dioſcoride teſte ſanat. Verùm etiamſi id non inficier, eiuſmodi tamen opinio, cui aliàs libenter aſſentior, Lucretio, Plinio, Galenoq; repugnat, qui vno ore Coturnices ex eius uſu pingueſcere dixerũt. Eſtq; eiuſcemodi eſus, vti paulò ſuperiùs diximus, ipſis peculiaris. Fit enim concoctio non modò vi, & ardore caloris, ſed tota etiam ventriculi ſubſtantia, atq; quadam proprietate. Eodem modò fruges aridas, & præduras minutiſſimę auiculæ conficiunt, ac in ſubſtantiam ſui conuertunt, quæ uix homo audeat attingere. Hanc proprietatẽ concoctionis in Coturnice agnouit [k] Alexãder Aphrodiſæus illuſtris ille Peripatheticus inquiẽs. *Quid eſt quod Gallina adito ona feſtuca aliqua ſe, & ouũ luſtrat, quare Coturnices veratro, cicuta Sturni veſcantur, qua toxica eſſe hominibus certum eſt, &c.* Quæſtionum ratio partim ex ſe certa, manifeſtaq; eſt, partim inexplicabilis, modumq; penitùs humani ingenij excedens, Deo duntaxat cognita immortali, qui rerũ omnium parens, & author eſt. Operis quidem ſolertiſſimi cuiuſpiam rationem artifex, qui extruxit integrè tenet: cęteri verò, qui artis illius ſunt ignari, rationem nullam reddere queunt, ſed tantummodò rem inſpectant, & demirantur. Ita pariter nobis Coturnix, qua ratione ſemen iſtud in naturam ſuam conuertat, miraculo potiùs habetur, quàm veram eius concoctionis rationem aſſignare queamus, niſi, uti diximus, ad occultam eius naturam confugiamus. In quo ſenſu D. [l] Ambroſius, *Elleborum*, inquit, *periti loquũtur eſcam eſſe, et alimoniam Coturnicũ, eo quod naturali quodam temperamento ſui corporis nim pabuli nocentis euitent. Etenim, ſi ratione medicina plerunque ad ſalubritatem humani quoque corporis temperatur, cui videtur eſſe contrarium: quanto magis proprietati natura ad cibum proficit, quod medicinali manu conuertitur ad ſalutem?* Magnus etiam ille Baſilius herbarum eiuſmodi venenatarum exemplo probans nullas à Deo fruſtra generatas eſſe, ita in eodem ſenſu ſcribebat. *Illarum autem rerum nullam prorſus exiſtimare oportet, aut otiosè, aut fruſtrà creatam eſſe. Aut enim nonnullis animalibus expertibus rationis ſunt pabulum aut & nobis ipſis ex his in nonnullis morbis depellendis ab arte medendi remedia comperta præſtantur. Nam cicuta quidem Sturni veſcuntur, & tamen propter corporis conſtitutionem à veneno non occupantur. Cùm enim pertenues habeant ad corda penetrantes meatus: fit, ut antea deuoratam cicutam concoquant, quàm inde letale gelu ad pracordia peruenerit. Elleborus Coturnicibus eſt cibus, nec ab eo peculiari quadam temperatione detrimenti quicquam percipiunt. Sunt hæc ipſa nonnunquam tempore opportuna etiam utilia nobis, &c.* Multi eam D. Baſilij opinionem approbant, nempe ideo ellebori eſum Coturnicibus, cicutæ Sturnis innoxium eſſe, quòd propter venarum arteriarumq; anguſtiam ad cor penetrare nequeat: ſed eiuſmodi ſententiam minores aliæ Coturnicibus aues, quæ eius herbæ eſu intereunt, peſſundant velut falſam. Arabum nonnulli Napello paſci Coturnices ſcripſerunt, ſed hi Napellum cum elleboro turpiter confuderunt. Atq; hinc eſt, quod Antonius Gainerius aduerſus Napellum puluerem Coturnicis, vel Turdi utiliter dari poſſe ſuſpicatur, deceptus ſcilicet hac Arabum confuſione. Sed & Turdum perperam pro Sturno hic nominarunt, qui & ipſe non elleboro, ſed cicuta veſcitur: adeo ut eiuſcemodi Barbari cùm in auium, tùm in veneni nominibus intoleranter hallucinati ſint. Atque hinc etiam [m] Arnoldo Villanouano Orobus Coturnicum Auicennæ Napellus eſt.

[d] L. 10. c. 23.
[e] Cap. 18. Polybiſt.
[f] In comment. ad l. Ariſt. de Plant.
[g] Cap. 72.
[h] Ad Piſonem.
Stephani Aquæi opinio de Veratri eſu in Coturnice refellitur.
[i] l. 4. c. 146.
Quomodo innoxie elleborum edant.
Concoctionis proprietas.
[k] in Proœmio probl.
[l] Hexam. lib. 3. cap. 9.
Nullas herbas à Deo fruſtra creatas eſſe.
Sturni cur cicuta non afficiãtur.
Arabes Napellum cũ elleboro cõfundunt.
[m] In lib. de venenis.

SAGINATIO.



VLLA quiſpiam apud priſcos Coturnicum auiaria fuiſſe arbitretur, quoniam à cibo teſte [a] Plinio damnatæ erant, Veruntamen [b] Marcus Varro Plinio longè antiquior, quoſdam in Ornithone præter Turdos, & Merulas, aliasq; quæ pingues veneunt carè, vt Miliariæ, ac Coturnices, adiecisſe tradit. Quod ad ſaginam ſpectat, milio, & tritico, & lolio, præterea pura aqua nutriendę ſunt: ita enim [c] Dydimus pingueſcere prodidit. [d] Pet. Creſcentienſis docet, quomodo Coturnices, & aliæ aues incluſæ pingueſcant: uti in Perdice à nobis ſcriptum eſt, ad quem locum lectorem remittimus, ne ſæpius illi eadem ceu Cramben bis coctam obtrudamus. Locus vbi nutriuntur ὀρτυγοτροφεῖον dici poteſt, ſiue cohors ſit, ſiue cauea, quemadmodum ὀρτυγοφέρος, qui eas geſtat: Cupedinarij, qui eas in caueis ſaginant, altum locum eis minimè permittunt, quòd ſalientes caput offendant, atque ita minus pingueſcant, quare caueas vetant cubiti altitudinem excedere, at longitudinem non prohibent. Caueas vidi aliquando, quæ trecentas, & plures caperent aues, adeo verò humiles, vt vix Coturnicum altitudinem ſuperarent. Loca in quibus ſaginantur, teporem deſiderant. Cibaria ad ſatietatem offere oportet [e], Io. Bruyerus præter fruges, ſeminibus cannabis maximè, opimari ſcribit, Opimantur autem ocyſſimè, & tantam ſæpe adipis copiam corpori adijciunt, ut adipoſa illa mole mortuas eſſe quamplurimas exploratiſſimum habeamus.

[a] L. 10. c. 23
[b] L. 3. de re ruſt. cap. 5.
[c] In Geoponicis.
[d] L. 9. c. 93.
ὀρτυγοτροφεῖον.
ὀρτυγοφέρος.
Cauea qualis debeat eſſe.
[e] L. de re cib. cap. 33.
Quantùm pingueſcāt.

PVGNA.



ERDICES pugnaces eſſe diximus, & id fortaſſis Coturnicibus potiùs competere dicendum eſt, nam Ariſtoteles, vel ſaltem quisquis ille fuit Phyſiognomicorum author, aues, ait quibus duræ ſunt pennæ, fortes eſſe, & pugnaces, quas inter Coturnices, & Gallinaceos nominat. Pugnant autem, vel legitimo [a] Ariſtotele teſte, pro fœminis, & inter cęlibes etiam mas victus victoris venerem patitur manſuetęq; inter ſe ſpectaculi gratia certaturæ committuntur, vt referemus [b]. Plinius Pergami certamen Gallinaceorum quotannis publicè edi ſolere prodidit. Id & Athenis factitari cæptum, author eſt [c] Aelianus, à Temiſtocle ſuperatis Perſis. Lucianus adijcit & Coturnicum certamina, eaq; ibidem ſpectari conſueuiſſe tanti decoris, ut ad illa tanquam ad gladiatorum munus effuſiſſimo ſtudio omnes conuenirent. Quinimo Solonem narrantem inducit legem Athenienſibus fuiſſe, ut iuuenes Coturnicibus, & Gallis pugnantibus ſpectandis tempus impenderent, ut eiuſcemodi auium roſtris ad extremam vſque virium defectionem pugnantium certamina, intuentes ad fortiter ſubeunda pericula, & contemnenda vulnera, ne auibus ingeneroſiores haberentur, inflammarentur. Ita Herodianus Seueri filios ſcribit, diſſidere ſolitos puerili primùm certamine, edendis Coturnicum pugnis, Gallinaceorumq; conflictibus. Eiuſcemodi enim aues in tali ludrico certamine productę, vel etiam ſua ſponte inuicem dimicant, mutuisq; ictibus collidunt, caput, & ceruicem erigentes. In nonnullis Italiæ vrbibus maximè Neapoli pugnaces etiàmnum alunt, & ex earum certaminibus maximam voluptatem, & etiam lucrum ſæpè percipiunt: certaturis primò milium ad ſatietatem offerunt, dein ſuper oblongam aliquam menſam ab vtraque ſcilicet parte vnam collocant: illę more Gallinaceorum inuicem toruè aſpicientes, quaſi minarentur, quid audacter præſtituras, tacitæ ſubſiſtũt, at mox non aliter ac ſi duo fortiſſimi equites in vallo concurrerent, ubi ad aliud milium, quod in media menſa ponitur peruenēre, tanto ardore, tantaq; velocitate inuicem aggrediuntur, manusq; conſerunt, ut niſi euulſis ſibi pennis, ac ſanguine ex acceptis vulneribus effluente à pugna diſcedant, atq; tam diu dubio marte dimicant, donec alterutra, tanquã ſe victam faſſa, victori locum cedat, ac pudibunda aufugiat. Tunc verò victoris dominus præmio, de quo certatum eſt, potitur, victricemq; ſuã magni ęſtimat, adeo vt ſi ita aliquoties acie uincat, decem, & duodecim ſępè aureis uendat. Quanti uerò apud priſcos fieret eiuſcemodi certamen, cùm ex paulò antè dictis, tum uerò exemplo, potiſſimum Auguſti Cæſaris innotuit, qui Erotem Aegypti prefectum, quòd uictricem per cõtumeliã ediſſet, morte, eaq; infami multauit. Et longè ante tempora Cæſaris diuinus [d] Plato eos redarguens, qui nimis illis tri-

Aues quæ fortiores.
[a] L. 9. Hiſt. cap. 8.
[b] L. 10. c. 21
[c] L. 2. Var. c. 28. in Anacharſide.
Athenienſiũ lex in deſidioſos iuuenes.
Seueri Imp. filiorũ pugna.
Coturnicũ certamen apud Neapolitanos.
Coturnicis victricis precium.
[d] In lyſide.

buerent, quanto in pretio haberentur, innuit, *Potiùs*, inquiens, *ego mihi amicum probum optauerim, quàm optimam* (ſtrenuiſſimam ſcilicet) *inter homines Coturnicem, aut Gallinaceum*. Sed an ſemper ita inuicem diffideant, ut [a] Ouid. mihi in ſequenti diſticho innuere videtur, dum ſcribit inde facilè ſeneſcere, me latet, quamuis id facilè credam.

[a] In epitaphio Pſittaci.

Ecce Coturnices inter ſua prælia viuunt,
Forſitan & fiunt inde frequenter anus.

Sed nonnulli viri docti pro prælia prandia legũt, vt ſcilicet ad elleborum, quo Coturnices paſci ſcripſimus, referatur, at qui elleboro veſci dixerunt, non ex huiuſmodi eſu ſeneſcere uoluerunt, ut hîc Ouidius: at contrà pingueſcere; quare non malè meo iudicio prælia legendum, quemadmodum etiam, quotquot ego vidi exemplaria habent. Porro Ariſtides ſophiſta apud Philoſtratum hanc pugnacitatem innuens cuidam deprecanti, ne Sparta muris cingeretur, reſpondiſſe fertur, *ne capita illi damus mœnibus Coturnicum aſſumpto ingenio*. Huc pariter ſpectat, quòd [f] Ariſtophanes Carcini poëtæ filios ὄρτυγας οἰκογενεῖς, ideſt, domeſticas Coturnices, aut potiùs domi genitas vocauerit, quòd uidelicet domi continuè inter ſe contenderent: quare ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχειν, hoc eſt *Coturniculæ animum habere*, parum rectè, utpotè contrà auis naturam, prouerbialiter de formidoloſo, & puſillanimo homine Antiphanes comicus apud Athenæum hoc uerſu protulit.

[f] In pace. Carcini Poetæ filij. Coturnices dicti. Coturniculæ animũ habere.

Σὺ τί ποιεῖν δύναιο ὀρτυγίου ψυχὴν ἔχων.
Tu quid facere vales, Coturnicula animum habens.

Meticuloſorum pugna. Vt pugnaciores reddantur. [g] L. 4. c. 131.

Meticuloſi enim homines non pugnant, uel ſi cogantur pugnare, terga, vbi poſſunt, uertunt: è contrario Coturnix ſponte dimicat, & niſi victa, ac plerunque niſi vulneribus acceptis pugnam deſerit. Haud ab re fuerit hîc docere, quomodo Coturnices per ſe alias pugnaces, pugnaciores reddantur [g]. Dioſcorides author eſt Adianti herbæ eſu ad pugnam accendi. Quod ſi itaque pugnantium domini milij uice pugnaturis exhibuerint præliabuntur audaciùs, aduerſariasq; facilè ſuperabunt. Id verò inter Coturnicum, Perdicum & Gallorum prælium differentiæ eſt, quod illæ in pugna cantent, Perdix ante aggreſſam dimicationem, Gallus poſt debellatum hoſtem.

CORPORIS AFFECTVS.

[a] L. 10. c. 23. [b] Sect. 10. Probl. 49. Ariſtotelis error. [c] Lib. περὶ τῆς ἱερῆς νόσου. Animalia epileptica. [d] In Comm. Ariſto. de Plant. [e] l. 6. antiq. lect. cap. 7. [f] L. 3. c. 23.

PILEPSIA, ſiue Comitiali morbo Coturnices tentari, author eſt [a] Plinius: idq; non pauci, referente Aloiſio Mundella, noſtro tempore obſeruârunt. [b] Ariſtoteles tamen inueſtigans cur ſolis hominibus oculi peruertantur, ſolos eos inter omnia animalia epilepticos eſſe aſſeuerat. Sed Ariſtotelem hallucinatum eſſe non ſola Coturnix teſtatur, ſed multa etiam alia animalia. [c] Hippocrates in primis Capras, & oues eo morbo uexari tradit. De Capra idem profitetur Plutarchus, atque propterea veteres ſacerdotes ea vehementer, ut morbida abſtinuiſſe, quamuis contrà Varro neget eam epilepticam fieri. [d] Iulius Cæſar Scaliger, canes ea lue interijſſe ex ipſa experientia teſtatur, quemadmodum & [e] Cælius, qui præter canes Feles addit, & arietem; Abſyrtus equos: Brodæus Accipitres, & Gracculos. [f] Aloiſius Mundella ſe ab alijs accepiſſe refert, Capos Gallinaceos, Alaudas, Picas epilepſia torqueri. Ex quibus conſtare arbitror lapſum Ariſtotelis, nec non ipſius Plinij, qui præter homines ſolas Coturnices hoc morbo laborare ſcripſit. Dici tamen poteſt ad defendendum Plinium, non ſolas quidem Coturnices poſt hominem, ſed illas potiſſimum huic morbo obnoxias eſſe. Baptiſta verò Mantuanus id in Coturnice negare non veretur, uti ex hoc uerſu videre eſt.

Herculeo nunquam morbo afficienda Coturnix.

[g] In comm. lib. 6. Hipp. de morbis cõm. tex. 36. Galeni opinio cur Coturnix epilepſiam patiatur, exploſa.

Sed huius auctoritas apud me tanti non ſit, ut circa eam me exerceam. Nondum tamen vidi aliquem; qui rationem afferat, cur eo morbo Coturnix laboret, præter unũ [g] Galenum qui multos propter Coturnicum eſum in muſculorum diſtentiones incurriſſe ſcribit, quoniam veratrum illæ comedant. Sed niſi aliquis aliã rationem aſſignet, nondum Galeno acquieſcam, quia Veratrum, quemadmodũ paulò antè ex Dioſcoride dixi, epilepticos curat, tantum abeſt, vt Epilepſiam inducat: neque etiam homines crediderim ex harum auium eſu diſtentionibus corripi. Nam has aduerſus morbum illum valere ſuo loco dicam: præterea omnia illa, quæ recenſuimus animantia epilepſia afficiuntur, quæ tamen veratro paſci nemo dixerit.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.



COTURNICEM tradunt reperto aquæ etiamsi lympidissimæ fonte simul ac biberit, reliquam aquam rostro pedibusq. corrumpere, lutosumq; reddere, puluere etiam in eo ingesto: quod facere eã hactenus multi credidere, ne quodpiam aliud animal eius potu fruatur: à qua nimirum auis natura tanquam inuida, improba, ac maligna Aegyptij etiam argumento sumpto malignum hominē per eius hyeroglyphicum significãrunt. Verùm cùm nonnulla animalia suapte natura puram in potu aspernentur, turbulentamq; & crassam præferant, ut exempli causa Cameli, quos aiunt, qui eorum naturam perspectam habent, non è fluuio prius bibere, antequam pedibus protrita terra aquam eius spissiorem red diderint. Nec alio Elephanti quoque potu gaudent, quos autem ideo turbidam reddere volunt, ne imaginis suæ toruitate terreantur. Itaque non absurdè, meo iudicio quispiam dixerit, & nostram Coturnicem id ob occultam aliquam cum horum aliquo, vel forsan vtroque amicitiam, vel quia ipsa fortassis tali potu delectetur, non malignitate, aut inuidia aquæ, postquam potauit, puluerem ingerere, si modò verum est quod hoc faciat: nemo enim grauissimorum tradidit. Grauissimos voco Aristotelem, Plinium similesq; alios, qui de animalium natura scripsēre: apud quos illud quoque non reperias, quod de eadem aue, & Luna Orus Apollo referente Pierio Valeriano prodidit, atque hoc docti videant, nunquid sympathiæ an antipathiæ, quam hæc auis cum Luna habet, adscribendum sit. Est autem hoc, atque his verbis à Valeriano traditum. Quotiescunque Luna oritur, Coturnix inauspicatos clamores excitat aduersus eam, non quæ Deam saluere iubeat, aut laudatione prosequatur, ut solem Gallinacei, sed manifestissima det indignationis aduersus eam signa, quod apud ipsos (Aegyptios) magna dabatur impietati: cùm summo Lunam cultu prosequerentur. Antè omnia autem terram fodicat (ita intelligendum τοῖς γὰρ ἐμπροσθίοις αὐτῦ σκέλεσι ἀναρύσσων τὴν γῆν) pupillasq; identidem sibi conscribillat, utpote quæ indignè ferat Lunam apparere, quam neque quidem intueri patitur: atque eadem facit in ipsius Solis tam diuini astri exortu: qui mos nonnullis Aethiopum nationibus in Solis ortu, quem velut hostem maximè reformidant, & ne spectent in loca palustria fugientes, vbi non alia fruticum, aut syluarum copia fuerit, ibi delitescunt, Deum omni execratione prosequentes. Hæc ille, ubi etiam annotat, in uulgato codice Græco mendum animaduerti, in quo nimirum Oryx quadrupes ani mal pro Coturnice positum & ita traductum: neque enim, inquit, hîc quicquam de Oryge apud Orum, apud quem in uetustis codicibus manuscriptis Ὄρτυγα, non Ὄρυγα legas. Et eodem capite vulgati etiam codices habent τοῦτο μόνον τῶν πτηνῶν, quod satis manifestum facit de aue, non de quadrupede hæc dici. Pelicanum, & Coturnicem sibi inuicem dissentire uolunt. *De Coturnicis exitio*, inquit * Aelianus, *Pelecanus acerbè, & crudeliter cogitat: rursus Coturnix ab eo vehementer dissentit.*

Coturnix bibēs cur aquā turbet. — Maligni hominis hieroglyphicū — Cameli tur bidā bibūt. — Elephanti cur bibitur aquam tur bent. — Coturnix cur puluerē in aquā purā ingerat, opinio authoris. — Grauissimi authores q. — Coturnix an cū Luna sympathiā habeat. — Aegyptij Lunam honorant. — Coturnix Lunā nō intuetur. — Aethiopib. Sol hostis est. — Pelicanus & Coturnix hostes. — *L. 6. de Animal. c. 49.

CAPIENDI RATIO.



RATIO capiendi Coturnices diuersimoda admodum est, prout nimirum anni tempus expostulat. Siquidem vbi primùm ad nos accedunt, segetesq; etiamnum virescunt, masculi fœminas propter libidinem prosequuntur, atque ita fœminâ inclusâ caueæ, uel etiam fistulâ ex osse, & corio confictâ (nostri Quagliarolo, Piceni Truffello, Galli teste * Bellonio Cursalet uocant,) illectæ retibus ab Aucupibus irretiuntur: atque hoc de maribus dixi, quia paucæ admodum fœminæ eo modo capiuntur. Sed elaborandum est, ut fœmellæ uenatrices egregiè canant: canere uerò hoc pacto eas docent: inclusas caueis cystæ includunt, ut planè in tenebris habeantur, mane uerò, & uesperi alternatim apposita candela, aut lucerna milium in cibum exhibent, idq; tandiu continuant, donec iam egregiè pulchrum illud suum Co tur nix didicerint: ad hanc siquidem uocē allecti mares, ceu ad coeundum inuitati ocyssimè accurrunt, & seipsos in extensa retia præcipitant: tantoq; nonnunquam impetu id facere uisi sunt, ut antequam auceps extendere retia posset, caueam perforare uoluerint, eorum præsentiam minimè expauescentes: quin imo quod amplius est, retia ipsa fregerint. Sed hoc modo paucæ capiuntur; plurimæ uerò, quin innumeræ

Mares ut capiantur. — *L. 5. de Auib. c. 17. — Quomodo doceantur canere. — Quando multæ capiantur.

cùm primum

cùm primùm mare tranſuolant, feſſæ ſcilicet, ut Baptiſta Mantuanus hiſce uerſibus expreſſit.

Altilia in cœnas ueniunt, uenit aſſa Coturnix,
Nam genus hoc auium dum ſe ſuper aequora magnis
Vere refert turmis volitans in retia feſſum
Viſa cadit, capiturq́; manu peregrina volucris.

[b] In Latinis.

Neptunienſes vt Coturnices capiant.

Franciſcus Arriuabenus.

Aſtura.

Retia maxima.

Circa Neptunium Italiæ oppidum (inquit [b] Blondus) aucupium eſt Coturnicum. Nam cùm ad prima Vêris ſigna Hirundines, & ſimul cum ipſis Coturnices tranſmiſſo mari Infero in Italiam redeunt, omnia Antiatum quondam littorum ſupercilia paſſus quinque millia Neptunienſes contiguis retibus complent, ſedenſq; vnuſquiſque in fundi proprij, & magno pretio comparati loco ad particulam propriam retium venientes noctu Coturnices fiſtula illectat: & cùm turmatim illæ retibus intricentur, ſi aliqua de longiſſimo volatu feſſa extra rete in ſabulum ceciderit, eam auceps manu percipit, fuiſſeq; audiuimus intra menſem vnum, quo id continuatur aucupium, dies aliquot, in quorum ſingulo centies huiuſmodi auicularum mille fit captum. Hactenus Blondus. Ad cuius narrationis confirmationem placuit referre hoc loco, quæ antè aliquot annos D. Franciſcus Arriuabenus Mantuanus à cubiculo illuſtriſſimi, ac reuerendiſſimi Cardinalis Paleoti ſuper eiuſdem loci aucupio ad illuſtrem D. Camillum noſtræ Vrbis quondam Senatorem ampliſſimum dictiq; Cardinalis germanum ſcripſit in hæc verba. Quid Neptunij, vbi triduum pernoctauimus, viderim, tibi ſignificare non grauabor. Cùm hinc illuſtriſſimus Cardinalis germanus tuus diſcederet, Aſturam (alterius, ni fallor, oppidi nomen eſt) viſitaturus, vix oppido egreſſi incidimus in Coturnicum aucupium. Retia quatuor millia paſſuum explebant, & maximus auium numerus capiebatur. Dicebant aucupes eò ferri ex Barbaria, vnicoq; volatu mare tranare, ſub veſperam diſcedere illinc, huc verò ſummo manè appellere, ſeſe quandoq; ſemen Baſilici auium ingluuie exemptum terræ commiſiſſe, feliciterq; germinaſſe, quod certè celerrimi itineris inditium eſt. Præfectus loci interrogatus, quot hoc manè captæ eſſent, ex aucupum relata fide decem, & amplius millia reſpondit. Quod veriſſimum fuiſſe ſequenti die comperi, quin imo multò plures capi, cùm interim aucupes uenti inculparent iniuriam, vtpote qui aliò eas defferret: & reuera ventus flabat vehementior, adeo ut appellens quædam nauis, dum pranderemus, vix portum tenere poſſet. Aucupes captas Neptunium ferunt, & Ὀρτυγόπωλοις Romanis harum duntaxat auium gratia huc migrantibus vendunt, centurias ſingulas quindecim Iulijs, hoc eſt, aureo cum dimidio. Hactenus ille.

Quomodo capiãtur cũ nõ turgent libidine.

Tiraz apud Gallos qd.

Iam verò dicendum reſtat, quomodo capiantur, cùm libido ceſſerit, & nullam iam amplius vocem edunt. Tunc ſagaci, venandiq; artem edocto cane opus eſt, qui eas ceu digito monſtret, ſimulq; in unum locum coire cogat, ut ita ab aucupibus rete ab vtraque agri parte ferentibus, duobus nempe, cooperiantur. Galli, teſte Bellonio, id genus retis tiraz uocant, noſtri tragino. Depingit eleganter admodum hunc cum cane aucupandi Coturnices, & Perdices modum Angelius Bargæus hiſce carminibus:

Præterea latos quoties contendis in agros
Prædaturus aues, quarum Latona tuetur
Alma genus: ſeu ſit Regum gratiſſima menſis
Coturnix magno quondam dilecta Tonanti:
Siue ſit inuenta primum cui lamina ferra
Attulit exitium miſera malè prouida Perdix:
Ipſe tibi aucupij catulus dux, ipſe magiſter
Anteferat celeres greſſus, paſſimq́; pererret.
Cùmq́; adeò ſteterit campis immotus, & ore
Deſpiciens crebro caudam vibrârit: inanes
Rumpe moras omnes ſubito, & caua retia pande:
Quæ ſecum ſublata manu comes vnus, & alter
Subſtollant, rapìmq́; tegant volucreſq́; canemq́;

[a] In Ixeut. lib. 3.

Retia nubes dicta.

Auguſtinus Gallus inter alios Geoponicos recentiores facilè princeps maximum numerum ſimul capi ſcribit Auguſto menſe cùm iam abitum parant, ſi Coturnix quæ ab Aprilis initio uſque ad Iulij menſis exitum in tenebris reſeruata fuit, tribus horis ante exortum ſolem in medio agro milio conſito collocetur. Ad hanc enim, inquit, cantillantem non ſolùm illæ accurrent, quæ in eodem agro exiſtunt, verùm etiam omnes aliæ, quotquot cantillantis uocem audierint. Hanc capiendi rationem [c] Oppianus non uidetur ignoraſſe, inquiens. *Coturnices noctu retibus, quas nubes vocant capiuntur, clamantibus alijs natu maioribus*

(παλαιστέρων,

(πασσαλεύσας, iam olim captis, vnde forsan verbum παλεύειν factum, de quo nos fusiùs in Columbarum tractatu agemus:) *ad quarum vocem dum accurrunt, in sagenas incidunt. Interdiu etiam in terra hoc modo capiuntur: Reti extenso aliquis tunicam supra caput erectam calamis vtrinque sustinens mouet paulatim progrediens: metuunt illæ sibi, & dum vestis huc illuc nutantis vmbram fugiunt retium laqueis inuoluuntur.* Docet idem Gallus, quomodo alio genere retis, quod strusiam vocari ait, item alio, quod piombinā, magna multitudine simul capiantur, quæ omnia lector ipse per se legere poterit. Crescentiensis etiam describit aliqua, quibus capiuntur, retia, de quibus in Perdice egimus. Vbi ex Clearcho quoque descripsimus, quomodo speculo eis insidiemur. Qua ratione verò ab Accipitre capiantur, in huius etiam tractatu luculenter ostendimus.

Strusa.
Piombina.
[a] *In Auib.*
Midias Ortux dictus.

COGNOMINATA,
& Denominata.



APVD [a] Aristophanem Midias quidam Ὄρτυξ cognominatur his verbis Καὶ γὰρ ἦκεν (ἦκεν pro ἐοίκει, vt Suidas interpretatur) Ὄρτυγι τὸ στυφοκόμπῳ τὴν κεφαλὴν πεπληγμένῳ, quo loco Scholiastes, *Ammonius*, inquit, *Midiam putauit* Ὄρτυγα cognominatum esse διὰ τὸ κυβευτὴν εἶναι, καὶ ἐν πυρῷ (fortè γυρῷ) τοὺς Ὄρτυγας κόπτειν. *Nam & alibi* Μειδίαν Ὀρτυγοκόπον *appellat: & alibi rursum Gallinaceorum studiosum eum fuisse scribit. Traducitur alioqui tanquam vir improbus, & fur publicæ pecuniæ*, πτωχαλαζών. *Habent autem plerique codices* στυφοκόπῳ *dictione obscura; quam aliqui interpretantur Coturnicem pugnacem* παρὰ τὸ στερεῶς κόπτειν: *ficto nomine auis* παρὰ τὸ καλάπτειν τὴν κεφαλὴν, ὃ συμβαίνει τοῖς Ὄρτυξι. *Dionysius Zopyrus* ὀρτυγόπομπῳ *legit, & μ litteram, (propter carmen, aut forte de industria, vt simul* κόμπον, *id est, factum hominis notaret) insertam ait.* Hæc ille. Mihi quidem, inquit Ornithologus, in mentem venit posse etiam τυφοκόμπῳ legi apta significatione & hominis, qui notatur, moribus conueniente: sunt enim τῦφος, & κόμπος vocabula synonyma, quibus factum, & superbiam Græci appellant. Erat autem Midias homo fastuosus, & inde πτωχαλαζὼν etiam cognominatus. Vt sensus sit Midia vocabatur Ὄρτυξ, eò quòd præ nimio fastu Coturnicem capite ictam referret. Videntur enim Coturnices in ludo ab hominibus, vel ipsæ inter se certantes percussæ, præsertim pugnaciores, vt & Gallinacei, caput, & ceruicem magis erigere. Sed vide, nunquid etiam ita cognominatus Midias fuerit propter contentionem, seu contentiosam naturam. Nam eidem [b] Aristophani alibi Carcini Poëtæ Tragici filij, quos tres fuisse Scholiastes eius memorat, Ὄρτυγες etiam dicti sunt ab eadem indole, vti suprà annotauimus, quamuis [c] Cælius arbitretur ita cognominatos à paruitate corporis, *nam*, inquit, *Corpore minutuli, perbreuesque Ortyges dicuntur.* At hoc nostræ opinioni non repugnat. Solent enim eiuscemodi homunciones admodum contentiosi esse: cuius rei mihi exemplum esto famulus meus monstrosæ (si paruitatem spectes) propemodum staturæ, vix pygmæo maior, tam verò superbus, vt nihil præter rixas, iurgia, blasphemias, & contentionem in ore habeat, etiamsi nemo ei occasionis tantillum præbeat, adeo vt ne mei sæpe rationem habeat. Iam prosequamur. Apud [d] Athenæum etiam vir quidam Ὄρτυγες nominatur. De Ortygia insula suprà diximus, hoc modo hîc addentes aliquos esse, inter quos etiam Nicander est, qui ita dictam volunt ab Ortygia oppido. Quod fortè dicere voluit [e] Vergilius, inquiens:

Linquimus Ortygiæ portum.

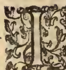
Fuit & Ortygia alia circa Siciliam ex opposito Plemmyrij Siciliæ amnis, quæ ponte iungitur Syracusis, & fontem habet Arethusam, cuius pariter meminit Vergilius canens.

Sicanio prætenta sinu iacet insula contra
Plemmyrium vndosum: nomen dixere priores
Ortygiam, &c.

Ephesus etiam Ioniæ vrbs olim, ut scribunt Eustathius, & Stephanus Ortygia dicta est. Augustinus Niphus Accipitrem Qualearium appellat, qui Qualeas, hoc est Coturnices capiat. Sed vide nunquid is idem sit cum Perdicario, vel hunc dicere voluerit. Corqualeatum Galli nonnulli mensem Aprilem nominant, eò quòd tunc fermè cantillare Coturnices occipiant. Hollandi, quemadmodum suprà diximus, Brioniæ acinos Quartelbeyen dicunt, quòd his Coturnices vescantur.

[a] *In Auib.* Midias Ortus dictus.
Στυφοκόπος.
Midias cur Coturnix dictus.
[b] *In pace.* Carcini Poëtæ filij, Coturnic. cur vocati.
[c] L. 26. *Ant. lect. c.* 25.
Paruuli sũt cõtentiosi.
[d] *Lib. 6.*
Ortyges uir.
Ortygia insula.
[e] *L. 3. Aen.*
Ephesus.
Accipiter Qualeari.
Aprilis cur Corqualeatus dictus.
Quartelbeijen.

HISTORICA.



Populum Israeliticu Coturnicib. saturatus.

a Cap. 6.

SRAELITICVM populum, dum Moyse duce in deserto degeret, & terram à Deo promissam peteret, in itinere ei obmurmurasse testantur sacra Biblia, & carnes quibus vescerentur non sine alterationibus à Moyse expostulasse: Deum verò obmurmurantibus Coturnices immensa ac innumerabili copia, necnon & Mannam, quibus ceu delicatis cupedijs gulam explerent, immisisse. Legitur hæc sacra historia in [a] Exodo his verbis ex traductione, quam semper ante oculos quisque uir Christianus habere debet, vulgata: *& murmurauit omnis congregatio filiorum Israel contra Moysem & Aaron in solitudine: dixeruntq́, vtinam mortui essemus per manum Domini in terra Aegypti, quando sedebamus super ollas carnium, & comedebamus panem in saturitate, &c. Locutus est Deus ad Moysen dicens, Audiui murmurationes filiorum Israel, loquere ad eos, vespere comedetis carnes, & manè saturabimini panibus: scietisq́, quod ego sum dominus Deus vester. Factum est ergo vespere & ascendens Coturnix cooperuit castra, mane quoque ros iacuit per circuitum castrorum.*

b L. 3. Ant. Hebr. c. 1.

[b] Flauius Iosephus etiam hanc historiam in suos libros transtulit velut sacræ paginæ calcar addens, atque in hæc verba, Sigismundo Gelenio interprete, scribens. His auditis Moyses descendit ad multitudinem; illi verò animaduertentes promissionibus diuinis lætum, & ipsi posito mœrore vultus hilares sumpserunt. Tum ille stâs in medio concionis ait se præsenti necessitati à Deo remediũ afferre, nec ita multò pôst magna uis Coturnicum, quod genus auium præ cæteris Arabicus sinus alit, superato interiacente mari, longo uolatu fessarum, qui alioquin etiam non est sublimis, in Hæbreos defertur. Illi verò cibos diuinitùs oblatos certatim comprehendentes, remedium inopiæ

Mannæ descriptio.

quærebant: & Moyses rursum ad supplicationes vertitur ob auxilium à Deo promissum simulatq; exhibitum: qui ad hunc modum pastis, alia mox alimenta demisit. Nam interim, dum Moyses palmas deprecabundus attollit, ros de cælo dilabitur: qui cùm manibus eius hærens concreuisset, suspicatus ille hanc quoque alimoniam à Deo demitti, degustat: lætusq; re comperta, turbam ignaram, & putantem hyberba tempestate ningere, monet opinione falli, nec vulgarem rorem de cælo descendere, sed alimoniam, quæ ope alia destitutos periculo famis eximeret, ac mox prægustatum offert, &c.

c Psal. 104.

Meminit eiusdem Dei erga Israelitas amoris [c] Psalmographus inquiens. *Petierunt, & venit Coturnix: & pane cæli saturauit eos. Dirupit petram & fluxerunt aqua* &c. Dirupit petram, nempe Moyses, à quo rursum murmurantes potum extorquebant. In hac enim ciborum copia interuenit magna

d L. 1. de vita Moys.

potus inopia, ut interim [d] Philonis Iudæi verbis vtar ex interpretatione eiusdem Sigismundi Gelenij, iamq; deplorata erat salus omnium, cùm Moyses sumpta illa sacra uirga, per

Moses aquà dat miro modo Israelitis.

quam in Aegypto prodigia patrauerat, numine correptus rupem percutit, quæ eœn vena opportuno ictu aperta seu aquis tum primùm eò corriuatis per occultos cuniculos erumpentibusq; præ impetu more fontis tantum profudit, quantum ad sitis remedium, & ad diuturnam aquationem sufficeret tot millibus. Vt verò ad Coturnices regrediamur, dubitare quispiam possit, vnde tanta Coturnicum copia à Deo accersita ac in tot millia hominum, eorumq; stolida carnium fame laborantium immissa? Cui vsus eiusdem Philonis

Dei omnipotentis opera.

verbis responderim, illum non nouisse scilicet Deum, nec quærere vt agnoscat: alioqui certo certius sciret miracula ista esse Dei ludrica collata cum serijs operibus, quale est creatio cæli cum fixis, erraticisq; sideribus, lucis, diei, Solisq; productio, itidemq; nocturni Lunaris luminis, terræ fundatio in rerum meditullio, insularum, & continentis immensa magnitudo, animalium, stirpiumq; in tot species diuersa uarietas: ad hæc maris æstuaria, fluuiorum cursus, prӕterea tot mutationes aëris, tempora discreta annuis horarum uicibus, aliӕq; pulcherrimӕ res innumerӕ, quibus recensendis vix tota hominis vita sufficiat, quӕ nec ad vnius cuiuspiam mundi partis miracula singulatim excutienda satis sit, etiamsi contingeret longissima. Verùm ista cùm digna sint admiratione maxima contemnuntur propter consuetudinem: quæ autem inusitata sunt, quamuis minora miramur, indulgentes nouis imaginationibus. At redeamus in uiam, & ne uideamur frustrâ, aut impiè de hac dubitatione locuti, addemus quӕ super eodem miraculo sacra pagina habet, nam & ibi ipsemet uidetur

Mosis dubitatio.

e Num. c. 11.

Moses vix potuisse adduci, vt crederet, quomodo Deus tanquam gentem ad nauseam vsq;, ac per multos dies carnium esu exaturaret, sed [e] sacra uerba adducamus, quӕ sic habent: *Vnde mihi carnes vt dem tanta multitudini? Flent contra me,* (inquit Moyses) *dicentes: Da nobis carnes, vt comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est &c. Populo*

quoque dices,

quoque dices (verba Dei ſunt ad Moyſen) *Cras ſanctificamini, & comedetis carnes. Ego enim audiui vos dicere. Quis dabit nobis eſcas carnium? Bene erat nobis in Aegypto, Vt det vobis Dominus carnes, & comedatis: non vno die, vel duobus, vel quinque, aut decem, nec viginti quidem, ſed ad menſem dierum, donec exeat per nares veſtras, & vertatur in nauſeam*, &c. *Et ait Moyſes ad Dominum, ſexcenta millia peditum huius populi ſunt: & tu dicis, dabo eis eſum carnium menſe integro? Nunquid ouium, & boum multitudo cadetur, vt poſſit ſufficere ad cibum? Vel omnes piſces maris in vnum congregabuntur, vt eos ſatient? Cui reſpondit Dominus. Nunquid manus Domini inualida eſt? &c. Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare Coturnices detulit, ac demiſit in caſtra itinere quantum vno die confici poteſt ex omni parte caſtrorum per circuitum, volabantq́ in aëre duobus cubitis altitudine ſuper terram. Surgens autem populus toto die illo, & nocte, ac die altero congregauit Coturnicum multitudinem*,, Quam multitudinem exprimere cupientes [f] Pſalmographus, & [g] Philo Iudæus, ille eas pulueri, & maris arenis, hic nubibus aſſimilabat. *Nubes*, inquit hic, *Coturnicum aduolabat à mari tota caſtra inumbrans, terra tam propinqua, vt facilè præberet aucupium.* Ille verò ſic habet. *Tranſtulit auſtrum de cælo, & induxit in virtute ſua Africum. Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes, & ſicut arenam maris volatilia pennata. Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum circa tabernacula eorum, & manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis &c.* Meminit ex Chriſtianis doctiſſimus inter alios Poëtarum [h] Prudentius ſub rubrica, Manna in deſerto datum, canens:

[f] *Pſal. 76.*
[g] *L. 1. de vita Moyſis.*
[h] *In Dittochæo.*

Panibus Angelicis albent tentoria Patrum
Certa fides facti tenet vrceus aureus exin
Seruatum Manna, ingratis venit altera nubes
Atque auidos carnis ſaturat congeſta Coturnix.

MYSTICA.

VIDEAMVS modò quod nobis ſacra illa, quam iam recenſuimus, hiſtoria myſterium doceat. In cuius traditione nihil à nobis afferetur, niſi quæ S. R. E.. Doctores, atque Antiſtites ſcriptis mandauêre. Attingit in primis hunc locum Diuus [a] Cyrillus Archiepiſcopus Alexandrinus explicans illa Saluatoris verba. *Sed Pater meus dat vobis panem de cælo verum: panis enim verus eſt*, &c. Atque Coturnices illas legem quodam modò denotare hoc pacto docet. Nunquam enim, inquit, auis hæc volatu effertur, ſed propè terram ſemper volat. Nam & diſciplina legis, terreſtris quodammodo eſt, animalium oblationes, & purificationes continens Iudaicas, quibus illi non multum è terra leuabantur. Veſpere autem traditur, vel quia magna obſcuritate figuræ legis inuoluuntur, vel quia mundus tenebrarum offuſione tenebatur, luce vera carens, quæ eſt Chriſtus. *Ego*, [b] inquit, *lux in hunc mundum veni*. Cogniturós autem ait, quod Dominus eduxit eos ab Aegypto: quia vniuerſalis quædam ac confuſior in Moſaicis libris ſalutis cognitio ſolummodo eſt. Nondum enim aderat gratia, quod ipſe ſignificauit dicens: *Mane videbitis gloriam Domini, dum det vobis panes in ſaturitate*. Solutis enim nocturnis legis iam tenebris, & Sole nobis intelligibili orto, præſentis Domini gloriam intuentes, copioſiſſimè panem cæleſtem, ipſum rurſus Chriſtum aſſequimur. Factum eſt ergò veſpere, & aſcendens Coturnix operuit caſtra: manè quoque ros iacuit per circuitum caſtrorum; quumq́ operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine album, & minutum quaſi coriandrum. Conſidera rurſum ſpiritalium ordinem ſenſuum. Nam de Coturnice quidem dicitur, quòd caſtra operuit: de manna verò quia ceſſante rore manè de cælo deſcendit per circuitum caſtrorum in facie deſerti. Legalis enim diſciplina, quam per Coturnicem intelleximus, figuris, atque umbris Iudæorum populum contegit. *Latet* enim (ut ait [c] Paulus) *velum in corde ipſorum, & cæcitas ex parte*: ſed poſteaquam manè factum eſt, oriente iam ſole uero, Euangelica doctrina fulgente, quum etiam ros, id eſt rudis, & pruinoſa legis obſeruatio iaceat, atque deſinat (finis enim legis, & Prophetarum Chriſtus) tunc uerum de cælo deſcendit manna, tunc Euangelica doctrina rutilauit non in Hæbreorum congregatione, atque Synagoga, ſed per circuitum caſtrorum in facie deſerti, & ſolitudinis, in omnibus uidelicet gentibus, in eccleſia gentium. Hęc, & quæ ſubſequuntur D. Cyrillus. Cui aſtipulatur [d] Beda in hunc modum. Poteſt quidem & uolucrum eſca ueteris legis ſignificare eloquia, quæ populum carnalem, tanquam carnalem eleuat, per uerba diuinitus miſſa. Per uolatilia, unde & ueſpere dantur, finem habent. A manifeſto lumine fidei datur manna populo Dei, id eſt Chriſtus, qui eſt panis uiuus. Hoc

[a] *L. 3. Euãg. Ioan. c. 34.*
Lex per Coturnices denotata.
Cur veſpere immiſſæ dicantur.
[b] *Ioan. 12.*
[c] *2. Cor. 3.*
[d] *Expoſ. in Exod. c. 19.*
Manna eſt Chriſtus.

Christi humanitatem Coturnix significat.

[e] 40. 8. in Quæst. sup. Exod. c. 23.

Coturnices cur Latonæ sacræ.

Herculi cur sacra Coturnix.

[f] Lib. 9.

Authoris opinio.

Pertinacis hecatŏbe.

uius. Hoc autem volucrum genus apud Hebræos vocatur Coturnix, apud Græcos Ortygometra, auis marina in Latina: (quod postremùm apud neminem legas, præterea Ortygometra Græcis longè alia auis est, quàm Coturnix.) Alij dicunt per Coturnicem humanitatem Christi posse intelligi; per mannã ipsius diuinitatem. Vespere enim Coturnix percutitur, quando carnis Christi occisionem significat. Manè manna diuinitatem, corpori præcellentiam, nobis mysterium sapientiæ, & corporis Christi notantur (ita habet exemplar Basilieæ impressum.) Alibi rursus idem [e] Beda, postquam per has volucres, & escas nisi prædicationes diuinitùs missas intelligi dixisset (quæ transcurrunt per verba sonantia, quasi per aëra volatilia pennata, quibus per fidem pascantur hi, qui ad patriam regni cælestis peruenire contendunt.) subiungit: Potest quidem & volucrum esca significare legis eloquia, quæ plebem carnalem tanquam carne alebat, per verba diuinitùs missa quasi per volatilia. Vnde & vespere dantur, quia cuncta, quæ carnaliter illis concessa sunt, finem habitura erant: manifestato autem lumine fidei datur manna populo &c. Vt modò de ethnicis aliquid dicamus, habebat & hoc auium genus sua apud illos mysteria. Namque teste Solino in Latonæ tutela existimabantur constitutæ: quoniam hæc Dea, ut inter fabulosas transformationes latiùs dicetur, ex Ioue in Coturnicem transformato Dianam, & Apollinem concepisse crederetur, eosq; in Delo insula, quæ post Ortygia dicta est peperisse, licet alij aliter hanc fabulam recenseant. A Phœnicibus verò Herculi Coturnices immolari solitas Eudoxus Cnidius in libro primo circuitus terræ scribit referente [f] Athenæo, quia Hercules Iouis, & Asteriæ filius in Lybiam proficiscens, & interfectus à Typhone, Iolao Coturnicem ei admouente, & præbente olfaciendam, reuixerit. Illum enim cùm orbem terrarum ambiret, & peragraret, hoc animali, inquit Athenæus delectatum fuisse. Iacob. Dalechampius hoc addit scholiolum, vel eius esu aut specie. Sed quid si ob epilepsiam, qua Hercules laborabat, eiq; nomen fecit? vt scilicet hanc auem secum ferret, vt quotiescunq; hoc caduco morbo torqueretur, eius opera ceu reuiuiscens accessionem breuiorem redderet. Coturnicem huic morbo opitulari suo loco dicemus. Heliodorus Pertinacem refert boum, & Coturnicum greges præmisisse partim, ut ex vnoquoque genere sacrificaret hecatomben, partim populo inde pararentur epulæ: verùm non addit, cui hecatomben illam sacrificaret, putarem tamen Herculi. Iuuenalis traducens eos, qui cùm pro amicorum, uel Parentum ægrotantium salute ne minimum quidem sumptum facerent, pro diuitibus orbis, quorum hæreditatem expectabant, magnificè impendebant, canebat,

Coturnix

Nulla vnquam pro patre cadet.

Messicani Coturnices immolant.

Messicani Peruenses, ac multi alij noui orbis incolæ suis idolis etiam Coturnices immolant: idoliq; caput, quod siccitatibus, pluuijs, & sterilitati præerat, Coturnicum pennis exornant.

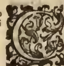
MORALIA.

Migratio Coturnicũ qd signet.

[g] 5 ad Gal.

Principum munus.

Christus bonorũ dux.



COTVRNICVM ex nostris hisce ad alienas terras migratio, eorum ad unguem conditionem uitæ exprimit, qui procellosum huius mundi pelagus nauigantes toto corde cælestes sedes affectant. Illæ enim gregatim uolant, & ducem eligunt itineris, hi simul degere gaudent, & ducem unum sequuntur: illæ Austrum uitant, & Aquilonem quærunt: hi carnales huius mundi prosperitates fugiunt, pœnitentiç se, suaq; committentes per hanc ad littora cæli faciliùs pertingunt, nam, ut ait D. Gregorius, *mala, quæ hic nos premunt, citius ad Deum venire compellunt.* Quemadmodum uerò illæ longitudine itineris defessæ, quò quiescant, locum quærunt, ita pariter eiusmodi bonorum genus hominum durioris istius uitæ quam agunt, spatia trutinant, & ne longitudine eius deficiant, uires suas examinantes, paulatim hunc Oceanum penetrant. Quod contra nonnullos dictum esto, qui à principio uitam asperitatibus, ac omni molestiarum genere plenam instituunt, ac si primo impetu ad superos iretur; at uix in medio itinere constituti, turpiter deficiunt, tantum abest, ut id continuent, aut perficiant. In quos illud D. [g] Pauli optimè quadrat: *Currebatis benè, quis vos impediuit?* Sed prosequamur. Coturnices occiso, qui comitabatur, & dux erat gregis, ab Accipitre, alieni generis alium sibi in ducem adoptant: ita hi mortuo suo Pastore, alterius Principis auxilium implorant, ne in Accipitres, hoc est sæuos, rapacesq; prædones, bonorum expilatores incidant: Principum enim est probos iustosq; contra eiuscemodi nequam homines, uindicare, tueriq;, malosq; punire. Vel dic Coturnices significare

genus

genus humanum, & patres veteris testamenti, quibus (quia statim ac mare huius mundi nauigauerant, ab Accipitre Diabolo in infernum præcipitabantur) opus erat duce alterius generis, & naturæ videlicet Christo, qui opus ceu Dux præcederet, iuuaret, & ex vnguibus eius eriperet.

SOMNIVM.

COTVRNICES, inquit[a] Artemidorus, his, qui eas libenter alunt, nuncios significant per mare affuturos iniucundos & malos; & per mare quidem: quantum etiamsi ipsæ quidem vernaculæ regionis incolæ sint, tamen per mare accedunt. Iniucundos verò, quòd pugnaces sint, & breuis vitæ, & in sodalitatibus, & amicitijs, & nuptijs, & vitæ commertijs, seditionum, & contentionum significationem habent: & ægrotis, siquidem traijciant, mortem significant propter vitæ breuitatem, non traijcientes, minus periculum. Sed & ad peregrinationem malæ sunt: dolos enim, & insidias, & deprædationem significant. Nam & ipsæ è domibus discedentes, in manus incidunt eorum, qui ipsis insidias struunt.

[a] *L. 3. de som. inter. cap. 5.* — Cur malos nuncios significent.

HIEROGLYPHICA.

ORVS Apollo Niliacus narrat, eam fuisse Aegyptijs de Coturnicibus opinionem, vt in hieroglyphicis omnis immunditiei, & nequitiæ signum esse facerent. [a] Valerianus Pierius addit, sacerdotes illos sola hæc animalia ex volatilibus, quæ ciborum vsum præbent, nullo tamen mactationis honore illis habito, comedisse, vt pote quæ contentionem quandam habere viderentur aduersum præcipuum Deum illorum, Lunam videlicet, in cuius exortu Coturnices, aiebant, inauspicatos clangores excitare, quemadmodum sub rubrica de Antipathia, & Sympathia scripsimus. Perditissimæ item malignitatis hieroglyphicum Pierio recensentur Coturnices, quòd postquam bibêre reliquam aquam, puluere etiam ingesto, lutosam reddant: sed hoc ad Sympathiam cum quibusdam alijs animalibus non refragante Pierio transtulimus. Orus Apollo item Coturnicis osse picto stabile, ac tutum quippiam eisdem Aegyptijs significatum fuisse ait, quoniam difficulter admodum huiusce animalis os afficiatur, aut quicquam patiatur.

Nequitiæ signum. — [a] *Lib. 24.* — Aegyp. quo modo Coturnices ederent. — Perditissima malignitas. — Stabilitatis typus.

VSVS IN LVDIS.

COTVRNICVM veteres quàm studiosi fuerint, iam suprà ostendimus, & vel inde constat, quòd eas etiam in ludicris, tùm in serijs ludis alerent. Hinc (nisi fortè propter pugnæ voluptatem) Ὀρτυγομανία [a] Athenæo dicitur, hoc est, insanus Coturnicum amor. Pueros in primis Coturnicibus collusisse ex [b] Plauto babemus, eosq; patritios. *Nam vbi eò aduent*, inquit, *quasi patritijs pueris aut Monedula, aut Anates, aut Coturnices dantur quibuscum lusitent.* Et [c] rursus: *Dic igitur me tuum passerculum, Gallinam, Coturnicem, Agnellam, hædilum.* [d] Plutarchus de Alcibiade scribit, sub veste Coturnicem gestasse, cumq; aliquando plaudente populo in Senatum Atheniensem cooptaretur, præ lætitia auis oblitum fuisse, eaq; territa, & fuga se proripiente, maiorem ab Atheniensibus plausum sublatum, multosq; ad capiendam auem accurrisse: captam ab Antiocho gubernatore, & redditam, ideoq; hunc summoperè adamatum Alcibiadi. At is adolescens sanè, non puer erat, neq; est quod cum aue collusisse putemus. Cur igitur heros ille fortissimus aue ea delectatus? Pierius Valerianus magistram ei extitisse arbitratur, qui scilicet dato Pericli consilio de ratione potiùs non reddenda, tranquillam ciuium suorum quietem perturbaturus esset. Sed huiusmodi ratio nescio num admittenda fuerit. Quid si dicamus ideo Alcibiadem Coturnicem secum portasse, quia auis est libidini plurimum indulgens, vt scilicet ille, qui ad luxum, & cæteras voluptates procliuis esset, auem quoque salacem, & voluptatibus deditam amaret. Nam & Aristophanes amatores pueris, quos deperibant, alios Coturnices, alios Pophyriones, alios Anseres donare solitos scribit. Atque huc spectare videtur, quod M. [e] Antonius scribit, nempe se à

Ὀρτυγομανία. — [a] *Lib. 11.* — Pueri Coturnicib' ludunt. — [b] *In Capt.* — [c] *In Asin.* — [d] *In Alcib.* — Alcibiadis Coturnix. — Alcibiades cur Coturnicem sub veste ferret. — Coturnices amatis donatæ. — [e] *In sua vita.*

Diogneto didiciſſe, ne animi cauſa Coturnices aleret, aut ſimilium rerum (impudicarum) ſtudio, & cupiditate teneretur. Vt verò de alijs ludis, quos Coturnices exhibebant, aliquid dicamus, Iulium Pollucem adeamus: ex quo Cælius Calcagninus tradit his verbis: *In præſcripto circulo Coturnicem ſtatuebant, tum alter eam digito percutiebat: alter in aduerſum nitebatur illam intra circulum continere: quod ni feciſſet, Coturnicis dominus ſuccumbebat.* Hæc ille. Sed Pollux ſimpliciùs ſic ſcribit, vt vertit doctiſſimus Ornithologus: *Coturnicem in circulo circumſcripto poſitam aliquis digito feriebat: quod ſi illa ictui cedens extra circulum ſe reciperet* (ἀνεχώρει ἔξω τοῦ κύκλου) *tam victus erat Coturnicis dominus*, Hucuſq; Pollux,[d] qui etiam hæc Eupolidis verba citat, Ὀυκοῦν περιγράψας ὄζον ὡς ἄριστον κύκλον ἀποκρίνεται. Τί ἐστιν ὡς ἤμελλες: ἀριστίσομαι ἢ κόψομαι τὴν μᾶζαν, ὥσπερ ὄρτυγα. Vbi pariter paulò pòſt vocabula aliquot ad hoc certamen pertinentia recenſet, vt ſunt Ὀρτυγοκοπεῖν, Ὀρτυγοκοπία, Ὀρτυγοκόποι, qui & συμφοκόποι dicebantur, καὶ τὸ κόπτειν τὰς Ὄρτυγας, καὶ ἀνεφεθίζειν, πισσοξύειν. *Et, hæc*, inquit, *vocabula ſunt* Ὀρτυγοκοπικά. Et rurſus ibidèm: *Circulum*, inquit, *deſcribebant in area aliqua* (τηλίᾳ) *qualis piſtorum eſt, vel eorum, qui panes vendunt, in quo Coturnices* (duas nimirum pariter) *ſiſtebant inter ſe certaturas: quod ſi altera è circo excederet retrò conuerſa, vincebatur & ipſa, & dominus ipſius: præmium victori erat, pro quo certabant, aliàs ipſa Coturnix, aliàs argentum. Interdum verò alter* (hominum ſcilicet ſic certantium) *Coturnicem ſiſtebat: alter digito indice feriebat, & plumas è capite vellebat; quod ſi Coturnix ſuſtineret, victoria penes illum ſtabat, cuius erat alumna: ſin cederet, & refugeret, penes ferientem, & vellentem. Sic victis Coturnicibus remedium adhibebant, inclamando in aurem, quod* Τρυλλίζειν, *vel* Ἐντρυλλίζειν *nominabant, vt Coturnicis, quæ victrix extiterat, vox quàm citiſſimè è memoria eius tolleretur.* Hæc omnia Pollux, interprete Ornithologo: vnde apparet non rectè ſcripſiſſe Calcagninum, alterum ex ijs, qui concertabāt percuſſiſſe Coturnicem, alterum verò in aduerſum intra circulum eam continere conatum, neque enim alter alterius conatus impediebat: ſed Coturnix icta ſibi permittebatur, vt vel maneret intra circulum, vel excederet. At eiuſcemodi luſum parum decuiſſe viros graues, & cordatos colligitur ex [e] Plutarcho, apud quem ſic ſcriptum reperire eſt: Et quibus verbis Achillem in Scyro inter Virgines ſedentem Vlyſſes increpat.

Generis illuſtre lumen extinguis tui,
Proles parentis Graiùm præſtantiſſimi,
Lanificium tractas?
Poſſe & prodigo dici, & turpi quæſtui dedito, &
Socordi, & erudito.
Potas parente natus Graiorum optimo,

aut teſſeris ludis, aut Coturnices cadis, aut cauponaris, aut fænebrem exerces rem, nihil magnum, aut genere dignum cogitans? &c. Alium ludum recenſet idem Pollux, in quo Coturnices in gyrum (γῦρον ſimpliciter κύκλον περιγραπτὸν dicit: alioqui γύρος Græcis ſcrobem ſignificat.) collocant, quas feriunt in capite, & is qui Coturnicem in gyro comprehenderit, lucratur ſibi deinceps quotquot poteſt: ſin fruſtretur, alteri Coturnices ferire permittit, idq; alternis fit. Huiuſcemodi ludus eodem Polluce teſte vocabatur Ὀρτυγοκοπία, quemadmodum; qui ludebant Ὀρτυγοκόποι, ad quem ludum etiam alluſit Eupolis in ταξιάρχοις dicens, κόψομαι τὴν μᾶζαν ὥσπερ Ὄρτυγα. Meminit, & [f] Plato: *Non*, inquit, *cum hominibus abiectæ ſortis nobis certandum eſt, ſed cum præſtantiſſimis: quare non negligenda nobis res eſt, neque tanquam feriendis Coturnicibus ludamus, agendum.*

Pugnæ in præſcripto circulo.

[d] Lib. 9. c. de ludis.

Ὀρτυγοκόποι.

[e] L. de Audiend. Poet.

Alius ludus

Ὀρτυγοκοπία.

Ὀρτυγοκόποι.

[f] In Alcibiade & Phet.

PROVERBIA.

Coturnicũ ingeniũ induere.

ΡΤΥΓΩΝ ἀναπτύσσαι φύσιν, id eſt, *Coturnicum induere ingenium*, prouerbium deſumptum ab earum pugnaci, atque contentioſa natura: quadratq; in pugnaces, & ferocis ingenij homines, quiq; uelut re præclara victa criſtas attollunt: quemadmodum Coturnices facere ſcripſimus: vbi etiam oſtendimus perperam ab Antiphane comico puſillanimes dici, & formiduloſos Ὀρτυγος ψυχὴν ἔχειν, id eſt, *Coturnicula animum habere.* Neque pariter rectè meo iudicio adagiorum author Κιχλίζειν tanquam prouerbiale verbum Coturniſſare tranſtulit: nam κίχλα Græcis Turdum, non Coturnicem ſignificat.

Κιχλίζειν. Coturniſſare.

Ὄρτυξ

Ὄρτυξ ἔσωσεν Ἡρακλῆ τὸν καρτερόν idest. *Seruauit Herculem Coturnix strenuum*, Senarius est Græcis prouerbij uice celebratus, quem tamen Zenodotus negat apud ullum ueterũ scriptorum inueniri. Cęterùm dici solitum, inquit adagiorum author, de his, qui periculo seruati essent ab his, quibus minimè sperarent. Sed ego Herculem agnouisse crediderim eam in Coturnice virtutem, atque ideò in longis itineribus semper ad manum habuisse, ut quotiescunque Epilepsia corriperetur, ea vteretur ceu remedio pręstantissimo. Nam quod à Tiphone fingunt interfectum Coturnice ab Iolao naribus eius admota reuixisse, id fabulam sapit, sub cuius cortice illud latere arbitror, quod iam pronunciaui. At ne noua, atque insolens, veteribusq; hęc opinio videatur repugnare, operæpretium fuerit de vsu Coturnicis subinde agere, quem ęgris cùm in cibo data, tum pro remedio præstet.

Sanauit Herculem Coturnix ostrenuum; Hercules Coturnicũ virtutem gnoscit.

VSVS IN CIBIS.

COTVRNICES, quę inter primas nobis fermè epulas habentur, apud veteres à mensis amouebantur. Plinius[a] causam assignat, quòd ueneno alantur, & comitiali morbo laborent. Vnde veritos eos fuisse putandum est, ab auibus venena edentibus, ac eo morbo laborantibus si ederent, veneno inficiendos iri, atque in Epilepsiam incursuros. Quinimo [b] Galenus in Doride, Bæotia, & Thessalia plurimos se obseruasse affirmat, qui ex Coturnicum esu musculorum distentionibus corriperentur, quoniam veratro, inquit, vescuntur aues istæ. Huic falsissimæ Galeni, ac Plinij doctrinę, Arabicæ scholæ Princeps Auicenna, nonnulliq; Arabes alij, necnon et aliqui Græci subscripsêre. *Ex Coturnicum cibo*, inqoit Princeps Mauritanus, *timetur tetanus, & spasmus: non quia comedant elleborum tantùm, sed quia in substantia earum hosce producendi affectus facultas inest*, quasi diceret cæca quadam, ac abdita causa Coturnices eiuscemodi affectus parere, quemadmodum etiam nonnulli pertinaces homines asserere non verentur. Et tam altas radices egit falsissima hæc opinio, ut [c] Dydimus remedium Coturnices edentibus præscripserit his verbis. *Quandoquidem Coturnices, quæ pascuntur elleboro, eos à quibus comesta fuerint, intantum vitæ discrimen agunt, vt distendantur, conuellanturq́, ceu correpti vertigine, cum illis milium certè elixandum est. Quod si aliquis priusquam sic prospexerit sibi, ex eis comedens tali corripiatur affectu; is milium decoctum hauriat. Idem etiam faciunt myrti bacca. Milium quidem naturali quadam facultate venenis resistit. Nam si ex milio panem confectum comederit quispiam à nullo deleterio læditur.* Hæc ille. Galeno in primis, ac Plinio quædam alia animalia repugnant, quæ licet venenis vescantur, bonum tamen, & innocuũ succum generant. Exempli gratia Sturnicicuta, vt idemmet Galenus author est, aluntur, quibus quis non impunè vescitur? Si ideo à veterum mensis Coturnices reiectę sunt, vt Plinius quoque asserit, quia Epilepsia afficiantur: boues etiam, capræ, arietes, necnon capones erunt reijciendi: quoniam & hæc animalia cuncta eodem morbo laborasse obseruata sunt. Sed forte argutus, vel nasutus potiùs quispiam, mihi sacrum illum de Coturnicibus locum à Deo opt. Max. populo Israelitico immissis obtruserit, inquiens populum hunc in varios morbos ex earum esu postmodum incidisse. Cui responderim hunc eundem locum nostræ sententiæ non parùm patrocinari, tantùm abest, ut repugnet. Deus enim, vt murmurantes, & incredulos debita mulctaret pœna, eisdem quibus tantoperè inhiauerant, & quibus ad nauseam vsque iam diu seimpleuerant, cupedijs punire voluit. Coturnices enim sępius, & largiori manu comesæ humores generant crassos, & pituitosos, viscidosq;, aptos nimirùm Epilepsiam, tetanum, similesq; morbos alios procreare: quæ etiam causa fuit, cur Hebręi, ut interim pœnas, quas morte luebant (nam Deus adeo se Coturnicibus ingurgitaturos dixerat vt nauseam facturæ essent, & per nares exituræ, & paulo post. *Adhuc carnes*, (inquit sacra pagina) *erant in dentibus, & ecce furor Domini concitatus in populum percussit eum plaga magna nimis, vocatusq́ est ille locus sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populum, qui desiderauerat*,) diuersis morbis corriperentur. Nimis enim se his ingurgitauerant. Quod modò ad Auicennam, eiusq; asseclas attinet, dicentium scilicet Coturnices propria substantia spasmum, tetanumq́ gignere, vix dignor respondere. Quis enim non dicam in hac urbe, non dicam in tota Italia, sed tota Europa est, (loquor cum ditioribus, nam à pauperum mensis, ut qui minoris impensæ cibis vesci consueuerunt, & carne bouilla, & pecorina famelicum ventrem exsaturare, ablegatę sunt) qui eas non semel, non bis aut ter, quater'ue, imo centies, & amplius intermisso tempore, (nam alioqui pituitosos morbos,

[a] L. 10. c. 13.

Cur veteres a Coturnicum esu abstinuerint.

[b] L. 6. Epid. comm. 5.

[c] In Geoponicis.

Milij uis contra venenum.

Refutatio.

Animalia Epilepsiam patientia innoxiè edi.

Israelitæ cur ex Coturnicum esu in varios morbos inciderint.

Coturnices quando noxiæ.

bos, vt dixi, gignere idoneæ sunt) impunè edit? Si itaque Coturnicum esus tam creber est, imo omnimodus, pullorum, adolescentium, adultarum, cur non conuellimur? aut si conuellimur, cur tam rarenter? Aut cur tensiones illas non experimur? Nonne magnes ferrum, cùm appropinquauerit, rapiet? Aut purgatorium Pharmacum nonne ad quem factum est, humorem trahet? Quæ si cuncta rerum proprietate fient, absque, euenire semper, aut perquam rarò cessare oportet: cùm videlicet vel agentis efficacia quoquomodo euanuerit; vel quod perpeti debet, longius quàm par sit, abfuerit; vel impedimenti tandem aliquid medium sese interposuerit. Quorum cùm nullum in Coturnicum esu contingat, parata enim promptaque omnia; profectò, si peculiaris proprietas aliqua causam præberet conuulsionibus, aut musculorum tensionibus, non tam id rarò videremus contingere. Quapropter opinionibus cùm Galeni, tùm Auicennæ eorumque assectarum valere iussis, ex modico Coturnicum esu vobis polliceor sanguinis optimam qualitatem, quemadmodum contrà ex immodico, maximè quando pinguiores sunt, sanguinem omnino putredinalem. Quas quoque damnat Hieronymus [d] Fracastorius hoc versu:

Coturnicũ esus modici laus.

[d] Lib. 2. de morbo Gal.

Vtetur[q] graui Coturnix tarda sagina.

[e] 8 hist. c. 12

Sunt autem, teste [e] Aristotele, autumno, quàm vere pinguiores, & verè cùm redeunt ad nos, insipidæ: quare nec nimium pingues, nec macilentas probauerim, maximè à morbis conualescentibus, quibus nostri medici impunè, imo cum summo iuuamine præscribunt, & vix Perdicibus posthabent. Quanti verò Florentinis æstimetur harum auium esus, eleganter, vt omnia, [f] Hetruscus Satyricus his versibus indicat, in animalia istæc propter conuiuia nata inuectus:

[f] Satyr. 5.

Diuenta giotto, & hoggi, Tordi, e Quaglie
Diman Fagiani, vn'altro dì vuol Starne.

[g] Cant. 43. st. 76.

Et rursus [g] non Satyricus, sed Vergilius Hetruriæ, vbi nimirum Adonium omnia bona sua propter Anselmi vxoris amorem dilapidasse scribit, hasce easdem aues Perdicibus, & Phasianis annumerat, inquiens:

Sola restò, tosto, che fu priuata
Di Starne, di Fagian, di Coturnici.

Baptista Fiera veteres sequutus de Coturnicum esu ita scribebat, & ipse explodendus.

Sint autumnales croceo tibi pabula lumbo
Siue Coturnices, siue voces Qualeas.
Sensibus hæc mala sunt, tenebris[q] replentia fuscis,
Ventri inuisa, malis febribus exitium.
Si tamen vlla tuos circumuolitauerit orbes,
Cœna tibi non sit, sed leue prandiolum.

Rectiùs Grapaldus

In pretio nunc sum, olim damnata Coturnix.
Vox nomen, pretium dat sapor ipse mihi.

Galli Coturnices sale condiũt.

Eduntur plerunque assæ, atque ita etiam magis probantur, cùm, quòd sapidiores sunt, tùm quia salubriores. Gallorum nonnulli, vt audio Coturnices findunt a superiori parte, reliquum corpus sale condiunt, adipem verò liquant, seruantque in alabastris, condiendis epulis incundissimum, quod genus geneæ cùm maiores nostri ignorârunt, tùm etiamnum tota Italia ignorat, aliàs eiusmodi gulæ illecebrarum nimium studiosa.

VSVS IN MEDICINA.

Plantæ, & animalia, cũ Luna cõsensum habentia.

[a] L. 8. Phytogn. c. 10. 11. 12.



PLANTAE noctu lucentes, vel ad Lunæ motum se mouentes, & nonnulla animantia quandam cum hoc nobilissimo sidere occultam amicitiam habere doctissimus [a] Ioannes Baptista Porta Neapolitanus amicus noster quamplurimis adductis exemplis ad morbum Comitialem, & ad cerebri vitia valere audet affirmare: cuius viri sententiam non possum non amplecti, maximè cùm ea opinionem nostram non parum roboret, qua pronunciauimus celeberrimum illum monstrorum domitorem Herculem Coturnices secum vexisse, quocunque iter faceret, vt & earum remedio epilepsiæ suæ mederetur. Sed ad corroborandam magis hanc nostram

Hercules cur Coturnices secũ ferret.

Portæque

Portæq; opinionem, non piguit aliquot exempla, quibus nempe studentium vulgus magis, quàm rationibus credit, adducere. Pæoniam dicit Apuleius, noctu lucere tanquam lucernam, ob id noctu à Pastoribus inueniri, & alio nomine Aglaophotim dici. Quis est amabò tam parum in medicinæ studio progressus, qui huiusce herbæ frequentissimum in Epilepsia vsum ignorat? Si epileptico iacenti imposita fuerit, periodum morbi breuiorem reddit: & si eam secum tulerit, raró eo afficietur. Simias Luna caua tristes esse, nouam exultatione adorare [b] Plinius & [c] Solinus scribunt Aegyptij pro Luna Cynocephalum pingunt, propterea quod animal hoc consensum quendam, quo ad Lunæ cum Sole coitum afficitur, habet; vbi enim aliquanto tempore Luna cum Sole congrediens expers luminis permanet, tum más quidem Cynocephalus, nec quoquam intuetur, nec vescitur quicquam, sed demisso in terram vultu, Lunæ tanquam raptæ vicem dolere, & indignè ferre videtur: fœmina verò præterquam quod nunquam oculos contorquet, eademq; cum mare patitur, insuper è genitali vase sanguinem emittit, idemq; ad hæc usque tempora in sacris ipsis Cynocephali nutriuntur, vt ex ipsis coniunctionis Solis, & Lunæ tempus cognosci possit. Lunam orientem indicare volentes, Cynocephalum pingunt stantem, manusq; in cælum attollentem, quia hoc habitu videatur Cynocephalus Lunæ congratulari, vt prodidit Orus Apollo. Cor simiæ assum, & aridum potum drachmæ pondere cum mellicrato uetere, ualet, teste Rase, cui plurimum fido, quòd centum annis medicinam fecisse, multaq; propria experientia didicisse dicitur, contra comitialem morbum. Nota est Elephantis religio, & veneratio siderum, & Solis quoque, & Lunæ, ab interlunio crescente Luna. Elephantos intelligo quadam naturæ recondita ratione ex sylua primùm, vbi nascuntur, ramos decerpere, eosq; deinde sublimes ferre, tum verò illos ad Lunam suspicere, ac leniter ramos mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes. Ebur exhibetur cum mulsa valde insigni facultate in comitialibus. [d] Plinius in eisdem morbis Elephantis iecur commendat. Ex auibus Gallinaceum exoriente Luna quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atq; exultare memorant: huiusce auis testes ex aqua cælesti bibendos dant, antecedente quinque dierum abstinentia ad Comitiales, ex [e] Plinio, & [f] Sexto. Nos cùm de Sympathia, & Antipathia ageremus, uiris doctis iudicandum reliquimus, nunquid Coturnices vel Sympathia, vel Antipathia, quam cum Luna habeant, clangores, quos, quotiescunque hoc sidus exoritur, edant, & terram fodicent: nam hoc de illis Orus Apollo scribit. Cæterùm vt ut est, Coturnicem animal Lunare esse nemo negauerit, si modò verum est, quod id faciat. Sin lector hoc non accipiat, alia ratio est, quæ Lunarem esse hanc auem demonstrat: nimirum capitis, cerebri potissimùm humiditas, quæ lunari potestate augetur, & minuitur: atque hæc potissima causa est, cur hæc auis Epilepsia corripiatur: vnde dicebat Plinius, citante eodem Io: Baptistam Porta: *Caput Coturnicis apertum humidum est, & fœtidum, ob id epilepsiæ obnoxium*. In hoc enim morbo cerebrum nimis humidum est: Cognouerit hoc autem quis maximè ex ouibus præsertim, & capris. Hæc enim animalia frequētissimè eiuscemodi morbo corripiuntur. Quod si caput autem horum secueris, reperies absque ulla controuersia cerebrum humidum, sudore refertum, & malè olens. Hinc Plutarchus ueteres sacerdotes à capra refert, ut morbida uehementer abstinuisse. Lunari uerò potestate corpora augeri, & minui Horatius meminit Conchiliorum exemplo.

Lubrica nascentes implent conchilia Lunæ.

Sed, vt rem propositam agamus, dicimus capræ carnes comitialibus prodesse, maximè si in rogo hominis tostæ fuerint. Plinius author est cerebrum capræ traiectum, priusquam lac detur infantibus, distillari contra comitiales morbos: Galenus verò iecur propinat. Dioscorides lac. Ouibus etiam semper humidum cerebrum eidem affectui, vel [h] Galeno teste opitulatur. Ad morbum comitialem, inquit, remedium valde efficax: *Coturnicum cerebrum ex vnguento myrteo tritum stanneo vase reposito: & cùm quempiam morbo comitiali prolapsum videris, eo faciem illinito. Admiraberis enim huiusce naturalis auxilij efficaciam. Nam statim ægrotus exurget.* Bartholomæus cognomento Anglicus, oua pariter Coturnicum epilepticis ex [i] Plinio valere scribit: sed hoc, quod nouerim Plinius non habet. Kiranides de ouis scribit, si testibus inungantur, voluptatem inducere, & pota libidinem augere, ut scilicet auis libidinosæ oua, libidinem pariter in hominibus excitandi vim habeant. Quidam etiam Ioannes Kuefnerus referente Ornithologo, medicus adipem Coturnicis cum pauco elleboro ad uim ueneris excitandam membro pudendo inungit. Apud [k] Aetium ad promouendum conceptum, eiusmodi pessus describitur. Radicis Alteæ expurgatæ & lotæ ℥ iij. diligenter contusas in olei sextario torrefaci-

Pæonia noctu lucens ad epilepsiam valet.

Simiæ cum Luna amicitia.

[b] Cap. 40. Polyhist.

[c] L. 8. c. 14.

Cynocephali Lunā adorant.

Cōiunctio Solis, & Lunæ à Cynocephalo significata.

Cordis simiæ facultas cōtra epilepsiam.

Elephantis religio in Lunam.

Eboris vis.

[d] L. 28. c. 8.

[e] L. 30. c. 3.

[f] Lib. 2. c. 8.

Coturnicē animal Lunare esse.

Coturnicis cerebrum.

Cur epilepsiā patiatur Coturnix.

Ouiū, & caprarū cerebrum.

[g] In quæst. rer. Rom.

Cerebrū capræ, & ouis.

[h] L. de rem. facilè para. 155.

[i] L. 19. c. 10.

Ouorū Coturnicū uis.

[k] L. 16. c. 34.

Aduerſus oculos vaarũ remedium. Carnis vſ. [1] In Geoponi cis. Ouorum.

to, deinde abiectis radicibus, adipis Coturnicis vncias ſex, ceræ vncias duas admiſceto, ego verò ℥ iij. admiſceo. Vnguentum præclarum ad tunicas, vel cicatrices, vngues, & diuerſa vitia oculorum ex libro manuſcripto apud Ornithologum, mellis vnciam, adipis Coturnicis ſemunciam, Myrrhæ, calchanti (albi) vtriuſq; drachmam. miſce, cola, fiat vnguentum: quo dormiturus bis ſingulo menſe oculos illinat, & nunquam opus habebit alio remedio aduerſus varios oculorum affectus. Sunt qui equorum oculis, cum eiſdem vitijs laborant zinziber tritum cum adipe Coturnicis ſubactum inungant, vel adipe per ſe inuncto oculos incolumes ſeruari promittant. Tarentinus Coturnicum carnem inueteratam miſcet ad eſcam porcorum piſcium. De oculis Coturnicum Kiranides tradit, ſi cum radice ænotheræ (aliàs akeæ) ſuſpendantur, ophtalmiam ſanare, & tertianam, & quartanam.

F A B V L O S A.

[a] In argument. Pythiorũ. Asteria in Coturnicẽ.



SCHOLIASTES Pindari Latonam ait ex Ioue in Coturnicem mutato Dianam, & Apollinem concepiſſe: quos peperit in Delo, quæ prius inde Ortygia vocata ſit. Sed hanc fabulam aliter recenſet Perottus. Iupiter, inquit, cùm Latonam compreſſiſſet, ſororem quoque eius nomine Aſterien vitiare conatus eſt, quæ Deorum miſeratione in auem conuerſa eſt, quam nos Coturnicem vocamus: at Iupiter ſeſe in Aquilam, vt eam raperet, vertit. Illa verò rurſus Deorum miſeratione in lapidem transmutata eſt, qui diu ſub aquis latuit. Tandem verò precibus Latonæ à Ioue in ſummas aquas deductus eſt.

DE ORTYGOMETRA.
Cap. XXIII.



DE Ortygometra, quamuis propter eius in hiſce agris raritatem ignoremus, nunquid præcedentium auium more puluerattrix ſit (quod aliàs facilè nobis perſuademus) vel ideo ſaltem hic nobis agendum eſt, quòd diſcedentibus hinc Coturnicibus vnà cum Glottide, & Cenchramo ſeu Cynchramo duces exercitus ſe ſe præbeant, quemadmodum ex Ariſtotele ſcripſimus, capite antecedenti.

N O M E N C L A T V R A.

Schelau. Etymologia. [a] L. 10. c. 7. [b] L. 10. c. 23. Matrix. Perotti error. Alberti error. Lib. 23. Orhan. Rè delle Quaglie.

HEBRAICAM vocem Schelau nõnulli Ortygometram interpretantur: ſed magis nos probamus, qui Coturnicem ſimpliciter hac voce ſignificari ſcribunt. Ὀρτυγομήτρα dicitur Ariſtoteli, non quòd Coturnices comitetur abeuntes, vt [a] Iſidorus, alijq; multi credunt, ſed quia maiòr ſit, & quodammodo earum mater, ſiue matrix. Nam μήτρα vox Græca in compoſitione magnitudinem, & in ſuo genere principatum ſignificat. Ad quem ſenſum Heſychius Ὀρτυγομήτραν prægrandem Coturnicem exponit. Plinius eadem voce Latinè vtitur. Contrà Theodorus Gaza, [b] Plinij aliàs aſſecla, ne dicam ſimia, Matricem tranſtulit. Perottus verò in Ortygometræ aſſignando etymo turpiſſimè hallucinatus eſt, ab Ὄρτυξ, & μέτρον id eſt, menſurâ id detorquens. Producit enim penultimam hæc uox, & Græcè vt diximus per η ſcribitur, non per ε, vt ille exiſtimat. Varinus inſuper, & Etymologus rem acu, quod aiunt, neutiquam tetigerunt, dum Ὀρτυγομήτραν παρὰ τὸ ὄρω τὸ ὀρνύω deriuant, niſi dicamus locum hunc eſſe corruptum. Alioqui Ὄρτυξ dictio eſt ſimplex, & à verbo ὄρω, quod eſt excito, deriuari poterat: fortè quod facilè ad pugnam animo concitetur; quamuis magis placet per onomatopœiam dici. Albertus Ortygometram, & Ortygem confundit. Facit item alibi Ortygometram Galli ſyluestris genus maximum, quod vulgò Germanis dicatur Orhan: quam eius interpretationem Auguſtinus Niphus repetens non improbat. Plerique populi proprium ignorantes nomen, id circumſcribunt. Atque ita Itali il Rè delle Quaglie, Galli le roy e mere de Cailles, Germani quidam Der

VVachteln

VVachteln Kijnig, id eſt, Coturnicum Regem nuncupant. Alijs Germanis dicitur Scrica ein Schrecke, teſte Gyb. Longolio, qui ſolus omnium recentiorum hanc auem agnouit, ſed & ipſe maximo errori ſeſe inuoluens, dum Ortygometram ſeu Scricam cum Cenchramo confundit, ex duabus auibus, quas diſertiſſimè communis Præceptor Ariſtoteles diſtinxit, unam faciens.

Coturnicũ Rex. Scrica. Longolij error.

FORMA. DESCRIPTIO.

DE forma Ortygometræ pauca admodum maiores noſtri, eaſq; multis alijs auibus communia prodidere. Quæ ſanè cauſa fuit, cur tot præſtantiſſimi viri alij alias pro hac aue depinxerunt. [a] Petrus Bellonius videns fortaſſis [b] Ariſtotelem Ortygometræ formam auium lacuſtrium attribuere, cùm in obſeruationibus, tùm in ipſa auium hiſtoria imprudẽter admodum auem, quam Galli Raſle vocant, circa aquas verſantem pro legitima Ortygometra Ariſtotelis nobis obtrudit: quamuis interim, & veram agnouerit, Ortygometram alteram in geniſtis degentem appellans. Sunt qui eiſdem Ariſtotelis verbis decepti Ortygometram interpretati ſunt Germanicè ein Schnepff, quæ eſt Ruſticula: in qua ſententia video fuiſſe Arnoldum Villonouanum, qui pro Ortygometra Ethigometram ſcribit, & auem interpretatur lautam, Perdici ſimilem, longo roſtro. Alij rurſus Ortygometram cum Crece, quam Herodotus Ibidis magnitudine eſſe ſcripſit, eandem eſſe credunt, alij cum Cynchramo, uel Cenchramo confundunt. Verùm ſi ad trutinam (quod aiunt) Ariſtotelis verba examines, Ortygometram quidem auibus aquaticis forma, id eſt, corporis ſpecie ſimilem eſſe dixit, ſed non colore, aut aquæ frequentatione. Aquaticarum autem hæc ferè ſpecies eſt, ut crura oblonga habeant, digitum, qui pro calce eſt, perbreuem, corpus gracile, & plumas plerunque varias, ventrem albicantem, caudam breuem, roſtrum longiuſculum, modicè flexum. E quibus nobis cùm plurimæ Ortygometræ competant, iure Ariſtoteles, aquaticarum forma eſſe dixit. Ortygometra enim, vel ſaltem quam ego Ortygometram exiſtimo, nam & aucupes noſtri, qui ecce hæc ſcribenti mihi ceu rarius hìc apparentem auem adducentes Rè delle Quaglie vocant, licet roſtrum quàm aquaticę minus, longè tamen quam Coturnices maius obtinet, & caudam perquam exiguam ac penè nullam, crura pedeſq; pro corporis portione longos, colore inter croceum, & uiridem medio. Totus ferè capitis, colli, dorſiq; necnon maior alarum pars, quà dorſum ſpectant teſtaceus, in ſumma Coturnici potiſſimùm fœminæ perquam ſimilis, quare rectè Rex Coturnicum, quaſi magna Coturnix appellabitur. Alæ, quà uentrem contingunt, ruffeſcunt. Collum anterius, & pectoris initium prorſus teſtacea. Venter, & coxę ut in Accipitre ſtellari. In fęmina omnia palleſcunt. Hanc eandem auem alibi Illuſtriſſimus, ac Reuerendiſſimus Cardinalis Paleotus Tridento, cùm ibi ſynodus haberetur, mihi dono miſit. Sed quam nunc viuam emi, caueę incluſa milio, & frumento adeo ſe replet, ut Gallinam uoracitate ſuperet. Huic noſtræ aui, omnia, quę [c] Bellonius de Ortygometra altera in geniſtis degente prodidit, exactè reſpondere uidentur: quapropter aſcribere hìc illa non piguit, ne quid in hoc auium Oceano quis deſiderare amplius poſſit. Quę uerò de Gallorum Rallo ſcribit, ut hìc impertinentia ſponte pręterimus, & meliori loco reſeruamus. Ortygometra, inquit, in geniſtis degens, Ortygometram nigram, (Rallum nempe) corpulentia aliquantulum excedit. Non omnino rubra eſt, ſed ad ruffum uergit, qualem colorem conſpicimus in pennis Vulturis. Pennę, ut in nigra, ſed alterius coloris. Differunt & magnitudine cùm corporis tùm etiam roſtri. Tibię, pedeſq; pro portione ſimiles. Caput Perdicis cinereę ſimile, aut parui pulli. Color pręcipuus ruffus, aut ſubrubens in alarum coſtis: femora caſtanei coloris, maculæ albę intercurrunt. Paſcitur in nemoribus, ut Rallus, prope riuos aquarum. Veſcitur geniſtrarum ſeminibus. Romani, meo iudicio, uocant Perdicem Ruſticulam; Nam, ſi uideas, iurares, Perdicem campeſtrem eſſe, unde facile credimus, Martialem, cùm ait:

Ruſtica ſum Perdix, quid refert, ſi ſapor idem.
Gratior eſt Perdix, & ſapit illa magis.

de hac Ortygometra in geniſtis degente intellexiſſe: quę altera (Rallo) paulò rarior eſt, & delicatior, ita pariter magis laudatur, quia maior ſit. Sed hìc rurſus Bellonius in alium errorem incidit, dum hanc Ortygometram cum Perdice Ruſtica, quę eſt Scolopax Ariſtotelis, ſimul implicat.

[a] L. 4. de Auib. c. 19.
[b] Lib. 8. hiſt. cap. 2.
Bellonij error.
Raſle Gallorũ nõ eſt Ortygometra.
Ortygometra in geniſtis degẽs.
Arnoldi error.
Ethigometra.
Aquaticarũ auium forma.
Ortygometrę deſcriptio.
Roſtrum.
Crura.
Color.
Alę.
Collum.
Venter.
[c] L. 4. de Auib. c. 20.
Ortygometra in geniſtis degens.
Magnitudo.
Color.
Crura.
Victus.
Perdix ruſticula.
Bellonij alius error.
Perdix ruſtica eſt Scolopax.

DE

Ortygometra cum geniſta.



DE CYNCHRAMO.
Cap. XXIV.



QVAMVIS reuera certò affirmare non ausim, quæ auis Aristoteli Cynchramus sit, aut Cychramus, aut Cenchramus, vt alij legunt, & meo iudicio rectè; attamen de hac nobis vel ideo saltem aliquid hîc dicendum est, quòd non solùm hinc abeuntes Coturnices comitatur, quemadmodum de Ortygometra proximè præcedenti capite diximus: verumetiam voce eius audita, aucupes Coturnicum discessum intelligant: Quin imo [a] Plinius author est, perseuerantiorem esse quàm sit Glottis, (quæ nunquam plus vno die cum eis pergit, & in proximo hospitio eas deserit,) festinareq; etiam, vt cum eis ad expetitas terras perueniat: itaque eum noctu illas excitare, atque itineris admonere. Sed verò neque ego, vt dixi, quæ auis Cenchramus sit necdum certò noui, neque alium recentiorum video, qui se agnouisse eam asseueret, præter Gyb. Longolium, & Bellonium, quorum ille Cenchramum cum Ortygometra, quas vtrasq; [b] Aristoteles, vt diximus, apertissimè distinguit, confundit: [c] hic auiculam quandam Gallis Preier dictam, quòd in campis abundet rostro breui, tuberosoq; pro Cenchramo Aristotelis, & Miliaria Marci Varronis obtrudit, nulla alia ratione nixus, quàm quòd milio vescatur. Ornithologus verò ambiguus, cui aui hoc nomen tribueret: Heluetij, inquit, auem quandam Brachuolgel appellant, à mense Iunio, quo capitur, vel in quasdam regiones aduentat: alij Brachammsel, quòd magnitudine corporis Merulam referat (fortè & colore partis pronæ) Reperiri eam audio in pratis palustribus, plerunque rostro oblongo, cruribus longis, auolare Autumno, deinde verno tempore cum Coturnicibus redire. Hæc quidem Ortygometra, an Cenchramus sit (alterutram enim esse suspicor) nondum mihi constat. Sed Cenchramum potiùs esse conijcio, quòd differat ab ea, quam ex Italia accepi (dixerat paulò antè Ortygometram sibi missam fuisse à clarissimo medico Aloysio Mundella, & ego existimo, eandem fuisse, quam ego depinxi, quia ait fuscam fuisse) Ortygometræ effigie. Figuram eius infrà dabimus inter Gallinagines aquaticas. Et rursus vbi de Cenchramo ex professo scribit: Est apud nos, inquit, auis, Brachuolgel dicta, cruribus proceris, & rostro quoque, eodemq; inflexo modicè; altera maior, quam Latinè Arquatã nominaui: altera minor inter Gallinulas aquaticas descripta: quarum alterutra, an Cenchramus esse possit, inquirendum: Hęc itaque ille. Cùm verò peritiores apud Aristotelem Cenchramum legant, uti etiam in Plinio manuscripto legitur, non uideo, si Bellonio licuit suam auem Cenchramum appellare, cur non potiùs id nomen nostris Hortulanis tribuere possim, iudicareq; Miliarias Varronis cum Cenchramis easdem esse, esse uerò nostros Hortulanos. Hæ enim auiculæ mirum quantum pinguedinis ex milij, seu Κεγχρίδος esu corpori adijciant: & quàm grati delicatiq; saporis sint, quorum causa carè venisse Miliarias [d] Varro prodidit. Principes, patritijq; norunt, quibus solis eas edere propter ingentem caritatem concessum est. Etenim Perdicibus, omnibusq; magni pretij, boniq; saporis auibus alijs præferuntur, & apud nobiles magno in pretio habentur, suauissimi quidem saporis sunt, boni succi, facillimæ concoctionis, & valdè salubres, atque hyeme altiles fiunt. Has aues ager Bononiensis ac Florentinus alit, patritijq; nostri, necnon & aucupes ipsi eas magno numero Romam depilatas ac in farina asseruatas in scattulis recentes & intactas transmittunt; illi vt proceribus gratificentur, hi, vt carè vendant. Ornithologus quidem admittit Hortulanos cum Miliarijs easdem esse aues, sed Cenchramos diuersas ab his existimat, nulla alia ratione ductus, quàm quòd Gręcè etiam Cynchramus legatur. Sed textum corruptum esse facilè apparet, nam quàm facilè fuit pro Cenchramo Cynchramum, uel alio, ut dicemus, modo, legi ab hominibus, qui de rebus ignotis scribentes, nomina plerunque vel corrumpunt, uel aliter scribunt, uel cum similibus confundunt. Nam præterquam quod in quibusdam exemplaribus Κυγχράμος legitur, quam lectionem sequuti sunt Theodorus Gaza, & Hesychius, in alijs etiam Κυχραμος absq; γ habetur, quam lectionem Varinus sectatur, in alijs Κεγχράμος reperitur, quam postremam dictionem in manuscripta Plinij historia legere est, quamuis nunc multi corrupto Aristotelis textu decepti Cynchramus legunt, vel Cychramus. Inuenio & Κεγχρέμμος, apud Hesychium, & Varinum. Errat præterea, vt opinor, Ornithologus, dum hanc vocem per onomatopoeiam factam videri putat. Nam à milio, quod Græcis Κέγχρος est, mea

Ordo.
[a] L. 10. c. 23.
Cenchramus quæ auis.
[b] 8. hist. c. 12.
[c] L. 5. de Auib. c. 20.
Preier Gallorum.
Brachuolgel.
Brachammsel.
Brachuolgel forma.
Arquata.
Hortulanos Cẽchramos dici posse.
Hortulani vnde pinguescant.
[d] L. 3. de re rust. c. 5.
Locus.
Κυγχράμος.
Κεγχράμος.
Κέγχρος.

Coturnix miliaris uocata.
a L. 4. de lin. lat.
b Lib. 3. de re rust.
Cenchris.
Ruelli error.
Linaria.
Cenchritæ aues quæ.
Cenchris Tinnunculus est.
Hortulani descriptio.
Magnitudo.
Color.

est, mea quidem sententia deriuari videtur, miliariamq; Latinè traduci posse, non adiectiuè, in quo fortè sensu doctissimus Aloysius Mundella Coturnicem auem miliarem vocauit, hoc est, milio vt plurimùm vescentem: sed substantiuè, vt scilicet eadem sit cum Miliaria a Varronis: siquidem *Miliaria*, inquit, *à cibo dicuntur, quòd milio fiant pingues*. b Alibi verò, *in Ornithone præter alias aues quidam alunt Miliarias, quæ pingues veneunt carè*. Quæ, sicuti paulò antè dixi, mirum quàm Hortulanis nostris competant. Nec alia Cenchris Aretæo, cæterisq; Græcis fuerit, quam ægris præscribunt. Perperam etiam Ruellius auiculam quandam vulgò dictam linariam Miliariam facit: de qua nos suo loco. Diuersæ item sunt Miliariæ seu Cenchrami à Cenchritis auibus, etsi à milio nomen pariter obtinentibus, quòd & eo pariter pinguescunt. Cenchritæ enim aues aquaticæ sunt ex Anserum genere. Postremò alia à miliaribus auis est Cenchris, nimirùm à varietate punctorum milij instar dicta. Hæc autem Tinnunculus est ex Accipitrum genere, de quo nos in primo tomo abundè, & exactè egimus. Superest modò vt Hortulanum nostrum, quem Cenchramum, seu

Hortulanus mas cum panico spica follata.



Hortulanus fæmina cum panico maiori spica herbacea.



Miliariam arbitramur, & describamus, & depictam exhibeamus. Auis est Alaudæ ferè magnitudine, at paulò minor. Rostrum, crura tota, pedumq́; digiti rubescunt. Caput, collum, & pectus in mare flaua intercurrentibus punctis croceis: in fœmina hæ partes coloris sunt partim flaui, partim viridis, discreti scilicet vtriusq́;. Mas sub oculis ad latera maculam habet rotundam, intensè luteam, quæ in fœmina non est. Alarum pennæ intercostales in vtraq́; ex flauo, & nigro colore constant: remiges verò, item & cauda vtriq́; nigrę. in extremitatibus, & ad latera flauæ. Venter croceus cinereis quibusdem maculis distinctis. Hæc itaq́; cùm maris Hortulani, cùm fœminæ descriptio est. Iconum prior maris est, secunda fœmellę. Verùm cùm in hoc genere alias ab his diuersas obseruârim, ne quid in hisce nostris commentarijs desiderari possit, itaque & has delineatas exhibere non piguit.

Sex⁹ distinctio. Alæ. Cauda. Venter.

Quæ auis primo post nunc descriptas, delineatasq́; loco ponetur, tota flauescebat colore propemodum paleari, exceptis alarum costis, & remigum pennarum extremitatibus, quæ erant albæ. Crura item & rostrum erant rubicunda. Altero loco pingenda, tota erat candida, quin ipso fermè Cygno candidior. Tertio loco ponendā Aucupes etiam Hortulanum nuncupant, & reuera auis est tota Hortulani forma, sed colore non nihil differens. Caput ex subcinereo ad flauum vergit. Collum cinereum nigris maculis punctatim distinctum; Venter, & crura, pedesq́; toti, crocea. Costæ alarum, & remiges albæ, cætera partim cinereæ, partim nigræ. Cauda tota fusca, ad latera lutescens. Quarto loco collocanda capite, collo erat viridi: rostro rubicundo, cruribus cinereis, cætera nigricans. Habet tamen in vertice capitis, necnon in duabus tantùm remigibus maculam albam oblongam. Quinto loco ponenda Albicillam vocare licet: cauda enim erat alba: cętera vulgaribus Hortulanis similis, sed in omnibus pallidior. Quam postremo loco dabimus, Aucupum alij Spipolæ, alij Hortulano congenerem faciebant, & reuera ego Spipolæ potiùs quàm Hortulani speciem fecerim: rostrum enim longiusculum est & tibiæ pedesq́; fuscæ, qui in Hortulanis lutescere solent. Toto corpore item fuscescit, pectore & alarum extremitatibus albis. Modò videamus, quid de suo Cenchramo scribat [a] Bellonius. Le Pruyer, aut Preyer, inquit, auis est, quo ad pennarum colorem, Alaudæ aut Linariæ similis, quamuis tanta in alis albedo illi non sit. Arbitramur esse migratoriam, atq́; Aristoteli Cenchramum dici, fieriq́; potest

Hortulanus flauus. Hortulan⁹ albus. Hortulano congener, & eius descriptio. Caput. Color. Albicilla.

[a] L. 4. c. 20. de Auib. Cenchrami Belloniani descriptio.

Hortulanus flauus cum malo Punica.



Aretæum, cæteroſq; Græços de Cenchride loquentes, quod ægrotis in cibo conueniat, de hac aue intellexiſſe. Veruntamen cum Ariſtotele tantùm conuenire volumus: ſunt qui Tinnunculum cum hac Cenchramo confudêre; quod prohibere nequimus. Cenchramus maior eſt Alauda criſtata. Roſtri qualitas tanquam præcipua nobis nota facilè oſtendit, de qua audeſo quamur: eſt enim breue, craſſum, tuberculo conſpicuum, necnon & adinſtar oſſis durum, adhæc inferius cum ſuperiori coniunctum, foueam quandam in medio efformat. Nec aliam cum ſimili roſtri diſpoſitione auem uſquam inuenias. Venter pallet, ſed quibuſdam nigris maculis diſtinctus eſt. Crura pedeſq; inter rubrum, & caſtaneum media,

Magnitudo. Roſtrum. Venter. Crura.

Hortulanus albus, cum malo Aſsyria.



Hortulano congener cum Iaſmino albo.



formà

Hortulanus collo viridi, cum meſpilo.



HORTVLANVS CAVDA ALBA, CVM PINO.



formâ verò cruribus pedibuſq; ſimili: poſticum item digitum longum habet, argumento, quòd auis ſit terreſtris, & rarò quidem arborum ramis inſidet. In quibuſdam etiam ita Linariç ſimilis eſt, vt niſi ob ſolam magnitudinem diſtinguas: Verſatur in pratis, vnde Gallicè Preyer dici meruit: proſequitur tamen etiam aquas more Gallinaginis, quamuis contrà facere ex roſtri, & pedum conſtitutione iudicares. Mirum eſt quantum hordeo, milioq; delectetur.

Digitus poſticus.

Locus.

HORTVLANVS SIMILIS SPIPOLAE CONGENER CVM ILICE.



CENCHRAMVS BELLONII CVM MILIO.



delectetur. Reperitur nonnunquam sepibus insidere; sæpius tamen in terra degere: & quia terrestris auis est, idcirco etiam in altis locis non nidulatur, sed vbi Anates, quæ quandoque in truncis salicum nidificant: itaq; plerunque istæ aues nidos extruunt in agris auena, hordeo, & milio consitis, vel in nudis pratis, quinque aut sex pullos excludentes. Non omnes vbique idem nomen sortiuntur, sed pro diuersitate locorum, diuersum: ita quoque hæ alibi Teriz appellantur, quòd interdiu palo, aut stipiti insidentes hanc vocem cantillando edant Tirtertirterijz, eamq; sæpius reiterent. Cùm volant, crura ad se, vt cæteræ aues non retrahunt, sed pendere sinunt. Frequenter alas motitant, seruato tamen quodam ordine. [b] Aristoteles auem quandam Cenchramum vocat, aut Cynchramum, vbi scribit, *Coturnices ducibus Oto, & Linguacula, & Ortygometra proficiscuntur, atque etiam Cenchramo, à quo etiam reuocantur noctu: cuius vocem cùm senserint aucupes intelligunt parari discessum*. Dictio Cenchramus, si latinè traduceretur, sonaret miliaris: quare eam esse arbitramur, cuius mentio fit apud Varronem. Nam si Romæ alerentur vnà cum Coturnicibus, milioq; saginarentur pro futuris epulis, verisimile est auem extitisse corpulentam: quapropter ferendi non sunt, qui Miliariam cum Linaria confundunt, statuendumq; Cenchramum esse.

Victus.

Nidulatio.

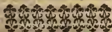
Teris.

[b] *Lib. 8. hist. cap. 12.*

Finis Libri Decimitertij.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE Liber Decimusquartus.

QVI EST DE PVLVERATRICIBVS DOMESTICIS.

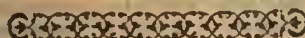


DE GALLO GALLINACEO & Gallina. Cap. I.



CLARAS, ni fallimur, easq; satis efficaces rationes in primordio huiusce operis adduximus, cur à Pauone potiùs, quàm à Gallinaceo genere exorsi fuerimus, tametsi hoc in omni auium familia, quæ ad mensæ vsum requiruntur, apud omnes fermè authores, quotquot hactenus scripserunt, primas obtinere videatur. Placuit autem, vt id obiter dicamus, Plinium hac in re, tanquam ducem, authoremq; sectari. Hic enim subinde à Pauonibus ad Gallinaceos sermonem conuertit, dum ait: *Proximè gloriam sentiunt, & hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit: nouit sidera &c.* Haud me fugit interim, non defutura cuipiam sua argumenta, quibus Gallinaceum hocce genus in multis, præcedentibus auibus præferat. Veruntamen cùm hæ volucres prorsus domesticæ sint, illæ verò syluestres, quæ domesticis meo iudicio sunt præstantiores, vel saltem ita vulgò habentur, itaq; Gallinaceam hanc familiam in hunc librum, qui priuatim de ea tantùm aget, reiecimus. Plurimi sanè has alites veteres fecisse, maximè Gallos, vel ex hoc * Ciceronis constat, qui *non minus delinquere eum* dixit, *qui Gallum Gallinaceum, cùm non opus fuerit, occiderit, quàm eum, qui patrem suffocauerit*. Nec ab re ita scripsit Tullius, cùm præcipuè hac aue prisci Græci, & Romani in bello vterentur, & sacris suis adhiberent. Non minorem laudem meretur eius animositas, splendorq; & amor erga suos, cæteræq; eius dotes, quibus sese verum nobis egregij, laudabilisq; patrisfamilias exemplar præbet. Quantum verò ex hoc Gallo, eiusq; coniugibus, ac liberis emolumenti humano generi, cum ad uictum tam sanis, quàm ægrotis suppeditandum, tum etiam ad quoscunque fermè morbos propulsandos cedat, id tam clarum cuiuis esse arbitramur, ut demonstratione prorsus non egeat. Quis etenim tam internus, quàm externus corporis affectus, qui non hinc sua hauriat remedia? Sed de hisce pòst suo loco: iam ad historiam more nostro accedamus: in qua tradenda illud ferè in singulis rubricis obseruabimus: quæ utrique sexui communia sunt, præferemus: hinc quæ mari, ultimò quæ fæminæ soli conueniunt adducemus, omnem ubique quoad licuerit, confusionem euitaturi. De Capo uerò separatim agere uisum est, cùm quòd is, etsi ex Gallo factus ueluti utriusque sexum complexus, & ceu hermophroditus factus, medius scilicet inter Gallum, & Gallinam videatur, tum quia ad mensæ uel sanorum, uel ægrorum usum duntaxat natus sit: Gallus uerò, & Gallina soboli studentes genus suum natura duce æternum reddant.

Ordinis ratio.
Gallinacei generis dignitas.
Plinij ordo
* Orat. pro L. Murena.
Galli dignitas, & honor.
Animositas
Vtilitas.
Capi historia cur hinc excludatur



AEQVIVOCA.

Alector Epei. Alector Argeæ. Alectryon Perſarũ rex. Gallus auis Perſica dictus,& cur. Alectryon Philip. dux. Charetis arrogantia. Prouerbiũ. Alectryon. [a] In Aſpide. Minerua innupta. [b] L. 5. Deip. Tibia alector dicta. Sol alector dictus. [c] L. 37. c. 10. Gallus vox ambigua. [d] L. 7. inſtit. orat. c. 9. Galli ſacerdotes Cybelis. Archigalli.

ΑΛΕΚΤΩΡ Ἀλεκτρυὼν Græcis, uti etiam Latinis Gallus, vox eſt æquiuoca, & multa ſignificat. Alector, teſte Euſthatio filius fuit Epei Regis Elidis. Eiuſdem nominis filium dicitur habuiſſe Argea Pelopis filius, & Hegeſandræ filiæ Amiclæ, cuius filia Iphiloche, vel Echemelus Megapenthi filio Meneleai nupta fuit, vt idem Euſtathius tradit. Quidam Alectryon nomine tyrannidem quondam geſſit, & Perſis primus imperaſſe dicitur, etiam antequam vel Darius, vel Megabyzus: vnde etiam Gallus, vt pòſt dicemus, ales Perſica appellatur. Alectryon item nomen ducis eſt Philippi Regis, qui à Chare Athenienſi interemptus fuiſſe fertur: an num cum ſuperiori idem fuerit, vel, quod magis credo, diuerſus, non auſim affirmare: docet autem hiſtoria, hunc Charetem ſæpius, & nimis arroganter iſtius facti verba apud populum Athenienſem feciſſe, adeo vt hinc pòſtmodum natum ſit prouerbium Φιλίππου ἀλεκτρυὼν, id eſt Philippi Gallus: vbi quis de leui quopiam facinore perinde vt maximo ſe iactaret. Alectryon quoque dicebatur Amphitrionis pater, filius verò Alcei, cuius meminit [a] Heſiodus. Ἀλέκτωρ Euſtathio coniugem ſignificat pro ὁμόλεκτρος, quaſi ὁμόλεκτωρ, litera alpha ſignificante ὁμοῦ. Eadem vox alpha priuandi vim habens innuptam ſignificat, quare Mineruam ἀλέκτορα dictam legimus apud [b] Athenęum, vbi Pompeianus ſophiſta cum Panathenæa feſta celebrarentur, in quibus iudicia ceſſant dicebat: γενέθλιος ἐστι τῆς ἀλέκτορος Ἀθηνᾶς ἡ ἄδικος, ἡ ταύτης ἡμέρα. Apud Ionem αὐλὸς, hoc eſt, tibia, ἀλέκτωρ vocatur, quòd propter ſoni dulcedinem auditores à cubili reuocet, vel dormire non ſinat. Vnde etiã ſol Homero ἠλέκτωρ nuncupatur, quia homines ἀλέκτρους facit, ſiue à lecto diſcedere, vel potiùs quòd ipſe ἀλέκτρος, id eſt, peruigil ſit, hoc eſt, nunquam cubet, ac quieſcat. Ἀλέκτωρ denique [c] Plinio gemma eſt, de qua pòſt in denominatis: nam alij codices Pliniani legunt ἀλέκτορας; alij ἀλεκτορίας. Gallus, vt ſcriptum reliquit [d] Quintilianus, vox pariter ambigua eſt; *Vtrum enim*, inquit, *auem, an gentem, an nomen, an fortunam corporis ſignificet incertum eſt*. Galli in primis vocabantur decantati illi ſacerdotes, qui præſto erant ſacris Cybeleis. Hos archigallos Iulius Firmicus vocabat teſte Brodæo. Romæ epitaphium videre eſt in Diuo Martino, vbi quoque archigalli dicuntur. Id autem eſt huiuſmodi: D. M. C. CAMERIVS CRESCENS ARCHIGALLVS MARTIS DEVM MAGNAE IDEAE, ET ATTIS PO. RO. &c. Meminit huius epitaphij Gryſaldus, qui Tertulliani etiam verba de quodam

Gallus fluuius, eiuſq; mira uis. [e] L. 6. c. vlt. [f] L. 4. faſtor.

Archigallo repetit: Cæterùm Galli ſacerdotes ita dictos volunt à flumine eiuſdem nominis, cuius tam admirandam vim eſſe commenti ſunt priſci, nimirum quòd parcè potus & cerebrum purget, & inſaniam tollat: contrà largiori manu hauſtus lymphaticos, & inſanos reddat. [e] Plinius quidem hos ſacerdotes ab hoc fluuio nomen traxiſſe ſcribit: ſed tam admirandæ facultatis minimè meminit. Alij ſacerdotes illos mox a potu eiuſmodi aquæ furore correptos fuiſſe memorant, atque ſe ipſos caſtrauiſſe, id uerò citra vitæ diſpendium facere non potuiſſe, niſi Samia teſta vterentur Meminit [f] Ouidius:

Cur igitur Gallos, qui ſe excidere vocamus?
Cum tantùm à Phrygia Gallica diſtet humus?
Inter ait viridem Cybelen, altaſq; Selenas
Amnis it inſana nomine Gallus aqua.
Qui bibit inde, furit, procul hinc diſcedite, queis eſt
Cura bonæ mentis, qui bibit inde furit.

Baptiſtę Pij error.

Quidam Gallum puerum putauerunt, qui contracta offenſa Deæ ſe execuerit, & ſimul fluuio nomen fecerit. Fluuium illum in Sangarium euolui neſcius non ſum: at minimè credam tam noxiam fluminis vim fuiſſe, vt homines, uel furibundos redderet, vel enecaret. Quantum verò uirium ſemper habuerint ad homines dementandos uanæ ſuperſtitiones qui neſcit, is alienus non modò ab omni hiſtoriarum lectione, ſed uitę etiam communis uſu. Vnde etiam prouerbialiter dicimus γάλλοις τιτίμενος, id eſt, Gallos quid execas, pro quid actum agis. A quibus ſacerdotibus quàm benè Baptiſta Pius, ut id obiter dicamus, Gallos populos per conuitium Romanorum nomen fuiſſe adeptos colligat, ipſe uiderit: quaſi ſcilicet, quòd exectorũ hominum nomina haberẽt. Quis obſecro

tam uecors,

tam vecors, tam communis sensus expers, vt sic cogitet Gallos perpetuò Romani nominis hostes nomen sibi, vel accipere, vel retinere voluisse, quod hostium contumelia imposuisset? Quod si tamen quis ita sentiat, ego eum non testiculis profectò, sed cerebro carere dixerim. Neminem interim latere existimo, Gallos Europæ populos à candore dictos à Gala, quæ vox lac Latinis dicitur. Nam montes, & rigor Cæli ab ea parte Solis ardorem excludunt, vt eorum corpora non colerentur. Persarum milites Cares Gallos nuncupabant, ob conos, quibus galeas ornatas habebant, eaq; de causa Artoxerxes hominem è Caria, qui Cirum iaculo vulnerasse creditus est, eo cohonestauit præmio, vt Gallū aureum in lancea præfixum ante aciem ferret. Verùm Athenæus Gallos scribit in Perside primùm ortos, ideoq; fortasse cognomentum id Persæ acceperint, vel ab Alectryone, quem eis primùm imperasse paulò antè diximus: Vnde & Aristophanes, ut eius est mos omnes illudere, Gallum ait Persis olim præfuisse, atq; hinc cristatos adhuc gerere cassides: verba Aristophanis aliàs citabo. Gallus item quidam Centaurus fuit, à quo secundum Pincernam regiū eximiè amatum fuisse author est Nicander. Nunquid autem Centaurus idem fuerit cum Centoarato, de quo sic meminit [g] Aelianus: Antiochi equus, vt dominum suum vlcisceretur, Gallo nomine Centoarati, qui Antiochum in pugna interfecerat, necem intulit, difficile est iudicare. Est etiam Gallus Imperatoris nomen, cui Constantius magni Constantini filius Cæsaris dignitatem concessit. Sed cū comperisset, hunc regnū adfectare, ad tyrannidem proruere, nihil non moliri, quo voti compos fieret, omni conatu eius anteuerso, caput ei præcidi curauit: deinde Galli fratrē, porcum illum fœtidū, Iulianum corona Cæsarea cohonestauit, ut narrat [h] Constantius Manasses. Alij uerò Gallum illū longè antiquiorem faciunt, & simul cum Volusiano Decio in imperio successisse scribunt, imperioq; bienniū & menses octo potitum fuisse. Quidam cognomento Milo Gallus dicebatur, qui Caroli Calui temporibus floruit, & ad eum ipsum quæ de sobrietate carmina conscripsit, misit. Condidit & Sancti Amandis uitam, cuius cænobij ipse Antistes fuit anno post partum salutiferum 880. Est & Gallus sancti Confessoris nomen, ut refert [i] Beda, cuius uita plena uirtutibus conscripta habeatur. Erat autem beati martyris Ignatij diaconus, qui episcopus factus uiam magistri pius imitator sequutus, pro commendato grege, Christi amato occubuit. Fuit & Gallus alius Columbani abbatis discipulus. Hic & Hildeboldus diaconus pisciculos, quos de flumine reticulo traxerant in solitudine assaturi, ignem concinnabant, cùm interim ursus miræ magnitudinis propius accedens diaconum quidem terruisset, iubente Gallo, ut ligna igni inferret, obediuit, vt [k] Marcus Marulus Spalatensis memoriæ prodidit. Quod sanè hîc referendum duximus, ut qui præpositis suis reniti audent, tali exemplo magis confundantur, quando, & syluestres feræ iussa sanctorum reuereantur, & obseruent. Hermolaus iubas, & capillos Græcis alectoridas dici asserit. Et mola matricis Syluatico Gallus matricis dicitur, fortè ob similitudinem. Nam & [l] Amatus Lusitanus meminit cuiusdam mulieris, quæ geminos utero gestans quinto mense abortiuit, & tertia à primo abortu die frustum quoddam carnis emisit, Galli cristæ cum rostro Gallinaceo simile. Piscis quidam ad oceanum Germanicum Gobijs congener, Germanis vt audio Seehan, id est, Gallus marinus dicitur. Verùm & bina alia aquatilia animantia eiusdem nominis reperio, piscem nempe alium, & quoddam genus è crustaceis. Piscis enim [m] Plinio Zeus dictus, & Faber, Hispanis, & Monspeliensibus, teste doctissimo Rondoletio, Gal appellatur, Santonibus, & Baionensibus Iau, id est, Gallus à dorsi pennis surrectis, quemadmodum Gallorum Gallinaceorum cristæ erigi solent. Romani hodie citulam dicunt & piscem Sancti Petri, quia iubente Christo D. Petrus hunc piscem ceperit, & in eius ore numisma pro tributo repeterit: vnde digitorum impressorum uestigia in medio corpore relicta fuerint. Recentioribus item Græcis χρυσοφόρος dicitur, aiuntq; D. Christophorum, dum Christum humeris gestans mare traijceret, piscem hunc apprehendisse & impressa digitorum uestigia reliquisse. Est autem piscis iste ex sententia Rondoletij χαλκεύς Athenæi à Chalcide dissidens, vt Deo dante suo loco aliquando docebimus. Donauit mihi nuperrimè hunc piscem exiccatum admodum Reuer. P. Ambr. Morandus Bonon. sacræ Theol. doctor eximius, Congreg. S. Saluatoris Gener. mihiq; amicissimus. Præterea Gallum marinum idem Rondoletius, & Petrus Bellonius uocari asserunt illud animal crustaceum, quod Aristoteles ἄρκτον, Latini similiter ursum ab actionibus, & moribus, quos exercet, appellant: vt nonnulli existimant: alij uerò à figura ita dici volunt, nimirum, quòd exterior forficis pars Galli Gallinacei figuram referat. Hesychius, & Varinus Vpupā ἀλεκτρυόνα uocarunt, haud dubio ob cristam, quam in capite gerit, ob quam etiam à Liguribus Gallus Martij dicitur, eò quòd illo mense apud ipsos primùm appareat.

Marginalia: Galli unde dicti. — Persarū milites Galli vocati, & quare. — Gallus centaurus. — [g] L.6. de Anim. cap. 44. — Centoarat. — Gallus Imperator. — [h] In annalib. — Gallus Milo, eiusq; opera. — Gallus confessor. — [i] In Marty. — Gallus Columbani discipulus. — [k] L.4. de ferenda obed. — Tubæ Alectoridæ dictæ. — Gallus matricis. — [l] L.1. curat. med. — Gallus piscis Seehan — [m] L.9. c.19. — Gal. Iau. — Citula. — Piscis S. Petri. — χρυσοφόρος — χαλκεύς. — Crustaceū Gall. dictū. — Ἄρκτος. — Vrsus. — Vpupa. — Gallus Martij.

Corui Alectoridæ. Galli Coraxi. Artificialia Gallus dicta. Nauis Gallus. Gallus libri nomen.

Et Perſæ, ut Hermolaus neſcio quo authore ſcribit, Coruos Alectoridas dicunt. Ornithologus mendum ſubeſſe exiſtimat. Sed fortè Hermolaus ex Pauſania id decerpſerit, qui Gallos quidem Gallinaceos quoſdam Coraxos, id eſt atro Coruorum colore in Bœotia eſſe dixit. Significat denique Gallus quædam artificialia, ac in primis nauem quandam prętoriam, de qua eiuſmodi ad Miſenū epitaphium legitur. D. M. C. IVLIO QVARTO VET. EX. PR. N. GALLO, M. CECILIVS. FELIX. S. INONIA HERACLIA S. ET. S. Gallus & ſomnium inſcribitur quidam Luciani luculentiſſimi authoris dialogus, quo diuitiarum, atque potentiæ incommoda, moleſtiaſq; proſequitur, oſtendens, quàm contrà tranquilla res paupertas ſit, ſi modò ſua ſorte ſit contenta. In poſteriore autem parte Gallus, qui ex Pythagora in auem transformatus cum hero ſuo Micyllo colloquens introducitur, diuitum cùm priuatorum, ac ciuium, tùm regum, ac potentum moleſtias, curas, & pericula recenſet, quæ illis & belli, & pacis temporibus, prætereà etiam circa ualetudinem, quam luxus iſtæ & crapulæ labefactant, accidere ſolent. Poſtremò, ut & de Gallinis aliquid dicamus, ruſtici Pleiades ſtellas Græcis dictas, & Atlantides, Latinis Vergilias, Gallinas uocant, & pleriq; Butrionem, Angli nempe, id eſt, Gallinam habentem pullos uulgò Bruothenn. Hanc conſtellationem Hebræi [illegible] Zaghta uocant, & Galli la Pouſſiniere. In dictionario trilingui עיש aysch, uel עש pro eodem ſidere legitur. Gallina nigra apud chimicos eſt argentum uiuum.

Gallinę ſtellæ. Butrio. Bruothenn. Argentum uiuum. Gallina nigra.

SYNONYMA.



ᵃCap. 38. ᵇIn libro radicum.

VARIAS quidem nomenclaturas, quibus apud Græcos potiſſimùm, ac Hebræos Gallus Gallinaceus uenit, eſt reperire. שכוי Secheui in primis legitur apud D.ᵃ Iob. ubi dicitur: *Quis dedit Secheui intelligentiam?* Sanctes Pagninus in biblijs maioribus Ven. anni 1515. לשכוי Laſecheui legi ſcribit, & in noſtris alijs exemplaribus Michel eſſe. Sonat imaginationem in mente cælatum, cogitationem, intellectum. Plerique interpretes traducunt cordi. ᵇ Rabbi Dauid ab aſpiciendo, & uidendo deriuari aſſerit; & alibi, *Doctores*, inquit, *Hebræorum exponunt etiam Gallo*: quod etiam Rabbi Simeon filius Lakiſch tradidit, teſte Ioanne Reuclino; atque ita D. Hieronymus uertit. Septuaginta uerò, *Quis dedit mulieribus texturæ ſapientiam, aut uariegatam ſcientiam?* Targhum, *Quis dedit cordi intelligentiam?* Alterum Targhum, *Quis dedit Gallo ſylueſtri intelligentiam, vt laudet dominum ſuum?* Rab. Abraham, *Cordi?* Rab Leui, *intellectui?* Rab Moſech, *quis dedit Gallo intelligentiam, vt media nocte ſurgere doceret hominem ad laudandum Deum?* Ita quidem ille hæc profert ex quodam Targhum Ieroſolimitano in hunc locum, atque ſuis Rabbinis, ſed de corde eos magis congruere aſſeuerat. Sunt, inquit, Ornithologus ex quodam alio, apud Hebræos, qui uocem Sekui Tarnegul (hanc uocem Chaldaicam eſſe conijcit) cuius ultima ſyllaba Germanicè Galli nomenclaturę, nempe Gul congruit, id eſt, Gallum interpretantur. Fortè uerò ita Gallus dictus fuerit uel ab animoſitate, quæ in corde ſedem ſuam potiſſimùm habet, uel à uiſu, quem ſemper ſimul ſurſum Miluorum, & aliarum auium rapacium euitandarum cauſa, & deorſum ad uictum intentum habet. In lexico trilingui pro Gallo etiam legitur סכוי Sikui, & pro Gallina סכויא Sakuia, quę poſtrema uox in Syrochaldaico dictionario Gallus exponitur, ex Vaic. rab. cap. 26. Pro ברבור barbur in ᶜ libro Regum, ubi legitur. *Excepta venatione ceruorum, caprearum, atque bubalorum*, & ברבורים אבוסים barburim auuſim, id eſt, *altilium ſaginatorum in ſtabulis*, hoc eſt, *ſtabulantium*. Dauid Kimhi ex magiſtrorum ſententia, transfert aues, quę afferuntur ex Barbaria. Rab Salamon Gallos pingues, Kimhi addit caſtratos, Ioſephus uolatilia, D. Hieronymus aues altiles, ſeptuaginta ἐκλεκτὸς, id eſt, electus, quaſi legerint barur, Chaldęus autem ſaginatam uel altilem. זרזיר Prouerbiorum 30. uariè exponunt: quida[illegible]auid Kimhi docet, canem leporarium curſu uelocem: alij nemer, id eſt, pardum, alij ſpeciem auis immundę, D. Hieronymus Gallum, ſeptuaginta interpretes ſecutus, qui ἀλέκτορα reddiderunt. Nam R. Ioſeph dicit nomen animantis eſſe, quod inter Gallinas ambulet. גבר gaber apud Eſaiam D. Hieronymus uertit Gallus Gallinaceus: ᵈ Septuaginta, & plerique Hebręorum uir, uti & Chaldęus pro גברא Gabera. ᵉ I. Druſius ita uertendum eſſe & non aliter omnino contendit, hunc in modum ſcribens. Verba ſunt Iſaię ex uerſu ſeptimo, & decimo capitis 22. *Ecce Dominus tranſportabit te 7 altela Gaber*, quę uerba D. Hieronymus edoctus ita, ut ipſemet teſtatur, ab Hebręo pręceptore ſuo, alia ratione quàm interpretes, qui ante ipſum, expoſuit. Cùm

Barbur. ᶜ3. cap. 4. Sarſir. Gaber. ᵈCap. 22. ᵉL. 10. obſer. cap. 8.

enim

enim alij omnes Gaber virum exposuissent: ipse vnus Gallum interpretatus est, hac sententia: *sicut Gallus Gallinaceus humero portatoris de alto loco tuo leuiter asportabit*. Ego autem idem verbum eodem modo expositum, pòst offendi à Salamone Iario: neque sanè Camius eam expositionem silentio præterit, quam citat inter alias ex Dras. Ac ne illud quidem pigebit admonere, apud [f] Salomonem, vbi in vulgata lectione latina legitur, *viam viri in adolescentula*, expositum similiter legi in Medras Misle de Gallo Gallinaceo: idq; mihi mirum in primis esse visum. Nam quod sequitur in adolescentula, eam expositionem, nisi animi fallor, planè conuellit. Ego sanè, quod bona eorum interpretum veniâ dictum sit, id verbum nusquam eam vim habere arbitror: præsertim cùm præcedat verbum Taltela, quod formam habet nominis, vt grammatici loquuntur, absoluti. Iam illud quoque nonnihil est, quod Hebræos peritiores aliter accipere eum locum constat. Dauid certè Camius, qui, quę lingua aliarum linguarum princeps est, eius ipse linguæ princeps inter suos interpretes censetur, in commentarijs ad eum locum, Meo animo, inquit, Gaber est positum in casu uocatiuo, & est ordo, ac sensus: ò vir ecce Dominus transportabit te transportatione. Vocat autem eum virum propter superbiam ac fastum. Hactenus I. Drusius. Verùm præterquam quod ipse fatetur, Salomonem Iarium ita uertisse, & Camium eandem expositionem ex Dras citare, quidam etiam alij תרנגלא tarnegula, id est, Gallum Gallinaceum exponunt, teste Dauid Kimhi, Thargùm Ierosolimitanum pro ויסעו מעציון גבר Vaishu mhesion gaber, id est, *Et profecti sunt de Eszion gaber*, quod legitur Numer. 33 habet ונטלו מכרך תרנגלא Vunetalu micherach tarnegola, id est, *profecti sunt autem ab arce Galli*, ut legere est in dictionario Syrochaldaico Guidonis Fabricij Boderiani: Itaque meo iudicio & Gallus, & vir traduci possit, cùm uir à virtute, seu robore dicatur, & animi uigore, quo Gallus inter sui generis volucres egregiè pręditus est. Pro Gallo item in dictionario trilingui legitur חבור habur, & נרגל nergal, quarum uocum prior ad Gaber accedit, posterior ad Tarnegul תרנגול, pro qua voce Syrè legitur תרנגלא Tarnagola Gallus auis: Iob 3. Matth. 26. Marc. 14. & Ioan. 18. & תרנגלא דדהבא Tarnagela dedaua, Gallus aureus, Ester. 1. in Thar. Ierosol. & תרנגלד Tarnegoled Gallina, & תרנולא ברא Tarnegola bara, Gallus syluestris idem תרנגול ברא tarnegol bara, Iob. 38. & Psal. 50. & תרנגלת תיבר tarnegoled thibur, Gallus Gallinaceus in plurali תרנגלין מכרכרין tarnegolin mecharcherin, Galli erocitantes. דוכיפת duchifad vox Hebraica in dictionario Syrochaldaico, ex quo pleraq; nomina istæc excerpsimus, Gallus syluestris exponitur. אכבא acaua idem est, quod tarnegul, id est Gallus, aut secundum alios est זקן כלב, id est, vetulus canis, siue lelaps canis uenaticus Prouerb. 30 Compluten. אורא aura, quod Aruc דס das exponit bestiæ nomen. נגר הורא nagar tura Gallus syluestris vertitur, uel, ut R. Serra Ghaon ait, Gallus montanus, uel ut alij, Vpupa. Saracenis, Gallum, quidam hodie Die appellari literis prodidit, Gallinam uerò eisdem Tesese dici alicubi legimus. Auicennæ caput 296. lib. 2. inscribitur Giaziudiuch, ubi interpres uertit de Gallinis, & Gallo. Aducasugeg Syluatico, uel, ut uetus Auicennæ Glossographus habet, Aduzaruzegi, velut [g] Gentiles legit, Aduearueegi (hinc uel inde enim eam uocem hausisse uidetur) Gallus, vel Gallina est. Furogi uerò, uel Furogigi Gallus tantùm. Sed fortè ea uox mustelæ syluestri, quam Galli furo dicunt potiùs conueniet, quasi furo gigeg (ad quam uocem, quæ eidem Syluatico Gallum, uel Gallinam significat posteriores duæ syllabæ gigi nempe non malè accedunt) id est furans siue insidians Galinis quod & animali quasi proprium est. Alibi etiã apud eundem legitur Digegi, vt apud Serapionis interpretẽ Digedi. Alfrach Arabicè non est commune ad omnes pullos, & quandoque dicitur de Gallina iuuene, quę nondum oua peperit, teste Andrea Bellunensi, sed absolutè prolatum significat pullum Columbinum, qui nondum uolare potest. Et alibi scribit Alpheti Gallinas esse secundum expositores Arabes, esseq; eas, quę nondum pepererũt oua. Quod ad Gręcam nomenclaturam attinet, ea, vt subinde patebit, varia admodum est, etsi apud vetustissimos Græcos nomen nullum peculiare inueniamus, sed communi ὄρνιθος vocabulo hanc speciem significasse, vnde etiam Myrtilus apud Athenęum solas Gallinas ὄρνιθας, & ὀρνίθια appellat. Quia tamen apud recentiores, qui post Aristotelem floruerunt, multa, ut dixi, synonyma reperiũtur, uisum est ea ordine alphabetico prosequi, ut omnis uitetur confusio. Aristoteles, eumq; secuti alij ὄρνιν, uel ὄρνιθα communiter de quauis uolucre dicunt: nonnulli uerò recentiores Gręci priuatim de Gallo, Gallinaq;. Aristoteles Gallum ἀλεκτρυόνα, vel ἀλέκτορα uocat, Gallinam ἀλεκτορίδα. Aristophanes ἀλεκτόρας, qui mares sint, ἀλεκτρυόνας, quæ fęminę, ἀλεκτρύαινας vtrumque continere ludens in comedia monstrauit: [h] Socrates sanè apud eundem Aristophanem, Strepsiadem reprehendere uidetur

[f] L. Prouerb. cap. 30.
Taltela.
Tarnegula.
Habur.
Nergal.
Tarnegoled.
Duchifad.
Acaua.
Lepaps.
Aura.
Nagar tura
Die.
Giaziudiuch.
Aducasugeg.
[g] In exposit. verb.
Furogi.
Digegi.
Digedi.
Alfrach.
Synonyma Græca.
ὀρνίθια.
ὄρνις.
Ἀλεκτρυών
Ἀλέκτωρ.
[h] In nebulis.

Ἀλεκτρύαινα. detur, quòd ἀλεκτρυόνα in vtroque ſexu proferat, itaque iubet, eum fœminam ἀλεκτρύαιναν vocare ficto vocabulo, & poëtico, vt a λέων fit λέαινα, marem verò ἀλέκτορα. Videtur autem, inquit Scholiaſtes, vulgaris hæc conſuetudo tum fuiſſe, fœminam quoque ἀλεκτρυόνα nominandi, vt patet ex hiſce [l] Ariſtophanis verbis:

[l] In Amphiarao.

Γύναι τί τὸ ψοφῆσαν ἐστὶ ἡ ἀλεκτρυὼν
Τὴν κύλικα καταβέβληκεν. Οἰμώξεσθ᾽ ἄγε.

Et in Platonis Dedalo: ἐνίοτε πολλαὶ τῶν ἀλεκτρυόνων ὑπηνέμια βίᾳ τίκτουσιν ᾠὰ πολλάκις Ο᾽δὲ παῖς ἔνδον τὰς ἀλεκτρυόνας σοβεῖ. Attici quidem etiã Gallinas ſic vocabant, Et Theopompus: Vocant verò Gallinam etiam ἀλεκτρύαιναν. Hæc Scholiaſtes: ſed locus quo ad authorum citationes non rectè diſtinctus emendari poteſt ex Athenæo, apud quem ita legitur. *Cratinus*, inquit, *ἀλεκτρυόνα in fœminino genere dixit. Item Strattis* Αἱ δ᾽ ἀλεκτρυόνες ἅπασαι, καὶ τὰ χοιρίδια τέθνηκεν. Et *Anaxandrides Rhodius Comicus* Ὀχευομένας τὰς ἀλεκτρυόνας θεωροῦσιν ἄσμενοι. *Et Theopompus:* Ἄχθομαι δ᾽ ἀπολωλεκὼς ἀλεκτρυόνα τίκτουσαν ᾠὰ παγκαλα. *Et* [k] *Ariſtophanes* Ὥσ᾽ μέγιστον τέτοκεν, ὡς ἀλεκτρυών. Thomas magiſter quoque annotat, uocem ἀλεκτρυὼν ſignificare marem, & fœminam, & Heſychius veteres ἀλεκτρυόνας Gallinas vocare ſcribit. Gallus etiam dicitur ἀλέκτωρ, à quo fit, ἀλεκτορὶς, Gallina, quam poſteriorem vocem Varinus, & Thomas Magiſter poëticam eſſe dicunt: ἀλέκτωρ verò vocabulum eſſe ἀδόκιμον. Verùm cùm [l] Ariſtoteles ἀλεκτορίδα etiam nominet, ac [m] Galenus ἀλεκτρυόνος καὶ ἀλεκτορίδος αἷμα dicat: itaque ego uocem ἀλεκτρύαινα prorſus ἀδόκιμον, ἀλέκτωρ verò poëticam tantùm contra illos eſſe dixerim; qui cùm ἀλεκτορὶς poëticum faciant, poëtæ nullius teſtimonium adducunt, & ego quoque nullum ex poëtis hac voce vſum memini, ἀλέκτορα verò in proſa nemo dixit, ſed poëtæ aliquot, Ariſtophanes, Theocritus, Cratinus, aliiq;. Ἀλεκτορὶς uerò Athenæo non Gallina eſt, ſed Gallus. *Vſus, inquit, noſtro tempore obtinuit, vt Gallina* Ὄρνις, & Ὄρνιθα *dicantur, Galli verò* ἀλεκτρυόνες, & ἀλεκτορίδες. Apud Varinũ ἀλεκτρὶς pro Gallina legitur, ſed fortè impreſſoris culpa pro ἀλεκτορὶς, ut uidetur. Reperitur & ἀλεκτόριος pro ἀλεκτρύειος. Ἀλέκτωρ uerò Gallus dicitur, quòd nos, ut apud Athenæum eſt, ἐκ τοῦ λέκτρου, id eſt è cubili excitet. Ille, ut uidetur, intelligit eſſe ex alpha priuatiuo, & λέκτρον, quod nos ἀλέκτρους faciat. Euſtathius uult eſſe ex alpha priuatiuo, & uerbo λέγω, id eſt cubo, ut uidelicet ſit λέκτωρ, deinde præfixo alpha priuatiuo ἀλέκτωρ: vnde ἀλεκτορίσκος. Cæterùm etiamſi ἀλέκτωρ ex α priuatiuo, & λέγω deducamus, ἀλεκτρύων, quod idem eſt, quod ἀλέκτωρ, Gallus nempe, & interdum etiam Gallina, ut mox ex Ariſtophane diximus, & Athenæo, ex α priuatiuo, & λέκτρον potius fieri dicendum eſt. Hanc uocem nempe ἀλεκτρυὼν Homeri ſæculum, teſte Varino non agnouit. Vtebantur nimirum antiquitus, vt diximus paulò antè, tantùm uoce ὄρνις de Gallo in genere maſculino, de Gallina in fœminino. Cùm uerò ἀλεκτρυὼν nomen uiri eſt, cuius [n] Homerus meminit, ſeruat ο magnum in genitiuo, ſecundum Varinum, ſecundum uerò Euſtathium mutat. Βοσκὰς ὀρταλὶς Nicandro gallina eſt domeſtica, ſiue altilis. Βρητὸς apud Heſychium, & Varinum gallus anniculus. Ηἴκανὸς, gallinaceus, ut iidem interpretantur. Ἱππαλέκτρυων dicitur magnus gallus apud Ariſtophanem. Κίρκος iiſdem Heſychio, & Varino ſcilicet, vel Accipiter eſt, uel Gallinaceus, ſed Accipiter potiùs meo iudicio, iſq; Circus: uti etiam Κῆρυξ, quæ uox Suidę pariter, & Varino Accipitris genus eſt, & Gallinaceus. Κιψρὸς Gallinaceus, Heſychius, & Varinus. Κικκὸς oxytonum, Gallinaceus, paroxytonum uerò parua cicada, & Κίκκα paroxytonum, Gallina, Iidem. Videtur autem uox per onomatopoeiam facta. Κοκκοβόας ὄρνις de Gallinaceo accipiendum uidetur apud Sophoclem, ut uult Euſtathius, nimirum quoque à uoce, de qua uerbum κοκκύζειν Græci uſurpant; uidetur itaq; epitheton eſſe. Κέρκορα, ὄρνις, Pergęis Heſychius, & Varinus. Κορύθων ἀλεκτρυὼν, οἱ παῖδες. Iidem. Fortè autem ſic nominatus fuerit Gallus, quòd κορυθα, id eſt, criſtam gerat: & eadem ratione fortaſſis etiam κορυθεὺς apud eoſdem; ſed quæ uox eis etiam cophinum & calathum ſignificat. Κόσκικοι, οἰκατοικίδιοι Ὄρνιθες. Iidem. Apparet autem priorem uocem à κικκὸς formari. Κοττοὶ, Gallinacei à criſta capitis ſic dicti apud eoſdem in Προκοττα, quod eſt. κέφαλης Τρίχωμα. Κόττος ὄρνις, ſed equũ quoque aliqui ſic uocabant. Iidem. Et rurſus Κοττοβολεῖν, τὸ παρατηρεῖν τινὰ ὄρνιν. Κοττολοὶ κατοικίδιοι ὄρνις: ſed Varinus legit κοττολιοὶ per iota in penultima. Heſychius vocem κόττος alibi in dictione κοττη generaliter pro qualibet aue accipi ſcribit, propriè uerò eſſe Gallinaceum. Κοτίκας Gallus. Iidem. Κροκίας apud [o] Plutarchum Gallus eſt, quem Hermanubidi immolari ſolere tradit. Κύμβαι ὄρνιθες. Iidem. Videntur autem aues ſimpliciter intelligendæ, quoniam cymbateutæ etiam Varino ſunt aucupes. Κοκκαλος genus

quoddam

Margin notes: [k] In pace. Ἀλέκτωρ. [l] lib. 6. Hiſt. [m] l. de ſimp. med. Ἀλέκτωρ Poëticum eſt. Ἀλεκτορὶς. Ἀλεκτρὶς. Ἀλεκτόριος. Nominis ratio. Ἀλεκτορίσκος. [n] Iliad. ν Βοσκὰς ὀρταλὶς. Βρητὸς. Ηἴκανὸς. Ἱππαλέκτρυων. Κίρκος. Κῆρυξ. Κιψρὸς. Κοκκοβόας ὄρνις. Κοκκύζειν. Κορύθων. Κοττοὶ. Κόττος. Κοτίκας. [o] lib. de Oſir. Κύμβαι.

quoddam Gallinacei. Iidem. & Κόκαλος Varino quoque proprium nomen est. Μηδικοὶ, aues Medicę, Gallinacei. Iidem. Aristophanes μῆδον auem facere uidetur. Scholiastes Gallinaceum accipiendum suspicatur. Alibi quidem dubitat, an ulla auis rectè μῆδος appelletur. [o] Cælius à Medis dici asserens, *etiamsi, inquit, in latinis literis Medicum de procuratore pronunciari animaduertimus à verbo μήδομαι*, idest *curo*. Sed cùm Gallinaceus ab eodem comico etiam Persica auis dicatur, Medum quoque, vel Medicam auem pro Gallinaceo accipi ab eo verisimile est. Ὀλόφωνος Hesychio Gallinaceus est, sic dictus uel à lopho, id est crista, vel ab eo quòd inter canendum in sublime se erigat, ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ᾄδειν ὅλον αἰωρεῖσθαι καὶ μετεωρίζεσθαι. Ὄρταλις Nicandro Gallinam significat. Ὄρνιθα casu recto Græcis hodiè vulgò Gallina est. Ὀρθοβόαν Gallum dicebat Alexarchus Cassandri Macedonum Regis frater, qui Vranopolim ædificauit, quiq; peculiares dicendi formas inuexit, nimirum quòd inter canendum se erigat, unde & ὀλόφωνον, dictum quidam conijciunt, ut diximus: nisi quasi ὀρθροβόαν potiùs à matutino cantu, sic appellatum placeat. Ὀρτάλιχος vox poëtica tum Gallum ipsum, tum pullum Gallinaceum significat, sed pullum frequentiùs, ut pòst dicemus. Bœoticè tamen ipsi Gallinacei etiam sic dicuntur apud [p] Aristophanem, ut referunt Scholiastes, & Varinus. ὀρθριοκόκκυξ Sophocles habet pro Gallina, ni fallor. Περσικὸς ὄρνις Persica auis Gallinaceus dicitur propter cristam. Vnde Aristophanes. *Multos pueros deceperunt amatores, alius Coturnice, alius Persica aue, alia'ue donata*: Vbi Scholiastes *Pretiosa*, inquit, *omnia quibus solus Persarum rex utebatur, Persica uocabãtur*, & hoc in loco auis Persica non certam aliquam auem designat. Sunt tamen, qui Gallinaceum, & qui Pauonem interpretantur. [q] Pistetherus Gallum auem Persicam dici tradit ab Alectryone olim, ut diximus apud Persas imperante. Vbi etiam Scholiastes, *forte*, inquit, *Alectryona uocat Medum auem*. Nam Persas Medos quoque appellabant. Σέρκος Hesychio, & Varino Gallinaceus est, & Σέλκος Gallina. χαλῶνες Gallinacei quidam. Iidem. Ψιλῶνες, τῶν ἀλεκτρυόνων οἱ γεγηρακότες, Suidas, & Hesychius. Ὠιδὸς ὄρνις, pro Gallinaceo legitur apud Pollucem. Cæterum cùm pullus adhuc est, seu recenter natum, hoc Gallinaceum genus, Græcis, uti etiam latinis, aliter dicitur. Νέοσσος nimirum illis, his pullus: at Nicander ea voce pro Gallinaceo adulto usus est hoc versu. ὄρταλις αἰχμητῇσιν ὑπωκλάσθεισα νεοσσοῖς. Νικρακες Hesych. & Varinus pullos Gallinaceos appellant. Ab [r] Athenæo πωλοὶ ὄρνιθες, & ἵπποι dicuntur, id est, quasi quuli. *Credo*, inquit Hermolaus, *quia pulli propriè sunt equorum*. Νεοττίδες ἀλεκτορίδων καὶ χηνῶν Aristoteli dicuntur fæmellæ iuuencę è Gallinaceo genere, vel Anserino, quæ nuper scilicet parere cœperũt: possunt & sic dici antequam pepererint. Ὀρταλιχοὺς Etymologus, & Varinus pullos vocant, qui nondum uolare possunt. Hinc ὀρταλίζειν, uerbum de auibus uolare incipientibus, uel de ijs, qui pueros in sublime efferunt, citato motu, & impropriè deinde de alijs motibus: [s] Aristophani verò superbire, & efferri significat, haud dubio propter naturam Galli, qui, ut diximus, etiam ὀρτάλιχος dicitur. Quemadmodum uerò ὄρνις apud Græcos, ut dictum est, eodem pariter modò apud latinos auis aliquando pro Gallo, Gallinauè absolutè ponitur. Ita Rhodias aues pro Rhodijs Gallinis Columella dixit, & Græcè ταναγραίους ὄρνιθας, genere masculino pro Gallinaceis Tanagræis legimus. Apud probatissimos authores latinos Gallus dicitur, & cum adiectione Gallinaceus, & simpliciter quoque Gallinaceus. Vnde Albertum, aliosq; latini sermonis imperitiores hallucinari constat, cùm Gallum Gallinaceum, Capum, hoc est Gallum castratum interpretentur. In quem errorem ipsemet Isidorus etiam impegit, Gallum simpliciter Capum appellans, eo, ut videtur, argumento nixus, quòd ueteres Gallos castratos vocarent: cùm tamen contra ueteres classici quiq; Gallos mares in hoc auium genere nuncupent. Haud me latet interim Martialem alibi apertè scribere, Gallum à castratione dici, sed is eo loco iocatur, non seriò agit. Ait autem.

Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus,
Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.

Gallinæ, inquit M. Varro, *trium sunt Generum, Villatica, rustica, & Africana. E quibus tribus generibus propria nomine vocantur fæmina, quæ sunt villatica gallinæ, mares Galli, Capi seminares, quòd sint castrati*. Hinc Gyb. Longolius totũ hoc auiũ genus, quod de Gallinario deuolat, Gallinaceos vocari scribẽs, id quoq; nullo probato authore fretus fecisse videri potest: Cũ Gallinarũ sæpius quàm Gallinaceorũ nomen uniuersaliter pro toto genere ab authoribus usurpetur, quoniam nimirũ pluries vt videmus in hoc genere, quàm mares pp utilitatẽ, alantur Fæminæ. n. vt pòst suo loco patebit, maximã propter partũ præbent utilitatẽ, & unus mas multis sufficit. Gallinaceus à Gallina fieri uidetur, & vel simpliciter pro Gallo ponitur, vel tanquã epitheton ei adiungitur, differentiæ fortassis gratia, ut nimirũ amphibologia euitetur. Nam & Galli, vt diximus

Μηδικός. Μῆδος. [o] L. 10. c. 13. Persica auis. Ὀλόφωνος. Ὄρταλις. Ὄρνιθα. Ὀρθοβόας. Ὀρτάλιχος. [p] In Acharnensib. Ὀρθριοκόκκυξ. Περσικὸς ὄρνις. [q] In Auib. Aristoph. Σέρκος. Σέλκος. χαλῶνες. Ψιλῶνες. Ὠιδὸς ὄρνις. Νέοσσος. Νίκρακες. Ἵπποι. [r] Lib. 9. Νεοττίδες. Ὀρταλιχος. Ὀρταλίζειν. [s] In Equitib. Auis pro Gallinaceo genere. Rhodiæ aues. Alberti error. Longolij error. Gallinaceus.

populi ſunt, & Cybeles ſacerdotes ſic vocabantur, & alijs quibuſdam idem nomen conue-
Etymum nit. Varro pleraſq; volucrum à vocibus ſuis dictas tradit, atq; inter eas Gallinam, & Anſe-
rem in primis nominat. Ego Gallinam eiuſmodi uocem edere nunquam audiui, nec apud
alium legi: quod ſi verò conſimilem vocem ederet hoc auium genus, cur non & ita Græcis
* In Verbor. etymol. dicitur? Quare ſatis non laudare nequeo * Ioſephum Scaligerum, qui dictionem Gallus
παρὰ τὸ κάλλος deriuat. κάλλος autem palea eſt, quę hiſce auibus quaſi ſolis conuenit. Or-
Ornitologi error. nithologus Pumiliones ſimpliciter Gallinas alibi interpretatur: mihi contrà illæ diuerſum,
ac peculiare genus eſſe videntur, vt pòſt dicam, ſimpliciter verò Gallinas exiſtimo quas Var
ro villaticas, Plinius uillares, & altiles, Columella cohortales aues appellat. Gallus periphra-
* In Moreto ſticè varijs modis à Poëtis vocatur, vt ales excubitor * Virgilio.

Excubitorq; diem cantu patefecerat ales,

Auis lucis Martiali.

Criſtataq; ſonant undique lucis aues.

* Met. 11. Ales criſtati oris * Ouidio.

Non vigil ales ibi criſtati cantibus oris, &c.

Eodem modo de Gallinis periphraſticè loquuntur, vnde Ouidio, & Martiali Cortis, ſiue
cohortis aues dicuntur: Ouidius,

* L. 13. Epigram. *Abſtulerat multas ille cohortis aues.* * Martialis

Si Lybicæ volucres nobis, & Phaſides eſſent,

Acciperes, at nunc accipe cortis aues.

Mylacrides. Pulli quid. Comici, teſte Hermolao Gallinas quandoque Mylacridas vocant: quanquam Ariſtopha-
nes ita appellet beſtiolam, quæ inter molas naſcitur. Pullus generale nomen eſt omnium
alitum, & quadrupedum etiam quorundam fœtus, pulli dicuntur, ut equi, & aſini, ſed pre-
cipuè auium, & inter eas Gallinarum maximè per excellentiam. Inuenimus verò pullos
pro Gallinaceis abſolutè poni apud Vegetium, alioſq;. Plinius etiam arborum atque plan-
tarum pullos dixit, unde verba, pullulare, pulleſcere, pullulaſcere, & pullatio pro fœtura
pullorum apud Columellam. Quidam etiam ex recentioribus fæminino genere pullas ef-
Pulla. Pullaſter. ferunt. Pullaſter, uel pullaſtra ſignificat Gallum, uel Gallinam adoleſcentes. Ita & a * M.
* L. 3. de re ruſt. Varrone Pullaſtrę dicuntur Gallinæ iuuencæ, dum ait: *Ea quæ ſubijcias potius è uetulis, quàm è*
Pullaſtris. Quare Grapaldum ſatis mirari nequeo, qui Pullaſtrum, & Pullaſtram neotericè
Pulleiacius (ut eius dictione vtar) vocari ſcribit. Hermolaus verò, Sipontinus, & Platina, pullaſtræ uo
* In Alex. Seuero cabulo pro parua Gallina utuntur. Auguſtus, ut Tranquillus memorat, Pulleiacium pro
Pullicenus. Pullo dicere ſolebat. * Lampridius Pullicenos appellat paruos pullos, quaſi pullicenus di-
Cocq. minutiuum ſit à pullo. Eius verba ſunt. *Seruos habuit uectigales, qui eos ex ouis, & pullicenis*
Geline. *& Pipionibus alerent.* Sed fortè potiùs legas pullicinis. Hæc enim vox ad Italorum pulci-
Poule. no, vel pullicino propius accedit, quos eam à veteribus Romanis retinuiſſe probabile eſt.
Genilette. Gallum Itali Gallo dicunt, Gallinam, Gallina: Galli, Gallum un coq Gau, Gaeu, Gal, Cog,
Hun. quarum vocum prima, & ultima à Græco [illegible] deriuatæ videri poſſunt. Gallinam uerò
Maluph. Geline, uel Poule, Sebaudi eiſdem vocibus vtuntur, ſed Gallinam etiam Genilette uocant.
* Lib. 3. de med. Aeg. c. 26. Hiſpanis etiam Gallus Gallo appellatur, & Gallina, Gallina. Hun dictio Germanica tam
Gallo, quam Gallinæ quadrat, Gallum verò Han, Hanſhan, Gul, & Guggel, & Gallinam
Pollo. Hen. Angli Gallum Cok, Gallinam Hen. Aegyptij Gallinas pingues appellant Maluph,
Pulcino. ut ſcribit * Proſper Alpinus præſtantiſſimus medicus, & in celeberrimo Patauino gymna-
Pollaſtro. ſio ſimplicium medicamentorum profeſſor. Pullus Italis Pollo uocatur, Pollaſtro, & Pulci-
Ouorũ ſynonyma no, ſed hic tener adhuc, & implumis, Pollaſtro maiuſculus, & iam menſis aptus. Gallis poul
beza. ſin, pol, pollet, Cochet, & pollaille, de pullaſtra adultiore. Germanis Huonle, Hunckel:
Bera. Anglis chijk, Flandris kijcken, Hollandis Kuijeken. Cùm verò pleraque, quæ de ouis ſcri-
Beid. buntur paſſim ab authoribus, de Gallinarum intelligantur, non ab re, quin operæ pretium,
Baid. ac omnino neceſſarium iudico, non tantùm hic eorum ſynonyma, uerùm etiam quomodo
Naid. ſingulæ partes appellentur, recenſere. Oua itaque Hebraicè bezah dici inuenio. In le-
Baadh. xico trilingui ביצא & ביא beza, & beia ſcribitur. Arabes beid, uel baid uocant, ut apud
Barch. Elbair. Auicennam videre eſt. Apud Serapionem naid legitur, quod non probo, Syluaticus ba-
Ὠόν, & adh ſcribit pro Arabica voce, & alibi barch, & elbair, neſcio cuius linguę uocabula oua in-
eius etymũ. terpretatur, ſed fortè etiam Arabica fuerint, & corrupta. Latini ouum à Græcorum ὠὸν de
Ὠιόν. riuaſſe uidentur, interpoſita litera u euphoniæ gratia. Græci verò ὠιὸν, teſte Etymologo,
Ὠέον. dixerunt, quaſi οἶον, hoc eſt ſolitarium, quia ſingula pariantur, Poëtarum aliqui ouum ὤεον
Ὤιον. uocant, uel ὠεῖον, ſi rectè ſcribitur, Euſtathius hoc omittit, ὤιον, & ὤεον tantùm habet
Ὠάριον. Apud Athenæum etiam ὤιον legitur. Alij ὠάριον, dicunt forma diminutiua. Hodie vulgo

αὐγὸ

ᾠὸν nominant. Itali ouo, & vouo, Galli oeuf, Germani ey, Angli an egge. Partium oui quę primùm oculis sese offert, aliqui putamen vocát, Serenus testam, Plinius calicem quãdoque. Græcis κέλυφος dicitur, quod Suidas interpretatur τὸ λέπυρον τοῦ ᾠοῦ: item λέπος, ut Anatolio, & λέμμα Aristophani, [c] Lycophroni celyphanon, quanquam eo nomine quilibet cortex censeri ualeat. [d] Hippocrati λεπύριον, Aristoteli ὄστρακον. A qua postrema dictione Nicandri Scholiastes ᾠὸς τρακα oua nominat, quę sine putamine redduntur. Et ostracoderma dicuntur quæ testaceo putamine obducuntur testea, oua Macrobio dicta: malacoderma verò quæ molli cute teguntur. λέκυθος ab Artemidoro etiam pro putamine accipi uidetur, nisi fortè lectio corrupta sit: alij ea voce vitellum significari volunt. Annara, & Amiantus apud Syluaticum pro ouorum testa accipiuntur. Quod autem rupto iam ouo apparet, id Aristoteles τὸ λευκὸν τοῦ ᾠοῦ, Cornelius Celsus oui album, oui candidum Plinius, & albumen, vt quidam citant, (ego plerunque semper oui candidum ab eo nominari inuenio) album liquorem Columella, Palladius alborem oui, Apicius albamentum oui vocabant: candidam vndam Martialis per periphrasin hoc versu.

Candida si croceos circumfluit vnda uitellos.

Recentiores quidam ex Græcis transferentes oui aquatum, & tenuem oui liquorem, indoctiores alburginem, cùm tamen albugo propriè sit in oculo macula, siue cicatrix altiuscula, sicut etique in summo nubecula, ut probi authores docent. Legimus & oui album succum apud Plinium in ramicosi infantis remedio: ut apud Serenum quoque candidum oui succum. Itali la chiara dell'ouo, Galli de Blanc d'ung Oeuf, aut aubun d'œuf, Germani superiores das Klar oder vvyss im ey, inferiores dat vvit vant ey. Interior oui liquor, qui lutei coloris est, Plinio vitellus, & luteum oui uocatur. Recentiores quidam etiam vitellum genere neutro efferunt, uti & Gaza quoque contra ueterum authoritatem. Vitellus à vita dictus est quòd ex eo viuat pullus, Gręci modò Lecython appellát, modò χρύσον, Hippocrates etiam τὸ χλωρὸν, Aristoteles ὠχρὸν, & alibi λέκυθον fæminino genere, uti & Dioscorides τῶν ᾠῶν τὰ χρυσᾶ inuenio apud Athenæum, & ᾠοῦ τὸ πυῤῥὸν apud Suidam. Veteres quandoque etiã oui luteum νοττὸν vocabant, id est, pullum, nimirum quòd pullum ex eo nasci, formariq; existimarent, Itali torlo dell'ouo vocant, Galli le moyen d'un oeuf, le iaulne, Germani todter, uel tutter, forte, ut ait Ornithologus, quia mamillam tutten nuncupant. Alitur autem pullus vitello intra ouum, succo eius attracto, vt infans in lucem editus lacte mamillæ. Belgæ dat geel vant ey. Ozonab Syluaticus exponit pro uitello oui.

ᾨόν. Putamen. Testa. Calix. Κέλυφος. λέπος. λέμμα. [c] In Alexandra Celiphanon. λεπύριον. [d] L. de nat. pueri. ὄστρακον. Ἀνόστρακα oua. Ostracoderma. Oua testea. Malacoderma. λέκυθος. Annara. Amiantus. Albuminis nomina. Vnda candida. Albugo. Vitellus, & eius nomina. Lecython. Νοττός. Ozonab.

GENVS. DIFFERENTIAE.

ORNITHOLOGVS Gallorum, ac Gallinarum differentias à regionibus, ac locis quibus degunt potissimùm desumi, atq; ita non aliter quã magnitudine, aut etiã pugnacitate vult differre. Differũt tamen & in alijs, ut ex subsequentibus patebit. Inter eas, quę à ueteribus celebrantur, Gallinas, Hadrianę, siue, ut vocauit Aristoteles Ἀδριανικαὶ, primo loco occurrũt. At quę sint, alios aliter sentire video, & reuera neminem hactenus videre mihi cõtigit, qui exactè hac in parte doctis ingenijs satisfacere potuerit. Albertus magnus Philosophus sui temporis celeberrimus, dum quasdam Gallinas Hadriani Regis vocari dicit, quæ suis magnæ dicantur, apertè Aristoteli refragatur: si modò verum est, quod de Hadrianis Aristotelis intelligat, ut Augustinus Niphus affirmat, in Albertum inuectus, cùm ait: *Gallina Hadriana non sunt magno corpore, & oblongo, ut somniauit Albertus, sed contrà ut Aristoteles, & Ephesius tradiderunt*, Hæc ille. At quàm bene ex hoc colligat Hadrianas Gallinas ab Hadriano Imperarore nomen inuenisse, ipse viderit. Equidem Aristotelem longè ante Hadrianum Imperatore uixisse historia docet. Hadrianas verò à loco nomen accepisse, nimirum ab Hadria ciuitate nihilum dubito. Turnerus Africanas ab Hadrianis nihil differre existimaus eas triplo, & amplius maiores facit, in tam fœdum errorem impingens, ut redargutione planè non egeat. Nos de Africanis suprà diximus. Qui uerò è contrario id genus Gallinarum nanas interpretantur, siue pumiliones, ab eorum opinione recedere minimè possum, cuius sententiæ fuisse Hispanum quendam amicum suum Ornithologus tradit, ac Hispanicè Gallina enana interpretari asserit, nimirum, quòd corpore nana, & pumila sit, eo, ut uidetur, argumento nixus, quoniam Aristoteles Hadrianas paruo corpore esse scribat. Veruntamen ego nanas hîc minimè claudicantes illas, ut Longolius uocat, quæ pariter nanæ sunt, interpretor, sed genus quoddam cæteris minus: claudi-

Hadrianæ Gallinæ, & quæ sint. Alberti error. Niphi error. Turneri error. Gallinæ nanæ. Pumiliones

claudicantes enim illæ licet cæteris fœcundiores ſint, in omnibus paſſim locis reperiuntur, & genus ſuum non ſeruant, aut propagant, ſed ita nanæ neſcio quo caſu naſcuntur. Præterea veriſimile mihi non videtur, quomodo, & cur Ariſtoteles, qui omnes animalium differentias diligentiſſimè obſeruauit, literiſq; mandauit, & hanc non annotauerit. [a] Plinius Hadrianas à nanis etiam diſtinguere non videtur, quamuis diuerſis de his agat capitibus.

[a] C. 53. C. 56.] l. 10

Sed nanas non vocat, verùm modò Hadrianas, modò pumiliones. Poſtquam enim Hadrianis maximam laudem circa fœcunditatem attribuiſſet, mox ſententiam fuſiùs explicans, de eiſdem ita infit. *Eſt & pumilianum genus non ſterile in iis* (nimirum optimis) *quod non alio in genere alitum, ſed quibus certa fœcunditas rara, & incubatio ouis noxia*: quaſi dicat: oua illis non ſupponenda eſſe, quoniam pullos ſuos ſint interempturæ, ut dixit Ariſtoteles, qui colorem quoque addidit, varium nempè, quem omiſit Plinius, fortè quaſi ſuperfluum fuerit eum addere: quod vix crediderim. Philoſophus enim nihil fruſtra dicere ſolet.

Leihennen quæ Lógolio dicãtur.

Gybertus Longolius quaſdam Gallinas Germanicè Leihennen, quaſi Gallinas parturientes dicas, appellari ait, & Hadrianas eſſe conijcit, colore verò varias eſſe, & roſtro longiuſculo, pullos uerò columbarum pipiones referre. Quod uerò Ariſtoteles Hadrianas ferocire dicat, factum eſſe putat ob patriæ mutationem, cùm in calidiores regiones deuectæ, & ferocioris ingenij redditæ ſunt. Has ego (ſi modò tales ibi dentur) Hadrianas eſſe prius planè credebam. At cùm ferocire eas negent, id verò Ariſtoteles apertè tradat, nimirum in proprios pullos, quos, vt inquit, ſæpè interimunt: & Plinius, ut oſtendi, eandem ob cauſam tanquam incubationi ineptas, reijciat: immutata opinione omnino cenſeo, nec tales Hadrianas eſſe. Verùm cùm & ipſe interim, quæ certò Hadrianæ dici poſſint nunquam viderim, itaque ſuum cuique liberum iudicium relinquo, aliorum opinionem tantùm examinaſſe contentus. Video tamen pleroſq; viros doctos, fortè quia & ipſi alias non haberent, quas Hadrianas dicere poſſent, Gyberti Longolij ſententiam amplecti. Columella etiam quaſdam Gallinas pumiliones vocat, quæ nunquid eædem ſint cum pumilionibus Plinij, rurſus ſubdubito.

Pumiliones Columellæ

Etenim Columella nec propter fœcunditatem, nec propter aliud emolumentum eas nimium probat: hic, vti diximus pro fœcundiſſimis habet: & inter noſtri ſæculi ſcriptores Conradus Heresbachius pumiliones, etſi vetuſtas cùm ob infœcunditatem, tùm ob alias cauſas improbat: tamen pluribus locis fœcundas reperiri, ouaq; plurima edere aſſerens, & in Britannia hoc tempore ad cibos delicatos expeti.

Pumilæ Lógolij.

Quas verò Longolius pumilas vocat, & Germanicè Kriel interpretatur, eæ, vt paulò antè dixi, paſſim extant, per terram reptant, claudicando potiùs, quàm incedendo, nos etiam nainas appellamus. Flandri, vt audio gekrielde hennens.

Hadrianæ cur multa pariant.

Ariſtoteles de ſuis Hadrianis loquens, cur multa admodum pariant, hanc rationem reddit, *quòd propter corporis exiguitatem, alimentum ad partitionem ſumptiterur*. *Has*, vt inquit, Chryſippus apud [b] Athenęū, *Athenienſes alere ſtudebant, quanquam noſtris inutiliares: Adriatici verò contrà noſtras accerſire ſolebant*.

[b] Lib. 7.

Sunt & præterea alia Gallinarum genera ab antiquis magno honore habita: quæ itidem ferè nobis incognitæ ſunt. Tales ſunt Tanagręę, Lydæ, Rhodiæ, Chalcidicæ, Medicæ, & Alexandrinæ.

Tanagræi Galli.

Ex Tanagræis Gallos potius, quàm Gallinas probabant, eorumq; bina erant genera. Alij enim μάχιμοι, id eſt, pugnaces vel præliares erant, vt Hermolaus vertit: alij Coſſiphi, qui Lydas magnitudine æquabant, quorum [c] Pauſanias meminit, & Corui colore ſimiles eſſe tradit (hinc nimirum Coſſiphi dicti, quòd Merularum inſtar atri coloris ſint) & barbam, & criſtam habuiſſe inſtar anemones (quo loco Hermolaus habet calcaria, & apex anemone floris macula modo rubent, quod non placet: ſiquidem in nulla Gallina calcar vnquam rubere viſum eſt.) Candida item ſigna exigua in roſtro ſupremo, & caudæ extremitate. Mihi eiuſmodi Gallorum genus prorſus ignotum eſt.

[c] In Bœoticis

Veruntamen cùm Græci Tanagricas è Bœotia, item Athenæus, Rhodias Columella, & Martialis, nec minus Chalcidicas, & Medicas, & nonnulli Alexandrinas Aegyptias ad pugillatum, & prælia commendẽt: itaque quiſpiam eaſdem eſſe ſuſpicari poſſit, etſi à doctiſſimo M. Varrone, & Columella, necnon à Plinio apertiſſimè diſtingui uideantur. Nam ſi diligenter, & ad trutinam, quod aiunt, grauiſſimorum horum authorum verba examines, nullam fermè inter omnes notabilem differentiam reperies, & alios alijs pugnaciores tantùm dicere videbis. Ita eodem prorſus modo in Europa noſtra cernimus aliam gentem alia pugnaciorem eſſe, cùm tamen interim nulla alia corporis nota diſcrepent. *Tanagrici, Medici, & Chalcidici*, inquit Varro, *ſine dubio ſunt pulchri, & ad præliandum inter ſe maximè idonei, ſed ad partus ſunt ſteriliores*. Columella verò nulla pugnacitatis facta mentione, *Tanagrici*, inquit, *plerunque Rhodijs, & Medicis amplitudine pares, non multum moribus à vernaculis diſtant, ſicut & Chalcidici*: cùm paulò antè dixiſſet: *Rhody generis, aut Medici propter grauitatem, neq; Gallos nimis ſalaces,*

lares, neque fœcundas esse Gallinas. Quibus verbis dum non multùm moribus à vernaculis differre tradit, à Varrone, & Plinio dissentire videri possit, nisi aliàs ita scriberet: *Deliaci*, nempè scriptores, *quia procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant, præcipuè Tanagricum genus, & Rhodium probabant, nec minus Chalcidicum, & Medicum, quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur*. Et alibi etiam Rhodias aues (intelligit autem Gallinas) fœtus suos non commodè nutrire scripsit. Ita & Plinius, *Ex Gallinaceis*, inquit, *quidam ad bella tantùm, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitarunt Rhodum, & Tanagram*. Quos itaque sagacissima parens rerum natura, maiores ac pugnaciores alijs fecit, eosdem contrà steriliores cæteris esse voluit. Albertus quasdam Gallinas Hadriani Regis appellat, & apud suos magnas vocari ait, magni scilicet, & oblongi corporis. *Abundant*, inquit, *apud Hollandos, & Zelandos, & vbiq. in Germania superiore*. Harum Galli fortè cum iam dictis similes fuerint. Etsi verò Varro Tanagricos Gallos, Medicos, & Chalcidicos ad partus steriliores, Albertus contrà eas Gallinas quotidie parere dicat, non tamen ideo omnino diuersum genus esse crediderim. Fieri enim potest, vt apud Hollandos, & Zelandos, quorum regio ferè in extrema septentrione sita est, fœcundi sint, & apud Græcos steriles in regionibus videlicet calidissimis: vel potiùs Varro ad partus steriles dixit, quoniam in pullos sæuiant, nam & Albertus de Hollandicis Gallinis prodidit, minimè in suas benignas esse, eosq; sæpe interimere; & Columella Rhodias aues fœtus suos non commodè nutrire tradit. Hermolaus Barbarus, & Longolius, viri alioqui doctissimi, Medicas eas Gallinas esse credunt, quæ vulgò Patauinæ, & Longobardicę vocantur. Quorum ego opinioni neutiquam subscribere nec possum, nec volo. Siquidem tam manifestam differentiam, qua à cæteris omnibus distinguuntur, nempè quòd cauda destitutæ sint, profectò veteres nequaquam erant præterituri. Fuerint itaque genus diuersum, neque etiam credibile est veteres eas, uel Medicas, vel Tanagricas, vel alio quouis peregrino nomine compellaturos fuisse, si Patauij in medio ferè Italiæ situ eas habebant. Cæterùm Patauinas puluerarias à vico cognominari Hermolaus testis est, grandissimas & spectabiles maximè: Puluerarias autem dici intellexi ab Excellentissimo M. Antonio Vlmo Patauino à vico quodam, vbi abundant, & cuius Cælo miro modo gaudent, adeo vt ibi fertilitatis miraculum adæquent, & eùm ad alia loca etiam vicina importantur, nisi sterilescant, saltem maximoperè degenerent. Has quidam Germanicè circumscribentes interpretantur grosz vvelsch hennen, id est, grandes Italicas Gallinas. Nos, inquit Longolius tales habemus Gallinaceos, altis cruribus, absque cauda. Grande Genus Gallinaceorum, quod pedibus vsque sublatis incedit, plumis ex auro fuluis, patrum memoria in Germaniam ex proximis prouincijs aduectum est. Videntur autem Medici, quanquam non Media modò, verùm Bœotiæ ciuitas Tanagra, & Rhodus, Chalcisq; insulæ insignes corpore suffecerunt. Vnde istos vel Medicos, vel Tanagricos, uel Rhodios, vel Chalcidicos appellare licebit. Vulgus Longobardicos nuncupat. Pauci à villaticis educantur, quòd parum fœcundi sint. Hæc ille. Nauigationum in Indiam authores in regno Senegæ Gallinas esse referunt, quę Gallinæ Pharaonis dicantur; deferri autem ex Oriente: item apud Tarnasaros Indiæ populos alios Gallos, & Gallinas reperiri nostratibus triplo maiores. Postremò Petrus Martyr in Imaica insula Gallinas reperiri, author est, quæ Pauonibus nec magnitudine, nec sapore cedant. Atque hactenus magnitudine discrepârunt. Iam reliquas, si quæ sint, differentias prosequamur. [a] Aelianus mutos Gallos dari astruere videtur, cùm ait, *Nibas locus est, Thessalonicæ ciuitati Macedoniæ vicinus, in quo Gallinaceorum genus perpetuo mutum silentio nunquam familiari his alitibus cantu vocale auditur: inde adeo natum est prouerbium, & cùm futurum aliquid dicatur, cùm Nibas cecinerit; res impossibilis intelligatur*. Verùm numquid istęc manifesta differentia sit, an potiùs à proprietate aliqua illius loci occulta procedat, quòd Gallinaceus ibi non canat, alijs inquirendum relinquo. Ego autem id mihi facilè persuadeo. Quod uerò [b] Theophrastus, eodem Aeliano referente, negat in regionibus frigidis, & ubi Cæli constitutio nimium humida est, Gallinaceos canere, id planè credere non possum, secus enim Hollandia, Frisia, Nouergia, & remotiores septentrionis regiones demonstrant, in quibus etsi frigidæ sint, & humidæ, Galli nihilo remissiùs quàm in quauis calida regione canunt, tantum abest, ut prorsus obmutescant. Manifestam porrò corporis tegumento differentiam constituunt. Non enim omnes pennis teguntur, sed nonnullæ, licet raræ, ceu lanis vestiuntur, unde lanigeræ dictę sunt, nonnullæ pilis, quales in ciuitate Quelim in regno Mangi reperiuntur, pilis more felis nigris uestitę, nostratum more parientes, & bonam edentibus carnem pręstantes. Lanigeras Fuch urbs maxima uersus Orientem, ut Odoricus ex foro Iulij testatur, producit, tanti candoris, ut uix niui cedant. Pennatarum rursus aliæ pedibus sunt nudis, alię hirsutis

Gallinæ Hadriani Regis quæ.

Patauinæ, & Longobardicæ.

Puluerariæ.

Grosz vvelsch hennen.

Gallinę pharaonis.

Galli muti.

[a] L. 15. c. 20.

Prouerbiū.

[b] L. 3. de Animal. c. 20.

Differentię à tegumentis.

Lanigeræ Gallinæ.

Piligeræ.

ſutis, quas poſteriores Germani Gehoſsle hennen dicunt, quaſi caligis indutas. Rurſus alıæ criſtam habent ſimplicem, aliæ duplicem, caudam aliæ, & aliæ minimè. (A partu.) In partu præterea maximum diſcrimen eſt. Iuuencæ enim, vt Plinius, & Ariſtoteles ſcribunt primæ pariunt ſtatim vêre ineunte, & plura quàm veteres, at minora: & in eodem fœtu prima, & nouiſſima (ſcilicet minora pariunt) vt Plinius ex ſemetipſo addidit. Contrà verò Albertus Gallinas iuuenes æſtate parere, veteres principio vêris aſſerit, & hanc rationem addit, quòd æſtate ſuperfluus humor, uti, & autumno in iuuenibus excitetur; veterum verò frigiditas caliditate, & humiditate verni temporis temperetur; quæ ſanè ratio omnino philoſophica eſt, & veritati conſona. Rurſus alias bis in die, alias ſemel tantùm oua edere cùm ipſum Ariſtotelem, tùm Plinium authores habemus. *Nonnullæ etiam è cortalibus*, inquit ille, *bis pariunt. Iam aliquæ in tantum copia prouenerunt, vt effœta breui morerentur.* Quam ſententiam indubitanter hunc in modum Plinius ab illo tranſtulit. *Eſt autem*, inquit, *tanta fœcunditas vt aliquæ, & ſexagena pariant, aliquæ quotidie, aliquæ bis, aliquæ in tantum, vt effœtæ moriantur.* [f] Ariſtoteles etiam alibi, ſi modò genuinus Ariſtoteles, author eſt ex aliorum relatione Gallinas in Illyria, non ut alibi ſemel parere, ſed bis, aût ter in die. Item alibi diſertiſſimis verbis tradit, in genere Gallinarum eſſe, quæ pariant oua omnia gemina: in quibus animaduerſum ſit, quod de vitello expoſuit, (dixerat autem oua gemina binis conſtare vitellis, qui ne inuicem confundantur, facere in nonnullis quoddam prætenue ſeptum albuminis mediũ: alijs verò, vitellos contactu mutuo ſine vllo diſcrimine coniungi). Ait autem quaſdam duodeuiginti peperiſſe gemina, eaque excluſiſſe, præterquam ſi quæ eſſent, vt fit, irrita: Cæteris fœtus prodijſſe, ſed ita geminos excluſos, vt alter eſſet maior: alter minor: & tandem in monſtrum degeneraſſe, qui minor nouiſſimè proueniſſet. Verùm eiuſmodi partus præter potiùs quàm ſecundum naturam fieri videri poſſit. Nam & Plinius etiam tradit Cornelij Celſi authoritate nixus Gallinas *quaſdam omnia gemina parere, & geminos interdum excludere, atque alterum pullorum maiorem eſſe, alioquin negare omnino geminos excludi.* Vetus item quidam Ariſtotelis interpres, vt ex recentiori quodam citat Ornithologus, ad eundem ſenſum vertit ex Arabico hoc pacto: *Et in quolibet inueniuntur gemelli, & vnus gemellorum paruus eſt, & alter magnus: & multoties eſt paruus monſtroſus.* Sed Græca Ariſtotelis exemplaria, niſi mendum ſubeſſe iudicemus, ita habent, Τὰ μὲν ἐν ἄλλα γόνιμα, πλὴν ὅσα τὸ μὲν μεῖζον, τὸ δὲ ἔλαττον γίνεται τῶν διδύμων, τὸ δὲ τελευταῖον τερατῶδες: hoc eſt, vt ego arbitror: *cæteris itaque gemina fœcunda ſunt, niſi quibus hoc contingit, vt alter maior fuerit, alter minor. In iis enim tandem in monſtrum degenerat, qui minor nouiſſimè prouenit.* Quibus verbis apertè habemus, eiuſmodi geminorum quorum partum minimè ex Ariſtotelis ſententia monſtroſum eſſe, ſed ex minoribus, qui nouiſſimè generatur in monſtrum tantùmmodò abire. Et videtur certè Plinius vel ex profeſſo cum Ariſtotele, quem alioqui aliàs vbique ſequi ſolet, hac in re minimè conuenire, quando Cornelium Celſum authorem, non Ariſtotelem citet. Vtra autem ſententia fuerit verior monſtrabit experientia. Mihi quidem Ariſtoteli adhærere multorum fide dignorum relationes, & experientia ipſa cogunt, atque eo magis, cùm in quibuſdam Plinianis exemplaribus habeatur, vti rectè annotauit Claymundus, non alioqui, ſed aliqui negant omnino geminos excludi. Ornithologus quærit, an legendum in Ariſtotelis verbis non πλὴν ὅσα, ſed πλὴν ὅτι: & γίνεται præſens loco præteriti ἐγένετο accipiendum ſit, vt non ſimpliciter hîc de ouis geminis ſcribat Ariſtoteles, ſed de illius tantùm Gallinę geminis, quorum hiſtoriam hoc in loco recitat hoc ſenſu: Ex ouis octodecim Gallinę cuiuſdam omnibus geminis, pauca quędam irrita fuerunt: cętera uerò omnia ritè fœcunda: niſi quod è geminis pullus alter ſemper minor fuit, & ultimus (alter ſcilicet minor de ouo poſtremo excluſo vel parto) monſtroſus. Vt vt eſt, eiuſmodi partum minimè monſtroſum eſſe cõcludendum eſt: ([g] L. 24. Hieroglyph.) nam & [g] Pierius Valerianus apud Macedones Gallinam repertam aſſerit ex aliorum relatu, quę oua duodeuiginti ſemel ediderit, & incubitu binos pullos ex ouis ſingulis excluſerit. Quod uerò gemina quędam ſingulis diebus edant id Patauij ſeſe obſeruaſſe teſtatur tertio etiam nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, Excellentiſſimus M. Antonius Vlmus, cuius paulò antè mentionem feci, experentia monitus Pierium vera narraſſe aſſeuerat, ſed quam ipſe gemina peperiſſe vidit, eam id bis in hebdomada tantùm prętitiſſe aiebat, idq; horis matutinis, & veſpertinis, Gallinamq; tandem ob vteri decidentiam obijſſe, fuiſſe autem Gallinam Patauinam. Verè itaque monſtrificos pullos dicemus, (Pulli monſtrifici qui dicendi.) qui gemini ex uno ouo proueniunt ſimul coniuncti. Fit enim ſæpè, vt pullus ſit bicorporeus, vnde apud Albertum legimus. *In ouis quibuſdam gemelli ſunt, ſed alter gemellorum comprimit alium, & aliquando ruptis telis* (tunicis) *bicorporeus generatur.*

Ab Incu-

Ab incubatione etiam differentiæ capi queunt: siquidem aliæ semel, aliæ bis teruè, aliæ multoties incubant. Florentinus author est in Alexandria illa, quæ ad Aegyptum spectat Gallinas quasdam Monosiras dici, ex quibus pugnaces oriantur Galli, quæ bis, aut ter incubent, post absolutionem scilicet pullis ipsis subtractis, seorsumq; enutritis. Ita contingit, ut vna Gallina quadraginta aut etiam sexaginta, & plures vnico incubantu excludat. Differunt denique moribus & ingenio: nam præter quam quòd aliæ domesticæ, aliæ syluestres vocantur, inter ipsas etiam domesticas quædam suapte natura adeo mites, & cicures sunt, vt sine humano consortio vitam transigere quodammodo nequeant: cuius rei oculatus testis sum. Siquidem ante aliquot annos in suburbano meo Gallinam alebam, quæ præterquam quòd tota die sola per domum absque cæterarum comitatu vagaretur, vesperi ad quietem sese receptura nullibi nisi propè me inter libros, eosq; maiores, etsi aliquoties abacta, recubare vellet. Aliæ contrà adeo feræ sunt, vt homines prorsus fugiant, tantum abest, vt earum familiaritate gaudeant. Aliæ in propriam sobolem sæuiunt; aliæ oua, postquam edidere, absumunt.

Differentię ab incubatione.
Monosiræ Gallinæ.
A Moribus

FORMA, ET DESCRIPTIO
Galli, & Gallinæ in genere.



ARISTOTELES, interprete Gaza *Gallum Gallinaceum Alucone minorem* esse prodidit: sed id olim doctissimi Petri Bellonij authoritate de maiori Alucone intelligendum esse monstrauimus: alioqui reuera Gallus Alucone multò maior est. Quod ad colorem attinet, is in toto Gallinaceo genere ascribi non potest. Huic enim soli fidipedum altilium colores diuersi sunt. Nam alijs huiusce generis altilibus alius, atque alius color est, & in singulis vel color vnus per totum corpus, vel varij: unde Solon à Creso exquisitissimè omnium ornamentorum genere splendente, sublimique in solio residente interrogatus, an pulchrius vnquam spectaculum uidisset, respondisse fertur, teste Laërtio, Gallos Gallinaceos naturali nitore, & incredibili speciositate vestiri. Et Aelianus in rationis expertibus naturam mari prærogatiuum honorem, atque prestantiam elargitam esse tradit: *serpens*, inquit, *cristatus est: Gallus item forma excellentia illustratur*. Verùm etsi eiusmodi propositio ut plurrimùm uera sit, & in Gallo nostro etiam locum habeat, uniuersaliter tamen uera non est, siquidem, ut multis in locis in primo opere ostendimus in rapacium genere fœminæ maribus, & præstantiores sunt, & pulchriores. Gallus cristam in capite gerit, eamque semper exertam, atque rubentem, dummodo integra sanitate fruatur, quare Theocritus eum Φοινικόλοφον vocabat per periphrasim. Talem cristam solus, teste [b] Aristotele, sibi peculiarem sortitus est: sic autem institutam, vt nec caro sit, nec à natura carnis omnino aliena. *Spectatissimum insigne*, inquit [c] Plinius elegantissimè hanc cristam depingens, Aristotelemque periphrasticos explicans, *Gallinaceis corporeum, serratum, nec carnem id esse nec cartilaginem, nec callum iure dixerimus, verùm peculiare*. Vnde apud Aristophanem κυρβασίαν cristam peculiarem potiùs quàm cassidem solus rectam, ut uulgaris interpretatio habet in uersu.

[a] L. 9. Hist. cap. 8.
Magnitudo.
Color.
Crista.
[b] Lib. 2. hist. cap. 8.
[c] L. 10. c. 17
Κυρβασία.

Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν κυρβασίαν τῶν ὀρνίθων μόνος ὀρθὴν

debemus interpretari: quoniam Vpupa, Alauda cristata, similesque cristatæ uolucres alioqui cristam etiam erectam gerunt: quare rectè Hesychius in hoc certè prudens κυρβαβίαν cristam Gallinaceam trastulit: puto autem κυρβασίαν legendum, typographique mendum esse. Facilè enim fuit pro κυρβασίαν κυρβαβίαν legere. [d] Politianus cristam in Gallinaceo genere apicem uocauit. Aliqui barbarè ruffas appellant, & Syluaticus nescio qua lingua ascilli: Græci plerique λόφον; Aristophanes, ut dixi, κυρβασίαν, quanquam Varinus Cyrbasiam, quoque caput Gallinacei interpretetur. Hesychius κορυφὴν ἀλέκτρος, id est uerticem, uel cristam Galli. Hippocrates Cyrbasiam uocat pileum acutum, ut uidetur, alij tiaram erectam, qua soli Persarum Reges utebantur: unde alibi Suidas: Ὁ Περσικὸς ὄρνις, ὁ ἀλέκτωρ λέγεται διὰ τὴν λοφίαν.

[d] In Rustico
Apex.
Ascilli.
Λόφος.
Tiara Persarum Regum.

hoc eſt, Perſica auis, Gallinaceus dicitur à criſta, in dictionario Syrochaldaico כרבלתא
caruelada legitur pro criſta Galli, & metaphoricè in Arue pro veſte rubea inſtar criſtæ
Galli. Hinc כרבלג Curbalin Cuculli, capitis inuolucra inſtar galearum, vel iuxta alios
pallia. Ab hac nota Galli Theocrito alibi Ὄρνεις φοινικολόφοι, hoc eſt, aues rubricriſta-
Volucres criſtatæ. tæ, Latinis criſtatæ volucres appellari meruerunt, & Martialis Gallos criſtatos dixit eo
verſu.

Nondum criſtati rupêre ſilentia Galli.

Longolij error. Vt verò Galli criſtam erectam, ita Gallinæ plicabilem obtinuêre, & per medium ca-
put deorſum dependentem; quare neſcio, quid in mentem uenerit Gyberto Longo-
Gallum nō mori ex ābſciſſa criſta. lio illas ferè diſertiſſimis verbis carere profitenti. Hac abſciſſa animal non moritur;
nam parum ſanguinis ex inflicto vulnere effluit. Super qua re mira apud Sigiſmun-
dum liberum baronem hiſtoria legitur in deſcriptione itineris ſui per Moſcouiam; quę
Gallus frigore torpēs abſciſſa criſta ad cantum incitatur. talis eſt; Gallum, inquit, Moſcouiticum more Germanorum ſuper currum ſeden-
tem, frigoreque iam iam morientem, famulus criſta, quæ gelu concreta erat, ſubitò ab-
ſciſſa non ſolum hoc modo ſeruauit, verùm etiam ut erecto ſtatim collo cantaret,
nobis admirantibus effecit. Sed iam ad alia tranſeamus. Oculi harum auium ſplen-
didi ſunt, & limpidi. Aiunt quibus tales natura largita eſt, vulgò ſalaces, & libidi-
Oculi. noſos haberi. Membranoſa illa cutis, quæ ſub mento, & collo vtrinque dependet,
Salacitatis nota. palea dicitur; ſic apud Columellam legimus; *Paleæ ex rutilo albicantes, quæ velut incanæ
barbæ dependent.* Similiter & in bobus palearia dicimus, quæ à pectore, & collo de-
Palea quid. pendent. Hanc membranam, ſi ita appellare placet, Ariſtoteles, κάλλαιον vocat: in
Palearia. cuius voce traductione Gaza maximoperè hallucinatus eſt, criſtam uertens. Hæc e-
Κάλλαιον. nim in uertice erecta eſt; κάλλαια ſiue paleæ vtrinque à malis dependent. Videntur
Gazę error. autem κάλλαια dicta ob purpureum, floridumque colorem. Nam κάλλη Græci flo-
Κάλλη. ridos colores dicunt, τὰ ἄνθη τῶν βαμμάτων, vt Ammonius de differentijs uocum
interpretatur, & ibidem κάλλαια, τοὺς τῶν ἀλεκτρυόνων πώγωνας. Ornithologus Lati-
Κάλλαιος. nam vocem paleæ à Græcis deductam eſſe conijcit, κ nempe in π mutato, & λ
vno exempto. Pro κάλλαια apud Varinum κάλλαιοι legitur pro Gallinacei barba, &
[e] In voce. omni colore purpureo, uel ſecundum alios uario: & [e] alibi κάλια habet pro eadem
Ὄρρα. barba, & ſecundum Aelium Dionyſium ea vox eodem authore pennas in cauda ea-
Roſtrum. rum ſignificat. Roſtrum omnium auium vulgus Italicum becco vocat vocabulo To-
[f] In Vitellio. loſano antiquo, quanquam priuatim Gallinacei roſtrum, [f] Suetonio teſte, ſignifica-
ret; eſt autem utrique ſexui robuſtum, & in ſuperiori parte aduncum, coloris ple-
Κόραξ. runque cornei. Heſychio, & Varino κόραξ modò Coruum, & omnibus Græcis, ſi-
gnificat, modò ſumma Gallinaceorum roſtra, nimirum à nigro colore quem Græci
κορὸν uocant: at noſtris Gallis utraque roſtri pars eiuſdem ferè ſemper coloris eſt: qua-
Mentum. re fortè extremitates intellexerint, quæ quandoque ad nigredinem uergunt. Car-
Gena. nem illam, quæ roſtrum vndique cingit, nonnulli mentum uocant. Columella uerò
etiam genam. Longiores cæteris plumæ aliæ collum in Gallo, & ceruicem undique
Iubæ. ambiunt. Has Columella appoſito quidem vocabulo iubas appellabat. Sunt enim
iubæ crines animalium à collo dependentes, in quibus uidentur aliquod robur cor-
[g] L. 8. c. 16. poris ſui agnoſcere; vnde [g] Plinius *tunc præcipuam Leonis generoſitatem ſpectari* tradit,
quum colla, armoſque veſtiunt iubæ. Atque ita eodem modo pugnaturi, & irati etiam
explica[illegible] Gallinacei, quaſi & in ſuis aliquid ſit, quod iracundiam, & animoſitatem
[h] L. 6. c. vlt. eorum demonſtret. [h] Apicius in pullo quandam corporis partem nauim uocat, *pul-
Nauis in pullo quid. lum à naui aperiri* iubens: putauerim autem omnino pectus ita appellare, ſed nullo in-
terim firmo argumento nixus, niſi quia mox pullum farſilem à pectore aperire iubeat:
Scio tamen Humelbergium partem uentris poſteriorem interpretari, quòd ut nauis
Cauda. cauus, & figura eius non diſſimilis ſit. Cauda in hoc auium genere maribus maior eſt quàm
fœminis; prӕterea binę illis ſunt pennę longiſſimę propter teneritudinem incurui arcus i-
maginem prę ſe ferentes, quę in fęminis non ſunt: atq; illud eſt, quod Albertus dicere uo-
Ὄρρα. luit hiſce uerbis: *Gallus pennas in cauda inſtar ſemicirculi curuat, & ſimiliter in collo, & dorſo, vide-
licet cùm iraſcitur, aut ad pugnam ſeſe parat.* Plinius etiam caudam falcatam in ſublime erigere
Maſtfaederen. Gallum dixit. Ὄρραν Heſychius, & Varinus peculiariter Gallinacei caudā uocant. Pennas
illas, quas Gallinis, & Capis ſaginādis ſub cauda euellimus, quidā Germani, teſte Ornitholo
Calcar. go, a tali actione Maſtfaederē, hoc eſt pēnas pinguefactorias priuatim nominarūt. Arman-
tur calcari mares potiſſimū, ut ſcripſit Ariſtoteles, & fęminę magna ex parte ea nō habent.
In maribus in magnā molē quandoq; excreſcunt, quales illi ſunt, quos pòſt depingeremus.

Obſcurus

Obſcurus quidã de natura rerum huiuſmodi ſpicula, ſeu calcaria in Gallinis errore potiùs, quàm opere naturæ quandoq; dari tradit: verùm quamuis mihi rarò Gallinas calcaribus præditas videri contigerit, tamen Ariſtoteles id affirmat ita ſcribens: *Gallinæ cùm mares vicerint, cucuriunt: criſtaſq; etiam, caudaque erigitur, ita ne facilè præterea ſit, an fœminæ ſint, cognoſcere: nonnunquam etiam calcaria parua ijs enaſcuntur*. Et [i] Iulius Alexandrinus, neſcio nunquid ex propria obſeruatione, an potiùs Ariſtotelis authoritate ſuper hac re ita ſcribit: Quid? an non Ariſtotelem authorem habemus, vidimuſq; partim aliquando ipſi idem nos, Gallinas, quæ maris animum induiſſent, experta ſemel de Gallis victoria, ſuperuenire mares coitu ſolitas, irrito quidem conatu, ſed ſolitas tamen: & quod dicta in primis noſtra confirmat, atque author idem eſt, criſta, caudaque Gallorum in morem erecta viſas, tanta marium ſimilitudine, ut diſcernere non facilè fuerit. Iiſdem obſeruatum parua quoq; nata calcaria quędã locis ſuis. Hęc ille. Ariſtoteles *naturam* arbitratur *calcaria addidiſſe in auium genere ijs, quæ ob corporis molem ſunt ad volandum minus idoneæ*. Sed hæc propoſitio, quod pace tanti viri dixerim, quò minus vera ſit, Gallopauo, Otis, ac id genus aues aliæ oſtendunt, quæ licet ad volandum æquè ineptæ ſint, calcaribus nihilominus carent. Calcaria cùm ab alijs Atticis, tùm potiſſimùm ab Ariſtotele πλῆκτρα appellantur: Doricè πλᾶκτρα, communiter κέντρα. Cæteras partes cum alijs pleriſque auibus communes habent: Siquidem quod [h] Plinius Gallinas probet imparibus digitis, id non de numero dicere voluiſſe videri poſſet, ſed quòd non debeant æquè longi eſſe, niſi etiam pòſt ſubiungeret, *aliquando & ſuper quatuor digitos tranſuerſo vno*: nam inde quinque digitos intellexiſſe, non autem calcar illud quod aliquando eis adnaſci ex Ariſtotele diximus, apertè videmus: & Columella etiam Gallinas probat, quæ quinque digitos habent, ita tamen ne cruribus emineant tranſuerſa calcaria. Quare quid de eiuſmodi digitis dicam, planè ignoro: cùm alioqui pedes pentadactili neque in auium hoc genere, nec in alio obſeruari, niſi in monſtris ex abundantia materiæ videamus: qualis ille pes pentadactilos eſt, quem mihi olim neſcio à quo donatum in muſæo meo reſeruo. Vt verò modò quoad fieri licet breuiter Gallum noſtrum deſcribamus, itaque doctiſſimi [l] Angeli Politiani elegantiſſimos hoſce verſus priùs citabimus.

[i] L. 22. de ſa lub. c. 7.

Calcaria quib. data. Ariſtotelis error.

πλῆκτρα. κέντρα.

[h] L. 10. c. 56

Pes Galli quinq; digitis.

[l] In Ruſtico.

Comes it meritò plebs cætera Regi
Formoſo regi, cui vertice purpuras alto
Faſtigiatus apex, dulciq; errore coruſca
Splendeſcunt ceruice iubæ, perq; aurea colla,
Perq; humeros it pulcher honos, palea ampla decenter
Albicat ex rutilo, atque toroſa in pectora pendet
Barbarum in morem: ſtat adunca cuſpide roſtrum,
Exiguum ſpatij roſtrum. Flagrantq; tremendum
Raui oculi, niueaſq; caput latè explicat aureis.
Crura pilis hirſuta rigent, iuncturaq; nodo
Vix diſtante ſedet, durus veſtigia mucro
Armat: in immenſum, pinnaq;, hirtique lacerti
Protenti excurrunt, dupliciq; horrentia vallo
Falcata ad Cælum tolluntur acumina caudæ.

Hactenus ille. Probus verò, & laudabilis Gallus eſto eiuſmodi. Corpore ſit procero, & elato, quales in primis Varro laudat, in certamine ſit pertinax, quin imo qui pugnam ipſe non prius auſpicetur tantùm, ſi pugnadum eſt, & aggredientibus alijs fortiter repugnet, verumetiam acriter ſeſe de illis vlciſcatur, & animalia, quæ nocent Gallinis, non modò non pertimeſcat, ſed pro eiſdem illa oppugnet: alioqui Columella pugnaces, & rixoſæ libidinis Gallos improbat, quòd plerunque cæteros infeſtent, & non patiantur inire fœminas, cùm ipſi interim pluribus ſufficere nequeant. Vnde & alibi dicebat. *Mores autem, quamuis non ad pugnam, neque ad victoria laudem præparentur: maximè tamen generoſi probantur, vt ſint elati, alacres, vigilaces, & ad ſæpius canendum prompti, nec qui facilè terreantur, Nam interdum reſiſtere debent, & protegere coniugalem gregem: quin attollentem minas ſerpentem vel aliud noxium animal interficere*. Florentinus pugnaciſſimos eligi vult, eoſq; cùm uſu, atq; experientia, tùm ſignis quibuſdam internoſci ait: ſed tales ob allatam a Columella rationem potiùs improbantur. Deliaci, qui Gallorum educationem præcipuè celebrauere, Tanagricum genus, & Rhodium probabant, nec minus Calcidicum, & Medicum (quod ab imperito vulgo litera mutata Melicum appellatur) quoniam procera corpora, & animos ad prælia pertinaces requirebant; author eſt idem [m] Columella.

Delectus Gallorum.

Tanagrici, Medici, & Chalcidici cur laudentur, & vituperentur.

[m] L. 3. c. 9. de re ruſt.

R 3 Hos item

Hos item M. Varro laudat, quòd pulchri sint, & ad præliandum inter se idonei, sed ad partus damnat, ceu alijs steriliores. Rhanonem Columella reijcit in corporis grauitatem, addit q; inertes esse ad incubandum, multoq; magis ad excludendum, & rarò foetus suos educare, nimirum eorum Gallinas. Et * Plinius eosdem ad bella tantùm, & prælia assidua nasci tradit, ijsq; etiam patriam nobilitasse Rhodum, ac Tanagram: secundum esse honorem habitum Medicis, ac Chalcidicis. *Quibus itaque cordi est ea genera*, inquit Columella, *propter corporum speciem possidere: cùm exceperunt oua generosarum, vulgaribus Gallinis subijciunt, & ab his exclusi pulli nutriuntur.* Et mox omnium horum nothos pullos optimos esse ait, quoniam paternam speciem gerant, & salacitatem, foecunditatemq; vernaculam retineant. Sed vt ad vernaculum genus reuertamur, & ut omisso illo Græcorum studio, qui ferocissimum quemque alitem certaminibus, & pugnæ præparabant, industrium patremfamilias doceamus, qui ex eo vectigal suum adaugeat: taq; ex eiusdē Columellæ & Varronis potissimùm præscripto illi omnino authores sumus, vt nisi salacissimos Gallinaceos alat, atque in his quoque, uti etiam in foeminis, quibus idem color, idemq; unguium numerus est, & status altior. Cristas habeant sublimes, sanguineas, nec oblongas: oculos rauos siue nigros: rostrum breue, & aduncum; non autem acutum, ut Varro præcipit: paleas ex rutilo albicantes, quæ uelut incanæ barbæ dependent: aures maximas, candidissimasq;: collum uarium, & aureolum; iubas uarias, uel ex auro flauas, per colla, ceruicemq; in humeros diffusas; pectus latum, musculosum, ac lacertosum: alas procerissimas: caudam duplici ordine singulis utrinq; prominentibus pinnis inflexam: crura robusta, breuiuscula, sed solidis spiculis egregiè armata: ungues longos. Qui eiusmodi Gallum natus fuerit, haud dubio genus suum cohortale insigniter promouebit, eoq; magis, si Gallinas etiam ad foeturam foecundissimas sibi comparet. Tales autem ferè sunt fuscis, aut rubicundis, flauis, aureisq;, aut etiam nigris plumis. Sint, si fieri potest, omnes eiusmodi, sin minus, ab his proximè colores eligantur. Improbantur albæ, & damnantur, quod plerunque molles sint, ac minus uiuaces, tùm nec foecundæ quidem tales facilè reperiuntur. Sunt præterea quia candore suo conspicuæ auium rapacium, Aquilarum, Accipitrum, Miluorumq; prædis magis, quàm aliæ expositæ. Sint igitur matrices coloris probati, robusto corpore, ac pectore, magnis capitibus, rectis rutilisq; cristis, & interdum geminis, auribus albis, & sub hac specie quàm amplissimæ, unguibus imparibus. *Generosissima*, inquit Columella, *habentur, quæ quinos habent digitos, sed ita, ne cruribus emineant transuersa calcaria*: quod Plinius etiam testatur, cuius uerba paulò antè citauimus, ubi nostro æuo eiusmodi Gallinas haud dari diximus: cur uerò tales Gallinæ, quibus nempe calcaria transuersa eminent, uitentur, Columella rationem hanc adiungit, quòd id uirile signum sit, illæ uerò ad concubitum contumaces, dedignentur admittere marem, raroq; etiam foecundæ sint, denique cùm incubant, calcis aculeis oua perfrigant. Aristoteles, Pliniusq; Hadrianas in primis celebrant, quòd multa admodum pariant: qua de re suprà satis superq; disputatum est. Idem * Aristoteles uulgares Gallinas generosis foecundiores esse scribit: corpora nēpe illis humidiora, his sicciora haberi, in quibus animus generosus potiùs consistit. Pumiliones Gallinas etsi uetustas cùm propter alias causas improbat Columella, Plinius eas laudat, sed de hac re etiam antè diximus. Si uerò cibi futuri causa eligendæ sint: sunt qui illas suauioris carnis esse existimant, quæ cibo non abundè eis apposito, sed quem ipsę pedibus fodientes eruant, non absque labore, pastæ fuerint. Alij ad saginam aptas potissimùm autumant, quæ in ceruice pingui cute sunt. Vt autem in cæteris animalibus rusticis, ita in hoc auium genere, optimæ seruandæ, & deteriores uendendæ, aut mensę destinandę sunt: quod per autumni tempus quotannis, cùm fructus earum cessat, commodè fiet. Nostrę etiam mulierculę eo tempore numerum minuunt. Antiqui tunc etiam omnes, quę trimatum excedunt, uendi iubent. Addo ego nunquam habendas, quę aut parum foecundę, aut non bonæ nutrices sunt: atque in primis quę oua uel sua, uel aliena exorbent, neque minus, quę, ut Gallus, cantare, atque calcare incipiunt. Galli uerò quandiu foeminas implent, retineri possunt, Rarior enim in hisce auibus mariti prę̄stantia est: probantur tamen iuniores: nam & hoc experientia didici, cùm trimatum excedunt, implere quidem Gallinas, sed ad Venerem impotentiores euadere. Sed istęc de externa Gallinacei generis delineatione dicta sufficiant: iam uidendum uidetur, an ne internas aliquas partes peculiares prę cęteris uolucribus obtineat.

Marginal notes: * L. 10. c. 9. de re rust. — Pulli optimi qui. — Galli salacissimi alendi. — Cristę laudabiliū Gallorum: Rostrum. Paleæ. Collum. Pectus. Alæ. Cauda. Crura. Vngues. — Gallinæ foecundæ quæ. — Gallinæ quæ improbantur. — Hadrianarum laus. — * L. 3. de gē. cap. 1. — Pumiliones improbatę, & laudatæ. — Quę ad cibum probentur.

ANATOMICA.



GALENVS[a] Gallinaceos offium conſiſtentiam, laxam, cauam, & leuem habere teſtatur. Πρόλοβος, ut ait Suidas, auium ingluuies eſt, quæ ab aliquibus θύλακα dicitur. Hæc autem in his auibus, teſte [b] Ariſtotele ventriculo præpoſita eſt. Appendices habet infra, quà deſinunt inteſtina. Atque ita intelligenda ſunt verba [c] Plinij alioqui ſatis obſcura. *Gallinæ vltra ventriculum habent ingluuiem.* Pellicula ceu cortex quidam intra ventriculum Gallinæ ſtercori deſtinata, echinus ab aſpredine Græcis appellatur. Huius pelliculæ, cùm apud Medicos in primis, tum etiam ad lac coagulandum uſus eſt. Sunt qui magna fraude medicamentarios inſtitores nobis imponere dicant, quia ex uentriculo, quo nihil in alitibus iſtis carnoſius eſt, panniculos detractos, & exiccatos pro ingluuie vendant: hanc autem eſſe cauſam, cur nemo hodie cognoſcatur, qui ſe feliciter in ventriculo roborando pelliculis iſtis uſum profiteatur: inter quos Gyb. Longolius, non ex ventriculo, ſed ex primo cibi in Gallinis receptaculo, quòd ſtomacum, & ingluuiem uocat, hanc membranam decerpendam ſentit. Atqui veteres hanc uim non ingluuiei, aut ſtomacho, id eſt, ori ventriculi quem κοιλίαν propriè vocant, interiori membranæ tribuerunt. Nam & [d] Dioſcorides κοιλίαν nominat de hac membrana agens, & [e] Galenus poſt κοιλίαν, id eſt, ventriculum Mergi, ſtatim huius membranæ meminit, intus aduerſarium ponens, pro eo, quòd eſt in ventriculo. Vno tantùm in loco Galli gulam (ſcribitur autem Græcè etiam γάλαν) vnà cum larynge ijs auxiliari, qui ſtrata permingunt, legimus, tertio nempe parabilium libro, ſed qui falsò illi aſcribitur. Plinius etiam uentris membranam vocauit. Gallicum vulgus, quòd tanquam parergon interiectum eſto, inquit [f] Laurentius Ioubertus, Gallinarum ventriculum, ſi benè memini, periè uocat à petris, quas patria lingua peiras dicunt: quoniam rarò abſque lapillis reperitur. Alexander Myndius apud Athenæum Gallinaceis teſtes ſub iecore eſſe dixit, & reuera mulierculæ noſtræ eos caſtraturæ digitos admodum profundè in inflicto propè anum vulnere infigunt. Albertus fœminis ſupra caudam eſſe tradit, & exteriori parte corporis: maribus verò interius, ubi alijs animalibus renes ſiti ſunt. Plinius alibi calculos remedia recenſens, inter alia lapillorum quorundam meminit, qui in Gallorũ ueſica repeniuntur: quaſi uerò aues veſicam habeant. Recentiores quidam teſte Ornithologo, non ex Gallo mare, ſed caſtrato (quem Gallinacei nomine imperitè intelligunt) hunc lapidem haberi putant, & Germanicè interpretantur, kapunenſtein, hoc eſt, Capi lapidem, ſed qua in parte reperiatur, minimè addit. Fortè tales lapillos Plinius intellexerit, quos ſemper in harum auium ventriculo reperiri paulò antè diximus. Nos in communem virorum ſtudioſorum, atque maximè eorum, qui naturæ arcana perſcrutantur, aliquot Gallinas Excellentiſſ. M. Antonio Vlmo ſecandas exhibuimus, ut admirabile naturæ in generandis ouis artificium indagaremus. Is itaque vir præſtantiſſimus diligentiſſima ſectione naturales partes examinans, nouẽ iconibus omnia in ijs obſeruatione digna complexus eſt: quarum tres ſubſequenti paginâ pictæ ad uteri conformationem quodammodo, reliquæ ad ouorum generationem pertinent: quas pòſt ſuo etiam loco daturi ſumus. Quòd ergo ad vterum ſpectat, forma eius plurimum à uiuiparorum animalium vtero differt, cùm hic unum duntaxat foramen habeat extrinſecus reſpiciens, alter verò ouiparorum duplex obtineat foramen, infernum, per quod ouum ad externa reſpiciens egreditur iam perfectum: alterum internum, & ſupernum, per quod ouum ingreditur iam ſub ſepto tranſuerſo inchoatum ſeu conceptum ad formam perfectam ſuſcipiendam: cuius poſitum, ſubſtantiam, figuram, conſenſum, nunc declarabimus. Vteri itaque totius (intelligimus nunc uterum propriè dictum, & eius extenſionem) poſitus eſt in parte ſiniſtra ad ſpinam, cùm inteſtina ipſa obtineant dextram abdominis regionem, & centrum. Exitus verò eſt in ſuperna parte ad ſpinam deſinente, cùm inferiorem partem teneat podex ad uentrem poſitus. Vtraque verò foramina cùm inteſtinorum tùm uteri adeo in proximo ſitam membraneam ſubſtantiam obtinentia coniunguntur, ut arctiſſimè conniuentia ſenſum ipſum fallere quandoque poſſent, ut ex ſubiecta icone uidere licet. Quam rem pariter adiunctæ binæ aliæ non parum etiam explicant, ut ex adiectis literis eſt videre. Podicis itaque atque uteri foramina inuicem ita, ut dictum, eſt, proxima cute, ac muſculo ſubiecto communiter obteguntur: quod præputium nymphas ex ſimilitudine dicere poſſumus. Correſpondet enim cutis hæc Gallinæ podicem, ac uteri os obtegens, cuti glandem penis uirilis cooperienti,

[a] L. 11. de uſu part.
Prolobus.
[b] L. 3. Hiſt. c. vlt.
[c] L. 11. c. 37
Plinij explicatio.
Echinus, & eius uſus.
[d] L. 2. c. 45.
[e] Lib. 11 de ſimpl.
[f] In Apolog. pro paradox. 7.
Perie quid Gallis.
Teſtium locus in Gallinaceo genere.
Lapilli in Gallorum ueſica.
Kapunenſtein.
Caponis lapis.
Ouiparorũ & uiuiparorum uteri differentia.
Vteri poſitus.
Podicis, & uteri foramina.

A. Cutis rugoſa circularis extrema.
B. Cutis leuis, tenuis deſinens in foramen.
C. Foramen.



AAAA. Podicis Gallinę & uteri commune tegumentũ pręputium referens circulare.
BB. Extremitas colli uterini.



D. Rima oblonga exitus communis.

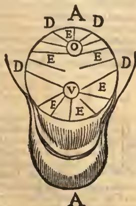


rienti & cutaneis fœminarum. Huius cutis, vel præputij foramen unicum existit, quod vulgares podicem Gallinarum credunt. Præputium hoc formam habet sphericam, & musculum subiectum figura etiam spherica. Nam obtinet maiorem capacitatem, & cùm utrumque foramen cooperiri debeat, cutis etiam maximè erat dilatanda, cui maximè extensioni spherica figura est accômoda: prominet cutis hæc præputium referens, uel ipsius proportionale, turgidum, globosum, instar papillarum apicis. Musculus cutem præputij subuestiens, sphericam, ut diximus, etiam figuram habet, cuius latitudo pollicris existit. Fibras autem obtinuit non parerellas, uel æquè distantes, quemadmodum sphincter intestini humani, sed à circumferentia ad centrum conuersas, & diametrales: quemadmodum ex subiecta figura demonstrabitur. Cur verò os uteri ad spinam, uel supernam partem, ponatur, coi-

Præputium in Gallinis

Os Vteri in auibus cur ad spinam.

AA. Gallinæ pudenda.
O Os vteri ad spinam supernè.
DDDD. circumferentia musculi præputium constringentis.
V. Exitus intestinorum, uel podex ad uentrē infernè.
EEEEE. Fibræ à circumferentia ad centrum pertinentes.



tùm ipsum causam esse opinamur. Nam supergressu hæc animalia coeuntia, instrumenta in proximo habere oportebat, quò faciliùs, & promptiùs inuicem coniungerentur. Exitus præterea intestinorum deorsum uersus meritò vergit. Nam infra etiam illius est officium, quemadmodum scripsit Aristoteles, quod intelligere debemus ratione ipsorum excrementorum ex elementari portione terrestri ad inferiora tendentium. Substantia uteri membranea, & crassa est (uterum nunc propriè dictum intelligo.) Hoc enim corpus maximè omnium dilatatur, ac extenditur, & in ipsum recipitur ouum iam auctum, ac propemodum absolutum. Figura est concaua, oblonga, latior quà ad exitū pertinet, in longitudinem trium digitorum, cæterùm angusta, rotundiorq; intestini tenuis formam repræsentans. Porrigitur enim ab infimo abdomine iuxta exitum ipsorum intestinorum usque ad locum conceptionis ouorum sub septo transuerso, estq; cùm extenditur, longitudine dodrantali, cuius longitudinis ratione membranam obtinuit à spina dorsi proportionalem omnino, ac persimilem intestinorum mesenterio, quam & venæ frequētes percurrunt cùm ad nutritionem ipsius uteri, tùm ad oui intrinsecus contenti, dum pertransit à loco sub septo transuerso ad ipsius uteri exitum, alitionem. Mambrana autē spinæ colligans, & connectens eadem prorsus existit ipsi mesenterio intestinorum, quin imo eadem est, & substantia, & origine: quapropter consensum habet uterus præsertim cum ipsis intestinis. Figura uteri inęqualis, alibi angusta, oblonga, alibi lata, breuis: iuxta hanc uarietatem uaria quoque sortiri nomina debet. Nam uteri latitudo, infimo abdomini proxima, & in qua ouum iam absolutum continetur; est ipsemet uterus, reliquum uerò corpus angustum, oblongum, rotundum, quod ad septum transuersum extenditur, uel uteri stomachus, uel uterus productus, extensusuè, uel uteri gula nuncupari posset. Est autem membranea, & tenuis, admodum diuersa à reliquo utero protenso, & à substantia ipsius uteri, qui ad exitum iacet. Nam finis hic membraneus subtilis, & pellucidus existit, ac exanguis. Intestinum quoque vteri ratione figuræ, & quantitatis cùm longitudine rotunditatem cauernosam habeat, meritò diceretur, cui accedit membranæ occasio hanc vteri extensionem, vel productionem spinæ colligantis, quod mesenterium vterinum appellamus. Intermedia pars uteri, quæ est illius portio ab vtero propriè dicto, finem interiacens crassam obtinet substantiam, albam, lacti similem, &

Vteri substantia.

Intestinum uteri.

Mesenteriū uterinum.

in feme-

in ſemetipſam confidentem,cuius meſereon multiplices venas habet. Huius ſubſtantia cocta oui albuminis guſtu ſaporem exhibet.

S E X V S.



SEXV tam manifeſtè hocce Gallinaceum genus natura diſtinxit, ut prorſus ſuperuacaneum iudicauerim, ſuo loco eiuſmodi differentiam ponere. Quare & Grammatici marem Gallum,fœminam Gallinam nominarunt, & nomen quod ſciam nullum habent, quod vtrumque genus complecti ſimul queat. Cur uerò ſagaciſſima,ac prudentiſſima in omnibus natura tam manifeſtis ſignis, erecta utpote criſta,iubis à ceruice per collum dependentibus,cauda maiori,inſigni ad prœliandum calcari à Gallina ſeparare uoluerit, haud ſatis mihi conſtat. Crediderim tamen id ideo factum eſſe, quòd unus multis fœmellis ſufficere debeat,easq; à noxijs quandoque animātibus tueri. Nam eiuſcemodi partes inſignem,qualis ſtrenuum patremfamilias decet, grauitatem præ ſe ferunt: quare etiam maiorem Gallinis creauit,& grauiorem denique vocem dedit. Sed iſtęc alij altiùs perſcrutari poterunt.

Sexus differentia.

V I S V S. G V S T V S.



TAMETSI rapacium genus,& in ijs maximè Aquila cætera animantia,volucres verò potiſſimùm viſus acie præcellat, adeo ut nomen inde ſibi accepiſſe plurimi uelint,Gallum quidem noſtrum nō parum oculorum acumine uigere etiam vel inde habemus, quòd rapaces aues, & Miluos maximè à longè à reliquis auibus interſtinguere egregiè cognoſcat. Qua in parte fortaſſis etiam Aquilæ præferri debeat: quę ſanè in hoc parum Aquilinis oculis fuit, cùm ad Aeſchili celeberrimi poëtæ: eius diei ruinam,ut ferunt, fatis prædictam ſecura Cęli fide cauentis albicantem caluariam ſaxum eſſe rata, teſtudinem deuorandam demittens, miſerum illum occidit, ut vel ob hanc unam cauſam Aquilæ uiſus hebetari aliquando uideri poſſit: Gallum verò noſtrum eò magis uiſu ualere conſtat, quòd unico tantùm oculo ſurſum eleuato ſemper rāpaces aues infeſtiſſimos hoſtes ſuos obſeruet,ne ex improuiſo,vel pullum aliquem, uel fœmellam, aut ipſummet eripiant è corte, altero diligentiſſimè minutiſſima quæque in locis etiam parum lucidis diſquirat. Guſtum item exquiſitiſſimum Gallinaceus habet, qua in re ſimiæ, cui alioqui omnes uno ore palmam attribuunt, nihil mihi cedere videtur. Illi enim,ut de rebus iudicet,neceſſarium eſt,ut dentibus ſuis eas prius confringat: noſter verò Gallinaceus Gallus aridiſſimum quodque, modò id ore recipere queat,ilico dijudicat,ut [a] Iulius Cęſar Scaliger docet.

Aquila unde dicta.

Aquilę hebetudo.

Galli acies

Galli guſtus ſimię guſtus.

[a] Exer.266

V O X. C A N T V S.



GALLINACEVS Gallus eandem ferè ſemper nobis uocem occinit:ſed qui animoſiores ſunt,grauiorem edunt, teſte [a] Ariſtotele, incipiunt autem cantum, quum inſilere Gallinas incipiunt. Gallina verò pro uarijs actionibus uocem immutat. Aliam enim iens, aliam parturiens,aliam pullos enutriens edit: alioqui & illa gracillare dicitur. Gallus cucurire, unde Philomelæ author.

[a] In Phyſiog.

Cucurire ſolet Gallus, Gallina gracillat.

Gaza,quoque apud Ariſtotelem pro κοκκύζειν, qua uoce Demoſth. pro Galli uoce etiam uſus eſt,cucurire uertit. Pollux,& Scholiaſtes Ariſtophanis Cuculo propriam eam uocem eſſe aſſerunt. Vnde coccyſſare,inquit Cælius,id eſt κοκκύζειν uerbum habent Græci fictitium ex Gallinacei voce,& Coccygis. Alibi tamen Scholiaſtes, cùm Ariſtophanes de Gallo dixiſſet ὁπόταν μόνον ὄρθριον ᾄσῃ, addit, *κοκκύζειν enim tum propriè dicitur Gallus, cùm parta uictoria canit*. & Varinus κοκκύζει vertit, *inſtar Gallinacei clamo*. In qua item ſignificatione Theocritus uſus,eſt dum canit: ὁ δ᾽ ὄρθριος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδων νάρκαισιν &c. Item Cratinus apud Euſtathium κοκκύζειν, inquit, τὸν ἀλεκτρυόνα ὑπ᾽ ἀνέχοντας: qui & hoc Platonis Comici citat Σὺ δὲ κοκκύζων ἀλέκτωρ προκαλεῖται. Denique in hoc vulgato prouerbio

κοκκύζειν.

Coccyſſare.

Prouerbiū.

ὅταν [illegible]

Ὅταν Νίβας κοκκύσῃ, hoc est, cùm Nibas cocyſſauerit: id uerbum de Galli uoce, non autem de Cuculi dicitur. Tradunt enim in Theſſalonica Macedoniæ ciuitate, ut ſupra etiam annotauimus, uicum eſſe, cui nomen Nibas, ubi Galli nunquam uocem edant. Hinc meritò κοκκοβόας ὄρνις, & ὀρθροκόκκυξ Gallus Heſychio, & Varino dicitur. Haud tamen interim nego Cuculo eam uocem conuenire; ſiquidem ſuo loco id aliàs oſtendi. Ἄδειν uerbum de Gallinaceorum uoce priuatim vſurpari ſcribunt Pollux, & Euſtathius. Gallinas gracillare diximus, alij pipare dicunt, Nonius pipare illis proprium eſſe, Varro Aboriginibus, ut idem Nonius citat, *Bos*, inquit *mugit, Gallina pipat*: & rurſus: *Varro*, inquit, *pullos pipare dixit*. Sed pullos Gallinaceos, & eiuſmodi alios propriè pipire Columella ait, ſed pipare fortè priſci dixerint. Nam apud Feſtum legimus pipationem Oſcorum lingua clamorem plorantis uocari. Dum incubant Gallinæ, uocem mutant propter affectum pullorum, Tunc enim acutior euadit. Eas ruſtici, teſte Columella glocientes appellant: Longolius crocitantes, Feſtus etiam glocire, & glocidare proprium Gallinis eſſe ait, quæ incubaturæ ſunt. Hebręi, ut in ſyrochaldaico dictionario legere eſt גלג ghelogh dicunt. Κακκάζειν uerò dicuntur circa partum teſte Heſychio, & Varino, & verbum eſt Atticum, cui ſimile eſt Germanorum gaggſen. Has Politianus, & Longolius ſingultire aiunt. Pollux uerò hoc uerbũ de Meleagridum uoce in uſu eſſe ſcribit. Qua de cauſa quęſit Pamphilus in dialogo Gyb. Longolij, cur Gallina canturit, officinam cortalem petens. LONG. Non canturit, ſed ſingultit. Hoc enim uerbo Varro uocem Gallinarum fractum, & intra roſtra formatam imitatur. Ruſticorum gens Columellæ tempore glocire maluit dicere. PAMP. Gallus etiam ſubinde ſubgultit. LON. Rectè, ſed cùm cantat cucurire dicitur Latinè, Græcè autẽ κοκκύζειν. Hęc Lõgolius; ſed Columella, ut diximus, ruſticos ſuo tempore glocientes uocaſſe ſcribit, quæ incubant, quas, ſeruato ad huc nomine, ruſtici Itali Chioccias uocant, nimirũ à uoce, & Belgę, & audio Klok hennen. Rectè uerò Gallũ, cũ canit, cucurire dixit. Gallina etiam, cùm eã eſt initurus Gallus, uocem format exilẽ, atq; mancã. Hoc ſuadet experientia, ſi quis animaduertat, Gallinã à Gallo ſubſidere ad coitũ patiendũ, tunc enim eam is roſtro ferit, quà deſinit collum, ſed leuiter nonnunquã, quòd mordere uocabat [a] Iuuenalis, qui ſimul eiuſmodi Gallinæ uocem anguſtam appallat, dum inquit.

Κοκκόβοας. Ὀρθροκόκκυξ. Ἄδειν. Ghelog. Κακκάζειν. Canturire. Singultire. Chioccia. KloK hẽne. Mordere Gallinam quid Iuuenali. [a] Satyr. 3.

Miratur uocem anguſtam, qua deterius nec
Ille ſonat, qua mordetur Gallina marito.

Arbitror ego id generis uocem conformari ab ea Gallina, quotieſcunque coitum aut Inuita patitur, aut Gallum non æquè redamat: nam hoc exemplo Satyricus maſculorum illorum uocem, qui Venerem damnatam patiuntur, de quibus loquitur in 4 ſuperiore oratione. Licet uerò Gallinæ ita pro uarijs actionibus, ut dixi uocem immutent, nulla tamen cantus nomine digna uidetur. Siquidem [b] Ariſtoteles in hoc auium genere cantum maribus tantùm datum eſſe teſtatur, *auditur tamen*, inquit, *aliquando fœmina cantus, & a fœminarũ uulgò pro malo omine accipitur, adeo ut canentem iugulari uelint*. & [c] Terentius pro oſtento duci teſtis eſt, ſi Gallina cecinerit: inter monſtra enim & hoc memorat, *Gallina cecinit, interdixit ariolus*. Quo loco Donatus exponit obſtetricum eſſe obſeruationem, in qua domo Gallina canat. Galli uerò cantus ἀλεκτρυοφωνία Græcis dicitur, uti & tempus, quo canere incipit. Diſputant nonnulli, an eiuſmodi cantus inter euphonos, an potiùs inter dyſphonos ſit enumerãdus. Angelus Politianus refert Picum Baptiſtæ Guarini nomine quęſiuiſſe, cùm Gallus intempeſtiuùm caneret, quo pacto illud uocis à Græcis diceretur. Etenim Iuuenalis meminit eius, & Quintilianus. Ego certè, inquit, mi Baptiſta, non aliud puto, quàm quod aliquando reperi apud idoneos ἄπῳδον, quanquam mihi authores iam non ſuccurrunt. Eſt uerò ἀπῳδὸς ea uox etiam, quæ neque choro, neque fidibus concordat. Hęc ille: quibus innuere uidetur, eiuſmodi cantum harmoniæ omnis prorſus expertem eſſe: & reuera cucuritus ille nihil præter moleſtum ſtrepitum, inſuauemq; ſonum præ ſe fert, & uix cantus nomine dignus eſt. Vnde Tragædi etiam κήρυκας ἀλεκτρύονας tanquam uocales, & clamoſos præcones appellant, teſte Euſtathio ἀπὸ τοῦ γηρύειν, id eſt, à uociferando. Nam dum cucurit, altùm admodum exclamat, idque non ſolùm interdiu, ſed & noctù, ac tum ſtatutis fermè horis. Vt uerò maiorem, ut apparet, ſtrepitum clamoſa ſua uoce excitet, itaq; iã iam cucuriturus, alis ad latera colliſis, ingentẽ ita ſonitũ edit, ſeipſumq; ferit: quod ideo facere ipſum [d] D. Gregorius ſcribit, ut ſe uigilantẽ reddat. Sunt qui profunda nocte ualidiùs, matutino uerò tẽpore remiſſiùs cantare putent, eius rei hanc rationẽ aſſignãtes, quòd cantus uẽto feratur, uentus autẽ noctũ, quàm ſub crepuſculum matutinũ magis ſpiret, cuius beneficio lõgius audiatur. Vt ut eſt, media ferè noctè canere, rurſumq; ſummo manè, tam clarũ, ac notum eſt, ut ſuperuacaneum ſit ſuper tali re authoritates ueterũ citare. Vt modò de utilitate

[b] Lib. 8 hiſt. c. 3. [c] In Phormione. Ἀλεκτρυοφωνία. Ἄπῳδος quæ uox. Præcones uocales. Gallus cur alas canta-turus quatiat. [d] Lib. 10. cap. 21.

huiuſ-

huiuſmodi ſiue cantus, ſiue cucuritus, quam hominibus præſtat, dicamus, ſcilicet, veteres in primis gnomonibus horarijs nondum repertis noctis deliquium, & acceſſum diei eo metiri eſſe: etenim initium à prima mediæ noctis inclinatione ordiebatur, proximumque tempus Gallicinium vocabant, quòd eo tempore lucem multò antè præ'ſentiens incipiat canere. Tertium conticinium, cùm & alis conticeſcat, & homines vnà conquieſcant. Quartum diluculum manè, cùm clarus iam dies eſſet ab exorto Sole. Itaque ſecundus Galli cantus multò Solis exortum anteuenit, ut Iuuenalis quoque meminit inquiens:

Galli cantu noctem diſtinguunt. Gallicinium. Conticinium. Diluculum. Manè.

Quod tamen ad Galli cantum facit ille ſecundi
Proximus ante diem Caupo ſciet & [b] Horatius
Sub Galli cantum conſultor vbi oſtia pulſat.

[b] Lib. 1. ser. 1.

Ab hac veterum conſuetudine, quod ſcilicet noctis deliquium, & acceſſum diei Galli cantu iudicarent, ſumptum eſt hoc vulgatum prouerbium: *Priuſquam Gallus iterum cantet*, id eſt, admodum manè, & antelucanò. Videtur autem deſumptum ex [c] Ariſtophane

Prouerbium. [c] In concion.

Οὐδ' ἂν μὰ δία τοῦ δεῦρο, ὅτε τὸ δεύτερον
Ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο id eſt:
Ne ſi quidem te illo appuliſſet tempore,
Cùm Gallus iterum caneret.

Quia verò ita diem aduentantem hominibus inclamet, ἡμερόφωνος Græcis vocari meruit, quaſi diem canens. Qua in re equidem maximam mortalibus vtilitatem præſtat: quod tunc ſibi relinquendum lectum ſciant, cùm eos Gallus à profundo ſæpè ſomno excitat, vnde ἀλέκτορα, & ἀλεκτρυόνα dictum eſſe antè etiam diximus. Hinc apud [d] Theocritum duodecim puellæ Thebanæ Helenæ pollicentur ſe manè reuerſuras & nouum epithalamion, ſeu carmen nuptiale cantaturas, vbi πρᾶτος ἀοιδὸς, id eſt, primus cantor, nimirum Gallus Gallinaceus è cubili ſuo inſonuerit.

Gallus ἡμερόφωνος dictus. [d] Eidyll. 18.

Νεύμεθα κἀμμὲς ἐς ὄρθρον, ἐπεί κα πρᾶτος ἀοιδὸς
Ἐξ εὐνᾶς κελαδήσῃ ἀνασχὼν εὔτριχα δειράν.
Redibimus & nos manè, vbi primus cantor
E cubili ſuo inſonuerit ſuſtollens pulchrè pennatam ceruicem.

Ouidius eleganter ab eiuſmodi officio, nempe quod nos è ſomno excitet, Gallum lucis prænuncium appellat, inquiens.

Iam dederat cantus lucis prænuncius ales.

Sed hoc [h] alibi clariùs indicat, dum ait.

[h] Lib. 1. amor.

Iamq́; pruinoſos molitur lucifer axes,
Inq́; ſuum miſeros excitat ales opus.

Et Martialis pueros, qui frugi eſſent, eo tempore olim ſurrexiſſe innuere videtur, dum alios qui tardiùs ſolito adhuc in lecto deſidioſè recubabant, ſic hortatur.

Pueri frugi ſummo manè ſurgunt.

Surgite, iam pueris vendit ientacula piſtor
Criſtatæq́; ſonant vndique lucis aues.

Eodem modo ſomniculoſum Piſcam è ſomno excitans Aelius Iulius Crottus, inquit:

Exurgit alma de rutilo mari dies,
Et nox gelatis cedit irrepens equis
Criſtata cecinit pluries Piſcas auis,
Suſtolle tandem ſomno oculos pigro grauer.

Huc ſpectat Galli encomium, quod nobis Plinius his verbis exaratum reliquit: *Proximè gloriam ſentiunt & hi noſtri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq́; ſomno natura genuit. Norunt ſidera, & ternas diſtinguunt horas interdiu cantu; cum ſole eunt cubitum, quartamq́; caſtrenſi vigiliæ ad curas laboremq́; reuocant, nec ſolis ortum incautis patiuntur obrepere, diemq́; venientem nunciant cantu, ipſum verò cantum plauſu laterum.* Quæ ſanè omnia cantui eius potiùs, quam ingenio accepta referre debet humanum genus. Amant hunc cantorem milites, quia in caſtris illo vice pariter horarij gnomonici vtuntur. Nam cùm ſtatis horis vigilias mutare coguntur hoc indice noctis interualla diſcriminant: quare bellicis curribus aliquando ſingulis ſingulos Gallos alligant. Priſci itaque excubiarum, & vigiliarum ſignum indicaturi Gallum potiùs, quàm vllum aliud animal depingebat. Diſputant multi, cur non multùm antè ſolis ortum tantum illum ſuum repetat: ſunt qui cauſam eius ad auis naturam referant, ſunt qui ad ſympathiam eius cum illo ſidere. Qui naturam eius ſeu cauſam effectricem conſtituunt, aiunt, animal hoc à natura calidiſſimum, & in appetendo in

Cur milites Galli cantu amant. Vigiliarum hieroglyphicum, & excubiarum. Cur manè cantet.

do in primis & nutriendo auidum ob calorem quidem inſitum cibum acceptum citiùs concoquere: itaq; ob auiditatem, naturæ appetitum ſuum ſignificare, quaſi paſcentem ſe inuitet, & excitet. Alij, qui rem quamlibet alicui certo ſideri dicatam eſſe uolunt, non aliter ac lotum herbam, ſolarem eſſe exiſtimant, indeq; fieri, ut Gallus, ſub ſolis exortum canat, eodem modo, quo lotus, eo exoriente, folia ſua pandit, & occidente, contrahit, quaſi occulta quadam, & naturali ratione, redeunte ad ortum duce ſuo, uterq; gaudeat: atq; hęc quidem eorū eſt ſententia, cuius opinionis etiam Cardanus fuit, quod ſcilicet Solis robur ſequatur. Albertus verò eius fuit ſententię, vt Gallum ideo horas cantu ſuo diſtinguere crediderit, quòd auræ mutationes ex motibus Solis contingentes facilè ſentiat. Alij rurſus ad naturam auis referunt, & ſalacitati eius eiuſmodi euentum aſcribi oportere contendunt: cantu nempe veneris appetentiam ſignificari: idq; inde probare nituntur, quòd antequam vſui venereo ſufficiat, cōticeſcat, peracto ſubinde cucuriat, tùm eò magis opinionem ſuā aſtruunt, quòd etiam nonnullæ alię aues proclīuitatē, ac lubentiā ad initum quolibet præeant cantu, quemadmodum alibi atteſtatur etiam Plinius, tùm verò, vbi ait, *Perdices fœminas concipere ſuperuolantium afflatu ſæpe voce tantùm audita maſculi*. Contingere autē Gallinaceis autumant, quod ferè cæteris uſu uenire compertum eſt, ut peracto cibo, refecto per quietē corpore, ac inde maximè vegeto libidinis titillentur pruritu: interuulſus autē ſomnus, ac identidē repetitus cantus frequentię cauſam facilè ſuggerat.

Lotus herba ſolans.

Huius opinionis adagiorū author ab amico ſuo Leone acceptā adducit pro miraculo, ut ait [i] Scaliger. Leo uerò ille, quē adagiorū author citat, cauſam in tr a hæc reijcit, quòd ſcilicet per noctem cibum depellens, cumq; in omne corpus diuidens modificetur, quieteq; plurima ſatietur, ut Democrito apud Ciceronem uiſum eſſe ait: ſecundò quòd auis ſit ſalaciſſima, & intercepti, & frequentis ſomni: tertiò ut Gallinarum fœtificatio ſit plenior & fœcundior.

[i] *Exerc. 239 Problem. 16*

Mihi eorū ſententia plurimū arridet, qui ad occultā cum Sole amicitiā confugiunt: ſiquidē alimenti deſiderio non canere docemur, quod (vt Scaligeri verbis utar) etiā ſatur canat: nec Gallinę, quoniā canit à coitu: deinde canit pręſente illa, quā tunc non init, nec noctu, cùm alioqui multas ſecum cōfertas habeat iacentes, & immotas, quibuſcū tamen non coit.

Propria ſententia.

Rurſus non deſunt, qui niſi ſtatutis horis canere Gallū dicant: quinimo [k] Cardanus totū naturalē diem in octo partes diuidere illum, author eſt, non tamen oriente ſole canere, ſed cùm accedit ad auroræ terminos, ſic & ante meridiē. Verū eiuſmodi opinionē prorſus erroneā eſſe Iulius Scaliger tā in excubijs, quàm in lucubrationibus ſuis expertus teſtatur: & reuera alios etiā alijs frequentiùs interdiu potiſſimùm canere obſeruamus, nullo ſeruato tēpore.

[k] *Lib. 10 de ſubtil.*

Cardani error.

Etſi verò veteres eorū cantu tempora ſua diuiderent, haud tamē ideo credendū eſt, ea tam exactè, & minutim diſtinxiſſe, vt horarum pulſus facit, ſed circiter idem tēpus ferè auē occiniſſe.

Gallos non exactè horas diſtinguere.

Cùm itaq; ex nocturno Galli cantu tanta hominibus utilitas, qualē diximus cedat, haud deſunt tamen, qui ob uocē eam quoties audiant, Gallo malā crucem imprecentur, pigri nempe, & deſidioſi homines, qui ſomno tantùm, & ventri ſtudent: quales olim Sybaritę fuere, qui Gallos, ut [l] Athenęus refert, in ciuitate haberi non permittebant. Erant autem gens molliſſima, effæminata, ac adeo delicata, vt non ſolùm hanc alitē in urbe nutriri prohiberent, ſed omnes etiā artes quę ſtrepitum faciunt, ueluti fabrorū omnium, reijcerent.

[l] *Lib. 2. c. 6.*

Sybaritæ cur Gallū in urbe nō admittebāt.

Vt uerò & delicatis huiuſmodi homuncionibus conſulamus, ut Gallū domi alere poſſint, qui neq; cantet, neq; ſtrepitū edat, inquimus, duobus id modis pręſtari poſſe, nulla tamen illi illata noxa. [m] Plinius enim circulo è ſarmentis addito collo nō cantaturū promittit: Albertus capite, & fronte oleo inunctis. Hęc experti, ſi uera eorū authorū pręcepta inuenerint, Gallū ob futuram prolem nutrire poterunt, ut ea ſæpius ſaturi ſomno commodiùs indulgere queant. Præterea caſtratus cātare deſinit: idem uictus facit tanquam pudibundus: deniq; cùm ouis incubat, ut Aelianus teſtatur, quaſi eiuſmodi officium uirum dedecere non ignoret.

[m] *L. 29. c. 4.*

SALACITAS. COITVS. PARTVS.
Incubatus. Generatio. Excluſio.



SAlaciſſimum animal Gallum eſſe quamuis ut Albertus ſcribit, ad unum ouum fœcundandum multoties cū eadē Gallina coeat, [a] Oppianus prodidit. Quod ſanè, etſi alię item dentur uolucres, quarum libido apud authores magis celebratur, ut in Aquilæ hiſtoria diximus, cuius congreſſu Martis & Veneris adulterium indicabant, & Paſſer etiam ſtrenuiſſimus in hac uenerea paleſtra habeatur athleta, uerum eſſe uidebimus, ſi Galli libidinem cum earum libidine conferamus.

[a] *In Ixeutic.*

Gallū eſſe omnium auiū ſalaciſſimum.

Aquila enim, & Passer, similesq; salaciore alites aliæ salacitatē suam toto anni tempore minimè exercent, vt facit Gallus noster, qui singulis diebus quinquagesies, & amplius vxores suas, quas plurimas habet, init, cùm contra vnica illi contenti sint. Testantur verò eius libidinem, non solùm Gallinarum maxima turba, sed acerrimæ etiam pugnæ, quas non ob liberos cibumue committit, sed ut fæminis potiatur solùm, quales etiam canes conserere solent, at hi quòd simul vnam inire non detur, ille quòd vllam ex suis ab aliquo contaminari nolit, qua in re sapientis patrisfamilias munere fungitur, ac non aliter ac hic honori suo consulere uidetur: quinimo tanto amore suas prosequitur, ut si mori contingat eas, ipse contabescat mœrore animi. Insuper non hinc tantùm Galli salacitas cognoscitur, quòd

Lib. 4. tanta frequentia cum proprijs vxoribus coeat, sed in eo magis, quòd vt [b] Aelianus etiã refert, si illæ desint, à masculino genere minimè sibi temperet, sed in media etiam corte, qui

Gallũ cum Gallo coire recentior aduenerit, eum ineat. Etsi apud Plutarchum Grillus Sophista apud Circem deformatus in brutum neget ex brutis vllum masculam venerem affectare. Nam & Aristo-

Lib. 9. teles apud [c] Athenæum scribit, ex ijs Gallis, quos Dijs consecrant, qui prius dicatus est, subigi à nouitijs, donec offeratur alius, quod si nullus donetur, inter se præliari, & à victore

Lib. 9. hist. cap. 8. semper iniri victum. Sed locus ille apud [d] Aristotelem sic legitur. *Vbi sine fæminis munerarij, dicatiq; versantur Gallinacei, non temerè eum qui nuper dicatus accesserit, omnes subigunt*: vbi nihil de pugna meminit, quod Athenæus ex se addidit. Ob tam fœdum, & horrendum

In lib. num bruta ratione vtantur. Galli facinus olim, teste [e] Plutarcho lex erat, vt Gallus si Gallum iniisset, quamuis etiam Gallina abesset, viuus combureretur. Vnde videre licet, qua mulcta eiusmodi nefarium scelus prisci punirent in hominibus, si id in brutis faciebant: nec sanè immeritò, cùm eiusmo-

Lex de Gallo. di flagitiosi, & nequam homines, qui tale peccatũ committunt, humanæ naturæ vim inferant, & interitum humano generi procurent, in sterili solo semine effuso, quod in Ona filio

Onas cur à Deo punitus. Iudæ seuerè admodum vindicauit Deus. Quare lege pontificia tales à cœtu hominum arcentur, turpiusq; adulterio visum est stuprum virile. Sed vt vnde digressa est oratio reuertatur, Gallus noster in maiorem adhuc longeq; detestabiliorẽ libidinis notam incurrit, dum cum alijs etiam volucribus, quæ sui generis non sunt, vt cum Phasianis, & Perdicibus, vt po-

2. de Gener. cap. 4. stea dicemus, coeat, quod testatum etiam reliquit [f] Aristoteles. Sed fortè Gallinis magis adhuc vitio vertendum est, quod & illæ ab ijsdem volucribus sese iniri permittant, adeo vt multi diuersas ex ijs cum alijs coeuntibus fœtus excludi promittant. Non parum etiam

L. 7. c. 46. Gallorum salacitatem arguit, quod Mnaseas apud [g] Aelianum memorat, nimirum nunquam ad Gallinas, quæ in æde Hebæ, ipsi verò in Herculis pascerentur, interfluẽte vtramq;

Salacitatis Galli causa ædem riuo perenni, & lympidæ aquæ nunquam transuolent, nisi cùm libidine stimulentur. Tantæ in his volucribus libidinis salacitatisq; causa est genitale semẽ, in ijs maximoperè re-

Seminis copia. dundans, cuius irritationem perferre nequeuntes, in libidinem proruunt. Tanta uerò seminis copia abundant, ut Clearchus apud Athenæum author sit, eos non solùm cùm vident fæminas id emittere, verumetiam cùm uocem earum exaudiunt. Quare quid sibi velint illa Aristotelis uerba; *Gallorum testes tempore coitus magis conspicui sunt*, à multis non puto intelligi. Nam cùm singulis ferè, vt ita dicam, momentis coeat, singulis item momentis testes conspectiores euadere oportere, quis inde colligat, quod alioqui absurdum esset astrue-

Aristoteles explicatus. re. Ego uerò hanc philosophi sententiam dupliciter exponi posse existimo, primo nempe ipsum comparare Gallorum ætatem perfectam ætati imperfectæ, ac iuxta earum differentias magnitudinem, atque paruitatem testium æstimare. Certissimum enim est his auibus utcunque salacissimis uel à primo ortu non adesse facultatem generatricem. Exemplo sit ætas puerilis humana, cæterarumque specierum tenella, quæ ad coitum est inepta: atque hac ratione Aristoteles dixit Gallorum testes tempore coitus esse magis conspicuos, ac si diceret, ubi ætatem ualidam obtinuerint, & usui ueneris aptam obtinent, pariter testes grandiores, quam habebant in ætate adhuc imperfecta. Secundò liceret forsan eadem uerba hoc modo interpretari sensu ipso duce, & assertore, Gallis etsi coeant singulis anni temporibus, singulisq; horis, attamen peculiare coeundi tempus esse uernum: nam tunc calor innatus uiget in pluribus speciebus uegetalium, & animalium. Itaque si Gallorum testes considerentur, & tempore uerno, autumnali, hyemali, & æstiuo, & inuicem comparen-

Exerc. 131 tur, sensus docebit ipsos testes inesse grandiores tempore uerno, minores uerò autumnali,

Exerc. 273 hyemali, & æstiuo. Vt modo ad salacitatis causam regrediamur, [h] Scaliger in assignanda ea non satis sibi constare uidetur. Cùm enim [i] priùs à nimia seminis redundantia fieri dixis-

Capi cur podagra afficiatur, & non Galli. set, mox ceu sui oblitus pauco humore abundare dicit, omnem uerò in coitu impendere. Quærit autẽ in hunc modũ. *At Capi, qui castrati sunt, quare podagra miris modis afficiuntur: Galli non? Quia Capis pusillus calor, edacitas multa. In Gallo calor multus, cibi abstinẽtia non minor. Cur ergo*

tot Gallinas

tot Gallinis vnus sufficit, si nō multo humore praditus est? Propterea quòd quantū succi habet eò impēdit. Hæc ille. Quantum verò ad auis petulantiam attinet, crediderim etiam pullum illum Gallinaceum, quem Liuiam Tyberiū adhuc in utero gestantem, exclusisse aiunt in manu, cum exploratura an marem esset partura, ouum incubādi Gallinæ subduxisset, idq; nunc sua, nunc ministrarum manu adeo fouisset ut pullus excluderetur, nō tantùm sexū in Tyberio portendisse, ut multi volūt, sed salacitatē etiam & procacitatē eam, qua ille mox famosissimus fuit: Quinimo quicunq; nasum concauū, & frontē habēt rotundā, & caput sursum eminens rotundū, ut Galli, luxuriosi vulgò putantur. Verū haud omnes Gallos ęquè salaces esse cōstat, nam quidam eorum à primo naturę ortu ita teste [k] Aristotele effæminati nascuntur, vt neq; cucuriant, neque fæminas ineant. Sed venerem eorum, qui tentent superuenire, sponte patiantur. Et Theophrastus author est, referente [l] Athenæo, agrestes cortalibus ad uenerē procliuiores esse. At cùm nos agrestibus careamus, interest nostra etiā nōscere, qui salaciores in ijs sint. Siquidem tales ad partus promouendos in primis agricola sibi comparare debet.

Liuia ouū exclusit, & quid portendat.
Tyberius fuit salax.
Luxuriosi q putentur.
Galli salaciores qui.
[k] L.9.c.49.
[l] Lib. 9.

Eos autem ita internosces. Sunt, teste Varrone, lacertosi, rubenti, erectaque crista, rostro breui, pleno, acuto, oculis rauis, aut nigris, palea rubra, collo vario, feminibus pilosis, unguibus longis, cauda magna, frequentibus pinnis. Gallinæ etiam non æquè libidinosæ sunt: [m] Iulius Cæsar Scaliger Gallum salacem maritum, Gallinam salacem matricem vocabat. Quæ autem veneris appetentior est, eam noctu iuxta Gallū proximam sedere Albertus tradit, sed hoc inter utriusq; libidinē Theophrastus interesse autumat, citante Athenæo, quod mas statim ac à cubili surgit ad venerem concitetur: fæminæ verò magis progresso iā die.

SalacisGalli signa.
Gallinę salaces.
[m] In Ata.

Coeundi modus est, ut [n] Aristoteles annotat, Gallina considente humi, Gallo verò superueniente. Inhorrescunt autem, teste eodem, Gallinæ à coitu: & sæpe etiam festuca aliqua se se lustrant, quod idem & edito ouo sæpe faciunt. Plinius auibus omnibus duobus tantùm modis coitum esse ait, fæmina ita, ut dixi, cōsidente humi, aut stāte, ut in Gruibus. Post coitum Gallina sese excutit, ut idem Aristoteles tradit, quod ideo facit, docēte Alberto, quòd per libidinem incitetur in ea vapor, qui membra illius extendit, eodem modo, ut pandiculatione homines corripi videmus, quando coeundi desiderio languent. Quæ ratio naturalis, ac philosophica est, maximè in ijs, quæ sponte marem admittunt. Cùm verò nimia salacitas Galli, quæ simul cum nimia rixosa libidine coniuncta à Columella vitio uertatur, quoniam pullificationi noxia est, itaq; eiusmodi procacitas potiùs quàm salacitas corrigēda est, corrigitur autem ampullaceo corio, cuius in orbiculum formati media pars rescinditur, & per excisam partem Galli pes inseritur, quo ve uti compede cohibentur feri mores. Si omnino à coitu abstinere uelis, poteris uerbena uti, quam nōnulli quo quo modo Gallo applicatam efficere tradunt, ut Gallinas superuenire nequeant. Kiranides eandem herbam ad eundem effectum dari ei præcipit in pastum unà cum furfure, & polenta. Idem promittit, si Cinædus lapis cum polēta exhibeatur, qui ederit, Cinædum futurum, sed penes Kiranidem eius rei fides esto. Videamus modò, quid commodi nobis Gallorum coitus præstet, quod sanè exiguum cuiquam uideri posset, quando Gallinę absque eorum opere pariant oua, sed cùm istæc generationi inepta sint, totam pullificationem Gallis acceptā referre debemus.

Coeundi modus.
[n] Lib.5.hist. c.2.
Cur se Gallina post coitum excutiat.
Salacitas nimia ut corrigatur.
Remediū contra coitum.

Concipiunt itaque Gallinæ duobus modis, vel ex congressu cum Gallo, vel per sese, Quæ posteriori modo generantur oua, irrita, subuentanea, & hypenemia dicuntur, quoniā è uento concepta credantur. Hoc enim ex veteribus nō Varro tantùm, sed ipsemet Aristoteles, & inter recentiores Albertus memoriæ prodiderunt. *In Lusitania*, inquit Varro, *ad Oceanum monte Tagro quadam è vento certo tempore concipiunt equa, vt hì: Gallina quoque solent, quarum oua hypenemia appellant.* Aristoteles, & Albertus ea ex peculiari uento, Zephyro nempe, concipi velle videntur. *Sunt qui hypenemia*, inquit ille, *hoc est, subuentaneos illos partus Zephyria nominent, eò quòd verno tempore flatus illas fœcundos ex Fauonio recipere videantur. Zephyria oua concipiunt autumno*, inquit hic, *flante Austrino vento. Hic enim autum corpora aperit, & humectat, & fœcundat. Autumno autem abundat in eis sicca ventositas. Alia verò oua uenti concipiunt vere, receptione uenti Austrini.* Hæc Albertus, & alibi, nulla nec tēporis peculiaris, nec Zephyri mentione facta, causam adducens, cur ita conciperent, hunc ferè in modum ait. *Oua venti in auibus concipiuntur ex vento maximè. Rara enim corpora habent, & aerea, & locum oui, per quem concipiunt, vento expositum, itaque vento ad libidinem mouentur, sicut etiam mulieres Austro matricem aperientes delectantur, vnde menstruus sanguis attrahitur. Fit autem hoc frequenter in auibus propter volatum, & continuum cauda motum, propter quem attrahitur semen ad matricem eorum.* Hactenus Albertus. Quibus certè vento quidem, sed cuicunque eiusmodi oua accepta ferenda esse innuit, Zephyrum tamen id potius præstare minimè negat. Eum enim præ cæteris poros aperire constat, idque alibi ostenderat, Nec illi aduersatur Aristoteles, eiusmodi conceptum

Gallinę quot modis pariant.
Oua subuentanea quæ.
Equę ex vento concipiunt.
Oua Zephyria.
Zephyrus ad ouorum conceptionem facit.

nulla facta uenti mentione materiæ excrementitiæ accentum referens, ubi cauſam reddit, quòd uncæ ſubuentanea non pariant; *ſubuentanea*, inquiens, *conceptus in ijs fiunt auibus, quæ non volaces ſunt, vt uncæ, ſed multipara* (tales autẽ Gallinę ſunt) *quòd excrementum ipſis abundans: uncis in alas, & pennas id vertitur, corpuſq; exiguum calidum, & ſiccum habetur. Deceſſus autem menſtruorum, & genitura excrementum ſunt.* Et paulò pòſt, *Fiunt ſubuentanea oua, quoniam materia ſeminalis in fœmina eſt, nec menſtruorum diſceſſio fit auibus, vt viuiparis ſanguine prædi tis. Volacibus autem non gignuntur, ſcilicet eadem cauſa, qua neque multa ab ijs ipſis generantur. Vncunguibus enim parum excrementi ineſt, & marem deſiderant ad excrementi commotionem.* Etenim cùm ex materiæ abundantia hypenemia oua generari etiam ex propria ſententia hic dicat, nõ eſt quòd prius allata eius uerba nobis negocium faceſſant. Ea enim nominis etymum tantùm teſtantur. Itaque illic cauſam efficientem, hic materialem aſſignat. Haud improbo etiam Plinij ſententiã, qui mutua inter ſe libidinis imaginatione oua talia concipere dixit. Omnino etenim uerisimile eſt, ſeminalis materiæ redundantiam ingentem pruritum, ac titillationem in partibus genitalibus excitare, unde poſtmodum ſeſe concepiſſe imaginentur, maximè ſi altera fæmella, ut quandoq; fit, alteram ineat. Quod uerò Plinius addit & puluere concipere: id, ut uidetur, ex Græco aliquo authore mutuatus eſt. Græci quidem ἁφὴν tùm puluerem uocant, tùm tactum, tùm contrectationem. Cùm uerò & Gallinę eiuſmodi oua manu contrectatę, teſte Ariſtotele & ° Oppiano pariant, dubitandum uideretur, nũquid Plinius in tranſlatione illius dictionis hallucinatus fuerit. Attamen cùm cõtra afferri poteſt, ἁφὴν non ſimpliciter puluerem, ſed illum præcipuè, quo paleſtritę poſt unctionem inſpergebantur, ſignificare, ut Budæus annotauit; & cùm pulueratrices ſint Gallinę, & pulueratio quoq; contrectatio quædam, & affricatio ſit; hoc quoq; modo ſterilia huiuſmodi oua ab eis concipi poſſe ſit uerisimile. Erant Ariſtotelis æuo, qui eiuſmodi oua reliquias partus eſſe crederent, quas coitus fecerit; ſed hos ille hallucinari ex eo oſtendit, quod multæ Gallinæ iuuẽcę nunquam Gallum expertæ oua pariant. Eiuſmodi oua, etſi alioqui omnes partes uideantur habere, inanimata eſſe, & ad generationem inepta, & dicit [p] Ariſtoteles, & experientia quotidiana obſeruamus, quoniam principio carent, quod à maris ſemine affertur. Reddi tamen fœcunda poſſe alibi docet, ſi Gallina, quæ ea iam concepit, coeat nondum mutato ouo ex luteo in album. At ſi iam candidum acceperunt humorem, fieri non poſſe, ut in fœcunda mutentur, Verùm eiuſcemodi doctrina ipſi Ariſtoteli uidetur aduerſari: quoniam ſi ex albumine, ut ipſe alibi docet, & experientia comprobat, pullus generetur, cur non pòſt ſuperueniens Gallus id uiuificum reddat, quando ipſum luteum ambit? Faciliùs enim albumini quàm luteo commiſceri poſſe quis non uidet? Quod ſi iam membranam utrumq; ambiſſe, ſemenq; iniectum per eam excludi obijcias, id nihil obeſſe ex eodem Ariſtotele rurſus probo, qui oua piſcium iam excluſa etiam, poſt à mare iniecto ſuper ea ſemine fœcunda reddi aſſerit; &, ut de Gallina dicamus, Albertus author eſt, ſemen Galli, quando in matrice ouum uenti reperit, aliqua ex parte, aut etiam omnino præter teſtam, & pellem completum, huic non coniungi tantùm, ſed totum ouum etiam fœcundum reddere. Quod fortè pòſt uidens longe aliter docet [q] Ariſtoteles, dũ auem, quę ouũ coitu conceptum gerit, ſi cũ alio mare coierit, ſimile eius, quocũ poſtea coiuit, omne pullorum genus excludere ſtatuit, ideoq; nonnullos, qui, ut Gallinę generoſę procreentur, operã dant, ita mutatis admiſſarijs facere, *tanquam maris ſemen*, inquit, *ſua facultate materiam contentam in fœmina qualitate tantùm afficiat, non etiam miſceatur, conſtitutionemq; ſubeat*, Quibus uerbis apertè concludit, ex ouis conceptis poſterioris coitus ſpecimen præ ſe ferre, ſed de luteo nõ meminit. Nam ſi ſemen uitæ primordia albumini ſubminiſtrare debebat, neceſſariò etiam ei commiſceri neceſſe erat, quod Albertus fæminę ſperma ui matricis, ac teſtium ad oui ſubſtantiam attractum uocare non eſt ueritus. Cęterùm, quę coiuit Gallina, uel alia quęuis uolucris ouum concipit ſuperiùs ad ſeptum tranſuerſum; ubi primo minutum, & candidum cernitur, ut Ariſtoteles alibi tradit, mox rubrum cruentumq;, deinde increſcens luteum, & flauum efficitur totum; iam amplius auctum diſcernitur, ita ut intus pars lutea ſit, foris candida ambiat; ubi perfectum eſt, abſoluitur, atq; exit putamine, dum paritur, molli, ſed protinus dureſcente, quibuſcunque emergit portionibus, niſi uitio uuluæ defecerit. Atq; iſtæc eſt doctrina Ariſtotelica, ſed mirum quod uteri non meminerit, in quo tamen ouum perficitur, etſi extra eum primò proprię ſubſtantię habeat rudimenta, ſed formam abſolutiſſimam in eo recipit. Locus itaque inchoationis, quæ ab Ariſtotelis interprete conceptio dicitur, eſt uentris inferioris ſuperior, ac media pars ad ſeptum tranſuerſum. Dixit enim, *fœminæ concipiunt oua ad ſeptum tranſuerſum*. Hoc autem addimus nos ex anatomica inſpectione eſſe ſupra ipſam ſpinam ad diuaricationem uaſorum, quæ in crura deſcendunt. Locus

uerò perfe-

Plinij opinio de ouis ſubuentaneis.

Ἁφὴν Grecis quid.

° De Aucup. lib.

Oua ſubuẽtanea inepta generationi.

[p] L. 3. de Generat. c. 3.

Oua ſubuẽtanea quomodo fœcunda reddantur.

[q] L. 1. de Generat. c. 20.

Ouum vbi cõcipiatur.

Conceptio quid Gazæ

verò perfectionis est ipse vterus, cuius forma, vt diximus, plurimùm differt ab vtero viuiparorum. Seminis situm in albumine potiùs, quā in vitello esse, ex [a] Philosopho etiam manifestò colligitur, cùm principium genitale maris in ouo ea parte secerni scribat, qua ouum vtero adhæret. Nemo enim vitellum vtero adhærere dicat, cùm id ab albumine ambiatur, vt paulò antè ex ipso Aristotele diximus. Cùm verò eiusmodi ouorum conceptio admirandum sanè naturæ artificium demonstret, adeo vt nisi quis ipse speculetur, vix mente id concipere queat, quomodo oua, vt diximus sub septo concepta extra vterum in hunc decidant, augeantur, ac perfecta euadant: itaq; communis studiosorum vtilitatis causa aliquot Gallinas Excellentissimo D. M. Antonio Vlmo secandas exhibui, qui quinq; hisce iconibus totum eiusmodi negocium clarissimè speculandum omnibus proposuit. Prior icon

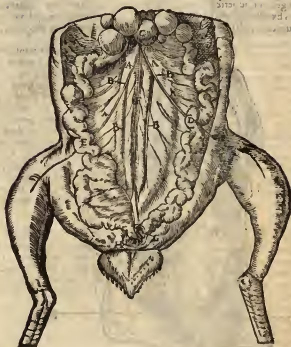
[a] L. 3 de generat.



AA Oua septo transuerso subnexa.
BB Principiū intestini vterini oua à spina decidua primò excipiens.
CC Primi uteri ipsius extensi loculi, in quib. ouū paulò pòst magnitudinem suam consequuturū albugi nis à croceo secretionem subit.
DD Secundi, in quo plenè à luteo albumine separato iustam ouum acquirit molem.
EE Tertia vteri cellula, in qua testa oui duritiem acquirit.
HH Orificium vuluæ extremum patulum, per quod ouo perfecto exitus.
F Oris rima.
G Inuersorum orificij laborū rugæ ac plicæ in orbem musculi dectæ, qui sphincteris officio fungitur.
II Septum transuersum.
K Ventriculus.

ouorum sub septo conceptorum magnitudinem, & locum, per quem in vterum descendunt, item in quo luteum ab albumine ambitur, necnon etiam vbi testæ duritiem acquirunt, aliosq; demonstrat locos generationi destinatos, quos simul omnes ex appositis literis disces. Alteræ tres subsequentes istæc ferè omnia, sed dilucidiùs ostendunt, nēpe qua magnitudine oua à septo in matricem descendant, necnō & vteri protensionem. Vltima solius vteri figura est, demonstratq; vtrunque eius orificium, per quod scilicet oua sub septo consenta recipiat, item per quod ea postremò excludat. Sed vt ad semen Galli reuertamur, principium nempe ouorum generationis, id nostræ mulierculæ gallaturam dicunt, Aristoteles sperma, non autem χάλαζαν, seu χαλάζιον, quasi aquæ guttam dicas in aqua congelatam, pro qua voce Theodorus Gaza grandinem vertit: est autem duplex secundum Aristotelem, vna, quæ parti inferiori oui est iniecta, maior & ad solem obtegente manu apparet extra putamen: altera quæ parte superiori hæret, non cernitur nisi fracto putamine, & iniecta parte lutei infrà. Hanc autem Aristoteles nihil conferre putat ad generationem: quæ res veritati refragari videtur, cùm oua quæ ea carent, omnia infœcunda sint, quare ego eam cum spermate eandem esse credo. Pro cuius conseruatione natura admodum solicita fuit, oui testam ab ea parte, vbi id continetur duriorem generans: ea autem acuta est, & postremò etiam exit. Quod enim adhæret id postremò exire conuenit, vt citato paulò antè Aristoteles loco docet, cùm & alibi monstrasset, luteum mediam oui partem occupasse, *Si quis*, inquiens, *rupto putamine oua plura in patinam excreta excoquit igne molli, & conti-*

Gallatura. Sperma. Grando.



* Initium diuaricatę magnæ venæ, ſuper quam oua concipiuntur ipſa nutrientem.
AA Rami venæ cauæ vtrinque ad crura diſtributæ.
BB Rami delapſi ad reliquum ventrem inferiorem.
D Inteſtina.
E Vterus protenſus,
F Spina dorſi,
G Exitus inteſtini.
H Vteri os externum.



A Vuluæ os.
B Exitus intestini.
CCC Vteri capacitas, idemque protensus.
D Mesareon uteri.
E Mesenterium intestini.
FF Intestina.
GG Oua sub septo transuerso concepta.
H Septum transuersum.

A Ouum



A Ouum ad primedium vtori albumine & vitello distinctum cortice necdum indurato.
FF Intestinum.
DDD Vterus protensus.
E Ouum extra uterum sub septo transuerso hærens.
C Vtere suprema pars quo hiat in oua septo transuerso adhærentia.
G Vteri orificium.
H Anus.



A O uteri.
B Vteri corpus ouum duro putamine tectum habens.
C Vteri protensi pars capacitati eiusdem proxima, substantia albicante, paucioribus uenis referta.
D Vteri pars tertia crassior, rubicundior, uenis plurimis intertexta.
EEE Mæsareon Vteri.
F Pars suprema uteri protensi prætenuis, hians ad loca ouorum sub septo transuerso.
GG Oua sub septo transuerso concepta.
vv Oua tenella uenulis distincta.
AA Pedunculus, quo ouum spinæ hæret.

mente, vitelli omnes in medium coeunt: albumina autem circundant, & ſe in oras conſtituunt. Albertus, atque ipſemet Ariſtoteles ſanè noſtram opinionem nõ parũ tueri uidentur, cùm uitellum ab albumine tunica propria ſeparari tradãt, & uerſus partes naturales pulli ſitum, & à ſpiritualibus eius remotum. Spiritualia autem ex maris ſemine ſunt. Si ergo à ſpiritualibus uitellus ſeparatus eſt, ſeminis expertem eſſe neceſſe eſt. Sunt autem oui tunicæ tres, eiſdem authoribus, una uitellum continẽs, ſecunda albumen, quæ eſt tanquã pia mater; tertia teſtæ adhærens, tanquam dura meninx. Prima tunica intra teſtam oui ſubſtantiam à teſta defendit: ſecunda, quæ mollior eſt, & albumen continet in pulli generatione ſecundarum loco eſt, & pullum complectitur: tertia uitellum ambit. Inter primam & ſecũdam humor quidam crudus naſcitur, qui excernitur, dum formatur pullus. Alibi etiã Albertus apertiſſimis uerbis, ſeminis ſitum pertingere ſcribit per totũ albumẽ, uſq; ad uitellum, huicq; uerſus partem acutiorẽ oui infigi, idq; ego in ſectione oui unum diem incubati obſeruaui. Deniq; ipſemet iterum Ariſtoteles incœpta oua, ſi adhuc paruis coitus deſierit, nõ accreſcere teſtatur, ſed ſi continuetur, cætera incremento augeri, iuſtãq; magnitudinẽ implere. Oua autem dum adhuc parua ſunt, lutea eſſe ex eodem diximus, & in ſectione etiã uidemus. Sed quæret forſan aliquis, quomodo cùm cætera animalia per umbilicũ cibũ capiant, oua nutriantur; non enim uermium modo per ſe incrementum recipere ueriſimile eſt. Id apertè docet Ariſtoteles fieri per membranam mollẽ, quæ poſtea teſta efficitur: perfecto enim ouo, durum ac rigidũ euadit ita modicè, ut exeat adhuc molle, ſiquidem dolorem moueret, ſi ita exiret. Egreſſũ ſtatim refrigeratũ duratur, euaporato humore quàm primùm, qui exiguus eſt, relictaq; portione terrena. Huius itaque membranæ particula quadam umbilicaris, parte acuta principium continetur, tenditque paruis adhuc uelut fiſtula: quod in eiectitijs inchoatis ouis patet. Nam ſi quis madefacta, aut alia cauſa inalgeſcens eiecit, cruentus adhuc cernitur conceptus, habenſque ſibi annexam appendiculam umbilicarẽ, quæ ouo amplius increſcente obtenditur latius, atque minuitur, perfectoque mucro exitum complet, membrana interior ſub hoc umbilico eſt, quæ uitellum, albumenq; ab eo diſterminet, Vbi iam ad conſummationem uentum eſt, ouum abſoluitur totum, & umbilicus ratione nõ inſuper apparet: extremũ enim ultimũ eius eſt. Partus ouorum contra atque animal euenit. Animal enim uerſũ in caput, ſuumq; principiũ naſcitur; at ouũ quaſi in pedes conuerſum exit. Cuius rei cauſa, ut diximus, eſt, quòd ouũ ea parte, qua principiũ cõtinetur, adhęret. Ex quibus habemus, quomodo ouũ incremẽtũ ſumit, ac perfectũ excluditur; at quod diebus perficiatur, nondum diximus: hoc alibi etiam Philoſophus docet, & Plinius confirmat, decima nempe à coitu die magna ex parte. Sed quęrendum eſt quãto tempore ſubuentaneum ouum matureſcat. Hoc enim, quod ſciam, ueterum nemo tradidit, Videtur autem tardius debere perfici propter caloris penuriam, qui in ſpermate eſt, Sperma autem perficit ouum uſque ad exitum, quod inde patet, ſi frangatur ouum perfectum: inuenitur id triplici differentia diſtinctum. Colore enim albius eſt, utpote purioris ſubſtantiæ, & ſubſtantia denſius quàm reliquum albumen, ut firmius retineat calorem formantem, ne facilè exhalet. Cæterùm, ut ueriſimile eſt ouum ſubuẽtaneum tardiùs quàm ex coitu factum perfici, ita me neſcire fateor temporis quantitatem, ac differentiam, quam alius quiſpiam obſeruare poterit, mihi id quæſiuiſſe tantùm ſufficiat. Iam uerò circa pulli generationis principium Ariſtoteles à priſcorum Græcorum opinione prorſus recedit. Exiſtimabant autem illi, ut Almæonis Crotoniatis, quem citat ipſe Ariſtoteles, & Hippocratis medicorum principis exemplo probari poteſt, pullum ex uitello conſtare, nutriri uerò ex albumine. *In ouo,* inquit [f] Hippocrates, *pellicula ex umbilico tenta ſunt, & reliqua, quæ de puero dicta ſunt, ſic ſe habere in ouo uolucris reperies ab initio ad finem.* Et rurſus: *Volucris in oui luteo naſcitur, hoc modo. Incubante matre ouum caleſcit, & quod in ouo ineſt, à matre mouetur: Caleſcens autem id quod in ouo eſt, ſpiritum habet, & alterum frigidum ab aëre per ouum attrahit, Ouum enim adeo rarum eſt: ut ſpiritum, qui attrahitur ſufficientem ei quod intus eſt, tranſmittat, & augeſcit uolucris in ouo, & coarticulatur modo eodem, ac conſimili, uelut puer. Naſcitur autem ex luteo oui uolucris: alimentum uerò & augmentum habet ex albo, quod in ouo eſt. Vbi autem deficit alimentum pullo ex ouo, non habens id ſufficiens unde uiuat, fortiter mouetur in ouo, uberius alimentum quærens, & pellicula circùm dirumpuntur, & ubi mater ſentit pullum uehementer motum, putamen excalpens ipſum excludit, atque fieri ſolet in uiginti diebus. Vbi enim excuſſa eſt uolucris, nullus humor in oui teſtis ineſt, qui ſanè memorabilis exiſtat: Expreſſus eſt enim in pullum.* Hæc omnia Hippocrates, quibus ſanè generationis modum egregiè, ut tantum uirum, quem omnes mirantur, decebat, depingit: uerùm, quod ex albumine nutriri, & ex uitello conſtare dicat, id oſſitanter fortaſſis fecerit: nam alioqui id contra omnium ſententiam, ac quotidianã experientiam ſcripſit. Quòd uerò contrà ex uitello nutrimentum capiat,

Vitellus propria tunica ambitur.

Vitellus ſemine caret.

Oui tunicę quot, & earum officium.

Oua quomodo nutriantur.

Ouum molle cur exit.

Partus ouorum qualis.

Ouũ quot diebus perficiatur.

Quãto tempore ouum ſubuentaneum matureſcat.

Spermatis qualitates.

Pullus ex quo generetur.

[f] *Lib. de Natura pueri.*

Hippocrãtis opinio de auis generatione.

Hippocratis opinio de generatione auis exploſa.

capiat, & ex albumine generetur, præterquã quod experientia id docet, luculenter demonstrat [t] Aristoteles, atq; ex hoc potissimùm, quòd luteum calore humascat, gelu cõtrà coeat, & induresceat. Etenim si ex eo pullus generari debebat, incubatione indurari oportebat. Incubatio autem calefactio est, sed ne per ignis violentiam durescit, eodem teste, tantum abest, ut id incubatio prçstet: quapropter cùm uel in terra, uel per incubitũ concoquitur, liquescit. Contrà candidum calore induratur, frigore uerò magis, magisque humescit. Quamobrem, cùm ad generationem concoquitur, crassescit. Quare minimè etiam audiendus est Cardanus, qui alas, & crura ex luteo constare affirmat, eo argumento nixus, quòd pulli, ut putat, qui ex ouo, cuius lutea duo sunt, absque sepiente membrana quatuor alis, & totidem pedibus nascantur: quasi in eiusmodi ouis etiam candidum copia non peccet. Cæterùm oui naturalis generatio, authore Philosópho hoc modo euenit, ut incubante, & cõcoquente aue, animal ex parte oui secernatur: natura enim simul & materiam animalis in ouo reponit, & satis sibi ad incrementum. Cùm enim auis intra se perficere nequeat, cibum unà parit in ouo. Nam ijs quæ forma animalis nascuntur, cibus in alia corporis parte paratur, quod lac uocatur. Sed quis mihi obijciat, ipsummet [u] Aristotelẽ in assignanda generationis in Gallo materia sibi contradicere, quando alibi ita scribit, *Iam quale certo tempore, tale aliquando prodyt luteum totum, qualis postea pullus est*. Si enim totum luteum est, ex luteo pullus constet necesse est. Verùm, ut addit, tale ouum monstrificum est, & pro ostento ab auguribus habetur: innuit tamem interim, meo iudicio, quod idquod album esse debebat, & pulli nasciturі materia, à uitello ita tinctum sit, vt non videatur album ouo inesse.

Ex uitello nutriri, & ex albumine constare pullos probatur.
[t] *Lib. 3. de generat. c. 2.*
Luteũ oui à calore liquescere, & albumẽ indurari.
Naturalis pulli generatio.
Lacquid.
[u] *6. Hist. c. 2*

Quomodo uerò, & quando singulæ partes in ouo generentur, & quomodo nutrimentum pullus factus assumat diligentissimè etiam duobus potissimùm locis docet. Primus locus est eodem capite, quem iam postremùm citauimus, ubi ita scribit: Principio corde constituto, & vena maiore ab eo distincta, umbilici duo de vena eadem pertendunt, alter ad membranam, quæ luteum continet: alter ad membranam, cui secundarum species est, qua animal obuolutum continetur, quæ circa testæ membranam est. Altero igitur umbilico cibum ex luteo assumit. Efficitur luteum copiosius: quippe quod calescens reddatur humidius. Cibum enim, quoniam corpulentus est humidum esse oportet, qualis plantæ suppeditatur. Viuunt autem principiò, & quæ in ouis, & quæ in animalibus gignuntur, vita plantæ. Adhærendo enim capiunt primum & incrementum, & alimentum. Alter umbilicus ad secundas tendit. Ita enim in ijs, quæ ouo nascuntur, animalibus, pullum uti luteo existimandum, uti fœtus uiuiparus sua parente utitur, quandiu intra parentem continetur. Cùm enim non intra parentem nutriantur, quæ ouo proueniunt, partem eius accipiunt aliquam, habentque secum in cibo. Membrana uerò exteriore nouissima sanguinolenta hæc perinde ut illa utuntur. Simul autem & luteum, & secundas testa oui complectitur uteri proportione, perinde quasi quid unum obductum amplectatur, fœtum, parentemque totum. Quod ita est, quoniam fœtum in utero esse & cum parente necesse est. Itaque uterus in uiuiparis in parente est, in ouiparis è diuerso fit, quasi dixeris parentem esse in utero. Luteum enim est cibus, qui à parente præstatur. Causa est, quòd fœtus nutricatio non intra parentẽ est. Crescentibus umbilicus primùm considet, qui secundis adiungitur. Hac enim pullum excludi conuenit. Reliquum lutei, & umbilicus ad luteum pertinens, pòst collabitur. Cibũ enim habeat statim oportet, quod exclusum est. Nec enim à parente nutritur, & per seipsum statim capere cibum non potest: quapropter luteum subit cum umbilico, & caro adnascitur. Talis ortus eorum est, quæ ex ouis perfectis foris generantur. Hæc ille eo loco, quæ omnia ferè peculiariter in Gallina, ut uidetur, facto experimento hunc in modum [x] alibi repetit: Gallinis porrò tertia die, ac nocte postquam cœpere incubare, indicium præstare incipiunt. At maiorum auium generi plus prætereat temporis, necesse est: minori autem minus sufficit. Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, quà principium oui est: atqui ouum deregitur ea parte, & cor quasi punctum sanguineum in candido liquore consistit: quod punctum salit iam, & mouetur, ut animal. Tendunt ex eo meatus uenales sanguiferi duo tortuosi ad tunicam ambientem utramque, dum augetur. Membrana etiam fibris distincta sanguineis, iam album liquorem per id tempus circundat, à meatibus illis venarum oriens. Paulò autem pòst, & corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primùm, & candidum, conspicuum capite, & maximè oculis inflatis, quibus ita permanet diu: serò enim decrescunt oculi, & se ad ratã contrahunt proportionem. Pars autem inferior corporis, nullo membro à superiore distingui inter initia cernitur. Meatuum, quos ex corde tendere diximus, alter ad ambiendum album liquorem fertur, alter ad luteum velut vmbilicus. Origo itaque pulli in albumine est,

Quomodo, & quando singulę partes in ouo generẽtur.
Cibus cur prius humidus esse debeat.
[x] *Lib. 6. hist. c. 3.*
Cordis generatio.
Oculi.

cibus

Pullum decima die perfectum eſſe. Caput. Oculi. Viſcera.

cibus per vmbilicum ex luteo petitur. Die iam decimo pullus totus perſpicuus eſt, & membra omnia patent. Caput grandius toto corpore eſt. Oculi capite grandiores hærent: qui fabis maiores per id tempus eminent nigri, nondum cum pupilla. Quibus ſi cutem detrahas, nihil ſolidi videris, ſed humorem candidum rigidumq́; admodum refulgentem ad lucem, nec quicquam aliud, ita oculi, & caput. Iam verò, & viſcera eo tempore patent, & alui, inteſtinorumq́; natura perſpicua eſt. Venæ etiam illæ à corde proficiſcentes iam ſeſe iuxta vmbilicum conſtituunt. Ab ipſo autem vmbilico vena oritur duplex: altera tendens ad membranam, ambientem eam, qua pullus operitur, & eam, quæ vitellum, humoremq́; interiectum continet. Dum enim pullus paulatim increſcit, vitellus ſeorſum in duas partes ſecatur, quarum altera locum tenet ſuperiorem, altera inferiorem: & medius humor candidus continetur. Nec partem inferiorem à vitello liquor deſerit albus, qualis antè habebatur. Decimo die albumen exiguum iam, & lentum, craſſum, pallidulum nouiſſimè ineſt. Sunt enim locata quæque hoc ordine. Prima, poſtremaq́; ad teſtam oui membrana poſita eſt, non teſtæ ipſius natiua, ſed altera illi ſubiecta. Liquor in ea. Deinde pullus continetur obuolutus membrana, ne in humore maneat. Mox pullo vitellus ſubiacet, in quem alteram ex venis prorepere dictum eſt, cùm altera albumen ambiens petat. Cuncta autem ambit membrana cum humore ſpecie ſaniei. Tum verò membrana alia circa ipſum fœtum, vt dictum eſt, ducitur arcens humorem: ſub qua vitellus alia obuolutus membrana, in quem vmbelicus à corde, ac vena maiore oriens pertinet, atque ita efficitur, ne fœtus alterutro humore attingatur. Viceſimo die iam pullus, ſi quis putamine ſecto ſolicitet, mouet ſeſe, pipitq́; aliquantulum, & iam ab eo die plumeſcit, quoties vltra viceſimum excluſio proferatur. Ita poſitus eſt, vt caput ſupra crus dextrum admotum ilibus, alam ſupra caput poſitam habeat. Quin etiam membrana, quæ pro ſecundis habetur, pòſt vltimam teſtæ

Pulli i ouo poſitus.

membranam, ad quam alter vmbilicus pertendit, euidens per id tempus eſt, pulluſq́; in eadem iam totus locatur. Et altera quoque membrana, quæ & ipſa uicem ſecundarum præſtat, uitellumq́; ambit, ad quem alter vmbilicus procedit, latius patet. Oritur vmbilicus

Vmbelici ortus.

vterque à corde, & vena maiore, vt dictum eſt. Fit autem per id tempus, vt vmbilicus alter, qui in ſecundas exteriores fertur, compreſſo iam animante abſoluatur: alter, qui adit vitellum, ad pulli tenue inteſtinum annectatur. Iam & pullum ipſum multum humoris lutei ſubit: atque in eius aluo fæcis aliquid ſubſidit luteum. Excrementum etiam album eodem tempore pullus emittit, & in aluo quiddam album conſiſtit. Demum vitellus paulatim abſumitur totus membrorum hauſtu, ita ut ſi pullo decimo die pòſt excluſo reſcindas aluum, nonnihil adhuc vitelli comperias. Vmbilico verò abſoluitur pullus, ne quicquam prætereà haurit. Totus enim humor, qui in medio continebatur, abſumptus iam eſt. Tempore autem ſuprà dicto pullus dormit quidem, ſed non perpetuò, quippe qui excitetur interdum, & mouens ſe reſpiciat, atque pipiat. Cor etiam eius cum vmbilico, vt ſpirantis reſtat, & palpitat. Sed auium ortus ad hunc modum ex ouis agitur. Huc uſque ille. Quæ quidem

Plinij error

Plinius malè intellexiſſe videri poteſt, dum ſanguineam illam guttam, quam cor eſſe dixit Ariſtoteles, & in albumine conſiſtere, medio vitelli ineſſe ſcribat: Contradicit autem in eo nō Ariſtoteli tantùm, ac quotidianæ experientiæ, ſed ſibi ipſi, dum animal ex albumine corporari dicat, principium uerò vitę, nempe cor, in vitello ineſſe ſibi perſuadeat: ſcribit uerò in hunc modum: *Omnibus ouis medio vitelli parua ineſt uelut ſanguinea gutta, quod eſſe cor auium exiſtimant, primum in omni corpore id gigni opinantes: in ouo certè gutta ſalit, palpitatq́. Ipſum animal ex albo liquore oui corporatur. Cibus eius in luteo eſt. Omnibus intus caput maius toto corpore: oculi compreſſi capite maiores. Increſcente pullo candor in medium vertitur, luteum circumfunditur. Viceſimo die, ſi moueatur ouum, iam viuentis intra putamen vox auditur. Ab eodem tempore plumeſcit, ita poſitus, vt caput ſupra dextrum pedem habeat, dexteram uerò alam ſupra caput. Vitellus paulatim deficit.* Hactenus Plinius Ariſtoteli in plurimis conſentiens.[7] Contrà Galenus id quod

[7] L. de Anatom.

in ouo primum apparet, caput pulli eſſe exiſtimat. Si igitur pueri generatio in utero eodem modo ſeſe habeat, ut in ouo, quod doctiſſimis uerbis docere Hippocratem medicorum coriphæum ſuprà oſtendimus, & ex ſanguinea illa gutta cor generetur, quod ex palpitatione, quæ ſolius cordis paſſio eſt, Ariſtoteles, Pliniuſq́; probant, & ego meis oculis vidi, non video, quomodo Galeni doctrina defendi queat, dum iecur primum naſci putat.

Galeni doctrina de iecoris principio exploſa

Quominus enim huius partes agam, mihi obſtat propria obſeruatio. Vt enim triuialis huius controuerſiæ inter medicos, ac philoſophos veritatem indagarem, ex ouis duobus, & viginti, quæ Gallina incubabat, quotidiè vnum cum maxima diligentia, ac curioſitate ſecui, & Ariſtotelis doctrinam veriſſimam eſſe reperi: ſed quia iſtæc obſeruatio, præterquam quod ſcitu digniſſima eſt, & ad præteritorum explicationem apprimè idonea, & volup-

tatem

tatem in se non mediocrem habeat, placuit eam hoc loco, qao breuius fieri possit, inserere. Secundo itaque ab incubatu die, luteum obseruaui deferri ad cacumen, aliquo pacto alteratum, & in medio quasi subalbidum: cuius rei in primis Aristoteles non meminit. In aliqua verò parte albuminis, quæ pariter erat alterata, semen Galli apparebat, quod tres illas videbatur obtinere qualitates, quales iam antè diximus. Tertia die ablato putamine in parte oui obtusa, uidi albumen, & reliquam substantiæ oui partem an superiori putamine separatam. Recesserat autem albumen aliquantulum à putamine, quemadmodum fieri uidemus in ouis omnibus, quæ minus recentia sunt. Hinc Plinius oua schista appellat tota lutea, quę triduo incubatu tolluntur. Vocat autem schista, teste Hermolao, quia diuidantur, & discedat vitellus à candido. Videbam item manifestè admodum membranas illas tres, quas ouis inesse ex Alberto dixi, & ex Aristotele etiam colligitur: neque uerum est, quod secunda earum sit recenter genita. Si enim illud ita esset, minimè in ouis nondum incubatis conspiceretur. Inest autem & his, ut etiam uidi, sed albior in incubatis caloris causa. Eadem die uitellus uidebatur uersus oui partem acutam: atque hoc est, quod dicebat Philosophus. *Effertur per id tempus luteus humor ad cacumen, ubi est oui principium*, nam ibi est maior calor, & uis spermatis. Apparebat etiam in albumine exiguum uelut punctum saliens, estque illud quod Philosophus cor statuit. Ex eo uerò euidenter admodum uidebam enasci uenæ trunculum, & ab hoc duos alios ramulos proficisci, qui meatus illi fuerint sanguiferi, quos ad utranque tunicam ambientem uitellum, & albumen protendi ille dixerat. Sum autem omnino eius sententiæ, ut eiusmodi uias credam esse uenosas, ac pulsatiles, sanguinemque in ijs contineri puriorem, principalium membrorum generationi, iecoris nempe, & pulmonis, similiumque idoneum: adeo ut rectè dixerit Philosophus, *tertia die signa apparere, an oua fœcunda sint futura:* licet eiusmodi obseruatio in maiorum auium, utpote Cycnorum, Anserum, ac id genus aliarum ouis locum minimè habeat. In eiusmodi enim, ut idem Philosophus testis est, paulò tardiùs ea signa apparent. Quarta die bina uidebantur puncta, & quodlibet eorum sese mouebat: quæ haud dubio cor, & iecur fuerint, quæ uiscera in ouis triduo incubatis [a] idem dixit. Apparebant item duo alia puncta nigricantia, nempe oculi: & iam luteum manifestè ad acutam oui partem, ubi maior calor est, & spermatis uis sese receperat. Trahitur autem à spermate illud pro carnis generatione, ut in omnibus animantibus fit, quæ sibi simile generant. Quinta die non ampliùs punctum illud, quod cor esse diximus, extra uidebatur moueri, sed obtegi, ac cooperiri, & duo illi meatus uenosi euidentiores conspiciebantur, alter uerò maior altero: nec uerum est, quod Albertus scripsit, apparere in tunica illa, quæ albumen includit: nisi fortè id de tertia tunica, seu secundina dixerit, cui euidenter uenę insunt, nam alioqui in illa nullius uenæ uestigium inerat. Harum uenarum insita ui reliqua albuminis portio quasi in palearem colorem immutatur. Videbantur etiam ramuli ad locum tendere, in quo caput formatur, eo scilicet puriorem materiam, à qua caput, ac in eo cerebrum fiat, unà cum uirtute formatrice deferentes. Erat autem capitis fabrica ualde rudis adhuc ac informis; oculi uerò conspectiores, atque erui quasi magnitudine. Sequenti dein die ablato superiori partis obtusæ putamine, eiectisq; duabus prioribus tunicis, tertia euidenter cernebatur uenulis referta: de hac locutum fuisse Philosophum arbitror cùm inquit: *Membrana etiam fibris distincta sanguineis:* atque hæc meo iudicio secundina dici potest. Dein inter hanc, & quartam membranam, quę fœtum inuoluebat, humor erat aquosus: quem autumo serosam albuminis partem esse, quæ post natum fœtum superest, tanquam ad generationem inepta. Eam uerò membranam innuere videtur Aristoteles à meatibus illis uenarum ortum ducere, quatenus scilicet ui fibrarum, à uenoso illo meatu ortarum in palearem, uel sanguineum colorem immutatur. Cernebatur deinde totus fœtus moueri, & oculi iam maiores erant, quàm in præterita die: at partes inferiores, thorax nempe, uenter, & pedes, erant ualdè imperfectę, nec discerni adhuc poterant, & rostrum erat muccosum: ut rectè dixerit Aristoteles: *pars inferior corporis nullo membro à superiori distingui inter initia cernitur*. Caput denique tota inferiori corporis parte maius erat. Septima die aperta quarta tunica fœtum conspeximus, paruum adhuc, ac indistinctum cum oculis tamē magnis, tripliciq; in illis humore, crystallino nempe, uitreo, & aqueo. Aperto capite iam cerebrum apertè cernebatur, minus uerò reliquæ partes. Vnde dicebat Philosophus. *Paulo post* (intelligit meo iudicio diem quintam vsq; ad nonam inclusiuè) *& corpus iam pulli discernitur, exiguum admodum primum, & cādidum, conspicuū capite, & maxime oculis inflatis, quibus ita permanet diu, uti nos cōspeximus: & sero,* inquit,

Oua schista quæ.

Qua die fœcunditatis signa appareant.

[a] L.3. de Generatione.4.

Secundina quæ in ouis dicatur.

decreſcunt oculi, & ſe ad ratam proportionem contrahunt; quod quidem veriſſimum eſt: ſiquidem in quartadecima, aut quintadecima die aliquantum reſident diminuti propter caloris digeſtionem. Octaua rurſus die oculi maiores adhuc videbantur, vtpote ciceris fermè magnitudine, Totum corpus tunc ſeſe velociter mouebat, & iam cruta, & alæ diſtinctè cerni incipiebant, Roſtrum tamen interim muccoſum adhuc erat. Sed fortè quiſpiam quærat, cur priùs ſuperiores, quàm inferiores partes in eiuſmodi formatione appareant; cui reſpõſum velim, virtutem, ſeu facultatem formatricem in ſuperioribus magis quàm in inferioribus vigere, quòd ſpiritales ſint, & per conſequens plus caloris obtineant. Cæterùm iſtæc omnia, quæ hac die videbam, ſequenti manifeſtiora apparebant. Decima die non ampliùs caput toto corpore maius erat, magnum tamen, ut in infantibus etiam uidemus: magnitudinis autem cauſa eſt humidiſſima cerebri conſtitutio, Quod uerò Ariſtoteles dicit *oculos fabis maiores eſſe*, id profectò minimè verum eſt, ſi de vulgaribus noſtris fabis locutus fuerit, cùm alioqui erui, vel ciceris albi magnitudinem non excederent; atque hinc etiam non abſurdè quiſpiam colligat fabas antiquorum fuiſſe rotundas, quales araci ſunt, quem ideo fabam veterum quidam exiſtimant. Neque etiam uerum eſt quod tradit, *tunc* ſcilicet *oculos pupillis adhuc carere*. Etenim hæ non tantùm hac die apparebant, ſed duabus etiam præcedentibus, unà cum omnibus partibus, ac humoribus, Quod uerò ait *detracta cute nihil ſolidi videri, ſed humorem tantùm candidum, rigidum, & refulgentem ad lucem, nec quicquam aliud*, id de cryſtallino humore mihi dixiſſe uidetur, qui tamen haud ſolus apparebat, ſed uitreus quoque & albugineus, unde non parum hallucinatus videri poteſt Philoſophus, vti etiam Albertus, qui eo tempore nihil duri, & glanduloſi in ijs reperiri exiſtimat, cùm cryſtallinus humor ſolidus ſit, ac quàm maximè conſpicuus. Eadem item die vidi omnia viſcera, nempe cor, iecur, pulmonem. Cor autem, & iecur erant albicantis coloris: & cordis motus non ſolùm apparebat, antequam fœtum aperirem, ſed iam ſecto etiam thorace moueri videbatur. Erat autem pullus inuolutus quartæ illi membranæ plurimis uenis refertæ, ne in humore iaceret. Cernebam etiam vaſa umbilicalia propè anum ad umbilicum deferri, ibique inſeri, vt cibum per illum petat fœtus. Vidi denique, quod Ariſtoteles non aduertit, in dorſo propè vropygium pennarum principia nigricantia menti humani cuti non abſimilia, cui pili abraſi ſint, Die ſubſequenti hæc omnia erant manifeſtiora, & in ſuperioris roſtelli extremitate erat quid albidi, cartilagineum, & ſubduriuſculum, quod rurſus die decimatertia magis erat conſpicuum. Erat autem rotundum milij grano haud abſimile. Sagaciſſima rerum parens natura id ibi fabricaſſe uidetur, ut impediat, ne roſtello ſuo uel uenulas, uel membranulas, uel alias quaſcunque tenerrimas particulas pertundat. Aiunt mulierculæ, pullos iam natos cibum capere non poſſe niſi prius id auferatur. Decimaquarta die pullus iam totus plumeſcebat. Decimaquinta in digitis vngues albicantes apparebant. Die uerò decimaſexta ouum aperire placuit in oppoſita parte, ubi natiua tunica, ſed unica tantummodo apparebat, eaque alba, Alteram enim quam in altera parte ſemper uideram, hîc obſeruare minimè datum eſt, Itaque dubitabam an ea tantùm pro albuminis tutela nata ſit, cùm ſcilicet ouum non ſit recens, vel ad pulli defenſionem in ouo incubato, Nam indies illa magis magiſque decidere uidetur, & fœtum ſequi, qui ſui grauitate deorſum decidit, Ariſtoteles etiam unicam tantùm eſſe eiuſmodi tunicam his uerbis uidetur innuere, *Sunt*, inquit, *quandoque locata oua hoc ordine, prima, poſtremaque ad teſtam oui membrana poſita eſt, non teſta ipſius natiua, ſed altera illi ſubiecta: liquor in ea candidus eſt*, quaſi diceret, omnes partes in ouo locatæ ſunt hoc ordine; nempe prima, poſtremaque ad teſtam oui membrana poſita eſt. Intelligit meo iudicio per primam, & poſtremam membranam, eas membras recens in incubato ouo genitas, eas uidelicet, quas aliquoties appellaui tertiam ſecundinã, & quartam, quam inuoluentem fœtum dixi. Nam cùm dicit teſtæ natiuam non eſſe, oſtendit nec primam, nec ſecundam eſſe, quę ab altera oui parte reperitur. Videtur igitur excludere hanc natiuam ſiue primam, uel ſecundam, & intelligere tertiam, quam ſecundinam ſæpè uocaui. Cùm uerò dicit, *ſed altera illi ſubiecta*, intelligit eandem, ſecundinam nempe teſtę ſubiectam, quod uel ex hoc maximè liquet, quòd candidum in ea liquorem ineſſe dicat. Is enim, ut ſuprà oſtendi, inter tertiam, & quartam continetur. Hinc manifeſto errore Sueſſanus conuincitur, qui ex Epheſio per primã interpretatur eã, quæ teſtæ adhæret, per poſtremã uerò, quę albumini. Quę omnia à nobis obſeruata quotidie in ſequentibus diebus euidentiora, utpote in perfectiſſimo pullo apparebãt. Die uerò uigeſima pullus putamine à parẽte Gallina ablato hora uigeſimaſecunda ſua ſpõte exiuit. Sequens icon oſtẽdit ſitũ perfecti iã pulli in vtero. Poſt

Caput cur in infantibus magnũ

Pennarum ortus.



ro. Post exclusionē reperi in putamine tunicas duas albas natiuas vnà cum duabus alijs in incubatu genitis, secundina nempe, & quæ fœtum ipsum inuoluerat, in qua excrementum adhuc inerat subalbidum. Euidenter adhuc apparebant in pullo tria illa vasa vmbilicalia, duæ scilicet arteriæ, & uena una, & orificium umbilici valdè erat contractum. Vena uerò iecori per alium ramum, qui rectà ad illud tendebat, inseri uidebatur. Mirum autem erat, quod extra id nihil lutei appareret, cū tamen in cauitate abdominis, ubi intestina sunt, propè anū pullus per umbilicum totum ferè id absorbuerat, simul cum quinta tunica, quę id inuoluerat. Tanta autem ibi lutei inerat copia, ut uix duplo plus sit in ouo nondum incubato. Aristoteles etiam scripsit, *decima ab ortu die, si aluus abscindatur, aliquid adhuc lutei in ea conspici*. Sed consideratione in primis dignum est, quomodo eiusmodi membrana, quam unà cum uitello à pullo absumi diximus, pòst eijciatur. Videtur autem dicendum, quod per eandem uiam, umbelicum uidelicet, regredi debeat, uel per anum, quod potiùs credo. Tunicę huic duo uasa implantantur, quorum unum arteriā esse, & à corde proficisci pulsus indicat: alterum uena est, deferturq; ad intestina, lutei uidelicet uehiculum: Hepar erat coloris admodū lutei, fortè quod ex luteo per uenas attracto nutriatur. Prӕtereo modo tritam illam, ideoq; otiosam potiùs, quàm curiosam quęstionem, num Gallina prior ouo sit, an contrà. Constat enim Gallinam fuisse priùs ex sacris biblijs, quæ docent animalia ab initio mundi fuisse creata: non igitur ex ouo Gallina, sed ex nihilo. Quod si uerò quis obstinatiùs dicat, omnia, quæ sunt aliquando cœpisse, ideoq; ouū à natura iure priùs factum uideri, quoniam quod incipit, imperfectū adhuc, & informe sit, & ad perfectionem sui per procedentis artis, & temporis additamēta formetur. Ille facilè acquieturus est, dum ouum, cuius est, nec initium, nec finem esse sciat. Nam initium semen est, finis auis ipsa formata, ouum uerò seminis digestio. Cùm igitur semen animalis sit, & ouū seminis: ouum sanè ante animal esse nō potuit. Quod si rursus oua auium seminaria esse dicat, ipsum quid semen sit ignorare dicam. Semen autem ex Philosophorum sententia, generatio est ad eius, ex quo est, similitudinem pergens. Quomodo itaq; queat ad similitudinem rei pergi, quę necdum est? Sic etiam neque semen ex eo, quod nondum subsistit, emanat. Verùm de hac quæstione [a] Plutarchum, [b] Macrobium lector consulere poterit, qui exactè eam tractant. Nobis enim diutius ei immorari & locus, & tempus prohibent. Pariunt Gallinæ, Perdicesq; oua complura, ut Aristoteles tradidit, & Plinius ex eo repetijt, & quotidiana experientia docet: aliæ tamen alijs plura pro ætatis ratione: iuuencæ enim, teste [c] Plinio plura, quàm ueteres, sed minora, & in eodē fœtu prima ae nouissima pariūt. Quare Varro anniculas ad partum, aut bimas appositissimas dicebat. Confecta uerò bruma parere ferè incipiunt, atq; earum, quæ sunt fœcundissimæ locis tepidioribus circa calendas Ianuarias, frigidis eodem mense post idus. Coeunt autem, & pariūt omnibus anni temporibus, exceptis brumalibus diebus, teste Aristotele, qui tamen alibi binos brumales menses excipit, quam postremam sententiam Plinius sequutus est, & experientia comprobat. Pariunt tamen nonnullæ & his diebus sed rarò. Sunt quæ tam multa pariant, ut id bis etiam die faciant. Sed tales, teste Aristotele, citò pereunt. Hyperinę enim, id est, exhaustę, effœtęq; & aues, & plantæ fiunt. Optima fœtura est, quæ ante uernū æquinoctiū editur. Post solstitiū nata non implent magnitudinem iustā, tantoq; minùs quantò seriùs prouenēre. Vnde dicebat M. Varro: Aiunt optimum esse partum æquinoctio uerno, aut autumnali. Itaque quę antè, aut postea nata sunt, & etiam prima eo tempore non supponenda. Sed de differentijs partus suprà diximus. Parituram sese Gallina clamore prodit, eodemq; peperisse se testatur, quod si impediatur, mox tamen sibi relicta cantum absoluit: eiusmodi cantum Columella singultum appellasse uideri potest, dum ait: *Parituras se Gallinæ testantur crebris singultibus interiecta voce acuta*. Sunt qui dolere eas, eùm pariunt, arbitrantur. Ambrosius Nolanus quærens cur solæ Gallinæ parto ouo gracillēt, siue cātent: An quia, inquit, tū maximè dolēt, nō eò quòd exiens ouum læsit, sed quoniā locus uacuus factus aërem suscepit frigidum, quo pacto & lotiū faciētibus, dū uesica inanita est, aërē capiens dolorē mouet quendā. Verū nunquid ob ingressū in uulua... em doleant, si modò uerū est, quod doleant, alijs diiudicandū relinquo. Profectò pare re eas sine dolore ex Aristotele colligitur, dū, ut antea quoq; diximus, testā mēbranā mollē

An Gallina prior, uel posterior.

Ouum non esse semen. Semē quid.

[a] Sympos. 2.
[b] Saturnal. 7

Quot oua pariāt Gallinæ, & quę plura.

[c] L. 10. c. 33

Optima fœtura.

Parituram quomodo cognoscatur.

Singultus Gallinę qd.

An cū dolore pariant.

fuiſſe ſcribat ante partum. *Teſta*, inquit, *membrana mollis fuit. Id enim quod teſta futurum eſt; perfecto ouo, durum ac rigidum ita modicè euadit, vt exeat adhuc molle. Dolorem enim moueret, niſi ita exiret. Egreſſum ſtatim refrigeratum duratur, euaporato humore quamprimùm, qui exiguus ineſt, relictaq́; portione terrena.* Nec obſtat, quod aliquando viſa fuerint oua cruore ſuffuſa, quale mihi allatum fuit ad XVI. Kal. Maij, domi meæ natum, cuius putamen totum erat punctis, & maculis, & lineolis ſanguineis cruentatum, non enim id ex vteri læſione fieri putârim, ſed potiùs ob diapedeſim, ſeu tranſudationem copioſioris ſanguinis, quo venas vteri plus æquo aliquando turgere contingit. [d] Oppianus ſcribit faciliùs parere, ſi feſtucam è terra ore apprehenſam dorſo impoſuerint: ſed credere illi ſine ſuperſtitione hac in re non poſſum: ſcio tamen Gallinas parientes eiuſmodi feſtucas ſæpè ore contrectare, pericarphiſmumq́; Plutarcho dici, cùm Gallinæ, ut ſcribit Theophraſtus, quod Ariſtoteles etiam poſuit, & eſt à Plinio repetitum, ędito ouo, ceu religione quadam ſeſe, & oua luſtrant; Illud etiam admirandum videtur, cur noctu tenera pariant, eademq́; niſi ad magnam vſque diei partem completa, ac dura. Sed hoc rurſus admirabilius, quod quæ aliàs tenera erant ęditura, dura parturiant, ſi aliquas horas antelucanas viderint lucernæ lumen, ita vt ſub ortum Solis cogantur ea parere pauculo ſale ſuppoſito, quo ingenio vtuntur gulæ magiſtri, dũ oua recentiſſima ſorbenda parant. Cauſam huius rei reddere conatur [e] Ambroſius Nolanus hoc modo: quòd ſcilicet lumen ignis viſum, ſenſumq́; Gallinarum obtenebret, ac perturbet, quamobrem velut ſtupidæ, & ebrię nihil cogitant de cibo parando, quærendoq́; ſed potiùs ſileant, cubentq́; ac facillimè ſe & capi, & tractari ſinant. Quod ſi verò eo tempore lumen abſit, tũ antelucanis horis ſurgant, ſedeſq́; deſerant, cibum ſibi quæſituræ, vnde veluti relicto officio cõcoquendi ouũ niſi poſt Solis ortũ dureſcere queat. Concoquere verò tũ maximè, cũ nihil uident, aut viſu turbantur, ſignũ eſt, quòd obcæcatę acu Gallinæ, Capiq́; cęteræque volucres mirificè pingueſcant. Solẽt in Gallinarijs alueoli lignei, ſiue ciſtulæ viminee diſponi, in quibus Gallinę ſine ouorum detrimento faciliùs parturiant. Eiuſmodi ciſtulas etiã vaſcula viminea appellant, Varro, & Columella Gallinarũ cubilia, Apuleius calatha, & lecticulas, cùm ait: *Heus puer calathũ fœtui Gallinaceo deſtinatum angulo ſolito collocato. ita vti fuerit iuſſum puero procurante Gallina conſueta lecticula, ſpreto cubili*, &c. Quibus uerbis etiã indicat, ſuo æuo eiuſmodi lectos in angulis Gallinariorũ ſolere locari, vt noſtri agricolæ hodierno tempore adhuc etiam faciunt. Quod uerò apud ueteres etiam ſtramen uaſculis illis imponerent, colligo quoque ex [f] Iuuenale.

Oua cruore ſuffuſa quare.

Vt facilius pariant.

[d] In Ixeutic.

Pericarphiſmus quid.

Cur noctu tenera pariant.

[e] Embl. 160.

Cur alueoli in Gallinarijs ponãtur.

Vaſcula uiminea.

Gallinarũ cubilia.

Calatha.

Lecticulæ.

[f] Satyr. 11.

Grandia præterea tortoq́; calentia fœno
Oua adſunt ipſis cum matribus.

Libentiùs verò, & commodius pariunt, cùm iam priùs ouũ in nido conſpiciunt: quãobrem cũ aliqua oua tã propria quàm aliena exorbent, aliqui marmor, uel ſimilẽ lapidẽ candidum ad oui ſimilitudinẽ efformatũ nido imponunt. Ouũ autẽ cùm perfectum eſt, & monſtroſitatis expers, bicolor eſt, forma tereti, & penè ſphęrali. Sed cùm in his animalibus, quorum partus numeroſus eſt, monſtra ſæpe naſcantur, & præcipuè in auiũ genere, earumq́; potiſſimùm in Gallinis, vt [g] Ariſtoteles docet, itaq́; quã breuiter fieri poterit, de mõſtroſis partubus aliquid dicamus. Eorũ cauſam in materia eſſe, & putat, & probat iã citato loco Philoſophus eã autẽ in Gallinis magis, quàm Colũbis, quarũ partus tamen etiã numeroſus eſt, abundare, nõ modò, quod ſępe pariãt, ut illę, verumetiã quòd multos ſimul conceptus intra ſe contineant, & omnibus tẽporibus coeant. Hinc etiã gemina parerę plura. Cohęrere enim cõceptus, quoniã in propinquo alter alteri ſit, quomodo interdũ fructus arborũ cõplures. Quod ſi uitelli diſtinguãtur mẽbrana, geminos pullos diſcretos ſine vlla ſuperuacua parte generari. Sin vitelli cõtinuentur, nec vlla interiecta mẽbrana diſterminetur, pullos ex his mõſtrificos prodire corpore, & capite vno, cruribus quaternis, alis totidẽ, quoniã ſuperiora ex albumine generẽtur, & priùs, (vitellus enim eis cibus eſt) pars autem inferior poſtea inſtituatur, quanquã cibus idẽ, indiſcretuſq́; ſuppeditetur. Albertus etiã propter corruptionẽ uitelli, unde alimentũ ſuppeditandũ erat, pullũ vult imperfectè formari, & quaſdã partes in ipſo nõ abſolutas inueniri, aut ſimul cõiunctas, ut in abortu animalis viuipari ante perfectionẽ lineamentorũ fœtus. Non debebant itaq́; antiqui eiuſmodi monſtra prodigij loco habere, ſi ex nimia materię abũdãtia naſci certũ eſt. Iulius Obſequẽs author eſt, C. Claudio, M. Perpẽna Coſs. pullum Gallinaceum quadrupedem natum eſſe, & prodigij loco habitũ. Ego aliquot mõſtrorũ icones ſuo loco exhibiturus ſum. Cæterum Gallinæ nonnullę, ut idẽ Ariſtoteles alibi author eſt, oua mollia, hoc eſt, ſine teſta pariũt vitio, quę Albertus inter ſubuentanea annumerat. Nicander exiſtimat eiuſmodi oua parere propter ictũ, vel propter multitudinẽ ouorũ ſe inuicẽ cõprimentiũ. Pręterea Albertus ouũ ſe obſeruaſſe tradit prorſus ſphęricum duabus

Oui cur in nido relinquitur.

Ouũ perfectũ quod.

Monſtra in quibus animalib. maximè naſcãtur.

[g] L. 4. de generat.

Monſtrorũ cauſa.

Cur Gallinę ſæpè mõſtra pariãt.

Gemini pulli ut naſcantur.

Pullus Gallinaceus quadrupes.

Oua mollia, & ſine teſta unde.

Ouũ ſphæricũ duplici teſta.

diadbus

duabus testis intectum, vna intra alteram, cum albumine aquoso tenui inter vtranque absque vllo vitello, & altero etiam albumine intra interiorem testam. Idem refert, hypenemia dari exteriori testa carentia, sed membranam tantùm habentia, quę testæ subijci solet.

Oua sine testa.

Putat autem hoc inde fieri, quoniam talia oua humida sunt, & aquosa, & exiguo calore prædita, maximè si cibo humido Gallinæ nutriantur. Sunt qui trilecitha, id est, triplicis vitelli oua reperiri dicunt, eaq; in medio testę plerunq; cauitatē habere, ut Elluchasim sese intellexisse scribit.

Oua trilecitha.

Ornithologus enarrat, se aliquando ouum uidisse, cuius putamen ab altera parte extrema in angustum velut collum instar cucurbitę se colligebat.

Ouū figurę cucurbitæ.

Mihi multa omnino sphęrica visa, & admodum exigua, quæ ad Columbarum oua vix accederent: vnū etiam quod adhuc in Musęo reseruo, Anserino haud minus, plicis, rugisq; insigne, quod illustris Io. Baptista Barbazza Bononiensis mihi olim donauit.

Oua rotunda.

Sed videamus modo, an Gallus etiam ouum pariat.

Gallus an pariat.

Etsi enim Aristoteles, alijq; ueteres, quod sciā, nullam huius rei mētionem faciant, idq; ex recētioribus Albertus falsum esse scribat, tamen id alios viros doctissimos non credere tantùm, sed ex experientia propria id scribere video: ędere autem id inquiunt, cùm iam decrepitus esse incipit, ac senectute confici, idq; nonnullis septimo, nono, aut ad summū decimoquarto ætatis anno euenire pro virium vel robore, vel imbecillitate, aut etiā concumbeudi consuetudine, qua nulli non animantiū naturæ uis deijcitur, atq; eneruatur: tunc scilicet ex putrefacto intus seminis excremento aut humorum colluuie conflari ouū existimant, ędiq; sub Caniculę exortu, quòd tunc maximè ab ambientis calore expultr.x lāguida in alite decrepita iuuetur.

Gallus quādo pariat.
Gallorū senium.

Taceo modò mihi bis, teruè à viris etiam non plebeis, sed fide dignissimis ouum allatum, quod è Gallo natum affirmabant. Sunt qui eiusmodi oua semper rotunda, ac orbiculata esse tradunt. Mihi tamen relatum est apud Ferrantem Imperatum Pharmacopæum Neapolitanum in celeberrimo eius Musæo oblongum uideri. Ea uerò quæ mihi uisa sunt, erant rotunda, colore modò luteo, buxeo, flauescente, lurido. Item uix ante octiduum nescio quis ruptum ad me attulit, quod uitello omnino carere dixisses. Erat enim totum fermè album: inerat tamen quod media parte aliquo pacto flauesceret: habebat etiam quod iam quasi ad generationem uergeret. Quod uerò nonnulli dicant testa carere, sed adeo duræ pellis esse, ut fortissimis ictibus resistat, id planè fabulosum esse existimo, uti etiam quod uulgus in tota Europa existimat, ex eo basiliscum generari, maximè si à rubeta, uel bufone excludatur.

Basiliscum nō generari ex ouo Galli.

Leuinus Lemnius medicus præstantissimus propria sese experientia comprobatum habere tradit, Gallum non ędere tantùm ouum, sed incubare etiam. Scribit autem in ciuitate Zirizæa, atque insulæ huius ambitu duos annosos Gallos non tantùm ouis suis incubasse, uerùm etiam fustibus ægrè ab illo opere abigi potuisse, atque ita, quoniam ciues eam persuasionem concepissent ex eiusmodi ouo basiliscum emergere, ouum contrisse, & Gallum strangulasse. Verùm quicquid hic, aliiq; dicant, ego ne iurantibus quidem crediderim, tantùm abest, ut Gallum id in fimo ponere, ut eius calore fœcundetur, aut ab incubantibus id rubetis basiliscum generari credam, ut nonnulli etiam nugati sunt. Haud interim negarim Gallum quid ouo simile ex conglobata intus putri concretione, maximè in ultimo eius senio, cùm non amplius coit, concipere, ouum integrum unà cum testa excludere minimè credam. Hoc enim in matrice perfici ratio dictat. Vt autem à uiro totum fœtum excludi nemo dixerit, ita neque à Gallo, qui cùm Philosophorum, tùm medicorum dogmatibus edoctus loquitur. Vnde relictis eiusmodi nugis, cætera, quæ ad huiusce auium generis procreationem spectant, prosequamur. Supersunt modò, quæ ad incubatum, & exclusionem pertinent. In incubatione tria maximè obseruanda sunt, Gallinarum, ouorumq; qualitas, tempus supponendi, & Gallinarij cura.

In incubatione quid obseruādū.

Quod ad Gallinas attinet, Columella non omnibus incubationem permittendā esse asserit, quoniā nouellæ magis ędēdis, quā excubandis ouis idoneę sunt. Et alibi ueteranas ad huiusmodi incubationis munus obeundū eligendas pręcipit, easq; maximè, quę iam sępius id fecerint, conandumq;, ut mores earū maximè pernoscamus, quòd alię meliùs excubant, alię ęditos pullos commodiùs educant. Sunt è contrario nonnullę, quę & sua, & aliena oua frāgunt, ac sępè etiā exsorbēt, quas uelut omnino ineptas quāprimū ab ouis submouere cōuenit. Varro etiā illas improbat, quę rostra, & ungues acutas habēt, & tales ad cōcipiendū potiùs, quā ad incubandū cōmendat. Florentinus illas omnino aspernatur, quę spiculatis calcaribus non secus quā Gallinacei armantur. Itē ijs oua subijci uetat, quę iam ętate florent, quòd tales plerunq; plura, quàm aliæ pariāt, quales maximè bimę sunt.

Gallinæ incubationi ineptæ, & quando tamē eis oua supponēda.

Est tamē & ijs supponēdū, cū ab incubādi cupiditate, quę, teste Columella, ferè, cū primū partū cōsummauerint, ab idibus Ian. incipere solet, prohiberi nequeūt. Nā multa pariens, & non incubās frequēter ęgrotat, & moritur. Inhibetur uerò

Incubandi cupid. quomodo prohibeatur.

Quid circa oua cōſiderandum.

illa cupiditas pinnula per nares traiecta, & frigidæ aſperſione. Circa oua, quæ ſupponenda ſunt, duo maximè conſiderare oportet, qualitatem nempe, & numerum. Ne ſint itaque ſubuentanea, ſeu hypenemia, ſed Gallum expertarum Gallinarum, atque hæc recentia, plena, quæ aquæ dulci iniecta ſubmerguntur, in quibus ſoli obtentis ſemen Galli apparet, nihil autem vacui, & ſi fieri poteſt, vetularum potius quàm pullaſtrarū. Sed in eiuſmodi ouorum electione inter Plinium, & Columellam inſignis eſt contradictio, cùm ille intra decem dies edita laudet, vetuſtiora, aut recentiora infœcunda exiſtimans: hic verò, etſi quæ decem dierum ſunt, infœcunda non putet, aptiſſima tamen ad excludendum recentiſſima quæq; iudicet. Sed malim ego hac in re Columellæ aſſentiri, eoq; magis eùm hunc ſequi Albertum videam, qui etiam illud addit, oua quatriduana optima eſſe, minus verò probari infra aut ſupra hoc tempus nata: ſed hæc Alberti determinatio quodam modo Columellæ aduerſatur, qui dum recentiſſima, ut dixi, laudat, eò oua incubationi aptiora innuere videtur, quo ortui ſuo proximiora exiſtunt: quin imo obſeruari uult, dum eduntur, ac ſigno aliquo notari, ut, quantò priùs fieri poſſit, glocientibus ſupponantur, cæteraq; uel reponantur, vel ære permutentur. Super qua re inquiſitæ à me noſtræ mulierculæ, Alberti potiùs, quàm Columellæ præceptum ſequendum prædicant, quia inquiunt recentia vnius diei, vel etiam duorum ſuppoſita irrita, & putrida fiunt.

Controuerſia inter Plinium & Columellam.

Oua fœcūda cur aliquido pullos non ædant.

Oua cur ſterilia.

Verùm etſi quandoque oua omnibus iam dictis bonitatis ſignis prædita ſint, fit tamen vt nonnunquam minimè fœtum excludant, idque vel incubantis, vel quæ ea ædidit Gallinæ culpa, Eorum enim quæ pariunt nonnulla quandoque infœcunda ſunt, quamuis ex coitu conceperint, quod inde colligimus, quia nullus ex ijs prouenit fœtus, licet diligentiſſimè incubatu foueantur. Sunt uerò potiſſimùm ſterilia, uel quia ſubuentanea ſunt, vel alias ob cauſas, quas ad quatuor haſce Albertus redigit. Primò propter corruptum albumen, ex quo partes pulli formari debebant. Secundò propter vitelli corruptionem, vnde ſuppeditandum erat alimentum, nam ſic pullus imperfectè formatur, & partes quædam in ipſo abſolutæ non inueniuntur, & non coniunctæ, ſicut in abortu animalis viuipari ante perfectionem lineamentorum fœtus. Albumine verò corrupto, nihil omninò per totam incubationem formatur, ſed ouum totum marcidum euadit, & fœtidum, vti ſanies corrumpitur in apoſtemate. Tertiò contingit ouum vitiari membranarum, & fibrarum, quæ per albumen tendunt, culpa: Nam corrupta tunica, quæ continet vitellum, humor vitellinus effluit, & confunditur cum albumine; itaque impeditur oui fœcunditas. Corruptis uerò fibris, corrumpuntur, & uenæ, & nerui pulli, impeditur eius nutritio, compago deſtructis ligamentis diſſoluitur, & læſis neruis ſenſus amittitur. Quartò propter uetuſtatem, exhalante ſpiritu, in quo eſt uirtus formatiua: unde uitellus pondere ſuo penetrat albumen, & ad teſtam fertur in eam partem, cui incumbit ouum. Hiſce igitur quatuor modis oua infœcunda fieri contingit. In ſecundo quidem modo, ut hoc iterum repetamus, aliquando accidit, quod humoribus corruptis partes igneæ combuſtæ ferantur ad putamen, unde ouum in tenebris lucet, quemadmodum truncus arboris putrefactæ, eiuſmodi ouum ſibi uiſum in regione Coraſcena Auicenna teſtatur. Sunt & alij fortè corruptionis ouorum modi, ſed qui ſub iam dictis facilè comprehendi poſſunt.

Oua vrina quæ.

[h] Lib. 3. de Gen. c. 2.

Vinū ut corrumpatur.

Cynoſura oua quę.

Oὔρια.

Canicularia oua.

Oὖρος qd.

Depravantur, inquit [h] Ariſtoteles, *oua, & fiunt, quæ vrina appellantur, tempore potius calido, idq; ratione. Vt enim vina temporibus calidis coaleſcunt fæce ſubuerſa: hoc enim cauſa eſt, quòd deprauentur: ſic oua pereunt vitello corrupto. Id enim in vtriuſq; terrena portio eſt. Quamobrem & uinum obturbatur fæce permiſta, & ouum vitello diffuſo. Multiparis igitur hoc accidit meritò, cum non facilè omnibus calor conueniens reddi poſſit, ſed alijs deficiat, alijs ſuperet, & quaſi putrefaciendo obturbet.* Hæc ille: quæ verò urina uocat, Plinius alijs cynoſura uocari ſcribit, fortè quòd æſtate, ut diximus, & ſub cane magis urina fiant: quia etiam canicularia dicuntur. Cælius οὔρια oua (modò οὔρια eadem ſint, ut uidetur, cum urinis) quaſi fluctuoſa dici putat: nam οὖρος, inquit, uentum dicunt; quo argumento etiam ab Homero multos dici οὐρίας coniectant periti, & recenſet Euſtathius διὰ τὸ ἄγονον, id eſt, ob inſitam non gignendi proprietatem, quòd eorū ſemen ſit ἀνεμαῖον, id eſt ſpiritoſum, & proinde fœcunditatis neſciū: & rurſus, ubi quærit, unde eiuſmodi oua fluitent? Ratio, inquit, erui illinc poteſt, quòd aqueſcant, ac ſpiritus contabeſcentia concipiant plurimū: qua ratione colligitur & illud, cur in aqua pereuntes, primò quidem ima petere: mox ubi cōputreſcere cœperint, emergere, ac fluitare ſoleant. Etſi tamen ſpiritu ita intus concepto aquę innatantia putredinē ſuam teſtētur eiuſcemodi oua, ac proinde infœcunditatē, non ergo ſubuentanea ſeu hypenemia ſunt, ut Calepinus perperam exponit, nam hypenemia ſine Galli congreſſu Gallinæ pariunt, ſed ita fiunt iam dictas ob cauſas, quibus demum addere potes, quando ab incubante Gallina relinquuntur, atq; hinc fortè Florentinus, qua die ſubditurus es oua, non unam tantùm Gallinam, ſed tres,

Submerſi primò fundum petūt, ac poſtea natant, & cur.

Calepini error.

quatuorue

An fœcunda futura.

quatuorue ſuperponi præcipit. Sed quærat modò hîc quiſpiam, qua ratione cognoſcatur, ſi quid ex illis naſciturum ſit. Certa quidem illius indicia ſtatuere difficillimum eſſe puto. Tradit tamen Albertus oua incubationi idonea quarto die ſanguineas habere uenas: eo itaque tempore ad ſolis radios examinari poſſunt, & in quibus uenæ apparent, rurſus supponi, alia minimè. Videat autem, quiſquis introſpexerit, ſi eadem die in acutiore parte clara appareant, hoc eſt, ut Plinius loquitur, *cùm purus, & uniuſmodi pelluceat color*; nam talia ad generationem inepta ſunt; item in quibus Galli ſemen tunc non apparet, teſte Varrone.

Oua quæ abijcienda.

Albertus ſeptimo rurſus die inſpici iubet, & ſi quid eſt, quod Soli obtentum non videatur alteratum, abijci ceu ſubuentaneum, & inutile. Sed in eiuſmodi exploratione ouorum obſeruandum maximè eſt, ut caueat inſpector ſummoperè, ne concutiantur.

Oua incubata non concutienda, & cur.

Concuti enim, ut Plinij uerbis utar, *experimento vetant, quoniam non gignant confuſis vitalibus venis.* Sciendũ etiam tot denuò ſubſtitui poſſe, quot pro infœcundis reiecta fuerint. Reijciantur denique omnino hypenemia, nam quanuis partes uideantur habere omnes, tamen principio carent, quod à maris ſemine affertur: quapropter animata non ſunt, ut dilucidè [i] Ariſtoteles docet: qui etiam tria potiſſimùm aliàs indicia adducit, quibus huiuſmodi oua ex alijs diſtinguas.

[i] *Lib. 2. de generat. c. 3.*

Oua hypenemia ut noſcantur.

Ait enim alijs minora eſſe, & plura numero gigni, ob unam eandemque cauſam. Ratio eſt, quia cùm imperfecta ſint, minus augentur, & quia minus augentur, plura numero exiſtunt. Denique minus eſſe ſuauia, quia minus concocta. Nam concoctum in quouis genere ſuauius eſt. Ne itaque qui oua ſuppoſiturus, à uenditoribus decipiatur, qui ſæpe ſubuentanea pro fœcundis ignaræ plebeculæ uenditant, fugiat parua, & quorum magnam haberi copiam videt, eligat maiora, eorumque aliquo primò ueſcatur, ut ex dulci ſapore cętera ſeminis participia diuinet.

Quo numero oua ſupponenda.

Collectis modò ouis fœcundis, eorum numeri etiam ratio habenda eſt, ſi ueteribus credimus. Quotquot enim de agricultura ſcripſerunt, ferè omnes impari numero ſubijci iubent, idque hodie neſcio quàm uerè mulierculæ noſtræ obſeruant. Nam reuera res non uidetur ſuperſtitione carere, niſi Pythagoræ fortè dogmata ſapere dicamus, qui ſummum bonum in numero impari ponebat.

Pythagoræ dogma.

Numerus ouorũ cur narietur.

Variant uerò eiuſmodi numerum cùm pro uniuſcuiuſque Gallinæ natura, tum etiam pro diuerſitate temporis anni. Si Gallina fœcunda eſt, Florentinus non plura, quàm uiginti tria ſupponi iubet, pauciora uerò, cùm talis non eſt. Varro, & Plinius negant, plus uiginti quinque oportere incubare, quanuis etiam propter fœcunditatem plura pepererit. Columella primo tempore, id quod eſt menſe Ianuario, non plura quàm quindecim ſubijci vult, Martio nouemdecim, nec pauciora, unum, & uiginti Aprili, & tota æſtate uſque ad calendas Octobris. Sed noſtræ mulieres ſemper ferè non ultra ſeptemdecim, uel nouemdecim glocientibus incubanda exhibent.

Tempus incubationi idoneum.

Eligendum etiam tempus eſt incubationi maximè idoneum: ſiquidem totum anni tempus tale non eſt. Præfertur autem uelut præſtantiſſimum æquinoctium uernum, hoc eſt, à vigeſima quarta die Martij uſque ad nonas Maias: nam quæ poſt illud tempus incubantur, pullos edunt, qui plerunque, quia tardiùs nati, nullam aliam eo anno utilitatem hero, quàm ad menſæ uſum, apportant. Quinimo Columella author eſt, ab æſtiuo ſolſtitio bonam pullationem non haberi, quòd ab eo tempore, etſi facilem educationem habeant, iuſtum tamen non capiant incrementum, probandam itaque æſtiuam educationem. Et Longolius pullos maturos dici poſſe putat primo uere excluſos: ſerotinos uerò qui ſeriùs ęduntur, quos patria lingua autumnales uocari aſſerit, eos ait ſub ueris initio necdũ parere, quemadmodum quos maturos uocat; quamobrem, inquit, non ad pullationem, ſed ad ueru aluntur.

Pulli autũnales quos Germani dicant.

Alibi etiam Columella poſt Octobrem ſuperuacuam incubationis curam eſſe ſcribit, quoniam frigoribus excluſi pulli plerunque intereant. [k] Plinius tamen ad Calendas Nouembris uſq; tempus extendit, & terna dena etiam ſupponi iubet, ſed ab eo die uetat, donec bruma conficiatur: admittit denique hyemalem incubationem, ſed pauciora tunc incubari cupit, non tamen infra nouena. Incubent itaque Gallinæ quoties glociunt, & Gallinarij ſit excluſos frigore pullos loco calidiori enutrire.

[k] *L. 18. c. 26*

Luna creſcente oua ſupponuntur.

Porrò & Lunæ ratio habenda eſt in ſuppoſitione. Nam in defectu illius prohibetur; & dum noua eſt, ut Plinius monet, uel ſaltem dum creſcit, hoc eſt, à nouilunio uſque ad decimam quartam diem, laudatur. Oua enim ante nouilunium ſubiecta, Varro, & Plinius non ſuccedere inquiunt, hoc eſt non producere pullos, Florentinus tabeſcere, & corrumpi, eò quòd à plenilunio uſq; ad nouilunium euaneſcant, ut in conchilijs etiam obſeruamus, & è contrario omnia à nouilunio uſque ad plenilunium repleantur, & humectentur.

Suppoſitionis modus optimus.

Columella ſemper quidem conſiderari vult, ut luna creſcente ſupponantur, uerùm niſi à decima, poſtquam creuerit, die uſque ad quintamdecimam: idque Palladius comprobat, & Tragus à mulierculis in Germania etiamnum obſeruari ſcribit. Ex huiuſmodi autem ſuppoſitione eam utilitatem dimanare inquit, quòd pulli in cre-

ſcente

ſcente iterum luna excludantur: & reuera hic incubãdi modus ſatis laudari nequit, dignus ut ab omnibus inſtituatur. Hiſce itaque omnibus ſedulò obſeruatis, Gallinas includere oportet, ut tam interdiù quàm noctù, ac in ſumma ſemper incubent, niſi dum cibus potuſq; exhibendus eſt. Id autem fiat manè, & veſperi. *Cùm volumus*, inquit Florentinus, *ut ouis Gallinæ incubent, ſtramen nitidum eſt ſubſternendum, & in eo imponendus ferreus clauus: quod is videatur uim habere quoduis uitium propulſandi.* Erant autem ueteres in ſupponẽdis ouis admodum diligentes, ne dicam ſuperſtitioſi, vt ex hoc Columellę euiuis, ni fallor, conſtet. *Supponendi conſuetudo*, inquit, *tradita eſt ab ijs, qui religioſius hæc adminiſtrant, huiuſmodi. Primùm quàm ſecretiſſima cubilia eligunt, ne incubantes matrices ab alijs auibus inquietentur: deinde antequàm conſternant ea, diligenter emundãt, paleaſq; quas ſubſtraturi ſunt, ſulphure, & bitumine, atque ardente teda perluſtrant, & expiatas cubilibus injiciunt, ita factis concauatis nidis, ne ab aduolantibus, aut etiam deſilientibus euoluta decidant oua.* Caueat Gallinarius, ne oua multùm manibus moueat Nam venæ, & humores, dum uertuntur facillimè uitiantur, quod vel inde conſtat, quia cùm Gallina in occulto incubat, oua omnia fœcunda fiant: manibus verò hominum tractata plurimùm corrumpantur.[1] Conradus Heresbachius ſibi compertum eſſe tradit, quaſſata claudos produxiſſe pullos. Quare curator, dum ea uertit, cum ſumma dexteritate id facere debet. Debet autem ea neceſſariò uertere ex Varronis, & Columellę præcepto, ut ęqualiter concaleſiant. Subſtramen ſæpius tollat, & recens aliud ſubijciat, alioqui ex acere ueteri pulices oriuntur, & cętera huiuſmodi animalcula, quę Gallinam conquieſcere non patiuntur: ob quam rem oua aut inęqualiter matureſcunt, aut conſeneſcunt. Columella monet, ut cibus iuxta ponatur, ut ſaturę ſtudioſiùs nidis immorentur, ne'ue longiùs euagãtes oua refrigerent: quare commodè ſeorſim ab alijs recludentur. Curabit etiam omnino, ſi aliquę nolint aſcendere ultrò, ut ad incubandi munus redeant, coactæ etiam, ſi neceſſitas urgebit, item ſi quę unguibus earum læſa, uel pacta ſunt, oua remoueat. Die vndeuigeſimo animaduertat, an pulli roſtellis oua pertuderint, & auſcultet, an pipiant. Nam ſæpè propter craſſitiem putaminum erumpere nequeunt. Itaque hærentes pullos manu eximito, & matri fouendos ſubijcito, idq; non amplius triduo. Nam quæ poſt illum diem ſilent oua animalibus carent, quare & remouenda ſunt, ne Gallina diutius incubans inani ſpe pullorum detenta, effœta reddatur. Mirabile magnum, quia non planè comprehenditur, inquit, Petrus Gregorius uirtus, & omnipotentia Dei, quia pullus intra oui corticem concluſus, antequam putamen effringat, pipiat ales factus intra concluſus poſt undeuigeſimum diem ab incubitu Gallinæ in oua. Porrò ſupponere etiam Gallinis diuerſi generis uolucrũ oua non tam noſtro æuo, quàm apud veteres vſitatum fuit. Nam præterquam quòd Plinius id, alijq; Geoponici tradunt, etiam apud Ciceronem legimus: *Anatum*, inquit, *oua Gallinis ſæpe ſupponimus*. Quomodo verò ea, nec non Anſerina ſubijciantur, ſuo aliquando loco, Deo uolente, docebimus, uti etiam abundè de Phaſiano diximus. Quod ſi verò quis, vel mares, ſine Gallos, ſine fæmellis, & è contrà fæmellas ſine maribus naſci uelit, id ita pręſtabit. Oua eliget oblonga, & faſtigio acuminata, ſi mares volet: ſin fæminas, quæ rotundiora, & parte ſui acutiore obtuſa, orbiculum habent. Ita enim legendum eſt apud Ariſtotelem, ubi ex correctione Alberti contrà ex rotundioribus mares, ex acuminatis fœminas prodire legitur. Et multi ſanè Ariſtotelis veterem textum, ita verè legi ſolere putant, quòd poſteriores Geoponicos in hac determinatione ab illo nihil recedere uideant. Nam Marcellus Virgilius cùm Columellæ, & Ariſtotelis de ſexu ouorum diſcernendo ſententias cõtrarias, ut credebat, recitaſſet: *Eſt ſanè*, inquit, *in natura grauis author Ariſtoteles. Collumella tamen villaticam paſtionem ex quotidiana obſeruatione, & experientia docebat: nec noſtrum eſt inter tam graues authores tantas componere lites.* Quaſi verò Columella ab Ariſtotelis ſententia recedat, quod ſanè nequaquam facere quiuis dicturus ſit, qui hæc uerba eius leget. *Cùm quis volet*, inquit, *plurimos mares excludere, longiſſima quaque, & acutiſſima oua ſubjciet, & rurſum cùm fœminas, quàm rotundiſſima.* Sed pręter Columellam ipſemet Plinius ubique ferè in animalium natura Ariſtotelis interpres ita ſentit, dum ait. *Fœminas edunt quæ rotunda gignuntur, reliqua marem.* Hoc idem ſentire videtur[m] Horatius, ubi oua oblonga gratioris ſaporis eſſe ſcribit, inquiens.

Longa quibus facies ouis erit, illa memento
Vt ſucci melioris, & ut magis alba rotundis
Ponere, namq; marem cohibent calloſa vitellum.

Contrà Albertus, cùm Auicennam ſcribere aliter uideret, propriam nobis experientiam obtrudere non eſt veritus, ueteremq; Ariſtotelis textum immutauit, uitiumq; non ex dictis Philoſophi, ſed ex peruerſa ſcriptura fuiſſe arguit. Verùm quicquid ille dicat, vetus illa lectio

Incubandi leges.
Claui ferrei uis.
Oua quomodo tractanda.
[1] *L. 4. de re ruſt.*
Curatoris Gallinarij munus.
Subſtramẽ cur mutandum.
Quomodo cibandę incubantes.
Quando pulli pipiãt
Oua aliarũ uolucrum Gallinis ſupponi.
Vt Galli ſoli, uel ſolæ Gallinæ naſcantur.
[m] *L. 2 ſerm.*

la lectio

la lectio uera est, & genuina Aristotelis, quàm scilicet Horatius, Plinius, & Columella, qui, vt dixi, ex proprio periculo tradebat scriptis, comprobarunt. Nec tanti apud me ponderis Auicennæ patrocinium est, vt non potiùs Aristoteli grauissimo in naturæ arcanis authori adhærere velim: nec denique me mouet ratio illa, quam, citante Cælio Albertus adducit, nimirum virtutis perfectionem in masculinis ouis æqualiter ambire, extremaq; continere, in fœmininis verò à centro, in quo sit uitalis calor, materiam longiùs abire. Quinimo contrà euenire arbitror. Quis enim non videat in rotundis calorem magis diffundi, in oblõgis ab vna potioriq; parte conglobari? Nec est, quòd experientiam eius magni faciamus, eam enim in multis alijs obtrudit, quæ æquè falsa sunt, & minus uerisimilia. Igitur, ut parerga istæc concludamus, sensit Aristoteles, & scripsit ex rotundis progenerari fæminas, ex acuminatis mares. Nunc verò in textu Aristotelis tam Græco, quàm Latino legitur, prout Albertus correxit, vel potiùs corrupit. Vetus verò Aristotelica lectio est illa, quam uitiatam ille dicit. Cæterùm nunquid modò, ex oblongis mares, ut uetus lectio habet, & ex rotundis fœminæ, vel contrà procreentur, Gallinarius super hoc esset consulendus. Ego priorem lectionem, ut dixi, libenter amplector, gaudeoq; me cùm Aristotele in ea hæresi esse, ut ex acutis ouis mares gigni credam, eòq; magis cùm Plinium Aristotelicum, & Columellam omnis villicationis consultissimum comites erroris, si error fuerit, habeam. Mulieres medius fidius nostræ ex acutis mares, & è contrà ex rotundis fœminas procreari asserunt. Orni thologus ex suorum relatione tradit, oua, ut ex eorum singulis omnibus fœminæ generentur subijci oportere, dum Luna plena est, eaq; ad hoc præferri, quæ in plenilunio etiam nata sunt, item ita obseruandam temporis rationem, ut in plenilunio etiam excludantur. Verùm arduum fuerit oua in plenilunio nata, in plenilunio rursus excludere. Nam si illa aliquot diebus reserues, antequam supponas facilè euanescunt, ut in his, & conchilijs etiam fieri paulò antè diximus: sin mox supponas, in plenilunio non excludes. Solent enim uiginti plerunque diebus incubationis tempus absoluere. Excludunt tamen celeriùs, teste Aristotele, æstate, quàm hyeme: æstate nempe duodeuigesimo, (vndeuigesimo habet Plinius) hyeme aliquando vigesimo quinto die. Sed fortè id de locis calidioribus intelligendum est. Nam Albertus hyeme vigesimonono die exire pullos dixit. Discrimen tamen etiam auium est, ut idem Aristoteles author est, quòd aliæ magis fungi officio incubandi possunt. Sunt qui asserant, idq; in libello quodam Germanico manuscripto se legisse Ornithologus prodidit, pullos eo colore nasci, quo oua incubanda tincta fuerint. Alij iubent, vt auiaria, seu caueæ, quibus includuntur, congrediuntur, pariunt, incubant, & excludunt, fusq; deq; & ex omni parte albis uelaminibus obtendantur, ut in Phasiani historia etiam diximus. Si quis verò pullos cupiat excludere uisu iucundissimos, Palumbum marem cùm Gallina coire curabit, aut Perdicem, uel Phasianum. Cuius coitus modum in Phasiano diximus, & hîc sponte omittimus. Perdices copia libidinis gaudent, & cùm diuersis salacioris generis aui bus commiscentur, coeuntq; inter se, & sobolem suscipiunt, vt in Gallinis, unde ex Gallina, & Perdice, & primi fœtus communi generis vtriusq; speciẽ generantur, sed tempore procedente, diuersi ex diuersis prouenientes, demum forma fœminæ instituti euadunt. Hæc ex Aristotele scribit * Io. Baptista Porta. Quo loco etiam dicit ex Gallina, & Columbo, si misceantur, pullum procreari commistum ex vtroque. Sit, inquit Columbus iuuenis, Tunc enim temporis feruet in eo ardor coeundi, & seminis superfluitas. Senex enim coire non potest. Omni enim tempore coeunt Columbæ, & fœtant æstate, & hyeme. Erant nobis domi Columbus cælebs, & Gallina uidua: Columbus satis amplo corpore, & salax: Gallina parua, sinę nana; unà versabantur, unde tempore veris Columbus Gallinam superuenit, quæ suo tempore oua dedit ab ea incubata exclusa sunt, pullosq; ex vtroque mistos nobis protulit ab vtroque genitore retinentes effigiem. Magnitudo corporis, capitis forma, & rostri erat Columbi, pedes Gallinæ, pluma quã albissima, & crispa, pedes pennis operti, atq; vt Columbus pipiebat, qui maximi nobis fuit oblectamenti, & iucunditatis quiq; non alibi quàm in cubili, aut mulierum sinu quiescebat. Docet item alibi ex Aristotele, quonam modo pullus Gallinaceus quaternis alis nascatur, quaternisq; pedibus. Oua illi, inquit, seligito, quę bina comperies habere boleta, pellicula quadam nõ tenui intercursante, sed albumina continentia, quæ fœcundiores ferè Gallinæ assolent parere: ex magnitudine cognosces: pateatq; iuuentibus Soli exponẽdo, exuperante etiam materia productum, & plurium seminum commixtu, semenq; habeat pullorum glocienti Gallinæ iam supponas excubanda, ut suo insessu foueat ea: elapso iam debito tempore tales excludet fœtus, pedibus, alisq; quaternis, curabis vt commodè educentur. Si autem membrana disterminabitur, gemini discreti pulli generantur, sine vlla superuacua parte. Sic enim & biceps nascetur serpens, & ani-

Vt omnes pulli fæminæ nascatur

Quãdo pulli citius excludantur.

Vt pulli versicolores nascantur.

Vt pulchri gignantur.

*L.2. Mag. cap.14.

Ex Colũbo & Gallina pullus commixtus.

Pullus Gallinaceus vt quaternis alis proueniat, & totidẽ pedibus

pens, & animal omne, quod ouo excluditur: ſi tale euenerit, non mediocris erit admirationis. ſæpius enim monſtra in prolificis animalibus, & multiparis, quàm in minus fœcundis, & imperfectioribus animalibus naſcuntur: in alijs verò facilitas generationis præualet: unde in vilioribus animalibus faciliùs monſtra proueniunt, quàm in nobilibus. Hæc itaq; omnia Porta,[h] qui etiã docet, quomodo Gallus, vel capus in mortuę, vel educere pullos Gallinę nolentis locũ ſuccedat. Iubet autem illi oſtendi pullos, & blandè manibus dorſum pertractãdo præberi cibum, ut manibus edere aſſueſcat, & cicur fiat. Mox pectus deplumando urticis perfricari; atq; ita paucis interiectis horis adeo optimè pullos recepturum promittit, & cibũ eis exhibiturum, vt vix vnquam mater Gallina tale fecerit. Verùm ipſemet[i] Ariſtoteles Gallos nõnullos viſos eſſe teſtatur, qui cũ fortè fæmina interijſſet, ipſi officio matris fungerentur, pullos ductando, fouendo, educando, ita ne de cætero, uel cucurire, vel coire appeterent. Et[k] Aelianus Galli laudes proſequens; *Matrice Gallina*, inquit, *extincta, ipſe incubat, & pullos ex ouis excludit, ac tum ſilentia utitur*. Idem etiam teſtatur[l] Plinius, *Narrantur*, inquiens, *& mortua Gallina mariti eârum uiſi ſuccedentes inuicem, & reliqua fœta more facientes, abſtinentesq́; ſe à cantu*. Quæ cùm ita ſint, Gallos aliquando abſque hominum opera, Gallinarũ officio functos fuiſſe manifeſtò conſtat.

h L.4. Mag. Nat. c. 26.
Vt Gallus, aut capus Gallinę munere fungatur.
i L.9. Hiſt. cap. 49.
k L.4. c. 29.
l L.10. c. 11.

Quod ſi verò nec Gallina nec Gallus excubare oua uelint, nondum deſperandũ eſt: nam pręterquã quod uterque immutari poſſit: poſſunt etiam in primis ab homine perfici, teſte Plinio, qui Liuiam Auguſtã ait ouum in ſinu fouendo excluſiſſe, ut poſteà dicemus, & antè etiam diximus, indeque fortaſſe nuper inuentum eſſe, ut oua in calido loco impoſita paleis igne modico fouerentur, homine uerſante pariter, ut ſtato tempore illinc erumperet fœtus. Sed uetus Ariſtotelis præceptum eſt, ſi aut tempus ſit bene temperatum, aut locus in quo oua manent, tepidus, non auium tantùm oua concoqui ſine parentis incubitu, ſed quadrupedum ouiparorum etiam. Et alibi ita ſcribit: *Incubitu auium oua excludi natura ratta eſt: non tamen ita ſolùm oua aperiuntur, ſed etiam ſpontè in terra, vt in Aegypto obruta fimo pullitiem procreant*. Cuius rei Diodorus Siculus etiam meminit his uerbis: *Quædam ſuo ſtudio adinuenta ſunt, vt qui* (loquitur autem de Aegyptijs) *aues, aut Anſeres nutriunt, præter earum, quæ apud alios homines habentur procreandi nomina, vt in numerum dictu mirabilem auium euadant: non enim oua incubant aues, ſed ipſi ingenio, & naturali arte educant fœtus*. De eiſdem populis ita[m] Paulus Iouius: *Apud Aegyptios magna copia eſt pullorum Gallinaceorum. Nam apud illos Gallinæ ſua oua non incubant: ſed ea in clibanis, tepore ſenſim adhibito, ita fouentur, vt mirabili arte compendioq́; pulli intra paucos dies progignantur, ſimul & educantur, quos illi non numero, ſed menſura venales habent. Modiolum ſtatuunt ſine fundo, quem vt compleuerint, tollunt*. Et Tragus denique, *In Aegypto*, inquit, *circa Alcairum oua arte excluduntur; clibanum parant cum multis foraminibus, quibus oua diuerſa, Gallinarum, Anſerum & aliarum auium imponunt, tum fimo calido integunt clibanum, & ſi opus fuerit, ignem circumque faciunt, ſic oua ſua quæque tempore matureſcunt*. Verùm in eo Iouius, & Tragus à Diodoro, & Ariſtotele diſcrepant, quòd hi nulla clibani facta mentione, oua tantùm fimo obruta pullitiem procreare dicant: quare dicendum eſſet Aegyptios nunc diuerſo modo, quàm ſolebant olim, pullos excludere, cùm tamen talis excluſio celeriter abſolueretur, ut uel ex hoc colligo, quòd, ut Ariſtoteles pariter teſtis eſt, quidam potator Syracuſis, ouis ſub ſtorea in terra poſitis, tamdiu potaret, donec oua fœtum ederent.

Incubatio abſq; Gallina, aut Gallo.
Liuia Auguſta oui fouens, & excludens.
Oua calore loci excludi.
m L.18. hiſt.

Iam uerò, & cùm in uaſis quibuſdam tepidis eſſent coniecta ſpõte ſua pullos edidiſſe, idem[n] Ariſtoteles author eſt. *Si Gallina non incubet*, inquit Democritus, *hac induſtria complures habebis pullos. Quæ die incubanti Gallinæ oua ſubijcis, eadem ſtercus Gallinaceum accipiens, idipſum contere, cribraq́;, ac denique in vaſa inijce ventricoſa, pennas illis Gallinarum circumpone. Poſt hæc autem figura recta imponito oua, ſic ut pars mucronata supernè tendat, ac dein rurſus ex eodem fimo tandiu illis inſpergito, donec vndique inducta videantur. At vbi duos, aut tres dies primos ſic intacta eſſe oua permiſeris, ſingulis poſtea diebus illa conuertito, cauens ne contingantur mutuò, vt videlicet ex æquo incaleſcant. Poſt vigeſimam autem diem, dum ſub Gallina oua excludi incipiunt, inuenies ea, quæ in alueis ſunt, circumfracta. Ob quam nimirum cauſam etiam inſcribunt diem, qua ſupponuntur, ne dierum numerus ignoretur. Vigeſima itaque die putamen extrahens, pullos in cophinum conijcito, eos alens delicatiſſimè. Aſciſce etiam Gallinam, quæ moderabitur omnia*. Hæc Democritus, Andrea à Lucana interprete, qui Græcam uocem γάςρας uaſa uentricoſa interpretatur: Cornarius uentriculos: Hieronymus Cardanus, qui hunc locũ in libros ſuos de ſubtilitate tranſcripſit, puluinaria, his uerbis: Puluinaria duo reple ſtercore Gallinarum tenuiſſimè trito: inde plumas Gallinarum annecte cõſuendo utrique molles, ac denſas. Oua uerò capite tenuiore ſuprà extante, colloca ſuper alterum puluinar. Deinde reliquum ſuperpone in loco calido, permitteq; immota duobus diebus: pòſt uerò ad uigeſimam uſque diem, illa ſic uerte, ut undique æqualiter foueantur: inde ſtata

Potator tãdiu potat, donec oua excludãtur.
n In Geoponicis.

die quæ

die, quæ iuxta uigesimam primam est, pipillantes iam ex ouo sensim educito. Ego etsi hoc etiam modo oua excludi posse ratio loqui uidetur; uideo tamen aliud sensisse Democritum, uerbis eius Græcis diligentiùs examinatis, & placet gastran uas uentricosum uertere, ut priùs in tale uas intelligamus fimum inijciendum, tum super fimo imponendas plumas (ut ἐπιβάλλει potiùs quàm περιβάλλει legatur) in plumis oua: postremò rursus fimum addendum donec cōtegantur oua. Sed ut ut est,[o] Porta hoc à se diligentissimè expertum non successisse scribit, nec quomodo succedere possit, sese conijcere posse. Hoc etiam addens quod qui clibanum laudant, modum non ostendant, quo id fieri possit. Vnde quæ ipsemet fecit, & ab alijs factitata uidit minutissimè demonstrat.

[o] L.4. Mag. cap.26.

Vas ad excludēda oua fine Gallinæ opera.

Vt paruo labore, & sine Gallinis quiuis oua clibano calido excludere possit, uas fieri uult ligneum, ualde simile dolio, rotundum, cuius diameter tantæ sit longitudinis, quantum capiat brachium intromittendum, ut oua componere, & conuertere possit: altitudo quatuor pedum. Hoc tribus tabulatis intus, in quatuor partes diuidemus. Sit primum sesquipedale, secundum paulò maius pede, tertium pedale, quartum omnium minimum. Habeat unaquæque cellula tabulatis diuisa suum ostiolum latitudine quantum brachium immitti possit, suaq; opercula, ut aptè claudi, & reserari possint. Primum, & secundum tabulatum ex tenuibus tabellulis, vel uiminibus contexta sint; tertium sit æneum, fornicatum, postremum ligneum, solidumq;. Primùm, & secundùm tabulatum in centro foramen habeat, latitudinis trium digitorum, per quod æneus canalis, vel ferreus, stanno sublitus. Is supra secundum tabulatum ad medium pedem semper emineat, sic & in inferiori, sed in imo patentioris fiat oris ad modum pyramidis, vel infundibuli, ut concinnè calorem, & flammam suppositæ lucernæ excipere possit. In secundo tabulato canalis circa supremum locum perforatus sit, ut inde exhalans calor, locum tepidè foueat, & oua ex superiori parte calefcant, ut Gallinæ faciunt. Super hæc tria tabulata spargatur scobs lignea, quæ tibi aptissimo operi videbitur. Scobs circa dolij latera erectior, in medio minus: in imo, ubi canalis, depressior, ut oua supra eam incubantia calorem undique à canali prouenientem excipiant. In tertio tabulato, vbi canalis terminatur, sit circa latera depressa, in medio circa canalem altior: supra scobem linteus extenditur subtilis, si deturpatur, vt denuo lauari possit, & exclusi pulli supra illum ambulare possint. Singulis tabulatis centena oua accommodentur, plus, minus. Retusa oui pars infrà, acuta sursum vergat. Parietes dolij supra scobem extantes intra cellulas, & superna pars tabulati, ouillis pellibus contegantur, vt suo tepore calorem retineant. Inferiori cellulla sub infundibulo lucerna accommodetur accensa, in initio binis ellichnijs, in fine tribus æstatis tempore, sed hyeme initio tribus, postremò quatuor, aut quinque. Feriat lumen in medio infundibuli, vt per canalem ascendens calor, æquè cellulas conealfaciat. Locus in quo hoc uas steterit, sit tepidus, & solitarius. In inferiori parte, vbi accensa lucerna non oportet oua accomodare, quia calorem non habet ad oua excludenda aptum. Sed ubi pulli madidi, quàm primùm ouis excluduntur, hic claudantur, ut tepido flammæ calore madorem exiccent: bis, teruè singulis diebus animaduertendo, si calor remissus, tepens, aut intensus sit. Quod ita cognoscemus: ouum è cellula extrahemus, & supra oculum ponendo optimè experiemur. Nam si offendit, intensus est: si insensibilis, remissus. Intensus calor excoquit oua, remissus irrita facit. Ob id lucernæ lumen addendo, & minuendo exæquatum reddes. Post quartum diem, à quo oua fieri cœperint, extrahito è cella, & nulla facta commotione vehementi, sensim contra splendorem Solis, vel candelæ quispiam speculabitur, si prolificum sit ouum, nec ne. Nam si fibrarum aliquot, cruentumq; discurrere videtur, prolificum est, si contrà perspicuum erit, ceu infœcundum reijciendum: irriti loco substituatur aliud. Fœcunda oportet quotidiè ad calorem luminis uertere, atq; circumcirca mouere, vt Gallina solet. Nec verendum nobis ne corrumpantur oua, vel si ab aliquo sensim, & commodè pertractentur. Post decimum nonum, vel uigesimum diem æstatis tempore, aut vigesimum quintum, aut vigesimum octauum hyemis, oua manu capies, ac Soli obuersa inspice, vbi pulli rostrum steterit, ibi crustam rumpito, & per oui foramen manibus rostellum capiendo pulli caput foras extrahe, ac suo loco repone. Nam ex seipso foras progreditur, & ouo egressum in inferiori cellula, vt diximus, pone, sed à pauimento lucerna aliquantulum absit, ne pulli lucis splendore allecti, lumen rostellis feriant, & comburantur. At si quæ diximus diligenter operatus fueris, ex trecentis ouis vix decem, aut viginti perdes. Hactenus itaque Io. Bap. Porta.

Fœcundi, & infœcundi oui signa.

Petrus Crescentiensis denique scribit, in quadam regione homines reperiri, qui furnos ita temperatè calefaciant, ut eorum calor par sit Gallinæ incubantis, & in furno, seu clibano ponere quamplurimos plumas, & mille Gallinacea oua quæ post viginti dies nascantur, ac erumpant. Atq; istæc de ijs, quæ ad huiusce auium generis

Pullos in furno excludi.

neris procreationem ſpectabant dicta ſint. Antequam tamen ad reliqua me conferam, paucu los hoſce Politiani verſus ceu epilogi loco, nempe de eiſdem agentes adijciam. Ait autē.

Vocibus interea crebrum ſinguleit acutis
Parturiens coniux, quæ ſcilicet oua ſubinde
Tollit anus, ſignatq́ dies, uigilemq́ lucernam
Conſulit: & Lunæ creſcentis tempora ſeruans
Vt primum Gallina glocit, numero impare ſubdit
Verſatisq́ diu, ſolers auſcultat, an intus
Pipiat inuolucer pullus, teneruumq́ putamen
Pertuderit molli roſtro, atque erumpere tentet.

EDVCATIO. VICTVS.



QVAMVIS nulla non mulier Gallinaceum genus ſciat educare: ſunt tamen nonnulla præcepta à diligentiſsimis antiquis Geoponicis præſcripta, quæ illas non tantùm, ſed fortè eruditos etiam latent. Qui itaque fructum ex his auibus percipere volet, fidum in primis aliquem eligat oportet. Niſi enim, qui curam habet Gallinarum, fidem domino ſeruet, nullus ornithonis quæſtus vincet impenſas. Eiuſmodi alter, qui nempè in Gallinariū ſcandit, & oua colligit, & quæ incubantur, manibus verſat, Gallinarius curator, vel custos rectè dicetur. Cùm verò pulli maiorem quàm adultiores curam requirant, itaque de his prius dicemus: qui iam excluſi ſingulis Gallinarum ſtatim ſubtrahendi ſunt, ſubijciendiq́; alij, quę paucioribus incubat, ſed & huius rurſus quæ fouet, oua vel nondum concreta, & formata, alijs quarum oua eiuſdem temporis ſunt, ſupponi debent, vt unà cùm illis calefacta animentur. Columella ea, qua excluduntur die, ſingulos tollere prohibet, ſed vna die in cubili ſinere iubet cum matre, & aqua ciboq́; abſtinere, donec cæteri excludantur, & poſtera die, cùm iam grex fuerit effœtus, hoc modò deponere: Cribro uitiario, vel etiam loliario, quod iam fuerit in vſu, pullos ſuperponi, deinde pulegij ſurculis fumigari, quoniam ea res, pituitam quæ celerrimè teneros interficit, prohibere videatur. Poſthac caueę iuxta eundem cum matre includendi ſunt, & farre hordaceo cum incocto, uel adoreo farre vino reſperſo modicè alendi. Nam maximè cruditas vitanda eſt, & obhoc tertia die cauea cum matre retinendi ſunt, priuſq; quàm emittantur, ad recentem cibum ſinguli tentandi, ne quid habeant in gutture, nam ſi uacua non eſt ingluuies, cruditatem ſignificat; abſtineriq́; debent, donec concoquant. Dum adhuc teneri ſunt, non eſt permittendum longiùs euagari, ſed circa caueam continendi ſunt, & farina hordacea paſcendi, donec iam robuſtiores euaſerint. Varro quindecim primis diebus mane ſubiecto puluere, ne ſcilicet tenellis roſtris noceat terra dura exhibet polentam, cùm naſturtij ſemine, & aquam prohibet, ne tum deinde in eorum corpore turgeſcat. Dydimus porri folia tenerrima cum caſeo muſteo contuſa illis exhibet. Hordeum verò exactis duobus (ſex vt habet codex Grecus, ſed interpres mendum ſuſpicatur) menſibus offerri iubet. Democritus uermes laudat ex ſtercore aſinino, vel bouino genitos: quare id in capacia vaſa colligi, inijcique vult. Nam decem diebus exactis naſcuntur pullorum nutricationi percommodi. Sunt qui, vt multùm, & citò creſcant, teſtas, è quibus emerſerunt, tunica interiore dempta, contritas, cùm ſale, & ouo cocto duro immiſceant, & pullis primi alimenti loco apponant. Verùm noſtræ mulieres tanta diligentia non vtuntur, & ſimul atque omnes excluſi ſunt, mox vel ſaltem poſt biduum ſimul cum matre euagari ſinūt, obuiumq́; quiduis exhibent. Audio tamen apud Belgas primis octo, aut decem diebus caueæ matrem includi, ne pulli longiùs abeant, & ſimul cùm illa cibum ſub cauea capiant, habereq́; ligneum quoddam uas vix palmum altum, in quo multa, plerunque verò duodecim caua ſunt, & in his aquam pro potu imponi, ne ſi in ea incidant pulli, ſubmergantur. Quot verò pullos vna Gallina educare debeat, cuiuis notum eſt, dum quæque ſuos tantùm conuocet. Quod ſi aūtem inter incubantes aliæ plura alijs incubent, pulli aliquot ei ſubijci poterunt, quæ pauciores habet: idq́; maximè faciendum, dum quæ futura erat nutrix, nota eſt non benè educare. Columella id omnino faciendum eſſe monet, dum mater ſuos, & alienos propter ſimilitudinē dignoſcere non poteſt, nempe prima die. Cauendum item ne plures quàm triginta uni nutrici committantur. Negant enim omnes ferè Geoponici hoc numero ampliorem gregem poſſe ab una nutriri. Sin autem Gallinarum aliqua ſuos deſerat, timeaſq́; ne ita deſerti

Custos Gallinarū cur fidus eſſe debeat.

Gallinarius curator ſeu Custos qui dicendus.

Pulegij uſus.

Cibus.

Cruditas vitanda.

Polenta.

Porri folia.

Vermes è ſtercore Aſini, vel Bouis.

Vt citò, & multū creſcant.

Belgę quomodo pullos nutriāt.

Quot pullos vna Gallina educare debeat.

Si Gallina pullos deſerat, quid agendum.

ſerti intercăt,cura,ut Gallus,vel Capus nutricis munere fungatur. Quod quomodo præſtare poſſis,ſuperiori capite ex Io.Baptiſta Porta oſtendi. Gallinam pullos deſerere volentem agnoſces inde,quòd non iam amplius hiſpida ſit,nec alas demittat, glocire deſinat, & cum ijs euagari nolit. Atque hęc de pullorum cura dicta ſint. Iam de parentũ educatione aliquid dicendum ſupereſt. Eæ ſi incubent, bis, manè ſcilicet & veſperi cibus offerendus eſt. Vagantium verò non alius cultus eſt, quàm clauſarum, niſi quòd hæ non emittantur, ſed intra ornithonem ter die maiori menſura paſcantur. Nam ſingulis capitibus, Columella teſte, quaterni cyathi diurna cibaria ſunt, cùm terni, vel bini vagis prębeantur. Quid verò exhibendũ paulò pòſt dicemus.

Gallinę pullos deſerere uolentis ſigna.
Incubantiũ victꝰ & vagantium.
Quantum cuiq; offerendum.

Locus, quo conuerſantur, Gallinarium dicitur: Gyb. Longolius officinam cohortalem appellari ait, quòd, vt in noſtris officinis cuncta parantur, quæ in uſum humanum veniunt, ita iſtic oua, & pulli, quæ in cibum. Auiaria verò nominantur, vbi cicures atque omnium auiũ genera ſeparata farciuntur. Hæc auiaria ὀρνιθοβοσκεῖα Varroni dicũtur. Vnde fortè haud rectè Calepinus ὀρνιθῶνα Gallinariũ interpretatur. Nam pręterquã quòd ea vox, teſte Varrone, in villa paſtionis genus, quale pariter περιστερῶνας dicunt auiariũ propriè ſignificat: etſi interim minimè negarim, & pro gallinario accipi. Nam Græci cùm omnem auem, vt diximus, tum Gallũ Gallinamuè per excellentiã ὄρνιν & ὄρνιθα nominãt. Grapaldus πέταυρον interpretatur ex Polluce caueam, in qua ſeſe cortis alites cubitum ituræ recipiunt. Ariſtophanes, inquit Pollux, πέταυρον, nominat ἐφ᾽ οὗ τὰς ὄρνιθας ἐγκαθεύδειν συμβέβηκε. Verùm vt Ornithol. conijcit, non Gallinarium totum πέταυρον nominari poteſt, ſed tabula, uel aſſer, qui Varino dicitur σανὶς, quaſi πετευόν παρὰ τὸ εὕδειν ἐν αὐτῷ τὰ πετεινά.

Locus.
Gallinariũ.
Officina cohortalis.
Auiaria.
Ὀρνιθοβοσκεῖον.
Calepini error.
πέταυρον quid.

Sunt verò noſtra gallinaria longè diuerſa ab illis, quæ Columella, Varroq; commendant. Noſtra enim admodum exigua ſunt, & uix quandoq; gregem capiẽtia, cum maximo ſæpe eius detrimento, nam cùm bona pars ſæpe noctu excludatur, animaliũ noxiorum relinquuntur furumq; rapinis. Non mirum itaq; ſi tanta gallinariorum cura veteres inceſſerit, ut illa nobis exactè depinxerint. Iubent itaque, ut, ea parte villę, quæ orientẽ ſpectat, conſtituantur, iuncta ſint fumo, vel Culinæ, ut ad aues perueniat fumus, qui huic generi præcipuè ſalutaris eſt, adeo ut Palladius ſufficere dixerit, ut fumo puluere, & cinere utantur. Vnde etiam ſtum noſtro ęuo ſuper furno, vel propè caminũ ſaltem ædificantur.

Noſtra Gallinaria diuerſa eſſe a Gallinarijs veterum.
Fumus Gallinaceo generi amicꝰ.

Totius autem officinæ, inquit Columella, tres cõtinuæ extruuntur cellę (ſed fortè pro plurimo gregis numero Nã Varro pro ducentis duas caueas coniunctas conſtituendas monet) quarum perpetua frons orienti ſit obuerſa. In ea deinde fronte exiguus detur omnino aditus mediæ cellæ, quæ ipſa tribus minima eſſe debet in altitudinem, & quoq; verſus pedes ſeptem: in ea ſinguli dextro, læuoq; pariete aditus ad utramq; cellã faciendi ſunt, iuncti parieti, qui eſt intrantibus aduerſus. Huic autem focus applicetur tam longus, ut nec impediat prædictos aditus, & ab eo fumus perueniat ad vtramq; cellam, eæq; lõgitudinis, & altitudinis duodenos pedes habeant, nec plus latitudinis quàm media ſublimitas: diuidantur tabulatis quę ſupra ſe quaternos, & infra ſeptenos liberos pedes habeant, quoniam ipſa ſingulos occupant. Vtraque tabulata Gallinis ſeruire debent, & ea paruis ab oriente ſingulis illuminari feneſtellis, quæ & ipſæ matutinum præbeant exitum auibus ad cohortem, nec minus ad veſpertinum introitum, ſed curandum erit, vt ſemper noctibus claudantur, quò tutiùs aues maneant. Intra tabulata maiores feneſtræ aperiantur, & eæ clatris muniantur, ne poſſint noxia irrepere animalia. Sic tamen ut illuſtria ſint loca, quo commodiùs habitent, auiariuſq; ſubinde debet ſpeculari, aut incubantis, aut parturientis fœtus. Nam etiam in ijs locis ita craſſos parietes ædificare conuenit, ut exciſa per ordinem Gallinarum cubilia recipiant: in quibus aut oua edantur, aut excludantur pulli. Hoc enim & ſalubrius, & elegantius eſt, quam illud quod faciũt, ut palis in parietes vehementer actis, vimineos qualos ſuper imponant. Sic autem parietibus, ita, ut diximus cauatis, aut qualis uimineis præponẽda erũt veſtibula, per quæ matrices ad cubilia vel pariendi, vel incubandi cauſa perueniunt. Neq; enim debent ipſis nidis inuolare, ne dũ aſſiliunt, pedibus oua cõfringãt, aſcenſus deinde auibus ad tabulata per vtrãq; datur iũctis parieti modicis aſſerculis, qui paulum formatis gradibus aſperantur, ne ſint aduolantibus lubrici. Sed ab hac cohorte forinſecus prędictis feneſtellis ſcandulæ ſimiliter inungantur, quibus irrepant aues ad requiem nocturnam. Maximè autem curabimus, ut & hæc auiaria, & cætera, de quibus mox dicturi ſumus intrinſecus, & extrinſecus poliantur opere tectorio, ne ad aues feles habeant; aut coluber acceſſum, & æquè noxiæ prohibeantur peſtes. Tabulatis inſiſtere dormiẽtem auem non expedit, ne ſuo lædatur ſtercore, quòd cùm pedibus uncis adhæſit, podagram creat. Ea pernicies vt euitetur, perticę dolantur in quadrum, ne teres lęuitas earum ſuperſilientem volucrem non recipiat: conquadratæ

Gallinarij deſcriptio.

V deinde

deinde foratis duobus aduerſis parietibus induuntur,ita vt à tabulato pedalis altitudin's, & inter ſe bipedalis latitudinis ſpatio diſtent. Hæc erit cohortalis officinæ diſpoſitio, quam Columellę acceptam ferre debemus,à qua nonnihil diuerſa eſt,quam ponit Varro. Si ducē tas,inquit,alere velis,locus ſeptus attribuendus,in quo duę caueę coniunctę magnę cōſtituē dæ,quæ ſpectent ad orientem verſus, vtræq; in longitudine circa decem pedes, latitudine dimidio minores,& altitudine paulò humiliores. Vtriuſq; feneſtræ latitudine bipedali, & vno pede altiores,à viminibus factæ raris,ita vt lumen præbeant multum,neq; per eas quicquā ire intrò poſſit,quod nocere poſſit Gallinis. Inter duas oſtium ſit,quà Gallinarius curator earum ire poſſit. In caueis crebrę perticę traiectę ſint, vt omnes ſuſtinere poſſint Gallinas. Cōtra ſingulas perticas in pariete exculpta ſint cubilia ea:ū. Ante ſit,ut dixi,veſtibulum ſeptum,in quo diurno tempore eſſe poſſint,atq; in puluere volutari. Pręterea ſit cella grādis in qua curator habitet,ita vt in parietibus circum omnia poſita ſint cubilia Gallinarum aut exculpta,aut affixa firmiter,motus enim,cùm incubant,nocet. Hęc ille, quanuis Florētinus

Quot capita uni Gallinario cōmittenda.

non plures,quam quinquaginta in vno auiario nutriri prohibeat, quòd in anguſto arctatæ labefactentur. Quapropter auiariū magnum ſit,neceſſe eſt. Columella ducenta capita vnius cuſtodis curam requirere etiam ſcripſit,eamq; ſedulam,ne vel ab hominibus, aut inſidioſis animalibus aliqua diripiantur. Quod verò ad cortem attinet, ea ad meridiem pateat,& ſoli obiecta ſit,quò faciliùs hyeme aliquem teporē concipiat. Porticus furcis, aſſeribus,& fron

Cohors qualis aſſe debeat.

de formandi,quæ vel ſcandulis,vel ſi copia ſuppetit,tegulis,vel,ſi facilius,& ſine impenſa placuerit,caricibus,aut geniſtis tegendi,ut æſtate caloris ſæuitia temperetur, animaliaq; ceu in vmbra degant. Columella monet,ut puluis ſiccus,& cinis,ubicunq; cohortem porticus, vel

Puluis,et cinis cur in corte habēdi.

tectum protegit,iuxta parietes reponatur,ut ſit,quo aues ſe perfundant. Nam his rebus, inquit plumas,pennasq; emundant,ſi modò credimus Epheſio Heracleto,qui ait,ſues cœno, aues cohortales puluere,uel cinere lauari. Qui itaq; emolumēti cauſa hocce auiū genus educare volunt,ædiculam qualem ex Columella,vel ex Varrone deſcripſimus, ædificare poterunt,& quę ſequentur, diligenter obſeruare. Nonnulli,teſte Leōtino,domunculos,& nidos purgant,ipſasq; aues ſulphure,aſphalto,picea luſtrant, ſed & ferri laminam,ac clauorum capita,atq; lauri ſurculos imponunt nidis, ut quæ ad arçenda prodigia(textus Græcus habet διοσημίας tempeſtates) omnia magnam uim habere videntur. Sed eiuſmodi remedia, ut diximus nimiam ſedulitatem veterum declarant. Gallorum etiam ratio habenda eſt ut to-

Cur plures Galli habēdi.

tius Gallinarum numeri ſexta pars mares ſint,ſed id minimè obſeruatur à noſtris Gallinarijs,cùm alioqui haud ab re ab antiquis Geoponicis ea norma tradita ſit. Quoniam ſi plures Gallinæ fuerint, Gallum nimio coitu eneruant. Si ergo fortè euenerit,quod Gallum uel no-

Gallus nouitius quo modo tractandus.

uiter emeris,vel dono acceperis,eumq; in corte tua eum reliquo grege educare volueris, nō temerè ſtatim,ac fortuitò ſolutū dimittes. Sed curabis, ſi alij Galli ibi ſint, ne ab eis fugetur,

ᵃ L.2.c.10.

ᵃ Aelianus eiuſcemodi Gallum recentem ſpōte fugitiuum ad ſuos familiares,& compaſcales,utcunque procul allatus fuerit,ſe recipere tradit, ideoq; cuſtodia ipſum muniendum, & vinculis occultioribus,quàm quibus apud Homerum Vulcanus irretitur,coercendum, idq; hunc in modum effici, ſi ei fidem adhibes, (nam reuera fabulam ſapit) menſam ſuper qua cibum capere ſoles,in medium cortis ſiſte,& Gallum ter circa ipſam circumferto,atque ita cùm cęteris auibus domeſticis liberum dimittito. Sic enim tanquam vinctus nuſquam aufugiet. Sed Gallus ad ſuos non reuertetur,vt ille ait, niſi à vicinis tuis illum emas, nam tunc propter veterem pellicum amorem facilè domum repetit. Quod verò ad reliquam Ὀρνιθοτροφίαν, ſeu,vt Columella vertit,rationem cohortalem attinet,ea iam in ſolo uictu, & potu conſiſtere uidetur. Victus autem ratio ob duas potiſſimùm cauſas inſtituitur, ut ſcilicet

Victus ratio.

vel oua pariant,& proli incūbant,vel pro hominum futuro paſtu ſaginentur. Sed cùm animantia ſint pamphaga, nihilq; non deuorent, abſumantq; naturæ ſuæ caliditate adiuti, adeo vt non ſolū pręter omnia ferè granorū genera,omnium animantium cùm terreſtriū, tū aquatiliū carnibus oblectentur verumetiam nec humanis ſtercoribus, nec ſerpentibus, ſcorpionibus,eiuſmodiq; animalibus,venenatis ſibi temperēt, quinimo conficiāt ac nonnūquā arenas,lapillosq; ingluuie ſua deuoratos,teſte Dioſcoride, diſſoluant:nā cum hos in vē

ᵇ In Apol. pro parad.7. dec.2.

triculo aperto tantū reperire ſit, (vnde & Gallicum vulgus, ut ſcribit ᵇ Laurēnius Iobertus Gallus, earū auiū uentriculū perie vocat à petris, quas patria lingua peiras dicunt)nunquā verò in inteſtinis,itaq; non diſſolui tantū,ſed confici etiā ab illis quiſpiā non ineptè iudicet, quia non priùs deſcendit concluſa ventriculo materia,quā ſit emollita,& in chilū conuerſa Quinimo auiū genus,maximè earū,quæ non ſunt carniuorę,& ſeminibus paſcūtur potiſſimū, vt Gallinę,uentriculi mēbranā habet denſiſſimā,in eaq; natiuū calorē valde acrē,vt eſt in calybe ignito ob ſubiecti ſoliditatē. Atq; vt is calor cōſeruetur,eſt tunicę illi circūdicta ca

ro multa,densaq; ac crassa: ut non sit mirum aues solidissima quæq; posse conficere. Cùm itaque iam ita omnia deuorent, naturaq; ventriculum largita sit tam mirificè calidum, iure merito de edacibus, helluonibusq; hominibus ac omnia sua ligurientibus natũ est adagiũ *Gallorum incusato ventrem*, quod ex Aristophane desumptum videtur: ait enim:

Prouerbiũ.
[c] *In Vespis*.

Mihi dixeras uentrem esse Gallinacei
Velociter enim concoquet hoc argentulum.

Vt modò partum Gallinarum promoueamus, commodumq; ex ijs nobis percipiamus, cibos conuenientes exhibebimus, cauebimusq; ne deuorent, quæ sterilitatem inducant. Columella pro optimis cibarijs præberi scribit hordeum pinsitum, & uiciam, nec non cicerculam, tum etiam milium, aut panicum: sed hæc vbi utilitas annonę permittit: ubi uerò ea est carior, excreta tritici minutè commodè dari: quòd per se id frumentum, etiam quibus locis vilissimum est, nõ utiliter prębeatur. Posse etiam lolium decoctum offerri, nec minus furfures modicè à farina excretos: hos verò si nihil habeant farris, non esse idoneos, nec tantũ appeti. Palladius oua maiora parere tradidit, & sæpius, si hordeum semicoctum exhibeatur. Rasis idem facturas promittit Nasturtij seminibus tritis, cum furfure, & cum vino subactas, ac in cibum oblatis. Item magna oua tibi parient Gallinæ, si testam Laconicam tusam furfuribus, & vino admiscueris, & subactam Gallinis obieceris: item ad eundem effectum rubricam dissolutam cibo earum admiscebis. Sunt qui parere nequeuntibus Gallinis Melanthij semen, quod vulgò gith vocatur, exhibeant. [d] Matthiolus experientia sese compertum habere asserit Gallinas, quę hyeme, quo tempore propter algoris sęuitiam rarò oua parere solent, cannabis semine uescuntur, numerosiore ouorum partu gaudere, & Brasauola per totã hyemem oua ędere testatur. Quod certè insigni priuilegio fecerint, cùm alioqui, teste Simeone Sethi, cannabis semen in homine genituram instar caphuræ exiccet. Sunt qui furfuribus coctis tanta crassitie, quanta sumi à Gallina poterunt matura Vrticæ semina immiscent, & sic per hyemem incalescere, & fœcundiores fieri promittunt: aliqui etiam urticas exiccant, manibus atterunt, in futuram hyemem seruant, & in aqua pro illarum cibo decoquunt ob eandem scilicet causam. Sed Brasauola ex semine vrticæ idem promittit, quod alij ex cannabis semine. Aliqui item uiscum decoquunt: cuius quidem pabulo fœcunditatem dari cuicunque animali, Plinius alibi author est. Crescentiensis gralegæ, siue rutæ caprarię semen dicere quosdam asseuerat, mirabiliter fœcunditatem Gallinarum augere. Contrà uinacea sterilitatem inducunt. Quę res nostras mulieres minimè latet, quando prorsus cauent ne toto eo tempore, quo pariunt, ea degustent. Vnde Andreas à Lacuna non parum hallucinatus uideri potest, γόνιμα quod ex vinaceis acinis cohiberi Florentinus scribit, firmitudinem vertens, cùm fęcunditatem transferre debebat: sed, ut uidetur nominis vicinitate falsus μόνιμα legit. Vetus item hactenus opinio inoleuit fabarum esum Gallinis sterilitatem conciliare: inde, vt apparet, nata, quòd [e] Theophrastus earum putamina radicibus arborum apposita uitam penitus tollere scripserit: etsi interim nullam Gallinarum mentionem faciat, tantum abest, vt earum esum illis interdicat, vt postmodum [f] Clemens [g] Apollonius, Auicenna, multiq; recentiores fecerunt. Cum verò fabas inflare nulli non notum sit, & inflantia omnia venerem ciere, planè videre nequeo, cur ob dictam causam Gallinæ earum esu abstinere debeât. Quare etiam eorum sententiam probare minimè possum qui Pythagoreos tradũt fabarum esum vetasse, quoniam comesæ mulieres infœcundas reddant. Quinimo contra [h] Plutarchus aliam causam affert, cur Pythagoras à fabis abstineri uoluerit, nempe quòd omnia legumina spiritũ, & humorem impurũ ingenerẽt in corporibus atque hanc ob causam ad venerem incitent. In eadem sententia [i] Cicero fuisse videtur, cùm scribit ad hunc modum. *Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemq; adferat. Ex quo etiam Pythagora ît interdictum putatur, ne faba vescerentur, quòd habeat inflationem magnam in cibis, tranquillitati mentis quęrenti vera contrariam* [k] Hieronymus Mercurialis deniq; medicus nostri æui longè celeberrimus, mihiq; amicissimus non tantùm in eadem mecum opinione est, sed de Theophrasti verbis etiam dubitare videtur, & reuera nostri agricolæ, ut vberiorem segetem faciant, fabam priùs seminant, quòd pinguedinem quandam in terra relinquere noscant, unde subsequenti anno frumenti copiam maiorem colligant, tantum abest, vt sterilitatem agris inferre existiment. An verò earũ cortices, ut vult Theophrastus, arbores extinguant, an nõ, compertũ minimè habeo, & penes illum fidem eius relinquo. Esset verò super hac re diligẽs, prudẽsq; agricola consulendus. Ego itaq; fabas Gallinis minimè interdixerim, sed potius laudauerim. Nam & Bauaros audio apud quos fabæ uilis annona est, Columbis dare, ut ad venerem alacriores reddantur, & per consequens citiùs pariant. Vinaceis verò omnino abstinere iusserim,

Quis cibus prębendus cõmodi causa.
Vt oua maiora, & sępius pariãt.
[d] *In com. l. 3. cap. 148. Diosc.*
Cannabini seminis usus.
Sterilitatẽ cibi inducẽtes.
Andreę à Lacuna error.
An fabę sterilitatem inducant.
[e] *Lib. 5. de caus. Plant. cap. 21.*
[f] *Strom. 3.*
[g] *In Mirab. Hist.*
Pythagoras cur a fabis abstinuerit.
[h] *In Problematib.*
[i] *L. 1. de diuinat.*
[k] *L. 4. Var. lect. cap. 5.*
Fabę cur Columbis dentur.

quòd quanuis tolerabiliter paſcant, ex eorum tamen vſu, rarò pariant, & oua exigua faciant. Sint igitur ipſis cibus poſt autumnum, cùm à partu ceſſant. Quod etiam Columellę pręceptum eſt. Eo tempore, inquit, quo parere deſinent aues, id eſt, ab idibus Nouembris pretioſores cibi ſubtrahendi ſunt, & vinacea præbenda, quæ ſatis commodè paſcuntur, & interdum tritici excrementis. Vitentur herbæ amarę, maximè abſynthium, ſiquidem ex eius eſu oua amariſſima pariunt. Sunt qui ex impura cibaria paſcentibus Gallinis putrida plerunque venenataq́; oua naſci velint, & excrementoſa, ſi humanas fęces comederint. Lupinis etiam abſtinere debent ob eandem cauſam, tùm verò quòd ſub oculis grana gignant, ut Creſcentienſis obſeruauit, quæ niſi acu, teſte Palladio, leuiter apertis pelliculis auferantur, oculos extinguunt. Vuæ, quarum alioqui ſapore maximè afficiuntur, propter vinacea prohibentur, quæ ſteriles reddunt, tum etiam, quòd pituitam generent communem huius auium generis peſtem, maximè ſi immaturæ fuerint. Idem incommodum ficus adferunt, quorum eſu non minus gaudent, & perperam Ornithologus aut lectum ab Hermolao, aut malè intellectum hoc Græcum carmen ſuſpicatur.

Herbę amarę uitandę, & cur.
Lupini cur interdicti.
Vuę cur prohibitæ.
Ficus incommoda.
Ornithologi error.
Coroll. 194

Σῦκα φιλ' ὀρνίθεσι φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσι, id eſt

Ficus amant aues, plantare verò nolunt.

Cùm ceu prouerbialiter recenſeat Gallinaceos amantibus ficus ne ſerito: quaſi verò Barbarus Gallinaceos neget ficus amare. Sed hoc voluit indicare, vt qui eiuſmodi aues lucri cauſa educant, ficus non offerant, quòd, ut dixi, pituitam generent. Vt igitur huic malo obuiam eas, caprificum unà cùm cibo decoctam offeres, atque ita, teſte Columella, ficus faſtidium facies. Item vuarum faſtidium inducit vua labruſca de vepribus immatura lecta. Plinius alibi ſimpliciter cibo incoctam dari iubet, alibi cum farre miſtam. Columella cum farre triticeo minuto coctam eſurientibus obijci vult, pollicetur q́; eius ſapore offendi ita aues, ut omnem aſpernentur vuam. Sed videndum eſt, num eandem plantam intellexerit, quam Plinius. Hic enim alibi etiam vuę florem id præſtare ſcripſit his uerbis: *Vuæ florem in cibis ſi edêre Gallinacei, vuas non attingunt*. Fortaſſis œnantem è Græco vuæ florem tranſtulit. A Dioſcoride quidem memoratur genus uitis ſyluestris ſterile, quod fructum non profert, ſed florem tantùm, quen œnanthen vocant. Sed Labruſca alioqui fructum fert, at exiguum eumq́; prius admodum auſterum, pòſt mellitum, atque dulciſſimum. Cæterùm quæcunq́; dabitur eſca per cohortem vagantibus, monet Columella, ut die incipiente, & iam in ueſperam inclinante bis diuidatur, ne ſcilicet manè à cubili latiùs euagentur, & ante crepuſculum veſpertinum propter cibi ſpem tempeſtiuiùs ad officinam redeant, poſſitq́; numerus capitũ ſæpius recognoſci. Nam omne volatile pecus paſtoris cuſtodiam facilè decipit. Quantum autem cuique aui exhibẽdum eſt difficulter exprimi poſſe putem. Palladius tamen duobus hordei cyathis, unam, quæ uaga eſt, Gallinam bene paſci dixit. Qui verò ſaginare eas, & ad menſæ luxum educare volunt, diligentiùs, & maiori impenſa eas nutriunt, ut ea dignam mercedem conſequantur. Quæ res antiquiſſima certè eſt, & quam Deliaci primi exercuiſſe perhibentur, de quibus ita Plinius: *Gallinas ſaginare Deliaci cœpêre: unde peſtis exorta optimas aues, & ſuopte corpore unctas deuorandi. Hoc primum antiquis cœnarum interdictis exceptum inuenio iam lege C. Fanny Coſ. XI. annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur præter unam Gallinam, quæ non eſſet altilis: quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit*. Meminit eorundem Cicero: *Vides ne inquiens, ut in prouerbio ſit, ouorum inter ſe ſimilitudo? tamen hoc accepimus, Deli fuiſſe complures ſaluis rebus illis, qui Gallinas alere permultas quæſtus cauſa ſolerent, Hi cùm ouum inſpexerant, quæ id Gallina peperiſſet: dicere ſolebãt Petronio Arbitro Deliaci, Gallinarũ caratores. Molles veteres Deliaci manu recisi*, id eſt caſtrati, ut Scaliger exponit. Saginantur autem hyeme meliùs, quàm æſtate. Sunt tamen qui aſſerunt Gallinas potiſſimũ pingueſcere, quo tempore arbores florent: maximè, ſi flores depaſcantur: oua verò tunc etiam citò corrumpi ac putreſcere. Locus ad ſaginandum caliditſimus deligendus, & modici luminis, quòd motus earum, & lux pinguedini inimica ſit, ut Varro tradit, & experientia ſuffragatur: unde & [m] Martialis ganeæ nõ imperitus fuiſſe videri poteſt, cùm non tantùm nobis tradiderit, quo loco ſaginentur, verùm etiam, quo cibo maximè. Ait autem.

Oenanthe quid.
Cibus quãdo dãdus.
Quantum offerendũ.
Saginatio.
Quo tempore meliº pingueſcãt.
Locus ad ſaginandũ.
[m] Lib. 3.

Paſcitur & dulci facili Gallina farina,
Paſcitur & tenebris, ingenios agula eſt.

Vocat autem dulcem farinam, quæ ex milio fit mulſo lacteue elotam, unde etiam [n] Plinius dicebat: *Inuentumq́; diuerticulum eſt in fraude earum Gallinaceos quoque paſcendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbantur*. Pingueſcunt ferè viginti quinque diebus, ſingulæ caueis incluſæ, quæ ab vtraque parte foramina habeant, unum, quo caput alterum, quo caudam exerant, vt ſcilicet cibum capere, & excrementa deponere queant.

Farina dulcis.
[n] L. 10. c. 50
Quot diebus pingueſcant.

Pluma

Pluma omnis in capite, ſub alis, atque clunibus detergatur, illic ne pediculos creet, hic ne ſtercore naturalia lædantur. Varro ex alis, & cauda pennas euelli iubet. Florentinus extremas, quare & hæc eximi poterunt. Subſternatur mundiſſima palea, vel molle fœnum. Nam ſi durè cubent, non facilè pingueſcunt. At non obeſas tantùm, ſed in cibo etiam longè ſuauiores fore promittunt omnes fermè rei ruſticæ ſcriptores, ſi farina hordeacea recenti aqua mulſa conſperſa exhibeatur.

Vt cibo gratiores fiant

Vnde Columella, poſtquã, vt videtur, ex Varrone, apud quem eadem leges, niſi quòd ſimplicem eam aquam dulcẽ uocet, ſimplici eam aqua conſpergit, & ita offas ex eadem fieri iuſſit, primiſq; diebus dari parciùs, donec plus cõcoquere conſue'cant: quòd cruditas uitanda ſit maximè, tantumq; præbendum, quantum digerere poſſint: neq; antè recens exhibenda, quàm tentato gutture apparuerit nihil veteris eſcę remanſiſſe. *Nam illi*, inquit, *qui volunt non ſolùm opimas, ſed etiam teneras aues efficere, mulſa recente aqua prædicti generis farinam conſpergunt, atque infarciunt.* Nonnulli, teſte Varrone, pane triticeo, uino optimo ac odorato madefacto, & aqua prędicta opimant, ita vt viginti diebus pingues reddant, & teneras. Alij, inquit Columella, tribus aquę partibus vnam boni vini miſcent, madefactoq; eodẽ pane obe'ſant: & hoc modò farctam auem, quę prima Luna (quoniam id quoque cuſtodiendũ eſt) ſaginari cępta, vigeſima pergliſcere tradit. Varro turundis hordeaceis partim admiſtis ex farina hordeacea, aut ſemine lini ex aqua dulci farciri ſcribit, idq; facere iubet uſque ad dies viginitiquinq; tum deniq; pingues fieri. Laudatur à Florentino etiam milium. Et panicum ad Gallinarum Columbarumq; ſaginam potiùs datur, quàm ad hominum alimentum. Cardanus author eſt, Gallinas ſi pingui lacertæ, ſalnitro, cyminoq; farinam tritici miſcueris, & hoc cibo eas ſaginaueris, adeo pingueſcere hominesq; qui eis aluntur, ita pinguefieri, vt diſrumpantur.[a] Io. Iacobus Vveckerus eiuſmodi ſeſe ſecretum ab Hollando quodam accepiſſe tradit ut Gallinæ pingueſcant.

[a] *L. 8. de ſecretis.*

Secretũ ad pinguefaciẽdas Gallinas.

In culina, inquit, facias tibi capſam, pluribus interſtinctam capſulis, ſingulis cum ſuis foraminibus, per quæ capita extrudere foras poſſint Gallinę, cibumq; capere. His itaque capſulis, Gallinæ iuuenes, vel pulli incarcerentur, ſingulę ſingulis: cibusq; ſingulis horis offeratur, parum pro uice potu interdicto Cibus autem ſit triticum in aqua modicè elixum. Oportet autem capſulas inferius eſſe pertuſas, vt excrementa permeare poſſint ſingulis diebus diligenter auferenda. Cæterùm ultra duas hebdõmadas incluſas Gallinas eſſe non oportet: pręnimia enim pinguedine interirẽt. Hęc ille. Audio etiam apud eoſdem populos inſigniter pingueſcere, & citò, ſi ceruiſia eis in potu apponatur pro aqua, item ſi reliquijs eiuſdem ceruiſiæ paſcantur, ſed & oua ita plura, maioraq; parere.

Citiſus cur commendetur.

Columella, Plinius, & Florentinus, cùm ad partum promouendum, tùm ad ſaginandum, Cytiſum mirò modo cõmedant, eamq; propterea in agro haberi plurimùm referre. Paucę enim regiones ſunt, è quibus non poſſit eiuſmodi arbuſcula haberi. Columella eius folia ieiuni, ſeminaq; maximè probari ait: & alibi etiam non Gallinis tantùm, ſed omni pecudum generi utiliſſimum prædicat, quòd ex eo citò pingueſcat.

Gallinę altiles, et farctę.

Plinius Ariſtomachũ viridem cytiſum Gallinis dari iubere ſcribit, aut ſi aruerit, madefactum.

[b] *L. 10. c. 50.*

Denique Florentinus eius ſemina, & folia arida aqua perfuſa offerri præcipit, quippe quæ non minus quàm viridia eas nutriant. Eiuſmodi Gallinas, quæ hoc modo ſaginabantur, altiles, & farctas vocant, earumque nutritionem ſaginationem.

Gallinę ſaginationi aptæ.

Iam uerò non omnes aptas cenſebant teſte[b] Plinio, ſed eas tantùm, quæ pinguem in ceruice cutem haberent. Sed quia noſtra ætas Capos potius, quàm Gallinas ſaginet, itaq; eiuſmodi uictus Capis etiam præſcribi poterit, de quibus ſuo loco pòſt fuſiùs dicemus.

Si cibum faſtidiãt quid agendum.

Quod ſi cibum reſpuant, faſtidiantue, totidem diebus, inquit Varro, minuere oportebit, quot iam farturæ proceſſerint: ita tamen ne tempus omne opimandi quintam, & uigeſimam lunam ſuperueniat. Idem Columella, Cato, & reliqui Geoponici bis die cibum offerunt.

Quoties dãdus cibus.

Parum tamen refert, ſi pluries dederis: modò id obſerues, ut cruditatem uites, quod præſtabis, ſi cùm iterum cibum oblaturus, guttur examines: ſi enim prior deſcendit, iterum dandus alius, ſi non, nequaquam. Qui itaque ſæpe offerre uolunt, ut Hollandus ille, de quo diximus, faciebat, parum exhibeant, idq; facilis digeſtionis.

Potus.

Quòd verò ad potum attinet: ſi farciantur, Cato meridie tantùm dari præcipit, aquamq; non plus, quàm vnam horam ante finendum. Quæ pariunt, & in corte diuagantur, potum tota die poſtulant, isq; nequaquam negandus, maximè, ſi æſtus fuerit: ſitis enim non aliter ac nobis hiſce auibus nocet.

Sitis auib. nocet.

Aqua qualis eſſe debeat.

Aqua autem mundiſſima ſit. Nam ſtercoroſa pituitam concitat: quare cohors per quàm vagantur, non tam ſtercore, quàm uligine careat: quę res cùm diligentiſſimum etiam cuſtodem nimia aſſiduitate ſtercus colligendi torqueret, aquam tamen interim mundiſſimam eſſe oporteat, vaſa in hunc uſum fabricata clauſa habere debebit.

Vaſa aquã continentia qualiã eſſe debeãt

Ea autem talia ſint, qualia his uerbis Columella deſcribit. *Sint*, inquit, *quæ aut aqua replentur, aut cibo, plumbei canales, quos magis utiles eſſe, quam ligneos,*

aut fictiles compertum eſt. Hi ſuperpoſitis operculis elauduntur, & à lateribus ſuper mediam partem altitudinis per ſpatia palmaria modicis forantur cauis, ita vt auiam capita poſſint admittere: Nam niſi operculis muniantur, quantulamcunque aqua, uel ciborum ineſt, pedibus eucrtitur. Sunt qui à ſuperiore parte foramina ipſis operculis imponant, quod fieri non oportet; nam ſuperſiliens auis proluuie ventris cibos, & aquam conſpurcat. Eiuſmodi uaſa in Hollandia, ſed fictilia, propter minorem impenſam paſſim, cùm in agris ab agricolis, tum in urbibus fiũt, vt audio, ſed aquam tantùm, non autem cibum imponunt, uaſaq; ſingulis hebdõmatibus ad minus ſemel ſetaceo quodam inſtrumento, quod indigete ſermone ab officio de vuaſſer appellant, quaſi lauatorem dicas, abſtergunt, ne aqua intus fundo, marginibusq; adhærens putreſcat; verùm non in Gallinaceo genere tantùm, ſed in Columbaceo etiam, atque ab hoc nomen obtinere, dici autem Duuepotten, id eſt, uaſa Columbacea. Cæterùm cùm uino aſpergi cibum ante ex veteribus ruſticæ artis ſcriptores dixerint, agricolas in primis monitos uelim, ut à vino, aut eius fæcum vapore collecto ui ignis liquore abſtineant. Is enim Gallinis peſtifer, lethaliſq; exiſtimatur, uti etiam ius è carne ſalſa.

Duuepotten.

NATVRA. MORES. INGENIVM.



GALLINAE teſte[a] Ariſtotele, ut reliquæ aues non altiuolæ, pulueratrices ſunt. Impendiò autem puluere gaudent. Vnde dicebat Epheſius Heraclitus cœno ſues lętari, velut cohortales aues puluere, aut cinere. Id uerò triplicem maximè ob cauſam faciunt, ut ſcilicet ita ſeſe volutando uelut quodammodo ſcabant, plumas, pinnasque emendent, & pulices excutiant. Quæ omnia alio modo ſe præſtare non poſſe optimè norunt natura docente. Cuius ductu etiam quietum ad pariendum requirunt locum, & cubilia ſibi nidosq; conſtruunt, eosq; quàm poſſunt molliſſimè ſubſternunt, quaſi non ignorent oua aliàs facilè collidenda iri, ſi ea in duriori loco ponerent. Sed in eo non tam ingenij ſui acumen produnt, quàm cùm iam pullos excluſerunt, quos ita tueri norunt, ut & pennis foueant, ne ab ambiente frigore, vel calore lędantur. Hos tanto proſequuntur amore, ut ſi noxium quodpiam animal, vt pote vel Miluum, vel muſtelam, uel maius etiam aliud eis inſidiari viderint, uel aliquatenus cognouerint, receptis eis primùm ſub alarum umbra, ſeu tegumento ſeſe acerrimas tutrices opponant cum maximo clamore hoſtibus pauorem incutientes, roſtroq; alis ſeſe defendentes, adeo ut propriam mortem potiùs obire in pullorum tutelam, quàm illis hoſtibus relictis fuga ſalutem quærere malint. Qua in re egregium nobis ſpecimen exemplarq; filios amandi præbent, tum etiam quando dum illos paſcunt, & cibos ſubinde collectos ore porrigunt ſe ſuamq; famem negligant. Quem amorem [b] Homerus ſub Achillis perſona olim deſcripſit. Hic enim ſuos, quos pro Græcis ſubierat labores, & pericula prę nimia in eos beneuolentia conferens matricis auis (Gallinæ nimirum per excellentiam) in pullos affectui, ita apud illum loquitur.

[a] L. 9. Hiſt. cap. 49.

Cur ſeſe puluerent.

Gallinarũ erga pullos amor.

[b] Iliad. ι. Achilles Gallinis cõparatus.

Ὡς δ' ὄρνις ἀπτῆσι νεοσσοῖσι προφέρῃσι
Μάςακ' ἐπεί κε λάβῃσι, κακῶς δ' ἄρα οἱ πέλει αὐτῇ.
Sicut autem auis implumibus pullis affert
Eſcam poſtquam acquiſiuerit, malè autem eſt ei ipſi.

Citat hæc verba alibi [c] Plutarchus, vbi hæc eius verba leguntur Ὅτι ἡ Ὁμηρικὴ ὄρνις τὰ ἑαυτῆς τρέφει λιμῷ τὰ ἔγγονα καὶ τὴν τροφὴν τῆς γαστρὸς ἀπτομένην, ἀποκρατεῖ καὶ πιέζει τῷ στόματι μὴ λάθῃ καταπιοῦσα. Gybertus Longolius ſic uertit. Homerica auis ſua fame paruulos natos paſcit, & nutrimentum quod ventri ſuo deſtinauerat, ore retinet, ne eo in ventrem delapſo in obliuionem ipſa adducatur. Sed lector, inquit Ornithologus, conſiderabit, an ſic potiùs reddi debeant verba poſteriora. Ventris ſui alimentum ore tenens, abſtinet tamen, & ne fortè nolens etiam diglutiat mordicùs premit. Vt vt eſt, uerba illa flagrantiſſimum Gallinæ erga pignora amorem teſtantur: de quo alibi idem [d] Plutarchus: *Quid verò Gallinæ*, inquit, *quas obſeruari noſtris oculis quotidie domi conſpicamur, quanta cura, & ſedulitate pullos cuſtodiunt, & gubernant? Alijs alas, quas ſubeant, remittunt; alijs dorſum, vt ſcandant, reclinant: neque vlla pars corporis eſt, qua non fouere illos, ſi poſſent, cupiant: neque id ſine gaudio, & alacritate, quod & vocis ſono teſtari videntur. Canes, & angues* (Ornithologus κίρκους, & δράκοντας pro κύνας, & δρακοντίας; vt vulgaris lectio habet fortè legendum, ſummo iudicio conijcit. Canes enim parum expaueſcunt Gallinæ: Circos reliquoſq; Accipitres maximè)

[c] L. de amor parent. erga liberos.

[d] Eodem lib. paulò pòſt.

ximè) *cùm de se agitur, solisq; sibi metuunt, fugiunt, tum quidem, Si verò pullorum agmini ab his periculum verentur, vindicare illud ab iniuria nituntur, & suprà quàm vires patiuntur, sæpè dimicant. Enim verò huiusmodi affectiones opinabimur illis animalibus ingenerasse naturam, de Gallinarum, Canum, Vrsarum propagatione solicitam, non nobis hoc modo pudorem voluisse incutere? Nimirum reputantes ista naturam sequentibus exemplorum loco esse, duris autem suam exprobare inhumanitatem, propter quos sola hominis incusatur natura, quod amorem gratuitum non ferat, neque nisi vtilitatis causa diligere norit.* Haud minor etiam profectò Galli erga totam Gallinaceam familiam amor est, ipseq; nobis ueri, optimiq; patrisfamilias exemplar est. Is enim non vigilem tantùm sese suorum in primis præbet custodem, & manè, dum tempus est, ad quotidianum inuitat laborem, sed ipse primus exilit non tam voce, quam reapse quid faciendum sit ostendens, ipse omnia verrit, omnia explorat, omnia dispicit, & simulatq; aliquid escæ nactus est, Gallinas, & pullos ad pascendum conuocat, interim ceu pater quidam, & symposiarchus excelsius adstat, & ad epulandum inuitat, hoc vnum semper curæ habens, ut suis sit, quod edant. Interea ipse disquirit, ecquid in proximo reperiat, quo reperto, rursus suam familiam citat alta voce. Accurrunt ilico. Ille sublimen se gerens, & vndique circumspiciens, ecquid hostile vsquam appareat, totam cohortem circumit, & obiter granum aliquando vnum sibi sumit, non citra inuitationem, vt se sui sequantur. Vnde apud Ausonium prouerbialiter legitur, *Gallinaceus Euclionis*, in eum, qui omnia solet diligentissimè perscrutari, & inuestigare, ne puluisculo quidem relicto, donec id inuenerit, quod exquisita cura conquisiuerat. Gallus verò tum ideo quoque amorem, beniuolentiamque suam illam manifestat, dum se doloris, quo coniuges suas affici credit, consortem cantu longè alio, quàm cucuritu, sed Gallinarum cantui simillimo attestatur. Meminit eius [e] Oppianus his verbis: *Galli partus Gallinarum leuare, & doloris participatione solari videntur, dum placida, & exili voce eis accinunt:* dissentiens in eo ab Aristotele, quem Gallinas absque dolore parere, authorem esse suprà diximus. Vnde item [f] Porphyrium falsum ita scripsisse dicendum est: *Maritus etiam inter bruta partus dolores intelligit, & plurimi ex eis, parientibus fœminis condolent, ut Gallinaces: quidam etiam excubando iuuant, vt Columbi.* Verùm visus est aliquando Gallus, teste Aristotele, mortua Gallina, eius munus obire, hoc est, vel incubare oua, vel iam natos pullos educare, insigni sanè beneuolentiæ signo. Quid verò de ingenio eius dicemus, quo certè plurimùm valere quiuis meritò dixerit, qui perspectam huius auis naturam habuerit. *Proximè gloriam sentiunt*, inquit [g] Plinius, *& hi nostri vigiles nocturni, quos excitandis in opera mortalibus, rumpendoq; somno natura genuit. Norunt sidera, & ternas distinguunt horas interdiu cantu. Cum Sole eunt cubitum quartaq; castrensi vigilia ad curas laboremue reuocant. Nec Solis ortum incautis sinunt obrepere, diemq; venientem nunciant cantu, ipsum verò cantum plausu laterum. Imperitant suo generi, & regnum, in quacunque sunt domo, exercent. Dimicatione pariter hoc quoque inter ipsos, velut ideo tela agnata cruribus suis intelligentes.* [h] Aelianus etiam non Solis tantùm, sed Lunæ etiam ortu lætari Gallinaceos scribit, vbi ait: *Gallinaceum exoriente Luna, quasi diuino quodam spiritu afflatum bacchari, atque exultare ferunt. Oriens autem Sol nunquam ipsum fallit tum vehementissima voce contendens, se met magis, magisq; cantando vincere conatur.* Res item summa admiratione digna est, Gallum tum silentio uti, & pulchellam illam suam uocem, cucuritum inquam, celare nosse, cùm mortua Gallina coniuge sua, ipse eius officio fungens oua incubat, quòd id mulierem decere, & parum virile esse non ignoret, ut idem Aelianus memoriæ prodidit. Illud præterea ingenio harum auium ascribendum est, quòd cùm sese copia sanguinis immoderati aggrauari sentiunt, vnguibus cristas tam diu scalpant, donec illato vulnere sanguinis fluxum proliciant, atque ita ab imminentibus malis sibi ipsis medici liberent. [l] Plinius similiter herbam, quæ vocatur helxine agnoscere eos tradit, eaque sese dũ indigent remedio, purgare. Haud ab re igitur D. Iob quærebat; *Quis dedit Gallo intelligentiam?* Verum istæc intelligentia non rerum diuinarum cognitio est, vt quispiam ex Plinij uerbis, quæ paulò antè adduximus, qui nimirum sidera nosse, &c. dixit, arguere possit, sed naturalis, quæ tamen nec ipsa cum deliberatione constet. Quomodo etiam, cum summa industria terram unguibus scalpendo uictum quærit. Hoc scalpurire Plautus dixit de sepulta olla loquens: *Vbi erat hæc* (olla) *defossa cœpit ibi scalpurire vngulis circumcirca:* veteres etiam ruspari, atque hinc eo verbo pro sedulò perscrutari vtuntur; unde alibi idem ait: *Corruspare tua consilia in pectore.* [k] Alibi denique facetissimè eiusmodi ruspationi scriptionem amasiæ Callidori comparauit, quia nimirum difficulter ob malè formatas literas legi poterat: ait autem.

An obsecro Hercle habent quoque Gallinæ manus?
Nam has quidem Gallina scripsit.

Quorum

Galli amor erga familiam.
Diligentia.
[e] In Ixeutic.
[f] L. 3. de abstinent. ab anim.
Gallus pullos educare visus.
Ingenium Galli.
[g] L. 10. c. 21
[h] L. 4. de Animal. c. 29.
Luna etiã exoriente lætari Gallos.
Gallinaceũ genus quomodo sese à pletora liberet.
[l] L. 8. c. 27.
Helxine herba Gallinaceis nota.
[k] In Pseud.

Hennescrapsel. Gallinarũ ruſpatio.

Quorum uerborum ſenſum, atque uim, nemo, quod ſciam, omnium quotquot in Plautum commentati ſunt, hactenus aſſequutus eſt. Audio autem apud Hollandos eiuſmodi loquendi modum frequentiſſimum eſſe, ut uidelicet ſcriptionem parum legibilem Hennescrapſel, hoc eſt, Gallinarum ruſpationem vocent. Hetruſci pro ruſpare dicunt ſparnazzare, & metaphoricè vtuntur in prodigos ſua abijcientes inutiliter.

MAGNANIMITAS, PVGNA.

[a] In Ixeut.



LAVS item Gallo maxima in animo pluſquam regio, adeo ut [a] Oppianus auium omnium pugnaciſſimum uocare non ſit ueritus: cuius nimirum tam excelſus animus eſt, tanta animi conſtantia, vt non uitæ, quæ omnibus animalibus cariſſima eſt, pericula tantùm ſubire, ſed perdere etiam eam malit, quàm alterius imperium, iugumque uel ad unicum tantummodò temporis momentum pati. Sciuit hoc Themiſtocles, ſciuerũt maiores noſtri, qui anniuerſarijs ſolennibuſq; Gallorum pugnis ſolenni ritu inſtitutis perpetuos nos eſſe uoluerunt Gallorum imitatores. Aiunt uerò non Leonem modò ad eorum cantum, ſed baſiliſcum etiam expaueſcere: quod an uerum ſit, ut parui refert, ita certum eſt nullum animal maiori animo, & excelſiori vel caput criſtatum, & caudam erectam falcatamq; gerere, uel certamen inire, in quo frequenter antè moritur, quàm aduerſario cedat. Quare iure merito Marti bellorum, pugnarumque Deo ſacer habitus fuerit, & prouerbialiter Ἄρεως νεοττός, hoc eſt, *Martis pullus* uocatur: quaſi ad bella, pugnaſq; magnoperè propenſus. Verùm non in pugna tantùm animoſitas maxima eius eluceſcit, ſed in coitu etiam: à quo (taceo modò, quòd ſalaciſſimus ſit, & unus multis uxoribus ſatisfaciens) cùm omne animal triſtari ſoleat, ſolus ipſe exhilareſcit, & cantu alacritatem ſpiritus atteſtatur: & Plato author eſt, Gallum degenerem ignauumq; antequam uicerit, canere. Nec ferè ob aliam cauſam, quàm propter uxorem pugnam init, ueritus ne alius amplexus earum illi clam ſuffuretur: unde ſcribit Athenæus Gallinaceum alteri mari cum Gallina coitum abſque pugna non permittere: quare Alberto neutiquam crediderim, Gallos ſcribenti, ſi multi ſint, nimio coitu Gallinas enecare. Haud tamen interim inficias iuerim eas à diuerſis Gallis iniri: nam id furtim fieri putauerim: ſimul uerò degere, uel ſaltem ſimul cum Gallinis coire, quod ille ſupponit, nunquam crediderim: quinimo illud ego ex inſpectione didici Gallum unicum ſemper in uno loco imperium habere, & in alios, ſi fortè clam, ut dixi, cum uxorum ſuarum aliqua coierint, uel coire tentauerint, acriter animaduertere: unde item adagium extat ſatis triuiale, *Gallus in ſuo ſterquilinio plurimùm poteſt*, quod ſcriptum eſt in ludicro Senecæ: uidetur autem innuere quemlibet in alieno ſolo timidiorem eſſe, & in ſuo regno ferociorem, & animoſiorem. In quo pariter ſenſu & illud notum eſt: *Domi pugnant more Galli* in illos, qui domi rixantur, quum foris ſint placidiſſimis moribus: unde dicebat [b] Plinius: *Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunque domo ſunt, exercent. Dimicatione pariter hoc quoque inter ipſos uelut ideo tela agnata cruribus ſuis intelligentes, nec finis ſæpe niſi morientibus.* Quod uerò ait ſapientiſſimus uirorũ Salamon: *Gallus ambulans inter Gallinas latus*: id pariter Eucherius imperij ſignificationem eſſe dicit. Hoc item ceu magnificentiam, animiq; celſitudinem arguit, quod nunquam ſui ineundi copiam faciat abſque atrociſſimo certamine, ut [c] Athenæus author eſt. Denique & illud quod idem authoribidem teſtatum reliquit, & quotidiana experientia comprobat, quod ſcilicet quaſcunque ædium fores ingreſſurus, criſtam ſubmittat. Quod ab Aeliano fortaſſis mutuatus [d] Athenæus fuerit, quia ita ſcribit: Illud item in eo mirificum, cùm limen intrat, tametſi ſuperum altiſſimum exiſtit, is tamen ſeſe inclinat: quod quidem ipſum ſuperbia inductus facere uidetur, ne ſcilicet criſta uſpiam offendatur. His, ſi placet, adde, quòd pro caris uxoribus, pignoribuſq; ſuis aduerſus ſerpentes, Miluos, muſtelas, & eiuſcemodi feras alias, uiriliter decertet, & nos ad ſimile certamen, ubi ſeſe occaſio offerat, inuitet. Hieronymus [e] Cardanus Gallum ideo decantatiſſimo illi parricidarum culeo, unà cum ſerpente, cane, & ſimia inſeri à Romanis exiſtimabat, quòd ſuperbiſſimus ſit, uel ob gentis ſimilitudinem: quod ipſum [f] Scaliger ex inſcitia hiſtoriarum crediſſe tradit, quoniam Gallis nondum notis illa lex ſcripta fuiſſet: ſed nec hic rem acu tetigit. Quomodo enim Gallum includere potuêre Romani nondum notum? Quare ego pòſt ſuo loco ueram, ni fallor, eius rationem aſſignabo. Quod uerò ad pugnam Gallorum attinet, ad quam uel imago eorum in ſpeculo tantùm conſpecta eos inuitat, teſte Athenæo, ca ſingulari non caret artificio. Dum enim pugnant, naturæ ductu terram feriunt, & plumas circum

[Margin: Solennes Gallorũ pugnæ cur inſtitutæ. — Leo, & Baſiliſcus Gallum expaueſcunt. — Gallus cur Marti dicatus. — Gall[us] à coitu cantat. — Quare pro Gallinis pugnet. — Gall[us] adulterũ punit. — [b] L. 10. c. 21 — Gallus ſtuprũ ſui non admittit. — [c] Lib. 9. — Gallus domũ intrans criſtam ſubmittit. — [d] L. 4. c. 29. de Animal. — [e] Lib. 10. de ſubtil. — [f] Exerc. 240 — Gallorũ pugna deſcripta.]

mas circum collum erigunt, pennasq; caudæ, quantum possunt, sursum, atque dorsum uibrant, assilientes interim, quò magis calcaribus suis, quæ ob id ceu tela in cruribus agnata, teste Plinio, agnoscunt, hostem feriant: unde legas apud antiquissimum Lucilium hos uel uersus, uel uersuum fragmenta.

Gallinaceus cùm uictor se Gallus honestè
Sustulit in digitos, primoresq; erigit ungues.

Vbi, teste Nonio, primores ungues pro anterioribus dixit: quod non putem, cùm non ijs unguibus, sed calcaribus dimicent, quæ etsi in posterioribus tibiarum partibus ferè sita sint, inter insiliendum tamen, cùm scilicet aduersarios feriunt, ijs ita uti norunt, ac si ad anteriora locata forent. Ab eiusmodi certamine uulgare extat ad. gium: *Gallus insilit*, in eum, qui semel uictus redintegrat certamen: quod sane sæuissimum conspicitur: unde dicebat [g] D. Augustinus: *Cùm ecce ante fores aduertimus Gallos Gallinaceos ineuntes pugnam nimis acrem.* Et paulò pòst pugnam ita describit: *Vt in eiusdem ipsis Gallis erat uidere intenta proiectius capita, inflatas comas, uehementes ictus, cautissimas euitationes, & in omni motu animalium rationis expertium nihil non decorum: quippe alia ratione desuper omnia moderante: postremò legem ipsam uictoris, superbum cantum, & membra in unum quasi orbem collecta, uelut in fastum dominationis.* Sed doctissimè idem certamen hisce uersibus quàm breuiter Angelus [h] Politianus complexus est: [g] To. 1 lib. 1. de ordine. [h] In rustica.

Et regnum sibi Marte parant, quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebrisq; acuunt assultibus iras.
Ignescunt animis, & calcem calce repulsant
Infesto, aduersumq; affligunt pectore pectus.
Victor ouans, cantu palmam testatur, & hosti
Insultans uicto, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq; petit, dominumq; superbum
Ferre gemit: comes it merito plebs cætera regi.

Quanquam etenim Gallus animal natura pugnax est, ac magnanimum, ut diximus, ubi tamen se sentit imparem in conflictu, mirè deiectus, ac supplex profugit, seseq; occultat pudore suffusus, risum spectatoribus mouens. Ita apud Theocritum Amyntas Pollucem ad certamen prouocans. Tuus, inquit, ego, tu meus (nimirum uictus) uocabere, quia φοινικολόφων, id est, alitum rubricristatarũ talia sunt certamina. *Signum autem uicti*, inquit D. [i] Augustinus, *elatas à ceruice pennulas, & in uoce, atque motu deforme, totum & eo ipso naturæ legibus, nescio quo concinnum, & pulchrum.* Idem scribunt [k] Plinius, & [l] Aelianus: quorum hic: *Quod si*, inquit, *palma contingit, statim in uictoria canunt, seq; ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, ægrèq; seruitium patitur, & plebs tamen æquè superba graditur, ardua ceruice; cristis celsa. Cælumq; sola uolucrum aspicit, crebrò in sublime caudam quoque falcatam erigens.* Ille uerò clariùs: *Quod si*, inquit, *cum altero pugnans uincatur, idcirco non canit, quòd ex illa mala pugna spiritus fracti illi uocem supprimant. Cuius offensionis uerecundia confusus in primam quamque latebram sese occultat. Sed si ex certamine uictoriam reportârit, tum oculorum eminentia, tum ceruice erecta simul & cantus contentione insolenter effertur, & triumphantis similis est.* Hallucinatur igitur alibi Aristophanis interpres, quando à Gallo uicto uictorem insectari scribit. Fugere autem uictum ipsum Aristophanem minimè latuisse, ex prouerbiali istoc, quod [m] alibi protulir, dicto, est manifestum Πτήσσει φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ, id est, *horret Phrynichus, sicut Gallus.* Fuit autem hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniẽsis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Meminit eiusdem adagij [n] Plutarchus, qui cùm antea fuisset ferox, & insolens ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è quopiam poëta. [i] Loco citato [k] L. 10 c. 20 [l] L. 4. c. 29. [m] In Vespis. Phrynicus quis. [n] In Alcib.

Ἔπτηξ' ἀλέκτωρ ὥς, κλίνας πτέρον, id est,
Pauidus refugit more Gallinacei
Cùm uictus alas ille submittit suas.

Vsurpatur verò id adagium in male affectum, & commotum, aut etiam pauitantem. πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atque expauescere. Peculialiter autem de auibus dicitur. Similiter *superatus es à Gallo quopiam:* iocus prouerbialis dicitur in seruos, qui dominos à tergo sequuntur, supplices uidelicet, & abiecti, cuiusmodi nimirum solent esse Galli superati in pugna. Non tamen animositate uincuntur hæ alites, sed uiribus, & eleganter antiquissimus Ion poëta Tragicus his uersibus ostendit.

Nec iam corpore, utroque, & ocello
Ictibus obtuso ille fatiscit,

Nec iam

Robore ſed labente gemiſtit
Et viuus ſeruire recuſat.

Quod poſtremum, etſi non vſque adeo ſemper verum ſit, niſi viribus tamen uictum cedere certum eſt: contrà fit in plerìſque alijs animalibus, quorum ferè ſemper alia alijs ante initam pugnam ſua ſponte cedunt.

Miltiades Athenienſium Imperator Gallorũ pugnãtiũ exẽplo ſuos hortatur.

Quod intelligens Miltiades Athenienſium imperator, cùm Rex Perſarum excito Aſiæ robore tam multa millia traieciſſet in Europam, quaſi ad primum clamorem oppreſſurus Græciam, conuocatis in Panatheniacum conuentum ſocijs pugnantes oſtendit has alites, vt Philo Iudæus ſcriptum reliquit, ratus hoc ſpectaculum maiorem vim habiturum, ad promouendum eorum animos, quàm orationem. Nec eum fefellit ſua opinio. Spectata enim, inquit Philo, in brutis patientia, pertinaciáq; contentione uſque ad necem pugnantibus inuicto pectore, correptis armis eam expeditionem ſuſceperunt, quaſi bellaturi cum ingenti ſtrage hoſtium, contemptis mortibus, & vulneribus, vt ſaltem inſepelirentur libero ſolo patriæ. Nihil enim ad rem gnauiter gerendam excitat, ac deteriorum victoria maior, quàm ſperari poterat.

Socrates Iphicrati animũ addit Galli exemplo.

Tradit item Diogenes Laërtius, Socratem Iphicrati duci animos adieciſſe, cùm ei oſtendiſſet Gallos Gallinaceos tonſoris Midæ aduerſus eos, qui erant Calliæ, pennis, ac roſtro dimicantes. Quam utilitatem agnouit & [o] Chryſippus, dum Gallorum æmulatione inijci nobis ad fortitudinem ſtimulos, & ſubijci calcaria prodidit.

[o] L. de Iuſti.

Gallorũ certamẽ inſtitutum. Auiũ laniſtæ qui.

[p] L. 10. c. 21.

Quinimo fuiſſe apud antiquos hiſtoria docet, qui Gallos ad certamen inſtituerent, quos Columella auium laniſtas vocauit. [p] Plinius author eſt Pergami Gallorum ſpectaculum velut gladiatorum quotannis ędi. Apud Tarnaſaros Indiæ populos, nobiliores pugna eorum, ad quam tantummodo eos nutriunt, non oblectantur tantùm, ſed centum etiam aureos deponũt, quos ille, cuius Gallus in certamine ſuperior euaſit, domum victor reportat. Aiũt uerò qui eas regiones peragrârunt, Gallorum eorum certamen quinque quandoque horas durare, & victum victori niſi morte cedere quàm ſæpiſſimè. Idem certamen colunt Iauæ inſulæ incolæ, necnon qui Pulaoán inſulam habitant. Verùm nunquid id longo tempore fecerint, ut ſaltem veriſimile eſt, mihi nondum cognitum eſt: Græcos id olim obſeruaſſe tum ex allata Plinij authoritate, tum ex Aeliano etiam clarum eſt,

Themiſtocles cur Gallorũ pugnã inſtituerit.

[q] L. 17. lect. antiq. c. 33.

qui Themiſtoclem contra barbaros exercitum ducentem duos in itinere Gallos fortè pugnantes vidiſſe prodit, ac imperaſſe, vt miles deſiſteret, acceptaq; de hac pugna occaſione, docuiſſe bonis, & ſtrenuis ciuibus, pluris patriam, liberos, uxores, parentes, Deoſq; penates æſtimandos, quam Gallus ſolam victoriæ opinionem. Qua de re conſule [q] Cælium. Cùm igitur uictor rediſſet, inſtituiſſe, ut quotannis Gallinaceorum pugna Athenis publicè exhiberetur. Quem morem etiamnum apud Bohemos in hunc diem durare audio, ubi primores pręparare Gallos aiunt pugnæ, quaſi gladiatoriæ, fieriq; ſponſiones pretij non parui, dum vnuſquiſque pecuniæ ſummam largam deponit, quam dominus victoris Gallinacei aufert.

[r] In Gotodanicis lib. 7.

Et [r] Io. Goropius id Ambiuaritis populis, teſte Cæſare, Galliæ Belgicæ in vſu fuiſſe refert, magna ambitione duabus inter ſe certantibus factionibus, atque id cùm in pagis, tùm maximè in ipſa vrbe, cui à Ducis ſylua nomen eſt, (vulgò Tshertighen bos: eſt autem Brabantiæ nobilis vrbs, & regi catholico aduerſus Hollandos ſemper maximis in belli periculis fidem ſeruans) per octo integros dies in ipſa curia Gallos ad pugnam committi, ingenti partium ſtudio, & ſolicita victoriæ expectatione:

Hẽric. Galliæ Rex quo modo mortuus.

in hac verò tantùm exardeſcere, vt ipſe uiderit ex Gallinaceorum certamine ad equeſtre duellum aliquem alium prouocaſſe, in eoque alterum uirum in primis ſtrenuum, & ueteranum equitem lancea in fronte ictum occubuiſſe eodem ferè modo, quo Henricus Rex Franciæ, cui per oculi alterius cauitatem pars fractæ lanceæ in cerebri ſedem eſt adacta.

Ferrea calcaria cur Gallis adhibita.

Legimus denique apud Gallos eiuſmodi Gallinaceorum pugnantium ſpectacula in ſcholis edi: quod fortè & ipſi fecerint, ut non alacriores tantùm iuuenum ſuorum ad pugnam animos reddãt, ſed etiam ſperatæ, ac optatæ victoriæ cupidos. Veteres, ut Gallinacei in pugna faciliùs aduerſus hoſtes ſuos tutarentur, ſtimulis ferreis æneiſq;, quos Sipontinus plectra dici aſſerit, illos armabant: unde etiamnum extat adagium *αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον*, id eſt, *tolle calcar vltorium:* in eum nimirum, qui iam ultionem parat: ſumptum autem eſt adagium ex [s] Ariſtophane, cum ait: *αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ*, hoc eſt, *tolle calcar, ſi pugnas*.

[s] In auibus.

[t] L. 16. c. 13. Ant. lect.

Allium cur Gallis exhibeatur.

Milites, & proficiſcentes cur allio utãtur.

Iucundum uerò, inquit [t] Cęlius, quod obſeruatum hac parte non reticebimus, Gallinaceis mox compugnaturis allium in cibis obijci ſolitum, quò acriùs decertarent, ex quo facetiſſimè in ueteri comediæ *ἐσκοροδισμένος*, id eſt, allio paſtus, quod ſcorodon uocant, pro uehementi, ac nimis in pugnam procliui quandoque dicitur. Eodem modo proficiſcentes, ijq; qui bella, & caſtra ſequuntur, allium guſtant, quòd eos agiles reddat, uires addat, & animum acuat. Exhibetur etiam equis unà cum pane, & ulno, ut ad prælium euntes faciliùs labores futuros ſuſtineant, ferocioreſq;

cioreſq;

cioresq; fiant. [a] Plinius item Gallinaceos pugnaciores reddi author est, si in cibum eorum politricum, & trichomanes addantur. Idem præstare aiunt adiantum: quod Io. Baptista Porta ideo fieri putat, quia hæc herba Galli cristam quodammodo æmuletur. Cæterùm inter Gallos alij alijs præferebantur. Laudabantur autem in primis, teste Plinio Rhodij, & Tanagræi: secundò Melici (Lego Medici) & Chalcidici. *Iam ex his*, inquit, *ad bella tantùm, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitárunt Rhodum, ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis, ac Chalcidicis, ut planè digna aliti tantum honoris præbeat Romana purpura.* Hinc facilè hunc Suidæ locum restituas: ἀλεκτρυόνα ἀθλητὴν ταναγραῖον, hoc est *Gallinaceum athletam Tanagræum*. Deest enim copulatiua cöiunctio, quæ & alibi apud eundem habetur; Ἀλεκτρυόνα καὶ ἀθλητὴν ταναγραῖον, ubi eá prouerbialiter hoc accipi scribit: & siue Gallinaceum Tanagræum, siue athlætam Tanagræum dicas, animosum & strenuum intelligas; elegantius uerò fuerit, si hominem, & athlætam pugnacem, ac fortem Gallinaceum Tanagræum cognomines: quàm si athletam Tanagræum simpliciter. Non enim athletas à Tanagra laudatos legere memini, sed Gallos tantùm. Iam uerò ex his, quæ dicta sunt, cuiuis satis liquidò constare arbitror, Gallinaceos Gallos non solùm pugnacissimas alites esse, & à seruitio, iugoque abhorrere, sed ab antiquis, & à multis nostro æuo ob id in summo honore habitos; adeo ut olim [x] Plato illorum stoliditatem ridens, sese amicum bonum potius, quàm Gallum ἄριστον, id est optimum, seu pugnacissimum malle dixerit. Contrà Pallas huiusce bellicosissimi alitis imaginem, ut testatur Pausanias, in casside suo pictam tulit, & Mars sibi sacrum voluit, adeo vt vtrimq; bellorum Deo gratum fuisse videamus, atque hinc fortè Aristophanes aues hominibus, Persis uerò in primis imperasse per iocum scripsit: ait autem.

[a] *L. 22. c. 28*

Galli qui præferãtur ad prælia.

Suidas correctus.

Gallinaceus Tanagræus.

Athleta Tanagræus.

[x] *In Lyride.*

Palladis cassis Galli imagine ornata.

Quod autem non Dei igitur hominibus imperarunt antiquitùs,
Sed aues & regnabant: multa sunt signa horum:
Statim autem vobis primum ostendam Gallum quod regnabat,
Imperabatq; Persis primum omnibus, Dario, & Megabaza:
Quare vocatur Persicus auis à dominatione adhuc illa.

Sed uerisimilius fuerit primum Persarum regem Gallum fuisse dictum, vt in æquiuocis diximus. [y] Aristoteles fortitudinis huius uolucris causam in duras eius pennas reijcit: quasi uerò non aliæ darentur aues durioribus pennis, quæ tamen haud æquè fortes sint. Rases, penes quem eius rei fides esto, vinciturum pollicetur causam contra aduersarium, si calcar Galli de crure dextro tecum feras: & Kiranides fabulosissimus scriptor cristam capitis Galli cum grano thuris, & pauco cornu cerui timorem omnem nocturnum, si gestatur, omnemq; occursum malum auferre: hominemq; gestantem intrepidum reddere: quasi eiusmodi arma, quibus Gallus maximè superbit, crista nempe, & calcar ad hominibus animum addendum polleant: quod cùm non negauerim, minimè tamen affirmauerim, nihil scilicet certi inde habens. Atque hæc de Galli pugnacitate dicta sufficiant.

[y] *In Physio.*

Fortitudinis Galli causa.

Calcaris dextri Galli virtus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VIDETVR quidem occulta quædam sympathiæ, seu amicitiæ uis, potentiaq; subesse, quod aues cicures, & domesticæ tam audacter equos, asinos, boues, atque id genus iumenta alia contemnant, ac si cum mansuefactis elephantis simul alantur, non modò eos non pertimescant, uerùm per eos etiam ipsos gradiantur, & Gallinacei eorumdem dorso insidere audeant. Cauendum tamen Gallinas alentibus, ne ad boum præsepia perrepant, maximè Gallinacei. Nam hoc quod decidit immistum pabulo, teste Columella, necem bubus affert. Gallinis item cum Pauonibus, Anatibus, Anseribus, & Columbis mutua intercedit beneuolentia: maior uerò Gallo cum Porphyrione, si Aeliano credimus, qui Gallum in eodem cum Porphyrione uersantem domicilio, tam insolenti miroq; amore illi coniunctum fuisse ex inspectione testatur, adeo ut tandem Gallo propter epulas occiso, Porphyrio conuictore suo priuatus, tantum doloris animo conceperit, ut postmodum nõ amplius cibum ceperit, sed inedia potiùs sibi mortem accelerare, quàm pòst superuiuere maluerit. Sed huius quoque abstrusa uidetur, ac occulta ratio, cur deficiente apibus cibo, si ad fores earum crudas Gallinarum carnes, & uuas passas posueris, inedia non sint perituræ: quod in scedulis meis notatum reperio, sed ex quo authore non memini: & an verum sit, haud scio: curiosus quispiam experiri poterit. Vt verò illud incertum est, ita hoc cùm pueris, tùm senibus

Domesticarũ auiũ cũ iumentis amicitia.

Gallinacei quomodo bub⁹ mortẽ afferãt.

Galli cum Porphyrione mira amicitia.

Ne apes inedia pereãt

Galli cum Sole ſympathia.

nibus, & vt dici ſolet, lippis, & tonſoribus notum, & quotidie obſeruatum, nimirum Gallinaceum Gallum cum Sole habere ſympathiam. Hunc enim ad omnes mundi angulos, feſtinantem, exortiuum, occiduum, & meridianum voce admodum uocali, & alarum applauſu congratulantis in morem, ſæpenumerò ſalutat, & reſalutat. Adducant modò alij quas velint manifeſtas rationes. Ego hinc ſolare animal Gallum uocauerim, uti alij etiam Leonem ferarum generoſiſſimum, qui non cætera animalia tantùm, ſed fortiſſimos quoque viros terret, quem tamen Gallus ne minimi quidem facit: at contrà, illi & uiſus, immo auditus tantummodo pauorem incutit, etſi de eiuſmodi antipathia diuerſimodi authores ſcribant. [a] Albertus enim duobus in locis hoc de Gallo albo intelligit. Sed ante ipſum item Diuus [b] Ambroſius tradidit: *Leo*, inquiens, *Gallum, & maximè album vertetur*. Cùm uerò cæteri omnes, nullius coloris facta mentione, id ſimpliciter de Gallo tradant: itaque, quod cum uenia huius ſanctiſſimi patris dixerim, omnes Gallos à Leone timeri crediderim, ſi modò uerum eſt, quod inter vtroſq; hæc antipathia intercedat. Id enim à me non obſeruatum eſt, nec ab aliquo obſeruatum uideo. Sed ſi Plinio, Aeliano, Solino, Lucretio, Proclo, alijſq; credimus, quemuis Gallum à Leone timeri conſtabit. At hi rurſus cauſam huius odij non uno modo tradunt. [c] Plinius bis diſertiſſimis uerbis eius mentionem faciens, primò criſtam, & cantum, ſecundò criſtam, & falcatam caudam timeri à Leone aſſerit: cuius uerba maioris fidei cauſa aſcribere placuit. Inquit ergo ibi: *Atque hoc tam ſæuum animal* (Leonem) *rotarum orbes circumacti, curruſq; inanes, & Gallinaceorum criſtæ, cantuſq; etiam magis terrent, ſed maximè ignes*: hic uerò ſic habet: *Quod ſi palma contingit ſtatim in victoria canunt, ſeq; ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægreq; ſeruitium patitur. Et plebs tamen æquè ſuperba graditur, ardua ceruice, criſtis celſa: itaq; terrori ſunt etiam Leonibus ferarum generoſiſſimis*. Vides igitur hic cantus nullam facere mentionem, cuius rurſus Solinus tantummodo meminit, Gallinaceorum cantus timere Leonem aſſerens. Denique [d] Aelianus, Lucretius, & Proclus, alijque Gallinaceum ſimpliciter nominant. Quid ergo dicendum, ſtatuendumq; ? Ego ſum eius prorſus opinionis ut (ſi uerum eſt, ut dixi, huiuſmodi innatum odium; iam enim id præſuppono) Gallum ipſum quatenus tale animal eſt, à Leone pertimeſci putem, nec inde id odium naſci credam, quòd utrumque animal ſolare eſt, ut [e] Proclus exiſtimat, ſed occulti quid latere in Gallo, quo Leonem fuget. Atque hanc meam opinionem, quam ſemper ſaniori doctorum uirorum iudicio ſubijcio, ex ipſomet [f] Plinio depromo. *Qui à Leonibus, & Pantheris homines non attingi* tradit, *qui iure Galli peruncti fuerint, maximè, ſi et allium admiſceatur*, Quæ quidem res innatum Leonis timorem indicat, & hanc fortè ſemina illa uocauit [g] Lucretius, quæ Leonum oculis incuſſa, illos ceu cæcutire, timereq; faciant: hic autem ita canit:

Gallus animal ſolare.

Gallus Leoni terrori eſt.

[a] L. 22. 23. de animal.

[b] L. 6. Hex.

An album Gallũ ſolũmodo Leo timeat.

[c] L. 8. c. 16. & l. 10. c. 21

[d] L. 6. de animal. c. 22.

Gallũ cur timeat Leo.

[e] L. de ſacrif. & mag.

[f] L. 29. c. 4.

[g] Lib. 4. de nat. rer.

Quin etiam Gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare Leones
Inq; tueri: ita continuò meminère fugai.
Nimirùm quia ſunt Gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cum ſint oculis immiſſa Leonum
Pupillas interfodiunt acremq; dolorem
Præbent, vt nequeant contra durare feroces:
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remeando
Lædere non poſſunt ex vlla lumina parte.

Quod ſi uerò quiſpiam contra allatam ſententiam arguat, dicatq; Leones criſta maximè perterreri, idq; inde conſtare, quòd Capum non timeat: id huic minimè negauerim, ſed criſtam primarium, atque euidentiſſimum ſignum eſſe dixerim, quo præſens Gallum agnoſcat, uti etiam cucuritus, dum longiùs abeſt. Vnde is ſolam criſtam, uel cantum duntaxat expaueſcere iure nequaquam concluſerit. Neque etiam mirum fuerit, ſi & nos rem acu non tetigerimus. Etenim ipſemet [h] Aelianus cauſam explicare, cur ſcilicet Leo, & baſiliſcus Gallinaceum timeant, utpote abſtruſam, atque abditam ſuum non eſſe tradidit: in quibus, inquiens, exquirendis etſi permulto abundant otio, plurimum temporis conſumunt non tamen optatum aſſequuntur. Angui quoque Gallus terrori eſt: & Simia Gallum odit, ſed cum magno eorum, ac hominum condemnatorum detrimento, ac ignominia: nam ob eiuſmodi odium cum cane omnes ſimul parricidarum culeo includebantur, ut nimirum Simia Gallum perſequeretur, Gallum fugeret anguis, anguis in hominem penetraret, atque

Leo Capũ non timet.

[h] L. 8. c. 28 de animal.

Angui terrori eſt Gallus.

Simia Gallum odit.

culeus Romanorum.

ita uiuus

itu uiuus parricida, uiua sepultura fieret: proinde hoc significans Iuuenalis alibi canit.

Clauditur aduersis contraria simia fatis

Item alibi rursus.

Cuius in exitium non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

Verùm illud parum Gallo honoris conciliare uideri possit, quod angui sit pauori, qui à leone ferarum generosissimo timebatur, nisi etiam basiliscus ipsum horreret, insigni sanè immunitatis priuilegio: cuius siquidem locum nulla alioquin ales impunè transuolet, infectū nempe semper spiritu pestilenti: quin etiam cuius sibilum cæteri serpentes omnes perhorrescant, tantum abest, vt præsentiam eius tolerare queant. Hunc aiunt, mirabile dictu, cùm Gallum uidere fortè contingit, animo tremere, & cùm cucurientem audit, tanto terrore concuti, vt emoriatur. Quam rem non ignorantes, qui per immensas Cyrenensium solitudines, quæ pestem illam, & singulare in terris malum gignunt, iter faciunt, Gallum itineris comitem sibi adiungunt, qui cantu suo truculentissimam illam bestiam longè abigat: author est huius historiæ[i] Aelianus. Iam verò & Gallus suis hostibus cùm apertis, tùm occultis minimè caret. Inter aues in primis non rapacium duntaxat hostilitatem, rapinamq; metuit, sed cum Attagene, teste Aeliano, grauiter etiam dissidet. At maior ab vncunguibus tanquam generis sui prædonibus expauescentia: ideoq; cùm acutissima acie præditus est, oculo vno cibum inquirit, altero sursum ad æthera erecto insidiatores obseruat: quibus a longè conspectis, alta uoce exclamitat, Gallinas suas conuocans, ut si per temporis angustiam liceat, simul cum eo sese in tutum recipiant: sin illi improuisiùs adsint, tunc quantum potest, sese illis opponit, ac pro liberandis uxoribus, liberisq; ad necem sæpè usque cum eisdem dimicat, unde dicebat[k] Politianus.

Basiliscus Gallum timet. Basilisci pestilens uis. Gallus quibus itineris comes. [i] L. 3. c. 38. Galli hostes aperti, et occulti. Gallus Attagenē odit. Gallus rapaces timet.

Non illum squamea tutò
Aggreditur serpens non raptor ab æthere Miluus.

[k] In rustico. Gallus cur Miluū metuat.

Hunc etenim etsi in rapacium genere ignauissimum in primis obseruat, tanquam non ignoret, quòd præ cæteris alijs incautiorem aliquam è suis è media corte per insidias soleat eripere: vnde dicebat Aelianus. *Qua leones exterret ales, & basiliscos metu exanimat, Miluos expauescit.* Verùm ut hoc mirum uidetur, quod Gallus tam timidam volucrem horreat, cùm aliàs si cum eo congrediendum foret, facilè superaret; nam Miluus rapturus ue' pullum, uel Gallinam è corte uisus antè rapinam suam non impunè sæpè fert. Quin imo ipsa Gallina ubi vel audierit tantùm, aut à longè uiderit hunc pullorum prædonem, eos ocyus sub umbra alarum suarum recipiens, & ipsa sese hosti audacter opponit, rostro, alis & se, & pullos defendens, tantum abest, ut id Gallus præstare non possit, vel quadruplo Gallina robustior, sed occulta quædam, de qua agimus antipathia est. Nam tanto odio Miluum hoc auium genus prosequitur, ut si illius caput collo Gallinaceo alligaueris, omnes celerrimè arrepta fuga salutem quærant; imo quod amplius est, & mirum dictu, Gallum non amplius cantaturum aiunt, si cristam sanguine Miluini capitis inunxeris. Non mirum itaque, si Accipitrem etiam timeant: qui tanto Gallinis præcipuè terrori esse dicitur, ut audita tantummodò, dū incubant, eius uoce, oua vitiari credantur, sed & huic etiam propter nimium pullorum amorem resistere non uerentur, quod hisce uersibus[l] Oppianus ostendit.

Gallina se, & pullos cōtra Miluū defendit. Vt Gallus non amplius canat. Accipiter Gallinis timori est. [l] L. 3. de venat.

Quanto Gallina domesticus ales
Nutrit amore suos fœtus lasciua tenellos.
Quæ si labentem uideat pernicibus alis
Accipitrem à tecto, sublata voce gracillans
Arrectis sursum pennis, ceruice recurua
Expandit tumidas pullis glocitantibus alas.
Tum pauidus miles pipiens se mœnibus altis
Abdit, conglomeratq; parens trepida agmina pennis,
Sic profligat aues audaces sedula mater,
Et caros pullos ex altis ore rapacis
Liberat, implumesq; fouet, simulatque relinquunt
Festos & thalamos nitido candore glabrantes.

Ornithologus Heluetijs, Accipitris genus aut Miluum à Gallinarum præda ait appellari den hunerdieb, id est, Gallinarum furem: & Miluum scripsi Belgis a rapiendis pullos Kuijckendief dici, unde eidem aui, Miluo nempe ea nomina competere suspicarer, nisi teste Turnero Rubetarium Accipitrem, Anglis hen harroer, idest Gallinarum occisorem, appellari cernerem. Palumbarium Accipitrem magnitudine superat, & coloris est

Hunerdieb. Kuijckendief. Harroer.

Galli cum Sole ſympathia.

nibus, & vt dici ſolet, lippis, & tonſoribus notum, & quotidie obſeruatum, nimirum Gallinaceum Gallum cum Sole habere ſympathiam. Hunc enim ad omnes mundi angulos, feſtinantem, exortiuum, occiduum, & meridianum voce admodum uocali, & alarum applauſu congratulantis in morem, ſæpenumerò ſalutat, & reſalutat. Adducant modò alij

Gallus animal ſolare.
Gallus Leoni terrori eſt.

quas velint manifeſtas rationes. Ego hinc ſolare animal Gallum uocauerim, uti alij etiam Leonem ferarum generoſiſſimum, qui non cætera animalia tantùm, ſed fortiſſimos quoque viros terret, quem tamen Gallus ne minimi quidem facit: at contrà, illi & uiſus, immo auditus tantummodo pauorem incutit, etſi de eiuſmodi antipathia diuerſimodi authores ſcribant. [a] Albertus enim duobus in locis hoc de Gallo albo intelligit. Sed ante ipſum

[a] L. 22. 23. de animal.
[b] L. 6. Hex.
An album Gallũ ſolũmodo Leo timeat.

item Diuus [b] Ambroſius tradidit: *Leo*, inquiens, *Gallum, & maximè album veretur*. Cùm uerò cæteri omnes, nullius coloris facta mentione, id ſimpliciter de Gallo tradant: itaque, quod cum uenia huius ſanctiſſimi patris dixerim, omnes Gallos à Leone timeri crediderim, ſi modò uerum eſt, quod inter vtroſque hæc antipathia intercedat. Id enim à me non obſeruatum eſt, nec ab aliquo obſeruatum uideo. Sed ſi Plinio, Aeliano, Solino, Lucretio, Proclo, alijſque credimus, quemuis Gallum à Leone timeri conſtabit. At hi rurſus

[c] L. 8. c. 16. & l. 10. c. 21

cauſam huius odij non uno modo tradunt. [c] Plinius bis diſertiſſimis uerbis eius mentionem faciens, primò criſtam, & cantum, ſecundò criſtam, & falcatam caudam timeri à Leone aſſerit: cuius uerba maioris fidei cauſa aſcribere placuit. Inquit ergo ibi: *Atque hoc tam ſæuum animal* (Leonem) *rotarum orbes circumacti, currusque inanes, & Gallinaceorum criſta, cantusque etiam magis terrent, ſed maximè ignes:* hic uerò ſic habet: *Quod ſi palma contingit ſtatim in victoria canunt, ſeque ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægreque ſeruitium patitur. Et plebs tamen æquè ſuperba graditur, ardua ceruice, criſtis celſa: itaque terrori ſunt etiam Leonibus ferarum generoſiſſimis.* Vides igitur hic cantus nullam facere mentionem, cuius rurſus Solinus tantum-

[d] L. 6. de animal. c. 22.

modo meminit, Gallinaceorum cantus timere Leonem aſſerens. Denique [d] Aelianus, Lucretius, & Proclus, alijque Gallinaceum ſimpliciter nominant. Quid ergo dicendum, ſtatuendumque? Ego ſum eius prorſus opinionis ut (ſi uerum eſt, ut dixi, huiuſmodi innatum

Gallũ cur timeat Leo.
[e] L. de ſacrif. & mag.
[f] L. 29. c. 4.

odium; iam enim id præſuppono) Gallum ipſum quatenus tale animal eſt, à Leone pertimeſci putem, nec inde id odium naſci credam, quòd utrumque animal ſolare eſt, ut [e] Proclus exiſtimat, ſed occulti quid latere in Gallo, quo Leonem fuget. Atque hanc meam opinionem, quam ſemper ſaniori doctorum uirorum iudicio ſubijcio, ex ipſomet [f] Plinio depromo. *Qui à Leonibus, & Pantheris homines non attingi* tradit, *qui cute Galli peruncti fuerint, maximè, ſi ei allium admiſceatur*. Quæ quidem res innatum Leonis timorem indicat, & hanc

[g] Lib. 4. de nat. rer.

fortè ſemina illa uocauit [g] Lucretius, quæ Leonum oculis incuſſa, illos ceu cæcutire, timereque faciant: hic autem ita canit:

Quin etiam Gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare Leones
Inque tueri: ita continuò meminêre fugai.
Nimirùm quia ſunt Gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cùm ſint oculis immiſſa Leonum
Pupillas interfodiunt acremque dolorem
Præbent, vt nequeant contra durare feroces:
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remeando
Lædere non poſſunt ex vlla lumina parte.

Leo Capũ non timet.

Quod ſi uerò quiſpiam contra allatam ſententiam arguat, dicatque Leones criſta maximè perterreri, idque inde conſtare, quòd Capum non timeat: id huic minimè negauerim, ſed criſtam primarium, atque euidentiſſimum ſignum eſſe dixerim, quo præſens Gallum agnoſcat, uti etiam cucuritus, dum longiùs abeſt. Vnde is ſolam criſtam, uel cantum duntaxat expaueſcere iure nequaquam concluſerit. Neque etiam mirum fuerit, ſi & nos rem acu

[h] L. 8. c. 28 de animal.
Angui terrori eſt Gallus.
Simia Gallum odit.
Culeus Romanorum.

non tetigerimus. Etenim ipſemet [h] Aelianus cauſam explicare, cur ſcilicet Leo, & baſiliſcus Gallinaceum timeant, utpote abſtruſam, atque abditam ſuum non eſſe tradidit: in quibus, inquiens, exquirendis etſi permulto abundant otio, plurimum temporis conſumunt non tamen optatum aſſequuntur. Angui quoque Gallus terrori eſt: & Simia Gallum odit, ſed cum magno eorum, ac hominum condemnatorum detrimento, ac ignominia: nam ob eiuſmodi odium cum cane omnes ſimul parricidarum culeo includebantur, ut nimirum Simia Gallum perſequeretur, Gallum fugeret anguis, anguis in hominem penetraret, atque

ita uiuus

ita uiuus patricida, viua sepultura fieret: proinde hoc significans Iuuenalis alibi canit.

Clauditur aduersis contraria simia fatis

Item alibi rursus.

Cuius in exitium non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

Verùm illud parum Gallo honoris conciliare videri possit, quod angui sit pauori, qui à leone ferarum generosissimo timebatur, nisi etiam basiliscus ipsum horreret, insigni sanè immunitatis priuilegio: cuius siquidem locum nulla alioquin ales impunè transuolet, infectũ nempe semper spiritu pestilenti: quin etiam cuius sibilum cæteri serpentes omnes perhorrescant, tantum abest, vt præsentiam eius tolerare queant. Hunc aiunt, mirabile dictu, cùm Gallum uidere fortè contingit, animo tremere, & cùm cucurientem audit, tanto terrore concuti, vt emoriatur. Quam rem non ignorantes qui per immensas Cyrenensium solitudines, quæ pestem illam, & singulare in terris malum gignunt, iter faciunt, Gallum itineris comitem sibi adiungunt, qui cantu suo truculentissimam illam bestiam longè abigat: author est huius historiæ[i] Aelianus. Iam verò & Gallus suis hostibus cùm apertis, tùm occultis minimè caret. Inter aues in primis non rapacium duntaxat hostilitatem, rapinamq; metuit, sed cum Attagene, teste Aeliano, grauiter etiam dissidet. At maior ab vncunguibus tãquam generis sui prædonibus expauescentia: ideoq; cùm acutissima acie præditus est, oculo vno cibum inquirit, altero sursum ad æthera erecto insidiatores obseruat: quibus a longè conspectis, alta uoce exclamitat, Gallinas suas conuocans, ut super temporis angustiam liceat, simul cum eo sese in tutum recipiant: sin illi improuisiùs adsint, tunc quantum potest, sese illis opponit, ac pro liberandis uxoribus, liberisq; ad necem sæpè usque cum eisdem dimicat, unde dicebat[k] Politianus.

Basiliscus Gallum timet.
Basilisci pestilens uis.
Gallus quibus itineris comes.
[i] L. 5. c. 38.
Galli hostes aperti, et occulti.
Gallus Attagenẽ odit
Gallus rapaces timet
[k] In rustico.

Non illum squamea tutò
Aggreditur serpens non raptor ab æthere Miluus.

Gallus cur Miluũ metuat.

Hunc etenim etsi in rapacium genere ignauissimum in primis obseruat, tanquam non ignoret, quòd præ cæteris alijs incautiorem aliquam è suis è media corte per insidias soleat eripere: vnde dicebat Aelianus. *Quæ leones exterret ales, & basiliscos metu exanimat, Miluos expauescit.* Verùm ut hoc mirum videtur, quod Gallus tam timidam volucrem horreat, cùm aliàs si cum eo congrediendum foret, facilè superaret; nam Miluus rapturus ue pullum, uel Gallinam è corte uisus antè rapinam suam non impunè sæpè fert. Quin imo ipsa Gallina ubi vel audierit tantùm, aut à longè uiderit hunc pullorum prædonem, eos ocyus sub umbra alarum suarum recipiens, & ipsa sese hosti audacter opponit, rostro, alis & se, & pullos defendens, tantum abest, ut id Gallus præstare non possit, vel quadruplo Gallina robustior, sed occulta quædam, de qua agimus antipathia est. Nam tanto odio Miluum hoc auium genus prosequitur, ut si illius caput collo Gallinaceo alligaueris, omnes celerrimè arrepta fuga salutem quærant; imo quod amplius est, & mirum dictu, Gallum non amplius cantaturum aiunt, si cristam sanguine Miluini capitis inunxeris. Non mirum itaque, si Accipitrem etiam timeant: qui tanto Gallinis præcipuè terrori esse dicitur, ut audita tantummodò, dũ incubant, eius uoce, oua vitiari credantur, sed & huic etiam propter nimium pullorum amorem resistere non uerentur, quod hisce uersibus[l] Oppianus ostendit,

Gallina se, & pullos cõtra Miluũ defendit.
Vt Gallus non amplius canat.
Accipiter Gallinis timori est.
[l] L. 3. de venat.

Quanto Gallina domesticus ales
Nutrit amore suos fœtus lasciua tenellos.
Quæ si labentem videat pernicibus alis
Accipitrem à tecto, sublata voce gracillans
Arrectis sursum pennis, ceruice recurua
Expandit tumidas pullis glocitantibus alas.
Tum pauidus miles pipiens se mœnibus altis
Abdit, conglomeratq; parens trepida agmina pennis,
Sic profligat aues audaces sedula mater,
Et caros pullos ex altis are rapacis
Liberat, implumesq; fouet simulatque relinquunt
Festos & thalamos nitido candore glabrantes.

Ornithologus Heluetijs, Accipitris genus aut Miluum à Gallinarum præda ait appellari den hunerdieb, id est, Gallinarum furem: & Miluum scripsi Belgis a rapiendis pullos Kuijckendief dici, unde eidem aui, Miluo nempe ea nomina competere suspicarer, nisi teste Turnero Rubetarium Accipitrem, Anglis hen harroer, idest Gallinarum occisorem, appellari cernerem. Palumbarium Accipitrem magnitudine superat, & coloris est

Hunerdieb
Kuijckendief.
Harroer:

cinerei. Humi ſedentes aues in agris,& Gallinas in oppidis,& pagis repentè adoritur. Præda fruſtratus tacitè diſcedit, nec unquam ſecundum facit inſultum. Hic per humum Accipitrum omnium uolat maximè. Quapropter habere oportet, inquit Columella, clauſum amplum veſtibulum, idq; retibus munitum, ne Aquila, uel Accipiter inuolet: & has impenſas, & curas niſi locis, quibus harum rerum uigent pretia, non expedit exhibere. Si itaque tantum emolumentum non præbeat Gallinacea tua familia, ut totam cortem retibus munire propter impenſas nequeas, poteris longè cùm minori ſumptu eiuſmodi vncungues fugare.

Vt rapaces aues fugentur.

Plinius uolucres vite nigra (Petrus Creſcentienſis id de uite alba intelligit, quæ paſsim per Italiam obuia eſt, nimirum cauſtica illa) id præſtari ex aliorum tamen relatu his uerbis memoriæ prodidit: *Vite nigra*, inquiens, *aiunt ſi quis nullam cinxerit, fugere Accipitres, tutasq; fieri nullas cas alites*.

Vitis nigra Accipites fugat.
Odium in uulpes.

Et ſi verò eo modo rapacium auium impetus effugere poſſit Gallinaceum genus, ita contrà difficiliùs à noxijs quadrupedibus ſeſe tueri poteſt, propter locorũ, quibus ſeſe abdunt, commoditatem. Ex his aſtutiſſimam animalium vulpeculam in primis non oderunt modò, ſed adeo uerò etiam pertimeſcunt, ut cum ſubdola Gallinaceos quantumcunque in alto remoto loco intuetur, uel ſaltem oculos lucentes tanquam faculas eis oſtendit, caudaque quaſi baculo quodam minatur, præ metu ſeſe deorſum præcipitent, fugereque conantes opprimantur. Rapit autem vulpes ex eis plurimas, adeo ut vna nocte quadraginta, & amplius pullos ſimul cum matribus partim abſtuliſſe, partim ſemieſos reliquiſſe meo cum malo obſeruauerim. Cùm autem nuſquam non domeſticis hiſce alitibus infeſtæ ſint vulpes, tum verò id maximè faciunt in locis montanis, non ignaræ nimirum, quòd ibi faciliùs latere queant in ſyluis, difficiliusq; capiantur. Vt itaque noxia iſtæc animalia fuges, Gallinariumq; & cortem tuta reddas, placuit hîc etiam remedia docere, quibus id præſtare queas.

[m] In deſcrip. regni Scot.
Vulpes quo modo fugẽtur.

Tradit [m] Hector Boëtus, Scotos maximè monticolas tali conſilio illarum belluarum pernitiem anteuertere conſueuiſſe: *Vſeis frequentioribus*, inquit, *ſingulæ ædes ſingulas Vulpeculas nutriunt, easq; earum carnibus contuſis, coctisq; animalium cibis miſcere ſolent. Quæ autem pecudes, & volucres domeſticæ eas deguſtaſſent, duos propè menſes innoxiæ, ſecuræq; paſcentes oberrant, vulpibus à ſui generis eſca tam anxiè abſtinentibus: quod ita eſſe comprobant. Nam ſi qua non deguſtârit, peruagantibus inter Gallinas, Anates, Anſeres, cæterasq; aues innoxijs uulpibus ea ſola illis præda eſt, quam à genere ſuo abſtinuiſſe ſentiunt, ut appareat inferendis iniurijs nõnunquã iniurias propelli*.

Vulpes ſui generis carnibus abſtinent.
[n] L.28. c. vltimo.

Hęc ille: quod ſecretũ Plinius ignoraſſe minimè videtur. Nã & hic [n] alibi ſcripſit, *Gallinaceos non attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint, vel ſi pellicula ex ea collo inducta, Galli inierint*.

Rutam fugare vulpes

Rutam ſyluestrem etiam aduerſus vulpes, & alia animantia Gallinis infeſta valere legimus, & multò efficaciore fore, ſi vulpis fel cibo admiſtum adhibueris, ut Democritus affirmat. Idem de cato ſcribunt [o] Dioſcorides, & Afranius, ſed diuerſimodè.

Ne catus pullos rapiat.
[o] L.3. c. 45.

Tradunt ruta montana, inquit ille, *ſuccum Gallinacei pullis inſperſum feles arcere*. *Catus* ait hic, *non inuadet Gallinam, ſi ruta ſyluestris ſub eius ala appendatur*.

Vt à muſtelis tuti ſint Gallinacei.

Cum muſtelis magis, quàm cùm felibus inſitam inimicitiam exercent, nam has non prætereuntes duntaxat horrent, ſed uoce etiam tantùm audita, teſte Aeliano, ferè exanimantur, cùm alioqui mugitus boum, rugitusq; aſinorum pręclarè contemnant: Ab his quoque Plinius tutos Gallinaceos pullos fore prodidit, ſi earum cinis in offa iſtis exhibeantur.

Salamãdra Gallinas enecat.

Salamandræ pariter neſcio quid ineſſe neceſſe eſt, quod occultè Gallinis noceat, nam & hanc referunt in aceruo tritici repertam totum id inficere, Gallinaſque inde uiſcentes emori, cùm aliàs noxias quaſque ſerpentes impunè ſępius uiſæ ſint deuoraſſe.

Serpẽs quãdo Gallinas lædere nequeat.

At Gallinæ eo die, quo ouum pepererint, à ſerpente non lęduntur, quin & caro earum tum à ſerpente morſis remedio eſt. Item ſerpentes quoſuis abſque noxa depaſcuntur, cùm alioqui, quod mirum videtur, ab ipſis morſæ moriantur, ſed magis adhuc admirandum eſt, quod tradit Plinius, nimirum ſuperuentu eorum, qui ſerpentium caniſue rapidi dente aliquando lęſi fuerint, Gallinarum incubitus, & pecorum fœtus abortu vitiari.

A ſerpentibus occidi Gallinas.

Vt ergò non mordeant Gallinas, ſic prouideto: Circa caueas incendito cornu, cuius odore non fugari tantùm, uerumetiam eos interimi referunt.

Gallinaceorum antipathia.

Cum plantis quibuſdam hæ uolucres antipathiam habere uidentur, ac in primis cum nobiliſsima arbore, quæ nobis eximium illud Bacchi donum ſubminiſtrat, cum uite inquam, cuius florem ipſis in cibo exhibitum efficere ferunt, vt poſtmodum matureſcentium vuarum eſu abſtineant.

Vt uuis abſtineant Gallinæ.

Sunt qui id, ut antea etiam obiter diximus, œnanthi ſylueſtri aſcribant; eamque cibo Incoctam, & illis proiectam faſtidium gignere uuas appetendi: uerùm Plinius id de vuæ flore ſimpliciter protulit. Vt ut eſt, utriuſque curioſus quiſpiam, poterit cum paruo ſumptu, at cum maximo lucro periculum facere. Nam vuarum eſus, ut oſtendimus Gallinis admodum damnoſus eſt. Sed fortè cum omni uite antipathiam habuerint, nam idem [p] Plinius, *Gallinacei ipſis circulis è ſarmentis collo additis*

[p] L.23. c.4.

non

non canere tradit, quod si verum est, insigne sanè, & occultum odium demonstrat. Audio denique & aquam vitæ, vt vocant, eis lethalem esse. Ex Sambuco magis canoram buccinam, tubamq; eodem referente, fieri credit pastor, si ibi cædatur, vbi Gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Quæ res ad quandam pariter antipathiam referri potest: sunt tamen qui physicam illius rationem talem assignent. Materies, inquiunt, sambuci mirè firma traditur: constat enim ex cute, & ossibus: quare venabula ex ea facta præferunt omnibus. Quondam verò loca syluestria, qualia sunt, in quibus Gallorum cantus non auditur, sicciora sunt, ligna etiam illic sicciora, solidioraq; fiunt, & ex tali materia tibiam magis canoram tornari credibile est, cùm vnumquodque corpus eò magis sonorum sit, quò siccius, simulq; solidius. Eandem etiam rationem [a] Cælius Calcagninus, quosdam assignauisse, scribit, postquam aliorum sententiam examinasset, suamq; diuersimodam attulisset, his verbis. Cur id fiat: (si modò verùm est,) nemo facilè dixerit. Sunt qui hoc non simpliciter, sed συμβολικῶς traditum putent, more Pythagorico, ut multum diuersum, quàm dicitur, intelligatur, sicut proditum est, non ex omni ligno Mercurium debere fieri: Deum non populari ritu, sed electo, ac religioso colendum esse. Sic non vulgari sed remotiori musicæ incumbendum esse admonentes, non ex obuia quaque Sambuco tibiam, sambucamq; coagmentari oportere dixerunt, & expedire ut remotiora petantur, atque inde decerpatur, ubi Galli cantus non obstrepat. Nam sic hodie quoque locum longè sepositum, ad quem nemo adeat significantes, dicunt in eo, ne Gallum quidem unquam exauditum. Aut certè stridula illa, atque admodũ obstrepera vox Galli hebetare, & stridore suo quodammodo diffindere, & conuellere potest penetrabilem ac fungosam sambuci materiem, ut pote qua leo etiam tantæ animal constantiæ consternetur. Alij sunt, qui eo dicto nil præterea ostendi putent, quàm syluestrem sambucum satiuę multò esse pręferendam; quòd ea procul locisque abditis, hæc propè intra nostra septa adolescat. Quæ postrema sententia cum priori conformis est, quam à viris doctis examinari ventilariq; velim. Insigne contra immunitatis priuilegium Gallinis (sic enim apud [r] Dioscoridẽ ὄρνιθας trãsfero) accessit, cũ impunè baccis taxi, quę alioqui reliquis animalibus pestiferę sunt, vescantur. Quæ itaque uenena, non uenena in illis esse voluit prudentissima natura, eadem contrà quæ non venena sunt, pestifera illis esse voluit, sparti semine depasto eas emori cupiens, item hominis excremento, qui Helleborum biberit, ut Auicenna testatur. Albertus quædam vrticarum genera pullis mortifera esse scribit, Gallinamq; earum malignitatis consciam eas euellere conari, Verùm quæ hæ urticæ sint, non explicat. Tradunt item Gallum contra orobanchen herbam circumferri, uel semina terræ mãdanda Gallinaceo sanguine rigari, tanquam & herba leo (nam ita etiam vocatur) non minus, quàm animal à Gallo abhorreat. Oderunt quidem meritò hanc herbam agricolæ, quoniam cannabi, in quam spem omnem lucri ponunt, nutrimentum eripit, & quo minus ad optatam altitudinem excrescat, impedit, ad radices eius enascens. Poterunt ergo eiusmodi remedium experiri. Præterea Gallinæ metallorum regi auro venenum sunt, si [s] Plinio credimus, qui alibi ita scribit. *Auro liquescenti si Gallinarum membra misceantur, consumunt id in se. Ita hoc venenum auri est.* Quod si verum est, inquit [t] Scaliger sanè sic præsentius, & commodius adipiscemur aurum esculentum, quàm ex inani Cardani indicatione, aurum potabile. Falsum verò vanumq; esse medicina posterior innumeris experimentis comperit. Etenim ad deploratos morbos Gallinaceas carnes incoquunt, aurumq; adijciunt, quod tamen absumi non videtur. Sed videndum foret, num periclitantes aurum prius liquidum reddere deberent, quando id de liquescenti auro Plinius prodidit: quinimo sunt, qui eam dictionem (liquescenti) exponunt in oleo per artem chymicam redactum, quasi Plinius huius artis nõ fuerit ignarus: quod a bono mihi nunquam lectum. Vt ut est, inde saltem excogitata medicis ratio est parandi iuscula ἀναληπτικὰ cum carne Gallinæ, & auri folijs. Postremò cum tonitru Gallinæ diffident. Quandoquidem si cùm incubant, tonuerit, non modò oua pereũt, ut Aristoteles, & Plinius tradunt: uerumetiam, teste Columella, semiformes pulli interimuntur, antequam toti partibus suis consũmentur. Ne itaque tanto detrimento afficiantur agricolę, malo huic obuiam ire debent. Remedium autem contra tonitru, teste Plinio, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Plurimos etiam scribit Columella intra cubilium straměta, graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus allij capita unà cum clauis ferreis subijcere; quod hęc cuncta remedia credantur esse aduersus eadem tonitrua.

Ex Sambuco ubi buccina magis canora.

[a] *L. 2. Epist. quæst.*

[r] *L. 4. c. 75.*

Baccis taxi vescuntur impunè Gallinæ.

Sparti semen, & hominis excrementũ, qui Helleborum biberit, Gallinas occidit.

Vrticæ Gallinis infestę.

Gallus contra orobanchen circũfertur.

[s] *L. 29. c. 5.*

Gallinæ auro venenum sunt.

[t] *Exerc. 88.*

Aurum nõ consumi à membris Gallinarũ.

Iuscula ἀναληπτικὰ.

Gallinæ tonitru inimicum.

Ne tonitru noceat.

DE AFFECTIBVS CORPORIS Gallinaceorum.

Pituita Gallinarum quid.

Alba pellicula quid

INTER affectus corporis quibus Gallinaceũ genus infeſtatur, pituita, ſiue coryza, quæ ipſis peculiaris, ac inimiciſſima eſt, & piriaſis ſeu pedicularis morbus, peculiares ſunt. De quibus itaque priùs dicendum videtur. Pituita eſt humor è cerebro in nares, nec non in fauces deſtillans, edendi, bibendiq́; cupidinem eis auferens, linguæq́; officiẽs. Palladius albam pelliculam vocat extremam linguam veſtientem: adeo ut ſæpè periculo non careat id malum, ſed interimat etiam. Signa euidentia admodum ſunt, nam lingua indureſcit, ut pipire, glocire, glacillare, cucurireq́; in ſumma vocem emittere nequeant: marceſcunt etiam & cibum capere nolunt.

Piuida. Pfippe. Pippe

Eſt autem affectus iſte, quem nos vulgò la piuida dicimus, ſuperiores Germani das pfippe, inferiores de pippe. Quę nomina, vt videtur, per onomatopœiam ficta ſunt, quoniam hoc auium genus ita affectum conſimilem uocem edat. Oritur a ſordido potu plerunque.

Quo tempore pituita laborẽt.

In aſſignando tempore, quo maximè hoc malo torquetur, à Plinio Columella diſſentit. Plinius enim inimiciſſimam eſſe illi teſtatur, *maximè inter meſſis & vindemiæ tempus*. Contrà Columella. *cùm frigore, & cibi penuria laborant*. Quis autem inter meſſis, & vindemiæ tempus frigore torqueri dicat? ut interim de cibo nihil dicam? Nã & cibum in agris, ubi meſſis fuit, copioſorem habent. Quare fortè dicendum eſt, tam ob exuberantem calorem, qualis inter meſſem, & vindemiam eſſe ſolet, quàm ex immodico frigore in id malum incurrere.

Fic*, & vua immatura Gallinaceis inimica.

Addidit porrò, & aliam cauſam Columella, cùm ſcilicet ficus, aut vua immatura ad ſatietatem permiſſa eſt: Ita enim textus legi debet, ut Ornithologus etiam exiſtimat, non autem cùm ficus, & vua immatura nec ad ſatietatem uſque permiſſa eſt, vt vulgari codices habent. Nam eo modo ſenſus verborum non cohæreret. Cęterùm vt & alteram cauſam examinemus, quòd ſcilicet ex cibi penuria pituita oriatur, ut ille tradit; iterum Plinio diſſentit, qui alibi diſertiſſimis uerbis eius remedium in fame ponit; Quid igitur dicendum? Putârim ego Columellam de penuria cibi præſtantioris loqui; vt nempe quid præter naturam deuorare coactæ eo malo afficiantur. Plinium verò ex cibi melioris copia, pleoricum habitum nactas ita affici credere, itaque inediam præſcribere.

Pręſeruatio à pituita.

Vt præſeruentur ab eiuſmodi malo, Columella præcipit, ut puriſſimam illis aquam potandam demus. Id autem præſtare non poterimus, niſi cùm aquæ, tùm vaſorum etiam curam habeamus, hoc eſt, niſi aquam purã limpidamq́; ſemper demus, ſępiusq́; ne marceſcat, immutemus, vaſaq; aliquoties intus, & extra abluamus, & immũditijs detergamus.

Origani vſus.

Leontinus origanũ in aqua macerat, eamq́; ita bibendam offert, præſeruareq́; à pituita Gallinas arbitratur. Eodem modo alias herbas ita aquę imponere poterimus, ac ſimiliter à tali affectu Gallinas pręſeruare. Vult item Columella Gallinaria fumigari, & ab excrementis aliquoties repurgari.

Cura pituitæ.

Si uerò iam in morbum inciderint, ad alia remedia confugiendum eſt, idq́; non ſolummodo, ut vulgus facit, penna per tranſuerſas nares inſerta, ac quotidiè mota; quandoquidem quæ ita curantur, multas ſępius interijſſe compertum eſt: Verùm alia etiam tentanda medicamina: quorum magna copia cùm apud authores, recentiores maximè extet, itaque & nos aliquot abducemus, vt doctiſſimus lector ex ijs ſeligat, quod ſibi accomodatius videbitur.[a] Plinius alibi miſtum far in cibo prodeſſe tradidit &[b] alibi acinos liguſtri,[c] alibi denique fumum herbæ ſabinæ eiuſmodi morbum ſanare.[d] Galenus idem pollicetur ex allijs, & cæpis.

[a] L. 19. c. 6.
[b] L. 24. c. 10
[c] L. 21. c. 11
[d] L. 2. Meth

Allij uſus ad pituitá.

Allia etiam multi alij commendant, ſed diuerſimodè exhibent. Etenim quidã, teſte Columella, ſpicas eorum tepido madefactas oleo inſerunt: quod pariter Palladius repetijt, ſed pro ſpica mica haber, corrupto, ut videtur, textu. Paxamus eiſdem minutim conciſis, & in calidum oleum iniectis, vbi refrixerint, ora Gallinarum colluere iubet, ac, ſi illa vorauerint, efficaciùs reſtitui ait. Nonnulli, eodem referente allia in humano lotio elixant, roſtrumq́; Gallinę illis fouent, cauendo quàm maximè, ne portio aliqua in oculos influat. Leontinus pariter allio roſtri foramina inungit, aut in aquam conijcit, & potandã exhibet.

Scilla pituitę Gallinaceorum remedium.

Scilla munda in aqua macerata, & exhibita cum farina idem præſtat. Sunt qui ad idem malum origani, hyſſopi, & thymi ſuffitu caput Gallinę fumigent, & mox allio roſtrum eius perfricent. Quidam etiam urina tepida rigant ora, & tam diu teſte Columella comprimunt, donec eas amaritudo per nares emoliri pituitæ nauſeam cogat.

Staphiſagriæ uſus.

Vua quoque quam Græci ſtaphiſagriam vocant, cùm cibo miſta prodeſt, vel eadem cum aqua trita potui data.

Leonti-

Leontinus vrina quoque rostra abluere iubet, quasi ea per se sola pituitam curare apta sit. Verùm & membrana ipsa leuiter vnguibus auellitur, ac post allio trito plaga mundata conspergitur. Eiusmodi verò omnia remedia mediocriter laborantibus Gallinis adhibentur.

Quãdo ferro medẽdũ pituitæ.

Nam si pituita circumuenit oculos, & iam cibos auis respuit, ad ferrum deueniendum est. Columella genas rescindi iubet, Paxamus partes aperiri, quæ sub gena consistunt, & coactam sub oculis saniem omnem exprimi, atque ita paulum triti salis uulneri infricari. Quo tempore ad vmbram ducendas esse admonet.

Gallinarũ pituita laborantium potus.

Quod ad potum attinet, is talis sit, quem diximus, aqua munda nempe, vel in aqua allium, vel eiusmodi remedia, qualia recitauimus, macerata sint. Andreas Cęsalpinus corticẽ fraxini internũ, aquam in qua maduerit, cæruleã reddere, & Gallinis, cùm morbis laborant, apponi scribit, sed ad quos morbos, & cuius authoritate id faciat, non addit.

ª Lib. 3. de Plant. c. 13.

Fas est credere de pituita loqui. Nam etiam antea eius ligni decocto fœlici successu Guaiaci loco usurpari dixerat.

Ptiriasis, & eius cura.

Secundus morbus, quo Galli, Gallinęque laborant, ptiriasis est, cùm scilicet pediculis, atque pulicibus infestantur, maximè cum incubant. Hic autem affectus faciliùs, quàm pituita tollitur: quinimo sæpenumero sibi ipsis magistrę eo sese puluerando liberant. Cæterùm & hoc malo affectis ueteres cùm Latini, tùm Græci Geoponici remedia præscripsere. Multi illitu olei è lino facilimè curari tradunt, staphisagriam, & torrefactum cuminum pari pondere cum vino contusa Palladius, Paxamusque laudant, si malum leue est, sin pennarum penetrârit secreta, decoctum lupinorum. Sunt qui proprio experimento edocti Gallinas arena littorali, aut, quod præstantius esse aiunt, cineribus saponariorum à lixiuio relictis, cura mulierum sese puluerantes, illoc malo ocyus liberari referunt. Varro ab eisdem animaleulis præseruandas iri tradit, si in cubilibus, cùm peperunt, auferatur substramen, & recens aliud subijciatur.

Epilepsia capos torquen.

Aloisius Mundella Capos epilepsię obnoxios esse prodidit. An verò Gallus, & Gallina eodem morbo laborent, ignoro.

ᵇ L. 2. Hist. c. 2.

Oculorum morbi in Gallinis ut curentur.

Ex oculis autem laborare, utrumque certè scio, nam & eorum acie parum valere author est Aristoteles. Si itaque ij malè habeant, mulieris lacte, aut portulacæ succo, vel sale ammoniaco, & cumino, & melle, æquis portionibus contusis illinito. Ipsas verò sub umbras deducito. Crescentiensis hęc remedia ita recitat, ac si prodessent etiam ad grana illa, quę sub oculis prouenire solent ex esu Lupinorum amarorum, quod minimè probo, quandoquidem ea, nisi acu leuiter apertis pellieulis auferantur, visum extinguũt, tantum abest, ut tam leuibus medicamentis cedant.

Ad deprauatam appetentiam.

Deprauatur item huic auium generi appetentia, ac potissimùm Gallinis, hisq; nisi cùm pariunt. Etenim tum quandoque cùm propria, tùm aliena oua depascuntur. Si ergo ita laborent, ut à tam prauo more desuescant ex ouo albumen effundes, & in luteo ipso humidum gypsum inijcies, ut testæ duritiem contrahat. Volentes quippe in subiecto ouo gulam explere, nec in eo amplius inuenientes quid succi, ouorum aliorum fastidio capiuntur, atque ita tandem appetentia illa deprauata corrigitur.

Ad diarrhęam.

Si diarrhœa infestat illas, ut fit quandoque, farinæ tantum, quantum manu apprehendi possit, tantumdemq; ceræ uino leuigabis, & pastam conficies atque ante alium cibũ deuorandum offeres: aut pomorum, Cydoniorumue decoctum bibendum dabis. Quæ mala sub cineribus cocta in eodem casu auxiliantur.

Gallinæ nimis copiosè parturiẽtes ægræ fiunt.

Aegrotant præterea Gallinæ, teste Alberto, cùm multa pariunt, & non incubant, eò quòd non abstrahuntur à partu: quoniã ipsis omnis potentia, ac virtus ob nimium partum exhauritur. Quod, ut uidetur, Albertus ab Aristotele mutuatus est, sed qui id vniuersaliter de omnibus auibus prodidit.

Gallinę incubantes cur ægrotent.

Rursus, quæ incubant ægrotare quibusdam dicuntur, sed tunc animo potiùs, quàm corpore languent. Nam nimius erga pignora sua amoris affectus, quem immutata uox acutior nempe facta indicat, morbi istius, si ita appellare placet, causa existit. Eodem tempore furere Aristoteles eas dixit propter inediam.

ᶜ 10. Probl. 73.

Gallinæ abortiunt.

Cum mulieribus verò commune habent, quòd abortiãt.ᶜ Qui sanè affectus heris maximo detrimento est, quòd oua imperfecta, ac non debito sæpè pè tempore pariant.

Ad abortũ Gallinacũ remedia.

His ita medentur: oui candidum assatum, & uuas passas tostas æquo pondere terunt, & ante alium cibum offerunt. Atque hi fermè Gallorum, Gallinarumq; affectus sunt.

Pulli.

Quod modo ad pullos spectat, ij quasi primis infantiæ diebus persedulò tractandi sunt, plumulæq; sub cauda clunibus subtrahendæ, ne stercore coinquinatæ durescant, & naturalia præcludant. Sed quanuis id caueatur, sæpè tamen euenit, ut aluus exitũ non habeat: itaque pinna pertunditur, & iter digestis cibis præbetur. Cauendum pariter, ne stercus etiam pedibus eorum adhæreat; Nam podagram creat, sed qua Capi magis quàm Galli afficiantur, quinimo Capi miris modis, Galli nó, si Scaligero credimus, qui huius quęsiti etiam hanc rationem assignat:ᵈ Quia Capis pusillus calor, edacitas multa: in Gallo calor multus, cibi abstinentia non minor.

ᵈ Exerc. 272.

Quorum uerborum ſenſum, atque uim, nemo, quod ſciam, omnium quotquot in Plautum commentati ſunt, hactenus aſſequutus eſt. Audio autem apud Hollandos eiuſmodi loquendi modum frequentiſſimum eſſe, ut uidelicet ſcriptionem parum legibilem Hennescrapſel, hoc eſt, Gallinarum ruſpationem vocent. Hetruſci pro ruſpare dicunt ſparnazzare, & metaphoricè vtuntur in prodigos ſua abijcientes inutiliter.

Hennescrapſel. Gallinarũ ruſpatio.

MAGNANIMITAS. PVGNA.



LAVS item Gallo maxima in animo pluſquam regio, adeo ut [a] Oppianus auium omnium pugnaciſſimum uocare non ſit ueritus: cuius nimirum tam excelſus animus eſt, tanta animi conſtantia, vt non uitæ, quæ omnibus animalibus cariſſima eſt, pericula tantùm ſubire, ſed perdere etiam eam malit, quàm alterius imperium, iugumque uel ad unicum tantummodò temporis momentum pati. Sciuit hoc Themiſtocles, ſciuerũt maiores noſtri, qui anniuerſarijs ſolennibusq; Gallorum pugnis ſolenni ritu inſtitutis perpetuos nos eſſe uoluerunt Gallorum imitatores. Aiunt uerò non Leonem modò ad eorum cantum, ſed baſiliſcum etiam expaueſcere: quod an uerum ſit, ut parui refert, ita certum eſt nullum animal maiori animo, & excelſiori vel caput criſtatum, & caudam erectam falcatamq; gerere, uel certamen inire, in quo frequenter antè moritur, quàm aduerſario cedat. Quare iure-merito Marti bellorum, pugnarumque Deo ſacer habitus fuerit, & prouerbialiter Ἄρεως νεοττὸς, hoc eſt, *Martis pullus* uocatur: quaſi ad bella, pugnaſq; magnoperè propenſus. Verùm non in pugna tantùm animoſitas maxima eius eluceſcit, ſed in coitu etiam: à quo (taceo modò, quòd ſalaciſſimus ſit, & unus multis uxoribus ſatisfaciens) cùm omne animal triſtari ſoleat, ſolus ipſe exhilareſcit, & cantu alacritatem ſpiritus atteſtatur: & Plato author eſt, Gallum degenerem ignauumq; antequam uicerit, canere. Nec ferè ob aliam cauſam, quàm propter uxorem pugnam init, ueritus ne alius amplexus earum illi clam ſuffuretur: unde ſcribit Athenæus Gallinaceum alteri mari cum Gallina coitum abſque pugna non permittere: quare Alberto neutiquam crediderim, Gallos ſcribenti, ſi multi ſint, nimio coitu Gallinas enecare. Haud tamen interim inficias iuerim eas à diuerſis Gallis iniri: nam id furtim fieri putauerim: ſimul uerò degere, uel ſaltem ſimul cum Gallinis coire, quod ille ſupponit, nunquam crediderim: quinimo illud ego ex inſpectione didici Gallum unicum ſemper in uno loco imperium habere, & in alios, ſi fortè clam, ut dixi, cum uxorum ſuarum aliqua coierint, uel coire tentauerint, acriter animaduertere: unde item adagium extat ſatis triuiale, *Gallus in ſuo ſterquilinio plurimum poteſt*, quod ſcriptum eſt in ludicro Senecæ: uidetur autem innuere quemlibet in alieno ſolo timidiorem eſſe, & in ſuo regno ferociorem, & animoſiorem. In quo pariter ſenſu & illud notum eſt: *Domi pugnans more Galli* in illos, qui domi rixantur, quum foris ſint placidiſſimis moribus: unde dicebat [b] Plinius: *Imperitant ſuo generi, & regnum in quacunque domo ſunt, exercent. Dimicatione pariter hoc quoque inter ipſos velut ideo tela agnata cruribus ſuis intelligentes, nec finis ſæpe niſi morientibus.* Quod uerò ait ſapientiſſimus uirorũ Salamon: *Gallus ambulans inter Gallinas latus:* id pariter Eucherius imperij ſignificationem eſſe dicit. Hoc item ceu magnificentiam, animiq; celſitudinem arguit, quod nunquam ſui ineundi copiam faciat abſque atrociſſimo certamine, ut [c] Athenæus author eſt. Denique & illud quod idem author ibidem teſtatum reliquit, & quotidiana experientia comprobat, quod ſcilicet quaſcunque ædium fores ingreſſurus, criſtam ſubmittat. Quod ab Aeliano fortaſſis mutuatus [d] Athenæus fuerit, quia ita ſcribit: Illud item in eo mirificum, cùm limen intrat, tametſi ſuperum altiſſimum exiſtit, is tamen ſeſe inclinat: quod quidem ipſum ſuperbia inductus facere uidetur, ne ſcilicet criſta uſpiam offendatur. His, ſi placet, adde, quòd pro caris uxoribus, pignoribuſq; ſuis aduerſus ſerpentes, Miluos, muſtelas, & eiuſcemodi feras alias, uiriliter decertet, & nos ad ſimile certamen, ubi ſeſe occaſio offerat, inuitet. Hieronymus [e] Cardanus Gallum ideo decantatiſſimo illi parricidarum culeo, unà cum ſerpente, cane, & ſimia inſeri à Romanis exiſtimabat, quòd ſuperbiſſimus ſit, uel ob gentis ſimilitudinem: quod ipſum [f] Scaliger ex inſcitia hiſtoriarum crediſſe tradit, quoniam Gallis nondum notis illa lex ſcripta fuiſſet: ſed nec hic rem acu tetigit. Quomodo enim Gallum includere potuêre Romani nondum notum? Quare ego pòſt ſuo loco ueram, ni fallor, eius rationem aſſignabo. Quod uerò ad pugnam Gallorum attinet, ad quam uel imago eorum in ſpeculo tantùm conſpecta eos inuitat, teſte Atheneo, ea ſingulari non caret artificio. Dum enim pugnant, naturæ ductu terram feriunt, & plu-

[a] In Ixeut.

Solennes Gallorũ pugnæ cur inſtitutæ.

Leo, & Baſiliſcus Gallum expaueſcunt.

Gallus cur Marti dicatus.

Gall[9] à coitu cantat.

Quare pro Gallinis pugnet.

Gall[9] adulterũ punit.

[b] L. 10. c. 21.

Gallus ſtuprũ ſui non admittit.

[c] Lib. 9.

Gallus domũ intrans criſtam ſubmittit.

[d] L. 4. c. 29. de Animal.

[e] Lib. 10. de ſubtil.

[f] Exerc. 240.

Gallorũ pugna deſcripta.

mas circum

mas circum collum erigunt, pennasq́; caudæ, quantum possunt, sursum, atque dorsum nibrant, assilientes interim, quò magis calcaribus suis, quæ ob id ceu tela in cruribus agnata, teste Plinio, agnoscunt, hostem feriant: unde legas apud antiquissimum Lucilium hos uel uersus, uel uersuum fragmenta.

Gallinaceus cum victor se Gallus honestè
Sustulit in digitos, primoresq́, erigit vngues.

Vbi, teste Nonio, primores ungues pro anterioribus dixit: quod non putem, cùm non ijs unguibus, sed calcaribus dimicent, quæ etsi in posterioribus tibiarum partibus ferè sita sint, inter insiliendum tamen, cùm scilicet aduersarios feriunt, ijs ita uti norunt, ac si ad anteriora locata forent. Ab eiusmodi certamine uulgare extat ad. gium: *Gallus insilit*, in eum, qui semel uictus redintegrat certamen: quod sanè sæuissimum conspicitur: unde dicebat [g] D. Augustinus: *Cum ecce ante fores aduertimus Gallos Gallinaceos ineuntes pugnam nimis acrem.* Et paulò pòst pugnam ita describit: *Vt in eiusdem ipsis Gallis erat videre intenta proiectius capita, enflatas comas, vehementes ictus, cautissimas euitationes, & in omni motu animalium rationis expertium nihil non decorum: quippe alta ratione desuper omnia moderante: postremò legem ipsam victoris, superbum cantum, & membra in vnum quasi orbem collecta, velut in fastum dominationis.* Sed doctissimè idem certamen hisce uersibus quàm breuiter Angelus [h] Politianus complexus est:

[g] To 1 lib. 2. de ordine.
[h] In rustica.

Et regnum sibi Marte parant, quippe obuia rostris
Rostra ferunt, crebrisq́, acuunt assultibus iras.
Ignescunt animis, & calcem calce repulsant
Infesta, aduersumq́, affligunt pectore pectus.
Victor ouans, cantu palmam testatur, & hosti
Insultans victo, pauidum pede calcat iniquo.
Ille silet, latebrasq́, petit, dominumq́, superbum
Ferre gemit: comes it merito plebs catera regi.

Quanquam etenim Gallus animal natura pugnax est, ac magnanimum, ut diximus, ubi tamen se sentit imparem in conflictu, mirè deiectus, ac supplex profugit, seseq́; occultat pudore suffusus, risum spectatoribus mouens. Ita apud Theocritum Amyntas Pollucem ad certamen prouocans. Tuus, inquit, ego, tu meus (nimirum uictus) uocabere, quia φοινικολόφων, id est, alitum rubricristatarũ talia sunt certamina. *Signum autem victi*, inquit D. [i] Augustinus, *elatas à ceruice pennulas, & in voce, atque motu deforme, totum & eo ipso naturæ legibus, nescio quo concinnum, & pulchrum.* Idem scribunt [k] Plinius, & [l] Aelianus: quorum hic: *Quod si*, inquit, *palma contingit, statim in victoria canunt, seq́, ipsi principes testantur. Victus occultatur silens, agrèq́, seruitium potitur, & plebs tamen aquè superba graditur, ardua ceruice, cristis celsa. Cælumq́, sola volucrum aspicit, crebrò in sublime caudam quoque falcatam erigens.* Ille uerò clariùs: *Quod si*, inquit, *cum altero pugnans vincatur, idcirco non canit, quòd ex illa mala pugna spiritus fracti illi vocem suppriment. Cuius offensionis verecundia confusus in primam quamque latebram sese occultat. Sed si ex certamine victoriam reportârit, tum oculorum eminentia, tum ceruice erecta simul, & cantus contentione insolenter effertur, & triumphantis similis est.* Hallucinatur igitur alibi Aristophanis interpres, quando à Gallo uicto uictorem insectari scribit. Fugere autem uictum ipsum Aristophanem minimè latu sse, ex prouerbiali istoc, quod [m] alibi protulit, dicto, est manifestum Πτήσσει φρύνιχος ὥσπερ ἀλέκτωρ, id est, *horret Phrynichus, sicut Gallus.* Fuit autem hic Phrynichus Melanthæ filius, Atheniẽsis tragœdiarum scriptor, quem Athenienses mille drachmis mulctarunt, quòd Milesiorum excidium tragœdia complexus esset. Meminit eiusdem adagij [n] Plutarchus, qui cùm antea fuisset ferox, & insolens ex Socratis familiaritate, cuius singularem integritatem suspiciebat, cœpit esse mansuetus ac modestus. Citat autem hunc senarium è quopiam poëta.

[i] Loco citato
[k] L. 10 c. 20
[l] L. 4. c. 29.
[m] In Vespis. Phrynicus quis.
[n] In Alcib.

Ἔπτηξ᾽ ἀλέκτωρ ὡς, κλίνας πτέρον, id est,

Pauidus refugit more Gallinacei
Cum victus alas ille submittit suas.

Vsurpatur verò id adagium in male affectũm, & commotum, aut etiam pauitantem. πτήσσειν enim Græcis fugitare significat, atque expauescere. Peculialiter autem de auibus dicitur. Similiter *superatus es à Gallo quopiam*: iocus prouerbialis dicitur in seruos, qui dominos à tergo sequuntur, supplices videlicet, & abiecti, cuiusmodi nimirum solent esse Galli superati in pugna. Non tamen animositate vincuntur hæ alites, sed viribus, & eleganter antiquissimus Ion poëta Tragicus his versibus ostendit.

Nec iam corpore, vtroque, & ocello
Ictibus obtuso ille fatiscit,

Robore ſed labente gemiſtit
Et viuus ſeruire recuſat.

Quod poſtremum, etſi non vſque adeo ſemper verum ſit, niſi viribus tamen uictum cedere certum eſt: contrà fit in pleriſque alijs animalibus, quorum ferè ſemper alia alijs ante initam pugnam ſua ſponte cedunt. Quod intelligens Miltiades Athenienſium imperator, cùm Rex Perſarum excito Aſiæ robore tam multa millia traiecisſet in Europam, quaſi ad primum clamorem oppreſſurus Græciam, conuocatis in Panatheniacum conuentum ſocijs pugnantes oſtendit has alites, vt Philo Iudæus ſcriptum reliquit, ratus hoc ſpectaculum maiorem vim habiturum, ad promouendum eorum animos, quàm orationem. Nec eum fefellit ſua opinio. Spectata enim, inquit Philo, in brutis patientia, pertinaciáque contentione uſque ad necem pugnantibus inuicto pectore, correptis armis eam expeditionem ſuſceperunt, quaſi bellaturi cum ingenti ſtrage hoſtium, contemptis mortibus, & vulneribus, vt ſaltem inſepelirentur libero ſolo patriæ. Nihil enim ad rem gnauiter gerendam excitat, ac deteriorum victoria maior, quàm ſperari poterat. Tradit item Diogenes Laërtius, Socratem Iphicrati duci animos adiecisſe, cùm ei oſtendiſſet Gallos Gallinaceos tonſoris Midæ aduerſus eos, qui erant Calliæ, pennis, ac roſtro dimicantes. Quam utilitatem agnouit & [a] Chryſippus, dum Gallorum æmulatione inijci nobis ad fortitudinem ſtimulos, & ſubijci calcaria prodidit. Quinimo fuiſſe apud antiquos hiſtoria docet, qui Gallos ad certamen inſtituerent, quos Columella auium laniſtas vocauit. [b] Plinius author eſt Pergami Gallorum ſpectaculum velut gladiatorum quotannis ędi. Apud Tarnaſaros Indiæ populos, nobiliores pugna eorum, ad quam tantummodo eos nutriunt, non oblectantur tantùm, ſed centum etiam aureos deponũt, quos ille, cuius Gallus in certamine ſuperior euaſit, domum victor reportat. Aiũt uerò qui eas regiones peragrarunt, Gallorum eorum certamen quinque quandoque horas durare, & victum victori niſi morte cedere quàm ſæpiſſimè. Idem certamen colunt Iauæ inſulæ incolæ, necnon qui Pulaoan inſulam habitant. Verùm nunquid id longo tempore fecerint, ut ſaltem veriſimile eſt, mihi nondum cognitum eſt: Græcos id olim obſeruaſſe tum ex allata Plinij authoritate, tum ex Aeliano etiam clarum eſt, qui Themiſtoclem contra barbaros exercitum ducentem duos in itinere Gallos fortè pugnantes vidiſſe prodit, ac imperaſſe, vt miles deſiſteret, acceptáque de hac pugna occaſione, docuiſſe bonis, & ſtrenuis ciuibus, pluris patriam, liberos, uxores, parentes, Deoſque penates æſtimandos, quam Gallis ſolam victoriæ opinionem. Qua de re conſule [c] Cælium. Cùm igitur uictor rediſſet, inſtituiſſe, ut quotannis Gallinaceorum pugna Athenis publicè exhiberetur. Quem morem etiamnum apud Bohemos in hunc diem durare audio, ubi primores pręparare Gallos aiunt pugnæ, quaſi gladiatoriæ, fierique ſponſiones pretij non parui, dum vnuſquiſque pecuniæ ſummam largam deponit, quam dominus victoris Gallinacei aufert. Et [d] Io. Goropius id Ambiuaritis populis, teſte Cæſare, Galliæ Belgicæ in vſu fuiſſe refert, magna ambitione duabus inter ſe certantibus factionibus, atque id cùm in pagis, tùm maximè in ipſa vrbe, cui à Ducis ſylua nomen eſt, (vulgò Tshertighen bos: eſt autem Brabantiæ nobilis vrbs, & regi catholico aduerſus Hollandos ſemper maximis in belli periculis fidem ſeruans) per octo integros dies in ipſa curia Gallos ad pugnam committi, ingenti partium ſtudio, & ſolicita victoriæ expectatione: in hac verò tantùm exardeſcere, vt ipſe uiderit ex Gallinaceorum certamine ad equeſtre duellum aliquem alium prouocaſſe, in eoque alterum uirum in primis ſtrenuum, & ueteranum equitem lancea in fronte ictum occubuiſſe eodem ferè modo, quo Henricus Rex Franciæ, cui per oculi alterius cauitatem pars fractæ lanceæ in cerebri ſedem eſt adacta. Legimus denique apud Gallos eiuſmodi Gallinaceorum pugnantium ſpectacula in ſcholis edi: quod fortè & ipſi fecerint, ut non alacriores tantùm iuuenum ſuorum ad pugnam animos reddãt, ſed etiam ſperatæ, ac optatæ victoriæ cupidos. Veteres, ut Gallinacei in pugna faciliùs aduerſus hoſtes ſuos tutarentur, ſtimulis ferreis æneiſque, quos Sipontinus plectra dici aſſerit, illos armabant; unde etiamnum extat adagium *αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον*, id eſt, *tolle calcar vltorium:* in eum nimirum, qui iam ultionem parat: ſumptum autem eſt adagium ex [e] Ariſtophane, cum ait: *αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχει*, hoc eſt, *tolle calcar, ſi pugnas*. Iucundum uerò, inquit [f] Cælius, quod obſeruatum hac parte non reticebimus, Gallinaceis mox compugnaturis allium in cibis obijci ſolitum, quò acriùs decertarent, ex quo facetiſſimè in ueteri comediæ *ἐσκοροδισμένος*, id eſt, allio paſtus, quod ſcorodon uocant, pro uehementi, ac nimis in pugnam procliui quandoque dicitur. Eodem modo proficiſcentes, ijque qui bella, & caſtra ſequuntur, allium guſtant, quòd eos agiles reddat, uires addat, & animum acuat. Exhibetur etiam equis unà cum pane, & uino, ut ad prælium euntes faciliùs labores futuros ſuſtineant, ferocioreſque;

Miltiades Athenienſium Imperator Gallorũ pugnãtiũ exẽplo ſuos hortatur.

Socrates Iphicrati animũ addit Galli exemplo.

[a] L. de Inſti.

Gallorũ certamẽ inſtitutum.

Auiũ laniſtæ qui.

[b] L. 10. c. 21

Themiſtocles cur Gallorũ pugnã inſtituerit.

[c] L. 17. lect. antiq. c. 33.

[d] In Gotodanicis lib. 7.

Hẽric⁹ Galliæ Rex quo modo mortuus.

Ferrea calcaria cur Gallis adhibita.

[e] In auibus.

[f] L. 16. c. 13. Ant. lect.

Allium cur Gallis exhibeatur.

Milites, & proficiſcentes cur allio utãtur.

cioresq́; fiant. [a] Plinius item Gallinaceos pugnaciores reddi author est, si in cibum eorum politricum, & trichomanes addantur. Idem præstare aiunt adiantum: quod Io. Baptista Porta ideo fieri putat, quia hæc herba Galli cristam quodammodo æmuletur. Cæterùm inter Gallos alij alijs præferebantur. Laudabantur autem in primis, teste Plinio Rhodij, & Tanagræi: secundò Melici (Lego Medici) & Chalcidici. *Iam ex his*, inquit, *ad bella tantùm, & prælia assidua nascuntur, quibus etiam patrias nobilitárunt Rhodum, ac Tanagram. Secundus est honos habitus Melicis, ac Chalcidicis, ut planè digna aliti tantum honoris præbeat Romana purpura.* Hinc facilè hunc Suidæ locum restituas: ἀλεκτρύονα ἀθλητὴν ταναγραῖον, hoc est *Gallinaceum athletam Tanagræum*. Deest enim copulatiua cōiunctio, quæ & alibi apud eundem habetur; Ἀλεκτρύονα καὶ ἀθλητὴν ταναγραῖον, ubi eā prouerbialiter hoc accipi scribit: & siue Gallinaceum Tanagræum, siue athlætam Tanagræum dicas, animosum & strenuum intelligas: elegantius uerò fuerit, si hominem, & athlætam pugnacem, ac fortem Gallinaceum Tanagræum cognomines: quàm si athletam Tanagræum simpliciter. Non enim athletas à Tanagra laudatos legere memini, sed Gallos tantùm. Iam uerò ex his, quæ dicta sunt, cuiuis satis liquidò constare arbitror, Gallinaceos Gallos non solùm pugnacissimas alites esse, & à seruitio, iugoque abhorrere, sed ab antiquis, & à multis nostro æuo ob id in summo honore habitos; adeo ut olim [z] Plato illorum stoliditatem ridens, sese amicum bonum potiùs, quàm Gallum ἄριστον, id est optimum, seu pugnacissimum malle dixerit. Contrà Pallas huiusce bellicosissimi alitis imaginem, ut testatur Pausanias, in casside suo pictam tulit, & Mars sibi sacrum voluit, adeo vt vtrinq; bellorum Deo gratum fuisse videamus, atque hinc fortè Aristophanes aues hominibus, Persis uerò in primis imperasse per iocum scripsit: ait autem.

Quod autem non Dei igitur hominibus imperarunt antiquitùs,
Sed aues & regnabant: multa sunt signa horum:
Statim autem vobis primum ostendam Gallum quod regnabat,
Imperabatq́; Persis primum omnibus, Dario, & Megabizo:
Quare vocatur Persicus auis à dominatione adhuc illa.

Sed uerisimilius fuerit primum Persarum regem Gallum fuisse dictum, vt in æquiuocis diximus. [y] Aristoteles fortitudinis huius uolucris causam in duras eius pennas reijcit: quasi uerò non aliæ darentur aues durioribus pennis, quæ tamen haud æquè fortes sint. Rases, penes quem eius rei fides esto, vinciturum pollicetur causam contra aduersarium, si calcar Galli de crure dextro tecum feras: & Kiranides fabulosissimus scriptor cristam capitis Galli cum grano thuris, & pauco cornu cerui timorem omnem nocturnum, si gestatur, omnemq́; occursum malum auferre: hominemq́; gestantem intrepidum reddere: quasi eiusmodi arma, quibus Gallus maximè superbit, crista nempe, & calcar ad hominibus animum addendum polleant: quod cùm non negauerim, minimè tamen affirmauerim, nihil scilicet certi inde habens. Atque hæc de Galli pugnacitate dicta sufficiant.

[a] L. 22. c. 22

Galli qui præferātur ad prælia.

Suidas correctus.

Gallinaceus Tanagrçus. Athleta Tanagræus.

[z] In Lyride.

Palladis cassis Galli imagine ornata.

[y] In Physio.

Fortitudinis Galli causa.

Calcaris dextri Galli virtus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

VIDETVR quidem occulta quædam sympathiæ, seu amicitiæ uis, potentiaq́; subesse, quod aues cicures, & domesticæ tam audacter equos, asinos, boues, atque id genus iumenta alia contemnant, ac si cum mansuefactis elephantis simul alantur, non modò eos non pertimescant, uerùm per eos etiam ipsos gradiantur, & Gallinacei eorumdem dorso insidere audeant. Cauendum tamen Gallinas alentibus, ne ad boum præsepia perrepant, maximè Gallinacei. Nam hoc quod decidit immistum pabulo, teste Columella, necem bubus affert. Gallinis item cum Pauonibus, Anatibus, Anseribus, & Columbis mutua intercedit beneuolentia: maior uerò Gallo cum Porphyrione, si Aeliano credimus, qui Gallum in eodem cum Porphyrione uersantem domicilio, tam insolenti miroq́; amore illi coniunctum fuisse ex inspectione testatur, adeo ut tandem Gallo propter epulas occiso, Porphyrio cōnutritore suo priuatus, tantum doloris animo conceperit, ut postmodum nō amplius cibum ceperit, sed inedia potiùs sibi mortem accelerare, quàm pòst superuiuere maluerit. Sed huius quoque abstrusa uidetur, ac occulta ratio, cur deficiente apibus cibo, si ad fores earum crudas Gallinarum carnes, & uuas passas posueris, inedia non sint perituræ: quod in scedulis meis notatum reperio, sed ex quo authore non memini: & an verum sit, haud scio: curiosus quispiam experiri poterit. Vt verò illud incertum est, ita hoc cùm pueris, tùm se-

subus

Domestica rū auiū cū iumentis amicitia.

Gallinacei quomodo bub⁹ mortē afferāt.

Galli cum Porphyrione mira amicitia.

Ne apes inedia peteāt.

Galli cum Sole ſympathia.

nibus, & vt dici ſolet, lippis, & tonſoribus notum, & quotidie obſeruatum, nimirum Gallinaceum Gallum cum Sole habere ſympathiam. Hunc enim ad omnes mundi angulos, feſtinantem, exortiuum, occiduum, & meridianum voce admodum uocali, & alarum applauſu congratulantis in morem, ſæpenumerò ſalutat, & reſalutat. Adducant modò alij quas velint manifeſtas rationes.

Gallus animal ſolare. Gallus Leoni terrori eſt.

Ego hinc ſolare animal Gallum uocauerim, uti alij etiam Leonem ferarum generoſiſſimum, qui non cætera animalia tantùm, ſed fortiſſimos quoque viros terret, quem tamen Gallus ne minimi quidem facit: at contrà, illi & uiſus, immo auditus tantummodo pauorem incutit, etſi de eiuſmodi antipathia diuerſimodi authores ſcribant. [a] Albertus enim duobus in locis hoc de Gallo albo intelligit. Sed ante ipſum item Diuus [b] Ambroſius tradidit: *Leo*, inquiens, *Gallum, & maximè album vertetur*. Cùm uerò cæteri omnes, nullius coloris facta mentione, id ſimpliciter de Gallo tradant: itaque, quod cum uenia huius ſanctiſſimi patris dixerim, omnes Gallos à Leone timeri crediderim, ſi modò uerum eſt, quod inter vtroſq; hæc antipathia intercedat. Id enim à me non obſeruatum eſt, nec ab aliquo obſeruatum uideo. Sed ſi Plinio, Aeliano, Solino, Lucretiò, Proclo, alijſq; credimus, quemuis Gallum à Leone timeri conſtabit. At hi rurſus cauſam huius odij non uno modo tradunt. [c] Plinius bis diſertiſſimis uerbis eius mentionem faciens, primò criſtam, & cantum, ſecundò criſtam, & falcatam caudam timeri à Leone aſſerit: cuius uerba maioris fidei cauſa aſcribere placuit. Inquit ergo ibi: *Atque hoc tam ſæuum animal* (Leonem) *rotarum orbes circumacti, curruſq; inanes, & Gallinaceorum criſta, cantuſq; etiam magis terrent, ſed maximè ignes*: hîc uerò ſic habet: *Quod ſi palma contingit ſtatim in victoria canunt, ſeq; ipſi principes teſtantur. Victus occultatur ſilens, ægreq; ſeruitium patitur. Et plebs tamen æquè ſuperba graditur, ardua ceruice, criſtis celſa: itaq; terrori ſunt etiam Leonibus ferarum generoſiſſimis*. Vides igitur hîc cantus nullam facere mentionem, cuius rurſus Solinus tantummodo meminit, Gallinaceorum cantus timere Leonem aſſerens. Denique [d] Aelianus, Lucretius, & Proclus, alijque Gallinaceum ſimpliciter nominant. Quid ergo dicendum, ſtatuendumq;? Ego ſum eius prorſus opinionis ut (ſi uerum eſt, ut dixi, huiuſmodi innatum odium; iam enim id præſuppono) Gallum ipſum quatenus tale animal eſt, à Leone pertimeſci putem, nec inde id odium naſci credam, quòd utrumque animal ſolare eſt, ut [e] Proclus exiſtimat, ſed occulti quid latere in Gallo, quo Leonem fuget.

An album Gallū ſolūmodo Leo timeat.

[a] L. 22. 23. de animal.

[b] L. 6. Hex.

[c] L. 8. c. 16. & l. 10. c. 21.

[d] L. 6. de animal. c. 22.

Gallū cur timeat Leo.

[e] L. de ſacrif. & mag.

[f] L. 29. c. 4.

[g] Lib. 4. de nat. rer.

Atque hanc meam opinionem, quam ſemper ſaniori doctorum uirorum iudicio ſubijcio, ex ipſomet [f] Plinio depromo. *Qui à Leonibus, & Pantheris homines non attingi* tradit, *qui iure Galli peruncti fuerint, maximè, ſi ei allium admiſceatur*. Quæ quidem res innatum Leonis timorem indicat, & hanc fortè ſemina illa uocauit [g] Lucretius, quæ Leonum oculis incuſſa, illos ceu cæcutire, timereq; faciant: hic autem ita canit:

Quin etiam Gallum nocte explaudentibus alis
Auroram clara conſuetum voce vocare,
Nenu queunt rapidi contra conſtare Leones
Inq; tueri: ita continuò meminêre fugai.
Nimirùm quia ſunt Gallorum in corpore quædam
Semina, quæ cùm ſint oculis immiſſa Leonum
Pupillas interfodiunt acremq; dolorem
Præbent, vt nequeant contrà durare feroces:
Cùm tamen hæc noſtras acies nil lædere poſſint:
Aut quia non penetrant, aut quod penetrantibus illis
Exitus ex oculis liber datur, in remeando
Lædere non poſſunt ex vlla lumina parte.

Leo Capū non timet.

Quod ſi uerò quiſpiam contra allatam ſententiam arguat, dicatq; Leones criſta maximè perterreri, idq; inde conſtare, quòd Capum non timeat: id huic minimè negauerim, ſed criſtam primarium, atque euidentiſſimum ſignum eſſe dixerim, quo præſens Gallum agnoſcat, uti etiam cucuritus, dum longiùs abeſt. Vnde is ſolam criſtam, uel cantum duntaxat expaueſcere iure nequaquam concluſerit. Neque etiam mirum fuerit, ſi & nos rem acu non tetigerimus. Etenim ipſemet [h] Aelianus cauſam explicare, cur ſcilicet Leo, & baſiliſcus Gallinaceum timeant, utpote abſtruſam, atque abditam ſuum non eſſe tradidit: in quibus, inquiens, exquirendis etſi permulto abundant otio, plurimum temporis conſumunt non tamen optatum aſſequuntur.

[h] L. 8. c. 28 de animal.

Angui terrori eſt Gallus.

Simia Gallum odit.

muleus Romanorum.

Angui quoque Gallus terrori eſt: & Simia Gallum odit, ſed cum magno eorum, ac hominum condemnatorum detrimento, ac ignominia: nam ob eiuſmodi odium cum cane omnes ſimul parricidarum culeo includebantur, ut nimirum Simia Gallum perſequeretur, Gallum fugeret anguis, anguis in hominem penetraret, atque

ita uiuus

ita uiuus parricida, viua sepultura fieret: proinde hoc significans Iuuenalis alibi canit.

Clauditur aduersis contraria simia fatis

Item alibi rursus.

Cuius in exitium non debuit una parari
Simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

Verùm illud parum Gallo honoris conciliare videri possit, quod angui sit pauori, qui à leone ferarum generosissimo timebatur, nisi etiam basiliscus ipsum horreret, insigni sanè immunitatis priuilegio: cuius siquidem locum nulla alioquin ales impunè transuolet, infectũ nempe semper spiritu pestilenti: quin etiam cuius sibilum cæteri serpentes omnes perhorrescant, tantum abest, vt præsentiam eius tolerare queant. Hunc aiunt, mirabile dictu, cùm Gallum uidere fortè contingit, animo tremere, & cùm cucurientem audit, tanto terrore concuti, vt emoriatur. Quam rem non ignorantes qui per immensas Cyrenensium solitudines, quæ pestem illam, & singulare in terris malum gignunt, iter faciunt, Gallum itineris comitem sibi adiungunt, qui cantu suo truculentissimam illam bestiam longè abigat: author est huius historiæ[i] Aelianus. Iam verò & Gallus suis hostibus cùm apertis, tùm occultis minimè caret. Inter aues in primis non rapacium duntaxat hostilitatem, rapinamq; metuit, sed cum Attagene, teste Aeliano, grauiter etiam dissidet. At maior ab vncunguibus tãquam generis sui prædonibus expauescentia: ideoq; cùm acutissima acie præditus est, oculo vno cibum inquirit, altero sursum ad æthera erecto insidiatores obseruat: quibus a longè conspectis, alta uoce exclamitat, Gallinas suas conuocans, ut super temporis angustiam liceat, simul cum eo sese in tutum recipiant: sin illi improuisiùs adsint, tunc quantum potest, sese illis opponit, ac pro liberandis uxoribus, liberisq; ad necem sæpè usque cum eisdem dimicat, unde dicebat[k] Politianus.

Basiliscus Gallum timet.
Basilisci pestilens uis.
Gallus quibus itineris comes.
[i] L. 3. c. 31.
Galli hostes aperti, et occulti.
Gallus Attagenẽ odit
Gallus rapaces timet

Non illum squamea tutò
Aggreditur serpens non raptor ab æthere Miluus.

[k] In rustico.
Gallus cur Miluũ metuat.

Hunc etenim etsi in rapacium genere ignauissimum in primis obseruat, tanquam non ignoret, quòd præ cæteris alijs incautiorem aliquam è suis è media corte per insidias soleat eripere: vnde dicebat Aelianus. *Quæ leones exterret ales, & basiliscos metu exanimat, Miluos expauescit.* Verùm ut hoc mirum videtur, quod Gallus tam timidam volucrem horreat, cùm aliàs si cum eo congrediendum foret, facilè superaret; nam Miluus rapturus uel pullum, uel Gallinam è corte uisus antè rapinam suam non impunè sæpè fert. Quin imo ipsa Gallina ubi vel audierit tantùm, aut à longè uiderit huuc pullorum prædonem, eos ocyus sub umbra alarum suarum recipiens, & ipsa sese hosti audacter opponit, rostro, alis & se, & pullos defendens, tantum abest, ut id Gallus præstare non possit, vel quadruplo Gallina robustior, sed occulta quædam, de qua agimus antipathia est. Nam tanto odio Miluum hoc auium genus prosequitur, ut si illius caput collo Gallinaceo alligaueris, omnes celerrimè arrepta fuga salutem quærant, imo quod amplius est, & mirum dictu, Gallum non amplius cantaturum aiunt, si cristam sanguine Miluini capitis inunxeris. Non mirum itaque, si Accipitrem etiam timeant: qui tanto Gallinis præcipuè terrori esse dicitur, ut audita tantummodò, dũ incubant, eius uoce, oua vitiari credantur, sed & huic etiam propter nimium pullorum amorem resistere non uerentur, quod hisce uersibus[l] Oppianus ostendit.

Gallina se, & pullos cõtra Miluũ defendit.
Vt Gallus non amplius canat.
Accipiter Gallinis timori est.
[l] L. 3. de venat.

Quanto Gallina domesticus ales
Nutrit amore suos fætus lasciua tenellos.
Quæ si labentem uideat pernicibus alis
Accipitrem à tecto, sublata voce gracillans
Arrectis sursum pennis, ceruice recurua
Expandit tumidas pullis glocitantibus alas.
Tum pauidus miles pipiens se mœnibus altis
Abdit, conglomeratq; parens trepida agmina pennis.
Sic profligat aues audaces sedula mater,
Et caros pullos ex altis ore rapacis
Liberat, implumesq; fouet, simulatque relinquunt
Fistos & thalamos nitido candore glabrantes.

Ornithologus Heluetijs, Accipitris genus aut Miluum à Gallinarum præda ait appellari den hunerdieb, id est, Gallinarum furem: & Miluum scripsi Belgis a rapiendis pullos Kuijckendief dici, unde eidem aui, Miluo nempe ea nomina competere suspicarer, nisi teste Turnero Rubetarium Accipitrem, Anglis hen harroer, idest Gallinarum occisorem, appellari cernerem, Palumbarium Accipitrem magnitudine superat, & coloris est

Hunerdieb
Kuijckendief.
Harroer.

cinerei. Humi ſedentes aues in agris,& Gallinas in oppidis,& pagis repentè adoritur. Prę-da fruſtratus tacitè diſcedit, nec unquam ſecundum facit inſultum. Hic per humum Accipitrum omnium uolat maximè. Quapropter habere oportet, inquit Columella, clauſum amplum veſtibulum, idq́; retibus munitum, ne Aquila, uel Accipiter inuolet: & has impenſas, & curas niſi locis, quibus harum rerum uigent pretia, non expedit exhibere. Si itaque tantum emolumentum non præbeat Gallinacea tua familia, ut totam cortem retibus munire propter impenſas nequeas, poteris longè cùm minori ſumptu eiuſmodi vncungues fugare. Plinius uolucres vite nigra (Petrus Creſcentienſis id de uite alba intelligit, quæ paſſim per Italiam obuia eſt, nimirum cauſtica illa) id præſtari ex aliorum tamen relatu his uerbis memoriæ prodidit: *Vite nigra*, inquiens, *aiunt ſi quis uillam cinxerit, fugere Accipitres, tutasq́ fieri uillaticas alites.*

Vt rapaces aues fugentur.

Vitis nigra Accipites fugat.

Et ſi verò eo modo rapacium auium impetus effugere poſſit Gallinaceum genus, ita contrà difficiliùs à noxijs quadrupedibus ſeſe tueri poteſt, propter locorũ, quibus ſeſe abdunt, commoditatem. Ex his aſtutiſſimam animalium vulpeculam in primis non oderunt modò, ſed adeo uerò etiam pertimeſcunt, ut eum ſubdola Gallinaceos quantumcunque in alto remoto loco intuetur, uel ſaltem oculos lucentes tanquam faculas eis oſtendit, caudaque quaſi baculo quodam minatur, præ metu ſeſe deorſum præcipitent, fugereque conantes opprimantur. Rapit autem vulpes ex eis plurimas, adeo ut vna nocte quadraginta, & amplius pullos ſimul cum matribus partim abſtuliſſe, partim ſemieſos reliquiſſe meo cum malo obſeruauerim. Cùm autem nuſquam non domeſticis hiſce alitibus infeſtæ ſint vulpes, tum verò id maximè faciunt in locis montanis, non ignaræ nimirum, quòd ibi faciliùs latere queant in ſyluis, difficiliusq́; capiantur. Vt itaque noxia iſtæc animalia fuges, Gallinariumq́; & cortem tuta reddas, placuit hîc etiam remedia docere, quibus id præſtare queas.

Odium in uulpes.

[m] In deſcrip. regni Scot.

Vulpes quo modo fugẽtur.

Vulpes ſui generis carnibus abſtinent.

Tradit [m] Hector Boëtus, Scotos maximè monticolas tali conſilio illarum belluarum pernitiem anteuertere conſueuiſſe: *Vicis frequentioribus*, inquit, *ſingulæ ædes ſingulas Vulpeculas nutriunt, easq́, earum carnibus contuſis, coctisq́ animalium cibis miſcere ſolent. Quæ autem pecudes, & volucres domeſticæ eas deguſtaſſent, duos propè menſes innoxiæ, ſecuræq́ paſcentes oberrant, vulpibus à ſui generis eſca tam anxiè abſtinentibus: quod ita eſſe comprobant. Nam ſi qua non deguſtâris, peruagantibus inter Gallinas, Anates, Anſeres, cæterasq́ aues innoxijs uulpibus ea ſola illis præda eſt, quam à genere ſuo abſtinuiſſe ſentiunt, ut appareat inferendis iniurijs nõnunquã iniurias propelli.* Hęc ille: quod ſecretũ Plinius ignoraſſe minimè videtur. Nã & hic [n] alibi ſcripſit, *Gallinaceos non attingi à vulpibus, qui iecur animalis eius aridum ederint, vel ſi pellicula ex ea collo inducta, Galli inierint.*

[n] L.28. c. vltimo.

Rutam fugare vulpes.

Rutam ſyluestrem etiam aduerſus vulpes, & alia animantia Gallinis infeſta valere legimus, & multò efficaciorẽ fore, ſi vulpis fel cibo admiſtum adhibueris, ut Democritus affirmat. Idem de cato ſcribunt [o] Dioſcorides, & Afranius, ſed diuerſimodè. *Tradunt rutæ montanæ*, inquit ille, *ſuccum Gallinaceis pullis inſperſum feles arcere. Catus* ait hic, *non inuadet Gallinam, ſi ruta ſylueſtris ſub eius ala appendatur.*

Ne catus pullos rapiat.

[o] L.3. c.45.

Vt à muſtelis tuti ſint Gallinacei.

Cum muſtelis magis, quàm cùm felibus inſitam inimicitiam exercent, nam has non prætereuntes duntaxat horrent, ſed uoce etiam tantùm audita, teſte Aeliano, ferè exanimantur, cùm alioqui mugitus boum, rugitusq́; aſinorum pręclarè contemnant: Ab his quoque Plinius tutos Gallinaceos pullos fore prodidit, ſi earum cinis in offa iſtis exhibeantur.

Salamãdra Gallinas enecat.

Salamandræ pariter neſcio quid ineſſe neceſſe eſt, quod occultè Gallinis noceat, nam & hanc referunt in aceruo tritici repertam totum id inficere, Gallinaſque inde uiſcentes emori, cùm aliàs noxias quaſque ſerpentes impunè ſępius uiſæ ſint deuoraſſe.

Serpẽs quãdo Gallinas lædere nequeat.

At Gallinæ eo die, quo ouum pepererint, à ſerpente non lęduntur, quin & caro earum tum à ſerpente morſis remedio eſt. Item ſerpentes quoſuis abſque noxa depaſcuntur, cùm alioqui, quod mirum videtur, ab ipſis morſæ moriantur, ſed magis adhuc admirandum eſt, quod tradit Plinius, nimirum ſui eruentu eorum, qui ſerpentium caniſue rapidi dente aliquando lęſi fuerint, Gallinarum incubitus, & pecorum fœtus abortu vitiari.

A ſerpentibus occidi Gallinas.

Vt ergò non mordeant Gallinas, ſic prouideto: Circa caueas incendito cornu, cuius odore non fugari tantùm, uerumetiam eos interimi referunt.

Gallinaceorum antipathia.

Vt uuis abſtineant Gallinæ.

Cum plantis quibuſdam hæ uolucres antipathiam habere uidentur, ac in primis cum nobiliſſima arbore, quæ nobis eximium illud Bacchi donum ſubminiſtrat, cum uite inquam, cuius florem ipſis in cibo exhibitum efficere ferunt, vt poſtmodum matureſcentium vuarum eſu abſtineant. Sunt qui id, ut antea etiam obiter diximus, œnanthi ſylueſtri aſcribant; eamque cibo incoctam, & illis proiectam faſtidium gignere uuas appetendi: uerùm Plinius id de vuæ flore ſimpliciter protulit. Vt ut eſt, utriuſque curioſus quiſpiam poterit cum paruo ſumptu, at cum maximo lucro periculum facere. Nam vuarum eſus, ut oſtendimus Gallinis admodum damnoſus eſt. Sed fortè cum omni uite antipathiam habuerint, nam idem [p] Plinius, *Gallinaceis ipſis ſurculis è ſarmentis collo additis*

[p] L.19. c.4.

non

non canere tradit, quod si verum est, insigne sanè, & occultum odium demonstrat. Audio denique & aquam vitæ, vt vocant, eis lethalem esse. Ex Sambuco magis canoram buccinam, tubamq; eodem referente, fieri credit pastor, si ibi cædatur, vbi Gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Quæ res ad quandam pariter antipathiam referri potest: sunt tamen qui physicam illius rationem talem assignent. Materies, inquiunt, sambuci mirè firma traditur: constat enim ex cute, & ossibus: quare venabula ex ea facta præferunt omnibus. Quondam verò loca syluestria, qualia sunt, in quibus Gallorum cantus non auditur, ficciora sunt, ligna etiam illic ficciora, solidioraq; fiunt, & ex tali materia tibiam magis canoram tornari credibile est, cùm vnumquodque corpus eò magis sonorum sit, quò siccius, simulq; solidius. Eandem etiam rationem [q] Cælius Calcagninus, quosdam assignauisse, scribit, postquam aliorum sententiam examinasset, suamq; diuersimodam attulisset, his verbis. Cur id fiat: (si modò verum est,) nemo facilè dixerit. Sunt qui hoc non simpliciter, sed *συμβολικῶς* traditum putent, more Pythagorico, ut multum diuersum, quàm dicitur, intelligatur, sicut proditum est, non ex omni ligno Mercurium debere fieri: Deum non populari ritu, sed electo, ac religioso colendum esse. Sic non vulgari sed remotiori musicæ incumbendum esse admonentes, non ex obuia quaque Sambuco tibiam, sambucamq; coagmentari oportere dixerunt, & expedire ut remotiora petantur, atque inde decerpatur, ubi Galli cantus non obstrepat. Nam sic hodie quoque locum longè sepositum, ad quem nemo adeat significantes, dicunt in eo, ne Gallum quidem unquam exauditum. Aut certè stridula illa, atque admodũ obstrepera vox Galli hebetare, & stridore suo quodammodo diffindere, & conuellere potest penetrabilem ac fungosam sambuci materiem, ut pote qua leo etiam tantæ animal constantiæ consternetur. Alij sunt, qui eo dicto nil præterea ostendi putent, quàm syluestrem sambucum satiuę multò esse præferendam; quòd ea procul, locisque abditis, hæc propè intra nostra septa adolescat. Quæ postrema sententia cum priori conformis est, quam à viris doctis examinari ventilariq; velim. Insigne contra immunitatis priuilegium Gallinis (sic enim apud [r] Dioscoridē *ὄρνιθας* trāsfero) accessit, cū impunè baccis taxi, quę alioqui reliquis animalibus pestiferę sunt, vescantur. Quæ itaque venena, non venena in illis esse voluit prudentissima natura, eadem contrà quæ non venena sunt, pestifera illis esse voluit, sparti semine depasto eas emori cupiens, item hominis excremento, qui Helleborum biberit, ut Auicenna testatur. Albertus quædam vrticarum genera pullis mortifera esse scribit, Gallinamq; earum malignitatis consciam eas euellere conari, Verùm quæ hæ urticæ sint, non explicat. Tradunt item Gallum contra orobanchen herbam circumferri, uel semina terræ mãdanda Gallinaceo sanguine rigari, tanquam & herba leo (nam ita etiam vocatur) non minus, quàm animal à Gallo abhorreat. Oderunt quidem meritò hanc herbam agricolæ, quoniam cannabi, in quam spem omnem lucri ponunt, nutrimentum eripit, & quo minus ad optatam altitudinem excrescat, impedit, ad radices eius enascens. Poterunt ergo eiusmodi remedium experiri. Præterea Gallinæ metallorum regi auro venenum sunt, si [t] Plinio credimus, qui alibi ita scribit. *Auro liquescenti si Gallinarum membra misceantur, consumunt id in se, ita hoc venenum auri est.* Quod si verum est, inquit [s] Scaliger sanè sic præsentius, & commodius adipiscemur aurum esculentum, quàm ex inani Cardani indicatione, aurum potabile. Falsum verò vanumq; esse medicina posterior innumeris experimentis comperit. Etenim ad deploratos morbos Gallinaceas carnes incoquunt, aurumq; adijciunt, quod tamen absumi non videtur. Sed videndum foret, num periclitantes aurum prius liquidum reddere deberent, quando id de liquescenti auro Plinius prodidit: quinimo sunt, qui eam dictionem (liquescenti) exponunt in oleo per artem chymicam redactum, quasi Plinius huius artis nõ fuerit ignarus: quod alioqui mihi nunquam lectum. Vt ut est, inde saltem excogitata medicis ratio est parandi iuscula *διαλυτικά* cum carne Gallinæ, & auri folijs. Postremò cum tonitru Gallinæ dissident. Quandoquidem si cùm incubant, tonuerit, non modò oua pereũt, ut Aristoteles, & Plinius tradunt: uerumetiam, teste Columella, semiformes pulli interimuntur, antequam toti partibus suis consũmentur. Ne itaque tanto detrimento afficiantur agricolę, malo huic obuiam ire debent. Remedium autem contra tonitru, teste Plinio, clauus ferreus sub stramine ouorum positus, aut terra ex aratro. Plurimos etiam scribit Columella intra cubilium stramēta, graminis aliquid, & ramulos lauri, nec minus allij capita unà cum clauis ferreis subijcere: quod hęc cuncta remedia credantur esse aduersus eadem tonitrua.

Ex Sambuco ubi buccina magis canora.

[q] L. 2. Epist. quæst.

[r] L. 4. c. 75.

Baccis taxi vescuntur impunè Gallinæ.

Sparti semen, & hominis excrementũ, qui Helleborum biberit, Gallinas occidit.

Vrticæ Gallinis infestæ.

Gallus contra orobanchen circũfertur.

[t] L. 29. c. 5.

Gallinæ auro venenũ sunt.

[s] Exerc. 88.

Aurum nõ consumi à membris Gallinarũ.

Iuscula διαλυτικά.

Gallinæ tonitru inimicum.

Ne tonitru noceat.

DE AFFECTIBVS CORPORIS Gallinaceorum.



Pituita Gallinarum quid.

Alba pellicula quid

INTER affectus corporis quibus Gallinaceũ genus infestatur, pituita, siue coryza, quæ ipsis peculiaris, ac inimicissima est, & ptiriasis seu pedicularis morbus, peculiares sunt. De quibus itaque priùs dicendum videtur. Pituita est humor è cerebro in nares, nec non in fauces destillans, edendi, bibendiq; cupidinem eis auferens, linguæq; officiẽs. Palladius albam pelliculam vocat extremam linguam vestientem: adeo ut sæpè periculo non careat id malum, sed interimat etiam. Signa euidentia admodum sunt, nam lingua indurescit, ut pipire, glocire, glacillare, cucurireq; in summa vocem emittere nequeant: marcescunt etiam & cibum capere nolunt.

Piuida. Pfippe. Pippe

Est autem affectus iste, quem nos vulgò la piuida dicimus, superiores Germani das pfippe, inferiores de pippe. Quę nomina, vt videtur, per onomatopœiam ficta sunt, quoniam hoc auium genus ita affectum consimilem uocem edat. Oritur a sordido potu plerunque.

Quo tempore pituita laborẽt.

In assignando tempore, quo maximè hoc malo torquetur, à Plinio Columella dissentit. Plinius enim inimicissimam esse illi testatur, *maximè inter messis & vindemiæ tempus*. Contrà Columella, *cùm frigore, & cibi penuria laborant*. Quis autem inter messis, & vindemiæ tempus frigore torqueri dicat? ut interim de cibo nihil dicam? Nã & cibum in agris, ubi messis fuit, copiosorem habent. Quare fortè dicendum est, tam ob exuberantem calorem, qualis inter messem, & vindemiam esse solet, quàm ex immodico frigore in id malum incurrere.

Fic⁹, & vua immatura Gallinaceis inimica.

Addidit porrò, & aliam causam Columella, cùm scilicet ficus, aut vua immatura ad satietatem permissa est. Ita enim textus legi debet, ut Ornithologus etiam existimat, non autem cùm ficus, & vua immatura nec ad satietatem usque permissa est, vt vulgati codices habent. Nam eo modo sensus verborum non cohæreret. Ceterùm vt & alteram causam examinemus, quòd scilicet ex cibi penuria pituita oriatur, ut ille tradit, iterum Plinio dissentit, qui alibi disertissimis uerbis eius remedium in fame ponit, Quid igitur dicendum? Putárim ego Columellam de penuria cibi præstantioris loqui, vt nempe quid præter naturam deuorare coactæ eo malo afficiantur. Plinium verò ex cibi melioris copia, pleoricum habitum nactas ita affici credere, itaque inediam præscribere.

Pręseruatio à pituita.

Vt præseruentur ab eiusmodi malo, Columella præcipit, ut purissimam illis aquam potandam demus. Id autem præstare non poterimus, nisi cùm aquæ, cùm vasorum etiam curam habeamus, hoc est, nisi aquam purã limpidamq; semper demus, sępiusq; ne marcescat, immutemus, vasaq; aliquoties intus, & extra abluamus, & immũdiciis detergamus.

Origani vsus.

Leontinus origanũ in aqua macerat, eamq; ita bibendam offert, præseruareq; à pituita Gallinas arbitratur. Eodem modo alias herbas ita aquę imponere poterimus, ac similiter à tali affectu Gallinas pręseruare. Vult item Columella Gallinaria fumigari, & ab excrementis aliquoties repurgari.

Cura pituitæ.

Si uerò iam in morbum inciderint, ad alia remedia confugiendum est, idq; non solummodo, ut vulgus facit, penna per transuersas nares inserta, ac quotidiè mota; quandoquidem quæ ita curantur, multas sępius interiisse compertum est: Verùm alia etiam tentanda medicamina: quorum magna copia cùm apud authores, recentiores maximè extet, itaque & nos aliquot abducemus, vt doctissimus lector ex iis seligat, quod sibi accomodatius videbitur.[a] Plinius alibi mistum far in cibo prodesse tradidit & [b] alibi acinos ligustri, [c] alibi denique fumum herbæ sabinæ eiusmodi morbum sanare. [d] Galenus idem pollicetur ex alliis, & cæpis.

[a] L. 19. c. 6.
[b] L. 24. c. 10
[c] L. 21. c. 11
[d] L. 2. Meth

Allij usus ad pituitã.

Allia etiam multi alij commendant, sed diuersimodè exhibent. Etenim quidã, teste Columella, spicas eorum tepido madefactas oleo inserunt: quod pariter Palladius repetiit, sed pro spica mica habet, corrupto, ut videtur, textu. Paxamus eisdem minutim concisis, & in calidum oleum iniectis, vbi refrixerint, ora Gallinarum colluere iubet, ac, si illa vorauerint, efficaciùs restitui ait. Nonnulli, eodem referente allia in humano lotio elixant, rostrumq; Gallinę illis fouent, cauendo quàm maximè, ne portio aliqua in oculos influat. Leontinus pariter allio rostri foramina inungit, aut in aquam conijcit, & potandã exhibet.

Scilla pituitę Gallinaceorum remedium.

Scilla munda in aqua macerata, & exhibita cum farina idem præstat. Sunt qui ad idem malum origani, hyssopi, & thymi suffitu caput Gallinę fumigent, & mox allio rostrum eius perfricent. Quidam etiam urina tepida rigant ora, & tam diu teste Columella comprimunt, donec eas amaritudo per nares emoliri pituitæ nauseam cogat.

Staphisagriæ usus.

Vua quoque quam Græci staphisagriam vocant, cùm cibo mista prodest, vel eadem cum aqua trita potui data.

Leonti-

Leontinus vrina quoque rostra abluere iubet, quasi ea per se sola pituitam curare apta sit. Verùm & membrana ipsa leuiter vnguibus auellitur, ac post allio trito plaga mundata conspergitur. Eiusmodi verò omnia remedia mediocriter laborantibus Gallinis adhibentur. Nam si pituita circumuenit oculos, & iam cibos auis respuit, ad ferrum deueniendum est. Columella genas rescindi iubet, Paxamus partes aperiri, quæ sub gena consistunt, & coactam sub oculis saniem omnem exprimi, atque ita paulum triti salis uulneri infricari. Quo tempore ad vmbram ducendas esse admonet. Quod ad potum attinet, is talis sit, quem diximus, aqua munda nempe, vel in aqua allium, vel eiusmodi remedia, qualia recitauimus, macerata sint. Andreas Cęsalpinus corticē fraxini internū, aquam in qua maduerit, cæruleā reddere, & Gallinis, cùm morbis laborant, apponi scribit, sed ad quos morbos, & cuius authoritate id faciat, non addit. Fas est credere de pituita loqui. Nam etiam antea eius ligni decocto fælici successu Guaiaci loco usurpari dixerat. Secundus morbus, quo Galli, Gallinęque laborant, ptiriasis est, cùm scilicet pediculis, atque pulicibus infestantur, maximè cum incubant. Hic autem affectus faciliùs, quàm pituita tollitur: quinimo sæpenumero sibi ipsis magistrę eo sese puluerando liberant. Cæterùm & hoc malo affectis ueteres cùm Latini, tùm Græci Geoponici remedia præscripsere. Multi illitu olei è lino facilimè curari tradunt, staphisagriam, & torrefactum cuminum pari pondere cum vino contusa Palladius, Paxamusque laudant, si malum leue est. sin pennarum penetrârit secreta, decoctum lupinorum. Sunt qui proprio experimento edocti Gallinas arena littorali, aut, quod præstantius esse aiunt, cineribus saponariorum à lixiuio relictis, cura mulierum sese puluerantes, istoc malo ocyus liberari referunt. Varro ab eisdem animalculis præseruandas iri tradit, si in cubilibus, cùm peperunt, auferatur substramen, & recens aliud subijciatur. Aloisius Mundella Capos epilepsię obnoxios esse prodidit. An verò Gallus, & Gallina eodem morbo laborent, ignoro. Ex oculis autem laborare, utrumque certè scio, nam & eorum acie parum valere author est Aristoteles. Si itaque ij malè habeant, mulieris lacte, aut portulacæ succo, vel sale ammoniaco, & cumino, & melle, æquis portionibus contusis illinito. Ipsas verò sub umbras deducito. Crescentiensis hęc remedia ita recitat, ac si prodessent etiam ad grana illa, quę sub oculis prouenire solent ex esu Lupinorum amarorum, quod minimè probo, quandoquidem ea, nisi acu leuiter apertis pelliculis auferantur, visum extinguūt, tantum abest, ut tam leuibus medicamentis cedant. Deprauatur item huic auium generi appetentia, ac potissimùm Gallinis, hisq; nisi cùm pariunt. Etenim tum quandoque cùm propria, tùm aliena oua depascuntur. Si ergo ita laborent, ut à tam prauo more desuescant ex ouo albumen effandes, & in luteo ipso humidum gypsum inijcies, ut testæ duritiem contrahat. Volentes quippe in subiecto ouo gulam explere, nec in eo amplius inuenientes quid succi, ouorum aliorum fastidio capiuntur, atque ita tandem appetentia illa deprauata corrigitur. Si diarrhœa infestat illas, ut fit quandoque, farinæ tantum, quantum manu apprehendi possit, tantumdemq; cætæ uino leuigabis, & pastam conficies. atque ante alium cibū deuorandum offeres: aut pomorum, Cydoniorumue decoctum bibendum dabis. Quæ mala sub cineribus cocta in eodem casu auxiliantur. Aegrotant præterea Gallinæ, teste Alberto, cùm multa pariunt, & non incubant, eò quòd non abstrahuntur à partu: quoniā ipsis omnis potentia, ac virtus ob nimium partum exhauritur. Quod, ut uidetur, Albertus ab Aristotele mutuatus est, sed qui id vniuersaliter de omnibus auibus prodidit. Rursus, quæ incubant ægrotare quibusdam dicuntur, sed tunc animo potiùs, quàm corpore languent. Nam nimius erga pignora sua amoris affectus, quem immutata uox acutior nempe facta indicat, morbi istius, si ita appellare placet, causa existit. Eodem tempore furere Aristoteles eas dixit propter inediam. Cum mulieribus verò commune habent, quòd abortiāt. Qui sanè affectus heris maximo detrimento est, quòd oua imperfecta, ac non debito sæpè pè tempore pariant. His ita medentur: oui candidum assatum, & uuas passas tostas æquo pondere terunt, & ante alium cibum offerunt. Atque hi fermè Gallorum, Gallinarumq; affectus sunt. Quod modo ad pullos spectat, ij quasi primis infantiæ diebus persedulò tractandi sunt, plumulæq; sub cauda clunibus subtrahendæ, ne stercore coinquinatæ durescant, & naturalia præcludant. Sed quanuis id caueatur, sæpè tamen euenit, ut aluus exitū non habeat: itaque pinna pertunditur, & iter digestis cibis præbetur. Cauendum pariter, ne stercus etiam pedibus eorum adhæreat; Nam podagram creat, sed qua Capi magis quàm Galli afficiantur, quinimo Capi miris modis, Galli nō, si Scaligero credimus, qui huius quęsiti etiam hanc rationem assignat: Quia Capis pusillus calor, edacitas multa: in Gallo calor multus, cibi abstinentia non minor.

Quādo ferro medēdū pituitæ.

Gallinarū pituita laborantium potus.

Lib. 3. de Plant. c. 13.

Ptiriasis, & eius cura.

Epilepsia capos torqueri.

L. 2. Hist. c. 2.

Oculorum morbi in Gallinis ut curentur.

Ad deprauatam appetentiam.

Ad diarrhęam.

Gallinæ nimis copiosè parturiētes ægræ fiunt.

Gallinę incubantes cur ægrotent.

10. Probl. 73.

Gallinæ abortiunt.

Ad abortū Gallinarū remedia.

Pulli.

Exerc. 277 2.

CAPIENDI RATIO.



QVANVIS eiusmodi volucres ab aucupibus nec retibus capiantur, nec fallantur laqueis, nec visco deniq; decipiantur, quoniam eas vel in cortibus ua gãtes vel gallinarijs inclusas habemus, attamen ut vagantes, quæ nobis sępè huc & illuc fugiendo negociũ facessunt, absq; molestia ocyus, vbi necessitas vrget, allectæ è media corte vel ex agris etiã ad pręsentẽ vsum nobis cedant eiusmodi astus possunt excogitari. Berytius frumentũ lasere, & melle mixtis

Laceris uis venenosam esse.

maceratum, & Gallinis obiectum eas quasi vertigine affici scribit. Quod si verum est, ut mul ti affirmant, id allectis Gallinis in pastũ exhibere possemus, & ceu temulentas capere. Solus Andreas à Lacuna laseri cõtrariam facultatem tribuit, quod, vt pace eius dixerim, neutiquã approbare possum; cũ nec verba Græca sic habeant: neq; talis aliqua laseris vis legatur apud alios scriptores, sed potiùs plerisque animalibus venenosa. Tradunt enim pecora eo assum

Pecora lase ris esu moriuntur.

pto, cùm ægrè habent, aut subinde pristinam sanitatem recuperare, ut plerunque contingit, aut emori. Eodem modo si hyoscíami suffitum percipiant, corripiuntur amentia quadam

Hyoscíam° Gallinas dementat.

adeo, vt non de sedibus suis duntaxat abire obliuiscantur, sed decidant etiam, & capiendi sui copiam faciant. Quo astu vtuntur illi nebulones Aegyptij, quos vulgò Cinganos appellant. Nec verendum est ab eiusmodi Gallinarum esu noxam proficisci. Nam & reliquę, quę eodem cibo (loquor autem de frumento, de quo paulò antè) pastæ sunt, mox conualescunt. Si assam fœtidam exhibueris in victu, pennæ omnes decident, & uelut mortuæ sese capiendas tradent. Cardanus eosdem scurras Gallinas, Anates, Anseres, cuniculosq; suffurari scribit, ita autem citò hamo affixos auferre, ut neq; motu alarum, neque voce furtum prodant. Sed huiusmodi furtum nescio quomodo, ut ille putat, bene cedat furi. Etenim esto, quòd hamo in gulam iniecto vocem illis adimant, non uideo, quomodo alarum concussionem impedire queant, & si hoc etiam concedamus, vt nimirum duobus hamis utramque illam actionem, vocem scilicet, & commotionem impediant, sociæ vel Gallinæ, uel Gallus maximè vel Anseres elato clamore, vt in consimili casu facere solent, Gallinarios excitabunt, furtumq; prodent.

HISTORICA.

Polyarchi historia.



POLYARCHVM referente Aeliano, ferunt, eò mollitiei peruenisse, vt canes etiam, & Gallos, si quibus delectatus fuisset, mortuos efferret publicè, & amicos suos ad funus conuocaret, splendideq; sepeliret, atque, quod maius est, in monumentis eorum columnas erigeret, quibus eorum epitaphia inscriberet. Qui sanè Gallo amoris illius in hominem iustam reddidit talionem. Sed vt ad ueriora sermonem nostrum conuertamus, Lauren-

To.4.in ei° vita l.1.c.8.

tius Surius sanctum Germanum Episcopum Antisiodorensem prodidit, cùm in itinere noctis cæcitate compulsus mediocris hominum status successisset hospitio (nam id maximè ambitum fugiens requirebat) & in diuino opere solito pernoctasset officio, lucem ortam esse nullis Gallorum cantibus nunciatam, cùm earum auium copia in eisdem domibus nõ deesset. Causam nouitatis explorasse, audisse multum iam tempus esse, quo tristis taciturnitas naturale Gallicinium damnauisset: ab omnibus verò exoratum mercedem mansionis exoluisse. Acceptum namque triticum benedictione condiuisse, auesq; eo pastas auditus habitantium vsque ad molestiam frequentatis cantibus fatigasse. Ferunt, & maiorum nostrorum æuo in Hispaniæ nobili quodam oppido, & ob miraculum iam per totum Europam celeberrimo, vulgò S. Domenico della Calzada dicto, Gallum mortuum, coctumque cantu suo illustre quoddam, at potissimum cauponis filiæ facinus prodidisse. Etenim uirũ quendam vnà cum vxore, & filio haud deformi iuuene Compostellam, ubi D. Iacobi corpus conseruatur, cuius videndi, & adorandi gratia eò se conferebat, vt plurimos quotidie facere videmus, & ego in iuuentute mea eadem etiam pietate ductus feci, iter fecisse, casuque in iam dicto oppido in diuersorio pernoctasse, filiam verò hospitis amore speciosi illius iuuenis captam, ei corpus suum obtulisse: Cùm verò ille copiam sui negaret, seq; iam altiora cogitare diceret, cælestibusq; tantùm unà cum patre, & matre incumbere, ac in sanctissimo itinere esse, in summa nec posse, nec velle illicitę illius libidini obtemperare, illam, quo maximo fla-

Galli canũt per miraculum.

Galli miraculũ in Hispania.

ximo flagrabat amore in summum conuerso odium, in abeuntis sarcina clam argenteam patinam celauisse, & cùm iam ille aliquot passus ab urbe discessisset, altum exclamauisse, patinam illam furto ab eo iuuene ablatam fuisse: cauponemq́; eius patrem conuocatis lictoribus illum persequentem ab incœpto itinere redire coegisse, & reperta in sarcina patina, manifesti furti illum apud senatum accusauisse, & ad furibus peculiarem mortem, furcam, nempe condemnatum fuisse. Parentes uerò quamuis tam inopinatam, tamq́; infamem carissimi filij sui necem maximoperè flerent, ab incœpto tamē itinere non destitisse, sed Compostellam appulsos D. Iacobum tam obnixè rogauisse, vt dolorum eorum misereretur, quod se fecisse sanctus post edito euidentissimo miraculo declarauit. Nam cùm domum reuertentes per eandem uiam iter haberent, filium suum uiuum lætumq́; reperisse in eodem loco, ubi mortem tam turpem subierat. Vnde persolutis primum D. Iacobo gratijs miraculum publicasse, reuixisse filium suum læta uoce proclamantes, etsi tamen id illius loci præfecto persuadere non possent, sed nunciantibus miraculum nihil respondisse aliud, quàm ita uiuere filium eorum, atque Gallus ille, quem iam assum in mensa positum habebat. Quo tempore coctam alitem non cucurisse duntaxat, sed ex patina resumptis pennis etiam exiluisse. Tum tam insolenti spectaculo perculsum incredulum illum loci præfectum correctam hospitis filiam, & infandum scelus suum confitentem, qua priùs innocentem iuuenem affecerat, pœna mulctauisse. Gallum autem tanti miraculi testem in eo loco conseruari, & à peregrinātibus, qui illius in memoriā plumulam è corpore eius euulsam cum magna pietate domum reportant, piè ibi colitur. Simile propemodum de Gallo cocto, & in frustra conciso, mensæq́; ad mandendum imposito miraculum doctissimus mihiq́; amicissimus * Carolus Sigonius è S. Petro Damiani recenset his uerbis: Verùm me religio aliqua tenet, quæ aut sancti, aut pij homines posteritati pro re magna consecranda putārunt, ea dum se occasio præbet, quasi contemnenda silentio præterire. Quare cum per hos annos, authore S. Petro Damiani huius ætatis (circiter annum 1014.) æquali portentum ingens à S. Petro Apostolo Bononiensi in ecclesia editum sit, mihi reticendum esse non duxi. Prudentis, inquit, & honorati cuiusdam apud sæculum diaconi didici narratione, quod refero. In Bononiæ partibus duo quidam uiri, qui & amicitiæ fœdere, & compaternitatis, si dignè recolo, necessitudine tenebantur, in conuiuio discūbebant: quibus in mensam allatus est Gallus. Quod uidelicet pulmentū unus illorū arrepto cultello, ut mos est, in frusta dissecuit, tritū quoq; piper cum liquamine superfudit: Quo pacto, alter protinus ait: Profectò compater, sic explicuisti Gallum, ut ipse S. Petrus, etiamsi velit, redintegrare non possit. Cui mox intulit ille; Planè non modo D. Petrus, sed etsi ipse Christus imperet, hic perpetuo nō resurget. Ad hanc vocem repentè Gallus viuus, & plumis coopertus exiluit, alas percussit, & cecinit, totum & liquamen super eos, qui conuescebantur, aspersit. Ilico sacrilegum blasphemæ temeritatis digna pœna sequitur ultionis: nam & in aspersione piperis lepra percussi sunt, quam videlicet plagam non modò ipsi usque ad obitum pertulerunt, sed & posteris suis in omnes generationes velut quoddam hæreditarium reliquerunt. Vnde factum est, vt in famulatum redacti sint sanctæ Bononiensis Ecclesiæ, quæ uidelicet B. Petri Apostoli est insignita vocabulo. Quorum progenies, ut relator asseruit, hucusque leprosa duræ illationis canone censita est, ut ex operibus manuum suarum inferant Ecclesiæ capisteria. Sic nimirum duplici pœnæ, lepræ simul, & seruitutis addicti supplicijs, instruunt alios, ut iam temerè de diuina potentia non loquantur. Et Gallus, qui dudum arguerat Petrum in terra negantem, tunc probauit Petrum cum eo, quem negauerat, in cælo regnantem. Laurentius Surius diuersam à superioribus historiam de S. Pachomio à cacodæmone in magnum Gallinaceum immutato, uexato, ac tentato refert his uerbis: Cumq́; domum apprehendissent (dæmones) speciem præbuerunt, quod eam concuterent adeo ut existimaret Sanctus moueri domum ex fundamentis. Ipse verò minimè conturbatus, rursus chordam pulsauit spiritalem, & cum uoce cecinit, dicens, Deus refugium nostrum, & uirtus, adiutor ualde in afflictionibus; propterea non timebimus, dum turbabitur terra. Hæc autem cùm is dixisset, repentè fuit quies maxima. Ipsi uerò tanquam fumus defecerunt, & paulò pòst tanquam canes, qui ambiguntur, recedunt, & rursus impudenter accedunt. Sic etiam post preces beato illo ad opus sedenti, malignus, suscepta figura maximi Galli, ualde ante ipsum clamabat, continuas, sæuasq́; uoces edens, & simul etiam in eum inuolans, & acerbè eum feriens unguibus. Is autem cùm rursus in eum sufflasset, & signum crucis in fronte fecisset, effecit, ut is statim euanesceret &c.

Miraculū à D. Iacobo editum.

Gallus coctus, & in mensa ad manducandu positus miraculosè cánit.

** L.2. de Epi sc. Bon. in vita Clemētis.*

Gallus mortuus reuiuiscit, & comedētes iure aspergit.

Blasphemi lepra afficiuntur, eiúsque hæredibus suis tradūt.

S. Pachomius à Dæmone i Gallum mutato tentatur.

COGNO-

COGNOMINATA.

Comerus Gallus.



ANTIQVISSIMVS ille Italiæ princeps, conditorq; Comerus Galli cognomentum obtinuit. Regnauit hic, teste Beroso, & colonias suas posuit in regno, quod pòst Italia dicta est anno Saturni decimo, & regionē suam à suo nomine cognominauit, docuitq; illos legem, & iustitiam. Fuit iste Comerus primogenitus Iapeti post diluuium, & Gallus paterno epitheto dictus Arameæ, & Hebrææ originis quasi inundatus: Vnde Ianigenas, qui Vmbros uetustissimos Italiæ genuerūt, Gallos ueteres progenitores Vmbrorum vocat [a] Cato, & [b] Solinus. *Veterum,* inquit, *Gallorum prolem Vmbros esse M. Antonius asseuerat*. Hos eosdem, quia in clade aquosa imbribus superstites fuerunt, Græcè ὄμβρους dictos, scilicet epitheto paterno veterum Gallorū Ianigenarum. Comerus locos, scilicet ubi Ianus auus antè colonias posuerat, à se cognominauit. Nam in Vetuloniensi agro est vallis Comera, & Ry Comerius in Phaliscis est regio Comersan, à qua oppidum isola Comersana. Elusium quoque antea Comer solum dicebatur, ut author est [c] Liuius. Docuit autem Tuscos legem, atq; iura, quæ scilicet ante viginti annos, & amplius auus eius Ianus in scriptis illis mandauerat, licet breuibus absoluta. Adæus quidam è Philippi Macedonum regis militibus ἀλεκτρυὼν, id est, Gallus cognominabatur. Cuius Heraclides Comicus apud [d] Athenæum his uersibus meminit,

Ianigenæ Galli dicti.
[a] In fragmēt. 2. orig.
[b] In collect.
[c] Lib. 10.
Adæus Alectryon.
[d] Lib. 12.

Ἀλεκτρυόνα τὸν τοῦ Φιλίππου παραλαβὼν
Ἀωρὶ κοκκύζοντα, καὶ πλανώμενον
Κατέκοψεν. οὐ γὰρ εἶχεν οὐδέπω λόφον
Ἕνα κατακόψας μάλα συχνὰς ἐδείπνισεν
Χάρης Ἀθηναίους,

Nam hic Chares, inquit Eustathius, Athenienses in foro epulis excepit, cùm sacrificaret epicenia propter pugnam prosperè contra Philippi peregrinos milites gestam. Dicit autem intempestiuè illum cecinisse, eò quòd pugnam intempestiuè aggressus sit, & non dum cristam habuisse, hoc est, inermem sese periculo exposuisse. Super qua re vulgata satis parœmia circumfertur, φιλίππου ἀλεκτρυὼν, in eum, qui de leui, & nullius ferme momenti facinore quopiam, perinde ut maximo, laudandoq; ab omnibus sese iactat. Apparet enim Charetem eius facti etiam nimium crebrò, nimisq; insolenter apud populum Atheniensem verba fecisse, quòd Alectryonem Philippi cōfodisset. Sulpitius Gallus cognominatus consul Romanus cum M. Marcello insignis commemoratur fuisse astrologus, ut qui in exercitu P. Aemilij contra Perseum noctu ecclypsim Lunæ mirantibus militibus enarrauit. De eo ita scribit Valerius [e] Maximus: *Sulpitij Galli maximum in omni genere literarum recipiēdo studium plurimum reip. profuit. Nam cùm L. Pauli bellum aduersum regem Persen gerentis legatus esset, ac serena nocte subito Luna defecisset: eò quòd veluti diro quodam monstro perterritus exercitus noster manus cum hoste conserendi fiduciam amisisset, de Cæli ratione, & siderum natura peritissimè disputando, alacrem eum in aciem misit. Itaque illi inclita Pauliana victoria liberales artes Galli aditum dederunt: quia nisi ille metum nostrorum militum vicisset, imperator Romanus vincere hostes non potuisset.* Meminit eiusdem [f] Plinius his verbis: *Et rationem quidem defectus vtriusq;* (Solis, & Lunæ) *primus Romani generis in vulgus extulit Sulpitius Gallus, qui Consul cum M. Marcello fuit: sed tum tribunus militum, solicitudine exercitu liberato, pridie quàm Perseus Rex superatus à Paulo est, in concionem ab Imperatore productus ad prædicandam ecclypsim, mox & composito volumine.* Galli cognomine gauisus est Cornelius poetarum laudatissimorū haud infimus, nemini nō notus, quem adeo adamauit Virgilius, vt quartum Georgicorum librum à medio in finem vsque in illius honorem conscripserit, quem postea, iubente Augusto in Aristæi fabulam commutauit. Hunc Gallum tantæ procacitatis fuisse ferunt, ut Dion historicus tradat, Proculeū cùm illi aliquando occurreret, nasum & os manu compressisse, id scilicet significantem, non alicui tutum esse, illo præsente, nec loqui, nec respirare, tam petulantis, & parùm modestæ linguæ erat: quare procacissimum eum appellauit Ouidius, & vulgò etiam Anser dicebatur. Hunc & Virgilius intellexit, dum ait: *Inter strepere Anser Olores.* Quod mox prouerbij loco vsurpatum est, cùm indoctus inter doctos disputat. De hoc ansere ita etiam Propertius.

Philip. Gallus: prouerbium.
Sulpiti' Gallus Consul & Astrologus.
[e] L. 8. c. 13.
Romani cū Perseo pugnāt suadēte Sulpitio Gallo.
[f] L. 2. c. 12.
Cornelius Gallus Poëta.
Cor. Gallus cur Anser dictus.

Nec minor his animis, aut si minor ore canorus
Anseris indocto carmine esset Olor.

DENO-

DENOMINATA.

A GALLO fit Gallina; à Gallina Gallinaceus: quæ postrema vox vel Gallo additur ad differentiam, vt alibi diximus, uel pro eo dicitur, quod ex Gallis, & Gallinis est, ut pullus Gallinaceus, oua Gallinacea Varroni, *ὠὰ ἀλεκτόρεια* [a] Synesio, Fel Gallinaceum [b] Ciceroni, & *Ὀρνίθεια κρέα*, Gallinaceę carnes [c] Xenophonti. A Gallo etiam Gallulo verbum est, pro pubem emitto, vnde rursus Gallulasco Næuio pro pubesco, quòd pubescentes vocem grandiorem ad Galli Gallinacei similitudinem faciant: *Puerum mulieri præstare*, inquit Nonius, *nemo scit, quanto melior sit, cuius vox gallulascit, cuius ramus iam roborascit*. Aristoteles id *τραγᾶν* appellabat, simili nempe metaphora ab hirco, qui *τράγος* Græcis dicitur. Gallare item verbum, quod, Nonio teste, Varroni Eudęmonibus insanire est: *Deam Gallantes*, inquit, *vario retinebant studio, eodem namque vetustas hoc est Gallantibus*. An uerò eiusmodi verbum à Gallo deriuetur, Nonius non addidit. Cæterùm à Gallina fit Gallinarius, qua uoce Plinius, & [d] Cicero pro Gallinarum custode vtuntur, qui aliàs Varroni, & Columellæ Gallinarius curator dicitur: cui etiam Gallinarium locus uocatur, in quo nutriuntur. Idem pro Gallinario officinam dixit. Gyb. Longolius vulgò cohortem dici putat, ut uidetur, ex Varrone, qui ita scribit: *In Vrbana quoque domo cortem facere poterimus, in qua pascere Ciconias, Grues, Pauones, Gallinas, Anseres, & similia dabitur ad vsus quotidianos*, Sed si Italorum Corte à Latinore corte, seu cohorte dimanet, locus erit diuersus, attamen Gallinis destinatus. Hi enim la corte dicunt locum, eum nempe, quem aream Latini nuncupant, & in quo frumenta secta teruntur. Quare mea sententia Gallinarium à cohorte plurimùm differt. Etenim Gallinarium vulgus à pullis Gallinaceis, qui simul cum matribus suis noctu illi à Gallinario custode includuntur, pullarium semper vocauit, Italiq; seruato etiamnum eo nomine, pullaro uocant, & Hispani el gallinero donde duermen las Gallinas, hoc est, Gallinarium, ubi Gallinæ dormiunt. In corte uerò dormire nemo dixerit. Quod uerò eiusmodi ædiculam, vbi nempe noctu potissimùm habitant, & quò interdiu parituræ reuertuntur, ouaque incubant officinam cohortalem siue cortalem ob id appellari inquiat, non possum non laudare. Nam ut omnia in nostris officinis parantur, quæ in usum humanum cedunt, ita ibi oua, & pulli, quæ in cibum. *Ἀλεκτρυοπώλης* dicitur Polluci, qui eiusmodi aues uendit, quemq; nos uulgò pollarolum, quasi pullos uenditantem appellamus. Putat autem usurpari posse tale uocabulum, cùm [e] Phrynichus vsus sit uoce *ἀλεκτρυοπωλήτηριον*, assertq; simul *ἀλεκτρυοφορῶν* ex Aeschinis Acciocho, quos annumerari posse ait *τοῖς Ὀρνιθωνταῖς*, seu *ὀρνιθοθήραις*. Notanda porrò diuersa scriptura in his tribus compositis, & primum syllaba *ro* excedere cætera proculdubio, vitio typographi, qui parum fuit attentus. Cæterùm, ut *ἀλεκτρυοπώλης*, siue *ἀλεκτρυονοπώλης* is est, qui uendicat Gallinaceos seu Gallinas, ita *ἀλεκτρυοπωλητήριον*, siue *ἀλεκτρυονοπωλητήριον* est ipse locus, seu forum, vbi venditantur, & *ἀλεκτρυοφόρος*, siue *ἀλεκτρυονοφόρος* is qui baiulat Gallinas, seu Gallinaceos emptos, & uendendos portat. Vnde nos etiã fortè *ὀρτυγοφόρον* dicere poterimus. Nam *ὀρτυγοκόπος* non est in usu, teste Polluce. Videtur autẽ significare eos, qui has aues uenales gestant, uel ad ludos potiùs. Nam *ὀρτυγοκόπος* dicitur, qui in ludo Coturnicem digito ferit. Porrò Gallicinium ea pars noctis appellatur, in qua Galli cantant, ut scribit [f] Macrobius. Primum diei tempus dicitur, mediæ noctis inclinatio: deinde Gallicinium: inde conticinium. cùm & Galli conticescunt, & homines etiam tum quiescunt. Id temporis spatium *ἀλεκτοροφωνία* Græcis dicitur, ut quidam in lexecon uulgare Græcolatinum retulit, sed apud D. Marcum *ἀλεκτοροφωνία* scribitur, ubi Saluator noster discipulos admonet sæpiùs, ut uigilarent. Ait autem. *Vigilate ergo (nescitis enim quomodo Dominus domus veniat, serò in media nocte, an Galli cantu, an mane.) Ne cùm venerit repente inueniat uos dormientes*: Danos populos doctissimus Ioannes Goropius à Gallo Gallinaceo ideo sese denominari ait uoluisse, quòd cùm belli studijs potissimùm oblectarentur, atque in ijs non tam auaritia, quàm generoso animo ducti, uictoriam, & laudes potiùs quàm diuitias quærerent, Gallinaceus Gallus inter omnia animalia naturæ dotes ad hunc scopum necessarias habere uideretur. Ab hoc igitur, tum bellicæ laudis, & generosissimi animi, tum indolis regalis, & strenui militis, & ad omnia momenta uigilis optimo exemplari nomen non solum mutuari voluisse, uerum pro symbolo, & synthemate quodam sibi accipere. Vocasse enim se De hanen, & compositè per concisionem Danen, aspiratione in media litera de

more

[a] *In epistolis.*
[b] *L. 2. de Diuinat.*
[c] *L. 4. Anab.*
Gallulo.
Gallulasco.
Exod.
Τραγᾶν.
[d] *L. 4. Quæst. Acad.*
Pullarium.
Pollaro.
Officinina cortalis.
Ἀλεκτρυοπώλης.
[e] *In χρονῳ.*
Ἀλεκτρυοπωλητήριον.
Ἀλεκτρυοφόρος.
Ὀρτυγοφόρος.
Ὀρτυγοκόπος.
[f] *L. 1. Satur. cap. 3.*
Ἀλεκτοροφωνία.
[g] *L. 7. Gotodanicar.*
Dani à Gallo nomen habent.
Danorum symbolum.

more eorum deliteſcente. Ingentes ergo animos,& vigiles cuſtodias,necnon ſummum erga ſuos amorem Dani, qui ſe hoc nomine nuncuparunt, pollicebantur, unde hactenus in uſu ipſis fuiſſe conſtat, Gallos ſemper in militia habere binas maximè ob cauſas, nimirum, vt tum uirtutem eorum imitarentur, tùm ut pro horologijs cantus eorum haberetur.

Dani car Gallos in militia ſecū ferant.

Subiungit autem idem Goropius Gallorum mox nomen alios imitatos eſſe, ſed qui à Danis illis fortaſſe Cimmeriorum ſobole, genus ducerent: illos, ut nonnihil à parentibus diſtinguerentur, Alanen ſe nominaſſe, quaſi dicerent, ſe omnes aut omnino Gallos eſſe. Al enim omnem, Han Gallinaceum notare: hinc Alani appellationem,quæ gens Ptolomeo ſuprema ferè ad ſeptentrionem ponitur, à Suobenis non longè remota, & rurſus in Sarmatia Europæa ſub eiuſdem nominis montibus. Ait denique, & probat ex eodem Galli etymo Albanos, Alonorſos, Roſolanos eiuſdem cum Alanis originis, & linguæ fuiſſe; Albanos verò dictos fuiſſe quaſi montanos Gallos,ex Alb, quo montes ſignificant, & Han, quo Gallinaceus dicitur, Alonorſon, quaſi Alanos degeneres, & ſpurios ab Horſon filium meretricis ſignificante; Roſolanos quaſi equeſtres Alanos, à Ros, quod equum denotat. Et quemadmodum Sacæ Alpini Sacalpini, ita Alanos, ſiue Danos montanos, Albanos eſſe nominatos, atque hinc fieri potuiſſe, ut pòſt omnes ſe Alanos dixerint, eò quòd omnes Gallinacei nomen haberent, & id præſertim, cùm iam Dani è Sarmatia in Cherroneſum Cymbricam, & Norvvegiam, & inſulas vicinas commigraſſent, adeo ut tota ferè Sarmatia & Aſiatica, & Europæa poſterioribus temporibus Alania cœperit dici. Quem Procopius Honoricum uocat (qui Gizerici filius & Vandalorum imperij hæres,tyrannicè atq; immani ſæuitia per ignes atq; alia ſuppliciorum tormenta ad Arrianam ſectam compuliſſe legitur) alij Hunericum,nonnulli Heinricum, uel potiore ſcriptura Henricum appellant. Hunericus autem teſte [h] Hadriano Iunio Gallinaceorum, Gizericus Anſerum copijs affluentem ſignificat: Heinricus uerò domicilijs diuitem, aut laris & ſanguinis paterni magna progenie clarum. Galeazius apud Italos maximè nomen proprium eſt: ſed haud ſcio, an à Gallo: certè tamen noui Mathiæ Vicecomitis cognomento magni (nobiliſſima hæc Mediolanenſium familia eſt) primogenitum à Gallo Galeazium, ſeu potiùs Galliatium nomen accepiſſe, quòd hæc ales tota nocte, cùm naſceretur, cantaret, quaſi pater ſub felicibus huius uolucris auſpicijs natum ſignificare uellet. Galliciorum familia nunc extincta, olim in hac urbe generis claritate floruit, & turris ab eis fabricata etiamnum nobilitatis eorum extat teſtimonium, hâc autem à Gallis auibus nomē habere nonnulli uolunt. Ἱππαλεκτρύων [i] Ariſtophani nominatur, id eſt, Equorum Gallus hoc uerſu:

Alanen. Albani. Roſolani. Alonorſi. [h] In Batau. Alania regio. Galeazius. Galliatium Vicecomitē Mediolanū à Gallo nomē habere. Ἱππαλεκτρύων. [i] In auibus.

Μεγάλα πράττει κ᾽ ἐστι νῦν ξουθὸς ἱππαλεκτρυών.

Magna facit, & eſt nunc Gallorum equus.

Iam uerò præter plantas, quæ mox ſequuntur, & ab harum auium partium potiſſimùm ſimilitudine nomen habent, etiam proceſſus unus oſſis λαβδοῦς, ab inferiori eius parte exoriens, ſolidus, oblongus, & ſubtilis inſtar ſtyli, uel acus πλῆκτρον, id eſt calcar dicitur. [k] Plinius Alectorolophon uocat herbam, & Romanis criſtam uocari aſſerit, & folia habere ſimilia Gallinaceæ criſtæ, caulem tenuem, ſemen in ſiliquis. Quibus uerbis multi herbarij noſtri plantam quandam, quam [l] Dodonæus depingit ob florum congeriem, multiplici, & denſæ Gallinacei criſtæ modo faſtigiatam, ob folia multò magis ad ſimplicis criſtæ figuram accedentia Alectorolophon, ſiue criſtam Gallinaceam, ſiue criſtam Galli appellàrunt. Naſcitur paſſim in pratis, & aruis utrobique otioſa, & inutilis. [m] Io. Baptiſta Porta uenerem ciere ea ratione ſcribit, quòd criſtæ Gallinaceæ imaginem repræſentet, eoq; magis cùm & Gallus ſalaciſſima auis ad uenerem inutilis reddatur dempta criſta. Verùm quod folia aſpera ferre dicat, hirta, uerrucis, & rugis nonnihil aſpera, uerbaſci pube, & aliquibus ſclaream dici, in eo non parùm mihi hallucinari uidetur. Siquidem id Gallitrico, non alectorolopho Plinij conuenit. Haud me latet tamen recentiores herbarios aliam herbam alectorolophon uocare, ſed quæ nec ipſa Gallitricum ſit, at fiſtularia alijs dicta, quòd ad fiſtulas, & ſinuoſa ulcera profit, alijs item pthirion, ſiue pedicularis ab effectu, quia in pratis ubi prouenit depaſcentibus iumentis, pecoriq; pediculorum copiam gignit. Flores edit criſtæ Gallinaceæ ſimiles, ſed minores & rubeſcentes. Prouenit in uliginoſis locis ipſis infeſta. Gallitricum uerò longè diuerſa herba eſt, & Horminis haud dubio congener, eſtq; nulli non nota ſub Sclareæ nomine: alij centrum Galli uocant, alij matriſaluiam. Horminum tamen non eſt, quo nomine deſcripſit, & pinxit Fuchſius. Nam folia habet multò maiora, nempe uerbaſci, admodum hirta. Tota planta odorem ſpirat non ingratum, ſed tam uehementem, ut capitis grauitatem faciat. Syluaticus hanc herbam cum Sideritide Heraclea, quam hodie eruditi quidam herbam Iudaicam, uel tethrait Arabicè & uulgò herbariorum eſſe

πλῆκτρος. [k] L. 17. c. 5. Alectorolophos. [l] Lib. 4. c. 57. [m] L. 4. Phit. cap. 12. Criſta Galli herba cur venerem ciat. Portæ error. Sclarea. Gallitricū. Fiſtularia. Pthirion. Gallitricū. Centrū Galli. Matriſaluia. Herba Iudaica.

rum esse putant, confundit. Nam cùm alibi sclaream dici dixisset, quòd visus claritatem remoueat, cuius ratione Germanis Scharlach quoque dicitur, mox, *Heraclea*, inquit, *est qua lenitè ferrarìa nigra vocatur, quam recentiores centrum Galli, & Gallitricum sylvestre vocant.* Videndum etiam num Τζωτογάλλι, quæ vox apud Nic. Myrepsum nominatur unguento 62, sit Gallitricum: item num & hoc à Galli crista nomen habeat. Videtur siquidem vocabulum Græcolatinum, qualia barbari multoties efformant. Capillum enim Græci τριχὰ appellant. Capilli capitis verticem occupant, uti etiam cristæ. Cùm verò Horminis herba similis sit, Gallinaceæque cristæ, Porta, ut dixi, Galli vires referre, venerique prodesse plurimùm ait; ὁρμᾶν enim est impetu, instinctuque, ac ingēti libidine in venerem ferri. Galli crus Apuleio herba dicitur, cuius cacumem instar pedis Galli diuiditur. Herbarij graminis speciem faciunt. Plinius Ischæmū vocat à sistendo sanguine. Nascitur ubiuis, præsertim in hortorum areis cum alijs inutilibus herbis. Radices habet multas, tenues, candicantes, folia mil j, ut scripsit Plinius, aspera, & lanuginosa: caules multos, rotundos, geniculatos, florem in spicis, colore herbaceis plerunque quinis, aut septenis. Herba trita, & admota efficacissimè fluentem sanguinem sistit. Pueri floris asperis spici sanguinem è naribus eliciunt, adeo ut pro diuerso utendi modo hæc herba sanguinem cohibeat, & euocet. Exiguum est gramen apud nos, inquit [a] Porta, surgens calamulis geniculatis, surrectis, singulis in quinas, ternasuè exiles florum spicatas caudas, digitatim sparsis, sapore astringēti, & exiccante, unde non vana coniectura Plinianum Ischœmonem possumus existimare, vulgò Galli pes dicitur, quòd in summo frutice trifariam Gallinacei pedis imitationem habeat: ius Gallinaceis dysentericis medetur, sed ueteris uehementius, ex Plinio: ad membranarum cerebri sanguinis profluuium prodesse dicunt sanguinem Galli ex Galeno: ad sanguinis reiectiones ore, & naribus ualere oua assa suadent Medici. Hæc ille. Sed sciendum est hanc herbam Syluatico perperam Gallitricum vocari, vel per errorem tri Syllabam antepenultimam à typographo additam, & ex duabus vocibus unam factam. Ait autem: *Gallitricum* (lego Galli crus) *id est sanguinaria, eò quod naribus imposita sanguinem suauiter fluere facit. Nascitur circa vias, & saxosis locis. Habet in summitate veluti pedes Galli.* Pes Gallinaceus [o] Plinio prima Capni species est, vt hisce uerbis apertissimè docet: *Capnos prima, quam pedes Gallinaceos vocant, nascens in parietinis, & sepibus, ramis tenuissimis sparsisque flore purpureo viridis.* Dodonæus hanc herbam putat eam esse, quæ multis ramulis fruticat teneris, in quibus folia numerosa incisa, colore, sapore, & quadamtenus forma alteri fumariæ similia, prætenera viticulis, & capreolis: herba ipsa in sepibus prouenit: flosculi eius candidi, cæruleo colore nōnihil distincti, in siliquis paruis semen: radix singularis, longitudine digitali, uere primo, vt & nostra vulgaris, prodit. Maio, & Iunio utraque floret, & carpitur. Hæc Capnos, inquit, Plinij imitatione pied de Geline dici potest. Verùm cùm Plinius Capni primam speciem purpureo flore esse dicat, Dodonæus suæ candidos tribuat, forsan eadem non fuerit; suum tamen interim cuique liberum esto iudicium. Capnos, siue Capnion, inquit [p] Hermolaus, hoc est, fumus, duplex. Alia Dioscoridi descripta nascens in hortis, & segetibus hordeaceis: alia & nomine, & effectu similis, quam pedes Gallinaceos vocant, teste Plinio, in parietibus & sepibus genitam, ramis tenuissimis, sparsisque flore purpureo, ut inquit Plinius, quam nonnulli modò Cymbellarem vulgò dictam, nescio quam rectè interpretantur, folio hederæ prætenui, ut in Cotyledone etiā commonuimus: & mox crassissimum illorum errorem reprehēdit, qui ex eo quòd Plinius Capnon latinè pedes Gallinaceos uocari scribit, Capnon à Dioscoride monstratum, non aliud genus esse putant, quàm quæ vulgò sanguinaria, & Galli crus, ut antè diximus, appellatur, quæ gramini, inquit, tam similis est, ut ab eo fortè non admodum seiungi possit: nisi quòd folio minore cernitur, & fibris potiùs quàm radici inititur. Id autem quod in summo frutice trifariam Gallinacei pedis imitationem habet, candidius in hac quàm in gramine conspicitur. Et alibi: Cotyledon non est, ut quidam rentur, quæ vulgò Cymbalaris appellatur, etiamsi Cymbalion à Dioscoride uocetur. Est autem Cymbalaris herba folio tenus angulosо, hederaceo, flore paruo, purpureo, in muris terræ nascens, quam quidem nonnulli genus alterum capni dictæ faciunt. Hæc ille. Vulgaris quidem apud nos hæc herba est, & lactis etiam nonnihil habet, flosculo calathiformi ex purpureo ad cæruleum inclinante, radice alba, dulci, ut rapulo syluestri congener uideatur. Oculis à quibusdam utilis creditur, nimirum ut Capnos quoque, ut ab eodem effectu nomen idem contigerit. Foliorum species per ætatem mutatur, ex rotundiori in longam. Quæ uerò eius pars pedes Gallinaceos referat, non facilè dixerim, nisi fortè mucrones illi, in quos diuiditur calyx, qui florem sustinet, eos repræsentare dicantur, præsertim cùm flos deciderit, aut aruerit. Tunc enim in diuersa tensi rigentesque apparēt. [q] Baptista Porta Gallinacei pedis similitudinem capnon habere tra-

Scharlach. Heraclea. Τζωτογάλλι. Galli crus quæ herba Apuleio. Ischœmum. [a] *L. 4. Phytogn. c. 23.* Galli pes. Syluatici error. [o] *L. 25. c. 13* Pes Gallinaceus. [p] *Corol. 724* Cymbellaris. Sãguinaria: Galli crus. Cotyledòn. Cymbaliō. [q] *L. 4. Phytogn. cap. 23.*

dit, ide-

Caucalis pes Gallinaceus dicta. [a] L.2.de nat. ſtirp.c.62. Pes pulli. Ornithopodion. [b] In Tiberio. Suetonius correctus. Cunila Gallinacea. Origanum Heracleoticum. [c] L.2.c.17.

dit, ideoque eius ſuccum oculis claritatem facere, & aluum ſoluere autumat, ſed qua parte non addit. Caucalis quoque Græcis, & Latinis nominatur herba, quã inter oleracea Theophraſtus, Plinius inter herbas uulgares, & in cibis uſitatas meminêre. Gaza in Theophraſto pedem Gallinaceum conuertit, quo nomine Romani, ut [a] Ruellius ſcribit, appellant, quòd extremum folium in Galli, aut Gallinæ pedem conformetur. Ait item apud Dioſcoridem tum eodem nomine, tum etiam pedem pulli ob eandem ſimilitudinem uocari: ſed id mihi nondum lectum eſt, ſcio tamẽ, hunc inter thlaſpios nomenclaturas pedis Gallinacei meminiſſe, & Syluaticus portulacam, Macro pedem pulli nuncupari aſſerit. Ornithopodion ſimiliter a Gallinæ pede denominatum uideri cuipiam poſſit, quoniam Ὄρνις, & ὀρνίθιον Græcis Gallina eſt. Attamen hîc ὀρνίθιον in genere ſumitur, atque herba ita uocatur à ſimilitudine paruæ auiculæ. Denique aduertendum eſt apud [b] Suetonium quoſdam Gallipedem ineptè pro Callipede legere: Cunila Gallinacea non alia herba eſt, quàm quæ Origanum Heracleoticum Græcis vocatur, teſte [c] Plinio. Ruellius ſic dictam putat, quòd eam Gallinæ paſcantur. Meminit eius plantæ Plautus his verbis.

In Ponto abſinthium fit, & cunila Gallinacea.

Cunila Gallinacea cur ita dicta. Saturegia. Tymbra.

Cur verò cunilam Gallinaceam uocent, à nemine adhuc traditum reperio. Ego ab effectu ita fortè appellari exiſtimem, uidelicet quia inſigniter uenerem ſtimulat. Puto enim hoc origanum eiſdem ferè facultatibus præditum, quibus cunila ſimpliciter dicta, quæ ſatureia, ſeu thymbra aliâs nominatur. Vnde ſatureiæ nonnulli à ſatyris nomẽ impoſitum uolunt, quòd ut hi ſalaciſſimi, libidinoſique paſſim à poëtis depinguatur, ita & hęc herba homines ad ſatyriaſim impelleret, ut eleganter his verbis demonſtrat Martialis.

Improba nec proſunt iam ſatureea tibi.

Elatines genera. Morſus Gallinæ. Alſine media. Hippia. Anagallis Graſſagallina. L.2.c.109. Ornithogalum. L.1.c.20. Ariſtolochia rotũda.

Dodonæus duo elatines genera deſcribit, depingitque. Vnum, quod à quibuſdam morſus Gallinæ nuncupatur, & à Germanis Hunerbiſz, à Belgis Hoëderbeet, hoc eſt, Gallinæ morſus. Alterum quod ab eiſdem Germanis Hunerſerb, à Belgis Hoenderſerue appelletur, hoc eſt, Gallinæ hæreditas. Prior elatine multis cauliculis fruticat, hirſutis, auriculæ muris modò: folijs ſubrotundis, aſperis, & hirſutis, ſæpius parùm inciſis: cætera alſinæ non multum diſſimilis: flores purpureos, & cęruleos edit: deinde parua capitula, in quibus ſemen includitur. Hanc Fuchſius nomine Alſines medię depinxit. Morſum Gallinę folio hederulę vocat Lobelius. Altera ſimiles priori cauliculos profert, ſed longiora folia, anguſtiora, toto ambitu crenata; flores cęruleos, ſemen in binis folliculis iunctis, radicem fibratam. Vtraque locis umbroſis, incultis, ſecus uias, & in agrorum marginibus frequens. Maio menſe, & Iunio florent. Hippiam recentiorum quidã vocant herbam vulgatiſſimam, quam Andreas Matthiolus pro alſine depinxit. Hęc quoque vulgò morſus Gallinę dicitur, & Gallis morgeline, quod Gallinis, & auiculis grata ſit, eæque caueis incluſę, & cibum faſtidientes herba iſta recreentur, ut helxine etiam, qua Plinius *Gallinaceos ſcribit annuum faſtidium purgare*; vnde non ineptè quiſpiam dubitet, errore aliquo factum eſſe, ut uel typographus, uel Plinius helxine pro alſine ſcripſerint. Germanis dicitur vogelkraut, id eſt, herba auium. Italis centone, Pizzagallina, graſſagalline, Pauarina, quòd iunioribus Anſeribus, quos Pauaros vocant, gratum ſit pabulum. Anagallis Matthiolo etiam graſſagallina dicitur, ſed quem ob id Dalechampius reprehendat, qui id nominis ſoli alſinę conuenire putat. Ruellius tamen & ipſe pariter Gallus anagallidem Gallicè morgelinam, ſiue Gallinę morſum nuncupat, ubi etiam hallucinari eos ſcribit, qui moutonem uulgò dictum, aut papauerinam florem candidam ferentem, huic anagallidum connubio retulerunt, (diuiſerat autem in marem, & fęminam, hunc flore puniceo, illam cęruleo) illius uirilis, fęmineique ſexus deuortium facientes. Ornithogalum a lacteo Gallinarum colore, ut uult idem Ruellius, nomen accepiſſe uidetur, quòd flores intus lacteo colore niteant, niſi quis ſentiat, inquit Dalechampius, ab oui candidi figura, quam radix prę ſe fert, dictum: nam auicularum oua imitatur, intus albiſſima. Arbitratur autem eiuſmodi candorem in alis Gallinarum renitere: quod ſanè non intelligo, quoniam plurimę atrę ſunt totę, multę alterius coloris, in quibus profectò nihil candoris reperias: ſi uerò de candidis loquitur, cur in alis potius, quam in alijs partibus candor ille magis reniteat. Videndum an à candore albuminis oui cocti, pręſertim cùm id lac Gallinę à quibuſdam peritis putetur, Anaxagorę, Alcmęoni Crotoniati, ut Ariſtoteles citat, atque magno Hippocrati: etſi eiuſmodi alioquin opinionem ceu erroneam antea refellerim ex Ariſtotele dum ait: *Animalibus uiuiparis cibus, qui lac vocatur, in mammis parentis paratus eſt. Sed contrà quàm homines putant, & Alcmaon Crotoniates ait. Non enim albumen oui lac eſt, ſed vitellus. Hic enim pullis pro cibo eſt: illi albumen pro cibo eſſe exiſtimant propter coloris affinitatem.* Ornithologus herbam illam teſtatur, quam pro ariſtolochia rotunda pharmacopolę Germani falſo

accepe-

acceperunt, à quibusdam Germanicè Hanen sporn, id est, calcar Gallinacei à floris figura nominari. Quod nomen pariter alsinæ corniculatæ Clusij conuenire posset, vtpote quam cornicula ferre scribit, Gallinaceorum calcarium forma. Alectorias gemma à Gallo Gallinaceo nomen habet, quòd in eius corpore reperiatur. Plinius in ventriculo generari putauit, Agricola non in eo duntaxat, sed & in iecore, & in hoc maiores. *Alectorias*, inquit [y] ille, *vocant in ventriculis Gallinaceorum inuentas crystallina specie, magnitudine fabæ: quibus Milonem Crotoniensem vsum in certaminibus inuictum fuisse videri volunt*. Vicit tamen eum Tritormas bubulcus, vt ex Rhodigino citat [z] Dalechampius. *Alectaria*, inquit Agricola, *quanquam rarò in Gallorum Gallinaceorum, & Caporum etiam ventriculo, & iecore gignuntur. Sed in iecore plerunque maiores. Nam nuper in Capo inuentus est longus vnciam, latus digitum, altus sescunciam: inferior pars, qua latior, humiles habet cauernas; superior, quæ strictior, ad dextram extuberat: ad lauam humilis est, & fusca, cùm reliquum eius corpus in fusca candidum sit. At in ventriculo reperti non rarò ferè figura sunt lupini, magnitudine eiusdem, aut fabæ, modò in cinereo candidi: modò fusci coloris, sed diluti: nunc verò crystallina specie, sed coloris obscuri, quæ fibras interdum habent subrubras. Crystallo similis, si politus inter oculum, & palpebram inferiorem interponitur, & ex vna parte ad alteram transfertur, oculum non lædit. Quod idem facit Saphirus, vel onyx, vel alia gemma polita interposita, modò parua sit*. His, quæ de hoc lapide ab Agricola tradita fuerunt, statim subijcere libuit descriptionem alterius, cuius nimirum, dum hæc scriberem, mihi copiam fecit perillustris Eques Hercules Butrigarius, vir medius fidius multæ eruditionis, antiquitatisq́;, & rerum naturalium studiosissimus, quemq; se in Capi trimi ventriculo adinuenisse affirmabat. Estq; mea quidem sententia, uerus, & genuinus alectrias lapis, crystallina uidelicet specie, licet colore subobscuro, figura sphęrica leuiter vtrinque compressa, & vndique læui, nisi quòd in superiori parte, qua strictiusculus cernebatur, aliquantulum extuberaret. Nullæ in eo cauernulæ, quod de suo scribit Agricola: quin ex densa materia compactus, & grauis. Nam cùm cerasi fructu aliquantò minor esset, pendebat octo & uiginti ceratia, quæ caratos vulgò dicimus. Quod autem in Capi ventriculo repertus fuerit, uidetur confirmare recentiorum quorundam sententiam, qui non ex Gallo mare, uti iam ex Plinio, & Agricola diximus, sed castrato, quem Gallinacei nomine imperitè, ut anteà etiam docuimus, intelligunt, hunc lapidem haberi putant: & quidā, teste Ornithologo, Germanicè Kapunenstein interpretantur, id est, Caponis lapidem. Albertus, & author de natura rerum quinto uel sexto à castratione anno in iecore alitis inueniri tradunt, quod Syluaticus ex Alberto, quem citat, aliter transcripsit, videlicet extrahi dicens ex uentriculo, postquā castratur supra quartum annum: addit insuper, aliquos post nonum extrahi dicere, meliorem esse de Gallo decrepito, maximum in hoc genere fabam ęquare. Citat denique Dioscoridem testem, quòd in uentribus Gallorum Gallinaceorum crystallo similis, uel aquę limpidę reperiatur, cùm alioqui nihil huiusmodi in nostris exemplaribus Dioscoridis reperiatur. [a] Albertus radaim, seu donatidem lapidem nominat, qui niger sit, & luceat. *Ferunt autem*, inquit, *cùm capita Gallorum formicis permittuntur, aliquando post multa tempora in capite maris Galli hunc lapidem inuenire. Conferre pollicentur ad rem quamuis impetrandam*: Qui lapis nunquid idem fuerit cum alectoria difficilè est iudicare. Video tamen utrique eandem virtutem ascribi, quę superstitionis expers non est. Vt enim Albertus ad omnia impetranda radaim lapidem probari tradit, ita etiam alectorias, ut author obscurus quidam de lapidibus ait.

Hanen-spora.
Alectorias gemma.
[y] L.37.c.10.
Milo Crotoniensis in bello inuictus, & cur.
[z] In Comēt.
Hercules Butrigarius
Caponis lapis.
[a] L.2. de metall. c.17.

Hic aratorem verbis facit esse disertum,
Constantem reddens, cunctisq; per omnia gratum.
Hic circa veneris facit incentiua vigentes;
Commodus vxori, quæ vult fore grata marito.
Vt bona tot præstet, clausus portetur in orbe.

Syluaticus etiam reges alectoriam gemmam gestantes, & gladiatores inuictos reddere scribit, sitimq; tollere, & mulieres viris conciliare. Cardanus huiusmodi lapidem sarda, uel achate fingi putat, in quo flammea macula appareat. Ad Gallinam villa Cæsarum fuit ad Tyberim, uia Flaminea, quæ ab eo dicta est, quòd Liuiæ Augustę ex alto abiecit in gremiū Aquila conspicui candoris Gallinam, lauri ramum suis baccis fœtum rostro tenētem, quam seruari iusserant aruspices, ramum uerò inseri diligenter: quod ad uillam factum est, quæ, vt dixi hac de causa ad Gallinam dicta fuit. Gallinaria à Gallinarū copia, ut Calepinus vult, uel ut alij à Gallinis feris sic dicta, insula est in mare Thusco, contra montes Ligusticos, ut eā [b] Varro describit, & [c] Sozomenus. Meminit eiusdē [d] Sulpitius. Ortelius hodie isola de

Ad Gallinā locus.
[b] Lib.3. de re rust. c.9.
[c] L. 3. Hist. eccl. c. 9.
[d] In vita D. Martini.

*Ad 6. Aen. Arbēga dici putat. Gallinaria sylua Straboni, & Ciceroni in Cāpania. *Pompeio uerò Sabino in Cumano. Sanfelicius dicit hodiè la peneta de patria uocari. Alectoriæ quædam pillulæ aluum purgantes à Nicolao Myrepso describuntur, quas sic dictas apparet, eò quòd vi sua purgandi eos, qui sumpserint, à lecto excitent: quo modo Gallum ἀλέκτορα etiam dici antea scripsimus.

PRAESAGIA.

Pluuiæ, & tempestatis præsagium.



IMMINENTES pluuias ab his auibus potiùs, quoniam nobiscum degunt, quàm ab alijs cognoscimus. Eas autem in primis Gallus præsagit, cùm paulò post solis occasum, vel primis noctis horis statim à uespertino crepusculo insolens in raucisonum cucurritum non sine alarum motu indefessus prorumpit. *Gallinacei*, inquit *Aelianus, *caeteraq́, domestica aues alarum percussione concrepantes, & cucurientes, & sua quadam voce obstrepentes tempestatem nunciant.* Rationem eius aliàs assignauimus, quòd scilicet Auster vnà cum vaporoso aëre uocalia instrumenta ut sensim replet, ita multa pituita infarcit: cuius motum sentientes Galli per eum cæli, & corporis statum facilè raucescunt. Cæterùm ut grauante hac sarcinula uocis, & motus præsidio sese exonerent, ad cantum modo insolito stimulantur. Adde, si uidebitur, laryngis per humidum aëris statum dilatationem, quæ ut uocem grauiorem, ita raucam, & clangosam solet reddere. Hinc Germani, teste Ornithologo, Gallum tempestatis ein vvetterhan appellant, quasi cantu suo peculiari quadam facultate ad indicandas mutationes præditus uideatur. Aëris etiam mutationem, & uentum prænunciant, si noctu, quàm solent, citiùs canant. Item si Gallinæ cum pullis suis in principio pluuiæ domum se recipiant, aut manè exire recusent, pluuiarum copiam indicant futuram. Pediculos quærentes, aut paludes, uel mare alis more Anatis uerberantes, teste Theophrasto, easdem pertendunt. Auienus Arati interpres Latinus etiam inter pluuiæ signa ponit.

*L.7. de Anim.c.7.

Galli cur raucescant.

Vox Galli, vnde rauca.

Pectora cùm curuo purgat Gallinula rostro.

Si denique vltra solitum sese in arena concutiant, uel segregentur plures earum in uno loco simul, & in pluuiæ principio quærant locum opertum, ubi à pluuia protegantur, signum est maximorum imminentium imbrium. Contrà Gallum tempore pluuiæ canentem, serenitatem instantem polliceri plerique credunt. Gallinæ in mutatione pennarum, quando ante hyemem decidunt, si à capite incipiunt deplumari, tempestiuè ferendum, serotinè uerò si à posterioribus, significant.

Serenitatē quādo Gallus portendat.

VSVS IN SACRIS
Ethnicorum.



NON parum profectò gloriari debet hoc uolucrum genus, quòd tam uarijs dijs quondam sacratum fuerit, atque etiamnum apud quosdam diuino afficiatur honore, ut postea probabimus. Suidas ex animatis olim sacrificia in usu fuisse testatur, de oue, sue, boue, capra, Gallina, & Ansere. Sed Gallinæ nomine Gallum etiam intellexisse verisimillimum est. Nam ueteres Gallinaceum Gallum Marti in primis, uti etiam antea, ubi de auis huius pugnacitate, & animositate agebamus, ostendimus, consecrārunt. Causam in eiusmodi fabulam reijciunt. Alectryonem illius Dei, quem ceu bellorum, militiæq́; præsidem colebant, comitem, ac satellitem fuisse comminiscuntur, eique tam familiarem, ut dum cum Venere adulterium committeret, foribus eum custodiendis adhibuerit. Sed quia somni uiolentia oppressus obdormijsset, in auem sui nominis fuisse immutatum, quæ hactenus ueteris negligentiæ memor sedulò Solis aduentum prænunciat, ut [b] Lucianus copiosiùs demonstrat. Ausonius ad hoc illudens cecinit.

Gallus cur Marti sacer.

Alectryon, Martis comes, & eius fabula.

b In Gallo.

Ter clara instantis Eoi
Signa canit serus deprenso Marte satelles.

Mihi è contrario Gallus eam ob causam illi Deo sacer habitus uidetur, uel quòd pugnans summo studio uictor è prælio discedere conetur, alteriusq́; seruitium omni conamine pati nolit,

Authoris opinio cur Gall' Marti sit dictus sacer.

nolit, & ad necem uſque pro eo dimicet, auis ſcilicet ad dimicandum nata, & à natura ad id inſtrumentis aptis, roſtro nempe robuſtiſſimo, calcaribuſque inſtructa, ut rhetor quidam, teſte Euſtathio ſcriptum reliquit his verbis *ἀλλὰ τῦτο τῆς ὕςερον μυθοποιΐας δόγματος ἐςι λάλημα*, vel quòd Gallos, id eſt, milites, ac bellatores homines in vrbibus habendos eſſe ſignificarent, & in contubernio retinendos, non tamen rei ſacræ cauſa, ſeu urbis vigiles, & cuſtodes intelligas, quando ij per Gallos ſignificari videntur. Hinc Romanos, ut milites ſuos vigilantiæ admonerent, Marti Gallum appinxiſſe hiſtoria docet, & apud Plutarchum traditum eſt, Lacedemonios, cùm hoſtes aperto Marte profligaſſent, Gallum Marti ſolitos ſacrificare, ſin aliquo ſtratagemate uictoria potiti eſſent, bouem: id quod ab eis non ſine ratione fiebat, quòd pluris æſtimabant incruentam victoriam, quàm cruentam. Soli, & Lunæ dicatum fuiſſe id indicat, quòd tempori hoc auium genus inſeruit, quod per Lunam, & Solem intelligitur, uel quòd nos Gallus cantu ſuo admoneat, quare magi cognatum Soli faciunt, ac inde fieri, ut eius curſus inflexiones ſentiat, & cantu mortalibus annunciet.

Gallus ſoli, & lunæ ſacer.

Inſitum autem eſt Gallis, inquit Proclus, numen Apollinis uelut proprijs canticis aduocare. Nos uerò ſacris hymnis canimus Gallicinio Luciferum uenturæ lucis prænuncium excitari, obductum caligine cælum aperiri, dari copiam, ut patefacta iam uia errores ambageſque omnes declinemus, canente Gallo ualetudinarijs, aliquam ſalutis, aut ſaltem alleuationis ſpem affulgere, meticuloſos trepidatione liberari, & multa, quæ per inſidias parabantur, diſſipari, quæ omnia aduenientis lucis beneficia ſunt. [c] Aelianus, Gallum Latonæ quoque ſacrum fuiſſe his uerbis docet: *Latona in amore eſſe aiunt, & quòd ei adfuerit parienti, & quòd etiam nunc parientibus adſit, & felices partus efficiat*; eò quòd Solis ad hæmiſpherium noſtrum regreſſu, calor naturalis augeatur, partum ui ſua promouens: quem quia nunciat Gallus Latonæ meritò gratus eſt.

[c] *L. 4. c. 29.*

Maiæ, quam & Proſerpinam, & Cererem uocant, etiam Gallinaceum conſecrarunt, [d] Porphyrio teſte, quamobrem initiati huic Deæ auibus cortalibus abſtinebant. Nam & Eleuſine abſtinentia ex his alitibus, & piſcibus fabiſque præcipitur. Romanos quoque nocti Gallos mactaſſe [e] Ouidius docet, quia cantu ſuo diem nocti contrarium prænunciat, atque, ut inquit Plinius, *Solis ortum non patitur incautis obrepere.*

Maiæ ſacer Gallus.

[d] *Lib. 4. de abſt. ab animat.*

[e] *L. 1. Faſt.*

Nocti ſacer.

Nocte Deæ noctis criſtatus caditur ales
Quòd tepidum vigili prouocet ore diem.

Mercurio item datus eſt ob diligentiam nunciationis, & uigilem eius curam, uel ob ipſammet mercatorum uigilantiam, quòd omnis negociator lucro ſemper diligentiſſimè inuigilet, ſiue quòd ab eius cantu ſurgant ad peragenda negocia. Erat autem Mercurij forma homo ſedens in throno galeratus, criſtatuſque & pedibus Aquilinis, ſiniſtra Gallum tenens, aut ignem.

Mercurio ſacer.

Mercurij forma.

Erat item Gallus Aeſculapio dicatus, haud aliam ob cauſam, quàm quòd medico uigilantiam, ſedulamque curam neceſſariam eſſe indicarent. Adde, ſi placet, quòd ab hoc auium genere (nam, ut dicemus, Gallinas illi etiam uouebant) cùm alimenta, tum medicamenta omnibus fermè corporis affectibus conuenientia depromi queant, etſi interim minimè inſcius ſim [f] Plutarchum alibi ſolius uigilantiæ ſignificandæ cauſa id factum eſſe innuere, ubi ait: *Sicut autem qui Gallum ſuper manu Aeſculapij pinxit, matutinum tempus uoluit ſignificare, & Solis ortum appetentem.*

Gallus Aeſculapio dicatus.

[f] *L. de Pyth. orac.*

Socratem Tertullianus, & Lactantius Firmianus ceu nimis ſuperſtitioſum redarguunt, quòd moriens Phædonem admonuiſſet, ut uoto ſe liberans Aeſculapio Gallum perſolueret. *Sanè*, inquit Tertullianus, *Socrates facilius diuerſo ſpiritu agebatur. Siquidem aiunt dæmonium illi à puero adhæſiſſe, peſſimum reuera pædagogum, etſi poſt Deos, & cum Deis dæmonia deputantur penes poetas, & philoſophos. Nondum enim Chriſtianæ poteſtatis documenta præceſſerant, quæ uim iſtam pernitioſiſſimam, nec unquam bonam, antiqui erroris artificem, omnis ueritatis auocatricem ſola traducit. Quodſi idcirco ſapientiſſimus Socrates ſecundum Pythy quoque dæmonis ſuffragium, ſcilicet negocium nauantis ſocio ſuo quanto dignior conſtantia Chriſtiana, atque ſapientiæ aſſertio, cuius afflatui tota uis dæmonum cedit? Hæc ſapientia de ſchola cæli Deos quidem ſæculi negare liberior, quæ nullum Aeſculapio Gallinaceum reddi iubens præuaricetur, nec noua inferens dæmonia, ſed uetera depellens, nec adoleſcentiam uitians, ſed omni bono pudoris informans, ideoque non unius verbis, ſed uniuerſi orbis iniquam ſententiam ſuſtinens pro nomine ueritatis, tantò ſcilicet peroſioris, quantò plenioris, ut & mortem non de poculo per habitum iucunditatis abſorbeat, ſed de patibulo, & uiuicomburio per omne ingenium crudelitatis exhauriat, interea in iſto tenebroſiore carcere ſæculi inter ſuos Cebetas, & ſuos Phædonas, ſi quid de anima examinandum eſt, ad Dei regulas*

Socrates ſuperſtitionis arguitur, & cur.

[g] L. 3. de falſa ſap. c. 20.

eſt, diriget, &c. [g] Lactantius in eundem Socratem ob id inuectus ita infit: *Quis iam ſuperſtitiones Aegyptiorum audeat reprehendere; quas Socrates Athenis authoritate confirmauit ſua? Illud vero nonne ſummæ vanitatis, quod ante mortem familiares ſuos rogauit, vt Aeſculapio Gallum, quem vouerat, pro ſe ſacrarent? Timuit videlicet, ne apud Rhadamanthum recuperatorem voti reus fieret ab Aeſculapio. Dementiſſimum hominem putarem, ſi morbo periſſet. Cùm verò hoc ſanus fecerit, & ipſe inſanus, qui eum putet ſapientem.* Defendit Socratem [h] Cælius Rhodiginus his ferè verbis: Oblitus eſt, inquit, Lactantius ſententiæ illius, Nunquam futurum Platonicum, qui allegoricè non putet Platonem intelligendum. Quid verò illis inuolucris ſibi Plato voluerit, iam nunc ex Platonicorum ſententia promere adoriar. Priſci Aeſculapio medico, Phœbi filio Gallum ſacrificabant, diei, ſoliſque nuncium, id eſt, diuinæ beneficentiæ, morborum omnium curatrici, quæ diuinæ prouidentiæ filia nominatur, cui diem, id eſt, vitæ lumen, ſe debere fatebantur. Eiuſmodi medicum Socrates in ſuperioribus perquiri iuſſerat morborum animi curatorem. Præterea priſcorum oracula tradunt, animas remeantes in cælum pæana, id eſt, triumphalem cantilenam Phœbo canere. Reddit ergò Deo uotum, vt alacer pæana canens cæleſtem repetat patriam. Hactenus Rhodiginus, Poſtremò alios etiam monentes eidem Aeſculapio Gallum uouiſſe legimus. [i] Artemidorum enim, referente Paulo Gyraldo, alterius cuiuſdam ſomnium enarrat, qui Gallum Aeſculapio vouit, ſi ſanus foret. Cæterùm Gallinas etiam eidem Deo vouebant, teſte Feſto, vnde dicebat [k] Iuuenalis.

[h] L. 16. c. 12 lect. ant.

Diuina beneficentia, diuinæ prouidentiæ filia.

[i] L. Onirocriticon.

Gallinæ Aeſculapio ſacræ.

[k] Satyra 2.

[l] In Apol.

libet expectare quis ægram
Et claudentem oculos Gallinam impendat amico.
Tam ſterili, id eſt pauperi. & [l] Prudentius:
Quamuis promittere & ipſi
Gallinam ſoleant, aut Gallum cliuicui, ut ſic
Dignetur praſtare Deus morientibus æquum.

Gallinæ quales in ſacris adhibeantur.

Non admittebantur verò Gallinæ ad eiuſmodi ſacra, niſi, ut Alexander ab Alexandro ſcribit, quæ roſtro eſſent nigro, nigriſque pedibus, & digitis imparibus. Si enim roſtrum pedeſque lutea habuiſſent, velut impuræ ab aruſpicibus credebantur. Plinius huius rei quidem mentionem facit, ſed de imparitate non: inquiens: *Gallina luteo roſtro pedibuſque ad rem diuinam pura non videntur; ad opertanea ſacra nigra.* Sed num iſtæc ſacra ad Aeſculapium pertineant videndum foret. Ea autem ſecluſa uocabantur Græcis μυσάρια. Hoc idem auium genus Herculi, eiuſque vxori [m] Mneſias, referente [n] Aeliano, miro modo ſacras fuiſſe prodidit. Fuiſſe nempe templum quoddam Herculis, & vxoris eius, hanc ceu Iouis filiam in huius templi ambitu cicures aues multas nutriſſe, nempe Gallos, & Gallinas, compauiſſe autem, & gregatim pro ſui generis ſexu degiſſe, & ſumptu alites publico, dijs, quos diximus, conſecratos, Gallinas in æde Hebæ, Gallinaceos in Herculis paſtos. Fluxiſſe autem in medio riuum perennem, & lympidæ aquæ. Gallinarum nullam ad Herculis templum acceſſiſſe, nec vllum Gallorum ad Hebæ: at ſuo tempore mares ſtimulatos libidine riuum tranſuolaſſe, & poſtquam impleuerant fæminas, ad Deum ſuum, & ſuas rediſſe ſedes luſtratos, purgatoſque interfluenti riuo, quo ſexus vterque diſpeſceretur. Natis deinde tempeſtiuè ouis, & excluſis incubitu pullis, fæminas nouellas matribus, mares genitoribus acceſſiſſe, & altos. Hæc ille. Quæ nunquid uera ſint, alij iudicent. Mihi ſanè vel fabulam ſapere videntur, vel dæmonis arte facta. [o] Plutarchus, Aegyptios ſcribit, Oſiridi Gallum immolare ſolitos, aliàs album, aliàs nigrum: ſupera ſyncera, & manifeſta, infera mixta, & uaria innuentes. Alibi etiam Hermanubidi immolaſſe tradit, & Anubidi. Eſt autem uocabulum, ut uidetur, Græcæ originis, ὁ ἀναφαίνων τὰ οὐράνια καὶ τῶν ἄνω λόγος, hoc eſt, ratio ſuperiorum, & cæleſtia declarans, uti Hermanubis inferiora, ſacrificabant autem utrique Gallum, illi album, quòd ut diximus, cæleſtia pura, & lucida ſint, huic κροκίαν, hoc eſt, pennis, & iubis croceis præditum, Gyraldus etiam croceum tranſtulit. Sed uidendum nunquid pro κροκίαν, κορακίαν legendum ſit, hoc eſt nigrum, quem etiam Oſiridi diximus ſacrificaſſe. Albos immolare apud Epirotas ex uſu fuiſſe uel inde conſtat, quòd Pyrrhus rex, ut idem Gyraldus teſtatur, ſplene laborantibus medens, albo Gallo ſacrum perageret. Author eſt quoque in citato paulò antè libro Plutarchus Magos Zoroaſtris exemplo Gallinas, & terreſtres echinos Bono Deo attribuiſſe, aquaticos autem Malo. [p] Iuuenalis Gallos Gallinaceos Laribus etiam ſacros habitos

Gallinacei Herculi ſacri.

[m] In lib. de amor. Iouis.

[n] L. 17. c. 46

[o] L. de Iſide & Oſiride.

Aegyptij Oſiridi Gallũ immolant.

Hermanubis, & Anubis.

Albi Galli immolati à Pyrrho.

Bono Deo, & malo qui Galli immolati.

[p] Satyra 13.

eſſe his uerſibus nos admonet.

Et laribus criſtam promittere Galli

Non audent

De Termini ſacrificio [q] Prudentius ita canit.

Et lapis illic

Si ſtetit antiquus, quem cingere ſueuerit error

Faſciolis, vel Gallinæ pulmone rogare,

Frangitur, & nullis violatur terminus extis.

[q] *Cõtra Symmacum.*

Methonæ vrbis in Trœzeniorum agro incolas legimus Gallum pro vinearum incolumitate mactare ſolitos, ut Africi uenti, qui eos plurimùm infeſtat, incurſionem uel auerterent, uel ſaltem emollirent: Cum enim flare inſtiterit, uitium oculos exuri, ſpemq; vindemiæ falli. Moniti igitur ab aruſpicibus, ſacri genus hoc inſtituêre, ut uiri duo Gallum unum, eumq; album, manibus apprehenderent, & in diuerſa abeuntes trahendo diſcerperent, partemq; vterque ſuam manu præferentes uineta loci omnia perluſtrarent, donec ita omnibus expiatis, in eundem conuenirent locum, ubi Gallum diſſecuiſſent, ibique partibus utriuſque humi defoſſis, nullum eius anni incommodum ſe paſſuros perſuaſum habeant: uuitque ſors, ut quandiu ſacrum hoc celebrauêre, res illis ex uoto ſuccederet. Vetus etiam Pithagoræ ſymbolum Gallo albo abſtinendum eſſe admonet. [r] Diogenes Laërtius ideo eum interdixiſſe ſcribit, quòd menſi ſacer ſit, & ſupplex. Quòd autem menſi ſacer haberetur etiam Aelianus meminit, inquiens: *Gallum album menſi ſacrum, vtpote horarum nuncium credidit Pythagoras.* Iamblicus tamen Pythagoram ſectatoribus ſuis, qui ciuiles, id eſt, politici dicti ſunt, permiſiſſe author eſt, vt Gallum, agnum, & alia quędam antè nata præter vitulum ritè ſacrificarent. Et [s] Plutarchus diſcipulorum nonnullos eum accuſare memorat, ut qui in commentario de iuſtitia ſcripſiſſet de Gallis Gallinaceis utiliter eos eſitaſſe, quòd & ſomno nos excitent, & ſcorpios conquirant, & in pugna nobis ſtudium, æmulationemque fortitudinis quandam ingenerent. Vnde non ſacrificaſſe tantùm Gallos ſolitum, ſed e'um eorum permiſiſſe videmus. Quod ad ſacrificia attinet, Suidas etiam ſacrificaſſe illum Gallos teſtis eſt; quin uerò & ipſe Diogenes *ſacrificijs*, inquit, *vtebatur Pythagoras inanimis; ſunt qui dicunt. Gallis Gallinaceis, & hædis, etiam lectolis, quos teneros dicunt: agnis autem minimè.* Quod uerò ad eorum euſm, Ariſtoxenus apud Gellium cuncta illum animata in cibum permiſiſſe ait, boue aratore, & ariete exceptis. Alij contrà Pythagoram, licet præter ſua inſtitura, immolaſſe tamen quandoque Muſis bouem, Ioui uerò Gallum album. Alij tradunt Gallum album adeo ab eo amatum, ut ſi quando uideret, fratris Germani loco ſalutaret, & apud ſe baberet. Vnde apertè conſtare arbitror Pythagoræ præcepta uel perperam poſteritati tradita, uel ipſum in determinatione illorum inconſtantem extitiſſe. Nihil aliud hoc loco quidam Pythagoram intellexiſſe uolunt, quàm Gallum ipſum. Si quis tamen altiùs hoc conſiderare uoluerit, ad reliquorum ſymbolorum rationem, modumque interpretari poterit, ut ſcilicet nos philoſophus moneat Gallos nutrire, ut diuinam animæ noſtræ partem diuinarum rerum cognitione quaſi ſolido cibo, & cæleſti ambroſia paſcamus. Verùm ut ad recentiorum ſuperſtitionem, ſeu idolatriam potiùs ſermonem noſtrum diuertamus. [t] Petrus Bellonius, interprete Carolo Cluſio, amœnam nefarij illius Mahumetis, Turcarum pſeudoprophetæ in paradiſum profectionem, quam nocturno tempore hic ſe confeciſſe ſplendidiſſimè mentitur, deſcribens inſignes de Turcarum paradiſo nugas recenſet, inter alias uerò, illum comminiſci, ſe in cœlo uariæ formæ angelos uidiſſe, ut boum, hominum, equorum, auium, inter quas Gallus fuerit, pedibus primum cœlum premens, & capite ſecundum attingens: interrogantique Mahumeto, quid iſta ſibi uellent, angelum, à quo ſe eò conductum finxerat, reſpondiſſe, angelos eſſe, qui pro ijs, qui in mundo ſunt, Deum orent, humanæque formæ angelos pro hominibus orare, bubulæ pro bubus, equinæ pro equis, Gallinaceæ pro Gallis, atque cùm ingens ille Gallus caneret, reliquos Gallos cùm cæleſtes, tùm terreſtres canere. Author eſt Ludouicus Romanus Calecutenſes cacodæmonis ſacerdotes ſanguine Gallinacei cultello argenteo iugulati carbonibus ignitis aſperſi, ei ſacrum peragere. Abaculum, inquit, habent uice altaris, quem uarijs floribus, ac flagrantibus puluiſculis ſternunt. Tunc ſanguinem Galli in uas argenteum ignitis carbonibus oppletum, imponunt, additis uarijs ſuffumentis. Gallum dein mactant cultro argenteo, cruentunque cultellum nonnunquam igni admouere ſolent. Sanguis Galli totus accenſis funalibus crematur circa altare. Quem ſacerdos immolaturus

Methonæ incolę cur Gallum immolant.

[r] *L. 8. de vit. philoſoph. in vita Pythagoræ.*

[s] *L. de ſtoico. repugnat.*

Pythagorã Gallos ſacrificaſſe.

Gallum album vt amarit Pythagoras.

[t] *L. 3. obſ. c. 7*

Mahumetis profectio in paradiſum.

Calecutenſes quomodo Gallum immolant.

Indi Gallũ adorant. [a] In libro de Syria Dea. Ouorũ uſus in ſacrificijs. Ooſcopica. Oua cur ſacrificata.

turus lacertos & pedes exornat argento. Verùm quod maius eſt Indos Gallum adoraſſe Ioſephus Acoſta ſcribit, & [a] Lucianus pro Deo olim cultum fuiſſe. Porrò cùm ouorum etiam olim purgandis piaculis, luſtrationibuſque adeo quotidianus uſus fuerit, ut Orpheus, teſte Suida, Ooſcopica, id eſt, de diuinatione ex ouis ſcripſerit, eaque meo iudicio in Gallina magis conſpicua ſint, familiari nobis præ cæteris alite, itaque paucula iſtæc hîc referre libuit. Adhibebantur autem oua in Bacchi orgijs, aliorumque Deorum ſacrificijs, ubi pro homine aliquid Deo ſoluendum eſſet. Omittimus interim quæ in Orphicis, & Bacchi Orgijs, in hac ipſa re obſeruata ab antiquis traduntur. Id ſolum ex eis repetemus, ideo religioni oua inſeruiſſe, & in tanto honore gentibus fuiſſe, quòd capiente omni mundo tot animalium naturas, & genera, nullum ferè eſt, in quo non ex ouo ſpecies aliqua naſcatur.

Animaliũ genera quę oua gignãt.

Volucres paſſim ouum gignunt: aquatilia in mari penè infinita. In terreſtribus lucertæ: in ambiguis, & quibus in terra æquè, quàm in aqua victus eſt, crocodili: in bipedibus aues; in carentibus pedibus angues: in multipedibus attelabi; & ne longiores ſimus in pluribus generibus alijs plura alia. Ob quæ totam referre naturam credita fuerunt, & in religione ad placanda, exorandaque numina gratiorem habere poteſtatem. Oua expiationibus apta monſtrat illud Iuuenalis.

Niſi ſe centum luſtrauerit ouis

[a] In arte.

Sed & [a] Ouidius oua hęc luſtralia indicat his verſibus:

Et veniat, qua luſtret anus, lectumque locumque,
Præferat & tremula ſulphur, & oua manu.

Ouorũ Hecatombe.

Oui, quod in Cereali pompa ſolitum fuerit eſſe primum, meminit Varro his verbis: *Nam non modò illud ouum ſublatum eſt, quod ludis Circenſibus nouiſſimi curriculi finem facit quadrigis; ſed ne illud quidem ouum vidimus, quod in Cereali pompa ſolet eſſe primum*. Ouorum hecatombe ab Ephippo nominatur per iocum apud Athenæum.

AVGVRIA.

Prodigia.



[a] L.10.c.21. Tripudia ſoliſtima fauſta & infauſta.

QVOD ad auguria in primis ſpectat, in his hoc auium genus tantum prærogatiuæ obtinuit priuilegium, ut publicè ad ea aleretur. Tantum uerò apud Romanos in nefarijs eiuſmodi ſignificationibus momenti habere credebatur, vt quæ indicaret ueriſſima, & ſacroſancta haberentur. Quod [a] Plinius Galli laudes commemorans eleganter demonſtrat: *Vt planè digna alti tantum honoris præbeat Romana purpura. Horum ſunt tripudia ſoliſtima* (quæ læta erant cùm prodeuntes è cauea cibum oblatum capere non recuſabant, & inter edendum nihil non in terram ex ore decidebat: quorum alterutrum ſi accideret, triſte, ac pernitioſum cenſebatur, uti alibi abundè docuimus.) *Hi magiſtratus noſtros quotidiè regunt, domoſque ipſis ſuas claudunt, ac reſeruent, iubent acies, aut prohibent, victoriarum omnium toto orbe partarum auſpices: hi maximè terrarum imperio imperitant, extis etiam fibriſque haud aliter, quàm optima victoria Dijs grati*. Varro uerò non ſolùm augures Romanos ex his auibus auguria captaſſe memorat, ſed etiam patresfamiliæ rure. Quadrupliciter uerò maximè auguria faciebant, videlicet per ſoliſtima tripudia, per præpoſteros eorum, veſpertinoſque cantus, ut Plinius tradit, & cùm cibo ſpreto etiam, è caueis auolabant, quod maximi infortunij ſignum habebatur: & per eorum pugnam. Erant pręterea, eodem Plinio teſte, & exta Dijs grata. Qui pullorum curam habet, & qui è paſtu pullorum captat auſpicia, [b] Ciceroni, & [c] Liuio pullarius dicitur: *Attulit è cauea pullos* inquit alibi [d] Cicero, *is qui ex eo nominatur pullarius*. Erat autem moris Romanis ducibus pugnam inituris aduocare eiuſmodi pullarium, ut offam hiſce uolueribus obijceret ad augurium captandum. Pultem verò ijs dabant potiſſimùm, quia ex ea neceſſe erat decidere, quod trepudium, hoc eſt terripuuium faceret. Puuire enim ferire eſt. Bonum enim, ut diximus, augurium eſſe putabant, ſi pulli per quos auſpicabantur comediſſent: præſertim ſi eis edentibus aliquid ab ore decidiſſet. Sin autem omnino non ediſſent, periculum imminere, ut Flaminij exemplo docemur, qui cum terripudio auſpicaretur, pullarius, teſte [e] Cicerone, diem prælij committendi differebat. [f] Valerius etiam, atque [g] Liuius authores ſunt Hoſtilio Mancino conſuli in Hiſpaniam ituro hoc accidiſſe prodigium, cùm ſacrificium

Quot modis auguria faciebant. Pullarius qui dictus. [b] Lib.10.ad Planc. [c] Lib.8. [d] Lib.2.de diuinat. Tripudium quid. Augurium bonum. [e] L.1 de diu. [f] Lib.1. [g] Lib.45.

facere

facere uellet, pullos cauea emissos in proximam syluam deuolâsse, & summa cura requisitos reperiri nequiuisse. Tradunt verò eiusmodi auspicia tristia fuisse idq; exitu probatū. Victum.n. fuisse Hostiliū à Numantinis, & castris exutum, moxq; cū nulla superesset seruandi exercitus spes, pacē cum his fecisse, eamq; adeo ignominiosam, ut ratam eam esse Senatus vetuerit. Contra Themistocli Atheniensiū clarissimo duci; quem adolescentiam suam in omni luxus, lasciuięq; genere peregrisse, tandē verò cū vir euasisset, iuuētę suę maculas pręclarissimis gestis deleuisse, historia testis est, priusquā in Xerxem, ad quē postmodū ab ingrata patria pulsus confugit, exercitū duceret, pridie auditus Gallorū cantus uictoriā promisit. Ex huiusmodi cantu felix augurium cepisse [h] Iustinū Sophiamq; Corippus testatur his versibus.

Themistoclis contra Xerxem victoria.

[h] L. 1. de Iustini laud.

Limen ut augusta sacro pede contingit aula,
Omnia Gallorum strepuerunt culmina cantu.
Exactam noctem primi sensēre volucres,
Et lætum cecinere diem, alarumq; dedere
Plausibus assiduis, & acuta voce fauorem

Insuper Gallos omnes, Paulus Morigia, anno millesimo ducētesimo septuagesimo septimo ea nocte, qua Otto Archiepiscopus, & Mediolanensium exercitus prefectus uictoria aduersus Turrianos potiebatur continuò cecinisse, eademq; nocte Galeatium in Vicecomitum item familia eius nominis primum natum esse, & ab eiusmodi felici Gallorum augurio nomen accepisse. Cantum verò auium harum victoriæ signum habitum: ideo [k] Plinius docet, & [l] Cicero ridet, quòd victæ silere soleant, canere victrices. Vterque verò celebris illius Bœotiorum contrà Lacedęmones uictoriæ exemplo comprobat. Totis noctibus, inquit ille *canendo Bœotijs nobilem illam aduersus Lacedemonios præsagiuēre victoriam, ita coniecta interpretatione, quoniam victo ales illa non caneret.* [m] Cicero verò paulò aliter fusiusq;. *Lacedæmonijs*, ait, *paulo ante Leuctricam calamitatem quæ significata est, cùm in Herculis fano arma sonuerunt, Herculisq; simulacrum multo sudore manauit: At eodem tempore Thebis, ut ait Callisthenes in templo Herculis valuæ clausæ repagulis, subitò se ipsa aperuerunt armaq; quæ fixa in parietibus fuerant, ea humi sunt inuenta: cùmq; eodem tempore apud Lebadiam Trophonio res diuina fieret Gallos Gallinaceos in eo loco sic assidue canere cœpisse, ut nihil intermitterent, tum augures dixisse Bœotios, Thebanorum esse uictoriã, propterea quòd auis illa victa silere soleret, canere si uicisset.* [n] Alibi verò ita eiusmodi vanitates ridet. *Quas autem res tum natura; tum casus afferet, in quibus nonnunquam etiam errorem creat similitudo, magna stultia est earum rerum Deos facere effectores, causas rerum non quærere. Tu uates Bœotios credis Lebadiæ uidisse ex Gallorum Gallinaceorum cantu victoriam esse Thebanorum, quia Galli victi silere solent canere uictores. Hoc igitur per Gallinas Iuppiter tantæ ciuitati signum dabat? An illæ aues, nisi cùm vicerint, canere non solent? At tum canebant, nec vicerant. Id enim, inquies ostentum, magnum verò, quasi pisces, non Galli cecinerint. Quod autem est tempus, quo illi non cantent, vel nocturnum, vel diurnum? Quod si uictores alacritate, & quasi lætitia ad canendum excitantur: potuit accidisse alia quoque lætitia, qua ad cantum mouerentur. Democritus quidem optimis verbis causam explicat, cur ante lucem Galli canant; depulso enim de pectore, & in omne corpus diffuso, & modificato cibo, cantus edere quiete satiatos: qui quidem silentio noctis, ut ait Ennius, fauent faucibus, rursus cantu plausuq; premunt alas.* Hæc omnia Cicero, quibus superstitiosas illas Romanorum augurum vanitates & vera dęmonis præstigia apertissimè superstitiosus alioqui & ipse, reijcit, & parui etiam eiusmodi auguria fecisse Publius Claudius videri potest, qui, ut Valerius annotauit, bello Punico primo cùm prælium nauale committere vellet, auspiciaq; more maiorum petijsset & pullarius vix exire cauea pullus nunciauisset, abijci in mare eos iussit, dicens, si esse nolunt, bibant. Quemadmodum uerò vana antiquitas Galli cantum prospero augurio habebant, ita contra Gallinarum cantus diri aliquid imminere, aut futurum incommodum ipsis significabat. Sergio Galbæ item auspicanti, teste [o] Tranquillo, pullos euolasse futurę eius cędis signum fuit. Antonius ex pugna Gallorum, & Cornicum, ut [p] Plutarchus meminit, tale hausit augurium. ut se Cæsare inferiorem, ac impotentiorem agnosceret, cùm penes Cæsarianas aues victoriam esse videretur. Inde enim Ariolo Aegyptio eorum uni, qui natalitias prædictiones exercent, ei, inquam, qui liberè aliquando ei dixerat, fortunam eius splendidissimam alioqui, & maximam à Cęsaris fortuna obscurari fidem adhibere cœpit, atque ita rebus suis Cæsari commissis Italia excessit. Triste sanè quoque Vitellio principi Gallinaceus augurium attulit, cui Viennæ, referente [q] Suetonio, pro tribunali iura reddenti supra humerum, ac deinde in capite astitit. Quo ostento significabatur imperium per se retinere non posse, imo verò exitium eius, & clades, quam mox passus est. Gallinaceus enim ille significabat, venturum imperatorem in alicuius Gallicani hominis potestatē, uti res ipsa postmodū successit. Nam ab Antonio primo aduersarū partium duce oppressus

[i] De nobil. Mediolan.

[k] L. 10. c. 21

[l] L. 2. de diuinat.

Bœotiorū nobilis victoria.

[m] L. 1. de diuinat.

[n] L. 2. de diuinat.

Cicero Galli augurium ridet.

Publius Claudius auguria ridet.

Gallinæ cātus inauspicatus.

Sergij Galbę augurū triste.

[o] In Galba.

Antonius ex Galli, & Cornicum pugna augurium pessimum.

[p] In Antonio.

Vitellij Augurium.

[q] In Vitellio cap. 9.

Vitelli occisus à Becco.

preſſus eſt, qui Tholoſę natus cognominatus fuit Beceus, quod valet, ut diximus, Gallinaceũ
*L. 14. Hieroglyph. roſtrũ.ˣ Pierius hanc locutionẽ a Scythis omnium antiquiſſimis emanaſſe ait quod illi cibũ
bech dicãt uocabulo genuino. Sed cur quæſo eam uoce potiùs à Belgis, quos Gallos eſſe ne
Pierij Valeriani error. mo neſcit, non petijt, qui roſtrum omnium auiũ bec uocãt? Huc quoq; pertinet decanta-
tum illud Liuiæ Auguſtę augurium, quam referunt prima ſua iuuenta Tiberio Cæſare ex
Liuiæ Augurium. Nerone grauidã, cùm parere uirilem ſexum admodum cuperet, tali uſam fuiſſe pullari au-
gurio, ouum in ſinu fouendo; atque dum deponendum haberet, nutrici per ſinum traden-
do, ne intermitteretur tepor. Eidem Liuiæ tale eueniſſe quoque prodigium ᶠDion, ᵗSue-
*Lib. 48. tonius, ac ᵘ Plinius tradunt, quòd ei voluptatem, alijs metum attulit; eſt autem tale: Aqui-
*In Galba cap. 1. la Gallinam albam in gremium eius abiecit, quæ ramum lauri fructum ſuum gerentis ge-
ſtabat. Liuia (uerba Dionis ſunt) quòd id oſtentum haud exiguum duceret, Gallinam ad-
*L. 5. c. vlt. ſeruauit diligenter: laureum autem ramum ſeuit, atque is radicibus actis adoluit, itaut po-
ſtea temporis frondes triumphantibus diu admodum ſuppeditauerit: ac futurum erat, ut
Liuia ſuo in ſinu potentiam Cæſaris, ipſumque omnibus in rebus parentem ſibi haberet.
Verba Plinij, & ˣ Suetonij, hîc lubens prætereo, quòd ea alibi citauerim. ʸ Apuleius pro
*To. 1. l. 2. cap. 1. prodigio recitat mirabili, quod Gallina cùm ouum parere ſoleat, eius uice uiuum edidiſſet
pullum: Scribit uerò hunc ferè in modum: *Iam bis poculis mutuis altercantibus mirabile pror-*
ʸ L. 9. de aſino. *ſus euenit oſtentum. Vna de cætera cohorte Gallina per mediam curſitans aream, clamore gemino velut*
ouum parere geſtiens perſonabat. Eam ſuus dominus intuens, ò bona, inquit, *ancilla, & ſatis fœcunda,*
Gallina viuum partũ edens. *quæ multo iam tempore nos quotidianis partubus ſaginaſti, nunc etiam cogitas, vt video, guſtulum præ-*
parare, & heus inquit, puer calathum fœtui deſtinatum angulo ſolito collocato, ita uti fuerat iuſſum,
procurante puero, Gallina, conſueta lecticula ſpreta cubili, ante ipſos pedes domini præmaturum, ſed ma-
gno prorſus futurum ſcrupolo prodidit partum, non enim ouum, quod ſcimus illud, ſed pinnis, & ungui-
bus, & oculis, & voce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem ſuam continuò cœpit comitari. Il-
*L. 10. c. 21 lud etiam prodigioſum eſt, quod in annalibus ᶻ Plinius inueniri teſtatur, nempe: M. Le-
Gallus quãdo locutus. pido, Q. Catulo Coſs. in agro Ariminenſi, in uilla Gallerij locutum Gallinaceum. Quam
*L. 6 Hiſt. cap. 2. autem rem ſemel duntaxat eueniſſe credit. Augures etiam, ut ait ᵃ Ariſtoteles, pro oſten-
to habebant, quando oua tota lutea naſcuntur, uel cùm diſciſſa Gallina talia oua ſub ſepto
tranſuerſo, quo loco fœminis oua adhærent, inuenta ſunt magnitudine oui perfecti. E qui-
bus diſcimus, ad Iamblichi uſque ætatem inter ſapientię profeſſores, eam fuiſſe opinionem,
maximam Apollinaris naturæ facultatem in Gallo Gallinaceo uigere. Sed tempeſtiuum
eſt, ut relictis hiſce ſuperſtitioſis gentilitatis uanitatibus, ad alia, eaque ueriora ſermonem
noſtrum dirigamus.

MYSTICA.

*L. Moral. 30. c. 4. & 5 c. 38. d.

VID Gallus miſticè ſignificet, D. ᵃ Gregorius exponens illud D. Iobi,
Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam?
hunc fermè in modum exponit: Qui hoc loco alij Galli nomine deſignan
Prædicatores sãcti p Gallum ſignati. tur, niſi modo aliò repetiti ijdem prædicatores ſancti, qui inter tenebras
uitæ præſentis ſtudent uenturam lucem prædicando, quaſi cantando nun-
ciare. ᵇ Dicit enim: Nox præceſſit, dies appropinquauit. Qui uocibus
ſuis ſomnum noſtri temporis excutiunt, clamantes: *Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere*. Et rur-
ſum: *Euigilate iuſti, & nolite peccare*. De hoc Gallo rurſum ſcriptum eſt: Tria ſunt, quæ
bene gradiuntur, & quartum, quod feliciter incedit. Leo fortiſſimus beſtiarum, qui ad
Leo Chriſtus. nullius pauebit occurſum. Gallus ſuccinctus lumbos, & aries, nec eſt rex, qui reſiſtat ei.
Ipſe qui hoc loco Leo ponitur, de quo ſcriptum eſt: *Vicit Leo de tribu Iuda*: qui fortiſſimus
beſtiarum dicitur, quia in illo hoc quòd infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Qui ad
Gallus prædicator. nullius pauet occurſum. Dicit enim: *Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quic-*
quam. Gallus ſuccinctus lumbos, id eſt, prædicatores, inter huius noctis tenebras uerum
In lumbis luxuria. mane nunciantes. Qui ſuccincti lumbos ſunt, quia à mẽbris ſuis luxuriæ fluxa reſtinguunt.
In lumbis quippe luxuria eſt. Vnde & eiſdem a Domino dicitur: *Sint lumbi veſtri præcincti*.
Aries ſacerdotum primus ordo. Et aries nec rex eſt, qui reſiſtat ei. Quem alium hoc loco arietem accipimus, niſi primum
intra eccleſiam ordinem ſacerdotum? De quibus ſcriptum eſt: Afferte Domino filios arie-
tum, qui per exempla ſua gradientem populum, quaſi ſubſequentem ouium gregem tra-
hunt. Quibus ſpiritualiter, rectèq; uiuentibus, nullus rex ſufficit omnino reſiſtere, quia
quilibet perſequutor obuiet, intentionem eorum non ualet præpedire. Sciunt enim ad
eum,

eum, quem desiderant, & anxiè currere, & anxiè peruenire. Ponitur ergo primus Leo, secundus Gallus, tertius aries. Apparuit enim Christus, deinde sancti prędicatores Apostoli, & tunc demum spiritales patres, ecclesiarum præpositi, uidelicet duces gregum, quia doctores sequentiŭ. Sed hæc adhuc melius affirmamus. Nā quia post hæc & Antichristus apparebit, hoc illic quartū subdidit dicens, Et qui stultus apparuit, postea quā eleuatus est in sublime. Si enim intellexisset, ori imposuisset manū. Ipse quippe in sublime eleuabitur, cū Deū sese esse mētietur eleuatus in sublime, stultus apparebit, quia in ipsa eleuatione sua per aduētū ueri iudicis deficiet. Quod si intellexisset, ori imposuisset manum, id est, si suppliciū suum, quum superbire exorsus est, præuidisset, bene aliquando conditus in tantæ iactationem superbiæ non fuisset elatus. De quo nequaquam moueat, quod superiùs dictum est. Quartum, quod incedit feliciter. Tria quippe bene incedere dixit, & quartum feliciter. Non enim omne, quod feliciter, bene, neque in hac vita, omne, quod bene, feliciter. Nam Leo, Gallus, & aries bene incedunt, sed non hic feliciter, quia persecutionum bella patiuntur. Quartum uerò feliciter, & non bene incedit, quia in fallacia sua Antichristus graditur, sed iuxta breue tempus uitæ præsentis ipsa illi fallacia prosperatur, sicut de eo sub Antiochi specie per Danielem dictum est. Robur datum est ei contra iuge sacrificium propter peccata, & prosternetur veritas in terra, & faciet, & prosperabitur. Quod Salomon ait. Incedit feliciter; hoc Daniel dicit, prosperabitur. Iuxta hoc igitur testimonium, quod per Salomonem dicitur, Gallus succinctus lumbos, aptè etiam hoc loco Gallum sanctos prædicatores accipimus. Ad se ergo cuncta referens Dominus, dicit: Quis posuit in uisceribus hominis sapientiam, vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac si diceret, In cor hominis humana sapientia supernæ sapientiæ gratiam quis infudit, uel ipsis sanctis prædicatoribus quis, nisi ego intelligentiam dedit, ut sciant quando, uel quibus debeant futurum mane nunciare? Idcirco enim quando, & quid agunt, sentiunt, quia hoc intrinsecus me reuelante cognoscunt. Notandum uerò est, quod sapientia diuinitus inspirata in uisceribus hominis ponitur, quia nimirum quantum ad electorum numerum spectat, non in solis uocibus, sed etiam in sensibus datur, & iuxta quod loquitur lingua, uiuat conscientia, ut lux eius tanto clariùs respondeat in superficie, quantò veriùs inardescit in corde. Hæc omnia D. Gregorius. Magni uerò laboris est hoc, quod additur: *Vel quis Gallo dedit intelligentiam?* Subtiliore adhuc expositione discutere. Intelligentia quippe Doctorum tantò subtilior esse debet, quantò se ad penetranda inuisibilia exercet, quantò nil materiale discutit, quantò & per uocem corporis loquens, omne quod est corporis transit. Quæ profectò nullatenus summis congrueret, nisi cantanti eam Gallo, id est prædicanti Doctori ipse summorum conditor ministraret. Intelligentiam quoque Gallus accepit, ut priùs nocturni temporis horas discutiat, & tunc demum voces excitationis emittat, quia uidelicet sanctus quisque prædicator in auditoribus suis priùs qualitatem vitæ considerat, & tunc demum ad erudiendū congruam vocem prædicationis format. Quasi enim horas noctis discernere, est prædicantium merita diiudicare. Quasi horas noctis discernere est aptionum tenebras acta increpationis uoce corripere. Gallo itaque intelligentia desuper tribuitur, quia doctori ueritatis virtus discretionis, vt nouerit quibus, quid, quando, uel quomodo inferat, diuinitùs ministratur. Non enim vna eademq; exhortatio cunctis conuenit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit, ut inquit Eucherius. Sępè enim alijs officiunt, quæ alijs prosunt. Nam & plerunque herbæ, quæ hæc animalia reficiunt, alia occidunt, & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat, & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires addit, & panis, qui uitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, vt ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte, nunquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes audientium, nisi quasi quędam in cithara tensiones stratę chordarum? Quas tangendi artifex, ut nō sibimetipsis dissimilem cantum faciāt, dissimiliter pulsat. Idcirco chordę consonam modulationem reddunt, quia vno quidē plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Vnde, & doctor quisq; vt in una cunctos uirtute charitatis ędificet, ex una doctrina non una eademq; exhortatione tangere corda audientiū debet. Aliter namq; uiri, aliter admonendæ sunt fæminæ, aliter iuuenes, aliter senes, aliter inopes, aliter locupletes, aliter lęti, aliter tristes, &c. Habemus uerò aliud, quod de Galli huius intelligentia considerare debeamus, quia profundioribus horis noctis ualētiores, ac productiores ędere cātus solet, quū uerò matutinū iam tēpus appropinquat, leniores, & minutiores omnimodo uoces format. In quibus Galli huius intelligentia quid nobis innuat, considerata prædicatorū discretio demonstrat. Qui cùm iniquis adhuc mentibus prædicant, altis, & magnis uocibus æterni iudicij terrores intimant, quia uidelicet, quasi in profundæ noctis

Antichrist'

Gallus prædica. or.

Doctorum intelligentia qualis.

Doctorum sermo pro qualitate audientium formandus est.

funde noctis tenebris clamant. Quum verò eam auditorū ſuorum cordibus veritatis lucem adeſſe cognoſcunt, clamoris ſui magnitudinem in lenitatem dulcedinis vertunt, & non tam illa, quæ ſunt de pœnis terribilia, quam ea, quæ ſunt blanda de præmijs proferunt. Qui etiam minutis tunc vocibus cantant, quia appropinquante mane ſubtilia quæque de myſterijs prędicant, vt ſequaces ſui eò minutiora quæque de cæleſtibus audiant, quò luci ueritatis magis appropinquant, & quos dormientes longus Galli clamor excitauerat, ſucceſſor uigilantes delectet. Quatenus correcto cuilibet de regno cognoſcere ſubtiliter dulcia libeat, qui prius aduerſa iudicij formidabat. Eſt adhuc aliud in Gallo ſolerter intuendum, quia cùm iam ędere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens uigilantiorem reddit. Quod patenter cernimus, ſi ſanctorum prædicatorum vitam intuemur. Ipſi quippe, cùm verbum prædicationis monent, priùs ſe in ſanctis actionibus exercent, ne in ſemetipſis torpentes opere, alios excitent voce, ſed antè ſe per ſublimia facta excutiunt, & tunc ad bene agendum alios ſolicitos reddunt. Priùs cogitationum alis ſemet ipſos feriunt, quia quicquid in ſe inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendunt, diſtincta animaduerſione corrigunt. Prius ſua putrire fletibus curant, & tunc quæ aliorum ſunt punienda denunciant. Prius ergo alis inſonant, quàm cantus emittant, quia antequam verba exhortationum proferant, omne, quod locuturi ſunt, operibus clamant, & quum perfectè in ſemetipſis vigilant, tunc dormientes alios ad uigilias uocāt. Sed unde tanta doctori hæc intelligentia, vt & ſibi perfectè vigilet, & dormientes ad uigiliam ſub quibuſdam clamoris profectibus vocet, ut & peccatorum tenebras prius cautè diſcutiat, & diſcretè poſtmodum lucem prædicationis oſtendat, ut ſingulis iuxta modum, & tempora congruat, & ſimul omnibus, quæ illos ſequantur, oſtendat? Vnde ad tanta, & tam ſubtiliter tenditur, niſi intrinſecus ab eo, à quo eſt conditus, doceatur? Qua ergo laus tantæ intelligentiæ non prædicatoris virtus eſt, ſed authoris, rectè per eundem authorem dicitur. Vel quis dedit Gallo intelligentiam? Ac ſi diceret, niſi ego, qui doctorum mentes, quas mirè ex nihilo condidi, ad intelligenda, quæ occulta ſunt, mirabilius inſtruxi. Et tertia parte Paſtoralis. Ad beatum (inquit) Iob dicitur: Quis dedit Gallo intelligentiam? Prædicator etenim ſanctus, dum caligoſo hoc clamat in tempore, quaſi Gallus cantat in nocte, dum dicit: Hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Et rurſum. Euigilate, iuſti, & nolite peccare. Gallus autem profundioribus horis noctis altos ędere cātus ſolet: quum verò matutinum iam tempus in proximo eſt, minutas, ac tenues voces format, quia nimirum qui rectè prædicat, obſcuris adhuc cordibus aperta clamat, nihil de occultis myſterijs indicat, ut tunc ſubtiliora quæque de cæleſtibus audiant, quum luci veritatis appropinquant. Sed inter hæc ad ea, quæ iam ſuperius diximus, charitatis ſtudia, retorquemur, vt prædicator quiſque plus actibus, quàm vocibus inſonet, & bene viuendo veſtigia ſequacibus imprimat, ut potius agendo, quàm loquendo, quò gradiatur, oſtendat, quia & Gallus ipſe, quem pro exprimenda boni prædicatoris ſpecie in locutione ſua Dominus aſſumit, cùm iam ędere cantus parat, prius alas excutit, & ſemetipſum feriens vigilantiorem reddit, quia nimirum neceſſe eſt, vt hi, qui uerba ſanctæ prædicationis monent, prius ſtudio bonæ actionis euigilent, ne ſemetipſi torpentes opere, alios excitent uoce. Prius ſe per ſublimia facta excutiant, & tunc ad bene viuendum alios ſolicitos reddant. Prius cogitationum alis ſemet ipſos feriant, & quicquid inutiliter torpet, ſolicita inueſtigatione deprehendāt, diſtricta animaduerſione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componāt: Prius punire propria fletibus curent, & tunc quæ aliorum punienda ſunt denuncient, & antequam verba exhortationis inſonēt omne, quod locuturi ſunt, operibus clament. Vnde rectè dicebat uenerabilis[b] Beda. *Gallum puto eſſe unumquemque ſanctorum, qui in nocte, & tenebris huius mundi accipiunt per fidem intelligentiam, & uirtutis conſtantiam clamandi ad Deum, ut aſpiceret iam dies permanens, & abijcerentur umbra vitæ præſentis, qui urgent etiam ſequenti clamore precum ſuarum, dicentes. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: Quod de Prophetis intelligere poſſumus, qui certatim annunciauerunt dei & Solis aduentum.* Chriſtus ſaluator noſter, quia peccata populi tulit, Gallus ut exponit Iacobus de Vitriaco Cardinalis, etiam dicitur dormientes excitans, & quaſi calcaribus cominationum, ut eis verbis utar, pungens, & ſtimulans. Cùm verò de Galli cantu inter Euangeliſtas, qui Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum iam ad ſalutiferam mortem rapiendum D. Petro dixiſſe tradunt eum ſe ter negaturum, antequam Gallus cantaret, quædam uidetur controuerſia, itaque conciliare eos placuit, priuſquam myſticum eius cantus ſenſum explicemus. Cùm enim tres Euangeliſtæ aſſerant, Dominum dixiſſe, Petrum ſe ter negaturum, antequam Gallus cantaret: non autem omnes dicant quoties Gallus cantaret, Marcus hoc ſolus narrauit expreſſius, inquiens: *Antequam Gallus bis vocem dederit*, quod quomodo

[b] L.9. In Expoſ. Tob. c.7

Gall[a] Chriſtus dicitur

Controuerſia Euangeliſtarum de Gallicātu.

quomodo postea sit impletum in sequentibus distinctè enarrauit, ex quo consequitur, Petrum non ter Galli cantu Dominum negasse, ut dicunt tamen tres Euangelistæ. Matthęus enim dixit: *Amen dico tibi quia in hac nocte antequam Gallus cantet, ter me negabis.* Lucas autem, *dico tibi, Petre, non cantabit hodie Gallus, donec ter abneges, nosse me:* Ioannes autem: *Amen, amen dico tibi, non cantabit Gallus donec ter me neges.* Diuus [e] Augustinus hanc tractans difficultatem, sic eam putat dissoluendam, ut dicantur tres Euangelistæ dixisse trinam Petri negationem futuram ante Galli cantum, quia antè illam cœpta fuit, & in ipso etiam animo consummata, ut sic sit dictum: Ter me negabis, quemadmodo si alicui diceretur; Antequam cantet Gallus ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conuitiaberis. Id enim verè quis dixerit, etiamsi epistola non fuerit absoluenda ante omnem cantum Galli, sed antè cantum Galli incœpta. Quò verò dilucidiora hæc uideantur D. Augustini verba ascribere non grauabor, quæ talia sunt. *Diuersis verbis, & verborum ordine eandem explicauerunt sententiam dixisse Dominum, quod antequam Gallus cantaret, ter eum Petrus esset negaturus. Rursus si totam trinam negationem ante peregisset, quàm cantare Gallus inciperet, superflue dixisse Marcus deprehenderetur ex persona Domini. Amen dico tibi quia tu hodie in nocte hac prius quam Gallus bis vocem dederit, ter me negaturus es. Quid enim attinebat dicere prius quàm bis; quando si ante primum Galli cantum tota illa trina negatio compleretur simul, & ante secundum, & ante tertium, & ante omnes Galli cantus eiusdem noctis completa inueniretur; quæ ante ipsum primum impleta probaretur. Sed quia ante primum Galli cantum cœpta est illa trina negatio, attenderunt illi tres, non quando eam completurus esset Petrus, sed quanta futura esset, & quando cœptura, id est, quia trina, & quia ante Galli cantum, quamquam in animo eius, & ante primum Galli cantum, peracta sit tota illa trina negatio: tamen affectione animi, & timore Petri ante primum tota cœpta est. Nec interest quantis morarum interuallis trina voce enunciata sit, cùm cor eius etiam ante primum Galli cantum tota possederit: tam magna scilicet formidine imbibita vt posset Dominum non solum semel, sed & iterum, & tertiò interrogatus negare. Et rectius diligentiusq; attendentibus, quomodo iam mœchatus est mulierem in corde suo, qui eam viderit ad concupiscendum: sic Petrus quandocunque verbis aderet timorem, quem tam vehementem anima conceperat, vt perdurare posset usque ad tertiã Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est, quando eum trina negationi sufficiens timor inuasit. Ex quo etiam, si post primum Galli cantum inciperet pulsatis interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, nec si absurdè, atque mendaciter ante Galli cantum ter negasse diceretur, quando, & ante Galli cantus timor obsederat mentem, qui eam posset vsque ad tertiam negationem perducere. Multò minus igitur mouere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis uocibus ante Galli cantum cœpta, etsi non ante primum Galli cantum peracta est. Tanquam si alicui diceretur, hac nocte antequam Gallus cantet, ad me scribes epistolam, in qua mihi ter conuiciaberis: non utique si eam ante omnem Galli cantum finiret, ideo dicendum erat, falsum fuisse prædictum. Marcus ergo de ipsarum uocum interuallis planius elocutus est, qui dixit ex persona Domini. Priusquam bis Gallus uocem dederis, ter me negaturus es. Ita gestum esse apparebit, cùm ad eundem locum narrationis Euangelicæ venerimus, ut etiam illic ostendatur Euangelistas sibi congruere. Si autem quæruntur ipsa omnino verba, quæ Petro Dominus dixerit, neque inueniri possunt, & superflue quæruntur, cùm sententia eius, propter quam cognoscendam verba proferuntur, etiam in diuersis Euangelistarum verbis possit esse notissima. Siue ergo diuersis sermonum Domini locis commotus Petrus singillatim ter enunciauerit præsumptionem suam, & ter ei Dominus suam negationem prædixerit, sicut probabilius indicatur: siue aliquo narrandi ordine possint omnium Euangelistarum commemorationes in vnum redigi, quibus demonstretur semel Dominum prædixisse Petro præsumenti, quod eum negaturus esset, nulla hîc Euangelistarum repugnantia deprehendi poterit, sicut nulla est.* Hactenus D. Augustinus. Verùm eiusmodi eius solutionem non esse conuenientẽ ex eo patere vult [d] Cornelius Iansenius Episcopus Gandauensis, quòd tres illi Euangelistæ, qui dicunt Dominum dixisse, Petrum negaturum se ter, antequam Gallus cantaret, postea ostensuri impletam fuisse Domini prædictionem, omnes tres Petri negationes narrent ipso opere impletas prius quàm tradant Gallum cecinisse. Vnde, inquit, patet eos non illo sensu accepisse, quod nunc dicunt, Dominum dixisse Petrum se negaturum ante Galli cantum: quia ante eum trina negatio erat incipienda, sed quia ante eum erat consummanda. Proinde omissis alijs rationibus, quibus quidam student conciliare Euangelistas, dicendum est tres Euangelistas de illo loqui cantu Galli, qui ab hominibus maximè solet obseruari, à quo scilicet ultima noctis pars, quæ quarta olim dicebatur vigilia, dicitur Gallicinium. Duabus enim potissimum uicibus Galli in nocte canere consueuerunt: semel non diu post medium noctis, & secundò, cùm iam adhuc duo, aut tres, uel circiter noctis horæ supersunt: quoniam in cantu perseuerant usque ad tempus, quod conticinium dicitur, à quo secundo cantu quarta noctis uigilia dicitur

[e] *L. 3. de cons. Euang. cap. 2.*

[d] *Comment. in concor. Euãg. c. 133*

Euangelistę conciliãtur.

Galli bis noctu canunt.

citur

citur Gallicinium. Marcus itaque rei in Petro geſtæ, ut ab ipſo Petro audierat, accuratam præſcribens hiſtoriam, utriuſque Galli cantus meminit, cuius mentionem facit & [e] Iuuenalis dicens.

[e] Satyr. 9.

Quod tamen ad cantum Galli facit ille ſecundi
Proximus ante diem caupo ſciet.

Per cantum Galli ſecundi intelligens ſecundum cantum Galli, & per hoc deſcribere uolens tempus illud, quod Gallicinium dicitur. Reliqui uerò tres Euangeliſtæ poſteriores tantùm Galli cantus meminerunt, ut qui ſit præcipuus, & à quo pars noctis dicatur Gallicinium: proinde idem ab omnibus eſt ſignificatum, nempe ter Petrum negaturum ante tempus illud noctis, quod Gallicinium dicitur, quod tempus ſecundum communem quidem loquendi modum ſimpliciter notatur per Galli cantum: ſecundum accuratiorem uerò loquendi rationem, notatur per ſecundum Galli cantum. Ex prædictis, & ſequenti Marci narratione patet, quod cùm hîc dicitur apud eum, Priuſquam Gallus bis vocem dederit, illud bis accipiendum eſſe pro duabus diuerſis uicibus, & temporibus, non autem ſimpliciter, ut duplicatum ſignificet ſonum. Cum emphaſi autem apud Marcum dicit Dominus Petro: Tu hodie, tu, inquit, ſingulariter, qui præ alijs te ſingulariter putas conſtantiorem, non quidem poſt aliquot dies, ſed hodie, imo in nocte hac præſenti, idque diu ante finem eius, nimirum ante Gallicinium, præterquam quod cum alijs, me derelicto, fugies, etiam negabis, idque non ſemel tantùm, ſed ter in tam breui temporis ſpatio. Quomodo autem Petrus erat Dominum negaturus, explicatur à Luca cùm dicit: Donec ter abneges, noſſe me, id eſt, donec abneges, quod noueris me. Hæc itaque ille de eiuſmodi Euangeliſtarum diſcrepantia. Ad eiuſmodi negationis myſticum ſenſum explicandum [f] Iacobus Vitriacenſis Cardinalis ſic ſcribit. Permiſſus eſt Petrus negare, ut in Eccleſiæ principe remedium pœnitentiæ conderetur, & nemo auderet de ſua virtute confidere. Poſt reſurrectionem ſatisfecit, cùm ipſum ſe amare confeſſus eſt. Ante Galli cantum, dum adhuc tenebræ ſunt, in aſcenſu negat Petrus, poſtquam Gallus cantauit, cùm iam tenebrę ſunt, Petrus pœnituit. Gallus, id eſt, prædicator ſomnolentos increpat, dicens. *Euigilate, iuſti, & nolite peccare.* Poſt eius uocem multi prius factis Chriſtum negantes pœnitent, & flent amarè. Quam noxia prauorum colloquia, quæ Petrum negare cogunt, qui inter diſcipulos Chriſtum confeſſus eſt Dei filium, intus autem in ſocietate impiorum pœnitet. Ter autem Chriſtum negauit, primùm ad vocem ancillæ, & cantauit Gallus, ſecundò negat ad uocem alterius ancillæ, & ad uocem calefacientium ſe ad prunas: tertiò ad vocem ſerui principis ſacerdotum, qui erat cognatus Malchi, & tunc Gallus iterum cantauit. Tertia igitur negatio eſt inchoata ante Galli cantum & conſummata eſt, antequam Gallus bis cantaret: primo ſimpliciter negat Petrus, dicens: Non noui hominem, & non ſum diſcipulus eius. Non ſolùm enim negat Chriſtum, ſed ſe negat eſſe Chriſtianum, uel diſcipulum eius: ſecundò cum iuramento negauit: tertiò cœpit anatematizare, quia perſeuerare in peccato dat incrementum ſcelerum, & qui modica ſpernit, cadit in maiora. Spiritualiter autem prima ancilla titubatio eſt: ſecunda conſenſio, tertius vir, id eſt, operatio, ſic perficitur trina negatio. Ad uocem ancillæ negat, qui carnis delectatione mortaliter peccat. Ad uocem calefacientium ſe ad prunas negat, qui per auaritiam peccat, qui ſe turpi quęſtu calefieri deſiderat, uel qui exemplo cupiditatis alienæ à uia ueritatis deuiat. Ad uocem cognati Malchi negat, qui uitio elationis contra Deum peccat. Malchus enim rex interpretatur. Potentum enim cognatum eſt uitium elationis. Hucuſque ille. Eundem ſenſum ita Ianſenius interpretatur, & ut uidetur, dilucidiùs. Vt bene, inquit, nocti tribuit ſcandalum diſcipulorum, & Petri negationem, quòd nocti conueniant peccata, & errores, ita bene finem negationum imponit in cantu Galli, quòd per hunc lux annuncietur inſtare, & homines à ſomno excitentur, ut quo ſigno monentur homines ſurgere à ſomno, eodem & Petrus moneretur agnoſcere ſuum errorem. Petrum autem præ alijs Dei prouidentia cadere grauiùs erat permiſſura, iuſto quidem iudicio, nimirum quia de ſe nimis præſumendo alijs prætulerat, ſed tamen propter bonum aliquod, nempe ut diſceret Petrus, & nos in illo, quantæ ſit temeritatis hominem confidere in ſe ipſo, quamque neceſſarium ſit Dei implorare gratiam, ſine qua noſtra dilectio, & propoſitum non poſſit, uel ad breue tempus perſeuerare, &c. In eandem ferè ſententiam ita quærit Franciſcus Georgius Venetus: Cur datus fuit Galli cantus in ſignum negationis Petri? An, ut Chriſtus uaticinaretur tanquam uerus Propheta negotium hoc, ſicut & multa alia, quæ ipſi superuentura erant? Nam mortem, & reſurrectionem ſuam antè prædixerat. An cùm omnia acta, & geſta Chriſti ſint plena ſacramentis, hoc ſignum tradidit, ut indicaret Galli cantum, qui fit in mente omnium peccantium, per ſyndereſim, & portionem

[f] Fer. 6. Paras.

Gallus eſt prędicator.

Malchus Regem ſignificat.

ſuperio-

ſuperiorem remurmurantem? Quam portionem Gallũ uocant ſapiẽtes: qui interpretantur dictũ Socratis, quod moriens, teſte Platone dixit, Gallũ Aeſculapio debeo, reddite. Et benè Gallus uocatur lumen illud, quod à ſupramũdano ſole procedit: cùm inter ſolares aues Gallus primũ locũ tenet. Hinc pręco eſt lucis, quæ inde uenit: de qua luce Ioannes ait: *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Quæ ſanè doctrina congruit omnino, ut uidetur, D.[g] Ambroſio, ita ſcribenti: Eſt etiã Galli cantus ſuauis in noctibus, nec ſolùm ſuauis, ſed etiã utilis, qui quaſi bonus cohabitator & dormientẽ excitat, & ſollicitum admonet, & uiantẽ ſolatur, proceſſum noctis canora ſignificatione proteſtans. Hoc canente, latro ſuas relinquit inſidias, hoc ipſe Lucifer excitatus oritur, cælũq; illuminat, hoc canente mœſtitiã trepidus nauta deponit, omniſq; crebrò veſpertinis flatibus excitata tempeſtas, & procella miteſcit, hoc canente deuotus affectu exilit ad precandum, legendi quoq; munus inſtaurat, hoc poſtremò canente, ipſa eccleſiæ petra culpã ſuã diluit, quã priuſquam Gallus cantaret ter negando contraxerat. Iſtius cantu ſpes omnibus redit, ægris leuatur incõmodũ, minuitur dolor vulnerũ, febriũ flagrantia mitigatur, reuertitur fides lapſis, Ieſus titubantes reſpicit, errantes corrigit. Denique reſpexit Petrũ, & ſtatim error abſceſſit. Quod non fortuitò accidiſſe, ſed ex ſententia Domini, lectio docet. Sic enim ſcriptũ eſt, quia dixit Ieſus ad Simonem: Non cantabit Gallus priùſquã me ter abneges. Bene fortis in die Petrus, nocte turbatur, & ante Galli cantũ labitur, etiã tertiò: vt ſcias non inconſulta effuſione ſermonis eſſe prolapſum, ſed mentis quoq; mutatione turbatũ. Idem tamen poſt Galli cantũ fit fortior, & iã dignus, quẽ Chriſtus aſpiciat. Oculi Domini ſuper iuſtos. Agnouit ueniſſe remediũ, poſt quod iam errare non poſſet: & in virtutẽ ab errore mutatus amariſſimè fleuit, vt lachrymis ſuis deleret peccatũ. Ad Galli eiuſmodi cantũ hymnus[h] Prudentij legitur elegantiſſimus, quẽ eò maximè adijcere placuit, quòd totam myſticam hiſtoriam proximè ſuperioribus accommodatam, ac conſentientem complectatur.

[g] L.5. Hex.
[h] In Cath.

Ales diei nuncius
Lucem propinquam cecinit.
Nos excitator mentium
Iam Chriſtus ad uitam uocat.
Auferte clamat lectulos
Aegros, ſopores, deſides,
Caſtiq; recti, ac ſobrij
Vigilate iam ſum proximus.
Poſt Solis ortum fulgidi
Serum eſt cubile ſpernere,
Ne parte noctis addita
Tempus labori adieceris.
Vox iſta, qua ſtrepunt aues
Stantes ſub ipſo culmine
Paulò antè quàm lux emicet
Noſtri figura eſt iudicis.
Tectos tenebris horridis
Stratiſq; opertos ſegnibus
Suadet quietem linquere
Iam iamq; venturo die.
Vt cum coruſcis flatibus
Aurora cælum ſparſerit,
Omnes labore exercitos
Confirmet ad ſpem luminis.
Hic ſomnus ad tempus datus
Eſt forma mortis perpetis,
Peccata ceu nox horrida
Cogunt iacere, ac ſtertere.
Sed vox ab alto culmine
Chriſti docentis præmonet
Adeſſe iam lucem propè
Ne mens ſopori ſeruiat.
Ne ſomnus uſq; ad terminos
Vitæ ſocordis opprimat,
Pectus ſepultum crimine,
Et lucis oblitum ſuæ.
Ferunt vagantes dæmones
Lætos tenebris noctium
Gallo canente exterritos
Sparſim timere, & cedere.
Inuiſa nam vicinitas
Lucis, ſalutis, numinis,
Rupto tenebrarum ſitu,
Noctis fugat ſatellites.
Hoc eſſe ſignum præſcij
Norunt repromiſſæ ſpei,
Qua nos ſoporis liberi
Speramus aduentum Dei.
Quæ uis ſit huius alitis,
Saluator oſtendit Petro,
Ter antequam Gallus canat
Seſe negandum prædicans.
Fit nanque peccator priùs,
Quàm pręco lucis proximæ
Illuſtret humanum genus,
Finemque precandi ferat.
Fleuit negator denique
Ex ore prolapſum nefas
Cùm mẽs maneret innocens
Animuſq; ſeruaret fidem.
Nec tale quicquam poſtea
Linguæ locutus lubrico eſt
Cantuque Galli cognito
Peccare iuſtus deſtitit.
Inde eſt, quod omnes credimus
Illo quietis tempore
Quo Gallus exultans canit
Chriſtum rediſſe ex inferis.
Tunc mortis oppreſſus uigor,
Tunc lex ſubacta eſt Tartari.

Tunc uis diei fortior — Noctem coegit cedere.
Iam iam quieſcant improba, — Iam culpa furua obdormiat,
Iam noxa lethalis ſuum — Perpeſſa ſomnum marceat.
Vigil viciſſim ſpiritus — Quodcunque reſtat temporis
Dum meta noctis clauditur, — Stans, ac laborans excubet.
Ieſum ciamus uocibus — Flentes, precantes, ſobrij.
Intenta ſupplicatio — Dormire cor mundum uetat.
Stat conuolutis artubus — Senſum profunda obliuio
Preſſit, grauauit, obruit — Vanis uagantem ſomnijs.
Sunt nempe falſa, & friuola — Quæ mundiali gloria
Ceu dormientes egimus, — Vigilemus, hic eſt ueritas.
Aurum, uoluptas, gaudium, — Opes, honores, proſpera
Quæcunque nos inflant mala — Fit mane, nil ſunt omnia.
Tu Chriſte ſomnum diſijce. — Tu rumpe noctis uincula
Tu ſolue peccatum vetus, — Nouumq. lumen ingere.

Sed hactenus Gallus in bonam partem acceptus eſt, poſſit etiam in malam accipi, & ſignificare, ut auis eſt libidini dicata maximè, qui muliebria ſectatur, & uoluptatum magis amator eſt, quàm Dei, unde apud Eſaiam dicitur: *Ecce Dominus aſportari te faciet, ſicut aſportatur Gallus Gallinaceus*. Supereſt modò, ut de Gallina etiam dicamus: de qua D.[i] Auguſtinus in expoſitione huius verſus Pſalmiſtæ: *Exurge in occurſum mihi, & vide: Aliquid*, inquit, *me dicere admonet in hoc loco capitis ipſius noſtri ſublimitas, quoniam infirmatus eſt vſq; ad mortem, & aſſumpſit infirmitatis carnem, vt pullos Hieruſalem colligeret ſub alas ſuas, tanquam Gallina infirmata cum paruulis. Non enim in aliqua aue hoc aliquando conſpeximus, earum etiam, quæ nidificant ante oculos noſtros, ſicut parietum Paſſeres, ſicut Hirundines, tanquam annua noſtra hoſpites, ſicut Ciconiæ, ſicut aliæ aues, quæ ante oculos noſtros nidificant, & ouis inſidunt, pullos alunt, ſicut ipſa Columba, quas cotidie videmus, aliquando autem firmari cum paruulis non agnouimus, non vidimus. Gallina quomodo hoc habet? Certè notam rem dico, quæ in conſpectu noſtro quotidie verſatur, quomodo rauceſcit vox, quomodo fit hiſpidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur pluma, & vides circa pullos neſcio quid ægrotum, & ea eſt materno charitas, quæ inuenitur infirmitas. Quare ergo Dominus niſi propter hoc Gallina eſſe voluit in ſancta ſcriptura, dicemus. Hieruſalem, Hieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, tanquam Gallina filios ſuos ſub alas, & noluiſti? Congregauit autem omnes gentes tanquam Gallina pullos ſuos, qui infirmatus eſt propter nos, accipiens carnem à nobis, id eſt, à genere humano, crucifixus, contemptus, alapis caſus, flagellatus, ligno ſuſpenſus, lancea vulneratus. Ergo hoc materna infirmitatis eſt, non amiſſa maieſtatis. Quum ergò talis eſſet Chriſtus, & ideo lapis offenſionis, & petra ſcandali, ideo multi offenderunt in eum. Cum talis eſſet Chriſtus, & tamen carnē ſine peccato ſuſcepiſſet, factus eſt particeps noſtræ infirmitatis, non iniquitatis, vt ex eo quod nobiſcum communicauit, infirmitatem ſolueret noſtram iniquitatem.* Et[k] rurſus exponens illud Pſalmographi: *Et ſub alis eius ſperabis: Si Gallina*, inquit, *protegit pullos ſuos ſub alis, quātò magis tu ſub alis Dei tutus eris, & aduerſus diabolum, & angelos eius, quæ aëreæ poteſtates, tanquā Accipitres circumuolitant, vt infirmū pullū auferant? Neque enim ſine cauſa comparata eſt Gallina ipſi ſapientiæ Dei. Nam ipſe Chriſtus dominus noſter, & ſaluator tanquam Gallinam ſe dixit: Hieruſalem, Hieruſalē, &c. Noluit illa Hieruſalē, velimus nos, illa rapta eſt ab aeris poteſtatibus fugiens alas Gallinæ, præſumens de viribus ſuis quum eſſet infirma, nos cōfitentes infirmitatē noſtrā, ſub alas Dei fugiamus. Erit enim nobis tanquam Gallina protegens pullos ſuos. Non eſt enim iniurioſum nomen Gallinæ. Attendite cæteras aues. Multa aues ante nos fœtant, calefaciunt pullos ſuos, nulla ſic auis infirmatur cum pullis ſuis, quomodo Gallina. Attendat charitas veſtra, Hirundines, Paſſeres, & Ciconias videmus extra nidos ſuos, nec cognoſcimus vtrū fœtus habeāt: at Gallinā cognoſcimus in infirmitate vocis, & in relaxatione plumarū, tota mutatur à fœtu pullorū, quia illi infirmi ſunt, infirmam ſeſe facit. Quia ergò & nos infirmi eramus, infirmam ſe fecit ſapientia Dei, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis, vt ſub alis eius ſperemus.* Et rurſus[l] alibi: *Hoc*, inquit, *genus animantis magnum affectum in filios habet, ita vt eorum infirmitate & ipſa infirmetur, & quod difficilius in cæteris animalibus inuenies, alis ſuis filios ſuos protegens contra Miluum pugnat: ſic etiam mater noſtra ſapientia Dei per carnis ſuſceptionem infirmata quodammodo, dicente Apoſtolo: Quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus, protegit infirmitatem noſtram, & reſiſtit diabolo, ne nos rapiat. In qua defenſione, quod illa aduerſus Miluum conatur affectu, hæc aduerſus diabolum perficit poteſtate.* Item[m] rurſus in hæc verba: *Nos ouum noſtrum ſub alis illius Gallinæ ponamus*, inquit, *Euangelicæ Gallinæ, quæ clamat Hieruſalem Hieruſalem illi falſæ, & perditæ, quoties volui congregare filios, tanquam Gallina pullos, & noluiſti? Non nobis dicatur, quoties volui, & noluiſti. Illa enim Gallina diuina ſapientia eſt, ſed aſſumpſit carnem, vt pullis congrueret. Videte Gallinam hiſpidam plumis, demiſſis alis, voce fracta, & quaſſa, & laſſa, & languida congruere* paruulis

Margin notes:
Gallus pro libidinoſo.
[i] In enarrat. Pſal. 58.
Gallinę charitas erga pullos.
Chriſt[us] Gallinæ comparatus.
[k] In enarrat. Pſal. 90.
[l] L. 1. quæſt. Euāg. quæſt. 36.
[m] L. de verb. Dom. in Euāg ſec. Luc. ſerm. 29.

paruulis suis. Ouum ergo nostrum, id est, spem nostram sub alis illius Gallinæ ponamus. Et alibi [a] iterum: *Nutrit ergo ipse infirmus infirmos, tanquam Gallina pullos suos. Huic enim se similem fecit. Quoties volui, inquit ad Hierusalem, congregare filios tuos sub alas tanquam Gallina pullos suos, & noluisti? Videtis autem, patres, quemadmodum Gallina infirmetur cum pullis suis; Nulla enim alia auis, quod sit mater agnoscitur. Videmus nidificare Passeres quoslibet ante oculos nostros, Hirundines, Ciconias: Columbas quotidie uidemus nidificare, quas nisi quando in nidis uidemus parentes esse non agnoscimus. Gallina uerò sic infirmatur in pullis suis, ut etiam si pulli ipsi non sequantur, filios non uideas, matrem tamen intelligas, ita fit alis demissis, plumis hispida, uoce rauca, omnibus membris demissa & obiecta, ut quẽadmodum dixi etiamsi filios non uideas, matrem tamen intelligas.* Postremò illum etiã Psalmistæ locum exponens, ubi Propheta ait: *Si me non protegas, quia pullus sum, Miluus me rapiet. Dicit enim, ait, quodam loco Dominus noster ad Hierusalem quandã ciuitatem illam, ubi crucifixus est. Hierusalem, Hierusalem, quoties uolui filios tuos congregare, tanquam Gallina pullos suos, & noluisti? Paruuli sumus; ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum.* Hæc omnia D. Augustinus. Alloquebatur autẽ Dominus procul dubio sub ciuitatis nomine ipsos ciues (dixerat enim Hierusalẽ, Hierusalẽ quę occidis Prophetas, &c.) unde postea facta mutatione dicit: Relinquetur domus uestra deserta: sequitur quod insigne est charitatis diuinæ iudicium. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidũ suum sub alis, & noluisti? Magnę charitatis fuit, quod non semel tantùm, sed multoties adeo cupiuerit eius filios, hoc est, inhabitatores, omnesq; Iudæos, qui ad eam tanquam matrem confluebant, ad se cõgregare, idq; ea semper reluctante, sed id adhuc magis Dei charitatem argui, quòd non simpliciter filios eius congregare uoluerit sed eo modo, quo auis nidum suum, id est, ut interpretes omnes ferè uertunt, pullos suos sub alas, hoc est summo cum desiderio, & solicitudine. Est autem Græcis pro dictione auis, ὄρνις, quam dictionem ancipitem esse diximus ad auem, & Gallinã. Et quidẽ uti paulò antè D. Augustinus dicebat, *mirus est amor omnibus ferè auibus, ad confouendos, & protegendos pullos, sed præcipuè Gallinis*: unde magis conueniebat uertere Gallinã, quemadmodum D. Matthęi interpres optimè fecit. Porrò quàm aptè Dominus se Gallinę cõparârit, ex eodem D. Augustino partim demonstrauimus, & Hylarius, & D. Chrysostomus etiam innuunt. Ille enim enarrans illum uersum: *Semitam meam, &c. Quod autem*, inquit, *per triuiam prædicationis semitam ambulauerit, audiamus ipsum dicentem: Hierusalem, Hierusalem, &c. quoties volui cõgregare, &c. frequẽtiam numerosæ significationis ostendit. Nihil ergò noui & egit, & passus est, cùm per nolentem congregari filios suos Hierusalem, toties & auditus, & inhonoratus est in Prophetis.* D. verò [p] Chrysostomus ad illa D. Matthæi uerba: *Quoties volui congregare, &c. Hinc patet*, inquit, *quod semper se ipsos peccando disseminábant, amorem autem suum ab imagine significauit. Feruenti nempe amore aues pullos diligunt suos. Crebrò autem hæc imago auis, & alarum apud Prophetas inuenitur, & in cantico & in Psalmis mirabilem prouidentiam, & eximiam protectionem denotans, sed noluistis ait.* Et [q] rursus secundũ alteram expositionem in Matthęũ: *Quoties*, inquit, *volui congregare, &c. Quum te in Aegypto quasi sanguinarius Accipiter persequabatur Pharao, nisi super te Mosen, & Aaron, quasi duas mollissimas pennas misericordia mea, & liberatos uos de unguibus eius rapui in desertum, & noluistis sequi me, facientes uobis uitulum in Horeb, ut seruiretis potius idolo mortuo, quam Deo uiuenti. Quoties volui congregare, &c. Percurre si uis Iudicũ librum quoties peccauerunt & tradidit illos Deus, & iterum liberauit. Gallinam posuit ecclesiæ similitudinẽ. Sicut enim pulli Gallinarũ pastum suum quærentes, per diuersa uagantur, & maternis uocibus congregantur, sic & populus Dei per malam uoluptatẽ & mundialem concupiscentiã sequentes, per diuersas uagantur errores, quos Ecclesia mater per sacerdotes modo increpationibus, modo blandimentis, quasi quibusdã uocibus cõgregare & allectare festinat. Et quẽadmodũ Gallina habens pullos uocando illos non cessat ut assidua uoce uagositatẽ corrigat pullorum suorũ: Sic & sacerdotes in doctrina cessare non debent, ut studio, & assiduitate doctrinarũ suarum negligentiam populi errantes emendent. Et quemadmodum Gallina habens pullos non solùm suos calefacit, sed etiam cuiusque uolatiles filios exclusos à se, diligit, quasi suos. ita & Ecclesia non solùm Christianos suos studet uocare, sed siue Gentiles, siue Iudæi si suppositi illi fuerint, omnes fidei sua calore uiuificat, & in baptismo regenerat, & in sermone nutrit, & materna diligit charitate*, & paulò pòst. *Quotiescunque enim, ut diximus inter hæreticos, & fideles fidei mouetur certamen, euidenter uult illas Dominus congregare sub ueritate alarum suarum, id est, sub duorum testamentorum, quotiescunq; leguntur apud eos uerba prophetarum & Apostolorum: illi autem non quasi domestici pulli Gallinæ, quæ est Ecclesia, sed quasi syluestres pulli sanguinarÿ Vulturis, aut Accipitris, non solùm ad ueritatem duorum testamentorum uenire non acquiescunt, sed adhuc irruunt super ipsam Gallinam, id est, Ecclesiam, & diripiunt, & dispergunt pullos eius, & euellerant eam: taties uult illas congregare, illi autem nolunt.* Hucusque ille. Prouerbialis igitur istęc allegoria facilè nobis malum diligendi, iuuandique nostros ante alios, præscribit. Debemus parentibus in primis, ut pietate illis respondeamus: quod bruta animalia

[a] In Euang. Ioan tract. 15. cap. 4.

[p] Homil. 7. in Matth.

[q] Homil. 46.

Gallina Ecclesia.

præſtare minimè norunt, præter Ciconias, quæ authore Aeliano parentum ſenectutem nutriunt. Summa hæc eſt, allegoria faciet ad oſtendendam vim pietatis, ac beneuolentiæ cuiuſquã erga ſuos. Nullum enim animal, teſte D.[a] Bernardo, circa pullos ſuos tanta compaſſione mouetur, ſicut Gallina, Fit enim non ſolùm, ut diximus, toto corpore hiſpida, uoce rauca, ſed toto etiam feruens animo, & omnibus membris infirma, & uſque ad ſupremum defectum perueniens. *Si ergo*, inquit D. Bernardus, *in tantum pullis ſuis Gallina animal irrationale compatitur, quanto putas optimum Ieſum humano generi fuiſſe compaſſum? Ad quantam putas eum debilitatem, & infirmitatem perueniſſe? Quanta putas ipſum macie confectum fuiſſe, qui pro omnibus cognoſcitur doluiſſe?* Vnde Eſaias: *Verè languores noſtros ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit.*

[a] Tract. de paſſione Domini c. 5.

MORALIA.



Gallus patrẽfamilias denotat, q frugi eſt. Pythagoras cur nutriendũ Gallum cenſeret, & non immolandum.

OMNES in primis Galli Gallinacei vitæ actiones veri patrisfamilias, & qui in eo omnem ſuam curã ponit, & ſtudiũ, ut familiæ ſuæ de omnibus neceſſarijs proſpiciat, ſignificare poteſt. Hæc enim ales tota die quicquid virium habet, id totum ad ſuorum confert ſalutem, & nullius rei minus, quàm ſui ipſius ſolicita eſt. Vnde ſapientiſſimus Pythagoras tam prouidam animalis, & erga ſuos promptã naturã conſiderans, dixit, nutriendum quidẽ Gallum eſſe: at non immolandum, quod ut alij aliter interpretantur, ita ego inter cætera hoc dico denotare, homini hanc Galli ſolicitudinem ad res corporis curandas eſſe quidẽ neceſſariam verùm non ſic eſſe neceſſariam, ut eã etiam ad ſacrificium, & cultũ diuinũ ferre debeamus ut quẽ omnes ęternę curæ liberũ eſſe decet, nec ulla terreni pabuli ſolicitudine deſtineri. Abſit ergo Gallinaceus à ſacrificijs hac quam dico ratione. Iã & illud moneri uidetur cætera quidẽ animalia immolari poſſe, Gallũ citra piaculũ non poſſe, eò quòd is qui optimum totius uitę exemplar occidit, uideatur indicare ſibi nihil amplius opus eſſe laudatiſſimis huiuſce animalis dotibus, citra quas tamen probo, ſapientiq; uiro nõ fuerit uiuendũ. Alendus igitur Gallus, & perpetuò, dũ viuimus, imitandus, tũ in familia alẽda, & propugnanda, tum in uitę officijs per oportunas tẽporum uices diſtribuendis. Eodẽ pariter modo nobis liberalitatis, ac benignitatis exemplar eſt.

Gallus liberalitatis exemplar. Princeps eccleſiaſticus Gallo comparatus.

Quẽadmodum enim omnia, quę habet, Gallus ſuis impartit, ita uir quiſpiã pius ac liberalis ſua, quę corraſit, non ſibi ſoli ſeruare debet, ſed pauperibus etiã benigniter aliquid erogare, iuxta illud Iob: *Non comedi ex eis ſolus*, &c. Principẽ item eccleſiaſticũ eleganter Gallo cõparaueris, etenim uti hic oculo uno grana, ut diximus familiæ ſuę diuidit: altero Accipitrẽ obſeruat, & contra irruentẽ in eã ſeſe alacris opponit. Ita ille duo ob oculos potiſſimùm ponere debet, curã nẽpe humanarũ mortaliumq;, ac cœleſtium, æternarumq; rerũ. Illas bene adminiſtrare cognoſcitur, ſi alienus ab omni auaritiæ macula pauperibus, ſubditiſq; de neceſſarijs proſpiciat, uel ſaltẽ quæ ſibi ſuperſunt, eis cõmunicet, nihilq; ſibi præter neceſſaria reſeruet. Harũ uerò curã gerere dicetur, ſi contrà omnẽ diaboli vim ſe e ſubditoſq; Gallũ imitans defendat.

Diabolus Accipiter eſt.

Diabolus autẽ uerus Accipiter eſt, qui nobis futurã æternitatẽ inuidet, noſq; ſuæ pœnæ ſocios perpetuos aſciſcere conatur. Grana uerò, quorũ eſu quotidie fruimur, egregiè neceſſaria nobis deſignant. Pręterea tã feruens Galli erga ſuos amor nos etiã admonet, ut uxores noſtras, abiectis omnibus ſcortis, quæ mera maritorũ peſtis ſunt, ac pernities, amemus. Quare ueteres inſignis, legitimiq; matrimonij cõiunctionẽ ſignificaturi, mortuorũ ſepulchris Gallũ, & Gallinã inſculpebant, ſe inuicẽ deoſculantes.

Gallus, & Gallina ſepulchris inſculpti.

Satis ſuperq; ſuprà oſtendimus à nonnullis Theologis Chriſtianis concionatores, & diuinos homines intelligi, qui nobis uerba ſalutis enunciant, quiq; iacentibus in tenebris, & umbra mortis, lucẽ, quę Deus eſt, pręnunciant, & à nobis mentis noſtrę ueternũ, ac torporem ſuo cantu excutiunt. Alius aliã comminiſci poterit expoſitionẽ.

Glorioſi p Gallos deſignati. Libidinoſi per Gallum deſignati.

Poſſunt autẽ & Thraſones, glorioſiq; ac ſtolidi homines, nimium ſibi arrogantes per Gallos notari. Nam uti hos habendos eſſe quidem Pythagoras dicebat, & non penitus abijciendos, non autem ad ſacra admittendos, ita illi ab arcanis, & ſerijs grauibuſq; ſermonibus reijciendi ſunt. Quod ſecus tamẽ hodie (proh dolor) à Regibus pleriſq; & Principibus fieri uidemus. Alius amantes, & qui continuè amore depereunt, interpretari per Gallum poterit, quo pacto uidentur Athenienſes ſignificaſſe, cùm Anterotis aram conſtituerunt, in qua pueri nudi & formoſi ſignum inerat, in ulnis geminos ſuſtinentis generoſos Gallos, & ſe in caput impellẽtis, quibus Timagoram, & Meletam, ſeu Melitũ (utrunq; enim legimus) qui amore perierũt, ſignificabant. Hiſtoria notiſſima eſt apud[a] Pauſaniã, &[b] Suidã, quanquã nonnihil inte ſe euarient.

[a] In Attica.
[b] In dict. Mileto.

Tota

Tota denique castrensis disciplina Galli imagine denotari potest. Cristam enim pro galea, calcaria pro ense gerit, excubias cantu testatur, pugnat acie aperta, absque insidijs hostem in uadit, caudæ erectione uexilla imitatur, victoriam cantu, triumphumque ostendit.

HIEROGLYPHICA.



VICTORIAE hieroglyficum erat Gallinaceus Gallus. Hinc Lacedæmonij, ut apud Plutarchum est, cùm hostem uiribus profligassent, Gallum immolabant. [c] Alibi etiam idem Spartanos scribit ante Leutricam cladẽ Gallum immolasse. Sed quid illud sibi vult, quod Harpocratem silentij Deum Galli Gallinacei vocalissimæ alioquin alitis guttur sinistro cubito prementem depingerent? Id sanè mysterio carere minimè putandum est. Cùm enim Gallus maximum sui usum hominibus præstet, cantu suo quotidianas docens opertu nitates, & ea ratione is habeatur veluti magister quidam operum omnium per horas distribuendorum; sic Harpocrates otium quærere dicebatur, & omnium operum externorum vacationem, itaque non permittit Gallo, vt hoc excitandi ad labores munere fungatur, & ideo quemadmodum digito sua labia compescit, ita huic cubito guttur coercet. Sed interroget quis, si nulla huius auis utilitas sit ad ea uel præstanda, uel iuuanda, quæ Harpocratis symbolo denotantur, cur ad partes vocetur? Cur non potiùs, ut nihil ad rem faciens omittatur, perinde ac Picæ, Corniculæ, Gracculi, Philomelæ, & cætera id genus auiculæ, aut garrulæ, aut canoræ? Et certè si nocturnum quæratur silentium, Luscinia potiùs quàm Gallus compesci debuisset, quòd ea sola totas ferè noctes canendo ducat insomnes; hic vix ter stridulam, & minimè durantem uocem exhalet. Est quidem hoc, verùm ut ante ostendimus, Gallus animal solare est, & inter omnia solaria tenet principatum, adeo ut non frustra videatur erigere cristas. Igitur diligenter diurni temporis uices obseruans, atq; homines ad agendum incitans, non potuit apud Harpocratem a symbolus manere. Cùm enim maxima cupiditate id quod quiescens agit, agere videatur, ut Cupidinis arma declarant, quid gratius haberet potuisset, quam animal sub cubito tenere, in cuius gutture iam vocem moliente sentire tur tacitum, & internum incitamentum? Quanuis enim vocem ædere nequiret, urgebatur tamen ad uocem: & quod exterius præstare non posset, id musculis, & uocalibus instrumen tis molieb itur: quod facilè erat ei sentire, qui cubito guttur pressam teneret. Gallus igitur hic sic positus est, ut non cantet ille quidem, nec silentium rumpat, sed usum tamen illũ præstet, ut tacita corporis molitione solaris cursus det significationẽ. Quia uerò Gallus, inquit [d] Pierius Valerianus, à prima mediæ noctis inclinatione explãdentibus, ut Lucretius ait, alis

Auroram clara consuetus voce vocare,

matutino crepusculo, matutinis astris Deum item laudantibus quotidie commodulatur, excubiarum, & uigiliarum signum apud antiquos fuit, eaque de causa Mercurio dicatus fere batur Et rursus: Neque prætereundum est illud, quòd ex imagine Gallinacei impietas ipsa hieroglyphicè figuratur. Is enim matrem salit, ut Hippopotamus: & patrem etiam immaniter incessit: eaque de causa sapientissimi legum latores Gallum vnà cum uipera, simia, & cane in parricidæ culeum includendum censuerunt, ut qui eius criminis rei sunt eodem supplicio simul afficerentur, & pœnas pares luerent. Notum illud apud Aristophanem, quod Philippides, qui patrem uerberauerat, exemplo Galli factum tuetur suum: patrem enim ille male mulctat. Mulierem tribadem, uel quæ maris officium aggredi nõ erubescit, uel etiam, quæ uiro dominari affectat, per Gallinam, quæ cristam, caudamq; erigit, cuiq; etiam parua calcaria prominent, intelligi ueteres tradiderunt. Ea siquidem ubi marem, quod nonnullæ faciunt, pugnãdo uicerit, cucurire incipit, & exemplo marium tentat coitu superuenire, Gallinasq; reliquas perinde ac si rem peragere possit, solicitat, at saliendo fatigat, cristã caudamque tollit, ac ea incedit specie, ut non facilè inde sit, utrum mas, an fæmina sit, internoscere. Virũ verò, qui opulentissimas diuitias dilapidauit, &, ut apud Horatiũ est, res maternas, atq; paternas fortiter absumpsit, significare volẽtes, Gallinã aureos nummos depascentẽ pingũt: de qua miraculũ illud proditur, quòd si auro liquescẽti eius membra misceantur, illud in carnes eius consumi deprehendatur, atq; ita fit, ut Gallina sit auri uenenum. Cõiectores autẽ aumãt eum, qui per somnium Gallinarũ gregẽ ad se uenientẽ, & domũ ingredientẽ inspexerit, & diuitijs, & honoribus auctũ iri: quin etiã addũt, si per quietem i a uisę Gallinę pusillæ admodũ apparuerint, earundẽ rerũ tenuitatẽ præsagiri. Qui fabulas delectabili philosophã di genere commenti sunt, Sirenas confinxere blanditijs amatorijs, & uoluptuosa nequitia

Victoriæ hieroglyphicum.

[c] In Agesilao.

Harpocrates cur sinistro cubito guttur Galli premat.

[d] Lib. 24. Hierogl.

Vigiliarum signum.

Impietatis typus.

Gallus cur in culeo inclusus.

Mulieris quæ maris munus obit typus.

Prodigi typus.

Diuitiarum augurium.

Sirenũ forma, & significatio.

homines ad ſe trahere, illecebriſq; irretire, ita ut apud eas mollitudinis omnifariæ luto inhæſitantes fœdè computreſcerent. Harum pedes Gallinaceos fuiſſe tradunt, intellectu à ſuperiore non diſſimili. Scribunt enim eiuſmodi fabularum interpretes, ſignificari ex hoc hominem libidinibus deditum, fortunas ſuas perſeueranti ſtudio diſpergere, inutiliterque prodigere, cuiuſmodi eſſe Gallinarum morem, cùm pleno aceruo paſcuntur, aſpicimus. Sunt qui ratione habita quotidiani fœtus, & geminorum aliquando pullorum, qui ouo ex vnico excluduntur: ouorum etiã, quæ nonnullæ gemina ſingulis diebus ędunt, tertio etiam nonnunquam addito, verùm eo abortiuo, ſola quippe cartilagine conſpicuo, fœcũditatem per Gallinam, & ouum ſignificari velint. Hæc omnia Pierius, qui hoc etiam ex propria ſententia addit, inquiens: Atqui ueluti per lauri ſurculum in ore Columbæ, & per platani folium in Ciconiæ nido ſecuritatem ſignificari prodidimus, cur non etiam per Gallinam, ad alam cuius ramuſculus rutæ applicitus ſit, ſecuritatẽ eodem modo pingi, hieroglyphicumq; ſapere fateamur? Siquidem Afranius in ijs, quæ de re agraria Conſtantinus Cæſar colligi mandauit, ait Gallinas à fele tutas fore, ſi rutæ ſylueſtris ramuſculus ſub eius alam applicetur. Quin Democritus etiam tradit, eo præſidio munitas, neque à uulpibus, neque ab infeſto quopiam alio animali contingi.

Fœcunditatis ſignificatio. *Securitatis hieroglyphicum.*

SOMNIVM.

GALLI pugnaces in ſomnijs ſeditionum, & contentionum tantummodo ſignificatiui ſunt. Verùm non alia in ſimilem cum Coturnicibus euentum habent. Nos de ijs ſuo loco egimus ex Artemidoro, quem locum lector adire poterit.

EMBLEMATA.



EMBLEMA eſt Andreæ Alciati ſub lemmate VIGILANTIA ET CVSTODIA, quod tale eſt.

Inſtantis quod ſigna canens dat Gallus Eoi,
Et reuocet famulas ad noua penſa manus.
Turribus in ſacris effingitur: area mentem
Ad ſuperos peluis quòd reuocet vigilem.
Eſt Leo: ſed cuſtos oculis quia dormit apertis,
Templorum idcirco ponitur ante fores.

Ex Oro Apolline, inquit Franciſcus Sanctius Alciati commentator, ut mox oſtendemus. Addit tamen Alciatus cãpanam, & Gallũ ex communi uſu. Obſcurũ eſt emblema, & male diſpunctum in codicibus, quos mihi hactenus contigit uidere. Dicam tamen quod ſentio, liberum cuiq; interpretandi campum relinquens. Titulus igitur huius epigrãmatis eſt, VIGILANTIA & CVSTODIA. Videamus ergo, quo pacto hæc ex epigrammate eliciantur. Ac primùm duplicem hîc depingit Alciatus uigilantiam, alteram corporis, mentis alteram. Corporis uigilantiam Gallus referat, qui homines ad labores ſolet excitare. Campana uerò quia mentẽ ad Deum excitat, ſymbolum interioris uigilantię contineat. Hactenus de uigilantia. Cuſtodiam autem repræſentet Leo, qui apertis oculis ſolet dormire, tunc ſic ſtructuram ordino: Gallus effingitur in ſacris turribus, quòd det ſigna inſtantis Eoi, & quòd reuocet famulas manus ad noua penſa. Aerea peluis ſcilicet effingitur in ſacris turribus, quod reuocet mentem uigilem ad ſuperos. Sed Leo cuſtos eſt, quia dormit oculis apertis. Hoc totum ſumpſit Alciatus ex Oro Apolline Niliaco, qui libellũ de hieroglyphicis notis Gręcè compoſuit, cuius uerba ſubijciam. Vigilantem, uel cuſtodem cùm uoluiſſent ſignificare, Leonis caput pingebant. Solet enim, cùm uigilat, oculos habere clauſos Leo, cùm uerò domit, apertos, quod quidem cuſtodiæ ſignum eſt. Hinc ſymbolicè Leones templorum clauſtris ſolent opponi, ueluti cuſtodes. Hæc Orus. Gallus ita depictus, ut ſub pedibus tubam teneat, cum lemmate, PACIS, ET ARMORVM VIGILES, ſignificabit, quantum interſit inter belli, & pacis conditiones. Author eſt Claudius Paradinus. Gallum uerò audacter inuadere, & terrere Leonem, indicat, ſynderesim præualere contra diabolum, qui dicitur leo, ſi non ſit nimio peccatorum pondere prægrauata. Tale Emblema depinxi in ſuburbano meo cũ titulo: CEDITE FATIS. Gallus, & Cycnus ſimul capientes cibum in uaſe alabaſtrino, in quod deſcendat è cælo manna, nix, & lac: cum uerbis, SIC ANIMVS ſignificat hominem, qui

Vigilantia duplex. *Vigilantia corporis.* *Vigilantia mentis.* *Leo cuſtodiæ hieroglyphicum.* *Gallus in ſacris turribus effingitur.* *Vigilantis, vel cuſtodis ſignificatio.* *Leones ad templorum clauſtra.* *Cãdoris animi ſignũ.*

nē, qui ostendat candorē animi sui, non posse à quauis externa iniuria turbari, nec offendi. Habet id Emblema Io. Baptista Pittonus. Aesopicus Gallus, qui gemmam inuentam spernit, & uilorem cibum quærit, cùm verbis, PAR IGNORANZE, significat hominem, qui inscius virtutis dulcissimos fructus spernit, vitijs sese immergens, & nutriens. Huius emblematis[b] idem author est. Eadem denique ales cum lauri ramo in rostro, & cum verbo VIGILANDO, hominem denotat, qui in vigilijs, non autem in somno, & otio vitam degat, ut benè operando æternam adipiscatur gloriam.[c] Idem porrò de Gallina ex Alpheo in epigrammatibus Græcis εἰς φιλοστοργίας hexasticon legitur.

Aesopicus Gallus.

[b] In insigni Frid. Sigis. Fuccari.

[c] In insign. Petri Malnetij.

Χειμερίαις νιφάδεσσι παλυνομένα τιθὰς ὄρνις,
Τέκνοις εὐναίας ἀμφέχεε πτέρυγας,
Μέσφα μιν οὐρανίου κρύος ὤλεσεν, ἦ γὰρ ἔμεινεν
Αἰθέρος οὐρανίου ἀντίπαλος νεφέων.
Πρόκνη καὶ Μήδεια κατ' ἄϊδος αἰδέσθητε
Μητέρες ὀρνίθων ἔργα διδασκόμεναι.

Quos versus[d] Franciscus Sanctius à quodam Alphonso Nunio Metylenensi egregia indole iuuene, sibiq; amico ita redditum tradit.

[d] In comm. embl. Alciati.

Gallina hybernis niuibus cooperta, cubili
Compactos ex plumis pignora cara fouet.
Donec eam sanum frigus male perdidit, atque
Aethereis mansit nuda parens niuibus.
Sit pudor, o Medea ferox, atque improba Progne,
Et matres, uolucrum discite nunc opera.

Vetisse etiā eadem carmina Fernandū Sanctiū patrem suum ait, sed velut periphrasticè sic.

Canus December, brumaq; fauens
Montes, & agros texuerat niue.
Gallina pullos, mitis ales
Frigore non poterat tueri
Nec fata caris filiolis ualet
Auferre, verùm nidificat suis
Plumis, & alas ponit, & quam
Perdiderant, reparant salutem.
Ast ipsa vitam perdidit, & tulit
Mortem libenter. Procnem aliter tamen
Cholchisq; fædare vtra audax
Passa manus proprio cruore

Eiusdem aliter.

Bruma fremebat atrox, pennas Gallina reliquit,
Frigus vt à natis pelleret, atque obijt.
Hinc Medea ferox, hinc Procne discite: namque hæc
Bis vitam pullis prabuit, ac moritur.

Andreas Alciatus uerò longè aliter uertit in emblemate nonagesimo tertio, cui titulus est, AMOR FILIORVM.

Ante diem vernam boreali cana Palumbes
Frigore nidificat, præcoca, & oua fouet.
Mollius, & pulli ut iaceant, ibi vellicat alas,
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu
Ecquid Cholchi pudet, vel te Procne improba? mortem
Cùm volucris propria prolis amore subit.

Super eodem erga pullos amore Gallinæ eiusmodi emblema habet[e] Nicolaus Reusnerus sub lemmate, NIL CHRISTO TRISTE RECEPTO.

[e] L. 2. Embl.

Prædatur pullos, pedibusq; euisceras uncis
Miluus edax, si quod deuius error agit.
Colligit, & fidis tegit hos Gallina sub alis
Gocit u matrem testificata piam.
Terribilis Sathanas sanctos affligit, & angit,
Et quacunque potest arte nocere, nocet.
Protegis alarum quos Christe potente sub umbra,
Et sano tutos solus ab hoste facis.

AENIG-

AENIGMATA.



OETARVM nostri æui coryphæus Scaliger de Gallina bina hæc condidit ænigmata: quorum primum tale est.

Cui lux ante diem, tenebra sunt ante tenebras,
Sic utrunque simul sedula segnis erit.
Quærere posterius, natone, priusue parente
Possumus, hoc quod nunc est quod & ante fuit.
Fit melior peior, generiq; tuoq; suoq;:
Sed peior melior pòst modò vita tibi est.

Etsi in primis Gallo istæc omnia, ac ea in primis, quæ priori disticho dicuntur, competant, maluit tamen poëta id de Gallina dixisse, quòd ea, non autem Gallus ad mensas lautiores sagineter. Est uerò primi distichi sensus: Cum hoc animal lucem ante diem, & noctem ante noctem agnouit, non tamen ante lucem ad pastum, nec ante noctem ad quietem sese recipit; ad utrumque opus meritò deses dicitur: etsi alias naturaliter sedula, quò enim noctu in tenebris sese recipiat? Cur longè antè noctem uesperi cubitum eat? Secundum ad eommunem eam tritamq; quæstionem, quam nos etiam antea obiter attigimus, alludit, nempe num Gallina priùs, an ouum extiterit. Tertium mea quidem sententia ita intelligendum: Quæ Gallina pinguior, & esui aptior est, ea tuo, suoq; generi, hoc est, soboli nascituræ, quæ tam tua est, quàm eius, peior est alijs, quia scilicet Gallinam occidendo spem futuræ prolis auferas: atque ita hæc suæ, tuæq; proli peior est, & tibi melior postea uita, quoniam scilicet tam lauto cibo nutritus vitæ tuæ incolumitati consulas.

Explicatio.

ALIVD.

Magnanimam gentem imbelli de pectore promet,
Tantum posteriora piger tibi textor habeto
Quæ tamen vt sapido lucro tibi prima putabit.

Magnanimam } Galli. Posteriora } Lina. Prima } posteriora Gallinę.

EPITAPHIVM.



N Gallinaceum * Anytes epitaphium in epigrammatibus Græcis.

Οὐκ ἔτι μ' ὡς τὸ πάρος πυκιναῖς πτερύγεσσιν ἐρέσσων
Ὄρσεις ἐξ εὐνῆς ὄρθριος ἐγρόμενος.
Ἦ γάρ σ' ὑπνώοντα σίνις λάθρηδὸν ἐπελθὼν
Ἔκτεινεν λαιμῷ ῥίμφα καθεὶς ὄνυχα.

* L. 3 sect. 24

APOPHTHEGMATA.



LATONEM legimus hominem definiuisse animal biceps sine plumis: Diogenem uerò Cynicum irridendi gratia in academiam eius Gallinaceum deplumatum immisisse, hunc hominem Platonis esse inclamitando, quare postea Platonem πλατυώνυχον, id est latis unguibus præditum, differentiæ causa addidisse.

Plato à Diogene cur irridetur.

Diogenes Cynicus citharędum, qui quoties canebat, ab auditoribus deserebatur, obuium ita salutabat; Salue Galle. Quum ille offensus salutationis nouitate diceret, Quid ita? Quoniam, inquit, cantu tuo excitas omnes. Iocum captauit ex ambiguitate uerbi Græci. ἐγείρειν enim dicitur, & qui excitat dormientem, quod solent Galli Gallinacei malè canentes, & qui sedentem excitat, ut surgat, ut ille solet.

C. Iulius Helio (alij apophthegma hoc Crasso ascribunt) mancipi sæpius obstrepenti sibi dixit, etiam ostendam qualis sis: & Helio instanti, ut ostenderet, qualis esset, Iulius digito demonstrauit Gallum in Mariano scuto Cimbrico depictum, nodis distortum, erecta lingua, buccis fluentibus, cui manceps tunc simillimus est uisus. Taberna autem erat apud forum, ac scutum illud signi gratia positum. Ingens omnium risus consequutus est.

* Chrysippus scribit, quendam somnium suum; quò oua a lecto suo pendentia viderat; ad diuina-

* In lib. de Orac.

diuinatorem retulisse: audijsseq́; ex illo, inuenturum se ubi foderet, thesaurum. Et cùm, uase, in quo aurum, argentumq́; erat inuento ad vatem argenti nonnihil attulisset, dixisse illũ, τῶ δὲ νοττῶ οὐδὲν μοι δίδως hoc est, *de uitello verò nihil ne mihi dabis?* Author est Suidas. Lusit autem is pulchrè circa somnium ouorum, in quibus candidum, & luteum continentur, illud ad argentum, hoc ad aurum referens, cùm in somnij interpretatione, tùm magis argenti parte muneri oblata. In νοττὸν.

[b] Cleomenes Cleombroti, ut refert Plutarchus, cùm quidam ei Gallinaceos pugnaces offerret, quos pugnando etiam pro victoria emori dicebat: quin tu de illis potiùs, dixit mi hi dato, à quibus occiduntur. Illi enim præstabunt. Ab Alcibiade Socratem interrogatum, cur tam iurgiosam vxorem domo non exigeret, ferunt respondisse, cur tu Gallinas clamosas alis? Cumq́; Alcibiades respondisset, quia sibi oua parerent, dixisse, & uxorem sibi liberos parere.

[b] *In Laconicis.* Alcibiadis, & Socratis apophthegma.

PROVERBIA.



ALIQVOT prouerbiorum in superioribus rubricis, maximè capite de magnanimitate meminimus, qualia in primis sunt, *Gallus insilit.* Ἀλέκτρυων ἐπηδᾷ. Egregiè, apteq́; quadrat, ubi quis vel in acie, pugnaue succumbens vel in disputatione resumptis viribus prælium redintegrat. Similis parœmia est, αἶρε πλῆκτρον ἀμυντήριον, id est, *tolle calcar vltorium*: cuius etiam mentionem fecimus. Rectè autem dicitur, cùm quis sese ad vindictam pręparat. Exstat adagium apud [a] Aristophanem, Αἶρε πλῆκτρον, εἰ μάχῃ, id est, *tolle calcar si pugnas*. Metaphora vt videtur sumpta est à ferreis illis stimulis, qui Gallis pugnaturis à dominis alligantur, quò se in pugna tueantur. Prouerbiali etiam ioco dici diximus ἔπτηξεν τις δοῦλος ἀλεκτρυόνος in famulos, qui dominos suos à tergo sequuntur, supplices videlicet, & abiecti, quales scilicet Galli esse solent in pugna superati, quia uicti silere solent, canere victores. Cui finitimum est ἐνδομάχας ἅτ' ἀλέκτωρ, id est, *domi pugnas ad instar Galli*. Item & illud: *Gallus in suo sterquilinio plurimùm potest*. Nam dicuntur eiuscemodi prouerbia in eos, qui domi viribus præstant, in bello verò, vel alibi cuiuis virtute cedunt, pugnacitateque. Αὐτὸς αὑτῷ αὐλεῖ, id est, *ipsemet canit sen ipse sumet tibicen*. Prouerbium hoc à Gallis desumptum apparet: nam his præcipuè mos est, cùm se è pugna prorumpunt, canere si victores sint, quasi victorię suę tibicines, quare prouerbium conuenit, cùm aliàs, tum in illos, qui semetipsos laudant, Thrasones, nasutulosq́; de quibus [b] Plato fortè dicebat: *Videmur mihi Galli in morem, qnum ante victoriam à sermone resilierimus, canere* [c]. Cicero quoque prouerbialiter scribit, ut in inuidiam adducat hoc modo. *Iste qui diuitias suas iactat, sicut Gallus è Phrygia, aut ariolus quispiam depressus, & oneratus auro clamas, & delirat.* Οὐ ἂν Νίβας κοκκύσῃ, id est, *cùm Nibas coccyssauerit*. Simillimum est adagium illi ad Græcas Kalendas. Tradunt enim, ut annotauimus, in Thessalonica Macedonię ciuitate vicum esse, cui nomen Nibas, ubi Galli nunquam vocem ędant. Hesychius addit, Nibades dici capras cristatas, ut ab ijs expectetur τὸ κοκκύζειν, quod est Gallinaceorum. *Socratis Gallus*. Hoc adagij uice Nonius Marcellus è Varrone citat in significacionem caluitiei, apud quem se inuenisse quispiam ait, eùm dormire cœpisset tam glaber, quàm Socratis Gallus, esse factum ericium cum pilis, & proboscide. Sentit quisquis illic loquitur, se cùm iret cubitum, fuisse leui corpore, necullos habuisse pilos toto corpore, in somno transformatum in ericium, qui totus hirsutus est, & suum more proboscidem habet. Scio, inquit author adagiorum, locum esse mendosum, & Aldina editio pro Gallo legit caluum: & fortassis non male: nam nostra editio Varronis verba ita recitat. Inuenisse cùm dormire cœpisset tam glaber, quàm Socrates, caluum esse factum ericium è pilis albis: Conueniet adagium in nudos, & inopes. *Vesparum examen metuit Phrynichus, uelut Gallinaceus:* Hic Phrynichus Tragicus Mileti captiuitatem agebat: Athenienses verò metuentem, perhorrescentemq́; lachrymantes eum eiecerunt: Author est Aelianus: sed alij aliter. Quadrat in damnum passos. *Indecens est, ut Gallina ante Gallum cantet*: hoc est, non decet, ut mulier pro uiro gubernacula teneat, quod neque animi magnitudo, qua potissimum ciuitatis salus nititur, neque consiliũ, quod ad vrbanarum rerum temperationes maximam vim habet, satis præsidij ad constituendam remp. in ea vigeat. Feliciter natum, *Alba Gallina filium* dicunt, ut [d] Iuuenalis. *quia tu Gallinæ filius albæ*: Vel quòd læta, & auspicata latini alba uocant, vel quòd prouerbium alludit ad fatalem illam Gallinam, de qua antea cùm de augurijs ageremus, ex Suetonio locuti fuimus. Lac

Gallus insilit.
Tolle calcar Vltoriũ
[a] *In auibus.*
Domi pugnas instar Galli.
In Thrasones nasutosq́;.
[b] *In Theateto.*
[c] *L. 4. ad Herenn.*
Cũ Nybas coccyssauerit.
Galli ubi nunquam uocẽ ędant
Socratis Gallus.
Ex Gallo ericius factus quid significet.
Ericij forma.
Mulieres rerum gubernaculis haud idoneæ sunt.
Albæ Galli næ filius.
[d] *Satyr. 13.*
Lac Gallinaceum.

mus. Lac Gallinaceum ὀρνίθων γάλα, dicitur in opulentos, & quibus quiduis rerum ſuppeditat, vt copiæ cornu, aut dicitur de raris inuentu, atque ob id pretioſis, vt ſit hyperbole ſignificans nihil omnino deeſſe. Plinius in præfatione hiſtoriæ mundi, irridens Græcorum delicioſas quaſdam, & magnificas inſcriptiones. *Cerion*, inquit, *inſcripſerunt, quod volebant intelligi fauum*: alij κέρας ἀμαλθείας, quod copiæ cornu, velut lactis Gallinacei ſperare poſſis in volumine hauſtum. Meminit eiuſdem[e] Ariſtophanes.

[e] *In Veſpis.*

Ἐγὼ γὰρ οὐδ' ἂν ὀρνίθων γάλα
Ἀντὶ τοῦ βίου λάβοιμ' ἂν οὗ με νῦν ἀποστερεῖς, id eſt.
Non lac Hercule Gallinaceum
Hacce pro uita capiam. quam mi adimis in præſentia.

[f] Euſtathius citat hoc adagium ex Anaxagoræ fabula, cui titulus Ὠά. Legitur & aliud apud eundem[g] Ariſtophanem hoc modo:

[f] *In Odyſſ. q*
[g] *In Auibus*

Δώσομεν ὑμῖν αὐτοῖς, παισί, παίδων παισὶν
Πλουθυγίειαν, εὐδαιμονίαν,
βίον, εἰρήνην, νεότητα, γέλωτα
χορούς, θαλίας, γάλα τ' ὀρνίθων.
Ὥστε παρέσται ὑμῖν κοπιᾶν
Ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν. id eſt.
Dabimus vobis ipſis filijs, filiorum filijs
Opulentiam bona ualetudinis
Felicitatem, facultates, pacem,
Iuuentam, riſum, choros,
Feſta, Lac Gallinarum,
Vt ſitis præ bonorum copia laboraturi.

[h] Strabo Samiorum agros, quòd omnium rerum ampliter feraces eſſent, extollens, illud vulgò de illis iactatum eſſe addit, quod lac etiam ferrent Gallinaceum, teſtaturq; hoc adagium apud[i] Menandrum Comicum inueniri. Athenæus ex mediæ comœdiæ ſcriptore quodam Mneſimacho Senarios hos adducit.

[h] *Lib. 14.*
[i] *L. 9. Deipnoſoph.*

Καὶ τὸ λεγόμενον
Σπανιώτερον παρέστιν ὀρνίθων γάλα
Καὶ φασιανὸς ἀποτετιλμένος καλῶς. id eſt.
Lac ſuppetit res rara Gallinaceum, ac
Plumis reuulſis Phaſianus adprobè.

Et rurſum eodem libro adducit ex Numenio.

Ἠδ' ὅπερ ὄρνιθος καλέεται γάλα, id eſt.
Atque quod Gallinæ dicitur Lac.

Alibi etiam[k] Ariſtophanes Piſthetærum Herculi loquentem inducit ita.

[k] *In Auib.*

Καταστήσω σ' ἐγὼ τύραννον, ὀρνίθων παρέξω σοι γάλα.

Vbi Scholiaſtes hoc prouerbium locum habere ait in ijs, qui admodum fortunati ſunt, & nihil non poſſident, ita vt etiam circa res impoſſibiles aliquid lucrentur. Etenim nequit fieri, ut vnquam lac è Gallinis habeatur. At fortunati homines id quoque, ſi voluerint, comparare ſibi poſſunt. Meminit & Suidas βούλοιντο μὲν ἂν τῶν ὀρνίθων γάλα παρασχεῖν.

Cùm verò in harum alitũ ouis magis, quàm in alijs eluceant, quæ paſſim de ouis ab authoribus tradita ſunt, itaque & prouerbia, quæ ab ouis proferuntur, hoc loco ſubijcere placuit, ne lector ſtudioſiſſimus ulla re, quæ auium hiſtoriam illuſtrare, amplificare, ac explicare poſſit, defraudetur. Ὠὸν κολλῶνς (ſi rectè legitur, malim κολλᾷς) id eſt, *ouum glutino compingis*. Refertur à Diogeniano. Ridiculè laborat, qui fractum oui putamen glutino ſarcire, & coagmentare conetur. Dicetur in eos, qui fruſtra ex impoſſibilibus poſſibilia reddere conantur, quales ſunt, quos vulgus alchymiſtas appellat, qui nimirum ex ijs, quę aurum non ſunt, aurum facere elaborantes, aurum, quòd ante poſſidebant, & oleum, & operam perdunt. Ab ouo uſque ad mala prouerbiali figura dixit[l] Horatius, pro eo, quod eſt, ab initio conuiuij uſque ad finem. Ait autem.

Ouum glutino compingis.

Ab ouo uſque ad mala.

[l] *Serm. Sat. 3*

Cœna veteru ab ouis incœpta.

Si collibuiſſet ab ouo
Vſque ad mala citaret, Io Bacche modò ſumma
Voce, modò hac reſonat quæ chordis quatuor ima.

Antiquitùs etenim cœnam ab ouis auſpicabantur, malis finiebant. Nos ab acetarijs ordimur, at ſaltem in eo cum illis conuenimus, quòd malis, aut pyris eam finiamus. Erit uenuſtius, ſi longius trahatur, ab ouo uſque ad mala: id eſt, toto colloquio, tota nauigatione,

aut toto

aut toto opere. Qui rem altiùs repetunt, quàm oportet, notantur hoc versu Horatiano. *Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.* Ἐξ ὠοῦ ἐξῆλθεν, *ex ouo prodidit*: aiunt dici solitum de magnoperè formosis, ac nitidis, quasi neges communi hominum more natos, sed ex ouo more Castoris, & Pollucis. Siquidem est in poëtarum fabulis, Ledam Tyndaris filiam ex Iouis concubitu duo peperisse oua, è quorum altero prodiêre gemini Castor, & Pollux insigni forma iuuenes: ex altero nata est Helena, cuius species literis omnium est nobilitata. *Ouo prognatus eodem*: hoc fortassis simpliciter dictum ab Horatio. Quandoquidem ad fabulam quoque respicit Ledæ, quę grauida ex Ioue in Cycnum conuersum ouum peperit, unde gemini prognati Castor, & Pollux, vt diximus. Hoc verò ouum [m] Pausanias refert ostendi apud Lacedæmonios suspensum tænijs à testudine templi. Verùm si quis hoc dictum deflectat ad ijsdem natos parentibus, aut ab eodem eruditos præceptore aut ita consimilibus ingeniis, ut eodem ouo nati videri possint, ęquè fuerit prouerbiale, ueluti, si dicas, Vultus, ingenium, mores, facta, ac prorsus omnia sic huic cum hoc conueniunt, ut iures eodem prognatos ouo. Aristoteles quidem ostendit iuxta naturam fieri posse, ut ex eodem ouo duo pulli nascantur. Extant apud authores aliquot similitudinis adagia, quorum de numero est. *Non tam ouum ouo simile* de rebus indiscretæ similitudinis. Hinc dicebat [n] Tullius: *Vides ne ut in prouerbio sit ouorum inter se similitudo?* Tamen hoc accepimus Deli fuisse complures, qui Gallinas alere quæstus causa solerent: ouum cùm inspexerant, quæ id Gallina peperisset, discernere nouisse. Idem prouerbium refertur à F. Quintiliano. Vsurpatur & à Seneca in libello, quem in Claudium Imperatorem lusit. Ouorum verò inter se miram, ac prope indiscretam similitudinem sæpenumero apud animum meum non sine stupore perpendi. Alium enim alij si compares, fallitur examen, hebescitque intuentis obtutus: tanta prorsus parilitas est, tantaq; geminitudo. Ὠΐω πολὺ λευκότερον, id est, *ouo multò candidius*, Sappho dixit Apud Athenæum.

Ex ouo prodidit.

Ledę partus

Ouo prognatus eodem.

[m] *In Laconicis.*

Pullos duos ex vno ouo posse generari.

Non tā ouū ouo simile.

[n] *L. 2. Acad.*

Ouo candidus.

F A B V L A.

LVCIANVS, & ex eo Cælius Rhodoginus, iuuenem quendam nomine Alectryonem uocatum, hoc est, Gallum, Marti adeo familiarem factum fuisse fabulantur, ut cum eo subinde commessaretur, foretq; amorū illius conscius. Sicubi ergo ad Venerem itaret Mars, adfuisse comitem Alectryonem. Quia verò suspectum præcipuè habebat solem, ne rem conspicatus Vulcano renunciaret, pro foribus excubare adolescentem iussisse, vt vbi comparuisset sol, indicaret. Fortè autem euenisse, ut cùm sopitus excubias proderet adolescens, fieretq; speculatio cæca, ac superueniente clam Sole, Mars Venusque complexi deprehenderentur, in vtramq; quòd dicitur, aurem Alectryonis fiducia decumbentes. Factum itaque certiorem Vulcanum catenis prętenuibus vtrumq; mox illaqueasse, irretisseq;, quas ad eum usum diu antea erat commolitus: sed emissum denique è uinculis eiusmodi Martem, in Alectryonem prorsus factum commotiorem, nec prius irā deferbuisse, quàm in eius nominis auem deformasset male fidum custodem, atque ita ut crista uideretur celsus, sicuti cùm hominem ageret, galeam gestaret. Atque hinc Gallos ex antiqui admissi memoria, ut se Deo expurgent, illatiq; damni formula satisfaciant, morem perpetuò seruare diu antè ut præcinant, vbi mox oriturum præsenserint solem: vnde Ausonius

Ter clara instantis Eoi
Signa canit serus, deprenso Marte, satelles.

Alectryonis fabula.

Martis, & Veneris adulteriū.

Alectryon in Gallum.

A P O L O G I.

CANIS, & Gallus inita societate iter faciebant, vespere autem superueniēte, Gallus conscensa arbore dormiebat, at canis ad radicem arboris excauatę. Cùm Gallus, ut assolet, noctu cantasset, vulpes, ut audiuit, accurrit, & stans inferius, ut ad se descenderet rogabat, quod cuperet, commendabili adeò cantu animal complecti. Cùm autem is dixisset, ut ianitorem potius excitaret ad radicem dormientem, ut cùm ille aperuisset, descenderet. Et illa quærente, ut ipsum uocaret, canis statim prosiliens, eam dilacerauit. Fabula significat prudentes homines inimico insultantes ad fortiores astu mittere.

Canis, & Gallus.

Felis, & Gallus. Felis, comprehenſo Gallo, cùm rationabili ipſum cauſa deuorare uellet: accuſabat ipſum, dicendo moleſtum eſſe hominibus, quoniam nocte clamaret, neque ſomno frui permitteret. Eo verò reſpondente ad illorum utilitatem id ſe facere, ut ad conſueta opera excitarentur. Rurſus felis cauſam afferebat, quod impius eſſet erga naturam, cum matre, ac ſororibus coeundo. Eo autem & hoc ad utilitatem dominorum facere dicente, cùm multa hinc ipſis oua pariantur, felis præfatus, ſed ſi tu multis abundas euidentibus reſponſionibus, ego tamen ieiunus non perſtabo, ipſum deuorauit. Affabulatio ſignificat prauam naturam peccare volentem, ſi non veriſimili cum prætextu facere id poſſit, apertè tamen malignari.

Gallus, & Perdix. Gallos quidam habens domi, emptam & Perdicem cum illis paſci dimiſit, qui cum illam uerberarent, ac expellerent, illa triſtabatur ualde exiſtimas ut alienigenam hæc ſe pati à Gallis. Cùm verò paulò pòſt & illos uideret pugnare, & ſeipſos cædere, mœrore ſoluta, ait: ſed ego poſthac non triſtabor. Apologus ſignificat, prudentes facilè ferre ab alienis iniurias, cùm ipſos uideant nec à ſuis abſtinere.

Galli duo pugnantes. Duobus Gallis pugnantibus de Gallinis fœminis, alter alterum in fugam uertit, ac victus in locum obſcurum profectus delituit: ſed qui vicit, in altum eleuatus, ſtanſque ſuper alto pariete magna uoce clamauit, & ſtatim aduolans Aquila eum rapuit. At qui in tenebris delitеſcebat, ex illo intrepidè Gallinas conſcendit. Fabula docet, dominum ſuperbis opponi, dare autem humilibus gratiam.

Gallus uerrens ſtercorarium offendit gemmam, cuius cùm uſum ignoraret, ſecum loquebatur, ſi hanc gemmam aurifex quiſpiam reperiſſet, nihil ei gratius accidere potuiſſet. Ego granum hordei pluris facio. Morale ſignificat multos, dum de magnis iudicant, uelut minima, & inutilia ſpernunt. Apologum eundem leges hoc tetraſticho comprehenſum.

Dum rigido fodit ore fimum, dum quaritat eſcam,
Dum ſtupet inuenta iaſpide Gallus, ait:
Res uili pretioſa loco, nitidique decoris
Hac in ſorde manens, nil mihi meſſis habet.

Gallina, & Hirundo. Gallina ſerpentis ouis inuentis diligenter calefacta excludit. Hirundo autem cum eam vidiſſet, ait, ô demens, quid hæc nutris? Quæ cùm excreuerint, à te prima iniuriam auſpicabuntur. Significat apologus impla cabilem eſſe prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs.

Gallina aurea oua pariens. Gallinam quis habẽs oua aurea parientem, ratus intra ipſam auri maſſam ineſſe, occiſam alijs Gallinis ſimilem reperit. Hic multum ſperans inuenire diuitiarum, & exiguis illis priuatus eſt. Monet apologus, oportere contentum eſſe præſentibus, & fugere inexplebilitatem. De hac fabula tale carmen Gabriæ exſtat authoris Græci.

Ἔτικτε χρυσοῦν ὠὸν ὄρνις, ἅπαξ,
Καί τις πλανηθεὶς χρυσομανὴς τὴν φρένα,
Ἔκτεινε ταύτην, χρυσὸν ὡς λαβεῖν θέλων.
Ἐλπὶς δὲ μεῖζον δῶρον ὤλεσε τύχης. id eſt.
Ouum aureum Gallina ſemel peperit,
Quidamque auarus deceptus animo
Eam occidit aurum accepturus.
Sed ſpes perdidit maius fortuna donum.

Mulier quædam Gallinam habebat, ſingulis diebus ouum ſibi parientẽ, rata verò ſi plus Gallinæ hordei proijceret, bis parituram die, hoc fecit. Sed Gallina pinguefacta ne ſemel quidem die parere potuit. Fabula innuit eos, qui ob auaritiam plurium ſunt appetentes, & quæ adſunt, amittere.

VSVS IN MEDICINA.



TANTAM equidem hoc Gallinaceum genus ad medicinæ uſum hominibus utilitatem præbet, ut nullus propemodum corporis cùm internus, tum externus ſit affectus, qui præterquam quod, teſte Raſe, (qui centum annos medicinam fecit, omniaque ex diuturna experientia nobis ſcripta prodidit) nullus alius cibus eſt, qui in ægritudine alat, & non oneret, excepto eo, qui ab his auibus petitur, hinc ſua non hauriat remedia. Vnde nimirum

Gallinę cur Aeſculapio immolatæ. ſapienter, etſi alioqui ſuperſtitioſè ueteres Aeſculapio ſuo Gallinas immolabant tanquam ſalubritatis indicium. Ferunt enim id ſacrificij genus ideo inſtitutum, quòd earum caro ſit leuiſſima

leuissimæ digestionis, ac perinde languentibus commoda, tùm verò eò maximè, quoniam nulla ferè in ijs particula sit, (nec excrementa excipio) ex qua suam medicus non agnoscat vtilitatem. Quod iam astruere aggredior, à morbis uniuersalibus exorsus. Plurima preterea remedia ab ouis accipiuntur, quę, quòd de Gallinaceis tantùm intelliguntur, non ab re, imo necessarium fuit hîc pertractare. [a] Hippocrates medicorũ omnium coryphęus febrientem ouorum trium, aut quatuor cãdidum, id est, albumẽ bibere iubet in aquę congio cõcussum: idq; ualdè frigefacere, atq; ęgrũ ad aluum exonerandam conturbare pollicetur.

[a] Lib. 3. de morb.

Ad febres.

Quod si verum est, ut certè credendum est, ut pote ab Hippocratico oraculo prefectum, & à Brasauolo ante aliquot annos expertum, qui reperisse se ait, qui ex sorbili ouo ter, quaterue excernerent, frustrà tã pretiosis remedijs medici nostri temporis vtentur. Quod si uerò victum conuenientem præscribere medicus velit, vnde quæso meliorem utilioremque hausturus? [b] Galenus in febri, quæ sincopem coniunctam habet, oua (ouorum uitellos) ante quartam diem exhibuit, & post ea etiam carnem.

[b] Lib. 12. Method.

Gallinarũ castratarũ carnis laus.

Sed hæc sit Gallinarum castratarum, etsi Galenus, cæterique ueteres earum non meminerint. Harum enim caro candidior, melior, & friabilior est, & facilè, & citò coquitur, teneraque est, ac grata palato.

Gelu laudabile.

Sed hîc minimè præterire volo, nec debeo Gelu illud præstantissimum cum expresso Gallinacei pulli succo in Gallia usitatissimum, ut audio, pro febrientibus, & alijs ad uires restaurandas. Carnem pulli, & pedes vituli, aut veruecis discoques, donec caro incipiat dissolui, tũ percolabis, & exprimes succum, cui adijcies bonam partem sacchari, ac pollinis cinamomi: purificabis cum albuminibus, & testis ouorum, colabis denuo, addesq; crocum, aut aliud quippiam pro colore, quem desideras, viride, rubrum &c. Si acidum placuerit aceti aliquid, uel rob, id est, defrutum aliquod eius saporis, ut de ribes, aut berberis addi potest. Perpetuò omnibus hectica febre laborantibus, inquit [c] Trallianus, Gallorum testes commodi sunt, cùm abundè nutrire, & uires augere possint, ubi probè cõcocti fuerint. Quapropter id alimẽtum semper exhibẽdum est, ubi uires non ad extremũ collapsę fuerint.

[c] Li. 12 c. 5

Ad epialã febrem.

In Epiala febri, in qua exteriora calẽt, frigẽt interiora, ijs cibis cõmode uteris, qui hemitritęo phlegmaticę conueniunt. Gallus antiquus post longã cum altero demicatiõe occidatur, coquaturq; cum hordeo, passulis enucleatis, pulegio, hyssopo, thymo, & violis, temperetur que cũ oxymelite acri. Propinato quantũ uno haustu sorbere potest ęger. Vel pro eadẽ febri, cùm à simplici pituita depẽdet presertim in homine frigidę naturę, senescentẽ Gallum pręđicto modo defatigatũ parato ad hunc modum. Chamomęli sesqui manipulum, ficuum aridarũ, passularum enucleatarũ, singulorum manipulũ, hordei ab uno cortice exuti pugillos tres, coquito sufficienter, & colato. Cum libra huius iuris misceto adipis Anatis recentis uncias tres, aceti albi è pulegio unciã, salis parum. Bulliant iterũ donec permisceantur. Dato calidum quantũ uno haustu sorberi possit. Efficacissimũ est ad crassos humores, & lentos febrem generantes. Idem cum Capo. & pullo efficere possis, sed inefficatiùs. Eiusmodi sorbitio ex adipe Anatis dici potest.

Sorbitio ex adipe Anatis.

Brudus Lusitanus in opere suo de victu febricitantium hęc recenset remedia, multaque alia cum pullis, & Gallinis coquenda pręcipit febribus diuersis salubria, ut cucurbitam, pruna, uuam acerbam, quę breuitatis gratia hîc spontè pręterimus. Sed postquam iuris Gallinacei, cuius tam frequens apud nostrates medicos usus est, mentionem incidimus, in iuniorum gratiam paulò altiùs, fusiùsque de eo dicendum nobis videtur. Sciant itaque tyronum ingenia ius Galli iunioris, & Gallinæ, diuersa omnino, ac plenè contraria à iure Galli ueteris ui pollere.

Ius Galli iunioris & Gallinæ nõ laxat.

Iunioris enim Galli, Gallinæue ius, maximè si & ipsa iuuenis fuerit, vitiosos humores temperat quidem, at non educit, & in ardoribus stomachi, authore Dioscoride, etsi ea verba Ruellius uel neglexit, uel illegitima iudicauit (leguntur enim in antiquissimo codice, teste Marcello, & a Serapione etiam referuntur) simpliciter paratum datur: atque ita Plinius intelligendus est, dum Gallinaceorum decoctum acria mollire, id est, mordaces humores temperare dixit. Nam, ut diximus id Gallinarum, earumque iuniorum iuri magis conuenit. Gallinaceorum, nisi planè iuuenes fuerint, minus, & minimè quidem ueterum. Nam & Auerroes ait. *Ius Gallinæ iuuenis, & pinguis temperat complexiones, & est optima medicina leprosis.* Porrò, si [a] Galeno credimus, ius Galli ueteris aluum ducit, Gallinarum astringit, & quod magis admirandum videtur, caro Gallinæ veteris.

[a] Ad Pisonẽ, & de simpl.

Ius Galli

Ius verò Galli veteris ad multa in actu practico commendatur. Lauat enim, abstergit, aperit, flatus dissipat, prouocat, aluum soluit, atque melan holiam purgat, ut Serapio testatur, sed Antonius Musa Brasauolus, cùm id experiretur uerum esse non reperisse se scribit. Lenit enim, inquit, & ea educit, quæ in uentriculo, & intestinis continentur. Senam etiam quandoque se miscuisse ait. atque ita atram bilem eduxisse; aliâs denique turbit pro pituita detrahenda, aliâs mirabolanos citrinos pro bile

[d] L. de ſimpl. c. 23.

flaua: quod penultimum authoritate [d] Meſues feciſſe videri poteſt, qui non turbit tantùm pro educenda pituita, ſed enicum Gallinaceo iuri miſcet, ac ob id arthriticis doloribus ex hac natis conferre ſcribit: melancoliam verò cum epithymo, & polypodio, & cum iiſdem, atque thymo hyſſopo, anetho, & ſale gemmæ arthriticos iuuare. Serenus febribus chronicis prodeſſe dixit hoc verſu.

Febribus aut longis Galli noua iura vetuſti
Subueniunt etiam tremulis medicantia membris.

[e] L. 19. c. 4.

Iuris Gallinacei præparatio.

Sed [e] Plinius, ex quo Serenus videtur mutuatus fuiſſe, præ cæteris iuris Gallinacei encomia ita egregiè proſequitur ſtatim ubi pennas, & cerebrum aduerſus ſerpentium uenena valere dixiſſet: *Ius quoque ex his potum*, inquit, *præclarè medetur & in multis alijs uſibus mirabile. Panthera, leoneſque non attingunt perunctos eo, præcipuè ſi allium fuerit incoctum: aluum ſoluit, ualidius è veteri Gallinaceo: Prodeſt & contra longinquas febres, & torpentibus membris* (ſtupori, tremori, quoniam pituitam educit) *tremuliſque & articularijs morbis & capitis doloribus, epiphoris, inflationibus, faſtidijs, incipienti teneſmo, iocinori, renibus, ueſicæ: contra cruditates, ſuſpiria. Itaque etiam faciendi eius extant præcepta. Efficatius enim coctis cum olere marino, aut cybio, aut cappari, aut apio, aut herba mercuriali, aut polypodio, aut anetho. Vtiliſſima autem in congijs tribus aquæ ad tres heminas cum ſupradictis herbis, & refrigeratum ſub dio dari tempeſtiuis antecedente uomitione:* Hactenus Plinius. Quæ eius iuris parandi præcepta ex Dioſcoride tranſcripſiſſe videtur, vti etiam Auicenna, & Meſues, ſicuti doctiſſimus [f] Io. Coſtæus Laudenſis in hoc almo noſtro archigymnaſio Bononienſi medicinæ theoricæ profeſſor primarius, mihique amiciſſimus luculenter quoque demonſtrat, licet interim vterque Galenum citet, quando tamen in Galeni, quæ extant monumentis, de hac re nihil legere liceat. [g] Dioſcorides uerò ius Gallinaceum hunc in modum præparat. *Abiectis*, inquit, *interaneis, ſalem conijci oportet, & conſuti ventre decoqui in viginti ſextarijs aquæ, donec ad tres heminas redigatur, totum id refrigeratum ſub dio datur. Aliqui incoquunt olus marinum, mercurialem, cnicum, aut filiculam.* At circa hanc præparationem, illud in primis ſcitu dignum eſt, an integro Galli corpore, ut iam ex Dioſcoride diximus, an, ut alij volunt, decerptas in fruſta carnes præſtet uſurpare: tum etiam ſi integrum illud ſumendum ſit, qualenam ſal inijciendum, craſſumne, an tenue: an item ſtatim ubi repletum eſt ſale, igni committi debeat, an potius tantiſper deſiſtendum, ut in intimas carnes ſal penetret. Et rurſum an ea aquæ menſura, quam præſcribit Dioſcorides oportuna ſit, an uerò potius cotilæ viginti ſatisfaciant, ut iubet ſecundo loco Auicenna, uel non tam certo ſeruato pondere, ut ait Meſue: tandemque quis coctioni præſcribendus ſit modus, an ut ad tres cotilas aqua abſumatur, quod illi præcipiunt, an ut ad tertias, quod Meſue, an quid aliud. Itaque cùm luculenter, & doctè admodum præfatus Io. Coſtæus ſuper eiuſcemodi quæſtionibus diſputet, beneuolum lectorem ad doctiſſima eius in Meſuem commentaria remitto. Illud interim obnixè precabor, ut omnino ea legant: quia egregiè eiuſmodi controuerſias conciliat. Illud etiam obiter admonens, Marcellum Virgilium ad Dioſcoridis uerba de iure ſuſpicari ſextariorum, & heminarum numeros, pro rei neceſſitate maiores, uitiumque in eorum notis fortaſſis eſſe. Meſue ad eiuſmodi ius purgatorium pręparandum Gallos eligit ruffos potiſſimum, qui ad motum ſint alacres, ad coitum ardentes, ad dimicandum fortes, inter obeſos, & macilentes medios, & quò vetuſtiores, eò magis eſſe medicamentoſos aſſerit. Quantum autem ad ſoluendam aluum ex hoc iure exhibendum ſit, ex proprio periculo ita docet Antonius Muſa Braſauolus: Veteris Galli iure uſi ſunt frequenter priſci pro medicamento aluum molliente, & ad ichores educendos. Aluum mirè proritat, ſi ſatis copioſè ſumatur, hoc eſt ad tres, vel quatuor communes pateras (nam una patera nihil efficit, alibi etiam à libra una ad duas bibi iubet) in qua copia potum etiam Capi ius ventrem emollit. Gallinacei verò pulli ius, etiamſi multò copioſius hauriatur, nihil omninò educet. Sed tempeſtiuum eſt, ut reliqua, quæ medico præſtat hoc Gallinaceum genus, remedia proſequamur. Raſis cerebrum Gallinarum aduerſus cerebri tremorem commendauit. Idem ingeniū, memoriamque iuuat adeo, ut nonnullos, qui iam delirare cœperant, reſipiſcere fecerit. Epilepſiam ex uenenati animalis morſu contingere pręclariſſimi quiq; medicorū unanimiter tradunt. In quo caſu quamcunq; auem, ſed Gallinam maximè, pullū, aut Pipionem, Columbamue per dorſum ſcindes, & loco morſus calidā impones. Nā ſua caliditate uenenū ad ſe trahit, vel ſic Gallus Gallinaue deplumetur circa anū, & imponatur anus loco morſus, & attrahet ad ſe, ægerque ſanabitur. [h] Sextus Philoſophus Platonicus epilepticis eiuſmodi quoque remedium præſcribit: *Galli*, inquit, *teſticulos contritos cum aqua ieiuno dabis potandos: abſtineant autem à uino diebus decē: debebunt autē teſticuli ſicci ſeruari, & cùm fuerint neceſſarij, cōtinuò ſumantur.*

[f] In cōment. ad Meſuē.

[g] L. 2. c. 43.

Qui Galli ad iuris pręparationē pręferendi.

Ad tremorem.

Ad epilepſiam.

[h] Cap. 8.

De eiſ-

[i] Lib. 30. c. 3.

De eiſdem teſticulis, quòd nempe comitialibus, & caducis remedio ſint[i], Plinius ſic refert *Quidam bibendos cenſet teſtes Gallinacei ex aqua, & lacte antecedente quinque dierum abſtinentia vini ob id inueteratos*. Diſſentiunt nimirum parum Sextus, & Plinius, quòd ille ex aqua tantùm potandos teſticulos velit, & decem dierum à vino abſtinentiam laudet, hic cum aqua & lacte exhibeat bibendos, & quinque dierum abſtinentiæ vini meminit. Serapio etiam pro epilepticis medicamentum probat è teſtibus Galli Gallinacei confectum: Cælius Aurelianus ut videtur, improbat. Ornithologus in manuſcripto quodam Germanico libro remedium tale ad epilepſiam inueniſſe aſſerit. Fel Gallinacei æger cum aqua mixtum bibat, & diebus decem abſtemius eſto. Amatus Luſitanus catulum, vel Columbum viuum diſſectum per ſpinam ſupra caput mulieris melancolicæ, vel deſipientis imponi conſulit. Similiter Ornithologus quoſdam Gallinam nigram diſſectam in eodem caſu audiſſe ſe refert ad mouere. Quod ſi vel capitis, vel alterius cuiuſq; membri dolorē ſedare velis, noli ab oui Gallinacei albumine recedere. Plinius Gallinaceum capitis dolori remedio eſſe ait, ſi inclúſus abſtineat die ac nocte pari inedia eius, qui doleat, euulſis collo plumis circumligatiſq; uel criſtis. Idem ſed paulò aliter Marcellus atteſtatur. Albumen enim, teſte principe Auicenna, dolores, etſi acres magis, quàm vlla alia res eiuſdem etiam facultatis compeſcit, quoniã ſuo glutine dolentibus partibus adhæret, nec facilè recedit, vt lac. Et Kiranides omnes dolores ouum crudum ſanare dixit: vnde etiam ouo (albumine potiſſimum) tanquam ſine morſu exiccante ad anacollemata, quæ fronti imponuntur, vtimur. Maximoperè ſanè ſemper ſtudent medici, ut moderato ſomno vtantur ægri: id quoq; oui albumen fronti cum linteolo applicatum luculenter præſtat. Pedes etiam Gallinaceos comeſos vulgus ſomnum conciliare exiſtimat. Sunt qui Gallinæ pennam intinctam in aceto ad ſomni profunditatem conferre tradant: quod ſi verum eſt in immoderatis vigilijs, quibus in ardentibus febribus ægri frequẽter contorquentur, eiuſmodi viliſſimi pretij remedium laudatiſſimumq; erit. Deſtillationibus, & rheumatiſmis ouum acrochliaron, id eſt, leuiter calefactum ſorptumq; remedio eſſe Dioſcorides ſcripſit, tanquam de albumine priuatim atq; ita Auicenna debet intelligi vbi oua coryzæ conferre prodidit. Albumen enim fronti applicatum fluxiones à capite deſcendere prohibet. Eſt enim inſigni aſtrigendi facultate prœditum adeo, ut Plinius dicat: *Candidum ex ouis admixtum calci viua glutinat vitri fragmenta*: vis verò tanta eſt (oui candido nẽpe, ut Hermolaus exponit) ut lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur. Vnde nõ mirum eſt, ſi Galenus, Auicenna, & Serapio oui albumen medicamentis ſanguinis profluuium ex cerebri inuolucris, ſupprimentibus, quæ citra morſum obſtruere, & aſtringere poſſunt, vtiliter miſceant. Laudat & Auicenna contra ſanguinis fluxũ eiuſdemq; mictũ ſi ſorbeatur, ouum crudum: quod ob albuminis uim aſtringentẽ infarcientemq; ſolam dixiſſe videri poſſet, niſi Plinium authorem haberemus, cruenta excreantibus luteum oui prodeſſe. Gallinarum item cerebrum comeſtum cõferre ijs, qui ex percuſſione fluxum ſanguinis nariũ patiuntur, legimus, ſed diuerſimodè: *Cerebellum Gallinarum*, inquit Marcellus, *naribus ſanguine fluentibus prodeſt*. Dioſcorides, & Plinius ſic: *Cerebellum Gallinarum ſanguinem à cerebri membrana profluentem ſiſtit*. Auicenna per nares à cerebri velaminibus, Raſis contra fluxus ſanguinis à cerebro. Idem etiam præſtare ſanguinem Gallinæ nonnulli voluerunt, & apud Serenum habemus.

Ad melancoliam.

Ad dolores

Ad ſomnũ conciliãdũ.

Albuminis vis.

Ad ſanguinis fluxum.

Aut Galli cerebro, vel ſanguine tinge Columbæ
Quod niſi ſupprimitur ſanguis potandus & ipſe eſt.

Sed[k] Galenus eiuſmodi facultatem non agnouit, quando diſſertiſſimis verbis eos reprehendit, qui id aſſerant, inquiens. *Sunt qui ſcribant, ſanguinem Galli, & Gallinæ ad meningum, id eſt, membranarum cerebri ſanguinis profluuium prodeſſe. Quem ego cùm nihil egregium præſtiturum ſperarẽ, experimentum de eo ſumere nolui, ne vel curioſus, vel ſtolidus eſſe iudicarer, ſi multis probatiſque remedijs ad hunc uſum neglectis, maiorem è ſanguine iſtarum alitum non cõpertam hactenus vtilitatem expectarem, præſertim cum ſanguinis ab hac parte profluuium valdè periculoſum ſit. Eſt enim omnino experientia huiuſmodi periculoſa, & à ſolis regibus circa facinoroſos homines uſurpanda*. Alibi verò idem[l] Galenus ex Aſclepiade, ad ſanguinis narium eruptionẽ tale medicamentum pręſcribit. Putaminis oui partem vnam, gallæ omphacitidis partem unam, trita linamento torto aqua, aut aceto madefacto excipito, & indito: frontem verò, aut naſum gypſo aut luto figulino integito: aures autem obturare iubeto. Sunt qui ad hoc remedium putamine uſto vti malint.[m] Alibi rurſus ad eandẽ profuſionem hoc medicamentum recenſet: Oui putamen integrum cumburito, & liquorem ex eo extractũ cum fiſſili arſenico permiſceto, in nareſq; patientis immittito: ſi arſenicum præſto non fuerit, ſolus oui liquor ſufficiet. *Putaminis cinis* inquit Plinius, *in vino potus ſanguinis eruptioni medetur*; quod Kiranides etiam repetijt: alij tamen etiam non vſto utuntur. Rurſus Plinius, ſi bene memini, ad ſanguinem fluentem

[k] L. 10. de ſimplicib.

[l] De comp. med. ſec. loc.

[m] Euporiſt. 3. 77.

è naribus,aliqui,ait,thuris farinam cum calicis oui cinere.& vermiculato gummi ex oui cãdido linamento in mares coniiciunt. Ornithologus ex libro Germanico manuscripto ad sanguinẽ sistendum tale medicamentũ recenset: Cortices ouorũ in aceto acri, donec molliatur, maceratos, in sole siccabis,conteres,& insperges,ubicunq; sanguis fluit: vel pulucrem ex ouorũ corticibus cum fuligine pistoria mixtum insperge,& mox sistetur. Si verò sanguis immodicè ex inflicto vulnere fluat, fimi caballini cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit,teste Plinio,& Sereno,dum ait.

Ad sanguinis fluxum.

Si verò infrenus manat de vulnere sanguis
Fimus equi rectè cum testis uritur oui.

Sunt qui fimi Gallinæ parte alba dũtaxat intus sumpta sanguinẽ concretum reiici tradant. Raucedini uocis à causa calida acrochilaron ouum prodesse asserit Auicenna,quod ex Dioscoridis libris transcripsisse videri potest,qui tale ouum ad gutturis scabritiem commendat. Plinius verò luteũ duntaxat inquiens fauciũ scabritiæ illinitur luteum oui. Celsus albumen, Galenus Dioscoridi subscribit: Oua sorbilia,ait,in quibus liquidum,id est,albumen,coactũ adhuc,densatumq; non est,ad leniendas gutturis asperitates idonea sunt: & [m] alibi in inflãmationum arteriæ principijs lenissima remedia sunt oua sorbilia Et rursum: Ouũ sorbile,inquit,miscetur ijs,quæ contentos in thorace,& pulmone humores inscidunt,& vsurpatur in illis,quorum guttur exasperatum est clamore, vel acrimonia humoris. Tenacitate enim sua partibus affectis adhæret,& immoratur instar cataplasmatis.& pariter substãtiæ suę lenitate omnis morsus experti easdẽ mitigat,curatq; qua ratione asperitates etiã circa stomachũ, vẽtrem,intestina,& vesicam obortas curat. Elluchasem oua sorbilia vocem clarificare dixit, & Marcellus,si raucus,inquit,oua incocta recentia per triduum ieiunus hauserit, statim remediabitur: quod pariter in nothis Galeno attributis reperitur. Sed fortè Marcell. incocta oua ad exasperatam vocem commendat,ut iam subitò à partu,dum adhuc naturali calore intus,ac extra calent, sorbeãtur. [n] Hippocr. ei,cui pulmonis arteria exulcerata est Galli carnem assam cõferre scripsit: & Auicennæ caro Gallinæ vocis claritatem efficit. Ad occultas anginas Nicolaus Myrepsus Galli stercus album, & cerussam colore referens exiccatum reseruari iubet,& vsu postulante cũ aqua,aut mellicrato subigi,coclearq; propinari,& desperatos sanare pollicetur: quòd si verò ęgri nequeant bibere, præcipit vt cum melle subactum intimis partibus illinatur. Plinius thoracis destillationibus illiniri oui luteum testatur. Ius Galli veteris asthmati prodest ; & defectum cordis patientibus. Et Auicenna ouũ acrochilaron ad dyspnæam laudat. Edulium in asthmate, & alijs pectoris affectionibus, cùm ægri admodum infirmi sunt,tale præscribit [o] Arnoldus: pullum,vel Gallinam iuuenem pinguẽ cum hordeo puro discoquito,donec liquefiat. Tum tere pullum cum pulpa, & ossibus, & parum ptisanæ infunde,exprime,cola. Præstabit quidem pullo, dum teritur, aquam rosaceam affundere,& diligenter miscere. Idem [p] alibi album ferculũ,inquit, de pullis Gallinarũ frequenter sumi poterit,modò ne fiat de p ulpis exhilatis (sic loquitur) sed ex transuerso subtiliter inscisis,& postea contritis, ac ligatis cum lacte amygdalarum,paucoue amylo,uel polline oryzæ. Pleuritidi,teste Auicenna ouũ acrochilaron confert, & id Laurentius Joubertus Medicus præstantissimus statim à Gallina depositum , & exhibitum magis conuenire ait,quàm igne calens: sanguinem verò iam spuentibus ægris, idem ouum,ut Dioscorides, & Auicenna asseuerant, leuiter calefactum, vel materno tepore calens proderit, sed id valentius fortè præstabit, si quid amyli adijciatur. Plinius enim alibi amylon cum ouo his dari refert, qui sanguinem reiecerint. Si autem exasperata pectoris loca,vnde sanguinem plerunque excreamus,læuigare duntaxat velimus, sola id oua meo iudicio præstare poterunt: quare alibi dicebat Auicenna: Oua sorbilia prosunt tussi, & pleuritidi, phthisi,& raucedini vocis ex caliditate,& stricturæ anhelitus,& sputo sanguinis,præsertim cum sorbetur vitellus eorum tepidus. Et Constantinus, ac Aesculapius vitellus ouorum quinque crudos cum vini cyathis tribus hæmoptoicis prodesse tradunt. Denique Marcellus vitellos totidem cum vini veteris aut mulsi cyathis tribus permixtos, & calidè per triduũ potos excreationes cruentas emendare dixit. Sunt qui etiã ad sanguinis è pectore reiectionem ouorum cinerẽ testãte Sereno, prodesse putent. Si verò malum iam inueteratum est, ac simul cũ sanguine pus expuatur: valẽtioribus remedijs opus fuerit, quę tamẽ & ipsa ab his auibus peti possunt. Marcellus in tali casu ad sanguinis scilicet, atq; puris excreationẽ ouũ crudũ cum pari mensura succi de porro sectiuo expressi, tantũdemq; optimi(Gręci, Plinius) mellis permixtũ, calefactũ ęgros ieiunos bibere iubet. [q] Hippocr. Galli carnes ad pectus, & dorsũ dirupta commendat, sed cũ hac cautela, ut probè cũ iusculo pręparẽtur, & ęger iusculũ absorbeat, & sorbitionibus priusquã cibo utatur. Castor referente Plin. uomicas rũpere, purgare, persanare promittens,

Ad raucedinem.

[m] De alimẽ. bon.& mal. succi.

[n] L. 7. de cõpos. med. sec. Loc.

[n] De affect. inter.

Ad occultas Anginas.

Ad asthma

[o] L. de aquis

[p] L. de sanit. cons.

Ad Pleuritidem.

Ad sanguinis sputum.

Ad puris sputum.

[q] L. de inter affect.

Ad uomicas.

promittens,marrubij ſuccum in ouum inane conijcit, ipſumque ouum infundit melle ęquis portionibus tepefactam. Idem remedium Serenus repetijt, inquiens:

Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij ſucco implebis, poſt melle liquenti
Omnia conſociata tepenti proſpera potu
Sumantur, reſerantque malum, purgantque, leuantque.

Sed clariùs idem medicamentum à Marcello traditur his verbis: *Ouum incoctum, hoc eſt, crudum in calicem effunditur, & teſta eius ſucco marrubij impletur, & in ipſum* (eundẽ ſcilicet, in quem ouum depletum eſt) *calicem defunditur, & mellis optimi deſpumati tantundem.* Omnia hæc in ſe permiſcentur, ac tepefacta hauriuntur. miro modo vomicas rumpunt, & ad ſanitatem laborantem ſtomachum perducunt. Verùm huiuſmodi remedium ad hanc hiſtoriam minimè pertinet: ſiquidem oui teſta præter menſuram nullum alium hîc uſum præſtat. Gallinaceum adipem intra corpus empyicis tantùm dari legimus apud eundem Marcellum Empiricum: cuius hæc ſunt verba: *Anethi ſicci veteris puluerem, & reſinæ pityinæ puluerem cum adipe veteri Anſerino aut Gallinaceo edendum mane ieiuno empyico cochlearia tria, & veſpere tantundem dabis, mirè ſubuenies.* Ad phthiſim iam ægro vergenti ſorbilia oua Auicennæ laudantur maximè. Marcellus ad phthiſicos *oua cruda*, inquit, *duo in calicem verguntur, eò adijciuntur olei optimi, gari floris, paſſi Cretici ſingulorum unciæ quinque: cùmque hæc in calicem conieceris axungia vetuſtiſſima tantundem in vaſe igne diſſolues, eundemque liquorum calidum cæteris rebus adijcies: omniaque pariter ſuper aquam feruentem remittes, & calida phthiſicis bibenda præbebis.*

Ad phthiſim.

Pro hecticis albos pullos Marſilius præfert, tanquam minus calidos: ſed Gilbertus Anglicus vulgò experimento cognitum eſſe dicit albos pullos in uentriculo nõ faciliè coqui. Cùm verò in iam dictis pectoris affectibus ægri tuſſiant, itaque videndum nunquid & tuſſis hinc ſua remedia promere queat. Auicenna in primis ouum ſorbile tuſſi prodeſſe ſcribit, ſed Plinius ſolo luteo liquido deuorato, ita ut dentibus non attingatur, eam uim attribuit. Idem etiam alibi tuſſientibus oua cruda cum paſſo, oleique pari modo dari aſſerit. Datur item ouo mel permixtum, aut oua trita cum melle, ut Plinij verbis utar, vnde & Serenus ait

Ad hecticos.

Ad tuſſim.

Ouum melle teres decoctum feruentibus vndis,
Et ſumes.

Sed ſi ita non cedat tuſſis, in ouum ſorbile ex Marcelli pręcepto maſtichę puluerem immittes: at opus eſſe ait, ut mox coagitatum ſtatim ſorbeas, ne delatione fiat cruſta: quo exhauſto tuſſim facile ſedandã iri pollicetur, modò id ſæpè reiterauer s. Alibi etiã omnem tuſſim, etſi grauem maiorum natu intra quinq; dies, paruulorum intra triduum ſanare dixit, qui ſulphuris triti quantum tribus digitis prehendere poteſt, in ouo ſemicocto ſorbili per triduum ieiuno, aut per quinq; dies dederit. Plinius verò medicos, refert, propter tuſſim reſina in ouo ferè in larice uti. Marcellus ad humidã tuſſim, uentriculi Gallinacei membranã, qua ſordes aqualiculi continentur, arefactam, diligenterq; tritam, & cum uino potui datam plurimum conferre, quin imo ſanare promittit. Si ſyncope ab humoribus tenuioribus dependeat, uitelli ouorum dandi erunt, iubente Galeno, quòd, cùm facillimè coquantur ſubitò, & multùm, & probè nutriant. Sũt qui Gallinę plumã intinctam in aceto. & naribus inditam, ac illitam ſtatim ſyncopem curare referant. Qui pręcordiorũ ardore vexantur, etſi febriant, & lumbricis infeſtentur, hoc remedio, teſte Marcello ſanabuntur: *Ouum crudum, inquit, ſummiter apertum, idq; implebis oleo viridi, & defundes, & lotio virginis pueri implebis, & defundes: tum adijcies parum mellis, & in unum cum oui ipſius interioribus permiſcebis, & potandum ieiuno dabis, hoc ſtercus vetuſtiſſimum & lumbricos noxios pellit, & febrem acutiſſimam releuat.* Stomachicis Dioſcorides tradit ſubditam uentriculo Galli membranam cornu non abſimilem, cuius pellis in decoctionibus detrahi ſolet, ſiccari, terique & in uino utiliſſimè dari in potu ſcripſit: Sed [e] Galenus id eſſe penitus falſum experimento comprobaſſe ſe ait. Vnde ſubit admirari, inquit Syluius, nimium Galeno addictus in ea hęreſi falſa medicos omnes etiam hodie permanere. Putant, opinor, eam uim illi eſſe, quód ea ſimilis ſit tunicæ internæ uentriculi noſtri, ſed vi tanta coquendi prædita, ut lapillos conficiat. Sed æquius fuerit eam tunicam ex Struthiocamelo ſumere, quippe cui mira ſit natura coquendi, quæ ſine delectu deuorârit, vt refert [f] Plinius, ut ferrum, & oſſa ueruecum integra. Vnde & pelles eorum cum plumis mollioribus concinnatas ſtomachicis applicant. Et rurſus: An non vident, inquit, harum pellicularum temperamentum uitiari ſiccatione, & uim illam coquendi uiuis ineſſe, non intereſſe mortuis: nec fortaſſe pellibus illis inſitam, ſed potius à carne multa craſſa denſaque pelliculam hanc ambiente? Verùm, quòd pace cùm Galeni, tum

Ad ſyncopem.

Ad pręcordiorum ardores.

Ad ſtomachicos.

[e] *Lib. 11. de ſimpl.*

[f] *L. 10. c. 1.*

Membranæ ventriculi Gallinacei præparatio

ſequentis Syluij dixerim, recentior medicina ad hos vſus mirè hanc membranam celebrat. Antonius Guainerius præparatam miſcet medicamento ad confortandum ventriculum: item Leonellus medicamento ad eiuſdem dolorem. Præparatur verò, ut Syluius ex Bartolomæo annotat, hoc modo: lixiuio calido hora vna maceratur, ter lauatur, deinde vino ter maceratur, & ter lauatur: iterum lixiuio, poſt vino, & ſiccatur clibano, ex quo panis extractus eſt. Porrò Plinius diſſolutum ſtomachum pullos ouorum cum gallæ dimidio cõfirmare ait, ita vt ne ante duas horas cibus ſumatur. Sed ſtomachum in primis roborant, & vires reſtaurant oua ſemicocta, ut alibi legimus inter notha Galeno adſcripta, ubi pariter ouum crudum ſitim prohibere dicitur. Marcellus verò ſitire ęgrum deſinere tradit, ſi ſorbeat oui vitellum ſemicoctum, oleoq́; permixtum. Ad vomitum nimium reprimendum ſulphuris uiui puſillum, & ramenti cornu cerui tantumdem in ouo ſorbili tritum, & permixtũ bili vtile eſt, authore Marcello, qui hoc etiam ſæpe expertum eſſe aſſeuerat, non uomiturum amplius, qui in ouo ſorbili cimicem unum contritum ieiunus ignorans biberit. Ouorum uitelli cum uino, & oleo cocti, adiecta polenta mane ſumpti medentur his, ſi Conſtanrino credimus, qui cibos non continent. Quod ſi autem vomitum promouere medicus velit, ſtercus Gallinaceum certò vomitum educit: vndeetiam contra venena propinatur, quod Guainerius quoque teſtatur, ſed miſceri iubet cum lini vrticæue ſemine cum aqua decocto, aut aqua, & butyro: & Villanouanus ſtercoris Gallinacei pulli drachmas duas diſſolutas in multa aqua calida, & petas uomitum proritare memorat. Dolores ſtomachi lenit oui vitellus toſtus, & in farina comminutus, & cum polenta potus: author eſt Archigenes apud [y] Galenũ. Inter neotericos medicos nunquam ſatis laudandus [a] Guilhelmus Rondoletius cinerem inteſtinorum Gallinæ ad dolorem, & humectationem ventriculi dari ſcribit. Amatus Luſitanus pro muliere quadragenaria, quæ maximo dolore ab ore ſtomachi ad imum pectinẽ cruciabatur, febricitabat, vomebat, nec quicquam aluo reddebat, poſt cætera remedia ius Galli præſcripſit hoc modo. Gallum veterem quatuor ad minimum annorum defatigatũ interfice, & exenterato immitte ſalis gemmæ drachmas tres, ſeminis cnici, polypodij de quercu recentis, & contuſi ana unciam unam, ſeminis Dauci, anethi, ameos ana ſemunciam turbith drachmas tres, miſce & in libris duodecim aquę fiat decoctio ad media. Huius decoctionis, inquit, vncias ſex ieiuna bibebat, & ex eadem interdum clyſter parabatur, quibus aluus ſeceſſit, ac dolor, ex toto leuatus eſt. Trallianus eriam caua iecoris Galli veteris iure purgat. Dolore hepatis propter flatus contracto, per diem ſanat ęgrum, & ſi uehementer affectum oleum ouorum. In icteris ſulphur cum ouo ſumptum, expurgat, vt legitur in libello de cura icteri, qui Galeno tribuitur. Gallina ſi ſit luteis pedibus, prius aqua purificatis, de in collutis vino quòd bibatur, morbo regio, teſte Plinio reſiſtit. At in eodem libello Galeno aſcripto Galli à cibo ictericorum, niſi moderatè carnoſi ſuerint, excipiuntur. Ornithologus tamen pelliculam interiorem ventriculi Gallinæ nigræ quoſdam aſſerit è vulgo aduerſus eundem morbum bis, aut ter edendam ſuadere. Ad hydropem, ſi hepatis cauſa ortum habeat; [z] Hippocrates Galli carnem hoc modo præſcribit: *Quum autẽ decem dies præterierint cibos accipiat paucos, & obſonium habeat Galli carnem aſſatam calidam.* Cæliacis oua decoquuntur in aceto, donec dureſcant, & uitelli eorum toſti cum pipere eſui dantur, quod remedium Marcellus plurimùm probat. Serenus eoſdem recreari putat pane, inquiens.

Ad Sitim.

Ad uomitũ ſiſtendum.

Ad uomitũ promouendum.

Ad dolores ſtomachi.

[y] *De comp. med. ſec. loc. & Eup. 1, 97.*

[a] *L. de põd. c. 18.*

Ad dolorẽ hepatis

Ad icterũ.

Ad hydropem.

[z] *L. de intern. affect.*

Ad cęliacos.

Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis.
Quorum teſta fero prius emolleſcat aceto.

Sed Marcellus, & Serenus fortè id remedij ex Plinio tranſcripſerint, qui ſic habet. *Oua in aceto macerata, ut emolliatur putamen, cum farina in pane ſubigunt, quibus cæliaci recreantur.* Quidam ita reſoluta in patinis torreri utilius putant. Aliàs verò Marcellus membranam, quæ eſt in ventriculo Gallinæ ſiccatam, tritam, & cum vino auſtero potui ieiuno datam cæliaco mederi teſtatur, ita ut ipſa Gallina prius biduo abſtineat cibo, & qui potionem accepturus eſt, ante diẽ frugi ſit, & non cænet. Sed & hoc remediũ Plinius habet. *Membrana Gallinarũ*, inquit, *toſta & data in oleo, ac ſale cæliacorum dolores mulcet. Abſtinere autem frugibus ante et Gallinã, & hominem oportet.* Et Conſtantinus: *Pellis* interior, inquit, *de ventriculo Galli, & cum vino pota ventrem abſtringit.* Sed Dioſcorides totam eam vim ventriculo tribuere videtur, dum ait: *Gallorum ventriculus* (Marcellus Virgilius interpres addit in ſenectute, quoniam proximè de veterum Gallinaceorum iure dixerat author) inueteratus, & in umbra ſiccatus pondere trium vnciarum (ὅσον γ, ſic habet codex noſter impreſſus, corrupta, ut apparet, ponderis nota, drachmæ fortaſſis, quæ deſignatur alibi in Dioſcoride inſtar maiuſculi lambda iacentis, hoc modo <) *ſumptus præſenti remedio eſt contra nimias purgationes, quæ à deiecentibus aluum medicamentis fiunt. Quamprimùm enim purgationes eas ſiſtit. In quem vſum terendus eſt, &*

cum aqua

cum aqua bibendus. Ventris fluxiones etiam exiccat ouum, si aceto coctum comedatur: authores sunt Galenus, & Simeon Sethi. Constantinus albumen vel etiã totum ouum combustum, & cum uino, uel aceto potum, uel impositum, omnes fluxiones sistere memorat. Serenus eandem facultatem putamini torrefacto assignat hoc uersu.

Torridus ex vino cortex potabitur oui.

[y] Hippocrates alibi carnibus Gallinaceis assatis citra condiméta in alui fluxu utendum præcipit. Ius Gallinaceorum, referẽte Auicenna, coquitur aliquando cum remedijs astringẽtibus ad dysenteriam, & cum lacte ad ulcera vesicæ. Aetius oua lacti commixta dysentericis prodesse monet. Talia autem oua oogala nuncupant. Dysentericorum, qui ardorem sentiunt, clysteribus oua cruda adduntur eodem tradente, cum modico, ac largo rosaceo conquassata. Plinius quinque ouorum lutea in vini hemina cruda sorberi dysentericis ait cum iure putaminis sui, & papaueris succo, & vino. Alibi etiam fieri dysentericis remedium prodit singulare ouo effuso in fictili nouo, eiusdemq; oui mensura, vt paria sint omnia, melle, mox aceto, confusis, crebroq; permixtis. Quò fuerint ea præstantiora, hoc præsentius remedium erit. Alij eadem mensura pro oleo, & aceto resinam adijciunt rubentem, vinumq; & alio modo temperant, olei tantum mensura pari, pineiq; corticis duabus sexagesimis denariorum, vnà eius quod rhus dicimus, mellis obolis quinque simul decoctis, ita vt cibus alius post quatuor horas sumatur Hæc ille. Celsus oua dura aluum astringere scribit, magis uerò si assa sunt: ita Galenus (legitur autem in nothis ei ascriptis) oua assata in cinere sine fumo, mederi ait solutioni ventris, & dysenteriæ, cùm sumuntur cum quibusdam astringentibus, & aqua agrestę: item, vt Auicenna addidit, asperitati (vlcerationi) intestinorum, & uesicæ: quod Galenus scribit de ouis in aceto coctis, vt paulò antè diximus, maximè uerò ita ægros iuueris, quod si etiam admiscueris aliquid eorum, quæ dysentericis, & cœliacis prosunt, deinde super igni mediocri, & minimè fumoso, qualis carbonum est, frixeris, & exhibueris ægris. Conuenienter autem addetur huic remedio omphacium, & rhus, tum ruber dictus, qui obsonijs aspergitur, tum succus ipsius, & galla, & sidia, & cinis cochlearum, quæ integræ tostæ fuerint: necnon uinacea, & fructus myrti, mespili, corni. His medicatiora sunt balaustia, cytini, & hypocisthis. Nicolaus Myrepsicus dysentericam quandam potionem laudatam describit, in qua membrana ventriculi Gallinacei cum cæteris miscetur. Marcellus uerò uestem, id est, tunicam oui delicatam interiorem siccatam conterit, vino miscet, & colat, & ex aqua dysenterico bibendam exhibet. Et Plinius esse ait, qui dysentericis pullos dent in ipso ouo decoctos, admixta uini austeri hemina, & pari modo olei polentæq;, sed nescio num pro remedio, an pro cibo: qui certè ab hoc auium genere, si ab ullo alio, maximè in hoc affectu petitur. Alibi etiam ius è Gallinaceo dysentericis mederi asserit, sed ueteris Gallinacei uehementiùs. Verùm ut iunioris Galli ius in hoc affectu conferre facilè dixerim, ut pote quod astringere ex Galeno dixi, ita an ueteris Gallinacei ius dysentericos iuuet, maximè addubito: & verbum uehementiùs ita interpretari uelim, quasi hoc ius vehementius, magisq; medicamentosum sit, quàm ut dysentericos iuuet: non autem quasi vehementius, aut efficacius illis medeatur. Itaq; Galli iunioris ius dysentericis utile dixerim, ueteris inutile, falsum, insuper noxium. Quare si torminosi, uel cœliaci propter frequentes desurrectiones uiribus deficiant, Marcellus prudenter eis Gallinæ pinguis in butyro excoctæ ius exhibendum esse admonet. Laudatur item inter cibos dysentericorum ab Aetio edulium quoddam spongiosum ex ouis confectum, quod suo loco describetur. Si iam grauis dysenteria fuerit, intestinaq; ulcera, & putrefactionem senserint, Auicenna clysterem ex oui albumine cum meliloto injici iubet. Ad dolorem uentris ab oui testa tale medicamen ponit Serenus:

Præterea niuei sterilis testa vritur oui
Quæ postquam in tetram fuerit conuersa farinam,
Et calidis potatur aquis, & pota medetur.

Ileo resistit Gallinaceorum iecur assatum cum uentriculi membrana, quæ abijci solet, inueterata, admixto papaueris succo. Alij recentem torrent ex vino bibendam. Secus Aretæus Iulio Paulo Crasso Patauino interprete, uidetur sentire, qui in iliaco affectu alimenta aluum ducentia exhiberi iubet, & reuera, meo iudicio rectè: at quod iuscula Gallinarum ille præscribit, ego minus ob iam dictas causas probauerim. Vlcera renum, & uesicæ mirificè tollere tradunt oua ex aceto decocta. Alex. Trallianus oua cruda in inflammatione renum sorberi consulit: & Plinius in eorundem rosionibus prodesse oui luteum prodidit. Idem Dioscorides de ouo sorbili. Fimum Gallinaceum album, & frictum aduersus colicam in potu confidenter exhibet Aetius. Clysteris ad omnẽ colicam apud Ornithologum

descriptio

[y] L.3. de diæt.

Ad dysenteriam.

Oua oogala

Ius Galli ueteris an Dysentericos iuuet.

Ad dolorẽ ventris.

Ad ileum.

Ad ulcera renum, & vesicæ.

Ad colicam

deſcriptio ex Ioanne Gouероto Galliarum regis medico talis legitur: Gallus, quem uetuſtiſſimum inueneris, virgis verberatus decolletur, & in ſitulam aquæ inijciatur: deplumati, exenterati'q; ventri immittantur hæc medicamenta: aniſi, fœniculi, cumini, polypodij, ſeminis cnici, ſingulorum ſemuncia, turpeti, ſenæ, agarici in ſubtili linteo ligati de ſingulis drachmæ binæ. Florum chamæmeli manipulus. Decoquantur vſque ad oſſium ſaparationem. Huius decocti libra cũ oleis de anetho, & de chamęmelo (duabus, uel tribus vncijs vtriuſq;) & duobus oui uitellis miſceatur, fiatq; clyſter, qui tepidus uentriculo vacuo exhibeatur. Ius Galli ueteris cum polypodio, & anetho in colico affectu, teſte Auicenna, ſaluberrimum eſt. Fimus item Gallinaceus aduerſus eiuſdem affectus cruciatus ex aceto, aut vino iuxta Dioſcoridem, cum aqua calida, & molle iuxta Raſem bibitur. Medicus quidam Myſus, ut ſcribit[a] Galenus, hunc fimum potandum exhibebat ijs, qui diutius coli dolore fuiſſent uexati ex oximellite, uel ſi id non aderat, ex aceto, aut uino aqua diluto. Et rurſus[b] alibi ex Aſclepiade. Gallinarum interanea omnia, inquit, exempta, & in uas fictile conjecta aſſato, ac trita reponito: uſus verò tempore cochlearium unum, & dimidium, & ſeminis dauci Cretici tuſi, & cribrati tantundem ex aquæ mulſæ calidæ cyathis tribus exhibeto. Ornithologus in libro quodam manuſcripto Germanico albam tantùm huius fimi partem aduerſum eundem dolorem ſalubriter bibi legiſſe ſeſe ait: ex vini cochleario. Gallinæ tibiæ cum pedibus coctæ, & cum ſale, oleo, acetoq; comeſtæ coli ſanant dolorem: ex Conſtantino, & Aeſculapio: at quidam pro coli hic colli legunt: ego coli legendum arbitror. Marcellus enim Empiricus ſimile habet medicamentum pro eodem dolore. *Gallinam, inquit, per totum diem à cibo abſtineto: dein poſtero die, cùm eam occideris, crura eius cum ſale, & oleo inaſſato, & ieiuno colico, qui ſe pridie cibo abſtinuerit, manducandum dato, mirificè proſuerit.* Idẽ Marcellus præſentaneum remedium colicis parat ſic: Oua putidiſſima in Sole poni iubet, ut perſiccentur: cùm aruerint, conteri, & minutiſſimè percribrari, & ad præſidium in doliolo uitreo condi: cùmq; in aliquo auſpicabitur coli dolor, in hemina aquæ calidæ dari biben da cochlearia tria.[c] Ioannes Guinterius Andernacus clariſſimus medicus potionem ex decocto Gallinacei ueteris, quę ad colicum dolorem, tàm ex pituita, quàm ex flatibus contractum efficax eſt, præſcribit, quæ talis eſt: Hyſſopi, calaminthæ ſinguli manipuli, uuarum paſſarum purgatarum ſeſcuncia: aniſi, fœniculi, carui, ſingulorum drachmæ ſex: ſeminis cnici unciæ duæ, polypodij quercini recentis ſeſcuncia: trium florum cordi familiarium ſinguli pugilli, florum chamęmeli pugillus dimidius. Omnia Gallinacei curſu agitati, defatigatiq;, & præparati, uti decet, uentri impoſita, ex aquæ ſextarijs quinque ad tertias decoquito. In fine dum adhuc feruent adijcito foliorum ſenæ purgatorum uncias duas, & dimidiam, agarici recenter in paſtillos redacti drachmas decem, finito per noctem macerari, deinde ius colo traijciatur, ferueturq; uſui. Cùm neceſſitas poſtulat, quatuor uncias ſumito additoq; ſyrupi uiolacei unciam, ac potui exhibeto. Si parum proficere medicina uidebitur, quòd æger fortè aluum habeat difficilem, electuarij diaphœnicon, aut benedictæ ſeſquidrachmæ, aut duarum drachmarum inſtar adijcito. Hæc potio ad morbos tum ex atra bile, tum ex pituita ortos plurimùm ualet. Verùm præcipuus eius uſus eſt ad colicos dolores partim ex flatuoſa materia, partim ex pituita creatos. Sed in huiuſmodi potionibus obſeruandum eſſe admonet, quòd quanquam agaricus hiſce addi ſoleat, tamen conſultius in doloribus inteſtinorum omitti: primùm quòd clyſteribus iniectum eſſentiæ ſuæ leuitatẽ adhærens, interanea pungat, ſtimulet, defluxionemq; ad ipſa prouocet, ac frequentiſſimam deſidendi cupiditatem pariat: deinde, quòd uim humoris à longinquis partibus attrahendi obtineat. Chamæmelum autem rectè hiſce decoctis imponi aſſerit, quanquam aliàs medici hoc in illis uti non ſoleant. Conſtare autem ipſa experientia huius ſolius decoctum omnibus internis doloribus præſertim colicis, & nephriticis præſentiſſimũ eſſe remedium, ut permulti magno ſalutis ſuæ commodo comprobârunt. Aqua ſtillicitia chamæmeli idem ferè præſtat, ſed decoctum efficaciùs. Sin autem delicatiores hoc propter amarorem aſſumere recuſent, zacchַaro gratius reddere poterunt. Rurſus aliam ex Gallinacei iure potionem ad colicos pariter dolores præſtantiſſimam hanc præſcribit. Gallinaceum ueterem quatuor nimirum annorum curſu defatigatum interficito, exinanitoq; & repleto ſalis foſſitij drachmis tribus, ſeminis cnici, polypodij quercini recentis, & contuſi, hyſſopi, ſingulorum uncia, ſeminis dauci, anethi, ameos, ſingulorum ſemuncia, turpeti drachmis tribus. Deinde reſarto uentre in duodecim aquæ libris ad dimidias coquito: iuris decocti uncias quatuor, aut ſex potui exhibeto: nonnunquam etiam libram ab inferioribus per clyſterem infundito. Kiranides contra eoſdem, & nephriticos cruciatus oua Gallinarum imparia ex urina aſini elixata, & eſa mirificè laudat: & pelliculam aliàs interiorem de uentriculo Galli in uino

[a] L. 10 de ſimpl.

[b] De comp. ſec. loc.

[c] To. 2. de vet. & no. med. dial. 7.

Agaricus quare in doloribus inteſtinorum omittatur.

Ad nephriticos dolores.

li in uino mixtam ſiccatam, ac tritam cum ſale potam cum uino, uel condito niphritim ſa-
nare perſectè pollicetur. Calculos terit, teſte Auicenna, cinis putaminum ouorum, a qui- Ad calculos.
bus excluſi ſunt pulli. Conſtantinus membranam interiorem nimirum uentriculi cum ui-
no potã non frangere ſolùm lapides ſcribit. ſed per urinam etiã eijcere. Nam nonnulli etiã,
vt refert Alexander Benedictus inter calculi remedia eam membranam celebrant. Sed &
ante Plinij tempora hac facultate pollere credebatur, vt diſertè ipſe teſtatur, inquiens.
*Membrana è ventriculo Gallinacei aridam, vel, ſi recens ſit, toſtam vtiliter contra calculos bibi tradi-
tur*. Fieri quidem poteſt, ut aliqui huic membranæ vim calculos diſſoluendi ineſſe ſibi per-
ſuaſerint ex eo quòd Gallinæ etiam lapillos concoquere vulgò credantur, vt Dioſcorides
etiam credidit. Ego quia experientiam huius effectus hactenus nullam audiui, nec ratio-
nem aliquam, qua id effici poſſit uideo, aſſertionem meam adhuc cohibeo. Alex. Benedi-
ctus inter calculorum remedia à recentioribus authoribus ouorum teſtas celebrari ſcribit:
& Plinius ex aliorum relatu calculos oui candido pelli prodidit. Qui in ueſicæ dolore ſe- Ad veſicæ dolores.
munciam amyli cum ouo, & paſſis tribus ouis (ea nimirum paſſi menſura, quantã tres ouo-
rum teſtæ caperent) ſufferuefacta à balneo probat. Sed Dioſcorides in ueſicæ roſionibus
ouum acrochilaron, hoc eſt, leuiter calefactum, ſorptumq; prodeſſe tradidit, & renum ex-
ulcerationibus, tanquam priuatim de albumine: uidetur tamen de toto ouo ſorbili rectè
eadem uis prædicari poſſe. Sunt qui guttur Gallinæ combuſtum ieiuno in tepida potum Ad incontinentiã vrinæ.
incontinentiæ urinę mederi affirmant. [c] Galenus uerò ad ſiſtendam exuperantiam mictio-
nis hoc recenſet remedium. Accipe pelliculas, quæ ſunt in uentre Gallinarum, ex quibus [c] Eup.2.133
in Sole ſiccatis drachmam miſcebis cum thure maſculo, glande ſicca, balauſtijs, galla ana Ad ſiſtendã urinam.
℥ iij. trita omnia melle roſato excipies, & ex frigida propinabis ieiuno. Et [d] rurſum ad in-
uoluntarium mictum in ſtratis: Galli guttur uſtum ligulæ menſura ieiuno ex aqua propi- Ad inuolũtarium mictum.
nato. Et [e] rurſus: Gallinæ gulam pariter cum gutture ure, & tere diligentiſſimè, ac ex uino
uetere propina. Idem remedium Raſis è criſta Gallinæ promittit, inquiens: *Criſtam Galli-
næ aridam da in cibo ei, qui mingit in lecto, neſcienti, curabitur*. [f] Galenus rurſum ad inuolunta- [d] 2. Eup.78.
rium urinæ exitum in ſtratis, Galli teſtem unum edendum apponi iubet. Quod ſi uerò lo- [e] 3.Eup.238
tium cum ardore exeat, eiuſmodi ardores oua ex aceto decocta mirificè ſanant. Sin urina [f] 3.Eup.257 Ad ardorẽ vrinæ.
eijcienda eſt, ex ouo recente interiora nempe album, & uitellum effundas, & teſtam digi-
tis in calicem uinum continentem confriato, & mox pariter ebibito, urina ſtatim ſequetur. Ad prouocandã vrinam.
Ornithologus ex quodam obſcuro. Sunt qui ad hoc remedium teſta oui, ex quo pullus ex-
cluſus ſit utantur. Suidas aduerſus dyſuriam eiuſmodi carmen recitat; Ad dyſuriã.

Gallus bibit, & non mingit, myxus bibit, & mingit.

Sed huiuſmodi cantilenæ credere, quod nimirum contra eiuſmodi malum ualeat, ſuperſti-
tioſum eſt. Quare in eodem affectu Nicolaum Florentinum ſequere, qui mirificè com-
mendat corticem oui, è quo pullus excluſus eſt, cuius à pellicula ſua repurgati drachmam
propinat. Quod remedium ſummum eſſe Gattinaria proprio experimento refert; ſiqui-
dem cùm nobili cuidam fæminæ id exhibuiſſet, duodecim uitrea (uaſa) urina plena reie-
ciſſe aſſerit. Alij ſimpliciter teſtam oui è uino propinant. Eoſdem cortices, à quibus pullus
exierit, & eodem pondere Leonellus cum aqua ſaxifragæ bibi conſulit ad prouocandam
urinam. Idem remedium beſtijs etiam, & pecoribus prodeſſe reperio. Ornithologus au-
tem in Germanico quodam codice manuſcripto inuenit uentriculi Gallinaceorum mem- Ad ſtranguriam.
branam utiliter bibi contra ſtranguriam. Si ramex in ſcrotum deſcenderit, ſunt qui locum
cinere è teſtis ouorum fęliciter illini uelint, mixto cum uino. Sic enim inteſtina in locum Ad ramicẽ.
ſuum redire: ex quodam obſcuro. Anum (habet autem extalem) nimis prominentem
reprimit uitellus Gallinaceus, teſte Marcello, ſi integer ab ipſo ægro illic calidus continea- Ad procidẽtiam ani.
tur. Et Plinius ad cohibẽdas aluos lutea ouorum per ſe in aceto cocta, donec indureſcant,
iterumque cum trito pipere torreri tradit. Et quamuis Auicenna inter cętera oua præci-
puè Paſſerum uenerem promouere dicat, Raſis tamen alijq; Gallinę, & Perdicum oua
ſemen augere aiunt, & ad coitum homines ſtimulare. Gallinacei dexter teſtis, ut Pli-
nius author eſt, arietina pelle adalligatus, uenerem concitat. Et alibi, *Magi*, inquit, *tra-* Ad venerẽ promouendam.
*dunt inhiberi venerem pugnatoris Galli teſticulis Anſerino adipe illitis, adalligatiſq; pelle arieti-
na. Item cuiuſcunq; Gallinacei ſi cum ſanguine Gallinacei lecto ſubijciantur*. Sed hic locus ut po-
te ſuperiori, ac ipſi uero contrarius ex Sexto ita corriges. *Galli teſticuli cum adipe Anſeri-
no in arietis pelle brachio ſuſpenſi concubitum excitant: ſuppoſiti lecto cum ipſius ſanguine efficiunt ne* Plinius correctus.
concumbat, qui iacent: At & poſtremum illud, nempe quòd ſanguis Gallinaceus concubi-
tum inhibeat, ut Plinius, & Sextus uolunt, uel proprietati cuidam occultæ aſcribendum
eſt, vel alioquin negandum. Nam ſi teſticulos Veneris ſtimulos addere verum eſt, quid

ni &

ni & sanguinem præstare illud statuendum est, quando ex eo semen in testibus generari debet? Plinius tantam ad generationem promouendam vim hisce testibus tribuit, vt mulierem si à conceptu subinde eos edat, marem parituram existimet. Et Aetius, qui in hac palestra minus strenui sunt, inter cætera Gallinaceos testiculos esitare præcipit. Inter recentiores Alex. Benedictus Gallinaceum pinguem verno tempore, dempta cute, & interraneis, sale farctum in vmbra suspensum donec arefiat, mox exossatum, atque vnà cum sale contritum, & in vitrea hamula ad vsum conseruatum, si obolis duobus bibatur, mirè veneris certamina promouere memorat. Quemadmodum uerò quòd libidinem augeant testiculi Gallinacei, atque ipsa oua Gallinarum, ita hæc testiculorum humanorum vitia etiam sanant: quod Plinius quoque his uerbis memoriæ prodidit: *Infunduntur*, inquit, *oua,*

Ad testium vitia. *ad virilitatis vitia singula cum ternis passi cyathis, amylią, semūcia.*[§] Galenus pariter ad dolorem, & inflammationem penis, cuminum, & ouorum putamina bene decoqui iubet, ac foueri, indeq; effectum mirabilem promittit. Recentiorū nonnulli ad genituræ profluuium corticis oui cinerem laudant. Sistunt non aluum tantùm, sed & menses fœminarum oua in aceto macerata, vt emolliatur putamen, & in patinis tosta, aut, si maior sit impetus, cruda cum farina ex aqua hausta: ex Plinio. At Sextus ad idem malum Gallinæ ouum totum (cum testa nimirum) comburi vult, & conteri, & in vino mixtum illini. Kiranides verò, crudum si sorbeatur, eiusmodi fluxum sistere scripsit. Quod si alba profluuia fuerint, cineris corticis oui, cineris cornu cerui, farinæ succini, seminis anethi singulorum drachmas duas misce, cribra, fiat puluis, vtatur cum aqua. Cinis testarum oui, Plinio asserente, cum myrrha illitus menses mulieris sistit. Idem præstant, eodem authore, lutea ouorum cocta, & ex vino pota. Si quæ mulier menses ordinato tempore non habuerit, tria oua recentia ad duritiem cocta, putamine separato, & minutatim concisa lateri ignito infundat, & uaporem (quod per canalem, aut infundibulum fieri poterit,) utero concipiat: sic fiet, ut paulatim hoc vitium emendetur: Ornithologus ex libro Germanico manuscripto. Videtur autem, inquit, hoc remedium non prouocandis mensibus, sed coercendis illis, qui intempestiuè fluunt, destinatum esse. Si ab inflationibus tentetur uulua, cruda ouorum lutea cum oleo ac vino illita Plinius curare ait. Hippocrates nitro cum resina cocto, & in glandem efformato, adipe Gallinaceo tincto, ac uteri collo imposito fœtum mortuum educit. Et Kiranides cor Gallinæ adhuc palpitantis coxæ alligatum, partum optimè accelerare refert: sed Plinio potiùs adhæserim, partum adiuuare dicenti tota oua cum ruta, & anetho, & cumino pota ex uino. Nicolaus Myrepsus ad secūdas mulieris morantes hoc remedium præscribit: Sapæ cyathos duos, ouum crudum unum, & aquæ calidæ quod satis est, simul mixta bibenda præbeto. Et si sequitur quidem, inquit, confestim ipsam subuertet, atque ea vomente stanm secunda eijcietur. Si uerò non exciderit, fœnugræcum cum aqua coquito ad tertias, præbe bibendum. Est enim probatum. Si mulieri matrix prociderit, sunt qui eam ablui cum aqua suadeant, & linteo abstergi, & ungi unguento, quod Martiatum appellāt, & postremò inspergi testas ouorū tritas, è quibus pulli exclusi fuerint. Atque isti omnes hactenus corporis affectus interni curam suam Gallinaceo generi acceptam referunt. Iam dicendum est de externis, qui hinc pariter sua habent remedia. Ad ignem itaque sacrum Plinius candido ouorum trito cum amilo quosdam ait uti: & alibi, oua cum oleo trita ignes sacros lenire, betæ folijs superilligatis asserit, quòd Serenus ex eo repetijt, dum canit:

Ouaq; cum betis prosunt sæpè illita tritis.

Rasis crustam ignis Persici rumpi à stercore Gallinæ testatur, si ex eo cataplasma fiat cum melle, & illinatur. Vbi feruor fuerit, inquit Sextus, corpus ouo crudo illines, & desuper folium betę impones, & miraberis sanitatem. Galenus ambustis ouum crudum mox imponit, siue totum vnà cum uitello agitatum, siue albumen tantùm. Refrigerat enim moderatè, & sine morsu siccat. Quin imo Plinius ouis tantam ad ambusta facultatem attribuit, ut si à feruente aqua ustio fuerit, & statim ouo ambusta occupentur, pustulas non sentire dixerit: quosdam uerò admiscere farinam hordeaceam, & salis parum: quod ex Dioscoridę transtulit in suam historiam, qui priuatim id de albumine scriptum reliquit: Auicenna tamen, si bene memini, uitellum pariter, & albumen humectantis naturę facit, at non nutrimenti magis, ut Ornithologus existimat, quàm medicamenti ratione. Nam & Plinium authorem habemus, ouorum uitella durata in aqua, mox super prunas putaminibus exustis, prodesse ad ambusta, si tum lutea ex rosaceo illinantur: pręterea & ipse Ornithologus nescio quo authore, ceu sui oblitus combustionis uestigia, & ex alijs lęsionibus relicta sanare aqua ex uitellis, & ex albumine destillatis asserit. Et Arnoldum dolorem ambustorum ab oleo ouorum mitigari scribit. Id autem ex uitellis, non ex albuminibus fit.

Haud

Margin notes: [§] 3. Exp. 279 — Ad penis dolorem. — Ad seminis profluuium — Ad sistendos mēses. — Ad alba profluuia. — Ad inordinatos menses. — Ad vuluæ inflationes. — Ad fœtum mortuū educendum — Ad secundas. — Ad matricis procidētiam. — Ad ignem sacrum. — Ad ignem Persicum. — Ad ambusta.

Haud interim iuerim inficias ambuſta ab albuminibus citiùs tutiuſq; ſanari. Nam & Serenus ait:

At verò ambuſtum flammis, qui candidus oui
Succus ineſt, penna inductus ſanare valebit.

Vtèris verò ouis cum lana. Sunt qui lardum, & adipem Gallinaceum adhibitum candelæ lumini ſuper aquam liquent, & collectum ex aquę ſuperficie pingue inungant: Ornithologus ex innominato. Scabiem omnem cutis ſanari tradunt aqua ex vitellis ouorum deſtillata, ſed longè efficacius eſſe oleum eorundem. Arnoldus ad ſcabiem dependentem ex bile, eiuſcemodi oleo parum ſanguinis Gallinæ admiſcet. [h] Galenus ad ſcabiem pruritumque eiuſcemodi remedium recenſet: Oua Gallinæ integra in acetum acerrimum demitte per diem, noctemq;: quæ ſi tria fuerint, ipſis cum putaminibus in eodem aceto contritis adijce ſulphuris ignem non experti, arſenici ſciſſilis, uuæ taminiæ, (credo intelligere vitis nigræ fructus. Ea enim nobis hodie adhuc, etſi corruptè tannia dicitur, quaſi taminia) ceruſſæ, ſpumæ argenti, nerij ſucci, ſingulorum unciam unam, olei ueteris quantum ſatis eſt, omnibus contritis obline in balneo. Sed Plinius ſcabiem, ac pruritum oleo, & cedria cum ouo mixtis tolli putat. Aetius ex Gallo Vulturino viuo remedium ad elephantiaſim præſcribit: qualis autem hic Gallus ſit, non docet: idem quidem remedium ex Vulture fieri ait: quod cùm in Vulturis hiſtoria poſuerimus, hîc repetere ſuperuacaneum iudicamus. Sextus furunculos à Galli ſtercore ruffo impoſito rumpi prodidit, & dolorem tolli. Eſt autem furunculus, (ut id obiter dicamus) abſceſſus cum tumore, quem copioſè Cornelius [i] Celſus deſcribit, & naſcitur paſſim, ut tradit [k] Plinius, in quacunque parte, ac maximo incommodo mortiferum aliquando malum confectis corporibus. Huic eidem malo eundem fimum [l] Plinius, ſed recentem, & ex aceto illitum ait mederi. Serenus fimum in hoc caſu ex albo Gallo eligit:

Ad ſcabiē.
[h] 3 Eup. 77.
Tannia.
Ad elephantiaſim.
Ad furunculos.
[i] Lib. 5.
[k] L. 26. c. 11
[l] Lib. 30.

Prætereaq; fimum ex Gallo, quod legeris albo
Imbribus ex acidis fidens appone dolenti

Plinius rurſus alibi eiſdem furunculis miricæ ſemen cum altilium pingui imponi tradidit. Sunt qui ad oſſa fracta, ſex, aut ſeptem albumina cum thure albo permiſceant, & emplaſtrum inde paratum eis imponant. Nicolaus Myrepſus ad eminentias expertum medicamentum eiuſcemodi recitat: Ouum elixato, donec durum fiat, & repurgato, quod in eo teſtaceum eſt, abijcito: interiorem autem eius partem cum albo ipſius in carbones conijcito, & tantiſper aſſato, donec totum albeſcat: dein uitellum eius conijce in mortarium plumbeum cum ceruſſa, & oleo roſaceo ſufficienti, & omnia ſimul diligẽter ſubigito, quoad glutinis craſſitiem nanciſcantur. Dein chamæmelum coquito in aqua ad tertias, & locum cum ſpongia ſæpius foueto. Pòſt vnctiones deſuper cum penna illinito, & ſic curato bis die, aſſiduò obſeruando. Vlcera humida in capite oua cyclamino admixta, Plinio teſte, tollunt. Ornithologus puluerem è teſtis ouorum uſtis ad ulcus antiquum in crure ſiccandum componebat, qui talis eſt: Cortices ouorum, & ſoleas calceamentorum ueterum ure, quibus addes fimum bubulum de Maio menſe areſactum, & tritum. De his mixtis puluerem inſperge ulceri, & lanuginem typhæ ſuperinſperge. Oleum ouorum Arnoldus aduerſus fiſtulas, & ulcera melancolica plurimùm commendat. Medici, inquit Plinius, liquida reſina rarò vtuntur, & in ouo ferè è larice, propter tuſſim, vlceraq; viſcerum. Eadem ratione ſunt, qui etiam catapotia ex ouo ſorbili deglutiant, quod ita facilè, commodèq; deuorentur. Sed hîc ouum nihil aliud confert: ad tuſſim uerò ulceraq; uiſcerum ipſum quoque per ſe nonnihil iuuat. Auicenna oua laudat ad apoſtemata circa anum, & pectinem, ſupponit autẽ cum licinio infuſo in eis, & in oleo roſarũ: Et alias emplaſtris apoſtemata prohibentibus oua miſcet: item clyſteribus propter ulcera, & apoſtemata, & eryſipelata eiſdem utiliter illinuntur cum oleo. Cur uerò oua eiuſmodi remedijs permiſceantur docet [m] Petrus Aponenſis dum ait: Oua confracta contuſa ſuper tumores apoſtematum, prohibent ea augeri, & oleum roſarum cum eis mixtum. Raſis uerò ſtercus Galli citrinum cataplaſmatis inſtar impoſitum cum oui uitello, & exiguo croco quemuis abſceſſum purulentum author eſt aperire. In libro quodam manuſcripto Ornithologus reperiſſe ſeſe memorat pelliculam è uentriculo Capi tritam fiſtulis priùs mortificatis utiliter inſpergi. Albuminis oui in uulneribus glutinandis vſum eſſe eùm nemo non neſciat, itaque nec ego hîc repetere uelim, illud tantummodo obiter addens, albumen ad purganda uulnera, & conſtringenda quæ laxa ſunt prodeſſe. In omnibus quoque ſanguinis eruptionibus cinis putaminis oui in uino potus, tradente Plinio, confert. Cicatrices fœdas à uulneribus relictas, aliarumq; noxarum cutis ueſtigia emendat frequenti illitu liquor chymicis inſtrumentis ab albumine

Ad oſſa fracta
Ad eminentias.
Ad ulcera humida in capite.
Ad fiſtulas,
Ad apoſtemata ani.
[m] In proble. Ariſt.
Ad uulnera glutinanda
Ad ſanguinis eruptiones.

ouorum destillatus. In eodem ferè casu ouorum oleum commendatur quibusdam. Si lendes caput infestent, tum ouo Gallinaceo caput illinito, postea aqua, vel succo herbæ cyclaminis lauato: hoc pacto lendes necati vltra non renascentur. Plinius fimum Gallinarum recens illitum alopecias celeriter curare scribit. Marcellus id cum utroq; oleo (non explicat quibusnam) ob eandem causam permiscet. Kiranides, & Rases cum aceto imponunt: hic uerò locum priùs fricari uult cum panno, & cepe, donec rubeat. Capillos regignere oleum ex ouis experientia plurima comprobatum est. Ex felle Gallinaceo optimum fit collyrium contra oculorum debilitatẽ. Acuit enim uisum, & ualet ad maculas eorundẽ. Valentiùs id præstabit, si cum succo chelidoniæ herbæ, & melle oculis illinatur. Ad dolores oculorum, & uigilias, quibus febricitantes frequenter torquentur, [a] Galenus mulsam instillat, & ouum præmaceratum (nimirum in mulsa) ac putamine mundatum, in duas portiones secat, & super oculum deligat, ægrumq; somno fruiturum pollicetur. Et Sextus notissimum esse ait, Gallinarum oua ad dolorem oculorum vim habere, album infusum in oculum punctiones sedare, omnesq; feruores & prurigines, ut addit Constantinus. Archigenes apud [*] Galenum agglutinatorium ad fluxionem oculorum præscribens oui tenuis vitellum cum thure fronti imponi iubet, aut cochleam cum testa sua, & oui candido ad strigmentitiam formam redactam in splenio altero ad alterum extendendo imponi, ita sua sponte decidere, vbi restiterit fluxus. Sed idem ferè remedium Dioscorides habet, dum ait; *Candidum oui fronti impositum cum thure fluxiones arcet, anerttit*. Pro cuius verbis Græcis Α'νακολλημά ἐςὶ ῥευματιζομένων σὺν λιβανωτῷ κατὰ τῦ μετώπυ ἐπιτιθέμενον Barbari translationem cum thuris polline, frontibus perunctis, rheumatismos reclinat, Marcellus Vergilius reprehendir. Ex Plinio enim, inquir, accepto reclinandi verbo voluisse videtur eadem Plinio, non Dioscoridi hoc loco docere: & de reclinandis palpebrarum pilis in hoc scriptore præcipere, cùm non de palpebris reclinandis, compescendis, firmandisue Dioscorides hic præcipiat, nisi nos fallimur: sed de compescenda omni à superiori parte in oculos destillatione, seu rheumatismo: quam ob causam iubet fronti imponi. Verbum quidem anacollema manifestè indicat vim remedij lentore suo glutinantis, aut naturæ suæ vi fluentia firmantis, ac retinentis. Verùm non eam ob causam, vt videtur, ex ouorum candido fieri anacollema Dioscorides ait: sed quoniam glutinoso lentore fronti adhæreat. Hęc ille. Et ipsius translationem hoc in loco nos etiam potiùs, quam Hermolai probamus. Sed reclinandi uerbum cùm de palpebris sermo est, compescere, aut firmare, ut ipse iterpretatur, non significat. Neque enim veteres Græci medici ἀνακολλᾶσθαι dicunt palpebras (nam de his quoque hoc uerbo utuntur æquè, quàm de fluxione retinenda) quæ effluant, sed quæ retortæ in oculum pungendo molestæ sunt, cùm ad situm, & rigorem naturalem illitis quibusdam (glutinantibus, & rigorem, cùm aruerint præstantibus) reducuntur: quos pilos aliqui forcipe euellunt. Hæc quod ad propriam vocum significationem: quod uerò ad rem ipsam, ipsaq; remedia, pleraq; quæ pilos reclinare possunt glutinoso humore suo, eadem, si fronti illinantur, catharrum etiam ad oculos sistere posse uidentur. Porrò ad oculorum fluxiones Plinius lac muliebre commendat mixto ouorum candido liquore, madidaq; lana fronti impositum. Marcellus uerò ad oculorum epiphoras limaces complures in mortario nouo vel nitido teri vult, ouumq; Gallinaceum crudum adijci, & cum lana succida fronti imponi. Idem quoque apud Plinium legas, qui ita habet: *Lana habent & cum ouis societatem simul fronti imposita contra epiphoras. Non opus est eas in hoc usu radicula esse curatas, nec aliud quàm candidum ex ouo infundi, ac pollinem thuris*. Et rursus: *Oua per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, vrentesq; refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyrijs*. Eodem pariter modo inflammationes oculorum oui candidum infusum curat, Dioscoride teste. Galenus ad inflammationes circa palpebras, aures, & mamillas, quæ ex ictu istarum partium, vel aliter oboriuntur, toto ouo crudo vtitur: item circa corpora neruosa, ut cubitum, tendines digitorum, uel articulos in manibus, pedibusq;. [p] Alibi uerò priuatim contra oculorum phlegmonas lac cum ouo, & rosaceo approbat. Verùm oculos in primis refrigerat, & confortat liquor ex ouorum albumine chymicis instrumentis destillatus, & utiliter miscetur collyrijs alijsq; oculorum remedijs. Galenus ad lippitudines etiam candido oui utitur, & ante ipsum Plinius: *Contra lippitudines*, inquit, *vix aliud remedium est infantibus, candido scilicet per se infuso oculis, butyro admixto recenti*. Suffusionibus oculorum fel Gallinaceum mederi cùm antiqui tùm recentiores affirmant: at alij id cum melle, & succo fœniculi commendant: alij loco fœniculi succo rutæ, uel eufragiæ, uel chelidonij, uel uerbenæ utuntur: & [q] Galenus medicamento cuidam liquido ad oculos suffusos, alios Galli fel, alios aliud adiecisse scribit. Et [r] alibi ad suffusionem hoc admirabile esse ait, &

illico

Ad lendes.

Ad alopeciam.

Ad capillorum generationem.

Ad oculorum debilitatem.

Ad dolores oculorum.

[a] 3. Eup. 18.

[*] De comp. sec. loc.

Ad fluxiones oculorum.

Ad epiphoras.

Ad phegmones palpebrarum.

[p] Lib. 10.

Ad phegmonas oculorum.

Ad lippitudines.

Ad suffusiones.

[q] L. 4. de cõp. sec. loc.

[r] 3. Eup. 16.

ilicò visum restituere. Muris sanguinem, & Galli fel, & muliebre lac æquis ponderibus misce, & bene subactis vtere. Probatū est enim & magnificè profuit. Lusciosis,[f] Plinio teste, fimum quoq; Gallinaceorū rubrū duntaxat illinendū monstrant. Alij stercus albi Galli cum melle, & aceto oculis iniectū eorum lachrimas sistere volunt. Archigenes, referente [g] Galeno, ad cruentos, & sugillatos oculos candidū oui instillatum prodesse asserit, atq; amplius pura lana exceptū & supernè impositū. Et [h] rursus, eodē teste, sugillata in oculis oui uitellus impositus discutit. Sunt qui mel misceant. Et rursus: ad hęmalopes, & hyposphagmata, id est, cruētos, & sugilatos oculos, statim à principio tū ad inflāmationē, tum ad dolorem compescendum prodest oui assi luteum cū vino impositum. Marcellus fellis Gallinacei, uel Vulturini, quod longè magis prodesse putat, scrupulum, & mellis optimi unciā benè trita coniungi iubet, atq; in pyxide cuprea haberi, & opportunè ad inungendum vti: hoc nihil potentiùs caliginem releuare. Serenus verò in simplici lympha macerat: ait enim:

Ad lusciosos.
[f] L. 29. c. 6.
Ad lachrymas sistendas
[g] De comp. med. sec. loc.
[h] Lib. 5. de comp. med. sec. loc. c. 1.
Ad caliginem.

Fel quoque de Gallo mollitum simplice lympha
Exacuit puros dempta caligine visus.

In eodē felle, si [x] Plinio fidem adhibemus, alligato vis est ad argema, & ad albugines ex aqua diluto: item ad suffusiones oculorum, maximè candidi Gallinacei: item alibi fimo similem ferè uim ascribit, dum ait: *Fimum Gallinaceum duntaxat candidum oleo in vetere, corneisq; pyxidibus adseruant ad pupillarum albugines.* Sanguinis Galli præterea ad oculorū vitia vsus est, quando, teste Constantino, eorum leucomata, & cicatrices cum aqua inunctus sanat. Sed Marcellus ad leucomata, & hypophyses Galli Gallinacei fel maximè albi ex aqua dilutum, & in unctione adhibitum laudat, & aciem oculorum confirmare testatur. Et alibi fimum Gallinaceum cum oleo ueteri tenuissimè tritum, & adpositum leucomata, & hypophyses curare. Et [y] Galenus oculorum ulcera, & albugines felle Galli inungi iubet. Sanguinem tamen contra oculorum uitia insigni ui pollere docemur Valerij Apri exemplo, cui sanguinis Gallinacei beneficio visus quondam restitutus dicitur: uti pię cęteris ex tabella marmorea Romæ in Aesculapij templo in insula Tiberina inuēta, & vsq; ad hanc diem referente Hieronymo Mercuriali medicorum nostri æui celeberrimo, apud Maphęos conseruata intelligere licet,[z] in qua inter alia Græcè leguntur, quæ latina facta sic sonant: Valerio Apro, militi cæco oraculum reddidit Deus, veniret, & acciperet sanguinem ex Gallo albo admiscens mel, & collyrium conficeret, & tribus diebus vteretur sopra oculos: & uidit, & uenit, & gratias egit publicè Deo. Plinius cùm fimum ruffum Gallinaceum lusciosis illini dixisset, mox etiam subdit. *Laudant & Gallinæ fel, sed præcipuè adipem contra pustulas in pupillis.* Verùm haud minorem nobis hæ altes in aurium affectibus utilitatem præstant, idq; adipe suo potissimùm, si, teste [a] Galeno, ex aqua recipiatur in usum. Quin imo Marcellus liquefactum, & tepidè instillatum quodlibet aurium uitium sanare testatur. Alibi etiam Galenus adipem Gallinaceum item & Anserinum plurimùm prodesse ait, si aqua auditorium meatū intrauerit, mediocriter calidum infusum. Si purulentæ fuerint aures Plinius Gallinæ adipem calidum infundi utiliter existimat. Sunt qui eundem adipem instillatum tepidùm aduersus difficultatem auditus laudent. Apollonius apud [b] Galenū (uti etiá Rasis) dolentibus auribus instillari liquefactū iubet. Quo loco Galenus: *Gallinaceus, inquit, & Anserinus adeps, siquidē euacuatū corpus inuenerint & humorē qui inflāmatam affectionem excitat non amplius influentē, dualus rationibus tum mitigandi, tum curandi profuerint. Si verò influente adhuc causa adhibeantur, affectioni quidem nihil auxiliantur, leuant tamen doloris accessionē, siue symptoma, quemadmodū etiā si ob humorū acredinem mordacitas contingat.* Kiranides adipem Galli liquefactum cum nardo ad dolores aurium etiam commendat, & contra neruorum passiones. Sed ut obiter aliquid de huius adipis qualitate dicamus: scire licet medium esse inter Anserinum, & suillum, ut scriptum reliquit [c] Galenus: ait autem Anserinum ex his valentiorem esse, sed substitui aliquando Gallinaceum, Anserinum, suillum, caprinum adipem, quemuis in alterius absentis uicem: Gallinaceum tamen calidiorem, & sicciorem, quàm suum, & teneriorem, & minimùm terrestrem, idq; magis etiam si è Gallinis syuestribus fuerit, & tenuitatis ratione profundiùs penetrare. Eiusmodi adipes quomodo debeant curari, & reponi docetur in uulgatis Nicolai Præpositi codicibus, his ferè uerbis: Animalium recens mactatorum adipes diligenter purga à pelliculis, & ollæ nouæ figulinæ impone, quę non supra dimidium impleatur: hanc opertam in aliud uas calidissimum (vel aqua feruida plenum, secundum alios) impone, & subinde quod liquatum fuerit, in aliud uas infunde, donec nihil amplius liquetur, & colatū in loco frigido repone. Sunt qui reposituri modicū salis adijciant. Pręter uerò adipē, Gallinaceus alia quoq; subministrat, quibus auribus medearis. Nā Auicenna apostema in aure calidum oui uitellum curare refert: sin abscessus dolorem vehementem efficiant,

[x] L. 29. c. 6.
Ad albugines.
Ad cicatrices.
[y] 3 Eup. 49.
Valerio Apro ut visus restitutus.
[z] L. 7 Gymnast. c. 1.
Ad aurium uitia.
[a] 3 Eup. c. 6.
Ad purulentas aures.
[b] De comp. sec. loc.
Adipis Gallinacei temperies, & vis.
[c] 11 de simp. & de comp. med. sec. loc. & 14 Met.
Adipes ut seruentur.
Ad apostemata in aure.

[a] De cōp.ſec. loc.

oleum ouorum ſtatim ſedabit,eorumq́;concoctionem promouebit,eoſq́; aperiet. Atq́; [d] Galenus aurium dolores oui candido leniri aſſerit: & rurſus: ad dolorem auris ex inflãmatione obortum, miſceri ait opium muliebri lacti, & oui candido,quæ ipſa etiam per ſe aurium inflãmationibus profuiſſe teſtatur. Et rurſus: *Ad aurium nocumenta ex aqua*,inquit,*oui aquato,modo eodem,quo in oculorum inflammationibus vti ipſo conſueuimus,præparato vtitor*. Item pellis interior è ventriculo Galli Gallinacei areſacta,tritaq́; ex vino,adiecto paululo opij,medicamen auribus vtiliſſimum facit, quod calefactum infuſum ſuppurationem earum expurgat,

[e] L.29.c.6.

& ſanat. Idem [e] Plinius atteſtatur,inquiens: Ventris Gallinaceorum membrana,quæ abijci ſolet,inueterata,& in vino trita,auribus purulentis calida infunditur. Si lingua aſperior red-

Ad linguæ aſperitaté.

dita fuerit,adipe Gallinę inungere poteris,nam is aſperitatibus egregiè medetur. Dentium

Ad dolores dentium.

dolores mitigat oleum ex ouis illitum cum pinguedine Anſeris. [f] Galenus verò ad eundem dolorem ouorum putamina,ſepiam,& oleum iubet miſceri, & coqui, donec tertia pars re-

[f] 3.Eup.187

linquatur,& tepidum ore contineri. Mirum quod tradit Plinius de ſedando dentium dolore: *Oſſiculis*,inquit,*Gallinarum in pariete ſeruatis, fiſtula ſalua, adacto dente, vel gingiua ſcarificata, proiectoq́; oſſiculo ſtatim dolorem abire tradunt*. Alibi etiã ubi cinerem putaminis in vino potum ſanguinis eruptionibus mederi dixiſſet, mox addit ſic fieri & dentifricum: *Dentifricium*,inquit,*præſtat cinis ex ouis,ſed non ſine vino*. Atqui Plinius in uerbis iam recitatis ſcribens,*ſic fit & dentifricium*,intelligere videtur,non quaſi id quoq́; cum vino fiat,ut medicamentum proximè ab eo memoratum in vino bibendum contra ſanguinis eruptiones,ſed uſto ſimiliter pu-

Ad dolóres gingiuarũ.

tamine,& abſq́; membrana,ut de proximo remedio dixerat. Si dentientium puerorum gingiuę doleant, Aegineta adipe Gallinaceorum molliendas conſulit. Kiranides cerebro Gal-

Ad labiorũ rimas.

linarum puerorum gingiuas perfricari uult,ut dentes eorum abſq́; dolore naſcantur. Labiorũ rimas,ſi Marcello,& Plinio credimus,adeps Gallinaceus, uel Anſerinus impoſitus egregie curat. Alias verò vtrumq́; membranam putaminis detractã ouo ſiue crudo, ſiue decocto ad eadem mala prædicant. Et Nicolaus Myrepſus mirabilem inde curam promittit. Tu-

Ad tumoré mamillarũ.

morem mamillæ repelles agitato ouo cum vino quinquies copioſiore, eo liquore madefa-

Ad tonſillarum inflammationes.

ctum linteum imponens: Ornithologus ex libro Germanico manuſcripto. Ad tonſillarum inflammationes,& anginas [g] Galenus iuſculo Gallinæ hœdiue vtitur. Et rurſus [h] alibi ex Archigene deſcribens fomentum,cuius vapor intra os recipiendus eſt,ad gurguliones inflam-

[g] 2.Eup.15
[h] De comp. ſec. loc.

matos,& tonſillas: *Origanum*,inquit,*& hyſſopum, cum ſufficienti aceto diligenter in olla ferue factto obturata: operculum autem circa medium habeat foramen. Deinde arundinem ad foramen operculi, ac os ægri adaptato,ac fomentum admittito. Si vero os à feruore arũdinis comburatur,cuum vacuũ vtrinq́; perforatum ægri in ore contineant,& per ipſum arunda inſeratur*. Kiranides ouum crudum ad ani

Ad ani rupturas.

rupturas adhibet ad inflammationes eiuſdem commendat,ſed Dioſcorides,& Plinius, etſi diuerſimodè,ouorum luteis vtuntur. Ille enim ad inflammationem, & condylomata ſedis vitellum oui cum meliloto vtile eſſe ait:hic verò generatim loquens: *Sedis etiam vitijs*,inquit, *vtilia ſunt ouorum lutea indurata igni, vt calore quoq́; proſint*. Adeps Gallinaceus recens laudatur

Ad doloré matricis.

à Raſe, & Dioſcoride ad dolorem matricis, & in eiuſdem apoſtemate inſtar emplaſtri imponitur. Vult autẽ Dioſcorides, vt recens ſit,& ſine ſale cõditus. *Nã ſale*,inquit, *inueteratus,& qui tẽporis ſpatio acrimoniã concepit,vuluæ inimicus eſt*. Auicẽna ad vlcera vuluę ſalubre peſſariũ

Ad vlcera vuluæ.

ait fieri ex albumine cum oleo ex alcanna. Mirabile remedium in arthritideã muliere qua-

Ad arthritidem.

dam,& adhibetur in quouis loco,vbi iuncturæ exeunt (fortè exiſtunt) Gallina bene habita quadrima,abſinthio referta coquatur in tribus ſitulis aquæ ad duarũ partiũ conſumptionem. Hinc ęger foueatur, (vaporetur,fiat ſtuffa) bis quotidie donec liberetur,fricãdo ſem-

Ad podagram.

per ad inferiora. Legitur in additionibus ad practicam Varignanæ Podagras plurimum iuuare fimum recens appoſitũ Marcellus,& Plinius volunt. Kiranides hepar Gallinæ tritum, & cum hordei farina, & aqua emplaſtri modo impoſitũ eiſdẽ prodeſſe ſcribit. Aëtius oua

Ad vlcera pedum.

Gallinę quatuor cęrato cuidã adijcit podagrico. Pedũ ulcera Gallinacei, vel Columbini fimi cinis ex oleo impoſitus ſanat,teſte Marcello,ſed Plinius paulò aliter. *Fimi Gallinacei*, in-

Ad clauos pedum.

quit,*cinis pedum exulcerationes ſanat: Colũbini fimi cinis ex oleo*. Alibi etiã fimum Gallinaceum cũ oleo,& nitro clauos pedũ ſanare dixit. Atq́; iſtęc tã de internorũ,quàm externorum corporis humani affectuũ,qui ab harum auiũ partibus, excretis, & ouis remedia habent, curatione dicta ſunto; videamus modò an nihil aliud præter iam dicta medicis Gallinacea iſtæc familia præſtet, quod facere eam videbimus, ſi diligentiùs cùm veterum, tùm re-

Ad potum veneni.

centiorum ſcripta reuoluamus. Illis itaque in primis Aëtius pulli Gallinacei pinguis ius abſorbendum dari iubet poſtquam vomuerint, qui toxicum bibère. Quinimo obſcurus quidã hoc annotatum ſeſe reperiſſe ait in margine codicis cuiuſdam Serapionis iuxta caput de vrina, ſi oui albumẽ cum uitello ponatur in matula alicuius, quem veneno infectũ eſſe

ſuſpicio

ſuſpicio eſt, intra aliquot horas locus ueneni in hepate demonſtrabitur. Nã ſi id in uenis fuerit vltra gibba hepatis, aut in vijs vrinalibus, ouum nigreſcet, & fœtebit: ſin citra concaua hepatis, ut in orbo (colo, vel alterius inteſtini nomen legendum apparet) ouum rugas, & colorem citrinum contrahet abſq; fœtore.

Contra aconitum.

Dioſcorides inter aconiti remedia enumerat oua in oleũ euacuata, ita ut totũ hoc cum muria miſceatur, & ſorbeatur tepidum.

Contra dorycnium.

Idem etiã uti & Nicander Gallinæ pinguis carnẽ è pectore coctã, uel iuſculũ inde potũ contra dorycnium remedio eſſe ſcribunt.

Contra lathyridem.

Lathyridis grana ſtomacũ lędunt, itaq; teſte Plinio, inuentum eſt, ut cum piſce, aut iure Gallinacei ſumerentur.

Cõtra fungorũ venenoſitatem.

Fungorũ eſus hominibus ſępè peſtilens uiſus eſt, & lethalis. Aduerſus hoc ſtercus Gallinaceũ tàm internè, quàm externè utiliter in uſum admittitur. Vnde dicebat Dioſcorides, Gallinaceũ fimũ priuatim contra fungorũ venena bibi ex aceto, aut uino. Raſis ex oximellite nimirũ ut uomitus ſubſequatur: quod Raſis à [i] Galeno mutuatus uideri poteſt; Cùm medicũ quendã, inquit, in Myſia Gallinaceo vtentẽ ſtercore conſpexiſſem in eis, qui ab eſu fungorum ſuffocabantur, & ipſe quoq; ſum uſus in quibuſdã urbem inhabitantibus, qui & ipſi fungos eſitauerãt, ipſum uidelicet ad lęuorẽ contritum tribus, quatuorue oxycrati aut oximellitis inſpargens cyathis, & palã adiuti ſunt, idq; celeriter. Nã qui pręfocabantur paulò pòſt uomebant pituitoſum humorẽ omnino craſſiſſimum, & exinde planè liberati ſunt ſymptomate. Aëtius verò aduerſus eoſdẽ noxios fungos, *Philagrius*, inquit, *Gallinaceũ ſtercus album exhibes, ex poſca, aut aceto mulſo. Huius enim manifeſtum habemus experimentũ, quod ad fungorũ ſtrangulationes auxilietur.* Sed longè ante Aëtiũ Plinius, candidũ fimum in hyſſopo decoctum, aut mulſo fungorum, boletorumq; venena aſtringere dixit itẽ inflãmationes, ac ſtrangulationes, quod miremur (inquit) cũ ſi aliud animal guſtauerit, id fimũ, torminibus, & inflãmationibus afficiatur. Qua uerò quantitate eiuſmodi ſtercus in tali caſu exhiberi debeat, docet obiter doctiſſimus [k] Guilielmus Rondoletius, dum ait. Stercus Gallinarũ aduerſus fungos pręſcribitur à drachma una ad drachmas duas. Dioſcorides item contra fungos Gallinarũ oua cum poſca pota conferre ait, addita ariſtolochiæ drachma.

[i] *Exp. 131. & 10. de ſimpl.*

[k] *L. de pond. cap. 10.*

Ad morſũ canis rabidi.

Si quis à cane rabido morſus ſit, ſtercora Gallinarũ cibo permixta rabiẽ imminentem prohibere creduntur, quod ex Plinio tranſcriptum eſt, qui alibi ita ſcribit: *Rabies canum Sirio ardente homini peſtifera, quapropter obuiã itur per triginta eos dies Gallinaceo maximè fimo mixto cibis, aut ſi prauenerit morbus, veratro.* Idẽ etiam, uti & Kiranides criſtã Galli contritam efficaciter imponi aiunt.

Ad felis morſum.

Aëtius uerò ad felis morſum Galli ſtercus liquidum cum adipe Gallinaceo ſubigi iubet, atq; imponi.

Ad uiperæ morſum.

Ad ſerpentium, aliorumq; uirulentorũ animantium morſus non ipſæ aues tantùm per ſe calidæ ad affectum locũ impoſitę proſunt, ſed partes etiam aliquot. Aëtius ad uiperę morſum primò affectã partem ſcarificat, aut Gallinã diſſecat, & internè adhuc calentem morſui imponit, atq; illud frequenter repetit. Paulus Gallinarũ pullos eodem modo diſſecat: ſed uterq;, ut uidetur, id à uetuſtioribus medicis, ac in primis Dioſcoride mutuatus eſt, qui ita habet: *Diſſecta Gallina, & adhuc calentes appoſita ſerpentium morſibus auxiliãtur, ſed identidem alias ſufficere oportet.* Et alibi: *Diſſecti Gallinarum pulli, cùm maximè tepent percuſſo loco applicentur.* Mirum uerò quod ſcribit Galenus, Gallinæ carnes nouiter occiſas ita, ut diximus, morſibus impoſitas omnibus uenenoſis obſiſtere, atque curare pręter unius aſpidis morſum. Contrà ſentire videtur Plinius, inquiens: *Cimicum natura contra ſerpentium morſus, & præcipuè aſpidum valere dicitur; itẽ contra venena omnia, argumentũ, quod dicunt Gallinas, quo die cimices ederint, non interfici aſpide, carnes quoq; earũ percuſſis plurimũ prodeſſe.* Nec deſunt, qui hiſce tanquã diſcordia naturali quadã pugnantibus utãtur. Verùm huius rationem inire facillimum fuerit. Gallinę enim calida natura præditę ſunt; argumento, quòd deuoratum inſigne virus conficiunt, & aridiſſima quęq; ſemina conſumunt, item nonnunquã arenas, lapilloſq; ingluuie ſua deuoratos abſoluunt. Itaq; animantis calore adiutus ſpiritus, ab iſta parte impetum capeſſens, exilienſq; ſecum uenenum exigit. Obſcurus quidã ita ad huiuſmodi virulentos morſus, in uiro Gallum, Gallinã uerò in fæmina imponi iubet, & ſtatim cor è uino bibi. Verùm pręterquã, quod eiuſmodi opinio anilis eſt, ita etiam doctiores alij cerebrum, non cor bibendum exhibent: ac in primis [l] Plinius: *Cerebellum*, inquit, *Gallinaceum recentibus plagis prodeſt:* id eſt, morſibus ſerpentium: & alibi: *Venena ſerpentium domantur Gallinaceorum cerebro in vino poto. Parthi Gallinæ malunt cerebrum plagis imponere, quaſi præſtantius.* Sed alibi etiam non uno, ſed uarijs modis adminiſtratum cerebrum harum auium ſerpentium morſibus prodeſſe tradit, & docet idem [m] Plinius: *Prodeſt item*, inquit, *Gallinaceum cerebrum recentibus plagis ſale viperino in cibo ſumptum. Tradunt & vlcera tractabiliora fieri, & ſanari celerius.* Item [n] rurſus: *Contra omnium morſum remedium eſt Gallinaceũ cerebrum cum piperis exiguo potum in poſca.* Et Sextus id uidetur repetere, dum ait: Galli cerebrum cum poſca adiecto pipere his, qui à vipera percuſſi ſunt, uel morſi potui dabis, auxilium maximum experieris.

[l] *L. 29. c. 4.*

[m] *L. 30. c. 3.*

[n] *L. 29. c. 4.*

Alij autem authores bibi, non lini uolunt. Kiranides ſanguinẽ Galli eryſipelata, & chimerla ſanari ait, & ijs qui marinũ leporem comederint, auxiliari.

Ad leporẽ marinum.

Item ſi quis alliũ contriuerit, & biberit calidũ ſanguinem cũ uino, nullũ repnle ei nociturũ. Oua quoque, teſte Plinio cocta, tritaq; adiecto naſturtio aduerſus ſerpentiũ ictus illinuntur: & alibi etiã priuatim contra hęmorrhoidũ morſum illiniri ait luteũ oui, & ſorberi.

Ad morsũ phalangiorum.

Contra omniũ phalangiorũ, (uel ut ait Raſis, aranearũ) morſus remediũ eſt quoq; Gallinarũ cerebrũ cum piperis exiguo potũ in poſca: ex Plinio, qui alibi etiã fimum Gallinarũ ad ictus ſcorpionum prodeſſe ait. Kiranides idẽ aduerſus ſcorpionũ ictus cõmendat. Fel pręterea efficaciſſimũ creditur ſcorpij, & callionimi piſciũ, marinęq; teſtudinis, & hyenę vulneribus, maximè uerò Perdicis, Aquilę, & albę Gallinę. Elephantiaſi deploratę Gallinę viperis ſaginatę medẽtur.

Ad elephantiaſin.

Ad bubones peſtiferos.

Si bubo ortus ſit in peſte, Gallus depiletur circa anum, & apponatur loco per horam, & in alia bora apponatur alter, & ſic fiat per totum diem. Sic uenenum attrahitur à corde Galli, & Gallus ſubitò moritur. Serenus inter carbunculi remedia inquit:

Eſt qui Gallinæ perducat ſtercore corpus

Quaſi etiã ſtercus id ad carbones ualeat. Ornithologus neſcio quo authore eiuſmodi remediũ ad morbos deſperatos recitat, blandũ alioqui, & ad experiendũ facillimũ: nempè ęgros intra duos ignes ouorũ albuminibus cõquaſſatis perfricatos diebus aliquot, ſemel quoudie reſtitutos iri.

Ad morbos deſperatos.

Non caret quoq; admiratione quod Marcellus empiricus memoriæ prodidit. Oſſiculũ extremũ ex ala Gallinacea cochleario terebratũ, nodiſq; ſeptẽ licio ligatũ, atq; ita brachio, uel cruri eius partis, quæ inguina habet ſuſpenſum, ijs mirabile remediũ exhiberi.

Ad phreneſin.

Præterea ſunt qui ad phreneſim Gallũ per mediũ fiſſum adhibeant, & tale leuamentũ inde promitrant, ut niſi ita alleuietur æger, de eo prorſus actũ ſit. Lucianus poſtremò author eſt, etſi nimirũ fabulas ſapiat, & anilia deliramenta, lõgiſſimarũ caudę Gallinaceorũ pennarum quę duæ ſunt, ſi quis dextrã euulſam ſecũ ferat, tũ a nemine conſpectũ iri, tũ quod ianuis reſeratis, & ſoribus quamuis diligenter ſignatis omnia domus penetralia pateſcant.

Remedia pro iumentis.

Ad equum pituita laborantem.

Cæterùm, ut ueterinarij, ſiue ἱπποιατρικοὶ hinc etiã aliquod percipiãt emolumentũ, placuit bîc tãquam pro epilogo adiungere aliquot remedia iumentorũ quorundã morbis conuenientia. Equo itaq; ex pituita per nares laboranti, fimũ Gallinaceũ per nares inflabis. Anatolius ſtrophoſo equo oua quatuor in os confringit, curatq;, ut cũ putaminibus ſimul deglutiat. Tuſſis in equo, inquit * Theomneſtus, quã ęſtus, aut puluis excitauit his remedijs abigitur. Oua quinq; cũ ſuis putaminibus in aceto acri, cùm adueſperaſcere cœperit, macerabis. Diluculo deprehendes exteriorẽ callũ intabuiſſe, ſic ut ea prorſus emolleſcant: qualia uideri ſolent, quę intẽpeſtiuè ponuntur, & pręcoci partu Gallinarũ ędũtur: quorũ folliculus tactui non renitens, in ueſicę morẽ liquoris capax remanet. Vbi os diduxeris, linguã educens, integra ſigillatim faucibus impelles; ſingula auri pigmento conuolues. Sed caput ſublime teneatur, dũ ſingula deuorârit. Sub hæc autẽ fœnugræci, aut ptiſanę cremor melle dilutus infunditur; ea triduo data uitiũ extenuabunt. Hæc ille.

* In Hippi. Gra.

Ad iliũ, & vẽtris inflationem.

Afficiuntur quandoq; etiã equi inflatione iliũ, & uentris: in quo caſu Abſyrtus, & Hierocles fimũ Gallinaceũ, aut Colũbinum, quantũ manus capit, in uino diſſoluunt cũ nitro, & inde clyſterẽ inijciunt. Si equus, vt fit aliduando pennã deuorârit, primo vratur in umbilico, deinde in os eius ſtercus bouis tepidũ inſeratur, tum fiat phlebotomia. Demũ omnia interiora Gallinę ſanę in os eius immittes, etſi ne ita quidẽ liberatur, minue diligenter ipſum: ex Ruſio.

Vt equus ferocitatẽ deponat.

Vt uerò ferocitatẽ deponat, pennã Gallinę, quo uolueris modo ei deglutiendã prębe: Eumelus. Equa ſi marẽ non patitur, Gallinaceo fimo cum reſina teribinthina trito naturalia eius liniri iubet Anatolius, eamq; rẽ libidinẽ in ea accendere pollicetur.

Ad boum nauſeam.

Boũ languor, & nauſea ſæpè diſcutitur, ſi integrũ ouũ Gallinaceũ crudũ ieiunis faucibus inſeras, ac poſtero die ſpicas ulpici, uel allij cũ uino conteras, & n[illegible]ribus infundas: Columella.

Attactio.

Attactio, teſte Ruſio, dicitur, cũ neruus pedis anterioris in iumento, à poſteriore crure (ut fit aliquando prę feſtinatione) lęditur. Hoc malũ ſi recens ſit, prima uel ſecanda die iũctura, & locus ſcarificetur, ut per ſcarificationẽ ſanguis exeat, poſtea Gallus per medium ſciſſus ſuperponatur calidus cũ omnibus inteſtinis.

Contra tuſſim in iumẽtis.

Pelagonius aduerſus tuſſim iumẽti è faucibus, uel gutture prouenientẽ mactatę recẽs Gallinæ uentrẽ unà cũ ſtercore inuolui iubet melle, & iumẽto in fauces immitti adhuc calentẽ.

Ad ulcera iumentorũ.

Sunt qui ad ulcera iumentorũ utãtur fimo Gallinaceo arido trito cribratoq; inſpergentes manè, & ueſperi ſuccũ ſambuci immittenres per dies aliquot, ubi ulcera primũ abluerint uino, in quo ſambuci folia decocta ſint cũ modico ſale. Si hordeo malo, aut nimio iumentũ lęditur, remediũ eſt pelliculã è vẽtre Galli ſiccatã fumo, deterere, additiſq; octo ſcrupulis piperis, & quatuor cochlearibus mellis, & uncia pollinis ex thure, cũ ſextario uini ueteris tepefacto per os dare Vegetius.

Ad peſtilentiã iumentorum.

Chirõ Cẽtaurus pro remedio malidis, ſiue peſtilẽtię iumẽtorũ pręcipit catulũ lactãtẽ uiuum in

aqua

aqua feruenti missum, ac depilatum, ita decoqui, vt ossa separentur à carne, quibus diligenter ablatis, eius caro cum aqua, in qua decocta fuerit, liquamine optimo, uino ueteri, & oleo, & pipere, cum melle condita vsq; ad sextarium debere seruari, ac singulis animalibus binas cotylas tepefactas, donec ad sanitatem perueniant, & diebus singulis dari per fauces. Vegetius quoque de Gallo Gallinaceo albo eadem, quæ de catulo obseruanda demonstrat.

NOCVMENTA.

CAELIVS Aurelianus author est, quendam à Gallo pugnante leuiter læsum in rabiē venisse: tanquā pugnans Gallus, dū ira percitus est, etiā furiat. Sunt qui putēt, oua diutissimè elixa, & indurata immodicè homini uenenū fieri. Multis tamen ea placere video. Nū autē venenū fiant, ignoro: bene tamen noui plurimum negocij stomacho facessere. A præsepibus equorū remouebuntur aues domesticæ, atq; altiles, quæ eas propter reliquias pabuli sectari solent, & in his non solū pinnulas excutiunt, sed etiam stercora deijciunt: atq; illæ cū gutturis, hæc cū alui periculo ab equis deglutiuntur. De fimo Gallinaceo à bobus, aut equis deuorato, & remedijs contra eum, plura in quadrupedū istarum historijs, Deo dante, scribemus. Illud tantūmodo iam dicentes, Hieroclem equo aduersus huc fimū deuoratum docere auxiliari ipsum fimum Gallinæ album, & solidum, quem conteri inbet cum drachma seui, & cum duobus polentæ chœnicibus, vinoq; nigro austero in massas redigi, & equo edēdas dari. Cæterùm paulò antè etiam ex Plinio diximus aduersus fungorum, boletorumq; venena dari, item ad inflationes, & strangulationes, cùm si id animal aliud gustauerit, torminibus, & inflationibus afficiatur: quomodo itaq; equum iuuabit, si priùs noxam induxit?

Galli pugnantis rabies.

Ouorū durorū malitia.

Gallinę cur à præsepibus pellendæ.

Contra fimum deuoratum.

VSVS IN CIBO.

GAllinaceum genus in cibi usum cedere quis ignorat? Hoc penè vno in repentino, ac inopinato amicorū hospitumue aduentu iuuamur, huic omnē mensę lautę, mediocris, tenuisq; splendorē acceptum referre debemus. Si lautam necessitas postulat, carnes hinc habetis laudatissimas, easq; cùm elixas, tùm assas, pręterea oua reliquarū auium ouis pręstātiora, quę uaria etiā tibi præstabunt fercula: Si mediocrem, ut in diebus, quibus carnium esus lege sacra est interdictus, sola oua tibi suffecerint: sin tenuem, & ægris conuenientem, vnde quæso tutior, iucundiorq; victus queat, quàm hinc peti: Quare meritò iure apud Columellam, & alios, qui de auibus ex professo scripserunt, Gallinaceum genus principem semper locum obtinet. Vnde etiam [a] Horatij commentatores, ubi ita canit:

Accipe, qua ratione queas ditescere; Turdus,
Siue aliud priuum dabitur tibi

priuum exponunt non solùm priuatū quid, & propriū, sed peculiare, & rarū quid ex auium genere, quales, inquiunt, apud ueteres erant Gallinæ, & Turdi, quibus, (turdis) alibi etiā nil melius esse dixit idem poëta. Lampridius in Alexandri Seueri conuiuijs tradit fuisse Gallinas, & oua, sed festis diebus adhibuisse etiā Anserē: maioribus uerò festis Phasianū, ita ut aliquando & duo ponerentur, additis Gallinaceis duobus: Et alibi etiā Heliogabalum vna die non nisi de Phasianis tantùm edisse refert, alia die de pullis. Hinc iā clarum est & perditissimos Imperatores harū auium esu delectatos, sed Gallinas tantùm, aut pullos esitasse: Galli enim, & maximè qui admodum salaces sunt, proli magis, quàm gulę reseruantur. Sin uerò Galli tenelli adhuc sunt, nempe pullastri, eorum caro inter volucrum carnes, quæ mediam quandā extenuandi, & crassefaciendi naturā præstant, connumeranda est, à Galeno tantopere prædicatas. Facilè enim concoquitur, laudabilē sanguinem generat, appentiam conciliat, quibuscunque tēperamentis conuenit, præcipuè si moderatè pingues fuerint, & nōdum coierint, aut cucurierint. Coeuntes enim, & canentes iam siccescere incipiūt, exacuiturq; siccitate ea calor, ac fit illorum quamprimum dura fibrosaq; caro, vsq; eò ut salsugineum saporem elixatione reddant pro uetustate maiorem semper, etiam leniendæ aluo efficacem. Quare ante id tempus ad castrationem deueniendum erit: alioqui procul dubio præferendæ pullastræ, ut pote frigidioris temperamenti: ac idcirco pullastris maribus in febricitantibus prælatæ: in reliquis alimentum idem boni, laudatique succi non excrementij, non morantis diu in progressu, descensuque in intestina: alimentum tamen exhibent, nec

Quā vtilitatem Gallinaceum genus in cibis præstet.

[a] 2. Sat. egl. 5

Alexandri Seueri conuiuia.

Gallorum esus qs laudetur.

Galli quando castrantur.

Pullastrarū laus.

multum, nec duraturum multùm quippe ex tenui ſanguine conſtat, ac fluxili, labiliq́; vt & citò inde abire poſſit, damneturq́; præterea podagricis, vt alia, quæ fluxilis ſanguinis generatione facilè affectis, ideoq́; imbecillioribus partibus incurrunt, uel mixta, vel attracta. Sunt qui ad menſæ uſum, & pro febricitantibus Gallinas caſtratas pullaſtris cùm maribus tùm fœminis præferant. Apud nos Gallinas caſtrare inſolens eſt. Gallo ueſci, maximè prouectæ ætatis dedecus, etſi ruſticis uſurpatum, ut pote ingrato nobilium palatis; nam, vt ait Baptiſta Fiera medicus, ac Poëta.

Prandia ſi dederit, Veneris documenta proteruus
Neſciat: hinc ſicca eſt, & malè grata caro.
Sit puer, aut Cybels pœnas pro nomine falſo
Pendat, & execto ſit tibi teſte Capus.
Sic prapinguis erit, ſic iam dormire licebit,
Et pariet rauca fercula larga gula.
Sic humens Gallina vices huic cedet honoras
Vel nigra, vel partus ſit licet indocilis.
Sic cerebrum, Veneremq́; fouet: minus ignea pullo
Vis eſt: ſub ſicco hic ſit mihi cœna cane.
Maxima, teſticulis poſitis tibi gloria, Galle,
Somno, aluo, Veneri gratus es, & Cybeli.

Apud veteres inter cæteras, quas ſaginabant, ſaginatas Gallinas magni faciebant, ut C. Fannius legem ferre coactus fuerit, qua volucres menſis apponere prohiberet, præter unã Gallinam, eamq́; quæ non eſſet altilis. Si autem altiles apponebantur, ars culinarum erat, vt ab vno pede laceratæ tota repoſitoria occuparent: inde illud Satyricum:

Quo geſtu Lepores, vel quo Gallina ſecetur

[b] L. 10. c. 50

Lex verò de altili Gallina ante tertium bellũ Punicum vndecim annis lata fuit, teſte [b] Plinio: *Hoc primum*, inquit, *antiquis cœnarum interdictis exceptum inuento iam lege C. Fannij undecim annis ante tertium Punicum bellum, ne quid volucrum poneretur, præter vnam Gallinam, quæ non eſſet altilis: quod deinde caput translatum per omnes leges ambulauit. Inuentumq́; diuerticulum eſt in fraudem earum, Gallinaceos quoq́; paſcendi lacte madidis cibis, multò ita gratiores approbãtur.* Hæc ille. Erant autem communia præcepta. & adhuc quotidie traduntur, qua ratione tenereſcant, ut proprio à nobis allato capite de ſaginatione monſtratum eſt. Abſque verò longa ſaginatione

Vt tenereſcant.

tenereſcet, ſi Horatio credimus.

Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes
Ne Gallina malum reſponſet dura palato,
Doctus eris viuam muſto merſare falerno
Hoc teneram faciet.

Multos vnã partem in Gallinis celebrare.

Idem prȩſtabis impoſita in anum ficu, unde Gallum immolatum Herculi recentẽ tenerum & penè triabilẽ cùm quã inter obſonia obtuliſſet, tã citis teneritudinẽ ficui acceptã retuliſſe legitur. Etſi tamẽ ita tenerȩ factȩ ſint Gallinæ, nonnulli eò libidinis deuenerunt, vt uel unam tantummodo partem auis ad eſum admitterẽt: unde quoq́; apud Pliniũ legimus, mox cùm de ſaginatione harũ auium locutus eſſet, *nec tamen in hoc mangonio quicquam totũ placet, hic clune, alibi pectore tantũ laudatis.* Haud iuſtè itaq́; Pertinacem Imp. Capitolinus nimium illiberalem fortè vocauerit, quòd amicis aliquando lumbos Gallinaceos miſerit: crediderim enim id gulæ cauſa factum. Etſi autem in dorſo carnis parum ſit admodum, pellicula tamen ipſa, maximè in altili Gallina, pinguis eſt, & apprimè delicata: ita & Matron apud [c] Athenȩum.

Pertinax Imp. cur lũbos Gallinaceos amicis miſerit.

[c] Lib. 14.

Sic factus eſt, rident alij, moxq́; afferunt
Gallinas altiles in argenteis patinis
Deplumes, ætate pares, dorſo laganis ſimiles,

Criſtarũ coctio, & eſus. Teſtes.

hoc eſt, vt ego expono, dorſo gratas, non autem ruffeſcente dorſo, ut alij exponunt: ſiquidẽ lagana non ruffeſcunt, ſed albeſcunt. Criſtæ etiã, & palearia priuatim à quibuſdam eduntur ex iure, uel aſſȩ ſuper prunas, & dein addito pipere, & ſucco aurãtij: nos teſtes etiam adiungimus, maximè die ſancto Pellegrino ſacro, ideſt, calẽdis Auguſti, quo tẽpore Bononienſibus Galli caſtrantur. Sũt qui difficulter coqui aſſerant, parũq́; nutrire, ut pote ſiccȩ naturȩ: attamen [d] Galenus criſtas Gallinaceorũ, & paleas medio loco habet, non probandas nimirum, nec improbandas. In maximis etiã apud Romanos delitijs criſtas fuiſſe hiſtoria traditum inuenimus, viri alioqui grauis inuento. Eas Meſſalinus Cotta Meſſalæ oratoris filius cum palmis pedum & Anſeribus torrere, atque patinis condire reperit. Et Heliogabalus, cui nulla fuit vita niſi in uoluptatis nouæ exquiſita ratione, ſæpius ex Apitij æmulatione, ut

[d] L. 3. de aliment.

Spartanus

Spartanus prodit, cristas Gallinaceis viuentibus uorauit, item camelorum calcanea, Pauonũ linguas, & Lusciniarum. Cerebrum etiam coquitur, editurq́; maximè leuiter assum cum pauco sale. Acuit autem priuanm intellectũ. Laudat eiusmodi cerebella Baptista Fiera medicus, ac poëta, sed adiecto pipere humiditatem obtundendam: ait autem:

Quadrupedum præstant oculi, cerebella volucrum:
Vda tamen nimium, ni piper addis erunt.

Heliogabalus cristas Galli uorauit.
Cerebri esus, & coctio.

Iecinora harum auium inter omnia edulia Cardanus celebrat. Rasis verò ex [c] Galeno inter hepata primatum Anserino tribuit, idq́; quia humidius, & tenerius, ita enam sapore suauius esse ait, secundam verò laudem Gallinaceo ascribit. Est tamen, & hoc humidum quòd idem Fiera hoc carmine docet, inquiens.

Colla iecurq́; calent, sed colla fluentibus hument,
Gallina, Anser, Anas mollius hepar habent.

Iecinora.
[c] 2. Aph. 37

Id super prunas assatum labentes vires breui reparat, superbibito pauco vino albo. Ventriculus si concoquatur vberrimè nutrit, teste [f] Galeno, ac inter omnes Gallinæ, & Anseris præstantissimus ei censetur: & alibi, si bene memini, ita habet: *Ventriculi in cibo laudantur, præ intestinis, præsertim altilium Gallinarum, magisq́, etiam Anserum: sunt enim perquam suaues cæterùm crassi duriq́; eòq́; ad concoquendum difficiles, sed quibus semel coctis multum alimenti insit.* Et Villanouanus nullos animalium ventriculos in cibo laudari asserit, præter ventriculos Gallinarum, Anserum, & Gruis. Intestina etiam priuatim cum alijs quibusdam rebus incocta edebant, ea gigleria, teste Hermolao, vocant, alij gigeria legunt. Inter reliquas partes testes maximè commendãtur, Galeno maximè, ac omnibus medicis, potissimum si Galli lactenutriti essent. Hi enim concoctu facillimi sunt, & amplissimi. Cuius rei mentionem facit [g] Alexander Aphrodisiensis. Vropygium Gallorum, Gallinarum, & Caponum cibum militarem esse Galli existimant. Veteranos enim milites vropygiorum voratores appellant: Certum autem est altilium, & præpinguium gulæ mirificè placere: & luxuriosis vulgò exhiberi per iocum solet. Sanguis item Gallinarum non est inferior sanguine suum, sed multò peior leporino. Erant [h] Galeni tempore, qui eum ederent. Nostri dum Gallinas occidunt, eas ex pedibus suspendunt, vt simul collectus ad locum affectum sanguis conglobetur, & postea in cibum cedat. Ex capitibus, & interraneis Caponum, & Gallinarum Platina eiusmodi describit patinam. Gallinarum, atque auium iecuscula, pulmones, pedes, capita, & colla bene lauabis. Lota, & elixa in patinam sine iure transferes. Indes anethum, mentham, petroselinum, inspergesq́; piper, aut cinnamomum, ac statim conuiuis appones. Iuscula denique harum auium non ingrata sunt. Quinimo apud Aegyptias mulieres ius pinguium Gallinarum nigrarum arte pinguefactarum in familiarissimo vsu esse legimus in balneis, ut se pinguefaciant. Etenim ipsum totum ex vnica Gallina confectum vnaquæque mulier potat, totamq́; Gallinam in balneo deuorat. Alias accipiunt Gallinam nigram probè pinguem, ac carnosam, in cuius ventrem inijciunt auellanarum contusarum, amygdalarum dulcium, pistachiorum, pinearum, pisorum ana drachmas tres: quam hoc pacto paratam in aqua decoquunt, ipsamq. percoctam unica die in balneo mulier vnica totam depascitur, eiusq́; ius, in quo etiam Sarcocolla ebulliuit, absorbet, pluribusq́; diebus hoc mulier pinguefacienda continuat. Eodem ferè modo aliam Gallinam decoctam comedunt, & ius eius bibunt: sed prius tritici mundi in aqua decocti librã vnam comedendã exhibent: quod cùm ipsa comederit, Gallinam decapitat, coquit, totamq́; in balneo comedit, & totum insuper ius ebibit. Idem quoque factitant aliæ, sed alio modo Gallinam coquendam præparant. Nam pisa, & triticum ad libram semis in aqua decoctum Gallinæ comedendum exhibent, quod vbi totum comederit, decapitatam decoquunt, solamq́; comedunt, eiusq́; ius potant illa die, quinquiesq́; hoc illæ factitare solent. Author horum omnium est [i] Prosper Alpinus. Insuper Antagoras poëta tanti Gallinaceum ius fecit, vt Athenæus scribat, ire noluisse in balneum, cùm aliquando Gallinam elixaret, ne pueri, absente eo, absorberent iusculum. Vt modò de apparatu harum auium cum alijs rebus aliquid dicamus. Apicium in primis, & Platinã sequi placuit. Sunt certè apparatus varij. [k] Apicius cùm conchiclas quasdam (sic dicta edulia à faba conchide, vt puto,) cum faba, & cum pisa descripsisset: aliter, inquit, conchiclam sic facies: *Pullum leuas, exossas, concidis minutatim cepam, coriandrum, cerebella eneruata, mittis in eundem pullum, liquamine, oleo, & vino ferueat: cùm coctus fuerit, concidis minutatim cepam, & coriandrum, colas ibi pisam coctam non conditam, accipies conchiclam pro modo, componis variè: deinde teres piper, cuminum: suffundis ius de suo sibi. Item in mortario oua duo dissoluis, temperas, ius de suo sibi suffundis pisa integra elixa, uel nucleis adornabis, & lento igni feruere facies, & inferes.* Alter conchicla farsilis, siue conchiclatus pullus, vel porcellus: *Ex ossas*

Ventriculus.
[f] L. de cib. bon. & mal. succi.
Intestina.
Giglería quid.
Testes.
[g] 2. Prob. 73
Vropygiũ.
Sanguis.
[h] Lib. 3. de Aliment.
Patina ex capitibus, & interraneis.
Iura.
Aegyptiæ mulieres quomodo in balneis se pinguefaciant.
[i] Lib. 3. de Med. Aeg. cap. 16.
[k] L. 5. artis coquin.
Conchicla farsilis.

pullum

pullum à pectore, femora eius iunges in porrectum, surculo alligas, & impensam paras, & facies alternis pisam lotam, cerebella, lucanicas, & cætera: teres piper, ligusticum, origanum, & Zinziber. Liquamen suffundis, passo, & vino temperabis. Facies vt ferueat, & cùm ferbuerit, mittis modicè, & pisam cum condieris, alternis in pullo componis, omenta tegis, & in operculo depones, & in furnum mittis, vt coquantur paulatim, & inferes. Apud eundem item [l] alibi istos leges apparatus. *In pullo elixo ius crudum. Adijcies in mortarium anethi semen, mentham siccam, laseris radicem, suffundis acetum, adijcies caryotam: refundis liquamen, sinapis modicum, & oleum: defruto temperas, & sic mittis in pullum anethatum.* Aliter pullus. *Mellis modicè liquamine temperabis. Lauas pullum coctum, & sabano mundo siccas, charaxas, piper asperges, & inferes.* Pullus Parthicus. *Pullum aperies à naui* (de hac parte alibi nostram aperuimus sententiam) *& in quadrato ornas: teres piper, ligusticum, careì modicum, suffundis liquamen, vino temperas, componis in cumana pullum, & condituram super pullum facies: laser, & vinum inter illas dissolues, & in pullum mittis simul, & coques, piper asperges, & inferes.* Pullus oxyzomus: *Olei acetabulum maiorem satis modicè, liquaminis acetabulum minorem, aceti acetabulum perquam minorem, piperis scrupulos sex petroselinum, porri fasciculum.* Pullus laseratus. *Aperies à naui, lauabis, ornabis, & in cumana pones: teres piper, ligusticum, laser, vinum, suffundis liquamen: vino, & liquamine temperabis, & mittis pullum: coctus si fuerit pipere aspersum inferes.* Pullus elixus cum cucurbitis elixis. *Iure suprascripto addito sinapi perfundis, & inferes.* Pullus elixus cum colocasijs elixis: *Suprascripto iure perfundis, & inferes.* Facit & in elixum cum oliuis colymbadibus non valde (impletum) ita vt laxamentum habeat, nec dissiliat dum coquitur in olla: submissum in sportellam cùm bullierit, frequenter lauas, & ponis, ne dissiliat. Pullus Varianus (à Vario Heliogabalo fortassis, aliàs Vardanus) *Pullum coques iure hac: liquamine, oleo, vino, fasciculum porri, coriandri, satureiæ, cùm concoctus fuerit, teres piper, nucleos cyathos duos, & ius de suo sibi suffundis, & fasciculos proijcies, lacte temperas, & reexinanites in mortarium supra pullum, vt ferueat: obligas cum albamentis ouorum tritis, ponis in lance, & iure supradicto perfundis. Hoc ius candidum appellatur.* Pullus Frontonianus. *Pullum prædura condies liquamine oleo mixto, cui mittis fasciculum anethi, porri, satureiæ, & coriandri viridis, & coques, vbi coctus fuerit, leuabis eum in lance, de fruto perfundes, piper asperges, & inferes.* Pullus tractogalatus (à tracte, & lacte, quibus condiebatur, vt Humelbergius exponit). *Pullum coques liquamine, oleo, vino cui mittis fasciculum coriandri, capam: deinde cùm coctus fuerit, leuabis eum de iure suo, & mittis in cacabum nouum lac, & salem modicum: mel, & aquæ minimum, id est tertiam partem, ponis ad ignem lentum, vt tepescat: tractum confringis, & mittis paulatim, assiduè agitas, ne vratur, pullum illic mittis integrum, vel carptum, versabis in lance, quem perfundes iure tali: piper, ligusticum, origanum: suffundis mel, & defrutum modicum, & ius de suo sibi temperas in cacabulo: facies, vt bulliat: cùm bullierit, amylo obligas, & inferes.* Pullus farsilis. *Pullum sic, ne aliquid in eo remaneat, à ceruice expedies, teres piper, ligusticum, Zinziber, pulpam cæsam, alicam elixam, teres cerebellum ex iure coctum: oua confringis, & commisces, vt vnum corpus efficias, liquamine temperas, & oleum modicè mittis, piper integrum, nucleos abundantes, fac impensam, ac imples pullum, vel procellum ita vt laxamentum habeat. Similiter & in Capo facies. Accipies pullum, & ornas, vt suprà: aperis illum à pectore, & omnibus eiectis coques.* Pullus Leucozomus. *Accipias aquam, & oleum Hispanum abundans, agitatur, vt ex se ambulet, & humorem consumat; postea cùm coctus fuerit, quodcunque olei remanserit, inde leuas, piper asperges, & inferes.* Hæc omnia Apicius, qui etiã quod omiseram, primùm hęc scripserat. *In Isicia de pullo. Olei floris libra vna, liquaminis quartarium, piperis semuncia.* Aliter de pullo. *Piperis grana triginta, & vnum conteres, mittis liquaminis optimi calicem, careni tantundem, aquæ XI. mittes, & ad vaporem ignis pones: isicia de Pauo primum locum habent, ita si fricta fuerint, vt callum vincant: secundum Isicia de Phasianis, tertium de cuniculis, quartum de pullis.* Aliter (Isicium amylatum). *Ossicula de pullis expromas, deinde mittis in cacabum porros, anethum, salem, cùm cocta fuerint, addes piper, apij semen, deinde orindam* (fortè oryzam cuius, & paulò antè meminerat in simili Isicio amylato. Sed Humelbergius ex Hesychio orindam interpretatur semen simile sesamæ, &c.) *infusam teres: addes liquamen, & passum, vel defrutum, omnia misces, & cum isicijs inferes.* Dipnosophistis apud [m] Athenæum Gallus cum oxyliparo apponitur. γαλεοὺς καὶ βατίδας, ὅσα τε τῶν γένων ἐν ὀξυλιπάρῳ τρίμματι σκευάζεται, inquit ibi Timocles comicus: Est autem fortè oxyliparum trimma seu condimentum idem, aut simile quale suprà in pullo oryzomo Apicius descripsit, quod conficitur aceto, liquamine, & oleo, quæ lipara, id est, pinguia sunt. Sed Hermolaus, sese inuenisse, ait, oxyliparon genus esse iuris, in quo raiæ, & cæteri eius naturæ pisces mandi soleant. Egregia quædam condimenta pro pullis coctis describit Antonius Gainerius capite de restaurando appetitu. Pullus in agresta. Pullum cum salita carne decoquito: vbi semicoctus fuerit grana vuæ, sublatis è medio uinaceis, in cacabum feruentem indito: petroselinum,

Margin notes: [l] *L. 6. c. 9* — Pullus Parthicus. — Pullus oxyzomus. — Pullus laseratus. — Pullus elixus cum cucurbitis. — Cum colocasijs. — Pullus Varianus. — Ius candidum. — Pullus Frõtonianus. — Pullus tractogalatus. — Pullus farsilis. — Pullus leucozomus. — Isiciũ amilatum. — [m] *L. 8.* — Oxyliparũ quid.

troselinum, & mentham minutatim concidito, piper, & crocum in puluerem conterito. Hęc omnia in cacabum, ubi pullastra cocta fuerit, conijcito, & patinam statim facito. Hoc obsonio nihil salubrius. Admodum enim alit facilè concoquitur, stomacho, cordi, hepati, renibus conuenit, ac bilem reprimit, ex [a] Platina. Et [b] mox: Pullus assus: Pullum bene depilatum, exinanitum, & lotum assabis. Asso, atque in patinam imposito, antequam refrigeat, aut succum mali medici, aut agrestam cum aqua rosacea, saccaro, ac cinnamomo be ne trito infundes conuiuisq; appones. Hoc Bucino non displicet, qui acria (acida) simul ac dulcia appetit, vt bilem reprimat, & corpus obeset. Idem [c] alibi pręscribit quomodo paretur pastillus ex quauis carne animantis cicuris, vt uituli, Capi, Gallinæ, & similium. E pullastris pastilli ex libro Germanico Baltasaris Stendelij, vt citat Ornithologus: Pastillo confecto pullastras ritè paratas membris confractis impone: & pro magnitudine pastilli tria, aut quatuor oua, addito salem, & Zinziber satis abundè. Per æstatem conuenit etiam vuas passas corinthiacas addi, ut Caponibus quoque, & aliquid butyri recentis. Operculum etiam facies quale pro pastillo è Capo pręscribitur, & ouis illines: horis duabus coques. Quod si frigidum habere malis, ius per foramen superius effundes, & pingui separato flatu, idem rursus affundito. Cùm pulli in olla operti coquuntur, uel assantur potius in butyro, affuso etiam vino modico cum semiassi sunt, nostri hoc genus cocturæ stoffare vocant, Germani verdempffen, latinè forsan suffocare dixeris, quemadmodum oua pnicta, id est, suffocata Græci efferunt. Sunt qui vuarum acinos cùm pullo in olla operta coquant: deinde conterũt exprimunt, & rursus ad pullum affundũt cum butyro: Et rursus: Pullos ritè paratos in ollam inde: vinum, & ius carnium affunde, cum modico sale, & aromatici pollinis crocei: quod si iusculum crassius desideras, segmenta duo panis albi tosta bullienti iuri inijcito, cùm ferbuerint, extractis unà cum iecore tritis exprimito succum colando per aromaticum pollinem, & rursus affundito, & perfectè coqui sinito. Sunt qui limonum segmenta cum pullis elixãt, quæ deinde ijs, cùm inferuntur, imponunt. Cibarium contusum: Gallinam, vel Caponem percoquito, donec carnes bene mollescant, & in pila pulpam vnà cum ossibus contunde: quod si parum carnis fuerit, licebit etiam segmenta albissimi panis simul conterere. Tum unà cùm iure omnia per æneum uas colatorium exprimes, modicum generosi vini, & croci, aromatumq; quantum satis videbitur, adijcies, & coques aliquandiu, cùm inferre volueris panè tostum subijcies, interdum oua extra testã in aqua cocta impones. Reliquias etiã Gallinarum, & Caponum à mensa, carnes scilicet cum ossibus aliqui contundunt, & ferculum parant: cui nonnulli elixum hepar agninum contusum adijciunt. Hic cibus puerperis, & ijs qui venam secuerint, conuenit, ex antedicto Stendelio. In pastillum Gallinaceum ex [d] Platina: Cristas pullorum trifariam, iecuscula quadrifariam diuidito: testiculos integros relinquito, laridum tessellatim concidito, nec tundito: duas aut tres vncias uitulini adipis, medullam bubulam, aut vitulinam addito. Zinziberis, cinnami, sacchari, quantum satis erit sumito. Hæcq; omnia cum cerasis acribus (acidis) ac siccis ad quadraginta misceto, inditoq; in pastillum ad id aptè ex farina subacta factum. In furno, aut in foco decoqui potest. Semicoctum ubi fuerit, duo vitellos ouorum disfractos, modicum croci, & agrestæ superinfundes. Ius Gallinaceum cũ amygdalis: Cape tibi selibram amygdalarũ, tres ouorum vitellos exiguos, iecuscula Gallinarum, panis è simila ad modum duorum ouorum, cremæ lactis, quantum semiobolo emitur, ius Gallinæ veteris perfectè coctum. Tum amygdalas contusas cum iure percolando exprime, & da. Vel pone prius in iure sic parato pullũ prius coctum, & modicè simul efferuere finito, vt densiusculum fiat, & modicum cinnamomi cariophyllorum, salisq; addito. Baltasar Stendelius. Ex eodem ius viride pro Gallina, aut pullo. Pyretro, samsucho, petroselino minutatim dissectis vinum affunde, simul agita, saccarum, & aromatis aliquid adde, & affunde iuri, in quo Gallina cocta est, nec amplius coquito, ne color uiridis euanescat. Conditura pro Gallinis elixis: Gallinam elixam integram, vel in partes diuisam, bene purgatam in ollam inde, permodicum aquæ affunde cum pauco vino dulci, & butyri modicum adde, & pollinis aromatici nonnihil de macere, cinnamomo, cariophyllis. Cura diligenter ne diutius ad ignem maneat hoc ferculum, fit enim prorsus inutile. Tolles cùm ad ruffum colorem Gallina vergit, & ius mediocre habet. Si dulce placuerit, saccarum per se, vel cum aromatibus adijcies. Aliud edulium de pullis vel Capis cum pane tosto &c. ex eodem. Ipse Germanicè vecat Plützte huner. Pullos, aut Capos assos frustatim dissectos saccharo cum aromatibus condies, ac vino dulci perfundes, imponesq; segmentis è pane albo tostis eodem vino dulci madentibus: frigidum impones. Condimentum, quo Gallina, vel pullus farcitur. Iecur, & ventriculum è Gallina manu diligenter eximes, ita ne quid frangas. Hæc minutatim concisa cum ouo permisce, & croceum co-

[a] L.6.c.16.
[b] Cap. 17.
Pullus assus.
[c] L.6.c.9.
Pastilli ex carne.
Pastillus è pullastris.
Oua pnicta.
Cibarium contusum.
Pastil. Gallinaceus.
[d] L.6.c.38.
Ius Gallinaceum cum amygdalis.
Ius viride.
Conditura pro Gallinis elixis.
Plutzte hunec.

ceum colorem adde, ſi placet: addes & olus viride contuſum, vel vuas paſſas minores, his immiſſis pollinem aromaticum affundes, & ventre Gallinæ religabis, eamq; in olla coques eo genere, quod ſuffocationem vocant. Cæterùm pro Gallina aſſanda, condimentum hoc in patella mixtum cum albo ouo ſubiges, & in ventrem immittes, Idem. Aliqui Gallinam pullam in optimo vino albo deſcoquunt, & diſſolutam coctione diutina exprimunt, colantq; ius, & cum oui vitello ad ignem miſcent. Hac ſorbitione proſtratas ægrorum vires mirificè reſtaurari aiunt.[t] Athenæus meminit porcelli dimidia parte aſſi, & dimidia elixi, fartiq; Turdis, ac uentriculis Gallinaceis. Prandia apud Gallos elixas Gallinas accipiunt, cœnę aſſatas. Proceres ganeę brumalibus diebus edendas iubent. Vulgus à menſe Februario appellat Februarinas, quibus nullam aliam eſcam anteponit. Alij toto anno in cibatu eas apponunt. Verùm & in his, vt in cæteris animanribus ratio temporis eſt habenda. Franciſcus Aluarez à Pręsbitero Iano narrat appoſitas Gallinas, quarum caro ſimul cum oſſibus pelle exuta erat, & varijs delicatis aromatibus impleta, & tanto artificio iterum concinnatas, vt nullibi rupturæ locus, aut veſtigium appareret. Admonet Nicolaus Maſſa, vt in omnibus Gallinarũ apparatibus modicum quid ſalis adhibeatur, quoniam ita ſapidiores ſint, & citiùs in ventriculum deſcendant. Illud etiam obiter admonitum velim nucem pullo incluſam illũ longè celeriùs coqui facere, vt Corn. Agrippa memoriæ prodidit: quod ſi verum eſt, (poſſit autem quiſpiam abſque noxa vlla experiri) egregiam ſæpe in inopinato amicorũ aduentu vtilitatem præſtaret. Si vis, ut pullus ſaltet in diſco: Accipe, inquit Albertus Magnus, argentum viuum, & puluerem calaminthæ, & mitte in ampullam vitream ſigillatam, & illam pone intra pullum calidum: cùm enim argentum viuum incaleſcit, mouet ſe, & faciet ipſum ſaltare. Hodie apud Indos quoſdam in Socotera inſula religio eſt Gallinam, aut quamlibet auẽ contingere, ne dum guſtare: & Britannis olim [a] Iulius Cæſar teſtatur, nefas fuiſſe leporem, & Gallinam, & Anſerem guſtare: hæc tamen alere animi voluptatiſq; cauſa.[t] Alex. ab Alexandro verò & dijs ea offerre lege vetitum ipſis fuiſſe ſcribit. Et[u] Hippocrates eos olim, qui morbo ſacro laborabant, Galli carnibus abſtinere iuſſos memorat. Sed tempeſtiuum modò eſt etiam aliquid de ouis dicere, quæ quot modis cibos iuuent, nemini nõ notum eſt, adeo vt alibi Plinius dicat nullum alium cibum eſſe, qui in ægritudine alat, neque oneret, ſimulq; vim potus (alij legunt vini vſum) & cibi habeat. Eligimus autem ad cibum oua Gallinarum potiſſimùm. Hæc enim quicquid dicant alij, cæteris omnibus præferuntur, maximè ſi ea ex Gallo Gallinæ conceperint. Nam Zephyria, teſte Ariſtotele, minus ſapiunt minora ſunt, ac magis humida. Recentia veteribus plurimùm præſtant, quippe optima ſũt recentiſſima, vetuſtiſſima autem. peſsima: quæ verò in horum medio ſunt, proportione receſſus ab extremis bonitate, uel prauitate inter ſe differunt. Recentia à veteribus dignoſcuntur facillimè. Recentia plena ſunt, uetuſta vt plurimùm circa partem latiorem inania. Vetuſtatis inſuper ſignum eſt manifeſtiſſimum, ſi dum aperiuntur, uel refringuntur diffluant, præſertim vitello: contrà bonitatis, ſi aperto ouo vitellus integer manſerit, & in medio eius gutta rubicunda, velut ſanguinea apparuerit. Platina ſapidiora putat oua, quæ ex Gallinis pinguibus, non macilentis ſunt nata, & ex depaſtis triticum, hordeum, milium, panicum, poriùs, quàm herbas. Arabes præferunt oblonga, parua, tenuia, ut Tragus citat. Idẽ oua recentia in plenilunio excluſa tanquam præſtantiora, cùm ad cibum ceu durabiliora, tum vt Gallinis ſupponantur, colligi iubet. Elluchaſim oua probat, quæ duos vitellos habent tanquam maiora, & ſubtiliora. Oua rècentia nomen ſeruant, uetuſta verò antiquis requieta dicta ſunt, nobis uulgò ſtantia, fortè quoniam leuitate ſua aquis ſupernatent. Hac enim ratione tutò experiere, ſi plena ſunt, & recentia, an è contrario. Inſuper ne ad cibum inepta reddantur oua, ſiue ne requieta fiant, vbi eorum copia eſt, quæ in futurum vſum reſeruare velis, in lomento repones. In eo enim ſeruare oua vtiliſsimum Plinius iudicat, uel vt alibi ait, *hyeme in paleis, æſtate in furfuribus*. Qui oua, inquit Varro, diutius ſeruare volunt, perfricant ſale minuto, aut muria: atque ita ſinunt per tres, aut quatuor horas, eaq; abluta condunt in furfures, & acus. Columella refert, quoſdam trito ſale ſex horis adoperire, deinde eluere, atque ita paleis, aut furfuribus obruere: nonnullos ſolida, multos etiam freſa faba coaggerare, alios ſalibus integris adoperire, alios muria tepefacta durare. Sed ſal omnis quemadmodum non patitur putreſcere, ita oua minuit, nec ſinit plena permanere, quæ res ementem deterret: itaq; ne in muriã quidem qui dimittunt, integritatem ouorum conſeruant: quare Plinij placita ſuper iſtac conſeruatione ſequi placet. Sunt qui, Ornithologo teſte oua recẽtiora ſeruari velint frumenti genere quod ſecale vocãt, noſtri ſegala, Germani roggen, vel cinere, ita ut acutior pars oui inferior ſit, tum rurſus ſecale, aut cinerẽ ſuper infundũt. Tradito conſeruationis modo, coctionis ratio explicanda ſeſe nobis offert. Oua autem

diuerſis

[Margin notes:]

[t] Lib. 9.

Salis uſus.

Coctio celerrima.

Vt pullus ſaltet in menſa.

Qui Gallinæ eſu abſtineant.

[a] L. 5. de bell Gall.

[t] L. 3. c. 12.

[u] L. de mor. ſac.

Ouorũ electio.

Zephyri oua improbantur.

Recentiorum, & uetuſtorũ dignotio.

Oua, quæ bona, & quę mala.

Requieta oua quæ.

Vt ſeruanda oua, ne requieta fiant.

Oua quomodo coquentur.

diuersis modis coqui,& ad cibum parari solent, aut simpliciter, aut cum alijs admistis. Ordo autem expostulare uidetur de ijs primùm dicere, quæ parantur simpliciter. Coquuntur autem hæc vel in aqua, vel sub cineribus calidis, vel in sartagine. Et quanquam quouis horum modo magis, minusue liquida, & dura fiant pro coctionis modo. de ijs tamen, quæ in aqua elixantur maximè sentiunt authores, cùm sorbilia, mollia, duraue, aut similibus oua nominibus appellant. Licebit autem horum proportione comparationeque de ijs etiam, quæ alio coquendi modo magis, minusue cocta fuerint, quid sentiendum sit iudicare. Coctura ouorum, quæ in aqua fit, melior est cæteris, & quæ in calidis cineribus, melior, quàm quæ in sartagine, nempe si eiusdem generis semper inter se conferas, dura duris, mollia mollibus. Nam mollia in cineribus, duris in aqua coctis oportet præferre. Cur uerò in aqua cocta oua meliora sint ijs, quæ in igne, non leues sunt rationes. Tostum enim ouum, vt Cælij verbis vtar, dissilit facilè, non dissilit aqua concoctum: ignea siquidem vi, quodam ferrumine copulatur, quod inest, humectum, ampliusq; calefactum, exustumq; plures parit spiritus: qui loco nati perangusto, exitum molientes testam rumpunt, demumq; euaporant. Præterea flammę vis tunicam circumsiliens putaminosam adhærendo diffringit, quod & fictilibus euenire, dum torrentur, euidens est. Quemadmodum perfundi frigida prius solent oua: calida siquidem aqua mollicie statim humorem effundit, & raritatem relaxat, quibus adde, si placet, quod oua vel sub cineribus calidis, vel super carbones ignotos cocta tetrum odorem spirant, malæ contractæ qualitatis euidentissimo signo. Rursus oua elixa in aqua cum testis suis peiora sunt, quàm fracta in aqua, siquidem crassos, & fumosos halitus testa cohibet: vnde ex frequenti eorum esu inflatio oritur, & stomachi, ventrisq; grauatio. Sine testa verò cocta, naturalem suam humiditatem seruant, & odoris sui grauitatem deponunt, exuuntque; sunt tamen qui magis appetunt in testa sua cocta, quam effusa, ex quorum numero se etiam fuisse scribit Antonius Gazius. Verùm quicquid isti dicant, mihi effusa magis probantur, quæ proprio, eoque cotidiano fermè usu sana, & ad gustum delicata offendi, maximè si quid recentis butyri super affundatur. Ita cocta oua nostræ mulierculæ, & coqui oua disperdute nuncupant, Græci, ut rectè Ornithologus conijcit, ἐξαφητά, etsi alioqui doctissimum Hermolaum exapheta cum pnictis eadem facere nouerim, & Brasauolus quandoque absque testa, quandoque cum testa in aqua coqui dicat. Nam reuera Ornithologi coniectura solidis, firmisq; nititur rationibus. Ego inquit, apud Græcos scriptores, reperiri hoc nomen non puto. Lexicorum quidem scriptores, qui vocabula, vel Græcè, uel Latinè exposuerunt, non ponunt. Videntur autem ἐξαφητά, syllaba ultima acuta, oua appellari, quæ è testis suis effusa coquuntur integra, siue in aquam calidam, ut sorbilia, vel mollia coquenda, siue aliter, ut pnictà, ut quidam putant. Nam si non integra, sed fracta, ruptaq; liquoribus addendis coquuntur pnictà, non putarim exaphetà vocanda. Quod ad vocabuli originem, certi nihil habeo. His scriptis locum Simeonis Sethi inueni, quem alijs errandi occasionem dedisse video. Sunt autem verba hæc: Ἐπαινοῦνται δὲ τὰ πνικτά, ὥσπερ γε καὶ τὰ ὀνομαζόμενα ἐξαφητά (Gyraldus legit ἐξεφθα, quasi ἐξω τε ἰδίου κελύφος ἑψόμενα insinuans. Sed hoc nomen apud alios authores non extat. Malim ego ἐξαφητὰ legere, hoc est, emissa, & effusa à verbo ἀφίημι. Talia autem vocabula non vsitata veteribus Græcis, nec analogicè composita non pauca recentiores habent à uulgo sumpta) τὰ ἐπὶ θερμοῦ ὕδατος σκευαζόμενα, hoc est, laudantur, quæ pnicta dicuntur, & exaphetà, quę in aqua calida coquuntur. Quod autè intelligat de ijs, quæ in aquam calidà è testa sua effunduntur, vel hinc patet, quoniam de alijs iam supra egerat, & quod hæc oua ab alijs etiam, præsertim Arabibus, quos Simeon in multis sequi solet, probantur, & quod Galenus quoque ueminit post pnictà, periphrasticè nominans τὰ ἐγχεόμενα ἄνωθεν ταῖς λοπάσιν, hoc est, patellis (calidam scilicet continentibus) infundi solita. Infundi autem nisi fracta non possunt.[x] Symeon autem cùm cætera ex Galeno mutuatus sit, hanc etiam partem non omissam ab eo credendum est. Nostri hæc uocant in vuasser gefelt, in vuasser geslagen, (hoc est in aquam infusa) & vel per se edenda ægris præsertim afferre solent, vel coctis panis segmentis imposita. In his parandis, inquit Galenus, similiter vt in pnictis curandum est, ne supra mediocrem substantiam incrassentur: sed cùm adhuc succum suum retinent, vas ab igne submouendum. Hactenus ille. Pnicta autem parantur adhunc modum conspersis, oleo, & garo, & pauco vini ouis (ita vulgaris translatio apud [y] Galenum habet) uas, quo continentur, cacabo aquam calidam habenti inditur, dein ignis substernitur, donec mediocrem nanciscantur substantiam. Quæ enim supra modum crassescunt, elixis, & assis fiunt similia: mediocrem verò crassitiem adepta, & melius, quàm dura concoquuntur, & alimentum corpori dant præstantius, sed uerbum ἀναδόσαντες

Ouorum coctura quæ melior.

Oua in aqua cocta optima sunt. Ouorum in igne coctorum qualitas mala.

Oua disperdute.

Ἐξαφητὰ Oua.

[x] L. de alim. c. de ouis.

Oua pnicta quomodo coquantur, & quæ meliora.

[y] L. de aliment. facult.

ἀναδεύσαντες, quo [a] Galenus, & Aeginetа vtuntur, non conſpergere, ſed ſubigere, & permiſcere ſignificat: quod miror, nec Hermolaum, nec alios (quod ſciam) præter unum Cornarium animaduertiſſe. [a] Hermolaus enim hæc Aeginetæ uerba ſuper his ouis ἀναδευθέντα ὠμὰ μετὰ γαρῷ καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ, καὶ ἐν διπλώμασι συμμετρίως πηγνύμενα: Sic uertit: *cruda cum garo, vinoq; ac oleo ſubacta*. (Albanus irrigata vertit, & diplomata ineptè vaſa ęnea, teſtaceauè) *in duplici vaſe coquuntur, donec mediocriter condenſentur*. Ἀναδεύειν verò verbum compoſitum permixtionem, quæ per totum fiat, præſertim in humido, uel liquido ſignificare uidetur. Hanc enim vim præpoſitio ἀνὰ in compoſitione quandoque habet, nam & extra compoſitionem ultro citroque ſignificat. Itaque oua cum oleo, & vino ἀναδεδευμένα permixta, & agitata vertere licebit: ita vt tale ferè hoc ferculum fuiſſe uideatur, quale apud Germanos Ornithologus ius quoddam eſſe tradit, cui uulgò à vino calido nomen: ait tamen denſius eſſe, neque oua integra permanere, ſed frangi, & agitari. Qui itaque exaphetà, & pnicta eadem putant, toto errant cælo, inter quos Hermolaus eſt, vir alioquin nullis non præferendus, qui deinde dum pnicta interpretatur, quæ in aquam calidam mittuntur, immerguntūrque cũ garo, &c. hoc quoque perperam ſcripſit, ut ex Galeni, & Aeginetæ verbis tam recitatis facilè percipitur. Nec Cælius quoque rem acu tetigit, pnicta Galeno uocari exiſtimans, quòd præfocari videantur, dum certo genere coquuntur, &c. Nam & hic verbi ἀναδεύειν vim non animaduertit. Germani, teſte Ornithologo, huiuſmodi genus coctura appellant Verdempffen, hoc eſt, ut Germanus quidam mihi expoſuit, ſuffocare, quoniam vaſe operto, & incluſo intus vapore veluti ſuffocari videatur, quod intus coquitur: unde etiam inquit, non ineptè oua pnictà Germanicè dixeris Verdempfftè eyer, hoc eſt, oua ſuffocata. Nobis, ut opinor, rectè affogata dici queant. Quod ad bonitatem ouorum pnictorum attinet, [b] Galenus ea elixis (hephtis, id eſt duris) & aſſis meliora eſſe ſcripſit. Equidem uidentur pnicta tanquam in diplomate cocta, cum ſapidiora eſſe, idque condimentorum quoque ratione, tùm magis leuire, ac mitigare, quam quæ in vaſe ſtatim igni impoſito parantur: nam hæc faciliùs empyreuma aliquod trahunt. Sorbilia oua ῥοφητὰ Græci dicunt: at quæ & hæc ſint, non ſatis inter authores conuenit, vel ob ſynonymorum copiam non conuenire apparet. [c] Galenus quem ſequi placet, oua ῥόφητα uocari aſſerit, quæ dum coquuntur, excalfiunt tantummodò. Hęc aliàs quoque liquida appellantur: non enim, ut Cælius, & Hermolaus putant liquida cum tremulis, & mollibus eadem ſunt. Mollibus enim panis intingi ſolet, liquida, hoc eſt, ex calfacta per ſe tantùm ebibuntur, unde nobis vulgò oua da bere dicuntur, ſolentq; paulò ante prandium ditioribus exhiberi cum modico ſalis. Ita & Braſauolus rectè ſorbilia interpretatur, quæ coctura ſuâ vix cœpere condenſari. His, inquit, non utimur, niſi cum oua ſint recentiſſima, ut naturalem adhuc Gallinæ calorem ſeruent: & reuera niſi unius diei oua ſint, ſequenti die eiuſmodi coctionem vix admittunt. Cùm itaque paulò magis coquũtur, ut è putamine educta tremere videantur, Græcis τρομητὰ, id eſt, tremula, Dioſcoridi aliquando ἁπαλὰ dicuntur, Corn. Celſo mollia, nonnullis recentioribus etiam tenera, & tenella. Sin duritiem aliquam acceperint ἑφθὰ, & ἑψηθέντα abſolutè Galeno, & Simeoni Sethi non ſimpliciter elixa vocantur, quemadmodum quæ omnino indurauerint σκληρὰ, hoc eſt, dura, etiamſi Galenus quãdoq; ephta, & dura pro eiſdem ſumere uideatur. Hęc nos oua paſchalia vulgò dicimus, quod in die paſchatis in tẽplũ ſacerdoti benedicẽda offerãtur. Atque hi ferè ſunt elixorum ouorum coctionis modi, quæ omnia generaliter ἀυγοκάλικα Symeon Sethi nominauit, ea inquam omnia, ſiue parum ſiue multùm, modò in aqua cocta forent. De quorum omnium, antequam ad alias coctiones procedamus, ſalubritate parum dicendum eſt. *Ouum ſorbile*, inquit [d] Galenus, *cibus eſt leuiſſimus*. Et [e] rurſus, *boni ſucci eſt non calefacit, vires poteſt reficere acervatim: antiquitus ſumebatur cum garo, lenit gutturis aſperitates*: Et Celſus, *Ouum ſorbile*, inquit, *boni ſucci eſt, pituitam craſſiorem facit, imbecillimæ materia eſt* (id eſt minimùm alit, ut durum validiſſimè) *ouum molle, uel ſorbile: eadem minimè inflant*. Braſauolus tradit multos ſeſe uidiſſe, qui ex ſorbilius ouis molliorem ventrem habuere, & nonnullos, qui uno etiam exhauſto, quinquies, vel ſexies deijcerent. Hæc olim pro matutino erant ientaculo, & guſtula uocabantur, ut ex [f] Apuleio colligere eſt, dum ait. *Nunc etiam rogitas* (alloquitur Gallinam), *vt uideo, guſtulum præparare*, quo guſtulo nihil, me iudice, eſt iucundius, & nullus alius cibus, qui alat, neque oneret, ſimulque uini uſum, & cibi præbeat. Mollia ſorbilibus plus nutriunt, dura plus mollibus, Dioſcoride, Galenoque teſtibus. Hæc idem Galenus, & Symeon Sethi ad nutriendum omnium præſtantiſſima eſſe uolunt, & Celſus tanquam ſtomacho apta commendat. Dura ad coquendum ſunt difficilia. tardè deſcendunt, craſſiuſque alimentum corpori tribuunt, quinimo & uiſcoſum

[a] *Lib. 3. de aliment. facult.*

[a] *In annot. in l. Gal. de comp. med. ſec. loc.*

Oua pnicta quale ferculum.

Hermolai error.

Cælij error

Oua ſuffocare quale cocturæ genus.

Oua ſuffocata quæ dicantur.

[b] *Lib. 3. de aliment.*

Pnictorum ouorum qualitas.

Sorbilia oua.

[c] *Lib. 3. de Aliment.*

Oua liquida quæ dicenda.

Mollia quę

Oua da bere.

Sorbilia oua debẽt eſſe recentiſſima.

Tremula.

Tenera.

Ephta.

Dura.

Oua paſchalia.

Αὐγοκάλικα oua quę

Sorbilis oui ſalubritas.

[d] *L. de Dynamidijs.*

[e] *Lib. de comp. ſec. loc.*

Guſtulum quid ueteribus.

[f] *Lib. 9. de Aſin. aur.*

Mollia, & earũ laus.

Dura, & eorum prauitas.

viſcoſum: aluum conſtipant, adeò vt Braſauolus referat, monachum quendam Franciſcanum, cùm in feſto Paſchatis collecta à ſe eiuſcemodi oua alba, & rubra ad ſaturitatem ediſſet, aſtricto ventre, vt neq; clyſteribus, neq; medicamentis cederet, obijſſe. Noſtri eiuſmodi oua teſtis ſuis exuũt, & in partes aliquot ſecant, vt alterius vitelli, ac albuminis ſegmentis lances acetariorũ coronent. Idem Germanos tàm ſuperiores, quàm inferiores factitare audio. *Monachus comeſis ouis mortuus*

Oua aſſa, vel toſta, quę nempe in calidis cineribus coquuntur, vel potiùs aſſantur, Galeno, & alijs ὀπτὰ ἢ ὀπταλέα nuncupantur. Cauendũ dũ aſſantur, ne diſſiliant, quãobrem perfundi frigida ſolent. Ita cocta parũ laudantur: colorẽ enim ab igne acquirunt, & grauem odorem itaq; magis ſiccant, minuſq; refrigerant, & ingratioris lõgè ſaporis ſunt, quam elixa in aqua. *Aſſa vel toſta.* Sed cũ duobus modis aſſentur, in cineribus nẽpe, & inter carbones, Iſaac ea quę in cineribus aſſantur, deteriora eſſe ſcribit: quoniã cùm calor ignis circũeat ipſa, fumoſos eorũ halitus exire prohibet, quod ſuper carbones nõ contingit. *Aſſatorum quæ meliora.* Poſtremò τηγανιστὰ dicuntur oua in ſartagine ſpiſſata, oleo ſcilicet, vel butyro fricta: nã teganon Græcis patellã, vel ſartaginẽ ſignificat. *Tiganiſta.* Noſtri vulgò vocant oua nella teglia. *Oua nella teglia.* Germani, teſte Ornithologo eyer in ancken. Hęc peſſimũ omnibus modis nutrimentũ habere Galenus, & Symeon Sethi volunt, quoniã dum concoquuntur in nidorẽ, hoc eſt, ructus fumoſos conuertantur, ideoq; non modò craſſum, ſed etiã prauũ ſuccũ gignere, atq; excrementitiũ: Et rurſus alibi Galenus, *Oua frixa*, inquit, *tardè deſcendunt, mali ſucci ſunt, & corrũpunt etiã ſecũ admixtos cibos, & inter deterrima earũ rerũ habentur, quæ concoqui nequeunt.* Iſaac inſuper mox in nidorẽ, & cholericos, ſeu bilioſos humores, ac putredinẽ verti tradit, ideoq; faſtidium, & nauſeã parere. Eiuſmodi ouis vulgus plerunq; veſcitur, neq; etiã nobiliores ab ijs abſtinent, ſed in purũ vas, idq; ſtanneũ, plerumq; euacuãt, diſſoluto in eo priùs butyro, ne fundo adhęreãt, coquũt autẽ, donec albũ cẽſari ſupra uitellos, & albeſcere cœperit. *Oua tiganiſta vt coquantur.* Hæc meo iudicio Braſauolus perperã oua pnicta vocauit, inquiẽs: Ad oua pnictà coquẽda Galenus oleo utitur, nos butyro; nã hæc pnictà nõ eſſe ex prædictis patere arbitror. *Braſauoli error.* Sed antequã ad apponenda ea in menſa tẽpus, ac rationẽ accedã, ſuperioribus velut pro epilogo hocce Baptiſtæ Fieræ epigramma adijcere viſum eſt: eſt autem tale.

Flent leue cocta, tremuntq́, & vix cocuntia mandi
Nollent, nata modò, ſi ſapis, oua bibe.
Vuida ſunt, celeriſq́, cibi, flammaq́, tepentis,
Sed durata time, nec requieta uelis.
Pectus alunt, tuſſimq́, leuant, ſunt prandia raucis.
Inſanoq́, thoro prandia grata parant.
Demulcent renes, ſtomachumq́, aluumq́, dolentem,
Veſicam mira ſedulitate fouent.
Sed moneo: hæc marcent facilè, & tot commoda perdunt,
Vt nihil ex omni parte beare ſolet.

Præter iã dictos ſimplicis coctionis modos, unus ſupereſt, quo Babylonios venatores uſos Cęlius teſtatur: is autẽ eſt talis: Oua cruda fundę imponebant, & tã diu rotabant, donec ex eiuſmodi motu coquerentur. Quod modò ad apponendi oua tẽpus, ac rationẽ attinet. Athenęus ſcribit, bina ſecundæ mẽſæ apud priores ſolita inferri cũ Turdis, &c. *Apponendi oua ratio.* Apud Romanos verò, atteſtãte Porphyrio, cœnę initia habeant oua: vnde [f] Horatius: *Ab ouo vſq́, ad mala citaret.* Et in eodẽ ſenſu [g] Tullius, *Integrã famẽ*, inquit, *ad ouũ affero: itaq́, vſq́, ad aſſum vitulinũ* (aliàs vitellinũ) *opera iſta perducitur.* *[f] Serm. 1. [g] In epiſt. ad Pæt.* Vbi integrã famẽ ad ouũ afferre iuxta Cæliũ non aliud eſſe uidetur, quã ad ſecundã vſq; cibi appetentiã producere. *Famẽ integrã ad ouũ afferre q̃d.* Si itaq; ueteres acetaria in prima menſæ apponebant, oua nondũ locũ mutauerunt, præſertim mollia, & in ſartagine cocta, itẽ dura, & aſſa. Sorbilia, vt diximus, pro ientaculo erant, & noſtri paulò antè prandiũ ea accipiũt. Quod ſi ſanitatis rationẽ ſpectes, oua quoquo modo parata, tũ à ſanis, tũ ab ægris priori loco ſumi debẽt. *Oua ſanitatis ergò quo modo accipienda.* A duris quidẽ ſanos, & ægros, & hos quoq; magis abſtinere prorſus cõuenit, niſi cũ aluus ſolutior eſt, quã ſi duriùs coctis ouis cohibere libuerit, ea quoq; ante alios cibos eſitari oportet: ut contrà etiã ſi mollire aluũ ſorbilibus exhariendis ſtatueris, id quoq; initio menſæ faciendũ. Quẽadmodũ autẽ apponendi, ita etiã oua aperiendi modus diuerſus eſt. *Aperiendi modus.* Iudæi enim ea aperiunt parte acutiore, ut ſi qua illic gutta ſanguinis apparuerit, abſtineant; nos obtuſiore plerunq;, Germani in latere. *Iudęi vt ouo aperiunt.* Hęc itaq; de diuerſis ouorũ cocturis, in aqua, ſub cineribus, in ſartagine, deq; ouis pnictis dicta breuiter nobis ſufficiant: ſupereſt modò, ut de varijs eorũ apparatibus aliquid, maximè ex Apicio, & Platina dicamus: *Oua frixa œnogarata obeliza liquamine &c.* [h] Apicius: ubi Hemelbergius ſic legit: Oua frixa œnegaro (ſcilicet affuſo interũtur.) Oua elixa liquamine, oleo, mero: vel ex liquamine pipere, laſere; *In ouis hapalis nucleos infuſos: ſuffandes mel, acetũ, tẽporibus liquamine.* Oua hapalà, inquit Humelbergius vocat Apicius tenera, & mollia, quæque ſine cortice, & putamine cocta ſunt in aqua: qualia, & *Oua frixa. [h] L. 7. c. 17.*

[i] Cõp. Med. 104.

stomachum confortant, authore[i] Sribonio Largo. Sed Scribonius loco iam citato simpliciter oua hapalà commendat, nec dicit ea sine putamine in aqua coqui: & Dioscorides hapalòn ouum molle appellat, hoc est medium inter sorbile, & durum, vt ipse interpretatur, & nos supra quoq; retulimus.

Oua Tyropatina.

Tyropatina. *Accipies lac, aduersus quod patinam æstimabis: temperabis lac cum melle quasi ad lactantia*, id est, lactaria, vt Humelbergius exponit, *oua quinque ad sextarium mittis, sed ad heminam oua tria in lacte dissolues, ita vt vnum corpus facias: in cumana colas, & igni lento coques: cùm duxerit ad se, piper asperges & inferes.*

Oua sphongia.

Oua sphongia ex lacte: *Oua quatuor lactis heminã, olei unciã in se dissolues, ita vt vnũ corpus facias: in pateliã subtilẽ adycies olei modicũ. facies, vt bulliat, & adycies* (oleo bullienti) *impensam* (mixtionem iam dictam ex ouis, lacte, & oleo) *quam parasti. Vna parte cùm fuerit coctum, in disco vertes, melle perfundis, piper aspergis, & inferes*. Hæc omnia Apicius. Humelbergius oua sphongia interpretatur cibum, qui ouorum formã præ se ferat, & spongiosum, id est, ad modũ spongiæ rarũ, tenerum, & inflatũ. Germani, teste Ornithologo, hoc, vel simile eduliũ vocãt ein bratne milch, quasi dicas, lac assatum, condensatum,

Coppo. Oogala.

vulgus nostras vn coppo: Græcè, & Latinè oogala dici potest, quanquã Cælius pultẽ ex ouis, & lacte cõcinnatũ oogala dici medicæ rei studiosis scribat. Laudatur hoc inter cibos dysentericorũ ab Aëtio, si bene memini.

Ouorum albor.
[k] L.6.c.44.
[l] L.9.cap.3.

Ouorũ albore, inquit[k] Platina, *vtimur in conditurìs quorundã edulsorũ, ac bellariorũ*. Iusculum ceoceũ è vitellis ouorũ cum agresta, iura vituli, aut Capi, pauco croci describitur ab eodẽ: itẽ[l] alibi, quomodo frictella fiat ex albamento ouorũ, polline, & caseo recenti.

Oua agitata & fracta.

De ouis agitatis, & confractis ex eodẽ. *Oua cũ modico aqua, & lactis bene agitata, & confracta aut tudicula, aut cochleari caseo trito commiscebis. Mixta ex butyro, & oleo coques. Suauiora erunt, si & parum cocta, & dum coquuntur, nunquã voluta fuerint. Herbacei coloris si volueris, his beta, aut petroselini plusculum, succi buglossi, mentha, amaraci, saluia parum addes.* Aliter. *Easdem herbas concisas, & frictas modicum in butyro, aut oleo, superiori impensa admiscebis, ac coques. Nutriunt hæc, tardè concoquuntur, hepar iuuant, obstructiones, & calculum generant.*

Oua frictellata.

Oua frictellata: *In patellam feruentem oleo, aut butyro recẽtia, & integra, abiecto putamine, indes, lentoq; igne decoques, oleo semper, præsertim cochleari, aut tudicula suffundendo. Vbi alba esse cæperint, cocta scito. Durioris concoctionis propter fricturam, hæc putant medici.* Hæc autẽ eadem sunt cum ijs, quæ nos cotte nella teglia vulgò appellari diximus, Græcis tiganista.

Oua elixa.

Oua elixa: *In feruẽtem aquam oua recentia, abiecto folliculo, indes: concreta vbi erunt, statim eximes. Tenella esse debent, ac sacchararo, aqua rosacea, aromatibus dulcibus, agresta, aut succo mali aurãcij suffundes. Sunt qui & tritũ caseũ inspergãt; quod nec mihi nec Porphoro placet, qui tali edulio persæpè vescimur. Sine caseo enim optimũ, & suauissimũ est.* Aliter: *Oua in lacte, aut vino dulci coques eo modo, quo antè. Verùm de caseo nulla fiat mentio: plus alit hoc: etsi ad plegmonem sanguinem ducit.*

Oua fricta.

Oua fricta. *Oua recẽtia diu coquẽdo dura facies. Ablatis putaminibus, oua ipsa ita per medium scindes, vt nullibi albamentum cõminuatur. Exemptos vitellos partim cum bono caseo tum veteri, tum recenti & vua passa contundes, partim reseruabis ad pulmentum colorandum. Parum item petroselini, amaraci, mentha minutatim cõcisa addes. Sunt qui & duos albores ouorũ, aut plures cum aromatibus indant. Hac impensa albamenta ouorũ repleta, & contusa lento igne in oleo friges. Frictis, moretũ ex reliquis vitellis, & vua passa simul tunsis, ac ex agresta, & sapa dissolutis, addito zinzibere, caryophillo, cinnamo, infundes: efferneantq; paululũ cũ ipsis ouis, facies. Hoc plus mali in se habet, quàm boni.*

Oua in craticula.

Oua in craticula. *Oua tunsa in patellã extẽdes, & coques, donec cõcreta plicari quadrifariã possint. Hæc in quadra modũ redacta, in craticulã ad focũ positam extendes. Oua deinde recentia, ablatis putaminibus, huic indes saccharũq;, & cinnamũ, dum coquitur, insperges. Cocta conuiuis apponet.*

Oua in veru.

Oua in ueru: *Veru bene calefacto, oua per longũ trãsfiges, & ad ignẽ, ac si caro esset, torrebis. Calida sunt edenda. Stolidũ inuentũ, & coquorũ ineptia, ac ludi:* Aliter: *Oua recẽtia in cinere calido diligenter ad ignẽ volues, vt æqualiter coquantur. Exudare vbi cæperint, recẽtia, & cocta putato, ac conuiuis apponito. Optima hæc sunt, & iniuis apponi percommodè possunt.* Aliter: *Oua resentia in ollam cum recenti aqua*

Oua fricta.

imposita vbi parum ebullierint, eximito, & edito. Optima enim sunt, & benè alunt. Oua fricta Florentinorum more: *In feruentem ex oleo patellam, oua recentia, ablatis putaminibus, singillatim, indes, tudiculaq; aut cochleari circunquaq; restringes, in rotundum redigens. Coloratiora vbi esse cæperint, cocta scito. Tenella intus sint necesse est. Coqui difficiliùs hæc, quàm quæ suprà consueuerunt.* Aliter: *Oua integra in carbones ardentes conycito, ac calida donec frangantur, fuste percutito. Cocta, & exẽpta petro-*

Oua fricta

troselino, & aceto suffundito. Oua fricta: *Caseũ pinguẽ, & tritum, parũ mentha, & petroselini concisi, vuæ passa minimũ, modicũ piperis tunsi, duos vitellos ouorũ cruda simul miscebis: mixta, in oua more Florentino fricta, vbi inde per tenue foramen vitellum exemeris, indito, ac iterum frigito, donec farcimen coquatur. Conuoluenda sæpius sunt, & cocta agresta, aut succo mali aurancij cum zenzibere suffundenda sunt.*

Oua in pastilli moré.
[m] L.7.c.29.

Oua in pastilli morem: *Farinam subactam tenuem admodum facies, extensa per tabulam, oua recentia distincta spatijs addes; inspergendo semper vnicuiq; parum sacchari, aromatum, minimum salis. Inuoluta deinde, vt pastillos solemus, aut elixabis, aut friges. Fricta tamen laudabiliora sunt.*

Iusculum verzuzum.

Dura fiant, caueto. Hueusq; Platina. Idem[m] alibi iusculum verzuzum describit, quod recipit

ouorum

ouorum vitellos quatuor, facchari vncias quatuor, ſucci mali arãcij tantũdem, ſemunciam cinnami, aquę roſaceæ vncias duas. Iubet autem eo modo coqui, quo iuſculũ croceũ coquitur, & quò magis placeat, etiã crocũ addere. Hoc genus cibarij, inquit, æſtate pręcipuè ſalubre habetur. Multũ enim, ac bene alit: parũ refrigerat, & bilẽ reprimit. *Λεκιθίτης* placẽta dicebatur, cui vt ſcribit Euſtathius, oui vitellus erat admixtus. Alhagie Andreę Bellunenſi cibus eſt ex vitellis ouorũ factus in ſartagine ex ouis conquaſſatis, quẽ Veneti fritaleam appellant. Sed quẽ Veneti, & nos etiã fritaleã vocamus, ſimul cum vitellis albumina conquaſſata recipit: tardi, & nidoroſi nutrimenti cauſa eſt. Mutagenat, inquit Syluaticus, id eſt, cibus, qui fit in aliquo uaſe cũ lacte ſeminũ communiũ, & iure Gallinæ, & vitellis ouorũ, cum ſaccharò, & miſcella aromatica è cĩnamomo, ſpica, cubebis, calamo aromatico, & cari ſemine. Coquitur autẽ in igne, & appoſita ſupra uas teſta calida. Sed alia quoq; innumera panũ, placentarũ, laganorũ, eduliorũq; diuerſorũ genera ex ouis, aut ei admixtis fiunt, vulgò cognita, quę omnia perſequi infinitũ foret. Sat fuerit ea quę authores de his tradiderũt, collegiſſe.

Lecithites placenta. Alhagie. Fritalea. Mutagenat

VSVS IN VARIIS.



GERMANI milites ad prælium proficiſcentes Gallinaceis Gallis vtuntur vigilantię cauſa; quod alias etiã nationes factitaſſe antea retulimus.[a] Tarentinus eſcam ad capiendos piſces magnos, marinaq; omnia velut glaucos, orphos, & quęcunq; ſunt eiuſmodi ex Gallorum teſticulis cum nucibus pineis torrefactis, ac tritis ita committit, vt ſint teſticulorũ drachmæ octo, nucum pinearum drachmæ ſedecim: iubet autem omnia teri in farinæ ſpeciem, fieriq; collyria: & eiuſmodi eſca illectari piſces pollicetur. Ventriculi Gallinaceorum pelliculę coagulandi vim attribuũt: unde legimus apud Palladium: *Maio menſe lac coagulabimus ſyncerò lacte, coagulis vel agni, vel hædi, vel pellicula, quæ ſolet pullorum (Gallinaceorum ſcilicet) ventribus adhærere.* Alij eandẽ coagulandi vim gutturi Gallinæ attribuunt. Sunt qui fabas Gallorũ ſanguine maceratas, antequã ſerantur, ab aduerſantibus herbis nõ infeſtari promittunt. Sãguis nigrarũ Gallinarũ, atteſtante Raſe, aufert maculas fœtidas, & lentigines à facie, & huiuſmodi, maximè, ſi miſceatur ei lapis vaccinus tritus cũ baurach rubeo. Et reddit faciẽ formoſam abſtergit, & bonũ colorẽ facit.[b] Ant. Mizaldus verò albæ Gallinę ſanguinẽ in faciẽ lentiginoſam effuſum, ibiq; reſiccatum, & deterſum omnes eius maculas obliterare ſcribit ex quodã Italo. Fimus hîc quoq; à nonnullis cõmendatur, maximè candidus ſeruatus in oleo ueteri cornea pyxide, ut Plinij uerbis utar: qui alibi adipẽ etiã uel Gallinę, vel Anſeris cutẽ in facie dixit cuſtodire: quod ex Dioſcoride uideri poteſt deſcripſiſſe, qui ita habet: *Adeps Anſeris, & Gallinaceus utilis eſt* ὡς προσώπου εὐλ μαλων, id eſt, ad nitorẽ vultus, ut Marcellus Vergilius vertit, ad *mangonizandum faciẽ*, vt Ruellius: etſi Ornithologus cũ Plinio potiùs malit vertere, *Ad facies cuſtodiã*, ſcilicet, aduerſus ventos, frigora, & ſolẽ. Sunt qui ad carnis pulchritudinem, ac iuuentæ florẽ conſeruãdos aquã è Gallina arte chymica eliciant hoc modo: Gallinã accipiunt candidã, eã ſtrangulant, vnaq; cũ plumis, & oſſibus cõtundunt, omnia in aqua fluuiatili decoquunt vna cũ hordei cortice nudi manipulo vno, & dimidio, decoctã catino ſatis amplo imponunt, oua recentiſſima vnius nẽpe diei ſimul cũ teſtiſ ſuis rupta cũ Gallina permiſcent, & terebinthinę abietinę parũ, ac pulueris Myrrhę mediã unciã adijciunt, omniaq; permiſta deſtillãt in alẽbico, ac dein nouẽ continuis diebus ſoli exponũt, poſtremò boracis, & ſacchari parũ adijciunt, ac vtuntur. Aliter ad faciẽ mangonizandã; Accipe Gallinã pinguẽ, à pennis mundã, contunde vbi interanea exemeris, ſanguinem abſterſeris, ac in fruſta parua conſcideris: dein ſimul cum pulueris gummi eleni, carabes, armoniaci, myrrhæ, bdellij, uernicis, thuris, boracis ana uncia vna in alẽbico deſtilla: deſtillationi moſchi grana duo, aut tria adde, & cãphorę octauã: hac aqua mulier faciem abluat, poſtquã priùs aqua pluuiali uſa fuerit. Porrò ad agros lętificandos Gallinacei fimi maximus uſus eſt, præcipuè apud noſtros agricolas: etſi enim Varro Turdorũ fimo principatũ tribuat, non eſt quod idcirco hũc ſpreuiſſe arbitremur. Quinimo Columella primis partibus Colũbario datis (id enim noſtro æuo præſtantiſſimũ eſt, ac pretioſiſſimũ) ſecundas mox Gallinaceo concedit. Eiuſmodi ſtercus nos vulgò pulinam dicimus, eoq; non utimur duntaxat, ſed pro Columbino nobis etiam ab adulterantibus id ſæpè obtruditur, tanquam eos non lateat fælices quoque, atque uberes ſegetes facere: licet alioquin id vitij in ſe habeat, vt multas, ac inutiles herbas procreet. Mulieres Germanæ, ut Ornithologus refert, ſtercus hocce commendant pro betonica altili, quæ colitur in uaſis, at non ad alia ob dictam cauſam. Albuminis ouorum ſingularis vbique ferè terrarum uſus eſt ad agglutinandum, quemadmodum item apud ueteres,

[a] In Geop. Græc.

Eſca ad capiendos piſces. Ad lac coagulandum. Fabæ vt ab alijs herbis liberentur. Ad lentigines faciei.

[b] Cent. 3. 23

Ad pulchritudinẽ conſeruãdam. Ad faciem mãgonizãdam. Ad agros pinguefaciendos. Pulina. Albuminis uſus ad agglutinandũ.

vti ex Plinio in primis habemus: *Aurum*, inquit, *marmori, & ijs quæ candefieri non poſſunt, oui candido illinitur:* Et alibi. *Candidum ex oui admixtum calci viua glutinat vitri fragmenta. Vis verò tanta eſt, vt lignum perfuſum ouo non ardeat, ac ne veſtis quidem contacta aduratur.* Et rurſus: *Aurum ouatum ex Grammaticis quidam dictum volunt, quoniam oui alba antea illito, ara ac marmora auri, & argenti laminis decorarētur.* Quinimo Cardanus tradit ad lithoſtrata conficiēda (quælia vulgò muſaica vocant opera) ex fruſtulis lapidum diuerſorum colorum glutino tenaci inuicem iunctis, fieri maltham (glutinum) perpetuam ex calce, & ſuillo adipe, uel pice, aut oui candido. Pharmacopolæ longè ad alium vſum albuminibus ouorum vtuntur, vt ſcilicet ſerapia, & alias potiones clariores reddāt: quod ita præſtant; albumina ex aqua frigida agitant ſcopulis, donec in ſpumam abeant, quam particulatim ſyrupo, vel alteri decocto feruenti inſpergunt, & vbi ferbuerit, cochleari foraminolento deradunt, nouam inſpergunt, id faciunt, donec ſit ſyrupus clarior. Alij vbi ex bullis clarius decoctum vi ignis factum animaduertunt, in id tepidū (nam calidius decoctū albumina coqueret, in frigidiore minus promptè, & parcior ſpuma elicitur) albumina ſinguli libris ſingula, ſed etiam pluribus pauciora iniiciunt, ſcopulis agitant, vt ſpumeſcant, ſaccharum in particulas confractū coniiciunt, recoquunt: vbi ſpuma ſubſidit, igni aufertur, per manicā Hippocratis, melius autē per pannū clauis quatuor, angulis quatuor firmatū. Colatur autē ter, quater ſi non ſatis claruerit: ſi ne ſic quidē; albumē ſeparatū in aqua agitatum ſcopulis inſpergitur decocto igni reddito, ſpuma illa uſta, alia iniicitur, idq; toties donec bullę clarū ſatis prodit. Tunc colatur quoties eſt neceſſe. Antiquitus etiā vina ſua albuminibus ouorū clarificabāt: Hinc apud Horatiū legimus:

Muſaica opera.

Decocta quomodo clarificentur.

Surrentina vafer, qui miſcet fæce falerna
Vina, Columbino limum bene colligit ouo,
Quatenus ima petit voluens aliena vitellus.

Vinū, inquit Nicolaus Myrepſus, vt pellucidū confeſtim fiat: Alba ouorum coniice in vas, quotquot ſuffecerint, & albumē quoad ſpumat, cōcutiatur cū vino, & modicū ſalis albi, tenuis, & fit albū. Cuius rei [a] Albertus hanc rationē aſſignat, nēpe *quoniam vitellus oui naturā habet cognatā cum fæce vini, & albugo cū vino, ideo fit*, inquit, *quod cùm oua immittuntur vino* (turbatq; per æſtatem propter calorē auſtrinū) *cum arena, & calce clarificatur vinum: nā arena & calx perforant* (penetrant) *vini ſubſtantiā & vitellus attrahit fæcem*. Vtrū verò vitello ea vis ſit, ſubdubito, etſi id Ornithologus alioqui etiā affirmet, ac Albertus rurſum alibi vitellū panni ſordes abſtergere ſcribat, ſed niſi in plenilunio excluſi oui, & non aliter, ſi dijs placet: at quid obſit, quæſo, quod vel in creſcente Luna, vel in decreſcente nati oui vitellum præſtare prohibeat? Nunquam enim mihi perſuaſerim veram eſſerationē, quā ex alijs idem Albertus adducit; nēpe quia media ſaginata (ſic habet codex impreſſus, fortè ſanguinea) gutta in vitello, prima quidē generatione exiſtens, calorē penetrantē, & diuidentem maculas ex multo lumine Lunę humidū mouente tunc cōcipit, quod alio tēpore facere nequit. Qui colore picturam illuſtrāt, oui candidū ſpongia frangūt, donec prorſus tenue, & aqueū fiat: quod ita fractum coloribus ſuis admiſcent, vt vulgares etiā pictores. Olim ad ornandos, criſpandoſq; capillos albi liquoris oui vſus erat etiam pro iuuenibus, qui nunc puellis tantùm relinquitur.

[a] In comm. 3 de gen. animal. c. 2.

An uitellus oui fęces attrahat.

Ad illuſtrādū colores.

Ad criſpandos capillos.

INSIGNIA. ICONES. NVMISMATA.



PAuſanias [a] prodidit in arce Elidis Mineruę fanū fuiſſe, ſignumq; auro, & ebore fabricatum, idq; Phidię opus extitiſſe: Deę verò caſſidi Gallinaceum Gallum inſiſtere: quod, vt opinor, hęc auis omniū volucrum pugnaciſſima ſit, vel quòd Mineruę cognomento Erganę ſacra habeatur. Tradit item aliter, Idomeneum Minois nepotem à Paſiphaë Solis filia oriundum in ſcuto Gallum Gallinaceum pro inſigni vſum fuiſſe. Et quamuis Pauſanias eum id factitaſſe credat, vt originem iactitaret ſuam à Deo Apolline nimirum, cui Gallus quoq;, vt docuimus, erat cōſecratus, quòd cantu ſuo Solis ortū annunciet, quis tamen haud ineptè coniecerit, alitis pugnacitatis, & magnanimitatis imitandę cauſa ducē illum, cuius præſtantiā in bello decantat Homerus, eiuſmodi inſigne in ſcuto tuliſſe: quod Danos, Alanoſq; non factitaſſe dūtaxat diximus, ſed ſibi nomen etiā ab ipſo Gallo deſumpſiſſe. Cyrū inſuper narrat [b] Alex. ab Alexādro aureū Gallū lanceę affixū militi in acie pro vexillo exibuiſſe, haud dubio, vt alitē ſequeretur, cui vnicus ſcopus eſt in prælio victoria potiri, & pro libertate dimicare. Sed [c] Plutarchus Artaxerxē Perſarū regē atteſtatur Cyri Iunioris percuſſori e Caria virtutis tale cōtuliſſe pręmium, ut in prima acie Gallum aureum in haſtę geſtaret apice. Vnde factum eſt, ut Cares omnes

[a] In Eliacis.

Gallus in caſſide Mineruæ.

Idomenei ſcutum.

Danorū inſignia.

Cyri lācea.

[b] L. 4. Genia. dier. c. 2.

[c] In Artax.

Cares Gallos habent pro conis.

omnes Gallos pro conis haberent, ut idem Plutarchus ibidem ſcribit. [d] Herodotus verò eos ait primos galeis criſtas impoſuiſſe, & clypeis ſigna adiunxiſſe, & lora ſcutorum excogitaſſe. Hinc præterea factum eſt, ut Perſæ Caras omnes ἀλεκτρύονας dicerent, id eſt, Gallos, διὰ τοὺς λόφους, id eſt, à conis, quos in galeis portabant, ad quod lepidiſſimus fortaſſe [e] Ariſtophanes alluſit, dum Gallos quandoque imperitaſſe Perſarum gentibus dicat: quo argumento etiã Perſica appelletur auis Gallus, atq; eo itẽ nomine cyrbaſiam, & tiarã geſtat, quod regibus tãtùm licebat, tradente [f] Clitarcho: In Apollinis Delphici celeberrimo tẽplo, ut Plutarchus author eſt, eius Dei imago erat, quæ manu Gallinaceũ tenebat, vt horam matutinã, & tempus inſtantis ortus deſignaret. Gallũ in foro Romano depictũ fuiſſe ex [g] Plinio habemus: *deinde video*, inquit, *& in foro poſitus vulgò. Hinc enim ille Craſſi oratoris lepos agentis ſub veteribus, cùm teſtis* (aliàs reus) *compellatus inſtaret: Dic ergo, Craſſe, qualem me reris? Talem*, inquit, *oſtendens in tabula pictum inſiceteſſimè* (aliàs infacetiſſimè) *Gallũ exerentem linguã.* Quod fortè [h] Plinius ex Cicerone tranſcripſit. Quintilianus tamen id factũ à C. Iulio narrat. Illum enim obſtrepenti Heluio, ac ſæpius inſtanti qualẽ ſe tandẽ oſtenſurus eſſet, digito monſtraſſe imaginẽ Galli pictam in ſcuto Mariani Cimbrici, cui tunc Heluius ſimillimus videbatur. Notiſsima inſuper hiſtoria eſt apud [i] Pauſaniã, & [k] Suidã (variant tamen nonnihil inter ſe) Athenienſes Anterotis arã conſtituiſſe, in qua pueri nudi, & formoſi ſignũ erat, in vlnis geminos ſuſtinentis generoſos Gallos, & ſe in caput impellentes, quibus Timagorã, & Meletũ qui amore perierunt, ſignificabant. Geſtat autẽ puer Gallinaceos: quòd vnà cũ duobus Gallis, quos à Meleto ſibi dono datos vlnis geſtabat, ex arca Athenis ſe præcipitaſſet Gallinacei icon in excelſarũ turriũ ex apicibus ex orichalco cõflata, & inaurata plerunq; imponi ſolet, lamina ad ventũ verſatili. Monzę in Gallia Tranſpadana Gallina videtur vnà cũ pullis ex auro à Theodorico rege ibi facta. Paulus Morigia hanc aureã Gallinã cũ duodecim pullis pariter aureis Theogillæ reginę Chriſtianarũ rerũ ſtudioſiſſimę iuſſu confectam teſtatur, eamq; ab illa in tẽplo, quod Monzę D. Io. Baptiſtę vouerat, inter alia regia dona memoriæ cõſecraſſe. Mirũ, quod ſcribit Georgius Agricola, lapidẽ Eiſlebanũ aliquãdo Galli effigiem referre. Quod modò ad numiſmata attinet, in quibus imago Galli Gallinacei conſpicitur, ſtatuendũ eſt ea vel in Galli, uel in Deorũ, quibus is conſecratus erat, honorẽ, cuſa fuiſſe. In Mamertinorũ in primis numiſmatibus Gallus figura erecta, ita ut velut cucurrire velle videatur, apparet cũ aſtro propè eius collũ: inſcriptio eſt talis. ΜΑΜΕΡΤΙΝΩΑ ΒΡΕΤΤΙΩΝ. Ex altera nũmi parte eſt figura erecta, pectus, ventrẽq; duntaxat uelata, dextra baculũ cũ flagello, ſiniſtra haſtã tenens: humi prope eã à dextra thorax, à ſiniſtra parma iacet. Aſis (regio puto ſic dicta. Nã & [m] Ouidius, teſte Abrahamo Ortelio, ita Aſiã uocat) puerũ delphino inſidentẽ numis inſculpebant: Dardani Gallorũ pugnam: author eſt [n] Pollux, quod ideo feciſſe eos Pierius Valerianus rectè exiſtimat, quoniã magnum pugnacitatis decus ſibi antiquitus vſurparent. Hinc honoratum ſemper apud Maronẽ Dardaniæ nomen, cùm ſecus Phryges ferè ſemper ceu imbelles notentur. Hubertus Golzius Selenontinorum numiſmata, in quibus icon Galli conſpicitur, depicta exhibet: in quorum primo uiri nudi in aduerſa parte imago eſt, pateram dextra, ſiniſtra lauri, uel oliuæ ramum tenentis: à dextra eius ara eſt, ſupra quam ignis, & ante eam Gallus tanquam feſtinanter currens, à ſiniſtra cippus, cui inſiſtit taurus, ſeu bos caput declinans, & cornibus ſuis incurſum minitans: ſupra tauri tergus folium ſelini herbæ (quam Latini apium nuncupant) à qua Selinontis urbs nomen obtinuit, item Selinus fluuius, qui haud procul ab eius urbis mœnibus præterlabebatur. Inſcriptio numi eſt ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. Ab altera numi parte biga eſt, cui duo inſiſtunt viri nudi, quorum alter qui eſt à dextra, lora equorum ſiniſtra tenet, dextra ſagittam tenſi arcus: qui uerò a ſiniſtra ſtat arcum iam dictum dextra retinet, ſiniſtra baculum, quo equos regat, & in hac parte nulla erat inſcriptio, contra ac in altero eorundẽ Selenontinorum numo, in quo prædicta inſcriptio eſt a parte bigæ, in aduerſa uerò iſtæc ΣΑΨΤΗ, cætera eodem ferè ſe habebant modo, niſi quod hîc in ara focus non adſit, & taurus in cippo elaborato conſiſtat. Tertium à primo differebat, quod ab vtraque parte numi eadem inſcriptio eſt ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ, item in eo quod ab utraque cippi parte lauri ramus dependet. Quartum numiſma ab omnibus diuerſum eſt. Hîc enim nuda illa imago, quam Herculis eſſe remur, dextra pateram, ut in ſuperioribus, ſed ſiniſtra clauam geſtat aculeis armatam, & à parte dextra altare quidem aſtat, ſed ſine foco, ac magis quàm in illis elaboratum, præterea ante id ſerpens eſt capite erecto: a ſiniſtra parte Gallus, atque demum ſupra eum Selini folium cum inſcriptione ut in ſecundo, ſed tranſpoſitis literis, nempe hoc modo ΗΤΨΑΣ. In auerſa numi parte eadem imago taurum cornu prehenſum retinens, ſiniſtra erecta claua minitans: fuerit autem haud dubio taurus Erictonius, quem Hercules

[d] *Lib. 1.*
[e] *In Auibus*
Perſia auis Gallus.
[f] *L. cur Pythia non amplius carmine reſpondeat.*
Gallus in foro Romano depict⁹.
[g] *L. 35. c. 4.*
Gallus in ſcuto pict⁹.
[h] *L. 2. de Or.*
[i] *In Atticis.*
[k] *In dict.* *Miletus.*
Puer geminos Gallos in vlnis tenens.
Gallus in turriũ apicibus.
Gallina aurea.
[l] *Lib. 1. c. 8. hiſt. Medic.*
Lapis Gal. effigie.
Numiſmata in quib⁹ Galli icon.
Mamertinorum numiſma.
[m] *Met. 1.*
Dardanorũ numus.
[n] *Lib. 9.*
Selinõtinorum numiſmata.
Selinontis vrbs vnde dicta.
Numiſma cum Gallo depictus.

ſuperaſſe dicitur: inſcriptio ΣΙΛΙΝΩΝΤΙΩΝ. In prioribus tribus Vrſinus Herculem Aeſculapio ad aram ſacrificare putat, dum dextra pateram libatoriam exhibeat: ſed fortè eiuſmodi iudicium ex quarto numo deſſumit, in quo, ut diximus, apertiſſima Herculis imago eſt, cum tauro dimicantis. Nam ubi ex profeſſo de populorum iſtorum colonia, & rebus geſtis ſcribit, ſecus ſentire uidetur, dum ab altera numiſmatum parte in bigis Apollini ſagittario Galeoten filium, aut Empedoclem, aut Herculem latus exiſtimat claudere: Scribit autem in hęc uerba: Vrbi ſtagnum, ſiue ęſtuarium imminebat, quod æſtate quum

Empedocles Agrigẽtinus vt Selinontinos peſte liberauit.

peſtilentem ob Solis ardorem aërem exhalaret, ciuitati pernitioſiſſimum erat, cùmq; peſtilitas ob eam cauſam craſſando euulgaretur, Empedocles Agrigentinus ſapientia clarus, ut Selinotinis remedium afferret, deriuata ex Selinonte, & Hypſa fluminibus, foſſa, & utrico alueo, ac maximo impetu vtriuſq; fluuij aquis in ſtagnum irrumpẽtibus quum pigras priùs, limo torpeſcentes, ſalſas ſtagni aquas motu copiaq; dulcium aquarum diluiſſet, ciuitatem ſuo ingenio, & ſumptibus ab ea lue liberauit; quo beneficio meritus eſt, ut Selinontini tanquam ciuium liberatori, alteriq; uelut Aeſculapio diuinos honores tribuerent. Hinc forſitan in Selinontinorum numiſmatibus ſacra faciente aut Empedocle, aut Hercule Alexicaco Gallus, & Parias ſerpens ad aras Aeſculapij adſculpitur: ad hæc num in altera numiſmatum parte in curribus Apollini Sagittario Galeotes filius, aut Empedocles, an denique Hercules latus claudat, liberam cuiq; coniecturam, & opinionem relinquo. Hæc itaque Vrſinus opinionis ſuæ, ut uides, incertus. Quod ſi mihi meum interponere liceat iudicium, putarim Empedoclis imaginem eſſe, & Aeſculapij uice cultum illum fuiſſe ob allatam cauſam.

Tianenſiũ numus.

In Tianenſium quodam numo etiam Gallus conſpicitur erectæ figuræ ceu cucuritum ẽdens, cui ſupra criſtam granum tritici, & à tergo aſtrum: ante talis inſcriptio: TIANO. Ab altera parte Martis caput galeratum. Credendum ergo Gallum in tali numo expreſſiſſe, quoniam Martis ales eſt, & granum tritici fertilitatis ex agricultura ſymbolum eſſe.

Stellæ cur in numis multorum populorum magnę Gręciæ.

Quod ad ſtellam attinet, quæ pariter in aliquot alijs vicinorum populorum numis conſpicitur, nonnulli eò referendum putant, quòd magna Græcia priùs Heſperia dicta ſit: Heſperum itaque ſiue uelporuginem (quam Venerem non ſine ratione quidam opinati ſunt) his nummis exprimi.

Calenorũ numi.

Calenorum item duo viſuntur numiſmata Galli imaginem ferentia, quorum primum, quod æreum eſt, ab uno latere ſex pilas habet ſine inſcriptione, ab altero Gallum erectum cum inſcriptione ΚΑΛΕΝΩ. Alterum pariter æreum ab una parte caput galeratæ Mineruæ, ab altera Gallum cum aſtro à tergo, & inſcriptione ante pectus CΑΛΕΝΩ.

Antonini pij numus.

Reperitur quoddam Antonini pij Augusti numiſma, in quo tribus Gallis totidem ſimulacra velut abblandiri videntur, quod ad manſuetiſſimum Antonini ingenium ſpectare crediderim, ut qui pugnacitatem commitigare procuraret, omnemq; belli ferociam, quanto poſſet ſtudio emolliret, ut pote qui mallet viuum ciuem ſeruare, quàm mille hoſtes interficere, ſoluſq; omnium principum ſine ciuili ſanguine, & hoſtili etiam, quantum ad ſe pertineret, uiueret.

Sueſſanorũ numus.

Denique in Sueſſanorum numo, ut inſcriptio indicat, Gallus eſt erectæ ſtaturæ cum Phoſphoro à tergo ſtella addita. Sed quiſpiam fortaſſis breuitatis ſtudioſus orationem noſtram nimis creuiſſe accuſet, ac nonnulla ſuperfluè à nobis allata hiſtoriæ amplificandæ gratia effudiſſe dicat: cui equidem reſponſum velim,

Author excuſat hiſtoriæ longitudinem.

nihil, quod ſcimus hîc allatum eſſe, quod terminos noſtros egrediatur, hoc eſt, quod vel ad Galli, uel Gallinæ hiſtoriam non pertineat. Etſi enim nonnulla de ouis dicantur, quę quiſpiam nimium ſuperſtitioſus, aut ardelio non in Gallinæ tantùm, ſed in aliarum etiam auium ouis locum habere obijciat, is ſcito Gallinæ oua in omnibus orbis partibus vt principem locum obtinentia, quotidie in manibus omnium verſari, & in uſum cedere, non item ita alia. Cùm itaque ab ouis plurimi, ac diuerſi cùm ad eſum, tùm ad medicinam uſus percipiantur, cur non hîc potiùs, quàm alibi nobis erat dicendum? Ne tamen poſthac legentium beneuolentia, atque humanitate abutamur, itaque hîc nunc vela contrahimus, & ad deſcribendas Gallorum Gallinarumuè diuerſas aliquot ſpecies nos accingimus. Cùm verò multæ uolucres eæq; exoticę Gallinaceo generi non annumerentur duntaxat, ſed eodem etiam nomine fruantur, adiecto ſolummodo diſtinctionis gratia patriæ cognomine, itaque in deſcriptione earum ordinem hunc nobis ſeruare placuit, ut de eis, quæ cum vulgaribus noſtris villaticis maiorem gerunt ſimilitudinem exordiremur, pòſt uerò ſubnecteremus eas, quæ magis ab illis diſcreparent, ne quid intactum à nobis relinquatur. Maiorem autem ſimilitudinem cum noſtratibus habent, quæ calcaribus armantur, quibus exoticarum maior pars caret. Quapropter Turcicas vix in peregrinis habeo. Etenim parum à noſtris differunt. Perſicæ quoque calcaria habent, ſed cauda carent.

DIVER-

DIVERSARVM GALLINARVM & Gallorum deſcriptiones, & primò de alba criſtata & alia fermè in lapidem conuerſa. Cap. II.

Villaticarum noſtrarum Gallinarum, ut pote nulli non cognitarum duas tantum icones damus, quarum una tota candida eſt, & inſtar Alaudæ criſtata, altera intra duos parietes reperta fame extincta, atque eo modo, quo uides, in lapi-



deam fermè ſubſtantiam conuerſa, cauliculis ſuis abſq; pennis hiſtricis inſtar horrida, intra arcis vetuſtiſſimæ parietes reperta. Eam illuſtriſſimus comes, ac ſenator noſtræ urbis ampliſſimus D. Io. Pepulus olim mihi tanquam rem miram donauit. Huius iconem ſequens pagina dabit. Gallinæ criſtatæ appictum eſt Lolium.

Gallina ferè petrificata.



DE PVMILIONE Cap. III.

QVamuis communium Gallinarum aliā nos iconem exhibituros negauerimus, Pumilionis tameñ, siue nanæ, quam perperam multos pro Hadrianis habere diximus, etsi ex earum genere, exhibere placuit, quòd minus frequentes sint. Erat autem hæc



Gallina tota nigra prçter alarum maiores pennas, quæ in extremitatibus candicabāt. Hebebat pariter maculas in collo circumcirca candidas mediam lunam ęmulantes, atq; oculos deniq; macula sublutescētis coloris rotūda ambiebat. Caput erat cirratū. Paleę, & crista quæ admodum erat exigua, intesiùs rubebant: pedes flauescebant: vngues parui, coloris impensè candidi. Sed quid describere exactiùs prodest, si plerunq;, imò ferè semper color in his, ut alijs variet?

DE GALLINIS Patauinis. Cap. IV.

NOſtratibus Gallinaceis plerunque maiores exiſtunt, quos vulgus Patauinos appellat, quemadmodũ etiã tales Gallinæ noſtratibus Gallinis. Maris fœminæq; iconẽ exhibemus. Mas erat aſpectu pulcherrimus, quinque tamẽ



coloribus tantummodò exornatos, nigro scilicet, albo, viridi, rubro, & luteo. Totū enim corpus erat atrum. Ceruix candidissimis pennis erat cooperta. Alæ uerò, atque dorsum, partim quoq; nigro, partim uiridi constabant. Cauda pariter eiusdem erat coloris, sed pennarum radices albicabant. Albę erant insuper quædam ex remigibus. Caput habebat pulcherrimo cirro exornatum: cirri autem radices erāt albæ. Oculos macula ambiebat rubra. Crista erat exigua, rostrum, & pedes lutei. In tota uerò Gallina præter albam illam pelliculam, quam prope aurium foramina obtinent, nihil prorsus erat albi, sed tota ex nigro uirescebat. Pedes erant subflaui; crista admodum exigua, coloris etiam vix rubri. Gallo appicta est auena nuda, Gallinæ Phalaris.



DE GALLO

DE GALLO, ET GALLINA PEDIBVS PENNATIS. Cap. V.



SVNT quoque in hoc auium genere pedibus quandoque hirsutis, quales sunt, quos nunc damus, Gallus, & Gallina. Gallus collo, & dorso erat castanei coloris. Alæ primùm nigræ albicātibus maculis decoratę, dein nigræ erant, remiges candidæ extra, intus nigræ. Mentum, pectus, venter coxæ, tibiæ nigra, albicantibus



maculis insignita. Pedes lutei, crista duplex non admodum magna rostrum luteum: paleæ magnæ; cauda partim albis, partim nigris pennis constabat. Gallina tota flauescebat, sed atris vbiq;, si solum collum demas, maculis, modò paruis, modò magnis, at ubique oblongis consperſa; cristam habebat omnium minimam & paleas admodum breues, rostrum, & pedes luteos.

DE GALLO, ET DVABVS Gallinis Turcicis. Cap. VI.



Gallus Turcicus cum Aegylope bromoide. Belgarum.

CVIVS

CVIVS modo damus iconem, Gallum Trucicum dicunt. Totum corpus quodammodo candicabat. Alarum tamen pennæ partim etiam erant nigræ, & nigra quoq; aluus: cauda partim viridibus, partim nigris, necnon pennis semiuiridibus, & seminigris constabat, toto corpore modò argenteis, modo aureis lineis erat perornatus, quæ res mirum, quantum in eo pulchritudinis conciliabat. Tibiæ, & pedes erant subcærulei. Gallina hæc, quam pariter Turcicam vocant, tota erat alba, maculis vbique conspersa nigris, pe-

Gallina Turcica pedibus subcæruleis cum pseudo melanthio.



dibus ſubcæruleis : paleis, ſi maris paleis compares, longè minoribus, eadem iſtæ videretur, niſi ceruix luteſceret, & apicem in vertice gereret, & pedes omnino haberet cæruleos, & caudam immaculatam.

Aliam in hoc genere obſeruaui, cui pedes prorſus erant cærulei, eodem modò, vt prædicta, ex albo & nigro maculata, ſed poſt carneam criſtam, aliam habet ex pennis albis inſtar Alaudæ, & ceruicem ex cinereo luteſcentem quæ in præcedenti nigra eſt. Iconem ſequenti pagina dabimus.

Gallina Turcica pedibus cæruleis cum vſtilagine auenæ.



DE GALLO, ET GALLINA ex Persia. Cap. VII.




VEM verò Perſicum Gallum appellant,& quem hic depinximus, à noſtratibus in eo potiſſimùm differt, quòd cauda careat, cætera ſimillimus exiſtit. Criſta tamen ueluti caudam obtinet. Erat autem totus niger lineis luteis conſperſus: Alarum remiges principio albæ erant,cætera atræ: pedes cinerei: Gallina quoad formam habitumue noſtratibus erat ſimilis: colore a mare diuerſiſſimo, unde tam in his, quàm in illis coloris diuerſitatem uilipendendam arbitror. Erat autem tota coloris ferruginei, tribus pennis remigum exceptis, quæ nigræ erant. Criſta, ſi criſtæ maris compares longè erat quam in illo minor. Gallo appinximus phalaridem, Gallinę calamogroſtim.

DE MONSTRIS
Cap. VIII.



CVM in hac Gallinacea familia, si in ullo alio animalium genere, monstra generentur, itaque aliquot etiam monstrorum icones, quorum pleraque ipsimet obseruauimus, hoc loco, ne quid in hac auium historia deesse videatur, naturæ miracula admirantibus lectoribus visum est exhibere.

Prior itaque hic Gallus tripes cum multis alijs pullis in Brutijs olim natus dicitur, anno nempe mundi 3767. ante uerò natum Christum 196.



Subsequentem Gallum, qui pariter tribus instructus est pedibus, vulgò Gallo Grotesco dicunt. Erat autem à collo ad anum usque coloris aterrimi, sed maculis candidissimis conspersus, toto uerò dorso ad uropygium usque ferruginei. Alarum maxima pars item ferruginea. Sui tamen principio, & quà uentrem spectant, subfusci, sed albicantibus maculis conspersi oblongis. Remiges pennæ omnes albæ. Cauda semiuiridis, ac semiatra. Oculos macula rubra ambiebat. Icon sequenti pagina exprimetur.

Gallus tripes alius, Grotesco vulgò, cum gramine alopecuroide minore.



Tres quoque pedes, sed tertium prope anum enascentem habebat hæc Gallina toto ferè corpore flaua. Alæ eius, & dorsum fuscis vbique maculis conspergebantur. Fuscæ etiam a collo quædam pennæ dependebant super alarum principia. Cauda denique tota fusca. Cætera lutea.

Gallina tripes cum hordeo.



Pullus

Pullus iste tribus pedibus natus tertium habebat, uelut ex aropygio enatum.



Sceleton hoc pulli monstrifici est, & superiori pullo ferè similis, nisi quod pes e podice natus quinq; digitis sit instructus.

Gallus

Gallus hic quadrupes pronè erat ad uentrem uſque caſtanei coloris, ſupinè ad uropygium uſq; lutei intercurrentibus pennis caſtaneis. Alæ albæ, remigibus uiridibus, à tergore prope caudam pennæ dependebant longę admodum, caſtaneæ; cauda uiridis & nigra, criſta duplex, minime crenata: pedes quatuor, quorum anteriores perfecti erant & lutei. anteriores impefecti & pallidi.

Gallus monſtrificus quadrupes cum Aegylope.



Quatuor quoque pedibus erat nata hæc Gallina vnicolor, toto nempe corpore colore quodammodo ferruginei. Pedes autem habebat luteos.

Gallina quadrupes cum Siligine spica mutica.



Anno insuper 1552. in Gallia duplices ex Gallina pulli inuenti sunt, quatuor videlicet alis, vt icon ostendit, totidemq; pedibus, sed unico duntaxat capite.

Pulli gemini vnico capite.



Hic vero Gallus quinquepes anno mundi 3838. ante natiuitatem Christi 125. Ceræ natus memoratur.



Pullus capite gemino cum Lolio rubro.



Pullus iste capite gemino, alis, pedibusq; binis duntaxat, dorſo erat coloris fuſci, temporibus, & collo luteſcentibus, pectore, & ventre albis, pedibus, & tibijs caſtaneis.

Vnicum item caput hi pulli pariter gemini, & parum à superioribus differentes habebant, sed corpora magis quàm in illis coniungebantur. Pulli gemini vno capite.



Si verò auis vlla monstrifica appellanda est, ea erit Gallus iste, quem viuum ante aliquot annos in aula Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis Francisci Medicei obseruaui: uiris etiam magnanimis aspectu suo terrifico pauorem incutiebat. Caput non crista carnea, ut in vulgaribus Gallis ornabatur, nec paleæ quoque erant carneæ, sed vtræque ex plumis constabant militum conos, quibus galeas exornant, æmulantibus. Habebat in fronte duas pennas, seu potius pennarum calamos (erant enim nudæ) surrectos, ceu duo cornua; item binos alios ab vtraque rostri prope nares parte, sed qui in extremitate plumas tenuissimas ad instar setarum ederent, necnon & alium in ceruice, qui à principio ferè eiusmodi setis erat exornatus. Color totius corporis ferè subfuscus, sed radices pennarum erant albæ, pennæ verò ita erant constitutæ, vt veluti squamas toto corpore æmularentur. Prope vropygium, qua cauda exit, tuberculum habebat rotundum, subalbidum. Cauda non auium more ex plumis, sed carnosa ad instar quadrupedum, pilis nuda, sed in extremitate tamen floccum, qualis in illis conspici solet, obtinebat. Flocci color erat candicans. Cauda subcærulea. Tibię velut ocreis inductæ erant. Iconem proxima pagina dabit.

Gall' miro modo monstrificus. Caput. Color. Cauda. Tibiæ.

Gallus cauda quadrupedis cum crista Gallinacea.



De hoc Gallo ad me scripsit Pompilius Tagliaferrus Parmensis inter præclaros medicos haud infimus his uerbis: Ad te mitto Galli monstrosi effigiem, etsi tamen in illo delineando pictor haud mihi satisfecerit. Sed scias uelim, duo potissimùm in hoc Gallo reperiri admiratione digna, quæ in Gallinaceis, & Gallinis nostris uisuntur minimè. Primum, & præcipuum est, quòd alarum pennæ contrario, quam in alijs modo situantur, nam pars illarum prona, quæ ex naturæ præscripto in alijs interius uergit, in hoc exterior conspicitur, ita ut tota ala, penitus inuersa uideatur. Alterum notatu dig-um existimo, quòd ceruicis pl-imulæ caput uersus cirri instar eriguntur; quorsum etiam tota cauda attolli conspicitur. Hæc ille. Quæ tamen de hoc Gallo commemorat, nec eius imago ad me missa, nec nostra icon satis exprimunt: quod pictoris imperitia factum fuisse eius uerba ostendunt.



DE PEREGRINIS QVIBVSDAM Gallinaceis dictis, & primò de Gallo Indico aurito tridactilo.

Cap. IX.


V AE modò ſubſequuntur, aues ſunt peregrinę, & Gallinaceo nomine gaudēt. Cuius primo loco iconem damus Cæſar Facchinettus Marchio & Senator olim Bononienſis, mihi copiam fecit, eum Gallum ego ita deſcripſi Etſi aures in Gallo fictitias quiſpiam iudicet eaſq; ſolis quibuſdam nocturnis volucribus attribuendas, is in Ardeæ cuiuſdam genere, quod quandoq; in Flandria apparet mira ſpecie, de quo nos aliquando Deo dante ſuo loco agemus, eaſdem contemplatus minimè monſtroſas, nedum dicam fictitias in pulcherrimo iſtoc Gallo iudicaturus eſt. Mira quidē huius Galli ſpecies eſt, & nulli volucrum generi pulchritudine inferior, vt nunc ex tradenda deſcriptione cuiuis patebit.

Roſtrum. Roſtrum reliquorum Gallorum diſſimillimum, ſed Pſittacorum omnino reſpondens. Eſt enim aduncum in ſuperiori parte, totum uerò rubrum.

Caput. Venter. Caput totum pectus & venter integer colore roſeo diluto, qui in pectore maculis ſubroſeis dilutioribus exiguis, in ventre longè maioribus, quas alba linea tranſcurrit, inſignitur.

Oculi. Criſtis inſignitur duabus, primùm carnea more noſtrorum, quæ propè roſtrum eſt, inter quam & roſtrum ſuperiùs macula oblonga cærulea eſt. Criſta uerò alia pennis conſtat luteis propè primam criſtam paruis, mox longè maioribus ſurſum primùm aſcendentibus, mox deorſum per collum deſcendentibus. Oculorum capacitatis forma diuerſa admodum non tantùm à noſtratibus Gallis, verùm etiam à reliquo volucrum genere: præ ſe fert enim eundem ferè ſitum, qualis in homine eſt, oblongum ſcilicet, in cuius medio oculi ſiti ſunt, quorum pupilla nigra eſt, iris lutea, cilia nigra.

Aures. Collum. Alæ. Aures magnæ, & erectæ aſininis non abſimiles: ſub mento pennę quędam dependent virides in marginibus nigræ, veluti barbæ figuram præ ſe ferentes, quas palearum, quæ in Gallo noſtro dependent, vicem obtinere arbitror. Collo ſuperiori & uropygio quæ viridia ſunt, pennæ cæruleæ, albis calamis ornatæ deorſim dependent. Alæ admodum diuerſi coloris ſunt. Primæ enim earum pennæ obſcuræ virent, ſed ita diſpoſitæ ſunt, ut veluti ſquamulas efficere videantur, harum medium linea alba percurrit. Quæ ſequuntur intensè admodum virent, ſed in extremitate albę ſunt; harum tamen tres inferiores cæruleæ ſunt circumcirca tamen etiam ſubuirides: Hunc ordinem pulcherrimus alius excipit cæruleus, nempè cuius pennæ in fine inſigniter admodum rubent. Extremæ denique remiges luteæ ſunt, omnium coſtæ albæ. Inferior verò alarum pars colore eſt ſubcæruleo ad uiridem tendens; ſuperior uerò roſeo, & coſtæ omnes itidem albæ.

Cauda. Cauda duplex, prior exigua, & quinque tantùm pennis conſtans, iiſq; ruberrimis, & admodum breuibus, ſi ſecundæ caudæ comparentur. Secunda cauda nouem longiſſimis pennis conſtat, quarum aliæ alijs longiores ſunt, & diuerſum colorem obtinent. Maiores ferrugineæ ſunt, pennulis tenuiſſimis oblongis fuſcis, hinc inde dependentibus conſtantes, In extremitate ceu oculos ouales rubicundos & circumcirca cæruleos obtinent. Virides uerò eiuſdem coloris pennulis conſtant, & in fine oculos albos circumcirca cæruleos obtinent; cæruleæ quæ ſequuntur eodem modo ſeſe habent.

Pedes. Dorſum. Pedes rubei maculis ſubfuſcis diſtincti. Digiti terni. Vngues & calcaneus albi. Dorſum uerò totum ſubrubrum maculis nigris ſemilunaribus diſtinctum, quæ in medio linea alba inſigniuntur.



DE

Gallus Indicus cum panico cæruleo Indico?



DE GALLO alio Indico.

Cap. X.

QVem modò depingimus, simpliciter Gallum Indicum dicunt. Eum magno Hetruriæ Duci Ferdinando acceptum refero, qui pre eximia sua liberalitate, ut est virorum doctorum studiosissimus, depictũ mihi aliquando dono transmisit. Auis toto corpore coloris erat aterrimi, calcaribus, & cauda carebat, uti etiã crista, cuius loco cirros gerebat. Rostrum erat bicolor, partim enim luteum, nempe caput versus, cætera atrum. Superius rostrum aduncum. Quo loco in alijs Gallis narium foramina sunt, ibi hæc auis rotundum quid magnitudine cerasi luteum habebat. Tibiæ, pedesq; tabellis albicantibus prædit. Pennæ etiam quædam prope anum exiguæ albescebant.

Gallus Indicus alius cũ frumento Turcico.



DE GALLINA INDICA
Cap. XI.

GALLINAM hanc quoque Indicam appellant; colore tamen, & corporis habitu à superiori Gallo dissimilem, similem uerò in eo, quòd capite etiam est cirrato. Color totiùs ferè corporis subfuscus. Rostrum, quàm in iam dicto Gallo crassius, in medio tuberosum, albicans, nigris maculis insignitum. Oculi nigri, iris crocea. Coxæ ex ferrugineo lutescunt. Tibiæ, & pedes lutei. Cauda caret, & vropygium, quod in Gallo superiori plumis operitur, nudum planè simiæ instar obtinet. Apparet autem esse eiusdem cum Gallo illo generis.

Gallina Indica cum frumento saracenico.



DE ALIIS DVABVS Gallinis Indicis. Cap. XII.

INdicas Gallinas alij, alij Numidicas dicunt etiam has, quas modò damus depictas. Num verò caudata, quam priori loco exhibemus, an uerò quæ ſubſequitur, cauda carens mas ſit, ſiue Gallinaceus, planè ignoro. Putauerim tamen caudatum marem eſſe, fœminam alteram. Sit quomodocunq; vtraque ſub Gallinæ nomine mihi communicata eſt, prior à ſereniſsimo magno Hetruriæ Duce, cum titulo Gallinæ Indicæ, altera pro Gallina Numidica. Prior à roſtro ad caudæ extremitatem vſq; (quæ candida eſt, ſed nigris lineis conſperſa,) nigra: quæ tamen nigredo ubiq; fermè ad ſobcœruleum vergebat. Podex, & caudæ principium ſubtus candicabant. Roſtrum robuſtum, recuruum, rubicundum. Tibiæ eiuſdem ferè coloris, ſed pallidioris multò, & in poſtica parte ad



cæruleum vergebant. Vngues erant atri. Tuberculum in fronte gerebat magnum, figura ficus, coloris ferè cærulei. Cauda longa, minimè vt in nostratibus Gallis surrecta, sed vt in Pica extensa. Altera non ita erat atra, sed coloris fusci tantummodo, quique in collo, & alis ad cinereum vergeret. Tuberculum in fronte alterius iam dictæ simillimum. Rostrum eiusdem coloris, sed minimè aduncum. Cætera etiam similia, sed cauda carebat. Planta adiecta est hordeum distichon.



DE GALLINIS GVINEIS.

Cap. XIII.

Guineæ Gallinæ ex Gallinaceo genere sũt. Galli Mauritani Ornithologi deſcriptio.



GALLINACEO generi fortaſsis rectiùs quàm ſuperiores peregrinæ altes iſtæ, quas Guinea regio nobis ſubminiſtrat, annumerandæ ſunt, quòd in omnibus fermè exceptis criſta, & calcaribus cum illo conueniant. Cùm verò Ornithologus eas exactiſsimè nobis deſcribat, deſcriptioni illius lubenter acquieſcemus. Gallus Mauritanus, inquit, pulcherrima auis eſt, magnitudine corporis, figura, roſtro, & pede Phaſiano ſimilis, uernce corneo in apicẽ corneũ à poſteriori parte præcipitẽ, in anteriori leniter accliuem eleuato, armatus. Eum natura voluiſſe videtur inferiori capitis parti tribus veluti lacinijs ſe promittentibus committere, atque deligare: inter oculũ, & aurem utrinque vna, & in frõte media item una omnibus in eiuſdem cum uertice coloris: ita ut inſideat capiti eo modo, quo ducalis pileus illuſtriſſimo Duci Veneto, ſi quod iam aduerſum eſt auerſum fieret. Rugoſus is eſt inferius per circuitum: qua ſe attollit in directum in ſummo collo ad occipitium, naſcuntur

Oculi.

erecti quidam, atque nigri pili (non plumæ) in contrarium verſi. Oculi toti nigri, æquè & in orbem palpebræ, atque cilia. Si maculam in ſumma, & poſteriori parte ſupercilij vtriuſque demas. Imum caput per longitudinem vtrinque caro quædam caloſa colore ſanguineo occupat, quæ ne propendeat veluti palea, ut replicaretur, natura voluit, & auerſo ductu in duos proceſſus acutos à capite liberos finiret. Ex hac carne attollunt ſe utrinque carunculæ, quibus nares in ambitu veſtiuntur, & caput in anteriori parte à cætero roſtro pallido ſeparatur. Harum ad roſtrum margines inferiores, replicantur etiam leuiter ſub vtraque nare. Quod inter verticem, & carnem eſt à dextra, & ſiniſtra parte, ſquamoſa inciſura duplici notatæ: in poſteriori nulla, ſed læues, & ueluti punctis quibuſdam ſui colo-

Color corporis.

ris reſperſæ: Color illi ſub faucibus exquiſitè eſt purpureus: in collo obſcurè purpureus: in cætero corpore per ſumma contuenti qualis conſurgit, ſi album, & nigrum pollinem utcunque tenuiter tritum colori fuſco rarius aſpergas, nec tamen commiſceas. Tali colori maculæ albæ ouales, aut rotundæ per totum corpus ineſſe viſuntur, per ſumma minores, per ima maiores comprehenſæ interuallis linearum, ut apparet in plumarum compoſitione naturali, qua ſe mutuò interſecant obliquo hinc inde ductu per ſumma tantum corporis, non item per ima. Id non ex toto corpore ſolùm deprehendes, ſed ex ſingulis auulſis pennis. Superiores enim, obliquis lineis ſe mutuò interſecantibus, aut ſi mauis orbiculis quibuſdam ex albo, & nigro ut dixi, polline confectis, & per extremitatem coniunctis, ut in fauis, aut retibus, maculas ouales, aut rotundas in ſpatijs fuſcis comprehendunt: inferiores non item. Vtræque tamen ſimili lege poſitæ ſunt. Nam in alijs plumis, ordine ita iunctæ ſunt, ut ferè triangulos acutos faciant: in alijs, vt oualem figuram repræſentent. Huius generis ordines tres, aut quatuor in ſingulis plumis ſunt, ita ut minores in maiorum complexu reponantur. In extremis alis, & in cauda rectis lineis æquidiſtantibus procedunt per

Maris à fœmina diſtinctio. Ornithologus, vt Guineas Gallinas vocet.

longitudinem maculæ. Inter Gallum, & Gallinam vix diſcernes, tanta, & ſimilitudo, niſi quod Gallinæ caput totum nigrum eſt. Vox illi eſt diuiſus ſibilus, non ſonorior, non maior uoce Coturnicis, ſed ſimilior voci Perdicis, niſi quod ſublimior ea eſt, nec ita clara. Hęc omnia Caius. Ego omnino Meleagridem hanc auem, vel Numidicam Gallinam appellârim, de qua ſuo loco inter Gallinas ſcripſimus. Eadem nimirum fuerit Afra auis in verſu Horatiano. *Non Afra auis deſcendat in ventrem meum &c.* Hactenus Ornithologus. Sed eiuſmodi opinionem ſuo loco ſatis, ſuperq; ni fallimur, redarguimus. Inſuper uerum non eſt Gallinam totum caput nigrum habere, ut Caius ille ſcripſit, ſed quo ad colorem maris capiti ſimillimum: at obtuſius multò eſt tuberculum. Deſcribit eaſdem Gallinas [a] Bellonius hunc ferè in modum ex Gallico Latinus factus: Quemadmodum multæ merces, quas è Guinea regione ad nos (Gallos) aduehunt mercatores nobis primùm erant incognitæ, ita pariter hæ Gallinæ ante horum ad eam regionem nauigationem nemini noſtrum erant notæ: ſed nunc in aulis magnatum ſatis obuiæ, atque uulgares ſunt. Aues ſunt uiſu pulcherrimæ pennis infinitis maculis cãdidis in ſpatijs nigris præditæ. Corpulentia vix noſtrates Gallinas ſuperant: tibiæ tamen longiores ſunt, quare etiam maiores apparent. Ex ſolo capitis gibbo quiuis eam internoſcat, quem ſupra frontem habet camelopardalis inſtar, calli naturam obtinentem, duritie ferè cornu. Eiuſmodi Gallinæ perquam fœcundæ ſunt, & multiparę. Veteres uidentur eas agnouiſſe, & [b] Varro earum meminit his uerbis. *Gallina*

[a] L. 5. de Anib. c. 9.

[b] L. 3. de re ruſt.

Gallina Guinea cum panico cæruleo Indico.



Africana, vel Numidica varia est, quemadmodum quas Romani Gibberas appellant, quas inter-
pretati sumus Gallos Indicos: Columella, & Plinius Numidicam dicunt. Omnium do-
mesticarum, seu cicuratarum volucrum formosissimæ sunt, quamuis alias nulla in pennis
alia, quàm nigri, & albi coloris sit diuersitas: sed hi ita mixti sunt, ut albæ maculæ per ni-
gra spatia sparsæ elegantissimè, ac ineffabiliter suos ordines seruent. Aues sunt quo ad mo-
res cum villaticis Gallinis nostris similes: terram eodem modo pedibus verrunt. Tibiæ pe-
des, atque vngues item similes, sed tibias habent longiores. Hæc verò inter eas, & nostra-
tes differentia est, quòd cùm tam Gallis nostris, quàm Gallinis cauda sit surrecta, hæ sem-
Perdices per demissam habeant, ut Perdices, ac Coturnices: quare etiam quibusdam Perdices ter-
terræ nouæ. ræ nouæ vocitantur. Loco eodem manere nesciunt: in quærendo sibi victu admodum so-
licitæ ac industriæ, qua in re nostratum etiam naturam sapiunt, vnde huc illuc perpetuò di-
uagantur. Nulla euidens nota est, qua marem à fæmina distinguas. Vtrique enim eædem
Callositas. maculæ sunt, & albedo eadem circa oculos, ac denique eadem supra eosdem rubedo. Cri-
sta carent, sed eius vice callositatem in vertice quandam habent coloris cærei, qua parte ca-
melopardalim referre ex primo intuitu videntur, qui scilicet dum currit, caput tenet ere-
ctum, & eundem ferè cum ijs colorum varietatem habet. Habent verò insuper peculia-
Peculiaris rem sibi, ac propriam quandam notam. Nam quemadmodum Galli Indici pilorum quen-
dam aceruum ante ventriculum, ita illæ supra caput similem obtinent, sed qui in anteriori
parte reflectuntur à prima vertebra, aut osse colli procedendo per posteriorem capitis par-
Collum. tem. Cum Pauonibus etiam hoc illis commune est, ut colli principium sit gracile. Plumæ
colli, maximè inferiores relucent, ut Palumbi torquis. Vox similis est Gallinis communi-
Caro. bus: nam clamant acriter voce alta, quemadmodum pulli recens exclusi. Perticis insident,
Oua. vt nostrates: caro delicata est, oua esui apta. Iam videmus, huius alitis cognitionem vulgò
Guineam Gallinam vocanti acceptam ferre deberi. Nam si consideremus Africam, vide-
bimus appellationem quadrare. Numidia enim, & Guinea Africæ regiones sunt: prior in
littoribus Oceani, altera maris mediterranei. Antiquissimi Romani Mare mediterraneum
potiùs præternauigabant, quàm Gaditano egrederentur, nonnunquam tamen, sed rarius
transfretabant. Contra Lusitani, & Normandi, aut alij maris mediterranei incolæ Africæ
oras, quæ Guineæ sunt magis frequentant, quàm fretum Gaditanum. Quapropter miran-
dum non est, si eiusmodi Gallinæ in Gallia, quàm in Italia frequentiores reperiantur. Ad
nos enim frequentiùs, quàm in Italia naues ex his regionibus appellunt. Tales Gallinæ ap-
primè fæcundæ sunt, & in nutriendis pullis admodum sedulæ, vnde etiam facilè multipli-
cantur, sed frequentiores euaderent, nisi frigus, ut pote ex calidissima regione venientes,
perhorrescerent. Hæc itaque omnia Bellonius: at non video quo argumento Gallinam
Africanam aut N i midici n faciat. Varronis enim uerba, quæ adducit, ipse inuertit.
Varro enim Gibberas à Meleagride, aut Africana minimè distinguit, sed ita habet. *Galli-
na Africana sunt grandes, varia, gibbera, quas Meleagrides appellant Graci*, &c. Plinius ita:
simili modo pugnant Meleagrides, Africa, hoc est Gallinarum genus, Gibberum, varijs sparsum plumis.
Varro in primis Gallinas Africanas grandes vocat. Guineæ, vel ipso etiam Bellonio
teste, villaticas magnitudine non vincerent, nisi tibias haberent longiores: qua-
re meo iudicio grandes Africanas Varro dixit, ut à Villaticis distin-
gueret. Magnitudo itaque Gallo, Gallinisque Indi-
cis, quos idem etiam Bellonius Melea-
grides esse contendit, rectiùs
conueniet. Sed super
hac re aliàs fu-
siùs disputa-
uimus.



DE GALLINA LANIGERA Cap. XIV.

ALLINAE huius lanigeræ icon desumpta est ex carta quadam cosmographica. Fuch ciuitas est maxima versus Orientem, in qua maximi Galli nascuntur. Gallinæ sunt albæ instar niuis, non pennis, sed lanis, ut testatur Odoricus è Foro Iulij, tectæ, ut pecus. Item M. Paulus Venetus scribit in ciuitate Quelinfu in regno Mangi nomine, Gallinas inueniri, quæ loco pennarum pilos habeant, vt cati, nigri scilicet coloris, & oua optima pariant.

Gallina lanigera cum crista Galli Herbariorum.

DE GALLO SCOTICO ſyluestri, & de Morenna Anglorum.
Cap. XV.

** In deſcrip. Regni Scotiæ*


REPERITVR in Scotia, tradente * Hectore Boëtho quoddam ſyluestris Galli genus, Phaſiano carne, ac magnitudine ſimillimum: ſed nigra pluma, rubentibus admodum palpebris, frumento uictitans. Huius alitis effigiem Ornithologus Henricum à S. Claro clariſſimum uirum è Scotia ſibi tranſmittendam curauiſſe ſcribit. Scoti in hoc genere marem vocant Ane blak cock, id eſt, Gallum nigrum: fæminam, quæ magnitudine inferior, & colore dilutior eſt, ane grey hen, id eſt, Gallinam fuſcam. Mas collo, pectore, alis, coxiſq; punctis rubicundis aſperſus eſt. fæminam leucophæam maculæ nigræ variant. Supercilia, & barbulas in vtroq; ſexu membrana rubra inſignit. Anglus quidam hac icone uiſa, in Anglia etiam capi retulit locis erica plenis. Eandem auem Guil. Turnerus intelligere videretur in deſcriptione, quam ſtatim ſubdemus, niſi fæminæ alium colorem tribueret, quam ait magis ruffam eſſe Perdice, cùm fæmina Galli nigri Scotici fuſca ſit, ut diximus.

Galli Scotorum forma.

Gallinaceum ſyluestre genus apud nos eſt (inquit Turnerus Anglus, Morhennam vulgò vocant, ni fallor, fortè propter colorem maris nigrum, ut in mauris: alij, puto Hethcok, id eſt, Gallum ericarum) in quo fæmina ita à mare differt, vt duorum generum iſtiuſmodi rerum imperito uideri poſſint. Mas Gallo domeſtico paulò minor, totus niger eſt, excepta ea parte caudæ, quæ podicem tegit. Ea enim alba eſt. Cæterùm nigredo huius nonnihil ſplendeſcit, ad eum ferè modum, quo Columborum nigrorum torques circa colla ſplendeſcunt. Ad uiriditatem igitur proximè accedit. In capite rubrum quendam habet, ſed carneum cirrum, & circa genas duos habet veluti lobos rubros, & eos carneos. Fæmina tota maculis diſtincta eſt, & a Perdice, niſi maior eſſet. & ruffa magis, ægrè dignoſci poſſet. In deſertis locis, & planis, erica potiſſimùm conſitis, ambo degunt. Grano ueſcuntur, & ſummis ericæ germinibus. Breues habent alas, & breues faciunt uolatus. Hanc autem Attagenem eſſe conijcerem, ſed qui Attagenem deſcribunt, marem à fœmina non ſeparant. Vnde colligo eundem fuiſſe colorem, & eandem figuram maris, & fæminæ. Quod ſi Attagen non ſit, Gallina eſſe uidetur Varronis ruſtica. Hæc ille. Verùm hanc auem non eſſe Attagenem, ex eius hiſtoria apparebit: præſertim cùm Attagen ſit paluſtris, hæc non item. Vide an eadem auis ſit, quam Longolius Attagenem putauit, cuius uerba recitauimus in Grygallo. Hæc omnia Ornithologus, qui ſanè & dum Attagenem paluſtrem uocat, Attagenem nouiſſe minimè videtur, eſt enim montium incola, ut ſuo loco ſcripſimus.

Morhenna, Anglorum. Gallus ericarum.



Gallus paluſtris cum gramine cyperoide.



DE GALLO PALVSTRI
Cap. XVI.



E Gallo paluſtri Ornithologus ſic ſcribit: & hanc exhibet iconem: Auis, quam Scoti, (& Angli quoque, ut conijcio) vocant Gallum paluſtrem, ane mvvyrcok, Germanicè ſcripſerim ein Murhan, Attagenis hiſtorię ſubijcienda videtur. Nam & in ſummis delicijs habetur, & in locis paluſtribus (vnde nomen) paſcitur, & corpus ei ſubruffum, aut ſubflauum, undiq; punctis nigricantibus diſtinguitur. Supercilia, & barbulæ è membrana rubente, ut in reliquis ferè Gallis ſylueſtribus nulla. Effigiem eius ad nos è Scotia mitti doctiſſimus vir Io. Ferrerius Pedemontanus curauit. Haud ſcio, an eædem ſint aues, de quibus Hector Boethius in Scotiæ deſcriptione ſic prodidit: Sunt in Scotia Galli, Gallinæq; Sylueſtres vocati, qui frumento abſtinent, & enaſcentibus tantùm minutiſq; cytiſi folijs veſcuntur, humanæ gulæ perquam ſuaues. Gybertus Longolius Gallinę ſylueſtris quoddam genus uocat Kurhenn, quaſi Murhenn: quam Meleagridem, ſeu Africanam Gallinam interpretatur: quæ iidem in paluſtribus locis verſatur. Sed Athenæi deſcriptio Meleagridum, Scoticis paluſtribus iam dictis non conuenit. In epitome dubitat, an ſit Lōgolij Gallina paluſtris.

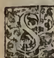
DE CAPO

Cap. XVII.

IVD immeritò fortassis separatim de Capo scribemus, quod propter corporis immutatam temperiem, testiculis nempe priuatus nomen immutauerit, pullorum propagationi prorsus inidoneus factus, & ad mensæ vsum duntaxat propter carnis præstantiam seruiat.

Ordo.

SYNONYMA.



SVNT qui Barbur Hebraicā vocem Capum interpretentur; sed hi Capum cum Gallo confuderint, ut alij etiam nonnulli parum Latini fecerunt, ut suo loco admonuimus, cùm tamen, teste M. Varrone in Gallinaceo genere villatico Capi semimares dicantur, quòd sint castrati. Quare ineptè ab Isidoro scriptum est, Gallum à castratione vocari. Nititur autem eo solùm argumento, quod ueteres abscissos vocarent Gallos, uel ex malè intellecto [a] Martiale, qui alibi ait, sub lemmate Capo:

Barbur.

[a] Lib. 13.

Ne nimis exhausto macresceret inguine Gallus,
Amisit testes, nunc mihi Gallus erit.

hoc est, castratus, ut erant Cybeles sacerdotes, Galli appellati, unde idem rursus.

Succumbit sterilis frustra Gallina marito,
Hanc matris Cybeles esse decebat auem.

Martialis explicatus.

hoc est, hanc potiùs Cybelę dicare debebant, nempe castratum, cuius castrati etiam essent sacerdotes, quàm Gallum: non autem, ut Ornithologus exponit, hæc potiùs, & propriè debebat vocari Gallus. Haud me tamen latet, Capum à Petronio Arbitro Poëta antiquissimo Gallum dici, sed cum additione spadonis. Quod modo ad nomenclaturam Græcam attinet, nullam prorsus reperio. Latini Capum dicunt, aut Caponem. Longolius Capum rectiùs dici asserit: En tibi, inquit in dialogo eius Pamphilus interlocutor, Capones, ut euirati neque vocem edunt, neque Gallinis molesti sunt: vbi mox ipse Longolius: Ego illos non Capones, sed cum Varrone, & Columella libentiùs Capos vocauerim. Ex recentioribus quidam Capum Gallinaceum dixit; at per pleonasmum. Sat est enim Capum dixisse. Apud T. Vespasianum Strozzam eiusmodi periphrasis de Capo legitur.

Gallus spado.

Tum Gallinarum pulli, quos villica lapso
Reddidit eunuchos anno, cristasq; recidit

Quod verò Albertus Gallinaceum (intelligit autem Capum) veteribus Paponem dici scribit, id somniasse videri potest, quando apud nullum classicum scriptorem tale reperire sit. Italicè nominatur Cappon, seu Cappone: Gallicè Chappon, Germanicè Kappun, Kapaun, Kaphan; Anglicè Capon: lingua Abissina Capi dicuntur Aroazes.

Papo.

GENVS. DIFFERENTIAE.



QVOT Gallorum genera sunt, totidem etiam Caponum esse possunt. Etenim omnes castrari queunt. Sola etiam castratione Capi a Gallinaceis differunt. Capis tamen iuba est maior, quàm Gallis, & caudæ pennæ longiores. Vox demissior, & rauca. [b] Scaliger testatur, sese Capum habuisse insigni magnitudine, ac propterea certum conuiuam, qui cùm ater fuisset totus, anno quarto factus fuit candidus, quanquam erant alij, quibus nulla pluma nigra fuerat, An uerò Capis pennarum colores immutari quid peculiare sit, an uerò id, quod Scaliger scribit de suo Capo, fortuitò euenerit, quod magis credo, quispiam dubitare possit.

Capi ut à Gallis differat.

[b] In comment. l. 5. 7 hist. de Plant. caus.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

Orma Capis cum Gallis eadem, niſi quòd illis iubæ, & caudæ pennæ maiores ſint, & criſta careant, & calcaria in maiorem molem excreſcant vt in adiectis duabus carcarium iconibus eſt uidere. Quem hic primo loco depictũ dabimus, capite, collo, dorſo toto, pectore, & ventre coloris erat caſtanei. iubæ pennæ erant nigræ, nigra item cauda, & alæ, ſed quarum remiges erant ſubluteæ: pedes cinerei. Altera pictura Capi monſtrifici eſt, tribus pedibus inſtructi, qui tamen pes tertius duos tantummodo digitos habebat, at longiores multò quàm in alijs. Color ſuperiori ferè contrarius. Huic enim color erat totus niger, ſed iubæ pennæ duplicis coloris, nam maiores pennæ ferrugineæ, minores erant aureæ. Remiges, alarum candidæ. Cauda nigra, pedes lutei. Adijcie mus etiam inteſtinum cum duabus ſuis appendicibus, nempe inteſtinis cęcis, quæ Anatibus & Anſeribus, ſimilibuſque alijs etiam ſunt cõmunia, item miſenterium ſeu lactes Columbi Cyprij.

Capi monſtrifici deſcriptio.

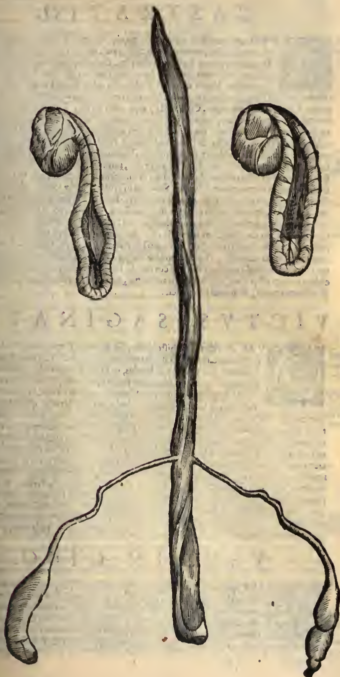


Capus cum gramine alopecuroide.



Capus tripes cum bromo sterili.





CASTRATIO.

Veteres ut Capos castrarent.



PVD antiquos Galli longè alio modo, quàm nunc castrabantur. Nouissimam enim alui partem, aut lumbos, aut calcaria candenti ferro inurebant. Ita enim in primis scribit Aristoteles. *Castrantur Gallinacei parte nouissima suæ alui, qua cùm coeunt, concidet. Hanc enim si duobus, aut tribus ferramentis adusseris Capos facies*. Varro uerò, & Columella calcaria inuri solere tradunt. *Gallos castrant*, inquit Varro, *ut sint Capi, candenti ferro inurentes calcaria ad infima crura usq; dum rumpantur*, (*ignea ut consumantur*, Columella) *atque extet ulcus*. Plinius lumborum, atque imorum crurum meminit, inquiens: *Desinunt canere castrati, quod duobus fit modis, lumbis adustis candente ferro, aut imis cruribus*. Cæterùm eiusmodi inflictum ulcus figulina creta, testibus Varrone, Columella, & Plinio oblinebant. Nostræ uerò uillicæ testiculos euellunt per posteriora, modico vulnere cultro inflicto. Vulnus autem tantum fit, quantum digito superius ad lumbos sub septo, ubi testes adhærent, immittendo, & singulis extrahendis sufficit: quibus extractis uulnus filo consuunt, & cinerem inspergunt, tum etiam cristam resecant, ut uirilitatem omnem adimant. Sunt qui in cristæ abscissæ locum calcar è crure exectum inserant, idq; coalescente vulnere recrescere dicant: Verùm qui ex hisce castrationis modis præstet, ignoro, video tamen antiquam illam, cuius Varro, Aristoteles, Columella, Plinius, alijq; meminère, non amplius obseruari: quare suspicandum multos ex inflicto illo vulnere cum cadente ferro interijsse, ut quandoque ex nostris moriuntur, si erratum aliquod in castratione contingat: quinimo superiori anno 1597. Gallum obseruaui mox à castratione ita tumuisse, ut pellis pulsata digitis, tympani bellici instar sonum ederet: quod erratum è malè consuto vulnere euenerat. In eiusmodi uerò castratione omnino elaborandum est, ut uterque testiculus auferatur, nam si alter relinquatur, cucurit, canit, & coitum repetit, & minus pinguescit.

Villicæ nostræ ut Capos castrēt.

Calcar recrescit.

Quæ castratio optima.

VICTVS. SAGINATIO.

Qui Capos & Gallinas prius saginarint.



VAE de victu Galli historia scripsimus, æquè Capo competunt, atque de saginatione, huic, & Gallinis tantùm, quas volucres saginare liguritores ipsi inuenere, quò unctius, & lautiùs, ut Platinæ uerbis utar, deuorarent. Pinguescunt Capi milij farina cum melle præsertim, & turundis in cibo datis. Nam Plinius eo nomine vocat bucceas, quibus farcire, saginareq; Gallinas, Anseres, & Capos solemus. Sunt apud Germanos, qui Capos saginant hoc modo: Includunt eos loco angusto, & è farina milij turundos faciunt, magnitudine ferè, & longitudine articuli digiti mediocris: è quibus ab initio circiter denos eis in fauces inserunt, & per aliquot deinceps dies quotidie plures, paulatim aucto numero, qui postea minuitur etiam paulatim. Dandum est autem eis plus minus prout coquunt: coucoctio tactu explorata ingluuie animaduertitur. Turundi mox inserendi priùs in aquam, aut lac immittuntur, nam sic faciliùs descendunt, licet interim leniter digitis per collum premendo deduci debeant. In defectu milij furfur, & parum frumentaceæ farinæ, & milij etiam parum in turundos redigitur. Sic ferè viginti diebus obesantur, sed mero milio quatuordecim. Sunt qui Gallinas, & Capos breui pinguescere scribant, si cereuisia loco aquæ bibenda eis apponatur. De Gallina priuatim farcienda in eius historia scripsimus. Videtur autem ratio eadem farciendis Capis conuenire. Quare eò lectorem ablegamus.

Capi ut pinguescant.

Germani ut Capos farciant.

Ut breui pinguescāt.

VSVS IN CIBO.

Gallinaceæ carnis laus.



API quàm sint in cibis grati nemo non nouit, ut pote qui remoto Veneris vsu facti sint pinguiores, & salubrioris nutrimenti: Vnde Platina: *Omnium autum laudes, inquit, quantum ad obsonia pertinent, una caro Gallinacea comprehendit. Quid enim popinis afferunt reliquæ altiles quod non unus Capus in se habeat, siue elixum, siue assum velis? Huius auis patina stomachum iuuat, pectus lenit, vocem sonoram facit, corpus obesat*. Hæc ille. Quod ad carnis temperiem attinet, sunt in quatuor qualitatibus

Carnis temperies.

litatibus temperati, quare multùm alunt, & venerem augent, teste Isaac, qui alibi etiam Capum auibus omnibus præfert, vt qui melius nutrimentum, & perfectum generet sanguinem. Villanouanus Capos in cibo probat circa ætatem sex, vel septem, vel octo mensium. In Gallinacei historia permulta à nobis recitata sunt, quæ omni harum auium generi, tum salubritatis in cibo, tum apparatus ratione communia sunt: itaque hic ea tantummodo, quæ ad Capos priuatim pertinent, afferemus. Quod modò ad coquendi, ac apparandi rationem attinet, hæc sanè varia est, & pro cuiusque libitu instituta. Vel autem elixantur, vel assantur. Iulius Alexandrinus inter recentiores scriptores Medicos illustris Capos subsequenti modo elixans medici potiùs, quàm coqui partes agit. Capum priùs per se elixat, huius pulpas, præcipuè verò alarum, ac pectunculorum cum apij unà ac betæ radicibus sumit: addit caseum, & friati panis parum, oua sex circiter, vuarum passularum aliquid, cinnamomum, zinziberis, piperis, caryophillorum quantum satis esse existimat, butyri cochlear magnum; componit omnia simul; comminutis priùs, quæ comminui, tritis, quæ teri debeant, in massam, quam deinde in offas diuidit figura, & magnitudine ouali ferè. Rapeolos, inquit, multi uocant, quòd ex friatis priùs id epuli genus fortè rapis comminnatum fuerit, dein minutim etiam concisis herbulis, demum & animalium carne. Has tenui ex subacta farina, quam pastam vocat aliquoties, folio seorsim singulas inuoluit offulas, eodem Capi iure recoquit: exemptis, patinæq; iniectis caseum infriat, & calidi affundit butyri satis. Est verò talis mixtura plurimæ alimoniæ, sed quæ sanguinem, ut ipsemet attestatur, inflammet, vitiosumq; succum generet, meatusq; obstruat. Nostri uerò coqui eiusmodi herbas, ut quæ ingratum potiùs, quàm gratum saporem carni concilient, minimè adijciunt, sed uel simpliciter elixant, vel ex caseo recenti pillulas adijciunt, & friatum caseum veterem superinspergunt: qui sanè cibus gratissimus est. Molesta uerò etsi pariter, multiq; laboris assatio est, quam idem Iulius Alexandrinus præscribit paulò pòst, elegans tamen, & laudanda, si herbas eas antè nominatas excipias. Coques, inquit, eadem materia conclusum integrum Capum, excepto quod alæ, pedesq; iefracti, & collum retorquentur in corpus, ut angustiùs iaceat: ouorum luteis duratis aliquot insarcies; ea configes caryophillis binis, ternisuè, singula salita priùs; tum pruna accipies, & si hæc ad manus non sunt, uuæ passæ, aliquid, limonijuè tenuius concisi, aut utriusq; partem, oua sex ferè: tudicula miscentur, agitanturq; hæc: tum butyri bene recentis adijcitur pro Capi pinguedine plus minus, sed quod liquaminis tamen instar efficiat, hoc madescet immersus intus Capus: postremò fictum ex eadem farina imponetur vasi operculum. Hoc modo immittitur furno farinacea patella, siue olla, siue testa, siue escarium uas id, ouorum priùs albumine illitum. Si anniculus fuerit Capus, non ante tertiam horam extrahi furno debet. Cautio erit, si quid furni calore agitatius factum effundi visum fuerit, vulgata charta nostra texisse, statim id reprimere efferuescentiam illam solet. Calidum inferre mensæ uult. Nonnulli ante perfectam cocturam vini aliquid affunduut, conuiuisque iam apposituri luteum oui aceto dilutum adijciunt. Hæc ille. Nostris coquis in ueru assare Capones vsitatum est, & cum uel malis aurantijs, uel limonijs in frusta conscissis conuiuis exhibere. Quod si uerò sese offerat occasio, vt neque elixare, neque assare ad ignem Capum queamus, uti fit in longo itinere, vbi sæpè hospitia desunt, tunc domo abeuntes chalybem ignitum nobiscum feremus, eumque in deplumem Capum, ac exenteratum inijciemus, accuratè vno, alteroue mantili obuoluentes, ne calor euanescat: sic enim esui aptum reddemus etiam inter equitandum, modò meminerimus subinde alitem uersare. Verumenimuero tetro inficietur odore, sed ferendo tamen, ac grato famelicis. Iam de præparationis varietate dicendum. Mirause Catellanicum lauti genus cibi est à Platina his uerbis descriptum: *Catellani gens quidem lauta, & qua ingenio, ac corpore Italica solertia haud multum dissimili habetur, obsonium, quod mirause illi vocant, sic condiunt: Capos, aut pullastras, aut Pipiones, bene exenteratos & lotos in veru collocant, voluuntq; ad focum tantisper quoad semicocti fuerint. Inde exemptos, ac tessalatim diuisos in ollam indunt: amygdalas deinde tostas sub cinere calido, abstersasq; lineo panno, terũt. His buccellas aliquot panis subtosti addunt, mixtaq; cum aceto, & iure per cribrum setaceum transmittunt. Postea in ollam hac omnia, inspersoq; cinnamo, zinzibere, & saccaro multo, tam diu efferuere simul in carbonibus procul à flamma, lento igne permittunt, quò ad iustam cocturam peruenerint, miscendo semper cum cochleari, ne feria adhæreant. Hoc nihil suauius esse memini. Multi est alimenti: tardè concoquitur, hepar, & renes concalefacit, corpus obesat, ventrem ciet.* Idẽ [a] alibi cibaria alba, seu leucophaga, delicatissima ex pectore Capi parare docet: *Cibarium albũ,* inquit, *quod aptius Leucophagũ dicetur, hoc modo pro duodecim conuiuis condies: Amygdalarũ libras duas per noctem aqua maceratas, ac depilatas in mortario bene tundes, inspergendo modicum aqua,*

Rapeolus quid.

Capus assandus cur charta inuoluatur.

Mirause Catellanicum.

[a] L. 6. c. 41 & 42.

Cibarium album ex Capo.

cum aqua, ne oleum faciant. Deinde Capi pectus exossatum in eodem mortario conteres, indeśque exçanotum panem, agresta prius, aut iure macro remollitum. Zinziberis praeterea unciam, ac saccari selibram addes, miscebisque haec omnia simul, mixtaque per excretorium farinaceum in ollam mundam transmittes. Efferueat deinde in carbonibus lenta igne facies, cochleariąue saepe agitabis, ne ferta adhaereat. Coctum ubi fuerit, aqua rosacea uncias tres infundes. Ad mensam, aut in patinis ubi caro fuerit, aut seorsum, aut minoribus mittes. Quod si in Capos fundere institueris, quò lautius videatur, mali Punici grana superinspergito. Idem subsequenti capite cibarium album Catellonicum ex pectore Capi describit, hoc modo: *Farinam optimi risi cum duabus metretis lactis caprini in cacabo ad ignem ponito, procul flamma, ne cibum concipiat. Pectus deinde Capi eodem die mortui, ac semicocti in quadam quasi subtilissima fila diuidito, inditaque in mortario duobus eo amplius tribus ictibus, pastillo contundito. Vbi lac dimidium hora efferbuerit, hoc idem pectus in fila redactum cum libra saccari indes, efferuereque horas quatuor patieris, agitando semper condituram cochleari, cui haerebit, ut terebinthina, ubi decoctum fuerit. Aquam postremò rosaceam, ut in superiore infundes, patinasque facies. Nec erit ab re si saccari aliquid inspergas: nulli enim cibariorum, ut aiunt, saccarum aduersatur.*

Cibarium album Catellonicū.

Cibarium croceum ex [b] eodem: *Pro duodecim, inquit, conuiuis libram amygdalarum cum membranulis tundes, bis Capi elixi, aut cuiusuis bonae alitis pectus, ouorum vitella quatuor, saccari selibram, Cinnami, Zinziberis parum, croci pluscu-lum contraria addes, ac iure pingui, ac agresta dissolues. Dissoluta in cacabum per setaceum excretorium infundes, facitoque procul flamma in carbonibus efferueant, agitando semper cochleari. Ad horam ebulliant necesse est. Sunt qui inter ebulliendum duas uncias liquaminis, aut butyri recentis indant. Patinis aromata insperges. Alit hoc, etsi tardè concoquitur, obesat, venerem ciet, hepaticis, & cardiacis prodest.* Eodem item libro esitium ex carne praescribens, *Sunt etiam,* inquit, *qui pectus Capi tunsi non incommodè addunt.* Id verò esitium tale est: *Pro decem conuiuis libram abdominis porcini, aut vitulini bene elixato, coctam, ac concisam cum selibra casei veteris, pauco etiam & pingui addito, cumque herbis odoriferis bene concisis, pipere, zinzibere, caryophyllo misceto. Haec omnia farina bene subacta, ac in tenuissimum folium redacta ad castaneae magnitudinem inuoluito, inuoluta in iure pingui, ac croceo decoquito. Parum cocturae requirunt. In patinas traducta caseo trito, & aromatibus dulcioribus aspergito. Fieri, & hoc edulium ex pectore Phasiani, Perdicis, aliarumue altilium potest.* Describit denique esitium ex pelle Caponum. Capum ubi elixaueris, pellem circunquaque abscindes, & eam maximè, quae collum integitur. Concisam, ac in frusta diuisam rursum in iure pingui per semihoram decoques, addito croco, quo coloratius fiat; in patinam translatum aromatibus, & caseo trito consperges. Baltasar Stendelius scriptor Magiricae Germanicus docet, quomodo pastillus è Capo fiat, de quo antè egimus. [c] Apicius in minutal Apicianum testiculos Caponum adijcit, Gallis nimirum, dum castrantur exemptos.

[b] Lib. 7.

Cibarium croceum.

Esitium ex carne.

Esitium ex pelle Caponum.

[c] L. 4. c. 3.

VSVS IN MEDICINA.



SVNT qui tanquam ex Dioscoride, alijsque authoribus medicas facultates Capo attribuant, quas illi Gallinaceo ascripserant, obscuri nempe authores, quos per linguae Latinae imperitiam pro Gallinaceo Capum interpretari diximus. Et quamuis eiusmodi uires Capus quodammodo subministrare possit, tamen ad uictus rationem idoneam tantummodo vulgò à medicis tum caro, tum ius eius in quocunque fermè morborum genere, maximè in quibus uirium ratio habenda est, praescribitur: medici enim quotiescunque deiectas uires aegrotantium excitare volunt, medicamentum dant, quod ex carnibus Caponum, & Perdicum conficitur. Sunt qui, inter quos est Aloysius Mundella doctissimus inter neotericos medicus facilè corrumpi dicant, si aliquo notabili tempore moretur, neque ita aegrotos alere, sed is vel id de extremè laborantibus, qui carnem hanc masticare nequeunt, dixerit, vel sibi ipsi aduersatur, ut qui scribat, se aegroto cuidam maligno laboranti morbo, cùm iam signa concoctionis apparerent, modò Turdum, modò unum, aut alterum oui uitellum, modò Caponis carnem contusam concessisse potius, quàm uituli. Item describens historiam iuuenis cuiusdam biliosi febricitantis continuè à se curati. Victus ratio, inquit, fuit caro Caponis iuuenis per diem ante mactati cum seminibus melonum contusa, necnon panis in eiusdem iure optimè incoctus ad uirium, (quae debiles in eo valde erant) robur conseruandum. Iuris Caponum in primis plurimus apud medicos usus est, maximè quod consumptum dicunt, vulgò consumato, alij destillatum

Capus quo in medicina usum praestet.

Vires aegrotantium, ut restituantur.

Iuuenis febricitantis victus.

ſtillatum, alij aquam carnis. Id enim ad reſtaurandas ocyus ægrorum uires ſatis laudari non poteſt. Obſcurus quidam ex Capi iure mirè uires recreari pollicetur, ſi uel cochlearium paruum inde ægrotus ſorbeat. Capum ueterem, inquit, para, exentera, totum cum oſſibus comminue. Tum in uaſe bene obturato vitreo, aut ſtanneo per ſex horas bulliat, adiecto etiam auro, ut annulo, uel numiſmatibus aureis. *Fieri*, inquit Platina, *ius conſumptum, aut ex Phaſiano, aut ex Perdice, aut ex capreolo, aut ex Pipionibus, aut ex Columbis ſyluaticis poteſt. Si ex Capo voles, cacabum ſumes, qui aqua metretas quatuor contineat. Huic Capum fractis & comminutis oſſibus indes cum uncia ſuccidia macra, piperis granis triginta, cinnamo pauco, nec nimium tunſo, tribus, vel quatuor caryophillis, ſaluiæ lacera triſariam folijs quinque, lauri duobus. Sinite hæc efferueant horis ſeptem, vel donec ad duas ſcutulas, vel minus redigantur. Caue ſalem indas, aut ſalita, ſi ægrotantium cauſa fiat. Parum aromatum nil vetabit, quo minus ægroto etiam apponatur. Senibus hoc, & valetudinarijs detur.* Hæc ille. Noſtræ mulierculæ Capum, uel pullaſtrum ſimul cum oſſibus contundunt, ac tam diu in ſuo iure decoquunt, donec ad exiguam quantitatem ius redigatur, & cremoris albi veluti ſubſtantiam acquirat, idque ægris debilioribus potandum exhibent cum feliciſſimo ſucceſſu. Sed hunc coquendi modum improbat doctiſſimus, & admodum Reuerendus F. * Euangeliſta Quatramius ſereniſſimi piæ memoriæ Herculis Ferrarienſium Ducis horti præfectus, & in arte diſtillatoria verſatiſſimus amicus noſter veteranus. Vult autem Capum integrum decoqui per aliquod tempus, iuſque quod ab eo defluit, dum eximitur, colligi (id enim reliquo alio præſtantius iudicat) Capum uerò fortiter comprimi, vt humiditatem omnem ędat: ſi uerò, ut fit, puluerem cordialem admiſcere placeat, eum cum reliquo iure magis aqueo diſſoluere iubet. At licet hunc coctionis modum minimè improbârim, probare tamen non poſſum. Siquidem Caponis integri coctio multum aquæ requirit, quæ ad paruam quantitatem, quæ ægro exiberi debet, redigi quàm citò, ac facilè nequit: neque uerum etiam eſſe exiſtimo id ius, quod in exemptione defluit, cætero præſtare. Alij uerò Capum accipiunt, uel Gallinaceum tenerum, vel Gallinam, decoquunt, contundunt, totum id uaſe recondunt, igne ſubiecto per alembicum, uel duplici uaſe deſtillant, qui modus quàm maximè paratu facillimus. Quod ſi æger peſtilentia laboret, periti medici ſimul herbas adijciunt Caponis coctioni inſtituto ſuo congruentes, quales ſunt meliſſa, ſcordium, bugloſſa, borrago, carduus benedictus, cicoria, endiuia, acetoſa, ſcabioſa, tormentilla, flores nympheæ, violarum, bugloſſæ, borraginis. Andreas à Lacuna circa finem libri de peſte, Capo generoſus, inquit, in aqua pura diſcoquitur cum folijs borraginis, & bugloſſi ana m. 1. conſeruarum de violis, roſis, boragine, & bugloſſo ana ℥. ij adijciatur etiam nonnihil de illis, quæ cordialia vocant, contritum. Deſtillatum inde liquorem in diplomate (balneo Mariæ) cum puluere diaſantalon mixto propter odoris gratiam, propinabis creberrimè. Sunt qui aurum ſignatum, torques, laminas, ſiue bracteas auri eiuſmodi decoctis adijciant, nec deſunt, qui abſoluta ſublimatione candens ferrum aliquoties extinguant. E quibus quid coctura decerpi poſſit præter ſordes, aut hydrargyrium, non video: ſcitèque dixit Trincauella olim præceptor meus, aurum exhilarare ſpiritus omnes, cùm quis in crumena eo abundauerit. Paradigma hoc Florentinis medicis fuit uſitatum in eodem caſu. Accipe duos pingues Capos, & bene ſaginatos. Vnum coquito ad diſſolutionem propemodum, contunde, & exprime vehementer, expreſſum ius conſerua: poſt accipe ſecundum Capum, hic unica tantùm ebullitione bulliat, vt paulum molleſcat, in partes diſſeca, & contundito. Fundo uaſis inijce borraginis manipulos duos, quibus inſterne panis ſimilacei albiſſimi, & leuiſſimi medullam, quæ totum Capi primi ius abſorpſerit antè aſſeruatum. Pani ſuperpone ſecundum Caponem in fruſtula diſſectum, & ſic deſtillationi committe. Attamen ſatius fuerit cucurbitam vaſe uitreo figulino conflari, ne aduratur ob liquoris penuriam, guſtuiq; minus voluptatis creet. Cauendum quoque, ne extrema deſtillationis cum prioribus confundantur, cùm ingratiſſimi ſaporis ſic permixta ſint euaſura: ſed ſeorſim colligantur. Paradigmata huiuſmodi aquarum paſſim varia apud practicos extant: collecti ſimul reperies parte ſecunda Euonymi Philiatri à Vvolfio publicata, quo lectorem ablegamus. Hac ratione euocatus ſuccus ignea ui concoctionem ſubit haud ita multo magnoque negotio ob partium tenuitatem, qua facilè ita carnibus detractæ per ſe concoquantur: Simul ipſe ventriculi calore euictus breui iecoris quoque ſanguificam facultatem promptè ſuſcipit ſuccus, ac perquàm citò alens ſuſtentat labentes ſæpè iam vires, idcirco inſigniter debilibus datur in morbis magno plerunque uſu. Nonnulli prætereà quibuſuis morbis, capitis

Ius conſumpti ex quibus auibus fiat.

Iuris cõſumpti coctio.

* In proœm. lib. de Theriaca.

Ius conſumptum cõtra peſtem.

Aurum vt ſpiritus recreet.

Paradigma Florentinorum.

præſertim, & frigidis, & cum uirium imbecillitate, deſtillatas eiuſmodi Caporum aquas laudant. Ornithologus ſe colicis affectibus prodeſſe expertum aliquando tradit, ijs maximè, qui flatuoſi ſunt. Aqua enim deſtillata aphyſos redditur, ut non amplius inflet, ſi rectè parata fuerit. Adijcientur autem medicamenta alia, atque alia à perito medico pro affectuum varietate. Sed iſtæc de carnis, iuriſq; uſu dicta ſufficiant. Adipis peculiaris quædam in colico affectu uis eſt, ſi Ornithologo credimus, qui ex libro manuſcripto virum quendam nobilem in hoc malo poſt multa remedia fruſtra tentata, liberatum tandem atteſtatur epoto cyatho (duarum, aut trium vnciarum) pinguedinis Capi pinguis decocti in aqua, (ut fit ad cibum) abſque ſale: oportet autem, inquit, pinguedinem iuri innatantem ſeparatam bibere quàm calidiſſimam. Marcellus uerò ei, qui patitur uarices, ſeui hircini ſelibram, & adipis è Capo libram ſimul permiſcet, & in linteo die Iouis cæroti more apponi iubet, & potenter ſubuenire pollicetur. Sed tale medicamentum non caret ſuperſtitione: cur enim die Iouis potiùs, quam alio exhibet? Obſcurus quidam ad fiſtulam, cùm emortua eſt (ſic loquitur, hoc eſt, ut mihi uidetur, cùm nullus in ea dolor perſentitur) pelliculam interiorem ventriculi Capi, quæ abijci ſolet, in ſole torrefactam terit, & inſpergit. Sunt qui oſſa crurum compoſitis ad alba mulierum profluuia medicamentis admiſceant. Græci aſſerunt fabæ ſemina Caporum ſanguine macerata ab aduerſantibus herbis immunia fore, & ſi pridie quàm ſeruntur aquæ ſimplici infuſa fuerint, citiùs naſcituras: ſin nitratæ aquæ, difficilem coctionem non habituras. Sed hæc ad agricolas, non ad medicos pertinent.

Adipis Capi facultas, & uſus.

Pellicula interior ventriculi Capi

Sanguinis mira uis.

Finis Libri Decimiquarti.





VLYSSIS

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

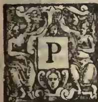
Liber Decimusquintus.

QVI EST DE AVIBVS, QVAE SIMVL SE PVLVERANT, ET LAVANT.



DE COLVMBIS IN GENERE.

Cap. I.



RAECLARISSIMVM, vtilissimum, decantatissimumq; genus Columbaceum illatam sibi à nobis iniuriam lamentabili suo murmure conqueritur, quòd qui dignitatis ordinē ubiq; fermè sequentes, Gallinaceis postposuerimus, cùm alioqui veteres omnes cum sacros, tum profanos Columbas non minoris, quàm Gallinaceos æstimasse abundè constet: sanè & nos quoque priorem illis locum eramus assignaturi, nisi Columbæ præter quam quòd sese puluerent, quemadmodum & Gallinæ, etiam sese, teste Philosopho lauarent. Adhæc, ut cætera prætereamus, quædam quoque sunt, præcipuè ad oua spectantia, quæ licet vtrique generi communia existant, tamen in Gallinarum ouis, quæ semper in hominum manibus uersantur, magis conspicua sunt. Quod autem ad Columbarum encomia pertinet, ea non à corporis duntaxat, sed ab animi dotibus quoque proficiscuntur, undiquaque nobilissima: unde fortassis diuinus propheta [a] Esdras, *ex omnibus creatis volatilibus Deum sibi Columbam vnam nominasse* dixit. Et reuera Spiritus Dei baptizato Saluatori nostro apparere cupiens Columbæ potiùs quam alteriùs volucris figuram induit. Quanti verò gentiles, ac in primis antiquissimi Romani has volucres fecerint, soluta pro eis vix credenda pretia attestantur. Varronis ætate singula paria ducentis nummis, & cùm eximia essent, singulis millibus sestertiorum vendebantur: quemadmodum & Columellæ temporibus sunt inuenti, qui quaternis millibus nummûm binas Columbas mercarentur. [b] Plinius etiam L. Axium equitem Romanum ante bellum ciuile Pompeianum denarijs quadringentis singula paria venditasse tradit, licet in omnibus exemplaribus, *& L. Axius vendicauit*, legatur, tamen & L. Axius venditauit rectè meo iudicio legit doctissimus [c] Budæus. Nam Varro de pullis earum agens, ita scribit: *Romæ, si sunt formosi, bono colore, integri, boni seminis, paria singula vulgo veneunt ducentis nummis, necnon eximia singulis millibus nummûm, quas nuper cùm mercator tanti emere vellet à L. Axio equite Romano, minoris quadringentis denarijs daturum negauit*. Si ergo singula Columbarum paria non semel mille sestertijs nummis vendita sint, & aliquando etiam mille, & sexcentis, id est, quadringentis denarijs, quis Gallinaceo generi eas non præferendas iudicet, cùm id nullibi, quod noui, ad tale pretium euectum fuerit? Quinimo Columbas

Cur Gallinaceum genus Columbaceo author prætulerit.

Columbarum laus.

[a] Lib. 4. c. 5.

Romanorũ luxus in emendis Columbis.

[b] L. 10. c. 37

Axi[c] eques quanti Columbas vendiderit.

Plinius correctus.

[c] In pandect.

RomaniColũbarum amore inſanierunt.

lumbas ita celebrauit Romanorum luxus, ut Plinius ibidem multos earum amore inſaniſſe tradat, nobilitatemque ſingularum, & originem enarraſſe. Quid? Harum cauſa Aelianus Carnos, & Illyricos bellum commiſiſſe recitat. Nonne & apud nos nobiles familiæ ferè omnes Columbaria habent, in quibus habitant, educantur, ac nidulantur? Sed etſi nos emolumenti cauſa eas alamus, Gallos tamen, maximè autem

Batauorum erga Colũbas ſtudiũ.

Belgas, ac inter hos Batauos ferunt adeo Columbarum ſtudioſos eſſe, ut uel quarta ſaltem eorum pars eas ad animum duntaxat explendum enutriat. Aiunt inſuper eoſdem, quotquot reperiri queunt Columbarum genera, diligenter inueſtigare, magno ſemper mercari pretio, laudes ſingularum in publico, priuatoque conuentu, in quo patritios etiam viros pauperioribus ſeſe immiſcere minimè pudeat, modò de Columbis ſermo ſit, enarrare, adeo ut quod Plinius olim de Romanis, id nos etiamnum de Batauis dicere queamus, Columbarum ſcilicet amore inſanire.

Quæſtus è Colũbis vnde petatur.

Quod ſi modò quæſtum, quod iam plerique faciunt, conſideremus, profectò Columbarum poſſeſſio vndiquaque utiliſſima eſt, cùm propter fimi, cuius ad cannabi conciliandum decorem, ac per conſequens ingens pretium, apud Bononienſium agricolas magnus uſus eſt, commoditatem, tum maximè propter pullos ijs potiſſimùm neceſſarios, qui iam uires a morbo recolligunt. Quamuis verò Columba-

Colũbæ maior quęſtus quàm Gallinæ.

rum fœcunditas, de qua abundè pòſt ſuo loco agetur, longè minor ſit, quàm Gallinarum eſt, maiorem tamen, teſte Columella, quæſtum dominis ſuis referunt: neque magna opus eſt cura, aut ſumptu ad earum nutritionem, quippe quæ per hyemem tantùm, ac tunc per paucos menſes (loquor modo de ſaxatilibus, quas pullorum cauſa duntaxat alimus) videlicet cùm diutinę niues agros cooperiunt, impendio domini alantur, cæteris anni temporibus victum ex agris quæritent. Quod modò ad dotes earum cùm corporis, tùm animi attinet, eæ profectò tantæ ſunt, ut dicturo de eis calamus potiùs, atque carta, quam verba ſint defutura, quare ſponte, ne in longum nimis abeat oratio, eas prætereo,

Columbarũ caſtitas.
[d] Cant. c. 1.
[e] L. 10. et 34.

ſolius tantùm caſtitatis earum mentione facta, quòd hæc prę alijs in hoc auium genere tàm à ſacris, quàm profanis paſſim concelebretur, ſic enim [d] ſapiens: *Vna est Columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ.* Talis autem in ijs caſtitas conſpicitur, vt coniugij fidem nunquam, niſi alterius morte violent. *Communem*, inquit [e] Plinius, *domum ſeruant, niſi cælebs, aut vidua, nidum non relinquit, & imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferunt, quippe ſuſpicio eſt adulterij, cùm natura non ſit.*

Columbarũ munditiçs.

Munditiei corporis quoque maximam curam gerunt, quibus ſcilicet immunda omnia, ac maculata diſplicent: vnde pariter apud ſapientiſſimum Regum legimus: *Aperi mihi ſoror mea, immaculata mea.* Idem etiam nobis fortaſſis tacitè innuit Ouidius, inquiens:

Aſpicis, vt veniunt ad candida tecta Columbæ;
Accipiat nullas ſordida turris aues.

Spiritus Sãctus Columbæ ſpecie cur apparuerit.

Adeo ut, cùm animi, tùm corporis munditiçs in hiſce auibus magis, quàm in alijs reſplendeat: quare & Spiritus Sanctus in ſacro Saluatoris noſtri baptiſmo Columbæ ſpecie apparuit.

Columbarum ingenium.
[f] L. 10. c. 36.

Quamuis uerò inſuper ſimpliciſſimum vulgò animal Columba habeatur, ingenio tamen minimè caret, ut ſuo poſtmodum loco fuſiùs apparebit. Illud modò præterire non poſſum, quod [f] Plinius de ijſdem prodidit, nempe *ineſſe quendam eis gloriæ intellectum. Noſſe credas*, inquit, *ſuos colores, varietatemq; diſpoſitam.* Hanc autem tanquã rem pulcherrimam, ac inſpectu admirabilem complures celebrauêre. Conſpicitur verò in collo earum potiſſimùm: de quo in primis Nero Cæſar diſertiſſimè luſit hoc uerſu:

Columbini colli decus.

Colla Tyberiaca (Rodoginus legit Cytheriacæ) *ſplendent agitata Columbæ.* Videmus enim in eo colorem vnum, omnium colorum vniformitatem præ ſe ferentem, neque tamen oculus indagare poteſt, quis nam præcipuè ſit ille color, an cæruleus, an luteus, an niger, an hyginus, an fuluus. Varietatis huiuſce venuſtatem viſui noſtro iucundiſſimum [g] Apuleius floſculum appellat, inquiens: *Nunc Coruina nigredine caruleus Columbarum colli floſculus æmulatur, vel cum guttis Arabicis obunctus, & pectinis arguti dente tenui diſeriminatur.* De eiuſdem coloris diuerſitate ita cecinit [h] Lucretius:

[g] L. 2. de Aſin aureo.
[h] L. 2. de nat. rer.

Qualis enim caci poterit color eſſe tenebris
Lumina qui mutatur in ipſo? propterea quòd
Recta, aut obliqua percuſſus luce refulget.
Pluma Columbarum quo pacto in luce videtur
Quæ ſita ceruices circum collumq; coronat.
Namque alias fit, vti claro ſit rubra pyropo:
Interdum quadam ſenſu fit, vt videatur
Inter caruleum virides miſcere ſmaragdos.

Et Lucre-

Et Lucretium imitatus Homerus Italus [1] Torquatus Tassus, puellam illam in omnes sese colores ad instar polypi conuertentem, quam magus Carolo, & Vbaldo itineris ducem promiserat, ut Rinaldum è faucibus Armidæ eriperent, depingens, à Columbino collo similitudinem eleganter admodum deprompsit, canens.

[1] Canto 15. Gierusal. liber.

Crinita fronte essa dimostra, e ciglia
Cortesi, e fauoreuoli, e tranquille,
E nel sembiante à gli angioli somiglia,
Tanta luce iui par, ch'arda, e sfauille
La sua gonna hor'azura, & hor uermiglia
Diresti, e si colora in guise mille,
Si c'huom sempre diuersa à se la uede
Quantunque volte à riguardarla riede.

Così piuma talhor, che di gentile
Amorosa Colomba il collo cinge,
Mai non si scorge à se stessa simile,
Ma in diuersi colori al sol si tinge.
Hor d'accesi rubin sembra vn monile,
Hor di verdi smeraldi il lume finge.
Hor'insieme gli mesce, e uaria, e uaga
In cento modi i riguardanti appaga.

[k] Plinius item *Smeragdos Carchedonios ad inclinationem magis, & minus lucidos Columbarum plumis comparat:* [l] Aristoteles uerò Columbarum ceruices ad lucem refractam χρυσοειδῆς, hoc est, auricolores sese offerre tradit, vt nimirum coloris splendorem, qui in auro pariter ad eandem lucem admodum varius est, nobis indicaret. Meminit quoque eiusdem rei D. Hieronymus: *Columbarum*, inquit, *colla ad singulas conuersiones colorem mutant*. Diuinus uerò [m] Psaltes, quod alij de collo dixêre, id de tergore quoque, & cauda prodidit, cùm ea *ad instar auri rutilare* dixerit. Iucundissima autem hæc colorum varietas tam incertos aspicientes reddit, ut [n] Seneca, *falsi coloris speciem, & ponere & sumere* scripserit. Sed & [o] Martianus, *Arcesilas*, inquit, *collum intuens Columbinum dubitabat, siquidem hac permotus varietatis incertitudine amplius astruere ἀκαταληψίαν cœpit*, id est, *incomprehensibilitatem*. Proindeetiam M. [p] Tullius contrariæ scilicet sectæ, inquit ad Hortensium: *Neque verò hoc loco expectandum, ut de remo inflexo, aut de collo Columba respondeam. Non enim is sum, qui quicquid videtur, tale dicam esse quale videatur*; & rursus. *Nam & in remo sentio non esse id, quod videtur, & in Columba plures videre colores, nec esse plus vno*. Quæ sanè colorum ficta uarietas maximam Columbis pulchritudinem conciliat, quamuis tamen nisi illustrante sole vix uideatur, in cuius uidelicet deliquio colorata omnia sua priuantur uenustate. Sunt tamen qui existiment diuersos re ipsa esse inibi colores, diuersasq; superficies ex diuersarum pennularum portionibus radiantes. Plurimi uerò unius coloris esse illam uarietatem, sed uarijs aspectibus uariè illustratam sub differenti specie oculis sese exhibere: rationem eius esse quòd mouendi vim à luce suscipiat, quod uerò amplius ab illa moueatur, amplius & ipse sese moueat. Vt ut est eiusmodi pennarum decor efficit, vt inter pulchellas aues connumerari Columbæ queant, & [q] Cicero plumas versicolores Culumbis à natura ad ornatum datas perhibet, & in sacris [r] literis, ut sponsæ pulchritudo denotetur, oculi eius Columbarum oculis comparantur. *Ecce*, inquit sapiens, *tu pulchra es, amica mea, oculi tui Columbarum*. Et [s] mox infrà enarrans sponsa sponsi sui pulchritudinem, similiter eius oculos Columbarum oculis comparat: *Oculi eius*, inquit, *sicut Columba super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lota, & resident iuxta fluenta plenissima*: Et aliàs dixerat idem sapientissimus Rex: *Propera, amica mea, Columba mea, formosa mea in foraminibus petra, in cauerna maceria, ostende mihi faciem tuam*. Cæterùm si cuncta, quæ de Columbarum laudibus dici possent, hic adduceremus, in immensam nimis molem nostra abiret oratio, quare hic uela contrahimus, illud interim admonentes, sub Columbaceo genere, quod [t] Philosophus περιστεροειδὲς appellat, & domesticas, siue celares, ut uocat Columella, & feras, ut sunt Palumbes, Oenades, Liuiæ, & Turtures comprehendi, de quibus sigillatim postea agemus, à communioribus exorsi, quòd ad has omnia fermè, quæ omni Columbaceo generi in uniuersum communia sunt, referri optimè queant.

[k] L. 37. c. 5.
[l] L. de color.
[m] Psalm. 77.
[n] Lib. 5. natl quæst. c. 5.
[o] De nupt. Philolog.
[p] Acade. 2.
Colorata tātùm in Sole splendent.
[q] L. de finib.
[r] Cant. 1. & 4. c.
[s] Cap. 5.
[t] L. 5. Hist. cap. 13.

AE Q V I V O C A.

[a] *In Calig.*
Columbus gladiator.
Venenum Columbinum.
Columba martyr.
Columbæ ſanctæ alterius nomen & miracula.
Monaſteriũ Columbinum.
Lithoſpermon Colũba dictum.
Balearis inſula maior Colũba dicta.
[b] *In Theſ. Geogr.*
Colũba oppidum.
Liber Columba inſcriptus.
[c] *Lib. 1.*
[d] *Lib. 1.*



SVETONIVS[a] Tranquillus gladiatoris meminit, cui nomen erat Columbus, *cui C. Caligula*, vt eiuſdem Suetonij verbis utar, *victori leuiter tamen ſaucio venenum in plagam addidit. quod ex eo Columbinum appellauit*. Columba Senonenſis martyris nomen eſt, quæ ad proſtibulum damnata, ſed Dei ope defenſa ſupplicium capitis ſubijt pridie Calendas Ianuarij anno 275. Fuit eiuſdem nominis alia etiam virgo ſanctitatis plena Reatina ex ordine Sancti Dominici, admirabili innocentia, cunctisq; uirtutum operibus ornatiſſima, quæ ſpiritu prophetiæ inſignis innumeris ægrotis ſanitatem reſtituit. Panem ſuis deficientem ſępè multiplicauit. Puerum quendam deſperatæ valetudinis, & iam ſemimortuum precibus ſuis ad uitam, ſanitatemq; ſimul confeſtim reuocauit. Defixa in cæleſtium contemplatione ſępius extra omnes ſenſus rapiebatur. Cùm moraretur in monaſterio, quod vocatur de nomine eius, nihil aliud unquam comedit, niſi herbas, nihil niſi aquam bibit: pane, vino, carne, piſcibus, lacte, & omnibus, quæ ex illo conficiuntur, ouisq; abſtinuit. Diuinitùs educta è cubiculo, in quo morabatur, undique obſtructo, Peruſiam peruenit. Obijt anno 1501 mutis multis vſum linguę, cæcis oculorum reddidit. Eius vitam Leander Albertus Bononienſis deſcripſit. Lithoſpermon à Romanis Columbam appellari inter nomenclaturas Dioſcoridi adiectas legitur. Baleares, ut Mela habet, vel Balearides, ut Ptolomęus mediterranei maris inſulæ ſunt iuxta Hiſpaniam, hodie Mallorca, & Menorca Hiſpanis, teſte[b] Abrahamo Ortelio indigitantur, quaſi latinè diceres maior, & minor, quemadmodum eas Pomponius, & Procopius quoque nominant. Sic etiam diſtinguit eas Antoninus, qui maiorem Columbam, & minorem Nuram vocat. Columba Hyberniæ oppidum eſt, teſte Beda, & S. Columbani patria. Columba inſcriptus erat pro titulo liber cuiuſdam Stellæ poëtæ dicti Patauini, qui Violantellam Neapolitanam amauit, quæ cùm amiſiſſet Columbam, quam habebat in delicijs, & fleret, prębuit argumentum Stellę conficiendi operis de morte Columbæ. Teſtatur hoc Venus, cui Columba, ut dicemus ſacra eſt, apud[c] Papinium de Stella loquentem.

Hic noſtra defleuit fata Columba,

Meminit quoque[d] Martialis.

Stella delicium mea Columba
Verona licet audiente dicam,
Vicit Maxime Paſſerem Catulli,
Tantum Stella meus tuo Catullo,
Quanto Paſſere maior eſt Columba.

[e] *Lib. 7.*

Et rurſus[e] alibi.

Vel Stella cantata meo, quam fleuit, Hiantis
Cuius in Elyſio nigra Columba volat.

Et ex recentioribus Io. Baptiſta Fiera Mantuanus poëta; & medicus de Perhillę ſuę morte ſcribens ad Ianum quendam huius Stellę pariter meminit his verſibus.

Heus Iane, num licentiam hanc temerè tentem,
Si meo Catullo confero, nec veneror Stellam?
Catullus olim Paſſerem obrutum fleuit:
Et Stella Columbam: utrumque riſeris ſapè,
Non ipſe Turturem fleo perditum dudum:
Nunc nunc ademptam epiſtatam domus fidam
Fleo Perbillam, &c.

Columba pars nauis.
Columbar quid.
[f] *Lib. 5.*
[g] *In Ruden.*

Columba pariter nauis pars eſt. Audiui, inquit, Lazarus Bayfius de uiro docto, cùm diceret carinam propriè eſſe id, quod vulgò Venetijs dicitur la Columba: ſed eam Columbam puto eſſe quod δρύοχον à Polybio dicitur. Latinum nomen, quod ſciam non habet. Verba Polybij ſunt. Αὖθις ἔγνωσαν ἐκ δρυόχων εἴκοσι, καὶ διακόσια ναυπηγεῖσθαι σκάφη, id eſt, *rurſus decreuerunt à fundamentis ducentas, & uiginti ædificare naues*, quod enim eſt fundamentum in domo, id eſt δρυόχον in naui, ſic dictum opinor, quòd omnem δρῦν, id eſt materiam nauis contineat. Columbulam Hollandi quandam nauem, unam nimirum ex ijs, quibuſcum nuperrimè in Indias nouas nauigarunt, uocauerunt. Columbar, ut docet[f] Priſcianus, vinculi genus eſt, quò collum nectitur, ad quod per iocum alludens[g] Plautus Columbum ita vocat, dum ait:

Illic

Illic in Columbum credo leno vortitur
Nam in Columbare collum haud multò pòst erit

Sed fortè per duplex l scribendum est.

SYNONYMA.



OLVMBVM Hebræis Ion יון significat, in plurali Ionin, uti apud [a] Eze- Ion.
chielem: Ionah יונה uerò Columbam, uti in [b] Genesi in primis videre est. [a] Cap. 7
Contrà Sanctes Pagninus in singulari masculeum reperiri negat in S. Scri- [b] Cap. 8.
ptura, sed fœmininum tantùm: addit tamen apud Doctores Hebræos in-
ueniri, & antè ita scripserat: Ion cum uau in pronunciatione occultato est
Columbus. Quidam reducunt ad ינה oppressit, quòd omnium præda pa-
teat, & plurale Ionim Columbi Columbæ. Nomina enim specierum sub quocunque ge-
nere venerint, utrumque sexum comprehendunt. Hæc ille: qui etiam aliquot S. scriptu-
ræ loca adducit, in quibus tamen in nostra translatione semper Columba legitur. Cæte-
rum apud [c] Ieremiam, ubi translatio nostra habet Columba, Hebræi legunt, ut docti qui- [c] Cap. 26. et
dam scribunt, mœror, vel tristitia, ut scilicet sit deriuatum à uerbo Ianah ינה, quod est mœ 46.
rore affecit, afflixit. Ion quidem pro Columbo in scriptis Rabinorum frequentius est.
Chaldæus interpres in citato Geneseos capite Hebraicam vocem Ionah omisit. Arabs ha-
bet אלקלקבה atlekeba, & Gamamah, vel chamamah המאמה. Persa Kaphtar כפתר. Rur-
sus [d] ubi Chaldæus habet Ionetah יונתא, Arabs legit dazamach. Gozal גוזל Hebræis [d] Psal. 55.
pullus auis est, maximè Columbæ: David Kimhi Gozal auiculam paruam interpretatur. Gozal.
Chaldæus in vetere testamento habet Bar Ionah, idest, pullum Columbæ. Arabs Pherak Bar Ionah.
hamas פרך חמאם, sed melius haman legendum, nam & Auicennæ haman Columba est, Haman.
pro qua voce Syluaticus hamen habet, ut Hara Hamen, stercus Columbinum, pro quo Hara hamé
etiam alibi apud eundem Laaman, & caticium legitur. Alibi quoque Demen Chame ha- Demen cha
bet pro sanguine Columbæ, uti denique pro eodem Dem Alcamar apud veterem Auicen- me.
næ glossographum legitur. Quidam Hemam Saracenis Columbam esse scripsit. In dictio Hemame.
nario Auicennæ aliæ etiam nomina pro Colũba leguntur, ut Guarisdem, Alguariscin (Se-
rapio habet Guarzen, Alguriscen) Alursan, Alchata, Knakendin. Kebuhar (forte Kaphtar le-
gendum, ut supra) bezar בזר מכחור Persè pullus Columbinus est. Alfrac, ut ait And. Alfrach.
Bellunensis, est nomen commune ad omnes pullos, & aliquando usurpatur pro Galli-
na iuuene, quæ nondum oua peperit; absolutè verò pro pullo Colũbino, imperfectis adhuc
pennis needũ volante. Alnuaheb, ut scribunt Arabes, significat Columbos, qui iam perfectis Alnunheb.
pennis volare incipiunt. Inter synonyma Græca vsitatiora in primis est περιστερὰ, Attici
verò περιστεροὺς genere masculino efferunt, ut Alexis, & Pherecrates, citante Athenæo. Me-
minit & Eustathius. Hodie etiam ita vulgò dicitur, vel περιστέρι. A περιστερὰ fit περιστερίδιον, περιστερὰ
& περιστέριον diminutiuum, hoc est Columba parua, seu Columbulus. περιστεριδεῖς Aristo- περιστερί-
phani sunt pulli Columbi, ut annotant Scholiastes, Suidas, & Eustathius. Περιστεριδεὺς etiam, διον.
vel περιστερίδης patronymica forma de Pipione dici potest. περιστερὰ autem, ut Etymolo- περιστερι-
gus, & Varinus volunt apud Græcos dicta videtur a duro, & laborioso volatu, παρὰ τὸ δεύς.
πέτεσθαι στερεῶς, vel à nimio amoris affectu, παρὰ τὸ περισσῶς στέργειν. Quæ posterior ety- περιστερὰ
mologia placet, altera minimè: velocissimo enim, ac leuissimo volatu utitur, tantum ab- unde dica-
est, ut laborioso, est enim feruidissima ad Venerem. Cæterùm περιστερὰ versibus hexame- tur.
tris haud commodè admittitur. Quamobrem poëtæ Græcè πέλειαν, & πελειάδα, quod
genus peculiare, & ferum esse dicemus, simpliciter pro Columba ponunt; & τρήρωνα ali-
quando per Antonomasiam, quod nomen Eustathius omnis Columbacei generis propriũ πέλειας
epitheton esse dicit. Inuenies tamen pauidis alijs auibus etiam attributum, sed rarissimè. pro περιστε-
Apud [e] Aristophanem hoc versu: Καὶ πέμφοι τρήρωνες ἀλωπεκίδεσσι πεπιθότες. Scholiastes ρα.
eam vocem non Cepphis attribuendam, sed per se accipiendam docet, ac si dicat poëta: τρήρων pro
Vos Cepphi, (id est stolidi, ac leues) & timidi fidem habetis hominibus astutis. Circus Ac- Columba.
cipiter apud [f] Homerum τρήρωνα πέλειαν prosequitur, id est, *pauidam Columbam*. Τρήρων sim- [e] In pace.
pliciter etiam aliquando pro Columba ponitur: vnde apud eundem [g] Homerum dictio [f] Iliad. 10.
composita πολυτρήρωνα. Sic autem Thisben Bœoticam cognominat, ut pòst dicemus, [g] Iliad B.
à copia Columbarum, ut Grammatici interpretantur. πέλειας εἶδος verò uox deriuata à Thisbe. Πο-
primitiuo πέλεια non simpliciter, ut diximus, Columbam, sed genus Columbæ nigrioris λυτρήρων.
significat, vt dictio ipsa indicat. Πελὸν enim vel πελιὸν oxytona nigrum sonant, quanuis
aliquan-

Liuidus color. Liuias Columbas cur Gaza appellet. [b] Iliad. φ. πέλειρ. ὄυρωτος. πελωτρία. Latina synonyma.

aliquantum ab hoc colore diſcrepent. Si quidem liuidum potiùs dicunt. Liuidus autem color cæruleo quodammodo dilui apparet. Quamobrem Theodorus hoc Columbarum genus traducẽs apud Ariſtotelem vbique Liuias vertit. Dores verò, vt Sophron apud Athenæum πελειάδα ſimpliciter pro Columba accipiunt, Scholiaſtes [b] Homeri in hoc verſu,

Δακρύοεσσα δ' ὑπαιθα θεὰ φύγεν ὥστε πέλεια,

pro πελειᾶ etiam ſimpliciter Columbam tranſtulit, & ſic quoque Andræas Diuus Iuſtinopolitanus, & Io. Spondanus, aliíq; interpretes ubique apud eundem Homerum transferunt ut ſæpè in hac hiſtoria patebit. Πέλειρ, περιστερὰ (Ornithologus legit περιστερά) Heſychio, & Varino etiam Columba eſt, uti ὄυρωτος Gloſſario Columbus. Παλευτρία Columba illex eſt, quæ excæcata, deinde reti impoſita ſubinde ſubſultans cæteras allicit, unde παλεύειν verbum, pro quo Budæus uertit allicere, fallere per allectores. Apud latinos Columbus maſculino, & Columba fœminino genere legitur: in plurali numero tamen fœminino magis utuntur, ut Grammatici obſeruant. Columbulus diminutiuum, cuius rarior uſus eſt: vtitur eo [i] Plinius: *Tu Paſſerculis, & Columbulis noſtris inter Aquilas veſtras dabis pennas.* Et Catullus de Cæſare, cuius mollicíem notat: *Vt albulus Columbulus Dionæus.* De etymo Columbarum alij aliter ſcribunt. [k] Varro à columinibus; (lego autem culminibus) uillæ in quibus degere ſolent, appellatas tradidit. Ex recentioribus Hermolaus Barbarus inſolentis doctrinę uir à Gręco uerbo κολυμβᾶν, quod urinare ſignificat, dictas exiſtimat, inde forſan quòd bibentes roſtrum aquæ diutius immergant. Nonnulli, teſte Grapaldo, à uoce primis ſyllabis correſpondente dictas putant, & [m] Varronem, ni fallor, notat, qui alibi ſic habet: *Volucres pleræque à ſuis uocibus nominantur, ut Gallina, Columba.* Quod ſi verò per onomatopœiam ita uocentur, Palumborum quoque nominis rationem eandem eſſe diuinare poſſumus. Albertus cognomento magnus homo me Hercule eruditior, quàm eloquentior, *Columbi*, inquit, *ab eo appellantur, quòd lumbos frequenter colant; contrà Palumbi, quòd lumbis parcant.* Quæ etymologia mihi minimè improbatur, quamuis interim cuique uiro docto ſuum relinquam iudicium: reijciendam uerò & pueris etiam explodendam iudicãs, quam [n] Iſidorus adfert, quòd earum colla ad ſingulas conuerſiones colores mutent. [o] Seruius Columbos Iudicio Titos dici ſcribit, non quidem latinè, ſed multorum authoritate tanquam Latinè. Quem locum Cælius attingens cum Columbis Palumbes confundit, cùm Palumbes Titos dici arbitratur à Paſſerum ſalacitate, qui ſolent τιτίζειν, id eſt, titiſſare: ſiquidem Palumbes longè minus ſalaces ſunt, quàm Columbæ, & paulo antè ex Alberto diximus, ita dici quòd lumbis parcant. In eundem lapſum alij viri docti impegêre: ut Cornutus [q] Perſij interpres, qui Titos Columbos agreſtes interpretatur, atque ita Seruium intelligendum eſſe Georgius Fabritius Ornithologum admonuit. Errat item Aſcenſius in eundem Perſij locum, Titos, inquiens, eſſe pullos Columbinos, congruereq; volgari Flandrico, quo ſic pulli Gallinacei uocentur, & de iuuenibus ignauis per irriſionem dici, quòd ſint pulchri Titi. Ego Titos apud Perſium Tatios, ſeu Titios interpretor; vel ſi aues malis, aues Titias, id eſt, Vultures, ut etiam [r] Turnebus conijcit. Pipio quoque Columbarũ pullus eſt apud [s] Lampridium, ut annotat doctiſſimus [t] Barbarus. Videtur autem per onomatopœiam ſic dictus. Italorum Piccione ad hanc uocem quodammodo accedere uidetur quo vocabulo cùm maximè pro pullis Columbinis utuntur, tum quandoque pro Columbis ipſis, quas in villis plerumque alimus. Gallis Pipio appellatur Pigeon. Germani circũſcribunt ein iunge Tub, id eſt, iuuenis Columba: vel utuntur diminutiuo Tuble, id eſt, Columbulus. Poëtis Columbę quandoque dicuntur Chaonis alites, Idaliæ, & Gnydiæ uolucres, & aues Dionęę à Dione nympha Oceani, & Tethyos filia, matre Veneris. Italicè Columba. Columbo, Colomba, Pumono, & Palombo etiam apud Scoppam Grammaticum. Sed Hiſpani quoque Columbam Paloma appellant: quæ tamen nomina à Palumbo, id eſt Columbo ſyluestri facta conſtat. Gallicè Coulon, Columbe, Columbe priuee. Germanicè Tub, Taube. Saxonicè, & Belgice Duue. Germani Columbum id eſt, marem priuatim appellant ein Kunter per onomatopœian; & apud quoſdam Taub epicœni generis nomen eſt; Tauber maſculini: uti quoque apud Belgas fœmella dicitur een Duue, ſiue Duyf; maſculus verò een Duffer, ſiue Doffer. Turcis Columba uocatur Iuga, & ygen.

[l] Epiſt. 202. [k] Epig. 27. Columbarum etymũ. [l] L. 3. de re Ruſt. [m] Lib. 4. de ling. lat. [n] L. 12. c. 7. [o] In Bucol. Colũbi cur Titi dicti. [p] L. 9. c. 10. Paſſerũ ſalacitas. [q] Satyr. 1. Iuuenes qui pulchri Titi dicti. Pipio. [r] L. 3. c. 11. [s] In vita Alexandri. [t] In Coroll. in Plin. Piccione Italis quid. Kunter. Tauber. Duue. Duffer. Iuga.

GENE-

GENERA.

ARISTOTELES[a] teste[b] Atheneo, tradit vnum Columbarum genus esse, quinq; verò species, quas sic, inquit enumerat, Περιστερὰ, Οἰνὰς, Φάψ, Φάσσα, τρυγὼν, id est, Colũba, Oenas, Phabs, Phassa, Turtur. Libro verò quinto de Animal. Phaba is non recenset, quanuis[c] Aeschilus sic meminerit,

Cibum quærentem infelicem, & miseram Phaba
Medijs lateribus irretitam obuelpas

[d] Idem genitiuo casu, Φαβῶν dixit. Oenas Columbâ maior est, inquit Aristoteles, atque Φάβος, Phassa verò magnitudine Gallinæ, colore cinereo. Turtur omnium minima cineris colore, æstate conspicitur. Hactenus Athenæus. Et reuera in Græco textu Phabs etiam legitur, etsi Gaza eam in sua translatione omiserit. Qua in re non exiguas lectori tenebras offuderit, cùm Philosophus apertissimè Phattam à Phabe distinguat. Ait autem Philosophus: Alia frugibus uiuunt, ut Phabs, (ita autem loquor, ne latinè simpliciter Palumbem traducens simul cum Phassa unà cum Gaza confundam, qui pro utraq; uoce, ut mox videbis, Palumbes transtulit) Phassa, Columba, Oenas, & Turtur. Phassa, & Columba semper uisuntur, Turtur æstate tantùm. Oenas autumno potissimum apparet, cui magnitudo maior Columba, minor, quàm Phabis est. Gaza hæc sic uertit: Alia frugibus uiuunt, vt Palumbes, Columbus, Vinago (ita optimè pro Oenas transfert) Turtur. Visuntur semper Columbi, atque Palumbes, sed Turtur æstate tantùm, Vinago Autumno potissimum conspicitur, cui magnitudo maior Columbo, minor quàm Palumbi est. Verùm si Phaps rectè (uti experientia docet legi debere) legatur, ipse quoque Athenæus species omnes ita non recenserat, quare pòst addit: Eodẽ opere Aristoteles Columbam à Peleiade differe monet. Peleiadem enim minorem esse: magis Columbam mansuescere: nigram esse Peleiadem, paruam, rubris pedibus, & asperis, ideoq; cellarem neminem domi alere. Verùm & eiusmodi diuisio diuersa longè est ab ea, quam nobis reliquit doctissimus[e] M. Varro, qui duo duntaxat Columbarum genera statuit, atque ex his duobus, si misceantur, natum tertiũ aliud, quod miscellũ nuncupat; sed ascribam ipsa Varronis verba: *In villa*, inquit, *intro inuolant Columbæ, de quibus Merula: Axe, si unquam περιστεροτροφεῖον constituisses, has tam putares, quanuis feræ essent. Duo enim genera earum in περιστεροτροφεῖῳ esse solent. Vnum agreste, ut alij dicunt saxatile, quod habetur in turribus, ac columinibus uillæ, à quo appellatæ Columbæ, quæ propter timorem naturalem summa loca in tectis captant. Quo fit, ut maximè agrestes sequantur turres, in quas ex agris euolant suaptè sponte, ac remeant. Alterum genus Columbarum est clementius, quod cibo domestico contentum intra limina ianuæ solet pasci. Hoc genus maximè est colore albo. Illud alterum agreste sine albo, vario. Ex his duabus stirpibus fit miscellum tertium genus fructus causa atque incedant in locum unum, quod alij vocant περιστερεῶνα, vel περιστεροτροφεῖον.* Hæc ille. Putandumne igitur Varroni Peleiades, Phattas, Phabes, Oenades, & Turtures, quas Aristoteles, & Athenæus in Columbarum genere recensent, in Columbaceo genere non fuisse habitas? Id sanè ego nunquam mihi persuaserim, sed ideo duo tantùm genera posuisse crediderim, quòd ea ceu magis domestica, vulgatiora essent, magis cognita, & ad alendum utiliora, ideoque alia tacuisse, quod cicurari ea minimè queant, & reuera si penitius, & ad trutinam Aristotelis verba examines, videbis tantùm de syluestribus loqui, atq; ex omnibus Columbarum syluestrium speciebus quas enumerat, indicare id genus faciliùs domari, quod Varro agreste vocabat, idq; ideo Columbæ nomine dignatum, quòd proprius ad domesticarum naturam accedat, domesticasq; tanquam notissimas præterijsse, de earum natura scripsisse contentum. Qui igitur Columbas in domesticas, & syluestres diuiserit, haud malè, ni fallor, fecerit. Nam &[f] Galenus non parui ponderis author genus unum κατοικίδιον, id est domesticum, alterum νομαδικὸν, id est, pascuum, & syluestre appellat. Omnes verò seu placidas, seu agrestes sub uno ferarum nomine in iure comprehendere oportuit, quod, quanuis in turribus peristerotrophij, intraq; domesticos parietes eas habeamus, tamen sæpe aufugere soleant apum more, nouasq; sedes, & loca alia quærere, unde lites poterant sub oriri, quibus sanctione obuiam ire necessum fuit. Quanquam & huic determinationi negocium aliquatenus facessit, quod alibi scribitur § Gallinarum. Inquit enim Imperator, Gallinarum, Anserumq; feram esse naturam, neutiquam censeri, nosq; id ex eo posse intelligere, quia aliæ sunt Gallinæ, aliq; Anseres, quos feros appellamus. Ad quam normam si rem exigamus, uides admitti dissidium, Columbasq; ipsas, quas domi, aut etiam in peri-

sterionibus

[a] L. 8. Hist.
[b] L. 9. Deipnos.
[c] In Prometheo.
[d] In Philoct.
Gazæ error.
[e] L. 3. de re rust. c. 7.
Columbarum genera secundũ Varronem.
Miscellæ Columbæ quæ.
Varro cur tantùm duplex Columbarũ genus posuerit.
Columbarũ diuisio.
[f] Lib. 10. de comp. simp. med.
Cur Iurisperiti omnes Columbas feras vocẽt.

ſtereonibus alimus, pro feris non eſſe habendas, eò quòd aliæ ſunt Columbæ, quas feras vocamus. Verùm dicendum eſt Iuſtinianum, iuriſq; conſultos ſequutos eſſe Varronem. Nam licet Peleias, Phatta, Phabs, Oenas, & Turtur reperiantur, apud latinos tamen Columbæ nomine neutiquam ueniunt, ideoq; nulla de ipſis ratio habita eſt. Vnde etiam dicendum eſt rationem illam in prenotato § Gallinarum, poſitam non pro ſolida, perpetuaq; quaſi eâ ita animantum placida natura deprehendatur, ſed ſimul Gallinarum, Anſerumque domeſticorum placidam naturam, quæ in fera nunquam, ut omnibus in confeſſo eſt, degenerat, adeo, vt ipſas feras non eſſe, nec pro feris unquam habendas exiſtimarent. Quæ ratio in Columbis apibuſq; minimè uiget. Cùm quanuis ferę Columbæ feræq; apes, præter eas, quæ in hominum dominio ſunt, reperiantur, tamen quæ placidæ habentur, maxima impermutabiliq; placiditate, qualem, quantamq; in Gallinis, Anſeribuſq; quotidie ſpectamus, preditæ non ſint, ſed hac de re ſatis ſuperq;. Iam uidendum, nunquid tales, quales Ariſtoteles, ac Varro nominant, noſtro æuo adhuc dentur.

Saxatiles Columbæ. Varroni quæ.

Quod ad Varronem attinet, nulli dubium eſſe exiſtimo, quin iamnum reperiantur. Primùm enim, quas ſaxatiles, & agreſtes uocat, haud dubio illę ſunt, quas nos, noſtriq; agricolæ in turribus, uel in eminentiori domus parte alimus, nam & ille non in turribus tantùm, & culminibus haberi tradidit: verùm etiã inde etymum Columbarum in uniuerſum, uti diximus, deduxit: ex quo facilè, ni fallimur, intelligitur aliud Varroni ſaxatile genus Columbarum eſſe ab eo, quod in agro Bononienſi capitur quandoque, vulgò ſaſſarolo, id eſt, ſaxatile dictum, Columbis ſaxatilibus Varronis maius, & coloris liuidi, roſtro rubicundo, prorſus ferum.

Columba ſaſſarolo vulgò Bononiæ. Steintube. Columba nomas, & boſcas Galeno quæ. Purgitis Columba. Creſcentienſis error.

An verò idem fuerit cum eo, quod Rhęti, teſte Ornithologo, vulgò Steintube, id eſt, Columbam ſaxatilem appellant, quam pariter prorſus feram refert eſſe? Cum Varronis uerò ſaxatili eadem eſt, ut idem Ornithologus quoque iudicat, quæ Galeno νομὰς, & βοσκὰς dicitur, quoniam liberius in agris, & campis paſcatur (ſic enim & equas νομάδες dicunt, quæ in armento liberè paſcuntur, tanquam paſcuas, & paſcales) & πυργίτης quibuſdam, ut eruditus quidam docet. Petrus Creſcentienſis nominis ſimilitudine deceptus ſaxarolos vulgò dictos cum ſaxatilibus Varronis confundit, cùm ait: *Columbi quidam vulgò ſaxaroli dicuntur, hi in Columbarijs melius durant, quàm cæteri, &c.* Quos enim vulgus Bononienſe (& ille Bononienſis erat) ſaxarolos uocat, prorſus ferę, & indomitę naturæ exiſtunt.

Perotti grauis error.

Grauior ſanè, ac minus tolerabilis Perotti error eſt, qui Varronis ſaxatiles cum πελιάδαις eaſdem facit, ſed uerba eius clarioris doctrinæ cauſa aſcribam. *Columba agreſtes* inquit, *quæ & ſaxatiles Varroni dicuntur, maximè ſequuntur turres, in quas ex agro euolant ſuapte ſponte, ac remeant. Hoc genus Græci* πελειάδας *nominant à liuore. Varij enim ſunt coloris ac liuidi propter quod è noſtris quidã* (Gazã uidetur intelligere) *eas Liuias appellauêre. Paucæ inter eas albæ ſunt colore improbato. Pedes plumis nudos habent, rubidos, & ſcabroſos.* Hæc ille, nos πελειάδας ſyluestres omnino eſſe diximus, & dicemus rurſus ex eodem Ariſtotele, & unius omnes coloris eſſe, nec ali ſolere.

Colũbarũ Varronis ſecundum genus. Columbe ſotto banche.

Secundũ illud genus, quod Varro domeſtico cibo contentum intra limina paſci tradit, & plerunque cum Gallinis, coloris uarij, & maioris amplitudinis, quàm eæ quæ turres incolunt, id meo iudicio illud eſt, quod nos communiter, Colombe ſotto banche, id eſt Columbas ſub ſcamnis, ſeu ſedibus, ita à loco appellamus. Hoc enim genus præfatas omnes qualitates obtinet. Verùm nunquid M. Varro, Ariſtoteles, aliiq; ueteres domeſticarum Columbarum ſpecies, quas noſtra tempora modò ſuppeditant, agnouerint, non dubito duntaxat, ſed non adducor etiam, ut id credam, etſi antiquos Romanos Columbarum amore inſanijſſe probè norim, & ex Plinio antè retulerim.

An ueteres omnes Columbas domeſticas agnorint. Batau Columbarum multa habent genera. Kroppers duue.

Tanta enim iamnum in Europa Columbarum reperitur diuerſitas, maximè, ut audio, apud Belgas, hoſq; inter apud Batauos, ut narranti mihi uiro alioqui fide digniſſimo uix fidem adhibere potuerim. Hos populos ſi quę ulla alia gens, Columbis impenſè delectari, ideoq; quàm plurima earum genera alere ſupra quoque memini. Dicebat autem uir ille præter communes domeſticas, & ſaxatiles, quarum inſuper immenſam habeant copiam, genus quoddam eſſe domeſticis vulgaribus duplo ferè maius, pedibus hirſutis, hoc eſt pennatis, quod inter volandum, & dum murmurat, id eſt uocem ſuam ędit, fauces in tumorem ingentem adducit, quem quo maiorem, maximè in uolatu oſtendunt, eò nobiliores cenſeri, dici uerò Id genus Kroppers Duue, hoc eſt Colũbas gutturoſas, quo nomine pariter nobis ueniũt nam quandoque etiam ad nos afferuntur. Ornithologus ſe Venetijs Columbas obſeruaſſe tradit, quę Gallinaceos ferè magnitudine ęquarent. Verùm quod eas è Palumbarum maximarum cicuratarum genere eſſe credit, prorſus meo iudicio fallitur; Palumbes enim nunquam cicurantur.

Columbæ Campaniæ.

Cęterùm num illę, quas in Batauia haberi uir ille narrabat, eędem ſint cum Campanis Plinij, qui in Campania maximas naſci ſcribit, non auſim affirmare,

quanuis

quanuis interim id minimè negârim. Bellonius certè eius planè sententiæ est, & hallucinari eos asserit, qui Plinium, aliosque ueteres eas non agnouisse putant. Christophoro Columbo Indi quoque Columbas obtulerunt inter alia munera nostratibus multò maiores, & gustu pariter suauiores, sed gustus itaque iudicaret, si cùm superioribus eædem sint, an diuersæ. Affirmabat uir ille, reperiri aliud genus hirsutis pariter pedibus, ac magnum, si communibus domesticis compares, paruas uerò, si illis, id nostrates uulgò Tronso uocant. Alere quoque Cyprias, seu, ut Ornithologus nominat, Russicas, & Anglicas, & Monachicas, Ferrarienses Sorellas, has appellare Kappers, hoc est, cucullatas, a crista nimirum, quæ cucullum, quem Kappam uocant, propemodum æmulari uidetur, & harum duo habere genera, unum pedibus pennis ornatis, alterum nudis: rursus omnes hasce diuersorum colorum esse. Dari & aliud genus Cyprijs simillimum, sed crista carens, & pedibus semper nudis, rostro nempe admodum exiguo: hoc dicere Cortbecke, id est, breuis rostri: esse ibi & aliud genus, quod indigete uoce à gestu Ouerslagers nuncupent, quoniam in honorem fæmellæ uel suæ, uel aliarum post longa murmura à terra sese eleuet, & ultra illas uolando alas quatiat. Quas uerò ut nobilissimas colunt, eas appellare Draijers, quæ non eodem, ut illæ, modo, inter uolandum duntaxat alas quatiant, uerùm etiam in orbem circum uolitent, idque maximè supra fæmellas tam fortiter alas quatiendo, ut duorum asserum simul collisorum sonitum superent, unde remiges earum pennæ semper fermè fractę conspiciantur, ac quandoque etiam volare inde nequeant. Hoc genus aiebat in Venerem admodum pronum esse, fæmellas, cùm partui uicinę sunt, alijs etiam sui copiam dare, incolis autem in maximo pretio haberi, utpore quarum unum sæpè par quatuor uendatur aureis; pedibus esse nudis, coloris uarij, hoc est, dari cuiuscunque coloris, capite quandoque exigua crista plumea ornato, quandoque plano, has bollen, id est, planas vocare, illas gecopte, id est, capitatas. Haberi item ibi aliud genus aspectu elegantissimum, quod Helme dicunt, quasi galeatas. Harum enim alias capite, cauda, & alarum remigibus coloris esse albi, cęteras alterius coloris, puta nigri, rubri, lutei, cęrulei: alias uerò ex horum colorum aliquo caput, caudam, & remiges habere, cætera uel ex albo, uel ex alio quouis diuerso, adeo, ut caput, cauda, remiges semper alius coloris sint, quam reliquum corpus. Quod modò ad tertium genus spectat, quod M. Varro miscellum uocat, id non solùm ex Columbo domestico, & agresti fæmina, uel contrà, ut ille innuere uidetur, generatur, sed ex domesticis ipsis diuersę speciei procreari potest, atque id etiam quotidie conspicimus. Sed hęc de domesticis dicta sufficiant. Iam uidendum, quæ Aristoteli Peleias, quæ Phatta, quæ Phabs, quæ Oenas sit, & quæ Trygon; Gaza pro Peleias traduxit Liuia: pro Phatta, & Phabs, ut diximus, Palumbes, pro Oenas Vinago, pro Trigon Turtur. Sed Iacobus Dalechampius eum reprehendit, quòd pro Oenade Vinago transtulerit. Ait autem Oenadem dici à fibrosa carne, & Gallis appellari un Tarragon: sed quærendum esset, quæ auis sit Tarragon: nam Bellonius pariter Gallus eius non meminit. Pręterea Oenas, ut Ornithologus quoque existimat uel à tempore uindemiæ, quo apparet, uel à colore corporis, qui uino nigro, uel uuis maturis similis, nomen obtinet, quare Gaza meo iudicio Vinago uertere potuit. [a] Aristoteles cęteras species magnitudine distinxit: alibi enim Liuiam, siue Peleiadem Columba minorem dixit, maximam esse in hoc genere Phassam, Oenadem Columba maiorem, nempe secundum magnitudinis locum obtinentem, Turturem omnium minimam. Sed Philosophus (miror id hactenus à nemine animaduersum) in octauo, ut suprà citauimus, Oenadem Phabe minorem dixit: cur itaque hîc Oenadi secundum magnitudinis locum attribuit? Putauerim ego, qui semper me saniori uirorum doctorum iudicio subijcio, Aristotelem hoc loco Phassam generaliter etiam pro Phabe accipere, vt scilicet in toto Columbaceo genere Phassa maior, & minor primum locum, secundum Oenas obtineat. Neque tantum apud me ualet Eustathij Homeri interpretis, necnon Athenæi testimonium, ut secus quàm feci, sentiam, quorũ ille Phabem media magnitudine esse ait inter Oenadem, & Columbam Phattam verò magnitudine Gallinacei, colore cinereo, hic uerò idem repetit tanquã ex Aristotele, quem citat, quãdo tamen nihil tale apud hunc reperire sit. Hinc itaq; collectus magnitudinis ordo talis sit necesse est, ut Phassa primũ, Phabs secundum, Oenas seu Vinago tertiũ magnitudinis locũ obtineat, quartum Colũba, quintũ Liuia, seu Peleias, sextum, & postremũ Turtur, omniũ scilicet minimus. Notiores ex his sunt Colũba, & Turtur. Mihi Phabs, & Peleias nũquã uisę, quare & suo loco Peleiadis iconẽ ab Ornithol. mutuatã exhibiturus sũ. Oenas siue Vinago ea fortè fuerit, quã Sassarolo vulgo dici nostris agricolis scripsi. Maior

Tronso.
Kappers.
CortbecKe
Ouerslagers.
Draijers.
Helme.
Columbæ miscellæ.
Dalechampij error.
Tarragon auis.
Oenas Columba vnde dicta.
[a] L. 5. Hist. c. 13.
Columbarum distinctio Aristotelica.
Oenas siue Vinago quæ.

enim eſt Columba agreſti, coloris uino nigro nam abſimilis. & Autumno potiſſimũ conſpicitur Nam iconẽ quam pro Oenade Ornithologo Rondoletius tranſmiſit, aut Alchati Arabũ eſt, aut Perdicis potiùs ſpecies, ut ſuo loco poſt dicemus. Oenas, inquit Turnerus Anglus, mihi nunquam hactenus viſa eſt, nec quid habeat nominis apud noſtros, aut apud Germanos compertum habeo. Vidi tamen Venetijs Columbos his noſtratibus ſexquilatera proportione maiores. Sed hos non Vinagines fuiſſe credo, ſed Columbos è Campania ad Venetos aduectos, ubi Plinius Columbos ſcribit eſſe grandiſſimos. [h] Niphus dubitat an Vinago ſit genus illud, quod in Italia habeatur ex Columbo cellari, & Palumbo naſcens, & quoniam Ariſtoteles hoc in loco Columbarum genera numerans Peleiadem omittit, ut libro quinto Oenadem, dubitat an Oenas, & Peleias eadẽm auis ſit, ſed Ariſtoteles in quinto Oenadem nominat, & Columbã maiorem facit, Peleiadem minorem. Ex recentioribus etiã quidam uiri docti Phaſſam, & Phabem ſexu tantùm differre exiſtimant, ut Phaſſa fœmina, ſit Phabs verò mas, ſed eiuſmodi determinationis authorem veterem nullum, quod ſciã, habent. Aquitani Galli, ut in libello de nomenclaturis animalium, & ſtirpium Latinis, Græcis, ac Gallicis innominati authoris legitur, Phaba Græci ſermonis ueſtigium ſeruantes Phauier appellant: cæteri verò Galli neſcio an ipſi quoque Phaſſam Ramier dicunt. Sed quærendum diligentiùs diuerſam ne auem Aquitani Phauier appellent, an verò eandem, quam cęteri Galli Ramier: in quam ſententiam inclinat Ornithologus hoc ductus argumento, quòd Itali quoque Palumbem communem, ſiue Phattam Fabariam, uulgò nempè Fauaro uocitent. Verùm is ſibi contradicit, primùm enim Phauier ad Gręcorum Phabs accedere etiam dicit, mox verò ad Italorum Fauaro, cùm alioqui & Latinorum Faba, & Gallorum Fabue ęquè ad eandem uocem accedant. [i] Iacobus Dalechampius pro Phabs quidem Palumbes minor interpretatur, & bene, at quod Gallis vulgò Biſet dici ait, in eo non parum hallucinatur, ſi quidem Palumbes minor, ut ipſe etiam ſcribit, coloris eſt cærulei, Biſet verò, ut [k] Pet. Bellon. pariter Gallus teſtatuiur, liuidum colorem, vel plumbeũ ſonat, quare, & idem Bellonius ita Peleiadem, ſiue Liuiam interpretatur. Quanquam autem Phabs, & Phaſſa, ut ſcripſi, differant; idem tamen Accipiter à priore uoce φαβοτύπος appellatur, & φαβοκτόνος, quaſi Palumbicida: à poſteriore φασσοφόνος: Latinè Palumbarium reddunt: unde ubi apud Varinum, & Heſychium legitur φαβοτύπος, εἶδος ἱέρακος καὶ περιστερᾶς ἀγρίας σπερμολόγου, ita corrigendus locus, φαβοτύπος, εἶδος ἱέρακος, καὶ φαψ εἶδος περιστερᾶς &c. & rurſus vbi habent, φασσοφόνον, τὰ τὰς φάσσας φονεύοντι. Ἔστι δὲ εἶδος, περιστερᾶς ὑπὸ τὴν τρυγόνα, lege ἔστι δὲ ἡ φάσσα εἶδος &c. id eſt, *Phaſſa autem ſpecies eſt Columbæ ſub Turture*, cùm contrà Turtur veriùs ſub Columba ſit: quærendum an rectiùs legatur κατὰ τὴν τρυγόνα. Sed quid Callimacho reſpondebimus, qui, [l] ut teſtatur Aelianus, Palumbum, Pyrallidem, Columbam, & Turturem dicebat nihil inter ſe habere ſimilitudinis? Nam ſi Palumbus, & Turtur, ut Ariſtoteles ſcripſit, Columbæ ſpecies ſunt haud dubio ſtatuendum eſt præter ſimilitudinem corporis alia etiam gerere, quæ ſimul ipſis communia ſint, ut apertè in ſingularum hiſtoria apparebit. Pyrallum verò à Columbaceo genere diuerſam eſſe facilè eſt colligere ex eo, quòd [m] Ariſtoteles eam cum Turture pugnare ſcripſerit. Sed qua ratione Palumbum, Columbam, & Turturem nihil inter ſe ſimilitudinis habere dixerit, ipſe vel alij uiderint, mihi quidem id oſcitanter ſcriptum uidetur, quare, & ipſe Aelianus addidit. Si *Callimacho fides eſt habenda*, quaſi in re friuola, ac incogitata. Atque hæc de Columbacei generis diuerſitate dicta ſufficiant. De ſylueſtribus ſingulis priuatim agetur; quæ enim hic afferam domeſticis maximè quadrant, aut ea docent, quibus à ſylueſtribus diſtinguantur.

[h] *In Ariſt. 8. Hiſt. 3.*
Phaſſa, & Phabs quo modo differant.
Phauier Gallis quæ auis.
Ramier.
Ornithologi error.
Fauaro.
Dalechampi error.
[i] *In annotat ad Athen. lib. 9.*
Biſet Gallis quę auis
[k] *L. 6. c. 21.*
Palumbarius Accipiter.
Varinus, & Heſychius correcti.
[l] *L. 1. Var. Hiſt. c. 15.*
Pyrallis.
[m] *L. 9. Hiſt. cap. 1.*

DIFFERENTIAE.



TOTVM Columbaceum genus, ut diximus, vel domeſticum, eſt, uel Sylueſtre, ſed in utroque genere aliquot conſtitui poſſunt differentiæ. Sylueſtres enim Columbę in inſula vulgò Capo uerde, & Madera adeo mites ſunt, ut noſtrarum domeſticarum more ſe manibus capi ſinant, Et Aloyſius Cadamuſtus nouas inſulas binas ſeſe inueniſſe memorat, in quibus item Columbæ ita placidæ eſſent, ut ab hominibus prætereuntibus caperentur, cùm aliàs tamen in his inſulis nullum fuiſſet uiſum hominis ueſtigium. Sylue-

Sylueſtres Columbæ mites ubi.
Sylueſtres partu differunt.

ſyluestres præter poſitum ante magnitudinis diſcrimen partus ratione, quoque differunt.[a] Ariſtoteles enim quæ Columbacea ſpecie continentur omnia bina oua parere prodidit, in quibus Palumbem etiam, & Turturem annumerat, quas tamen complurimùm ternas teſtatur parere. Præterea[b] idem author eſt Columbas uel decies anno generare, Palumbem verò, Turturem, & Vinaginem ſemel tantummodò, & parciùs. Syluaticus Alguesim nominat genus Columbarum, quæ ſemel anno pariunt. Sed & domeſticis, ſi Ariſtoteli credimus, uti debemus, non eſt certus pariendi terminus. Nonnullas enim ait decies anno parere, nonnullas undecies, Aegyptias verò duodecies. De magnitudine ſingularum diximus, & Plinium in Campania grandiſſimas prouenire aſſerere: cui adde, ſi placet & Columellam eaſdem, & Alexandrinas tanquam peculiare quoddam genus habeat, nominare. De Campanis Perottus etiam repetijt, & in Therapne maximas etiam naſci ait, cùm alioquin, inquit, Spoleti ſint perexiguæ. Mirum quidem inter duodecim millia paſſuum tantam eſſe differentiam. Marcus[c] Varro Columbarum diſcrimina ponit à loco habitationis, colore, & coitu. Quod verò agreſte genus ſine albo uarium eſſe dicat, non uſque adeo verum eſſe cuiquam uideri poſſit, niſi id dicamus verum eſſe, ut in pluribus, nam aliis quoque albo maculantur, uerùm an eiuſcemodi ſpuriæ ſint, & ut ipſe vocat, miſcellę? [d] Athenęus auctor eſt, Columbas candidas eo tempore in Gręcia primùm fuiſſe viſas, quo exercitus Perſicus circa Athon montem interijt, ignotas aliàs prius. Idem[e] Aelianus Charontem Lampſacenum affirmaſſe prodidit, quem pariter Athenęus nominat. Longolio teſte, Columbæ in Noruegia totæ albæ habentur, quod ſi de omnibus dicat, frigiditati regionis aſcribendum; vti aliquoties diximus ſuis locis, ſin de aliquibus ridiculum ſeſe præbuit, cùm & Varro ex domeſticis plurimas eſſe albas dixerit, & vbique terrarum vulgatiſſimę ſint, unde[f] Ouidius Columbas albas uocat ſine labe, qualem olim Coruum fuiſſe memorat his uerſibus:

Nam fuit hac quondam niueis argentea pennis
Ales ut aquaret totas ſine labe Columbas.

[g] Aelianus in Erice Siciliæ ingentem Columbarum numerum haberi tradit, at ex his omnibus unam rubram, quam (putabat autem ſuperſtitioſa antiquitas eam Venerem eſſe, uti poſtea dicetur) reliquæ tanquam ducem ſequantur: quod ſanè mirum eſſet, ex tot Columbis unam tantummodò rubram uideri, niſi fortè dęmonem ita ſuperſtitioſos illos homines ſub eiuſmodi Columbæ forma deluſiſſe veriſimile foret. Nobis interim rubras Columbas videre minimè inſolens eſt, uti neque luteas, quas ille[h] alibi apud Indos reperiri ex aliorum relatu narrat.[i] Athenęus huius rei authorem adducit Damachum quendam, ſed & omnium ferè colorum diuerſitas in Columbis hodie conſpicitur quare cum Ariſtotele dicimus colorem non immutare ſpeciem. Differunt etiam partium figura.[k] Scaliger in Perſia Columbos raros eſſe ſcribit, ſed quos habent, oblongo collo eſſe, & Anſerino: cętera naturâ nihil differre a noſtratibus. Mihi pariter uix ante quinquennium Columbæ icon ab excellentiſſ. Hieronymo Paduano Praga, nempe ex aula C. M. tranſmiſſa eſt, cui caput planè Anſerinũ eſt, quod genus peregrè ad nos transferri teſtabatur. Noſtratibus quoq; nõ omnibus eadem figura: aliæ enim capite plano ſunt, criſtatæ aliæ, & harum rurſus criſtam craſſam, ut Cypriæ quæ inde. Monachinæ dicuntur, quod monachorum cucullum ęmulentur, aliæ tenuem, quales Batauis Gecopte dici antè memini. Roſtrum item alijs exiguum, alijs oblongum. Sunt, quarum etiam antè mentionem fecimus, quæ fauces in tumorem ampliſſimum attollunt. Andreas Bellunenſis Alchata nominat, & pedes eis tribuit nigros, & breues: ſed nos pòſt, quid de hac aue ſentiamus, aperiemus. Pedes alijs nudi, alijs pennæ adnatæ. Poſtremò coitus ipſe etiam differentiam ponit. Iuniores enim nunquam coeunt cum fęmella, niſi prius eam exoſculentur, idq; quoties coitum exercent, ſeniores uerò prima uice tantum oſcula prębent, ſecunda ſine oſculo coeunt.

[a] L. 6. Hiſt. cap. 4.
[b] Ibidem, et cap. 1.
Alguesim.
Domeſticarum differẽtiæ à partu.
A magnitudine.
Columbæ Campanę, & Alexandrinæ.
[c] L. 3. de re ruſt. c. 7.
[d] L. 9. c. 16.
Columbæ albæ.
[e] L. 1. var. hiſt. c. 15.
[f] Metam. 2.
[g] L. 4. de animal. c. 2.
Columba rubra reliquarũ dux.
[h] L. 1. Var. hiſt. c. 15.
[i] L. 9. c. 16.
Differentię à partibus.
[k] Exercit. 231. 7.
Noſtratiũ Columbarum diuerſitas.
A coitu.

DESCRIPTIO COLVMBARVM in genere.

Columbas deſcribi in genere arduum eſt.
^a L.5. de gē. c.6.
Cuculus Columbis ſimilis.
^b Lib. 2. de part. c. 15.
^c 6. Hiſt. c. 7
Albæ Columbę dānatę.



N genere deſcribi poſſe quàm arduum ſit, ex differentijs paulò antè poſitis, maximè quę ad partium diuerſitatem ſpectant, ſatis ſuperq; cuiuis conſtare arbitramur. Magnitudo etiam cùm ſylueſtribus, tùm domeſticis non eadem. Quæ omnia ſecum perpendens prudentiſſimus ^a Philoſophus nihil aliud de Columbarum cognitione memorię prodidit, quàm quod uarijs coloris eſſe dixerit. Habent tamen ſimul omnes aliquid proprium, nempe quòd utraque palpebra conniueant: & ^b alibi Philoſophus Columbas pedibus, & unguibus Cuculum repræſentare dixit: Et reuera Cuculus Columba prorſus appareret, niſi Accipitris pennis veſtiretur, auis aliàs ab Accipitribus planè differens, & innoxia. Quod ad electionem pertinet, albas omnino ^c damnat, quòd ab Accipitre longiùs conſpiciantur: quare color albus, ut inquit Perottus, in domeſticarum genere non improbatur, quod hę Accipitrum iniurijs minus obnoxiæ ſint: nam intra limina ianuę ſolent paſci.

ANATOMICA.

^a 3. Hiſt. c. ult.
Ventricul. Columb.
^b 3. de part. c. 7.
Lien.
Fel.
^c In Hierogl.
^d 2. Hiſt. c.
^e L. 8. c. 8.
^f L. de atra bile.



OLVMBO, inquit ^a Ariſtoteles, *ingluuis præpoſita uentriculo, ut Gallinaceo eſt.* Plinius ita habet, *Columbæ ultra uentriculum habent ingluuiem:* quod alibi ita exponit: *Aues quoque geminos ſinus habent: quadam unum, in quo merguntur recentia ut guttur: alterum, in quem ex eo demittunt, concoctione maturata, ut Gallinæ, Palumbes, Columbæ.* Albertus eiuſmodi ingluuiem paruam eſſe ait, & fermè rotundam: Ventriculum feruentiorem eſſe teſtatur idem ^b Ariſtoteles: Lienem uerò eius magnitudine deficere, hoc eſt, ut aliàs etiam ait, tam exiguum eſſe, ut uiſum fugiat. De felle in primis uarię authorum ſententię. Alij prorſus carere, alij habere exiſtimant, ſed & hi de loco diſſentiunt. Qui carere negant, ſunt Theologorum non pauci, atque inter hos in primis Beda: negat quoque Orus Apollo. Qui verò fel Columbis tribuunt, ſunt Ariſtoteles, Plinius, Athenęus, & ipſemet, ceu ſui oblitus, Orus Apollo. ^d Ariſtoteles fel habere Columbas diſſertiſſimè ſcripſit, ſed non eo loco, quo cętera animantia: verùm & non omnes Columbas eodem loco, alijs enim uentri, alijs inteſtino iungi; quod poſtremum ^e Plinius repetijt, uti præcedens ^e Athenæus. Fuêre qui fel in uropygio eſſe tradidêre. Orus alibi in dorſo eſſe ſcripſit: Mihi nec in dorſo, nec in uropygio fel reperiri quiſpiam perſuaſerit; uti neque alij Columbas eo carere. ^f Galenus quidem ridiculos eos uocat, qui id aſſerere audeant, tamen & ipſe interim ueſicam habere negat, qua fel contineatur: quod quomodo defendi poſſit, ipſe uiderit.

SEXVS.

^a 9. Hiſt. c. 7
Mas quomodo a fœmina diſtinguatur.
Columbas diſtingui.



AVD facile eſt, inquit ^a Ariſtoteles, Columbarum ſexum dignoſci, niſi interiorum aſpectu: cùm alioqui ex uocę maximè domeſticarum facillimè mas à fœmella diſtinguatur. Fœmellæ admodum exigua eſt, maris longè grauior. Taceo interim multas alias actiones, quibus eas uel quiuis etiam dignoſcat.

SENSVS.

Columbas perſpicaces eſſe, & cur.
Accipitres quomodo Columbas uenentur.



AE aues quantum forſitan ullum animans aliud cunctis ſenſibus valent, ſed uiſu potiſſimùm, & auditu, guſtuque, ſi non cętera uincant, ſaltem nulli cedunt. Perſpicaciſſimas eſſe uel inde in primis conſtat, quòd à lōgè quodlibet Accipitrum genus agnoſcant. Cùm enim horum alij Columbas humi ſedentes rapiant, uolantes non appetant: alij ſuper arborē, aut tale quid cōſcendentes uenentur, ſin humi conſideant, aut uolent, non inuadant: alij rurſus neque humi, neque in ſublimi manentes aggrediantur, ſed uolantes tantummodo

capere

capere conentur: itaque ſagaciſſima rerum parens natura Columbis ſeſe nouercam, atque iniquam exhibuiſſet, niſi & ipſis, utpote animalibus imbellibus, innocentiſſimis, & quæ nulla ratione ſeſe tutari aduerſus tam ſæuos hoſtes poſſent, uidendi aciem ingeniumq́; elargita fuiſſet, quibus ſingula Accipitrum genera diſtinguere rectè potuiſſent. Alioqui enim Accipitrum iniurijs expoſitæ continuè extitiſſent. Itaque cùm Accipitrem prouolantem uideant, ſi ſublimipeta eſt, manent quo conſtiterint loco, tanquam non nociturum agnoſcentes, ſin humipeta eſt, quem prouolantem cernunt, non manent, ſed continuò auolant, & fuga ſaluti ſuæ conſulunt. Author eſt [a] Ariſtoteles; Quæ ſanè oculorum acies inſignis eſt: ſiquidem communem hoſtem à longè uidere paucis datum, uti nullis, quod ſciam inter tot Accipitrum genera ſpeciem diſtinguere. Si authori; quiſquis ille fuerit, de natura rerum credimus, nam reuera anile deliramentum ſapit: Columba nouies viſum recuperat. Idem diſcernendi iudicium Columbis in auditus ſenſorio; ac ob eandem rationem, ut ſcilicet hoſtes ſuos agnoſcant, natura conceſſit. Cùm enim omnes Accipitres, ut diximus horreant, nempe ſuos prædones, Circi tamen, & Aquilæ marinæ rapacitatem magis quàm cæterarum rapacium pertimeſcere uidentur: vnde alibi dixit [b] Aelianus: *Aquilas marinas, & Circos horrent Columbæ*: itaque voces eorum inter alias diſcernere à longè norunt, ut ſi clamantes audiant, ocyus aufugiant. Meminit idem Aelianus: *Clangorem*, inquit, *quidem Aquilarum, & Vulturum Columbæ ſpernunt, non item Circi, & marinæ Aquilæ*. In guſtu quoque non minus iudicium. Amant quidem, ac edunt omnia ferè granorum genera: ſed ex his quibuſdam ita afficiuntur, ut donec is ſuppetit, nunquam, quem incolunt, locum deſerant, quod alioqui meliorem alibi uictũ quærentes ſæpiùs ſolent facere: ſed de hac re fuſiùs, ubi de victu earum agemus.

Columbæ Accipitres agnoſcunt. [a] L. 9. Hi. 36. — Columbarum auditus. — Columbæ Circum, & Aquilam marinam agnoſcunt. [b] L. 3. de animal. c. 45. — Guſtus.

LOCA COLVMBIS
Abundantia.

APVD Aſſyrios Columba ſacra habebatur, & nefas erat eam occidere, vnde tam immenſa ibi creuit harum uolucrum copia, ut accedentium mercatorum ora peruolarent: unde apud [a] Oſeam legitur: *Et auolabunt quaſi aues ex Aegypto, & quaſi Columba de terra Aſſyriorum*, Hinc pariter [b] Tibullus ſcripſit.

Quid referam, ut uolucris crebras intacta per urbes
Alba Palæſtino ſancta Columba Vıro

[c] Euſebius Pamphilus author eſt Syriæ maritimam quandam ciuitatem eſſe, quę Aſcalon dicatur, ei cùm applicuiſſet, (ait autem applicuiſſe, quando oraturus, atque ſacrificaturus Hieroſolyma ad patrium templum miſſus fuiſſet) magnam ſeſe Columbarum multitunem admiratum fuiſſe, interrogantiq́; ipſi quamobrem aues illæ omnia penè loca illa occupaſſent, reſponſum fuiſſe lege apud eos Columbarum uſum eſſe prohibitum; [d] Homerus Thisben πολυτρήρωνα vocat, teſte [e] Strabone, a copia ſcilicet Columbarum, vt Grammatici exponũt. Erat autem Thisbe Bœotię urbs celeberrima: ſed Stephanus portum, & nauale Thisbęorum Columbis plenum fuiſſe tradit: ut ut eſt, Colũbas poëtæ hinc Thisbęas appellant. [f] Ouidius de Dędaliono mutato in auem rapacem, hoc eſt, Accipitrem ſecundum Grammaticos.

Quæ nunc Tisbæas agitat mutata Columbas.

Meminit etiam [g] Statius.

Dioneisq́; auibus circumſona Thisbe.

[h] Homerus alibi Spartem Neſſem pariter uocat multarum Columbarum. Has Chaonias itẽ poëtę dicunt ab Epiri parte, pro Epiroticas. *Nam*, inquit Seruius Vergilii Scholiaſtes, *olim in Dodona ſylua Epiri oracula reddebant*: Sed malim cum [i] Io. Rauiſio Textore dicere ideo Chaonias appellatas, quòd ea Epiri pars Columbis plurimùm abundaret. [k] Vergilius.

Chaonias dicunt Aquila ueniente Columbas, &c.

[l] Propertius

Non me Chaoniæ uincant in amore Columbæ.

[m] Ouidius.

Quasq́; colat turres Chaonis ales habet.

Pontanus.

Aſſyrij cur Columbis abundent. [a] Cap. 11. [b] L. 1. [c] L. 8. de præparat. Euãg. cap. 5. — Aſcalon urbs Syriæ Columbis abundans. [d] Iliad. B. — Thysbe polytriron. [e] L. 7. Geog. — Columbæ Thysbeæ cur dictæ. [f] L. 11. metam. [g] L. 7. Thebai. — Sparte Neſſe. [h] Iliad. B. — Chaoniæ cur dictæ. [i] In cornucopia. [k] Eglog. 9. [l] Lib. 1. [m] L. 2. de arte am.

Chaonis & qualis oſcula iungit auis.

Insulæ Veneri sacræ. [n] L.14.c.15. Columbæ cypriæ. Currus Veneris a quibus Columbis ductus. [o] Lib.14.de animal.c.2. & 1.Var.c.15. [p] L.14.c.30. Dies profectorij Siculis cur dicti. Cnidos Veneris simulacro nobilis.

Insulæ Veneri, cui Columba etiam sacræ putabantur, antiquitùs conſecratæ, ut Cyprus, Paphos, Cythera, & Sicilia præcipuè Columbis ſcatebant. Antiphanes apud [n] Athenæum Cyprias Columbas plurimum commendat inquiens. Ἡ Κύπρος ἔχει πελείας διαφόρους, id eſt, *Cyprus habet Columbas præſtantiſſimas*. Celebrantur ſanè etiam hodiè ab omnibus Cypriæ Columbæ propter criſtæ uenuſtatem. Lycophronis interpres, ibidem, & in Papho infinitam tradit eſſe copiam Columbarum, ideoq; currum Veneris ab ijs duci putare. In Sicilia etiam abundare Columbas [o] Aelianus prodidit, maximè circa Erycem, ubi ipſis feſti dies aguntur, quos Erycini, & Siculi omnes eodem authore, profectorios appellant: cur autem ſic appellentur cauſam aliàs [p] ex eodem adferemus. Cæterùm Columbas Siculas egregias eſſe ſcribit Philemon apud Athenæū, qui pariter eaſdem olim laudatas fuiſſe etiam alias refert, ubi hęc Alexidis uerba citat. περιστερὰς εἶδον τρέφων τῶν Σικελικῶν τούτων, πάνυ κομψάς. Nicander denique Siculas Columbas ali iubet. Cnidos, ſeu Gnidos vrbs inſignis in extremo cornu peninſulæ Cariæ adhærentis, Veneris quoque cultrix, cuius imagine à Praxitele facta in primis nobilis celebratur, Columbas habuit plurimas, quæ inde poëtis Gnydię uolucres appellantur: ut Pontano, cùm ait:

Atque hæc Gnydia loca læta Volucres,
Peruolitant.

Gnydię volucres. [q] 7.8 cornucopiæ. Leucaiæ insulæ Colūbas habent. Madera insula. Mirus modus capiendi Columbas. [r] C.9.Polyh. Insula Columbarum. [s] L.3.c.6. Pelias insula. [t] In Theſaur Geogr. Columbaria urbs. [u] In Tab. Geogr. Aſiæ. Feſſa urbs Africæ.

Cur Plinius Campanas laudet antè diximus, item cur Collumella Alexandrinas. Tanta verò eſt apud Pæonios, & Illyricos Columbarum multitudo, ut cōtra eas ordine militari in bellum exeant, quemadmodum Magneſi, & Epheſij contra locuſtas. Author eſt [q] Io. Rauiſius Textor, neſcio ex quo. Nos ſuprà ex Aeliano Illyricos Columbas in bello cōmouiſſe diximus. Franciſcus Lopez Hiſpanus de Leucaię inſulis prodidit, tam abundè ibi Columbas, aliasq; uolucres diuagari, vt circumuicinarum inſularum incolæ eò aucupatum venientes, nauibus quandoque onuſtis domum reuertantur. Aloiſius Cadamuſtis in Madera inſula olim ignota, quā Luſitani nunc obtinent, maximā copiā Columbarū fuiſſe memorat, eisq; capiendis non alia arte vſos aucupes, quàm alligato perticę uncino ex arboribus, quibus inſidebant, aues admirabundas (ut quæ inſula deſerta hominem prius non uidiſſent) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam inſula noui orbis Columbas hominū præſentiam nihil pauentes ſcipionibus cæſas refert. [r] Solinus inſulam quandam appellat Columbariam, auium huius nominis matrem, quæ procul dubio eadem fuerit cum ea, quam Græci πελειοθρέμμονα vocant, id eſt, Columbarum altricem: nam πελείας, ut antè oſtendimus ſępius pro Columba in genere ponitur. Hæc autem inſula, Plinio teſte, in Tyrrheno mari eſt. Pelias Zonaræ item inſula eſt prope Drepanum Siciliæ. VVolfius, teſte [t] Ortelio Columbariam uertit, haud dubio ab auium harum copia. VVitichindus, ut idem refert, Colmar Germaniæ urbem vocat Columbariam. In Regno Pegù, Columbæ pariter abundant, ut Cornelius Iudæus Antuerpianus teſtatur. Feſſa Aphricæ urbs, ut author eſt [u] Io. Leo Aphricanus immenſum harum auium numerum ſuppeditat. Batauia quantum fortaſſis quæuis alia etiam decuplo maior regio Columbas numeroſas enutrit, eaſque diuerſorum generum, quoniam, ut narrauimus, plurimi incolarum cuiuſcunque ferè gradus, ac conditionis earum aſpectu plurimùm oblectentur. Mirum quod Theophraſtus ſcripſit, referente Plinio, inuectitias eſſe in Aſia Columbas.

VOLATVS.

Volatu præſtare Colūbas.



VOLATVS pernicitate Colūbæ uel cum quauis penè alite poſſunt decertare. Domeſticarum auium ſanè nullam conſtat neq; longius domo, neq; diutiùs abuolare, quàm Columbę faciant, quæ tectorum tamen lariumq; ſuorum mox memores ſumma illa fide repetunt, & manſuetiſſima nobiſcum conſuetudine diuerſantur. Sed non domeſticas aues tantùm uolatus celeritate ſuperant, verūetiam eadem rapacibus ſępe imponūt, quando ita fuga arrepta, ſaluti ſuę conſulunt, cuius in ea ſola ſępè ſpes eſt, cùm alioquin rapaces plurimùm uelocitate valeant. Sunt qui eas ceu honoris ambitione tactas altiſſimum quandoque uolatum exercere exiſtiment, uti neque deſunt, qui opinentur tantam eis cum aere familiaritatem intercedere, ut tutiùs ſeſe ibi, quàm humi degere exiſtiment. [x] D. Ambroſius dum cauſam aſſignat, cur celeriùs, quàm cæterę alites uolent, myſticum potiùs, quàm natura-

Volatu ſe rapacibus eripiunt. [x] 10. is ſerm. de s. Euſeb.

naturalem rationem videtur adducere: *Vnde*, inquit, *puto etiam in ipsis auibus ideo velocius Columbam penè præ manibus volitare; quòd alacritatem, & innocentiam committur.* Etenim & aliæ dari possunt aues innocentes, quæ tamen minimè volaces sint, vt Gallinæ. Tanta autem volatus Columbarum est facilitas, vt [b] Maro dicat: [b] *L. 5. Aene.*

Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Petrus [c] Bellonius narrat, sese obseruasse, dum in Paphlagonia ageret, Columbas per aëra tam altè volitare, vt conspectum eius effugerent. quæ mox vnà omnes absq; vlla separatione ad Columbaria sua reuerterentur. Etsi verò semper perniciter volitent, celeritatem tamen penè duplicant, cùm ab aue rapace aliqua insectari sese norint, ut eleganter [d] Baptista Fiera ex recentiorum poëtarum numero non contemnendus eleganter his uersibus demonstrat: [c] *L. 6. de Anib. c. 23.* [d] *In syluis.*

Non tam pernici, & rapido effugêre volatu
Prepetibus pennis, actaq; pauore Columbæ
Vnca pedes volucris si quando incessit anhelas.

Vtitur eadem comparatione [e] Petrus Angelius Bargæus poëtarum nostri æui decus eximium: [e] *L. 9. Syria.*

Non aliter, quàm si sublimi è turre Columbæ
Conspexere procul passis Haliaeton alis
Irruere infestum, & prædam captare volentem,
Densantur, coeuntq; omnes, rapidoq; volatu
Præcipites quacunque viam secat ille, feruntur.
Sic globus Abdaridum furialibus ocyor auris
Infertur &c.

Hunc tam velocem volatum omnes passim poëtæ celebrant. [f] Virgilius in primis Columbas inde volucres appellabat inquiens: [f] *Aeneid. 5.*

Et volucrem traiecto in fune Columbam

Et hunc imitatus Petrarcha:

Purpureis ornata rosis, volucresq; Columbas.

Hinc pariter [g] Ouidio aëriç dicuntur: [g] *Lib. 3. de Ponto.*

Qualis in aëria tergo solet esse Columba.

Sed & sacræ literę Columbę uolatũ ceu rem miram celebrant: *Qui sunt isti*, inquit [h] Esaias, *qui vt nubes volant, & quasi Columbæ ad fenestras suas?* Diuinus [i] Psaltes non alterius animantis, quàm Columbæ alas sibi exoptat, ut sese manibus hostium eripiat: *Vt volem*, inquit, *in tutum, & procul ab hostibus meis: & dixi: quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Quam Dauidis sententiam Petrarcha hisce versibus heroicis Hetruscis ita eleganter expressit. [h] *Cap. 60.* [i] *Psalm. 54.*

Qual gratia, qual'amor', ò qual destino
Mi darà penne à guisa di Colomba,
Ch'io mi riposi, e leuimi da terra?

Chorus quoque apud Sophoclem non aliam ob causam in Columbam immutari desiderat. Ait autem ad hunc modum, interprete Georgio Ratellero in supremo apud Belgas regio senatu Melchliniæ consiliario:

O vtinam celerem mutatus
Nunc in Columbam prapete
Scindam aethereos penna nubes
Vt quæ futuri præscia
Præsagit mens, coram medijs
Aspiciam conflictibus.

Apud [k] Pontanum Lepidina idem sibi precatur, inquiens: [k] *Pomp. 2.*

Dum siccas simul ad Solem, pectisq; capillum
Tunc ego, tunc niuea pennas imitata Columba
Sim volucris.

Apud [l] Homerum legitur supra Planctas petras marinas nullas aues transire posse, sed ne Peleiades, id est, Columbas quidem, quæ Ioui patri ambrosiam afferant, quo nomine scilicet maior reuerentia ijs deberetur. Quo loco, *non modo*, inquit Eustathius enarrator, *poëta ne Peleias quidem supra Planctas transire posse canit, propter pernicitatem harum auium in volatu: sed etiam, vt impudentiam earum argueret, quæ ne ijs quidem auibus parcerent, quæ Ioui patri Ambrosiam afferant.* Idem Homerus passus Iunonis, & Mineruæ ad bellum ocyssimè proficiscentium, [l] *Odyss. 12.* Iuno, & Minerua cur Colũbis assimilatæ.

vt uelocissi-

vt velociſsimè iuiſſe innueret ad opem Græcis tunc laborantibus ferendam (iam enim malè tractabantur à Troianis) pauentium Columbarum volatui aſsimilat. Ait autem.

Αἱ δὲ βάδην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι.
Hæ autem iuerunt timidis Columbis paſſus ſimiles.

m Æneid. 5.
Mneſteus Colūbis cōparatus.

Percleganter ſimiliter [m] Vergilius Mneſteum infelici Sergeſti caſu commotum, repentè excitatum, & ſummo impetu mare ſulcantem Columbæ comparat exterritæ, & ad uolandum incitatæ: loquitur autem hunc in modum:

Qualis ſpeluncâ ſubitò commota Columba,
Cui domus, & dulces latebroſo in pumice nidi
Fertur in arua volans, plauſumq́; exterrita pennis
Dat tecto ingentem, mox aëre lapſa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.
Sic Mneſteus, ſic ipſa fuga ſecat vltima Priſtis
Aequora, &c.

n Satyr. 1.
Fama laudum Colūbarum volatui comparata.

[n] Ludouicus Arioſtus comparatione etiam ab harum alitum perniciſſimo, ac altiſſimo volatu accepta, ſeſe promittit ita amici laudes, & encomia decantaturum, ut earum fama Columbarum volatum ſit ſuperatura:

Io ſtando, *inquit*, qui farò con chiara tromba
Il ſuo nome ſonar forſi tant'alto,
Che tanto mai non ſi leuò Colomba.

Columbæ nunciæ.

Iam uerò ſi exercitum, aut ab hoc vrbem aliquam obſideri tam arctè contingat, adeo ut nihil inde efferri ad alias urbes poſſit ad implorandum opem, non ne Columbarum ope in hoc caſu uſos cùm ueteres, tùm recentiores bellorum duces hiſtoria docet? Cur uerò hiſce alitibus potiùs epiſtolas collo annexas, vel earū pedibus deferendas, quàm alijs committebant, quàm ob uolatus celeritatem? Hoc militari aſtu [o] Plinius Hircium, & Brutum in Mutinenſi obſidione vſos narrat: Hircio Conſule ad Decium Brutum, & Decio Bruto rurſus ad Hircium Columbam mittente, ubi diſpoſito cibo, quibuſdam eminentiſſimis locis, Columbas tenebris priùs incluſas, & fame plurima affectas illinc inde volare inſtituerant. *Quid itaque vallum*, ut Plinij uerbis utar, *& vigil obſidio, atque etiam retia amne prætenta profuere Antonio, per cælum eunte nuncio?* Quæ uerba Io. Douſa nobilis Batauus, apud quos Columbas ſimili officio functas in obſidione Leidenſi Lipſius tradit, ita carmine vertit.

o L. 10. c. 37
Hircius, & Brutus literas ſuas Columbis cōmittunt.

Quid vigil obſidio, quid arces,
Aut valla proſunt, per ſpatia inuij
Eunte Cæli nuncio?

p L. 9. varia.

Mirum, ſed ad rem propoſitam ſanè accommodatum, quod [p] Aelianus tradit his uerbis: *Vno, eodemq́; die victoria Taurosthenis ex Olympia Aeginam nunciata eſt ipſius parenti, vt alij affirmant, per ſpeculum. Alij verò dicunt Taurosthenem Columbam à ſuis pullis madidis adhuc, & inuolucribus abſtractam ſecum deportaſſe: cùmque viciſſet, purpura amictam eam remiſiſſe, eamque cum ſumma feſtinatione ad pullos properantem eodem die ex Piſa in Aeginam aduolaſſe:* quod ſi verum eſt, nam fidem apud authorem eſſe uolo, quamuis alioqui credi poſſit, velocitatem alarum Columbæ maximam denotat: Et forſan hanc per Columbas miſſionem Iuuenalis innuit, cùm ſcribit:

Tanquam à diuerſis partibus orbis
Anxia præcipiti veniſſet epiſtola penna.

Vſus Colūbarum in ſpectaculis.

Vnde uerò eiuſcemodi vſus, literas ſcilicet ita per Columbas mittendi, & remittendi ortum habeat, præter unum Iuſtum Lipſium, nemo, quod nouimus, prodidit. Hic autem vir doctiſſimus eius opinionis eſt, ut a theatro illo Brutiæ militiæ exemplum credat. *Olim enim in re ludicra, & in ſpectaculis Saturnalibus vſus*, inquit, *ſimilis fuit Columbarum*. Nam patresfamilias, qui in Theatrum, uel Circum ibant, unde non pro arbitrio reditus erat, Columbas ſecū in ſinu ferebant, eaſq; immittebant cum tabellis nuncias domum, quid uellent. Huius uerò rei authorem adducit M. [q] Varronem, qui ſic ſcribit: *Columbas redire ſolere ad locum licet animaduertere, quod multi è theatro è ſinu miſſas faciunt, atque ad locum redeunt, quæ niſi reuerterentur, non emitterentur.* Sed fortè aduerſus nos, qui ad hoc officium Columbas potiùs, quàm alias aues propter uolatus celeritatem electas fuiſſe ſtatuimus, inſurgat inquiens, ideo accipi haſce uolucres tantùm, quia fideliter ſuas ſedes repetant, quemadmodum etiam Hirundines internuncias in rebus magnis fuiſſe quandoque hiſtoria teſtatur, & [r] Aelianus prodidit Marrhem Aegyptiorum regem Cornicem habuiſſe, quæ poſtquam audiuiſſet, quò uolatus dirigendus, & quænam regio tranſeunda, & vbi terrarum requieſcendum

q L. 3. de re ruſt. c. 7.
Hirūdines nunciæ.
r L. 6. de animal. c. 7.
Cornix literas portat, & quomodo.

ſcendum

ſcendum eſſet, eò literas ocyùs quàm quiuis nuncius perferret. Quam tamen alitem Columbis in volatus celeritate longè inferiorem eſſe conſtat. Verùm huic reſponſum eſto, Cornicem illam niſi temporis diuturnitate ab hominibus inſtructam eo munere functam idem Aelianus innuit, dum ualde cicurem extitiſſe tradat. Hirundinis uerò volatus noſtram opinionem confirmat, tantum abeſt, vt eam diminuat. Hanc enim alitem trans mare etiam aliquando migrare conſtat, moxq; ad domeſticam ſedem reuerti. Sed de uolatu eius proprio loco. Aſtipulatur in primis nobis Pet. Bellonius, qui Aegyptios nautas, Cyprios, atque Cretenſes Columbas in nauibus ſuis alere tradit, non aliam ob cauſam, quàm ut ad terram appropinquantes eas emittant domum lætum allaturas nuncium, aduentare dominum. Inſuper [t] Io. Boterus Benenſis Cattiæ urbis, quæ inter Gazam antiquiſſimam ciuitatem, & Cairum interiacet, incolas teſtatur Columbis ideo pro nuncijs uti, ligatis pariter ſub alis literis, quòd hæ velociſſimè ad Columbaria reuerti ſciant, etſi ſex etiam dierum interuallum vtraque vrbs diſtet. Eundem uſum, necnon celeritatem eiuſcemodi nunciorum eleganter docet Ludouicus Arioſtus de morte Orrili ita canens:

Hirundini cur litteræ cōmittātur.
[s] *L. 6. de ani. cap. 23.*
Nautæ Aegyptij, & Creten. cur Colūbas in nauib. habeant.
[t] *L. de relat.*

Toſto che il caſtellan di Damiata
Certificoſſi, ch'era morto Orrilo,
La Colomba laſciò, ch'hauea legata
Sotto l'ala la lettera col filo.
Quella andò al Cairo, & indi fù laſciata
Vn'altra altroue, come quiui è ſtilo:
Si che in pochiſſime hore andò l'auiſo
Per tutto Egitto, ch'era Orrilo ucciſo.

Sed hæc de celeritate dicta ſint. In uolatu quandoque ſtrepitum ędunt, ut innuit quoque Vergilius [u] inquiens:

[u] *Aeneid. 5.*

Fertur in arua volans, plauſumq; exterrita pennis
Dat tecto ingentem &c.

Quo tempore ſanè minus celeriter volant, atque hoc idem quoque inſinuat, dum addit:

Mox aëre lapſa quieto
Radit iter liquidum, celeres neque commouet alas.

Eiuſmodi uerò alarum plauſus pro diuerſis Columbarum ſpeciebus etiam variat: aliæ enim in aëre ſublimi, ut agreſtes, quæ niſi dum ſeſe à tectis præcipites dant, vt iam ex Varrone diximus, & genus illud gutturoſum, quod iteratis vicibus plaudit magna cum ambitione: aliæ in aëre quidem, ſed ultra fæmellas volando tantùm, quales ſunt illæ, quas Batauí Ouerſlarges, & Draeijers vocare priùs diximus. [x] Plinius de tempore agens, quo Accipiter Columbas inuadit, hoc tanquam præcipuum nominat: *Qua oſtentatione*, inquiens, *vt vincta prabentur Accipitri, implicatus ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum numeris eliditur, alioquin ſoluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit.* Hæc ille: ex quibus duo potiſſimùm intelligimus, ſtrepitum ſcilicet pennarum cum oſtentatione ędere, & eo tempore tardiori volatu uti, ſed de qua ſpecie agat, arduum eſt iudicare. Qui de maximis illis, ſeu gutturoſis dixiſſe id ipſum exiſtimet, haud ita toto cælo meo iudicio aberrauerit, ſi modò uerum eſt, quod tales Campanæ illæ fuerint, ut nonnullos arbitrari diximus: nam de his ita [y] Plinius ſcribit: *Harum volatus in reputationem cæterarum quoq; volucrum nos impellit:* Sed quò minus id credamus, obſtat, quod Accipitrem inuadentem fronde latere ſcribat: nam Accipiter niſi in agris fronde latere non poteſt, cùm hominum conſortia maximè fugiat. An Plinij temporibus magis erant ſylueſtres, & uictum ex agris comparabant? Nam & nunc quoque apud Batauos id quandoq; facere audio.

Alarū plauſus uariat.
[x] *L. 10. c. 36.*
Plinius explicatus.
[y] *L. 10. c. 37*

AETAS.



OLVMBAS, & Turtures octonis annis viuere Plinius ſcripſit, mutuatus, ut uidetur, ab [a] Ariſtotele, ex quo tamen nihil certi concludas. Ait enim ad hunc modum: *Columba, & Turtur viuunt vel ad annum octauum, ſcilicet qua excæcata allectrices aluntur.* Si enim hæ excæcatæ, & tam ingentes dolores paſſæ id tempus attingunt, quid vetat quod aliæ liberæ id ſuperare nequeant? Neque etiam [b] Pet. Creſcentienſis authoritas contrarium aſtruit, qui in Columbarijs non inueniri tradit, quæ octauum annum ſupergrediantur. Eiuſcemodi enim Columbæ vel in agris intercipiuntur, cùm ab hominibus, tùm ab Accipitribus, ali jſq;

[a] *Lib. 9. de hiſt. c. 7.*
[b] *L. 10. c. 91*
Colūbæ ſaxatiles cur citiùs, quā aliæ moriātur.

Columbus duorũ, & viginti annorum. Columbinæ vitæ terminus. [c] L. 9. c. 16. [d] 6. Hiſt. c. 4. Palumbotum ætas. Venus minuit vitam hominum.

aliiſq; rapacibus, quorum gratiſſima eſca ſunt, vel aliò auolant, veteres ſedes aut ob pabuli inopiam, aut ob aliam quamuis cauſam peroſæ. Quod verò ad domeſticas attinet, retulit mihi vir quidam fide dignus, & rerum naturalium non imperitus, ſe à patre ſuo, qui Columbacei generis, aliarumq; auium ſtudioſiſſimus eſſet, audiuiſſe Columbum habuiſſe viginti, & duobus annis, & ſemper generaſſe, excepto vltimo ſemeſtri, quo cælibem vitam, relicta coniuge, elegerat. Fidem huius rei mihi facit Albertus, qui in indagandis eiuſcemodi naturæ arcanis diligentiſſimus fuit. *Compertum eſt*, inquit, *apud nos Columbam viuere per viginti annos, & rarò ſuprà*: quaſi vigeſimum annum Columbinæ vitæ terminum conſtituat. Quin & [c] Athenæus poſt enumeratas omnes Columbarum ſpecies, ex iis diutiùs vitam Columbas prorogare ait, ut quæ ad annos triginta quatuor viuant. Verùm [d] Ariſtoteles vitæ terminum Palumbis tribuit quadraginta annorum, pro quibus fortè is memoria lapſus Columbas poſuerit. Veriſimile enim eſt Palumbes diutiùs ſuperuiuere, vt pote in venere temperantiores, adeo fructuoſum eſt venerem detrectare.

V O X.

[a] Li. 4. de ling. lat. Γογγίζειν. Γογγύζειν. Τονθορίζειν. Τοττίζειν.



M[a] Varro Columbas inter eas aues annumerat, quæ à ſono uocis nomen habent. Verùm Græcorum, aliorumq; Latinorum, ni fallor, præter ipſum, neminem aſtruere videas, quando ſanè longè aliam vocem edant. Itaque Γογγίζειν per iota in penultima, vel γογγύζειν per ypſilon de voce Columbæ dicitur, authore Polluce. Γογγύζειν γογγύσαι de uoce porcorum apud Heſychium legitur. τονθορίζειν Græcis murmurare eſt, quod uerbum Varinus de Columbarum voce dixit; dicuntur & τοττίζειν. Eſt autem uox, ut Theodoreti verbis utar, ſuſpirantibus ſimilis. Latini gemere dicunt, murmurare, & meditari. Prius uerbum magis eſt vſitatum. Author Philomelæ;

Gemitus.

Et caſtus Turtur, atque Columba gemunt.

Pontanus.

Quid Acti

Profunt, aut gemitus tibi Columba?

Murmur.

Albertus omnia Columbarum genera eiuſmodi gemitu pro cantu vti ſcribit. De earum murmure in elegantiſſimo legitur epithalamio Gallieni Imperatoris:

Non murmura veſtra Columbæ

Brachia non hedera, non vincant oſcula concha.

Et apud Politianum in ruſtico:

Murmure apricantes niuei de turre Columbi.

Meditari. [b] Iſaia 38. [c] Cap. 59. Nahum c. 2. [d] L. 10. c. 31. Ornithologi error. Ionah Hebræis quid.

Quod uerò meditari dicantur Columbæ, legimus in ſacris bibliis: *Sicut pullus Hirundinis*, inquit [b] Ezechias Rex à morbo diuinitùs liberatus, *ſic clamabo, meditabor vt Columba*. Et [c] rurſus: *Rugiemus quaſi vrſi omnes, & quaſi Columba meditantes gememus*: Item rurſus: *Et miles captiuus abductus eſt, & ancilla eius minabantur, gementes ut Columbæ* &c. Eiuſcemodi ſuſpirioſam vocem cantus nomine inſigniuit [d] Plinius, inquiens: *Cantus omnibus ſimilis, atque idem trino conficitur verſu, præterquam in clauſula gemitu, hyeme mutis, vêre vocalibus*. Ornithologus hæc verba ad omne Columbarum genus extendi exiſtimans meo iudicio fallitur. Poſtremum enim illud, quod hyeme obmuteſcere & vêre uocales eſſe tradit, Columbis minimè competit, quæ hyeme non minus, quàm quouis alio anni tempore lamentantur potiùs, quàm canunt. Vnde Hebræorum Ionah, pro qua voce noſtra tranſlatio, ut diximus, Columba habet ab aliis Hebræis mœror vertitur, aut triſtitia, vt ſit deriuatum à verbo Ianah, quod eſt mœrore affecit.

NATVRA. MORES. INGENIVM.

[a] L. 9. Hiſt. cap. 7. Bibẽdi modus. [b] L. 9. c. 16.



RISTOTELES [a] proprium Columbis, Palumbis, ac Turturibus eſſe videri ſcribit, ne collum, cùm bibunt, reſupinent (eleuent legitur apud ueterem interpretem) niſi ſatis hauſerint. Videtur uerò locus ille quibuſdam uiris doctis ſuſpectus, fortaſſis quòd apud [b] Athenæum aliter legatur, hoc modo Ὁ δ' ὁ Μύνδιος Ἀλέξανδρός φησι πίνων φησὶ τὴν φάσσαν ἀνανεύειν, ὥσπερ τὴν τρυγόνα, id eſt, *Alexander Myndius ait Columbas, cùm bibunt, collum non reſupinare, quemadmodum*

dum nec Turturem. Verùm ego vnà cum Ornithologo locum Athenæi corruptum esse arbitror, Aristotelis verò integrum, legendumq́; apud illum ex Aristotele *ἀνακύπτουσαι, ὥσπερ οὐδὲ τὴν τρυγόνα*. Nam & [c] Plinius quoque sic legit: *Proprium generis eius*, inquit, *& Turturum, cùm bibant, collum non resupinare, largè bibere iumentorum modo*. Albertus non ita quoque tantummodo legit, verumetiam cur ita bibant, rationem assignare conatur, inquiens: *Omnes vno tractu bibunt demisso capite, & non erigunt in potu sæpe capita, sicut aliæ aues: nam collum earum breue, & amplum est, & multa aqua capax, in alijs auibus non item*. Germani, referente Ornithologo, similitudine ab eiusmodi Columbarum potandi more accepta, hominem qui affatim vno haustu bibat, haustum Columbinum trahare dicunt, Græci *ἀμυστὶ πίνειν*. Aues sunt gregales, teste [d] Aristotele, conspiciuntur tamen & solæ volare. Quod si uerò ignota quædam volantibus sese immisceat, primùm ueluti eam odissent, verberant, & quandoq́; etiam erectis pennis horrent, quod [e] Statius ita pereleganter demonstrat.

[c] L.10.c.34

Haustũ Colũbinũ trahere qui dicantur.

[d] L.1.hist.c.1

[e] Lib. Achilleos.

Qualiter Idaliæ volucres, vbi mollia frangunt
Nubila, iam longum caloq́; domoq́; gregatæ,
Si iunxit pennas, diuersoq́; hospita tractu
Venit auis, cuncta primùm mirantur, & horrent,
Mox propiusq́; volant, sociam iamq́; aëre in ipso
Paulatim fecere suam, plausuq́; secundo
Circumeunt hilares, & ad alta cubilia ducunt.

Plinius Columbam uocat auem multiuagam, quoniam, vt ego conijcio, sæpius volatum ad agros, maximè si pulli alendi sunt, reiteret. [f] Varro propter innatam timiditatem altiora loca amare tradidit, quare & à nobis in eiusmodi domus partibus (loquor modò de agrestibus) enutriuntur. Arbores tamen rariùs petunt, quare minimè laudare [g] Pontanum queo, qui pro re noua, & insolenti scribit Columbas nuces deseruisse.

Columba cur Plinio multiuaga dicta.

[f] Lib.3 de re rust.

[g] In Acone.

Neque Virgilius obstat, inquiens:

Tollunt se celeres, liquidumq́; per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

Nam cùm eiuscemodi Columbæ aureum ramum Aeneæ indicare debebant, illeq́; in arbore esset, arbori etiam insidentes facere poëta debebat. Adde quod eiuscemodi Columbas Veneris nempe nuncias Accipitris insidias non fuisse veritas tacitè subinnuere voluerit poëta, quas alioquin cæteræ naturaliter exhorrescunt: ille verò sub frondibus latere solet, vt inopinantes inuadat, euasuras facilè, si aperto campo, cùm quòd volatus celeritate unguibus illius sese eripiant. Nam, ut inquit [k] Seneca, *fuga Columbas iuuat*. Terram etiam nisi pabulum quæsituræ fugiunt. Quare [l] Vergilius aliàs eas in solo sedere facit, inquiens:

Colũba cur Vergilio in sidere arbori dicta.

[k] L. de ira.

[l] L.6. Aen.

Geminæ cùm fortè Columbæ
Ipsa sub ora viri cælo venêre volantes,
Et viridi sedêre solo.

Gaudent pluuijs, quibus sese abluunt à collectis sordibus. Sed & puluerare solent. Vtrumque etiam [k] Aristoteles eis ascribit. Longolius tamen Columbas inter aues pulueratrices rectè numerari non putat. Sed quid si nec inter lotrices simpliciter reponamus? Lauant enim simul, & puluerant quod hoc modo præstant. Corpus primùm humectant, dein puluere sese conspergunt, atque ita corpora sua à pulicibus, ac omni labe mundant: quam nempe impensè oderunt, vt innuit [l] Ouidius hoc disticho.

[k] 9.hist.c.49

Quomodo se lauent.

Mundities Columbarum.

[l] L.2.Met.

Aspicis vt veniant ad candida tecta Columbæ,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Alibi etiam Columella *sine labe* dixit, & D. Basilius *omnem fœtorem expellere*. Sed hæc ad mores earum quoque referri queat. cùm aues sint, ut paulo pòst dicemus, castæ, & pudicæ, quæ nunquam connubia semel incœpta violent. Celebratur Gallinacei generis amor erga sobolem, sed his cum Columbarum amore neutiquam comparari potest. Illic enim à sola matre procedit, hîc utrique parenti æqualis, ut [m] Plinius testatur, atque experientia comprobat: quinimo [n] Aristoteles, & ex hoc [o] Aelianus, & ipse [p] Plinius referunt fœminas uagantes, & errantes à maribus compelli ad nidum, & cùm peperint oua, cogi ut incubent dein & ipsos uicissim cum ipsis incubare, pullos fouere, & alere: hæc omnia alternis vicibus præstare: illas noctu, hos interdiu incubare. *Sepè etiam ex hac causa*, inquit, Plinius, *castigatio pigriùs intrante fæmina ad pullos*. Et [q] Aristoteles etiam alibi *fœminam in opere sobolis mare acerbiorem esse* testatur: sed & mares, si Porphyrio credimus, exclusis pullis primi cibum in os ingerunt. Haud tamen inde statuendum est fœminas parum de sobole sua solicitas esse, sed in nutritione paulò maribus negligentiores, siquidem aliàs & ipsæ incubantes, uel fouentes eam non deserunt, nisi iam mares eodem officio functuri sponte uicem suam subeant.

Amor erga prolem.

[m] L.10.c.34

[n] 9. Hist. 7.

[o] 3. de anim. 45.

[p] 10.c.34.

Mas erga prolem studiosior.

[q] 6. Hist. 4.

[r] Cant. 5. de Infer.

beant. Ab hoc amore ſimilitudinem ſumpſit [r] Dantes, Columbis duas comparans animas quas, ut ipſum alloquerentur, tam citato curſu vſas ait, quali Columbæ ſolent ad nidos reuerſuræ, Ait autem.

Quali Colombe dal deſio chiamate
Con l'ali alzate, e ferme al dolce nido
Volan per l'aer dal voler portate
Cotali uſcir de le ſchiera. &c.

Colũbæ ſe inuicem amant.

[s] 9. Hiſt. 7.

Porrò non ſobolem ſuam duntaxat amant Columbæ, verùm etiam ſe inuicem. *Ita magna ex parte*, inquit [s] Philoſophus, *Columba mutuo degunt amore*. Gregatim enim, ut diximus, volant, ſimul pabula quærunt, & paſtæ ſimul reuertuntur. Maior uerò amor maris erga fæmellam, & huius erga marem exiſtit, eoq; humanum genus longè ſuperant. Etſi enim plures in eodem loco mixtim degant, mutuoque ſe omnes amore proſequantur, aues alioqui ſalaciſſimæ procacitatis, laſciuiæq; notam apud omnes gentes contraxerint, incomparabile tamen continentiæ, ſummæq;, & incredibilis pudicitiæ exemplum de ſe nobis exhibent, quando neque quis alterius connubia violent, maſculo nempe non quærente nouas nuptias, fæminaq; illi, cui ſemel nupſit, fidem ſemper ſeruante inuiolatam, cuius ſanè talis amor eſt, ut non tantùm moroſiorem maritum patiatur, nunquam ab ipſo deficiens, uerùm etiam officioſa charitate illum ſibi reconciliatum in oſcula cogit redire: quod eleganter [t] Plinius qui in celebranda iſtac pudicitia multus fuit, his uerbis ſcriptum reliquit: *A Perdicibus* (de quarum ſalacitate memorabili egerat) *Columbarum geſta ſpectantur maximè ſimili ratione, mores yidem, ſed pudicitia illis prima, & neutri nota adulteria. Coniugij fidem non violant, communemq; ſeruant domum. Niſi cælebs, aut vidua, nidum non relinquit, & imperioſos mares, ſubinde etiam iniquos ferunt: quippe ſuſpicio eſt adulterij, quamuis natura non ſit. Tunc plenum querela guttur, ſæuiq; roſtro ictus, mox in ſatisfactione exoſculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio.* Hæc ille: cui multi recentiorum ceu calculum adijciunt, quorum uerba breuitatis cauſa ſponte prætereo.

Continentia libidinis in Colũba.

[t] L. 10. c. 34.

Nigras Columbas peperam quidam dicũt alijs pudiciores eſſe.

Sunt qui nigris Columbis hanc miram naturam tribuant, ut ſcilicet uita functis maribus fæminæ nullis illecebris adduci queant ad ſecundas nuptias, quodq; eadem ſit maribus erga defunctas fæminas beneuolentia, quaſi uerò ea nigrarum Columbarum prærogatiua ſit, ut aliorum quorumcunque colorum Columbas caſtitate præcant: quod ſanè, præterquam quod quotidiano experimento repugnat, fabulas ſapit, & anilia deliramenta, dignum vt à pueris explodatur. Conſtat enim Columbas cuiuſcunque etiam coloris, ſi mares defuncti ſint, nouas nuptias appetere, quinimo ſi earum dominus coniugia earum permutet, poſteaq; rurſus ſimul ad conſuetas habitationes perducat, quibus ſecundò coniunctæ ſunt, poſthac ſemper adhæreſcere, & cum prioribus maritis, tanquam cum ignotis vitam degere. Sed anilis ea opinio inde fortaſsis enata uideri poſsit, quòd Aegyptij ſapientes mulierem volentes ſignificare teſte Oro Apolline, quæ ad mortem uſque in eo ſtatu permaneret, nigram Columbam pingerent. Verùm hi nigram faciebant, non quod cæteris pudicitior ſit, ſed vt id ſcilicet indicarent, quod ad ſecundas nuptias non tranſiſſet, ſed atrata uiri prioris deſiderium præ ſe ferret. Ex quo in primis, ut id obiter annotem, docemur antiquiſsimos illos Aegyptios in luctu pullo etiam colore vſos, uti etiamnum mos ille plurimarum gentium communis eſt, quamuis apud Romanos in Imperatorum funeribus veſtibus albis vtebantur, ut Plutarchus, & Herodianus aſſerunt. Sed ut ad Columbarum pudicitiam reuertamur, Tertullianus in ſua Monogamia Columbam in exemplum trahit, nos ad ſimplicitatem eius prouocatos ea de cauſa diſſerens, quòd hęc auis non innocua tantùm ſit, uerumetiam pudica, quam vnam unus tantùm maſculus nouit. Idem facit [u] Propertius, inquiens:

Viduæ pudicæ hieroglyphicum

Aegyptij in luctu pulla veſte vſi.

[u] Lib. 2.

Exemplum iuncta tibi ſint in amore Columba
Maſculus & totum fœmina coniugium.

Dantes ab hoc mutuo maris, & fæminæ amore eiuſmodi metaphoram collegit:

Si come quando'l Colombo ſi pone
Preſſo al compagno, l'uno, e l'altro pande
Girando, e mormorando l'affettione.
Così uid'io l'uno da l'altro grande
Prencipe glorioſo eſſer'accolto
Laudando il cibo, che la sù ſi prende.

Huc ſpectat quod Iuuencus poëta Chriſtianus Columbas proprio, ac peculiari epitheto puras, quaſi immaculatas, & ut Ouidij uerbis utar, totas ſine labe appellet.

Simplicitate tamen puras ſuperate Columbas.

Sed &

Sed & [a] Martialis de Publij catella eodem epitheto vsus uidetur, inquiens: *Issa est purior osculo Columbæ*: [b] Pontanus quoque fidem Columbis matrimonij tribuit immaculatam, dum ait:

Turturibus, ſi certa fides, certusq́ Columbis
Est amor, & thalami, ſunt vincula certa mariti

Et [c] antè dixerat:

Viximus ex illo gemini ſine lite Columbi
Nox ſocios vidit, ſocios lux, oſcula iunge
Mutua, ſic gemini ſeruant in amore Columbi.

[a] Lib. 3. [b] Lepid. pōp. 7. [c] Pomp. 1.

Quapropter mirum apparet, quod ab [d] Artemidoro Daldiano ſcriptum eſt, Palumbes, & Columbas in ſomnis mulieres ſcortatrices ſignificare, cùm alias pudicas potiùs notare deberent. Columbarum autem oblationem in ſacris, de qua poſt fuſius agemus, Theologi ita accipiunt, vt coniugij tam firmi ratione habita, nos quoque mentem ſtabili firmitate perſeuerantem, Deo ut uerò coniugi, ſociemus. Offerebatur autem à muliere poſt partum par Columbarum pro peccato, ueluti piaculum amiſſæ virginitatis. Mirum fortaſſis cuipiam uideri poterit, quod cùm ut omnium fermè uolucrum caſtiſſimas celebrauerimus Columbas, eaſdem ſalaces, & in Venerea paleſtra non alacres duntaxat appellemus, ſed laſciuas etiam ac petulantes. Nam ſi caſtitas temperantiæ ſpecies eſt, ut uult D. [e] Thomas, equidem Columbæ caſtæ ideo dici non poterunt, quòd temperantiæ leges, terminosq; non obſeruent. Verùm eò inſignis temperantiæ exemplar ſeſe nobis offerunt, cùm ut aues ſalaciſſimæ, & ad coitum ſemper pronæ ſeſe ab alienis temperent, & niſi cum proprijs uxoribus coëant, nec alios cum ijs coire patiantur, neque denique coniugium iam inde à primo ortu deſerant, niſi cælebs, aut uidua, ut Plinius, Aelianus, multique alij atteſtantur, vti latiùs demonſtrauimus. Contrà rurſus Ariſtoteles diſertiſſimis verbis interdum nonnullas ex maritatis cum alijs coire dixit, & apud Aegyptios impij, ac ingrati hieroglyphicum ſint, quia maſculus ualidior factus patrem roſtro impetit, & à matris conſortio tentat abigere. Illud uerò maximè improbam, ac illicitam earum libidinem indicat, quod [f] Ariſtoteles ibidem tradit, & experientia comprobat, quod ſcilicet mas adultos pullos, cùm tempus prodeundi ex nido eſt, ſubigat, dignus profectò culeo, & duplo maiori ſupplicio; quæ ſanè culpa elui nulla ratione poteſt. Porrò notiſſima omnibus earum eſt ſalacitas, quam nempe non illi ſolummodo celebrent, qui de auium natura ſcripſere, ſed quicunque ferè etiam poetæ hinc in laſciuis amoribus ſuas deprompſere ſimilitudines, & Veneri ſacras facere. D. [g] Baſilius etiam Columbas copia libidinis gaudere dixit, & non immeritò Albertus Columbarum etymologiam à plurimo earum coitu deducit, ita dictas tradens, quòd lumbos colant, id eſt, quod Veneri indulgeant. Catullus Columbulum albulum, aut Dionæum tanquam ſummæ ſalacitatis volucrem nominat, ubi C. Cæſaris libidinem deſcribens, eam huic aui comparat. Vocat autem Columbulum Dionæum à Dione Veneris matre. Idem facit [h] Pontanus Catullum ut uidetur, imitatus:

Mox vbi iuuenis decens, valensq́
Qui ſit, ſubſtituam, ſalaciorq́
Verno Paſſere, & albulis Columbis.

[d] De ſomn. interp. c. 20. columbarũ laſciuia. caſtitas q d. [e] 3. Ethic. [f] 9. Hiſt. c. 7. colũbæ cur Veneri ſacræ. [g] In Hexa. hom. 8. columbarũ etymum. colũbulus albul' Dionæus. cæſaris libido colũbæ cōparata.

[i] Homerus, ut annotat alibi [k] Varinus, Turdis, & Columbis comparat aneillas Penelopes, Turdis fortè à cichliſmo, id eſt, inconcinno, & laſciuo riſu, quo vtebantur, ut ſe mutuò exhilararent: Columbis uerò propter libidinem, ad quam hæ aues, inquit, procliues ſunt. Ob hanc itaque nimiam ſalacitatem, licet aliàs quidem Spiritus Sanctus ſoleat deſignari per eam non decuiſſe uolunt Theologi, teſte D. [l] Bernardo, Columbam in ſacrificio Domini de quo pòſt ſuo loco, aſſumi, niſi ea ætate, qua neſciret libidinem. Turturis uerò non deſignari ætatem, quoniam in quacunque ætate agnoſcatur eius caſtitas. Vnde ſunt, qui non omnibus Columbis hanc caſtitatem attribuant, at eis tantùm, quæ φάτται dicuntur, quarum cælibatum, quem alterutro eorum extincto, coniux alter fideliter ſeruat, & Coruis, & Cornicibus, & Gracculis communem eſſe perhibent. Sacræ ſanè litteræ, ut paulò antè ex D. Bernardo diximus, Turtures maximè celebrant. [m] Aelianus à Palumbis Turtures caſtitate, ab his rurſus Columbas ſuperari innuens, quamuis interim quod tradit, fabulã ſapere uidetur, hunc in modum alibi ſcribit: *Ex auibus caſtiſſimi* (Palumbi) *ſunt ab omni ſtupro. Mas enim, & fæmina in hoc genere tanquam nuptijs alligati mutua conſenſione adeo ad ſtabile, & certum connubiũ, per ſummã caſtimoniam adhæreſcunt, ut neuter alienũ cubile attingat. Si autem impudico amore capti, ad alienam Venerem libidinis oculos adiecerint, eos reliqui circumſedens mares quidem marem diſcerpunt, fæminas verò fæmina diſperdunt. Huiuſce*

[i] Odyſſ. X. [k] In voce Κίχλαι. Penelopes ancillæ Turdis, & columbis aſſimilatæ. [l] Serm. 59. ſuper cant. colũbæ quæ caſtitatem ſeruent. [m] L. 3. c. 44.

etiam modi lex ad Turtures pertinet, sanctaq́; & syncera permanet: tum etiam ad Columbas albas manat, præterquam quod non vtranq́; accidunt: nam marem duntaxat peremunt, fœminam verò illius misericordia permoti, impunitam, atq́; inultam in viduitate reliquam ætatem ducere permittunt. Hęc ille. Cur verò huiuscemodi castitatis decus priuatim ad albas Columbas peruenire dicat, planè non video, nisi albas, ut frigidiori temperie præditas, etiam minus libidinosas innuere voluerit. Sed quò minus id credam, obstat eiusdem authoritas, omnes vniuersaliter castissimas nominantis.

Columba animal innocens.

Sunt præterea Columbæ, si quæ animantia alia, innocentia, imbellia, placida, ac mitia, timida, trepidaq́; atque simplicissima, Innocentia earum in primis iam diu in prouerbium abijt, qua alibi vtitur Iuuenalis hoc uersu.

Dat ueniam Coruis, vexat censura Columbas.

Agnoscitur autem ex armis suis, quæ neq́; ad nocendum, neque ad iniurias propellendas idonea gerunt: quare rectè Horatius imbelles appellat, inquiens:

Nec imbellem feroces
Progenerent Aquilæ Columbam.

Colũbæ timiditas.

Varro quoque *nihil timidius Columba* dixit, & Græcis τρήρων, & τρήρων ob eandem causam dicitur. Etymologi enim τρήρων paronymum non epitheton ponunt. Deducitur autē à τρέω, quod est trepido, & poetæ cùm Græci, tum Latini, necnon & Hetrusci passim in pauidis hanc usurpant comparationem: ut Homerus de Pallade & Iunone ad bellum euntibus:

Αἱ δὲ βάτην τρήρωσι πελειάσιν ἴθμαθ' ὁμοῖαι:
Hæ pauida gressu similes abiere Columbis.

[k] Iliad. 21. Diana Colũbæ comparata.

[k] Alibi etiam Dianam præ timore arma sua de manibus cadere sinentem pauidæ Columbæ comparat.

Δακρυόεσσα δ' ὕπαιθα θεὰ φύγεν, ὥς τε πέλεια:
Lachrymabunda autem deinde Dea fugit, velut Columba.

[l] L. 2. Aenei.

Ita [l] Vergilius Hecubam ad aram capto Ilio profugientem, Columbæ assimilat, quæ imminentem tempestatem subterfugere conatur:

Hic Hecuba, & natæ nequicquam altaria circum
Præcipites atra seu tempestate Columbæ
Condensæ, & diuum amplexæ simulacra tenebant.

[m] Cant. 30. st. 92. Marphisa, Guido, & alij Columbis comparati.

Eodem modo Ludouicus [m] Ariostus Marphisam, & Guidonem, aliosq́; heroes alioqui insuperabiles, & fugere nescientes, timidos Columbas nuncupat, quod Astulphi cornu sonum ferre nequirent.

Mà che direte del già tanto fiero
Cor di Marfisa, e di Guidon Seluaggio?
De i duo giouani figli d'Oliuiero,
Che già tanto honoraro il lor lignaggio?
Già cento mila hauean stimati un zero,
E in fuga hor se ne uan senza coraggio
Come Conigli, ò timidi Colombi,
A cui uicino alto rumor rimbombi.

[n] Stan. 103.

Et [n] paulò pòst, ut ostenderet timidorum esse gregatim ire, eandem Marphisam fortissimis quibusdam ac magnanimis heroibus inducit loquentem:

Dicendo, che lodeuole non era,
Ch'andasser tanti Caualieri insieme,
Che gli Storni, e i Colombi vanno in schiera
I dami, e i cerui, e ogn'animal, che teme.
Ma l'audace Falcon, l'Aquila altiera,
Che ne l'aiuto altrui non mette speme,
Orsi, Tigri, Leon, soli ne vanno
Che di più forza alcun timor non hanno.

[o] In Auibus. [p] Chilid. 12. 433. Orrhos q.d. Taurus q.d. Nates in timore contremiscunt. [q] Cap. 7.

Homerus, teste [o] Aristophane, Iridem timidis Columbis similem esse dixit. [p] Ioannes Tzetza in enodatione dictionis ὀῤῥωδεῖν, quæ significat timere, scribit, Columbis, cùm pauore afficiuntur, medias natium partes tremere, atq́; hinc eiusdē dictionis eymologiam deducit, vel inde quod orrhos pars corporis, quam & taurum dici ait ijs, qui metuunt, sudare consueta sit, atq́; madescere, vel deniq́; à timore brutorum, quæ in eo caudam in femora solent contrahere, quod sanè uerum esse domestici canes docet, & verisimile est Columbarũ horrentiũ nates tremere, nā & nobis, ubi quid insolens accidit, quod pauorē inducat, similiter nates cōtremiscunt. Cęterũ Colũbarũ timoris sacrę literę quoq́; meminerũt, ut apud [q] Ezechielē:

Saluabuntur, qui fugerint ex eis, & erunt in montibus, quasi Columbæ conuallium omnes trepidi. Quapropter rectè trepidas dixit [e] Ouidius;

Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

[e] Meta. 5.

Et timidas Marullus:

Nec Leporem canis amathius, timidamue Columbam.

Porrò clementia earum, & mansuetudo tam nota omnibus est, ut comprobationibus opus esse non putem. Communis enim id parœmia satis manifestat: *Columba mitior.* Et cùm Græci aliquam mansuetudinem significare volebant ἡμέρη πελειὰς, id est, quieta Columba dicere consueuerunt, & πρᾳότερος περιστερᾶς eodem significato. Chalinus etiam apud [f] Plautum cuidam abblandiens ita loquitur: *Sine amabo te amari meus festus dies, meus pullus Passer, mea Columba, mi Lepus:* [g] Alibi etiam Agyrippus adolescens apud illum dolet sese non amplius à lena ad amasiam admitti, quia iam nummis esset spoliatus: *Sed vbi*, inquit, *quid dederam quasi Columba pullo in ore amba* (lena, & amasia) *meo:* hoc est blandientes Columbarum more. Hinc blandæ poëtis dici merentur. Petrarcha:

Clement. Columbæ.

[f] In Chasina

[g] In Asinaria.

Ante Aquilam blanda vincens feritate Columba.

Propter innatam itaq; hanc mansuetudinem fortè humana hospitia diligunt. Hominum autem consuetudine gaudere uel inde clarum est, quòd in medijs vrbibus, imò domi sub mensis vnà cum Gallinis conuersentur. *In vrbibus*, inquit Aelianus, *Columba cum hominibus frequentes habitant, seque ad pedes horum huc, & illuc magna consuetudine ac familiaritate versant. In locis autem vbi ab hominum frequentia solitudo est, propinquitatem hominum minimè expectantes aufugiunt. In multitudine enim hominum confidentiores fiunt, sique nihil ibi graue passuras planè sciunt.* Sed quod illas hominum præsentiam expauescere dicat, quæ nunquam eos viderunt, nòn rationi tantùm, sed experimento etiam repugnat. Si enim paucos metuunt, cur non & multos? Quod si ideo metuere dicas, quòd nunquam homines viderint, pullos omnes, qui in Columbarijs nascuntur, procul aufugere semper ob eandem caussam constituendum foret, qui tamen & in medijs vrbibus in eisdem Columbarijs cum parentibus suis, modò non dominis ad mensam cedant, postmodum quietè viuunt. Quinimo & illæ, quibus nunquam antè uisi homines, non amant illos duntaxat, sed sponte ad ora etiam eorum aduolant, tanquam innatam cum illis amicitiam significaturæ: quod multorum populorum, incolarum Checcæ, & aliorum quorum suprà meminimus, Columbas fecisse constat. Celebris deniq; in ipsis simplicitas est, ut quibus, teste D. [h] Chrysostomo *proprium sit vsque ad mortem in simplicitate perseuerare.* Sed laudine, an potiùs vitio ea ipsis vertenda sit, dubium cuiquam videri possit, cùm ea modò in sacris literis damnetur, modò commendetur. Ephraim apud [i] Oseam similitudine à Columba accepta stultitiæ ita accusatur, vbi dicitur: *Et factus est Ephraim quasi Columba seducta, non habens cor.* id est, intelligentiam, quę suos fœtus non potest defendere. Contrà verò saluatur noster [k] Iesus Christus disertissimis verbis Apostolos suos monuit, ut simplices essent, ut Columbę, prudentes uerò vt serpentes. Quid itaque dicendum? mihi ea ubiq; damnata videtur. Iesus enim ita eam commendat, vt simul serpentium prodentia adiungatur socia, ut scilicet prudentes essent, ne aliorum insidijs caperentur, simplices, ne alijs nocerent. Prudentia autem sine simplicitate calliditas est: simplicitas sine prudentia stultitia. Ita [l] Prudentius Euam, cùm à peccatis adhuc immaculata esset, Columbam uocat, candidã, cuius simplicitati serpens facilè imponere potuerit.

Simplicitas

[h] Homil. 24 in cap. 10. Matth.

[i] Cap. 6.

[k] Matt. 10

Simplicitas an vitio vertenda.

[l] In Dittoch.

Eua Colũba dicta.

Eua Columba fuit tum candida, nigra deinde
Facta per anguinum malesuada fraude uenenum.

Suidæ extat adagium, cuius etiam antè meminimus, ab harum auium simplicitate, nempe ἡμέρη πελειὰς, Columba quieta; quod dici solitum indicat de supra modum simplicibus, ac mansuetis. Columbæ enim cùm volant, volatus pernicitate cæteras fallunt, cùm sedent, nihil ipsis mitius, ac quietius. Hinc simulatores, qui simplices apparent, Columbarum vultus gerere dicere possumus: ita Faustus ait:

Columbarũ vultum gerere.

Exteriora gerit qui simplicis ora Columba.

Licet uerò tantæ simplicitatis animalia sint, qualem diximus, suo tamen interim ingenio carere natura noluit, quo in primis simplicitatem, ac inermia sua corpora defendere possent. Loca in primis elegunt eminentia, ut à nocentibus bestijs tutæ sint; nã pręter rapaces aues alios quàm plurimos hostes habent. Quid aduersus Accipitres, qui ipsis ceu gratissimæ escę ubiq; & semper insidias struunt, eas tutatur aliud, quàm singularum specierum eorum exacta cognitio? *Contra quos quo astu vtantur audire operæpretium fuerit*, inquit [m] Aelianus, *cùm eas Accipiter, qui natura sua in sublime ferri potest, persequatur, ea deorsum versus elabuntur. Cùm ille in inferiori sede aëris volat, illa contrà sublimè feruntur, & supra Accipitrem, in sublime ineptum facere*

Ingenium Colũbarũ.

Loca alta cur habitẽt

[m] L. 3. c. 45.

non valentem, volantes bene ſperare incipiunt, fiduciaque implentur. Hæc ille. Sed nos an-

a 9.hiſt.c.36

tea iſtæc ex [a] Ariſtotele clariùs ſcripſimus, qui talem ait Accipitrum naturam eſſe, ut alij Columbam niſi ſedentem, alij niſi uolantem rapiant: Columbas verò ſingulos horum etiam dignoſcere, ſuperuolare, ſi humipetæ ſint Accipitres, in terram ſe proijcere, ſi ſublimipetæ. Sed quod amplius eſt, cùm bibendi cauſa flumina petunt, ubi eos ſub frondibus latentes latrones infeſtare ſolent, ad aquas ſæpius oculos conijcere, ut præuiſa in ea illorum aduentãtium vmbra (nam eminus etiam eos agnoſcunt) fuga ſaluti ſuæ, quæ in ea ſola repoſita eſt, conſulant.

Colũba in aqua Accipitris vmbram agnoſcit.

Inſuper multis alijs auibus ſi non ſapientiores, cautiores ſaltem exiſtunt. Multæ in caſſides aucupum nullo planè negotio incautæ, ſtolidæq́; ſeſe inſinuant, & ſi fortè ſemel euaſerint, in eaſdem rurſus tanquam mala ſua à bonis diſcernere neſcientes, impingunt. Columbæ uerò non duntaxat aucupum fraudes ignorare minimè videntur, uerùm ſi ſemel fortaſſis in eas incidere illas conrigerit, vel ſedes illas mutant, uel ſaltem ſummo cum

b L.3.c.15.

timore poſtmodum vitam ibi traducunt: quod [b] Aelianus quoque alibi ſcriptum reliquit his uerbis: *In multitudine hominum confidentiores fiunt, ſeq́; nihil ibi graue paſſuras planè ſciunt. Vbi verò aucupes, venatoriaq́; inſtrumenta verſari vident, non amplius ſine ſumma ibi formidine habitant, vt ita de eis loquar, quemadmodum ante me Euripides*. Haud exiguam etiam prærogatiuam à natura obtinent, dum & corporis dotes cognoſcunt, inter quas pulchritudo, qua homines, qui animi gratia eas enutriunt, afficiuntur, primum locum ſibi uendicat: hanc inquam non agnoſcunt tantùm, ſed Narciſſi inſtar, eius etiam ſpecie capiuntur, unde ſeſe ſæpè ſoli, ad cuius radios pulchellum illud ſuum collum maiorem, & venuſtiorem colorem ęditurum ſcientes, exponunt. Id ſanè Plinius quoq; intellectui earum aſcribit, inquiens: *Columbis ineſt quidam & gloria intellectus. Noſſe credas ſuos colores, varietatemq́; diſpoſitam*. Sed hæc omnia noſcere eas, lectori minus mirum fortè videbitur, ſi memoria pollere etiam dixerimus. Themiſtius autem eximius ſui æui philoſophus, & affirmat illud, & cauſam quoq; aſſi-

p L.20.c.10

gnat purgatiorem in illis imaginem: quod [p] Cælius quoq; repetijt. Exempla aliquot, quæ memoriæ Columbarum firmitudinem teſtentur afferre poſſem, ſed cum eadem, & ingenio earum aſcribi poſſint, quod ſequitur inſtar omnium vnum eſto. Temporis ſui mas, quando fæminæ in incubatu ſuccedendum eſt, nunquam obliuiſcitur, vti neq; fæmina ſub noctem ad nidum reuerti, & hæc nimirum incubationis ſuæ temporis optimè memor. Quæ ſubſequuntur; non tantummodo Columbarum ingenij acumen, ſed amorem etiam erga ſuam ſpeciem oſtendunt. Parturientem fæmellam dolere, auxilioq; egere noſſe mas videtur, dum ſua ſponte ſolatia, & miniſteria adferat, tanquam obſtetricis vicem obiens: quin & ad

q L.10.c.34
lib.9.Hiſt.
Plinius explicatus.

pullos pigriùs intrantem caſtigat, teſte [q] Plinio, illius pigritiæ in alendis pullis conſcius. Sed Ariſtoteles ad nidum ſimpliciter cogere eam tradit, atque ita Plinij verba quoque intelligenda ſunt, nam alioqui ſibi ipſi contrarius eſſet, qui nempe ante dixerat, *amorem erga pullos ipſis æqualem eſſe*. Tunc enim ad nidum fæmina intrare tardat, cùm iam partus labores inſtant. Sed ut de maris ingenio proſequamur, is pullis ſuis recens natis, ſi Aeliano credimus, neſcio quid in os inſpuit, quod omnem ab ipſis faſcinationis

r L.9.c.16.

iniuriam repellat, ne ſi id non faciat, aliunde faſcinentur. [r] Athenæus etiam marem natis pullis inſpuere ait, ne faſcinentur, ſed quid inſpuat, non addit. Verùm vt id in-

Columbæ cur terram ſalſuginoſã pullis in os ingerant.

certum eſt, ita hoc in primis ueriſſimùm, quod ueridicus Philoſophus, & rurſus [ſ] Athenæus ex eo de mare, nempe quod excluſis iam iam pullis terram ſalſuginoſam potiſſimùm præmanducatam in os inſerentes ſuum ingerant, atque ita præparent, ut poſthac commodè cibum recipere poſſint. [t] Bernardinus Gomeſius, non ſolùm ſalſugino-

ſ 9.hiſt.c.24.
t L.1.comm. de ſale.

ſam, ut Ariſtoteles dixit, terram, ſed & integra ſalis grana colligere aſſerit, idq; facere, non ad præparationem recipiendi poſtmodum cibi tantûm, ut ille uoluit, uerùm ut eis tam fœcunditatem, & propagandi vim, quàm cibi etiam appetentiam ingerant. Quæ ſanè doctiſſimi uiri illius ſententia ceu ueriſſima ſummoperè mihi placet, cùm in ſale tales, quales prædicat uirtutes omnibus eluceant, ut in tractatu, quem ſuo

Plinij locus Ornithologo ſuſpect.

tempore edendum conſcripſi, plurimis argumentis comprobaui. Ornithologus, ut id obiter annotemus, Plinij locum ſuſpectum habet, & pro inſpuunt, inſpuit in ſingulari ex Ariſtotele legendum arbitratur. Sed non uideo quomodo fæmina pullis id pręſtare non

Fæmellã etiam ſalem in os pullis ingerere.

poſſit, uel ſi poſſit non uelit. Si enim uerum eſt, quod ęqualiter ſobolem ament, uti ex [u] Plinio diximus paulò antè, dicẽdum eſſe exiſtimo & ipſam illis eiuſmodi beneficium, à quo totius fermè uitæ ſalus dependet, nunquam negaturam. Poſſe uerò id ipſis præſtare nulli dubitan-

u L.10.c.34
x Ibidem.

dum eſt, cùm longè diutius incubet, ac foueat, quàm mas, & nocte tota. qua ſanè ille nihil ſalſuginoſi reperire, uel ſi iam pręparatum habeat (ut [x] Plinius de vtroque innuere videtur, *gutture collectum gerere* inquiens) ſaltem in ore illorum inſpuere non poterit, quare

meo iudicio Plinij lectio integra remanere potest, eoque magis, cùm & [y] Aelianus ita legat, Aristotelem citans: *Aristoteles*, inquit, *parentes exclusis iam pullis, ait, primum nutrimentum, ne à cibis abhorreant, terram salsuginosam in os indere: quum id gustauerint, inde facillimè reliquis cibis vesci queant*. Putârim tamen Aristotelem id mari peculiariter tribuisse, quòd hic vel sæpius, vel securiùs id faciat. Vtut est, insignis, & acuti id in primis ingenij aciem in tam simplicibus animantibus demonstrat, quemadmodum & hoc quod salis grana non reperientes, terram salsam quærant, eamque in locis lotio conspergi consuetis, quasi apertè norint lotio salsam inesse acredinem. Corporis mundities impensiùs, vt diximus, ipsis placet, eò quòd ex spurcitie pulices, pediculos, atque execranda id genus insecta alia, quibus infestari, torquerique sua corpora possent, procreari sciant, itaque & ipsę à fimo nidos suos repurgare non ignorant, & pullos etiam, quàm primùm id pręstare posse vident, id edocent, ut postmodum & illi à similibus noxijs animalculis sese tueri queant. Verùm in eo maximè vel hominibus ipsis quamuis ratione vtentibus irrationales ipsæ sapientiores videntur, quod vbi ipsis ægrè est, sibi ipsis medicæ decerptis lauri folijs medeantur. Laurinos etiam ramulos, si Aeliano fidem habemus, tenues primùm pro fascinationis amuleto colligunt, ac deinde ad custodiam pullorum in nidos imponunt, & [z] Zoroastres author est, Palumbes, quæ & ipsæ Columbarum species sunt, nidis suis laurum imponere, sed etsi causam non addat, cur id faciant, facilè tamen contra blattas id eas facere conijcere possumus, quoniam proximè ab Hirundinibus eam ob causam apium nidis imponi dixerat. Helxinen herbam quoque inter alias agnoscunt, eaque, teste [a] Plinio, ægrę sese purgant. Sed quid istæc memoro, quæ naturæ instinctu faciunt, quin potius de ijs loquor, quæ proprio marte præstant. Possunt enim non solùm institui, ut ad locum, quem ab eis habitari volumus redeant, verumetiam, quod amplius est, fideliter ad notos aduolent: quare fortassis & literæ ipsis perferendæ ad amicos committi queant, non autem eo modo, quo in obsidionibus fieri diximus, nam tum nesciæ se eas ferre, domum liberæ ad carissima sua pignora reuolabant, sed gnaræ se eas ferre ad antea visum domini amicum. Quid enim Anacreon nobis aliud suo de Columba carmine indicare voluit, quam scribit ita cicuratam fuisse, ut, præterquam quòd literas perferret, panem etiam è manu sumeret, uinumque biberet. Quod si uerò poëticè id ab eo, non historicè scriptum dixerit quispiam, viri mihi familiarissimi, & fide dignissimi experimentum, cui magis, quàm scriptorum authoritatibus credendum est, illi obiecero: narrabat autem uir ille, pullum se Columbinum vix ante octiduum natum, postquam vtrumque eius parentem vendidisset, educasse, atque ita instituisse, ut postmodum è manibus eius cibum caperet, sed nonne impium illum, nefariumq; Mahumetem Columbam habuisse constat, quæ quoties uolebat, ex aure eius cibum capere docta erat? at cur id nequam ille fecerit, suo loco dicetur. Si itaque talia illæ edoceri possunt, cur non & literas perferre, maximè si is cui portantur, gratiorem aliquem cibum offerre consueuerit, ut aliàs libentiùs reuertantur. Sed videamus Anacreontis carmen, quod è Græco Clemens quidam Anglus Thomę Moro & literis, & mortis genere nobilissimo quondam affinis, latinè uertit hoc modo, ut refert [b] Io. Goropius Becanus.

[y] L. 3. de animal. c. 45.

Columbæ quo in loco terrã salsã agnoscant.

Cur fimum eijciaant.

Colũbæ sibi ipsis medentur.

Lauri ramulos cur quærant.

[z] In Geopon.

Helxinem agnoscunt Columbæ.

[a] L. 8. c. 27.

Columbarum docilitas.

Anacreontis Colũba.

Columba cicurata cibum è manu capiens.

Mahumetis Colũba.

Amabilis Columba
Vnde, unde ades uolando?
Quid est rei, quod altum
Cælum citò secando,
Tam copia benigna
Spires linquentem odorem?
Tam copia benigna
Vnguenta grata stilles?
Quis es? tua ne refert?
Hæc te ne cura tangit?
Me misit ad puellum
Anacreon Bathyllum:
Me misit, inquam ad illum
Qui nunc recens potitus
Potentia impotenti
Tyrannus est in omnes.
Huic cantione parua
Laudem in suam recepta
Me uendidit Cythera.
Hinc nunc Anacreonti
In talibus ministro,
Tantisque prompta rebus
O qualibus tabellis
Nunc seruio ferendis
Mox ilicò futuram
Me liberam recepit.
At ego, licet manu me
Mittat, tamen manebo
In seruitute eadem,
Apud hunc meum patronum.
Nam quid necesse montes
Agrosq; peruolare,
Ramis quid insidentem,
Agreste quid comesse,
Cum pane delicato
Nunc pascar otiosa

Rapto ex Anacreontis
Iam quid quod illud offert
Quod ipsemet propinat?
Ducam leues choreas
Alis meis obumbro.
Dormire cogar, ipsa
Nunc cuncta habes, abito
Et me loquaciorem

Manu, rapi finentis.
Vinum mihi bibendum
Et si deinde pota.
Patronum Anacreontem
Si deinde pressa somno
Est barbitus cubile.
Tu, qui morare cursum,
Cornice reddidisti.

Habes etiam ex eodem carmine dulcissimum poëtam ad amores suos magis deuinciendos eam misisse auem, quam ab ipsa Venere, cui sacra est, se fingit emisse: quod dum facit, omnes amabilitatis numeros comprehendisse uidetur.

LOCVS HABITATIONIS, Nidus.

Colũbaria cur in altiorib⁹ extruãtur.
[a] *Aeneid.* 5.
Colũbæ in petris nidificant.
[b] *Cant.* 2.
[c] *Cap.* 48.
An in arboribus nidificent.
[d] *Lib.* 1. *car. ode.* 2.



COlumbaceum genus omne propter innatum pauorem loca eminentiora amat; quare & homines docuerunt Columbaria in altioribus ædium partibus extruere. Naturaliter autem specus, & latebras quærunt, ut [a] Vergilius in primis innuit comparatione ab hisce auibus accepta, cùm ait:

Qualis spelunca subitò commota Columba
Cui domus, & dulces latebroso in pumice nidi.

Idem colligitur ex [b] Sacris litteris: *Columbas meas,* inquit Sapiẽs, *in foraminibus petræ, in cauerna maceriæq́, ostende mihi faciem tuam.* [c] Hieremias etiam alibi ait. *Relinquite ciuitates, & habitate in petra habitatores Moab, & estote quasi Columba nidificans in summo ore foraminis.* In arboribus nidificare etiam Columbas [d] Horatius tradere uidetur, ubi prodigia enumerat omnia, quæ futuram uindictam post mortem Cæsaris a coniuratis in curia uiginti tribus vulneribus interempti facta sunt, inter quæ tantam Tyberis fuisse ait inundationem, ut diluuij speciem repræsentaret, atque post eius cessionem pisces in arboribus relictos fuisse, in quibus antea Columbæ nidos extruxerant; ait autem:

Piscium & summa genus hæsit ulmo,
Nota quæ sedes fuerat Columbis,
Et superiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.

[e] *Aeneid.* 5.

[e] Vergilius etiam in arboribus, ceu gratissimis locis sedere facit, inquiens:

Tollunt se celeres, liquidumq́ per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemina super arbore sidunt.

[f] *In Aug. c.* 94.
Palmæ arbor omen victoriæ.
Palũbi arbores habitant.

Idem disertissimis uerbis scribit [f] Suetonius, ubi Cæsarem narrat, cùm apud Mundam Hispaniæ oppidum castris locum caperet, & syluam cæderet, arborem palmæ repertam conseruari, ut omen uictoriæ, iussisse. *Ex ea,* inquit, *continuo nata soboles adeo in paucis diebus adoleuit, ut non æquaret modò matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq́ Columbarum nidis, quamuis id auium genus duram, & asperam frondem maximè vitet.* Sed eiusmodi Columbæ Palumbi meo iudicio fuerint, quorum in arboribus nidulari proprium est, cum quibus Columbæ sæpius ab authoribus, maximè à poëtis confunduntur. Si enim in arboribus nidularentur, faciliùs, & cum longè minori sumptu homines nidis duntaxat ex illis suspensis, vt pro Palumbis faciunt, Columbas alere possent.

Columbariorũ antiquitas, & extructio.
[g] *L.* 3. *de re rust. c.* 7.
[h] *L.* 10. *c.* 37.
Herodis hortus.
[i] *L.* 6. *Anti. cap.* 6.
[k] *In Theat. terræ sãctæ.*

Sed Columbaria antiquissima sunt, & quorum extruendorum rationem [g] Varro, ut pòst ostendemus, etiam docet. Fiebant autem & tunc in eisdem locis, quibus etiam nunc hodie, in eminentiori nempe domus parte, quod euidentissimis uerbis [h] Plinius attestatur, inquiens: *Et harum amore insaniunt multi, supra tecta exædificant turres iis, nobilitatemq́ singularum, & origines narrant, vetere iam exemplo.* Herodes, referente [i] Flauio Iosepho hortum habuit, viridarijs syluisq; amœnissimis, ac altis euripis, cisternis, & aquis irriguis, vbi uarias feras, pisces, & aues continebat, & prolixas habebat ambulationes, ac circum latices multas turres domesticarum Columbarum. In agro pariter Hierosolymitano [k] Christianus Adrichomius ad meridiem mõtis Olíueti, turrem extitisse narrat saxeam, rotundam, sublimem, & concameratam, extrinsecus dealbatam, atque angusto vno ostiolo in summitate patentem, in qua pariter domesticæ seruabantur Columbæ, incolis autem petram Columbarum nuncupatam fuisse. Vnde & Iu-

dæos

deæos Columbarum studiosissimos fuisse constat, sed mirum est in eiusmodi turri sæpè quinque Columbarum millia contineri solita. Quod M. Varro de Romanorum Columbarijs quoque attestatur. Quod modò ad loci constitutionem attinet, sunt multa poëtarũ monumenta, ex quibus pro Columbis turres, uel saltem habitacula in altioribus ædium locis facta fuisse comprobari potest. [h] Ouidius in primis de re incredibili loquens dixit.

Columbarum 5000 in uno Columbario.

[h] Lib. 1. de Ponto.

Non prius incipient turres habitare Columbæ.

[l] Alibi rursus Accipitres, & lupos hominibus exosos esse scribit, quòd illi semper in armis vitam ducant, hi in persequendo innocenti pecore sint indefessi, Hirundines uerò, & Colũbas gratas, quia suapte natura mites sunt, & clementes.

[l] L. 2. de Arte amandi.

Odimus Accipitrem, quia uiuit semper in armis,
Et pauidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidijs hominum, quia mitis Hirundo est,
Quasq; colat turres Chaonis ales habet.

Meminit earundem turrium [m] Martialis animaliũ genera recẽsens, quæ in uilla Faustini me moranda colebantur. Et [n] Iuuenalis docens; quomodo diuites inferiora, & latiora ædium loca habitantes ab incendijs tutiores sint, quàm pauperes, qui in summitatibus ædium sub ipsis tegulis habitare coguntur, siquidem illi bona sua, urgente incendio, auferre queunt his antequam auferant, incendium uiam intercludat, omnia absumens, eleganter pauperes, uel cum Columbis degere, ut quæ hæc loca habitare solent, illos nunc habitare inquit.

[m] L. 3. de uilla Faustini.

[n] Satyr. 3.

Diuites, & pauperes quas ędiũ partes habitent.

Viuendum est illic, ubi nulla incendia, nulli
Nocte metus, iam poscit aquam, iam friuola transfert
Vcalegon, tabulata tibi iam tertia fumant,
Tu nescis, nam si gradibus trepidatur ab imis,
Vltimus ardebit, quem tegula sola tuetur
A pluuia, molles ubi reddunt oua Columbæ.

Eiusmodi turres, in quibus has alites enutrimus, Italorum vulgus la Colombaia appellat, nomine, ut apparet, vel ab ipsis auibus, uel à Latinorum Columbarium desumpto: quanuis hæc uox Latinis, atque in primis Varroni, & Columellæ propriè loculamentum sit singulis Columbarum paribus destinatum, id scilicet, quod nostri agricolæ appellant un burgotto: Palladio tamen, cęterisq; eius sectatoribus pro toto loco, quem Varro uocabulo Græco usus περιστερώνα, & περιστεροτροφεῖον uocat, in quo degunt, extenditur, & à nobis in eadem significatione usurpatur. Perottus Columbarium esse putat, in quo agrestes, peristereôna, in quo domesticæ Columbę habitant. Ego nihil interesse existimem, & omnino idem Columbarium Latinis significare, quod peristereon Gręcis. Vitruuio Columbaria sunt, per quę aqua tympano excepta effluit. Sed hęc huc non pertinent. Columbariorum siue peristerionum fabricam ueterum non pauci scriptis traditam reliquerunt, ex quibus scilicet plurima hominibus cederet utilitas. Περιστερών, inquit [o] Varro, *ut testudo, magna camera tectus, uno ostio angusto, fenestris punicanis, aut latioribus, reticulatis vtrinque, ut locus omnis sit illustris, neue serpens aliudue animal maleficum, introire queat, intrinsecus quam laeuissimo marmorato toti parietes, ac cameræ oblinuntur, & extrinsecus circum fenestras, ne mus aut lacerta quà adrepere ad Columbaria possit. Nihil enim timidius Columba, singulis paribus fiunt Columbaria rotunda in ordine crebra. Ordines quamplurimi possunt à terra vsque ad cameram. Columbaria singula esse oportet, ut os habeant, quo introire, & exire possint. Intus ternorum palmorum ex omnibus partibus sub ordines singulos tabula facta, ut sint bipalmes, quo vtantur vestibulo, ac prodeant.* Hactenus ille. Cui consentit prorsus [p] Columella, sed paulò diligentiùs singula recitat hunc in modum: *Nec in plano villæ loco, nec in frigido, sed in edito fieri tabulatum oportet, quod aspiciat hybernum meridiem. Eiusque parietes, vt in ornithone præcepimus, continuis cubilibus excauentur, vel si ita non competit, paxillis adactis tabulæ superponantur, quæ uel loculamenta, quibus nidificent aues uel fictilia Columbaria recipiant, præpositis uestibulis, per quæ ad cubilia perueniant. Totus autem locus, & ipsæ Columbarum cellæ poliri debent albo tectorio, quoniam eo colore præcipuè delectatur hoc genus auium. Nec minus extrinsecus leuigare parietes maximè circa fenestram, & ea ita sit posita, ut maiore parte hyberni diei solem admittat, habeatq; appositam satis amplam caueam retibus communitam, quæ excludat Accipitres, & recipiat egredientes ad apricationem Columbas, nec minus in agros emittant matrices, quæ ouis, uel incubant, ne quasi graui perpetua custodia seruitio contristatæ senescant. Nam cùm paulum circa ædificia volitauerint, exhilaratæ recreantur, & ad fœtus suos uegetiores redeunt, propterea ne longiùs euagari quidem, aut fugere conantur.* Hactenus ille. Veterum quidam quoque alij, ut Palladius, Quintilius, alijq; de eadem re scripsêre, sed quia cùm Varrone, ac Columella planè fermè conueniunt, itaque uerba eorum, ne lectorem in re satis obuia diutiùs detineam,

Colõbaia.

Columbarium quid Latinis.

Burgotto.

Columbarium quid Vitruuio.

Colũbarij descriptio ex Varrone

[o] L. 2. de re rust.

[p] Ex Columella l. 8. c. 8.

Columbæ albo colore delectãtur.

L. 10. c. 87

neam, nunc sponte prętereo, solummodo illa allaturus, quæ pro maiori parte *Petrus Crescentiensis ex propria experientia prodidit:

Columbarij descriptio ex Crescentiensi.

Columbaria duobus potissimùm possunt fieri modis, aut super columnis, & parietibus ligneis muro circumdatis lapideo, aut super turri è crassis muris constructa, & utrumque nidos, seu nidorum foramina potest habere. Sed præstat in turri lapidea, quàm lignea fieri, & nidos interius construi, qui si exterius sint, fimus perditur, qui maximè utilis est, & pulli faciliùs à rapacibus auibus capiuntur.

Turris cur lapidea esse debeat.

Turris qualitas.

Excitetur ergo turris lapidea ampla, angustaue pro domini arbitrio, non admodum alta parietibus leuigatis, & dealbatis cæmento albo, habens à singulis quatuor partibus breuissimas fenestellas seu foramina, quæ Columbis solùm ad introitum, exitumque sufficiant, sub quibus quàm proximè circumitus lapideus emineat circumquaque, quo mustelę, aliiq; nocentes ferę ascendere prohibeantur.

Fenestra super tectum

Super tectum etiam fenestra fit, per quam ingrediantur, & exeant Columbi, qui ad solem super tectum apricari gaudent. Sit autem cancellata lapidibus, aut lignis, ne per ipsam rapaces volucres alis apertis ingrediantur.

Nidorum qualitas.

Nidi formantur interius, quos quidam faciunt rectos, & mediocriter angustos, alij obliquos, quibus incubantes Columbæ se contineant. Quidam præterea prouidè faciunt fenestellas latas, & modicè concauas, seu longas. Sunt qui cistellos paruos circa parietes, & tectum affigunt, asserentes, in his Columbas libentiùs incubare.

Columbarum in nidificando diuersitas.

Sed ego experimento didici Columbas quasdam in muro libentius, quàm cistellis nidificare, quasdam è diuerso: & rursus alias esse in aperto, & super quacunque re cum nido, uel sine nido incubare, alias gaudere occultari.

Nidorū diuersitas cur in Columbario esse debeat.

Quamobrem non inutile puto in Columbario cuiuscunque generis nidos habere, ut diuersis Columbarum affectibus satisfiat. Qui in muro sunt, à fimo, & pediculis purgantur faciliùs, idq; crebrò fieri expedit: nam ab illis cùm augentur, plurimùm incubantes Columbæ læduntur. Expedit etiam trabes passim per Columbarium ponere, & præcipuè in circuitu, necnon & asseres, quibus cùm vel pluuiæ, uel niues, uel nimij ęstus infestant, Columbæ, maximè si magna earum multitudo est, insidere, ac quiescere possint. Sic enim loci amore capientur, & non facilè recedent. Purgetur crebrò etiam ipsarum locus, & undique sit decorus. Nam & ipsæ mundam domum non minus ac homines, amant. Animaduertendum in primis est, unumquodq; par tres, vel saltem duos nidos requirere, licet aliquando augeantur in tantum, ut nidos omnes, & solarium atque trabes, & cætera loca omnia repleant. Atque fermè hoc modo Columbaria extrui iubet Pet. Crescentiensis, cuius pręcepta, si Columbarium ædificaturus obseruauerit, indubitanter id omnibus numeris absolutum perficiet.

Cur fenestra supra tectum improbetur.

Verùm quod in tecti summitate fenestras laudet binas, ut per alteram pariter Columbæ, quæ ad solem ibi gaudent apricari, exire, atque ingredi queant, ego cùm propter Accipitrum, tum uerò maximè mustelarum, atque id genus aliarum nocentium bestiarum metum suadere, & laudare nequeo.

Batauorū rusticorum Colūbaria.

Apud Batauos nonnulli tenuioris fortunæ rustici exigua in medijs sępè areis faciūt Columbaria, at in quibus non pœnitendum numerū Columbarum enutriunt, hoc modo fabricant. Columnam ligneam quindecim circiter pedes altam erigunt, huic rotam imponunt, ac super hanc tria, aut quatuor tabulata (quæ nempe rotam ferre posse coniiciunt) ex asseribus conficiunt, atque ita concinnant, ut horum singula uiginti, & amplius nidulamenta capere possint: sed hęc etsi à mustelis tuta sint Accipitribus tamen maximè exposita.

Columbaria in medio aquarū

Nonnulli item Columbaria Columnis rotundis, lęuigatisq; super piscinas mediasq; aquas collocant, quo simul & à noxijs animalibus sint tutiores, & quia aquis limpidis contemplari gaudent, quoties lubet lauari possint, id quod incubantes facere expedit. Et sane multi uolunt, præcipiuntq;, ut aquam habeant è regione; sed alij uicinam, alij remotam: qui remotam laudant, collecta grana longinquitate itineris quodammodo inter uolandum alterari existimant, atque ita pullis tradere, qui eò faciliùs illa digerant, & in nutrimentum suum conuertant: præterea & hoc etiam commodi inde emanare, quòd redeuntes à potu pedibus siccis oua contingant, cùm aliàs humiditate aquæ refrigerantes spem prolis sæpè fallant. Qui uerò uicinam probant, antequam securè domum redeant, sæpius uel à rapacibus, vel ab insidiantibus hominibus intercipi, atque ita oua, si incubent, irrita fieri, pullosq; teneriores adhuc emori altoribus suis priuatos.

Locus Columbarijs aptissimus.

Quapropter, ut omnibus satisfiat, ego locum eligerem, qui neque ab aqua remotus sit, neque etiam nimis uicinus.

Altitudo Columbariorū apta.

Porrò multi Columbaria uel nimis alta, vel nimis humilia improbant laudantq; quæ mediocrem habent altitudinem, quoniam ad ea defessę uolucres sine ulla molestia redeant: & Varro quoque altiora improbare uidetur, sed ob aliud incommodum, quia scilicet deuolantes ad conspecta per fenestras aliorum grana capiantur. Hoc enim innuere mihi uidetur his uerbis: *Sed id genus minore tutela pascitur longinquis regionibus, vbi liber egressus auibus permittitur, quoniam uel summis turribus, uel editissimis ædificijs assignatas sedes frequentas,*

quentant, patentibus fenestris, per quas ad requirendos cibos euolitant. Obseruandum etiam est, ut Columbarium intus, ac foris maximè dealbetur. Nam præterquam quòd Columbæ hoc colore delectantur (nam hanc causam tantùm ueteres assignant, ut ex superioribus est conspicere) id eminus faciliùs uidere poterunt. Antiquos verò Columbaria sua dealbasse ex Ouidio in primis habemus dicente.

Columbarium quare dealbetur.

Aspicis ut veniant ad candida tecta Columba,
Accipiat nullas sordida turris aues.

Et ex hoc [a] Martialis.

Quaq; geris similes candida turris aues.

[a] *Lib. 12. de hortis Marcellę uxoris.*

Quo loco Dominicus Chalderinus poëtę interpres, & Scholiastes turrem candidam illum dixisse ait propter calcem, qua ex præcepto Columellæ Columbaria obstruebantur, ne feles possent irrepere; sed Columella, ut diximus, ideo candida fieri præcipit, quoniam Columbæ hoc colore gaudent. Sed eiusmodi Columbaria, de quibus hactenus diximus, agrestibus competunt. Nam domesticis, & cicuribus, quæ intra tecta aluntur, nisi ipsis locum in ędibus priuatum assignes, (nam sic feliciùs soboli incumbunt) sibi ipsis in angulis sub trabibus, alijsq; locis nidos construunt. Has ueteres, ut ex Iuuenale paulò antè probauimus, in eminentiori domus parte habebant, uti quoque & iam mos est, maxime apud Batauos, qui eiusmodi Columbaria voce indigete appellant een tille, een duueslach, quæ postrema uox eam partem significat, quę extra fenestram prominet, quibus aduenas Colũbas fallere solent. Quod modò ad nidos, seu Columbaria, ut Varro, & Columella uocant seu loculamenta attinet, & hæc uarijs modis fieri possunt. Apud nos ex uiminibus fiunt: Grapaldus ita fictilia Columellę exponit, oualia, atque cooperta: atque his utimur in Columbarijs agrestium. Horum Calphurnius meminisse uidetur inquiens:

Domesticarum Colũbarum nidi

Tille. Duueslach

Nidi unde fiant.

Textilibus nidis ausas prodire Columbas.

Batavi, ut audio, fiscellas faciunt è stramine rotundas, non coopertas, quò faciliùs stercus cùm matrices, tùm pulli egerant, sed has loco alligare, aut ita collocare oportet, ne laxatæ, quando insiliunt aues, moueantur, nam sic oua eliduntur, & confringuntur. Domesticæ Columbæ sibi ipsis nidos parant ex collecto stramine: aut stipulis, quod & agrestes facerent, nisi nidi à dominis darentur, aut locus in Colũbario sufficeret. Etenim debili nido contentæ sunt, teste Alberto, eò quòd calida earum sint corpora, & non multùm indigeant calore nidi.

Batavi ut nidos columbarum faciant.

columbæ debili nido sunt contentæ.

PASTORIS COLVMBARVM Officium.



Xtructo itaque Columbario, & nidis suis instructo, Columbæ imponendæ sunt. At quales, & quot, & quando, & quàm diù includi, & emitti debeãt, dein quis cibus exhibendus, postremò quantum diligentiæ custos, uel pastor earum, qui Columbarius Varroni dicitur, eis debeat tribuere, nunc dicendum est. Empturus igitur Columbas pro nouo Columbario, coloris in primis corporis, & ætatis rationem habeat. Albus color in uagis ideo improbatur, quòd eum facillimè speculetur Accipiter, in domesticis, ut alibi etiam diximus non omnino damnandus. Qui uerò in uagis color alijs pręstantior sit, Columella non facile dictu iudicat. Crescentiensis laudat, quæ vulgò turgni uocantur, quod prę reliquis maximè durent; at quales illæ sint, uix dum noui, nisi turchinas, hoc est cæruleas dicere uoluerit. Columella uult, ut sint maximi corporis, hoc est, quæ alias paris ætatis magnitudine uincant: Crescentiensis in assignanda illis ętate à ueteribus Varrone nempe, Columella, & Quintilio dissentit. Quintilius eligi pręcipit, quę iam pullos ædere cœperunt, Columella neque veteres, neque nimium nouellas, Varro ætate bona, Crescentiensis uerò pullos tantùm; eosq; dum uix pennas habent perfectas. Sed cùm eiusmodi pulli antequam maritentur, multo adhuc tempore opus habeant, etsi post quindecim dies (illum autem inclusionis terminum ipse constituit) emittantur, ingens periculum est, ne sedium suarum immemores ad alia uicina Columbaria simul cum alijs auolent. Quare si fieri posset, pullos laudauerim semestres, tunc enim Veneris tentigine prurire incipiunt: uerbi causa accipiantur Martio mense editi, & Iulio in Columbarium recipiantur, & non emittantur, nisi iam maritatę pullos habeant, vel saltem incubent. De numero verò imponendarum nihil dico, is

columbæ quę in columbario imponi debent, quales esse debeant.

Albę colũbæ quare improbentur, & quę laudentur.

Turgni dicti.

Qua ætate imponendi in columbarijs pulli.

Quando emittendi.

Quot debeãt imponi.

co: is enim ad domini arbitrium relinquitur. Sit tamen ad minus ſex, aut octo parium: gaudent enim gregatim uolare, & ſimul pabula quærere.

Vt citò multiplicentur.

Quantò plures, inquit Creſcentienſis, initio ponentur, tantò ocyus locus implebitur. Quintibus citò multiplicaturas pollicetur, ſi decem paria imponantur.

Quãdiu includi debeant.

Quando verò, & quandiu Columbario incluſæ ſeruari debeant, ex ueteribus, quod ſciam nemo meminit: Creſcentienſis, ut diximus, quindecim ad minus diebus includi præcipit, quòd ſic pingueſcant, & ad reuertendum peritiores euadant. Ego integro menſe, & amplius ob paulò antè allatam rationem includi laudauerim, ut interea temporis uel pullos educent, uel ſaltem incubent.

Tempus emiſſioni aptum.

Non omne quoque tempus emiſſioni aptum eſt, ut eleganter etiam Creſcentienſis demonſtrat, iubens, id præcipuè Auguſto fieri, & Septembri menſe, uel etiam Iulio; quoniam tunc faciliùs cibum in agris vicinis inueniant, vnde nec longiùs à Columbario recedant, nec perdantur, uultq; & tunc obſeruandum eſſe, vt emittantur, niſi tempore pluuioſo, uel ſaltem nubiloſo: nam & ſic ad remotiora loca non euolant. Addit etiam menſe Martio, Aprili, & Maio ob contrariam rationem ab intromiſſione, ac emiſſione abſtinendum eſſe.

Veterũ négligentia.

Sed quid vetat intromitti, ſi cibus ſuppetit? Ac reuera mirum videtur; quod hæc à veteribus omiſſa ſint, cùm alioqui tota hinc Columbarij concepta utilitatis ſpes dependeat.

Vt plures educent.

Curandum inſuper Columellæ præcepto, ne pulli, ut excluſi ſunt, unquam, ſi fieri poteſt, ſeparentur. Nam ferè, inquit, ſi ſic maritatæ ſint, plures educant fœtus. Sin id fieri nequit, uetat certè, alieni generis ſimul coniungi, vt Alexandrinas, & Campanas.

Vt ſyluestris natura dometur.

Quoniam ita maritatæ prolem ſuam minus diligunt, & maſculi fæmellas non multum ineunt, nec ſępius fœtant. Veruntamen agreſtes cùm ſuapte natura ſint feræ, & ſæpius domari nequeant, ita ut impoſitæ in nouum Columbarium nullis blanditijs retineri poſſint, multi, ut pòſt faciliùs, & ſecuriùs domi ſuæ aſſueſcant, hoc modo naturam earum temperant: agreſtibus domeſticas matrimonio iungunt, ſed ex his illas tantùm, quæ aliquo tempore in Columbario degerunt; atq; poſtquam ita agreſtes exire, redire didicerunt, domeſticas eis auferunt, atque inter ſeſe ſua coniugia celebrare permittunt. Hoc uerò aſtu vti Batauos audio.

ᵃLib.3.de re ruſt.c.7.

Domeſticæ Columbæ quomodo alendæ.

Sed idem nobis fortaſſis ᵃ Varro ſignificat olim etiam in periſteriône domeſticas cum agreſtibus ab ſolitas, his verbis ſcribens. *Aluntur in periſteriône Columbarum clementiores, tum agreſtes, tum ſaxatiles, ex quibus fit miſcellum tertium genus fructus cauſa.*

Columbæ quare citiº reuertãtur.

Domeſticarum ſanè etſi longè mitior ſit natura, & faciliùs Columbarijs aſſuefiant, quia tamen & ipſæ quandoque ſuas ſedes deſerere ſoleant, itaque earum quoque cura Columbario minimè negligenda eſt.

Cibus Columbarum.

ᵇ2. hiſt.c.5.

Frugum diuiſio.

Hæc in debita maximè uictus ratione conſiſtit: primùm offerat, quę gratiora ipſis ſunt, & pleniori manu, & non prius emittat, niſi pullos iam ediderint. Nam aliàs emiſſæ cum vicini tui Columbis ſeſe permiſcent, & quàm faciliimè ſeducuntur. Sunt enim Columbæ animalia ſimpliciſſima.

Victus quo plus delectantur.

Si verò alant pullos, tum non longè à Columbario auolant, ſed ſemper eorum recordantur, quorum nempe incredibili amore afficiuntur.

Frumẽtum.

Frumẽti excreta.

ᶜL.8.c.8.

Auena.

Hordeum.

ᵈ3.de re. ruſt c.7.

ᵉL.1.c.24.

Quod modò ad cibum pertinet, fruges offerendę ſunt. Frugilegæ enim ᵇ Ariſtoteli dicuntur, & Albertus granis tantùm, vel quę ex his conficiuntur, ueſci ſcribit: Cùm autem fruges diuidantur vel in triticea, vel in legumina, triticea verò vel in ſpicata, vel in panniculata, ſtatuendum eſt, his omnibus illas veſci: alias tamen alijs præferunt, & aliæ alijs magis, prout anni tempus poſtulat, conueniunt. Ex triticeis frumentum amant, & ſemper exhiberi poteſt, niſi id hominibus potiùs natum videretur, ac propter annonam ſibi ſeruarent. ᶜ Columella excreta tritici etiam exhibet, ſed quę Gallinaceo generi magis conueniunt. Auena Columbę veſcuntur quidem, ſed & hęc, maximè vbi pullos habent, propter grani longitudinem, atque extremitatum ſpicula, quibus teneros lædere viſę ſunt, improbatur.

Marzuola.

Lolium.

Milium.

Miliũm Indicum.

Melega.

ᶠL.18.c.16.

Similiter de hordeo (quo tamen ᵈ Varro delectari ait, & ᵉ Palladius, ſi torreatur, fœtus frequentare) atque de frumento illo bimeſtri, quod à tempore, quo ſeminatur, Marzola appellatur, dicendum: paulò tamen ſecuriùs exhiberi poſſunt. Lolium ſommopere laudantur, cùm quòd eo delectantur, ut Florentinus teſtatur, tùm quia viliori pretio venditur, & homines ab illa peſte liberent. Ex panniculatis milium panico carius eſt, ſed illo libentiùs Varrone, & Columella teſtibus, ueſcuntur: utrumq; dari poteſt, maximè ubi pulli recens nati ſunt. Milium Indicum, quod noſtri melegam uocant, proprius Columbarum uictus videtur: & ſanè pro eis ferè ſolus in Italia noſtra ſeritur.

Cracca.

Vicia, Eruũ

ᵍLib.8.c.8.

Lenticula.

Pisa.

ʰ3.de re ruſt.7.

Faſeoli.

Orobus.

Faba.

Inter legumina ᶠ Plinius gratiſſimam ipſis craccam nominat, de qua ſic alibi ſcriptum reliquit: *Cracca ex leguminibus degeneras, in tantum Columbis grata, vt paſtas ea negent fugitiuas illius loci fieri.* ᵍ Columella commodiſſima cibaria putari tradit, viciam, uel eruum, tum etiam lenticulam, & ſi qua ſunt alia legumina, quibus etiam Gallinæ aluntur. ʰ Varro piſis, & faſeolis delectari etiam aſſerit. Sunt qui & orobum exhibeant, porcis, quod mirum eſt, ſi paſcantur, exitialem. Fabæ, quanuis antiqui, quod ſummoperè

admiror,

admiror, earum non meminerint, non improbatur, ſed ut à viro quodam Columbarum altore intellexi, cum maxima vtilitate afferuntur. Nam etſi annona quodam modo offerre eas prohibeat, ſumptum tamen frequententeia pullorum compenſant. Præter fruges ſemina, nucleos, & fructus etiam quærunt. Cannabis ſemen in primis tam impensè amant, vt ſint, qui affirment, quoties id ederint, non fugituras aliò, aliaſq; id vtilitates præſtare, nempe eo paſtas citius ſoboli incumbere.[i] Andreas Ciſalpinus tradit pinaſtri, ſeu ſylueſtris pini nucleis aliàs inutilibus vberiùs fœtificare & Creſcentienſis glandem fagi non conuenire tantùm illis, ſed carnes illarum, ſi ea paſcantur, concoctu faciliores reddi. Item noſtri agricolæ & glandes quercinas in fruſtà contuſas hyemalibus menſibus, quibus nix terram cooperit, eis exhibent, necnon & acinos vuarum, qui ſanè omnium ciborum viliſſimus exiſtit, gratus tamen in fame. In omnis cibi oblatione obſeruari maximè Varro monuit, vt apponatur circa parietes in canalibus, quæ extrinſecus per fiſtulas ſupplentur. Verùm ſi Columbarium eiuſmodi canalibus careat, vt ſæpe vſu venit, tunc circum parietes ſpargendus eſt, quoniam ea Columbarij loca carent ſtercore, quo inquinatum aliàs, ſi vbiq; ſparſeris, tangere recuſant. Quantitatem offerendi cibi habemus ex [k] Palladio triginta Columbis ſex ſextarios dicente ſufficere. Creſcentienſis quoque pro centum paribus dari vult granorum partem corbis octauam ſingulis diebus, & duplum cùm nihil per ſe inueniunt. Quod ad potum attinet, Varro præcipit aquam puram dari, quæ influat, vnde & bibere, & ſe lauare poſſint: *Permunda enim*, inquit, *hæ volucres ſunt*, quapropter maximè laudauerim, vt quotidie aqua permutetur, & vas lauetur, ne intus ad parietes putreſcat. Sunt qui tradant, ex oblato pro potu melicrato prolem non derelicturas. Iam verò ſi eiuſmodi, quem narrauimus, cibo, potuq; paſtas retinere non poſſis, quin ad vicina Columbaria ſeſe recipiant, tunc ad aſtum veniendum eſt. Cumino quidem quod medici, & pharmacopolæ Romanum vulgò nuncupant, mirificè Columbas delectari conſtat: vnde ſunt, qui hæc ſemina leguminibus, vel frugibus offerendis miſcent. Alij linteola quibus incluſum eſt cuminum ſub alis Columbarum alligant, vt allectæ odore alienæ Columbæ eas ſequantur. Rem aiunt certam eſſe. Ornithologus ſcribit in quibuſdam Italiæ locis aſtum iſtum legibus eſſe prohibitum, adeo vt ſacerdotes etiam dum confitentes audiunt, inter genera furti ſuper hoc inquirant. Quod etſi mihi nunquam aliàs auditum, aut lectum ſit, tamen admodum veriſimile eſt, nam reuera furti genus eſt. Ex antiquis [l] Palladius Columbas ait cumino paſtas ſecum alias ducere. Alij non fugituras pollicentur, ſi cuminum, & lens melicrato infuſa offerantur, aut paſſo cocta. Præparant alij Columbis retinendis pharmacum amatorium, quod tale eſt: Teſtulam (oſtracum) cribratam, & coſtum cum ueteri, odoratoq; vino miſcent ſimul; eiſq; porrigunt exeuntibus ad paſturam. Sunt qui hordeaceam farinam unà cum caricis coquentes, & læuigantes mellis aliqua portione adiecta, Columbis offerant. Periſtereon herba Columbis, teſte [m] Plinio, admodum grata, vnde, & nomen. Nonnulli hanc in Columbario ſpargi, & circa nidos ſuſpendi iubent. Salſa quoque tam auidè dicuntur appetere, vt nec hoſpitia commutent, ſi argillam parietum ſale condias; & iure caſeorum delectari, quod à ſalſis dimanat caſeis. Nonnulli milium Indicum ex aqua coquunt, & rurſus exiccatum in aëre decoquunt in melle, calidum etiamnum inſpargentes Columbarijs, eorumq; foraminibus, vt euolantes Columbæ alis pedibuſq; etiam odorem ſuſcipiant, quo non allici duntaxat alienas promittunt, ſed allectas etiam nunquam domum ſuam repetituras: rem, aiunt, eſſe experientia comprobatam. Columbas quoque Columbarium nunquam deſerere [n] Fallopius affirmat, ſi paſcantur frumento, quod fuerit tribus continuis diebus maceratum aqua, in qua ſemina aniſi ebullierint, donec crepuerint. Idem tradit, allaturas ſecum alienas, ſi faſeoli, qui priùs in aqua ebullierint, ac dein melle macerari, demũ puluere cumini inſperſi ipſis offerantur. Columbæ, inquit, [o] Gaudentius Merula, & ex hoc Cardanus, alliciuntur hoc paſtillo: Maizi, ſeu ſorgi lib. 60. cumini lib. vi. mellis x. coſti lib. t. ſeminis vrticæ lib. v. coquantur omnia in aqua ad illius conſumptionem: inde additur vini odorati optimi quantum ſufficit cum libris quindecim cæmenti uetuſti: & fit tumulus in Columbarij medio. Columbæ aliæ cùm odorẽ ſentiunt, ad locum ueniunt. Sentiunt autem, cùm ipſis commiſcentur indigenis Columbis, & cùm ſemel adierint locum, relinquere nequeunt, ſuauitate cibi allectæ. Pharmacopæus quidam Colmarienſis Dauid Vezelius nomine eiuſmodi eſcam ad alliciendas alienas Columbas componebat referente [p] Io. Iacobo Vveckero: Recipe argillæ antiquiſſimæ, & in furno piſtoris vſque ad rubedinem combuſtæ, uel luti antiqui ex furno unciam unam, uerbenæ fœminæ drachmas quatuor, tritici in uino ſublimato macerati, & trini drachmas quatuor, cardopatiæ drachmas ſex, caphuræ ſemidrachmam, cymini drachmas tres, vini ſublimati ſeſquiunciam,

mellis

Cannabis.

[i] *L. 3. de plãtis c. 52.*

Pinaſtri nuclei.

Glans fagi.

Acini vuarum.

Victus exhibendus.

Quantitas cibi.

[k] *L. 1. c. 24. lib. 10. c. 89.*

Potus.

Aqua cur ſæpe mutãda.

Melicratũ cur dandũ.

Cuminum.

Cumino nutrire Columbas cur prohibitũ.

[l] *L. 1. c. 24.*

Pharmacũ ad retinendas Columbas.

Hordei farina.

Periſtereon herba.

[m] *L. 25. c. 10*

Salſis gaudent Colũbæ.

[n] *Lib. ſecret. cap. 208.*

[o] *L. 3. memorab. c. 48.*

[p] *L. 8. de ſecret. c. 4.*

mellis quantum ſatis ad formandas pilulas ad magnitudinem piſorum, quæ inter Columbarum edulia ponantur. Quidam addunt vrinam, & ſanguinem humanum: deinde recipe herbæ uerbenæ quantum uolueris, & impendatur in domicilio Columbino. Hæc ille. Plura eiuſmodi ſecreta adducemus, vbi de ſympathia ſermo habebitur, ſiquidem multa ſunt quæ Columbas alliciunt, quæ tamen ad victum inepta ſunt, quod ſanè ſine quadam occulta, & nos latente facultate facere minimè uidentur.

Obſeruatio in cibis.

Verùm in eiuſmodi, quos poſuimus, cibis, etiam obſeruandum mihi uidetur, ne exhibeantur, ijs maximè, quæ ex agris viuunt, dum pullos habent, nam eiuſmodi philtris allectæ ad agros euolare deſueſcerent, vnde cibum etiam ipſis offerre cogereris.

Sagina Columbarum.

Saginare Columbas rariùs conſueuimus, neque etiam veteribus adeo ex uſu fuit, quod in his farciendis tantus reditus non ſit, ut Columella loquitur, quantus in educandis: dixerat tamen eadem ratione, qua Gallinas Palumbos etiam Columboſq; cellares pinguiſſimos fieri, ac mox ſubinde addit poſſe in hoc etiam auiario ſaginam exerceri. *Nam ſi quæ*, vt eius verbis vtar, *ſteriles, aut ſordidi coloris interueniunt, ſimiliter vt Gallinæ farciuntur*. Sed præter album nullum colorem alium improbare uidetur, dum qui eo excepto ex alijs optimus ſit, non facilè dicta ſcribat: quare Columbarius albos, ne ab Accipitribus intercipiantur, ſaginare poterit. Sed ſciendum eſt, quæ domicilia ſua habent in turribus, carcere contabeſcere, uolatuq; at exercitio exhilarari, atq; ita opimari. Quæ verò domi educantur, ſi claudantur, præpingues fieri.

Pullorum ſaginatio.

Pullorum ſaginandorum maior cura habenda eſt. *Qui eos*, inquit [a] Varro, *ſaginare ſolent, quo pluris vendant, ſecludunt eos, cùm iam pluma ſunt tecti. Deinde manducato* (mollificato, & maſticato, uel molli, vt Creſcentienſis habet) *candido farciunt pane: hyeme hoc bis; æſtate ter; mane meridie, & veſperi. Hyeme demum cibum medium. Qui iam pinnas* (Creſcentienſis *magnas* addit, fortè quod niſi iam magnas pinnas habentes impares ad ſufferendum hunc dolorem exiſtimet.) *habere incipiunt in nido relinquunt illis in cruribus, & matribus, vberius vt cibo vti poſſint, obijciunt: Eo enim totum diem ſe, & pullos paſcunt. Qui ita educantur celeriùs, quàm alij pinguiores fiunt, & candidiores.*

[a] 3. de re ruſt. c. 7.

Eadem ferè leguntur apud [b] Columellam: *Pulli verò faciliùs ſub matricibus pingueſcunt, ſi iam firmis, priuſquàm ſubuolent, paucas ſubtrahas pinnas, & obteras crura, & vno loco quieſcant, præbeaſq; copioſum cibum parentibus, quo & ſe, & eos abundantius alant: Quidam leuiter obligant crura, quoniam ſi frangantur dolorem, & ex eo maciem fieri putent. Sed nihil iſta res pinguedinis efficit. Nam cùm vincula exercere* (exerere fortè, hoc eſt excutere) *conantur, non conquieſcunt, & hac quaſi exercitatione corpori nihil adijciunt. Fracta crura non plus, quam biduì, aut ſummum triduì dolorem afferunt, & ſpem tollunt euagandi*. Hactenus itaq; Columella. Nonnulli cibo earum ſalſa immiſcent, at inde pinguiores euaſuras affirmant.

[b] Lib. 8. c. 8.

Cùm iam itaq; Columbarius periſtereonem Columbis inſtructam habet, & quo cibo paſcere, quanto, & quando nouit, alia præterea exteriora nonnulla callere debet, quæ pariter ad propagationem harum auium plurimum faciunt.

Quid in Columbarijs obſeruandum.

Curet ante alia, & vt mundum ſit Columbarium, & à ſtercore purgatum: quanto enim id cultius, & mundius eſt, tanto etiam & aues lætiores, & meliores exiſtunt. Sunt enim Columbæ, teſte [c] Varrone, uolucres permundæ, quare & quibuſcunque menſibus à cuſtode crebrò id euerri præcipit. Monet etiam, ſi quid Columbam offenderit, vt medeatur; ſi qua perierit, ut efferat pullos idoneos aduendendum promat, fœtas recte ab alijs ſe parcet, ac loco certo diſcludat (cùm ſcilicet reliquæ ob neceſſariam cauſam domi retinentur) quo transferantur, è quo foras euocare poſſunt matres.

[c] 3. de re ruſt. c. 7.

Locus diſcluſus ab alio cur eſſe debeat.

Quod quidem inquit, faciunt duabus de cauſis, vna ſi faſtidiunt, aut incluſæ conſerceſcunt, quò libero aëre, cùm exierint in agros redintegrentur: Altera de cauſa propter illicium. Ipſæ enim propter pullos, quos habent, utique redeunt, niſi à Coruo occiſæ, aut ab Accipitre interceptæ. Creſcentienſis etiam Columbos nimis feros, & pugnaces, aliſq; moleſtos remoueri, & aliò ſe poni uult, monetq; cuſtodem, ut quoties ad Columbas accedit, in Columbarium, mediocrem ſecum ſemper eſſe quantitatem ferat, eaſq; ſolita uoce conuocet, quoniam eo modo faciliùs manſueſcant.

Vas quale eſſe debeat. Quæ lauare, & quæ nó debeát.

Vas in quo aquam ſemper puram haberi oportet, ſæpius lauet, & tale ſit, quale in Gallinarum hiſtoria deſcripſimus, quod ſcilicet colla bibentium ſolummodo admittat, vt cupientes lauare propter foraminum anguſtias, corpus immergere prohibeat. Quare cùm eiuſcemodi lotio ipſis ſalubris ſit, laudauerim & aliud vas humile, nempe quale nos vulgò regliam vocamus, cuſtos habeat, ſed nunquam niſi ubi lauare ſeſe velle videt, apponat. Obſeruet item lauantes: nam quæ incubant, vel quæ pullos educant id facere minimè expedit.

Animalia noxia Colúbis.

Animalia, quæ hiſce auibus noxia ſunt, non cognoſcere tantum, uerùm & fugare ea ſcire debet. [d] Quintilius docet, quomodo Columbarium fieri queat ab eiuſmodi animantibus immune, quod cum è re ſit omnium Columbas habere volentium, itaque quæ de eo ſcribit communis utilitatis cauſa hic aſcribere non piguit.

[d] In Geopon. Græcis.

Columbarij à noxijs animalib. immunis deſcriptio.

Ego quidem

Colũbarij à noxijs animalibus immunis descriptio.

Ego quidem, inquit, *expertus sum accessui reptilium volens obsistere, vbi elegi locum selectum, remotumque à contubernio domorum, columnas transtuli illuc pro ratione magnitudinis operis fabricandi. Quibus quidem minimè ad rectam lineam, sed ordine circulari dispositis, imponens capita, ac in ipsis postea capitibus dictis columnis admodum generosas trabes* (ἐπιστύλια habet Græcus codex) *confirmans tandem supra columnas in formam orbis domunculas duas extruxi altitudine cubitorum septem. In earum autem parietibus ab occasu quidem gratia splendoris fenestram unam aperiens, ab ortu verò aliam in hac, per quam sunt egressuræ ad pasturam, posui dictum catholicon* (nempe quod retinendi Columbas vim possidet) *unde Columbas ad pascua extra operset. Cæterum à latere meridionali iannam constitui, ut per eam pateat ingressus ei, qui curandarum auium prouinciam subijt. Hoc enim modo ipsas volucres hactenus illæsas seruaui. Siquidem nec reptilia possunt ascendere per columnas, ut pote bitumine accuratè inductas, & læuigatas, neque item catus, neque aliud animal in eas grassari poterit, cùm domus haud quidem consistant propè, è quibus insidiari queant.* [u] Varro etiam, ne mus, aut lacerta adrepat, partes Columbarij circa fenestras læuissimo marmorato oblini scribit, ac similiter totos parietes, ac cameras intrinsecus, ne serpens, aliuduè quoduis animal maleficum introire queat: malim extrinsecus dixisset, hinc enim magis ab huiusmodi noxijs animalibus periculum imminet. Quod si Columbarij, siue Columbarum custodis Columbarium tale non fuerit, vel ita oblinat, vel ad alia remedia recurrat.

[u] 3. de re rust. c. 7.

Rutæ usus. [x] L. 1. c. 24.

Rutam in primis semper in promptu habeat. Huius enim ramulos [x] Palladius contra noxia animalia in Columbarijs pluribus locis suspendi præcipit. Auicenna quidam mustelas etiam hac herba tradit fugari, id quod quis haud temerè miretur, cùm eandem impugnaturæ serpentes gustare dicantur. Didymus ad feles etiam abigendas rutam poni, suspendiq; iubet passim per Columbarium præcipuè circa fenestras, atq; omnes aditus. *Ruta enim*, inquit, *vim possidet feris aduersantem*. A mustelis, teste Palladio, Columbæ tutæ erunt, si inter eas frutex virgosus sine folijs asper, vel vetus spartea proijciatur. Sed si mustelam semel ceperit Columbarius, cinerem pullis Columbarum exhibeat. Hic enim, teste [y] Plinio in offa eis exhibitus à mustelis defendit. Nos simile quid de vulpeculis in Gallinarum historia scripsimus. Rasis, & Albertus aiunt caput lupi in Colũbario suspensum cati, vel furonis, vel alterius animalis accessum ad Columbas prohibere: At fortè & Columbæ tam truculenti animalis capitis aspectum non ferent, Democritus, & Florentinus serpentes abigi volunt suffimento ex peucedano parato, fenestræq; fillam habeant. Quod deniq; ad aues rapaces attinet, quæ sæpissimè [z] Columbas persequi solent, Columellæ, vt diximus, præceptum est, ut Columbarium habeat appositam satis amplam caueã retibus emunitam, quæ rapacium genus excludant. Sed cùm earum aliæ diurnæ sint, aliæ nocturnæ, contra has custos fenestram noctù teneat diligenter clausam, vel si eâ apertâ intrauerit rapax auis, ac ipse strepitum Columbarum audierit, audacter cum lumine intret, auemq; captam occidat, nec curet de exitu Columbarum. Aues verò diurnas visco, vel paruo reticulo capiat, & occidat: fenestrã claudat ita, vt Columbæ ingredi valeant, & exire, non autem auis rapax, quæ non nisi alis apertis intrat. Has diurnas rapaces ita visco capi solitas [a] Varro disertissimis his verbis ostendens, *Coruos*, inquit, *aut Accipitres, qui Columbas interficiunt, Columbasq; interficere solent duabus virgis viscatis defixis in terram, inter se curuatis, cùm inter eas posuerint obligatum animal, quod intercipere solent Accipitres, qui ita decipiuntur, cùm se obleuerint visco*. Sed istæc de Columbarum custodis cura dicta sunto; nunc ad auium naturam reuertamur, ab incubatione exorsi, omnibusq; quæ ad generationem spectant.

Mustelæ quo sese cõtra serpentes muniãt. Aduers⁹ mustelas remedia. [y] L. 21. c. 15. Capur lupi catos fugat. Suffimentũ ex peucedano. [z] Lib. 8. c. 8. Vt tutæ sint Colũbæ cõtra rapaces. Rapaces aues si intrauerint Colũbarium qd. faciendum. [a] 3. de re rust. c. 7.

COITVS. PARTVS.

Incubatus.

Coeũdi modus. Colũbæ nõ solæ sese mutuò exosculantur. Coruus cur fellator dictus. [a] In Apoph. [b] L. 1. de var. hist. c. 15. [c] L. 9. c. 16.

VOD ad coitus modum attinet, is in hoc cum humano conuenit, quod plerunque antequam mas fœminam ineat, sese mutuò exosculentur. Sunt qui id ipsis solis ascribant, sed falsò, cùm & Coruum id facere constet, qui etiam fellator quibusdam inde dictus, quoniam ita ex osculis concipere illum putabant, & non alio coitu vti: cuius [a] Martialis meminit, inquiens:

Corue salutator, quare fellator haberis?
In caput intrauit mentula nulla tuum.

Oscitanter etiam ab [b] Aeliano & [c] Athenæo scriptũ, quamuis ille, si dijs placet, Aristotelem citet, *masculum non prius in fœminam ascendere, quam osculum ei dederit: nec fœminas recipere*

[d] *L. hiſt. c. 2.*

Oſculationis Columborum diuerſitas.

Fæminam ſine oſculo marem admittere cõtra Ariſtotelem.

Voluptas in oſculis.

Columbari de quib[us] dicatur.

Duuebecken.

marium commercium, ſi uacuum ſit oſculo. [d] Ariſtoteles enim *peculiare eſſe* prodidit *Columbis, ut in coitu, niſi antea ſeſe mutuò exoſculentur, marem non aſcendere, ſed intereſſe* etiam dixit, *iunior is ſit, an ſenior: ſiquidem, ſi ſenior*, inquit, *eſt*, primum coitum *ab oſculo exorditur, ſequentem ſine oſculo celebrat. Sed iunior, quoties libet coire, toties oſculatur*. Sed & hoc quod pace Philoſophi ſit dictum, non uſque adeo perpetuò uerum eſt. Talem enim in Columbis ſalacitatem agnoſcit experientia, ut fæmina marem ſæpè ſine oſculo admittat: quod ſi quis uidere uelit, marem fæmellæ eripiat, ac per triduum, aut quatriduum ei reſtituat, & videbit illam recognito ocyùs mari ſe ſubmittere oſculorum planè immemorem, licet interim credendum ſit ex his uoluptatem percipere. Quod mirum eſt Ariſtotelem, uel Plinium, uel alium quemuis eorum, qui de animalium natura ſcripsère, non annotaſſe, cùm alioqui ueterum plerique id apertè tradant, cùm in illos, qui ſatis inter ſe iuuenantur, ac laſciuiunt, atque itidem in oſcula, & amplexus proruunt, Columbari uerbum prouerbialiter ſoleat iactari, atque Columbatim ſe inire, atque amplecti, quod Belgis, ut audio duuebecken appellatur, hoc eſt, Columbarum more uoluptati indulgere. Hoc uerbo uſus eſt [e] Gallus in Iambico carmine, & Seneca in uerſibus Mæcenatis: *Quod ſi quis fæminæ circo criſpata labrio Columbatur?* Columbatim uerò aduerbium à Muſæo factum eſt:

[e] *Epiſt. 115.*

Sinuq; amicam recipio frigidam caldo,
Columbatimq; labra conſerens labris.

[f] *In mimiãb.*

Quibus uerſibus utitur [f] Martius. Mæcenatis etiam pruriginis plena uerba hæc ſunt:

Quid ſalubrius amne, ſyluiſq; ripa comantibus?
Viden, ut alueum lyntriculus aret, verſoſq; vado remittat hortos?
Quidſi quis fæmina cirros criſpat, & labris Columbatim?

Et in eiuſmodi oſculis Columbas uoluptatem agnoſcere poëtæ ferè omnes tradidère, qui de amore agunt, ac in primis Catullus carmine ad Nallium conſcripto:

Nec tantum niueo gauiſa eſt ulla Columbo
Compar, ſeu quicquam dicitur improbius.
Oſcula mordenti ſemper decerpere roſtro,
Quantum præcipuè multiuola eſt mulier.

[g] *Amor 2. Eleg. 6.*

[g] Ouidius paulò dilucidiùs:

Oſcula dat cupido blanda Columba viro.

Idem Martialis innuit, dum baſia Phyllidis meretricis Columbarum nuptijs comparat, inquiens:

Amplexa collum, baſioq; tam longo
Blandita, quam ſunt nuptiæ Columbarum.

[h] *Lib. 11.*

Idem [h] alibi, ubi cum uxore diuortium faciens iuſtiſſimi diſſidij cauſas recenſet, inter alias, hoc quoque affert:

Baſia me capiunt blandas imitata Columbas.
Tu mihi das auia qualia manè ſoles.

Vtitur hac ſimilitudine etiam Pontanus aliquoties, ut

Meoq; collo
Pendent in numerum, & modum Columbæ

Et aliàs

Oſcula mox iunges cupidas imitata Columbas.

[i] *In Ruſtico.*

Item [i] Politianus

Et amicam blanda rogantes
Oſcula circumeunt, inſertantq; oribus ora.

[k] *Cant. 25. ſt. 68.*

Et Ricciardettus apud [k] Ludouicum Arioſtum delicias, & voluptates enumerans, quas ex concubitu Floriſpinæ perceperat, oſcula ſua Columbinis comparat, cùm ait:

Non rumor di tamburi, ò ſuon di trombe
Furon principio à l'amoroſo aſſalto,
Mà baci ch'imitauan le Colombe
Dauan ſegno hor di giù, hor di far'alto.

Horum oſculorum etiam Torquatus Taſſus meminit, ubi Pſittacum introducit de amore loquentem: ait autem.

Radoppian

Radoppian le Colombe i baci loro
Ogn'animal d'amar si riconsiglia.

Cùm uerò humana oscula sonitum, Columbarum murmur quoddam tantùm ædunt: quod eleganter [l] Ouidius his versibus innuit:

[l] 2. de arte.

Quæ modo pugnarunt, iungunt sua rostra Columbæ,
Quarum blanditias verbaq; murmur habent.

Et hunc imitatus [m] Strozius pater:

[m] Acolos.l.4

Turba Columbarum modò proculat, & modò miscet
Certatim rauco mutua rostra sono.

Super hac re elegantissimum [n] Gallieni nubentium manus tenentis carmen extat tale:

[n] In epithal.

Ite, ait, ò pueri, pariter sudate medullas
Omnibus inter vos, non murmura vestra Columbæ,
Brachia non hederæ, non vincant oscula conchæ.

Idem quoque venustè ait [o] Pontanus:

[o] 3. Amor.

Sic hederæ serpunt, sic iungunt rostra Columbæ
Murmuris & taciti ludit in ore sonus.

Et Sannazarius de plenis prurigine, & tentigine amantum osculis:

Sed totam cupio tenere linguam
Insertam humidulis meis labellis,
Hanc & sugere, morsiunculasq;
Molles adijcere, & Columbulorum
In morem teneros inire lusus,
Ac blandum simul excitare murmur.

Verùm cùm in Venerem ruunt, antequam ad oscula proueniant, mares fœminis primùm adulantur, quamuis [p] Plinius, vbi marem de fœminę adulterio quandoq. suspicari scribit, hoc postponat: *mox*, inquit, *in satisfactione exosculatio, & circa Veneris preces crebris pedum orbibus adulatio*. Præterea nisi & sic marem fœmella non admittit, tum ille magis ad libidinem accensus caudam flectit, & per terram non sine strepitu protrahit, ac tandem illam primùm ad oscula, ab his ad coitum compellit: quæ fortassis ideo coitum tardat, vt ita mas inflammatior alacriùs eam ineat. Sæpè enim mutuò sese exosculari visæ sunt, cùm tamen mas non ascendat. Libido aliàs, & salacitas vtrique, ni fallor, par est: quinimo Aristoteles tradit, & Aelianus id ex eo repetit, fœminas, si mares desunt, in mutuos amplexus ruere, & supergressu mutuo agere, idque cum osculis, ut mares solent, & quamuis altera nihil emittat in alteram, tamen plura sic oua, quam ex maris coitu parere. Sunt qui dicunt rem experti, ita singulis ferè diebus ouum parere, idque ad octiduum, & amplius quandoque continuare. Verùm nullus, teste Philosopho, ex his pullus nascitur, sed sunt omnia irrita. De hypenemijs ouis abundè scripsimus in tractatu de Gallinis, ad quæ lectorem remittimus, utpote cum his communia. Ouum Columbæ coeuntis cum mare citiùs perficitur, quàm Gallinæ. Huius enim ouum decem à coitu diebus perfici supra ex [q] Aristotele diximus, cùm Columbæ eodem testante, paucioribus consistat; sed quota die perficiatur, non addit. Albertus Philosophi scholiastes id septem in utero diebus fieri dicit, à Plinio, vt uideri cuipiam posset, discrepans, ac dissentiens, qui quinta à coitu die Columbas parere prodidit. Sed [r] Athenæus, & Eustathius fœminam, cùm peperit, postridie marem repetere, & concipere aiunt. Si ergo quinta à coitu die, ut Plinius supponit, oua pariant, in medio ferè incubationis tempore eas quoque parere dicendum erit: quod cùm nunquam obseruetur, itaque aut falsum id esse, aut saltem oscitanter à Plinio proditum pronunciandum, nisi potius à veritate alienum esse dicamus, concipere fœminas ex eo coitu, quem postridie a partu repetunt. Hæc cùm aliquando mihi scrupulum facerent, & mox rei veritatem indagarem, ad experientiam confugiendum ratus incidi in virum fide dignum, ac eruditum, qui se ex antiquo Columbario percepisse affirmabat, Columbas non solùm postridiè à partu, ut Athenæus, & Eustathius inquiunt, marem repetere, sed prima quoque, atque adeò ipsamet die, qua prius ouum ediderunt, idq; Columbarium ideo eas facere existimare, ut ad partum alterius oui (nam ut [s] Philosophus etiam testatur, cùm pepererint primum ouum, interposito die, secundum pariunt) alacriores accederent, quod ut crederet, rationem hanc adduxisse, quia tum illæ mares ad coitum inuitent, cùm aliàs mares illas prouocare soleant. Atque ita Plinius defendi posset, nisi rursus ceu sui oblitus, & propriæ opinionis impugnator aliàs decima die ouum Colum-

[p] L.10.c.34
Fœmella cur coitum tardet.
Ouum columbæ quâto tempore perficiatur.
[q] 6. hist.c.2.
[r] L.9.c.16.
Plinius defensus.
Fœmina nô concipit à partu.
Fœmina cur à partu coeat.
[s] 6.Hist.c.4
Plinij incôstantia & lapsus.

binum in utero perfici ſcriberet, in eo etiam [t] Philoſopho diſſentiens, quem paucioribus diebus ouum Columbinum cõſiſtere ſcripſiſſe diximus, & decem dies Gallinæ ouo tribuere: at uerba [u] Plinij aſcribere placet. *A coitu*, inquit, *decem diebus oua maturefcunt in vtero: vexata autem Gallina & Columba, penna euulſa, aliaue ſimili iniuria, diutius*, id eſt, tardiùs ſed hæc longè aliter ex ipſo Ariſtotele tranſtulit: Apud hunc enim iſtæc hoc modo legũtur. *Facultas Columbis retinendi oui, etiam tempore parturiendi eſt. Nam ſi ab aliqua vexetur, aut penna in nido euulſa vel quauis alia ſimili re infeſtetur, aut etiã ſponte moroſius habeat, ouum per triſtitiam retinet, partumq́; differt.* Parit autem fæmina oua candida, ut idem [x] Ariſtoteles tradit, & Plinius repetit, *eaque ferè bina*, ut [y] Plinij uerbis utar, *ita natura moderante, vt alijs crebrior ſit fœtus, alijs numeroſior.* Hæc paulò obſcuriùs ab Ariſtotele ſcripta videri poſſint, vbi ait. *Columbarum genus, vt Palumbes, & Turtur pariunt magna ex parte bina oua, ſed complurimũ terna Palumbes & Turtur.* Nam ſi magna ex parte Columbaceum genus bina parere dicat, & Palumbẽ, & Turturem ei annumeret, dicendum apparet, & has magna ex parte duo ędere: cùm cõtrà ille pòſt ſubiungat *complurimum edere terna*. Ego, ni fallor, ſemper enim me ſanioribus iudicijs ſubijcio, ita accipiendam illam ſententiam putem, ut dixiſſe voluerit, totum Columbaceum genus bina parere, Turturem verò, & Palumbem terna, licet quandoque reliquarum more duo parturiant. Parere tamen & totum genus terna oua viſum eſt, licet rarò, ut author eſt Albertus, qui quoque tertium ſemper corrumpi addit. Sed Ariſtoteles hæc de Palumbis, & Turturibus ſcripſit. Cur uerò tam pauca oua pariant Columbæ, aues alioqui, ut ſuperiùs ſcripſimus, adeo libidinoſæ, ut ſalacitatis ergò Veneri ſacræ putatę ſint, cauſam nobis talẽ [z] Ariſtoteles aſſignat, qualẽ alibi in aduncis auibus ex eodem attulimus. *Columba*, inquit, *pauca parit, vt pote volax, ſicut & aues vncæ: materia enim volatu conſumitur, & in alas pennaſq́; conuertitur.* Mirum uerò uidetur, at ab [a] Ariſtotele traditum, & à [b] Plinio, ac [c] Aeliano repetitum Columbas, cùm duo, uti dictũ eſt, ędant oua, ex priori marẽ, Fœminã uerò ex poſteriori ędi. Viſę tamen ſunt aliquando binas fœmellas, uti rurſus binos mares vnico partu excluſiſſe. Quod uerò prior mas exeat Paulus à Caſtro, multiq́; philoſophi uirtuti caloris tribuendũ eſſe exiſtimant, quanquã in hominibus contrariũ uoluerit Bartolus. Nec huic ſententię deſunt ſcriptores Theologi, inter quos [d] Alexander Ales tradit congruiſſe mulierẽ fieri corpore infirmiorẽ, uirũ autẽ fortiorem, idq́; quatuor potiſſimùm rationibus: primò ex parte actionis, & paſſionis, deinde ex regimine, & ſubiectione, pręterea ex parte nutriẽdę prolis: poſtremò ex parte ſpiritalis ſignificationis, quę omnia mẽbratim, & articulatim proſequitur, & longè, lateq́; declarat, quę lector plura deſiderans adire poterit. Cęterùm quanuis duo plerunq́; pariant, uti diximus: non ideo tamen ſtatuendum eſt infœcunda eſſe animalia: quin contrà fœcundiſſima, quippe quę ſingulis *quadragenis* ut [e] Varro ait, & Florentinus confirmat, *tricenis*, ut [f] Ariſtoteles, diebus concipiant, pariant, incubent, ac pullos enutriant: ſed & hæc, etſi in nullis alijs auibus fœcundis obſeruentur, pauca uiderentur, niſi tantã fœcunditatẽ toto ferè anno continuarent. Quod quanuis [g] Ariſtoteli aduerſari appareat, qui alibi tradat, *tata æſtate fœtificare Columbas*, ipſe tamen aliàs decies anno, & omni fermè tẽpore parere dixit, & alibi [h] rurſus, nõnullas undecies, Aegyptias uerò, quod [i] Plinius ex eo repetit, etiã duodecies, à loco, ac cibo, ut apparet, fœcunditatis laudẽ in ipſis dimetiens. Vnde [k] alibi etiã ſic habet: *Pariunt Columbæ omnibus anni temporibus, pulloſq́; educant, ſi locum apricum habeãnt, & cibum: ſin minus æſtate tantũmodò fœtant.* [l] M. Varro ad cibũ tantùm reſpiciens a bruma ad æquinoctium vernum, quo ſcilicet tempore non ſęuiunt ſolùm frigora, ſed agri ferè uel niue, uel pluuijs infeſtantur, interuallum facere, & non alijs anni temporibus dixit: quod Florentinus quoq́; ex eo repetit. Cùm itaque temporis, lociq́; conditio poſtulat, & uictus ſuppetit, quibuſcunque etiam menſibus fœtare poſſunt, atque ita [m] Aelianus intelligendus, qui alibi *omnibus anni partibus parere Columbas* dixit, & rurſus alibi ex Ariſtotele, quem alioqui, ut uidetur, minimè eſt aſſecutus: *Pariunt*, inquit, *omnibus anni temporibus, vnde per annum decies fœtum edunt.* Quid obſtat autem, ſi duodecies pariant, cur non toties etiam pullos ędant, cùm authore [n] Ariſtotele citra dies triginta, prole expedita ſuperiori pariant, & ut [o] Plinius teſtatur, diebus octodecim, uel ſaltem uiginti totus abſoluatur incubatus? Sed apud illũ, ut apparet manifeſtò, parere, & fœtũ ędere non differunt, quando ſubinde pro miraculo ſubiungit de Columbis Aegyptijs, *quas*, inquit, *in ea regione ferunt duodecies parere.* At hoc fortè dicere voluit Aelianus, aliàs ſcriptor diſertiſſimus communiter Columbas duodecies quidem anno parere, ſed decies ſolummodo fœtum ædere, Aegyptias uerò Columbas utrumque facere, toto anni curſu, nempe propter regionis caliditatem. Sed & hoc rurſus [p] Ariſtoteli refragratur, qui, ut diximus, cùm loci commoditas eſt, & cibus abundè ſuppetit, noſtrates toto anno fœtificare etiam dixit. Qui uerò defendere omnino

Aelianum

Marginal notes:

[u] L.10.c.53.

Colũbę uexatę ouum retinent.

[x] 6. hiſt.c.2.

[y] L.10.c.52.

Oua candida colũbæ, & quot pariant.

Ariſtoteles explicatus.

Cur pauca oua pariãt.

[z] L.3 de gen. anim.c.1.

[a] 6.hiſt. c.4.

[b] L.10.c.48

[c] 1.hiſt.Var. cap.1.

Cur ex uno ouo mas, ex altero fœmina generetur.

[d] in 2.part. hum. quæſt. 88.memb.4

Colũbas fœcũdas eſſe.

[e] 3. de re ruſt.c. 7.

[f] 6 hiſt.c.4.

Quoties pariant.

[g] 5.hiſt.c.13

[h] 6.hiſt.c.4.

[i] L.10.c.53.

[k] 5.hiſt c.13

[l] 3. de re ruſt.c. 7.

[m] L. 1.Var. cap.15.

[n] 1.hiſt.c.1.

[o] L.10.c.58

Aelian[us] explicatus.

[p] 5.hiſt.c.13.

Aelianum velit, dicat Aristotelem de domesticis loqui, illum de agrestibus, quæ etsi abundantiùs etiam cibum offeras, nunquam, vel raro brumali tempore pullos ędere solent. De domesticis verò id constat abundè. Longè maior Varini lapsus est Columbam δίγονον, id est, bis parientē vocantis. *Homo*, inquit doctissimus Scaliger pater, *semper generat. Etiam de lepore idem produnt. De Columbis domesticis non est dubium. Singulis mensibus nouos creant, atque educant fœtus.* Sed quæ hactenus diximus, etsi alioqui incredibilem propemodum, si ad alias volucres conferas, fœcunditatem demonstrent, duodecim ad summum pullorum paria ex eis haberi significant. Si autem [r] Plinio credimus, vt certè experientia edocti credere hac in re debemus, quatuordecim, vel saltem tredecim paria subministrare eas videbimus. Siquidem interdum æstate binis mensibus terna ędunt paria. Nam sæpè, vt idem tradit, inter pullos oua inueniuntur, & alij prouolant, alij erumpunt. Hos rursus [s] M. Varro *simul ac creuerunt, & robur habent, cum matribus parere* dixit. Quinimo Florentinus non est ueritus dicere, *id facere illos, cùm primùm absoluti sunt.* Sed quamuis [t] Aristoteles longè aliter sensisse videatur, intra annum coire eos scribens, semestresque agnoscere incipere Venerem: Nihilominus contrà Plinius quinquemestres fœtificare scribit: eique Albertus non solùm subscribit, vêre tempestiuè natos ante hyemem eiusdem anni pullos habituros asserens, sed experientia quoque idem approbat. Vt ut est, inter omnes uolucres Columbarum collegium fœcundissimum esse concludendum est. Neque mirum amplius mihi uidetur, quòd M. Varronis temporibus quinque millia Columbarum quandoque in uno peristerotrephio colerentur, cùm vel decem paria paucis annis in talem numerum excrescere queant. Quapropter [u] Columella rectè dixit Columbarum fœcunditatem, quamuis longè minor sit, quàm Gallinarum, quæ scilicet quotidiè pariunt, maiorem tamen quæstum referre. Tantæ fœcunditatis causam Aristoteles hanc rationem assignat, quòd magno ventris, corporisque calore, & facultate concoquendi maxima præditæ sint, & quòd cibum facilè sibi acquirant. Quod postremò pertinet ad incubationem: hæc cùm fœminæ, tùm maris opera perficitur. [x] Athenęus ita omne Columbarum genus facere ait, testemque citat Aristotelem. Operam uerò hanc ita partiuntur, ut illa noctù, hic interdiù incubet. [y] Plinius uerò eiusmodi incubatum Palumbi alibi priuatim attribuens: *Palumbes*, inquit, *incubat post meridiana in matutinum, cætero mas.* De tempore perfectionis pullorum in ouis Plinius, Aristoteles, ac Albertus dissentire videntur: sed Plinius & Aristoteles facilè conciliantur, non item Albertus. *Concaquunt*, inquit [z] Aristoteles, *atque aperiunt Columbæ citra diem vicesimum ouum, quod priùs acciderint* (masculum scilicet, quod ferè die uno priùs, quàm fœmineum ędunt) *perforant.* (vt Gaza vertit, sed textus Græcus τετρῶσιν habet in singulari. Ornithologus, de fœmina intelligendum id priuatim putat, ego uerò & marem idem facere existimo) *ouum pridie eius diei quo pullum excludunt. Græcè legitur* τετρῶσιν δὲ τὸ ᾠὸν τῇ προτέρᾳ (scilicet ἡμέρᾳ) ᾗ ἐκλέπει. Vbi Alberti translatio sic habet: *In fissura oui primò Columba paruula in eo existens penetrat testam anteriore parte rostri sui, ita vt testa eleuetur ad magnitudinem grani tritici & postea diuidit eam in duas partes, & exit pullus.* Plinius primùm [a] Aristoteli subscribens, & ipse uicesimo die Columbas excludere dixit, mox uerò subiungit; *Aestate interdum binis mensibus terna edunt paria, namque octauodecimo die excludunt.* Quibus uerbis ab Aristotele recedere apparet, qui solùm uigesimum diem in genere nominat. Vnde uerisimile est hunc interim non negare id octodecim diebus absolui posse, ut Plinius uult, æstate nimirum celeriorem exclusionem fieri indicans. Albertus uerò dum harum auium oua propter caliditatem quindecim diebus foueri, & excludi, alijs uerò diebus quindecim compleri ad uolandum, scribit, quod [b] Aristoteles alibi priuatim Palumbis, & Turturibus ascribit, id ad Columbas generatim extendit. Idem Albertus alibi etiam, *Ouum*, inquit, *Columbæ in vtero completur septem diebus, deinde souetur per quatuordecim, postea fisso ouo exit pullus.* Sed Aristoteles, ut dixi de Palumbis, & Turturibus hoc scribit, nempe *oua harum auium diebus quatuordecim* non quindecim *in vtero gestari, totidem incubari, totidem denique exclusa perfici ad volatum.* Mirum sanè est Albertum id scripsisse, qui alias ad experientiam confugere solet, quæ uigesimo plerunque die incubatum Columbarum absolui docet. Cæterùm quamuis ambo, ut diximus, uicissim incubent, *prolem* tamen *nisi ad certum tempus* teste [c] Aristotele *fouent eodem modo. Fœmina* enim inquit, *in opere sobolis acerbior mare est*, ut cæteris quoque à partu animalibus euenit. [d] Idem author est, cæcos parere pullos, & imperfectos, & causam cæcitatis, & imperfectionis assignat, quòd quia paucipara sunt, copiam alimenti parere unà cum prole soleant. [e] Oppianus Columbas ab ortu uersicolores seu depictas fore tradit, si cùm Veneris desiderio mouentur, & oscula iam maritis miscent, Columbarius uestes uarietate colorum decoratas, præsertim uerò purpureas conspiciendas exhibeat:

Varini error.
[q] Iul. 1. Theoph. de caus. plant.
[r] L.10.c.58.
Colũbæ etiam tredecim, aut quatuordecim pullorum paria annuatim edunt.
[s] 3. de re rust. cap.7.
Pulli quando incipiāt oua edere.
[t] 6. Hist. c.4.
Columbas fœcundissimas esse omniũ auiũ
[u] Lib. 8. c.8.
Incubatio.
[x] L.9. c.16.
[y] L.10. c.48
Pulli quando perfecti in ouis.
[z] 6. Hist. c.4
[a] L.10. c.58.
[b] 6. Hist. c.4.
Quãdiu incubent.
[c] 6. Hist. c.4.
[d] 4. de gener. cap.6.
Pulli Colũbarũ cur cęci, & imperfecti.
[e] L.1. de uen.
Pulli ut uersicolores nascantur.

Hac eadem peragit, nonitę callidus anceps,
Cui volucres cura ſunt, & lætalis arundo
Atque Columbarum pullis hac arte figurant.
Stragula flammeolis oculis, rubroſq; tapetos,
Et veſtes oſtro perfuſas obijcit anceps.
Sicq; oculos paſcens, animos eludit amantes,
Et pullos adit rubeo diſcrimine miſto.

P V G N A.

[f] 9. hiſt. c. 7.
Pugna Columbarum vnde.



VAMVIS Columbæ ſuaptæ natura nullum animal infeſtent, ſed contrà quia timidiſſimæ, ſemper vel minimum quippiã perhorreſcunt, has tamen [f] Ariſtoteles pugnacia animalia nuncupat. Verùm pugna non cũ alijs animalibus eſt, ſed inter ſe maximè propter fæmellas: quãuis & fæmellæ ſæpè inter ſe dimicare viſæ ſint ob marium pariter cõmercium. *Alter*, inquit Ariſtoteles *alterũ infeſtat, nidumq; alter alterius ſubit, ſed rarò. Nam etſi ex longinquo minus, tamen apud ipſum nidum ſummo certamine dimicatur*. Albertus pugnare quoque ſcribit, quando nidos habent inuicem nimis vicinos, additq; id pro vxoribus facere. Alibi quoq; marem, & fęminam, poſtquã ſemel coiuerunt, non facilè coniuges ſuas deſerere prodidit: ſed antequam coiuerint, mares, qui carent coniugibus, ſuas alijs ſubtrahere conari, indeq; acerrimam dimicationem oriri. Mirum, quod ab Auicenna, eodem referente, ſcriptum eſt, nimirum ſe vidiſſe duos Columbos pro fæmina pugnantes, acceſſiſſe autem fæminam ad victorem: deinde pugna repetita cùm vinceret, qui antea victus erat, ad eundem, relicto altero, rediſſe. Hic ſanè, inquit Idem Albertus, Columborum mos eſt, ut ſi mas ſine vxore fæminam marito carentem viderit, mox cum ea coeat: hæc ſtatim à coitu illum ſequatur, & obediat. Inter filios præterea, & patrem quandoque pugna naſcitur propter matris concubitum. Mas enim pullus, vbi robuſtior euaſerit, vt [g] Orus, & Aelianus teſtantur, ex conſortio matrem expellit, eique coniugio iungitur, dignus, ſi id verum eſt, culeo Romanorum, aut æneo Phalaridis tauro. Aegyptij ſanè ſapientes ob hanc impietatem Columbam pingebant, quando hominem ingratum, ac infeſtum ijs, à quibus beneficio affectus eſt, ſignificare vellent.

Mares alijs fæmellas eripere.
Fæmina ad victorem accedit.
[g] In Hierog.
Pulli patribus ſuis matres eripiũt.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA:

Sympathia cũ homine.
[h] 1. hiſt. c. 7.
[i] 3. hiſ. anim. cap. 45.



OLVMBIS in primis cum humano genere occulta quædam videtur amicitia intercedere, quanuis [h] Ariſtoteles illas *cum hominibus degere* ſimpliciter ſcripſerit. [i] Aelianus non in vrbibus duntaxat frequentes cum hominibus habitare dixit, ſed ſeſe quoque ad pedes horũ huc, & illuc magna manſuetudine, & facilitate verſare, & in multitudine hominum confidentiores fieri, & nihil ſe ibi graue paſſuras noſſe. At quod aufugere illas, & propinquitatem hominem non expectare ſubiungit, vbi ab horum frequentia ſolitudo exiſtit, id vel non verum eſt, vel ita intelligendum, quòd horum inſidias metuant, vt & ipſemet poſt loquitur: *vbi aucupes, venatoriaq; inſtrumenta verſari vident, non amplius ſine ſumma ibi formidine habitant*. Nam aliàs conſortio hominum gaudent, tantum abeſt, quod eos metuant. [k] Aloyſius Cadamuſtus in hiſtoria ſuorum nauigationum ſcribit, ſe in Oceani quadam inſula innominata, & incognita priùs dierum aliquot vltra Canarias nauigatione, incolas nullos, ſed Columbas duntaxat, & varia aliarum genera auium inueniſſe. *Columba*, inquit, *capiebantur pro libito manu hominis. Non enim pauebant, ad viri conſpectum, vt pote ad rem ſibi hactenus inuiſam*. Niſi itaque malè cederet ipſis hic erga homines amor, quibus ceu eſca gratiſſima in cibum cedunt, indubitanter & apud nos ſeſe manibus capi ſinerent, ſed ut piſcatores icti ſapiunt, ſeq; medijs inſidijs, ſi poſſunt, eripiunt. Occultam uerò hanc cum hominibus amicitiam hoc in primis atteſtatur, ſi modò uerum eſt, quod ab alio quodam de ſanguine humano ſeſe audiuiſſe Ornithologus narrat: Nonnulli, inquit, humanum ſanguinem cum piſis integris in vaſe figulino per quartam horæ partem circumagunt, deinde ſanguine Columbas illinunt, & piſa edenda obijciunt, ut hoc remedio adhibito tum ipſæ in Columbario maneant, tum alias etiam alliciant. Præterea Albertus eandem ferè vim

Aelian⁹ explicatus.
[k] Cap. 40.
Columbæ manib⁹ capi ſeſe patiuntur.
Cur nos fugiant Colũbæ.
Secretum, quo aliqui Columbas ſeruant, & alliciunt.
Sanguinis humani uis
Cũ cranio.

cranio

cranio humano tribuit: *Si*, inquit, *cranium hominis ſenis in Columbario ſuſpendatur, multiplicabuntur ibi Columbæ, ac quietè viuent*. Verùm longè admirabilius eſt, quod [l] Palladius ſcribit de loro, quo homo ſtrangulatus eſt, non abire uidelicet Columbas, neq; locum deſerere, ſi per omnes feneſtras aliquid de tali loro ſuſpenſum fuerit. Idem factorum lac mulieris puellam à bimatu lactantis Albertus pollicetur, ſi in vitreo vaſe ibidē ſuſpendatur. Ornithologus hoc idem remedium ex libro Germanico manuſcripto accepiſſe ſe tradit, & ſic, inquit, augebuntur, & aliç allicientur, eruntq. manſuetiores. Idem Ornithologus de capite capræ ſic ſcribit: Columbæ amabunt locum, & alias etiam adducent, vt quidam mihi aſſeruit, ſi caput capræ excoriatum in aqua coquatur cum copioſo (libræ pondere fortaſſis) cumino Romano, & multo ſale (quatuor vnciarum fortaſſe) quod deinde in Columbario ponatur. Vulgò notum eſt, Columbas, Gallinas, Anſeres, Anates, & Pauones quadam interſe mutua beneuolentia conuenire. [m] Plinius alibi *Columbas, & Pauones amicos* eſſe ſcribit, & Aelianus eis cum Turture amicitiam intercedere: quod ſanè & ſi mirum eſſe non videatur, cùm Turtur ex Columbarum genere ſit, vt ſuprà ex Ariſtotele oſtendimus. Vir quidam tamen fide digniſſimus mihi affirmauit, a Columbis immiſſum in Columbarium Turturem Indicum candidum fęminam penè interemptam, & niſi eam abſtuliſſet haud dubio omnino occidendam. Ornithologus etiam Gallinas Columbis infeſtas eſſe ex aliorum relatu refert: & reuera cùm ſimul paſcuntur, Gallinæ illis cibum eripiunt & corpore, & viribus validiores. Cum Tinnunculo, quam auem ex [n] Ariſtotele in Accipitrum genere repoſuimus, non ſolùm amicitiam colunt apertam, ſed occultam etiam, & cum maxima vtilitate coniunctam. Eiuſcemodi enim auis naturali potentia Accipitres terret, licet viribus impar, atque Columbas contra capitales illos earum inimicos defendit, dum viuit, mortua verò in Columbario in olla ſepulta, & in quatuor angulis ſuſpenſa facit, vt loci amore capiantur, & nunquam deinceps ſedem mutent, adeo amicam etiam poſt mortem amant. Meminit huius amicitiæ [o] Plinius, vbi Columbas colores ſuos noſſe ſcribit, & in cęlo ex volatu plaudere. *Quæ*, inquit, *in oſtentatione prabentur Accipitri implicatis ſtrepitu pennis, qui non niſi ipſis alarum humeris eliditur, alioquin ſoluto volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipſa gloria rapit. Ob id cum ijs habenda eſt auis, quæ Tinnunculus vocatur. Defendit enim illas, terretq. Accipitres naturali potentia, in tantum, vt viſum, vocemq. eius fugiant. Hac de cauſa præcipuus Columbis amor eorum. Feruntq. ſi in quatuor angulis defodiatur in ollis nouis oblitis, non mutare ſedem Columbas*. Idem ferè legere eſt apud [p] Columellam, vbi de Columbis loquitur, quare Columbaria ſua deſerant. *Id*, inquit, *ne fiat vetus Democriti præceptum. Genus Accipitris Tinnunculum vocant ruſtici, qui ferè in ædificijs nidum facit. Eius pulli ſinguli fictilibus ollis conduntur, ſtipatisq. opercula ſupponuntur, & gypſo lita vaſa in angulis Columbarij ſuſpenduntur, quæ res auibus amorem loci ſic conciliat, vt nunquā deſerant.* Cum veſpertilionibus quoque tacitam quandam intercedere neceſſitudinem uel inde patet, quòd Columbaria ſua, ſi modò Dydimo credimus, nunquam mutent, ſi caput Veſpertilionis è faſtigio Columbarij ſuſpenderimus. Sed fortè Veſpertiliones Columbas eodem amore proſequuntur, cùm & ipſi ſub Columbariorum tegulis habitent, atque ita ſimul degere gaudeant. Illud quoque ſympathiæ videtur aſcribendum, quod idem author de teſtula (oſtraco nempe) cribrata ſcribit, nimirum ſi cum coſto, ac veteri, odoratoq. vino miſceamus, ac Columbis ad paſturam exeuntibus porrigamus, ijs retinendis pharmacum amatorium fore. Huius enim meo iudicio ratio naturalis aſſignari nequit, ut neque illius, quod idem quoque Didymus alibi tradit, manſuras nempe, ſi quis vitis agreſtis ramum, quo floreſcit tempore decerptum in Columbario repoſuerit. Periſterionem herbam Columbis admodum familiarem eſſe, indeq. nomen habere ſuprà ex [q] Plinio dixi, eamq. nonnullos in Columbario ſpargi, ac nidos ſuſpendi ſuadere, vt Columbæ eius innata vi detineantur in amore loci. Eadem elelisphaco ſiue ſaluię facultas ineſſe putatur. Nam Didymus ſcribit, ſi unà cum thure in Colūbario comburatur, Colūbas, quæ iam id deſeruerint, eò reuocari. Herba item carlina vulgò dicta, quę quibuſdā chamęleontis albi ſpecies eſt, Colūbis obijcitur alijs quibuſdā mixta, ut euolantes alia ſecum adducant. Tragus eſcam Columbarum, qua multas alias uenentur, è radice carlinæ à quibuſdam confici narrat hoc modo: radici adiungunt lutum aduſtum è clibano, mel, urinam, muriamq;, qua haleces conditæ fuerint, & maſſam inde formatam Columbarijs imponunt. Alij eiuſdem herbæ radicem in aqua coquunt, lutumq; ruffum è furno in urina remollitum ſimul cum ſalis pugillo in eadem diſſoluti, & modicum mellis adijciunt. Alij carlinam cum piſis albis melle excipiunt, & ad huius maſſæ odorem Columbas allici inquiunt. Sunt qui ſimul ſubigant carlinam, cannabis ſemina, coriandrum, & lutum fornacis ueteris cum urina. De Lygi, hoc eſt, viticis ſe-

mine

Cranij humani vis ad retinendas Columbas
Cum loro ſtrangulati hominis.
[l] *L. 3. c. 44.*
Cum lacte mulieris.
Cum capite capræ.
Cū domeſticis auibus.
[m] *L. 11. c. 74*
Cum Pauonibus.
Cum Turture.
Cum Tinnunculo.
[n] *9. hiſt. c. 36*
Tinnunculus ut Colūbas amet.
[o] *L. 10. c. 37*
[p] *Lib. 8. c. 8.*
Cū Veſpertilionibus.
Cū oſtraco
Cum uite agreſti.
Cū Periſterione herba.
[q] *L. 25. c. 10*
Cū ſaluia.
Cum carlina herba.
Eſca Colūbas alliciēs
Cum ſemine uiticis.

mine tradit Dydimus, ſi triduo in uetere uino maceretur, ac poſtea orobi eodem uino madefacti Columbis offerantur, & mox abigantur, ut primum halitum ſenſerint, extemplò omnes ad Columbarium aduolaturas, idemq; externas etiam facturas. Serapio inquit ab antiquis memoriæ proditum eſſe, Columbas citò, & libenter ad Columbarium ſeſe recipere, ſi earum alæ aureo annulo argenteovè inurantur. [e] Plinius ſanè huius ſympathiæ meminit, quæ illis cum auro intercedit, cùm inquit: *Quod auro infectis alarum articulis quaſi ere aliqui, non aliter innoxijs vulneribus, multiuaga alioquin aue.* Cum odoribus etiam permulcentur, tanquam re grata. [f] Palladius alienas ad Columbarium ſecum conducturas promittit, ſi alas tuarum ſetoſi hirci alarum balſami liquore (ſic loquitur, ladanum autem videtur intelligere) tetigeris. Et Didymus ianuas, atque feneſtras, necnon angulos Columbarij oleo opibalſami inungi iubet, atque ſic non abituras pollicetur. Hanc ſympathiam Columbarum cum delicatis odoribus agnoſcebat quidā Rex Cypri, qui in Papho, referente Athenæo, inter cænandum Columbarum circumuolitantium alis, nec alio flabro ventilabatur. Vngebatur enim vnguento quodam Syriaco, cui fructus quidam cuius cibo Columbæ delectabantur copioſè erat admixtus, cuius odore allectæ tanquàm in caput regis erant inceſſuræ, ſed cùm proximè erant, à pueris repellebantur: vnde parum auolantes mox reuolabant, regemque ita mediocri, & commodo flatu, quem modò auolando, modò reuolando excitabant, refrigerabant. Verùm vt occultæ Columbarum cum his omnibus, quæ recenſuimus, amicitiæ naturalis ratio aſſignari non poteſt, ita nec è contrà inimicitiæ, quæ ipſis cum ſubſequentibus animalibus intercedit, niſi ideo hæc infeſtare eas dicamus, vt in cibum ſibi cedant: Nam Accipitres, vt ab his exordiamur, Columbas magis, quàm alias aues, quia nimirum gratiſſima ſibi eſca ſunt, perſequuntur. Quin ipſæ *ſtatim à ſuo ortu*, teſte [g] D. Ambroſio, *eos timent, omnibuſq; animantibus inſitum eſt, vt etiam quæ nondum nocere ſibi experta ſunt, quaſi noxia reformident.* Sed num omnes Accipitres, an potiùs peculiares aliquas ſpecies tantùm Columbæ oderint, quis dubitare poſſit, cùm eorum vnus duntaxat Palumbarius, & Palumbicida, Græcis φαβοτύπος, φαβοκτόνος, & φασσοφόνος dici meruerit; [h] Gyllius Columbarium Accipitrem uocat, & Mercurio ſacrum fuiſſe aſſerit. Præterea Aelianus alibi ſcripſit, *Columbas clangorem Aquilarum, aut Vulturum facile ſpernere, non autem Circi, & marinæ Aquilæ.* Circus autem Accipitris ſpecies eſt, non genus. Contra uerò poetæ cùm ueteres tùm recentiores, tum ipſe [i] Ariſtoteles, qui etiam à Columbis omne Accipitrum genus cognoſci ait, ſcireq; eas, qui ſe uel in ſublime uolando, uel ad terram declinando eripere queant; eiuſmodi odium Accipitribus ſimpliciter attribuunt: quapropter Palumbarium dici autumauerim, quòd is uel alias aues, præter Columbas non capiat, uel ſi capit, id inuitus faciat ad explendam famem, non autem propter odium: ſed eo Columbas ſolas proſequi, nam & cæteri idem odium in quaſcunque obuias exercent. Circi uerò, atque Haliæti uocem timere putauerim, quòd hæ uolucres, dum clangunt, Columbas inuadant, ut paulò infra ex Homero probabimus: reliquas uerò Aquilas, & Accipitres ex inſidijs, uocemq; cùm uicinæ ſunt cohibere, ne ſe prodant. quamuis interim non me lateat Aquilas, Vultureſq; niſi admodum famelicas clangere. Columbæ tamen meo iudicio ideo clangorem eorum ſperniunt, quòd à clangentibus, ut pote etiamnum remotis nondum uiſas eſſe ſeſe cognoſcunt. Sed ut ad Accipitres reuertamur, ab eorum cum Columbis antipathia, inter poetas in primis [k] Homerus ſæpè ſimilitudines haurit, maximè ubi à Iunone Dianam ad ſingulare certamen uocatam fuiſſe memorat, hanc more Columbæ fugiſſe inquiens, quæ ab Accipitre fugata ſe in cauam petram abſcondit.

Δακρυόεσσα δ' ὕπειτα θεὰ φύγεν, ὥστε πέλεια,
Ἥ ῥά θ' ὑπ' ἴρηκος κοίλην εἰσέπτατο πέτρην: id eſt:
Lachrymabunda autem deinde Dea fugit velut Columba
Quæ quidem ab Accipitre in cauam volauit petram,

Idem innuit [l] Vergilius Camillæ uictoriam aduerſus Auni filium fugientem hac comparatione amplificans:

Quam facilè Accipiter ſaxo ſacer ales aperto
Conſequitur primis ſublimem in nube Columbam.
Comprenſamq; tenet, pedibuſq; euiſcerat vncis,
Tunc cruor, & vulſa labuntur ab æthere plumæ.

Eodem modo Q. Calaber Pantaſilæam ab Achille conficiendam Columbæ æquiparat, illum autem Accipitri, quòd in hunc Columba incidens euadere non poſſit. Hoc ſenſu [m] Ouidius loquentem introducit Aretuſam uirginem, enarrantemq; quomodo ab Alpheo fuerit compreſſa:

Cum annulo aureo, & argenteo.
[e] Lib 10. c. 37.
Cum odoribus.
[f] L. 1. c. 24.
Cū ladano.
Cum opobalſamo.
Rex Cypri Columbarū alis ventilatur.
Antipathia cum animalibus.
[g] L. de para. cap. 5.
Cum Accipitribus.
An cū omnibus Accipitribus.
Palumbarius Accipiter.
[i] L. 4. de animal. c. 14.
Columbarius Accipiter.
Circū odiſſe colūbas.
[h] 9. hiſt. c. 36
Palumbarius cur ita dictus.
Circos, & Haliæt. cur magis horreant.
Ex clāgore agnoſcunt colūbæ ſe nōdū Aquilis uiſas.
[k] Iliad. φ
Diana colūbæ comparata.
[l] Aen. xi.
Pantaſilea colūbę aſſimilata.
[m] Metam. 5
Aretuſa ab Alpheo cōpreſſa.

Sic ego

Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Vt fugere Accipitrem penna trepidante Columbæ,
Vt solet Accipiter trepidas vrgere Columbas.

Idem [z] poeta sæpissimè internecini harum auium inter se odij mentionem facit, nempe primùm vbi Dedalionem ab Apolline in Accipitrem conuersum fabulatur:

[z] Met. 1. Dedaliõ in Accipitrem

Quæ nunc Thisbaas agitat mutata Columbas.

Et rursus [a] alibi:

[a] L. 1. trist.

Terretur minimo pennæ stridore Columba,
Vnguibus Accipiter saucia facta tuis.

Item [b] alibi denuò, vbi de uitiata à Thereo Philomela agit, elegantissimè à Columba, quæ Accipitrinos vngues euasit, similitudinem deprompsit hoc modo:

[b] Met. 6. Philomela à Thereo vitiata Columbæ cõparata.

Illa tremit, velut agna tremens, quæ saucia cani
Ore excussa lupi nondum sibi tuta videtur.
Vtq; Columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, auidosq; timet, quibus hæserat, vngues.

Alibi denique Arionem sonum edidisse scribit tam suauem, vt animantia inter se irreconciliabili odio diffidentia redderet sibi mutuò amica, adeo ut Accipiter etiam à Columbarum raptu sibi temperaret.

Arionis sonus. Fast. 2.

Sedet, & Accipitri iuncta Columba fuit.

Pariter [c] Horatius Augusti contra Cleopatram, & Antonium victoriæ lætitiam describens, Cleopatram fugere facit træpidæ Columbæ more, & Augustum vt Accipitrem illam insequi.

[c] Lib. 1. car. ode. 37. Cleopatra fugit more colũbæ Accipitrẽ fugientis.

Redegit in veros timores
Cæsar ab Italia volantem
Remis adurgens, Accipiter velut
Molles Columbas, aut leporem citus
Venator in campis, &c.

Hieronymus [d] Vida Saluatoris nostri discipulos adhuc propter Iudæorum timorem, quoniam nondum à virtute Spiritus sancti erant confirmati, prædicare non audentes, sed sese huc illuc illatebrantes, Columbis comparat, quæ Accipitris vim, atque iniuriam fugientes subinde in domicilia sua recondunt.

[d] L. 6. Christiad. Discipuli Domini columbis cõparati.

Non tamen exuerant vanum inter tanta timorem
Gaudia, nondum animi firmati numinis aura
Aetherea, sed adhuc latebras; cauaq; antra petebant.
Sicut vbi Accipiter celsa de sede Columbam
Sustulit apprensam, quam rostro euiscerat vnco,
Diffugiunt alia huc illuc; mox turribus imis
Condunt se celeres, & inania murmura miscent.
Haud illi secus attoniti post funera regis
Inclusi tecto stabant &c.

[e] Pontanus verò, vt auiditatem Colæ significaret, in efferenda ex profundo maris patera, Accipitris Columbam insequentis celeritate vsum fuisse fingit, quasi dicere velit, non tam auidè simul, ac velociter Accipiter Columbam insequitur, quàm Colan pateram, ait autem

[e] L. 4. de stellis de Cola pisce.

sese sub vndas
Demisit, quantumq; aër per inane Columbam
Delapsus cælo Accipiter sequiturq; feritq;
Iamq; alis, iamq; vngue petens: tantum ille rotatam
Per fluctus, per saxa secans, imum vsque profundum
Sectatur pateram.

Eleganter etiam [f] Hercules Strozza Titi filius ceruum persequentem Strozziam Accipitri, timidum natura ceruum Columbæ assimilat, inquiens:

[f] L. de venat. Ceruus columbę assimilatus.

Deinde per obliquum campo insectatur aperto.
Qualis Hyperboreus celerem de nube Columbam
Accipiter super instat agens, propiorq; fugaci
Fit magis, atq; magis: iamque huc, iamq; exigit illuc.
Alarum ad sonitum trepidantem, & sana pauentem
Consequitur fugientem, &c.

Ab eadem antipathia carmen Beroaldi tale est.

Quantum

Quantum cerua pauet fuluum, trepidatq́; leonem;
Accipitrem quantum blanda Columba timet.

Quàm uerò Columbæ esca afficiatur Accipiter, Lodouicus Ariostus luculenter admodum ostendit:

Qual buon'Astor, che l'Anitra, ò l'Accheggia
Starna ò Colombo, ò simil'altro augello
Venirsi in contro di lontano veggia
Leua la testa, e si fà lieto, e bello.

Cæterùm ut eiusmodi suum odium aduersum timidissimum hoc volucrum genus exerceant implacabiles Accipitres, equidém uiribus illos suis sæpè frustrarent Columbæ, ut pote quæ naturam eorum, modumq; uenandi, teste [g] Aristotele, cuius suo loco super hoc uerba citauimus, callent, gnaræ scilicet num aduentante aliquo uel subuolandum, uel humi sedendum sibi sit, nisi & ipsi ad astum deuenirent; unde plerunque frondibus latentes Columbas intentas aliò improuidasq; adoriuntur, ac quandoque speciem suarum pennarum, pulchritudinemque admirantes, ut doctissimè [h] Plinius his uerbis tradidit: *Columbas nosse credas suos colores, varietatemq́; dispositam, qui etiam ex volatu creduntur plaudere in cælo, variéq́; sulcare. Quæ in ostentatione vt vinctæ præbentur Accipitri implicatis strepitu pennis, qui non nisi ipsis alarum humeris eliditur, alioqui soluta volatu in multum velociores. Speculatur occultus fronde latro, & gaudentem in ipsa gloria rapit.* Quamuis uerò Palumbarius, seu Columbarius Accipiter, uti dixi, à laniandis uel Palumbis, uel Columbis nomen meruerit, ueterum tamen nemo, quod huςusque nouerim, ab eo priuatim similitudinem accepit, quod tamen de Circo fecit [i] Homerus, ubi Hectori imminentes sibi miserias præuidenti, ac secum expendenti Achillem superuentu suo pauorem incutere faciens, hunc Accipitri Circo, illum Columbæ assimilat his uerbis:

[g] 9. hist. c. 36

Accipitrum astus in columbarum venatu.

[h] L. 10. c. 36.

[i] Iliad. x.

Circo Accipitri Achilles: Hector columbę similis.

Πηλείδης δ' ἐπόρουσε ποσὶ κραιπνοῖσι πεποιθώς.
Ἠΰτε κίρκος ὄρεσφιν ἐλαφρότατος πετεηνῶν
Ῥηϊδίως οἴμησε μετὰ τρήρωνα πέλειαν.
Ἡ δέ θ' ὕπαιθα φοβεῖται, ὁ δ' ἐγγύθεν
ὀξὺ λεληκὼς
Ταρφέ' ἐπαΐσσει, ἑλέειν τέ ἑ θυμὸς ἀνώγει. id est:
Pelides verò irruit pedibus celeribus fretus
Veluti Accipiter Circus in montibus leuissimus volucrum
Facilè ruit in timidam Columbam
Hæc autem obliquè fugit: ille verò propè acutè strepens
Crebrò irruit, capereq́; ipsam animus iubet.

Ex quibus Homeri uerbis non antipathia duntaxat Circi cum Columbis annotanda est, sed uenandi etiam modus, qualem hanc auem exercere nuperrimè ostendimus, vbi rationem assignabamus, cur eius uocem magis, quàm aliorum Accipitrum Columbę perhorrescerent, quæ ea erat, quòd Circus uociferans eas inuaderet, cæteri tacitè. Hoc enim acutè strepens Homero significat. Circus autem, ut in illius historia abundè disseruimus, à uocis asperitate, quæ uelut acutum strepitum ędere uidetur, nomen apud Græcos obtinuit. Porrò simili à Circo, & Columbis comparatione vsus est Apollonius:

Circus vt colũbas capiat.

Circi Accipitris etymum.

Οἱ δ' ἄλλοι ἄξαντες ὑπέτρεσαν, ἠΰτε κίρκους
Ὠκυπέτας ἀγεληδὸν ὑποτρέσσωσι πέλειαι.
Alij verò edentes trepidabant, quemadmodum Circos
Celeriuolos gregatim pertimescunt Columbæ

Et alibi rursus Ἠΰτε κίρκοι
Φῦλα πελειάων κλονέουσιν.
vt Circi
Genera Columbarum concutiunt.

Cum Miluis etiam Columbis haud bene conuenit; nam & hi non minus, quàm Accipitres eas infestant. Verùm nũ id ex occulto, insitoq; ipsi odio faciant, an potiùs quia imbelles, & ab Accipitrina indole degeneres, imbelles etiam, & timidissimas aues, quales sanè Columbæ sunt, prosequuntur, curiosus quispiam inquirat. Cui si mihi respondendum foret, dicerem id ab innata quadam cum illis antipathia facere, cùm uel à longè minore ipsis auium quocunque genere, si tenerrimos Gallinæ pullos excipias, fugentur. Discordiam hanc perquam doctè [a] Horatius, nostræ, ut apparet, opinionis patronus, & assertor his uersibus detexit:

Cum Miluis antipathia est Columbis.

Miluus cur colũbas capiat.

[a] In epod. l. ode 16.

Mirus

Mirus amor inuet, vt tigres subsidere ceruis

Adulteretur & Columba Miluio: hoc est per adulterium à Miluio ineatur. Parœmia est ex impossibili desumpta, qua scilicet summam discordiam, & naturalem impotentiam docere intendit, quod aduersum animal, ac inimicissimum Columbæ sit Miluus, adeo ut impossibile sit eos unquam reconciliari, tantum abest, ut mutuo amori indulgeant. & Columba Miluo succumbat, priori odio deposito. Voluit item aliud nobis his uersibus impossibile denotare poëta, quod cùm Columba nulli succumbere soleat, nisi cui semel sese iunxit, nunquam contingere possit, ut à Miluo, quem capitaliter aliàs odit, sese iniri patiatur. Ad eundem sensum Cassandra uirgo cum Palladis exemplo perpetuam virginitatem uouisset, nunc uel ab hoc, nunc ab illo Græcorum duce ad coactas, & violentas nuptias raperetur, apud Lycophronem sic plorabunda loquitur.

Cassandra cur columbæ comparata.

Τῆμος βιαίως πρὸς τόργυ λέχος
Γαμφαῖσιν ἅρπης οἰνὰς ἑλκυσθήσομαι, id est:
Tum violenter Palumba ad Accipitris lectum
Faucibus Harpes Columba raptabor.

Quibus versibus duo potissimùm innuit, Harpes nimirum, quæ, ut suo loco docuimus Milui species est, in Columbas sæuitiam, ac discordiam, tum etiam eiusdem ignauiam, ut pote, quæ captam prædam è faucibus sibi eripi sinat ab Accipitre. Notandum interim interpretem pro *τόργυ* transferre Accipitris, cùm potius *τόργος* Vulturem Lycophroni significet, vt Suidas, & Hesychius annotant. Sed interpres meo iudicio Accipitris uoce ita vsus est, ut quamcunque volucrem rapacem significet, quæ Harpen uiribus superet. Accipiter enim ab accipiendo dictus est, hoc est à rapiendo, quod omnibus rapacibus conuenit. Iosephus Scaliger, qui Iambico carmine Cassandram Lycophronis transtulit, Vulturem quidem vertit, sed cùm Harpes non meminerit, sensum authoris vel non assecutus est, vel metri causa omisit, sic autem habet:

Harpes quæ auis.

Τόργος quã auem Lycophroni significet

Accipiter vnde dict⁹.

At Voltoris Columba tunc raptim torum
Exanguis ales vngue picato trahat.

Denique & hoc etiam in Lycophrone notandum, quod *οἰνὰς* simpliciter pro quauis Columba accipiat, cùm alioqui Columbæ syluestris species sit, vt suprà ostendimus, & infrà etiam proprio de eo facto capite demonstrabimus. Postremò obseruandum est Scaligerum totum hunc uersum omisisse, cùm sanè sine eo mens Lycophronis exprimi nequeat. Habet præterea misellum hoc, ac tenellum auium genus Accipitribus ipsis longè validiores, ac sæuiores hostes, & de quibus prius, tanquam maioribus, ac nobilioribus erat dicendum, nimirum Aquilas auium omnium reginas. Neque enim verum est, quod [l] Aelianus prodidit, *cum rapacibus cæteris fœdere deuinciri, pacemq́ gerere*, quando etiam (Aquilas nunc etiam excipio) à multis nocturnis, & Coruini generis auibus infestentur, ut mox patebit. Inimicitiam uerò Columbarum cum Aquilis, uel potiùs Aquilarum cum Columbis luculenter detegit [m] Ouidius, quando modum describit, quo Romulus utebatur in diripiendis Sabinorum uirginibus. Has enim ait, ita exhorruisse præsentiam Romuli, quemadmodum Columbæ superuenientem Aquilam pertimescunt: ita uerò canit:

Antipathia cũ Aquilis.

[l] L. 3. de animal. c. 45.

[m] L. 1. de arte.

Protinus exiliunt animum clamore fatentes
Virginibus cupidas iniiciuntq́ manus.
Vt fugiunt Aquilas timidissima turba Columbæ
Vtq́ fugit visos agna nouella lupos:
Sic illæ timuere viros sine lege ruentes.

Simili etiam comparatione vsus est alibi:

Sic Aquilam penna fugiunt trepidante Columbæ

Idem fecit Martialis, qui ut neget se Carmenionis fratrem esse, his uersiculis vtriusq́ naturæ disparitatem, ac discordiam aperit, inquiens:

Tam dispar Aquilæ Columba non est
Nec dorcas rigido fugax leoni,
Quare desine me vocare fratrem.

Meminit eiusdem dissidij Prudentius similitudine à contrario sensu accepta:

Agnus enim vice mirifica
Ecce leonibus imperitat
Exagitansq́ truces Aquilas
Per vaga nubila, perq́ notos
Sidere lapsa Columba fugat.

Et Baptista

Inachi Tendiliæ comes

Et Baptiſta Mantuanus Inachi Tendiliæ comitis, Oratoris Hiſpaniarum regis ad Innocentium Octauum Pont. Max. encomia recenſens, cui, inquit:

Cùm vehit Hiſpanas animoſa in bella phalanges
Territus incurſu tanti ducis, ora fugaci
Vertit equo, refugitq́; ſuam Saracenus in arcem:
Sicut præcipiti fugiunt ſtridore volantes
Inſtantem quoties Aquilam vidêre Columbæ.

ᵇ L.3.Part.2

Et rurſum ᵇ alibi hac ſimilitudine vſus egregiè Columbarum ingentem pauorem explicat, inquiens:

Sicut vbi mites Aquilam vidêre Columbæ
Nare per aëreos tractus: nec pinguia rura
Nec placida retinent epulæ: timor omnia vincit.
Pars latet vmbroſo ſaltu, pars alta volatu
Tecta petit, pars montanis caua ſaxa latebris
Et pennis percuſſa ſonat pernicibus alis.

Exprimit pariter hanc Columbarum formidinem Franciſcus Modeſtus eo in loco, vbi illis comparat virgines in nauali certamine curſu contendentes ob propoſita præmia, ſic canens:

Seu quibus (ſcilicet Columbis) *inſtrepuit cælo Iouis ales aperto*
Et ſuper infrendens roſtrum exertauit, & vngues,
Cùm per inane fuga ſeſe facto agmine traducunt,
Certatim cunctæ ſocias anteire laborant.
Penna ſtrepit: nebulæ excedunt, adſibilat aura.

Bradamantis imago columbę ſimilata.

ᵖ L.3. de animal.c.45.

Aquilas marinas plus quā alias timent.

Ludouicus Arioſtus eandem ſimilitudinem in vſum ſuum conuertit, vbi Bradamantis imaginem ab Atlante è Carena Magico, vt Ruggerio cauſam apud ſe morandi innecteret, abreptam ſcribit:

Ε ſe l'arreca in ſpalla, e via la porta,
Come lupo talhor pauido agnello,
O l'Aquila portar ne l'vnghia torta
Suole ò Colombo, ò ſimil'altro augello.

Aquila marina eſt Haliæetos.

ᑫ 9.hiſt.c.32

ʳ L. 9. Syria.

Cum rapacibus nocturnis.

Verùm quamuis ex æquo Aquilas omnes metuant Columbæ, priuatim tamen marinas maiori odio proſequuntur: quare alibi ᵖ Aelianus, *Aquilas marinas*, inquit, *& Circos horrent*: & alibi etiam dixit: *Vulturum quidem, & Aquilarum vocem facilè Columbæ ferunt, non item Circi, & marinæ Aquilæ.* Hanc Aquilam ᑫ Ariſtoteli Haliæeton dici proprio de ipſo capite oſtendimus. Meminit huiuſce diſſid ʳ Petrus Angelius Bargæus:

Non aliter, quàm cùm ſublimi è turre Columba
Conſpexêre procul paſſis Haliaeton alis
Irruere infeſtum, & prædam captare volentem,
Denſantur, coeuntq́; omnes, rapidoq́; volatu
Præcipites quacunque viam ſecat ille feruntur.

Cum Bubone.

Cum Noctua.

ˢ Lib.4.de re ruſt.

Noctua idē foramē intrat quod columba.

ᵗ L.9.c.90.

Cum corui no genere.

ᵘ 3. de re ruſt.c.7.

Rapaces nocturnæ noctu maximè Columbas exagitant. Author de natura rerum priuatim id de Bubone ſcribit, quem tradit illarum oua exorbere. Noctuam teſtatur ˢ Conradus Heresbachius ſeſe in Columbario ſuo deprehendiſſe inter medios Columbarum nidos ouis ſuis incubantem: item in propinqua excauata arbore plurimorum pullorum reliquias à Noctuis congeſtorum, quibus pullos nutrierant illæ. Etſi enim, inquit, Noctua maior apparet Columbâ, plumarum videlicet denſitate freta, tamen eodem penetrat, quo Columba, quòd corpore exilis ſit, licet plumoſiore. ᵗ Creſcentienſis contra Nocturnas rapaces Columbis inſidiantes feneſtram de nocte claudi iubet, ut ſupra diximus. Poſtremo ex auibus totum ferè Coruinum genus, vt ſunt Corui, Cornices, & Picæ, videmus Columbarum pullos primùm euolantes opprimere. ᵘ Varro verò & matrices etiam ab illis intercipi ſcribit, præcipitq́; , vt cùm fœtæ ſint, certum locum diſcluſum ab alijs rete habeant. Docet etiam quomodo à Columbarijs duabus virgis viſcatis humi inter ſe curuatis capti interimantur. Ex terreſtribus in primis vulpes communis hoſtis eſt Pauonum. Columbarum, ac omnium ferè auium. Cati inſuper, & omnia muſtelarum genera Columbas non ſolùm, vt gratum pabulum comedunt, ſed continuè etiam eis inſidias ſtruunt; vnde peculialiter, ſi fieri poteſt, propè Columbaria habitant. Quomodo verò Columbæ ab bis defendantur, antè docuimus, vbi quoque ſcripſimus, ut à ſerpentibus infeſtentur, qui & ipſi alias ijs iniurij eſſe ſolent. Hinc Paganorum Imperator apud ˣ Torquatum Taſſum pacem Chriſtianorum

Cum terreſtribus.

Cum vulpe

Cum catis & muſtelis

Cum ſerpētib⁹ & quomodo Colūbæ ſe cōtra eos defendant.

ˣ Cant. 10. Hieroſ.lib.

norum aspernatus ait agnos priùs cum lupis familiariter in eodem ouili vnà victuros, & cum serpentibus Columbas simul nidificaturas, antequam ille pacis conditiones accipiat. Ait autem.

Gli agni, e i lupi fian giunti in vn'ouile
E le Colombe, e i serpi in vn sol nido,
Prima che mai di non discorde voglia
Noi co'Franceси alcuna Terra accoglia.

Sed ipsemet etiam Columbæ contra serpentes sese tutari noscunt, idq; miro modo, si Kiranidi, & Alberto credimus. *Peridexion*, inquiunt (Albertus hyperdexin habet, Ornithologus fortè peristereon putat legendum esse, verùm meo iudicio perperam, nam peristereon Plinio herba est, peridexion, seu hyperdexion illis arbos) *arbor est in India, cuius fructus dulcis est, & gratus Columbis, cuius gratia in hac arbore diuersari solent. Hanc serpentes timent, adeo etiam vt vmbram eius fugiant. Nam si vmbra arboris ad orientem vertatur, serpentes ad Occidentem recedunt, & è diuerso. Itaque vi huius arboris serpentes Columbis nocere non possunt. Si qua autem fortè aberrauerit serpentis flatu attracta deuoratur. Nam si gregatim degant, aut volitent, nec serpens, nec Ocypteros*, id est, *Sparuerius, eas lædere potest vel audet. Huius arboris folia, aut cortex suffitu omne malum* (bestias venenatas) *auertunt.* Vt verò illa arbor Colubis salutifera, ita, teste [y] Serapione lethalis helleborus albus (de nigro autem id non scribit, fortè quia minus validum sit) Antiquitas verò solo fermè ad expurganda hominum corpora vtebatur helleboro, vnde quoque a [z] Persio pro tota medicina sumitur hoc versu:

Peridixion. Hyperdixion. Ornithologi error.

[y] Lib. 4. de med. c. 114. Helleborus albus Colūbis lethalis.

Helleborum frustrà, cùm iam cutis ægra tumebit,
Poscentes videas, venienti occurrite morbo.

Idem enim poëta dixisse videtur de solo helleboro, quod sic Ouidius de vniuersa medicina.

[z] Satyr. 3.

Principijs obsta, serò medicina paratur,
Cùm mala per longas inualuere moras.

Serapio itaque scribit *ex Mesarugie Columbas perimi deuoratis frugibus, aut fabis madefactis aqua, in qua helleborus albus fuerit maceratus.* Sed ut illud minimè mirum est, cùm & debitam quantitatem excedens præsens etiam hominibus venenum sit, ita verò huius potissimùm naturalis ratio dari non potest, quod [a] Plinius memoriæ prodidit, hominum nimirum i dentibus quoddam uirus inesse, quod & Columbarum fœtus implumes necat, cùm alioqui homines, & Columbę mutuam ferè amicitiam colant. Ornithologus [b] Martialem eiusdem antipathiæ meminisse autumat, ubi ita ille canit:

[a] L. 11. c. 37. Dentib' hominis virus inest colūbas necans.

Nec violes teneras præduro dente Columbas
Tradita sic Gnydiæ sint tibi sacra Deæ.

[b] In xenijs.

CORPORIS AFFECTVS.

MOLESTATVR genus Columbarum, maximè verò pulli pulicibus, & pediculis, quibus nisi à Columbario mundentur, macilenti fiunt. & sæpè ad debitam magnitudinem non excrescunt. Continuò enim infestati corpori nihil adijciunt, quare sæpè nidos ille debet mutare, vel saltem ab animalculis illis expurgare. [a] Crescentiensis diligentissimus geoponicus Columbis nonnunquam variolos circa oculos nasci tradit, præcipuè mense Augusto. Sed quod amplius est, ob vitiliginem, & lepram albas Columbas à Persis expulsas legimus apud Herodotum: *Si quis*, inquit, *apud Persas è ciuibus lepra, aut vitiligine infectus sit, huic in ciuitatem accedere non conceditur, neque cum alijs Persis consuetudinem habere. Dicunt enim hos morbos illis immissos, quod in Solem peccauerint. Aeternùm verò qui ijsdem correptus fuerit, è regione sua exigunt, atque ob eandem causam albas Columbas expellunt.* Hucusque ille, interprete doctissimo Henrico Stephano, ubi communis interpretatio sic legit, *eandem ob causam Columbas in ciuitatem afferunt.* Vtra verò lectio sincerior sit, ab experientia esset probandum. Mihi Columbas hoc morbo tentari nouum quidem, nihilominus verisimile.

Pullicū nocumenta.

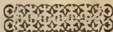
[a] L. 9. c. 90. Varioli.

Lepra.

In Elio. li. 1.

Persarum lex.

Persæ cur colūbas expellant.



CAPIENDI MODVS.

Colũbaria qui habere poſsint.



LICITVM eſt quidem cuique etiam in fundo beneficiario qui cenſualis eſt alicui domino etiam iuridico Columbarium habere tot Columbarum capax, quot in confinio poſſeſſiones habuerit, vt eis cibaria ſuppeditet, ut placuit iudicio contradictorio Pariſienſi ſenatui xv. Cal. Iunij anno Domini 1549. & vj. Idus Decembris 1565. nec poteſt ſuperior dominus prohibere, cùm Columbaria non ſint inter inſignia ſuperioris iuris, niſi contrarium ſuaderet loci conſuetudo, vel prædij clientelaris lex in emphyteuſi. Sunt enim conſuetudines locorum, quæ ex clientibus prohibent, & ſolis permittant dominis, vt Burgundiæ, Armorecæ, Niuernenſis. Alioquin ius eſt cuique liberè habendi, nec vicinus quoq; prohibere poteſt, cùm victus harum auium ſit innocens; nec rerum poſſeſſoribus noceat, damno depaſtionis cum ſtercore fundis vtiliſsimo, compenſato. Sed vti iura gentium Columbaria habere Columbis instructa permittunt, ita contrà aucupatum earum prohibent: *Columba*, inquit [b] Iuriſconſultus, *ex alieno Columbario accepta furti actionem pariunt.* Quamuis tamen etiam eas capere lex vetet, multi tamen clam eis inſidiantur. Capiuntur autem illæ varijs modis: inter quos rete principatum obtinere videtur, quod eo maximè loco extendi debet, quem victum quęſituræ ſæpè frequentare ſolent, potiſſimùm uerò niuis tempore, poſtquã ibi gratum ipſis aliquod edulium proieceris. Petrus [c] Creſcentienſis rete deſcribit, quod ad has uolucres capiendas aptiſſimũ ſit, quem lector adire poterit. Retibus uerò eas capere vſus eſt antiquiſſimus, & ante Homeri ſæcula enã cognitus, & à magnatibus cultus, vt apparet ex hoc, quod ſcribit Athenæus: Heroes, inquit, apud Homerum, ne aërem quidem volucribus liberum permittebant, ſed laqueos, & retia Turdis, & Columbis tendebant. Meminit & [d] Ariſtophanes facetiſſimus Comicus:

Columbarum aucupium prohibitum.

[b] *Lib. ſi quis de arb.*

Colũbę quo modo capiantur.

[c] *L. 10. c. 21.*

[d] *In auib.*

> Τὰς περιστερὰς θ' ὁμοίως ξυλλαβὼν εἴρξας, ἔχει
> Κἀπαναγκάζει παλεύειν, δεδεμένας ἐν δικτύῳ, id eſt,

vt Andreas Diuus Iuſtinopolitanus interpretatur,

> *Columbasq́; ſimiliter colligens impediens habet*
> *Et cogit aucupari ligatas in rete.*

Sed adagiorum author παλεύειν transfert ſeducere, ſiue in laqueum deducere, indeq; Gręcis πάλευτριαι dici ait, moremq; eſſe aucupibus exoſculatam Columbam in rete ponere, quæ ſubſultans cæteras Columbas alliciat. Alibi item Ariſtophanes habet ad eundem ſenſum δεδεμένοι παλεύοντε, vbi Scholiaſtes, *Aues*, inquit, *excæcatæ præſertim Columbæ, & Palumbi in retibus locantur, vt voce alliciant alias ſui generis*, quod Gloſſomatici παλεύειν dicunt. Verùm quæcunque Columbæ alias fallunt, & ſeducunt, paleutriæ dici poſſunt: in quo ſenſu Suidas, *Columbæ*, inquit, *quæ euolant, fallunt cæteras paleutriæ dictæ, a verbo παλεύειν, quod eſt fallere.* Euolantes uerò Columbas arte blandiri alijs, eaſque corrumpere, furtoq; comitatores reuerti author eſt [e] Plinius. [f] Ariſtoteles, cæterique ferè alij paleutrias eas vocant, quæ excæcatæ in retibus poſitæ alias alliciebant: Gaza allectatrices uertit apud Ariſtotelem, ubi ſic habet. *Turtures, & Columbæ vel ad annum octauum viuunt, ſcilicet, quæ excæcatæ allectatrices aluntur.* Et [g] rurſus de Palumbis: *Palumbum allectricum prius mas, quàm fœmina moritur.* Quo loco Auguſtinus Niphus Italus, *Apud nos etiam*, inquit, *allectatrix, ſiue hallucinatrix* (hoc fortè dixit, quoniam plerunque, ut diximus, exoſculari ſolent, Attamen aliud eſt cæcum eſſe, aliud hallucinari) *fit Palumbes è ſylueſtribus.* Germani, teſte Ornithologo Linias allectatrices faciunt, & vulgò vocant Locktuben, ut ſui generis aues in rete pelliciant. Fuerint autem paleutriæ, ut rectè quidem Oppiani paraphraſtes exiſtimat, forſitan dictæ, quaſi veteranæ quędam. Sunt enim ueteres, hoc eſt, olim captæ. Sic meo iudicio Eubulus apud [h] Athenæum meretrices appellat paleutrias, quæ iuuenes ſuis blanditijs alliciunt: quod etſi iuuenes etiam faciei ſuæ decore faciant, veteranæ tamen magis id uerborum lenocinijs præſtant, quas nos ab officio roffianas, id eſt, lenas dicimus. Cæterùm excęcatarum loco, vbi deſunt, Columbarum imagines ſubrogari poſſunt. Simplices enim ſunt, atque ceu ad viuas aduolant. Imo vero [i] Athenæus alibi author eſt Columbam pictam conſcendere ob ſimilitudinem. [k] Oppianus autem de Palumbis loquens docet, quomodo eiuſmodi excęcatæ alias alliciant; in ſumma quomodo retibus capiendæ, quibus & Colũbas decipi poſſe adiungit, ut in Palumborũ hiſtoria oſtendemus [l] Petrus Creſcentienſis quoque oſtendit, quomodo laqueis è caudæ equinæ pilis capiantur, & alijs

Παλεύτριαι vnde.

Paleutriæ q̃ dicantur.

Colũbæ alias ſeducunt.

[e] *L. 10. c. 37.*

[f] *9. Hiſt. c. 7.*

Allectatrices.

[g] *9. hiſt. c. ult.*

Allectatrices ex quibus fiant.

Paleutriæ quare dictæ.

[h] *L. 1. deipn.*

Meretrices paleutriæ dictæ.

[i] *L. 13. c. 29.*

[k] *L. 3. Ixeut.*

Laquei è cauda equina.

[l] *Lib. 10. c. 26. 28.*

& alijs quibuſdam: & deinde quomodo feriantur ſagittarum illo genere, quod caput craſſum habet, pulzones vocat. Columbas agreſtes & αὐτονόμους, a quibus capi ſcribit B. [m] Baſilius allectas per manſuetam, quam aliquandiu domi aluerint. Hanc alis unguento ſuauiter fragrante inunctis emitti ad externas, quæ poſtea ipſam domum reuolantem ſuauitate odoris inuitatæ comitentur. *Ars quadam eſt*, inquit, *aucupandi Columbas videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis ſtudent, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum aſſuefaciunt. Deinde vnguento alas illius perungunt, ſinuntq́ coniungi agreſtibus: illa verò per vnguenti fragrantiam agreſtem illum, ac liberi paſſus gregem ad poſſeſſionem transfert eius, cuius ipſa eſt domeſtica. Bene olentes autem ſequuntur & reliqua, atque ita in poteſtatem Columbarij veniunt.* Aloyſius Cadamuſtus in Madera inſula olim ignota, quam Luſitani nunc obtinent, tradit maximam fuiſſe Columbarum copiam, ijſque capiendis aucupes non alia arte uſos, quàm alligato perticæ vncino ex arboribus, quibus inſidebant, aues admirabundas (ut quæ in inſula deſerta hominem priùs non uidiſſent) & nihil pauentes detrahendo. Idem etiam in alia quadam inſula noui orbis Columbos ab hominibus nihil pauentes, ſcipionibus cæſos refert. Hollandi, apud quos, ut audio Columbis aliorum inſidiari lex minimè prohibet, habent tanquam reticulum quoddam, quo caueas, quas extra Columbaria eminentes habent, claudunt, & aduolantes ad eas uicinorum Columbas intercipiunt. [n] Prudentius quàm luculenter omnes modos enumerans, quibus ab aucupibus Columbæ decipiuntur, oſtendit totidem ferè illuſionibus hominum animas à dæmone in obſcura Tartara detrudi:

Pulzones.
[m] Epiſt. 175 ad Iulitam.
Vnguẽto capi columbas.
Vncino perticæ alligato.
Columbæ ſcipionibus cæſæ ubi.
Hollandi quomodo columbas capiant.
[n] In Amartigenio.

Haud ſecus, aut ſi alim per ſudum lactea forma
Lapſa Columbarum nubes deſcendit in aruum
Ruris frugiferi, laqueos vbi callidus auceps
Prætendit, lentoq́ illeuit vimina viſco,
Sparſit & inſidias ſiliquis, vel farre doloſa
Illiciunt alias fallentia grana, gulamq́
Innectunt auidam torta retinacula ſeta.
Molle vel implicitas gluten circumligat alas.
Aſt alia quas nullus amor prolectat edendi,
Greſſibus innocuis ſteriles ſpatiantur in herba,
Suſpectamq́ cauent oculos conuertere ad eſcam.
Mox vbi iam cælo reualandum, pars petit æthram
Libera ſideream plaudens ſuper aëra pennis:
Pars captiua iacet laceris, & ſaucia plumis
Pugnat humi, & volucres ne quicquam ſuſpicit auras.
Sic animas cæli de fontibus unicolores
Infundit natura ſalo, ſed ſuauibus iſtic
Deuincta illecebris retinentur, & æthera pauca
Conſcendunt reduces, multas viſcoſus inescat
Paſtus, & ad ſuperas percurrere non ſinit auras.

HISTORICA:



NOTISSIMA in primis eſt ſacra hiſtoria de Columba à Noe ex arca in famigerato illo cataclismate emiſſa, quæ primùm uacua reuerſa eſt: iterum uerò poſt ſeptem dies emiſſa redijt cum oliuæ ramo, & rurſus poſt totidem dies non redijt. Hæc autem ita leguntur in [a] biblijs: *Cùmque tranſiſſent quadraginta dies aperiens Noe feneſtram arcæ, quam fecerat, dimiſit Coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram. Emiſit quoque Columbam poſt eum, vt iam videret, ſi ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ. Quæ cùm non inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in arcam. Aquæ enim erant ſuper vniuerſam terram: extenditque manum ſuam, & apprehenſam intulit in arcam. Expectatis autem vltra ſeptem diebus alijs rurſum dimiſit Columbam ex arca. At illa venit ad eum ad veſperam portans ramum oliuæ virentibus folijs in ore ſuo. Intellexit ergo Noe, quòd ceſſaſſent aquæ ſuper terram. Expectauitque nihilominus ſeptem alios dies, & emiſit Columbam, quæ non eſt reuerſa vltra ad eum.* Nonnulli exiſtimant hic ſacram ſcripturam ſibi non

Columbæ à Noë emiſſæ hiſtoria.
[a] Gen. 8.

Scriptura sacra conciliata.

parum aduersari existimant, quoniam, si prima die mensis decimi post diluuium taliter diminutæ fuerant aquæ, vt, teste Moyse, apparerent cacumina montium, & adhuc post quadraginta dies Noe aperiens fenestram areæ emiserat Coruum, qui egrediebatur, & non reuertebatur, cur Columba, quæ post Coruum ex arca emissa fuerat, dicitur idcirco reuersa ad Noe in arcam, quia non inuenerat vbi pes eius quiesceret? Si enim, inquiunt, Coruus priùs emissus remanserat, certum est, quòd locum inuenerit, vbi pes eius quiesceret. Et reuera ex dictis colligi uidetur terram nudatam fuisse, & non nudatam, per Coruum nudatam, non nudatam adhuc per Columbam. Quapropter aliqui credunt sacram hanc historiam accipiendam esse, vt ea posterius intelligantur, quæ priùs facta sunt, vt scilicet Columba primùm, vltimùm Coruus dimissus sit. Quam opinionem veram esse tradit [b] Seraphinus Cumiranus Feltrensis, qui totius sacræ scripturæ loca, quæ inter se pugnare videntur, conciliare enititur. Verùm cùm naturales rationes, eæque satis euidentes assignari queant, meo iudicio ad loquendi ordinis inuersionem confugere non est necessarium. Coruus enim supernatantibus aquæ cadaueribus insistere, & quiescere potuit, eorum pastura ceu gratissimo cibo gaudens, à quibus interim carpophagæ Columbæ summoperè abhorrent. Vel fieri etiam potuit terram aliquo pacto sic ab aquis nudatam fuisse, vt requiescere in ea Coruus potuerit, non autem Columba. Ille enim ceu auis immunda immunditijs, & spurcitijs delectatur, hæc etiam supra terram non descendit, nisi ab aquis nudata fuerit. Cùm diluuij aqua, inquit Ioannes Tzetzes nostræ sententiæ astipulans paulum cessasset, Noe ex arca Coruum priùs emisit, qui quidem non est reuersus iterum, cadaueribus se pascens multorum, quæ interierant. Deinde Columbam emisit, quæ arrepto ramo oliuæ reuersa est, id quod indicium erat manifestum, aquas subsidisse. Columbas olim grauioribus rebus nunciorum munere functas fuisse, literis uel pedibus, vel collo, uel sub alis alligatis suprà diximus; ubi etiam ostendimus has uolucres ad id electas fuisse propter uolatus pernicitatē, quod ex hac [c] Aeliani historia probauimus, quam hîc repetere placuit: *Vno, eodemq; die victoriam Taurosthenis, inquit, ex Olympia Aeginam nunciatam esse ipsius parenti, vt alij affirmant, perspecturum. Alij verò dicunt Taurosthenem Columbam à suis pullis madidis adhuc, & implumibus abstractam secum deportasse, cumq; vicisset, purpura alligata eam remisisse: eamq; summa cum festinatione ad pullos properantem eodem die ex Pisa in Aeginam aduolasse.*

[b] To.1.Contrap. 359.

Coruus vbi quiescebat.

Colūbę nūciæ.

[c] L. 9. Hist. cap. 2.

Victoria Taurosthenis.

Ptolæmais à Christianis obsessa, & columbę litteras portantis opera capta.

Oppugnante ante multos annos Christiano exercitu Ptolæmaidem, cùm in hunc modum nunciam Columbam Saladinus destinasset obsessis, hortatus vt firmo animo essent, sperata sui aduentus festinatione, ea à nostris intercepta est miro modo, contrario alligato nuncio demissa, unde euenit, ut desperato illi auxilio, nihil amplius expectarent, sui deditionem facerent. Quam historiam ita narrat [d] Sabellicus. Tenebat adhuc obsidio, cùm ex speculis datum est signū tabellariā Columbam aduentare, illi qui moris erant huius gnari, totis castris iubēt milites, vbi auis castrorum spacia superuolare cœpisset, clamorē quam maximè possent, extollere: quo factum est, ut Columba uelut telo quodam icta, subitò ad terram decideret: literæ quę volucri erant lino alligatę, significabant ijs, qui obsidione tenebantur, ut bono animo essent, fore ut intra paucos dies Dachin Rex cum ingentibus copijs auxilio adesset, foreq; vt ante ipsorum oculos hostes ad unum cęderentur, ipsi terra, mariq; leuarētur obsidione. Mouit ea res Christianorum animos, apparebatq; eo nuncio accepto, Tyrios spe auxilij confirmatos, multò obstinatiùs obsidionem laturos, & quod magis formidolosum erat, metus incessit, ne cum potentissimo hoste inuiti certare cogerentur: commenti itaque dicuntur rem minimè ineptam, ut subdititiæ literę pro Damascenis eius alitis pedibus obligarentur, quibus Tyrij docebantur, non esse cur à Dachine auxilium ullum expectarent, consulerent ipsi rebus suis, quando fortuna belli eò loci uenisset, ut aut ultrò seditio facienda foret, aut si caperentur, omnia extrema ferenda. His literis (quia ubi primùm Columba dimissa est, in urbem abijt) publicè recitatis uicta Tyriorum pertinacia, quinto mense, quam obsideri cœperant, deditionem fecere. Nunc quia hęc, quę de tabellaria aue à nobis sunt prodita, non multum à fabula distare uidentur, grauissimos authores habeo ex Romanis ducibus quosdam huiusmodi uolucribus vsos esse. [e] Plinius Mutinensi obsidione Columbam ait literas in castra attulisse. Fabius Romanorum annalium scriptor, & Cecinna Volaterranus Hirundinibus vsos ad hoc ipsum dicunt. Sed confesso usu illud in dubium uenire potest, quæ causa sit, ut superuolantes aues, uelut ictę uocibus concidant, quod cùm sæpè aliàs, tum in Isthmiorum conuentu accidisse proditum est memoriæ, cùm Græcię urbibus libertas restituta est. Plutarchus Chæroneus causam depressionis in auibus arbitratur collisum uocibus aërem, qui, cùm uox permagna editur, ut discissus nullam uolucribus relinquat uolandi facultatem, sed cùm lubricus sit factus, superuolans

[d] Ennead. 9. lib. 9.

[e] L.10.c.37.

Quomodo clamore aues ex alto decidant.

auis,

auis, tanquam ad inane peruenerit, ad terram defluat, aut certè vehementi clamore, tanquam telo icta concidit. Potest præterea & aëris velut aquarum esse uortex quidam, qui aues uiolento quodam turbine ad ima deprimat. Hucusque Sabellicus, apud quem eadem alijs repetuntur. [f] Martinus Polonus similiter in expeditione illa sanctissima Hierosolymitana Godefredi Lothoringiæ ducis, antequam nimirum adhuc Hierosolymam obsideret, Cæsaream nempe vsque profecto, author est Columbam nunciam mirè in manus Christianorum incidisse, videlicet quam desuper eorum exercitum volantem fortè insequens Accipiter grauiter uulneratam in terram deiecerit. Litteræ hæ talem habebant sententiam. Rex Acheron duci Cæsareæ salutem: generatio canina uenit, gens contentiosa: contra quos per te, & alios legem tuam defendas. Idem annuncia alijs ciuitatibus. Asseuerat huiusce historiæ miraculum Hetruscus Homerus [h] Torquatus Tassus, cuius doctissimos uersus non tam doctrinæ causa, quàm quòd dilucidiùs id enarrent, ascribere non piguit. Canit autem hunc in modum.

[e] Dec. 1. l. 6. [f] In supputationibus.

Accipiter columbam litteras ferentem in aëre occidit.

[h] Cant. 18. Hierof. libe.

Mentre il campo à l'assalto, e la cittade
S'apparecchia in tal modo à le difese
Vna Colomba per l'aeree strade
Vista è passar soura lo stuol francese:
Che non dimena i presti uanni, e rade
Quelle liquide uie con l'ali tese:
E già la messaggiera peregrina
Da l'alte nubi à la città s'inchina.

Quando, di non sò donde esce un Falcone
D'adunco rostro armato, e di grand'ugna
Che fra'l campo, e le mura à lei s'oppone,
Non aspett'ella del crudel la pugna.
Quegli d'alto uolando, al padiglione
Maggior l'incalza, e par ch'omai l'aggiugna,
Et al tenero capo il piede hà soura,
Essa nel grembo al pio Buglion ricoura.

La raccoglie Goffredo, e la difende:
Poi scorge in lei guardando estrania cosa:
Che dal collo ad un filo auinta pende
Rinchiusa carta, e sotto un'ala ascosa:
La disserra, e dispiega, e bene intende
Quella, ch'in se contien non lunga prosa:
Al Signor di Giudea, (dice lo scritto,)
Inuia salute il capitan d'Egitto.

Non sbigottir, Signor, resisti, e dura
Insino al quarto, ò insino al giorno quinto:
Ch'io uengo à liberar coteste mura,
E uedrai tosto il tuo nemico uinto.
Questo il secreto fù, che la scrittura
In barbariche note hauea distinto,
Dato in custodia al portator uolante,
Che tai messi in quei tempi usò il Leuante.

Libera il Prence la Colomba, e quella,
Che de' secreti fù reuelatrice,
Com'esser creda al suo signor rubella,
Non ardì più tornar nuncia infelice.
Mà il sopran Duce i minor Duci appella,
E lor mostra la carta, e così dice:
Vedete come il tutto à noi reueli
La prouidenza de' Signor de Cieli.

[i] *In comment. rerum Moscouitic.*
Olhæ historia.
Colubæ castra incendunt.
Igor occiditur.
Olha legatos occidit.

Già più di ritardar tempo non parmi, & quæ sequuntur. Aliam historiam [i] Sigismundus liber baro narrat de Olha Rutenorum principe Igoris vxore, qui mortuo Olech in eo regno successerat. Hanc autem non Columbas litterarum allatrices habuisse memorat, sed quæ hostium ad quos eas remittebat, castra cum annexis sub alis igneis instrumentis incenderent. Mortuo Olech, inquit, Igor ducta ex Plescouia vxore Olha imperare cœpit: qui cum exercitu suo longius progrediens, Heracleam, & Nicomediam vsque peruenisset, tandem bello superatus aufugit. Post a Malditto Dreuulianorum principe in quodam loco Coreste nomine, vbi etiam sepultus est, occiditur. Filius autem Suuatoslaus, quem infantem reliquit, cùm per ætatem imperare non posset, interim mater Olha regno præfuit, ad quam cum Dreuuliani viginti internuncios misissent, cum mandans, ut eorum principi nuberet, Olha nuncios Dreuulianorum uiuos obrui iussit, suosq; interim legatos ad eos misit, nimirum si se principem, & dominam expeterent, vt plures, atque præstantiores procos mitterent. Mox alios selectos quinquaginta viros ad se missos in balneo combussit: aliosque legatos iterum misit, qui aduentum suum nunciarent, iuberentque apparare aquam mulsam, aliaque ex more ad parentandum marito defuncto necessaria. Porrò ad Dreuulianos cùm venisset, maritum deplanxit, Dreuulianos inebriauit, quinque millia eorum occidit, Mox Chiouuiam reuersa, exercitum conscripsit: contra Dreuuelianos progressa victoriam reportauit, fugientes in castrum prosequuta, obsidione ad integrum annum pressit: pòst interpositis conditionibus tributum illis de qualibet domo, tres videlicet Columbas, totidemque Passeres imperat: acceptasque in tributum aues, continuò alligatis sub alis igneis quibusdam instrumentis dimittit. Auolantes Columbæ ad ædes consuetas redeunt, reuolantque, castrum incendunt. Inflammato iam castro diffugientes aut occiduntur, aut capti uendutur. Hactenus ille.

Argonautæ Colubã sequũtur volantem.

Argonautis, vt id obiter dicamus, quamuis alioqui poëtarum figmentum est, Columba, data fuit itineris dux, præcipiente Phineo. Apollonius id Phineum quidem præcepisse refert, sed addit etiam ab Euphemo eam Columbam fuisse nutritam, emissam autem, ubi Argonautæ ad Cyaneas peruenissent, hosq; eam sequutos sine periculo transiuisse. Meminit eius apud Latinos in primis [k] Ouidius eo uersu:

[k] *In ibim.*

Qualis & ipsa fuit, quoque præcipiente Columba,
Et data Palladia prauia, duxq; rati.

[l] *Lib. 2.*

Item [l] Propertius, dum ait:

Et qua monstri duo littora, cùm rudis Argus
Dux erat ignoto missa Columba mari.

Columba Saluatori baptizato apparuit.
[m] *Cap. 3. in fine.*

Notior uerò, & certissima sacra historia est de Spiritu sancto Columbæ forma baptizato à D. Io. Baptista in Iordane Saluatore nostro Iesu Christo apparente vt euangelistæ omnes vnanimiter tradunt, quorum sacra uerba ascribere non piguit: *Tunc venit Iesus*, inquit S. [m] Matthæus, *ex Galilæa in Iordanem vt baptizaretur ab eo. Io. autem prohibebat eum dicens, ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Respondens autem Iesus, dixit ei, sine modo: sic enim decet, nos implere omnem iustitiam. Tunc dimisit eum. Baptizatus autem Iesus, confestim ascendit de aqua, & ecce aperti ei sunt cæli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut Columbam, & venientem super se. Et ecce vox de cælis dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Eadem scribit D. Marcus, sed vt uidetur paulò diligentiùs, etsi paucioribus uerbis. Hic enim & ciuitatem nominat, qua baptizandus Saluator noster ueniebat, nimirum Nasareth, cùm S. Matthæus totam tantùm regionem, nempe Galilæam. Ait itaque D. [n] Marcus. *In diebus illis venit Iesus à Nazareth Galilea, & baptizatus est à Ioanne in Iordane. Et statim descendens de aqua vidit Cælos aperto, & Spiritum sanctum, tanquam Columbam descendentem, & manentem in ipso, & vox facta est de Cælis, tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Sed D. Matthæus D. Io. istæc dicere facit, & Spiritum etiam superfusum, non in ipso mansisse refert, uti D. Marcus ait, cui D. [o] Lucas tamen astipulatur. *Factum est autem*, inquit, *cùm baptizaretur omnis populus, & Iesu baptizato, & orante, apertum est Cælum, & descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut Columba in ipsum, & vox de Cælo facta est: Tu es filius meus dilectus, in te complacuit mihi.* Hæc ille. In eo autem cæteris clarior, & dilucidior, quòd Spiritum sanctum corporali specie descendisse dicat. Diuus uerò [p] Ioannes, qui & ipse Apostolus fuit in eo cum S. Matthæo consentit, quòd Spiritum super ipsum mansisse scribat; *Altera die*, inquit, *vidit Io. Iesum venientem ad se, & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Hic est de quo dixi, Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat, & ego nesciebam eum: sed vt manifestetur Israel, propterea veni ego in aqua baptizans. Et testimoniũ perhibuit Io. dicens, Quia vidi Spiritũ descendentẽ, quasi Colũbã de Cælo, & mansit super eũ. Et ego nesciebam eum: sed*

[n] *Cap. 1.*
[o] *Cap. 3.*
[p] *Cap. 1.*

eū: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, ſuper quē videris Spiritū deſcendentē, & manentē ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Hactenus itaque D. Io. Diſcordiam verborum in ſacra iſtac hiſtoria nullam eſſe luculenter demonſtrat [q] Cornelius Ianſemius Gandauenſis Epiſcopus, ad cuius commentaria lectorem allegamus, maximè cùm huc non pertineant. Vnum verò ex eodem hîc aſcribere placuit, num ſcilicet Columba, in cuius ſpecie deſcendens Spiritus ſanctus apparuit, verum fuerit animal, an non. D. enim [r] Auguſtinus omninò vult fuiſſe verum animal, non quidem ex communi Columbarum grege acceptum, ſed recens à Deo creatum, & poſt officium ſuum eſſe deſinens. *Neque hoc ita dicimus*, inquit, *vt Dominum Ieſum Chriſtum dicamus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum autem ſanctum fallaciter apparuiſſe in oculis hominum, ſed ambo illa corpora, vera eſſe credimus. Sicut enim non oportebat, vt homines falleret filius Dei, ſic etiam non oportebat vt falleret Spiritus ſanctus: ſed omnipotenti Deo, qui vniuerſam creaturam ex nihilo creauit, non erat difficile verum corpus Columbæ ſine aliorum Columborum miniſterio figurare. Sicut etiam non fuit ei difficile verum corpus in vtero Mariæ ſine virili ſemine fabricare cùm creatura corporea, & in viſceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandum Columbam imperio Domini, voluntatiq; ſeruiret.* Verùm ſicut argumentum S. Auguſtini efficaciter non concludit, inquit Ianſemius, ita quoque, & ſcripturæ, & ipſi rei magis congruit intelligere non fuiſſe veram Columbam, ſed tantùm ſimilitudinem eius, ad hoc factam, vt per proprietates Columbæ Spiritum ſanctum deſignaret. Scripturæ quidem, eò quòd dicatur Spiritus deſcendiſſe in corporali ſpecie, hoc eſt, ſimilitudine. Deinde, quod tanquam, vel ſicut Columba dicitur deſcendiſſe, vbi ſimilitudo potiùs deſignatur Columbę, quàm Columbæ veritas. Rei verò, quia cùm hoc ipſum fieri potuerit per Columbæ ſimilitudinem, quod per veram Columbam, nec Deus quicquam faciat fruſtra, ſicut nec Natura, fruſtrà fuiſſet hîc de nouo creata vera Columba. Columba enim hæc non aduenit, niſi vt ſignaret, & mox præteriret, vt etiam [s] S. Auguſtinus teſtatur: neque argumenta Auguſtini concludunt. Nam primùm non eſt ſimile de corpore, in quo Chriſtus apparuit, vt verè dicatur, & ſit homo. Spiritus vero non dictus eſt, nec fuit Columba. Neque per hoc Spiritus veritatis aliquem fefellit, quòd in apparenti, & non in vera Columba apparuit, quæ tamen à plerisque vera Columba ſit putata. Non enim fallit, qui ſine intentione fallendi aliquid dicit, aut facit, ad quod aliquis ſequitur in alio error non pernicioſus. Iam Columbæ huius apparitio non ad hoc inducta eſt, quo homines crederent eſſe veram Columbam, ſed quo per eam Spiritus præſentiam, & proprietates cognoſcerent. Sicut ergò in die Pentecoſtes Spiritus ſanctus dicitur deſcendiſſe ſuper Apoſtolos tanquam ignis, cùm tamen ſecundùm omnes non eſſet verus ignis, ſed ignis ſimilitudo, nec ob id fallacia, aut fictione aliqua vſus eſt ſpiritus Dei: ita & nunc veluti Columba deſcendiſſe dicitur, quod non in vera Columba, ſed in ſimilitudine eius apparuit, nullam tamen falſitatem admittens. Eſt enim vtrobique ſimilis loquendi modus *ὡσεὶ* tanquam, vel veluti. Certè [t] Auguſtinus in hanc magis inclinat ſententiam, docens, non neceſſe eſſe, vt Columba hæc dicatur habuiſſe animam, à qua moueretur, imo nec verum fuiſſe corpus, quod apparuit. Dicitur autem Spiritus ſuper Chriſtum deſcendiſſe corporali ſpecie, ſicut Columba, non quòd reuera deſcenderit, qui vbique exiſtens moueri non poteſt, neque rurſum, quod per deſcenſum ſpeciei Columbæ cœperit Chriſtum per gratiam inhabitare, qui ab initio ſemper fuit plenus Spiritu ſancto, vt in quo inhabitabat diuinitas corporaliter, ſed quia per deſcenſum illius Columbæ manentis ſuper Chriſtum, & ſpiritum repræſentantis, declarata eſt pręſentia Spiritus in eo, in quo prius non declarabatur. Hactenus ergò Ianſemius, qui etiam rationes aſsignat, cur Spiritus ſanctus in Columbæ ſimilitudine apparuit: de quibus & nos agemus, vbi de myſticis ſermo erit. Hîc veritatem hiſtoriæ annotaſſe ſufficiat. Compendioſè tamen antequam reliquas Columbę hiſtorias proſequamur rationes nonnullas adferemus, cur Columbæ potius, quàm ignis ſpecie Spiritus ſanctus apparuerit, ſuper qua re [u] Alphonſus Toſtatus diſputans, id propter multa, quæ Columbæ conueniunt factum eſſe hoc ferè modo demonſtrat: primò propter diſpoſitionem, quę requiritur in baptizando, vt non fictus accedat. Columba enim eſt animal ſimplex, aſtus, doliq; expers. Secundò propter ſeptem Spiritus ſancti dona per ſeptem Columbarum proprietates, quas, quia nos alibi recenſemus, nunc præterimus, deſignata, quæ baptizandis dantur. Tertiò proper proprium baptiſmi effectum, qui eſt remiſsio peccatorum, & reconciliatio ad Deum. Hoc autem in Columba propriè ſignatur, quia animal eſt cicur, domeſticum & manſuetum, & maximè quoniam ipſa denotauit reconciliationem Dei cum homine, & tranquillitatem ſęculo redditā: nam in diluuio, per quod ſęculum delebatur, per Columbam pax, & miſericordia ſignificabatur, videlicet, quod Deus miſereretur ſæculo, & ceſſaret diluuium. Quartò ad deſignandum communem baptiſmi effectum, qui eſt confirmatio Eccle-

ſiaſticæ

[q] Cap. 14. comment. in concord. euāge.

Columba, quæ apparuit Chriſto an fuerit verum animal.

[r] Lib. de agone Chriſti Cap. 22

Columba, quæ apparuit non fuit vera.

Columba cur apparuerit.

[s] Lib. 2. de Trinit.

Spiritus ſāctus tāquā ignis.

[t] Epiſt. 102.

Spiritus cur ſuper Chriſtum deſcēderit.

[u] Cap. 83. comment. in cap. 3. Matth.

Cur Spiritus ſanctus Columbę potius, quā ignis ſpecie apparuit.

ſiaſticæ vnitatis: quintò propter charitatem, vnicam nimirum virtutem, quæ priuatim baptizandis apparere debet. Quanuis etenim in baptiſmo omnes virtutes, & dona infundantur, charitas tamen omnium eſt excellentior. Eius autem præ omnibus animalibus cultrix eſt Columba. Angelos nec non & Sanctos huius auis figura quandoque hominibus apparuiſſe teſtatur hiſtoria[a]. Laurentius Surius, ex quo pleraque iſta in noſtram hiſtoriam tranſtulimus Angelum Columbæ ſpecie moribundo tam glorioſo Dei athletæ Allouuino cognomento Bauoni, non tantùm apparuiſſe, verùm etiam ceu ſuper notæ ſimplicitatis filium tam familiariter requieuiſſe ſcribit, vt videretur dicere: *Super quem requieſcam, niſi ſuper humilem, & trementem ſermones Dei?* Addit etiam totam cellulam tam miri odoris fragrantia repleſſe, vt raptum ſe Allouuinus exiſtimans paradiſi delicijs intereſſe cogitaret, & quaſi iam laborum ſecurus diceret: *Ecce hæreditas Domini.* Cùm verò aliò ſpectet per ſcripturæ prata riuulos ingenij ducere quid innocentiæ, quid ſimplicitatis Columba videatur habere: itaque ad alia feſtinanti hoc ſolum ſufficiat dixiſſe, meritò ſuper eum in Columbam Angelum veniſſe, qui Columbina plenus erat ſimplicitate: meritò illum diuinum odorē hauſiſſe, qui ſecura conſcientia poterat dicere. *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco.* Idem Surius S. Radegundim reginam Columbæ figura in mari periclitantes ab imminenti naufragio liberaſſe ita enarrat. *Porrò clariſsimis regibus, & sereniſsima regina Brunechilde, quos haud vulgariter dilexit, atque etiam ſacroſanctis eccleſijs, & earum Epiſcopis cum diuina obteſtatione ſuum commendauit monaſterium. Pro cæleſti autem hoc munere miſit ſupradictum preſbyterum cum alijs, gratias vt agerent Imperatori. Quibus redeuntibus, mare fluctibus cœpit agitari, ita vt multis illi obiecti periculis, eiuſmodi procellas, & tempeſtates nunquam ſe vidiſſe faterentur. Quadraginta diebus, & noctibus in medio mari in ſummum vitæ diſcrimen contecti, cùm vitam planè deſperarent, & mors eis ob oculos verſaretur, inter ſe mutuò concitati pelago illos tam tamque abſorbere cupiente, voces in Cælum dabant, ita dicentes: Domina Radegundis ſubueni ſeruis tuis, vt qui tibi obediuimus, ſine ſubſidio non pereamus. Libera nos de præſentiſsima ſubmerſionis periculo. Vbicunque ex fide inuocaris, miſereri ſoles adiuua ergo etiā nos, ne pereamus. Ad has voces in medio mari Columba ad hos veniens nauem ter circumuolauit. Cumq; tertiò id faceret in nomine Sanctæ Trinitatis, quam B. Radegundis ſemper in ſuo habuit pectore, famulus eius Beneſarus manum extendens, è cauda eius tres extraxit pennas, quas mari intingens tempeſtatem ſedauit. Ita ad ſui nominis inuocationem B. Radegundis in Columbæ ſpecie apparens, ſuos ex ipſis mortis faucibus reduxit ad vitam. Facta ergo tranquillitate in mari, illi alta voce exclamabant: Aduenisti bona domina, pietate plena, vt tuos captiuos eriperes, ne fluctibus abſorberentur. Nec illi ſoli liberati ſunt, ſed etiam alij omnes meritis beatæ illius. Eas pennas attulere ij ipſi à tanto periculo educti, & per loca ſancta piè diſtribuerunt.* Idem Surius tradit S. Leonardum cuidam captiuo in ſubterraneū ſpecum coniecto Columbæ figura apparuiſſe, eumq; inde eduxiſſe, & cùm atra nox homini viam, qua iret prorſus abſconderet, Columbam ob oculos eius volitantem eum anteceſsiſſe, atque ad locum optatum perduxiſſe. Verum quemadmodum hi Sancti Columbæ ſpecie alios ab imminenti mortis periculo liberarunt, ita pariter ipſa Columba mirabiliter alijs ſanctis apparens ſanctitatis illorum publicè teſtimonium præbuit. Ea in primis D. Io. Chryſoſtomi in archiepiſcopum initiandi capiti inſedit, quod idem quoque Surius recenſet hoc ferè modo. *Cum autem eum ordinaturi eſſent, vt Deus iuſſerat, & dies adeſſet præſtitutus, aderat quidem omnis cætus fidelium & ſimul etiam aderat vniuerſus chorus pontificum. Cum ad aram verò ſacram acceſsiſſet, & ipſe quidem, vt ſic exigit, caput pontifici ſubmiſiſſet, ipſi autem eius manus fuiſſent impoſitæ, miraculum quoddam hic quoque facit Deus, & oſtendit eum, qui initiabatur, eſſe dignum, & ex ſua ſententia illum dignatum fuiſſe ſacerdotio. Columba enim & colore albo, & ſpecie valde pulchra templum ſuperius conuolans, ilicò deſcendit, & inſidet capiti eius, qui ordinabatur. Superuacaneum eſſet omnino immorari in interpretandis ijs, quæ ſunt manifeſta. Cui enim non eſt manifeſtum hoc eſſe ſignum Sancti Spiritus?* Columba, referente eodem authore, ſimiliter S. Gregorij Agrigentini in inauguratione eius in paſtorem populi ab altari aduolans capiti inſedit: quamobrem vniuerſus populus ſtupore, vt par erat affectus, gaudio, & admiratione plenus, non amplius orabat exploratum ſibi fieri, vtrum qui deſignatus pontifex fuerat, nunc Deo creandus videretur. Itaque craſtino die pontifex creatur, traditurq; Agrigentinis: immo verò huic iſti, vt probo paſtori rationales oues à pontifice maximo creduntur. Hæc dum Gregorius Romæ moraretur, contigere. Eidem ſimilem Columbam, poſt quam Agrigentum venerat, & templum ingreſſus myſteria peregiſſet, rurſus è cælo deuolantem eum adumbrare conſpexerunt. Idem quoque de S. Fabiano Pontifice maximo memorant, S. Anti, vel vt alij vocant, Anterotis ſucceſſore. Hoc enim poſt menſem vnum in Epiſcopali munere mortuo diuinitus ſacra adminiſtratio ad Fabianū eſt delata. Aiunt autem poſt Anterotis mortem ex agro Romam veniſſe, atque ibi cum alijs verſatum eſſe. Quum verò Romæ Epiſcopi, & fratres omnes in Eccleſiam ad Epiſcopum creandum conue-

[a] *To. 5. in vita Bauon.*

Angelus Columbæ figura apparet S. Allouuino.

S. Radegundis Columbæ figura periclitantes in mari liberat.

Periclitantes S. Rhadegundis auxilium implorant.

Columba ter nauem circūuolat.

Beneſarus maris tempeſtatem ſedat.

S. Leonardus captiuū liberat columbæ ſpecie.

Columba apparens ſanctitatis eorum, quibus apparet indiciū.

Chryſoſtomi capiti columba inſidet.

Columba S. ſpiritus ſignum.

S. Gregorij Agrigentini capiti Columba bis inſidet.

S. Gregorius cur in epiſcopum electus.

S. Fabiani capiti Columba inſidet.

conuenissent, atq; suffragia deligentium de multis præclaris, & illustr. viris, quibus eã dignitatem collatam iri hominum opinio erat, variarent, affuit etiam Fabianus: & quamuis de eo nulli episcoporum in mentem veniret, derepentè tamen aliundè aduolans Columba, ac capiti eius insidens, eum designauit, & spiritum in eo acquiescere significauit, in Columbæ specie apparere solitum: quare tam admiranda vniuersus populus delectatus, eadem alacritate, atque eodem simul ore omnes dignum eum esse, & idoneum acclamarunt & continuò in episcopali throno collocarunt. Authores sunt [y] Nicephorus, Calistus, & [z] Eusebius, qui Columbam illam, illius figuram gessisse etiam addit, quæ in Sancti spiritus imagine descenderat super Iesum apud Iordanem. Scribitq; id alios tradere quoque S. Zepherino euenisse, non Fabiano. Sed Platina ad priorem opinionem inclinat. Aliud miraculum de Columba recenset Laurentius Surius, ampullam sancto crismate plenam B. Remigio Remorum archiepiscopo Francorum regem Clodoueum baptizaturo adferente. *Interea eundi*, inquit, *via ad baptisterium à domo regia praparatur, velis, & cortinis depictis ex vtraque parte protenditur, & desuper adumbratur, platea sternuntur, ecclesia componitur baptisterium, balsamo, & cateris odaramentis conspergitur: talemque gratiam Dominus subministrabat in populo, vt astimarent, se paradisi odoribus resoueri. Sicque pracedentibus sacrosanctis euangelijs, & crucibus cum hymnis, & canticis spiritualibus, atque litanijs, sanctorumq; nominibus acclamatis, sanctus pontifex manum tenens regis, à domo regia pergit ad baptisterium, subsequente regina, & populo. Dum autem simul pergerent, rex interrogauit episcopum, dicens: Patrone est hoc regnum Dei, quod mihi promisisti? Cui episcopus, Non est hoc*, inquit, *illud regnum, sed initium via, per quam venitur ad illud. Cùm verò venissent ad baptisterium, clericus, qui crisma deferebat, à populo est interceptus, vt ad fontem venire nequiret. Sanctificato autem fonte, nutu diuino chrisma defuit. Et quia propter populi pressuram vlli non patebat egressus ecclesia, vel ingressus, sanctus pontifex oculis, ac manibus protensis in Calum cœpit tacitè orare cum lachrymis. Et ecce subitò Columba niue candidior attulit in rostro ampullam, chrismate sancto repletam, cuius odore mirifico super omnes odores, quos antè in baptisterio senserant, omnes qui aderant, inastimabili suauitate repleti sunt. Accipiente autem sancto pontifice ipsam ampullam species Columba disparuit. De quo chrismate fudit venerandus episcopus in fontem sacratum. Viso autem Rex tanto miraculo, abnegatis diaboli pompis, & operibus eius petijt à sancto pontifice baptizari.* S. Maria Oegniacensis, eodem referente Surio, vidit quandoque sacerdotem quendem cum lachrymis deuotè sacrificantem & Columbam quandam in eius humerum descendentem ex eoque humero fontem purissimum scaturientem. Non minori miraculo plena est illa historia, quam idem author de Columba refert, quæ sanctæ Marinæ virgini, ac martyri incarceratæ specie S. Trinitatis apparens, non tantùm hunc in sanctissimo suo proposito constantem ad tolerandas futuras pœnas adhortata est, sed iam morienti etiam iterum præsens facta multa hominum millia tanto miraculo stupentium ad fidem Christi conuertit. *Prater opinionem ergo*, inquit ille, *qua nulli culpa erat affinis, Martyr Christi Marina à sano illo, & pernitioso serpente (cuius specie damon paulo antè illam tentauerat) liberata videt magnam lucem refulsisse in custodia. Crux autem à terra in Calum vsque peruadens ostendebatur, tanquam fons illius luminis. Supra crucem verò conspecta fuit alba Columba, & pura tota, lucidas emittens splendores, Trinitatis, vt mihi videtur, mysterium aperte ostendente visione. Nam per lucem quidem erat ostendi apertè paternam gloriam: per crucem crucifixum significari vnigenitum: per Columbam verò conspiciebatur sancti Spiritus diuinitas, qua & ancillam Dei alloquebatur, & consolans animum addebat, dicens: Aue Marina ratione pradita Dei Columba, quod vicisti malignum, & bono adhasisti. Aue, & latare, & delectare ex toto corde tuo filia superna Sion, Quoniam venit dies in qua pro tuis meritis ornata victoria coronis, & intelligentem Dei requiem cum prudentibus ingressa apud sponsum, & regem tuum habitabis.* Et paucis interiectis: *Tunc prases iubet, vt ei nudata lampadibus pectus vratur, & latera. Cùm diu ergo vreretur, & supplex tacitè preces emitteret ad Dominum nostrum Iesum Christum in corde suo, dolores facilè sustinuit. Cùm eam autem de ligno deposuisset, iussit magnum lebetem afferri in medium, & eum aqua repleri, & Marinam vinctam in aquam immitti, vt in ipsa suffocaretur. Cùm id autem celeritate maxima factum esset, sancta Martyr vincta, & in vas aqua iniecta exclamauit magna voce. Domine Iesu Christe, qui eduxisti vinctas in fortitudine, qui soluisti vincula mortis, & inferorum, & eos, qui habitabant in sepulchris, excitasti tua potestatis nutu omnipotenti: Tu Domine altissime aspice ad ancillam tuam, & rumpe vincula mea, & fiat mihi hac aqua in vitam aternam, & in supplementum babtismatis à me desiderati ad depositionem quidem veteris hominis, & qui corrumpitur secundum desideria deceptionis: indumentum verò, & amictum noui, qui secundum Deum creatur in veritate, & iustitia. Sic orans iniecta est sancta illa adolescentula in vas illud plenum aqua. Cùm primùm*

autem

S. Fabianus ad sũmi põtificatus apicẽ euchitur.

[y] L. 5. Hist. eccl. c. 26.

[z] L. 6. Hist. eccl. c. 21.

Columba ampullam chrismate sancto plenam B. Remigio portat.

Clodoueus Rex baptizatur.

S. Marinæ apparet columba in carcere.

Colũba supra crucem apparet.

Trinitas significata.

Spiritus sanctus S. Marinam consolatur.

S. Marinæ tormenta.

Colũbæ S. Marinæ coronam imponit.

autem ingreſſa fuit lebetem, ecce fit magnus terramotus: & rurſus prima Columba coronam ore tenens volauit ipſa hora ſuper aquam, & ingens ignis columna, & crux ſuper eam eadem, qua priùs figura apparuit beata: & Columba quidem cum tetigiſſet ſacrum caput martyris, & repentè ſurſum volaſſet, ſedit ſuper ipſam crucem. Qua etiam athletam placida voce eſt alloquuta, Pax tibi, dicens, ancilla Dei. Nunc confide caleſtem accipiens coronam à manu altiſſimi. Simul autem atque hoc dixiſſet, ipſa quoque ſoluta à vinculis, & ex aqua emergens, cùm, qua explicari non poteſt, exultatione ſpiritus diuiniſſimi magnificans laudabat Trinitatem, vt citra medium baptizata, & mirandum in modum illuminata. Illic dicitur factum fuiſſe miraculum valde admirabile, nempe alas quidem ſuas expandiſſe, tanquam ijs, qua fiebant, exultantem diuinam illam Columbam, conſpectam ſuper illam lucidam, qua apparebat, crucem. Cùm in voce autem erupiſſet apud ſanctam martyrem audientibus omnibus, ſic fuiſſe locutam. Huc adſis nunc, ò ſponſa Chriſti Marina in ſupernis manſionibus: & accepto corona incorruptionis in dilectis Dei tabernaculis cum primogenitis filijs patris choros ducens, & latens requieſce in ſaculum. Hanc tanquam Dei vocem, cùm totus populus exaudiſſet, & obſtupuiſſet, ſtatim Chriſto crediderunt, viri ſimul, & mulieres in magna multitudine, & ſeipſos quoque eſſe Chriſtianas magna voce exclamauerunt, paratos verò ſe quoque mortem ſubire pro Chriſto. Erant autem virorum quidem, vt aiunt, ad quindecim millia. & multa mulieres, in quos Olybrius totum exercitum immittens crudeliſſimè animaduertit. Illud præterea miraculo adſcribendum eſt, quod [a] idem ille de moribundo iam iam S. Amatore ſcribit, nempe quod Columba huius ſancti viri animam in cælum efferret: *Hoc*, inquit, *dicens praceps, ſe ad ſanctam eccleſiam prouehi, vt ibi ſpiritum datori redderet, vbi die, ac nocte eidem conſueuerat profiteri. Progreditur cum eo dextra, leuaq́; frequens populi multitudo. Pracedit Clericorum chorus, matronarum caterua ſubſequitur. At vbi eccleſiam eſt ingreſſus, pontificalem thronum aſcendens, ferè hora diei tertia emiſit ſpiritum. Et continuò chorus ſanctorum, quod eſt ad dicendum admirabile, ſucceſſit, & ſpiritum eius cum hymnis, & laudibus ſpecie Columba vehebat ad Calum, hoc multis cernentibus, & narrantibus eſt confirmatum.*

[a] To. 4. In vita S. Germani c. 5.

Colũba S. Amatoris animã in cælum effert.

Verum num ad imminentis mortis augurium, an potiùs ad præcedentis vitæ beatæ, ſimpliciterq́; tranſactæ ſpecimen demonſtrandum ſit referendum, quod [b] Bernardus Scardionius canonicus Patauinus memoriæ prodidit de B. Beatrice Atheſtina Accij Eſtenſis ex ſecunda vxore filia, alijs iudicandum propono, mihi verba authoris deſcripſiſſe ſufficit. *De ſignis autem*, inquit, *& prodigijs, ac vita, & mortis eius prater catera, qua de ea referuntur, hoc omnino reticendum non cenſui, quod paulo ante mortem, dum inter reliquas virgines menſa accumberet, ut cibum caperet, Columba candidiſſima nunquam illic amplius viſa iuxta manens: vbi quaſi admirans eam aliquandiu fixo oculo fuiſſet intuita, vltrò euolauit, nec amplius vnquam viſa eſt. Hoc paulo ante obitum.*

[b] L. 1 class. 6 de sanct. & precl. insig. Pat.

B. Beatrici Eſtenſi Columba apparet.

Quomodo S. Niuardus, felicibus Columbæ auſpicijs cænobium ædificarit, ita ferè enarrat [c] Surius. *S. Niuardus cùm in quodam praſidio ſuo canobium adificare vellet cum S. Berchario vicum quendam Spernacum, quem B. Remigius eccleſia Remenſi pretio acquiſierat, expetens in ipſo proceſſu itineris graui ſopore deprimitur, ita vt eundi facultate remota omnem illum equeſtrem, qui ſe fortè comitabatur, ordinem ſtare praciperet. Itaque fagus frondoſa eligitur ſub cuius tegmine recubans, Berchary decumbentis gremio vertice compoſito recipitur. Interim eo quieſcente S. Bercharius in Calum defixis luminibus aſpicit ſubitò niueam Columbam è ſublimibus deſcendere, & arbori, cui ſubſtrati erant, inſidere. Qua repentè ab arbore proſiliens, & rumpens aëra vacuum futura fabrica ſpacium circumuolans, locum, quo canobium conſtrui debebat, gyro deſignat, praſentia ſanctificat. Cumq́; eoſdem ſui ambitus circulos tertiò repetiſſet, aperto Calo reconditur.*

[c] To. 5. in vita S. Berchari.

S. Niuard' colũbæ augurio templum cõdidit.

Simile prorſus miraculum in principio ædificationis templi D. Mariæ in monte extra vrbem noſtram Victoris Epiſcopi temporibus eueniſſe Carolus Sigonius, F. Leander Albertus, Pompeius Vizanius, & quotquot alij memorabilia huius vrbis poſteris conſecrarunt, referunt. Sed Sigonij teſtimonium duntaxat hîc adducemus. *Quin etiam*, inquit, *vicinis adhibitis epiſcopis oratorium in monte Vrbi imminente paulò antè conditum Victor conſecrauit, idq́; Aſſumptioni B. Maria Virginis dedicauit. Id autem hac occaſione fuerat factum. Cùm Picciola Alberti Galluty filia, Octauiani Plateſy vxor ſacellum in hoc colle Virgini Dei matri vouiſſet, ac fabri iuſſu eius terram ad fundamenta egerere inſtituiſſent, Columbam de induſtria locum quendam circumuolantem, ac ligneis fruſtulis collectis, orbem ſatis amplum conficientem, vna, atque altero die notârunt. Ac mirati rem religionis pleni ad Victorem Epiſcopum retulerunt. Ille multis comitantibus clericis in collem prouectus, cùm Columbam perinde vt acceperat, nouo adhuc intentam operi reperiſſet, caleſtem eo ſigno ſine dubio portendi voluntatem aſſeruit, atque vt adem eo in loco, & quidem rotundam faceret, matronam admonuit. Ita ex pio optimi praſulis interpretatione conſtructa adicula poſt paucos menſes ab eodem ante diem nonum decimum Cal. Septembris eſt dedicata. Miraculis inde plurimis aditis, clarus locus, ac magna conuenarum dona piè deferentium celeber ſatis docuit verè ſedem illam à B. Virgine ſibi delectam, ac tacito Columba officio, atque labore ſignificatam.* S. Ephren Syrus, (tradente Cæſare [d] Baronio S. R. E. Cardinale) cuius ſummam in ſcribendo fuiſſe auctoritatem

Tẽplum D. Mariæ in monte Colũbæ auſpicijs conditum.

[d] Serm. de paſſ. domini.
[e] De ſcr. ecc.

Hieronymus

[e] Hieronymus tradit, tunc cùm velum scissum est, nempe cùm iam moribundus Dominus noster Iesus Christus acetum accepisset, dixissetq; *Consummatum est*, Columbam etiam è templo egredi visam esse. Rursus B. Catherina totis illis duodecim diebus, quibus à Maxentio tyranno carceribus inclusa detinebatur, per Columbam, tradente Surio, alimentum accipiebat à Superis. Quemadmodum S. Auxentius Abbas cubiculo totius hebdomadis spacio inclusus à monachis eius monasterij, in quo sanctus ille vir habitabat. Tale etiam est, etsi fabulosum mihi videatur, quod narrat [f] Diodorus Siculus de Semiramide a matre sua in loca saxosa, & deserta, in quibus aues erant plurimæ, exposita. *Tradunt*, inquit, *rem mirandam, aues infantem alis confouentes nutrisse coagulato lacte ex proximis pastorum mappalibus rapto. Acto anno, cùm firmiore egeret alimento, aues caseum eodem ex loco raptum ori infantis admonisse. Quare à Pastoribus ex corrosione casei animaduersa infantem speciosam forma compertam ferunt, nutritamq; apud se, dono postea datam præsidi pastorum regio nomine Simma. Hic liberis carens, vt filiam magna cura nutritam Semiramidem ab auibus (eo enim nomine lingua Syra vocantur) appellauit: quas postmodum Syri omnes, vt Deas honorant.* Hæc ille, qui Semiramidem Dercetus Deæ Syræ filiam fuisse tradit, atque hoc modo genitam; Venerem nempe aliquando obuiam factam fuisse Dercetô, amorem cuiusdam adolescentis sibi sacrificantis iniecisse, ex quo cùm filiam Dea suscepisset, sui erroris pudore affectam, adolescentem ab se amouisse, & filiam in deserta, & saxosa loca, vbi Columbarum erant ingentes turmæ, exposuisse: Columbas verò, ut diximus, infantem enutriuisse. Tradit hæc quoque [g] Ioannes Tzetzes, quem lector plura uidere desiderans adire poterit. Verosimilior historia est, quam de Aspasia Hermotimi Phocensis viri pauperis filia, per mulierem in Columbam mutatam in somnio visam à turpi labiorum tumore liberata, at dæmonis astu, ac impostura illusa, vt credendum est, fusè [h] Aelianus posteritati consecrauit; quæ in compendium redacta sic habent. Aspasia Hermotimi Phocensis tenuuioris fortunæ viri filia, cùm mentum ei maximo formæ detrimento, intumuisset, nec haberet vnde sumptum in medicos faceret, in somno Columbam uidit, quæ in mulierem mutata bono animo ipsam esse iussit, & rosea serta Veneris iam arida contrita tuberi imponeret: quod cùm fecisset, tumor euanuit, ipsaq; rursus inter formosissimas puellas numerata est, aut potiùs omnibus prælata. Tandem inuita relicto patre ad Cyrum Darij filium adducta, una omnium concubinarum carissima illi fuit. Vnde Aspasia insomnij memor, Veneri sacrificia gratificatoria peregit, & ingens idolum in honore eius faciendum curauit, iuxta quod gemmis picturatam Columbam statuit. Deinde Cyro in prælio contra fratrem occiso, ab Artaxerce quoque similiter amata, & in honore fuit, ut multis ibi scribit Aelianus. Vide obsecro, pie lector, quomodo & dæmon sub Veneris nomine à superstitiosa vanaq; gentilitate cultus, Columbæ figura, qua & Spiritum sanctum in Iordane, multosq; sanctos, vt ex superioribus est uidere, delectatos, non sine grandi mysterio constat, induere non est veritus, & sibi eam sacram nuncupare, ut ita facilius deceptos in laqueos suos irretitos in ima ac obscura Tartara detruderet. Alia est apud eundem [i] Aelianum historia, quæ eundem humani generis hostem sub eiusdem innocentissimæ volucris specie delusisse homines testatur, quamuis interim fabulam quodammodo sapere videatur. Est autem talis: *In Erice Siciliæ festi dies aguntur, quos Ericini, & Siculi omnes profectorios appellant. Cur autem sic appellentur, causam afferunt, quod id temporis Venerem inde in Lybiam proficisci dicunt: nam cùm longè maximè Columbarum in ijs locis numerus esse soleat, nulla autem tum temporis appareat, conijciunt ipsam abeuntem venerantes Deam cum illa peregrè profectas esse. Nam Veneri sacrum esse genus Columbarum omnes existimant. Nouem diebus lapsis vnam forma insignem ex pelago Lybico spectari euolantem, qua non sit quemadmodum reliquæ gregales Columbæ, sed rubra, qualem nobis Anacreon canit esse Venerem, cùm eam quodam loco purpuream, & auro similem canit, imitatione nimirum Homeri, qui eandem nobis auream celebrat. Hanc cæterarum Columbarum greges sequuntur, & rursus ex earum reditu Ericini reuersionis dies celebrant.* Et alibi rursus. *In Erice*, inquit idem [k] Aelianus, *Siciliæ, vbi templum Veneris est venerandum, & sanctum, cum certo tempore offerunt Anagogia sacrificia Ericini, & Venerem è Sicilia discedere in Lybiam affirmant, euanescunt ex eo loco Columbæ, quasi comitantes Venerem. Reliquo verò tempore ingentem earundem auium copiã circa Deæ templum abundare constat.* Hactenus ille. Et Athenæus scriptor aliàs clarissimus, referente Niçolao Leoniceno, non solùm hęc omnia repetit, sed ueluti etiam calcar historiæ addens, specioso nimirum satis per se mendacio, longè maius adducens, ait *eo die, quo redeunt è Lybia, uniuersum regionis illius tractum butyrum olere, idq; aduentantis Deæ certissimum indicium perhiberi.*

S. Catherina in carcere à columba enutrita

[f] *Lib. 3. c. 2.*

Semiramis à Columbis nutrita.

Semiramis Dercetùs filia, & quomodo nata.

[g] *Chil. hist. 9 275.*

[h] *Lib. 2. Var. Hist. à principi.*

Aspasia quomodo à fœdo tumore liberata.

Aspasia Veneri dedicat tẽplum.

Dæmon Veneris specie incautos decipit.

[i] *L. 4. de ani. cap. 2.*

Profectorij dies qui Siculis dicti.

Columbarum in Sicilia maximus numerus.

Colũbæ Venerẽ abeuntem comitãtur.

Rubra Columba reliquarũ dux.

Ven' rubra.

Ven' aurea.

[k] *Li. 1. Var. hist. c. 15.*

Anagogia sacrificia.

butyri odor Veneris aduentũ indicat.

COGNO-

COGNOMINATA.



Semiramidis encomium.

Semiramis Columba dicta.

SEMIRAMIDEM, quam quarto loco Babyloniæ annis quadraginta regnaſſe hiſtoriæ tradunt, militia verò triumphis, diuitijs, victorijs, & imperio omnes mortales ſuperaſſe, atque ipſam Babyloniam ex oppido maximam feciſſe, vt magis dici poſſit illam ædificaſſe, quàm ampliaſſe, Aſsyrijs Columbam ex Diodoro Siculo nuncupatam fuiſſe, quòd ab his auibus mirabiliter in deſertis, & ſaxoſis locis educata crederetur, paulò ſuprà diximus, dicemuſq; poſtea, cùm expiraret, in Columbam mutatam ab eis creditam, ideoq; ab eſu Columbarum eos abſtinere, denique & vexilla ſua Columbæ imagine exornaſſe ſolitos: quod, teſte D. Thoma Aquinate, Hieremias Propheta exhortans Hieroſolymitanos, vt fugerent à facie iræ Columbæ, id eſt, inquit, Babyloniorum, quo- Columba, id eſt, Semiramis armorum ferocia magis, quàm Ninus inſtruxerat, indicauit. Ter autem Propheta eius meminit. Primo autem [a] loco ſic habet. *Dereliquit quaſi Leo vmbraculum ſuum. quia facta eſt terra eorum in deſolationem à facie iræ Columbæ, & à facie iræ furoris Domini.* [b] Secundo loco ait: *Reuertamur ad populum noſtrum, & ad terram natiuitatis à facie gladij Columbæ.* Poſtremò, *Diſperdite*, inquit *ſatorem de Babylone, & tenentem falcem in tempore meſſis: à facie gladij Columbæ vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur.* Quo loco gloſſa ordinaria per Columbam exponit Nabuchodonoſor Babylonis regem, & optimè, vti etiam in antè allatis duobus prophetæ locis uidere eſt. Sed quod regem illum Columbam interpretari a Propheta exiſtimat, quaſi ſtultum, leui admodum argumento nititur, quod tale eſt, *Colūba*, inquit, ſtulta dicitur, quia pullos nutrit alienos, ita Nabuchodonoſor, non pro ſimplicitate Columbā vocat, ſed pro ſtultitia ſuperbiæ. Si enim ab amore Columbæ erga alienos pullos propheta ſimilitudinem aſſumeret, vti gloſſa ſupponit, Nabuchodonoſoris benignitatem, ac beneuolentiam erga Hieroſolymitanos etiam inde concludere debebat, quod tamen ſacræ literæ, ac ipſamet gloſſa negant, quin contrà ceu flagellum eorum conſtituunt. Taceo modo eiuſcemodi Columbarum amorem admodum inſolentem eſſe, vt inde ſimilitudo accipi poſſet, vt ab Oſſifraga alij peritiores faciunt. Quare veroſimilior D. Thomæ opinio habēda eſt, nimirum, quòd Columba Semiramidis, omniumq; eius ſucceſſorū inſigne eſſet. Sanctus [c] Matthæus Euangeliſta Chriſti Saluatoris noſtri genealogiam recēſens, in ea etiam Naaſon nominat, quem a Columbina ſimplicitate, & à requie ita dictum Theologi interpretantur, vt diſertiſſimis verbis facundiſſimus D. [d] Chryſoſtomus oſtendit, inquiens. *Aminadab autem, qui erat voluntarius populus, vel gens deſiderata, genuit Naaſon, qui interpretatur refectio*, id eſt, *requies. Verè enim quicunque eſt voluntarius Deo, & præbet ſe deſiderabilem apud Deum, generat ſibi refectionem, & requiem. Congruè autem Naaſon, in cuius tempore filij Iſraël de Aegypto exierunt, qui & princeps factus eſt ſuper tribum Iuda, refectio, & requies eſt nominatus, quoniam in tempore illius de ſeruitute Aegyptiorum violentorum, & de laborioſis operibus luti liberati requieuerunt, & refectionem conſequuti ſunt in deſerto, & corporis, & animæ: corporis quidem: quia ad libertatem venerunt corporalem: animæ autem, quia poſt immundas culturas Aegyptiorum ad notitiam perducti ſunt Dei uiuentis. Sed & Columbinus, & ſerpentinus interpretatur Naaſon, forſitan quia prudens erat in bono, ſicut ſerpens: ſimplex autem in malo, ſicut Columba.* Hactenus D. Chryſoſt. Hoc ſenſu, vt opinor, Saluator noſter Ieſus Chriſtus, Sanctum Petrum cariſſimum ſuum diſcipulum apud D. [e] Matthæum Simonem Bariona, id eſt, vt Zacharias Epiſcopus Chryſopolitanus exponit, filium Columbæ, qui triſtitiam ponat, ac mœrorem audiat, appellauit. Hoc enim Simon illud Bar—Iona ſignificat. Verba Saluatoris noſtri ſunt: *Beatus es tu, Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui in cælis eſt. Ego tibi dico, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram, &c.* Porrò apud Genuenſes originem habuit celeberrima iam familia Columba cognominata, quam ſcilicet Chriſtophorus Columbus toto orbe nominatiſſimus iam ante multos annos maximè illuſtrauit noui orbis inuentione, quare & admirans mare dictus eſt: Cremonæ pariter alia familia eſt, Columba appellata, ex qua Realdus Columbus magnus ille Anatomicus egreſſus maxima ſui laude, ac ſummo audientium commodo, ac progreſſu in almo Romano Gymnaſio rem anatomicam profeſſus eſt, ac de eo doctiſſimos quindecim libros poſteritati diſtinctè ſanè, atque accuratè conſcriptos reliquit, quos poſtmodum Lazarus, & Phœbus Columbi Pio Quarto Pontif. Max. nuncupatos in lucem ediderunt.

Babylonij vexilla ſua Columbæ imagine inſigniunt.

[a] Cap. 25.

[b] Cap. 46.

Nabuchodonoſor Columba dictus.

Gloſſæ ordinariæ error.

D. Thomæ opinio probata.

[c] Cap. 1.

Naaſon à Colūbina ſimplicitate dictus.

[d] Hom. 1. in c. 1. Matth.

S. Petrus filius Columbæ dictus.

[e] Cap. 16.

Colūba familia apud Genuēſes.

Chriſtophorus Columbus admirans mare dictus.

Colūba familia Cremonenſis.

Reald[us] Columbus.

Lazarus, & Phœb[us] Columbi.

DENO-

DENOMINATA.



A COLVMBA fit Columbinus, vel Columbaris. Columbinus quod ad Columbas pertinet, Columbaris quod est Columbæ, vel idem significat. [a] Columella *Columbare stercus* dixit: *Pulli Columbini* Varro, & Cicero. [b] Aristoteles aues omnes, quæ sub Columbario genere continentur Περιστεροειδεῖς appellat. Columbina apud aucupes dicta est Merula Torquata fæmina, item & Turdus visciuorus, ob magnitudinem. [c] Plinius alibi uuas Columbinas acinosissimas appellat, cui [d] item, vt suprà etiam diximus, planta quædam peristeros vocatur caule alto, foliato cacumine in alios ramos se spargens, Columbis admodum familiaris, unde & nomen. Hanc habenti negant oblatrare canes. Herbarij recentiores omnes hanc plantam Verbenam, siue verbenacam esse existimant. Sed cùm verbenaca Plinio peristereon, non autem peristereos vocetur (vt duobus in locis apud illum vidimus, primùm vbi honores verbenacæ enumerat, quos illi olim Romani detulerunt, [e] vbi verbi gratia, *aliqui*, inquit, *peristereon, nostri verbenacam vocant*, & [f] aliàs *alcea*, inquit, *folia habet verbenaca, qua & peristereon cognominatur*: quispiam dubitare posset, vtrum diuersæ plantæ sint, an verò eadem; & certè id doctorum virorum animos quandoque, uti uideo, torsit, quin etiam quidam Veronensis nomine Io. [g] Antonius Pantheus prorsus concludit, diuersas esse. Verùm cùm ipsemet Dioscorides peristeriona siue uerbenacam ex eo nominatam uideri scribat, quòd Columbæ circa eam perquam libenter uersari soleant, cogor in omnium doctissimorum botanicorum sententiam venire. At cùm rursus Dioscorides duas herbas diuersis capitibus verbenacam nimirum, & hierabotanem peristereona dici tradat, & de verbenaca tantùm dicat, quod à Columbis nomen obtineat, quis denuo putare posset verbenacam ergo [h] Plinij peristereona esse, cùm contrà hic hierabotanem peristerona esse, appellari dicat. Vnde meo iudicio vtraque hac herba Columbas delectari statuendum est, ideoque illud nomen accepisse, etsi id de verbenaca priuatim Dioscorides scripserit. Latinis peristereon itaque verbenam, vel verbenacam significat, quibusdam herba segminalis, alijs Columbaria, seu Columbina dicitur, nonnullis etiam ferraria, à ferri duritie. [i] Nicander περιστερεῶντα πέτηλα vocat verbenæ folia. Scholiastes longè nobis aliud, quam Plinius, & Dioscorides faciunt, peristereonis etymum adduxit ex Crateia nimirum dictam scribens, quòd folia diuisa habeat, & pedibus Columbinis similia. [k] Ioannes item Goropius prorsus à Plinio & Dioscoride apertè dissentit, cùm peristereonem dictam putet, quòd ad eos amores conciliandos, ligandosque, in quibus Columbæ omnium gentium iudicio habent principatum. Cuius equidem doctissimi viri sententiam eò libentiùs amplector, quod in hac herba, nisi ad occultam sympathiam recurramus nihil agnoscam, in quo tantùm auibus consistere possit oblectamentum, tum maximè uerò etiam, quòd non alia de re, quàm ob conciliandum amorem dicta est Philtrodotes: quod Vergilius sciens loco philtrorum, quæ [l] Theocritus lauris adiunxit, uerbenas carmini suo intexuit, arte ut eximia, ita à nemine, quem legerim, præter vnum hunc virum animaduersa. Porrò inter nomenclaturas fumariæ apud Dioscoridem etiam peristereon legitur, à florum uidelicet specie, quæ Columborum ingluuiem quodammodo repræsentat, vnde à Germanis quoque nominatur Tuben kropfle: vel ad differentiam generis cuiusdam loti syluestris inodori, cui similes, sed lutei flores, quæ similiter eisdem Tuben kropfle vocatur, rote tuben kropfle, hoc est, rubra Columbarum ingluuies. Audio, & chamæbarum rusticis Germanorum alicubi Tuben Kropfle appellari, uel ipsum, vel fructum eius. Pedis Columbini nomine duæ herbæ ueniunt, una nota, & satis vulgaris ex geraniorum genere, altera rara admodum, amomum nempe, de quo [m] Iacobus Dalechampius sic scribit. Garzias aromatum Indicorum author de amomo scribens narrat se percótatum aliquando à quodam pharmacopęo Hispano, sed religione Iudæo, qui Hierosolymis habitabat, quid esset amomum. Eum respondisse Arabica lingua Hamama nuncupari, quod pedem Columbinum significat, stirpem hanc nouisse, quam tamen apud Indos non uidisset. Postea se euocatum à Nizamoxa rege in Decam potentissimo, medicos eruditos tum Persas, tum Turcas, quos semper magnis stipendijs domi alebat, interrogasse num amomum

Columbin[us]. Colũbaris.
[a] *Lib. 8. c. 8.*
[b] *5. hist. c. 13*
Merula torquata colũbina dicta.
Turdus visciuorus.
[c] *L. 14. c. 3.*
Vua columbina.
[d] *L. 25. c. 10.*
Peristeros.
Verbena. seu verbenaca.
[e] *L. 25. c. 9.*
[f] *Lib. 27.*
[g] *In discept. 2. diei lib. 4. cap. 55.*
Peristereon duabus herbis cõuenit.
[h] *L. 25. c. 9.*
Segminalis herba.
Colũbaria.
Ferraria.
[i] *In theriacis*
Etymum.
[k] *L 6. in Saxonicis.*
Goropij sẽtentia probata.
Philtrodotes.
[l] *Eglog. 8.*
Fumaria. peristereon dicta, & cur.
Tubẽ kropfle.
Chamebatos.
Pes Columbinus.
[m] *L. 8. Hist. plant. c. 40.*
Quid sit amomum.
Hamama.

haberent, dixiſſe illos, iſtic quidem non naſci, ſed inter alia aromata, quæ ad regem ex Aſia, Perſia, & Arabia conficiendis alexipharmacis perferrentur, Amomum etiam aduehi: eiuſque ramulis ſe ab eis donatum, id cum Dioſcoridis deſcriptione contuliſſe, & venuſtiſſimè quadraſſe, ac licet iam ſiccum, pedem Columbinum repræſentaſſe. Sed eius figuram nec prolixiore oratione, nec pictura Garzias expreſſit. Eius verò Scholiaſtes nobis iconem exhibuit, amomi, & amomidis nomine. Neutram tamen cum Plinij, & Dioſcoridis conuenire ille putat, niſi id fortè ſit, quo ſe Garzias donatum, quodque pedem Columbinum referre aſſerit. Nam hæc fragmenta aliquot ſunt ramuli, foliolis quibuſdam adeo frequentibus onuſti, vt ex ſolis folijs conſtare videantur (velut in tithymalo paralio uidere licet) quæ in extremo ita ſunt diſpoſita, vt floſculum, aut roſam efforment. Ramuli iſti ſimul compacti non ineptè pedem Columbinum (qualis Columbarum eſt, quæ pedes, vt ita dicam, plumatos habent) referre videntur, nullo tamen ſingulari odore, aut ſapore prædîti ſunt. Cæterùm cùm auctor hic pedem Columbinum memorat, atque etiam Serapio, minimè intelligunt id geranij genus, quod herbarij pedem Columbinum vocant, ſed amomum ipſum, vt ex Serapionis deſcriptione perſpicere licet. Quare ineptiſſimè faciunt, qui pedem Columbinum vulgarem herbariorum amomo ſubſtituunt. Hucuſque Dalechampius. Quod modò ad geranij genus attinet, pes Columbinus herbarijs dictum, id, teſte Ruellio illud eſt; cui folia maluæ ſunt, rotunda, ſed multipliciter diſſecta. Videtur autem de illo geranio loqui, quod Andreas Matthiolus ſecundo loco depinxit, cùm cæteri omnes herbarij illud, quod apud eundem tertio loco depictum eſt, pedem Columbinum nuncupent: quamuis tamen in Italia vtrumque eo nomine celebretur: Quod itaque omnes pedem Columbinum vocant, aiunt ſecundum genus eſſe Dioſcoridi, dicique etiam geranium Columbinum, Gallis pied de pigeon, Germanis Tauber fuſz. Cæterùm apud veterem Auicennæ gloſſophagum Senkar pedem Columbinum ſignificat, quo authore, eodem tingitur oculus vel cera. Aquilegiam [a] Dalechampius ait Columbinam dici, quoniam corniculis ſuis ſurſum reflexis, gracilitate ceruicem, & roſtella Columbarum referat. Vult autem id de ſimplicibus aquilegijs intelligi, quòd in hortis culta hæc ſtirps multo pluribus denſioribus, & nitidioribus corniculis prædita ſit. Lithoſpermon à Romanis Columbam appellari inter adiectas Dioſcoridi nomenclaturas legitur. Adamus Leonicerus ſcribit; in quibuſdam Germaniæ locis dici tubenrock, nimirum à Columbis. Theophraſtus, & Dioſcorides ciceris genus Columbinum vocant, quod [o] Plinius alijs etiam Venereum dici tradit, eſſeque candidum, rotundum, læue, & arietino minus. Hoc fortè fuerit, quod vulgò piſum album nominatur, interius flaueſcens, foris læue, rotundum, quod & piſis alijs in cibis ferè præfertur: de quo plura leges apud [p] Ruellium, qui id orobiæum, & orobiam Græcis vocari docet, ſub quo genere etiam ſylueſtre contineatur eruo ſimile; ſubamarum; ſecundum alios dulciſſimum. Rhai alhamam, hoc eſt, paſtus Columbarum (aliàs additur & camelorum vt ſcribit [q] Auicenna) eſt herba, quæ fert granum ſimile grano myrti, ſed magis cinereum, cuius medulla colore, & guſtu refert lentem excorticatam cum exigua dulcedine. Apparet autem leguminis quoddam genus eſſe. Mathias Lobelius, atque Pæna ſcabioſam minorem etiam Columbariam nuncupant. Eſt autem etiam Columbaria inſula in mari Thuſco, à qua, ni fallor, à [r] Io. Baptiſta Egnatio Columbarienſes nominantur: verùm [ſ] Plinio Peristerides inſulæ etiam iuxta Smyrnam dicuntur, quas ſic dictas arbitrandum eſt, quòd Columbarum agminibus abundarent. Periſtere Stephano vrbs Phœnicum eſt: gentile Periſtenes. Enſipia maris Lybici inſula Aegypto adiacens, Gerar. Mercatori iſola de Columbi, hoc eſt Columborum inſula dicitur. Duuelandia Zelandiæ pars eſt frugibus abundantiſſima, ita dicta, quòd totius ferè inſulæ Columbæ eò, etiam trans mare ad paſtum quærendum euolitent. Porro argillam, vel margam quandam [t] Plinius Columbinam nominat, *& Galliam ſuo nomine eglocopelam* (quidam legunt Aeglepeliam, id eſt ſplendidam, & liuidam: *αἰγλήεις* lucidus: *πελιὸς* liuidus: ſed hoc modo ea vox Græca fuerit, non Gallica, ut Plinius vult. In vetuſto legitur ſuo nomine à Græco (legit Dalechampius, ſed & Græco) Pelian appellat *appellare* ait, *& glebis excitari lapidum modo: ſole, & gelatione ita ſolui, vt tenuiſſimas bracteas faciat*. Eadem, inquit Ornithologus, aut ſimilis fuerit argilla nigricans, qua agros alicubi ſtercorari audio: ex qua etiam optima uaſa figlina, & ignis tolerantiſſima fieri puto, qualibus aurifabri utuntur. Et ex eadem nimirum materia, ſed magis indurata, etiam lapis ille niger in tenuiſſimas laminas ſciſſilis, quo ad pugillarem, & ædium tecta utuntur, Ioannes Auguſtinus Pantheus alchymiſta lapidem lebetum uocat fuſcum

illum,

Amomum vnde aduehatur.
Amomis.
Amomi delineatio.
Columbinus pes vulgaris non eſt amomum.
Geraniũ quod pes columbinus dicatur.
Senkar quid Auicennæ.
[a] *L. 7. Hiſt. plant. c. 14.*
Aquilegia columbina dicta, & cur.
Lithoſpermon columba dictum.
Tubẽrock.
Cicer colũbinum.
[o] *L. 18. c. 12*
Cicer Venereum.
Piſum albũ
[p] *L. 2. c. 36*
Rhai alhamam quæ herba.
[q] 2. 565.
Scabioſa minor.
Columbaria inſula.
[r] *In Hiſtor. princ. Rom.*
[ſ] *L. 5. c. 31.*
Periſterides inſulæ.
Periſtere Vrbs.
Enſipa.
Iſola de colombi.
Duuelãdia.
Argilla columbina.
[t] *L. 17. c. 8.*
Eglocopola
Vaſa ignis tolerantiſſima vnde fiant.
Lapis ſciſſilis.

illum, qui Plurij prope Clauennam in Rhætia non procul à Lario lacu ex montibus deportatur, & ferro tornatur in vasa ignis apprimè patientia. videtur autem eundem appellare petram Columbinam. [u] Isidorus verò Columbinum lapidem *ab auis colore nuncupari* scribit, *& naturâ gypso vicinum esse, & mollitie simillimum*. Venenum Columbinum Caligula apud Suetonium appellat ex eo, quod Columbo cuidam victori at leuiter saucio in plagam abdidit. [x] Paulus Iouius Antracium quendam refert Pisanis duo inusitatæ magnitudinis vendidisse tormenta rudi ueterum sæculo fabrefacta, quorum vnum ab insculpta aue Columbinum, alterum à terribili ictus violentia Desperatum uocabatur. Plauto Columbare, exponente Festo, locum quendam significat in naui. Verba sunt Plauti in scribam naualem:

Petra Colũbina. [u] L. 16. c. 10. Venenum Colubinũ. [x] L. 3. Hist. Colũbinũ tormẽtum. Desperatũ. Columbar Plauto qd.

Non ego te vidi, naualis scriba Columbari impudens?

Et subdit Festus: Siue quod Columbariorum quæstus temerarius, incertusq; est. Ornithologus hic fortè etiam Columbar legendum putat, genus nimirum vinculi, quod à collo denominatum aliquis coniecerit, & cuius idem [y] Plautus alibi meminit, inquiens: *Illic in Columbar credo, leno vortitur. Nam in Columbari collum haud multò post erit.* Vitruuio verò Columbaria duo significant, vtraque à Plautino Columbari diuersa, vt ex hisce [z] eius uerbis manifestè apparet: Ὀπὰς, inquit, *Græci tignorum cubilia, & asserum appellant, vti nostri ea Columbaria:* Et [a] alibi ita vocat *foramina, siue canales, secundum singulos axis eclantes, per quæ aqua in tympano hausterio organo concepta efflait*. Quo loco Guil. Philander dicta esse annotat Columbaria ἀπὸ τῶ κολυμβᾶν, id est, vrinando, quasi Colymbaria, quòd aquæ innatent, immerganturué, à quo, inquit, κολυμβιστὰς Græci vocant, quos Latini vrinatores, quales sunt Anates. Quæ, ut videtur, ab Hermolao mutuatus est, qui alibi sic habet: Cionion, siue cion vasculi genus est, quo nomine in hodiernum vsque diem vtuntur cauponæ. Hoc Columnas a nostris ex interpretatione Græca vocitatum putes: vnde apud iurisconsultos Columnarium: quanquam non Columnarium, sed Columbarium fortasse pronunciandum sit. Instrumenti genus ita nominatur Vitruuio ad aquam hauriendam per tympana, etiamsi à colluuie colluuiarium sunt qui legant. In quo illud mihi occurruit, Columbarium non à Columbis, sed à Græco uerbo, quasi colymbarium venisse, quando Græci κολυμβᾶν, & Colymbistas vocant, quod nos vrinare, & vrinatores dicimus. Vrinatorium ergò uas, quo uidelicet, aut vinum promitur, aut aqua, Columbarium à veteribus dictum existimare possumus: alioqui & Columbæ ab hoc ipso verbi Græci significatu appellantur. Quid si columnarium apud iurisperitos pro mensa lapidea, quæ cartibum, & cartibulum quoque dicebatur, accipias? De qua M. Varro, *Altera*, inquit, *vinaria mensa erat lapidea, quadrata, oblonga vna columella, & vocabatur cartibulum, in qua ponerentur anea*. Hæc omnia [b] Hermolaus. Ornithologus verò, cui libenter hac in re assentior, Columbaria in tympanis, siue rotis haustorijs vasa eadem esse credit, quæ & haustra dicuntur ab usu: & Columbaria à figura dicta, qua referant loculamenta, seu nidos; quæ pro Columbis in cellis Columbarijs fiunt: nisi hoc interest, vt uidetur, quòd haustra illa, quæ Columbaria propriè dicuntur, caua sunt, & in ipso tympano: alia uerò ut modioli quadrati foras prominentia, vti etiam figuræ Vitruuio adiectæ declarant. Eodem modo [c] Isidorus Columbaria putat esse loca concaua in summis nauium lateribus, per quæ eminent remi, ita autem dicta, quòd sint similia latibulis Columbarum, in quibus nidificant. S. Columbanus, cuius vitam plenam maximis, & memorandis miraculis Beda fusè admodum describit, à Columba quidem nomen meruit, non autem ab aue, at à ciuitate Hyberniæ Columba nuncupata.

[y] In Rudẽte. Columbar quid Vitru uio. [z] Lib. 4. c. 2. [a] L. 10. c. 9. Colymbistæ. Vrinatores. Cionion vasculi genus. Columnas. Columnarium. Vrinatoriũ vas columbarium dictum. Mensa lapidea. Cartibum. Cartibulũ. [b] In Corall. Haustra q̃ vasa dicta. Columbaria vnde dicta. [c] L. 19. c. 2. S. Columbanus vnde dictus.

PRAESAGIA.



COLVMBAS aiunt tardiùs solito ad suum περιστερῶνα redeuntes mox imminentium pluuiarum signa repræsentare, quoniam percepto in pluuias aëris motu, in crastinum prouidè expleri satagunt. [a] Hieronymus Vida ab hoc Columbarum præsagio facta eleganti quadam similitudine innuit Columbas sæpè non prius arua, camposque relinquere, quàm vel tonitru audierint, uel ex nebuloso aëre certò affuturas pluuias diuinauerint: canit autem:

Pluuię presagium. [a] L. 5. Christiad.

Ac velut in pastus celsa qua sede Columba
Exierant varios, cum tempestate repente
Vrgenti cæco misceri murmure cælum
Incipit, & nigræ cinxerunt æthera nubes,
Continuò linquunt arua vndique, & ardua pinnis
Tecta petunt, celeresq; cauis se turribus abdunt.

Serenitatis signum.

E contrario verò si insolenter cantillauerint, serenitatis signa ædere vulgò creduntur.

AVGVRIA.



DVPLEX ex Columbis erat augurium, lætum scilicet, ac infelix: quamuis nõnulli prosperos successus tantùm prædicere velint: alijq; nullius prorsus auspicij creditas esse, nisi comitatas ab alijs, quod [a] Alexander ab Alexandro quoque ceu ratum reperijt. Homerus felicis (hoc enim inter meas scedulas annotatum reperio) Columbæ augurij meminit: neque etiam semper faustum fuit comitatas videre, quemadmodum vel hoc senario habemus ex Suida:

[a] L. 5. Genia. dier. c. 13.

Περιστερὰς βλέπων τὶ προξενῶ βλάβην.
Columbas videre malum aliquod præsagit.

Magnæ alites paruarũ auguria turbant.

Verùm vt astruamus modò felix, modò infelix augurium fecisse; scire licet, antequam felicia enumeremus, Columbarum, vti etiam reliquarum minorum volucrum auguria à maioribus superuenientibus extingui credita, quod alibi [b] Vergilius ab Aquila sumpto exempto etiam innuit, dicens:

[b] Aeglog. 9.

Sed carmina tantum
Nostra valent, Lycida, tela inter Martia quantum
Chaonias dicunt, Aquila veniente Columbas.

Seruius hallucinatur.

Quo loco eius Scholiastes Seruius, *minora enim*, inquit, *auguria maioribus cedunt, nec vllarum sunt, virium licet priora sint.* Idem Seruius Columbarum auguria ad reges pertinere dixit, quia nunquam solæ sunt, sicut neque reges: quod postremum falsum esse subsequentia docebunt. Adnumerari verò Columbas inter eas alites, quæ regibus auspicia faciebant verissimum quidem est. Hinc in primis (prosequor autem felicia auspicia) [c] Vergilius Aeneæ Veneris filio, & regi Columbas geminas in auspicium missas narrat, duces nimirum ad inueniendum aureum ramum. Optauerat enim Aeneas in nemore arborem auriferam videre, ut inde ramum refringeret, & statim illi apparent geminæ Columbæ uolantes, quas quia matri Veneri dicatas nouerat, lætus precatur, ut cursum suum dirigant, ubi ramus existit aureus, obseruatoq; earum volatu super arbore consedisse animaduertit, quò gradiens, cùm peruenisset, auri fulgorem vidit in arbore, indeq; ilico ramum excerpens, eum Sybillę detulit. Quę omnia poëta sic prosequitur:

[c] Aeneid. 6.

Colũbę geminæ Aeneæ apparent.

Si nunc se nobis ille aureus arbore ramus
Ostendat nemore in tanto, &c.
Vix ea fatus erat, geminæ cùm fortè Columbæ
Ipsa sub ora viri Cælo venere volantes,
Et viridi sedere solo, tum maximus heros
Maternas agnoscit aues, lætusq; precatur:
Este duces, ò si qua via est, cursumq; per auras
Dirigite in lucos, ubi pinguem diues opacat
Ramus humum: tuq; ò dubijs ne defice rebus,
Diua parens. sic effatus vestigia pressit,
Obseruans, quæ signa ferant, quo tendere pergant
Pascentes: illæ tantum prodire volando
Quantum acie possent oculi seruare sequentum.
Inde vbi venêre ad fauces graue olentis Auerni
Tollunt se celeres, liquidumq; per aëra lapsæ
Sedibus optatis geminæ super arbore sidunt.

Discolor vnde auri per ramos aura refulsit:
Quale solet Syluis, &c.
Talis erat species auri frondentis opaca
Ilice, sic lenis crepitabant bractea vento.
Corripit extemplò Aeneas, manibusq; refringit
Cunctantem, & vatis portat sub tecta Sybillæ

C. Iulio Cæsari originẽ ab Aenea trahenti, vel saltem trahere sese iactitãti Columbę prospero fuerunt ostento, cùm palmam eam nidis frequentare cœpissent, quam ipse castris locum capiens inter Syluas, quas cædebat, repertam conseruari vt omnem victoriæ iusserat. Ea enim de causa mirum, & inusitatum videbatur, quòd id auium genus duram, & asperam frondem studiosè soleat euitare. Meminit huius augurij his verbis [d] Suetonius: *Apud Mundam*, inquit, *D. Iulius castris locum capiens, arborem palmæ repertam conseruari, vt omen victoriæ iussit. Ex ea continuò nata soboles, adeo in paucis diebus adoleuit, vt non æquipararet modo matricem, verumetiam obtegeret, frequentareturq; Columbarum nidis: quamuis id autum genus duram, & asperam frondem maximè euitet. Illo præcipuè ostento motum Cæsarem ferunt, ne quem alium sibi succedere, quàm sororis nepotem vellet.* [e] Apollonius quoque canit aspectu Columbæ iussos ab augure Mopso heroas illos benè sperare: demonstratumq; illis esse respondere id signum prædictioni Phinei, qui affirmárat reditum eorum è periculosa illa expeditione, positum esse in Veneris voluntate, ipsius namque Deæ eas sacras esse aues. Idem alibi [*] Phineum fingit Argonautis suadere, ne per Symphlegades petras nauigent, nisi prius eminus emissa Columba, vt si illam viderint incolumem euadere per ipsas, sequantur: sin minus, retrorsum nauigent, tanquam prohibentibus Dijs. Neapolim celeberrimam Italiæ vrbem tali felicissimo auspicio conditam referunt, ut nimirum Parthenope virgo Eumeli filia Columbę augurium secuta post longa itineris interualla agrum Neapolitanum, tanquam ad tantę futuræ vrbis decus elegerit. Meminit eius [f] Velleius Paterculus: *Huius classis*, inquit, *cursum esse directum alij Columba antecedentis volatu ferunt, alij nocturno æris sono, qualis Cerealibus sacris cieri solet.*

C. Cæsaris augurium.

[d] In Augusto Cęsare cap. 94.

[e] Argona. 3.

Argonautarum augurium.

[*] Lib. 2.

Neapolis colũbæ auspicijs condita à Parthenope.

[f] Li. 1 Hist. Rom.

Item [g] Statius:

Tenuis nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum trans æquora vectæ
Ipse Dionea monstrauit Apollo Columba.

[g] L. 4. Sylu.

Hinc quoque Neapolitani, referente Alexandro Neapolitano, statuam erexêre Apollini, cuius humero Columba insidebat, & muliérculam quandam (quæ Parthenope fuerit) genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret. Idem quoque Statius attestatur dicens:

Statuæ Apollinis columba insidet.

Dij patrij, quos augurijs super æquora magnis
Littus ad Ausonium deuexit Abantia classis:
Tu ductor populi longè emigrantis Apollo.
Cuius adhuc volucrem læua ceruice sedentem
Respiciens blandè felix Eumelis adorat.

Lætum etiam Alexandro Seuero, ac imperium portendens augurium fuisse legimus, quod anicula quædam eo, quo natus est die, matri eius Columbas obtulisset. De Diadumeno tradunt Macrini filio eiusmodi portentum: Aquila, qua natus est die Palumbum ei regium paruulum attulit, & in cunis posuit dormienti, recessitq; sine noxa: quod dubio procul eum ab ineunte ætate Imperatorem aliquando futurum indicauit. Præterea etiam de Aretulla scribitur, quod cùm sæpius Domitium pro fratre suo, quem in Sardiniam exulatum miserat, frustrà rogasset, ut ab exilio illum reuocaret, in eius gremium Columba, quæ cum cęteris auibus in Theatro (nam id spectaculi genus edidit Domitianus, quod [h] Papinius testatur, & olim ediderat Nero) deciderit, neque inde voluerit euolare. Hanc [i] Martialis fratris reuersuri ab exilio nunciam fuisse credidit, cùm canit:

Seueri augurium.

Diadumeni auguriũ.

Aretullę augurium.

[h] In Saturn.

[i] L. 8. Epig.

Aëra per tacitum delapsa sedentis in ipsos
Fluxit Aretullæ blanda Columba sinus.
Luserat hoc casus, nisi inobseruata maneret
Permissaq; sibi nollet abire fuga.
Si meliora piæ fas est sperare sorori,
Et dominum mundi flectere vota valent,
Hæc à Sardois tibi forsitan exulis oris
Fratre reuersuro nuncia venit auis.

k L. 22. Hierogl. Hebræi columbarum alas tectis affigunt.

Pierius [k] Valerianus ex Euthymio apud Hebræos ait prædiuitum, ac potentiorum hominum morem fuiſſe, Columbarum alas gypſo illitas in ſummæ felicitatis ſignum ſummis tectis affigere. Hæc itaque felicia hactenus extiterunt auguria, ſuperſunt modò infelicia, quale in primis illud eſt, quod Priamus Iouem orans ſumit ab Aquila *Columbam etiam reſpirantem* vngu bus tenente. Inde enim Penthasileam haud reuerſuram incolumen ex prælio augurabatur. Meminit Q. [l] Calaber.

Auguria infelicia. Priami augurium. *l Lib. 1.*

Αἰετὸς ὀξὺ κεκληγὼς
Ἤδη ἀποπνείουσαν ἔχων ὀνύχεσσι πέλειαν.
Ἐσσυμένως οἴμησεν ἀριστερός, id eſt;

Aquila acutum clangens
Iam efflantem animam tenens vnguibus Columbam
Concitatè ruit dextera

m In Ione. Ionis augurium.

Ion quoque apud [m] Euripidem, dum venenum, quod Creuſa ei machinauerat, à ſene rege acceptum biberet, turmam Columbarum in tentoria irruiſſe ait, vnam verò etiam ex ipſis pro eodem vino mortem obijſſe. Euripides Latinus factus ſic ait.

Atque dum hæc fierent, ſubitò irruit in tentora
Turma Columbarum,(nam in delubris Apollinis
Tutò habitant) illicq; vbi vinum effuderant,
Simul roſtra, bibendi ſcilicet cupidæ
Dimiſerunt, hauſeruntq; in plumigera guttura
Laticem: ac cæteris quidem innoxia Dei libatio
Fuit: quà autem conſedit, vbi nouus puer libauerat,
Potumq; guſtauit, ea mox corpore volucri,
Concuſſo bacchatur, ſimulq; ſtridula
Vocem edit confuſam: vnde amnis obſtupuit
Conuiuarum corona labores alitis.
Tandem autem palpitans moritur, purpureos
Et ſubmittit pedes. At fatidicus puer
Nuda è veſtibus ſupra menſam membra explicuit,
Exclamans, quis hominum mihi machinatus eſt necem?

n In Perſicis. Perſici exercitus augurium. *o Li. 1. Var. cap. 15.*

Charon [n] Lampſacenus apud Athenæum de Mardonio ſcribens, & exercitus Perſici interitu circa Athon montem, *tum*, inquit, *primum Columbæ albæ in Græcia viſa ſunt, cùm prius non fuiſſent*. Idem [o] Aelianus narrat, ſed tum primùm viſas alites, cùm triremes Perſarum prælegentes Athon perirent. Hannibalem ſedecim continuis annis Italiam vexaturum, multoſq; in ea occiſurum, ſed tandem & ipſum à Scipione ſuperandum, ac omnem victoriarum gloriam perditurum, hoc, quod Silius Italicus memoriæ prodidit, augurium ſignificabat:

Cùm ſubitum liquida non vllis nubibus æthra
Augurium mentes, oculoſq; ad ſidera vertit:
Accipiter medio tendens è limite ſolis
Dilectas Veneri, notaſq; ab honore Dionæ
Turbabat violentus aues, atque vnguibus idem
Idem nunc roſtro, duris nunc ictibus alæ:
Ter quinas dederat ſæua inter vulnera letho:
Nec finis, ſatieſue, noui, ſed ſanguinis ardor
Gliſcere, & vrgebat trepidam iam cæde priorum,
Incertamq; fuga plumo labente Columbam;
Donec Phœbeo veniens Iouis ales ab ortu
In tenues tandem nubes dare terga coegit:
Iam victrix lætos ſigno ad Romana volatus
Conuertit, proleſq; ducis qua parte decora
Scipio quaſſabat puerilibus arma lacertis,
Clangorem bis, terq; dedit, roſtroq; coruſcæ
Perſtringens conum galeæ, ſe reddidit aſtris.
Exclamat Liger, hunc ſuperos ſentire monentes
Ars fuit: ac penna monſtrare futura magiſtra.
Pæne bis octonos Italis in finibus annos
Audaci ſimilis volucri ſectabere pubem
Auſoniam, multamq; feres cum ſanguine prædam.

Sed compeſce

Sed compeſce minas, renuit tibi Daunia regna
Armiger ecce Iouis: noſco te ſumme Deorum.
Adſis o firmesq́; tua pater alitis omen,
Nam tibi ſeruantur: ni vano caſſa volatu
Mentitur, ſuperos prapes poſtrema ſubacta
Fata puer Libya, & maius Carthagine nomen.
Contra lata Bogus Tyrio canit omina regi
Et fauſtum Accipitrem, caſasq́; in nube volucres
Aeneadis cladem, & Veneris portendere genti.

Macrinus item Romanorum imperator regno exutus legitur Columbæ augurio. [p] Xiphilinus author eſt, cùm primùm litteræ eius de imperio legerentur, Columbam ad ſtatuam illius, quæ poſita erat in curia, circumuolaſſe, idque futuræ eius timiditatis, propter quam à Pſeudoantonino puero adhuc ſuperatus eſt, ſuperior aliàs viribus, augurium fuiſſe. Diogenem orientis Cæſarem antequam imperio caderet, hæc ſigna præceſſiſſe memorant. Nigra Columba circa triremem volitans, manu comprehenſa eſt, & imperatrici tradita: medium illius tabernaculum confractum, ac ignis, neſcitur vnde, lapſus, qui equos imperatorios, & vehicula combuſſit. Hæc & id genus auguria, felicia, aut infelicia, qualia poſteriora fuêre diuina putauit antiquitas. Viri autem vita, & doctrina ſanctiſſimi, ſi aliqua eſſent, quæ diuina auguria fas eſſet dicere, ea ſigna diuina auguria aſſererent, quæcunque diuinam cauſam habere poſſunt, qualia ſunt, quæ de Columba diximus, quæ diſcipulis Domini, quæ in multorum Pontificum electione, ac in templorum ædificatione apparuit, nimirum ad futurum bonum: cui etiam felix illud Mediolanenſium augurium aſcribito. Die vno de triceſimo menſis Maij, anno à ſalutifero partu 1176. Siſino, Martino, ac Alexandro martyribus ſacro tres Columbę candoris niuei, ex horum ſanctorum ſacello euolaſſe viſæ ſunt ad caſtra Mediolanenſium, ac tam diu aureæ cruci rhedæ, qua totus ſenatorius ordo vehebatur (vulgò carrotium vocant) inſediſſe, neque equorum fremitu, armorum ſtrepitu, tubarum, ac tympanorum rumoribus ad volatũ compelli potuiſſe, donec fugato hoſte, qui Fridericus erat imperator cognomento Barbaroſſa, victoria potiti, victoriam alto clamore nominarent. Author eſt [q] Paulus Morigia.

Macrini augurium.
[p] *In Macrino.*
Diogenis Cæſaris augurium.
Auguria diuina quę dici poſſint.
Mediolanẽſiũ felix augurium.
Fridericus Barbaroſſa victus.
[q] *In Hiſtor. Mediol.*

VSVS IN VANIS ETHNICORVM Sacris.



SYRI, teſte Beroſo, Columbis religioſè abſtinent. Meminit huius ſuperſtitionis Tibullus, inquiens:

Alba Palæſtino ſancta Columba viro.

Et [a] Lucianus, dum ait: *Columba ex auibus Syris videtur res ſanctiſſima eſſe, & ne tangere quidem ipſam fas habent: quod ſi quando inuiti etiam attingunt, ſcelerati, & execrabiles illo tum die habentur: ideo compaſcua ipſis ſunt, & ad domos ipſorum veniunt, & in terra paſcuntur in ſacra vrbe.* Vnde apud Heſſenos Paleſtinæ populos tantam earum copiam factam fuiſſe legimus, vt aduenas, velut cicures peterent. Eiuſcemodi populis ideo ſacras has alites fuiſſe Diodorus Siculus tradit, quod Semiramidem Dercetûs Syriæ Deæ filiam ab illis in deſerto educatam crederent. Sed [c] Lucianus aliter ſentit, nimirum, quòd cùm expiraſſet in Columbam conuerſa putaretur: quod [d] D. Iuſtinus martyr, & hiſtoricus aſtruere videtur hinc ſimilitudine ſumpta multos tyrãnos pro Dijs cultos aſſerens: *Quod ſi*, inquit, *quidam execrandi, & Deo inuiſi opinionem, quod Dij eſſent, obtinuêre: & Dercetûs filia Semiramis, mulier petulans, & cadibus contaminata Dea Syria exiſtimata eſt, & ipſius Dercetûs cauſa, Columbas quoque, & Semiramidem Syri colunt. Nam quod impoſſibile eſt fœminam in Columbam mutatam eſſe, apud Cteſiam fabula eſt. Quid mirum eſt, &c.* Alij propter caſtitatem cultas ab eis Columbas exiſtimant, atque hoc etiam [e] Lucianus alibi retulit. Cur verò Meccæ Mahumeti ſepulchro illuſtris urbis incolis religio ſit has aues occidere, longè alia ratio eſt, nam pſeudopropheta, ac nefarium illud ſcelus ei perſuaſerat ſibi cum Spirituſancto Columbæ ſpecie ſæpius de rebus ſerijs interloquia intercedere. Aſſuefecerat enim Columbam, vt ad aurem ſuam ſæpius aduolaret; atque hinc tanto in ea etiam vrbe harum auium copia facta eſt, vt Ludouicus Barthema quindecim, & viginti etiam millia ibi ſimul ſeſe conſpexiſſe memoret: quas omnes miſeri illius vrbis ciues ſobolem, inquit, illius Columbæ exiſtimant,

Syris Colũba ſacra.
[a] *Lib. de Syria Dea.*
Heſſeni Columbis abſtinent.
[b] *Lib. 3.*
[c] *Lib. de Syria Dea.*
[d] *In Ora. Athenag. pro Chriſtian.*
[e] *In Ione Tragado.*
Meccæ incolæ Colũbas nõ tangunt.

ſtimant, cum ſceleſto illo colloqui videbatur. *Volabant*, inquit, *vbique per domus, vbi granorum omnis generis erat abundantia, neque erat, qui eas abigeret*. Lugdunenſibus Batauorum, ſiue Hollandorum Columbas [f] Iuſtus Lypſius etiam ſacras eſſe tradit, ſed cauſam cur eas colant habere legitimam, quòd ſcilicet eis fideliſſimis nuncijs in urbis ſuæ æternùm memoranda, ac annua obſidione vſi fuerint. Sed verba Lypſij adſcribam. *Douſa*, inquit, (Ianus poëta celebris, & eques auratus) *Columbas toto vultu renuit. Cum verò Lerunnius conuiuij præſes diceret, Quid ita? Fortaſſe te Columbis non amicum? Amiciſſimus ſum*, inquit Douſa. *Quian igitur Syrus es? Minimè ait: tamen & nobis Batauis hæ ſacræ. Eæ enim nobis obſeſſis arcanorum apud ſocios interpretes, eæ litterarum fidæ admiratæ, eæ rebus iam deploratis, & tantùm non funere noſtro conclamato ſolæ indices auxilij ſalutaris*. Iam verò Columbas Veneri dicatas eſſe, ac ſacrificari ſolitas nemo neſcit, qui vel prioribus tantùm labris poëtarum ſcripta guſtârit. [g] Ouidius autem id in primis, vt cæteris ferè fabuloſior innuit inquiens:

[f] *L. 2. Satur. ſerm. c. 6.*
Lugdunenſes Batauí colũbas honorant.
Columbæ Veneri ſacræ.
[g] *L. 1. Faſt.*

Tuta diu volucrum proles tum denique cæſa eſt,
Inueruntq́; Deos indicis exta ſui.
Ergo ſæpè ſuo coniunx abducta marito
Vritur in calidis alba Columba focis.

[h] *Lib. 4.*

Et [h] Propertius:

Sed cape torquatæ genus ò regina Columbæ
Ob meritum ante tuos guttura ſecta focos.

[i] *Lib. 14.*

Et [i] Martialis:

Ne violes teneras prædura dente Columbas,
Tradita ſi Gnidiæ ſint tibi ſacra Deæ.

Cur Veneri ſacræ.
Veneris, & Cupidinis fabula.
Periſtera in Colũbam.

Lactantius grammaticus cauſam, cur Veneri immolentur, in hanc fabulam reiecit: Cùm Venus, & Cupido laſciua contentione certarent, vter plures ſibi flores colligeret, & Cupido alis adiutus Venerem ſuperaret, Periſtera Nympha accurrit, & adiuuando Venerem ſuperiorem effecit, indignatus Cupido nympham in auem ſui nominis immutauit, Venus verò ut honore pœnam minuerer, Columbam ſuam in tutelam eſſe mandauit. Verùm quod veriſimilius eſt, has aues Veneri ideo ſacras exiſtimatas fuiſſe putanerim, quòd laſciuiarum, ac cuiuſuis amoris Deam aues etiam decerent, quæ ſimul in oſculis, ac complexibus laſciuæ eſſent, & in incœpto amore perſeuerarent, ac continuè proli incumberent. Has etiam in uehendo Deæ curru, quem magna arte Vulcanus ei fabricauerat equorum officio functas fabulati ſunt. Meminit in primis [k] Ouidius, ubi Venerem cum Cupidine filio ſuo loquentem ita ferè inducit:

[k] *L. 1. amor. eleg. 2.*

Necte comam myrto, maternas iunge Columbas
Qui deceant currus vitricus ipſe dabit.
Inque dato curru, populo clamante triumphum,
Stabis & adiunctas arte mouebis aues.

[l] *In Aſi. aur.*

[l] Apuleius verò currus illius fabricæ artificium proſequens, à quatuor vectum Columbis iiſque candidis ait his uerbis: *At venus terrenis remedijs inquiſitionibus abnuens, cælum petit, iubet conſtrui currum, quem ei Vulcanus ſubtili fabrica ſtudioſè poliuerat, & ante thalami rudumentum, nuptiale munus obtulerat, Lunæ tenuantis detrimento conſpicuum, & ipſius auri damno pretioſum: de multis, quæ circa cubiculum dominæ ſtabulant, procedunt quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus inceſſibus picta colla torquentes, iugum gemmeum ſubeunt, ſuſceptaq́; domina læta ſubuolant, currum Deæ proſequentes, gannitu conſtrepenti laſciuiunt Paſſeres, &c.* Columbas uerò Veneris currum vexiſſe alibi etiam [m] Ouidius ait:

[m] *Lib. 14. Metam.*

Gaudet, grateſq́; ait illa parenti,
Perq́; leues auras iunctis inuecta Columbis
Littus adit &c.

Meminit item [n] Claudianus

[n] *L. 6. de laudib. ſtilp.*

Venus hic inuecta Columbis
Tertia regali iunges connubia nexu.

Dionææ vnde dictæ columbæ.

Quia itaque huic Deæ conſecratæ erant Columbæ, Poëtis Cytheriades, Cytheriacæ, Dionææ, Cypriæ, Idaliæ, Paphiæ, & Gnydiæ nuncupantur. Dionææ autem à Dione Veneris matre: reliqua uerò nomina, ſiue epitheta à locis, in quibus hæc Dea colebatur, deſumpta ſunt. Catullus albulum Columbulum Dioneum dixit Cæſaris mollitiem notans, ita alibi Silius [o] Italicus:

[o] *Lib. 4.*

Dilectus Veneri, notaſq́; in amore Dionis.

[p] *L. 6. Theb.*

[p] Statius aues Dioneas vocitat, inquiens:

Dioneiſq́; auibus circumſona Thybe.

Aeneas

Aeneas verò apud [q] Virgilium aues maternas, Veneris nempe filius:

Tum maximus heros
Maternas agnoſcit aues, &c.

[q] *Lib. 5. Aeneid.*

Paphias Columbas [r] Martialis dixit hoc verſu:

Spartanus tibi cedet Olor, Paphiaq; Columba.

Idalias volucres [s] Statius.

Caſton, & Idalias procul ablegaſſe volucres
Fertur.

[r] *Lib. 8. Epig.*
[s] *Lib. 5. Theb.*

Item [t] rurſus.

Qualiter Idalia volucres, vbi mollia frangunt
Nubila.

[t] *In Achill.*

Cythereias [u] Sylius:

Hanc ſedem primò Cytherea condidit ales.

[u] *Lib. 3.*

Gnydias Pontanus:

Atque hac Gnydia loca lata volucres
Peruolitant.

Item Cyprias:

Vincant marmura Cyprias Columbas.

Præter Venerem Iouem etiam delectatum fuiſſe Columbis innuere videtur [x] Homerus, cum has ambroſiam illi ſubminiſtraſſe canat his verſibus:

Τῇ μὲν τ' οὐδὲ ποτητὰ παρέρχεται, οὐδὲ πέλειαι
Τρήρωνες, ταί τ' ἀμβροσίην Διὶ πατρὶ φέρουσιν,
Hac neque volucres præteruolant, neque Columba
Timida, qua ambroſiam Ioui patri ferunt.

Iuppiter Columbis delectatus.
[x] *Odyſſ. 12.*
Columbæ Ioui ambroſiam miniſtrant.
[y] *Lib. 11.*

[y] Athenæus tamen multis aſtruit hîc Pleiades ſtellas intelligi, non Columbas aues, idque auctoritate Mœrus, vel Myrus Bizantiæ in poëmate, quod inſcribebatur Mnemoſyne, quæ prima hunc locum ita ſit interpretata, quam inuentionem Crates Criticus ſibi arrogauerit. Sed nos, quia reuera Homero de volatu, vt videtur, ſermo eſt, communem interpretationem ſequamur. Monet autem ibi Circe Vlyſſem, vt Planctas marinas petras vitet, adeo nauigantibus periculoſas, vt ne aues quidem tutò præteruolare poſſent, imo nec Columbæ, quarũ celerrimus volatus ſit, & quę Ioui patri ambroſiam afferant, quo nomine ſaltem maior reuerentia eis deberetur. *Non modo*, inquit Euſtathius enarrator, *poëta ne Columbas quidem ſupra planctas tranſire poſſe canit, propter pernicitatem harum auium in volatu, ſed etiam vt impudentiam earum argueret, qua ne ijs quidem auibus parcant, qua Ioui ambroſiam adferunt.* Docet idem Euſtathius quæ illæ Peleiades fuerint, & cur Ioui ambroſiam ſubminiſtrare Homerus finxerit. Refert enim Alexandrum Paphium tradere Homerum Aegyptijs parẽtibus Dmaſagora patre & Aethra matre natum, nutricem habuiſſe Prophetin quandam filiam Ori Sacerdotis Iſidis: ex huius mamillis mel aliquando in os infantis manaſſe, vnde is noctu voces nouem diuerſas ędiderit, Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphyrionis, Sturni, Luſciniæ, & Merulæ, & puerum inuentum eſſe cum nouem Columbis colludentem in lecto, & aliquando Sybillam in conuiuio pueri inſania captam carmen effudiſſe, cuius initium Δαμασαγόρα πολιῆται, in quo Dmaſagoram etiam μεγαλῆ, & σωσαστῆν appellarit, & templum nouem Pegridarum, hoc eſt, Muſarum condere iuſſerit. Hoc illum feciſſe, & puero iam adulto rem omnem aperuiſſe. Itaque poeta in honorẽ auium, quibuſcum infans colluſiſſet, finxiſſe eas ipſas Ioui ambroſiam adferre. Athenæus verò, quem ex Mœro Bizantia Pleiades, non Peleiades (ita enim ſtellas illas per epentesim poëtis dici ex Euſtathio ſuo loco dicemus) ambroſiam Ioui ferre dicere ſcripſimus, id ita non ab re fingi à poëtis ait: quoniam ab hominibus quoque ortu, occaſuq; partium anni diſcrimina, & arationes, meſſitq; tempora (ideſt, generationis frugum, & perfectionis) ſignificant. Cęterùm figmentum Mœrus, cuius etiam carmina recitat, huiuſmodi eſt: Cum Iuppiter in ſpecu quodam Cretæ nutriretur, Peleiades τρήρωνες ambroſiam ei ex Oceano afferebant, nectar verò è ſaxo quodam hauriens Aquila. Has aues poſtea Iuppiter, victo patre Saturno, vt gratiam referret, inter ſydera collocauit, quæ Aquilam vocant, & Pleiades. Quod ſanè figmentum ab auibus, non autem à ſtellis ambroſiam Ioui ſubminiſtratam fuiſſe oſtendit, cùm ob beneficium ſtellas ex Columbis factas à Ioue dicat.

Circe Vlyſſem monet, vt Planctas fugiat.
Columbæ quæ Ioui ambroſiam ferunt.
Homeri ortus.
Homerus nouẽ auiũ voces edidit.
Pleiades arationis, & meſſis tẽpora ſignificant.

HIEROGIYPHICA.

Trepidatio nis Symbolum.
[a] *In Hierogly.*
Hominis non ſuapte natura iracũdi hieroglyphicũ.
Quieta Columba.


N primis vulgatiſsimum, Columbam pro trepidatione poni. Si quidem quam trepidum animal ſit, ex ſuperioribus habes. [a] Orus author eſt Aegyptios hominem notare volentes natura ipſa nequaquam iracundum, hoc eſt, qui ſuapte natura bile careat, ſed eam ab altero ſuſcipiat, Columbam pinxiſſe erecto dorſo, quaſi hæc auis ibi bilem habeat, ſed nos id negauimus, notumq; nobis eſſe diximus ibi aui bilem eſſe. Indicabant autem eo modo auis manſuetudinem, quam pariter volentes Græci exprimere ἡμέρη πέλειας, hoc eſt, quieta Columba dicere conſueuêre, & πραότερος περιστερᾶς eodem ſignificatu. Cùm verò hæc auis ſit gregalium omnium manſuetiſſima, etiam, teſte Philone, à Moſe puriſsima iudicata eſt: atque illud in primis apud Aegyptios, etſi aliâs, non tam ĕis, quam alijs quibuſcunq; nationibus plurima alia Columbæ ſignificata eſſent, miraculi loco habebatur, quod, cùm ineffabilis laſciuiæ, ac procaciſſimæ ſalacitatis notam vbique ferè ſibi contraxerit, marito ſuo tamen fidem perpetuò ſeruet inuiolatam, nobiſq; tam memorandæ ſuæ continentiæ, ſummæq; ac incomparabilis pudicitiæ ſpecimen edat. Itaque, teſtante Oro, Sacerdotes illi Columbæ nigræ typo mulierem ſignificabant, quæ poſt mariti obitum ad vltimam vitæ horam vidua perſtaret. Depingebant autem nigram, vt indicarent, ſpretis etiam ſecundis nuptijs priorem maritum velut deplorare, quemadmodum viduæ facere ſolent, quibus etiamnum atris veſtibus vti moris eſt, quoniam huiuſmodi color firmitatis, & perſeuerantiæ ſignum eſt. Alij enim colores quotquot ſunt, ex vno in alium tranſeunt, obſcurioriſq; corporis admiſtione denſiores fiunt, at vbi ad nigrorem eſt peruentum, ibi tunc conſiſtitur. Quod verò, inquit [b] Pierius Valerianus, iidem Sacerdotes Aegyptij per volucris huius ſimulacrũ illecebras amatorias ſignificarent, duabus vtriuſq; ſexus Columbis ſe inuicem exoſculantibus adpictis, id ea de cauſa factum, quòd illæ nunquam ad Veneris copulam, niſi prius ad oſculationem deueniant. Idem paulò poſt, ſanè, inquit, quod mutuis ſe oſculis Columbæ ſuauientur, anſam dedit, vt charitatem, amoris quippe pij virtutem hieroglyphicè per Columbam nonnulli interpretarentur. Aëris item indicium, quod vnum quodque volatile animal ſignificat, Columbæ potiùs, quàm alterius auis pictura veteres denotarunt, quòd domeſticis alitibus nulla neque longiùs domo, neque diutius abuolet, tecti tamen lariumq; memor, ſumma fide reuertatur, & manſuetiſſima nobiſcum conſuetudine diuerſetur. Vnde Heſychius Columbam, neque non Turturem hieroglyphicea ponit hominis, qui mente ſublimia quæque facillimè penetret, & contemplationi ſit egregiè deditus. Aliquem verò remedio quodam conualuiſſe à morbo ſignificare cupientes Aegyptij quod Deorum aliquis præmonſtraſſet, tunc quoque hanc alitem ita exprimebant, vt lauri ramulum, in quo medicinam ſuam, ac per conſequens ſalutem agnoſceit, ore geſtaret. Iidem impium, ac ingratum hominem indicaturi, eumq; qui in eos, qui de ſe bene meriti ſunt, etiam perduellis eſt, Columbam, teſtante Oro, aut eius pullum, qui matrem ſolicitaret, facere conſueuerunt. Columbis enim, vt ſuprà ſcripſimus, hæc peſsima nota inuſta eſt, quod earum mas iam validior factus patrem roſtro impetit, & à matris conſortio tentat abigere, eiuſq; conjugij locum occupare.

Viduæ ad vitæ exitũ typus.
Color niger quid indicet.
[b] *Lib. 22. Hierogl.*
Charitatis ſymbolum.
Aëris indicium, cur Columba potius, quã alia auis.
Sublimia penetrãtis hieroglyphicum.
A Deo mõſtrato remedio conualeſcentis typus.
Impij, & ingrati ſymbolum.

VSVS IN SACRIFICIIS Hebræorum.

Hebræi cur Columbas ſacrificarent.
[a] *Geneſ. 15.*
Abraham Columbas ſacrificare iuſſus eſt, & cur.
[b] *Quæſt. 65. in Geneſ.*


LVRIES à Deo Columbarum ſacrificium inſtitutum fuiſſe ſacræ litteræ teſtantur, at non ſemper ob eandem cauſam, quamuis præcipua ſit ad eluendum peccatum. [a] Abrahamo autem primùm ſacrificare ſibi has aues iuſſit, vt nouas terras eum poſſeſſurum ſignificaret. Ita enim ex Deo quærit Abraham. *Domine Deus, vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſurus ſum eam?* Reſpondens Dominus, inquit: *Sume mihi vaccam triẽnem, & capram trimam, & arietẽ annorum trium, Turturem quoque, & Columbam. Qui tollens vniuerſa hæc, diuiſit ea per medium, & vtraq; partes contra ſe altrinſecus poſuit: aues autem non diuiſit. Deſcenderuntq; volucres ſuper cadauera, & abigebat eas Abraham.* Quo loco beatus [b] Theodoretus quærens, quare Deus præ-

cepit

cepit sacrificari sibi vaccam,&c. Hęc erant,inquit illorum ænigmata,quæ familiæ erant obuentura. Siquidem sacrificio peracto subiunxit: *Cognoscens cognosces quod semen tuum peregrinari debeat in terra non sua*, & addidit. *Quarta verò generatione reuertentur huc*. Propterea ex quadrupedibus mundis tria, & vnumquodque eorum sacrificari præcepit, ad significandas tres generationes, quæ in incolatu permansuræ erant. Turtur autem generationem illam denotabat, quæ ex Aegypto egressa, velut auolauit, & habitauit in deserto. Huiusmodi enim auis est amans deserti. Columba autem generationem aliam innuebat, quæ terram promissam accepit. Mansuetum enim est hoc animal, & domesticum. Quamobrem hæc minimè diuisit, vt liberationem à seruitute significantia. Quadrupedes autem partitus est, eò quòd indicarent, quàm malè tractandi erant in Aegypto. Aues autem illæ, quæ supra portiones diuisas volitabant, quas quidem Patriarcha à sacrificijs abigebat, sententiam Aegyptiorum significabant, qua omnes cædere decreuerant: quam tamen irritam Deus reddidit, volens ea firma, rataq; esse, quæ Abrahæ promiserat. Sicut enim in figura aues illas prædatrices expellebat Abraham: sic Abrahæ honor repressit Aegyptios. Hęc ille. Beda verò Columbam ab Abrahā oblatam significare ait, aliquos inter Iudæos spirituales futuros. Explicat obiter eundem locum S. Augustinus, probans, cur volucres spiritales significent: Non frustrà, inquit, dictum est de Abraham, Aues autem non diuisit. Abraham in illo sacrificio tatis mystico accepit tria animalia, arietem trimum, vaccam trimam, capram trimam, ac Turturem, & Columbam. Diuisus est aries, & aduersus se inuicem partes constitutę. Diuisa vacca, sic etiam de ipsius carne factum est, & subiecit scriptura: *Aues autem non diuisit*: deinde dicitur, *trimus aries, trima vacca, trima capra*: de auium ętate tacetur. Vnde rogo vos, nisi quia significantur in auibus quidam spiritales, quorum ætas temporalis propterea tacetur, quia ęterna meditantur, & transgrediuntur, desiderio, & intellectu omnia temporalia? Spiritales viri qui de omnibus iudicant, & à nemine iudicantur, itaque ipsi soli non diuiduntur in hęreses, & schismata. In ariete intelliguntur præpositi: ducunt enim greges. In vacca plebs intelligitur Iudęorum, habuit enim iugum legis, sub quo laborabat. In capra intelligitur Ecclesia de gentibus: in quibusdā enim liberis saltibus insultabat, & amaro pascebatur oleastro. Trima sunt dicta animalia, quoniā tertio tēpore gratia reuelata est. Nā primum fuit ante legem, secundū ex quo lex data est, tertiū, quod nunc est, ex quo regnum cęlorum prędicatur. Quid ergo dicimus, quod aries non diuidatur? Nonne Episcopi fuerunt authores schismatum, & hæresum? Porrò autem si plebs ipsa non diuideretur, erubuissent fortassis illi in diuisionibus suis, & ad compagem remeassent, Diuiduntur duces, diuiduntur & plebes, vt cęcus cęcum sequatur, & simul in foueam cadant. Ponuntur aduersus se inuicem. Aues autem non diuisit. Spiritales non habent diuisiones, non cogitant schismata. Pax est in eis, custodiunt eam in cæteris, quantum possunt, vbi in alijs deficiunt, in se tenent, &c. Et [d] alibi rursus. Quid ergo, inquit, significent ista, fratres, breuiter, quantum Dominus dederit charitatis auribus vestrę cupimus intimare. Beatus Abraham pater multarum gentium à Domino dictus est: Omnes enim gentes, quę in Christum credunt, & crediturę sunt, filij sunt Abrahę imitando fidem non nascendo per carnem. Nam sicut Iudæi per infidelitatem degeneres facti ex filijs Abrahæ filij diaboli, & progenies viperarum sunt in euangelijs appellati, ita è contrario omnes gentes, quę in Christum fideliter credunt, Abrahę filij effici meruerunt. Vacca ergo triennis, & aries annorum trium, & capra triennis, & Turtur, vel Columba figuram omnium gentium prætulerunt. Dicta sunt autem trium annorum, quia omnes gentes in trinitatis erant mysterium crediturę. Et quia tota Ecclesia catholica non solùm habet spiritales, sed habet etiam & carnales, quanuis nonnulli in Trinitatem se credere dicant, carnales tamen sunt, quia crimina, & peccata vitare dissimulant. Quia ergo cum carnalibus sunt, etiam spiritales, ideo Turtur, & Columba sunt additę. In Turture, & Columba spiritales possunt significari, vt in illis tribus animalibus carnales intelligi. Ergo diligenter attendite, quia illa tria animalia diuisisse in duas partes dicitur Abraham, & contra se inuicem posuisse. *Aues*, scriptura inquit, *non diuisit*. Quare hoc patres? Quia in Ecclesia catholica carnales diuiduntur: spiritales omnino non diuiduntur, & sicut dicit scriptura, contra se pręparantur, quare carnales & diuisi & contra se positi sunt? Quia omnes luxuriosi, & amatores mundi contra se inuicem diuisiones, & schandala habere non desinunt. Isti ergo diuiduntur, quia sibi inuicem aduersantur: Aues autē, id est, spiritales non diuiduntur. Quare spiritales non diuiduntur? Quia est illis cor vnum, & anima vna in Deum. Est in illis vnum velle, ac nolle. Illis enim quas suprà diximus auibus similes sunt, Turturi scilicet, & Columbę. In Turture castitas, in Columba simplicitas designatur. Omnes enim in Ecclesia catholica Deum timentes

Turtur quā generationem denotet, & cur. Columba quam generationē denotet, & cur.

Quare Abraham quadrupedes diuisit, & non item aues.

[c] *In Enarrat. in Psal.* 103.

Spiritales per Columbam significati.

Aries quos notet.

Vacca.

Capra.

Cur trima dicta animalia.

Aries cur diuisus.

Aues cur non diuisę.

[d] *De tem. in domen. quin ser.* 2.

Abraham pater multarum gentiū dictus.

Iudæi degeneres vt appellati.

Cur animalia trima dicta.

Cur Colūba, & Turtur in sacrificio Abrahę additæ.

Aues cur Abraham non diuiserit.

Spiritales cur non diuidantur.

Turtur, & Columba quid significent.

timentes, & casti, simplicesq; esse signantur, & cum [d] Psalmista dicere possunt: *Quis dabit mihi pennas sicut Columbæ, & volabo, & requiescam?* Et [e] iterum. *Turtur inuenit nidum, vbi reponat pullos suos, &c.* Hęc itaque omnia D. Augustinus. Alia pręterea scripturæ loca sunt, quę Deo Columbarum, ac Turturum sacrificium gratum fuisse ostendunt, maximè vbi sedulò Moysen admonet, vt id vniuersum populum Israel doceat. At non semper eodem modo celebrari voluit, sed pro occasionis diuersitate, vt iam patebit. Nam cùm placari vellet, holocaustum fiebat, vel è pecoribus, vel ex auibus, & si ex his, tum hoc modo institui iubebat. *Si autem*, inquit [f] Deus ad Mosem, *de auibus holocausti oblatio fuerit Domino, de Turturibus, & pullis Columbæ, offeret eam Sacerdos ad Altare, & retorto ad collum capite, ac rupto vulneris loco, decurrere faciet sanguinem super crepidinem Altaris: vesiculam verò gutturis, & plumas projiciet prope altare ad orientem plagam, in loco, in quo cineres infundi solent, confringetq; ascellas eius, & non secabit, neque ferro diuidet eam, & adolebit super altare, lignis igne supposito.* Cùm quis peccauerat, peccatiq; aliquandiu non meminisset veruntamen eius tandem recordaretur, tum Deus agnam, aut capram immolare præcipiebat, sin autem non posset pecus offerre, vt offerret duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum pro peccato, alterum in holocaustum, daretq; eos Sacerdoti: qui primum offerens pro peccato retorquebat caput eius ad pennulas, ita vt collo adhæreret, & non penitus abrumperetur, & aspergebat sanguine eius parietem altaris: quod autem erat reliquum, faciebat destillare ad fundamentum eius. Alterum verò in holocaustum adolebat, rogabatque pro eo Sacerdos, & pro peccato eius, & dimittebatur ei. Voluit item à muliere post menstruam purgationem pro filio, vel filia nata deferri agnum anniculum in holocaustum, & pullum Columbæ, siue Turturem pro peccato ad ostium tabernaculi testimonij, tradique Sacerdoti, qui offerebat illa coram Domino, & orabat pro ea, & sic mundabatur à profluuio sanguinis sui. Cùm verò non posset agnum offerre, sumere licebat ei duos Turtures, vel duos pullos Columbarum, vnum in holocaustum, alterum pro peccato. Antequam verò ad cætera sacrificia, in quibus hæ alites celebrabantur ab Hebræis, me conferam, placuit huius de menstruatis mulieribus sacrificij mysteria præuertere. Qui sit itaque mysticus huius diuinæ legis sensus egregiè sic [g] Rodulphus Flauiacensis ordinis S. Benedicti, uir incomparabilis doctrinę, eruditorumq; sui temporis omnium sine controuersia princeps exponit. Dies purgationis mulieris, inquit, huius tunc explentur, cùm præsentis uitæ cursus consummatur. Hęc est enim quadragesima illa, in qua sanctum non tangere iubetur, & à sanctuarij foribus eliminatur. Nam & illa quæ fœminam peperit, etiamsi post mortem carnis secundam prius quam purgetur, sustineat quadragesimam, eiusdem tamen purgationis, quæ mortem sequitur, modus ante mortem quodammodo completus est: quia pondus sequentis animaduersionis ex merito pendet præcedentis actionis. Neque enim post obitum tempus erit bene operandi, sed quod egeris, recipiendi. Sciendum est, ait B. Gregorius, quia illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc uita positus, ut illic obtineat, promereatur. Purgatio igitur etiam sequens ante mortem quodammodo expletur, dum mensura illius ex præcedentis actionis merito terminatur. Expletis itaque diebus purgationis, die scilicet ultimo iam instante, mulier ista, quæ aut masculum, aut fœminam peperit, quæ in uia Domini, aut uiriliter, aut remissius egit, iubetur offerre agnum anniculum in holocaustum. In agno intelligitur innocentia, in spacio temporis, quod annum scilicet explesse iubetur, eiusdem innocentiæ consummatio designatur. Porrò holocaustum totum incendebatur. Iubetur itaque mulier ista completis diebus purgationis suæ agnum anniculum offerre in holocaustum: ut unusquisque qui purgare mores suos, actusque sanctificare aggreditur, magnopere contendat, ut saltem in uitæ extremitate ad iustitiæ ipsius perfectionem pertingat, sicut [h] scriptum: *Iustorum semita, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem.* Sed quoniam nec ipsa perfectio humana irreprehensibilis usquequaque fieri potest, cum agni oblatione iungendus est Columbæ pullus, siue Turtur pro peccato. Hę namque aues gemere, non cantare solent. Nullum ergo ex nobis quamlibet perfectum sine gemitu exire oportet: etsi enim non sunt præsentia peccata, quę plangat, sed sunt præterita: pręsentia si non sunt magna, sunt tamen nonnulla: nam & beatus [i] Apostolus pro ijs etiam, quæ non intelligebat, timebat: *Nihil*, inquit, *mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Qui autem me iudicat, Dominus est.* Et [k] Psalmista: *Si iniquitates obseruaueris Domine, quis sustinebit?* Si enim absque misericordia operum nostrorum discussio fiat, nullus erit, qui sustinere queat. Quis namque gloriabitur, castum se habere cor? Vel quis dicere poterit, purus sum à peccato? Mulier ergo ista cum agno suo pullum Columbinum, aut Turturem offerat, ut unusquisque quanuis Sanctus, quanuis perfectus, magis studeat in

illa

[d] *Psal. 54.*
[e] *Psal. 83.*
Sacrificiũ Columbarũ, ac Turturum Deo gratum.
Holocaustũ ad placandum Deum.
[f] *Leuit. Cap. 1.*
Sacrificandi Columbas, & Turturẽ ritus.
Si peccator tandẽ peccati recordaretur quid agendum.
Mulieris post menstruę purgationis tempus sacrificium.
[g] *Lib. 8. in Leuit.*
Dies purgationis est quadragesima.
Agnus anniculus significat innocentiam.
Cur mulier purificanda agnum offerret.
[h] *Prouerb. 4.*
Cur Colũbæ pullus, & Turtur sacrificio addantur.
[i] *1. Corynth. 4.*
[k] *Psal. 123.*

illa hora tremenda, ea in quibus vt homo errauit, cum cordis contritione recolere, quàm merita sua stulta præsumptione iactare. Hæc autem omnia ad ostium tabernaculi deferri præcipiuntur, quia uidelicet iam tempus imminet, ut anima, quæ perfectionis culmen attigit, post longi peregrinationem exilij domum cælestis ingrediatur tabernaculi. *Et tradet*, inquit, *sacerdoti, qui efferet illa coram Domino, & rogabit pro ea, & sic mundabitur à profluuio sanguinis sui*. Docemur per præpositorum nostrorum orationem, seu per summum omnium pontificem Christum, si illi defuerint: quicquid boni agimus, uel certè ipsam peccatorum confessionem fieri posse acceptabilem, & paulò pòst. Simile quid in his, quæ pro peccato offeruntur, iam exposuimus.

Cur ad ostium tabernaculi deferentur sacrificanda.

Agnum quippe manus illius non inuenit, quia ad extrema veniens, dum vitam suam recolit, uerã se custodisse innocentiam non agnoscit. Offerat ergo duos Turtures, uel duos pullos Columbæ, vt duplicem gemitum assumat, siue quia malum egit, quod iam non potest digna satisfactione abluere: uel quia bonum, quod proposuerat, non vacat explere.

Cur qui agnũ non haberet Colũbas, vel Turtures offerret.

Inde est, quod de duobus Turturibus, seu pullis Columbinis dicitur, vnum pro peccato, & alium pro holocausto. Turtur quippe, seu pullus Columbę pro peccato offertur, cùm graui cordis contritione criminum reatus defletur. In holocaustum uerò alter cedit, cùm mens, quæ à bonis operibus vacasse se plangit, eorum desiderio, si tempus detur, & spacium, tota se accendit. Hactenus ille.

Cur vnus pullus offeretur ꝓ peccato, alter ꝓ holocausto.

Ad eundem planè sensum [l] Beda ad subsequentia D. Lucæ uerba: *Et vt darent hostiam secundum &c.* Moraliter autem, inquit, siue fortia quis opera, seu creauerit infirma, quæ masculi, ac fœminę vocabulo distinguuntur, ut hæc legitimæ Domino ualeant consecrari, ouem necesse est innocentiæ, & Turturem pariter, siue Columbam compunctionis offerat.

[l] *Lib. 2. in euãg. Luc. c. 2*

Quia enim uolucres hæ pro cantu gemitus habent, non immeritò lachrymas humilium designant, quibus plurimùm in ipsis etiam bonis operibus indigemus. Quia etsi bona esse, quę agimus nouerimus, qua tamen distinctione à Domino examinanda, qua à nobis perseuerantia sint consummanda, nescimus. Qui uerò diuitias virtutum non habendo, de quibus ad Corynthios Apostolus ait: *Quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, & omni scientia*, agnum uitæ innocuę in actuum suorum grege non inuenerit, duos saltẽ Turtures, aut duos Columbæ pullos offerat, hoc est, ad lachrymarum flagitanda suspiria confugiat. Et bene duos, unum pro peccato, & alterum in holocaustum. Holocaustum namque totum incensum dicitur, quia duo sunt nimirum genera compunctionis.

Cõpunctio duplex.

Deum namque sitiens anima prius timore compungitur, pòst amore. Prius enim sese in lachrymis afficit, quia dum malorum suorum recolit, pro his perpeti supplicia æterna pertimescit. At uerò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam iam de præsumptione venię securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum inflammatur. Contemplatur etenim mens, qui sint illi angelorum chori, quæ ipsa societas bonorum spirituum, quæ maiestas æternę uisionis Dei, & amplius plangit, quia à bonis perennibus deest, quam flebat prius, cùm mala æterna metuebat. Qui ergò prius flendo non duceretur ad supplicium, Turturem pro peccato offerebat, de altero facit holocaustum, cùm postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur à regno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in gemitu suo, lauat per singulas noctes lectum suum, hoc est, per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bona, in quibus requiescerè debeat, lachrymis abluere non cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt, qui patriæ cælestis absentiam flentes aiunt: *super flumina Babylonis illic sedimus, & fleuimus, dum recordaremur tui Sion*.

Sunt qui binos illos Columbę pullos, qui in templo pro pueris offerebãtur, duo etiam Spiritus sancti opera significari uelint, incarnationem uidelicet, & effusionem charitatis, ut unus indicet sponsum ecclesię, qui est Christus, alter ecclesiam, sponsam eius.

Duo pulli oblati duo S. spirit' dona significant.

Eadem lex à Beata Virgine obseruata est, ut testatur D. Lucas, *Et postquam*, inquiens, *impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysis, tulerunt eum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino, & vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, par Turturum, aut duos pullos Columbarum*.

B. Virginis sacrificium.

Verùm lex Domini, ut diximus, erat, ut qui diuites essent, agnum offerrent. Cur ergo Dominus Iesus Christus omnium ditissimus, ut pote Rex regum par Turturum, & duos pullos Columbarum offerri pro se passus est. Respondẽs [m] Beda, Dominus ergò Iesus Christus, inquit, cùm diues esset, pauper factus pro nobis, pauperem pro se hostiam voluit dari, ut uidelicet una sua paupertate nos & hîc diuites in fide, & illic faceret hæredes regni, quod Deus diligentibus se repromisit. Quæ ferè his ita uersibus reddidit [n] Baptista Mantuanus:

[m] *L. 1. in euãg. Luc. c. 4*

[n] *L. 4. Parth.*

Regia post partum Virgo, quæ limina nunquam
Liquerat; & breuibus tectis abscondita, nondum
Venerat ad Solymas arces, altamq; Sionem.

Peruigil ante diem petijt cum prole, viroq́,
Et cum pauperibus donis Sàlmonia templa.
Munus erat veteris gentis de more, pudica
Turturis, aut Paphia duo pignora parua Columba.
Iſta ſacerdoti ſolyma paupercula matres
Munera pro natis deferre in templa ſolebant,
Luce quater decima, minor hoc tamen hoſtia, maior
Agnus erat, lex ipſa noui poſt tempora partus
Ante maritales thalamos intrare negabat.

Quamuis verò Deus hanc legem, vti diximus, ad abluendum peccatum inſtituerit, haud tamen idcirco concludendum eſt B. Virginem Deo hoſtiam hanc pro peccato obtuliſſe, ſed, ut D.[n] Bernardi verbis utar, hæc omnia non ex neceſſitate, at ex humilitate impleuiſſe. Abſtinuiſſe ab introitu templi quadraginta diebus, non quia neceſſe habeat purgari, quæ ſine omni delectatione, ſaluo virginitatis ſigillo, de Spiritu ſancto conceepit. Obtuliſſe hoſtiam non pro peccato, ſed pro humilitate, ut nimirum oſtenderet etiam in hoc filium Dei Ieſum Chriſtum non ſoluere veniſſe legem, ſed adimplere. [o] Alibi etiam vbi caſtitatem, & viduitatem commendat, Turturem, ait caſtitatis merito dignam fuiſſe dari hoſtiam pro virgineo partu, & licet aliàs quidem per Columbam Spiritus ſanctus ſoleat deſignari: tamen quia libidinoſa auis eſt, non decuiſſe offerri eam in ſacrificium Domini, niſi ea ſanè ætate, qua neſciret libidinem. At Turturis non deſignari ætatem, quoniam caſtitas in quacunque ætate agnoſcitur. D.[p] Ambroſius pudicitiam referri ad Turturem ait, facta prius eiuſdem hoſtiæ mentione, gratiam verò ad Columbam. [q] Alibi quoque: Qua de cauſa, inquit, cùm dies quadraginta complerentur ex Mariæ Virginis partu, tulerunt Dominum noſtrum in Hieruſalem, ut offerrent Domino ſecundum legem, & ut darent hoſtiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum, eò quòd in Columbis ſpiritalis gratia ſit, in Turture incorruptæ generationis natura, vel immaculati corporis caſtimonia. Meritò ergo ad ſacrificium iubentur poſt arietem Turtur, & Columba ſumi, ut uerbo adhærere intelligas incorruptam caſtimoniam, & ſpiritalem gratiam. Quamuis uerò ſanctiſſimi iſti caſtitatis indicium ad ſolam Turturem referant, [r] Adamantius tamen Origenes ad utramq; illam extendit: Non ſine cauſa, inquiens in ſacrificio aſſumitur par Turturum, aut duo pulli Columbarum. Nam idem ualent, & nunquam dictum eſt ſeparatim, par tantummodò Columbarum, ſed par Turturum, & duos pullos Columbarum. Columba Spiritus ſanctus eſt. Spiritus autem ſanctus, quando de magnis, & occultioribus ſacramentis, & quę multi capere non poſſunt, loquitur, in Turturis appellatione ſignatur, id eſt, in eius auis, quæ ſemper in montibus, & in arborum verticibus uerſatur. In uallibus autem, & his, quę ad homines vſque perueniunt, Columba aſſumitur. Denique Saluator, quia hominem eſt dignatus aſſumere, & venit ad terras, multiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus ſanctus non in Turturem uertitur. Inter nos propter hominum multitudinem auis manſuetior conuerſatur, Turtur autem non uidetur. Et exponens illud [s] Canticorum: *Oculi tui Columba.* Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiſcendum eam iam mœchatus eſt eam in corde ſuo, oculos non habet Columbæ, &c. [t] Philo uerò diſertiſſimus Iudęorum Moſen ad auium naturam latiſſimè reſpexiſſe innuit, & non ad mores, dum ait: Volucrium cùm ſint innumerę ſpecies, duas tãtùm legit Moſes legifer, quoniam Columba inter natura manſuetas, & gregatim uolitantes eſt mitiſſima. Turtur verò inter ſolitarias cicuratu facillima. Et rurſus, ubi eius myſterium explicat: Præterea Turturem, & Columbam, diuinam, & humanam ſapiẽtiam ambas quidem uolucres, & in altũ extolli exercitatas, differentes tamen à ſe inuicem, quatenus differt genus à ſpecie, aut exemplar ab imagine. Amat enim diuina ſapientia ſolitudinem, propter ſolum Deum, cuius ipſa eſt poſſeſſio, & Turtur figura vocatur. Altera uerò manſueta, cicur, & gregatim uolitans ciuitates hominum libenter incolit, gaudens conſuetudine mortalium, & ideo repræſentata per Columbæ ſimilitudinem. Ita pariter [t] Beda: Hoc ſanè, inquit, inter Columbæ ſignificantiam diſtat, quòd Columba, quæ gregatim conuerſari, volare, & gemere conſueuit, actiuæ uitæ frequentiam demonſtrat: de qua dicitur. Multitudinis autem credentiũ erat cor, & anima una, nec quiſquam eorum, quę poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis communia omnia. Turtur verò, qui ſingularitate gaudet, adeo ut ſi coniugem caſu perdiderit, ſolus exinde permaneat, ſpeculatiuæ uitæ culmina denunciat, quia & paucorum eſt iſta virtus, & his ſigillatim attributa, &c. Eodem modo [u] Heſychius perfectiorem, &

[n] *Serm in die purific.*
B. Virgo cur Colũbas, & Turtures ſacrificare voluerit.
[o] *Serm. 59. ſuper Cant.*
Columba qua ætate i ſacrificijs adhibere-tur.
[p] *L. 5. Hex. c. 19.*
[q] *L. 2. de Abrahã c. 8*
Caſtitas nõ ſolũ Turturi tribuitur.
[r] *Homil. in Cant.*
Spiritus ſãctus cur potius in Colũbæ ſpecie quã Turturis apparuit
[s] *Cant. 1.*
[t] *In lib. de uictimis.*
[t] *Lib. 1. in euãg. Luc. c. 2*
[u] *L. 2. in Leu.*

maiorem

maiorem volatilium oblationem eſſe docens: Volatilia enim, inquit, homines ſunt contemplationi vacantes, terrenis omnino non ſe miſcentes negocijs, &c. Et paulò poſt. Contemplationi ergò uacans, & in ſuperiorum conſiderationem perfectus homo, ſi conuerſionem, ſiue uitam ſuam oblationem offeret, de Turturibus, aut de Columbis offerat munus ſuum, id eſt, in ſcientia, & manſuetudine ſpiritali, &c. Non fruſtra autem Turturem, & Columbam: Turtur ſiquidem, quia cognitionem habet, ita ut eius exemplo Iudæorum exprobaretur populus. [x] Hieremias probat: ait enim: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Columba autem munda, & ſimplex, adnunciatrixq; præſentiæ S. ſpiritus eſt, quales oportet eſſe eos, qui circa contemplandas ſcripturas habent ſtudium. Propter quod & Apoſtolos ſimplices vult eſſe Dominus, ut Columbam &c. Sed & ad meditandum vacare debent, unde Ezechias ait: *Meditabor, ut Columba, &c.* [y] Alphonſus Toſtatus duas præcipuas cauſas eſſe docet, cur eiuſcemodi, & non alias aues Deus ſibi offerri uoluerit, primò quia cùm in ſacrificijs deuotionem omnium populorum tàm diuitum, quàm pauperum excitare vellet, non debuit, inquit, conſtituere oblationem in rebus magni ualoris, nam eo modo pauperes excluderentur, & Deum non colerent: ſecundò, quia ſacrificia, quæ fiebant in teſtamento ueteri, erant tanquam ſigna eorum, quę futura erant in nouo, & potiſſimùm Chriſti in cruce immolandi: cuius Columba, ut pote ſine felle, manſuetudinem, Turtur, quia ſemper gemit, gemitum in cruce ſignificat. Ex Neotericis Franciſcus Ribera Societatis Ieſu, uir ſanè doctiſſimus Turtures putat poſci ad holocauſtum, & pullos Columbarum non autem pullos Turturum, & Columbas, quoniam in Turturibus plures fiant, & aptiores ad cibos iudicantur grandiores, quàm pulli. Contrà in Columbis meliores, ac ſuauiores ſunt pulli. Quod ita, inquit, præcipiendum fuit, ut rudis, ac carnalis populus ubique doceretur, meliora Deo eſſe offerenda. Ex his itaque ſatis conſtare arbitror ex omnibus auibus Columbas duntaxat, & Turtures aptas fuiſſe ſacrificijs, præterquam tamen in leproſorum purificatione, in qua inſtitui poterat ſacrificium de qualibet auium mundarum, ſeorſum uerò Paſſerum ſpecie. In quo ſacrificio, ſi offerens erat pauper, eiuſmodi fiebant ceremoniæ: pro delicto aſſumebat ad oblationem agnum, ut rogaret pro eo ſacerdos, decimamque partem ſimilæ conſperſæ oleo ſacrificium, & olei ſextarium, duoque Turtures, & duos pullos Columbarum, quorum unus erat pro peccato, & alter in holocauſtum, offerebatque ea die octauo purificationis ſuæ ſacerdoti ad oſtium tabernaculi teſtimonij coram Domino: qui ſuſcipiens agnum pro delicto, & ſextarium olei, leuabat ſimul, immolatoque agno, de ſanguine eius ponebat ſuper extremum auriculæ dextræ illius, qui mundabatur, & ſuper pollices manus eius, ac pedis dextri: olei uerò partem mittebat in manum ſuam ſiniſtram, in quo tingens digitum dextræ manus aſpergebat ſepties coram Domino: tangebatque extremum dextræ auriculæ illius, qui mundabatur, & pollices manus, ac pedis dextri in loco ſanguinis, qui effuſus eſt pro delicto: reliquam autem partem olei, quæ erat in ſiniſtra manu, mittebat ſupra caput purificati, ut placaret pro eo Dominum, & Turturem ſiue pullum Columbæ offerebat, unum pro delicto, & alterum in holocauſtum pro libamentis ſuis. Atque hoc erat ſacrificium leproſi pauperis. Habebant etiam Hebręi legem pro immoderato ſeminis in uiris, ſanguinis in mulieribus profluuio, pro cuius purgatione duos Turtures tantummodo, aut duos pullos Columbarum, unum ſcilicet pro peccato, alterum in holocauſtum offerebant.

[x] Cap. 8.

[y] In comm. in capite 1. Leuit.

Leproſorũ ſacrificium

Ceremonię in ſacrificio leproſi.

Sacrificium pro ſeminis profluuio.

Vt uerò nemo neſciat, quantum referat hæc quæ de ſacrificijs iſtis dicuntur, myſticè exponere, itaque breuiter, at paulò altiùs quædam adferam, eorum myſterium perquam aptè explicantia. Triplex autem erat hoſtia, vitulus nimirum, agnus, Turtur, aut pullus Columbinus. Vitulus optima omnium uictimarum erat, quæ in holocauſtum offerri poterant, & Deo gratiſſima. Qui enim uitulum habere non poterat, agnum, aut hœdum offerebat, ſicut & hæc qui non habebat, offerebat Turturem, aut pullum Columbæ. Vitulus ergo, ut exponunt Catholicæ Eccleſiæ Doctores, Chriſti caro eſt, in ara crucis pro humano genere oblata. Homo qui uitulum offert, ipſe Chriſtus eſt, quia, ut ait [z] Apoſtolus *tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis*: quæ uictima omnium pręſtantiſſima, & Deo gratiſſima fuit. Maſculus uerò eſt uitulus, ut ait [a] Origenes, quia peccatum, quod eſt fæmineę fragilitatis, ignorat. Solus ergo ille maſculus, ſolus ſine macula eſt, qui peccatum nō fecit, nec dolus inuentus eſt in ore eius. Secundum dignitate holocauſtum erat ex pecoribus, quod offerebant, qui uitulum non habebant. Hoc ergo holocauſtum ſanctorum martyrum eſt, qui Chriſtum imitantes ſemetipſos obtulerunt. Hoc holocauſtum agni erat, aut hœdi, maſculi, & immaculati. Agnus martyr

Hoſtia triplex.

Vitulus prima hoſtia, & quid denotet.

Chriſti holocauſtum.

[z] Epheſ. 1.

Vitulus cur maſcul' in ſacrificijs.

[a] Hom. 1. in Leuit.

Secundum holocauſtũ ſanctorum martyrum.

Agn' martyrē denotat.

[b] Cap. 11.

eſt propter innocentiam, & manſuetudinem, qua inimicis minimè reſiſtit, ſicut ait [b] Hieremias: *Et ego quaſi agnus manſuetus, qui portatur ad victimam.* Maſculus propter fortitudinem, immaculatus propter ſanctitatem. Idem in hœdo intelligitur, quia natura filius iræ erat, & ad vitia procliuis, vt virtutes, quibus anima ornatur, & vitia, quibus caruerit, non naturæ bonitati, ſed gratiæ Dei tribuat. Natura enim non agnus erat, ſed hœdus. Tertium holocauſtum erat eorum, qui cùm ſanguinem pro Chriſto fundere non poſſunt, quia deeſt tyrannus, qui fundat, vltrò ſe ipſos per aſſiduam carnis macerationem, & volutatis ſuæ abnegationem, quaſi viuas hoſtias Deo mactant, totoſq; ſe illi dedunt: de his D. [c] Paulus ait: *Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationale obſequium veſtrum, &c.* Hoc holocauſtum de auibus erat: magnum enim eſt homines uerſantes inter cæteros, qui in terra ſunt, & terrena ſapiunt, & corpori indulgent, & voluptates amant, & ſuo more viuere volunt, terram relinquere, & quaſi volucres grauia corpora pennis charitatis Dei, & ſanctarum orationum in altum tollere, & volucres cæli appellari. Nec de omnibus auibus holocauſtum fiebat, ſed de Columbis, & Turturibus. Columba velocis, ac diuturnioris volatus eſt, ideoque [d] Dauid, omnes huius ſæculi curas effugere cupiens, & ab illis quam longiſſimè recedere: *Quis*, inquit, *dabit mihi pennas ſicut Columbæ, & volabo, & requieſcam?* Fœcunda etiam auis eſt, & manſueta. Turtur caſtitatem amat, ſolitudinem appetit: atque vtraque auis aſſiduè gemit, ſicut eſt apud [e] poétam.

Hœdus filius iræ.

Holocauſtum cōfeſſorum.

[c] Rom. 12.

Quæ aues ad ſacrificia aptæ.

[d] Pſal. 54.

[e] Verg. eglo.

Nec tamen interea rauca tua cura Palumbes
Nec gemere aërea ceſſabit Turtur ab vlmo.

Iuſtorū typus.

Sic iuſti uolant celeriter, nec labore defatigantur, & fœcunditatem bonorum operum habent, manſueti ſunt, felle carent, vicem in iniurijs referre neſciunt, caſtitatis ſtudioſi ſunt, ſolicitudinem ad orationem, & ad vacandum Deo quærunt, pro cantu gemitum ędunt, quia dum alij lætantur uoluptatibus, ipſi pœnitentiæ gemitibus ſua, atque aliorum peccata deflent; de quibus dictum eſſe docet D. [f] Hieronymus illud: *Beati, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Pulli Columbarum, & Turtures grandiores, qui meliores, ac ſuauiores putantur, hoc indicant, eos, qui in hoc hominum genere præſtantiores ſunt, eligi à Deo in holocauſtum, id eſt illos eſſe, qui verè holocauſtum offerunt Domino, cui totos ſe tradunt, omnia relinquentes, ut nudi nudum Chriſtum ſequantur.

[f] Matt. 5. & Hier. in eadem verba.

MYSTICORVM ALIORVM
Sacræ Scripturæ explicatio.



VNT præter iſtæc ſacrificiorum myſteria, multa præterea alia ſacrarum literarum loca de Columba, quę pariter ſua habent myſteria: in quibus explanandis ego, qui philoſophum, non myſten ago, ne falcem in meſſem alienam inferre uidear, nil allaturus ſum aliud, quàm quæ à ſanctis patribus, ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ doctoribus conſcripta ſunt. Primus itaque [a] locus eſt de Noe, qui quadrageſimo vniuerſalis diluuij die, emiſſo Coruo, vt uideret, num ceſſaſſet aqua, atque non reuerſo emiſit Columbam, quæ non inuenta requie pedibus ſuis redijt ad ipſum in arcam; quę, cùm eam rurſus poſt ſeptem dies emiſiſſet, redijt ad ipſum ſub ueſperam oliuę ramulum ſecum ore adferens. D. [h] Io. Chryſoſtomus non abſque ratione, neque temerè adiunctum eſſe ait, ad ueſperam, ſed ut diſcamus, quòd tota die fuerit paſſa, & inuento ſibi conuenienti cibo ad ueſperam redierit, portans ſecum folium, uel ramulum oliuæ. Animal, inquit, mite eſt, & noſtra familiaritate gaudens, & idcirco redijt, & ſicco oliuę folio multum ſolatij iuſto attulit. Sed dixerit fortaſſe aliquis. Et ubi inuenit folium oliuę? Totum hoc factum eſt diſpenſatione diuina, & quod Columba inuenit, & quod ore receptum ad iuſtum attulit. Alioquin & arbor ſemper virens eſt, & uериſimile eſt, quod cùm aquę redierint, arbor hęc habuerit adhue foliorū comam. Myſticum eorundē ſenſum facundus pariter S. [i] Ambroſius, qui de Noe, & arca integrū conſcripſit librū, eleganter ita proſequitur. Noe illud, inquit, uacuū (myſterio ſcilicet) quod poſtea Colūba dimittitur. Malitiā enim ſimplicitas, & culpā uirtus reſoluit. Malitia igitur amat diluuiū, conſortiū iuſtę mētis refugit, & quaſi deſolata, & ſine aliqua ſtatione

[a] Gen. 8. c. 8.

[h] Homil. 26. in c. 8. Gen.

Colūba cur ad ueſperā dicatur rediſſe in arcam.

Colūba vbi inuenerit oliuę folium.

Oliua arbor perpetuo virens.

[i] L. de Noe. cap. 18.

Corui typ⁹.

tione remanet, nullam habens cum virtute communionem. Virtus autẽ redit, amans iustorum consortia, & largiendæ familiarior vtilitati, quæ conferat salutaria, & cauenda ea, quæ sunt nocitura, commoneat. Sicut Columba dimissa, cùm videret cessasse aquam, reuersa est, tanquam plena iustitiæ, ut ei, à quo missa erat, nunciaret, quid adhuc cauere deberet, atque expectando fructu meliore postea potiretur. Quod autem Columba non inueniens requiem suam non regreditur ad eum, manifestum indicium dedit per huiusmodi aues, quantum intersit inter malitiam, & virtutem exprimi. Siquidem Coruus antè dimissus, cum aliquanto videretur amplius exundare diluuium, visus est locum inuenisse residendi. Et certè non est huiusmodi Coruus, vt aliæ aues, quæ in aquis conuersationem habere consueuerunt. Cùm ergo Coruus, vbi remaneret, inuenisse videatur: Columba autem non inuenerit, euidens ratio est, altiore interpretatione signari, quia malitia inquietis passionibus, & cupiditatibus, quibus corrumpitur anima, se miscere consueuit, & quasi cognatis, & domesticis delectatur, ibique commorationem suam locat: virtus autem prima statim specie visionis offensa, regredi festinauit ad mentem animamque iusti, quòd illic diuersorium sibi tutissimum sit locatum: eò quòd alibi tanquam Columba, ita huiusmodi virtus stationem tutissimam inuenire non possit. Tardè enim inter astutias istius mundi, & sæcularium fluctus cupiditatum portum solet inuenire simplicitas. Itaque sicut iustitia ueluti visendi gratia progressa paulisper ad mentem optimam redire festinat, nec longiùs discedit a iusto: ita etiam iustus, & studiosus virtutis, vbi virtutem appropinquare cognouerit, gremium suæ mentis expandit. Quid enim sibi vult, quod vir studiosus virtutis Noë extendens manum suam suscepit eam, & introduxit ad se? Quod etsi secundum literam planum videtur: non tamen facilè colligas, nisi uiri sapientis tibi nota sit consuetudo, qui uelut speculatrice virtute vritur, & ei explorandorum negociorum, gerendorumque prærogatiuam quandam videtur committere. Ea ergo uirtus expendit naturas. vt si qua earum sibi uidetur committere profectum, ei possit adiungere. Communis enim quædam est bonitas sapientiæ, & liberalis, & largæ utilitatis: ita ut quas morigeras sui cernet, associet: ubi autem proposito suo uiderit aliquorum recalcitrare naturam, uelut ad hospitium familiare sibi reuolat, & recurrit: quam sapiens, & industrius tanquam manu quadam mentis festinat excipere, omne cor aperiens suum, quo etiam eam absentem tenebat. Nunquam enim potest sapiens exors esse propriæ virtutis. Quid præterea sibi uelit, quòd tenuit septem diebus alijs Columbam, & iterum emisit eam, nisi ut aduertas, quòd bonum sapientis, optimumque propositum semper sibi etiam alios adiungere studet, errantes emendare, corrigere uagantes? Si quem in principio resilire conspexit, tamen commutandi eius, & corrigendi non desperet profectum. Sicut enim bonus medicus, etsi tempus medicinæ non sit, tamen visitationis speculam antè præmittit, deinde non negligit iustæ expectationis excubias, & paulisper passionibus cedens, operitur facultatem medendi, quæ cum fuerit oblata, suum non intermittit officium, ita ergo & sapiens verbis, ac disputationibus, tanquam medicus medicamentis contrarias curare desiderat passiones: & quia in omnibus remedio diuini fauoris vtendum est, ideo septem expectauit dies, quibus mundus omnis describitur absolutus, & operatori requies ministrata, ut ex illo authore omnium sumeretur disciplina operationis humanæ. Cur modò uerò Columba dicatur ad uesperam reuersa cum ramo oliuæ in ore: & vnde cognouerit Noë aquas defecisse: & cur Columba tertiò post dies septem emissa non rediret, fusius etiam exponit hoc pacto: Non ociosè, inquit, posuit & uesperam, & regressam, & habentem folium oleę & ramum in ore suo, vt non fugitantem virtutem arbitreris profectus futuri, si quos possit acquirere, neque rursus tanquam sine lumine eam fuisse cognoscas, & quibusdam tenebris occultaram, sed diurno candore fulgentem expectasse ad occasum diei, & sic ad eum regressam, apud quem etiam vesperi tenebras habere non posset. Folium quoque quod secum detulit, etsi breue illud folium detulisse videretur, spem eorum, quos sui pœniteret erroris, etsi non magnam, aliquam tamen significauit. Folium enim sine virgulto esse non potuit. Ergo quasi germinantis corruptionis, licet non magnum aliquod, tamen uexit insigne, & folium oleę, in qua arbore oliua generatur. ex qua oleum conficitur, quo materiale hoc lumen fouetur, & tenebrarum fugatur obscuritas. Quid autem magis, quàm lumen familiare virtuti est? Folium ergo, & ramulus insigne est corruptionis. Corruptio autem quasi radicem sui pœnitentiam habet, quæ pœnitentia non potest in turbidis sed in ijs, qui spiritalem iam sermonem acceperint, germinare. In ore quoq; non frustrà ramulus oleę uidetur esse delatus, eò quòd uirtus, & sapiẽtia in sermone sui habeat claritatem, & ipsa

Colũbæ typus.

Colũba nõ inueniẽs requiẽ quid denotat.

Coruꝰ nõ reuertẽs qd signet.

Noe Colũbã recipiẽs quid significet.

Noe septẽ alijs diebꝰ colũbã tenens quid sibi uelit.

Medici boni opus.

Colũba cur ad uesperã reuersa ad arcam.

Colũba cur foliũ oliuæ secum tulit ad arcam.

Lumẽ familiare virtuti.

Oliuæ ramulꝰ cur in ore dicatur allatus.

& ipſa ſtatim ſpecie lumen eius effulgeat, maximè cùm pacifica loquitur: quoniam hunc quoq; pacem petentes præferre ſolebant. Tulit ramulum eò quòd ſimplicitas puritate, & ſinceritate ſemina quædam auribus noſtris infundit, & bonæ doctrinam virtutis, aut ad iuſtitiam prouocat, & inuitat ad præmium bonæ ſibi commiſſum diſciplinæ, aut gerendæ pœnitentiæ, & ſequendæ conuerſationis cupiditatem inijcit peccatori. Vnde & prætere cognouerit Sanctus Noë, quia defecerit aqua à terra, ſicut ſcriptum eſt, conſiderandum videtur. Primò omnium ſecundum literam, quia potuit intelligere, vtrum ſiccum, aut humidum folium eſſet allatum. Deinde quia non eſt huiuſmodi Columba, ut poſſit fructus latentes ſub aqua eruere. Sed utrum illud folium ante diluuium fuerit exortum, an tempore diluuij contuendum eſt tibi. Si ante diluuium uit iuſtus gauiſus eſt fructum de ueteri ſemine aliquem reſeruatum, & inde collegit miſericordiæ inſigne diuinæ, quod iam diluuium remouiſſet, quæ fructum demonſtraret, cui non potuiſſent nocere diluuia. Si diluuij tempore natum eſt folium, aduertit utique iuſtus noua ſemina miſericordiæ fructificaſſe cæleſtis, vt radices arborum viuerent, & quaſi reſumpta anima fœtus germinarent vetuſtos, atque in aſſuetos partus redirent, quorum indicium præmiſſa folia demonſtrarent. Sed hoc alta potiùs interpretatione collegit, quia Dominus Deus noſter, quamuis acerbis iniquitatis noſtræ offenſus ſit erroribus, tamen antiquæ nobis proſapiæ, patriæque virtutis ſemen aliquod vel exiguum reſeruaret, ne penitus operis, & creaturæ ſuæ omne circa humanum genus amputaretur inſigne. Tertiò dimittitur Columba poſt ſeptem dies, atque eadem non regreditur. Vnde conſideremus ne id quod ſuprà diximus, inueniatur eſſe contrarium. Si verbo quidem Columba, opere autem virtus non reuertitur ad iuſtum, ergò destitutus eſt iuſtus, & defraudatus munere ſuo? Nequaquam. Nunquam enim vir huiuſmodi à virtute diſiungitur, nec cùm ex ore emittit iuſtitiam, diſputationemque alterius virtutis inducit, virtute ſe exuit, & imitanda alijs æquitate deſpoliat, ſed uice ſolis alios illuminat, eùm radios ſuæ lucis emittit. Ignis nempe calefacit appropinquantes, ita vt calorem naturæ ſuæ ipſe poſſideat. Nunquid deficit lux diei, cùm totum mundum illuminat claritate? Habet inoffenſum curſum ſuum, illibatamque naturam, ſic & iſta & Columbæ ſpecie virtus, cùm adhuc ferueret diluuium, ſecundum auem tamen in terris, ſecundum uirtutem in hominum paſſionibus: reuertitur ad iuſtum, quia in iniquorum pectoribus virtus, ut poſſet hærere, non potuerat inuenire. Et ideo in illo ſecundo diuerſorio ſui regrediens hæret, atque requieſcit. At uerò vbi deferbuerint diluuia paſſionum, & auditi uerbi, compertęq; doctrinę plurimi ſtuduerint eſſe conſortes, iam non unius patrimonium, ſed commune bonum eſſe incipit diſciplina virtutis, & tanquam ſapientiæ poculum hauritura pluribus qui antè ſitientes bibere noluerunt: ſicut nunc feruent diluuia in pectoribus Iudæorum, & cùm aqua cæleſtis doctrinæ exundet, potiuſq; exuberet, non putant eſſe potandum. Euangelium legitur, uirtus exit de ſermone cæleſti, tractat ſacerdos in eccleſia. Sed ne fortè intra arcam ſolus poſitus non poſſit audiri, interdum & egreſſus eccleſiam, ubi Iudæus occurrerit, monet, exemplum adfert cæleſtium ſcripturarum. Claudunt aures, ne uel inuitos fons abluat, & uerbi dominici humor aſpergat. Si qui uerò crediderint, currunt ad fontem, doctrinam expetunt, inſinuari ſibi euangelium concupiſcunt, nec ſatiantur aſſiduitate potandi. Ita fonte ſapientiæ certatim repleri deſiderant, quem antè fugere geſtiebant. Quem fontem? Audi dicentem: [k] *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Rurſus [l] alibi trinam Columbæ emiſſionem, & binam reuerſionem hoc modo exponit: Tres, inquit, emiſſiones tria tempora ſignificant. Primum ante legem, ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia. In hoc uerò loco Noë Deum, arca autem cæleſtem Dei habitationem deſignat. Noë primò Columbam ex arca emiſit, quia Deus omnipotens ſanctis uiris, qui ante legem fuerunt, gratiam Spiritus ſancti dedit, & qui legem non habebant diuina præcepta, quæ poſtea data ſunt, per donum Spiritus ſancti impleuerunt. Sed Columba non inuenit, ubi pes eius requieſceret, quia non ſolùm cæteræ gentes, ſed & ipſi Iudæi in Aegypto poſiti in tantum culturam Dei reliquerunt, ut eo tempore, quo Moſes natus eſt, penè nullus inueniretur, in quo Spiritus ſanctus habitare dignaretur. Et quodammodo gratia Spiritus ſancti ad eum redijt, a quo miſſa eſt, eùm homines iniquos deſeruit. Secundò emiſit Noë Columbam ex arca, quia Deus gratia Spiritus ſancti hominibus legem puro corde ſeruantibus dedit. Veſpere autem, qua Columba ad Noë redijt, tempus, quo Chriſtus natus eſt, deſignat. De hoc tempore Dominus dicit in [m] Euangelio: *Lex, & Prophetæ vſque ad Ioannem*: quia poſtquam euangelium cœpit prædicari, circumciſio, & multę obſeruationes legales nihil profuerunt. Quandiu legis obſeruatio Deo placuit, tandiu homines legem ſeruantes Spiritus ſancti

Noe vnde cognouerit aquam defeciſſe.

Oleæ ram° allatus à columba quo tẽpore natus.

[k] Tom.7.

[l] Comm. in 6 cap. Apoc.

Tres emiſſiones, & binæ reuerſiones colũbæ ad arcã quid notẽt.

Cur veſpere reuerſa.

[m] Matt. 11

ſancti gratia comitauit. Et ſicut Columba ad ueſperam ad Noë rediit, ita & Spiritus ſancti gratia Iudæos infideles deſerens, quodammodo ad eum, à quo fuerat miſſa, reuerſa eſt. Per ramum verò oliuæ legem poſſumus intelligere, uel accipere: per folia autem virentia, eos qui per legem ſalui facti ſunt. Columba igitur ramum oliuæ cum uirentibus folijs in ore ſuo detulit, cùm Spiritus ſancti gratia eos, quos per legem ſaluauerat, quodammodo obtulit. Tertiò Noë Columbam ex arca emiſit, quando fidem euangelij ſeruantibus gratiam Spiritus ſancti dedit. Quæ non eſt reuerſa vltrò ad eum, quia fides euangelij tamdiu cum electis manebit, vſque dũ veniente Domino ad iudicium, electi, qui in hoc mundo inuenientur, rapientur coram Domino in aëra, & ſic ſemper cum Domino erunt. Ad eundem ferè ſenſum D. [a] Chryſoſtomus: Dimiſſa eſt autem in figuram Dei à Noë & Columba, ut uideret, ſi ceſſaſſet diluuium, quæ cùm nondum inueniret requiem pedibus, poſt tempus iterum dimiſſa eſt, & rediit ſiccum ramum oliuæ in ore ferens, & poſt dies ſeptem dimiſſa, inuentaq; ſibi requie, confidens, ceſſaſſet diluuium, nidificauit. Columba figura eſt aduentus Spiritus ſancti, quæ ante legem inuiſens creaturam, non inuenit, quomodo ſuper ea requieſceret, ſicut neque Ieſus, ubi inclinaret caput ſuum, ita impietas omnia occuparat. Deinde poſt tempus quoddam iterum Columba dimiſſa eſt, rediit ferens ramulum oliuæ in ore: forte ſignans in lege, ac in ore prophetarum paruum quendam fructum miſericordiæ Spiritum ſanctum ferre. At poſt ſeptem dies omnis cultus ſabbatorum legis emiſit Deus Noë Columbam ſpiritus filij ſui, & inuenta requie apud fideles, & in eis habitauit, & delicatè deambulauit, nidificauit, & manſionem apud nos fecit. Columba enim animal eſt, quod præ omnibus uolatilibus cæli homines amat, & contubernale eſt, & manſuetum, innocenſq; & fœcundum, & domeſticum, quod quieſcit, verſatur, & habitat in domibus noſtris. Sicut & Spiritus ſanctus dicit de nobis: *quia habitabo, & conuerſabor cum eis*. Atq; idcirco in ſpecie Columbæ in Iordanem de Cælo deſcendit. Specta autem hoc admirabile animal: feræ enim, & nigræ cohabitare, & conuerſari non amant, ſed immaculatæ, & fulgidæ, ut & hoc manifeſtè, & ſignanter deſcribant in ſeipſis, in nobis habitationem immaculati, puriſſimiq; Spiritus ſancti. S. uerò [o] Cyrillus ad eundem modum commentans, Mittuntur, inquit, quippe à Christo viri ſanctiſſimi, qui mundum eoſq;, qui eum incolunt, fermè explorarent, qui redeunt, quaſi pacem loquentes. Hoc enim ramus ille oleæ, quem Columba in ore ſuo portabat, ut puto, ſignificat. Argumentum enim pacis hanc plantam eſſe accepimus. Igitur qui in fide purgati ſunt, Deum magnoperè diligunt, & ueluti quadam euangelicæ inſtitutionis manſuetudine eruditi, Deo mirificè placent. Quod autem ex ipſis quoque defecturi eſſent, hinc latiſſimè patet. Nam tertia Columba, & ultima emittitur, quæ ad Noë reuertatur, haudquaquam curauit. Sed cùm aquæ ceſſaſſent, *ſedit*, inquit, *arca ſuper montes Ararat*, quod deſcenſus teſtimonium interpretari poſſumus. Nam qui in Chriſtũ crediderint, ſublimes quidem ob euangelicæ diſciplinę celſitudinem ſunt, & tanquam in altiſſimis montibus ſedentes, unigenitum Dei filium, qui è cęlo deſcenderit, vbiq; orbis terrarum alta efferunt prędicatione. [p] Beda quoque Columbam, quæ oliuę ramum attulit, Chriſtum ſignificare dixit, qui pacem mundo attulit, ut ipſa eſt pax noſtra. Pacis nunciam etiam eſſe ex [q] Prudentio, habemus canente:

Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcem
Ore Columba refert ramum viridantis oliuæ.
Coruus enim ingluuie per fœda cadauera raptus
Hæſerat, illa data reuehit noua gaudia pacis.

Quærens quidam, cur emiſſa ſecundò Columba reuerſa eſt cum ramo oliuę: Nonne cognoſcens pater ille ſapientiſſimus, inquit, ſęuientem adhuc iuſtitię diuinę ſeueritatem per reuerſionem Corui, emiſit Columbam pacis, & clementię nunciam, ut exploraret, an eſſet adhuc terris reſtituta pax? Sed quia pax nondum erat reddita, ſed currebat tempus medium inter bellum, & pacem, hinc dicitur, quod non inueniebat locum, ubi requieſceret planta pedis eius, & ideo reuerſa eſt in arcam. Propterea Noë arcanorum peritiſſimus, expectatis adhuc ſeptem diebus, numero quidem remiſſionis, & placationis, iterum emiſit ipſam Columbam. Quæ cognoſcens remiſſum, & placatum eſſe furorem diuinum in ſignum redditę pacis, tulit ramum oliuæ uirentibus folijs. Quo facto, expectauit nihilominus pater ille prudentiſſimus adhuc ſeptem alios dies, ut alio ſubſequente ſeptenarij curriculo plenius ſubſequeretur, & firmaretur pax. D. uerò Cyprianus emiſſam a Noë Columbam lapſorum imaginem prę ſe ferre commentatur. Et [r] Pierius Valerianus Columbam hanc, nempe quæ ad Noë oleę uirentis ramum attulit, fuſcam poni à prophetis ait, eſſeque indicium perhiberi mentis, quę à perperam factis iam abſtineat, ſeq; quieti det, hoc eſt tranquillitati,

Lex per ramum oliuę ſignificata.

[a] *Homil. de Spir. ſanct.*

Columba quale animal.

[o] *L. 3. in Ge.*

Ram[us] oleę quid notet. Olea pacis planta.

Ararat q. d.

[p] *In Gen. 8.* Colũba ramum ferẽs Chriſtũ notat.

[q] *In Dittoch.*

Lapſorum imago.

[r] *L. 22. Hie.* Columba fuſca mẽtis indicium.

quillitati, quæ non nisi in depurgato à vitijs animo locum habet. Sub uesperam autem hanc reuerti, deficiente quippe luce, quod tantundem sit, ac si momentaneæ, ac breui temporis curriculo duraturæ felicitatis diceremus. Sub uesperam, inquit, aduolat, ne occupetur à nocte, quippe ne intercipiatur a morte, priusquam infectum eluerit scelus, atque ita perpetui carceris supplicio afficiatur. [f] Iudocus Clichtoueus per hanc eandem Columbam beatissimam virginem Mariam interpretatur elegantissimè hoc modo scribens: Secundum gaudium habuit uirgo sanctissima hodierno die in oblatione, qua genuflexo filium offerebat Deo patri pro totius mundi pace, & pacatione. Quod significatum est in Genesi per Columbam reuersam in arcam ad Noë ad uesperam, quæ portauit ramum oliuæ virentibus folijs: intellexitq; Noë, quòd Deus pacem dedisset in terra, & quòd cessassent aquæ. Ista Columba est beata Virgo, felle amaritudinis carens, quæ hodiè ramum oliuæ, scilicet Christum pacificum, & pacem populi uirentem gratia, & uirtute obtulit Deo patri; Insuper intellexit beata Virgo, quod hęc oblatio in tẽplo esset quædam repræsentatio oblationis futuræ, qua seipsum esset oblaturus in cruce pro mundi redemptione, vbi etiam ipsa mater præsens esset futura, & in huius mysterij contemplatione gaudebat. Secundus sacræ paginæ locus est apud diuinum [t] Psalten: *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ Columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi eius in pallore auri.* Vbi [u] Gilb. Genebrardus notandam monet Hebraicam ecclipsin: quasi propheta dicat, si uersemini in præsentissimis, & certissimis periculis, ut quando de captiuorum vita, libertate, fortunis, victores sortem mittunt, tum in illa rerum disparatione eritis tutissimi, serenissimi, lætissimi, vultu & colore tam pulchro, sereno, ac uegeto, quàm Columba, cuius pennæ sunt veluti deargentatæ instar argenti pellucentis, & dorsum, vel cauda dorsi splendet, ac rutilat instar fului, siue pallentis auri. Tam præsens uobis erit numen, ut illic sitis in tuto, & animi securitate, neque quicquam perdatis de uultus specie, & habitu. Columbæ similitudinem apposuit, quòd in hac aue pennarum elegantia, & morum forma excellant, quin & capta nitet, eodem est colore, specie, statu. Non omittam tamen alios ita uertere, si tam sordidi, & atri sitis, quàm ij, qui iacent inter nigras ollas, eritis posthac tam candidi, quàm alæ Columbę argenteæ, & instar auri fulgentes: deposito scilicet mœrore posthac læti eritis, & fortunati. [x] Iacobus Vitriacensis S. R. E. Cardinalis ex his hunc mysticum sensum elicit, argentatæ Columbę sanctos assimilans: Hi sunt, inquit, velut pennæ Columbę deargentatæ inter medios cleros dormientes, quia duplicem gratiam, scilicet actionis, & contemplationis à Deo sunt sortiti. ipsi enim pennati per uolatum contemplationis, Columbini per studium simplicitatis, deargentati per puritatem locutionis inter medios cleros dormiunt, dum à mundana cupiditate oculos claudunt. Columba igitur deargentata, id est, anima sancta & pura, duas habet alas, actiuam scilicet, & contemplatiuam. Ala autem actiua septem habet pennas, quæ sunt septem opera misericordię. Similiter & contemplatiua septem, quę docentur in euangelio, scilicet paupertas spiritualis, luctus, & alia, quæ sequuntur. Vnde etiam Iacobus septem annis seruiuit pro Lia, & totidem pro Rachele. Hę pennę debent esse deargentatę, ut ad imitationem Christi informentur, cuius humanitas argento comparatur. Vel argentatæ dicuntur, dum operibus actiuę, & contemplatiuę vtimur secundum scripturas diuinas. Columba item in sacris literis pro sponsa, uel coniuge charissima accipitur: quòd in Columbaceo genere pręcipuè coniugij lex firmissima, & minus inter coniuges amor spectetur. Sic autem regum [y] sapientissimus: *Columba mea, formosa mea:* & paulò pòst: *Columba mea vna, perfecta mea.* Et [z] rursus: *Aperi mihi soror mea, amica mea, Columba mea, integra mea.* Et [a] alibi: *Ecce tu pulchra es amica mea, oculi tui Columbarum.* Et infra [b] rursus enarrans sponsa pulchritudinem sponsi sui eius oculos comparat oculis Columbarum. Sed uim, & sententiam talem habet ista similitudo: nimirum significantur oculi simplices, sine fuco, & dolo: Nam Christus Dominus excellentiam simplicitatis præcipuè tribuit Columbis, cùm [c] dixit: *Estote simplices sicut Columbæ.* An potius oculi Columbini significant oculos minimè uagos, & lasciuos, sed pudicos, & castos? Nam & [d] Adamantius Origenes hæc exponens uerba: Qui uiderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo, oculos non habet Columbæ. Si quis autem oculos Columbæ non habet, domum fratris sui ingreditur infelix, non seruans illud, quod in [e] prouerbijs est pręceptum: *Domum fratris tui ne intres infelix.* Qui autem habet oculos Columbę uidet rectà, & misericordiam promeretur: uidens quippe rectà misericordiam consequetur. Porrò quis uidet rectà, nisi qui casto conspectu, & puris intuetur oculis? Noli igitur mihi de his tantùm carnis oculis intelligere, quæ dicta sunt, licet & de his intellexisse, sed ingrediens ad interiora & ante oculos mente perquirens, qui & à [f] Dei mandato illuminantur, (mandatum quippe Dei

illuminans

[f] *In fest. 3. purif. Mariæ.*

Maria virgo per Columbã significata.

Christi ramus oliuæ significat.

[t] *Psal. 77.*

[u] *In comm.*

In Columba pennarũ elegantia.

[x] *D. 7. post oct. Pent.*

Sancti Columbę argẽtatæ simulati.

Duę animę sanctæ alæ.

Colũba pro spõsa accepta.

[y] *Cant. 2.*

[z] *Cap. 5.*

[a] *Cap. 1.*

[b] *Cap. 5.*

Oculi simplices sine dolo.

[c] *Matt. 10.*

Oculi Colũbini significant minimè vagos.

[d] *Homil. 3.*

[e] *Prouer. 27.*

[f] *Psal. 18.*

illuminans oculos) illud enitere, labora, contende, vt sanctè intelligas vniuersa, quæ dicta sunt, & similis spiritui, qui in specie descendit Columbæ, audias, quia oculi tui Columbæ sunt. Si intelligis legem spiritualiter, oculi tui Columbæ sunt. Si intelligis Euangelium, vt se vult intelligi Euangelium, & prædicari, vides Iesum omnem languorem, & infirmitatem, non solùm eo tempore, quo carnaliter facta sunt, fuisse medicatum, sed hodieque medicantem, & non tantùm tunc ad homines descendisse, sed hodieque descendere. *Ecce enim*[g], inquit, *ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi*. Oculi tui Columbæ sunt. Sunt qui per illa[h] verba, *Vna est Columba mea, perfecta mea*, B. Virginem Mariam intelligant, vt perquam etiam eleganter ostendit[i] Rupertus Abbas monasterij Tuitiensis ord. Benedicti, vir & vitæ sanctimonia, & sacrarum literarum peritia præclarus, exponens hæc verba: *Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra es, oculi tui Columbarum*: Ecce, inquit, tu pulchra es, & iterum dico, ecce tu pulchra es, pulchra decore Virgineo, pulchra vnigenito filio. Taliter geminata nullius vnquam fuit, nullius vnquam erit pulchritudo. Adhuc addo istud pulcherrimum: *Oculi tui Columbarum*. Quinam sunt oculi Columbarum, nisi dona septem gratiarum, idest septem spirituum super Christum requiescentium? Septem namque oculi, qui iuxta Zachariam prophetam in vno lapide sunt, septem sunt spiritus Dei, qui iuxta Esaiam prophetam super florem Iesse requiescunt: Isti oculi mei (Christi verba sunt, quem loquentem facit) sunt oculi tui, oculi Columbarum, oculi omnium gratiarum. Omnium quippe gratiarum, vel spirituum tu effecta es particeps, ex quo me castis visceribus suscepisti, super quem requiescit, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Et[k] rursus in hęc verba (*oculi tui Columbarum absque eo, quod intrinsecus latet*) commentans: Oculi Columbarum, inquit, & oculi Coruorum hoc differunt: quo dulcedo simpliciter diligentium, & multiplex amaritudo inuidentium. Simplicitas Columbarum septem habet insignia virtutum naturalium: hęc namque auicula primùm sine felle est, deinde nihil viuum comedit, pullos alienos nutrit, grana semper candidiora colligit, in petris nidificat, gemitum pro cantu habet, libenter iuxta fluenta residet, vt venientem Accipitrem ex vmbra pręcognitum effugiat perniciter. Tu maximè, ò misericordiæ mater, sine felle es: nihil enim vnquam habuisti inuidiæ, nihil odij, quòd familiare est rapacibus Coruis. Nihil viuum Columba comedit, & tu longè ab illis es, de quibus scriptum est, *Qui deuorant plebem meam, sicut escam panis*. Pullos alienos Columba nutrit, & nos qui eramus alieni secundum carnem à genere tuo, ecce viuimus tuis meritis. Grana candidiora Columba colligit, & tu conferens in corde tuo testimonia de scripturis, creditum tibi conseruabas secretum Dei. Columba in petris nidificat: & tu in solitudine fidei permanens, euasisti serpentis antiqui venena. Columba gemitum pro cantu habet, & tibi gemere dulce fuit, eò quòd pręcunctis mortalibus mente vulnerata esses. Columba iuxta fluenta residet: tibi autem vel tuo pectori omne fluentum scripturarum quàm contiguum est? Nunquam aduentus spiritalis Accipitris tibi esse improuisus, aut te consequi, imo nec tibi appropinquare potuit. Igitur oculi tui Columbarum, & hęc vera pulchritudo est, absque eo quod intrinsecus latet, quod solus in te Deus videt: nobis autem quia inexpertum, idcirco ineffabile, imo & incogitabile est &c. Diuus verò[l] Hieronymus per speciosam istam sponsam intelligi vult Christum, vel eius Ecclesiam. Grandis, inquit, in hoc profectus eius ostenditur, vt quæ prius tantùm speciosa in mulieribus dicta est, nunc vt proxima speciosa dicatur, ex ipso sine dubio sponso splendorem decoris accipiens, vt semel ab ipsa sumpta pulchritudine, etiam si accidat ei paululum sponsi absentiam pati, nihil minus pulchra permaneat. Quod autem oculi eius comparantur Columbis, ob hoc profectò contingit, quia diuinas scripturas non iam secundum literam, sed secundum spiritum intelligat, & aspiciat in eis spiritualia mysteria. Columba enim indicium est spiritus sancti. Spirituali ergò sensu intelligere legem, & prophetas, hoc est oculos Columbæ habere. Et hîc quidem Columbæ oculi eius appellantur. In[m] psalmis verò huiusmodi anima pennas sibi dari Columbæ desiderat, vt volare possit in intellectum spiritalium mysteriorum, & requiescere in atrijs sapientiæ. Sed etsi dormire quis possit, hoc est collocari, & requiescere in medio sortium, atque intelligere sortium rationem, & cognoscere diuini iudicij causas, non solùm pennæ Columbæ, quibus in spiritualibus intellectibus volet, promittuntur ei, sed deargentatæ pennæ, id est, verbi, & rationis ornamento decoratæ. Scapulæ quoque eius in specie auri fieri dicuntur, vbi constantia fidei, & dogmatum stabilitas indicatur perfectorum. Ergo si caput esse Christus dicitur, nihil puto absurdum videri, si & oculi eorum, qui secundum interiorem hominem spiritualiter intelligunt, & spiritualiter dijudicant, spiritus sancti esse dicantur. Et ob hoc fortassis in lege, sicut agnus positus est, per cuius hostiam populus purificaretur in Pascha: ita &

[g] *Matth. 28.*

[h] *Cant. 6.*

B. Maria significata.

[i] *Comm. in Cant. C. 1.*

Dona septem gratiarum oculi Columbarum.

[k] *Comm. l. 3. in c. 3. cant.*

Oculi Corui, & Columbæ quomodo differant.

[l] *Homil. 3. in cant.*

Christus vel eius Ecclesia significata.

Oculos Columbæ habere quid.

[m] *Psalm. 54. & Psalm. 67.*

Columbæ

Columbæ poſitæ ſunt, quibus purificatur homo, ingreſſus hunc mundum. Sed & de eo nunc dicere,& hoſtiarum qualitates diſcutere,longior videtur exceſſus, & propoſito operi minimè conueniens. Poteſt adhuc profundiore fortaſſis ſacramento, quod dixit: *Ecce es ſpecioſa proxima mea*, intelligi de præſenti ſæculo dictum:quia ſpecioſa quidem ſit & hic eccleſia,cùm proxima eſt Chriſto,& cùm imitatur Chriſtum. Quod verò iterauit, & dixit. *Ecce es ſpecioſa*, poteſt ad futurum ſæculum pertinere: vbi iam non ſolùm imitatione, ſed ipſa ſui perfectione formoſa eſt, & ſpecioſa, & ibi dicat eſſe oculos eius Columbas, vt duorum oculorum Columbæ duæ intelligantur eſſe filius Dei, & Spiritus ſanctus. Et ne mireris,ſi Columba ſimul dicatur, cùm vterq; ſimiliter aduocatus dicatur, ſicut [a] Ioannes Euangeliſta declarat, ſpiritum quidem ſanctum dicens paracletum, quod eſt aduocatus. Et de Ieſu Chriſto nihilominus in Epiſtola ſua dicit, *quia ipſe ſit aduocatus apud patrem pro peccatis noſtris*.

Filius Dei, & Spiritus ſanctus Colũba dicti.
[a] Cap. 14. 15.16.

Sed apud Zachariam Prophetam duæ oliuæ ad dextram, & ad ſiniſtram candelabri poſitæ,vnigenitum nihilominus,& Spiritum ſanctum deſignare dicuntur. Inſuper [o] Diuus Gregorius eadem ſapientiſſimi regis verba enarrans, per eandem ſponſam eccleſiam intelligit hoc pacto ſcribens: Pulchram narrat,& pulchram replicat, quia alia eſt pulchritudo morum, in qua nunc cernitur, & alia pulchritudo præmiorũ,in qua tunc per conditoris ſui ſpeciem,videlicet omnes dilecti, qui ad cuncta ſimpliciter incedũt, eius oculi columbarum vocantur, qui magna luce irradiant, quia & ſignorum miraculis coruſcant. Sed quantũ eſt omne hoc miraculum, quod videri poteſt, illud de internis miraculum eſt mirabilius,quod videri non poteſt. De quo illuc apertè ſubditur: Abſque eo quod intrinſecus latet. Magna quippe eſt gloria aperti operis,ſed longè incomparabilis occultæ remunerationis.

Oliuæ duæ ad cãdelabrũ poſitæ quid ſignẽt
[o] L.1.moral.

Item D. Auguſtinus,per Columbam quoque, inquit,vnitas eccleſiæ ſignificatur,de qua [p] dictum eſt, *Vna eſt Columba mea, vna eſt matri ſuæ*. Vnde debuit humilitas niſi per auem ſimplicem, & gementem,non per auem ſuperbam & exultãtem, ſicut Coruus ſignificari? Abbas quoque Ioachim, teſte [q] Theloſphoro ad hæc D. Cyrilli verba, Columba ſuo volatu volatum Aquilæ,vel Accipitris non formidat: Hæc eſt,inquit, Romana Eccleſia, quæ ſi curſu celeri in ſuis aduerſantibus,& preſſuris iniquè illatis fideliter, & deuotè ad Chriſtum Dominum recurreret,raptoris inſultum minimè formidaret.

Eccleſiæ vnitas.
[p] Cant. 6.
[q] Cap.1.

[r] Thomas vero Bozius Eugubinus congregationis oratorij preſbyter ob hanc cauſam eccleſiæ in canticis nomen Columbæ aſcribi ait,quòd hic ſit mos Columbis,vt ante côiunctionem mutuò ſe ſe oſculentur. Ore namque nos Euchariſtiam percipimus, ex illa perceptione connectimur in vnum cum Chriſto, & inter nos corpus. Et antiquitùs communicaturi per oſculum ſanctum labia labijs iungebant, vt alterius in alterum ſpiritus ipſe corporeus intimè infunderetur. Hinc olim multis in locis Euchariſtia ſeruabatur ſuper altari intra auream, vel argenteam Columbam, vt eſt in geſtis S. Baſilij, quæ nomine Amphilochij ſcripta circumferuntur, & in libello ſupplici, quem quintæ ſynodo aduerſus hæreſiarcham Seuerum clerus & monachi Antiocheni obtulerunt.

[r] to 2.de ſig. Eccl.lib.14. de coniunct. Corp. Eccl. & Chriſti.
Veterũ in Cómunione ceremoniæ.

Tertius locus [s] ſcripturæ eſt: *Et quaſi Columbæ meditantes gememus*: quæ verba explicans D. [t] Hieronymus, ſubaudiendum monet, abſque ſenſu,& intelligẽtia ſcripturarum, tanquam verba meditantes, quæ decantant memoriter. Sed quomodo,inquit, Columbæ, de quibus ſcriptum eſt: [u] *Ephraim quaſi Columba non habens ſenſum*. Et quomodo in [x] Euangelio contra ſerpentium malitiam, ſimplicitas ponitur Columbarum: Sic in præſenti loco ſimplicitas abſque prudentia, quæ vicina ſtultitiæ eſt, in ſola verborum meditatione monſtratur.

[s] Eſaiæ.59.
[t] Com.l. 16.
[u] Oſeæ.7.
[x] Matt.10

Quartus locus eſt apud [y] Hierem. Proph. quem Nabuchod. Columbam vocare, quod hæc auis Babylonis inſigne olim erat antè dixi. Ad quem locum commentans idem D. [z] Hieronymus, Non mirabitur,inquit, Columbam Domini intelligi Nabuchodonoſor, qui ſupra eum uocari ſeruum Domini legerit: pro quo ſeptuaginta tranſtulerunt gladium magnum. Licet Columbam & in perſona Hieruſalem poſſimus accipere: quòd iraſcatur & triſtis ſit ſe leonis ſui perdidiſſe cuſtodiam,& terram ſuã veniſſe in deſolationem.

[y] Cap.25.
Columba Nabuchodonoſor ſignificat.
[z] Li.5.Cõm. n Hier.

Quintus locus eſt [a] Ezechielis: *Eruntq; in montibus quaſi Columbæ conuallium omnes trepidæ, &c.* Theodotio tranſtulit: *ſicut Columbæ meditantes omnino tacuerunt*. In quorum verborum explicatione noli quoque ab eodem D. Hieronymo recedere, qui ſub metaphora, inquit, Columbarum meditantium ſignificat vnumquenque de populo ſuum flere peccatum, & intelligere, atque ſentire,cur iſta patiatur. Tropologicè verò ſic accipiendum, Columbæ quandiu in vallibus ſunt, trepidant, & ſingula reformidant, quarum imitari [b] præcipitur innocentiam. Et de quibus in [c] Pſalmo dictum eſt: *Si dormiatis inter medios cleros, &c.* In cuius ſpecie [d] deſcendit Spiritus ſanctus, & manſit ſuper Dominum Saluatorem. Pulchreq; iuxta Theodotionem vocabimus Columbam meditantem eum, qui in lege Domini die, ac nocte meditatur, & de quo [e] ſcriptum eſt: Os iuſti meditabitur ſapientiam. Sextus locus eſt [f] Oſeæ: *Factus eſt*

Columba Hieruſalẽ ſignificat.
[a] Cap.7.
Columba gemens qd notet.
[b] Matt.10.
[c] Pſal.67.
[d] Matth.3.
[e] Pſal.36.
[f] Oſea 7.

Factus eſt Ephraim quaſi Columba ſeducta, non habens cor. [g] Rupertus Abbas ad hunc locum commentans, in eo, inquit, quod non abſolutè ait: Factus eſt quaſi Columba, ſed addidit ſeducta, bonam Columbæ ſignificationem præſenti loco penitus exterminat. Amplius autem cùm apponit adhuc, non habens cor, ſeductionem eiuſdem, & uacuitatem omnis boni miro exprimit modo. Siquidem aduerſus id, quod de Columba pro bona ſimilitudine dici, vel ſcribi ſolet, non habens fel, hîc dicitur, non habens cor. Quanta putas diſtantia eſt inter non habentem cor? Quanta, inquam, differentia Columba habens fel, & non habens cor à Columba non habente fel, & habente cor ſeiuncta eſt? Magna profectò, & omnino contraria. Sic planè & tanta diſſimilitudine ſeiunctus eſt carnalis Iſrael à ſpirituali, qualis tunc erat ille Ephraim, qui ſeductus eſt, vt recederet à domo Dauid, & nunc eſt iſte Iudas, qui negauit Chriſtum filium Dei. Columba eſſe debuit manendo in ſimplicitate, atque vnitate paternæ fidei, ſed & tunc, & nunc ſeducente diabolo receſſit in felle amaritudinis, in inopia cordis. Hæc ille. Et D. [h] Hieronymus eadem prophetæ uerba declarans, ſignificare illa innuit, Ephraim non dolere, quòd ipſius populus non ſeduceretur in partes, & perderetur: quoniam aues omnes dolent, ſi ab eis eripiantur pulli, & pro uiribus eos tuentur, ſola Columba non dolet ablatos pullos, neque requirit. Sed uerba eius aſcribamus. Præcepit, inquit, Dominus in [i] Euangelio, ut ſimus ſimplices ſicut Columbæ, & aſtuti quaſi ſerpentes, ut imitantes ſimplicitatem Columbarum, & ſerpentis aſtutiam; nec alijs nocere poſſimus, nec ab alijs patiamur inſidias, ſed ſimplicitate, & prudentia exhibeamus hominem temperatum, quia prudentia abſque bonitate malitia eſt, & ſimplicitas abſque ratione ſtultitia nominatur. Et pulchrè Columba ſeducta, ſiue inſipiens appellatur, quia eſt Columba, & ſapiens, quæ dicit in [k] Pſalmis. *Quis dabit mihi pennas ſicut Columbæ &c. Cuius pennæ deargentatæ ſunt &c.* Ephraim autem Columba inſipiens, & non habens cor in tantum brutæ mentis oſtenditur, vt Aegyptum inuocans ad Aſſyrios perrexerit. Quæritur cur Ephraim non alijs auibus, ſed Columbæ comparatus ſit. Aues cæteræ pullos ſuos, etiam cum periculo uitæ ſuæ protegere feſtinant, & cùm ad nidum ſuum, Accipitrem, colubrem, Coruum, ſiue Cornicem accedere uiderint, huc, illucq; volitant, & immittunt ſe morſu, & unguibus lacerant, & dolorem parentis querula voce teſtantur: ſola Columba ablatos pullos non dolet, & ideo rectè comparatur Ephraim, quòd uaſtatum per partes populum non ſentiat, ſed negligens ſit ſalutis. Magiſtros contrariorum dogmatum, qui Chriſtum reliquere ſapientiam, & de eccleſia ſunt egreſſi, rectè inſipientem, & excordem Columbam poſſumus dicere, qui terrena deſiderantes, Aſſyrijs traditi ſunt. Septimus locus habetur apud eumdem [l] prophetam: *Et auolabant quaſi aues ex Aegypto, quaſi Columba de terra Aſſyriorum.* Hæc Columba, teſte eodem D. Hieronymo, hominem ſignat, qui fugit hæreticos. Aegyptus, inquit [m] Rupertus Abbas, ſiue terra Aſſyriorum, mundus iſte eſt omnibus errantibus, & principem huius mundi ſectantibus, qui intelligitur per Aſſur. Pulchrè namque quaſi auis auolare dicuntur, qui terrenas cupiditates relinquendo cæleſtem gratiam ſequuntur, & ſic euadunt, vt ueſtigia culpæ nulla in eis inueniat inſecutor diabolus, ſicut auolatus auium nulla ueſtigia ſuperſunt, dum liberis per aëra pennis feruntur. Nec uerò contentus dixiſſe nomine generali, & auolabunt quaſi auis, ſed continuò ſpecialiter exprimit eius auis ſimilitudinem, cui competenter aſſimilatur gratia cæleſtis, dicendo: *Et quaſi Columba de terra Aſſyriorum.* Columba namque maximè pro eo, qui in hac ſpecie Spiritus ſanctus ſuper Dominum noſtrum cùm baptizaretur, apparuit, regenerantem eiuſdem Spiritus ſancti gratiam ſignificat, cuius itaque ſacramentis viuificati, auolauimus ex Aegypto, & de terra Aſſyriorum, id eſt, de ignorantiæ tenebris, & de terrenarum affectibus cupiditatum, &c. Octauus locus legitur apud [n] Naum prophetam: *Et ancillæ eius mirabuntur, gementes vt Columbæ, murmurantes in cordibus ſuis.* [o] Rupertus hunc locum ſic explicat: Quod protinus, inquit, ſubiungit, gementes ut Columbæ, murmurantes in cordibus ſuis tam de milite, quàm de ancilla, id eſt, tàm de nobilibus, quàm ignobilibus debet intelligi. Quid autem gementes, unde murmurantes? Non utique quòd captiui abducti ſunt, vel quòd minentur ante currum triumphatoris huiuſmodi, ſed inde gementes, quòd ab iſto domino ſibi incogniti, liberi, & Niniue, hoc eſt, mundi huius, ſerui fuerunt, & ſuper hoc murmurantes in cordibus ſuis, id eſt, ſcriptores reprehendentes in conſcientijs ſuis. Murmurare namque interdum in bono accipitur. Itaque & hîc cum dicitur: *gementes ſicut Columbæ, murmurantes in cordibus ſuis*, ſic rectè intelligitur, ac ſi diceret, conquerentes, ac dolentes de peccatis præteritis, & ſemetipſos reprehendentes in conſcientijs ſuis. Nam licet gratia uictoris, & triumphatoris ducentis eos, non ignorent ſe eſſe ſaluatos, non tamen obliuiſcuntur, quales fuerint, & ſuper hoc dolere, & conqueri non de-

finunt

[g] *L. 3. comm. in Oſeã c. 7.*
Ephraim, qualis.
Iudas Colũba ſeducta.
[h] *In comm.*
[i] *Matt. 10.*
[k] *Pſ. 54. 67.*
Colũba inſipiẽs, & excors q̃s dicendus.
[l] *Oſea 11.*
Homo hæreticos fugiens Colũbæ aſſimilatus.
[m] *L. comm. in Oſ.*
Aegyptus quid.
[n] *Cap. 2.*
[o] *L. 2. comm. in Naũ c. 2.*
Murmurare.

ſinunt in cordibus ſuis. Pro huiuſmodi rectè dicuntur gementes, non vtcunque, ſed gementes, vt Columbæ. Columba namque gemitum pro cantu habet, & iſtis ita gemere valde dulce eſt, ita vt quando canunt quippiam in laudem captiuatoris ſui &c. Nonus locus eſt[p] Sophoniæ: *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas Columba: non audiuit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam*. Vbi D. Hieronymus commentans: Multi putant, inquit, propter conſequentiam dici aduerſus Niniuen, de qua[q] ſuprà. *Et ponet Aſſyrium, & ponet Niniuen in ſolitudinem.* Sed nunquam ſcriptura Niniuen Columbam vocaret, licet in[r] Hieremia à facie gladij Columbæ de Nabuchodonoſor dictum putent. Sed ſciendum, quod alij è contrario aſſerãt, pro Columba ibi poſſe intelligi ἑλλάδα, id eſt, Græciam, vt ſit ſenſus, a facie gladij Iona, id eſt, à facie gladij Græciæ. Iona enim tam Columbam, quàm Græciam ſignificat. Vnde & vſque hodie Græci Iones, mare appellatur Ionium, & apud Hebræos permanet eorum vetus vocabulum. Omnis itaque contra Hieruſalem ſermo eſt: Væ ciuitas quondam Columba, ſemper peccans, & captiuitatibus tradita, & rurſum redempta à Domino. Væ ciuitas prouocatrix, quod ſignificantiùs Hebraicè dicitur מראה, id eſt, παραπικραίνουσα, quod poſſumus dicere Deum amarum faciens, id eſt, tuo vitio dulcem Dominum, atque clemẽtem vertens in amaritudinem, vt qui miſereri vult, punire cogatur, &c. Et[s] Rupertus, Super quam, inquit, cœpit intentio iudicij dicendo, & extendam manum meam ſuper Iudam, & ſuper omnes habitatores Hieruſalem, ſuper eandem ciuitatem, & conſummatur dicendo: *Væ prouocatrix, & redempta ciuitas*. Quæ enim alia ciuitas à Deo prouocatrix, quam paſſim, & ferè vbique ſancta ſcriptura Dominũ prouocaſſe arguit? Ipſa prouocatrix, ipſa redempta, & tantò damnabilior prouocatrix, quantò pluribus redempta beneficijs. Prouocationes eius magna cum admiratione hic denarrantur, cùm in primis Columba ipſa nominatur, & deinde leonum ſæuitiam, luporum ferocitatem vel habuiſſe, vel habere declamatur. *Columba*, inquit, *non audiuit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam*, hoc dicere eſt, manſueta quondam ciuitas, vel gens rebellis facta eſt, incorrigibilis perſeuerat. Quid enim manſuetius Abraham, Iſaac, Iacob, cæteriſq; patribus, Moyſe, & Dauid, cæteriſq; ſanctis, & prophetis, vel iuſtis hominibus. Si illos, & vniuerſam illius gentis, vel ciuitatis electionem conſideres, rectè nimirum ciuitas Columba dicta eſt. E contra, ſi illos attendas, qui prophetas, & iuſtos homines occiderunt, qui Dominum dereliquerunt, & Baal, cæteraq; portenta coluerunt, & alia ſacrilegia commiſerunt, veraciter dicas, quia non audiuit vocem, & non ſuſcepit diſciplinam, in Domino non eſt confiſa, &c. Decimus locus de Columba in ſacris literis eſt de Spiritu ſancto, quem omnium Euangeliſtarũ teſtimonio huius auis ſpecie in Saluatoris noſtri baptiſmo apparuiſſe ſcripſimus, &[t] Prudentius innuit:

[p] Cap. 3.
[q] Cap. 2.
[r] Cap. 25.
Græcia per Colũbam intelligitur
[s] In Cõmen.
Hieruſalẽ prouocatrix dicta.
Spirit⁹ ſanctus Colũbæ ſpecie.
[t] In Proſpero

Apertis polis perilluſtribus iugis
Diſcipulus videt à patre venientem,
Manentemq́; ſpiritum in perpuro verbo,
Profectum vt Columbam indicibili modo
Populiſq́; oſtendit occurrentem Domino.

Quærens quidam recentior, cur Columba tanti habita ſit, vt aliquando Spiritum ſanctum deſignauerit? An quia, inquit, pacem, & remiſſionem, effectum quippe Spiritus ſancti nunciauit? An quia eſt animal ſimpliciſſimum, carens omni fraude, & dolo? Iuxta illud[u] Saluatoris: *Eſtote ſimplices vt Columbæ*. Hinc & in[x] Canticis dicitur: *Oculi tui Columbarum*. An quia rectè volat, ſicut Spiritus ſanctus, qui ad nos demiſſus præbet, vt eodem tramite conuolemus ad ſuperos? Hinc[y] propheta canit. *Quis mihi dabit pennas vt Columbæ, & volabo?* An quia hęc ſola inter aues habet pennatos pedes, in hoc ſignificans Spiritum ſanctum, qui tãquam interpres patris, & filij volat ad nos affectu, & amore, per pedes denotato? Sicut de Mercurio dicitur, quem interpretẽ dicunt eſſe Deorũ. Eſt enim Spiritus ſanctus velut interpres docens, & illuminãs, & prophetas, & amicos Dei cõſtituens, vt ſapiens ait.[a] Adamantius Origenes cauſam reddens, cur Spiritus ſanctus Columbæ, non autem Turturis ſpecie apparuit, Columba, inquit, Spiritus ſanctus eſt. Spiritus autem ſanctus, quando de magnis, & occultioribus ſacramentis, & quæ multi capere non poſſunt, loquitur, in Turturis appellatione ſignatur, id eſt, in eius auis, quæ ſemper in montium iugis, & in arborum verticibus commoratur. In vallibus autem, & his, quæ ad homines vſque perueniunt, Columba aſſumitur. Denique Saluator, quia hominem dignatus eſt aſſumere, & venit ad terras, multiq; tunc circa Iordanem peccatores erant, idcirco Spiritus ſanctus non in Turturem vertitur. Inter nos propter hominum multitudinem, auis manſuetior conuerſatur: Turtur autem non videatur. Et Suidas πτέρυγες περιστερᾶς exponit alæ Columbæ, dona Spiritus ſancti. Eius autem alæ, inquit, argento ſunt inductæ, tergum verò auro eſt ornatum. Nam ſimpliciora,

[u] Matt. 10
[x] Cant. 1.
[y] Pſal. 54.
Mercurij officium.
[a] Homil. 2. in Cantic.
Cur in Columbæ ſpecie, nõ Turturis apparuit Spirit⁹ ſanctus.

pliciora, & candidiora simplicioribus, altiora perfectioribus conueniunt. Item D. Cyprianus ideo in Columba venisse Spiritum sanctum scribit, quoniam simplex sit animal, & lætum, non felle amarum, non morsibus sæuum, non vnguium laceratione violentum, cuius ingenium est hospitia humana diligere, vnius domus consortium nosse, cùm generant simul filios educare, communi conuersatione vitam suam degere, oris osculo concordiam pacis agnoscere, circa omnia demum humanitatis omnem implere legem. Diuus uerò [a]Chrysostomus Columbam tunc ideo apparuisse tradit, ut extenti quodammodo digiti uice, Dei filium Ioanni monstraret, atque ut etiam disceres, quoniam super te quoque, cùm sacro fonte dilueris, Sanctus spiritus veniat: iam uerò non uisibili specie, qua vtique non egemus, cùm nobis pro cunctis sola fides sufficiat. Nam signa, inquit, non credentibus, sed incredulis dantur. Quærit deinde cur in specie venit Columbæ? Mansuetum, respondet, hoc animal, & mundum est. Quia igitur ipse spiritus mansuetudinis est spiritus propterea in eius specie apparuit. Simul etiam ueteris videtur nos admonere historiæ. Nam cùm uniuersum aliquando orbem naufragium commune mersisset, & omne prorsus hominum genus pericliraretur, istud interim certè animal apparuit, finemq; illius tempestatis ostendit, atque ore ramum portans oliuæ, pacem mundo redditam nunciauit. Quæ omnia erant futurorum signa. Tunc enim multò erat hominum uita deterior, multoq; maiori digna supplicio. Ne igitur ipse desperes, illius te historiæ confirmat admonitio. Nam tum quoque desperatis iam omnino rebus, liberatio facta est, atque correctio: sed tunc utique per pœnam, modò uerò per gratiam, atque ineffabilem indulgentiam redemptoris. Propterea & Columba cernitur, nequaquam oliuæ ramum ferens, sed omnium malorum liberatorem nobis euidenter ostendens, spemq; suggerens prosperorum. Non enim ex arca vnum educit hominem; sed postquam apparuit, uniuersum prorsus orbem attollit in cęlum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum. Considerans igitur tanti amplitudinem muneris, nequaquam illius inferiorem existimes dignitatem, qui se in huiusmodi specie demonstrauit. Audio quippe dicentes aliquos, quantum inter hominem Columbamq; discrimen est, tantam Christi, & Spiritus sancti esse distantiam: quia ille quidem in nostra utique natura, hic verò in specie sit uisus Columbæ. Quid igitur ad talia responderi potest? Nisi quod filius quidem Dei naturam hominis profectò susceperit, Spiritus uerò sanctus non assumpserit naturam Columbæ. Idcirco Euangelista non in natura, sed in specie Columbæ dixit: nec unquam omnino postea, sed tunc certè solùm in hac uisus est figura, &c. Et rursus exponens hæc uerba Diui [b]Matthæi, *Et vidit Spiritum descendentem sicut Columbam, & uenientem super se*; In quo, inquit, mysterio natus est Christus, in hoc mysterium, & Spiritum sanctum accepit. Etenim filio Dei baptismum recipiente, & spiritu descendente, unus in forma stabat humana, alter in specie descendebat Columbæ, tertius nec in forma stabat humana, nec in specie descendebat Columbæ, sed in uoce tantùm audiebatur, de sursum descendente. Et in hæc uerba: *sicut Columbam*, Ideo, inquit, Spiritus sanctus speciem Columbæ suscepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis. Omnes enim species iustitiæ, quas habent serui Dei in veritate, possunt habere & serui diaboli in simulatione. Habet enim diabolus & mansuetos, & humiles, habet castos, & elemosinarios, & ieiunos, & omnem speciem boni, quam creauit Deus ad salutem hominum, ipsam speciem & diabolus introduxit ad seductionem, & inter bonum uerum, & bonum simulatum confusio fiat, ut simplices homines, qui boni ueri, & boni simulati differentiam intelligere cautè non possunt, dum quærunt bonos Dei uiros, incurrant in seductores diaboli. Solam autem charitatem Sancti spiritus non potest immundus spiritus imitari. Omnis ergo species iustitiæ de impostoribus inuenitur, sola autem gratia veræ charitatis non inuenitur, nisi in solis seruis Dei. Ideo ergo hanc priuatam speciem charitatis sibi soli seruauit Spiritus sanctus, ut per nullius iustitiam, & testimonium sic cognoscatur, ubi est Spiritus sanctus, quemadmodum per gratiam charitatis. Diuus autem [c]Hieronymus D. Matthæum commentans, triplicem ob causam Saluatorem ait à Ioanne baptismum accepisse. Primùm ut quia homo natus omnem iustitiam, & humilitatem legis impleret, secundò ut baptismate suo Ioannis baptisma comprobaret. Tertiò ut Iordanis aquas, per descensionem Columbæ Spiritus sancti in lauacro credentium monstraret aduentum. Et paulò pòst ad hęc uerba: *Et ecce aperti sunt ei Cæli, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut Columbam & venientem super se &c.* Mysterium, inquit, Trinitatis in baptismate demonstratur. Dominus baptizatur, Spiritus descendit in specie Columbæ; patris vox testimonium filio perhibentis auditur. Aperiuntur autem Cæli non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, quibus & Ezechiel in principio voluminis sui apertos eos esse

Columbarū benigna natura.

[a]Homil 13. in 3. Matt.

Cur Sanctus Spiritus nō videatur super nos cū baptizamur.

Cur in specie Colūbæ dixerit Euāgelista.

[b]Homil. 4. in id caput Matth.

Diabol' imitatur bona bonorū opera, Spiritus sancti charitatem non.

[c]Comm. l 1.

Christ' triplicem ob causam à Io. baptizatus.

Trinitatis mysterium.

commemorat. Sedit quoq; Columba ſuper caput Ieſu:ne quis putaret vocem patris ad [a] Io. factam,non ad Dominum. Et D. Auguſtinus,quod didicit,inquit, Ioannes per Columbam, diſcamus & nos. Non enim Columba Ioannem docuit,& Eccleſiam non docuit,cui Eccleſiæ dictũ eſt: *Vna eſt Columba mea.* Columba doceat Columbam,nouerit Colũba quid Ioannes didicerit per Columbam. Spiritus ſanctus in ſpecie Columbæ deſcendit. Hoc autem quod dicebat Io. per Colũbã,quare in Colũba didicit? Oportebat enim,vt diſceret,ne hoc fortè oportebat,niſi vt per Columbã diſceret. Quid dicã de Colũba fratres mei? Aut quando mihi ſufficit facultas, vel cor, vel lingua, dicere quomodo volo, & fortè non dignè volo quomodo dicendũ eſt,nec ſic tamen poſſum dicere quomodo volo,quanto minus quomodo dicendũ eſt? Ergò à meliore hoc audire vellẽ,non vobis dicere. Diſcit Ioannes eũ,quem nouerat,ſed in eo diſcit,in quo eũ non nouerat,in quo nouerat,non diſcit. Et quid nouerat? Poteſtatẽ dominici baptiſmi in nullũ hominẽ a Domino tranſiturã: ſed miniſteriũ planè tranſiturũ, poteſtatẽ a domino in neminẽ miniſtrorũ, miniſteriũ & in bonos & in malos. Non exhoreat Colũba miniſteriũ malorũ, reſpiciat Domini poteſtatẽ. Quid tibi faciat miniſter,ubi bonus eſt Dominus? Quid te impedit malitioſus præco, vbi beneuolus eſt iudex? Ioannes didicit per Columbã hoc:Quid eſt quod didicit? Ipſe repetat: *Ipſe mihi dixit*,inquit, *ſuper quẽ videris Spiritũ deſcendentẽ ſicut Columbã, & manentẽ ſuper eũ, hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto.* Non ergò te decipiat,ô Colũba, ſeductores, qui dicunt. Nos baptizamus. Columba agnoſce, quid docuit Colũba, Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto. Per Colũbam dicitur, quia hic eſt,& tu eius poteſtate putas te baptizari, cuius miniſterio baptizaris? Si tu hoc putas,nondũ eſſe in corpore Colũbę,non mirandũ,quia ſimplicitatẽ non habes. Simplicitas enim maximè per Columbã denotatur. Quare per ſimplicitatẽ Colũbę dicit Io. Quia hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto,niſi quia Colũbę nõ erãt,qui eccleſiã diſſipauerũt? Accipitres erant, Milui erãt. Non laniat Colũba,& vides illos inuidiã nobis facere,quaſi de perſecutionibus, quas paſſi ſunt. Corporales quidẽ paſſi quaſi perſecutiones, cùm eſſent flagella Domini,&c. Et pòſt rurſus idẽ S. [b] Auguſtinus exponens, quomodo Colũba ſuper Dominum deſcendit: Gemitus,inquit, Colũbæ eſt,gemunt enim Columbę in amore. Audite, quid dicat Apoſtolus, *Nolite mirari, quia in Columbæ ſpecie voluit demonſtrari Spiritus ſanctus.* Quid enim oremus, ſicut oportet, (inquit) neſcimus, ſed ipſe ſpiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Non in ſemetipſo gemit,ſed in nobis gemit,quia gemere nos facit,inſinuans nobis,quia peregrinamur,& docens nos in patriã ſuſpirare. Præterea Colũba ſine felle ſęuit. De arca miſſus eſt Coruus,& nõ eſt reuerſus. Et ſi arca figurabat Eccleſiã, videris vtique quia neceſſe eſt,vt in iſto diluuio ſęculi vtrũq; genus cõtineat Eccleſia, & Coruũ, id eſt eos,qui quę ſua ſunt,quęrunt,& Columbã,id eſt,eos,qui ea, quę Chriſti ſunt,quęrunt. Propterea ergò cũ mitteret Spiritum ſanctũ,duobus modis eũ oſtendit viſibiliter. Per Columbã ſuper Dominũ baptizatũ, & per ignẽ ſuper diſcipulos congregatos. Ibi ſimplicitas, hic feruor oſtenditur. Ergo ne ſpiritu ſanctificati dolũ habeant,in Colũba demonſtratũ eſt, ne ſimplicitas frigida remaneat, in igne demonſtratũ eſt. Sic ſic oportebat demonſtrari Spiritũ ſanctum uenientẽ ſuper Dominũ,vt intelligat vnuſquiſq;,ſi habeat Spiritũ ſanctũ,ſimplicẽ ſe eſſe debere,ſicut Colũba, habere cũ fratribus verã pacẽ,quã ſignificant oſcula Columbarũ. Colũba de fructibus terrę uiuit,innocens eius uictus eſt, quod verè mirandũ eſt in Columba. Sunt Paſſeres breuiſſimi,qui vel muſcas occidunt, nihil horũ Colũba. Non enim de morte paſcitur. Qui laniauerunt Eccleſiã,de mortibus paſcuntur. Per Columbã quoq; vnitas Eccleſię ſignificatur,de qua dictũ eſt,*Vna eſt Columba mea, vna eſt matri ſuæ.* Vnde debuit humilitas,niſi per auẽ ſimplicẽ,& gementem,& non per auem ſuperbã, & exultatem ſicut Coruus ſignificari? Et infra: Si Colũba eſt ſimplex,innocens, ſine felle,pacata in oſculis,nõ ſęua in vnguibus,quæro vtrum ad huius Columbæ membra pertineant auari, raptores, ſubdoli, ebrioſi, flagitioſi. Me nbra ſunt Columbæ Spiritus ſanctus in ſpecie Columbæ, & maneret ſuper eum, cùm in aduentu Columbæ, hoc cognoſceret Ioannes, propriam quandam poteſtatem in Domino ad baptizandum, quia per propriam hanc poteſtatem pax Eccleſiæ firmata eſt. Et infra: Columbam vnam uidens ſupra caput Chriſti, linguas vides in toto orbe terrarum. Idem Spiritus per Columbam, idem & per linguas. Si per Columbam idem ſpiritus. & per linguas idem Spiritus ſanctus per totum orbem datus eſt, à quo te præſcidiſti, vt clames cum Coruo, non ut gemas cum Columba. Et infrà, Miſſa eſt, inquit, Columba, & primò non inuenit requiem pedibus ſuis, redijt in arcam. Plena enim erant aquis omnia, & maluit redire, quàm rebaptizari. Coruus autem ille emiſſus eſt, antequam ſiccaretur aqua, rebaptizatus redire noluit, mortuus eſt in his aquis. Auertat Deus Corui illius mortem. Nam quare non eſt reuerſus, niſi quia aquis interceptus eſt? At verò Columba non inueniens requiem pedibus ſuis, cum ei vndique clamaret

[a] Expoſit. Euang. Io. tract. 6. dec. 1.

[b] Tract. Sex.

Simplicitas notata.

Coru' quos ſignet.

Vnitas Eccleſię ſignificata.

clamaret aqua, Veni, Veni, hîc tingere. quomodo clamant isti hęretici Veni, Veni, hîc habes, nō inueniens illa requiem pedibus suis, reuersa est ad arcam. Emisit illam Noë iterum, sicut vos mittit arca, id est, Ecclesia, vt loquamini illis. Et quid fecit postea Columba? Quia erant ligna foris baptizata, reportauit ad arcā ramū de oliua. Ramus ille & folia, & fructum habebat. Non sint in te sola verba, non sint in te sola folia, sit fructus, & redis ad arcam, non per te ipsum, Colūba te reuocat. Oliuæ fructus charitatē significat. Quomodo enim oleum nullo humore premitur, sed diruptis omnibus exilit, & supereminet: sic & charitas, quia non potest premi in ima, necesse est, vt ad superna emineat. Et rursus [f] alibi, vbi manifestā Trinitatis ostensionē factā esse in hoc Domini baptismo demonstrat. Cùm ergò, inquit, baptizatus esset, aperti sunt Cęli, & descendit super eū Spiritus sanctus in specie Columbę. Deinde vox desuper consecuta est, Hic est filius meus, in quo bene sensi. Habemus ergo distinctam quodammodo Trinitatem: in voce patrē, in homine filiū, in Colūba Spiritum sanctū. Hoc quidem cōmemorare opus erat. Nā videre facillimum est. Euidenter enim, nec vllo dubitationis scrupulo cōmendatur hæc Trinitas, cùm ipse Dominus Christus in forma serui veniens ad Ioannem, vtiq; filius est. Non enim dici potest, quod pater sit, aut dici potest, quod Spiritus sanctus, Venit, inquit, Iesus vtiq; filius Dei. De Colūba quis dubitet? Aut quis dicat, Quid est Columba? Cùm ipsum Euangelium testetur apertissimè; *Descendit super eum Spiritus sanctus in specie Columbæ*. De voce autem illa similiter nulla dubitatio, quod patris sit, cùm dicit; Tu es filius meus. Habemus ergo distinctā Trinitatē, &c. Et [g] rursus alibi ad eundem sensum: Vt autem Ioannis testatio, inquit, etiā cęlesti testimonio cōfirmetur, vidit Spiritum sanctum corporali specie, quasi Columbā descendentem, & manentem super Iesum. Audiuit & Patrem dicentem, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui bene*. Aduertite dilectissimi fratres, quanta nobis in baptismate Domini nostri Iesu Christi patefacta sit gratia, quā subtili sacramento Trinitas se homini reuelauit. Pater enim auditur in voce, filius manifestatur in homine, Spiritus sanctus dignoscitur in Columba &c. Et D. [h] Ambrosius Columbā illā, quam Noë iustus ex arca misit, istius Colūbę speciē fuisse ait, quæ super Dominū descendit, vt typus agnosceretur sacramenti. Et fortasse, inquit, dicas, Cùm illa vera Columba fuerit, quę emissa est, hîc quasi Colūba descenderit: quomodo illic speciem esse dicimus, hic veritatem, cùm secundū Græcos in specie Colūbę spiritum descendisse sit scriptū. Sed quid tàm verum quàm diuinitas, quę manet semper? Creaturæ autem non potest ueritas esse, sed species, quæ facilè soluitur, atq; mutatur. Simul quia eorū, qui baptizantur, non in specie esse debeat, sed vera simplicitas. Vnde & Dominus ait. *Estote astuti sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ*. Meritò ergo sicut Columba descendit, ut admoneret nos simplicitatem Colūbæ habere debere. Speciem autem pro veritate accipiendā legimus & de Christo: *Et specie inuentus vt homo*. Et paulò antè dixerat de eodem baptismatis mysterio loquens: Volens Deus reparare, quod deerat, diluuium fecit, & iustum Noë in arcam iussit ascendere. Qui iam decedente diluuio Coruū dimisit prius, qui non reuertit: dimisit Columbā, quæ cū ramo oleæ legitur reuertisse. Vides aquā? Vides lignum? Columbam aspicis, & dubitas de mysterio? Aqua est ergo, qua caro mergitur, vt omne abluatur peccatum. Sepelitur illic omne vitium. Lignum est, in quo suffixus est Dominus Iesus, cùm pateretur pro nobis. Columba est, in cuius specie descendit Spiritus sanctus, sicuti didicisti in nouo testamento, qui tibi pacem animę, tranquillitatemq; mētis inspirat. Coruus est figura peccati, quod exit, & non reuertitur, si in te quoq; iusti custodia, & forma seruetur. Et [i] rursus explicans illud: *Super quē videris Spiritū descendentē de cælo, & manentē super eū, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto*. Dixit, inquit, hoc Deus pater Ioanni: Ioannes & audiuit, & vidit, & credidit. Audiuit à Deo, vidit à Domino, credidit, quia spiritus erat, qui descendebat de cęlo. Non enim Columba, sed sicut Columba descendit. Sic enim scriptum est, *Et vidit spiritū descendentē de Cælo, sicut Colūbam*. Sicut Ioannes vidisse se dicit, ita scripsit & Marcus. Lucas autē addidit, quod corporali specie descendit Spiritussanctus, sicut Columba, ne incarnationē illam putes fuisse, sed speciē. Ideo autem speciem prętendit, vt per speciem crederet, qui spiritum non uidebat &c. Sed hac de re nos suprà fusiùs egimus. Idem rursus [k] alibi ad eadem verba cōmentas, Nunc, inquit, consideremus mysterium Trinitatis. Vnum Deum dicimus, sed patrem confitemur, & filium confitemur. Nam cùm scriptum sit: *Diliges Dominum Deum tuum, & ipsi soli seruies*. Negauit filius esse se solum, dicens: *Sed non sum solus, pater enim mecum est*. Nec nunc solus est: Pater enim se adesse testatur. Adest & Spiritus sanctus. Nunquā enim potest à se Trinitas separari. Deniq; apertum est Cælū & descendit Spiritus sanctus corporali specie, sicut Colūba. Quomodo autē hęretici dicūt, quia solus in cęlo est, qui nō est solus in terris? Aduertamus mysterium. Quare sicut Colūba. Simplicitatē enim lauacri requirit gratia, vt simus simplices sicut Columbæ.

Oliuæ ramus charitatem significat.

[f] Serm. 58. in Euang. sec. Ioan.

[g] Serm. 51. de tēp. dom. intra oct. Epiph.

[h] L. de init. cap. 4.

[i] L. 1. de Sp. sancto c. 1.

[k] Comm. in Luc. Euang. cap. 3.

lumbę. Pacem lauacri requirit gratia, quam in typo oliuę Colũba quõdam ad illam arcam, quæ ſola fuit diluuij immunis, aduexit. Docuit me cuius typus Colũba illa fuerit, qui nũc deſcendere dignatus eſt in ſpecie Columbę. Docuit in illo ramo, in illa arca typum fuiſſe pacis Eccleſiæ, quòd inter ipſa mundi diluuia Spiritus ſanctus ad Eccleſiam ſuam pacem afferat fructuoſam. Docuit etiam Dauid, qui prophetico ſpiritu cernens baptiſmatis ſacramentum ait: *Quis dabit mihi pennas ſicut Columbæ?* Ad eundem pariter ſenſum doctiſſimus [k] Tertullianus, Tunc ille ſanctiſſimus ſpiritus, inquit, ſuperemundata, & benedicta corpora libans à patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas tanquam priſtinam ſedem recognoſcens conquieſcit Columbę figura delapſus in Dominũ, vt natura Spiritus ſancti declararetur per animal ſimplicitatis, & innocentię; quod etiam corporaliter ipſo felle careat Columba. Ideoq; *Eſtote* (inquit) *ſimplices ſicut Columbæ*. Ne hoc quidẽ ſine argumento præcedentis figurę. Quemadmodum enim poſt aquas diluuij, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum, vt ita dixerim, mundi pacem cęleſtis irę pręco Columba terris adnunciauit dimiſſa ex arca, & cum olea reuerſa; quod ſignum apud omnes etiam nationes prætenditur. Eadem diſpoſitione ſpiritalis effectus, id eſt, carni noſtræ emergendi de lauacro poſt vetera delicta Columba ſancti Spiritus aduolans, pacem Dei adferens, emiſſa de cælis, ubi eccleſia eſt arca figurata. Et ex recentioribus Theologis [l] Cornelius Ianſenius Epiſcopus Gandauenſis: In Columbæ ſpecie, inquit, apparuit Spiritus ſanctus, primùm quidem ad deſignandũ in Chriſto Columbinã non ſolùm innocentiã, mundiciã, & ſimplicitatẽ, ſed ſummã etiã erga ſuos manſuetudinẽ, ſolicitudinẽ, & curam. Manſuetiſſimũ enim animal eſt Columba, vtpote felle carens; flagrantiſſimę quoq; erga pullos ſuos affectionis, quos omnibus rebus poſthabitis ſummo ſtudio fouet. Ita & Chriſtus tanta manſuetudine pręditus, vt vnicè à ſe diſcere nos velit, quòd mitis ſit, & humilis corde, in omni vita ardentiſſimũ erga nos amorẽ exhibẽs, vt & mortẽ pro nobis obierit. Deinde & ideo factũ eſt, vt veritas figurę reſpõderet. Quoniam enim in diluuio hoc animal apparuit, ramũ ferens oliuę, & communẽ orbis terrarum tranquillitatẽ annuncians, ideo & nunc etiam Columbam apparere conueniebat, quę liberationem, & liberatorem nobis in ſalutari baptiſmatis diluuio demonſtraret, & gratiam patris per Chriſtum orbi oblatam annunciaret. Ipſe enim Chriſtus ille erat, de quo Eſaias: *Spiritus Domini ſuper me eò quòd vnxerit me &c. vt prædicarem annum placabilem Domino*. Vtrobiq; autem ad annũciandum orbis tranquillitatem, Columba aſſumpta eſt, propter illius animalis manſuetudinem, & charitatem: quę animalis proprietates ſimul cum alijs, quoniam optimè exprimunt nobis proprietates Spiritus ſancti, ob id etiam tertiò conueniebat ipſum in huius animalis ſpecie apparere. Idem legere eſt apud [m] Iacobũ de Vitriaco cardinalem, qui ita ſcribit: In ſpecie autẽ Columbę ſuper Chriſtũ Spiritus ſanctus deſcendit, vt ipſius oſtenderet ſimplicitatem, & manifeſtaret eius manſuetudinẽ, & innocentiã. In ſpecie uerò ignis deſcendit ſuper Apoſtolos, ut peccatorũ in eis rubiginẽ conſumeret, & ipſos calefaceret ad feruorẽ, & illuminaret ad cognitionem. His autẽ omnibus non indiget Chriſtus. Vnde non in ſpecie ignis, ſed in ſpecie Colũbę ſuper eũ Spiritus ſanctus ſe oſtendere uoluit, vt per eam inſtruerentur homines de baptizandi poteſtate, & per Colũbæ proprietates varia chariſmatũ dona in Chriſto eſſe monſtrarentur. Colũba enim felle caret. Et Chriſtus omni malitia, & felle peccati caruit. Nullũ roſtro, vel vnguibus lędit. Et Chriſtus per omnia innocens fuit. Nec minimas auiculas inuadit, quia Chriſtus nulli vnquã iniuriã fecit, ſed omnibus beneuolus fuit. Puro grano, & nõ cadaueribus paſcitur. Et Chriſtus iuſtis, & nõ peccatoribus delectatur. Alienos pullos nutrit. In quo Chriſti charitas deſignatur, qui nõ quę ſua ſunt, ſed quę patris erant, quæſiuit, & gẽtes alienas vocauit ad ſe. Gemitũ habet pro cãtu. Et Chriſtus pro nobis legitur fleuiſſe, nunquã autẽ in hac miſeria legitur riſiſſe. Gregatim volãt Colũbę. Et Chriſtus ſibi multos cõgregauit, pacẽ, & concordiã, quantũ in ipſo fuit, cũ omnibus habuit. Iuxta aquã ſedẽt, vt pręuiſa vmbra Accipitrẽ declinẽt. Et Chriſtus tanquã lignũ, quod plantatũ ſecus decurſus aquarũ, id eſt, ſecus fluẽta gratiarũ, ita à diabolo ſibi cauit, quod princeps huius mũdi in ipſo nõ habuit quidquam, nec aliquid quod ſuũ eſſet, in ipſo reperire potuit, &c. Et [n] rurſus, Et Spiritus ſanctus, inquit, plura gratiarũ dona in ſe continet, & cõprehẽdit. Vnde ad eius mãſuetudinẽ oſtendendã in ſpecie Columbę, Spiritus ſanctus ſuper Chriſtum apparuit: ſuper Apoſtolos autem in ſpecie ignis. In Chriſto enim manſuetudinem oſtendit, in Apoſtolis peccatorum rubiginem conſumpſit, &c. Super Chriſtum etiam in Columba ſpiritus apparuit, quia homo pro hominibus factus mitem ſe hominibus præbuit. Quis enim iuſtitiã iudicis ferret, ſi priuſquã nos per manſuetudinẽ corrigeret, culpas noſtras per zelũ rectitudinis examinare voluiſſet? Noluit prius peccatores ferire, ſed colligere. In Colũba igitur ſupra illũ apparere voluit Spiritus ſanctus, qui nõ veniebat, vt peccata per zelum

[k] *L. de bapt.*

[l] *In comm in cõcor. euãg.*

[m] *In oct. Ep.*

[n] *In die sãct. poſt. Pent.*

Cur Spiritus ſanctus ſpecie Colũbæ & ignis apparuit.

iam

iam percuteret, ſed adhuc per maſuetudinem toleraret, &c. Et mox, In igne autem, & Columba, potiùſquàm in alia ſpecie Spiritus ſanctus monſtratur, quia ſimplices facit, & ardentes. Simplices puritate, ardentes æmulatione. Non enim placet Deo ſimplicitas ſine zelo, vel zelus ſine ſimplicitate. Vnde de B. Iob dicitur, quod erat ſimplex, & rectus. Cor enim, quod Spiritu ſancto tangitur, & manſuetudinis lenitate fit tranquillum, & zelo rectitudinis, & iuſtitię accenſum. Sancti enim prudentes ſunt ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut Columbæ. Vnde Apoſtolus dicit: *Nolite pueri effici ſenſibus:* Ecce prudentia ſerpentis. *Sed malitia paruuli eſtote:* Ecce ſimplicitas Columbæ. Habet autem ſpiritualis Columba ſeptem oculos, qui ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti, de quibus in Canticis: *Oculi tui Columbarum.* Hi autem oculi per ſeptem proprietates, quæ materiali Columbę conueniunt, deſignantur. Columba enim gemitum habet pro cantu, ecce ſpiritus timoris: felle caret, & pullos alienos nutrit, ecce ſpiritus pietatis: ſuper aquas reſidet, vt percipiat vmbram Accipitris, ecce ſpiritus ſcientiæ. Gregatim volat: Ecce ſpiritus fortitudinis. Scriptum eſt enim: [o] *Va ſoli, quoniam ſi ceciderit, non habebit ſubleuantem.* Meliora grana eligit, & cadaueribus non paſcitur, ecce ſpiritus conſilij. Non requieſcit in palude, ſed in altum ponit nidum ſuum, nidificans in ſummo ore foraminis, ſicut [p] Ieremias ait: ecce ſpiritus intellectus: puro grano veſcitur, & per ſpiritum ſapientiæ delectatur homo in grano puro, quod cadens in terram multum attulit fructum. Non ſolùm autem in ſpecie Columbæ apparuit Spiritus ſanctus in baptiſmo, & in ſpecie ignis in die pentecoſtes, ſed & in ſpecie flatus datus eſt &c. Septem autem haſce Columbæ proprietatum etiam [q] Thomas de Vio meminit, & ſeptem Spiritus ſancti dona ſignificare ſcribit: Et [r] Rupertus Abbas de eiſdem, quomodo per ſingulas illarum ſingulæ virtutes, vel gratiæ ſignificentur, & quibus modis eaſdem Columbæ virtutes ſpiritualiter in ſuis actibus Chriſtus habeat, hoc pacto demonſtrat. Igitur totus, inquit, ſuper illum requieuit ſeptiformis gratiæ ſpiritus, ſecundum ſignum, quo idipſum manifeſtaretur, id eſt, ſecundum Columbæ integrum corpus. Quapropter nec illud prætereundum, quia volucris huiuſce, ſcilicet Columbæ natura fungitur ſeptem ſuis virtutibus quadam ſimilitudine congruentibus ſeptem huius Spiritus ſancti gratijs, quas diximus. Primò, ſedet enim ſuper riuos aquarum, vt Accipitrem (conſpecta eius vmbra) velociter effugiat. Secundò nihil viuum comedit. Tertiò pullos alienos nutrit. Quartò in foraminibus petrę nidificat. Quintò grana candidiora colligit. Sextò felle caret. Septimò gemitum pro cantu habet. Deinde in eo, quòd iuxta fluenta reſidens Accipitrem pręcauet, ſapientię: in eo, quòd pullos alienos educat conſilij: in eo, quòd in foraminibus petræ nidificat, fortitudinis: in eo, quòd grana cādidiora colligit, ſciētię: in eo, quòd felle caret, pietatis: in eo, quòd gemitum pro cantu habet, timoris quædam imago eſt. Sedet enim iſte Spiritus ſanctus, imo is, in quo eſt Spiritus ſanctus, maximè hic totius plenitudinis eius poſſeſſor Dominus noſter iuxta pleniſſima ſedit fluenta ſcripturarum, cunctas antiqui hoſtis præuidens, & potenter præcauens tentationes, quod ſapientię eſt. Nihil viuum comedit, id eſt, neminem unquam iuſtum condemnauit, aut certè neminem malè viuū, id eſt, concupiſcentijs, & vitijs militantem ſibimet per acceptionem perſonarū concorporauit, quod intellectus eſt. Alienos pullos nutrit, id eſt, gentes, abactis Iudęis nutriendas recipit, qui eramus alieni à teſtamento Dei, quod incōprehenſibilis, & inueſtigabilis conſilij eſt. In petra nidificat, quò ſerpens accedere non poſſit, id eſt, in vulneribus paſſionis ſuæ ſpē ſuorū collocat. Vnde diabolus rapere non poſſit, quod fortitudinis eſt. Grana candidiora, id eſt, lucidiores, de aceruo ſcripturarum, in omni ſermone ſuo ſententias congerit, quod ſcientię eſt. Felle caruit, id eſt, mala pro bonis, vel maledictum pro maledicto non reddidit, quin etiam pro interfectoribus ſuis exorauit, [r] dicendo, *Pater dimitte illis, neſciunt enim quid faciunt*, quod pietatis eſt, gemitum pro cantu habuit, id eſt, gemitus inenarrabilibus, vt ait [s] Apoſtolus, cum clamore valido, & multis lachrymis pro nobis exorans, obediens fuit uſque ad mortem, quod timoris eſt. [u] Federicus Nauſea Epiſcopus Viennenſis in ipſa quinquageſima poſt paſcha die Chriſtifideles ſcribit vt plurimùm ad horam diei tertiam vel circiter in templo proinde proceſſionaliter, & vnanimiter conuenire, & in eo loco, vbi nuper ceremonialis habita eſt aſcenſio Domini, coram, & ſuper ipſis aliquot in locis demitti imaginem Columbinam, cùmq; ea ſtatim ignem, & aquam cū ſonitu nonnunquā bombardico, vel alterius rei crepitu, canētibus interim Chriſti fidelibus ipſis reſponſoriū, cuius initiū eſt: *Apparuerunt Apoſtolis &c.* Et verba quę Chriſtus dicit poſt reſurrectionē ad diſcipulos: *Accipite Spiritum ſanctū, quorum &c.* Hunc uerò actū, & ritū ceremonialē omnino credi repręſentare, quicquid verè geſtū traditur in ipſa Spiritus ſancti miſſione, quā quinquageſima die poſt paſcha factā Lucas atteſtatur. Deniq; impium quoddā Mahumeti ſceleratiſſimi, ac nequā hominis ſcelus inſerere placuit, nō incōgruum aliàs huic loco. Aiūt autē Colūbā ipſum adeo circurē aluiſſe, vt cibū ex aure eius ſumere per

Septē oculi ſpirit. Colūbæ.

[o] Eccl. 4.

[p] Cap. 48.

[q] In ſumm. D. Thomæ.

[r] L. 1. de ope. Sp. ſan. c. 22.

[r] Luc. 23.

[s] Hebr. 5.

[u] L. 6. catec. cat. c. 37.

Mahumet Colūbę opera ſibi cum Spiritu ſancto ſermones eſſe ſingit.

didicerit, quod nefarius ille ideo factitabat, ut ſibi cum Spiritu ſancto in Columbæ ſpecie
ſecretos in aure ſermones eſſe, qui ad religionis ſuæ amplificationem pertinerent, ignaro
vulgo falsò perſuadens faciliùs in caſſes ſuos ſeduceret. Penultimus ſacræ paginæ de Co-
lumba eſt locus iſte: *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut Columbæ.* Sunt autem
Simplicitas pro qua re accipi ſoleat. verba Saluatoris noſtri ad diſcipulos. Quæri hîc iure merito queat, cur ſimplices iubeat eſ-
ſe Apoſtolos, ſicut Columbæ: cùm alioqui ſimplicitas tam pro ignorantia, quàm ruſticita-
te accipi ſoleat, & ſimplices vulgò inſcij, & imperiti vocentur, quales ſanè diſcipulos ſuos
Saluator eſſe non voluerit: dixerat enim, ut eſſent prudentes, ut ſerpentes: præterea, ſi in
ea ſignificatione ſimplicitatem accepiſſet, Columbas non nominaſſet, nam ita innueret has
aues inter omnia bruta poſtremum ſimplicitatis gradum obtinere, id eſt, inſipientiæ: ſed
[x] Cap. 39. aſinum, & inter aues Struthionem, qui pullos ſuos enutrire ignorat, ut ait D. [x] Iob, quoniam
Deus eum priuauit ſapientia. Columbæ uerò alijs brutis imperitiores non ſunt, quia nihil
omittunt, quod ad ſolicitam ſui conſeruationem pertinet: quare de eiuſcemodi ſimplicita-
te intelligere non potuit. Verùm aliter ſimplicitas etiam accipitur, nimirum ſine dolo, nam
ſimplex dicitur ſine plica, id eſt, non ambulans duplici corde, ita ut aliud oſtendat foris,
quàm intus mente recluſum gerat, de quo dicebat Perſius:

Aſtutam vapido ſeruas ſub pectore vulpem.

Simplices autem ſunt, qui quamuis ſint prudentes, non diſſimulant tamen, nec decipiunt,
ſed quod mente gerunt, hoc uerbo, & geſtu exprimunt, quales ſanè debebant eſſe Apo-
ſtoli, nam Columbæ dolum neſciunt. Quare eiuſcemodi ſimplicitas mentis, animique
[y] L. 3. de Deo homine. quendam candorem ſonat, in quo ſenſu hunc eundem Saluatoris locum tranſtulit [y] Io. Ba-
ptiſta Fiera, dum canit:

Vos modo non vincant mentis candore Columbæ,
Quas odium nullum, nec felleus inquinat ardor.
Non aſtu ſuperet ſerpens, quem fallere durum eſt.

Quoniam itaque prudentes, id eſt, habentes aſtutiam ſolent plerunque ea abuti (tunc au-
[z] Ethic. c. 16 tem, teſte [z] Ariſtotele, aſtutia, non prudentia appellatur) Apoſtolos ſimplices iuſſit eſſe, ut
ſint Columbæ, quod ſanè neceſſarium fuit addere; nam cùm dixiſſet, Eſtote prudentes,
ſicut ſerpentes, qui non ſolùm à malo ſibi cauent, ſed alijs etiam inferunt, Columbarum
ſimplicitate, quæ nemini nocere nouerunt, prudentiam eorum temperare debebat. Atque
hoc modo uerba Saluatoris noſtri intelligenda ſunt, ut anteà etiam oſtendi, & ſubſequen-
[a] Chil. 9. c. 163. tes doctiſſimorum uirorum expoſitiones etiam docent. [a] Io. Tzetzes hoc ſenſu à Domino
prolata ait, ſeruate capita ueſtra, quemadmodum ſerpens, qui inſidijs petitus, vapulanſque
ad mortem, omni modo caput ſuum abſcondit: ſic vos a tyrannis, & impijs cruciati caput
ſeruate mihi, fidem ueſtram, & ne Deum negetis vſque ad ipſam mortem. Simplices au-
tem ſitis, ſicut Columbæ, ac prudentes pariter, ſicut Columba Noë, quæ diluuij tempore
dimiſſa ad arcam reuerſa eſt. Omnis ſanè Columba, ſi nata fuerit domi non recedit indè,
niſi fuerit ſpuria, & non genita ibi, ſed aliunde adducta. Poterit præterea aliquis Rethori-
cè hoc dictum illuſtrando ſeruanda iubere capita, hoc eſt, authores, & dominos noſtros,
nec illos decipere, aut fallere dolis ſacrilegis. Et D. Hieronymus ad eadem uerba, Vt per
prudentiam, inquit, deuitent inſidias, per ſimplicitatem non faciant malum. Serpentis
aſtutia ponitur in exemplum, quia toto corpore occultat caput, & illud, in quo uita eſt, pro-
tegit, ita & nos toto periculo corporis caput noſtrum, qui Chriſtus eſt, cuſtodiamus. Sim-
plicitas Columbarum ex Spiritus ſancti ſpecie demonſtratur: Vnde dicit [b] Apoſtolus: *Ma-*
[b] 1. Cor. [c] Homil. 24. in Matt. 10. *litia paruuli eſtote.* Eſtote, inquit D. [c] Io. Chryſoſtomus, ergo prudentes, ſicut ſerpentes ad
intelligendas fraudes. Eſtote ſimplices, ſicut Columbæ, ad ignoſcendas iniurias. Nolo uos
eſſe ſemper ſicut Columbas, ne propter ſimplicitatem nimiam per ſeductionem laqueum
incurratis. Nolo uos eſſe ſemper ſicut ſerpentes, ne ex corde contra aliquem uenena fun-
datis, ſed ſecundum tempus, & perſonas mutetis & mores. Eſtote ſerpentes, ne compre-
hendamini. Si enim comprehenſi fueritis, eſtote Columbæ, ut ne mordeatis. Quandiu
enim homo gentilis eſt, ſerpens in illo eſt, quoniam indignatio illius, ſecundum ſimilitudi-
nem eſt illius ſerpentis, qui in paradiſo hominem à Deo ſeparauit, cùm uerò conuertitur
ad fidem, recedente ſerpente, ingreditur in illum ſpiritus, qui in ſpecie Columbæ deſcendit
de cælo, & fit Columba. Ergo contra infideles eſtote ſerpentes, quia ſerpens ſerpenti non
nocet: cum fidelibus autem eſtote Columbæ, Columbis charitatis oſcula porrigatis. Et ut
breuiter dicam, eſtote prudentes ſicut ſerpentes, ut malum intelligatis, & caueatis. Et eſto-
te ſimplices ſicut Columbæ, ut non faciatis ullum malum. Quia intelligere malum, lauda-
bile eſt, facere autem vituperabile. Nec qui intelligit malum, ipſe facit malum, ſed qui fa-
cit malum. Et in ſequentia verba Domini: *Attendite vobis ab hominibus, tradent enim vos*
in concilijs

in concilijs. Quoniam, inquit, superius dixit: *Estote prudentes, sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ:* nunc ad vtrumque causam ostendit, & quare vult esse prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ. Prudentes quidem sicut serpentes, vt attendant sibi ab hominibus, qui tradent eos in concilijs. Proprium enim est serpentis ab hominibus sibi cautè prospicere. Vnde [d] Apostolus admonet: *In sapientia ambulate, quoniam tempus malignum est.* [d Colos. 4] Quare autem vult eos esse simplices? Vt non aduersus proditores suos malitiæ memores sint, sed diligant inimicos suos, & benefaciant persequentibus se, secundum Dei Christi præceptum: quia non tantùm lædimur ab inimicis iniquis, quando nocemur ab ipsis: sed etiam proficimus, cùm per malitiam eorum constantia bonitatis nostræ a suo proposito vi non recesserit. Quoniam proprium est Columbę vsque ad mortem in simplicitate manere. Vnde & de tolerantia [e] Iob dictum est: *Et adhuc perseuerat in simplicitate.* [e Cap. 2.] Elegans pariter, ac docta epistola super hac materia extat S. [f] Isidori Pelusiotæ ad Martinum presbyterum: [f Epist. 174.] Prudentia, inquit, simplicitate temperata, diuinam quandam rem, hoc est, numeris omnibus absolutam virtutem parit. At si altera ab altera seiungatur, illa in peruersitatem incidit, hęc in stultitiam desinit. Etenim illa ad malum aliquod patrandum apta est: hæc fraudi, & deceptioni patet. Ac propterea diuinum oraculum per vnam imaginem hoc minimè declarauit (neque enim in ijs animantibus, quæ ratione carent, prudentia cum simplicitate coniuncta est: verùm alia improbitatem, alia simplicitatem consectantur) verùm his verbis est vsus. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut Columbæ.* Hoc autem non eò spectat, vt serpentis venenum percutiendi libidinem imitemur (vituperantur enim Iudæi, vt serpentes, & genimina viperarum) nec rursus vt versutiam, ac fraudem (neque enim istud exemplum iuxta omnem rationem accipitur, sed ex aliqua duntaxat parte, alioqui exemplum non esset, sed res omnino eadem) verùm vt veterem hominem, hoc est, vitium, tanquam serpentis pellem, exuamus, atque fidem quidem, vt ille caput, custodiamus; corporis autem exiguam curam geramus: cætera verò missa faciamus, atque his Columbæ simplicitatē admisceamus: non vt ipsius stoliditatem exprimamus (traditur enim Ephraim vt stulta Columba, non habens cor) verùm vt ipsius simplicitatem ab omni improbitate remotam imitemur. Hæc ille. Vltimus de Columba in Euangelio locus est: *Et cathedras vendentium Columbas euertit.* Ad hæc D. Hieronymus commentans, qui, inquit, vendunt gratiam spiritus sancti, & omnia faciunt, vt subiectos populos deuorent, de quibus dicitur. *Qui deuorant plebem meam, populum meum sicut escam panis.* Et Origenes, sunt & alij, inquit, in templo vendentes Christi Columbas, & tradentes simplices sicut Columbas, & dicentes: *Quis dabit mihi pennas, sicut Columba, & volabo, & requiescam*, tradentes eas principibus, quibus non oportebat. Et arbitror conuenire verbum de venditoribus Columbarum, eis, quibus tradunt Ecclesias, auaris, & tyrannicis, & indisciplinatis, & irreligiosis Episcopis, aut presbyteris. Propter quod & cathedras tantummodo appellauit Euangelista euersas esse à Iesu. Et utinam audirent hæc cum decenti admonitione scripturæ, qui gloriantur de cathedris Moysi, in quibus sedent, & uendunt omnes Ecclesias Columbarum, & tradunt eas talibus prępositis, ad quos rectè dicatur à Domino per [g] Hieremiam prophetam: [g Cap. 4.] *Principes populi mei me non cognouerunt.* Filij enim sunt insipientes, & non intelligentes. Sapientes sunt ad malè faciendum, bene autem facere nesciunt. Et apud [h] Michæam similiter: [h Cap. 2.] *Principes populi mei expellentur de domo epulationis suæ.* Si autem audirent, nunquam uenderent Christi Columbas, sed constituerunt principes eorum parentes Columbis, & prouidentes saluti earum, & non despicientes, nec occidentes pingues Columbas. Vnusquisque ergo sedentium super cathedram Ecclesiasticam, & amantium primas cathedras in synagogis, uideant ne fortè sic sedeant in eis, ut ueniens Dominus eas auertat, quasi dignas euersione. Super hac sententia elegantissima legitur epistola S. [i] Isidori Pelusiotæ ad Lucium Pelusij Archidiaconum, hominem auarum, & titulo tenus tantùm Deo addictum: [i Epist. 29.] Si uenerandi altaris diaconi, Episcopi oculi sunt, profectò cùm tu Dei permissu ipsis pręsis, totus oculus esse debes, quemadmodum animalia illa plurimis oculis pręadita (quoniam etiam propinquitatis ad Deum ratione, ea imitaris, non uita, ut audio, sed sola muneris sacri functione) ac non improbis studijs, atque consilijs, & honorandum illum chorum ac sodalitium, & Episcopum tibi temerè, ac sine iudicio morem gerentem obscurare, diuinumque sacrarium per auaritiam contaminare, dum opes tibi ipsi per nummariam manuum impositionem aggeris. Dominus enim eos, qui Columbas uendebant flagris à templis expulit. Quamobrem ne tu quoque eodem modo submouearis, desine opes ita augere, ac materiam futuro igni parare. D. uerò Ambrosius, cathedras uendentium Columbas, inquit, cur euerterit, secundam scripturam non intelligo. Neque enim

enim uerò nundinatores auium uendicare sibi poterant honorati alicuius in nundinis solij dignitatem. Nam quę prerogatiua est in Columbis? Admonet tamen dominici forma baptismatis, quando descendit spiritus sanctus in Columbæ typo, eiectorum de templo eiusmodi mercatorum, in Ecclasia Dei consortium eos habere non posse, qui sancti spiritus gratiam nundinentur. *Gratis*, [k] inquit, *accepistis, gratis date*. Denique Simoni, qui sanctificandi munus pretio in se putauit posse conferri, respondit Petrus: *Pecunia* inquit, *tua tecum sit in interitum, quoniam gratiam Dei putas te pecunia consequi posse: non est tibi pars, neque sors in hac fide.* Venditores quoque ouium, & boum eos puto, qui de labore alieno uel simplicitate, fœdi auctionares quasdam nundinas aucupantur: aut quia oues eijciuntur, & boues, Columbæ iubentur auferri, populus uidetur Iudæus excludi. Ephraim enim sicut Columba, quòd eorum Dominus, & successiones oderit, & labores, &c. Item [l] alibi, Templum suum, ait, Christus ingreditur, & flagellum prehendit, & eijcit de templo nummularios. Non patitur enim in suo templo pecunię esse uernaculos: non patitur in suo templo esse eos, qui uendant cathedras. Quid sunt cathedræ, nisi honores? Quid sunt Columbę, nisi simplices mentes, uel animę fidem candidam, & puram sequentes? Ego ergò inducam in templum, quem Christus excludit? Iubetur enim exire, qui dignitates uendit, & honores. Iubetur enim exire, qui uendere uult simplices mentes fidelium. Item [m] Larentius Surius eleganter in quadam D. Gregorij Papæ epistola demonstrat sacerdotes non esse, qui pretio fieri conantur: quia graue facinus sit Dei donum uel pretio comparare, uel uendere, Euangelica, inquit, authoritas testis est. Templum enim Dominus, & redemptor noster ingressus cathedras uendentium Culumbas euertit. Quid aliud est Columbas uendere, nisi pretium de manus impositione percipere, & sanctum spiritum, quem omnipotens Deus hominibus tribuit uenundare? Quorum sacerdotium ante Dei oculos, cathedrarum utique patenter euersione signatum est &c. Atque hactenus exposita sint sacrę paginæ loca omnia de hac aue. Cæterùm Columba cùm sit auis, uti dictum est, simplex, beneuola, multisque ac bonis proprietatibus insignita, mistice nobis etiam signat quemlibet uirum iustum, simplicem, ac timentem Deum, qui super cęteros homines, mitis, benignus, ac humilis esse dicitur, tanquam Columba. Ipsa enim auis non tantùm munda dicitur uictu, sed insuper fructu fœcunda, & gemebunda cantu. Quibus pariter & uir iustus ornatus esse debet, ut sit uita, & conuersatione mundus, ac fœcundus operibus bonis, & gemebundus pariter, dum tanquam incolam hunc mundum se inhabitare recolit. Et sicut Columba non comedit de cadaueribus, sicut Coruus, sed grana pura, & monda sibi eligit, in signum cuius emissa ex arca, & non inueniens situm mundum, & siccum, ubi pes eius quiesceret, reuertebatur in arcam, ne super huiusmodi immunditia descendens inficeretur. Sic uiri perfecti non debent quiescere suis affectibus, qui hoc in loco per pedes Columbæ figurantur, nisi in bonis operationibus, & in societatibus honestis, ac sanctis, & à cadaueribus putridis, ac fœtidis, id est, à uitijs, & à caducis delicijs, quę animam maculant, se studiosè cohibere debent. Quibus carnales homines, ut Corui delectantur. D. [n] Basilius sanctos quoque Columbas dici scripsit propter innocentiam. Et D. Chrysostomus Iob uirum iustum Columbam uocat in medio Accipitrum, ouem in medio luporum, stellam in medio nubium, Lilium in medio spinarum, & iustitiæ germen in oppido iniquitatis. Porrò Columbam secus fluenta residere, ut Accipitre uiso fugiat, significat, sanctos secus diuinæ scripturæ fluenta residere, ut diaboli incursum euadant, uel sanctos eligere sanas sententias, & non hæreticas. Quod Columba meliora grana eligit, significat etiam sanctos bona doctrina, & exemplo pascere eos, qui diaboli fuerunt imitatores. Quod ipsa nutriat pullos alienos, significat etiam, sanctos carere ira irreuocabili, & refugium suum, & spem in uulneribus Christi Domini ponere, & gemitum, & non cantum de peccatis suis edere, quòd ipsa careat felle. Thomas Bozius Eugubinus elegantissimè catholicos Columbas uocat, probans illud [o] Esaiæ. *Qui sunt isti, qui vt nubes volant, & quasi Columba ad fenestras suas?* Horum Synceram, & immaculatam religionem remotissimis orbis insulis notam futuram: Hæc ubi, inquit, percunctatus est Christum, qui conuersus, ad Ecclesiam respondeat, inducit: *Me enim*, subijcit, *insulæ expectant, & naues maris in principio, vt adducam filios tuos de longè, argentum, & aurum eorum, cum eis nomini Domini tui, & sancto Israel, qui glorificauit te.* Hucusque oraculum Esaiæ, in quo aduertendum, quod ait: *Qui sunt isti, qui vt nubes volant.* Signat enim uelificationem celerrimam, quam uenti uehementes moderentur: & quod adijcit. *Quasi Columba ad fenestras suas:* ostendit eorum, qui uolant, & nauigant partus. Columbæ nanque sicut fœcundissimæ, sic in fenestris foraminum, cubiliumque suorũ pullos habere solent, eodem modo, qui properant ad Indias, siue

[k] *Mat. 10.*

[l] *Cant. de bas. fil. non trad. haret.*

[m] *In vita D. Grego. Papæ*

Iustum Columba notat.

[n] *Hom. in Psal. 28.*

[o] *Cap. 60.*

Catholici Columbę dicti.

occiduas, siue Eoas, ut Christi doctrinā disseminent, filios sibi innumeros, ac Christo longè se dare plures, quàm prisci gignunt. Et quemadmodū Columbæ, vbi alas explicant, in præceps videntur, sic qui Antipodas petunt, cùm sint illi subter pedum nostrorū vestigia, inspicientibus infera loca, in præceps se dare videntur, veluti aërem secantes. Quod subdit: *Adducam filios tuos de longè*, innuit eorum, quos Ecclesia Christi suscipit, ad nostram religionem aduentum. Atque vt aliquam insignem notam proponat, meminit de argento, & auro, quod plurimum ab Indijs aduehitur ad nostras oras. Quod si velis, Esaiam prophetam vocabulo illo Columbæ voluisse quodammodo alludere, ad quæ frequens est allusio Hebræis, ad Christophorum Columbum, qui nobis iter primus ad oras illas aperuit, & hoc dici potest. Hæc ille.

MORALIA.



ARS quædam est aucupandi, inquit D.[a] Basilius Magnus, Columbas, videlicet talis. Vbi vnam ceperunt, qui capiendis illis student, cicurem illam reddunt, & ad humanum conuictum assuefaciunt. Deinde unguento alas illius perungunt: sinuntq́; coniungi agrestibus: illa verò per vnguenti fragrantiam, agrestem illum, & liberi pastus gregem ad possessionē transfert eius, cuius ipsa est domestica. Benè olentes namque sequuntur & reliquæ, atque ita in potestatem Columbarij veniunt. Quamobrem autem literarum istarum istud exordium esse volui? Quoniam Dionysium filium, aliquando Diomedem, nactus, diuino vnguento animæ illius alas perunxi, & ad honestatis tuæ grauitatem misi, vt & te ipsam illi iungeres, & ad nidum acciperes, quem ipse apud nos cōpegit &c. Quemadmodum etiā Columbæ Accipitrem cognoscentes, qui in aëre genus earum diripere solet, ei sese eripiunt terram petendo, ita etiam illum, qui eas in terra inuadere solet, illudunt, æthera petendo: ita pariter qui nimia sui confidentia tentantur, timere debent, & ad humilitatis asylum perfugere: ut contrà qui de salute sua diffidunt, ac veluti oppressi iacent, caput extollere, & ad charitatis misericordiæq́; diuinæ spem confugere, eredereq́; non tanti fieri pudorem lapsus humani apud Deum, quanti emendatio prioris uitæ, humanumq́; esse labi, angelorum vitia commissa corrigere. Hæretici præterea, ut exponit[b] glossa ordinaria, qui ab Ecclesia recedunt, excordi Columbæ comparantur, qui terrena desiderantes Assyrijs traduntur, & cùm profecti fuerint de Ecclesia, extendet Deus super eos rete, & testimonijs scripturarum, & artifici sermone sapientiæ contextum, vt eleuantes se contra Domini sapientiam ad humilia detrahat, comminando de pœna, vt sic correcti non pereant in æternum.

[a] Epist. 171. Exēplū à capiēdi ratione.

[b] In Os. c. 6. Hæretici columbæ comparati.

ALLEGORIA.



SVNT qui per geminas illas Columbas, quas Venus Aeneæ apud Maronem duces ad inueniendum aureum illum ramum cælo dimisit, duas mysticè animæ alas Platonicè designari putent, hoc est, contemplatiuam, moralemq́; Esse autem volucres Veneris, quia oportet illas esse ab ardenti amore, neque iniuria matrem inuocare, quoniam tantam difficultatem, nisi rapiat amor, facilè homines fugiant. Columbas verò non semel, aut vno impetu, sed paulatim volando, ad locum vbi aureus ille ramus erat, ducere: quia hominis non sit omnia momento videre, sed ratiocinando gradatim à cognitis ad incognita: sed vide quid sequatur:

Inde vbi venêre ad fauces graue olentis Auerni
Tollunt se celeres, liquidumq́; per aëra lapsæ
Sedibus optatis gemine super arbore sidunt.

Nam quæ ad tantarum rerum cognitionem duces se præbēt, eas rerum terrenarum contagionem (id enim est Auerni teter odor) celerrimo volatu fugere oportet. Aureus autem ramus sapientiam nobis indicat, sine qua non est speculatio eligendarum, agendarumque rerum iudex. Neque mireris aurum sapientiæ symbolum apud hunc poetam obtinere, cùm plerique idem scriptores fecerint. Vnde illud sapientis: *Aurum, & multitudo gemmarum, & vas pretiosum labia sapientia*. Aurum enim est sapientiæ vigor, atque fulgor. Nullum ex

Duę animę alę p duas Colūbas designatæ.

Aureus ramus quid notet.

lum ex metallis auro pretioſius eſt. Nihil in rebus ſapientia pluris faciendum. Fulget maximè aurum. Nihil ſapientia eſt ſplendidius. Nulla ærugine exeditur aurum. Nulla res imminuit ſapientiam. Nullis ſordibus coinquinatur aurum. Nullis maculis ſapientia deturpatur. Sed latet arbore opaca, multis enim, & uarijs inſcitiæ tenebris ita obruitur: verùm & luco (ea enim corporis, vt ita loquor hebetudo eſt) ita tegitur, ut difficilè omnino ſit illud eruere. Scitè enim & à Democrito vſurpabatur naturam in profundo veritatem demerſiſſe. Non tamen prius in hanc contemplationem deſcendere valemus, quàm aureum ramum decerpſerimus.

Veritas in profundo.

Sagittariorum illud certamen, quod Homerus Achillem in Patrochi obitus honorem, Virgilium Aeneam in mortem patris inſtituiſſe ſcribunt, ſignificat non omnibus contingere, vt Corinthum adeant, hoc eſt, vt ad culmen virtutum aſcendant. Sic enim & illud facundiſſimus [a] Lucianus explicat, inquiens: *Neque enim rectè, aut probabiliter fortunam incuſaremus, ſi ſagittando, & iaculando non prorſus aſſecuta ſit veram illam viam, unam nimirum inter tot infinitas falſas, & erroneas exiſtentes: quod nec Homerico quidem ſagittario conceſſum fuit, qui eum debuiſſet Columbam arcu fixam deijcere, linea vincula rupit. Opinor autem fuiſſe Teucrum.*

[a] L. de ſectis.

EMBLEMATA.



SACRVM emblema Iacobi Billij S. Michaelis in Eremo cænobiarchæ de hominis peruerſitate inſcriptum tale eſt:

Serpentum nobis dens eſt, mens laua Columba,
Stultitia & pueros, & ſuperamus oues.
Et canis eſt morſus nobis, & equina libido:
Vt Leo nos furimus ſemper, & inſtar apis.
Formica ventris non cura eſt maior alendi,
Fermenti & veteris nos comitatur acor.
Sic innata feris mala nobis cuncta ſuperſunt:
Cùm bona deficiant inſita cuncta feris.

Aliud emblema eſt apud Lucam Contilem nobilis cuiuſdam Hieronymi Torti Papienſis, qui binas candidas Columbas ceu duces ſibi ad ſyluam, in qua arbor illa erat cum ramo aureo, vt ſuprà ex Vergilio diximus, præuolantes depingens cum uerbis: VNDE PER RAMOS AVRA REFVLSIT, Aeneæ exemplo, cum ſumma gloria ad ſcientiam, quam per ramum aureum intelligi diximus, pertingere ſignificat.

AENIGMA.



DE Columbo ænigma tale habet Iulius Cæſar Scaliger:

As, aſſuſq; atque elixus præponitur vnctis.
Pars duo ſunt aſſis, non contemnenda trientes.
Namque hæc poſterior, meliorq; priore ſuperbit.

As, aſſuſq; } totus Columbus. Pars duo &c. } duo trientes, duæ ſyllabæ lumbus. Namq; hæc } lumbus, quàm collum.

PROVERBIA.



Coruus nũcius. Colũba nũcia. Qui Colũba nuncia dicatur.

CORVVS nuncius, veluti ſuo loco ſcripſimus, de eo dicitur, qui aliquò terrarum miſſus non reuertitur. Eodem modo Columba nuncia prouerbialiter æquè dici poteſt, qui celeriter reuertitur, vnde miſſus fuerat, prout ea fecit Columba, quæ poſt Coruum de arca exierat. Poteſt item ille vocari Columba nuncia, qui felicem adfert nuncium, facta nempe alluſione ad id, quod ſoleat hoc innoxium animal Spiritus ſancti ſpeciem repræſentare. Vel poteſt denique nuncia Columba dici, qui futuram iam nunc pacem annunciat; ad quem ſenſum [a] Prudentius ait:

Nuncia diluuij iam decreſcentis ad arcam
Ora Columba refert ramum viridantis oliuæ.

[a] In Dittochæo.

Coruus

Coruus enim inglunie per fœda cadauera captus
Hæserat, illa datæ uexit noua gaudia pacis.

Ἡμένη πελειὰς à Suida prouerbij titulo commemoratur, id est, *Columba sedens*. Ait autem id dici solitum de supra modum mansuetis, ac simplicibus. *Nam Columbæ*, inquit, *cùm auolant, fallunt cæteras pernicitate uolatus, cùm sedent, nihil mitius, ac simplius: neque quicquam habent, quo se tueantur aduersus Miluos, & Accipitres præter alarum uelocitatem*. Author uerò adagiorum, Mihi, inquit, uidetur dici posse & in eos, qui simplicitatem simulant, quo magis imponant: propterea quòd mos sit aucupibus exoculatam Columbam in reti ponere, quæ subsultans cæteras Columbas alliciat. Sed apud Suidam ἡμμένη per duplex μ legi non posse antè diximus, vti etiam quod Suidas non eandem faciat τὴν ἡμένην & τὴν παλεύτριαν, id est, exoculatam, vt adagiorum author: sed illam sedentem, & simplicem, hanc astutam, non autem euolantem, ut Ornithologus exponit. [b] Aristoteles enim παλεύτριαν exoculatam vocat. Exoculatas quis euolare dicat? Ad hunc sensum alia adhuc similis parœmia est apud Diogenianum. Πραότερος περιστερᾶς, id est, *mansuetior Columba*. Quo loco Columbina simplicitas, inquit adagiorum author, & mansuetudo laudatur, etiam in diuinis literis. Nam hoc est Columba in auibus, quod ouis in quadrupedibus. Ipsa nulli animantium meditatur noxam, nec aliude præsidium habet aduersus Miluios, quam à celeritate volandi.

Culũba sedens.

[b] 9. hist. c. 7.

Colũba mãsuetior.

Non ouum ouo tam simile, quàm illud prouerbij speciem præ se fert, quod est apud Iuuenalem, nempe hoc:

Dat veniam Coruis, vexat censura Columbas:

Hoc est, vt idem author interpretatur, pœna legum exercetur in humiles quospiam, & à quibus ob ingenij mansuetudinem aliquid emolumenti potest auferri. Rapacibus ignoscitur. Sumpta est parœmia ab apophthegmate illo satis triuiali Anacharsidis, qui hoc dicto elusit studium Solonis in conscribendis legibus, quemadmodum refert [c] Plutarchus his verbis: *leges aranearum telis adsimiles dicebat, propterea quòd in illas, si quid leuius, aut imbecillius incurrit, hæret: si maius aliquid, dissecat, ac fugit*. Huc etiam pertinet hoc [d] Terentij:

[c] In Solone.

[d] In Phorm.

Quia non rete Accipitri tenditur, neque Miluio,
Qui male faciunt nobis, illis qui nihil faciunt, tenditur.
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Quod subsequitur à Lyrico poëta etiam prouerbialiter scriptum est, & à nobis in Aquilæ historia explicatum.

Non imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam.

Simili planè forma id Horatius dixit, ac illud Theognis:

Οὔτε γὰρ ἐκ σκίλλης ῥόδα φύεται, οὔθ' ὑάκινθος,
Οὔτε ποτ' ἐκ δούλης τέκνον ἐλευθέριον, id est,
Non etenim è squilla rosa nascitur, aut hyacinthus,
Sed neque ab ancilla filius ingenuus.

Admonet autem adagium è probis parentibus nasci liberos probos, ex improbis improbos. Venustius erit, si ad indocti Doctoris indoctum discipulum referatur, ad improbi nutricij improbum alumnum. Pertinet adagium ad illam classem. *Mali corui malum ouum, & prolem probam haud pater progignet improbus*. [e] Plato præterea hoc prouerbij loco vtitur. *Si velit, accipiat Palumbem pro Columba*. Legitur & in Mormiæ cuiusdam Græci scriptoris epistola ad hunc modum. *Redemptam tibicinam, quam fortè amabat, sponsáq; stola amictam mihi induxit Columba loco Palumbem, vt aiunt, meretricem pro sponsa*. Conuenit vbi quod deterius est, & adulterinum pro eo, quod est præstantius, ac legitimum supponitur: vt videlicet error fit in re, non in ipsa scientia. Palumbes enim Columbis sunt adsimiles. De re incredibili *Columbæ prius vitabunt turres* dixit [f] Ouidius:

[e] In Theæteto.

[f] L. 1. de Ponto.

Nam prius incipient turres vitare Columbæ,
Antra feræ, pecudes gramina, Mergus aquas,
Quàm malè se præstet veteri Gracinus amico.

Et nobis Italis commune de Columbis adagium est tale: Tirano alle Colombe delle lor Colombaie, hoc est, proprij sui Columbarij Columbas iaculantur. Idem est, quod sibi ipsi damnum inferre. Etenim tales Columbæ maiorem longè utilitatem erant allaturæ fœtus frequentia, quàm ipsæ semel mansæ. Germani quos de re leui, & vili contendere significant, eos, teste Ornithologo de fimo Columbino certare inquiunt: Nobis uerò fimus iste vilis adeo non est, sed in magno pretio, ut postea ostendemus.

De fimo celũbino certare.

APOLOGI

Nam cui dona Iouis non diuulgata per orbem,
In gremio Thebes geminas sedisse Columbas?
Quarum Chaonias pennis qua contigit oras,
Implet fatidico Dodonia munere quercum.
At quæ Carpathium super æquor vecta per auras,
In Lybien niueis tranauit concolor alis,
Hanc sedem primo Cythereia condidit ales.
Hic vbi nunc aras, lucosq; videtis opacos,
Ductore electo gregis, mirabile dictu,
Lanigeri capitis media instar cornua perstans,
Marmaricis ales populi responsa canebat

Meminit eius etiam inter recentiores [e] Baptista Mantuanus, quando inquit:

Nec tua quercus erat laus vltima. Tu Iouis arbor
Conscia fatorum: Graijs oracula nanque
Ipsa dabas: meminit veteres Dodona Columbas
Entheaq; illapsu superûm querceta Deorum

[e] Lib. 3. in quercu.

Item [f] alibi

Aspice sacra
Quod tibi in Epiro dudum cecinere Columbæ.

[f] L. 3. Agel.

Et [g] Sannazarius ait ad hunc sensum:

Nec mihi Chaonias spes est audire Columbas.

[g] L. 1. Eleg.

Alludere videtur ad id, quod [h] Solinus scribit, nempe eiuscemodi oraculum desijsse reperiri. Sed & Columbas hinc Chaonias dici Seruius scribit, explicans illud Vergilij.

[h] L. 7. circa finem.

Chaonias dicunt, Aquila veniente, Columbas &c.

Verùm non ineptè quispiam, ni fallor, Columbis id epitheton attribui dicat, quoniam in Chaonia plurimùm abũdauerit hoc auium genus: ideoq; nonnullos finxisse Theben, quam quoque suprà Homeri testimonio Columbarum cultricem nominauimus, virginem fuisse è cuius gremio geminæ illæ Columbæ oracula reddentes euolauerint, altera nimirum ad Hammonis fontem, altera ad Dodonæ syluam. Ad hæc poetæ sæpius Columbas Chaonias appellant, cùm nihilominus oraculi illius prorsus non meminerint, verbi causa [i] Ouidius:

Colũbę cur Chaonię dictæ.

Thebe Columbarum cultrix dicta.

Quasque colat turres Chaonis ales habet.

[i] L. 3 de arte

Item [k] Propertius:

[k] Lib. 1.

Non me Chaonia vincant in amore Columbæ.

Et ex recentioribus Pontanus

Chaonis & qualis oscula iungit auis.

Vt verò ad oraculum Columbarum redeamus, fabula quidem suo non caret mysterio. Seruius Grammaticus id fingi credidit, quia linguâ Thessalâ Peleiades Columbæ & vaticinatrices appellarentur. Alij Columbas illas duas puellas fuisse putant, quæ ob sermonis sui barbariem Columbæ dicerentur, & cùm aliorum more loqui didicissent, deposita barbarie, ita tum lingua humana vsas fuisse, atque eleganter respondisse fingi, quibus astipulari Herodotus videtur, inquiens: *Mulieres Dodonæi oraculi, antistites aiunt geminas ex Aegypto Columbas aduolauisse, vtramque nigram, vnam quidem in Africam, alteram verò in Dodonam, quæ fago insidens humana voce elocata sit, eo loci Iouis oraculum condi debere, & se interpretes esse. Eam verò, quæ ad Afros abijsset, Columbam, iussisse Afros, vt Ammonis oraculum conderent, quod oraculum & ipsum Iouis est. Sic illæ referebant, quarum antiquissima nomen erat Promenea, proxima Timareta, minima natu Nicandra. De quibus ita mea fert opinio. Si reuera Phœnices ablegauerunt fœminas sacerdotes, & earum alteram in Africa, alteram in Græcia vendiderunt: hanc quæ in Græcia, illa quæ Pelasgia vocabatur, vanijt, illam esse, quæ apud Thesprotos vanijt, atque deinde ancillantem ibidem condidisse sub fago enata fanum Iouis, quemadmodum mos erat Thebis ministrare in Iouis templo. Et postea quam illa linguam Græcam accepit, dixisse aiunt, sororem suam in Africa ab eisdem Phœnicibus (vt ipsa fuisset) venundatam. Quod autem mulieres à Dodonæis Columbæ vocatæ sunt, ob id mihi videtur factum, quòd barbaræ essent; quòd videlicet simile quid auibus sonarent. Interiecto deinde tempore Columbam humana voce locutam aiunt, postquam more ipsorum Columba locuta est, tandiu volucris more sonare visa, quandiu barbarè loquebatur. Nam Columba quodammodo humanam vocem sonat. Nigram autem Columbam esse dicentes Aegyptiam fœminam significant. Sunt itaque simillima inter se oracula, & illud apud Thebas Aegyptias, & hoc apud Dodonam &c.* Hæc omnia Herodotus. Verùm Ioannes Goropius Becanus vir me Hercule vndiquaque longè doctissimus multò altiùs eiusmodi oraculi mysterium explicare nititur in

Oraculi Dodonæi mysterij explicatio.

Mulieres Dodonęi oraculi.

Sacerdotes fœminæ.

Colũbæ, & humanę vocis similitudo.

Alia mystica oraculi Dodon. explicatio.

hæc verba. Aueo, inquit, videre antiquiſſimum illud Dodonæum quercetum, & ſciſcitari, quæ in illo oraculo reddi conſueuerunt, quæque fuerint Chaoniæ glandes, quibus homines primùm victitarunt. De Dodonæo Ioue, deque eius vaticiniorum antiquitate, & fabuloſo exordio, cùm alij, tùm Herodotus, & Strabo conſulendus.

Chaonia vnde dicta.

Deucalion idem qui Noë.

Nos in Gallicis docemus, Chaoniam ab Hercule Chaone, id eſt, à Nocho nomen accepiſſe. Quo fit, vt illi optimè ſenſerint, qui Dodonem à Deucalione conditam ſcribunt, quandoquidem is idem ſit cum Nocho, vt in Chronijs oſtendi. Oraculum autem ex Phœnicia veniſſe, vti Herodotus prodit, ex eo liquet, quòd Nochus, quem vel Chaonem Herculem, vel Deucalionem voces, è Phœnicia in illam Græciæ partem prius appulerit, quàm in Italiam nauigârit.

Dodona à quo cõdita.

Ioui cur quercetum conſecratum.

Noë inſtituit homines ad cultum diuinũ.

Hyginus à Theſſalo, quo nomine Deucalionem vocare videtur, Dodonam conditam dicit. Quia igitur extra omnem controuerſiam eſt, lucum hunc omnium eſſe antiquiſſimum, probabile eſt multò Pelaſgis eſſe vetuſtiorem, & tanto quidem, quantò Gallos veteres Pelaſgis fuiſſe priores ex ijs, quæ de Iapigia, & Epiro tradidi, quiuis colligere poteſt. Quando igitur omnis Ogeniorum hominum religio ad uitæ lignum referebatur, non poteſt eſſe obſcurum, cur Nochus, ſiue Chaon, ſiue Deucalion, ſiue Theſſalus quercetum Ioui conſecrârit. Cùm enim totius orbis Pontifex maximus eſſet, diligenti ſtudio vbique terrarum curabat, ut uetuſta Sethinorum de religione inſtituta, & ſacri ritus diuinitùs accepti docerentur: atque ad eam rem collegia, & diatribas pluribis locis erigebat: quarum nulli Dodonæa, aut venerationis nomine ceſſiſſe videntur, aut antiquitatis opinione.

Columbas naues Noe nominat.

Quod autem de Columbis fabulati ſunt, quò ſit referendum, vt coniectare poſſum, ita aſſerere nolim. Appulit fortaſſis Nochus in Epirum duabus nauibus, quas bono omine Columbas potuit nominare, tùm ob uolatus celeritatem, tùm quò memoriam refricaret eius, quod in magna illa naue acciderat in gemina Columbæ emiſſione. Ex uera enim hiſtoria manes frequenter fabulæ apud Græcos natæ ſunt de rebus uetuſtis non bene cognitis, vnoquoque ſibi ſomnia comminiſcente. Nec aliter hîc accidiſſe reor, dum Columbæ è Phœnicia dicuntur emiſſæ: è quibus alij, quod viſum fuerit, ſibi fingant, mihi certè naues lubet ſuſpicari, idque eo magis, quod hæc auis Veneri dedicetur, ad quam terris omnibus inducendam Nochus potiſſimùm nauigabat.

Mons Veneris nauis dicta.

Holcadi maximę, qua generoſiſſimæ quęque Reginæ Hungariæ ancillæ, & pediſſequæ vnà cum Oeconomo, & alijs, inter quos & ego fui, in Hiſpaniam è Belgio vehebantur, nomen erat Mons Veneris, ut & ingens moles, & formoſarum mulierum vectura notaretur: cui ego potiùs Columbæ nomen dediſſem, maiorem eorum, quorum Columba teſſeram habet, quàm molis rationem habiturus: tametſi ſciam eum, qui nomenclaturam dederat, ab fabuloſum Veneris in Apennino montem alluſiſſe. Non fuit itaque falſum Columbas olim oracula reddidiſſe, ſi naues pro uectoribus capiãtur, eò quòd ij, qui cum Deucalione ex Phœnicum littore appuliſſent, primi ſacrorum doctrinam in Epiro plantaſſent: & quorſum ea tenderet, nobili querceto ſolertibus ingenijs intelligendum dediſſent. Atque hoc quidem primum Dodonæ fuiſſe videtur inſtitutum, à quo poſteri immanibus ſpatijs digreſſi, vaniſſimum aperuerunt mercatum mendaciorum, quæ ceu vera vaticinia protruſa, ingentem quæſtum fallacibus ſacrificulis attulerunt: qui, vt perpetuus eſſet, omnem non veritatem modò, ſed veritatis etiam memoriam frigidiſſimis, & execrandis idolomaniæ portentis obruerũt. Hoc eſt illud præſens omnis pietatis venenum, hoc vſitatum religionis exitium, cùm quæ diligens patrum cura ad frigidos hominum animos accendendos comparauit, ea ad ſordidum lucrum detrahuntur.

Idolomania vnde ortum ducat.

Hoc eſt illud præcipitium, quo quæ Deo ſunt conſecrata, & pietatis ſtudijs promouendis inuenta, ea ad mammonam rectiſſimo lapſu deuoluuntur, ruina ſua non raró totam ſecum trahentia religionem: quod utinam nunquam cogeremur videre. Vt vt res nunc habeant, id ſaltem vnum eſt de certiſſimis omnem priſcam ſacrorum diſciplinam hac via ſic corruptam quondam fuiſſe, ut tandem Deus non abuſum modò, ſed res etiam ipſas ad pium vſum olim inſtitutas, tolli mandauerit. Hactenus itaque Goropius. Sed tempeſtiuum modò eſt fabuloſas quaſdam metamorphoſes, quæ & ipſæ poëtarum commenta ſunt, deſcribere, inter quas fabulas Semiramidis celeberrimæ mulierum primò ſuccurrit.

Semiramidis fabula.

Semiramis in Columbam.

Syri cur columbas colant.

Hanc enim in ſolitario, ac inuſitato loco ab adultera matre expoſitam non tantùm à Columbis eo modo, ut antè diximus, enutritam fingunt, ſed morientem etiam in Columbam commutatam fuiſſe, ac cum multis huius generis alitibus, quæ in morientis domo conuenerant, auolauiſſe: ideoq; à Syris Colũbas, vt Deas coli, immortalẽ Reginã arbitrantes. Alij poſt maxima bella confecta; Babylonẽq; ædificatã, cùm inſidias ſibi a filio ſtrui cõperiſſet, omni iniuria illi remiſſa, præfectis omnibus iuſſiſſe ferunt, vt illi, tanquam Regi parerent: è veſtigio-

que eua-

que euanuiſſe ad Deos tranſlatam. Sed [l] Diodorus Siculus à Nino per eunuchum, non à filio inſtructas inſidias ait. Vt ut eſt, hoc ſaltem fabuloſum ad Deos tranſlatam, & in Columbam mutatam, vt [m] Ouidius quoque canit his verſibus:

[l] *Lib. 3. c. 5*

[m] *L. 4. Met.*

At magis vt ſumptis illius (Dercetûs) *filia pennis*
Extremos altis in turribus
(alias montibus, quod magis placet) *egerit annos.*

Idem [n] Ouidius Alcidamantis filiæ meminit, quam & ipſam in Columbam transfiguratam ſic inquit:

[n] *7. Met.* Alcidamantis filia in Columbã.

Tranſit, & antiqua Carthaia mœnia Cææ.
Quam pater Alcidamas placidam de corpore nota
Miraturus erat naſci potuiſſe Columbam.

Anij Apollinis Delphici filias ideo in Columbas pariter conuerſas fabulatur, quòd quæcunque manibus attingerent, in ſegetem, vinum & oleum Bacchi beneficio conuertentes Agamemnon abducere conaretur, vt illarum opera exercitum alere faciliùs poſſet: ſed cùm illæ ſe ituras negarent, ille uerò iam vi cogeret, implorata Bacchi ope in Columbas abiêre. Anius hæc hoc modo apud Ouidium narrat:

Anij filię in Columbas. Agamemnon cur Anij filias in exercitu ſuo eſſe voluerit.

Dedit altera Liber
Fœminea ſtirpi vota maiora, fideq;
Munera. Nam tactu natarum cuncta mearum
In ſegetem, laticemq; meri, baccamq; Mineruæ
Transformabantur, diueſq; erat vſus in illis.
Hac vbi cognouit Troiæ populator Atrides,
Abſtulit inuitas gremio genitoris: alantq;
Imperat Argolicam caleſti munere gentem.
Effugiunt quò quæque poteſt &c. & mox
Iamq; parabantur captiuis vincla lacertis,
Illa attollentes etiam nunc libera cælo
Brachia, Bacche pater, fer opem, dixere: tulitq;
Muneris author opem (ſi miro perdere more
Ferre vocatur opem) nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui ſcire, aut nunc dicere poſſum.
Summa mali nota eſt: pennas ſumpsêre, tuæq;
Coniugis in volucres niueas abiêre Columbas.

Nonnulli allegoricω̃s fabulam explicantes, Anij filias, aiunt, apprimè fuiſſe auaras, atque omne ſtudium in mercatura exercuiſſe, frugumque, vini, ac olei in primis feciſſe monopolium. Bacchum verò eo illas donauiſſe munere dici à Poëta, quoniam ille Deus cornucopiæ, atque abundantiæ præeſſe antiquitùs crederetur. Cur modò in Columbas potiùs, quàm alias volucres immutatas dicat, ſignificare, vel celerrimè eas aufugiſſe, vel potiùs ab Agamemnone opibus exutas poſtmodum meretriciam vitam agere coactas fuiſſe. Columbæ enim amodum libidinoſæ ſunt. Periſteram puellam in Columbam quoque conuerſam Lactantius Grammaticus refert, teſte Gyraldo: ſed alij aliter Lactantij verba citant: Etenim Antonius Conſtantius Fanens in illud [o] Ouidij:

Anij filiarũ fabula explicata.

Anij filiæ cur in Colũbas mutatę.

Periſtera in Columbã.

[o] *L. 1. Faſt.*

Vritur in calidis alba Columba focis.

Delectatur, inquit, Venus huius auis holocauſto, ut Lactantius Grammaticus tradit hac de cauſa: Cùm Venus, & Cupido laſciua contentione certarent, vter plures ſibi flores colligeret, & Cupido alis adiutus Venerem ſuperaret, Periſtera nympha accurrit, & adiuuando Venerem ſuperiorem effecit: indignatuſque Cupido mutauit eam in auem, quam Græci περιστερὰν appellant: Venus autem, vt honor pœnam minueret, Columbam in tutelam ſuam eſſe mandauit: Hæc ille. Ioanes Baptiſta Pius verò explicans hoc Plauti: *Meus feſtus dies, meus pullus Paſſer, mea Columba, mi lepus*, lepidam, inquit, Lactantij interpretis Papiniani fabellam recenſere non inferium, nec illepidum fuerit. Venus cùm fortè fortuna in pratum admodum verſicolorem incidiſſet, quodam veluti cupidinis floreæ ſtimulo ſuccenſa legere comantes florulentè mox herbas occœpit: quas dum tenui vngue ſuccisas in ſurpiculum reponit, videt ſuam ſibi coſmetam ſegniter ceſſare. Eia age, inquit Dea, quam Paphos, & fluctu pulſa Cythera colit, & tu in Venereã æmulationem ſedes? Surgit ilicò Periſtera diuali ſe rapinę procingens: dein tũ ſedulitate, tũ ſtudio Deã Venerem in floreo certamine relinquit: quod ægrè ferens

Veneris & Cupidinis contentio.

Ioppiter in Columbã. [f] Li. 1. Var. cap. 15. Homer[*] cũ nouem Columbis colluſit.

Venus Periſteram mutauit in Columbam: quæ priſtini obſequij, & in noua fortuna non immemor, currui Venereo ſubiuga fidiſſima triumphat. Hactenus Pius. Quæ quantum à ſupradictis differant quiſque videt. Iouem quoque Achiui, referente [f] Aeliano commemorant (Athenæus id Autocratem ſcribere tradit) cum Pthiam virginem in Aegio habitantem amaret, in Columbæ figuram conuerſum eſſe. Huc inſuper pertinet, quod de Homero Alexander Paphius ſcribit, & eſt à nobis etiam antea ex eo annotatum, quod ſcilicet cum nouem Columbis puer etiamnum in lecto colluſerit, ac adultus in earum honorem finxerit eas ipſas Ioui ambroſiam afferentes. Poſtremò illud etiam ceu fabuloſum explodimus, quod ex Aeliano de Columbis Erycinis ſuprà etiam ſcripſimus.

VSVS IN CELEBRATIONE Funeris.

[a] Iliad. 4. Patrocli funus. Columba è malo ſuſpẽſa. Præmia pro iaculatione Columbæ. Teucer iaculator.



OMERVS [a] celebrationem funeris Patrocli deſcribens inter reliqua aliorum certamina etiam ſagittarios facit Columbam funiculo à malo ſuſpenſam nauis eminus eam impetentes. Scribit autem & huius certaminis authorem fuiſſe Achillem, præmiaq; ſagittarijs propoſuiſſe huiuſmodi, ut qui Columbam ipſam percuſſiſſet, decem pro præmio bipennes acciperet, qui verò ab illa aberrans rupiſſet funiculum, totidem ſecuriculas. Primus itaque iaculator Teucer funiculum, quòd Apollini nihil vouiſſet, rupit; Meriones verò, facto prius voto, aufugientem Columbam in ſublimi percuſſit. Verſus Homeri Latinè facti ſic ſonant, quorum pleroſque interpres à Vergilio mutuatus eſt.

Pratinus Aeacides celeri certore ſagitta
Inuitat, qui fortè volent, & præmia ponit,
Ingentiq; manu malum de naue refixum
Erigit, & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quò tendant ferro malo ſuſpendit ab alto.
Qui primus volucrem ferro contingat acuto,
Is ferat appoſitum munus, bis quinque ſecures:
Totq; ſecuriculos, qui funem ruperit ictu.
Prodijt his dictis rex Teucer, cumq; ſecutus
Fortis Meriones, magni comes Idomenei:
Aerata inde dotas miſcent in caſſide ſortes.
Teucro prima loco ſors contigit: ille reductum
Fortiter emittens telum, nec munera nouit
Debita, primicias agrorum, aut ſacra daturum
Vlla ſagittifero regi. Quo crimine Phœbo
Irato, volucrem non attigit: indita tantùm
Vincula diffregit, quæ cùm ſtridente ſagitta
Lapſa ſolo iacuêre, Columba per aëra purum
Tollitur; acclamant totis ſpectacula caſtris.
Meriones properè arrepto fidentior arcu,
Vouit primitias agrorum, & munera Phœbo,
Et vacuo latam cælo ſpeculatus, & alis
Plaudentem nigram figit ſub nube Columbam,
Tranſmittens alæ medium, reuoluta ſagitta
Figitur in terram mali, ipſa in culmine ſidens
Proiecto demum collo, & ſtridentibus alis
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in aſtris.
Spectantes Danai miracula tanta ſtupebant.
Atque ita Meriones retulit bis quinque ſecures,
Ipſe ſecuriculas Teucer.

[b] L. de ſect. Via vna bona inter multas malas.

Hactenus Homerus. Meminit huius certaminis [b] Lucianus. *Neque enim rectè aut probabiliter fortunam incuſaremus, ſi ſagittando, & iaculando non prorſus aſſecutus ſit veram illam viam, vnam nimirum inter tot infinitas, falſas, & erroneas exiſtentem, quod nec Homerico quidem ſagittario conceſſum fuit, qui cùm debuiſſet Columbam arcu fixam deÿcere, linea vincula rupit*

opinor

opinor autem fuisse Teucrum. [c] Athenæus etiam alibi scripsit heroës Homericos se ad aucupia exercuisse, Columbâ è malo nauis suspensâ funiculo. Aenēas apud [d] Vergilium, qui ferè totam hanc historiam ab Homero accepit, quamuis hic duos duntaxat, ille quatuor sagittarios faciat, simile planè sagittariorum certamen instituit, & ex multis quatuor sorte eligit, Hippocoontem nimirum primum, secundum Mnestheum, Eurytionem tertium, quartum Acestem. Hippocoon autem primus telum mittit, & malum figit: Mnestheus funem, quo nexa detinebatur auis ictu sagittæ disrumpit: quam fugientem, ac per aëra uolantem promptus Eurytion, uocato in uota Pandaro fratrę transfigit. Acestes etsi nullus superat palmæ locus, tamen sagittam emittere vult, quę in aëre accensa, tota igne consumitur. Inquit ergò Vergilius:

[c] *L. 1. Deip.*
[d] *Aeneid. 5*

Protinus Aeneas celeri certare sagitta
Inuitat, qui fortè velint, & præmia ponit,
Ingentiq; manu malum de naue Seresti
Erigit, & volucrem traiecto in fune Columbam,
Quò tendant ferrum, malo suspendit ab alto.
Conuenēre viri, deiectamq; ærea sortem
Accepit galea: & primus clamore secundo
Hyrtacidæ ante omnes exit locus Hippocoontis.
Quem modo nauali Mnestheus certamine victor
Consequitur, viridi Mnestheus euinctus oliua.
Tertius Eurytion, tuus ò clarissime frater
Pandare, qui quondam iussus confundere fœdus,
In medios telum torsisti primus Achiuos.
Extremus, galeaq; ima subsedit Acestes,
Ausus & ipse manu iuuenum tentare laborem.
Tum validis flexos incuruant viribus arcus
Pro se quisque viri, & depromunt tela pharetris.
Primaq; per cælum neruo stridente sagitta
Hyrtacidæ iuuenis volucres diuerberat auras,
Et venit, aduersiq; infigitur arbore mali.
Intremuit malus, timuitq; exterrita pennis
Ales, & ingenti sonuerunt omnia plausu.
Post acer Mnestheus, adducto constitit arcu
Alta petens pariterq; oculos, telumq; tetendit.
Ast ipsam miserandus auem contingere ferro
Non valuit, nodos, & vincula linea rupit,
Queis innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa Notos, atque atra volans in nubila fugit.
Tum rapidus iam dudum arcu contenta parato
Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocauit,
Iam vacuo lætam cælo speculatus, & alis
Plaudentem nigra figit sub nube Columbam.
Decidit exanimis, vitamq; reliquit in astris
Aëreis, fixamq; refert delapsa sagittam.
Amissa solus palma superabat Acestes,
Qui tamen Aethereas telum contorsit in auras

Ad horum veterum exemplum Bataui fictitios è ligno Psittacos, vt audio ex altissimis malis deijciunt, sed id non sagittis tantùm faciunt, sed sclopetis etiam.

VSVS IN MEDICINA.



TEMPERIEM Columbis calidissimam attribuunt. [a] Aristoteles quidem ventriculo feruentiore esse dixit, neque id [b] Iuuenalem latuit dicentem:

Calida pulmone Columba
Tractato

Author, quisquis ille sit, de natura rerum, propter huiusmodi ventriculi temperiē comesos

Temperies
[a] *3. de part. cap. 7.*
[b] *Sat. 6.*

[c] L. de varie.

lapillos conficere ait, & [c] Cardanus ita margaritas eis datas breui in ventriculo relictas politi prodidit.

Margaritæ quomodo a fulterantur.

Aliqui verò, referente Ornithologo, eas ſic mentiuntur: Conchas paluſtres in forti lixiuio coquunt, donec cortices nigri ſeparari poſſint, reliquum album contundunt, & rore inter pentecoſten, & Auguſtum collecto, deſtillatoque excipiunt, ſubigunt, & globulos minutos formant, quos acicula pertuſos, filoque inſertos ad ſolem indurant: tum Columbis deuorandos obijciunt, ita ut cibi aliud nihil præbeant, in loco puro, & per aluum redditos ſeligunt in cribro, abluunt, & aliquandiu coquunt in aqua calcis clara, & forti: demum ſoli per dies octo exponunt, ut perfectè dealbentur. Alij conchas in forti aceto ad ſolem, vel iuxta fornacem macerant, vt à cruſta nigra purgari poſſint.

Colūbæ in cibis nō improbandæ.

Verùm tanta harum auium caliditas non eſt, vt Mauritani in cibis eas damnare potuerint. Nam & eſum earum Galenus, maximè, quæ in turribus degunt, non tantùm concedit, ſed etiam commendat. Quamobrem qui ſinceras litteras ſequuntur, non dubitant pullos cùm ſanis, tùm etiam ægris ſalubres iudicare: quamuis continuus earum vſus improbetur.

Curtius cōtinuo Colūbarū eſu vitam redditit breuiorem.

Nam Curtium aiunt, quòd quotidiè Columbas eſitaſſet, vitam breuiorem reddidiſſe. Et reuera longè duriores ſunt ad concoquendum pullis Gallinaceis, & melancolicum generant ſuccum, ſuntque excrementij, maximè ſi à ſenibus edantur, qualis Curtius erat, iam propemodum ſeptuageſimum annum agens, & multis grauibus curis afflictus, ac inter reliquas filij maximè cæde, necnon multis ſtudijs maceratus, demum quòd omnibus maius fuit, uix quinque horas dormiens.

Peſte qui nō corripiātur.

Ex arcanis Aegyptiorum accepimus eos, qui Columbis aſſiduè in cibo vtuntur, peſtiferis morbis haud corripi: quare ſi peſtis unquam debacchari cœpiſſet, nihil aliud in obſonium regibus comparari ſolitum, quàm ex Columba:

Aegyptiorū regū cibus.

quamuis Diodorus Siculus vitulum alioqui, & Anſerem ſimplicem tantùm eorum regum cibum fuiſſe contendat.

[d] In comm. 1. Aph. x.

Quamobrem [d] Cardanus laudat in peſte cibum, qui ex Columborum iure, & carne conficitur. Villanouanus antiquis Columbis mirabilem tribuit in epilepſia, & paralyſi proprietatem, & ſyluestres Columbos mares comeſtos membrorum tremori, paralyſi, & amiſſioni loquelę prodeſſe ait. Sed per ſylueſtres, ut conijcio, Columbos turrium intelligit. Nam & filius Zor apud R. Moſen his eandem ferè facultatem aſcribit, additq; etiam odorem Columbarum in aërem reſolutum ab affectibus iam dictis præſeruare, & Nicolaus Maſſa, Pulli Columbini, inquit, in cibo ſumpti membra reſoluta roborant, & tremorem vniuerſi corporis ſanant, relaxata crura, & minimè incedere potentia, ac ſenſu, motuq; ferè priuata reparant.

[e] In comm. 5 Aph. 22.

Et [e] Cardanus dari præcipit ius Columbinum ijs, qui frigore laborant. Sunt qui Columbum viuum diſſectum per ſpinam, melancolicorum, aut deſipientium capiti affecto admoueant, quod faciendum etiam conſulit [f] Amatus Luſitanus.

[f] Curat. 34.

Sextus Empyricus Columbam inciſam (per uentrem, ut Villanouanus habet) calidamque morſui ſerpentium impoſitam credi ait uenena omnia rapere, & ſanare.

[g] L. 28. c. 4.

Idem fermè [g] Plinius ſcribit, inquiens: *Columbarum caro recens concerpta contra ſerpentes auxiliatur* Præterea pullos Columbinos, necnon & Gallinas ijs, qui ob paucitatem ſpirituum uiſiuorum, imbecillitate viſus laborant, utiliſſimos eſſe Auenzoar ſcriptum reliquit, ſed capita abſcindi iubet, quia eorum cerebella cæcitatem inducendi proprietatem habeant.

Capitū Columbarum noxa.

Iidem, ut Raſis atteſtatur occulta proprietate renum dolori conferunt, & corruptum ſanguinem emendant. Sed & ipſe capita truncari prius præcipit. Eodemque authore eorundem carnes teneſmum ſanant, quem, inquit, cucurbita frequenter comeſa generare ſolet. Aliqui ſylueſtres Columbos etiam in arthritide commendant. Florentinus pullos ijs neceſſarios eſſe dicit, qui iam uires à morbo recolligunt.

Cerebelli vſus in medicina.

Præter carnem multa alia Columbæ ſuggerunt ad uſum medicum. Etenim cerebella in primis nonnulli recentiores medicamentis uenerem promouentibus miſcent, ſed Ornithologus id oſtentatione magis, quàm utiliter facere eos aſſerit: quoniam cibi ratione, & copioſiùs ſumpta magis ad hanc rem conferri queant, quàm medicamentis parcè admixta. Ego uerò eiuſcemodi cerebella cùm in eiuſmodi medicamentis, tùm in cibo omnino prohibuerim, ſi modò uerum eſt, quod ex Raſe, & Auenzoare diximus, nimirum cæcitatem inducere. Nam & in multo coitu ſpiritus viſorij plurimùm reſoluuntur: ne ſcilicet noxa duplicetur.

Cordis facultas uana.

Fabulam ſapere uidetur, mulierem, ut Albertus ſcribit, perditè eum amaturam, à quò Columbini cordis puluerem in potu, uel cibo acceperit. A ratione pariter alienum eſt, uerrucas aboleri, & euaneſcere, ſi quis cor Columbinum ſepeliat.

Teſticulorum uſus.

Teſticuli uenerem ciere creduntur: quinimo Kiranides in pluribus plus quàm poëta fabuloſus, ac nugax author eos mulieri à viro exhibitos, amoris poculum fore aſſerit: ſicuti etiam Columbæ matricem viro à muliere prębitam.

Sanguinis facultas, & vſus.

Sanguinis vis notior, ac celebrior. Peculiariter autem, teſte Dioſcoride, cruorem membranis cerebri emanantem cohibet.

[a] Galenus tradit Pergamenos, atque adeo per totam ferè Asiam, qui capitis ossa confracta perforant, Columbę sanguinem in crassum cerebri inuolucrum assolere effundere: postea verò quendam cùm haberet Palumbem, nec adesset ad manum Columba, Palumbis sanguine vsum esse, & tamen seruatum esse hominem illum. Aliumque rursus Turturem ad eundem vsum applicantem, nihil hominem læsisse. *Quippe similia*, inquit, *similia efficere posse constat*: se verò ait, sexcentos nouisse eorum, quibus Romæ perforata fuere ossa, nec quicquam ab vsu rosacei citra Columbi sanguinem offensos. Verùm id calidum sit æquè, inquit, atque Columbę sanguinis necesse est: ac fortassis ipsa tantum caliditas in contactus moderatione est vtilis, haud quaquam eximia, & incognita facultate. Adest illi quoque bona facultatis temperatura. Sed quid hoc? Nam & hæc rosaceo inest, præter quam quòd leuiter astringat. Itaque melius inuenire nihil possis in capite perforato, quàm vt rosaceo probo vtaris. Hæc ille, ex quo Aetius, & Auicenna eadem repetunt. Eodem sanguine, inquit [b] Galenus, ad hyposphagmata, id est, sugillata in oculis consistentia, quidem vtuntur, protinus videlicet sumentes, qui ex animante mactata effluit. Hunc calidum in hyposphagmata affundebat quidam venis ad alarum exortus incisis, quo videlicet ad multos vsus idem animal sufficeret, (vt iterum scilicet, & sępius ex eadem Columba sanguinem oculo sugillato infundere posset, nam ex mactata semel tantùm vti licet). Alter pullorum tenerorum extractis pennis (sunt autem illæ molles, & fistulas humore plenas obtinent) eum ipsum humorem exprimebat, oculis instillans. At alijs medicis controuersia fuit, pulline sanguinem, an Columbę adultę meningi affundere oporteat. Sed collyria sunt plurima, quę medeantur hyposphagmatis. & maximè quod plurimam recipit myrrham, quale est, quod à Democrate compositum diasmyrnon vocant. Secundò sunt, quę habent multum thuris: post quę sunt, quæ ex croco constant. Quin & fœnugręci succus sanguini Columbino in hoc vtrique pręstat. Quid ergò moramur aut Columbos, aut Palumbos, aut Turtures, cùm omnium medicamentorum paratu facillimum habeamus fœnugræcum? Tum memorata collyria in promptu seruemus? [c] Idem alibi Archigenis hęc verba recitat: Ad hæmalopas, & hyposphagmata, id est, ad cruentatos oculos, & sugillatos: Cùm plagę oculis illatę sunt, & oboriuntur ex eis cruentę suffusiones, statim in principio tùm ad inflammationem, tùm ad dolorem compescendum facit Columbinus sanguis instillatus, & pręsertim is, qui ex teneris pennis exprimitur. Qui locus mihi suspectus est: neque enim sanguis ex pennis exprimitur, sed humor quidam, vt paulò antè ex eodē Galeno recitatum est, & ex subsequentibus patebit. Quocunque ictu lęsus oculus, inquit Marcellus, si sanguinolentus videbitur, Palumbinus ei, vel Perdicis, vel Turturis sanguis: aut si hęc animalia non erunt, Columbinus de pinna sublatus statim, id est, adhuc calens infundatur. At Marcellus, ac eiusdem sententiæ Cornelius Celsus aliàs grauissimus author in eo ab alijs discrepare videntur, quòd Columbinum sanguinem, ceu minus efficacem postponant. *Si ictus oculum lædit*, inquit Celsus, *vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quàm sanguine vel Columbæ, vel Palumbi, vel Hirundinis inungere: neque id sine causa fit, cùm horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celerrimèque* (fortè celerrimè) *Hirundinis*. Eorum ergò sanguis nostros quoque oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, vt sit Hirundinis optimus, deinde Palumbi, minimè efficax Columbę & illi ipsi, & nobis. Verùm reliqui veteres omnes vel Columbinū sanguinem ad eiusmodi mala solum prædicant, vel saltem aliarū auium sanguini præferunt. Dioscorides solius Columbini mentionē faciens. *Columbæ sanguis*, inquit, *in oculis cruore suffusis, & recentibus eorum vulneribus illinitur*. Sic Sextus ad sanguinē in oculis ex ictu, Columbę sanguinē recisum, vt illius quoque verbis vtar, deinde infusum, optimè facere asserit. Sic & ipse Marcellus solùm Columbæ sanguinē alibi ceu sui oblitus, nominans, eum de loco pinnarum (sic habet) eo momento, quo pinna auellitur, oculis, dum adhuc tepet, infundi pręcipit, qui ictu aliquo vulnerati, aut sanguine suffusi fuerint. Plinius quidē Turturum, Palumbiū, Perdicumque sanguinem ad eundē affectum celebrat, sed Columbinum prius nominans, sic infit. *Columbarum, Turturum, Palumbium, Perdicum sanguis oculis cruore suffusis, eximiè prodest*. In Columbis masculi efficaciorē putant. Vena autem sub ala (quæ in ascilla eius est, Sextus) ad hunc vsum inciditur, quoniā suo calore vtilior est. Superimponi oportet splenium è melle decoctum, lanamque succidam ex oleo, aut vino. Porrò idem Plinius ex Dioscoride, vt videtur, apud quem idem est legere, Columbę sanguinem lusciosis illini asseuerat, vt Turturum etiam, & Palumbium: & [d] Galenus instillatum nyctalopa, id est, nocturnam oculorum cæcitatem iuuare author est. E naribus fluentem sanguinem à Columbino sanguine ad id seruato, concretoque sisti, Plinius, Marcellus, Seuerus,

[a] Lib. 10. de simpl.

Similia similia efficiunt.

[b] Lib. de sim. pharm.

Diasmyrnon.

[c] Lib. 4. c. 8. de com. med. sec. loc.

[d] Eup. 1. 46.

Seuerus, atque ex his Auicenna ſcripsêre. Idem Auicenna podagræ prodeſſe teſtatur. Hierodes verò medicamento cuidam ad ſtranguriam equi ſanguinem Columbæ admiſcet, ac denique in alijs Hippiatricis Græcis medicamento miſcetur ad leucoma equi cõpoſito.

Adipis vſus

Adipem harum volucrum Alexander Benedictus ad dyſſuriam commendat, inunctum ſcilicet.

Pennarum vſus.

Pinnæ Columbinæ, vt Marcellus eſt author, maximè quæ primùm naſcuntur, vſtæ cum vrtica, atque impoſitæ podagræ dolores leuant.

Ouorum vſus.

Ouis etiam veteres Medici vſi ſunt. Cornelius Celſus *ad rhagadia, Columbina*, inquit, *oua coquenda ſunt, & vbi induruerunt, purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, ſic vt inuicem vtroque aliquis vtatur.* Et mox de condylomate tuberculo, *Iiſdem etiam ouis rectè tuberculum*, inquit, *id fouetur: ſed deſidere antè homo in aqua debet, in qua verbena decocta ſunt ex reprimentibus.* Et rurſus paulò pòſt etiam hæmorroidum vitium ouis foueri iubet, ſed ſimpliciter, vt Gallinacea intelligamus. Dioſcorides verò Columbinis ouis longè diuerſam facultatem tribuit, nimirum contra ceruſſæ venenum, ſi cum thure, & hordei decocto præbeantur ijs, qui eiuſcemodi venenum hauſere. Aliam rurſus Plinius, ſed luteis eorum duntaxat vim commemorat, inquiens: *Venerem concitant lutea ex ouis quinque Columbarum, ſi admixto adipis ſuilli denarij pondere ſumantur.*

Fimi vſus maximus.

Iam verò fimi, ſeu ſtercoris Columbini, cùm ita ſimpliciter ſumpti, tum etiam vſti, & cum alijs admixti maximus in medicina vſus exiſtit.

[m] *Li. 3. de med. ſimpl.*

Quod ad temperiem attinet, ſanè medicamentum eſt calidiſſimum, adeo vt [m] Galenus alibi tradat, ſi manus huic fimo inferatur, manifeſtam perſentiri caliditatem. Profectò & Palladius author eſt, in agro etiam eiuſcemodi ſtercus feruidiſſimum eſſe.

[n] *Li. 3. de temp.*

Domus propter fimum conflagrat.

Inſolens profectò etiam eſt, quod de ſumma eius caliditate [n] Galenus alibi prodidit, nimirum, quod in ea Myſia, quæ eſt Aſiæ pars, domus hac ratione aliquando conflagrauit. *Erat profectum*, inquit, *Columbinum ſtercus, cui iam putri, & excalfacto, ac vaporem edenti, & tangentibus admodum calido, in propinquo feneſtra fuerat, ita vt contingeret eius ligna, quæ largè nuper illita reſina fuerant. Media igitur æſtate cùm ſol plurimus incidiſſet, accendit tum reſinam, tum ligna. Hinc autem & fores quædam aliæ, quæ propè fuerant, & feneſtra nuper etiam reſina illita facilè ignem conceperant, atque ad tectum vſque ſummiſerant.* Hæc ille, qui item multis alijs in locis Columbarum agreſtium ſtercus maiori tempore perfectè accendi aſſerit.

[o] *Li. 10. de ſimpl.*

[o] Alibi rurſus, vbi ex profeſſo de eo ſcribit, *Fimo Nomadum*, inquit, *hoc eſt Columbarum agreſtium perſæpe vtor ad multa ceu calfaciente pharmaco, & cum Naſturtij ſemine tuſum, incretumq́, aridum pro ſinapi in ijs, quæ phœnigmo, ſeu rubrificatione indigent, adhibeo, vt ſunt inueterati affectus, hemicranea, coxendix, ſcotomata, vertigines, & cephalææ; & in lateribus, ſcapulis, ceruice, lumbis dolores inueterati: item nephritides, & affectus cœliaci, & podagrici, arthritides, quando videlicet in articulis eorum nondum conſtiterint tophi, ſiue pori. Atque hoc ſtercus planè fœtidum non eſt, maximè areſactum; quocirca & in vrbibus & variè vtimur, aliàs alijs miſcentes medicamentis.*

[p] *Lib. 3. de comp. med. ſec. genera.*

Demum rurſus [p] alibi, *Columbarum*, inquit, *in turribus ruſticorum agentium ſtercus acre eſt, quo interim ruri vſus ſum in adoleſcente nerui vulnere affecto: atque hoc agricola loco illi præfectus cùm vidiſſet (erat enim non imprudens) imitatus ſemper vſurpat, & neruis vulneratis medetur. Porrò compoſitio & vſus ſimiliter ſe habet, vt in medicamine ex euphorbio, ſic vt cætera nihil diſcrepent, ſed euphorbij loco ſtercus indatur. Verùm ſtercus hoc ſubtilitate euphorbio cedit, eoq́ duris corporibus ruri ex vſu eſt. Temperaui idem aliquando cum metallicis experiundi gratia, ſtatim à principio cum eis terens ex aceto ad Solem, ſicut ſuprà docui, multoq́ acrius medicamentum euaſit, quemadmodum & cum æruginem non vſtam acceperit.* Hæc omnia de ſtercoris Columbini ardore Galenus: quibus uelut in compendium contractis Fernelius doctiſſimus ex recentioribus medicus, Columbinus, inquit, fimus, (cùm eum antea in attrahentibus medicamentis celebraſſet) admodum calfacit, attrahit, & rubificat cum hordeacea farina, & aceto mixtus ſtrumas diſcutit; areſactus, tritusq; cum naſturtij ſemine inueteratos coxendicis, ceruicis, & lumborum dolores, podagras, & arthritides omnes extirpat. Celſus quoque euocare, & educere dixit. Inſignem ſanè prærogatiuam hoc Columbinum ſtercus obtinet, ſi vt Aeſculapius teſtatur, dolores omnes vniuerſaliter ſoluat, & humores deſiccet. Et reuera ex Galeno iam diximus huius fimi vſum ad inueteratos capitis dolores, nimirum hemicraneam, & cephalæam commendari. Apollonius apud eundem Galenum idem ſtercus fomentis ad aurium dolores adhibendis commiſcendum eſſe aliquando ſcribit. Marcellus etiam tritum id cum hordeacea farina, & adipe ſuilla, & ouorum albo permixtum, & coctum, emplaſtri more renibus dolentibus ait imponi. Aliqui cataplaſma ex eo cum farina hordei, & aceto ad omnem tumorem commendant. Aduerſus carbunculos maximoperè celebratur à Dioſcoride, Plinio, aliſque: *Carbunculos emorginat*, inquit Dioſcorides, *tritum cum melle, lini ſemine, & oleo.* Plinius verò ſic habet: *Carbunculus fimo Columbino aboletur per ſe illito, vel cum lini ſemine ex aceto mulſo.*

Idem

Idem legere eſt apud Serenum:

Carbone medendo
Dulcacidum, laticemque cumini ſemine iunge,
Atque fimum pariter Paphiæ compone Columbæ.
Hinc line diruptas partes, & clauſa venena.

Verùm Orinthologus rectè quidem priorem verſum ex Dioſcoride, & Plinio ſic reſtituit. *Dulcacidum laticem cum lini ſemine iunge.* Parotidas tumores etiam ſæpius periculoſos Plinius hunc fimum vel per ſe, vel cum farina hordeacea, aut auenacea comprimere teſtatur. idque Marcellus repetit, ſed paulò aliter. *Tritum*, inquit, *cum farina hordeacea, & melle ſubactũ, calidumque appoſitum naſcentes parotides comprimit.* Idem tradunt, ſi eo quo poſtremò dictum eſt, modo vſurpetur, panos aperire, & aduerſus ſtrumas prodeſſe. Ad nigras cicatrices inalbandas Oribaſius apud [q] Aetium idem ſtercus ex aqua illini iubet, at citò ablui, ne exulceret: aut alijs medicamentis miſceri, vt thuri, ſaponi, cimoliæ, cum aceto. Plinius verò ex melle illitum cicatrices ad colorem reducere ait, vitiligines item albas ex vino. Marcellus tritum cum aceto omnes cicatrices ſanare. Clauos pedum ſanat, Plinio atteſtante, ſi ex aceto coctum applicetur. [r] Andreas Furnerius liquorem quendam ſtillatitium, qui faciem nitidam, & teneram reddat, præſcribit, cui inter cætera (oua recentia, caſeum muſteum pinguiſſimum, vinum Maluaticum, poma arantia, oleum tartari, & ceruſſam, diuerſis ponderibus mixta) Pipionem adijcit. Verùm fortaſſis rectiùs fimum eius adijcere debebat, vt pote quod, teſte Aeſculapio vtile eſt ad impetigines, aduerſus quas apud Aetium etiã medicamentis admiſcetur: nec non ſtigmata faciei delet, vt Marcellus ſcribit, ex aceto, ita vt aſsiduè medicamen ſuperducatur. Si caueſcat mulier ex defluuio capillorũ, Hippocrates ſtercus Columbinũ imponi præcipit: Marcellus cum aceto tritum capiti impoſitum alopecias ait, & cicatrices omnes ſanare. Medicamentũ ad alopeciam Archigenis probatum, etiam Nicol. Myrepſus refert. Fimũ Columbinum bene tritum cum aceto irrigato, & nitro prius fricato loco illine: poſtea ſubtile linteum imponito: quod vbi abſtuleris, locum prius irrigato. Mirum videtur, quod Dioſcorides ſtercus hoc, quod alioqui vrere per ſe dixit, ſimpliciter igni ambuſtis mederi aſſerat: Plinius autem eandem facultatem cineri eius aſcribit, ſi ex oleo illinatur. Quod ſanè quæſitum doctiſsimis medicis diſcutiendum relinquo. Magis veriſimile eſt omnes durities diſcutere, ad quas Plinius cum hordeo commendari prodidit: Sextus qui eiuſdẽ facultatis teſtem etiam ſe præbet, humores exiccare ait com oleo, aut melle calefacto diſtemperatum, & ſuper duritias ligatum. Miſcetur inſuper medicamento oculari non in iumentis ſolùm, vti apud [s] Vegetium, qui id ad cicatrices eorum videtur vſurpare, ſed in humanis etiam corporibus: Plinius enim ex aceto (Marcellus addit, ſi coquatur, & illinatur) ad ęgilopas, hoc eſt, fiſtulas oculorum, ſimiliter ad albugines, & cicatrices, nimirũ vt addit Marcellus, qui plerunque ſua ex Plinio tranſcribit, oculorum, laudari prodidit: & Archigenes apud Galenũ thus cum eodem ſtercore probè facere. Alibi quoque [t] Galenus, ad ægilopas inquit, fimi Colũbini aridi drachmas quatuor cum maſculo thure tere, & inſperge, certũ eſt: & in libro de oculis, qui eidem Galeno attribuitur, fimũ Columbinum ad pilorum in oculis ablationẽ etiam adhibetur. Idem denique [u] Galenus ad diſcutiendas genuum defluxiones, ſalem & ſtercus Columbinum teri iubet, atque ex oleo inungi. Morſibus venenatis, ſi Villanouano credimus, vtiliter imponitur. Tarentinus quidẽ ad paſtinacas marinas, quarum ictus etiã exitialis habetur, Columbinum fimum aqua perfundi iubet, & ex ſimilagine leuigari, & imponi. Sed vt ad internos affectus redeamus, pręter diurnos capitis dolores, multis etiam alijs morbis medetur. Quidam in apoplexia Columbum diſſectum ſincipiti admouent. Si epilepſia fit ex atra bile, ſtercus Columbinum tritum cum ouis Coruorum nonnulli miſcent, & ceu cataplaſma ſpleni imponunt, appoſitis prius ſanguiſugis. Hoc enim cataplaſma materiã aiunt trahere à capite ad ſplenem, & febrem inducere, & ſic epilepticum liberari, maximè ſi id per autumnũ fiat. Author additionum breuiarij Villanouani antidoto cuidam contra epilepſiam etiam ſtercus Columbinum admiſcet. Inflammatas tonſillas Nicolaus Myrepſus Columbino ſtercore illini conſulit, Plinij nimirum authoritate vſus, qui id cum paſſo gargarizatum tonſillas, & fauces iuuare ſcripſit etiam cum fico arido, ac nitro impoſitum extra: quod poſterius remedium Marcellus Pliniomaſtix aſperitatem faucium mollire, deſtillationemque caſtigare ait. Sed hæc verba apud Plinium mox ſubiecta ad ſequens ex cochleis remedium pertinent. Ad mouendum pus in angina [x] Aretæus clariſsimus medicus Columbinum fimũ tenuiter per criſeram, id eſt linteum ſacculum inſtar pulueris tranſmiſſum, ac inſuper inſperſum efficaciſsimum eſſe ſcribit: & [y] Galenus duobus in locis ad anginam,

[q] Lib. 13.c. 129.
[r] In Lib. de decorat.
[s] 2. Veter. c. 22.
[t] 3. Eup. 41.
[u] 3. Eupor. 131.
[x] Lib. 5. c. 7.
[y] 3. Eupor. 265. et 266

anginam, & colli dolorem fimum Columbinum ex melle instar cataplasmatis imponi prę cipit, & Plinius vino, & oleo permixtum, anginis illitum remedio esse tradi docet. Ad uomicam, inquit Serenus:

Simplice resina miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, & purgamenta Columbæ,
His bene decoctis languentia membra fouentur.

Commendatur item Galeno eiuscemodi fimus ad cœliacos affectus veteres foris illitus Plinius verò tostum, potumque eorundem affectuum dolores mulcere asserit, sed vide nũ potiùs ad colicos dolores dicere voluerit. Nam & Auicenna dolorem colicæ in clystere curare asserit. Et, vt dictum est, Galenus id foris in cœliacis illinit, & Marcellus tritum, & ex melle illitum, alui incontinentiam stringere testatur. Nec non Hippiatri equi strophosi collyrijs in anum indendis cùm alia, tùm stercus Columbinum miscent. Absyrtus, ac Hierocles ad inflammationem ilium & ventris equi, fimum Columbinũ, aut Gallinaceum, quantum manus capit, in vino cum nitro dissoluunt, & inde clysterem iniiciunt. Plinius cum melle illitum ileo resistere quoque scribit. Galenus laudat ad veteres lumborum dolores, item ad nephritides. Ad hydropicos Archigenis remedium apud Galenum tale legitur. Aeris vsti, stercoris Columbini ana drachmã vnam, rutæ ramulos tres, salis communis parum, cum vino Ephesio, & aqua, ita vt tota mixtura heminæ dimidiæ sit, præbeto. Apud Nicolaum Myrepsum Columbinum stercus adijcitur quoque emplastro cuidã ad lienosos, hydropicos, & cachecticos. Si vrina retineatur propter calculum à renibus delapsum, & in lotij meatu hærentẽ nostrum electuarium, vel puluerem eius dabis, inquit Marianus Sanctus Barolitanus, cuius est hæc descriptio: Stercoris murium, Columborũ (scilicet stercoris) porcellionum (id est, asellorum integrorum) singulorum vnciam miscebis, cum sesquilibra mellis despumata, & facies electuarium, de quo exhibebis semunciã cum iure, vel vino. Vel loco mellis accipe tantundem sacchari optimi, & morsellos inde paras: de quibus itidem semunciam præbeas cum iure Gallinaceo, vel vino. Hoc remedim si exhibere pergas, intra triduum vrinam promouebit, quamuis etiã prima statim die vtilitas eius sentiatur: nam lapidem renum comminuet. Quod si puluere vti malis, dentur inde scrupuli duo cum iure, vel vino. Constat aquam fieri posse, quæ lapidẽ uesicæ per cathetêrem immissa illico confringat. Ad quod duo sunt necessaria, ut & lapidẽ atterat, & uesicæ sit necessaria. Primum pręstabit modus, & materia. Nam extremos uapores è scorpionũ cinere, uel Macedonici petroselini, uel tecolitho, aut lapidibus cancrorum excipiemus. Sic enim aqua fiet, quæ etiã porphyriten comminuat. Porrò innocentiã præstat, si materia, ex qua aqua excipitur, omnis salsedinis expers fuerit; non igitur è salis genere aliquo, aut alumine, aut calcantbo, aut uini fęce: sed ex aliquo eorum, quę nuper retulimus, aquam excipere oportebit. Equidem scio stercus Columbinum, ac parietariã, hoc, uel illud hac arte in aquam deductum, lapides uesicæ durissimos frangere posse. Quod nã autem illud sit, quod id facturum sit, & absque noxa, experientia declarari oportet. Hæc ille. Ornithologus ex libro manuscripto, Fimum Columbinũ, inquit, in aceto per diem, ac noctem macerabis, & colando separabis acetum, propinabisque calculoso. In hoc aceto iniectum lapidẽ frangi aiunt. Aliqui septem diebus in uase uitreato macerari in aceto uolunt, deinde acetum colatum bibi. Alij fimũ Columbinum purgari diligenter iubent, & postquam in aceti modo, qui sufficere uideatur (sextarijs tribus, aut amplius) diebus septem maceratus fuerit, destillant in alembico instar aquæ rosaceæ: hoc liquore poto calculũ uesicæ, & renum pelli aiunt, idque experimentis constare.* Galenus quoque Turturis stercus calculosis ustum ex mulso propinat, ut lapides per urinam exturbentur. Et Serenus eandem aduersus lapidem uesicę in hoc fimo facultatẽ agnoscit, inquiens.

* 3. Eupor. 273.

Siue Palumborum capitur fimum acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis, tritumque solutum.

Ad urinę difficultatem in equo * Theomnestus quosdã Columbinum stercus cum uini duabus heminis refert infundere. Si mulier secundinas retineat, stercus Columbinũ suffitum per infundibulũ, eas educet. Symphorianus Champegius radicẽ aristolochiæ rotundę addit. Sunt qui fœtum uiuum, aut mortuũ, & molam quoque expelli dicunt, si fimum Columbinũ per se, uel cum alijs, ut castoreo, opoponace, myrtha, felle uaccino exceptum suffiatur. Et reuera Aspasius apud Aëtium eandẽ uim huic fimo ascribit. Porrò Marcellus stercus Columbinũ, uel solum, uel cum ouo tritum dolentibus articulis illitũ prodesse tradidit, & est ab Auicenna repetitũ: & nos quoque coxendicẽ, & podagrã, in qua tophi nondũ constiterint, hoc fimo iuuari suprà ex Galeno retulimus. Sed Plinius simile quid de

* In Geoponicis.

cinere

cinere eiusdem fimi prædicare videtur, dum ait: *Incussi articuli fimi Columbini cinere cum polenta, & vino albo curantur.* Alibi tradit eundem cinerem cum arsenico, & melle, ea quæ erodenda sunt, nimirum in vlceribus, auferre: Nam & alibi omnia pedum vlcera sanare prodidit. Emplastrum de fimo Columbarum vsto, vti legimus in additionibus breuiarij Villanouani, cum aceto forti imponitur super ficus ani, vel hæmorrhoides. Cæterùm notandum erit, quod etiam Galenus sese obseruasse testatur, in Columbis, quarum stercoris tam creber nobis vsus est, multo semper inferius, & imbecillius earum stercus fore, quæ in domibus degunt, quàm earum quæ in montibus. Sed & hoc annota, quod Gallinaceum stercus, vt Dioscorides scribit, omnia quidem quæ Columbinum præstet, sed inefficaciùs. Item pro fimo Palumbi, fimum Columbæ ad remedia adhiberi posse, & rursus pro Gruis fimo Columbinum, vt in Antiballomenis, quæ Galeni, & Pauli libris adijci solent, legitur. Atque hæc de fimo Columbino, & de toto, qui à Columbis petitur, medico vsu dicta sunto.

Fimus quis eligendus.

VSVS IN CIBO.

COLVMBARVM genus omne in cibum cedere extra omnem controuersiam est. Veteres quoque earum esu delectatos fuisse cùm magna pro eis soluta pretia, tùm celebrati ab ipsis peristeriones testantur. [a] Ouidius delicias, quas ex Columbarum esu percipiebant, exemplo innuit Polyphemi, quem Galateæ, vt in amorem sui pelliceret, par Columbarum inter alia eiuscemodi gulæ illecebras offerentem introducit. Solent enim amantes amasijs suis ad conciliandum amorem eiusmodi conferre munuscula: ait autem:

Nec tibi deliciæ faciles, vulgataq́ tantùm
Munera contingent, damæ, leporesq́, capreæ,
Parq́, Columbarum &c.

[a] Metam.13 Polyphem' Galat. par Columbarum donat.

Qui de nouo orbe scripsêre, Pegû incolas adeo harum auium esu affici aiunt, vt appellentibus eò nostratibus vendere nolint, tanquam cibum sibi gratissimum alijs inuidentes. Sed videamus, quibus, & quæ conueniant, & quantum corpus humanum nutrire natæ sint. Eiuscemodi autem differentiæ maximè ab earum ætate, nascendi loco, & tempore accipiuntur, Syluestres domesticis præferuntur, pulli veteribus, & ex iis vêre quàm autumno nati, teste [b] Aristotele, æstiui improbantur. Albertus autem autumnales etiam laudat, nec immeritò, nam eo tempore melioribus granis uescuntur. Veteres durioris alimenti sunt, & propter nimiam caliditatem, & siccitatem improbandi. Ex pullis optimi, qui euolarunt: si tamen has aues quamplurimis alijs assimiles, optimi succi dici possunt: nam generatim de his loquens [c] Galenus eas auibus annumerat, quæ facilè concoquuntur, & inter laudata alimenta, & quæ neque tenuem, neque crassum succum generant. [d] Alibi priuatim de pullis loquens, eos boni chimi, & subtilis esse scripsit. Et Ruffus pullos secundo ordine auium laudabilium recenset, quare laudare minimè possum, quod à Simeone Sethi scriptum est, nimirum eorum carnem multæ superfluitatis excrementitiæ esse; nam quamuis id priuatim de domesticis intelligit, vt subinde facit, etiam minimè uerum erit, nisi facta ad syluestres comparatione: nã hoc modo etiam [e] Galenus turriculas domesticis ad attenuantem victum præfert. Et alibi syluestres nimirum sanguinem calidiorem, & crassiorem temperamento gignere dixit. Psellus easdem inter attenuantia quidem etiam recenset, sed alibi ceu sui oblitus interea, quę humores excremẽtitios pariunt. Languentibus hoc auium genus, teste Galeno, exhibebatur. Sed ut ad pullos reuertamur, eos generatim acceptos Auerroes calidos esse iudicat, & humidos, crassiq́; succi, idq́; animaduerti ex grauitate motus eorum, & quoniam calidi actu sunt, & cibos celeriter percoquant. Quod modo ad nocumenta, & iuuamenta ex eorum esu attinet; *Ex volucrum genere,* inquit [f] Aetius in cura colici affectus frigidi, & phlegmatici, *Gallina altiles omnibus præstant, deinde Perdices, & Palumbi debilis nutrimenti gratia exhibendi, Turturesq́; altiles, atque Columbæ.* Aretæus & ipse illustris medicus in cura cephaleæ inter aues laudat Palumbum, & Columbum, aliasq́; quæcunque haud ita pingues sunt. Et [h] Hippocrates dictam præscribens in morbo epatico quodam Columbas edi iubet. Florentinus pullos Columbarum admodum necessarios ait aijs, qui iam à morbo conualescunt. Iam uerò contrà quia multum alimenti, & plus sanguinis generent, inflammationes, & febres etiam procreari apti sunt. Simeon Sethi caput, & oculos lædere ait, & si nimium eorum esus usurpetur, lepram dici gignere. Cynanchen eandem ob

Incolæ Pegû Columbarũ esu delectantur.

[b] 5.hist.c.12

[c] Lib.3 de alim. & lib. de cib.bo.& ma.suc.

[d] Lib.de diff. cont.

Simeonis Sethi lapsus

[e] L. de vict. atten. lib. de diff. cont.

[f] L. de. vict. rat. in morb. acut.

[g] L. 9. c.30.

Columbarũ vsus in quib. morbis utilis.

[h] L. de inter. affect.

Nocumenta ex esu Columbarum.

[l] Metam. 8.
Quibus dádæ in cibo.
Quomodo parentur.

dem ob cauſam, teſtante Raſi, inducunt, & quendam Caſſiſam nomine, qui ter vno die ex aſſa Columba comederat, perijſſe memorant. Quapropter quamuis alibi [l] Galenus Columbarum pullos pro calidis, & ſiccis laudet, ego potiùs Auicennæ, & Raſis exemplo phlegmaticis hoc eſt frigidis, & humidis tutiùs exhibuerim. Raſis *his ritè paratis medici*, inquit, *veſci conſulunt ijs, qui parum ſanguinis habent, & quos calor innatus, ac vires deſtituunt, præſertim ex longo morbo*. Quomodo autem parentur, idem docet, inquiens: *Veteres cum frigidis ſumi præcipiunt, vt cum liquore vuæ acerbæ, citrij pomi, portulaca, lactuca, ſcariola, coriandro, & ſimilibus*. Baptiſta Fiera in magno calore labruſca condiri iubet, & acribus pomis:

Sint mihi cellaris conuiuia prima Columba,
Cum patrios primùm liquerit alta ſinus.
Tunc calida, humentiſq; cibi eſt, faciliſq; culina,
Obtuſi, atque grauis antè cruoris erat.
Condiat hanc labruſca tamen, cùm Syrius ardet,
Aut repleant calidos acria poma vteros.

Quomodo occidantur
Quę aſſandæ, quę elixandæ.
[k] Aph. 4.
[l] In Theſ. 9.

Nicolaus Maſſa Columbas aliquando elixari, at plerunque aſſas, aut in ſartagine coctas comedi ſcribit. Sunt qui ſub alis digitis compreſſas circa cor ſuffocent. Alij in collo ſuperius venam incidunt, vt ſanguis omnis effluat, qui ſalubriùs facere perhibentur: mulierculæ noſtrates eodem modo, quo Gallinas occidunt, rumpendo ſcilicet colli uertebras. Antonius Gazius vir ſanè illuſtris, aut relinquendas eſſe ait, nimirum quæ domi aluntur, aut aſſandas, deſiccandaſq; cum frigidis, & ſiccis condimentis: Syluestres uerò, uel eas, quæ in turribus degunt, vtpote non admodum pingues, meliùs elixari. [k] Raſis, & [l] Auenzoar capita earum truncari volunt, cùm præparantur: quoniam naturali potentia morbos capitis chronicos generent. Ancillæ noſtrates, coquique præceptum illud minimè obſeruant, quin ſi fortè caput auferri ab eis contingat, nobiles è menſa quaſi indignabundi reijciunt ceu cæteris capita ſua habentibus ignobiliores. Apud veterem Auicennæ gloſſographum

Meſſos q̃d. Almoſos quid.
Colũbę pullus quomodo in paſtillo paretur.
Ius conſumptũ ex Columbis quomodo fiat.
[m] L. 6. c. 10.
Cruſta ex Pipionibus

meſſos cibarij genus eſt (Syluatico Almoſos dicitur, ni fallor) cum Columba in aceto, uel rhu, vel omphacio, uel ſucco limonum, aut granatorum acidorum coquitur, cuius uentri imponitur menta, vel gelatina. Apicius ſic præparat. *In Palumbis, & Columbis*, inquit, *piper, liguſticum, coriandrum, careum, cepam ſiccam, mentham, oui vitellum, caryotam: mel, acetum, liquamen. oleum, & vinum*. Aliter in elixis: *Piper, careum, apij ſemen, petroſelinum, condimenta moretaria, caryotam, mel, acetum, vinum, oleum, & ſinapi*. Aliter: *Piper, liguſticum, petroſelinum, apij ſemen, rutam, nucleos, caryotam, mel, acetum, liquamen, ſinapi, & oleum modicè*. Aliter: *piper, liguſticum, laſer, vinum, ſuffundis liquamen: vino, & liquamine temperabis, & fundis ſuper Columbum, vel Palumbum, pipere aſperſum inferes*. Hæc ille. Columbæ pullus quomodo in paſtillo ad cibum paretur, docuimus in Gallina, uti quoque in Capo ex Platina, quomodo ius conſumptum ex Pipionibus fiat. Innominatus qui Gallicè Magirica ſcripſit, in paſtillum è Pipionibus addi iubet laridum minutatim conciſum, & zinziberis aliquid. *Si cruſtam voles*, inquit [m] Platina, *ex Pipionibus, aut quauis aue, primùm facito ebulliant, vbi ad cocturam ferè ventum erit, ex lebete eximito, exemptaq; in fruſta conciſa, in ſartagine cum abundanti larido frigito. Inde in patellam, vel teſtam bene vnctam, cruſtaq; inſtratam deuoluito. Huic pulmento non iniuria pruna, & ceraſa, vel auſtera addes. Agreſtam deinde, & oua octo, ſi plures conuiuas habebis, vel pauciora ſi paucos, cum modico iure tudicula agitato. Huic petroſelinum, amaracum, mentham, gladio minutatim, quoad fieri poteſt, conciſam admiſceto, ad ignemq; ponito, longè tamen à flamma. Lentè enim ebulliat neceſſe eſt. Cochleari interim tam diu miſceri debet, donec cochleare ob craſſitudinem integat. Fundito poſtremò hoc iuſculum in cruſtam, ad ignemq; ac ſi artocrea eſſet, ponito: coctam conuiuis apponito. Multum alet, tardè concoquetur, pauca recrementa relinquet, bilem reprimet, corpus exaſperabit.*

[n] Cap. 13.
Miranſe Catellonicum
[o] Cap. 40.
[p] Cap. 40.
Vt ex vno Pipione duo fiant.
Iudebot q̃s cibus.
Rui quis cibus.
[q] Lib. 3. de alim. facul.

[n] Idem mox Miranſe Catellonicum ex Capis, aut Pipionibus parare docet, ut in Capo diximus. [o] Idem in Pipionem exoſſatum: *Pipionem exinanitum*, inquit, *& bene lotum per diem, ac noctem in aceto acri ſines: lotum deinde, ac repletum aromatibus, & herbis, elixum pro libidine, aut aſſum facies Vtrouis modo ſine oſſibus inuenies*. Et [p] mox quomodo ex uno Pipione duo fiant docens, *Pipionem*, inquit, *ſine aqua ita appoſitè deplumato, ne pellem frangas: Exenterato deinde cutem integram, auertes, ac diriges: directam optimo farcimine replebis: integer tum omnino videbitur. Verùm Pipionem hoc modo aſſum, frictum, elixum facies. Aſſum ſemicoctum, ſale, ac trito pane aſperges, innngeſq; leniter vitello oui, vt cruſtam pro cute faciat. Vbi incoctus omnino fuerit, vehementi igne ſtatim torreto, quo coloratior fiat: inde conuiuis appones*. Syluaticus Iudebot cibum eſſe ait, diciq; Rui, eſſe autem micas panis, quibus pingue de pullis Columbinis ſuperfunditur. Porrò ſanguine Columbino quoſdam ueſci, nec eſſe illum ſuillo inferiorem [q] Galenus ait, ſed leporino multò peiorem. Elluchaſim verò facilè corrumpi, & morbos ſanguineos pro-

duci

ducere dicitur. Oua quoque, teste Auicenna, percalida habentur, & malis saporis. Albertus haud facile ait indurari; quod quidem uerum esse alius etiam mihi retulit, sed prauum in ijs saporem repertsse negabat.

Oua Colũbarum.

VSVS IN EXTERNIS.



IMPOSTORES quidam aromatibus sanguine Columbino exceptis, & ad solem exiccatis, rursuśq; tritis, & aqua rosacea moschata aliquoties rigatis, iterumq; exiccatis, tertiam, uel quartam partem moschi ueri admiscent, atque eo modo moschum adulterant. Ouorum Gallinaceorum ad potiones crassas, & turbidas purificandum pharmacopolis hodie usus est, vt in Gallina latiùs exposuimus. Horatius eundem usum in Columbinis ouis celebrat his uersibus:

Moschi adulteratio.
Ouorũ vsus.

Surrentina vafer qui miscet face falerna
Vina Columbino bene limum colligit ouo,
Quatenus ima petit, voluens aliena vitellus.

Frequentissimus uero fimi usus apud agricolas. Varro non duntaxat ad agriculturam appositum esse tradit, verumetiam aliquot scripsisse optimum haberi; & ruclus, *Cassius*, inquit, *stercus optimum esse scribit volucrum, præter palustrium, & nantium: de hisce præstare Columbinum, quòd sit calidissimum, ac fermentare possit terram. Ego arbitror præstare ex auiarijs Turdorum, ac Merularum.* Palladius quoque calidissimum esse dixit Columbinum, & Columella Varroni astipulans proximo Turdorum fimo Columbinum constituit. Nonnulli cinerem tenuissimum ut optimum stercus prædicant oleribus, quoniam naturali calore non solùm terram recreet, sed & omnia pulicum, uermiumq; genera, ac eiusmodi bestiolas enecet: ijdem ei cinerem, si desit, Columbinum fimum surrogant, quoniam & hoc eadem præstare possit. Porrò Cassius apud Varronem, necnon Columella spargi id per agros, ut semen præcipiunt, & non ut de pecore aceruatim poni. Crescentiensis ex recentioribus, *Fimus Columbinus*, inquit, *optimus est plantis, & seminibus, & potest spargi quocunque tempore anni, quoties aliquid seritur cum ipso semine, ac etiam postea quandocunque. & vnaquaq; corbis huius fimi æquiualet fimi ouium quadrupedum plaustro. Nam ex viginti corbibus satis commodè, ex vigintiquinque bene, ex triginta optimè impinguatur iugerum frumenti, si manibus spargatur per agrum æqualiter, & cum ipso grano tunc sato vertatur. Tria quidem paria Columbarum in anno faciunt corbem fimi. si Columbaria nidos intrinsecus habeant, & quo magis cibantur in Columbario, tantò plus fimi recipietur ab eis. Sic enim diutius in eo morantur, nec semper cogantur extrà quærere victum.* Verùm nostri rustici Columbino fimo tantùm ad cannabem vtuntur, quam ex nullo alio stercore maius incrementum sumere obseruarunt; quare etiam carè admodum venditur, sed longè minori quantitate quam scripsit Crescentiensis, agris inspergunt, & lætum cannabis tamen prouentum faciunt, & quatuor, vel quinque corbes sufficere cuiq; iugero existimant. Democritus stercus Columbinũ cum pipere, & oleo ficubus adhibitum præcoces producere fructus tradidit: & Io. Baptista Porta si eo radices arborum oblinantur, fructus copiosiores producturas pollicetur, arboresq; à vermibus non infestari. Plinius denique quosdam scribit Columbino ac suillo fimo plagis arborum mederi.[e] Alibi etiam Indicum eo adulterari ait. Verùm veteres Israelitę, ut apparet, longè pręstantiorem in hoc fimo usum agnouisse uidentur: nam in magna illa Samariæ obsidione, ac celeberrima fame, ut sacra [f] biblia testantur, caput asini octo argenteis, & quarta cabi stercoris Columbarum quinque argenteis venundabatur: quare non immeritò quis miretur in quem vsum tanti fęx illa Columbina emeretur. Nonnulli pro construendo igne tam carè venditam existimant: sed id à peritis non admittitur, quando huiuscemodi materia nec ignem foueat, nec tam abundans esse potuerit, vt ciuitati satis esse posset. Alij vt Diodorus Siculus recondita in ea granula nondum digesta à famem perpetientibus empta fuisse credunt, vt in cibum cederent. Sed horum alij aliter stercus illud considerant. Etenim [g] Nicolaus à Lyra, referente Alphonsin Tostato non comedisse existimat ex fimo iam excreto de uentre Columbarum, quoniam id esui non est, neque alit, sed quòd etiamnum in œsophago esset, nimirum grana tritici aliarumque segetum, needum à ventriculo concocta, ac in intestina protrusa, quæ, ait, stercus quodammodo appellari possunt, quoniam iam in corpore auium existunt mox in excrementum tale abitura. Contrà uerò Andreas antiquissimus bibliorum postillator, homines tradit in magna illa fame industrios factos, excrementaq; Columbarum inquisiuisse, in ijs

Fimi vsus apud agricolas.
Fimus quarum auium ad agriculturam præstet.
Cineris vsus in terrę cultura.
Fimi vtilitas.
Fimi quantitas agris inspergẽda.
Cãnabis seritur cũ fimo columbino.
Vt fic° præcoces fructus producat.
[e] L. 35. c. 6.
[f] 4. Reg. 6.
Samariæ obsidio, & fames.
Columbina fimũ carè venditũ, & cur.
[g] Cap. 29. in 4. Reg. c. 5.

humores quoſdam relictos eſſe exiſtimantes, ex quibus quoniam ex granis optimis conſtabant, pulmentum, ſiue ſorbitiuncula alicuius nutritionis parari poſſet. Quam poſteriorem opinionem & ipſe Toſtatus aſtruit, veriſimilius eſſe ſcribens de ſtercore dici propriè ſumpto, quam de granis, quæ reperiuntur in œſophago. Hæc enim inprimis ſtercus nondum appellantur, & nomen ſeruant: præterea ſi de his intelligeretur, non tantùm de Columbarum fimo, ſed de Gallinarum, aliarumque auium dici poſſe; verùm cùm Columbinum tantummodò nominet ſacra pagina, de ſtercore, non de granis locum illum accipiendum eſſe. Cur uerò ſtercus hoc potiùs, quàm aliarum auium in cibi uſum cederet; hanc rationem exiſtere, quia Columbæ mundis ſolummodo granis veſcantur, nam tantò ſtercus minus malum eſt, quantò de rebus fit ſimplicioribus: unde humanum omnium eſt peſſimum, & fœtidiſſimum, nimirum ex multa ciborum varietate conſtans: quare & Ezechiel panem ſuum à Deo eo operire iuſſus, hoc magis, quam quoduis aliud horruit. Verùm nemo clariſſimorum horum virorum (quod pace eorum dictum ſit) rem acu (quod aiunt) tetigit. Nam vnde Samaritanis tanta copia, vt Columbas alerent, cùm vix tres, quatuorue equos nutrire poſſent? Rectius meo iudicio, Flauius Ioſephus obſeſſis ſalis vicem præbuiſſe iudicat: quæ ſanè miſera conditio ſummæ calamitatis ſpecimen dedit.

Stercus q melius, & quod peius

ICONES. NVMISMATA.

a L. 10. c. 12. Noct. Att. Colũba Archytæ lignea volatilis.



OCCVRRIT hoc loco primum Archytæ Columba volatilis, de qua ſic ſcribit [a] Aulus Gellius: *Quod Archytam Pythagoricum commentum eſſe, atque feciſſe traditur, neque minus admirabile, neque tamen vanum aquè videri debet. Nam plerique nobilium Græcorum, & Fauorinus Philoſophus memoriarum veterum exequentiſſimus affirmatiſſimè ſcripſerunt, ſimulacrum Columbæ e ligno ab Archyta ratione quadam, diſciplinaque mechanica factum volaſſe: ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atque occulta concitatum.* Hæc ille, qui pariter Fauorini verba fidei conciliandæ cauſa etiam ponit. At [b] Cælius Calcagninus Columbam illam Archytæ, inquit, ligneam certis machinis, ac ponduſculis inſtructam fuiſſe legimus, vt cùm moueri ſemel cœpiſſet, ſemper moueretur, neque deſineret: vi illa ſcilicet priſtina, quæ motus principium dederat, nunquam deſerente impulſam, ſtructura præterea, & artificio adiuuante. Eiuſcemodi ligneæ Columbæ fabricandæ rationem [c] Cardanus his verbis præſcribit: Quæri ſolet, an Columbam ligneam, qualem Archytam Tarentinum ex Gellio alibi annotauimus fabricaſſe, facere liceat, ſcilicet, quæ ſponte uolet, ubi tamen quieuerit, immota maneat? Nam imagines, ſtatuaſque ambulantes ſuper menſam rotarum abditarum vi aliquoties vidimus. Volantem etiam auem, ſed funi inſitam, per ſe, nondum: Ergo quæ ſe ſponte eleuet, uix fieri poteſt: quoniam firma oportet eſſe vincula, quæ moueant: atque ideo grauiora, quam ut agi proprijs poſſint viribus: mota verò ab initio, & impulſa, & maximè vento flante ſecundo, ob alarum magnitudinem, & vim rotarum, quæ illas agat, nihil prohibet. Conueniat igitur leuitas corporis, alarum magnitudo, & robur rotarum, atque venti auxilium, quod & Anſeres, & grauiores aues non negligunt, vt Columba euolet certo ordine, incerto autem ignis ui, quemadmodum, & lampades. Sic enim & ſpontè eleuabit, & alas mouebit, quoniam ignis non manet: & materiam citra pondus ſuppeditare non licet. Hactenus ille. At [d] Iulius Cæſar Scaliger, pariter volantis machinam, cuius authorem Archytam tradunt, ſe uel facillime profiteri audere ſcribens longè alium, quàm Cardanus, parandi modum, innuit: Nauiculam, inquit, ſponte mobilem, ac ſui remigij authorem faciam nullo negocio. Eadem ratio cum volante auicula. Materia ex iunci medulla parabilis, veſiculis amicta, aut pelliculis, quibus auri bracteatores, atque foliatores (ſic enim libet nunc) vtuntur, neruulis obuoluta: vbi ſemicirculus rotam vnam impulerit, motum præſtabit aliarum, quibus alæ agitabantur. Vt ad Archytam reuertamur, eum [e] Diogenes Laërtius primum mechanica mechanicis principijs expoſuiſſe tradit, primumq; organicum motum deſcriptioni geometricę admouiſſe. Nõ diſſimilẽ huic artificẽ [f] Caſſiodorus Boëthiũ prędicat. Ad quem enim ſcribens, ut recitat [g] Pet. Crinitus, Tibi, inquit, ardua cognoſſe, & miracula mõſtrare propoſitũ eſt. Tuę artis ingenio metalla mugiũt, Diomedes in ęre grauius buccinatur, ęneus anguis inſibilat: aues ſimulatę ſunt, & quę uocẽ propriã neſciũt habere, dulcedinẽ cãtilene probant emit-

b Lib. de perenn. mot. ter.

c L. 12. Var. cap. 58. Colũbę lignea volatilis fabrica

d Exer. 326.

Nauicula mobilis ſine remigio.

e Lib. 8.

Boëthij artificium.

f In Varijs.

g L. 17. c. 12

emittere. Parua de illo referimus, cui cęlum imitari fas est. Iam verò notum est, & à nobis sępius repetitum Columbam Semiramidis insigne fuisse, ac ideo Babylonię uexillis appingebatur. Hinc etiam in sacra urbe, ut Lucianus memorat, in Syria, Dea colebatur, cui aurea insidebat Columba, quę Semiramis credebatur. Scribit[h] Atheneus circa Pyrenem Columbam tanto artificio fuisse depictam, vt ad illius imaginem ceu ad uiuam Columbam viua Columba aduolaret. ingens idolum Aspasiam Hermotimi Phocensis viri pauperis filiam in honorem Veneris fecisse, ac iuxta id gemmis picturatam Columbam statuisse, ex[i] Aeliano scripsimus, quod conspecta in insomnijs Venere in Columbam conuersa, & bono animo esse iubente, didicisset quomodo à fœdo faciei tumore, quo laborabat, sanaretur. In ęde Transtyberina magnæ matri dicata, vrna cinerum custos conspicitur, in qua eiusmodi caracteres leguntur antiquitatem redolentes: HOSTIAE C. F. PROPINQVAE. VIXIT, AN. VII. M. IX. Huic virgunculę conditorio subscripta est Columbula passis alis velut euolatura, angue mordicus latus dextrum appetente. Columbę icon tenerrimę ętatulę uirginis dulcissimam puritatem denotat: cuius ętas uiolenter moritur vel Vergilio sic adstipulante:

Vitaq; cum gemitu fugit indignata sub umbras

Anguis nimirum vim, ac uenenum indicat mortis. Subest quoque semilacer canis ceruum modicus arreptum sistens. Canem furiam, ac parcam, id est, mortem dici ex hoc Lucani habemus.

Stygiasq; canes in luce superna
Destituam

Ceruum symbolum ætatis, ac temporis esse nemo ignorat. Neapolitanos statuam Apollini erexisse, cuius humero Columba insidebat; & mulierculam, nimirum Parthenopen genibus flexis ante statuam procumbentem, quasi Columbam adoraret, collocasse ex Alexandro Neapolitano, item Statio in augurijs recitauimus. Cur uerò Phigalenses in antro quodam Cereris simulacrum, quod manu altera delphinum, altera Columbam sustinebat, consecrârint, [k] Cęlius eiusmodi fabulam recenset: Propè Phigaliam Arcadię urbem, stadijs plus minus triginta mons fuit Elainon nomine, ac in eo Cereri sacrum antrum, quam μελαιναν cognominant, id est, nigram, pullatamue. Deę cum Neptuno congressum sub equina specie celebrant Thelepusęi. Verùm non inde natum Phigalenses equum volunt, sed quam dicunt Arcades δεσποιναν. Quinimo indignatione in Neptunum concepta, pręterea que Proserpinę raptu consternatam, sibi pullam induxisse uestem, ac in speluncam sese insinuantem diu postea non esse uisam. Verùm corruptis frugum pluribus, ac grassante latiùs in homines pęstilentię ui tabida, Deorum quidem nulli supererat coniectatio, ubi latitaret Ceres. Vnum Pana, dum uenando hunc, illum montem obit, fortè ingressum specum Deam ibi esse conspicatum, qui & mox Ioui insusurrârit: à quo μοίρας, hoc est, Parcæ illuc è vestigio missę. Ab eis uero demulctam Cererem iram deposuisse, ac tristitiam valere iussisse. Causis quidem hisce astruunt Phigalenses antrum illud videri sacrum Cereri, atque simulacrum inibi consecrasse, habitu quidem in petra sedentis, ac cętera muliebri persimile, pręter caput, quod cum coma erat equinum, adnexis draconum, ac ferarum id genus item iconibus. Tunica ad talos demissa. Delphis manu sustinebatur. Columba uerò altera. Cur autem sic effigiem simulacri censuerint efformandam, facilè (opinor) sagax vir, nec imperitus rerum bonusque disseruerit, coniectâritue. Hęc autem hactenus ille. Celebre etiam apud [l] Homerum est prudentissimi Nestoris poculum Columbarum imaginibus decoratum, quod nimirum antiqui enarrationibus suis uariè illustrârunt, ut modò patebit. Homerus uerò sic habet:

Πὰρ δὲ δέπας περικαλλὲς, ὃ οἴκοθεν ἦγ' ὁ γεραιὸς,
Χρυσείοις ἥλοισι πεπαρμένον, οὔατα δ' αὐτοῦ
Τέσσαρ' ἔσαν, δοιαὶ δὲ πελειάδες ἀμφὶς ἕκαστον
Χρύσειαι νεμέθοντο, δύω δ' ὑπὸ πυθμένες ἦσαν.
Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης,
Πλεῖον ἐὸν Νέστωρ δ' ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν. id est.
Iuxta etiam poculum perpulchrum, quod domo tulerat senex
Aureis clauis transfixum: ansa autem ipsius
Quatuor erant; bina autem Columbæ circum quamlibet
Aureæ pascebant: duo autem subtus pedes erant
Alius quidem laborans submouisset à mensa
Plenum existens: Nestor autem senex sine labore tollebat.

Colūba Semiramidis insigne.
Deæ Syriæ aurea insidebat Colūba.
[h] Lib. 3.
Colūbę elegans pictura.
[i] L. 12. in Var. c. 1.
Aspasiæ simulacrum.
Colūbula alis pasis ī virginis sepulchro depicta, quid notet.
Furia canis dicitur.
Ceruus ętatis symbolum.
Statuæ Apollinis humeris Colūba insidēs.
Cereris simulacrum.
[k] L. 15. c. 31
Cereris fabula.
Cereris, & Neptuni cōgressus.
Ceres latitans pestilētiam immittit, & fruges corrumpit.
[l] Iliad. Λ.
Nestoris poculum.

Peleiades ī poculo Neſtoris an Homero aues, an ſtellæ.

Peleiades hic non ſignificant aues ſecundum aliquos, idq; fuſiùs probat doctiſſimus Athenæus. Nam cùm poculum illud aures, ſiue anſas geminas haberet, vtraque ſcilicet in binas partes verſus poculum rurſus coeuntes diuiſa, ut cùm binæ eſſent aures, & circa vtranque (περὶ ἑκάτερον) binæ Peleiades ſpectarentur, & rurſum aliæ duæ ſub fundo poculo, in vniuerſum ſex haberentur, quot ſcilicet in cælo etiam conſpiciuntur, itaque ſtellas, non aues ſignificare Homero exiſtimat. Sed cùm & Martialis Columbas verterit, haud ineptè quis Homerum aues intellexiſſe putet:

Hic duo longæuo cenſentur Neſtore fundi
Pollice de Pylio trita Columba nitet.

[m] In comm.

Quo loco [m] Domitius Calderinus pro Columba turpiſſimè legit columna, ſenſum authoris planè inuertens. Extat ſuper eodem poculo elegans Alciati emblema SCYPHVS NESTORIS inſcriptum, quod tale eſt.

Neſtoreum geminis cratêra hunc accipe fundis,
Quod graui argenti maſſa profudit opus.
Clauiculi ex auro: ſtant circum quattuor anſæ:
Vnamquanque ſuper fulua Columba ſedet.
Solus eum potuit longæuus tollere Neſtor,
Mæonida doceas quid ſibi muſa velit?
Eſt cælum ſcyphus ipſe: color argenteus illi eſt:
Aurea ſunt cæli ſydera clauiculi.
Pleiades eſſe putant, quas dixerit ille Columbas
Vmbilici gemini magna, minorq; fera eſt.
Hac Neſtor longo ſapiens intelligit vſu.
Bella gerunt fortes, callidus aſtra tenet.

Allegoria de Neſtoris poculo.

Quam allegoriam Alciatus ex Athenæo tranſtulit, cuius longiſſima diſputatio ſuper ea ceu in compendium redacta ad hunc ferè modum habet: Neſtoris poculum quatuor aures, vt Homerus teſtatur, habebat: quod ita Poëta deſcripſit, vt cæli faciem repræſentaret. Argentum enim, quo tantum poculum conflatum erat, cæli colorem indicat: claui aurei ſtellas: Peliades, quæ circa aures erant, Pleiades referebant; (Peliadas ſiquidem ſæpe Poëtæ pro Pleiades poſuerunt, ut Simonides, & Pindarus teſtantur per tranſmutationem literæ.) Et quando Homerus Peleiadas, id eſt, Columbas inducit Ioui ferentes ambroſiam, de Peleiadibus, non de Columbis eſt intelligendum. Verùm & per has aues intelligi ſuprà ſcripſimus.

[o] L. 3. Hiſt.

Tormētum bellicū cū Colūbæ imagine.

[o] Paulus Iouius Antracium quendam Piſanis duo inuſitatæ magnitudinis tormenta rudi veterum ſæculo fabrefacta vendidiſſe narrat, quorum alterum ab inſculpta aue Columbina, alterum à terribili ictus violentia Deſperata vocarentur.

Colūba aurea in qua ſacra Euchariſt. ſeruabatur.

[p] Annal. t. 1.

Laurentius Surius, aliiq; permulti ſcribunt Diuum Baſilium Columbam ex puro auro confeciſſe, in qua ſacratiſſimam cuſtodiebat Euchariſtiam; ſuſpendebat autem eam ſupra ſacram menſam in ſpecie S. Columbæ illius, quæ in Iordano Saluatori noſtro baptizando apparuit. Hinc [p] Baronius S. R. E. Card. In altari, inquit, Item intra Columbam auream reponi ſolitam legitur in actis D. Baſilij, quæ Amphilochij nomine inſcripta habentur. Ad idem officium poſitas ſupra altare Columbas aureas, & alias argenteas ſuper baptiſteria ſuſpenſas Seuerus impius hæreticus ſuſtulit, ut quæſti ſunt Clerus, & monachi Antiocheni libello ſupplici, quem quintæ ſynodo obtulerunt. Hęc ille.

Colūba aurea oblata ab Hilario Pontifice.

Et Platina author eſt, Hilarium Pontificem in tēplo trium ſanctorū Columbā auream duarum librarum pondere inter alia aurea munera obtuliſſe. Item Conſtantinū Imp. in tēplo D. Petri auream patinam cum thure, Columbamq; hyacinthinis ornatam gēmis, ac margaritis conſtituiſſe.

Pont. max. cur enſem conſecret nocte natalis Domini.

Romani Pontifices ſingulis annis in pręclara natalis D. N. Ieſu Chriſti nocte, priuſquam exordiantur ſacrificia, thure, & aqua luſtrali conſecrant, & ſanctis precibus inaugurant enſem affabrè factum, aurea uagina, baltheo, capuloque aureo inſtructum, & eius mucroni impoſitum galerum ex holoſerico molli ianthino conſutum, duplicatumque exuuijs muſtelarum, vel ut quidam vocant, inalpinorum murium candidiſſimis, faſcia, vel diademate aureo circumdatum, & margaritis plurimis circumtextum, exornatumque. Quamuis autem nobilis, & optima hæc ſtrena, quam parat ea nocte ſolam Pontifex ſummus magno cuipiam Principi donandam, qui bene de Republica Chriſtiana meritus eſt, vel bene mereri adhuc poteſt, huc pertinere minimè videatur tamen eius obiter mentionem fieri oportuit, quoniam in eo galero candida Columba, & ſolis globus cęlari ſoleant. illa Spiritū ſanctū, hic ſummū omniū conditorē Deum ſignificans. De cęterorum myſterijs aptiſſimis, quorum meminiſſe, & exequi ſignificata Chri-

ſtiani,

ſtiani, ac pij principis intereſt, qui plura deſiderat, is Stephanum Vinandum Pigium adeat, qui fusè, ac doctè ea ſingulatim in ſuo Hercule Prodicio omnia proſequitur. Quod [illegible]dò ad numiſmata ſpectat, pauca equidem, imo bina tantùm obſeruaui, in quibus Columbæ imago repræſentatur. In nummo ſanè Cybaritico Columba cuſa eſt. Horatius eius vrbis, & fortaſſis nummi meminit, inquiens: Numiſmata cum Columbæ imagine.

Ne Cybaritica, ne Bithinna negocia perdas.

In Cilicia ea eſt vrbs, quamuis & alia ſit minoris Phrygiæ. In nummo autem inſcriptio eſt KYBIPA. Signum Columba volans. Pierius Valerianus loci religionem indicare exiſtimat, nimirum vt in ea urbe, quemadmodum in Syria ſacra Columba colatur. Aliud numiſma argenteum eſt Iuliæ Piæ, quod in auerſa parte Iuliæ Pię in habitu viduali effigiem cum inſcriptione IVLIA PIA FELIX AVG. ab aduerſa verò Pudicitiæ Deę eundem veſtitum indutæ, ſed ſedentis, & ab vtroque ſedis latere Columbam, manu verò ſceptrum habentis imaginem repręſentat, cum literis PVDICITIA. Iulię Pię numiſma.

EPIGRAMMA PONTANI INSCRIPTVM: CVI DONATVRVS SIT SVAM COLVMBAM.

Cui veſtrûm niueam meam Columbam
Donabo, ò pueri, tibine Iuli?
An Celli tibi? An tibi Nearche?
Non vobis dabimus mali cinædi.
Non vos munere tam elegante digni.
Quin ite in miſeram crucem, diuq;
Concisis maceremini mariſcis.
Inſulſi, illepidi, & parum venuſti.
Sed cuinam cupis, ò Columba, munus
Deferri? ſcio, nam meam puellam
Amas pluſquam oculos tuos, nec vlla
Viuit mundior, elegantiorq;.
Hæc te in delicijs habebit, hæc te
Præponet nitidis ſuis ocellis,
Nec tanti faciet ſuam ſororem.
Huius tu in gremio beata ludes.
Et circumſiliens manus, ſinuſq;
Interdum aureolas voles papillas.
Verùm tune caueas proterua ne ſis.
Nam pœnas dabis, & quidem ſeueras.
Tantillum modo tam venuſta poma
Seces unguibus. Eſt enim Dionis
Tutelæ hortulus ille dedicatus.
Numen lędere tu tuum caueto.
Impunè hoc facies volente Diua,
Vt dum te roſeo ore ſuauiatur,
Roſeum luteolis premens labellis,
Mellitam rapias iocoſa linguam,
Et tot baſia, totq; baſiabis
Donec nectarei fluant liquores.



DOMESTICARVM ALIQVOT Columbarum deſcriptiones, & primum earum, quibus pedes nudi ſunt.

Cap. II.

DOmeſticas Columbas appellamus, vti ſuprà quoque innuimus, quæ intra limina nobiſcum ferè degunt. Harum alias noſtrates, alias peregrinas, ſiue exoticas nominare poſſimus. Noſtratium alię pedes hirſutos habent, alię nudos: rurſus aliæ cristatę ſunt, alię vertice plano, quę vulgatiſſimę ſunt. In peregrinis non eędem tantum



diffe-

Columba domestica varij coloris cum piso.



Colūbę maioris nudis pedib⁹ imago. Tronſo. Aſturnellaſo.

differentię reperiuntur, ſed roſtri inſuper quantitate diſcrepant. De colore omnium nihil dico: quod ſi enim & is diuerſitatem ſpeciei in eis conſtitueret, potuiſſem quaſuis vbiq; obuias deſcribere, lectorémq; in re trita, ceu ſeria diutiùs remorari: at cùm idem etiamnum mihi ſit, qui ſemper fuit, docendi animus, itaque poſthabita coloris ratione, diuerſiſſimorum generum ſaltem vnam delineabo, vel plures ſi neceſſarium fore exiſtimauero.

Color. Colūbę varię pedibus nudis deſcriptio.

Inter notiores, quibus pedes nudi ſunt, cū duplex genus ſit, maius uimirū, & minus duas etiam icones exhibere placuit. Prior effigies maioris eſt. Vulgus huiuſmodi Colūbas Tronſos, & Aſturnellatos appellat. Maiore ſui parte nigricabat. Caput maculis albis, quas uirides pennæ percurrebant, erat variegatum. Mentum pariter inſignem maculam albam habebat, ſub qua pennæ prorſus erāt amethiſtinæ. Alæ inſuper albis maculis reſpergebantur. remiges uerò totæ candidę: pedes rubri, albis tabellis diſtincti: cætera, ut dixi, auis erat nigra.

Magnitudo. Roſtrum. Guttur. Collum. Dorſum. Alæ. Pectus. Venter. Coxæ: Cauda.

Quam nunc damus potiùs, quàm aliam in hoc genere depinximus, quia videlicet inter alias ob colorum diuerſitatem longè pulcherrima exiſtit. Quare variam appellare libuit. Magnitudo, ſi à roſtri extremitate ad caudę finem vſq; demetiaris dodrantem æquat, & palmum. Roſtrum craſſiunculum eſt, quà capiti coniungitur, album: nares patulę, & nigrę: cętera coloris cornei. Caput ſuperiùs modò albis, modo amethiſtinis plumis variegatur. Guttur propè roſtrum, atque oculos primùm liueſcebat, mox prorſus candicabat. Collum coloris caſtanei, ſed in ſummitate pennarum fermè ſanguinei, & propè dorſum vireſcit. Dorſum ipſum, ac vropygium candida, vti etiam coſtę, & alarum remiges, nam cętera omnino ſunt ferruginea. Pectus, uenterq; plumbi colorem æmulantur, quemadmodum item coxę: nihilominus plumulę omnium ſubtiliſſimę ad caſtaneum inclinant. Cauda ex albo cinerea eſt. Tibię digitiq; nudi, coloris ſanguinei, albis tabellis inſignes: Vngues breues, nigri, ac minimè recurui.

Colūbarū monſtrificarū pedibus nudis imagines.



Verùm antequam ad Columbarum domeſticarum, quibus pedes hirſuti, hoc eſt, pennulis obueſtiti ſunt, deſcriptiones me accingam: monſtrificarum harum Columbarum imagines prępонere libuit, quarum prior in Germania propè pagum Rikenſchouen, non procul à Landauia oppido anno 1550. capta eſt, non tantùm quatuor pedes, ſed duplicem

etiam naturæ ad eijcienda excrementa aluum habens, quæ Augustam (ubi tunc temporis Romani imperij comitia habebantur) missa, primum à Carolo Cęsare, & principibus imperij, ac a reliqua hominum multitudine miraculi loco conspecta est. Hec altera Bononiæ nata est, duplici aluo, item quadrupes colore tota cinereo ad amethistinum tendente.

Columba monstrifica alia quadrupes cum cannabe.



DE COLVM-

DE COLVMBIS PEDIBVS hirſutis ſiue pennatis. Cap. III.

Columba hirſutis pedibus maior, cum cirere arietino.



NOstratium domesticarum; quæ pedibus sunt hirsutis, aliæ maiores quoque aliæ minores dici queunt, & harum rursus alię capite sunt plano, cristato aliæ. Quam pro maiori exhibuimus, auis erat aspectu quidem iucundissima, maxima tamen sui parte albicans. Rostrum habebat ferè luteum, ceruicem viridem, pectoris initium amethistinum, vertex capitis, dorsum, alęq; superius quodammodo liuescebant. Cauda, alarumq; superiorum extremitates prorsus erant nigrę, digiti pedum rubei, cætera candida. Aracum quia quoq; vescatur eo, appinximus.

Ex minoribus, quæ crista carent, hæc est, quam modò delineatam tradimus, omnino candida, sed rostrum luteum, pedum digiti rubri, ac inter eos pennæ, eæq; satis longæ, & candidæ.



Si Picam Plinius, quod nimirum albo, nigroq; variaret, uariam appellare potuit, & nos hanc ex posteriorum etiam genere hic iam depictam Columbam ua riam dice e poterimus. Nam & hæc ſi ſanguineos pedes excipias, duobus eiſdem tantummodo coloribus conſtat. Caput enim guttur, pectus, venter, coxæ, & alæ inferius candida: Dorſum totum nigrum. Ceruix, collum, atque alæ ſuperius, necnon podex, & cauda ex albo, nigroq; uaria. Appicta eſt melica.



Columbra noſtras criſtata.



Inter criſtatas noſtrates huius auis icon etiam ſuffecerit. Auis erat tota ſubcęruleo, nigro, ac candido uariegata. Caput, ubi roſtro annectitur, ſubcæruleum, mox album: in ceruice rurſus ſubcæruleum. Gula, pectus, uenter omnino alba: alæ albo, ſubcæruleo, & nigro uariæ. Cauda tota ſubcęrulea. pedes rubri: atque hę icones pro domeſticis noſtratibus poſitę ſufficiant.

DE COLVMBIS PEREGRINIS

Cap. IV.

Columba criſpis pennis cum cicere ſylueſtri.

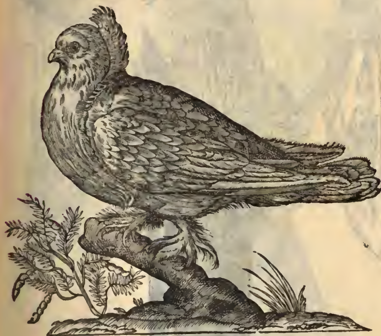




PEREGRINARVM quia maior diuersitas, plures etiam icones postulare videbantur. Differunt autem non pedum duntaxat ratione, sed rostri quoque quantitate, & capitis crista. Has inter tanquam mirabilior, omnium conspectum in se rapit, præcedenti pagina depicta quam vulgò Colomba Riccia, id est, cristam uestitam pennis crispis habentem, appellant. Auis autem prorsus erat candida: præter pedum digitos, qui rubebant.

Columba Cypria cucullata cum orobo.

Superiorem pulcherrimæ excipient Cypriæ, quarum duplex genus est, cristatum vnum, alterum plano capite. Cristatarum, quas cucullatas, seu monachinas, Ferrariæ Sorellas uocant, aliæ pedes nudos, aliæ plumis tectos habent, qualis hæc est, quam hic ponimus, Columbam galeatam quibusdam appellatam, quod nimirum cristam gerat admodum surrectam, magnamq́;.



Plurimæ ex hoc genere pedes nudos habent. Sed quoniam eiuſcemodi aues ſpecie ſua dum viuunt, plurimos oblectent, non ab re futurum arbitror, ſi etiam aliquas delineatas exhibuero. Quæ primo loco datur auis eſt ex albo, nigroq; varia, pedibus rubentimis.

Columba Cypria alia cum lente.



Sunt

Sunt qui ob pectoris amplitudinem, hanc, quam nunc depictam tradimus, vulgò etiam Tronfo nuncupent, & gutturosam. Auis est satis speciosa capite ex albo, & cinereo variante, crista omnino cinerea. Rostrum vbi capiti coniungitur, superius album, cætera cinereum. Pectus ab initio, totusq; venter alba. Collum elegantissimo colore puniceo niget, intercursantibus pennulis viridibus. Alarũ vestitricum quatuor primi ordines albi, quintus castaneus, sextus, ac postremus ater: remiges rursus omnino candidæ. Cauda, ac uropygium ex albo ad cinereum vergentes. Pedes rubri: vngues nigri, exigui, minimè unci.

Columba Cypria alia, cum fumaria lutea.



Hæc quoque Cypria quibuſdam dicitur, & criſta decoratur ſatis venuſta: ſed haudita cucullata: quare ad communes noſtrates domeſticas potius, quam ad Cyprias meo iudicio referenda eſt, maximè cùm & roſtrum ſit longiuſculum, quod Cyprijs breue eſſe ſolet. Cæterùm auis tota coloris erat caſtanei, ſi candidas quaſdam maculas, quæ in collo, ac propè remiges, necnon ad uentrem conſpiciuntur, excipias. Remiges tamen etiam caudaq; intus candidæ ſunt: pedes rubri: ungues nigri, roſtrum luteum.

Columba Cypria alia cum verbenaca.



Posteriores hæ duæ vbique fermè similes. Priorem tamen alba macula, quam retrò oculos, ante cristam habet, facilè ab altera distinguit. Vtraque colore cinereo est ad subcæruleum declinante. Collum etiam vtrique elegantissimo ceu torque pollicem lato uiridi ornatur. Priori remiges candidæ, alteri nigræ, quibus tamen binæ etiam candidæ immixtæ sunt. Caudæ extremum utrique nigrum, rubri pedes.

Columba Cypria alia cum araco.



Columba Cypria alia cum lente minore.



Eiuſcemodi Columbarum genus nonnulli Indicas appellant, cùm Cyprijs annumerari optimè, ni fallor, queant. Nanque ſi criſtam, ſiue cucullam addas, planè tales euadent. Quæ priori loco poſita eſt, Columba tota erat nigra præter croceos oculos, & rubros pedes, necnon poſteriorem roſtri partem, quæ lutea eſt.

Columba vulgò Indica dicta cum pede Columbino.



Sunt qui hanc Cretensem appellant, quando alioqui rostri breuitas superiori congenerem esse demonstret. Auis est capite, dorso, pectore, ventre, cauda, & coxis cinereis. Rostrum lutescit, superiusq; qua capiti nectitur, album habet tuberculum. Supra oculos retrò prope uerticem, oblonga macula candida erat: similisq; alia mentum constituebat. Collum ad latera uiride, cætera cinereum, pennis intercurrentibus puniceis: prope pectus verò omnino puniceum. Alæ erant versicolores. Octo enim priores ordines prorsus erant cinerei, dein alius ordo coloris cerei, quem rursus albus, album rursus ordo cereus excipiebat. Remigum minores ab initio albæ, à medio ad extremitates vsq; cerei coloris erant, maiores totæ candidæ. Pedes rubri, ungues nigri.

Columba vulgò Cretensis dicta cum vite vuam ferente.



Huius generis Columbam quidam gutturosam vocant, sed id nominis meo iudicio, magnis illis, quæ in ipso uolatu guttur aëre inflantes, tanquam in amplum tumorem adducunt, potius competit. Color huic aui penè unus, nimirum castaneus ad rubedinem uergens. Rostrum breue, crassum, tuberosum, totum album. Macula item alba supra oculos à rostro per frontem ascendit. Oculi rubescunt. Pennę colli ad latera, & in extremitatibus in uiridem colorem desinunt. Alarum remiges, caudaq; extra candicant, intus sunt castanei coloris: pedes rubri, ungues nigri.

Columba perperam gutturosa dicta, Cretensis vel Cypria potius, cum cicere syluestri.



Ex eodem genere eſt, quam nunc exhibeo, etſi monſtrifica. Color ei ex amethiſtino candicans. Auis erat quodammodo bicorpor, ex vno nimirum corpore, alterum par pedum emittens, cùm reliqui duo alteri corpori perfecto ineſſent. Capitis colori amethiſtino puniceus alius erat immixtus: pedes pallidè rubeſcebant, ungues nigricabant.

Columba Cypria quadrupes cum araco.



Eiusmodi Columbas Persicas & Turcicas appellant. colore toto pullo siue betico præter oculos, qui miniaceo colore, & pedes, qui pallidè rubent, necnon rostrum, quod lutescit. Nunquid uerò eiusmodi color huic generi proprius sit, planè ignoro.



Colũba Indica roſtro Anatis.

Hanc iconem, quam modò dabimus Hieronimus Patauinus medicus clariſſimus Viennæ mihi ex aula ſacræ Cæſareæ Maieſtatis ante aliquot annos tranſmiſit ſub titulo Columbæ Indicæ roſtro Anatis, cùm interim præter pedes, & magnitudinem nihil cum Columbis commune habeat. Roſtrum enim, remigum, caudæq; breuitas Anatem potius, quàm Columbam conſtituunt. Quid uerò de natura eiuſcemodi auis dicam, præter nudam, eamq; propè mutilam deſcriptionem nihil habeo. Columbis tamen adijcere eius iconem propter ita inditum nomen liceat. Lector interim curioſus, ſi dabitur occaſio, reliqua quæ ad naturam eius ſpectant, inquirere poterit, & defectum noſtrum in re tam ſeria ſupplere. Roſtrum primùm albicat, dein circa nares rubeſcit, poſtremò ſerpentium inſtar ſubcæruleis, & nigris maculis, quæ per totum fermè verticem producuntur, uariegâtum eſt. Sub oculis macula longa alba totum caput tanquam torquis ambit. Collum interius virgſcit,



retrò ſubferrugineum eſt, ſicuti etiam potior pars alarum. Pedes tenuiter admodum rubent. In pectore pennæ quinque, aut ſex in uertice albę totidem eiuſdem coloris maculas conſtituunt; cætera fuſca ſunt.

Antequam

Columba Saxatilis M. Varronis cum cannabe.



Antequam verò ad ferarum Columbarum priuatas historias me accingam, agrestis siue saxatilis, vt Varro nominat, Columbæ imaginem prius exhibere necesse esse iudico, eoque maximè cùm agrestium, nimirum, quæ in Columbarijs nostris degunt, natura planè in omnibus eadem sit, si tantùm habitationis locum excipias cuius gratia minus humanam consuetudinem ferunt.

Quia verò & in hoc genere etiam variat color, itaque hæc, cuius iconem expressimus, non ideo depicta est, tanquam eo colore omnes sint, sed quia plerunq; saltem tales. Color capitis supini, colli prope dorsum, & alarum ex cinereo fuscus. Remiges omnes pennæ cinereæ. Dorsum ex cinereo albicat. Vropygium & cauda cinereæ, hæc uerò in extremo nigra. Pectus ad castaneum uergit. Venter totus leucopheus. Pedes rubicundi, tabellis albis ornati. Vngues nigri.

DE PALVMBO maiori siue Torquato.
Cap. V.

AEQVIVOCA.

ENARRATIS iam satis superq; quæ ad Columbarum generatim considerata rum historiam pertinere videbantur, descriptisq; aliquot domesticis; syluestres sequuntur, in quibus Palumbus Torquatus, nimirum omnium maximus primum locum iure merito obtinet. De quo antequam agamus more nostro quædam recensebimus, quæ eodē nomine insigniuntur. Gladiator quidam magnæ famæ Palumbus dictus est, de quo lepidissimum apud Tranquillum apophthegma legitur Claudij principis: nam cùm populus Romanus aliquando obnixè Palumbum illum exhiberi peteret, Claudius alludens ad nominis amphibologiam, daturus sese Palumbum pollicitus est, vbi captus foret. [a] Athenæus pisces quosdam Palumbos nominat ex Epicharmo his uerbis: *Mane ab aurora apuas ex igne comedimus rotūdas, ac porcellos, carnes assatas, polypos, quibuscum vinum dulce bibimus, heu me miserum ad sepulchrum me vocans, mala dicit, præter triglas: tum duæ amiæ mediæ apposita, Palumbiq;* (Φάσσαι) *tanti aderant, & scorpij.* Pastinaca marina, cuius radij, siue caudæ ictus lætalis est, Venetijs vernaculè Pesce Palombo appellatur, quæ nunquid Φάσσα sit Athenęi, peritiores inquirant: nam quamuis adeo venenoso armata sit radio, non ob id tamen à ciborum censu prorsus submouetur, abscissa siquidem cauda vbiq; fermè venalis habetur, & in cibos admittitur, verùm vilis, & plebeia æstimatur: nobilis tamen, ac delicata, si mustelæ læui comparetur, quæ & ipsa tamen Romæ nescio quam ob causam Pesce Palumbo vulgò dicitur. Caniculam mustelarum pariter generis in quibusdam Galliæ locis Palumbum uocari audio.

Palūb[9] gladiator.

[a] Lib. 7. c. 3.

Palubus piscis.

Pastinaca marina.

Mustela læuis Pesce Palōbo dicta.

SYNONYMA.

QVAE Græci Phattis, id est, Palumbis, ea aui Guarescen dictæ ascribunt Arabes, pro qua voce Bellunensis habet Alursan, seu Alurasen, ni fallor, nam Columborum syluestrium cæteris maiorum, notorumq; in Syria speciem esse asserit; & alibi Aluers Columbos syluestres magnos exponit. Apud veterem Auicennæ glossophagum etiā Algauariscen legitur. Apud Hebręos hoc nomen non reperitur. Albertus vbi Gaza Aristotelem traducens habet, *Oenas maior est Columba, minor Palumbe*, legit minor est, quam Kyloz, vel Kaloz. A phatta Græca uoce Feita, & vehica etiam detorsit, Auicennæ interpretes, vt apparet, secutus. Græci hanc auem, vt sæpe diximus Φάσσαν, Attici Φάτταν, moderni Φάσσα dicunt. Gaza Latinè traduxit Palumbes, & rectè quidem, sed perperam eo nomine Phattam, & Phabē tanquam easdem aues comprehendit, Pliniū, ni fallor, secutus, qui nusquam Phabes nominat, sed Palumbes tantùm simpliciter, atq; eā vocē ad omnes forsan syluestres Colūbas extendit. Exempli causa, ubi Aristoteles scribit, *Cuculū in Phabū nido parere*, ille Palūbis habet. Alibi uerò uiscū nasci negat, nisi per aluū auiū redditum, maxime Palūbis & Turdi, quod Athenæus de Oenade attestatur: vnde satis liquet, Plinium, si non omnes, saltem plerasq; Columbas syluestres, Palumbes vocasse. Quamuis tamen eodem in capite modò Palumbū simpliciter, modò Palūbū ferū nominet: quare hic ferū fortè dixit nō saginatū. Ex recentioribus doctissimus Hermolaus, & Perottus Palūbi significationē etiā ad omnes Colūbas syluestres extēderunt,

Guarescen. Alursan. Aluers. Algauariscen.

Kyloz. Kaloz.

Gazę error

Plinij error

Visci generatio.

Hermolai, & Perotti error.

sunt, Palumborum genus vnum cuius fimo viscum nascatur, Athenæum Oenadem appellare scribentes. Veterum enim nemo Oenadem Phattis, aut Phabis annumerauit, sed Columbaceo generi simpliciter, cuius & Phatta siue Palumbes species exstit. Nonnunquam etiam Palumbus cum Columbo apud authores confunditur: vnde nonnulli, dũ intelligunt Palumbos, maioris distinctionis causa, feros dicunt. Ego, ut omnis uitetur confusio, Phattam transfero Palumbem, siue Palumbum torquatum, vel maiorem, Phabem verò Palumbem minorem: quemadmodum etiam Iulius Cæsar Scaliger [a] alibi fecit: quamuis alias Phabem nunquam videre mihi contigerit, nec ab ullo recentiorum descriptum cernam. Sed & ipse Aelianus, quoties Palumborum meminit, Palũbos semper φάττας nominat, nunquam φάβεις. Martialis, qui & ipse tamen φάβεις (ni fallor) uel nunquam agnouit, uel saltem de eis non meminit, Palumbos torquatos elegantissima distinctione appellat: idem faciunt ex recentioribus Niphus, & Perottus. Quod uero Phabes Palumbs minor uerti queat, vel inde saltem constare potest, quia idem Accipiter, quem Latini Palumbarium, vel potius Palumbicidam nuncupant, Græcis modò φασσοφόνος, modò φαβοτύπος, siue φαβοκτόνος indifferenter vocetur, tanquam vtrunque hoc genus peculiari odio indifferentur rapiens. Quæ cum ita sint, superest, ut reliqua synonyma prosequamur Palumbo torquato competentia, in quibus, si quæ sint, quę & Phabi attribui queant, ea utrique accommodabimus. Palumbus in masculino genere passim apud authores legitur: Palumba in fæminino apud Propertium. [b] Vergilius, ut nonnulli putant, Palumbos dixit in fæminino, hoc uersu:

Palũbus cũ Colũbo cõfunditur.
Translatio propria.
[a] Li. 1. c. 27. in Theoph. de plant.
Accipiter Palumbarius.

Nec tamen interea raucæ tuæ cura Palumbi,

[b] In Buccol.

Sed fortè hîc Palumbes legendum, nam hęc uox vsitatior est apud omnes Latinos scriptores, quamuis & ipsa non semper in fęminino genere, cùm apud poëtas, tũ apud prosam scribentes. [c] Plautus in masculino genere dixit, inquiens: *Qui enim intelligo duæ unum expetitis Palumbem*. Quem locum Nonius quoque adducit. Lucilius pariter, *Palumbes macros* vocasse legitur. [c] *Palumbium ferorum* legimus in Plinio, & alia lectio habet *ferarum*. *Quo Palumbem vnum*, inquit Pomponius de uite, vt citat Nonius, *ex ore tollit*. Palumbulus, uti Columbulus diminutiuè etiam dicitur. Palumbula quoque legitur in Cornucopia Perotti, authore non citato. Nobis Italis Palombella dicitur, ut audio, Palumbi genus alterum, & minus, quod Liuiam Niphus, nescio num bene interpretatur: Quapropter ego Palumbulum potiùs Phabem dixerim, quasi Palumbum minorem, nisi Palumborum pullos alij Palumbulos etiam uocarent, quod non uero. In Marchia Anconitana duo Palumbi genera reperiri intelligo magnitudine differentia maius appellari Palombono, minus simpliciter Palombo: quæ fortè Phatta, & Phabs fuerint. Isidorus Palumbes dictas putat à pabulo, eo quòd sint farctę: addit tamen ex moribus appellari, quòd comes sit castitatis, quod postremum magis placet; nam & Albertus, ut scripsimus Palumbem dictam ait, quòd parcat lumbis, sicuti Columbam contrà quòd lumbos colat. Hallucinatur Adrianus Iunius, Palumbem Martiali simpliciter Torquatum dici existimans: nam Martiali hęc uox epitheton, sicuti ex hoc uersu, uel mediocriter doctus uideat: & ex quo etymum Alberti egregiè elucescit.

[c] In Bacch.
Palumbul⁹.
Palõbella, quæ auis Italis.
Palumborum genus maius, & minus vbi. Palõbono. Palombo.
Etymologia.
Adriani Iunij lapsus.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi.

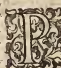
Rectius dixisset Iunius quotiescunque Palumbes simpliciter nominatur, de Torquata intelligendum esse. Seruius Palumbes uulgò Titos vocari scribit, idq; Isidorus repetit: quinimo idem Seruius dicere non ueretur, Palumbes non dici Latinè, sed multorum authoritatem Latinum fecisse, ut Ciceronis in elegia, quę Thalemastis inscribitur, vt Vergilius in Bucolicis. Cęlius Palumbes Titos dici arbitratur ex Passerum salacitate, qui solent, inquit, τιτίζειν, id est, titissare: quanquam, & τρυζίζειν de uoce eorum usurpatur: hinc forte Titis deriuatur; ut scribit Dionysius, auiculę species, aut etiam auis quędam minutior. Hæc ille: Et Cornutus in illum Persij locum *Ingentes trepidare Titos*, Columbos agrestes interpretatur: Ascensius uerò qui & ipse Persium commentatus est, pullos Columbinos congruere inquiens vulgari Flandrico, quo sic pulli Gallinacei uocentur, & de iuuenibus ignauis per irrisionem, quod sint pulchri Titi. Ego Persium per Titos ingentes, aues intelligere nõ puto, sed utì uetus interpres interpretatur Titios principes Romanos, alias Tatios dictos, uel si omnino Titos uelit quis aues esse, ego Titias aues interpretabor, id est, Vultures: etsi similem vocem, nimirum τιθάσων reperio apud [d] Aristotelem, vbi etiam Gaza Palumbium transtulit, quam pariter lectionẽ secutus videtur doctissimus Turnebus, qui ad hęc Varronis uerba: sodales Titij &c. sic scribit: *Tatij à Tacito vocantur lib. 5. à Lucano Titij. Vtrunq; uerũ puto, cum & Titiensis tribus à prænomine Tatij dicta sit, & Titia curia ab eodem. Titij tamen sodales à Varrone dicuntur non Tatij, argumento Titiarum auium*. De his ita scribit

Palũbes simpliciter de Torquata intelliganda.
Titi quæ.
Palumbes cur Titi dicantur.
Titi q Persio vocẽtur.
[d] 8. hist. c. 16.
Titiẽsis tribus.
Titia curia

Tacitus: Vt quondam Titus Tatius retinendis Sabinorum ſacris ſodales Tatios inſtituerat. Varro autem à Titijs auibus appellatos putat: Vetus interpres, Ingentes trepidare Titos, cum Poëta ait, à Titis Titos vocatos dicit. Seruius Palumbes dicit vulgò appellarri Tetas. An ſint hæ Tetia aues lectori conyciendum relinquo. Hæc ille. [*] Arnoldus Villanouanus ſubinde poſt Turtures Cadones nominans, non alias aues, quàm Palumbes videtur intelligere. Palumbes teſte Auguſtino Nipho vulgò Torquati appellantur, nonnulli Latinum nomen quodammodo ſeruantes Palumbo appellant, aliqui rurſus Colombo Torquato, quemadmodum & Hiſpani Palóma torcaz, circa Fetrariam, & Bononiæ Colombo Fauaro nomine non ad Phaps Græcorum accedente, ut Ornithologus exiſtimat, ſed quod fabis veſcatur: ſed Gallorum Phauier forrè Phabs fuerit, quo nimirum nomine Aquitani genus à Phatta diuerſum appellant: aliàs Phattas Ramier dicunt, quod in ramis arborum nidificet. Ornithologus dubitat nunquid Græcorum Semiramis à Ramier Græcorum deriuetur, quod etſi propter Gallorum vetuſtatem negare prorſus non auſim, magis tamen placet, Semiramidem eam ſtatui, quæ nobis vulgò Saſſarolo vocatur. Nam Diodorus Semiramidem in loco ſaxoſo, & deſerto nutritam à Columbis tradidit. Nonnulli Galli vt Phattam à Phabe diſtinguant, illam grand Ramier, id eſt, Palumbum magnum, hanc petit Ramier, id eſt, paruam Palumbem nuncupant. Robertus Stephanus Palumbem interpretatur etiam Coulon, ou Pigeon Ramier, oug Manſart: quæ poſterior vox, aut ſaltem conſimilis, nimirum Manſau Brabandis, vt audio, vſitata eſt. Germanicè vocatur Ringeltub, nempe à circulo, ſiue torque circa collum. Alijs, vt in Heluetia, teſte Ornithologo, Schlagtub, Groſz Holtztub. Alijs Plochtub, nomine forſan à Palumbe facto: Flandris Krieſduue, Hollandis Ringduue: Anglicè à Couſhot, à Ringgeddoue, ut Gul. Turnerus interpretatur: uel vt Eliota à Vvood Culuer, id eſt, Columba ſylueſtris: vel vt alij, à Blokdoue, à Stokdoue. Illyricè Divvoky.

[Margin: Titus Tatius. — * L. de ſanit. tuend. — Cadones q aues. — Palumbo. — Paloma torccaz. — Colombo fauaro. — Phauier. — Semiramis quæ auis. — Grand Ramier. — Petit Ramier. — Coulon ou Pigon, Ramier oug Manzart. — Manſau. — Ringeltub.]

G E N V S.



PHASSAM è Columbarum genere eſſe antea ex [*] Ariſtotele oſtendimus, & maximam in hoc genere. Plinius Palumbum ferum dixit, non quia & domeſtici dentur, ut Ornithologus putat: nam quos hic domeſticos interpretatur, nimirum Palumbos pedibus pennatis ſuis Zam Schlagtuben, hoc eſt, Columbas Italicas appellatas, illi ſunt, qui vulgò tronfo vocantur, quod ipſemet mihi indicare videtur, nam ubi locum Euſtathij, & Athenæi ſcribentium, Palumbos magnitudine Gallinacei eſſe interpretatur, tantas ferè Columbas ſe Venetijs vidiſſe aduectas profitetur, & fortè, inquit, huius generis Palumbes cicuratæ fuerint: alibi item vbi vocem illam Vvelſchtuben exponit, Columbas pedes plumis indutos habentes eſſe ait, alijſq; Ruſticas appellari. Huiuſmodi autem aues ex Columbarum, meo iudicio, non ex Palumbium genere ſunt; nec obſtare arbitror, quominus id ſic credam, quod antiqui Palumbes cellares habuerint, nam has propterea pennatis pedibus fuiſſe nemo dixerit. Niphus ex Columba cellari, & Palumbo, quoddam Columbæ genus diuerſum enaſci tradit, quod quamuis nunquam obſeruauerim, inficiari tamen noluerim, maximè ſi Columba mas fuerit, Palumbes fæmina. Nam quàm ſalax Columbus ſit, ſatis à me demonſtratum. Sed an ſylueſtrium Palumbium, hoc eſt, Palumbium per ſe conſideratarum genus diuerſitatem admittat nondum mihi conſtat: nam & in communi prouerbio eſt Columbo Palumbus ſemper adſimilis. Lego tamen apud Pet. [*] Martyrem Hiſpanos in quadam inſula noui orbis inueniſſe Palumbos noſtris grandiores, ſapore, & guſtu Perdicibus noſtris meliores, aromaticum quendam odorem ſpirantes, eorumq; ingluuies, cùm diſſecuiſſet, odoratis floribus plenas deprehendiſſe.

[Margin: * L. 5. Hiſt. cap. 13. — Palūb[*] cur ferus à Plinio dictus. — Ornithologi error. — Zā Schlag tuben. — Vvelſchtuben. — Tronfo. — Ruſticæ columbæ. — Palūbes cellares. — An in Palūbium genere diuerſitas. — * L. 10. dec. 1. Ocea. — Palūbes noſtratib[*] maiores.]

FORMA DESCRIPTIO.



PALVMBES Columbis adſimiles eſſe vel ex communi habemus adagio. Euſtathius, & Athenæus Ariſtotelem citans, apud quem hoc non inuenias, *Phaſſam aiunt magnitudine eſſe Gallinacei, colore cinereo.* Quem locum conſiderans ceu parum veriſimilem Nicolaus Leonicenus, *haud,* inquit, *multò minor eſt paruis Gallinaceis:* alius item quidam vir doctus, cuius nomen modeſtiæ cauſa ſileo, eundem examinans locum, nonnullis in regionibus Gallinaceos æquare exiſtimat, &

[Margin: Palūbes colūbis adſimiles. — Magnitudo. — Color.]

Palumbus Torquatus cum piso.



Athenæus explicatus. ª L. 5. Hist. cap. 13. Palūbis ma ioris descriptio ex Bellonio.

mat, & nos iam paulò antè ex Pet. Martyre in quadam noui orbis insula nostratibus maiores reperiri diximus. Sed Athenæus vniuersaliter de Phassis loquitur: quare uel non agnouit, vel fortassis de corporis crassitie intellexit, nam eo modo ad Gallinas propemodum accedere dici poterit: aliàs reuera tam magnæ non sunt. ª Aristoteles quidem Phassam in Columborum genere maximam nominat, sed Gallinacei magnitudine esse, vt ille citat, nusquam in ijs, quæ extant eius scriptis, legitur. Colore cinereo esse uerissimum est, si ad alia Columbarum genera comparetur. Phassam quàm breuissimè ita Bellonius describebat: Palumbes coloris est cinereo, capite ex rubro, & cæruleo mixtis, alis in lateribus maculis albis insignitis, torque coloris à capitis, dorsiq; colore diuersi, à qua Palumbos torquatos dixit Martialis, canens.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hanc volucrem qui cupit esse salax.

Descriptio ex Ornithologo. Longitudo Pondus. Collum. Vtà Liuijs differat. Alæ. Dorsum. Cauda. Collum. Cauda. Pedes. Venter.

Hæc ille. Apud Ornithologum verò exactissima Palumbi Torquati descriptio legitur, quę talis est: Palumbus Torquatus, quem manibus tractaui, dum hæc scriberem, longus erat circiter duos dodrantes à rostro ad pedes retrò extensos: pondere vnciarum sedecim cum dimidia. Circulus albus in collo imperfectus, supina colli parte desinens, duorum digitorum interuallo. Is in minoribus ętate non percipitur. Candidæ aliquot pennæ in medijs alis apparent, in Liuijs non item, ut neque circulus colli. Externa pars alarum, quæ longioribus pennis constat, colore nigricat, interior magna ex parte fusca est, vt etiam dorsi superior pars: reliquum dorsum, & cauda cinerei planè coloris sunt. In eollo præcipuè prono, & ad latera pennæ (præter albas) variæ, & pro situ, atque alio ad lucem situ positæ purpureę, uirides, cæruleæ, cinereæ. Collum pronum cum aliqua parte pectoris purpurei coloris plumas habet, cui cinerei etiam nonnihil confusum est. Cauda extrema nigra, pedes rubicundi, rostrum subflauum, cute vtrinque purpurea inductum. Ventris plumæ partim albæ, partim cinereæ. Aliàs etiam mihi inspicienti Torquati venter magis rufus visus est, quàm Liuiæ.

ANATOMICA.

ª 2. hist. c. ult. ᵇ L. 11. c. 37 ᶜ 3. Hist. c. 1



HVIC auium generi ª Aristoteles ingluuiem ventriculo præpositam haberi memoriæ prodidit. Atque ita istęc ᵇ Plinij verba, *Palumbes vltra ventriculum habet ingluuiem* intelligere oportet, nam & alibi ita scribit: *Aues quædam sinum vnum habent, quo merguntur recentia, vt guttur: alterum in quem ex eo dimittunt concoctione maturata, vt Gallina, Palumbes, Columba.* Eisdem auibus eùm Venerem exercent, insigni tantisper magnitudine testes augentur, teste ᶜ Philosopho, *hybernisq; mensibus,* inquit, *ne vllos quidem in ijs haberi nonnulli arbitrantur.*

LOCVS.

ª L. 15. c. 37 Palumbarum mira copia ubi. ᵇ L. 1. Hist. cap. 1. Palūbes vt campestria loca habitare dicatur. Palūbes nō insident humi. ᶜ In Acone.



TORQVATI Palumbi nullibi non noti sunt. Miratur ª Ioannes Bruyerinus, unde tantus eorum, eùm apud Delphinates, tùm apud Vesates Aquitanos prouentus existat: quibus ex verbis facilè colligo in illis Gallię partibus copiosiores longè, quàm apud nos haberi, ubi iam mense Maio cùm hæc scriberem bis in foro apud aucupes quęsitum Torquatum reperire non licuit. Sed quid ᵇ Aristoteli respondebimus, qui Phattas campestres vocat, eùm contrà in arboribus degere nemo ignoret? Is meo iudicio hîc per campestria loca intelligit, quę in arboribus consita sunt, non autem planos campos, quos campestres aues incolunt in terrę areis nidos construentes, nam Palumbes nunquam, uel admodum rarò humi insidere uisę sunt, sed arboribus, vel saltem locis editioribus semper. Elegantissima desumpta parœmia dicebat ᶜ Iouianus Pontanus de re insolenti:

Liquère Palumbes

Quercus: id est, arbores. Ita Vergilius ab ulmo gemitum earum audiri dixit:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes,
Nec gemere aërea cessabit Turtur ab vlmo.

Palūbes syluarum dona dictæ.

Habitant autem plerunque syluas, teste Aristotele, quapropter facetè admodum Nemesianus Poëta has aues syluarum dona nuncupat, inquiens:

Geminasq;

Geminasque Palumbes
Nuper quæ potui Syluarum præmia misi.

[d] Plinius Palumbes migrare scribit, sed quonam eant, incertum esse, idque cùm experientiam, tum recentiorum multorum, quinimo ipsius [e] Philosophi testimonio de Torquatis comprobatur. Hic autem non discedere solùm Phattas, sed quod maius est, ne hybernare quidem apud nos sese pati asseuerat: attamen cùm Plinio Palumbis nomine etiam Phabs comprehendatur, & si Deo placet, ipsemet [f] Aristoteles alibi scripserit *Semper apparere Phattas*, siue Palumbes apertissimè sibi ipsi repugnans, itaque quispiam dubitare possit, nunquid vel Palumbes, siue Phassæ, vel Phabes migrent. Difficultatem hanc soluit doctissimus Athenæus, qui posteriorem Aristotelis locum in suos libros transcripsit, & pro Phattis Phabes habet, quare Phassas migrare, Phabes semper apud nos haberi constituendum est, & meo iudicio in modernis Græcis [g] Aristotelis codicibus perperam φάτται pro φάβες legitur. Alibi idem Aristoteles Τιβασῶν aliquas latere scribit, aliquas non, sed cum Hirundinibus abire: quo loco Gaza nescio, an bene pro Τιβασῶν Palumbium vertit, alludens, vt videtur, ad nomen Seruij Titi: quod Palumbem significare tradit: at docti inquirant, quæ aues illę Aristoteli fuerint, quarum neminem adhuc meminisse video, sed ne vocem à Lexicographis acceptam. Agricola Palumbes eis auibus connumerat, quę in loca vicina tepidiora secedunt, & si ea defuerint, se in angustis montium iugis recondunt: atque ea de causa verno tempore deplumes solere conspici: quod si verum est, Gazę interpretationem aliquo modo defendit, at non arguit non decedere, nam hoc certissimum est, mirumque quot è mari quotannis in agrum Volaterranum, item Delphinatem aduolent.

[d] Lib. 10. cap. 24.
An migrēt.
[e] L. 8. Hist. cap. 12.
[f] Lib. eodem cap. 3.
[g] Lib. 8. cap. 16. Hist.
Palumbes se cõdunt.

INGENIVM MORES



MIRA de Palumbium castitate recitauimus ex Aeliano in Columbæ tractatu, quę hîc repetere nolumus. [h] Aristoteles tradit, mare vno contentam viuere Palumbem, nec alterum recipere. Vnde Isidorus de etymo huius auis loquens, *Comes* [h] *est*, inquit, *castitatis, cùm amisso corporali consortio solitaria incedat, nec carnalem vltra copulam requirat*. Quapropter meo iudicio, quæ de Columbarum in genere castitate referuntur, ad Palumbium genus, Turtures, cæterasque syluestres potius, quàm domesticas referenda sunt. De hac admiranda Palumbium castitate loquens [i] Porphyrius: *Mira est*, inquit *Palumbium in coniugio castitas, quæ etiam adulterio corrupta interimunt corruptorem, si assequi possint*. Atque hęc de castitate harum auium breuiter dicta sufficiant. Sed vt ea virtute Columbas domesticas vincere videntur, ita par vtrisque est ingenium, nempe simplex, ad hęc hebes, ac obtusum, vt pote quod non hominibus tantùm, sed ipsis brutis etiam, iisque stupidissimis nimirum Cuculis perspectum est. Hi enim cùm in quarundam stolidarum auium nidis oua pariant, tum id in Palumbium teste [k] Aristotele, maximè nidis faciunt, suosque liberos educandos eis committunt. Ad quam ingenij hebetudinem alludens facetissimus Plautus, hominem solinagum, ac aliorum consortia fugientem, ideoque bardum, atque stupidum elegantissima similitudine Palumbem nuncupat, aduocatosque homines scilicet vafros improbo Lenoni eum spoliandum tradentes introducit tanquam hominem peregrinum facillimè in aliena vrbe decipiendum: Ait autem.

Nos tibi Palumbem ad aream vsque adduximus,
Nunc te illum melius capere, si captum esse vis.

[h] 7. Hist. c. 6.
Castitas Columbis ascripta cui generi conueniat.
[i] Lib. 3. de abstinent. ab animatis
Ingenium.
Cuculus in Palumbiũ nido parit.
[k] Lib. 10. cap. 7.
Homo stolidus Palumbus dictus.

Verùm quid si hinc astutiam auis, vafritiamque quis potiùs colligat, quàm stoliditatem, & Plautum dicere voluisse asseueret, aduocatos illos gloriari se hominem, qui alioqui deceptu difficilis esset, Palumbi assimilasse, aui scilicet, quę difficulter capiatur, quod acumen potiùs, quàm stoliditatem denotat? Quid si præterea ideo Cuculum in eius nido oua sua deponere dicat, quia, teste Oppiano, visis Accipitribus procul aufugiat? Verisimile enim est, & eo viso, qui veteribus propter magnam similitudinem Accipiter creditus est, aufugere, atque ita Cuculum impunè, ac sine vllo obstaculo earum nido parere. Amplius alienum à veritate minime videtur oua Cuculi Palũbinis ita dissimilia nõ esse, vt ea à suis distinguere Palumbes queant. Quid igitur concludendum, stolidis ne an potiùs astutis auibus sunt ac censendæ Palumbes? Ego stolidis annumerem, nec obstat, quod difficulter capiantur, nam & Cuculus brutorum ferè omnium stupidissimus parata sibi retia vitare nouit. Altera ratio negari non possit, si Cuculus præscutibus illis ad nidum earum accederet, verùm is ex-

Palumbes difficulter capitur.
Cuculus olim Accipiter creditus.

pectat

peſtat,dum longè abſint. Dicamus itaque ingenio eſſe præditas hebeti, nam & idem Comicus in hoc eodem ſenſu Palumbis nomine amatorem uix mentis compotem perſtringit, inquiens: *Qui enim intellego, duæ unum expetunt Palumbem*. Quamuis verò ita vituperemus harum auium ingenium: attamen non ideo ſtatuimus ita ſtolidas, & ſtupidas exiſtere, vt omnino eo ſint deſtitutæ, quin contrà in quibuſdam ſapientiores hominibus nonnullis eſſe exiſtimamus, nam exempli cauſa inter arbores laurum, origanum inter herbas non tantummodò agnoſcunt, ſed in vſum ſuum, vbi opus eſt, conuertunt. Plinius Lauri folio annuum faſtidium purgare eas atteſtatur: Philes contrà faſcinationem edere: Apollo Orus in nidum inferre, ubi ægrè habent, atque ita conualeſcere. Gaudentius Merula, ut blattas ex nido extrudant, uel, ut noxias beſtiolas fugent, ut habet [a] Ruellius. De origano uerò ita ſcriptum reliquit Aelianus: *Perdices, aiunt, & Ciconias, & Palumbes vulnere accepto origanum imponere, & ad ſanitatem redire*, idem reperies ab Antonino Liberali repeti.

[a] *Lib. 1 de ſtirp. c. 22.*

V O L A T V S.



AVES huiuſmodi, cùm è Columbarum genere ſint, ſimilem etiam quem illæ volatum exercere credibile eſt. [a] Philoſophus cùm ad nos accedunt, & cùm ſuo tempore ſecedunt, gregatim uolare eas teſtatur. Vergilius aërias appellat, uidendum nunquid à uolatus pernicitate, uel fortaſſis à loco, nam in aëre habitant; dicebat autem:

Nanque notaui
Ipſe locum aëriæ quò congeſsère Palumbes.

[a] *L. 8. Hiſt. cap. 12.*

V O X.



IDEM Vergilius Palumbium vocem raucam nuncupat hoc uerſu:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes.

Sed qualis iſtæc uox ſit alij aliter ſcribunt. Proprium uerò earum eſt plauſitare, ut monſtrat author Philomelæ hoc uerſu:

Plauſitat arborea clamans de fronde Palumbes:

Aelius Spartianus verò minurire Palumbos dixit. Multis etiam vt Columbæ gemere dicuntur, hinc [b] Martialis:

Gemit hinc Palumbus, inde cereus Turtur.

Eiuſmodi uocem, ſiue gemitum [c] Plinius cantus nomine non dedignatur, eumq; ſecutus [d] Angelus Politianus; dum canit:

Dum ſua torquati recinunt dictata Palumbes.

Plinius hyeme tacere ſcribit, & nullam uocem emittere, ubi ait: *Cantus omnibus ſimilis atque idem trino conficitur verſu, præterquam in clauſula gemitu: hyeme mutis, vère vocalibus.* Atqui [e] Ariſtoteles hyeme quidem mutas eſſe tradit, ſed ſi aliquando ex aſperrima hyeme placidum tempus ſucceſſerit, gemitum earum audiri apertiſſimè ſcribit, idq;, inquit, apud peritos in admirationem habitum eſſe. Et Alexander Myndius apud Athenæum ab eis uocem edi negat, niſi ſerenitas fuerit. Quinimo Auguſtinus Niphus ſeſe hyeme tranquilla, & ſerena multis diebus gemitum earum audiuiſſe profitetur, quæ mox aduenientibus imbribus, ſtatim ſilerent. Sed quarum dicet quiſpiam, gemitum, vocemue audire potuit, ſi hinc migrent, ut ex Ariſtotele diximus? Præterea authore eodem [f] Philoſopho, gemere incipiunt vère incipiente; & niſi confecto, peractoq; ſolſtitio, vt habet [g] Plinius, qui ſolſtitij tempus antea uix indubitatis notis ſignaſſe naturam aſſerit, eùm Palumbium unq; exauditur gemitus. Quamobrem ſi Niphus gemitum earum in hyeme audiuit, id in loco tepidiſſimo (nam & condere ſeſe ſuprà ex Agricola ſcripſimus) contigiſſe rationi conſentaneum eſt, ſed cùm & ipſe eiuſcemodi vocem auditam ruſticis præſentis ueris ſignum haberi, inquiat, principium vèris pro hyeme accipere abundè conſtat.

Plauſitare. Minurire.

[b] *Lib. 3.*
[c] *L. 10. c. 30.*
[d] *In Ruſtico.*
[e] *9. hiſt. c. 49.*
Palumbes hyeme aliquando gemunt.
[f] *4. hiſt. c. 49.*
[g] *L. 18. c. 28.*
Solſtitij indubitatæ notæ.



AETAS

AE T A S.



OLVMBAE, vt in earum historia traditum est, vitæ sunt breuioris, quàm Palumbes, quòd Venerem sæpius quàm hę exerceant, adeo vtile est, uenerem moderatè colere, ad quam sententiam respicit illud [a] Theocriti:

Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσι:

id est, vt hoc uersu transtulit adagiorum author:

Verum quos amor angit, in vna luce senescunt.

Huc spectat aurea illa D. Chrysostomi sententia, quam (nisi me fallit memoria) in ea legi homilia, cui titulus est: Quod nemo lęditur, nisi à se ipso: *Qui*, inquit, *in libidine vitam ducunt resoluta quidem corpora, & omni cera molliora circumferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta: quibusq; ad cumulum malorum, podagra tremor, & immatura senectus succedit: & est eis vita semper cum medicis, & medicamentis:* Atque hęc quidem mala omnibus communia sunt animantibus. Vt uerò de Palumbis loquamur, his sanè uita longa, teste [b] Philosopho, *nam ad vigesimum quintum*, inquit, *& ad trigesimum annum protrahitur: nonnullas quadraginta etiam annos compleuisse exploratum habetur.* Idem [c] Plinius repetit, & Aristotelem citat. Veruntamen, quamuis hic Palumbium ætatem propter infrequentiorem Veneris vsum, quàm Columbarum longiorem esse scribamus, non ideo innuimus omnino à coitu abstinere; nam reuera & ipsę salaces sunt, sed hoc dicimus, quia Columbis multò minus, ac rariùs lumbos colant, ideoq; diutius superuiuere. Palumbes autem salaces esse uel inde constat, quod mares in hoc genere, tradente [d] Aristotele, prius mori credantur, quemadmodum in Passeribus salacissimo pariter auium genere contingere uolunt, cùm contra in omnibus auibus cæteris fęminę prius, ut ibidem testatur Philosophus, è vita discedant. Quod uerò Palumbium mares fęminas morte præuertant, cognoscitur, inquit, documento earum, quę domi allectrices aluntur.

Colūbę cur breuioris vitæ quā Palumbes.
[a] In Aita.
Amor uitæ spacium minuit.
Chrysostomi de libidine sententia.
Libidinis mala.
[b] 9. hist. c. 7.
Palumbes quot annos viuant.
[c] L. 10. c. 35
Palumborū salacitas.
[d] Loco cit.
Cur Palumbes mas citiùs, quàm fæmina moriatur.

C O I T V S.

PALVMBIVM libidini, si lubet, ascribe, quod trimestres factę coire, fœtificareq;, ut nonnulli, referente [a] Aristotele tradunt, argumento, quod larga ubique earum copia conspiciatur: hoc uerò continentiæ, quod proditum est à Martiale canente:

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbi
Non edat hanc volucrem, qui cupit esse salax.

Ex quo disticho quispiam has alites non solùm non salaces esse statuat, uerumetiam frequentiùs aut largiori manu comesas salacitatem, libidinemque extinguere: Verùm poëta meo iudicio, salacitatem ita ipsis non aufert, sed hoc dicere uoluit, ut ijs, qui salaciores euadere cupiunt, Columbas potiùs, quàm Palumbes edant; nam Columbas Veneri sacras prius dixerat, cùm contra Palumbes Proserpinæ sacrę haberentur. Vêre in uenerem accenduntur, seseq; Columbarum more ante initium exosculantur; vnde [b] Oppianus:

Oscula blanda vibrant plaudentes vêre Palumbi.

Et [c] Baptista Mantuanus, sed qui Palumbes cum Columbis confundat:

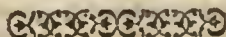
Geminaq; in fronde Columba
Mutua porrecto collibant oscula rostro.

Et [d] rursus:

Iam redijt Progne, iam sunt de prole Palumbes.
Solicita: Venerem iam meditantur aues.

Mirum quod Alciatus, nescio nunquid ex inspectione an alicuius scriptoris authoritate scribit, nempe Palumbes ante uèris ingressum, magno adhuc frigore existente, nidificare, plumasque sibi euellere, ut pulli calidiori nido fruantur, ipsasq; plumis nudatas frigore aliquando perire.

Palumbes trimestres coeunt.
[a] 6. hist. c. 4.
Palumbes cur comesas libidinem extinguere Martialis dicat.
Palumbes Proserpinæ sacræ.
[b] L. de ven.
[c] L. 1. de cal. temp.
[d] L. 4. Sylu.
Palumbes quomodo pullos foueant.



NIDVS. PARTVS.
Incubatus.

a Eidil. 5.



IN arboribus degit hoc auium genus, uti dictum est, in ijsq; nidulatur: sed nunquid alias alijs præferat, uidendum foret: nam [a] Theocritus disertissimus poëta, quem vnum à Vergilio ne adæquatum quidem fuisse volunt, Palumbum iunipero incubare inducit, sed carmina maioris, dilucidiorisq; doctrinæ gratia non piguit adijcere: Ait autem:

Κἠγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν,
Ἐκ τᾶς ἀρκεύθω καθελών. τηνεῖ γὰρ ἐφίσδει.
Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbum
Ex iunipero abreptum: ibi enim incubat.

Virgilius pariter priuatim ab ulmo Palumbes, & Turtures gemere facit, canens:

Nec tamen interea raucæ tua cura Palumbes
Nec gemere aëria cessabit Turtur ab ulmo.

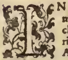
Hollãdi ut nidos à Palumbibus pateant. Partus. [b] L.10.c.13. [c] 6.hist.c.1. [d] 6.hist.c.4. Quoties, & quot pariãt. [e] L.10.c.58. Ouũ urinum. Incubatus. [f] 6.Hist.c.4. Incubandi modus. [g] Lib.4.de Gen.c.7.

In Hollandia, ut audio, nidos oblongos inter maiores arborum ramos, ut faciliùs ab auibus conspiciantur, collocant, sed qui mihi id narrauit, dicebat se ignorare Palumbi nè torquati essent, an Phabes, quòd magis credebat, veruntamẽ certò sese nouisse aues esse ex Columbaceo genere, & in turribus etiam nidulari. Quod pertinet ad partum, & incubatum. [b] Plinius hasce aues, necnon Turtures quotannis bis parere tradidit: [c] Aristoteles verò semel tantùm, ouaq; bina: sed [d] Plinius alium Philosophi locum transcripsisse videtur, vbi ille, *Compluribus terna, & bis, at non pluries parere* testatur, atque ita, si prior fœtus corruptus fuerit. Vbi & [e] Plinius hoc addidit, & quamuis tria pepererit, nunquam plus duobus educare, tertiumq; irritum esse, uocariq; vrinum. Incubatum citiùs, quàm Columbæ absoluunt, nam, teste [f] Philosopho decem, & quatuor diebus vterum ferunt, totidem alijs incubant, & totidem rursus alijs fœtus inuolucris euadit, atque perficitur, ut uix possit apprehendi, cùm contrà Columbarum incubatus rarò ante uigesimum diem absoluatur. Seruant eundem, quem Columbæ incubationis uicissitudinem: nam & in hoc genere fæmina à meridie incipiens, totaq; nocte, & usque ad ientaculi tempus perseuerans incubat: reliquo verò tempore munus idem mas subit. Pullos etiam ut Columbæ cæcos, & imperfectos, teste [g] Aristotele, pariunt. Quomodo pullos edant rubeos docet Oppianus, ita scribens.

Dum celeres blando capiuntur amore Palumbes
Oscula dum rostris gemebundis dulcia figunt
Stragula flammeolis oculis, rubeosq; tapetas,
Et vestes ostro perfusas obijcit anceps,
Sicq; oculos pascens, animos eludit amantis,
Vt pullos edat rubeo discrimine tinctos.

VICTVS. SAGINA.

Palumbes cur fabariæ dicantur. Columbæ cauernales sunt Palũbes. Palumbes glandiphagæ. Palumbes cellares altæ. Quomodo farciantur.



INTER alia grana, & legumina fabas præferunt, quare nonnulli Italorum, maximè circa Ferrariam fabarias nuncupant. Bellonius in Gallia stomachum earum glandibus sæpiùs cùm ilicis cocciferæ, tum suberis, & ilicum uiridium, necnon & fagorum repletum reperiri tradit, quapropter Columbæ Alberto cauernales dictæ non aliæ, quàm Palumbes fuerint, nam & has glandes, & grana comedere scribit, & monachi, qui annotationes in Mesuem dederunt, Palumbes aiunt domesticis maiores à nonnullis glandiphagas nominari à glandibus, quibus libenter vescantur. A nonnullis Torquatas supra à ueteribus diximus cellares altas fuisse, quod nunc asseuerandum occurrit. Varro Palumbes eodem modo farciri, inpinguariq; scripsit, quo Gallinæ, sed eius de Gallinis saginandis uerba retulimus suo loco, quæ lector per se uidere poterit. Columella (cuius etiam uerba, quomodo pinguissimi reddantur Palumbi, in Columba recitaui) offis ex pane in uino madefactis, hyeme Turtures, sicut etiam Palumbos, celeriùs opimari, quàm cæteris cibis scribit. M. Cato priuatim de Palumbo

saginando

ſaginando hæc ſcripta reliquit: *Palumbem recentem ſic farcito. Vti prehenſus erit, ei fabam coctam toſtam primum dato: ex ore in eius os inflato item aquam. Hoc dies ſeptem facito. Poſtea fabam freſam puram, & far purum facito, & fabæ tertia pars vt infernefcat: Cùm feruere incipiet, pariter facito, & coquito bene: id vbi excoxeris, deponito. Bene oleo manum vngito, depoſitoq; primum puſillum, poſtea magis depſet, oleo tangito, depoſitoq;, dum poteris facere turundas & eas ex aqua dato, & eſcam temperato.* Hæc ille. Alica ad hoc negocium plurimum præſtat, quod Martialis pariter atteſtatur, taleſq; in primis delicijs habitas fuiſſe innuit: inuehitur autem Poëta in Cæcilianum, qui inuitatus præ auaritia, & ingluuie delicatiora, ac pretioſiora è menſa ſurrepta domum mittebat:

Alicæ vſus ad impinguãdas Palumbes.

Cæciliani auaritia, & ſordities.

Quicquid ponitur, hinc, & inde verris
Mammas ſuminis, imbricemq; porci,
Communemq; duobus Attagenam,
Mullum dimidium, lupumq; totum,
Murenæq; latus, femurq; pulli,
Stillantemq; alica ſua Palumbum.
Hæc cùm condita ſunt, madente mappa,
Traduntur puero domum ferenda.

CAPIENDI RATIO.

QVEMADMODVM antiqui, ſicuti diximus, Palumbos cellares habebant, quas paſcendo ſaginabant, ita etiam alias, vt noſtra etiam ætate fit, aucupij duntaxat gratia alebant. Quæ ita habentur, a veteribus (vide in Columba) exæcatæ allectatrices, ſiue illices vocabantur, quam poſtremam vocem Palumbo priuatim attribuit [a] Scaliger, inquiens:

Palũbes alitur vt alias captẽt; Allectatrices, ſiue illices.

[a] *In Anastr.*

Fert illicem Palumbem
Hic humeris rete habile
Reuocauit à tergo prorſum,
Et plagulis faciem texit
Fratribus mormolyſſans, &c.

Palumbi, inquit Oppianus, difficillimè capiuntur: ſtatim enim, viſis aucupibus, procul auolant: Vincuntur tamen & ipſi dolo. Nam auceps inſidentes arbori conſpicatus, rete in ſolo extendit, ac tenues paleas inſpergit, ut lateat: & Palumbos etiam captos, atque exæcatos imponit, & pedibus funiculos alligat, quo commoto ſeſe concutere, & ſtrepitum ædere cogit: eo percepto, cæteri paſcuis, & arbuſtis relictis, aduolant. Auceps in attegia conditus, quantum poteſt, retium funem attrahit, & perticis ſimul omnibus euerſis, Palumbos retium ſinibus intricatos capit. Eiuſmodi retibus Columbæ etiam comprehenduntur, ſed multò faciliùs laqueis. Gallorum nonnulli, maximè uerò Delphinates, in quorum agros quotannis plurimo grege aduolant, Palumbos plerunque noctu ignibus accenſis capiunt. Aues dum ſplendorem eorum admirantur, à ſagittario telis agitatæ configuntur, nec tamen una, aut altera pluribuſq; ex arbore deturbatis, ſociæ deuolant, aut mouentur, ſed ſilentio opus eſt. Alij verò ſagittarij, teſte Bellonio, pelues ſecum ferunt, earumq; crepitu aues terrent, tantum abeſt, vt ſilentio vtantur. Hunc capiendi modum vernaculo illis vocabulo Chariuari appellant. Et [b] Conſtantius Robertus molarum ſonitu, aut tympanorum maximo ſtrepitu ex arboribus decidere ait, neque ſagittariorum meminit. In Antiate, inquit Blondus, agro Italiæ Palumbium aucupium eſt per autumnum, Palumbi cùm mari tranſuolato, Italiam relicturi ſunt, aliquandiu in nemoribus Antiatum commorantur: quare peritiſſimi Neptunienſes retia quàm maxima in id aucupij magno parata impendio ſuſpendunt. Exinde Palumbes quaſcunque longo tractu viderint congregatas in arboribus conſidere, iactu lapidis, & clamore territas in aera volare cõpellunt: dumq; aues in magnum coactas numerum aduolando, tenſis retium inſidijs viderint ſupereminere, contorta funda paruum lapidem vel naturaliter album, uel gypſo delinitum maximo emittunt crepitu: quo territæ bombo Palumbes, vt Accipitres Chiluones à Plinio appellatos, quibus nunc Falchonibus eſt nomen, quos in lapide, bomboq; fundæ timent, declinando ſeruentur, terræ, quàm poſſunt volatu rapidiùs appropinquant: ſicq; amentes in retia ſe præcipitant. Hæc ille.

Difficillimè capiuntur.

Quomodo capiantur.

Palũbi facilè laqueis capiuntur.

Galli vt Palumbos capiant.

Chariuari quid Gallis.

[b] *In ſupple. ling. lat.*

Neptunienſes ut Palũbes capiãt.

Accipitres Chiluones nunc Falcones uocãtur.

CORPORIS AFFECTVS.

Palũbis vngues accreſcũt nimiũ.

Senectutis mala.



VLLVM in hiſce auibus affectum hactenus obſeruaui, vno, eoq́; exigui admodum momenti excepto, nempe nimio vnguium incremento, eoq́; in ſenectute tantummodò. Meminit huius affectus Ariſtoteles, ex quo Plinius eundem repetit. *Aetate prouectis*, inquit ille, *vngues accreſcunt, quos recidere ſolent, qui eas alunt. Nil, quo lædantur apertè, alias his ſeneſcentibus accidit:* inſigni ſanè priuilegio, cùm nobis ſeneſcentibus nullum non morbi genus inſidietur, ſed & ipſa ſenectus nobis per ſe morbus eſt.

SYMPATHIA.

CVM Perdicibus, teſte Aeliano, his auibus benè conuenit.

DENOMINATA.

Accipiter Palumbarius.

Proſerpina cur Pherephatta dicta.



ΑΣΣΟΦΟΝΟΝ, hoc eſt, Palumbicidam, ſiue Palumbarium Accipitrem eundem eſſe cum φαβοτύπῳ, ſiue φαβοκτόνῳ antè diximus, de quo Accipitre vide, quæ inſtituto de eo capite ſcripſimus. Proſerpinam multi ex Græcis Theologis Pherephattan dictam exiſtimant παρὰ τὸ φέρβειν τὴν φάτταν, id eſt, à paſcenda Palumbe. Et antiqui huic Deæ Palumbem ſacram fecerunt. Quamobrem etiam mulieres Maiæ ſacerdotes eam ipſi immolant. Maia uerò eadem eſt, quæ Proſerpina, tanquam mæa quædam, id eſt, obſtetrix, & nutrix. Eſt enim Dea terreſtris, & eadem Ceres. Author eſt [a] Porphyrius.

[a] *Lib. 4. de abſtinent. ab animat.*

[b] *Lib. 10.*

Palũbariũ oppidum.

Palumbarij oppidi in Samnio olim à Caruilio capti meminit [b] Liuius. Illud, ni fallor, fuerit, quod Lanciano dextrorſum ad Maiellæ radices procul abeſſe ſcribit [c] Blondus, & Pennam caſtellum in montibus ei ſupereminere.

[c] *In Abrutio.*

Penna caſtellum.

[d] *In Vmbria.*

Apud eundem [d] Blondum Palumbaria oppida nominantur Sabellæ familiarum vrbis Romæ & in regione opulentiſsima in Cruſtumerijs annumerantur.

Palũbaria crypta, & ei9 aquę facultas.

Palumbaria crypta à Palumborum nidis dicta eſt. Huius cryptæ aqua caput, & renes ſanat, urinæ meatus aperit, nebulas ab oculis, & ventos ab auribus fugat, paſſiones ſtomachi etiam quæ ad cor tendunt, expellit, & arthriticis confert, ſed ea vtens à ſalſis, & frigidis caueat; quæ omnia hoc hexaſtico expreſſit Alcadinus Siculus:

Crypta Palumbaria eſt, fuerit quia grata Palumbis,
Vel quoniam lumbis fertur obeſſe parum.
Vnde ſuo hæc læſos feruens medicamine renes
Sanat, & vrina ſumpta recludit iter.
Auxilium nuſquam inuenies præſentius vllum,
Perpetuus capitis, ſi tibi fortè dolor.
Ex oculis nebulas, & ab auribus excutit euros,
Cardiacam tollit, arthetìcumq́; fugat.
Et maiora facit, ſi ſcis ſeruare diætam,
A ſalſis caueas, frigida quaq́; fuge.
Algentis vitalis aqua conſueſcere potu:
Vtere lymphato, quod parit vua, mero.

Phaſſachates gẽma.

Phaſſachaten gemmam ex achatis genere nominatam à Plinio, Georgius Agricola ita dictam ſcribit, quòd aliquando venarum & macularum diſcurſu exprimat Palumbem.

AVGVRIA.

AVGVSTINVS Niphus de Gallinis, & Palumbibus negat auguria accipi, præterquam ex ouis.

EMBLEMA.

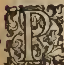


E Palumbis emblema est apud Alciatum cum lemmate AMOR FILIORVM.

Ante diem vernam boreali cana Palumbes
Frigore nidificat, præcoqua & oua fouet.
Mollius & pulli vt iaceant, sibi vellicat alas,
Queis nuda hyberno deficit ipsa gelu.
Ecquid Colchi pudet, vel te Progne improba? Mortem
Cùm volucris propriæ prolis amore subit?

Sed vereor Alciatum hæc perperam Palumbi tribuere: quia præter ipsum nemo id tradit alius.

VSVS IN CIBIS.



ALVMBES tanquam aues humano palato arridentes, ac delicatas, cùm maiores nostri, tùm coætanei passim nominant. Has [a] Athenæus in Carani Macedonis nuptijs fuisse memorat, easdem vnà cum Turturibus, Turdis, Merulis, Anseribus, Leporibus, agnis, hœdis, similibusq; gulæ illecebris in Laconicis conuiuijs celebrat, quemadmodum & sexcentis alijs in locis. Pistoclerus adolescens apud Plautum Bacchides meretrices duas vnum Palumbem expetere, ceu rem acceptissimam, asserit: intelligit autem amantem. Et [b] Theocritus pastorem inducit, qui puellæ suæ Palumbem promittit sese dono daturum, inquit enim:

[a] Lib. 4. c. 1. & 4.
Carani Macedonis nuptiæ.
Bacchides meretrices Palubē petere quid significet.
[b] Edil. 5.
Pastor puellæ Palubē promittit.

Κ'ηγὼ μὲν δωσῶ τᾷ παρθένῳ αὐτίκα φάσσαν
Ε'κ τᾶς ἀρκεύθω καθελών, τηνεὶ γὰρ ἐφίσδει.
Et ego quidem mox puellæ dabo Palumbem
Ex iunipero abreptum, ibi enim incubat.

Alibi item Lacon apud eundem conqueritur puellam suam basium recusasse, quamuis ei Palumbem donauisset:

Lacon pastor puellæ Palubē donat.

Οὐκ ἐράω Α'λκίππας ὅτι με πρᾶν οὐκ ἐφίλασε
Τῶν ὤτων καθελοῖσ', ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα.
Non amo Alcippen, quia me nuper non osculata est,
Auribus ad se attrahens, cùm ipsi Palumbem donarem.

Quas Theocriti sententias Nemesianum, & Calphurnium elegantissimos poëtas, qui pariter eglogas scripsêre imitatos fuisse, non est dubitandum. Alcon enim pastor apud Nemesianum Donacen puellam, quam ardebat, sic alloquitur:

Alcon pastor puellæ Palumbes mittit.

Præterea tenerum leporem, geminasq; Palumbes
Nuper quæ potui syluarum præmia misi.

Sic quoque [c] Calphurnij Lycidas sese sæpè Phyllidi suæ Palumbes donauisse iactitat, inquiens:

[c] Egl. 3.
Lycidas pastor puellæ Palubes donat.

Accipe, ne dubita, meruit manus vtraque pœnas;
His tamen, his inquam manibus tibi sæpè Palumbes
Sæpe etiam Leporem decepta matre pauentem
Misimus.

Horatius verò Nasidieni diuitis cuiusdam cœnam ordine totam describens inter alios cibos Palumbes etiam nominat, easq; sine clune ceu ita lautiores: sed hanc cœnam per totam satyram ridet, eamq; partem, ut Acron uetus Horatij Scholiastes exponit, putrem fuisse indicat, uti quoque alias, quæ cæteris animalibus, quarum meminit, deerant. Innuit tamen interim veteres in aliquibus tantùm partibus animalium priuatim delicias agnouisse, ut [d] Plinius disertissimis hisce uerbis testatur: *Postea culinarum artes, vt clunes spectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatata repositoria occupent. Dedere & Parthi coquis suos mores, nec tamen in hoc magonio quicquam totum placet: hic clune, alibi pectore tantùm laudatis.* Audiamus nunc [e] Horatium, qui sic canit:

Nasidieni cœna.
[d] L. 10. c. 50
[e] Sat. 8. l. 2.

Et Leporem auulsos, vt multò suauius, armos,

Quàm si eum lumbis quis edat: tum pectore aduſto
Vidimus & Merulas poni, & ſine clune Palumbes,
Suauis res, ſi non cauſas narraret earum,

Palũbis nuptias parat Popul. Romanus.

Galli ut Palũbos edãt.

Cocturam qualẽ quęque carnes expoſtulẽt.

Machomæ cæna.

Hoc eſt, cauſas naturales, cur partes eſſent totis ſæpè, & integris corporibus, aut aliæ alijs præferendæ. Romanus noſtri temporis populus, teſte Blondo, ex Palumbium aucupio nuptias, & conuiuia maiori ex parte parat. Apud Gallos quoque eas inter elegantiores epulas hybernis menſibus collocari nouimus. Aliqui eorum cum braſſica elixant, parum tamen antè inaſſatas. Alij uerò (quorum maior eſt numerus) ſemitoſtas mandunt, hoc eſt adhuc cruore perfuſas, quod quidem nec ſalutare eſt, nec humanum: quippe cocturam genus omne carnium moderatam poſtulat, ſiquidem hominum vitam alere debeant, & ſuſtinere. Iulius Scaliger & ipſe Gallus tamen ſemicoctam laudare uidetur Machomę cænam damnans, & ſua edulia recitans.

Quaeris mea quid eſitem domi? dicam. Et mox:
Bis terq; lota dextera, è veru tracta
Fumat Palumbes ſemicocta: porcellus
Nitore grandis; paruus hædus ætate,
Veruexq; petricorijs tener mandris
De corte Capo captus, & ſaginatus, &c.

[f] In Hipp.

Et [f] rurſus vbi Rufo Natali, & affini ſuo conuiuium parat, ait:
Exin Palumbes ſemicocta fumabit.

[g] In Treſiſ.

Item [g] alibi de Palumbe canebat:
Is, quem ſcis lauti nomen captare, Palumbum
Integrum vbi poſuit, non coctum clamat: & eſſe
Eſſe reponendum: Miſer ille effertur inanis,
Inde ſinè exequijs in condum: vt craſtinus extet,
Quem toſtum appoſuit, ſed non ſemel.

[h] In Apic.

Atque [h] rurſus:
Iuſſum cœnare Palumbes
Men' ſaturas porris, prius hinc diſcedere certum eſt
Quàm me plebeia cupiant faſtidia cœna.

Condimentũ Palũbi Paſtilli è Palumbis.

Apitij uerba de condimento in coctura Palumbi altilis, recitauimus in Columba. Coquus quidam Gallicus, referente Ornithologo, ad paſtillos è Palumbis parandos, Vãeris ſalſa (iure intinctorio) inquit, calida, ut pro bubula carne, & ſpeciebus aromaticis, niſi quod cepa requiritur in liquamine ſuillo frixa.

VSVS IN MEDICINA.

Palumbiũ carnis qualitas.

[a] Lib. 1. de morb. mulie.

[b] Lib. 2. de alim.



QVOD modò ad qualitatem carnis Palumbium ſpectat, perperam nonnulli, meo iudicio, ſicuti Pſellus inter excrementoſas numerant. Nam Hippocrates mulieri, cui menſes pituitoſi fluebant, Palumbis, & ſimilibus, veſci conſulit: alibi etiam in cibo exiccare, & uentrem aſtringere dicit quod poſtremum à Celſo, & Auicenna repetitum eſt: ſed magis aſtringunt, teſte Celſo, ſi in poſca decoquantur. [b] Galenus pariter Palumbium carnem non improbat, ſed Columbina tantùm duriorem eſſe dicit: *Auium caro minus nutrit, quàm quadrupedum, ſed facilius concoquitur, præcipuè Perdicis, Attagenis, Columbæ, Gallinæ, & Galli. His verò durior eſt caro Turturis, Palumbis, & Anatis.* Et [c] Paulus primum locum inter aues Perdici, pullo Columbino, Attagenæ, Gallinæ, Phaſiano tribuit, ſecundum Turdis, Merulis, & Paſſeribus, tertium Palumbis, & Anati: quartum Pauoni, vltimum Anſeri, & Struthioni. Ruffus pariter, referente Elluchaſim tres auium ordines ſtatuit, & præfert ex auibus ſylueſtribus Alaudas non criſtatas, & ſathur (fortè Turdos) deinde Sturnos, Phaſianos, Perdices, Turtures, Pipiones, Palumbes ſylueſtres, & Filacotanas. M. Cato Cenſorius ægrotis ieiunium imperari vetabat, ſed ſaltem oleribus, & modica carne Anatis, aut Palumbis, aut Leporis ali volebat. Libidinem dicuntur inhibere, nam & Martialis ait:

[c] Lib. 1.

Inguina torquati tardant, hebetantq; Palumbes
Non edat hanc volucrem, qui cupit eſſe ſalax.

[d] L. de comp. med. ſec. loc.

Venerem autẽ extinguere nonnulli uolunt, propter glandiũ eſum. Archigenes apud [d] Galenũ Palũbes pro ſtomachicis cõmendat. Trallianus pro tympanicis; & elephãtico Aretæus

victum

victũ preſcribens, Perdices, Colũbas, & Palũbes celebrat: & rurſus priuatim torquatas cõmendat in cibo cephalæam patientis. Il colico affectu, inquit Aetius, frigido, & plegmatico Gallinæ altiles ad cibũ preferuntur: deinde Perdices, & Palũbi debilis nutrimẽti gratia, ſunt exhibendi, Turtureſq; altiles, & Columbæ. Ab Alexãdro Benedicto Turtures, & Palumbes tempore peſtilentiæ in cibo probantur. [e] Hippocrates Palumbis carnes his, quæ iam conceperunt, dari iubet, item, ſi uterus laxus fuerit, diæta, inquit, fiat ex alica, carne ſuilla, aut Palumbis. Alibi etiam in lienteria vtendum eſſe monet carnibus ſale, & aceto inueteratis; caninis aſſatis, & de Palumbis, ac reliquis huiuſcemodi uolucribus. Nonnulli ad corrigendam fortè intemperiem ſiccam, priuſquã coquant Palumbem in aquam frigidam aliquandiu relinquunt. Mirum, quod ſcribit. [f] Io. Baptiſta Porta oculos Palumborum confoſſos renaſci, ideoq; nullum remedium ad cicatrices, & vulnera oculorum præſtantius reperiri. Hoc uerò omnem admirationem ſuperat, quomodo, referente Plinio, iumentorum verminatio finiatur, ter circumlato verendis Palumbo, & quomodo Palumbus emiſſus moriatur, iumentumq; liberetur confeſtim. Idem Plinius carnem Palumbi in aceto decoctam, dyſentericis, & cœliacis mederi dixit, item Palumbum ferum ex poſca decoctum tormina ſanare, necnon in contractione neruorum in cibis prodeſſe etiamſi inueterata. De ſanguinis Columbini, Palumbiniue vſu ad oculos ſanguinolentos, uel ſanguine ſuffuſos, & ſiſtendum ſanguinem multa diximus in generali Columbarum hiſtoria. Celſus huiuſmodi ſanguinem vulnera purgare ſcribit; Marcellus pedes illitos ſanari eo efficaciter, ſi cùm Miluino permixto vrtica intingantur, ad podagram, ni fallor. Fimus Columbinus, teſte Celſo, adurit. Vires quas Dioſcorides Columbarum fimo adſcripſit, recentiores quidam indocti Palumbino attribuerunt. Etſi autem Palumbium fimus eadẽ poſſit, quæ Columbinus, efficaciorq; etiam ſit, conſeruanda tamen ſunt bona fide authorum verba: De huius item uſu in calculo multa diximus in Columba. Celebratur in tali affectu à Sereno canente:

Siue Palumborum capitur fimus acre feorum
Dulcacidis ſparſum ſuccis, tritumq; ſolutum.

Plinius item in faba ſomi aduerſus calculos; & alias difficultates veſicæ prodidit, necnon & lapillos in harum auium ventriculo inuentos contritos potioni inſpergi contra eoſdem; Idem fimus vrinam prouocat, & alijs ueſicæ affectibus opitulatur.

[e] L. de morb. mul.
[f] L. 1. Phyſ. cap. 14.
Palũborum oculi cõfoſſi renaſcuntur.
Iumentorũ verminatio ut finiatur.
Sãguinis uſus.
Fimi uſus.
Lapidũ in ventriculo Palũbiũ inuentorũ facult.

DE PHABE, SEV PALVMBE Minori. Cap. VI.



PHABEM, vt diximus, Palumbem minorem interpretamur, ſed cùm hæc uolucris, nec mihi unquam obſeruata ſit, nec alijs notam fuiſſe videam, itaque relicta eius delineatione ad Oenada, ſiue Vinaginem, quæ proximè, teſte [g] Philoſopho ad Phabis magnitudinem accedit, ſermonem conuertimus.

Phabs eſt Palũbes minor.
[g] 8. hiſt. c. 3.

DE OENADE, SEV VINAGINE Cap. VII.

AEQVIVOCA.



OENAS, inquit [a] Aelianus, auem ſignificat, non ut quidam putant, uitem: ex quibus uerbis facilè eſt colligere, quod Oenas ueteribus etiã uitem ſignificauerit. Sed & nonnulli Oenada interpretantur locum uitibus conſitum. Οἰνάδες, inquit Heſychius, ἀμπελώδεις τόποι. Huic præterea, & Varino Οἰνὰς genus Corui, aut Columba fera eſt; & alibi οἰνὰξ habent pro ſpecie Corui. Mibi Οἰνὰς pro Columbæ ſpecie tantummodò nota, & ab Ariſtotele nominata; ſcio uerò aliam auiculam Oenanthen Ariſtoteli, & Plinio dici; ſed de hac agam proprio loco. Eſt poſtremò Oenas canis nomen, ſi bene memini apud Xenophontem.

[a] L. 4. de ani. cap. 58.
Oenas antiquis etiam uitẽ denotabat.
Οἰνάξ.
Oenanthe.
Oenas canis.

SYNONYMA.



HANC alitem Tzetzes Οὐνὰ Hebraicè, & Syriacè dici tradit. [a] Lycophroni, ni fallor, οἰνοτρόπος φὰψ dicitur: interpres uertit, vinifera auis, Iosephus Scaliger Viuitorcula, Gaza pro Οἰνὰς apud Ariſtotelem tranſtulit, quemadmodum ſuprà diximus, Vinago, quaſi fortaſſe cum vino ago. Nam præterquam quod, teſte Philoſopho, *autumno*, (quo videlicet tempore vindemiæ celebrantur maximè) *& conſpiciatur, & capiatur.* Euſtathius etiam colore addit eſſe, quem Græci οἰνωπὸν appellant, qualis nimirum in vuis nigris maturis apparet: adeo vt ab eonè colore, an vindemiæ tempore dicta ſit, meritò quiſpiam dubitet. Qui ſanè color in aue, quam ego Oenadem eſſe puto, optimè reperitur, vt ſubinde in deſcriptione eius patebit. Quapropter Gulielmus Rondoletius vir alias longè doctiſſimus, rerumque naturalium, maximè piſcium, de quibus luculentiſſ. nos edidit commentarios, peritiſſimus, non rectè ἰνὰς per iota tantùm in prima legendum cenſet, ita auem dici credens ἀπὸ τῶν ἰνῶν, hoc eſt, à fibris carnis: ita enim inquit in Epiſtola ad Ornithologum ſcripta, fibroſa, & dura eſt, vt neque edi, neque ad cibum parari, niſi detracto tergore commodè poſſit. Sed auem, quam Rondoletius Ornithologo miſit ab Oenade Ariſtotelis diuerſiſſima exiſtit: eſt enim vel Alchata, vel Filacotana Arabum, vel ſaltem congener, non autem Damaſcena Perdix Bellonij, quemadmodum arbitratur Ornithologus: nam pedes huic ſunt pennis obueſtiti, manifeſtiſſimo diuerſitatis inditio. [b] Iulius Cæſar Scaliger alibi pro Oenade interpretatur Rupicola, & pro Peleiade, hoc eſt, Liuia, Turricola: ex qua interpretatione auem, quam depingemus, veram Oenadem eſſe inde colligimus, quoniam montium rupes duntaxat habitat, ideoque Bononienſibus aucupibus Saſſarolo nuncupatur, hoc eſt, ſaxatilis, quanuis M. Varroni Columba ſaxatilis inter altiles vocetur. Prætereà diuerſa eſt à ſaxatili Rhætiæ, quæ meo iudicio Peleias, ſiue Liuia eſt: nam & hæc aliquando in parietibus templorum, vnde Turricola Scaligero dicitur, & in montium rupibus nidificat, at non ſemper, vt noſtra ſaxatilis, cui etiam magnitudo Oenadi ab Ariſtotele aſcripta optimè reſpondet. Neque alia fortè Semiramis fuerit Heſychio, & Varino pro hac voce Columbam montanam interpretantibus. Robertus Stephanus quoſdam ait Oenadem Gallicè vertere grand Colomb. vel Biſet: ſed Biſet, teſte Bellonio, Liuia eſt, Oenade multa minor, & diuerſa, vt inſtituto ſuper hac capite Bellonius diſputat.

[a] *In Caſſandra.*
Vinago, cur ſic dicta.
Color Oenadis.
Rondoletij error.
Ἰνὰς auis, & cur ſic dicta.
Inadis caro
Inas Rondoletij non eſt Oenas Ariſtotelis.
Alchata, & Filacotana quæ auis Arabibus.
Perdix Damaſcena.
[b] *Com. in Theoph. lib. 3. cap. 27.*
Rupicola.
Turricola.
Saxatilis Columba Rhætiæ.
Semiramis quæ auis.
Columba montana.

DESCRIPTIO.



ARISTOTELES [a] Oenadi in Columbaceo genere tertium magnitudinis locum attribuit, inquiens: *Oenas maior quam Columba, minor quàm Phabs.* Quem locum repetens Aelianus, non ſolùm non aſſequutus eſt Ariſtotelem, ſed planè contextum eius viriauit, quando ſcribit, *Hanc Ariſtoteles Palambo* (φάττα habet) *maiorem, Columba minorem facit.* Ariſtoteles enim Phattam, vt iam ſæpius diximus, in toto Columbaceo genere maiorem, imò maximam appellat; tantum abeſt, vt minorem dixerit. Rectius, opinor, Euſtathius Columba maiorem eſſe dixit Oenadem, & colore, quem Græci οἰνωπὸν appellant, qualis nempe vini nigri eſt, vel qualis in vuis nigris maturis apparet; quod ſi pro Columba, qua Oenadem maiorem eſſe dixit Ariſtoteles, eumque ſequutus Euſtathius, Saxatilem Varronis, hoc eſt, in Columbarijs noſtris agentem intelligas, vt ego intelligendam arbitror: certè auis hæc, quam ego pro Oenade depingã, egregiè reſpondebit. eſt etenim domeſticis Columbis nihilo minor. Color quem Oenadi tribuit Euſtathius planè etiam in ea conſpicitur, maximè propè pectoris initium, nam quodammodo ex ferrugineo ad fumatum accedit, qualis in vuis nigris, ac illis potiſsimum, quas maiolas apud nos vulgus nuncupat. Præterea *Oenas*, teſte [b] Philoſopho, *autumno potiſsimùm conſpicitur, & capitur.* & hoc quoque meæ aui competit: quapropter vbi Ariſtoteles addit, *ad nos venire, cùm iam prolem fecere*, quis non malè interpretetur, ad plana deſcendere. Aucupes interrogati, quoties anno pariat noſtra auis, reſpondebant, ſe neſcire. Scio in Latinis à Gaza factis Ariſtotelis libris, legi ſemel anno tantùm parere, quod ſanè in Græco textu non habetur: at bonus ipſe Gaza, illud addidit, neſcio quàm bene; falſum verò eſt, & experientiæ, & Ariſtotelis

[a] *8. Hiſt. 3.*
Magnitudo.
Aeliani error.
Phattæ magnitudo.
Quomodo Ariſtoteles Oenadem Columba maioré eſſe dixit.
Oenadis authoris magnitudo
Color.
[b] *8. Hiſt. cap. 3.*

authoritati

Oenas mas cum vicia.



Oenas fœmina cum orobo.



authoritati repugnans Turturem ſemel tantùm parere, ut ille adiungere auſus eſt. Cæterùm Oenadem Philoſophus dixit citato loco, bina parere. [c] Athenæus de Oenade miraculum recitat huiuſmodi, Arbores non producturas ixiam, hoc eſt, viſcum, quod aliàs ἰξὸς, nempe Ariſtoteli dicitur, niſi ſuper quas auis uentrem deponens deuoratum eius ſemen excreuerit. Idem in Palumbe de Palumbe ſcribere Plinium diximus. De Turdo idem communi adagio vulgatiſſimum, *Turdus malum ſibi cacat*. Sed ut fabulam hanc anilem prætereamus, quam ſola uiſci natiuitas per ſe iugulat, nam uiſcum *αὐτομάτως* in arboribus ſine ſemine oritur, lubet huc inſignem Plinij errorem annotare, qui cùm Dioſcoridi ixiam videret (huic enim alia planta, quàm Theophraſto ixia uocatur, nempe Cameleon niger) in uenenatis radicibus recenſeri, ac quodammodo, ab ἰξῷ, id eſt, viſco appellari, vbique pro ixia uenenata radice viſcum reddidit intolerabili ſanè errore. Reſtat modo vt auem noſtram deſcribamus. De magnitudine eius paulò antè memini, & de colore pectoris, Roſtrum planè eſt cinnabarinum, longum ut in Columba domeſtica, in extremo acutum. Caput totum, uenter & alarum pennæ ſunt cinerea, exceptis remigibus, quæ nigricant, & notabilis ſunt magnitudinis, quare etiam uolatu plurimum ualere veriſimile eſt. Ceruix viridis eſt, intercurrentibus nigris plumis. Cauda verſus vropygium cinerea, cætera nigra, Pedes rubri, ungues nigri. In fæmina, cuius etiam iconem ponimus roſtrum minus rubet, & pedes etiam pallidiores.

Gazę audacia.
[c] Lib. 9. c. 16.
Ixia, ſiue viſcum vt naſcatur.
ἰξὸς.
Turdus malum ſibi cacat.
Plinij maxim' error.
Ixia Dioſcoridis quæ Chamæleō niger.

CAPIENDI RATIO.

ARISTOTELES priuatim de Oenade ſcripſit, ut Gazæ interpretis verbis utar, modum maximè capiendi eam eſſe, dum ſe in aquam bibendo propendit.

DE ALCHATA SIVE Filacotona Arabum.

Cap. VIII.

ANTEQVAM ad Liuię Columbæ hiſtoriam, quemadmodum inſtitutus ordo, magnitudinis nempe, expoſtulabat, orationem conuertam, operæpretium planè mihi viſum eſt de Alchata, ſiue Filacotona Arabum prius verba facere, cùm quia Arabes è ſylueſtrium Columbarum genere eam nominent, tum uerò etiam, ut relicto interim vnicuiq; ſuo iudicio appareat noſtram, quam pro Oenade dedimus auem, potius quàm hanc Oenadi reſpondere. *Alchata*, inquit Bellunenſis, *eſt genus Columbarum ſylueſtrium, quorum ala oblonga ſunt, penna, & pluma coloris Coturnicum, & cutis extrema pradura, quamobrem medici in regionibus ad Orientem præcipiunt huiuſmodi Columbos excoriari, vt cutis remoueatur. Vulgò viſi ſunt in Syria pedibus nigris, & valdè breuibus*. Hęc ille. Ecce quam exactè huic aui conueniant quę de ſua Oenade Rondoletius ad Ornithologum ſcripſit. Vt enim eam cum Oenade veterum faceret ἰνὰς per iota, uti diximus, non οἰνὰς ſcribendum eſſe exiſtimat, ut nimirum ἀπὸ τῶν ἰνῶν, id eſt, à fibris denominata dicatur: Ita enim, inquit, fibroſa, & dura eſt, ut neque edi, neque ad cibum niſi detracto tergore parari commodè poſſit. Auis eſt gregalis, & circa Monſpeſſulum vulgò Angelus (vn Angel) uocatur: ſimillima Perdici, ſed roſtro, & pedibus nigris: plumis ex fuſco colore in nigrum uergentibus, & luteis in ruffum. Cætera, magnitudine pręſertim, Perdici perſimilis. Sed quis hanc auem ab Alchata diuerſam eſſe non dicat, quoniam Bellunenſis pedes perbreues Alchatę tribuit, cùm contrà quam ille Inadem vocat, cruribus ſit ſatis proceris, ſed non impedit, quin ſaltem (utor modò Ornithologi verbis) eiuſdem generis proximi ſpecie ſint diuerſę: & ſanè Angelo etiam Monſpeſſuli dicto, ut pictura oſtendit pes propriè dictus, hoc eſt inferior, & digitatus breuis eſt proportione, & poſtremus digitus minimus. Alchatę carnem Auicenna etiam duram eſſe dixit, ijs tamen ſalubrem, quorum iecur obſtructum eſt, & infirmum, & quorum corruptum eſt temperamentum, hoc eſt, cachecticis, & hydropicis. Filacotonę apud El-

Ordinis ratio.
Alchata Arabū ſiue Filacotona
Rondoletij Inadē eſſe Alchatam Arabum.
Angel' quę auis dicta.
Pedum cōſtitutio.
Caro Alchatæ quibus proſit.
Filacotonę caro.

luchaſem,

lùchaſem, qui Tacuinos Arabicè ſcripſit, cum Columbis; & Turturibus numerantur:unde Ornithologus Palumbium generis eſſe conijcit, & eaſdem fortè, quas Auicenna Alfuaehat nominat. Ego cum Alchata potiùs eaſdem crediderim, maximè cùm idem Ellucha-ſem paulò antè Palumbos ſylueſtres, & Filacotonas ſimul numeret tanquam diuerſas: cuiq; tamen in re parum nota ſuum permittò iudicium.

Alfuachat

Alchata ſiue Filacotona Arabum cum ſecuridica.



DE COLVMBA LIVIA. Cap. IX.

SYNONYMA.

COLVMBA Πέλειας Aristoteli dicta, à Theodoro Gaza, vt iam sæpe diximus, Liuia traducitur, & apparet sanè πελειάδα, siue ut efferunt poëtæ πέλειαν à colore ita appellatam. Nam πελιὸν, & πελιὸν Græci liuidum dicunt. Vnde Eustathius πέλεια, inquit, *non simpliciter Columba est, sed species Columbæ nigrioris, vt vox, seu dictio ipsa subindicat.* Idem Eustathius alibi πέλειαν ait esse genus Columbæ timidum, ideoq; etiam aliàs τρήρωνα vocari. Contrà rursus alibi docet πελειάδα Doribus Columbam simpliciter sonare, & τρήρωνα commune omnium Columbarum epitheton esse, necnon etiam quandoque per antonomasiam simpliciter pro Columba vsurpari, quemadmodum, (ni fallor) in Columba diximus. Augustinus Niphus Columbas Liuias (vtor enim communi Gazæ interpretatione, atque vtinam is ita vbique virum se præbuisset) scribit Italis vulgò Palumbellas dici. Quod nomen Ornithologus Latinè quoque eis rectè tribui posse existimat; Nam, inquit, maior est, qui simpliciter Palumbus dicitur, uel, ad minoris differentiam, torquatus. Veruntamen eo modo Liuiæ cum Phabe, quæ Palumbus minor est, seu Palumbella confunduntur. Albertus Magnus alias Columbas cauernales, aliàs corrupta, ut apparet, à Peleia uoce Belez nuncupat: Scaliger aptissima dictione Turriculas: Germani Lochtuben, Kleine Vuilde tuben, Holtztuben.

Etymum. Πελιὸν gd. Τρήρων. Palũbella. Colũbę cauernales. Belez.

GENVS.

ARISTOTELES Columbarum genera enumerans πελειάδα penultimum magnitudinis locum tribuit, sicut alibi fusiùs a nobis disputatum est. Nunquid in hoc genere diuersitas reperiatur, planè ignoro; lego tamen apud Aelianum in India Liuias Columbas virides pennas habere, adeo vt primo aspectu, si quis in auium cognitione rudis sit, Psittacum, non Columbam dicat: rostrum illi, & crura Græciæ Perdici esse similia: quas sanè notas in nostratibus Liuijs non reperias.

Liuiæ Colũbæ virides.

DESCRIPTIO.

PELEIAS, inquit * Aristoteles, *quàm Columba minor, nigra est.* (Gaza vertit, Liuet etiam plumis, & penè nigricat) *& pedibus rubidus, scabrosisq́.* Idem Athenæus, & Aelianus repetunt. Quare parum rectè Varinus *Peleian* esse ait *Columbæ genus simile Palumbi*, nam neque color, neque magnitudo respondet. Hinc etiam, ubi Albertus habet, Columbæ Belez similes sunt domesticis griseis, lege fuscis; nam alioqui color griseus incanus, seu cineritius est, & ipsemet alibi nigras esse dixit. Hesychius ob allatam rationem non parum hallucinatur, dum Peleiades Columbas nigras interpretatur Φράσσας, lego Φάσσας. Mihi Peleias, siue Liuia nunquam conspecta, quare descriptionem, atque iconem ab Ornithologo mutuatus sum. Descriptio autem talis est. Vidi ego, inquit, apud nos Liuias captas cùm aliàs, tùm Februario etiam, & Augusto mensibus. Auis ea Columbæ domesticæ specie persimilis est, paulò minor; pedibus rubet: rostrum albicat: circa nares tamen purpurei parum habet. Plumæ ubique cinereæ, sed in cauda extrema pennæ nigrescunt, mediæ subruffum aliquid habent. Collum pronum & ad latera partim purpureas, partim subuirides plumas habet pro diuerso ad lucem posito hoc, vel illo colore splendentes. Collum supinum ex cinereo purpureum est. Alarum pennæ quatuor longiores nigricant

* 5 hist. c. 13. Varini error. Griseus color qualis. Colũbæ Liuiæ descriptio. Rostrum. Color. Collum. Alæ.

nigricant cum aliquo ſubruffo colore: minimę cinereæ ſunt: medię partim cinereæ, partim ad extrema nigricant, & earundem vltimæ dorſum uerſus ſubruſtæ ſunt. Longitudo à roſtro ad extremam caudam dodrans, & digiti quinque ferè. Differt à Palumbe, quòd & multò minor eſt, & maculas albas circa collum, & in alis, ut illa non habet.

Liuia vt à Palūbe differat.

Columba Liuia cum cumino.



LOCVS. NIDVS.

MONACHI, qui in Mesuem commentarios promulgarunt, *Columba*, inquiunt, *syluestres in turribus, & montium rupibus nidificant, domesticis minores, & à nonnullis Liuiæ, quasi liuida dicta*. Sed dubito ego num in montium rupibus nidulentur. Nam & Scaliger Turriculas, Oenades verò, hoc est, nostros Sassarolos rupicolas dixit quàm aptissimè. Turnerus in cauis arborum, & templorum muris nidificare ait, item Albertus, sed hic cauernas arborum, aut ipsas arbores præferre existimat. Aues sunt migratoriæ, * Aristoteles enim discedere eas, neque hybernare apud nos testatur, prę terea minus patientes esse, eamq; ob rem à nullo cellares ali. Albertus aliam causam cur non alantur adducit, quod scilicet quamuis retineantur, non pullificent. Volant gregatim, ut idem Albertus testatur.

An in rupibus nidulentur.
* 8. hist. c. 12
Cur non alantur.

AE T A S.

ARISTOTELES * Perdicum ætatem non amplius, quàm ad sedecim annos extendi prodidit, si communi textu standum. Sed cùm eo in loco de Columbaceo genere agar, dictio περδίκες multis uiris doctis suspecta est, & Niphus annotauit multos in verioribus codicibus πέλειαι legi asseuerare. Quod si πέλειαι legendum, hæ sanè è Palumbium genere non fuerint, quarum videlicet ætas ad quadragesimum vsque annum extenditur.

* 6. hist. c. 4.
Perdicum ætas.
Palũbiũ ætas.

V I C T V S.

ORnithologus Columbis Liuijs eadem ferè exhiberi posse credit, quæ Palumbi, & Albertus glandibus, & granis Columbas cauernales, quæ Liuiæ sunt, uesci scribit.

V S V S.

LIVIAE, inquit Ornithologus, apud nos, ut audio, Palumbis, tanquam teneriores in cibo præferuntur; Quod etiam Bap. Fiera dixit canens:

Ardeat si te delectat fortè Columba
Liuia, surrita qua tibi ab arce cadit.
Non sapias torquata minus mihi cara Palumbes,
Si modo fert molles non diuturna dapes,

Hoc est non annosa. Liuiarum fimus, ut tradunt monachi Mesues commentatores, ad sinapismum requiritur.

Liuiarum carnis præstantia.
Fimi vsus.

D E T V R T V R E. Cap. IX.

AE Q V I V O C A.

TPTΓΩ'N, vti dicemus Græcis Turtur est; Huius nominis mulier quædam fuisse legitur, eaq; Aesculapij nutrix, cuius monimentum * Pausanias in templo eius Dei prope Ladonem * Arcadæ fluuium, cuius aqua omnibus Græciæ fluminibus pulchritudine antecellebat, extare memorat. Hesychio quoque τρυγὼν est ἡ τῶν γυναικῶν μίξις, & σύντροφος, quæ verba doctissimus Henricus Stephanus mendo non carere existimat. Eidem Hesychio τρυγὼν est piscis marinus centro deleterio, ille nempe quem Latinè pastinacam marinam dicimus. Hunc piscem Vlyssi necem intulisse tradunt, ideoq; à Nicandro ὀλοεργὸν τρυγόνα nuncupari.

Trygon.
Aesculapij nutrix.
* In Arcadicis.
Trygon piscis.
Pastinaca marina.

b In Hexa. D. Ambroſij error. Turtur qui piſcis. Truta. Trocta. Piſcis q̃ Turtur Iuuenali dictus. c Lib. de reb. Hiſp.

Recentiorum nonnulli, ut D. [b] Ambroſius, vocis amphibologia decepti pro hoc piſce Turturem verterunt, quod multi non probant, quoniam Τρυγὼν non a voce dicatur, ſed παρὰ τὸ τρύειν ἢ τρύχειν, id eſt, βλάπτειν καὶ κακοῦν, hoc eſt, nocere, & affligere. Turtur tamen etiam piſcis nomen eſt: hunc Robertus Stephanus vocat Trutam, Ornithologus Troctam legit, & authorem habere illum negat. Sed Turtur duos forrè diuerſi generis piſces ſignificat. Nam qui à Iuuenale Turtur appellatur, eum nonnulli Trucham, ſeu Troctam eſſe uolunt, quemadmodum [c] Lucius Marineus Siculus hiſtoriographus regius, cuius ſuper hac re uerba adijcere minimè piguit. *Capitur*, inquit, *multis Hiſpaniæ amnibus piſcis aureis maculis inſignitus, qui etſi notiſſimus eſt vbique, quo tamen nomine vocetur ambigitur. Ego verò eum eſſe arbitror, quem Turturem Iuuenalis appellat, quo carituruṁ dicebat Vrſidium: quandoquidem nomen hoc Turturis multarum gentium vulgari ſermoni maximè conuenit. Nam & Hiſpani Trucham, & Itali, Siculiq́; Troctam vocant. Piſcis eſt autem non modo iucundiſſimi ſaporis, ſed optimi quoque nutrimenti, quem medici ſenibus, & etiam ægrotis libentiſſimè concedunt: cuius in Hiſpania magna eſt multitudo, & magnitudo ingens. His namque prælarga captura non diuites modo ſed etiam pauperes veſcuntur vilius emptis. Qui etſi in multis Hiſpaniæ fluminibus capiuntur, illi tamen, qui apud legionem fluminis Orbigonis, Beneuentum, Burgos, Molenam, Nelam, Manſilam, Barchum Abulæ, & in amne quamuis paruo, cui nomen eſt corpus hominis, multò meliores habentur, quàm cæteri. Turturem captum vidimus in ripa Thormis apud Salamanticam librarum viginti.* Hæc itaq; ille.

Trucha, ſiue Trocta qui piſcis. Turtur piſcis librarũ viginti. Amia Ariſtotelis.

Truttam, vt apparet, intelligens, quam Itali Trottam, non Troctam nuncupant. Trocta autem piſcis quidem nomen eſt, at Græcum, & communi doctorum virorum ſententia Amia Ariſtotelis; de qua ſuo loco, Deo dante, agemus. Vt verò ad Truttam reuertamur: hunc piſcem nunquid Iuuenalis Turturem uocauerit viri docti iudicent. Græci veteres, quod nouerim, Truttam non agnouêre; Latini alij aliter appellant, at nemo Turturem. Auſonio Gallo haud dubio ſilar neſcio quare appellatur, dum ait:

Silar piſcis.

Purpureiſq; Silar illatus tergora guttis.

Turtur q̃d Iuuenali. Romanorũ gula.

Inter Iuuenalis commentatores Georgius Valla poëtam exiſtimat non de aue, at de piſce loqui, verùm quem piſcem ita vocet, non addit: & reuera Iuuenalis, dicant alij quid uelint, lautiſſimum cibum nominare uolens, quo Vrſidium cariturum gloriatur, auem ſatis obuiam, quamuis gratiſſimi ſaporis intelligere mihi non uidetur, maximè cùm ſequenti ſubinde verſu mullos recenſeat. Romani, ut hiſtoria teſtis eſt, piſces maximè exoticos ſemper cùm in ſummo honore, tùm in præcipuis habebant delicijs: ſed hæc ſunt alterius loci, & negocij. Addemus Iuuenalis uerſus, ut quiſque, quam lubet, amplectatur opinionem:

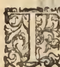
Sed placet Vrſidio lex Iulia, tollere dulcem
Cogitat heredem cariturus Turture magno,
Mullorum iubis, & captatore Macello.

De Paſtinaca piſce miraculum. Turtur locus.

Quę ſi ita ſint, τρυγὼν, ſiue Turtur duos piſces ſignificauerit, Truttam nimirum, & Paſtinacam marinam, de qua, vt id obiter ſit dictum, eiuſcemodi tradunt miraculum, nempe ſi quis ictus ab ea caudam ex arbore quapiam, & præcipuè quercu ſuſpendat, arborem areſcere, ipſum liberum euadere. Quod per antipathiæ rationem contingere tradit Aetius. Porro Turtur vulgò loci nomen eſt in Calabria multis arundinibus ſaccariferis abundantis.

SYNONYMA.

Thor. Saphina. Schuphnina. Schephenina. Tetaru. Zuailtha. Alfafanin. Guareſcen. Duram. Duraz. Antonij Gazij error.


HOR תור Hebræis Turturem ſonat, & Thorem תורים Turtures in plurali. Thor tempus quoque ſignificat, & Thorem in Canticis gemmas, aut margaritas coniunctas, uel ordinatas ſecundum ordinem diſpoſitionis, uel lineamenta, aut genus ornamenti, ut ſunt torques, uel monilia. Rabbi Dauid exponit figuras depictas inſtar Turturis. Chaldęus pro Thor habet שפנינא Saphnina. In dictionario Syrochaldaico apud Plantinum impreſſo Schuphnina שופנינא legitur, atque Schephenina שפנינא & in plurali שפנין Schaphnina. Legitur in eodem dictionario דילפי ſpecies auis, vel Turturis. Perſa pro Turture habet Tetaru תתרו. Inuenitur item pro hac aue in lexico trilingui zuziltha צוצלתא, neſcio cuius linguæ. Turtur Auicennæ, ut Bellunenſis interpretatur, præpoſito articulo appellatur Alfafanin. Guareſcen, inquit Syluaticus, Turtur eſt, uel Palumbus ſyluestris: quæ poſterior ſignificatio verior eſt. Neque etiam Duram, ut ille uult, Turtur eſt, modò Duram illi eadem auis, quę Duraz Auicennę, ut ego conijcio: nam hæc, uti Bellunenſis quoque interpretatur, Attagen, ſiue Francolinus eſt: quare & Antonius Gazius

in eundem

in eundem errorem incidisse uidetur, cùm nixus authoritate Auerrois, qui Turturibus admirandam ad acuendum ingenium facultatem tribuit, Duragi, cui hanc uim ascribit Auicenna, Turtures uertit. Apud Albertum, vbi Græcè Aristoteles habet τρυγὼν, semel, atque iterum Targula legitur, quam nonnullis Sturnum esse asserit, sed omnino Turtur est. Alibi quoque Thagore habet pro Turture. Τρυγὼν Græcis recentioribus Τρυγόνι, uel Τρυγόνα appellatur, Latinis Turtur. Vtrisque, tàm Græcis nempe, quàm Latinis à sono uocis, nimirum à τρύζειν, non τρίζειν, nam hęc posterior uox Vespertilionum est, quod etymum in Gręca dictione dilucidè, minus in Latina apparet, nisi dicamus id per methatesin, siue literarum transpositionem, ut Goropius uult, factum, ut Turtur dicatur, quasi Trutru. Alij uerò ab Hebręorum Tor Turturis nomen deriuant. Legitur & Turturis in nominatiuo, ut Vulturis apud Ausonium. Plerunque Turtur in masculino genere, rarò in fæminino sumitur. [a] Martialis cæreum, & aureum Turturem dixit, [b] Iuuenalis magnum, sed hic subinde à Turture Mullos nominat, unde fortè, uti antè diximus, piscem Turturem nominat. Turtur auis Italis Tortore, Tortora, Tortole, & Turtura, & Tortorella dicitur, Hispanis Tortola, & Tortolilla, Gallis Tourterelle, Tortorelle, Germanis Turteltub, Turtel, Saxonibus, Anglis, & Belgis communi uocabulo Turtelduue: Vsurpatur & Turtell in Anglia: Illyricè Hrdlicze. [c] Io. Goropius Becanus, qui omnia suæ linguæ origini vocabula accepta ferenda esse contendit, Belgis Turturem non Turtelduue, vti diximus, sed Trouteldùue dici scribit, sed vulgus, vt multa plerunque corrumpit Turtelduue nuncupare: dici uerò Trouteldùue à verbo trouteleN, quod, inquit, idem est, quod blandiri, & omnibus modis, & gestibus conari cuipiam placere, & propriè id facere suauijs, & amplexibus, quod à Turturibus docemur. Et mirum est in hac uoce, & sonum quodammodo ipsius auis exprimi, & præterea significari fidei excellentiam, quæ in Turturum coniugio tanta est, ut meritò princeps fidei dici possit. Trou fidem notare ait, & Trout idem esse, quod coniugio copulat. El, siue cum aspiratione Hel excellentiam denotare. Hinc troutel de ijs dici fæminis, quæ blandinijs Columbinis amorem sibi conciliare student: & in masculis Troutelaer eodem modo usurpari.

Duragi. Targula. Thagore. Τρυγόνι. Τρυγόνα. Etymologia. [a] L. 3. Epig. [b] Sat. 6. [c] In Saxon. Trouteldùue. Trouteleñ qd Belgis. Turturum mira fides in matrimonio. Troutel de quib. fęminis dicatur. Troutelaer de quibus masculis dicatur.

GENVS.



ARISTOTELES Columbacei generis volucres ordine recensens, Turturem vltimo loco nominat, & minimam in eo genere existere scribit, & sanè nostrates Turtures tales omnino existunt. Cæterùm Philosophus vnicum duntaxat, ut apparet, Turturum genus agnouit, quod licet in locis frigidioribus, ac niuosis candidum aliquando reperiatur ([a] Scaliger in Vascouia duos eiusmodi sese vidisse narrat & in Polonia eosdem inueniri mihi per literas narrauit Martinus Foxius medicus Cracouiensis) nostro tamen æuo aliud genus obseruatur, cuius fęmella naturaliter candicat, mas uerò coloris est cinerei ad subruffum vergentis, habetque torquem nigram. Eiusdemmodi par Turturum mihi misit Io. Michael Rinellus nobilis Placentinus; hoc genus Indicum appellant. [b] Aelianus Turtures sæpe apparere scribens, de posterioribus intelligere mihi non uidetur, at de illis, quas in niuosis locis quandoque conspici diximus. Insula illa, quam Hispaniolam nuncupant, tria, aut quatuor diuersa Turturum genera producere tradunt. Henrico Galliarum regi, teste Ornithologo, coronando Turcarum Imperator inter alia munera par Turturum rari cuiusdam, & peculiaris generis transmisit, & mihi Io. Paulus Oliua Genuensis aliquando alterius, & diuersi, quàm sunt nostrates, coloris promisit, quas ex Alexandria Aegypti deferri referebat,

Magnitudo. Turtures cādidi. [a] Exerc. 19. Turtures Indici. [b] L. 10. c. 33. Hērico Galliarum regi Turcarū imp. Turtures misit.



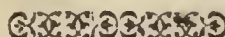
FORMA DESCRIPTIO.



a 5. hist. c. 1; b 9. hist. c. 32. Chloreus. Gazę error. Virio. Ortygometræ magnitudo.

TVRTVR, quemadmodum ex[a] Aristotele diximus, in toto Columbaceo genere minimus est: [b] alibi quoque Chloreum, pro qua uoce Gaza non rectè Virionem vertit; nam hanc Turture triplo minorem, Turturis magnitudine esse dixit, quemadmodum & Alexander Myndius Ortygometram: sed Ortygometra Turture nostrate breuior, & altior, & ut appareret, corpulentior est, modo quam pro Ortygometra pinximus nostris Rè delle Quaglie, hoc est Coturnicum Rex uocata veterum Ortygometra sit, ut opinor. Athenæus ait, Turturem esse colore cinereo, eius authorem citat Aristotelem; quod etsi quodammodo verum sit, tamen in Aristotelis codicibus non reperitur; dorso, ut inquit Albertus, color ruffus in superficie pennarum inspergitur. Turturem itaque cur nigrum vocent [c] Ouidius, & Pontanus, haud facilè intelligo, cùm præter maiores, seu remiges alarum pennas, nihil, uel saltem parum nigredinis possideat. Orus uerò Apollo ridiculosè admodum Turturi (τρύγονι) soli inter omnes uolucres dentes, & mammas tribuit. Ornithologus rectè hunc locum Ori mendo non carere suspicatur, sed quod pro τρύγων, νυκτερίς, id est, Vespertilio, Quia, inquit, hic dentes, & mammas habet, legendum arbitretur, mihi vix arridet, quia ea vocabula nihil similitudinis inter se obtinent, & fortè vox consimilis Oro imposuerit, nam Vespertilionis vox Grçcis τρίζειν dicitur, Turtur verò τρύζειν: atque eo modo Turturem cum Vespertilione imprudenter confuderit. Neque minus absurdè Athenæus cuipiam scripsisse videatur, Turturem Cercopi similem esse, cùm Cercope cicada sit, uel saltem ei congener: uerùm hoc dicere uoluit Athenęus, quòd Turtur nimia, & obstrepera garrulitate Cercopi similis sit. Turturem uerò, quem ante aliquot annos ad uiuum depingi curaui, ita descripsi: Capite est pro corporis portione exiguo, coloris, qui ex cinereo ad subruffum uergit. Oculi pupilla nigra, iris lutea. Rostrum longè quàm in ulla alia Columba minus, & tenuius, eiusdem, cuius caput, coloris. Collum torquis ambit retrò aterrimus, viridibus maculis conspersus, ante vix conspicuus: Dorsum, & pectus fermè ferruginea, dilutiùs tamen pectus, dorsum intensiùs. Pars prona situ uentris candicat. Femora, tibię, pedesq; ferruginea. Vngues breuiusculi, nigri parumper adunci. Alę prorsus versicolores. Primùm etenim qua dorso, & pectori vicinæ sunt, elegantissimo colore ruffescunt, intercurrentibus pennis nigris, quarum extrema viridia sunt, dein subuirides sequuntur, quarum margines rufi aliquid obtinent, immiscenturq; his pennæ nonnullę nigrę: ultimę tandem, nempe maiores, siue rémiges prorsus atræ, at in extremitatibus aliquid albi habentes. Vropygium fuscum, uel colore, quem fumatum vulgus nuncupat. Cauda supina eiusdem coloris est, at prona, & in extremitate candicat. Fæmina teste[d] Aristotele, nisi interiorum aspectu, difficulter dignoscitur. Contrà in Turturibus Indicis se res habet. Fæmina enim exceptis pedibus, qui rubri sunt, & pręter rostrum, quod nigricat, vt in mare, cæ era candida est. Mas uerò capite, collo, pectore, alis ad remiges usque, & dorso vsque ad vropygium ruffescit, sed color longè, quàm in nostrate dilutior est, neque ulla macula respergitur. Magnitudo fermè eadem, vox eadem. Rostrum quoque simile, at nigricans. In oculis diuersitas euidentissima. Huic iris planè croceo, aut potius miniaceo elegantissimè resplendet, quę in nostrate lutescit tantùm. Torquis etiā diuersa figura est, nam Indicis tenuis, & nigra est, & circumcirca collum ambit, cum in nostrate digitum, & amplius lata sit, nec vnicolor, ut diximus. Pennę alarum longiores, uropygium, cauda tota fuscescunt, calamos habentes atros, & in marginibus albicant. Venter maximè propè anum lutescit, pedes rubei tabellis albicantibus ornati, ungues fusci ad luteum vergentes. Alui marem, & fęminam domi meæ caueę inclusos, ac milio eos paui. Sępius oua ediderunt, sed propter caueę motum (erat enim è trabe suspensa) excludere non poterant. Incubabant autem uicissim, donec oua rumperentur: quibus ruptis iterum coibant, & nouiter oua bina semper edebant, donec tandem gemebunda earum uoce, maris potissimùm, nam fęmina exilem admodum ędit, defessus, eas nepotibus meis donarem. Nunc nostratium historiam prosequamur.

Color. Dorsum. c In Epist. Turtur cur niger vocatus. Ori Apollinis nugæ. Turtur Cercopi similis ut dicatur. Cercope quale animal. Turturis descriptio. Caput. Oculi. Rostrum. Collum. Dorsum. Pectus. Venter. Pedes. Alæ. Vropygiũ. Cauda. d 9. hist. c. 7. Turturum Indicorum descriptio. Quomodo à nostratibus differant. Historia. Incubatas.



LOCVS

Turtur mas cum ornithopodio.



Turtur Indicus cum latyro altero.



LOCVS. HABITATIO.



VRTVRES notissimæ quidem in nostro orbe aues sunt, & passim habitant. Nihilominus rarò admodum quibusdam in locis visuntur: quibusdam verò crebrius apparent. Commorantur ferè semper in montium jugis, & arborum verticibus: quamobrem, teste Origene Turturis appellatione S. Spiritus appellatur, vbi de magnis, & occultioribus mysterijs agitur, quæ multos latere solent. Hinc quoque [a] Cælius arbitratur Turturem Vergilio aëream nuncupari hoc versu.

[a] *L.16. Antiq lect. c.5.*

Turtur cur aërea vocata.

Nec gemere aërea cessabit Turtur ab vlmo.

Sed poëta eo innuere voluit, non solùm in montibus agere plerunque Turturem, sed in vlmo, hoc est, arboribus nidulari, tùm quoque rarius terram, nisi victus quærendi causa contingere, nam ad agros etiam & hortos propter id descendit. Vnde rectè dicebat doctissimus Aloysius Mundella, Turturem tùm monticolam, tùm campestrem esse. Platina scribit loca sabulosa libenter ab eo frequentari; in summa loca solitaria, & ab humano consortio remota. Contrà verò Psalmographus innuere videtur, dum sese deterioris conditionis esse ait, quam est Passer, & Turtur, quia his aditus ad altaria Dei pateat, adeo vt apud illa nidulentur. Sed Hebraici sermonis periti Hebraicè Hirundinem significari volunt, quę sanè in Ecclesijs, & domibus nidos construit. Gilbertus Genebrardus ad hunc Prophetæ locum commentans, existimat esse synedochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt. Imo, inquit, citra synedochen R. Mose Nahmanides eodem loco arbitratur Deror nomen esse commune omnibus auiculis liberè per domos, vrbes, & agros volitantibus, & vagantibus. Nam Deror libertatem significat. Auis nempe libera, non inclusa eaueæ, vel domibus. Septuaginta propter mysterium Turturem potiorunt eligere. Amat itaque Turtur loca rarò frequentata, sed quæ & ipsa immutat. Migrat enim, vel si locum tepidum repererit, in eo per hyemem latet. Latere Turturem præter alios testatur sæpius in primis ipse [b] Aristoteles. *Turtur*, inquit [c] alibi *æstate tantum apparet, hyeme se condit. Latitat enim suo tempore.* Et rursus alibi: *Turturem hyeme latere maximè omnium constat: nemo enim propè dixerim vidisse per hyemem vspiam Turturem dicitur.* Latere autem incipit præpinguis, & quanquam pennas in latebris demittit, tamen pinguedinem seruat. Alibi quoque vbi de toto Columbaceo genere generatim agit, scribit *ad nostra loca venire, cùm iam prolem fecerint*, sed id de Turture, & Oenade solùm mihi dicere videtur. Nam & Plinius *trimestres* vocat Turtures, hoc est tribus mensibus nobiscum agentes, *Columbas perennes.* Et rursus idem [d] Aristotiles, *Degunt*, inquit, *æstate Turtures locis frigidis, hyeme tepidis.* Ex recentioribus qui idem scribunt, sunt Albertus Magnus, & Georgius Agricola, quorum hic, *Turtures*, inquit, *aliquando in angustis montium locis latere consueuerunt, qua de causa verno tempore deplumes conspiciuntur.* Ille verò *sæpè*, inquit, *manent, cùm montem habuerint contra Boream, & ab altera parte locum liberum, & patentem, in quo se soli exponant, & regio temperata fuerit.* Atque ita satis probasse me existimo Turtures hyberno tempore in nostris regionibus quoque latere: quare dicendum, asseuerandumque superest hinc migrare, quod superius pronunciauimus. Tradit id etiam [e] Aristoteles, inquiens. *Turtures non patiuntur apud nos hybernare, sed discedunt, nisi pauca locis apricis remanserint.* Et rursus ibidem: *Volant gregatim tum Palumbes, tum Turtures, cùm aduentant, & cùm suo tempore abeunt.*

Dauidis locus explicatus.

Hirundo vbi nidificet.

Deror quæ aues Hebræis.

[b] *8. Hist. c. 3.*

Quando lateat.

[c] *8. Hist cap. 16.*

Cur trimestres dicantur.

[d] *8. Hist. c. 12.*

Turtures migrare.

[e] *8. Hist. c. 12.*

Idem M. [f] Varro refert, dum ait: *Turtures, & Coturnices immani numero suo tempore in Italiam aduolant, & alio tempore reuolant.* Et iterum: *Pontiæ insula*, inquit, *non longe à Palmaria è regione Formiarum, in quibus Turtures, & Coturnices, cùm ad Italiam veniunt, prima volatura requiescendi causa paucos dies morantur.* Addit Ornithologus Turtures in genere Columbaceo apud suos primas aduolare, deinde Liuias, postremò Palumbos torquatos. [g] Cicero quoque Turtures cursu, & peregrinatione gaudere dixit. Quapropter Plinium haud verè dixisse putauerim, quem aliàs tamē Platina sequitur, vêre occultari Turturē, & pennas amittere. Nam si verum est, quod ex Aristotele diximus, ad nos venire, cùm iam prolem fecerit, vt certè constat, dicendum est, dum occultatur proli incumbere quod mihi absurdum omnino videtur. Præterea Turtur ex ijs auibus est, quę sua præsentia ver nunciant. Hinc in sacris [h] Canticis Sponsus sponsæ suæ signa recensens, quibus aduenisse iam ver cognoscitur, vocem Turturis quoque nominat; *Surge*, inquit, *propera, amica mea, Columba mea, formosa mea, & veni. Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit. Flores apparuerunt in terra*

[f] *L. 3. de re rust. cap. 5.*

[g] *L. 2. de fin. bonor. & malor.*

Turtur ver nunciat.

[h] *Cap. 2.*

Signa aduentus veris.

nostra:

noſtrà: tempus putationis aduenit: Vox Turturis audita eſt in terra noſtra: ficus protulit groſſos ſuos: vineæ florentes dederunt odorem ſuum. Meminit pariter[a] Ieremias propheta diſertiſſimus, dum ait: *Miluus in cælo cognouit tempus ſuum: Turtur, & Hirundo, & Ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Quamuis in nulla non regione Turtures inueniantur, alia tamen alijs locis præferre videntur. Nam in Aethiopia tantam harum auium copiam per aëra volare tradunt, vt cælo velut nebulas offundere uideantur, & ſolis radios impediant. Apud Tartaros abundare minus mirum eſt, quia eas nō capiant, eſumq; abominentur. Perù dicta regio numeroſè eas alit. In Germania, teſte Turnero, multò frequentiores ſunt, quàm in Anglia.

Turturum copia ubi. Tartari cur Turturibus abūdent.

MORES. INGENIVM.



N. Columbaceo genere caſtiſſimas eſſe Palumbes, ſecundum caſtitatis locum obtinere Turtures, tertium, ac poſtremum Columbas albas ex[a] Aeliano in Columbæ hiſtoria generali tradidimus. Alij in Turturibus hanc continentiæ laudem magis celebrant. [b] Ariſtoteles Turturem, & Palumbem vno mare contentos viuere, nec alterum recipere inquiens, neutram præferre videtur, ſed Turtur, ſi mori alterutrum contingat, à ſecundis nuptijs abſtinet, & quod reliquum eſt vitæ ſine coniuge perpetuò agit, ſoluſq; volat, & quàm plurima etiam mœroris plena propter coniugem vita functum exempla edit, omniaque facit, quę ad luctum ſpectare, & ad viduitatem, ac ſolitudinem exprimendam aptiſſima videantur, atque ideo frondenti ramò non amplius inſidere tradunt, nec ex lympido fonte bibere, ne conſpecta in aqua imagine ſua coniugis eſſe ratus eius recordetur, & nouos dolores inde percipiat, ſed ſiccos truncos eligere, & aquam turbare, quod Vergilianus & patria, & cantu[c] Baptiſta ille hiſce verſibus ſic expreſſit:

Turturum caſtitas. [a] Li. 3. de anim. c. 44. [b] 9. hiſt. c. 7. Turtur à ſecundis nuptijs abſtinet. Quare viduus factus non bibat aquā fontis lympidi. [c] I. 2. Part. Mariæ.

Sicut vbi amiſſo thalami conſorte per agros
Sola volat Turtur, viridis nec potat in vndis
Ne comitis priſcò triſtetur imagine viſa,
Nec viridi poſthac fertur conſidere trunco.

[d] Alibi quoque matrem D. Virginis propter ſterilitatem ceu viro, qui rus ierat, orbam, Turturi ita aſſimilat:

[d] Li. 9. de ſacr. dieb. Mater Virginis Turturi cur aſſimilata.

Rus ierat, mater tanquam ſine compare Turtur
Deſolata domi viduas imitata ſedebat.

Ob huiuſmodi igitur pudicitiam Turtur poëtis caſtus nuncupatur, ac in primis Ouidio, ſi is Philomelæ author eſt, dicenti:

Et caſtus Turtur, atque Columba gemunt.

Et Baptiſtæ Mantuano pudicus, dum ait:

Munus erat veteri gentis de more pudicus
Turtur, &c.

Paſſim verò per hanc hiſtoriam pudicitiam huius auis celebrauimus. Hîc tamen de inuiolabili earum amore ita ſciſcitari vnà cum Iouiniano Pontano lubet, cuius hi mellitiſſimi ſunt verſus hendecaſyllabi:

Quæ ramo gemino ſedetis vnà,
Atque vnà canitis vagæ volucres,
Vnà & gutture canitis canoro:
Cùm vobis amor vnus: vna cura,
Vnum ſit ſtudium, & fidele amoris,
(Noſtri nam variant ſubinde amores)
Vos blandæ volucres, amoris inſtar
Exemplum fidei iugalis vnum.
Quæ vis, obſecro, dicite, eſt amoris?
Tam conſtans male, diffidenſq; ſecum?
Nam ſi paſcitur è calore, & igni,
Cur ò miſeri ſubinde amantes
Frigeſcunt ſimul, & tremunt? geluq;
Toto pectore ſanguis obrigeſcit?
Sin eſt frigida vis, geluq; ab ipſo

Horreſcit ſimul omnibus medullis:
Cur ò cur miſeri ſubinde amantes
Vruntur tacito colore, & igni,
Toto & pectore ſanguis vſtulatur?
Quænam hæc tam varians ſubinde vis, vt
Alternis calor imperet, geluq́?
Vos ò dicite blandula volucres,
Exemplum fidei, atque amoris vnum,

Ingenium Turturis Iudæorum ſapientiæ pręfert [e] Hieremias, dum ait: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini*. Celebrat idem D. [f] Ambroſius, at neſcio, an verè; ſed audiamus quid dicat: *Vides*, inquit, *quantam Dominus etiam minuſculis infundit prudentiam? Turtur nido ſuo, ne pullos ſuos incurſet lupus, ſquilla folia ſuperiacit. Nouit enim, quod huiuſmodi folia lupi fugere conſueuerint: nouit anicula, quomodo poſteritatem foueat ſuam: & tu ignoras, & tu negligis, quomodo aduerſum lupum nequitia ſpiritalis poſteritatem vita huius habeas tutorem?* Hæc ille. Sed quid Turtur à lupo ſibi, pulliſq́ metuat in arboribus nidulans? Gladiolum, uel ut alij legunt, iridem nidis imponere tradit Aelianus, Philes verò comedere eandem, tanquam faſcinationis amuletum, & ad pullorum cuſtodiam. Ariſtoteles, ſi modò verus Ariſtoteles, author nimirum mirabilium, qui ſub Ariſtotelis nomine venditur, tradit Cuculum in Helice pariturum non conſtruere nidum, ſed in Palumbium, & Turturum nidis parere.

Ingenium Turturis.
[e] Cap. 8.
[f] 6. Hex. 4.
Turtur vt nidū ſuum tueatur cōtra Lupū.

PROPRIETAS.

TVRTVRI, & alijs quibuſdam auibus, inquit [a] Philoſophus proprium eſt crepitus uentris. Pars etiam nouiſſima alui earundem vehementer citatur, cùm vocem edunt.

Cuculus in Turturū nidis parit.
[a] 9. hiſt. c. 39

VOX.


TVRTVR, inquit [a] Iſidorus, de voce vocatur auis: de qua ſupra quoque quædam ſcripſimus. Dicitur autem Gręcè τρύζειν, hoc eſt, vt Cælius uertit, tryſſare: quod verbum de inani obſtreperaq́ verborum multitudine vſurpatur, ob quam Turtur etiam male audit, ut in prouerbijs dicetur. Aliqui Gręcorum uerò Turtures ςένειν, hoc eſt, gemere dicunt. Latinam vocem Latini vſurpant. Author philomelæ.

Et raſtus Turtur, atque Columba gemunt.

[b] Martialis.

Gemit hinc Palumbus, inde raucus Turtur.

Item Vergilius.

Nec gemere aërea ceſſabis Turtur ab vlmo.

Huiuſmodi gemitum cantus nomine dignatus eſt Suidas, inquiens: *Cùm maximè eſurit, cantat maximè.*

[a] L. 12. c. 7. Etymologia.
Tryſſare quid.
[b] L. 3. Epig.
Gemitus Turturis cātus dictus.

AETAS,


COLVMBAE, & Turtur, teſte Plinio, octonis annis viuunt, nimirum quæ excæcatæ allectrices aluntur, vt habet Ariſtoteles, ex quo hoc tranſcripſiſſe videri poteſt. Ego enim aliàs diutius viuere arbitror. [a] Bartholomæus Anglicus neſcio an propria obſeruatione, an uerò ex alio quopiam ſcriptore tradit Turtures quindecim annos viuere, iiſdemq́ cubare.

[a] Li. 3. de prop. anim. cap. 34.

VOLATVS.

Turtures pedum uelocitate ualent.



LBERTVS priuatim Turtures cùm volatu, tùm etiam pedibus plurimum valere prodidit. Columbarum sanè volatus velocissimus est, gressus non item: hoc itaque Turturi priuatim in Columbaceo genere competet, modò verum sit pedibus valere, vt ille testatur.

NIDVS COITVS
Incubatus. Partus.

Vbi nidulentur. Coeundi modus. Oppianus correctus. An mares cum maribus coeãt. [a] 6. Hist. c. 2 [b] In Bacch. act. 1. Pro Machera Turturem captare quid sit. [c] 6. Hist. cap. 1. [d] 8. Hist. cap. 4. [e] 9. Hist. cap. 7.



IDVLANTVR Turtures iisdem ferè in locis, quibus Palumbes, nempe in arboribus: montana tamen alijs præferunt. Nidum inter densos arborum ramos ex lignis duris, & nodosis construunt. De coitu, vteri gestatione, fœturaque, nonnulla scripsimus in Palumbe, quæ & Turturi communia sunt. Oscula quoque Columbarum more ante initum permiscent, idque inter eas, quæ prouectiores ętate sunt, perpetuum est. Iuniores verò non rarò absque osculis coire visæ sunt. In vulgaribus Oppiani exemplaribus legitur, mares si fæmina desit, pręter communem auium legem se inuicem conscendere, & oua, sed infœcunda generare: sed legendum potius fœminas se inuicem conscendere, si mas desit: nam [a] Aristoteles hoc Columbis quoque attribuit, vt in Columba diximus. Ad eiusmodi oscula, quibus Turturem ante coitum vti diximus, allusit fortaßis [b] Plautus, Pistoclerum adolescentem loquentem inducens, se pro machera Turturem captaturum, hoc est, pro meretrice, quę basijs, & suauijs adolescentes decipiat, amante. Gaza in textu [c] Aristotelico addidit, *Turturem semel tantùm anno parere*: nam bis parere constat, sicuti idem ipse alium interpretans Aristotelis locum, scribit. Turtures quidem animalia fuissent infœcunda, nisi benigna parens rerum natura, trimestres iam factos generationi idoneos fœtificareque fecisset, vt nonnulli, referente [d] Aristotele prodiderunt, eo argumento nixi, quód larga eorum vbique reperiatur copia. Turtures illi Indici, quorum suprà meminimus pluries pariebant, quotiescunque nempe oua rumperentur, non parituri fortassis & ipsi, nisi bis, si oua exclusissent. Incubant autem, teste [e] Aristotele, mas, & fœmina vicissim, quod in omni Columbaceo genere commune esse arbitror.

VICTVS. SAGINA.

[a] 8. Hist. cap. 3. [b] Lib. 3. de agricul. cap. 35. Turtures oliuis uescuntur. Sagina. Turdorũ copia Turturum pretiũ minuit. Turtur quo cibo pinguescat. Receptacula Turturum. Aqua qualis danda. Stercoris usus. Turturis ætas ad saginã opta.



RVGIBVS viuere Turturem præter communem experientiam testis est [a] Aristoteles. Albertus præter grana etiam glandibus vesci asserit: quin & [b] Carolus Stephanus oliuarum cultores hortatur, ne Turturibus, Turdis, ac Sturnis accessum ad eas permittant, tanquam summa auiditate eas depascentibus. De sagina Turturum abundè Columella scribit in hanc sententiam. *Turturum educatio superuacua est, quoniam id genus in Ornithone nec parit, nec excludit. A volatura vt capitur, farturæ destinatur: eaque leuiore cura, quàm cæteræ aues saginatur. Verùm non omnibus temporibus. Per hyemem, quamuis adhibeatur opera, difficulter glescit. Et tamen quia maior est Turdi copia, pretium Turturum minuitur. Rursus æstate vel sua sponte, dummodo sit facultas cibi, pinguescit: nihil enim aliud quàm obycitur esca, sed præcipuè milium: nec quia tritico, vel alys frumentis minus crassescant, verùm quod semine huius maximè delectentur. Hyeme tamen offa panis vino madefacta, sicut etiam Palumbos celerius opimant, quàm cæteri cibi: Receptacula non tanquam Columbis, loculamenta, vel cellulæ cauatæ efficiuntur, sed ad lineam mutuli per parietes defixi, tegeticulas cannabinas accipiunt, prætentis retibus, quibus prohibeantur volare, quoniam, si id faciant, corpori detrahunt. In his autem assiduè pascuntur milio, aut tritico: sed ea semina dari nisi sicca non oportet. Satiatque semodius cibi in diebus singulis vicenos, & centenos Turtures. Aqua semper recens, & quàm mundissima vasculis, qualibus Columbis, atque Gallinis præbetur. Tegeticulaque mundentur, ne stercus vrat pedes, quod tamen & ipsum reponi debet ad cultus agrorum, arborumque, sicut & omnium auium, præterquam nantium. Huius auis ætas ad saginam non tam vetus est idonea,*

quàm

quàm nouella. Itaque circa messem, cùm iam confirmata est pullities, eligitur. Varro pariter de Turturum sagina loquens: *In septis*, inquit, *villa affixis nutriri possunt Turtures*. Et[c] rursus Merula apud eundem, *Turturibus*, inquit, *locus constituendus proinde magnus ac multitudinem alere velis*. Item iubet, vt habeat hostium, ac fenestras, & aquam puram, & parietes, ac cameras munitas tectorio: Sed pro Columbarijs in pariete mutulos poni, aut palos in ordine, supra quos tegeticulæ cannabinæ sint impositæ. Infimum ordinem oportere abesse à terra non minus tres pedes, inter reliquos dodrantes, à summo ad cameram ad semipedem, æquè latè mutulos à pariete extare posse, in quibus dies, noctesq; pascuntur. Cibatui quod sit obijci triticum siccum in vicenos, & centenos Turtures ferè semodium, quotidie euerri eorum stabula, à stercore ne offendantur. Sic ferè ille. Palladius verò præcipit, ut Columbarij cellæ duo subiecta cubicula fiant: vnum breue, & propè obscurū, quo Turtures claudi possint: quos, inquit, nutrire facillimum est: nam nihil expetunt, nisi ut æstate, qua sola maximè pinguescunt, triticum, & milium mulsa maceratum semper accipiant. Panico etiam impinguari author est Dydimus, & potu largiore delectari. Aucupes Lombardiæ, tradente Crescentiensi, præcipuè Cremonæ, tota æstate Turtures ferè retibus capiunt, & domunculæ illuminatæ includunt: aquam continuè puram, & milij quantum lubet exhibentes, & usque ad exactum ferè autumnum seruant quingentas, & mille quandoque eo modo congregatos, atque admodum carè vendunt. Tam mirum uerò in modum Turtures pinguescunt, ut, teste[d] Scaligero, pinguedine suffocati intereant, tanquam nimio infarctu elisis faucibus. Ob hunc itaque bonum pinguescendi habitum Turtur fortassis Martiali cæreus appellatur, atque aureus hoc uersu:

Aureus immodicis Turtur de clunibus implet.

[c] *L. 3. c. 8. de re rust.*

Locus in quo nutriēdus est Turtur.

Vt maximè pinguescāt.

Aucupes Galliæ Cisalpinæ vt Turtures saginent.

[d] *Lib. 5. in Theoph. c. 20.*

Turtures pinguedine suffocātur.

SYMPATHIA.
Antipathia.



QVAMVIS Turtur nullam auium suapte natura infestet, ut scribit Albertus, & author de natura rerum, & aliarum iniurias, seu infestationes patientissimè ferat, non caret tamen & ipse suis amicis, quibuscum tacita ei intercedit amicitia, eaq; reciproca, & cum integerrima fide culta, qualis in primis illa est, quam cum Psittaco exercet. Agnouit quidem hanc sympathiam Plinius, dum ait; *Turtures, & Psittaci amici sunt*. Sed quantopere inuiolabilem vterque inuicem fidem seruet, si nouisset, pluribus eam verbis erat celebraturus, quemadmodum nobis præstitit[a] Ouidius poëtarum facundissimus, qui reciprocum harum auium amorem talem fuisse canit, qualis olim inter Orestem, & Pyladem (hunc enim per Phocæum intelligit) intercessisse legimus. Quatuor autem amicitiarum mutuarum (vt id obiter dicamus) teste Lactantio Firmiano, exempla celebrantur, Thesei nempe, & Pirithoi; Achillis, & Patrocli: Tydæi, & Polynicis: Orestis, & Pyladis: quos postremos, vt dixi nominat Ouidius. Addita postea sunt à quibusdam & illa duo amicorum paria, Scipionis, & Lælij: Damonis, & Pythiæ, de quibus[b] Cicero: sed Ouidium audiamus, qui ita inquit:

Omnes qua liquido libratis in aëre pennas,
Tu tamen ante alias, Turtur amice dole. (scilicet ob mortem Psittaci)
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem longa, tenaxq; fides.
Quod fuit Argolico iuuenis Phocaus Oresti,
Hoc tibi dum licuit, Psittace Turtur erat.

Turtur nullam auem infestat.

Turtur cū Psittaco amicitiā exercet.

[a] *L. 2. amor.*

Orestis, & Pyladis amicitia.

Quatuor amicitiæ mutuæ celebratæ.

[b] *L. 3. de off.*

Hanc eandem Psittaci cum Turture sympathiam, amoremue comprobat apud eundem Ouidium Sappho puella Phaoni persuadere contendens, se quamuis candida non sit, at nigra, posse tamen ab eo adamari, quoniam & aues diuersi coloris, diuersiq; generis naturali quadam iungantur amicitia; inquit autem:

Candida si non sum, placuit Cephea Perseo
Andromade patria fusca colore sua.
Et varijs alba iunguntur sæpe Columba
Et niger à viridi Turtur amatur aue.

Quem locum interpretatus Domitius Scholiastes omnibus neruis contendit lectoribus

Sappho vt Phaoni persuadeat, vt se amet.

Aues diuersi coloris sæpe se inuicē amant.

Ouidi[us] explicatus.

Pauones Colūbas amant. Variæ aues quæ Ouidio. Auis viridis. Merula, & Turtur amici. [c] 9. Hiſt. c. 1. [d] In comm. in l. 3. Theo. de plāt. c. 16. Colūba, & Turtur amici. Turtures impunè helleboro veſcuntur. [e] Ann. part. 1. [f] 6. de anim. cap. 46. Turturis hoſtes Coru & Circus. [g] Cap. 45. Cum Chloreo pugnat. [h] 9 Hiſt. c. 1. Cum Pyrallide. Ignaria. [i] 6. Hex. c. 4. Vulpes cur ſquillæ folia nido importet. D. Ambroſij error.

perſuadere, poëtam pro uarijs Pauones intelligere, aues nempe diuerſi à Columbis generis, eo ſolo argumento nixus, quod ſequens verſus duas diuerſi generis aues nominet, Turturem nempe, & auem viridem, id eſt Pſittacum. Sed quamuis Pauones, & Columbæ, vt nos ex Plinio ſcripſimus, amici ſint, poſſint tamen ita uerſus meo iudicio exponi, vt non ſolum Columbæ candidæ ſeſe cum uarijs, hoc eſt, maculatis, nempe deformibus copulent, matrimoniumq; contrahant, ſed quod magis eſt, ut aues etiam diuerſæ ſpeciei ſeſe mutuò ament; Sed proſequamur. Idem Domitius arbitratur Plinium pro Merula, cum qua Ariſtoteles Turturi bene conuenire teſtatur; Pſittacum vertiſſe, quod ſanè etiam probare non poſſum, cùm ob allatam [c] Ouidij, qui ipſo Plinio antiquior eſt, teſtimonium, tum ob quorundam experimentum. Magna eſt, inquit, Antonius Mizaldus ſcriptor non infimæ claſſis, naturarum familiaritas inter Pſittacum, & Turturem: nam hunc de omnibus amat ille, & contra: quod mihi, & multis exploratum fuit. Aſſeuerat eandem harum auium neceſſitudinem, cui vel ſoli adhæſerim, Iulius [d] Cæſar Scaliger. Quapropter & ego auſim aſtruere Turturi præter Pſittacum, Merulam quoque amicam exiſtere. Aelianus, quemadmodum in Columba dictum eſt, Columbæ cum Turture amicitiam intercedere ait: ſed hoc etſi mirum non videatur, quoniam Turtur è Columbarum genere ſit, dixi tamen ex viri fide digni relatione, Columbas immiſſam in Columbarium Turturem penitus occidiſſe, Sed hunc Turturem Indicum fuiſſe, quare fortaſſis id ob coloris diuerſitatem feciſſe videri poſſunt. Hoc uerò etiam ſympathiæ tribuendum uidetur, quod cùm Columbæ hellebori eſu interimantur, Turtures eo impunè ueſcantur, nihilq; inde detrimenti patiantur; author eſt [e] Glyca, id propter peculiare ipſis temperamentum accidere tradens. Contra uerò malo punico trito pereunt, ſi [f] Aeliano credimus, qui pariter eorum hoſtes recenſet occultos Coruum, & Circum, aues certè aduerſus quas ſeſe defendere non poſſunt: eſt tamen id odium reciprocum. Occiduntur pariter, teſte [g] Philoſopho à Chloreo, quocum pugnāt: quo loco [h] Gaza pro Chloreo Luteū vertit, quod placet. Plinius ex Ariſtotele cum Pyrallide pugnare ſcribit, & rationem odij reddit, quòd eodem victu paſcantur, & eodem loco degant. Hic Gaza pro Pyrallide Ignariam tranſtulit. Repetit hanc eandem inimicitiam Philes. Sed quod apud eundem proximè antè legitur, Turtur odit Pyrram, id deprauatè legi apparet: fortè Pyrallidem dicere voluerit. Oderunt & Phralim uolucrem, teſte Rauiſio Textore. Diximus antè ex D. [i] Ambroſio Turturem aduerſus Luporum ad nidum acceſſum ſquillæ folia inducere. Sed hoc Zoroaſtres vulpem, non Turturem facere ſcribit, pro qua fortè D. Ambroſius memoria lapſus Turturem ſubſtituerit.

CAPIENDI RATIO.

[a] 9. Hiſt. c. 7. [b] Lib. 3. de aucup. Anthemonidis glorioſi militis iactatio.



ARISTOTELES [a] de Columbis ſcribens Turtures etiam exæcatas allectatrices ali ſolere prodidit. Capiuntur autem diuerſimodè; Viſco in primis, teſte [b] Oppiano, & ſub arbore, cuius ramis Turtur alter videlicet allectrix imponitur. Qui capiendi modus longè antiquiſſimus uidetur, ut pote cuius Plautus quoque meminit, ubi Anthemonidem glorioſum militem facit iactare ſeſe ſexaginta hominum millia occidiſſe proprijs manibus, dum ait:

Viſcum legions dedi
Fundeſq; , eò praſternebam folia farfari.
Lycus reſpondet.
Cui rei? ANTH. Ne ad fundas viſcus adhæreſceret
In fundas infundebam grandiuſculos globos
Eos volantes iuſſi fundarier.
Quid multa verba? Quemquem viſco offenderant,
Tam crebri ad terram decidebant, quàm pyra.
Vt quiſque acciderat, necabant eum ilicò
Per cerebrum pinna ſua ſibi quaſi Turturem.

Vt retibus capiantur.

Quomodo intricentur Turtures laqueis è pilis caudæ equinæ, & alijs quibuſdam: item quomodo retibus capiantur docet multis Pet. Creſcentienſis, & ante ipſum Aelianus, dum ait: *Ad hanc rationem aucupantur Turtures, qui abſolutè, perfectèq; earum aucupium tenent, nec longiſſimè ab experimento aberrant, vt ſaltent, valdèq; ſuauiter, præclarèq; canant: quorum auditu hæ delectantur, ſaltationiſq; conſpectu permulcentur, acceduntq; propius. Aucupes ſenſim, & pe-*

detentim

detentim eò ſecedunt, vbi retium explicatorum poſita ſunt inſidia, in quas incidentes, capiuntur; capta primum ſaltatione, & cantiunculis. Orus quoque teſtatur Turtures tibia, & ſaltatione capi. Intercipiuntur inſuper, teſte Oppiano, cùm ſiticuloſè ad fontem accedunt: venator prope eum arundinem erigit, pennis ad ſummum alligatis: quarum, inquit, motus Turtures admodum terret, fugatque. Sed aliàs Turtur iam pridem captus in propinquo ponitur, quo conſpecto, cæteri aduolitant, & retis tractu obteguntur. Aliquando etiam contingit Turtures ita viribus labaſcere, vt manu ſeſe capiendas præbeant, vt author de natura rerum prodidit.

Turtures ſaltatione gaudent. Vt prope fõtes capiantur. Turtures manu capiuntur.

DENOMINATA.



VERBENACA Græcis trygonium appellatur, quòd Turtures ea delectentur, ſeu potiùs, vt doctiſſimè diſputat Io. Goropius Becanus, quod ad eos amore conciliandos ligandoſq; valere credatur, in quibus cùm Columbæ, tùm Turtures omnium gentium iudicio habent principatum.

Trygoniũ.

AVGVRIA.

Vſus in Sacris.



VETERES, vti hiſtoria teſtatur, quicquid agebant, niſi auſpicatò agebant, maximè in rebus ſerijs. Ita quoque in primo die, vbi deſponſatio futura eſſet, nobiliores familiæ non niſi auſpicatò conueniebant. Optima autem iſtiuſmodi auguria capiebantur à Turture, & Cornice: atque ita ſi par integrum apparuiſſet, boni ominis erat, ſi alter tantùm, peſſimi, quemadmodum in Cornice fuſiùs docuimus. In Columba verò Columbam diximus propter ſalacitatem potiſſimum Veneri ab antiquis ſacram habitam fuiſſe: Contrà uerò [a] Aelianus albas Turtures cùm Veneri & Cereri, tùm etiam Parcis ſacras eſſe ſe intellexiſſe ſcribit. Belgæ, referente [b] Becano, Turturem Columbarum minimam his amoris, & fidei dotibus excellentiſſimam arbitrati, non nomen tantum ab ijs fecêre, ſed eam præ cæteris Veneri conſacrârunt, adeo ut apud eos, qui externis moribus necdum corrupti, patrios ritus conſeruant, nefas habeatur, Turturem occidiſſe: & ne honos nobili auiculæ à maioribus tributus ob Veneris cultum abolitum periret, dicunt eam D. Virgini ſacram eſſe, attexta etiam neſcio qua fabula ad opinionem apud uulgus confirmandam. Tartaros pariter ferunt Turturum eſum abominari, eoſque minimè capere, neſcio an ob ſimilem cauſam. De uſu uerò Turturum in ſacrificio Hebræorum abundè cùm in Columbæ tractatu egerimus, ſuperuacaneum eſt hîc repetere.

Familiæ nobiles antiquorum auſpicatò conueniebant. Duos Turtures vidiſſe bonum, vnũ malè. Columba cur Veneri ſacra. [a] L. 10. c. 33. [b] L. 6. Saxo. Belgæ Turtures Veneri conſecrarunt. Turtures occidere vbi nefas ſit. Turtur D. Virgini ſacer dictus.

MYSTICA.



CASTITATI huiuſce auis, qualem prædicauimus, multa ſacroſancta myſteria innituntur, adeo vt Adamantius Origenes ſcripſerit: *Caſtitatis ſermo Turtur eſt in eccleſia conuiuio.* Et alibi [a] D. Hieronymus, *Turtur*, inquit, *auis pudiciſſima ſemper habitans in ſublimibus, typus eſt Saluatoris.* Cui eandem hanc auem ita comparat S. Antonius Patauinus: *Chriſtus*, inquit, *facit ſicut Turtur auis, quæ hyemis tempore ad valles deſcendit, & in truncis concauis arborum habitat deplumis. In æſtate verò ad montana reuertitur. Sic Chriſtus in hyeme infidelitatis, & frigore demoniaca perſequutionis deſcendit in vterum humillimæ Virginis; & habitauit in hoc mundo pauper, & abiectus, tanquam plumis potentia nudatus. De hac Turture dicitur in Cantico: Vox Turturis audita eſt in terra noſtra: Vox Turturis eſt gemitus, & luctus. Chriſtus deſcendit gemere, & plangere, quem nunquam legimus riſiſſe, vt nos doceret gemere, & plangere. Audita eſt autem vox Turturis in terra noſtra, ſcilicet, Agite pœnitentiam. Cùm verò appropinquauerit æſtas, & feruere cœperit Iudaica perſequutionis, & exarſerit calor paſſionis, tunc*

[a] L. 1. aduerſ. Iouinianum. Saluatoris typus. Vox Turturis. Chriſt° nunquã riſit, & quare.

Turtur significat sapientiã patris.

redijt ad mentem, id est ad Patrem &c. Eadem ratione, vt ait Ambrosius Heremita Turtur dicitur sapientia Patris, quoniam imperfectis absconditur, & inter perfectos eam verbi dispensator loquitur. Nam Turtur, vt dictum est, vitam in secretioribus, & a multitudine remotis vitam transigit. Turtur, inquit disertissimus Iacobus de Vitriaco Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Card. sanctos viros significare potest, quorum exemplo reprobi Iudæi tempus visitationis suæ debuerunt agnoscere, & dicere cum Nicodemo: *Nemo potest hæc signa facere, quæ tu facis: nisi fuerit Deus cum illo*. Turtur quandiu maritus eius viuit, nunquam recedit ab eo, quo mortuo nulli alij copulatur, sed solitaria incedens, siccis arborum ramis insidet, gemens, & tristis. Per Turturem igitur sancti, casti, & iusti designantur, qui solitarij incedunt à tumultu mundi remoti, gementes, & dolentes pro morte Christi, & pro peccatis suis, & aliorum, super siccum paupertatis ramum insidentes: absconduntur autem in hyeme: in præsenti enim sæculo propter vanitatem, in æstate autem futura in cælum volabunt. Significat etiam Turtur solitaria prædicationes, & secretas orationum lachrymas, quemadmodum contrà Columba gregalis vitam actiuam, & orationes ecclesiæ publicas, vt scribit Thomas de Vio in summa D. Thomæ Doctoris angelici. Apud Psalmographum [b] locus est huiusmodi: *Ne tradas Chaiah* (bestijs, vt D. Hieronimus transtulit) *animam eruditam in lege tua*. Vbi septuaginta habent: *Ne tradas bestijs animam confitentem tibi*. F. [c] Hector Pintius Lusitanus Hieronymianus Hebraicismi peritissimus idem vocabulum feram, & bestiam significans, significare etiam congregationem, & vocabulum, pro quo septuaginta verterunt confitentes, significare ait Turturem, & legem. Vnde Pagninus traduxit: Ne tradas congregationi inimicorum animam Turturis tuæ. Ac si dicat. Ne tradas, Domine, vitam gentis Hebrææ exercitui hostium suorum. Gentem illam appellat Turturem ob imbecillitatem, & mœstitiam, qua opprimebatur, quòd se cinctam ab inimicis intueretur. Et quia populus ille Deum laudibus efferebat, appellat illum septuaginta confitentem Deo, idem est confiteri, quod laudare, & Hieronymus eruditum in lege Dei. Potest verti: Ne tradas cœtui hominum animam Turturis tuæ: vt sit sensus, Cupio, Domine ab hominum cœtu, & frequentia discedere, meque in solitudinem recipere, instar Turturis, loca solitaria quærentis, vt aptius possim in diuinam philosophiam incumbere, & cælestia mysteria contemplari. Quapropter te obsecro, & obtestor, ne me Turturi similem tradas turbulentis negocijs, & hominum congregationi, ac frequentiæ. Alius est eiusdem Psalmographi locus, quo antea diximus D. Hieronymum propter mysterium Turturem vertisse. Ait autem [d] Psalmographus: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos*. Quem locum commentans D. Hieronymus, Simpliciter, inquit, interpretemur: videte quid dicat (Dauid) Desidero Domine æterna tabernacula tua: concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere desidero. Aues, quæ liberè huc illuc vagantur, tamen postquam volauerint, habent locos, & nidulos, vbi requiescant: Quantò magis anima mea, & caro mea debet sibi locum præparare, vbi possit requiescere? Non dicitis ascendatis: In Domino confido: Quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut Passer? Video ergo, quia nemo transmigrat in montes, nisi qui Passer est. *Et Turtur nidum sibi*. Iste est Turtur, de quo dicit in Cantico Canticorum. *Vox Turturis audita est in terra nostra*. *Turtur nidum sibi*: Turtur est animal castitatis. Turtur non habitat in humilibus, sed semper facit nidos sibi in excelsis arboribus. Sicut ergo Passer, & Turtur aues castissimæ nidos sibi in sublimioribus faciunt: sic ergo tabernacula, & atria, & domus non sunt in humili ista terra, sed in excelsis, hoc est in regno cælorum. Exponit eundem textum D. [e] Gregorius, per Passerem intelligendo Christum, qui sibi domum inuenit, quando ascendit in cælum, sed per Turturem fideles accipit, qui ipsum imitantur: Vnde explicans illud [f] Iob: *In nidulo meo moriar*, ait: Quid per nidum exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, puta, qua vnusquisque infirmus nutritur. Nam si ecclesia sancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret, Psalmographus non diceret: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, &c.* Iam quippe domum Passer inuenit, quia in æternum cæli habitaculum Christus intrauit. Et Turtur inuenit nidum, quia sancta ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidũ sibi, id est, pacatissimã fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. D. verò Augustinus in enarratione eiusdem psalmi per Passerem intelligi ait prophetæ cor, & per Turturem eiusdem carnem. Nam duo, inquit, dixerat, & duo reddidit in similitudinem auium.

Turtur sanctos viros notat.

Sancti solitarii incedunt.

Prædicationis, & secretarũ orationum typus.

[b] Psal. 73.

Caiah quid Hebræis.

[c] Com. in Daniel. c. 2.

Hebraica gens Turtur appellata, & cur.

Idem sunt confiteri, & laudare.

[d] Psal. 63.

Turtur animal castitatis.

[e] L. 19. mor. cap. 24.

Christ. Passer dictus. Fideles per turtures designati.

[f] Cap. 29.

Quies per nidum expressa.

Passer significat, & Turtur eius carnem.

Dixerat exultasse cor suum, & carnem suam, & his duobus reddidit Passerem, & Turturem. Cor tanquam Passer, caro tanquam Turtur: inuenit sibi domum Passer, inuenit sibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis in ipsa fide, spe & charitate, quibus volet in domum suam, & cùm venerit, permanebit etiam querula vox Passeris, quæ hic est, non erit ibi. Nam ipse est querulus Passer, de quo alio [g] Psalmo: *Sicut Passer Solitarius in tecto, de tecto volat ad domum.* Iam sic fit in tecto, calcet domum carnalem, habebit quendam cælestem locum, perpetuam domum. Passer iste finiet querelas suas. Turturi autem dedit & pullos, id est, carni, inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos suos. Passer domum, Turtur nidum: & nidum vtique vbi ponat pullos suos, Domus tanquam ad sempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum, tanquam uolantem Passerem ad suam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem sanctorum quanta bona fiant: per hanc enim operamur, quæ iussi sumus operari, quibus adiuuamur in hac vita. Frange esurienti panem tuum, & egenum sine tecto induc in domum tuam: si videris nudum, vesti, & cætera talia, quæ nobis præcepta sunt, non operamur nisi per carnem. Passer ergo ille, qui cogitando domum suam, non recedit à Turture querente sibi nidum, vbi eos ponat, &c. Idem [h] alibi, Videamus, inquit, quomodo in Deum & cor simul, & caro hominis exultat. Quomodo nisi vt homo & carne, & corde seruiat. Cor enim exultat in Deum, quando honesta, & sancta cogitat, quando religiosa opera, & Deo placita concupiscit. Caro autem exultat, quando pudica est, quando sobria, quando nulla impuritate polluitur, quando nullis immundis actibus sordidatur. Videte enim è diuerso, & agnoscite, quàm vera sint, quæ dico: si viderit aliquis vestrum hominem iniusta dicentem, nunquid dicere potest, quod cor illius exultet in Deum viuum? Aut si quis alium viderit ebriosum, impudicum, fornicatorem, nunquid dicere potest, quod caro eius exultet in Deum viuum? Nulla enim caro exultat in Deum, quæ viuit in vitio. Ideo ergo propheta dicebat: Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quia & corde retinebat plenam religionis fidem, & carne seruabat deuotam corporis sanctitatem. Nec sine causa in consequentibus statim Psalmista subdidit dicens: *Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos.* In Turture, & Passere Saluator noster significatur. Passer enim, vt scitis, perparua auis est: Turtur enim, vt legimus, pudicissima. Et ideo Saluator noster Passer dicitur, quia docuit primus humilitatem. Turtur dictus est, quia docuit primus castitatem. Vnde etiam in Canticis Canticorum dixit: *Vox Turturis audita est in terra nostra.* Vox Turturis doctrina intelligitur Saluatoris. Audire cœpit, puritatem castitatis adamauit. Etenim Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum sibi, vbi reponat pullos suos. Quæ est enim domus Christi, nisi ecclesia. Hanc ergo domum Saluator cum ingenti pietate quæsiuit, &c. D. verò [i] Bernardus in hanc Prophetæ psalmographi sententiam incidens longè aliter eam interpretatur, dum ait: *Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, in quibus Passer inuenit sibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos suos.* Passer, inquam, naturaliter animal vitiosum, mobile, leue, importunum, garrulum, ac pronum in libidinē. Et Turtur luctus amica, opacæ solitudinis familiaris incola, forma simplicitatis, exemplum castitatis. Ille sibi inuenit domum quietis, & securitatis. Illa nidum sibi, vbi reponat pullos suos. Quæ sunt hæc, nisi iuuenum naturaliter calidus sanguis, & feruidus animus, ætas labilis, curiositas inquieta, & virilis maturitas, seruus animus, castus, sobrius, pertæsus exteriorum quantum potest, & intra semetipsum. Quorum alterum in tabernaculis Domini virtutum, in disciplina cellarum inuenit sibi ab omnibus vitijs quietem, firmamentum stabilitatis, & mansionem securitatis. Alterum uerò in secreto cellæ secretiorem recessum conscientiæ, vbi reponat, & nutriat sanctarum affectionum suarum fructus, & spiritualis sensus contemplationis. Passer solitarius in tecto, hoc est, in altitudine contemplationis calcare amat habitationem carnalis conuersationis. Turtur in inferioribus fœcundatur, & gaudet in fructibus humilitatis. Perfecti enim quique, & spirituales, qui Turturis nomine designantur, cùm ad firmamentum, & robur virtutis suæ per virtutem obedientiæ, & subiectionis perueniunt, premunt se semper, & deijciunt in id quod insipientium est: & vnde infra se descendunt, inde ascendunt supra se: & humiliando se magis proficiunt propter fructus solitudinis, qui sunt frequētes, & sublimes excessus contemplationis, non arbitrantes esse negligendum conscientiam voluntariæ subiectionis, vsum socialis vitæ, & dulcedinem fraternæ charitatis, &c. Disertissimus D. [k] Chrysostomus à propheta Passerem appellari ait, designarique hominem, quia anima nostra,

[g] *Psal. 101.*

[h] *Homil. 33*

Homo vt Deo corde, & carne seruiat.

Saluator in Passere, & Turture notatur.

Dom' Christi ecclesia.

[i] *Epistol. ad frat. de monte Dei.*

Passer animal vitiosum.

Turtur amica luctus.

Iuuētus Passeri comparata.

Passer Solitarius in tecto.

Perfecti, & spirituales turturis nomine designantur.

[k] *Homil. de virt.*

Homo cur per Paſſerē deſignatur.
¹ Matth. 15
Eccleſia caſta Turturi comparatur.
ᵐ Pſal. 44.
ⁿ Cap. 8.
Ioãnes Hirundo dictus; Paulᵘ Cicada.
° Geneſ. 15.
ᵖ Cap. 2.

ma noſtra, ſicut Paſſer erepta eſt de laqueo venantium. Quod & Dominus idipſum volens oſtendere diſcipulis ſuis, quantum alios ſanctitate præcellerent, dicit [l] eis: *Nolite timere: multis Paſſeribus meliores eſtis vos.* Propterea, & Salamon proclamat, dicens; *Vt euadas, ſicut damula ex caſſibus, & ſicut auis à laqueo.* Turturi verò ait comparaſſe omnem caſtam eccleſiam propter multiplicem ſapientiæ gratiam. Et quia, inquit, verum eſt, quod dicimus, audi [m] Dauid loquentem: *Omnis gloria filia regis ab intus in fimbrijs aureis circumamicta varietate. Etenim Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum ſibi, vbi reponat pullos ſuos.* Hoc in confeſſione trophæi crucis enutriens illuminatos filios ſuos. Huius Turturis [n] Hieremias mentionem facit dicens: *Turtur, & Hirundo, & Cicada agri, Paſſeres cognouerunt tempus aduentus ſui.* Turturem dicit omnem caſtam eccleſiam: Hirundinem verò Ioannem hominum amatorem: Cicadam verò eloquentiſſimum Paulum, eccleſiæ organum. De iſta namque Turture præcepit Abrahæ Deus dicens: [o] *Accipe mihi vaccam trimam, & arietem trimum, & capram trimam, Turturem, & Columbam.* Huius Turturis meminit ſcriptura in Cantico [p] Canticorum, dicens: *Vox Turturis audita eſt in terra noſtra. Vox Turturis huius cœleſtem Chriſti nobis verus temporis ſignificat aduentum: Vox Turturis audita eſt in terra noſtra. Audiamus igitur huius Turturis vocem melleam decantantem, Nigra ſum, & ſpecioſa filia Hieruſalem* &c. Venerabilis [q] Beda, quomodo per Paſſerem animam, per Turturem carnem intelligendam eſſe ſcribit, nunc audiamus. Duobus, inquit, præmiſſis, duo alia reddit (nempe diuinus Pſalmiſta) in ſimilitudinem auium. Et animam dicit Paſſerem, propterea quia Paſſer querula auis eſt, & cauta à laqueis, & exercet ſe in pennis. Et anima, quæ hîc ingemiſcit attendendo triſtitiam, & laborem peregrinationis, & cauet ſibi à deceptionibus diaboli, non acquieſcendo concupiſcentijs carnis. Et quæ exercet ſe in pennis, quibus ad alta tollatur, id eſt, in virtutibus huius uitæ, ſcilicet in fide, ſpe, charitate, Huiuſmodi, inquam, anima auolando de terra, & cœleſtibus conuerſando, inuenit ſibi ibi domum, in qua ſemper maneat, & omnem miſeriam ſuam finiat. Turturem verò comparat carni: quia ſicut Turtur pro cantu gemitum habet: ita ad carnem propter multiplicem & infinitum defectum ſuum pertinet ſemper ingemiſcere. Cui Turturi dat pullos ſuos: quia carnis eſt opera miſericordiæ facere: vt nudum veſtire, eſurientem paſcere, infirmum viſitare, & cætera talia facere. Iſti autem pulli non vſquequaque ſunt ponendi, ne conculcentur, & pereant: ſed in nido, id eſt, in fide, & ſocietate catholicæ eccleſiæ, extra quam veri ſacrificij locus non eſt, quia & pagani ſæpè faciunt opera miſericordiæ: ſed quia non habent nidum; ideo conculcantur, & pereunt opera eorum. Et notandum, quod animæ propter manentem manſionem in cælo domum dat; carni verò dat nidum, qui ad tempus tamen inhabitatur, deinde deſeritur: quia & fides, & opera miſericordiæ, quæ caro facit, temporalia ſunt. Cùm enim venerit ſpecies, peribit fides, nec opus erit miſericordia, vbi nulla erit miſeria. Litera autem ſic legitur, quaſi dicat: Verè anima mea, & caro exultauerunt in Deum viuum, quia anima mea exiſtens Paſſer inuenit ſibi domum: & caro mea exiſtens Turtur inuenit ſibi nidum, vbi reponat ſibi pullos ſuos. Sed iſtæc pro huius loci explicatione ſufficiant. Alius eſt ſcripturæ locus in [q] Cantico Canticorum: *Pulchra ſunt gena tua, ſicut Turturis.* Quam ſententiam explicans D. Gregorius, Turtur, inquit, poſtquam parem ſuum perdiderit ſemel, nunquam alteri ſe iungit, ſed ſemper ſolitariè habitans, in gemitu perſeuerat, quia quem diligebat, non inueniens, quærit. Sic anima quæque dum à ſponſo ſuo abſens eſt, ab eius amore non recedit, ſed in eius deſiderium ſemper anhelat, & gemit, & dum illum, quem ualde diligit, non inuenit, quia ab omni alieno amore ſe retrahit, quaſi in genarum verecundia caſtitatem cordis ipſo habitu, & actu exteriori oſtendit. Et D. [r] Bernardus antedicta uerba exponens, hoc pacto ferè ſcribit: Tenera eſt ſponſę verecundia, & per increpationem ſponſi facies eius rubore ſuffuſa eſt, pulchriorque ex eo apparens, ilicò audit, pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut Turturis. Duo quædam in intentione, quàm faciem animę eſſe dicimus, neceſſariò requiruntur, res, & cauſa: id eſt, quid intendas, & propter quid. Ex his ſanè duobus animæ uel decor, vel deformitas iudicatur, vt (verbi cauſa) anima, quæ ambo iſta recta, atque pudica habuerit, illi meritò, veraciterque dicatur: *Pulchra ſunt gena tua, ſicut Turturis.* Quæ uerò altero eorum caruerit, non poterit audire, *Pulchra ſunt gena tua, &c.* propter eam, quæ adhuc ex parte erit, deformitatem. Si (verbi gratia) intendat quis animum in quirendæ veritatis, atque id ſolo veritatis amore, nonne is tibi videtur, & rem, & cauſam

q In comm. ad Pſal.
Paſſer cur animā deſignet.
Turtur carni comparatus.
Extra eccleſiam catholicam non eſt locus ſacrificii.
q Cap. 1.
Anima Turturi aſſimilata.
r Serm. 4. ſuper Cant.

habere

habere honeſtam, meritoque ſibi vendicare, quod dicitur, *Pulchra ſunt*, &c. Quippe cui in neutra generum nęuus reprehenſionis appareat. Quod ſi minimè quidem veritatis deſiderio, ſed aut inanis gloriæ, aut commodi temporalis obtentu in veritatem obtenderit, iam etſi vnam genarum videatur habere formoſam, non dubitabis ex parte deformem, cuius alteram faciem cauſæ turpitudo fœdauerit. Si autem videris hominem nullis honeſtis ſtudijs intendentem, ſed carnis illecebris irretitum, ventri, & luxuriæ deditum, quales ſunt illi, quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione eorum, qui terrena ſapiunt, nonne iſtum ex vtraque parte fœdiſſimum iudicabis, in cuius vtique intentione res, & cauſa reproba inuenitur? Ergo ſolum inquire Deum propter ipſum ſolum. Hoc planè eſt, vtranque bipartitæ intentionis faciem habere pulcherrimam, atque id proprium, ac ſpeciale ſponſæ, cui meritò ſingulari prærogatiua audire conueniat; *Pulchra ſunt*, &c. Turtur pudica auicula eſt, & conuerſatio eius non cum multis, ſed ſolo degere fertur contenta compare: ita vt, ſi illum amiſerit, alterum non requirat, ſed ſola deinceps conuerſatur.

Turtur pudica auis.

Tu ergo ſtude ambas ſpecioſas habere has genas tuæ intentionis, vt imitator caſtiſſimæ volucris ſed eas ſecundum prophetam ſolitarius, quoniam leuaſti te ſuper te: Omnino ſupra te eſt angelorum Domino deſponſari, adhærere Deo, atque vnum ſpiritum eſſe. Sede itaque ſolitarius, ſicut Turtur, nil tibi, & turbis, nil cum multitudine cæterorum, etiamque ipſum obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui, & concupiſcet rex decorem tuum. Secede ergo mente, oſtio, ora patrem tuum. [r]Idem præcipiens, ne virgo coniungatur malis hominibus, Sanctimonialis, inquit, fæmina, quæ Chriſtum perfectè diligit, delectabilia, & ſuperflua dona ab omnibus non recipit, quia Chriſtum in omnibus donis anteponit. Vnde in Canticis Canticorum eccleſiæ dicitur, *Pulchra ſunt genæ tua, ſicut Turturis*.

[r] *Serm. 60. de modo bene viuendi.*

Turturi aſſimilatur eccleſia, vel quælibet ſancta anima, quia Chriſtum perfectè diligit, & nihil amori eius præponit. Turtur ex quo per occaſionem coniugem ſuum prodidit, nunquam alterum amplius quærit, quia adulterinum amorem non recipit, ſic ſanctimonialis fæmina, quæ Chriſtum perfectè diligit, amplius adulterinum amorem non recipit, id eſt, amplius in malo homines non diligit. Religioſa fæmina, quæ plus diligit hominem, quàm Chriſtum non eſt caſta, ſed adultera, quia Chriſtum contemnit, cui fuerat deſponſata, &c.

Eccleſia Turturi aſſimilatur.

Sanctimonialis fæmina Turturi comparata.

Antea item eodem in [s]libro dixerat ad eundem fermè ſenſum: Soror in Chriſto amabilis mihi, audi uocem Ieſu Chriſti ſponſi tui dicentis: Surge amica mea, & veni per dilectionem: iam enim hyems tranſijt, imber abijt, & receſſit, flores apparuerunt in terra, tempus putationis aduenit, vox Turturis audita eſt in terra noſtra, hoc eſt vox prædicantium apoſtolorum in eccleſia.

[s] *Serm. 10.*

Vox prædicantiũ vox Turturis eſt.

Turtur eſt auis caſtiſſima, quæ in excelſis, & arboribns ſemper nidificare, & morari ſolet: Apoſtolos, vel cæteros doctores ſignificat, qui poſſunt dicere: Noſtra conuerſatio in cælis eſt, quæ & gemitum habet pro cantu, & ſignificat ploratum ſanctorum, qui ſuos ad lamentum, & fletum hortantur, dicentes: Miſeri eſtote, & lugete. Igitur, honeſta uirgo, accipe exemplum huius Turturis, & luge propter amorem Ieſu Chriſti ſponſi tui, quouſque eum videre poſſis regnantem in ſolio regni ſui. Melius eſt tibi lugere cum amore Ieſu Chriſti, quàm cum timore inferni. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut Turturis. Natura Turturis eſt, vt ſi per occaſionem perdiderit alterum amplius non quærit. O ſponſa Chriſti aſſimilare & tu huic Turturi, & præter Ieſum Chriſtum ſponſum tuum, amatorem non quæras alterum. O ſponſa Chriſti, eſto ſimilis Turturi, & luge die, ac nocte cum deſiderio Ieſu Chriſti ſponſi tui: quia iam aſcendit ad cælos, vt aliquando faciem illius videre merearis in dextera patris. Pulchræ ſunt genæ tuæ ſicut Turturis. In genis ſolet eſſe verecundia. Soror venerabilis genas habes Turturis, ſi præ verecundia Ieſu Chriſti ſponſi tui: nihil contra voluntatem illius facis. Genas habes Turturis, ſi cum amore, & reuerentia Chriſti ea, quæ nihil diſplicent poſtponis. Genas habes Turturis, ſi præter Chriſtum alterum amicum non diligis, &c.

Genas Turturis quę habent.

Explicat pariter eiuſdem ſententiæ myſterium D. Hieronymus poſtquam diſertiſſimè demonſtraſſet eccleſiam Chriſti ſponſam eſſe, quæ tanquam pro epilogo repetens, Per hæc, inquit, edocemur, quomodo ſponſa Chriſti, quę eſt eccleſia, etiam ſit corpus eius, & membra. Si ergo audias ſponſi membra nominari, eccleſiæ membra dici intellige: in quibus ſicut ſunt aliqui, qui dicuntur oculi, pro intelligentiæ ſine dubio, ac ſcientiæ lumine: & alij aures pro audiendo verbo doctrinæ: alij manus pro bonis operibus religioſiſque miniſterijs; ita ſunt alij & qui genæ eius appellentur. Genæ autem partes vultus

Eccleſia Chriſti ſponſa.

dicuntur, in quibus honestas, & verecundia animæ agnoscitur: per quod sine dubio illi in membris ecclesiæ declarantur, qui castitatis, & pudicitiæ excolunt honestatem. Pro his ergo ad omne corpus sponsæ dicitur: Quàm speciosæ factæ sunt genæ tuę? Et obserua, quia non dixit, quàm speciosæ sunt genæ tuæ, sed, quàm speciosæ factæ sunt, vt ostendat prius quidem non eas ita fuisse speciosas, sed postea quàm suscepit oscula sponsi, & ipse qui loquebatur per prophetas, prius affuit, & mũdauit sibi ipsi ecclesiam suam lauacro aquę, & fecit eam non habere maculam, aut rugam, & agnitionem sui pręstitit ei: tunc factæ sunt speciosæ genæ eius. Tunc enim castitas, & pudicitia, & virginitas, quæ prius non fuerat, per ecclesiæ genas speciosa decore diffusa est. Quæ tamen genarum species, id est, pudicitię, & castitatis Turturibus comparatur.

Turturum natura.

Turturum ferunt huiusmodi naturam esse, vt neque masculus præter vnam fœminam adeat aliam: nec fœmina plusquàm vnum patiatur marem: ita vt si accidat altero intercepto superesse alterum, pariter cum coniuge extinctus sit ei concubitus amor. Conuenienter ergò similitudo Turturis aptatur ecclesię, quòd vel alterius viri post Christum coniugium nesciat, vel quòd continentiæ, & pudicitiæ in ea tanquam Turturum volitet multitudo. Restat & alius Canticorum locus de vocè Turturis enodandus, qui talis est: *Surge, veni, proxima mea, sponsa mea, quoniam ecce hyems transiit, pluuia abijt, flores visi sunt in terra, tempus putationis aduenit, vox Turturis audita est in terra nostra, &c.*

Tẽpus oportunum quo de terrenis ad cælestia euolatur.

Hæc declarans idem qui suprà D. Hieronymus; Quod sit autem, inquit, tempus oportunum, quo de terrenis, & corporeis locis euolent ad cęlestia, pennis Sancti Spiritus subleuati, consequenter inseruit. Quia, ecce hyems perturbationum, ac vitiorum procella discesserit, & vltra iam non fluctuet, & circunferatur omni vento doctrinæ. Vbi ergo ex anima hæc cuncta discesserint, desideriorumq́; ab eadem tempestas effugerit, tunc incipient in ea flores vernare virtutum: tunc eius meriti, & tempus putationis adueniet, & si quid superfluum, & minus vtile fuerit in eius sensibus, vel intellectibus, resecabitur, & ad gemmas spirituales intelligentiæ reuocabitur. Tunc etiam vocem Turturis audiet, illius sine dubio sapientiæ, quam dispensator verbi loquitur inter perfectos sapientiæ Dei altioris, quæ abscondita est in mysterio.

Turtur absconditã Dei sapientiam denotat.

Hæc namque indicat appellatio Turturis. Hæc namque auis in secretioribus, & remotis à multitudine locis, vitam transigit aut deserta montium diligens, aut secreta syluarum, procul semper à multitudine posita & à turbis aliena. Quid autem est aliud, quod opportunitati temporis huius, amœnitatiq́; conueniat.

Ecclesia voce Turturis canentis ueris principio significatur.

Et D. Gregorius per vocem huius Turturis veris principio canentis nisi ecclesiam, per tertam sponsi, nisi vitam illam beatam designari asserit. Vocemq́; Turturis in terra sponsi auditam esse dici, quia dum pro desiderio suo sancta ecclesia deprecatur, à Christo in cælo clementissimè exauditur. [u] D. Bernardus pariter ad eundem locum commentans, hunc in modum scripsit: *Vox Turturis, &c.*

[u] *Serm. 59.*

Hyemis trãsactæ indicium.

Hoc inditium est transactæ hyemis, tempus nihilominus putationis adesse denuncians. Id iuxta literam, inquit. Aliàs Turturis vox non dulce admodum sonat, sed signat dulcia. Ipsa auicula si emis, non magni, si discutis, non parui pretij est. Et vox quidem gementi, quàm canenti similior, peregrinationis nostræ nos admonet. Illius doctoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat. Verè Turturem exhibes, si gemere doceas, etsi persuadere vis, gemendo id magis, quàm declamando, studeas, oportebit. Exemplum sanctum in alijs multis, tum vel maximè hoc in negocio verbo efficacius est: dabis [x] voci tuæ vocẽ virtutis, si quod suades, prius tibi illud cognoueris persuasisse. Validior operis, quàm oris vox. Vox Turturis, &c. Vbi regni cælorum promissio facta est, tunc intellexerunt homines, se non habere hîc ciuitatem manentem, sed futuram inquirere tota auiditate cœperunt, & tunc primum manifestè sonuit in terra vox Turturis.

[x] *Psal. 67.*

Anima sancta Turturi comparata.

Nam dum sancta quæque iam anima Christi pręsentiam suspiraret, regni dilationem molestè ferret, desideratam patriam gemitibus, & suspirijs à longè salutaret, nonne tibi videtur, vice fungi gemebundæ, ac castissimæ Turturis quæcunque anima in terra ita fecisset? Hoc quippe est, quod ipse agebat. Nunquid [y] possunt, inquit, filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus, venient autem dies, cùm auferetur ab ijs sponsus, & tunc lugebunt. Ac si diceret: Et tunc vox Turturis audietur. Ita est Iesu bone. Venerunt illi dies. Nam & ipsa creatura ingemiscit, & parturit vsque adhuc, reuelationem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri. Hoc scientes, quod quandiu sumus in corpore hoc, peregrinamur à Domino. Nec vacui gemitus, quibus è cælo tam misericorditer respondetur. Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit Dominus. Et infra: Deniq́; compare vno Turtur contenta est, quo amisso, alterum iam non admittit, numerositatem in hominibus redarguens. Nam etsi forsitan culpa propter innocentiam venalis est, ipsa tamen incontinentia turpis est. Pu-

[y] *Matth. 9.*

det ad

det ad hoc negotium honestatis rationem non posse in homine, quod natura possit in volucre. Cernere enim est Turturem tempore suæ viduitatis sanctæ viduitatis opus strenuè, atque infatigabiliter exequentem. Videas vbique singularem, vbique gementem audias, nec vnquam in viridi ramo residentem prospicies, vt tu ab eo discas voluptatum virentia velut virulenta vitare.

Turtur viduitatē seruat.

Adde, quòd in iugis montium, & in summitatibus arborum frequentior illi conuersatio est, vt quod vel maximè propositum pudicitiæ decet, doceat nos, terrena despicere, & amare cœlestia. Ex quibus colligitur, quod vox Turturis sit etiam prędicatio castitatis. Neque enim à principio vox ista in terris audita fuit, sed magis illa,[a] Crescite, & multiplicamini, & replete terram.

[a] Genes. 1.

Incassum profectò vox illa pudicitiæ sonuisset, necdum prolata resurgentium patria, in qua longè feliciùs homines neque nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in cælis. Tunc voci illi tempus fuisse dicas, cùm maledicto omnis subiacebat sterilis in Israel, cùm patriarchæ ipsi plures simul haberent vxores, cùm frater fratris absque liberis defuncti semen suscitare ex lege compellebatur? At ubi insonuit ex ore cælestis Turturis commendatio illa spadonum, qui se castrauerunt propter regnum Dei, & item alterius cuiusdam castissimæ Turturis consilium de virginibus vbique inualuit, tunc primi dici veraciter potuit, quia vox Turturis audita est in terra nostra. Eucherius verò hoc eodem loco, Turtur, ait, intelligentiam, quæ à diuino spiritu est, significari, neque inficiatur idem de Columba dici. Sed Spiritum Sanctum ex Columba tunc intelligi vult, quando quæ de sacris literis disputatio, commentatioq́; profertur, ea manifesta est, & adaperta. Tunc verò è Turture, cùm res altis, obscurisq́; mysterijs agitatur.

Intelligentiam, quę à diuino Spiritu est Turtur significat.

Columba quādo Spiritū sanctū significet, & quando Turtur.

Franciscus[a] Georgius Venetus Minoritanus quid altius ex hoc mysterio eluere conatur, quærens hoc pacto. Quid significat illud à Salamone decantatum, *Vox Turturis audita est in terra nostra*? An fortè quia incipiebat tempus vernale, quando Turtur incipit canere? An (si theologizari velimus per numeros, & arithmeticam, quam Hebræi ghemateriah vocant, quæ est pars secretioris theologiæ) vox Turturis est vox Iesu, & Marię simul? ישו Iesu enim reddit per numeros trecenta, & sexdecim: מרים Miriam verò ducenta, & nonaginta. Qui numeri simul iuncti reddunt sexcenta, & sex. Quo numero gaudet nomen Turturis apud[b] Hebræos, quæ dicitur תור Tur.

[a] To. 4. sect. 9. de beat. Virg. quęst. 457.

[b] To. 5. sect. 1. quęst. 52.

Alibi verò ita respondet. An Turtur (præter ea quæ suprà diximus) est illa gratia, vel diuinitas, quam Hebræi Sachinam vocant? Quæ quidem gratia sacrificia aspiciens, ea inflammabat, orationesq́; pariter in Deum ascendere faciebat. Turtur autem dicitur ob fidelitatem, quam exhibet consorti, scilicet filio, qui ait de hac Sachina, quę est Spiritus sanctus. *Ille de meo accipiet, & annunciabit vobis*. Et iterum: *ille suggeret vobis omnia, quæcunque dixero vobis*. Omnimoda enim fidelitas, connexio, & vnio Spiritus sancti, est cum Filio: adeo vt alter nunquam ab altero dissentiat.

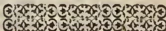
Sachina quid Hebræis.

An Turtur est beata Virgo: cuius vox audita fuit in terra nostra, quando dixit: *Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum*? Ad quod verbum statim facta est vnio ęterni verbi cum carne humana. Vnde salus, ac redemptio nostra.

Beata Virgo Turtur est.

Iacobus Vitriacensis in explicatione huiusce sententiæ: *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio, sicut estis azimi*, hunc eundem Salamonis locum adducit, atque hoc modo declarat, dicens: post tristia sabbata felix irradiat dies, qui primatum in diebus tenet. Iam enim hyems transijt, imber abijt, & recessit, flores apparuerunt in terra nostra. Ficus protulit grossos suos. Vineæ florentes dederunt odorem suum. Hyems transijt, id est, persecutio, quam pro nobis à Iudęis Christus sustinuit. Frigus etiam infidelitatis, & corporis recessit à cordibus Apostolorum: Imber abijt, & recessit, id est, amaræ lachrimæ ab oculis discipulorum. Flores immortalitatis, & impassibilitatis Christi apparuerunt in terra nostra, id est, in humana natura, vel flores, quos produxit æstiua pluuia, id est dulces lachrymæ charitatis, bona, scilicet operum initia, apparuerunt in primitiua ecclesia. Tempus putationis, id est amputationis immortalitatis à Christo aduenit, vel amputationis vineæ Domini, vt sacramenta sterilia amputentur. Vox Turturis, id est, Mariæ Magdalenæ, prius plangentis, & gementis audita est in terra nostra, quæ gaudium nouæ resurrectionis discipulis nunciauit. Vox etiam Turturis, id est, Christi, & sanctorum prædicatorum audita est in vniuersa ecclesia. Ficus protulit grossos suos, id est, sinagoga fructus primitiuos, scilicet Apostolos, qui dulcem cibum credentibus ministrarunt.

Vox Turturis est Mariæ Magdalenæ.



MORALIA.



AB inſigni, qualem hactenus prædicauimus, caſtitate, ſancti patres, alijque paſſim quædam moraliter ſcripſêre. *Audiant*, inquit D. & magnus Baſilius[a], *ipſæ mulieres, vt etiam apud animalia ratione non prædita viduitatis honeſtas iterati connubij anteponatur*. Et[a] rurſus alibi, vbi de temperantia, & incontinentia ſcribit: *Audiant ideirco*, inquit, *viri, audiant mulieres, caſtimoniam viduitatis etiam apud ea animalia quæ ratione non vtuntur, maiore eſſe pretio, & honore, quàm ſit multarum nuptiarum deformitas. Inimicæ cum ijs, qui animam agunt, in gratiam redeunt, ac nouercæ mortem demum incipiunt odio habere. Turturem aiunt, ſi quando à coniuge disiunctus fuerit, nunquam in poſterum cum alio inire ſocietatem, ſed cælibem ſine coniugio manere, alterius coniunctionem reſpuendo, coniugis ſuperioris nimirum recordatione. Quid igitur nobis miſerius eſſe poteſt? Qui non ſolum non eundem coniugibus noſtris oſtendimus amorem, quem animantia rationis expertia, ſed etiam contra quàm eſt præceptum Domini, incedimus collo erecto, oculis mitantibus, coloreq́; adulterato, qui vulgò caſtitatem prodere, atque eripere ſolet. Hanc autem lex Dei*, inquit facundiſſimus, & ſanctiſſimus[b] Ambroſius, *velut caſta hoſtia munus elegit. Quæ cum Dominus circumcideretur oblata eſt, quia ſcriptum eſt in lege Domini, vt darent hoſtiam par Turturum, aut duos pullos Columbarum. Hoc eſt enim verum Chriſti ſacrificium, pudicitia corporalis, & gratia ſpiritalis. Pudicitia ad Turturem refertur, ad Columbam gratia. Etenim Turtur, vbi iugalis proprij fuerit amiſſione viduata, pertaſum thalamos, & nomen habet coniugij, eò quòd primus amor fefellerit eam dilecti morte deceptam, quoniam & infidelis ad perpetuitatem fuit, & amarus ad gratiam: qui plus doloris ex morte, quàm ſuauitatis ex charitate generauerit. Itaque iterare coniunctionem recuſat, nec pudoris iura, aut complaciti viri reſoluit fœdera: illi ſoli ſuam charitatem reſeruat, illi cuſtodit nomen vxoris. Diſcite mulieres, quanta ſit viduitatis gratia, quæ etiam in auibus prædicatur. Quis igitur has leges Turturi dedit? Si hominem quæro, non inuenio. Homo enim nullus eſt auſus, quando nec*[c] *Paulus auſus eſt leges tenendæ viduitatis præſcribere. Nam ipſe ait: Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matres familias eſſe, nullam occaſionem dare aduerſario*. Et[d] alibi: *Bonum eſt illis ſi ſic permaneant, quod ſi ſe non continent, nubant: melius enim eſt nubere, quàm vri. Optat Paulus in mulieribus, quod in Turturibus perſeuerat. Et iuniores hortatur, vt nubant, quia mulieres noſtræ Turturum pudicitiam implere vix poſſunt. Ergo Turturibus Deus infudit hunc affectum, hanc virtutem continentiæ dedit, qui ſolus poteſt præſcribere, quod omnes ſequantur. Turtur non vritur flore iuuentutis, non tentatur occaſionis illecebra: Turtur neſcit primam fidem irritam facere, quia nouit caſtimoniam ſeruare primà connubij ſorte promiſſam*. Super eadem Turturis continentia elegans extat Theodorici regis ad Vuiltanehum ducem ſcripta epiſtola, quam[e] Caſſiod. varijs ſuis inſeruit, poſteritatiq́; reliquit. Eſt autẽ talis: *Grauis eſt Patzenis clementiæ noſtræ ſenſibus intimata conqueſtio: qui ſe in expeditione Gallica conſtituto, in eũ Brandilã proſiluiſſe teſtatur exceſſum, vt vxorem eius reginam, proprio ſociandam duceret eſſe coniugio, & in iniuriam noſtrorum temporum adulterij ſimulata matrimonij lege commiſſum fuit. Hæc nos, ſi vera ſunt, tranſire nequaquam patimur impunita. Nam quando affectus tutos quis habeat, ſi ſic ſceleri ſubiacebit, cum pro omnium ſalute pugnauerit? Reſpicite impudica, gementium Turturum caſtiſſimum genus: quod ſi à copula ſua fuerit caſu intercedente diuiſum, perpetua ſe abſtinentia lege conſtringit: gratiam coniunctionis non repetit, quam reliquet: fidem ſeruat, dum laudem pudoris ignoret: & moribus ſtudere deprehenditur, quod nulla viduitatis conuerſatione glorіatur. Mulierum ſe, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus caſtitatem ratio perſuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Pereunt profectò mores, ſi nec illis comparari poſſunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo ſublimitas tua imperitos ad ſuum faciat examen occurrere: & rerum veritate diſcuſſa, ſicut iura noſtra præcipiunt, in adulteros maritorum fauore reſecetur. Quia defenſorem Reſp. reddere noluerunt, qui ſcelerata præſumptione coniuncti ſunt. Confundi ſine dubio deſiderauerunt omnia, qui tentauerunt legibus inimica. Sed melius eſt paucorum damno malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod abſit, incertum relinquitur, ſi in tanta reuerentia ſine aliquo terrore peccetur*. D.[f] Auguſtinus verò iubet, vt velut caſtiſſimi Turtures diuina verba S. ſpiritus feruore in nidum cordis noſtri fouere contendamus, neue permittamus, vt in nobis ſemen verbi Dei peccatorum frigore congelaſcat: propter illud, quod ſcriptum eſt: *Abundauit iniquitas, refrigeſcit charitas*. Simus magis, ſicut dicit Apoſtolus: ſpiritu feruentes. Quomodo enim Columbæ, uel Turtures, poſtquam genuerint oua, ſi illa permiſerint refrigerari, perdent fructum illorum: ita & nos ſi cõceptum verbum Dei per obliuionem refrigerari permittimus, deſiderabilem fructum

habere

[a] Orat. 8.

Caſtimonia uiduitatis laudata.

[b] Lib. 5. Hexam. c. 19.

Turtur pro caſtæ hoſtiæ munere electa.

[c] 1. Tim. 5.

[d] 1. Cor. 7.

Turtur continẽtia mulieres uincit.

Theodorici regis epiſtola de cõtinẽtia Turturis.

[e] Lib. 5. Var. 33.

Brandila adulterii accuſatus.

[f] Serm. de tem.

habere non possumus. Præstamus itaque in nobis nidum sermonibus sanctis, secundum quod scriptum, *Turtur inuenit sibi nidum, vbi reponat pullos suos.*

HIEROGLYPHICA.



QVAMVIS paucissima, imò penitus nulla apud Orum legantur Turturis hieroglyphica ab Aegyptijs sacerdotibus prodita, verisimile tamen est, & alia præter vnicum, quod ille ponit, idq; falsissimum, ab illis posteritati relicta fuisse. Illud autem tale est: Mulierem lactantem, ac bene nutrientem picturâ expressuri Aegyptij Turturem pingebant, quod sola inter omnes volucres hęc dentes habeat, & mammas. Sed hoc nos Vespertilioni conuenire, non Turturi, suprà diximus. Pierius Valerianus aliquot alia addit, quorum primum est continentissimæ viduitatis, quam illi exprimere volentes, plerosque ait Turturem in aliquo ramo insidentem pingere, nimirum quia hæc auis coniuge vita functo non amplius nubat. Alterum pudicitiæ est, quoniam apud Hebræos reperiatur, per Turturem pudicitiam significare, siquidem, inquit, apud D. Basilium habetur in circuncisione par Turturum, aut duos pullos Columbarum offerre mos erat, quod indicium esset pudicitię, & vitæ continentis exemplum. Pudicitia à Romanis velata facie pingi, sculpiq; solebat, & apud alios testudini æquiparata fuit, quod pudicarum sit sese domi continere, & frequentia loca omnia declinare. Atqui Turtur in secretioribus, & remotis à multitudine locis vitam transigit, aut deserta montium diligens, aut secreta syluarum à frequentiore auium aliarum cœtu sequestrata. Tertium, quod ponit, Hieroglyphicum est prouidentia, quoniam oblatio Turturis, & Columbæ in sacris literis significat, vt Hesychius exponit, hominem contemplationi deditum, qui munus offerat suum in scientia, & mansuetudine spiritali: hic enim opus est prudentia, non vt exeedat legis consideratio circa res vanas occupata. Turturem quidem ponit, quia cognitionem, atque prudentiam habet rerum, quas sibi necessarias fore viderit, ita vt eius exemplo exprobaretur populus Iudæorum, Hieremia dicente: *Turtur, & Hirundo, & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui, populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Apud Philippum, inquit idem Pierius loquens de quarto huiusce auis hieroglyphico, nimirum saltationis, illum, qui sacerdotum Aegyptiorum lemmata quædam Græcè scripta posteritati tradidit, saltatorem hominem, & tibijs deditum, per Turturem significari comperio, neque quicquam aliud: nam eam omnino tibijs mirum in modum affici compertum est, quarum etiam audita æmulatione, dare motus incompositos, & saltationem imitari dicunt: quin etiam eo cantu in insidias allici, atque capi. Ad huiusmodi saltationem addemus, quod Theocritus Idilio, cui *Συρακούσιαι* titulus est, loquaciores quasdam fœminas Turtures vocat: illæ enim non ore tantùm garrulitatem ostentant, uerum etiam caudæ motu, qua propemodum obstrepere videntur. Hæc ille. Sed eo modo Turtur garrulitatis potiùs, quàm saltationis fuerit symbolum hieroglyphicum, nam & *Aelianus si bene memini, *homines*, ait, *Turture loquaciores dici solere. Si quidem Turtur*, inquit, *& ore semper garrula est, & postica etiam parte plurimùm (vt ferunt) obstrepit. Et hanc quidem paræmiam idem poëta* (Menander nempe) *vsurpat & Detrius in Sicilia fabula.* Quintum hieroglyphicum est, quòd Turtur in sacris literis intelligentiam, quæ à diuino spiritu est, significet, vt, inquit, Eucherius ait eo Cantici Canticorum loco: *Vox Turturis audita est in terra nostra:* neque inficiatur idem de Columba dici. Sed Spiritum sanctum ex Columba tunc intelligi vult, quando quæ de sacris literis disputatio, commentatioq; profertur, ea manifesta est, & adaperta: tunc verò ex Turture, cùm res altis obscurisque mysterijs agitur.

Mulieris lactantis Hieroglyphicũ.

Viduitatis continẽtissimæ typus.

Pudicitiæ typus.

Pudicitia quomodo à Rom. depicta.

Prouidẽtiæ hieroglyphicum.

Homo cõtemplationi deditus vt designetur.

Saltationis hieroglyphicum.

Turtur tibiarũ cãtu, & saltatione gaudet.

Fœminæ loquaces turtures dictę.

Garrulitatis typus.

*L. 12. c. 10.

AENIGMA.



IVLIVS Cæsar Scaliger de Turture eiuscemodi habet ænigma:

Quod nomen signare potest, sub tegmine falso
Non colo, quas trepidi fratres, trepidaeq; sorores.
Sum minor, at triplex culmen pro corpore porto.

Quod nomen ? à turribus. Quas trepidi ? Columbi turres. At triplex ? Tur apex est turris.

EMBLE-

EMBLEMA.



PVD Iacobum Billium de Columba ſacrum legitur emblema ſub lemmate PIORVM IN CALAMITATIBVS CONSOLATIO. Ego iſtud emblema Turturi potius, quàm Columbæ aſcripſerim, nam & ipſe in ſcholijs de Turture, non de Columba explicat. Canit autem:

Iræ progenies iram non ſentit acerbam:
Ridet at in grauibus perfida turba malis
In lachrymis contrà ſunt ſemper corda piorum:
Creſcereq́ vt virtus, ſic dolor ipſe ſolet.
At quid ait mœſta Chriſti vox blanda Columbæ
Quæ cupit amiſſo coniuge morte, necem?
Chara cohors animo ne concide: ſumma voluptas
Excipiet luctus tempus in omne tuos.

VSVS IN CIBIS.

Carnis la°.



VRTVRVM caro tam veteribus, quàm noſtri æui hominibus grata in menſis fuit. [a] Plautus ſanè Turtures inter lautiores cibos enumerat. Nam Grunnio ſeruus alibi apud illum à ſeruo Tranione deriſus, quòd allia, cibum nempe agricolarum, & vilem oleret. *Quid tu*, inquit, *vis fieri?*

[a] *In moſtell. act. 1.*

Grúnio ſeruus à Tranione ſeruo deriſus.

Non omnes poſſunt olere vnguenta exotica.
Si tu oles; neque ſapidior, quàm herus accumbere,
Neque tam facetis, quàm tu viuis victibus
Tu tibi iſtos habeas Turtures, piſces, aues,
Sine me alliatum fungi fortunas meas.

Sed & Epigrammatarius Romanos ſcribit olim Turturibus menſas ſuas exornaſſe, dum ait:

Dum pinguis mihi Turtur erit, lactuca valebis,
Et cochleas tibi habe, perdere nolo famem.

Clunes Turturis laudati in cibo.

Alibi pariter clunes priuatim laudat huius auis, quòd ea pars præ cæteris magis pingueſcat,

Aureus immodicis Turtur de clunibus implet.

Et rurſus alibi,

Et concubino Turturum nates donas.

[b] *Lib. 7.*

Turturibus caput amputabatur.

Antiquiùs, ſeu potius ſuo æuo idem [b] Martialis Turturibus capita amputari ſolita innuere mihi videtur, vbi Sanctræ guloſitatem improbat, & exprobrat; nam hunc Turturis caput trunci, & alia canum etiam analecta deuoraſſe dicit, inquiens:

Sed mappa, cum iam mille rumpitur furtis
Roſos tepenti ſpondilos ſinu condit,
Et deuorato capite Turturem truncum
Colligere longa turpe nec putas dextra
Analecta, & quicquid canes reliquerunt.

Inter recentiores, qui Turturis eſum celebrant eſt in primis, quem libenter propter immenſam eius doctrinam, etſi Italicè ſcribentem nomino, eſt, inquam [c] Ludouicus Arioſtus, in principum aulicos inuectus, quorum plerunque venter Deus eſt:

[c] *In Satyr.*

Hor' vuol Fagiani, hor Tortorelle, hor Starne

[d] *L. 4. ſerm.*

Item [d] Strozius pater amico ſuo epulas ruri parans, inter primas volucres Turtures nominat, dum canit:

Turturibus verò, quas cepimus alite Martis
Ortygias iungemus aues, foliataq́, necdum
Textilibus nidis auſas prodire Columbas.

[e] *Lib. 4. de abſt. ab ani.*

Antiquiſſimos verò Aegyptios, qui plurima curioſè admodum obſeruabant, tradit [e] Porphyrius inter cætera Turturibus etiam abſtinuiſſe, non quòd vel noxias, vel praui ſaporis eas exiſtimarent, ſed quia Accipitrum vngues aliquando euaderent. Itaque ne in talem,

nempe

nempe ab Accipitre sacro sibi alite dimissum, Turturem inciderent, vniuersum eorum genus in cibo vetuisse. At relicta modò hac Aegyptiorum superstitione, videamus, num quos vulgus laudat, nos pariter laudare oporteat. Vulgus autem, quò pinguiores sunt, eò meliores, salubrioresq; existimat. Idem enim in hac aue, quod in Coturnicibus euenit, nimirum, vt pinguedinis infarctu nimio strangulentur. Nec tamen idcirco edendo non esse puto, quippe qui more, vt diximus, Coturnicum suffocati tantùm pereant, intercluso tantùm spiritu, non autem tabifico morbo aliquo, aut senecta confecti. Cauendum tamen edentibus iudico, ne præpingues nimis in mensa veniant: nam si natiuæ eorum humiditati, pinguedinis addatur humor noxius, laxantes, damnosi procul omni dubio euadent, humiditatis scilicet improba nimietate. Et quamuis Turtures innocentiùs, quàm Coturnices pinguescentiam illam ferre possint, sunt enim Coturnicibus sicciores, & calidiores, & quanuis etiam eiuscemodi pinguedine siccitas, quà cum calore bene satis à temperamenti iusti mediocritate recedunt, temperatior fiat, quæ duram alioqui reddat eorum carnem, præsertim adultorum, longèq; magis senescentium, tamen quia difficulter concoquatur, concoctaq; crassum, & atrabiliarium alimentum præbeat, itaque salubriter ijs vesci cupientibus omnino authoritatum, vt nouellos tantùm vsui adhibeant, non maiores anniculis, nec nuper iugulatos, aut pridianis recentiores. Etenim hac quoque temporis mora, præter ætatis teneritatis delectum, veluti marcescens senescet insita illis durities, siccitasq;, tum & promptiùs parebunt ventriculi officio, & sanguificationi meliori commodabunt, alimentumq; largientur corpori pro rara parte non exiguum, nec paruum, crassumq; inter, & tenue, exuta partim, partim remanente natiua adhuc duritie, quæ diuturnitatis aliquid nutrimento addat. Idem siccitatis, humiditatisq; in medio consistet: nam calore exuperabit aliquantum alimentum id, idcirco generando, augendoq; sanguini laudatum calore, atque humore, vel certè non multa siccitate gigni, perficique multus solet. Iam quoque ex sanguine multo, præsertim cum humore iusto suo calido, seminis sæpe sperari multum ad obeunda fortiùs Veneris munia, poterit, & ex non valde crasso, quin modicè potiùs tenui, spiritus animales, peragendis ratiocinationis, & intellectus cogitationibus aptissimi, solidè potiùs, ac firmiter, quàm euanidè, & inaniter perspicacibus expectari: quare rectè dicebat Nicolaus Massa Turturum carnes cibum esse sapientum.

Vulgus quos Turtures laudet.

Qui uitandi.

Temperamentum.

Qui edendi.

Vt durities Turturū tenerescat.

Turturū caro cibus sapientum.

VSVS IN MEDICINA.

TVRTVRVM, & Palumbium esus cùm grassatur pestilentia, à nonnullis laudatur. Archigenes apud [a] Galenum has volucres inter cibos stomacho vtiles enumerat. Tralliano tympanicis permittuntur, & colicis; nonnulli etiam nephriticis conuenire tradunt. Dysentericis in cibo mirè prodesse dicuntur, vtpote ventrem sistentes: sed efficacior ad hoc ipsarum sanguis habentur, quidem, teste Plinio, oculis cruore suffusis eximiè prodest, de qua re plura in Columba à nobis scripta sunt, tum etiam quomodo ad sistendum sanguinem, qui ex cerebri membranis erumpit, sit utilis. Auicenna calidum istiusmodi sanguinem vtiliter super aurem contritam, & dolentem distillari author est. Fimum, teste Plinio, albugines extenuat. Kiranides cum melle ait albulam curare. *Ad summam leuitatem tritum* inquit Marcellus, *& cum melle Attico, aut etiam alterius generis, dummodo optimo, & desumpto inunctus leucomata oculorum potenter extenuat.* Alibi rursus ex mulso coctum, & ceroti modo ventri, ac renibus laborantis impositum, efficaciter prodesse ait. Nicolaus Myrepsus difficulter mingentibus auxilium, quod sequitur, admodum probatum esse scribit, nempe, si æger stercoris Turturis drachmam tritam cum melle bibat per triduum. Alibi [b] Galenus fimum hoc vstum ex mulsa præberi iubet calculosis. Lapidem enim, inquit, per vrinam exturbat; qui pariter vsus ex Columbino stercore à quibusdam mirè prædicatur. Plinius pariter eundem fimum in mulso decoctum, vel ipsius Turturis decoctæ ius prodesse contra calculos, & alias difficultates vesicæ testatur. Turturum, quæ domi aluntur saginanturq; stercus, teste Varrone, ad agrum colendum seruatur: sed hoc ad agricolas, non ad medicos spectat. Ex nostri qui medicis [c] Castor Durantes ad facilitandum partum eiuscemodi recenset remedium: Si tres, inquit, Iuniperi baccæ: & septem lauri, cum drachma cinnamomi, & drachma vna, & semis corticis casiæ Turturi indantur, & deinde assetur, & illinatur ad ignem pinguedine Gallinæ, & Turtur comedatur vesperi bis in hebdomada à muliere partui vicina, facilè & fine ...

[a] De compos. sec. loc.

Sanguinis vsus.

Ad dolorē auris.

Fimi Turturis facultas.

[b] 3. Eupor. 273.

[c] Cap. de Iunipero.

le, & ſine faſtidio pariet. Idem Durantes hæc Baptiſtę Fierę carmina de Turturum ſalubritate citat,

Nos rapit in Venerem Turtur, licet ipſe Minerua
Caſta dicata, fugit vidua hæc conſortia cuncta;
Perpetuo gemit, arentiq́ immurmurat vlmo
Non mandenda recens. ſiſtit, ventremq́ fluentem
Comprimit, aſtringit, dyſentericiſq́ medetur:
Poſtremus, melioraq́ cibus, ſtomacoq́ ſalubris.

Georgius Pictorius etiam ad fluxum ventris commendat Turturum carnem, ſed aſſam.

Si fluxus ventrem nimium infeſtauerit ingens
Turtur combuſtus, terq́ quaterq́ iuuat.

Quod Pictorius ex Clemente tranſcripſit. Mirum verò quod Mizaldus ait, ſi in corio lupi deferatur cor Turturis, geſtantem non capi illecebroſo rerum venerearum appetitu.

PROVERBIA.

Turture loquacior.



ΡΥΓΟΝΟΣ λαλίςερος, hoc eſt, *Turture loquacior*, prouerbium, inquit adagiorum author, in garrulos, & impendiò loquaces homines dici ſolitum, vel, vt Varinus ait, ſcomma eſt in loquaces. Cauſam adagij in hieroglyphicis addidimus, nempe quia non ore tantùm, ſed & poſterioribus partibus obſtrepera ſit. Τρυγονοψαλλειν Heſychius prouerbialiter ſcribi ait ἐπὶ τῶν φαύλως πραττόντων, (fortè ψαλλόντων) nimirum à verbo τρύζειν, quod de Turturum voce in uſu eſt, & ad indecoram, aut nimiam in homine loquacitatem transfertur, vt in illo, μοί μοι τρύζετε. Author adagiorum huius prouerbij non meminit.

ICONES. NVMISMATA.

Metapontinorũ numiſmata cum Turture.



NTER varia Metapontinorum numiſmata à doctiſſimo Huberto Golzio delineata vnum eſt æreum, in cuius latere aduerſo Martis barbati, & galeati caput conſpicitur, & ſuprà id hæc inſcriptio ΗΡΑΚΛΕΙΔΩΝ. ab altera uerò frumenti ariſtata ſpica, cuius folio Turtur inſidet, & ſub eo uidetur ſyllaba iſtæc AN, à dextro ſpicæ latere ſcriptum eſt META.

Heliogabali imp. numus cum Turture.

In Heliogabali perditiſſimi imperatoris quodam numo in vna parte mulieris ſedentis imago conſpicitur, & Turturem vna manu geſtantis, altera militum quoddam inſigne, quale ab altera numi parte pariter expreſſum eſt, cum inſcriptione FIDES MILITVM. Arbitror ego ideo hic Turturem fuiſſe depictam, quod quemadmodum iſtæc auis coniugi fidem ſeruat inuiolatam, ita pariter ad eandem imperatori præſtandam miles per auem admoneatur.

DE PASSERE IN GENERE.
Cap. X.

ORDINIS RATIO.

Author cur poſt Colũbas de Paſſerib. agat.



IRABITVR fortaſſis lector, cur ſubinde à Columbaceo genere de Paſſeribus, utpote auibus quadruplò etiam minoribus, & quarum nomen quibuſuis minutioribus auiculis adaptari poteſt, agere inſtituerim. Id uerò non faciam, niſi methodicè. Nam Columbæ, quarum nomine Palumbes, Oenades, Turtureſque etiam intelligo, cum ſeſe & lauent, & puluerent, neceſſarium erat, & alias inueſtigare uolucres, quæ id quoque facerent. Tales autem ſunt Paſſeres, & præter eos, quod ſciam, aliæ nullæ. Hos communis præceptor [a] Ariſtoteles vnà cum Columbis etiam nominat. *Mos auium eſt*, inquit, interprete Gaza, *vt aliæ ſeſe in puluere volutent, aliæ ſeſe lauent, aliæ nec*

[a] 9. Hiſt. 49.

alia nec puluere, nec balneo vtantur. Sunt puluerartrices, quæ non altiuolæ, sed terræ propinquæ: Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phasiana. Lotrices, nonnullæ rectiungues, quæ circa fluuios, aut paludes, aut mare versantur. Aliæ vtrumque tum lauare, tum puluerare solent: vt Columba, vt Passer. Hæc ille: Verùm cùm [b] idem præceptor disertissimis verbis, eodem vertente Gaza, *vermiculis pasci* Passeres testetur, nec alterius cibi meminerit, itaque rursus quis vermiuoras aues cum granìuoris, quales reuera Columbæ sunt, me confudisse arguat. At verò non ita meo iudicio sunt accipienda Aristotelis uerba, ut Passeres prorsus vermiuoros esse dicere uoluerit, sed quod præter grana etiam insectis uescantur absque discrimine, quemadmodum Gallinas facere quoque obseruamus, quas tamen nemo simpliciter vermiuoras ideo dixerit. Quare age seruato hactenus ordine historiam prosequamur.

Pululeratrices quæ. Lotrices q. [b] 8. *hist. c. 7.* Aristoteles explicatus.

AE Q V I V O C A.

PASSERIS nomen, vt ab auibus æquiuocationem auspicemur, Latinum, ut Græcum etiam στρουθὸς, cuilibet auiculæ, maximè autem paruæ, competit, priuatim tamen utroque auiculam turrium, domorumq; caua nidis suis occupantem significamus, vocamusq;, de qua præcipuè hic scribimus. Sed non ab re fuerit confusionis omnis euitandæ causa alias hac rubrica nominare auiculas, quæ Passeris nomine apud multos audiunt, ac rationem obiter assignare, cur a Passeris priuatim uocati capite excludantur. Passer itaque solitarius dictus, & à multis celebratus Passere (ita nunc semper simpliciter vocabo, de quo institutum est caput) longè maior, colore diuersus, utpote Merularum species inter Merulas describetur. Passer rubi, Prunella quibusdam, & βάτις Aristoteli, pro qua voce Gaza transtulit Rubetra, auicula est vermiculis victitans. Passerem gramineum Germanis Currucam appellari Turnerus tradit, sed cur id faciant, non addit. Curruca autem & ipsa vermiuora est, ut patebit. Passer aquaticus, seu arundinarius an huc pertineat planè ignoro propter diuersas super eo doctorum virorum sententias. Turnerus Anglorum Passerem arundinarium (Anglicè à Rede Sparrovv) quandam auiculam vocat, Parum palustrem, ut conijcio, nam ait esse auem paruam, Passere parum minorem, cauda longiuscula, & capite nigro, cætera fuscam. Hanc inter Parorum genera recensebimus. Eberus uerò, & Peucerus Passerem aquaticum in arundinetis nidificantem domestico in omnibus similem esse inquiunt, nisi quòd collum albus ambiat torquis: qualis sanè auis ad hanc nostram historiam pertinere uidetur, nidulationis loco tantummodo à Passere diuersa. Sed Gybertus Longolius & ipse Germanus suis quoddam Passeris genus Ringelspatz, id est, torquatum dici asserit, eiusq; collum pennis albis tanquam torque aliqua circundari scribit, & in arborum truncis, qui longo situ foraminosi sunt, nidificare, corporeq; multò minorem esse, & uitæ, quàm domestici diuturnioris. Atque de hoc fortassis genere intelligendus est Turnerus, dum ait: Passer torquatus non solùm torque albo à communi Passere differt, sed & uoce, & modo nidificandi. Hoc genus in Germania freqnens est, sed apud Anglos rarum. Hæc ille. Iam vidisti, lector, duo Passeris genera prorsus diuersissima Germanis torquata nuncupari. Bellonius uerò Passerem torquatum non à torque ambiente collum appellat, sed à macula alba, quæ oculos circundat: & Ornithologus Passeris quoddam genus describit circa Argentoratum Rorgytz, uel Rorgeutz uocatum, cui retro oculos, & in parte colli albus est color. Sed ut ad Passerem arundinarium reuertatur oratio, cum eo eadem auis fuerit Calamodytes Aeliano nuncupata, quam cedri folio perire author est. Apparet enim ex etymologia hoc quoque nomen Passeris esse, uel alterius inter arundines degentis auis. Quemadmodum uerò ignorare me dixi, vtrum eiuscemodi Passer arundinarius dicta auis huc sit referenda, ita certò scio Passerem aquaticum Bononiæ appellatum ex hoc genere non esse, rostro nimirum longiusculo, corpore maiorem, pectore albo, cætera fuscum. Passer Troglodytes nuncupatus omnium auium excepto Regulo minimus est, in sepibus potissimùm uiuens, insectis victitat. Græcorum Anthus, siue Florus Latinorum, vt Gaza interpretatur, in Creta, teste [a] Bellonio, Passer Sporguitis dicitur. Passeres simplices quasdam aues Indi dicunt pedibus Anserinis aquaticas. Quos ijdem,

Passer quã priuatim auem signisicet. Passer solitarius quæ auis. Passer rubi. Rubetra. Passer gramineus. Curruca. Passer arúdinarius. Parus palustris. Passer torquatus. Calamodytes Passer. Aquaticus Passer Bononiensiũ. Passer Troglodytes. Anthus, siue Florus. [a] *L. 1. obser. cap. 11.* Passer simplex, aut stultus.

aut qui de iiſdem ſcribunt, ſtultos à contrario effectu, quaſi ſagaciſſimos appellant, noſtratibus, imo Turdis maiores eſse inquiunt, & ferè nigros, pennis quibuſdam albis in collo, de quibus inter ignotas aliquando, ſi Deo placuerit, agam. Bononiæ verò longè aliam auiculam Paſsere matto, hoc eſt, Paſserem ſtultum dicunt, nimirum motacillæ quandam ſpeciem. nonnullis etiam aucupibus Magnaninam vulgò appellatam. Item aliam auiculam, quam inter Paſſeres deſcribemus. India mittit & aliam auiculam, quam qui de ea ſcribunt, (Paſſerem muſcatum vocant, aiuntq; qui eam uolantem viderit, tum ob celeritatem, tum ob paruitatem, crabronem, aut ueſpam eſſe iudicare. Agam uerò & de hac inter incognitas. Paſſer marinus Plauto, aliiſq; Struthiocamelus eſt, quem Athenæus στρουθὸν μεγάλην vocat: ſed Struthio ſimpliciter acceptus à Suida Paſſer dicitur; nam ubi apud D. [b] Iob legitur, *Frater fui Draconum, & ſocius Struthionum*, ille ita habet, Frater factus ſum ſirenum, & ſodalis Paſſerum. Græcorum στρουθός, ut ſuprà dixi, etiam generaliter pro quauis aue accipitur; in quo, inquit [c] Ludouicus Cælius Rhodoginus, animaduerſione dignum eſt, vbi Theophraſtus στρουθῶν πτέρα dixit, ac Theodorus *Struthorum alas* reddidit, *auium* transferre maluit Plinius: tanquam Struthos Græcis quandoque de auitio dicatur, ſicuti Latinè Paſſer: unde Cicero omnibus Paſſeribus inſitam ait à natura uoluptatem. Hæc ille. Nicander inter remedia contra aconitum στρουθὸν dixit pro Gallina, & contra fungos πάτον στρουθοῖο κατοικάδος pro fimo Gallinæ: nam & ὄρνις per excellentiam pro Gallina ponitur. Vocatur & στρουθὸς à [d] Theophraſto herba, de papauere Herculeo loquente, quæ aliis Græcis, ut [e] Dioſcoridi στρούθιον appellatur, Plinius radicula tranſtulit, inquiens: *Tingentibus & radicula lanas præparat, quam Struthion à Græcis appellari diximus.* Strutheum uerò per e in penultima non herbam notat, ſed membrum virile, teſte Feſto, à ſalacitate videlicet Paſſeris. Pſittas Græci uocant piſces planos, Latini Paſſeres, quales ſunt rombi, & Paſſeres priuatim etiam dicti, de quibus conſule doctiſſimum [g] Rondoletium, nam de his agere & locus, & tempus prohibent. Antequam tamen cætera proſequar, lectorem monitum velim alium piſcem [h] Ariſtoteli στρουθὸν, id eſt Paſſerem dici videri, cùm de felle piſcium loquitur: *In aliis, inquit, fel inteſtinis hæret, his propius, illis remotius à iecore: ut in rana, ellope, Synagride, murena, gladio, hirundine, Paſſere:* Rondoletius eo loco Hirundinem, & Paſſerem expungi oportere cenſet, tum quia Gaza eos piſces tanquam ad eum locum non pertinentes omiſit, tum uerò maximè ex ſententia, quæ proximè ſequitur. Cur uerò piſces latos Paſſeres dicant, [i] Petrus Bellonius à fuluo per dorſum colore, qualem in Paſſerculo pullato, dum volando alas extendit cernere eſt, factum eſſe tradit. Paſſeris fluctus nomen cuiuſdam loci, cuius meminit Epigrammatarius, dum ait:

Non mollis Sinueſſa, feruidiq;
Fluctus Paſſeris, aut ſuperbus Axur.

Locus eſt non procul à Terracina inter blandiſſimas Italiæ aquas. Inſulę quædam à Columbo repertę, inſulę Paſſerum appellantur. Paſſer Belgis Circinum ſignificat, inſtrumentum nempe, quod ad res accomodandas eſt aptiſſimum, nos id appellamus vn compaſſo.

Paſſer ſtultus Bononienſium. Magnanina. Paſſer muſchatus. Paſſer marinus. [b] Cap. 30. Στρουθός pro quauis aue. [c] L. 14. Ant. lect. c. 6. [d] L. 9. Hiſt. plant. c. 13. Στρουθὸς herba. [e] L. 2. c. 193 [f] L. 24. c. 11. Strutheum quid. Paſſeres piſces. [g] L. 11. de Piſcib. c. 7. [h] 2. hiſt. c. 15 Piſces cur Paſſeres dicti. [i] L. 7. de Auibus c. 19. Paſſeris fluctus. Inſulę Paſſerum. Paſſer Belgis quid.

SYNONYMA.



EBRAEI pariter nomen non habent, quod priuatim duntaxat Paſſerem ſignificat. Zipor צפר, vel cùm vau צפור. commune nomen eſt omnibus auibus: capitur tamen interdum pro ſpecie ſpeciali, nimirum pro Paſſere: ut colligitur potiſſimùm ex pſalmo octuageſimo tertio ex Hirundinis nomine, quod ſubiicitur. *Paſſer, & Hirundo inuenerunt nidum ſuum* &c. Periti huius ſermonis nomen id deriuant à צפר, quod eſt mane ſurgere, quod auibus, Paſſeribuſq; priuatim competit: alii nominis aliud afferūt etymum, nēpe quod ſtatim ex ouo excluſa (auis) plumas ſecū & ungues producat: ſed eo modo neutiquā Paſſerem ſignificare poſſit, utpote qui, teſte communi pręceptore [a] Ariſtotele, *cæcos, & imperfectos pullos pariat*, Pluralis numerus eſt Ziparim. In decimoquarto Deuteronomii accipitur pro omni-

Zipor. [a] 4. de gener. cap 6.

pro omnibus auibus mundis: quo loco Chaldęus habet Zipar, Arabs Taër טאיר, Perſa Gongeſcheck גינגשך. Leuitici decimoquarto, vbi de mundatione agitur, Chaldęus pro Paſſere habet Zepara צפרא, Arabs Abur צצבור. Perſa retinet generale nomen Gongeſcheck, Septuaginta ὄρνιθα, id eſt, auem, D. Hieronymus Paſſerem. Pro Agur Hebraica voce nonnulli interpretantur Paſſerem. D. Hieronymus apud Hieremiam Ciconiam. Doctus quidam Germanus apud Eſaiam, vbi D. Hieronymi translatio habet, *ſicut pullus Hirundinis ſic clamabo, meditabor vt Columba*, pro Agur vertit Hirundinem. Hoc autem ex locis iam citatis ſaltem conſtare poteſt, Agur auem eſſe aduenam, & voce vtentem lugubri. Dauid Kimhi eandem vocem Chaldaicè vertit Senukita, quam dictionem à Thalmudicis vſurpatam R. Hai Arabicè exponit כטאף catuph, vulgò ארונדינא, Arundina, id eſt Hirundinem. Sunt qui auem credant humana utentem voce, nimirum גאפה gazah vulgò dictam, id eſt, Picam. Alhaſſefir Bellunenſis Paſſerem traducit. Ita Leſan alhaſſafir, aliàs alaſafir, id eſt, lingua Paſſerum, legitur de fructu fraxini, vel orneogloſſi arboris apud Arabicos medicos. Ophim, Azbar, fortè Azbur, vt ſupra. Celegua, Caſſarengua, nomina omnia barbara de Paſſere leguntur, & Paſſara à Latinorum Paſſer detortum vocabulum, & Struthion à Græcorum στρουθὸς, pro Struthion Syluaticus ſtupion habet. Babebot, inquit idem, eſt auis quædam omnium calidiſſima, Venerem ſtimulans, mihi ignota: videtur autem Paſſer eſſe. Στρουθὸς oxytonon eſt, ſecundum canonem Euſtathio relatum, Atticè verò penanflectitur Herodiano, vt ſcribit Ariſtophanis Scholiaſtes in aues. Euſtathius ait eſſe communis generis, & commune alijs auibus vocabulum, magis verò ſibi placere, ut ita vocentur aues Homericæ Strutho (quarum ſcilicet ille meminit Iliados ſecundo) congeneres. Ex Philoſophi deſcriptione idem, ni fallor, Euſtathius, στρουθὸν arbitratur illam auem videri, quæ vulgò τρωγλίτης appellatur, alioqui generale nomen eſſe. Varino Στρουθία omnes auiculæ ſunt, ſed Στρουθὸς propriè, qui τρωγλίθης nominatur. Sed quid ſi per Στρουθία etiam priuatim Paſſerculos diminutiuè intelligamus, nam Στρουθάριον Paſſerculum ſignificat. [b] Galeno Στρουθοὶ πυργῖται, id eſt, Paſſeres turriculæ uocantur, quæ in turribus, quæ in loco ſunt excelſo, nidulantur: ac ſi, vt exiſtimo, ſine adiectione dictionis πυργῖται, uel alterius, pro quibuſuis auibus Στρουθὸς accipiatur: nam aliàs etiam hoc apertiùs innuere videtur, vbi ait: *Alauda criſtata aues ſunt ſimiles Paſſerculis, qui pyrgita, & troglyta nominantur in oppidorum muris, ac turribus frequentes, extra quam galero, quo illi carent*. Ita pariter Kiranides. Xuthros, inquit, alijs Struthos, vel pyrgites, alij trogliten uocant. Dilucidiùs iterum [c] Galenus ſeipſum alibi declarat, inquens: *In paruorum Paſſerum* (ad differentiam nimirum τῶν μεγάλων Στρουθῶν, hoc eſt, Struthiocamelorum) *numero πυργῖται etiam ſunt*. Bellonius tradit in Creta Paſſerculum etiamnunc Sporguitim appellari. Et Ornithologus σπουργίτας, vel ἀσπουργίτης adhuc Græcorum vulgo dici ſibi relatum eſſe aſſerit. Troglitæ, ſiue Pyrgitæ mihi dicti videntur Paſſeres hi domeſtici, quia in ædium troglis, id eſt, cauis uerſari, nidularíque ſoleant, adhibita tamen leui diſtinctiuncula, quod Pyrgitæ nullibi niſi circa turres, & excelſiora degant, ideoque ſalubriores habeantur. Vt modo ad ſimplicem uocem Στρουθὸς reuertamur, pro ea Heſychius etiam Στρυὸς, neſcio quam benè, dixit: nam Struys Belgis, ut audio, Struthiocamelus eſt. Dicitur autem Στρουθὸς ſecundum Euſtathium, quòd cum furore quodam in libidinem feratur, παρὰ τὸ μετὰ ὁρμῆς θεῖν. [d] Io. Goropius, vt eſt vir in fingendis etymologijs, iiſque ex ſua lingua, quod ſanè mirum eſt, Στρουθὸς deriuat à Belgarum Strous doot, id eſt, morte connubij: & reuera etymum ſatis laudare nequeo, eiuſque verba propter argutiam, ad ſubtilitatem adſcribere, lectoríque trutinanda proponere uiſum eſt. Si quis, inquit, diceret à Græcorum uoce Στρουθὸς Struthion (nimirum pomum, de quo & eius etymo doctiſſimè, ac ingenioſiſſimè erat locutus, quæ & nos ſuo pòſt loco recenſebimus) deriuari, eum ego interrogabo, unde Struthos nomen acceperit? Ad quam quæſtionem ſcio æquè mutum fore, atque is eſt, qui Græcis etymologicon ſcripſit. Nos ex perpetua vocum, rerumque cognitione cernimus, ex eadem cauſa, & malo, & Paſſerculo nomen datum eſſe. Sicut enim pomum, ita & Paſſer Veneris iugalis ſymbolum gerit: atque idcirco Strous doot, id eſt, mors connubij uocatur: tum quia vulgus noſtras dicit, mortis quoddam genus ſuauiſſimum contingere finem Venereæ paleſtræ, quę Paſſere ob immenſam ſalacitatem notatur: tùm quo moneamur, nos è connubio celerrimam mortem reportaturos, ſi auiculã hanc imitemur: quoniã mas in eo genere ſic ſeſe frequẽti Veneris vſu exhauriat, vt nunquã ad bienniũ perduret. Hinc στροῦθοι etiã illi vocati ſunt, qui huius auiculę naturã ſequũtur. Sed illud animaduertendũ στρουθίον diminuentiũ formula factum, aliud eſſe, &

Zipar. Taër. Gongeſcheck. Zepara. Azbur. Agur. Senukita. Catuph. Alhaſſefir. Babebot. Στρουθὸς quæ auis. [b] 6. de ſanit. tuend. Paſſeres turriculę. Xuthros. [c] L. 3. de ali. Troglitæ, ſiue Pyrgitæ Paſſeres. Στρυὸς. [d] In Vertum. Struthi etymum. Paſſer Veneris iugalis ſymbolũ. Paſſeris ſalacitas non imitanda. Στρουθοὶ qui dicti.

alio tempore pronunciandum, quàm σφάλιον pro malo: cùm hoc aliunde sit compositum, quàm illud, quod mortis vnà adducit mentionem. Herba autem lanaria duplici ratione potest videri nomen Struthij accepisse, semel, vt moneamur, coniugij castimoniam tam puram, synceramq́; esse debere, quàm est lana, radicula fullonia emundata: rursus, quòd eadem radicula libidinem etiam excitet, vehementi suo calore plurimum humoris ad vasa spermatica mandans, præsertim si cum flatulentis, & crassis cibis edatur. Hæc & alia circa Struthi etymologiam Goropius, quæ breuitatis causa sponte prætereo: nunc ad reliqua Synonyma transeo. Ψάρις inter Martini Rolandi synonyma pro Passere etiam legitur. Hesychius pro Δίγυρις exponit Passeres, ita etiam Varinus facit, sed dictionem illam penanflectit. Reperitur pariter apud eosdem Δίγυρις, Διγῦρις, & Διρηγυς pro Passeribus: item Δρῦις lingua Macedonum. Elei, teste [l] Athenæo hasce auiculas uocant Δωρίτας. Quem locum [k] Cælius, quamuis Athenæum non citet, annotans, Δωριᾶν apud Spartanos conuitiari significare asserit, & δωρεῖας vocari conuitiatores, δωρόν verò tumulum esse, & locum accliuem. Cypselos [l] Psellus Trogletas nuncupat, quia in foraminibus, & cauis ferè latitent: sed cypseli, meo iudicio Græcis illæ aues sunt, Hirundinibus similes, quas Apodes vocat Aristoteles. Ornithologus cùm Psellum eiuscemodi aues in cibum commendare videret, arbitratur eum de Passeribus troglitis, & pyrgitis sensisse, deceptus quòd Hirundines illas nullis nisi fame coactis in cibum admitti crederet, tum etiam quoniam aliàs Psellus inter attenuantes cibos vnà com Perdicibus, & auiculis montanis Trogletas, nominet. Sed nobis Bononiensibus Apodes illæ in delicijs sunt, tantùm abest, vt a mensæ vsu reijciamus. Ego non trogletam, neque troglatam (vt Georgius Valla Psellum interpretans habet) sed troglitam per iota in penultima scribendum censeo. Ἐλλόποδας, & ἐλλοὶ (Hesychius habet ἐλλόπιδας) Varinus, & Hesychius vertunt Passeres, & hinnulos ἀπὸ τοῦ ἀλλεσθαι, & catulos serpentis. Iisdem Σμαρδμον, σφάλιον est, id est, Passerculus; vnde σμαρδμοπῶλαι: item Κιλίας Passer mas. Atque istæc sunt synonyma Græca omnia, quæ hactenus legere, ac notare datum est: Latini, quod nouerim, synonymia non utuntur, sed ubique Passeres, & diminutiuè Passerculi audiunt, à paruitate, vt volunt Grammatici plerique, à patiendo vt nonnulli alij, quòd morbum comitialem sæpe patiantur. [m] Io. Goropius hoc etymum quoque suo ex Idiomate eruere conatur, & hunc in modum super eo nobis scribit: Et hæc quidem de Græco Passeris nomine, cum strutheo pomo partim conuenienti, partim aliò declinanti: cui si uelitis, hoc addam corollarium, quo intelligatis, quàm eadem auicula apud Latinos habeat nominis sui rationem: quam non minus, quàm ea, quæ modò de Græca uoce dixi, pariter omnes, ni fallor, ignorant. Iap & Pai sic inter se sunt connexa, ut nemo prius præstare possit, quin alterum consequatur: cùm illud idem sit, quod βοῶ, hoc uerò non aliud, quàm satisfacio. Quandoquidem igitur eer honor est, & decus: Pais-eer decus erit illius satisfactionis, siue solutionis, qua id datur, quod coniugi debetur. Qua in uoce non mirum est litteram S duplicatam, loco I vocalis, quæ dphtongum in priore compositi parte faciebat, ita ut ex Pais-eer fiat Passer. Nam si in hac arena certamen inter omnia animalia iniretur, nemini dubium est, quin huic auiculę summum uictoriæ decus à iusto iudice decernendum esset. Hactenus ille. Itali Passerem vocant Passere, in quibusdam locis, vt audio, Celega, alibi etiam Passere casaringo, nimirum ab ædibus nostris, in quibus nidulatur, quas casas appellamus. Celegam uerò uocant, ut Hermolaus, & ex eo Cælius, existimant, quasi spicilegam. Hispanicè dicitur Paxaro, Pardal, Gorrion, Gorrion pequeno, & Gorrioncello pullus Passerinus. Gallicè Passe, Passereau, Passera, Passetaeu, Moineau, Moucet. Germanis Spar, Spatz, Huszspar, Saxonibus Sperck, Sperlinckg, nonnullis alijs Luningk, Belgis Musche: Anglicè Sparrou. Illyricè vvrabecz.

Lanaria herba cur Struthium dicta.

Ψάρις. Δίγυρις. Δρῦις.

[l] Lib. 3.

[k] L. 14. anti. lect. c. 6.

[l] Li. de vict. rat.

Cypselus. Apodes.

Ornithologus hallucinatus.

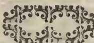
Apodes Hirundines in delicijs esse.

Σμαρδμον. Κιλίας.

Passeris etymum.

[m] In Vert.

Celega.



GENVS. DIFFERENTIAE.

PYRGITIM, & Troglitim dictum Passerem præcedenti rubrica Passerem nostrum domesticum esse asseruimus. Nunc videndum num alia dentur genera Passerum, quemadmodum ex antiquorum quorundam, & recentiorum monumentis colligitur. Omnia quæ generatim communis præceptor Aristoteles de Passere scripta reliquit, nostro Passeri domestico optimè, atque exactè conueniunt, quare alios nouisse non est verisimile. Nam albos, quos aliquando repertos esse scribit, referente [a] Cælio, non pro diuersu habuisse existimo, cùm alibi tradat, colore non variari speciem. Albas se vidisse narrat [b] Scaliger pater, sed pro diuersis non habet, atque ego à me obseruatum album pòst depictum dabo, non quasi diuersum, sed quia rarum. Huiusmodi coloris Passeres, aut etiam Hirundines, si quando apparuissent, [c] Aristoteles, nisi fortasse pseudo Aristoteles ille fuerit, futuræ tempestatis signa esse, author est. Sunt tamen alia Passerum genera. Sunt qui alios foramina parietum frequentare asseuerent, alios roscidas valles quærere, nonnullos montes appetere squalentes. [d] Alexander Myndius àpud Athenæum bina tantummodò genera recenset, alterum syluestre, domesticum alterum. Agrestium fæminas & reliquo corpore esse debiliores, & rostri colore magis testaceo, facie, (hoc est, vt exponit Iacobus Dalecampius, anteriore parte) nec nigra, nec valde alba. Quod postremum genus fortassis illud fuerit, quod ab Hollandis patria voce Houtmusche, id est, Passerem lignipetam, quòd in lignorum cauis niduletur, vocari audio. Nam & Albertus duorum generum meminit, quorum alterum in vertice rubeum esse ait, & in cauis arborum nidulari. Præter albos Passeres, & vulgares domesticos, ego mox multos depingam, in quibus alij alio colore sunt. [e] Scaliger in insula D. Thomæ Passeres refert esse virides canoros, qui nunquid ex hoc genere sint, me latet. Verendum autem est Passeris voce pro alia parua auicula vti: nam & [f] Auicenna Passeris meminit, qui quindecim diebus continuis in principio veris suauissimè cantillet, & pòst colorem immutet, mutescat, & sese abscondat. Indi præterea aliquot habent auiculas Passeris nomine celebratas à Neotericis: quas quia an huc pertineant, ignoremus, hic recensere visum est. Quasdam itaque nocturnos Passeres nuncupant, noctu volantes, interdiu quiescentes, odioque plus quàm Vatiniano Noctuam prosequentes. Has aiunt Hirundinibus volatu, & alis esse similes, ex cinereo nigras, nisi quod in medijs alis fasciam habeant albam. Quærendum nunquid hæ eædem cum illis sint auibus, quæ etiam Passeres vocatur, & apud eosdem celebratur, Turdo minores sunt, tantæ velocitatis in volatu, vt velocissimarum auium nomen obtinuerint. Aiunt autem qui de ijs scribunt, aquas sequi, ac quasi natare videri, etenim eleuantibus sese, & rursus descendentibus fluctibus, & eas sese eleuare & descendere. Quærendum item num Passeres syluestres sint, quorum meminit [g] Actuarius, quos à Noctua maximè capi scribit: sed verba eius ascribamus, vt coniectandi cuilibet latior pateat campus. Scribit itaque hunc in modum, vt citat Gyb. Longolius, enumeratis etiam verbis Græcis: *Passeris syluestris* (Ornithologus addit magni ad differentiam alterius syluestris, qui paruus est,) *caro neque redundans, neque concoctu difficilis est, sed si qua alia boni succi. Testatur autem Tragon medicus cerebellum eius proprietate quadam comitialibus auxiliari. Est autem Passer magnus terrestris: neque in arboribus, neque domibus habitat: verùm in summis fruticum surculis desidet, voce nimis quàm garriens: pascitur autem in triticum, hordeumque ferentibus agris, & nidum in terra collocat: colore, & magnitudine Alaudæ similis: hyeme non visitur, capitur verò maximè Noctua.* Hæc ille. Turnerus hunc magnum Actuarij Passerem suspicatur esse auiculam quandam, quam Angli Buringam, Germani Gersthammer appellant, & in margine etiam adijcit huic Passeri Mollicipitis apud Aristotelem descriptionem magna ex parte conuenire. Ego in ea coniectura nihil certi statuere nec possum, nec debeo, cùm in multis differre eiuscemodi aues videam: addam tamen & aliam coniecturam, nam nunc mihi in mentem venit alia auis, [h] Aristoteles Colarem vocat, & ab Vlula, cæterisque aduncis rapi scribit, indeque his bellum oriri. Etenim Albertus licet indocto tempore natus, Colarem Passeris speciem interpretatur. Idem Niphus affirmat. Solus Ornithologus suspicatur esse Collurionem & pro tali voce typographi lapsu Colarem scribi. Passeris magni etiam meminit Aristophanes, sed hic Struthios sine controuersia ita appellat. Nunc ad nutiora reuertamur, quos tamen & ipsos nobis India mittit, sed diuerso à nostratibus

Passeres albi.
[a] L. 27. c. 11.
[b] Exerc. 59.
[c] In sect. sect.
[d] Lib. 9.
Houtmusche.
[e] Exer. 236. 2.
[f] L. 8. de animal. c. 7.
Passer nocturnus.
Aues velocissimæ vocatæ.
Passer syluestris Actuarii.
[g] L. 2. regal. serm.
Buringa Anglorum.
Gersthammer.
Passer Molliceps.
[h] 9. Hist. c. 1
Colaris auis.
Passeres Indici caudati, & sine cauda.

Paſſer Illyricum. colore, utpote atros, eorumq; alios longiſſima cauda ornatos, alios ea deſtitutos, de quibus pòſt priuatim agemus. Habeo & aliud Paſſeris genus depictum, quod Illyricum dicunt, pronè album, cætera noſtris ſimilem, at maiorem, & bifurcata cauda præditum.

FORMA. DESCRIPTIO.



PASSEREM, cui hæc generalia exactè competunt, deſcribere ſuperuacaneum eſt, ſingulis nimirum horæ momentis cuilibet conſpicuum: iconem tamen exhibemus cum adiecto taxi arboris ramulo. [a] Dioſcorides auiculas tradit, quæ Italici taxi baccas deuorant, denigrari. Vt tamen eiuſcemodi domeſticam, vel potius in tectis noſtris habitantem auiculam, alios etiam viros doctos Paſſerem generali nomine appellaſſe oſtendamus, non ab re fortaſſis fuerit, quæ circa formam eius prodiderunt, obiter adiungere: *Paſſeris pennæ*, inquit Ariſtoteles, *quoties frigora vrgeant acriora, interdum in albas abeunt*; quod noſtro Paſſeri competit. Alexander Myndius, teſte doctiſſimo Athenæo, *famellas roſtro* ait eſſe *colore magis* (quàm in maribus) *carneo, facie verò nec admodum alba, neque nigra*. Sed non ita duntaxat fæmella noſtra à mare diſcernitur, verùm menti potiſſimùm colore, qui in mare niger eſt, in fæmina albus, quamuis, ut teſtatum reliquit Ariſtoteles, is in mare in hyeme immutetur, & æſtate tantùm conſpiciatur: præterea mares, tradente Alberto, guttulis nigris, & albis diſtinguuntur. Idem ait, Paſſerem eſſe auem paruam, cineream: item fæminas vbique eſſe coloris cinerei: quæ nunquid Paſſeri noſtro quadrent, cuilibet iudicandum relinquo: quid enim in re tam liquida dubitandum? huiuſmodi color κεραμεοῦς Græcis dicitur, Gybertus Longolius teſtaceum transfert, Paſſeriq; ait, & pleriſque puluerátricibus conuenire. Iacobus Dalechampius Paſſeres ſcribit carere ingluuie, ſed ventrem habere proximum: quod dum legerem, vix percipiebam, nam Ariſtoteles ita ait: *Paſſeri, vt auiculis omnibus non eſt gula, nec ingluuies, ſed ventriculus longior eſt*. Ibidem ad imum inteſtinum paucas appendices habere prodidit, ſed perexiguè. Item alijs ventri, alijs inteſtinis fel iungi.

[a] L. 4. c. 75.

Fœmina vt à mare differat.

Color Paſſerum.

[b] In còm. in Plin. lib. 11. cap. 37.

[c] 2. hiſt. c. ult.

Paſſer domeſticus mas cum taxo.



LOCVS

LOCVS. NIDVS.

AELIANVS [a] author est Passeres conscientia vel suæ infirmitati, vel sui corpusculi exiguitatis in ramorum cacuminibus, modò ab ijs sustineri queant, nidos contexere, & sæpenumerò ea machinatione factas à venatoribus insidias declinare, quoniam hi propter rami tenuitatem ascēdere nequeāt. Verùm hoc loco Aelianus Passerum nomen absque vlla hæsitatione pro alijs quibusdam paruis auiculis accepit, quemadmodum etiam [b] Homerus draconē scribens Passeris octo filios in extremis platani ramis nidulantis à dracone deuoratos. Nā Passeres Pyrgitæ, & troglitæ inde dicti, tum circa turres, tum in tectis nostris versari, nidularíq; solent: quare prudenter admodum à D. Hieronymo in psalmo 83. vbi diuinus Psaltes ita habet: *Turtur inuenit sibi domum*, &c. Passer traduxit: nam etiā auicula hæc quandoque templa tum intus (modo minus sint frequentata) tum extrà nidis suis frequētat. Cassiodorus eundem Psalmistæ locum declarans: *Passer, inquit, est nimia velocitate celerrimus, qui in syluis habitare non patitur: sed domum sibi in parietum foraminibus desideranter exquirit, quam dum inuenerit, nimio gaudio latus exultat, quia se diuersarum aduersitatum vlterius patere non credit insidijs*. Hic itaque

[a] L. 4. de ani. cap. 48.

[b] Iliad. B.



Passeris

Passeris nomen pro Passere simpliciter dicto accipitur à D. Hieronymo, atque, vt dixi, prudenter: at non vbique id ab eo factum est: nam in psalmo decimo in contrarium legitur, nempe, *Transmigra in montes sicut Passer*. Hoc enim in loco Passerem montes colere, habitareq; innuere apparet, quare uel Passeres monticolas intelligit, uel quascunque aues in montibus uersantes, & propter mysterium Passer transtulit: nam ubi priorem Psaltis locum (*& Passer inuenit sibi domum*) explicat, hunc postremò citatum etiam adducit, & *videto ergo*, inquit, *quia nemo transmigrat in montes nisi qui Passer est*. De illis autem loquitur, qui ad altissima terrarum loca leuissima uoluntate rapiuntur, vt his meritò similes estimentur, qui ad nequissimas prædicationes leuitate inconstantis animi transferuntur. Quod verò D. Hieronymus etiam generaliter pro quauis aue Passeris nomine sit vsus, ex alio etiam psalmo videlicet 103. colligitur apertissimè vbi dicitur: *Saturabuntur ligna campi, & cedri Libani, quas plantauit, illic Passeres nidificabunt. Herody domus dux est eorum, &c.* Nam Aquilas, teste [c] D. Chrysostomo hîc quoque genericè aues legit. Admonendus præterea hoc in loco lector est D. [d] Augustinum pro Herodio Fulicam transtulisse: quod reuera palato meo, imo nec auribus, neutiquam arridet: Fulica enim auis est, vel ipsomet D. Augustino teste, aquatica, & in terra non in cedris nidulatur, quemadmodum Herodius. Sed quam auem hîc Herodius significat? Nam in hoc multos huiusce loci expositores lapsos cerno, dum Herodium exponunt cæterarum auium, maximè verò Passerum, hoc est, minutularum ducem, id est, regem, nimirum Aquilæ illud genus, quòd à robore Herodium appellari suo loco scripsimus. At secus meo iudicio res omnino sese habet, quando Herodius Ardeæ genus quoque significat, quod in cedris, hoc est arboribus (ita enim per synecdochem loquendum, ac uertendum existimo) nidum suum construit. Quomodo enim aues imbelles, quales omnes minutulæ sunt, simul cum Aquila aue rapace earumq; tyranno degere dicamus? Nonne si ea ueniente, & arborem, quas illæ antea occupassent, eligente ad nidulandum, deserturas, fugaq; saluti suæ consulturas credendum potius existu? Sed de hac re satis. Videamus modo nunquid vbiuis locorum æquè Passerculi nostri abundent, vt videtur: nam quæcunque ego frequentaui, vbique Passeres satis copiosè conspexi. Audio tamen apud Hollandos, maximè Delphis non illis Apollineo oraculo, sed Cerealis potus, quem cereuisiam aliàs vocamus, inclytis, & quidem tanto magis inclytis, quantò illi propter rei friuolæ, mendacis, & vanæ existimationem celebritate hominum magna floruerunt, Passerum copiam esse tantam, vt in uno cereuisiariorum, quorum ibi maximus numerus existit, granario, sæpenumero vna die aliquot centuriæ capiantur. Addebat, qui id mihi narrabat, Io. Cornelius Med doctor, quiq; ei vrbi patriam suam debet, uasa quædam ventricosa, sed longiusculo collo à figulis quotidie fieri, quæ incolæ emant, & pro Passerum nidis ex ædium parietibus clauo ferreo suspendant, & sine vlla molestia, & vitæ periculo, vt apud nos contingit, quando super tecta ascendendum est, pullos eximere: auiculas uerò nidum intus in uasis eiusdem fermè figuræ, atque materiæ, atque hic in tectis construere: ego nidi aliquando à me in suburbano meo obseruati iconem exhibui. Iam prosequamur. [e] Diodorus Siculus ingentem in Media numerum harum auium inoleuisse scribit, adeo ut homines, quia iacta in terram semina cuncta ferè illę absumerent, alia ad loca migrare coacti fuerint. De Passeribus erat pauperum oblatio, ut testatur sacra biblia: quod ideo factum tradit glossa ordinaria vulgò nuncupata, quoniam magnopere ibi abundarent. Hieremias propheta Passeres inter eas aues enumerare uidetur, quæ uel migrare sub hyemem ad alia loca, uel sese condere solent: ait autem, interprete D. Hieronymo: *Turtures, Hirundo, Ciconia, & Passeres cognouerunt tempus aduentus sui* &c. Neque illud ab Aristotelicis dogmatibus alienum apparet: nam scribit Philosophus ipse, citante Athenęo, mares in hoc genere hyeme occultos nusquam comparere, fæminas autem permanere, probabile id esse coniectans ex colore, qui profectò in illis mutatur, vt in Merulis, & Phaleridibus, quæ certis temporum momentis albescunt. Verùm in ijs, quæ nobis relicta sunt, [f] Aristotelis scriptis, illud minimè reperias: quin è contrario esse quosdam asseuerat, qui Passeres mares anno diutius durare non posse arbitrentur, argumento, quòd ueris initio nulli mentum habere nigrum spectentur, sed postea, tanquam nullus anni superioris seruetur. Si itaque anno diutiùs non durent, aut nunquam, aut saltem semel duntaxat migrare eos dicendum foret. Quid itaque ad Hieremiæ locum respondendum? Existimo ego me in huius, & Aristotelis ab Athenæo citati loci declaratione lectori vel paucis verbis satisfacturum, ni fallor. Credo itaque mares sine fæminis neutiquam migrare, sed simul perseuerare: illos verò menti illam nigredinem, quando iam libidine non amplius pruriunt, sed frigore horrent, deponere: atque id dicere voluit ipse [g] Philosophus vbi habet:

[c] In comment.
[d] To. 8. in comment.
D. Augustini error.
Herodius quæ auis Psalmistæ.
Aquila Herodius.
Hollādi Passeribus affluunt.
Hollādi vasa fictilia pro Passerū nidis faciūt.
[e] Lib. 4. c. 3.
Medi cur loca mutarunt.
[f] 9. Hist. c. 7.
[g] 9. Hist. c. 12

vbi habet: *Passeris* (maris nimirum, & fæminæ) *penna, quoties frigora vrgent acriora, interdum in albas transeunt*, ac si diceret, nihil in ipsis nigredinis relinquitur. Præterea remanere vtrunq;, imò verò quod amplius est, simul plerunque, vt per æstatem connubio iuncti solent, agere, vasa illa, quæ pro nidis ab Hollandis ex ædibus suspendi suprà retuli, testificari queunt, in quibus noctu sæpe par harum auium, & non plures, nec pauciores, si diligens cura adhibeatur, excipitur. Quapropter D. Hieremias ita enodari poterit, vt Passeres inter latentes, vel migrantes nominarit, quia vêre iam accrescente calore cùm interno, tùm externo, quando iterum menti color accrescit coniuges suas ad sobolis propagationem adhortari incipiant. Scio verò hanc meam expositionem, aut potius coniecturam non omnibus fortè satisfacturam: quoniam Passeri minimum vitæ esse dicatur, maresq; vt ait [b] Plinius, diutiùs anno durare negentur. Nam, inquiant, si mares intra biennium moriantur, reperirentur procul dubio passim cadauera eorum per urbes, agrosq; extinctorum, sed qui sponte moriantur, nunquam, aut saltem fortuitò obseruati sunt; itaque vel ab alijs occidi, vel in alijs regionibus mori credendum est. Ego ante vitæ terminum capi, ac occidi, mihi certò persuadeo, & quid de vitæ eorum spatio, siue ætate censeam, iam nunc aperiam.

[b] *L.10.c.38*

AE T A S.

INQVIT igitur [a] Plinius: *Passerum minimum vita, cui salacitas par* (vt Columbis videlicet, & Turturibus) *mares negantur anno diutiùs durare, argumento, quia nulla veris initio appareat nigritudo in rostro, quæ ab æstate incipit, fœminis longiusculum spatium*. Sed Plinius rostri nigredini quod ascribit, id [b] Aristoteles ex aliorum relatu, sed nihil affirmans, de mento scribit, uti præcedenti rubrica ostendimus adductis etiam illius verbis. Cæteri authores, qui breuissimi huius æui mentionem faciunt, cùm ueteres, tùm recentiores, Aristotelem, non Plinium citant: & reuera mas menti colore à fæmella discernitur, non rostri. Quod uerò ad vitæ spacium attinet, alij aliter Philosophum interpretari conantur. Albertus referente Augustino Nipho Suessano id computat à tempore coitus, inquiens nullum Passerem (marem) à tempore coitus plus vno anno viuere. Niphus Ephesium existimat fortasse magis verba examinare, quia annum illum à tempore natiuitatis computet, asserens nullum viuere à tempore suæ natiuitatis plus vno anno. Cæterùm eiuscemodi opinio, nimirum quòd in hoc auium genere, non plus uno anno uiuant, ita inoleuit, ac radices egit, vt etiamnum mentibus hominum quorumcunque infixa hęreat, quamuis meo iudicio falsissima sit, & fabulas, & anilia deliramenta sapiat. Breuis vitæ lubens esse concedo, moltosq; intra annum naturaliter mori, at neminem plus anno viuere nemo hominum persuaserit. Fæminas quàm mares diutiùs viuere certissimum est, nempe propter venerem, quæ maribus plus quàm fæminis nocet: vnde dicebat [c] alibi Philosophus: *Mares si salaces fuerint, breuioris vita sunt, quàm fœmina, vt in genere Passerum*. Hic sanè locus verissimus est, alter uerò ex aliorum relatu, in quo nihil prorsus Philosophus affirmat. Sed si mares omnes anni spatium non excedunt, unde passim tanta Passerum copia? Noui animalcula esse fœcunda, bis, terue quotannis parere, quatuor, quinque, ac sex quandoque pullos excludere: attamen cum hi antequam auolare possint, tectorum dominis plerunque in cibum cedant, tanta marium copia in subsequenti anno superesse non poterit, vt omnibus fæmellis satisfiat. Vnus enim in hoc genere mas vni fæminę sese connubio iungit. Quęrat itaque à me quispiam dicendo: Quod ergo tu vitæ spatium his auibus tribuis? Cui quid respondeam, certi nihil habeo: facilè tamen mihi persuadeo, quartum annum nonnunquam excedere: nam si verum est quod Plinius scribit parem ipsis, & Columbis salacitatem (quæ mortem accelerat) esse, inde colligi posse existimo, terminum à me constitutum breuem potiùs quàm longum existere: siquidem Columbæ multæ, ut in earum tractatu diximus, decimum sextum, ac vigesimum quandoque vitæ annum explent. Iulius Cæsar Scaliger in determinatione harum auium æui ambiguus, nisi sibi ipsi contradictor est. Nam libros de plantis Aristoteli attributos exponens, in secundo de arborum fœcunditate loquens, eorum sententiam non improbat, qui Passerem nullum excedere bimatum existimant: Cardanum uerò ex [d] Aristotele repetentem salacioribus animalibus vitam esse breuiorem, reprehendit, argumento, quòd harum auium, quæ hac de causa infames habentur, cadauera nusquam reperiantur. Nec profectò priori eius opinioni prorsus subscribere possum. Sed videamus quid dicat: *Gallina*, inquit, *minuscula quoque* (vt plantæ minusculæ)

[a] *Loco citato*
[b] *9.Hist.c.7*
[c] *In lib. de long. vita.*
Authoris opinio de Passerum vita.
[d] *Exer.169.*

sculæ) *sunt fœcundiores. Et in secundo de causis Theophrastus excelsas arbores pusillum fructum ferre prodidit. Multò scilicet opus habere alimento. Infœcundas viuere diutius ob eandem rationem. Quare putárunt quidam, Passerum nullum excedere bimatum: sanè haud contemnenda opinione. Ex illis parum capiatur, minimum capitur: fœcundissimi sunt: frequentia non magna. Est & propórtio quædam secundum quasi gradus, sanitatis, roboris. vita. Igitur si salaces, morbosi; etiam breuioris vitæ.* Hæc ille colligens, ut apparet breuitatem ætatis harũ auium ex earum paucitate, cùm alioqui fæcundissimæ sint: at si ea de causa bimatum non excedant, cur & Gallinæ quotidie parientes, Columbæq; quæ toto fermè anni tempore soboli incumbunt, non æquè moriuntur? Harum profectò auium longè minor, quam Passerum numerus foret, nisi humana in nutriendis ipsis adesset cura, atque custodia: quapropter omnino concludo Passeribus vitam quidem esse breuem, sed intra annum mori, ne iuranti id credo: adeo fructuosum est venere moderata vti: vnde canebat Baptista Fiera poeta pariter, & medicus:

Ardet & in tenera Passer durabitur aluo:
Si vis esse salax, det cerebella tibi.
Heu miserum: qui præcipiti sic labitur æuo,
I, Venus, hinc, solas ni modo perdis aues.

Idem hoc tetrasticon in libros suos transtulit Castor Durantes, sed ut suum uideretur, parumper immutauit: quæ res ipsi minimè noua est. Aetas Passerum cognoscitur ex rostro, quia iuuenibus adhuc cinereum est, & circa fauces croceum, senibus nigrum, ac durum. Alexander Myndius, referente Athenæo, ait fœminas maribus esse infirmiores: quam sententiam, si etiam ad coitum extendamus, Aristoteli, cæterisq; quos nominauimus, refragabitur; nam is maribus propter vitam, quàm fœminis breuiorem tribuit: & Scaliger, sanitatis, roboris, vitæq; gradus ex salacitate metitur quàm elegantissimè: Quare Myndius de coitu minimæ intellexisse mihi videtur, sed de cæteris uitæ munijs obeundis, in quibus semper mares fœminis præualent, quæ etiam propter nimium motum vitam eorum abbreuiant: quod innuere etiam uidetur Albertus, dum ait: *Mares parum viuunt propter coitum, & nimium motum, quæ exiccant in eis humidum vitale.*

Aetas Passerum vt cognoscatur.

V O X.



QVI stridunt, inquit Cælius, potiùs, quàm canant, (hoc est, ut habet Eustathius, ex quo Cælius id mutuauit, cantum uilem ædunt.) στρουθίζειν Grecè dicuntur, quod Latinè enunciare licet Struthissare, ex Passerum uoce, qui Struthi uocantur, uerbo deflexo. Suidas στρουθίζειν exponit τρίζειν, id est, stridere: quare στρουθίζω fuerit Passeris in modum strido. Apud[a] Esaiam dicitur de auium pullis, qui ore hiante, & stridente, seu uociferante escam à matre petunt. Vbi Hebraico textui adiuncta versio habet: *Qui aperiret os, & ganniret.* Fortassis autem omnibus in genere pullis tribuit, quod Passerum pullis peculiare, stridore nimirum escam petere. Τρίζειν [b] Homerus etiam de Passerculis dixit τετριγῶτας eos nominans: alioqui verbum proprium est de voce Vespertilionum, vt ibi scripsimus. Cælium, aliosq; hallucinari in Columbis diximus, quòd Titos Palumbes interprentur ex Passerum salacitate, qui solent τιτίζειν. Verbum hoc de Passerum uoce dici posse minimè nego, nam idem ferè sonus est τρίζειν, στρουθίζειν τιτίζειν. Eustathius dici ait de uoce, quam ędunt pulli auium. Passer, inquit, obscurus quidam Aristotelem citans, apud quem tamen nihil eiusmodi extare existimo, uocem sibi peculiarem habet, sicut & Turtur. Author Philomelæ pipere Passeres dixit hoc uersu.

Struthissare.

[a] Cap. 10.

[b] Iliad β.

Pipere.

Pessimus at Passer tristia flendo pipit.

Quam uocem Columella Gallinaceis pullis attribuit, sed Passeri potiùs conuenire putem, nam præterquam quod M. Varro Gallinas pipare scribat, Catullus Passerem de Lesbię suę Passere loquens pipilare dixit, canens:

Sed circumsiliens modo huc, modo illuc
Ad solam dominam vsque pipilabat.

Et Catullum imitatus Pontanus dum ait:

Pippilat & Passer, & dulce canit Philomele.

At non opus erat p duplicare, quando & Catullus primam syllabam producat. Suidas, & Varinus πιππίζειν verbum fictum esse scribunt ad imitationem vocis auium. Videtur autem Passeribus præcipuè conuenire, quinimo à Latinorum pipere detortum. [c] Martialis absonam

πιππίζειν

[c] Lib. 9.

lis absonam harum auium vocem nonnihil dulcedinis in se habere videtur innuere, cùm argutas eas appellat hoc dysticho canens:

Nunc Sturnos inopes, Fringillarumq́; querelas
Audit, & arguto Passere vernat ager.

Et Thomas Rhadiuus cantillare dixit Passerculum.

INGENIVM.

IN quadrupedibus hinnulos, capreas, damas, & pygargos, item lepores, quos Græci poëtæ à pauendo πτῶκας appellant, in auium generibus Passeres, in aquatilibus mugiles suapte natura timidos esse tradit [a] Aelianus: & reuera quod ad Passeres nostros attinet, nam de cæteris animalibus hic nobis agendum non est, auiculæ sunt timidissimæ, adeo ut propter continuam formidinem sæpissimè inter quiescendum excitentur à somno: quare sunt qui dicant ideo à Psalmographo scriptum: *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto.* Sed mirum non est, si natura timeant; siquidem corpore sunt exigui, nullisq́; armis à natura armati, quibus sese aduersus Accipitres tueri queant: at sagacissima illa omnium parens, quæ nullibi deficit, ingenij sagacitate corporis imbecillitatem compensauit: quam suspiciens Cassiodorus, *Passer*, inquit, *est auis parua, sed nimia sagacitate solicita, quæ nec facilè irretitur, nec per illuuiem ventris escarum ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatem suam, ne aut ipsa à prædatore capiatur, aut fœtus eius serpentinis deuoretur insidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum fastigia excelsa concurrit, vt à suspectis casibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia.* Hæc ille. Cæterùm ob aliam fortassis causam in domorum fastigijs etiam in media urbe nidulantur, nimirum propter amorem, quo homines prosequuntur, vel potiùs propter spem futuri auxilij contra suos prædones, uidelicet Accipitres, nam & in [b] Aeliani uaria historia legimus Passerculum ab Accipitre vehementiùs impetitum in Xenocratis sinum deuolasse, & in eo tuendi sui causa hæsisse, quasi non esset ignarus Accipitrem conspecto homine regressurum. Qua quidem an re non canes duntaxat imitabatur, qui dum suis viribus diffidunt, sese inter hominum pedes conijciunt, eisq́; se quàm possunt arctissimè iungunt, quo præsens periculum euadant, sed ipsos etiam homines, maximè pueros, qui formidine correpti suos arctissimè parentes, uel eum in quem primùm incidunt, apprehendunt, & quantò ei strictiùs hærent, tantò se existimant tutiores. Et reuera cùm hæc ipsius naturę sit instructio, & institutio, in ipsis etiam brutis vim suam clarissimè demonstrans, vt imbecilliora, dum in periculo versantur, ad fortiora confugiant: turpissimus, & pudendus prorsus hominis error esset, ac fœda degeneris animi nota, si in discrimine magno, vnde se liberare nequeat, constitutus, non è uestigio ad eum properet, à quo solo seruari possit. Nunc ad Passerem reuertamur, quem alij stolidum potius, ac nullo planè ingenio præditum esse dixerint, argumento quòd aucupis infestas artes declinare omni conatu studens, ad Noctuam, teste [c] Oro Apolline, ut eius patrocinio periculum euitet, confugiat, & ab ea longè infestiùs excipiatur. Sed quomodo, & vbi Passer auicula noctu quiescens, interdiu uitę munia obiens, Noctuam, quæ nocturna auis est, reperiat, vt ad eam se recipiat? item auceps interdiù potiùs quàm noctu Passeres captat. Quare quantum ego comprehendere possum, Passer hoc argumento frustra, atque inculpanter stulitiæ ab Oro accusatur. Neque etiam ualidum, efficaxue Origenis argumentum est ab Homerico illo Passere desumptum, quo aues, utpote animalia ratione carentia, diuinitatis, sensusq́; nihil obtinere, nec futurum præsagire probare conatur, quòd is eo in loco non esset nidulatus, vbi futurum erat, vt draco cùm se, tùm pullos disperderet. Nam & homines, qui sola ratione potissimùm alijs animalibus præstant, quàm sæpissime à quibus auxilium potius, quàm damnum sperant, occiduntur, cùm alioqui aduersus intestinos hostes sibi egregiè prospexerant. Pręterea hoc exemplum ad Passerem non spectat, qui in ramis non nidificat, sed ad alias auiculas. At si eo modo defendantur à nobis, Strabonis geographi luculentissimi, & fide digni scribentis se Passeres vidisse in terrum illum puteum circa Hierapolim sese immisisse, & statim mortuos concidisse, testimonio, imprudentes iterum nonnulli dixerint, siquidem nemo sapiens sponte, ac fine urgenti aliqua causa se ipsum occidisse visus est; at nec id ne tantillum quidem sagacitati eorum detrahit, minuitue: nam tam uirulentum, noxiumq́; halitum puteus ille pestilentissimus exhalabat, ut superuolantes fortuitò aues enecaret. Quid si itaque maiorem etiam ingenij laudem hisce auiculis tribuentes, dociles esse dicamus, disciplinæq́;

Animalia timida.
[a] L. 7. Hist. cap. 19.
Passerum timiditas.
Ingenii sagacitas.
Cur in urbibus nidificent.
[b] L. 13. c. 31
Passerē in sinu suo seruat Xenocrates contra Accipitrem.
Imbecilla animalia ad fortiora confugiūt.
[c] L. 2. Hier.
Putei circa Hierapolim virus, ac pnicies.
Passer an animal docile.

[d] *L. 1. Hiſt. Indiæ.*

Paſſeres nautis viã monſtrant.

Paſſeres ſe inuicem inuitant.

Munditia.

ſciplinæq; capaces. [d] Ioſephus Acoſta vir fide digniſſimus è ſocietate Ieſu, qui multorum populorum nuperrimè repertorum hiſtoriam conſcripſit, Taprobanenſes nautas, quòd vſum magnetis ignorent, in alto mari verſantes, cùm terram petituri ſunt, Paſſeres, quos ad id ſecum ferunt, nauibus emittere atteſtatur, vt eorum volatum inſequentes, tutò ad optata loca pertingant. Certè nidis exempti quàm facilè, citoq; cicurantur. Vidi ſæpe ita domeſticos, ut ad puerorum manus aduolarent vocati, & cibum ex eis acciperent. Nouerunt inuicem inuitare ſe ad epulas, ſignificareq; ſuo garritu, ubi gregarim ſimul omnes abundè epulari queant: quod conſtat illius exemplo Paſſeris, qui ad alios in arbore conſidentes aduolans nunciabat ſe frumentum ſparſum inueniſſe, inuitareque ad id comedendum, quemadmodum fuſiùs recitabimus in hiſtoricis ex Philoſtrato. Sunt item munditiæ ſtudioſæ hæ uolucres, lauantes ſeſe, & puluerantes, nel uel pulices, vel aliud inſectum noxium infeſtet: ſtercora pullorum non ſolùm ipſæ egerunt, uerùm etiam pullos id facere docent: ipſæ aut nidos nunquam conſpurcant.

LIBIDO. SALACITAS.

Coitus.

στρουθοὶ qui homines dicantur.

[e] *Exer. 269.*



QVAM ſalax aninal ſit Paſſer noſter domeſticus neminem latere arbitror. Adeo verò libidinis titilatione prurit, vt non ſolummodo homines ſalaces, & ad Venerem nimium proni metaphoricè, reſte Heſychio στρουθοὶ, id eſt, Paſſeres dicantur, verumetiam Strutheum, ſiue Paſſer, illud membrum, vt ſcriptum reliquit Feſtus. quo coniugium maximè promouetur, & debitis augetur incrementis. Quam ſalacitatem conſiderans, [e] Iulius Cæſar Scaliger, Paſſeres hac de cauſa infames haberi, dicebat: cùm tamen nen Gallum Gallinaceum hac infamia, (ut ad Scaligeri dictionem alludamus) cætera uolatilia ſuperare ſcripſerimus: quod quomodo defendamus, hic non reperimus, ſed hoc vnum addimus ad opinionis noſtræ corroborationem, quod & Plinius Paſſerum, & Columbarum ſalacitatem comparem eſſe tradat. Clearchus, quemadmodum multories diximus, aliquot aues ait emittere ſemen, non tantùm ſi uiderint fæminas, uerùm etiam ſi uocem ſolummodo earum audierint, inter quas Paſſeres etiam recenſet. Orus ait ſepius in hora fæminam inire, & abundanter ſemen emittere: ego, qui omnia uidere, notareque ſemper ſtudui pluſquàm vigeſies longè minori temporis interuallo fæminam compreſſiſſe conſpexi, & pluries coitum adhuc repeciturum, niſi illa locum mutaſſet: quod ne alicui incredibile appareat, clariſſimi etiam [f] Scaligeri obſeruationem hic adijciam. *Paſſerculum*, inquit, *vidi in cannam quoddam plus decies ad famellam, quam inire, ex aduerſo muro, puſillis interpoſitis momentis aduolaſſe.*

Paſſer non ſolùm uiſa fœmina ſemé emittit ſed etiam, cãtùm eius audita uoce.

[f] *Exerc. 269.*

NIDVS. PARTVS.



QVEM locum pro nidi extructione quærant Paſſeres, ſuprà nonnulla ſcripſimus. Nidulantur autem in fæno, & plumis: quod eo faciunt conſilio, ut liberi molliùs cubent. Occupant nonnunquam nidos Hirundinum, eaſq; roſtro, quo plus ualent, abigunt. Quod cùm uiderenr nonnulli, credentes à Paſſeribus eiuſcemodi nidos factos, apud Aegyptios ob limum, quem inuehit Nilus, eos ſimul cum Hirundinibus, artem è luto parietum conſtruendorum monſtrauiſſe ſcribunt, & ad hoc reſpexiſſe [a] Ariſtophanem, ubi quærenti alicui, qui compoſuiſſet equum Durium in arce Palladis reſpondet:

[a] *In Auibus* Equus Durius.

Ὄρνιθες, οὐδεὶς ἄλλος, οὐκ Αἰγύπτιος
Πλινθοφόρος, οὐ λιθουργός. id eſt:
Aues, nec alius vllus, haud Aegyptius
Lateriſer, aut faber lapidarius.

[b] *In prolegomenis Ornithol. noſtræ.*

Cuculus an in Paſſerũ nidis pariat.

Sed Paſſeres niſi Hirundinum nidos occupent, luto in ſuis nidis non utuntur. Hirundines itaque non Paſſeres intellexit Ariſtophanes. Illas artem fabricandi parietes docuiſſe [b] alibi docuimus, & fuſiùs poſtea in hoc opere docebimus. Iſidorus Cuculos ſcribit oua Paſſeris in nido reperta deuorare, & ſua ſubijcere: hunc poſt illa ſuſcepta fouere, & nutrire.

Quod

Quod quomodo fieri poſſit non video. Etenim Paſſeres vel ſub tegulis tectorum, vel in foraminibus parietum, vel, vt iam poſtremò diximus, in nidis Hirundinum oua ędunt: quæ deuorare quidem queat Cuculus, ſed ſua ſupponere corporis mole prohibetur. Niſi ergo Iſidorus Paſſeris voce abuſus ſit, defendi in eo minimè poteſt. Cæterum parit Paſſerculus noſter, teſte philoſopho, & communi præceptore [a] Ariſtotele cæcos, & imperfectos pullos, quia nimirum paruus corpore multos ędat. Sunt autem ij, eodem authore, ſi modò verè, vt credere fas eſt, eum citet Athenæus, (nam in ijs, quæ nobis relicta ſunt, eius monumentis, non eſt id reperire) ad ſummum octo: Albertus vt plurimum ſeptem, ut minimum, quatuor parere, eoſq; bis vel ter quotannis, tradit.

Iſidori error.

[a] 4. de Gene. cap. 6.

VOLATVS. GRESSVS.

PASSER ita volatum exercet, vt neque tardus, neque etiam velox dici queat. Cùm graditur, ſæpiùs ſalit; ad quod reſpiciens Ariſtophanes famulum inducit, qui ſenem, quod ſaltitaret Paſſerem appellat, cùm ait:

Οἴμοι κακοδαίμων, στρουθὸς ἀνὴρ γίνεθαι,

VICTVS.

COMMVNIS præceptor [a] Ariſtoteles *Paſſerem vermiculis victitare* teſtatur: quæ verba ſuprà declarauimus. Eſt autem Paſſer non aliter ac Gallina pamphagus, & nihil non in cibo perplacet, maximè pullos nutrienti, tunc enim magis in quærendo cibo ſolicitus, atque intentus eſt. Muſcas, papiliones, apes, veſpas, crabrones, araneas, formicas, grillos, ſcarabeos, in ſumma quodcunque ferè inſectum venatur. Attamen graniuora alias auicula eſt, granarijſq; & agris granis prægnantibus plurimum infeſta: quare paſſim, ubi milium conſitum eſt, laruas, perſonaſq; (vulgus hîc ſporracchios, quaſi pauorem auibus incutientes appellitat) poſitas cernere eſt, vt nimirum ijs conſpectis Paſſeres, homines eſſe rati, fugiant, nec damnum inferant: vnde etiam rura (Italiæ) teſte Hermolao, Paſſerculum vocant ſpicilegam detrita modo priori ſyllaba: verùm non ſpicis tantùm, ſed iactis in terram ſeminibus, ſiue granis non minus quàm Gracculi, ſpermologiq; (Cornicis nimirum, de qua nos abundè ſuo loco egimus) nocent: adeo vt Diodorus Siculus ita ea in Media abſumpſiſſe teſtetur, ut incolæ ad alias terras nauigare cogerentur. Hordeum, ut ait Albertus, præ cæteris in cibo amant, & corticem celeriter à grano ſeparant: etſi quando nimium auidè paleam cum grano deuorauerint, ſuffocantur. Tragus, & acinorum quibuſdam granis, & ſambuci eos ueſci ſcribit: quod ſanè mirum non eſt: nam nec veneoſis ſeminibus abſtinent, ſed citra ullum corporis detrimentum hyoſcyami ſemina deuorant: cuius rei rationem reddentes nonnulli ad uenarum exilitatem confugiunt: ego quid in hoc ſentiam in Coturnice declaraui.

[a] 8. Hiſt. c. 3.

Paſſer cur ſpicilega dictus.

Paſſer impunè hyoſcyamo veſcitur.

MORBVS.

IACOBVS [a] Oliuarius, & Batholomæus cognomento Anglicus morbo comitiali, & lepra affici tradunt, ſed abſque authoritate, niſi ego fallor: quanquam author de natura in quibuſdam regionibus comitialem morbum pati hanc auem ſcribat: nam & hic, cùm Ariſtotelem credere ait id accidere, quia hyoſcyami ſemine paſcitur, fidem non meretur, quando nihil huiuſmodi apud Philoſophum legitur: [b] Plinius uerò de Coturnice, elleboro eam ueſci, & ſolam præter hominem comitiali obnoxiam eſſe tradit. Quare ſi Plinio ſtandum eſſet, de Paſſere id neutiquam foret dicendum. Sed Plinio hac in re nos ſuprà contradiximus multorum cùm ueterum, tùm nuperorum authoritate: & Paſſerem huic malo obnoxium eſſe facilè credimus, non ſolùm quia eo ſemine veſcatur, verumetiam propter frequentem coitum: nam & [c] Galenus morbos omnes increſcentes; inter quos comitialem etiam recenſet, coitu exacerbari ſcribit.

[a] L. 12. c. 32.

[b] L. 10. c. 23

[c] In l. Hipp. de morb. vulg. comm. v. aph. 26.

ambiendo, hoc malorum genus tesserę loco fuisse? Trou idem est quod connubio iungo: Dien est augeri, promoueri, & ad bonam frugem peruenire. Hinc Strousdien quid aliud erit, quam ipsius matrimonij felix auctio, & promotio? Nolo uos monere à Trou in genitiuo fieri Strous, articulo per syncopen adiecto, loco des trous, formula vt satis nobis vsitatissima, propterea quòd sit aptissima ad sermonis breuitatem, quam perpetuò affectamus, ita ut nihil aliud sit Strousdien, quàm ipsius coniugij ad bonam frugem incrementum. Iam ex sibilo, & littera media in compositione concurrentibus, quid mirum si facta sit litera aspirata, qua posita cum terminatione Græca ex Strousdien fit Struthion penultima longa, vt eam Arabius in epigrammate modò recitato dimensus est. Hactenus ille. Epigramma uerò id minimè mihi prætereundum esse arbitror, imò necessarium hic inserere, nimirum quòd eiuscemodi mala in matrimonijs quondam loco tesserę fuisse demonstret, vt iam Goropius dixit. Est autem hoc.

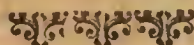
Trou quid Belgis. Dien quid. Strousdien.

Ε᾽δ᾽να γάμων ἔῤῥιπτες ἤ ἀμβολίην ταχύτητος
Τοῦτο γέρας, κούρη χρύσεον ἱππόμενες:
Α῎μφω μῆλον ἄνυσεν, ἐπεὶ καὶ παρθένον ὁρμῆ
Εἶργε, καὶ ζυγίης σύμβολον ἦν παφίης.

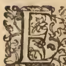
Aurea dona iacis, quo sint sponsalia, an vt sint
Pernicis remora Virginis Hippomenes?
Malum ambo expedijt, prohibens hinc impetum, & inde
Se monstrans Veneris tesserulam esse iuga,

Sed istæc de hisce malis dicta sufficiant: sunt enim & aliæ plantæ, quæ à Passeribus nostris denominantur, de quibus modo dicendum etiam est aliquid. In auibus Aristophanis, ni fallor, Cleocritus quidam traducitur ὡς στρουθόπους, τιτίσι μεγαλόπους: Scholiastes eum locum explicans, à Struthiocameli pedibus, inquit, fortassis, vel à Passerinis per antiphrasim: ἢ ὡς τὴν ὄψιν στρουθώδης. Ego Struthopoda eum nominauerim, qui pedes, cruraq; habet exigua. Nam & Plinius Eudoxum tradit scripsisse in meridianis Indiæ viris plantas esse cubitales: fœminis uerò adeo paruas, ut Struthopodes appellentur. Et Plautus, citante Festo, cruscula todila dixit. Festo verò Todus est genus auis paruæ. Στρουθοκέφαλα authori definitionũ medicinalium, quæ Galeno attribuuntur, partus monstrosi sunt, quibus caput pro corporis portione nimis est exiguum. Quod si verò à Struthiocamelo eam uocem potiùs quàm à Passere placeat deriuare, susq; deq; feram, nam & Struthiocamelus caput, si corpori compares, paruum obtinet. Papaueris alterum genus syluestre [h] Theophrasto Heracleum vocatur, alijs Aphron, teste Plinio, Dioscoridi ἀφρώδης. Hanc herbam [i] Plinius perperam intellecto Theophrasto *folijs esse ait speciem Passerum præsentantibus*, cùm hic folia Struthi, quod Struthium Dioscorides appellat, habere scribat, hoc est, vt vertit Gaza radiculæ: sed non in hoc solummodo lapsus est Plinius, verùm etiam papaueri vim abstergendi tribuit, lauandiq; lanas, quam ille Struto. Passerina nomen herbæ est, at alij alijs id plantis attribuunt. Errant, inquit, Hermolaus, qui Passerinam vulgò dictam florem candidum ferentem anagallida existiment: & ego pariter lithosperma illud minus potiùs, uel ut alij centumnodiam ita appellauerim. Matthias Lobelius aliam herbam eo nomine dignatur Linariæ folio, quam ob similitudinem linarijs etiam annumerat. Lingua Passerina, inquit [k] Io. Baptista Porta, oblongis folijs, & teretibus à Passeris lingua, quam imitatur, omnium hominum consensu inditum est nomen στρουθιόγλωσσον dici potest, Dioscorides Passerum linguas maximè imitari dixit: alij polygonum vocant, uel polycarpum ex seminis abundantia: nam ad Venerem, & conceptionem ualere diximus. Passerina inter Leucoij nomenclaturas apud [l] Dioscoridem quoque legitur. Syluaticus vsnem herbam interpretatur stercus Passerum, uel herbam Kali, &c. albam esse aiunt, & pannos ea lauari, ac dealbari: quærent diligentiores Struthio ne an papaueri spumoso descriptio eius conueniat; mihi ad struthium potiùs accedere uidetur. Poculum quoddam Persicum στρούθιον dictum Athenæo, Eustathius an à quibusdam Struthis (Passeribus) denominatum sit, non constare asserit: sed Hermolaus Struthio herbæ folia oleæ esse ait, & à medicis aureum poculum nominari, & ab hac similitudine vasculum illud potorium Struthion appellari conijcit.

στρουθόπους.
Struthopodes qui.
Cruscula todila.
Todus auis
Papauer heracleum.
[h] 9. hist. c. 13
Aphron.
Plinij error
[i] L. 20. c. 19.
Passerina herba.
[k] L. 4. Phyt. cap. 16.
Palygonon
[l] Cap. 703.
Vsne herba
Poculum Struthium.



CAPIENDI RATIO.



EX hoc auium genere syluestres faciliùs capiuntur, difficulter verò domestici. Decipiuntur autem vel reti, vel visco potissimùm. Petrus Crescentiensis, capiuntur, inquit, Passeres, & cæteræ aues paruæ vel magnæ, si virgulæ inuiscatæ ponantur in locis; vbi pasci, vel morari consueuerunt: sed de multis magnis id uerum non est: nam Coruos visco non capimus. [a] Oppianus etiam Struthos, hoc est, auiculas in genere visco capi scribit, item ramis duobus myrti colligatis annexo funiculo. Pãtheron retis est genus, ex eo nomen habens, quòd aues omnes includat: hoc reti Galli utuntur ad Passeres, & Sturnos capiendos, uocantq; teste [b] Budæo, saltabundum: cùm humi exporrectum est, & in oblongam tenuitatem contractum, tegitur quisquilijs, ne ab auibus prouideri possit. Deinde cùm opus est, adducto magna vi fune, repente expanditur, inescatasq; aliquot diebus auiculas vno ictu vniuersas contegit. Aliam in prædictis diuersissimam capiendi rationem ita memorat Pet. Crescentiensis, dum ait: *Capiuntur Passeres præcipuè iuuenes minus sagaces cum saxa, seu brecheöllo, quæ est quædam cauea ex iuncis constructa, de qua exire non possunt, cum ad Passeres pullos impositos ingressi fuerint.* Ego Passeres iuuenes ad pullos alios caueę inclusos accedere non puto, sed parentes tantùm, & nutritionis socios, ut escam eis offerant, ita verò capi posse non inficior, quin in Batauia dixi cauea quadam ex uiminibus facta, & fenestræ imposita, capi, dum clausis cæteris ad eam confugiant, & magno impetu sese in illam pręcipitent. Coturnices, Perdices, & Passeres, quàm sint libidinosæ aues, & quomodo libidinis tempore speculo præposito capiantur, iam antè multoties recitaui. Ornithologus ait è nidis, quos in parietibus habent, mustelis, & viuerris cicuribus immissis extrahi. item aues, quas ego Lanios appellaui, à pueris cicures ali, ut Passeres è nidis captent. Multi qui eos reti capiunt, mares habent caueis inclusos, quo præteruolantes alliciant. Qui eos captat, Græcis σπιζοθήρας appellatur.

[a] *L. 3. de venat. 4.*

Pantheron retis genus.

[b] *In annotat. in Pandect.*

Quomodo in Hollandia capiantur.

SYMPATHIA.

Antipathia.



PASSERES suum genus impensiùs amant, quod vel inde constat, quòd pullos alienos vicinos non solùm, quando etiamnum ad volandum inepti sunt in præbendo cibo iuuent, verumetiam post euolantes vnà cum parentibus concomitentur, auxilium si opus fuerit, in uolatu allaturi. Milij esu, quia maximopere delectantur, itaque etiam agris eo consitis maximum inferunt damnum, quod ne contingat multi laruis aruo impositis, eos, vt diximus, fugant, sed Plinius, *Pestem,* inquit, *à milio, atque panico Sturnorum, Passerumq; agmina scio abigi herba, cuius nomen est ignotum in quatuor angulis segetis defossa: mirum dictu, vt omnino nulla auis intret.* Multi, [a] eodem referente ad remedia eiusdem segetis *rubetam noctu aruo circunferri iubent, priusquam sarriatur, defodiq; in medio inclusam vase fictili: ita nec Passerem, nec vermem nocere: sed eruendam priusquam metatur, alioqui amarum fieri.* Veritatem rei alij experiri poterunt, mihi retulisse sufficit, quia nimirum insignis antipathiæ auis cum ea planta, (quæcunque tandem illa sit) & rubeta indicium existit, cuius profectò ratio assignari ab homine non potest: quemadmodum facilè illius odij, quod cum Hirundinibus, teste Auicenna, cùm in vna domo conueniunt, exercent: solent enim earum nidos libenter occupare, vnde meo iudicio rixæ, & pugnæ oriuntur, cædes, atque interneciones. Quod uerò Vultures timeant, ut Philes scribit, & mustelam, vt ex nuperis [b] Bartholomæus cognomento Anglicus, adeo mirum non est, quando non solùm eiuscemodi auium genus, sed plerę; etiam alias aues rapaces, & mustelas expauescant, nimirum implacabiles hostes, & quorum viribus longè impares existunt. Aelianus, ut scripsi antè, Calamodyten, quam auiculam ex Passerum genere videri ibi tradidi, folio cedri perire prodidit: quærendum, aut potius experiendum esset, nunquid & alij Passeres idcirco moriantur.

Amor in alienos pullos.

Ne milium depopulentur.

[a] *L. 18. c. 17*

Passeribus inimicitia est cum Hirundinibus

Vultures cur metuãt.

[b] *L. 12. c. 33*

HISTORICA.



POLLONIVS [a] Tyanæus referente Philostrato, cùm Ephesios doceret, oportere sese mutuò nutrire, atque nutriri, Passeres fortè in arbore quadam taciti considebant: vnus autem ex ipsis tanquam alicuius rei nuncius vocem emisit, qua visus est aliquid cæteris prædicere. Eo audito cæteri clamorem tollentes post ipsum volarunt. Tunc aliquandiù tacuit Apollonius, sciens quidem quam ob causam Passeres volitassent, nondum tamen auditoribus id enarrans. Vbi verò omnes in se conuersos, & quasi portentum aliquod admirantes aspexit, tunc rupto silentio, sic est loquutus. Puer quidam effusum frumentum in arcam manibus demittens, cùm negligenter illud collegisset, abijt. multa grana passim in angiporto sparsa relinquens: quæ cùm Passer ille inuenisset, cæteris, (vt audistis) nuncians, inuentum cibum communicauit. His verbis permulti commoti, ad hoc visendum cucurrere. Ipse verò his, qui manserunt, cœptum sermonem de communi societate seruanda prosequutus est. Postquam verò qui visum ierant cum clamore, atque admiratione summa reuersi sunt. Videtis, inquit Apollonius, quo pacto Passeres mutuam de se curam habeant, quantumque communi gaudeant societate, nos autem homines eam colere dedignamur. Hæc ille, interprete Beroaldo. Aristodicus Heraclidis filius vir inter cæteros Cumæos clarus, quomodo surreptis in templo nidulantibus Passeribus Deorum gentilium socordiam, atque impotentiam deriserit, narrat [b] Herodotus hunc ferè in modum: Pactyam cùm Cyrus à Cumæis, ad quos confugerat, reposceret, hi verò Cyri potentiam metuerent, consilio inito statuerunt ad Deum apud Branchidas referendum, quid facto opus esset. Erat enim illic oraculum peruetustum, quo Aeoles, Ionesque communiter vti consueuerunt. Consulentibus cùm responderetur, Persis Pactyam esse permittendum, Cumæisq; oraculo acquiescendum fore dicerent, Aristodicus seu oraculo parum fidens, siue ipsos consultores oraculi responsum non rectè perferre existimans, constanter obstabat, quo minus oraculo Cumæi obtemperarent. Vnde factum est, ut iterum de Pactya interrogaturi alij mitterentur sacerdotes consultores, inter quos ipse quoque Aristodicus erat. Hi cùm ad Branchidas peruenissent, vnus ex omnibus Aristodicus consulebat oraculum sciscitans in hæc uerba. O Rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus mortem fugiens violentam: Persæ eundem reposcentes iubent Cumæos hominem dimittere. Nos Persarum potentiam formidantes, tamen supplicem nondum reddere ausi sumus, donec intelligeremus ex te indubitatò quid facere nos conueniret. Hunc in modum sciscitanti Aristodico, idem rursus respondebatur, quod priores tulerant, nempe Pactyam Persis permittendum. Post hæc Aristodicus tale quippiam de industria aggreditur: Templum circumiens, Passeres, aliasq; auiculas, quæ fortè in templo illic nidulabantur, è nidis eximit. Quæ cùm ille faceret, memorant vocem ex adyto auditam, quæ ad Aristodicum ferreretur, atque huiusmodi quædam sonaret: Hominum scelestissime, quænam libido te incessit, ut auderes meos supplices diripere? Aristodicum nihil dubitasse ad hunc modum respondere, Tu nè rex, sic auxilium fers supplicibus, & Cumæos iubes supplicem Pactyam tradere Persis?

[a] L.1. de vita Apoll.
Mutuæ nutritionis adhortatio.
Apollonius Passerū uoces interpretatur.
Passerum mutua cura.
Aristodicus ut furatis è téplo Passeribus Deos irriserit.
[b] Lib.1.
Oraculum Aeolū & Ionum.
Aristodicus oracula cōtemnit.
Aristodicus Passeres è téplo Deorū abripit.

PRAESAGIA.

Auguria.



IPræter modum pipillauerint Passeres, uentos iam affuturos præsagire nonnulli inquiunt. [c] Theophrastus author est, *matutino cantu imbrem adferre, aut tempestatem, vespertino verò pluuiam tantummodo*. Cui loco Federicus Bonauentura Vrbinas, qui nuperrimè librum Theophrasti commentatus est, hoc addidit scholiolum: Si enim Passer manè canat, constitutionem prima luce parari monstrat, iamq; vigere, vnde meritò non solum pluuiam, sed etiam tempestatem potest nunciare. A validiore enim constitutione maiorem afferri mutationem necesse est. Contraria de causa vespertino cantu imbres tantùm portendit. Imbecillior enim constitutio minorem iniuriam affert. Multi præterea tradunt

Ventorum præsagium.
[c] L. de signis pluuia.
Quādo pluuiā & tempestatē, & quādo pluuiā tantum denotet, & cur.

vnum ex hoc auium genere manè ſolitariè pipillantem pluuiæ uel tempeſtatis veſtigia in aëre impreſſa ſignificare. Cùm oua, nidoſq; deſerunt peſtis futuræ ſigna produnt.

Prioris belli ciuilis augurium.

Prioris belli ciuilis, quod nimirum Marius, & Sylla cum maximo urbis detrimento contra ſe mutuò geſſerunt, augurium Paſſerem feciſſe aiunt, cùm cicadam diſcripſiſſet, atque partem in æde Bellonæ reliquiſſet, alteramque partem abſtuliſſet. Meminit eius augurij [b] Plutarchus his uerbis: *Cum ſenatus arïolis hac de re vacaret, inq; æde Bellonæ conſediſſet, omnibus inſpicientibus Paſſer cicadem ore gerens intrò aduolauit, partemq; cicadæ ibi reliquit, cum altera abijt. Itaque coniectores ſeditionem inter agrorum poſſeſſores & vrbanam, forenſemq; turbam portendi videri reſponderunt: hanc enim vocalem eſſe inſtar cicadæ, ruſticam vero forenſem, &c.* Homerus tradit Agamenone poſt abreptam Helenam Aulide, quæ urbs eſt Bœotiæ exercitum colligente, ac ſacrificante, draconem in vicinam arborem aſcendiſſe, octoque pullos Paſſeris, nonamq; quæ ijs accubabat matrem perdidiſſe, eoq; oſtento Calchantem indicaſſe, Græcos nouem annis ad Ilium bello geſto, decimo urbem capturos. Homeri carmina conuertit [c] Cicero ſub perſona Agamennonis, cùm debeant citari ſub perſona Vlyſſis, ut annotauit [d] Politianus: Carmina Ciceronis non adſcribam, ſed alterius poetæ, qui perquam doctè Homerum tranſtulit. Canit autem:

[b] *In Sylla.*

Græci unde cognouerint decimo anno ſe Troiam capturos.

[c] *L. 2. de diuinitat.*

[d] *In miſcell.*

Meminiſſe poteſtis tempore ab illo,
Quo nos ad poſitam Dijs immortalibus aram
Sacra parabamus, denſis quà plurima ramis
Vmbrabat platanus, ſubterquam frigida puro
Vnda reſultabat riuo, quo tempore viſum
Eſt ingens nobis monſtrum, draco terga cruentis
Diſtinctus maculis, ara ſublapſus ab imo
Proſiluit pede (ſic Saturnius ipſe volebat)
Ipſe vago lapſu ramos amplexus, in altum
Euaſit platanum, tetigitq; cacumina: quorum
Nidus in arce fuit, numero bis quatuor intus
Paſſeris includens pullos: qui frondibus altis
Hærentes exultabant implumibus alis.
Quos omnes matrem vano ſtridore vocantes
Cum draco peſtifero depaſtus dente fuiſſet,
Ipſam etiam matrem circum ſua pignera fruſtra
Sollicitas querulis quatientem vocibus alas.
Corripuit, nonamq; auidam demiſit in aluum:
Protinus in ſaxum mutatum Iupiter ipſum
Conſpicuum poſuit, ſed nos horrenda Deorum
Conſtitimus ſtupido mirantes omina viſu.
Præcipuè qua nam ratione ad ſacra Deorum
Tam dirum veniſſet opus, monſtrumq; nefandum.
Tum Calchas diuina tenens miracula fatur.
Cur vos tanta noui ſubit admiratio monſtri,
Crine graues Danai? Prudens nam Iupiter iſtud
Prodigium immiſit, venit quæ gloria nobis
Sera, & tarda quidem, ſed fama, & laude perenni.
Sicut enim ſerpens auido crudelis hiatu
Octonos pullos nona cum matre vorauit:
Sic nos fata nouem mittunt in bella per annos
Sæua, gerenda manu ſpacioſa ante inclyta Troia
Mœnia, quæ decimo tandem capiemus in anno.

Meminit eiuſdem augurij [e] Ouidius, qui ſuperiores Homeri verſus velut in compendium contraxit, inquiens;

[e] *L. 12. Met.*

Hic patrio de more Ioui, cùm ſacra paraſſent,
Vt vetus accenſis incanduit ignibus ara,
Serpere cæruleum Danai videre draconem
In platanum, cœptis quæ ſtabat proxima ſacris.
Nidus erat volucrum bis quatuor arbore ſumma,
Quas ſimul & matrem, & circum ſua damna volãtem
Corripuit ſerpens, auidaq; recondidit aluo
Obſtupuere omnes: at veri prouidus augur

Th·ſorides

Thestorides, Vincemus, ait: gaudete Pelasgi:
Troia cadet, sed erit nostri mora longa laboris.
Atque nouem volucres in belli digerit annos.
Ille vt erat virides amplexus in arbore ramos,
Fit lapis, & seruat serpentis imagine saxum.

Scio, imo antea annotaui, Passeres, de quibus hic agitur, non nidulari in arboribus, ideoq́; eiuscemodi augurium huc non uideri pertinere: sed quia priuatim nulli alteri aui id attribuere noui, itaque hic potius, quàm alibi id recensendum esse apparebat.

VSVS IN SACRIS Hebræorum.



QVEMADMODVM pro mundatione sanguinis menstrui Turtures, aut Columbarum pulli Deus sibi immolari ab Hebræis voluit, ita pariter pro purificatione lepræ duos Passeres postulauit, ut legitur in sacris biblijs, quorum uerba neutiquam nobis prætereunda existunt, quoniam sacrificij ritum optimè explicant. *Hic est ritus leprosi* (verba sunt Dei ad Moysen ex interpretatione D. Hieronymi) *quando mundandus est: adducetur ad sacerdotem: qui egressus de castris, cum inuenerit lepram esse mundatam, præcipiet ei, qui purificatur, vt offerat duos Passeres viuos pro se, quos vesci licitum est, & lignum cedrinum, vermiculumq́; & hyssopum, & vnum ex Passeribus immolari iubebit in vase fictili super aquas viuentes: alium autem viuum cum ligno cedrino, & cocco & hyssopo tinget in sanguine Passeris immolati, quo asperget illum, qui mundandus est, septies, vt iure purgetur, & dimittet Passerem viuum, vt in agrum auolet*, &c. Neque ab re fore iudico huius sacrificij mysterium, antequam ad cætera mystica accedamus, enodare: Passeres illi duo viui Christum denotant, nempe diuinitatem ipsius, & humanitatem, quia munda eius etiam humanitas, & uiuens est. Munda quidem, vtpote quæ peccatum non habuit: viua autem, vt quæ genita non est ex viri immunditia, & ideo non fuit maledictioni obnoxia. De Passeribus ergo, quos diximus esse Christum, hunc præcepit immolari, uel occidi, & occidi in uase fictili, super aquas uiuentes in nobis, id est pro nobis, siquidem sumus uas fictile, de luto uidelicet facti. Vnigenitus occiditur secundum carnem super aquas viuas, id est, baptismatis. Mors eius quippe nostrum figurat baptisma, quod ostendit [a] Paulus dicens: *Quicunque in Christo baptizati sumus, in morte eius baptizati sumus*. In hoc uiuus Passer, & lignum cedrinum, & coccinum tortum, & hysopus tingitur: omnia enim hæc comprehenduntur in virtute baptismatis. Sed uiuus Passer, quem in unigeniti necessariò diuinitatem accipimus, in sanguine hic occisi Passeris, & aqua tingitur, id est, in gratia baptismatis, quia non in hominis passione baptizamur. Deinde post hoc uiuens Passer in agrum, ut auolet, dimittitur. Ergò impassibilis diuinitas, & inseparabilis in sanguine baptizatur, ut impassibilis uiua in agrum auolet. Atque istæc est doctrina Isychij presbyteri Hierosolymorum, qui Leuiticum commentatus est. Theodoretus admodum compendiosè in eodem planè sensu. *Legislator*, ait, *duas puras auiculas prædicat offerri solitas, & alteram sacrificari, & in sacrificatæ sanguine tinctam alteram demitti. Vbi diuinitatis, & humanitatis cernimus typum, dum hæc quidem sacrificatur, illa autem passionem sibi ipsi propriè accommodat.*

Lepræ mũdatio.

Sacrificii leprosoru explicatio.

[a] Rom. 6.

VSVS IN VANIS Ethnicorum sacris.



TAMETSI apud [a] Vergilium Aeneas Columbas maternas agnoscat aues, ac si illæ tantummodo matri suæ, nimirum Veneri sacræ essent, nihilominus Sappho nobilissima poëtria, & decima à Græcis Musa appellata, cuius versus supra recensui, Deam illam Passeribus vehi solitam finxit. [b] Apuleius verò Columbas Venerem vexisse ait, Passeres uerò eam comitatas fuisse: *Procedunt*, inquit, *quatuor candidæ Columbæ, & hilaribus incessibus picta colla torquentes, iugum gemmeum subeunt, susceptaq́; domina læta subuolant, currum Deæ prosequentes*

[a] Aeneid. 6.

Passer Veneri consecratus.

[b] Li. 6. de Asino aureo.

quentes, gannitu conſtrepenti laſciuiunt Paſſeres, & cætera, quæ dulce cantitant aues melleis modulis reſonantes, aduentum Deæ pronunciant, cedunt nubes, & cælum filiæ panditur. & ſummus æther cum gaudio ſuſpicit Deam, nec obuias Aquilas, vel Accipitres rapaces pertimeſcit magna Veneris canora familia. Sic ille, & non immeritò equidem Paſſeres in famulitio Veneris habiti dicuntur, quia ipſos conſtat eſſe libidinoſiſſimos: atque idcirco etiam harum auium cerebellis præeſſe putabatur, quoniam hæc præcipuè Venerem ſtimulent. Cur uerò Aeſculapio ſacrum hoc auicularum genus fuerit, nunquam, quod memini, legi. Sacrum fuiſſe diſertiſſimè tradit in hæc verba [c] Aelianus: *Tantam ſuperſtitionem Athenienſes animis conceperant, vt ſi quis vel paruam ilicem excidiſſet è luco Heroum, eum morte mulctarent: ſed & Aterben, quoniam Aeſculapij ſacrum Paſſerem vſque ad necem verberaſſet, non impunè ferre ſinerunt, ſed morti adiudicarunt: neque imprudentiæ neque inſaniæ rationem ducentes, ſed vtriſque his antiquiora habentes ſacra Dei*. Dicebatur enim inuitus id factum deſignaſſe. Alij uerò cum furore percitum feciſſe commemorant.

Cur Veneri ſacri ſint.

Paſſeres Aeſculapio cõſecrati.

[c] Lib. 5. c. 17

Aterbes cur morte mulctatus.

MYSTICA.

[a] Lib. 1. in Eſaiam.

Diabolum oẽs opprimere non poſſe.



D[a] Cyrillus archiepiſcopus Alexandrinus, ſcriptor diſertiſſimus in Satanę ſuperbiam, & cogitationes ſtultas inuectus, luculenter admodum, atque diſertè demonſtrat, communem illum humanæ ſocietatis hoſtem uniuerſaliter omnes opprimere, ac deſtruere non poſſe, etiamſi ad inſtar draconis illius Homerici Paſſeris pullos in platano extinguentis, nunnunquam, permittente Deo, aliquem priuatim opprimat; ſed verba Cyrilli adijciam: *Iactat enim*, inquit, (nimirum diabolus) *ſe vniuerſum orbem terrarum expugnaturum, idq́; facillimè, & promptè, & citra pugnam ſe facturum decernit, ac conſtituit, quicquid tandem ipſi in mentem venerit. Comprehendam enim totam continentem velut nidum, & velut derelicta oua tollam, & non erit, qui diffugiet, vel qui reſtiterit mihi. O inſignem ſuperbiam, o cogitationes ſtultas: quaſi vnius Paſſerculi nidus eſſet vniuerſa hæc machina, ita eam conſiderat: ouis relictis ab altrice aue, totius terræ incolas confert, vt quaſi draco inuadat, & abſorbeat, odiúq; contradicentes* &c. [a] Sanctes Pagninus ſe nunquam aſſerit legiſſe, quod Paſſer in malam partem accipiatur: idem D. Hieronymus apertè docet explicans illud [b] Eccleſiaſtis: *Et claudent oſtia in platea in humilitate vocis molentis, & conſurget ad vocem volucris, & obmuteſcent omnes filiæ carminis*. Nec mirandum, inquit, ſi angeli tubam Paſſeri comparemus, cùm omnis uox ad Chriſtum comparata ſit tenuis. Et quantum ego poſſum animo recordari, nunquam Paſſerem in malam partem me legiſſe noui: attamen Caſſiodorus in declaratione iſtius [c] Dauidici dicti: *Tranſmigra in montes ſicut Paſſer*; per Paſſeres interpretatur homines leues, & inconſtantes, qui ad nequiſſimas prædicationes hæreticorum leuitate inconſtantis animi transferuntur. Cùm itaque hic loca ſacra, quæ ſunt de Paſſere, enodare ex ſacris ſcriptoribus ſoleam, ab hoc Pſaltis loco exordium ſumam. Caſſiodorus ergo in expoſitione eiuſdem ſic ſcribit: ad perſuaſores hæreticos hic ſermo dirigitur, qui volunt loqui, quod impium eſt, vt contentionibus prauis ſeducant animas innocentes. Hic ergo uir fidelis dicit. Dum ego ſum in religionis fixo cacumine conſtitutus, quemadmodum mihi ſuadetis: Transmigra in montem, id eſt, ad hæreticam prauitatem, mentientes ibi eſſe Chriſtum, vbi ueritas nullum probetur habere ueſtigium? Mons enim in diuinis ſcripturis æquiuocus eſt, quod diſſimilibus rebus pro aliqua comparatione deputetur. Frequenter enim & in bono, & in malo ponitur. Nam cùm in bono mons dicitur, firmitas eius conſideratur, & honorabilis altitudo, cùm uerò in malo ſtupor mentis, & eleuata ſuperbia. Paſſerum quoque plura ſunt genera. Alij gaudent ad foramina parietum, alij valles roſcidas requirunt, nonnulli montes appetunt ſquallentes. Sed nunc de illis dicit, qui ad altiſſima loca terrarum leuiſſima voluntate rapiuntur, vt his meritò ſimiles æſtimentur, qui ad nequiſſimas prædicationes leuitate inconſtantis animi transferuntur. Hæc ille. At D. [d] Auguſtinus hoc pacto declarat: Vnum montem teneo, in quo confido, quomodo dicitis, vt ad uos tranſeam, tanquam multi ſint Chriſti? Aut ſi uos montes eſſe dicitis per ſuperbiam oportet quidem eſſe Paſſerem pennatum virtutibus, & præceptis Dei. Sed ea ipſa prohibent uolare in iſtos montes, & in ſuperbis hominibus ſpem collocare. Habeo domum, vbi requieſcam, quia in Domino confido, Nam & Paſſer inuenit ſibi domum. Alius eſt [e] Pſaltis locus, quo gratulatur ſibi ob domum, quam præparatam ſibi nouit in cęlis: *Etenim*, inquit, *Paſſer inuenit ſibi domum, & Turtur nidum, vbi reponat pullos ſuos*. Hic oſtendit, quod gloriæ conſideratio hominem exaltat.

[a] In Iſagoge.

Paſſerẽ in malã partẽ accipiatur.

[b] Cap. 12.

[c] Pſal. 10

Hæretici pſuaſores.

Mons in bonã, & in malã partẽ accipitur.

Paſſerũ differentiæ pe nes loci habitationẽ.

[d] In comm.

[e] Pſal. 83.

nem exultat. Istum textum exponit D. [f] Gregorius, per Passerem intelligens Christum, qui sibi domum inuenit, quando ascendit in cælum, sed per Turturem fideles accipit, qui ipsum imitantur. Vnde exponens illud [g] Iob: *in nidulo modò morior*, ait. Quid per nidum exprimitur, nisi tranquilla fidei quies? Nam si Ecclesia sancta infirmos quoque filios nunc in nido pacis non enutriret, Psalmista non diceret: *Etenim Passer inuenit sibi domum* &c. Iam quippe domum Passer inuenit, quia in æternum cæli habitaculum Christus intrauit. *Et Turtur inuenit nidum*, quia sancta Ecclesia amore conditoris affecta crebris gemitibus vtitur, & velut nidum sibi, id est, pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios, quasi plumescentes pullos, quousque ad superiora euolent, charitatis gremio calefactos fouet. Et Cassiodorus, cùm superiùs, inquit, animam, corpusq; dixerit in Domini exultatione gaudere, hic auium ista duo genera ad quandam similitudinem commendandam posuisse dignoscitur. Passer est nimia uelocitate celerrimus, qui in syluis habitare non patitur: sed domum sibi desideranter in parietum foraminibus exquirit: quam dum inuenerit, nimio gaudio lætus exultat, quia se diuersarum aduersitatum vlterius patere non credit insidijs: sic anima iocundatur, dum in cælorum regna mansionem suam senserit, esse præparatam, &c. Diuus item Augustinus luculenter hunc locũ declarat, inquiens; Duo dixerat, & duo reddidit, in similitudinem auium. Dixerat, exultasse cor suum, & carnem suam, & his duobus reddidit Passerem, & Turturem, cor tanquam Passer, caro tanquam Turtur. Inuenit sibi domum Passer, inuenit sibi domum cor meum. Exercet pennas in virtutibus huius temporis, in ipsa fide, & spe, & charitate, quibus volet in domum suam, & cùm venerit, permanebit etiam querula vox Passeris, quæ hîc est, non erit ibi. Nam ipse est querulus Passer, de quo in alio [h] psalmo dicit. *Sicut Passer solitarius in tecto*, de tecto volat ad domum. Iam sic fit in tecto, calcet domum carnalem, habebit quendam cælestem locum perpetuam domum. Passer iste finiet querelas suas. Turturi autem dedit pullos, id est, carni. *Inuenit nidum Turtur, vbi ponat pullos suos*. Domus tanquam ad sempiternum eligitur, nidus ad tempus congeritur. Corde cogitamus Deum tanquam volantem Passerem ad suam domum: carne autem agimus opera bona: videtis enim per carnem sanctorum, quanta bona fiant. Per hanc enim operamur, quæ iussi sumus operari, quibus adiuuamur in hac uita. Passer ergò ille, qui cogitat domum suam, non recedit à Turture quęrente sibi nidum, vt ponat pullos suos, &c. Et D. [i] Hieronymus ad eundem locum commentans, Videte, inquit, quid dicat. Desidero, Domine, æterna tabernacula tua, concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini. Sedem aliquam, & nidulum animæ meæ, & corpori meo habere desidero. Aues quæ liberè huc, atque illuc vagantur tamen postquam uolauerint, habent locos, & nidulos, ubi requiescant. Quantò magis anima mea, & caro mea debet sibi locum præparare, vbi possit requiescere. Nunc altiùs aliquid ascendamus. In Domino, inquit, confido, quomodo dicitis animæ meæ transmigra in montem, sicut Passer. Videte ergo, quia nemo transmigrat in montes, nisi qui Passer est. Sæpè Passerem loco prudentiæ poni legimus. Ideo isti dicunt hæretici, Transi ad nos sicut prudens, cùm eorum prudentia sit stulta, &c. Aliter verò per Passerem, & Turturem accipitur quilibet iustus, qui virtutum pennis fultus per contemplationem ad cælestia uolat. *Etenim Passer inuenit sibi domum*, id est, ratio, vel quilibet iustus inuenit sibi domum non manu actam in terris, sed in cælestibus. Vnde & tunc pennas virtutum assumit, scilicet spem, fidem, & charitatem, ut volet Passer in domum, in qua permaneat sine fine. *Et Turtur nidum*, scilicet corporis casti. Et rationabiliter Passer significat iustos propter multa: primò propter prudentiam quo ad partem rationalem. Passer enim nidificat in tectis domorum & non in imo, ne fœtus eius rapiantur à serpentibus: unde alibi dicitur à [k] Psalmista: *Cedri libani quas plantauit, illic Passeres nidificabunt*. Quantum uerò ad domos habes hic: *Etenim Passer inuenit sibi domum*. Sic & iusti sciunt, quod in terra multi sunt serpentes. Fœtus autem iusti est opus suum. Si igitur in terra pullificaret, à serpentibus deuoraretur. Et ideo Passeres prudenter nolunt habitare in terra, id est, iusti, sed in alto. Secundò iustus Passer dicitur propter temperantiam, quo ad concupiscibilem. Passer enim non facilè laqueis irretitur, nec per ingluuiem ventris escarum ambitione decipitur. Sic iusti uitant hos laqueos, qui cibis superfluis, & escis non indulgent. Tertiò propter patientiam, quo ad irascibilem: ait enim Philosophus rariùs inueniri Passerem album, quoniam ei albescere non conueniat, nisi propter infirmitatem. Sic & iusti in suis infirmitatibus patienter albescunt, quia fortitudo patientiæ in hoc magis relucet, secundum illud D. [l] Pauli: *Virtus infirmitate perficitur & quando infirmor, tunc fortior sum, & potens*. Tertius, Dauidis locus est. *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto*. Theodoretus, Multis inquit,

[f] L. 19. mor. cap. 24.
Passer Christum denotat.
[g] Cap. 29.
Passeris natura.
Passer anima.
Passer cor.
[h] Psal. 101.
Domus, & nidi differẽtia.
[i] In commẽ. dicti Psalmi.
Passer pro prudentia.
Iustus per Passerẽ, & Turturem.
Passer cur iustos signi ficet.
[k] Psal. 103.
[l] 2. Cor. 12.

Passer pro timore.

inquit, vtitur comparationibus, volens dignè ob oculos ponere calamitates. Per quaslibet autem harum auium, timorem demonstrat, gubernatorisq; destitutionem. Quandoquidem Passer ob ægritudinem somnum abigit, & Nycticorax habitatas domos fugiens, desertas, derelictasq; præteruolat. Domicilia enim parietinas Symmachus dixit. Sic etiam alia auis in solitudinibus versatur. Et Cassiodorus ait ad hunc eundem locum, Venit ad tertium genus auis, quod idem similitudine Passeris indicatur, vt qui mundi crimina lugebat, per omnium satisfactionum modos discurrere videretur. Passer est auis parua, sed nimia sagacitate solicita, quæ nec facilè irretitur, nec per illuuiem ventris escarum ambitione decipitur. Hæc propter infirmitatem suam, ne aut ipsa à prædatore capiatur, aut fœtus eius serpentinis deuoretur insidijs, inter aues vnica cautione munita ad domorum fastigia excelsa concurrit, ut à suspectis casibus reddatur aliena, quæ multis periculis probatur obnoxia. Huic meritò comparatur, qui diaboli insidiosa formidans, specialiter ad ecclesiæ septa se conferens, in eius fastigio vigilans tutissimè perseuerat. Vnicum dicit Passerem propter charitatem, quæ ex multis vnum facit. In ædificio, siue in tecto propter altitudinem fidei, & fortitudinem mentis. Sic ille. At D. Augustinus, Ergo dormieras, inquit, in parietinis, & dixeras: Ego dormiui, quia volui, dormiui, noctem amando dormiui; sed vigilaui, id est, exurrexi, & ascendi in cælum, factus sum sicut Passer uolando, id est, ascendendo singularis in tecto, id est, in cælo. Ergo Pelicanus fui nascendo, Nycticorax moriendo, Passer resurgendo. Ibi in solitudine velut solus, hic in parietinis velut ab eis occisus, qui stare non potuerunt in ædificio, hic verò iam vigilans, & uolans singularis in tecto, ibi interpellat pro nobis. Et Turtur nidum sibi, id est, ecclesiam Dei, nidum de ligno crucis ipsius, vbi ponat pullos suos, id est, paruulos suos, &c. Ponit verò hic diuinus Psaltes quintum malum, quod erat diuinæ laudis conculcatio. Quia enim in illa persecutione (de qua loquitur) Iudæi publicè vniti stare non poterant, sed dispersi erant: ideo laudibus diuinis secundum legis præceptum non poterant intendere. Atque hoc insinuans Psaltes in persona illius populi dicit; Vigilaui, scilicet mente: sed non potui voce publica Dei laudes exoluere, *quia factus sum sicut Passer solitarius in tecto*. Passer solitarius in campis cantat, sed in tecto silet: quo demonstrare intendit, Christum, quamuis ad modum Pelicani sanguine suo filios mortuos ipse moriens viuificauerit: tamen à morte resurgentem, cælos gloriosè ascendisse. Vnde etiam ad hunc ipsum locum glossa ait: Christus vigilans factus est Passer solitarius in tecto.

Christ' quādo Passer solitari' in tecto.

Nam Christus, qui in passione dormierat, vigilauit in resurrectione, & uolando in cælum factus est sicut Passer solitarius in tecto, id est, in cælo, vbi interpellat pro nobis. Potest & hunc in modum locus iste explicari, nimirum quia pœnitentia de peccatoribus iustos efficit: idcirco postquam ostendit statum pœnitentiæ dicens, *Similis factus sum Pelicano solitudinis, factus sum sicut Nycticorax in domicilio:* nunc ostendit statum iustitiæ acquisitum per pœnitentiam, dicens: *Vigilaui, & factus sum sicut Passer solitarius in tecto*. Passer enim significat iustos, quemadmodum suprà ostendimus. Vel dicamus etiam in duobus hisce textibus, siue versiculis tria auium genera poni, & tria loca, quibus diuersi status prædicatorum intelligantur. Atque hoc modo etiam declarat Glossarius, Tres, inquiens, aues, & tria loca hic distinguuntur. Aues, Pelicanus, Nycticorax, & Passer. Loca, solitudo, parietina, & tectum. Et dicitur Pelicanus in solitudine: Nycticorax in parietinis: Passer in tecto. Nycticorax est auis vigil, & teter Coruus noctis, habitat in parietinis, quas vulgò dicimus ruinas, nimirum ædificia rupta, & deserta, Passer uerò tecta amat. Vnus autem homo, vel plures possunt habere personam trium auium. Tria uerò loca tria genera hominum. Est enim solitudo, vbi Christiani non sunt, neque fuerunt. Parietinæ vbi fuerunt, sed corruerunt. Tecta uerò, vbi fuerunt, necdum ceciderunt manentes in domo. Verus ergò prædicator, si venit inter eos, qui Christiani non sunt, similis est Pelicano solitudinis: si autem venit ad eos, qui Christiani fuerunt, sed non sunt, est sicut Nycticorax in domicilio, vel in parietinis: quia nec tenebras eorum deserit, sed ad meliora reducere contendit. Postremò si uenit ad eos, qui crediderunt, & etiamnum perseuerant in fide, sed tepidè, ac frigidiusculè agunt, tunc est velut Passer in tecto, exhortans eos, qui sub tecto, id est, sub carne torpent, cum ipse sit supra carnem. Atque hæc est explicatio D. [m] Augustini: Vigilare est hic Hebræis intentè quippiam obseruare. Felix tamen exercitatus sum uertit. Paraphrastes verò cum nostro sic reddit versum: Præ solitudine somnum non indulsi oculis meis, & similis mihi videbar Passeri mœsto, qui solus in foramine desidet sub tecto. Vulgo enim auem quandam Merulæ similem, solitarium Passerem appellant, eò quòd sola ferè semper sit, & in tectis residens meticulosa garrit: auis alioqui suauissimo concentu, & raro: nihil suauius audiri potest. Verùm de Passere nostro uulgatissimo hic dici arbitror, qui uagus, & impudens

Nycticorax quæ auis.

Pelicano quis prædicator similis.

[m] In enarr. Psal. 101.

Passer solitarius quæ auis.

impudens omnibus penè infensus est, & odiosus. Is quidem è paleis, ac stipulis suum componens nidum, sub tectis emittit fœtus: animal tamen est stridulum, atque usque ad fastidium loquax. quod prudentiæ imaginem, vti ex D. Hieronymo diximus, secum habeat. Excusso igitur penitus à calamitosi viri oculis somno, similem se facit Passerculo mœrenti, suamq; deploranti ærumnam in tecto, cui nihil gratum esse potest, præterquam luctu pasci, & nutriri. Quartus Dauidis locus: *Saturabuntur ligna campi, & cedri libani, quas plantauit: illic Passeres nidificabunt. Herodij domus dux est earum.* Quamuis verò Passeres, ut plerique ex Hebræo transferunt, quaslibet volucres denotent, nihilominus propter uocis mysterium hîc hunc locum, ne quid in hoc nostro opere desiderari vnquam possit, explicare visum est. Cæterùm antequam ad loci mysterium accedamus, lectores admonitos velim, vltimam uersus partem non tantùm subobscuram videri, sed multos, ut supra pariter innui, in eius declaratione labi. Io. Baptista Folengius Mantuanus monachus Casinas ordinis S. Benedicti, qui in omnes Dauidicos psalmos doctissima, ac planè diuina commentaria edidit, eam partem ex Hebræo dilucidiorem esse ait: *Sic illi*, inquit, *Ciconiæ domus abietes*. Solet enim id genus volucrum in æditioribus locis nidum struere, vt sunt abietes, orni, cupressus, fagi, cedriq; immensæ proceritatis arbores. Verùm quid sibi velit, Dux est eorum, vix auguror, uel eo maximè, quod nullus ex Hebræo, quod sciam legit dux, sed abies: ac si dicat: Ciconiæ domicilium abies præbeat. Quod autem pro Herodio, seu Ardea Ciconiam vertunt, non multum interest, quam uocem approbes, modo id non ignores, vtramque auem ædita, ubi nidificet, loca diligere: quanquam haud scio an rupes magis, & saxa eligat, quàm arbores Ardea, genus nimirum Accipitris, velocissimi volatus, ac prædæ infestissimi. Putant quidem auem illam esse, quam vulgò Falconem appellant. Hæc itaque ille. Sed Ciconia rarò admodum in arboribus nidificare est visa, plerunque verò in excelsiori ædium parte, unde Philomelæ author:

Dauid cor te Passeri assimulat.

Ardea, & Ciconia alta loca amant.

Gloterat immensa de turre Ciconia rostro.

Quemadmodum verò ea in parte quodammodo excusari possit ille monachus, ita contra falsissimum est Ardeam, Accipitris genus esse: præterea nemo mortalium vnquam Ardeam in rupibus nidulari obseruauit. Psalmista verò, vt ad mysterium transeamus, demonstrat ex fructibus terræ, hoc est prædicatorum, qui fructus sunt verbi Dei, omnes homines cuiuscunque conditionis, magnos, paruos, nobiles, plebeios saturari. Vnde per ligna campi intelligit subditos, & humiles: per cedros Libani potentes, atque principes: quibus omnibus ad saturitatem panis diuini verbi per sanctos Apostolos datus est. Atque hæc ferè est declaratio glossæ, dum ait: *Saturabuntur ligna campi*, id est, plebs humilis prius: *& cedri Libani*, id est, potentes postea: nam prius electi sunt contempti, & ignobiles, quàm sapientes, & nobiles. Vel in cedris Passeres nidificabunt, quia pauperes, qui per Passeres, nimirum minuta animalia intelliguntur, nidificant in cedris: nam pauperes, qui sua relinquunt, vt nudi sequantur Iesum, quemadmodum Apostoli, qui non solùm dimiserunt quicquid possidebant, verumetiam quicquid possidere, atque optare poterant: *In cedris nidificant*, nempe ex bonis, & facultatibus magnatum, & principum uiuunt. Ad quem prorsus sensum Cassiodorus scribit, inquiens: Passer minuta, & cautissima nimis auis monachorum significat paruitatem, qui in cedris Libani, id est, in patrimonijs potentium Christianorum, velut in quibusdam ramis monasteria sibi quasi nidos aliquos ædificare monstrantur, eorumq; robore sustentati velut Passeres, laudes Domini assidua uoce præcinunt. Beda pariter, Passeres, inquit, vocat humiles, qui huic sæculo abrenunciarunt, & ad communem vitam se transferentes, habitant in cænobijs, quæ cedri construxerunt, cauti, & de peccatis semper queruli. Et quamuis spem habeant in cedris illis propter necessitatem temporalem, tamen in domo Herodij est principalis spes eorum. D. * verò Chrysostomus per Passeres animas eas intelligi ait, quæ pietatis causa à Diabolo, ijsq; qui ipsius partibus fauent, exagitantur, ipsiusq; laqueos effugiunt; de quibus, inquit, " Dauid dicebat: *Anima nostra sicut Passer erepta est de laqueo venantium.* Atque hic est quintus Dauidis locus. Est autem anima nostra Passeri admodum similis, dum in ijs, quę agit vtitur exemplo calliditatis. Dum enim anima se ipsam considerat, contingit quandoque, vt ex vsu continuæ considerationis animus callidior fiat: vt in via positus inter laqueos, liber euadat. Sunt autem tres laquei. Primus laqueus venantium est fallax suggestio dæmonum: secundus subtilis suggestio hæreticorum: tertius dulcedo huiusce uitæ. Hi laquei ponuntur in semita, in via, & in campo. Semita est arctior vita, via lata, campus spaciosus. Per arctam, & arduam semitam incedunt religiosi: per viam latam, & rectam coniugati; per spaciosam, & deuiam voluptati dediti gradiuntur. Laqueus Passerem captum retinet, dum diabolus mentem possi-

Ardea non est Accipiter.

Prædicatores fructus terræ.

Passeres denotant pauperes.

* *In comm.*

Passer pro anima.

" *Psal.* 124.

Anima Passeri similis.

Laquei dæmonis quot & qui.

Martyres dicti Paſſeres.

*Homil. 25. op. imp.

*In comm. c. 10. Luca.

det vel dum dulcedo vitæ præſentis placet: ſeu dum hæreticus blanditijs deceptum fouet. Sed laqueus rumpitur, & Paſſer liberatur, ſi abiectis, ſpretiſq; voluptatibus, ad Deum anima conuertitur: quod fit non per nos, noſtramq; potentiam, ſed per ſingularem Dei gratiam. Adiutorium enim noſtrum in nomine Domini. Per Paſſerem hîc martyres intelligi poſſunt, qui nimirum poſtquã animam ſuam pro Chriſto obtulerunt, atq; eo modo laqueos euaſerunt, quos hîc parat diabolus, ſecurè Deo habentes gratiam, exclamant: *Anima noſtra erepta eſt ſicut Paſſer* &c. Paſſer enim quamuis auicula ſit cauta, & difficulter, vt dixi capiatur, paratas tamen vbique inſidias, quæ obiecto cibo parantur, vitare, effugereq; nequit, niſi audito prius aliquo ſtrepitu. Eodem modo ſancti martyres prius etiam ad vitę huius delicias, quas quilibet naturaliter amat, alliciebantur, donec audientes ſtrepitum, quem excitat Deus, dum æternas inferni pœnas inculcat, ad modum Paſſeris laqueos effugêre. In quo planè ſenſu ſcribit D. Auguſtinus, dum ait: *Anima noſtra ſicut Paſſer* &c. Quare ſicut Paſſer? Quia anima incauta ceciderat, ſicut Paſſer: Quomodo ſi videas auem iam cadere in muſcipulam, facis ſtrepitum, vt euolet de muſcipula. Sic & martyrum iam fortè aliqui tendebant collum in dulcedinem vitæ huius. Sed Dominus, qui erat in illis, fecit ſtrepitum, ſcilicet oſtendens eis pœnam gehennarum, quam mererentur: gloriam Dei, quam perderent, ſi ad eſcam delectationis vitæ præſentis intenderent. Et ſic iſto ſtrepitu ereptus eſt Paſſer à laqueo venantium. Et quid ſemper erit illa muſcipula. Muſcipula erat delectatio vitæ præſentis. Sed illis occiſis, muſcipula fracta eſt. Iam non remanſit dulcedo vitæ præſentis, per quam poſſent iterum capi. Sic illa contrita eſt, nunquid Paſſer contritus eſt, & nos erepti ſumus. Ex quibus apparet, quod martyres per mortem de laqueo venantium perſequutorum liberantur, quia mortuo corpore, in quo poteſtatem habent, ſolùm remanet anima, quam violare non poſſunt. Vnde etſi corpus capi poteſt laqueo venantium, anima tamen libera effugit. Et poſtremo alius in biblijs de Paſſere locus apud D. Matthæum, necnon etiam apud D. Lucam parum, aut nihil diſcrepans. Matthæus habet ſic: *Nonne duo Paſſeres aſſe veneunt, & vnus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro? Veſtri autem & capilli capitis numerati ſunt. Nolite ergò timere: multis Paſſeribus meliores eſtis vos.* Lucas uerò ſic: *Nonne quinque Paſſeres veneunt dipundio, & vnus ex illis non eſt in obliuione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt. Nolite ergo timere; multis Paſſeribus pluris eſtis vos.* Quaſi dicat; Nolite timere mortem, quia mori non poteſtis ſine nutu, & voluntate Dei patris, quod liquet in minoribus. Si enim Paſſeres qui parui, & viles ſunt in auibus, & minimi pretij ſine diuina permiſſione non poſſunt mori, quantò magis vos, qui pluris eſtis, hoc eſt, apud Deum maioris dignitatis, & pretij: quia rationales, ac empti pretio magno, & redempti ſanguine Chriſti, non moriemini ſine voluntate Dei. Non eſt enim proportio comparatione bonitatis multorum Paſſerũ ad vnicum ſpiritum, animamue. Si ergo Paſſeres, inquit D. *Chryſoſtomus in voluntate Dei poſiti ſunt non in poteſtate hominis, quos Deus ad vſum hominum fecit, quantò magis uos non eſtis in poteſtate hominum, ſed in voluntate Dei, quos Deus ad ſuam gloriam fecit. Si Paſſer euentu non moritur, nec cadit propter hoc ipſum, quia opus Dei eſt, quanto magis iuſtus homo non eſt in euentu poſitus, quia imago Dei eſt, ſed aut à Deo traditus, aut à Deo liberatus euadit. Si in Paſſeribus nihil ſine ratione agitur, quorum duorum pretium vnus eſt aſſis: quantò magis in nobis ſine Deo nihil agitur, quorum pretium eſt ſanguis meus. Si ſic habentur Paſſeres, quomodo habendi ſunt filij? Ideoq; non debetis timere homines, quia non eſt in uobis illorum poteſtas, ſed Dei. Non enim quando uolunt impij, tunc poſſunt nocere ſanctis: ſed quando illis nocendi tempus conceſſerit, ut prouideat ſanctis ſuis coronam. Quæ eſt ergo ſapientia illum non timere, quia accipit? Si ergo non es traditus, ſine cauſa times, & ſi traditus es, pariter ſine cauſa times. Deo enim liberante homo tibi nocere non poteſt; Deo autem tradente, homo tibi parcere non poteſt, etſi vult. Neſcitis, quomodo Pilatus volebat dimittere Chriſtum, ſed non potuit, quia Deus eum tradebat. Hæc Chryſoſtomus. Vnde legimus etiam apud Senecam: *vir bonus quicquid illi acciderit, æquo animo ſuſtinebit: ſcit enim id accidiſſe lege diuina, qua vniuerſa procedunt.* Hunc eundem locum ita Hilarius myſticè interpretatur: Duo Paſſeres, ſcilicet corpus, & anima minimo pretio venduntur, cùm pro minima delectatione diabolo traduntur. Et bene Matthæus, inquit D. *Ambroſius, duos Paſſeres poſuit corpus, animamq; ſignificans, quoniam caro quoque, ſi conſentiens Dei legi, & exuens ſe lege peccati, in naturam animæ ſenſuum puritate tranſierit, alis ad cælum ſpiritualibus eleuatur. Itaque docemur, quia volandi nobis gratiam natura dedit, voluptas abſtulit, quæ malorum eſcis grauat animam, atque in naturam corporeæ molis inclinat. Meritòq; poſuit, quia nemo eorum cadit ſine

voluntate

voluntate Dei. Iam illud dubium non est, animæ Passerem comparari, cùm legeris: [a] *Anima nostra sicut Passer erepta est de laqueo venantium.* Et [e] alibi: *Quomodo dicitis animæ meæ, trasmigra in montem sicut Passer.* Ipsum quoque hominem legimus comparari Passeri, quia scriptum est: *Ego autem quasi Passer solitarius in tecto*, scilicet ex duobus Passeribus in vnum Passerem, hoc est, spiritalis substantiæ subtilitatem concordans, utriusque alæ compage formatus. Ergo Passer bonus est, cui volandi natura suppeditat. Est etiam malus Passer qui volandi vsum terrenæ vitio labis aboleuerit: quales sunt isti Passeres, qui dupondio vęneunt. [f] Alibi asse væneunt, alibi dupondio. Quanta vtilitas delictorum? Mors enim vilis, sed pretiosa virtus: Etenim aduersarius tanquam captiua mancipia vilioris pretio æstimationis addicit. At verò Dominus tanquam speciosa seruitia, quæ ad imaginem, & similitudinem sui fecit, idoneus sui operis æstimator magno pretio nos redemit, nimirum pretioso suo sanguine. In summa igitur texti sensus est, Si Dominus vilibus auibus, & infidelibus hominibus prospexit, haud esse dubitandum contemplationem apud illud fidelium valituram esse meritorum: quemadmodum his etiam versibus innuit Prudentius canens:

[a] Psal. 123
[e] Psal. 10.
[f] Matt. 10.

Ne te solicitet res crastina, ne cibus aluo
Defuerit, redeunt esca cum sole diurna.
Nonne vides vt nulla auium cras cogitet? ac se
Pascendam, præstante Deo non anxia credat?
Confidunt volucres victum non desore viles,
Passeribusq; subest medico venalibus asse
Indubitata fides Dominum curare potentem
Ne pereant. Tu cura Dei, facies quoque Christi
An dubitas, ne te tuus vnquam deserat author?

HIEROGLYPHICA.

PILIVM, inquit [a] Cælius Calcagninus, quem pater insectetur, Passer, & Noctua significant. Hieroglyphicum non explicat. Verisimile est autem ex [b] Oro Apolline desumpsisse, qui hominem ad proprium patronum confugientem, neque adiutum Aegyptios tradit significare volentes, Passerem, & Noctuam depinxisse: quoniam Passer, ut arbitratur, aucupem fugiens, ad Noctuam velut suppetias ab illa implorans se conferat, & opprimatur. Sed Aegyptij, quantum ego videre possum, eiusmodi icone (modò verum sit Passerem, & Noctuam hieroglyphicè delineasse, ut Orus testatur) aliud hieroglyphicum denotare videntur. Quomodo enim Passer, dum aucupum venatione petitur, ad Noctuam accurrat? Quomodo auis diurna nocturnam reperiat? Quare vide nunquid Passer ita depictus cum Noctua nos ad vigilias, laboremq; continuum adhortetur. Passer enim interdiu quemadmodum & noctù Noctua aues sunt in opere admodum solicitæ. Idem Orus Aegyptios author est, quotiescunque vellent hominem denotare libidine nimia prurientem, & semine abundantem, Passerculum Pyrgiten pinxisse: quoniam abundantia spermatis septies in hora coiens, abundanter sperma emittat. [c] Pierius Valerianus in manuscriptis Ori exemplaribus πυρρὸν, id est, fuluum, ut interpretatur, & æris instar rubicundum, non pyrgiten legi contendit: quasi verò id genus pyrgites salacitate vincat, quod non puto. Ijdem Aegyptij, referente Pierio, & alio quoque nationes, tempus annuum per Passeris hieroglyphicum intellexere. Nam & Calchas, inquit, in artificioso augurandi genere celeberrimus, ex Passerum numero, quot serpens deuorasset, belli Troiani tempus auguratus est, qui pro Passeribus annos, pro angue tempus intelligeret, vt in serpente Saturnum significari ex huius animalis gestamine demonstratum. Solum enim:

[a] L. 2. Epist. quæst.
[b] L. 2 Hierogl.
Passeris, & Noctuæ hieroglyphicũ quid denotet.
Passer ad Noctuã se nõ cõfert.
Libidinosi hieroglyphicum.
[c] L. 21. Hierogl.
Tẽporis annui hieroglyphicum.

Tempus edax rerum, tuq; inuidiosa vetustas
Omnia destruitis

Quare iam taceat Epicurus, neque amplius portenta derideat, neque vlterius asseueret, Passerem nihil simile habere cum annis, cùm & Græcorum disciplinæ, & hæc Aegyptiorum oracula testatissimum relinquant, tempus annuum ex figura Passeris non temerè ab Homero, & alijs positum. Hæc ille, qui pariter diuinas literas alitis huius

Animę hieroglyphicum. — Voluptatis hieroglyphicum. — Sirenæ cur Paſſeris ſpecie pingãtur. — Veneris illicij ſignificatio.

hieroglyphicum nonnunquam pro anima ponere aſſerit, quæ uoluptatibus, & ſenſui dedita facilè ſeducatur, nequitiæq; laqueis identidem irretiatur. Vnde, inquit, Pſalmographus ille fatidicus plurimùm exultat animam ſuam ereptam eſſe, velut Paſſer de venantium laqueis. Et alibi: Inuenit ſibi Paſſer domum, qui ſcilicet prius erat erraticus, & uagabundus modò his, modò illis illecebris auocatus. At ubi ſacras cœpit ædes frequentare, incolereq;, domum eſt ſibi uiſus inueniſſe. Quin & Sirenas, quæ ſuauitate cantus & mollibus quibuſdam illecebris illectos homines apud ſe ad mortem vſque feruntur detinuiſſe, Paſſeris effigiem à pectore ſuprà, fœmineam verò infrà habuiſſe tradunt quædam Græcorum fabulæ, vt in Suidæ collectaneis habetur: quamuis alij aues eas fæminea tantùm facie fuiſſe prodiderint. Has verò ueneris illitium ſignificare vſitatiſſimo hieroglyphico negat nemo.

E M B L E M A.

ᵃ*Embl.* 131



NDREAE ᵃ Alciati emblema cum lemmate EX ARDVIS PERPETVVM NOMEN.

Credideras platani ramis ſua pignora Paſſer
Et bene; ni ſaeuo viſa dracone forent.
Glutijt hic pullos omnes, miſeramq́; parentem
Saxeus, & tali dignus obire nece.
Hæc, niſi mentitur Calchas, monumenta laboris
Sunt longi, cuius fama perennis erit.

P R O V E R B I A.

Prandium Paſſerinũ quid. — Deſinar Spagnuoleſco. — Homo Paſſerini roboris. — ᵃ *In Adag.* — ᵇ *Matth.* 10 — Paſſer uetᵘˢ nõ illaqueatur.



ASSERINVM prandium dici videtur ſcitiſſimè pro minutis fruſtulis, quare cibus, qui fruſtillatim, & minutatim diſſipatur, veluti Paſſeribus obijciendus ſit, Paſſerinum Prandium dici poteſt, vt à Pomponio, *Et te obiectes fruſtatim Paſſerinum prandium*, quantum ſcilicet Paſſer abſumat. Eiuſcemodi prandium vulgus hic nuncupat, il deſinar Spagnuoleſco, id eſt, more Hiſpanorum veſci. Germani etiam hominem exigui cibi aiunt comedere inſtar Paſſeris. Belgæ uerò hominem languidum, & imbecillum notaturi robore Paſſeris eſſe dicunt. ᵃ Polydorus Vergilius illud ᵇ Apoſtoli, *Vnus Paſſer non cadet ſuper terram ſine patre veſtro*, prouerbialem figuram eſſe ſcribit, ac prouidentiam Dei ſignificare, cum tam puſilla auis abſque eius nutu non poſſit perire. Quam rem inculcauit Chriſtus diſcipulorum auribus, quo probè ſcirent, ſoli Deo cuncta eſſe curæ, cui omnia ſua demandare deberent. Apud Italos quoddam prouerbium celebratur, Paſſerem veterem non illaqueari, ut apud Latinos: *Annoſa vulpes non capitur laqueo*, & *Simia non capitur laqueo*, in eum qui, longa ætate, multaq; rerum experientia eſt callidior, quàm ut dolis capi poſſit.

V S V S I N C I B I S.

ᵃ *Lib.* 5. — Carnis temperies. — ᵇ 3 *de facul alim c.* 19. — ᶜ *L. de ſucc. boni. & vit.* — ᵈ *Cõm.* 4. *de vict. rat. tex.* 101.



BSIT à patinis noſtris, inquit ᵃ Platina, Paſſer, qui eſui ſumptus ob nimiam caliditatem malè alit, difficulter concoquitur, & libidinem excitat. Carnem huius auiculæ calidam eſſe aſſerunt vſque ad tertium gradum, & ſiccam vſque ad eundem. Galenus ᵇ alibi duriorem eſſe ſcribit, quàm eſt caro Perdicum: ᶜ alibi Paſſeres enumerat vnà cum Columbis, Perdicibus Phaſianis inter cibos inter attenuantes, & incraſſantes medios: ᵈ alibi etiã edi iubet pro uictu attenuante: alibi autumno maximè laudabilem carnem habere teſtatur, quòd tunc optimo cibo utantur. Elluchaſen verò longè ob aliã cauſam Paſſerũ eſum damnat, nimirũ propter oſſicula, quæ deglutita œſophagum, atq; inteſtina perforare poſſint. Ait tamen ſi de pullis

harum

harum auium edulium fiat cum ouis, & cepis, coitum promouere: iura earum ventrem
soluere, carnes astringere, maximè, si macræ sint: deteriores esse, quæ domi saginantur.
Quamuis verò Passerum esus à medicis damnetur, vtpote temperatis corporibus insalu-
bris, nihilominus eùm nostro æuo, tum quondam etiam non omninò suo honore destitu- Passer in delicijs.
tus fuit: quinimo Suidas Passeres, & Turdos in delicijs præ cæteris cibis haberi testatur, & [a]Lib. 9. c. 2.
Ephippus apud [a] Athenæum ait:

Cur postea
Corona nulla est ante ianuam sita,
Naresue nidor nullus altus verberat
Amphidromia cùm sint, quibus mos omnibus
Assare frusta casei sit Isthmij,
Vlnisq; latas brassicas lixare oleo:
Præpinguium agnorum ferire pectora
Turdos, Palumbos, vellicare Passeres
Mollire mòx cum sepijs loligines

Pastillus ex Passerculis ex Gallico coquo: Cape bubulam, aut vitulinam, & adipem vitu- Pastillus.
li incisum minutatim, & caseum optimum, aromata, & crocum.

V S V S I N
Medicina.



PASSERES à medicis ob allatam paulò antè rationem in febribus pro-
hibentur: in quartana tamen ex melancolia naturali præberi possunt.
Pinguiusculos commanducare a salacioribus inuentum est: siquidem hoc
auicularum genus salacissimum est, & vescentes in Venerem procliuiores Passeres edere à quibus inuentum.
reddit, vt etiam Tersicles apud Athenæum procidit. Idem testatur [a] Pli-
nius, & Marcellinus: & in libro secretorum, qui Galeno attribuitur, com-
positio quædam præscribitur ad promouendum coitum: quacum, inquit author, Passe- [a]L. 30. c. 15.
res quandoque decoquuntur. Cerebella uerò, atque oua id præcipuè præstant: vnde Cerebella.
Rabbi Mose, vt citat [b] Io. Baptista Porta, cibarium ex capitibus Passerum, & maximè Oua.
masculorum ad coitum iuuare scribit. Oua idem posse ex Latinis Plinius citato loco, Mar- [b]L. 6. Phys. cap. 5.
cellus, alijq; ex Arabibus, Princeps Auicenna, Hali, & plerique alij attestantur: quinimò
ea facultas excrementis etiam harum auicularum infusa est, vt paulò pòst apparebit, vbi
docuerimus quomodo cerebella istæc in annos pro vsu futuro conseruentur. Cerebella Cerebella vt seruentur.
animalium quomodo reponi debeant, docetur ex [c] Bulcasi in vulgari, & barbara æditio- [c]L. 2. c. 13.
ne Nic. Præpositi, peculiariter verò cerebella auium. *Peculiater verò cerebella auium* (in-
quit Bulcasis) *quorum ad remedia vsus est, accipi debent de auiculis, quæ nidificant in domibus tem-
pore autumni, aut vêris, quibus decollatis exempta cerebella ponantur in vase munda, & purgentur à
ventriculis (membranis) ambientibus: pro singulis verò cerebellis decem, vitellum oui recentis nati
ex Gallina à Gallo compressa addes, & mixta siccabis in patella super cinere calido: deinde insolabis,
vt amplius desiccentur, aut iterum ad ignem pones. Sunt qui sine vitellis hoc medicamen faciunt: ali-
qui cerebellis mox recentibus, vtuntur. Alij cerebellis, & ouis parum mellis admiscent, & ad
ignem coagulata reponunt.* Syluius pariter: *Cerebella Passerum*, inquit, *vere occisorum lauantur,
purgantur. Ex his decem cum vitello oui subacta, parum igni friguntur, deinde sole, vel igne siccan- Cur epilepticis dentur.
tur, adiecto, si libet, pauco melle ad venerem incitandum parantur: alij vt adipes, & medullas pa-
rant.* Vt modò ad Passeres redeamus: ij epilepticis ritè præscribuntur: etenim caliditate, [d]L. 6. de san. tuen. c. 2.
& siccitate sua humores consumunt, à quibus epilepsia dependet. Trallianus tympanicis
concedit ex minutis Passerculis illos, qui pingues non fuerint. Laudat eorundem esum [e]Lib de ren. affect.
[d] Galenus, maximè turricolarum in ijs, qui uel renum calculo, vel articulorum vitio labo-
rare solent. [e] Alibi vbi ex professo super hoc affectu scribit, hos ait in hoc casu naturalem Adeps.
efficaciam obtinere. Passerum adeps ponitur in emplastro [f] Nicolai Myrepsi ad tofos, [f]Num. 70.
seu poros. *Fel*, inquit Rasis, *pondere dauic in Zambacelao. pondere aureis virga testibus,* Fel.
& inguinibus inungitur, vt vim ad venerem confirmet. Fimo harum auium, teste [g] Pli- Fimus.
nio, dolorem dentium abire tradunt cum oleo calefacto, & proximæ auriculæ in- [g]L. 30. c. 3.
fuso: sed pruritum intolerabilem facere. Archigenes apud [h] Galenum stomacho [h]Lib. 8. sec loc. c. 4.

exoluto, & nauſeabundo Paſſerum ſtercus aridum, velut polentam, ſiue aquam biberint, ſiue vinum, inſpergi iubet. Kiranides verò idem ſtercus cum vino potum ad virgæ erectionem facere aſſerit: cum adipe verò porcino inunctum alopeciam ſanare, & carbunculos frangere. Remedijs contra Accipitrum, & Falconum lumbricos aliqui Paſſeris Indici, vel ſolitarij, vel ſi is deſit, communis ſtercus admiſcent. Troglitæ fimum, vel carnem cum uino, aut melle Accipitri contra morbum quendam dari iubet incertus author Græcus recentior: εἰς συγχαιόμενον ἱέρακα. Idem fimus faciem à lentigine purgat, quam facultatem [i] Io. Baptiſta Porta ex maribus agnoſci ait, quod guttatim albis, & nigris punctulis diſtinguantur. Extirpat denique varices, ſi cum ſputo hominis illinatur. Cinis Paſſerum, ut habet [k] Plinius, fermentis crematorum cochlearibus duobus in aqua mulſa (potus) morbo regio reſiſtit. Similiter crematorum Paſſeris pullorum cinerem [l] eodem citante, ex aceto aduerſus dentium dolorem vtiliter infricari tradunt.

[i] L. 5. Phyt. cap. 16.

[k] L. 30. c. 3

[l] L. 30. c. 3.

DE PASSERIBVS IN ſpecie, & primum de Paſſere Albo. Cap. XI.



PASSERIS albi iconem ſuprà pollicitus ſum: qualem bis mihi videre contigit, ſemel ante aliquot annos, ſecundùm ſuperiori anno 1598. die vero Septembris decimo, in quibus profectò nullus præter candidum, color reperitur, ſi roſtrum, pedeſq; excipias, quæ partes flauæ ſunt. Oculorum præterea nigram pupillam lutea iris ambit. Planta adiecta gloſſularia rubra eſt, cuius nimirum grana Paſſeres quandoque depaſcuntur.

Paſſerculus totus albus cum groſſularia rubra.



DE PASSERE FLAVO. Cap. XII.

AVICVLAM hanc aliquando nouitatis causa ad me delatam, cuius iconem depictam exhibeo, ex toto corporis habitu, maximè rostro ex Passerum domesticorũ genere esse iudicaui, licet colore prorsus esset diuersa: nam & aucupes, qui eam ceperant, Passerem uocabant. Erat autem tota flaua præter oculos, qui erant nigri. Suprà per dorsum, caput, alas, & caudam ad castaneum color vergebat. Rostrum verò pectus, mentum, venter, atque cauda infrà lutei prorsus erant coloris: femora, tibiæ, pedes castanei, vngues longiusculi nigri. Viburno frequenter insidet, & seminibus granisue eius etiam nonnunquam vescitur: vnde plantam appinximus. Alium obseruaui Passerem flauum, sed coloris longè pallidioris, quare fœminam fuisse suspicor.

Passeris flaui descriptio.

Color.

Passer flauus cum Viburno.



DE PASSERE MACVLATO, ſiue tricolore. Cap. XIII.

Paſſeris maculati deſcriptio. Nominis ratio. Caput. Alæ. Roſtrum. Oculi.



IVSCEMODI auiculam aucupes noſtri etiam Paſſerem nuncupat: atque ideo hîc eam depingere viſum eſt, tum etiam quia reuera toto habitu Paſſeres repræſentet. Maculatum autem, ſiue tricolorem uocaui, quia cùm tribus tantummodo coloribus, albo nimirum, nigro, & ſubflauo conſtet, nullus eorum potior in eo dici poteſt. Caput totum, ac collum alba, intercurrentibus maculis ſubluteis. Alæ tribus nominatis coloribus ornantur, albus tamen, & niger in iis prædominantur. Roſtrum quale Paſſeribus craſſiuſculum, in extremitate acutum, flaueſcens in ſuperiori parte, in inferiori omnino flauum. Oculorum iris candida, pupilla nigra. Mentum, pectus, & venter, femora, tibiæ, pedeſq; & cauda ſubtus ex albo flaueſcunt; alioqui cauda penè flaua eſt. Planta appicta Thuia eſt Maſſilienſium, quam cedrum lyciam eſſe Bellonius exiſtimauit, Lobelius cedrum Phœnicam alteram Plinij, & Theophraſti. Huius plantæ baccæ amaræ ſunt, & ſubodoratæ, Turdis, & Merulis gratiſſimus cibus, necnon huic noſtro Paſſeri.

Paſſer maculatus cum Thuia Maſsilenſium.



DE

DE PASSERE ALBICILLA. Cap. XIV.



RISTOTELES Aquilæ quoddam genus, à caudæ albedine Pygargum, id eſt, vt interpretatur Varinus & Theodorus Gaza Albicillam nominauit, adeo nos pariter hunc Paſſerem albicillam dicere poterimus: nam cauda eius, quamuis planè candida non ſit, ex cinereo candicat, cùm alioqui cætera colore domeſtico Paſſeri ferè ſimilis ſit: maculam verò illam nigram ſub mento non habet. Roſtrum, vt in illo candicat. Oculi nigri ſunt. Caput, & omnes inferiores partes ex albo luteſcunt. Dorſum uerò maculæ coloris penè ferruginei, ſatis amplæ percurrunt lineolis admodum exiguis candidiſſimis decoratæ. Pennę alarum omnes caſtaneæ, circumcirca luteæ: tibiæ, pedeſq; fuſcæ. Appictum eſt acer montanum, non quia eo delectetur eiuſcemodi volucris, verùm quia fructus eius auicularum plumas, aut grandium muſcarum alas imitetur.

Paſſeris albicillæ deſcriptio.
Nominis ratio.
Color.
Roſtrum.
Oculi.
Caput.
Dorſum.
Alæ.
Pedes.

Paſſer albicilla cum acere montano.



DE PASSERE MONTANO
Cap. XV.

Paſſere mõtanino. Paſſeris mõtani maris forma. Caput. Dorſum. Alæ. Cauda. Pedes. Paſſer montanus fæmina, vt à mare differat. *L. 18. c. 7.

VALE nunc damns Paſſeris genus, aucupes noſtri, & Genuæ pariter, vt audio, vulgò appellant Paſſere montanino hoc eſt, Paſſerem Montanum, aiuntq; in montibus degere. Paſſerum noſtratum omnium longè pulcherrimus eſt. Magnitudo cum vulgaribus planè eadem, vel forte paulo minor. Roſtrum habet acutum, breuiuſculum, oculos nigros; capitis verticem coloris, fermè punicei, vel potius caſtanei, mentum vt vulgares atrum, inter quod & verticem color albus eſt, eaq; albedo deorſum deſcendens totum ventrem occupat: ad oculorum latera maculæ ſunt binæ, quarum vna alterá maior eſt, vtraque verò nigra. Dorſum, atque alæ totæ partim flauæ, partim nigræ: Alæ verò quà ventrem contingunt, modò ferrugineæ, modò atræ, modò albæ. Cauda tota ex luteo fuſceſcit. Tibiæ, & pedes ſubflaui ſunt. Atque hæc eſt maris in hoc genere deſcriptio. In fæmina enim omnia pallidiora, & mentum nigram eam maculam non habet: habetq; prope oculos vnicam tantummodo, ſed maiorem, & rotundiorem maculam, ac aliam denique ſub pectoris initium, quæ in mare non eſt. Mari appictum eſt panicum ſylueſtre ariſta aſpera, fæminæ panicum maius, ſpica bifida, quod mammoſum *Plinio dicitur.





DE PASSERE SYLVESTRI.

Cap. XVI.

EIVSCEMODI auem, cùm aliud nomen non haberem, & aucupes ita pariter appellarent, Passerem syluestrem vocaui. Magnitudo Passeribus communibus optimè respondet. Rostrum ex flauo candicat, & prorsus, vt ita dicam, Passerinum est. Vertex capitis, vt in montano præcedenti ferrugineus, ad cinnabarinum vergens: oculorum ambitus albus est, iris subflaua, pupilla nigra. A mento ad podicem vsque cinereus est, sed plumarum extremitates ad subruffum inclinant. Mentum, & collum inferius lineæ admodum continuæ, transuersales, nigriusculæ percurrunt, cùm aliàs in omnibus Passeribus maribus totum atrum esse suspicandum, imo statuendum est. Dorsum, cauda, atque pedes ex ferrugineo fuscescunt, nisi quod pennæ in extremitatibus suis omnino luteæ sunt. Alæ eiusdem sunt coloris, sed pennæ primæ, quæ earum costas obtegunt, in notabilem candorem desinunt, quem tamen expressa icon iniuria pictoris non expressit. Staphylodendri ramulum appinximus, licet hunc quoque admodum difficulter pictura expresserit. Eiuscemodi autem arbor è ramis folliculos demittit, quales halicacabus, in quibus fructus conduntur bini terniue esculenti, natura, colore, & sapore pistaciorum. Passerum etenim genus præter grana, baccas, fructusq; etiam depascuntur.

Passeris sylvestris descriptio. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Color. Staphylodendron.

Passer syluestris cum staphylodendro.



DE PASSERIBVS Congenere. Cap. XVII.

Paſſeribus congeneris deſcriptio. Roſtrum. Color.



HAEC auicula, quamuis mentum nigrum non habeat, neque vlla alia eius veſtigia, quemadmodum in nonnullis fæmellis obſeruamus, ex Paſſerum genere ſeſe eſſe reliquo nihilominus corporis habitu atteſtatur. Roſtrum ſicut in domeſticis candicat. Toto corpore maculis ſubruffis oblongis, deorſum deſcendentibus tingitur: ſed quæ in collo inferiori pectoreq; manifeſtiores exiſtunt, quòd eæ partes candidę ſint, cùm ſuperiores, dorſum nimirùm, collum ſuperius, & capitis vertex ruffeſcant, quemadmodum tota pariter cauda, atque alæ, ſed harum plerǽque pennæ in finibus ſuis candidæ ſunt. Venter etiam, ac femora albeſcunt. Tibiæ, pedeſq; ſubflaui: ungues longiuſculi nigri. Adiecta eſt amygdalus, non quòd amygdalis auicula hæc veſcatur, quod ignoro, ſed quòd formicas in ea venetur, quæ ſub ueris initio floret, ideóq; magis, quàm aliæ arbores, quòd tunc non floreant, ab ijs inſectis infeſtatur. Paſſerum genus etenim, teſte *Ariſtotele, etiam vermiuorum eſt.

*L.9. Hiſt. cap. 7.

Paſſeris ſpecies cum amigdalo.



DE PASSERE TORQVATO. Cap. XVIII.



E Passeribus, qui cæteris neotericis torquati appellantur, præcedenti capite in rubrica de Aequiuocis nonnulla scripsimus, vbi pariter diximus Bellonium à macula candida oculos ambiente suum Passerem torquatum uocare: de quo hunc in modom ferè * Latinus factus loquitur: Clarum est Passerem torquatum à superiori (communi nimirum Passere) diuersum esse, cùm quia diuersi coloris est, tùm uerò etiam, quia ubi superiori macula nigra est, ea huic sit lutea. Iure autem optimo torquatum dicimus, nam oculos sub supercilio alba torquis circumambit. Nonnulli, ut legere est, eiuscemodi Passeris speciei meminere, atque, ut conijcimus, etiam torquatum appellauere. Quia uerò non cicuratur, ita etiam in syluis habitat in cauis arborum nidificans; & quia vocem habet dissimilem & diuersum nidificandi modum, alitérq; se, & pullos alit, quàm is, qui urbes incolit, ideo peculiari de eo capite egimus. Veruntamen nisi magis quam in illo cinereus hic color esset, & uocem ederet maiorem, magnitudineq; vinceret corporis, & rostri, necnon maculam, quæ in illo nigra est, obtineret luteam, nullam eius iconem exhibuissemus: sed hæc nos monuerunt, ut exculpi iuberemus, demonstrantes potissimum eius guttur. Hæc ille. Eiuscemodi Passeris genus, ni fallor, in libris meis senuo ad uiuum depictum, sed aucupes nostri non syluestrem, sed marinum Passerem nuncupant, præterea torquis, quam dicit Bellonius oculos non ambit, neque id eius icon demonstrat, sed tantum supra oculos, est velut oblonga macula. Au cula est satis speciosa, Fringillæ speciem potiùs quàm Passeris diceres: quod uerò Passere domestico magis cinereum esse dicat, id adeo uerum non est, nisi id de dorso, & alis intelligamus, quæ tamen partes & ipsæ magis fuscescunt: nam à macula illa flaua, quæ mentum constituit, in hoc totus uenter ad flauedinem uergit.

*L. 7. de Auib. c. 20.

Descriptio.

Nominis ratio.

Passer marinus.

DE PASSERE PVSILLO In iuglandibus degente. Cap. XIX.



ALLI, tradente eodem * Bellonio, tria Passerum genera diuersa habentes, utpote pennarum colore, & corporis magnitudine differentia, diuersa etiam imposuerunt nomina, uoluerúntq; ut omnium minimus diceretur Friguet, id est, Passer pusillus: & reuera signa in eo sunt planè discrepantia: Habet enim maculas omnes, quæ reperiuntur in Celuy de muraille, id est, ni fallor, in Pico murali. Agricolæ pariter uocant Moinieau de noyer, id est, Passerem nucum, seu in nucibus degentem. Sicut enim Passer uulgaris urbes, & pagos incolit, & torquatus syluas, ita pariter pusillus iste nidum non nisi in quadam arbore construit. Rostro est breui admodum, nigro, crasso: pedibus, cruribus, capite, atque alis vt Moinieau de muraille, id est, Passer muralis.

*L. 7. c. 21.

Friguet.

Moinieau de noyer.

EE PASSERE STVLTO Bononiensium. Cap. XX.



ONONIENSES Aucupes quandam auiculam, quæ corporis habitu Passeribus similis est licet colore diuersissima, Passere matto, siue Passere ingannolo, hoc est, Passerem stultum nuncupant, quæ descripta talis est. Magnitudine Passeri par est, color totius flauescens, maculis ubique ferrugineis, aut potius russis, oblongis, sed per dorsum multò longioribus, ac crassioribus, ubique deorsum descendentibus conspersus. Rostrum russum est, crassum, atque curtum. Oculi maiusculi, quorum pupillam lutea iris ambit.

Passeris stulti forma.

Passere matto, siue ingannolo.

Magnitudo.

Color.

Rostrum.

Oculi.

Cauda,

Cauda. Cauda, atque alæ ad nigrum vergunt, extremitates verò pennarum minorum in alis candidæ ſunt: pedes toti ex luteo ruffeſcunt.

DE PASSERE ILLYRICO.
Cap. XXI.

Paſſeris Illyrici deſcriptio.



CVIVSMODI magnitudinis auem, cum ante aliquot annos eſſem Venetijs, Tartaglinus eius ciuitatis ciuis, apud quem plurimas aues exoticas inter alia pulcherrima depicta obſeruaui, depingendi mihi copiam fecit, vulgóq; Paſſere Schiauo, id eſt, Paſſerem Illyricum appellari aſſerebat. Noſtratibus maior eſt, colore verò fermè ſimilis. Pronè enim planè candicat: ſupinè pallidè ruffeſcit, nullo intercurrente alio colore. Color. Oculi, & roſtrum pro corporis portione magni, hoc verò candicat: cauda bifurcata eſt, pedes lutei, tabellis aut potius lineis tranſuerſalibus colore penè carneo ornati: ungues nigri, ſatis longi, & acuti.



DE PASSERE INDICO MACROVRO Rostro miniaceo. Cap. XXII.



Erenissimus Princeps Ferdinandus Medices Magnus Hetruscorum Dux eiuseemodi Indicos Passeres, quales hîc depictos videbis, elegantissimè ab eximio illo suo pictore Iacobo Ligocio depictos suis sumptibus (quæ eius erga bonas litteras, earumq; studiosos, in me verò in primis perpetua, & insignis est liberalitas, & tanto Principe digna munificentia) ante aliquot annos transmitti dono iussit. Quem itaque primo loco depictum, & iuiubino ramo insidentem exhibeo, magnitudine domesticis nostris Passeribus par est, si caudæ lógiores pennas excipias. Rostrum habet breue, & crassum, coloris miniacei. Caput planum est prope ceruicem eleuatum, subnigrum, intercurrẽte subuiridi ad cæruleum vergente colore: qui pariter deorsum per tergus, & superiorẽ alarum partem vergens conspicitur. Alæ verò tribus potissimũ coloribus cõstant, primò illo, quem dixi; secundò albo, vt in icone apparet; tertiò nigro; quartò lutescente, quem colorem pennæ remiges excipiunt, nigrę iridem, sed intus cinereę. Guttur, collum inferius, pectus, & venter candicant. Cauda duplex, vt in Pauone mare, & duorum etiam colorum: minor, quæ maiorem sustinet, & tanquam eius fulcrum est, albescit, maior quatuor pennis longitudine dodrantali angustissimis constans, aterrima. Tibię, & pedes ex nigro & albo maculati, vngues nigri, & quales rapacibus adunco, & acutissimo hamo armati.



DE PASSERE INDICO Macrouro alio. Cap. XXIII.

AVIS ficulneo ramo insidens Passeris Indici nomine celebris, profectò longè pulcherrima est, & superiori etiam pulchrior, atque vtinam manibus tractare liceret, nam depictam describere cogor. Magnitudo cum *Magnitudo.* præcedenti huic par est. Rostrum cæruleum. Caput etiam, vt in illo pla- *Rostrum.* num, sed in ceruice magis eleuatum, totum nigrum; oculi etiam nigri cir- *Caput.* culo albo circundante, & iride lutescente. Collum, & pectus coloris sunt *Color.* coccinei; venter, & coxæ candicant. Alæ, tergus, & cauda nigræ: remigibus tamen alarum quidam pallor permiscetur. Caudæ longiores pennas, quæ sunt binæ longissimę, quin- *Cauda.* que nimirum palmorum, & latissimę, tertia primùm etiam lata, sed in exilia admodum filamenta desinens, minores alię sustinent. Tibię, pedesq; albescunt: vngues nigri, & ut in pr- *Pedes.* ecedenti insigniter acuti, hamoq; longiusculo insigniti.

DE PASSERE INDICO ALIO Brachyuro. Cap. XXIV.

HABES eidem quoq; ramo ficulneo insidentem Passerculum Indicum alium *Passeris Indici brachyuri forma.* superioribus duobus omnino dissimilem, minorem nimirum, & prǫter rostrum, & pedes totum nigrum, & cauda denique, quàm in communi nostro Passere, breuiori, vnde Passerem brachyurum Indicum appellare placuit, id est, breui vropygio præditum. Auicula hæc, ut dixi, tota nigra est. Color *Color.* tamen nescio quid cærulei, atque amethistini præ se fert, vt in magno atrore vsu venire solet. Rostrum, pedesq; coloris carnei, vngues nigri. Oculos nigros etiã albus circulus cingit. *Rostrum.*

DE PASSERCVLO Brachyuro nostrate. Cap. XXV.

IN Bononiensi agro nonnunquam, quam hic delineatam cernis, breui admo- *Passeris Brachyuri nostratis forma.* dum cauda instructa auicula, Passerino, id est, Passerculus nuncupata, capitur. Toto corpore vnicolor est, nempe flauescens: pectus tamen, & venter magis albicant. Rostrum intensius luteum est. Planta adiecta ramulus est cerasi auium, *Color.* quod eiuscemodi fructus auibus grata esca esse soleat.

Passerculus Brachyuros nostras cum ceraso auium.

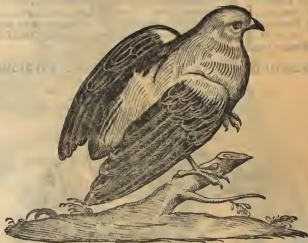


DE PASSERE ERYTROMELANO Indico ſine Vropygio. Cap. XXVI.

Paſſeris erythromelani Indici ſine cauda, forma.
Nominis ratio.
Color.
Pedes.
Roſtrum.
Opera plumaria.



NTONIVS Gigas Foroſempronienſis, vir me Hercule pius, doctus, & mei amantiſſimus picturæ huiuſce auiculæ Indicæ, quam inter alia exotica, quibus Muſæum eius admodum abũdè inſtructum erat, copiam mihi fecit. Paſſerem autem erytromelanum vel Porphyromelanum eam nuncupaui, quod præter rubrum, aut potiùs coccineum, ſeu purpureũ, & nigrum colorem nullus alius præterquam in roſtro, quà capiti iungitur, conſpiciatur. Totum etenim corpus pronè, & ſupinè, item alarum principia elegantiſſimo illo coccineo colore ſplendent; reliquum alarum atrum eſt; ſi tamen pennæ earum expandantur ad latera, aliquid candoris præ ſe ferunt. Pedes item nigri ſunt. Habet duas etiam per tergus nigras oblongas, quarum altera longior eſt, maculas admodum contiguas. Roſtrum pro corporis portione (eſt enim auicula pro paruitate craſſiuſcula) exiguum, & minus etiam, quàm in Paſſere vulgari, colore quà capiti iungitur, vt dixi, albo, cætera nigro, acutum, & exile. Vropygio prorſus caret. Indi ex huiuſmodi auis, & quæ ſubſequitur, pennis opera plumaria conficiunt, de quibus nonnulla ſcripſimus in Pſittacorum hiſtoria, quæ beneuolus lector, ſi lubet, adire poterit.



DE

DE PASSERE INDICO SINE vropygio alio cyanerythromelano. Cap. XXVII.

HVIVSCE pariter auis picturam eidem D. Antonio Giganti acceptam refero. Auis est superiori longior, at minus corpulenta, & tribus potissimùm coloribus, rubro nimirum, cyaneo, seu cæruleo, & nigro, quare κυανερυθρομέλανον appellare visum est. Caput, collum, atque pectus, atque inferiora omnia coloris sunt rubri saturati. Ad colli latera maculæ sunt binæ, contiguæ, semilunares magnæ, cæruleæ. Alæ admodum longæ, nigræ ad latera cæruleæ. Pedes breues, nigri. Rostrum, parum recuruum, nigrum, prope frontem album. Ex huius auis pennis Indi etiam opera sua plumatilia conficiunt.

Passeris cyanerythromelani sine cauda descriptio.
Color.
Alæ.
Pedes.



DE PASSERE INDICO ALIO Porphyromelano caudato.

Cap. XXVIII.

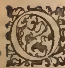
SVPERIORIBVS ſimilis eſt, cuius nunc imago repræſentatur. Caudam verò habet longam quinque digitos, & decem pennis conſtantem nigerrimis. Remiges alarum etiam ſunt nigerrimæ. Caput, dorſum, vropygium coloris ſunt purpurei ſaturati; radices tamen plumarum luteſcunt. Roſtrum craſſiuſculum eſt, aliquantulum aduncum, acutum, Collurionis quodam modo æmulans, ſuperiùs nigrum, infrà quo capiti hæret, album. Pedum colorem ignoro, deerant enim communicato mihi exuuio; veriſimile eſt autem nigros habere.

Paſſer Indic. caudatus ſimilis Paſſeri ſine vropygio eiithromelano dicto cum panico cæruleo Indico.



DE

DE EMBERIZA ALBA Ornithologi. Cap. XXIX.


RNITHOLOGVS Passerum historiæ quatuor auiculas tanquam Passerini generis applicat, omnesq; Emberizas nuncupat: Sed quia tres earum mihi huc pertinere non uideantur: de alba, quam vocat, utpote de qua quærendum putat, an sit Passer ille magnus, de quo suprà scripsimus, tantummodo agemus. Eam Italis Ciam montaninam vocari arbitratur, quod ego ignoro, imo auem nunquam obseruaui: Ille verò ita scribit: Emberiza alba, quæ mihi demonstrata est media hyeme apud nos capta (ein Vuysse Emberitz) maior est superiore (flaua nempe, de qua nos inter canoras) rostro breui latiusculo, flaui nihil habet, colore similis Alaudæ, alioqui dissimilis, ventre albicante, à quo etiam albam cognominauimus. In superiori rostri parte retrò mucronem, tuberculum intus conspicitur. Digiti fusci sunt, crura album, & puniceum colores mixtos præ se ferunt. Hæc ille.

Emberizæ albæ descriptio.

Cia montanina.



DE

DE EMBERIZA PRATENSI. Cap. XXX.

Emberiza pratensis. Color.


DEM Ornithologus de alia quadam auicula scribens subinde à præcedenti, Emberizam, inquit, pratensem voco, quam aucupes nostri Vuise Emmeritz à pratis, in quibus versari solet, appellant. Hæc ut pictura indicat, colore est testaceo, seu figlino, cruribus, pectore, ventre, alis, & cauda media. Vtrinque enim in ea nigræ sunt pennæ. Dorsum quoque nigricat, & in alis superiùs maculæ nigræ sunt subrotundæ: in-

Emberiza pratensis mas cum arbore Iudæ.



seriùs

ferius verò margines pennarum secundum longitudinem nigricant. Rostrum fuscum, vertex niger, infra quem vtrinque macula albicans retrorsum tendit: tum rursum aliæ duæ nigræ & albicantes per interualla sequuntur. Hanc auem circa lacum verbanum Ceppa vocant. Hæc ille, quæ exactè his auiculis, mari nempe, & fæminæ, quas in agro nostro Bertazinas vocant, conueniunt. Ceppa. Bertazina

Emberiza pratensis fæmina cum castanea equina.



VLYSSIS

Turtur albus cuius icon poni debebat pag. 510.



Finis Libri Decimiquinti.

VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

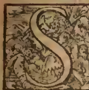
Liber Decimus sextus.

QVI EST DE AVIBVS BACCIVORIS.



DE TVRDIS IN GENERE.

Cap. I.



Ordinis ratio.

SVNT præter hactenus enumeratas aliæ auiculæ, quæ pariter se vel aquâ, vel puluere mundant, vt exempli gratiâ Alauda, quæ eodem iure, quo illæ bacciuoris hisce, de quibus nunc agere instituimus præferendæ essent, nisi earum aliç simpliciter vermiuoræ essent, aliç etiam propter vocis suæ, cantuſue suauitatem passim ab omnibus maximè à nobilibus, proceribusq; alerentur, nam cùm ob hanc, tùm ob aliam causam, quia nimirum corporis magnitudine bacciuoris longis cedunt parasangis, priuatim binis de ijs institutis libris agere decreuimus: simpliciter autẽ vermiuoras, (vt id obiter sit dictũ,) appellamus, quæ propter cantum non vt aliæ aluntur. Scripturus itaque de bacciuoris Turdus, & Merula primùm occurrunt, vterque, & vocis, & carnis suæ bonitate celeberrimus: Cùm uerò veteres Turdos magis, quàm Merulas celebrent, Turdos etiam nos Merulis præferemus, & reuera testis est historia Imperatores, atque primates Romanos præter Turdos, & Attagenes non alias aues in conuiuijs suis ita celebrasse, vt nos nunc facimus. Ex veterum enim monumentis obseruare non licet, carnes ab illis tanti fuisse æstimatas, quàm erant pisces, quin his inferiores perpetuò habitas fuisse. Aegyptij sanè monachi toto vitæ cursu piscibus abstinuerunt, quasi inferre vellent, se eiusmodi delicijs priuatos, quemadmodum, qui apud nos carnibus abstinent. Hoc verò carnium ille contemptus, & piscium æstimatio effecit, vt veteres cùm Græci, tùm Latini auium genera minus nouerint, quàm piscium. Cùm itaque luxuria Romanorum in piscibus esset collocata potissimùm, Turdum tamẽ inter aues, vt dixi, plurimi fecere. C. Titius vir doctus, & qui Romanos luxus acerrima oratione lacerauit, inter alios Turdi esum etiam nominat, sicuti Furius Albinus ex oratione illius apud Macrobium recenset. *Vix*, inquit, *præ vino sustinent palpebras, eunt in consilium, ibi hæc orant, quid mihi negocij est cum istis nugatoribus: potius quàm potamus mulsum mistum vino Græco, edimus Turdum pinguem, bonumq; piscem, lupum Germanum?* Persius* poëta Satyricus, & in mores Romanorum illicitos inuectus, cùm alios auarè nimis cerneret viuere, alios contrà genio indulgere, bonaq; sua dilapidare, sese ait velle mediocritatem colere, negatq; se rhombos ex piscibus, ex auibus Turdos libertis appositurum, innuens ita cauendam esse auaritiam, vt in prodigalitatem non incurratur. Canit autem:

Aues simpliciter vermiuoręque.

Turdorum prærogatiua im mensis Imperatorum.

Pisciũ æstimatio apud antiquos & Cur Gręci, & Latini aues minus nouerint.

*Satyr. 6.

Persius cur libertis nõ apposuerit Turdos.

Solis natalibus est qui
Tingat olus siccum muria vafer in calice empta,
Ipse sacrum irrorans patinæ piper: sic bona dente

Grandia

Grandia magnanimus peragit puer: vtar egò, vtar,
Nec rhombos ideo libertus ponere lautus,
Nec tenuem solers Turdorum nosse saliuam.
Messe tenus propria viue.

Tenuis saliua quid.

Tenuem ſaliuam poëta, (vt id obiter dicamus) vocat optimum ſaporem, qui in deglutienda ſaliua perſentitur. Luxurioſa enim gula, & artis coquinariæ periti, rerum ſapores cognoſcebant, diſtinguebantq́; an cellarius eſſet Turdus, an terrarius, an maſculus, an fœmina: vnde dicebat ex Catij ſententia Horatius;

Nec sibi cœnarum quiuis temerè arroget artem,
Ni prius exacta tenui ratione saporum

[b] Epiſt. 15.
Manij voracitas, & Beſtij auaritia notatę.

Idem hic [b] Horatius pariter, vbi Manij, ſimiliumq́; nepotum, atque helluonum voracitatem, & ingluuiem, qui nempe non ſua tantùm, & aliena abligurirent, dilapidarentq́; & nemini eam ob cauſam parcerent, non probis, non improbis, non auaris, non luxu perditis, depingit, & è contrario Beſtij nimias ſordes, & auaritiam, qui eiuſcemodi, quos dixi, ventres lamina dicebat vrendos potiùs candente, quàm in vita tolerandos, taxat, Turdi obeſi eſum nominat, tanquam cibum, quo patrimonia exhauriuntur:

Scilicet vt ventres lama candente nepotum
Diceret vrendos correctus Bestius: idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne
Verterat in fumum, & cinerem: non Hercule miror
Aiebant, si qui comedunt bona cùm sit obesa
Nil melius Turdo, nil vulua pulchrius ampla.

Romani quã Turdi eſu delectarentur.

Quã verò Romani Turdorũ eſu caperentur, demonſtrat Varro, inquiens. *Edones Romã, vt turba intendat annonam, sed propter phagones Ficedulam pinguem, aut Turdum nisi volantem non video.* Quæ quidem verba, vtpote intellectu difficilia Nonius Marcellus hoc modo explicat. Edones Romani, vt turba intendat annonam. Eſt autem, inquit, Homericum hemiſtichium. Nemo neſcit, Varronem paſſim interſparſiſſe, ceu emblemata quæpiam Græca ad ornatum, ac præcipuè Homerica. Quare mirari deſino, cur haſce delicatiſſimas aues tam ſedulò ſaginarent. Sed mirabile admodum videtur, cur earum auiaria tam breui in tantam multitudinem accreuerint, vt ex eorum fimo ſtercorarentur agri, cùm alioqui Cornelius Nepos, qui Diui Auguſti temporibus obijt, paulò antè ſaginari cœptas ſcribat.

Turdi in quo numero à Romanis nutriti.

[c] L. 17. c. 9.

Quamobrem non immeritò exclamabat [c] Plinius, cùm Varronem cerneret Turdorum ſtercori ex auiarijs principatum tribuere. *Bene*, inquit, *sperandum est de moribus nostris, si tanta apud maiores fuere auiaria, vt ex ijs stercorarentur agri*: Cæterùm cui non notæ Luculli deliciæ? Hic, ut refert [d] Athenæus, cùm Romam poſt expeditionem Ponticam rediſſet, ad vitam ſumptuoſiſſimam, & elegantem ſe conuertit: tantas enim opes parauerat, vt ædibus, & prætorijs extruendis, hortis, & cænationibus amœniſſimis, incredibiliq́; ſumptu paratis, & bibliotheca inſigni vtriuſque linguæ libris referta, atque omnibus obuia, & patenti, opes bello quęſitas conterere non potuerit, cùm interim quotidiano epularum apparatu in prouerbium penè venerit. Hic, inquam; clariſſimus, ac ſplendidiſſimus heros, quod miror Athenæum non adnotaſſe, teſte Varrone, in auiarijs ſuis; quàm ſedulò Turdos alebat: vnde de eo loquens idem [e] Varro, *Vbi delicatè*, inquit, *cœnitaret, & alias videret Turdos, in mazoma positos coctas, alias volitare circa fenestras captas.* Porrò in tanta copia pretia tam memorabilia fuiſſe harum auium quis non attonitus ſtupeat? Conſtat enim ternis denarijs, id eſt, duodenis nummis vænijſſe ſingulos Turdos Romæ ad epulum adijciale, id eſt, ære noſtro, (inquit [f] Budæus) denis ſolidis Turonicis. & ſemiſſe. Ex vno autem ornithone quinque millia Turdorum eodem pretio diuendita fuiſſe, author locupletiſſimus [g] Varro atteſtatur, inquiens. *In villa materteræ meæ in Sabinis ad quartum, & vigesimum lapidem via Salaria à Roma ornithon est, ex quo vno quinque millia scio vænisse Turdorum denarijs ternis vt HS sexaginta millia ea pars villæ reddiderit eo anno, bis tantò, quàm tuus* (Axium alloquitur) *fundus ducentorum iugerum Reate reddit.* Et rurſus ſequenti capite: *Non dissimulabo, quod volo, de Ornithone primum, quod lucri fecerunt hoc nomen Turdi. HS enim sexaginta millia sitellina excandere me fecerunt cupiditate*, Et mox: *Ornithonis alterum genus fructus causa est, quo genere macellarij, & in vrbe quidam habent loca clausa, & rure maximè conducta in Sabinis, quod ibi propter agri naturam frequentes apparent Turdi.* [h] Columella pariter quo in pretio haberentur, meminit his verbis: *Impensa, curaq́,* (vt par eſt) *adhibita, M. Terentius ternis sæpe denarijs Turdos singulas emptitatas esse significat auorum temporibus, quibus qui triumphabant, populum dabant epulum. At nunc ætatis nostræ luxuries quotidiana fecit hæc pretia, propter quæ ne rusticis quidem contemnendus sit hic reditus.*

Luculli ſumptus.
[d] Lib. 4.
[e] Lib. 3. de re ruſt.
Turdorum pretia.
[f] L. de Aſſe.
[g] Lib. 3. de re ruſt. c. 2.
[h] L. 8. c. 10.

tus. Hæc ille. Sed hic rursus mihi alius suboritur scrupulus, in tot Ornithonum abundantia, Pōpeio aliquando ægrotante Romæ, nullibi potuisse reperiri Turdos (erat enim ęstas) quàm apud Lucullum, vt refert Plutarchus: vnde ferunt, Pompeium respondisse medico, qui eum Turdos comedere iusserat, Si Lucullus delicatus non esset, non viueret Pompeius? Quod verò [i] Plutarchus recitat de Pompeio, id Io. Tzetzes ait de Catone. De Curtio etiā equite Romano delicijs diffluente tradit [k] Macrobius, cùm macrum Turdum sumpsisset, in conuiuio Cęsaris interrogasse, nunquid mittere liceret: & cùm princeps respondisset, quid ni? statim per fenestrā misisse. Heliogabalus perditissimus principum, impurissimusq; ingentès dapes Palatinis, teste Lampridio, exhibuit extis refertos, & cerebellis Turdorum. [*] Suetonius etiā Tyberij imperatoris comessationes recensens, eū refert, Asellio Sabino ducenta donasse sestertia pro dialogo, in quo boleti, & Ficedulæ, & ostreæ, & Turdi certamen induxerat. Quare nihil mirum est, si præcipui muneris loco aues has nobiliores quiq; inuicem mitterent: quod in primis docet lepidissimus [l] Martialis, qui cùm Turdos non haberet, quos Caro cognato suo offerret, cortis suæ munera, nēpe Gallinas, similiaq; altilia ei mittit, at ne subrusticus videatur, causas adducit, cur id faciat, hoc modo.

Pompeius æger Turdos Luculli aspernatur

[i] *L. 10. Chiliade 347.*

[k] *L. 2. Satur.*

Heliogabali luxus.

[*] *In Tiberio. cap. 42.*

Tyber. cur Asellio ducenta sestētia donauerit.

Si mihi Picena Turdus palleret oliua,
Tenderet aut nostras sylua Sabina plagas;
Aut crescente vadis traheretur arundine præda,
Pinguis & implicitas virga teneret aues,
Cara daret solemne tibi cognatio munus
Nec frater nobis, nec prior esset auus.
Nunc Sturnos inopes, Fringuillarumq; querelas,
Audit, & arguto Passere vernat ager.
Inde salutatus Pica respondet arator,
Hinc prope summa rapax Miluus in astra volat.
Mittimus ergo tibi parua munuscula cortis
Qualia si recipis sæpè propinquus eris.

Turdi dono missi.

[l] *L. 9. Epigr.*

Martialis cognato suo Gallinas mittit.

Et rursus subsequenti ad Flaccum poëtam inscripto epigrammate, cui & Stellæ, qui & ipse erat poëta die propinquorum dum Turdos mittere statuerat, tutius, meliusq; sibi videri arbitratur ab incœpto abstinere, quàm alios multos amicos, qui eosdem petere possent, offendere, quia nimirum consultius sit omnibus placere, quàm paucis. Canit autem:

Martialis cur Flacco, & Stellæ poetis Turdos nō mittat.

Luce propinquorum, qua plurima mittitur ales,
Cùm Stella Turdos, cum tibi Flacce paro.
Succurrit nobis ingens, onerosaq; turba,
In qua se primum quisque, meumq; putat.
Demeruisse duos votum est, offendere plures
Vix tutum, multis mittere dona graue est.
Quo possum sola veniam ratione merebor,
Nec Stella Turdos, nec tibi Flacce dabo.

Alibi etiam à Pontia venefica Turdos sibi dono missos scribit hoc tetrasticho.

Cùm mittis Turdumq; mihi, quadramve placentæ,
Siue femur Leporis, siue quid his simile:
Buccellas misisse tuas te Pontia dicis,
Has ego nec mittam, Pontia: sed nec edam.

Pontia venefica Martiali Turdos donat.

[m] Horatius pariter, senes vtili amicitia gaudere innuens, quare ad animos eorum conciliandos palmarium esse, munera ipsis grata offerre, inter huiuscemodi dona Turdum auem enumerat, inquiens:

Quando pauperiem missis ambagibus horres:
Accipe qua ratione queas ditescere, Turdus
Siue aliquid priuum dabitur tibi: deuolet illuc.
Res, vbi magna nitet domino sene.

[m] *Satyr. 5.*

Senes vtili amicitia gaudent.

[n] Plinius Cæcilius secundus Flacco cuidam nescio an poëte, an Annio Senatori, nam eodem fere tempore vixit vterq;, gratias agit pro acceptis Turdis, facta super hoc munere epistola, cuius exordium est, Accepi pulcherrimos Turdos: cum quibus parem calculum ponere, nec vllis copijs ex Laurentino, nec maris tam turbidis tempestatibus possum. Recipies ergo epistolas steriles, & simpliciter ingratas; ac ne illam quidem solertiā Diomedis in permutando munere imitantis: sed (quæ facilitas tua) hoc magis dabis veniam, quod se non mereri fatentur. Hæc ille. Apud priscos item Græcos hæ eædem volucres pro mu-

[n] *L. 5. Epist.*

Homero pueri Turdos donát.

[a] L. 14. c. 17

Spóſi Sponſis Turdos donant.

nere amicis dabantur: Nam antiquiſſimum Homerum legimus cùm aliquando quoddam poëma recitaſſet, à pueris Turdos accepiſſe, indeq; eos verſus Epicichides dici meruiſſe. Alexis etiam apud dipnoſophiſtam [a] Athenæum ſpõſos ſponſis ſuis Turdos tanquam bellaria quædam miſiſſe atteſtatur his verbis:

Bellarium cognoſco quod ſponſi ſolent
Vbi petunt ſponſam, refers molles ei
Ametas & Turdos dediſſe, tum Lepores.

[p] In Pace.

Turdorum oblatio uaria.

[q] Lib. 4. c. 1.

Quanti præterea Turdorum eſum ipſi facerent Græci, docet in primis nos Ariſtophanes, vbi per interlocutorem iuſtum ſermonem, quæ à priſcis in cibis pueris interdicta eſſent, recitat: nam & Turdi eſum ipſis illicitum fuiſſe, vtpote pretioſum nimis, ac delicatum, quo molles, & effæminati euadere poſſent. [p] Alibi etiam inter lautiſſima cibaria nominat amylos, placentas, & Turdos aues. Teleclides inſuper, de veteri beata vita loquens, *Turdi*, ait, *aſſi vnà cum placentis in fauces eis inuolabant.* Romani, ni fallor, in offerendis pro munere Turdis variant à Græcis: nam in corona ferebant pendentes: hi in lance, eoq; ſæpe magni pretij. [q] Athenæus Charini Macedonis conuiuium deſcribens, non mediocres diuitias pro cœna illatas, ait, lancem ſcilicet argenteum non mediocriter craſſum, inauratum, quantuſq; Suis valde magni amplitudinem complecteretur, qui intus ſupinus iacebat, atque ventrem multis bonis auibus plenum ſuperius oſtendebat: Inerant autem, inquit, Turdi volua, innumeraq; Ficedularum multitudo. Romanos uerò in corona miſiſſe docet ante alios [r] Ouidius, inquiens:

[r] L. 2. de arte am.

Quin etiam Turdoq; licet, miſſaq; corona
Te memorem domina, teſtificere tua.

Item Martialis, at longè dilucidiùs:

Texta roſis fortaſſe tibi, vel diuite nardo,
At mihi de Turdis facta corona placet.

Alibi etiam

Illic coronam pinguibus grauem Turdis
Videres.

Turdũ noſtra tempora celebrãt.

Poſſim hîc præter allata hactenus Turdorum encomia, & alia veterum loca in medium afferre, magiſq; præterea eos celebrare, niſi etiam noſtra ſæcula, quæ & ipſa perdito luxu vbique diffluunt, hoc auium genus in ſummo honoris vertice haberent. Vix enim conuiuia celebrantur inter proceres, in quibus non ſuus cuiq; Turdus in ipſo menſæ auſpicio apponatur. Titus Veſpaſianus Strozza Abbatis cuiuſdam ſibi ipſi indulgentis delicias recenſens, inter eas Turdos tanquam præcipuas decantat:

Ille boues macras, & Brigantinia muſta
Odit, nec totos vult vigilare dies:
Illius in Turdis ſermo verſatur, & offis,
Gnoſiaco ſpuman liuida labra mero

Io. Bap. Cãpegij liberalitas.

Ne verò in omni occaſione ſibi deſint, auiaria etiam veteres imitati habent varijs auibus delicatis, ac in primis Turdis referta. Io. Bapt. Campegius, vir ſplendidiſſimus, doctorum virorum, & mei in primis amantiſſimus, & quem ob incredibilem ergo me liberalitatem (donauit autem mihi mille aureos) ſatis laudare non poſſum, in agro Bononienſi Tuſculanum, & in ea auiarium habebat admodum ſuperbum, atque magnificum, quod deſcribens Antonius Gigas quocum, atque vna cum Card. Paleoto necnon D. Camillo eius fratre, alijſq; viris eruditis aliquoties animi cauſa me contuli depingens, auiarij eius meminit, aueſq; & in his Turdos etiã nominat, inquiens:

Non ibi vel Perdix deeſt, vel peregrina Coturnix
Et Merula, Turdiq; ſuo ſtant tempore obeſi.

Epilogus.

Turdus in auibus principatum habet.

Cæterùm vt tandem in hiſce Turdorum laudibus vela contrahamus, ſat fuerit vnà cũ Martiale eis ſolis inter omnia auiũ genera primatũ tribuiſſe: hoc in primis indicat vbi Bæticum quendam ridet, qui ea deuoraret, quæ ſecretos olerent mulierum loculos.

Nec mullus, nec te delectat Bætice Turdus,
Nec lepus eſt vnquam, nec tibi gratus aper.

Apertè, ac diſertiſſimis uerò verbis ita canit:

Inter aues Turdus, ſi qui me iudice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

In ſumma, vt vtar etiam diſticho Andreæ Dactij patritij, & Academici Florentini:

Inter aues Turdus guſtu gratiſſimus, olim,
Nunc etiam primos occupat ore locos.

AEQVI-

AEQVIVOCA.



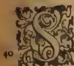
KI'XΛH Græcis, vt Latinis Turdus auem significat, & piscem, qui absque vlla hæsitatione à similitudine macularum auis id nominis sibi vsurpauit. Prouincialibus Gallis, teste doctissimo [a] Rondoletio, Italis, & Hispanis vulgò Tordo nuncupatur. Duodecim eius genera depingit, & solo ferè colore differre asserit, sed primi generis à pluribus dici Turdo, quòd notas etiam insigniores habeat, quibus a quouis negocio nullo discerni queat. [b] Hippolitus Saluianus præcauendum esse admonet, ne omnes picturatos pisces, quod ichthyopolæ vbique fermè faciunt, Turdos vocemus, non solùm Turdos ipsos, sed Percas etiam, Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones, atque reliquos depictos pisces perperam Turdos appellantes. Quem errorem, ait, facilè euitabimus, si veterum testimonio Turdi piscis aluum, Turdi auis instar varium, siue maculosum esse animaduerterimus: quamobrem qui aluum varium non habent, Turdi non sunt.

Turdus piscis cur dictus.
[a] *Lib.6.de piscib. c.6.*
[b] *Hist. 8. de aquat.*
Turdi pisces ut cognoscantur

Latinorum Turdus præter auem, & piscem etiam viri nomen est nequam, & infamis, cuius meminit Seneca, citante [c] Iusto Lipsio, vbi hunc Senecæ locum restituit: *Hi qui teclantur, & operosa, atque ardua sursum, deorsum eunt, fortes viri sunt, primoresq; castrorum. Illi quos publica quies alijs laborantibus molliter habet, Turturillæ sunt, tuti contumeliæ causa.* Hærere, inquit Lipsius, in hac voce necessum est, qui nusquam hærent. Pincianus vir egregius, & doctrina minimè ventosa legebat, *Tutulinæ sunt*, allusione ad Deam priscã apud gentiles cui nomen a tutando. Non conuenit. In vitium enim hæc Seneca dixit, non in laudem. Aptiùs fortasse ego, *Turdi illi sunt*. Turdum reperio paulò supra illam ætatem, hominem mollem, & infamis cuiusdam ignauiæ. Quid autem si nomen eius abijt in dictum vulgi? qualia quædam ex ima plebe scriptor hic alias vsurpat. Verba [d] Senecæ patris sunt: *Oppressi sunt in templo ab omni multitudine, qua postulabat, vt Romam Sabinus cum Turdo proficisceretur. Cum Turdus promitteret iturum se, Sabinus, silentio facto ait, Ego ad Cæsarem non sum iturus cum matrea.* Ex quibus clarum de infami mollitie huius Turdi. Fortasse & tota illa cum Sabino actio causam, aut principium huic adagio dedit. Et Hercle tam magis cogito, quam magis probo. Hæc omnia Lipsius.

Turdus viri nomen.
[c] *L. 3. Elect. cap.16.*
Tutilinæ.
Turdus homo infamis
[d] *L.9.Epis.4*

SYNONYMA.



SYLVATICVS pro Alchamari exponit Turdum auem. Alibi etiam Clas habet, alibi Cicla & Clice pro Turdo: quæ uoces à Græcorum κίχλη corruptæ videntur. Interpres Auicennę Alzarazir Turdos conuertit, cùm Sturnos debuisset. Apud [a] Aristotelem alibi Cichlæ leguntur, vbi Alberti translatio habet, Triangel, & Aulones. Græcis Κίχλη Turdus est. Varinus Κίχλα aliquos, & τρίγλα efferre ait, at non rectè: quia fœminina in λα omnia debeant secundum Atticos habere λ duplex, ut κόλλα, σκίλλα, σίβιλλα, &c. Quæ verò λ simplex habent per η scribi, vt πύλη, ὁμίχλη. Syracusij κίχλας, teste [b] Athenæo Κιχήλας nominant, qui Epicharmi versum hunc citat:

Quæ oleæ folia comedunt Κιχήλαι.

Varinus verò Κιχήλας dici vult per pleonasmum pro κίχλας: attamen ipsimet, uti etiam Hesychio Κιχῆλαι Turdi sunt: Iisdem Ι'χλα Turdum significat. Ι'χάλη verò vel Turdum auem, vel quendam piscem: Ι'σκλαι Turdos, & melotas, hoc est, pelles caprinas. Varinus vbi Κίχλα scribi deberet, Κίλλα habet, exponitq; animal volucre. Ornithologus esse tradit, qui Turdi nomen Græcis hodie uulgare sibi esse affirmârint Κύχλα, alios Τzίχλα, alios πιςο. Sed [c] Bellonius, qui ipse Græciã peragrauit, nũc Turdos ibi nominari ait Schynopoullos, ac si Lentiscenas aues diceres, & quia myrti baccas etiam deuorant, à nonnullis myrtopoullos. Latini Turdum nuncupant, & *cùm sint nomine mares*, inquit M.Varro, *tenera fœmina quoque sunt*. Nonius verò masculino genere plerunque legi ait, fœmi-

Alchamari.
Clas.
Cicla.
Clice.
Alzarazir.
[a] *6. hist.c.1.*
Triangel.
Aulones.
[b] *L. 2. c.26.*
Ι'χλα.
Ι'χάλη.
Κίλλα.
[c] *L. 1. obser. cap.10.*

Turda. nini tamen etiam Varronem Quinquatribus. In quibuſdam Perſij exemplaribus Turdarum legitur pro Turdorum. Quin imo P. Pithœus, qui antiqua ad Perſium commentaria ſuperioribus annis in lucem prodidit, abuſiuè id à poëta factum eſſe ſcribit, authoritate Horatij canentis:

Pone macros arſit, dum Turdos verſat in igni

Turdones. Turdulus. [d] In manib. Catulli. Apud Arnoldum Villanouanum Turdones legitur pro Turdi. Turdulus diminutiuum eſt à Turdo, qua voce utitur etiam alibi [d] Scaliger. Iſidorus Turdelam exponit, quaſi maiorem Turdum, cuius ſtercore viſcum generari putat. Eiuſdem opinionis aſſertor eſt Hermolaus Barbarus, Ornithologus, & monachi Meſues commentatores, Idem Iſidorus, dum à tarditate Turdos dictos arbitratur, quoniam hyemis confinio ſe ad nos referunt, Ornithologo, & Bellònio aduerſatur, ille enim per onomatopœiam dici ſibi potius uideri ſcribit: [e] Hic, Clarum eſt, inquit, Turdum à colore dici: nam & hodie quando quid cernimus è nigro ad cinereum, aut ſimilem alium colorem vergere, noſtro idiomate choſe grauilee nuncupamus. Sic Bellonius, cui an Ornithologo, an Iſidoro ſubſcribere debeam etiamnum hæſito. Turdum piſcem à colore Turdi auis appellatum probè noui, & paulò antè id ſcripſi, auem uerò à colore dici nunquam alias legi: & reuera Ornithologo me potiùs comitem adiungo; neque interim Iſidori etymum diſplicet. Nunc cæterarum gentiũ nomenclaturas aſcribamus.

Turdi etymum. [e] L.6. de auibus c.31.

Tordo. Gigenia. Griue. Zorzol. Ziemer. Italorum Tordo omnibus Turdis attribui poſſit, quamuis priuatim genus, cuius Ariſtoteles non meminit, ſignificet. In monte Plumbitio, ut audio, Gigenia dicitur. Alia eorum ſynonyma in particularibus Turdorum hiſtorijs tradémus. Gallicè Turdus, teſte Roberto Stephano dicitur vne Griue, un Tourd, aui oiſeau de nerte. Bellonius verò Turdos Gallicè exponit Griues, Mauuiz, Trasles, & Touretz, ſed Turdum maiorem propriè Griue dici ait minorem Mauuis, & Pilarem media magnitudine Litòrne. Hiſpani uocant Tordo, vel Zorzól. Germani, teſte Ornithologo Ziemer. Flandri priuatim een Cramer, nam alioqui commune Belgarum nomen eſt een Lijſter, ſiue Lijſteruoghel: Angli à Feldefare, vel à Feldfare, vel à Filfar: Illyrij Kuuicziela: Poloni Gluch, Iemiolucha.

GENVS. DIFFERENTIAE.

[a] 9. hiſt. c.20. [b] L. 2. c.26.



GENERA Turdorum tria eſſe prodidit [a] Ariſtoteles. Primum, atque maximum Picæ magnitudine, quod [b] Athenæus ἰξοβόρον, id eſt, uiſciuorum, ſiue uiſcedulum appellari ait, Ariſtoteles, uertente Gaza, niſi uiſco, atque reſina non ueſci ſcribit; Alterum magnitudine Merulæ, quod ſonat acutè, hoc τριχάδα dicunt: Tertium his omnibus minus, minuſq; maculis diſtinctum Iliada, ſiue, ut Gaza vertit, Iliacum dicunt alij, ut refert Alexander Myndius: hoc Athenæus gregatim uolare ſcribit, & Hirundinũ more nidos è luto conſtruere. Recentiores alia præterea genera auium, ut mox patebit, Turdis annumerant. Ornithologus enumeratis tribus Ariſtotelicis generibus: Eſt inſuper, inquit, eiuſdem generis, quam aliqui Turdelam, tanquam Latinè nominant, Germani ein Troſtel, præ cæteris muſica. Sed pòſt, interpoſitis tribus capitibus Troſtel interpretatur Turdum minorem alterum, eum nempe, quem nos ſimpliciter Turdum nuncupamus, cùm alioqui Turdela Turdum maiorem ſignificet, ut paulò antè innui. Ita pariter [c] Bellonius quatuor eadem genera agnoſcit, & quem Ornith. minorem alterum uocat, ſecundo nominat loco, uiſciuorum nimirum minorem, & Hermolaus, Turdela, inquit, genus Turdi eſt alterum, quod in Veneta prouincia Drexanos uulgò uocant: in Liguria priſcum nomen obtinent, maiores ſunt Turdo, penna ſubtus uaria. Turnerus, eumq; ſequuti alij viri docti, Turdi genus minus, & canorum, quod Germanis Troſtel appellari dixi, Turdum pilarem eſſe putârunt. Verùm Turnerus pòſt æditum de auibus librum in ſuis ad Ornithologum literis, non hanc amplius auem, ſed Germanorum Krameruogel, mediæ magnitudinis Turdum (quem prius Collurionem eſſe putarat) Turdum pilarem ſe exiſtimare ſcripſit. Idem Turnerus auem Saxonicè dictam Brachuogel ex Turdorum genere eſſe uult, figura, & magnitudine non diſſimilem Merulæ, colore fuſco, terreo obſcuro, vt humi ſedens vix agnoſci, & à terræ colore diſcerni poſſit. Quidam Germani hanc Ariſtotelis Collurionem faciunt. Sed Ornithologus nomen Brachuogel uagum, & incertum eſſe ſcribit, quoniam & Arquatæ, & generi cuidam Gallinaginis

Ornithologi error. [c] Lib.6. de auib. c.31. Drexanos. Brachuogel. Collurio Ariſtotelis ſecundũ quoſdam.

attribuatur,

attribuatur, quòd hæ aues in noualibus, & quiescentibus agris immorari soleant. Iidem Germani Turdorum minimum genus arbitrantur esse auem, quæ Saxonicè Ziepdruschel vocatur, figura alioqui, & colore Iliaco Turdo similis. Viuit circa rubos, & versatur, & fructibus eorum, & sambuci baccis delectatur, atque hinc coniiciunt esse Batin Aristotelis, quia Βάτος Græcis sit rubus. Alibi quoque auem Merula minorem, maiorem Fringilla, rostro acuto, breuibus pedibus Germanicè Klein Zimmer, id est Turdum paruum nuncupant, & Aristotelis Cyanum, id est, Cæruleum esse arbitrantur: sed nos iudicium nostrum super hac aue hîc adhuc cohibemus, suo id tempore allaturi. Apud Heluetios, teste Ornithologo, Turdi genus exiguum, tertia ferè parte Iliacis minus Vvaldtrostel, vel Klein Trostel, hoc est, Turdum syluestrem, vel minorem vocant. Apud Carinthios auis nuncupata Leymtrostel cognatam esse audio Turdis minoribus, sed pedibus albis. Saubaudis Griue Turdus pilaris est, & alia Turdi species paulò nigrior vne Tortue. *Aduenerunt*, inquit [d] Plinius, *bellis Bebriacensibus ciuilibus in Italiam aues nouæ* (aliàs externæ) *quæ adhuc nomen retinent, paulum infra Columbas magnitudine, Turdorum specie, sapore gratæ*. Has aues Perdices minores esse primo huius operis libro asseruimus. In regionibus ad Septentrionem remotis Turdi albi reperiuntur, vt Olaus magnus refert, Ego Turdi capite albo iconem exhibebo, non tanquam diuersus sit, sed quia mirus, & rarus.

Ziepdruschel. Batis Aristot. Turdus paruus. Cyanus Arist. Vvaldtrostel. Leymtrostel. Griue. Tortue quæ auis. [d] L. 10. c. 39 Aues nouæ quæ dicantur Plinio. Turdi albi.

FORMA. DESCRIPTIO.



GENERA Turdorum, vt ex superioribus liquet, magnitudine potissimùm differunt. Sunt tamen nonnulla, quæ simul omnibus conueniunt. Color cinereus eis quodammodo peculiaris, at huic, quàm illi remissior, aut intensior. Omnes per collum inferius, pectus, & uentrem maculis consperguntur: sed non omnibus anni temporibus. Atque hoc dicere voluit [a] Aristoteles, interprete Gaza. *Mutat*, inquit, *& Turdus colorem: quippè qui æstate varius* (ποικίλος) *hyeme murino distinctus* (ψαρὸς) *spectetur*. Quam versionem Gillius in transferendo Aeliano etiam sequitur: cuius hæc sunt verba: Κίχλη χειμῶνος ἐςὶ ψαλωτέρα ἰδεῖν, θέρους δὲ τὸν αὐχένα ποικίλον ἐπιδείκνυσι: vbi ex Aristotele pro ψαλωτέρα lego ψαρωτέρα. Sed ex Aristotele cùm dicit simpliciter colorem mutare, dubitare quispiam posset, nunquid in toto corpore, vel in aliqua parte tantummodo: nam & [b] Plinius verba Aristotelis traducens de collo priuatim scribit, inquiens. *Turdis color æstate circa collum varius, hyeme concolor*. Ego Turdum uisciuorum nescio quo anni tempore captum depinxi ad viuum, in quo totius corporis color ita plumbeus euaserat, vt quodammodo ad amethistinum accederet: & videbantur nihilominus in collo maculæ: præterea Turdum nobis vulgò dictum tribus diuersis coloribus, diuersis nimirum temporibus captum, depictum in libris meis assero: quare Aristotelem de toto corpore locutum esse certò mihi persuadeo, & Plinium mentem eius non esse assecutum: nunc prosequamur. Rostrum omnibus longiusculum, crassiusculum, rectum: pedes etiam similes figura, at colore non in omnibus eodem. Lingua omnibus lata est, & ad imitandum humanum sermonem non inepta, sicuti omnibus ferè auibus, quas loqui docere solemus: vnde canebat [c] Scaliger:

Turdis quę simul cōueniant. [a] 9. hist. c. 49 Vt colorem mutare dicantur. [b] L. 10. c. 29 Plinij lapsus. Rostrum. Pedes. [c] In Ata.

Nam bruta pecora, garrulaq́ aues omnes,
Quæcunque nostros æmulantur accentus,
Linguamq́ lingua ductili probam fingunt,
Seu Psittacus, seu Pica, Coruus, aut Turdus,
Merulaq́ nigra, quæ ore buxeo pippat,
Sturnusq́ teneras strepens enecans aures.

Habent fortassis & alia etiam communia, sed hæc in priuatis eorum descriptionibus aperientur. Intestinum appendices non habet, nec gula versus stomachum dilatatur, nec superius ingluuiem habet.

Intestinum



Turdi uisciuorus cum uisco.



LOCVS.



TVRDI aues ſunt notiſſimæ, & nullibi non obuię, Pilares tamen, & Iliaci alijs ſunt rariores, vel ſaltem in minori copia hic viſuntur. Ornithologus pilares ait cęteris ferè in cibis præferri, & magis peregrinos eſſe, vultq; Varronem per Turdos aduentitios hoc maximè genus intellexiſſe. [a] Clemens vero Alexandrinus, Daphnios prę cęteris celebratos fuiſſe innuit his verbis: *Antiphanes autem Delius medicus vel vnam hanc dixit eſſe morborum cauſam, ciborum varietatem: cũ qui viritatem agrè ferant, multiplici neſcio qua vana gloria frugalem, & moderatum victum abiurent, & transmarinas eſcas anxiè perquirunt. Ac mihi quidem venit in mentem eorum morbi mitereri: ipſos autem non pudet ſuas decantare delitias, cumq; in freto ſunt Siculo, murenas anxio, & ſolicito animo perquirant, & Maeandri anguillas & qui in Melo ſunt, hados, & qui in Sciatho mugiles, Pilori conchas, & Abidena oſtrea, nec Manas, qua ſunt in Lipara, prætermittant, nec bolum Mantinicum, nec betas, qua ſunt apud Aſcraos, & pectines exquirant Methymnaos, & pſettas Atticas, & Turdos Daphnios, & caricas Chelidonias, propter quas in Graciam cum quinquies mille millibus infelix Perſa profectus eſt: Phaſides aues præterea coëmant, Attagenas Aegyptias Medicum Pauonem.* Hęc Clemens: quę vel ideo hic citauimus, vt conſtaret, quo in precio Turdi Daphnij olim haberentur. Verùm quos, vel quare Turdos Daphnios uocet, etiãnum dubito, eoq; maximè cùm neminem veterum eos nominare uideo. Daphnon in primis lauretum eſt, locus nimirum lauris conſitus, & laurorum baccis veſci Turdos veriſimile eſt, ſed inde celebrandi meo iudicio non ſunt. Quare à Daphne delicioſo quodam Syriæ ſuburbano & nemoris amœnitate, & vico aquis fontanis irriguo, inclyto, dictos eſſe conijcio: nam in eo nemore bacciferas arbores, & oliuas fuiſſe credendum eſt, quibus egregiè pingueſcunt Turdi, vt ſuo loco dicetur fuſiùs. Aues aduenas eſſe, & quotannis transmeare in Italiam ſcriptum reliquit [b] M. Varro, aduolare uerò circiter æquinoctium autumnale, & eodem reuolare æquinoctio verno. Atque ita meo iudicio intelligenda ſunt iſtęc Plinij verba: *Turdi, & Turtures trimeſtres ſunt*, hoc eſt, tribus duntaxat menſibus manent. Sed hęc Bononię ſaltem non uſque adeo vera ſunt, nunc enim dum hęc ſcribo, quarto nimirũ idus Maij Turdorum viſciuororum pulli in foro proſtantes inueni, & quos Turdos vulgo dicimus, Martio etiam menſe copioſè ſatis, quoque vænales habentur. Aliàs igitur [c] Plinius abire Merulas, & Turdos in vicina cenſet, ſed plumam non amittere, nec occultari, niſi ſpe cibi, quo hybernum pabulum petant: itaque in Germania hyeme maximè cerni. Ornithologus etiam in Heluetia plerunque pręſertim circa Tigurum per hyemes abundare ait. Aeſtate etiam viſuntur, & nidificant in Gallia, & ceraſorum maturitate viſco capti eduntur, ut refert [d] Io. Bruynerius Gallus. Platina in noſtris montanis locis, autumno in planis, & collibus ait inueniri, hyeme pręterea loca maritima, & iuniperis, & myrtis abundantia etiam apud nos frequentare tradit. [e] D. Ambroſius denique de pluribus auium differentijs diſſerens, Turdos eis accenſet, quæ ſub hyemis initium ad nos accedunt. Ex quibus iam ſatis, ſuperq; cõſtare arbitror, Turdos toto anni tempore apud nos degere, cerniq; eùm alioqui [f] Ariſtoteles hyeme latere Turdos ſcribat, & ut diximus, Marcus Varro diſcedere, atque id ita fieri probet, quòd in propinquis inſulis, Pontia, Palmaria, Pandataria, in prima uolatura cùm veniunt, morentur paucos dies, requieſcendi cauſa, idemq; faciant cùm ex Italia trans mare remeant. [g] Agricola etiam author inter recentiores grauiſſimus, ad vicina loca, quæ tepidiora ſunt, ſe conferre prodidit. Quapropter meo iudicio dicendum eſt, quoſdam abire, alios non, & horum alios latere, alios ſemper conſpici. Verſantur autem, vt inquit Albertus, in glebis agrorum quieſcentium.

Turdi aduẽtitij q Varroni.
[a] *In padag. l.2.c.in prin.*
Morborum cauſa.
Turdi Daphnij in quo pretio ſint habiti.
Turdi Daphnij qui.
Daphnon quid.
Daphne Syrię ſuburbanum.
Turdi aues aduenę.
[b] *Lib.3.de re ruſt.c.5.*
[c] *L.10.c.24.*
Turdi hyeme abũdãt.
[d] *Li.5.de re cib.c.37.*
[e] *L.5.Hex. cap.14.*
[f] *8.Hiſt.c.3.*
[g] *L. de ſubt.*

INGENIVM. CANTVS.



TVRDIS, ſicuti anteà annotauimus, lingua lata eſt, & ad formandum humanum ſermonem idonea: Sed ea nihil prodeſſet, niſi etiam dociles natura effeciſſet. Antiquitus ab altoribus inſtruebantur, & eùm loqui didicerant, in magno, ut par erat, habebantur pretio. Claudij principis Agrippinam tradidit [h] Plinius Turdum habuiſſe, qui omnium ſermones imitabatur: quod profectò inſignem linguæ promptitudinem demonſtrat, quare optimo etiam iure [i] Scaliger Car-

Turdi loqui diſcunt
[h] *L.10.c.42*
[i] *Exerc.237*

Cardan.* reprehenſus. Aues ad loquendum idoneæ.

ger Cardanum redarguit, quoniam Turdos, inter alias, quas recenſet, aues dociles non numeret: *Secundum Pſittaci docilitatem*, inquit, *Coruum ſtatuiſti: inde Merulam, Turdum, Sturnum, Picum, Picamq́ omiſiſti. Haud tamen omnes vno loquuntur modo. Quam te decuit explicare ſubtilitatem. Coruus lingua, & gutture vtitur: itaque difficillimum elementum optimè exprimit. Illud, inquam, quod Demoſthenes ſerò protulit: mihi raro fit, vt ſiccè annuncietur. Vnum alebant monachi vicini noſtri qui coquum Conradum nominatim in famem implorabat, adeò exquiſitè, vt ab homine vocatum arbitraremur. Ridiculum adſcribam. Inuentum librum muſicum, quaſi notas legeret, paſſim pertudit. At Merula, & Turdus tanquam è modulis ſermocinatur. Sturnus in ſibilo propius accedit ad loquutionem. Etiam elementum illud caninum vibrat optimè. Pica horum omnium tum plurima, tum creberrima, tum explicatiſſima. Picus minus aptè, & pauciora, & rarius.* Hæc illę.

Turdi ſurditas.

Verùm cùm peculiaris Turdis aſcribatur ſurditas, adeo vt in prouerbium ceſſerit, mirum quidem videtur, quomodo ita loqui edoceri potuerit. Noſtra autem ætas Turdos, quod noui, loquaces non habet, vel ſaltem mos ille docendi deſijt; nam propter eorum cantum in caueis aluntur. Græci à Q. Calabro, vt id obiter dicamus, ob dirutum Ilium hilarem victoriam canentes, Turdis propter poſt magnas tempeſtates, natam ſerenitatem canora voce canentibus camparantur, dum ait: *Græci autem in cachinnum ſoluti, ſe ad naues receperunt, illuſtrem cantu victoriam celebrantes, non ſecus ac infinitus Turdorum clangor, vbi poſt exitialem tempeſtatem ſerenitas cælo eniteſcere incipit, ac æther nullo ventorum turbine exagitatur: ſic illis apud naues animus gaudio diffundebatur.* &c. Apud Iulium Scaligerum de Turdo optimè canente carmen legitur encomiaſticon, quod hîc minimè præterire volumus: eſt autem tale:

Turdi propter cātum aluntur. Græci Turdis comparati, & cur. Scaligeri carmē de Turdo optimè cātante.

Dulci Turdule docte gutturille
Aſperas animi leuare curas,
Cantillans modulos minutiores:
Condito mihi pectoris medullas.
Cantiuncula vt inquietiore
Oblitus veterum miſer malorum
Mentis improbus acquieſcat aſtus.
Da mi blandula murmurilla mille,
Mille anfractibus implicata: quid ſit
Pote eludere vortices Charybdis.
O princeps auium beatiorum,
Quæ grato dominum excitant ſuſurro.
Rex noſtra volucelle vocis alma
Dulci Turdule docte gutturille.

V O X.



TRVTILANT Turdi, vt inquit Philomelę author:

Trutilare.

Dum Turdus trutilat. Sturnus tunc pinſitat ore
Sed quod mane canunt, veſpere non recolunt.

* In Arcad.

Pisces Turdi vocem edentes.

Si verò *Pauſaniæ, & Philoſtrato credimus, ea vox Turdis ſolis propria non erit: nam & piſces quoſdam ea vti ſcribunt. *Aroanius*, inquit ille, *piſces educat cùm alios, tùm eos, qui Pœcilia* (credo à coloris varietate) *appellantur. Hos haud abſimilem Turdorum auium voci ſonum fundere aiunt. Vidi ego ſanè piſces iam captos, vocem verò eorum nullam audiui, cùm tamen ad ſolis vſque occaſum circa Aroanium commoratus eſſem, quod eo maximè tempore vocales eos eſſe piſces dictitant.* Philoſtratus verò Cyrenæus in Aorno fluuio, qui per Pheneum fluit, piſces ait eſſe, qui vocem Turdorum ſimilem edant, vocariq́; varios dici.

Pisces varij



VICTVS

VICTVS. SAGINATIO.



QVAMVIS etiam præter baccas alia deuorent Turdi, bacciuoros tamen eos appellamus, nam his potissimùm vescuntur, & cæteris præferunt. Lentisci, & myrti baccas in primis appetunt, quare modernis Græcis Schinopoulli, & myrtopoulli, teste Bellonio, nuncupantur. Ornithologus in dissecto Turdi pilaris vētriculo se inuenisse scribit baccas iuniperi, & ossa spinæ albæ fruticis, quam oxyacantham interpretantur, & berberi vulgò dicti granorum semina. In sambuci fructu grana, inquit Ruellius, insunt sesemacea, non ingrata Turdis, Sturnisq;. Hederæ baccis etiam non abstinent: in vuas uerò maximè grassantur. In summa baccis mirum immodum afficiuntur omnibus, at maximè myrti, quod Baptista Fiera pariter innuit, canens:

Intra omnes Turdus primos sibi iactat honores
Nec sibi odorata gaudet discumbere bacca
Ridet & epastam ficu, & sordentibus vuis,
Sit licet illa gula luxu in maiore petita.

Turdos cur author bacciuoros uocet.
Schinopoulli.
Myrtopoulli.
Turdi myrti baccis gaudent.

Philes myrti comam edere scribit etiam, sed contra fascinationis noxam, vel potiùs id faciunt, ut vult Zoroastres contra blattarum iniuriam. A visco vnum genus priuatim visciuorum à [a] Philosopho nominatum, quòd nimirum eo tantum, & resina vescatur: sed pilares, & iliacos idem in cibum petere constat: quin imo pilaris, non ille, quem visciuorum vocat Philosophus, in multis Italiæ locis maximè in Lombardia viscada uulgò dicitur. Prçterea uulgatissimum illud, quod quotidie in omnium ore obseruatur, *Turdus malum sibi cacat*, Turdum generatim nominat, non aliquem priuatim, hoc est, vt Plauti uerbis utar, ipsa sibi auis mortem creat, siue cacat, ut adagiorum author corrigit. Cum scilicet viscum serat, quo postmodum ab aucupibus capitur. Erant sanè in ea opinione ueteres, maximè Plinius, & Theophrastus uiscum ex semine à Turdo excreto nasci: & quamuis Theophrastus Turdos in eiuscemodi generanone non nominet, sed κίττας, id est, interprete Gaza, Picas, facilè tamen apparet corruptum esse eum textum, & pro κίχλαι à typographo positum esse κίττα: nam [b] Plinius, qui eundem, ut apparet locum in suam historiam transtulit, *Viscum*, inquit, *satum nullo modo nascitur, nisi per aluum auium redditum, maximè Palumbis.* (Athenæus habet Oenadis) *& Turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium non prouenias.* In eadem sententia ex recentioribus multi sunt, Ruellius nimirum, multique alij, qui de plantis nostro æuo scripsēre. Ego, ut ingenuè loquar, cùm à ueteribus, tùm à recentioribus, semper hac in parte dissensui. Quot enim in arboribus Turdus stercus excernit, & tamen uiscum non generatur? Quot in regionibus Turdi non sunt, & tamen uisci copia est? Cuscuta alienis nascitur plantis, ab auium excrementis produci quis somniet? Scio disertissimè scribere Theophrastum uiscum non nasci aliqua putredine, nec prouenire nisi semine, ubi aues, quæ fructum deuorarunt, excrementum in arbore egesserunt. Scio unius plantæ ramum innasci sæpe, & succrescere alienæ arbori, & cur id fiat [c] causam eundem afferre Theophrastum, abstrusas rerum naturas perscrutantem, quòd aues arborum fructum comedentes, posteaq; in arboribus considentes excrementa egerant, semenq; in cauernas delapsum pluuia irrigatum enascatur, & pullulet. Verùm, ut dixi [d] Theophrastus hac in parte, quod scilicet uiscum nisi ab excretis per aluum auium seminibus prouenire credat, vulgus secutus esse uidetur: mirumq; est, quomodo id credere potuerit. Ne uerò solus tantis uiris contradicere appaream, [e] Scaligeri uiri grauissimi patrocinium adijciam, qui pariter uiscum ex arborum uitali excremento, quasi ex semine, portione quadam oriri probat, sicut & gallam, non è semine deiecto ab auiculis: quasi uerò, inquit, in Palumbis, & Turdi uentriculo nequeat granum concoqui, cùm tamen labruscarum gigarta longè duriora, & grandiora conficiantur, id quod experti sumus, datis Turdo uuis labruscæ, deinde uisci baccis, nullaque horum specie in auis excrementis reperta. Ad hæc extremo autumno comedunt aues acinos, summis ramis etiam surrectis quibusdam uiscum oritur. Quomodo totas hyemes perdurat, neque tantis tempestatibus proluitur. Non enim statim nasci est uerisimile. Quare caloris interni fotu informata uisci principia in succo sibi connaturali, ab externo calore adiuta, atque euocata concrescunt, & in plantam adolescunt, quemadmodum cornua ex ossibus animalium educuntur. Ridiculum quoque adijciam, quod prodidit Tragus, Satyria, & orchides nasci ui-

[a] 9. hist. c. 20.
Viscada q.
Turdus dictus.
Turd' malum sibi cacat.
Theophrastus correctus.
[b] L. 16. c. 94
Turdũ non serere uiscũ
Cuscutæ generatio.
[c] 2. de caus. plant. c. 23.
Plantæ aliæ alijs innascuntur.
[d] Lib. 5. de hist. plant. cap. 4.
[e] In comm. c. suprad. & exerc. 168.
Turdi acinos, & visci semina in ventriculo conficiunt.
Tragi opinio de satyrioru ortu explosa.

deri

[f] L. 5. de tu. ſ nit. Platinæ error. *βρακανα* quid. Lapſanum. Lampſana. Arabum error. Turdi amāt oliuas.

deri ex genitura Turdorum, & Merularum. Hallucinatur item inſigniter [f] Platina, à Turdis cauendum eſſe ſcribens, vbi lapſanum, quod Græci, inquit, *βρακανα* noſtri napellum vocant, comedunt. Quid enim ſylueſtri huic oleri ineſt, quod comedenti noceat? nam hoc *βράκανα* Heſychio ſignificat, non napellum, vt ille ſomniat, nec apud alium eam vocem, quod noui, reperire eſt, neque etiam lapſanum, ſiue potiùs lampſana aliud eſt, quàm idem illud olus. Falſum autem ab Arabibus id exaraſſe ipſum apparet, qui Turdum aconito ueſci ſcripſerunt, quod napellum etiam dicimus. Sed & ipſi in duplicem errorem inciderunt: nam præterquam quod id falſiſſimum eſt, *κώνειον*, & *ἀκόνιτον* Græcis, à quibus hoc hauſerunt, idem eſſe putârunt, *κώνειον* uerò cicuta eſt, Sturnus etiam, non Turdus eam depaſcitur. Nunc ad Turdorum victum reuertamur. Amant præter baccas, oliuas quoque tanquam gratiſſimam eſcam, & ex qua plurimum pinguedinis corpori adijciunt: quod Calphurnius illuſtris poëta indicat, inquiens:

Non ſic destructa macreſcet Turdus oliua

Vt Lycidas domina ſine Phyllide turbidus erro.

[g] Lib. 9. Epi. Et [g] Martialis, dum canit:

Si mihi Picena Turdus palleret oliua,

Turdi cur oliuarij dicti. *[h] L. 2. c. 26.* *[i] In Epod.*

id eſt, pinguior fieret, & præ pinguedine pallidior, id eſt, magis cæreus euaderet; hinc Turdos *ἐλαιοφιλοφάγους* Epicharmus dixit, vt rectè legit Varinus, & ex hoc Dalechampius, qui Monſpeſſulanis Turdos, & Sturnos oliuaires, id eſt, oliuarios dici ideo ſcribit: nam [h] Athenæi codices impreſſi non rectè habent *ἐλαιοφυλλοφάγους*, id eſt, oleæ folijs veſcentes. [i] Horatius in laudibus vitæ ruſticæ Turdis retia olim ſolita tradit tendi, ne oliuas deuorarent.

Aut amite leui rara tendit retia

Turdis edacibus dolos.

Turdi inſecta uorant. *[a] In bacchi.* *[b] In auibus.*

Fagi etiam glans, teſte Plinio ab eis expetitur. Ab inſectis etiam non abſtinent, quin inſigniter in ea ſæuiunt. [a] Plautus lumbricis inhiare eos innuens, de amatore loquens dicebat:

Nunc ab tranſenna hic Turdus lumbricum petit.

[b] Ariſtophanes, quia culices deuorent, honorandos, laudandoſq; eſſe tradit: nam ſic ficus illas non offendere, inquit autem: Si homines colant aues, inter alia ab eis commoda, hoc etiam lucrabuntur.

Ὅτι δὲ κνῖπες καὶ ψῆνες ἀεὶ τὰς συκᾶς οὐ κατέδονται,

Ἀλλ' ἀγέλη, πάντας καταρῶν, αὐτοὺς ἀγέλη μία κιχλῶν.

Veterũ diligentia in ſaginãdis turdis. *[c] L. 1. c. 26.* *[d] Lib. 3. de re ruſt. c. 3.*

Ficus eorum non ſemper deuorabunt culicum genera, ſed omnes illos vel unus Turdorum grex abſumet. In [c] ſaginandis Turdis quantam diligentiam impenderint ueteres, pretia pro ijs ſoluta indicant, de quibus ſuprà diximus, *Turdi*, inquit Palladius, *ſi alieno tempore ſaginentur*, hoc eſt eo tempore, quo non reperiuntur, vt capi poſſint, *& voluptatem cibi, & reditum maximum præſtant, parcitati beneficium miniſtrante luxuria.* Nunc quomodo ſaginentur, & de loco ad id apto differendum eſt, qua in re ueteres apparet ſequendos eſſe, qui ut erant luxui magis dediti, magis in hoc elaborarunt. *Dicam*, inquit [d] Varro, *quod te malle arbitror Axi, de hoc ornithone, quod* (lego quem) *fructus cauſa faciunt, vnde nonnulli pingues ſumuntur Turdi. Igitur teſtudo* (vt peryſtilum tectum tegulis, aut rete) *fit magna, in qua millia aliquot Turdorum, ac Merularum includere poſſint. Quidam enim eo adijciunt, præter eas aues, alias quoq; quæ pingues ueneunt carè, vt Miliaria, ac Coturnices. In hoc tectum aquam venire oportet per fiſtulam, & eam potiùs per canales anguſtas ſerpere, quæ facilè extergeri poſſint. Si enim latè ibi aqua diffuſa, & inquinatur faciliùs, & bibitur inutiliùs, & ex eis caduca, quæ abundat, & exit per fiſtulam, facit, vt luto aues laborent. Oſtium habere humile, & anguſtum, & potiſſimùm eius generis, quod cochleam appellant, vt ſolet eſſe in cauea, in qua tauri pugnare ſolent. Feneſtras raras per quas non videantur, extrinſecus arbores, aut aues, quod earum aſpectus ac deſiderium macreſcere facit volucres incluſas. Tantum luminis habere oportet, vt aues videre poſſint, vbi aſſidant, vbi cibus, vbi aqua ſit. Tectorio tecta eſſe laui circum oſtia, ac feneſtras, ne quà intrare mus, aliaue quæ beſtia poſſit. Circum huius ædificij parietes intrinſecus multos eſſe palos, vbi aues aſſidere poſſint. Præterea & perticas inclinatas ex humo ad parietem, & in eis tranſuerſas alias gradatim modicis interuallis annexas ad ſpeciem cancellorum ſcenicorum, ac theatri. Deorſum in terra eſſe aquam, quam bibere poſſint. Cibatui offas poſitas: eæ maximè glomerantur ex ficis, & farre miſto. Diebus viginti antequam quis tollere velit Turdos, largiùs dat cibum, & aqua plus ponit, & farre ſubtiliore incipit alere. In hoc tecto, caueaque tabulata habeant aliquot ad perticæ ſupplementum. Contra hoc aniarium eſt aliud minus, in quo quæ mortua ibi ſunt aues, vt domino numerum reddat, curator ſeruare ſolet. Cum opus ſunt, ex hoc aniario, vt ſumantur idonea, excluduntur in minuſculum auiarium, quod eſt coniunctum cum maiore oſtio,*

Turdarii deſcriptio.

Cibus.

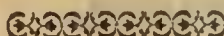
& lumine

& lumine illustriore, quod seclusorium appellant, Ibi cùm cum numerum habet exclusum, quem sumere vult, omnes occidit. Hoc ideo in seclusorio clam, ne reliqui, si videant, despondeant animum, atque alieno tempore venditori moriantur. Non enim, vt aduenæ volucres faciunt, pullos, vt in agro Ciconiæ, in tecto Hirundines, sic aut hic, aut illic Turdi. De eodem loco ita scribebat [e] Columella hunc in modum. [e] *L. 8. c. 10* *Turdi locum æquè munitum, & apricum, quàm Columbi desiderant, sed in eo transuersa perticæ perforatis parietibus aduersis aptantur, quibus insidant, cùm satiati cibo requiescere volunt. Ea pertica non altiùs à terra debent subleuari, quàm hominis statura patiatur, vt à stante contingi possint.* [f] Palladius pariter sub Columbario iubet cubicula duo subijci, vnum, quo Turtures claudantur, aliud uerò, quod Turdos nutriat, vultq; locum esse mundum, & lucidum, & vndique læuigatum: transuersim in eo perticas figi, quibus possint post inclusum volatum sedere: ramos etiam virides sæpe mutare. [f] *Lib. 1. c. 26* Collocentur verò circa anglos surculi lauri, alteriusue cuiuspiam arboris, nam hoc iubet [g] Didymus, diligens etiam geoponicus. [g] *In geopon.*

Præbetur verò hisce maior, quàm alijs auibus opera, & impensa: nam quamuis quidem omni rure, vt Columellæ verbis vtar, pascantur, id tamen salubrius faciunt in eo, in quo capti sunt, & difficulter in aliam regionem transferuntur, quia caueis clausę plurimę despondent: quod faciunt etiam, cùm eodem momento temporis à rete in auiaria coniecti sunt. Cura in enutriendis Turdis. Itaque ne id accidat, veterani debent intermisceri, qui ab aucupibus in hunc vsum nutriti, quasi allectores sint captiuorum, mœstitiamq; eorum mitigant interuolando, sic enim consuescent, & aquā, & cibos appetere feri, si mansuetos id facere viderint. Idē habemus apud [h] Palladium. *Claudantur*, inquit, *illasi, & recenter capti, mistis aliquibus antè nutritis, quorum societate ad capiendos cibos paulatim nouæ captiuitatis mœstitudinem consolentur.* [h] *L. 1. c. 26.* Cauendum esse admonet [i] Bellonius, vt cùm aliquem Turdorum pro mensæ usu ex auiario accipimus, reliquos non reddamus feros, quia præter quam, quod ita non pinguescunt, sæpe etiam moriantur. [i] *Lib. 6. de auib. c. 31.* Sed ut de cibis tandem, quò pinguescunt, dicamus, ij, teste Columella, ponuntur ferè partibus his ornithonis, quę super se perticas non habent, quo mundiores permaneant. Cibus quo pinguescūt. Semper autem arida ficus diligenter pinsita, & permista polline, præberi debet, tam largè quidem, ut supersit. Hanc quidam mandunt, & ita objiciunt. Sed ista in maiore numero facere vix expedit: quia nec paruo conducuntur, qui mandant, & ab ijs ipsis aliquantum propter iucunditatem consumitur. Multi uarietatem ciborum, ne vnum fastidiant, præbendam putant. Ea est, cùm objiciuntur myrti, & lentisci semina, item oleastri, & hederaceæ baccæ, nec minus arbuti. Ferè enim etiam in agris ab eiusmodi uolucribus hæc appetuntur: quæ in auiarijs quoque desidentium detergent fastidia, faciuntq; auidiorem volaturam, quod maximè expedit, nam largiore cibo celerius pinguescit. Semper tamen etiam canaliculi milio repleti apponuntur, quæ est firmissima esca: nam illa, quæ suprà diximus, pulmentariorum vice dantur. [k] Didymus tamen illa ferè repetit, sed ficus, siue caricas aqua perfusas prædicat, maceratasq;, immo etiam minutim scissas, farinæq; mistas, aut etiam polentæ hederaceæ: milio uerò, & panico pinguiores reddi. [k] *In geopon.* Aqua sit pura, & limpidissima: uasa, quibus præbetur, non dissimilia gallinarijs. Aqua quæ danda. Turunda, inquit M. Antonius Flaminius esca solis cognita.

NIDVS. PARTVS.

IN fabricandis nidis Hirundinum industria potissimùm ab omnibus commendatur, cùm nihilominus Turdi eas hac in parte vincere videantur. Nam si verum est, quod scribit [a] Philosophus, ego enim nidum non vidi, nidum ex luto Hirundinum more in excelsis ædificare arboribus, ita deinceps continuato opere, vt quasi catena quædam nidorum contexta videatur, mirum omnino est, quomodo quod Hirundines ad trabes, vel similia quæque solida faciunt, illi ad arborum ramos, qui plerunq; rotundi sunt, & vento concutiuntur, nidos applicare queant. [a] *6. Hist. c. 1* Nidi artificium. Meminit huius nidi etiam Plinius his verbis: *In cacuminibus arborum luto nidificantes, penè contextim in successu generant.* [b] Bellonius tradit, morem increbuisse (fortè apud Gallos, nam apud nos id, quod noui, non fit) vt vasa collocentur in arborum cacuminibus, in quibus Turdi nidulentur, alioqui, inquit, syluestres more Merularum nidos ex luto conficiunt. [b] *Lib. 6. de auib. c. 31.* Oua decem à conceptu diebus pariunt, & fouent.



SYMPA-

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

[a] L.10.c.74. [b] 9.Hiſ.c.1. Turtur à Merula amatur. Turdi qui noctuam odere. Accipitres Turdos capiunt. Troiani Turdis cōparati. Aiax Aquilæ, & Accipitri ſimilis



PLINIVS [a] Turdos,& Merulas aues amicas eſſe ſcribit: ſed fortaſsis ille locus à typographis eſt corruptus: nam [b] Ariſtoteles Turturem, non Turdum à Merula amari ſcripſit. Turdus viſciuorus,necnon Iliacus,& fortaſſis etiam alij Noctuam odêre, & ea clamante aduolant quidem, vt multæ aliæ volucres,ſed non proximè illam,niſi arbor aliqua propè ſit. Petr⁹ Creſcentienſis Accipitres tradit,neſcio an ex propria obſeruatione, an alicuius veteris ſcriptoris teſtimonio,vel authoritate, cùm alias aues, tùm maximè Turdos capere. Quintus Calaber antipathiam fortaſsis hanc eandem innuēs Troianos acriter primum circum Achillis ab Apolline occiſi corpus dimicantes,ac mox à ſuperueniente Aiace in ſubitam fugam compulſos Turdis,quos ex inopinato adoritur Accipiter, comparat his verbis; *Sic fatus in hostes abripiebatur,qui adhuc ob Achillis cadauer prælium inibant,quique vt vidiſſent multos validis manibus animam expirantes,formidarunt,& imbecillibus Vulturibus ſimiles, gradum ſiſtere non audebant, quos in fugā egit Aquila omnium auium præſtantiſsima, cum in montibus greges à Lupis deiectos dilacerant, ſic iſtos aliunde, & ſaxis, & enſe, & ſua vi diſſipauit temerarius Aiax, qui magna percuſsi formidine bello ſe turmatim ſubduxerunt. Turdis haud diſsimiles,in quos Accipiter irruit,vt deuaſtet; hi tum turmatim alij aliò,pernici curſu feruntur,fuga magnam perniciem propulſantes, &c.* Et optimè quidem Turdis eos aſsimilat: amant enim teſte [c] Caſsiodoro, ſui generis denſitatem.

[c] Li.8.c.31.

CAPIENDI RATIO.

Quomodo nunc capiantur. [a] In Bacch.



MODIS eiſdem, quibus apud veteres noſtro etiam æuo Turdi Merulæq; capiuntur: laqueis nimirum,& retibus. *Tempore hoc*, inquit Palladius, (nempe menſe Decembri) *per humiles ſyluas, & baccis fœcunda virgulta ad Turdos, & cæteras aues capiendos, laqueos expedire conueniet. Hoc vſque ad Martium menſem tendetur aucupium*. Arcus nunc faciunt exiguos ex vimine,vel alia re flexili,in quorum medio laqueus baccā aliquā prægnans depēdet, quem cùm abripere volans cupit Turdus, ſuſpenſus ex illo remanet. Quod verò apud veteres retibus caperentur, teſtis in primis eſt lepidiſsimus,& vetuſtiſsimus, [a] Plautus, dum ait:

Nunc ab tranſenna hic Turdus lumbricum petit,
Pendebat hodiè pulchrè,ita intendi tenus.

Tranſenna quid. Tenus quid. [a] Lib.5. aduerſ.c.9.

Allegoria enim iſtæc tracta à tendicula,qua Turdi capiuntur, qua ſcilicet Chryſalus innuit ſenem iam iam ſine dubio litterarum lectione captum iri. Eſt autem tranſenna funiculus extenſus,& ex eo apta machinula,quæ adhibetur ad Turdos capiendos: tenus verò pertica,ſeu paxillus,qui tenditur. Turnebus ait, tranſennam vocari funiculum in auium pedicis, atque adeo pedicam totam: eumq; funiculum Pollucem dicere vocari Græcis σπαρτίον, neque aliud meo iudicio μακέρων fuerit Heſychio,& Varino νέφελη, vt aiunt, à quibuſdam dictum,retis nimirum genus, quo Turdi capiuntur. Meminit huius capturę cum retibus nimirum,etiam [b] Horatius, dum ait:

[b] In Epodo.

Aut amite leui rara tendit retia
Turdis edacibus dolos.

Et [c] Horatium,vt apparet imitatus Scaliger:

[c] In Nemeſi.

Magnum arbitratus eſſe momentum viri,
Si leporis, aut odora latrantum agmina, aut
Fallentis aſtu ſubdolam vulpis fugam
Vrbis relictis munijs ſiſtas miſer.
Gruibuſvè, edacibuſvè Turdis retia
Blandi ſoporis dulce munus auferant.

[d] L.2.Epigr.

[d] Martialis ſæpius etiam retibus Turdos capi ſcripſit,ac in primis Tongilij cuiuſdam hominis,cui Deus erat venter, gulam notans,qui nimirum,vt bene epularetur,ſe ægrè habere ſimulabat: canit autem:

Vri Tongilius male dicitur hemitritheo,
Noui hominis fraudes eſurit, atque ſitit.

Subdola tenduntur crassis modo retia Turdis,
Hamus & in mulum mittitur, atque lupum.

Et rursus[e] alibi: *[e] Lib. 5.*

Sed tendit auidis rete subdolum Turdis.

Item[f] alibi ita habet *[f] Lib. 10.*

Et quæ rara vagos expectant retia Turdos.

Ludouicus[g] Ariostus pariter agens de Bradamante Atlantem magum cantati annuli virtute à se ligatum dissoluente, à Turdis reti inuolutos, & inde se explicantibus comparationem elicit, inquiens: *[g] Cant. 4. st. 39.* Bradamas Atlantē magum soluit.

Sbrigossi da la'Donna il mago alhora
Come fa spesso il Tordo da la ragna

Rursus[h] Rugerij delicias describens, quibus apud Alcinam fruebatur, Turdos etiam ait cepisse vel laqueis, vel visco: sed ipsum audite: *[h] Cā. 7. st. 32.* Rugerius Turdos capit.

Or per l'ombrose valli, e lieti colli
Vanno cacciando le paurose lepri,
Or con sagaci cani i Fagian folli
Con strepito vscir fan di stoppie, e uepri,
Or'à Tordi lacciuoli, or uischi molli
Tendon tra gli odoriferi ginepri,
Or con hami inescati, & or con reti
Turbano à pesci i grati lor secreti.

Stumphius, Heluetiorum regionem, vt circa Tigurum quibusdam annis Turdis abundare testatur: & peritos aucupes fundis in sublimi aëre longo spacio (ad iter horæ interdum, aut amplius) aues has prosequi, donec ad descensum coactas retibus, non supra hominis staturam erectis cateruatim implicent. Rustici, & multi etiam nobiles in nostro agro autumno maximè, sclopetis petunt in arboribus vuas deuorantes.

DENOMINATA.

IN Heluetia alicubi, referente Ornithologo, ut circa Claronam, Steintrostlem, id est, Turdelas rupium nominant aues, quæ ab alijs, inquit, Steinrotele dicuntur, ab alijs, (ni fallor) Blauvogel, id est cæruleæ aues, de quibus copiosè in cæruleo à nobis dicetur. Ibidem circa Claronam Vvassertrostlen, id est Turdelæ aquaticæ vocantur aues quædam cruribus oblongis, breuibus rostris, fidipedes, quę iuxta aquas deguntq; eædem fortè cū Merulis aquaticis. Merulam item torquatam audio in multis Germaniæ regionibus, ut Misnia, Turingia, Hassia, nominari ein Meertzische drueßel, id est, Turdum Martium. Menechmus in libro de artificibus author est, ut tradit[a] Athenęus opusculum versibus compositum, & attributum Homero titulo Epicichlides, nomen id sortitum fuisse, quòd cùm aliquando Homerus eos uersus caneret, à pueris munus acceperit Cichlas, id est, Turdos. Κιχλίζειν prouerbio dicebatur, qui paninguibus Coturnicibus, aut Turdis vescerentur, aut qui riderent lasciuè, parumq; decore.[b] Homerus ancillas cichlis, id est Turdis, & Columbis comparat: illud fortè propter immodestum risum, hoc uerò propter libidinem, ad quam Columbarum genus procliue est: nam & κιχλισμὸν risum mollem, & impudicum appellant. Adagiorum author pro Κιχλίζειν Coturnissare vertit, fortè quia &[b] Aristophanis interpres idem verbum traducit pro eo, quod est pingues Coturnices, & Turdos esitare, aut indecorè, & immoderatè ridere, ex quo & Varinus, & Suidas id repetunt. Verùm cùm Cichla Turdum, non Coturnicem significet, Turdari potiùs vertendum fuerat. Varinus κιχλίζειν verbum vertit pro eo, quod est moueri, & agitari: in qua significatione Ornithologus κιγκλίζειν scribendum ait: id enim, inquit, Hesychio est κινεῖν, σαλεύειν, μοχλεύειν, πειράζειν: quanquam κιγλίζειν, & κιγχλισμὸν apud illum scribitur, corruptè ut arbitror. Hesychius à Cinclo aue, quę caudam subinde mouet, κιγκλίζειν verbum factum ait, pro eo quod est διασείεσθαι, concuti. Videntur & κιγκλίδες θύραι ab hoc verbo dictæ, quòd circa cardines suos moueantur. Et fortè κιγκλισμὸς, (sic enim rectiùs scribi autumo, quam κιγχλισμὸς, vel γιγγλισμὸς) risus tam vehemens fuerit, qui totum agitet, & concutiat corpus: sed Κιχλισμὸν potius dixerim à Turdis, quòd homines saturi cibis præsertim delicatioribus ad risus lasciuos

Margin notes: Steintrostle. Steinrotele. Blavvogel. Vvassertrostlen. Merula torquata. Meertzische drueßel. [a] L. 2. c. 26. Epicichlides uersus. Κιχλίζειν. [b] Hodyss. ψ. Ancillę turdis similes. κιχλισμὸς. Coturnissare. [c] In nubib. Turdari. Κιγκλίδες θύραι. Κιγκλισμός.

laſciuos diſſolutiores ſint. Ornithologus Germanos tradit verbum habere non diſſimile
Kitzeren. Græco Kitzeren nempe, eſſeq́; eiuſdem ferè ſignificationis. Κιχλίζειν, quod & καχλάζειν,
Κιχλίζειν. inquit Varinus, affatim ridere eſt, ἀθρόως γελᾶν, μειδιᾶν, ridere. In ſumma Κιχλισμὸν ri-
Καχλάζειν. ſum interpretantur, at non quemuis: alij enim tenuem, id eſt, tenui voce emiſſum, mu-
Κιλλισμος liebrem, meretricium: alij contrà vehementem, & immoderatum. Sed quoniam alij aliter & interpretantur, & ſcribunt, ſingulorum uerba enarrabo. Κιχλισμος, ὁ λεπτὸς καὶ
Κιχλιασμός. ter & interpretantur, & ſcribunt, ſingulorum uerba enarrabo. Κιχλισμος, ὁ λεπτὸς καὶ μικρὸν γελῶντα, ἢ πολὺν καὶ ἀκόλαστος γέλως. Suidas. Varinus ſimiliter ſcribens exponit μικρὸν γελῶντα, ἢ πολὺν καὶ ἀκόλαστος γέλως. Apud eundem, & Heſychium Κιχλησμος per η im-
ἀκοσμον: & rurſus muliebrem riſum. Apud eundem, & Heſychium Κιχλησμος per η in penultima, riſus vehemens eſt. Item Κιλλισμὸς, riſus ſimpliciter, iiſdem. Κιχλιασμὸς
Κιγκλισμός. Clementi Alexandrino riſus muliebris, & meretricius, Κιγκλισμὸς Heſychio, & Varino riſus turpis, & immoderatus, vel laſciuus. Ego ex diuerſis iſtis ſcribendi modis nullum
Onocicle. probarim præter vnum Κιχλισμὸς. Onocicle herba compoſito nomine ab aſino, & Tur-
[c]7. hiſt. plāt. cap. 10. do, quæ particulatim floreat, memoratur à [c] Theophraſto, & [d] Plinio. Κιχληβῶτις ab
[d]L. 7. c. 16. Heſychio, & Varino exponitur portulaca herba. A Latinorum Turdus Turdarium eſt,
Κιχληβῶτις. locus, in quo Turdi ſaginantur, *Verba*, inquit Varro, *ex verbis ita declinare ſcribunt, vt verba litteras alia aſſumant, alia mutent, alia commutent (fortè amittant) vt fit in Turdo, & Turdario, Turdelisso.*
Turdariū.

HIEROGLYPHICA.

[a]Lib. 25. in fine.

Hominis ꝓpria arte pereuntis ſignum.



OMINEM, inquit [a] Pierius Valerianus, qui technis, & commentis, conſilijſve, & artibus proprijs eluſus male perierit, & uti dicitur, in laqueos, quos tetenderat, inciderit, oſtendere qui uolunt, Turdum uiſcatæ implicitum virgulæ pingunt: quandoquidem, ut inquit Plautus *ipſa ſibi auis mortem cacat*: viſcum enim non prouenit, ait Plinius, niſi maturatum in uentre, ac redditum per auium aluum, maximè Palumbium & Turdorum. Apud Irenæum legas quid huic rei ſimile de ijs, qui in eligendo ſibi malo ſunt procliuiores & aduerſa mox, quæ in ſe ipſi contrahunt, Deo imputant, cùm nihil aliud ſit, indurare cor Pharaonis, & excæcare oculos populis apud Deum, quàm gratiam ſuam, quæ ſe largè volentibus infundit, à prauè, & iniquè agentibus auertere. Nam ſimulac quis Deum dereliquit, quæ bona ſunt, aſpernatus, amiſſa ſpiritus gratia, omnibus inde afficitur incommodis, viam rectam non uidet, & contumacem ſe opponit ad admonitiones, nullo pollet animi ſenſu, ut ſciat reprobare malum, & eligere bonum. Ita dicimus eum à Deo excæcari & obdurari, quemadmodum ſolem occidentem receſſu à nobis facere, cùm alioqui nihil à Deo niſi bonum emanet, quemadmodum à ſole ſemper lumen, & calor. Hæc ille. Sed eiuſcemodi hieroglyphicum non probo, nam Turdus, ut ſupra demonſtraui, uiſcum non ſeminat. Scribit præterea Turdum ſurditatis inditium eſſe: quia omnium auium eo plurimùm incommodo laborare Turdum, manifeſtum habeatur.

Surditatis hieroglyphicum.

APOPHTHEGMA.

Ceſtij faceta reſpōſio.

[a]L. de dictis & factis.

CVm aliquando orans Plautius exclamaret in quadam controuerſia, à Ceſtio elatis petebat ſupercilijs: qua de cauſa cyathus vitreus terræ illiſus ſubitò rumpatur: non item ſpongia? Luculenter, & lepidè reſpondit Ceſtius, cur uolant Turdi, non item pepones? Refert hoc apophthegma [a] Ludouicus Guicciardinus.

EMBLEMA.

[a]Embl. 104.



NDREAE [a] Alciati emblema cum lemmate: QVI ALTA CONTEMPLANTVR CADERE.

Dum Turdos viſco, pedica dum fallit Alaudas
Et iacta albinolam figit arundo Gruem.
Dipſada non prudens auceps pede perculit: vltrix
Illa mali emiſſum virus ab ore iacit.
Sic obit extento, qui ſidera reſpicit arcu,
Securus fati, quòd iacet ante pedes.

Verùm

Verùm eiuscemodi epigramma vix huc pertinet, desumptum autem est ex epigrammatibus Græcis, estq; [b] Antipatri Sidonij, qui & ipse argumentum sumpsit ex fabulis Aesopi: item Græcè ψᾶρα habet, id est, Sturnum; vt etiam Fernandus Sanctius Francisci, qui ad Andreæ Alciati emblemata commentatus est, frater transtulit; [b] Lib. 3.

Qui priùs & Sturnum matura messe fugabam,
Pascentemq; audè semina nostra Gruem,
Excutiens torto saxum de verbere funda
Arcebam innumeras Alcimenes volucres.
Cùm me lethalis talos prope dipsas amaram
Inspirans bilem faucibus interimit.
En ego qui summum speculatus sum aëra cladem
Non animaduerti, quæ fuit ante pedes.

PROVERBIA.



ΚΩΦΟΤΕΡΟΣ κίχλης, hoc est, surdior Turdo. Zenodotus ex Eubuli Dionysio citat, adscribens huic aui surditatem peculiarem, cùm sit, inquit author adagiorum, loquacissima vel prouerbio teste, (ego non de Turdi, sed Trygonis id est Turturis loquacitate prouerbium legisse memini) vnde concinnè dici putat in eos, qui perpetuò blaterantes ipsi non auscultant, quid vicissim ab alijs dicatur, quod vitium in multis licet deprehendere. Suidas, & Varinus apud eundem Eubulum aiunt, non surdior legi, sed ἀφωνότερος κίχλης, id est, *magis mutus, quam Turdus*. Aliud est adagium vulgatissimum, *Turdus sibi malum cacat*, in eos dici solitum, qui sibi ipsis ministrarent exititium. [c] Plautus, vt tradit [d] Polydorus Vergilius, illud etiam prouerbialiter protulit. *Nunc è transenna l i. Turdus lumbricum petit*. Nam quia Turdus niuali præsertim tempore fame affectus è transenna, hoc est laqueo lumbricum petens facilè capitur, hinc prouerbio locum dedit in valdè auaros, qui immensa habendi cupiditate affecti, nimiumq; auidi omnis discriminis immemores, ob quamuis paruæ rei acquirendæ causam sese ita periculis temere exponunt, vt de ijs eleganter dicamus. Turdus è transenna lumbricum petit. Potest generatim ad omnes torqueri, qui quoduis negotium utile, sed periculosum tentant: ad quem sensum alibi dicebat idem [e] Plautus: *O Gryppe, Gryppe in ætate hominum plurima sunt transenna, vbi decipiuntur dolis, atque adepol in eas plerunque esca imponitur, quam si quis auidus poscit escam, auariter decipitur in transenna auaritia eius.*

[c] In Bacch. [d] L. Adag. 254. [e] In Rudent.

PRAESAGIA. AVGVRIA.

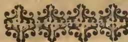
TVrdorum greges, qui non rari, & sparsi, sed turmatim volitent, aliqui imminentis pestilentiæ præsagium faciunt.

VSVS IN EXTERNIS.



M. VARRO, inquit Plinius, principatum dat ad agros lætificandos Turdorum (& Merularum) fimo ex auiarijs: quod etiam pabulo boum, suumque magnificat, neque alio cibo celeriùs pinguescere asseuerat. Varro autem ita habet. *Ad agrum stercorandum præstare arbitror stercus ex auiarys Turdorum, & Merularum, quod non solum ad agrum vtile, sed etiam ad cibum ita bubus, & suibus, vt fiant pingues. Itaque qui auiaria conducunt, si caueat dominus stercus vt in fundo maneat, minoris conducunt, quàm ij, quibus id accedit.*

Stercoris Turdorum vsus.



MEDICA.



[a] Lib.6.de auib.c.31. [b] L.30.c.7. [c] L.30.c.8.

MORIS, inquit [a] Bellonius, eſſe cœpit Turdos myrtorum baccis farcire, aſſosq́; ita ventris profluuio laborantibus exhibere. Verùm antiquiſſimus ille uſus eſt; nam [b] Plinius etiam atteſtatur, Turdum inaſſatum cum myrti baccis dyſentericis mederi. Et [c] alibi Turdos ediſſe ſcribit cum baccis myrti prodeſſe vrinæ. Ab Alexandro Benedicto laudantur tempore peſtis in cibo macerati aceto. Antonius Gainerius Coturnicis, vel Turdi

Antonij Gainerij error. puluerem aduerſus Napellum commendat, deceptus nimirum ab interpretibus Arabum, & ijs, qui Napellum, aconitum, & cicutam ferè confundunt, cùm Sturnos, non Turdos conio, id eſt, cicuta paſci ueteres teſtentur.

VSVS IN CIBIS.



[a] Lib.3.Var. lect.c.3.

Mercurialis de Turdorum bonitate iudicium.

HIERONYMVS [a] Mercurialis, qui idem eſt inter doctos, quod Sol inter Sidera, multi, inquit, mirati ſunt, in eamq́; venerunt ſententiã, vt veteres tanquam gulæ indoctos damnarent: ſed ſi rem hanc exactiùs conſiderare volumus, profectò apparebit haudquaquam male eos iudicaſſe. Nam quantam nutriendis, pinguefaciendisq́; Turdis maiorem operam impenderent, M. Varro, & Columella poſteris teſtatum fecerunt, vbi præter alia innumera circa Turdos ſtudia in cibum illis quotidianum offas ex ficis, & farina aliàs craſſiore, aliàs ſubtiliore confarctas, necnon milium cum aqua copioſa, & clara præbuiſſe monſtrant, vt hac ratione perſuaſum cuiq; eſſe poſſit, aues ſimilibus cibis, alijsq́; curis enutritas, iucundiſſimas euaſiſſe, adeo quod ſinguli Turdi ternis denarijs iure emptitari potuerint, quemadmodum interdum tempore ſuo Varro, quotidie ætate ſua factum ſcribit Columella. Atq́; temporibus noſtris Turdorum ſaginandorum cùm nullus curam gerat, qualeſue capiuntur, in coquinas mittantur, neceſſum eſt eam in ipſis mãducandis ſuauitatẽ minus percipi. Illud ſa-

Cur Turdi nunc ita nō ſint delicati, vt olim. nè de Turdis nō parua admiratione me affecit, quomodo [b] Galenus eos & Paſſeculos durio res eſſe cōcoctu Perdicibus, Attagenis, Columbis, Gallis, Phaſianis, & Gallinis dicat, quem locum aliquo mendo ſcatere poſſet quis ſuſpicari, niſi eadem uerba apud Oribaſiũ, & Aetium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potiſſimũ in cauſa eſt, quod & alibi ex

[b] Lib 3. [c] L.7.Met. [c] Galeno colligitur, quęcunque magis nutriunt, debere difficiliùs (datis cæteris paribus) à calore naturali conficitunde ſi Turdus, & Paſſeribus magis Perdices, Gallinę, & Phaſiani nutriunt, ſuntq́; (ut loquitur [d] Celſus) materiæ firmioris, par eſt quoq; ut ficiliùs concoquãtiam

[d] L.2.c.18. verò Phaſianos, quos quantum ad coctionem, ac nutriẽdi uim ſpectat, Gallinis pares, eden di uerò ſuauitate ſuperiores facit Galenus, ſolis vaporibus à culinarum magiſtris ob maio-

[e] In epiſt. ad Ocean.63. rem gulæ ſuauitatem coqui conſueuiſſe apud D. [e] Hieronymum obſeruaui. Is enim ſacerdotis munera typicè enarrans, ſic eum depingit debere eſſe domum ſuam bene regentem, non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut cœlatas patinas ſtruat; non ut Phaſides aues lentis laboribus coquat, qui ad oſſa perueniant, & ſuperficiem carnis non diſſoluant

[f] Lib.1.de comp med. artifici temperamento. Hoc etiam pacto ſolere fructus coqui pro ualetudinarijs, [f] ubi

[g] L.12.c. de tertiana. examinat ſcripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & [g] Alex. Tral'ianus. Hæc omnia Mercurialis deliciæ noſtræ, Turdi eſum, ut audiuiſtis, plurimum commendans, ut

[h] Lib. de cib. boni, & mali ſucci. profectò quiſque ſani iudicij vir facere debet: nam & ipſe Galenus [h] alibi Turdos laudatis adnumerat cibarijs, & quæ neque tenuem, neque craſſum ſuccum gignunt. Baptiſta Fiera pinguem Merulam Turdo præfert: ambo (inquit) ſiſtunt, ſed Turdus calidior eſt, & grauius redolet: ab aucupe tamen laqueo, vel reti captum non minus, quàm

[i] L.5.genial. dier.c.26. Merulam probat. Ego Turdos ſemper prætulerim. [i] Alex. ab Alex. Græcis ſcribit oua cum Turdis, & Leporinis carnibus, ac mellitis placentis ſecundæ menſæ frequentiùs

Qua menſa exhibiti. data eſſe. Athenæus verò dipſonophiſta Turdorum, aliarumque auium turmas, atque greges in prolationibus (uel, ut habet [k] Dalechampius, propomatibus) hoc eſt in pri-

[k] In marg. Athen. mis cænæ ferculis fuiſſe teſt atur, citatq́; hunc Teleclidis verſiculum:

Turdi cum ametiſcis faucibus aduolabant

id eſt, ut interpretatur idem Dalechampius, cum placentulis, quæ & ipſæ prima fercula ſunt, quemadmodum etiam oua, quibuſcum appoſitos fuiſſe ille tradit, quod uel ex

communi

communi dicterio notum est, *ab ouis usque ad mala. Turdos, Merulas,* &c. *assabis*, inquit Platina. Hæ quoque aues, si elixantur cum pipere, & saluia non insuaues videbuntur. Et rursus in Turdo, *Vbi Turdum assaueris eo modo, quo conuenit, amygdalas bene tusas, saleque inspersas, cum agresta, & iusculo miscebis, modicumque Zinziberis, & cinnami insperges. Mixta hæc omnia per cribrum setaceum in cacabum transmittes. Vbi modicum ebullierint, in ollam, in quam Turdos assos reposueris, infundes. Sunt item, qui satius dicunt in assos Turdos, vel malarantia exprimere, vel aromata dulcia inspergere.* Pectora Turdorum in patinam Apicianam conijciuntur. De pastillis è pullastris verba [l] Baltasaris Stendelij recitauimus (nisi fallimur) in Gallo: similiter autem, inquit, pastillos è Turdis etiam fieri, quos non vltra horam coqui iubet. Apitius [m] alibi titulum habet: Iura in diuersis auibus, Turdis, Ficedulis, Pauo, Phasiano, Ansere; sed in contextu nullius harum auium priuatim mentio fit, præterquam Anseris. Porcellus dimidia parte assus, & dimidia elixus apud [n] Athenæum farctus erat Turdis, & ventriculis Gallinaceis. Item antea dixerat, porcum assum appositum fuisse Turdis, & Ficedulis farctum. Ornithologus iecur ouis integrum ab aliquibus diligenter cum medulla panis ait contundi, & per linteum, vel cilicium transmitti, deinde aromatibus ad saporem, coloremque commendandum inspersis modicè feruefieri, & Turdos in iure carnium elixos, ac modicè frixos imponi.

Præparatio

[l] Lib. 4. c. 2.

Pastilli è Turdis.

[m] L. 6. cap. 5.

Porcellus Turdis plenus.

[n] Lib. 4.

DE TVRDIS IN SPECIE, ET primùm de Turdo Visciuoro. Cap. II.

Communis præceptor [a] Aristoteles Turdorum genera recensens ἰξοβόρον, id est, visciuorum primo nominat loco: quare nos pariter eum alijs præferrimus, multaque quæ in genere de Turdis scripsimus, huic priuatim competunt: sed vel propter magnitudinem saltem cæteris præferendus erat. Est enim omnibus maior.

[a] 9. hist. c. 20.

Ordinis ratio.

SYNONYMA.

HOC Turdi genus, ut dixi, Aristoteles. [1] ἰξοβόρον, Athenæus ἰξοφάγον appellat. Arbitrabatur enim Philosophus, nam id apertè præcitato loco tradit, nisi visco, atque resina uesci. Latini Turdum visciuorum dicunt, Græcum nimirum nomen transferentes. [b] Isidorus, nisi fallor, Turdelam; *nam Turdela*, ait, *quasi maior Turdus dicitur, cuius stercore viscum generari putatur*. Monachi quoque Mesues commentatores Turdelam Turdo maiorem esse scribunt. Item [c] Hermolaus Barbarus, qui hanc dictionem per ll duplicatum scribit. *Turdela*, inquit, *Turdi genus alterum est*, (non alterum Aristotelis, sed simpliciter diuersum) *quod in Veneta prouincia Drexanos vulgò nominant: in Liguria priscum nomen retinent, maiores Turdo sunt, penna subtus varia.* Ornithologus etiam ab Italis Dresso nuncupari scribit: nobis verò Bononiensibus Columbina dicitur. Apud Gallos, teste [d] Bellonio vne Griue sed pro diuersitate regionum, & ciuitatum nomen immutat. Apud Sabaudos enim, vt sibi scriptum ab amico suo quodam refert Ornithologus, Griue Sisalle Turdus maior est, colore Columbino, rostro Merulæ, nidum faciens ex musco in pariete, oua quaterna pariens. Parisienses, cùm deberent, inquit Bellonius vocare Turdorum maximum, dicunt Calandram, sed hallucinantur. Lugdunenses dicunt Cisere, eodem teste. Ait denique à Gallis Coridalum dici. Germani a visco denominant ein Mistler, in Heluetia Mistelfinck, alibi Ziering. Carinthijs Zerrer, Bauaris Scherrer: [e] Iulius Alexandrinus Germanis, quia plerunque iuniperi baccas vorat, Cronabet appellari ait, Italis vero Gardennam. Gybertus Longolius, qui circa Coloniam in Germania vixit: Primum, inquit, Turdi genus, quod Picæ magnitudine est, nondum, quod sciam, conspexi. Anglicè dicitur à Poluer: Illyricè Prskavvecz, Turcicè Garatauk.

ἰξοβόρος. ἰξοφάγος.

[b] L. 12. c. 7.

[c] In corollario.

Drexanos. Dresso.

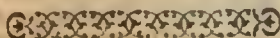
Colũbina.

[d] L. 6. c. 31.

Griue Sisalle.

Calandra. Cisere.

[e] Lib. 13. salub. c. 8.



DESCRIPTIO.



VRDVS visciuorus noster, inquit Ornithologus, maior est cæteris Turdis, paulò infra Columbam: (hinc fortè Bononiensibus Aucupibus Columbina dicitur) capite, alis, & ventre fuscus, plumis tamen iuxta caudam aliquid flaui admixtum apparet. Cutim intra rostrum palladus, & subruber colores mixti tingunt. Pedes digitiq; flauescunt, præsertim posteriore neruo tibiarum. Vngues, & rostrum nigricant, Collum parte prona, venterq; totus nigris punctis in albicantibus plumis, & alicubi flauis variant. Plumæ sub alis candidæ sunt. * Bellonius breuiter etiam describit hoc modo: Iam signa daturi Turdi visciuori maioris, Turdo pilari maiorem esse dicimus. Aristoteles assimilat eum Picæ, & verum est, colorem non seruare, vti pariter obseruauit Aristoteles, Plerunque verò in suprema capitis parte, & colli magis plumbeo colore maculatur, quàm Turdus Pilaris. Extremitates plumarum alarum, & caudæ, quæ longiuscula est, albo colore circumducuntur. Pedes, & crura habet alba ad flauum, siue luteum vergentia. Hæc ille. Ego semel hunc Turdum obseruaui, & depingi curaui ad viuum adeo pallescentem maximè in cauda, & alarum remigibus, vt penè albesceret, capite verò, & tergore, & alis supernis esset cinereus omnino. Turdi visciuori iconem habes folio 582.

Magnitudo. Color. Pedes. *Lib.6.de auib.c.31.

LOCVS. NIDVS.



ISCIVOROS Turdos etiamsi Philosophus discedere scribat, nullo nihilominus non tempore apud nos visuntur. * Bellonius arbores magis cauare, nidumq; maiori cum industria conficere scribit. Nidificat, inquit Ornithologus in nostris regionibus.

*Lib.6.de auib.c.31.

VICTVS.



RISTOTELES nisi visco, atque resina vesci scribit: constat tamen & alias baccas arborum, fruticumq; deuorare, atque in primis Iuniperi. Bellonius præcitato loco æstate ait viscum abietis depasci, hyeme verò semina visci fructiferarum arborum. Vuis quoque, & ligustri baccis inhiat. Cicuratur etiam, & pascitur omni genere ciborum, pane, caseo, &c. Turdos huius generis singulos, singulas (quod mirum est,) visci feraces arbores occupare aiunt, & semper proximè eas versari, neque admittere alios, sed persequi & depellere: quod eorum ingenium etiam in causa est, vt facilè capiantur.

Turdus alius alium pellit.

PRAESAGIVM.



RNITHOLOGVS se à rusticis quibusdam accepisse tradit, si Turdus visciuorus circa finem hyemis in cacumine alicuius arboris insidens, & supra arborem eminens cantillet, hyemis diutius duraturæ signum esse: si uerò in medio arboris consîdat, ita vt non appareat, aut ægrè, æstatem propinquam significari.

CAPIENDI RATIO.



VCVPES caueam, cui auis vna huius generis sit inclusa, & reti obtecta, vt conspici possit è sublimi, cum decipula superstructa, ad arborem aliquam viscum ferentem vnco ligneo praelungo suspendunt, mox Turdus ferus conspecto incluso, impetu in illum delapsus, vt de arbore sua depellat, decipulæ operculo cadente capitur, & sic deinceps ad arbores multas caueam eandem suspendunt. Eiuscemodi capiendi modus in Italia, quod sciam ex vsu non est.

Vtuntur

Vtuntur etiam aucupes hoc Turdo ad capiendos Accipitres in attegia, amiti imposito. Nam cùm Accipitrem viderit, exclamat.

VSVS IN CIBIS.

Bellonius * hoc Turdi genus cæteros saporis gratia vincere: contrà verò Ornithologus apud suos minoris pretij esse refert, minusq; in cibis lautum haberi, quàm soleat pilaris. *L. 6. c. 32.

DE TVRDO PILARI. Cap. III.

SYNONYMA.

ALTERVM Turdi genus Aristoteli, & Athenæo τριχὰς appellatur. Gaza Latinè transtulit pilaris Turdus: sed Grapaldus eiuscemodi nomen vulgare, siue à vulgo confictum existimauit, at sic non est. præfertur, inquit, Turdorum genus quoddam reliquis maiusculum, pectore albo nigricantibus maculis, quod Merulæ magnitudine per hyemem iuniperi baccis enutritum, præsertim montana mittere sub pilaris nomine consueuerunt: sic ille. Ego pilaris nomen non vulgare esse puto, sed Latinum à Gaza confictum, vt Græcum τριχὰς exprimeret. τρίχα enim Græci pilum dicunt. Scribit autem Gaza pilarem per l simplex. Cur verò à pilis hoc Turdi genus nomen habuerit, non video: suspicari autem possimus nomen hoc illi per onomatopœiam à Græcis inditum fuisse. Nunquid uerò etiam Grapaldus auem, quam nos pro Turdo pilari depingimus, pro pilari accipiat, subdubito; Turdus enim pilaris pectus album non habet: neque id de eo veteres scripserunt. Augustinus Niphus rusticè apud suos dici scribit Schironem, atque huiusce nominis etymum adducit, quia hoc auis genus corpus, & rostrum acutum habeat: sed multis hoc alijs auibus etiam conuenit, quas tamen nemo, ne ille quidem Schirones nuncupat. In alijs Italiæ locis præcipue in Lombardia Viscada nuncupatur, quod visco vescatur, quamuis reuera à Turdo visciuoro Aristotelis, nimirum de quo præcedenti egimus capite, diuersus existat: vtrumq; autem genus visco delectatur. Gallicè, teste * Bellonio dicitur Litorne. Germani, vt scribit Ornithologus appellant Kramervogel, vel. (vt alij scribunt) Kramesuogel, Kranvvitvogel, Heluetij, priuatim Reckolteruogel, alij Vvachholteruogel, Vvecholbterziemmer: nam Ziemer, teste Ornithologo, Turdorum commune nomen est.

Τριχὰς. Grapaldi error. Etymum. Schiron. Viscada. Litorne. *L. 6. c. 34.

DESCRIPTIO.

HOC Turdi genus exactissimè cùm à Bellonio, tùm ab Ornithologo descriptum est, quare & nos eorum allata descriptione, acquiescemus. Nonnulli, inquit * Bellonius, hoc Turdi genus confundunt cum eo, quod Calandre cognominatur. (Turdum visciuorum maiorem ita dici ibi scripserat) Turdo visciuoro maiore aliquantulum minus est, maius Iliaco, Merulę com par. Obseruaui nonnunquam pro Merula fæmina venundari: eiq; similis videretur, nisi per pectus flauesceret transcurrentibus maculis nigris, uentreq; candicaret. Crura pedesq; nigrescunt, aliter ac in Turdis maioribus & minoribus, quibus flauescunt, & albescunt. Capite, collo, & sub uropygio cinereus est, dorsum castaneum, cauda subnigra ferè ut in Merula. Sex priores alarum suarum pennæ longæ magis nigricant, quàm reliquæ subsequentes, quæ ad ruffum, aut castaneum accedunt. Rostrum habet diuisum, breuius uerò quàm in Merula, in extremitate nigricans. Minus maculatur, quam Griue (Turdus visciuorus maior) præterquam in duabus pectoris partibus, plumisq; laterum: nam sub alis omnino candicat, & quia minor est, ideo etiam rarius venditur, quàm visciuorus maior, & minus in cibo etiam commendatur. Hucusque ille. Ornithologus verò sic describebat Turdum,

*Lib. 6. de auib. c. 34. Magnitudo. Color. Pedes. Rostrum.

Rostrum. Os. Collum. Dorsum. Cauda. Collum. Pectus. Alæ. Vngues.

Turdum, inquit, pilarem nostrum curiosiùs olim conspectum his verbis descripsi. Rostrum ei subflauũ in extremo nigricat. Tota ferè magnitudine & figurâ est Merulæ. Os etiã intrinsecus, & linguam flauus color, sed dilutior, quam in Merulis pingit. Collum pronum cinereum est, vt etiam caput, sed nigris maculis aspersum. Dorsum charopum, seu ruffum obscurè, & per medias pennulas nigricans. Pars circa uropygium rursus cinereis plumis obtegitur. Caudam pennæ nigræ constituunt. Collum supinum, & pectus varia sunt: nam flauescentes in eas plumas nigræ distinguunt maculæ. Alæ interiores albæ sunt. Latera etiam intra alas (sub alis) in extremitate plumarum albicant, inde lineis rufis distinguuntur: intima parte latiùs nigrescunt. Plumæ uentris albæ. Vngues digitiq; pedum nigricant. Pennę alarum partim nigricant, partim rufo colore, ut dorsi minores præsertim, & breuiores, apparent. Sexus in hoc genere non facilè distinguitur.

Turdus Pilaris cum hedera.



LOCVS

LOCVS. VOX. VOLATVS.



TVRNERVS Anglus apud ſuos Turdum pilarem nunquam, aut rarò videri ſcribit in æſtate, hyeme verò tantam eſſe copiam, vt nullius auis ſit maior. Apud Heluetios, vt refert Ornithologus poſtremò aduenit. De hoc priuatim tradit [a] Ariſtoteles, quod acutè ſonet, ac quamuis colorem immutet, uocem non variet. Volat gregatim, & inter volandum obſtreperus eſt. [a] 9.hiſt.c.20

VICTVS.



HOC Turdi genus baccis oble&atur, præcipuè iuniperi, unde & nominatur à Germanis, teſte Ornithologo, & in vulgari apud illos ænigmate quæritur, quæ ſit auis, quæ pabulo trimo paſcatur. Iuniperi enim baccæ tertio demum anno matureſcere creduntur. Ille in huius Turdi ventriculo diſſecto ſeſe reperiſſe ait iuniperi baccas, & oſſa ſpinæ albæ fruticis, quam oxyacantham uocant, & berberi vulgò dicti granorum ſemina. Aquifoliæ arboris, ſorbi minimæ, ſimiliumq́; etiam arborum baccis veſcitur. Aenygma de Turdo pilari.

DE TVRDO ILLADE, ſiue Tylade. Cap. IV.

SYNONYMA.



TERTIVM Turdorum genus [a] Philoſophus ἰλλάδα quibuſdam dici ſcribit. Gaza Iliacum uertit, ſed ab Hermolao taxatur, quod non Illada, ſed iliada legerit, quare, inquit, commodiùs Illadicum conuertiſſet. ſed Athenæus etiam ἰλλάδα habet, & Alexandrum Myndium pro ἰλλὰς τυλὰς ſcribendum arbitrari aſſerit. Italicè appellatur, ut Nipho placet, Maluiccius, nempe Maluizzo, alibi, ut Ornithologus ſe audiuiſſe ſcribit, Cion, uel Cipper, ut circa lacum Verbanum, Gallicè, teſte [b] Bellonio, un Mauuis. Apud Cenomanos verò Touret voce correſpondente diminutiuè nomini d'vn Tours. Germanicè ein vvinſel, vel vvintze apud Tigurinos à uoce ſua, vt ſcribit Ornithologus. Claronæ, quæ pariter Heluetiæ vrbs eſt, Bergtroſtel, quaſi Turdus montanus: alibi Boemerle, Bomerlin Beemerzie ner, vel Behemle, quaſi Bohemica auis, vel Turdulus Bohemicus, quod in Bohemia nidificare dicatur. Scribit tamen Ornithologus ſeſe ab aucupe quodam accepiſſe auem Behemle aliam eſſe à Vvenſola Heluetiorum, ſed ſimilem: alibi Vvyntroſtel, id eſt, Turdus vinearum, fortè quòd vuis paſcatur, & Rottroſtel, id eſt, Turdus ruber, ad differentiam alterius Turdi minoris, quem illi Troſtel ſimpliciter, alij Vvyſztroſtel, id eſt, Turdum album vocant. Circa Coloniam ein Bitter, in Saxonia Vveindruſchel, Vveingartuogel. Circa Baſileam per onomatopœiam Gixerle.

[a] 9.hiſt.c.20 Τυλάς. Maluizzo. Mauuis. [b] L.6.c.33. Touret. Vvinſel. Bohemica auis.

DESCRIPTIO.



VVINSELA noſtra, inquit Ornithologus, per totum dorſum fuſca eſt. Pectus ei varij coloris: medius venter albicat: rubet utrinque, ut etiam pars ſub alis. Interiora oris penitus flaueſcunt. Denique ſimilis eſt tum ſpecie, tum magnitudine illi, quam Troſtel nominamus. Sic ille. Quę deſcriptio exactè meæ aui, quam depictã exhibeo, reſpondet: ſed minus, quàm alij Turdi, ut etiam [a] Ariſtoteles animaduertit, maculata eſt, maculæq́; longæ ſunt minores. Depingit, deſcribitq́; eundem hunc Turdum [b] Bellonius his ferè uerbis: Turdus iliacus ſimilis eſt Turdo viſciuoro minori, ſed tenuior. & magis flaueſcens.

Color. [a] L. 9. Hiſt. cap.20. [b] Lib.6.de auib.c. 34.

flaueſcens, & parte prona, maximè circa flexiones alarum ad colorem aurantij mali accedens, & per collum maculatus, pennæ capitis, & dorſi è caſtaneo ad cinereum accedunt: roſtrum, crura, pedeſq; colore Turdi viſciuori maioris: venter, vt in Turdo pilari albus eſt, contra ac in alijs duobus, quibus is maculis variegatus eſt. Cauda, atque alæ ſunt caſtaneæ.

Turdus minor cum olea ſylueſtri.



LOCVS. NIDVS.



ORNITHOLOGVS aues esse ait peregrinas, neque apud suos nidificare, sed ut se audiuisse tradit, in Bohemia, vel Vngaria. Aduolare vero apud suos initio hyemis per quatuordecim ferè dies ante Turdos pilares: circa Pascha recedere. Racemis victitant, vineisq́; teste Bellonio, multum danni inferunt. Turdus Iliacus, inquit Gybertus Longolius, qui reliquis minor est, & gregatim plerunque victitat, in dumetis, & inter humiliores syluas, iuniperos, aquifolias degit: cui vulgus Germanicum (circa Coloniam) ab amaritudine nomen indidit ein Bitter. Ornithologus in dissecti ventriculo Nouembri mense reperit baccas spinæ albæ, quam oxyacantham dicimus.

Victus. Better.

CAPIENDI RATIO.



IDEM Ornithologus laqueis capi scribit, sed difficiliùs, quàm pilares: nam si laqueus, inquit, sit albus, remouent, ut transgrediantur. Quia verò vuis inhiant, plurimi, teste* Bellonio, tempore vindemiarum diuersimodè capiuntur, & præcipuè instrumento, quod à suis Bret appellatur. Fit autem id in modum sibili, nam absq; Vlula, inquit, párum præstari: capi verò etiam visco in media æstate, item in ipso volatu, & multis alijs modis, sed quos breuitatis gratia subticet.

*L.6.c.33. Bret, quid Gallis.

DE TVRDO SIMPLICITER dicto. Cap. V.

SYNONYMA.



ARISTOTELES eiuscemodi Turdi genus non videtur agnouisse, nam trium tantummodo meminit, quæ scilicet iam antè descripsimus. Bellonius hunc Turdum primo* Aristotelis Turdo annumerat, Turdum viscitiorum minorem appellans, nimirum Griue petite. Nos appellamus simpliciter Tordo. Ornithologus Gallis ait dici un Trasle, Germani vocant Trostel, quod nomen ab Italico Turdela factum videri potest, quæ Turdus Visciuorus maior est, Alij aliter Germanicum illud nomen scribunt, & efferunt: Gyb. Longolius, qui Coloniæ scripsit Droessel. Turnerus, qui ibidem Drassel, vel Durstel. Hieronymus Tragus Trostel, Murmellius Trusel: nonnulli Sangdruschel, id est, Turdum musicum, ad differentiam Turdi Iliaci superioris: alij Vvysztrostel, id est, Turdum album, quod non admodum nisi colore quarundam partium differant. Angli à Trostel, aut à Mauuis, teste Turnero; sed nos Maluiccium vocamus Turdum minorem rubrum, de quo postremo loco egimus, & Galli eundem Mauuis, alij à Thrusche, quod nomen tamen primo, & maximo Turdorum generi adscribit, Illyrij, & Poloni Drozd.

L.6.c.32. Griue petite. Trasle. Trostel. Turd musicus.

FORMA. DESCRIPTIO.



ARISTOTELES generatim Turdos considerans, eos, tradit, colorem immutare: atque hoc quoque huic Turdo conuenit. Auis est varia, & maculosa: Magnitudo, & species huic generi ex inspectione nostra, inquit Ornithologus, eadem ferè, quæ Turdo minori proximè descripto. Crura albicant, (hic quoque color uariat, nam ex ijs, quos ego depictos habeo, vni pedes crocei sunt.) Pectus, ventrem, & latera puncta nigra insigniunt. Venter alioqui candidus est, & caudæ etiam pars supina in minoribus pennis. Pectus subflauo, & ruffo

Colorē mutat. Magnitudo Crura. Pectus. Venter.

ruffo colore, in unum commixtis. Idem ſub alis color merus, & abſque maculis in minoribus pennis eſt. Tota pars prona vno ferè, & ſimplici colore, non pe fuſco. Alæ fuſco ruffum miſcuerunt; & maculas ſubflauas habent. Sexus, ut audio, non facilè diſcernitur, niſi cantu. Hucuſque ille. Huic generi proprium eſſe apparet, ut circum oculos maculetur: nam quatuor, quos ignarus priùs colorem immutare tanquam diuerſos depinxi, tres erant ita maculati: quarto enim caput totum ferè erat candidum, cuius hîc ſeparatim pîcturam exhibeo. Prior à me in libris meis ad viuum depictus iam allatæ ex Orni-

Alæ.

Oculi.

Turdus ſimpliciter dictus cum olea ſatiua.



thilogo

thologo descriptioni ex æquo respondet, nisi quod pedes haberet, ut dixi, penè croceos, & alis tergore, & cauda supina magis ruffesceret. Alteri pedes candicabant. rostrum erat flauum, oculos albicaca maximè macula subrotunda ambiebat, cætera magis pallescebant. Tertio rostrum erat nigrum, color ex cinereo ad album uergebat, maculæ in collo, pectore, uentreq; vix erant conspicuæ. Oculos huic macula non circundabat: erant tamen in medio duarum albarum, quarum una prope rostrum erat, altera ferè in ceruice. Quarto, quem delineatum damus, uertex capitis omnino erat candidus, cætera primo simillimus, nisi quod pedes minus lutescerent.

Turdus Leucocephalos cum iunipero.



DE MERVLIS.

Cap. VI.



MERVLARVM genus, quia cum Turdis in omnibus fermè conuenit, ijs subiungendum omnino erat. In cantu Turdis nihil cedit: humanum sermonem æquè docetur. Victu eodem ferè vtitur. Iisdem in tabularijs Romæ alebatur: non minus, quàm illi in cibo commendatur: quin sunt qui Merulas præferant, quamuis reuera præferendæ non sint. Quæ hoc capite generatim scribemus, priuatim priori Aristotelis Merularum generi exactè conueniunt.

Ordinis ratio.

AEQVIVOCA.



BRENTHVS perperam ab Hesychio, & Varino exponitur Cossyphos, id est, Merula: nam aquaticam auem esse ex [a] Aristotele facilè colligitur, qui cum Laro, & Harpa diffidere scribit, quoniam omnes è mari uictum petunt: quamuis apud eundem Aristotelem [b] alibi, ubi Græcè βρενθος legitur, Gaza Brenthus vertetit, quam auem Philosophus montes, & syluas colere scribit, esseq; ei uictum probum, & sonoram uocem. [c] Pausanias Tanagræ duo Gallinaceorum genera esse scribit, vnum pugnax, alterum Merulæ nomine insigne, magnitudine Lydas Gallinas æquans, colore Coruino, à quo nimirum, teste Hermolao, nomen Merulæ obtinuit. Syluatico Sosofigius auis Merula est, verùm ea uox à Græco σισοπυγίς, quod Motacillam sonat, corrupta est. Græci ut auem, & piscem κοσσυφον appellant, ita pariter Latinis Merula auem, & piscem significat. Peritiores Galliæ piscatores, teste [d] Rondoletio, hunc piscem Merle uocant, Romai Merlo: nonnulli perperam Turdum. Lippius, & Isidorus Merulum, quod Merulæ auis instar niger appareat. Piscis est saxatilis, & boni, laudatiq; succi. Merula item Plinio Liguriæ fluuius est, Iustiniano, & Leandro Meira dictus, (vnde, ut audio promontorium propè quod allabitur, vulgò Capo delle Meire à Liguribus dicitur,) Nigro Conta teste Abrahamo Hortelio, nisi pro Centa, quod arbitror, Conta errore Typographi legatur. [e] Blondus enim Liguriam describens, Centam uocari asserit: Ornithologus Centenam, & nominis etymum adferunt, quia centenis amnibus augeatur. *Albinga*, inquit Blondus, *abluit latus Merula fluuius Centa appellatus, quòd Centenis torrentibus augeatur.* Cur uerò eo nomine gaudeat ille amnis, nemo tradit; quid si ab aquæ nigredine dictum conijciamus? Nam & Meruleus, ut pòst dicemus, Plauto color niger est, & alterum Tanagræorum Gallorum ab eodem Merularum colore Cossyphos Pausaniæ appellatur, id est, Merula, siue Meruleus. Inuenio etiam apud [f] Sigismundum Baronem alium eiusdem nominis fluuium, de quo is ita meminit. Ab oriente meridiem uersus reflectendo, circa Mœotidis paludes, & Pontum ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Aphgasi populi sunt, quo loco vsque ad Merula fluuium, (ita habet) qui Pontum illabitur, montes occurrunt, quos Circassi, seu Ciki incolunt. [g] Vitruuio verò loquenti de ctesibicis machinis, quæ altissimè aquam extollunt, Merulæ sunt de genere hydracularum, quibus reddebantur uoces humanarum imitatrices, & cantus auium effectrices, sicuti exponit Gulielmus Philander Castilionius, Vitruuij Scholiastes. Nobis denique Italis Merula indigite uoce summitatem tectorum, ædiumue significat, eamq; uocem Latinam fecit [h] Sanazarius hoc uersu:

Quiq; rigens Merula nomine gaudet apex.

Brenthus. [a] 9. hist. c. [b] 9. hist. c. 11. [c] In Bœoticis. Gallinacei Merulæ dictæ. Merula piscis. [d] L. 6. de pisc. lib. c. 5. Merula fluuius. Capo delle Meire unde dictus. Conta. Centa. [e] In Liguria Centena. Merule color. [f] In cõm. rer. Musco. [g] L. 10. c. 12. Merula machina. Merula pro summitate. [h] Li. 3. eleg.



SYNO.

SYNONYMA.



A GRAECORVM Cossyphos corrupta videntur hæc Syluatici nomina Merulam ipsi significantia, Cosefos, Cossisos, Kepsos. Pro Archi nescio qua lingua Merulam auem etiam transfert. Hæc quoque barbara sunt, & ex qua lingua ab ipso excerpta sint, ignoro, Alfia, Merulus, Echus, idem, item Edulcus, & Ethida pro Merula; quas posteriores voces corruptas coniicio ab Aethyia Græcorum, quæ Latinè Mergum sonat, non Merulam, vt ille somniat. Apud Albertum Fastozoz, vel Farrakoz, Cokoylos, Folkynos, Chiricos, & Focoton omnia leguntur pro Merula, quæ Aristoteli, cæterisq; Græcis κόσσυφος dicitur, & κόττυφος, teste Hermolao Barbaro. Κόψιχος Hesychio, & Varino, Suidæ Κόσσιφος per iota in penultima, quod non probo: Alibi etiam Κόψιχος pro aue accipi ait, κόσσυφος verò pro pisce, sed quemadmodum huius nullum habet authorem, ita etiam ipsemet proximè scripserat, κόψιχος pro pisce accipi, quamuis & id verum nõ sit: nam ut suprà diximus Κόσσυφος & piscem, & auem significat. Eustathius etiam Κόψιχος habet, sed communiùs, inquit, dicitur κόσσυφος. Hodie Græcis Merula Κοττυφὸς dicitur. Latini Classici scriptores fæminino genere tantùm efferunt, recentiores, & author Philomelæ, nonnulliq; alij etiam masculino Merulum dicunt, & Itali Merlo. [a] Varro Merulam, quasi meram dici uult, id est, uti ipse exponit, solam volantem; quam tamen etymologiam, ut superstitiosam, & plus iusto curiosam ridet [b] Fabius Quintilianus, ita Varronem vellicans: *sed huic tanti fuit vertere, quia sola volat, quasi mera volans nominaretur*. Isidorus uerò etymum Varronis repetens, id non uidetur improbare, sed antiquitus Merulam Medulã dictam fuisse scribit, eò quòd moduletur. Festus pariter Varroni subscribit, inquiens; *Merum solum antiquis: unde & auis Merula, quod solivaga est, & solitaria pascitur*. Merulam à nigro colore, quo prædita est, nonnulli, referente Ornithologo Nigrettum appellarunt, sed ea uox, quod sciam, Latina non est. Italis, ut dixi, Merlo dicitur, Hispanis Mierla, Lusitanis Melroa, Gallis Melre, Germanis superioribus Amsel, circa Coloniã Merl, Flandricè in nonnullis locis Merlaer, aut Meerel, Hollandis priuatim, ut ait Ornithologus, een Lyster: Anglicè à Blak osel, i Blak byrd: Illyricè kos, quæ dictio à Gręcorum Cossyphos detorta uideri potest, Turcicè Eeluek.

Cosefos. Cossisos. Kepsos. Archia. Aethyia Mergus. Κόψιχος. Κόψυχος. Κοττυφὸς. Etymum. [a] Lib. 4. de ling. Lat. [b] L. 1. c. 10. Nigrettus.

GENVS. DIFFERENTIAE.



ARISTOTELES [a] duo Merularum genera recenset, nigrum vnum, idq; vulgare, candidum alterum, quod circa Cyllenam Arcadię tantùm nascatur. Si itaque peculiaris illius loci natura sit, Merulas producere candidas, quod pro altero genere ponit Aristoteles, diuersum a primo non erit: color enim non uariat speciem, maximè cum & magnitudine, & uoce simile utrunque genus esse dicat. Verùm quod nullibi alias candidas Merulas nasci tradit, idq; [b] Plinius certum reperit; id meo iudicio vsque adeo uerum non est. In Nouergia enim, teste Gyb. Longolio, etiam candicant, & Io. Carus, eodem referente albas Merulas in nouo orbe, in quem cum Hispanis nauigauit, se uidisse asserit: & ego pariter Merulam aliquando à Cardinale Paleoto mihi Roma missam totam candidam, exceptis rostro, & pedibus, qua flauescebant, delineatam ob oculos ponam: Sed vt ad ueteres reuertamur, [c] M. Varro non pro diuersa specie, sed pro re quadam noua, aut rara habuisse videtur, inquiens: *Gallina rustica in ornatibus publicis solent poni cum Psittacis, & Merulis albis, item alijs id genus rebus inusitatis*. Agnouit tamen Aristoteles etiam aliud Merularum genus, siquidem præcitato loco ait: *Est etiam ex hoc genere, quæ similis nigræ sit, sed fusca colore, & magnitudine paulo minor. Versari hæc in saxis, & tectis solita est, nec rostrum rutilum, vt Merula habet*. Ornithologus quærit, an hoc genus sit, quod multi Passerem solitarium uocant, uel illud Merulæ genus, quod nonnulli viri docti Germanicè interpretantur, Birckamsel, id est, Merulam montanam: huius ex illo descriptionem pòst suo loco dabimus. Næuius apud Festum Merulæ meminit sandaracino colore: sed huiusmodi color rostro Merulæ tantùm competit: quare diuersa species non est. Obseruaui tamen Merulam nescio quo tempore captam, quæ tota ex flauo ad castaneũ uergeret, mutato, ut puto, priore colore. Albertus alibi, ubi [d] Aristoteles Capri

[a] 9. hist. c. 19. Merulæ cãdidæ ubi. [b] L. 10. c. 30. [c] L. 3. de re rust. c. 9. Passer solitarius. Birckamsel. [d] 9. hist. c. 30.

mulgum Merulæ quo ad magnitudinem confert, *eſt*, inquit, [a] *Merularum genus quoddam, quod Caprimulgus vocatur*, cùm Caprimulgus alioqui auis ſit nocturna, de qua ſcilicet in libro de nocturnis auibus priuatim egimus.

FORMA. DESCRIPTIO.



RISTOTELES, citante Athenæo, Turdum Trichada, ſiue pilarem Merulæ æqualem facit; verùm in codicibus, quos nunc habemus, Ariſtotelis, id non reperias; conuenit tamen ea magnitudo Merulæ communi, nempe nigræ, quam primo loco nominat [e] Ariſtoteles, & nos hic depingimus. Quod ad colorem pertinet, is quidem niger eſt, quare nigrum colorem Meruleum

Magnitudo
[e] 9.hiſt.c.19

Merula mas cum myrtacantha.

dicebat

dicebat facetissimus [f] Plautus, sed hyeme, teste Aristotele, Plinioq; ruffus euadit. Quam hîc depingimus, legitimam Aristotelis Merulam, primo, vt dixi, loco nominatam esse remur, nam nigra est, & vulgaris, rostrumq; habet rutilum, quemadmodum de sua prodidit ille: Albertus Merulæ rostrum & pedes coloris tribuit crocei, mea verò Merula pedes habet aterrimos; quas tamen ex hoc planè genere post fæminam depictas dabo, omnes pedes habebant luteos. Quemadmodum verò plumarum colorem mutant pro temporis diuersitate, ita pariter rostrum colorem eundem non seruat, sed eum pro auium ætate immutant: nam id anniculis, teste Plinio in ebur transfiguratur, at maribus duntaxat. Eodem modo fortè in pedibus euenit: Sexus in hoc genere manifestam differentiam constituit. Fæmina enim vt mas atra non est, sed fusca tantummodo. Rostrum etiam ut in illo rutilum non est, sed inferiùs tantùm lutescit, suprà enim planè fuscescit: præterea gula, pectusq; totum ex albicante, & fuscescente coloribus maculantur. Prior icon maris est, altera fæminæ.

[f] In pseudo. l.10.c.29.

Colorē corporis,& rostra mutant.

Sexus.

Fæminę for ma.

Merula fæmina cum ilice aquifolia.



Merula leucocephalos eiusq; forma.

Tertio loco depicta haud dubio ex eodem genere, Merula leucocephalos dici poteſt: nam caput præter tres maculas oblongas nigras, quæ retro oculos conſpiciuntur, prorſus candidum eſt, pedes fuſceſcunt, cauda, & venter aterrimo colore, uti pariter pectus, atque alæ, ſed quæ albo maculantur, aliquot etiam ex pennis remigibus prorſus candidæ ſunt: roſtrum, & oculorum iris lutea.

Merula leucocephalos cum phylirea anguſti folca.



Quas

Quas quarto, & quinto loco depingimus, ex albo, & nigro ſunt maculatæ, mas minus, fæmina magis, nigredo verò in fæmina longè minus, quam in mare intenditur.

Merula alba & nigra mas cum myrto laurea maxima.



Cauda vtrique tota nigra; mari roſtrum, & pedes rutili intenſè admodum; fęminæ pallidè flaueſcunt.

Merula alba & nigra fæmina cum Phylirea Narbonenſi.



Vltimo loco depicta tota candida est, excepto rostro, quod rutilum est, & pedibu, qui lutescunt.

Merula candida cum oxycedro.



LOCVS

LOCVS.



[a] 9. hiſt. c. 21

[b] L. 6. c. 24.

[c] L. 5. de ſar.

[d] 9. hiſt. c. 16

ERVLA, inquit Albertus, verſatur in locis denſis conſitis arboribus, & ſpineris, & in fiſſuris lapidum. Sed [a] Ariſtoteles hæc de Trochilo tantùm, non de Merula ſcripſit. Agit certè Merula eiſdem in locis, in quibus Turdus, atque eiuſdem ferè naturæ eſt: mutat enim, vt ille, locum: *Abeunt, & Merula*, inquit [b] Plinius, *Turdiq; & Sturni ſimili modo in vicina, ſed hi plumam non amittunt, nec occultantur, viſi ſæpe ibi* (aliàs niſi ſpe cibi) *quo hybernum pabulũ petunt*: quę apud [c] Platinam ſic leguntur. Occultantur hæc animalia ſepibus, ibiq; hyberno tempore pabulum quærunt. Ariſtoteles etiam hyeme latere ſcripſit has aues, & aliàs de eiſdem ſic habet: *Quædam cùm æſtate degant in ſyluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium receſſus ſecuta, ſicuti Sturni, Turdi, Merulæ*. Idem ferè ait Georgius Agricola in anguſtis montium angulis quandoque latere Merulas ſcribens. Paraſitus tamen quidam in Ariſtophontis Pythagoriſta apud Athenæum inter alia de ſe iactitat, ſi algor ſub dio perpetiendum ſit, ſe Copſichon, id eſt, Merulam eſſe.

VOX. CANTVS.



[a] In conſab. primæ dici.

Merulæ cãtu ualent.

O: [a] Antonius Pantheus Veronenſis fringulicire de Merularum voce vſurpat. Apud veteres, quod ſciam nullum verbum, quod uocis earum proprium ſit, reperire eſt, nam ceu canoras tantùm eas celebrant, & etiamnum cauiui educantur. *Cantu*, inquit Aelianus, *Merulæ valent*. Author uerò de natura rerum non ſuauiter tantùm canere ait, ſed uocis quoque amœnitate ſe ipſas oblectare. Laudat hunc item cantum Philomelæ author:

Et Merulus modulans, tam pulchris concinit odis,
Nocte ruente tamen carmina nulla canit.

Merulæ mirus cantus.

Vt ſuauiùs cantet.

[b] 9. hiſt. c. 49

Albertus author eſt, Merulam quandam olim adeo excelluiſſe in nouem uocum modis, quibus omnis cantilena componitur, exprimendis, ut nullus hominum perfectè illam imitari potuerit eamq; quaſi oſtentantem ſæpè in præſentia hominum nouem ordine uoces efformaſſe. Vt uerò diutiùs, & ſuauiùs cantent, carnibus paſcendæ ſunt, nam idem Albertus teſtatur clauſas ergaſtulis propter pinguedinem diutiùs cantare, & tunc contra naturam carnibus ueſci, & propter eas libentiùs canere. Verùm non ſemper cantant, ſunt enim ex genere earum auium, quæ uocem mutant: imo muteſcere Merulas tradit [b] Ariſtoteles, ita enim in Græco contextu legitur, nempe τὴν φωνὴν ἴσχει Gaza autem non rectè uertit, uocem reddit diuerſam. Aues quædam, inquit Philoſophus, per anni tempora tum colorem, tum uocem mutant, ut Merula, quæ ex nigra rufeſcit, & uocem cohibet. Canit enim æſtate, per hyemem verò ſtrepitat, & tumultuantem edit uocem. Græcè legitur ἐν μὲν γὰρ τῷ θέρει ᾄδει, τοῦ δὲ χειμῶνος πατταγεῖ καὶ φθέγγεται θορυβῶδες. Gaza iſtæc quoque parum rectè tranſtulit, itaq; ſtrepitat enim per hyemem, cum per æſtatem tumultuans cantet. Verè verò cantare, ni fallor, incipiunt: nam & hoc indicare videtur Theocritus, dum canit:

Εἰαρινοῖς δὲ λιγυφθόγγοισιν ἀοιδαῖς
Κόσσυφοι ἀχεῦσιν, ποικιλότραυλα μέλη.
Verna autem ſtridulis cantibus
Merulæ modulantur variè ſonora carmina.

INGENIVM MORES.



[a] L. 7. in vita Apollonij.

[b] Exer. 237.

merula quã Pſittac' imperfectì' loquitur.

ERVLAE veluti ſibi ipſis medicæ lauri folio, teſte Plinio, annum faſtidium purgant. Sed ingenij earum acumen ex hoc magis manifeſtatur, quod humanum ſermonem imitentur. [a] Philoſtratus de quodam adoleſcente prodidit, quòd Merulas docuerit humanum ſermonem imitari. In quo pariter Turdi naturam ſapit: immo [b] Iulius Scaliger author eſt Merulam, & Turdum tanquam è modulis ſermocinari. Neuter verò æquè ac Pſittacus verba format

consona

consona, quòd & rostrum, & linguã eis formandis minus habeant idonea. Psittaco enim rostrum aduncum, & latum, lingua latissima, & humanæ ferè similis, his rostrum rectum, & angustum, lingua stricta, quare tria hæc elementa d, t, r, rarò, aut fortè nunquam exprimunt, Psittacus optimè, neque id mirum, cùm eadem edentuli homines, nam & in his ad dentes loquelæ formatæ reflectio non fit, vt in Psittaco, cui aduncitas rostri dentium loco est, vel non, uel malè admodum exprimant, Quod ad mores, & naturam Merularum attinet, amant sese lauare, vt scribit author de natura rerum, & plumas rostro purgant. Plinius eas inter eas recenset aues, quæ saliunt. Solas uolare aiunt, unde etymum Varro, & Festus deduxerunt: quare etiam nonnulli hominem solitarium, qui aliorum aduersatur comertia, denotare volentes, Merulam depingunt.

Mores. Natura.

Hominis solitarij typ*.

VICTVS. SAGINA.



TVRDOS in victu quoque Merulæ referunt. Myrtis, Lauro, & Cupresso consitis nemoribus gaudent, teste Oppiano, ut nimirum earum baccis vescantur. Caueis inclusæ, ut ex Alberto suprà diximus, contra naturam carnes comedunt. Pomis sorborum, & orni, sambuciq; acinis etiam uescuntur. In depictis à nobis Merulis aliquot plantæ, quæ ipsis in cibum cedunt adiectæ sunt, nimirum oxycedrus Dalechampij, ilex aquifolia eiusdem, myrtachāta, philirea angustifolia, myrtus laurea maxima, myrtus exotica l'linij, area Theophrasti effigie alni. Aristoteles verò Merulam scribit eisdem uesci, quibus Collurio. Quod sanè verum est, si Collurio, ut Turnerus, & Ornithologus volunt, Turdela (sic Turdum simpliciter dictum vocant, & huius non meminit Aristoteles) est: nos quid de Collurione sentiamus, libro quinto scripsimus. Edunt denique etiam Merulę vermes, & locustas. Quomodo clausæ saginentur, in Turdo fusiùs, adductis etiam veterum geoponicorum verbis, docuimus. [a] M. Varro ornitrophion accuratissimè depingens, Intra rete, inquit, aues sunt omne genus, maximè cantrices, ut Luscinïæ, ac Merulæ, quibus aqua ministratur per canaliculum, cibus obijcitur sub rete: sed hoc ad saginandi rationem nihil facit.

Collurio, quæ auis.

[a] Lib. 3. de re rust. c. 5.

NIDVS. PARTVS.



NIDVM durum, & quasi glutino quodam firmatum construere Merulam scribit Ornithologus. Ego anno superiori, nempe 1598. sub finem Iunij allatum, & in cespitibus spinosis propè terram repertum ab aucupe mihi eiuscemodi nidum diligenter consideraui, atque hunc fermè in modum descripsi. Figura erat hemisphęrica, oblongiuscula tamen, substantia firma, solidaq; circunferentia duorum dodrantum. Cauus erat ad modum scutellæ, & cum summa arte constructus ex surculis, ramulisq; exilibus, & fibrosis radiculis inter se luto, quod glutinis loco erat, connexis. Intus materia mollior, ut nempe molliùs cubarent fœtus, luti nihil. Parit Merula, [a] Philosopho teste, bis anno; sed eius primi partus pereunt frigore hyberno: omnium namque auium prima hæc parit: posteriorem autem partum educat, & fęliciter ducit ad finem. Sic ille. Oppianus ante exactam hyemem fœtificare scribit, Ornithologus apud suos, id est, Heluetios, ferè Martio, vel Aprili. Sed quot pariat, nemo annotat. In nido mihi ab aucupe allato quinque inerant pulli, quorum alij, ut ex colore vel intenso, vel remisso iudicaui, mares, alij fæminæ erant. [b] Io. Langius Persarum magos tradit ex saluia sub fimo putrefacta, dum Sol, & Luna secundam Solis faciem occupant, auem Merulæ similem procreasse, cuius adustæ cinere lampade insperso domus serpentibus referta videbatur. Idem in suis mirabilibus, recenset [c] Gaudentius Merula, vbi de Leone sidere agit, & modum docet; quomodo auem ita procreemus. In facie leonis, inquit, prima luna constituta saluiam contusam si in vitreum vas indideris, & orificio Hermetis sigillo obtuso in fimo caball.. o sepelieris, & intra lunarem circulum enatum Merulæ simile animal reperies. Meminit huiusce Merulæ pariter Marsilius Ficinus. Ego uerò eiuscemodi generationi non credo.

Nidi descriptio.

Partus.

[a] Lib. 5. hist. cap. 13.

[b] In epistol. med. 38.

Merulæ similis auis mirus ortus

[c] L. 2. c. de Leone.

SYMPATHIA.

Antipathia.

L. 10. c. 74. 

PLINIVS *Turdos, & Merulas inuicem amicos esse scribit. Sed locum hunc in Turdo ex Aristotele correximus, qui Turtures cum iis amicos esse asserit, non Turdos. Rubeculã appellant quandam auiculã à rubente pectore, de qua in hoc opere postea suo agemus loco, hãc se audisse ait Ornithologus Merulã amare, eãq; sequi, & noctu ferè iuxta Merulã, aut in proxima arbore côquiescere. Verùm quẽadmodũ hasce binas auiculas habet amicas Merula: ita contrà inimicas binas alias, aduersus quas illæ Merulã non defendant, Crecem nimirum, quam moribus pugnacibus esse [b] Philosophus author est, & Noctuam. Grex, inquit ille, *Merulam impugnat, necet enim ipsi, pullisq.* Noctuæ verò nonnulli ita infensam esse uolunt, vt quotiescunque clamantem audiat, extemplò ad illam velut illatam sibi iniuriam vindicatura, aduolet. Sed fortè hoc postremum non ita mirum videatur, vt occulto odio ascribamus innato. Hoc uerò omnino mirandum est, vel saltem nulla eius ratio naturalis assignari potest, scilicet, cur mali punici grano, ut testatur [c] Aelianus, pereat, quo alioqui cætera animantia impunè vescantur, præter Circum, Larum, Turturem, Vultures, & Scopes, ut Gyllus addit. quæ aues eodem deuorato, ut idem Aelianus prodit, intereunt.

Rubecula Merulam amat. Crex Merulam impugnat. [b] *9. hist. c. 7.* Merula uolat ad clamorē Noctuæ. Merula mali punici grano perit. [c] *L. 6. c. 46. de anim.*

CAPIENDI RATIO.

In Ixeut. 

MERVLAS, inquit [a] Oppianus, & canoras Luscinias capere licebit laqueo inter densa fruteta collocato, quem bini orbes constituant sub intortis finibus retis latentes, & marinis retibus, quæ ὑπεχὲς vocant, similes. Intenduntur etiam longissimi nerui bubuli posita in medio virga, à neruis funiculus, & laqueus suspenduntur. Ad hæc esca imponitur vermiculus aliquis, aut lumbricus, quã inescata auis illaqueatur, & omnibus illis, quæ ad capturam destinata erant, circumactis detinetur. Cæterùm in Merulas alium etiam captionis modum adolescentes excogitàrunt. Scrobem hyeme fodiunt, cùm auis maximè cibi inops est, & oliuæ, aut Lauri baccam iniiciunt, ac propè testę fragmentum, vel lateris ponunt: scrobi item paxillum inserunt, quo testas binas intendunt. Apponitur & altera auis laqueo ligata. Sic omnino Merula famelica aduolabit, & scrobem subibit. Hæc ille. Retibus verò etiam olim capi solitas esse vero verius est, & ab eiusce modi capiendi modo [b] Horatius comparationem detorquet in ambitiosos poëtas, qui scilicet etiam (cùm errant) laudari cupiunt.

[b] *In arte poëtica.* Comparatio.

Hic dum sublimes versus ructatur, & errat,
Si veluti Merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueamq́;

Quasi dicat, si intentus auceps Merulis capiendis sursum aspicit, & foueam sibi proximam non attendens, incidit in eam, ita malus poëta dum superbit, & nimis laudari appetit, incidit in foueam reprehensionis publicæ. Apud Normannos Galliæ populos, referente [c] Io. Bruyero, ubi frequens hæc auis est, in sepibus noctu ad ignis splendorem retibus extensis capitur.

Malus poëta enam erras vult laudari. [c] *L. 5. c. 40.*

COGNOMINATA.

[a] *Lib. de re rust. c. 2.* 

CORNELII cognomento Merulæ memini in Pauone ex [a] M. Varrone adductis etiam eius verbis facetissimis. Erat autem consulari familia ortus. Hic cùm flamen dialis esset, Mario, & Cinna priori bello ciuili vrbem hostiliter ingredientibus, & in omnes, qui à Syllæ partibus stabant sæuientibus, etiam occisus scissarum venarum cruore Iouis oculos aspersisse legitur. [b] Cornelius Tacitus neminem duobus, & septuaginta annis post huius Merulæ cædem in flaminem dialem

Cornelius Merula, à quib. occisus. [b] *L. 3. annal.*

nem dialem suffectũ fuisse author est. Quem locum Taciti annotans [e]Iustus Lipsius veteris historiæ peritissimus, Constat, inquit, ratio. Nam Merula interfectus anno urbis DCLXVIII. Suffectus flamen nouus ab Augusto, anno vrbis DCCLXIIII. [e]*In comm.*

Nostro æuo Georgius Merula floruit Alexandrinus, vir vtriusq; linguæ doctus: sed in quem Philippus Beroaldus sæpe inuehitur.

DENOMINATA.

AVIS quædam, teste Ornithologo Brachuogel, vel Brachamsel appellatur, id est, Merula noualium, quòd in nuualibus agris ferè degat, & circa loca palustria, rostro, & cruribus oblongis, corporis reliqui specie, vel magnitudine non dissimilis, ut arbitratur Merulæ. Est autem, ni fallor Gallinaginis species. Caryocatacten autem Ornithologo dictam Lacus Verbani accolæ Italico sermone Merle alpadie, id est, Merulam Alpinam nominant. Galbula, siue Icterus, siue Picus nidum suspendens, siue, ut recentiores vocant, Oriolus, Brabandis vulgò vt in eius historia scripsi, Goutmeerl, hoc est, aureæ Merulæ, vel Olimeerl, id est, oliuæ Merula appellatur. Brachuogel Brachãsel. Caryocatacte. Merle alpadie. Goutmeerl. Olimeerl.

A Merula Plautus adiectium deduxit Meruleus, quo vtitur, ut dixi, pro colore nigro: nam Anthemonidem adolescentem ita verberaturum amicam suam inducit, vt tota fiat Merulea, nigra: Meruleus.

Iam Pol ego illam pugnis totam faciam, vt sit Merulea,
Itaq; replebo atritate, atrior multò vt fiet,
Quàm Ægyptij, aut qui cortinam ludis per circum ferunt.

PROVERBIA.

MERVLA ad Merulam, vetus prouerbium, & simile ei: *Semper Graculus assidet Graculo*. Item ei: *Cicada Cicadæ cara, formica formicæ*: item vulgatissimo illi: *Simile gaudet simili*.

Κίχλης κωφότερος, id est, *Turdo surdior*, imperitiores nonnulli perperam Merula surdior verterunt.

E già di là del rio passato è'l Merlo,

id est, Merula riuum præteruolauit, prouerbialiter à Petrarcha prolatum est, pro eo, qui præsenti se periculo eripuit, & in tutum euasit. Merula enim, cui propè riuum amnemue ab aucupe tendebantur insidiæ, vbi flumen alis tranauit, extra periculum est. Prouerbiũ Italicum.

VSVS IN CIBIS.

ROMANORVM luxuria Merulas vnà cum Turdis saginabat, ut in Turdi historia abundè videre est, & in pectore earum non paruam collocabat voluptatem, quod ex [a]Horatij doctissimis hisce versibus manifestò constat canentis: Pectoris Merulæ delic. [a]*L. 2. serm.*

Et leporum auulsos, & multò suauius armos
Quàm si cum lumbis quis edat, tum pectore adusto
Vidimus & Merulas poni, & sine clune Palumbes.

Inter popinæ enim professores, & ganeæ studiosos disceptabatur sæpè clunesne præferendi sint tergoribus, ut videre est apud [b]Plinium, cuius verba in Gallina citauimus, & hîc breuitatis gratia præterimus. Apud [c]Philetærum, siue Nicostratum, vt citat Athenæus interroganti cuidam, magnamne impensam facere se uelit, alter respondet, minimè, sed non sordidam, iubetq; emere cuniculos, Anaticulas, Turdos, Merulas. Quod ad carnis præstantiam attinet, Elluchasim nõ infimæ classis medicus Merulas in cibo improbat, eò quòd vermibus, & locustis pascantur: unde, inquit, carnis acrimonia in eis percipitur, & odor ingratus. [d]Platina itẽ Merulas tardè ait concoqui, parumq; alere, & augere melancholiam. Medici verò Salernitani inter aues laudatas eas enumerant: & quamuis [e]Galenus earum carnem inquiat, duriorem esse, quàm Perdicis, Columbæ, Gallinę, &c. tamen vbi de cibis boni, [b]*L. 10. c. 50.* [c]*Lib. 2.* Carnis bonitas. [d]*L. 5. de san. tuen.* [e]*L. 3. de ali.*

Fff &mali

& mali ſucci ex profeſſo agit, eas inter cibaria laudata, & neque tenuem, neque craſſum ſuccum gignentia recenſet. Quinimo ex recentioribus nonnulli, vt Mich. Sauonarola Turdis eas præferunt, uti quoque Baptiſta Fiera hiſce verſibus, quos veluti ſuos Caſtor Durantes in ſuos libros tranſtulit:

Si mihi pinguis erit Merulus, tua gloria cedit
Turde, ſalutiferos vult mea menſa cibos
Igneus ardor ineſt maior tibi, ſiſtitis ambo,
Tu grauior redolens ut tibi bacca fauet.
Si tamen aucupijs, laqueo, vel rete latenti
Falleris, inde mihi non minus ipſe places.

Ego ſanè Turdos Merulis prætulerim, quemadmodum & Ornithologus, & Volaterranus faciunt. Turdorum, & Merularum carnes calidas eſſe aiunt, & ſiccas in fine primi gradus vſque ad principium ſecundi. Eligi debent ſecundum Baldach pingues, & laqueis, vel retibus captæ. Nonnulli præferunt captas à Noctua. De Merulæ coctura, quædam, ni fallimur, diximus in Pauone. Quomodo ſapidiores euadant, docet [f] Apicius. *Ad Merulas condiendas*, inquit, *accipies liquamen optimum, porrum conciſum, cuminum, paſſum, ſatureiam, vinum mulſum, facies aquatum, ſic in quo Merulas coques*. Sic ille. Ad artocreas è Merulis: Accipe caſeum optimum, & indito in auem medullam bubulam, lardum minutatim inciſum, & gingiber. Ornithologus ex coquo Gallico.

Merulæ quæ eligendæ. Vt ſapidiores ſint. [f] Lib. 9. c. 9.

MEDICA.



QVIBVS laxior aluus eſt, Merulæ, quarum carnem eam aſtringere Latinus Hippocrates Celſus atteſtatur, non inconſultè præſcribi poſſunt. Plinius inaſſatas cum myrti baccis dyſentericis mederi ſcribit. Alexander Benedictus Merularum eſum peſtilentiæ tempore laudat: Marcellus pro tormina patientibus; Raſis pro ijs, quibus melancholia generari incipit, quem locum Raſis citans, [a] Io. Baptiſta Porta nos id ab auis colore nigro edoceri multorum aliorum animalium nigrorum exemplo, quæ pariter ad melancholiam proſunt, oſtendit: quemadmodum etiam [b] aliàs ſcripturus maculatas herbas, & animantia maculas noſtri corporis abſtergere, Merulæ fimum ex aceto miſtum, teſtimonio Hali lentigines extirpare tradit: ſed Hali addit, ſi oryzam comedat auis. Oleum vetus, in quo Merula cocta diſſoluatur, Kiranides Opiſthotonon, & iſchiadem ſanare aſſerit. Adſcribam pro fine amuletum: Leporis pedes cum capite Merulæ ad brachium ſiniſtrum portari, homines reddere dicuntur audaces, aptoſq; multis, grauiſſimiſq; negocijs.

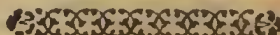
Caro Merularum quibus conueniat. [a] L. 3. Phyt. cap 11. [b] Lib. 5. c. 7.

DE PASSERE SOLITARIO Quem tertium Merularum genus, ſecundum Ariſtotelis eſſe remur. Cap. VII.



PETRVS [a] Bellonius Merulam Torquatam, de qua nos poſt agemus, Tertium Merularum genus ab Ariſtotele recenſitarum eſſe arbitratur, ſed Philoſophus diſertiſſimus verbis roſtrum non luteum habere ſcripſit, & Merula minorem eſſe. Merulæ autem torquatæ roſtrum luteum eſt, & ſi non maior eſt Merula, ei ſaltem compar eſt. Paſſerem verò ſolitarium vulgò dictum tertiam Ariſtotelis Merulam eſſe etiam Niphus & Ornithologus aſſeuerant.

[a] L. 6. c. 26. Bellonij error. Merula torquata non eſt tertia Merula Ariſtotelis.



SYNO-

SYNONYMA.



CALEPINVS pro Passere solitario Græcè habet *Στρουθίον μονάζον*. Ego à recentioribus hanc auiculam Passeris solitarij nomen accepisse putem à Psalmista, apud quem Latinè legitur, *Sicut Passer solitarius in tecto* &c. Ne- Passer solitarius vnde dictus.
que enim apud veteres id inuenire est. An verò eiuscemodi nomen ei rectè conueniat, multi, atque inter eos Andreas Placus Maguntini lexici biblici author, dubitant: siquidem textus Hebraicus habet Zippor, eaq; vox Zippor.
peritis eius linguæ generaliter Passerem, id est, quamlibet auiculam sonat. Itaque Passer solitarius prophetæ potiùs fuerit Sturnus, is enim, inquiunt, super tecta versatur maximè. Sed Aristoteles hanc quoque Merulam tectis insidere scribit. Potest præterea hæc nostra Merula Passer solitarius appellari, quia cum nullo sui generis, ut inquit Albertus, vnquam congregatur, nisi tempore generationis. Circa Tridentum Merulus solitarius dicitur. Roma- Merulus solitarius.
nis, teste Alberto Merulus stercorosus, quia habitat in latrinis antiquis, & rimosis. Ego hanc auem in huiusmodi locis habitare non puto. Placentiæ Merula saxatilis. Genuæ Merlo Merul⁹ stercorosus.
chiappà: Gallis, ni fallor, Merle bleu, id est, Merula cærulea. Germani, inquit Ornithologus Merle bleu
nomen Latinum seruant Passeris solitarij, ab Italis nimirum acceptum. In Germania enim hanc auem nasci non putat, sed ex Italia tantùm mitti, vel Rhætia nobis transalpina, quæ Italiam spectat.

FORMA. DESCRIPTIO.



DESCRIPSIT nobis hanc auem communis præceptor * Aristoteles, inquiens. *9 hist. c. 19
Est etiam ex Merularum genere, quæ similis nigræ sit, sed fusca colore, & magnitudine paulo minor: versari hæc in saxis, & tectis solita est, nec rostrum rutilum, ut Merula habet.

Passer solitarius mas cum populo alba.



Auguſtinus Niphus fuſcum colorem interpretatur album, & nigrum: eiq; aſtipulatur Ornithologus, cùm alioqui nihil albi auis iſta poſſideat. Cur verò fuſcam dixerit Philoſophus vix video, cùm tota nigra ſit, exceptis alis & capite, quæ cæruleo tinguntur. Depingit tamen eandem auem Ornithologus, quam ego. Auis eſt Merula paulò minor, roſtro longiuſculo, parumper arcuato: capite pro corporis portione paruo, ſuperiùs plano, nigroq; ad latera nempe circum oculos, aureſq;, & in collo inferiori cæruleo, qui pariter color in alarum principio conſpicitur: cæterò tota auis nigra eſt, at non ita intenſe, ut Merula. Fœmina in hoc genere tota fuſca eſt, & nihil cærulei habet, & pectore luteſcentibus maculis variegatur, mariq; planè diſſimilis eſt. Habes vtriuſq; iconem expreſſam, vt differentia appareat.

Forma.

Color.

Fœminę deſcriptio.

Paſſer ſolitarius fæmina cum hedera.



LOCVS. NIDVS.

VERSATVR, inquit Albertus, in parietibus,& cum alijs Passeribus coniungitur, & cum eis volat ad pastum, eos qui sui generis sunt, omnino contemnens. Aristoteles quoque, vt citaui suprà, in saxis, & tectis versari dixit. Item Ornithologus in dumosis rupibus nidulari circa Larium lacum testatur, & solitariam degere, neque cum alijs auibus, quod tamen testatur Albertus. Ornithologus, ut quod dixerat, astrueret, nec mirum, inquit, cùm de Merularum genere sit, quibus inde nomen, quod meræ, id est, solæ volitant.

Sola degit.

CANTVS.

CAnora auis est, hinc Grapaldus admodum imperitè Carduelem putabat esse hanc auem suauiter cantillantem. Mediolani, & Geneuæ in foro has aues vendi audio magno pretio, indubitanter propter cantum. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo.

Grapaldi error.

DE PASSERI SOLITARIO Congenere. Cap. VIII.

EST & alia, inquit Ornithologus, huic (Passeri Solitario, de quò iam proximè egimus) congener auis, de Merularum & ipsa genere, in saxis habitans, vnde Petrocossyphus, id est, Merula saxatilis è Græcis vulgò dicitur, à nostris Steinrotele, similiter propter cantum pretiosa. Alibi de eadem it differuerat. Eadem prorsus (nempe cum ea, quam [a] Bellonius cuius verba citauerat, vocat Merulam torquatam,) mihi videtur auis illa, de qua nuper genere. & doctrina super ætatē suā ornatissimus Iuuenis Augustanus Raphael Seilerius nobilissimi medici Geryonis Seilerij filius his ferè verbis ad me perscripsit. Auis quam à colore cæruleo Germani Blauvogel nominant, Sturni magnitudine est, pectore, lumbis, & ceruice pulchrè cyanea, obscurius tamen, quàm Ispida: dorso, & alis nonnihil nigricat obscuræ interim glaucis, vel cæruleis. Rostrum ei sesquidigiti longitudine, subter nares fuscum, in imo aculeatum, super ore parte adunca, inferiorem, ut plurimum contegente: pedes fissi, ut in cæteris auibus. Degit in altissimis alpibus, neque cacumine montium contenta, in scopulis maximè, & præruptis, & niuosis locis viuit: nec alibi reperiri constat, quàm in montibus circa Athesim fluuium præcipuè Aenipontem urbem. Hanc ob causam apud ipsos inquilinos in magno pretio habetur, aliturq; quibuscunque cibis mensæ hominum familiaribus, istisq; qui Merulis, Turdisq; aucupio destinatis præbentur. Voce articulata, amœna admodum, & uaria est: ipsa tam docilis, tamq; diligenter res obseruat, ut pleraq; vocis articulo aliquo significet, & indicet. Media, & intempesta nocte expergefacta, ad astantis prouocationem, quasi iussa claro spiritu canit, imperata quæ sibi putat iniungi, probè suo officio exequutura, quod uersiculis aliquando utcunque delineaui: *Cætera auis glauca* (glaucum colorem intelligit cæruleum) *verè sacrata Mineruæ:*

Præ te cui seruit Noctua nulla magis.
Quid sibi vult? Quis te docuit parere volenti?
Instinctu proprio non facis ista tuo?
Non puto, sed Deus est, qui te ciet, vsque monenti
Scilicet vt morem sic homo quisque gerat.

Oculos hominum aliorum alitum more appetit, quod imaginem in ijs suam velut in speculo intuens, cognati desiderio trahitur, ipsiusque consuetudinem desiderat. Ante tempus autumni, quo cæteræ aues incubant, proliq; dant operam, cum colore etiam vocem mutat, ac alijs expansis nouos cantus excogitat, secum ipsa continuò murmurans, nec veteris tamen, quem olim didicit, obliuiscitur. Color sub hyemem è cæruleo niger euadit,

Petrocossyphos.
Steinrotele
[a] Cap. de cærulea.
Blauvogel, & eius descriptio.
Locus.
Vox.
Quādo vocē mutet.
Color mutatur.

Auguſtinus Niphus fuſcum colorem interpretatur album, & nigrum: eiq; aſtipulatur Ornithologus, cùm alioqui nihil albi auis iſta poſſideat. Cur verò fuſcam dixerit Philoſophus vix video, cùm tota nigra ſit, exceptis alis & capite, quæ cæruleo tinguntur. Depingit tamen eandem auem Ornithologus, quam ego. *Forma.* Auis eſt Merula paulò minor, roſtro longiuſculo, parumper arcuato: capite pro corporis portione paruo, ſuperiùs plano, nigroq; ad latera nempe circum oculos, aureſq;, & in collo inferiori cæruleo, qui pariter color in alarum principio conſpicitur: *Color.* cæterò tota auis nigra eſt, at non ita intenſe, ut Merula. *Fæminæ deſcriptio.* Fœmina in hoc genere tota fuſca eſt, & nihil cærulei habet, & pectore luteſcentibus maculis variegatur, mariq; planè diſsimilis eſt. Habes vtriuſq; iconem expreſſam, vt differentia appareat.

Paſſer ſolitarius fæmina cum hedera.



LOCVS. NIDVS.



VERSATVR, inquit Albertus, in parietibus, & cum alijs Pafferibus coniungitur, & cum eis volat ad paftum, eos qui fui generis funt, omnino contemnens. Ariftoteles quoque, vt citaui fuprà, in faxis, & tectis verfari dixit. Item Ornithologus in dumofis rupibus nidulari circa Larium lacum teftatur, & folitariam degere, neque cum alijs auibus, quod tamen teftatur Albertus. Ornithologus, ut quod dixerat, aftrueret, nec mirum, inquit, cùm de Merularum genere fit, quibus inde nomen, quod meræ, id eft, folæ volitant.

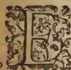
Sola degit.

CANTVS.

Canora auis eft, hinc Grapaldus admodum imperitè Carduelem putabat effe hanc auem fuauiter cantillantem. Mediolani, & Genuæ in foro has aues vendi audio magno pretio, indubitanter propter cantum. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo.

Grapaldi error.

DE PASSERI SOLITARIO Congenere. Cap. VIII.



EST & alia, inquit Ornithologus, huic (Pafferi Solitario, de quo iam proximè egimus) congener auis, de Merularum & ipfa genere, in faxis habitans, vnde Petrocoffyphus, id eft, Merula faxatilis è Græcis vulgò dicitur, à noftris Steinrotele, fimiliter propter cantum pretiofa. Alibi de eadem it' differuerat. Eadem prorfus (nempe cum ea, quam * Bellonius cuius verba citauerat, vocat Merulam torquatam,) mihi videtur auis illa, de qua nuper genere, & doctrina fuper ætatê fuâ ornatiffimus Iuuenis Auguftanus Raphael Seilerius nobiliffimi medici Geryonis Seilerij filius his ferè verbis ad me perfcripfit. Auis quam à colore cæruleo Germani Blauvogel nominant, Sturni magnitudine eft, pectore, lumbis, & ceruice pulchrè cyanea, obfcurius tamen, quàm Ifpida: dorfo, & alis nonnihil nigricat obfcuræ interim glaucis, vel cæruleis. Roftrum ei fefquidigiti longitudine, fubter nares fufcum, in imo aculeatum, fuper ore parte adunca, inferiorem, ut plurimum contegente: pedes fiffi, ut in cæteris auibus. Degit in altiffimis alpibus, neque cacuminę montium contenta, in fcopulis maximè, & præruptis, & niuofis locis viuit: nec alibi reperiri conftat, quàm in montibus circa Athefim fluuium præcipuè Aenipontem urbem. Hanc ob caufam apud ipfos inquilinos in magno pretio habetur, aliturq́; quibufcunque cibis menfæ hominum familiaribus, iftifq́; qui Merulis, Turdifq́; aucupio deftinatis præbentur. Voce articulata, amœna admodum, & uaria eft: ipfa tam docilis, tamq́; diligenter res obferuat, ut pleraq́; vocis articulo aliquo fignificet, & indicet. Media, & intempefta nocte expergefacta, ad aftantis prouocationem, quafi iuffa claro fpiritu canit, imperata quæ fibi putat iniungi, probè fuo officio exequutura, quod uerficulis aliquando vtcunque delineaui: *Cætera auis glauca* (glaucum colorem intelligit cæruleum) *verè facrata Mineruæ:*

Petrocoffyphos.
Steinrotele
**Cap. de cæruleo.*
Blauvogel, & eius defcriptio.
Locus.
Vox.

Præ te cui feruit Noctua nulla magis.
Quid fibi vult? Quis te docuit parere volenti?
Inftinctu proprio non facis ifta tuo?
Non puto, fed Deus eft, qui te ciet, vfque monentis
Scilicet vt morem fic homo quifque gerat.

Oculo hominum aliorum alitum more appetit, quod imaginem in ijs fuam velut in fpeculo intuens, cognatæ defiderio trahitur, ipfiufque confuetudinem defiderat. Anni tempus autumni, quo cæteræ aues incubant, proliq́; dant operam, cum colore et am vocem mutat, ac alijs expanfis nouos cantus excogitat, fecum ipfa continuò murmurans, nec veteris tamen, quem olim didicit, obliuifcitur. Color fub hyemem è cæruleo niger euadit,

Quādo vocē mutet.
Color mutatur.

euadit, quem mox circa veris initium In proprium rurſus commutat. Adulta, vel è nido materno ſemel egreſſa, volatuiq́; paulum adſueſacta non amplius vllis (quod omnes aucupes affirmant) blandimentis, vel aſtutijs, ob innatam ſolertiam capitur. *Nidus.* Nidum in prælatas, deuiaſq́; ſolitudines deſuper in ſpecus congerit, quando locum ſecuritati idoneum nacta eſt, cui tutò ſe, fœtumq́; ſuum credere auſit, eumq́; ſua quoque fraude altiſſimis iugis ab hominum acceſſu non ſolum abdit, ſed à rupicapris etiam, alijſq́; feris, in cauernas deorſum condit, ibiq́; pullos ternos, aut quaternos vermibus nutrit, dum eos extra nidum productos exponat. *Pulli è nidis eximantur.* Tū priùs venatores, ſiue aucupes vel fortuitò, vel ex inſidijs loco animaduerſo, Grallo, ſeu ſparo longo, tereti, læui, cuius ſingulare, & rarum inuentu lignum eſt (qualis rupium ſcanſoribus rupicapraſq́; præcipitantibus ſæpè vitæ periculo ſemper inſcendendis ſcopulis adiumento eſſe ſolet) arrepto, ibi etiam aſcendunt, vbi vni plantæ veſtigium non crederes. Et ne quid prætercam, faciem hi non totam, ſed qua in tranſuerſum proſpiciunt, ac inde caput illis vertigine afficitur, faſciolis obtegunt, partim aduerſus ipſos pullorum patentes, partim & veriore cauſa, ne quoquam latiùs oculorum radijs, aciene pertingant, quàm quo ſolo pede innitendum, vel manus implicanda eſt. Sic illi tandem ad nidum, non abſque extremo periculo, & defatigatione permeant, quam prælonga illa, quam diximus, ſude ſurſum è profundo ad ſeſe attrahentes auferunt, domiq́; fouent, & alunt, deinde vel charè vendunt, vel proceribus notis mares diſtribuunt. Hæc omnia ad nos Raphael Seilerus. Suſpicor autem eandem hanc auem, quæ Blauvogel ab ipſo nominatur, aut certè congenerem à Rhætis circa Curiam, alibiq́; Steinrotele nuncupari. *Steinrotele* Hactenus ibi Ornithologus, ſed alibi rurſus: Vidi ego iuxta Larium Lacum Paſſerem ſolitarium, vel montanum, ut uocabant, fœminam, ni fallor: quæ eadem cum Merula habebat communia quæ Cyanus auis (ein Steinrotele) nempe roſtrum, pedes, & magnitudinem: caput cinereum ferè: dorſum, ventrem, & pectus cærulea, (verſus ſolem præſertim) alæ, & cauda uno colore nigricabant. [b]Bellonius, qui hanc auem Cyanon, ſiue, vt vertit Gaza Cæruleum Ariſtotelis eſſe arbitratur, in hunc ferè modum ſcribit. *[b] Lib. 1. obſ. cap. 11.* Auis, quam Cyanon Ariſtoteles, Plinius Cæruleum vocat, quoniam in rupibus altorum montium verſatur, & Merulæ ſimilis eſt, nomine mutato, nunc vulgò Græcis Petrocoſſypho vocitatur, hoc eſt, Merula ſaxatilis. *Forma.* Eſt autem Merula minor, vndiquaque cærulea, & in magno pretio propter cantum, & caueis includitur. *Vox.* Vox ei eadem, quæ Merulæ, Gallicum nomen nullum, quoniam in Gallia non reperitur, vt neque in Italia, niſi in caueis apportetur: quandoque enim nido eximitur, ut ſermonem humanū edoceatur. [c]Alibi vbi ex profeſſo de eadem hac aue agit appoſita etiam icone, *[c] Li. 6. de auib. c. 26.* Quamuis, inquit, auem Ariſtoteli Cyanon, Gazæ Cæruleam vocatam Gallicè Merle bleu appellemus, nihilominus hoc nō facimus, ac ſi Galliæ nota eſſet, ſed quia ruſticorum Epidauri, qui diuerſo vtuntur idiomate, alij, qui Italicè loquuntur, Merlo biauo, alij, qui Græcè, Petrocoſſypho, alij qui ſimpliciter loquuntur, Illyricè Merlè tantum appellarent. *Merlobiauo. Merle.* Caueæ incluſa cantillat, ſuauiùs etiam, quàm Merula: quamobrem ruſtici Illyrici in rupibus degentes nidis eximunt, & ad urbes deferunt, vt vendant. *Locus.* In Gallia non inuenitur, niſi aliunde inferatur. Nidificat in montium ſummitatibus, quēadmodum in Creta, Cytharea, Corcyra, Zacintho, & Eubœa, quæ vulgò Nigroponto dicitur, obſeruauimus. Ariſtoteles eius citato loco mentionem faciens dicebat vulgò in rupibus conſpici in Scyro. Ariſtoteles ſuam Athenis condens de animalibus hiſtoriam, uiros per diuerſas mittebat regiones ad inquirenda quæcunque animalium genera, in Scyro autem montes multis rupibus ſcabroſi ſunt. *Deſcriptio.* Vt verò compendioſa, breuiſq́; huius auis fiat deſcriptio, imaginabimur nubis exiguæ ſtaturæ Merulam, coloris cærulei, nam talis omnino hæc auis eſt. Garrula eſt, & raro ad plana deſcendit, quinque plerunque pullos edit, plures nunquam. Idem & præſtantius etiam, ut Merula, nutrimentum præſtat, eamq́; volando vincit, & eodem victu vtitur. Hęc omnia Bellonius, hallucinatus huiuſmodi auem Cyanon, ſiue Cæruleum Ariſtotelis eſſe: *Bellonij error.* de quo nempe [d]hîc ita ſcribebat. *[d] 9. hiſt. c. 21.* Nouimus & ſaxatilem auiculam quandam, cui nomen Cæruleus (κύανος proparaxytonum, quamuis apud Heſychium oxytonum legitur) *qua maximè in Scyro colit, ſaxa amans, magnitudine minor, quàm Merula, maior paulo, quàm Fringilla, pede magno eſt, ſcanditq́; ſaxa, colore tota cæruleo, roſtro tenui* *Cæruleus Ariſtotelis.* (ῥύγχος χαλεπὸν Gaza vertit λεπτὸν, cui, aſtipulatur etiam Alberti tranſlatio, quæ habet gracile, vetus interpres anguſtum) *& longo, crure breui ſimiliter, vt Pipo* (ἵππος. Gaza videtur πίππα legiſſe, pro qua voce etiam alij Pipo tranſtulit) *eſt*. *Pipo.* Turnerus Cæruleum conijcit eſſe auem, quæ Anglicè vocetur à Clothurd, a Smatche, an Arlyng, à Steinchek, *Clothurd. Smatche. Arlyng.* & Germanicè ein Brechuogel. Hanc, inquit, in cuniculorum foueis & ſub lapidibus in Anglia nidulari, & hyeme non apparere. Sed Brachuogel apud Germanos, teſte Ornithologo

thologo, aliarum etiam auium nomen eſt, ut Arquatæ, & auis cuiuſdam circa aquas degentis proceris cruribus, quarum neutra Cærulæus eſſe poteſt. Ego Turneri Cæruleum non agnoſco, ut neque quorundam aliorum Germanorum, qui Cæruleum Germanice interpretantur Klein Zimmer, id eſt, Turdum minorem. Nullum enim Turdum cæruleum nouimus. Ornithologus, cui ego aſtipulor, Cæruleum de genere Picorum eſſe conijcit, cùm & crure ſimiliter breui, ut Pipra ſit (Pipra autem, vel, ut Gaza vertit, Pipo Ariſtoteli non aliam auem eſſe aliàs demonſtrauimus, quàm Picus eſt) eoq; ad ſcandendum apto, & roſtro etiam, ut Picorum genus oblongo. Tradit idem Ornithologus apud ſuos Pici genus eſſe Fringilla paulò maius, cæruleo dorſo, & roſtro tenui, longoq;, vulgò Chlaen appellatum, quod, inquit, an Cæruleus ſit inquirendum: quæ ſanè coniectura mihi non diſplicet. Quæ omnia ex Ornithologo dixiſſe uolui, ne quis ſequutus Bellonium Merulæ illud genus cum Ariſtotelis Cyano, ſiue Cæruleo confundat.

Arquata.

Klein Zimmer.

Cærule⁹ ą auis Ariſtoteli.

Pipra quæ auis.

Pici genus Fringillæ magnitudine.

DE PASSERE SOLITARIO Bellonij. Cap. IX.

EIDEM Bellonius diuerſam longè à noſtra, & Ornithologi pro Paſſere Solitario depingit, deſcribitq;, nimirum hanc, quam ab ipſo mutuatam hic nos exhibemus, ne quid in hac noſtra Ornithologia deeſſe quiſpiam dicat. Deſcribimus, inquit Bellonius nunc auem, quam uulgus Paſſerem Solitarium nuncupat, quod in rupibus ſolitarijs, ut ſimilium locorum incolæ obſeruarunt, nidificet, tum etiam propter locum pſalmographi,[a] vbi dicitur, *Paſſer ſolitarius in tecto*. Arbitrabamur, cùm primum eam obſeruaremus, indubitanter eſſe Charadrium, memores verò eorum, quæ cùm hiſtoria Aethiopica, tùm ab Ariſtophane, & Ariſtotele ſcribuntur, apertiſſimè differre iudicauimus. Monticolæ ubi canentes audiunt, nidos earum obſeruant, vt earum pullos in proximis ciuitatibus vendant.

Nominis ratio.

[a] *Pſal. 193.*

Charadri⁹

Deſcriptio.

Paſſer ſolitarius Bellonij cum lauro tino bacca cærulea.



Nos

Nos qui nidis eas sæpè eximi vidimus, maris, & fæmellę mores obseruauimus. Similis est *Descriptio.* eiuscemodi Passer solitarius Lusciniæ, eisdem moribus præditus, crassitie uerò Turdi Iliaci. Qui nomen ignorant, facillimè Turdi genus esse iudicarent, maximè cùm colore illi similimus sit. *Pectus.* *Dorsum.* Mas à fæmina pulchritudine coloris distinguitur, pulchrior enim ille est. Pennæ maximè sub pectore, & duabus costis colore sunt dactilorum, sed maculæ colore variant: dorsum cinereum est, fuluo maculatum, cauda, vt in Luscinia, ruffa, quam mox, vt nido eximitur, immutat. Rostrum rotundum acutum, & subalbum, in extremo nigrum, paulòq; robustius, quàm Turdi, aut Merulæ, quamuis nihilominus carne vescatur, vtpote qui insecta secus vias deuoret. Pedes Turdo similes: cui etiam colore respondet, item oculis, quos albæ plumæ ambiunt. Rarò in plano, aut per valles cernitur: omnibus est admirationi. Quodam anni tempore degit sub tegulis, quas imbrices dicunt, quales plerunque in castris obseruamus, quæ in altis montibus sita sunt, ut sit in nonnullis Aluerniæ locis. Olim hi passeres in Galliæ nostræ planis apparebant, nunc in caueis mansueti adferuntur. Franciscus Gallorum rex curiosus, & similium rerum studiosus tanti huius auis cantum fecit, adeoq; eo afficiebatur, ut nullam præter hanc audire dignaretur: est autem suauissimus, & omnium iudicio admodum delectabilis: noctu æquè ac interdiu canit, maximè ad lumen candelæ. Hæc & quæ sequuntur Bellonius.

DE MERVLA MONTANA Germanorum. Cap. X.



PRAETER recensitum proximè præcedenti capite Merulæ genus, aliud in Germania est, à quotquot ego obseruaui diuersum, ut ex collata cum eo descriptione perspicio, quibusdam uiris doctis, qui suspicantur tertio id ab *Birchäsel.* Aristotelis loco describi inter Merulas, Birchamsel, id est, Merula montana dictum. Ornithologus sese Ianuario mense, & initio Februarij hoc genus fuscum vidisse tradit, in ventre ad cinereum colorem inclinans. Mas, inquit, paulò nigrior est, & pectore magis rufo, & maculosiore quàm fæmina; rostro color idem in vtroque sexu. *Birgäszlen.* *Hagäszlen.* Autumno adueniunt, & ad cibum tanquam lautæ, & optimæ probantur. Nostri quoque uocant Birgamszlen, vel Hagamszlen. Hanc esse puto, cuius descriptionem olim confeci huiusmodi. *Descriptio.* *Color.* Auis est paulò infra Turdum maiorem. Colore nigricat in capite, dorso, & alis, ruffo quodam modicè admisto. Cauda est atra. Crura ex glauco nigricante, ruffoq; compositum colorem habent. Pectus obscurè maculosum, ex plurimis partim subfuluis, partim nigricantibus. Os interius & lingua luteo seu melino colore sunt. Rostrum nigrum, & concolores digiti. Ventris color ex nigro, cinereoq; mixtis constare videtur. Hactenus ille.

DE MERVLA TORQVATA. Cap. XI.

ᵃ L. 6. c. 24.



BELLONIVS, ᵃ qui, ut diximus, huiusmodi Merulam existimat tertium Merularum genus esse apud Aristotelem: Allobroges, inquit, alij montium accolæ maximè in valle Ambrunensi, & proximè D. Io. Moriensem quoddam Merulæ genus vocitant Merle au collier: quo ijs in locis nulla alia auis est frequentior. *Merle au Collier.* *ᵇ 6. hist. c. 19.* Cum verò rarum, & insolens id genus nobis videretur, tum ob torquem coloris cinerei, ut in Perdice maiore ruffa, & Tetrace, tum quòd rustici nomen ignorarent, operæpretium, necessariumq; nobis uidebatur videre nunquid eius usquam meminisset ᵇ Aristoteles, inuenimusq; agnouisse, diceretq; in Græcia reperiri: nam post habitum de Merula nigra & alba sermonem, est alia, inquit, quædam Merula ex hoc genere, cui similis esset, nisi rostrum haberet rubrum, habitans in altis montibus, nec colore tam nigra est, sed fusca: quæ omnia huic Merulæ conueniunt. *Descriptio & historia tota.* Rostrum, pedes, vox, uolatus, nidulandi modus, gestus, ut in Merula, culor etiam qualem dixit Aristoteles: quare omnino concludimus eandem esse cum tertio Aristotelis Merularum genere. *Vsus in cibis.* In planis nullam reperire est, cùm alioqui in montibus ita abundent, ut ijs tantùm,

tùm hoſpites à caupon bus excipiantur. Idem ijs ſapor, qui Merulæ nigræ, & ijſdem veſcuntur. Hæc ille. Et alibi in obſeruationibus, interprete Carolo Cluſio, quemadmodum, inquit, ' Ariſtoteles tres Merulæ ſpecies agnouit: ſic illi Merulas habent nigras, & albas, quas veteri Græcorum nomine Coſſyphos appellant; tertiam præterea ſpeciem, cuius Ariſtoteles meminit, quam Galli peculiari nomine Merle au Collier, id eſt, Merulam torquatam dicunt, quoniam torquatam lineam habet ſub gutture verſus pectus collum omnino cingentem, eius magna frequentia in valle Morianna, & per reliquas Allobrogum valles. Verùm, vt diximus, Merula torquata non eſt tertium Ariſtotelicum Merula-

Merula torquata mas cum myrto exotica Plinij.



rum genus, & diuerſam omnino ab ea, quam ponit Ornithologus, iconem exhibet, in qua nimirũ nulla in collo, neſcio an pictoris incuria, an alterius, torquis exprimitur. Sed & Ornithologus depingit fœminam, quæ à mare plurimùm differt. Nos vtriuſq; vt differentia appareat, figuram damus. De ſua verò Ornithologus hunc ferè in modum ſcribit: Apud nos circa montes reperitur, & vulgò nominatur Ringamſel, hoc eſt Merula torquata, vel Vvalcamſel, id eſt, Merula ſyluatica. Magnitudine ferè, & colore Turdi eſt. inter collum & pectus parte prona habet albas duorum digitorum latitudine plumas: reliqua pars tota

Merulę torquatæ. Ornithologi deſcrip. Ringãſel. Vvalcamſel

Merula torquata fœmina cum Aria Theoph. effigie alni.



inferior varia, & maculosa est, nigris in medio pennis, ambitu albis: rostrum inferiùs subflauum: tota pars superior fusca, alarum pennæ margine extrinseco albicant, præsertim quæ in medio sunt. Auis barbatula est, ut Turdus. Nomina eis apud nostros diuersa: Birgamsel, Steinamsel, hoc est, Merula montana, Merula saxatilis, Rotzamsel, quod in syluis vermiculos quærat in fimo equino, Kureramsel fortè quòd circa Curiam Khætorum in montibus degat. Sed Birgamsel vocatur etiam Merula fusca non canora, de qua supra in A. Italis quibusdam Merlo alpestro. Hactenus Ornithologus. Mas in hoc genere descriptu longè facilior est, totus nempe colore aterrimo, exceptis rostro, quod luteum est, & torque, quæ candidissima. Fæminam ante annos aliquot ab aucupibus, qui Columbinam nominabant in foro mense Decembri emptam ita descripsi. Est hæc Merula dodrantem, & palmum à rostro ad vltimam caudam vsque longa, corpore toto subnigro, seu fusco infenso, hoc excepto, quod in ultimo gutture, seu pectore principio macula albissima pollicẽ lata ad humeros vtrinq; pertingẽte ornatur velut torque cãdida. Pẽnæ quoq; remiges alarũ, necnon ventris extimis oris nonnihil candicant, cætera nigricantes. Rostrum circa nares, & in spice nigrum est, ad latera flauescit: pediculi fusci, crufcula ex fusco subrubra sunt.

Birgamsel.
Steinamsel
Rotzamsel.
Kureramesl,
Merlo alpestro.
Merulæ torquatæ maris descriptio.
Fæminę forma.
Columbina.



DE

DE MERVLA BICOLORE.
Cap. XII.

Merula bicolor.

Deſcriptio
Roſtrum.
Color.

Cauda.

Alæ.



VEM, cuius modò hîc icon exprimitur, Merulam bicolorem vocare placuit, quoniam duobus potiſſimum coloribus, fuſco ſcilicet, aut ſubnigro, & luteo rubeſcente, variet tantùm. Arbitrabar priùs eſſe Merulam fuſcam Ariſtotelis, ſed cum inuicem conferrem, diuerſiſſimas eſſe facilè animaduerti. Auis eſt Merula paulò minor, & exilior, capite fuſco, punctulis, ſeu potiùs lineolis candicantibus variegato: roſtro paulò quàm in Merula breuiori, ex luteo rubeſcente, qui pariter color intenſior in tergore, & cauda remiſſior in pectore, & ventre conſpicitur. Cauda etiam, quàm in Merula breuior eſt: alarum remiges fuſcæ in extremis oris albæ; pedes breuiuſculi, digiti verò pro portione longi, lutei, vngues rubicundi. Planta appicta eſt Phellodris albus latifolius. Habes iconē auis pagina præcedenti.

Merula congener cum myrtili vulgaris ramo.

DE MERVLAE CONGENERE. Cap. XIII.



ANNO à partu salutifero 1597. à fratre Christophori Coriali sculptoris mei picturam huius Merulæ mihi communicatam sic delineaui. Corporis figura, & magnitudine Merulæ similis à rostri initio ad caudæ extremum dodrantalis, rostrum nigrum, nigrum etiam caput, dorsum, & cauda, sed colore dilutiore, & ad subcastaneum vergente extremis oris albicantibus, prope rostrum erat linea rubra: pronè nempe pectore, ventreq; toto, & cauda albicat lineolis quibusdam cinereis per transuersum ductis, & Accipitrinis ferè similibus: pedes erant sublutei, vngues nigri.

Magnitudo
Color.

DE MERVLAE CONGENERE alia. Cap. XIV.



EIVSCEMODI auis, cuius mihi copiam fecit D. Archangelus Graphius, nobilis Bononiensis, Merulis erat minor, Passeribus maior, capite cinereo, oculis nigris aureo circulo circunductis, rostro pro corporis portione robusto, luteo, crassiusculo, in extremitate nigro, & acuto. pectore, ventreq; cinereo, ventre tamen magis albicante: cauda alba duabus medijs exceptis, quæ cinereæ sunt, in extremitatibus nigricante, dorso ad caudam castaneo obscuro, pennis alarum, quà dorso iunguntur, albis, qua ventri, nigris, remigibus in extremis oris cinereis. In summa similis quodammodo erat hæc auis Collurioni cinereo.

Magnitudo
Rostrum
Color.

Merulæ congener cum Milio.



DE MERVLA ROSEA. Cap. XV.

Sturn' marinus.

AVEM hanc aucupes noſtri Sturnum marinum nuncupant: apparet quandoque in agris noſtris, & in fimo verſatur: mihi Merulæ potiùs, quàm Sturni genus eſſe videtur. Sturnus enim maculatus eſt, hæc minimè. Merula paulò minor eſt,

Merula Roſca mas, ſeu Sturnus marinus vulgò cum cicutaria latifolia fœtidiſsima.



tergore, & pectore, & alis supernis roseo, seu carneo, capite cirrato, alis, & cauda nigris, remigibus ferè subcastaneis, rostro, quà capiti iungitur nigro, cætera carneo, pedibus ferè croceis. Mas in hoc genere coloris vegetioris, & pulchrioris. Fœminæ caput quo ad colorem mari simile, reliqua verò pars colli, alæ, & cauda minus, quàm in mare nigrescunt. Plurimum adipis corpori adijciunt, & in cibo commendantur. Magnitudo Color.

Sturnus Roseus, & niger marinus fæmina cum moly Indico vero.



DE MERVLA BRESILICA.
Cap. XVI.

*Lib.6.de auib.c.27.



DEPINGIT hanc auem * Bellonius inter Merulas ductus hac ſola ratione quòd qui eam in noſtras regiones deferunt è Breſſilio, Merulam Breſſilicam nuncupant: quare & ego cùm de natura auis ille nihil dicat, mihiq; pariter ignota ſit, Merulis eam adiungo, quamuis alioqui roſtri breuitate, vel curuitate potiùs ab illis plurimùm diſcrepet. Qui huiuſce auis ad viuum factæ copiam mihi fecit pariter Merulam Breſſilicam appellabat. Qui in nuper inuentis regionibus, inquit Bellonius, mercaturam exercent, ſingularia nonnulla, quæ hic magno venire credunt, ſecum afferunt. Verùm quia fieri non poteſt, vt aues viuas in caueis portent, itaque detractam, eis quæ cæteris ſunt pulchriores, qualis hæc eſt, pellem nobis afferunt, magnumq; inde quæſtum faciunt, maximè ex hac quam Merulam Breſſilicam vocitant. Magnitudine tamen à Merula differt: color totius corporis, ſi caudam, & alas excipias, quæ nimirum atræ ſunt, adeo intenſè rubent, vt omnem alium ruborem ſuperet: neq; etiam homo colorem rubeum excogitare queat, quam ille non vincat. Cauda oblonga eſt,

Magnitudo. Color. Cauda.

Merula Breſilica cum oleaſtro.

pedes,

pedes,& crura nigra,rostrum breue,vt in Passere. Pennæ ad radices usque rubent. Hæc ille. Quæ quidem descriptio aui, cuius imago hic ponitur conuenit,sed quodammodo mutila est. Alæ enim totæ nigræ non sunt, vt ille videtur asserere: sed pennæ superius omnes ad scapulas intensè rubent,dein nigræ quædam succedunt,has rubræ rursus excipiunt,quæ subsequuntur, remiges nimirum omnes nigræ sunt. sicuti quoque cauda. Rostrum etiam tam breue non est,vt Passeribus. crassius item,& insigniter recuruum,coloris extra fusci,intus vt ex rinctu conijcio, lutei. Pedes item nigri non sunt, sed ex cinereo leuiter tantùm fuscescunt. Sunt autem maiusculi pro tibiarum portione,vngues breues,at recurui,eiusdem coloris. Oculi nigri sunt.

Pedes.
Rostrum.
Alæ.
Cauda.

DE MERVLA APODE INDICA.

Cap. XVII.

ICONEM huiusce auiculæ R.F.F. Malocchius horti Pisani præfectus iussu Serenissimi Ferdinandi Medices magni Hetruriæ Ducis nuperrime mihi transmisit. Apos est, id est, pedibus prorsus caret,idq; naturaliter,vt ille asseuerat; quare ob reliqui corporis similitudinẽ, quam habet cum Merulis,maximè præcedenti proximè, Merulam apodem appellare non erit inconueniens Num verò naturaliter, quod ille ait, pedibus careat hæc auis,nõ parum addubito: siquidem cõmunis præceptor Aristoteles animalia cuncta sanguinea non minus, quàm quatuor notis moueri attestatur, quare etiã aues animalia nimirũ talia totidem notis moueri statuendũ erit, alis nempe binis,& totidẽ pedibus,aut quopiã alio, quod horũ vicẽ gerat, vt in Manucodiatis cernere est,quibus sagacissima rerum parens natura,quæ nunquam exuperat, nunquã deficit,neruos pro pedibus dedit,quibus arboribus,cũ opus est, adhæreãt. Vnde planè affirmauerim, aut pedes aui fuisse ablatos, aut prorsus monstrosam ipsam esse. Est autem,quantum ex pictura conijcere queo dodrantem magna, lata digitos tres, binis distincta coloribus, capite, ventre, dorso coloris coccinei intensi,& vegeti; alis & cauda nigris (quare Merula Porphiromelanos dici possit, à prædominio scilicet, nam pectus,& primum dorsum maculis lunatis virescentibus variant) rostro Merulæ, in extremitate recuruo, nigro, infrà tamen, quà capiti coniungitur candicante. In oculis nihil apparebat, utpote qui in animante exanimata conniuebant.

Descriptio.
Manucodiatæ neruos habent pro pedibus.
Descriptio.
Merula Porphyromelanos.



DE MERVLA SAXATILI, SIVE Caryocatacte Ornithologi.

Cap. XVIII.

Turneri, & Ornithologi error. Merula ſaxatilis Turdilla ſaxatilis. Rubecula ſaxatilis. Nucifraga. Nuſzbrecher.

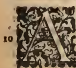
VRNERVS, & Ornithologus perperam eiuſcemodi auem ex Graculorum genere faciunt; perperam etiam nonnulli Cyanon Ariſtotelis eſſe arbitrantur. Rectiùs Merula ſaxatilis, aut Turdilla ſaxatilis dici queat. Quidam etiam Rubeculam ſaxatilem nuncupant. Itali Correſolo, circa alpes, & Lacum Verbanum Merle alapadie, id eſt, Merulam alpinam, Galli Caſſenoix, Latinè nucifrugam dicas, etſi Coccothrauſtes eiſdem eodem nomine veniat. Germani eadem ſignificatione Nuſzbrecher. Ornithologus, ut eam vo-

Caryotacte ſeu Merula ſaxatilis Ornithologi cum nuce.

cem exprimeret Caryocatacten; quanquam, inquit, non ignoro Caryocatacten apud Athenæum nominari vel instrumentum, quo nuces frangantur, vel hominem, qui nuces confringat: vt & μοιπρόβατον, τὸν ἀμυγδαλοκατάκτην, μοῖπρος enim Lacones amygdalas vocitant. Dicitur eisdem Germanis Nutzbretscher, Nuszbicker, Nuszhaher, Turcis Gargà.

Caryocatacte qd Athenæo.

FORMA. DESCRIPTIO.



AVIS est Merula maior, Sturni ferè instar maculata, suprà nigricans, minus tamen in capite, & dorso, quàm in alis, maculis vbique distincta candidis semilunaribus, quæ pariter per alas, & tergus maiores sunt, quàm per caput. Pronè à rostro ad anum vsque luteis maculis ferrugineis, albisq́; quæ & ipsæ magnitudine variant, percurrentibus. Alarum pennæ maiores nigræ sunt, & in extremis oris candicant. Cauda supinè nigra, pronè ferruginea, pedes fusci. In summa auis vaga est, & propter macularum varietatem non inuenusta.

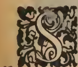
Magnitudo. Color.

DE STVRNO Cap XIX.

Sturni in multis, quemadmodum ex his, quæ dicturi sumus, patebit, cum Turdis, Merulisq́; conueniunt, quare eis iuremerito locus iste assignatur, inter bacciuoras nimirum, auibus bacciuoris, inter dociles, auibus docilibus.

Ordinis ratio.

SYNONYMA.



SARSIR Hebraicam vocem nonnulli Sturnum significare volunt, fortè quia quodammodo ad Græcorum ψὰρ accedat: de eadem voce nonnulla diximus in Aquila, nisi nos fallit memoria. Alij Astorgel Latinè exponunt Sturnum, at perperam. Andreas Bellunensis Alzarazir apud Arabes *aues esse ait, quæ apud Venetos dicantur Sturnelli. Aues, inquit, sunt Turdorum ferè magnitudine, sed colore diuerso: habent enim plumas, & pennas nigras aliqua insignes albedine*. Auicennas etiam alibi fimi Alzarazir meminit orizam edentium, quo loco vetus interpres non rectè Turdos transtulit. Et Serapio de remedio ex eodem fimo citans Galeni verba pro Sturno Zezir habet: & eadem ex Dioscoride vertens pro Sturno ineptè Turturem posuit. Alzeudeni Bellunensi auis nigra est, rostro luteo secundum aliquos, vt ille credit, Sturnus: verùm Merula potiùs videtur. Quibusdam alijs barbaris Targula Turtur est, alijs, teste Alberto, Sturnus: sed locus, qui ex Aristotele transfertur, Turturem esse ostendit. Græcè ψὰρ, vel ψάρος, vt bis habet Aristoteles, item Galenus, & Varinus. Syluaticus pro Psaros, alibi Paros habet, sed mutilam dictionem. In recto singulari ψάρος effertur, vt λόγος, vel ψάρ, vt Κάρ, inde obliqui ψαρὸς ψαρὶ, oxytoni: etsi non meminerim illos apud authores legere: pluralis quidem numerus ψάρες voce paroxytona, & ψαρῶν circumflexa non infrequens est. ψῆρες poëticum, teste Eustathio, quod cum penanflectatur, miror ψάρες etiam non penanflecti, præsertim cùm primam producat Homero, vt in hoc uersu:

Τῶν δ' ὥστε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν.

Apud Glossarium ψὴρ, & ψεὰρ etiam Sturnum significant. ψάρες Eustathius dici ait παρὰ τὸ ψαίρειν, hoc est, ab eo, quòd terram pedibus radunt, & obuia quæque verrunt, dum alimentum sibi quærunt. Βύτθα, & Βύτθος, item γόλμις Hesychio, & Varino Sturnus dicitur. A quibusdam parum Latinè Sturnellus appellatur, vt Italis vulgò Stornello: nonnunquam Itali etiam Storno dicunt. Lusitani Stornino. Hispani Estornino, Galli Estournaeu, Germani Staar, quod nomen à Latino confictum apparet, alij Stoer, Starn, nonnulli Rinderstaar, teste Ornithologo, quòd circa boum armenta versari soleat. Circa Argentoratum, & Francfordiam ein Spreche, Flandri Spraeuvve, Angli à Stare, à Starll, à Sterling. Illyrici, & Poloni Ssaczick, vel Spatzek.

Sarsir. Astorgel. Alzarazir. Zezir. Zaratro. Alzeudeni. Targula. ψὰρ ψάρος. Paros. ψῆρες. ψὴρ ψεὰρ. Etymum. Βύτθα. Βύτθος. Γόλμις. Sturnellus. Stornello.

GENVS

GENVS, DIFFERENTIAE.

Deſcriptio.

a 8. hiſt. c. 16

Vt à Merula differat.

Color.



RISTOTELES a præter vulgare illud Sturnorum genus, quod ſuper tecta noſtra quotidie ſuo cantu aures noſtras fatigat, aliud agnouiſſe non videtur. Id verò eodem teſte, Merulæ quidem eſt magnitudine, at quam facilè inuicem diſtinguuntur. Sturnum enim varium eſſe dixit, hoc eſt, vt periphaſticè Gaza tranſtulit, albis diſtinctum maculis, Merulam verò nigram tantummodo. Sed Sturni non albis tantum maculis varij ſunt, ut ille exponit, ſed rubeſcunt quoque, interdum lutei ſunt, neque etiam auis tota nigra eſt, ſed multis in locis virideſcit, maximè in alis ſuis, & propè oculos, necnon etiam in infimo ter-

Sturnus vulgaris cum cicuta.

gore

gore. Alarum pennæ in extremitatibus luteæ sunt, item caudæ, quæ breuis est, & nigra, rostrum satis robustum, Picorum non absimile, luteum, in fine fuscum, pedes ferè crocei, vngues nigri. In summa elegans aspectu auis est ob colorum uarietatem, & consperſas per

corpus

corpus maculas, quare rectè Sturnum picturatum poetæ vocarunt, vt Ruffus Festus hoc verſu:

Mox picturati conuertit pectoris artus
Sturnus edax.

Sturnus fæmina cum cicutaria Brancionis.



Habes hîc eiusdem sceleton, atque insuper fœminæ iconem, quæ tam maculata non est, item Sturni etiamnum pulli, nullis prorsus maculis consperfi, fusci nempe tantummodo, collo verò, capite, & ventre toto cinereo. Præter eiuscemodi communes Sturnos tres etiam

Sturnus pullus cum cicutaria alba.



alios depictos ſubinde exhibebo, quorum primum non vt diuerſum, ſed ut rariùs apparentem. Pet. Franciſcus Fabius inter alios captum donauit ante aliquot annos totum album præter roſtrum, quod ex luteo rubeſcit, & pedes, qui leuiter carnei ſunt. Alteri caput,

Sturnus albus cum cicutaria maxima Brancionis.



c llum,

collum, roſtrumq́ erat album, niſi quod ſupra oculos proximè roſtrum maculæ binæ contiguæ eſſent nigræ: venter candidus pariter, vti etiam alarum principia maculis ſubcæruleis variæ. Remiges alarum, & cauda, vt in Sturno vulgari, niſi quod binæ vltimæ earum

Sturnus capite albo cum Oenanthe cicutæ facie ſucco viroſo.



eſſent albæ; Pedes lutei, ungues nigri. Poſtremus totus ex cinereo ruffeſcebat, vel potiùs luteſcebat, pronè tamen tendebat ad luteum. In pectore erant quædam punctula, pedes erant & roſtrum nigri coloris. Aucupes dicebant ex Sturnorum genere eſſe, mihi tamen

Sturnus cinereus cum cicuta.



alia

alia videbatur, ſed cùm de natura, moribuſq; eius nihil haberem, itaque eos ſecutus Sturnis annumeraui.

Sturnus cinereus alter cum cicuta.



LOCVS.



N arenis, inquit Albertus, & paludibus, hoc eſt pratis aquoſis aſſiduè verſantur, & cum armentis vaccarum etiam propter paſcua, quæ de ſtercoribus colligunt. nam & lumbricis, vt patebit, veſcuntur. Sed non ſemper hæc loca frequentant, ſed per agros etiam graſſantur. Habitant autem plerunque turres, & altiora ædificiorum culmina: quare tectis plerunque inſident, in nulla non regione obuij. Latent hyeme, teſte [b] Philoſopho. *Abeunt*, inquit [c] Plinius, *& Merula, Turdiq́; & Sturni ſimili modo in vicina, ſed hi plumam non amittunt, nec occultantur. niſi ſæpe ibi, quo pabulum hybernum petunt*. Platina legit alio modo: *Abeunt Merulæ*, inquit, *& Turdi ſimiliter ac Sturni: ſed in vicina loca. Occultantur hæc animulæ ſepibus, ibiq́; hyberno tempore pabulum quærunt*. Georgius Agricola verò Sturnos ijs accenſet, quæ cùm æſtate degant in ſyluis, hyeme demigrant in finitimos locos apricos, montium receſſus ſequutæ, & rurſus: *In anguſtiis*, inquit, *montium locis latere aliquando conſueuerunt*, quod poſtremum ſanè veriſſimum eſt: ſed ſyluas habitare Sturnos æſtate, ut ille tradit, mihi nouum eſt audire, aues nimirum, quæ gregatim degunt.

[b] 8. hiſt. c. 16
[c] L. 10. c. 29

INGENIVM. DOCILITAS.



RNITHOLOGVS hoc experientia deprehenſum eſſe ſcribit, Sturnum ſibi ipſi medicinam facere. Cùm enim, inquit, quidam Luſcinias ſimul & Sturnum aleret, & huic pes luxatus eſſet, oua formicarum quibus veſcuntur Luſciniæ, Sturnus roſtro minuit, & depoſita ſub alis, atque calefacta, roſtro ad pedem attriuit: qua ratione intra paucos dies integer, ut antea inceſſit. Idem refert, apud ſuos eſſe, qui Sturnum octauo iam anno domi alit, & aucupem, qui ſeptimo: eum autem dicere, valde canorum eſſe, & aliarum quarumuis auium uoces (quas ſcilicet in eadem domo ſubinde audiebat) imitari. Sed hoc eo nobis minus mirum apparet, cum optimè etiam humanum ſermonem inſtitutus exprimat: quare non infimam etiam inter alias uolucres laudem meretur, & laudat eum etiam Plutarchus eam ob cauſam his verbis: *Sturni, Coruiq́;, & Pſittaci, quoniam loqui diſcunt, & vocis ſpiritum tam ſequacem, tam æmulum, penſandum, formandumq́; docentibus præbent, ea ipſa docilitate adeſſe, patrocinariq́; cæteris animalibus videntur, & tantùm non voce teſtari, etiam cæteris omnibus proferendi ſermonis, & vocis articulandæ vim natura conceſſam*. [a] Plinius ſanè teſtatur Cæſares iuuenes (Druſum nempe, & Britannicum Claudij filios) Sturnum habuiſſe, item Turdum imitantem ſermones hominum. In amplis Galliæ vrbibus, teſte Io. [b] Bruyero Gallo Gallicum ſermonem eximiè, atque explanatè etiam longiori contextu exprimunt. Albertus latæ linguæ eſſe dicit, & perfectiſſimè loqui. [c] Scaliger uerò in ſibilo propius accedere ad loquutionem.

Sturn⁹ ſibi ipſi medetur.

Sturnus voces aliarũ auium imitatur.

[a] L. 10. c. 24
[b] L. 15. de re c. b. c. 42.
[c] Exer. 237.

V O X.



Κιχλίζειν dicuntur Turdi, nonnulli id de Sturnorum uoce etiam interpretantur, at perperam. Authori Philomelæ piſitare dicuntur:

Dum Turdus trutilat, Sturnus tunc piſitat ore,
Sed quod mane canunt, veſpere non recolunt.

F. Alunno piſiſtrare, & iſitare, neſcio quàm bene. Aues ſunt admodum obſtreperæ, maximè ſummo mane, nocte verò ſilent.

Κιχλίζειν.

Piſitare.



VOLA-

VOLATVS.



LINIVS [a] Sturnorum generi proprium esse ait, cateruatim volare, & quodam pilæ orbe circumagi, omnibus in medium agmen tendentibus, nimirum cùm abeunt è nostra regione. Albertus qui compressè, & gregatim eos volare inquit, quasi ad aciei centrum, id facere eos author est propter metum Accipitris: sed cùm Accipitrem semper metuere verò simillimum est, ita quoque semper gregatim volare statuendum esset, & non solùm, cùm hinc discedunt, vt vult Plinius: quod verò semper gregatim, siue cateruatim volent, etiam testatur Dantes poëta, & philosophus grauissimus, inquiens:

[a] L.10.c.24. — Cur cateruatim volent.

E come gli Stornei ne portan l'ali
Nel freddo tempo à schiera lunga, e piena

Item Eustathius. Sturni, inquit, vt & Gracculi aues clamosæ, & gregariæ sunt. Et rursus: Sturni aues inuicem amant, & gregarim degunt, sed mutuò se iuuare (propter infirmitatem, contra aues rapaces) non facilè possunt. Idem quotidiana attestatur experientia. Vespere potissimum aggregantur, & tanta multitudine, atque impetu quandoque volant, vt nubem facere, & tempestatis modo sonare primo impetu videantur, atque hoc est, quod dicebat [b] Homerus hoc uersu:

Τῶν δ' ὥςτε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν.
Veluti Sturnorum nubes venit, aut Gracculorum &c.

[b] Iliad. ρ.

NIDVS. PARTVS.



TVRNVS iisdem ferè locis, eodemq; penè modo, ut Passeres nidulantur, scilicet vel in laribulis tectorum, vel in domorum, turriumq; foraminibus. Hollandi, ut audio, Sturnis etiam vasa faciunt fictilia, similia iis, de quibus diximus in Passeribus, at maiora, in quibus libenter nidulantur, patria voce Spraeuvve potten dicta, id est, vasa Sturnorum. Ter anno parere dicunt, vno tempore septem, vel octo oua.

Spraeuvve potten. — Partus.

VICTVS.



NIMANTIA maximè sunt voracia. & nihil non in cibum recipiunt: bacciuoris tamen accensenda, nam baccis magis, quàm aliis rebus inhiant, atque inter eas vuis, & oliuis. *Magno*, inquit Volaterranus, *impendentes vindemiæ damno veniunt*. [a] Cardanus non modò vuas appetere testatur, sed earum etiam esu plurimùm pinguescere, & meliores, & suauiores euadere, pabuliq; optimi. [b] Ludouicus Ariostus innatum ad vuarum desiderium in Sturnis, elegantissima, ac luculentissima similitudine à Mauris Lutetiam Parisiorum oppugnantibus accepta ostendit, inquiens:

[a] L.3. de sanit.c.21. — [b] Cant. 14. stan.111. — Mauri Parisios, vt oppugnarent.

Come gli Storni à rosseggianti pali
Vanno di mature vue, così quiui
Empiendo il Ciel di grida, e di rumori
Veniano à dar'l fiero assalto i Mori.

Quod verò mirum in modum esu oliuarum afficiantur, simili fermè comparatione author est inter alios Q. [c] Calaber, Græcos scribens tanto ardore, desiderioq; Troiæ excidiũ expetiuisse, tantoq; impetu, tantaq; caterua Troiam inuasisse, quemadmodum Sturni glomerati ad oliuæ fructus, suauis edulij cupidi in olieuta grassantur. Sambuci acinis grana insunt sesemacea, quæ Turdis, Sturnisq; non ingrata esse [d] Ruellius scribit. In agros quoque milio & panico consitos, teste Plinio, inuolant, & quomodo ab harum frugum esu fugentur, ex eodem in Passere scripsimus. Sunt qui Sturnos captos oryza tantùm pascant, ut eorũ fimo Crocodileam, ut idem ille memorat, adulterent. Cicutã his auibus alimentũ esse passim ab omnibus scribitur, atq; in primis à [e] Galeno, cùm alioqui homini venenũ sit, cuius rationem alij aliã afferũt, quia de re in Cornice nostrã scripsimus opinionẽ. Cicuta, inquit [f] Cardanus, eos non modo nõ refrigerat, & enecat, vt nos, sed alit, atq; etiã calfacit, proinde manifestè patet amicitias quasdã, pugnantiasq; qualitatũ omnibus rebus inesse, & quod familiare est, expe-

[c] L.8.Paral. — Græci Troiã inuadentes. — [d] Li.1. de nat. stirp. — [e] L.de temp. & lib. d. Theriac. — [f] Lib.3.de sanit.c.1.

eſt, expeditè aſſimilari, quod verò contrarium, ad internecionem ducere, quas familiaritates à totius ſubſtantiæ proprietate oriri demonſtrauimus in decimo contradicentiũ Medicorum, vbi etiã diſputatur, an quicquid calidã ſubſtantiã alit, eius calorẽ adaugeat, ac tueatur.

Arabũ confuſio. Arabes hæc confuderunt: Auerrois vel potiùs eius interpres, Helleborum Coturnicibus cibum eſſe ait, & napellũ Zarzero, id eſt Sturno, vel Sturnello, vt ille habet, dupliciter hallucinatus, nã elleborus Coturnicibus cibus eſt, non venenũ, & cicuta, non napellus Sturnis in cibo quæritur.

Anton. Gainerij error. Antonius Gainerius Arabes ſequutus etiã in maiorem confuſionem impegit, dum ait: Aduerſus napelli venenũ darem puluerem muſconum (muſcarum, vel culicum) napellum depaſcentium, vel puluerem Coturnicis vel Turdi. Arabes enim Coturnices napello, ſiue aconito ali tradiderunt, cùm Sturnos, non Turdos conio, id eſt, cicuta non aconito nutriri ſcribere debuiſſent. Sed hac de re ſatis.

Hollandi cur Sturnos non edant. Hollandos audio à Sturnorum eſu abſtinere, quia carnes humanas hominum ſuſpenſorum depaſcantur. Albertus etiam cum armentis vaccarum verſari ait propter paſcua, quæ de ſtercoribus colligunt, lumbricos nempe, qui cùm maiores, tùm in maiori numero in eis procreantur. Ex quibus facilè conſtat, Sturnos animalia dici poſſe pamphaga, quibus ſcilicet nihil diſplicet.

PRAESAGIA.

Tempeſtatis futuræ ſignum. CRATAROLVS, referente Ornithologo ex authore quodam barbaro Starnes, inquit, (Ornithologus Sturni conijcit legendum) ſi mane volauerint congregatæ, mane erit tempeſtas; ſi autem tardè, tardè, & multo tempore erit tempeſtas, & ſi reuertantur volantes, tempeſtatem ſignificant.

CAPIENDI RATIO.

PANTHERON genus retis eſt, quo Galli, teſte [a] Budæo, Sturnos, & Paſſeres capiunt. Quomodo verò viſco capiantur ſic docet [b] Creſcentienſis: *Funiculis longis inuiſcatis capiuntur Sturni, qui valde gregatim volant, cùm habetur aliquis Sturnus, ad cuius pedem ligatur funiculus inuiſcatus, & manu tenetur, dimittitur autem, cùm grex Sturnorum propè videtur, tunc enim cum funiculo dimiſſus ad gregem accedit, & cum ipſo Bricte* (hoc eſt quàm proximè, & contiguè) *volitat, multiq; tangentes funiculum inuiſcantur, & ad terram ſimul cum eo ruunt.* Albertus quoque quia animalia ſint, quæ gregatim degunt, faciliùs ab aucupibus decipi ſcribit: poſitis enim quibuſdam ſui generis auibus, vel earum imaginibus iuxta retia, Statim, inquit, accedunt, & capiuntur. Hyeme, teſte Ornithologo laqueis quibuſdam in pratis aquoſis facilè capiuntur.

[a] In pandec.
Vt viſco capiantur.
[b] L. 10. c. 27

ANTIPATHIA.

Canes timent Sturnos. CANES animalia aliàs generoſa, & magnanima, quibus quippe contra lupos oues defendimus, Lepores, & Ceruos venamur, & pro domuum noſtrarum, immo corporum noſtrorum cuſtodia vtimur, à Sturnis, ut prodidit Blondus, abhorrere feruntur: quod ſi verum eſt, certè antipathiæ aſcribendum fuerit, quando, quod ſciam, naturalis illius ratio aſſignari non poteſt: quemadmodum fortaſsis huius, Cur Sturni ipſi tantopere odere

Sturni Accipitrem timent. Accipitrem, communem nempe volucrum, minorum præcipuè, quales ipſi ſunt, aduerſarium, hoſtemq́; quem quomodo metuant declarat in primis [a] Homerus, Troianos ſcribens ab Aiace in fugam conuerſos à ſubuenientibus Hectore, & Aenea animos recepiſſe, vnaq; cum his cateruatim Græcos inuaſiſſe. Hos uerò eos tanquam Accipitrem, Sturni, viſo, fuga ſaluti ſuæ conſuluiſſe.

[a] Illyad. ρ.
Græci Sturnis comparati.

Τῶν δ' ὥς τε ψαρῶν νέφος ἔρχεται, ἠὲ κολοιῶν,
Οὖλον κεκλήγοντες, ὅτε προΐδωσιν ἰόντα
Κίρκον, ὅς τε σμικρῇσι φόνον φέρει ὀρνίθεσσι.
Horum ſicut Sturnorum nubes venit, aut Graeculorum,
Acutè vociferantes, quando vident accedentem

Circum (Accipitrem) *qui paruis cadem affert auibus.*

Item [b] alibi Patroclum scribit id præstitisse Gręcis in Troianos, quod Accipiter in Sturnos, & Gracculos, nimirum ita fuisse pauori Troianis, quemadmodum Gracculis, & Sturnis Accipiter, ait autem:

Ἴθυσε δ' διὰ προμάχων, ἴρηκι ἐοικὼς
Ὠκέϊ, ὅς τ' ἐφόβησε κολοιούς τε ψῆράς τε.
Iuit autem rectà per propugnatores Accipitri similis
Veloci, qui terruit Gracculosq́ Sturnosq́.

[b] *Illyad.* π. — Troiani Sturnis similes.

Idem docet [c] Ludouicus Ariostus Homeri priorem, vt apparet, locum imitatus sub exemplo Rolandi, qui relicto rege Manilardo cæteros paganos, ac Christiani nominis inimicos occidebat;

Come per l'aria, ou'han si larga piazza
Fuggon gli Storni da l'audace Smerlo,
Così di quella squadra homai disfatta
Altri cade, altri fugge, altri s'appiatta.

[c] *Cant.* 12. *St.* 84. — Rolandus paganos fugat.

Eodé prorsus modo apud Q. [d] Calabrum Neoptolemus Achillis filius Græcos pugnam deserentes, Troianisq; turpiter terga vertentes his verbis alloquitur: *Formidolosi, quo fugitis in morem imbellium Sturnorum, quos metu concitauit Accipiter obuiam factus?* Porrò etiamsi imbelles omnino Sturni sint, nonnunquam tamen Accipitri sese opponunt, vel saltem accedentem repellere student. Hunc enim supernè, vel à latere, testante Alberto, accedentem alis euentant (sic habet, id est, vento alarum repellunt) & subtus volantem stercoribus opprimunt. Et alibi rursus: Ad quemlibet impetum Accipitris, inquit, comprimuntur in aëre, & vento alarum coniunctarum repellunt Accipitrem, qui si infra eos volet, stercoribus eorum inquinatur, ita vt appropinquare non possit. Aelianus author est, [e] semen allij Sturno mortiferum esse: quod sanè mirum omnino est, quando certè alijs animantibus innoxium esse constet.

[d] *L.* 11. *par.* — Neoptolemus Gręcos ad pugnam hortatur. — Sturni vt se contra Accipitres defendant. — [e] *L.* 6. *de anim. l. c.* 46.

DENOMINATA.

STVRNI Sarmaticæ Europęæ populi sunt, à Sturnis auibus nomen non habent, nam [a] Ptolomæo Στοῦρνοι dicuntur. Plinio Sturnini Calabrię sunt populi, cur sic dicti nescio. [b] Aristophanes ἵππον, id est, equum, ψαρὸν vocauit, Scholiastes, & Suidas transferunt celerem ἀπὸ τοῦ ψαίρειν, quod est, accelerare, siue properare, vnde & ἀψηρὸς deducatur, id est, celer, & citus, vel qui colore tali sit, quod magis placet, id est maculis varius vt Sturnus auis. Nam & Eustachius à Sturno aue varia, inquit, quæ dicitur ψὰρ, in genitiuo ψαρὸς equus similiter appellatur varius ψάρος. Scribitur autem ψαρὸς adiectiuum oxitonum, pro aue verò paroxitonum. Cæterum ψαρὸν de Turdi in collo colore Gaza apud [c] Aristotelem vertit murinum, Plinius concolorem: sed neuter mentem Philosophi expressit, malim ego varium, & maculosum exponere, nã & Aetius de Passerculo Troglodyte loquens, *similis est*, inquit, *Regulo, sed iuxta summum alæ lineamentum* ψαρότερος, id est, magis varius. Similiter pisces quosdam scribit Ornithologus psaros vocari à varietate coloris, ego eiuscemodi nominis piscem non inuenio, neque etiam in libro de aquatilibus eorum meminit, possunt tamen pisces maculosi, quales Turdi sunt psari, nuncupari. [d] Plinius authoribus olim curæ fuisse scribit, lapides mortariorum, Ephesiumq; lapidem in ijs prætulisse cęteris, secundum laudis locum dedisse Thebaico, quem sese alias pyrrhopœcilon vocasse ait, alios vocare psaronium. Cuius mentionem faciens [e] Bellonius, Plinium quodammodo explicans, qualitatem, eius innuit, inquiens: Lapis hic, quem ex Plinio à maculis Sturni psaronium, vel quod ex lapicidinis Thebanis excidatur, Thebaicum nomino, supra omnes lapides duriori corporis callo constat. [f] Polydorus Virgilius authores sese habere scribit. qui Henrici tertij Anglorum regis temporibus dicant percussum esse denarium argenteum, quod genus monetæ vulgò Sterlyng nuncupatur, ab effigie Sturni auis, quæ in altera parte numi esset, nam Sturnus, vt suprà dixi Anglicè Sterlyng nuncupatur; sex verò, & viginti denarios fuisse ait pondere vnius vnciæ argenti, & tales ferè, quales hodie sunt: quare etiam omnis Anglica moneta etiamnum Sterlyngorum nomine putetur. Sed & cur denarius sit nota Sturni auis signatus, causam ponere, quod ea auis pars foret insignium, quibus Reges id temporis multarum possessionum, vel extramarinarum domini vti essent; quemadmo-

Sturni populi. — [a] *L.* 3. *c.* 11. — [b] *In nubib.* — Sturnus equus qui. — ψαρὸς qd — [c] 9 *hist. c.* 49 — Gazæ, & Plinij error — Pisces psari. — [d] *L.* 36. *c.* 22 — Lapis psaroni⁹ quis. — [e] *L. de oper. antiq. c.* 8. — [f] *L.* 6. *Hist. Angl.* — Numus argenteus cũ ipresso Sturno. — Monetę Anglorũ cur Sterlyngi dicti. — Sturnus regũ Anglæ insigne.

Ster Anglis quid. quemadmodum reges nunc solent in insignibus regijs singula suorum insignia adiungere, quò potentia existat quàm maxima, vel quòd numulus in altera parte haberet notam Stellæ, quam Angli Ster vocant. Et istos denarios etiam hodie reperiri.

HIEROGLYPHICA.



Hominis ingrati hieroglyph. DE Sturno apud antiquos, vti neque apud recentiores nullũ hieroglyphicum hactenus obseruaui: possit nihilominus pro homine ingrato nõ incõgruè pingi. Quemadmodũ etenim hoc auium genus cateruatim volans tendit in olíueta, eorumq; fructus maxima cum auiditate depopulatur, & nonnisi depastis ijs discedit, & olíueta deserit. Simili planè ratione homines ingrati, donec aliorum ope, fauoreq; egent, eos obseruant, venerantur q; vbi verò auxilio eorum vsi sunt, vel munera, quorum causa eis adulabantur, acceperunt non tantùm beneficij fiunt immemores, verumetiam sæpè contemnunt.

VSVS IN CIBIS.



a Lib. 2. Sturni non habiti fuit in delicijs. STVRNI olim etiam hominibus in cibum cessere, nam & Antiphoni, teste [a] Athenæo, inter cibos recensentur: sed in delicijs non habebantur, vt in primis colligo ex Martiale, qui cognato suo cum Turdos donare vellet, qui quibus in delicijs haberentur, supra abunde demonstrauimus, cur eos non mittat, causam reddit, quod ager suos Turdos non ferat, sed Sturnos, aues nimirum ignobiles, ac nullius ferè pretij; inquit autem:

Nunc Sturnos inopes Fringillarum q; querelas
Audit, & arguto Passere vernas ager.

Sturnorum caro. Sunt qui prorsus eos à mensis abdicent, sunt qui aliquo tempore tantùm, nimirum cicutæ tempore. Carnem aiunt duram esse, ventriculoq; inobedientem, virosum quendam etiam b Li. 5. de sanit. spirare odorem, maximè cùm cicutam depascuntur. *Sturni*, inquit [b] Platina, *quos vulgò diabolicam carnem habere dicimus, omnino ab obsonijs lautorum abijciantur: Hos comedat Vacerra* c Li. 6. de sanit. tuend. *noster, qui marsupio magis, quàm vitæ consultum vult.* [c] Galenus verò, cui alias, vt medicorum coryphæo standum foret, inter Perdices, Turdos, Merulas, & huiusmodi, quæ quidem boni succi esse ab omnibus putantur ψάρας, hoc est Sturnos etiam accenset. Quam controuersiam examinans [d] Aloysius Mundella Galenum defendere conatur, obiectionisq; d Epist. 6. medicinal. aliorum sic occurri posse existimat; Galenum in eo libro in calculi renum vitio Sturnos, Quomodo Gale. Sturnos laudarit. tanquam tenuis alimenti probasse, similiter & Palumbos turritosue Passerculos, vel Sturnos non ita fortassis improbi succi esse, præsertim iuuenculos, vt uulgus putat. Quædam namque animalia in tenella adhuc ætate boni succi sunt, vt uituli, & hœdi, si vero annosi e Li. 3. de alim. fa. fiant, praui. Hæc enim, vt ait [e] Galenus carent, & concoctionis, & boni succi, & nutritionis laude. Et paulò pòst, Nec obstiterit, inquit, quò minus boni succi sint, quòd cicuta f Dial. 4. medicinal. interdum pascantur, vt neque Coturnicibus, quòd elleboro. Et rursus [f] alibi: Galenus, inquit, Sturnos inter attenuantes, optimiq; alimenti cibos connumerat, qui tamen ab omnibus ferè, qui de illis tradidere, & praui succi, & saporis ingrati habiti sunt. Et fieri quidem potest, vt vox illa ψάρος, id est, Sturnus, alio Galeni contextu, non ab ipso authore addita fuerit. Vel Galenum ibi de Sturnis iuuenculis locutũ fuisse dicimus, qui tenelli adhuc succi laudibilioris fuerint, quàm adulti: vel potiùs existimabimus illum intellexisse de Sturnis, qui in montibus degunt, non autem qui circa paludes, & loca campestria versan-Sturnorum suauitas. tur: quos sanè si comedas, cum præsertim nouellæ sunt ætatis, adeo miram cibi illius suauitatem senties, vt vix illos à Turdis discernere possis. Hæc ille. [g] Cardanus Sturnorum g 3. de sanit. cap. 11. esum vindemiæ tempore non improbat, tunc enim suauiores euadere scribit. Idem facit h L. 13 salu. cap. 8. [h] Iulius Alexandrinus, qui de Passeribus locutus, Sturnorum, inquit, conditio eadem, extraneus præterea sapor quidam, unde deterioris insuper succi alicuius suspicio: ipsi seipsis Cur caput amputandum. tamen, maturescentibus uuis, ac per vindemiam totam, pabuli melioris copia meliores, & sapore iucundiores euadunt, vt edi non insuauiter prorsus possint. Nonnulli, ut Cardanus quoque, aiunt, si mox, ut capti sunt, amputetur caput, reliquum corpus suauius euadere. Calidi sunt, & sicci iuxta Auerroem.

MEDICA

MEDICA.



MEDICIS Sturnorum stercus potissimùm seruit: nec is ad medicinam, sed ad faciem exornandum. *Ad alphos*, inquit[a] Aegineta, *crocodilea, & fimus Sturni, cum orizā comederint.* Plinius verò crocodileam adulterari scribit amylo, aut cymolia, sed maximè Sturnorum fimo, qui oriza tantùm pasti sunt. Plurima de huius fimi vsu ad alphos, pannos, impetiginem, & morpheam leges ex Galeno, Dioscoride, & Serapione; eiuscemodi autem vitia sanare hunc fimū à natura docemur, quæ varijs maculis distinctā auem genuit, vt docet[b] Porta. Terrestriū cocodrilorum fimū luxuria fœminarū pretiosum fecit, quæ nō contentæ tot medicamentis, quæ splendidā, extentamq; faciei cutē reddunt, crocodilorum, & Sturnorum etiam fimum eis adijciunt. Constat igitur hæc stercora abstergendi, exiccandiq; vim possidere, vtranque mediocriter: multò moderatiùs tamen, & infirmius Sturnorum stercus est. *Stercus Zezir*, inquit Serapio citans Galenum, *oryza pasti impetigines efficaciter abstergit*. Sed[c] Galenus fimum Crocodili terrestris cunm abstergere, & siccare scribit, vt & Sturnorum oryza pastorum, qui tamen longè imbecillior fit; crocodili verò terrestris tam efficax, vt ephelides etiam, & alphos, & lichenes tollat. Eiusdem Serapionis interpres ex Dioscoride transferens pro fimo Sturni, imperitè posuit Turturis. Sturnum in cibum sumptum Kiranides iuuare author est eos, qui mortiferum aliquid biberunt, & si quis prægustauerit, omnino non lædi. Contra Arnoldus euitandos esse ait eis, quos hæmorrhoides crebrò vexant, & maximè pulsantes.

Stercoris vsus. *[a] L. 28.c.8.* *[b] L.5. Phytog.c.16.* *Fimi crocodilorū terrestriū honor.* *[c] Lib.10. de simpl.* *Interpretis Serapionis error.* *Sturni esus cui utilis, cui noxius.*

DE COCCOTHRAVSTE Ornithologi. Cap. XX.

SYNONYMA.



HESYCHIVS, & Varinus κοκκοθραύστης, inquiunt, auis quædam est, sed quæ, non explicant. Ornithologus id nominis huic aui, cuius effigiem in sequenti pagina dabimus egregie competere videns, eam eo nomine indigitauit, quòd rostro suo coccos, & interiora grana, siue officula cerasorum confringere soleat. Apud alios Græcos, imo Latinos aliud nomen non reperio, nam Pardalus Aristotelis non est, quamuis id affirmauit[a] Bellonius. Italis Frison, Frusone, vel Grison etiam appellatur: circa Lacum Verbanum Franguel montagno, id est, Fringilla montana. Gallis, teste Bellonio, Grosbec à rostri nimirum crassitie. Cenomannis priuatim Pinson royal: nonnullis, referente Ornithologo, Chochepiere, & alibi, vt audio Cassenoix, id est, nucifraga, quod nomen Caryocatactæ aui suprà descriptæ magis conuenire existimo. Germani, eodem Ornithologo teste, vocant Steinbysser, Heluetij Klepper, in Austria Kernbeisz: circa Francfordiam Kirszfinck, & alibi Kirsesschneller. Audiuisse etiam sese ait alicubi Bollebick vocari, hoc est, gemmiuoram, quòd gemmas arborum comedat. Turcis Giengen dicitur.

[a] L. 7.c.30. de auib.

FORMA. DESCRIPTIO.



HAVD inconueniens fuerit hîc, quæ Bellonius de hac aue scripsit, inserere, eoq; maximè, vt manifestemus, hanc auem Aristotelis Pardalum non esse. Ille verò sic scribit: Nullum autem nomen inuenimus, quod aptiùs, atque exactiùs huic aui competat Gallicè, quàm si dicamus Grosbec. Rostrum enim ei pro corporis portione insigniter magnum. In alijs tamen Galliæ locis aliter appellatur; nam Cenomanni dicunt Pinson royal. Colorē, ut potior pars aliarum auium, non seruat. Nuper enim in Græcia vnam, cuius detractam pellem nobiscum attulimus, obseruaui, cuius color diuersus est ab alijs, quot propter diuersitatem ætatis contingit.

Grosbec. *Pinson roya'.* *Colorē mutat.*

Deſcriptio. contingit. Sturno paulò minor eſt, roſtrum ei durum, adeo verò inſigne, vt magnitudo eius nobis ſit admirationi. Caput ſuperius eſt colore mali aurantij: cum macula ſub gutture nigra: collum cinereum, dorſum fuluum: alarum extremitates ex viridi luteſcunt, ſicuti torques Palumbis: caudæ extremitas alba, ſubtus fulua, cuius pariter coloris ſunt venter, pectus, & guttur. Quæ [a] Ariſtoteles Pardalo ſuo tribuit, huic aui competunt. *Pardalus*, inquit, *colore tota cinerea eſt, magnitudine proximè ſuperiori* (loquutus erat de Sturno, Collurione, Cæruleo, mollicipite, Galbula) *magna ex parte gregatim volat, nec ſingula rem hanc videris; vocem frequentem, nec grauem emittit.* Quæ notæ omnes huic noſtro Grosbec conueniunt. Solam enim volare non obſeruamus, & inſuauiter canit, quare nec in caueis alitur. Hæc omnia ille. Verùm ſi Ariſtoteles hanc auem agnouiſſet, tam diuerſam ab alijs roſtri figuram, ille, qui differentias vbique notare ſolet diligentiſſimè, non erat taciturus: præterea Coccothrauſtes noſtra, ſiue vt ille vocat, Grosbec, tota cinerea non eſt, ſed in collo tantummodo: poſtremò vox non eſt inſuauis, peculiaris tamen Cymbalorum ferè æmulo: caueis tamen includi non ſolet, niſi fortè aucupij cauſa. Sed ad formam eius reuertamur, depingit, deſcribitq́; eandem his verbis Ornithologus: cuius deſcriptionem ne temerè in ea elaboremus, hîc quoque inſerere viſum eſt. Magnitudo ei

[a] 9. hiſt. c. 23

Deſcriptio ex Ornithologo.

Coccothrauſtes mas cum ceraſi ramulo.



Alaudæ,

Alaudæ. aut Loxiæ. Roſtrum durum, validum, breue, latum, ſimile ferè roſtro auis, quam Rostrum.
Gigger vocamus, magis ſuſcum, (ita vocat quandam aliam auiculam, cui pariter roſtrum
craſſum eſt, quam Turnerus Pyrrhulam eſſe conijcit.) Color capitis (in fæmina) cha- Caput.
ropus, vel ex flauo ruffus; in pectore, & ventre ex cinereo rubicundus. Pennæ alarum ſu- Venter.
perius nigricant, in medio albent, in imo coloris ferè cærulei, vel Indici ſunt. Pennis ni- Alæ.
gris roſtrum inferiùs ambitur, & ſimiliter oculi. Collum pronum, & vtrinque ad latera Collum.
plumis veſtitur cinereis. Dorſum ex ruffo nigricat. Propius caudam charopæ ſunt pen- Dorſum.
næ, extremæ in cauda albicant. Cauda.

LOCVS.

ORNITHOLOGVS in ſyluis capi ſcribit, æſtate fortè, hoc enim tempore apud nos in montibus agunt, & ſub Octobrem ad plana deſcendunt. In Germania etiam æſtate rariùs, hyeme frequentiùs cernitur. Nidificat, vt ille narratum ſibi eſſe ait, in arborum cauis.

INGENIVM.

ITALI hominem craſſi ingenij, & deceptu, perſuaſuq; facilè ſignificantes Coccothrauſtem craſſi roſtri appellant, dicentes: Tu ſei vn Friſon del becco groſſo, ac ſi eiuſmodi auis hebetis, & obtuſi eſſet ingenij, & facilè caperetur. Audio tamen non facilè ſeſe præbere capiendam, ſed fortè inde erit natum aduerbium, quod caueæ incluſa non ſolùm raro cantillet, ſed ne inſtitutionem admittat.

VICTVS.

TANTA roſtro eius durities eſt, vt ceraſorum oſſa eo confringat, quorum nucleis inhiat maximè: ſuper qua re hoc ridiculum addit Ornithologus, nam auceps quidam nuper, vt rem ridiculam oſtentaret, Turdi genus Bohemicum (vt Germani appellant) in cauea incluſit; idq; ceraſis aridis paſci aſſuefecit: Quæ cùm Turdus integra deuoraret officula ceraſorum, quæ ſubinde excernebat, in ſubiectam caueam, cui incluſus erat Coccothrauſtes, delapſa illum alebant. Veſcitur etiam, vt audio, oliuis, aliaſq; baccas vorare credendum eſt. In cibo cedit, & caro eius non improbatur, & grata eſt, & ſuauis.

DE COCCOTHRAVSTE INDICA criſtata. Cap. XXI.

EIVSCEMODI auem ad viuum depictam F. Franciſcus Malocchius horti Piſani præfectus iuſſu ſereniſſ. Ferdinandi magni Hetruriæ Ducis ante aliquot dies ad me miſit, affirmans in natiuo eius ſolo, nimirum in inſula, quam vocant capitis viridis, appellari vulgò Fruſonem nomine ſimillimo Friſoni noſtro proximè præcedenti capite deſcripto, cui etiam roſtro ſimilis eſt, macula etiam roſtrum nigra ambit, & magnitudine, teſte Hieronymo Mercuriale, Turdi. Quare etiam Coccotrhauſten Indicam appellare libuit. Auidè amygdalas, vt Malocchius mihi ſignificauit, deuorat, in quo cum Coccothrauſte etiam conuenit, qui huiuſmodi fructus roſtro frangit, vnde nucifraga dictus eſt, aliosq; coccos, ſiue officula: quod facere pariter hanc auem veriſimile eſt, cum roſtro valde craſſo, &
robuſto prædita ſit. Luſitanis, Mercurialis Cardinalinum vulgò appellari aſſerit, fortè Mores. Natura.
quia purpurea eſt. galerumq; purpureum geſtare videatur. De natura, moribuſq; eius hęc referebat Malocchius: Auium voces, maximè Luſciniæ imitatur, panico inhiat, amygdaliſq;, alſinem herbam deuorat, viſa in ſpeculo icone ſua miſerabilibus modis geſticulatur, ſibilos edendo, criſtam deponendo, caudam more Pauonum erigendo, alas motitando, in ſumma

in ſumma ſpeculum roſtro impetit: temperies ei calidiſſima, quod inde innoteſcit, quia ſæpe ſe aquæ immergit. Ingenio eſt manſuetiſſimo, cibum è manibus oblatum accipit. Hęc ille de eius natura. Forma verò hæc eſt. Cirri in capite figura trigona coccinei, quo pariter colore collum, pectus, & venter refulgent. Alarum extremitâtes non tam intensè purpuraſcunt, quemadmodum neque cauda, quæ pro corporis portione longiuſcula eſt, palmum ſcilicet, aliquantulum ſurrecta, lata digitum auricularem, vt pictura oſtendit. Tibię breues, & albicantes, vngues robuſti, & nonnihil incurui. Auis tota à capite ad caudæ extremum menſurata duos palmos explet.

Deſcriptio.

Coccothrauſtes Indica cum ceraſo auium:



VLYSSIS ALDROVANDI PHILOSOPHI, ET MEDICI BONONIENSIS ORNITHOLOGIAE

Liber Decimus septimus.

QVI EST

DE AVIBVS VERMIVORIS.



DE REGVLO. Cap. I.



VEMADMODVM apud nos homines primum honoris dignitatisq; locum obtinent, quos in Reges adoptamus; eodem etiam planè modo hæc Auicula quamuis auicularum omnium, quas nostræ regiones producunt, minima, ab auibus ipsis vnanimi consensu in Regem electa, inde Regulus nuncupata, cęteris pręferenda videtur, & regius siue primus ei locus in hoc libro tribuendus. Conuenerant aliquando, sicut est in fabulis inter se aues, ut illa pro Rege haberetur, quæ sublimi uolatu cæteras superaret, cùmq; id Aquila facilè præstaret, exiliens Regulus, qui sub alis eius latebat, insedit Aquilæ capiti, inde se victricem esse asserens. Fabula inde fortè ortum habet, quia tantæ paruitatis auicula Aquilæ pugnare (quòd testatur philosophorum princeps & communis præceptor [a] Aristoteles) non perhorrescat. Quapropter de vermiuoris auibus locuturus vel solum ob nomen tanquam harum antesignatum prætulimus. Verùm antequam ad Aequiuoca me conferam, operæpretium est admonere, Turnerum & Bellonium Passerem troglodyten nobis pro uerò Regulo obtrudere, & quam nos Regulum putamus, illos Philosopho dici Tyrannum; quasi verò Regulus & Tyrannus non sint synonyma.

Nominis ratio.

Fabula de Reguli electione in Regem.

[a] 9. hist. c. 11

Turneri & Bellonij error.

AE QVIVOCA.



EGVLVS noster [a] Aristoteli etiam Trochilus nominatur, ut mox patebit. Sed [b] eidem philosopho alia præterea auis est eiusdem nominis, quam aquas adamare testatur, & [c] alibi Crocodilis hiantibus inuolantes tradit de purgare dentes. Hæc apud illum fortè legens [d] Plinius, Trochilum illum Niliacum cum Regulo nostro implicuit, dum ait: *Trochilos in Aegypto vocatur, rex auium in Italia, parua auis, quæ crocodili in somno hiantis os & dentes repurgat.* Sunt etiam ex amphibijs auibus Trochili dicti. Hi per littora discurrunt, tanta sæpius celeritate, ut cursus eorum uolatu etiam pernicior sit: atq; hinc nomen eis apud

[a] 9. hist. c. 11
[b] 8. hist. c. 3.
[c] 9. hist. c. 6.
[d] l. 8. c. 25.

Plinij error.

Trochili aues dictæ, & earum historia.

Grçcos impoſitum. Piſces magnos non aggrediuntur: cancellis & ſi quæ fluctibus ad littora propelluntur, contenti. Mares ſeorſim à fœminis, fœminæ à maribus paſcuntur. Ineunte vêre, priores fœminæ ſolicitant mares ad coitum. Sequuntur enim & prope eos peculiari quodam cantu ſtrident: quo vix tandem allecti mares accedunt, mox iterum fœtu procreato ſeparantur, & ad ſua ſexus vterque paſcua ſeorſim reuertitur. Tunc mares omnem fœturæ & Veneris curam relinquunt: fœminis labor ſolis incumbit: illumque illæ inter ſe partiuntur. Iam aliç oua in nidis fouent, aliæ fouentibus cibum congerunt, & ſic alternis oua ſuis plumis concalfacere pergunt. Pullos iam adultos ad littus producunt, vbi mares verſari ſolent: ibi fœmellç etiam ex pullis cum ſuo ſexu remanent, maſculi verò

[d] Li. 2. de aucup. ſeparantur. Author eſt [d] Oppianus. Pompeius Feſtus Immuſculum auis genus eſſe dicit, quam alij Regulum, alij Oſſifragam dicunt. Nos plura de Immuſculo in Vulture, ni

Baſiliſcus ſerpens & ei⁹ natura. fallimur, & Aquila ſcripſimus, quæ per ſe Lector adire poterit. Græci Βασιλισκὸν ſerpentem quendam vocant, quem Latini Regulum; cuius tam multiplex, tamq; varia apud ferarum ſcriptores hiſtoria eſt, vt fabularis prorſus videatur. Sunt qui dicant tantæ perniciei animal eſſe, ut ſolo oculorum intuitu, uel vt alij volunt, ſibilo tantùm, vel vt alij, morſu, humanum genus ſtatim interimat. Nec deſunt qui vulgi opinionem ſecuti ex ueteris

[e] 7. lib. de Theriaca. Galli ouo hanc truculentiſſimam feram naſci putant, vt abundè in Gallo docuimus. [e] Galenus eius meminit, atq; his uerbis deſcribit: *Baſilicus bellua ſubflaua & triplici frontis apice munita tantummodo conſpectus, & quando ſibilat, auditus, videntes ſe & audientes necat, atque ſi quod aliud animal illum etiam mortuum attingit, ſtatim moritur. Hinc aiunt omne aliud reptilium*

[f] L. 8. c. 21. *genus cauere ne baſiliſcum vicinum habitet.* Sic ille. Apud [f] Plinium quoque & Aelianum eiuſdem ſerpentis hiſtoriam legimus: ſed Plinius non triplici frontis apice munitum eſſe tradit, vt eſſe ex Galeno diximus, uerùm candidam in capite maculam habere aſſerit, ut quodam diademate inſigni. Vulgus hanc beſtiam depingens, coronatam fingit ad nomen alludens: nam uidetur ideo baſiliſcus dici vel à candida illa macula capitis, ut Plinius habet, vel à triplici frontis apice, ut ait Galenus.

SYNONYMA.

[a] L. 8. c. 28. *[b] 9. hiſt. c. 11.* *[c] 8. hiſt. c. 3.* *[d] 9. hiſt. c. 1.* Orchilum, & Trochilũ eandem auem eſſe.

PLINIVS [a] Trochilum regem auium dici ſcribit, ex [b] Ariſtotele, ut apparet, qui ſic habet. Trochilus uocatur alijs nominibus Senator & Rex. Græca nomina ſunt, Τροχίλος, Πρέσβυς, Βασιλεύς. [c] Alibi Ariſtoteli Tyrannus dicitur: [d] Alibi etiam Orchilum nominat auem, quam Noctuæ oua exedere memorat. Ornithologus hanc quoque non aliam arbitratur, quam Trochilum, cùm utramq; inquit, legamus paruam auiculam eſſe, & foramina ſubire; vtramq; etiam Noctuæ inimicam. Facilè autem vulgus vel negligentia vel ioco (ad ὄρχεις, id eſt, teſtes alludens) Trochili nomen in Orchilum mu-

[e] 9. hiſt. c. 1. tauit. Et reuera [e] Ariſtoteles alibi Regem auium cum Noctua diſſidere ſcripſit ibidemque Noctuæ oua excedere Orchilum, & Aratus inter ſigna tempeſtatis etiam refert cùm Orchilus & Eritheus caua terræ ſubeant, & Ariſtophanes denique de Carcini poetæ filijs dicebat: Ὅσον τὸ πλῆθος κατέπτωσαν τῶν Ὀρχίλων. Hos enim ceu paruos (vt Orchilus auis parua eſt) & libidinoſos (à teſtibus, quos Græci ὄρχεις nominant) traducit, vel tanquam magna habentes genitalia, vel ſaltationi deditos: nam ὀρχεῖσθαι ſaltare eſt teſte Scholiaſte.

In auibus. Aries Ioui ſacrificat⁹. Idem [f] ſi quis, inquit, Ioui ſacrificauerit arietem, rex nunc eſt Orchilus auis, Βασιλεὺς ἐσ' Ὀρχίλος ὄρνις. Solebant autem Ioui κριὸν ἐνόρχην, id eſt, arietem marem non caſtratum ſacrificare. Ioui quidem Orchilus auis facetè aſcribitur, tanquam libidinoſo & adultero, διὰ τοὺς ὄρχεις; id eſt, à teſtibus, à quibus poëta hoc nomen confinxit, vt ſcribit Scholia-

[g] 9. hiſt. c. 11. ſtes, & repetit ex eo Varinus. Præterea cùm Trochilus auis [g] Ariſtotele teſte, alijs nominibus Rex & Senator, vt dixi, appelletur, nimirùm eandem auiculam non immeritò Orchilum Ornithologus feciſſe videri poteſt, quæ hic Ioui Regi, tanquam & ipſa rex attribui-

Σαλπιγκτὴς. tur. Ὀρχίλος, inquit Heſychius, auicula vilis, quæ ab aliquibus Σαλπιγκτὴς dicitur. Quemadmodum uerò Regulus Βασιλεὺς primatiua, ita diminutiua uoce Βασιλίσκος

Ῥόβιλλος. Aetio, Aeginetæ & Ariſtophani nuncupatur. Ῥόβιλλος Heſychio & Varino Baſili-

Τρίκκος. ſcus auis eſt, & Τρίκκος apud Eleos, vt ijdem habent, Auicula quędam eſt, & rex.

Κόρτιλος. Item Κόρτιλος ipſis auis eſt, quam ab alijs Βασιλίσκον appellari ſcribunt. In Creta teſte Bellonio Tettigon appellatur, à magnitudine fortè, qua cicadam vix excedit,

Albertus

Albertus alibi, vbi Aristoteles Πρέσβυς habet, legit Basit voce, vt videtur, à Græca corrupta, ut pleraq; apud ipsum. Basit, inquit, Arabicè, apud nos autem Senecta uocatur; Senator fortassis dicere voluerit, ut Gaza vertit. Idem Albertus & author de natura rerum Regulum etiam Parram nominari dicunt [h] Ioan. Saresb. etiam Bitricum dici scribit referente Ornithologo. Cælius Acalanthim nobilissimi canis nomen esse tradit, quosdam tamen eo nomine aues intelligere, quas alij Basilicas nuncupant. Regaliolus item non alius quàm Regulus videtur [i] Suetonio, quamuis nonnulli pro Galgulo accipiant, quemadmodum in Galgulo ostendi. In Hetruria circa Florentiam hęc nobilissima auicula Fiorrancio, id est, flos calendulæ appellatur, à rutila aureaq; capitis crista, Veronæ ob eandem caussa Capo d'oro, id est, caput aureum: ab alijs Occhio Bouino, id est, oculus bouinus, à magnitudine vt conijcio, Genuæ, ut audio, Boarino della stella (ad differentiam alterius auiculę, cuius iconem suo postmodum loco dabimus, quam simpliciter Boarino dicunt.) Bononię Papazzino, hoc est, paruus Papa, nimirum tanquam Regulus. Quidam item Italicè interpretantur Retino. Scoppa Italus pro Trochilo exponit lo Reillo, & pro Regaliolo aue alibi quoque Reillo, & Scricciola habet. Syluaticus & ipse Italus, auis, inquit, regia est, quam nos uocamus Regillum. Gallicè aliqui nuncupant Rottelet, Roytelet, petit Roy, item vn Poul uel Soucie, uel Sourcicle, à supercilijs, ut Bellonius uult, uel à colore uerticis simili floris calendulæ, quam Galli vulgò Soucie uocant, quasi solsiam, uel solsequiam. Hinc etiam Germanicè Goldhendlin appellari dicit Ornithologus, alibi Ochsenëugle, id est, oculum bouinum. Circa Bernam in Heluetia Strußle, alibi Than nenmeisle, id est, Parum uel Parum abietum, sed impropriè. Flandricè appellatur een Konijnxken: Polonicè Krolik: Anglicè Vvren, Turcicè Serce. Aduertendum uerò est omnia hæc nomina in diuersis linguis à rege denominata Passeri Troglodyti communiter attribui, quem multi cum Regulo confundunt, sicuti etiam Ornithologus annotat.

Tettigon. Basit. Senecta. Parra. [h] In Polycr. Bitricus. Acalanthis. Regaliolus. [i] In Cæsare. Synonyma Italica & aliarum nationum. Gallica. Germanica.

FORMA. DESCRIPTIO.

MINIMA auium, inquit Cardanus, apud nos est Regulus, qui per dumeta volitat, Passerculo dimidio minor: sed hęc magnitudo Passeri Troglodyti etiam conuenit. Rectiùs [a] Aëtius, Passerculus Troglodytes, inquit, auium omnium minima est Regulo excepto, quo paulò maior est & nigrior. Similis est autem ei in multis, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habet, &c. & iuxta summum alæ lineamentum cinerei amplius coloris (Græcè le-

magnitudo. [a] L. 11. c. 11.

Regulus mas cum Iunipero maiori monspellensium.



gitur ψαρότεροι, id est, magis uarij) Ita & Aegineta Troglodyten Regulo paulò maiorem esse scribit, sed quod colore illi similem esse dicat inter cinereum & viridem (μεταξὺ τεφρᾶ καὶ χλωρᾶ, pro qua posteriore uoce quidam ὠχρᾶ legunt) id sanè uerum non est, & soli Regulo ille color cōpetit. [b] Aristoteles Tyranno corpus non multo amplius tribuit quàm locustæ, & cristam rutilam è pluma elatiuscula, & cætera elegantem auem esse prodidit.

[b] 8. hist. c. 3.

Magnitudo. Rostrum. Crista. Color.

Ego Regulum aliquando in foro inuentum ita quàm breuiter descripsi: Auicula hęc à capite ad extremitatem caudæ mensurata vix palmum exuperat. Rostrum ei longiusculum, tenue, teres quodammodo, nigrum & in extremitate nonnihil curuum. Cristam gerit in fronte sursum erectam colore ferè aureo, quę in mortua aue non conspicitur. Caput, collum, dorsum, & medię alę ex uiridi lutescunt: nam remiges nigricant, & ad latera flauescunt, & prope earum exortum notabilem habent maculam albam. Cauda eiusdem coloris est, quo remiges alarum pennæ. Guttur & pectus ex albo flauescunt, uenter candicat: pedes fusci sunt, & pro corporis portione robusti. Fæmellas in hoc auium genere percepi pallidioribus capitis pennis loco coloris aurei conspicuas esse, minores etiam ipsis erista pennulæ sunt, quarum caput linea nigra crassa satis velut corona eleganter ambit. In alis etiam duas habet maculas albas, paruam vnam, longam alteram, cùm mas hanc solam habeat.

Fæmellæ à mare distinctio.

LOCVS. VICTVS.



TROCHILVS siue Regulus fruteta incolit & foramina. Niphus Regulum rubrum esse scribit præparuum, & in ripis riuorum agere, quod uix credo. Inter Iuniperos plurimùm victitat. Ornithologus aueupum suorum alios dicere perennare apud suos tradit, alios dicere auolare post alias aues quæ migrare solent. Alij dicunt, cùm bruma est gelidissima in urbibus, reliquo verò tempore in syluis conspici. Vermiculos edit teste [a] Aristotele, quorum nomine muscæ, formicæ, cossi, similiaq; alia insecta intelliguntur. Sunt qui muscis adeo ingurgitari dicunt, vt aliquando de vita periclitetur.

Victus. [a] 8. hist. c. 3.

VOX: MORES.
Ingenium.



ALBERTVS Regulum auem musicam esse scribit, & præcipuè cantare tempore magni & sicci frigoris in hyeme. Cæsar etiam Mancinus inter auiculas etiam canoras Regulum recenset, quod non placet, cùm difficulter admodum cicuretur in caueis. Author Philomelæ Regulum zinzilulare aiens ita canit:

Zinzilulare.

Regulus atq; Merops & picto pectore Progne
Consimili modulo zinzilulare solent.

Regulus homines fallit.

Regulus, inquit author de rerum natura, auis minima, sed quanto minor, tanto uelocior & animosa, ut etiam contra Aquilam aliquid conari audeat. Homines etiam ludit, nam cùm se proximè quasi manu capiendam obtulerit, casso hominis conatu & labore impigra profugit. Et rursus: Trochilus auis est omnium minima, quam Regulum vocant, quæ licet paruo sit corpore, ausu tamen magno contra Aquilam pugnare conatur. Solitaria uolat: pullis fœcunda est, nam plurimos uno fœtu producit. Vno specu vel antro in hyeme multi conduntur, ut ad calorem conferente calore, qui paruus est, in tam minimis corporibus augeatur. [a] Aristoteles uerò sic habet. *Trochilus fugax atq; infirmis moribus est, sed victus probitate, & ingenij solertia præditus, Vocatur idem & Senator, & Rex. Quamobrem Aquilam cum eo pugnare asserunt.* Mirum quod se expertū scribit Albertus, nēpe Regulum si deplumatus in veru paruo exponatur, seipsum uoluere. Idem scribit [b] Scaliger, ubi affirmat inuersionē esse quasi quendā casum. Nā quēadmodū, inquit, in Regulo auicula, cū in ueruculo igni apponitur, tametsi nemo uertat, tamen per se conuertitur; ita fit & in his: Regulus ubi ea

Animositas. Cur simul lateant. [a] 9. hist. c. 11. Regulus seipsum voluit in veru. [b] In lib. 2. de caus. plant. Theoph.

pars

pars quæ igni obuersa fuit, assata est; altera quæ non est assata, quia est grauior descendit, atq; is ita conuertitur. In frondibus idem alia ratione. Nanq; exucta in parte superiore attrahunt ab inferiore, atq; ita inferior inanita leuior fit. Hactenus ille. [c] Aristoteles Regulum scribit difficulter capi. [c] 9. hist. c. 11

PARTVS.

REGVLVS, inquit Albertus, bis anno parit, oua circiter nouem vno tempore. Videtur verò is Reguli nomine Passerem Troglodyten intelligere. Cæterùm Regulus, vbi nidificat, sex aut septem oua tam parua, quàm est pisum, ædit. Oua Reguli.

PRAESAGIA.

REGVLVS auicula motu insolito & cantu sed tamen suaui, gestiens, quia aridulus vaporosum aërem plausibiliter excipit, & aduentantem humiditatem, qua refocilletur, implorat, pluuias affuturas denotat. Aratus verò inter futuræ tempestatis signa etiam ponit, si Orchilus & Eritheus terræ caua subeant. Auienus Latinus Arati interpres sic vertit: Tempestatis signum.

Orchilus infestus si floricomis hymenæis
Ima petit terræ, si denique paruus Eritheus.

Conijcit Ornithologus Aratum non alia ratione hymenæis infestam hanc auiculam dixisse, quàm quia tempestatem indicat, cùm nuptiæ sereno tranquilloq; cælo gaudeant.

PRODIGIVM.

SVETONIVS [a] C. Iulij Cæsaris futuram cædem euidentibus prodigijs denunciatam esse attestatur, pridieq; Martias idus auem Regaliolum cum Ramulo Laureo Pompeianæ curiæ se inferentem volucres varij generis ex proximo nemore persecutas, ibidem discerpsisse. [a] In Cæsare.

ANTIPATHIA.

Pugna.

TROCHILVM scribit [a] Aristoteles cum Aquila pugnare, quoniam Rex & Senator vocetur, quem locum Plinius in suam transtulit historiam: *Aquila & Trochilus*, inquit, *si credimus, dissident, quoniam Rex appellatur auium.* [b] Aristoteles Regem auium contra Noctuam etiam inimicitias gerere, atq; item Orchilum Noctuæ infensum ait; Orchilum ex Ornithologo eundem cum Trochilo esse ostendimus. [a] 9. hist. c. 11 [b] 9. hist. c. 1.

DE REGVLO ALIO non cristato: Cap. II.

IN agro nostro Bononiensi alia quandoq; capitur auicula, quam aucupes hic vulgò Reatin nuncupant. Lannè Regulus non cristatus dici potest. Est enim Regulo superiori per omnia similis, præterquam quod crista careat. Auicularum omnium excepto Regulo minima est, Passere media magnitudine minor, si nudæ corpulentiam spectes: nullis aureis plumis in vertice coronabatur, in cæteris omnibus Regulũ à Passere Troglodyte longè diuersissimũ ad amussim repręsentans. Rostrum ei est gracile, oblongiusculum, acutum, extremo, nonnihil aduncum, saturrimo atro colore resplendens, Interna capacitate & vtraque mandibula Reatin. Rostrum. Color.

vnà cum lingula rubicundis. Vertex, collum, dorſum, colore betico ad flauum nonnihil vergente. Ocelli nigreſcunt, quos plumulæ ambiunt cinereę. Alæ & cauda exteriori ſuperna ſuperficie ex fuſco ad ſpadiceum vergunt. Pectus, alæ internæ ac ſupremæ caudæq; in-

Oculi. Alæ. Cauda.

Regulus ſeu Trochilus non criſtatus.



terioris initium ſunt flaua. Venter albicat, nonnihil tamen ſuperficietenus flaueſcens. Radices plumarum omnium ſunt plumbeæ, ſeu potiùs nigricantes. Cruſcula ſatis longa nigricant, minus tamen peticuli, quorum poſtici digiti vnguiculus omnium eſt maximus; digituſq; à medio anticorum magnitudine ſecundus. Duo cæteri antici minores & æquales ſunt inter ſe, præter id quod hæc auicula criſta caret, macula illa etiam, quam Regulus criſtatus albam media ala habet, deſtituta eſt.

Pectus. Venter. Pedes. Vt à Regulo differat.

DE PASSERE TROGLODYTE Cap. III.

PASSERCVLVM Troglodyten quòd à neotericis pleriſq; præter vnum Ornithologum cum Regulo confundatur, Reguli hiſtoriæ neceſſarium omnino eſt ſubiungere, vt diuerſitas appareat, & ne temerè alios hallucinatos eſſe iudicare videar.

SYNONYMA.

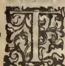


ΤΡΩΓΛΟΔΥ'ΤΗΝ dicunt à ſubeundis troglis, id eſt, cauernis, vti etiam populos Troglodytas. Trogites verò vulgò apud recentiores Græcos dicta auis, Paſſer communis domeſticus eſt. Quia verò huiuſmodi auicula primo aſpectu omnium auium minima videatur, multi populi Regulum nominarunt. Itali in primis Reatino & corruptè Riatino, circa Lacum Verbanum Aryotin. Perchia chagia Siculis auis eſt minor Paſſere, ſæpes perforans, vnde nomen, & non alia, vt puto, quàm Troglodytes. Gallis Roy, Roytelet, Boeuf de dieu, & Berichot, alibi Beurichon, alibi Forfonte, Nortmannis Rebetre, quaſi Roybetre, Sabaudis Roi des Ouſaeux, Roytelat, Rezeto, Redoyell, & alibi Conta faſona, quòd ſaltitando videatur numerare faſciculos. Nonnulli Germanicè Trochilum interpretantur ein Zaumkoening, Sneekoening,

Trogites Paſſer qui. Synonyma Italica. Perchia Chagia quæ auis Sicu-lis. Gallica. Germanica.

Sneekoening, ſed hæ voces noſtro Paſſeri Troglodyti teſte Ornithologo Germano, conueniunt. Alijs Germanis Zunſchlipffle appellatur, in Saxonia Thurnz koening, Schnykuning, Zunkuning: circa Roſtochium Neſſelzſcuning, & Dumeling, id eſt, pollicaris, à paruitate: Flandricè Konijnckken, Anglis Vvren; Polonis Krolik: Turcis Bibil.

FORMA. DESCRIPTIO.



ROCHILVS, inquit Turnerus, hunc cum Paſſerculo Troglodyte confundens, omnium auium eſt minimus, cauda longa & ſemper erecta, roſtro longiuſculo, ſed tenuiſſimo, colore ferè fuluo. Quæ omnia Paſſerculo noſtro optimè conueniunt. Quamuis ſiquidem primo intuitu Regulo multò minor appareat, duplo tamen plus carnis poſſidet: contra Regulus pluribus pennis obueſtitur, & earum multitudine maior apparet, cùm aliàs longè ſit minor, ut teſtatur [a] Aetius, apud quem ſolum deſcriptam hanc auiculam reperias: *Paſſer Troglodytes*, inquit, *eſt Paſſerculus minimus iuxta ſepes & muros victum quæritans. Eſtq; hoc animalculum omnium auicularum minimum, nimirum ea excepta quæ Regulus dicitur. Similis eſt autem Regulo in multis, præterquam quòd in fronte auricolores pennas non habet. Eodem paulò maior eſt & nigrior, caudamq; ſemper ſubrectam & albo colore retrò interpunctam habet: magis item garrulus quàm Regulus eſt; & ſanè iuxta ſummum alæ lineamentum cineres amplius coloris* (ψαρότερος, id eſt, magis uarij) ibi enim plurimis maculis ſeu punctulis nigris, albiſq; variegatur, ſicuti etiam in cauda. Circa huiuſce minimę auiculę in foro emptę deſcriptionem, ita aliquando me exercui. Auicularum omnium Regulo excepto minima eſt, roſtello longiuſculo, tenui & acuto, fuſco supernè, albido infernè, quod lingulam continet admodum exilem, bifidam. Venter, collum ac dorſum ex fuſco ad ſpadiceum inclinante colore veſtiuntur. Pectus cinereum; Venter infimus, & alarum remiges lineis viciſſim nunc nigris, nunc nonnihil albicātibus tranſuerſim interſtinguuntur; reliquæ verò minores alarum pennæ, necnon & caudæ fuſcis ac caſtaneis in latum lineis ſibi mutuò ſuccedentibus inſtar Perdicum, ſeu etiam Gallinaginum variant: quin & in ſupremis veſtientium rectrices plumulis extimo ferè latere ventri proximo notulas albidas quaternas aut quinas eſt obſeruare. Radices omnium omnino plumarum plumbeo ſunt colore. Petioli nonnihil fuſci ſunt, calcari maximo omnium vnguiculo armato, cæterùm medio digitulo antiquo æquali. Tota auicula ab extremo roſtro ad vltimam caudam palmum & digitum longa eſt.

Magnitudo
Roſtrum, Color.
[a] L. 11. c. 11.

Paſſer Troglodytes cum malo Armeniaca.



Roſtrum. Lingua. Color.
Pedes.
Magnitudo

MORES. NIDVS.
Partus, Victus.



VICVLA eſt ſoliuaga, nonnunquam tamen gregatim volat, imo quoties aliam ſui generis offendit, mox illi bellum indicit & confligatur. Cicuratur difficulter, etiam à teneris annis: Si tamen, ut quandoq; fit, cicuretur, tunc mira in cantu eius eſt ſuauitas. Maio præcipuè cantillat, ut ferunt. [b] Bellonius etiam in hyeme cantare aſſerit. Galli fabulantur Troglodyten in feſto trium Magorum, omnes quos eo anno educauit, pullos congregare, & cum eis cantillare. Angli hanc auiculam vulgò aiunt eſſe fæminam & marem eius eſſe Rubeculam, quod falſum eſt. Nidum facit iuxta parietes domuum & ſæpes ex muſco foris, intus ex plumis. Is oui erecti & in altero ſuo fine conſiſtentis formam habet, in medio veluti latere oſtiolum eſt, per quod ingreditur & regreditur. In poſticis ędibus & ſtabulis ſtramine tectis interdum nidum conſtruit, ſed ſæpius in ſyluis. Albertus Regulum bis anno parere ſcribit circiter oua nouem vno tempore. Videtur autem Reguli nomine

Cantus.
[b] L. 7. c. 7.
Anglorum nugæ.
Nidus.
Partus.

nomine Paſſerem hunc Troglodyten intelligere. Victitat vermiculis; & breues volatus exercet.

VSVS IN MEDICINA.

ᵃ L. 11, c. 11

Condiendi modus.

Alius exhibendi modus.

NATVRALEM, inquit ᵃ Aetius, vim omnino admiratione dignam habet. Itaq; ſale conditus & crudus in cibo acceptus, morbum perfectè ſanat, (calculum ſcilicet renum & veſicæ) & noui adeo quoſdam ob eius vſum nunquam amplius ab affectione vexatos. Conditur autem optimè pennis euulſis, atque inde largo ſale adobrutus, & poſtquam fuerit are factus comeditur, & affectionem perfectè ſedat. Melius autem eſt etiam aliter ipſos edere, ſi plures contigerint, coctos nimirum, eius præſertim generis, quod per hyemem vbiq; apparet. Exhibetur autem & alio modo. Paſſerculus non deplumis in ollulam conijcitur, ac deinde operculo addito vritur, animaduerſione aſſidua habita, ne fallaris, quum in cinerem ſit redactus, & (ne) in aërem exhalans totus conſumatur. Conſueuit enim hoc contingere tum ipſi, tum alijs, quæ vruntur: quapropter præſtat ollę operculum non oblinire, vt per interualla quædam operculo adempto vſtionis modum intueamur. Exhibendus eſt autem ſemel omnis unius Paſſerculi vſti cinis per ſe, aut modico phyllo & pipere admixto, quo ſaporis iucunditate ori commendetur. Vſtus itaq; Paſſerculus peregrè proficiſcentibus commodus eſt, licetq; melle cocto exceptum in promptu habere.

Optim' condiendi modus.

Melior autem mihi videtur condiendi modus, atq; adhuc dictis præſtantior, ſi quis præuulſis pennis viuum Paſſerculum ſale adobruat: quod & ego facio, inquit Philagrius. Arbitror enim & ſanguinis naturam quiddam in ſe complecti, quod minimè vulgariter proſit: cui amplius ſtercoris efficacia accedit, quam exuſtione debiliorem reddi planè credo. Proderit etiam eis qui abundant, aſſatos edere integros. ita ut nihil ex eis præter pennas abijciant. Eadem ſed breuiùs leges apud ᵇ Paulum Aeginetam.

ᵇ L. 3. c. 43.

Nicola' Myrepſus correctus.

Cerebelli vſus.

Antidotus ad difficultatem & ſtillicidium vrinæ ex Nicolao Myrepſo: Paſſerculum, (quem troglodyten nominant, (Græcè Στιλπτπιδα ſcribitur, voce haud dubiè barbara: Ornithologus videndum monet, an Græcum nomen corruptum ſit pro Σεισοπυγίδα, id eſt, Motacillam, quam recentiores ad idem remedium pro Troglodyte acceperunt,) integrum cremato & ſumpto cinere ac tenuiter contrito bibendum ex mero dato, quantitate cochlearij (minoris, quod pendet drachmam unam) ſi autem uolueris, admiſceto etiam farinæ prædictarum Cicadarum quartam cochlearij partem, & ieiuno ex vino præbeto. Aëtius cum præſcripſiſſet remedium efficax ciendæ Veneri, nempe ut Paſſer Troglodytes dictus in cibo acciperetur, ſubdit: verùm hi qui frequentiùs & ſupra quam conuenit, inde coeant, vrinam capræ bibendam præbe. Cerebellum Paſſerum in Antidotum diaſatyrion alteram apud Nicolaum Myrepſum recipitur, & rurſus in aliam cerebellum ſimul & oua. Hæc quidem apud Aeginetam etiam in vnguentum Entaticon immiſcetur.

DE PASSERE TROGLODYTE Bellonij. Cap. IV.

ᵃ Lib. 7. c. 4.

Troglodytæ vnde dicti.

Deſcriptio.

Maris à fœmina diſtinctio.

VT nihil, quoad fieri per nos licebit, in hoc noſtro opere deſideretur, etiam hîc quæ de Gallorum Fauuette rouſe ᵃ Bellonius ſcribit, hanc pro Troglodyte Paſſerculo nobis obtrudens, tradenda fuerint. La Fauuette, inquit, vna eſt ex minimis auiculis, cui operoſum fuit nomenclaturam applicare, quam nobis reliquere ueteres. Quemadmodum uerò Septentrionalis plagæ incolæ, qui ob nimium frigus, contrà alij qui propter nimios æſtus, Troglodytę nuncupantur; ſic pariter exiguam hanc auiculam quæ foueas ſubintrat, Troglodyten nuncupamus: ſunt tamen qui perperam Fauuette à colore fauue, id eſt fuluo deducant, cùm ſecus alioqui indicet Troglodytis etymum, nimirum dici oportere à foueis. Ruticillæ admodum eſt ſimilis paulò verò minor, corpore oblongiuſculo. Arbitramur autem eam eſſe, cui tantam facultatem aduerſus calculum Paulus & Aetius tribuunt. Mas in hoc genere magis quàm fæmina rubet: victitat vermiculis; roſtrum eſt gracile, & oblongiuſculum. Quæ de ſuo Troglodyte ſcripſit Aëtius ea huic noſtræ aui conueniunt.

conueniunt: sed in contextu eius scrupulus est; nam cùm dicat similem esse in multis Regulo, præterquam quod in fronte auricolores pennas non habeat, manifestum est, ea quæ de Regulo scribit, intelligenda esse de Tyranno, quem Galli dicunt una Soucie, de quo agemus paulò infrà: quare quoque antea credebamus Regulum esse, quam nunc appellamus Troglodyten: sed cum Troglodytes noster in sępibus & parietibus versetur, uermibusq; vescatur, sitq; excepto Tyranno, Regulo, & Asilo omnium minimus, itaq; facilè animaduertimus Paulum & Aetium pro Troglodyte hanc nostrã Fauuettã accipere. Quinq; plerunque oua ædit, eaq; cinerei coloris nigro maculati. Nidulatur inter herbas, aut dumos hortorum, ut in ramis cicutæ, similisq; alterius herbæ vel retro parietes in urbibus aut pagis: nidum intus ingeniosè ex setis equinis construit. Vix plus carnis obtinet, quàm extremum digiti. Vnus tantùm in eo color, qualis nempe in cauda Lusciniæ; quamobrem longioe descriptione non eget. Hyeme non uidetur, sicuti nec Luscinia & Curruca. Hactenus Bellonius.

Passer Troglodytes Bellonij.



Partus. Nidus. Color.

D E A S I L O A V E.

Cap. V.



[O]ΙΣΤΡΟΣ, id est, ut transtulit Theodorus Gaza, Asilus, ab [a] Aristotele inter aues enumeratur, quæ uermiculis uictitant: quamuis Augustinus Niphus insectum esse existimet, quod uulgò à sono tabanus nuncupatur, & inter aues accenseri meretur. Mirum autem non est idem aui ac insecto nomen esse: siquidem & alia non pauca animalia in diuersis generibus vnum sæpe nomen homonymum obtinent propter commune aliquam in utrisq; similitudinem coloris, ingenij, uocis, magnitudinis, aut quamuis aliam. [b] Bellonius ob paruitatem ita vocari philosopho eiuscemodi auiculam profitetur, atque pro ea hanc, quam ab eo mutuati sumus, auiculam depingit, deq; ea sic fermè scribit. Nullam excepto Regulo & Tyranno (quasi uerò Tyrannus & Regulus diuersæ auiculæ sint) auiculam nouimus, quæ hac, de qua nunc dicimus, minor sit. Lotharingis Chosti dicitur, ac si Gallicè dicas un Chanteur. Ob paruitatem corporis eius arbitramur esse Oestrum Aristotelis, licet eiusdem nomine etiam insectũ uolatile sit, quod equos infestat, & uaccas in furorem agit. Quod ut credamus, duo potissimùm nos mouent: quorũ unũ est, quòd & apud Græcos id nomen ob paruitatem suam obtinuerit, alterum, quoniam ut huiusmodi insectum sonitũ seu murmur quoddam alis suis semper excitet; ita pariter hæc auicula raro admodum non canit. Similis esset au Poul, quam nuncupauimus Tyrannum, nisi crista capitis ei esset flaua: lutescit tamen etiam

[a] 8. hist. c. 3. Niphi error. Tabanᵘ insectum.

[b] Lib. 7. c. 6. Asilus quæ auis Bellonio. Chosti.

Asilus Bellonij.



Color.

etiam in alarum plicis, & earum extremitatibus, item caudæ & per tergus. Crura, pedes, vngues & roſtrum nigreſcunt, ſed ambæ roſtri extremitates aliquid lutei obtinent. Eſt autem longiuſculum, debile, aptum verò capiendis vermiculis. Victitat beſtiolis viuis, & grana auerſatur, degitq; in vmbroſis nemorum locis. Eſt prætere etiam piſciculus exiguus, quem Græci Oeſtrum, Aſilum quoque Latini dicunt, de quo in libro de piſcibus ſcripſimus &c.

Roſtrum.

Piſcis Aſilus dictus.

DE HIRVNDINIBVS in genere, & de domeſtica priuatim. Cap. VI.

Ordinis ratio.

Pythagoræ dignitas.

HIRVNDO meo iudicio, quamuis propter obſtreperam moleſtiſſimamque cantus ſui garrulitatem, naturæque feritatem indocilitatemq; vtpote quæ nunquam manſueſcit, aut diſciplinam admittit, necnon ingratitudinem paſſim apud quoſuis ſcriptores malè audiat, & Samius ille Pythagoras, quem tanti fecere veteres, ut domum pro templo, ipſum pro numine haberent, in domo accipi illam vetuerit, inter vermiuoras aues, de quibus liber iſte inſtitutus eſt, iure nihilominus meritò primum ſibi locum vendicare videbatur, Vpupæq; etſi maiori & formoſiori, & in quam Tereus Thraciæ rex immutatus à poëtis fingitur præferenda, at non quia notior & nobiſcum agens & ver annunciet, ac diq; hyemis ac frigoris finem eſſe cùm præſentia ſua, tum voce hilari & antelucano cantu atteſtetur, ſed ob ſingulares quaſdam animi dotes, inter quas ingenioſiſſima nidi fabricatio, à qua nimirum homines ædes ſuas conſtruere didicere, & æquiſſima cibi pullis tradendi diſtributio, cæteris prælucent: nos ſingulas proprijs locis diligenter examinabimus. Verùm Regulus ſolius ob nominis prærogatiuam tanquam regiæ aliti dignũ locum illũ obtinuit.

Ab Hirundine quid didicere homines.

AEQVIVOCA.

chelidonis ſignificatio

[a] L.1.c.4.

Equorum impetigo quid.

GRAECORVM χελιδὼν non ſemper auem, de qua nunc agimus, ſed alia etiam multa ſignificat; vt in primis Heſychio & Suidæ & Xenophonti de re equeſtri ab initio ferè cauitatem vngulæ equorum; [a] Celſus verò Aurelianus χελιδόνας equorum vocat impetigines: Sic enim apud hunc eſt legere: ſunt autem equorum impetigines (ſquamulæ anteriorum crurum ſub armorum partibus, in ipſis animalibus natæ, has Græci λιχῆνας vocant, ſiue χελιδόνας: nos verò (vt ſupra dictum eſt) impetigines vel Hirundines. In hippiatria in priori quoque ſignificato legitur. Appellant eadem dictione cauitatem in flexu brachij humani circa cubitum. Suidas in canibus χελιδόνα etiam vocari ſcribit, quod χελιδὼν in equo nominatur; Nuncupatur eodem Suida teſte χελιδὼν pudendum muliebre. Eſt præterea χελιδὼν Ariſtoteli piſcis marinus, quem Plinius uolare ait perquam ſimilem Hirundini volucri. Romani peſce Rondine dicunt, Maris Adriatici accolæ Rondela vel Rondola, Monſpeſſulani Arondelle; huius ætatis Greci χελιδόνα addita uoce ψάρο, ad diſtinctionem piſcis ab aue. Eſt & alius piſcis Chelidonias dictus, cuius [b] Athenæus meminit ex Diphilo, uti etiam Hirundinis piſcis polypo ſimilis. Bellonius alterum exocœti genus circa Byzantium quoſdam tradit Chelidonium vocare. Χελιδόνες dicuntur etiam αἱ χελιδόνιοι ἰσχάδες, id eſt Ficus Atticæ, ut uidere eſt apud Pollucem; dicuntur etiam χελιδόνια σκληρὰ Epigeni Comico ut uidere eſt apud [c] Athenæum, nam ut dixi, etiam χελιδόνες nominantur, forſan quòd Hirundines eis delectentur, vel quia tunc primùm maturantur, cùm migrant Hirundines, quod ſentit Plinius, inquiens: *Nouiſſima ſub hyeme maturatur Chelidonia ficus*. Grammatici uerò quidam à Chelidonijs populis in Britannia dictas conijciunt, neſcio quàm rectè. [d] Clemens nominat ἰσχάδας χελιδονίας. Commendantur ab [e] Athenæo, qui eas colore ἐρυθρομελαίνας, id eſt, ex rubro & nigro permixto eſſe ait. Columella verò Chelidonias purpureas inter ficus nominat; de quibus ſuo aliquando loco. Chelidonis præterea nomine fuit teſte Suida nauis ἡ τοὺς εἰς Μασσαλίαν διακομίζουσα nuncupata, fortaſſis quòd eius παράσημον & inſigne eſſet Hirundo, ut aries & taurus dicta

Pro cauitate inflexu brachij.

Pro pudendo muliebris.

Pro piſce. Peſce Rondine.

Chelidonias piſcis.

[b] Lib.8.

Ficus Chelidones.

[c] Lib.3.

[d] In pædag.

[e] Lib.14.

Nauis Chelidon dicta

fuit

fuit arietis ac tauri capite insignita prora. Item Peleponnesiacum quoddam ex argento numisma χελιδὼν vocatum, quoniam Hirundinis figuram, vt conijcio, haberet impressam. Est tandem brachialis ornamenti nomen, de quo sic [f] Pollux, vbi nonnulla mundi muliebris nomina recenset: Ornamenta in brachijs quædam ponebantur circa carpos, ut pericarpia, echini, ὄφεις, χελιδόνες (aliàs χλιδῶνες quibus vtebantur Samij, ut scribit Athenæus) sed ἀμφιδέαι & χλιδῶνες (χλιδῶνες potiùs, vel χελιδόνες, vt suprà: nisi vtrumque rectè dicatur, & χελιδόνες, & per sincopen χλιδῶνες) tum circa brachia, tum circa carpos nominantur. Postremò χελιδὼν Hesiodo sidus est; scribit enim, cùm sexaginta dies à solstitio brumali abierint, initio noctis Arcturum oriri, post illum verò apparere Hirundinem. Piscem boreum (inter sidera) Hirundinis præferre caput, propterea à Chaldæis piscem nuncupari Chelidoniam Theon scribit citante Cælio.

Chelidon. numisma. Ornamentū brachiale. [f] L. 5. c. 17. Chelidon. sidus. Piscis boreus.

SYNONYMA.



PVD [a] Hieremiam סוס Sus vel Sis auem quandam significat, quam R. Salamon aliter Corcaia dictam, & Gallicè Gruem videtur interpretari. Sunt autem verba Prophetæ de ijs auibus, vt Ciconia, Turture, Hirundine, & Grue, quæ noscunt tempus suum migrandi, & redeundi. [b] *Sicut Grus & Hirundo, sic garriebam, meditabar sicut Columba* &c. Quo loco pro Grue Hebraice Sus legitur: Kimhi equum transtulit, sicut quoque Ionatham in præcitato Hieremiæ loco: item Aquila: Hieronymus alibi Miluum, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta & Symmachus χελιδόνα, id est, Hirundinem. Ornithologus eos sequi videtur, qui sus equum transferunt, nam Susah equam exponi ait, Sus verò equum dici putari quasi שש à gaudio. [c] I. verò Drusius non modò Sis (idem est cum Sus, vt anteà diximus) Hirundinem dici admittit, sed Isidis etymum inde quoque deducit, cuius verba quòd ad propositam rem faciant, hîc adijcio. Fieri potest, inquit, ut fallor, (neque enim certa scientia harum rerum sciri potest) tamen cum Hebræis authoribus Sis Hirundo dicatur, suspicor ab eo esse Isis, id est איסיס, præposito Aleph more apud Aegyptios tralatitio. Fortè & sistrum à sono Hirundinis: quod alij appellatum censent ab Iside. Isis enim Inachi filia id genus instrumenti reperisse traditur. Minutius Fælix. Et despicis Isidis ad Hirundinem sistrum, & asperisis membris inanem Serapidis siue Osiridis tumulum: & verum est, nisi me fallit Hieronymus vndecimo commentariorum super Esaiam, ad hunc modum scribens: Pro pullo Hirundinis, siue Hirundine, vt septuaginta transtulerunt, in Hebræo scriptum est Sus agor, quod interpretatus est Aquila, equos agor: Theodotio Sis agor. Media enim vocalis littera Vau, si ponatur inter duas Samech, legitur Sus, & appellatur equus, si Ioth, legitur Sis, & Hirundo dicitur. Symmachus autem ita transtulit, sicut Hirundo inclusa. Hactenus Hieronymus. De Iside in Hirundinem, quæ Græcè χελιδὼν, conuersa, vide Plutarchum in Iside. Hæc omnia Drusius. *Turtur & Hirundo & Ciconia custodierunt tempus aduentus sui* &c. inquit Hieremias interprete D. Hieronymo, qui vocabulum Sus vertit Hirundinem. עגור Agur verò Ciconiam; alij contrà pro Agur reddunt Hirundinem, pro Sus Gruem: alijs Agor Pica est, alijs Anser ferus, à stridore ut dicunt, alijs Passer, & plura de hac dictione videre est in Passere. דרור Deror Hebræis libertas est, quo nomine teste Pagnino Hirundo quoque appellatur, quod liberè nidificet in hominum habitaculis absque timore, ac si homines fecissent eam liberam, ne quis eam caperet; ex Rabbi Dauid. Talmudici rationem afferunt, quòd in domo perinde, vt in agro agat: alij quod vaga volandi libertate gaudeat, nec corte includatur. Psalmo 84. דרור *& Hirundo nidum sibi vbi ponat pullos suos*; Septuaginta & Turtur, Hieronymus & auis. Prouerb. 26. 2. כדרור & Passer quolibet vadens: Gilbertus Genebraldus in explicatione iam citati Psalmistæ loci pro Turture Hebraicè Hirundinem haberi ait, verùm esse synecdochen pro omnibus auiculis, quæ nidos apud templa fingunt, imo citra synecdochen R. Mose Nahmanides eodem loco putat Deror nomen esse commune cunctis auiculis liberè per domos, vrbes & agros volitantibus & uagantibus: de qua re vide in Turture. Pro Chauraf Syluaticus vertit Hirundinem, & alibi Chauraf & Algardaione habet in eodem significato. Apud Serapionem legitur Thartaph; apud [d] Auicennam Chatas vel Chataf. Græcè χελιδὼν, vt dixi, & χελιδὼ teste Eustathio, vnde vocatiuo casu ὦ χελιδοῖ, ô Hirundo, & χελιδονιδεῖς Hirundinum pulli: Achæus poeta pullum Hirundinis duriùs μόσχον χελιδόνος dixit, vt idem Eustathius asserit: Hodie verò Græcis Hirundo χελιδὼν, vel χελιδόνι nuncupatur. Χελιδὼν Arato,

[a] Cap. 8. Sus. Sis. [b] Esaiæ 38. [c] L. 11. obser. cap. 13. Isidis etymum. Sistrū vnde dictum. Isis quæ. Agur. Deror. Chauraf. Algardaione. Thartaf. [d] L. 2. c. 356.

δὼν Arato, Theocrito, & Ariſtophani penultimam producit. Etymologus & Varinus dici volunt παρὰ τὸ τὰ χείλη δονεῖν, ἢ παρὰ τὸ ταχεῖαν εἶδαι αὐτὴν, ἢ παρὰ τὸ τοῖς χείλεσιν ᾄδειν. In Synonymis Martini Rolandi pro Hirundine habes, κοτίλλη, χελιδὼν, κυψέλις tanquam ſynonyma: Thebani autem, qui nouis rerum nominibus gaudebant, Hirundines teſte Athenæo κωτιλάδας vocabant. Κωτίλλος, inquit Varinus, auis ſic dicta, à qua etiam loquaces & adulantes, vel decipientes κωτίλοι dicuntur, emponit autem Hirundo. Apud Homerum dicitur alibi ὄρνις δ' ὡς ἀνόπαια διέπτατο, alij πανόπαια legunt, & Hirundinem interpretantur; alij aliter. Ὄρνις κατὰ δῶμα συνέστιος ἀνθρώποισιν. Oppianus de Hirundine. Et in Epigrammate Græco, [e] ubi dicitur Ἀττὶ κόρα μελιθρεπτὲ, Brodęus Hirundinem aut Luſciniam interpretatur; ego omnino cum Ornithologo eo in loco Hirundinem. Hæc enim, ut patebit, apes capit. Κρὶς Heſychio & Varino eſt Hirundo. Ἀδωνίς, χελιδὼν, καὶ ἡ θρίδαξ, ſic habet Etymologus, ſed magis placet, ut Heſychius habet, Ἀδωνίς, ἡ χελιδὼν καὶ ἡ θριδακίνη. Ὀλολυγὼν apud Theocritum aliqui vertunt Hirundinem deflentem Itym, alij aliter: Cicero Acredulam, & eum, vt apparet, ſecutus I. Hertelius Theocriti quoque interpres. Latini ſynonymia non utuntur, uel dum utuntur, circumſcribunt, pręſertim, poetæ, Ouidius uagam uolucrem uocauit, à uolatu, ut conijcio, quo plurimùm ualet. [f] Plutarchus Daulides aues etiamnum vocari ait, nimirum à Daulia oppido, utuntur hoc ſynonymo idem Ouidius, Vergilius, alijq; paſſim. Dicitur & ales Biſtonis Senecæ, alijs ales Pandionis, ſeu Pandione nata: ſed eiuſcemodi periphraſes Luſcinię pariter conueniunt, uti ex fabula de Thereo, Progne & Philomela poſtea patebit. Varro Hirundinem inter eas enumerat, quę à uocibus ſuis nominantur. Videri verò poſſit ab hærendo dicta, quoniam tectis ædium, vel trabibus, ubi nidificat, adhæreat. Italicè appellatur Rondine Rondena, Rondinella, alibi Ceſila, Ziſila, Hiſpanicè Gelondrina, pullus Hirundinis Gelondrino Andorinha: Gallicè Harondelle, Germanicè Schvvalbe, Schvvalb, apud Heluetios Schvvalm, Huſſvvalm, Saxonibus Svvale, Flandris Svvalvve, Brabandis Aronde à Gallica voce: Hollandis Svvalem: Anglis Svvalouvve, Illyricè Vulaſtovuige.

(Margin: Etymologia. — [e] L. 1. ſec. 60 — [f] L. 8. ſymp. quæſt. 7. — Etymologia)

GENVS. DIFFERENTIAE.

(Margin: Hirúdinis quot ſunt ſpecies.)



ARISTOTELES, inquit Turnerus tria tantùm Hirundinum genera facit, domeſticas, Apodes, & Falculas: Plinius autem quatuor genera facere videtur, domeſticas, Ruſticas, Apodes, & Riparias. Ipſe verò Turnerus Apodes diuidit in maiores & minores, Ornithologus tria nobis genera depicta exhibet, domeſticum, ſyluestre, & riparium: ſylueſtres autem illas eſſe credit, quas Turnerus Apodes minores vocat nullo antiquo nomine impoſito, & quas ruſticas ſiue ſylueſtres hic appellat, eas ſibi videri quæ in domibus ruſticorum ſemper nidificant, quas à reliquis generibus (inquit Turnerus) duæ ſanguinolentæ maculæ, quas vtrinq; in pectore videas, diſtinguunt; quod Ouidius his verſibus pulchrè oſtendit:

(Margin: Apodes minores quæ.)

Altera tecta ſubit, nec adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ, ſignataq; ſanguine pluma eſt.

Refert autem Turnerus has Hirundines ad primum genus, hoc eſt, ad domeſticas, quas itidem ſanguinolento pectore nobiles dixerat, vt Ouidij verſus de pectore ſanguinolento ad domeſticas ſimpliciter, vel ad vtraſq; referri poſſint. Verùm quæ in noſtrorum ruſticorum caſis habitant, eas nos domeſticas vocamus, & planè ignoro, quales illæ ſint ab his diuerſę, quas ille apud ſuos ruſticos nidulari ſcribit: arbitror verò quas ille Apodes minores vocat, eas eſſe, quas [a] Plinius agreſtes & ſylueſtres: præter hunc enim ex veteribus neminem earum meminiſſe puto. *Alterum*, inquit, *genus Hirundinum eſt ruſticarum & agreſtium, quæ raro in domibus diuerſos figura, ſed eadem* (qua domeſticæ) *materia confingunt nidos, totos ſupinos, faucibus porrectis in anguſtum, vtero capaci* &c. Hoc genus audio in Hollandia vrbibus abundare, & ad vitreas templorum feneſtras tanto nidificare numero, vt viginti ſæpe & plures nidi in vna tantùm feneſtra ſit conſpicere. Cur verò Apodes minores vocet, non video, ſiquidē Apodes hoc differunt, vt teſtatur etiam [b] Georgius Agricola, ab Hirundinibus tam agreſtibus quàm domeſticis, quòd tibias habeant hirſutas. [c] Iulius Cæſar Scaliger quinq; Hirundinum ſpecies diuerſas recenſet, licet quatuor tantùm eſſe dicat; nam alterius generis duas facit ſpecies, vnam quæ in ripis, alteram quæ ad parietes nidum applicat: ſed verba eius clarioris doctrinæ cauſa adijciamus: *Quatuor*, inquit, *Hirundinum ſumma genera ſunt nota nobis. Primum hoc vulgare nigrum. Alterum ſimile forma, ſed ſubfuluum in ripis nidificans:*

(Margin: Apodes minores Turnero quæ. — [a] L. 10. c. 33 — Apodes vt differát ab Hirundinibus. — [b] L. de ſubt. — [c] Exerc. 228)

strans: cuius consimilis species nidos appendit artificio mirabili parietibus. In hac vrbe quotannis operantur & generant, tecti vetustæ turris beneficio. Strident hæ quasi sibilo inter volandum. Godalios Vasconia vocat. (Godali⁹ auis quæ.) *Nigra in volatu clamant aliquando breue atque abruptum quoddam. Rarò canunt. Eadem vocis præcisio, tum in metu, tum etiam cùm irata pellunt ex ædibus peregrinas: nec minus in ijs exhortationibus, quibus è nidis eliciunt tenellos, atque etiamnum imprudentes volandi pullos, ad aëris tentamenta, circumuolitantes: aut cùm ipsamet in nido eos eijciunt, prolapsionis metuentes; instantisq́ue velutí conuitijs obiurgatorijs. Rarò aliàs, vt dicebamus, nisi stantes canunt. Canunt verò tempore coitus appetente, iam perfecto nido, quasiq́ue opere defunctæ exhilerantur. Plurimùm verò contentissimumq́ue blaterant manè, si exire nequeunt è cubiculo; aut si altera egressa, altera intus sit: altrinsecus vitreis astantes fenestris mirificas mesitantur quæstiones. Tertium genus est quater tanto grandius, toto corpore atrum, fœdissima facie, cruribus breuissimis, crassissimis, hirtis. Biuit appellantur à Liguribus Taurinis, ab Adriaticis Dardanelli.* (Biuit auis quæ. Dardanell⁹) *In cauis lateritiorum parietum nidificant.* (Apodes videtur intelligere, at nescio an quater tanto alijs grandiores sint.) *Quarti generis vnum tantum vidi magnitudine Buteonis, sed facie ab his nullo modo dissimili. Cruribus tamen atque vnguibus ad prædam & pugnam idoneis, nec minus rostri aduncitate. Captum vocabat Rondonem* (Rondo.) *Maurellus Mediolanensis, Galeacij Vicecomitis affinis, nostri aucupio præfectus. Dardanellos humi si sint, non posse sese attollere, compertum habemus experientia.* Hæc omnia ille: sed postrema illa auis meo iudicio ex Hirundinum genere non est. Albertus Apodes inter Hirundines non recenset, sicuti neque Ornithologus, qui priuato de ijs agit capite. Ait tamen Albertus quatuor dari genera, domesticas, quæ in muris exteriùs nidificant, quæ in terra (ripis scilicet) iuxta flumina, & marinas nuncupatas. Ornithologus quia Hirundines marinas nullas agnoscebat, piscem esse ait, non auem, quam Hirundinem marinam veteres appellant. (Ornithologi error.) Depingam ego auem toto corporis habitu Hirundinem referentem, quam quòd prope mare tantùm versetur, Hirundinem marinam dicunt; (Hirūdo marina.) neque tamen ea est, quam alibi Meropi congenerem fecimus, Germanis vulgò Seesvvalm, id est, Hirundo marina nuncupata, neque etiam Gauia est, nobis Italis etiam dicta Hirundo marina. Putabat autem Ornithologus per marinas Hirundines intelligere fortassis Albertum Apodes, quas nimirum Plinius toto mari cerni & semper naues comitari scribit: de quo tamen dubitat, existimans aues illas non Apodes esse, sed Gauiarum generis, quod, inquit, considerabunt ij, qui propius mare versantur. Si verò id Apodes facere concedamus, necdum inde Albertus marinas Hirundines appellare debebat, quando & domesticas id facere constat, (Alb... dines.) quas tamen nemo inde marinas dicit: quare fortassis Albertum de nostra Hirundine locutum esse suspicandum est. Albæ Hirundines aliquando apparent, sicut scripsit Alexander Myndius teste Aeliano. ([d] 3. hist. c. 12) Sed [d] Aristoteles has pro diuersis non habet, uerùm pennas præ nimio frigore interdum albescere tradit; ([e] L. de color.) & [e] alibi etiam aliam causam adfert, cur Hirundo & alia quædam animalia ante tempus albescant, vel canescant, quæ lector per se videre poterit. Quod si uerò albam Hirundinem in Samo visam esse verum sit, quæ non minor esset Perdice, ut Heraclides testatur; (Hirundo alba Perdicis magnitudine.) ea certè diuersi generis fuerit; neque etiam Heraclidi hac in re facilè crediderim: nam [f] Antigonus eum, qui Samios fines descripsit, ætate eorum qui Herostrati discipuli primi sunt uocati, scribere refert Hirundinem albam esse visam, nulla tantæ magnitudinis facta mentione. ([f] In conger. narrat. mir.) Ego sæpius domesticas vidi prorsus candidas. Quod si uerò quis albas desideret, oua earum, dum cubant, oliua illinat. (Vt Hirundines albæ generentur.)

FORMA. DESCRIPTIO.



VIRGILIUS nigram vocauit Hirundinem ad distinctionem Ripariarum, sicuti testatur [a] Scaliger. ([a] L. 11. Ant.) Domesticæ Hirundinis breuem, attamen sic satis exactam descriptionem nobis reliquit, author ille, quisquis tandem ille sit, de natura rerum, inquiens: Hirundo auis est leuissima, rostro paruo, forma grata, nigredine decentissima, modicam habet carnem, & nigram, plumas multas: facille. At mirum est, cur de albedine nihil dixerit, quæ per totum auis conspicitur ventrem, adeo ut ποικίλη id est, varia Aristophani nuncupetur. (Hirūdo cur varia dicta & cur cyanea.) Tacuit item colorem cæruleum, qui ad latera per caput alasq́ue refulget, vnde cyanea, id est, cælestis cognominatur Simonidi apud Athenæum. Tacuit prætereà rubedinem, quæ

Pectus. nem, quæ ſub gutture potiſſimùm & pectore emicat: quam notans Turnerus, Hirundines, inquit, domeſticæ primi Hirundinum generis ſunt, ſanguinolento pectore nobiles. Agnouit in Hirundine eandem rubedinem Ouidius, canens;

Nec adhuc de pectore cædis
Exceſſere notæ, ſignataq; ſanguine pluma eſt.

[b] 4.Georg. Et [b] Vergilius dum ait:

Et manibus Progne pectus ſignata cruentis. Cauda eſt longa & bifurcata: pedes

Cauda. nigri, breues, & debiles; de quibus dicebat [c] Ariſtoteles: *Vt pennis præualere, ſic pedibus degenerare videtur.* Oculi teſte [d] Plinio eruti renaſcuntur. Quod aſſeuerans [e] Aelianus; *Hirundinibus,* inquit, *à natura bonum meo iudicio ſummum tributum eſt; quòd etſi acu eorum oculi puncti excæcentur viſum recipiunt. Quid igitur Tireſiam amplius miramur, tametſi non hîc, ſed apud inferos, Homeri teſtimonio, inter manes ſapientiſſimum?* Aliàs verò idem Aelianus velut ſui obli-

[c] 1.hiſt.c.1.
[d] L.10.c.37
Oculi.
[e] Lib.2.c.3.

Hirundo domeſtica cum chelidonia maiori.



Hirundo vropygio albo cum Aegylope.



tus id priuatim Hirundini albæ tribuens, *Ariſtoteles*, inquit, *in Samo ait albam naſci Hirundinem, cuius oculos ſi quis pupugerit, ſtatim quidem excæcatur; poſt verò viſum recipit: & ſicut ille*

dicit,

dicit, sic acutè, quemadmodum à principio videt. [e] Aristoteles verò de Hirundinum pullis sic scribit: *Pullorum Hirundinis adhuc recentium oculi, si quis stimulo eos vexârit, resanescunt & cernendi vim postea planè recipiunt.* Aliud profectò visum recipere est, quam erutos oculos renasci, ut Plinius scribit. Nihilominus & Aristoteles etiam laceratis eorum oculis alios subnasci à nonnullis dici prodidit. Cardanus hæc uidens & non credens, Philosophi, inquit, hos renasci tradunt, quòd imperfecti sint, medici dicerunt, quòd humidiores sint. At si hoc uerum est, cur non omnibus renascuntur, cùm natiua humiditas pullis omnibus maximè abundet? quare magis placet Aristotelis ratio, nam quod læditur antequam perfectum sit, & interim dum crescit, faciliùs resarcitur: aliorum verò pullorum oculi statim perfecti sunt. Adiecta est eiusdem Domesticæ Hirundinis alia icon, vropygium præter morem candidum habentis. Item alterius quæ tota erat candida. [e] 6. hist. c. 5.

Hirundo alba cum apio vulgò dicto.



ANATOMICA.

ARISTOTELES, nihil in dissecta Hirundine peculiare obseruasse videtur: Quod enim [a] fel earum alijs ventri, alijs intestino adhærere dicat, quamuis id in humano corpore, si obseruaretur, quid miri foret; de alijs tamen nonnullis auibus ille idem prodidit. [b] Alibi etiam ipsis, ut omnibus auiculis, non gulam ampliorem, nec ingluuiem, sed ventriculum longiorem esse scriptum reliquit. Plinius alijque in dissectis Hirundinum pullis lapillos reperiri tradunt. *In ventre*, inquit [c] Plinius, *Hirundinum pullis lapilli candido & rubenti colore, qui Chelidonij vocantur, magicis narrati artibus reperiuntur.* [d] Dioscorides eos offendi scribit luna crescente, & ventre pullorum, qui primo partu exclusi sunt, lapillorumque aliũ esse colore variũ, aliũm paruum. [e] Alexander verò Trallianus epilepsiæ remedia enarrans, alterum eorundem lapillorum nigrum esse tradit, alterum album: additque Hirundines dici primo pullo hos lapillos dare, nec facilè inueniri, nisi vniuersis pullis dissectis. Ego binos eiusmodi lapillos in musæo reseruo, quorum alterum ex ventre Hirundinis extractum, intus albicantem, extrà melinum mihi dono transmisit Alexander Panza Ferrariensis professor publicus; alter est subrubens: quare fortè color in ijs variauerit. Reperiuntur etiam fossiles, illis simillimi, vulgò oculi auium nuncupati. Quædam etiam de hisce lapillis dicemus pòst in denominatis.

[a] 2. hist. c. 15. Fel.
[b] 2. hist. c. vlt. Ventricul.
[c] L. 11. c. 37. Chelidonij lapides.
[d] L. 2. c. 49.
[e] L. 1. c. 55.

LOCVS. HABITATIO.



M. Varro *Hirundines*, inquit, *aues aduenæ in tecto pullos faciunt*: rectiùs meo iudicio dixisset, sub tecto; nisi tectum accipiat pro domo, sicuti credendum est, nam in domibus nidulantur ad trabes, uel testante [a] Vergilio.

Garrula quàm tignis nidum suspendat Hirundo.

Et Vergilium imitatus Pontanus, qui loquens de sole, eum ait æstate excandescere, tepere sub Athlantidis ortum,

Quo nidum in tignis peregrina reponit Hirundo.

Idem innuit antiquissimus Homerus, ubi Mineruam, postquã ad solitũ robur capescẽdum

Hirũdo vbi nidificet.
[a] 4. Georg.

Vlyſſem eſſet adhortata, inducit more Hirundinis conſidere ad trabem, ut pugnam quę inter ipſum & procos vxoris ſuæ erat futura, ex alto ſpecularetur.

Αὐτὴ δ᾽ αἰθαλόεντος ἀνὰ μεγάροιο μέλαθρον
Ἕζετ᾽ ἀναΐξασα, χελιδόνι ἰκέλη ἄντην. id eſt
Ipſa autem ſplendida in domus trabem
Sedit ruens Hirundini ſimilis contrà.

[b] 6. Metam.

Ita pariter [b] Ouidius de Philomela in Luſciniã & Progne in Hirundinẽ mutatis canebat:

Pendebant pennis, quarum petit altera ſyluas,
Altera tecta ſubit.

Tecta addo ego, intra domus hominibus habitatas, vnde apud Anacreontem legimus: Ἁ δ᾽ ἐ δυσγάμος κατ᾽ οἴκως Μερόπων θροεῖ χελιδών, id eſt, malenuptaq; cùm per ædes hominum ſtrepens Hirundo:

Quãdo ſtrepant.

quod potiſſimum ſummo mane faciunt, maximè ſi nequeanr exire è cubiculo, uel ſi altera intus, altera extra ſit, tum enim plurimùm contentiſſimùmq; (vt Scaligeri uerbis vtar) blaterant, inſidentes quandoq; feſſæ domibus uel arboribus, quo tempore plerunq; canunt, atq; eo modo [c] Moſcus antiquiſſimus poëta, uel, ut alij volunt, Theocritus, paſtorem quendam Bionem deflere facit Hirundinem altis montibus inſidentem.

[c] In Epit. Bi.

Οὐδ᾽ ἐ τόσον θρήνησεν ἐπ᾽ οὔρεσι μακρὰ χελιδών.
Nec tanto cum luctu queſta eſt altis in montibus Hirundo.

[d] L. 10. c. 24

Cur Thebis non ſint Hirundines.

In nulla non regione Hirundinum copia eſt, negantur tamen teſte [d] Plinio Thebarum tecta ſubire, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit; nec Biziæ in Thracia propter ſcelera Therei. Nos in Therei ſabulæ explicatione aliam eamq; naturalem cauſam aſſignabimus. Sex potiſſimùm menſibus nobiſcum agunt, dein vel latent, uel in alias regiones migranr;

Cur ſemeſtres dictæ.

quare rectè ſemeſtres eas vocabat Plinius, inquiẽs: *Auiũ quadã perennes ſunt, vt Colũbæ, aliæ ſemeſtres, vt Hirundines.* In Aegypto teſtè [e] Herodoto perennant, ſcilicet illæ quæ ibi naſcuntur, nam alioqui & noſtræ eò in hyberna auolant. Hyematum, inquit Petrus [f] Martyr, Alexandriam Hirundines, Miluos, cæteraſq; uolucres è noſtris regionibus Europæis tranſuolantes tendere cognoui. Diſcedere eas etiam teſtatur [g] Ariſtoteles, ſed quò euolent, non addit, & certè id à nemine ueterum exaratum uideo. D. [h] Irenæus multa arcana recenſens, quæ Deus nos latere uoluit, uolantium etiam animalium habitationem, eorum quæ vêris tempore ſtatim recedunt, cùm in hoc mundo hoc ipſum fiat, fugere ait noſtram ſcientiam.

[e] L. 2. leg. Ba.
[g] 8. hiſt. c. 12
[h] L. 2. cõtra hæreſes c. 47

Quo uerò tempore diſcedant, licet nobis notiſſimum ſit, non rectè ex ueteribus, maximè ex Plinio colligas.

Quomodo diſcedant. Plinij error

Hic enim hybernis menſibus diſcedere tradit; qua in determinatione præterquam quòd experientiæ refragatur, nam Auguſto vel ſaltem initio Septembris abire eas obſeruamus, ſibi ipſi aduerſatur, ſiquidem rectè ſemeſtres eas eſſe dicit, Fauoniumq; quibuſdam, quod Martio menſe flare ſoleat, Chelidoniam uocari ab Hirundinis uiſu.

Chelidonias uentus Arcturi ortus.

Si itaq; Martio menſe Hirundo cernatur, ut certè cernitur, & ſemeſtres ſint, ut ille tradit, hybernis menſibus abire non poterunt. Sed & alibi ſignum orientis Arcturi ſeruandum monet Hirundinis abitum, deprehenſaſq; interire. Arcturus autem oritur in Autumno. Rectiùs dicebat Albertus: *Ciconiæ à nobis prius recedunt, quàm Hirundines, Hirundines quàm Coturnices.*

Vt lateant. [i] 8. hiſt. c. 16.

Mirum eſt quàm diuerſimodè lateant. Nam quamuis [i] Ariſtoteles ſimpliciter eas hyeme ad loca tepidiora abire, ſi uicina ſunt, at ſi longè diſtent, non mutare ſedem, ſed ſe ibidem condere ſcribat; nihilominus id aliæ aliter faciunt, ut ſubinde oſtendemus. Scribit idem Philoſophus viſas eſſe multas in anguſtijs conuallium nudas, atq; omnino deplumes. Plinius utrumq; locum repetit, inquiens: *In vicina abeunt, apricos (aliàs Africos) ſecuta montium receſſus, inuentaq; iam ſunt ibi nuda atq; deplumes.* Viſum eſt etiam teſte Alberto Hirundines in arboribus quibuſdam concauis ſeſe abdidiſſe, quod, inquit, accidit in quadam ſylua ſuperioris Germaniæ, ubi inciſa quercus putrida inuẽta eſt plena Hirundinibus. Idem hoc ſibi teſtatum eſſe à Pompeio Columbo, uiro maximo, rerum naturæ rimatore ſcribit Auguſtinus Niphus. Idem obſeruauit alius quiſpiam, cuius verba recitat Gaſpar Heldelinus citante [k] Ornithologo. [l] Claudianus poëta lepidiſſimus, quàm ſit frigoris impatiens Hirundo, ita oſtendit:

[k] In encom. Ciconiæ.
[l] L. 9. in eut.

Vel qualis gelidis pluma labente pruinis
Arboris immoritur trunco brumalis Hirundo.

Mirum autem non eſt mori, ſi arbori inſideat, ut poëta ait, nam in cauis arborum ſeſe ſuo calore glomeratim inuicem adhęrentes fouent. longè mirabilius apparet, quomodo ita ſub aquis idq; in plagis Septentrionalibus, ubi ſępe homines ob frigoris ſęuitiã emori cõſtat, lateãt;

Hirũdines ſub glacie in aquis latere.

quod facere Hirundines teſtatur in primis Olaus Magnus Vpſalẽſis Epiſc. ita ſcribens: Etſi multarum naturalium rerum ſcriptores memoriæ prodiderunt Hirundines mutare

ſtationes,

ſtationes, hoc eſt, exurgente leui hyeme, repetere terras calidiores: attamen in Septentrionalibus ſæpius caſu piſcatoris extrahuntur Hirundines, in modum conglomeratæ maſſæ, quæ ore ad os, & ala ad alam, & pede ad pedem poſt principium autumni ſeſe inter cannas deſcenſuræ colligarunt. Notatum enim eſt, eas eo tempore ſuauiſſimo completo cantu taliter deſcendere, & pacificè poſt principium vêris inde euolare, atque repetere uetuſtos nidos, uel nouos naturali ſolicitudine fabricare. Maſſa autem illa per imperitos adoleſcentes (nam antiqui & expertes piſcatores eam remittunt) extracta, atq; in æſtuaria portata, caloris acceſſu Hirundines reſolutæ volare quidem incipiunt, ſed exiguo tempore durant, quia immatura acceleratione non liberæ, ſed captiuæ ſunt reductæ: Accedit etiam tempore uerno, liberè reuertentes, ſuperueniente horrida hyeme cum denſo caſu niuium, omnes pariter emori, ut nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota ea æſtate videantur, prěter pauciſſimas, tardiùs à profundioribus aquis aſcendentes, aut aliunde peregrinantes, quæ naturæ beneficio ſobolem reparaturæ, hyeme penitus in Maio ſoluta, aduolare cernuntur. Agricolæ enim ex earum nidis ſublimiùs vel depreſſiùs ædificatis prognoſticum capiunt, an in uallibus, an in montibus vel collibus (propter imbrium incrementum vel decrementum) ſint ſeminaturi. Imo nec bonum omen capiunt incolæ ex tectis, vbi Hirundines habitare perhorreſcunt, quia ea culmina caſura creduntur. Hæc omnia Olaus. Idem facere Hirundines in Sileſia, Bohemia, Polonia, Morauia & vicinis alijs terris Pet. Antonius Tolentinus nobilis Cremonenſis ex multorum uirorum fide dignorum, maximè presbyterorum Societatis Ieſu relatu nuper ad me ſcripſit, hoc uerò addens, tanquam ab Olao omiſſum, quod & in ciſternas, puteoſq; paſſim ſe præcipitent.

VOLATVS. GRESSVS.



HIRVNDINVM genus omne ad gradiendum propè ineptum eſt, quin rariùs propter pedum cùm debilitatem, tùm uerò maximè breuitatem incedere viſum eſt: uel enim ſedent, uel uolant. Vnde dicebat [a] Ariſtoteles: *Hirundinum genera vt pennis prævalent, ſic pedibus degenerare videntur.* Et rectè equidem pennis præualere dixit: ſiquidem nulli auium volandi pernicitate cedunt, quin ſuperant potiùs, adeo vt mirum uideatur, quomodo tam exigua auicula tam diu uolatum protrahat: quamobrem quàm aptiſſimè [b] Ouidius uagam uolucrem uocabat, canens de diluuio:

Cur non incedant.

[a] 1. Hiſt. c. 1

Volādi pernicitas.

[b] Metam. 1.

Quæſitiſq; diu terris vbi ſiſtere poſſit
In mare laſſatis volucris vaga decidit alis.

Platina [c] tantæ celeritatis in uolatu eſſe ait, ut cęterarum alitum minus obnoxia ſit rapinis: ſed hoc ex Plinio accepit Platina, is uerò id non tam celeritati, quàm flexionibus eius attribuit. *Volucrum ſoli*, inquit, *Hirundini flexuoſi volatus, velox celeritas, quibus ex cauſis neque rapinæ cæterarum alitum obnoxia eſt.* Quamobrem Hirundinibus quoque meliùs, ſecuriùs, & commodiùs quàm Columbis pro tabellarijs in ſerijs rebus utemur. Hæ enim licet etiam uolent celerrimè, à rapacibus tamen nonnunquam intercipiuntur & occulta conſilia produnt, quod illius Columbæ exemplo, quæ Godefridi caſtris à Falcone icta decidēs magno uſui fuit, ut in Columbæ hiſtoricis retulimus. Hirundinum celeri uolatui poëta Latinus Iuturnæ uelocitatem, in eripiendo patris curru, ne in manus Aeneæ incideret, utebatur, comparat elegantiſſimè, dum canit:

[c] Lib. 5.

Ab Accipitribus cur liberæ ſint.

Hirūdines optimi tabellarij.

Iuturna Hirundini cur ſimulata.

Hoc concuſſa metu mentem Iuturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiſcum
Excutit, & longè lapſum temone relinquit,
Ipſa ſubit, manibuſq; undantes flectit habenas
Cuncta gerens, vocemq; & corpus & arma Metiſci.
Nigra velut magnas domini cum diuitis ædes
Peruolat, & pennis alta atria luſtrat Hirundo,
Pabula parua legens, nidiſq; loquacibus eſcas
Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
Stagna ſonat, ſimilis medios Iuturna per hoſtes
Fertur equis. &c.

Poeta pariter Hetruſcus Ludouicus Arioſtus nauis, qua uehi cupiebat Orlandus inſaniens velocitatem indicaturus, Hirundini uolanti eam aſſimilat, inquiens:

Per l'aqua il legno uà con quella fretta
Che và per l'aria Irondine che varca,

INGENIVM. MORES.

Nidi fabricatio.
Doxius ędificij inuentor.
a L.7. c.56.
b 9.Hist.c.7.



NTER præcipua, quæ Hirundinis industriæ atq; ingenio attribuuntur, earum in primis nidi fabricatio à nullis non scriptoribus classicis commendatur, quam nimirum homines in fabricandis domibus sint æmulati. Doxius cæli filius lutei ædificij inuentor exemplum teste [a] Plinio sumpsit ab Hirundinis nidis. Et communis præceptor [b] Aristoteles bruta magnam referre vitæ similitudinem humanæ docẽs, magis in minori, quam in maiori testatur videri intelligentiæ rationem, idq; primùm in auium genere ostendere Hirundinem in effigendo constituendoq; nido. Confingit enim implicito luto festucis, hoc est, ut habet [c] Plinius, luto construit, strumento roborat, ad normam, scilicet lutariæ paleationis: sin fortè luti sit inopia vt contingit temporibus aridioribus, tunc ingeniosè suo marte id facere aggreditur, nam seipsam madefaciens tã diu in puluere volutat, donec hoc sibi pacto luti vsu inuento ore id vel pedibus auferat, vel si ita non potest, extremitatibus alarũ applicet: Stragulum sibi etiam more hominum facit, duriora primùm subijciens, & modicè totũ consternens pro sui corporis longitudine. Disertissimè hanc fabricã descripsit his verbis Plutarchus: *Primùm festucis solidioribus*, inquit, *& fundamento iactis, molliores insuper affigunt: luti quo cemento & veluti glutine nidum ad ficandum relinunt, cùm penuria est, ad lacum sinummeproximum aduolantes summis alis sic stringunt aquas, vt humescans liquore tantùm, nihil grauentur autem, mox conceptabis puluere, illinunt aspera, hiantia glutinant:* Atque hoc ferè modo Hirundo nidum sibi facit. eumq; mollibus floccis plumisq; substernit tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. Pulchrè enim intelligit, quòd si teneros, ex pennisq; nudos in duris fruticibus pullos requiescere sineret, nõ ferendis doloribus premerẽtur, quamobrem in ouium tergo considens, floccos lanarum teste [d] Aeliano euellit, indeq; pullis suis nidum quam mollissimè substernit. Tantam auis industriam in nidificando admirans magnus ille & D. [e] Basilius. eum cui nihil de patrimonio suo relictum est, ad Hirundinis ingeniosam & solerte industriã respicere iubet. Sed quid dicturus erat Basilius, si commodum atq; vtilitatẽ, quæ ex harum auium nidis quandoq; percipitur nouisset? In Heracleotico enim Aegypti ostio, vt Plinius author est, manifestum illius industriæ argumentum præstant vsq; adeo tenellæ auiculæ molem continuatione nidorum ita uaganti Nilo inexpugnabilem opponentes stadij vnius spatio, vt id humano opere perfici vix posse credatur. Et in eadem Aegypto iuxta oppidum Copton insulam esse aiunt sacram Isidi, quam ne laceret amnis idem, munire opere, incipientibus vernis diebus, palea & stramento rostrum eius firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori constet. Eáq; militiã illis cum anno redire semper. Non minorem profectò ingenij aciem in medendis pullorum oculis demonstrat Hirundo. Hi enim cùm tardiùs visum accipiunt, nam imperfecti & cæci teste [g] Philosopho & Plinio procreantur, uel si ęgrè habent, mater admota herba eis visum adfert. Huius herbæ homines, quamuis summo studio compotes fieri cupiant, nunquam in hac parte ipsis satisfactum esse Aelianus tradidit; quamuis alij pleriq; authores omnes Chelidoniam siue hirundinariam hanc herbam nuncupent. *Chelidonia*, inquit Plinius, *Hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, vt quidam volunt, etiam erutis oculis*. Et alibi: *Chelidoniam visui saluberrimam Hirundines monstrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes*. Et Oppianus; Si quis Hirundinum pullos excæcauerit, hirundinariæ herbæ rostro demorsæ liquorem oculis infundunt, & noxam cæcitatis amoliuntur: quod oculare dicebat [h] Tertullianus. D. [i] Ambrosius cùm ex nidificationis industria, tum ex solertia, qua, ut postremò diximus, pullorum oculis medentur, maternæ sedulitatis in filios grande documentum eliciens, Hirundo, inquit, minuscula corpore, sed egregiè pio sublimis affectu, quæ indiga rerum omnium, pretiosiores auro nidos struit, quia sapienter nidificat. Nidus enim sapientiæ pretiosior est auro. Quid enim sapientius, quàm vt & volandi uaga libertate potiatur, & hominum domicilijs paruulos suos & tecta commendet, ubi sobolem nullus incurset? Nam & illud est pulchrum, ut à primo ortu pullos suos humanæ vsui conuersationis assuescat, & præstet ab inimicarum auium insidijs tutiores. Tum illud præclarum, qua gratia domos sibi sine vllo adiutore tanquam artis perita componat. Legit enim festucas ore, easq; luto illinit, ut conglutinare possit. Sed quia lutum pedibus

Margin notes:

c L.10.c.33.
Luti præparatio.

Cur floccis & plumis nidum substernat.

d L.3.c.24.
e In Hexam. diuini officij homil.8.
Vtilitas ex nidis Hirũdinum.
f L.10.c.33.

Hirũdo pullorum suorum oculis medetur.
g 4.de gen.6.

oculare q̃d
h L.de pœnit.
i L.5. Hex. cap.17.

Maternę sedulitatis in filios documentum.

dibus non poteſt deferre, ſummitates pennarum aqua infundit, ut facilè his puluis adhæreat, & fiat limus, quo paulatim feſtucas vel minutos ſurculos ſibi colligat, atque adhærere faciat, eo genere nidi totius fabricam ſtruit, vt quaſi pauimenti ſolo pulli eius intra ædes ſuas ſine offenſione verſentur, nec pedem aliquis interſerat per rimulas texturarum, aut teneris frigus irrepat. Sed hoc induſtriæ officium prope commune multis auibus: illud verò ſingulare, in quo eſt præclara cura pietatis, & prudentis intellectus & cognitionis inſigne, tum quædam medicæ artis peritia, quòd ſi qua pulli eius fuerint cæcitate ſuffuſi oculos, ſiue conpuncti, habet quoddam medendi genus, quo poſſit eorum lumina intercepto viſui reformare. Nemo igitur de inopia queratur, quòd uacuas pecuniæ proprias ædes reliquerit. Pauperior eſt Hirundo, quæ vacua æris, abundat induſtria. Aedificat, nec impendit, tecta attollit, & nihil aufert proximis: nec indigentia & paupertate ad nocendum alij compellitur, nec in graui filiorum imbecillitate deſperat. Nos verò & paupertas afficit, & inopiæ neceſſitas vexat, & pleroſq; indigentia cogit in flagitium, impellit in crimen. Lucri quoq; ſtudio in fraudes verſamus ingenium, aptamus affectum, atq; in grauiſſimis paſſionibus ſpem deponimus, fractiq; animo reſoluimur, improuidi & inertes iacemus: cùm de diuina miſeratione tunc ſperandum amplius ſit, cùm præſidia humana defecerint. Hæc omnia D. Ambroſius: totus vt auditum eſt, in Hirundinis induſtriam laudando, hominiq; maximè deſidioſo imitandam proponendo. Hirundini hoc præterea largita eſt natura, cùm blattę quę ouis pulliſq; eius pernitioſæ ſunt, nidum inuaſerint, tunc mater apij fo ia ante eos proijcit, atque eo modo blattas fugat, nouarumq; acceſſum prohibet, ut teſtatum reliquit Aelianus; Prolem autem non amat duntaxat, vt id obiter dicam, ſed ſummo labore atq; diligentia, licet corpore & robore abiectiſſima continuò pro ea ſolicita eſt, unde [k] Plutarchus in deſidioſas inuectus mulieres tam ociosè domi reſidentes, dum mariti abſunt in bello, ut ne auferentibus, quod partum eſt, ſeſe opponant. *Cum tua uxor*, inquit, *te belligerante domi ad focum deſideat, & ne tantum quidem, quantum Hirundines, molitur contra eos, qui ipſam familiamq; oppreſſam eunt.* Quę magis itaque atq; maiore amore filiorum commodis ſtudet? Hęc vel peritura dum aqua perfuſa puluere, ut dictum eſt, volutata, capturæ periculum adit euidentiſſimum, nihilo ſecius ſedem filijs paratura opus perficere conatur, in qua perficienda quantum induſtriæ laboriſq; collocet, iam dictum fuit. Ne verò ſubſequentibus annis fruſtrà tantum ſubeat laborem, cum primùm ad nos vêre redit, priſtinos nidos inueſtigat, inuentiſq; cantu applaudit, ſibique congratulatur mirificè vario & quaſi articulato, ut uerbis etiam quibuſdam gaudium ſuum teſtari videantur; quod his verſibus expreſſit Statius:

Vt blattas fuget.

[k] In Grillo.

Hirūdo priſtinos nidos occupat.

Sic Pandionia repetunt vbi fida volucres
Hoſpitia, atq; larem bruma pulſante relictum
Stantq; ſuper nidos, veteriſq; exordia fati
Enarrant tectis & trancum aut flebile murmur
Verba putant, moxq; illa tamen non diſſona uerbis,

Clamat ipſe dominus per Hieremiam, *Turtur & Hirundo cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non agnouit iudicium domini.* Nouit, inquit D. [l] Ambroſius, Hirundo quando veniat, quando etiam reuertatur: nouit etiam pia auis annunciare aduentus ſui teſtimonio veris inditium. Verùm aliæ etiam aues ver annunciant aduentu ſuo, idq; induſtriæ & ingenio earum uix aſcribitur; quod ſanè aliâs in tam parua auicula admirandum prope exiſtit. Thebarum tecta teſte [m] Plinio ſubire negatur, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit; quòd ex eo repetens [n] Solinus, *nam inter cætera*, inquit, *habere inter illas quiddam præſcium inde noſcitur, quod lapſura non petunt culmina, & aſpernantur peritura quæque modo tecta.* Iam verò mirum videtur, quomodo tam induſtria volucris nullam admittat diſciplinam, imo nunquam cicurem ſeſe præbeat, cùm alias noſtro magis quàm ulla alia volucris contubernio fruatur, & nobiſcum fermè conuerſetur, noſtra nempe omnium maximè familiaris, atque domeſtica. Quam ingenij morumq; ruſticitatem, & vt ita dicam, feritatem denotans [o] Plinius: *Non omittendum*, inquit, *eſt cùm de ingenijs diſſerimus, è volucribus Hirundines eſſe indociles, è terreſtribus mures; cùm elephanti iuſſa faciant, leones iugum ſubeant, in mari vituli, totq; piſcium genera miteſcant.* [p] Aelianus verò & Plutarchus muſcam cum Hirundine coniungunt: ſed & mus & muſca indociles ſunt. *Ex animalibus duo*, inquit Aelianus, *quæ hominum hoſpitio vtuntur, muſca & Hirundo nulla arte ad hominum tractationem manſueſcere poſſunt; neq; nobis quicquam officij cum quapiam animi grati vel minima ſignificatione compenſant. Nam muſca, quòd ſibi timeat, negotium exhiberi, prehenſari perhorret. Hirundo verò ſic homini diffidit, vt neq; manſueſieri poſſit, neque quicquam non periculi plenum ab homine expectare.* Plutarchus paulò aliter: *de his*, inquit, *quæ nobiſcum habitant, ſola Hirundo & muſca non cicurantur homini, ne tangi ſe patiuntur, neque conſuetudinem aut ſocietatem ullius operis ludiue admittunt: quòd muſca facit metu incommodi, &*

[l] L.6. Hexa. cap.4.

Thebarum tecta nō ſubit.

[m] L.10.c.23

[n] Cap.15. Polybiſt.

Hirūdo nō cicuratur.

[o] L.10 c.15.

[p] 8. ſympoſ. queſt.7.

Mus & muſca ſunt indociles.

quia

Per l'aqua il legno uà con quella fretta
Che và per l'aria Irondine che varca;

INGENIVM. MORES.



Nidi fabricatio. Doxius ędificij inuentor. [a] L.7.c.56. [b] 9.Hist.c.7.

INTER præcipua, quæ Hirundinis industriæ atq; ingenio attribuuntur, earum in primis nidi fabricatio à nullis non scriptoribus classicis commendatur, quam nimirum homines in fabricandis domibus sint æmulati. Doxius cæli filius lutei ædificij inuentor exemplum teste [a] Plinio sumpsit ab Hirundinis nidis. Et communis præceptor [b] Aristoteles bruta magnam referre vitæ similitudinem humanæ docẽs, magis in minori, quam in maiori testatur videri intelligentiæ rationem, idq; primùm in auium genere ostendere Hirundinem in effigendo constituendoq; nido. Confingit enim implicito luto festucis, hoc est, ut habet [c] Plinius, luto construit, strumento roborat, ad normam, scilicet lutariæ paleationis: sin fortè luti sit inopia vt contingit temporibus aridioribus, tunc ingeniosè suo marte id facere aggreditur, nam seipsam madefaciens tã diu in puluere volutat, donec hoc sibi pacto luti vsu inuento ore id vel pedibus auferat, vel si ita non potest, extremitatibus alarũ applicet: Stragulum sibi etiam more hominum facit, duriora primùm subijciens, & modicè totũ consternens pro sui corporis longitudine. Disertissimè hanc fabricã descripsit his verbis Plutarchus: *Primum festucis solidioribus*, inquit, *& fundamento iactis, molliores insuper assignant: luti quo cemento & veluti glutino nidum ad firmandum relinunt, cùm penuria est. ad lacum siue mare proximum aduolantes summis alis sic stringunt aquas, vt humescant liquore tantùm, nihil grauentur autem, mox concepto his puluere, illinunt aspera, hiantia glutinant:* Atque hoc ferè modo Hirundo nidum sibi facit. eumq; mollibus floccis plumisq; substernit tepefaciendis ouis, simul ne durus sit infantibus pullis. Pulchrè enim intelligit, quòd si teneros, ex pennisq; nudos in duris fruticibus pullos requiescere fineret, nõ ferendis doloribus premerẽtur, quamobrem in ouium tergo considens, floccos lanarum teste [d] Aeliano euellit, indeq; pullis suis nidum quam mollissimè substernit. Tantam auis industriam in nidificando admirans magnus ille & D. [e] Basilius, eum cui nihil de patrimonio suo relictum est, ad Hirundinis ingeniosam & solerte industriã respicere iubet. Sed quid dicturus erat Basilius, si commodum atq; vtilitatẽ, quæ ex harum auium nidis quandoq; percipitur nouisset? In Heracleotico enim Aegypti ostio, vt Plinius author est, manifestum illius industriæ argumentum præstant vsq; adeo tenellæ auiculæ molem continuatione nidorum ita uaganti Nilo inexpugnabilem opponentes stadij vnius spatio, vt id humano opere perfici vix posse credatur. Et in eadem Aegypto iuxta oppidum Copton insulam esse aiunt sacram Isidi, quam ne laceret amnis idem, munire opere, incipientibus vernis diebus, palea & stramento rostrum eius firmantes, continuatis per triduum noctibus tanto labore, ut multas in opere emori constet Eãq; militiã illis cum anno redire semper. Non minorem profectò ingenij aciem in medendis pullorum oculis demonstrat Hirundo. Hi enim cùm tardiùs visum accipiunt, nam imperfecti & cæci teste [g] Philosopho & Plinio procreantur, uel si ęgrę habent, mater admota herba eis visum adfert. Huius herbæ homines, quamuis summo studio compotes fieri cupiant, nunquam in hac parte ipsis satisfactum esse Aelianus tradidit; quamuis alij plerique authores omnes Chelidoniam siue hirundinariam hanc herbam nuncupent. *Chelidonia*, inquit Plinius, *Hirundines oculis pullorum in nido restituunt visum, ut quidam volunt, etiam erutis oculis*. Et alibi: *Chelidoniam visui saluberrimam Hirundines monstrauere, vexatis pullorum oculis illa medentes*. Et Oppianus: Si quis Hirundinum pullos excæcauerit, hirundinariæ herbæ rostro demorsæ liquorem oculis infundunt, & noxam cæcitatis amoliuntur: quod oculare dicebat [h] Tertullianus. D. [i] Ambrosius cùm ex nidificationis industria, tum ex solertia, qua, ut postremò diximus, pullorum oculis medentur, maternæ sedulitatis in filios grande documentum eliciens, Hirundo, inquit, minuscula corpore, sed egregiè pio sublimis affectu, quæ indiga rerum omnium, pretiosiores auro nidos struit, quia sapienter nidificat. Nidus enim sapientiæ pretiosior est auro. Quid enim sapientius, quàm vt & volandi uaga libertate potiatur, & hominum domicilijs paruulos suos & tecta commendet, ubi sobolem nullus incurset? Nam & illud est pulchrum, ut à primo ortu pullos suos humanæ vsui conuersationis assuescat, & præstet ab inimicarum auium insidijs tutiores. Tum illud præclarum, qua gratia domos sibi sine vllo adiutore tanquam artis perita componat. Legit enim festucas ore, easq; luto illinit, ut conglutinare possit. Sed quia lutum pedibus

Marginal notes: [c] L.10.c.33. Luti præparatio. — Cur floccis & plumis nidum substernat. — [d] L.3.c.24. — [e] In Hexam. diuini officij homil.8. — Vtilitas ex nidis Hirũdinum. — [f] L.10.c.33. — Hirũdo pullorum suorum oculis medetur. — [g] 4.de gen.6. — oculare q̃d — [h] L.de pœnit. — [i] L.5. Hex. cap.17. — Maternę sedulitatis in filios documentum.

dibus non poteſt deferre, ſummitates pennarum aqua infundit, ut facilè his puluis adhæreat, & fiat limus, quo paulatim feſtucas vel minutos ſurculos ſibi colligat, atque adhærere faciat, eo genere nidi totius fabricam ſtruit, vt quaſi pauimenti ſolo pulli eius intra ædes ſuas ſine offenſione verſentur, nec pedem aliquis interſerat per rimulas texturarum, aut teneris frigus irrepat. Sed hoc induſtriæ officium prope commune multis auibus: illud verò ſingulare, in quo eſt præclara cura pietatis, & prudentis intellectus & cognitionis inſigne, tum quædam medicæ artis peritia, quòd ſi qua pulli eius fuerint cæcitate ſuffuſi oculos, ſiue conpuncti, habet quoddam medendi genus, quo poſſit eorum lumina intercepto viſui reformare. Nemo igitur de inopia queratur, quòd uacuas pecuniæ proprias ædes reliquerit. Pauperior eſt Hirundo, quæ vacua æris, abundat induſtria. Aedificat, nec impendit, tecta attollit, & nihil aufert proximis: nec indigentia & paupertate ad nocendum alij compellitur, nec in graui filiorum imbecillitate deſperat. Nos verò & paupertas afficit, & inopiæ neceſſitas vexat, & pleroſq; indigentia cogit in flagitium, impellit in crimen. Lucri quoq; ſtudio in fraudes verſamus ingenium, aptamus affectum, atq; in grauiſſimis paſſionibus ſpem deponimus, fractiq; animo reſoluimur, improuidi & inertes iacemus: cum de diuina miſeratione tunc ſperandum amplius ſit, cùm præſidia humana defecerint. Hæc omnia D. Ambroſius: totus vt auditum eſt, in Hirundinis induſtriam laudando, hominiq; maximè deſidioſo imitandam proponendo.

Vt blattas fuget.

Hirundini hoc præterea largita eſt natura. cùm blattę quę ouis pulliſq; eius pernitioſæ ſunt, nidum inuaſerint, tunc mater apij fo ia ante eos proijcit, atque eo modo blattas fugat, nouarumq; acceſſum prohibet, ut teſtatum reliquit Aelianus; Prolem autem non amat duntaxat, vt id obiter dicam, ſed ſummo labore atq; diligentia, licet corpore & robore abiectiſſima continuò pro ea ſolicita eſt, vnde [k] Plutarchus in deſidioſas mulieres tam ociosè domi reſidentes, dum mariti abſunt in bello, ut ne auferentibus, quod partum eſt, ſeſe opponant.

[k] *In Grillo.*

Cum tua vxor, inquit, *te belligerante domi ad focum deſidias, & ne tantum quidem, quantum Hirundines, molitur contra eos, qui ipſam familiamq; oppreſſum eunt.* Quę magis itaque atq; maiore amore filiorum commodis ſtudet? Hęc vel peritura dum aqua perfuſa puluere, ut dictum eſt, volutata, capturæ periculum adit euidentiſſimum, nihilo ſecius ſedem filijs paratura opus perficere conatur, in qua perficienda quantum induſtriæ laboriſq; collocet, iam dictum fuit.

Hirūdo priſtinos nidos occupat.

Ne verò ſubſequentibus annis fruſtrà tantum ſubeat laborem, cum primùm ad nos vêre redit, priſtinos nidos inueſtigat, inuentiſq; cantu applaudit, ſibique congratulatur mirificè vario & quaſi articulato, ut uerbis etiam quibuſdam gaudium ſuum teſtari videantur; quod his verſibus expreſſit Statius:

Sic Pandionia repetunt vbi fida volucres
Hoſpitia, atq; larem bruma pulſante relictum
Stantq; ſuper nidos, veteriſq; exordia fati
Enarrant tectis & truncum aut flebile murmur
Verba putant, moxq; illa tamen non diſſona verbis,

Clamat ipſe dominus per Hieremiam, *Turtur & Hirundo cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autem meus non agnouit iudicium domini.* Nouit, inquit D. [l] Ambroſius, Hirundo quando veniat, quando etiam reuertatur: nouit etiam pia auis annunciare aduentus ſui teſtimonio vêris inditium.

[l] *L. 6. Hexa. cap. 4.*

Verùm aliæ etiam aues ver annunciant aduentu ſuo, idq; induſtriæ & ingenio earum uix aſcribitur; quod ſanè aliàs in tam parua auicula admirandum prope exiſtit.

Thebarum tecta nō ſubit.

Thebarum tecta teſte [m] Plinio ſubire negatur, quoniam urbs illa ſæpius capta ſit; quòd ex eo reperiens [n] Solinus, *nam inter cætera*, inquit, *habere inter illas quiddam preſcium inde noſcitur, quod lapſura non petunt culmina, & aſpernantur peritura quoque modo tecta.*

[m] *L. 10. c. 23*
[n] *Cap. 15. Polybiſt.*

Iam verò mirum videtur, quomodo tam induſtria volucris nullam admittat diſciplinam, imo nunquam cicurem ſeſe præbeat, cùm alias noſtro magis quàm ulla alia volucris contubernio fruatur, & nobiſcum fermè conuerſetur, noſtra nempe omnium maximè familiaris, atque domeſtica.

Hirūdo nō cicuratur.

Quam ingenij morumq; ruſticitatem, & vt ita dicam, feritatem denotans [o] Plinius: *Non omittendum*, inquit, *eſt cùm de ingenijs diſſerimus, è volucribus Hirundines eſſe indociles, è terreſtribus mures; cùm elephanti iuſſa faciant, leones iugum ſubeant, in mari vituli, totq; piſcium genera miteſcant.*

[o] *L. 10. c. 15.*

[p] Aelianus verò & Plutarchus muſcam cum Hirundine coniungunt: ſed & mus & muſca indociles ſunt.

[p] *8. ſympoſ. queſt. 7.*

Mus & muſca ſunt indociles.

Ex animalibus duo, inquit Aelianus, *quæ hominum hoſpitio vtuntur, muſca & Hirundo nulla arte ad hominum tractationem manſueſcere poſſunt; neq; nobis quicquam officij cum quapiam animi grati vel minima ſignificatione compenſant. Nam muſca, quod ſibi timeat, negotium exhiberi, prehenſari perhorret. Hirundo verò ſic homini diffidit, vt neq; manſueſieri poſſit, neque quicquam non periculi plenum ab homine expectare.* Plutarchus paulò aliter; *de his*, inquit, *quæ nobiſcum habitant, ſola Hirundo & muſca non cicurantur homini, ne tangi ſe patiuntur, neque conſuetudinem aut ſocietatem ullius operis ludiue admittunt: quod muſca facit metu incommodi, &*

etiam ὀρθογόη, ὀρθολαλος apud Hesychium & Suidam, id est, sublata & intenta voce flens atque garriens: quo modo etiam μυρόπων [a] Luciano appellatur, id est, strepens, & Vergilio garrula. [a] In Tragop. Georg. 4.

EPITHETA.

POSTQVAM in Epithetum vnum aut alterum Hirundinis incidimus, quibus garrulitas eius denotatur, non inconueniens fortè fuerit reliqua hic peculiari istac rubrica prosequi. Sunt autem δύσγαμος, id est malè nupta, quo vsus est Lucianus præcitato loco, alludens videlicet ad Prognem, quæ vulgò in Hirundinem conuersa fingitur. Θρηΐκια Aristophani, id est, Thressa dicitur, idem quoque innuens, quòd in Thracia Tereo esset nupta. Κωτίλη Hesiodo, ut dixi. Oppiano Εἰαρινὴ ζεφύροιο προτάγγελος ὄρνις, sicuti nempe [a] Ouidio & Pontano vêris prænuncia. [a] Fast. 2. Κυανοπέδης in Epigrammate, φοιβόληπτος, id est, fatidica, Lycophroni, ποικίλα Aristophani à colore. ὑπωρόφιος, id est, sub tecto aut camera agens, hoc est, in domibus nidulans; nam Theocritus Hirundinum τέκνα ὑπωρόφια dixit. Vergilio & Auieno dicitur arguta, Sereno vaga, [b] Ouidio etiam mitis, tristis, ignota, brumalis Claudiano per antiphrasim, noua Pontano, & apud Textorem peregrina, trinsans, Daulias, Lasciua, Pandione nata. uocalis: nam agrestis & rustica differentię potiùs sunt, & speciem propriam constituunt. [b] L. 9. in Eutrop.

VOX. CANTVS.

M. Varro Hirundines & plerasq; volucrum à suis vocibus nominari scripsit. Alibi verò vbi ita habet, *& à frendice, frunde, frutims suauiter*, doctissimus Adrianus Turnerus verborum portenta esse ait, seq; eadem in veteribus libris reperisse, & legit hoc modo: *Eius ab Hirundine: Hirundo fritinnit suauiter*. Fritinnire. Varro virgula diuina *Et pullos peperit fritinnientes*. Festus quoq; ait sua minurritione Hirundines fritinnire. Annotat eundē locum Scaliger filius, & legit & exponit sic. *Nefrende, frittinni suauiter (nefrende τωδὲ) sic dicitur vel puer qui per ætatem, vel senex, qui dentibus amissis cibum frangere non potest*. Sic ille. Alij cicadam fritinnire, Hirundines thrinsare, vel drinsare, vt author Philomelæ, volunt. Aliàs hic zinzilulare canit eas hoc disticho: Cicadę vox. Thrinsare. Zinzilulare.

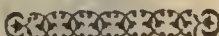
Regulus atq; Merops & picto pectore Progne
Consimili modulo zinzilulare solent.

Apud Sidonium minurizare legitur de voce Hirundinis. *Diluculo autem*, inquit, *Philomela inter frutices silentem Prognen, inter aceres minurizantem, id est, parua voce succinentem, cantillantem, quod & Græci μινυρίζειν dicunt* [d] Homerus laxamentum nerui in arcu tenso, hoc est, sonum, quem laxatus arcus ædere solet, voci Hirundinis assimilauit, dum canit: [d] Odyss. φ.

Δεξιτερῇ δ' ἄρα χειρὶ λαβὼν πειρήσατο νευρῆς
Ἡ δ' ὑπὸ καλὸν ἄεισε, χελιδόνι εἰκέλη αὐδήν.

Dextera autem igitur manu capiens tentauit neruum
Hic autem sub bene sonuit Hirundini similis voce.

Qui sonus cum thrinsare seu drinsare fermè congruit. Χελιδόνας [illegible] apud Pollucem legimus. Τιτυβίζειν secundum alios de Hirundinibus, secundum alios de Perdicibus dicitur. Τιτυβίζειν, ὡς χελιδὼν φωνεῖ Hesychius & Varinus. Meminit & Suidas, Τιττυβίζεται ποιὸν ἦχον ἀπολελῶ ται, καὶ Βάβριος, [illegible] χελιδόνος ταύτης ἀκύσας μακρὰ τιττυβιζούσης. Sed Τιττυβίζειν per τ geminatum, ut ex Suida diximus, apud Athenæum dicitur de Perdicibus. τιττυβίζειν. Affertur & τιτύζειν in vulgari lexico tanquam idem ualens. Canunt Hirundines stantes; aliquando in uolatu clamant breue atq; abruptum quiddam. Manè & tempore coitus magis strepunt. Vt canant.



NIDVS.

NIDVS.
Partus.

DE artificioſa & ingenioſiſsima nidi Hirundinũ conſtructione ſuprà ſatis egimus, vbi prætereà demonſtrauimus Hirundines domuum ædificandarum inuẽtrices extitiſſe: vnde quoque facetiſsimus Comicus Ariſtophanes Hirundines fingit lutũ ore conferre ad extruendam auibus ciuitatem; hoc enim faciũt, inquit Scholiaſtes, cùm nidificant. Achyroſis (ἀχύρωσις) Græcis dicitur ratio commiſcendi paleas cum argilla alioue luto, ab Hirundinibus primùm excogitata nomẽ habẽs ἀπὸ τοῦ ἀχύρου, id eſt, ab acere, unde & à quibuſdam Latinis lutum aceratum dicitur. In epigrãmatibus pro nido Hirundinis legitur καρφῖτις θάλαμος, & θάλαμος πηλόχυτος, id eſt, thalamus palearis & thalamus lutoſus, ſiue ex luto factus: quo modo eundem nidum, luteum opus uocabat Ouidius, dum ait:

Achyroſis quid.

Lutum aceratum.

Luteũ opus L.1. Faſt.



Tunc

Tunc blandi soles, ignotaq́ prodit Hirundo,
Et luteum celsa sub trabe figit opus.

Luteam casam T.[g] Vespasianus Strozza: Lutea casa. [g] L.7.Erot.

Garrula sed quamuis nondum certarit Hirundo.
Nec luteam solita struxerit arte casam.

Limosam sedem [h] Pontanus: Limosa sedes. [h] L.2. Hort. Hesp.

Vere autem cum priscus honos hortis venit, & cum
Garrula limosas sedes molitur Hirundo,
Ac tenui solitum frustratur voce laborem.

Calphurnius[i] pro construere nidum, dicebat lutare, [i] Eglog.5. Lutare qd.

Nidosq́, reuersa lutabat Hirundo.

Cùm verò omne Hirundinem genus ex luto & paleis nidum fabricet, alia tamen aliam ei figuram inducit. Domestica de qua hîc potissimùm agimus, nidum facit figura semicirculari; nimirum vt sit capacior, cuius iconem hîc habes expressam: agrestis ferè sphæricam sed de eo suo pòst loco. Parit Hirundo non plura quàm quinq́, nec plura etiam utero fert, si credimus Aeliano: sunt autem eius oua, ut obseruaui, magnitudine oliuæ, maculis conspersa ferrugineis. Parit bis anno, idq́ teste[k] Aristotele sola ex ijs, quæ carne uescuntur. Physiologus referente Ornithologo primi partus oua quandoq; tradit propter hyemem (frigus, nam omnium prima parit) corrumpi, posteriora uerò pullos proferre, sed[l] Aristoteles hoc de Merula refert: cum qua quidem etiam Hirundinem nominauerat, sed ea tantùm ratione, quod similiter bis pareret.

Domesticæ Hirundinis nidus. Quot pariat. Oua Hirundinum. [k] 6.hist.c.5. [l] 5.hist.c.13

PROPRIETAS.



HESIODVS citante Aeliano testatur Lusciniam solam auium somni expertam esse, & assiduam in uigilijs: Hirundinem uerò non prorsus semperq́; vigilare, sed dimidium tantummodo somnũ perficere. Volucrum etiam soli Hirundi flexuosi sunt volatus, quemadmodum suprà ex Plinij testimonio scriptum est. Coitus deniq́; huic auium generi mirus, & cum nulla alia, si Aeliano credimus, communis: nam cùm cæteræ aues in coitu à maribus conscendantur; Hirundines non item, sed contrario quàm reliquæ miscentur, hoc est, ut exponit Ornithologus auersæ, hoc est, ut papilionum genus. Causam cur id faciant Hirundines, Aelianus retrusam esse ait & abditam; multorum tamen sermone in uulgus peruagatum esse, eas sic coire, quoniam Thereum Regem horreant, ne quando latenter irruens nouam tragœdiam excitet. Causa sanè ex fabula dependet, uerendum præterea ita non coire.

Luscinia somni expers. Volatus flexuosus. Coitus mirus. [m] Lib.4. de anim.c.3.

VICTVS.



INSECTIS victitat Hirundo, exigua venans animalcula, ut ex Aristotele[a] citat Plutarchus, qui etiam inter causas, cur Pythagoras in ædibus Hirundinem haberi uetabat, hanc recenset, quòd cicadas uenetur, quoniam hæ musis sint sacræ. Sunt autem ipsis faciles captu, ut scribit[b] Aelianus, qui etiam[c] alibi Hirundinem ijs animalibus annumerat, quæ hostilem in modum apibus insidias moliuntur: negat tamen eam ab apiarijs musicæ reuerentia permotis occidi, cùm alioqui ad necandum sit facilis; satis enim esse eam prope alueos nidificare prohibere: Quod uerò apes populetur, ut ait[d] Plinius, etiam testatur Philosophus, nidos eius alueis propinquos ab apiarijs tolli eam ob causam asserens quare &[e] Virgilius monet:

[a] 8 symp.q.7 Cicadæ musis sacræ. [b] Lib.8.c.6. [c] Lib.1.c.56 [d] 9.hist.c.40 [e] Georg.4.

Absint & picti squallentia terga lacerti
Pinguibus à stabulis, Meropesq́, aliaq́, volucres
Et manibus Progne pectus signata cruentis.

Quantum uerò inhient apibus Hirundines, eleganter doctéq; ostendit[f] Ludonicus Ariostus Rugerium & Marfisam multos occidentes, Hirundinibus apum magnæ multitudini superuenientibus comparans dum canit:

[f] Cant. 36. st.17. Rugeri & Marfisa Hirundinibus comparati.

Come,

Come, allor che'l collegio ſi diſcorda
E vanſi in aria, à far guerra le pecchie
Entri fra lor la Rondinella ingorda
E mangi e vccida e guaſtine parecchie
Douete imaginar che ſimilmente
Ruggier foſſe e Marfiſa in quella gene &c.

Eſca vilis Varroni. Muſcas & culices, papilioneſq; & ſimilia alia volucria captat, quæ omnia eſcam vilem vocabat Varro, hoc eſt, vt interpretatur Nonius, frequentem, Varro, inquam, in virgula diuina.

Ad quos tam volucres venit puſillos
Vſq; ad limina nidica eſca vilis.

Plinius ſolam Hirundinem ex his, quæ aduncos vngues non habet, carne ueſci author eſt. [a] L.10.c.24 Verùm ſi ſola, ut ipſe[a] alibi atteſtatur, non niſi in volatu edat, carnis nomine inſecta intellexiſſe videri poteſt, quo modo Platina Plinium intellexit, dum ait. *Ex his auibus quæ aduncos vngues non habent, ſola beſtiolis quibuſdam volando veſcitur.* At neutrum uerum eſt: nam & Meropes, imo Paſſeres etiam inſecta volantia capiunt, & paulò antè ex Virgilio vetauimus, Meropes prope aluearia haberi. Si verò Plinius carnem propriè dictam, hoc eſt animalium ſanguineorum intellexit, adhuc ſibi ipſi refragatur, eam enim in aëre habere non poteſt. Carnem tamen veſci facilè credo, atque id quoque atteſtatur communis præceptor[b] Ariſtoteles, ſed ſolam id eam facere non ait; nos Luſciniam aliquot diebus carne pauimus, hæc autem vncunguis non eſt, ſed addam uerba philoſophi, ne quis me falsò Plinium reprehendiſſe putet. *Sunt etiam*, inquit, *in genere non adunco, quæ carne veſcuntur, vt Hirundo.* Aliquis dubitare poſſit, num grana attingat Hirundo, nam Porphirius Apollonium [c] Tyaneum refert, cùm audiſſet Hirundinem vnam cum multis vociferantem, ſodalibus ſuis, quorum non paucos ſecum habebat, expoſuiſſe indicare eam cæteris, aſellum onuſtum frumento humi fuſum eſſe, atque ad id colligendum alios inuitare: ſed Philoſtratus, qui exactiùs & ex profeſſo di vita & moribus Apollonij ſcripſit, de Paſſerculo, non de Hirundine illud tradidit. Hanc tamen granis ueſci etiam Martialis innuere uidetur, lupum ridens propter donatum hortum tam exiguum, ut ſegetem, quæ in eo erat naſcitura, vel vnica Hirundo obſumere poſſit.

Plinij, & Platinæ error.

[b] 8.hiſt, c.3.

An granis veſcantur.

[c] L.3. ſacriſ.

Et ſublata volantis vngue Prognes
In nido ſeges eſt Hirundinino.

Sed ridet, luditq; poëta, non agit seriò, ego grana, ſi in os ingerantur, ſpernere puto.

EDVCATIO.



NON hìc vt educandæ à nobis ſunt Hirūdines, ſed qua æquitate ſuis illę pullis cibum deſtribuant, dicemus. *In fætu*, inquit Plinius, *ſumma æquitate alternant cibum*: mas nempe & fæmella, vt ait Ariſtoteles. Impertit uterq; ſingulis cibum, obſeruata conſuetudine quadam, ne qui acceperit, bis accipiat. Dum cibum dare incipit, ab eo incipit, qui primò natus eſt, vt diſertiſſimis iſtis verbis docet Aelianus: *Iuſtitiam mater Hirundo aduerſus filios ſuos ſeruat in diſtributione cibariorum ſuam cuiq; dignitatem. Non enim vnica tantùm cibi vectione omnes paſcit, neq; poſſit, cùm ea quæ affert, puſilla, & paxillula ſint, primùm in lucem aditum primò paſcit, deinde ab illo ſecundum, tertium tertio loco partum alit; ſicq; deinceps vſq; ad quintum progreditur.* Addit Oppianus illum, qui cibo accepto locum mutauerit, nihil amplius accipere, donec in priſtinum ſuum locum redierit. Aequalitatis huius adeo ſtudioſus fuiſſe legitur Hadrianus Imperator, vt in victu familiari Homericum hoc obſeruaui ſemper voluerit, ne quis δαιτὸς ἐΐσης indigeret, ac quo obſonatoribus nullum linqueret peccandi locum, ſæpe fercula de menſis aliorum etiam infirmorum apponi ſibi iuſſerit. Nihil enim ad conciliandum ſibi populorum animos æquè principibus prodeſſe putabat, quàm ęqualitatis diſtributio. Nam cùm potentia ſuapte natura ſit odioſa, per moderationem maximè omnium euadit amabilis. Meminit autem tam iuſtæ diſtributionis Hirundinum Ouidius:

Acquitas in diſtribuendo cibo.

Hadriani Imp. æqualitas in diſtribuendo cibo.

Potẽtia natura odioſa

Iam triſtis Hirundo
Argutis redit vſa cibos immittere nidis
Incipit & molli partitos ore miniſtrat.

Et Co-

Et [a] Coryppus: [a] Lib. 4.

Sic bene, quæsitas vt pullis porrigat escas
Mitis Hirundo redit, postquam sua tecta videndum
Garrula per patulas fuerit delata fenestras,
Matris in euentum nido consurgit ab omni
Turba loquax, flagitantq́; cibos, fidaq́; parentis
Oribus ora petunt, & apertis faucibus adstant:
Illa sed impendens nidum circumspicit omnem,
Distribuitq́; pias, vt cunctos nutriat, escas.

Non verò solùm iustissima est in distributione ciborum Hirundo, sed sedula etiam, atque assidua: quare eam maternæ sedulitatis magnum documentum accipi iubet D. Ambrosius, cuius dulciora nectare verba antea citauimus. Innuit hanc auis diligentiam [b] Theocritus, inde eiusmodi comparationem deducens: Assiduitas in cibando pullos. [b] Eidyl. 14.

Μαςρακα δ' οἷα τέκνοισιν ὑπωροφίοισι χελιδὼν
Ἄψορῤον ταχινὰ πέτεται βίον ἄλλον ἀγείρ... &c.
Quemadmodum autem Hirundo, quæ cibum pullis sub tecto fert
Mox citò reuolat, vt alium cibum adferat. &c.

Ita quoque Ludouicus Ariostus Rinaldum post diutinam absentiam domum reuertentem, tam gratum suis fuisse ait, vt est Hirundo, dum paruulis cibum adfert filiolis:

E pare quando egli arriuò tra quelli
Doppo gran fame l'rondine ch'arriui
Co'l cibo in bocca a'i pergoletti augelli.

Ostendit prætereà Hirundo eundem erga fœtus suos affectum, dum eos volare quodammodo docens, in medio etiam volatu, deficientes iuuet, & uelut humeris ferat. Meminit vtriusq; tum offerendi cibi, tum promouendi volatus amoris Baptista Mantuanus:

Dum parua domus, dum infirma propago
Dum nati implumes tepido fert pabula nido,
Semper & extensis docet ire per aëra pennis
Hæc est cura tenax, studiumq́; immobile matri.

SYMPATHIA.
Antipathia.



De amore, quo Hirundo carissima sua pignora prosequitur, multa iam scripsimus, eum uerò tunc maximè demonstrat, cùm coluber nidum eius inuadit, ut pullos suos deuoret: nam tunc primùm auolat lugubriter canens, cùm verò eos iam perire animaduerterit, superato metu ad colubrum aduolat, & circa eius maxillas se uoluit, donec & ipsa ab eodem hoste conficiatur, sicuti hisce uersibus testatur [a] Oppianus ex interpretatione Laurentij Lippij Collensis: Hirundo vna cũ pullis à colubro absorbetur. [a] Lib. 1. de piscibus.

Et veluti serpens, qui tigno nactus ab alto
Alitis est vernæ pullos, sub tecta sonantes
Mactat, & occisos subicit sub dentibus artus.
At mater primò grauiter tristata mouetur
Effundens tristes natorum in funera partus.
Sed postquam laceros pullos, absumptaq́; membra
Spectat, non mortem vitans, subit ora draconis,
Voluitur, & dulcis comitatur funera partus.

Q. [b] Calaber Deidamiam Achillis vxorem, filiũ suum ad bellũ proficiscentẽ Hirundini assimilat, quæ pullos à colubro deuoratos deplorat. Sic certè, inquit, præclarum Achillis filium mater quidem continuit, sed pedes ad iter accendebat, at hæc quamuis magno affectu dolore, animos tamen ad suum filium sustulit, qui ubi illam sæpius amplexus esset, solam deseruit, acerbo se luctu affligentem, in chari sui patris ædibus, non secus ac Hirundo magna indignatione perculsa, in ædibus deplorat suos pullos, quos alibi admodum stridulos perniciosus deuorauit anguis, & in luctum coniecit verecundam matrem: hæc autem orba iam [b] L. 7. Paral. Deidamia cur Hirundini comparata.

circmuolat nidum, iam verò ad expolita veſtibula fertur, graues ob ſuos liberos ploratus ciens, ſic quoq; plorabat Deidamia. Sed huius amicitiæ ſeu potius amoris occulta ratio non eſt, neq; etiam aliquod animal iuuenio, quo cum occultam exerceat vel amicitiam, vel etiam inimicitiam. Nam licet hoſtilem in modum apibus inſidias moliri Aelianus ſcribat; ego id non tanquam occultos hoſtes, ſed cibi gratia tantùm facere puto. Neque occulta pugnæ earum cum Paſſeribus eſt ratio: interficiunt autem inuicem, non ut teſtatur Auicenna, cùm in vna domo conueniunt, ſed cùm Paſſeres initio vêris earum præoccupant nidos. Tum enim Hirundines totis conantur uiribus illos eijcere, quod ſi facere nequeant, tunc ad aſtum procedunt: nam Albertus atteſtatur ſæpius Coloniæ eſſe obſeruatum, Hirundinem cùm non poſſet eijcere Paſſerem, ſtridore ſuo Hirundines multas conuocaſſe, quæ ſimul cum impetu aduolantes, luto quod ore ſingulæ gerebant, nidi foramen (loquitur de ſylueſtribus Hirundinibus, quæ nidos ſphæricos conſtruunt, & vnicum tantùm pro ingreſſu foramen faciunt) obſtruxerunt, & Paſſerem ita incluſum ſuffocarunt. [c] Solinus Hirundines à diris auibus minimè impeti, nec unquam prædę eſſe tradit, quaſi eſſent ſacrę; ſed ſuprà ex Plinio ſcripſimus, rapacibus ſeſe flexuoſo ſuo uolatu eripere; Cùm verò in hominum ædibus ſine noxa nidificet, exiſtimet quiſpiam illam id ob amorem facere, quo homines proſequatur, ideoq; & hos eis nullam inferre iniuriam, & quietè tutoq; nidulari ſinere, nam ut dicebat [d] Ouidius:

Hirũdo nullos amicos & nullos hoſtes haber,

HirũdoPaſſeri pugnat & cur,

[c] C. 15. Poly,

An homines amet Hirundo.

[d] L. 2. de ar,

[e] L. 3. c. 52.

Caret inſidijs hominum quia mitis Hirundo eſt.

Aelianus [e] ſanè planè eius ſententiæ fuiſſe videtur, dum ait; *Hirundo hominis ſtudioſa eſt, eiusque contubernalem ſe eſſe gaudet, cùm et rurſus bonum videtur, diſcedit. Caeterùm homines Homeri lege hoſpitalitatis eam tecto recipiunt: qui præcipit hoſpitem præſentem eſſe diligendum, diſcedere verò volentem dimittendum.* Contrà [f] Plutarchus rationem reddens, cur nunquam cicuretur hæc auicula, eam ſcribit naturâ hominem odiſſe, & ob infidelitatem ſuſpitioſam manere. Ego nec homines odiſſe, crediderim, nec amare etiam, ſed ideo nobiſcum conuerſari, quoniam eas non capimus, aut inſidias ponimus: Omnia enim bruta naturali inſtinctu fugiunt loca hominum inſidijs occupata. Equidem non hominibus ſolùm, verùm brutis omnibus inſitum eſt, ut ſeſe quoad poſſint, ſalua uelint, quemadmodum luculenter [g] Euſebius docet.

[f] 8. ſym. c. 7.

[g] L. 8. de præpara. euang. cap. 5.

PRAESAGIA.

Rhodij cur Hirundines inuitent.

[a] Hier. 8.



RHODII Hirundines, quia aduentu ſuo ad noſtras regiones, vêris initium annuncient, in fine hyemis teſte Athenæo inuitare ſolent, quod χελιδονίζειν nuncupabant. Nouit enim, ut inquit Dominus apud diuinum [a] Prophetam, *Hirundo tempus aduentus ſui: populus autem meus non cognouit iudicium Domini.* Ab hoc præſagio vêris prenuncia poetis dicitur: atque ad hoc alludebat Horatius, cùm ait:

Cum Zephyris atque Hirundine prima...

Hirũdo iubet chlænã vendere,

Inde Hirundo apud Ariſtophanem chlænam vendere iubet, emereq; themiſtrum ſuadet, præteriſſe quippe hyemem admonens, adeſſe verò præ foribus æſtatem. Alibi quoque quendam per iocum multis Hirundinibus egere ait, ſignificans verno illum indigere tempore, quo multæ ſe proferunt Hirundines. [b] Calphurnius oues præcipit, cùm Hirundo viſa eſt, & nidulari occipit, ab hybernis ſtabulis educi:

[b] Eglog. 5.

Vere nouo cùm iam tinnire volucres
Incipient, nidoſq; reuerſa lutabit Hirundo,
Protinus hyberno pecus omne mouebis ouili.

Putationis vitium exitus.

Heſiodus quoque agricolas adhortatur, ut uites putare abſoluerint, antequam Hirundo appareat:

Τὸν δ' μετ' ὀρθρογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν
Ες φάος ἀνθρώποις, ἔαρος νέον ἱσαμένοιο,
Τὴν φθάμενος, οἴνας περιταμνέμεν, ὡς γὰρ ἄμεινον.
Poſt hunc malè lugens Pandionis prorumpit Hirundo
Ad lucem hominibus, vêre nuper cœpto
Hanc præuertens, vites incidito. Sic enim melius.

Inter verò vêris ſigna Hirundinis aduentus ſignum incertum eſt: ſæpe enim multæ

ſuborto

ſuborto pòſt nouo frigore perire viſæ ſunt, atq; hoc fortè innnuebat Ouidius, dum canebat:

Fallimur an vêris prænuncia venit Hirundo
An metuit, ne quàm verſa recurrat hyems,
Sæpe tamen Progne nimium properante quereris
Virq; tuo Thereus frigore lætus erit

Huc ſpectat pariter vulgaris illa parœmia *Vna Hirundo non facit ver*, de qua pòſt ſuo loco. Iam hic dicendum quomodo & quando pluuiam prænunciet Hirundo. Aratus inter ſigna pluuię (licet Theon Scholiaſtes χειμῶνος ſignum faciat) ponit Hirundinem circa lacus aquæ tam proximè volitantem, ut etiam ventre contingat; Vt pluuiam prænunciet

Ἢ λίμνην πέρι δηθὰ (συνεχῶς) χελιδόνες ἀΐσσονται
Γαστρὶ τύπτουσαι αὔτως εἰλυμένον ὕδωρ.

Auienus & ex hoc Vergilius vnico verſu expreſſerunt, nimirum ſic:

Aut arguta lacus circumuolitauit Hirundo.

Plinius itaq; dum hyemem præſagiri ab hac auicula dicat, cùm iuxta aquam volitat, vt penna ſæpe percutiat, per hyemem abuſiuè tempeſtatem intellexit. Sed mirari quis poſſit iuſta de cauſa, quomodo Hirundines ſua natura pluuium cælum ac frigidum fugientes, pluuiarum aliquod ſignum afferre valeant. Cui meo iudicio reſpondi poteſt, Hirundinem quamuis naturaliter valdè ſiccum & calidum ſit animal, moderatas interdum pluuias amare: excedentes enim corporis habitus contrariæ maximè temperant qualitates; cùm ergò iam humeſcere ſentiat aërem Hirundo, humiditatis illius cupiditate excitata, lacus petit & amnes, ventreq; aquas verberat, ut pleniùs illa fruatur. Si hac & illac volitans Hirundo, parietibus ſubinde hærebit, vel humilis vſq; adeo feretur, vt pedibus humum verrere, ſeq; puluerare videatur, idem quod antea demonſtrabit: ratio eſt, quòd aduentantem pluuiam, vel tempeſtatem præſentiens, dum ſerenum adhuc eſt, & tempeſtas percommoda, muſcas aliaq; animalcula ſibi & pullis humi & in parietibus venatur, vel quòd commotam ſurſum auram perhorreſcens (habet enim corpus imbecillum) deorſum pauitat, vel quòd per eam conſtitutionem calente inferiore aëre, perfrigerium à terra & locis vmbratilibus captat: nam retorrida bilioſaq; eſt auicula, vt dicemus ſuo loco. In ſecretis ſecretorum Ariſtoteli nuncupatis, pro tempeſtatis prænuncio habetur Hirundo alba & Paſſer albus.

Hyems & tempeſtate.

Hirũdo moderatas pluuias amat.

Aliud pluuiæ præſagium.

Hirũdo alba quid p̃ſagiat.

A V G V R I A.

IRVNDINES infauſti ominis eſſe & ancipitem afferre fortunam, multi prodiderunt. [a] Ioannes Roſinus haud vulgaris de Romanorum antiquitatibus ſcriptor, earum circumuolutiones decubituſue aut inceſſus infauſtos habitos eſſe aſſerit: infælix fuiſſe earum augurium demonſtrat Horatius, dum canit:

[a] L. 3. antiq. Rom.

Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens
Infalix auis, & Cecropia domus
Aeternum approbrium, quod malè barbaras
Regum eſt vlta libidines.

Cyro Regi contra Scytas bellum molieti Hirundinum viſio teſte [b] Xenophonte infauſtam fecit expeditionem. Hirundo quæ in Pyrrhi tabernaculo nidum poſuit, rerum quas peregrè inſtituerat, irritum euentum oſtendiſſe perhibetur, qua de re conſule Plutarchum. [c] Aelianus verò hoc augurium de Alexandro Pyrri filio refert his uerbis: *in Alexandri Pyrrhi filij tabernaculo nidificans Hirundo rerum actionem, quam ſuſciperet, parum laudabilem non bene neque feliciter euenturam ſignificauit*. De infauſto alio augurio quod per Hirundinem Alexandro Magno portendebatur, ita ferè ſcribit [d] Arrianus: *Dum Alexander Halicarnaſſum obſideret, quieſcente eo ſub meridiem, Hirundo quadam cum garritu maximo ſuper dormientis caput volitare, & modò in hanc, modo in illam lecti partem ſeſe inferre, ac turbulentiores, quàm ſit earum auium natura garritus edere, conſpecta fuerat. Alexandrum tunc, vtpote labore fatigatum ſomnus oppreſſerat: ſed acutiſſimo auicula garritu tandem excitatus, eam continuò manu repulit. Tantum verò abfuit, vt vel repulſa aufugerit, vt rurſus ipſius capiti inſidens non prius deceſſerit, quàm prorſus expergefactus ſit.* Eam rem Alexan-

Cyri infauſta expeditio.

[b] L. 1. exped.

Pyrrhi augurium.

[c] L. 10. de anim. c. 34.

[d] Lib. 1. rer. geſt. Alex.

Alexã. magni augurũ

Ariſtander Telmiſſeus vates. Darij interitus. Antiochus occiſus. Antonij clades. Antonia nauis.

der minimè negligendam arbitratus, cùm Ariſtandrum Telmiſſeum peritiſſimum vatem conſuluiſſet, parari ſibi à domeſticis inſidias, reſpondit: caterùm fore vt inſidiæ prehenderentur. Hirundinem enim cum hominibus conſueſcere, ac caterarum auium loquaciſſimam eſſe. Eaſdem aues Dario in Scythas proficiſcenti cum exercitu interitum portendere. Antiocho Syriæ regi referente Iulio obſequente, ingenti exercitu dimicanti Hirundines in tabernaculo nidum fecerunt, quo prodigio neglecto prælium commiſit, & à Parthis occiſus eſt. Meminit iſtius augurij quoque Aelianus loco paulò antè citato. Naui Antonij inſidentes, ſuſcepti belli infelicitatem & funeſtas clades portenderunt. Nauis verò Antonij non erat, vt multi tradiderunt, ſed Cleopatræ, quæ illam Antoniam, in Antonij honorem factam cognominabat, vt videre eſt apud Plutarchum qui de hoc augurio ſic memorat in enarratione prodigiorum, quæ pugnam eam naualem, quæ inter Cæſarem & Antonium erat futura; *circa præteriam etiam*, inquit, *Cleopatræ nauem, quæ Antonias appellabatur, graue oſtentum factum eſt. Hirundines enim infra puppim nidificârunt: has aliæ ſuperuenientes expulerunt, & pullos earum interfecerunt.* [e] Dion tamen Hirundines circa Antonij tentorium tradit, ac in prætoria naui ipſius nidificaſſe. Atque hactenus Hirundinum augurium infelicitatem portendit, vnicum portentum fauſtum reperio, idque in eo, qui indignus eo erat, in Dionyſio, inquam, tyranno, cui arcem relinquenti, cùm nidularentur in ea Hirundines, ei reditum portendêre, author eſt [f] Aelianus.

[e] Lib. 50. Augurium fauſtum. Dionyſio reditus præſagitus. [f] L. 10. c. 34.

CAPIENDI RATIO.

[a] In Bacch.

DOMESTICAE Hirundines, quòd ſciant ſeſe impunè victituras, in domibus noſtris habitant. Apud ueteres capi ſolitas, ex [a] Plauto colligitur dicente, *Duæ vnum expetitis Palumbem; perij, Hirundo alas verberat.* Solent enim aues uiſco implicitæ alas verberare, nimirum aufugere volentes. Lambinus Ianti Scholiaſtes non Hirundo, ſed arundo legit, Plautumq; ea voce in allegoria perſeuerare autumat. Arundo, inquit, viſco illita alas mihi verberat; & ita fit, vt viſco contactas alas explicare non poſſim. Significat (Piſtoclerus, quem Plautus Bacchidibus meretricibus colloqui inducit) ſe propè captum eſſe, vt aues propè captæ ſunt, quæ ab arundine viſco illita contactæ aut verberatæ ſunt. Secutus autem ſum codices manuſcriptos, nam vulgati habent, *Hirundo alas verberat:* quam lectionem minus probo, quamuis ſciam quoſdam non indoctos eam ita tueri, vt dicat Piſtoclerum ſignificare ſe propemodum captum eſſe, quemadmodum parum abeſt, quin capta ſit Hirundo, quæ viſco contacta, alas verberando viſcum excutere conatur. Hactenus Lambinus. Ego communem potiùs contextum ſequi malim.

COGNOMINATA.
Denominata.

Craſſus Hirundo dict[us].

CRASSVS, quòd balbutiret, & vltimas ſyllabas mutularet, Hirundo dicebatur, meminit Alciatus his verſibus:

Ad vltimas mutilans Colobotes ſyllabas
Hirundo Craſſus dicitur.
Qui ſurdus alijs, ſolus ipſe vult loqui
Vt Sturnus in prouerbia eſt.

Chelidon cynædus. Chelidoni vates. [a] In auibus. Chelidon Theologus.

Χελιδὼν teſte Suida vocabatur Cleopatræ cynædus: Seneca Latinè Chelidonium uocat ſeruata vel ſaltem parum immutata Græca dictione & grande patrimonium poſſediſſe tradit. Fuit & vates eiuſdem nominis, ut idem Suidas prodidit: & Minippus quidam olim χελιδὼν cognominatus recenſetur ab [a] Ariſtophane, vbi Scholiaſtes διὰ τὸ ἐκτετροφος εἶναι, καὶ παντρίας τῶν τε (fortè καντρίῳ τι τα, ſcilicet χελιδόνι) χσᾶσθαι, ὅπως αὐτομάδη. Chelidon item theologus fuiſſe perhibetur, qui obſeruatis prodigijs collegerit rerū exitus; de quo inter prouerbia.

prouerbia latiùs dicemus. Fuit insuper Chelidō vel Chelidone meretricis nomē, quā Varres deperibat, de quo facetissimum Ciceronis extat scōma: Ea enim cùm in vrbana, & in Siciliensi Varris prætura omnia moderaretur, transigeret, decideret, Chelidon verò etiam Hirundinem auem significet, Romani etiam omnia auspicatò & captatis augurijs agerent, augurésque & auspices publicis & priuatis rebus adhiberent, propterea ait: *Nam vt Var res prætor factus est, qui cùm auspicatò à Chelidone surrexisset, sortem nactus est vrbanā prouinciæ*: quibus verbis alludit simul & ad auspicium & meretricis concubitum & cubile.

Chelidon meretrix.

[b] L. de mone.

Florentiæ teste [b] Borgæo nobilis familia quædam Rondinella ab his auibus denominatur, quæ in insignibus siue armis suis Hirundines etiam depictas vsurpat.

Rondinella familia.

Frisij qui maritimam Germaniæ partem habitant, auem de genere Motacillæ Svvalken Vorbott, id est, Hirundinem prænunciam nuncupant teste Ornithologo.

Hirūdo prænuncia.

Auis quæ caput caprino simile habet, vocatur Latinè apud vulgus Caper Hirundinis. Albertus.

Caper Hirundinis.

Χελιδονίας λαγωοὶ, & χελιδόνιος δασύπους leguntur apud Athenæum. Eustathius Chelidonias Lepores interpeetatur, qui superiore parte nigri sunt, inferiore subalbi instar Hirundinum.

Chelidoniæ Lepores.

Aspidum genus est, quas Chelidonias vocant quæ circa ripas fluuiorum, maximè Nili latibula habent.

Chelidonia herba.

Chelidonia quædam quoque herba est, quæ & Chelidonium dicitur. χελιδονία βοτάνη Oppiano; Dioscoridi & alijs medicis χελιδόνιον genere neutro profertur. Est autem duorum generum, maius & minus, vtrumque nulli non notum. Recentiores nonnulli Latinè Hirundinariam nominant. Maius inde dictum est authore Dioscoride, quòd Hirundinum aduentu ex terra prodit; discedentibus verò ijsdem marcescat, vel vt alij tradiderunt, si quis ex Hirundinis pullis in nido excæcatus fuerit, mater hanc herbam oculis admoueat, cæcitati eorum medens; vt inde potius quàm à tempore nominatum videatur, quam Græci nominis vim ignorantes imperiti quidam, præsertim Chymistæ, non Chelidonium sed cæli donum vocauerunt, ac ea falsa nominis præstantia freti, ex hac herba quandam quintam esse fieri prædicant, non modo ad vanas illas metallorum medicationes accommodatam, sed ad tuendam etiam hominum sanitatem morbósque plurimos profligandos vtilem. Plinius vtrumque genus aduentu Hirundinum florere scribit & discessu earum marcescere. Apud nos quidem Chelidonium minus eo tempore prodit & & statim floret, marcescitque mense Maio. Chelidonium verò maius & serius prodit, & serius etiam floret, vt id non rectè à Plinio videatur scriptum.

Hirundinaria.

Cælidonū.

Hermolaus eam capnon, quæ in sæpibus prouenit, Chelidoniam phragmitem Aetio dici tradit, ad exanitiones partium in iecore curuarum utilem; dictam, vt putat, quia succo discutit caliginem, vt Chelidonia, & ob id in medicamenta oculorum addi, vt in collyrium Marciani eam Chelidoniam capnitida appellantis. Quod si eadem probetur esse cum cymbalari, vt quidam conijciunt, etiam illa similitudo, inquit, confluet, quod folium hederæ habuerit, quale Chelidonio minori contegit: propterea considerari cupio, nunquid non similis, sed eadem omnino sit capnos hæc cum Chelidonio minori. Hæc ille. Eruditi quidam Chelidoniam phragmitin, eam esse herbam conijciunt, qua hactenus pharmacopolæ pro Aristolochia rotunda perperam vsi sunt. Chelidonium paruum inter fumariæ etiam nomenclaturas apud Dioscoridem legitur, & Chelidonion simpliciter inter vitis albæ & anagallidis purpureæ nomina.

Chelidonia phragmites.

Cymbalaris.

Chelidoniū paruum.

Apud Germanos testante Ornithologo aliam etiam ab Hirundinibus herba dicta est Svvalmenkraut, quam multi Asclepiadem veterum esse putent: flore lacteo, ligustri ferè odore; folijs binis per genicula, lauri ferè, sed in angustum exeuntibus, radicibus albis, multis implicatis; &c. quas aliqui ad ossa fracta consolidanda facere putant.

Svvalmenkraut.

Suprà ex Plinio, Dioscoride, & Tralliano lapillos in ventre pullorum Hirundinis reperiri diximus, eos Chelidonias (à recto Chelidonias, ut apparet, ὁ χελιδονίας λίθος) appellant, alij Chelidonios lapides, alij Chelidonias gemmas, Germani Svvalmenstein, id est, Hirundinum calculos: Plinius alibi gemmas Chelidonias, dum ait, *Chelidoniæ* (gemmæ) *duorum sunt generum, Hirundinum colore, & alia parte purpureæ, nigris interpellantibus maculis*. Et [c] rursus *Aspidi similis est gemma, quam vocari Chelidoniam inuenio*. Nominat autem hoc loco gemmas, quæ ab animalibus denominantur: vnde hanc ut aspidi Chelidoniæ, de quo paulò antè, similem, nomē ab ea accepisse conijcit Ornithologus, & ab ea, cui Hirundines nomen fecere, diuersam. Sunt qui distinguēdi gratia malint, vt is qui nomen ab Hirundine habet, Chelidonius lapis, vel Chelidonia gemma dicatur:

Chelidonius lapis.

[c] L. 37. c. 11.

Distinctio nominis.

Chelidonij lapilli vnde extrahātur.

Chelidonij lapidis deſcriptio.

Chelidoniorum lapidū diuerſitas.

catur; alter verò Chelidonias, cui aſpis ſimiliter dicta nomen dedit. Quo tempore & quibus partibus extrahantur hi lapilli, & quomodo eos habere cognoſcantur Hirundines, docet Albertus & author de rerum natura. *Pulli Hirundinum*, inquiunt, *Augusto menſe lapidem Chelidonium geſtant aliquando in hepate, vel ventriculo, quem ego diuerſorum inueni colorum. Fertur autem quod pulli geſtantes lapidem hoc ſigno cognoſcuntur; quod in nido ſedent conuerſis ad ſe inuicem vultibus. Nam cæteri, qui non habent lapidem, poſteriora ad ſe conuertunt.* Alias etiam Albertus lapillos eſſe ait exiguos, & tales ſe vidiſſe à ſocijs ſuis extractos è ventriculo Hirundinum menſe Auguſto, tunc enim extractos efficaciores haberi, frequenter duos ſimul in vna Hirundine inueniri. Deſcribit hos lapillos luculenter (luculenter dico, quia exactè illis competit, quos in muſæo meo reſeruo) Georgius Agricola his verbis: *Chelidonij, qui in Hirundinum ventriculis reperiuntur, figura globi ferè dimidiati, ſemperq; intus caui; qua de cauſa admodum tenues exiſtunt. In eminentia ſunt plerunque rauo, ſed diluto colore, in caua conuexitate purpureo, nigris interdum intercipellantibus maculis, atque ob id duæ earum ſpecies videntur eſſe.* Reperiuntur etiam figura lentis, qui nigri & ruffi ſunt, quales ſe Chriſtophorus Encelius obſeruaſſe ſcribit, item qui ruffi tantùm, quales Ornithologus, qui & candidiſſimos obſeruauit, ſed qui perſpicui non eſſent, & in monte quodam Sedunorum reperiri in arena inter excelſas rupes, ſolidos, non cauos. Tales multi pro veris obtrudunt. Ijdem vel ſaltem ſimillimi cum his ſunt, quorum meminit his verbis [d] Strabo: *Aceruí quidam ex tritura lapidum ante pyramides* (in Aegypto) *iacent, in quibus lapilli & forma & magnitudine lentis inueniuntur, quidam vt hordei grana, quæ ſemiexpolita exeunt. Dicunt reliquias ciborum, qui operantibus ſupererant, in lapidem induratas, quod quidem ſatis videtur veriſimile, nam & apud nos collis quidam eſt oblongus, in campis ſitus, qui tofi calculis in modum lentis plenus eſt.*

[d] L.17. Geo.

[e] L.2.c.47.

Chelidonias ventus qui.

Fauonium ventum quidam teſte [e] Plinio, ad vij. Cal. Martij Chelidoniam vocant ab Hirundinis viſu, ijs enim diebus Hirundines primum conſpici ſolent.

[f] In Vitruu. l. 2. cap. 8.

Lignea Securicla Galli teſte [f] Gulielmo Philandro, caudas Hirundinis vocant. Ligneis, inquit, ſecuriclis (noſtri Hirundinum caudas vocant) cæra & amurca perfuſis, veteres in alligationibus (lapidum) vſos ipſa opera docent.

Chelidoni gladius.

Gladij quoddam genus à bifurcata cauda Brodæus Chelidonium appellari aſſerit, nimirum quia & auis Hirundinis talis cauda eſt.

Chelidonia collyria.

[g] 4. de comp. ſec. loc. c. 7.

Chelidonia collyria, quamuis Plinius à Chelidonia maiore dicta eſſe inquiat his verbis: *Vtuntur & per ſe ſucco* (Chelidoniæ maioris, etſi de vtraq; proximè locutus ſit) *in collyrijs, quæ Chelidonia appellantur ab ea*; etiam alia ſunt, in quibus Chelidonia non recipitur, ſed ſimpliciter ad viſum proſunt; quale in primis illud eſt, quod reperitur alibi apud [g] Galenum ab Hirundinibus vt appareт, dictum, quaſi oculis hominum claritatem ita reſtituere poſſit, vt remedio quodam pullis ſuis ademptum reddere creduntur Hirundines.

Chelidoniū gens & promontorium

Chelidonium, χελιδόνιον, Illyrica gens eſt Stephano, Plinio promontorium montis Tauri in Pamphilia, Cedreno & Curopalati caſtellum in præcipiti colle ſitum.

Chelidoniæ ſcopulæ.

[h] Lib. 12.

[i] Lib. 14.

Chelidoniæ inſulæ.

Enechelidō

Χελιδόνιαι Ptolomęo ſcopuli ſunt in Pamphilio mari. *Chelidonia*, inquit [h] Strabo, *inſulæ ſunt in initio oræ Pamphiliæ.* Et [i] rurſus. *Chelidoniæ inſulæ in Pamphiliæ ac Lyciæ confinio iacent.* Et rurſus in eodem libro. *Prope Hieram promontorium Lyciæ, Chelidoniæ inſulæ tres ſunt, aſperæ ſanè, & magnitudine æquales. ad ſtadia quinque inter ſe diſtantes.* Stephanus duas eſſe dicit, earumq; vnam Corydelam, alteram Menalippeam dici, & vtramq; contra promontorium ſimiliter Chelidonium dictum ſitam. Has eaſdem inſulas, Chelidonias petras nuncupat Caſtaldus Iſole corrente, Pinettus Caproſe. Plinius nauigantibus eas ſcribit eſſe peſtiferas.

Ενχελιδών. Hippodromus Athenienſium non ab Hirundine, ſed ab Echelo heroé denominatus eſt.

MYSTICA. MORALIA.

Peccatum recrementū eſt, nidº cōſcientia.

[a] Domenica 2. Aduent.



IRVNDINIS exemplo, quæ pullos ſuos recrementa è nidis egerere docet, ut nitidè mundeq; degant, monemur peccata noſtra per confeſſionem expellere: acquid enim peccatum, niſi fœtidiſſimum recrementum? quid nidus, niſi conſcientia? quæ niſi confeſſis, eorum fœtore inquinata eſt. Totam Hirūdinis naturam myſticè interpretatur [a] Iacobus Vitriacenſis S.R.E. Cardinalis his verbis: Hirundo quæ in collo & pectore rubicunda eſt, ſanctos ſignificat, quibus Chriſti paſſionis fides in corde eſt, & in ore, dum corde credunt ad iuſtitiam, ore autem

autem confitentur ad ſalutem. Cuius ſtercoribus cum Thobia excæcantur, id eſt, temporalibus quæ ſancti tanquam ſtercora reputant, ſicut Apoſtolus ait. Fugit autem hyemem, & ad calidas regiones tranſit, id eſt, gelicidium pèccatorum & torporem ignauiæ fugiens ad auſtrum ſpiritus ſancti tendit, ut habitet in feruore charitatis. In nidis conſtruendis & pullis educandis ſolicita eſt Hirundo. In fide enim Chriſti ſpem ſuam vir ſanctus ponit, & ibi pullos bonorum operum recondit, & proximis educandis & nutriendis intendit. Hirundo lapſura culmina deſerit: & ſancti præſentis ſeculi ruinam fugiunt, ne cum ruente opprimantur, & ruant. Mare autem tranſuolat Hirundo; dum ſancti mundi huius amaritudinem tranſeundo extra mundum deo ſeruiunt. Reuertitur Hirundo poſt frigus hyemis, ut annunciet initium vêris, ita iuſtus poſt tentationes ad temperiem Domino ducente peruenit, & ſeipſo bonæ conuerſationis exemplum & viroreṁ virtutum alijs oſtendit. Quærit autem vêris initium; dum in ſe tenet diſcretionis & temperantiæ modum. Hirundo cibum reſidens non ſumit, ſed in aëre quas capit, eſcas edit; & vir iuſtus in terrenis cœleſtia quærit. Hirundo nec alias infeſtat aues, nec ipſa ab alijs rapitur; quia viri iuſti nec alios, lædunt, nec unquam dæmonibus præda fiunt. Egregiè etiam Hirundo uerbi diuini præcones ſignificare poteſt; ad hos enim hæc D.[a] Chryſoſtomi ſimilitudo potiùs, quam ad alios referatur. *Hirundines*, inquit, *alimenta ſuis pullis ab ore in os tradunt: noſtra autem non, ſed ab ore ad aurem: illa quippe in corruptionem, noſtra verò in incorruptionem procedunt. Illa corpus, animam autem noſtra impinguant.* Accipitur Hirundinum volatus pro inconſtantia ac leuitate, quemadmodum docet venerabilis Beda in explicatione horum ſacræ paginæ verborum: *Fatigatus à ſepultura Thobias, venit ad domum ſuam, & cùm iactaſſet ſe iuxta parietem, & obdormiſſet, ex nido Hirundinum calida ſtercora deciderunt in oculos eius, & factus eſt cæcus.* Ne mireris, inquit, lector, quòd aliquando bona typicè malum, aliquando bonum mala hominum facta ſignificant. Quod ſi non liceret, nunquam nigro atramento, ſed auro ſemper lucido ſcriberetur ſemper Deus, quia lux eſt: ſed etſi nomen diaboli in calculo ſcribas candido, nihilominus tenebras ſignificat profundas. Cæcatus ergò Tobias deſignat, quia ſicut ait[b] Apoſtolus; *Cæcitas ex parte contingit in Iſrael.* Fatigatus eſt, in ſepultura & cæcatus; quia qui infatigabilis in operibus perſiſtit, nunquam fidei luce priuatur. Iacet ſpiritualiter, & dormit fatigatus, qui vigilare & ſtare in fide, viriliter agere, confortari negligit; cui bene congruit illud Apoſtolicum: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis & illuminabit te Chriſtus.* Hirundines propter leuem uolatum, ſuperbiam, cordiſq; leuitatem figurant, quorum immundantia confeſtim eos, quibus dominatur, excæcat. Quaſi enim nido Hirundinum ſuppoſitus dormit, qui leuitati, laſciuiæ ac ſuperbiæ mentem incautus ſubijcit. Hæc autem cæcitas populo Iſrael, maximè immittente aduentu domini in carne præualuit, cùm & Romanæ ſeruitutis iugo premerentur, & legis diuinæ præcepta peſſimè viuendo violarent. Hæc omnia ille. Hirundo cuſtodiens tempus aduentus ſui confundit eos, qui non cognoſcunt Deum vocantem, vt pœnitentiam agant, tempore ſibi ad hoc conceſſo. Eadem per ſuam diligentiam nidificans, & pullis viſum reparans, deſignat in nulla indigentia eſſe deſperandum neq; ab operando ceſſandum.

Prædicatores ſignificat Hirúdo

[a] Conta. diſſim

Volatus Hirundinum pro inconſtantia.

[b] Roman. 11

Hirúdo cuſtodiens tēpus ſuum quid ſignificet.

QVIBVS SACRA.



GENVS Hirundinum tradit[a] Aelianus dijs penatibus, & Veneri, quam & ipſam è numero penatium eſſe ait, charum eſſe dici apud Gentiles. Opinio inde, ut apparet, orta eſt, quod Hirundines abſq; pauore noſtras domos incolant. Similis penè perſuaſio in noſtrarum mulierçularum animis infixa eſt, dum auiculas haſce necari vetant; à quo vt magis terreant pueros, fingunt eas D. Virgini ſacras eſſe. Apud Rhodios quædam fiebant ſacrificia, ut[b] Theognis ſcribit, in quibus canebant; ἦλθε, ἦλθε χελιδὼν, καλὰς ὥρας ἄγουσα, καὶ καλοὺς ἐνιαυτοὺς, id eſt, *Venit, venit Hirundo pulchras ducens horas, & annos pulchros.* Meminit[c] Atheneus, qui id χελιδονίζειν vocari ſcribit, quod eſt τῇ χελιδόνι ἀγείρειν, id eſt, Hirundini ſtipem colligere, circumeundo oppidanorum ædes & canendo cantilenam, quam dixi, de aduentu Hirundinis. Similem ferè cantilenam Homerus in Samo hyemans, calendis ad ditiorum fores dicitur cantaſſe, quę εἰρεσιώνη dicebatur, quam & ipſe ſic claudit:

Νεῦμαι σοὶ νεῦμαι ἐνιαύσιος, ὥς τε χελιδὼν
Ἕστηκ' ἐν προθύροισι, Κ' εἰ μέν τοι δώσεις, εἰ δὲ μὴ
Οὐχ ἑστήξομεν. οὐ γὰρ συνοικήσοντες ἐνθάδ' ἤλθομεν, id eſt,

[a] L. 12. c. 34. de animal.

[b] L. 3. ſacrif.

Cantilena de aducendo Hirundine

[c] Lib. 8.

Aſt ego vos repetam, repetam (mihi crede) quotannis,
Non ſecus atq; redit ſub tectum garrula Progne.
Aſſumus in porta, ſeu munera ferre placebit,
Seu nihil, eſt tamen hinc abeundi certa voluntas,
Non etenim hic habitare diu, nec adeſſe paramus.

Chelidoniſma quid. Chelidoniſmus. [d] *L.16.c.24.* [e] *Lib.5.c.8.*

Hinc χελιδόνισμα dicebatur cantilena illa, quam canebant οἱ χελιδονίζοντες, & χελιδονισμὸς ipſa circuitio & collectio ſtipis. Apud eoſdem Rhodios certamen fuiſſe Hirundinum & Coturnicum ſcribunt [d] Cælius Rhodoginus & [e] Alexander ab Alexandro: ſed vterq; nullo laudato authore.

HIEROGLYPHICA.

Patrimonij relicti typ. [a] *L.2.c.32.*



AEGYPTIORVM ſapientes, omnes parentum opes filijs relictas volentes innuere, Hirundinem teſte [a] Oro pingebant. *Hac enim*, inquit, *iam morti proxima, luto ſeipſam volutat, & pullis latebras comparat.* Videtur autem intelligere de nido, ſed quem non moribunda, ſed quandocunq; nidificare cupit, eo modo conſtruit, aqua ſcilicet ſe aſpergens, & in puluere volutans, cùm luti inopia eſt.

Hominis ædificationis ſtudioſi hieroglyphicũ.

Eodem modo ædificationis ſtudioſum hominem, quiq; ampla ædificia, vel etiam oppida condiderit, [b] Pierius Valerianus per eandem auiculam, nidum facientem à nonnullis intelligi ſcribit, argumento videlicet ſumpto ab auis ingenio, quo iu nidulatione vtitur, de quo nos ſatis ſuperq; ſuprà ſcripſimus.

Aequalitatis in diſtribuendo.

Ijdem Aegyptij filijs æquas hæreditatis portiones diſtribuentem, vel principem, qui ſe ciuibus æquaret ſuis, neque vllo vellet ornatu vel apparatu magis quàm reliqui, ſumptuoſiore accipi, ſignificaturi, id per Hirundinis picturam faciebant; quæ qua æquitate pullis ſuis cibum impartiatur, habes ex ſuperioribus.

Inſtitutionis hieroglyphicum. Legifera Ceres. Oſiris Iupiter.

Plura hieroglyphica finxit Pierius Valerianus libro præcitato, quæ ne quid in hoc opere deſit, hic inſeram. Primum itaq; inſcriptũ eſt INSTITVTIO. Sunt qui, inquit, calathum cum pullis Hirundineis in aliquot veterum monimentis obſeruatum, hieroglyphicum inſtitutionis eſſe contendant, argumentumq; eiuſmodi ad Oſiridis & Cereris beneficia in mortales collata referant, quòd ſcilicet ab iſs & viuendi leges & agri colendi præcepta receperimus, & æquo cum reliquis iure vitam degere didicerimus. Legifera enim Ceres eſt, & apud Diodorum in ſacris Aegyptiorum litteris Oſiris Iupiter, iuſtus, pater, dux, & conſiltor omnium habetur: quæ ſiue ad inſtitutionem, ſiue ad æquitatem accommodes, omnia quadrabunt.

Implorationis auxilij ſymbolum. Demonæ ſomnium.

Aliud eſt inſcriptum IMPLORATIO AVXILII. de quo ſic ſcribit. Inuenias apud Xenophontem (quiſquis ille fuerit) eo libello, qui titulo de æquiuocis circumfertur, per aues has in nido ore patente pictas, populos auxilium implorantes hieroglyphicè ſignificari. Nidus enim patriam, os uerò adapertum clamorem & implorationem oſtendit. Hinc illud Ezechiæ cantico: *Sicut pullus Hirundinis, ſic clamabo.* Vnde admodum eruditè Plautus Hirundines obijcit in ſomnium Demonæ, quas ſimia ſolicitabat qui ſit filium ſtatim penes lares ſuos in phano Veneris opem implorantem inuenturus. Illa enim Hirundinũ more transfretauerat, & ad conſuetas ſibi ſedes, domum quidẽ paternam delata erat.

Amici inutilis hieroglyphicum. Adulatores notati. [c] *L. 4. Rhet.*

Nonnulli eodem referente Hirundinem ponunt pro amico inutili, ingrato & perdifficili. Iſ enim moribus noſtris ac familiaritati, quamuis nobiſcum degant, adinſtar Hirundinum difficulter aſſueſcunt. Verùm non inconuenienter adulatores fictiq; amici eo modo per Hirundinem notabuntur. Sola enim Hirundo impunè in domibus noſtris agit tota æſtate, excluſiſq; & educatis pullis ſuis ante frigus abit turpiter ingrata: qua ſimilitudine ad denotandum eiuſmodi adulatorum amicitiam, [c] Cicero, vel quiſquis ille ſit author rhetoricorum ad Herennium vſus eſt, inquiens: *Ita vt Hirundines æſtiuo tempore præſto ſunt, frigore pulſa recedunt: ita falſi amici ſereno vitæ tempore præſto ſunt, ſimulatq; hyemem fortunæ viderint, deuolant.*

Pythagoras cur Hirũdines à tectis abegerit.

Hac quoque de cauſa Samius ille Pythagoras eas à tectis ablegauit, id ſcilicet innuere volens, huiuſmodi notæ homines euitandos, ac nullo pacto conſuetudinem & amicitiam cum illis habendam eſſe, ut ſuprà obiter innuimus, & pòſt inter prouerbia etiam dicetur. Idem Pierius in hieroglyphico luctus & querimoniæ alios idem ſymbolum Pythagoricum interpretãntes referre ad tragœdiam ait, quaſi triſte omen, lugubreque argumentum afferat Hirundo, de qua re fuſius agemus in fabulis.

Idem

Idem Pierius in coniecturis habere se Hirundinis caput imaginari, peregrinationẽ tradit significare, quoniam eius auis præcipuè proprium sit, ut neq; apud parentes degere soleant.

Peregrinatio significata.

Sunt qui eodem referente resipiscentiam per Hirundinem acu transfossam oculos indicent: quoniam hæc si vulneratis oculis obcæcata fuerit, oculos tamen & lucem recuperare dicitur. Lumen autem pro sapientia & cognitione poni, perinde ac pro imperitia tenebras vnicuiq; manifestum est.

Resipiscentię hieroglyphicum.

Lumen pro sapientia.

Possit non incongruenter etiam Hirundo pro barbaro poni & infante, indiscretoq;, alludendo ad tritam illam fabulam, qua in auem Progne, vel, vt alij Philomela, in Thracia, quæ barbara erat regio, mutata fuisse confingitur: in quo sensu Aeschylus barbaros homines dicebat χελιδονίζειν, quoniam sermo eorum intelligi nequeat, vt neque Hirundinum garritus.

Hirundo pro barbaro.

HISTORICA.



RVTA animantia sanctis quandoq; morem gerere in multis nostrę Ornithologiæ locis ostendimus, & posthac ostendemus, quoties sese nobis offeret occasio. Nunc quomodo S. Francisco, alijsq; huius sanctissimi viri nomine sibi obedire iubentibus, morem gesserint, ex [a] Laurentio Surio dicemus. Exinde prædicando, inquit, per loca vicina procedens, venit ad castrum quoddam nomine Aluianum, vbi congregato populo, & indicto silentio propter Hirundines nidificantes in eodem loco, magnisq; garritibus prostrepentes vix poterat. Quas vir Dei omnibus audientibus allocutus est, dicens: Sorores meæ Hirundines iam tempus est, vt loquar & ego, quia vos vsq; modò satis dixistis: audite verbum Dei tenentes silentium, donec verbum Dei compleatur; & illæ tanquam intellectus capaces subitò tacuerunt, nec fuerunt moræ de loco, donec fuit omnis prædicatio consummata. Omnes igitur, qui viderunt stupore repleti, glorificauerũt Deum. Istius miraculi fama circunquaque diffusa multos ad Sancti reuerentiam & fidei deuotionem accendit. Hæc ille, & rursus: In ciuitate Parisiensi Scholaris quidam indolis bonæ cum socijs alijs studio diligenter intentus, dum importuna garrulitate cuiusdam infestaretur Hirundinis, dicere cœpit ad socios. Hæc Hirundo vna de illis est, quæ virum Dei Franciscum prædicantem aliquando, donec silentium eis imponeret, molestabant. & conuersus ad Hirundinem fiducialiter ait: in nomine serui Dei Francisci præcipio tibi, ut ad me veniens conticescas. At illa Francisci audito nomine, quasi viri Dei disciplinis edocta, & statim conticuit, & ipsius manibus tanquam tutæ custodiæ se commisit; Stupefactus Scolaris statim eam libertati restituit, & eius garritum amplius non audiuit.

S. Francisco Hirũdines obediunt.

[a] In vita S. Franc. c. 1.

Studioso vt obediãt Hirundines.

APOPHTHEGMA,



NTER multa, quæ de Cleomene Lacedęmoniorum duce à Plutarcho conscripta sunt, lepidissimum est illud, quo Sophistam quendam comparabat garrienti Hirundini. Illo nempe de fortitudine multa differente risisse tradit Cleomenem. At sophistæ dicenti; quid rides Cleomenes audiens de fortitudine differentem, præsertim cùm sis rex? Quoniam, inquit, ô amice, si Hirundo de fortitudine loqueretur, idem facerem, quod nunc facio, sin Aquila, magno silentio auscultarem. Visum est ineptum quendam de fortitudine magnificis vti verbis, qui ipse nihil fortiter gessisset unquam, nec aliud posset, quàm in Hirundinis morem garrire.

Cleomenis apophthegma.



APO-

APOLOGI.



Hirũdo & Cycnus.

E Hirundinibus & Oloribus ſiue Cycnis apologus legitur in Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Seleuſium principem, quæ ex interpretatione Iacobi Mycræi ſic ſe habet. Quoniam mihi ſilentium & ruſticitatem obijcis ô vir honeſte, & vrbane, age tibi etiam fabulam nihil à muſis abhorrentem recenſebo, ſi quoquo modo hac te queam dehortari, vt in poſterum à nugis abſtineas. Hirundines conuitiabātur Cycnis, quòd nollent cum hominibus conuerſari, neq; muſicen publicare, ſed circa paludes degerent, & fluuios, ſolitudinemq; amplecterentur: adhęc paucula quædam canerent, & ea quidem intra ſe ipſos, quaſi muſices puderet. Noſtræ autem, dixerunt vrbes hominesq; & penates; hominibus loquimur, & noſtra ipſis percenſemus. Hæc vtiq; hæc vetera & Attica, Pandionem, Athenas, Therea, Thraciam, peregrinationem, gloriam, ignominiam, linguæ exciſionem, litteras, atque ad hæc omnia Ityn. Atque hoc pacto in hominibus factæ ſumus aues. Illi verò, Olores videlicet, vix ſermone quidem ipſas dignati, garrulitatis oſores, hunc in modum reſponderunt. Nos quidem ô Hirundines ſi quis ad ſolitudinem venerit muſices audiendæ gratia, cùm alas Zephyro permittimus dulce quid & concinnum ſpirare videmur. Quare ſi non multa, & in multis canimus, certè id ipſum pulcherrimum eſt in nobis, quòd menſura cantum moderamur, nec muſicen ſtrepitibus permiſcemus. Vos autem etiam inhabitantes homines ægrè ferunt, & canentes auerſantur, & maximè accuſant. Præterea ne priuatæ quidem lingua ſilentium agere poteſtis, ſed ipſæ taciturnitatem deploratis & affectum veſtrum. Deinde loquaciores eſtis quodam non felici lingua prædito & muſico. Intelligis quid velim, ut ait Pindarus, nempe vel optimam meam taciturnitatem tua præſtare eloquentia. Define igitur nugis mihi ſilentium obijcere, aut tibi adferam parœmiam veriſſimam quidem illam, ſed maximè compendioſam, nempe quod tunc Olores canant, cùm ſilent Gracculi.

Hirundo & Cornix.

Alius ſub Aeſopi nomine circumfertur apologus de Hirundine & Cornice: Hæc & Hirundo de pulchritudine contendebant, & ſuam cùm nimis efferret Hirundo, Cornix reſpondens dicebat; ſed tua pulchritudo verno tempore floret, meum verò corpus etiam hyeme perdurat. Morale ſignificat eam pulchritudinem pluris faciendam eſſe, quæ nullius temporis mutationi eſt obnoxia, quamuis adeo exquiſita non ſit.

Gallina & Hirundo.

Alius de Gallina & Hirundine. Gallina ſerpentis ouis inuentis diligenter calefacta excudit. Hirundo autem cùm eam vidiſſet, ait ô demens, quid hæc nutris? quæ cùm excreuerint à te primùm iniuriam auſpicabuntur. Fabula indicat implacabilem eſſe prauitatem, licet afficiatur maximis beneficijs.

Hirũdo & prætorium.

Inter Gabriæ fabulas de Hirundine etiam & prætorio hic legitur apologus. Hirundo cùm in prætorio conſtruxiſſet nidum, & coluber pullos deuoraſſet, ſecum dixit, ô ingemiſcendam fortunam, vbi enim vitio eſt, ſola offenſa ſum. Fabula torquetur ad eos, qui malum à bonis patiuntur.

FABVLOSA.



OTISSIMA fabula eſt, de Progne, & Philomela, Thereo & Ity in aues commutatis, eamq; communiores auihores, eoſq; inter potiſſimùm Ouidium ſecutus in Phaſiano recitaui, atq; hic modo repetere ſupernacaneum duco. Verùm quia alij Prognem in Hirundinem, Philomelam in Luſciniam abijſſe velint; alij rurſus Prognen Therei vxorem, alij contrà Philomelam faciant, itaq; hoc loco indagabo, quamuis tam confuſè omnia impliciteq; enarrentur, ut qui ſequendi ſint, nihil prorſus affirmare auſim: Græci tamen hac in re ſequendi videntur, quòd ab eis alij plerìq; populi fabulas eiuſmodi ſint mutuati. Qui Prognen Hirundinem factam volunt, præter Ouidium, Virgilium, & Martialem ex veteribus neminem inuenio. Vergilius verò quaſi inconſtans alias Prognen, alias Philomelam Therei vxorem facit; Prognem hoc verſu:

Progne qui Hirũdinem factam velint.

Et manibus Progne pectus ſignata cruentis.

Philomelam iſtis:

Aut vt mutatos Therei mutauerit artus,
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit.

Ex Martiale quoq; certi nihil ſolidiq; colligas. Quodam enim diſticho, cuius lemma eſt LVSCINIA, apertè Ouidium ſequitur; ait enim:

Flet Philomela nefas inceſti Thereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

Et alibi rurſus:

Multiſona feruet facer Atthide lucus.

Nam Atthis ab eo Luſcinia intelligitur, quaſi Attica auis, quod declarat epitheton multiſona, & verbum lucus. In lucis enim multis modis canit Luſcinia, cùm Hirundo tecta frequentet. Atque hoc à Græcis traxiſſe videtur, apud quos Tragædia extabat Philochori de Philomela, quæ Atthis inſcribebatur. Verùm niſi eo loco epitheton multiſona adderetur, Atthis etiam Hirundo verti poſſit, nam non ſolùm Martiali Luſcinia Atthis dicitur, sed Hirundo etiam, quemadmodum[a] ipſe hoc tetraſticho, cuius lemma eſt, *de Hirundine*, demonſtrat.

Atthis quaſi Attica auis.

Philochori de Philomela Tragœdia.

[a] L. 5. Epigr.

Hybernos peterent ſolito cùm more receſſus
Atthides, in nidis vna remanſit auis,
Deprendère nefas ad tempora verna reuerſæ
Et profugam volucres diripuêre ſuæ.
Serò dedit pœnas, diſcerpi noxia mater
Debuerat, ſed tunc cùm lacerauit Ityn.

Quibus verſibus Prognem & matrem Itys facit, & in Hirundinem mutatam fuiſſe innuit. In eadem opinione fuiſſe videtur author Philomelæ, cuius carmen, etſi Ouidium non ſapiat, omnino tamen negligendum non eſt. Atq; hi ſunt qui Prognem in Hirundinem mutatam volunt, nam Seruium his non accenſeo, vtpote qui tam diuerſarum ſententiarum confuſione intricatus, modò in Hirundinem, modò in Luſciniam abiiſſe ſcribat; ſed ne lectori fucum obtrudere videar, verba adijciam. Explicans itaque, imo implicans potiùs illud[b] Vergilij: *Aut vt mutatos Therei &c. Thereus rex*, inquit, *Thracum Pandionis Athenarum regis filiam Prognem duxit vxorem, & Athenas profectus, vt ſororem illi accerſeret Philomelam, in itinere illam vitiauit, & linguam abſcidit. Illa tamen rem in veſte ſuo cruore deſcriptam miſit ſorori. Quare cognita Progne Itym filium interemit, & patri epulandum appoſuit: poſtea omnes in aues mutati ſunt; Thereus in Vpupam, Itys in Phaſianum, Progne in Hirundinem, Philomela in Luſciniam.* Et mox in illud eiuſdem Virgilij: *Quas illi Philomela dapes* &c. *Atqui*, inquit, *hoc Progne fecit, ſed abutitur nomine, aut illi imputat, propter quam factum eſt.* Hucuſq; ſibi conſtat[c] Seruius, cùm verò illud explicare conatur, *Et manibus Progne pectus* &c. *Nomen*, inquit, *poſuit pro nomine. Nam Philomela in Hirundinem verſa eſt, pro qua Prognem vel quaſi ſororem poſuit, vel quaſi eam, quæ fuerat illius ſceleris cauſa, nam ipſa miſerat Thereum ad adducendam ſororem.* Hæc ille, quibus poſterioribus, vt vides, Philomelam in Hirundinem conuerſam eſſe ait: adeo vt mireris tam manifeſtam in vno auctore diuerſitatem. Qui modo Philomelam in Hirundinem, Prognē in Luſciniam mutatas volunt, alij Græci ſunt, alij Latini. Ex Græcis in primis eſt Sophocles, qui facto de Thereo poëmate, fabulam eo prorſus modo enarrat, quo paulò antè ex Seruio & in Phaſiano recitauimus: ſed Philomelam Therei ſcelus acu, non cruore ſuo, ut habet Seruius, maifeſtaſſe, & in Hirundinem conuerſam fabulatur. Idem facit Euſtathius, qui vocem Hirundinis hanc ob cauſam, aſperam & cantu inſuauem eſſe tradit, utpote cui lingua mutilata fuerit, & frequenter Therei ceu balbutientis nomen efferre conari. Anacreon quoque Hirundinem accuſans garrulitatis, quòd mane ſomni ſui dulcedinem rumperet, Thereum olim linguam ei præcidiſſe ſcribit. Sed Euſtathius Philomelam Therei vxorem facit, cùm Sophocles eam Prognem faciat, quem ſectatus fuiſſe videtur[d] Varinus, qui aliàs ſimiliter, ut Euſtathius eam fabulam recenſet ex Scholijs Ariſtophanis in aues. *Progne*, inquit, *cum ſororis Philomelæ caſum intellexiſſet, mactatum Ityn filium Thereo edendum appoſuit; quo ille cognito gladio eas perſecutus eſt, clamans* πῦ πῦ *(vt ſolent quærentes) Philomela verò præ metu Therei nomen efferebat; Progne verò filium lugens Ityn miſerabiliter ſonabat. Ioue autem miſerato Progne in Luſciniam, Philomela in Hirundinem, & Thereus in Vpupam mutati, eaſdem adhuc voces canunt.* Euſtathij verba lector per ſe videre poterit. Homerum autem aliter hanc fabulam narrantem, vt in Phaſiano quoque diximus, latiùs explicat. Et latinè leges apud Ornithologum & Io: Spondanum: Prognes verò & Philomelæ fabulam ſimiliter narrat Io: Tzetzes Heſiodi Scholiaſtes, videlicet Prognem Therei vxorem fuiſſe, & in Luſciniam mutatam, Philomelam verò in Hirundinem. Thereum

Seruius confusè de Prognes fabula ſcripſit.

[b] Egloga 6.

[c] Georg. 4.

Philomelā in Hirundinem verſā qui dicant.

[d] In dict. Ἴτυς.

reum quoque addit Philomelæ in Aulide Bœoniæ vim intuliſſe, & huius fabulæ Sophoclem meminiſſe. Apud Plutarchum quoque Gorgias Sophiſta cùm Hirundo alui onus in eum emiſiſſet, directo in eam viſu dixit, non rectè ô Philomela: & apud Ioan: Grammaticum in commentarijs in Heſiodum legimus, cùm prius Philomela Pandionis eſſet, nunc Hirundo auis, Τηρεὺς φησί με ἐβιάζετο, *Thereus*, inquit, *mihi vim intulit*. Ex Latinis in primis eſt [a] Varro, cuius hæc ſunt verba: *Luſciola* (fortè Luſciniola ὑποκοριστικῶς legendum) *quod luctuosè carere exiſtimetur, atq; eſſe ex Attica Progne facta auis*. Varronem ſecutus eſt Statius poëta, cuius etiam non parui facienda eſt authoritas. Hic enim Prognen enarrat inter aues, quæ humanum ſermonem edocentur. Hirundinis ingenium an ad id valeat, habes ex ſuperioribus. Statij verſus citauimus in Perdice. Probus etiam, non reprobus, vt [f] Erithræi verbis vtar, Vergilij interpres, prodidit Philomelam in Hirundinem, Prognen in Luſciniam conuerſam: quod mihi, inquit, veroſimilius fit, propter garrulitatem Hirundinis, quam ex amputatione linguæ Philomelæ referat, quum ipſa Luſcinia mille modis cantum variet. Ex quibus modò omnibus ſatis conſtare arbitror, confusè hanc fabulam à veteribus & recentioribus recenſeri, plurimos tamen ex Græcis, à quibus plerunque ſuas Latini fabulas mutuati ſunt, ſcribere Prognen in Luſciniam verſam eſſe. Quare apud poëtas Pandionis ales, & Daulias ales, tàm Hirundini, quàm Luſciniæ attribui poſſit, vt pro Luſcinia apud Catullum:

[a] L. 4. de ori. verb.

Progne humanum ſermonem addiſcit.

[f] In Indice Virgil.

Pandionis ales.

Qualia ſub denſis ramorum concinit vmbris
Daulias abſumpti fata gemens Ityli.

Et Ouidium:

Deflet Threïcium Daulias ales Ityn.

Hirundines verò Daulidas aues etiamnum vocari diſertiſſimè ſcriptum reliquit [g] Plutarchus. Vocantur autem Pandiones aues, quoniam Philomela & Progne Pandionis erant filiæ. Daulię verò à Daulia ſiue Daulide oppido Phocidis ſub ditione Therei regis Thracum. Epitheta Prognes apud Textorem omnia ferè ab hac fabula deprompta ſunt: ſunt autem, Daulias, querula, Impia, Rhodopeia, Pandionia, Getica, Sæua, dura, Attica, cruenta, Iſmaria, garrula, domeſtica, acerba, Cecropis. Eadem etiam aſcribit Philomelæ, & inſuper nonnulla alia. Iam verò alij, vt dixi, Philomelam, non Prognen Therei vxorem fuiſſe tradunt, ex quibus Ariſtophanes ipſe ſub perſona Epopis, Vergilius & Euſtathius: cæteri omnes contrarium ſcripſerunt. Atq; hæc de fabula dicta ſunto. [h] Pauſanias eas mulieres in eiuſmodi aues commutatas fingi putat, non aliam ob cauſam, quàm quòd eædem quoq; auiculæ miſerabilem cantum ædant, & lamentis ſimilem. Plinius Hirundinem Biziam in Thracia ingredi negari ſcribit propter ſcelera Therei. Sed hoc vt ad enarratam fabulam alludit, ita quoque prorſus fabuloſum exiſtit. Crediderim ego eum Thraciæ locum Boreæ magis, quàm alios eſſe expoſitum, ideoq; eum fugere Hirundines: quod verò boreæ flatum perhorreſcant, colligo ex his Oppiani uerbis. *Hirundines in aues mutatæ ſunt, tùm vir adhuc eſſet Thracius ille Thereus; poſtquam verò & illum mutatū viderunt in auem, relicto omnium auium conſortio, ad hominum domicilia confugerunt. Quin etiam neque Borea, neq; ventorum, qui ex Thracia ſpirant, flatus amant, & nidos inde auerſos collocant.* Quod verò de Therei ſceleribus confinxere poëtæ prorſus falſum eſſe ex antiqua hiſtoria comprobat doctiſſimus [i] Io: Goropius: puduiſſe, inquiens, Atticos impudicitiæ duarum ſororum, ideoq; crimen per calumniam impegiſſe, contra quem fuit commiſſum, atque inde fabulam contexuiſſe. Prognen in Hirundinem mutatam finxiſſe, quòd nullæ Hirundines intra Daulidis fines vel pariant, vel ex ouis pullos excludant, vel omnino nidos laquearibus affigant. Quod ſi hoc Pauſaniæ credimus, magna, inquit, fuit occaſio fingendi vxorem in Hirundinem conuerſam fuiſſe. Cauiſſet enim, poſtquam ſemel mariti manus euaſit, rurſus: Daulidem reuerti, niſi vitæ mortem prætuliſſet. Deinde ingratus hoſpitæ mulieris, & vxoris animus bene potuit, & rectè Hirundini comparari: quæ aliunde uenientes, domos alienas ſubeunt, & ſummo loco nidos figunt, & ex alto corporis ſpurcitiem in pauimenta & habitatores emittunt, ac deinde dùm domum fœdè conſpurcàrunt, diſcedunt. Eodem modo Progne in aliena domo ad ſummum faſtigium euecta, & in regium thalamum ſublata, regē ipſum & regiam domum adulterio ſuo turpiſſimè fœdauit, atque deinde culpa ſpurciſſima manifeſta, ſe ſubducit citiſſimis alis. Credi etiam poteſt de fabula ſororem ſuauitate ſermonis & cantilenis Thereum in multam noctem crebrò detinuiſſe, quo interea locus adultero daretur. Hæc ille, & rurſus paucis interiectis. Ad hunc igitur aſtum, inquit, quoniam Philomelam linguam ſuam vocemq; applicuiſſet, nihil iniuſtum Thereus feciſſet, ſi illam ſcelere deprehenſo, ut fertur, amputaſſet. Nec malè nocturna hæc Siren fingitur in auem commutata,

[g] L. 4. ſymp. quæſt. 7.

Epitheta Hirūdinis.

Fabulæ explicatio.

[h] In Atticis.

Hirūdo cur Biziā non ingrediatur.

Hirūdines boream timent.

[i] L. 8. Ama.

Progne cur Hirūdini ſimilis.

Philomela nocturna Siren.

commutata, quæ totas noctes canendo ducit, vocis ſuauitate & varietate nulli muſicæ conferenda: Quod verò Thereum ipſum in Vpupam tranſmutârint, ne illud quidem male ad ſuſpicionem meam alludit. Nam hæc auis nidum facit è ſtercore humano, & paſtu vtitur fœdiſſimo. Quid verò regia Therei aliud erat, ſpurciſſimis his vitijs vxoris inquinata, quam nidus humanis ſtercoribus, id eſt, fœdiſſimis hominum flagitijs conſtans?

There° cur dictus mutatus in Vpupam.

Nobis Vpupa in prouerbio eſt, ad eas ſignificandas, quæ ſunt omni ſpurcitiæ genere contaminatæ. Non tamen minus aptè Thereus Vpupa dicebatur, quod ſicut hæc auis in excrementis alui humani oua ponit, ita Thereus oua & ſemen ſuum & ſe denique, quoad poſſet, ſterquilinio vxoris immergeret. Hæc & alia, quæ præterimus, Goropius.

De Vpupa prouerbiu.

[k]In Met.

[k] Antoninus Liberalis ſimilem, niſi eandem, diuerſimodè tamen enarrat fabulam ex Bœo: quam non fuerit inconueniens hîc apponere. Pandareus, inquit, vt eſt apud Bœum in Ornithogonia, in agro Epheſio habitauit, quo loco nunc iuxta vrbem eſt Prion. Huic Ceres ad largita eſt beneficij, vt venter eius cibis nunquam grauaretur, quantumcunque ingeſſiſſet. Fuit Pandareo filia Aëdon: eam duxit Polytechnus faber, Colophone Lidiæ habitans t. plurimumque temporis ſuauiter vnà vixerunt, vnico procreato filio, cui nomen Itys.

Politechni, & Aedonis fabula.

Fuerunt autem felices, quamdiu Deos debito affecêre honore. At poſtquam inani voce gloriati ſunt, magis ſe inuicem amare, quàm Iupiter & Iuno mutuò diligant: Iuno offenſa eo dicto Eridem ad eos miſit, quæ contentionem operum inijceret ipſis. Paululum reſtabat Polytechno ad curulem ſellam conficiendam, & Aëdoni ad pertexendam telam, Itaque hanc ſponſionem coëunt, vt vter ipſorum celeriùs ſuum opus abſoluiſſet, ei alter famulam daret. Citius telam pertexuit Aëdon, Iunone opus adiuuante. Cui inuidens victoriam Polytechnus ad ſocerum proficiſcitur, ſimulans ſe ab vxore miſſum ad adducendam ſororem Chelidonem: & Pandareus nihil mali ſuſpicatus, filiam ei committit. Ei Polytechnus in ſylua virginitatem eripit, tonſoque capite alijs etiam veſtibus induit, mortemq; minatus, ſi quid horum vnquam Aëdoni indicaſſet, ita domum reuerſus, eam vxori loco ancillæ ex pacto tradit.

Chelidone à Polytechno vitiata.

Aliquandiu eam ſoror operis exigendis attriuit, donec Chelidone cum vrna ad fontem prolixè ſuam deplorans calamitatem, à ſorore exaudita eſt. Poſtquam ſe mutuò agnorunt, & conſalutauerunt, malum ilicò Polytechno ſunt machinatæ. Filium eius in fruſta conciderunt, carnes in ollam coniectas coxerunt: cumque Aëdon vicino ſuo mandaſſet, vt Polytechnum eas iuberet edere, ipſa cum ſorore ad patrem Pandareum peruenit, indicauitq; in quas deueniſſet miſerias. Polytechnus cognito ſe de filij ſui carne epulatum fuiſſe, eas ad patrem vſque inſecutus eſt. At famuli Pandarei eum quod tantùm Pandarei familiæ probrum intuliſſet, correptum inſolubili vinculo conſtrinxere, corpuſq; melle inunctum, in paſcuum proiecerunt, vbi cùm muſcæ adſidentes eum diuexarent, Aëdon ob priſtinam miſerata amicitiam eas abigebat. Quod cùm deprehendiſſent parentes & frater odio concitati, eam ſtatuerunt interficere. Sed Iupiter Pandareum miſeratus, eas omnes perſonas in aues conuertit, quæ partim ad mare vſque prouolarunt, partim in aërem ſubuolarunt. Pandareus mutatus eſt in Haliaëtum, mater Aëdonis in Alcyonem; ſtatimque ſe in mare uoluere deijcere; ſed Iupiter id prohibuit, atque hæ aues nauigantibus ſunt ſecundæ. Polytechnus in Pelecanum tranſijt, quòd ei Vulcanus fabricanti ſecurim dediſſet; atque ea auis fabris viſa fauſta eſt. Frater Aëdonis Vpupa extitit, quæ auis terra marique eſt auſpicata, idque magis, ſi coniungitur Halyaeto aut Alcyoni. Aëdon quæ eſt Luſcinia circum fluuios & nemora filium Ityn deplorat. Chelidone Hirundo facta eſt, hominum contubernalis, Dianæ conſilio, quòd inuita virginitatem amittens plurimùm inuocaſſet Dianam. Hæc omnia ille.

Pandareus in Haliaetũ

Polytechn° in Pelecanũ

Aedonis frater in Vpupam.

Aedon in Luſciniã

Chelidone in Hirundinem.

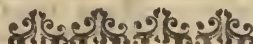
Iſis referente[l] Plutarcho in Byblo Aegypti nutrijſſe fertur regium puerum (regis nomen Malcander fertur: reginam alij Aſtartam, alij Soſin, quidam Nemanûm quaſi Mineruiam perhibent) digito ei in os pro mamilla inſerto, & noctu quæ in corpore eius mortalia erant, aduſſiſſe; ipſamque Hirundinis ſpecie circa columnam lugendo volutaſſe; donec regina aliquando noctu infantem amburi conſpicata, clamore emiſſo, immortalitatem ei ademit.

[l] L. de Iſide

De Iſide regium puerũ nutriẽte fabula.

Homerum infantem Aegyptijs parentibus ortum etiam fabulantur, cùm mel aliquando ex Aegyptiæ nutricis vberibus in os eius manaſſet, ea nocte nouem auium voces emiſiſſe, Hirundinis, Pauonis, Columbæ, Cornicis, Perdicis, Porphirionis, Sturni, Luſciniæ & Merulæ, vt ſæpe dictum eſt.

Homer° nouem auium voces ædit.



PROVERBIA.



Vna Hirundo non facit ver. NOTISSIMVM est adagium, Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ: *Vna Hirundo non facit ver*, hoc est, inquit adagiorum author, vnus dies non sat est, ad parandam virtutem aut eruditionem; aut nõ vnum aliquod benefactum sufficit ad hoc, vt viri boni, aut boni oratoris cognomen promerearis, plurimis enim virtutibus ea res constat. Aut vt certum aliquid cognoscas, non satis est vnica coniectura: siquidem fieri potest, vt vna quæpiam Hirundo casu maturiùs appareat. In summa dicitur de ijs, vt annotat [a] Polydorus Vergilius,
[a] *Adag.* 220 quæ plurimorum egent testimonio, aut pluribus constant. Ille hæc addit exempla: non est ille doctus, quem duo tresue iudicant doctum. Item non fit tumultus in ciuitate, si duo duntaxat rixentur, nec duo milites exercitum faciunt, veluti vna Hirundo, quæ maturiùs appareat, non est certa vêris nuncia, sed cùm plures simul aduenìant, tunc primùm indicant ver. Sumptum est adagium ab Hirundinis natura, quæ vêris est nuncia. Legitur
[b] *L.* 1. *Mor.* apud [b] Aristotelem: τὸ γὰρ ἔαρ οὔτε μία χελιδὼν ποιεῖ, οὔτε μία ἡμέρα, id est, *Ver enim, nec vna Hirundo facit; nec vnus dies*, & beatum eodem modo, felicemue nec vnus dies, nec breue efficit tempus. Adagium hoc versu expressit Baptista Mantuanus:

Ver non vna dies, non vna reducit Hirundo.

[c] *In Auib.* Author adagiorum illud [c] Aristophanis: Δεῖν δ' ἔοικεν οὐκ ὀλίγων χελιδόνων, id est, *multa videtur opus habere Hirundine*, ab interprete indicari vult allusum esse ad prouerbium,
[d] *In Antig.* quod iam retuli, eiq; affine esse hoc [d] Sophocleum: πόλις γὰρ οὐκ ἔσθ', ἥτις ἀνδρός ἐσθ' ἑνός; etenim, inquit, quemadmodum vna Hirundo non facit ver, ita nec vnus homo facit ciuitatem, nec vnus numus diuitem. Secundum Suidam & Hesychium parœmię sensus est, vnum diem sapientem non perficere, nec vnum infaustum diem eum indoctum facere.

Noua Hirundo. Νέα χελιδών, id est, *noua Hirundo*. Suidas hoc adagium citat ex Auibus Aristophanis, fallente, vt apparet, ipsum memoria, cùm apud eundem Comicum extet in Equitibus hoc versu:

Σκέψασθε παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ', ὥρα; νέα χελιδών.
Spectate pueri, non videtis ver? noua ecce Hirundo.

Interpres admonet prouerbiali figura dictum, ac perinde valere, quasi dicas initium vêris propterea quòd id temporis appareat hæc auis, quemadmodum & Horatius *Zephyris & Hirundine prima*. Suidas ait dici solere, quoties verba darentur alicui. Sumptum à ioco puerili, nam hi data opera nouam Hirundinem adsimulantes videre sese, ostendunt alijs: deinde contemplantibus illis & intentis, interim quod volunt, surripiunt. Proinde quadrabit in eos, qui falsa spe quapiam iniecta fallunt, ac nocent. Adagiorum author distinguit post ὥρα, & νέα χελιδών. Codex noster ὥρανέα coniungit. Suidas pro ὥρα habet ἆρα interrogandi aduerbium. οὐχ ὁρᾶτ' ἆρα; νέα χελιδών, id quod placet.

Hirundines sub eodem tecto ne habeas. Ὁμορόφους χελιδόνας μὴ ἔχειν: *Hirundines sub eodem tecto ne habeas*. D. Hieronymus Aristotelis authoritatem secutus interpretatur abstinendum à commertio garrulorum & susurronum. Verùm hoc interpretamentum refellitur, inquit, adagiorum author, apud [e] Plutarchum: nam haud æquum videri ait, vt auem domesticam & humani conuictus
[e] *Li.* 8. *symp. quæst.* 7. citra noxam amantem, perinde vt sanguinarias & rapaces (nam hoc etiam inter Pythagoræ symbola est, γαμψώνυχα ὅμοις μὴ τρέφειν) propellamus. Quod enim de garrulitate causantur, id esse friuolum, cùm Gallos, Gracculos, Perdices, Picas, cumq; his alias complures multò magis obstreparas non arceamus à domestico contubernio, imo nihil penè minus in Hirundinem conuenire quàm garrulitatem. Ne id quidem accipiendum videtur, quòd quidam Pythagoricum hoc symbolum ad tragœdiam, quæ de Hirundine fertur, referunt, quasi triste omen secum adferat. Nam hac ratione Philomelam item eijci oportere, vt quæ ad eandem partineat tragœdiam. Itaque verò propius videtur, ob id improbatam Hirundinem, quòd eidem malo videatur obnoxia, quo infames habentur
Cicada musis sacra. aues aduncis vnguibus. Siquidem carnibus victitat, & cicadas, animal maximè vocale ac musis sacrum venatur; præterea humi volans minutis animalibus insidiatur. deinde sola
Ciconię gratitudo. animum in tectis versatur, nullam adferens vtilitatem. Nam Ciconia cùm ne tecto quidem
Hirundinis ingratitudo. vtatur nostro, tamen haudquaquam mediocrem contubernij gratiam refert, bufones, serpentes, hostes hominum è medio tollens. Contrà Hirundo posteaquam sub nostro tecto

suos

ſuos educauit pullos, abit nullâ relatâ gratiâ cõmunicati hoſpitij: deniq; quod eſt omnium grauiſſimum, duo duntaxat animalia domeſtica ſunt, quæ nunquam humano cõuictu manſueſcunt, neq; tactum admittunt, neq; conſuetudinem, neq; vllius rei aut diſciplinæ communionem. Muſca ſemper pauitat, ne quid mali patiatur, & ob hanc cauſam indocilis & ſemifera. Hirundo item natura uidetur hominem exoſum habere, proinde nec cicuratur, utpote diffidens, ſemperq; ſuſpicans mali quippiã. His de rebus rectè Pythagoras conuictorem ingratum, parumq; firmum, Hirundinis ſymbolo monuit ablegandum. Huiuſmodi fermè Plutarchus interprete adagiorum authore. Alij ſic interpretantur, ut cauendum dicant ab alijs qui infelicitatis tempore recedunt. Talis enim eſt Hirundinis natura, ut garrula ſit, & bono tempore, hoc eſt, uerno & æſtiuo nobiſcum ſit, malo uerò & turbido, hoc eſt, hyberno, demigret, proculq; à nobis recedat. Alexander quoq; Myndius, & Dionyſius Heliopolites Hirundinem in ſomnis malum ſignificare prodiderunt: contrarium tamen ſentit Artemidorus, ubi de Hirundine quædam ſcitu digna ſcribit. Meminit eiuſdem Pythagoræ dicti [f] Aelianus, dum ait: *Hirundo tam diu hominum hoſpitio utitur, dum pullos ex ſe pepererit ac aluerit, deinde ingrata in deſertos receſſus abſtruſa latet, quomobrem Pythagoras minime tecto recipiendam cenſebat:*

Musca & Hirũdo nũquam manſueſcit.

De Hirundinibus ſomnium malũ. [f] L. 2. Onioc.

Χελιδόνων μουσεῖα. Hirundinum muſa. Ariſtophanes:

Hirundinũ muſea.

Ἐπιφυλλίδες ταῦτ᾽ ἐστὶ καὶ στωμύλματα,
Χελιδόνων μουσεῖα, λωβηταὶ τέχνης.
Sunt iſta folia & ſtulta blateramina
Muſea Hirundinum, artis ac ſubuerſio.

Interpres admonet prouerbiũ eſſe in impendio loquaces & obſtreperos. Hirundines enim inepto garritu plus tædij auditoribus adferre quam voluptatis. Aptè dicetur in poetas indoctos, oratores loquaces magis quàm eloquentes, aut in cœtum hominum ineptè loquacium. Sic & alibi Ariſtophanes οὐ περὶ χείλεσι βρεμεται Θρηκία χελιδών. Et Euripides apud Scholiaſten.

Πολὺς δ᾽ ἀνέρπει κισσὸς εὐφυὴς κλάδος, Χελιδόνων μουσεῖον.

Suidas Ariſtophanem Tragicos poetas uocare ait Hirundinum muſêa, quòd barbaro & obſcuro ſermone vterentur: qua de re ſuprà etiam quædam diximus.

Tragici poetæ Hirundines dicti.

Προσσει τις χελιδὼν ὅλους χοίνους παρῆται, id eſt, ut uertit author adagiorum, *Hirundo totos ſchœnos anteibit*. Paulus Manutius ſic transfert, *Hirundo quæpiam totos ſchœnos præteribit*. Dicetur aptè, ubi quis immenſo uincit interuallo. Nam χοῖνος Græcis menſuræ genus, quæ ſicut exiſtimat Herodotus, ſexaginta complectitur ſtadia. Quemadmodũ etiam docet Hermogenes, oſtendens eſſe uerbum Aegyptium, quemadmodũ paraſanges Perſicum; quamuis alibi [h] Plinius quadraginta ſtadia tribuat ſchœno, quæ efficiunt paſſuum quinq; millia. Et antea ſcripſerat ſchœnum patere ſtadia triginta, quare uarietas uidetur accidiſſe ſcribarum uitio. Adagiorum author ſuſpicatur hoc loco Chelidonem pro uiro accipiendum, cuius alibi facta eſt mentio, qui haud ſcire ſeſe ait, an curſu celeritateq; præcellerit.

Hirũdo totos ſchœnos anteibit.

Schœn⁹ qd Grecis. [g] Lib. 2. [h] Lib. 12. [i] Li. 5. c. 10.

Πόνει χελιδόνος, id eſt, *Audi Chelidonem*, id eſt, in tempore curato tua negotia. Quidam à ſuperſtitioſo quodam ortum putant, cui nomen fuerit Chelidoni. Nam aiunt huic fuiſſe morem, obſeruatis prodigijs colligere rerum exitus. Nonnulli malunt ad auem Hirundinem referri, quòd ſtridula ſit auis ac lugubris, ſiue quòd ueris prænunciet aduentum. Huc & illud facere uidetur, quod annotauit Suidas, χελιδόνιον μέλος, id eſt, *Hirundinum carmen*. Eſt autem uox Hirundinis (inquit) non luctus, ſed cantus adhortans & incitans ad opera. Nam hyeme neq; uolant, neq; canunt, ſed tempore uêris aduenjunt, & ſummo diluculo ad opera mortales excitant.

Audi Chelidonem.

Hirundinũ carmen.

VSVS IN MEDICINA.

ANTEA quàm quicquam de remedijs dicam, quæ ab Hirundinibus accipiuntur, hoc prius lectorem admonitum uolo, efficaciores ad omnia ſecundum Plinium pullos ſyluestrium eſſe, & multò adhuc efficaciſſimos riparium. Aduerſus quot uerò morbos eiuſmodi auium genus remedia præſtat, ſubinde patebit, adeo ut uel eam ob cauſam Pythagoræ præceptum de reijciendis è domo Hirundinibus non ſit obſeruandum. Plinius inter

Hirũdines quæ ad remedia meliores.

 remedia

Aduerſus quartanas.

remedia à Magis prodita eſſe tradit, qui Hirundines totas eſſe cenſeant deuorandas aduerſus quartanas. Alibi verò corda earum cum melle deuorari à quartanas patientibus eos iubere ait, & alibi rurſus fimum ſcribit à nonnullis eorum drachma una in lactis caprini aut ouilli vel paſſi cyathis tribus ante acceſſiones aduerſus quartanas propinare. Hirundinis ventriculo ſciſſo lapillos inueniri diximus, hi teſte Marcello contra eaſdam febres proſunt, croceo linteo vel panno inuoluti, linoq; ad collum ſuſpenſi.

Ad dolores capitis.

Doloribus capitis caput Hirundinis matutino paſcentis præciſum, maximè luna plena nonnulli adalligant lineo panno, ſicuti habemus apud Plinium. Marcellus quos diximus lapillos, maximè albos, ſi in manu ſinguli teneātur aut circa caput lino nectātur, veterrimos & diutinos capitis dolores mulcere, niſi contactu terræ lapillorum potentia minuatur. Ad dolorem capitis & temporum ex [a] Galeno, *Hirundinis ſtercus*, inquit, *priuſquam terram attigerit, ſimul cum luto nidi, in vaſculo ligneo, aceto madefac & illine frontem*. Iacobus Oliuarius certiſſimum eſſe ait, idq; ſe ab Hireonymo Montuo medico præſtantiſſimo didiciſſe, corda Hirundinum augere memoriam, ſi cum cinnamo, amomo, & his, quas elephanginas ſpecies nominant, ſumantur. Acuunt item, ſi ita ſumantur, ingenium, quod meminit Ioan: Vrſinus:

[a] Lib. 2. Eup. 32.

Ad memoriam augēdam.

Cor mandito amomis
Commixtum, ingenij vis tibi maior erit.

Ad morbū caducum.

Frequenter comeſas Hirundines Sextus & Kiranides caducos ſanare volunt; Plinius cor earum recens deuoratum. Sanguis etiam cum thure comitialibus medetur, vt idem Plinius & Sextus tradiderunt. Nicolaus Myrepſus eundem ſanguinem quoq; miſcet ſuffimento ad epilepticos experto. Cinis ad eoſdem efficax eſt, maximè ſi cum cinere muſtelæ miſceatur, quare ad comitialem dicebat Serenus.

Aptus muſtelæ cinis eſt, & Hirundinis vnà.

Hos eoſdem cineres miſtos comitialibus in potu dari iubet Plinius. Ornithologus pariter quendam ſuum amicum refert remedium contra comitialem à medico quodam in Germania celeberrimo exhiberi his verbis ſibi deſcripſiſſe. Cineri de quatuor Hirundinum pullis combuſtis, drachmas duas caſtorei addebat, & vnciam aceti fortis. Hæc mixta linteolo exprimebat, & expreſſum inde liquorem ægro vel ante, vel poſt paroxiſmum propinabat.

Aqua Hirūdinum.

Aquam Hirundinum à ieiuno potam veram morbi caduci ex quacunque cauſa orti medicinam eſſe inquiunt, & quamuis aliquis hunc morbum quinquennio paſſus fuerit, curari, idq; perfectè, ſi per dies quatuor huius aquæ parum biberit. Aqua autem ſic fit: Hirundines iuuenes tritas miſce cum caſtoreo, & pauco bono aceto, & deſtilla. Lapillos in ventriculo Hirundinis repertos, ad brachia alligatos, caducos perfectè ſanare author eſt Sextus, ex Dioſcoride, vt videtur, qui ſic habet: *Diſſectis creſcente luna pullis Hirundinis, qui primo partu excluſi ſunt, in ventre eorum lapillos offendes, è quibus duos, vnum colore varium, alterum purum eximes: ij priuſquam terram attigerint, in iuuenca corio, aut ceruina pelle brachio aut collo adalligati, comitialibus proderunt, & ſæpe prorſus eos recreabunt*. Plinius longè aliter hæc refert, & non lapillis tantùm eam facultatem tribuit, ſed pullo etiam Hirundinis prius nato. *Sanant*, inquit, *vel lapilli è ventre pullorum Hirundinum ſiniſtro lacerto annexi, dicuntur enim excluſo pullo lapillum dare. Quod ſi pullus is detur incipienti in cibo, quem primum peperit, cùm quis primùm tentatus ſit, liberatur eo malo*. Aliter rurſus Alexander [b] Trallianus; Mirificum, ait, ad comitiales remedium eſt. Duo lapilli in Hirundinum pullis diſſectis inueniuntur, quorum vnus quidem niger, alter verò albus exiſtit. Comitiali collapſo eos imponito, ac ipſum excitabis, nigrum verò cuti adalligato. Author additionum in breuiario Arnoldi antidoto cuidam contra epilepſiam lapidem Hirundinis admiſcet. Quin & è nido Hirundinum lapillum impoſitum recreare comitiales confeſtim dici, & alligatum perpetuò tueri Plinius & Serenus ſcribunt.

[b] L. 1. c. 15.

Ad pilos palpebrarū.

Si pili, vt quandoque fit, in palpebris ſint incommodi, eos ſemel euulſos Plinius cinerem pullorum Hirundinum cum lacte tithymali & ſpuma cochlearum non pati vt renaſcantur prodidit. Idem alibi ſanguinem pſilothrum eſſe ſcripſit.

Ad capillos albos reddendos.

Quod ſi capillos albos facere velis, quod non puto, omnes enim albos quia nimios teſtantur annos, fugiunt, Galenus [c] ſtercus Hirundinis tritum cum felle taurino inungere iubet. Oribaſius apud [d] Aetium idem ſtercus ex aqua illini præcipit ad nigras cicatrices inalbandas.

[c] L. 2. Euporiſt. 82.

[d] Lib. 3 cap. 129.

Ad capillos denigrādos.

Si nigros verò reddere velis, ſtercus id cum felle taurino miſcebis & inunges. Capillis nigrandis infectio optima: Hirundinum ſtercus quantum ſufficiat cum aceti ſextario, mitte in vas fictile, atque in fimo caballino per dies trigintaquinque ſuffoſſum habeto, atque ſic macerato, atque hoc medicamento raſum caput illinito in umbra per penicillum pictoris; ſed ſeuo ceruino faciem priùs inunge, ne quid inde deſtillet

dedeſtillet

de destillet & maculet, & dum siccatur infectio; oleum intra os teneto, ne & dentes inficiantur; ac postquam imposueris medicinam, quarto die caput lauato, author est Marcellus. Kiranides oua Hirundinis etiam capillos & albugines denigrare scribit.

Ad oculos caligantes.

Pulli Hirundinum vel assi, vel elixi, in cibo sæpius sumpti oculis caligantibus efficaciter prosunt, vt refert Marcellus. Plinius verò Hirundines viuas cremare, & cinere earum cum melle Cretico, inungi ad caligines vtilissimum esse ait.

Ad oculorũ dolores.

Sextus etiam ad oculorum dolores & lippitudines & caligines pulli Hirundinis cinerem cum melle in oculos immitti iubet. Dioscorides tam pullorum quàm matrum in fictili olla (ἐν χύτρᾳ, Auicennæ interpres habet in vitro) crematarum cinerem cum melle oblitum oculis claritatem adferre memorat.

Ad claritatem oculorum.

Alibi rursus Plinius Hirundinum pullos plena luna excæcari, restitutaq; eorum acie, capita comburi tradit, nonnullosq; hoc cinere vti cum melle ad claritatem & dolores ac lippitudines & ictus. Idem leges apud Marcellum. Sextus ad oculorum dolores, lippitudines & caligines, Hirundinis fel & sanguinem mirè prodesse refert, si inungantur.

Ad oculum suffusum. Ad oculi ictum.

Eodem sanguine recenti ac tepido inunctum oculum, qui ictu læsus est, & suffusus cruore, Marcellus statim sanari pollicetur. *Extrinsecus interdum*, inquit Corn. Celsus, *si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est quàm sanguine Columbæ, vel Palumbis, vel Hirundinis inungere. Neq; id sine causa fit, cùm horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimeq;* (celerrimeq;) *Hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est per parentes id herba restitui, quod per se sanescit. Eorum ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodissimè tuetur, hoc ordine, vt sit Hirundinis optimus, deinde Palumbis, minimè efficax Columbæ & illis ipsi & nobis:* Sic ille, quasi non Hirundinis tantùm oculi extrinsecus læsi, sed etiam Columbi, & Palumbi vi interni ipsorum sanguinis per se sanescant, sed tardiùs quàm in Hirundine, quòd sanguis eius ad sanandum efficacior sit, tum sibi ipsi, tum nobis, in illis infirmior.

Si quid in oculos inciderit.

Si quid in oculos inciderit, sunt qui lapillos in ventre Hirundinum repertos imponunt; nam cùm minimi & læuissimi sint, nec mole obsunt, nec figura aut angulis; & palpebrarum compressione id quod inciderit, emouere & elidere possunt, vt etiam Alectorolophi semen.

Contra visus debilitatem.

Contra visus oculorumque debilitatem ex felle harum auium præstantissimum aiunt fieri collyrium. Cerebrum quoque suffusionibus oculorum multum prodesse aiunt, si cum melle illinatur.

Ad oculos equorũ suffusos.

Ad oculos sanguine suffusos & staphylomata in equo Eumelus nidum Hirundinis integrum, vt nihil prorsus de eo amittatur, in vase cum aqua miscet, & colat, colatumq; liquorem iumento bibendum propinat, aut etiam per cornu infundit.

Ad ophthalmiam.

Kiranides Hirundinis oculos fronti alligatos ophthalmiam sanare ait, omnemq; rigorem febrium auferre.

Ad albuginem.

Oculorum albugini stercus Hirundinum mirificè medetur, vt Albertus sese expertum esse refert. Sed videndum esset, an tutò eo in oculis vti queamus, calidum enim si in oculos inciderit, excæcat, eodem Alberto teste: idq; legere est in sacris [e] biblijs de Tobia Nephthaliensi, cui, cùm aliquando fatigatus esset à sepultura, venienti domum & obdormienti iuxta parietem, ex nido Hirundinis stercus calidum in oculos incidit, & eum excæcauit, cæcusq; per quatuor annos mansit oborto argemate, sanatus tandem felle piscis à Raphaële angelo.

[e] Tob. 2 et 11 Tobias vt excæcat. & resanatus.

Stercoris hirundinum qualitas.

Sed fortè aliud est iam diu excreto & frigido vti, aliud si id recenter ipsa Hirundo in oculos alicuius excernat. Est nihilominus huiusmodi stercus acre, & magis, quàm omnium aliorum animalium digerit, & Celsus inter adurentia recenset.

Ad oris putredinem.

Si os putredine & crustis laboret, [f] Galenus cinerem vstarum Hirundinum ex melle illinit.

[f] 1. Eup. 72.

Ad inflammatas tonsillas.

Si fauces infestẽtur, earum morbos cor Hirundinis bibitum Aesculapio teste sanat. Ad inflammatas tonsillas, inquit Nicolaus Myrepsus, illini debet stercus Columbæ, & venter (κοιλία) Hirundinis, sed pro κοιλία, καλιὰ, id est, nidus legi debet: nam & [g] Galenus ad fluxionem gutturis, nidum Hirundinis tritum ex aceto illinit, & Asclepiades alibi apud eundem cuidam medicamento ad laxatas columellas nidum Hirundinum syluestrium aridum admiscet: quo loco Galenus: Nidus syluestrium Hirundinum, inquit, multam discussoriam vim habet. Nonnulli eodem referente alibi Hirundinum cinere melle excepto vsi sunt ad affectiones, quæcunq; circa fauces & vuam cum tumore fiunt. Hirundinum exustarum cinis, inquit, Marcellus, vsq; ad periculum laboranti vuę, cum melle mixtus potenter illinitur. Sic vuæ & tonsillarũ inflammationibus succurri Dioscorides & Plinius scripserunt.

[g] 3 Eup. 183.

Ad gurguliones inflãmatos.

Ad gurguliones inflammatos & tonsillas Archigenes apud Galenum, Hirundines integras viua cum pennis vstas ac tritas cũ melle illini iubet. Kiranides uerò eundem cinerem eodem modo cum melle inunctũ, vlcera in gutture & lingua, & omnia depascentia, & gangrænas perfectè curare author est. Laboranti vuę diuturno labore hęc cura teste Marcello succurrit, Hirundinem uiuã resta Africanę cochleę includes, eamq; phœnicio inuolutam lino circa collum subligabis, intraq; diem nonũ omni molestia

liberaberis. Ad gurguliones inflammatos & tonsillas, aliqui vt apud Galenum Archigenes refert, aiunt summè facere Hirundinum pullos teneros valdè, siue recentes siue inueteratos, assos & in cibo exhibitos. statim enim, inquit, leuant suffocationem. Hirundines ipsæ & pulli exiccati, si drachmæ pondere ex aqua bibantur, eos iuuare scribit [h] Dioscorides interprete Ruellio, qui anginæ morbo conflictantur; quo loco Marcellus vertit, sale inueterari, Plinius in sale seruari: atq; ita ex Dioscoride id repetijt princeps Auicenna: *Salitur*, inquit, *& exiccatur, & bibitur aduersus synanchen*. Sunt multi scribente Plinio, qui cuiuscunque Hirundinis (domesticæ, syluestris aut ripariæ) pullum edendum censent, ne toto anno anginæ metuatur malum. Et ante Plinium Cornelius Celsus: *Vulgò*, inquit, *audio, si quis pullum Hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari*. Idem præterea leges apud Marcellum, qui insuper ad eundem morbum, ius in quo Hirundinum pulli cocti fuerint, tepens ait accipi, & intra fauces contineri, atque aliquid inde transmitti. Terra nidi Hirundinum cum aqua soluta & inducta colli & faucium tumores & synanchen curat, ex Kiranide. Plinius terram simpliciter non nominat, sed integrum nidum: Ad anginam, inquit Leonellus Fauentinus, valet emplastrum maturans & resoluens abscessum è nido Hirundinis, quod ab Arculano describitur. Amatus Lusitanus medicos hoc tempore pro angina curãda discutiendaue emplastrũ ex nido Hirundinis collo imponere tradit, nõ sine magno & euidenti iuuamine: quanquam non desint alij, qui cùm nidum ex terra & paleis compositum animaduertant, rebus, vt apparet, stypticis, illius admotionem timent ac metuunt, ne forsan astrictione sua materiam intrò repellat, quo fit, vt solo nidi decocto vtantur; in quo cæteræ res anginam discutientes miscentur, sed reuera falluntur, cùm omnia in Hirundinis nido contenta, potiùs discutiendi vim, quàm constrictoriam aliquam habeant. Hæc Amatus & [i] rursus, vbi ex professo de anginæ cura agit, nec sunt audiendi, inquit, qui ex nido integro tanquam ex terra frigida emplastrum fieri formidant, cùm reuera terra nidi Hirundinis cum paleis & cæteris in eo contentis, discutiendi vires habeat; quanquam prisci Græci nunquam, quod legerim, nido isto in hoc affectu vsi fuerint, sed potius cinere Hirundinum, vt latius commentarijs nostris ad Dioscoridem diximus. Aetius tamen inter Græcos, vbi de erysipelate agit, Hirundinis nidum tritum & cribratum ac melle exceptum, contra erysipelata faciei maximè commendat. Citò enim ea discutere tradit. Hucusq; ille. Stomaticæ compositioni ex besasa ad anginas aliqui Hirundinum cinerem admiscent, alij nidum vrere iubent ex stercoribus Hirundinum maximè compositum. Cinerem Hirundinum aduersus anginam aliqui in potu propinant, alij illinunt, vel per se contingendo, vel cum melle, alij cum canna tenui inspirant. *Vulgò audio*, inquit Celsus, *si quis pullum Hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari seruatumq; cum ex sale cum is morbus vrget, comburi, carbonemq;* (cinerem) *eius contritum in aquam mulsam*, (quæ potui datur) *infricari & prodesse. Id cùm idoneos authores ex populo habeat, neq; habere quicquam periculi possit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inserendum huic operi meo credidi*. Ita Celsus. Anginis, inquit Plinius, succurritur cinere Hirundinis ex aqua calida poto: huius medicinę author est Ouidius poëta; sed efficaciores ad omnia ex Hirundinibus remedia pulli syluestrium sunt; multò tamen efficacissimi ripariarum. Strangulatos cum sanguine comburunt in vase & cinerem cum pane aut potu dant. Quidam & mustelæ cineres pari modo admiscent: &c. Auicenna palatum vtiliter scribit tangi cinere Hirundinis aduersus synanchen. Amatus Lusitanus cùm dixisset crematarum Hirundinum cinerem pro discutienda angina vtilissimum esse, quem deinceps, inquit, vtinam medici in vsum traherent: sed an intra corpus sumi debeat, an foris adhiberi non exprimit. Asclepiades & Andromachus pullorum cinerem anginis illinunt. Dioscorides verò tàm matrum, quàm pullorum cinere vtitur, & cum melle commodè inungi scribit, ita quoque Marcellus Hirundinum combustarum cinerem cum melle Attico mixtum, faucibusq; inditum & anginam testatur reprimere, & vlcera, si quæ arterijs inerunt contracta purgare sanareq;. Alias etiam sic habet: *Præcipuè contra synanchen prodest, si Hirundinis pullos viuos in nido prehendas & viuos incendas, vt puluis ex his fiat, die Iouis, Luna vetere, sed obserua vt impares in nido inuenias, & quanti fuerint, exuras. Horum in calida aqua puluerem bibendum dabis, & de ipso puluere digito locum synanches ab intro continges: miraberis remedium, sed inlotis manibus remedium facies*. Idem Marcellus remedium ad anginam describens compositum, Hirundinum pullorum exustorum cinerem adijcit, & rursus alteri Hirundinum syluestrium exustorum cinerem; quod quidem Liuiam Augustam semper compositum habuisse dicit, & reconditum in uasculo vitreo. Facere enim mirificè ad anginam & synanchen. Eandem compositionem paululùm uariantem (ubi Galenus habet seminis apij, Marcellus habet opij,

quod

[Margin notes: [h] L. 2. c. 49. — Ad anginã. — Nidi vsus contra anginam. — [i] L. 1. medic. curat. 40. — Vt comburantur pro angina.]

quod non placet) Galenus describit; vocat autem stomaticam illitionem ex besasa, hoc est, semine rutæ syluestris. Celebre est, inquit, & hoc pharmacum ab Andromacho descriptum. Id autem inter alia apud Galenum recipit cinerem Hirundinum recentem: apud Marcellum Hirundinum syluestrium pullorum cinerem. Hoc ipsum pharmacum referente Galeno Heras etiam scripsit, ut parum absit, quo minus penitus idem sit. De Hirundinibus quidem ambo obscurè tradiderunt, quanquã alij clarè scripserint, nisi quod inter ipsos non conuenit. Alij enim nidum vrere iubent, ex stercoribus Hirundinum maximè compositum, alij ipsas Hirundines, alij ipsarum pullos. Hi verò obscurius scripserunt; & Andromachus quidem cineris Hirundinum recentis: oportebat autem, ipsum apponere vstarum: tale enim quiddam cineris uox significat, nisi nidum ipsum terere ac læuigare iubet. Heras autem Hirundinum recrementi, non apponens vstarum. Fortè igitur neuter vult comburi debere Hirundinum recrementum, quemadmodum alij. In quibusdam tamen exemplaribus sic scriptum est: Hirundinum tenerarum vnciam vnam, quemadmodum in alijs Hirundinum à trabibus. Palam est autem acre & discussorium hoc pharmacum esse ex Hirundinum excrementis constans; quemadmodum etiam alia omnia omnium animalium stercora, aliqua magis, aliqua minus, velut etiam ipsorum animalium cinis. Hactenus Galenus. Aliud stomaticum, quod facit etiam ad anginas, Asclepiadæ: Hirundinum syluestrium vstarum cineris drachmas quatuor, croci drachmam vnam, nardi Indicæ drachmam vnam, melle excipe: Mixtura fit, cùm iam sub manibus sint affectiones. Stomaticum ex Hirundinibus ad anginas, vt Harpocras (scripsit, vel usus est) pullorum Hirundinum vstorum numero xj. mellis cyathum unum, mirrhe obolos tres, omnia tere & misce. Hæc duo præscripta pharmaca, inquit[l] Galenus, ex Hirundinibus sunt absq; besasa: alia autem duo stomatica hæc præcedentia ex Hirundinibus cum besasa constant. Est autem & tertia coniugatio pharmacorum eiusdem generis, in qua ea quæ ex besasa citra Hirundines præparantur, continentur. Eandem (nunc recitatam) ad anginas illitionem Nicol. Myrepsus quoque describit in capite de illitionibus, sed variantem nonnihil, & vt iudico, ex parte deprauatam. Pullos, inquit, Hirundinum agrestium numero xj. succi myrti viridis, mellis Attici, ana cyathos duos, seminis myrti succi (sicci fortè, nam Galenus habet tantùm myrrhæ) triobolum, misce. Electuarium diachelidonion Auicenna etiam describit primo quinti, & Mesue in curatione anginæ, & Serapio inter andidota. Leonellus Fauentinus ad anginam, cinerem crematæ Hirundinis cum fimo canis ossibus pasti miscere iubet, huncq; puluerem inspirari in fauces, & locum abscessus cum cannula subtili bis vel ter in die. Cataplasma ex puluere combustarum Hirundinum & nidi earundem efficaciter itaq; prodest discutiendis tumoribus gutturis & curandæ anginæ. Operæpretium fuerit hic obiter addere quomodo Hirundines ad eiusmodi remedia rectè vtantur. Bulcasis pullos, inquit, Hirundinis implumes in olla noua pones, & modicum salis super injcies, & ollam luto obturatam super prunas, aut in furno collocabis, donec cremati fuerint. Asclepiades apud Galenum sic: Hirundines ad remedium contra anginam vtuntur hoc modo: Pullos sale conspersos vnà cum pennis in fictile conjcimus, obturatumq; prunis imponimus. Cui Asclepiadæ Galenus gratiam habendam esse scribit ob id quod tam diligenter descripsit, quomodo Hirundinum pullos vri iubeat, & quod ipsa animalia, & non eorum recrementa in pharmaci contra anginam compositionem præparanda censeat. Leonellus verò Fauentinus remedia anginæ describens, Hirundines hoc modo comburi vult. Decollentur, inquit, & sanguine euacuato deplumentur, & salliantur, deinde ponantur in vase vitreato oris angusti, & claudatur os vasis cum luto, & relinquatur in furno, donec præ ariditate facilè teri possit. Plinius ad oculorum remedia viuas Hirundines cremari iubet, alibi verò ad anginam pullos strangulatos cum suo sanguine comburi. Idem cinis cum melicrato, ut ait Kiranides, raucedines sanat. Lapillos in nidis pullorum Hirundinis repertos, appensos Galenus à tussi tutum reddere testatur. Qui verò in ventre eorum inueniuntur, si dextro brachio suspendatur, hepaticos perfectè sanare promittit Kiranides. Contra calculos Plinius author est prodesse cinerẽ intestinorũ Palumbiũ ferorũ cochlearibus tribus è nido Hirundinũ. Stercus in cibo vel in potu sumptum secundũ Marcellum tribuit colo sanitatẽ. Idem stercus apud Nicolaũ Myrepsum admiscetur medicamento ad difficultatem vrinæ, & calculum & colum. Si partus est accelerandus, Kiranides Hirundines edi iubet, & opem inde pollicetur. Vt modò de exterioribus affectibus aliquid dicamus, supra ex[m] Aetio diximus Hirundinis nidum tritum, & cribratum & cum melle exceptum contra erysipelata faciei commendari tanquam citò discutiens. Fimus potus nascentiam (phyma, id est, furunculum, vel similem tumorem intelligo) sanat,

[k] Lib. 6. de cõp. med. sec. locos.

Stomatica illitio ex besasa.

Stercus Hirundinis discutit.

[l] L. 6. de cõp. med. sec. loc. cap. 1.

Hirundines vt pro angina vtantur.

Ad raucedines.

Ad tussim.

Ad hepaticos.

Ad colum.

Ad partum accelerãdũ.

[m] Serm. 14. cap. 49.

Ad erysipelata faciei.

Ad furunculum.

Ad linguæ vlcera.

Ad vlc⁹ annoſum. *Ad podagram.* *Ad morſum canis rabidi.* *Ad viperæ morſus.* *Ad ebrietatem vitandam.* *Cõtra ſomnum.*

nat, ut ſcribit Kiranides. Linguæ vlcera & labrorum in mulſo, ſicut Plinius air, in melle vel mulſa, vt Sextus & Conſtantinus, decoctæ ſanant. Vlcus etiam annoſum teſte Sereno coaleſcet, ſi cineres Hirundinis altæ ei inducas. Sanguinem mirificè dolorem podagricum lenire ſcribit Trallianus. Aetius inter vnguenta podagrica hoc quoque recenſet remedium. Vrticæ ſemen & Hirundinis nidum cum ſapa terito & illinito. Si ſpina vel aculeus in pede aliaue parte canem læſerit, extrahet illum, inquit Albertus, impoſitus puluis Hirundinellarũ (cinerem de pullis Hirundinum intelligere puto) in olla noua cũ partibus inteſtinis (cũ ipſis inteſtinis) combuſtarũ: quod medicamentum tanquam ſaluberrimum in pyxide reſeruandũ eſſe monet. Ego hunc cineris Hirundinũ vſum apud veteres non reperio: cæterùm arundinis, quã phragmiten cognominat, radicẽ conciſam per ſe, & una cum bulbis illitam ſurculos & cuſpides extrahere Dioſcorides tradit. Ad morſum canis rabidi laudant citante Plinio Hirundinis decoctum epotum. Ad eundem morſum prodeſſe alias ſcribit glebulam ex Hirundinum nido illitam ex aceto, vel pulli Hirundinis combuſti. Alibi etiam tradit, vt quidam citant, ſtercus Hirundinis decoctum & potum canis rabidi morſui aduerſari. Aduerſus verò viperarum morſus Pelagonius nidum Hirundinis cum vino vetere contritum in iumento imponi iubet: atque Eumelus in iumento ad omnem virulentum ictum pulli Hirundinis ventrem, vel eorundem nidum contritum imponi præcipit. Idem Pelagonius contra viperæ morſus in iumentis Hirundinis pullos diſſectos adhiberi conſulit. Si Hirundinum pulli tres tribus offis in fauces boum cum vino deijciantur, toto anno valere quidam ſcripſere, vt Plinius & Columella citant. Si quis liberalius bibens ebrius eſſe nolit, Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in vino, quod bibitur, inſperſus, ſecurum teſte Plinio præſtabit à temulentia. Sin iam ebrius factus eſt, cinerem Hirundinum aduſtarum quantitatem ſufficientem exhibebis. Si æger nimis dormiat, vel ſi quenquam nolis dormire, oculus Hirundinis poſitus in lecto, vt ferunt, ſomnum adimet, donec auferatur. Sunt etiam qui nugantur omnes te amaturos, ſi Hirundinis cor tecum habueris.

VSVS IN CIBO.

Hirundines niſi à pauperculis quibuſdam in cibum admitti puto. Alimentum ex eis eſt nocuum & feruidum; ideoq; niſi remedij cauſa medici edi iubent.

VSVS IN BELLO.

Cecinnæ aſtus. *[a] L. 10. c. 24.* *Fabij Pictoris aſtus.*



QVAMVIS alij Hirundines nobis prorſus inutiles eſſe profiteantur, hiſtoria nihilominus teſtatur earum in bellicis negocijs nõ vulgarem vſum fuiſſe. Cecinnam enim equeſtris ordinis virum ſcribit [a] Plinius comprehenſas Hirundines in vrbe, ſecum in expeditionibus adferre ſolitum, & poſtmodum victoriæ nuncias amicis miſiſſe in eundem nidum remeantes illito victoriæ colore. Et à Fabio Pictore idem Plinius traditum ait in animalibus ſuis, cùm obſideretur præſidium Romanum à Liguſtinis, Hirundinem à pullis ad ſe allatam, ut lino ad pedem eius alligato nodis ſignificaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet.

Hadding⁹ vt Dunam incenderit. *Fridleu⁹ vt Duſlinam ceperit.*

Haddingum Humbli primi Danorum regis à fratre expulſi filium, iniuriam patri illatam vindicare cum uellet, ferunt ſucceſſorem patrui ſui illius qui patrem ſuum interemerat, Dunæ agentem arcta ſtrinxiſſe obſidione, & cùm ita adhuc nihil proficeret, igne ſub Hirundinum, quæ in obſeſſa urbe nidulabantur, à peritis aucupibus captarum alis oculrè & artificiosè ligato urbẽ incendiſſe, ciueſq; dum in reſtinguendo incendio fallaciæ ignari occuparentur, oppreſſiſſe, & regem unà cum urbe cepiſſe. Tradit eadem hiſtoria Fridleuum alium Daniæ regem cum numeroſo exercitu cum ad opprimendam Hyberniam contenderet, nec poſſet uoti compos fieri, ad aſtum prænominati Haddingi regis confugiſſe, atq; eodem etiam modo Duſlinam quæ terræ caput erat, occupaſſe. Similem ferè hiſtoriam de Olha quadam principe recitauimus in Columba. Atq; hæc de Hirundine in genere dicta ſunt.



D,E

DE HIRVNDINE AGRESTI siue rustica Plinio dicta.

Cap. VII.

PLINIVS *quoddam Hirundinum genus, quod nidos quidem figura diuersos, sed eadem (qua domesticæ) materia confingit, rusticum & agreste nuncupant, vt suprà, vbi de diuersis Hirundinum generibus egi, ostendi adductis etiam eius verbis, est id quod Bellonius nobis pro Acantylide Aristotelis perperam obtrudit, & Gazā scilicet secutus, pro Acanthylide Argathylem Latinè transfert. Caret huiusmodi Hirundine Italia, vel saltem hìc mihi nunquam obseruare licuit. Turnerus propter pedum breuitatem Apodem minorem vocat, refertq; ab Anglis dici Rok martinettes, vel Chirche martinettes, id est, Hirundines templorum, quo pariter significato Germani Kirchschvvalben dicunt, nonnulli verò etiam Murspyren, Mynterspyren, Murschvvalben (vt Georgius Agricola) Bergschvvalben, Vvyslespyren; eò quòd in templis & muris & montibus nidificent.

*L.10.c.33. Bellonij error. Apos minor. Hirundines templorum

FORMA. DESCRIPTIO.

ORNITHOLOGVS quidem huiusce speciei iconem expressit, estq; ea quam nos hìc ab eo sumus mutuati, sed nullā apposuit descriptionem: ait tamen aliquos dicere imo ventre ad collum vsq; albicare, reliquo corpore esse nigram. Exactiùs eam descripsit Bellonius, sed icon quam depingit Ripariæ est siue Drepanidis, cuius dum etiam genus facere contendit, oleum & operam perdit. Eius verò descriptio talis est. Color capitis, colli & dorsi, vt in Hirundine domestica, supra & infra rostrum nihil prorsus rubedinis habet; eius enim loco sub rostro, gutture & toto ventre ad caudam vsq; candicat. Peculiari ab aliјs signo dignoscitur, nempe quòd pedes habeat pennis obuestitos. (Hinc fortè Turnerus Apodes minores vocabat.) Alia est propria nota, macula videlicet prope caudam alba tantę magnitudinis, vt dum volat, nihil in ea nigredinis præterquam capite, alis & dorso & caudę extremitatibus appareant. Cauda etsi etiam bifurcata est, binis tamen illis longissimis, quas domestica habet, caret.

Bellonij alius error. Color. Nota propria. Cauda.

Hirundo agrestis siue rustica Plinij.

NIDVS.

IDEM Bellonius Hirundinis hoc genus solum nidum suum sphærica figura construere asserit, adeo ut vel hinc saltem lapsus eius manifestetur, nam *Plinius etiam de syluestris siue rustica Hirundine scribens dicebat: *nidos diuersos figura (quam domesticæ) sed materia eadem confingunt totos supinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaci: mirum qua peritia, & occultandis habiles pullis & substernendis molles*. Dein addit. *In Ægypti Heracleotico ostio molem continuatione euagante Nilo opponunt*: quæ Bellonius de sua Argatyli Plinium intellexisse credit, cùm Plinius simpliciter deinde eodem capite dicat; *Argatylis appellatur, eadem*

*L.10.c.33. Argathylis nidus.

Gazæ error
ᵇ9.hiſt.c.13

dem figura (pilæ, nempe) ex lino intextus. Sed Bellonio impoſuit translatio Gazæ, qui apud[b] Ariſtotelem ſcribentem, *Acanthilis ſolerti ingenio nidum conſtruit; texit enim lino in modum pilæ, vt vix ſit aditus*: Plinium hoc de Argatili ſcribere videns, pro Acan- tili Argatilem poſuit, & è ripariarum genere eſſe de ſuo addidit; nam id apud Ariſtotelem non legitur: neque etiam Argatilem Plinius in ijs enumerat. *In genere Parrarum eſt*, inquit, *cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, vt inueniri non poſſit aditus*. *Argatilis appella- tur, eadem figura ex lino intexent*. Ornithologus quòd Gazam uideret pro Parrarum legiſ- ſe Ripariarum, prius Gazę lectionem approbat, cùm alioqui, vt ſequenti ſubinde capite oſtendemus, Ripariæ longè aliter nidificent, quod fortè cernens ingenioſè admodum pro Parrarum Parorum (quos ſanè eo modo nidum confingere adhibenda etiam icone ſuo poſt loco indicabimus,) & pro Argatilis Aegithalus, hoc eſt, Parus legendum eſſe conij- cit. Aegitalus autem & Argatilis nomina facilè permutari poterunt. Vt modo ad Hirun- dinem noſtram reuertamur, Turnerus etiam in ſcopulis & templorum feneſtris æditiori- bus & ſummis turribus nidos figere ſcribit. *Hirundinum genus tertium*, inquit Albertus, *in parietibus murorum* (in muris) *exterius nidificat, & muſcis eſt infectum. Idem cum Paſſeribus pu- gnat: Paſſer enim domicilium* (nidum) *eius praeoccupat initio veris antequam veniant Hirundines*. Et rurſus: *Hirundines, quæ in muris & lapidibus nidificant, concludunt luto nidum vſq; ad arctum foramen, per quod intrant & exeunt, quòd ſi Paſſer intrauerit, & non citò exierit, Hirundinibus col- lectis pluribus, & luto obturantibus nidum ſuffocatur. Poſtea reparato foramine Hirundo, ad quam pertinebat nidus, Paſſerem mortuum eijcit*: Et rurſus alibi, *Hirundines omnes, quæ in muris nidifi- cant, claudunt nidos præter foramen, per quod intrant*. De hoc item Hirundinis genere intelle- xit Matthiolus inquiens: in muris veterum ædificiorum & cauernis & ſcopulis montium nidificant. In Hollandia ad vitreas Eccleſiarum, aliorumq; altorum ædificiorum fene- ſtras in fornicibus earum tantummodo nidulari audio, & nidum ferè ſphæricum confin- gere eadem prorſus, quæ domeſticæ materia, vt ex Plinio dictum eſt.

Plinius correctus.

Parorũ nidus.

Hirundinis ſyluestris nidus.

DE DREPANIDE SIVE RIPARIA.
Cap. VIII.

ᵃ1.Hiſt.c.1.
ᵇL.10.c.33

Falcula.
Abroycayn
Daryachin.
Dryacha.

AVICVLAM hanc, de qua nunc agimus, & cuius ſubinde pictura dabi- tur,[a] Ariſtoteles Drepanidem, Plinius Ripariam, Marcellus Empiricus Ripariolam voce diminutiua, Gaza apud Ariſtotelem Falculam aut Ri- pariam nuncupat. Albertus Græcè diciait Abroycayn, & aliquos eam vocare Daryachim, quo loco alias legitur Dryacha, qua nimirum voce ali- bi etiam vtitur, hoc modo: *Dryacha auis eſt Ariſtotelis pedibus carens*, &c. Vi- detur autem corrupta vox à Græca Drepanis. Matthiolus ab Italis Rondoni vel Tartari dici ſcribit: ſed nobis Bononienſibus Rondoni vocantur Apodes, Ripariæ ſiue Drepani- des Dardanelli, Gallis Martinet, quod nomen Ornithologus etiam ad Apodes ſeu Cypſel- los pertinere ſcribit, Sed Bellonius Gallus Martinet omnes Hirundines nominat, cum adie- cto magnitudinis epitheto, Ruſticam verò ſiue agreſtem, de qua proximè egimus, ſimpli- citer Martinet appellat, & Ripariam Hirondelle de riuage. Germani teſte Turnero ein Vberſvvalbe aut Speiren; aliqui referente Ornithologo Vvaſſerſchvvalbe, Rynſchvvalbe, hoc eſt, Hirundinem aquaticam, & Rheni Hirundinem, quod prope aquas & Rheni ag- geres niduletur: circa Argentoratum eodem ſignificato Rhynuogele, id eſt, Rheni auicu- la diminutiua formula dicitur. Georgius Agricola & ipſe Germanus ſummo cum & in- tolerabili errore Apodes cum Riparijs eaſdem facit, & Germanicè interpretatur Speir- ſchvvalben. Ornithologus diuerſarum Hirundinum nomina in diuerſis Germaniæ lo- cis cõfundi ait, ſuoſq; tradit Spyren vocare Apodes; inferiores verò Germanos ita vocare Riparias: Auem cuius iconem exhibet, & in Rheni riparum cauis nidificare aſſerit, ab alijs Germanicè Teelſchvvalben dici ſcribit.

Dardanelli

Hirondelle de riuage.

Georgij Agricolæ error.

GENVS

GENVS. DIFFERNTIAE.

LINIVS [a] Ripariam tertium genus Hirundinum facit, inquiens: *Tertium Hirundinum genus est, quæ ripas excauant, atque ita internidificant.* [b] Aristoteles, quicquid dicant alij, manifestè distinguit, dum ait: *Drepanis ut pennis præualet, sic pedibus degenerat, vt Hirundo & Apodes: nam hæc tria genera & moribus & volatu* (ὁμοιόπτερα) *& specie* (tum reliqua scilicet, tum paruitate pedum) *proxima inter se conspiciuntur.* Et reuera illud tantùm hæc auicula cum Hirundinibus omnibus commune habet, quòd pedibus sit curtis, multùm uolet, & insecta in volatu captet. Contrà ab ijs differt nidificandi ratione, quia non semper appareat, sed cùm imber incessit tantùm, & quia caudam, vt reliquæ Hirundines non habeat bifurcatam.

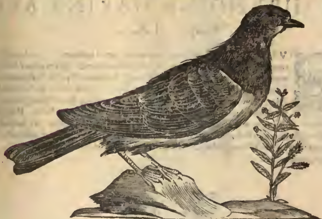
a *L. 10. c. 33.*
b *1. Hist. c. 1.*

FORMA. DESCRIPTIO.

Hirundo riparia fœmina cum chelidonio minori.



Hirundo riparia mas, siue Drepanis cum Vincetoxico.





RNITHOLOGVS Ripariæ fæminæ figuram depingens, Ventre, inquit, albicat, ut in collo quoque: pectore fuſca eſt. Deſcendit enim deorſum à dorſi initio ad pectus fuſcus color, ſed qui tamen totum pectus non occupet. Mirum quod rotundam illam maculam eiuſdem coloris, quæ retro oculos eſt, ad aures nimirum, non expreſſerit. Auicula tota (fæmina nempe) pronè præter pectus candicat, ſupinè fuſca eſt: mas verò magis nigricat, item collo toto, præterquam ſub roſtro, vbi macula eſt luteſcens. Alas in mare nimis breues pictor expreſſit: longitudinem earum ex femellæ icone dimetiaris, quam innuens philoſophus dicebat pennis præualere, pedibus verò degenerare, ſcilicet ob breuitatem, de qua etiam Plinius. *Qui negant*, inquit, *volucrem vllam eſſe ſine pedibus, confirmant & Apodes habere, & Drepanin in eis:* ſic ille, quibus perperam intellectis [a] Albertus, *Dryacha*, inquit, *Ariſtoteli auis eſt, pedibus carens* (κακόπους autem, non ἄπους Ariſtoteli eſt) *& cùm ad terram ceciderit, cubitis alarum & pectore repit ſicut Veſpertilio.*

Color.

Mas vt à femella differat.

[a] *Lib. 23.*

Alberti error.

N I D V S.



IVERSO, vt dixi, modo quàm Hirundines aliæ nidificant. Ripas enim teſte Plinio excauant, atq; ita internidificant. Nidos enim, inquit, non faciunt. Albertus tamen nidos artificioſos ſibi conſtruere aſſerit. Ego in cauis ſimpliciter illatis tantùm plumis & ſtramentis nidulari audio.

P R AE S A G I V M.



VM Drepanis apparet, imbrem præceſſiſſe ex [a] Ariſtotele colligitur, qui ita habet: *Aeſtate tantùm apparet Drepanis cùm imber inceſſit; tunc enim & apparet & capitur: deniq; rara hæc auis eſt:* Quo loco Albertus ſic habet: *Hirundinis quædam ſpecies non apparet niſi vno tempore anni poſt pluuiam in fine æſtatis menſe Auguſto cùm Sol eſt in Leone. Eſt autem admodum rara, & per totum annum niſi ſemel apparet, menſe vno quo etiam perit: quare generatio eius obſcura eſt.* Alibi contrà ſic: *Non apparet autem niſi poſt pluuiam in principio æſtatis, & eo tempore parit, cumque pulli cannaluerint, moritur.* Plinius verò migrare hanc auiculam ſcribit multis diebus antè quàm futurum eſt, vt amnis auctus attingat eius nidum. Inde nimirum cùm fugiſſe eam nouimus, amnes ſubinde iudicare prædicereq; poterimus inundationem aliquam minari.

[a] *1. Hiſt. c. 3.*

Inundationis præſagium.

DE HIRVNDINE MARINA AVE. Cap. IX.



IVSCEMODI auem aucupes noſtri, apud quos eam deprehendi, Hirundinem marinam nuncupant ob ſimilitudinem, quam cum Hirundinum genere obtinet, licet corpore longè ſit maior, & pedes longiores poſſideat. Ventre toto ad pectus vſq; candicat. Capite, alis & dorſo fuſceſcit. Alæ & cauda, vt in Hirundinibus longiſſimæ ſunt, & colore nigricant, intus verò fuſceſcunt. Cauda bifurcata eſt, vt figura exprimit. Roſtrum eſt robuſtum, nigrum, vt in Laro, rictu, maximo, eoq; coccineo. A roſtro per oculos ad pectus ferè vſq; notabilis linea atra defertur, & velut torquem prope pectus conſtituit. Pedes ſunt aterrimi, & vt Hirundinibus, ut dixi, maiores. Quid præterea ſuper hac volucre dicam, non habeo.

Deſcriptio.
Color.
Alæ.
Cauda.
Roſtrum.

Pedes.



DE

Hirundo marina cum lenticula marina.



DE APODE.

Cap. X.



COMMVNIS præceptor[a] Ariſtoteles auem hanc quia Hirundini adeo ſimilē, vt niſi hirſutis pedibus,& quia paulò maior ſit, ea diſcerni nequeat, Apodem indigitauit, Gaza Latinè Apedem & Depedem reddidit, Plinius verò, quem aliàs plerunque ſequi ſolet, ſeruata voce Græca Apodem Gaza à paruitate pedum nomen deducit; Plinius quòd careat eorum vſu. Quem ſecutus Syluaticus, *Apodhia* (Apodes rectiùs) *vocantur*, inquit, *aues ſimiles Hirundinibus, maiores tamen, plurimum volantes, ſic dictæ, quia vſu pedum carent.* Eædem ab alijs teſte[b] Plinio & Ariſtotele Cypſeli vocantur. Κύψελον etiam Heſychius & Varinus exponunt auem ſimilem Hirundini, nonnulli in hac voce l duplicant, quod non placet. Forſan autem ita dicuntur, quoniam ἐν κυψέλαις ſiue κυψελίοις pariant, ut ſubinde ex Ariſtotele dicemus. Cypſelos, inquit Cælius, Pſellus in libro de victus ratione Trogletas nuncupat, quia in foraminibus & cauis ferè latitent. Sed Cælius ex translatione Ge. Vallæ deceptus eſt, vt ni fallor, in Paſſere etiam annotaui, nam hoc interprete Pſellus commendat in cibo Paſſeres & Trogletas (lego Paſſeres Trogletas) quæ Hirundinibus ſimiles ſunt pedibus curtis (quæ poſteriora verba Valla de ſuo addidit) qui foraminibus turrium ſolùm ſe committunt: vnde nimirum pyrgitæ hi Paſſeres etiam appellantur, quorum pariter idem[c] Pſellus meminit. Vt verò ad Apodes reuertamur, quidam viri docti Germani referente Ornithologo χελιδόνας θαλασσίας, id eſt, Hirundines marinas etiam nominant, ſed cur id faciant, authorem, quod ſciam, non habent, niſi fortaſſis Plinij authoritate ita appellaſſe putemus. Hic enim Apodes toto mari cerni ſcribit Hirundinum ſpecie. Nos autem hoc nominis proximè præcedenti aui tribuimus nullam aliam ob cauſam, quàm quòd aucupes eam ita appellare videremus. Nonnulli etiam hodie Alcyonem vulgò Hirundinem marinam dicunt, & Germani, vt Ornithologus ſcribit Meropi, aut ei congeneri aui eandem nomenclaturam tribuunt. Albertus cum ſcripſiſſet de Apodibus quorum pedes ſunt mali, alæ verò bonæ, pòſt ſubdit: *Dicit autem Auicenna auem minorem quàm ſit Veſpertilio* (Hirundo potiùs, inquit Ornithologus, ut uitium ſit interpretis; ſed Apus Hirundine maior eſt: Itaq; legit: Dicit Auicenna Apodem maiorem eſſe, quàm ſit Hirundo) *& eſt*, inquit, *de genere Veſpertilionis* (Hirundinis) *quæ in terram cadens ſuper alas cadit, & Arabicè vocatur Abaſic* (voce forſan corrupta ab Apode) *& vacillat in motu, ac ſi careat pedibus.* Ariſtoteles ſanè illo in loco nullam Veſpertilionis, ſed Apodis tantùm & Hirundinis mentionem facit. Auguſtinus Niphus pro Apodes Apedes habet, Gazam, vt apparet, ſecutus, & Hirundines ſaxatiles & ſpeluncarias dici ſcribit. In Venetia prouincia referante Hermolao etiamnunc Cypſeli nuncupantur. Ego id nominis vulgare Italicum eſſe non puto. Perperam etiam Scoppa etiamſi Italus Cypſelum Italicè interpretatur la Rendina, Rondina vulgò typographi lapſu: nam & uox ſimpliciter Hirundinem ſic reddidit. Perperam item Syluaticus & ipſe Italus apud plures vulgò Dardanos appellari dixit. Itali Meropem ita nuncupant, & Hirundinem ripariam Bononienſes Dardanellum, fortè quòd Meropis adinſtar terræ caua ſubinſtret. Apodes Bononiæ Regijq; & fortaſſis in tota Lombardia Rondoni dicuntur, Genuæ, ut audio Barbarotti, voce planè ab Hirundinibus diuerſa, Hiſpanis Venceiò, nonnullis Arreaquo: Gallis la gran Hirondelle, grand Martinet, ſeu Martilet, Moutardier. Georg. Agricola Apodem, vt ſuperius quoq; à me eſt annotatum, eandem cum Hirundine riparia facit, & Germanicè interpretatur Spirſvvalben; Heluetij teſte Ornithologo Spyren nominant, & Murſpyren & Gerſuualm, uel Geyrlchuualemen: Hollandi, ut audio Steenſuualemen, quod in parietibus nidulentur: Angli Thegreat ſuualouues, hoc eſt, Hirundines magnas, ut refert Turnerus Anglus, qui has aues uel Hirundines ruſticas appellandas putat, uel Apodes maiores: Eliota pariter Anglus Martlettes dici ſcribit:

[a] 9. hiſt. c. 30
Etymologia.
Apes ſeu depes.
Apodhia.
[b] L. 10. c. 39
Cypſelus.
Vallæ error
Paſſeres troglytæ.
Paſſeres pyrgitæ.
[c] Lib. 1. de vict. rat. circa finem.
Hirũdo marina.
Alcyon.
Meropi cõgener.
Abaſi.
Apedes.
Hirundo ſaxatilis, & ſpelũcaria.
Rendina.
Dardanus.
Dardanell[o]
Rondoni.
Barbarotti.
Synonyma aliarum nationum.



GENVS. DIFFERENTIAE.

PODES, tametsi vulgò vbiq; fermè terrarum Hirundinis nomenclatura celebrentur, inter Hirundines tamen à veteribus, nimirum Aristotele & Plinio non recensentur. Vterq; verò Hirundinibus similes esse prodidit: quinimo Aristoteles discerni posse ab Hirundine negat, nisi quòd tibijs sint hirsutis, quam pariter differentiam in domesticæ Hirundinis historia annotauimus. Quàm apertè verò Apodes ab Hirundinibus distinguat philosophus, ostendimus à Drepanide allatis etiam eius verbis: differunt verò etiam magnitudine, nidulandi modo, & digitorum in pede constitutione: sunt enim duo antrorsum & totidem retrorsum tendunt, quamuis id in icone, quam exhibebo, expressum non sit; vsum eius in sequenti iam rubrica inuestigabo.

Vt ab Hirūdinibus differant.

FORMA. DESCRIPTIO.

Apos cum tabano.





POS toto corpore plumis egregiè munitus fultuſq; eſt, quemadmodum ſcilicet auibus multùm volacibus conueniebat, maximè verò cùm & pedum vſu careat fermè: vnde dicebat* Philoſophus, *Apodes vt pennis præualent, ſic pedibus degenerant*. Natura enim pedum paruitatem, alarum velocitate compenſauit. Toto corpore vnicolor eſt, ſed qualis in murium pilis conſpicitur. Caput habet ſupra admodum latum, collum verò breuiſſimum, rictum ampliſſimum, adeo ut integros ſcarabeos ac lucanos deglutiat; palpebras more terreſtrium ſupra & infra oculos; roſtrum exiguum, nigrum, prope extremitatem acutum, alas longas, caudam bifurcatam, crura breuiſſima ad digitos vſq; pennis obueſtita, digitos verò utrinq; binos, ut in Picis Martijs, unguibus armatos acutis, quibus quod rapiunt adeo conſtringit, ut id perfodiat. Cæterùm cùm cæteris auibus pedes cruraq; ad inſiſtendum dederit natura, in hoc auium genere ad repēdum potiùs facti eſſe videntur: ijs enim quando aliquod foramen ſubintrant, vltrà prorepunt, ad quod digiti ab utraq; parte bini plurimum proſunt, ut Picorum exemplo facilè comprobatur, quibus tales ad ſcandendum arbores, rependumq; per caudices & ramos earum natura ſagax conceſſit.

1. hiſt.c.1. Color. Caput. Collum. Os. Palpebræ. Roſtrum. Alæ. Cauda. Pedes. Pedum vſ°

LOCVS. VOLATVS



IVSCEMODI auium genus, quòd pedum uſu propemodum careant, nunquam ſtant aut ſedent, aut arboribus, ut Hirundines conſiſtunt, & ſi fortè in terram impigerint, cùm propter alarum longitudinem, tùm propter pedum breuitatem eleuare ſeſe nequeunt, quare in continuo volatu verſantur, & niſi in foramine aliquo, vel proprio nido quieſcunt; quod annotauit quoq; Plinius, dum ait: *Plurimùm volant Apodes. Hæ ſunt quæ toto mari cernuntur: nec vnquam tam longe naues tamq; continuo curſu recedunt à terra, vt non circumvolitent eas Apodes, Cætera genera reſidunt, & inſiſtunt: his quies niſi in nido nulla, aut pendent aut iacent*. Differt autem Apodum uolatus à uolatu Hirundinum, quòd Apodes plerunq; gregatim uolent, & altiùs etiam illis. Cùm uolant uelut arcus tenſi figuram exprimunt, & ſæpe alas non mouent. * Bellonius affirmat hoc auium genus reliquas aues volatus pernicitate vincere, & delphinum cæteros piſces natando, & ab hoc ſuperari Apodem, ſi volatus natatui conferatur, Apodes ſcribit Ariſtoteles omnibus anni temporibus apparere; cùm alioqui apud nos primæ auium diſcedant, & vltimæ redeant: quamobrem in Græcia ubi degebat Ariſtoteles, ſecus quàm hic fecerint: quod credens Bellonius Ariſtotelem ait id de ſua patria ſcribere, & reuera aliàs Apodibus id non conuenit. Georgius Agricola plures numero hybernis menſibus inter ſe nexas latere tradit in ripis fluminum, paludum & in littoribus & ſcopulis maris: indeq; accedere ut piſcatores interdum ita inter ſe iunctas ex aquis extrahant. Verùm dubium eſt, de quibus id ſcribat Agricola; nam Apodes, ut dixi, cum Riparijs confundit: unde ſubdit: *dictæ autem ſunt Riparia, quod ſoleant ripas excauare, & in eis nidos conſtruere, ac latere*: quibus ſanè uerbis ſe de Riparijs loqui atteſtatur.

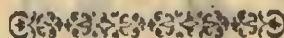
Vt quieſcāt. Volat° Apodum & Hirundinum vt differat. *Li. 7.c.53. Delphini natatus. Vt lateant. Agricolæ error.

NIDVS.



IRCA turres degunt, & in foraminibus earum nidificant: Plinius in ſcopulis etiam nidulari ſcribit: quæ fortè illæ fueriut, quas toto mari conſpici ait: Ornithologus in crepidinibus fluuiorum altiſſimè, vel in terra uel in glarea, quod non puto, quamuis & Ariſtoteles intra ſpecus nidum confingere teſtetur. Fingunt autem eodem Ariſtotele teſte ſpeciē ciſtellę productæ longius, fictæ ex luto (Græcus textus habet πεπτιῶσιν ἐς κυχέλιον ἐκ πηλῶ) uno aditu dato arctiſſimo, idq; locis anguſtis, ut & beluas deuitare poſſint & homines.

Nidi figura.



VICTVS

VICTVS.


ICTITANT insectis per aëra uolitantibus, eaq; nisi uolantes capiunt, & nisi uolantes edunt. Obseruaui tamen ego aliquando adhærere parietibus, quod ideo eas facere conijcio, ut araneas muscas sue, similiaque insecta præuisa capiant. Bellonius tantum oculorum acie valere scribit, vt per mille passus muscam volantem obseruent, & subitò insequantur.

Quantum visu valeat.

CAPIENDI RATIO.


VOMODO pueri Apodes primùm redeuntes in Zacintho insula numerosè capiant, ita ferè recenset Bellonius. Zacinthus insula castrum habet in cacumine rupis prope urbem, cuius (castri) incolæ pueri è fenestris ceu piscaturi baculum manu continent, hamoq; plumam pro esca appendunt, quam diripere & in nidum portare uolentes aues, hamo affixæ hærent. atq; ita puer unus septuaginta uno die aues capere uisus est. Idem Bellonius quomodo in Creta pueri eas cicadis capiant, sic docet. Acicula instar hami curuata cicadam transfigunt; aciculam filo alligant, cuius ipsi extremitatem tenent. Cicada sic transfixa in aerem euolat; eam conspectam Apodes impetu petunt, & deuorata filo hærente capiuntur. Simili modo Regij audio laqueis capi, in quibus cicadæ, uel muscæ sint appensæ.

Pueri vt Apodes capiant in Zacintho insula.

Vt cicadis capiatur in Creta.

COGNOMINATA.

VNni populi Apodes dicti sunt, ut Suidas meminit, quòd nunquam ferè pedites, sed contrà semper equites iter facerent. Cypselus Corynthiorum tyrannus fuit, de quo consule alios.

Vnni populi Apodes dicti.

Cypselus tyrannus.

PROVERBIVM.

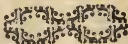

YPSELVS *non generat Aquilam*, prouerbium citatum à G. Heldelino: quod adagiorum author non memorat. Videtur autem simile illi Horatiano, *Et imbellem feroces, Non generant Aquilæ Columbam*. Vel fortè ideo Apos Aquilam non generare dicitur, quia etsi uolandi pernicitate Aquilam nisi superet, saltem adæquet, uiribus longè sit inferior, cùm scilicet Apos insecta deuoret animalcula exigua, Aquila quodcunq; obuium etiam maximum impugnet.

Cypsel⁹ nõ generat Aquilam.

VSVS IN CIBO, & Medicina.


ERMANI superiores inferioresque, ut audio, ab Apodum esu tanquam prorsus abominando abstinẽt, cùm alioqui in cibo non sint ingrati, maximè pingues. Fœtus earum Bononiæ in præcipuis delicijs habentur, & magno uæneunt. Has aues testatur Plinius ex uino sumptas sanare tormina.

Germani non edunt Apodes.



DE VPVPA.
Cap. XI.

Ordo. Auis paradisi. [a] L. 6. Met.



VPVPAM etsi spurcissimam, ut subinde in historia patebit, auem, vel ob solam fabulam, qua Thereus Thraciæ rex in auem conuersus fingitur, quod Philomelam, id est, Hirundinem, & Prognen. id est, Lusciniam gladio persequeretur, Hirundinibus subiungimus; sed forsan & regiam alitem præferre debebamus, regiam autem, non ob iam dictam fabulam, sed propter insignem spectabilemq; corporis decorem, quamobrem quibusdam auis paradisi nuncupari meruit, quam pulchritudinem notans [a] Naso de Thereo in Vpupam conuerso canebat:

Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristæ,
Prominet immodicum pro longa cuspide rostrum,
Nomen Epops volucri, facies armata videtur.

SYNONYMA.

Dukiphat. [a] Cap. 13. Vpupa Galli[*] syluestris dicitur. [b] Cap. 14. [c] Cap. 6. [d] In comm.



PRO דוכיפת Dukiphat in leuitico Rabbi [a] Salamon exponit Gallum syluestrem duplici crista, unde etiam nomen sit, quasi די. id est, duas, כפת id est, cristas habens. Eandem expositionem sequitur R. Dauid, Serach Ghaon, & R. Abraham. D. Hieronymus & Septuaginta vertunt Vpupam: quam versionem astruit Sanctes Pagninus, quod Vpupa auis sit cristis à capite exeuntibus galeata. Sed & Rabbinorum versio non displicet: nam Vpupa à quibusdam Græcè etiam ἀλεκτρύων ἄργιος, id est, Gallus syluestris dicitur, quemadmodum à nonnullis Italis Gallus Paradisi. Eandem Hebraicam vocem Septuaginta in [b] Deuteronomio traducunt Porphirionem. Vbi apud [c] Zachariam iuxta Hebraicum legitur: *Et habebant alas* חסידה Chasida, Aquila, Theodotio & Symmachus teste D. [d] Hieronimo legunt ἐρωδιόν, id est, Herodionem, soli Septuaginta ἔποπα, id est, Vpupā. Hasidā, inquit D. Hieron. Hebræi Miluū putant, auē rapacissimā; & semper domesticis auibus insidiantem.

Anapha.

In אנפה Anapha Hebraicę vocis interpretatione variant plurimū interpretes: Hieron. Charadriū nonnulli Vpupā, quòd ad Charadriū proximè, ut aiunt, accedat, quia cristam in fronte gestare videtur: quidā Picā, Picū alij, alij Miluū, alij Gracculum esse uolunt, alij Palumbem syluestrem, quidam recentiores Otum, ut in Oto dixi Ego D. Hieronymi lectionem probauerim, quamuis plurimi Ardeam propriè significare uelint.

Racham. Ataleph. Kaath. Cos. Alhudud. Fitomos. Garefol. Hakocoz. Etymologia.

רחם Racham etiam Hebraicæ linguæ periti omnino genus aliquod Aquilæ aut Vulturis esse volunt, quanquā Septuaginta Vpupam transtulerint. עטלף item aliqui Vpupam exponunt, quod quoq; improbant eruditi. קאת Kaath quidam Germanus non indoctus Vpupam expouit, sicuti etiam Iudæi recentiores ferè. כוס, Cos deniq; uariè interpretantur, Bubonem, Noctuam, Vpupam, ut in Bubone fusius, nisi memoria fallit, scripsi. Alhudud Bellunensis auem esse tradit, quæ uulgò apud Patauinos Gallus Paradisi vocatur. Fitomos Syluaticus traducit Vpupam, item Garefol. Apud Albertum pro Vpopa reperitur Hakocoz. Græcis ἔποψ, ut Latinis Vpupa dicitur, nomine pro onomatopœiam facto. Nam quamuis Isodorus ita Græcè dictam scribat, eò quòd stercora humana consideret, & fœtenti pascatur fimo, mihi probabilius uidetur à uoce sua dici, ut Varroni etiam in primis placet, ut mox patebit.

Ἔπεξις. Ἔροψ. Cucufa. Phylonco-pteros. [e] Li. 1. Hierogl. 55. [f] Lib. 2.

Pro ἔποψ legitur apud nonnullos quandoq; etiam ἔπεξις: apud Hesychium & Varinum ἔροψ auis quædam exponitur. Ornithologus conijcit uocem esse corruptam & legendum uel ἔποψ vel μέροψ. Ijdem etiam Σαίτιον appellari asserunt, & ἀλεκτρύαινα, & γέλασον. Aegyptij Cucufam, vel Cucupham vocant, voce nonnihil accedente ad Hebraicam Duchifat: & Kiranides Cucufam pro Vpupa interpretatur, & alijs Phylincopteron vocari scribit. [e] Orus Κουκουφὰν parentibus senio confectis nidum ait extruere, pennis eorum euulsis: idem alij de Vpupa referunt, pietate eius in parentes celebrata. Sed Orus vel saltē interpres aliquis Græcus Cucuphā ab Vpupa auē diuersam existimasse videtur, cùm hic Cucupham, [f] alibi verò Epopen nominet. Nunc vulgo Græcorum appellatur ἀγριοκόκορος teste Roberto Stephano, id est, Gallus syluestris, & in Creta vt aiunt agriope-

agriopetinon dicunt. Apud Italos per onomatopœiam Buba dicitur, circa Vincentiam Vpega; alibi à crista, qua insignis spectatur, Gallo del Paradiso, vt in Venetia prouincia, apud Ligures Galletto di Marzo, nimirum ob cristam,& quòd circa Martium mensem apparere incipiat; alibi etiam Galletto di Maggio, fortè quòd tunc numerosiùs appareat, Bellinzonæ Puppula; Siculis, ni fallor, Cristella: Hispanis Abubilla: Lusitanis Popa: Gallis Huppe, ut nonnulli aiunt, ut Ornithologus, à fœtore, qui postremam eam dictionem per p duplicatum scribit, circa Montepessulanum Lupege, Sabaudis Etpie, ni fallor, in ualle Augusta, Putta: Germanis Vvydhopff, Vvidehupffe, Kathaan, id est, Gallus stercoris, circa Rostochium Vvedehoppe; Flandris Hupetup: Brabantis Huherou, Anglis à Houupe: Illyrijs Dedek; Polonis Dudek, Turcis Ibik. Litteratores pleriq; omnes Britannici Vpupam, inquit Turnerus, eam uocant auem, quam barbari ab alarum strepitu Vannellum,& ipsi sua lingua Lapuuingam.

Buba. Vannellus. Lapuuinga

FORMA. DESCRIPTIO.



VPVPA inquit Pausanias, magnitudine paululum excedit Coturnicem. In capite autem pennas habet, cristarum instar in sublime elatas. Vnde τριλόφιαν eam nominat Aristophanes, quasi triplicem habeat in galea cristam, vt in scholijs legitur, unde etiam μακροτίκρανος, & κορυθαιόλος à poetis cognominatur, vt Hesychius & Varinus scribunt. Cristam verò, quia dum lubet, erigit, & rursum submittit, Plinius rectè plicatilem vocauit, dum ait: *Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput à rostro residentem.* Et alibi iterum: *Mutat & Vpupa colorem, vt tradit Aeschylus poëta, auis crista visenda plicatili, contrahens eam, surrigensq; per longitudinem capitis.* Vbi apud Albertum legitur: *Vpupa galeam de pelle habet in capite, tota corpore varia & pulchra*; lege de pennis vel plumis, nam ex his crista constat, sicuti etiam ex Pausania dixi, non ex pelle, sed hoc Gallinaceo potiùs conuenit. [a] Aristoteles Vpupam,& cæterarum quoq; syluestrium plurimas tempore æstatis & hyemis mutare prodidit, & [b] alibi: *Vpupa*, inquit, *cùm colore, tum verò specie immutatur, vt Aeschylus poëta satis carmine suo exposuit.* Citat dein eius carmen, sed quia ita deprauatum legitur, vt neminimùm id quidem interpretari potuerit magnus vir Gaza, hîc id ego, quantum iudicare possum, correctum & emendatum à [c] Iosepho Scaligero apponam.

Magnitudo. Caput. Vpupa cur τριλοφία dicta. Crista Vpupæ plicabilis vocata. [a] 9. hist. c. 15 [b] 9. hist. c. 39 Aeschylus correctus. [c] In comm. Actua Virg.

Τοῦτον δ' ἐπόπτην Ἔποπα τῶν αὑτοῦ κακῶν,
Πεποικίλωκε, κἀποδηλώσας ἔχει
Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχίᾳ
Ὃς ἦρι μὲν φανὸν τε διαπάλλει πτερὸν
Κίρκου λευκάργου. δύο γαρ οὖν μορφὰς φανεῖ
Παιδός γε τ' αὐτοῦ νηδύος μιᾶς ἄπο.
Νέας δ' ὀπώρας ἡνίκ' αὐξανθῇ στάχυς,
Τίκτει νιν αὖτις. Κἀμφινωμήσει πτέρυξ,
Ἀεὶ δὲ μίσει τῶν δ' ἀπαλλάγεις τόπων
Δρυμοὺς ἐρήμους, ἢ πάγους ἀποικίσει.

Iacobus Dalechampius sic vertit, Gazam, ut apparet, secutus, nam Circi Accipitris non meminit:

Hunc calamitatis Vpupam testem sua
Variam facit, tenetq; perculsum metu,
Ferum antea, armatum, petrarum nunc autem
Vere appetente, qua nouo pennas quatit
Russas in agris. Nam est figura duplici
Vnus quidem iuuenis color est pectoris:
Autumno at illa flaua cùm peperit seges.
Mutata pennas rursus albas induit.

Citaui eosdem uersus in Cuculo ex Dalechampio, ubi pariter Aeschylum cùm Vpupa Cuculum imprudenter confudisse, ex Scaligeri authoritate scripsi, quod ut manifestiùs appareat, necessarium est clarissimi istius viri scholia ad eosdem uersus apponere. In quibus versibus, inquit, primùm allusum ad nomen Epopis, tanquam ἐπόπτης fuerit malorum suorum: deinde alium plumarum colorem illi Vere attribuit, alium æstate. Nam ἦρι φανὸν πτερὸν illi dat Κίρκου λευκάργου. Ait habere pennas Accipitris, qui est λεύκαργος, hoc est ventre albo,

Aeschylus error. Aeschyli versus de Vpupa explicati.

nat, ut ſcribit Kiranides. Linguæ vlcera & labrorum in mulſo, ſicut Plinius ait, in melle vel mulſa, vt Sextus & Conſtantinus, decoctæ ſanant.

Ad vlc. annoſum.

Vlcus etiam annoſum teſte Sereno coaleſcet, ſi cineres Hirundinis altæ ei inlucas.

Ad podagram.

Sanguinem mirificè dolorem podagricum lenire ſcribit Trallianus. Aetius inter vnguenta podagrica hoc quoque recenſet remedium. Vrticæ ſemen & Hirundinis nidum cum ſapa terito & illinito. Si ſpina vel aculeus in pede aliaue parte canem læſerit, extrahet illum, inquit Albertus, impoſitus puluis Hirundinellarũ (cinerem de pullis Hirundinum intelligere puto) in olla noua cũ partibus inteſtinis (cũ ipſis inteſtinis) combuſtarũ: quod medicamentum tanquam ſaluberrimum in pyxide reſeruandũ eſſe monet. Ego hunc cineris Hirundinũ vſum apud veteres non reperio: cæterùm arundinis, quã phragmiten cognominat, radicẽ conciſam per ſe, & una cum bulbis illitam ſurculos & cuſpides extrahere Dioſcorides tradit.

Ad morſum canis rabidi.

Ad morſum canis rabidi laudant citante Plinio Hirundinis deco[c]tum epotum. Ad eundem morſum prodeſſe aliàs ſcribit glebulam ex Hirundinum nido illitam ex aceto, vel pulli Hirundinis combuſti. Alibi etiam tradit, vt quidam citant, ſtercus Hirundinis decoctum & potum canis rabidi morſui aduerſari.

Ad viperæ morſus.

Aduerſus verò viperarum morſus Pelagonius nidum Hirundinis cum vino vetere contritum in iumento imponi iubet: atque Eumelus in iumento ad omnem virulentum ictum pulli Hirundinis ventrem, vel eorundem nidum contritum imponi præcipit. Idem Pelagonius contra viperę morſus in iumentis Hirundinis pullos diſſectos adhiberi conſulit.

Ad ebrietatem vitandam.

Si Hirundinum pulli tres tribus offis in fauces boum cum vino deijciantur, toto anno valere quidam ſcripſere, vt Plinius & Columella citant. Si quis liberalius bibens ebrius eſſe nolit, Hirundinis roſtri cinis cum myrrha tritus, & in vino, quod bibitur, inſperſus, ſecurum teſte Plinio præſtabit à temulentia. Sin iam ebrius factus eſt, cinerem Hirundinum aduſtarum quantitatem ſufficientem exhibebis.

Cõtra ſomnum.

Si æger nimis dormiat, vel ſi quenquam nolis dormire, oculus Hirundinis poſitus in lecto, vt ferunt, ſomnum adimet, donec auferatur. Sunt etiam qui nugantur omnes te amaturos, ſi Hirundinis cor tecum habueris.

VSVS IN CIBO.

Hirundines niſi à pauperculis quibuſdam in cibum admitti puto. Alimentum ex eis eſt nocuum & feruidum; ideoq; niſi remedij cauſa medici edi iubent.

VSVS IN BELLO.

*Cecinnæ aſtus. *L. 10. c. 24.*



VAMVIS alij Hirundines nobis prorſus inutiles eſſe profiteantur, hiſtoria nihilominus teſtatur earum in bellicis negocijs nõ vulgarem vſum fuiſſe. Cecinnam enim equeſtris ordinis virum ſcribit *Plinius comprehenſas Hirundines in vrbe, ſecum in expeditionibus adferre ſolitum, & poſtmodum victoriæ nuncias amicis miſiſſe in eundem nidum remeantes illito victoriæ colore.

Fabij Pictoris aſtus.

Et à Fabio Pictore idem Plinius traditum ait in animalibus ſuis, cùm obſideretur præſidium Romanum à Liguſtinis, Hirundinem à pullis ad ſe allatam, ut lino ad pedem eius alligato nodis ſignificaret, quoto die adueniente auxilio eruptio fieri deberet.

Hadding vt Dunam incenderit.*

Haddingum Humbli primi Danorum regis à fratre expulſi filium, iniuriam patri illatam vindicare cum uellet, ferunt ſucceſſorem patrui ſui illius qui patrem ſuum interemerat, Dunæ agentem arcta ſtrinxiſſe obſidione, & cùm ita adhuc nihil proficeret, igne ſub Hirundinum, quæ in obſeſſa urbe nidulabantur, à peritis aucupibus captarum alis occultè & artificioſè ligato urbẽ incendiſſe, ciueſq; dum in reſtinguendo incendio fallaciæ ignari occuparentur, oppreſſiſſe, & regem unà cum urbe cepiſſe.

Fridleu vt Duſlinam ceperit.*

Tradit eadem hiſtoria Fridleuum alium Daniæ regem cum numeroſo exercitu cum ad opprimendam Hyberniam contenderet, nec poſſet uoti compos fieri, ad aſtum prænominati Haddingi regis confugiſſe, atq; eodem etiam modo Duſlinam quæ terræ caput erat, occupaſſe. Similem ferè hiſtoriam de Olha quadam principe recitauimus in Columba. Atq; hæc de Hirundine in genere dicta ſunt.



DE HIRVNDINE AGRESTI siue rustica Plinio dicta. Cap. VII.

PLINIVS *quoddam Hirundinum genus, quod nidos quidem figura di- *L.10.c.33.
uersos, sed eadem (qua domesticæ) materia confingit, rusticum & agre-
ste nuncupant, vt suprà, vbi de diuersis Hirundinum generibus egi, osten-
di adductis etiam eius verbis, est id quod Bellonius nobis pro Acantylide Bellonij error.
Aristotelis perperam obtrudit, & Gazá scilicet secutus, pro Acanthylide
Argathylem Latinè transfert. Caret huiusmodi Hirundine Italia, vel sal-
tem hic mihi nunquam obseruare licuit. Turnerus propter pedum breuitatem Apodem Apos minor.
minorem vocat, refertq; ab Anglis dici Rok martinettes, vel Chirche martinettes, id est,
Hirundines templorum, quo pariter significato Germani Kirchschvvalben dicunt, non- Hirundines templorum
nulli verò etiam Mursþyren, Mynterspyren, Murschvvalben (vt Georgius Agricola)
Bergschvvalben, Vvyssespyren; eò quòd in templis & muris & montibus nidificent.

FORMA. DESCRIPTIO.

ORNITHOLOGVS quidem huiusce speciei iconem expressit, estq;
ea quam nos hic ab eo sumus mutuati, sed nullā apposuit descriptionem:
ait tamen aliquos dicere imo ventre ad collum vsq; albicare, reliquo cor-
pore esse nigram. Exactiùs eam descripsit Bellonius, sed icon quam de-
pingit Ripariæ est siue Drepanidis, cuius dum etiam genus facere conten- Bellonij alius error.
dit, oleum & operam perdit. Eius verò descriptio talis est. Color capitis,
colli & dorsi, vt in Hirundine do- Color.
mestica, supra & infra rostrum
nihil prorsus rubedinis habet; eius
enim loco sub rostro, gutture &
toto ventre ad caudam vsq; can-
dicat. Peculiari ab alijs signo di-
gnoscitur. nempe quòd pedes
habeat pennis obuestitos. (Hinc Nota propria.
fortè Turnerus Apodes minores
vocabat.) Alia est propria nota,
macula videlicet prope caudam
alba tantę magnitudinis, vt dum
volat, nihil in ea nigredinis præ-
terquam capite, alis & dorso & Cauda.
caudę extremitatibus appareant.
Cauda etsi etiam bifurcata est, bi-
nis tamen illis longissimis, quas domestica habet, caret.


Hirundo agrestis siue rustica Plinij.

NIDVS.

IDEM Bellonius Hirundinis hoc genus solum nidum suum sphærica figu-
ra construere asserit, adeo ut vel hinc saltem lapsus eius manifestetur, nam
*Plinius etiam de syluestris siue rustica Hirundine scribens dicebat: *nidos* *L.10.c.33.
diuersos figura (quam domesticæ) *sed materia eadem confingunt totos su-
pinos, faucibus porrectis in angustum, vtero capaces: mirum qua peritia, & occul-
tandis habiles pullis & substernendis molles*. Dein addit. *In Aegypti Heracleo-
tico ostio molem continuatione euagantis Nilo opponunt*: quæ Bellonius de sua Argatyli Plinium
intellexisse credit, cùm Plinius simpliciter deinde eodem capite dicat; *Argatylis appellatur, ea-* Argathylis nidus.
dem

[Gazæ error. b 9. hiſt. c. 13] dem figura (pilæ nempe) ex lino intextus. Sed Bellonio impoſuit translatio Gazæ, qui apud[b] Ariſtotelem ſcribentem, *Acanthilis ſolerti ingenio nidum conſtruit; texit enim lino in modum pilæ, vt vix ſit aditus*: Plinium hoc de Argatili ſcribere videns, pro Acantili Argatilem poſuit, & è ripariarum genere eſſe de ſuo addidit; nam id apud Ariſtotelem non legitur: neque etiam Argatilem Plinius in ijs enumerat. *In genere Parrarum eſt*, inquit, *cui nidus ex muſco arido ita abſoluta perficitur pila, vt inueniri non poſſit aditus*. *Argatilis appellatur, eadem figura ex lino intexens*. Ornithologus quòd Gazam uideret pro Parrarum legiſſe Ripariarum, prius Gazę lectionem approbat, cùm alioqui, vt ſequenti ſubinde capite oſtendemus, Ripariæ longè aliter nidificent, quod fortè cernens ingenioſè admodum pro

[Plinius correctus. Parorū nidus.] Parrarum Parorum (quos ſanè eo modo nidum confingere adhibenda etiam icone ſuo poſt loco indicabimus,) & pro Argatilis Aegithalus, hoc eſt, Parus legendum eſſe conijcit. Aegitalus autem & Argatilis nomina facilè permutari poterunt. Vt modo ad Hirundinem noſtram reuertamur, Turnerus etiam in ſcopulis & templorum feneſtris æditioribus & ſummis turribus nidos figere ſcribit.

[Hirundinis ſylueſtris nidus.] *Hirundinum genus tertium*, inquit Albertus, *in parietibus murorum* (in muris) *exterius nidificat, & muſcis eſt infectum. Idem cum Paſſeribus pugnat & Paſſer eius domicilium* (nidum) *eius praeoccupat initio veris antequam veniant Hirundines*. Et rurſus: *Hirundines, quæ in muris & lapidibus nidificant, concludunt luto nidum vſq; ad arctum foramen, per quod intrant & exeunt, quod ſi Paſſer intrauerit, & non citò exierit, Hirundinibus collectis pluribus, & luto obturantibus nidum ſuffocatur. Poſtea reparato foramine Hirundo, ad quam pertinebat nidus, Paſſerem mortuum eycit*: Et rurſus alibi, *Hirundines omnes, quæ in muris nidificant, claudunt nidos præter foramen, per quod intrant*. De hoc item Hirundinis genere intellexit Matthiolus inquiens: in muris veterum ædificiorum & cauernis & ſcopulis montium nidificant. In Hollandia ad vitreas Eccleſiarum, aliorumq; aliorum ædificiorum feneſtras in fornicibus earum tantummodo nidulari audio, & nidum ferè ſphæricum confingere eadem prorſus, quæ domeſticæ materia, vt ex Plinio dictum eſt.

DE DREPANIDE SIVE RIPARIA. Cap. VIII.



AVICVLAM hanc, de qua nunc agimus, & cuius ſubinde pictura dabitur,[a] Ariſtoteles Drepanidem, Plinius Ripariam, Marcellus Empiricus Ripariolam voce diminutiua, Gaza apud Ariſtotelem Falculam aut Ripariam nuncupat. Albertus Græcè dici ait Abroycayn, & aliquos eam vocare Daryachim, quo loco alias legitur Dryacha, qua nimirum voce alibi etiam vtitur, hoc modo: *Dryacha auis eſt Ariſtotelis pedibus carens*, &c. Videtur autem corrupta vox à Græca Drepanis. Matthiolus ab Italis Rondoni vel Tartari dici ſcribit: ſed nobis Bononienſibus Rondoni vocantur Apodes, Ripariæ ſiue Drepanides Dardanelli, Gallis Martinet, quod nomen Ornithologus etiam ad Apodes ſeu Cypſelos pertinere ſcribit, Sed Bellonius Gallus Martinet omnes Hirundines nominat, cum adiecto magnitudinis epitheto, Ruſticam verò ſiue agreſtem, de qua proximè egimus, ſimpliciter Martinet appellat, & Ripariam Hirondelle de riuage. Germani teſte Turnero ein Vberſvvalbe aut Speiren; aliqui referente Ornithologo Vvaſſerſchvvalbe, Rynſchvvalbe, hoc eſt, Hirundinem aquaticam, & Rheni Hirundinem, quod prope aquas & Rheni aggeres niduletur: circa Argentoratum eodem ſignificato Rhynuogele, id eſt, Rheni auicula diminutiua formula dicitur. Georgius Agricola & ipſe Germanus ſummo cum & intolerabili errore Apodes cum Riparijs eaſdem facit, & Germanicè interpretatur Speirſchvvalben. Ornithologus diuerſarum Hirundinum nomina in diuerſis Germaniæ locis cōfundi ait, ſuoſq; tradit Spyren vocare Apodes; inferiores verò Germanos ita vocare Riparias: Auem cuius iconem exhibet, & in Rheni riparum cauis nidificare aſſerit, ab alijs Germanicè Teelſchvvalben dici ſcribit.

[a 1. Hiſt. c. 1. b L. 10. c. 33]
[Falcula. Abroycayn. Daryachin. Dryacha.]
[Dardanelli]
[Hirondelle de riuage.]
[Georgij Agricolæ error.]



GENVS. DIFFERNTIAE.

PLINIVS [a] Ripariam tertium genus Hirundinum facit, inquiens: *Tertium Hirundinum genus est, quæ ripas excauant, atque ita internidificant.* [b] Aristoteles, quicquid dicant alij, manifestè distinguit, dum ait: *Drepanis vt pennis præualet, sic pedibus degenerat, vt Hirundo & Apodes: nam hæc tria genera & moribus & volatu* (ὁμοιόπτερα) *& specie* (tum reliqua scilicet, tum paruitate pedum) *proxima inter se conspiciuntur.* Et reuera illud tantùm hæc auicula cum Hirundinibus omnibus commune habet, quòd pedibus sit curtis, multùm uolet, & insecta in volatu captet. Contrà ab ijs differt nidificandi ratione, quia non semper appareat, sed cùm imber incessit tantùm, & quia caudam, vt reliquæ Hirundines non habeat bifurcatam.

[a] L. 10. c. 33.
[b] 1. Hist. c. 1.

FORMA. DESCRIPTIO.

Hirundo riparia femina cum chelidonio minori.



Hirundo riparia mas, siue Drepanis cum Vincetoxico.





RNITHOLOGVS Ripariæ fæminæ figuram depingens, Ventre, inquit, albicat, ut in collo quoque: pectore fuſca eſt. Deſcendit enim deorſum à dorſi initio ad pectus fuſcus color, ſed qui tamen totum pectus non occupet. Mirum quod rotundam illam maculam eiuſdem coloris, quæ retro oculos eſt, ad aures nimirum, non expreſſerit. Auicula tota (fæmina nempe) pronè præter pectus candicat, ſupinè fuſca eſt: mas verò magis nigricat, item collo toto, præterquam ſub roſtro, vbi macula eſt luteſcens. Alas in mare nimis breues pictor expreſſit: longitudinem earum ex femellæ icone dimetiaris, quam innuens philoſophus dicebat pennis præualere, pedibus verò degenerare, ſcilicet ob breuitatem, de qua etiam Plinius. *Qui negant*, inquit, *volucrem vllam eſſe ſine pedibus, confirmant & Apodes habere, & Drepanin in eis*: ſic ille, quibus perperam intellectis [a] Albertus, *Dryacha*, inquit, *Ariſtoteli auis eſt, pedibus carens* (*κακόπους* autem, non *ἄπους* Ariſtoteli eſt) *& cùm ad terram ceciderit, cubitis alarum & pectore repit ſicut Veſpertilio.*

Color.

Mas vt à femella differat.

[a] Lib. 23.

Alberti error.

N I D V S.



IVERSO, vt dixi, modo quàm Hirundines aliæ nidificant. Ripas enim teſte Plinio excauant, atq; ita internidificant. Nidos enim, inquit, non faciunt. Albertus tamen nidos artificioſos ſibi conſtruere aſſerit. Ego in cauis ſimpliciter illatis tantùm plumis & ſtramentis nidulari audio.

P R AE S A G I V M.



VM Drepanis apparet, imbrem præceſſiſſe ex [a] Ariſtotele colligitur, qui ita habet: *Aeſtate tantùm apparet Drepanis cùm imber inceſſit; tunc enim & apparet & capitur: deniq; rara hæc auis eſt*: Quo loco Albertus ſic habet: *Hirundinis quædam ſpecies non apparet niſi vno tempore anni poſt pluuiam in fine æſtatis menſe Auguſto cùm Sol eſt in Leone. Eſt autem admodum rara, & per totum annum niſi ſemel apparet, menſe vno quo etiam perit: quare generatio eius obſcura eſt.* Alibi contra ſic: *Non apparet autem niſi poſt pluuiam in principio æſtatis, & eo tempore parit, cumque pulli conualuerint, moritur.* Plinius verò migrare hanc auiculam ſcribit multis diebus antè quàm futurum eſt, vt amnis auctus attingat eius nidum. Inde nimirum cùm fugiſſe eam nouimus, amnes ſubinde iudicare prædicereq; poterimus inundationem aliquam minari.

[a] 1. Hiſt. c. 3.

Inundationis præſagium.

DE HIRVNDINE MARINA AVE. Cap. IX.



IVSCEMODI auem aucupes noſtri, apud quos eam deprehendi, Hirundinem marinam nuncupant ob ſimilitudinem, quam cum Hirundinum genere obtinet, licet corpore longè ſit maior, & pedes longiores poſſideat. Ventre toto ad pectus vſq; candicat. Capite, alis & dorſo fuſceſcit. Alæ & cauda, vt in Hirundinibus longiſſimæ ſunt, & colore nigricant, intus verò fuſceſcunt. Cauda bifurcata eſt, vt figura exprimit. Roſtrum eſt robuſtum, nigrum, vt in Laro, rictu, maximo, eoq; coccineo. A roſtro per oculos ad pectus ferè vſq; notabilis linea atra defertur, & velut torquem prope pectus conſtituit. Pedes ſunt aterrimi, & vt Hirundinibus, ut dixi, maiores. Quid præterea ſuper hac volucre dicam, non habeo.

Deſcriptio. Color. Alæ. Cauda. Roſtrum.

Pedes.



Hirundo marina cum lenticula marina.



DE APODE.

Cap. X.

[a] 9. hist. c. 30
Etymologia.
Apes seu depes.
Apodhia.
[b] L. 10. c. 39
Cypselus.
Vallæ error
Passeres troglytæ.
Passeres pyrgitæ.
[c] Lib. 1. de vict. rat. circa finem.
Hirundo marina.
Alcyon.
Meropi cōgener.
Abasi.
Apedes.
Hirundo saxatilis, & speluncaria.
Rendina.
Dardanus.
Dardanell[o]
Rondoni.
Barbarotti.
Synonyma aliarum nationum.

COMMVNIS præceptor[a] Aristoteles auem hanc quia Hirundini adeo similē, vt nisi hirsutis pedibus, & quia paulò maior fit, ea discerni nequeat, Apodem indigitauit, Gaza Latinè Apedem & Depedem reddidit, Plinius verò, quem aliàs plerunque sequi solet, seruata voce Græca Apodem Gaza à paruitate pedum nomen deducit; Plinius quòd careat eorum vsu. Quem secutus Syluaticus, *Apodhia* (Apodes rectiùs) *vocantur*, inquit, *aues similes Hirundinibus, maiores tamen, plurimum volantes, sic dictæ, quia vsu pedum carent.* Eædem ab alijs teste[b] Plinio & Aristotele Cypselli vocantur. Κύψελον etiam Hesychius & Varinus exponunt auem similem Hirundini, nonnulli in hac voce l duplicant, quod non placet. Forsan autem ita dicuntur, quoniam ἐν κυψέλαις siue κυψελίοις pariant, ut subinde ex Aristotele dicemus. Cypselos, inquit Cælius, Psellus in libro de uictus ratione Trogletas nuncupat, quia in foraminibus & cauis ferè latitent. Sed Cælius ex translatione Ge. Vallæ deceptus est, vt ni fallor, in Passere etiam annotaui, nam hoc interprete Psellus commendat in cibo Passeres & Trogletas (lego Passeres Trogletas) quæ Hirundinibus similes sunt pedibus curtis (quæ posteriora verba Valla de suo addidit) qui foraminibus turrium solùm se committunt: vnde nimirum pyrgitæ hi Passeres etiam appellantur, quorum pariter idem[c] Psellus meminit. Vt verò ad Apodes reuertamur, quidam viri docti Germani referente Ornithologo χελιδόνας θαλασσίας, id est, Hirundines marinas etiam nominant, sed cur id faciant, authorem, quod sciam, non habent, nisi fortassis Plinij authoritate ita appellasse putemus. Hic enim Apodes toto mari cerni scribit Hirundinum specie. Nos autem hoc nominis proximè præcedenti aui tribuimus nullam aliam ob causam, quàm quòd aucupes eam ita appellare videremus. Nonnulli etiam hodie Alcyonem vulgò Hirundinem marinam dicunt, & Germani, vt Ornithologus scribit Meropi, aut ei congeneri aui eandem nomenclaturam tribuunt. Albertus cum scripsisset de Apodibus quorum pedes sint mali, alæ verò bonæ, pòst subdit: *Dicit autem Auicenna auem minorem quàm sit Vespertilio* (Hirundo potiùs, inquit Ornithologus, ut uitium sit interpretis; sed Apus Hirundine maior est: Itaq; legit: Dicit Auicenna Apodem maiorem esse, quàm sit Hirundo) *& est*, inquit, *de genere Vespertilionis* (Hirundinis) *quæ in terram cadens super alas cadit, & Arabicè vocatur Abasir* (voce forsan corrupta ab Apode) *& vacillat in motu, ac si careat pedibus.* Aristoteles sanè illo in loco nullam Vespertilionis, sed Apodis tantùm & Hirundinis mentionem facit. Augustinus Niphus pro Apodes Apedes habet, Gazam, vt apparet, secutus, & Hirundines saxatiles & speluncarias dici scribit. In Venetia prouincia referante Hermolao etiamnunc Cypseli nuncupantur. Ego id nominis vulgare Italicum esse non puto. Perperam etiam Scoppa etiamsi Italus Cypselum Italicè interpretatur la Rendina, Rondina vulgò typographi lapsu: nam & uox simpliciter Hirundinem sic reddidit. Perperam item Syluaticus & ipse Italus apud plures vulgò Dardanos appellari dixit. Itali Meropem ita nuncupant, & Hirundinem ripariam Bononienses Dardanellum, fortè quòd Meropis adinstar terræ caua subinstret. Apodes Bononiæ Regijq; & fortassis in tota Lombardia Rondoni dicuntur, Genuæ, ut audio Barbarotti, voce planè ab Hirundinibus diuersa, Hispanis Venceiò, nonnullis Arreaquo: Gallis la gran Hirondelle, grand Martinet, seu Martilet, Moutardier. Georg. Agricola Apodem, vt superius quoq; à me est annotatum, eandem cum Hirundine riparia facit, & Germanicè interpretatur Spirsvvalben; Heluetij teste Ornithologo Spyren nominant, & Murspyren & Gersuualm, uel Geyrschuualemen: Hollandi, ut audio Steensuualemen, quod in parietibus nidulentur: Angli Thegreat suualouues, hoc est, Hirundines magnas, ut refert Turnerus Anglus, qui has aues uel Hirundines rusticas appellandas putat, uel Apodes maiores: Eliota pariter Anglus Martlettes dici scribit:

GENVS

GENVS. DIFFERENTIAE.



APODES, tametſi vulgò vbiq; fermè terrarum Hirundinis nomenclatura celebrentur, inter Hirundines tamen à veteribus, nimirum Ariſtotele & Plinio non recenſentur. Vterq; verò Hirundinibus ſimiles eſſe prodidit: quinimo Ariſtoteles diſcerni poſſe ab Hirundine negat, niſi quòd tibijs ſint hirſutis, quam pariter differentiam in domeſticæ Hirundinis hiſtoria annotauimus. Quam apertè verò Apodes ab Hirundinibus diſtinguat philoſophus, oſtendimus à Drepanide allatis etiam eius verbis: differunt verò etiam magnitudine, nidulandi modo, & digitorum in pede conſtitutione: ſunt enim duo antrorſum & totidem retrorſum tendunt, quamuis id in icone, quam exhibebo, expreſſum non ſit; vſum eius in ſequenti iam rubrica inueſtigabo.

Vt ab Hirũdinibus differant.

FORMA. DESCRIPTIO.

Apos cum tabano.





POS toto corpore plumis egregiè munitus fultuſq; eſt, quemadmodum ſcilicet auibus multùm volacibus conueniebat, maximè verò cùm & pedum vſu careat fermè: vnde dicebat* Philoſophus, *Apodes vt pennis prævalent, ſic pedibus degenerant*. Natura enim pedum paruitatem, alarum velocitate compenſauit. Toto corpore vnicolor eſt, ſed qualis in murium pilis conſpicitur. Caput habet ſupra admodum latum, collum verò breuiſſimum, rinctum ampliſſimum, adeo ut integros ſcarabeos ac lucanos deglutiat; palpebras more terreſtrium ſupra & infra oculos; roſtrum exiguum, nigrum, prope extremitatem acutum, alas longas, caudam bifurcatam, crura breuiſſima ad digitos vſq; pennis obueſtita, digitos verò utrinq; binos, ut in Picis Martijs, unguibus armatos acutis, quibus quod rapuit adeo conſtringit, ut id perfodiat. Cæterùm cùm cæteris auibus pedes cruraq; ad inſiſtendum dederit natura, in hoc auium genere ad rependum potius facti eſſe videntur: ijs enim quando aliquod foramen ſubintrant, vltrà prorepunt, ad quod digiti ab utraq; parte bini plurimum proſunt, ut Picorum exemplo facilè comprobatur, quibus tales ad ſcandendum arbores, rependumq; per caudices & ramos earum natura ſagax conceſſit.

1. hiſt. c. 1. — Color. — Caput. — Collum. — Os. — Palpebræ. — Roſtrum. — Alæ. — Cauda. — Pedes. — Pedum vſus.

LOCVS. VOLATVS.



IVSCEMODI auium genus, quòd pedum uſu propemodum careant, nunquam ſtant aut ſedent, aut arboribus, ut Hirundines conſiſtunt, & ſi fortè in terram impigerint, cùm propter alarum longitudinem, tùm propter pedum breuitatem eleuare ſeſe nequeunt, quare in continuo volatu verſantur, & niſi in foramine aliquo, vel proprio nido quieſcunt; quod annotauit quoq; Plinius, dum ait: *Plurimùm volant Apodes. Hæ ſunt quæ toto mari cernuntur: nec vnquam tam longo naues tamq; continuo curſu recedunt à terra, Vt non circumvolitent eas Apodes. Cætera genera reſidunt, & inſiſtunt: his quies niſi in nido nulla, aut pendent aut iacent*. Differt autem Apodum uolatus à uolatu Hirundinum, quòd Apodes plerunq; gregatim uolent, & altiùs eri in illis. Cùm uolant uelut arcus tenſi figuram exprimunt, & ſæpe alas non mouent. * Bellonius affirmat hoc auium genus reliquas aues volatus pernicitate vincere, & delphinum cæteros piſces natando, & ab hoc ſuperari Apodem, ſi volatus natatui conferatur. Apodes ſcribit Ariſtoteles omnibus anni temporibus apparere; cùm alioqui apud nos primæ auium diſcedant, & vltimæ redeant: quamobrem in Græcia ubi degebat Ariſtoteles, ſecus quàm hic fecerint: quod credens Bellonius Ariſtotelem ait id de ſua patria ſcribere, & reuera aliàs Apodibus id non conuenit. Georgius Agricola plures numero hybernis menſibus inter ſe nexas latere tradit in ripis fluminum, paludum & in littoribus & ſcopulis maris; indeq; accidere ut piſcatores interdum ita inter ſe iunctas ex aquis extrahant. Verùm dubium eſt, de quibus id ſcribat Agricola; nam Apodes, ut dixi, cum Riparijs confundit: unde ſubdit: *dictæ autem ſunt Riparia, quod ſoleant ripas excauare, & in eis nidos conſtruere, ac latere:* quibus ſanè uerbis ſe de Riparijs loqui atteſtatur.

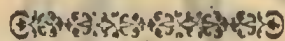
Vt quieſcit. — Volat* Apodum & Hirundinum vt differat. — *Li. 7. c. 33. — Delphini natatus. — Vt lateant. — Agricolæ error.

NIDVS.



IRCA turres degunt, & in foraminibus earum nidificant: Plinius in ſcopulis etiam nidulari ſcribit: quæ fortè illæ fuerint, quas toto mari conſpici ait: Ornithologus in crepidinibus fluuiorum altiſſimè, vel in terra uel in glarea, quod non puto, quamuis & Ariſtoteles intra ſpecus nidum confingere teſtetur. Fingunt autem eodem Ariſtotele teſte ſpecie ciſtellæ productæ longius, fictæ ex luto (Græcus textus habet νοττιὰν ἐν κοχύλον ἐκ πηλοῦ) uno aditu dato arctiſſimo, idq; locis anguſtis, ut & beluas deuitare poſſint & homines.

Nidi figura.



VICTVS

VICTVS.


ICTITANT insectis per aëra uolitantibus, eaq; nisi uolantes capiunt, & nisi uolantes edunt. Obseruaui tamen ego aliquando adhærere parietibus, quod ideo eas facere conijcio, ut araneas muscasue, similiaque insecta præuisa capiant. Bellonius tantum oculorum acie valere scribit, vt per mille passus muscam volantem obseruent, & subitò insequantur.

Quantum visu valeant.

CAPIENDI RATIO.


VOMODO pueri Apodes primùm redeuntes in Zacintho insula numerosè capiant, ita ferè recenset Bellonius. Zacinthus insula castrum habet in cacumine rupis prope urbem, cuius (castri) incolæ pueri è fenestris ceu piscaturi baculum manu continent, hamoq; plumam pro esca appendunt, quam diripere & in nidum portare uolentes aues, hamo affixæ hærent. atq; ita puer unus septuaginta uno die aues capere uisus est. Idem Bellonius quomodo in Creta pueri eas cicadis capiant, sic docet. Acicula instar hami curuata cicadam transfigunt; aciculam filo alligant, cuius ipsi extremitatem tenent. Cicada sic transfixa in aerem euolat; eam conspectam Apodes impetu petunt, & deuorata filo hærente capiuntur. Simili modo Regij audio laqueis capi, in quibus cicadæ, uel muscæ sint appensæ.

Pueri Apodes capiant in Zacintho insula.

Vt cicadis capiatur in Creta.

COGNOMINATA.

VNni populi Apodes dicti sunt, ut Suidas meminit, quòd nunquam ferè pedites, sed contrà semper equites iter facerent. Cypselus Corynthiorum tyrannus fuit, de quo consule alios.

Vnni populi Apodes dicti.

Cypselus tyrannus.

PROVERBIVM.

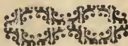

YPSELVS *non generat Aquilam*, prouerbium citatum à G. Heldelino: quod adagiorum author non memorat. Videtur autem simile illi Horatiano, *Et imbellem feroces, Non generant Aquila Columbam*. Vel fortè ideo Apos Aquilam non generare dicitur, quia etsi uolandi pernicitate Aquilam nisi superet, saltem adæquet, uiribus longè sit inferior, cùm scilicet Apos insecta deuoret animalcula exigua, Aquila quodcunq; obuium etiam maximum impugnet.

Cypsel⁹ nō generat Aquilam.

VSVS IN CIBO, & Medicina.


ERMANI superiores inferioresque, ut audio, ab Apodum esu tanquam prorsus abominando abstinēt, cùm alioqui in cibo non sint ingrati, maximè pingues. Foetus earum Bononiæ in præcipuis delicijs habentur, & magno uæneunt. Has aues testatur Plinius ex uino sumptas sanare tormina.

Germani non edunt Apodes.



agriopetinon dicunt. Apud Italos per onomatopœiam Buba dicitur, circa Vicentiam Vpega; alibi à crista, qua insignis spectatur, Gallo del Paradiso, vt in Venetia prouincia, apud Ligures Galletto di Marzo, nimirum ob cristam, & quòd circa Martium mensem apparere incipiat; alibi etiam Galletto di Maggio, fortè quòd tunc numerosiùs appareat, Bellinzonæ Puppula; Siculis, ni fallor, Cristella: Hispanis Abubilla: Lusitanis Popa: Gallis Huppe, ut nonnulli aiunt, ut Ornithologus, à fœtore, qui postremam eam dictionem per p duplicatum scribit, circa Montepessulanum Lupege; Sabaudis Etpie, ni fallor, in ualle Augusta, Putta: Germanis Vvydhopff, Vvidehupffe, Kathaan, id est, Gallus stercoris, circa Rostochium Vvedehoppe; Flandris Hupetup: Brabantis Huheron, Anglis à Houupe: Illyrijs Dedek; Polonis Dudek, Turcis Ibik. Litteratores plerique omnes Britannici Vpupam, inquit Turnerus, eam uocant auem, quam barbari ab alarum strepitu Vannellum, & ipsi sua lingua Lapuuingam.

Buba. Vannellus. Lapuuinga.

FORMA. DESCRIPTIO.



VPVPA inquit Pausanias, magnitudine paululum excedit Coturnicem. In capite autem pennas habet, cristarum instar in sublime elatas. Vnde τριλόφιον eam nominat Aristophanes, quasi triplicem habeat in galea cristam, vt in scholijs legitur, unde etiam μακροσίκραιος, & κορυθαιόλος à poetis cognominatur, vt Hesychius & Varinus scribunt. Cristam verò, quia dum lubet, erigit, & rursum submittit, Plinius rectè plicatilem vocauit, dum ait: *Diximus & cui plicatilem cristam dedisset natura, per medium caput à rostra residentem*. Et alibi iterum: *Mutat & Vpupa colorem, vt tradit Aeschylus poëta, auis crista visenda plicatili, contrahens eam, surrigensque per longitudinem capitis*. Vbi apud Albertum legitur: *Vpupa galeam de pelle habet in capite, toto corpore varia & pulchra*; lege de pennis vel plumis, nam ex his crista constat, sicuti etiam ex Pausania dixi, non ex pelle, sed hoc Gallinaceo potiùs conuenit. [a] Aristoteles Vpupam, & cæterarum quoque syluestrium plurimas tempore æstatis & hyemis mutare prodidit, & [b] alibi: *Vpupa*, inquit, *cùm colore, tum verà specie immutatur, vt Aeschylus poëta satis carmine suo exposuit*. Citat dein eius carmen, sed quia ita deprauatum legitur, vt ne minimùm id quidem interpretari potuerit magnus vir Gaza, hîc id ego, quantum iudicare possum, correctum & emendatum à [c] Iosepho Scaligero apponam.

Magnitudo. Caput. Vpupa cur τριλοφία dicta. Crista Vpupæ plicabilis vocata. [a] 9. hist. c. 15. [b] 9. hist. c. 39. Aeschylus correctus. [c] In comm. Aetna Virg.

Τοῦτον δ' ἐπόπτην Ἔποπα τῶν αὑτοῦ κακῶν
Πεποικίλωκε, κἀποδηλώσας ἔχει
Θρασὺν πετραῖον ὄρνιν ἐν παντευχίᾳ·
Ὃς ἦρι μὲν φαιὸν τι διαπάλλει πτερὸν
Κίρκου λευκάργου. δύο γὰρ οὖν μορφὰς φανεῖ
Παιδός τε τ' αὐτοῦ νηδύος μιᾶς ἄπο.
Νέας δ' ὀπώρας ἡνίκ' αὐξανθῇ στάχυς,
Στικτὴ νιν αὖτις. Κἀμφινωμήσει πτέρυξ,
Δ'εὶ δὲ μίσει τῶνδ' ἀπαλλάξας τόπους
Δρυμοὺς ἐρήμους, ἢ πάγους ἀποικίσει.

Iacobus Dalechampius sic vertit, Gazam, ut apparet, secutus, nam Circi Accipitris non meminit:

Hunc calamitatis Vpupam testem suæ
Variam facit, tenetque perculsum metu,
Ferum antea, armatum, petrarum nunc auem
Vere appetente, quæ nouo pennas quatit
Ruffas in agris. Nam est figura duplici
Vnus quidem iuuens color est pectoris:
Autumno at illa flaua cùm peperit seges.
Mutata pennas rursus alias induit.

Citaui eosdem uersus in Cuculo ex Dalechampio, ubi pariter Aeschylum cùm Vpupa Cuculum imprudenter confudisse, ex Scaligeri authoritate scripsi, quod ut manifestiùs appareat, necessarium est clarissimi istius viri scholia ad eosdem uersus apponere. In quibus versibus, inquit, primùm allusum ad nomen Epopis, tanquam ἐπόπτης fuerit malorum suorum: deinde alium plumarum colorem illi Vere attribuit, alium æstate. Nam ἦρι φαιὸν πτερὸν illi dat Κίρκου λευκάργου. Aut habere pennas Accipitris, qui est λεύκαργος, hoc est ventre albo,

Aeschyli error. Aeschyli versus de Vpupa explicati.

Vpupa cum gramine panniculato phalaroide.



tre albo, & habet φαιὸν πτιλὸν, fuscas pennas. Vbi sanè considerandum est Aeschylum sine dubio Cuculum cum Epope siue Vpupa confudisse. Nam non Epops, sed Cuculus φαινει διαπαλλὴ πτερὸν λέπαργυ χίρου. In qua sanè animaduersione mirum in modum mihi placeo; cùm & mentem Aeschyli planè odoratus sim, & menda ex tam deplorato loco sustulerim. Fefellit Aeschylum, quod Epops eandem ferè vocem cum Cuculo emittit. Propterea eundem Epopem cum Cuculo fecit, qui, vt nemo ignorat, tam similis est Accipitri, vt quidam in genere. Accipitrum posuerint, & nescio quid tale tetigerit Aristoteles. Porrò ἴκα ἀυξαθῇ σαχυς, hoc est, cùm adulta est æstas, τίκτει νιν ἄυτις πτέρυξ, rursus renouat, & quasi alium facit penna; hoc est, mutatus pennarum color alium videre facit. Hucusque Scaliger. Ornithologus in corrigendis eisdem versibus elaborauit, at non omnino satisfecit. Non videntur equidem Aristoteles & Plinius Aeschylum attentè legisse & oscitanter cum eo, quæ Cuculo debebant, Vpupæ tribuisse; quamuis tamen & hæc colorem mutet, nam & [d] Theophrastus, *Quædam*, inquit, *temporis ratione mutari videntur, vt Accipiter, Vpupa, & similes volucres.* Hisce igitur perperam vel lectis vel perceptis Gaudentius Merula, vt in quibusdam auibus per stata quædam anni tempora miram metamorphosim esse ostenderet, Accipitrem & Vpupam scribit statim quibusdam vicibus alterum alterius capere imaginem. Vt modò ad Vpupæ descriptionem reuertamur, auis nimirum perpulchræ, breuiter ita eam descripsit Ornithologus: Color, inquit, in Vpupa reperitur cinereus albus & nigricans. Rostrum ei nigrum, oblongum: pennæ albis & nigris maculis alternatim distinctæ. Crista ruffa, in summo tamen nigra. Paulò exactiùs Turnerus: Vpupa, inquit, est magnitudine Turdi, alis per interualla fuscis albis & nigris pennis distinctis, crista in capite ab ea parte rostri, qua capiti committitur, ad extremum vsque occiput in longitudinem porrigitur, quam pro adfectibus suis & contrahit & dilatat, vt equus aures arrigit, aut dimitit. Tibijs est valdè breuibus, alis obtusioribus. Sic ille: Ego Vpupā in foro emptam anno à partu salutifero 1589. sub finem Augusti sic descripsi: Magnitudine erat Merulæ, capite acuto, quali Philoclem comicum Suidas fuisse scribit, rostro aliquantulum falcato Certhiæ instar, nigricante, rotondiusculo, parumper tamen depresso à lateribus, crista admirabili, constante ex vigintisex plumis, quarum aliæ alijs longiores, quarumq; extrema nigricant, deinde albicant, quod reliquum est coloris castanei ad flauum vergentis, palpebra, vt in Gallinaceo genere oculum contegebat. Hanc pro libitu nunc arrigere, nunc deprimere dicitur sine dubio musculorum quorundam ope. Hosce aliquando dissecando inuestigatos inueni, quos tamen arduum erat videre, num duo, an vnicus potiùs esset. Inter verticem capitis & rostri initium in valle quadam seu cauo locatus erat totus continuus, nequaquam in plures partes diuiduus, aut musculos diuersos separabilis, vnde vnicum coniecerim, nasciq; à verticis extremo & frontis initio carnosiore principio, desinere verò vtrinq; supra nares, medio tamen paulo altiùs ad rostri initium, qui cranium attingit, infima parte carnosior & rubicundus, extima ac suprema, cui cristæ plumulæ profundè satis implantantur, membranoso magis, ac cutaneus fibrosoq; tanquam panniculus quidam carnosus, Cùm versus principium nempe verticis locum traheretur, cristam surrigabat; cùm in contrariam partem, nempe versus rostrum, eandem demittebat. Collum quà capiti annexum, aliquantulum ruffescens, tandem in ceneritium declinat ad dorsum usq;. A dorso vsq; ad caudā cinereis vestiebatur plumis, per interualla albicantibus distinctis maculis. Caudam habebat sex digitos per transuersum longam, in medio transuersalis erat linea, alba, lata primæ quadratæ ipsius lunæ crescentis figuram referens; cauda tota decem constabat pennis. Crura erant breuia colore plumbeo versus anteriora maximè. Alas habebat nigras lineis latis albis per trānsuersum distinctis. Harum pennæ aliquæ in extremo nigricant, aliàs verò albicant. Cauda alas superat. Sub ventre vropygium versus candicabat, pectus verò ruffescebat. Lingua erat parua, in profundo latitans, vnde nimirum inconditus & absonus ille sonus, trigona item, initio lata, extremo acuta instar perfecti & æqualium laterum trianguli. Aspera arteria initio diuaricationū, quibus in pulmones vtrosq; finitur duo veluti oscula extrinsecus laryngis vicem supplentia exhibebat, quibus pellicula tenuissima prætendebatur;



Annuli dimidij seu semicirculi in vtrunq; latus terminari nequaquā interna parte coibant, sed tota interior facies hiabat, subtilissima membrana obtenta tantummodo cooperta, quę aeri ac spiritu copioso vocis efformandæ ac ædendæ gratia concepto in amplum distendi possit.

Cuculus Accipitri similis.
Aristotelis, & Plinij error.
[d] L. 2. Hist. plant. c. 6.
Gaudentij Merulæ error.
Descriptio.
Color.
Rostrum.
Crista.
Magnitudo
Crista.
Tibiæ.
Alæ.
Magnitudo
Rostrum.
Crista.
Collum.
Dorsum.
Cauda.
Crura.
Alæ.
Venter.
Pectus.
Lingua.
Nares.

poſſit. Habes hîc arteriæ linguæq́; ei annexæ iconem. Nares erant oblongi, & in palatum deſinebant.

LOCVS.



9. hiſt. c. 11.

ARISTOTELES [a] Vpupam teſtatur montes & ſyluas incolere: quod quamuis non negauerim, nam fieri poteſt, quòd in ijs etiam locis reperiatur Vpupa, exiſtimauerim tamen id Aeſchyli authoritate ſcripſiſſe Ariſtotelem. Is enim apud hunc Gazâ interprete ſic habet:

Vagatur hac ſemper faſtidiens locos,
Deſerta quærens nemorum & inuias plagas.

Cucul^9 mõtes & ſyluas habitat

At in Græco textu nullus genuinus ſenſus eſt, Aeſchyluſq; Cuculum, cui potiſſimùm hoc conuenit, cum Epope ſiue Vpupa confudit, vt paulò antè ex Scaligero oſtendimus. Iſidorus eam in ſepulchris & humano ſtercore commorari ſcribit. Procopius Gazæus citante Ornithologo, Vpupam, neſcio quàm rectè inter aues noctis & tenebrarum amicas numerat cum Erodio, Noctua & Charadrio. Rariùs aiunt inſidere arboribus, plerunq; verò verſari in terra, maximè vbi immundities eſt, quam roſtro continuo verſat, vermem vt puto quæſitura. Latitat hæc auis plurimo anni tempore. Plinius aues quaſdam ait eſſe trimeſtres, hoc eſt, tribus menſibus nobiſcum degere. quæ cùm fœtum eduxere, abeunt, quibus quoque Vpupam accenſet. Latent autem, ut ſcribit Georg. Agricola in anguſtis montium locis & in cauis arboribus. *Siue autem in arboribus*, inquit, *ſiue in montibus latuerit, ea de cauſa verno tempore deplumis ſolet conſpici*. Albertus alibi mutam ſcribit latere, alibi dormire, ut Veſpertilio: quando ad Septentrionales campos è regionibus alienis aduenit, uêris tempus indicat, ut Olaus prodidit. Hanc auem Megaris, ubi Thereus ſibi manus attuliſſe dicitur, primùm referente Pauſania apparuiſſe ferunt. Turnerus in tota Britannia nuſquam reperiri poſſe teſtatur Vpupam, apud uerò Germanos eſſe frequentiſſimam.

Procopij Gazæi error.

Aues trimeſtres.

Vbi lateat.

Vbi pri^9 apparuit.

NIDVS.



[a] 9. hiſt. c. 15
[b] 6. Hiſt. c. 1

IDVM potiſſimùm è ſtercore hominis facere teſtatur [a] Ariſtoteles eum ſcilicet hoc luti uice circumlineus, ut ait [b] Aelianus: Alibi uerò Ariſtoteles Vpupam in ſuo genere (τῶν καθ' ἑαυτῶν νεοττευόντων) non nidificare ſcribit, ſed ſtipites arborum ſubeuntem, parere ſine ullo ſtramento in cauis: cùm tamen Plinius ſolum Picum Martium in cauis arborum nidificare profiteatur. Ornithologus non in ipſis ſtipitibus, ſed ſubtus nidulari putat, atq; ita poſterior ille philoſophi locus emendari poſſit. [c] Olaus magnus in paludum tuberibus oua ponere & educare tradit addita etiam icone.

[c] L. 19. c. 22.

VOX.



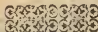
Vox Cuculi ſimilis voci Vpupæ.

[a] L. 5. c. 13.

Torotinx.

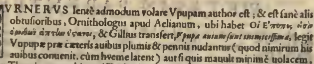
[b] In auibus.

PVPA non aliter ac ipſe Cuculus ſemper nobis eandem uocem uêre potiſſimùm occinit, eamq; vt ex Scaligero dixi, Cuculi uoci non abſimilem. Varro equidem Vpupam à voce ſua dictam eſſe teſtatur, & [a] Pollux ποπίζειν ſcribit. Poetæ præterea qui Thereum in Vpupam conuerſum fingunt, huius uocem πε πυ, fuiſſe aiunt, quod Græcis ſonat, ubi ubi? Torotinx apud [b] Ariſtophanem, alij alterius cuiuſdam auis nomen, alij Vpupæ eſſe aſſerunt. Quidam, inquit Albertus, dicuut Vpupam alia uoce per æſtatem ſonare, alia per hyemem. Auicenna tamen (Ariſtoteles hoc quoque ſcribit, quare hunc potiùs quam Auicennam debebat citare Albertus) colorem potiùs quàm uocem his temporibus ab ea mutari ait.



VOLA-

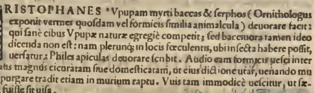
VOLATVS.


TVRNERVS lentè admodum volare Vpupam author est; & est sanè alis obtusioribus, Ornithologus apud Aelianum, ubi habet *Οἱ Ε'ποπες οἰῶν ὀρνίθων ἀπτίλων ἔσχατοι*, & Gillius transfert, *Vpupa auium sunt inermissima*, legit Vpupæ præ cæteris auibus plumis & pennis nudantur (quod nimirum his auibus conuenit, cùm hyeme latent) aut si quis mauult minimè uolacem. Beatus tamen Theodoretus, ubi apud Zachariam legitur, *Et ecce duæ mulieres egredientes, et spiritus in alis earum sicut alæ sunt Vpupæ*: Vpupa, inquit, maxima uelocitate auis, non corpulenta est, quin gracilis, alas corpore maiores habet. Itaq; inquit, hæ mulieres, ubi mensuram accepissent, per medium aerem ferebantur: Cæterùm ego Vpupam auem uelocem esse non putò.

Cur lẽtè volet.

Mulieres quare à Zacharia Vpupæ comparatæ.

VICTVS.


ARISTOPHANES [a] Vpupam myrti baccas & serphos (Ornithologus exponit vermes quosdam vel formicis similia animalcula) deuorare facit: qui sanè cibus Vpupæ naturæ egregiè competit; sed bacciuora tamen ideo dicenda non est: nam plerunq; in locis fœculentis, ubi insecta habere possit, uersatur: Philes apiculas deuorare scribit. Audio eam formicis uesci inter cætera. [b] Olaus magnus cicuratam siue domesticatam, ut eius ditione utar, uenando muscas domum purgare tradit etiam in murium raptu. Vuis tam immodicè uescitur, ut sæpe inde ebria fuisse sit uisa.

[a] In auibus.

[b] L. 19. c. 21

Vt vuis delectetur.

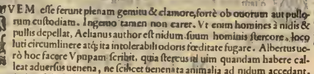
PARTVS.

TErna ferè, ut audio, oua Vpupa parit, quæ ouis Perdicum similia esse scribit [a] Bartholomeus Anglicus, sed minora & duriora & aspectu deformiora, magisq; insipida, & odoratu grauiora.

Oua Vpupæ.

[a] L. 19. c. 112

MORES. INGENIVM.


AVEM esse ferunt plenam gemitu & clamore, fortè ob ouorum aut pullorum custodiam. Ingenio tamen non caret. Vt enim homines à nidis & pullis depellat, Aelianus author est nidum suum hominis stercore, loco luti circumlinere atq; ita intolerabili odoris fœditate fugare. Albertus uerò hoc facere Vpupam scribit, quia stercus id uim quandam habere calleat aduersus uenena, ne scilicet uenenata animalia ad nidum accedant. Si ex uuarum nimio esu læsa fuerit, aut uelut ebria facta, tunc teste Oro adiantum herbam ori inserit, atque ita circumambulando sibi medetur: quam pariter herbam Aelianus contra fascinationes nido suo imponere scribit, & in Geoponicis Græcis authore Zoroastre hoc remedium ab ea contra blattas fieri dicitur, sed perperam amianton pro adianto ibi legitur. Philes uerò gramen edere scribit aduersus *βασκανίαν*, id est, fascinationem, vel nescio quas iniurias. Mirum uerò & fortè fabulosum, quod prodidit Aelianus, quomodo scilicet obstructum ab aliquo nidi foramen admota quadam herba aperiat. Id is sic tradit: Cùm aliquando in parietis diruti & deserti rima vetustate acta peperisset Vpupa, idipsumq; parietis curator animaduertisset, luto rimam expleuit, & obstruxit. Vpupa uerò radiens ac uidens recessum ac latebram suam clausam, herbam attulit, qua ad lutum admota, dissolutum est lutum & defluxit. Illa in cauum ad pullos suos ingressa est: & cùm postea ad inquirenda cibaria rursus proficisceretur, homo ille iterum parietis cauernam oblimens obstruxit. Auis uerò eadem ipsa herba rimam aperuit: quod ipsum tertiò factum est. Cuius factum parietis curator intelligens, herba illa è luto sublata, non quidem ad eos vsus, ad quos Vpupa utebatur, sed ad resignandos thesauros ad eum nihil pertinentes Hęc

Cur nidum stercore circumlinat.

Vt ebrietatem curet.

Zeruastres correctus.

Cur gramẽ edat.

Vt nidum clausum aperiat.

ille: quibus qui volet, credet. Alibi idem author eſt Picum quoque herba quadam allata foramen ſuum lapide aut ligno immiſſo obturatum aperire, vti in Pico ſcripſimus.

PIETAS IN PARENTES.

Vt parenti iuuent.

Vt parenti bus viſum reſtituant.



VPVPAE, inquit idem Aelianus, *aduerſus parentes exiſtimantur pia.* De qua pietate mira leguntur apud Albertum & authorem de rerum natura. *Vpupa,* inquiunt, *ſeneſcentes inter pullos iam adultos in nido plumas exuunt, & interim à pullis paſcuntur, donec vires. plumaſq́; recuperent. Cùm enim ſenio viſum amiſerint, pulli notam naturaliter herbam colligunt, & excæcatis oculis illitu viſum reſtituunt.* Quæ paulò aliter apud quendam Obſcurum leguntur, nempe ſic: Vpupæ pulli, cùm parentes ſenuiſſe viderint, ita vt neq; volare, neq; uidere queant, vetuſtiſſimas eorum plumas euellunt, & oculos eorum illinunt, fouentq́; ipſos ſub alis, donec pennæ eis renaſcantur, & oculorum renouetur acies; ſicq́; mutuam vicem parentibus reddunt. Celebrat ex antiquis eandem pietatem Orus Apollo hieroglyphicorum Aegypriacorum interpres his verbis: *Cucupha* (ſic Vpupam uocat) *ſola ex mutis animalibus, poſtquam à parentibus educata fuerit, ijſdem ſenio confectis parem refert gratiam. Quo enim loco ab ipſis enutrita eſt, eodem nidum ipſis extruit, pennis eorum euulſis; cibumq́; ſubminiſtrat, donec renatis pullis parentes ſibi ipſis opem ferre queant. Vnde & diuinorum ſceptrorum Cucupha inſigne atq; ornamentum apud Aegyptios eſſe ſolet.*

Cucupha diuinor. ſceptrorum ornamẽtũ.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

Vpupæ Luſcinia contubernalis. Vpupa cũ Hirundinibus pugnat.



VPVPA, inquit Suidas, contubernalem ſuam appellat Luſciniam, ſed contrà fabula de Thereo in Vpupam commutato innuere videtur, ea enim Thereum, Philomelam, & Prognem gladio perſequi fingit, hoc eſt, Luſciniam & Hirundinem. Nam & Olaus magnus bellum Vpupæ eſſe ſcribit cum Hirundinibus, item cum Picis & Monedulis. Aelianus & Philes Vpupam à dorcadis adipe interfici ſcribunt.

PRAESAGIA.

Vini copia & bonitatis præſagium. ᵃL.19.c.28 Pluuiæ præſagium.



ORVS Apollo Vpupam dici refert, ſi canat ante vitium tempus, hoc eſt, antequam vites germinent, inſigne ſimul bonitatem & copiam vini prænunciari. Vulpes in herbis latitare importuno ſuo clamore indicare ſcribit ᵃ Olaus, atque ita etiam canes ac cæteras beſtias abigendas exclamat. Idem author eſt pluuiam quoque gemitu indicare.

MYSTICA.

Vpupa quos deſignet. ᵃIn captiuis

Vpupa pro meretrice. ᵇL.2. aduerſus Iouin. ᶜL.1.comm. in Zachar. cap.6. Vpupa hominem vitijs deditũ ſignat.



SPVRCISSIMA Vpupa volucris, & in ſtercore humano nidificans, querula inſuper, lugubris atq; luctuoſa, eorum præfert ſpeciem, quos terrenis inhærentes, triſtitia ſæculi grauat, item meretrices & libidinoſos: vnde vrbanè lepideq́; Tyndarus apud ᵃ Plautum Vpupam pro meretrice accipiens: *Iſidem,* inquit, *hac mihi aduenienti Vpupa, qua me delectes, data eſt.* Quo in ſenſu ᵇ D. Hieronymus agens de libidinoſis; *& quia,* inquit, *epulentus es paterfamilias in auiarijs tuis non Turtures, ſed Vpupa nutriuntur, quæ tota fœtida voluptatis luſtro circumuolent.* Et ᶜ aliàs explicans hæc Zachariæ verba: *Et ecce dua mulieres egredientes & ſpiritus in alis earum ſicut ala ſunt Vpupa:* poſtquam vocem Haſidam alijs Erodionem, alijs Miluum, alijs Vpupam ſignificare oſtendiſſet, Quamcunq; ex tribus auibus, inquit, intelligere uolueris Haſidam, conuenit iſtis mulieribus Iudæ & Iſraeli; quæ propter peccata potentia traditæ ſunt Dæmonum poteſtati, & ab eis ductæ in captiuitatem. Pierius Valerianus Theologos per huius alitis hieroglyphicum, hominem vitijs deditum ſignificare aſſerit, propterea quod nemo magis querulus magiſq; mœſtus aſſiduè eſt, quam vnuſquiſq; vir improbus atq; flagitioſus.

HIEROGLYPHICA.



VAM piæ erga parentes sint Vpupæ, paulò antè scriptum est: quare sapientes illi Aegyptiaci Sacerdotes, quotiescunq; gratum vellent indicare animum, teste Oro Apolline Cucupham, hoc est Vpupam depingebant. Iidem Aegyptij eiusdem auis icone depicta prætcognitam vindemiæ feracitatem, siue lætum vindemiæ prouentum significabant, lætitiam scilicet af futuram, vt in uite latiùs explicat Pierius: apud quem aliud hieroglyphicũ habemus cum lemmate EBRIETATIS REMEDIVM. Hominem, inquit, ebrietate laborantem, ac sibi remedium comminiscentem significare cùm vellent, Vpupam & capillum Veneris herbam pingebant. Vpupa siquidem vuis vescitur immodicè, ita vt plerunq; inde ebria fiat, ac simulac se tentari sentit, capillo Veneris discerpto efficacissimè sibi medetur.

Grati animi typus.

Vindemiæ læti prouentus signũ.

Ebrietatis remediũ.

VSVS IN CIBIS.



PVPA, inquit author Glossæ in Leuiticum, *quocunque nomine Hebraico appelletur, auis impura haberi debet, vel eo nomine, quod in stercore moretur, & si verum scribit Isidorus, etiam in sepulchris. Procopius inter aues noctis ac tenebrarum amicas, ideoq; abdicãdas mensis eam enumerat. Auis est lugubris, & luctum amans: quomobrem in lege prohibetur; quia saculi tristitia mentem operatur.* Sed quamuis edicto Dei vetitum sit carnes auium immundarum comedere; non tamen Christiani qui sensum præcepti cognoscimus, ab earum esu non abstinemus, nam & Sues, quas etiam inter immunda quadrupedia Hebræorum lex censebat, comedimus; sed earum tantummodo, quarum caro dura est, fibrosa & excrementitia, inter quas an Vpupa enumerari debeat, adhuc dubito. Sæpè enim in foro venalem offendi, & à multis emi obseruaui, & commendari intellexi, licet non me lateat, Rasim scribere carnem eius esse austeram.

Vpupa cur impura sit habita.

Quibus Christiani abstineăt.

MEDICA.



ARCELLVS Vpupam cum pinnis exustam & cinerem eius ex vino potui datum, colum sanare scribit. Rasis verò, *in puluere Vpupa*, inquit, *est remedium contra morsum canceri* (canis) *decollatur autem & scinditur, & fit cataplasma super locum.* Cor Vpupæ Plinius laudari ait in lateris doloribus. Sanguine si illinantur tempora dormituri, Cardanus tradit mirabilia in somnis visurum. Multa de hoc sanguine & corde traduntur, quæ vt nimis superstitiosa & prorsus memoratu indigna sponte prætereo. Pennarum suffitus vermes expellit. Lingua obliuioso suspensa prodest. Corium impositum dolenti caput, dolorem sedat. Oculus pro amuleto suspensus lepram sanat teste Rase. Fertur eodem referente, si suspendatur dens hominis & ala Vpupæ dextra ad caput hominis dormientis, non expergisci, donec auferatur.

Cordis vis. Sanguinis.

Pennarum suffitus.

Coni vsus.

PROVERBIA.



POPA *cum Cygnis certat*, prouerbium simile illi *Pica certat cum Luscinia*, vel *Vespa cicada obstrepens*: quadrat in illos, qui certant longè impares cum superioribus, desumptum est adagium ex hoc Theocriti:

Οὐ θέμις τὸν Λάκων ποτ' ἀηδόνα κίσσαν ἐρίσδειν,
Οὐδ' ἔποπας κύκνοισι: id est:

Haud fas est Lacon, Philomelam vt prouocet vnquam
Pica: nec argutis Epopa obstrepat improba Cycnis.

Illud quoque meo iudicio prouerbialiter ab * Aristophane prolatum est: τὸν ἔποπ' ὄρνις ἔγγονος ἐκ τῶν ὀρνίθων, id est, *Vpupam progenuit auis ex auibus*, similisq; videtur illi: mali Corui, malum ouum, id est pessimi patris, pessimus sæpè filius.

Epopa cũ Cygnis certat.

* In auibus.

Ooo FABVLAE

FABVLÆ.

Therei fabula.



De Thereo Thracum rege, quem in Vpupam mutatum, militarem q; adhuc in capite cristam gerere, & rostro oblongiore ensem referre, quo habitu vxorem (vel Prognen vel Philomelam) insequebatur, & quasi adhuc filium quæreret, sonare πῶ πῶ, fabulantur, in Phasiano & Hirundine scripsimus. Aliam fabulam de Indica Vpupa his verbis recitat Aelianus: Indicam Vpupam duplo maiorem nostra, & formosiore Indorum rex amores & delicias suas circumgestat, & eius venustatem summa admiratione frequenter intuēs, magnam lætitiam voluptatem q; capit. Brachmânes verò fabulam huiusmodi de ea narrant. Regi Indorum, inquiunt, olim filius fuit minimus natu, quem fratres cæteri maiores, cùm planè improbi & iniqui essent, propter ætatem contempserunt. Cùm verò parentes quoque iam senectute graues contumeliosè ab eis tractarentur, vt improbitatem eorum declinarent; assumpto filio minimo discedunt, ac fugiunt, & propter laborem in itinere moriuntur. Defunctos filius in sui capitis vulnere, quod ense sibi inflixerat, sepelit. Insignem hanc eius pietatem conspicatus, admiratus q; Sol, puerum in auem formosam admodum & viuacem conuertit, crista super caput eius erecta, de sepultis ab eo parentibus eadē in parte monumento. Talia quædam de Alauda etiam fabulantur Athenienses, vt in Auibus Aristophanis apparet: qui fortè hanc de Vpupa Indorum fabulam, non satis quænam auis esset intelligentes, ad Alaudam (quæ & ipsa cristata est) transtulerunt.

De Vpupa Indica fabula.

Indorum Regis fili' minim' in Vpupam.

Alauda ut cum Vpupa confusa datur.

DE PARIS IN GENERE.
Cap. XII.

Ordo.

Parus qui in caueis te neatur.



PAROS auibus canoris accensere quidem potuissem, maximè cùm præter vermes seminibus etiam, ac in primis cannabino vesci soleant; sed quia tamen vnum tantùm eorum genus, quod cæteris maius est, & pulchrius, pro cantu in caueis seruetur, idq; potissimùm à pueris ferè, vt alios sui generis alliciāt, & capiant, itaque paucula quædam, quæ vel ipse in hisce auibus obseruaui, vel quæ ab alijs exarata hactenus vidi, hîc post Hirundines & Vpupam subiungam, eóq; maxime cùm harum in Hirundine riparia, nisi me fallit memoria, mentio facta sit.

AEQVIVOCA.

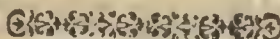


Caprimulgus q̄ auis.

AEGITHALVS Græcis, vt diximus, Parus est; apud Aristophanem Aegithallus legitur l duplicato: vbi Scholiastes *Aegithalus, inquit, auis est, de genere Accipitrum. sic dicta quòd capram fugat.* Verùm quæ capram fugere, vel mulgere dicitur auis nocturna est αἰγοθήλας Græcis dicta, id est, Caprimulgus. Aegithalus verò Parus non à capra dicitur, vt subinde patebit. [a] Oppianus tamen Aegithalum pro Caprimulgo imprudenter accepit, fortè quòd heroicum carmen, quo vsus est, Aegothilæ vocabulum respueret. Suidas & Varinus Αἰγίθαλος exponunt nomen auis, & saltationis genus. Alibi apud Varinum sic legitur Αἰγίθαλος, & αἰγιλος herbæ sunt. Pari piscis meminit [b] Bellonius.

[a] *L. 3. de aucup.*

[b] *L. 1. de piscibus.*



SYNO-

SYNONYMA.



AEGITHALVS, inquit Hermolaus (αἰγίθαλος) auis Aristoteli memorata, cuius tres species describit, nos plures agnoscimus, a Gaza vertitur Parus, & à recētioribus etiam Parix est Alberto & alijs. In Campania & alijs regionibus Parula vocatur auicula, cuius vertex nigricat coronę specie, quæ an Pari species sit nondum perspexi: Sic ille. Mihi eandem esse dubium non est, etsi tres & fortassis plures vertice nigricent. Aegithalus autem non à capra nomen habet, quando Parum significat (nam cum Aegothela, id est, Caprimulgo, vt dixi, confunditur) sed ab impetu fortassis, quo volando vtitur: nam & αἰγίδα, qui flatus est impetuosus à verbo ἀΐσσειν deriuari conijcio. Augustinus Niphus Italus Parum vulgò Parizuolam dici scribit, & rusticè apud suos Patascium. In alijs Italiæ locis Parruza dicitur, in alijs, vt Ornithologus refert, Zinzin, & Orbesina nominatur, Parus communi pluribus speciebus vocabulo, Bononiæ Poligola; Gallicè Mesange vel Spernoczolo, vt testatur Bellonius Gallus, Iacobus Syluius etiam Mesangam nuncupat: Sabaudicè Mayenche; Germanicè eis Meyse, vel Maysz, Anglicè à Tit Mouse. Illyricè, ni fallor, Sykora.

Parix. Parula quæ auis Cāpanis. Etymologia. Parizuola. Patascius. Parruza. Poligola. Mesanga.

GENVS. DIFFERENTIAE.



ARISTOTELES [a] tria tantummodo Parorum genera nominat, quorum primum appellat Fringillaginem, & ait esse maiorem, Fringillæ nęperarem: alterum monticolam dici, quia in montibus degat, & caudam habere longiorem: Tertium ac postremum cæteris quidem similem, sed magnitudine sui exigui corporis discrepare. Ad hæc tria Parorum genera Bellonius quartum adijcit, qui Parus palustris est Ornithologi: ego quoque quatuor genera obseruaui; Ornithologus septem, ex quo tres icones mutuabimur. Differunt, ut ex Aristotele liquet, magnitudine & habitationis loco, colore item & caudę longitudine. Est præterea genus vnum à cæteris capite cristato differens. Omnibus iuxta oculos maculæ albæ sunt. Vnguibus etiam omnes reptarę, & facilè, vbi volunt, adhærere possunt: ita vt ad nucem è filo eis suspensam adhærescentes comedant.

[a] 8. hist. c. 3. Fringillago. Parus monticola. [b] L. 7. c. 27. Parus palustris. Vt differāt. Vngues.

NATVRA. VOX VOLATVS.



SVNT aues animosæ, potissimùm maior, & ad se defendendum strenuæ, pro sua magnitudine, vocales clamosæq;. De voce Pari author Philomelæ ita canebat:

Parus enim quamuis per noctem tinniat (aliàs tinniet) *omnem,*
At sua vox nulli iure placere potest.

tanquàm Parus noctù cānat, quod forsan Para vel Parra facit. Gregatim volant, & impetuosè.

Vox. Parra noctu canit.

LOCVS. NIDVS. PARTVS.



IN arboribus degunt, nunquam vel rarò saltem terram petunt: quandoq; verò humilibus stirpibus propius terram insidunt. Toto anni tempore in agris nostris & apparent & capiuntur. Ad Belgas, ut audio, & fortassis etiam Anglos statis temporibus accedunt quotannis sub octobris initium, nimirum maior & cæruleus, cæteri, vt aiunt, eis incogniti sunt. Albertus in cauis arborum nidificare scribit, at non omnes id factitant: quædam enim species nidum miro modo ex arbore suspendit, ut pòst patebit. Oua plurima ædere feruntur teste [a] Aristotele.

Quando apud Belgas accedant. Nidi catio. [a] 9. hist. c. 15

VICTVS.



[a] 9. hiſt. c. 3. [b] 9. hiſt. c. 40. Apiaſtra.

ARVS, inquit idem [a] Ariſtoteles, vermibus veſcitur, & [b] aliàs etiam apibus iniuriam inferre prodidit: vnde nonnulli apiaſtram eſſe coniecerunt, quæ nihilominus Merops eſt. Turnerus non ſolùm vermibus veſci, ſed & cannabino ſemine, & nucibus delectari aſſerit, eaſq́ roſtris ſuis acutioribus perforare; ſeuo item duo priora genera (Parum magnum & montanum) delectari, atq; eo planè uictu ab Hollandis in caueis paſci intelligo, ſemen autem cannabinum pedibus contentum roſtro dum perforant, ſonum ędere adeo ſonorum ac ſi fabrum agerent; qui malleum in durum aliquem aſſerem adigat; ſeuum verò eis exhiberi, vt eius lentore fauces demulceantur, & ſuauiùs canant, cuius gratia incolas ferunt diligentiſſimè illis inſidiari. Ornithologus muribus etiam ueſci ſcribit, cute tantùm detracta obiectis, quod ſanè mirum uidetur.

Vt ab Hollandis paſcantur.

Cur ſeuum Paris detur.

CAPIENDI RATIO.



Cur facilè capiantur.

AROS, inquit Ornithologus, & Luſcinias audio ſtultas eſſe aues, & facilè capi, quod propter curioſitatem mox ad eum locum accedant, à quo aucupes abierunt. Amant verò etiam ſui generis aues, quare pueri aucupantes eos, vnum caueæ includunt, & prope eam uimen uiſco illitum ponunt, ad quem cùm alij accedunt, uiſco affixi remanent, & in cibum cedunt. Hollandi pariter eos caueis, vt audio, capiunt, at longè aliter: nam ſingulæ duas habent decipulas ingenioſè admodum fabricatas, in quibus ſemen cannabis imponunt: quod cum uident allecti à Paro incluſo, & aucupe Pari vocem imitante, ſeſe in decipulis pręcipitant, & carè ſæpe uenæunt. Eiuſcemodi caueas vernacula lingua Meſeſlagen nuncupant. Quomodo ab apiarijs capiantur, docet his verbis Aelianus: Guſtatu ſarinæ primùm inebriati capite grauantur, deniq; cadunt, & abiecti uolare non queunt, & facilè tolluntur ab apiarijs. Nocent enim apibus.

Holl
ādi vt Paros capiant.

Meſeslagē.

Vt ab apiarijs capiantur.

DENOMINATA.

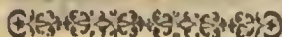
Meiſebein le qui Germanis dicti

QVemadmodum Græcis σπιζόποδα, homines, cuius crurum tenuitatem uotare uoluerint, eodem modo Germani à Pari cruſculis Meiſenbeinle referente Ornithologo nominant.

VSVS IN CIBO.
in Medicina.



AROS non admodum delicatos in cibo eſſe ſcribit idem Ornithologus, apud ſuos tamen in cibum venire. Hic ſimul cum Fringillis ſimilibuſq; alijs auiculis venduntur, & nihilo alijs deteriores habentur. Sunt qui Paro eandem facultatem tribuunt, quem veteres Ictero, vel Galgulo, ut ſcilicet regium morbum aſpectu patientis in ſe recipiat, ille ſanetur.



DE

DE PARIS IN SPECIE & primò de Paro maiori. Cap. XIII.

ORDO. SYNONYMA.

MAIOREM Parum quia primò nominat Aristoteles, nos item primò in manibus assumpsimus. Hic* Philosopho Αἰγίθαλος σπιζίτης, hoc est, vt vertit Gaza, Fringillago nuncupatur, quippè quòd Fringillam æquet. Ex Aegithalis alter, inquit Athenæus (quasi verò duo tantum sint genera) à nonnullis ἐλαιον, ab alijs πιρίας (vox videtur corrupta: quidam vir doctus legit πυῤῥίας,) & Sicalis, id est, Ficedula tempore quo ficus maturæ sint, aliàs Melancoryphus. Sed & alij Pari, præter Cæruleũ, omnes melancoryphi sunt. Propriè verò Melancoryphus dicta auicula est Atricapilla, tempore tantùm à Ficedula differens, à Paris plurimùm. Hanc verò Parorum speciem Itali Parisolam, vel Parussolam, vel Parisolam domesticam dicunt, item Orbesinam, quanquam hæc nomina etiam alijs Paris communia sint, circa alpes Tschirnabò, circa Bononiam Poligola, Galli Mesange, aut Nonnette. Brabãti Gallis vicini etiam Mesange, alij een Mese, Hollandi een Maes, aut Coelmaes, Germani superiores Spiegelmeisz, Kolmeisz; quæ postrema vox Heluetijs Parum alium minorem vertice nigrũ significat. Ornithologus Spiegelmeisz dici ait à colorum pulchritudine, quibus distinguitur: Kolmeisz verò hunc Parum interpretatur Turnerus & Longolius, quasi Parum carbonarium, ab atro colore capitis, qui vtrinq; etiam à collo descendit per pectus & ventrem medium. Nonnulli alij Germani appellant Brandtmeisz, similiter, vt vult Ornithologus, ab atro colore: aliqui grosse Meisz, id est, Parum magnum, Sabaudi Maienze, Lusitani Tintilaum, Turcæ Alà.

*8. Hist. c. 3.

Fringillago

Melãcoryphus.

Synonyma Italica & aliarũ gentium.

Parus carbonarius.

Par* magn*.

DESCRIPTIO.

MAgnitudine cum Fringilla par est, vt rectè Fringillaginem vocauerit Aristoteles. Coloribus quinq; elegantissimè variat, viridi, luteo, albo, nigro, & cæruleo; quorum luteus, viridis, & cæruleus potiores corporis partes occupant. Rostrum habet acutum & inscidentibus subtilibusque lateribus, rotundum, haud ad-

Magnitudo.

Color.

Rostrum.

Parus maior seu Fringillago cum cannabe.



Caput. modum longum. Quæ totum caput integit Vitta, præ intenſo nigrore inſtar Corui reſplendet, qui per latera colli deſcendens ad guttur protenditur, illudq; totum ſimili atro colore tingit. Tempora & oculorum ambitus albent. Inſuper & exiguam albam maculam conſpicere eſt verticis extremo, nempe vbi ater ille color renitens inficere deſinit. Lingua. Lingua extrema in duas partes fiſſa eſt, quarum vtraq; denuo in exigua quaſi capillamenta ſub diuiditur. Plumæ dorſi ſubuiridis ſunt coloris; pectoris verò & ventris flaui: ventrem tamen Dorſum. Venter. Alæ. medium linea nigra in longum ducta ſecat. Bellonius alarum ſinus vireſcere ſcribit, quod in noſtrate Fringillagine non eſt videre, neq; huiuſce collum cinereæ tegunt plumę, vt de ſua Francica idem tradit, ſed ſubuirides, quarum tamen radices cinereæ ſunt. Dorſum extremum propter vropygium leucopheum ſeu cinereum eſt. Alarum remiges maximæ pennæ extrema extimaq;, quæ uentri obuertitur, parte cyanei ſunt coloris, media ſubnigri, infima albidi, ſed minimæ quę dorſo proximæ ſunt, contrà ubi maximæ cyaneæ ſunt, illæ albent, reliqua totæ nigræ. Quæ rectrices cooperiunt plumulæ ſubcæruleæ ſunt, extremæ uero albam lineam per transuerſas alas ducunt. Bellonius pallere hanc lineam ait. Verùm hanc diuerſitatem, in qua ludere luxurians natura ſolet, inducere poteſt aëris ac regionum ſeu cæli ſoliq; diuerſitas. Cauda. Cauda bifida partim cinerea, partim nigra, cuius extremæ vtrinq; pennæ duæ exteriori parte candent.

CANTVS.

Parus non muteſcit. TVrnerus Parum maximum ineunte ſtatim vêre cantiunculam quandam breuem, nec admodum iucundam exercere, aliàs mutum eſſe ſcribit, cùm propter cantus ſuauitatem ab alijs multis paſſim alatur, eumq; toto ferè anno continuet.

VSVS IN MEDICINA.

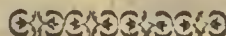


Motacilla ad calculũ valet. ADVERSVS calculum renum Motacilla ſeu Caudatremula vulgò dicta, furno ſiccata, efficaciſſima creditur. Iacobus Syluius idem præſtare ſcri- quæ vulgo Gallorum Meſangna dicitur, id eſt, Parum. Ant. Mizaldus paulò aliter: Eaſdem, inquit, quas veteres Galeritæ auiculæ vires ad colicos & Pari vis cõtra calculũ. niphriticos cruciatus, eaſq; probatiſſimas, tribuunt aliqui pulueri auiculæ, quam vulgus Meſengam uocat.

DE PARO INDICO.
Cap. XIV.



EIVSCEMODI auicula, cuius copiam mihi fecit Eccell. D. Cæſar Facchinettus Marchio, Paro maiori ſiue Fringillagini congener videtur, licet nigram illam maculam prorſus non habeat. Tota tribus potiſſimum coloribus, ſi oculos excipias, conſtat, cæruleo, albo & nigro. Vertex capitis, & collum totum ſunt coloris cærulei, at diluti: Guttur, pectus, atq; totus venter candidi, Alæ principio cærulei ſed admodum diluti, contrà rectrices pennæ erant valdè intenſi, quemadmodum item cauda, quæ longitudine totum corpus æquat. Pedes erant nigerrimi, & exigui. Oculorum pupilla nigra, iris lutea, retro quos maculam habebat nigram.



DE

Parus Indicus cum araneo lauto.



DE PARO CAVDATO seu Monticola. Cap. XV.

PARVM monticolam cognomine, ut uertit Gaza (ὀρινὸς) appellat secun
do loco Aristoteles, quoniam in montibus degat, atq; cauda ait esse longio Etymum.
re quamobrē Parum caudatū vocauit eum Ornithologus, Bellonius phi-
losophi exemplo Monticolam. Hallucinatur Turnerus, dum secundum Turneri error.
Aristotelis Parum credit illum; qui cæteris minor est, & cæruleus, nam
disertissimè hunc tertio loco nominat Philosophus. Quidam non ineru- Parus anonymus.
diti Germani Parum ἀνώνυμον, minimū quidem in Parorum genere esse aiunt, sed longis-
simam habere caudam. Videntur autem de Paro hoc caudato loqui, nam & Germanicè
interpretantur Zagelmeisz & Pfannen stiglitz à caudæ longitudine, sed Parus cauoatus
omnium Parorum minimus non est, & nescio quid in mentem ipsis venerit ἀνώνυμον uo-
candi, cùm Monticolam vocet Aristoteles. Itali appellant hoc etiam genus Paronzino, Paronzino.
circa Bononiam Pulzonzino; circa Malalbergum Pendolino, quòd nidum ex arbore su- Pendolino.
spendat: Galli Mesangue à la longe queue, id est, Parum longæ caudæ, à prolixitate cu-
ius pariter apud Heluetios Schvvantz meiszlin, aut Pfannestil dicitur, Berchmeiszle uerò,
quòd loca montana frequentet, quasi Parus monticola.

DESCRIPTIO.

NIGER est, inquit Ornithologus parte prona, albus supina, in medijs alis Color.
rubet, vt & circa uentrem imum, sed dilutiùs. Bellonius soli huic inter
Paros album esse ait verticem, quem colorem tamen expressa ab illo icon,
vti neq; illa etiam quam ponit Ornithologus, exprimat. Rostrum haber Rostrum.
fuscum, breuius quàm in vllo alio Parorum genere, acutum tamen & ro- Oculi.
bustum. Oculi, vt in alijs Paris, supra quos linea seu macula oblonga ab
aurium foraminibus ad rostrum vsq; procurrens conspicua est colore ferè castaneo. Col- Collum.

lum

Venter. Dorſum. Alæ. Cauda. Bellonij error. Fæminæ à mare diſcrimen. Pedes.

lum ſupinam ad dorſum atrum eſt, pronè à roſtro ad ventrem vſq; candicat intercurrentibus lineolis exiguis deorſum deſcendentibus nigricantibus, venter ad caſtaneum uerg*t, quamuis Bellonius album eſſe ſcribat. Dorſum eiuſdem eſt coloris ſed intenſioris, ut in alis etiam, ſed quarum remiges nigræ ſunt, & in extremitatibus ſuis albæ. Cauda cum remigibus eiuſdem eſt coloris, ſed tantæ prolixitatis, ut retro per tergus ſuper caput poſita, hoc longitudine ſua vincat. Hanc Bellonius tradit eſſe, vt in Hirundine bifurcatam, quam tamen figuram in icone ab ipſo poſita non uideas, quemadmodum neq; in mea, neque in Ornithologi. Ait idem Bellonius Reguli magnitudine eſſe, quod ſanè verum non eſt, imo longè major: eſt nihilominus exigua auicula. In fæmina omnia ſunt pallidiora & color ille tergoris caſtaneus, in hac fermè fuſceſcit. Pedes utriq; nigri, ſed quos fortè nimis exiles pictor meus expreſſerit. Habes hic vtriuſq; iconem.

Parus caudatus ſiue monticola mas cum araneo vlridi, & valeriana montana.



Parus caudatus ſiue monticola fæmina cum ape ſylueſtri & ſtyrace.



LOCVS.

LOCVS. MORES. VOLATVS.

MONTES incolit teste [a] Aristotele. Rarò inuenitur, nisi tempore frigido. Eisdem est moribus, quibus Fringillago seu Parus prior, sed syluas rarò deserit, neque ad hortos tempore uernali, vt aliæ duæ species, accedit. Inquieta auis ste, & certo loco residere nescit, at modò hanc, modò illam petit arborem. Volant gregatim deni & duodeni, & inuicem vocant. [a] 7. hist. c. 3.

V O X.

ALtùm clamant & sonorè magis quàm cætera Parorum genera. Vox verò inconcinna non est, maximè tempore vêris, quamuis Ornithologus eam inconditam esse scribat.

V I C T V S.

VEscuntur vermibus, araneis, similibusq; animalculis, & fortassis etiam seminibus, nam [a] Bellonius acuto suo rostro arborum germina principio vêris amputare tradit. [a] L. 7. c. 25.

N I D V S. P A R T V S.

IDEM Bellonius cæterarum auium more nidificare scribit, nidumq; construere amplum ex musco & plumis. Ornithologus verò, nidum, inquit, struit duos ferè palmos cum dimidio longum ex musco & filis (araneorum, ut uidetur) compositum, aditu semper angusto, inter frunces. Facit autem oblongum propter caudæ longitudinem. In genere Ripariarum (alias Parrarum, ego cum Ornithologo Parorum lego) [a] Plinio auis est, quæ nidum è musco arido struit, non quidem oblongum, sed pilæ figura tam absoluta, vt [Nidi figura] [b] L. 10. c. 33



inueniri

inueniri non poſſit aditus. Ego quatuor huius auis nidos obſeruaui, earumq; icones hic exhibeo. Conſtabant autem intus ex lanugine illa, quæ generatur in ſalice vetica & populo. extra ex lino aut cannabe, quo etiam nidum auis ex arbore ſuſpendit. Sed figuram fortaſsis auis mutat, nam vt plerunque vnus ei ingreſſus eſt, nonnunquam tamen ſunt duo. Prior figuram calcei imitatur, alter thoracem. Audio & Mourier apud Gallos nominari quandam Pari ſpeciem, exiguam, atro capite, reliquo corpore ſubcæruleo vel cinereo, quę nidum rotundum aditu gemino ad arboris alicuius truncum ſuſpendat & multa oua pariat, quamobrem ſuſpicor ſecundum illum nidum huius auis eſſe, & non Pari caudati. Coloniensibus pariter quædam auicula Vvyntepfker dicitur, ac ſi vini promum diceres, quæ

Mourier.

Vvyntepfker.

Nidi duo ſimul coniuncti ad formam thoracis.



consilem pilæ modo nidum facit & ex arbore suspendit. Huiusmodi nidum Moerſiæ ſeſe aliquando reperiſſe mihi affirmauit D. Vvilhelmus knauffius tunc mihi familiaris, nunc vt intelligo medicus Colonienſis, uir ſanè in plantarum cognitione non mediocriter verſatus. Nidũ uerò quarto loco depictum detulit ad me R. Barthol. de Baſſis presbyter, à ſe inuentum anno 1592. die vero 15. Aprilis, mirificæ ſanè ſtructuræ. Figura erat oblonga mali pinei, longus duos palmos, latus vnicum, rotundus: conſtructus ex varia admodum materia, nempe muſco cùm arboreo, tùm terreſtri, erucarum ſeu bombycum ſylueſtrium folliculis, aliaq; conſimili lanoſa materia, & Gallinaceis plumulis, eo ordine ac arte, ut præcipua ac media operis formitudo ſeu parietum textura ex muſco illo viridi ſubluteo, villoſo

Nidus conſimilis nido Pari.



vulgari,

vulgari, & bombycina illa materia, tenacibusq́;, qualia per aërem ſuſpenſa, & ſereni cæli indicia deputantur, filamenta telis aranearum ſimilia volitant connexis implicitisq́; ſibi mutuo ita firmiter, ut uix ui diuelli poſſent: interiori uerò capacitate latera omnia fundumq́; plumis, ut uidebatur, erant obducta, ac ſuffulta, ad molliorem pullorum decubitum. Extima ſuperficies undiquaq́; muſci illius ac folioſi arboribus paſſim adhærentis fragmentis firmiter alligatis, erat munita ac loricata. Situs erat hic nidus inter uitem & maritam huic ulmum hædera circundante ueſtitam, ulmo ipſo, fundo præſertim affixus. Parte anteriore quæ ſolem orientem ſpectabat, eaq́; ſuperna, ubi fornix quæ nidum æquabili ac reliquo nido ſimili coagmentatione concinnata obtegebat, exiguum foramen ſpectabatur, per quod uix parenti Paro ingreſſus patebat. Nouenos in eo pullos reperimus iam penè octiduum natos, capite ſatis magno, alis in medio dorſo pennis tenellis ueſtitos, reliqua implumes, cauda tamen oblongiuſcula.

Nidus Pari caudati arbori affixus.



DE

DE PARO CÆRVLEO Cap. XVII.



RISTOTELES quidem hunc Parum tertio loco nominat, sed peculiare nomen non tribuit: ex eo tamen, quod magnitudine sui exigui corporis à prioribus duobus discrepare dicat, Ornithologus, Bellonius, aliiq; pleriq; viri docti de hoc loqui asseuerant; quibus ego insuper assentior quàm lubentissimè. Solus verò Turnerus perperam Parorum secundum genus putauit. Latinè Parus cæruleus dici potest, quòd solus cæruleo capite sit insignis. Italis appellatur Parussolin, vel Parozolino, Bononiæ Rospedino & Fratino; Hispanis & Lusitanis Chamaris, vel Alionine, vel Milcheiro, Gallis Marége, vel Mesange bleue, vt Bellonius habet, Sabaudis Moyne, id est, Monialis. Germanis teste Longolio Pimpelmeisz (ita etiam Germani inferiores, vt Hollandi vocant, vt audio) aut Meelmeisz, Heluetijs Blavvmeisz, id est, Parus cæruleus: circa Norimbergam Bymeisse, quod apiculas deuoret, Anglis Thelesi Titmous. ✱ 8. Hist. 4.3 Turneri error.

DESCRIPTIO.



XIGVA est admodum auicula, & vix Regulo maior. Rostrum ei est teres, breuiusculum, pusillum & acutum. Capitis vertex cæruleo colore, seu azureo decorus, maculatum albo interstitium oculorum, & vtrunque rostri latus. Oculus præterea vterque albo circulo circundatur. Cæruleum verticis colorem alba linea totum caput cingens claudit, ad oculorum canthum minorē seu exteriorem vtrobiq; protensa. Hanc denuò color pulchellus qui verticis, cyaneus excipit colli principio. Collum verò medium alba nota maiuscula tinctum est, Dorsum totum cinereo aduirescente ornatur colore. Pectus supremum flauescit, venter infimus albicat, radicibus plumarū nigris. Pediculi plumbei sunt coloris atque subcæruleo colore fusci. Cauda tota cærulea. Alarum remiges quæ integunt plumæ extremo albentes lineam candidam transuersim ductam constituunt. Apparet circa principium Autumni in Gallia, & tota hyeme conspicitur, nam per æstatem degit in syluis, apud nos verò etiam æstate passim apparet. Parum carnis obtinet, & vix Regulo ipso est carnosior. Oua quamplurima ædit. Turnerus Anglorum Titmoum oua parere circiter sedecim scribit, atque inde etiam paruas mulieres fœcundas eiusdem auiculæ nomine vulgò appellari. Magnitudo. Rostrum. Caput. Oculi. Collum. Dorsum. Pectus. Venter. Pedes. Cauda. Alæ. Partus.

Parus cæruleus cum nuce myristica, & vespa.



DE PARO PALVSTRI. Cap. XVII.

Paronzino. Parus Palustris.

IN vallibus prope Malalbergum in agro Bononiensi huiusce modi Parigenus Paronzino vocant. Arbitror autem eum esse, quem Ornithologus Parum palustrem nuncupat, & Bellonius quartam Parorum speciem. Parus palustris, inquit Ornithologus, Germanicè ein Murmeisz aut Rietmeisz, nostris Kolmeisz, cum alij genus præcedens Parum atrum, de quo subindè agam, sic appellent. (Caput. Color.) Capite prorsus nigro est, cùm superior in medio per occipitium maculam albam habeat. Pectus & venter albicant, crura rosea sunt, vt pictura indicat. Dorsum & cauda fusca, aut ferè cinerea; vnde etiam Aeschmeiszle à quibusdam appellatur, ab alijs Kaatmeiszle, fortè quòd circa cœnum & paludes degat. Habet etiam aliquid ruffi in supremo dorso, vt pictura Argentoratensis præ se fert. Ego cùm captum nuper Parulũ (Magnitudo. Color. Caput.) carbonarium, siue Atricapillum nostrum inspicerem, deprehendi illum paulò minorem esse cæruleo Parulo, corpore fusco ad cinereum vergente; macula nigra continua per totum caput medium insignem, vtrinque candicantem; ventre è cinereo albicante; cauda magis quàm vertex nigricante, crusculis ad cæruleum inclinantibus. (Iunco auis. Passer harundinarius.) Turnerus hanc auem Iunconem (Schœniclon) Aristotelis facere videtur, & à Passere arundinario non distinguere. Hæc omnia ille.

Parus palustris cum miryophyllo aquatico.



DE PARO ATRO. Cap. XVIII.



ARVM atrum, inquit idem Ornithologus, appello, quem pleriq; Germani Kolmeisz, id est, Parum carbonarium nominant, quanquam etiam Parum maiorem Saxones & alij quidam similiter appellant. Alba macula ei infra oculos est, & alia in occipitio, reliquum caput atrum, venter luteus, crura fusca. Nostri non hoc, sed palustre genus Pari, de quo iam dicetur (de quo nos vltimùm diximus) carbonarium cognominant. Hæc de hac auicula ille.

Parus carbonarius. Caput.

Parus ater Ornithologi, cum nucis fructu aperto.



DE PARO CRISTATO. Cap. XX.

Parus cristatus.



Parus criſtatus.

Kobelmeisz.


EPINGIT idem vir diligentiſſimus auiculam criſtatam,quam Parum criſtatum nuncupat, atq; de ea ſic ſcribit. Parus criſtatus nigro eſt capite cum paucis punctis albis, criſta retrò extenſa, corpore prono fuſco, pectore albo, cruribus cinereis. Germani à criſta vocant Kobelmeisz, Struszmeiszlin, vel Heubelmeisz, & Heidenmeisz, Galli Meſangue Hupée. Minor eſt Paro maiore, montano par magnitudine.

DE SYLVATICO PARO Cap. XXI.

Caput.

Noméclatura.


E hoc Paro,cuius pariter iconem ab eodem Ornithologo ſumus mutuati, ſic ait: Hic quoque Parus perquam exiguus eſt, macula per medium verticem rubente conſpicuus, partibus vtrinque nigris, cruſculis fuſcis, alis nigricantibus, & cauda quoque extrema; reliquo corpore viridis, dilutiùs in ventre. Noſtri à ſyluis, in quibus degit,præſertim circa abietes & iuniperos,vocant VValdmeiszle,Thannenmeiszle, aliqui minus propriè VValdzinſzle; alij à voce Zilzelperle. Cantillat enim Zil Zil Zalp. Turcæ,vt audio,Agulgulſin. Auceps quidam apud nos aliquando aluit, ſed mutam. Hæc ille.

Parcus ſyluaticus.



DE MOTACILLIS IN GENERE. Cap. XXII.

* 1. Hiſt. c.3


VAMVIS teſte M.Varrone Motacilla dicta ſit, quòd ſemper caudam motitet; idq; pluribus etiam præter eas, de quibus hîc agemus, commune ſit (Inncon nempe, Cinclo & Tringæ, his enim teſte *Philoſopho cauda motitat, & Albicillæ, vt de ſuo addidit Gaza,cùm alioqui in Græco contextu nihil ſit, quod Albicillæ reſpondeat,) itaque Motacillæ etiã dici poſſint, tamen hic de alba & lutea priuatim,de vtraque in genere, quod vtraque in ſectis, muſciſq; victitet, agemus.



AEQVI-

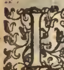
AE QVIVOCA.



SYLVATICVS uidens Aetium laudare Passerculum Troglodyten aduersus calculum renum & uesicæ, eademq; facultatem attribui Motacillæ, imprudenter admodum hanc cum illo confudit, dum scribit: *Tragulidun tes Arabicè, Græcè Safurion, Latinè Caudatremula; auis est omnium minima, quæ lapidem de renibus & uesica expellit.* Corrupit bonus ille uir, ut apparet nomina, Traguliduntes scribens, cùm Troglodytes scribere debebat, (uetus Auicennæ interpres habet Adruculudidos) & Struthon, uel Struthion, id est, Passerem, in Safurion, uel Safarahun conuertit. Et cùm Aetius scribat circa sæpes & muros uersari illum Passerculum, barbari isti & imperiti Arabum sectatores, circa piscinas & parietes reddiderunt, & cùm caudam erigere dicere deberent, mouere illam dixerunt.

Sylvatici error. Tragilidun tes. Safurion. Caudatremula. Adruculudidos.

SYNONYMA.



IIDEON uel Ijdeoni Rabbi Salamon diuinum intelligit, qui utitur osse animantis, quod Iadu uocatur. Ita Kimhi etiam: Sunt qui Motacillam putent. Kiranides Σεισοπυγὶς, inquit, est Passer, qui iuxta riuulos aquarum & torrentes inuenitur, cauda semper mobili. Apud Hesychium & Varinum legitur Κίλλορος, Σεισοπυγὶς. * Seruius cillere Latinis mouere esse ait. Quidam Cinclum & Sisopigida accipiunt pro eadē aue, ut apud Hesychium & Suidam legimus. Iyngem quoque aliqui cum Sisopygide implicant. A Syluatico imperitè Sisofigius scribitur, & multò imperitiùs Merula exponitur. In lexico Græcolatino etiam Σεισυρα legitur, idem quod Σεισοπυγὶς. Σισοφὶα & κωλοσοῦσα nomina sunt Græciæ nostro tempore usitata. Italis uulgò Codatremula dicitur, Cotremula, Cotretula, Codacinciola alibi, alibi Cogiuuanella & Titispisa, quæ synonyma leguntur apud Scoppam Italum. Inuenio etiam Couatremula, Squassacoa, Scussacoa, & Ballarina, quamuis nonnulli postremum illud ad Motacillam albam priuatim referant. Venetijs quædam auis Vcciello di neue uocatur, id est, auis niuis, Pispissa Siculis per onomatopœiam. Hanc eandem esse conijcio cum Motacilla, nam & Hispanicè Aguzza neue, hoc est, auis niuis appellatur, ni fallor, & Petzpitalo. Hyeme autem per uicos apparet, nunquam quiescit, cauda semper tremit, colore uario, æqualis Passeri, aut minor, gracilis. Eandem pariter Nicolaus Massa describere uidetur, cuius uerba mox recitabo inter remedia ex Caudatremula ad calculos. In Gallia Narbonensi Guignecue, & alibi Battemare. Apud Hollandos Quickstaert.

Ijdeon. Seisopygis. * In lib. 2. Georg. Cillere q.d. Sisofigius. Synonyma Italica & aliarum nationum. Vcciello di neue. Pispissa.

LOCVS. VICTVS.

MVscis uesci omnibus Motacillis commune est, quamobrem ubi illæ abundant, ut circa aquas & pecora uersari solent.

MEDICA.



CAVDAETREMVLAE, id est, Motacillæ cinerem in medicina administrari scribit Nicolaus. Leonellus Fauentinus lapidem educere putat, & alibi, *aduersus lithiasin,* inquit, *prodest auis, quæ Caudatremula dicitur; cuius mira vis in atterēdo calculo. Ea pennas habet circa dorsum colore auri* (imo ut Aetius refert, Passer Troglodytes Regulo similis est in multis, nisi quod in fronte auricolores pennas non habet) *& in cauda puncta alba. Et quidam putant, quod sit Parix. Sed potius videtur illa quæ vulgo dicitur Caudatremula, & præparatur sic. Auis hæc cum pennis suis, vel vt alij volunt, absq; pennis* (Aetius cū pēnis) *olla obstructa inclusa in furno torretur. Eius pulueris drachma vna vel altera datur cum aqua saxifragia, aut vino albo generoso.* Nicolaus Massa eandem etiam his auibus contra calculum facultatem tribuere uidetur, dum scribit:

Cineris vs. * In Epist.

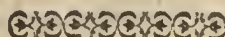
Gael Bach telzen. — Quādo ad vrbes accedat. — Bouerina. — Cinis auiū omniū ad calculū prodest.

Inter aues, quæ eduntur, ſunt etiam Caudatremulæ, quæ frequentiſſimè ad nos (Venetias) per hyemem accedunt. Non ſunt autem illæ, quas lapides in renibus & veſica frangere dicunt. Hæ enim tarò ad nos aduolant. Inueniuntur tamen aliquando, nimirum hyemis tempore, cùm boreales venti vigent, & ſunt paruo corpore, colore cinereo, alis rubro & nigro colore hinc inde diſtinctis. Quare videant, qui has aues ad frangendum lapidem venantur, & ſimilitudine decepti in caſſum laborent. Hæc ille. Ornithologus etiam ex libro Germanico manuſcripto ad calculum veſicæ Motacillæ genus, quod à luteo colore denominatur Germanis Gael Bachſtelτzen in olla vri refert cum plumis, tum ſanguinem cerуinum ſimiliter in olla toſtum admiſceri, & è vino potente propinari vtiliter. Poſtremò Arnoldus Villanouanus in capite de calculo renum laudat hanc auem, vt citat author Luminaris maioris & ego quoque, inquit, mirabilem eius experientiam vidi. Reperitur autem apud nos frequens æſtate ac hyeme: ſed æſtate non verſatur in ciuitatibus; hyeme verò frequentat ciuitates & piſcinas: Lombardis vulgò Caudatremula, aliquibus Bouerina dicitur. Alexander verò Benedictus exiſtimat hoſce recentiores pro Caudatremula Paſſerem Troglodyten intelligere, quaſi Motacillæ vis lapides frangendi non ſit. Ornithologus parum referre putat, quænam auis comburatur, cùm cineris prope omnium uis eadem uideri poſſit. Prætulerim tamen, inquit, ea auium genera, quæ inſectis veſcuntur, ut muſcis, formicis & ſimilibus. Cinis quidem etiam ex alijs quamplurimis remedijs in animalium & ſtirpium genere, ad lithiaſin commendatur.

DE MOTACILLA COMMVNI quam vulgò albam vocant. Cap. XXVIII.

ª8. Hiſt. c. 3. — Albicula. — Cnipologos. — Suſurrada. — Variola. — ᵇ9. Hiſt. c. 3. — Gazæ error — Cnips vel Snips quid. — Cnipolog' quæ auis. — Lauādiera. — Monialis.

THEODORVS Gaza hanc auiculam Albiculam appellare videtur, nam vbi apud ª Ariſtotelem legitur: *Cinclus, Iunco, & Tringa, quæ inter minores haſce maiuſcula eſt, Turdo enim æquiparatur*, Albiculam etiam nominat, cùm alioqui in noſtris exemplaribus Græcis nullum ſit nomen, quod ei voci reſpondeat. Bellonius non ſolùm Motacillam uocat, ſed Cnipologon etiam Ariſtotelis, id eſt, Culicilegam cognomento cineream, ut à ſequente diſtinguat: Addit & Suſurradam uocari, ſed qua dialecto non explicat. Turnerus quoque prius Cnipologon Ariſtotelis eſſe exiſtimabat. Culicilegam, inquit, eſſe iudico auiculam, quam aliqui Motacillam nuncupant. Poſtea in epiſtola ad Ornithologum, Culicilegam Ariſtotelis, inquit, uidi in terra Bergenſi. Tota cinerei coloris eſt, & ſpeciem habet Pici Martij. Illa uerò, quam Culicilegam eſſe putabam, eſt Variola, niſi fallor. Decepti autem fuerunt viri iſti clariſſimi ex Verſione Gazæ, qui alibi apud ᵇ Ariſtotelem pro Cnipologo Culicilegam vertit nimis curioſè, nam quamuis Cnips vel Snips apud Græcos quandoque culicem uel inſectum uolucre ſignificet, nihilominus certum etiam eſt coſſos, id eſt, uermes, qui ligna erodunt *κνῖπας* dici & Picos, (de quibus ibi agit Ariſtoteles, & minimum inter eos proprio nomine *κνιπολόγον* nominat, & lignipetam, ut cæteros Picos eſſe dicit) coſſis vermiculiſq; magis quàm culicibus victitare. Italicè hæc auicula, ut ad Motacillam reuertamur, Ballarina, quaſi ſaliens dicitur, in agris noſtris Codatremula, circa lacum verbanum Geron; Luſitanicè Aueloa, quamuis alij Motacillam flauam ſic nominari velint. Bellonius Gallis Lauandiere dici ſcribit, quoniam circa aquas iuxta mulieres lotrices verſetur, vel quòd ſimiliter, ut illæ, podicem aſſiduè agitent. Circa Monpeſſulum Enguane paſtre dicitur, fortè quia ad pecora, quæ paſcuntur propius accedit, vt ad hominem quoque vt aiunt; Sabaudicè Colapa, Germanicè ein Vvyſſe aut Gravve Vvaſſerſteltz, id eſt, alba aut cinerea Motacilla, à nonnullis Begeſtertz, uel Vvegeſtertz, alibi Kloſter freuvvle, id eſt, Monialis, ab albi & nigri colorum diſtinctione; Anglicè Vuagtale; Belgicè Quickſtaert.



FOR-

FORMA. DESCRIPTIO.

VICVLA est oblonga, vertice, collo superiori, & pectore nigris, dorso cinereo, rostro longiusculo, tenui, nigro, gula candida, uentre toto candido. Alæ primùm cinereæ, dein ex albo & nigro uariæ, quemadmodum etiam cauda, quæ oblonga est: Tibiæ & pedes fuscescunt, & longiusculi sunt. Fœmella vertice est cinereo, gula lutescente; cætera mari similis. Figuram fœminæ habes sequenti pagina.

Color. Rostrum. Alæ. Cauda.

Motacilla mas cum alno.



LOCVS. VICTVS.

ERSATVR circa aquas, ut diximus, sicuti ad ripas fluminum, ubi muscas captat, & uermiculos; quin & aratrum uermium causa sequitur, quos uersat & exhibet cum gleba aratrum. Pecora amare quoque existimatur, quòd prope ea, fortè propter muscas circumuolitet. Albertus Cuculum scribit aliquando in huius auiculæ nido parere, & Ornithologus refert aucupes apud suos obseruasse Cuculi pullũ ab hac eadem auicula nutriri.

Mota-

Motacilla fæmina cum ramo ambaris.



DE MOTACILLA FLAVA. Cap. XXIV.

Nomina. Florus.

OTACILLAE, inquit Ornithologus, quam flauam à colore imi uentris appellamus (collum uerò inferius inſuper flauum eſt) nomina conueniunt quæcunque ſuperiori, flauæ tantùm differentia adiecta. Priuatim tamē à Gallis nominatur Battequeue, nonnullis Battelleſſitue, Battemara. Italis Cotremula, Sabaudis Auſſecue, uel Hauſſecue, Turcis Belbek. Hæc ille, & in Epitome rurſus: Motacilla, inquit, flaua, quam aliqui Florum eſſe putant: huic quoq; nomina conueniunt, quæcunq; ſuperiori, flauæ tantùm differentia adiecta, ſed habet etiam peculiaria ſibi nomina. Bellonius Culicilegam uocat alteram Ariſtotelis, ſuperiorem diſtinguendi cauſa cineream uocans. Gallicè dicitur Bergerette uel Bergeronnette iaulne, ut ſcribit Bellonius, quod paſtorum inſtar pecora frequentet, Germanicè Gelbe Vuaſſerſtelz.

DESCRIPTIO.

magnitudo Cauda. Roſtrum. Cranium. Venter. Caput. Dorſum. Alæ.

DEM Ornithologus hanc auiculam ſic deſcripſit. Auis eſt magnitudine Pari maioris. Caudam ſemper mouet, quæ ei bifurcata eſt, (contrà tamen icon eius, & mea etiam indicant) reliquo corpore multò longior, pennis longioribus octonis condita, quarum duæ extremæ utrinq; tres diſcretos colores habent, plurimum albi, minus nigri, minimum lutei: interiores uerò, itidem utrinq; duæ nigricant cum pauciſſimo luteo: ſunt & paucæ in medio breuiores. Roſtrum longiuſculum, rectum, gracile, nigricat. Cranium molliſſimum. Venter albicat eum pauciſſimo luteo, qui color initio caudæ inferius intenſior eſt, ut & ſuperius prope orrhopygium color ex luteo & uiridi mixtus conſpicitur. Caput & dorſum fuſca ſunt. Pennæ in alis nigricant, in medio per tranſuerſum albicant, præter extremas, quæ totæ nigræ ſunt. Alæ ſunt breues, caput pro portione paruum, cruſcula fuſca.

LOCVS.

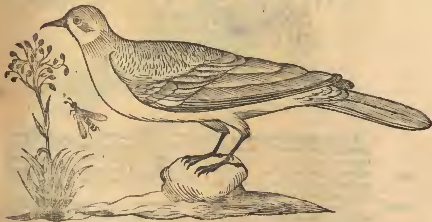
LOCVS. VICTVS. Cantus, Vſus.

DEGIT iiſdem locis, quibus alba Motacilla, quam migrare aiunt, & hanc apud nos manere. Vtraque ſequitur armenta & pecora, nimirum propter muſcas, quibus victitant. Caueis non includuntur; licet tamen apud Germanos in hypocauſto alantur. Ab Accipitre perſequente ſi euaſerint, egregiè cantant, tanquam ſibi de ſalute gratulantes. Aduerſus calculum ad remedium torretur Motacilla ollæ incluſa in furno, vt ſuprà ſcripſimus. Sunt qui flauam in hoc remedio præferant. Contra calculum.

DE MOTACILLA FLAVA ALIA. Cap. XXV.

ALIA eſt Motacilla flaua, quam pariter in agro Bonon. quandoq; capiunt, infra à gula ad prodicem vſque intenſiùs, quàm præcedens flaua, capite verò, & dorſo fermè ferruginei coloris, qui color etiam principium gulæ tanquam torquis quædam ambit, ſed paulò dilutior, mentum albicans macula velut barba cana veſtit. Alæ quà dorſum tangunt, etiam ferrugineæ, coſtæ earum & plumæ, quę rectrices cooperiunt, & ipſæ inſuper rectrices nigræ ſunt, ad latera luteę. Roſtrum eſt gracile, atrum, longiuſculum, in extremo parum recuruum. Caudæ pennæ nigræ ſunt, ad latera leuiter albeſcunt, orrhopygiom flauum eſt, pedes fuſci, vngues longiuſculi, & ſatis recurui. Color. Cauda.

Motacilla flaua altera cum gramine tremulo Tabernamont, item cum muſcæ ſpecie.



DE SPIPOLIS DICTIS Cap. XXVI.

Spipolæ.

Color.

IVSCEMODI auiculas,quas ſubinde deſcribemus, & depictas exhibobimus, aucupes noſtri Spipolas nuncupant,& caudam motitare inquiunt. Prior,quę cęteris in hoc genere maior eſt,capite eſt leucophęo ſiue cinereo. Sub roſtro tamen alba macula ceu barbam conſtituit; pectus ei rubicundum eſt; venter ex rubicundo & albo variat. Cauda ſupra nigra eſt, infra candicat; dorſum leucophęum, Alę totę ex nigro, albo & ruffo variant, crura & pedes lutei,vngues nigri,roſtrum longiuſculum,gracile,fuſcum.

Spipola maior cum vitice.



Altera magis quàm ſuperior, ad cinerem vergit. Differt autem ab illa, quòd pectus rubicundum non habeat,ſed maculis fuſcis,deorſum deſcendentibus interſtinctum. Eſt autem pronè minus quàm ſupinè cinerea,quinimò venter ferè albeſcit: retro oculos macula

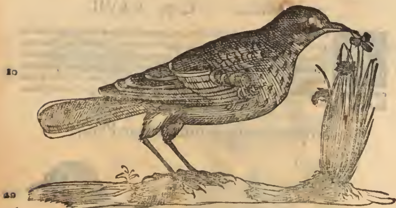
Alæ.

eſt maiuſcula ad ferrugineum quodammodo accedens. Alarum pennę rectrices, & quę eas obueſtiunt,nigrę ſunt, ad latera & in extremitatibus cinereę, Crura & pedes fuſceſcunt: cauda cinerea eſt.

Boarina.

Tertiam in hoc ordine alij Spipolam, alij Boarinam nuncupant. Auicula eſt ea qua vides magnitudine, tota ferè ex albo luteſcens, in alis intenſiùs quàm alibi, roſtrum & pedes fuceſcunt.

Spipola altera cum Iunco leui, item cum muſca.



Spipola alba, ſiue Bouarina cum cerro Rouilij, & papilione.



DE STOPAROLIS vulgò dictis. Cap. XXVII.

Stoparola.

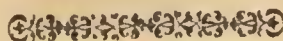


VCVPES noſtræ vrbis auiculam, cuius modò pictura exprimitur, neſcio quo ſignificato, niſi fortè à ſtipulis, quas Stoppiam ruſtici vocant, Stoparolam vulgò dicunt. Auicula eſt ex muſcicaparum, ni fallor, genere, pectore & ventre ferè candido: capite, quod maculis nigris conſpergitur in vertice, collo, tergore, atque cauda ſubfuſcis, alarum remigibus nigris, nigris item reliquis earum pennis, ſed ad latera ſubluteis, tibijs ac pedibus nigris, exilibus, roſtro longiuſculo, acuto, nigro.

Stoparola vulgò cum laburno Plinij.



Eiuſcemodi verò auiculam, cùm die 24 Iunij, anno verò 1592. aucupes eam noſtri cepiſſent, nomenq; ignorarent, ego cum nulla omnium auium, quas depictas habeo, maiorem habere ſimilitudinem aduerti, quàm cum iam poſtremò deſcripta ac depicta. Auicula eſt magnitudine Motacillæ, & illius, quam Magnaninam & Paſſerem ſtultum vocari dixi: roſtro oblongo, acuto, recto, ſupra tamen parumper decliui, nigro ſuperiùs, inferius corneo, collo, pectore, & ventre pallidis: oculis exiguis, hilaribuſq; pupilla nigra, circulo albo, maculaq; circa ipſos obſcurè conſpicua, fuſca, pedibus plumbeis,



DE MV-

Auis consimilis Stupparolæ, & Magnaninæ.



DE MVSCICAPIS.
Cap. XXVIII.



MOTACILLIS Muſcicapæ ſiue Muſcipetæ auiculæ dictæ à muſcarũ uenatu, quia eodem paſcuntur uictu, iure merito ſubnectentur. Oppianus Βυδύτας aues imbecillas uiſco capi prodidit. Non ineptè quiſpiam meo iudicio iudicet eiuſcemodi aues de Paſſerum, id eſt, paruarum auium genere eſſe, atque ita dictas, quòd circa boues uolitent, quemadmodum uerisimile etiam eſt haſce auiculas muſcis uictitantes, nam prope boues & armenta horum inſectorum copia plerunq; exiſtit.

Ordo. Buditæ aues quæ. *L.3.Ixeut.

Quam priori loco damus depictam in agro noſtro à perſequendo boues uulgo Boarolam ſiue Boarinam nuncupant. Auicula eſt oblonga, roſtro etiam oblongo, ex fuſco ruffeſcente; colore per totum dorſum & caput ex plumbeo, cinereo & ſubluteo mixto. Gula & uenter totus candicant, pectus uerò nigris maculis diſtinguitur. Alæ ex nigro, luteſcente, alboq; uariæ. Cauda longiuſcula, nigra, ad latera alba. Tibiæ & pedes nigricant.

Boarola. Boarina. Color.

Eiuſcemodi exiguam auiculam noſtri aucupes Chiuin dicunt, Genuenſes, ut audio Borin, quaſi Boarin, ut conijcio, quòd circa boues degat. Regulo paulò maior eſt Roſtrum ei gracile & acutum, infigendis muſcis perquàm idoneum. Caput ſuperius, ſicuti collum quoque, ac dorſum colore cinereo diluto: caput inferius, gula, pectus, & uenter ex albo ad luteum tendunt, dilutiùs tamen in pectore & uentre. Alæ ſuperius leucopheæ, inferius eiuſdem coloris, ſed dilutioris; uropygium album: cauda; quæ duodenis pennis conſtat tres digitos longa eiuſdem cum alis coloris. Pedes & crura ſpadicei, vnguiculi oblongiuſculi & graciles.

Chiuin. Borin. Roſtrum. Color.

Boarina cum muſca & Carcapoli de muſæ ſpecie.



Borin Genuæ cum rubo.



Tertio loco poſitam aucupes noſtri vulgò Pigliamoſche nuncupant, id eſt, muſcipetam, quòd & ipſa muſcas captet. Auicula etiam eſt parua, colore etiam à ſuperioribus diuerſa. Caput, collum ſuperius, dorſum & alæ percurrentibus lineolis, ſeu oblongis punctulis ferrugineis nigricant. In collo macula alba eſt velut torquis, item alia in medio alarum: pectus ex ferrugineo rubet, venter ex luteo albicat; roſtrum gracile, atrum; pedes item nigri; in ſumma pulchra eſt auicula. Icon ſequenti paginâ exprimitur.

Muſcipeta cum carpino albo.



Huic poſtremò præcedenti omninò congener, & fortaſſis in hoc genere mas fuerit, quã hîc quarto loco depictam cernis. Pectore enim & ventre egregiè rubet; roſtrum gracile eſt, & nigrum, nigra etiam macula mentum conſtituit. Caput, collum & dorſum ex rubro & nigro varia, ſicuti etiam alarum initium. Pinnulæ quæ rectrices cooperiunt, ad latera rubent, quemadmodum quoque & ipſæ remiges, ſed quæ in extremo candicant. Cauda breuiuſcula, nigra, neruis & lateribus albis. Crura & pedes nigri. Aucupes Montanellum, & Montanarum vocant. Arbitrabar Oenathen eſſe, ſed poſtea meliùs examinata auis natura, quia inquam muſcas venari audirem, Muſcipetis adiunxi. Color.

Montanellus Bononienſium cum œnanthe, ſiue Labruſca.



Magnanina. Paſſer matto. Color. Magnitudo Alæ. Cauda.

Muſcipeta etiam eſt, quam quintam in hoc ordine collocamus. Aucupum alij Magnaninam quaſi fabri munus obeuntem, fortè quòd roſtro ſonorè tundat, dum muſcas capit, alij Paſſere mattò, id eſt, Paſſerem ſtultum nuncupant, fortè à colore, qui ferè ad ſpadiceum accedit, vel potiùs quòd facillimè ſeſe capiendam præbeat. Auicula eſt magnitudine Paſſeris, roſtro longiuſculo, tenui, acuto, nigro: pronè ad ventrem uſque ex albo cinerea, uentre albicat: retro oculos notabilis macula eſt coloris fermè caſtanei, quo colore uertex quoque conſpicitur. Alarum pennæ maiores nigricant; cauda colore eſt minus quàm dorſum ſpadiceo. Crura & pedes flaueſcunt, unguiculi nigricant.

Magnanina vulgò dicta cum macaleg, & muſca.



Gickerlin. Guckerlin. Grieuogelin. Glareana. Color. Roſtrum.

Ornithologus eiuſcemodi auiculam muſcis uictitantem Germanis Gickerlin, uel Guckerlin, Grien uogelin nuncupari ſcribit; & in epitome, Latinè inquit, ſi libet, Glareanam uocemus. Eſt.n. Glarea, quod Grien Germanis dicitur, hoc eſt, minutiſſimi lapilli & arenæ in ripis & littoribus. Hāc auiculā quoq; circa pecora & armenta uerſari ait, quoniā muſcarū genus, ut ſæpe ſignificaui, circa illa abundet. Ante hyemē plurimas ſimul collectas auolare: colorem ei eſſe per dorſum fuſcum, partim ex fuſco ſubuiridem, ut in lateribus quoq;, & parte alarum: pectus maculis nigris diſtingui in albo: uentrem ſine maculis albicare: in cauda ſuperiùs & maiores alarum pennas nigricare: crurum colorem roſeum eſſe; roſtrum rectum & reliquam ſpeciem, ut in pictura apparet; quam ſicut ipſe à pictore Argentoraten ſi accepiſſe ſe ſe ſcribit, ego etiam hîc appoſui. Milio quoque pingueſcere ſeſe audiuiſſe teſtatur.

Glareana Ornithologi.



Idem Ornithologus de alia auicula, quæ & ipsa muscis inhiat, sic scribit: Auicula parua aliquando circa vrbem nostram capitur, rostro tenui, recto, acuto, nigricante: Paro minor, colore fusco: alis, canda & cruribus nigricantibus; in alis tamen medijs maculæ transuersæ albæ sunt. Aucupes quidam nostrates nominant eam Todtenuogele; fortè quòd imminente pestilentia frequentiores & propius ciuitates appareant; & Flügenstecherlin, id est, muscipetam. Solis enim muscis victitat, vt Hirundines, quibus etiam rostrum simile gerit. Solitaria semper est, & alas subinde motitat, per arbores semper irrequieta volitans, &c. In Epitome arbitratur Bellonium pro Batide Aristotelis pingere, de qua nos mox, icone etiam pictâ agemus.

Rostrum. Magnitudo. Color. Todtenuogele. Flugenstecherlin. Mores. Batis auis.

Circa Argentoratum eodem Ornithologo referente VVydengückerlin appellatur, quã hîc penultimo loco depingimus ab eo etiam mutuatam. Auicula, inquit, est minima, colore partim fusco, vt parte prona, partim subflaua, vt supina, partim albicante, vt per latera, & iuxta collum, crusculis subruffis, cuius figura hæc est, Argentorato ad nos missa. Capitur apud nos etiam interdum, & alijs nominibus vocatur VVyderle à salicibus, quas amat, vt ferunt, quamuis aquatica non sit, & Zilzepfle à frequenti voce Zilzel, vel Tiltapp. Muscis & araneis, alijsq; circa salices vermiculis vescitur; quibus vt fruatur, alias auiculas abigit. Vidi captam Iulio mense, rostro gracili, recto. Hucusq; ille; & rursus in epitome Salicariam dici posse putat.

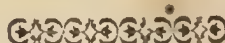
VVydéguckerlin. Color. VVyderle. Zilzepfle. Tiltapp. Salicaria.

Salicaria Ornithologi.



In agro nostro alia quædam capitur auicula, quam aucupes Grisolam nuncupant, fortè à colore griseo, id est, incano, cùm tamen incana non sit, sed ex cinereo fuscescens, vel fortè quòd solitaria clamitet, nam gridare dicimus pro lamentari quandoq;. Victitat etiam muscis & similibus insectis alijs, sicuti ex rostri figura, constitutioneq; conijcio: est enim tenue, gracileq; & longiusculum. Collo & pectore maculis fuscis oblongis deorsum vergentibus interstinguitur. Venter totus candicat; caput, collum superius, dorsum & cauda fuscescunt, sicuti etiam alæ, quarum pennæ ad latera, & in extremitatibus suis albocinereæ sunt. Crura & pedes sunt quoque fusci, vel nigricantes.

Grisola vnde dicta. Rostrum. Color.



Griſola vulgò dicta cum moro candida.



Moucherolle. Mouchette. Deſcriptio. Volatus. Paſſer rubi. Sæpicola. Prunella. Ornithol. Color.

Galli prӕterea quandam auiculam à capiendis muſcis vulgò Moucherolle vocant, de qua Bellonius addita hac, quam ab eo mutuatus ſum, icone hunc ferè ſcribit in modum. Fringillarium Accipitrem marem Mouchette appellari alibi ſcripſimus: nunc verò de alia agemus auicula magnitudine Curruce, quę in ſyluis degit,& quia muſcis potiſſimùm veſcitur, Moucherolle nuncupatur. Sunt & aliӕ auiculӕ, quӕ muſcis victitant, vt Lauandria, quam Culicilegam appellauimus,& Apiaſtra,quӕ apes capit: verùm de hac, quӕ à muſcis adinuenit nomen,tanquam peculiari ſpecie,& cum iam dictis differenti, hic ſeparatim agemus. Paſſeri adeo ſimilis eſt,vt niſi moribus,dum viuit,& roſtro cùm mortua eſt, ab eo diſtinguatur. Crura pedeſq; robuſtos habet,pedes etiam nigros. Roſtrum gracile eſt, & oblongum, vt Rubeculӕ, cauda etiam longiuſcula: in ſumma per omnia ſimilis eſt Paſſeri puſillo agreſti in quercubus degenti,excepto roſtro & cantu ſuauiuſculo. Cùm volat,in ſyluis & dumis latitat; quamobrem viri quidam graues & docti, qui mecum retia huic auiculӕ tendebant, videntes adeò Paſſeri ſimilem eſſe,Latinè Paſſerem rubi nuncupârunt,quaſi Sӕpicolam. Hӕc Bellonius. Ornithologus in auium ſuarum epitome hanc auiculam conijcit eſſe eandem cum ſua Prunella, de qua hic ita. Prunellas aucupes noſtri vocant auiculas à colore,qui obſcurè ruffus eſt, vel figulinus ſaturatus. Quidam Linarijs eas comparant, alij Paſſeribus, quibus minores ſint, colore ſimili ferè. Canoras eſſe audio, & cantillare inſtar Troglodytӕ Paſſerculi,nunquam auolare. Ali à quibuſdam in caueis propter cantum. Crura roſea ſunt; color circa collum & pectus ad cӕruleum inclinans, in ventre dilutior; retro oculos macula figlina,roſtrum nigrum. Sic ille.

Paſſer rubi.



DE RVBETRA.
Cap. XXIX.

RVBETRAM auiculam ſemel tantùm nominat * Ariſtoteles interprete Gazâ, vermiculis victitare ſcribens: legitur autem Græcè βατίς oxytonum genere fæminino. Niphus ait eſſe auem, quæ vulgò ab Italis Barada nuncupatur. Quidam Germani viri aliàs docti Rubetram minimum Turdorum genus eſſe volunt, quoniam rubi fructu & ſambuci victitet, cùm tamē Ariſtoteles nihil de ea præterea ſcribat, quàm quòd vermiuora eſt. Gybertus Longolius Linariam, ſiue Miliariam eſſe putabat, quoniam rubo crebrò inſideat: ſed cùm id alijs auiculis etiam conueniat, alias etiam eo modo Rubetras dicere poſſimus; quamobrem Turnerus, quid vetat, inquit, quo minus & Buntinga Anglorum (hæc autem auis eſt, quam Alemani vocant Garſthammer, vt aliàs, ni fallor, dixi) quoque Batis dici poſſit, cùm in rubis non minus frequens ſit? Nihil itaque certi habemus, quod nomen Britannicum aut Germanicum ſit huic aui imponendum. Sed cùm auium ſuprà commemoratarum altera (Miliaria) ſeminibus herbarum veſcatur, altera (Buntinga) hordeo & tritico, & Batis Ariſtotelis vermiuora ſit, deligenda eſt auicula quæpiam, quæ ſolis vermibus paſcitur, qualis eſt auicula Anglis Stonchattera, aut Moretettera dicta, & Germanorum klein Brachuogelkein. Hæc ſi Batis non ſit, mihi prorſus ignota eſt. Hactenus Turnerus. Petr. Bellonius verò auiculam quandam Gallis Traquet à continuo motu alarum dictam Ariſtotelis Rubetram eſſe affirmat, & proprio de ea inſtituto capite ſic ferè ſcribit. Inuenitur quædam auicula ab alijs in ſuo genere diuerſa. Verſatur in dumetis, ſemper eorum culminibus inſidens, continuoq; alas motitat; vnde propter inquietudinem Gallicè dici meruit vng Traquet: aliqui vocant vng Thyon, at cauſam nominis ignoramus, alij vng Groulard, & quemadmodum tympanum molæ nunquam quieſcit, donec hæc vertitur, eodem modo hæc auicula ſine intermiſſione alas motitat. Rarò gregatim volat, ſemper ſolitaria degens, præterquam dum ſoboli intenta eſt, tunc enim mas cum femella coniungitur, nidum tanta conſtruit induſtria, vt quò intret, vel exeat, difficile ſit inuenire. Circa fœtus admodum eſt fœcunda, eoſq; paſcit animalculis viuis. Migratoria non eſt, & in nulla non regione obuia, ſed propius pagos & vrbes non accedit. In Creta & Græcia æquè, atque in Gallia, & Italia cernitur. Videntes itaque vbiq; frequenter cōſpici, iudicamus eam eſſe, quam Ariſtoteles βατίς appellauit, indicans congruè ac cōuenienter dici poſſe Roncette. Batis enim dem eſt Græcis, quod Latinè rubus, & Gallis vne rouce. Gaza Latinè tranſtulit Rubetrā. iConijcimus autem Rubetram circa rubos verſari, vermiculis veſci, abſtinere fructibus. Veriſimile eſt eam eſſe, cuius meminit Ariſtoteles, nihil nobis præter coniecturæ locum relinquens.

* 8. Hiſt.c.3
βατίς.
Barada.
De Rubetra variæ opiniones.
Buntinga Anglorum Garſthammer.
Stōchettera Moretettera.
Rubecula quæ Bellonio.
Traquet.
Thyon.
Groulard.
Mores.
Nidus.
Roncette.

Deſcriptio. quens. Vertice capitis nigricat adinſtar Ficedulæ, quamobrem ſuſpicabamur aliquando Melanoce- Melancoryphum eſſe, eoq; maximè, cùm & vulgò in Creta circa Idam montem vocetur phali. Melanocephali, quare ſubinde poſt Ficedulam uobis dicendum de ea videbatur. Rubetra magnitudo capite ſupremo nigro eſt, nigris alis & cauda, collo dorſoq; ferè cinereo, propter humum Color. volitat, Fringillâ paulò minor eſt, roſtrum eius, crura, pedes & vngues nigra, ſicuti etiam caudæ extremitas & alarum. Mas a fæmina diſcrepat, quoniam ventre candicat, dorſumq;, caput, & collum habet cinereum, albam deniq; per alas lineam. Hæc Bellonius appoſitâ, quam vides, icone, quę cum hæc altera à me adiecta magnam gerit ſimilitudinem. Eſt enim capite nigro, corpore ſuprà cinereo ad fuſcum vergente, infra candicante.

Rubetra Bellonij cum rubo.



Batos ſeu Rubetra authoris cum veſpa, & arbuto.



AEQVI-

DE ERITHACO, SIVE Rubecula. Cap. XXX.

QVAMVIS communis præceptor Aristoteles, eumq́; secutus Plinius Erithacum & Phœnicurum eandem auem esse scribāt, Erithacum scilicet esse hyeme, Phœnicurū æstate: ego tamen separatim de singula agam, vnaq́; cū Turnero & Bellon. Philosophum ex aucupum relatibus hallucinatum arbitror. Vtraque enim auicula simul sæpè conspicitur. Erithacus altus in cauea eandem perpetuò formam seruat; quin & eodem tempore nidulantes, modis verò longè diuersis obseruantur, sicuti subinde in historia patebit. Aristotelis, & Plinij error.

AEQVIVOCA.

ERITHACVM itaque Aristoteles & Plinius cum Phœnicuro confundunt. Cæterùm hoc quoque animaduertendum est, quosdam etiam Pyrrhulam eandem credere, quæ Phœnicuros, item eandem quæ Erithacus, sed secus se res habet. Theodorus Gaza pro Erithaco Rubeculam vertit, pro Phœnicuro Ruticellam, pro Pyrrhula Rubicillam, pro Pyralide, cuius semel tantùm meminit Aristoteles, cum Turture eam pugnare scribens, eò quòd locus pascendi victusq́; idem eorum sit, Ignariam, vnde à Pyrrhula diuersam esse constat. Pyrrhula cum Phœnicuro confunditur. Ignaria.

SYNONYMA.

PRO Ἐρίθακος apud Hesychiū & Varinum etiam legitur ἐριθεύς, quam vocem agnoscit quoq́; Scholastes Aristoph. & ab alijs ἐρίθυλον vocari scribit. Thomas Magister etiam ἐριθία dici tradit: à nonnullis item Αἴθακος appellatur, quæ dictio Hesychio etiam ramū lauri significat, quem manu tenentes hymnos Deorum dicebant. Eidem Hesychio, quemadmodum & Varino Δαίδαλος Erithacus auis exponitur. Scribitur autem ipsis Ἐριθακὸς oxytonum, nisi typographorum error sit, Varino proparoxitonum, quod placet. Theodorus Gaza Aristotelis interpres alibi Rubeculam reddidit, nimirum à pectoris rubedine, alibi etiam Syluiam, fortè quòd in syluis degere soleat per æstatem. Italorum vulgò Petto rosso appellatur, & à quibusdam per sincopen Petusso, pro pettorusso, alibi etiam Pecietto vel Pechietto, quasi pectusculum: Gallicè, vt scribit Bellonius, la Gorge rouge, vel Rubeline, alibi Rouge gorge, vel Beree. Eadem fortè fuerit, quæ Sabaudis Rouge bourse appellatur. Germanicè Rotele, VVinterrotele, Rotbrustle, VValdrotele, Rotkropff, Rotkropffdlin, & apud Saxones Rotkelchyn: Anglicè à Robin, a Redbreste, vt Turnerus & Eliota angli scribunt, (quanquam hic alibi Fringillam interpretatur à Ruddocke, or Robin, Redbrest) alibi à Robbyn rock; Illiricè Zier VVencka. Ἐριθεύς. Ἐρίθυλος. Αἴθακος. Δαίδαλος. Rubecula. Syluia. Petto rosso. Peccietto.

FORMA. DESCRIPTIO.

RVBECVLA siue Erithacus à rubro pectore in plerisq́; linguis nomen obtinuit, cùm tamen id ad ferrugineum ferè accedat, non ad malum aurātium, vt ait Bellonius, idq́; nominis Pyrrhulæ potiùs conueniat, licet Gaza Rubicillam verterit. Erithacum hyeme captum, quo tempore plerunq́; conspicitur & capitur, ita aliquando, vt honesto ocio indulgerem, breuiter descripsi. Rostrum et nigrum, exiguum, gracile. Tota auicula magnitudine Carduelem non excedit. Rostri supremam partem & pectus totum pulcherrimus ornat color nō tam ruber, quàm aurantius, sed adferrugineum accedens. Venter totus erat albus: Caput, collum, dorsum, superior alarum pars, & caudæ colore sunt inter cinereum & beticū medio. Crura aliquantulum rubescunt. Cauda duodecim est pennis instructa; eam sæpe motitat, & plerunq́; erectam habet, lingua bifida. Turnerus Phœnicuri fœminam & prolem adeo Rubeculæ pullis similes Etymum. Rostrum. Magnitudo. Pectus.

Phœnicuros fæmina vt à Rubeculæ pullis distinguat.

lis similes esse tradit, vt vix ab oculatissimo discerni possint, dignosci verò caudæ motu. Rubeculas enim, licet caudam moueant, postquam submiserint, statim erigere. nec tremere bis aut ter more Ruticillarum, quæ simul atque caudam mouere cœperint, non cessant, inquit, donec ter aut quater simul mouerint, vt alas, iuniores auiculæ cibum à matribus efflagitantes, motitant.

Erithacus siue rubecula cum cantharide, & sorbo syluestri.



LOCVS. VICTVS.

DEM Turnerus, Rubeculæ, inquit, in æstate vbi in syluis satis superq; alimenti suppetit, nec vllo infestantur frigore (quæ res cogit illas in hyeme ad vrbes, oppida & pagos confugere) cum prole ad desertissima quæq; loca secedunt. Quare minus mirandum est, in æstate non passim occurrere Rubeculas: Ruticillas quid miri est in hyeme non esse obuias, cùm toto hoc tempore delitescant? Adhæc cùm Rubeculæ pulli, in fine Autumni perfectam ferè in pectoribus rubedinem nacti, ad pagos, & oppida propiùs accedunt: Ruticillæ quæ anteà per totam æstatem cernebantur, disparent, nec amplius in proximum vsque ver cernuntur. Quæ cùm ita se habeant, quid Aristoteli aut illi hoc referentibus errori ansam præbuerit, facilè quiuis potest colligere. Hæc omnia Turnerus. Aristoteles Erithacum vermiculis pasci scribit; quod nostro Erithaco conuenit.

MORES. INGENIVM. NIDVS.

ARINVS Erithacum scribit esse ἔρημον μονῆρες, καὶ μονότροπον, id est, auem solitariam & quæ sola pascitur, & nunquam ferè in eodem saltu, nisi vnam reperiri. Domi capta, muscis, micis panis, & nucleis iuglandium concisis alitur. Porphirius Coruos, Picas, & Erithacos, homines testatur imitari, nimirum voce, & meminisse eorum, quæ audiuerunt: quod sanè mirum videtur, cùm lingua, vt dixi, bifida sit. De nidulationis eius modo Turnerus ex inspectione sic prodidit. Rubecula, quæ non secus æstate quàm hyeme rubrum habet pectus, quàm possit lógissimè ab oppidis & vrbibus in densissimis vepretis & fructicetis ad hunc modum nidulatur.

*L.3. de abstinent. ab animatis.

Lingua.

dulatur. Vbi multa querna reperit folia, nidum construit, & iam constructum, opere nelu- *Nidulatio.* ti topiario folijs contegit. Nec ad nidum ubique patet aditus, sed una tantùm uia ad nidum itur. Ea quoque parte qua nidum ingreditur, longum struit ex folijs ante ostium nidi uestibulum, cuius extremam partem pastum exiens, folijs claudit. Hæc quæ nunc scribo, admodum puer obseruaui, non tamen inficias iuerim, quin aliter nidulari possit. Si qui alium nidulandi modum obseruauerint, ædant, & huiusmodi rerum studiosis & mihi cùmprimis non parum gratificabuntur. Ego quod uidi, alijs candidè sum impertitus. Hæc ille.

PROVERBIVM.



VNICVM *arbustum non alit duos Erithacos.* Zenodotus author est hoc adagio notari illos, qui ex rebus minutis festinant ditescere. Mihi, inquit author adagiorum non intempestiuiter dici posse videtur in illos, quibus parum conuenit, nec in eodem munere concorditer versari queunt. Est autē Erithacus auis quædam solitaria, vt eodem in saltu non temerè nisi vnam inuenias.[a] Aristophanes eleganter ad hoc allusit adagium: Οὐ γὰρ ἄν ποτε τρέφειν δύναιτ᾽ ἄν μία λόχμη κλέπτα δύο: id est, *non enim fieri potest, fures vt unquam saltus alat unus duos.* Non omninò dissimile est huic, quod dixisse fertur Alexander Magnus, mundum non capere duos soles. Eiusdem sententiæ est illud Germanis quibusdam usitatū vt Tappius scribit: Duobus Gallis in vno sterquilinio, duobus stultis in vna domo non conuenire.

[a] *In Vespis.*

EMBLEMA.

[a] ALCIATI emblema cum lemmate PARVAM CVLINAM DVOBVS GANEONIBVS NON SVFFICERE.

In modicis nihil est quod quis lucretur, & unum.
Arbustum geminos non alit Erithacos.

ALIVD.

In tenui spes nulla lucri est, unoque resident.
Arbusto gemina non benè Ficedula.

Sumptum est adagium ex superius allato Zenodoti prouerbio. Hanc sententiam.[a] Lucanus diuerso quidem sensu, at fortassè multò melius protulit sic.

Nulla fides belli socijs, omnisque potestas
Impatiens consortis erit.

Quò etiam respexit.[b] Cicero inquiens: Quod enim est apud Ennium. *Nulla sancta societas, neque fides regni est.* Id latiùs patet. Nam quicquid eiusmodi est, in quo non possint plures excellere, in eo fit plerunq; tanta contentio, vt difficillimum sit sanctam seruare societatem.

[a] *Lib. 1. de bello ciuili.*
[b] *Lib. 1. Officior.*

PVGNA. ANTIPATHIA.
Sympathia.

SI domi simul duo aut tres alantur Erithaci, pugnare inuicem solere aiunt: quare in *Erithacus* syluis etiam eas pugnaces esse verisimile est, quemadmodum nimirum ex prouerbio *pugnax a-* allato innotescit. Contra tanto amore Merulam prosequi, ut noctu ferè in proxima *uis est.* arbore propius eam quiescat.

PRÆSAGIA.

ERITHACVS imminentem pluuiam prædicit. Aratus, vt in Regulo diximus, fi- *Pluuiæ præ* gnum futuræ tempestatis facit, si Orchilus, id est, Trochilus siue Regulus, & Erithe- *fagium.* us, hoc est, vt ostendimus Erithacus, caua terræ subierint.

COR-

CORPORIS AFFECTVS.

MORBO comitiali interdum hanc auiculam corripi ſunt qui volunt; qui morbus in alijs etiam auiculis incluſis quandoque obſeruatur.

DE PYRRHVLA SIVE RVBICILLA: Cap. XXXI.

Ordo. *Victus.*

ANTEQVAM ad Phœnicuros ſiue Ruticillas accedam, operæpretium eſſe videtur, de Pyrrhula ſeu Rubicilla prius agere: ſiquidem huic magis quàm Rubeculæ, quam tamen ita à pectoris rubedine denominauere, pectus rubet. Vermiuora inſuper auis eſt, quamuis ſecus roſtri figura indicare videatur.

SYNONYMA.

a 8 Hiſt. c. 3 *Rubeccius* *Franguello montano.* *Franguel in verneng.* *Stufflotto cur dicatur* *Nymphocopos.* *Pfafflin.*



GRAECE apud ᵃAriſtotelem, qui ſemel tantùm huius auiculæ meminit, πυῤῥούλας ſcribitur, Gaza Rubicillam tranſtulit. Hæc auis, inquit Niphus, ruſticè à noſtris (Italis nimirum) Rubeccius uocatur, licet Rubicilla & Rubecula iuxta uerſionem Gazæ nòn ſint idem. Auicula quam nos unà cum Turnero & Ornithologo Pyrrhulam Ariſtotelis eſſe conijcimus, in multis Italiæ locis Franguello mõtano appellatur à ſimilitudine cum Fringilla, quaſi Fringilla montana. quamuis & aliæ quædam aues Fringillæ montanæ appellentur, & alibi circa alpes Franguel inuerneng, id eſt, hyberna Fringilla; alibi etiam Suffulenò, Bononienſibus aucupubus Stufflotto, quòd canendo, vt conijcio, proximè fiſtulam imitetur, nam & Turnerus huic aui ſimilem vocem tribuit. Gallicè Piuoine, quanquam & Ficedulas & Atricapillas ita vocet Bellonius; Lotharingis Pion; Germanicè Blutfinck, id eſt, Fringilla ſanguinea, à rubro colli, pectoris, & uentris ſuperioris colore; alibi Gutfinck, Brommeiſz, Bollenbyſſer, Bollebick, quaſi nymphocopos, nymphas autem uoco arborum germina, Rotuogel, Hail, Goll; Heluetijs teſte Ornithologo Gugger per onomatopœiam, in Auſtria Gympel, in Brabantia Pilart; Roſtochij Thumherr: alibi in Saxonia fortè, Lobfinck, quaſi Fringilla frondium, fortè quia frondium gemmas deuoret, itē Thumpfaff, quòd neſcio quomodo ſacerdotis canonici habitum præ ſe ferat, & Gumpel: fæmina priuatim Quetſchfinck (Quidam Germani Fringillam ita ſimpliciter nominant) Quecker, Blutfinck; quod penultimum nomen Ornithologus Germanus ſibi ignotum eſſe profitetur, ultimum uerò aui, de qua hic ſcribimus, conuenire, & attribui ſolere. Idem eandem cum hac aue eſſe conijcit, quæ circa Francfordiam ad mœnum Pfafflin dicitur. Aiũt enim, inquit, auem eſſe fuſcam, pectore rubro, uertice nigro. Hinc nimirum etiam Thumpfaff dicitur, quòd nigrum habeat circa caput, quaſi cucullum. Illyricum ei nomen eſt Dlask; Anglicum Bulfinche.

FORMA. DESCRIPTIO.

Bulfincam Anglorum eſſe Rubicillam. *Magnitud.* *Roſtrum.* *Lingua.* *Cauda.* *Magnitud.*

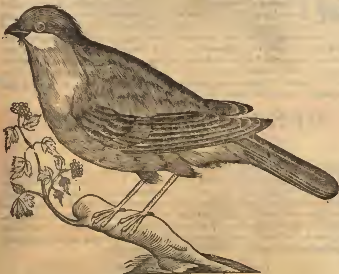


RVBICILLAM, inquit Turnerus, Ariſtoteles inter eas aues connumerat, quæ vermibus ueſcuntur, ſed pluribus nobis eam non deſcribit. Ego nominis etymologiam ſecutus, Anglorum Bulfincam eſſe conijcio. Nam omnium, quas unquam uidi auium mas in hoc genere, pectore eſt longè rubidiſſimo: fæmina uerò pectore toto eſt cinereo, cætera mari ſimilis. Sed ut facilius omnes intelligant, de qua aue ſcribam. Magnitudine Paſſeris eſt, roſtro breuiſſimo, latiſſimo & nigerrimo. Lingua latiore multò, quàm pro corporis magnitudine. Pars ea linguæ, quæ cibi ſapores diiudicans, oris cælum tangit, carnea & nuda eſt. reliquæ partes cornea pellicula obducuntur. Supremam auis partem plumæ cyaneæ contegunt. Cauda nigra eſt, capite etiam nigro. Hæc ille. Ego uerò ſuperiori hyeme in foro emptam, vt me exercerem, ita deſcripſi. Paſſeris ferè magnitudine eſt. Roſtrum habet

bet admodum breue ac latum, ſplendens inſtar bituminis, trigonum fermè. Lingua corpori comparata reliquo, lata admodum & craſſa eſt, cooperitur cornea quadam pellicula excepta parte extrema ſuperiore, quæ palatum tangit, & ſapores diiudicat: hæc enim tenera ac carnea eſt. Dorſum plumę coloris leucophei ad cæruleum tendentis integunt. Capite cauda & extrema remigum alarum parte atro colore tinctis. Vropygij plumulæ candent radicibus nigris. Albent item plumulæ binæ aut ternæ, quæ rectrices veſtiunt extremæ. Reliqua alarum pars cum tergo in colore conuenit. Gula, pectus & venter colore pulcherrimo miniaceo ſeu puniceo decora ſunt. Alarum pennæ, quæ ventrem ſpectant, albę ſunt, eæq; magis quæ ventri proximiores. Crura pedesq; gracilia fuſca ſunt. Fæmina à mare iam deſcripto differt, quod pectus ei ſit totum caſtaneo cinereo colore diluto.

Lingua. Dorſum. Alæ. Sexus diſcrimen.

Pyrrhula ſiue Rubicilla cum ſambuco aquatico.



LOCVS. NIDVS. VICTVS. MORES.

ESTATE vt audio, in montibus & ſyluis degit, ſub hyemem ad plana deſcendit, & ad domos ſæpe aduolat, & facile capitur. Nidulatur in ſępibus & oua quatuor excludit, vt ſcribit Turnerus, & plurima quinq;. Addit hic eundem colorem per totum annum ſeruare, & locum non mutare. ª Ariſtot. vermiculis veſci author eſt: libentiſſimè verò veſcitur primis illis gemmis ex arboribus ante folia & flores erumpentibus, & ſemine cannabino, gemmis, inquam, pręcipuè florum mali, aut pyri, priuſquam ſe aperiunt: ad quod aptum & benè conformatũ habet roſtrum, vnde & Bollenbyſſer apud nonnullos Germanos nuncupatur, & alibi Bollebick eodem ſignificato. Nuces etiam edit, & acinos quorundam fruticum, rubentes pręcipuè, vt ſambuci aquaticę, & ſolani perpetui cognominati, ſiue aliàs etiam, ſiue per hyemem tantùm, cùm cibos alios non inuenerit. Cicur admodum euadit, ita vt domi etiam pariat, & interdum etiam fœtus educet. Turnerus auem eſſe ſcribit perquàm docilem, & fiſtulam voce ſua proximè imitari. Fæminam audio nõ minus quàm marem canere, ſecus ac in pleroq; auiũ genere. Docetur exprimere omnes cantus auiũ ut aiunt, ſibilando & quaſi canendo, interdũ etiam, ſed raró, humanum ſermonẽ. Capitur ſiue ulla moleſtia. Ornith. ſe in decipula lignea aliquoties cepiſſe teſtatur ſparſis in circuitu rubentibus ſolani perpetui acinis.

Colorẽ ſeruare. ª 8. Hiſt. c. 3.

DE PHOENICVRO, SIVE Ruticilla. Cap. XXXII.

* 9.H.c.49 DE Phœnicuro ſiue Ruticilla, vel ideo ſaltem hîc à nobis fuerit agendum, quoniã * Ariſtoteles, eiuſq; erroris aſſecla Plinius cum Erithaco, id eſt, Rubicilla, vt dictum eſt, confundunt, inuicem tranſire ſcribentes; eſſe nimirum Erithacum hyberno tempore, Phœnicurum æſtiuo.

SYNONYMA.



Phœnicurgos. Οινίκυρος proparoxytonum Græcè ſcribitur rectè, vt cenſet Ornitholohus linguæ Græcæ peritiſſimus, Latinè Phœnicûrus pananflexum. Φοινικυργὸς apud Ariſtotelem alibi non rectè legitur: Gaza latinè Ruticillam reddidit. Italicè Reuezôl quaſi Rubicellus, vel Rubicilla appellatur, alibi Coroſſollo à cauda ruffa; Bononiæ Cul roſſo à ruffo podice; Gallicè Rouſſignol de muraige, id eſt, Luſcinia murorum; Germanicè Huſzrotele, quod eſt, Rubecula domorum, nam circa domos & hortos volitat, vel Summerrotele, id eſt, Rubecula æſtiua, quòd appetente hyeme auolet vel lateat; alibi Rotſvventzel à cauda rubra, ut circa Francfordiam ad Mœnum Rotzagel: nonnulli Germani interpretantur Rotſtertz, ut Murmellius. Audio etiam alicubi apud Germanos VVynuogele nominari, quaſi Ampelidem à vineis, cùm tamen uuis Ampelis. non veſcatur. Anglicè à Redetale.

GENVS. DIFFERENTIÆ. Deſcriptio.



LVRA fortaſſis Phœnicuri genera fuerint, Turnerus enim caput ei ſcribit eſſe nigrum, Ornitgologus macula alba inſigne. Ego quatuor diuerſas obſeruaui, & binas alias ex Ornithologo depictas exhibebo, ſed nullam quod ſciam Magnitud. capite nigro. Quę priori loco picta ponitur, magnitudine eſt Luſcinię, uel pau- Color. lò minor, capite, collo, dorſo coloris plumbei, uel ex cinereo fuſci. Roſtrum admodum gra- Roſtrum. cile eſt, gula & pectus nigricant, uenter circa ſtomachum cinereus fuſcus, podex & cauda ex luteo phœnicei. Crura & pedes graciles nigricant: alarum pennulæ minores etiam ſunt nigræ, rectricum ſuperiores in medio albeſcunt, cæterę totę nigrę.

Phœnicuros ſiue Ruticilla prior cum cerathia.



Congener superiori est, & sexu tantùm ab ea discrepans hæc secundo loco posita. Color enim in hac longè est dilutior & pallidior, magis inquam ad cinereum vergit, & vix nigredo sub rostro conspicitur, alæ etiam vix nigrescunt: pennæ, quas in præcedenti albas dixi, in hac magis conspicuæ. Podex & cauda adeo alteri similes & magnitudine & colore, vt nihil quicquam videas similius. Color.

Phœnicuros fœmina cum pseudosycomoro.



Ruticilla Ornithologi cum Vitalba.



Tertio loco positam Ornithologus ita descripsit. Phœnicurus (vt aliquando considerauí captum in fine Iunij) macula alba insigne habet sinciput, pennæ sub rostro nigræ sunt, caput cum dorso cinerei vel fusci coloris. Alarum pennæ fuscæ modicè ad ruffum inclinant. Ruffus color est in pectore, ventre, & cauda: sed venter imus magis albicat: cauda pennis octonis constat. Magnitudo totius infra Parum maiorem est, Rubeculæ æqualis. Rostrum nigricat, tenue, oblongum, rectum. (Rectitudo & tenuitas in icone, quam posuit, non benè expressæ sunt, optimè verò in mea) Crura nigricant. Phœnicuri Ornithologi descrip. Alæ. Venter. Cauda. Magnitudo Rostrum.

Huic iam ab Ornithologo deſcriptæ Phœnicũro per omnia ſimillima eſt, quam nunc quarto loco exhibemus, niſi quòd in hac alba illa ſincipitis macula in longam lineam ſit immutata. Tergus etiam magis videtur cinereum, neq; podex albus eſt, cætera ſimilis.

Tergus.

Phœnicuros alter cum lentiſco.



Rotſch-vventzel.
Color.

Circa Argentoratum aliam quandam auiculam Ornithologus Rotſchvventzel, à caudæ rubedine nominari ſcribit, appoſita hac, quam ab eo mutuatam hîc quintam delineauimus, icone. Tranſuerſa etiam, inquit, per alas macula obſcurè rubet. Fuſcus color capitis & dorſi eſt. Maiores alarum pennæ nigricant, vt in dorſo quædam, & roſtrum. Crura fuſca. Superior alarum pars ſubruſſi coloris ſordidi eſt. Pectus & venter albent. Pars circa oculos in fuſco albicat, vt pictura demonſtrat, nam auem ipſam nondum vidi. Hæc de hac aue Ornithologus.

PHOENICVROS ALTER ORNITH.



Idem scriptor aliam auiculam, cuius pariter iconem ab eo mutuati sumus, circa eandem vrbem VVegflecklin dictam magnitudine & specie Phœnicurum & Ruticillam referre narrat, collo & pectore coloris cærulei diluti, maculis distincti nigris: capite, cauda superius & maioribus alarum pennis nigricare, reliquam partem pronam fuscam esse, sed circa vropygium, & in cauda supina & ventris superiore parte colorem esse ruffum, reliqua parte albicare; rostrum fuscum, longiusculum, crura rubicunda, vt ex pictura Argentorati expressa, inquit, descripsi, quam hîc exhibeo. Deinde sic iterum scribit: Vidi & ipse aliquãdo apud nos (raram alioqui) Septembri mense captam hanc auem, pectore cæruleo, parte inter pectus & ventrem media ex flauo subruffa: qui color etiam in pennis caudæ (supinis) non vsque ad extremum tamen, & circa vropygium ei erat. Rostrum paulò breuius, quàm hîc exprimitur: venter cinereus, non albus, vt in Argentoratensi pictura: crura fusca, non ruffa, vt in eadem, & plumæ sub rostro statim non cæruleæ, sed fuscæ & variæ. Quærendum autem an hæc differentia ad sexum, aut ætatem, aut speciem fortè eiusdem generis diuersam referenda sit. Germanicum nomen partim à vijs ei impositũ est, nam circa vias itinera & agros versatur; & inde vt conijcimus, vermiculos, & in alia terra obuia (semina) ad cibum legit; partim à cærulea pectoris macula, quantum coniectura assequor. Hucusq; Ornithologus.

VVegflecklin. Color.

Alia descriptia. Color.

Rostrum.

Nominis ratio.

Phœnicuro similis Ornithologi cum cupresso.



LOCVS. VICTVS. NIDVS.
Partus. Mores.

PHOENICVRVS tota æstate nobiscum degit, in fine verò autumni auolat, aut sese abscondit, & verno tempore ad nos redit: quod si domi alatur, per hyemem non cantillat, sicut Erithacus, sed vêre primùm. Difficilius etiam alitur, & sæpius moritur. Vescitur eisdem, quibus Erithacus siue Rubecula, nempe muscis, micis panis, & nucleis iuglandium concisis; item ouis formicarum, & ni fallor, araneis quoque. Nidulatur in excauatis arboribus; & quod sæpe se expertum esse Turnerus scribit, in rimis & fissuris murorum

Locus. Victus. Nidulatio.

Quot pariat. posticarum ædium, in medijs vrbibus, sed vbi hominum minor frequentia concursat. Bi-
Mores. na oua aut terna parit. Nutrit & Cuculi pullum aliquando, quem in eius nido in ripa cuiusl
Cantus. dam riui constructo quidam sibi deprehensum Ornithologo retulit. Caudam subinde
motitat, sed aliter quàm Rubecula, vt supra ex Turnero scripsi. Mas subinde cantillat,
canitq; in sublimi aliquo ædificio, vt pinnaculis, & summis caminis. Primò diluculo præ-
cipuè suauiter cantillat. Pullis iam exclusis, vt & Philomela, non canit, sed inter incuban-
dum. Prætereunte aliquo clamitat.

DE ANTHO, SIVE FLORO. Cap. XXXIII.

[a]8. Hist. c. 3. [b]Hist. c. 1.



ANTHVS inquit[a] Aristoteles, *Auis est magnitudine Fringillæ*. [b] Alibi ei
pulchrum colorem tribuit, adeò vt hinc Anthus, id est Floridus vocetur.
Gaza Florum reddidit. Fissos habet pedes eodem Aristotele scribente, &
vermiculis vescitur, nec ijs solùm, sed herbis quoque, vt Bellonius & non-
nulli alij de suo addunt, cùm tamen id eò loci apud philosophum non re-
perias. Ait autem circa aquas (amnes) & paludes degere, & εὐβίοτον
Flori et Aegithi sāguis non miscet. esse, id est, victum habere facilem; item cum Spino & Aegitho odium exercere, sangui-
nemq; eius cum sanguine Aegithi dici non posse permisceri, quod postremum repetijt
Florū equū pellit. Plinius: postremò equum odio habere. Pelli enim ab equo pabulo herbæ, qua vescitur; nu
beculare, nec valere acie oculorum, vocemq; equi imitari, atque aduolantem equum fuga-
re, sed interdum excipi, occidiq; ab equo. Plinius hæc breuiùs ex eo reperijt. *Est qua*, inquit,
equorum hinnitus, Anthus nomine, herba pabulo aduentu eorum pulsa, imitatur, ad hunc modum se vl-
Philis error. Suidę error. Φλῶρος. *ciscens*. Ineptissimè itaque Philes equum & piscem anthiam inimicos esse scribit, cum An-
thum auem debuisset dicere. Circa nomen verò Suidas etiam non parum hallucinatur, in-
quiens: Φλόρος auis per o breue; Φλῶρος per o longum nomen proprium viri. Debet enim
prima produci, cum verbū floreo primam semper producat. Hoc saltem inde docemur,
Flori nomine etiā Græci vtuntur. quòd recentiores Græci Latinorū imitatione Florū, non Anthum dixerint, nā & Bellon.
Flori nomen de hac aue Græcos hodiè retinere scribit. Albertus hanc auem, quæ vocem
siue hinnitum equi imitatur, ipsumq; fugat, nostris regionibus ignotam esse putabat. Apud
eundem & Auicennam corruptè Ybos, Ydos, Ibis, Hyz, Acontis, & Accurtis nominatur:
Alberti error. quæ duo posteriora nomina ab Anthos corrupta videntur: cætera ab Ἵππῳ, id est equo,
cuius vocem imitatur. Alibi imperitè & perperam eandem facit cum Ciconia, vbi Ybos,
Ibis Ciconiæ similis. vel Ibis legerat, nimirum quia Ibis Aegyptia Ciconiæ similis sit. Bellonius Anthum seu Flo-
rum Gallicè Bruant nominari vult, deq; ea aue hunc fermè in modum scripsit. le Bruant
Bruant. Gallicè à voce nomen habet, cùm cantat enim, vocem exprimit bruire. Est illa, quam Ari-
Vox. stoteles nominauit, vocem equi dicens imitari. Dum volat, strepitum ædit. Aristoteli Ἄν-
θος dicitur, Latini Florum verterunt. recentiores Græci nescio quo antiquo nomine, etiā
Magnitud. Color. Florum dicunt. Fringilla paulò maior est, mares ferè lutescunt: quædam tamen alarum
Rostrum. & caudæ pars ad cinereum vergit: maiores tamen earum pennæ elegantius flauent; caudæ
Crura. item pennarum extremæ omnino flauæ sunt, intrinsecus tamen alterius coloris. Rostrum
Victus. grande est, & acutum, coloris pallidi. Crura & pedes nonnihil rubescunt. Aluntur in ca-
Locus. ueis propter cantus suauitatem. Vescitur plerunq; cannabino semine, versaturq; circa altas
& proceras arbores procul à pratis dissitas; ad minimum quinque pullos excludit. Aristo-
teles præcitato loco dicebat Anthum vermibus vesci, & non his tantùm, sed herbis etiam,
pedes habere fissos, colorem ei pulchrum esse, victum facilem, magnitudinem Fringillæ,
equum odisse, pelli ab hoc, pabulo herbæ qua vescitur; imitari equi vocem, vnde aduolans
equum fuget, cæcutire. atque hinc quandoq; ab eo occidi Florum. Hæc ferè de Antho
Aristot. in quibus nihil est, quod nostræ Bruant non conueniat. Hucusq; Bellon. Sed hæc
auis Chloris Arist. potiùs fuerit; de qua nos suo loco. Cæterùm si ei liceat eam auē eandem
Spipola. cū Floro iudicare, quid vetat, cur non & ego hanc auiculam, quam aucupes nostri Spipolā
Anthus auithoris. (licet & aliæ ita vocētur, quæ tamen huic similes non sunt) nuncupant, Anthū siue Florum
nocem? Huic enim si non omnia, pleraque saltem, quæ de Antho prodidit Aristoteles
Magnitud. conueniunt, vt audio ex ijs, qui auis naturam sibi perspectam habent. De magnitudine in
Victus. primis non est ambigendum, sicuti ex adiecta icone constat, quæ aui nostræ exactè respon
det: vermibus victitat, vt illi aiebant, & rostri figura indicat, circa amnes & paludes, maxi-
mè in

mè in pratis vliginosis degit, & si ab equis ibi pascentibus pellatur, aufugit quodam cum garritu, quo hinnitum equi quodammodo imitari uidetur. Locus. Vox.
Nunquid uerò cæcutiat, ignoro, audio tamen difficulter uolare. Quod ad colorem attinet, is pulcher potiùs, quàm aliter appellãdus: Color.
Supinè per collum & dorsum & alas ex fusco ruffescit, & maculis semilunaribus interstinguitur. Caput superius eiusdem est coloris, sed maculas illas non habet. Alarum remiges, & quæ eas tegunt, nigræ sunt, ad latera & in extremitatibus suis subflauæ. Rostrum vermibus capiendis aptum, nec gracile, nec crassum, coloris ex albo flauescentis, Rostrum.
parte prona à rostro ad podicem usq; idem color est, sed maculis variegatur modò oblongis, modò rotundis, modò alterius figuræ: pedes nigrescunt. Ornithologus ve-

Spipola vulgò. Anthus seu Florus fortè Arist. cum vitice.



Anthus siue Florus Ornithologi.



Quot pariat. Mores. Cantus.

poſticarum ædium, in medijs vrbibus, ſed vbi hominum minor frequentia concurſat. Bina oua aut terna parit. Nutrit & Cuculi pullum aliquando, quem in eius nido in ripa cuiuſdam riui conſtructo quidam ſibi deprehenſum Ornithologo retulit. Caudam ſubinde motitat, ſed aliter quàm Rubecula, vt ſuprà ex Turnero ſcripſi. Mas ſubinde cantillat, canitq; in ſublimi aliquo ædificio, vt pinnaculis, & ſummis caminis. Primò diluculo præcipuè ſuauiter cantillat. Pullis iam excluſis, vt & Philomela, non canit, ſed inter incubandum. Prætereunte aliquo clamitat.

DE ANTHO, SIVE FLORO. Cap. XXXIII.

[a] 8. Hiſt. c. 3. [b] Hiſt. c. 1.



ANTHVS inquit [a] Ariſtoteles, *Auis eſt magnitudine Fringillæ.* [b] Alibi ei pulchrum colorem tribuit, adeo vt hinc Anthus, id eſt Floridus vocetur. Gaza Florum reddidit. Fiſſos habet pedes eodem Ariſtotele ſcribente, & vermiculis veſcitur, nec ijs ſolùm, ſed herbis quoque, vt Bellonius & nonnulli alij de ſuo addunt, cùm tamen id eò loci apud philoſophum non reperias. Ait autem circa aquas (amnes) & paludes degere, & *εὐβίοτον* eſſe, id eſt, victum habere facilem; item cum Spino & Aegitho odium exercere, ſanguinemq; eius cum ſanguine Aegithi dici non poſſe permiſceri, quod poſtremum repetijt Plinius: poſtremò equum odio habere. Pelli enim ab equo pabulo herbæ, qua veſcitur, nubeculare, nec valere acie oculorum, vocemq; equi imitari, atque aduolantem equum fugare, ſed interdum excipi, occidiq; ab equo. Plinius hæc breuiùs ex eo repetijt. *Eſt qua, inquit, equorum hinnitus, Anthus nomine, herba pabulo aduentu eorum pulſa, imitatur, ad hunc modum ſe vlciſcens.* Ineptiſſimè itaque Philes equum & piſcem anthiam inimicos eſſe ſcribit, cum Anthum auem debuiſſet dicere. Circa nomen verò Suidas etiam non parum hallucinatur, inquiens: *Φλόρος* auis per o breue; *Φλῶρος* per o longum nomen proprium viri. Debet enim prima produci, cùm verbũ floreo primam ſemper producat. Hoc ſaltem inde docemur, quòd recentiores Græci Latinorũ imitatione Florũ, non Anthum dixerint, nã & Bellon. Flori nomen de hac aue Græcos hodiè retinere ſcribit. Albertus hanc auem, quæ vocem ſiue hinnitum equi imitatur, ipſumq; fugat, noſtris regionibus ignotam eſſe putabat. Apud eundem & Auicennam corruptè Ybos, Ydos, Ibis, Hyz, Acontis, & Accurtis nominatur: quæ duo poſteriora nomina ab Anthos corrupta videntur: cætera ab *Ἵππῳ*, id eſt equo, cuius vocem imitatur. Alibi imperitè & perperam eandem facit cum Ciconia, vbi Ybos, vel Ibis legerat, nimirum quia Ibis Aegyptia Ciconiæ ſimilis ſit. Bellonius Anthum ſeu Florum Gallicè Bruant nominari vult, deq; ea aue hunc fermè in modum ſcripſit. le Bruant Gallicè à voce nomen habet, cùm cantat enim, vocem exprimit bruire. Eſt illa, quam Ariſtoteles nominauit, vocem equi dicens imitari. Dum volat, ſtrepitum ædit. Ariſtoteli Ἄνθος dicitur, Latini Florum verterunt. recentiores Græci neſcio quo antiquo nomine, etiã Florum dicunt. Fringilla paulò maior eſt, mares ferè luteſcunt: quædam tamen alarum & caudæ pars ad cinereum vergit: maiores tamen earum pennæ elegantius flauent; caudæ item pennarum extremæ omnino flauæ ſunt, intrinſecus tamen alterius coloris. Roſtrum grande eſt, & acutum, coloris pallidi. Crura & pedes nonnihil rubeſcunt. Aluntur in caueis propter cantus ſuauitatem. Veſcitur plerunq; cannabino ſemine, verſaturq; circa altas & proceras arbores procul à pratis diſſitas, ad minimum quinque pullos excludit. Ariſtoteles præcitato loco dicebat Anthum vermibus veſci, & non his tantùm, ſed herbis etiam, pedes habere fiſſos, colorem ei pulchrum eſſe, victum facilem, magnitudinem Fringillæ, equum odiſſe pelli ab hoc, pabulo herbæ qua veſcitur; imitari equi vocem, vnde aduolans equum fuget, cæcutire, atque hinc quandoq; ab eo occidi Florum. Hæc ferè de Antho Ariſtot. in quibus nihil eſt, quod noſtræ Bruant non conueniat. Hucuſq; Bellon. Sed hæc auis Chloris Ariſt. potiùs fuerit; de qua nos ſuo loco. Cæterùm ſi ei liceat eam auẽ eandem cũ Floro iudicare, quid vetat, cur non & ego hanc auiculam, quam aucupes noſtri Spipolã (licet & aliæ ita vocẽtur, quæ tamen huic ſimiles non ſunt) nuncupant, Anthũ ſiue Florum nocem? Huic enim ſi non omnia, pleraque ſaltem, quæ de Antho prodidit Ariſtoteles conueniunt, vt audio ex ijs, qui auis naturam ſibi perſpectam habent. De magnitudine in primis non eſt ambigendum, ſicuti ex adiecta icone conſtat, quæ aui noſtræ exactè reſpondet: vermibus victitat, vt illi aiebant, & roſtri figura indicat, circa amnes & paludes, maximè in

Margin notes: Flori et Aegithi ſãguis non miſcet. Florũ equ. pellit. Philis error. Suidę error. Φλῶρος. Flori nomine etiã Græci vtuntur. Alberti error. Ibis Ciconiæ ſimilis. Bruant. Vox. Magnitud. Color. Roſtrum. Crura. Victus. Locus. Spipola. Anthus authoris. Magnitud. Victus.

mè in

mè in pratis vliginosis degit, & si ab equis ibi pascentibus pellatur, aufugit quodam cum garritu, quo hinnitum equi quodammodo imitari uidetur. Nunquid uerò cæcutiat, ignoro, audio tamen difficulter uolare. Quod ad colorem attinet, is pulcher potiùs, quàm aliter appel'ādus: Supinè per collum & dorsum & alas ex fusco ruffescit, & maculis semilunaribus interstinguitur. Caput superius eiusdem est coloris, sed maculas illas non habet. Alarum remiges, & quæ eas tegunt, nigræ sunt, ad latera & in extremitatibus suis subflauæ. Rostrum vermibus capiendis aptum, nec gracile, nec crassum, coloris ex albo flauescentis, parte prona à rostro ad podicem usq; idem color est, sed maculis variegatur modò oblongis, modò rotundis, modò alterius figuræ: pedes nigrescunt. Ornithologus ve-

Locus. Vox. Color. Rostrum.

Spipola vulgò. Anthus seu Florus fortè Arist. cum vitice.



Anthus siue Florus Ornithologi.



rò in-

Gaulammer. Emmeriza.

rò in epitome auium eiuſcemodi auiculam, quam circa Argentoratum Gaulammer vocari aſſerit, Ariſtotelis Anthum ſeu Florum eſſe conijcit. Eam autem ſcripſerat roſtro, colore ac reliqua ſpecie à ſua Emmeriza, vel Emmerlinga, nimirum noſtro Paglierizo eſſe diſſimili, natura verò, ut putat ſimili. Volat enim, inquit, eateruatim, auenæ & aliarum ſeminibus paſcitur. Nidificat inter fruteta, & terna & quaterna oua parit. Tota pars ſupina flauet, ſuperior nigricat, per alas medias & dorſum medium ruffa eſt.

DE HYPOLAIDE SEV CVRRVCA. Cap. XXXIV.



a 8. Hiſt. cap. 3.

Opiniones author de Curruca.

Fauuette brune. Hippolais. Sartagna.

Niphi error.

HYPOLAIDA quia [a] Ariſtoteles vermibus victitare ſcribit; itaque de ea hic pertractandum eſt. Cùm uerò Cuculum in eius nido parere teſtetur & de corporis forma nihil penitus prodiderit, itaque quæ auis ipſi Curruca ſiue Hypolais dicatur, etiamnum certant docti, & adhuc ſub iudice lis eſt. Quamobrem ego aliorum ſuper ea opiniones ab Ornithologo collectas hic adducam; vt quam lubet, quiſq; eligat. Currucam (Gaza per um ſimplex ſcribit) inquit Auguſtinus Niphus, auem paruam, in cuius nido Cuculus pariat, aliqui auiculam interpretantur, quæ imitetur cantu & magnitudine Philomelam, (huius ſententiæ etiam Bellonius videtur, qui pro Curruca auiculam depingit, Luſciniæ, vt ait, ſimilem in cantu, Gallicè dictam Fauuette brune) alij Caudatremulam, vtrumque Albertus Auicennæ authoritate probat, alij Alaudam. Sed hi conuineuntur verbo Græco quod eſt Hippolais: quoniam eſt auis fiſſipes, quæ quia nidificat in oculi concauitate, quæ eſt capitis equi mortui, dicta eſt Hippolais. Hæc ruſticè Sartagna uocatur. Sic ille. Quod verò ad etymologiam attinet, ea profectò ridicula eſt, & homine docto indigna, ex imperitia nimirum linguæ Græcæ. Non enim Hippolais Græcè ſcribitur, tanquam ab equo compoſito nomine, ſed Hypolais, à præpoſitione ὑπὸ. Deinde quanquam nonnulli ſcribant in Alaudæ, Chloridis, Motacillæ aliarumque auium nidis Cuculum parere; non ideo tamen huiuſmodi aues Currucas vocant, vt Niphus ſomniat. Turnerus Currucam ſiue Hypolaida Ariſtotelis eſſe ſeſe ſuſpicari ſcribit Anglorum Titlingam, quoniam nullam auem in vita ſua frequentiùs Cuculi pullum ſequentem & pro ſuo educantem obſeruauit. Ait autem eſſe Luſcinia minorem, ſed eadem corporis figura, colore ſubuiridi, culices & vermiculos in ramis arborum ſectari: rarò humi conſiſtere, hyeme non cerni. Alibi eandem auiculam Lingettam vocat, & à Germanis Paſſerem gramineum vocari aſſerit, nimirum Graſmuſch, in cuius pariter nido Cuculum parere ſcribit Albertus, & ſimilem eſſe Philomelæ. Longolius Aegithum auiculam interpretatur een Graſmuſch, id eſt, Paſſerem gramineum, & alijs ita Currucam appellari dicit. Ornithologus Germanicam hanc dictionem Graſmuſch conijcit fortè à Latinorum Curruca factum eſſe per metatheſin, quaſi Paſſerem gramineum dicas. Germani enim inferiores, inquit, Paſſerem muſch appellant. Pronunciant autem noſtri (Heluetij) & ſuperiores Germani Graſmuck; inferiores & Flandri Graſzmuſſche. Species, inquit, huius generis plures ſunt, nempe quatuor aut quinque vt aucupes noſtri obſeruârunt. Vermiculos autem edunt omnes. Quædam enim ex eis maiores ſunt, colore fuſco, præ cæteris canoræ. Has Lucarni & circa lacum Verbanum Piccafigas, id eſt, Ficedulas nominant, quarum figura in præcedenti pagina expreſſa eſt. (Eſt autem ea, quam hîc ex eo mutuatam exhibemus.) Aliæ Atricapillæ, noſtris Svvartzkopff, Italis capi neri, vel teſte nere. His audio caput in prima ætate rubere, deinde nigreſcere, maribus duntaxat: fœminis verò ſemper rubere, auolare eas hyeme. Græcè, ni fallor, hodie vulgò καζογρίτζα vocitant. Atricapillam, inquit Turnerus, in Anglia nunquam uidi, neque ſæpius in vita quàm ſemel, Ferrariæ in Italia mihi demonſtratam. Anglorum Lingettæ (ſupra Titlingã dixit) & Germanorum Graſmuco, quod ad corporis magnitudinem attinet, ſimilis erat, ſed caput habebat atrum, & reliquum corpus colorem magis ad cinereum uergentem. Fortè hæc potiùs Ficedula dicenda erit, quam prima, cùm Atricapilla à Ficedula Ariſtoteli tempore tantùm differat, quo capitis colorem mutat. Sed de Ficedula iterum ſuo loco dicemus. Tertia ſpecies pectore albo conſpicitur, capite cinereo, eadem magnitudine, qua prima. Hanc nidum aiunt ex lino ſtruere; hinc fortè Lingetta Anglis dicta. Quarta corpore minore eſt, ventre albo, oculis etiam albicantibus, inter ſæpes ferè degit, & hyeme diſcedit, vt Luſcinia etiam & Fringillæ, præſertim fœminæ. Nam aliquando hyeme mares tantùm

Titlinga Anglorum. Lingetta. Aegithus. Graſmuſchi etymũ. Graſmuſchi ſpecies. Piccafiga. Atricapilla. Lingetta vnde dicta.

complures simul apparent sine ulla fœmina. Hæc omnia Ornithologus, sed quam ex ijs Currucam existimet, non addit, & dubitandum est, tot genera diuersa non dari, sed pro tempore colorem in eis mutari. Eliota Anglus Currucam, in cuius nido Cuculus parit, suspicatur esse eam auem, quæ Angliće Passer sæpium appelletur, an Hedge Sparovve; quo Passer sæpiũ Anglorum. nomine dictam apud Anglos auiculam Turnerus Passerem Troglodytẽ interpretatur; cui apud Germanos etiam nomen, vt diximus, à sæpibus Zaunschlipfle. Ex quibus omnibus satis constare arbitror, à recentioribus nullam auem pro vera Hypolaide Aristotelica agnosci: neq; ego ullam obseruaui auem, cui propriè illud nomen conuenire existimem. Ad Hypolaidis etymum quod attinet, Ornithol. conijcit dictam, quia ὑπὸ τοὺς λᾶας, id est, Hypolais vnde dicta sub lapidibus vermes quærat: Curricæ uerò nomen per onomatopœiam factum. Apud Curruca unde dicta Hesychiũ ὑπολαῗς legitur penanflexum, paroxytonum apud Varinum; malim oxytonum, vt Theophrastus & Aristoteles habent. Scoppa Italus, Curruca, inquit, vulgò Italicè lo cornuto, vxoris & similium, obscuriùs certè quam oportebat. Hinc deceptus fortassis Ornithologus, Curriculæ nomen adhuc in Italia in vsu esse ait, cùm aliquis de stoliditate notatur, & nomen cornuto à Curruca detortum videri. Ego in media natus Italia neminem Cornuto unde dicatur Italis. vnquam Curriculam nominari audiui, & cornuto à cornibus factum est, nam stolidos maritos, quos adultera vxor fallit, beccocornutos, quasi hirci cornua gestantes, vel simpliciter beccos, vel cornutos nuncupant. Solus ex latinis [b] Iuuenalis Currucam nominat, de viro stolido, fictas improbæ vxoris lachrymas miserante. Canit autem:

[b] Saty. 6. Curruca qs dicatur. Iuuenali.

Tu tibi tunc Curruca places, fletumque labellis
Exorbes.

Codices quidam hîc pro Curruca habent eruca; quod non placet. Videtur autem prouerbialiter à poëta prolatum. Meritò enim maritus, qui mœchæ vxoris filios pro suis & legitimis educat, vt Cuculi pullos Curruca, & aliæ quædam aues, Curruca nomine appellatur, quemadmodum abundè in Cuculo dictum fuit.

Curruca Ornithologi.



DE

DE CANNEVAROLA Bononienſibus dicta. Cap. XXXV.



AVICVLA hæc, quam hîc depingimus, quamque in agris noſtris vulgò Canneuarolam, quod in viridi creſcenteq; cannabe degat, niduleturq; nuncupant, Germanorũ Graſmuſcho, & Anglorũ Titlingæ per omnia ſimilis eſt. Albertus enim Graſmuſchũ cantu & magnitudine Luſciniã referre ait, & Turnerus Titlingã Luſciniã quidem minorẽ eſſe ſcribit, ſed tota corporis figura eam referre, colore eſſe ſubuiridi. Quæ omnia noſtræ Canneuarolæ tam exactè conueniunt, vt prorſus eandem, vel ſaltem cùm moribus, tum corpore ſimillimam quiſpiam iuret. Tota die in cannabe dulciter cantillat, modò huc, modo illuc *Locus.* per cannabem & per ſæpes, & alias humiliores arbores volitat, vermiculos quæritans. *Deſcriptio.* Luſciniam tam exactè exprimit figura corporis, vt niſi paulò eſſet minor, & non tam ruffeſceret, vt illa, prorſus eadem videretur. *Pars prona.* Tota parte prona, gula nempe, pectore & ventre ex albo flaueſcit; *Pars ſupina.* Supinè capite, collo, dorſo & alis ex luteo fuſceſcit. Roſtrum luteſcens, longiuſculum: caput planum eſt, cauda breuiuſcula infrà luteſcens, ſuprà ad ferrugineum vergit. Prope coſtas alarum nigricat. *Pedes.* Pedes longiuſculi, exiles, pallidè flaueſcunt, ſicuti etiam digiti, qui & ipſi longiuſculi ſunt, & magnitudine ferè pares; vngues atri. Nidum ſtruit inter cannabem, eiuſq; caulibus eum ingenioſè eo quo hîc vides modo adalligat, in quo num Cuculus pariat, nondum obſeruaui.

Canneuarola vulgò cum cannabe ſylueſtri, & papilione ſubfuſco.



DE ATRI-



DE ATRICAPILLA, SEV FICEDVLA. Cap. XXXVI.

Atricapilla eadem eſt, quæ Ficedula.
Alberti error.
Guger.
Erithacus.


RNITHOLOGVS, quemadmodum paulò antè allatis etiam eius verbis demonſtraui, Graſmuſchi Germanorum alteram ſpeciem fecit Atricapillam; quamobrem & ego hîc mihi de ea agendum eſſe duxi. Cæterùm cùm inter veteres communis præceptor Ariſtoteles, Zoroaſtres,& Plinius, & inter recentiones Ornithologus, Bellonius & alij plerique Atricapillam & Ficedulam eandem auem eſſe ſcribant, vnà hîc dicemus de Ficedula tanquam de eadem aue. Aduertendum verò eſt, falli eos, qui Albertum Magnũ ſecuti, Gallinaginem, id eſt, Beccaſſam Gallorum Ficedulam vocant, vt illos pariter, qui auem rubente pectore Guger Germanis dictam, quoniam capite atro ſit, Atricapillam faciant. Hallucinantur item qui Ficedulam interpretantur auem Phœnicuro adeo ſimilem, vt niſi cauda differrent, quæ illi rubea, huic cinerea eſt, vix poſſent dignoſci. Ego hanc Erithacum potiùs quàm Ficedulam exiſtimauerim.

SYNONYMA.

* 9. *Hiſt. c.* 49.
Ficedulam & Atricapillã eſſe eaſdem aues.


ICEDVLAE *& Atricapilla*, inquiunt * Ariſtoteles & Zoroaſtres, *vicibus commutantur. Fit enim ineunte autumno Ficedula, ab autumno protinus Atricapilla. Nec inter eos diſcrimen aliquod, niſi coloris & vocis eſt. Auem autem eſſe eandem conſtat: quia dum immutaretur hoc genus, vtrumque conſpectum eſt nondum abſolutum; nec alterutrum adhuc proprium ullum habens appellationis:* Sic illi; Idem ferè ſcribit Plinius, dum ait: *Alia ratio Ficedulis, quàm Luſciniæ, nam formam* (vocem habet Ariſtoteles) *ſimul, coloremque mutant. Hoc nomen niſi autumno habent, poſtea Melancoryphi.* Solus Auguſtinus Niphus ſic diſtinguere nititur. Atricapillam, inquit, aliqui duplicem eſſe volunt, alteram paruam, quæ non mutatur in Ficedulam; nam & hæc tempore Ficedulæ viſa eſt; alteram paululum maiorem, quæ conuertitur in Ficedulam, & hæc nunquam apparet apparente Ficedula. Hæc ille. Aucupes noſtri diuerſas eſſe putant, quos ego ſequi tamen non volui. Ante Ficus itaque nobis Capo nero dicitur, & alibi teſta nera, Gallis Piuoine. Bellonius Gallus in Creta abundare ſcribit, per fruteta volitare, & quoniam cauda, caputque & pars corporis nigricant, à multis vulgò Aſprocolon, id eſt, albicillam per antiphraſim nominari, (Melampygus potiùs eſſet dicenda) nam alia, inquit, quædam auis propriè leucopygos (Gallicè tamen Cul blanc tantùm ſcribit) appellatur, quæ veterum Græcorum Oenanthe eſt. Alij in Creta magis propriè Atricapillam Melanocephalum, eadem qua Latina vox eſt, ſignificatione. Eſt autem eadem quæ Ficedula, Gallis Papafigo, vel Beccafigo dicta. Hactenus Bellonius. Heluetij teſte Ornithologo appellant Schvvartzkopff, id eſt, caput nigrum, & periphraſticè die Graſzmuck mit dem ſchvvartzkopff, id eſt, Graſmuſchum capite nigro. Quidam Saxonicè interpretantur Munchlein, id eſt, paruum monachum, nimirum à macula illa capitis rotunda. Atque hæc ferè ſunt ſinonyma Atricapillæ. Ficedula dicitur à ficu, quod eâ, vt ait M. Varro, pingueſcat, vel quòd ficuum tẽpore capiatur, vnde eadem ratione dicitur Συκαλὶς apud Græcos. Hermolaus & Cælius etiam Ampelida uocari illis aſſeuerant. Ego quod de Ampelide ſentiam, aliàs aperui. Alchaugi Syluaticus interpretatur Ficedulam, & alibi pro Fecetola (lego Ficedula) auem paruam ſaporis grati, quam nominet Dioſcorides, nimirum capite de Hirundinibus. Serapionis interpres eum Dioſcoridis locum transferens pro Sycalide habet Sophlidas, & apud Syluaticum Soſadas legitur & exponitur Facetola. Italis appellatur Beccafico, alibi Beccafigo, Becquefico, circa Lacum Verbanum Piccafyga, quaſi συκοκόπος, id eſt, ficus tundens: Germanis Graſzmugg, uel Graſzmuſch, id eſt, Paſſer gramineus, ut Turnerus interpretatur, Ornithologus à fuſco colore nomen id deriuat, ac ſi Paſſerem fuſcum ſonaret: ſed Atricapilla ante mutationem in alis gramineo ferè colore uireſcit; unde idem Turnerus alibi dicebat Ficedulam Germanorum Graſmuſcho ſimilem eſſe.

Ficedula ab Atricapilla diſtincta.
Capo nero.
Piuoine.
Aſprocolos
Melampygos.
Leucopygos.
Oenanthe Græcorum quæ Bellonio.
Ficedula vnde dicta.
Ampelis
Alchaugi.
Facetola.
Sophlidas.
Soſada.
Graſmuſchus vnde dictus.

FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

AVICVLAM, cuius primo loco ponitur imago, Itali Capo nero dicunt, id est, Atricapillam. Caput, dorsum, cauda, & alarum remiges pennę nigrę prorsus sunt. Alę superius virides, venter subflauus, podex abbidus; rostrum nigrum, mediocre, in extremitate nonnihil recuruum, crura, pedesq; & vngues atri. Atricapillę descriptio.

Atricapilla cum napo satiuo.



Secundo loco posita superiori erat prorsus similis, quamuis ceu longè maiorem pictura exprimat, vertex verò capitis in ea erat coloris castanei: quare vel pullum etiamnum, vel fęminam fuisse existimo: nam & Ornithologus caput eis prima ętate rubere ait, deinde nigrescere, idq; in maribus duntaxat, fęminis verò semper rubere. Caput.

Atricapilla alia castaneo vertice cum ramo & fructu fici.



Ficedula, nondũ mutata.

Quæ tertio ponitur loco, nec Atricapilla, nec Ficedula dici poteſt: cùm enim eam depingerem, colorem mutare nondum deſierat, ſed in ipſa erat mutatione, vertex tamen capitis erat niger, ſed notabili alba macula ſupra roſtrum in fronte notabatur. Pectus venterq; albicabant, vt figura demonſtrat, collum velut alba torquis cingebat; in alis etiam & cauda aliquid erat albi: cætera erant nigra. Hanc auiculam tanquam obſeruatu dignam mihi miſit Illuſt. D. Ludouicus Gozzadinus patritius Bonon. & iuris vtriuſq; conſultiſsimus.

Ficedula ſiue Atricapilla ſe ſe mutans.



Ficedula mas & fœmina.

Quarto & quinto loco poſitæ mas & fœmina tempore ficuum captę & depictæ colore ſupinè per caput, dorſum, alas & caudam ex fuſco ad caſtaneum vergente. Fœmina pronè tota albicat, mas ex albo ad cinereum vergit. Alarum remiges in mare nigræ ſunt, cum quibuſdam intercurrentibus albis, in fœmina ad caſtaneum vergunt, quemadmodum etiam cauda, quæ in mare etiam eſt nigra. Contrà fit in pedibus; hi namque in mare ſunt ſubcaſtanei, in illa nigri.

Ficedula mas cum ficu Aegyptia.



Ficedula fæmina cum piſtachio.



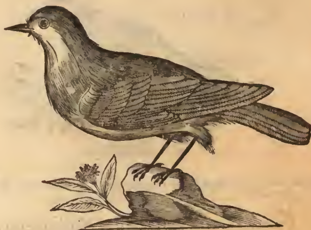
Quam ſexto loco poſuimus, Ficedula varia dici poſſit. Tota enim ex albo & nigro variat, vt pictura oſtendit.

Ficedula varia cum philirea Narbonenſi.



Septimo & vltimo loco poſitam aucupes noſtri Scatarello, Genuenſes, ut audio, Beccafico nuncupant. Auicula eſt toto corpore Ficedulis ſimilis, tota ferè ex cinereo fuſceſcens, maximè per dorſum & partes ſupinas, nam pectus luteſcit, pedes nigri ſunt.

Scatarello vulgò cum Perſica Anglorum.



LOCVS. VICTVS. PARTVS. Educatio.

Anglia nõ habet Ficedulas.
a 9. H. c. 15.

NGLIA, vt ex Turnero diximus, Ficedulas non habet. Nidificat in arboribus teſte a Ariſtotele; in cauis nimirum vt Niphus exponit. Ariſtoteles & Plinius ſanè magnam huic auiculæ tribuunt fœcunditatem, plura quàm viginti parere ſcribentes, ſed numero ſemper impari. Atque Albertus tanta ait pullos alere ſedulitate, vt in nido etiã pinguiſſimi exiſtant, quãdo verò è nido auolant, matrem turmatim ſequi, nec deſeri ab hac, donec ſeipſos nutrire valeant. Quod ad victum pertinet, Ariſtoteles Ficedulam & Atricapillam vermiculis nutriri tradidit: qui ſanè victus noſtris etiam Atricapillis conuenit. Sed autumno ficuum eſu plurimum adipem corporibus ſuis adijciunt, & tunc potiſſimùm & viſuntur & capiuntur. Vuis item mirum quàm inhient, quod hoc diſticho Martialis expreſſit.

Victus.

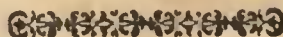
Cùm me ficus alat, cùm paſcar dulcibus vuis
Cur potiùs nomen non dedit vua mihi?

Hinc etiam Ampelides eaſdem à vineis nominatas Cælius conijcit.

CAPIENDI RATIO.

κιτίδια.

Κιτίδας Græci, uti ſcribunt Heſychius & Varinus quidam iFcedulas nominant, & retia, quibus capiuntur, κιτίδια. Noſtri, vt audio, retibus eas non capiunt, ſed uiſco; qui verò retibus capiunt, id noctu applicatis ad arbores, vbi quieſcunt, retibus perficiunt, in quę ędito ſtrepitu eas depellunt.



VSVS IN CIBO.



IRVM quanti in Italia fiant Ficedulæ ob saporis gratiam. In magno etiam olim pretio, vt inuenio, habitæ sunt, idque iure merito; etenim cùm duobus præstantissimis pomis, ficubus, inquam, atque vuis vescantur, fit vt cæteris salubriores probioris succi, & facilioris concoctionis sint. Apicius vnà cum Turdis bis terue Ficedulas nominat, tanquam aues æquè delicatas. Macrobius eo die, quo Lentulus Flamen Martialis inauguratus est, Ficedulas & Turdos ante cœnam appositos fuisse refert. [a] Gellius dum scribit negari vllam auem præter Ficedulam totam comedi oportere, ostendere videtur, nihil olim in hac alite agnouisse, quod non esset esui. [b] Athenæus in opiparo quodam conuiuio, vt aliàs etiã scripsi, porcum assum appositum tradit Turdis & Ficedulis fartum, qualis etiam Apicij porcus hortulanus est. Platina, quem alterum seu nouum Apicium dicere soleo Ficedularum reliquarumque auium minutarum carnem, si pingues fuerint, & modò non nidificent, boni alimenti esse attestatur. Ego inter reliquas minutiores auiculas Hortulano, seu Cenchridi & Ficedulæ primatum lubens ascribo. [c] Iuuenalis non sine summa indignatione monstraturus parentes filijs sæpè ansam præbere in vitia proruendi, quia prauis suis exemplis teneræ mentes eorum ad vitia facilè formentur, inter gulæ illecebras, quas à parentibus didicere, & à quibus, cùm iam adoleuerunt, se se dissuescere non possunt, Ficedulas nominat inquiens:

Ficedularũ æstimatio.

[a] Lib. 19.

[b] Lib. 4.

Porcus Turdis & Ficedulis fartus

[c] Saty. 14 à principio.

Parentes filiorum vitiorum sæpe causam esse.

Nec de se melius quicquam sperare propinquo
Concedit iuuenis, qui radere tubera terra,
Boletum condire, & eodem iure natantes
Mergere Ficedulas didicit nebulone parente,
Et cana monstrante gula, cùm septimus annus
Transierit puero nondum omni dente renato.
Barbatos licet admoueas mille inde magistros,
Hinc totidem, cupiet lauto cœnare paratu
Semper, & à magna non degenerare culina.

Ficedulæ ob allatam rationem autumno sunt præstantiores, vtpote pinguiores, quod etiã testatur Galenus, dum ait: *Ficedula optima est autumno, propter alimentum eis tum abundans.* Quod ad coctionis modum attinet, Ficedulas, inquit Platina, implumes & nullubi comminutos aut exenteratas, in folio vitis cum modico salis, feniculi ac laridi inuolues, inuolutaque cinere calido & carbonibus integes. Ante dimidium horæ coquentur. Assas si voles, quaternas simul deuincies circa veru capite & pedibus, ne si transfixę fuerint, nil habeas quod comedas. Sunt qui in extrema coctura laridum illis instillent. Sic ille. Apicius describit ius pro coquendis & condiendis auibus, Turdis & Ficedulis, vt in Pauone etiam diximus. [d] Martialis piper addendum iubet in coctione, dum ait.

Quando sint meliores.

Coctionis modus.

Ius pro coquẽdis auibus.

[d] Lib.6 c.5.

Carea (id est, pinguis) *quæ patulo lucet Ficedula lumbo.*
Cùm tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

Cur verò piper addatur, causam reddit Bapt. Fiera poëta simul & medicus.

Si sapit, & calida arescit Ficedula, quæris
Cur piper? vt melius, si bibis, inde coquas?

In Cypro in sale conduntur, & in futurum vsum conseruantur. Κρηνὶς Polluce teste placenta est ex farina & melle, in qua positæ erant aues Ampelides aut Ficedulæ assę, quibus comesis placentam quoque (crustam videtur intelligere) iuri intritam edebant.

Κρηνὶς q̄d

VSVS IN MEDICINA.

DIOSCORIDES Ficedulas in cibo (similiter nimirum paratas, vt de Hirundinibus dixerat, non quod Ficedulę oculos iuuent) aciei visus medicamentum præbere scribit.

PROVERBIVM.

CVMMVNE illud aduerbium à Græcis usurpatum.

Σῦκα φίλ' ὀρνίθεσσι, φυτεύειν δ' οὐκ ἐθέλουσι.

Grata auibus ficus sunt, sed plantare recusant,

à Ficedulis auiculis præcipuè dictum apparet, quanquam & aliæ aues ficubus vescuntur. Eiusdem penè sensus est. *Felis amat pisces, sed aquas intrare recusat.*

DE OENANTHE SIVE VITIFLORA. Cap. XXXVIII.



THEODORVS Gaza pro Oenanthe aue, quam [a] Aristoteles & Plinius exortu Caniculæ abdi scribunt, occasu verò apparere, transtulit Vitifloram. Plinius [b] alibi eadem de Parra & Virione scribit, quæ [c] antea de Oenanthe & Chlorione scripserat, adeo vt Oenanthen Parram eum vertisse appareat. Augustinus Niphus Oenanthen à colore simili vuis germinantibus dictam conijcit: verùm an potiùs fortè dicta sit, quòd vini tempore appareat? In occasu enim Caniculæ incipiunt vindemiæ. Vel an quòd vuis delectetur, vt conijcit etiam Ornithologus? Qui, circa Argentoratum, inquit, auiculam quandam Ficedulæ magnitudine, vt pictura ostendit, vulgò Bustner appellant, quam vuis pinguescere audio. Color ei fuscus, pars supina alba, maculis aliquot aspersa cinereis, partem etiam sub cauda albere puto. Longiores alarum pennæ nigricant; rostrum longiusculum modicè inflectitur. Sed cùm de occultatione eius nihil cognouerim, Oenanthen esse non assero. Hæc ille, adiecta etiam auis icone. Bellonius auiculam quandam quam Galli Cul blanc, Itali Culo bianco nuncupant, pro Oenanthe descripsit, sed cur id fecerit, rationem nullam attulit. Le Cul blanc, inquit, auis est Sittę magnitudine compar, vescitur erucis, quę per herbas degũt, & vermibus terræ, quamobrem aratra prosequitur. Moribus est eisdem, quibus Philomela at non versatur circa nemora, sed in paruis dumetis, neque in volatu perseuerat. Nisi in Creta in dumetis eam obseruassemus, non credidissemus nomen ei ab antiquis fuisse impositum. Equidem nomenclaturam non est reperire, quæ aptiùs & conuenientiùs huic aui competat, quàm Oenanthe, vel ut Gaza transtulit, Vitiflora, quæ postrema uox Gallorum Vitrec (sic hanc auem nominant) conformis est admodum. Nidulatur in foraminibus veteris maceriæ, quandoque etiam in terra, vbi bos uel aliud quoduis iumentum vestigium impressit, nec non etiam in lapidicinis. Rostrum, alæ & crura, & caudæ extremitas nigra sunt, dorsum cinereum. Rostrum simile est eius, quam Galli dicunt vn Pluuier. Lingua etiam est oblonga & plana; quinque aut sex plerunque ædit fœtus. Parui fit, quia nil penitus canit, aut canere nouit; ideoque etiam non educatur: si quis nihilominus educare velit, eisdem alet, quæ Lusciniæ dari solent. Admodum mansueta est, si à paruo nutriatur; celeriter cursitat per terram, sicut Bergeronetta. (Ita ni fallor, genus quoddam Motacillæ nuncupat). Pedes habet paruos, crura tamen oblongiuscula: quicquid sub ventre est, & infra & supra vropygium, & anteriorem partem caudæ album est, vnde vulgò Cul blanc appellatur. Hæc ille, sed icon, quam exhibet, vix descriptioni respondet.

[a] 9. Hist. c. 49.
[b] Lib. 18. c. 30.
[c] Lib. 10. c. 29.

Parra.
Oenanthe vnde dicta.
Bustner & eius descriptio.
Culo bianco.
Mores.
Vitrec.
Nidulatio.
Descriptio.
Educatio.
Mores.

Hæc quam ego depingo, & vulgò etiam apud nos Culo bianco nuncupatur, prorsus quidem descriptioni Bellonij respondet, & exactiùs expressa est, vt videre licet. Alæ verò nigræ quidem sunt, vt ille scribit; costæ tamen cinereæ sunt, dein ex nigro & castaneo variæ. Capitis vertex ex castaneo rubescit; tergus ex cinereo ad castaneum vergit.

Oenanthe siue Vitiflora cum platano, & papilione caudato.



Alia est auis in agris nostris quandoq; obuia, quam pariter à podicis albedine Culo bianco nominant. Auis est superiore paulò minor, Passere verò maior, capite, collo, dorso, alarum pennis minoribus, pectore, & ventre ex ruffo flauescens, dorso intensiùs, pectore remissiùs, oculis nigris, retro quos macula est oblonga etiam nigra, figura quodammodo semilunari, rostro longiusculo, gracili, nigro, nigris alarum remigibus, quarum extremitates lutescunt, sicut fit etiam in caudæ pennis.

Oenanthe altera cum Oenanthe herba.



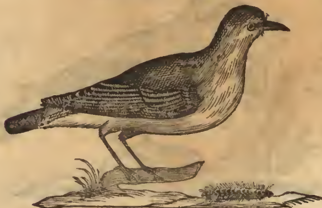
His congenerem iudicaui auiculam quandam, cuius modò hîc exprimitur ſpecies, aucupibus noſtris anonymon & incognitam, menſe Ianuario captam. Roſtrum craſſiuſculum & aures habebat maiuſculas, caput colore cinereo fuſco, dorſum non abſimile, ſed nigriuſculis notis variegatum. Venter maculis ferrugineis inſignitur. Gula, pectus, reliquuſq; venter cinerei item ſed leucophei coloris inſtar Alaudæ. Alę item eiuſdem coloris, quarum tamen pennæ extremo latere dilutiore colore pallent. Plumulæ quæ duplici ordine remiges operiunt, extremæ albo reſperſæ ſunt colore. Cauda tres digitos longa pennarum duodecim, quæ ſingulę in extremitate habent notam albicantem verſus partem interiorem vtrinque ſpectantem, vt ex oppoſito quodammodo, & quæ in læua & quæ in dextra ſenæ ſunt, ſibi reſpondeant. Plumæ vropygium conſtituentes, eiuſdem quidem cum reliquis ſunt coloris, ſed extremo candicant. Vngues pro portione ſic ſatis grandes & robuſtos nacta.

Eſt & alia auicula in agro Bononienſi, cui pariter podex & cauda ferè tota candicant; cuius hîc poſtremo loco exprimitur icon, capite & dorſo luteo ferrugineo, ex pennis alarum ſeminigris, & ſemiluteis, roſtro longiuſculo fuſceſcente: gula, pectus & venter ex albo leuiter flaueſcunt. Cauda verſus vropygium lutea, cætera nigricat. Aucupes Strapazino vocant.

Oenanthe congener cum Oenanthe ſiue labruſca.



Strapazino vulgò cum erucæ ſpecie.



DE LVSCINIOLA. Cap. XXXIX.



MVLTI, inquit Bellonius, le petit Mouchet, id eſt, Paſſerem rubi, perperam Rouſſette, id eſt Luſciniolam nuncupant. *Petit Mouchet.* Siquidem ut noſtrę regionis incolę Luſcinias à rubicundo colore Roſſignols nominant; eodem planè modo ruſtici hanc auiculam uoce diminutiua appellant Rouſſette, id *Rouſſette.* eſt, Luſciniolam. Magnitudine eſt d'une Fauuette brune (ſic Currucam interpretatur) Luſciniā minor. Auis eſt grandiuſcula. Nullum ei nomen ſiue Græcum, ſiue Latinum aptè accommodare potuimus, eoq; maximè cùm auis ſit non ita obuia, & niſi quibuſdam ruſticis, qui pagos habitant procul à ſyluis diſſitos, cognita, qui *Locus.* nimirum numeroſè eas capiunt, quando ęſtus ingraueſcit, cùm potandi cauſa in paluſtria ſeſe conferunt. Diuerſa enim nemora, diuerſa etiam auium genera habent propter loci ſitum & papuli uarietatem. Solent plerunq; aucupes auibus omnibus, quas capiunt, ſuas imponere nomenclaturas; quare & hanc à maculis quas multas poſſidet, coloris inter phę *Nominis ratio.* niceum & mali aurantij circa pennarum extremitates medij, Rouſſette nuncupârunt. Pectore, capite, & dorſo, & collo coloris eſt cinerei, pennę alarum & caudę fuſcę: roſtrum acutum, ſubnigrum, gracile, quale uermiuoram decet, in extremo & intus aureum: crura & pedes albeſcunt.

Luſciniola Bellonij cum quercu.



Cum hac auicula niſi eadem, ſimilis ſaltem fuerit ea quam hîc poſtremò depingimus quamuis tamen non omnes notas in illa expreſſerit Bellonius, neq; etiam omnes ab illa poſitę huic exactè reſpondeant. Pingit enim ſuam auem cauda oblonga, quę in noſtra deſideratur, digitum pręterea poſticum pedis ita longum minimè expreſſit. Hanc die Maij ultima anni 1592. in foro noſtro emi ab aucupibus, qui eam Giarolam, fortè quòd prope am- *Giarola.* nes, ubi plerumq; filicum, quas giaras Itali dicunt, copia eſt, uerſetur, nuncupabant, quod nomen alijs quibuſdam auibus aquaticis ex Gallinularum genere conuenire quoque ſcio. Magnitudine erat Alaudę ab extremo roſtro ad unguium uſq; mucrones longitudo erat *Magnitudo* duorum palmorum. Roſtrum fragile, rubicundum, intus & rictus marginibus luteſcens, *Roſtrum.* qui rictus admodum amplus eſt. Color uerticis, colli, dorſi, & alarum admodum eſt uarius, *Color.* adeo ut hoc Coturnicem exactiſſimè referat, Gallinaginibuſq; ſit ſimillima. Nam plumę omnes ex fuſco caſtaneum induunt colorem, margines uerò dilutiori aut albicante nonnihil aut modicè rubeſcente colore cinguntur. Verticis finis colliuè initium albicantibus plumularum marginibus tanquam corona cingitur. Lingua bifida eſt; uenter albus; radices pennarum cinereę. Cauda breuis adeo, ut uix ulla appareat, bifida tamen & uaria. etenim extremę utrimq; ſeu ultimę duæ totę albę ſunt, penultimę partim albę, partim caſtaneę. To- *Cauda.* ta cauda uix pollicari eſt longitudine anguſtiſſimis plumulis compoſita, & ipſa anguſta. Crura pedeſq; ſat magni colore carneo ex albido nonnihil rubeſcente. In pedibus hoc ob- *Pedes.*

ſeruatu

Vngues. ſeruatu eſt dignum, quòd poſticus digitus admodum longus paris lõgitudinis unguem annexum habet, ita ut ambo pollicem expleant. Vnguis uerò hic minimè, ut plerunq; totus incuruus eſt, ſed primùm rectus ferè totus, extremo tantùm admodum exiguo unco modicè inflexo armatur. Vnguiculi quoque albeſcunt.

Giarola vulgo cum gramine minori Lobel.



Auiculę hic poſtremo loco depictæ aucupes noſtri, qui eam in agro noſtro ceperant, nomen ignorabant. Habebat autem caput pro corporis portione magnum, ac craſſum. Aiebant ficubus inhiare, quare etiam ſycomorum appinximus.

Anonymos capite magno cum ſycomoro.



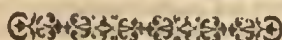
FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI.

VLYSSIS ALDROVANDI MEDICI, AC PHILOSOPHI BONONIENSIS

ORNITHOLOGIÆ.

Liber Decimuſoctauus.

QVI EST DE AVIBVS CANORIS.



DE EISDEM IN GENERE. Cap. I.

PRÆFATIO.



ANORAS aues, quæ deliciarum tantùm cauſa in caueis aluntur, à reliquis omnibus alijs auibus, quarum hiſtoriam in ſuperioribus libris longè, lateq; proſequuti ſumus, non eſſe ita diſtinctas, ac ſi diuerſum quoddam genus conſtituant, nos latet minimè. Quaſdam enim quæ granis veſcuntur granivoris accenſeri poſſe, alias quæ vermibus inter vermiuoras locum habere, nonnullas deniq; alijs de cauſis alicui alij ex iam commemoratis generibus annumerari poſſe ex ipſarum particularis hiſtoriæ proceſſu patebit. Verumenimuero quia huiuſcemodi argutæ auiculę hoc pręter cæteras peculiare habent, vt cantus ſui tantùm gratia, quo inter reliquas volucres celebres, & inſignes exiſtunt, educari conſueuerint, itaq; de ipſis ſeparatim agere placuit. In hoc igitur libro, qui huius voluminis vltimo loco venit, de illis tantùm ſermo erit, quæ ob cantus ſui dulcedinem dignæ habitæ ſunt, vt ſumma induſtria, & ſtudium in ipſis enutriendis, & curandis adhibeatur: non vt nobis in cibum aliquando cedant, vel aliquid aliud eiuſmodi emolumenti afferāt, ſed in aulis, cubiculiſq; in ſuſpenſis caueis cantillantes, cùm nos domi continemus, ſuauiſſimis ſuis cantiunculis oblectent, & animi moleſtias demulceant. Sed antequam ex hiſce alicuius particularē hiſtoriam aggrediamur, quædam omnibus ferè communia, cuiuſmodi ſunt ad cibum, educationem, corporiſq; affectus & cantum, ſpectantia, ne eandem cantilenam ſæpius canere inuiti cogamur, præmittere neceſſarium eſſe duximus.

Canoræ aues diuerſum genus non conſtituunt.

Canoræ aues ſub diuerſis generibus comprehendi poſſunt.

Quid peculiare habeant, & cur de ipſis author agat ſeparatim.

De quibus auib[us] i hoc libro agat.

VICTVS.



NTER illa igitur, quę vel omnibus hiſce auiculis, vel earum pluribus communia ſunt; primo loco victus ratio ſeſe offert. Potus igitur frigida ſit munda, & nitida, prorſuſq; ab omni immunditie defæcata: Talis enim & cantus ſuauitati, corporiſq; ſalubritati plurimùm conferet. Cibi autem varij pro naturæ, & palati differentia ſunt offerendi. Aliæ namque ſeminibus aluntur, quibus natura duriuſculum roſtrum elargita eſt, cuiuſmodi ſunt Cardueles, Alaudæ, Linariæ, Fringillæ, & quos Paſſeres Canarios, ſeu Canarienſes appellant, & id genus reliquæ. Quædam verò omni fermè inſectorum genere, carnibus contuſis, ouorum

Potus.

Cibus.

Quæ ſeminibus gaudeant.

Quæ inſectis & carne. Phalaridis ſeminis præſtantia. Phalaridis deſcriptio.

ſis, ouorum vitellis & id genus cibis potiſſimùm gaudent, vt quæ roſtro imbecillo, & tenui à natura donatæ ſint, & ad ſemina frangenda minus idoneo. Primi igitur generis auiculis nullum cibum ſapidiorem, iucundioremq́;, & qui magis ad earum valetudinem faciat, & magis longæuas reddat, & quo paſtæ magis aſſiduos, & ſuauiores modulos meditentur, phalaridis ſemine haud facilè reperias. Eſt autem Phalaris, vt deſcribunt quidam planta, quę tres, quatuorue culmos erigit cubitales, & nonnunquam proceriores, geniculatos, Zeæ, aut tritici culmis non diſſimiles. Folia ex geniculis ſingula exeunt, acuminata, paruæ arundini, aut tritico ſimilia: ex iiſdem geniculis quidam etiam culmi ramulorum vice emergunt, quos folia circum amplectuntur. Spicas in ſummis culmis, & ramulis illis fert rectas digitali craſſitudine, teretes, in ſumma turbinatas, exiguis ſquamis candicantibus compactas, è quibus flores candiduli exigui è breuibus staminibus dependent: ſemen deinde inter ſquamas gignitur, milio non diſſimile ſplendidum, candicans, aut ſubnigrum, oblongum, in mucronem acuminatum, guſtu milio ſimile. Quibuſcunque has aues alere eſt cordi, huius plantæ ſemen non ignorare plurimùm conducit. Peregrinum eſt autem pluribus in locis, &

Phalaridis ſemẽ vnde afferatur. Frumẽtum Canarienſe. Phalaris vbi naſcatur. Cuneno. Sicilia. Phalaridis ferax. Genuenſes quo ſemine canoras aues alant. Scagliuola. Milium. Cor veruecinum, & uitulinum. Vitelli ouorum.

multis incognitum. In Galliam ex Hiſpania affertur, & Canarijs inſulis. Maſſiliæ autem, quæ eſt Galliæ Narbonenſis vetuſtiſſima, & præclariſſima vrbs frumentum Canarienſe dicitur, quia eius copiam inſtitores ex Canarijs ſecum deferunt, & vnà cum Paſſerculis Canarienſibus vendunt, quòd eo maximè delectentur, ſitq́; eis cibus ſaluberrimus. Cæterùm in multis etiam alijs locis naſcitur, & magna cum vbertate prouenit. Apud Melitenſes namq́; diligentiſſimè ſeritur, & illius inſulæ incolæ patria lingua Cuneno vocant, & ad conficiendum panem (pauperes fortaſſis, & in annonæ caritate) cum tritico miſcent. Sicilia etiam, huius ſeminis, vt ſi quę vlla regio, ferax eſſe perhibetur, vbi vel ſponte inter ſegetes triticeas potiſſimùm frequens innaſcitur. Illinc magna copia tum tritico admiſtum, tum etiam ſecretum in oras Italicas nauibus onerarijs aduehitur, Genuam præcipuè. Quapropter illius vrbis & totius Liguriæ homines nullum aliud hiſce auiculis cibi genus offerunt, & lingua indigete ſcagliuola nuncupant, quaſi ſquamoſam. Sed quia non vbique terrarum ſeminis huius habetur copia, in illius defectu, pro harum auicularũ cibo, milio vti poterimus, ut apud nos Bononienſes uſus obtinuit. Sunt qui etiam panicum, Zeam, tritici recrementa, canabis, & lini ſemina exhibeãt: ſed minus tutò, nec ſine aliqua noxa: ob id enim in quoſdam corporis affectus facile incidunt, vel ſaltem mœſtam, & ferè taciturnam uitam degũt. Non deſunt etiam qui corde ueruecino, aut uitulino paſcant; ſed huiuſmodi ſanè uictus altero generi, quod molli, imbecilloq́; roſtro præditum eſt, magis conuenit: cui etiam præter id, uermes, muſcas, & id genus inſecta, ouorũ uitellos ad duritiem coctos, carneſq́; tum crudas, tum coctas exhibere licebit. Sed pręter commemorata ex ciceris albi farina, cum nonnullis alijs admiſtis edulij genus quoddam parant, quod omnibus hiſce auiculis apponi poteſt, nulli autem ſalubriùs, vtiliuſue, quam ijs, quę minus firmo ſunt roſtro. Cuius deſcriptionem tùm vt paratu facilem, tùm vt maximè vtilem, ne dicam neceſſariam hoc in loco afferre non pinguit.

Edulij pro auibus quę molli ſunt roſtro, deſcriptio.

Duabus igitur ciceris albi farinę libris, optimè à furfuribus in cerniculo expurgatę, amygdalarum dulcium optimarum, quales ſunt, quas Ambroſianas appellant, quę ab interiori etiam cortice exquiſitè emundatę fuerint, & in mortario diu contuſę libram unam admiſcent, & in ęneum cacabum ſtanno illinitum ſimul cum butyri recentis vncijs tribus quatuorue indunt: ignem modicum poſtea ex lignis acapnis, ne tetrum ex fumo ſaporem ingeſta concipiant, cacabo ſubdunt, & ſuauiter, & lentè admodum decoquunt: ſed dum coquuntur, cochleari in gyrum aſſiduè agunt, & frequenter uerſant, cùm uerò butyrum iam liquefactum fuerit, duos ouorum uitellos, & croci puſillum adijciunt: Mel prętereà deſpumatum, & vt dicunt, colatum ex interuallis ſuperinfundunt, aſſiduè, ut dictum eſt, agitantes, & cochleari uerſantes. Queis omnibus quantum ſatis eſt decoctis, per cribri foraminula ampliora, uel anguſtiora, prout auium huiuſmodi edulio paſcendarum, robur, & magnitudo exigunt, miſcellam illam digitis ſubigentes exire compellunt, & buccellulas hoc pacto granorum milij magnitudine plus minus efformatas in ſuarum auium eſum aſſeruant: quod cibi genus ut in longius tempus perduret, ne putreſcat, melle ſæpiùs aſpergendum erit, & crebrò uerſandum. Sic enim fiet, ut imputre, incorruptumq́;, uel ad ſex menſes perſeueret. In caueis item terrę, aut uetuſti ruderis, aut pumicis fruſtulum habeatur, ad hoc enim roſtrum acuere poſſint, quod alioqui ipſis aliquando obtunditur. Ex terra autem aliquid ſæpe uorare conſueuerunt, quò noxios humores per aluum deturbent. Id enim euacuationis genus ad ipſarum Incolumitatem non parum conferens natura eas docuit. Atq; hæc de uictu earum in genere. Qui modò ſingulis peculiariter conueniat, in particularibus hiſtorijs edocebimus.

CANTVS

CANTVS.



VES vêre, & æstate frequenter canere non est nouum: ijs tamen temporibus illarum cantus hominibus minus gratus, minusque iucundus existit: Nam & caueis inclusæ & quæ liberæ per agros volitant, suo modulamine certatim aures velut offendunt. E contrario autumo & hyeme cantus gratior est, & maximi vbique fieri consueuit, tum ab alijs, tum ab aucupibus, præcipuè, earum, quas in caueis inclusas seruant, vt qui ipsis allectricibus vtuntur ad alias capiendas, quæ ex montibus à frigoribus, & niuibus depulsę ad valles, & tepidiora loca descendunt. Quapropter non ab re, imo fortè operæpretium fuerit, artem aliquam excogitare, qua vernales, æstiuosq; cantus, tanquam inutiles, & importunos, in autumnum, primamque hyemem, velint, nolint, differre cogantur. Calendis itaq; Maij, vel circiter tempore nimirum quo & homines purgare sese solent, quando iam frequentiores modulos ędere meditantur, eas, quæ in dictos vsus sunt asseruandæ, purgare oportet vt scilicet noxijs humoribus, quos hyeme coaceruare solent, penitus expulsis, naturaque inde firmata, commodius, valentiùsque futuri carceris, & tenebrarum incommoda ferant. Prima igitur huius instituti die betæ succum defæcatum cum aquę nitidæ pauculo propinabimus, quem vt exhauriant, per aliquod interuallum aquam nitidam consuetū earum potū auferemus, alterà herbam ipsam vellendam edendamque in cauea suspendemus, indito insuper pugillo terræ, & rudere aliquo, qualia ex vetustarum domorum ruinis eruuntur. Si quid enim ex ijs deglutierint, vt tanquam à natura edoctæ factitare cōsueuerunt, non minus, quàm betæ succo, aut folijs purgabuntur. Cùm purgantur, ab intensa luce sunt arcendæ, ideoque eas domo efferre non licet: Sed vt tenebris assuefiant, in dies paulatim in obscuriora loca recondendæ, idque in decimam vsque lucem, ac dein in cubiculum penitus obscurum, & quod ne minimum quidem splendoris, nec per rimulas admittat, includendę. Sic enim importunum garritum vsque in optatum à nobis tempus different. Toto verò clausionis tempore ergastuli ostiolum à nemine aperiatur, præterquam vesperi ab eo, cui illarum cura demandata fuerit; is enim saltem tertio quoque die cum lucerna accensa ingredi debet, & aquā, quā cōspurcare solēt, mutare, scariosque pariter alueolos mundare atque recentem simul cibum priorè iam exhausto, suppeditare. Sed in primis necessum erit, vt munda semper à fæcibus, & ab omni alia immunditie cauea seruetur. Nihil enim ipsas æquè offendit, ac teter stercoris, & aliarum immundarum rerum odor. Profuerit quoque betæ folium quarto, & succum vigesimo quoque die exhibere, præsertim Fringillis, quæ nisi optimè curentur, sæpiusque purgentur, in cæcitatem non raro incurrunt. Sed vt etiam pediculis, à quibus non parum infestatur hoc auium genus, minus obnoxiæ sint, operæpretium fuerit, illas in mundiores caueas vicesimo quoque die transferre: quò etiam fiet, vt à fœtore, qui eas aliquando interficit, vindicentur. Hac igitur ferè ratione vsque ad V. idus Augusti curandæ sunt, quo tempore eodem modo, quo superiùs præcepimus, eas denuò purgare oportet. Ab hinc studendum est, vt paulatim iterum luci assuescant: cauendum tamen interim à Sole, nunquam enim deinceps vsque ad aucupij tempus illi sunt exponendæ, ne splendor radiorum hebetantem earum visum offendat. Quæ omnia si obseruauerimus, uoti nostri abundè compotes fiemus, nimirum ex ipsarum harmonia, atque aucupio vtilitatem, voluptatemque simul percepturi.

Aues canoræ qua arte cantum in autumnum differant.

Cur purgentur.

Quomodo, & quibus purgentur.

Clausionis tempore quomodo pascendæ.

Quousque inclusas esse deceat.

CORPORIS AFFECTVS.



VLTIS affectibus obnoxium est vniuersum hoc auicularum genus, inter quos nullus molestior, magisue perniciosus cæcitate ipsa: quam alioqui facilè incurrunt: & cùm iam radices iecerit, penitusque firmata fuerit, nullam deinde curationem admittit. Quare optimi consilij erit venienti morbo occurrere, ipsamque adorientem consentaneis propulsare remedijs. Id autem facilè præstabimus, si simulac lachrimari cœperint, quod est incipientis ægritudinis indicium, saccharum ex betæ succo alternis diebus ad quatriduū vsque propinauerimus: statimq; virgulam aliquam ficulneam caueæ intromiserimus, vt ad illam oculos perfricent: quod à natura edoctæ factitare solent, indeq; breui admodum con

Cæcitatis curatio.

Cæcitatis incipientis indicium.

Crurum, & tibiarum fracturæ curatio.

ualeſcere. Crura inſuper nonnunquam franguntur, vel tibiæ; quæ vt coaleſcant, & in priſtinum reducantur, ſumma cura, & ſtudio enitendum erit. Quare ablatis prius virgulis, quibus, dum bene habent, inambulantes inſiſtunt, neceſſe fuerit, cibum in ima cauea apponere, ut ſcilicet in promptu ſemper ſit: neque illum quæritantes, huc & illuc volitare coactæ ægra membra non ſine magno diſpendio doloreq; trahant, vnde vel commoriantur, vel penitus claudicantes, & inutiles euadant. Porrò affectum membrum neque deligandũ, neque faſciandum eſt. Ex hoc enim remedij genere, quòd ſine dolore adhiberi nequeat, periculum imminet, ne humor ad partem affectam attractus, phlegmonem excitet. Sed totum negocium, præmiſſis, quæ præcepimus, naturæ eſt committendum, quæ nullo alio artis præſidio eas intra paucos dies ſanitati reſtituet. Caueas autem, quibus incluſæ ſunt remoto procul ab hominum frequentia loco abdere oportet: ne frequenti introeuntium aſpectu territæ, huc illuc volitantes, crura, tibiaſq; clathris earum magis allidant.

Phlegmone quomodo curētur.

Phlegmone etiam non rarò huiuſcemodi auiculæ tentantur, & illę potiſſimùm, quæ calidiore ſunt intemperie, à qua eò in maiorem vitæ diſcrimen adducuntur, quò nobiliorem ea partem, caput nempe inuadit. Eſt autem eiuſcemodi inflammatio à principio cannabino ſemine vix maior, ſed temporis tractu in ciceris magnitudinem excreſcit: In qua ægritudine, quæ non ſine vitæ periculo exiſtit, eas eo quo à nobis dictum eſt modo purgare cõueniet: ſicuti etiã

Morbus ſubtilis, & eius cura. Morbi ſubtilis ſigna.

in morboſa illa conſtitutione, quam morbum ſubtilem appellant, quæ non minus periculoſa eſt, & exitialis. In hac enim totum corpus intumeſcit, vt in hydropicis, & venæ præſertim tumidæ apparent: pectus gracile, & excarne euadit: auis ipſa à pabuli loco non diſcedit: Sed cibũ huc, illuc diſpergit, potiùs quàm comedat.

Podagrę ſigna. Aſthmætis ſigna.

Nec minoribus à podagra, qua cum ſæpe conflictantur, afficiuntur incommodis: nam præ doloris ſæuitia neque ſtare, neque per caueam ambulare permittunter. Hanc adeſſe, pedum, & tibiarum ſcabrities pręter iam commemorata ſymptomata in primis declarat. Aſthma autem, quo affectu etiam eas aliquando diuexari accidit, his notis ſeſe prodit. Auis rauceſcit, aut penitus obmuteſcit, vel, ſi uocem nõ prorſus amittit, imperfectam ſaltem, & aſperam, gemebundamq; ędit adeo ut obſtrepere, & vociferari, lamentariq; uideatur potius, quàm canere, Sin nullam uocem emittat, digitos pectori admouere oportebit: nam ſi uehementi, inſueto motu palpitet, nullum aliud certius, & euidentius huius ægritudinis ſignum exoptare licebit. Ab hiſce itaque iam commemoratis morbis, ſi appoſita, qualia ſunt, quæ recenſuimus, adhibeantur remedia, nonnunquam uindicari poterunt:

Epilepſia, & quomodo curanda.

ſecùs ab epilepſia, qua non ſecus ac homines ueluti diuinitùs perculſæ concidere cernuntur. Ab hac enim uel nunquam, uel rarò admodum liberantur. Si autem à primo inſultu ſaluæ euaſerint, ungues illis ſunt illicò reſcindendi, & ipſæ optimo uino multis uicibus aſpergendæ; cauendum uerò in primis, ne ſub ſole diù moram contrahant.

Oris affectus curatio.

Eſt & aliud morbi genus, aphtis ſimile, quod ipſas uehementer affligit, & inter reliquas corporis partes ori præcipuę incõmodat. Ad quod propulſandum peponis ſemina in aqua diſſolues, & in potum triduum, quatriduumue offeres. Cũm autẽ eas iam meliuſculas eſſe, & conualeſcere cognoueris, ſaccharum ſimili modo in aqua diſſolutum exhibebis.

Alui profluuium, quomodo curãdus.

Aluus poſtremò non minus ac hominibus plus æquo hiſce auiculis aliquando profluit, tunc igitur, ut quoad licuerit, huic malo occurratur, caudæ pennas, & quæ podici adiacent reſecabimus, aluumque oleo illinemus: & reiecto ſi fortè eo antè ueſcebantur, cannabino ſemine, eius loco peponis ſemina biduo miniſtrabimus: ſed ſi ex illarum numero fuerint, quæ ſeminibus non ueſcuntur, omnibus alijs edulijs dimiſſis, ouorum tantùm uitellos, qui ex coctione duritiem cõtraxerint, comedendos apponemus.

In plumarũ defluuio quomodo ipſis opitulandum. Plumarum defluuij ſigna.

Præter commemoratos affectus, quibus omnes obnoxiæ nõ ſunt alia eſt ęgritudo omnibus communis, & quam nulla earum deuitare poteſt, nempe plumarum defluuium, Nonnullis enim circiter calendas Iulij, nonnullis circa eiuſdem menſis finem plumę decidunt, & poſtea nouę renaſcuntur. Grauis eſt hęc affectio: mœſtę tunc ſunt, & omnino ſilent, parum comedunt, plumę omnes rigent; ipſę uerò immobiles perſiſtunt, & aliquando etiam uitam cum morte commutant. Quæ ita laborant, ter quaterue in hebdomada uino aſpergendæ ſunt. Sic enim morbo faciliùs reſiſtunt, & ab illa moleſtia citiùs ſeſe liberant.

Vt minus morbis obnoxiæ ſint.

Cęterùm quò rarius, hiſce, & alijs ægritudinibus tententur, uel ut, ſi quando tentari contigerit, faciliùs euadant, eas, pręſertim, quę panico, cannabis ſemine, & alijs mali ſucci cibis uictitant, ſemel in menſe purgare operępretium fuerit. Hoc commodè præſtabimus peponis ſeminibus à cortice mundatis, lactuca, cichorio, beta, anagallide, & mercuriali, quę poſtrema herba linarię priuatim conuenit. Proderit etiam rudus aliquod ex calce, & terra in caueam inijcere. Peculiares cuiuſque affectus, & ipſorum remedia in particularibus hiſtorijs, quas iam aggredimur, recenſebimus.

DE LVSCINIA. Cap. II.

ORDINIS RATIO.

INGRATI animi notam haudquaquam me effugere posse, existimem aut asini auriculas, quod de Mida dictum est, habere videar, nisi inter canoras aues, quæ caueis inclusæ à nobis deliciarum causa aluntur, Lusciniç primas detulerim. Hæc enim animum nostrum molestissimis excruciatū curis, & assiduis studijs fessum toties recreat, refocillatq́; & nunc etiam nobis hæc exarantibus aures cantus sui dulcedine, atq́; harmonia, demulcet eamq́; diutiùs ferè, quàm solet, continuat, ac si deprecetur, vt quæ extra controuersiam cæteris cantu præstat, ego etiam primo honore digner. Huiusce verò auiculæ encomia prosequi, & recẽsere superuacaneum existimo: tum quòd ipsa suimet tibicen est, & cuiusmodi sit, cantu suo declarat: tum quòd eius laudes & poëtæ, & qui soluta oratione scribunt, passim vbiq; celebrent. Plinius in primis, vt tam musicç auiculç dignum se præbeat encomiastem, ipsius in canendo assiduitatem, suauitatem, varietatemq́; & studium elegantissimis verbis longè lateq; prosequitur: quæ eius in Lusciniam laudes, ab innumeris postea scriptoribus, vel eædem omninò, vel paucis tantùm immutatis repetitç fuerunt. [a] *Lusciniȷs*, inquit, *diebus, ac noctibus continuis quindecim garrulus sine intermissu cantus densante se frondium germine non in nouissimum digna miratu aue. Primùm tanta vox tam paruo in corpusculo, tam pertinax spiritus. Deinde in vna perfecta musicæ scientia modulâtus editur sonus: & nunc continuo spiritu trahitur in longum, nunc variatur inflexo, nunc distinguitur conciso, copulatur intorto, promittitur reuocato, infuscatur ex inopinato: interdum secum ipse murmurat: plenus, grauis, acutus, creber, extensus, vbi visum est, vibrãs, summus, medius, imus. Breuiterq́; omnia tam paruulis in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tormentis ars hominum excogitauit: vt non sit dubium hanc suauitatem præmonstratam. Ac ne quis dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, nec ijdem omnibus, sed sui cuique. Certant inter se, palamque animosa contentio. Victa morte finit sæpe vitam, spiritu prius deficiente, quàm cantu. Meditantur aliæ iuniores, versusq́; quos imitentur, accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibusq́; reticent. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædam reprehensio.* Hucusq; Plinius, & paulò inferius. *Visum iam sæpè, iussas canere cœpisse, & cum symphonia alternasse.* Ad Plinij imitationem [b] Bellonius, ne in huius auiculç laudibus recensendis infacundior esse uideretur, quàmplurimis, ijsq; ornatissimis verbis ipsius cantum exprimere, & laudibus extollere conatus est, qui & statim in ipso proemio uocauerat eam nobilissimam, & cui meritò inter eas, quæ uersantur circa sępes, uirgultos, & dumos, primus locus sine controuersia deberetur. Hisce Plinij & Bellonij in Lusciniam præconijs, authoris Philomelæ, quisquis ille fuerit, carmina a nobis alibi, prout occasio ferebat recitata, nusquam uerò melius, decentiùsue, quàm nunc, subijcere libuit:

Lusciniæ laudes.

[a] L.10.c.29

Lusciniç cãtus laudes.

Iuniores ab adultioribus ediscunt.

[b] De Histor. auium lib.7. cap.1.

Luscinia auium nobilissima.

Dulcis amica veni noctis solatia præstans,
Inter aues etenim nulla tibi similis.
Tu Philomela potes vocum discrimina mille
Mille potes varios ipsa referre sonos.
Nam quamuis aliæ volucres modulamina tentent;
Nulla potest modulis æquiualere tuis.
Insuper est auium spacijs garrire diurnis;
Tu cantare simul nocte, dieq́; potes.

Non iniuria igitur auem hanc tanti fecerunt prisci illi Romani, vt queratur [c] Plinius, *Seruorum illis pretia fuisse, & quidem ampliora, quàm quibus olim armigeri parabantur.* Ex cuius uerbis colligere licet, Lusciniarum magna fuisse pretia. Vinitor enim seruus, ut apud Columellam legere est, octo millibus æstimatus est, & pluris armiger vænire uinitore solitus erat, vt qui præsidium uitæ domino afferre posset. Ex quo satis constare arbitror, id quod statim sequitur apud Plinium deprauatè legi; nempe eam Lusciniam albam, quæ Agrippinæ dono data est, sestertijs sex uenisse, hoc est sex millibus. Cùm enim cæteras hac prerogatiua antecelleret, quòd candida esset, quod est propè inusitatum, ut ait ibidem Plinius, pluris cõstetisse, non uerò minoris, quàm reliquas proculdubio statuendum est. Sed iam reliqua ad huius auis historiam spectantia prosequamur, adductis tamen prius [d] Iani Gruteri carminibus,

[c] L.10.c.29

Vinitoris serui pretiũ.

Plinius deprauatus, a

[d] L.3. Eleg.

nibus, ut quæ eius in canendo ſuauitatem declarent, principemq́; uolucrum appellent: ut quoque hinc pateat, nos principem locum inter canoras aues Luſciniç iuremeritò aſſignaſſe. Canit igitur:

Tu quoque tu volucrum princeps Philomela, latere
Quam ſub ramo aliquo querquera coget hyems,
Prodi age de tenebris, & ſi quid amicius olim
Innumeris numeris ei medidasa melos,
Id nunc ne magni graue ſit Victorij ad urnam
Gutturis omnifidis totum iterare tonis.

Luſcinia homines muſicá docuit.

Non immeritò autem à ſcriptoribus celebratur. Nam ſi quę vnquam auis fuit, ex cuius cantilenis homines muſicam excogitauerint; vt quidam arbitrati ſunt, nimirum Luſcinia eſt, quam habuiſſe magiſtram neminem pudere debeat, dummodo uim in hac re alitis non ignauiter aſſequatur.

ÆQVIVOCA.

Thachmas. Ranan.

THACHMAS Hebraicam vocem aliqui Luſciniam, alij autem auem immundam, & rapacem exponunt. Thargun vult eſſe genus Accipitris. Communis trãſlatio Larum vertit. Sic & Ranan aliqui pro Luſcinia, alij aliter accipiunt. Ἀηδὼν, etſi propria, & vulgata ſignificatione Luſciniam tantùm ſignificet, ab authoribus tamen in alijs penitus diuerſis vſurpatur ſignificatis. [a] Lycophron Syrenes propter ſuauem, & demulcentem earum cantum Ἀηδόνας vocat hoc in verſiculo:

[a] *In Caſſan.*

Syrenes Aëdones dictę

Ἀρπυιογάνων κλάμακας τ' Ἀηδόνων, id eſt,
Et autformium ſcopulos Luſciniarum.

Aëdones Libiſſæ quæ.

Ἀηδόνες Libyſſæ dicebantur etiam olim mulieres illæ, quæ Carthagine Libyæ vrbe filios ſuos, neſcio qua religione Saturno ſacrificabant, alluſione nimirum ad fabulam Aëdonis, ſiue Philomelæ, quę filiũ ſuũ mactaſſe, & Thereo pro epulo appoſuiſſe perhibetur. Aëdon prætereà epitheton eſt, quod muſicũ, & ſuauiter cantillantem ſignificat, & aliqui volũt eſſe Philomelę epitheton: Ornith. verò potiùs ad ipſius nomen pertinere putat, in cuius ſententiam libenter eo. Quidã autem in epigrammate Gręco cicadam Aëdona cognominat, hoc eſt muſicã, & ſuauiter cantillantem: ſicuti Euripides tibias Ἀηδόνας dixit; apud quem alibi Ἀηδὼν pro tibiæ lingua per metaphoram legitur, vt aſſerit Heſyc. qui addit præterea Mineruã à Pamphilijs Ἀηδόνα appellari. Ἀηδονὶς autẽ, vt teſtatur Varinus Luſciniæ pullũ, & apud Archilochum muliebre pudendum, & locum, in quo canebant, & officinam ſignificat.

Ariſtot. correptus.

Nec illud ſilentio inuoluendum, quod vbi apud Ariſtotelem Ἀηδόνων alicubi legitur; Gaza, & Niphus Alcyonum tranſtulere, quaſi ſubolfacientes corruptum eſſe Ariſtotelis contextum, & pro Ἀηδόνων Ἀλκυόνων legẽdum eſſe. Idem autem eſt Ἀηδὼν apud Græcos, quod Philomela apud latinos. Sciendum tamen, Philomelæ nomine omnes ferè Græcos, vt alibi diximus, non Luſciniam, ſed Hirundinem accipere. Etſi enim à latinis ferè omnibus receptum ſit, Prognen in Hirundinem, Philomelam verò in eius nominis auem deformatam fuiſſe: contrà tamen Græci ſcriptores hanc Hirundinis, illam vero Philomelæ, ſeu Luſciniæ formam induiſſe volunt: quod alibi fuſiùs, dilucidiuſque demonſtrauimus. Quapropter ſufficiet nunc id [a] Ariſtotelis teſtimonio fulcire, qui laudat Gorgiæ ingenium, qui cùm ambularet in aperto foro, fortèque Hirundo ſupra caput uolitans ipſum ſtercore inquinaſſet, reſpiciens illam inquit; *Turpe tibi hoc ſanè Philomela. Si enim*, inquit, *vt auem ipſam increpuiſſet, locum reprehenſio nõ habuiſſet. Neque enim aui, quamuis commiſerit turpitudinem vllam ea res affert: ſed virgini turpe id factum eſt, quo nomine illam vocauit. Fortè igitur exprobrauit Gorgias Hirundini flagitium, quod feciſſet, tanquam cum virgine, non aue, ſermonem cum ea habens. E Philomela namq́; illa auis facta fuerat.* Hæc Ariſtoteles: ex cuius verbis, quod aſſeruimus, mirificè confirmatur. Sed neque Luſciniæ nomen amphibologia caret. Narrat enim [b] Bellonius, Paſſerem rubi à quibuſdam Luſciniam vocari, ſed perperam. Eſt enim, vt ait ille Paſſer rubi auis colore quidem referens Luſciniam, vnde factum vt à ruſticis Galliæ Rouſſette appelletur, minor tamen eſt ipſa Luſcinia, quod etiam nomen diminutiuum illi à ruſticis inditum denotare videtur. Sed de hac auicula ſuo loco iam egimus. Sunt etiam, teſte Ornithologo, quædam bombardarum genera, vt vocant, quæ neſcio ob quam cauſam Luſciniæ dicũtur. Italorum Roſcignuolo, ſiue Vſignuolo quid penitus ab aue diuerſum ſignificat apud Ioan. Bocaccium, quem Hetruriæ Ciceronem appellare libet, illud nimirum in homine, quod

[a] *Rethor. l. 3.*

[b] *De auibus lib. 7. c. 1.*

Rouſſette.

fine

fine rubore ab ingenuo proferri nequit. Hic enim in lepidissima illa fabella, quam de Ricciardi nubili iam filia Lusciniam manè cantillantem audire cupiente recenset, illam in somno Lusciniam manibus habentem à patre deprehensam fuisse commemorat. Græci igitur Latiniq; & Itali eodem vocabulo & auem, de qua sermo est, & alia penitus diuersa significant sine ulla additione. Galli verò cum additione suum Rossignol in alia significatione vsurpant. Phœnicurum enim aliam prorsus auiculam, teste [c] Bellonio, Rossignol de murail le, id est, Lusciniam murorum appellant.

Phœnicur[a] Rossignol de Murail le Gallis di ctus.

[c] De Auib. lib.7.c.8.

SYNONYMA.



THACHMAS & Ranan Hebraicas voces aliquos Lusciniam interpretari diximus. Arabicè dicitur Odorbrion, Enondom: & voce quasi corrupta à Græco Ἀηδὼν, vt asserit Syluaticus, Audon quoq; legitur apud Auicennæ interpretem. Ἀηδὼν Græca vox est, Lusciniam vt iam diximus, significans, & facit genitiuum Ἀηδόνος penultima breui. Reperitur & Ἀηδόος contractè, & Ἀηδοῦς poëtice, & vocatiuus Ἀηδοῖ tanquam à recto Ἀηδώ: fit autem Ἀηδὼν à verbo ἀείδω mutatione Aeolica ει diphthongi in η impropriam diphthongum. Recentiores quidam deriuant ab ἀεὶ, & ἄδω, quod sine intermissione ferè canat, vbi incœperit. Legitur apud [a] Theocritum Ἀδόνες pro Ἀηδόνες. Ἀβηδόνα, Ἀηδόνα Hesychius & Varinus. Τετράδυσιν Ἀηδόνα. Iidem Ἀτθὶ κόρα μελίθρεπτε, &c. habetur in Græcis epigrammatibus: quo in loco Brodæus Atthidem, vel Hirundinem, vel Lusciniam interpretatur, Ornithologus Hirundinem. Ὀλολυγόνα quidam apud Theocritũ interpretantur Lusciniam, vel Hirundinem. Nos infra de hoc nostram aperiemus sententiam. Ἀηδὼ idem est, quod Ἀηδὼν, sicuti & Ἀηδονιδεὺς, quod postremum in hoc tantùm differt, quod masculina terminatione profertur, ac si dicatur Luscinius, aut Lusciniolus; & videtur esse factum ex Ἀηδονὶς, quod præter alia Lusciniæ pullum significare diximus. Sũt tamen qui velint diminutiui formam, siue terminationem habere, non autem significationem: quibus libenter adhæreo. Daphnis enim hac voce vtens apud [b] Theocritum non paruulæ Lusciniæ, sed adultioris sibi vocem precari censendum est. Canit autem:

Thachmas. Ranam. Odorbriõ. Enondom. Audon.

[a] Iliad. 19.

Ἀηδονὶς quorũdam sentẽtia diminutiui formam, nõ significatio nẽ habet.

[b] Eidyl.8.

Α῎ιτερ ὁμοῖον
Μουσίσδοι Δάφνις ταῖσιν Ἀηδονίσι id est,
Vtinam eodem modo
Caneret Daphnis sicut Luscinia

Latini quoque hoc nomen seruant. Virgilius:

Quodq; leues calami, quod suauis cantat Aëdon.

Vbi non parum hullucinatur interpres, qui pro Aëdone musici cuiusdam nomen interpretatur. Dicitur apud eosdem & Philomela, non autem Philomena, vt admonet Cælius Rhodiginus, suffragante Pausaniæ authoritate. Græci autem, vt in superioribus annotauimus, Philomelæ nomine Hirundinem plerunque accipiunt, sicut Prognes vocabulo Lusciniam, veluti eùm Epops apud [c] Aristophanem Lusciniam alloquens, *Proge*, inquit, *Exi, & te ipsam ostende hospitibus*. Latini Philomelæ, & Lusciniæ vocabulo in eadem passim significatione vtuntur. Poëtę verò videntur Philomelam libentiùs vsurpare, sicut oratores Lusciniam: de cuius posterioris vocis etymologia diuersi diuersa sentiunt. Quidam.n.quòd in lucis canat sic dictam volunt: nonnulli verò quòd canat ante lucem, uel quòd cantu suo significare soleat diei surgentis exortum. Mihi in primis arridet [d] M.Varronis sententia, qui sic dictam autumat quòd lugens canat. Inquit enim: *Lusciola* (hoc nomine ab eo appellatur, quod idem est cum Luscinia) *quod luctuosè canere existimatur, atque ex Attica Progne in luctu facta auis*. Omnes enim ferè scriptores eius cantum per hæc verba lugere, gemere, aut flere, & eiusmodi plerunque exprimunt: ut ex ipsorum authoritatibus mox post adducendis elucescet. Lusciniæ diminutiuum est Lusciniola, qua uoce utitur [e] Plautus:

[c] In Auibus.

Lusciniæ etymum.

[d] De lingu. lat.lib.4.

Lusciola.

Lusciniola

[e] In Bacch.

Pol ego metuo, ne Lusciniola desiat oratio

Quo in uersiculo uidetur locũ habere, quod de uoce Ἀηδονὶς superius dictum est, nempe diminuentem formã potiùs, quàm significationẽ obtinere. Atthis præterea, etsi, ut iam diximus, alij aliter interpretentur, à poëtis aliquãdo nuncupatur, quasi Attica, ad fabulam nimirum respicientibus, qua Philomela Pandionis Atheniensis regis filia in hanc auem dicitur esse transformata, Martialis:

Sic vbi multisona feruet sacer Atthide lucus

[f] Hiſt. lib. 9. cap. 49.

Vniſonum.

Luſcinia nõ eſt Acanthis.

Cùm æſtate colorem, vocemque mutauit, in Italia alio nomine appellari ſcribit [f] Ariſtoteles, ſed hoc nomen à nullo fuit traditum, licet Albertus hyeme vniſonum appellari dicat. Ego nec Vniſonum appellari, nec alio quopiam diuerſo nomine apud Italos vnquum eo tempore audiui. De huius autem auiculæ hactenus commemoratis nomenclaturis ſatis apud omnes etſi non omnino conuenit. Quod verò nonnulli Acanthidis etiam ei nomen indiderint, ij me Hercule toto penitus cœlo errant. Nec illi mea ſententia ferendi ſunt, qui auiculis illis, quę menſe Auguſto, & Autumno pingueſcunt, & Ficedulæ indiſcriminatim vocantur, Luſcinas annumerant. Hi enim auiculam quandam Curucam nimirum quibuſdam putatam cum ipſa Luſcinia confundunt. Errant pariter, vt annotat [g] Bellonius, quidam authores Græci Neoterici, qui auem quandam ab ipſis Potamidam dictam inter Luſcinias recenſent. Hanc etenim ait, ſe cùm in Cretam nauigaſſet, ex ipſius nido cognouiſſe eſſe ex Curucarum genere. Nonnulli, vt [h] Iſidorus, Aredulam eandem eſſe cum Luſcinia arbitrantur ex illo [i] Ciceronis.

Luſcinia non eſt Curuca.

[g] De Auib. lib. 7 cap. 3.

Luſcinia differt à Potamida.

Et matutinis Acredula vocibus inſtat

Sed ibi Cicero Acredulam vertit auem, quæ ab Arato Ὀλολυγὼν dicitur, quamque aliter Feſtus Vlulam vertit. Inquit enim:

[h] Orig. lib. 12.

Si matutinas Vlula dant carmine voces

[i] Lib. 1. de diuinat.

Acredula.

Ex cuius interpretatione fortaſſe quiſpiam Acredulam, & Vlulam eandem auem eſſe coniiciet. Sed Philomelæ author diſtinguit eas. De Vlula namque ſic canit.

Aſt vlulant Vlula lugubri voce canentes.

Vlula.

Et de Acredula iam dixerat:

Vere calente nouos componit Acredula cantus,
Matutinali tempore tunc minurans

Ex quo etiam apparet, authorem illum Philomelam ab vtraque aue diuerſam ſtatuere, vt de qua ſtatim in ipſis primis carminibus dixerat.

Tu Philomela potes vocum diſcrimina mille
Mille potes varios ipſa referre modos.

Cæterùm vt ego de hac re ſententiam meam aperiam, nihil obſtare video, quin pro vtraq; voce tùm Græca, tùm Latina Luſciniam rectè interpretari poſſimus. Neque enim tanti eſt apud me Feſti, aut authoris Philomelæ authoritas, vt ab hac me opinione dimoueāt. Nec mihi quis Ciceronem obijciat ſcribentem:

Sæpè etiam pertriſte canit de pectore carmen,
Et matutinis Acredula vocibus inſtat

Videtur enim innuere Acredulam auem eſſe mali omninis. Luſcinia autem boni ſemper habita fuit, vt ſuo dicemus loco. Sed non rectè id ex eius verbis quis inferat; cùm ſolum matutinum eius, nimium frequentem & perulcacem cantum, imminentem tempeſtatem præmonſtrare dicat. Vt verò nos huic magis ſententiæ firmiter inhæreamus, faciunt cùm tempus, quo canere dicitur, matutinum nimirum, Luſciniæ fere peculiare: tum quòd eius cantus querelæ dicantur, quod vocabulo, aut cõſimili & Philomelæ cantiunculæ à poëtis fere ſemper exprimi ſolent. Vtrunque autem ex illius carminibus liquidò patet:

Philomelæ cantus querelæ dicuntur.

Et matutinis Acredula vocibus inſtat,
Vocibus inſtat, & aſſiduas iacit ore querelas,
Cùm primùm gelidos rores aurora remittit.

[k] Eid. 7.

Accedit quod de hac eadem aue ſub Ololigonis nomine tradit [k] Theocritus, quod ſcilicet in denſis ruborum ſpinis canat. Luſciniam verò in dumetis libentiſſimè degere nemo eſt, qui ignoret, cuius rei cauſam nos aliàs aſſignabimus. Theocriti Verba ſunt hæc.

Τοὶ δὲ ποτὶ σκιεραῖς ὀροδάμνοισιν αἰθαλίωνες
Τέττιγες λαλαγεῦντες ἔχον πόνον. ἁ δ' Ὀλολυγὼν
Τηλόθεν ἐν πυκινῇσι βάτων τρύζεσκεν ἀκάνθαις. i.

Ad opacos verò frutices ardenticula
Cicadæ gannientes garriebant & Acredula
Procul in denſis ruborum ſtridebat ſpinis.

Hæc noſtra eſt de Acredula, & Ololygone ſententia. Cęterum haud ab re hîc me facturum exiſtimo, ſi quid de his vocibus alij ſenſerint paucis referam. Quidam igitur apud eundem Aratum in recitatis carminibus Ololygona interpretātur auis ſolitariæ genus. Author quidam innominatus libelli de animalibus, & plantis à Roberto Stephano excuſi cum nomēclaturis Gallicis, ſcribit, Acredulam auem canoram à quibuſdam vulgò credi Rauatinum, alijs Gallorum Tarinum, aliis Luſciniam; & eſſe ex earum genere, ex quibus futura tempeſtas,

Diuerſę de Ololygone ſententię.

Rauatinus Tarinus.

ſtas, aut pluuia prædici poteſt. Acredulam alij interpretãtur auem Germanis (Saxonibus) dictã Grynerlin, quam hoc nomine ſibi incognitam eſſe teſtatur Ornithologus. Scoppa, & Frãciſcus Alumnus Calandram vulgò dictam, quæ ex genere Alaudarum eſt. Theocriti Scholiaſtes Ololygona interpretatur Hirundinem, quæ Ityn deploret, vel Luſciniam. Sed iam præſtiterit, reliqua huic loco deſeruientia pertractare; quod præſtabimus, ſi quomodo ab authoribus periphraſticè circumſcribatur, oſtenderimus. Propertius in primis vocat illam volucrem Atticam à patria.

Grynerlin. Calandra. Hirundo. Volucris Attica.

Non tam nocturno volucris funeſta querelis
Attica Cæcropijs obſtrepet in folijs.

Iole apud [l] Senecam vocat alitem Dauliam:

——Qualis natum
Daulias ales ſolet Hiſmaria
Flere ſub vmbra

Qua periphraſi vſus fuerat [m] Ouidius:

[l] *In Hercule Oeth.* Ales Daulia. [m] *Ad Liuiã.*

Talis in vmbroſis mitis nunc denique ſyluis
Deflet Threicium Daulias ales Ityn.

Hos imitati ſunt Iulius Cæſar Scaliger, & Iulius Aelius Crottus, vterq; tamen ſine ſubſtantiuo alite: quorum ille ſic canit:

Daulias exiguè queritur dum noctis in vmbra
Dulcibus attonitas queſtibus vrget oues.

Daulias.

[n] Hic verò:

Obſtrepit argutis Daulias in folijs.

[n] *Hermione li. 1.*

Eſt autem Daulias patronymicum à Daulide Phocidis oppido olim ſub ditione Therei regis Thracum, quem Philomelæ virum fuiſſe perhibent. Conſimili forma à Pandione eius patre Pandionia ales vel volucris dici queat, ſicut etiam Hirundo: vt apud [o] Statium:

Daulis. Ales Pandionia.

Sic Pandionia repetunt vbi fida volucres
Hoſpitia.

Et hunc ſequutum [p] Politianum

[o] *Thebaid 8* [p] *In Mãto.*

Dant Pandionias volucres, ter murmure placant
Liuentes oculos, ter frontem baccare tangunt.

Aliquando per primitiuum circumſcribitur, ſicuti ab [q] Ouidio:

[q] *Ad Piſonẽ*

Sic nec Olorinos audet Pandionis ales
Parua referre ſonos, nec ſi velit improba poſſit,

Et à [r] Luciano: *Et ſi Pandionis notam dixeris, rudis, & inepta eſt, quanquam vocem multiſonam edere ſoleat.* Ab Homero autem Pandarei filia, vt à Græcis alijs Pandaris patronymica forma. Sed fortaſsè idem fuerit Pandareus cum Pandione. [s] Statius eam ſic deſcripſit:

Pandionia nata. [s] *In imag.* Pandarei filia.

Et quæ Biſtonio queritur ſoror orba cubili

Vocat autem ſororem nempe Hirundinis priuam cubili Biſtonio, id eſt Thracio, quod eſt poſſeſſiuum à Biſtonia regione Thraciæ inter Neſſum, & Hebrum fluuios, ita dicta à vicino lacu, quem Biſtonidem appellant: ſiue vt quibuſdam placet à Biſtone rege. Cultioris idiomatis Itali vocant Luſignuolo, Vſignuolo, Roſcignuolo, & Filomena etiam legitur apud poëtas, vt apud Petrarcham:

Pandaris. Hirũdinis ſoror. [t] *Sylu. lib. 2.*

E garrir Progne, e pianger Filomena:

Galli Roſcignol appellant, [a] à quibus ſic dictum Bellonius vult, quia quodammodo rubras habere pennas videatur. Ego tamen ab illis ſic nuncupari arbitror à Latino Luſcinia, vel potiùs à diminutiuo Luſciniola. Hoc eſt enim Gallis familiare, vt L litteram in R mutent. Hiſpanice dicitur Ruiſſenor, vel Ruiſſenol, Germanicè ein Nachtgall; Anglicè à Nyghtyngall, apud Batauos Nachtegael, Illyricis Slauuik.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

LVSCINIAM inter canoras aues reponendam eſſe, & in ipſis primas ferre ex dictis patere arbitror. Scribit [a] Bellonius, Luſciniarum quaſdam vitam agere in ſyluis, & appellari Roſcignol ramage, id eſt, Luſcinias ramorum; has in cãtu diutiùs perſeuerare affirmat: quaſdam verò ſæpes colere, & eſſe alijs minores. Sed neque Ariſtoteles, neque Plinius, neq; alij, huiuſmodi differentias ponunt, quod nouerim. Poſſint tamen afferri nonnullæ accidentariæ differentiæ. Aliæ namque Luſciniæ montanæ, aliæ

[a] *De Auib. lib. 7. cap. 8.*

næ, aliæ

a In l. 9. Gal. de ſimpl. medic. c. de bile. | *Luſciniæ candidæ.*

nę, aliæ paluſtres à locorum, vbi degunt, diuerſitate, dici queant: Alias autem montes, alias paluſtria amare ex cantus diuerſitate obſeruauit [b] Iulius Alexandrinus. *Et obſeruatum*, inquit *Luſcinias paluſtribus in locis, ac planis multò minus ſonorum edere cantum ſolitas, quàm in montanis eandem omnino ob cauſam, vtique humiditatis nimia vocis inſtrumenta velut relaxantis, vt contenta, arguta, atque canora voce eſſe nequeant*. Poſſint præterea huiuſmodi differentiæ ſimiliter ſumi à colore. Nonnullæ enim ſunt viſæ candidæ, cuiuſmodi illa fuit, cuius meminit Plinius, vt à nobis eſt ſuperius annotatum. Ego huiuſcemodi Luſcinias aliquando obſeruaui, depinxi, iconem exhibiturus ſum. Reliquæ differentiæ tanti momenti non ſunt, vt in eis enarrandis diutiùs immoremur.

FORMA. DESCRIPTIO.

a H. l. 9. c. 15 | *b L. 10. c. 29* | *c Comm. in Alciat. emb. 70.* | *Luſcinia ferè ſine linguæ.*



NVLLA ab Ariſtotele, aut à Plinio refertur nota peculiaris, quæ Luſciniã ab alijs auibus diſcriminet, præter vnam, ab vtroq; recenſitam. [a] Ille namque id ei proprium eſſe affirmat *lingua ſumma acumine carere.* [b] Hic verò (quod ex Ariſtotele ipſo deſumpſit) *Linguæ tenuitatem illam primam non eſſe, vt quæ cæteris auibus, atque hoc illi cum Atricapilla commune intercedere.* [c] Franciſcus Sanctius, quòd Luſciniam lingua prorſus ferè deſtitutam obſeruaſſet, vt affirmat, Luſcinias prorſus ea carere credit, cùm ſcribit: Auem porrò ipſa Philomelam lingua carere pro certo affirmare poſſum, niſi me oculi fallunt. Nam diebus ab hinc paucis, cùm hæc ſcriberem, amicus quidam meus mihi commõſtrauit Philomelã in cauea concluſam, quam cùm inde extraxiſſemus, pertenue veſtigium linguæ vix potuimus reperire: quæ res non paruam mihi præbuit admirationem, tantam ineſſe huic auiculæ ſuauitatem cantilenæ, & vocis criſpationem, nullam tamen linguam, niſi fortè eam in gutture habeat abſconditam: vnde non ab re finxerunt poëtæ, Philomelæ præciſam fuiſſe linguam. Hæc ille. Quod an verum ſit, alijs iudicandum relinquo. Ego quidem quot quot vidi (vidi autem plurimas) Linguam eamque ſatis conſpicuam habere animaduerti. Quod autem afferat, linguæ priuationem poëtis occaſionem præbuiſſe, vt Philomelã à Thereo elinguatam fuiſſe confingerent, alij non admitterent, nam fabulæ huic ſatis idoneum erat argumẽtum, quòd linguæ ſummo acumine careat. Cæterùm vt proſequamur, Luſcinia Paſſere paulò minor eſt, licet alioqui longior appareat. Roſtrum oblongiuſculum atque teneriuſculum, & molle, quod cùm aperit, inſignem tum oris, tum faucium hiatum præ ſe fert. Caput, collum, & dorſum ex phœniceo, ſeu ſpadiceo ad cinereum quodammodo vergente colore decorantur. In alis verò & in cauda ſpadiceus ille color vegetior eſt, & magis elceſcit, quamuis tamen in hac magis, in illis minus. Gula, pectus, venter, & vropygium, ſubcinerea aliquantulum albicare videntur. Crura oblonga, vngues ſubtiles, & aliquantulum incurui. Mari fœmina quo ad corporis habitum, ſimilis, licet fortaſſis illa aliquando ad cinereum magis vergit: quo diſcrimine etiam iuniores, ab adultioribus diſtinguuntur. Pulchrè noui Homerum hanc auem χλωρηΐδα vocaſſe eamq; vocem à quibuſdam exponi luteam, ac ſi luteus torquis, vt putant, collum eius ambiat. Sed quæ torque luteo decoretur, nunquam obſeruaui. Quare viridem potiùs interpretarer: (χλωρὸς enim & viridem & luteum colorem ſignificat:) non quòd viridis ſit auicula, ſed quòd vère maximè appareat, quando virent omnia, ipſaq; ſedens in viridantibus folijs dulce modulatur melos. Niſi fortè luteam dixerit Poëta, cùm iam colorem mutauerit, quod ſanè de ea [d] Ariſtoteles, [e] Plinius, [f] Aelianus, alijque ſcribunt, nimirum æſtate colorem mutare, quare fortè tunc nonnihil lutei, idq; præcipuè circa collũ acquirat. Quo ſenſu fortaſſis etiã Theocritus & Ariſtophanes Luſcinias ξουθὰς, id eſt flauas nuncupant, licet eandem dictionem Euripidis interpres, verterit flauo roſtro. Quare ſuſpicari quis queat poëtas de roſtri interiori parte intelligere: os enim interius nonnihil flauet, vti in canentibus conſpicitur maximè. Alijs Poëtis etiam ποικιλόδειρος, & χλωραύχην cognominatur, id eſt, collo inſignis vario, aut viridi, aut luteo: poſtremum epitheton cum ſuperiori conuenit. Ποικιλόδειρος fortè verò ſynechdochicè dicta ſit, vt per collum vocem accipiamus, quam nimirum variam, & floridam ędit. Albas aliquando reperiri Luſcinias antè monui, vnamque olim Agrippinę dono datam fuiſſe ex [g] Plinio dixi. Ego quoque albam Luſciniam olim obſeruaui, iconemq; hîc illius exhibere non piguit.

Luſciniæ deſcriptio. | *Magnitudo.* | *Roſtrum.* | *Caput.* | *Collum.* | *Dorſum.* | *Gula.* | *Pectus.* | *Venter.* | *Vropygiũ.* | *Crura.* | *Vngues.*

d Hiſt. l. 9. c. 49. | *e L. 10. c. 29.* | *f De Anim. lib. 12. c. 28.* | *g L. 10. c. 29*

VOX.

Luſcinia cum Tragopogo.



Luſcinia alba cum amygdalo erythro-
melano.



vox:

VOX. CANTVS.

Luſciniæ nulla vox peculiaris. [a] In Hecub. actu 2.

LVSCINIAE nulla vox aſcribitur peculiaris. Ipſa enim omnia ferè vocum diſcrimina ędere poteſt: vt videtur innuere Hecuba apud [a] Euripidem, hortans Polixenam, vt emittat omnes voces, quemadmodum Luſcinia. Inquit enim:

Σὺ δ' ἄτι μείζω δύναμιν ἢ μήτηρ ἔχεις
Σπούδαζε, πάσας ὥς τ' Ἀηδόνος σόμα
Φθογγὰς ἵεσα, μὴ στερηθῆναι βίου, id eſt,
Tu verò, ſi quid plus, quàm mater valeas,
Annitere omnes, ceu os Luſciniæ
Voces emittens ne vita orberis tua.

Diſertè id cecinit Philomelę author:

Tu Philomela potes vocum diſcrimina mille
Mille potes varios ipſa referre modos.

Et Strozius pater.

Mille licet dulces variet Philomela querelas.

[b] Aeclog. l. 1. [c] Exer. ling. lat. dial. vest.

Similiter & [b] Thomas Radinus, vbi auium voces recenſet. *Philomela ſi quidem*, inquit, *mille vocum diſcrimina contexebas.* Idem ſubinde ſingularum auium voces enumerat, ac ſi innuere volens, cæteris vnam tantùm vocem datam, Luſciniæ innumeras. Quam in canendo vocum multiplicitatem, plurimi ijque magni nominis ſcriptores, ac ſe ipſis cum ipſamet Luſcinia de cantu eſſet certandum, ornatiſſimis efferunt præconijs: ſed quorum verba breuitatis cauſa omitto. Vnius tamen [c] Ludouici Viuis, quia mira ſermonis eius elegantia eſt, de cantu huius auiculæ, laudes præterire non poſſum. *Animaduerte*, inquit, *accuratè, & annotabis varietatem omnium ſonorum: nunc non interquieſcit, ſed continuo ſpiritu in longum æquabiliter ſine mutatione: nunc inflectitur: iam minutiùs, & conciſius canit: nunc intorquet, & quaſi criſpat vocem: nunc extendit, iam reuocat: aliàs longos concinit verſus quaſi heroicos; aliàs breues, vt ſapphicos: interdum breuiſſimos, vt Adonicos. Quin etiam quaſi muſica ludos, & ſcholas habent. Meditantur alia iuniores, verſuſque quos imitentur, accipiunt. Audit diſcipula intentione magna: vtinam nos præceptores noſtros pari; & reddit, vicibuſque reticent. Intelligitur emendata correctio, & in docente quadam reprehenſio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas praua.* Tanta verò ineſt in hac vocum varietate ſuauitas, vt cùm quis alicuius rei iucunditatem, ac dulcedinem oſtendere cupit, quæ nimirum cæteras vincat, Luſciniæ eam cantui aſſimilet: Ita [d] Lucianus, verborum ſuorum vim longè inferiorem eſſe cognoſcens, quàm vt à cãtus harmonia viſus iucunditatem vinci oſtendat, Pauonis pulchritudinem Luſciniæ cantui, comparat, inquiens: *At ſi quis iuxta illum,* (Pauonem) *vel Philomelam, vel Cygnum ſtatuat, ac canere ſubeat, inter canendum autem Pauonem iacentem commonſtret: ſat ſcio quod ad hunc flexuros ſit animus, longum valere iuſſis illorum canticis. Adeo inexpugnabile quiddam videtur eſſe ea quæ per viſum voluptas capitur.* Sed ut de Luſcinia proſequamur. Tantùm ea adhibet in hac varia ſuauique voce efformanda ſtudium, tantum ſibi, & hominibus complicet, vt nihil neque illi neque illis antiquius eſſe videatur. Illam neque ab hominibus ediſcere pudet, immò uerò eorum cantu ſummopere delectari ſcribunt Petrus Bellonius, & Petrus Apponenſis: hincque forte φιλῳδὸς .i. amatrix cantorum, vel cantus dicta fuerit. Albertus ait, ſe experimento cognouiſſe, Luſciniam ad cantantes aduolare, modò bene cantent, & dũ cantant, tacitè auſcultare, & mox quaſi vincere enitatur, alternatim canere. Idem ait [e] Pontanus carmine de Philomela Ariadnam imitante:

[d] De Domo. [e] In Aeon.

Ad corylos Ariadna canit ſubtegmina ducens;
Dum canit, aſſuetas miſcet Philomela querelas.
Coniugis abſentes hæc cùm ſuſpirat amores:
Ingeminat memorem nati Philomela dolorem.
Dumque viri barbam meminit, ſetoſaque menta:
Hic Philomela grauem ſuſtollit in aëra queſtum.
Dumq́; torum queritur, fraudataque gaudia lecti;
Moeſta ſilet Philomela, facitque ſilentia luctus.
Suſpirant, redolentque ſimul, quo carmine capta
Formica tacitum dont læta per agmina plauſum.

[f] Alibi etiam de suaui cantu Lepidinæ loquens Philomelam, quod Lepidinam vincere nesciret velut irâ percitam ac quasi inuidam illinc discessisse, vbi canebat Lepidina, ac si innuere vellet, Lusciniam quando se victam ab hominibus cantando cognoscat, inuidia contabescere. Canit ergo: [f] *In Lepid.*

Cùm canere inciperet, atro hic dente pilaster
Latrat, & ipsa fuga sepem, insidiasq; reliqui.
Inuidia (sic Nicla refert) Philomela recessit.

Philomelæ verò nullam esse peculiarem vocem, vt ante dixi, confirmare videntur Iulius Pollux, & Aelianus. Ille enim suam cuiq; animalium assignans, Εὐςομεῖν, id est cantillare Lusciniarum esse dicit. Hic verò Catrei anis vocem acutam, & cócisam esse, sicut Lusciniç. Quæ quidem ab vtroque assignatæ voces communes sunt, & omnibus auiculis canoris rectò accommodari possunt; nulli autem meliùs, quàm Lusciniæ, & præsertim, quam affert Pollux: qua vtitur Iulius Cæsar Scaliger in hisce lepidis versiculis: Εὐςομεῖν. Catrei.

Hinc gaturello Luscinella cantillans,
Hinc murmurante ripa garriens sinu
Grata quietis plena dona ministrabant.

Sed & multæ aliæ communes pariter voces Lusciniæ attribuuntur. Nullæ autem frequentiùs, quàm quæ luctum significant, cuiusmodi sunt lugere, flere, plorare, & id genus similia. [g] Moschus lugere facit in syluis, inquiens: [g] *Eidyl. 3.*

Ἀηδόνες αἱ πυκινοῖσιν ὀδυρόμεναι ποτὶ φύλλοις, id est,
Luscinia quæ densis lugetis in folijs,

Et quæ sequuntur. Chorus apud [h] Sophoclem de Electra loquens gemere, & lugere: [h] *In Electra.*

Electra prodita duris
Quæritur querelis sola
Semper peremptum querula
In modum Lusciniæ
Luget, genus peremptum
Misera parentem nullo
Metu mortis perculsa.

[i] Baptista etiam Mantuanus Lusciniæ cantum per hæc verba plorare, & queri exprimit: [i] *In villa rat frig.*

Philomela peremptum
Plorat Ityn

item [k] alibi [k] *Fast. lib. 5.*

Mane sub auroram cùm ros matutinus in herbam
Ros pluit, & lingua queritur Philomela rapinam.

Græcos, & Latinos poëtas in hoc imitati sunt Itali: & inter alios Torquatus [l] Tassus: [l] *Hierus. liber. lib. 18.*

Et di musico Cigno il flebil canto,
E l'Vsignuol, che plora, e gli risponde.

Is tamē gemitus, & ploratus (Quamuis verò gemere, & plorare ea dicatur,) haud insuauis est, sed suauis admodum, & auribus periucundus, vt dixi, & innuit [m] etiam Sophocles, cùm inducit chorum prædicentem Salamim ploraturam ob Aiacis dementiam non in modum Lusciniæ, hoc est non suaui fletu, & dulcibus querelis, quales sunt Lusciniæ, sed miserabili prorsus gemitu, miseroq; vlulatu. Ait autem: [m] *In Aiace flagel.*

Quando tu tam multo confecta æuo,
Canoq; obsita senio
Illum mater desipientem
Miserrima audiet,
Ah quàm miserabiliter
Non in modum querula
Luscinia plorabit:
Sed manifestos occinet
Misera eiulatus.

Disertè admodum Petrarca: vbi ait:

Quel Rosignuol, che si soaue piagne
Forse i suoi figli, ò sua cara Consorte.

Ietem alibi:

E'l Rosignuol, che dolcemente à l'ombra
Tutte le notti si lamenta, e piagne,
Di dolcezza empie il cielo, e le campagne,
Con tante noti si soaui, e scorte.

Sunt qui Luscinias sibilare dixerunt, quo verbo etiam vtitur [n] Sidonius Apollinaris ruris sui delicias enarrans. Ait enim: *Hic iam quam volupe est, auribus insonare cicadas meridie concrepantes, ranas crepusculo incumbente blacterantes, Cianosq; atque Anseres connubia nocte clangentes intempesta, Gallos Gallinaceos concinentes, oscines Coruos voce triplicata puniceam surgentis auroræ facem consalutantes: diluculo autem Philomelā inter frutices sibilantem*, & quæ sequuntur. Sed & Theocritus [n] *Epist. lib. 2.*

Sibilare quibus proprium. *In auib. Orat.47. Luscinia tardilingua.*

critus voces Lusciniarum sibilos dixit, vt in illo versiculo à nobis superiùs recitato videre est; sibila verò hæc suauissima, & iucundissima æstimari debent, non qualia ædunt dracones, quorum ferè proprium est sibilare, sed qualis est dulcis ille venti sonitus leniter flantis, & inter frondes suauiter murmurantis. Similiter Cinesias apud Aristoph. fieri cupit ἀηδὼν λιγυμόθος, i. canora Luscinia, non vt quidã exponunt stridula; nã stridor ingratus & aspersonus est. Quod verò Dion Chrisostomus Lusciniam à poëtis tardilinguam appellari dicat, ego me nusquam id legisse, & causam, cur sic appellata fuerit, ignorare ingenuè fateor, auis scilicet tam canora, & musica, quæ omnium vocalissima à primi nominis scriptoribus dici meruit. Sed huius appellationis causam profundioris iudicij viri fortasse excogitabunt.

Hist. li.9. cap.49. Erot. lib.1.

Nos interim quæ de ipsius cantu dicenda supersunt, prosequamur. Canere solet, vt Aristoteles, Plinius ac alij docent, assiduè diebus ac noctibus quindecim, cùm sylua fronde incipit opacare: deinde canit quidem, sed non assiduè. Author de natura rerum addit, tũc temporis adeò suo cantu delectari, vt rarissimè comedat; canere verò summa cum festinatione. Sed & tunc, & alijs temporibus, quo dies tranquillior, ac serenior sit, eò canit suauiùs, & incessabiliùs: vnde Strozius pater, vt summam amœnitatem diei natalis Anthiæ ostenderet, sic canit:

Garrula vicinis carmen Philomela sub vmbris
Integrat, & solito dulciùs orsa queri.

In Phad. Eidyl.3. Odyss.T.

Hallucinantur ergò, qui hanc auem, cùm maiori dolore afficitur, magis canere affirmant, eosq; meritò redarguit Plato. *Nec animaduertunt*, inquit, *auem nullam canere cùm esurit, aut friget, alioq; quopiam doloris genere afficitur: non ipsam Lusciniam, non Hirundinem, non Vpupam, quas aiunt præ dolore canere.* Moschus tamen vt ostenderet Bionis mortem omnes, immo ipsa etiam bruta fleuisse, nunquam ait adeo Lusciniam cecinisse in rupibus. Sed is sicuti & cæteri poëtæ ad fabulam alludunt, qua Philomela Ityn filium à se peremptum plorare dicitur: Sic & ipse etiam poëtarum princeps Homerus:

Ὡς δ' ὅτε πανδαρέου κούρη χλωρηῒς Ἀηδὼν
Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο,
Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσι
Ἥ τε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν,
Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον ὅν ποτε χαλκῷ,
Κτεῖνε δι' ἀφραδίας, κοῦρον Ζήθοιο ἄνακτος, id est,
Sicut autem Pandarei filia florida Luscinia
Bene canit vere recens stante, id est, nouo
Arborum in folijs sedens densis,
Quæ frequenter versans fundit personantem vocem.
Filium autem lugens Itylum dilectum, quem quondam ferro,
Interfecit per insanias filium Zethi regis.

Epist.13.

Idem annotare videtur Dion Chrysostomus. *Itaque*, inquiens, *tempus esset iuxta poëtam nunquam cessare à luctu, multò magis, quàm Luscinias. Illa enim vère dicuntur lamentari Ityn: homines autem par esset lamentari vere, & hyeme.* Martialis ob illatum sibi à Thereo stuprum flere dixit hoc disticho:

Flet Philomela nefas incesti Tereos, & quæ
Muta puella fuit, garrula fertur auis.

L.4. Eleg.4

Alij queri eam volunt propter linguam sibi abscissam, sicut Ianus Gruterus scribens:

Conqueriturq; iterum lingua Philomela rapinam.

Hist. lib.9. cap.49. L.10.c.29 In Theophr. de Plãt. caus. l.5.c.x.

Nunc poëtarũ figmentis omissis reliqua ceu ueriora prosequamur, quæ de eius cantu ab authoribus fide dignis prodita fuere. Transactis itaque illis quindecim diebus, quibus canere dixi assiduè noctù, & interdiù, canit quidem adhuc teste Aristot. sed non assiduò: mox enim adulta æstate vocem mittit diuersam, non insuper uariam, aut celerem, modulatamq; sed simplicem. Idem tradunt Plinius, & Aelianus. *Sed ea*, inquit ille, *tanta, tam artifices argutiæ à quindecim diebus paulatim desinunt, nec ut fatigatas possis dicere, aut satiatas. Mox æstu aucto in totum alia vox fit, nec modulata, aut varia.* Hic autem, *Colorem*, inquit, *& vocem per æstatem in aliam speciem immutat. Neque enim sic cantum variat, distinguit, inflectit, acuit, quemadmodum verno tempore.* Addit Iulius Cæsar Scaliger, tàm à verno suo cantu in diuersum canere sub autumnum, ut nulla ratione persuaderi possit agricolis eandem auem esse.

INGENIVM

INGENIVM. MORES.



MBITIOSA glorioſaq; auis eſt Luſcinia, neque tam ſibi Pauo ob caudæ pulchritudinem, quàm ipſa propter cantus ſuauitatem ſibimet applaudit. Vnde Charmides Athenienſis, referente [a] Cælio Rhodigino eam nõ modò dixit φιλόμουσον, id eſt, muſicæ ſtudioſam eſſe, ſed & φιλοδόξον, id eſt, gloriam ambitioſiùs captare. *[a] Lec. antiq. lib. 23.* Siquidem in ſolitudinibus ſi concinat, ſimplicem omninò cantum ædit, apparatu nullo, veluti ſibi canens tantùm ſin præſto ſint auditores prædulcem in primis, variumq; multoq; apparatu compoſitum, quippe intellectu certo τεχνικῶς ἐλίττειν τὸ μέλος. Ipſæ autem non ſolùm hanc gloriam ambitioſiùs affectant, ſed & pullos ad eam quodammodo adhortantur, quod meminit etiam [b] Ariſtoteles, vbi ait. *Iam verò ſuos pullos docere, verſuſq; quos imitarentur, tradere viſa eſt, vtpotè cùm non perinde locutio, vt vox per naturam proueniret, ſed acquiri poſſet per diſciplinam, & ſtudium.* *[b] H. l. 4. c. 49* Idem aſſerit Plinius, cuius verba aliàs attulimus, & hic non repetimus, ſicuti neque Aeliani, quod nihil de ſuo adiungat. Præter id autem addunt quidam experientia compertum eſſe inconcinniùs nonnullas canere, quoniam matres ob exilitatem vocis earum docere dedignentur, doceri è contrà optimè quæ vnà cum cæteris degunt. Cæterùm parentibus, vt pulli ſui ad perfectum in canendi arte gradum pertingant, adeò cordi eſt, vt referente Oppiano illos quorum cantus genuinos & legitimos iudicant, omni diligentia curent: mutos autem tanquam ſpurios & indignam Atticis Luſcinijs prolem interimant. Eſt alioqui incredibilis earum in prolem amor, & quem celebrarunt plurimi. [c] Statius inter alios, vt declararet, quantæ curæ vxori ſuæ communis eſſet vtriuſque filia tam viro matura, canebat: quod *[c] Sylu. lib. 4*

Non ſic Philomela penates
Circuit amplectens, animumq; in pignora transfert.

Si fortè fortuna implumes adhuc nido detrahantur. mirum eſt, quanto ipſa mœrore conficiatur, quoſque gemitus, quoſue eiulatus effundat. Sic poëtæ cùm quem ſummo dolore affectum indicare volunt, admodum concinnè apteq; comparationes hinc depromunt. [d] *[d] Geor. lib. 4.* Vırgilius in primis de Orpheo ob Euridicis occaſum dolente:

Qualis populea mœrens Philomela ſub vmbra
Amiſſos queritur natos, quos durus arator
Obſeruans nido implumes detraxit: at illa
Flet noctem, ramoq; ſedens miſerabile carmen
Integrat, & mæſtis latè loca queſtibus implet.

Idem pariter [e] Baptiſta Mantuanus alijs verbis elegantiſſimè expreſſit: *[e] Aegl. 1.*

Mœrebam vt paſtu rediens Philomela, cibumq;
Ore ferens natis, vacuo ſua pignora nido
Cùm ſublata videt, roſtra cadit eſca remiſſo:
Cor ſtupet, & contra nidos ſuper arboris alta
Fronde ſedet plorans infelices hymeneos.

Eadem cõparatione vſus eſt Q. [f] Calaber Vxorem Laocoontis deflentem liberos à draconibus deuoratos, Philomelæ ob eandem cauſam ploranti comparans his verbis: *[f] Paral. l. 12* *Mater verò vberes queſtus fundens ad inanem tumulum obſtrepebat, aliud peius ſibi metuens: deflebat igitur calamitatem, in quam viri ſui inſcitia impegerat; nam Deorum iras ſuſtinuit: vt quando circa nidum queritatur Philomela: magno enim cruciatu cor exedens in valle arboribus obſita, cuius tenelli adhuc pulli, antequam obſtrepero reſonarẽt cantu, perierunt horrendi draconis maxillis, & matrem in luctum coniecerunt: nam immenſum quanta percita indignatione plorat in vacua domo magno adita clangore: ſic illa crebros ducebat gemitus ob filiorum exitium plorans ad eorum tumulum.* Sed iam reliquæ huius auis dotes enumerandæ veniunt; quas inter nulla eam magis admiratione dignam reddit, quàm ſumma ipſius docilitas, qua pollere eam experientia ipſa, & clariſſimorum virorũ authoritates teſtantur. Non loquor modò de canendi peritia, qua reliquas omnes aues ſuperat, taceo item quòd aliæ alias docent, id. n. paulò antè ſummorum authorũ teſtimonio cõprobaui. Neq; etiam quam promptè ac lubenti animo diſcat ab hominibus repeto. De his enim iam feci, & alio in loco verba iterũ facturus ſum. Loquor autem de tali docilitate, cuius ope Pſittaco ſuum Chære non inuidet. Ipſa inquam vocem hominũ efformare etiam docetur. Vocem humanã docuiſſe eam adoleſcentem quendam teſtatur [g] Philoſtr. *[g] In vita Apollon.* & quõ doceatur, docet [h] Plinius iubens, vt *doceantur ſecretò, & vbi nulla alia vox miſceatur, aſſidente, qui crebrò dicat quæ condita velit, ac cibis blandiente.* *[h] L. 10. c. 42* Idem author ibidem narrat,

Caſares iuuenes, nempè Claudij Cæſaris filios, *habuiſſe Luſcinias Graco, atque Latino ſermone doc i les: praterea meditantes in diem, & aſſiduè noua loquentes, longiore etiam contextu*, quare non amplius poſthac mirer, quę Ornithologus de tribus Luſcinijs ex familiaris ſui relatu memorię prodidit; etſi alioquin fidem vix admittant. Quarum hiſtoriam, quòd non iniucundam legentibus fore exiſtimem, hîc exarare non piguit. Credat interim quiſquis, quod ſibi viſum fuerit: His, inquit, adijcere libuit narrationem, quam amicus vir doctiſſimus, & fide dignus ad me perſcripſit. Quoniam de auibus perſcripturus es, dicam tibi de Luſcinijs ſermones hominum imitantium mirabile quiddam, ac propemodum incredibile: quod tamen & veriſſimum eſt, & ipſe his meis auribus audiui, atque expertus ſum proximis comitijs Ratiſbonenſibus anni 1546. cùm iſtic in publico diuerſorio ad auream coronam agerem. Habebat hoſpes tres Luſcinias ſeparatim collocatas, ita vt ſingulæ ſingulis caueis opacis includerentur. Per id verò tempus vernum, quo alioqui continuè, & indefeſſæ cantare ſolent, aduerſa valetudine ex calculo ita laborabam, vt quàm minimum mihi ſomno indulgere liceret. Tum circa, & poſt quidem mediam noctem, cùm nihil vſquam turbarum eſſet, miras altercationes, & æmulationes duarum Luſciniarum Germanico ſermone inter ſe colloquentium audiuiſſes planè hominum ſermones imitantium, me ob admirationem propemodum obſtupeſcere. Promere enim, ac conferre inter ſeſe nocte ſilentio hominum facto, quicquid interdiù ab hoſpitibus colloquentibus inaudierant, ac meditatæ fuerāt. Duæ autem inter eas erant huius artis inſignes atque præcipuæ, vix decem pedum ſpacio diſiunctæ: tertia longè remotior aberat, quam non ita lecto decumbens exaudire poteram. Sed duæ illæ mirum dictu, quàm inuicem altera alteram laceſſendo, ac reſpondendo altera alteram inuitabant, nec voces tamen ſimul confundebant, ſed potiùs alternatim reddebant. Præter autem quotidiana, ac recenter à conuiuis prolata, duas potiſſimùm hiſtorias mutuò inter ſeſe prolixè, & à media nocte in auroram vſque, donec nullus hominum ſtrepitus fieret, decantabant, & ea quidem modulatione ſua natiua, & vario inflexu vocis, vt niſi intentus nemo hominum facilè ab illis beſtiolis expectaſſet, vel animaduertiſſet. Et quærenti mihi ex hoſpite, num linguæ earum fortaſſe nouacula ſolutæ eſſent, aut aliquid eloqui edoctæ, reſpondebat, minimè, num ita animaduertiſſet, aut intelligeret, quæ noctù occinerent, ſimiliter negabat. Idem dicebat familia tota. Ego verò qui totas noctes dormire nō poteram, auſcultabam beſtiolas auidiùs, ac diligentiùs induſtriam earum, & certamen profectò admiratus. Altera hiſtoria, ſeu colloquutio erat de Pincerna, ſeu Oikete, eiuſq; uxore, quæ poſtulantem maritum profecturum in bellum ſequi noluerat. Conabatur enim maritus vxori, quantum ex auiculis animaduertebam, perſuadere ſpe prædæ, ut diuerſorio eo, ſeruitioq; relicto ſecum proficiſceretur in bellum. Illa verò recuſans ſequi vel Ratiſbonæ manſuram vel Norimbergam abituram ſe recipiebat. Fuerat vtrinque magna, & longa contentio; ſed amotis (quantum intelligebam,) arbitris, atque hero inſcio, hancq; totam reddebant auiculæ. Si quidenim ſecretiùs, tacendumq; magis inter diſputandum fortè euomuerant, illæ prodebant, ceu neſcientes diſcrimen inter honeſtas, & inhoneſtas voces. Et hanc quidem contentionem, & altercationem beſtiolæ ſæpè noctù repetebant, vt quæ firmiſſimè, vt conijciebam, hęrebat, ac probè meditata fuerat. Altera erat tunc imminentis belli Cæſaris contra proteſtantes hiſtoria, & ceu pręcinium quoddam. Rem enim omnem, quæ paulò pòſt accidit, veluti pręſagientes, ac vaticinantes decantare uiſę ſunt. Tùm & immiſcebant ea, quæ antea contra Ducem Brunſuicenſem geſta erant, ſed ut ego puto, auiculas illas habuiſſe omnia ex nobilium, ſeu capitaneorum quorundam priuato, & clandeſtino colloquio, quod eo loci, vbi auiculæ detinebantur, tanquam in publico diuerſorio frequens eſſe potuit. Hęcq; nocte, vt dixi, pręſertim poſt mediam, cùm profundius eſſet ſilentium, faciebant: interdiù uerò magna ex parte ſilebant, & nihil, quàm apud ſe illa quę fortè in menſa conuiuę, vel deambulando conferebant; meditari uidebantur. Ego profectò nunquam Plinio noſtro credidiſſem multa adeò miranda de auiculis illis ſcribenti, niſi ipſe has beſtiolas talia promentes, & oculis vidiſſem, & hiſce auribus audiuiſſem. Neque ſatis ex tempore tamen iam iſta ad te omnia perſcribere poſſum, & ſingula comminiſci. Hactenus ille. Mirum etiam eſt, ut herum ſuum agnoſcant, & diligant, quare uiſę ſępè ſunt etiam, quę è cauea dimiſſę ad eam ſpontè reuerterentur: qualem Alcon apud [1] Nemeſianum, ſe Donaci dono dediſſe canit:

Trium Luſciniarũ admirabilis hiſtoria.

Herũ ſuum agnoſcunt, & diligunt.

[1] Aeglog. 2.

Cur me Donace formoſa reliquit?
Munera nanque dedi, noſter qua non dedit Idas,
Vocalem, longos, qua ducit Aëdona cantus:
Qua licèt interdum contexto vimine clauſa
Cùm parua patuere fores, ceu libera ferri

Noue-

Nouit & agrestes interuolitare volucres,
Scit rursum remeare domum, tectumq́ subire
Viminis & caueam totis præponere syluis.

Ob eiusmodi amorem in herum visæ sunt etiam aliquæ, quę vel alijs venditæ, vel dono datæ, prioris domini desiderio contabescentes, vitam cum morte commutarint. Sed antequam seruitio assuefiant, plurimum laboris est impendendum, vt mox dicemus. Nam si adultæ capiantur, iam confirmata ætate, & inclusæ asseruentur in cauea, idcircò se & cantu, & cibo abstinent, & pro seruitute venatorem teste Aeliano silentio vlciscuntur, quia pręceteris auibus vehementissimè libertatem amant, eaq́; amissa sæpè commoriuntur. Atque hoc est quod dicebat [k] Ludouicus Ariostus: [k] *Satyr.3.*

Mal può durare il Rosignuol in gabbia.

Quare iam ætate grandes, altores non accipiunt, sed etiamnum pullos comprehendere student. Qui tamen & ipsi frustrà sæpè instituuntur, etenim matres ipsis, teste Oppiano, tantum libertatis amorem instillant, vt cantum omninò recusent, & elingues sese matrũ exemplo præbeant. Vigilem porrò auem esse Lusciniam ex hoc patet, quòd non solùm interdiù, sed etiam noctu canit, vt Hesiodus testatur, referente [l] Aeliano. Scribit enim illam ex auibus omnibus somni expertem esse, seduloq́; in vigilijs versari, Hirundinem verò non prorsus semper vigilare, sed dimidium tantùm somnum perficere. Has autem pœnas vtramque luere propter facinus in Thracia perpetratum in cœnam illam illicitam. Postremò callidane, an stolida auis sit Luscinia in sequenti capite aperiemus. [l] *In Varijs.*

CAPIENDI RATIO.



LVSCINIA, quia stolida auis, & minimè circunspecta est: omni aucupij genere admodum facilè capitur. Sicubi aliquantulum excauatam tellurem viderit, cibi spe ocyùs accurrit, quare aucupes terram leuiter effodiunt, ibiq́; decipulam collocant caueæ modo fabrefactam, sed cuius superior pars tota pateat, vt introeuntibus auiculis aditum præbeat, quæ tamen cauea etiam operculo cooperitur, cùm opus est: quod ne decidat, prohibet virgula quędam, qua in altum erectum fulcitur. Farinarios deinde vermiculos, quibus auidissimè inhiat, vel aliud edulij genus intra, & extra decipulam apponunt. Accurrit illa ilico, deuorataq́; iam foris posita esca, intrò deuolat, eduliumq́; quod aucupes ad filum quoddam ex industria alligarunt, deglutiens filum simul trahit, quo tracto loco suo dimouetur virgula, quam diximus fulcire operculum: quo delabente, decipula clauditur, capiturque misercula, sed frequentius, faciliusque visco vnde [a] Oppianus: Luscinia auis stolida. [a] *De Acup. lib.1.*

Decipit & visco versutus Aëdonas auceps.

Nam si aliam auiculam, etsi protinus diuersæ speciei caueę inclusam viderit, velut curiosa & quid illic rerum agat captiua illa, scire cupiens, temerè circunuolitat, donec in virgulas visco illinitas, caueæ affixas vel alis, vel pedibus impingat. Quomodo autem hoc pacto faciliùs capiatur, docet Io: Baptista Porta, iubens, vt fæmina caueę includatur, aucupesq́; vocem Lusciniæ ementiantur, (reperiuntur enim qui illarum sonum exactissimè reddunt, sicuti ego vidi plurimos, & etiam asserit [b] Plinius docens, quomodo id fiat, *addita* scilicet *in transuersas arundines aqua, & foramen inspirando, linguaue parua opposita mora*). Nam mas audita ea voce accurrit, & conspectã fæminã circunuolitat, & in insidias incidit. Porta autem id tradit de retibus, sed de visco quoque idem statuendum est, immo verò minori negotio pręstabitur. Quomodo præterea aliter visco capiantur, nimirum propter musices amorem docet [c] Bellonius, eas tantopere musica delectari scribens, vt eius causa se facillimè capi sinant. Nam si quis, inquit locum adeat, ubi numerosè degant, ibiq́; musicum aliquod instrumentum pulset, illę suauem sonum admiratæ, & captę dulcedine, magna frequentia aduolant, & in insidias visco in arboribus illic confitis paratas incidunt. Docet idem alium ab hoc penitus diuersum capiẽdi modum. Sicuti enim harmonicum sonum amant, ita obstreperum, & ingratum prorsus abhorrent, & abominantur. Quapropter si quis felem, aut aliud obstreperum, & stridulum, aut inconcinnę vocis animal arbori alligauerit, & funiculo à longè attractum vociferari cogat; illę tanquam indignabundę, & veluti stridore illo offensæ, quasiq́; increpantes tamdiù circunuolitant, donec ijsdem insidijs illaqueantur. De irretitis quibusdam auiculis, & Lusciniã retia euadente, & in proximas syluas aufugiente, sic meminit [d] Petrus Angelius Bargæus. [b] *L.10.c.29* [c] *De Anib. lib.7.cap.1.* [d] *Carm. li.1.*

Aucupe cùm trepidæ ſurgunt clamante volucres
Et cæcæ properant accelerare fugam:
Implicitæ laqueis omnes, & retibus hærent,
Occultoſque dolos, inſidiaſque dolent.
Sola inter cunctas elapſa effugit, & altas
Luſcinia in ſyluas libera facta volat.
Ecquis io vates, ſacrum genus eſſe negabit
His auibus, cùm dent retia & ipſa viam.

MIGRATIO. LOCVS.

Luſciniæ frigoris impatientes.

[a] *Hiſt. lib. 5. cap. 9.*

[b] *l. 10. c. 29.*



VIA Frigoris admodum impatientes ſunt Luſciniæ, in caueis hyeme facilè pereunt: quæ verò eam effugiunt, poſtmodum maximi væneunt. Quæ ſui iuris ſunt, à nobis diſcedunt, loca calidiora quærentes. *Aeſtate*, inquit[a] Philoſoph. *adultæ non diu apparent, & ſeſe abdunt & latent, & ſub autumno vſq; ad vernos dies conduntur*. Plinius etiam *hyeme non cerni* prodidit. Aëris etiã rationem habent, nam alibi magis, alibi minus frequentes viſuntur. [b] Athenis plurimam reperiri earum copiam perhibent: vnde fortaſſis Philomelam poëtæ Atticam fuiſſe confinxerint, dulciterque garrire, quæ ſit Attica. Hinc apud Sophoclem Antigone ſciſcitanti [c] Oedipo patri cæco, quem manu ducebat, quonam terrarum perueniſſent; reſpondet, Athenas & in nemore illo, quod vrbi proximum erat audiri Luſciniarum melos. Inquit autem.

[c] *In Oedip. Colon.*

Miſerande genitor, arduis quantum eminus
Licet videre, vrbs cincta turribus iacet,
Atque hic, vt ego quidem puto, quem premimus, eſt
Locus Dijs ſacratus, id olea plurima,
Viridique denſa germinans laurus coma
Viteſque conſitæ arguunt, & intima
Parte nemoris ſuaues canoro gutture
Luſciniæ fundunt ſonos.

Qui locus idem fuerit cum illo, vbi Creuſa Erechthei filia ab Apolline vitiata, grauidaque facta fuit: petram [d] Euripides vocat Luſcinijs celebrem, id eſt, à Luſcinijs frequentatam. Cupienti enim Ioni filio noſſe ſuos natales, reſpondet Creuſa, ſe indulſiſſe Veneri furtiuæ:

[d] *In Ione. Act. 5.*

Παρ᾽ Ἀηδόνιαν πέτραν φοίβῳ, id eſt,
Iuxta petram Luſcinijs celebrem cum Phœbo.

[e] *De auib. l. 7. cap. 1.*

Prope Ardennam Syluam, vt vocant, Luſcinias abundare teſtatur [e] Bellonius. Contrà Hybernia, vt refert Io. Boterus, Luſcinijs prorſus caret; ſicuti & Batauia, vbi, vt mihi retulit Hollandus quidam fide digniſs. aliunde etiam illatæ mori vulgò creduntur, Daulis pariter oppidum eſt, non procul a Delphis, vbi Luſciniam non parere ſcriptores memoriæ prodiderunt. Et Delphi Batauiæ emporium eſt, quaſi Luſcinia quæ Delphos Græcorum fugiat, prope Batauorum quoque eiuſdem nominis vrbem morari nolit. Hinc autem Philomela prope Delphos à Thereo violata fingitur. Sed et in ijs regionibus, vbi frequẽs earum numerus inuiſitur, paſſim & ſine diſcrimine non degunt. Loca enim alia alijs præferũt. Mane nunc hîc, nunc illic volitant. A meridie ad occaſum ſolis umbroſa quærunt ad opacum frigus canentes, prope fontes, riuulos, & ſæpes: quare meritò cecinit Politianus:

Non querula ceſſant tenerum tinnire volucres,
Fluctibus Alcyone, querula Philomela ſub umbra.

Et Bembus.

O Roſcignuol, che in queſte verdi frondi
Soura il fugace rio fermar ti ſuoli,
E forſe à qualche noia hora t'inuole
Dolce cantando al ſuon de le roche onde.

Cur in dumis latent.

[f] *Strom. l. 3.*

In dumis etiam, rubiſque libentiſſimè latitant, fortè quia illic ſe à ſerpentibus tutiores fore credunt, ab ijs enim plurimùm ſibi timent, vt ſuo dicemus loco. Vnde [f] Iulius Aelius Grottus loquens de Marone Pythagorico, qui ſe in diuerſa corpora migraſſe dicebat, ſcribit illum aliquando fuiſſe Philomelam, & cum reliquis huius generis auibus luxiſſe in rubis:

Luxit in hamatis quæ Philomela rubis.

Sub quer-

Sub quercuum pariter ramis, sub vitibus, & myrtis non inuitæ delitescunt, quod innuunt quoq; hæc elegantissima [f] Petri Angelij Bargæi carmina, adhortantia vt quercum fugiat, vites verò & myrtos sibi eligant.

Ne cantus Philomela tuos, ne prejice ad auras:
Has quercus, hæc tu robora dura fuge.
Nec te decipiat, blandis quod sæpe Napæis
Ornarit varium querna corona caput.
Hic tibi dum rami fundunt è cortice viscum,
Exitium misera, perniciemq; parant.
Sunt virides Bacchi vites, est proxima myrtus,
Intra quos versus dicere tuta potes,
Vitibus auratis pendent hinc inde racemi,
Myrtus odoratas spargit vbiq; comas.
Adde quod & numeros, & dulcia carmina vatum
Et Venus, & toto pectore Bacchus amant.

[f] *Carm. l. 2.*

Apud [g] Aristophanem verò Luscinia, quam excitare, & alloqui cupiebat Pisteterus, Butomo insidebat. Est autem Butomus planta, fluuios, & loca aquosa amans & in eis fructificans. Non omnibus autem in locis æquè vocales sunt. Montanæ etenim eas, quæ in vallibus, & locis palustribus victitant, harmonia vincunt, vt superiùs annotatum est. Scribit [h] Petrus Martyr in insulis Hispaniola, & Ioanna nunquam à cantu cessare, & mense Nouēbri canere. Pausanias Luscinias, quæ circa Orphei sepulchrum nidos habent, suauiores, quam cæteras, & vocaliores à Thracis vulgò credi, prodidit. [i] Idem confirmat [k] Philostratus ex Myrsilo, qui lesbiana composuit. Sepulchrum autem id in Antissęa regione conditum, verùm in illo non cadauer totum, sed caput tantùm conditum esse. In Scotia, vt Petrus Apponensis refert, non tam suauiter canunt quàm in Italia.

[g] *In auibus.* Butomus quę planta. [h] *Hist. Ind. occid. Bom. 3 in cōpond.* [i] *In Bœot.* [k] *In lib narrat. mirab.* Orphei sepulchr. vbi. [l] *In problem Aristot.*

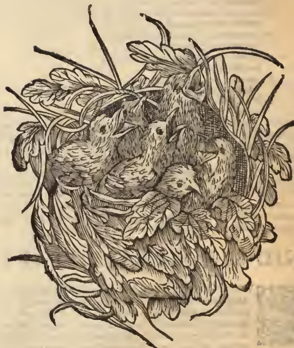
NIDVS. INCVBATVS. PARTVS.

LVSCINIA vere nidum construit mense Maio, vel etiam prima æstate. Aliquæ humi sub sepibus, & arborum truncis: nonnullæ in ipsis fruticibus viridibus, & densis. Nidum autem ipsum ex folijs arborum, paleis, & musco, oblongiusculum ferè parant. Quos autem ego vidi, folijs quernis erant constructi, figura hemisphærica, quorum alterum in suburbano meo adinuentum, vna cum fœtibus hic expressum exhibere non piguit. Delitescebat sub herbis illic plurimùm luxuriantibus, quò pertranseuntibus minus conspiceretur, ex folijs quernis haud inconcinnè constructus. Mirum autem quomodo folia illa sine glutino simul connecterentur. Figura erat semisphærica, cuius beneficio à pluuijs, & ab omni alia ambientis iniuria fœtus intus latitant tutiores. Ii verò quinque erant iam plumis obuestiti, præter vnum qui alijs subiacebat, prorsus glaber, & implumis. Plumarum color cinereus, obscurus: rostrum triquetrum quodammodo, & cuius pars illa mollior, & cartilaginea, seu carnea, quam oris labra non ineptè dixeris, quæ in adultis euanescit, coloris lutei albicantis. Oculi parui, nigri, pellucidi, pedes subalbidi. Magnus faucium hiatus. Ore nanque aperto, voce admodū alta, & obstrepera, quasi cibum peterent, vociferabantur. [a] Aristoteles etiam Lusciniam *æstate quinque aut sex oua parere* scripsit, Plinius *cùm plurimum sena* in hoc ab Aristotile dissentiens, quòd primum ver nidificationis tempus statuat, cùm ille æstate parere dicat. Sed facilè conciliatur: vterque præceptor. Luscinias enim vtroque tempore parere compertum est. Numerum ouorum fortè non seruant, nam Albertus, Minores aues, vt sunt Philomela, & Alauda semel anno quatuor, aut quinque oua ædere scribit. *Fæmina* teste [b] Aristotele *cessat à cantu, cùm incubat: pullesque educat.* Quod negat Albertus, aitq; se dum adhuc incubaret, canentem audiuisse. Idem Albertus Lusciniā, cū incubat, non solum fotu corporis, sed etiam cantu oua viuificare testatur his verbis: *Philomela inter incubandum cantat: & dixerunt aliqui Platonicorum oua eius non posse sine cantu viuificari, id quod verum esse videtur. Nam spiritus lenis, & calor eleuans sanguinem in talibus animalibus mouet in eis cantus iucunditatem, & desiderium gaudij: talis verò parentum calor incubando magis vitalis est, quàm alius.* Idem legere est apud D. Ambrosiū, si modo D. Ambrosij sunt hæc verba, vt nonnulli volunt. *Luscinia, peruigil custos, cùm oua quodam sinu corporis, & gremio fouet, insomnem longa noctis laborem cantilena suauitate solatur, quo possit non minus dulcibus modulis (vt mihi videtur)*

Quo tēpore nidificet, & vbi. Ex quibus nidum conficiant, & quomodo. Nidi cū pullis descript.

[a] *Hist. lib. 5 cap. 9.* [b] *Hist. lib. 5 cap. 9.*

Luſciniæ nidus.



videtur) quàm fotu corporis oua animare. Sed eiuſmodi ouorum viuificatio, quanquam veriſimilem, & Philoſophiæ principijs conſentientem rationem afferat Albertus, Ariſtotelis tamen authoritati repugnat. Luſcinia etiam ex ijs auibus eſſe prædicatur, in quarum nidis Cuculus parit. Eandem cum Phœnicuro auicula illi admodum ſimili aliquando coire, ſunt qui referant.

Cum Phoenicuro aliquãdo coit.

EDVCATIO. CIBVS.

Luſciniæ antiquitùs ali ſolitæ. De ſtoicor repugnan.



VSCINIAS antiquiſſimis etiam temporibus ali ſolitas ex multis veterũ monumentis colligitur: ſed potiſſimùm ex Chryſippo, qui in libro de Rep. referente Plutarcho, inſectatur eos, qui Pauones alebant, Columbas, Perdices, & Luſcinias. Sed hunc Plutarchus meritò redarguit, tãquã contrarias legibus à conditore legum vniuerſi poſitis leges ſtatuentem, ac naturam ſubſannantem, quæ ad ſolatium tot malorum, quibus tam frequenter premimur, tam elegantia ac ſonora animalia tam ſtudioſè ædidit. Romanos Luſcinijs delectatos in primis fuiſſe ex Plinio apparet; non ſolùm autem viros, ſed etiam fœminas, quę illas deliciarum gratia alebant, vnde[a] Martialis:

Luſcinia tumulum ſi Thleſina dedit.

Ex hoc enim colligitur non minus hanc Luſciniam fuiſſe delicias Theleſinæ, quàm Lesbiæ decan-

[a] Lib. 7.

decantatus ille à Catullo Paſſer, vt pote quam adeo dilexerit, vt ſepulchri honore dignata fuerit. Noſtra quidem tempeſtate, quàm placeat illarũ cantus, nemo eſt, qui ignoret. Quomodò autem ſint educandæ, iam dicendum eſt. Mares ſeruandi ſunt, fœminæ reijciendæ quibus autem ſignis dignoſcantur in ſequenti capite dicetur. Nunc adultaſne, an iuniores educare expediat, conſiderandum. Scribunt enim aliqui, ut etiam ſuperiùs eſt annotatum, ſi pulli capiantur adhuc & cãtandi rudes, & inter homines alantur, peius canere, quòd ante legitimum tempus à magiſtris parẽtibus ſubducti fuerint: contrà ſi alantur unà cum parentibus, erudiri, & diſcere optimè. Ita Gryllus apud [b] Plutarchũ, *Luſcinia quoque pullos ſuos, inquit, cantare docent: & capti ante tempus, enutritique inter hominum manus deterius canunt: quia præproperè à magiſtro ſunt remoti.* Sed iam adultos alere, ut iam dictum eſt, non parum habet difficultatis. Ob deperditam enim libertatem tanto mœrore afficiuntur, ut cibum detrectãtes contabeſcant, ac ſæpe etiam commoriantur. Quin, ut ex Aeliano diximus, adultæ ſæpe canere recuſant, ut uenatorem ſilentio ulciſcantur: Crediderim ego, tam diu eiuſcemodi auiculas uelut elingues perſeuerare, donec mœrorem depoſuerint, eoque depoſito priſtinum cantum repetere. Quare adultæ etiam ali meo iudicio poterunt. Quod cùm difficillimũ ſit, pullos è nido detractos plurimi præferunt. Hîc itaque quis labor cùm in his, tùm in illis enutriendis ſit impendendus, ut omnibus ſatisfiat, dicetur à pullis exordiendo: Sint uerno tempore nati, nam quò citiùs, & tempeſtiuiùs haberi poſſunt, eò minori negocio uoti compotes fiemus: ſed & uocaliores euadent, uitamq́; in longius tempus producent, ut ambientis iniurijs minus obnoxij. Cùm enim plumarum defluuio ſtato ab ortu tempore laborent, ſicuti & aliæ aues, ſi primo uẽre in lucem ęditi fuerint, tempeſtiuè ab illa moleſtia liberabuntur, nec eos borealia frigora, quę autumni initio aliquando vigent plumis nudos excipient: quod illis euenit, qui æſtate prognati ob ea in uitæ diſcrimen adducuntur. Sed neq; è nido ſunt eximendi implumes: ſed expectãdum dum plumis veſtiantur. Exemptos in abditam domus partem procul ab hominum frequentia ſemouendi, ibique cibus quater, aut quinquies ſingulis diebus accurata induſtria offerendus: ſit is vel oui recentis & cocti donec indurruerit, vitellus, uel cor ueruecinum, aut uitulinum optimè contuſum, indeque buccellæ paruulæ tres, quatuorue ſingulis uicibus exhibeantur. Cùm uerò paulo magis adoleuerint, caueæ includendi ſunt, in quâ palea ſit aut fœnum, quo mollius cubent, Tandem cùm iam proprio marte cibum capere poterunt (id autem cognoſcitur cùm cantum emittere, & garrire incipiunt) muſcas, formicas, & harum oua, & ueruecis, vel uituli cor, & aliquando carnes crudas, vel coctas etiam, ſed ſine ſale minutim conciſa exhibere conuenit. Vermes præterea quos farinarios vocant, auidiſſimè comedunt, quos uel mortuos, vel uiuos potiùs, ut motu illorum ad cibum alliciantur, præbere licebit; neque enim illos deglutiunt, niſi prius occiderint, Horum apud piſtores magna reperitur copia; ſed maior apud textores qui pannos è lino, vel cannabe contexunt. Vtuntur enim miſcella quadam, è furfuribus, aceto, & axungia, qua deſtillante, putreſcenteque vermes naſcuntur & pro Luſciniarum eſca in furfuribus aſſeruantur. Suprà cùm de huius generis auium uictu generarim loqueremur, edulium deſcripſimus, quod omnibus quidem, ſed Luſcinijs præſertim ſuauiſſimum ac ſapidiſſimum eſt, & earum incolumitati plurimùm conferens: nunc aliud illi ſimile deſcribere non pigebit, quo Genuenſes Luſcinias alere conſueuerunt, vt retulit mihi Odoardus Turrianus nobiliſſimus Genuenſis ex Comitibus Lauaniæ, herbarumq́; cognitionis ſtudioſiſſimus, & peritiſſimus. Sumunt ij amygdalarum ab interiori cortice expurgatarum vncias ſex, optimè contundunt, binos ouorum vitellos, qui coctione induruerint, addunt, melliſque quod ex Hiſpania eò aduehitur, vncias duas, quibus omnibus ſimul in mortario lapideo diligenter commiſtis, croci pauxillo colorem conciliant, deinde paſtillos unius vnciæ ferè pondere efformant, & in furno tepido decoquunt, ſed non diù, eos poſtea extractos aqua roſcea leuiter conſpergunt, & in Luſciniarum cibum aſſeruant. Cùm vſus exigit, ferreo quodam inſtrumento, quod Tyrocneſtem uocamus, minutim cõminuũt, & epulandos non ſolum iunioribus, ſed iam ætate grandibus, offerunt: Si adultas educare libet, mox vbi ſunt captæ, alas deligare profuerit: ne ſcilicet euolare cupientes ſe ſe caueæ clathris allidant, roſtrumque proterant, eoque faciliùs manſueſcent, & cicurabuntur. Quod cùm factu difficillimum ſit; libertate enim priuari admodum moleſtè ferunt, caueam, etiam vndique carta cooperire oportet, interſepienteſque virgulas detrahere. Vt autem ad cibum accipiendum incitentur, muſcas, & vermiculos viuos in caueam inijcere proderit, vt illorum motu ad eſcam illiciantur. Deinde veruecinum cor, vel bubulum, & alia à nobis commemorata edulia obijcere expediet, quæ tamen ſi attingere recuſauerint, tam diu vermibus ſunt paſcendæ, donec cibis etiam alijs aſſueſcant. Quidam ut carnibus aſſueſcant,

Quomodo educandæ. Mares alendi, fœminæ reijciendæ. Adultæ ne, an iuniores Luſciniæ ſint alendæ.

[b] In Gryllo.

Quomodo pulli ſint educandi, & qui.

Quõ cognoſcãtur iam eſſe cibũ capere.

Adultarum cura.

Potus.

Quantò citius canũt, eò magis canoræ euadent.

aſſueſiant, fruſtulum carnis & vermem farinarium ſimul vinciunt. Atq; hæc de cibis. Non minori curæ nobis eſſe debet, potus, ut mundus, defæcatuſque ſemper illis in promptu ſit, vt ſitim ſedare, & lauare etiam liceat, quoties libuerit. Hoc modo altæ Luſciniæ, aliæ tranſactis octo diebus, aliæ quindecim, nonnullæ nõniſi poſt mẽſem canere incipiũt. Quæ vltra hoc tempus non canunt, aut fæminæ ſunt, aut cantui ineptæ. Quantò autem citiùs cantillare incœperint, eò magis canoras fore arguitur & ſuauiùs cantaturas. Cùm canere incipiũt, charta illa, quæ caueam cooperiebat, paulatim detrahenda, ita ut ſingulis diebus fruſtulum aliquod abſcindatur, eiuſque loco frondes aliquot reponere conducet: donec penitus detracta carta, luci, & ſplendori aſſueſiant. Quæ cautio ſi omittatur, periculũ imminet, ne indignabundæ, aut territæ prorſus obmuteſcant.

S E X V S.

Notas quibus mas a fœmina dignoſcatur.

[a] De auib. l. 7. cap. 1.



DIVERSI diuerſas prædicant notas, quibus in hiſce auiculis ſexus cognoſcitur, Ornithologus maſculorum colorem aliquantò obſcuriorem eſſe tradit, cui ſubſcribere videtur [a] Bellonius, plurimique alij, Sunt qui dicant, marem corporis mole fæminam ſuperare, alij oculum dextrum mari eſſe maiorem, quam fæmellæ. Multi caudam illi, quàm huic longiorem. Ego omnia hæc falſa eſſe experientia didici. Nam quæ in mare ſigna memorãt, omnia in fæmina eluceſcere ſæpe animaduerti: Non iuerim tamen inficias plura ex hiſce commemoratis ſignis ad dignoſcendum ſexum plurimùm conferre, ſed ſtabilia, & perpetua eſſe nemo mihi perſuaſerit. Ex cantu vero & motu locali ipſarum certiora ſigna deſumuntur, ut ſunt huiuſmodi. Quæ frequentes, & modulatos edit cantus, qui continuo ſpiritu trahantur in longum: quæ vnico ſæpè inſiſtàt pedi, & longum temporis ſpacium immobilis permanet, eam marem aſſerere ne dubitaueris. Fæmina etenim per caueam huc illuc curſitat, ita vt loco ſtare non poſſe videatur; cantum promit breuem, conciſum, & intermiſſum; neque enim in tam longum tempus illum producere valet, vt mas. Nec mihi quis [b] Ariſtotelem, & Plinium obijciat, quorum ille, *Luſcinias mares canere perinde vt ſuas fæminas*, hic verò *auium quarundam maribus eandem vocem eſſe* dixit, *vt Luſciniarum generi*. Non etenim dicere voluerunt hi præclariſſimi authores, vnam eandemque vocem, eodem ſono prolatã vtrique ſexui eſſe in hac auium ſpecie: Sed differentiam afferre voluerunt, quæ inter mares, & fœminas diuerſorum generum animalium intercedit. Nam in quibuſdam quidem mares tantùm canunt, vt in cicadarũ genere, in quibuſdam & mares, & fæminæ, vt in Luſcinijs, ſed diuerſimodè. Hæ igitur ſunt marium, & fæmellarum differentiæ. Cæterùm quas menſis Martius, primumque ver ſuppeditant, hoc peculiare habent, quòd mares, vt pote qui tunc in Venerem ruunt, ſexu etiam ſeſe prodant. Tunc enim temporis genitalia in illis turgent, & prominent: ſecus in fæminis.

Certiſſima ſexus ſigna.

[b] Hiſt. lib. 4. cap. 9.

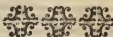
Mares adulti uere capti ſexu ſe ſe produnt.

CORPORIS AFFECTVS.



CORPORIS affectus curandi methodum docuimus in huius libri principio, cùm de morbis, quæ toti harum auicularum generi accidunt, ageremus. Luſciniæ præterea peculiare hoc habent, vt facilè pingueſcant, immò ſæpe adipis mole obrutæ extinguantur, quare vt minus pingueſcant, carnes crudas ſi quando in cibum exhibere contigerit, diſſectas minutim, vel contuſas prius abluere expediet; ciboſque qui minimè pingues ſint, parumque nutriant, manducandos apponere. Ipſæ verò cum liberæ adhuc volitant, ſi ægrotare contigerit, formicarum ouis ſibi ipſis medicæ medentur, ex eorum enim eſu conualeſcere dicũtur. Quapropter illis etiam, quæ in caueis aſſeruantur huiuſcemodi medicinam facere aliquando profuerit.

Formicarũ ouis ſibi medentur.



SYMPATHIA. ANTIPATHIA.



CVM Phœnicûro Luſciniæ amicitiam intercedere ex hoc patet, quòd cum eo coire credatur, vt dictum eſt: Cum reliquis etiam omnibus ferè auiculis præſertim cum iis quæ molli ſunt roſtro, illi ſat bene conuenit. Ad illas enim caueis incluſas, quæcunque tandem fuerint, eueſtigiò aduolat, Contrà cum Collurionibus ingentes inimicitias, etſi non æquo Marte exercet. Hi nanque omnes paruas auiculas perſequuntur, atque occidunt, & præſertim earum cerebella deuorant, vt mihi hæc ſcribenti narrabat auceps quidam: addens quoque, Collurionem cùm aliquam auiculam viſco implicitam viderit, illicò aduolare, & dum capere eas uult, in eaſdem virgulas viſco illinitas ſeſe præcipitare, atq; hoc modo non paucas capere ſolere. Habent preterea maiores hoſtes Luſciniæ, omnibus aliis auibus communes, Accipitres inquã: quod innuit & Heſiodi de Accipitre, & Luſcinia apologus, mox recitandus. Aquilas verò quantum paueant, declarat inter alios [a] Bapt: Mant: D. Apolloniam ita ſatellites horruiſſe ſcribens, vt faciunt Luſciniæ Aquilas, capræ leones, & agnæ lupos.

Luſciniæ ſympathia cum Phœnicuro.

Cum Accipitribus Antipathia.

Cû Aquilis.

[a] Parth. 6.

Stat veluti tepidis errans ab ouilibus agna
Inter mille lupos, aut inter mille leones
Caprea, quæ tenera producere cornua fronte
Incipit, aut Aquilas inter Philomela rapaces.

Viperas etiam exhorreſcunt ac ſi occulta quædam inimicitia ſecum ipſis eſſet. Neque enim potiore de cauſa dumeta, & rubos quærunt, quàm ut ab illis tutæ ſint. Ad ea enim loca propter ſpinarũ aculeos non facilis eſt ſerpentibus acceſſus. De hac antipathia meminit [b] Gaudentius Merula, ſcribens, uulgò credi, Luſciniam à uiperæ ſuppoſitæ oculorum fulgore in certiſſimam perniciẽ trahi. Deſcendens enim paulatim ab arbore fit, ut in prædã ipſi cedat. Sed de hoc [c] Cardanus, etſi patris ſui teſtimonio ſit confirmatum, non parum addubitans ait: Maius eſt, quod de Philomela referunt, paterque meus id teſtabatur, quod tamen apud me ſupra fidem eſt, ſcilicet, Philomelam deprehenſam in arbore à vipera, quæ arborem ambit, paulatim deflentem miſerabili voce in illius os, vt deuoretur, deſcendere. Si itaque hoc contingat, metus, & antipathiæ cauſa, ac cuiuſdam ſtuporis ingeniti ratione fiet. Verùm talibus non ſubſcribam, donec uidero. Hæc Cardanus.

Cû viperis.

[b] In mirab.

[c] De variet. rer. l. 7. c. 36.

Luſciniæ & viperæ hiſtoria.

COGNOMINATA. DENOMINATA.



AEDONES Libyſſæ, ut alibi annotatum eſt, dicebantur olim mulieres illæ quæ liberos ſuos neſcio qua ductæ religione, Carthagine, quæ Libyæ urbs eſt, immolabant. Natos namque ſuos interficiebant, ſicuti Aëdon, aut Luſcinia, quæ liberorũ interfectrix, παιδολέτωρ ab [d] Euripide appellatur. Sirenes præterea Luſcinias auiformes uocat [e] Lycophron, Luſcinias aũt, quia ſuauiter canere credebantur, ut Luſciniæ, adeo ut dulci cantu ſopitos nautas deuorarent: auiformes quia parte inferiori ſicut aues fingerentur. Caſſandra igitur præbicens varios Vlyſſis, & ſociorum errores, diuino afflata numine ſic vaticinatur:

Aëdones Libyſſæ.

Aëdon iterfectrix liberorum.

[d] In Rhes. Act. 3.

[e] In Caſſãd.

Τοὺς δ' ἀμφὶ σύρτιν καὶ λιβυστικὰς πλάκας,
Στενὼν τε πορθμὸν συνδρομὼν τυρσηνικὸν,
Καὶ μιξόθηρος ναυτιλοφθόρους σκοπὰς,
Τῆς πρὶν θανούσης ἐκ χερῶν μηκιστέως
Τοῦ στερφοπέπλου σκαπανέως βοαγίδα,
Ἁρπυιογούνους κλωμακάς τ' Ἀηδόνων
Πλαγχθέντας, ὠμόσιτα δαιταλωμένους
Προπάντας ᾅδης παιδοκτὸς ἀργύνεται, id eſt,
Alios circa Syrtin, & Libyæ æquora,
Anguſtumque freti Tyrrheni concurſum,
Et ſemifera naufragas ſpeculas,
Prius interfectæ manibus Meciſtei
Leoninam induti foſſoris bubulci,

Et auifor-

Et auiformium ſcopulos Luſciniarum
Vagatos, crudeliter laceratos
Orcus omnes capax capiet.

[f] In Caſſād. Apud [f] eundem Caſſandra vocat Laodicen, & Polixenam Luſcinias, quarum illa, cùm capta Troia, hoſtium vim timeret, & alioqui ob excidium patriæ magno cruciaretur dolore, vltrò ſe de rupe præcipitem dedit: hęc verò Achillis vmbris à Pyrrho ſacrificata ad tumulum eius occubuit: Ait autem:

Laodice, & Polixena Luſciniæ dictæ.

Οἴ μοι δυσαίων καὶ διπλᾶς ἀηδόνας,
Καὶ σὸν τάλαινα πότμον αἰάζω σκύλαξ, id eſt,
Hei mihi miſera duas quoque Luſcinias
Et tuam, infelix canis gemo mortem.

Hecuba canis. Canis dicitur Hecuba, quòd in canem deformata fuerit. Luſcinia Muſarum dictus fuit Palamedes ab Euripide Vlyſſis dolo à Græcis interfectus.

Luſcinia Muſarum Palamedes dictus.

Ἐκάνετ' ἐκάνετε τὸν πάνσοφον ὦ Δαναοὶ,
Τὰν οὐδὲν ἀλγύνουσαν ἀηδόνα μουσᾶν, id eſt,
Necaſtis, necaſtis omniſcium o Danai
Muſarum Luſciniam cunctis innoxiam.

Fuit quippe vir ille in Philoſophia excellens, & ad pangendum carmen factus, quem Iliacum bellum verſibus ceciniſſe perhibent. Pari ratione [g] Iulius Cęſar Scaliger Catullum vocat Philomelam:

[g] In manib. Catul.

Catullus Philomela dictus.

Dulcis Virgilius, latina Syren,
Duplex Mæonides, triplex Apollo,
Vnus omnia, quæ ambiunt poëta,

O Cygne, ò Philomela, & quę ſequuntur. Quod dicendum reſtat, Romæ olim celebris erat Luſciniorum familia, quos tamen non à Luſcinijs, ſed fortè quòd Luſcioſi eſſent, ſic reor fuiſſe denominatos. Horum meminit [h] Lambinus, paupertatem, inquiens, maiori laudi, quàm delicias fuiſſe teſtimonio ſunt Fabricij, Curi, Coruncani, Luſcinij, Acidini, Calatini. Huius familię fortè fuerit Fabricius Luſcinus (fortè Luſcinius) de quo meminit [i] Amianus Marcellinus.

[h] Comm. in Horat. lib. Carm. od. 3.
[i] Lib. 5.

PRÆSAGIA. AVGVRIA:

OVIS nunciam à Sappho dictam fuiſſe Luſciniam teſtatur Suidas, eò quòd cantu ſuo ver ſignificet. Quapropter poëtę uer deſcripturi Luſcinias iam canere vel mox cantaturas dicunt, ut Baptiſta Mantuanus:

Suos cùm iam Philomela pararet
Acdere per villas, & per viridaria cantus:

[a] L. 2. Hor. Et [a] Iulius Aelius Grottus ver deſcribens:

Attica Cecropijs Philomela receſſerat antris
Acriter Hiſmarij fata gemens Ityli:

Franciſcus quoque Petrarca inter alia vêris ſigna Philomelæ fletum commemorat:

E garrir Progne, e pianger Filomena

[b] L. 8. epiſt. 7 Sed expreſſius [b] alibi idem Petrarca eam veris nunciam appellat. Ego, inquit, lites, clamoreſque furentium, & tubas, & tympana: Tu mugitus boum, labentiſque riui murmur, tu querelas volucrum audis, Philomelam primus uêris nunciam auditurus. Ineuntem quoque brumam Luſcinię domeſticę pręſertim mares cantu admodum uocali, & inſolito nunciare ſolent: quod nos in una, atque altera non ſine admiratione experti ſumus; cùm taceant tunc omnes aliæ uolucres. Diem ſimiliter pręnunciare nemo eſt qui ignoret. Diluculò nãque canentem, uernis pręcipue illis quindecim diebus, quiuis audire poteſt. Quod modo ad auguria attinet, ipſam efficaci haberi auſpicio, & felicia decernere teſtatur Alexander ab Alexandro: quod prius à Plinio ſcriptis proditum eſt ſcribente, Suauitatẽ cantus ipſius pręmonſtratam efficaci auſpicio, cùm in ore Steſichori cecinit infantis; quod hoc carmine expreſſit [c] Baptiſta Fiera.

[c] In Sylu.

Steſichori Philomelam olim inſediſſe labellis
Et miro auſpicio modulatam carmina, fama eſt.

Pari auſpicio poëtarum princepem Homerum Luſcinię uocem ędidiſſe memorant, ut alibi à nobis traditum eſt.

MORALIA.

MORALIA.

VICVNQVE huius mundi illecebris allectus, cælestia obliuiscitur, vnde postea interueniente morte opprimitur, iuremerito comparatur viatori illi pigro, qui Philomelæ in arbore, aut rupe aliqua garrientis cantu detinetur, & ab incœpto itinere remoratur, superueniente nocte in tenebras, & labores conijcitur: vt eleganter his versibus Scaliger ostendit:

Qualis scatebrosa piger è rupe viator,
Viridante cui tacito blanditur in vmbra
Arguta ciens modulos Philomela canoros:
Sudore, sitis perditus excipit vndam,
Oblitus iter, celeri nocte deprehensus,
Quem fugerat vltrò nouum duplicat laborem.
Cælestia sic qui recolit mente maligna
Hoc melle acido lumine delinitus atro,
Interueniente tenebra opprimetur amens.

Lusciniæ cantus alioqui laudabilis est, vt quæ Deo factori suo gratias assiduè agere videatur. Tota enim peruigil nocte paruulis ouis supersedens, decantat tanta can tilenæ suauitate vt hæc videatur summa eius intentio, quò possit non minus dulcibus modis fœtus animare, quàm fotu corporis. Hinc educta progenies vespere, & mane & meridie quodammodo narrabit, & creatoris laudem non ingrata natura enunciabit ei, qui dat escam omni carni, confitebitur, vt erubescere debeat homo rationalis, si vnquam dona creatoris in escam mutus ab eius laude perceperit. Lusciniæ autem, quæ non solùm fouendo, sed etiam canendo oua sua excludere studet, comparat D.[a] Ambrosius mulierem illam pauperculam, quæ vt natis suis victum prouideat, nocturna opera exercet, & cantu longum, & importunum laborem solatur. Quæ quanuis Lusciniæ suauitatem non possit imitari, imitatur eam sedulitate pietatis. Huius auiculæ cantum imitari oportet omnes Christicolas, sicuti scriptum est, *Cane & cane bene.* Quoscunque enim Christum colentes bene canere vt Luscinia, decet. Tunc autem bene canimus, cùm in orationibus persistimus, Deo laudes dicimus, peccata confitemur, gratias pro acceptis beneficijs Deo agimus. Quod autem Luscinia cantu diem prænunciet, in hoc non male assimilatur prophetis. Isti enim ortum solis iustitiæ Christi præsciuerunt, & eum futurum hominibus canticis prædixerunt. Quod verò tempore verno, dum assiduo cantui operam nauat, raro comedere perhibeatur, magnum quidem omnibus Christi fidelibus, sed præcipuè ijs, qui religionem colunt, & religiosi vulgò dicuntur, pietatis documentum præbet. Homines namque Deo addictos, & sacros, dum in eius laudes incumbunt, ab ebrietatibus, & comessationibus prorsus abstinere decet. Et quemadmodum Lusciniæ de suauitate concentus certare dicuntur, ita pariter viros istos, vt alter alteri in commemoratis pijs munijs obeundis præcellat, eniti par est. In hisce omnibus igitur Lusciniam imitari quisque debet. Quod autem vere, & æstate tantùm canere feratur, non hyeme, id illi vitio ascribendum est, sicuti & illis, qui vere, & æstate, idest, cùm prospera vtuntur fortuna, Deum laudibus extollunt iuxta illud, *Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei:* hyeme verò, cùm infortunijs premuntur, à diuinis laudibus abstinent. Sed neque in hoc imitanda est, quod præsente maiori hominũ numero ardentiùs canat, sin auditores nõ sint vel pauci, cantum negligit. Quod tamen nonnulli faciunt concionatores, seu prædicatores; qui in magna tantùm hominum frequentia ad ostentationem nimirum orationem habere ambitiosè cupiunt; paucis auditoribus concionari recusant, cùm potius Christum imitari præstaret, quem vni tãtùm mulierculæ Chananææ diuina patefacere mysteria nõ piguit.[b] Cælius ex hoc, quod Lusciniarum fæmellæ minus, quàm mares canoræ sint, egregium mulieribus documentum elicit. Ipsas nempe decere silentium, ipsisque præcipuè ex silentio adesse ornamentum. In mulieribus autem nostris, secus accidit, quæ (liceat mihi Andreæ Tiraquelli verba vsurpare, sicuti ipse Plautina) sunt loquaculæ, argutulæ, verbosæ, dicaculæ, linguaces, garrulæ, & arcanorum minimè tenaces. Nam vt ait Eunomia ipsa Plautina in Aulularia.

[a] *In Hexam lib. 5 c. 24.*

Christicolas lusciniæ cantũ oportet imitari.

Religiosos à crapula abstinere decet.

In quibus non imitanda.

[b] *Lect. antiqu. lib. 17. cap. 6.*

Multum loquaces meritò omnes habemur,
Nec mutam profectò repertam
Hodiè dicunt mulierem vllam in sæculo.

Inquam

Tres mulieres nundinas faciũt.

In quam ſententiam Germanorum eſt prouerbium: Tres mulieres nundinas faciunt; ex loquacitate mulierum ortum, quarum garrulitas nundinis comparatur, vbi maximus eſt mercantium ſtrepitus, ſonituſq; Sed de hac re ſatis.

VSVS IN CIBIS.



[a] Lib. 15. de cib. cap. 48.

Aeſopi Tragici cẽtena ria patina.

ETSI Luſcinias in cibis ab elegantioribus aſſumi noſtro æuo [a] Ioannes Bruyerinus neget, mihi tamen, qui eas aliquando eſitaui, non inſuauem, nec inſalubrem, quamuis exiguum cibum præſtiterunt. Cæterùm antiquitùs eas ſicut & alias aues vocales in delicijs fuiſſe, teſtatur centenaria illa Aeſopi Tragici patina, quæ ſcilicet conſtabat centum auiculis (inter quas Luſciniam quoque locum habuiſſe cenſendum eſt,) quæ cantu aliquo excellerent, vel humanam vocem imitari valerent: quarũ ſingulæ nummis ſex coemebãtur. Quare vt conijcit Budæus, patina illa quindecim millibus coronatorum ſtetit. Nec mirum tanti Tragœdum cœnaſſe, quando Romani Hiſtrionicæ artis ſtudio admodũ capiebantur: vnde ingentis pretij munera hiſtrionibus dediſſe leguntur. Siquidem ciuem quendam Romanũ donatione vnica Aeſopo decem aureorum millia dediſſe legimus, & Roſcium annua mercede ſex, & triginta millibus aureorum meruiſſe. Nulla autem ſuauitate inductus fuit Aeſopus ille, quàm vt hominis imitationem, aut potius hominum linguas cœnaret. Heliogabalus verò ille imperatorum perditiſſimus, camelorum calcanea, criſtas Gallinaceis demptas viuentibus, Pauonum linguas, & Luſciniarum eſitaſſe perhibetur: quod ſe factitare affirmabat, quòd qui ijs veſcerentur, epilepſiam non ſentirent. Arrij etiam filios Luſcinias magno coemptas cœnare ſolitos fuiſſe ſcribit [b] Horatius ob ſolam dementiam, qua laborabãt.

[b] Serm. lib. 2. ſatyr. 3.

Quinti progenies Arri par nobile fratrum
Nequitia, & nugis, prauorum, & amore gemellum,
Luſcinias ſoliti impenſo prandere coemptas,
Quorſum abeant ſani? An creta, an carbone notandi?

Non etenim, quia ſuauiorem alijs auibus cibum præbeant, illis veſcebantur, ſed quia ob cantum pretioſæ erant; quod magnum eſſe inſaniæ, & ſtultitiæ genus, quis eat inficias?

VSVS IN MEDICINA.



VERVMNE ſcit quod de Luſciniarum linguis aſſerebat Heliogabalus alij dijudicent. Egoquidem præſtantiora, & certiora remedia in epileptico affectu vſurpanda putarem. Cæterùm harum carnes ad uigiliam facere ex clarorũ virorum monumentis conſtat. Pſellus in primis canes, & Coruos & Gallos, ad vigiliam conferre ſcribit, & Philomelam, & Veſpertilionem & Noctuam, atque ex his maximè caput, cor, & oculos. Quod partim eſt [a] Plinij authoritate cõfirmatum, qui & vtendi modum docet, inquiens, quod *cancrorum oculi cum Luſciniæ carnibus in cervina pelle alligati vigiliam præſtant fugato ſomno.* [b] Aelianus quoque huic ſubſcribit: quod tamen remedij genus, tanquam ſomno rerum quieti, & Deorũ placidiſſimo aduerſum elegantiſſimis verbis improbat. *Luſcinia*, inquit, *auium argutiſſima, & tranquillo præ cæteris animo, ſuauiſſima, & canora voce ſolitarijs in locis cantillat. Eius etiam carnes vigiliam fouere aiunt, mihi verò qui cibo veſcantur huiuſmodi, homines nec boni, nec ſapientes videntur. Sed illius etiam Deorum atque hominum regis, vt Homero placet, nempe Somni priuatio, infelix infelicis cibi munus mihi videtur.* Licet autem Aelianus hoc remedij genus deteſtetur, qui tamen aut nocturnis orationibus, aut ſtudijs inuigilant, lubentiſſimè amplectentur: ſicuti & illi, qui ſoporoſo aliquo affectu infeſtantur: quibus quomodo ſit adhibendum docent quidam hoc modo: Accipe cor, vel oculos Philomelæ, & pone ſub ceruicali, vel puluinari vel ſuſpende è collo ægrotantis. & quandiù ibi fuerit, non dormiet. Io. Baptiſta Porta addit, omnium vigilantium, & Nocturnorum, & noctiuagorũ animalium carnes idem præſtare, & quæ noctũ vocalia ſunt, valere, vt in uigilijs patrata in ſomnis narrentur, cuiuſmodi eſſe dicit, ranam, Anſerem, Luſciniam, Bubonem. Fel eius cum melle illitum viſum perfectè acuit, ut uult kiranides. Poſtremo pro cachecticis in cibo laudari Alaudas, & Luſcinias Alexander Benedictus memoriæ prodidit.

[a] Lib. 32. cap. 10.
[b] De anima lib. 1. c. 43.

VSVS

VSVS IN DELICIIS.


VR tam ſedula cura, tantoque ſtudio Luſciniæ à nobis educentur, nemo eſt qui ignoret; vt ſcilicet nos cantu ſuo oblectent, & moleſtiſſimas animi curas adimant. Licet autem omnes aliæ ferè nocturnæ aues, & præcipuè quæ flebiles voces ædunt, nobis ſæpenumero ingratæ ſint, non tamen, ut inquit [a] Franciſcus Petrarca, Philomela, quæ apud Virgilium

Flet noctem, ramoque ſedens miſerabile carmen
Integrat, & mæſtis latè loca queſtibus implet.

[a] *De aduerſ. fort. dial. 90*

Dulcis enim eius fletus, & ſuaue carmen, & delectabiles ſunt querelæ. Hinc in Elyſio, vbi nihil eſt, quod moleſtiam afferre poſſit, ſed omnia grata, & iucunda ſunt, antiquitùs felices illæ animæ maximam è Luſcinijs uoluptatem capere dicebantur. Sic [b] Lucianus enumerãs delicias conuiuiorum, quæ illic celebrari fingebantur, ſcribit, Luſcinias, & cæteras canoras volucres cum cantu cõuiuas ſuperuolare, & aſpergere flores, quos è proximis pratis legũt. Et paulò pòſt primas choreas a pueris, & virginibus, quibus præerant, & concinnebant Eunomus Locrus, & Steſichorus, duci fingit, ſecundas à Cygnis, Philomelis, & Hirundinibus. Sic quoque [c] Strozius filius canit, quòd illic

Semper odoratis gemitus Philomela ſub umbris
Integrat.

[b] *Verar. hiſt. lib. 2.* [c] *Amor. l. 1.*

Aurei quoque ſæculi homines voluptatibus, quæ ex Philomelæ cantu hauriuntur, non caruerunt: nam

Blandaque vicina recinens Philomela ſub orno
Mollibus exciecrat dulcia bella modis

Vt ait idem [d] Strozius, aurei ſæculi delicias enarrans. Et noſtro æuo, & in noſtris regionibus quis ex huius auiculæ cantu voluptatem aliquando non percipit? Quàm dulce enim, & quàm ſuaue omnibus vbique eſt eam cantillantem audire? Illis verò potiſſimum, qui verno tempore ruri ſe continent? Hanc vocis ſuauitatem & dulcedinem, ſæpius cùm expertus eſſet Veſpaſianus [e] Strozius, Luſciniæ ſic gratias agit:

[d] *ibidem.* [e] *Erot. lib. 6*

Aemula diuini ſuauiſſima carminis ales,
Quæ virides umbras, & loca ſacra tenes:
Mollibus, & varijs, quæ tot diſcrimina vocum
Flexibus humana dulcius arte refers:
Munere pro tali tibi quid Philomela rependam?
Præmia, quæ tanto digna labore putem?
Dum vagus huc illuc hortis genialibus erro,
Miror, & artifici culta vireta manu,
Hoſpitis officio tu protinus uſa benigno
Fingis in aduentu carmina melle meo.
Nec procul hinc denſis canis abdita frondibus altæ
Ilicis in ramo, populeiſuè comis.
Verùm hîc iuniperi inſidis mihi proxima trunco,
Non imitabilibus me venerata modis.
Et licet hac perſtem tibi tam vicinus in umbra,
Deque tua ſuaui garrulitate loquar,
Nil tamen ipſa times, nec gutturis iſta canori
Sedulitas ideo dulce remittit opus.
Grata ſed in longum luco reſonante querela
Ducitur argutis continuata modis.
Nos verò tali quoniam dignaris honore,
Dicimus in laudes hæc tibi pauca tuas:
Humanas auium quæ mulcent cantibus aures
Cedere carminibus carmina cuncta tuis.
Viue diu, ſimiliſque tui generata propago
Finiat extremum non niſi ſera diem.

Profectò huic, vt eius verba indicant, opus non erat cythara, ſicuti neque alijs, qui tunc temporis ruri degunt.

Nam cytharam Philomela feret: quam nulla libido
Flexit adhuc; tremulo permulcens gutture ſyluas.

Verba ſunt Franciſci Petrarcæ Ioannem Columnam Cardinalem, vt ſe rus conferret, hortantis. Quanuis autem Luſciniæ cantus tantam auribus humanis dulcedinem inſtillet: repertus eſt tamen aliquis, neſcio brutum nè an homo dicendus, qui vt narrat[g] idem præclariſſimus author, cùm ruri habitaret, ad fugandas nocte Luſcinias ſaxis armatus, ſudibuſq; conſurgeret: & cùm ſic parum proficeret, circunfuſas arbores detruncaret, vt vel ſic prærepto frondente domicilio, abirent: quibus manentibus cogeretur abire, quaſi importunis earum cantibus pulſus. Is tamen in proximę paludis ripa nocturnos ranarum ſtrepitus veluti modulatiſſimam fidium harmoniã gratis hauriebat auribus. O inhumanum, ferumque, & aſininis auribus hominem, qui quod cæteris maximæ voluptati eſſe ſolet, non tantùm aſpernaretur, & prorſus abhorreret, ſed à ſe propellere omnibus viribus ſtuderet: quę verò reliqui iuremerito deteſtantur, ipſi grata eſſent, & periucunda. Similis profectò is dicendus Aſino illi Aeſopico, qui Cuculi cantum Luſciniæ harmoniæ prætuliſſe dicitur.

HIEROGLYPHICA.



VSCINIA quia nulla auis vocalior ſit, nec alia elegantiùs cantet, corporis verò pulchritudine non admodum conſpicua ſit, & præ indignatione, ac nimia excandeſcentia ſæpenumero conficiatur, viri ſtudioſi & virtute præditi, qui leui de cauſa indignatur, & ira celerrimè excandeſcit, corporiſq; cultum negligit, haud temerè hieroglyphicũ ſtatui poſſit, matrũ verò, quæ proprios liberos trucidant, quia tale facinus Philomela patrata fuiſſe confingatur. Vnde mulieres illas, quæ Carthagine liberos ſuos Saturno immolabant, ſiue turpiter etiam cremabant, *Ἀηδόνας* Libyſſas dictas fuiſſe ſuprà meminimus. Pierius Valerianus in ſuis hieroglyphicis diuerſas aſſignat huius auis ſignificationes: & primùm Homeri ſimulacrum eſſe dicit, quod confirmat authoritate Aeneæ philoſophi, qui ex Chaldæorũ, Aegyptiorum, & Græcorum opinione defunctorum animas euocari poſſe docens, Orphea Cygni ſpecie euocandum eſſe ait, & ſi quis Homerum euocare voluerit, oportere eum Luſcinię forma indutum apparere. Simili ratione quemlibet poëtam egregium Luſcinię ſpecie euocare poterimus, illumque ipſius hieroglyphicum ſtatuere. Erat enim Pythagoricorum perſuaſio aues canoras in poëtas, & poëtas in aues canoras renaſci. Vnde apud[a] Platonem Thamyræ animus Luſciniæ vitam deligit. Ad quod alluſiſſe videtur[b] Ianus Gruterus ſcribens ad Petrum Tiaram poëtam:

Matris filios necantis hieroglyphicum.

Poëtæ egregij cuiuslibet hieroglyphicum.

[a] *Reip. l. 20.*
[b] *In epigrã.*

Quin Heliconiadum fueris quod viuus amator
Poſt obitus melicam te Dea auem eſſe dabunt.
Et vel Luſciniam, vel ouantem rore cicadam,
Vel Cycnum fingent, melligenam uel apem.
Mentior. Haud ſatis hoc: monſtrum nouum eris compoſitum
Ex Philomela, & Olore, exque cicada, & ape.

Perfecti oratoris hieroglyphicũ

Non ſolùm autem optimi poëtæ, ſed perfecti oratoris hieroglyphicum dici poteſt Luſcinia: eique aſſimilantur, qui in dicendi arte primas tulere. Quapropter rectè M. Tullium illud Romanæ eloquentiæ decus eximium Luſciniæ non ſolum ob ſummam eius in dicendo facundiam, ſed quia more eius auiculæ pullos ſuos, id eſt, rethoricæ ſtudioſos iucundiſſimis, & ſuauiſſimis cantionibus, præceptis nimirum rethoricis erudire voluerit, comparare poſſimus. Quemadmodum enim Luſciniam, vnam ex auibus maximè admiramur, quòd in tam paruo corpuſculo tam clara, tam ſuauis, tam magna, tam iucunda vox inueniatur: quod verno tempore cùm frondeſcere arbores incipiunt, quindecim diebus, ac noctibus continuis & ſine intermiſſione canere ſoleat, ſicuti iam ſatis ſuperque demonſtrauimus: ita pariter in hoc vno viro tam perfecta, atq; abſoluta prorſus omnis dicẽdi ratio eſt, vt in ſuo genere non minori ſit admirationi, atq; haud ſcio, an etiã maiori, qui dono quodã (vt ait Fabius) prouidẽtiæ genitus eſt, in quo tota vires ſuas eloquentia experiretur, clarus, ſuauis, iucũdus, grauis, qui diuina ingenij felicitate quicquid in omnibus alijs authoribus admirabile, politũ, ingenioſum, eximiũ reperitur, id in ſuis Luculenter, ne dicam diuinè operibus totũ effinxit. Sed iam reliqua proſequamur, quorũ Pierius Luſciniam hieroglyphicum eſſe ſtatuit: inter quæ prima ſe ſe nobis offert muſica, quam quidem omnibus numeris abſolutam per hanc alitem ſignificari ab alijs traditum eſſe aſſeuerat: nec iniuria, ſiue multiplicem vo-

cis varietatem, siue delectabilem suauitatem, siue pertinacem in ea continuationem admiremur. Quod autem cùm sylua incipit opacare frondibus, diebus, ac noctibus quindecim assiduè canat, lætitiam testata, quam ex verni temporis aduentu præsentit, hinc germinationis tempus nonnulli per Lusciniam significant, eodem Pierio referente: eademque de causa, quòd scilicet vernis illis diebus per totam ferè noctem dulci eo modulamine delectetur, vigilantiam suo hieroglyphico, nocturnasque lucubrationes denotat. Namque sicut ob mirificam canendi delectationem non piget insomnes noctes ducere, ita hos summæ sapientiæ, & scientiæ desiderio affectos non tædet laboriosis vigilijs insenescere, atque continua mentis agitatione consumi. Horum igitur omnium hieroglyphicum Luscinia meritò statui possit, è contrà in auibus Aristophanis illa denotatur per meretriculam habitu ornatam meretricio, capite verò Lusciniam referentem, ob id fortè, quòd illæ impudicæ mulieres non minus, quàm Luscinia linguâ valeant: unde Plautus meretriculam quandam Lusciniolam uocat, vt ex illius iam antè recitato & mox iterum citando carmine apparet. Vigilantiæ hieroglyphicum.

PROVERBIA.

PRO diuersis Lusciniæ proprietatibus diuersa quoque ab illa desumuntur prouerbia. Diximus autem auem esse vigilem, harmonicam, in canendo indefessam, ambitiosam, & cantu se suo delectari, ideoque sibi blandiri, & libertatis amatricem esse. Hinc prouerbia Οὐδ᾽ ὅσον Ἀηδόνες ὑπνώουσιν, id est, *nec quantum Lusciniæ dormiunt:* in eos conuenit, qui somni parcissimi sunt, Lusciniæ enim minimum dormire feruntur, vel propter Ityn extinctum, vel ob timiditatem sanè magis, vt arbitratur Adagiorum autbor. Ἀηδὼν μουσῶν, id est, *Musarum Luscinia*, conuenit in hominem insigniter eruditum, & præcipuè in poëtam carmine felicem, quo nomine vocatum fuisse Palamedem alibi diximus. Ἀηδόνων μουσεῖα, id est, *Lusciniarum Musea*, appellari possunt hominum disertorum, & eruditorum orationes, scripta, bibliothecæ, vel etiam ipsorum hominum doctorum conuentus. Sumitur ab ipsius cantu & hæc prouerbialis allegoria, *Luscinia deest cantio*, perinde quasi dicas, mulieri desunt verba, poëtæ versus, sophistæ cauillum, vnde [a] Plautus: Nec quātū Lusciniæ dormiunt. Luscinia musarum. Lusciniæ deest cātio. [a] In Bacch.

Ego Pol metuo ne Lusciniola desuat cantio

In eodem sensu Tappius scribit, Germanis hoc esse prouerbium, Die Nachtgall Kan nit singen, idest, Luscinia nescit canere. [b] Eidyl. 1.

Non sine prouerbiali figura loquutus videtur [b] Theocritus, cùm dixit:

Κὴξ ὀρέων τοὶ σκῶπες Ἀηδόσι γαρύσαιντο, id est,

Ex montibus Scôpes cum Luscinijs cantu certent

Et pariter cùm idem [c] alibi cecinit: [c] Eidyl. 5.

Οὐ θεμιτὸν Λάκων ποτ᾽ Ἀηδόνα κίσσας ἐρίσδειν, id est,

Non fas ò Lacon Picas certare cum Luscinijs

Eadem prouerbiali figura vsus uidetur Calphurnius.

Vocalem superet si dirus Aëdona Bubo

Quæ omnia conuenire possunt in eum, qui cùm infacundus, & ineruditus sit, virum eloquētem, & doctū docere conatur, vel ei se conferre. Sicut autem hoc ineruditos redarguit, ita quod sequitur peritos commonet, ne immodicè suis studijs delectentur. Est autem huiusmodi: Ἀηδόνες λόχμαις ἐγκαθήμεναι, id est, *Lusciniæ nugis insidentes*. Conuenit, vt diximus in eruditos, qui suis studijs magis, quàm par est, delectantur. Quod genus sunt poëtæ potissimùm. Sumptum est autem ab incredibili canendi tum studio, tum arte, quæ huic auiculæ tribuitur. *Luscinia vocalior*, vsurpari potest in eos, qui eloquentia conspicui sunt. Ἀηδὼν εἰς οἰκίσκῳ μὴ ᾄδει, id est, *in cauea non canit Luscinia:* quo prouerbio significatur, ingenij libertate nihil esse præstantius ad res agendas. Hoc prouerbio vsus esse dicitur Scopelianus sophista. Hunc enim cùm obsecrarent Clazomenij, vt domi suæ profiteretur, sperantes eius doctrina celebres fore, ille os obstruxit percommodè, dictitans, inclusam caueæ Lusciniam non canere: libertas etenim res inestimabilis, & ingenia libera rebus omnibus agendis sunt accommodatiora. Simile huic est, quod dixit [d] Ludouicus Ariostus: [d] Sat. 4.

Mal può durar' il Roscignuol in gabbia

Quod quoq;, & meliùs vsurpari potest in eum, qui seruitium alicuius molestè ferat. Postremu lo. Tzetezes cùm parœmias duas commemorasset, *Quantum Gracculi de regno curant, &*

Quantum Aquilis leges Platonis curæ ſunt, ſubdit. *Hac quoque ſimilis eſt ſuperioribus, Syllogiſmorum quæ cura eſt Luſciniys? Siue librorum qualiumcunque Ariſtotelis?*

APOPHTHEGMATA.

* In Apoph teg. Lacon.
* Ibidem.

NARRAT * Plutarchus Laconem, cùm plumis Luſciniam nudaſſet, ac parum admodum carnis reperiſſet, dixiſſe: *Vox tu es, & nihil præterea.* Simile nos Itali de Cuculo dicimus, in ſimillimo ſignificato: * Ageſilaus autem rogatus, vt refert idem Plutarchus, vt audiret quendam, qui vocem Luſciniæ imitabatur, renuit, quòd diceret ſe ipſammet ſæpè audiuiſſe Luſciniam, res inanes contemnendas demonſtrans.

EMBLEMA.

* Embl. 70.

Extat * Alciati de Luſcinia emblema huiuſmodi:

Quid matutinos, Progne, mihi garrula ſomnos
Rumpis, & obſtrepero Daulias ore canis?
Dignus Epops Thereus, qui maluit enſe putare,
Quam linguam immodicam ſtirpitus eruere?

Hîc autem Luſciniam intelligit, eorum ſequens opinionem, qui Prognem in Luſciniam transformatã fuiſſe volunt, vt rectè exponit Franciſcus Sanctius. Vocat autem illã garrulã.

Quòd cantare ſimul nocte dieque poteſt,

Quo epitheto à Martiale etiam donata fuit, vt ex eius diſticho à nobis alibi recitato patet.

FABVLOSA.



HILOMELA ne, an Progne in Luſciniam mutata fuerit, diuerſas ſuper hac re ſententias alibi recitauimus. Quapropter ne actum agamus, omiſſis, quæ à nobis ibi tractata ſunt fabellam aliam de Luſcinia referre præſtiterit, quam recenſet Petrus Martyr in hiſtorijs Indiarum occidentalium: ex qua pateat homines illos ſuas etiam ſibi confinxiſſe fabulas, ipſorumque ſicuti noſtros poëtas de Luſcinia, quod ex humana forma in auem deformata fuerit, fabulatos eſſe, etſi diuerſimodè. Ille autem ex inſulæ Hiſpaniolæ incolarum relatu huiuſmodi narrat fabulam. Ad cuiuſdam immenſæ magnitudinis montis radices, duæ ſpeluncæ erant, quarum maior Caxibaxaqua, altera verò, quæ minor erat, Amaiuna illorum lingua dicitur. In hiſce deliteſcebant homines (neque enim adhuc terras colere cœperant) nec foras egredi audebant, Solem veriti; qui ab eis cerni nolebat: & ne quis pedem extra ferret, Machoëlem quendam nomine ad fores cuſtodem collocauerat. Is curioſus nimium, quidque proferret inſula ſciendi cupidus, ſpreto ſolis præcepto, relictaque ſpeluncarum cuſtodia, huc illuc diuagari cœpit, cùm verò iter diutius protraheret, ad commiſſas ſibi ſpeluncas tempeſtiuè non rediјt: quare à ſole deprehenſus temeritatis & inobedientiæ pœnas luit, & in lapidem conuerſus illa in inſula in hunc diem ab incolis demonſtratur. Cuſtode autem abſente, qui in ſpeluncis incluſi fuerant, nocte quadam è carcere illo egreſſi cœperunt & ipſi per inſulam deambulare, ſed & hos nimiam contrahantes moram ſol ſuperueniens in arbores quaſdem deformauit, quæque etiamnum paſſim in inſula viſuntur, fructus afferentes prunis haud abſimiles. Hiſpani huiuſcemodi fructus ea pruna eſſe exiſtimãt, quos mirabolanos dicimus. Inter cæteros qui in ſpeluncis latitabant, vnus erat Vanguonione nomine vir præ cæteris conſpicuus Huic cùm multi eſſent liberi; vnum vt & ipſe inſulam perueſtigaret, foras mittere auſus eſt, quem poſtea ſol in Luſciniam conuertit. Cùm itaque illic, vt dictum eſt, Luſciniæ toto anni tempore canant, Indi aniculam ſuum infortunium, & ærumnam queri, & à parente ſuppetias inceſſabiliter implorare exiſtimant. Vides ergo & Indis ſuas eſſe etiam fabulas? Hanc tamen non pro fabula, ſed pro hiſtoria recenſent. Extat Philippi cuiuſdem de Philomela carmen inter Græca epigrammata, quæ Boream fugiens, cùm per mare volaret, delphini dorſo ſuſcepta, uectaque ſit, & illum nantem carminibus ſuis delectarit, quæ fabula ei, quæ de Arione narratur, perquam ſimilis uideri poſſit.

Luſciniæ fabula.
Caxibaxaqua.
Amaiuna.
Mirabolani.

APOLOGI

APOLOGI.



VSCINIAE, & Accipitris apologum narrat [a] Hesiodus, cuius hæc est breuis expositio. Accipiter Lusciniam vario cantu argutam in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc vnguibus transfixa miserè plorabat. Ad hanc raptor horrenda voce sic inquit: Quid exclamas misera, à multò quàm tu sis fortiore detenta? Huc adsis, quo ego te protraham. Suaue licet vsque canas: cæna tamen mihi futura es, vbi voluero. Apologus indicat eum desipere, qui potentioribus repugnat. Dicunt autem interpretes, ibi Hesiodum per Lusciniam semetipsum intelligere (poëtarum hieroglyphicum Lusciniam esse iam diximus) qui fuerat à iudicibus vexatus: per Accipitrem verò iudices, ob rapacitatem, qui Persæ fratris largitionibus corrupti iniquè iudicarant. Alij aliter hunc apologum narrant; & aliam quoque affabulationem afferunt. Philomela, inquiunt, super arbore sedens, de more canebat. Accipiter autem videns, ac cibi indigens volando corripuit. Quę cùm occidenda foret, orabat Accipitrem, ne deuoraretur. Neque enim satis esse ad Accipitris ventrem implendum, sed oportere ipsum ad maiores aues conuerti. At Accipiter suspiciens, ait: Sed ego certè demens essem, si qui in manibus paratus est, cibo dimisso, quæ non videntur, persequar. Fabula hæc significat, plerosq; homines eodem modo esse inconsultos, qui spe maiorum incertorum, quæ in manibus habentur, amittant. Cuculi, & Philomelæ apologum in Cuculo recitauimus soluta oratione, eundem nunc ab [b] Achille Bocchio versibus expressum reddimus cum duplici lemmate, ab vno quidem latere IVDEX INEPTVS PESTE PEIOR PESSIMA, ab altero verò cum lemmate OFFENSIO ASPERA EX INEPTO IVDICE.

[a] Lib.1. Lusciniæ, & Accipitris apologus.

[b] L.3 symb. quæst.90.

Dic, Musæ, quæso, cur diutiùs canis
Coràm homine, & accuratiùs Luscinia?
Illa, & Cucullus anni eodem tempore
Olim canendo, vt assolent, in maximam
Contentionem fortè quadam venerant,
De suauitate cantionis, & quia
Lis de sono erat, asellus est aptissimus
Tum creditus iudex, quòd auriculis foret
Præter animantes cæteras maioribus.
Asellus autem repudiata protinus
Luscinia, negare enim harmoniam illius
Se intelligere, palmam Cucullo adiudicat:
Illa ad hominem appellat, quem vbi videt, statim
Causam suam agit, & diligenter cantat, vt
Et approbet se, ad vindicandam iniuriam
Acceptam ab asino. Hinc discas ergò quilibet,
Vitare peius peste ineptos iudices,
Nec belluinis auribus tam credere,
Præpostera vt fiducia, atque offensio
Nascatur inde, pœnitenda, & aspera.

Idem Bocchius alterum habet hunc de Luscinia apologum, (si ita licet appellare, quod ipse symbolum) cum lemmate LVSCINIAE HAVD DEFIT CANTIO:

Propter limpidum aqua caput
Illimis Zephyro dum genitabili
Arridens aperit se humus,
Dum se mollia passim viridantium
Densant germina frondium,
Florentis teneræ ramulo ab arboris,
Dulci garrula murmure
Cantabat Philomela. Intereà nemus
Promptis vndiq; voculis
Argutum resonare. Inde sua nitido
Vmbra fontis in æquore
Visa, fortè timens vincier, integrat

Certatim varium, nouum
Mellitum, lepidum cantum animoſior.
Porro ſuſpicioſula
Paulum conſtitit. Hinc pracipiti volans
Lapſu falſa ad imaginem
Forma, vndam oppetijt. Naiades interim
Riſere. Illa vbi plumulas
Iam tota vuida ſe denique fallier
Senſit, mox vacuum ſecat
Euro diffugiens ocyùs aëra.

DE CARDVELE Cap. III.

ORDINIS RATIO.

Carduelis auis pulcherrima.



INTER pulchriores huius generis auiculas pulchra, imo verò pulcherrima ab omnibus ferè Carduelis vbique cenſetur, & non minus aſpectui iucunda, quàm cantu grata, ſuauiſq; auribus habetur, vnde meritò ſecundum à Luſcinia locum, cui nimirum ſoli cantus ſuauitate cedit, corporis verò pulchritudine longè antecellit, ſibi vindicat. Hæc & venuſtatis, & cantus nomine magno procul dubio apud omnes honore haberetur, ni, quæ magna illarum vbique reperitur, copia obſtaret. Id quippe illi euenit quod pleriſque alijs rebus, quæ etſi pretioſæ alioqui, magno tamen præ numero vileſcunt, Sed ego qui res, quales ſunt, potiùs perpendo, non quales æſtimantur, ſecundum illi inter canoras aues locum omnino tribuendum eſſe exiſtimo.

SYNONYMA.

Thraupis Ariſtotelis non eſt Carduelis noſtra.



VBI inter aues, quæ ſpinas appetunt Ariſtoteles Thraupidem, Acanthida, & Chryſomitrē annumerat; Gaza pro Thraupide Carduelem interpretatur, cui ſubſcribunt Hermolaus Barbarus, Ornith. & alij, nulli quod nouerim in nixi argumēto. Nemo enim illorum ſuam probat ſententiam. Miror autem cur non potiùs pro Chryſomitre Carduelem intellexerint, cui multo magis id nominis conuenit. Chryſomitres enim aurea ornatum mitra, ni fallor, ſignificat: quod nulli volucrum æque ac Carduelis noſtræ competit: ipſam namque aurea faſcia ornatam eſſe luce clarius cōſpicitur. Sed erroris eorum cauſam ſubodorari mihi videor. Nam mitram, ni fallor, capitis tantùm ornamentum eſſe exiſtimauerint: & cùm Carduelis vittam illam auream in alis, non in capite habeat, Chryſomitris nomine eam non ſunt dignati. Sciāt autem uelim, mitram ſignificare etiam quancunque aliam faſciam, quæ cuilibet corporis parti circunducitur: vnde faſciam quandam in loricæ modum contextam ad latera defendenda mitram appellat [a] Virgilius:

Mitræ ſignificationes variæ.

[a] Aeneid. lib. 6.

Et tunica manicas, & habent redimicula mitra

Simili ratione mitra appellabatur zonæ quoddam genus, quam ſoluebant primum parientes, & Dianæ conſecrabant; de qua [b] Cælius Rhodiginus, *Eſt*, inquit, *eodem quoque nomine, zona, quam ſoluere narrantur primùm parientes, dicantq; Diana, nota inde illius cognomento, vt appelletur* λυσιζώνη, *quo nomine etiam Athenis templum viſebatur conſecratum. Mitram certè incorruptam dicit Apollonius, vbi conſtant etiamnum pudicitia, virginitaſque.* Pulchro igitur nomine pulchra donetur auis, quod à Turnero quidem iuremerito factum eſt; quem multò meliùs, quàm illos hæc vidiſſe ex iam dictis patet. Hic enim velut ſententiæ noſtræ aſſertor, affirmat, auem illam aureis plumis, hoc eſt, Carduelem noſtram Ariſtotelis Chryſomitren eſſe, Thraupidem verò nequaquam. Quæ verò Thraupis ſit, ſuo dicemus loco. Nunc Carduelem Ariſtotelis Acanthida nō eſſe dixiſſe ſufficiat. Hæc.n. Philſopho teſte uita, & colore ignobilis eſt: Carduelis uerò, ſiue Chryſomitres, ut omnibus notum eſt, uarijs, floridiſque coloribus omnium oculos in ſui admirationem trahit. Quis color ille ſit, quem Ariſtoteles ignobilem uocitat in Ligurino referemus. Licet autem Ariſtotelis Acanthidem noſtram Carduelem eſſe nemini aſſenſerim, noui tamen recentiorum Græcorum quibuſdam

[b] Lect. ãtiq. lib. 6. cap. x

Acanthidem

Acanthidem cum Carduele eandem uideri, ficuti Theocriti interpreti, qui ait, Acanthidē auem esse argutam, & à coloris uarietate ποικιλίδα dici; quo etiam nomine Carduelem nostram neoterici quidam uocari asserunt, nempe à coloris uarietate, ut testatur ille, inter quos est [c] Bellonius, qui eodem in loco asserit Acanthidem longè aliam esse auem à Gallorum Chardoneret, id est Carduele, nempe Spinum, aut Ligurinum, quem ijdē uocant Serin. Nos Ποικιλίδα Picam uariam significare aliàs diximus. Sed ut ad rem reuertamur, Latinorum quoque plurimi, recentiores potissimùm pro Acanthide Carduelem uulgò dictā accipiunt, ut Seruius in illo [d] Virgilij.

[c] *De auib. l. 7. cap. 13.*
[d] *Georg. l. 3.*

Littoraque Alcyonem resonant, Acanthida dumi,

Per dumos uerò, inquit, Acanthis, quam alij Lusciniam (fuere etiam huius sententiæ aliqui, qui nimirum Lusciniam, & Acanthidem easdem esse existimarunt, fortè quòd in spinis etiam degat, licet illarum seminibus non uictitet) alij uerò Carduelem, quæ spinis, & carduis pascitur. Et sic passim Virgilij interpretes ferè omnes, & sexcenti lexicorum authores pro Acanthide Carduelem interpretantur, ficuti etiam pro Acalanthide, quam nimirū eandem esse cum Acanthide uolunt: quinimo illo in Virgilij versu modò recitato Acalanthida non pauci legunt, fortassis, quòd Acanthis primam corripiat, cui tamen incongruo aliter & fortè melius occurri posse uidetur additione nimirum & copulæ hoc pacto.

Acalanthis.

Littoraque Alcyonem resonant, & Acanthida dumi,

Baptista Pius Bononiensis ait Acalanthidem à quibusdam credi eandem esse cum ea, quæ vulgò Acalanthula dicatur, & cui vocis omnis amœnitas cum varietate tributa sit. Sed ego qui & ipse Bononiensis sum, nullam auem vulgò Acalanthulam vocari audio: suspicor tamen illum intelligere de Alaudæ quodam genere admodum canoro, quæ non Acalanthula, sed Calandra nuncupatur: de qua suo loco. Sed vt ad Latinam nomenclaturam deueniamus, non pauca etiam est de Plinij Carduele controuersia: nam non satis constat, quam ex his, quæ Carduorum seminibus vescuntur, pro Carduele intelligendam esse voluerit, Thraupidemne, Spinumne, an Chrysomitren: quæ enim de Carduele scribit, omnibus hisce auiculis vllo sine discrimine competunt; Namque omnes imperata faciunt, nec voce tantùm, sed pedibus, & ore pro maribus. Crediderim tamen hæc de Carduele nostra Plinium intellexisse, per excellentiam. Hæc enim alijs longè pulchrior est, & cæteris propter cantum anteferrur, atque licet ceteræ illæ carduorum semine quoque vescantur, ab his ipsam peculiariter nomen traxisse; nam & apud Cretenses in hunc diem, vt scribit Bellonius Guardelli dicitur, & Stragalino. Quare satis admirari nequeo, quid Grapaldo in mentem venerit, vt asseueret Carduelem esse Passerem solitarium, auem toto genere diuersam, & triplo & amplius maiorem, vermibus potissimùm victitantem, quos omninò aspernatur Carduelis, vt docuit Aristoteles. Fallitur quoque Ambrosius Calepinus, dum Anthum esse Carduelem credens, *Anthos*, inquit, *vnus ex filijs Nestoris est: & Latinè flos interpretatur. Hinc Carduelis Anthus dicitur, quòd flore pascatur*. Nos quæ auis Anthus sit, iam diximus. Nonnulli ad hanc eandem auem significandam quædam vocabula commemorant Latinane, an Græca, vel barbara, ignoro, sed barbara certè, vel saltem diuersè significantia. *Zena*, inquit Kiranides, *id est, auis Iouis, quam Græci vocant Astragalinum, nos verò Carduelem, in capite pennas rubeas habet, in alis aureas, & omninò varia est colore*. Corydalim, inquit Baptista Pius, nonnulli Carduelem vocitant. Matthæus verò Syluaticus pro Astrolino, & Astrogallo Cardellam, vel Carduellum interpretatur: quæ voces pro Astragalino, vel Astragallo corruptæ videri possint. Non tamen Oppiani Astragalini Carducles sunt, vbi scribit celeres Astragalinos visco capi: Astragalini ab astragali magnitudine dictæ videntur. Solent enim authores veteres medici astragali magnitudinem nominare, quasi notam vulgò, vt nos recentiores nucis ferè pronunciare solemus: est autem astragalus os pedis in animalibus quibusdam, supra calcaneum, talus Latinis dictum, vnde astragalus ludi genus, in quo astragalis, idest talis vtebātur. Habet item alias significationes, quæ ad rē nostram non faciunt. Cæterùm eiusdē Oppiani Asteres, quas ibidem visco capi prodidit, Cardueles forsitan fuerint. *Quibus*, inquit, *rubicundulus circulus stellæ instar in capite fulget*. De eo tamen addubitare videtur Ornithologus anceps Cardueles ne sint, an aliæ quædam auiculæ admodum canoræ, quæ & ipsæ è spinis, seu carduis victitant, rubente in vertice circulo, Scosserle ab Heluetijs appellatæ, de quibus in Linaria. Reperiuntur & quædā alia vocabula barbara prorsus, & corrupta, veluti Acardelentes, Acalantia, & Actalantia, nomina, vt videtur, corrupta ab Acanthis, uel Acalanthis: quas omnes dictiones recēset Syluaticus, qui aliàs etiam Lisiniam habet pro Cardella, ut ipse loquitur. Albertus ex Auicenna nimirum Azamicoz habet. Apud Italos latinam ferè uocem seruat, Cardello, seu Cardellino dicta, & apud quosdam etiam, si Augustino

Acalanthula. Calandra. Plinij Carduelis est eadē cū nostra. Guardelli. Stragalino. Grapaldi error. Calepini error. Zena. Auis Iouis. Corydalis. Astrolinus. Astragall°. Scosserle. Acardelentes. Acalantia. Actalantia. Lisinia. Azamicoz. Cardello.

Nipho

Chardonneret. Charderaulat. Siſtelfinck. Siſteluogel. Stigelitz. Rotkogelken. Pietter. Truns. Steglick. Sczigil. Sirguerito.

Nipho Italo credimus, Raparino, vel Rauarino, nimirum circa Lacum Verbanum. Galli Chardonneret, vel Chardonnet dicunt, quanquam & aliæ aues, quæ ſpinas, & carduos appetunt, eodem nomine ipſis vocentur. Sabaudi Charderaulat: Germani Siſtelfinck, vel Siſteluogel, quod carduis inſideat: quidam quoque Stigelitz imitatione vocis, vt ait Albertus. Roſtochij appellant Rotkogelken, Friſij ein Petter, Hollandi een Pitter, Rhæti, qui Germanicè loquuntur Truns, ni fallor, Illyrij, & Bohemi Steglick, Poloni Sczigil, Hiſpani Sirguerito, Sielecolore, & aliqui etiam, vt opinor, Pintacilgo.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

Ziſich. Finck. Auis lini.



CARDVELIVM plura genera conſtituere videtur Albertus, ſed tria dicit eſſe potiora, Carduelem propriè dictam, de qua impræſentiarum nobis ſermo eſt, Ligurinum & Fringillam, *Carduelis*, inquit, *multorum generum eſt, ſed tria apud nos ſunt notiora. Primum genus dorſo cinereo eſt à lateribus croceum, & ante roſtrum in capite rubet minij inſtar, & hoc nobilius habetur. Alterum eſt croceum paruum, quod vulgò Ziſich* (Ligurinus) *vocatur. Tertium vulgò nominatur Finck* (Fringilla) *cui pectus omninò flammeum rubet. Sunt qui quartum genus adijciant, lino inſidens: quare auis lini*, (Linaria) *vocatur, in dorſo ferè cinereum eſt, vt primum, & ex pectore ad croceum colorem cinereo dilutum vergit*. Hæc ille, volucres omnes carduis inſidentes ſub Carduelis nomine recenſens: & Cardueles propriè dictas meritò reliquis præponés, Spinis, ſeu Ligurinis ſecundum locum aſſignans, Fringillis tertium, poſtremum Linarijs inter notiora. Nos de ſingulis, auibus nempe prorſus diuerſis, ſeorſim agemus. Cæterùm aucupes noſtri Cardueles propriè dictas ſic diſtinguunt. Quædam inquiunt in ſpinis, & dumetis naſcuntur, quas aliqui alijs præponunt: quòd magnitudine, firmitudine, & cantus pertinacia ſuperent eas, quæ in arboribus naſcuntur. Aliæ mali aurantij colorem referunt, quæ proximè dictis cantus ſuauitate, & peruicacia nil cedunt. Alij verò, quibus ipſe aſſentior, quæ ad nigredinem magis accedunt, cæteris tanquam præſtantiores præferunt, & quò atriores, eò meliores eſſe cenſent. Sed & inter illas, quæ in arboribus nidulantur, in prunis, aut malis aurantijs inuentæ, illis quas oleæ aut aliæ arbores ſuppeditant, vocaliores, & magis habentur harmonicæ.

FORMA. DESCRIPTIO.

Cardueles vbiq; generantur.



NVLLA eſt regio, ni fallor, quæ hoc auicularum genus non generet: vnde apud omnes nationes paſſim in caueis alitur: quare in eius deſcriptione, vt auis notiſſimæ, & quæ ante oculos ſemper habeatur, nos nihil elaborauimus. Si tamen quiſpiam (quod vix mihi perſuadere poſſum) Carduelis deſcriptiorem deſideret, Bellonij aliorúq; deſcriptionibus quas hîc afferre non pigebit, ipſi ſatisfiet. Carduelis, inquit, [a] Bellonius, minor eſt Fringilla; magnitudine quodammodò Thraupidis (pro Thraupide intelligit auem eam, quæ Italis Citrinella nuncupatur, & nobis Bononienſibus Vidarino) & eſt pulcherrima auium, quæ in Gallia reperiuntur. Nutritur in cauea propter cantus ſuauitatem. Manifeſtiſſimis notis diſtinguitur à cæteris. Habet enim in anteriore parte capitis, & in gutture ſemper aliquid rubri. Capitis pars ſuperior nigra eſt, tempora alba. Alas habet nigras albo diſtinctas; in quarum remigibus pennis vtrinque lutea faſcia cernitur. Hæc Bellonius, cuius deſcriptione, ſi quis non acquieſcat, quæ alij de Carduelis forma ſcripſere, & nos hîc repetimus, perlegat. Carduelis, inquit author de natura rerum, auis eſt parua, croceo in corpore (alis) rubeo in capite colore decorata. Carduelibus, inquiunt Eberus, & Peucerus. dorſum cinereum, & fuſcum, alæ croceo colore, nigroq; mixtim alternatim variatæ, albiſq; notatæ maculis, vertex nigricans, roſtrum niger ambitus, hunc miniatus, miniatum cæſius circundat. Ex hac colorum varietate Baptiſta Mantuanus pictam nuncupat, dum ait:

[a] De Auib. lib. 7. c. 13.

Thraupis quæ auis.

Carduelis deſcriptio.

Miratur Acanthida pictam

Pſittacus.

Hic enim cum Acanthide Carduelem implicat, quod Latinorum recentiorum pleroſq; factitare ſuprà diximus. Quæ autem de colorum varietate tradunt citati modò authores, non in omnibus æquè conſpicitur. Superiori enim anno aucupem offendi plurimas Car-

dueles

Carduelis mas cum carduo tomentoſo.



Carduelis nondum adulta cum paliuro Theoph.



dueles vænales habentem, inter quas vna erat, quam aiebat nondum eſſe adultam. Erat autem alis & cauda adultæ ferè ſimilis, ſed in capite nihil prorſus habebat rubedinis, ſed vbiq; vnicolor, nempe ex cinereo ad ruffum tendens, cuius hîc etiam icon exprimitur, vti quoq; alterius, cui niger ille ambitus circa roſtrũ, & cilia, quæ in alijs rubere ſolent, niueo candore refulgent. Reperiuntur præterea, quæ totius ferè corporis colore à reliquis varient, quales in Rhætia aliquando inueniri ſcribit Ornithologus: & in Italia etiam aliquando capi obſeruaui, depinxi, & depictas hoc in loco exhibere non piguit. Harum quidem altera aliquid tantùm in anteriori parte capitis, & in mento ſimiliter rubri obtinebat, cæteræ capitis partes, dorſum, venter, & pectus erant ſubalbida: alæ (excepta lutea illa faſcia, quæ coloris erat obſoleti) & cauda ex cinereo fuſcæ. Altera quam ex capitis conformatione conieci marẽ eſſe, tota prorſus erat alba, ſi capitis partem rubram demas, & pennas aliquot luteſcentes in alis. Cuius verò poſt has iconem damus, & quam Ferrariæ captam familiaris quidam meus caueç incluſam ad me miſit, à iam commemoratis plurimùm differt, ita vt non ex Carduelium

Carduelis cilijs albis cum berberi.



Carduelis ſubalbida cum carduo ſtellato.



Carduelis alba capite rubro cum ſpina alba.



lium vulgarium numero, ſed eis congener potiùs cenſenda ſit. Nam Carduelem corporis mole ſuperat, vt quæ Fringillam æquet. Roſtrum circundat faſciola crocei coloris admodum vegeti. Oculi, quales Cardueli, ſed maiores. Caput, excepta particula illa crocea, cuius modò meminimus, & dorſum eodem colore, nempe ſubnigro. Pectus in nigro vireſcit, ſicuti etiam plumæ paruulę coſtas alarum contegentes: quarum remiges atræ colore albo multò magis, quàm in alijs euenit, interſtinguuntur: quod in reliquis Carduelibus lutei eſt, in hac ferè palleſcit. Cauda alis atritate non inferior: in duabus verò extremis pennis vtrinque albi aliquid, ſi expandebantur, cernere erat: nam alioqui ipſa contracta recondebatur, nec erat viſui ſatis obuium. Venter totus ex cinereo ad fuſcum vergebat. Nouiſſima autem hæc quadrupes erat, vt ex ſubiecta icone cernere licet.

Carduelí congener cum carduo ſtellato.



Carduelis quadrupes monſtrifica cùm carduo tomentoſo.



VOX. CANTVS. VOLATVS.

Aucupium.

Cardueles valẽt vocis amœnitate



VANTVM Cardueles valeant amœnitate vocis, nemo eſt, qui ignoret. Omnes enim cùm quas domi alimus, tùm quæ per agros liberæ degunt, ſemper ſuauiſſimè cantillant, & non ſolùm cùm arborum ramis, & ſpinis inſident, ſed cùm volitant etiam. Quapropter qui aucupio vel animi, vel vtilitatis gratia operam nauant, duas ſibi tantùm Cardueles alle&rices ſufficere exiſtimant: cùm alioqui Fringillæ, & aliæ huiuſmodi volucres plures requirantur. Cardueles enim quamuis omni quidem tempore canant, illud tunc maximè præſtant, cùm è ſuo genere alias aduenire cognoſcunt. Tunc enim ſupraúolantes alta voce compellant, velut opem implorantes earum, & vt ſe miſeras ergaſtulo incluſas liberent. Aduolant liberę, & vndiq; non minori garritu, quàm numero accurrunt. Gregatim enim volat omne Carduelium genus, & tanto quandoq; numero ſimul, vt auceps quidam narrauerit mihi, æſtate ſuperiori, cùm earum aucupio incumberet, duo millia, & plures etiam ſimul ſummo manè ad alle&rices ſuas aduolaſſe, arboreſq; quas ipſe viſco illinerat, ferè cooperuiſſe, ſed quòd ros viſcum madefeciſſet, liberas ex paratis inſidijs abijſſe, pauculis tantummodo captis. Narrabat præterea, eas viſco facilè capi, ſed ſi ſemel fortè ab illo ſe explicuerint, nunquam amplius in poſterum ita poſſe capi: Quandam verò affirmabat, quam uiſco captam multos annos aluerat, uiſci ita recordatam fuiſſe, ut cùm aliquando vaſculum potorium lauans, caueæ oſtiolum aperuiſſet, auſugientem uiſco capere nequiuerit, cùm tamen nō longè à domo recederet, & quotidie in vicinis arboribus cantillaret, & ad ſocias aduolaret, ſeminibuſq; quæ ex earum caueis decidebant, uictitaret, illeq; cibum, & potum ſæpè inter uirgulas uiſco illitas poſitum offeret: illam ſiquidem cùm cibum capere uiſco deuitato poſſet, auidiſſimè comediſſe: ſin minus inediā conſumi potiùs maluiſſe. Vnde ſe, cùm uideret ſe oleum, & operam perdere, aliam excogitaſſe uerſutiam; Caueam cibo, potuq; iuſtru&am apertam reliquiſſe, famelicam illam ſitibundamq; cùm illicò intrò ingreſſa eſſet, oſtiolo clauſo cepiſſe. Hæc ille. Cæterū Cardueles non ſolùm viſco, ſed & retibus falluntur, qua in re peculiari quodam aſtu utūtur aucupes, carduos per retis aream,

Quādo magis canant.

Gregatim volant.

Vt faciliùs retibus capiantur.

utuo[illegible]at,

ut uocant, (est autem illud spatium, quod inter utrasque retis *alas interiacet*) disponunt auiculasque quæ eorum seminibus mirum in modum inhiant, aduolitantes ad eos capiunt. Refert Albertus non solùm has, sed omnia alia Carduelium genera, ita oblectari carduis, vt cùm ijs insident, adeo stupidæ fiat, vt aucupe per parietis cuiusdam, post quem latet, fora men, multas è suis, vnam nimirum post alteram laqueo in virgæ extremitate ligato per col lum attrahi potiùs patiantur quàm aufugiant. Similiter, quando fisso ligno capiuntur, vna hærente multas iuuandi animo, accurrere.

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO.

Victus Sexus.

Vbi nidificent.



NIDVM in spinis, arboribusq; construere Carduceles iam diximus. Nidificant etiam aliquando captæ apud nos, si locus in quo volitare queant, eis concedatur. Ornithologus apud Heluetios in Zetis, siue Hypocaustis, pullitiem etiam educere, licet rariusculè, scribit.

Quot oua pariant, & quoties. Quæ educandę.

De ouorum numero neque Aristoteles, neque Plinius meminerunt, quod nouerim. Ornithologus septem parere asserit, Bellonius octo. Nostri aucupes ter anno nidificare referunt, Maio, Iunio, & Augusto, quo in mense nouissimè commemorato quæ nascuntur, cæteris præstare. Quapropter si qui harum auicularum cantu & corporis specie delectantur, eo mense natas eligāt, & inter has, quæ spinis innascuntur, nam huiusmodi præ reliquis viribus, & cantu pollere dicuntur. Mares verò præstare, nemo est, qui dubitet. In omnibus quippe auium generibus masculi fœmellis loquaciores existunt, contrà quàm in hominibus euenit. in quibus fœmina *Vna laborantem possit succurrere lunam.*

Sexus quomodo dignoscēdus.

Sexum periti ita distinguunt: mari caput, guttur, dorsum nigriora esse volūt, & caput non solùm nigrius, sed longius, & compressius. Fœminam alis habre cinereas, guttur album, caput rotundum. His alij alias adijciunt coniecturas: maribus rostrum crassius, & longiusculum, alarum maculam coloris aurei, caudam pluribus maculis albis distinctam tribuunt. Sed eiusmodi signa perpetuò vera non sunt: plerunque tamen. Quæ verò à cantu, & costarum plumis desumuntur, cùm sæpius animaduertissem, perpetua, & minimè fallacia reperi. Fœminis enim uox exilior, cantusque minus diuturnus, & plumæ costas obuestientes cinereæ, aut fuscæ, cùm maribus sint atterrimæ.

Modus educandi.

Mares igitur in spinis mense Augusto natos, educare oportet. si quis autem nidum ipse adinuenerit, pullos in eo relictos parentum curæ committet, donec uolare quodammodo queant: tunc enim caueæ illos includere oportebit, & ibidem ex arbore suspendere, ut sic clausi à consuetis altoribus pascantur, donec cibum, potumq; proprio marte capere nouerint. Quod si uerò à parentibus suis domi tuæ ali eos uelis, ne in agris relicti, furibus cedant in prædam, pullos præsente parentum altero, uel utroque in caueam impones & sensim in conspectu eorum deferes ad domum tuam. Parentes enim liberis se suis orbatos esse dolentes, te non minori peruicacia, quàm studio, & pietate sequentur pullos deferere nolentes, quàre cùm domum perueneris, caueā in qua pulli inclusi fuerint è clauo fenestræ infixo suspendebis; illi autem cibum, potumque liberis suis eodem quo antea amore ac pietate offerent: Quod ut commodiùs faciliusque præstent, caueæ clathros satis amplo inter se interuallo distare oportet. Cum uerò iam adoleuerint, & alterius opera ad mandendum bibendumue non amplius indiguerint, parentes ipsos quoque uisco, aut alio decipularum genere capere poteris. Quòd si ad urbem pullos deferre cupias, in nido similiter relinquendi sunt, quò commodiùs ali queant. Cibus eorum sint amygdalæ dulces & nuces auellanæ contusæ, uel dentibus aliquantulum contritæ: & penna gallinacea in os ingerantur: cùm cibi quantum satis est, assumpserint, radio alicui ligneo gossipium inuolues, & ex eo madefacto aquam in os instillabis, tum ut bibant, tum etiam ut de faucibus detergantur cibi reliquiæ, ne scilicet illic retentæ phlegmonē, & aphtas excitent: maiores verò natu & sine alicuius adminiculo comedentes cibis à nobis alias proditis pascantur, si cannabis semen exhibetur, illud leuiter conteres & quotidiè mutabis. Nam sic contusum aliàs acredinem quandam, & putredinem breui contrahit, & uelut uenenū aues enecat. Cæterùm si adultas alere placuerit, minori id fiet labore. Tales etenim breui admodum tempore mansuescunt, & cicurantur, & statim comedunt, & potant; nisi fortè, cùm incubant, aut fœtus alunt, captæ fuerint. Nam tunc non propter captiuitatē, sed nidi, & liberorum desiderium mœrore confectæ, facilè moriuntur.

Cibus. [a] H.l.8.c.3.

Quod ad Carduelium victum attinet, de eo sic meminit [a] Aristoteles: *Spinum appetunt illa, Spinus, seu Ligurinus,*

nut, Thraupis, item quæ Aurinittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in ſpinis. Vermes autem, & quoduis aliud animal aſpernantur. Dormiunt, & paſcuntur eodem in loco. Sic ille: Quod autem ſcribat ſpinis victitare, id de ſeminibus eorum intelligendum: quamuis & herbam ipſam, imo etiam ſpinarũ aculeos deuorare dicat author de natura rerũ. *Mirum videtur*, inquit, *quod hac auicula carduorum acutis, & aculeis paſcitur.* Sed id negat Albertus his verbis: *Quod Carduelis dicatur paſci acutis ſpinarum, & aculeis, experimento nouimus falſum eſſe. Paſcitur enim ſeminibus lapparum, & virga paſtoris* (dipſaci) *& ſimilium. Edit etiam ſemen papaueris, & rutæ. & cãnabis, & quæcunque ſemina edit, roſtro decorticat, vt pura medulla veſcatur.* Hæc Albertus, qui etiam alibi harum auium cibos hoc modo recenſet. *Genera Vinconum ex ſpinis victitant, vt auis Zeysle Germanis dicta, & Vinco cardui* (Carduelis) *& Vinco rubens pectore, & auis Gurſe dicta.* Confirmat id Creſcentienſis, *Virga paſtoris*: inquiens, *id eſt dipſaci ſemina, & vermiculos, qui ſunt in carduis ſuper radices ſiccatis, quærunt auiculæ, & cantant, cùm dantur eis.* Cannabis ſemen aliàs in harum auium victu improbauimus, quòd non ſolùm cantui, ſed ſanitati etiam officiat. Scribit autem [a] Ioan. Baptiſta Porta eas hoc ſemen adeo pinguefacere, vt cantillandi alacritatem adimat. Crediderim tamen ego non inde pingues fieri, ſed potiùs in malum corporis habitum, & cachexiam incurrere, ita vt pingues appareant, cùm tamen pingues non ſint.

Quibus veſcantur. Zeysle. Vinco cardui. Vinco rubẽs pectore Gurſe. [a] De vill. l. 1

MORES. INGENIVM. DOCILITAS.

ITI, placidoq́; ingenio ſunt, quòd vel ex hoc conſtat, quod ſtatim captæ, nullâ curâ adhibitâ, potum, cibumq́; ſumant, neque ira hominum præſentiam exhorreſcant, vt roſtrum, alasq́; caueæ clatris allidant, vti aliæ pleræq́; aues facere conſueuerunt. Captiuitatem non valde ægrè ferunt. Quinimo ſi aliquandiu in cauea permanſerint, ne dimiſſæ quidem auolant, vt ipſe etiam obſeruaui, Imo verò mihi narrauit vir quidam fide dignus, cùm aliquando Carduelẽ fœminã pro mare aluiſſet, ſexu poſtea cognito, inuitam abegiſſe, quæ poſtridie reuerteretur, & velut gemens & plorabunda caueis aliarum volucrũ inſideret, & per clathrorum foramina in caueam aliquã aditum ſibi parere ſtuderet; ideoq́; beſtiolæ peruicaciam, & in priſtinas ædiculas amorem miratus, caueæ è qua dimiſſa fuerat, oſtium aperiens, ingreſſum præbuit, eamq́; vnà cum maribus poſt modum per multos annos pauit, donec tandem ſenio deficeret. Viuunt autem hæ aues in ſeruitute quantum quæcunque aliæ diu. Quod innuit Arioſtus his verſibus:

Carduelis mite ingenium.

Mal può durare il Roſcignuol' in gabbia
Più vi ſtá il Cardellino, & il Fanello

Cur diù apud nos viuant.

Propter enim manſuetudinem hominum ſeruitium libenter ferunt, nec ulla ob id excruciãtur cura, Qua de re ſic meminit etiã Ornithologus: Cardueles domi in caueis aluntur multis annis: donec iam ſenecta ætate deficiant: & in menſas aliquando emiſſæ cicures admodũ ſe præbent. Hæc ille. Tantæ illarum placiditati, & animi tranquillitati ſummam docilitatem natura coniunxit. Nam, vt ſcribit Plinius, *imperata faciunt, nec voce tantum, ſed pedibus, & ore pro manibus.* Quæ autem ſint hæc imperata, ad quæ faceſſenda pedibus, & ore vtũtur pro manibus, declarat author de natura rerum, inquiens: *Carduelis ergaſtulo clauſa ſuppoſitam aquam ab imo per filum vaſculo ſuſpenſo, ad ſe roſtro trahit, pedeq́; filo interdum ſuppoſito, cum aotergeret vaſculum, ſitim potu ſedat.* Quod præſtare eas ueriſſimum eſt, & omnibus notum, & paſſim reperiuntur, vendunturq́; quæ talia faciunt. Quare non tam mirari debuit [a] Platina illam, quæ in cubiculo Franciſci Gonziaci Cardinalis cibum ac potum duobus uaſculis æquilibribus funiculo ad ſeſe traheret & eò minus mirari debebat, cùm non ſolum Cardueles propriè dictæ id agant, ſed & omnia alia Carduelium genera. *Carduelium genera*, inquit Albertus, *cornu* (uaſculum potorium) *à caueis, vbi includuntur dependens roſtro trahunt, vt bibant, ſed cùm biberint, temerè decidere ſinunt.* Turnerus, *Præter auiculam*, inquit, *Spiniuoram illam aurea vitta redimitam, aliam noui ſpiniuoram, colore viridem, quæ non ſecus ac Aurinittis roſtro è duobus ſitulis viciſſim aſcendentibus, & deſcendentibus cibum ex vna & potum ex altera deſumit. Quin & hoc facit Miliaria, quam Linottam noſtrates* (Angli) *appellant. Eadem quoque hominem quiduis cantãtem voce imitatur. Quare non ſola illa, quæ Græce θραυπίς, & Latinè Theodoro Carduelis dicitur, imperata facit, & roſtro, & pedibus pro manu vtitur.* Hactenus ille. Quæ omnia veriſſima eſſe quotidiana experientia docet. Nam & Spinum quoque id præſtare pluries obſeruaſſe meminimus. Sunt etiam ſibi ipſis medicæ eiuſcemodi auiculæ. Etenim vbi oculos hebetare ſuos agnoſcunt, eufragiam, ſi Antonio Mizaldo credimus, deuorant, viſumque reparant.

[a] De tuend. valet. lib. 5.

Linotta.

AETAS.

ÆTAS.



CARDVELES in vigesimum, plus minus, vsque annum vitam producunt, prout nimirum magis, minusue firmam valetudinem nactæ fuerint, & maiori, minoriue cura educatæ. Super qua re sicà necessario suo sibi scriptum fuisse memorat Ornithologus. Carduelis auicula etiam vltra vigesimum annum viuit. Maguntiæ enim puer Carduelē vidi egressam viginn tres annos, cui singulis septimanis rostrum, ac vngues præcidebantur, vt papauer, cibum, potumque capere, & suo loco consistere posset. Cauea verò, & carceribus suis exuta, quo locabatur vel prona, vel supina iacebat immota prorsus præ ætate, & ad uolandum inepta, & iam propemodum pennis geminis immutatis cana effecta.

Quandiù uiuant.

CORPORIS AFFECTVS.

CAVEIS inclusæ aliquando morbo comitiali laborant, phlegmone etiam, & morbo, quem subtilem vocant, corripiuntur; præsertim si prauis pascantur cibis. Quē affectum si incurrant, eo modo sunt curandę, quo à nobis aliàs dictum est.

MORALIA.



CARDVELIS auis paruula est, ad canendum in caueis enutriri solita: quæ vt diximus mirabili modo potum funiculò ad se attrahit, vt bibat. Sic qui in cauea Christi sunt, hoc est, qui relicto hoc terreno sæculo, se in cœnobiorum claustra religionis gratia includunt vt Deo noctù, & interdiù laudes canant, vas plenum aquæ, idest, sacram paginam attrahere, id est, frequenter legere tenentur vt bibant aquam scientiæ, & sapientiæ Dei.

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA.

NOLLEM *Carduelem deuorari*, inquit [a] Platina: *plus enim voce, quàm patina hominem delectarit.* Aliàs tamen eas non improbat, quin de eisdem sic scribit. *Ficedularum, & Carduelium, & reliquarum auium minutarū caro, si pingues sint, modò non nidificent, boni alimenti est.* Alij verò eas à cibo reijciunt, vti in primis [b] Io. Iacobus Vueckerus sic scribēs: *Carduellorum* (sic habet) *Pardellorum, Passerculorum viridium caro succum prauum generāt.* Cæterū assæ, & in cibo sumptæ iliacos, & colicos perfectè curant. Si Kiranidi fides est adhibēda.

[a] De tuend. valet. lib. 5.

[b] In Syntax med.

Carduelium caro qualis

DE SPINO, SEV LIGVRINO. Cap. IIII.

ORDINIS RATIO.



SPINVS, seu Ligurinus in hoc Carduelium genere post Carduelem per excellentiam dictam, & colorum elegantia (licet Aristoteli sit aliter visum) & vocis amœnitate cæteris præfertur, sed quia & ipse magno capitur numero flocci etiam fere ab omnibus penditur, & vili admodum à nostris aucupibus pretio venundatur. Tantum tamen non ei ea vilitas detrahit, quominus inter canoras aues tertium ei nimirum post Carduelem, locum assignemus. Hunc autem locum quia in multis cum Carduele conueniat iuremerito sibi vendicat. Vtrique enim à spinis, siue carduis nomen est inditum; vterque eodem ciborum genere victitat, idem vtrique ingenium, ijdem mores, eadem mansuetudo, eadem docilitas. Tam illa, quàm hic imperata facit, & pedibus & ore pro manibus vtitur, Quid? Nonne vtramq; tū à Græcis, tum à Latinis Acāthides dici diximus? Visi sæpe sunt, & quotidie videntur Ligurini, qui apprimè adeo Carduelīū voces imitentur, vt si quis non videat, sed tantùm cantantes audiat, easdem prorsus aues esse iudicet. Quare profectò magna quidem reprehensione dignius videbar, si tam vniformes aues ab inuicem distinxissem.

ÆQVIVOCA.

ACANTHIS præter auem herbæ quoque genus quoddam Callimacho ſignificat, quæ Græcis erigeron, Latinis ſenecio dicitur, quòd uere caneſcat: vnde etiam aliqui pappum nominant. Acanthis item apud Ariſtophanem Dianæ nomen eſt.

Καὶ ἀρτέμιδι Ἀκαλανθίδι.
Οὐκέτι κολαινὶς, ἀλλ' Ἀκανθὶς Ἄρτεμις, id eſt,
Et Diana Acalanthidi
Non amplius Colanis, ſed Acanthis Diana.

[a] *In Pace.*

Videtur autem Ariſtophanes in auium honorem id nominis confinxiſſe. Eſt itē [a] apud eundem Poëtam Acalanthis cuiuſdam inſignis canis nomen, nam alibi obſcurum quoddam oraculum referens, ait:

Χ' ἠκώδων Ἀκαλανθὶς ἐπειγομένη τυφλὰ τίκτει, id eſt,
Et tintinabulum Acalanthis feſtinans cæcos parit.

Acalanthis canis nomē

Vbi Scoliaſtes de ſolo cane, inquit, memoratur in prouerbio, quòd cæcos pariat: meminit quoque Cælius, Acalāthidem nobiliſſimi canis nomen eſſe tradens παρὰ τὸ αἰκάλλειν, id eſt, ab adulando, fortaſſis quòd familiaribus aduletur, peregrinis allatret. Cæterùm cùm vocabula hæc auem ſignificant, eandem ſemper non denotant. Veteres enim tum Græci, tùm Latini pro Acanthide Spinum ſeu Ligurinum accipiunt, de quo nobis modò eſt ſermo: iuniores verò vtriuſque linguæ ſcriptores Carduelem per excellentiam dictam. Acalanthides præterea dicuntur aues baſilicæ, id eſt, regiæ, vt aliàs ex Cœlio annotauimus, & Ariſtophanis quoque ſcholiaſtes memoriæ prodidit. Spinus etiam & auem, & aliud longè diuerſum

[b] *Geor. l. 4.*

ſignificat. Seruius etenim in illo [b] Virgilij:

Eduramque pyrum, & ſpinos iam pruna ferentes,

Prunorum ſylueſtrium, inquit, *arbor ſpinus vocatur genere maſculino, nam ſentes has ſpinas dicimus.* Ex quibus verbis patet, Seruium huius eſſe ſententiæ, ſpinum, cùm eſt generis maſculini, arborem ſignificare. Quem quia multi poſtea ſecuti ſint, illi refragari non liceat. Eſt autem ſpinus frutex, non arbor, vt inquit Seruius, vix in arborem magnam adoloſcens, radice lenta, lignoſa, longè, lateque ſerpente, ex qua multos producit ramos, pungentibus aculeis horrentes: folia ſatiuæ pruno ſimilia, ſed multò minora: fructus rotundus, prunis ſatiuis minor. guſtus acerbi, & plurimū adſtringentis. Ligurini nomen poſtremò & ipſum æquiuocum eſt: Nam præter auem puerum quēdam, ſeu adoleſcentulum denotat apud [c] Horatium, de quo ſi rectè memini, duobus in locis mentionem facit. Auicula quædam rubente capitis vertice inſignis ex Parorum genere, quę vulgò apud Heluetios Thanmeisle, id eſt, Parulus abietum (uolitat enim in ſyluis circa abietes) appellata, à nonnullis apud Heluetios etiam Maldzinsle, ideſt, Acanthis Syluatica nuncupatur.

[c] *Carm. lib. 4. od. 1. et 10*

SYNONYMA.

Spini, & Acanthidis etymum. Longolij error. Chloris quæ auis. Turneri error. Grenefinca

ICET tum Carduelis per excellentiam dicta, tum Spinus, ſeu Ligurinus Acanthophagæ aues æquè ſint, & dici poſſint, Ariſtotilem tamen pro Acāthide Spinum, ſeu Ligurinum accipere in ſuperioribus demōſtraui. Vtrūque nomen ei à ſpinis, quarum ſeminibus veſcitur, eſt inditum. Ἀκανθὸν enim Gręci ſpinam vocāt. Non defuere qui pro Acanthide, & Spino alias aues interpretentur. Gyb. Longolius Acanthidem Chloridem eſſe putauit quam nos potiùs aliam auiculam cum Ornithologo eſſe remur, nimirum totam χλωρὰν, id eſt, viridem, vnde nomen ei apud Italos alioſq; populos eſt inditū. Turnerus tamen Anglus cum Longolio conſentiens, ſic de Spino ſcribit: Spinum Ariſtotelis Grenefincā, noſtram eſſe arbitror. Nam illa inter ſpinas plurimùm degit, & ex herbarum ſeminibus victitat. Auis quam Spinum eſſe iudico, magnitudine Paſſerem æquat, tota viridis eſt, præſertim mas, in hoc genere, fœmina ferè pallida eſt. Veſcitur carduorum ſemine, & Lapparum, vt Auriuittis minorum, nidulatur in ramis ſalicum, aut prunorum ſylueſtrium; cantat amœnè, & cibum, & potum è ſitulis haurire non recuſat. Hactenus ille: Aliàs Acanthidem ſeu Spinum noſtrū imprudēter Luteolā vocat, & Ariſt. Chloridē eſſe autumat, vt ex eius verbis liquet.

Siskin.

χλώρις, inquit, Luteola Anglicè Siskin, Germanicè ein Zeyſich, quibuſdam ein Engelchē.

Luteola Luteo superiùs descripta multò minor est. & colore ad viriditatē tēdēte, pectore luteo est, & rostro longiusculo, tenui, & acuto, Auriuittis simili. Duas babet maculas nigras, alteram in fronte, alteram sub mento, cantillat non insuauiter. Rara apud Anglos hæc est, nec vspiam ferè alibi, quàm in caueis cernitur. Semel tamen in Cantabrigianis agris vidisse recordor. Huius generis sunt, quas Anglia Canarias vocat. Hæc ille, cuius super hisce auibus sententiam cuilibet, qui sano iudicio sit, falsam esse satis constare arbitror, nec nos cogere, vt in illa refellenda diutiùs immoremur, eoque magis, quòd alibi de hoc sermo sit habendus: quare iam reliqua prosequamur. Pro Acanthis apud nonnullos Acanthyllis legitur ego Acanthyllis per L simplex scribendum esse arbitror. Lacones, vt testantur Hesychius, & Varinus ἀκαλανθν dicunt. Α'καλανθίλις apud Theocriti scholiastē legitur per iota in penultima, plerique tamen per malunt. Ab Acanthylis per metathesin, siue literarum transpositionem videtur facta Acalanthis; ab Acalanthide Acardelentes, Acalantia, & Actalantia, nomina corrupta, de quibus aliàs meminimus. Albertus quoque vbi Acanthis apud Aristotelem legitur, corruptissimas voces habet, ut Fatalyz, Asslauados, Amastorochoz. Spinus autem non solùm apud Latinos, sed Græcos etiam auem significat; nam in illo Aristophanis.

Acāthyllis. Acalanthis. Fatalyz. Aislanados. Amastorochoz. Spinus.

Ο῎τι σωμήρον τοῦ σπίνους πωλῶ καθ' ἑπτάτυ ὀβολῶ, id est,

Fascem è septenis spinnis contextam obolo vendit.

Interpres nihil aliud interpretatur, quàm Spinum genus auis, vt ex eo Varinus. Videtur autem Aristophanes litteram geminasse ratione metri, vt scilicet produceret penultimam: nam alioqui corripitur, sicuti apud Aratum: Καὶ σπῖνος ἠῶα σπίζων, id est, Et *spinus in aurora sibilans*. Sed & idem Aristophanes penultima breui alibi usurpat. Eubulus etiam penultima correpta apud Athenæum in hoc senario:

Τίλλω τε φάττας καὶ κίχλας ὁμοῦ σπίνοις.

Idem σπίνια, & ἀκανθυλλίδας nominat: sed dubitant nonnulli, an Græcorum Spinus idem sit cum Acanthide, quam voce latina Gaza Spinum vertit. Plerique diuersum esse volunt, esseq; auē, quæ per onomatopœiā sic appelletur. Quippe Festus Auienus in hoc Arati versu:

Σπινθία ἦδος ὀρνιθαρίων σπῖνος,

Σπῖνος nomē lapidis.

Fringillam vertit hoc pacto:

Si matutino Fringilla resultat ab ore.

σπῖνος verò penanflexum nomen est lapidis Aristoteli in mirabilibus. Quod ad Ligurini etymum attinet, super eo diuersæ sunt sententiæ. Quidam etenim Græcam illi originem tribuunt, διὰ τὸ λιγυρὸν τῆς φωνῆς, à vocis argutie: quidam verò inter quos est Bellonius, à Gaza ex lingua vernacula suæ genti formatum esse existimant, Idem [a] Bellonius Chrysomitren Ligurinum esse, se aliquando existimasse asserit, ac super ea opinione sua sic ferè scribit. Est & alia quædam auicula Græcè Chrysomitris, quam Gaza vertit Auriuittem, quasi gestantem vittam auream, quam aliquando putauimus esse Ligurinum. Sed M. Antonius Martinellus Flander huiusmodi auiculam exiccatam, & salitam, antequam illinc discederem, mihi ostendit: quod nos in sententia nostra confirmauit: ad quod accessit etiam nomen (dixerat paulò antè, nunc in Græcia Ligurinum appellari Spinum, & Spinidiam) quo in hunc diē adhuc venit. Hæc Bellonius, qui Ligurinum quidem nō esse Chrysomitrē rectè iudicat: sed quod aui illi exiccatæ sibi à Martinello ostensæ id nominis tribuat, non satis firmis innititur argumentis. Habuerit fortassis & illa auream vittam, ut Carduelis nostra, sed id non conficit fuisse Aristotelis Chrysomitrin, nisi cætera quoque de ea à Philosopho tradita respondeant, quæ in Carduele nostra penitus reperiuntur, ita vt hæc extra omnem controuersiam Auriuittis sit statuenda. Quod superest. Itali vulgò Lugarino, & Lugaro dicunt, quam posteriorem vocem quasi latinitate donare cupiens Augustinus Niphus, Leucarum vulgò dici scribit. Quibusdam minus culti idiomatis dicitur etiam Legorin, Luganello: Siculis Legora. Galli, vt audio, appellant Scenicle, Cinit, alibi etiam Cerisin, vel Serin. Cuius postremi vocabuli etymologiam reddere conatur [b] Bellonius his verbis: Auis vocata Gallis Serin à cantus præstantia nomē habuit. Dicitur autem Serin, quasi Syren: sicuti enim Syrenes vario cantu aerem mulcere dicuntur, vocisq; dulcedine soporem nautis inducere: sic etiam hæc auicula Regulo vix maior, quòd cantus in primis suauitate valet, meritò à Gallis hoc nomine appellata fuit; qui auem aliquā bene canere denotare volentes, Ligurini modulos ædere asserunt. Hæc Bellonius. Germanis dicitur Zinzle, vel Zeisel, vel Zizele, vel Zyschen, Louaniensibus Galuogel, Frisijs Sisgen, Belgis alijs Cijsken, geel Voghelken, Polonis Czizek. Illyrijs Czisz. Turcis Vdlugān.

[a] De auib. l. 7. cap. 14.

Spinidia. Lugaro. Lugarino. Legorin. Luganello. Legora. Scenicle. Cinit. Cerisin. Serini etymum.

[b] De auib. l. 7. cap. 14.

Zinzle. Galuogel. Sisgen. Cisken geel boghelken. Czizek. Czisz. Vdlugan.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] De Auib. lib. 7. c. 14.
Ligurini deſcriptio ex Bellonio.
Roſtrum.
Color.

E Ligurini forma ex Turnero ſub Luteolę nomine ſuperiùs quædam diximus. Sed ſi quis ijs non acquieſcat, Bellonij etiam deſcriptionem adijcere non pinguit. [a] Ligurinus, inquit, multum ſimilitudinis habet cum Thraupide (Thraupis illi & nobis auis eſt, quam Citrinellam dici teſtatur Ornithologus) ſed plus lutei coloris habet, & corpore paulò minor eſt. Roſtrum illi breue, colore pallido, caput dorſumque non tam luteſcunt, vt in Floro (pro Floro Vireonem, ſeu Chloridem Ariſtotelis intelligit) Guttur & pectus lutea ſunt, ſed nonnullis maculis pullis interſtincta. Ita etiam cauda, & plumæ ſupra alas, & vropygiũ ex luteo palleſcunt. Extremitates alarum nigræ ſunt. Hæc Bellonius, ſed in hoc à Turnero diſſidens, quòd hic roſtrum longum, ipſe verò breue Ligurino tribuat. Ego in omnibus quot quot hactenus vidi, roſtrum nõ tam longum habere, vt in Auriuitte, quod aſtruere videtur Turnerus, nec adeo breue, vt Bellonius, obſeruaui, ſed corporis magnitudini egregiè reſpondere.

Maris, & fęminæ differentiæ.
Ligurinus leucocephalos.

Mas á fœmina in hoc auicularum genere non parum differt. Mari etenim capitis macula multò nigrior, & toto corpore multò magis luteſcit, quàm fœmina. Quæ etiam differentiæ in vtroque ſexu iuniores ab adultioribus diſcriminant. Quò etenim adultiores fuerint, eò magis luteſcunt, & capite magis ſunt atro, vt à me ſæpius fuit obſeruatum, quare neque piguit alterius, qui iam erat prouectioris ætatis, iconem hîc exprimere. Vidi præterea aliquando Ligurinum fœminam, capite prorſus albo, quam pariter depingere libuit, ne quid vnquam in hoc opere deſiderari queat.

Ligurinus mas cum acanthio ſatiuo.



Ligurinus mas ætate prouecta cum iuiubis.



Ligurinus fæmina leucocephalos cum acanthio Illyrico.



VOX. CANTVS.

IGVRINI *& vita, & colore ignobiles sunt*, inquit Aristoteles, *sed valent vocis amœnitate*. Quod postremum verissimum esse aliorum scriptorum testimonio, & experientia ipsa est confirmatum. Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, secundum à Carduele per excellentiam dicto locum propter cantus suauitatem Ligurino assignat. Bellonius item, cuius verba supra attulimus, eandem cælo laudibus attollens, scribit Gallos, quando alitis alicuius

*Hist. lib 9. cap 17.

Ligurini valent vocis amœnitate.

cantum laudare volunt, eam Ligurini inſtar canere dicere. Multi præterea non obſcuri nominis authores huiuſce auis amœnitatem ſummis laudibus celebrant; quorum tamen verba breuitati conſulentes hic adducere ſuperfluum exiſtimauimus, eoque maximè cùm in caueis noſtris continuò cantillãs, quid voce ſua valeat, ipſa ſiui ipſius præco eſſe poſſit. Hoc interim à nemine, quod noui, traditum libenter adijcio; auium ſcilicet quarumcunque vocem imitari, & præcipuè Carduelis. Alebam ego aliquando Ligurinum qui ex longo cum Carduele conuictu, & conſuetudine, proprij & natiui cantus omnino oblitus, Carduelis vocem ita exprimeret, vt quicunque eum non videret, ſed cantillantem tantùm audiret, Carduelem, non Ligurinum eſſe iudicaret, at quod magis ad huc eſt mirabile ex interuallis etiam Hirundines per aulam, & thalamos volitantes, Paſſeres tecto inſidentes, & quaſcunque alias ei volucres audire contingeret, adamuſſim imitabatur. Vnde cùm ruri me aliquando continerem, caueamque in qua incluſus erat, ab arbore ſuſpenderem, omnis generis auiculæ, tanquam ad ſuæ ſpeciei auem, vocis nimirum ſimilitudine deceptæ, magna frequentia vndique aduolabant,

Ligurinus aliarũ auiũ voces reddit.

INGENIVM. VOLATVS. LOCVS. Aucupium.



IDEM ferè ingenium Ligurinis, quod Carduelí, ſed mitiores, & minus ſagaces eos quis fortè iudicauerit his argumentis, quòd Cardueles, ſi plures in eandem caueam congerantur, non raro inter ſe rixentur, Ligurini verò neque cum ſuo, neque cum alio quoquam genere altercari unquam vi ſi ſint, quin alijs quibuſlibet auibus, etſi imbecillioribus, ſi inſultent, miro manſuetudinis exemplo cedant. Quod ad aucupium attinet, multò faciliùs, quàm Cardueles capiuntur, nec tam tenaciter inſidiarum, quas aliquando euaſerint, memores ſunt; imo verò centies viſco ſi ſe explicuerint, nondum tamen illud deinceps deuitant. Aduolant ocyus ad generis ſui allectrices, & in quaſcunque inſidias ſeſe præcipites dant, nec illinc prius diſcedunt, quàm in manus aucupum deuenerint. Etſi quis fortaſſe eorum volatum aliorſum dirigat, illicò vel ad vnam vocem captiui reuocantur. Vnde fit, vt totum agmen aliquando capiatur, volant etenim & ipſi gregatim, ſicut cætera Carduelium genera. Tempus autem ad eos capiendos idoneum, eſt autumnus. Cùm enim aues migratoriæ ſint, primis frigoribus, & niuibus è montibus pulſi ad nos aduolant, & hinc ante hyemis aduentum in denſa nemora ſeſe abdunt, tepidiora loca quærentes teſte [a] Aeliano his verbis: *Spini aues in poſterum longiſſimè prouidentes, hominibus ad futurarum rerum conſecturam ſapientiores ſunt: etenim hyemem futuram præſentiunt, & niuem prænoſcunt, & multa cantione obſeruant, ne ijs opprimantur. Itaque eorum acerbitates metuentes, tanquam ad perfugia, ſic ad loca nemoribus frequentia confugiunt.* Hæc Aelianus. Cæterùm quod de autumnali eorum aduentu diximus, id ſingulis ferè annis in Italia contingit. In frigidioribus verò regionibus vel nunquam, vel rarò apparent, vt in Gallia, & in Anglia, vt meminerunt Bellonius, & alij. Quin neque apud nos quotannis cernuntur. Obſeruarunt namque aucupes noſtri plerunque magnum eorum eſſe numerum: aliquando verò etiam ne vnum quidem toto anno vſpiam apparere.

Ligurini mitiores, & minus ſagaces Carduelibus.

Multò faciliùs, quàm Cardueles capiuntur.

Gregatim volant.

[a] *De anima lib. 4. c. 60.*

NIDVS. PARTVS. EDVCATIO. CIBVS.



QVID de Spini nido dicam, non habeo, nam & aucupes noſtri, quòd in regionibus hiſce non nidificet, nidum nunquam ſeſe obſeruaſſe inquiunt. In montium verò ſyluis nidulari conſentaneum eſt, vbi ſcilicet nidificationis tempore degit. De numero ouorum, meminit [b] Plinius, vbi omnia animalia, quò maiora ſunt eò infęcundiora eſſe probat, ideoque elephantos, camelos, equos, ſingulos tantùm gignere, Eo enim in loco ſtatim de Acanthide ſubijcit, quòd cùm auis minima ſit, duodenos pariat: Cùm tamen, Albertus, tum de Acanthide, tum de reliquis alitibus paruulis diuerſimodè tradat. *Aues*, inquit, *paruæ, vt Philomela, Alauda, Seſſcendula* (Ligurinum intelligere videtur) *& huiuſmodi ſemel anno pariũt quatuor, aut quinque oua.* Sic ille, cui ne, an potiùs Plinio ea in re credendum ſit, illi iudicabunt, qui nidum huius auiculæ

[b] *L. 10. c. 36*

culæ reperient, aut antè reperierunt. Quod modò ad educationem attinet, ea sanè facilis est, statim enim capti cicurantur, & cibum vel è porrigentium manibus capiunt. Eisdem vescuntur, quibus Cardueles, eodemque prorsus modo educandi sunt. Apud Gallos napi semine teste [a] Bellonio enutriri cõsueuerunt. Obseruarunt etiam nostri aucupes conizæ semine oblectari: & reuera huic plantæ insidere sæpius cernuntur, cùm liberæ volant, & gaudere ea planta ipse in ijs, qui in caueis aluntur, pluries sum expertus.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

AEGITHI, & Flori sanguinem credi commisceri non posse à Philosopho proditum est. Idem de Spino, & Salo scribit Aelianus, *Spini*, inquiens, *& Sali sanguinem, si quis in eodem vase permisceat, coire, & permisceri negant.* Idẽ dissidium [a] Antigonus Apeitho ascribit. Ego quæ auis Apeithus sit, me ignorare ingenuè fateor: suspicor tamen eandem esse, quæ Aegithus, vel pro Apeitho Aegithum esse legendum. Tanti autem dissidij inter commemoratas auiculas causa ignoratur. Cur autem Corydalis, id est, Alauda Acanthidem odio habeat, vt testantur Philes, & Aelianus, causam referunt, quòd oua sibi inuicem frangant. Ligurinus asinum etiam odio prosequitur, & cur, docet [b] Aristoteles, *Spinus*, inquit, *& asinus inimici inter se sunt. Victus enim Spino à vepribus, quas asinus tenellas adhuc pascit.* Idem Plinius ex Aristotele transcripsisse uidetur. Bellonius paulùm diuersam causam comminiscitur: [c] nam, *Spinus*, inquit, *est asino inimicus. Hic etenim teneras adhuc spinas tempore verno deuorans, nidum Spini in terram deijcit; vnde orta lites.* Hæc ille. Quod reliquum est, cum alijs omnibus auibus, & animalibus, quæ ex rapacium genere non sint, Ligurino nostro bene conuenit.

Spini, & Sali sanguis non coit.
[a] *In mirab. narrat. conger.*
Cur asinũ oderit.
[b] *Hist. lib. 9. cap. 1.*
[c] *De auib. l. 7. c. 14.*

F A B V L O S A.

ANTONINVS Liberalis fabellas duas de Acãthide scilicet, & de Acalanthide, tanquam de auibus diuersis recenset. Nos autem quòd eædem aues putentur, vtramque hic referre non pigebit. Autonous, inquit, Melanei filius ex Hippodamia filios nactus est, Erodium, Anthum, Schœneum, Acanthum, & filiam Acanthidem, quam forma pulcherrimam Dij fecerunt. Habuitis Autonous equorum armenta plurima, eaque pascebantur ab Hippodamia vxore, & filijs eius. Cæterùm Autonoi plurimum agri possidenti nullus cùm fructus perciperetur, ob culturæ neglectum: sed iuncos ei solum, spinasque ferret: inde nomina filijs Acantho, & Schœneo, filiæque Acanthidi imposuit: maximumque natu Erodium appellauit, quòd ipsum destituisset terra. Is Erodius armentorum equarum studiosissimus ea pastum in prata compulerat: vnde cum ea Anthus expulisset, equæ à pabulo exclusæ in furorem versæ sunt: nactæque Anthum deuorarunt, multa Deos opem flagitantem. Et pater quidem Autonous præ dolore attonitus equas abigere cunctatus est, itemque adolescentis famulus. Mater verò cum duabus depugnans ob corporis imbecillitatem pestem filijs depellere non potuit. Cùm autem hoc modo extinctum Anthum deflerent, Iupiter, & Apollo misericordia ducti vniuersos in aues mutauerunt: Autonoum in Ocnum, quòd pater ad ferendum filio auxilium segnis fuisset; matrem in Corydum, quod se aduersus equas armasset, pro filio propugnans; ipsum autem Anthum, Erodium, Schœneum, Acanthum, & Acanthyllida in aues pristinis suis nominibus insignes, famulum Anthi comitem itidem in Erodium, sed Pello longè minorem. Atque inde Erodius nusquam Antho adsidet, neque Anthus Epipha, quòd ab equis pessimè fuisset tractatus, atque etiamnum Anthus equi vocem audiens fugit, simul eam imitans. Hactenus Liberalis, qui & de Acalãthide paulò inferius fabulatur in hunc modum. Iuppiter in Pieria cum Mnemosina congressus Musas genuit. Regnabat eo tempore in Emathia Pierius indigena, eique nouem erant filiæ, quæ chorum suum Musis opposuerant: certamenque musicum est in Helicone commissum. Quando autem filiæ Pierij canebant, omnia caligine obscurabantur, nihilque ad choream obtemperabat. At Musarum cantu sistebatur cælum, astra, mare, flumina: & Helico voluptate delinitus ad cælum usq; crescebat: donec eum consilio Neptuni Pegasus inhibuit, verticem pede percutiens. Quoniam autẽ certamen inierant mortales cum Deabus, Musæ eas in aues transformárunt numero nouem, quo etiamnum inter homines nominantur, Colymbax, Iynx, Cenchris, Cissa, Chloris, Acalanthis, Nessa, Pipo, Dracontis.

Acãthidis fabula.
Autonous in Ocnum Hippodamia in Corydum.
Acalãthidis fabula.

DE PASSERIBVS CANARIIS.

Cap. V.



Canaria inſula
[a] L.6.c.32.

CANARIA inſula eſt Atlantici Oceani ad læuam Mauritaniæ, vna ex his, quas veteres ob inſignem aëris temperiem Fortunatas vocauere, ſic dicta à multitudine canum ingentis magnitudinis, vt ex Iuba tradit [a] Plinius. Hodie omnes illæ inſulæ, quas veteres Fortunatas dixêre, vno nomine Canariæ appellantur. Ex his ſolent afferri noſtro æuo aues quædam ex canorarum genere, quas a loco vnde afferuntur, Paſſeres Canarienſes vocant,

Paſſer Canarienſis ſeu Canarius.
Ordinis ratio.

vel Canarios, aliqui Canarios ſimpliciter, alij quoque aues ſacchari, quòd illinc quoque optimum aduehatur ſaccharum, quod Canarium nuncupant. De hac autem aue ſubinde poſt Ligurinum agendum nobis eſſe iudicauimus, quòd Ligurini ſpeciem eſſe quidam exiſtimauerint, vt Turnerus, & reuera colore, & aſpectu ei admodum ſimilis eſt. Hanc Ornithologus ex amico ſuo ſic deſcribit. Auis eſt vulgaris Pari magnitudine, roſtro albo paruo, & in acutum tendente: alarum, & caudæ pennis totis viridi colore: exiguo ſanè diſcrimine ab auiculis illis, quas noſtri Citrinas nuncupant: aut ijs, quas Ziſelas noſtri, Itali Ligurinos, niſi quod paulo maior eſt, quàm vtraque illarum, huic aſpectu ſimilior, illa non nihil viridior. Hæc Ornithologus. Inter marem, & fœminam hoc intereſſe animaduerti, quod illi pectus, & venter, & capitis pars ſuperior quæ roſtro adiacet magis lutea ſunt, quàm fœminæ. Hoc vtrique commune eſt, vt carnoſi ſint non pingues.

Cantus.

De eius cantu idem Ornithologus ſic meminit: Concentu valde amœno eſt, & acuto, quem ſpiritu diù non interrupto nunc in longum, nunc in altum varia vocis inflexione, & muſica propè, ſane lepida, & artificioſa melodia extendit. Sonus emiſſus omnino gracilis, tamque vibrans eſt, vt cùm paruos faucium aliquando neruos intenderit, auſcultantium aures tereti quaſi clangore percellat, & obtundat. Huiuſmodi illius cantu, qualem nobis deſcribit Ornithologus multi delectantur,

Pretium.

multi etiam offenduntur, obtundi ſe ab illo dicentes. Carè admodum vbique venditur, tum ob cantus ſuauitatem, tum quod è remotiſſimis locis ſumma cura, & diligentia non niſi raræ aſportetur, vnde à nobilibus tantùm ali conſueuit. Si quis autem harum auium modulis capitur, eas emat, quæ longiore cauda ſunt præditæ, & quæ minorem corporis magnitudinẽ

Quæ eligendæ.

obtinent. Nam quò minores ſunt, eò magis canoras eſſe experimento compertũ eſt. Quæ verò magnæ ſunt caueis incluſæ caput circà, & retrò verſant, neque genuini Paſſeres canarij ſunt æſtimandi. Huiuſmodi ex inſula Palma, & Viridi afferuntur, & ſtultos ab eo capitis

Quibus veſcantur.

motu, qui ſtultis conuenit, vocitant. Paſcuntur vt alibi eſt à nobis traditum, Phalaridis ſemine, eoque multùm delectantur, ideoque ſimul cum illis ex eiſdem inſulis ad nos deferre ſolet, nunc verò non pauca aliunde copia ſuppeditatur. Ornithologus ex amici ſui relatu eiſdem cibis veſci ſcribit, quibus Ligurini, & aues Citrinæ nuncupatæ, Lini ſcilicet, aut papaueris ſemine, vel etiam interdum milio: priuatim verò Saccharo, eiuſque arundine ſummopere gaudere vti etiam alſine, ſiue auricula muris quam vulgò morſum Gallinæ vocant. Hæc enim ad cantum ſtatim excitari affirmat.

Corporis affectus.
Tubercula in capite.
Pediculi.

Eiuſcemodi aues tuberculis quibuſdam in capite infeſtari ſolent, quæ ex atheromatum genere exiſtimo: butyro, ea, aut Gallinaceo adipe ſunt inungenda donec matureſcant: deinde pus ex eis accurata dexteritate reſectis extrahendũ, & poſtea iterum inungenda donec omnino ſaneſcant. Quandoq; etiam pediculis eos affici contingit: in quo caſu vino eos ſæpius aſpergere conducet. Ita.n. animalcula illa perimentur & ipſæ ad eam moleſtiam ſuperandam firmiores euadent. In reliquis affectibus eiſdẽ remedijs curantur, quibus reliquæ. Plura, quæ de hac aue dicam non habeo, cuius nimirum veteres nullam mentionem fecerunt: Quare reliqua iam proſequi certum eſt, recitato tamen prius periti Germani cuiuſdam in hanc auem epigrammate.

Quid miror digitis quando rudis organa pulſo
Suaue tot è cannis ire, redire melos?
Plures vna ſonos auis hac nil Paſſere maior
Gramineis herbis aqua colore dedit.
Illa tonos aptè medios, quos maxima moles,
Nec calami poterant mille ſonare, canit.
Ergo chelys, cytharaque fides vos, dicite noſtram
Vel muſam, ſi fas eſt, vel ἄμουσον auem.

Canaria mas cum panico foliata pannicula.



DE FRINGILLA. Cap. VI.

ORDINIS RATIO.



POST aues Canarias, quas Ligurinorum quandam speciem aliqui existimant, Fringillæ sequi videntur. His enim Albertus inter quatuor Carduelium genera, quæ recenset, tertium locum assignat. Et quamuis minus quàm Carduelis propriè dicta, aut Ligurinus cantum continuet, nihilominus multò æditiorem, & pleniorem, auribusq; non insuauem vocem ædit. Quare etiam eorum more in caueis passim alitur, nec infima inter cęteras canoras habetur: quin aucupes illam maioris, quàm reliquas faciunt, libétiusq; paucas ex his capiunt, quàm ex alijs multas, & maiorem semper ipsarum numerum, quàm cæterarum enutriunt: cuius rei causam alias, cùm locus exiget, reddemus.

Ordinis ratio.

Fringillę altior, & plenior vox, quàm Carducli, aut Ligurino.

GENERA. DIFFERENTIÆ.



PRAETER communem Fringillã aliud quoddam genus est, quod Montifringillam nominant, à montibus nimirum, in quibus degit, vulgari non dissimile, & magnitudine proximum: vt verò differant, dicemus postea. Cæterùm quemadmodum Albertus Carduelis nomen, vt diximus, tribus, aut quatuor auicularum generibus, quæ omnes canoræ sunt, & carduorum seminibus vescuntur, commune facit: ita etiam Germanicè omnes Vincones nũcupat, nimirum Carduelem vulgò dictam Vinconem Carduorum, Spinum, vel Ligurinum aliàs in Vinconum genere numerat, aliàs simpliciter Vinconem nominat, rubeum verò Vinconem à colore pectoris, Fringillam vulgarem. In Heluetia Fringillarum quoddam genus esse narrat Ornithologus, quas nescio an à communibus illius regionis differentes, aucupes Fringillas Italicas appellant.

Montifringillæ.

Vico apud Albertum, quas aues significet.

Vinco carduelis.

Vinco simpliciter.

Vinco rubeus.

AE Q V I V O C A.

FRINGILLAE, & Vinconis nomen, alijs etiam auiculis, cùm in Gallia tùm potissimùm in Germania attribuitur. Ornithologus trium auicularum meminit, quarum primam ex Chloridum genere existimat, à Gallis Pinson verdier, id est, Fringillam viridem nuncupatã; alteram dicit esse Fringillã minorẽ, pectore luteo, cauda oblonga, iux-

ta aquas

Gielfincke. Gyger. Golofinck. Lobfinck. Blutfinck. Goutuinck. Iynx. [a] Hierogl. lib. 25.

ta aquas degentem à Friſijs Gielfincke, id eſt, Fringillam luteam cognominari. Hancque illius regionis aniculas Chriſto oculos in cruce eruiſſe nugari. Tertiam verò ab ipſo deſcriptam, capite atro, pectore omnium maximè rubro, lingua ſine acumine, ab Heluetijs Gyger, à Germanis aliquibus Golofinck. & Lobfinck, ab alijs Blutfinck, à Germanis inferioribum quibuſdam Goutuinck, id eſt, Fringillam auream indigitari teſtatur. Iynga vero, quę Torquilla eſt, à Gaza Fringillam vulgò dici traditum eſſe ſcribit [a] Pierius.

SYNONYMA.

[a] H. 8. c. 3. [b] Hiſt. lib. 8, cap. 3.



PINAM appetunt illa Spinus, ſiue Ligurinus, Carduelis, & quæ Aurinittis appellatur. Hæc enim omnia victitant in ſpinis. Vermem, autẽ, & quoduis aliud animal aſpernantur. Verba ſunt [a] Ariſtotelis, quæ non aſſequẽs Ornithologus credit hic Philoſophum innuere omnes alias aues acantophagas, id eſt, ſpinarum ſeminibus victitantes, neque vermem, neque animal vllum attingere, & in ſumma quod de tribus illis acantophagis auibus tradit, idem etiam de reliquis illius generis omnibus intelligere. Quapropter dubitat, nunquid Fringilla noſtra [b] Ariſtotelis Spiza ſit, Spizam enim hic inter vermiuoras recenſet: & idcirco ille, quæ Græci de Spiza prodiderunt, ſeparatim tanquam de aue diuerſa conſcribit. Quantum verò hallucinetur, ſi rectè Ariſtotelis verba perpendantur, nemo non viderit. Putauit autem, vt ſuſpicor, verba illa (*Hæc enim omnia victitant in ſpinis*) inferre, omnes aues in ſpinis victitantes vermes & quodlibet animal non attingere; cùm potiùs demonſtrent, illas tres commemoratas auiculas ideo in ſpinis victitare, quia ſpinam appetunt; quod ex verbis etiam, quæ ſtatim ſubijciuntur, ſatis conſtat. Nam, *Dormiunt*, inquit ſtatim Philoſophus, *& paſcuntur eodẽ in loco*. Si itaque nihil aliud obſtiterit, quàm quod vult Ornithologus, Fringillam noſtram eſſe Ariſtotelis Spizam, nemo dubitet. Nam licet & ipſa carduorum ſeminibus veſcatur, vermiculos tamen, & locuſtas libenter deuorat: imo verò Aucupes noſtri, vt ipſi mihi retulerunt, locuſtam aliquam, ſeu vermiculum cùm ſuauiùs illam canere volunt, mandendum apponunt. Affirmare autem auem aliquam partim ex vermibus, partim ex alijs cibis victũ ſibi quærere, non eſt inconueniens, vt ibidem Philoſophus de eadem Fringilla, Paſſere, Rubetra, Luteola, & alijs prodidit. Sed & ipſe pòſt Ornithologus, cùm meliùs rei veritatem perſpexiſſet, palinodiam in paralipomenis canit his verbis: In capite de Fringilla, & mox in ſequente de Fringillis diuerſis, dixi, me dubitare an Fringilla ſit eadem auis, quæ noſtris vulgò Finck, Gallis Pinſon dicitur: quòd Spizam Ariſtoteles, Gaza Fringillam vertit, inter vermiuoras aues numeret, Finca verò noſtra ſeminibus victitet. Sed poſtea intellexi præter ſemina vermiculis quoque eam veſci: & Cuculi etiam pullum (qui vermiculis tantùm veſcitur) in eius nido quandoque reperiri. Quare iam minus dubito Fincam noſtram eſſe Fringillam, præſertim cùm Bellonio quoque, & alijs eruditis viris ſic videatur. Hæc ille.

Spizæ etimum. Fringillaro. Fringillæ etymum. [c] Embl. 100. Franguello. Pinſon Gallis vnde dictus. Quinſon. Finck. Buchfinck. Vinche. Vinco. Schaffinche. Pinkauua. Slouuick.

Dicitur autem Spiza à σπίζω per onomatopœiam. Hodierni Græci, vt refert Petrus Bellonius, Fringillaro appellant, vocabulo Latinorum Fringillæ non abſimili: Fringillam à frigore dictam volunt, eò quòd in frigore plures conuolantes cernantur, Alij quòd frigus prænunciet, ad quod alludit [c] Alciatus:

Aduenisse hyemem Fringilla renunciat ales.

Nonnulli etiam ſic dictàm volunt, quòd frigore canat, exhilareturq́. Italis Franguello nomine, vti apparet, à Latinorum Fringilla deriuato dicitur, Gallis Pinſon à pungendo, quòd roſtro pungens etiam vulneret. Sabaudis Quinſon: Sed dubitatur, Fringillamne, an Coccothrauſtem per hãc vocem intelligant, Germanicè Finck: apud Heluetios Buchfinck, Belgis, & circa Coloniam, vbi viuebat Albertus, Vinck, Anglis Schaffinche (vel Finck, vt alij) à Sheld appel, à Spinck, Eliota Anglus interpretatur Rudocke, Robin, Redbreſt, ſed ea nomina Turnerus & ipſe Anglus Erithaco tribuit. Illyricis Pinkauua, Polonis Slouuick.



FORMA

FORMA. DESCRIPTIO.

FRINGILLA mas, quam hęc ſcribentes prę oculis habemus, magnitudine ferè Paſſerem ęquat. Roſtrum ei craſſiuſculum, & ualidum, carneiq́; coloris, ſed in extremo ſubnigrum. Capitis, & colli pars prona ad ſubcęruleum uergit: quod hinc ad uropygium uſque interiacet, caſtanearum colorem refert: ipſum uerò uropygium ſubuireſcit. Pectus, & uenter inter rubrum, & ſpadiceum ambigunt. Alas geminę albę maculę, ueluti faſciæ interſecant, quas inter faſcia alia nigri coloris intercurrit: quod à ſecunda macula alba ad extremum uſque ſupereſt, totum nigrum eſt. Cauda longiuſcula duodecim pennis conſtat, ex quibus geminę utrinque totę ferè albę ſunt, reliquę nigrę. Fęmina uerò, quam etiam nunc manibus tractamus, eiſdem ferè coloribus ornatur, ſed minus uegetis: & pectus, uenterq́; ex ruffo palleſcunt. Teſtatur Ornithologus Fringillam toto corpore candidam aliquando uiſam eſſe: Ego quoque Fringillam ab aucupibus noſtris emi aliquando, corpore toto ex albido nonnihil flaueſcente, pręſertim dorſo: nam collum, & pectus aliquantulum erant ferruginea, uenter magis cinereus. Alarum tegetes plumulę ſuis extremitatibus duas lineas albas tranſuerſim conſtituebant. Remiges ſuperficietenus nonnihil lutei oſtendebant, cęterę albę, interiori latere ad cinereū accedentes. Radices omnium pennarum plumbeę erant. Pedes eodem, quo roſtrum colore, nimirū carneo: Caudę plumulę bętico, extremo albę. Cuius loco poſtremo effigiem exhibemus, duobus ab hinc annis, ſi rectè memini aucupes noſtri, ut inuſitatum quiddam ad me attulerunt. Ei autem caput ferè totum, dorſumq́; & pennę ueſtientes alas ex albo luteſcebant: plumę circa roſtrum, guttur, pectuſq́; & uentrem ſubnigrę erant. Alę uerò, caudaq́; ex ſubnigro, & albo mixtę.

Magnitudo. Roſtrum. Caput. Collum. Vropygiū. Pectus. Venter. Alæ. Cauda. Fæminę deſciptio.

Fringilla mas cum roſa.



Fringilla albicans cum oxyacantha.



Fringilla ſublutea & ſubnigra, cum papauere albo ſatiuo.



VOX. CANTVS. EDVCATIO. CIBVS.



ON vno, eodemque modo Fringillæ canunt: Quædam etenim concisos tantummodo cantus ædunt, quædam trahunt in longum, nonnullæ vtrunque præstare dicuntur: à quibus cantus differentijs, diuersa quoq; nomina accipiunt, vt quisque à suæ regionis aucupibus sciscitari poterit. Maribus omnibus tamen vox alta est, & plena, fæminis aliquantò exilior, & submissior. *Fringillarũ vox.* Fringutire aliqui volunt esse Fringillarum & interpretantur adgarrire, [a] Plautum citantes. *Fringutire quid.* Apud hunc enim Cleostrata marito suo seni nimis obnixè contendenti, vt Casina ancilla nuptui detur seruo, quocum de primo concubitu conuenerat, respondet: *Tu quid Fringutis?* hoc est, Quid adgarris? *[a] In Casin.* Alij verò frigere exponunt, & præ frigore contremiscere: quasi senex ille frigore subsilire dicatur, vt illis euenire, solet, qui spem inter metumq; alicuius rei, quæ illos solicitet, euentum expectant: verbum interim illud à Fringilla deductum non inficiantur, quòd frigore cantet, & vigeat. Ob quas diuersas sententias illud [b] Ennij pariter diuersimodè exponunt. *Hæc anus admodum fringutit, nimirum sauciauit se flore Liberi.* *[b] In Alcest.* Quæ verba vtrique, ni fallor, sententiæ accommodari possunt. Temulenti namq; & garrire, & contremiscere aliquando consueuerunt. Porrò, vt vnde digressa erat, reuertatur oratio, Fringillæ quando concisè canunt, queri quodammodo videntur, vel rixari: vnde Martialis Fringillarum cantus querelas vocat:

Nunc Sturnos inopes, Fringillarumque querelas
Audit.

Qui verò cantus ab ipsis in longum protrahitur, gratus admodum auribus est, non minus harmoniâ, quàm sonora voce mirabilis: ideoque in caueis non minus ac Carduelès, & Ligurini passim enutriuntur. Quod modò ad nutritionem pertinet, eadem cura, & ijsdem ferè cibis ac præcedentes aues enutriuntur, præterquam quòd locustas etiam, & vermes deuorent. His tamen non pascuntur, nisi ad cantum excitare volumus. Quicunq; autem aucupio operã nauant, maiorẽ ex ipsis, quàm ex alijs auibus numerũ enutriunt: quòd minus garrulæ sint: & si molestia aliqua afficiantur, cantum omnino dimittant: quin imo cùm ventus spirat, plæræque obmutescere solent: *Quando non canant* Vt itaque vnam, & alteram saltem tunc cantillantes habeant, vel ut plures per interualla canentes, vnius, & alterius continuè cantantium vicem suppleant, plurimas alere illis necesse est. Huc accedit, quòd cùm aues callidæ sint, & vapidæ, nullibi consistunt, vbi paratas sibi insidias suspicentur, nisi frequentibus *Aues callidæ sunt.* admodum allectricum vocibus allectæ. Vt autem crebriùs, & modulatiùs canãt autumno, & hyeme, aucupes per totam æstatem loco obscuro includunt, & sub autumnum canoras *Vt autũno canant.* extrahunt. Canere autem incipiunt, cùm ad lucem redeunt, alioquin mutæ & ad illiciendas reliquas ineptæ. Quomodo recondendæ, & quæ reconditarum cura sit habenda tum ipsarum, tum aliarum huius generis volucrum, quæ cantus gratia aluntur, alias satis superque docuimus.

INGENIVM. MORES. AVCVPIVM.



OC quoque auicularum genus vt cæteri Carduelès impetata faciunt pedibus, & rostro vtentes pro manibus cùm vasculũ potorium, & escarium ad se filo trahant, vt bibant, comedantque: Quod tamen vt præstent longiore tempore opus est, quàm in alijs. Nam captæ feras admodum sese præbent, neque adeo citò cicures fiunt, aut mansuescũt: quin primis captiuitatis diebus, tanquam se eam ægrè ferre indicent, rostrum, alasque caueæ clathris continuè allidunt, & sæpe etiam vulnerant. Visæ sunt quæ præ mœrore cibum omnino respuerent, & mortem potiùs, quàm seruitium ferre eligerent. Visæ inquam non rarò sunt, quæ nunquam mansuescerent. Omnes autem primis suæ captiuitatis mensibus præ mœstitia obmutescũt, & nisi adhibitis blanditijs, aut tẽporis diuturnitate exhilarantur, vocemq; nullam proferunt, nisi fortè gemitum quendam, aut eiulatum, si quempiam accedentem cernunt: idq; vel timore vel indignatione facere existimo. Cùm itaq; libertatis valde studiosæ sint, insidias, quibus se illa priuãdas iri norunt; deuitare probè callent & in hoc Ligurinis & Carduelibus ipsis multò astutiores, & cautiores sese præstant: quare pariter maiori astu in ipsis capiendis aucupes vtuntur, ita enim viscum in arborum ramis disponunt,

ut à ſuperuolitantibus videri nequeat. Nam cùm illud apertè vident, non minori celeritate quàm timore aliò aufugiunt, nec ſemel digreſſæ, vllis amplius alle&ricum vocibus reuocantur, vt CarduelES, & Ligurini ſolent, qui ad alteram tantùm reuocantium vocem reuertuntur. Quare plures alle&rices canoras aucupij tempore habere conuenit, quæ ver ferè totũ, & æſtatem in loco obſcuro incluſæ manſerint. Alioqui canunt quidem vere, & æſtate; ſed autumno, & hyeme, cùm illas canere magis expedit, mutæ omnino fiunt. Quomodo verò faciliùs capiantur, docent Robertus Stephanus, & Petrus Bellonius Galli, iubentq; in loco plano procul ab omnibus alijs arboribus, & dumis, quà Fringillæ præteruolare ſolent, tres arbores reſe&as erigi, parum inter ſe diſtantes, & ita diſponi, vt triangulum efforment, & illas frondibus inferius cingi præcipiunt, vt aues eis libentiùs inſideant. Per medium, inquit Stephanus, funis extenditur perticæ alligatus, ab altera parte ſuſtinetur furca, & è longinquo tenetur ab aliquo. Funi duæ, aut tres Fringillæ annexæ ſunt. Virgulæ etiam viſco illitæ per arbores diſponuntur; & non procul hinc duabus, vel tribus caueis incluſæ Fringillæ collocantur, quæ præteruolantes voce alliciant. Ille&æ illæ dum curioſiùs Fringillas à fune pendentes, vel caueis incluſas inſpiciunt, viſco capiuntur. Hæc illi: Obſeruarunt præterea aucupes plures capi flante Zephiro, quàm alijs ventis, & multò etiam plures ſi ventus omnino non ſpiret. Nam tunc & dimiſſiùs volant, & meliùs alle&ricum voces audiunt. Cæterùm non modò viſco, ſed retibus etiam, imò multò plures his, quàm illo capi ſolent.

NIDVS. PARTVS. VOLATVS. LOCVS.



Vbi nidulentur. Ex quibus nidum conficiant.

NEQVE terram proximè, neque nimis ab ea diſtanter nidum conſtruunt. Cùm etenim in fruticibus, & in arboribus nidulentur, vt mediocritatem ſeruent, in illis ſummos ramos, in his infimos eligunt. Ipſum autem nidum intus ex lana, quam ex lanigeris arboribus excerpere crediderim, & ex aranearum telis conficiunt, foris ex muſco. Quinque, aut ſex oua parere referunt aucupes noſtri, qui earum nidos æſtate in noſtris regionibus reperiere. Etſi paucæ admodum tamen apud nos nidificent. Nam aues migratoriæ ſunt, & per paucis exceptis, ſub hyemis finem recedunt, autumno turmatim reuerſuræ. In Heluetia, ſi Ornithologo credimus, per hyemem recedunt, fæminæ præſertim. Mares enim illic aliquando complures apparent ſine vlla fæmina. Videntur autem diuerſa ab alijs auibus natura donatæ; plæræque enim hyeme loca amant calida, ſeu tepida, æſtate frigida, hæ verò hyeme frigida, æſtate tepida quærunt, ſi [a] Bellonio, & [b] Ariſtoteli credimus. Ego frigus quidem diligere eas exiſtimem, ſed moderatum, ab immoderato lædi. Nam cùm magis glacie niuibuſque hyems ſæuit, adeo offenduntur, vt volare nequeant, vnde etiam in pluribus Italiæ locis tunc temporis manibus capi ſeſe permittunt.

Aues migratoriæ ſunt.

[a] De auib. l. 7. cap. 28.
[b] Hiſt. lib. 9 cap. 7.

PRÆSAGIVM.

Mane canens quid prænũciet.

THEOPHRASTVS inter reliqua tempeſtatis ſigna, duobus in locis, ſi re&è memini, Fringillam manè canentem recenſet: quod præſagium efficacius fuerit, ſi id facere ſuper te&is audietur.

CORPORIS AFFECTVS.

Cui morbo magis ſit obnoxia.

IISDEM affe&ibus obnoxia eſt Fringilla, quibus aliæ aues: tamen illi quodammomo peculiare eſſe videtur, quod facilè obcæcetur. Cui affe&ui medebimur eiſdem remedijs à nobis aliàs commemoratis: quæ ſi nihil profecerint: non eſt, vt in illa enutriẽda, in poſterum operam perdamus.



DE MON-

DE MONTIFRINGILLA. Cap. VII.

ORDINIS RATIO.



ETSI Montifringilla in caueis ali propter cantũ non consueuerit, quod no uerim, nisi fortè aucupij causa, ideoq; hunc locum illi non conuenire quis existimauerit: tamen quia Fringillæ species à plerisq; non temerè censetur, cuius nimirum & nomen retinet, addita tantùm loci differentia, itaq; haud incongruum fore puto, aliquid de illa post Fringillam simpliciter dictam subinde hic subijcere.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.



NE quis vocabulorum æquiuocatione decipiatur, scire licet, Montifringillę nomine nonnullos Italorum nõ solùm auem hanc, de qua modò est nobis sermo, accipere, & patria lingua Frenguello Mõtanino appellare, sed Coccothraustẽ etiã, & Rubicillam, de quibus iam suo loco egimus. Ὀρόσπιζος, inquit Aristoteles, *nomen accepit à montibus, in quibus degit*. Oros enim Græcè montem, Spiza Fringillam significat. Cui voci omnino respondet nomen Latinum Montifringilla, item Italicum nostrum Frenguello Montanino, & Gallorũ Pinson Montain: licet ex his aliqui Pinson d'Ardaine nominent; quod fortè in illa sylua frequens admodum videatur, Heluetij pariter Maldfinck, idest, Fringillam montanam vocitant, & Thanfinck, idest, Fringillam abietum. Cæteris vel saltem plerisque Germanis dicitur ein Rouuert, vel Schneefinck, VVinterfinck, idest, Fringilla hyberna, aut niualis, à tempore scilicet, quo aduenit:

Oryspizæ etymum. Montifringilla. Frenguello mõtanino. Pinson Mõtain. Pinsõ d'Ardaine. Maldfinck. Thanfinck. Rouuert. Schneefinck. VVinterfinck.

FORMA. DESCRIPTIO.



MONTIFRINGILLA mas, quam hîc describimus, & depingimus, media hyeme cùm magis frigora sæuiunt, in agro Bononiensi capta, magnitudine æmulatur Passerem simpliciter dictum. Rostrum habet crassum, & acutum, coloris lutei, nisi quòd in extremo nigricat. Linguam crassiusculam, & acutam. Vertex, & collum, dorsumq; ex nigro, & ferrugineo variegantur. In vropygio nonnihil albi conspicitur. Cauda pennis duodenis constat, quarum geminæ vtrinque albo, & nigro distinguuntur. Alas intersecant fasciolæ duæ, quas nigra alia ab inuicem separat. Illarum superior, quæ multò maior est, duplex quodammodo apparet. Nam in parte superiori ex ruffo lutescit, infrà candicat. Gutturis pars, quæ rostro subiacet, nigra est; quod ex eo superest, & pectus inter ruffum, & luteum ambigunt. Venter verò candicat. Pedes, quàm Fringillæ simpliciter dictæ paulò robustiores. Quæ omnia ab illa, quam describit Ornithologus parum discrepare videntur. Alæ, inquit, duabus transuersis lineis ex ruffo flauescentibus distinguuntur, media linea interiecta. Sunt & lineæ duæ angustiores albæ sub luteis statim. Magnitudine Fringillam excedit. Color in capite dorso, & cauda nigrior, quàm Fringillæ: supina pars albicat. Pectus cum gutture nonnihil ruboris habet. Hæc ille. Cæterùm Montifringilla mas à nobis descripta collum non habet cæruleum, quod de Montifringillis tradidit Aristoteles, nisi fortasse ad solis conuersionem color huiusmodi in ea acquiratur. Qui tamen, vt aliquoties obseruaui, in vtroq; colli latere liquidò conspicitur in fæmina. Quæ præterea in alijs, quoq; à masculo differt. Nam vertex, ceruix, & dorsum plus habent ferruginei, & minus nigri, quàm in mare. Pars capitis, quæ oculis, & auribus subiacet, & guttur totum, pectusq; coloris sunt magis obsoleti. Alarum linea superior adeo angusta est, & breuis, vt ferè delitescat: nihilq; præter aliquid albidi in ea conspicitur. In reliquis nihil, aut parum admodum à mare differre conspicitur. Non ignoro quosdam diuersam à nostra de auis huius colli colore protulisse sententiam, mas, inquiunt, in collo plumas habet cæruleas, quas non æquè promptè in fæmina deprehendas. Sed quic quid dicant isti, contrario modo rem se habere conspeximus. Quæ secundo loco ponitur, colore est pallidiori, & capite prorsus albo. Tertia & postrema priori omnino similis, nisi quòd sub rostro nihil habeat nigri: præterea secunda illa fascia lutea, quàm diximus esse in alijs, in hac longè erat magis conspicua.

Magnitudo. Rostrum. Lingua. Color. Cauda. Alæ. Guttur. Pectus. Pedes. Fæminę descriptio.

Montifringilla mas, cum rubo ideo.



Montifringilla leucocephalos cum larice cõmuni.



vox.

Montifrigillæ congener cum cannabe Spuria facie vrticæ.



VOX. INGENIVM. AVCVPIVM. Volatus.

Mõtifringillarũ cantus duplex, & vterq; insuauis.

ON adeo suauis est Montifringillarum cantus, vt Fringillarum simpliciter dictarum; ideoq; in caueis non aluntur, nisi ab aucupibus, vt eis allectricibus vtantur. Abruptam aliquãdo, aut vnicam tantùm vocẽ ex interuallis emittentes audiuntur; feles vociferantes diceres. Habent tamen & aliũ diuersum ab hoc cantum, sed insuauem quoque. Referunt aucupes, qui eas aliquandiù aluerunt, in caueis inclusas, voces aliarum alitum, quas frequenter audiuerint, imitari, præsertim Passerum, quos temporis tractu penitus imitantur. Cæterùm etsi Bellonius eiusdem esse ingenij, & naturæ cum Fringillis scribat, tamen vt partim vidimus, partim ex fide dignorum aucupum relatu didicimus, multò mitiores sese præbent, multoq; faciliùs mansuescunt, & cicurantur, minusq; prouidæ, minusq; callidæ videntur. Nam facillimè tum visco, tum retibus capiuntur: pauciores tamen, quòd minori numero ad nos adueniant, licet & ipsæ gregales sint, & nonnisi multæ simul conspiciantur. Apparent autem admodum serò, & tunc præcipuè cùm agri niuibus, & glacie obsidentur. Plura quæ de hoc auium genere scribam, non habeo, nisi quod eisdem seminibus pascitur, quibus aliæ Fringillæ: Vescitur & vermibus teste [a] Aristotele.

Cur pauciores capiantur.

[a] H.l.8.c.3.

DE LINARIA. Cap. VIII.

Ordinis mutatio.

NTER Carduelium genera aliquos Linarias etiam annumerare superiùs ex Alberto diximus: quapropter ne ipsas ab illis disiungeremus, post Fringillas tubinde de eis agere voluimus. Ornithologus eiuscemodi auicularum genus imitatione Gallorum, qui Linote vocant, quod Lini seminibus potissimùm vescatur, Linariam appellat, etsi Ruellius Miliariam interpretetur inquiens: Vulgus Gallicum Linotas, vel meliùs Linarias appellitat: quia cùm rarior apud nos milij vsus sit, ad linum, & cannabem aduolant, sicut Car-

dueles ad carduos: inde nomen adhuc vulgò remanſit. Nos quid de Miliaria cenſeamus, in Cenchramo aperuimus. Bellonius verò & ipſe Gallus Aegithum Ariſtotelis eſſe aſſeuerat, & Latinè Salum dici: ſic nempe Gaza tranſtulit, ſed Plinius ſeruata Græca dictione Aegithus habet. Vtrum verò quæ de hoc ſcribit Ariſtoteles, Linariæ noſtræ conueniant ſane omnino addubito. Gybertus Longolius Linariam, ſiue Miliariam Rubetram, (Batin Ariſtotelis) putabat eſſe, quòd rubis crebrò inſideat. Nos de Bati ſcripſimus ſuprà ex mente Bellonij. Linariam noſtri vulgò vocant Fanello, alibi Faonello, alibi Fanetto, vt Genuæ, non autem Caneuarola, vt perperam ſcribit Ornithologus. Nam ea prorſus alia eſt: nimirum illa, de qua, ni fallor, ſubinde à Curruca mentio facta eſt: Gallis Linotte, Sabaudis Lynnette, Germanis Lynfinck, Schoſszlin, Henfſling, Flacſzfinck, Brabantis Vlaſuinck, Hollandis Knoe, vel Knue, Friſijs Rubin. Nonnulli Germani Eleam, ſiue Veliam auem ſcribunt eſſe paruam, colore pulchro, infernè croceo, quæ voce valeat, quæ æſtate vmbroſa, hyeme aprica loca petat. Germanicè interpretantur Zigelhempfling; & alteram eius ſpeciem, cineream cognominantes, Heidenhempflin: quæ nomina pro Linaria Ornithologus Germanus ſibi ignota eſſe ſcribit: Eleamq; vel potiùs Heliam à paludibus, quas ab arundinibus ſummis conijcit dictam, neque Linariam, neque aliquam eius ſpeciem eſſe arbitratur.

Fanello. Ornithologi error. Linfinck. Scoſszlin. Flachſzfinck. Vlaſuinck. Knoe. Elea. Zigelhempfling.

FORMA. DESCRIPTIO.

Magnitudo. Color.

AGNITVDINE Paſſeris eſt, vel paulò minor, ſpecie verò admodū ſimilis, colore teſtaceo, ſiue ferrugineo ad cinereum vergente, eoq; in mare intenſiore, ideſt, magis ad ruffum tendente. Mas item in pectore maculis reſpergitur ruffis, fæmina fuſcis, & maioribus. Alarum rectrices pennæ nigricant, ſed ad latera, & in extremitatibus ſuis candicant, quemadmodum etiam in cauda eſt conſpicere, quæ duodecim pennis conſtat, venter, & vropygium albeſcunt. Pediculi breues, graciles, vnguiculi etiam graciles.

Linaria mas cum lino ſylueſtri.



CANTVS. VICTVS. INGENIVM. Morbus. Aucupium.



LINARIA suauissimi cantus sui gratia alitur. Cibus apponitur phalaridis semen, lini, & cannabis, panicum, auena fracta, inuicem permixta plerunque In Hollandia semine raparum, caulium, & cannabis pasci audio. Adeo hyeme ex esu cannabini seminis pinguescere eam tradit Porta, vt præ pinguedine pereat, vel saltem ei cantandi alacritas adimatur. Dum in caueis alitur, corripitur quandoque morbo comitiali, vt scriptum reliquit Ornithologus. Laborat præterea aliquoties morbo illo, quem subtilem dicunt, qui his notis dignoscitur. Ipsa mœsta silet, pennæ obrigent, venter solito tumidior venis rubris conspergitur, pectus excarne apparet. Accidit ei id morbi genus ex cannabino seminis esu: quapropter alijs cibis esset pascenda. Asthmate etiam aliquando affligitur, & uocis raucedine; qui affectus remedijs à nobis alibi dictis sunt profligandi. Tradit Antonius Mizaldus exoriente canicula obmutescere, necnon ægrotare, ac plumas vellicando excutere: idque contingere circa medium Iulij; sicuti toto decennio in vna, & altera sese ait esse expertum, atque hinc certum canicularis syderis exortum multis indicasse. Albertus Linariã etiam eis auiculis accenset, quæ cornu suspensum rostro trahunt, sed postquam bibere, temerè delabi sinunt. Nos utrumque vasculum potorium scilicet, & escarium ad se rostro trahentẽ vidimus; quæ cùm essent æquilibria, alterum alterũ ne decideret, prohibebat. Auis admodum astuta est, vnde vulgus nostrum cùm aliquem callidum, & versutũ esse ustẽdere volunt, sulent dicere egli è vn Fanello: hac de causa perpaucæ admodũ capiuntur; nam & viscum agnoscunt, & vbi retia parata sunt, facilè subolfaciunt, neque vt consistant, vllis allectricum vocibus, aut blanditijs persuaderi possunt.

Cibus.
Asthma.
Vocis raucedo.
Astuta est.

DE LINARIA RVBRA. Cap. IX.



ALIAM auiculam Ornithologus Linariam rubram nuncupat, à coccineo verticis colore, vt apparet. Aucupibus suis Schofferle appellari ait; aliquibus vt circa Francfordiam ad Mœnum Stockhenfling: Italis circa lacum Verbanum Finett. Considerandum an fortè sit Aster Oppiani, an potiùs Carduelis, vt in eius historia diximus. Circa Norimbergã Tschutscherle dici asserit: & aduolare aliquando turmatim, & ferè pestilentiam breui sequuturam indicare putari: cantu autem non adeo probari, vt superior. Ego pariter bina Linariæ genera obseruaui, atque hîc depicta, & descripta cuiuis ob oculos pono, quibus vertex crocei coloris est: sed in hoc ab Ornithologi aue differunt, quòd in pectore, & in gutture, & in vltimis dorsi pennis eius coloris nihil prorsus habeant; sicuti de sua ille scribit. Prior toto corporis habitu ad Carduelem accedit, per collum, & dorsum, ex luteo fusca est, sicuti quoque per initia alarum, quarum aliæ pennæ, quæ rectrices cooperiunt, nigræ sunt, & in extremitatibus albæ, sicuti icon demonstrat; rectrices etiam fuscæ, in extremo cinereæ. Cauda quoque fusca, ad latera candicans. Rostrum lutescit, infrà, & suprà macula conspicitur nigra. Vertex miniaceus. Pectus, & venter candicant. Aucupes nostri Fanello marino, idest, Linariam marinam nuncupant. Altera, cui color ille miniaceus magis splendet, per tergus, & superiora prorsus ferè leucophea est, percurrentibus strijs deorsum vergentibus, & alæ, quàm in superiori longè pallidiores, retro oculos maculam habet fuscam. rotundam, quæ in præcedenti etiã non est. Gula, & pectus leuiter lutescunt. Venter prorsus albus est. Alia est auicula, quæ circa Argentinam Gyntel nominatur, referente Ornithologo, & seminibus vescitur, vt Linaria, papaueris, alijsque. Gregatim volat. Oua terna, aut quaterna parit, eo colore, quo Linaria. Per dorsum, caput, & caudam fusca est; cruribus rubicundis: pectore ruffo, fuscis distincto maculis: ventre inferiore albicat, vt pictura præ se fert.

Linaria rubra.
Schofferle.
Stockhenfling.
Finett.
Fanello marino.
Gyntel.
Cibus.
Descriptio.

Linaria rubra cum lino maximo.



Linaria marina cum linaria cærulea.



Gyntel Germanorum cum viſco Indico.



DE ALAVDA Cap. X.

ORDINIS RATIO.



LAVDAE quòd hunc locum inter canoras aues aſſignauerim, aliquis me fortaſſis redarguat. Nam quibuſdam, quarum iam hiſtoriam pertractauimus haud inferior exiſtimari poſſit, imo fortè ſuperior, ſi ſuauitatem eius, & dulcedinem in canendo, ſi nominis celebritatem cùm apud poëtas, tùm eos, qui ſoluta oratione ſcribunt, ſi denique antiquitatem: vt quæ antiquorũ authoritate antiquiſſima eſſe comprobatur, vt quæ inquam ante omnes alias aues, imo ante terrã ipſam nata fuiſſe perhibetur, ſpectemus. Verùm deſcriptæ hactenus auiculæ inuicem aut genere conſimili, aut alio quopiam nexu coniunctæ, nequaquam ſeiungi poterant. Quare age hic Alaudæ hiſtoriam pertractemus.

Alaudæ antiquitas.

ÆQVIVOCA.



Ορυδαλλὸς auis, & vicus Atticæ eſt, Heſych. & Varino, λ duplicato licẽtiâ poẽtica, nam alioqui apud ſoluta oratione ſcribentes, ſimplici legitur, nonnunquam tamen & apud hos, vt apud Aeginetam, & alios eadem litera geminatur in eadem ſignificatione. Corydalis etiam præter auem quoddam fumariæ genus ſignificat, quam alijs nominibus inter nomenclaturas Dioſcoridi attributas Corydalion, vel Corydalion agrion, vel Corion appellari quandoque legimus: alijs Splith Illyrica flore luteo, Chelidonium phragmites, & Fumaria lutea montana dicitur. Corydalis autem hæc herba vocatur, vel quòd vt auis ipſa doloribus coli medeatur, vel quòd florum veluti calcaria longiuſcula Alaudarum digitis pedum, aut poſteriori ſaltem comparari poſſint. Alauda Latinum, quo hanc auem ſignificamus, nomen proprium viri eſt apud [a] Martialem, ad quem tanquam ad ſordidæ libidinis hominem ſic ſcribit:

Κορυδαλλὸς quid.

Splith Illyrica.

[a] Epigr. l. 12.

Ancillariolum tua te vocat vxor, & ipſa
Lecticariola eſt: eſtis Alauda pares.

Alauda militis nomen

ᵃ Syriad. l. 5.

Alauda rurſus nomen eſt militis, Indonis Hiſpaniæ regis filij, qui ſub Godefredo duce in celeberrima illa Hieroſolymitana expeditione militans occubuit, ſi ᵃ Petro Angelio Bargæo credimus, qui ſic de eo meminit:

Cumque Aceone Clephis, proleſque Indonis Alauda;
Indonis, qui quondam inter regnauit Iberos.

ᵇ In vita Iulij Cæſaris.

Alauda præterea dicta Romana quædam legio, de qua ᵇ Suetonius, *Quæ*, inquit, *ad legiones, quas à rep. acceperat, alias publico, alias priuato ſumptu addidit: vnam etiam ex Tranſalpinis vocabulo quoque Gallico: Alauda enim appellabatur, quam diſciplina, cultuque Romano inſtructam, & ornatam poſtea vniuerſam ciuitate donauit.* De hac etiam Cicero ad Atticum ſic ſcribit: *Antonius cum legione Alaudarum ad vrbem pergere, pecuniam municipijs imperare.* Ex cuius verbis apparet non ſolùm legionem ipſam, ſed & milites Alaudas fuiſſe dictos. Alaudam verò nomen eſſe Gallicũ ex Suetonij iam recitatis, & ᶜ Plinij mox recitandis verbis liquidò cõſtat. Hic enim *In capite*, inquit, *paucis animalium, nec niſi volucribus apices, diuerſi quidem generis: Phœnici plumarum ſerie, è medio eo exeunte alio: Pauonibus crinitis arbuſculis, Stymphalides cirro, Phaſianæ corniculis: præterea paruæ, quæ ab illo Galerita appellata quondam, poſtea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat Alaudæ.* Ornithologus oſtendere aggrediens, cur legio illa ſic dicta fuerit, Et quoniam, inquit, Alauda vocabulum Gallicum fuiſſe perhibetur, noſtram ſuper eo coniecturam qualemcunque explicabo. Veteres Gallos magna ex parte lingua Germanica vſos eſſe conſtat, & cùm Cicero, vt modò recitaui, Alaudas, cæteroſque veteranos dicat, Alaudas quoque de veteranorum conditione fuiſſe conijcio, præſertim ex natione Germanica, ſiue Gallica oriundos. Nam veteranos, & homines quoſuis ætate progreſſos lingua noſtra vocamus die alten, vel alden. Nam inferiores Germani olden pronunciant. Hanc tamen Ornithologi cõiecturam ᵈ Io. Goropius Becanus, aliam ipſe afferens in multis reprehendit: vt ex eius verbis, quæ hîc ſubijcere non piguit, cuilibet palam eſſe poterit. Quibus, inquit, cùm Plinium, & Suetonium citaſſet, cùm nihil clarius eſſe poſſit ad docendum, Alaudæ nomen Gallicum eſſe, nihil amplius aliorum teſtimonia morati, exponamus, quid Alaudæ nomen ad veram rationem vocatum deſignet. Al omne eſſe, & Aut, vel Aud antiquum ne balbutientibus quidem de plebe noſtra pueris ignotum: è quibus vocibus ſi nomen componas, quid aliud dices, quàm omne antiquum, quaſi diceretur, hanc auem apud omnes in omni re habẽdam antiquiſſimam? Iam ſi Al--auden dicas, in plurium numero locutus intelligeris, nihilque aliud notaſſe, quàm omnes antiquos eſſe. Quoniam autem & auiculæ, & legioni nomen idem tributum videmus, prius id examinemus, quod faciliorem habet approbationem. Galli ergo in Romanam militiam Iulij Cæſaris adſciti, Gallicum ſibi nomen ſumpſerunt, non Romanum: infami hominum noſtratium huius temporis nota, qui quauis vel corruptiſſima lingua, quàm ſua ipſorum, quam puriſſimam hactenus habemus, vocari malunt. Quale verò nomen ſibi indiderunt? Nempe tam nobile, & honorificum, vt vix nobilius, aut honorificentius legioni dari poſſet. Quanti fuerint apud Romanos veterani qui neſcit, is in eorum hiſtoria ſe perparum, vel nihil legiſſe fateatur. Cùm igitur hos in ſummo honore cùm apud cæteras nationes, tùm apud Romanos eſſe Galli ſcirent, ſic legionem ſuam nuncuparunt, vt ſe omnes veteranos eſſe ipſo nomine iactarent. Quid enim aliud ſignificat Al--auden, quàm omnes veteranos eſſe in plurium numero voce pronũciata? Quod licet cæteri fortaſſe Latini ſermonis ſcriptores ignorarint, à Cicerone tamen diligenter obſeruatum videmus, vt legionis nomen in hoc numero ponat. Sic dixit, *Alaudas ab Antonio iudices lectos*, & iterum, *Antonium cum legione Alaudarum in vrbem pergere.* Quid? Quod idem videtur ſatis perſpexiſſe hanc vocis ſignificationem, cùm dixit: *Huc accedunt Alaudæ, cæteriq; veterani*. Sunt ergo Al--auden in lingua noſtra, qua hactenus vtimur, iidem qui Latinis ad verbum, omnes veterani dicerentur. Ornithologus, dum Alaudas ab Alten, ſeu Alden dici ſcribit, addens veteres Gallos lingua Germanica magna ex parte uſos eſſe, nec id de Germanis inferioribus capi volens, quos dicit Olden, non Alden ſonare, tria vna in re peccat. Neque enim Alaudæ ab Alden, ſed ab Al--auden dicũtur, neque Germani inferiores Olden ſolùm, ſed Alden etiam dicunt: tametſi hæ voces ad ſuperiores potiùs ſpectent. Propria enim ipſis pronunciatio Auden habet. Neque verum eſt Gallos olim Germanica lingua ſuperiore vſos eſſe, cùm clarum ſit Cimbrorum ſobolem fuiſſe, quorum ſermo hactenus apud Brabantos Campanos integerrimus extat: quem Gallos olim loqui ſolere, ſi non ex ijs, quæ in Gallicis originibus tradidi: at certè ex hoc Alaudarum nomine clarè docetur: in quo ne vnus quidem apex eſſet immutatus, niſi Latini more ſuo ipſum terminaſſent. Porrò quo clariſſimo nomini, quo omnes ſe veteranos eſſe ſignificabant, Symbolum reſponderet, eiuſdem rei habens notationem, auiculam ſibi ſumpſerunt,

Milites Alaudę dicti

ᶜ L. 11. c. 37.

ᵈ Hieroglyph. lib. 8.

Al, & Aut, vel Aud quid Cimbris.

Alaudarũ militũ ſymbolum.

runt, quæ non voce tantùm, & nomenclatura conueniret, sed omnium gentis suæ hominum confessione vetustissima etiam haberetur. De signo igitur Alaudam non male dicas: sed si primum nomen spectes, Alaudas melius vocaris. Crediderim equidem, nec est etiam cur dubitem, Alaudas dum à Romanis nominis sui causam rogarentur, respondisse ab auicula sibi nomen contigisse, atque indę Plinium sic literis prodidisse. Videmus itaque nunc fabulam eam, quam antiquissimi Græci Aesopo acceptam referunt, ad vnguem quadrare cum Cimbrica Galeritæ nomenclatura. Hæc omnia Goropius: cui si credimus, omnes veterani milites Alaudę dici possunt: Quidam etiam scribunt recentiores milites qui galeis vterentur, dictos fuisse Alaudas, hac de causa nimirum, quòd aues ipsæ Alaudæ dictæ, galeatæ esse videntur. Possent etiam Alaudæ dici, vt Ornithologo placet, milites illi, qui vt excellentiores videantur, Struthionum, alijsue pennis pileos, aut galeas suas fastigiare solent. Alauda postremò apud Rondeletium nomen est piscis, sicuti etiam Galerita, quo posteriori etiam nomine auis nostra significatur: qui duo pisces sic appellati fuerunt, vt videtur, ob similitudinem quandam quam cum hac auicula gerunt: Ornithol. his tertiũ addit, quem Venetijs Gutturosam, vel diminutiua voce Gutturosulam vocant, la Gottorosola, vt vulgus effert: à prominente opinor, sub faucibus tumore. Gallus quidam Gallinam maris mihi nominabat à crista nimirum. Germanicè & hunc, & priores Alaudas communi nomine seeleychen, hoc est, Galeritas marinas nuncupari posse ait. [a] Bellonius deniq; auem quandam circa aquas degentem Alaudæ colore & magnitudine similem Gallis Alaudam marinam dici testatur. Atque hæc de huius auis nominum æquiuocatione dicta sufficiunt.

Alaudę qui dici possit. Alauda piscis. Galerita piscis. Gottorosola. Gallinamaris. Seelychen. [a] De auibus lib. 4. c. 24. Alauda marina.

SYNONYMA.

CVM plures sint Alaudarum species magnitudine, forma, & alijs quoque notis ab inuicem distinctæ, illas nomenclaturas primùm afferemus, quæ omnibus simul adaptari possunt, sed quarum plæraque cristatis præcipuè conueniunt, peculiares cuique speciei, cùm de illis priuatim agemus, assignaturi. Κόρις igitur, Κορύδαλος, & Κορυδαλλὸς, & Κορυδαλλὶς apud Theocritum duplici λ, & Κορύδος propter galeam, quæ Græcis dicitur κόρυς, Alaudam significare creduntur. Hermolaus Barbarus Scordalon addit; sed Ornithologus Corydalon legendum esse ducit, cui ego libenter hac in re assentior: & reuera apud neminem huiusmodi dictio legitur. Ex hisce Κόρυδος apud Galenum, Paulũ Aeginetam, Theocritum, & alios proparoxitonum legitur. In auibus verò Aristophanis in textu, & in scholijs oxytonum duobus in locis, vt apud Varinum quoque. Apud Athenæum Ἐχράτις ὁ Κορύδος paroxitonum habetur, sed perperam, vt conijcit Ornithologus. Aristophanes in auibus Κορυδὸν genere fœminino protulit: Plato comicus masculino. Κορύδων apud Aristotelem alicubi legitur, vt cùm ait, ποικιλίδες, & Κορυδῶνες inter se pugnant. Quapropter dubitant Varinus, & Aristophanis scholiastes, nunquid ibi Philosophus aliam ab Alauda auem intelligat. Nos eandem intelligere credimus, licet terminatio variet. Κορύφαλος genus auis, Suidæ, & Varino, Alauda fortè, sed cùm apud authores nusquam, quod nouerim, vox hęc reperiatur, Κορύδαλος fortassis legendum fuerit: nisi quis, vt ait Ornithologus, pro eodẽ Κορυφλὼ, & Κόρυδα accipiat, & ab hoc Corydalon, ab illo Coryphalon deriuet. πιφιγξ Hesychio Alauda est, πίφιξ verò Varino est auis longè alia, vt quam velit sic dictam παρὰ τὸ πίω, id est, à potu: quòd aquis gaudeat. πιφαλλὶς, πιφιγξ ijdem etiam habent. Eadem autem auis fortè fuerit, de qua Aristoteles, *Piphex*, inquit, *Harpa, & Miluus amici sunt*, vbi Græcè πίφηξ scribitur. Ornithologus auem esse conijcit, quam barbari Vanellum, Heluetij Gitfitz per onomatopœiam appellant. Gaudet enim & hæc quoque aquis. Alauda à Græcis hodiè vulgò Cuzula dicitur, Hermolao Barbaro teste, & τρουλίτης, vt refert Ornithologus. In Creta verò, si Bellonio credimus, Chamochilados nuncupatur. Quod modo ad Alaudæ etymologiam attinet, superiùs, rationem adferentes, cur Transalpinam illam legionem à Cæsare conscriptam Alaudã dicerent, verum, ni fallor, illius etymum ex Goropio adduximus: quapropter de reliquis eius nomenclaturis differere expediet. Sed prius cum Ornithologo recentiores illos ridere libet, qui Alaudam à laude nominatam aiunt, quòd nimirũ Deum laudare videatur cãtu suo, vel quòd ipsa digna sit laude, mira alacritate pennis in aëre exertis musicã, & canorã se declarãs, velut à laudato cãtu sic dictã innuẽtes. Quomodo enim Gallicæ, & Germanicæ voci origo Latina quadraret? Quod modo ad Galeritam, & Cassitam attinet, hæc vocabula, licet Alaudæ cristatæ potissimùm conueniãt

Κόρις. κορυδαλός. κόρυδος. κορις Græcis quid. κόρυδως. κορύφαλος. πιφιξ. Vanellus. Gitfitz. Cuzela. Τρουλίτης. Chamochilados.

attribuuntur tamen abuſiuè etiam minoribus, quarũ vertex planus eſt, & non criſtatus, & à galea, quæ caſſis etiam dicitur, deducta fuiſſe quis haud ineptè exiſtimet; niſi tamen Galeritam à galero dici quis malit, cuius ſententiæ eſt omnino [b] Goropius; illud inſuper addens, ſi aliunde non conſtaret, quæ galeri quondam fuerit forma, ex hac ſola auiculæ nomenclatura deprehẽderetur. Cæterùm licet apud Latinos fæminino genere plerunq; efferatur, Var. tamen Galeritum maſculina terminatione dixit; In Caſſita verò eſt annotandum, penultimam produci, cùm in Caſſide, à qua deriuatur, vt diximus, corripiatur, vt apud Propertium:

[b] *Hierogly. lib.8.*

Galeritus.

Aurea cui poſtquam nudauit caſſida frontem, Et [c] Virgilium:

Aureus ex humero ſonat arcus, aurea vati
Caſſida.

[c] *Aene.l.11.*

Vbi Seruius, ex accuſatiuo, inquit, Græco facit nominatiuum Latinum. Sunt qui aliam Caſſitæ originem tribuant, & ab Haſſida nomen eſſe corruptum putẽt: de qua re ſic apud [d] Pierium legitur: Memini verò, & illud diſputaſſe te, Latinorum aliquot per Haſſidam Caſſitam interpretatos, fabuloſeq; Gellium fabulam commentum de nidificatione in agris, & ſegetibus, ſed eum apologum, nõ hiſtoriam ſcripſiſſe, dicebaſq; Latinos noſtros vna cum Græcis, quippè qui ſint ad diuinos ſonos ſoli barbari, cùm ſacris litteris careant, aſpirationem grauẽ in c literam mutare ſolitos, & pro filio Noa Ham ſcriptitare Cham: pro Ahab Achab; pro Ohozia Ochozia. Et Blondum in aſportando D. Marci corpore, Suum tergis operto exclamatum ſcribere Cancir, Cancir ab ijs, qui Alexandriæ cuſtodes erant, cùm Hazir Arabum lingua enunciaſſent, quæ vox ſuem ſonat. Eſſe verò Arabum linguam Hebræorum linguæ non abſimilem, & hos, & illos æquè ſuillam abominari manifeſtum eſt. Qui quidem error à quodam noſtri temporis nouo interprete omnibus diuinarum inſtitutionum ex hiſtoriæ tam vetere, quàm nouæ libris ſupra quàm dici poſſit, auctus eſt. Hæc àpud Pierium, quę omnia hic adducere non piguit, vt modus magis dilucidè innoteſceret, quo Caſſitæ nomen ab Haſſida corruptum fuiſſe ille exiſtimet. Pro Ciri pariter viri doctiſſimi non pauci Alaudam interpretãtur, & in hanc Scyllam Niſi regis filiam, cùm patrem fatali crine ſpoliatũ Minoi prodidiſſet, mutatam fuiſſe volunt: cuius nominis etymum [e] Ouidius deducit à verbo Græco χείρω, quod eſt tondeo, alludens nimirum ad fabulam, qua Scylla purpureum Niſi patris crinem fertur totondiſſe. Sic enim ait:

[d] *Hierog.17*

Hazir quid Arabis.

Ciris an Alauda ſit.

[e] *Metamor. lib.7.*

Plumis in auem mutata vocatur Ciris, & à tonſo eſt hoc nomen adepta capillo.

Apud [f] Oppianum Cirris geminato r legitur, atque ita etiam ſcribit Iulius Cæſar Scaliger, nomen hoc à cirris deductum eſſe innuens: qui tamen omnino negat Cirrim eſſe Alaudã, ſed potiùs Phœnicopodem, ſeu Hæmatopodem auem cruribus rubris, & cirris in capite, duobus, vt videtur, potiſſimùm nixus argumentis: Nam Alaudæ, vt ille opinatur, cirri non inſunt, ſed plumarum ſeparatarum ſeries criſtam efficiens, vbi ſuſtollitur. Cirri autem, vt ille exiſtimat, pinnulæ ſunt oblongæ pulcherrimæ, quas in Phœnicopode ſua reperiri affirmat, ſicuti etiam pedes rubros, qui in Alauda non ſunt, quod Cirim non eſſe ſatis clarè arguere videtur. Nam Virgilius Cirim, de qua opuſculum compoſuit, quod etiam Cirim nominauit, tradidit eſſe pedibus rubris. Sed [g] Scaligeri verba clarioris doctrinæ gratia hîc inſerere non pigeat. *Albo* (Ardearum generi, de quibus ſuprà egerat,) *ſimillima*, inquit, *Phœnicopus, maior, minorq́; Taurini vtranque Garzam, Aremonici minores Egretas nuncupant. Crurum tantùm rubore: vnde & nomen, ab Ardea differt. Quo loco doctiſſimorum virorum lapſus notandus eſt, qui Cirrim Virgilianam putarunt eſſe Galeritam: ſolius apicis ducti ſpecie: qua vtriq; quidem generi communis, haud parum tamen differt. In Alauda plumarum ſeries ſeparatarum criſtam efficit, vbi ſuſtollitur; Cirri pinnula oblonga pulcherrima, quibus addebamus pileolis decus iuuenes, inſani, ventoſiq; ingenij teſtimonium, ſicut ederam cuppa, atque œnopolio. Neque verò ſolus error eſt. Eſt comes alter illi. Cùm Haliatum Falconem pingit Albertus: cuius pes alter vncis vnguibus armetur ad auium prædam: alter ſit Anſerino ſimilis ad natandum. Idem Falco, Niſus, Haliatus è Virgilij poëmate. Niſus enim in Haliatum, ea canente mutatus eſt. Falco noſter Phœnicopoda prædatur ad victum. Niſus apud Maronem Cirrim. Tertia itaque multorum culpa, qui Niſum Sparuerſum exiſtimarũt, quia Cirrim pro Alauda capiebant, ſaltem Smerilium dixiſſent. Sparuerium aliquando à Græco deduxiſſem παρὰ τὸ σπαράττειν aues: quam vocem in Italiam ſimul Hexarchatus cum Græcula ſuperbia importaſſent, niſi Germanicè ſic eum appellaremus. Ceterùm quæ de Cirri opinia ad Alaudam tranſlata eſt, cùm tam altè inſederit in animis hominum, vix vt vllo pacto auelli poſſe videatur (quippè etiam, dum hæc ſcriberemus, amicus meus ſummus, idemq́; doctiſſimus, pertinacia ſua huic ſententiæ imminebat) teſtimonio doctiſſimi poëta labes hæc eluenda eſt. Ille in eadem poëmatia ſic:*

[f] *De aucup. lib.1.*

[g] *Exer.233.*

Phœnicopus.

Garza.

Cirri quid.

Niſus non eſt Sparuerius.

Inde alias partes, minioq́; infecta rubente
Crura.

Hæc omnia

Hæc omnia Scaliger. Quibus ſanè argumentis Cirrim non eſſe Alaudam omnino cõfice-re videtur. Quod autem dicat, multos, quia Cirrim pro Alauda capiebant, Niſum Sparuerium exiſtimaſſe, poſſet è contra dici, multos quia Niſum pro Sparuerio capiebant, Cirrim Alaudam exiſtimaſſe. Nam Sparuerius Alaudis maximè inſidiatur, & infenſus eſt: quod Virgilius de Niſo, ſeu Haliæto in Cirrin teſtatur. Sed iam reliqua ſynonyma proſequamur. *Alcanabiri*, inquit Bellunenſis, (aliàs Alcanabir, Canaberi) *eſt auis nota Damaſci, cuius meminit Auicenna in curatione colici affectus; & creditur eſſe auis illa, quæ Venetijs Lodola* (Alauda) *aliàs Capellata* (Alauda criſtata) *dicitur*. Idem Bellunenſis apud Auicennam legit Cambura, Canaberi, vel Camberi, & Lodolam interpretatur. Apud Serapionem pro Hanabroc interpres Vpupam ineptè interpretatur, quem tamen ſequitur Syluaticus. Rectiùs mea ſentẽtia Aggregator ibidem Kambrah legit, & Capellutam interpretatur. *Alcubigi*, inquit vetus Auicennæ gloſſographus, *eſt auis, quæ dicitur Alauda Capellata*; ſed Bellunẽſis interpretatur auem Perdici ſimilem, aut ipſam Perdicem ſecundum aliquos. Galeritę criſtatæ, inquit Albertus nimirum ex Auicenna Græce id vocantur. Idem alibi Auicennam, & eius interpretem ſequutus pro Græca voce Corydos ineptè ſcribit Kocoroz, & alibi Coratoz, & Forodoz. Apud Raſim Finore nominantur aues, quibus eaſdem vires attribuit, quas Alaudis. Quanquam autem plurima ex iam commemoratis nomenclaturis, vt diximus, Alaudæ criſtatæ tantùm conuenire videantur, tamen aliquando ad omne genus Alaudarum abuſiuè vſurpantur: vnde [h] Ariſtoteles differentiæ gratia criſtatam, λόφον ἔχουσαν periphraſticè vocauit. Quapropter haud rectè ſenſiſſe videtur, qui Corydalis omnibus criſtam ineſſe affirmauit. Italicè vocatur Lodola, Allodola, Allodetta. Gallis Alouette, Hiſpanis Cuguiada; Germanis Lerch, Anglis Lerck, vel Larck, vel Lauerock, Illiricis Skrziuuan, Saxonibus & Flandris Leeuuerck, & inter hos Batauis Leeurick, quæ duo poſtrema vocabula admodum ſimilia videntur Cimbrorum Leeuvverc: cuius nominis etymum reddere conatur [i] Goropius inquiens in illo v conſonantem pro f littera duriore ad compoſitionis mollitudinem fuiſſe aduocatam. Integrè enim ait, & extra compoſitionem Leefuuerc diceretur: qua voce idẽ ſignificatur, quod Romanus vitæ opus ad verbum verteret: ſiue malis Latiniùs totius vitæ officium, atque munus. Mirificum me Hercules (addit Goropius) & portentoſum nomen. Quid enim vel tantum, vel tanti in hac puſilla auicula eſſe poteſt, vt in eo vitæ opus conſiſtere meritò dici poſſit. Ego ſanè quodnam hoc opus ſit, ſiue munus, quod totius vitę ſummam ijs complecti viſum eſt, qui hoc nomen exiguæ huic aliti dederunt, non ex libris vllis, ſed ex maiorum accepi traditione, qui mihi adhuc puero frequenter narrarunt, hanc auiculam quotidie ſepties in altum euolare, quò hymnos cantet ſuo creatori: vnde factum, vt poſtea in adoleſcentia mirarer, dum viderem Pſalmiſtam ceciniſſe, *Septies in die laudem dixi tibi*. Ex hac re fortè quidam arripuerunt occaſionem, vt Alaudam à laudando nominari docerent, cùm tamen nihil ſit putidius, quàm vocabulo Gallico Latinam aſcribere ſignificationis cauſam, & ipſa adeo vocum cauſa, tanquam ex ſummo tribunali ſententiam ferat, cuiatis ſermonis nomina ſtatuenda ſint. Quando itaque nullum aliud præcipuũ Alaudæ opus commemoratur, quam quod ſepties, id eſt perfectiſſimè omnibus modis, & ſemper Deum laudet, atque demulceat, in hanc cogimur deſcendere ſententiam, vt hoc ipſum, Deum nimirum aſſiduè adorare, & laudare, dicamus ipſum ipſiſſimæ vitæ opus apud maiores noſtros iudicatum fuiſſe. Hactenus Goropius de Leeuvverc etymo, quo nomine apud Cimbros Alauda appellatur. Qui item paulò inferiùs alteram affert huius nominis rationẽ quã cùm ex eodẽ de Alaudæ apice diſputabimus, adducere non pigebit. Et hæc de nomenclaturis omnium Alaudarum generatim, quarũ tamen pleraq; criſtatis pręcipuè cõueniũt, dicta ſunto. Reliqua, quæ ſingulis Alaudarum ſpeciebus propria ſunt, ſuo loco referemus.

Alcanabiri. Canaberi. Cambura. Hanabroc. Kambrah. Alcubigi. Kocoroz. Coratoz. Forodoz. Finore. [h] H. l. 9. c. 25. Corydalis nõ omnib. criſta ineſt. Lodola. Alouette. Cuguiada. Lerch. Lerk. Skrzivvan. Leeuerck. Leurick. Leeuvverc etymum. [i] Hierogl. l. 8.

GENERA. DIFFERENTIÆ.

ALaudarum duo genera ſunt, inquit [a] Ariſtoteles, *alterum nempe criſtatum, quæ propriè Galerita à criſta appellatur: alterum gregale, nec ſingulare more alterius, verùm colore ſimile, quanquam magnitudine minus, & criſta carens, cibo verò idoneũ*. Cæterùm præter hæc duo commemorata à Philoſopho genera, alia etiam agnoſcit noſtra ætas nõ parum diuerſa: cuiuſmodi ſunt Alaudæ illæ, quę ſupradictis magnitudine cedunt, & criſta inſigniuntur; quapropter eas aliqui non ineptè criſtatas minores vocitant. His admodum ſimiles ſunt, quæ ſylueſtres appellantur, eadem nimirum magnitudine, quæ & ipſæ criſta decorantur, ſed albicantiores ſunt, præſertim parte ſupina, nẽpe ventre, & circa collum, & oculos. Annumerant etiã Alaudis, nec iniuria auem illã, quæ Italis Calandra dicitur, quę nõ niſi magnitudine ab illis differt, vnde nos de ipſa inter Alaudas agemus. Addit poſtremò [b] Bel-

[a] H. l. 9. c. 25. Calandra. [b] De Auib. lib. 5. c. 25.

Farlouſe. Fallope. Alouette de pre. — lonius aliam Auiculam quandam Alaudæ valde ſimilem, ſed minorem, Gallicè Farlouſe, ſiue Fallope, ſeu Alouette de pre.i. Alaudā pratorū nominatā. De quibus ſingulis priuatim ſuo agemus loco, ſi prius quæ oībus, aut ſaltē pluribus adaptari poſſunt, prius percurrerimus.

FORMA. DESCRIPTIO.

[a] H.l.9.c.13 — *Lauda magnitudine eſt lutea auis*, inquit [a] Ariſtot. Galenus verò & Aëtius adſimilem eſſe dicunt Paſſerculis, qui Pyrgitæ, & Troglytæ nominantur. Paſſer qui ſylueſtris, & maior cognominatur, vt ait Actuarius, Alaudam magnitudine refert. Suidas, & Varinus eas Coturnicibus ſimiles eſſe dicunt: quod de colore accipiendum eſt. Color etenim κεραμοῦς, id eſt, teſtaceus, teſte Gyb. Longolio, communis eſt ferè puluerātricibus, vt Alaudæ, Perdici, Coturnici. Quidam ἐπιτυμβίδας à colore fuiſſe dictas conijciunt, à verbo nimirum τύφω, quod eſt uro; quòd ad flammeum colorem accedūt. Sed magis placet huius nominis cauſam ad fabulam referre, quæ à nobis ſuo loco explicabitur. *Alauda*, inquit Albertus, eſt *coloris cineres* (Ornith. lectionem corruptam eſſe conijcit, & terrei legendum exiſtimat, cui libenter aſſentior; nam præterquam quòd author de natura rerum terrei coloris eſſe ſcribit, in Alaudis, quas quotidie ferè videmus, ille color, non cinereus cōſpicitur) *paulò maior Paſſere* (id ſolùm criſtatæ maiori conuenire videtur) *& in poſteriore digito pedis longiſſimum habet vnguem*. Scaliger vngues rectos illi aſſignat, & longiſſimos.

MORES. INGENIVM. VICTVS.

Aues ſunt pulueratrices. [a] H.l.9.c.50 — ALaudæ ex illarum auium numero ſunt, quæ ſe puluerare conſueuerunt. Sic enim de eis, inquit [a] Ariſtoteles: *Sūt pulueratrices, quæ non altiuola, ſed terræ propinqua: vt Gallina, Perdix, Attagena, Alauda, Phaſiana*. Cæterùm quòd terræ propinquis annumeret, id ſano modo intelligendum: Non etenim ſemper id faciunt: ſed ſæpè in ſummum æ-rem alis ſeſe attollunt: & quoties altiùs tendunt, eò ſuauiores, frequentioresq́; cantus ædūt, ad quod Bapt. Mant. hiſce verſibus alluſit: *Prole noua exultans galeaq́; inſignis Alauda Cantat, & aſcendit, ductoq́; in aëra gyro Se leuat in nubes, & carmine ſydera mulcet*. Quod ad animi dotes attinet, illis natura ſicut permultis alijs animalibus, quandam naturalem perſpicacitatem ingenuit, qua noxia cognoſcerēt, & cognita ſubſidijs quibuſdam ſubterfugerent. Cōtra faſcinationis metum gramine (in nidū ingeſto) ſe tueri tradit Aelianus,

[b] De Anim. lib.1.c.35. — & folia quercus comedūt, vt ait [b] Philes: qui lauri etiam folijs veſci ſcribit, ſed valetudinis, an cibi gratia, an alia de cauſa non ſatis eſt manifeſtum, alij id diligentiùs inquirant: ego interea hic aliquid de earum victu dicam. Eſt autem idem ferè, ac pleriſq́; canoris commemoratis auibus, quibus durum eſt roſtrum. Vermes etiam deglutiunt, & attelaborum ex locu-

[c] L.de Iſid. — ſtarum genere, oua diligenter perquirunt, & conficiunt. Quod poſtremū eſt à [c] Plutarcho traditum, addente, eas idcircò à Lemnijs coli: cuius rei quoq; meminit Cælius Rhodiginus his verbis: Sanè conſtat, bouem, atque ouem, & ichneumonem vtilitatis, ac beneficij gratia in cultu fuiſſe. Sicuti Lemnij colunt Corydos, id eſt, Alaudas, quod oua locuſtarum ſcrutentur, & perfringant.

LOCVS. MIGRATIO.

[a] Hiſt.l.9.c.8 — *X his* (humi ſcilicet nidulantibus) inquit [a] Philoſophus, *Alauda & Gallinago, & Coturnix nunquam in arbore conſiſtunt*. Quod quidē vt plurimùm eſt verum. Tamen ego aliquando Alaudas, etiam criſtatas nudis arboribus inſidere obſeruaui, præ-

[b] H.l.8.c.16 — ſertim, quæ rugoſo, & minimè læui ſunt cortice. Quòd autem eas alibi idē [b] Ariſtot. inter aues latere ſolitas recenſeat: id non omnino verum eſt, licet illi aſtipulari uideatur

[c] L.de Animāt. ſubterr. — [c] Georgius Agricola, qui de eis, alijsq́; auibus ita ſcribit. At Hirundines tam domeſticæ, quàm agreſtes in loca vicina, quę ſunt tepidiora ſeceduntː quę ſi defuerint eis, ſe in anguſtis montium locis condunt, in quibus aliquando etiam Sturni, Palumbes, Turtures, Merulæ, Turdi, Alaudę, Vpupę latere conſueuerunt. Siue autem in arboribus, ſiue in montibus lateant, eo tempore deplumes conſpici ſolent. Hæc ille, id tamen aliquando tantùm euenire pronuncians. Quippe in Italia omni tempore conſpiciuntur, ſicuti & in Gallia; quod ſcri-

[d] De auibus l.5.c.22. — bit Bellonius, quiq; mendum in [d] Ariſtotelis cōtextu, ſuſpicatur. Semper enim, vt ille inquit, & Galen. ſcripſerat, in vijs obuię nobis ſunt, prę ſertim hyeme. Et licet illi de criſtatis id pronunciaſſe videantur, tamen reliquas quoq; idē facere experientia didici: Sicut contrà, quòd Turnerus non criſtatis attribuit, quod ſcilicet ad ripas lacuum magna ex parte degant, criſtatis eſſe magis ex vſu: neq; interim, inficias iuerim id ab illis, quę criſta carent, nō eſſe alienum. Mirum Alaudas, neque Coturnices in Andaluſia non conſpici, quod [e] Auerr. tradit.

NIDVS.

NIDVS. PARTVS



NIDVM Alaudæ humi construunt, ex siccarum herbarum radicibus. Sunt qui ex siccis stercoribus illum conficere dicant, Alaudam cum Vpupa turpiter confundentes, nominis æquiuocatione decepti. Nam Hanabroc aliqui Alaudam non male, licet aliter sit legendum, aliqui Vpupam perperam interpetantur. Ter anno nidificant, ut est ab aucupibus obseruatum, nempe circiter calendas Maij, & Iunij, & paulò post Idus Iulias. Sed hoc perpetuum, & stabile non est. Nam pro temporum constitutionibus id aut tardiùs, aut citiùs euenit. Oua pariunt quinque, plus, minus. Quod autem vulgò receptum est, oua illarum à bufonibus foueri, & excludi, id quidem ut ridiculum est, ita potius ab eisdem, reptilibus, & mustelis oua deuorari crediderim. Sed, (quod suspicor, huius deliramenti imperitis occasionem præbuisse,) rarò à parentibus fouentur. Nam, ut inquit Albertus, modico calore egent, ut excludantur. Quod ideo fortè euenit, quia *nidum suum auræ patere cupiunt*, teste [a] Philosopho, & superincidentes solis radij parentum defectum supplent. Etsi uerò nidum auræ patere cupiunt, eum tamen ita recondunt, ut prætereuntium, & Accipitrum oculis minus obuius sit. Quòd innuit [b] Aristoteles, cùm inquit. *Quæ autem minus volant, vt Perdices, & Coturnices non nidis, sed condenso, frutice prolem muniunt: sicut Alauda, & Tetrix.* Cæterùm in segetibus quoque, & in gramine eum sæpe occulere consueuerunt: Quorũ prius innuit apologus, qui de Alauda in segetibus nidificante apud multos legitur, posterius confirmat hoc [c] Alciati distichon.

Quot oua pariant.

[a] Lib. 6. c. 1.

[b] Hist. l. 6.

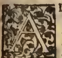
[c] Embl. 26.

Occulit inflexo nidum sibi gramine Alauda,
Vulgo aiunt; pullos sic fouet illa suos.

Postquam oua exclusa sunt, matres de pullis admodum solicitæ sunt, quæ prius oua neglig-e putabantur, & eos ferè implumes adhuc è nido in agros ad pastum educunt, fortassis, vt eos prædantium iniurijs citò eripiant. Quæ præpropera pullorum eductio me puerum adhuc sæpius fefellit. Cùm etenim illos recens exclusos, & nudos ferè plumis obseruassem, post triduum ad nidum reuertens euolasse iam reperi. Quod in Perdicibus quoque, & Coturnicibus, alijsque id generis alitibus à me & ab alijs est obseruatum. Cuculus in huius alitis nido libenter nidificat, ut ex [d] Aristotele patet. *Cuculus*, inquit, *vt antea dictum est, non nidificat, sed in nidis parit alienis, & præcipuè in Palumbium, & Curruca, & Alauda humi.*

[d] Hist. lib. 9. cap. 29.

CANTVS. VOLATVS.



ALAVDIS peculiare uidetur esse, cùm uolant, dulciùs, & sine intercessione canere, quàm cum cursitant. Nam eùm humi quiescunt, aut nunquam, aut rarò cantant. Hunc canendi, & uolandi morem annotat Albertus. *Cantat*, inquit, *ascendendo per circuitum volans: & cùm descendit, primo quidem paulatim id facit, & tandem alas ad se conuertens* (contrahens) *in modum lapidis subitò decidit, & in illo casu cantum emittit*. Hæc Albertus. Quæ verò in caueis captiuæ asseruantur, hunc sibi à natura ingenitum morem, quoad licet seruare conantur. Nam quoties cantillãt alas motitantes volatum quodammodo altum exercere velle videntur. Porrò non omni tempore æquè suas cantilenas edunt: quod alijs alibi auibus euenire diximus. Matutino nãque potissimùm audiuntur, meridiano silent. Vnde scribit [a] Theocritus messores consueta munia incipere debere, eùm Alauda excitatur, à labore cessare cùm dormit:

[a] Idyl. 7.

Ἄρχεσθαι δ' ἀμῶντας ἐγειρομένω Κορυδαλλῶ,
Καὶ λήγειν εὕδοντος, ἐλινῦσαι δὲ τὸ καῦμα, id est,
Messores incipere oportet, cùm Galerita excitatur:
Et desinere eùm illa dormit, & sine sensu tolerare æstum.

Sed & eùm cælũ sudũ est, incessanter canit; pluuio, aut nubilo obmutescit. Cuius rei meminit author de natura rerũ, *Alauda*, inquit, *mira alacritate pennis exertis in aëre vocis modulatione læta serenitati temporis quasi applaudit. Nam nubilo, pluuioue cælo vix, aut vnquam canit, vt neque humi, sed inter ascendẽdũ. Ascẽdit autẽ paulatim: subito verò, & instar lapidis descẽdẽs cãtillat.* Hæc ille. In cãtu autẽ quodammodo sibi applaudere videtur, vt innuit Dãtes his versibus:

Quãdo nõ canat.

Qual' Alodetta, che'n aere si spatia
Prima cantando, e poi tace contenta
Del'vltima dolcezza, che la satia

CAPIENDI RATIO

[a In Ixeut.] 
QVOMODO capiantur viſco Alaudæ, docet [a] Oppianus, *Auceps*, inquiens *Noctua expoſita in aſpide aliqua area, ſubinde funiculum attrahit, & virgulas vndique circumpoſitas viſco illinit. Tum Alauda ad Noctuam capiendam properantes inuiſcantur.* Sed hoc modo, vt referunt aucupes, nullæ, aut ſaltem perpaucæ prehenduntur. Non enim in ramis, ſed humi quieſcere ferè ſemper conſueuerunt, vt iam annotauimus: iſque modus auibus, quæ molli ſunt roſtro & in dumetis degunt, capiendis magis idoneus videtur. Frequentiùs autem, & maiori numero retibus capiuntur, vt innuere videtur [b] Alciatus, dum canit.

[b Emb. 104.]

Dum Turdos viſco pedica, dum fallit Alaudas

[c Lib. 20. c. 19. & 20.] [d Annot. in Pand.] Quomodo verò ita fallantur, abundè docet [c] Creſcentienſis: quem Lector per ſe, cùm ocium eſt, adire poterit. Retis etiam genus, ad has, & reliquas aues capiendas, quo etiam noſtri paſſim vtuntur aucupes, deſcribit [d] Gulielmus Budæus. Genus eſt, inquit, retis bimembre, quod duabus alis conſtat, humique deuolantibus auibus, adducto fune contrahitur, expanditurque. Robertus Stephanus Gallus Alaudas noctu capi ſolitas eſſe tradit, modumque ſic docet. Alaudæ, inquit, Perdices, Ruſticulæ, & aues aquaticæ capiuntur noctu ad ignem tintinabulo, & retis genere quodam. Ignis hoc modo fit. Ellicbnium facito ex linteis veteribus ſiccis in ſeuo liquato madefactis, eaque cótorqueto ad craſſitudinẽ brachij, & craſſitudinẽ pedis. Sic ille. In quibuſdam verò Italiæ locis nonnulli noctù per campos faces ex cannis aridis conficiunt: alibi, vbi reſinæ pineæ adeſt copia, ei igni lento liquatæ pannos lineos veteres contortos intingunt, & inſtar candelarum efformant: quibus noctù ad aues capiendas vtantur. Sed vt ad Alaudas redeamus, hyeme maximè capiuntur, & tum præcipue, cùm nix alta iacet, gelatue.

CORPORIS AFFECTVS.

[a Ar. med. ſect. 1. l. 2.] 
MORBO comitiali laborare dicitur, & ideo qui huic affectui obnoxij ſunt, ab Alaudarum eſu abſtinere iubentur. *Abſtineant*, inquit [a] Dominicus Leonus de epilepticis loquens, *ab auibus epilepſiam patientibus, vt ſunt, ſecundũ aliquos Perdices, & Coturnices, & Alauda.* Afficiuntur & alterius oculi cæcitate, cùm diu in caueis vitã ducant, ſi Alberto credimus, qui addit, hoc eis non ferè anno accidere, vt ſe aliquoties expertum eſſe ait. Sed quæ à nobis aluntur, vix tã diu viuunt, priuſque moriuntur, quàm obcæcentur. Poſtremò morbo illo, quem ſubtilem vulgò appellari diximus, ſæpe etiam infeſtantur.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

[a Hiſt. lib. 9. cap. 1.] [b Ibidem.] [c Ibidem.] 
AMICI ſunt, vt ſcribit [a] Ariſtoteles, *Iunco, & Alauda.* [b] Idem, *Auium*, inquit, *Varia dicta cum Alaudis diſſident.* Alaudæ item cum Pella ex Ardearum genere, inimicitias exercent, & illius oua diripiunt, eodem [c] Philoſopho teſte. Acanthyllidem quoque odiſſe teſtantur Philes, & Aelianus. Coruos quoque eis eſſe infenſos, arguit ille Alberti Coruus, qui eo præſente Alaudam deuorauit. Sed omnium maximè in eas ſæuire dicuntur Accipitres, & illi præcipuè, qui inde Alaudarij nominantur, quos adeo expaueſcunt, Alberto, & Matthæolo teſtibus, vt in hominum potiùs ſinus confugiant, vel loco manentes, vel in terra ſedentes, capi ſe ab hominibus permittant. Sed magis eſt mirum, quod Antonius Mizaldus de occulta earum cum Arcturo ſidere inimicitia. refert, inquiens Alauda in exortu Arcturi cum ſole, obmuteſcere incipit, nec non ægrotare, ac plumas vellicando excutere. Nã aues, & animantes ſuum habent quæque peculiare ſidus, à quo mouentur ad cantum, taciturnitatem, mœſtitiam, & hilaritatem. Poſtremò ipſas ſinapis ſemen nulli non aliàs innoxium enecat: vt meminit [d] Aelianus, cùm ait: *Alaudam ſinapis ſemen, Gruem bouis ta viti lachryma conficit.*

COGNO-

COGNOMINATA. DENOMINATA.



HOMINES olim, inquit[a] Aristophanes, auium cognomina vsurparunt. Vnde & Philocles Corydus nominabatur. Scholiastes causam reddit, quòd capite superius acutiore esset, καὶ Ὀρθιώδης τὴν κεφαλήν. Deformem verò illum fuisse in Thesmophoriazusi etiam indicat Poeta. Vnde dicebant Hesychius, & Varinus Κορυδὼς (Ornithologus legit Κορυδὸς) & filij eius tanquam deformes in comœdijs traducuntur: indeq; natum est prouerbium, *Corydeo deformior*. Corydones appellãtur pastores duo, alter apud Theocritum, apud Maronem alter, vterque fortè à Corydo, idest, Alauda, quæ suauiter canit, id nominis sumpserint: quòd scilicet auis amœnitatem in cantu imitarentur: ad quod etiam alludit Virgilius, cùm cecinit:

[a] *In auib.*

Corydeo deformior.

Ex illo Corydon, Corydon est tempore nobis.

Intelligens verè Corydonem dici ex argumento dulcedinis. Cur autem apud Athenæum parasitus quidam hoc sibi nomen vindicauerit, non satis est manifestum Corydalla vrbs Rhodiorum est; & Corydela insula pestifera contra Tauri promontorium, quæ vocabula à Corydali deducta esse videntur, sicuti etiam Corydelis, qui salsamentarius piscis est, quem aliqui Cordyllam appellant, quorum nominum rationem assignare difficile est. Alaudium, inquit Budæus, appellatum esse videtur, à laudando, idest, nominando authore, & à priuatiuo, quòd qui prædia eo iure habeant, laudare authorem suum nemini teneantur, vt qui nullum soli dominum cognoscant, nec patronum. Sed forsan, vt optimè censet Ornithologus, ab Alaudis, id est, veteranis militibus dictum fuerit: quòd illis huiusmodi prædia ab initio tanquam bene meritis diuisa, & donata sint. Alaudarium Accipitrem à capiendis Alaudis quoddam Aquilæ genus quidam vocant, de quo nos sub Pygargi secundi generis nomine in primo opere egimus. Heluetij, teste Ornithologo Alaudarum flosculos appellant, qui nascũtur cærulei in pratis humidioribus, quibusdam è genere paruo herbæ arthriticæ, quam & primulam veris nominant, rari inuentu, cùm lutei passim vulgares sint. Galli Pied d'Alouette, id est, Alaudæ pedem, Germani Ritter spron, Bononienses nostri consimili nomine spron di caualiero, id est, equitis calcar appellant herbam, caule simplici ramulis, multis brachiato, tenuibus, longis, diuisis, syluestris nigellæ modo. Floribus, purpureis, nigræ violæ æmulis, ex quorum altera parte prodeunt cornicula sursum spectantia, quæ calcaris veterum formam, aut Alaudæ pedem referre videntur. Paulum Morigiam non possum non ridere, vt qui nobilem aliàs Gallaratorum familiam, & Gallaratam oppidum à legione Alaudæ sic denominari existimat: cùm alioqui nemo legionem illam Galeritam appellatam fuisse inquiat.

Corydalla. Corydela. Corydelis. Alaudium vnde dictũ. Alaudarius Accipiter. Alaudarũ flosculi. Pied d'Alouette. Ritter sprõ Spron di caualiero.

AVGVRIVM. PRÆSAGIA.



COLAENVS quidam Colonidas vrbem colonia Athenis deducta condidit, Corydo, id est, Alauda duce vsus ex oraculo: vt ex verbis[a] Pausaniæ cognoscere licet, quæ sunt eiusmodi: *Coronæorum vrbi finitimæ sunt Colonides. Negant verò qui illic habitant, se Messenios esse, sed ex Attica se terra huc à Colano deductos aiunt: ipsum Colanũ Galeritam ex oraculo secutum in ea loca venisse.* Hæc ille. Aduenientem diem, & ineuntem æstatem ex Alaudæ cantu præsagire licet. Mas, inquit Albertus, in hoc genere valde musicus est, & multæ modulationis. Aestatem primus inter aues prænunciat, & cantu suo diem antelucano prænunciat.

[a] *In Mess.*

MORALIA. ET MYSTICA.



PLVRIMA ex Alauda ad mores, & mysticũ sensum facientia elicit[a] Goropius: quæ omnia si hîc insererentur, nimis in longum nostra abiret oratio: quapropter quosdam veluti flosculos, ordine quodam singula, quæ diffusè tradit, percurrentes, decerpere tentabimus. Cùm igitur Leeuvverc, quæ Cimbris est Alauda, etymum doctè admodum, & acutè enucleasset, causam affert, ob quam Alauda omnibus

[a] *Hierogl. lib. 8.*

Diuina adoratio terra vetuſtior.

bus terrenis, atque ipſa etiam terra antiquior perhibeatur: quòd nimirum, ſepties quotidie in alto aëre hymnos Deo canat. Diuina verò laus, & adoratio ipſâ terrâ vetuſtior inueniatur. Ideoque, quòd nimirum Alauda ſepties in die laudes Deo canere creditur, in Aegyptiaca quadam tabula eius caput non ſemel quidem, ſed ſepties pictum fuit, vt innueretur, ſepties quotidie Deo laudes canere Galeritas. Atque hoc ſolerti artificio doceremur, ſepties in ſingulos dies, id eſt, ſemper & aſſiduè Deo preces, & hymnos fundere oportere. Atq; iam ſeſe offert occaſio, vt quod alibi polliciti ſumus, alteram nominis rationem, quo apud Cimbros appellatur, ex eodem referamus. Antiquiſſimum eſt Alaudæ ſymbolum, & multis ante Crœſum, & ſeptem Græciæ ſapientes ætatibus in vſum vocatum, ad hoc denotandum, nihil eſſe precibus, & laudibus diuinis antiquius habendum. Quòd autem caput eius ad huius rei notationem potiſſimùm adhibuerint, cauſa fuit, vt ipſe cenſet, quod id, quòd in re quaque ſummum eſt, & caput totius, id concinniſſimè capite notatur. Deinde in Alaudæ capite ea cernuntur, quæ imaginem eius gerunt, quod altero Cimbrico nomine denotatur, nempe conus, ſiue apex. Conus enim, vt idem in Aleph figura declarat, verum vitæ opus deſignat, quod eſt, mentem noſtram à multis ad ipſum vnum referre. Sicut enim omnes lineæ à baſi ipſius coni ad vnum ſupremum punctum tendunt, ita omnium humanarũ actionum ratio ad eum modum inſtituenda, vt perpetuò mens noſtra ad ipſum vnum, ſũmum omnium rerum apicem rectà dirigatur. Conus igitur aptiſſimum eſt ſymbolum, quo viuere denotamur: ſed id nullo alio ſermone, quàm Cimbrico declaratur. Leef enim apud illos viuo denotans, duas habet ſignificandi cauſas, alteram quòd nihil aliud ſit Leef, quàm membra leuo, ſiue porto, altera quoniam eadem vox indicat in altum cælum id ſe leuare, quod viuit, de natura Lambda, & Hef ducta notatione. Quia vero nec vlli quæ oculis cernuntur, maior in altum tollendi vis eſt, quàm igni, nec alia ei, quàm conoides propria figura ſit, vt ignis igniſq; figura, quæ in Alaudæ cono, ſeu apice optimè cõſpicitur, apud vetuſtiſſimos vitalis teſſeræ cõſecuta ſit nobilitatem. Duabus igitur rationibus, licet eodẽ tendentibus Galerita Leeuvverc, ſiue Leeueuuere dicitur: altera quia conum, vitæ ſignum in capite gerat: altera, quia altiſſimè ſeſe ad cælum attollat, vt Deum laudet, quod vt ipſiſſimum veræ vitæ opus eſt, ita vox Leef ex hoc ipſo rationem habet ſuæ ſignificationis. Ea eſt aniculæ natura, vt nihil magis obiter videatur agere, quàm pabulum in terra accipere: idq; ſibi primarium ſemper opus putare, vt terra, & terrenis omnibus relictis, quàm altiſſimè in cælum ſubuolet ad preces, & laudes Deo canendas. Quid quod ne altiſſima quidem arborum cacumina digna putat, vt in ijs ſedens Deum vel oret, vel hymnis extollat: propterea nimirum, quòd quantumuis eæ ſint excelſę, vitę tamen ſuę pabulum è terra capiant, & radices ſic in ea habeant fixas, vt nunquam ab ea ſe viuæ liberare poſſint. Quocirca Alaudæ omnia terrena ſpernentes, vt cæleſtibus indigna, & ſe quàm longiſſimè poſſunt ab illis dimouentes, ſurſum contendunt, quò propiùs ad patrem accedant, quem cantu ſuo demulcere moliuntur. Sic animi noſtri quicquid terreni eſt, relinquãt neceſſe eſt, ſi digni velint haberi, qui ſeſe orationibus, & laudibus diuinis dedant. Faceſſant omnes curæ, omnes libidines, omnes liuores, omnia odia, omnes ſimultates, omnis ſuperbia, omnis auaritia, omnis ambitio, omnis faſtus, omnia denique, quæ nos ad terram detrahunt, & terrenis affigunt, ſi tales euadere velimus, vt digni habeamur, quorum preces à patre cæleſti exaudiantur.

Alterum Leeuvverc etymum.

Con' quid ſignificet.

Leef Cimbris quid.

Ignis præ alijs in altũ tollit.

Alas quãdo perdiderimus.

Sumantur Galeritarum alæ, ſumantur, inquam, alæ illæ, quas Socrates dixit nos perdidiſſe, cùm terrenarum rerum, & caducarum cupiditate à cælo deſcenderemus. His vitã cum Alaudis ſubuolemus nullis nixi terrenorum adminiculis, aut potius retenti impedimentis, cogitemuſque tantò nos minus à patre, & vera vita abeſſe, quantò longius terrena omnia reliquerimus: atque adeo ne poſſe quidẽ nos Dei fores ita pulſare, vt audiamur, niſi prorſus à terrenis omnibus recedamus. Sed dicas, eſtne corpus alendũ? Sunt ne quærẽda quibus

Panis ematur, olus, vini ſextarius, adde
Queis humana ſibi doleat natura negatis?

Sit ſanè hoc ita: ſed hæc ſi quærantur, tanquam aliud agas: & interim dum corpore laboras, & diſcurris, animus vel apud ſuperos verſetur, uel ſi qua mora inijciatur, ea mox reiecta, eò, vnde auocatus erat, reuertatur. Nihil in hac vita eſt tam graue, tam acerbum tam violentum, tam multis vel occupationibus, vel tormentis diſtractum, quod animum à ſuperis detrahere poſſit, modò nos nolimus. Nec Alauda corpore caret, nec vento paſcitur, nec cælibem vitam, agit, nec nunquam ſobolem cogitur educare: & hæc tamen quicquid terrenum eſt, ita obiter agere cernitur, vt hoc unum ſibi opus habere videatur, quò ſemper creatori ſuo ſuaues cantiunculas frequenter. Hanc pariter ſi omnino imitari voluerimus, ita ut nihil amplius terrenorum memores ſimul cum ipſa in cælum ſubuehamur, nec eſſe

fuerit,

fuerit, vt alas nobis comparemus, quibus id præstare possimus. Oportet igitur, vt cælum, eiusque pulchritudinem intueamur. Nam ex admiratione tantæ machinæ, tam splendidæ, tam ornatæ, tam denique omnibus modis admirandæ in eius cogitationem veniemus, qui eam construxit, & cuius causa construxerit, inuestigabimus. Primùm igitur ex summa pulchritudine hoc consequemur, vt hæc terrena perinde atque Alauda contemnamus: deinde vbi ratiocinando eò fuerimus deducti, vt illud tam pulchrum opus hominis causa à creatore factum intelligamus: tum verò ingenti primùm stupore corripiemur, ingenio nostro tantam bonitatem non capiente: at dum paulatim vires resumemus, & accuratiùs tantum beneficium animo reuoluemus: tum tandem tanto amore accendemur, vt hic internus ignis alas producat, & in dies magis, atque magis confirmet. Hic itaque alatus amor nos cum Alaudis in cælum attollet, & terrenorum oblitos, & totis ijs inhiantes gaudijs, quæ ex tam mirifico spectaculo oculis nostris vltrò exhibito consequuturos nos speramus. Tum demum firma fide patrem orabimus, vt nos ad vitam illam admittat, quam apud priscos Galerita denotabat. Sed iam videamus, quid Alaudæ caput septies in Aegyptiaca Bembi tabula depictum in suprema scipionum parte denotet. Hoc nihil aliud signat, quàm caput scipionis nostri, Alaudæ caput esse debere. Sed quid est scipio? An non id, quo gressum nostrum sustinemus, atque firmamus? Sicut autem baculo hominum corpora firmantur, Scipio quid significet.
ita D. Paulus Colossenses hortatus est, *vt fide fundati, & stabiles essent*, & eosdem alloquens *fide firmatos* dixit, Idem ad Corinthios, *Vigilate*, inquit, *& state in fide*. Et ad eosdem epistola secunda: *Per fidem enim ambulamus*. Et prius: *Nam fide statis*. Ad Romanos dixit, *Ramos Iudæi ea oliua fractos esse propter incredulitatem*: & ideirco Romanos monet, quorum oleaster successit in locum oliuæ, *vt dum starent fide, nollent altum sapere, sed timerent*. Ecclesiasticus vaticinatus est, *in sæculum staturam fidem*: quod si sic habet, hoc fidei scipione nos firmemus, qui vt perpetuò stabit, ita nobis quoque firmamentum præbebit æternum. Quomodo igitur scipionem eum vocabimus, cuius suprema pars in Galeritæ caput desinit? Galeritæ baculum? Bene quidem: sed cùm hoc dicis, quid aliud dicis, quàm baculum fidei. En quo venimus rerum. Fidei baculum, quo solo si charitate fit firmata, vita nostra stare potest, inuenimus in hieroglyphicis signis, quem si de sermone Cimbrico ab auicula, qua est insignitus nominaremus, Leeuvvere staf diceremus, id est, firmum viuifici operis scipionem. Nunc opus vitæ est ipsa fides: nihil vt intersit vtrius nota baculum designes. Qui Christophorum depinxerunt, diligentissimè obseruarunt, vt in periculosissimo humanæ vitæ freto, hinc Charybdi, hinc Scylla, hinc alijs monstris præsens exitium intentātibus firmo baculo nitaretur. At quo quæso baculo? Quo alio, quàm baculo fidei? Cui si toti incumbamus, nihil est tam horridum, tam efferum, tam multis mortis periculis obnoxium, quod non securi peruadere possimus. Firma enim, & inconcussa fides omnia firmat, & stabilia reddit: tamersi vel totus Oceanus quicquid habet vndarum, quicquid habet monstrorum, immittat Fides omnia firmat,
ad ruinam. Cæterùm quia fides sine operibus mortua est, & nihil, nisi viuat per caritatem & stabilia
roboris suppeditat: non otiosè id in Christophori baculo considerandum eum semper à reddit.
pictoribus frondentem nobis proponi: quò demonstretur in sola viua fide, & charitatis operibus animata totum scipionis Christiani consistere firmamentum. Iam quia primum, & antiquissimum viuæ fidei opus est Deum perpetuis precibus orare, & laudibus efferre, in summo virentis scipionis apice Alaudam pictam videmus, in ijs præsertim tabulis, quæ genuinam olent antiquitatem. Hic ait Goropius meminisse se puerum frequenter parentes, quibuscum templum frequentabat, interrogasse, qui fieret, vt auicula ea quæ frondibus baculi insideret, non auolasset, dum S. Christophorus arborem, qua baculi uice utebatur, euelleret. Mirum enim id sibi videbatur, propterea quod dum studiosè Passerculos sectaretur, nullus unquam tam quietus consedisset, verùm se ad arborem, super qua sederet, propius accedentem, confestim quantum alis possint, aufugissent. Ad quam puerilem quæstionem sic respondere solebant, auiculam eam non metuere, eò quòd creatorem suum humeris S. Christophori insidentem videret, cuius præsidio freta laudes Deo suo cantillaret. Quæ si conferantur, cum uetustis, admirabilis quædam sese offert consensio sæculorū. Ex quo hoc saltem venit in lucem S. Christophori baculum & fidei baculum esse, & in eo D. Christophori bacu
cum scipionibus Aegyptiacis conuenire, quòd supernè etiam Alauda sit insignitus. Cum lus quid de
itaque Alaudæ caput, quæ Leeuvvere, idest opus uitæ uocatur, scipioni imponitur, denotatur eum demum firmum fidei baculum esse, qui uitæ operibus coronatur. Nec rursus uitæ opus esse potest, quod fidei baculo non sustineatur: quoniam nimirum ea sola opera ad vitam conducant, quæ fidei innituntur. Quamobrem non vulgaris, aut leuis causa est, ob quam Alaudæ caput scipionibus impositum videmus. Hæc omnia ex Goropio, quibus addamus,

damus, Alaudas, tunc ſuauiſſimas cantiunculas modulari, cùm ſudum, & ſerenum eſt: qua propter & nos tunc optimè canemus Deo laudes, cùm conſcientia noſtra nullis nubibus, nullis peccatorum tenebris obducetur. Nihil ergo nobis eſſe debet antiquius, quàm vt conſcientiæ ſerenitatem procuremus. Nam, ut eſt apud Eccleſiaſten: *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* Alauda præterea ſi ſe ab Accipitre inſectari ſentiat in hominis ſinum refugit. Ad huius exemplum quiſquis à diabolo omnium Accipitrum ferociſſimo, & ſæuiſſimo tutus euadere cupit, Chriſtum, qui uerus homo eſt, & uerus Deus, omni cum fiducia adeat, & eum aduerſus hoſtis infenſiſſimi uires, & fraudes defenſorem præſentiſſimum adhibeat.

VSVS IN INSIGNIBVS.



ALAVDAE tres aureæ olim inſignia fuere Auſtriæ, & ſereniſſimæ Imperialis familiæ Auſtriacæ, quas Lupoldus eiuſdem familiæ Marchio nonus in faſciam albam, in rubeo, ut dicunt, campo, primus commutauit. Ab Alauda legione inſigne hoc originem habuiſſe docet[a] Vuolfangus Lazius, his uerbis: Quæ eò prolixiùs adduximus, ut inſignia uetuſtiora Auſtriæ trium Alaudarum aurearum, unde, aut quo euentu picta primùm omnium extiterint, manifeſtum faceremus. Siquidem decimam Alaudam poſteriùs abductam fuiſſe ab Antonino Marco in Pannoniam ſuperiorem, ubi nunc Auſtria inferior excurrit, mox cùm de decima Pannonica (legione) loquemur, oſtendemus. Quemadmodum enim duobus locis hæc legio Alauda ſtatiua quondam habuerat, ad Arenatium uidelicet Rheni, & ad Vindobonam Danubij; ita vtrobique Auſtria fuit, cui Alaudarum inſignia picta ſunt à Franconibus conſtituta, quanquam prior illa ad Rhenum eſſe iam deſierit, vbi hodiè Hunesruken in Beſtrichem extenditur. Hæc ille: qui etſi Auſtriacæ familiæ non meminerit, tamen ea inſignia eadem de cauſa vſurpare ueriſimillimum eſt:

[a] Comment. Reip. Rom. lib. 5.

VSVS IN CIBIS, ET IN MEDICINA.



PLVRA hic de Alaudis, tum ad rem medicam, tum ad culinam attinentia, dicenda eſſent; ſed quia non omnibus Alaudis omnia ex æquo conueniunt: aliæ enim gulæ, aliæ magis medicinæ deſeruiunt, itaque quæ unicuique generi peculiaria ſunt, in proprias uniuſcuiuſq; hiſtorias reijcam, eaq; hîc tantùm referam, quæ omnibus indifferenter attribui poſſunt aut ſaltē ab alijs indifferenter aſcripta videntur: [a] Caſtor Durantes Alaudas eſſe ait ſine exceſſu calidas, & humidas, & tunc præcipuè eſui eſſe, cùm pingues ſunt, quales plurimæ capiuntur autumno, & hyeme: boni eſſe alimenti; aſſas appetentiam conciliare; facilè concoqui, præſertim ſi cum ſaluia, & larido aſſentur, aut uarijs condimentis elixentur: Sed quæ ſint hæc condimenta, non explicat. Neceſſum uerò eſſe, ut pingues, & iuniores ſint, & in primis optimè coquantur: autumno præſertim, & hyeme comedi ab omnibus abſq; ulla noxa poſſe. Adultas uerò difficilè concoqui, quare non niſi recens occiſas, & optimis condimentis præparatas comedere præcipit. Qua in re tamen non temerè quis ab illo diſſentiat, nam quæ duriore carne ſunt animalia, ut teneriora fiant, & eſui magis idonea, mortua diù ſolent aſſeruari. Aſſeruari autem plumis exutas diutiùs in farina teſtatur. Quod uerò temperatè calidas, & humidas dicat, id quoque de non criſtatis tantummodo verum fuerit, nam Criſtatis id conuenire non exiſtimo, quas nempe calidiorem, & ſicciorem temperiem nactas eſſe non dubito. Cardanus utrunque genus calidum, & ſiccum eſſe pronunciauit. Michael quoque Sauonarola ſecundum caliditatis, & ſiccitatis receſſum attingere. Sed fortè de criſtatis tantùm hic intellexerit, vti pariter Io: Iacobus Vveckerus, Alaudarū carnem difficilè cōcoqui, & prauum ſuccum præſtare dicēs, quod tamen nec in criſtatis hiſce maioribus omnino verum eſt, niſi admodum ſenes, aut nimis macilentæ fuerint, quales ſanè aliquando reperiuntur, æſtate nimirum potiſſimùm. Nam autumno, & hyeme pinguiuſculæ ſunt, quod alioqui multi mirantur. Nam cùm æſtate maiorem habeant nutrimenti copiam, pinguiores etiam eſſe debere videtur, & tamen tunc macerrimæ ſunt. Contrà hyeme, cùm nihil ferè agri ſuppeditant, obæſulæ euadunt: ratio eſt quòd rari corporis habitus ſint, qui propter æſtum magis rareſit, ideoque quicquid ineſt humidi, diffluit, & conſumitur. Præterea æſtate Veneri indulgent, ut quæ ter in ea pariant, vt iam à nobis eſt annotatum,

[a] De ſanit. tuend.

Alaudarū temperies.

Quādo ſint pingues.

Aſſæ appetentiam cōciliant.

Quomodo aſſandæ.

annotatum,& de ſobole valdè ſolicitæ ſunt, & quicquid ferè nanciſcuntur, illud ei ſuppeditant. Hyeme verò ſui tantùm curam gerunt. Quod ad contra colicis, & alios affectus vim attinet, in quo ſummam prærogatiuam habere perhibentur, quia hac vi criſtatas maiores tantùm pollere credimus, nihil in præſentiarum dicemus, ſuo ea de re acturi loco.

PROVERBIA.



Κ άσησι Κορυδαλοῖσι χρὴ λόφον ἐγγενέσθαι, id eſt, *Omnibus Galeritis oportet criſtam inesse*. Citatur ex Simonide, & vſurpatur aliquoties à Plutarcho, nominatim in vita Timoleontis in hunc ſenſum: Nullum eſſe mortalis ingenium, cui non ſit aliquod vitium admiſtum, perinde ac ſi ſecũdum hominis naturam ſit non carere vitio, vt Galeritæ naturale eſt habere criſtam. Plutarchi verba ſubſcribamus. *Quoniam autem oportet, vt videtur, non ſolùm omnibus Galeritis criſtam ineſſe, quemadmodum dixit Simonides, verùm etiam omni democratiæ Sycophantam*. Congruit huic dictum Cratetis, quod refertur apud Laërtium, vix eſſe quenquam, qui prorſus omni vitio careat: *ſed omnibus malis punicis aliquod ineſſe granum putre*. Hæc ex Adagiorum authore. Verùm ſimile de Corydali prouerbium in alio ſenſu ab Eunapio Sardiano vſurpatum fuiſſe videtur, qui de ª Oribaſio loquens, *Verùm*, inquit, *vt ſine criſta non eſt Alauda, ita non caruit inuidia Oribaſius*, ac ſi diceret, quemadmodum non reperitur Alauda, quæ criſta deſtituta ſit, ita virtuti ſemper comes eſt inuidia. Cæterùm minus aptè hæc prouerbia vſurpari videntur. Nam non omnes Alaudæ criſtam habent. Et Corydalis eas etiam Alaudas, quæ criſta carent, ſignificat, vt oſtenſum eſt. Credebatur Laurus aduerſus venena valere, unde qui ſe tutum ſignificare vellet, δαφνίνην dicebat φορῶ βακτηρίαν, id eſt, *lauream geſto baculum*. Cui ferè conſimile prouerbium eſt de Corydo, gramen nido aduerſus animalia noxia ingerente. Ἐν Κορύδου κοίτῃ σκολιὴ κεκρύπτεται ἄγρωστις. Refert autem hoc prouerbium Cælius ex Zoroaſtre: quod hoc carmine exprimitur:

Omnibus malis punicis ineſt aliquod granum putre.

ª De vit. philoſ. in vit. Orib.

In Corydi nido intorta occultatur agroſtis,

Adagij vſus eſt, vt inquit Alexander Braſſicanus, quando nobis non deeſſe præſidia tacita quædam, & paucis cognita innuimus. quemadmodum Corydus auicula agroſti, id eſt, gramine occulto quodam aduerſus ea, quæ nocere poſſunt, amuleto vtitur. Simillimum illi, vt ait Eberhardus Tappius, quod Germani vulgò iactitant. Er iſt im Vvie ein ſpieſz hinder der thure. *Inter indoctos* (amuſos) *etiam Corydus ſonat*, Ἐν ἀμούσοις καὶ Κόρυδος φθέγγεται, quadrabit in eos, qui apud idiotas ſe ſe velut eruditos venditant, inter doctos alioqui prorſus elingues: Corydum autem auem minimè canoram eſſe teſtatur & Græcum epigramma,

Licet Ἄδηλον,

Ἔκλαγε δ᾽ ὥς ποτε Κόρυδος παρὰ κύκνοισιν ᾠδὴν
Τολμῶν δ᾽ ἐρίσαι Σκῶπες ἀηδόσιν.
Εἰ κόκκυξ τέττιγος ἐρεῖ λιγυρώτερος εἶναι,
Ἴσα ποιεῖν καὶ ἐγὼ Παλλαδίῳ δύναται.

Nos omnia Alaudarum genera vocis amœnitate valere nouimus, tertio excepto, quod abſonum, & ineptæ vocis eſſe oſtendemus. Quapropter ea prouerbia de hoc dicta fuerint. quod vt libentiùs credamus facit, quòd & ipſum etiam criſtam habeat: vnde Corydis nomen ei propriè conuenit. *Aquilæ ſenectus, Corydi iuuenta*. Ἀετοῦ γῆρας, Κορύδου νεότης de viuida, viridique ſenecta, quæ præſtantior ſit aliquorum iuuenta. Nam anus Aquila præſtat Corydo auiculæ etiam ætate integra. Vulgò Italis dar l'Allodola eſt irridere, ſeu vt dixit Horatius naſo adunco ſuſpendere: quod iidem aliter dicimus dar cacaboldole, moine, roſelline, la quadra, la traue, & id genus reliqua.

FABVLA. ET APOLOGI.



A PVD ª Ariſtophanem Piſiſtratus auium chorum imperitiæ taxans, hanc fabulam narrat: Galeritam omnium auium primam, antè fuiſſe, quàm terra eſſet, ac deinde patrem eius obiiſſe, nec terram fuiſſe, in qua ſepeliretur. Cum igitur hic iam quintum diem iaceret, illam conſilij impotem, patris tumulũ in capite colocaſſe. Atque hic quidem apologus eſt ab Ariſtophane ad Aeſopum relatus. Cuius fabellæ ſenſum antè explicuimus, oſtendimuſque inde ortam, quòd

ª In auib.

Alauda

Alauda ipſa terra omnium non earum modò, quæ animalis habent naturam, ſed inanimorum etiam matre, & nutrice vetuſtior diceretur. Quod verò ad tumulum illum attinet[b], Theocriti verſus hinc non parum lucis accipiunt, qui ſic meridianum tempus deſcribit.

b Eidyll. 7.

Σιμιχίδα πᾶ δὴ τυ μεσαμέριον πόδας ἕλκεις;
Α'νίκα δὴ χαὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασιαῖσι καθεύδει,
Ο'ὐδ' ἐπιτυμβίδιοι Κορυδαλλίδες ἠλαίνοντι, id eſt,
Simichida, quò tu nunc in meridie pedes trahis?
Quum & lacertus ſub ſepibus dormit,
Neque criſtatæ Caſſitæ vagantur.

Alaudæ cur ἐπιτυμβίδιαι dictæ. Inde etenim ἐπιτυμβίδιαι dictæ putantur, quoniam in vertice ſuo patris tumulum geſtent, erectum ea forma, qua in Aegypto pyramides videntur: ex quo, vt id obiter dicamus, quiuis intelligit, veterum tumbas in metam fuiſſe ſublatas, vnde multis in locis tumuli ad hãc effigiem è terra aggeſti etiamnum cernuntur: & à nobis non ſolùm quæ hanc figurã gerũt, ſed omnia alia ſepulchrorũ genera rõbe ſæpe dicũtur. & præcipuè à poetis, vt à Petrarca:
Giunto Aleſſandro à la famoſa tomba

Sed de hoc ſatis. De Alauda Aeſopus luſit alterum apologum, qui à multis authoribus paſſim refertur. Caſſita itura cibum pullis quæſitum, monet eos, vt ſi quid audiant, id cùm redierit ſibi referant. Interim aduentat dominus ſegetis illius: & filio, matura, inquit, hæc operas poſtulant. Idcircò in craſtinum amicos adibis, & roga, veniant, operam mutuam daturi, vt meſſis peragatur. Vbi redijt mater, renunciant omnia, & trepidi orant, vt ſeſe auferat. Iubet illos Caſſita bono animo eſſe: nam ſi dominus, ait, ad amicos meſſem reijcit, craſtino ſeges non metetur. Die igitur poſtero Caſſita ad pabula euolat, dominus fruſtrà amicos præſtolatur. Tum ille rurſum ad filium: Amici nulli veniunt: quin potiùs imus, & cognatos, affineſque noſtros oramus, vt adſint diluculò ad metendum. Nunciant hoc itidem pulli pauidi Caſſitæ. Ea hortatur, ne timeant futurum, vt neceſſarij fermè nulli obſequiales ſint, aduertant modò, ſi quid denuo dicetur. Orta luce proxima, & auicula in paſtum profecta, affines opellam non præſtant. Hinc dominus filio: Valeant, inquit, beneuoli cum propinquis, noſmetipſi cras metemus. Id quod vbi à pullis mater accepit; Hora, inquit, iam eſt abeundi: nunc dubio procul meſſis peragetur: in ipſo enim iam vertitur, cuius eſt negocium, non in alio, à quo petitur. Atque ita Caſſita cum pullis seceſſit. Significat apo-
c L. 2. c. 29. logus, vt notat [c] Gellius, leuem plærumque, & inanem eſſe amicorum, & propinquorum fiduciam. Vnde audenter dicere poſſumus, ò amici, amicus nemo, ò propinqui, propinqui nulli: & illud ex oraculo quaſi Delphico exijſſe, Ne quid expectes amicos, ne quid cognatos, quod tu per te agere poſſis. Habet idẽ Aeſopus aliunde Caſſita, & aucupe apologũ, qui eſt huiuſmodi: Auceps auibus ſtruxerat laqueos. Alauda verò hunc procul vidẽs rogauit, quidnam operaretur, eo vrbem condere dicente, deinde procul regreſſo, & abſcondito, Galerita viri verbis credendo, acceſſit ad caſſem, & capta eſt. At aucupe accurrente, illa dixit, heus tu, ſi talem vrbem condis, non multos inuenies incolentes. Fabula ſignificat, tunc maximè domos, & vrbes deſolari, cùm præfecti moleſti ſunt. Non minus lepidum de hac
d Epidorp. lib. 3. volucre [d] Iulius Cæſar Scaliger narrat apologum ex Aeno:

Immiſſulus vncis pedibus gerens Alaudam,
Arcebat. Auis fundere miſerabile carmen
Orare: pius parceret edicæ volucri.
Contrà ille: Modis, & numeris ſatura cicada eſt;
Idcirco perit cum numeris ſuis, modiſque
Aſt ego Iouis ales tepida carne paſcor,
Sic frendet, & euiſcerat, & vorat precantem
Nil tetra calet bellua virtute Procuſtes

Hic Scaliger Immiſſulum accipit pro Aquila, cùm aliàs propriè ſit Vulturis pullus, licet aliqui etiam Aquilæ pullum eſſe velint, antequam cauda albicet: ſed de hoc alibi egimus. Cæterùm hoc apologo nihil aliud denotari arbitramur, quàm tyrannos virtutem minimi facere, & in ſtudioſos & eos, qui virtute excellunt non minus ac in alios truculentos, & ſæuos ſe præbere. Poſtremò narratur huiuſmodi de Alauda apologus: Caſſita laqueo capta plorans dicebat: Hei mihi miſeræ, & infelici volucri; non aurum ſurripui alicui uſquã, non argentum, non aliud quicquam precioſum. Granum autem tritici paruum mortis mihi cauſa fuit. Fabula in eos, qui ob vile lucrum magnum ſubeunt periculum.

DE ALAVDIS IN SPECIE, ET primùm de Alauda cristata, Cap. XI.

SYNONYMA.

PLVRIMAS nomenclaturas superiùs attulimus, quę etsi Alaudę cristatæ potissimùm conueniant, tamen ad alias quoque aliquoties vsurpantur. Quare hîc eas tantùm referemus, quæ propriè hanc à reliquis discriminant. Apud Græcos nomen peculiare non habet: Aristoteles λόφον ἔχουσαν periphrasticè vocat: Author quidam obscurus libri de natura rerum, Gosturdum, cuius dictionis ratio obscura est, nisi à similitudine Coturnicum sic dici quis suspicetur: vel ex Arabibus eam detorsisse, nam Elluchasem, vel eius fortasse interpres Cuzardos habet. Italicè dicitur Lodola capelluta, vel Capelluta simpliciter, alicubi etiam Capellina, seu Cipperina, item Couarella. Gallis Cocheuis, quòd similitudinem quandam ob cristam cum Gallis Gallinaceis gerat, Germanis Beubellerch, Saxonibus pręsertim, Heluetijs Maglerch, id est, Alauda viarum, sæpe enim in vijs nobis occurrit, quod de ea etiam scripsit Galenus, Anglis propriè Lerca. In libro Rasis de remedijs ex sexaginta animalibus de Alaudis fit mentio, & paulò inferiùs de Finoris, quibus ipse easdem vires attribuit, quas alij authores Alaudis cristatis.

Gosturdi. Cuzardi. Lodola capelluta. Beubellerch. Maglerch. Lerca. Finoræ.

FORMA. DESCRIPTIO.

ALAVDA cristata, inquit[a] Bellonius, rostrùm habet longiusculum, acutum, aliquantulum cauum, & recuruum. Crista, cuius radices inter vtrunque oculum situantur, aliquantulum nigricat: & quatuor tantùm eius plumæ aliquam magnitu-

[a] De auib. l. 5. cap. 22.

Rostrum. Crista.

Alauda cristata cum fumaria lutea montana.



Dorſum. Cauda. Venter. Lingua. Vngues. Pectus. Color. Pedes. Magnitud. Alaudæ criſtatæ ſenis deſcriptio.

dinem nactæ videntur; dorſum cinereum albo maculatur. Venter, & pars alarum interior albicant. Caudæ plumæ nigræ ſunt, ſi geminas vtrinque excipias, quæ alarum colorem referunt. Lingua exigua, ferè furcata: & quia ramis rarò inſidet, vngues habet longiuſculos. Hæc Bellonius, quibus adde, pectus cinereum pullis maculis conſpergi, in reliquo verò corpore color ferè teſtaceus. Sed non ſolùm vngues ſunt ei longi, ſed etiam pedes. Poſtremò Paſſerem aliquantò magnitudine excedit, vt prior hæc figura indicat. Poſterior icon eſt Alaudæ criſtatæ ſenis, cuius roſtrum, quà capiti coniungitur album erat, dorſum ad cinereum vergebat: pectus, venterque albicabant, ſed pectus punctulis exiguis coloris terrei diſtinguebatur. Alæ ferè totæ omnino albæ, præter paucas remiges, cauda verò nigra.

Alauda criſtata ſenex.



CANTVS. VOLATVS. LOCVS.



QVAECVNQVE de Alaudis generatim diximus, ea omnia ferè huic generi conueniunt: quare pauca admodum hic dicenda ſuperſunt Quod ad earum cantum attinet, [a] Bellonius non criſtatis meliùs, & ſuauiùs canere ait, & cùm homines accedentes videt, cantum incipere. Contrà alij non criſtatas præferunt. Sed mirum videri non debet, quibuſdam huius, alijs verò illius magis cantus arridere: nam quot capita, tot ſententiæ. Omniũ verò iudicio criſtata ſecundo generi, quod criſta caret, volatu cedit. Nam non tam frequẽter euolat, & euecta alis paucam in aëre moram trahit, & ferè ſtatim procumbit, præterea gregatim non volitat, vt illæ. De ipſarum volatu ſic ſcribit author de natura rerum: *Goſturdi non volant aliarum auium more, ſed vento cogente nunc alta, nunc ima petunt.* Nemini autem dubium ſit, quin hoc illud Alaudarũ genus ſit, de quibus dixit Albertus: *Alauda in agris habitat non in ſylnis:* de quibus item Galenus; *In vijs ſæpe obuia eſt*, & Aëtius: *circa vias hyemis præſertim tempore.* Poſtremò ad ripas lacuum, & fluminum vt ipſe obſeruaui, frequentes conſpiciuntur, licet Turnerus id non criſtatis tribuat.

[a] *De auib. l. 5. cap. 20.*

Volandi modus. Vbi degãt.

VSVS

VSVS IN MEDICINA, ET IN CIBIS.



COLICVS affectus inter eos, qui humanum genus contorquent, haud infrequens, miseris modis excruciat, & sæuissima inducit symptomata. Nam dolor vehementissimus perforanti similis percipitur, perinde ac mucro ventri infixus inhæreat, quem præter alia sæpe frigidi sudores, creber singultus, neruorum distentio, extremorum frigus, animi deliquium, & tandē mors ipsa subsequitur. Aduersus immanem hunc tortorem nullum præstantius præsidium, quàm quod ex Alauda cristata desumitur: sed diuersimodè vsurpari consueuit. [a] Galenus alibi assam mandi vult, elixam alibi. *Galerita*, inquit, *auis illa pusilla nobis plerunque obuia in iure elixa colicos adiuuat. Verùm assiduè eam edere simul cum iure necesse est*, & quæ sequuntur. De eadem verò [b] alibi sic scriptum reliquit. *Galerita postquam tosta fuerit, comesta coli dolores aufert cum omnium admiratione.* Assam pariter laudat [c] Dioscorides, inquiens, *Galerita auicula est parua apicem in vertice Pauonis modo gestans. Hæc assa, & in cibo sumpta colicos iuuat*, vt restituit Marcellus Virgilius, non autem *Cæliacos*, vt Ruellius transtulit, & vulgares codices habent. Sic autem legendum esse ex pluribus authorum testimonijs, quæ subijciemus, facilè patebit. *Finora*, inquit Rasis, *decocta cum aqua soluunt ventrem, & colo medentur.* [d] Serenus pariter afferens colici affectus remedia, canit: *Cùm colus inuisum morbi genus intimo carpit, Mande Galeritam volucrem, quam nomine dicunt. Quidam*, inquit Plinius secundus, *cor Alaudæ* (aduersus colicum affectum) *adalligari femini iubent: alij recens, tepensque deuorari: Consulares Asprenatum domus est, in qua alter è fratribus colo liberatus est, aue hac in cibo sumpta, & corde eius armilla aurea incluso, alter sacrificio quodam facto crudis laterculis* (fortè incluso corde) *ad formam camini, atque vt sacrum peractum erat, obstructo sacello.* Marcellus verò Virgilius de hoc sic scribit: *Hoc iam præscriptum remedium, colo, & omnibus intestinorum doloribus, & tam hominibus, quàm iumentis ex hac re laborantibus efficacissimè subuenit.* Et rursus: *Alauda cum sua pluma in vase fictili gypsato in furno posito ita comburitur, vt teri possit. Contrita autem tenuissimus puluis reponitur, & cùm opus fuerit, ex eo cochlearia duo, vel tria cum aqua calida per triduum, aut quatriduum dantur. Incredibile hoc colicis remedium. quod adeo prodest, vt omnia medicamento meritò superare videatur.* Hæc ille. Comburendi modum docet Plinius secundus his verbis: *Porrò cinerem auium, vel aliorum animalium desideratū sic fieri oportet. In ollam nouam mittitur auis, aut quodlibet aliud animal, quod putaueris exurendum, quod addito operculo, circunlitoque argilla in furno feruenti torrebitur, spiramento permodico facto.* Postremò ad eundem affectum scribit Alexander Trallianus, Thraces, viuente adhuc Alauda, cor eximentes, alligatorium facere, & femori sinistro ipsum circundare. Neotericorum etiam sexcenta afferre possem testimonia, qui vno ore summam in colico affectu curando Alaudæ prærogatiuam prædicant: sed ex iam adductis patere arbitror, Colicis, & non cœliacis ipsius carnes conferre. Porrò vnde hæc illi vis insit, docere conatur [e] Io. Baptista Porta. Loquacia animalia, inquit, colicæ passioni non obnoxia, vt etiam loquaces homines. Nimia enim garrulitate flatus, ex quo sæpe morbus exoritur, eximitur. Nobis igitur eorum imprimentes qualitatem eiusmodi morbum tollunt, & post cōnumeratas aliquot garrulas auiculas, Alauda, subdit, vocis modulatione mirificè delectat, caueis inclusa captiuitatis oblita vix diei horam sine cantu præterit. Alaudam ad colicos valere ex Dioscoride, Galeno, Aetio, & omnibus diximus. Hæc ille, qui suprà docuerat, vnde cognosceremus Corydalim herbam ad eundem affectum valere; à similitudine nimirū, quam cum Alauda gerit, quòd eius flores cristati, turbinatique Alaudæ capitis galericulatum verticem æmulentur. Sed huius rei hæc potest afferri ratio: quia nempe eius succus aluum soluit, quâ solutâ flatibus etiam via patet. Conueniunt autem colicis non vehementia, sed leuia tantùm medicamenta, quæ aluum modicè ducant. Hîc lectores monitos velim, Medicos cùm Alaudas ad colicos facere scribunt, de cristatis intelligere, quarum ius & carnes idem in hac valetudine præstare ex dictis liquidò constat. Quidam tamen ex Rasi scribunt, carnes earum ventrē constringere, ius verò soluere. Sic enim is [f] alicubi scribit: *Alaudæ cristatæ in cibo calfaciunt, & astringunt.* Huic astipulatur Elluchasem, dum scribit: *Cucardi sistunt ventrem, & ius eorum colicis salubre est.* Sed hoc Dioscoridi, Galeno, & alijs aduersatur. Miror autem Michaelem Sauonarolam, Galenum dicere, carnes earum scripsisse ventrem astringere, ius verò soluere, cùm vtrunque ius nempe, & carnem colicis conferre doceat, vt suprà citauimus. Porrò colus ventris solutione, non adstrictione curatur. Cæterùm, vt scribit Elluchasem, *Cuzardi magis conueniunt medicinæ, quàm cibo.* Nam caro earum

Colicus affectus.

[a] *De Simpl. medic facul. lib. 11.*

[b] *De Theriac. ad Pisonem cap. 9.*

[c] *L. 2. c. 48.*

[d] *De Med.*

[e] *Phytogn. lib. 6. c. 31.*

[f] *L. 60. Animal.*

calida eſt, & ſicca, adeo vt ſcribat Raſis, calidiores, & ſicciores eſſe Paſſere domeſtico; Michael verò Sauonarola vltimum ſecundi ordinis receſſum in caliditate, & ſiccitate attingere. Nos de hoc alibi ſententiam noſtram diximus. Elluchaſem inter aues ſylueſtres præfert Calandrellas, & Sachar, (aliàs Sathur) pingues. Secundum locum tribuit Sturnis, Phaſianis, Perdicibus, tertium Coturnicibus, & Cuzardis. Si eis verò aliquando veſci quis velit, eligi debent iuuenes, & pingues, quibus ex Raſis præcepto conducet addere condimentũ ex aceto, coriandro, & ſucco ſinapis. [f] Cardanus vtrunque genus ſaluia, laridoque inaſſari ſolere dicit, & diuerſis condimentis elixari, & facilè concoqui, ſi iuuenes, pingues, & benè coctæ fuerint, optimumque generare ſuccum.

[f] *De tuend. valet. lib. 3. cap. 22.*

DE ALAVDA NON CRISTATA. Cap. XII.

SYNONYMA.



LTERVM Alaudarum genus gregale, nec ſingulare more alterius, Niphus ſuſpicatur eſſe Tetricem Ariſtotelis, non alio argumento ductus, quàm quòd Philoſophus, *Alaudam, & Tetricem condenſo frutice nidũ manere* ſcribat: Verùm hallucinatur. Nam Ariſtoteles, vbi de Alaudis ex profeſſo agit, nullam illius, quæ criſta caret, peculiare nomen affert, tantum abeſt, vt Tetricem nominet. Cæterùm hoc ſecundum genus Terraneolam vocare videntur Hermolaus, Sipôtinus, & Grapaldus. Dicunt enim Terraneolam eſſe ſimilem Alaudæ (criſtatæ) niſi quod apicem non habet: & ſic dictam, quoniam in terra, non in arboribus diuerſetur, nidificetque: quanquam alioqui altiùs volet, quàm criſtata, quam Ariſtoteles terrenam eſſe ait. Verùm hoc nomen apud claſſicos nuſquam legitur, quod nouerim, vnde cum Ornithologo exiſtimo à recentioribus tantùm Italis vulgi imitatione ſic dictam. Apud eoſdem Italos noſtros Lodola campeſtre appellatur, alicubi Petronella, in Gallia Ciſalpina Fartagnia: apud Parmenſes Regio, vt teſtatur Grapaldus. Quidam exiſtimarunt in quibuſdam Italiæ locis Calandrã dici, ſeu Calandrellam, ſed ij tota aberrant via. Eſt quidem Calandra ex Alaudarum genere, ſed ab hoc diuerſa, vt quæ omnes alias magnitudine ſuperat, vt ſuo oſtendemus loco. Alauda non criſtata, inquit Turnerus, à noſtris fera Alauda à Vuilde, vel à hathlerck: à Germanis ein Bleidlerch effertur. Sunt & alia Germanica eius nomina Sanglerch, ideſt, Alauda canora, quòd criſtatæ cantu ferè præferatur, & Himmellerch, ideſt, Alauda cælipeta. Volatu enim alta petit, idque ſæpius, quàm criſtata factitat, & longiorem moram in aere trahit, longioraq; ſpacia conficit. Item Boltzlerch, vt Gyb. Longolius interpretatur. Dubitat Ornithologus, nunquid eædem ſint, quæ circa Baſileam Lurlen dicuntur, an potius Calandræ. Sunt enim, vt ille teſtatur, ex Alaudarum quoque genere, & inter Alaudas volare conſtat. Galli tandem hoc ſecundum genus Alouette propriè appellant.

Lodola cãpeſtre. Petronella. Fartagnia. Regio. A Calandra differt. A Vilde. Bleidlerch. Sanglerch quid. Himmellerch quid. Boltzlerch. Lurlen. Alouette.

FORMA. DESCRIPTIO.



LAVDA *non criſtata*, inquit [a] Ariſtoteles, *colore ſimilis eſt criſtatæ, ſed magnitudine minor, & galero carens:* [b] Petrus Bellonius ſic eam deſcribit: Alauda non criſtata roſtrum habet breuius quàm criſtata. Poſtici eius digiti, & vngues eadem ſunt magnitudine, qua anteriores. Venter ſubalbidus eſt. Pectus pluribus maculis diſtinguitur, quàm criſtatę. Caput nigrius habet, quàm illa, fuluo colore intermixto. In dorſo color ſpadiceus, cinereus, & ſubniger permiſcentur. Geminæ vtrinque in alis, & cauda pennæ in parte extrinſeca diuerſi ſunt coloris ab eis, quæ in parte intrinſeca reconduntur. Noſtra, cuius iconem damus, deſcriptioni à Bellonio allatæ reſpondet, niſi quod poſticos vngues multò longiores, quàm anteriores, mas nigredinis plus habet, quàm fœmina.

[a] *Hiſt. lib. 9 cap. 25.* [b] *De auib. l. 5. cap. 23.* Roſtrum. Digiti. Vngues. Venter. Pectus. Color. Alæ. Caudæ.

CANTVS

Alauda non cristata cum capno fabacea.



CANTVS. LOCVS. VOLATVS. Aucupium.

VALET plurimùm amœnitate vocis hoc secundum Alaudarum genus, quare multi eius cantũ cristatæ præferũt: quocirca à Germanis Sanglerch, id est Alauda canora dicitur. Eadem loca amat, quæ primum genus. Turnerus in planis, & locis erica consitis magna ex parte degere prodidit. Longolius inter iuniperos, & vepres, præsertim vbi frequens myrica (fortasse erica) gregatim cursitare scripsit. Est enim gregalis vt [a] Philosophus tradit. [b] Bellonius ait, eas hyeme quidem gregatim volare, sed æstate binas tantùm. Item in Gallia plurimas capi, adeo vt nullarum maior capiatur auium copia. Idem in quibusdam Italiæ locis accidit, vt Genuæ, sicuti audio, hyeme media, cùm iam Fringillarũ aliarũq; auiũ numerus diminuitur. Capiuntur autem retibus, vt quæ humi plærunque consistant.

Vbi degat.

[a] Hist.lib.9 cap. 25.

[b] De auib. l. 5. cap. 23.

Retibus capiuntur.

VSVS IN CIBIS.

CIBO peridoneæ sunt vel ipso [a] Philosopho teste: idq; pariter multi alij magni nominis authores affirmant. Elluchasem non solùm cristatis, sed alijs etiam syluestribus auibus pręfert. Turnerus carne longè suauissima quibusdam videri dixit. De hac intellexit [b] Polydorus Virgilius, cùm inquit. Syluestrium delicatissimæ Perdices, Phasianæ, Coturnices, Merulæ, Turdi, Alaudæ. Hæc auicula hyeme minus rigida mirificè pinguescit, tumq; innumerabilis capitur numerus, ac maximè omnium mensas exornat. Quod hyeme admodũ pinguescat, testatur pariter Bellonius, illius quoque causam reddens. Nam frigus, inquit, calorem intrò cogit, ne effluat, aut dissipetur. Ait autem, Gallicum vulgus sibi persuadere hanc auem ex vno in alterum temperamentum facilè transire, & pro ventorum diuersitate, diuersimodè etiam immutari. Nam flante Austro macrescit, contrà, dum viget Aquilo, valde pinguis euadit: cuius rei quoque ipse eandem causam affert. Quomodo verò apud Gallos in cibũ concinnẽtur, docet [c] Io Bruyerynus. Alaudarũ, inquit, duo genera nouimus, vnũ gregale, nec singulare more alterius: verũ colore simile, amplitudine tamen minus, cibò

[a] Hist.lib.9. cap. 25.

[b] Hist. Angl. lib. 1.

[c] De re cib. l. 15. c. 48.

peridoneum, & in Gallia frequentissimum: proinde captura fit largissima, hybernis mensibus potissimum; quo tempore obesæ admodum spectantur, nisi niues diutinæ sedeant, & nimia frigoris fit inclementia, quibus plærunque ob corporum imbecillitatem, & cibi penuriam tum hæ, tum aliæ huiusmodi aues solent perire. Vulgatissimus est cibus Lutetiæ. Eas culinæ senas, aut duodenas, ligneo transfixas bacillo, saluia, lardoque interpositis inassant. Elixantur etiam pipere, caryophyllis, alijsq; id genus conditæ. Quin & pistorio opere includũtur madentes cinamomite condimento: Hippocraticum vulgus nuncupat. Verùm id genus epularum locupletum est, & ventri obedientium: quippe Alauda satis suo corpore vngitur. Hæc ille.

DE CALANDRA, SEV ALAVDA Maxima. Cap. XIII.

SYNONYMA.



Calandra est ex Alaudarum genere.

CALANDRAM etiam ex Alaudarum genere esse vel ex hoc patet, quòd alicubi Κορύδαλος vocatur, id est, Alauda: sicuti Venetijs etiã, vt aliquando sibi ab Antonio Eparcho Corcyræo, viro erudito audisse, testatur Ornith. quin & Bellonius Corydalum Græcè appellari scribit. Aliàs Græcis χαλάνδραι, & χαλανδρον dici quis haud ineptè conijciat, Hæc enim nomina habet [a] Oppianus. Ne verò hanc coniecturam falsam esse quis existimet, hic paraphrastæ verba adscribere non pigebit. *Chalandram, inquit, nemo facile ceperit, nisi rete iuxta aquam extenso ab aucupe iuxta in tugurio latitante: qui autem ad potum hauriendum accedentem funiculo retis attracto inuoluat.* Nos Alaudas versari circa lacus, & amnes jam diximus: quapropter id quoque Calandram facere, vt quæ ex Alaudarum genere sit, verisimile est. Idem eius etymum confirmare videtur, quod fortasse fuerit, ni fallor ἀπὸ τῦ καλῶς ᾄδειν, id est à suauitate cantus. Suauissimum autem Calandræ nostræ cantum esse nemo est, qui ignoret. Syluaticus pro Calandra perperam Galeritam interpretatur & pro Chamæzelo Calandrum auem. Chamæzelos autem humilem, vel humi, soliq; amantem significat. Vnde χαμαίζηλος, quòd Alaudæ conuenit: nam & primam speciem terrenam esse tradit Aristoteles, & alteram aliquos Terraneolam vocare diximus: & cætera quoque Alaudarum genera terrena esse, id est, humi considere docebimus. Hinc fortè corrupta est vox Chamochilados, quã Alaudam vulgò in Creta nuncupari Bellonius scribit. Intolerabili errore Franciscus Alumnus, pro Calandra interpretatur Acredulam, & Aedona. Aedon enim procul dubio Luscinia est. Sed multò magis etiam reprehendendus Aggregator, dum vocis affinitate deceptus, Chalandriam pro Charadrio accipit. Turpiter etiam errant, qui pro Gurgulione Chalandram intelligunt. Gurgulio enim Latinis nunquã auẽ, sed quoddã insecti genus significat, quod in frumento in saccis, aut in horreis incalescente innascitur, illi valde infestũ. Quare Albertus fortassis, & ipse vbi Gurgulum auem nominat, de Calandra loquitur. Italicè dicitur Calandra, cuius nominis etymologiam deducunt aliqui à verbo Italico Calare, quod significat descendere: quia vox eius ascendat quidem, sed plurimũ descendat. Germani Kalander proferunt, alij Galander. Hispani & Angli Chalandram, seu Chalandriam dicunt. Galli Calandre, quod nomen Bellonius à Græco Corydalo deductum fuisse putat, & quosdam fuisse scribit, qui pro ipsa Turdũ Visciuorũ acciperet, quos ibidem iuremerito reprehendit.

[a] In ʒxeut. — *Calandræ etymum.* — *Chamæzelus quid.* — *Chamochilados.* — *Alumni error.* — *Gurgulio quid.* — *Gurgulus.* — *kalander.* — *Quorundã error.*

FORMA. DESCRIPTIO.



HVIVS volucris descriptionem, & effigiem, quòd in Bononiensi agro nõ capiatur, ideoque à nobis nunquam visa sit vel si visa, non obseruata, à [a] Petro Bellonio mutuati sumus. Calandra, inquit, Alaudæ species est. Quam si quis cognoscere cupiat, Alaudam non cristatam se videre fingat ad Sturni magnitudinem accedentem. Quaproptér qui eam Alaudam magnam dixerit, is haud ineptè fecisse videri poterit: nam & vox eius Alaudæ voci omnino similis, licet altior, idem plumarum color, idem caput, eædem alæ, cauda eadem, ijdemque etiam mores. Pedes, tibiæ, digitique omnino similes, & in hisce postici, sicuti & Alaudis

[a] De auib. l. 5. cap. 24. — *Cui similis* — *Magnitudo* — *Vox.*

Alaudis longiusculi. Collum gracile est quà eius iubæ capiti connectuntur, quod etiam de Pauone diximus, quodq; Coturnicibus est pariter cõmune. Quia verò nõ nisi magnitudine ab Alauda non cristata differt, & hac Galeritam esse maiorem diximus, & apice insigniri, quo cristata, & Calandra carent, has alitum species Alaudas dici posse facilè concesserim & sub Alaudæ genere comprehendi. Calandra reliquas magnitudine superat, ideo crassiori rostro egnit, quo à natura donatã fuisse credimus, vt duriuscula grana, quibus victitat, com minuere posset: etsi quæ in caueis inclusæ asseruantur, auena, & panis albi micis enutriri soleant. Hæc omnia Bellonius, ex quo etiam iconem modò expressam exhibemus. Licet for tassis nimis exiguam.

Collum. Rostrum. Cibus.

Calandra cum Phalaride.



CANTVS. VOLATVS.

CALANDRIS, inquit author de natura rerum, auis est parua, similis ferè Alaudæ, colore fusca, plumis despecta, sed vocis modulatione audientes mirificè oblectat, ac omnes auium voces expressissimè imitatur. Quin etiam capta inclusaque captiuitatis suæ oblita vix vnam diei horam sine cãtu præterit, adeoque per diuersos auium cantus euagari gaudet, vt de cibo solicita non sit. [a] Bellonius etiam ei vocem valdè harmonicam attribuit: ideoq; in Gallia, quo aliunde in caueis inclusæ afferantur, magno pretio venundari. Nos si quem rectè canere ostendere volumus, eum vt Calandra canere dicimus. Conijcit Petrus Bellonius, eam more Alaudæ non cristatæ gregatim volare. Postremò quod ad eius vsum in cibis attinet; Elluchasem interpres carnes eius inter cibos laudatissimi succi recenset.

[a] *De auib. lib. 5. c. 24.* In Gallia carè vẽdun tur.

DE ALAVDA CRISTATA MINORE, & illi congenere. Cap. XIIII.

SEQVITVR modò Alauda quam cristatam minorem appellant, Aristoteli planè incongnita nostris Lodola campagnola vulgò dicta, Germanis teste Turnero Coper a longissima, vt arbitratur, crista: Heluetij Robellerch Steinlerch, Baumlerch appellant, Angli à Vvolderck, Idem Turnerus, cui libenter assentioq, hanc recentiorum Græcorum Corydon esse credit, nimirum illam, cuius in adagio supra citato

Robellerch Vvolderck.

prà citato fit mentio, *inter indoctos, id eſt, amuſos, etiam Corydus ſuauè*: hoc autem nixus argumento, quòd Colonienſes aucupes vnanimiter nullam habere peculiarem cantiunculam affirment, ſed ineptè aliarum, quibuſcum victitat, vocem referre. Gyb. Longolius, etiam non cantillare eas expertus ait; nam cùm ſæpe in auiario carceri incluſiſſet, & educaſſet, nihil planè profecit, cùm nihil præter eam vocem, quam ſubinde iterabant, & a qua apud Germanos nomen eas habere ſcribit, loquerentur. Idem aſſerunt Heluetij aucupes, Ornithologo teſte, Item ego in aëre tantùm cantare obſeruaui, & vocem inconcinnam, & conciſam efformare. Quare etiam in caueis non aluntur; hæc tamen à nobis, quòd ex Alaudarum genere ſint, de ijs eſt pertractandum, Quod autem prius Ariſtotelis genus non ſit, patet ex his Philoſophi verbis: *Alterum gregale genus criſtatâ magnitudine minus eſt*, hæc verò non ſolùm criſtatâ ipsâ, ſed non criſtatâ eiuſdem Ariſtotelis longè minor eſt. Quam poſteriorem nemo etiam ſanæ mẽtis eſſe dixerit, cùm illa criſtâ careat, hæc longiſſimam habeat. Ceterùm hæc de qua ſermo eſt, quam criſtatam minorem appellare libet, criſtatis maioribus ſimilis eſt, ſed longè minor & apicem pro corporis paruitate longiuſculum habet, pe-
Deſcriptio. Apex. Color. deſque rubros; & totius ferè corporis color ad ſubfuſcum magis, quàm in illis vergere videtur. Eam Gyb. Longolius, cùm frigus intenſum eſt, & nix agros paſſim tegit, in ſterquilinijs, & prope horrea verſari ſcribit. Ego per agros gregatim curſitare obſeruaui. Eſt enim
Vbi degãt. Gregales ſunt. & ipſa gregalis, In vijs quoque ſæpe mihi conſpecta. Tradit idem Longolius, eas hyeme nobiſcum viuere, per æquinoctium auolare, nidos non conſtruere in ſegetibus, verùm
Vbi nidificent. in foſſis ſenticoſis, non aliter ac Paſſeres maiores. Meminit Ornithologus alterius cuiuſdã Alaudarum generis, quod huic proximè dicto fortaſſe congener fuerit. Ait autem. Eſt poſtremò aliud ſylueſtre genus Alaudæ criſtatum albicãtius proximè dicto (criſtato minori) præſertim parte prona, ideſt, uentre, & circa collum, & oculos, ut pictura à perito aucupe, eodemque pictore nobis communicata indicat: nam auem ipſam nondũ uidi. Nomen ei
Maldlerch. Germanicũ Maldlerch, id eſt Alauda Syluatica: quod Angli etiam proximè dictæ tribuũt.

Alauda criſtata minor cum mycone Rouilij, ſeu fumariæ ſpecie.



DE ALAVDA

DE ALAVDA PRATORVM. Bellonij. Cap. XV.



COGNOSCIMVS, inquit* Bellonius, auē Alaudæ non cristatæ admodum similem, nisi quod corpore valde sit paruo, Galliæ rustici Farlouse, aut Fallope nominant. nonnulli Alaudam pratorum. Ab Alaudis magnitudine & colore aliquantulum differt. Est enim paulò subflauior: quò fit vt vulgari non sit omnino similis: quinimo specie videatur esse diuersa. Coloris subrufi, & subflaui, nigroque magis, quàm Alauda maculatur. Hæc magni vbique fit: & ob miram cantus amœnitatem in caueis alitur. Sed quia difficulter admodum educatur, paucis in locis conspicitur. Si verò eam aliquando educari contigerit, suauissimè canit. Posticos digitos habet, quantos Alaudæ reliquæ. Caudæ plumæ in extremo albicant. Rostrū tenue, & longiusculum est, vt in Alaudis. Plumæ cutem contegentes omnino nigræ sunt. Ramis non insident, sed humi dormiunt. Quodam anni tempore pennis in aëre erectis vicina loca suauissimis & diuersis cantibus replent. Cùm Accipitrem super aduenientem conspiciunt, se se in vicinarum arborum ramis abdunt, ibique latitant: præter cæterarum Alaudarum morem. Alaudam pratorum vocitant, quòd in pratis nidificet. Omnibus Alaudis corporis magnitudine cedit. Hæc omnia Bellonius, qui solus de hnc Alaudarum genere meminit: Cum qua hîc expressam eandem esse existimamus. Alaudæ cristatæ minori est magnitudine similis, vel paulò maior: Color subflauus, vt meminit Bellonius, in ventre potissimùm Geminæ hinc, atque hinc maculæ albæ perexiguæ alæ vtrique insunt. Plura, quæ de hoc genere dicam, non habeo.

* De auib. lib. 5. c. 24.
Farlouse.
Alauda pratorum.
Descriptio.
Color.
Postici digiti.
Cauda.
Rostrum.
Magnitud.

Alauda pratorum cum bellide cærulea.



DE ALAVDÆ CONGENERE EX quorundam sententia. Cap. XVI.



ALAVDIS postremò quidam auem hanc, cuius hæc icon est, annumerant. De qua etsi alioqui ab Alaudis diuersam existimem, cùm nulla alibi de ea loquēdi se obtulerit occasio, aliquid breuiter dicere placuit. Bononiæ Petrone dicitur; Genuæ Petronello, & Chiapparrone. Alaudæ cristatæ maioris magnitudinem æquat, vel fortè paulum superat, eidem colore ferè similis est, & eisdem maculis per caput, dorsum, & pectus conspergitur. Differt verò, quòd pectoris, & totius ventris color ad subflauum magis vergere videtur: & rostrum, & collum multò magis quàm in Alauda crassiora, & breuiora sint. Vngues etiam

Petrone.
Petronello.
Chiapparrone.
Descriptio.
Magnitud.
Color.

Carnis qualis. Volatus. Vbi conſidat. Cantus.

in tantam longitudinem non excreſcunt: tibiæ verò, & pedes albicantiora ſunt. Caro optimum præbet alimentum, & in cibis valdè expetitur. Turmatim volitat, & in arboribus, aut fruticibus, & humi etiam conſidit. In arboribus, & fruticibus ſumma ſemper per cacumina petit, quibus diù immobilis planè inſidens, haud inſuaues cantilenas modulatur. Humi etiã ſæpe quieſcit, vel curſitat, & in pratis præſertim, & herboſis fluuiorũ alueis libẽtiſſimè verſatur

Alaudæ congener cum loto Æthiopica.



DE CHLORIDE. Cap. XVIII.

Verdon. ª Hiſt. lib. 9. cap. 13.

VLTI viri docti, quòd Gazam apud Ariſtotelem modo pro Chlori, vel Chloride Luteam, modò Luteolam, & pro Chloreo Luteum, vel Luteam vertere viderent, Chloreum cum Cloride vel confuderunt, vel non rectè diſtinxerunt; cùm alioqui Chloris auicula ſatis vulgaris ſit, & à viriditate ſua (nam χλωρὸς etiam viridis eſt, quemadmodum abundè in Chloreo oſtendimus) vulgò Verdon appelletur, alibi Verderro, alibi Verdmontan. Potuit tamen Luteam Gaza vertere. Nam & ª Ariſtoteles Chloridem à colore partis ſuæ inferioris pallido (ochros) dictam ſcribit. Ochros autem eſt luteus, ut in noſtra aue conſpicitur. Alicubi, vt Ornithologus tradit, dicitur Zaranto, Caranto, aut Taranto: circa Tridentum Frinſon, Luſitanis Verdelham, Sabaudis Verdeyre, Gallis Verdier, in Græcia nunc vulgò Aſarandos, teſte Bellonio, Germanis Grunfinck, id eſt Fringilla viridis, Grunling, alibi Kuttnogel, & circa Francfordiam ad Mœnum Tutter: alibi Rappfinck, quia ſemen raporum edit, Illyrijs Zeglolka. Turnerus, vt in Acanthidæ diximus, hanc auem Acanthidem facit, & Germanicè interpretatur Kirſzfincke, melius ſcripturus Hirſzfinck, id eſt, Miliariam: non enim ceraſis, ſed milio veſcitur, vnde etiam apud aliquos Hirſzuogel appellatur. Idem Turnerus in epiſtola ad Ornithologum ſcripta Kirſfincam iſtam, id eſt, Chloridem noſtram putat eſſe Thraupin.

Zaranto. Frinſon. Verdelhã. Verdeyre. Verdier. Aſarandos. Grunfinck. Tutter. Rappfinck cur dicta. Zegolka. kirſzfincke Hirſzfinck. Hirſzuogel.

FORMA. DESCRIPTIO.



A[a]RISTOTELES Chloridem magnitudine esse scripsit Alaudæ; quod nostrę Chloridi conuenit, non autem Ligurino: Color item in pectore Ochros est, sicuti de Chloride prodidit Philosophus. Turnerus Anglorũ Grenefincam magnitudine Passerem æquare scribit, totamque viridem esse, præsertim marem, fœminam pallidam. Nostra Chloris fœmina quidem pallida est, quinimo nihil ferè in ea viride conspicitur: mas etiam totus viridis non est, quem aliquando in foro emptum sic delineaui. Paro aliquantò maior, rostrum habet breuiusculum, rotundum, extremo acutum, sed crassum, quale ferè Coccothrausti, sed minus, colore supernè corneo, infernè carneo, Ceruice, dorso, & superiore alarum parte ex cinereo superficietenus luteo diluto, qui color ad viride vergere videtur, vestitur. Verùm gula, ventre, & pectore, & caudæ principio, seu vropygio quaternis vtrinq; caudæ pennulis, alarũ suprema ora, & remigũ maximis octonis pulcherrimo, & saturo ochræ colore flauescit: Quod reliquũ est alarũ, ac bifurcatæ caudæ ex cinereo partim, partim verò castaneo nigrescit. Vltimo ventre nonnihil albescit. Pedes, & crura mollicula, carnea ferè substantia, & colore. Digitulorum maximus est medius anticus. A mare in hoc differt fœmina, quòd hæc partim spadiceo, partim cinereo vbique coloratur, minusque multò lutei coloris, imo modicum admodum habet. Marem audio aliquando totum viridem esse, aliquando valde luteum.

[a] Hist. lib. 9. cap. 13.
Magnitudo
Pectus.
Chloridis maris descriptio.
Magnitudo
Rostrum.
Color.

Chloris mas cum pruno syluestri.



VICTVS.

DE CITRINELLA ORNITHOLOGI, siue thraupide Bellonij, & alijs quibusdam luteis. Cap. XIX.

CITRINELLA, inquit Ornithologus, in quibusdam Italiæ locis, vt Tridenti, nominatur auicula Chloridi nostræ, vel Ligurino congener, pectore luteo, seu citrino, capite cinereo. In caueis alitur propter cantum, quo mirè excellit præ omnibus huius generis, Serino tantùm excepto. Papaueris nigri seminibus vescitur. Galli vocant Tarin, & alibi, vt circa Auinionem Tirin, Neapolitani Lequila, Turci Sarè. Hanc si quis Chloridem esse malit à flauo, citrinoue colore partis inferiores, concedam. Capitur in altis Heluetiæ montibus, & alpibus, vt retrò Thermas Fabarias. Hactenus Ornithologus. Bellonius verò, qui Thraupidem Aristotelis esse putat, in cuius sententiam libenter imus, breuiter etiam de ea ferè sic scribit. Tarin quandam nuncupamus auiculam per onomatopœiam, quia nimirum cantillando eiusmodi vocem efformat: inter suauissimè cantillantes secundum locum obtinet à Ligurino, cui etiam similis existit. Vescitur seminibus carduorum, & aliarum plantarum. Vermes non attingit, sicuti neque Carduelis. Græcis non ignota fuisse videtur, imo simili fermè, quo Galli nomine eam appellant, Thraupidem dicentes, cuius meminit * Aristoteles, & quæ de ea prodidit, nulli aui rectiùs, quàm huic conuenire nouimus. Vbiuis magis obuia est, quàm Ligurinus, quo etiam paulò maior est, suamque ob flauedinem magis fusca videtur, hoc est, color capitis, dorsi, caudæ, nonnullarumque maiorum alarum pennarum intensior est, quàm in Ligurino, itaque communiùs etiam alitur, & minoris venditur ab aucupibus. Loco seminis napi, quo Ligurinum alimus, huic libentius semen cannabis exhibemus: pauciores etiam, quàm ille procreat, siquidem rarò plures, quàm septem, aut octo vno incubitu excludit. Hæc itaque Bellonius, cuius sane descriptio auiculæ à nobis depictæ non malè congruit. Mas autem plus flaui coloris in toto corpore, & præsertim in pectore, & circa nates habet, quàm fœmina. Cæterùm quod scribat Bellonius hanc auiculam magis esse obuiam, quàm Ligurinum, & communiùs ali, id, quanuis in Gallia verum esse possit, apud nos verum non est. Illam autem eisdem cibis enutrimus, quibus alias canoras auiculas enutriri diximus, præsertim phalaride, vbi eius est copia, qua non secus ac aliæ libentissimè vescitur. Hæc auicula in quibusdam Italię locis dicitur Serino, aut Searino, vt Genuæ, Bononienses nostri Vidarino appellant.

Citinel'a. Cantu excellit. Tarin. Lequila. Sarè. Suauiter canit. * 8 Hist. c. 3 Magnitudo Color. Cibus. Serino. Vidarino.

Ornithologus auiculam quandam Italis ab aureo colore pectoris vccello d'oro, id est auem auream dici tradit, auiculamq; esse paruam instar Citrinellæ, & admodum canoram, & aureolam posse dici, deniq; ex Italia ad suos deferri.

Vccello d'oro. Magnitudo

Citrinellis etiam comparatur, vt ibidem refert Ornithologus, aut Ligurinis magnitudine, & partim colore, auicula in quibusdam Germaniæ regionibus, vt Alsatia Gyrola nomine (Gyrle) per onomatopœiam, vt conijcit, cantu laudatissima.

Cantus.

Citrinella siue Thraupis cum palluro.



DE SERINO ORNITHOLOGI. Cap. XX.



CITRINELLAM de qua proximè egimus, in quibuſdam Italiæ locis Serino appellari diximus. Ornithologus aliam auiculam Italis Serino dici aſſerit, & à Citrinella diuerſam facit. Ego præter Citrinellam, aliam auem Serinum dici planè ignoro. Quare nihil de ea aſſerere hic poſſum, niſi quod eſt ab Ornithologo traditum. Inquit autem; Auicula, cuius hæc icon eſt, cantu egregiè muſico omnibus huius generis (etiam Citrinellæ) prælata, Itálicè, vt audio Serin uocatur, unde etiam Serinum diximus: Gallicè Cedrin, haud ſcio, an à colore citrino. [Eius deſcriptio.] Nam Ligurinum auiculam refert & magnitudine, & colore partim, pectore, & uentre [Cui aũt ſimilis.] ſcilicet ex uiridi flaueſcens: parte ſuperiore partim eiuſdem coloris, partim fuſca. In primis [Ingenium.] manſueſcit, & ad multos annos (tredecim, aut quatuordecim) caueis incluſa alitur. [Ætas.] Vænëunt apud nos, quæ cantu præſtãt, ſingulæ ſtatère duplici, aliæ ſeſquiſtatêre, aut tetradrachmo. [Serini apud Heluetios pretium.] Germanicum ei nomen eſt Fademle: & in Heluetia alicubi Schvvadeile (quanquam aliqui diuerſam hanc eſſe auiculam volunt) circa Frãcfordiam ad Mœnum Girlitz: vt alia quædam parua auicula huius generis in Alſatia Gyrola. [Fademle. Schvvaderle. Girlitz.] Non aliæ ſunt, vt audio, Scartzerini dictæ auiculæ, circa Tridentum capi, & ad Germanos deferri ſolitæ, à quibus Hirngryllen appellantur. [Scartzerini. Hirngryllẽ.] Suauiter cantillant, & forſitan nomen eis à continuo cantu factum. Nam vt grylli in agris apricis, & circa balnea, ac fornaces cantu ſuo continenter, vtuntur: aut fortè quòd vocem mirificè flectant, & varient ad ſuauitatem modulationis, quaſi vi quadam intellectus, & phantaſiæ id faciant. Nam & homines εὐφαντασιώτους, hoc eſt, qui phantaſia valent, gryllos cerebro continere vulgus dicit. Eſt autem hir Germanis cerebrũ. [Gryllen. Gryllus.] Aut potius, quòd ſumma, & argutiſſima vocis acutie cerebrum penetrare videantur. Circa Francfordiam ſimpliciter Gryllen appellant. Itaque Latinè etiam Gryllum, aut Gryllodũ, & Græcè ſimiliter γρύλλον ἢ γρυλλωδόν, hanc auem appellemus licet. Capiuntur & in Germania apud Carinthios. [Pretium.] Auguſtæ Vindelicorum ſimul vterque ſexus (canit enim vterque) trium ſtatêrum, ſiue drachmarũ duodecim pretio vænit, vt audio. Magnitudine ſunt qua Ligurini, vel paulò minores, ſed minus lutei. Capiuntur etiam in Heluetiæ noſtræ montibus, ac ſyluis quibuſdam, & circa Vocetium montem, & circa Bellinzonam. Auceps quidam apud nos cùm vtrumque ſexum domi incluſum aleret, ita vt aliqua volandi libertas eſſet, pullos etiam ex eis habuit. Sed aliquando cum pro mare Gryllo marem Ligurinum adhibuiſſet, oua quidem nata ſunt, ſed ex quibus foris nihil prouenit. Hæc itaque Ornithologus.

Serinus Ornithologi.



DE LVTEIS

DE LVTEIS DICTIS, ET ILLI congenere. Cap. XXI.



HISCE auiculis, quibus omnibus color luteus communis eſt, præſertim in pectore, duo alia lutea pariter genera adijcere libuit, quæ etiam à quibuſdam in caueis cantus gratia aluntur. Hæc in plæriſque Italiæ locis communi nomine Ciç appellantur, per onomatopœiam nimirum, nam, & volantes & conſiſtentes, hanc vocem ci ci frequentiſſime repetere audiuntur. Differentiæ autem gratia alterum genus Cia pagliarina, ſeu pagliariccia appellant à colore palcari, qui in illa valde vegetus eſt, cùm alterum Ciam ſimpliciter nuncupent: quæ quidem alio nomine nobis Bononienſibus dicitur Rapparino, quibuſdam Cirlo, In nonnullis Italiæ locis Triofagolo. Auis eſt Paſſeris magnitudine, roſtrum habet craſſum, & breue, cuius pars ſuperior inferiori longiuſcula eſt. Pectus, & venter ſubflaua ſunt, maculis fuſcis conſperſa. Caput, dorſum, alæ, caudaq; ex teſtaceo ad fuſcum colorē vergunt: ſed in cauda geminæ vtrinque pennæ partim albæ ſunt, partim eundem cum reliquis colorem ſeruant. Inter marem, & fœminam hoc intereſt, quòd mas plus lutei nactus ſit, quàm fœmina, præſertim in ſuperiori circa oculos parte, & ſub gutture, & in collo ad latera vbi maculæ ſatis amplæ coloris lutei conſpiciuntur, quæ in fœmima deſiderantur. Sed licet cùm plurimùm in hiſce auiculis colores dicti conſpiciantur, aliquoties tamen euariant, vt in mare hoc, quem vnà cum fœmella expreſſum damus, eſt uidere: in quo pectoris pars, quæ maculis illis flauis guttur & collum ornantibus immediatè ſubiacet, ad viride obſcurū vergit: pectus inferius inter ferrugineum, & flauum ambigit: dorſum ferrugineū eſt, obſcuris maculis diſtinctum. Quod ad eius mores, & ingenium attinet, non admodum cautam eſſe, hinc conijcere licet, quòd facillimè omni aucupij genere capiatur: & ſi ſemel viſco adhæſerit, nullo modo ſe explicare nouerit, multæ aliæ faciunt, niſi fortè pennis quæ illi facilè euelluntur, in viſco relictis, nuda ferè in terram decidat. Sed & retibus etiam nullo negocio frequenter inuoluitur. Eſt enim ex illarum volucrum genere, quæ humi magna ex parte degunt, ſibi illic victum petentes, ex ſeminibus, & alijs: quapropter cùm recens capta eſt, roſtrum ſemper ferè lutoſum habere ſolet. Quæ in caueis incluſæ aſſeruantur, eiſdem victitant, quibus reliquæ aliæ canoræ auiculæ. Captæ breui quidem cicurantur, ſed

Ciç vnde dictæ.
Rapparino
Cirlo.
Triofagolo
Deſcriptio.
Magnitudo
Roſtrum.
Color.
Ingenium.
Victus.
Breui cicurantur.

Cirlus mas vulgò cum rubo.



Lutea ſeu Cirlus fœmina cum populo lybica.



cantiunculam ſuam pulcherrimam, quam liberæ nobis inculcare ſolent, per duos, aut tres
menſes plus, minus intermittunt, & nihil aliud, quam ci ci ſemper quidem, ſed præcipuè
cùm aliquem accedentē vident, ingeminant: deinde captiuitatis oblitæ ſua priſtina modu-
lamina reſumūt. In caueis ſæpe morbo comitiali affliguntur: Vidi ipſe quæ ſingulis ferè die
bus veluti cæco ictu perculſa ſtatim concideret, quod non rarò etiam in alijs euenire refe-
runt aucupes. Eiſdem ferè moribus, præditum eſt, eodemq; modo canit alterum Luteæ
genus, quam apud nos Ciam pagliaricciam, id eſt palearem appellari diximus, licet colore
euariet. Hanc eam eſſe conijcio, quam Ornithologus Emberizam flauam vocitat, & Itali-
cè varijs nominibus appellari ait nempe Cia, Megliarina, Verzerot. Paglericcio, & circa
Bellinzonam Spaiarda; Gallicè Bruyan, Verdun, Verdrier, Verdereule, verdere, Illyricè
Strnad. Heluetijs Embritz, vel Emmeritz quibuſdam Emmering, vel Emmerling: circa Ro
ſtochium Galgenſiken; in Brabantia Iaſine à colore flauo, qui Gallis eſt iaune; alibi Gilb-
ling, vt in Briſgoia Heluetiæ Gilberſchen, vel Giluuertſch ab eodem colore; circa Claro-
nam koruogel, quòd granis frumenti veſcitur: alicubi Geelgorſt (in Germania inferiore,
vt ipſe putat, ſed vt audio, Geel Vinch ibi dicitur. id eſt, Fringilla lutea) Et hæc omnia no-
mina fortaſſe priori à nobis deſcriptæ etiam adaptari poſſunt. Fuerunt tamen qui pro Ger-
manorum Emmerling Galgulum interpretarentur, vt Geōrgius Agricola, qui cum aſpira-
tione ſcribit Hemmerling; quidam pro eadem voce Lagopodem accipiunt. Gyb. Longo-
lius Germanicum quoque Geelgorſt, quod inter huius auis modò nomēclaturas retulimus
pro Chloreo exponit. Turnerus Geelgorſt Anglicè vocari ſcribit à Velóuuham, à Vovvl-
ring: eandemque Ariſtotelis Chloreum, vel Luteum, Luteamue eſſe ſuſpicatur. Eam verò
ſic deſcribit, Gelgorſt a auicula Paſſere paulò maior eſt: maris pectus, & venter lutea ſunt: fœ
minæ verò pectus luteum, & vēter pallidus eſt. In capite, dorſo, & alis, pennis fuſcis luteæ
intermiſcentur. Roſtrum vtique firmum, & breue, in quo tuberculum quoddam dentem
mentiens. reperias. Cauda huius auiculæ longiuſcula eſt, & frequenter motitans. Hanc Tur
neri deſcriptionem Emmerizæ ſuæ conuenire dicit Ornithologus, nec ab aue noſtra diſcre
pat, niſi quòd ad eam magnitudinem non attingat: Paſſere enim videri quidem poſſit ma-
gnitudine æqualis, maior nequaquam. Sed hoc parum refert. Illam eodem eſſe cantu, &

ingenio

Morbo quo laborent.
Alteru Lutearū gen⁹.
Eius mores
Cia pagliariccia.
Emberiza flaua.
Bruyan.
Verdun.
Embritz.
Galgēſikē.
Iaſine.
Gilbling.
Gilberſchē.
Koruogel.
Geelgorſt.
A Velouvvham,
Deſcriptio.
Magnitudo
Color.
Roſtrum.
Cauda.

Lutea mas cum alaterno primo Clusij.



ingenio præditam, quibus proximè à nobis descriptã auiculã, suprà diximus. Quod ad eius victum spectat eisdem etiam, quibus illa, enutritur. Scribit Ornithologus granis hordei, tritici, pane, & eiusmodi vesci, hyeme verò in stercoribus equinis alimentum quærere. Turnerus addit eam etiam vermibus victitare. quare non omnino eam esse affirmem, quam Gursam, & Ameringam dici prodidit Albertus; de qua sic loquitur. *Apud nos plerunque inueniuntur Cuculi in nidis auicularum, Grasemuscha* (idest Curucæ) *& Citrina cuiusdam auis, quam alij Gursam, alij Ameringam vocant.* Nam de hac alibi idem Albertus sic scribit. *Genera Vincenum* (Carduelium.) *& auis Gurse dicta, animal nullum attingunt: edunt verò semina spinarum albarum, & rosarum, & herbarum, & maximè semen papaueris, & lappæ, & huiusmodi.* Auis verò nostra, vt prodidit Turnerus, & experientia docet, præter reliqua vermes, & alia animalcula deglutit: Apud nos media hyeme apparet tam frequenti numero, vt nullæ aliæ aues numerosiores conspiciantur. Cùm plurimùm autem per agros cursitant, qui recens aratro scissi fuerint: sed & in pratis libenter degunt, in quibus ingentes earũ cateruæ sæpe cernuntur diebus pluuijs præsertim. His duobus Lutearum generibus, auiculam quandã aliã adducere libuit; licet nihil prorsus lutei coloris habeat, & in caueis, quod nouerim, non alatur: nam illis esse congenerem ex his perspicitur; quòd eadem sit magnitudine, eodem corporis habitu, eademque prorsus figura, & forma (licet colore variet) quòd ad illas caueis inclusas libentissimè, tanquam ad sui generis auiculas aduolet, quòd tandem vocem illam ci ci non minus quam illę, tum volans, tum quiescens continuè ingeminet: vnde meritò etiam quibusdam in locis, vt Genuæ, Cia appellatur, seu differentiæ gratia Cia Seluatica, siue Cia montanina, Bononiensibus nostris Cirlo matto, id est Cirlus stultus; Cirlo autem, vt diximus, vocant etiam primo loco à nobis commemoratum genus. Capitis nouissima pars superior, & dorsum totum colore ferrugineo decoratur, nigris maculis satis amplis interstincto. Supra oculos macula cinerea ad album tendens, à rostro ad extremum collum percurrit: pectus, & ventrem omnem ferrugineus prorsus occupat. Remiges alarum pennæ, & caudæ subnigra sunt, quorum tamen extremæ oræ in ferrugineum colorem desinũt. Alis præterea nonnullæ albæ maculæ insunt: in cauda, vna, aut altera vtrinque penna partim subnigra, partim alba. Hæc sunt, quæ de hisce tribus auicularum generibus nobis dicẽda occurrerunt.

Victus.
Gursa.
Ameringa.
Vbi degat.
Vox.
Cia Seluatica, seu Montanina.
Cirlo Matto.
Descriptio.
Color.

Cirlus stultus vulgò cum ligustro.



Cyanus Bellonij, cuius descriptio habetur.fol.618.



Motacilla flaua,cuius descriptionem habes.fol.728



Vesica,cuiuis hic icon ponitur, in Gallopauone fœmina reperta circa lumbos satis grauis, pellucida, ac quodammodo peritoneo adnexa, figura erat cucurbitæ lagenariæ venis resperſa plurimis,ad tactum instar glaciei frigida.



Petrus VVittēdellius Alcmarianus Batauus, Philosophus ac Medicus iconem huiusce oui, in cuius testa serpentis imago cernitur, anno 1594. die verò Februarij duodecimo Pisis à se conspecti mihi transmisit, ratus Gallinam ita enixam vel quòd serpentes timuisset, vel potiùs quòd auidius eum prius deuorasset, vel deuorare cupiuisset; nimirum ex imaginatione. Quam generationem quamuis non inficier, scio tamen à nonnullis arte oua eo modo elaborata passim venundari.



Sex istæ, quæ subinde sequuntur icones ad me sub auium Indicarum nomine missæ sunt, quas cum paruæ sint, nostræ de Passeribus historiæ addi possunt.

Auis Indica Ochrocephalos cum arbore thuris.



Auis Indica alia Chlorocephalos cum palmæ sanctæ simili arbore.



Auis Indica alia cum malabatro.



Auis Indica alia cum ſaſſafras.



Auis Indica alia cum fauſel.



Auis Indica alia cum caryophillo aromatico.





F I N I S.

INDEX.
ENVMERATIO AVIVM, QVARVM HISTORIA PERTRACTATVR
IN HOC SECVNDO ORNITHOLOGIAE TOMO, EO ORDINE, QVO DESCRIBVNTVR.



Capita Libri Decimitertij, qui est de pulueratricibus syluestribus.

Capita Libri Decimiquarti, qui est de pulueratricibus domesticis.

Capita Libri Decimiquinti, qui est de Auibus, quæ simul se puluerant, & lauant.

Capita Libri Decimisexti, qui est de Auibus bacciuoris.

Capita Libri Decimiseptimi, qui est de Auibus vermiuoris.

Capita Libri Decimioctaui, qui est de Auibus Canoris.

INDEX
HORVM SEX LIBRORVM ORNITHOLOGIAE COPIOSISSIMVS

Latinus, Græcus, Hebraicus, Chaldaicus, Arabicus, Italicus, Gallicus, Hispanicus, Germanicus, Belgicus, Anglicus, Scoticus, Polonicus, Illyricus, Turcicus, Indicus, & aliarum linguarum.

cursu

crurum

B

C

cur inter

D

E

F



45. an

H

L

Locusta

M

Merulę

N

O



P

piery

mis

Q

R

de eo

P

S

de eo

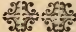
T

bacci-

Vir

X

Z



Græca.

Κῆρυξ

INDEX.

Λ

M

N

O

Π

Περλίκα

P

Σ

T

Υ

Φ

Καλάνδρα

Hebraica.

Chaldaica.

Arabica.

Alderatin

Gallica.

Batte-

Hiſpanica.

Germanica.

Buch-

Zun-

Hath-

I N D E X.



Pag.4.35.cedens l. cedent p.14.15.rennant l. renuat p.14.17. Pauonacca l. Gallinacca p.26.36. depinctis l. depictis p.26.19. Kianidi l. Kiranidi p.35.31. mari l. mare p.36.14. qua l. quo p.40.1. ouem l. ouo p.41.23. caruncula illa l. carunculam illam p.47.20. Pasian l. Fasian p.50.53. torte l. forte p.55.2. depratum l. deprauatum pag.56.12. culentia ius viru l. cuius virulentia p.56.48. Pandioni l. Pandion p.74.23. Gallucinari l. hallucinari p.76.28. Francolium l. Francolinum p.83.18. volari l. volare p.92. maximè l. maxima p.99. Oedicnus cum pleudocypera l. Oedicnemus cum pseudocypero p.106.26. Gallucinantur l. hallucinantur p.109.44. Pelizarius l. Aelianus p.106.48. Pndreas l. Andreas p.109.49. Pmerica l. America p.113.10. Trebitium l. Threicium p.119.16. necessarium l. necessariam p.125.31. fœminea l. fœminei p.127.31. Splendet l. splendent p.135.5. non l. nos p.145.4. vaneat l. veneat p.155.5. magna l. magna p.156.42. abundant l. abundat p.162.12. illi damus l. illidamus p.165.29. Midia l. Midias p.167.1. sanctificamini l. Sanctificabimini p.169.53. Popbyriones l. Porphyriones p.169.52. Autonius l. Antoninus p.171.55. qua erue l. quaternè p.173.34. Baptistam l. Baptista. 175.35 alibi l. aliàs p.186.24. celatum l. celatam p.189.28. quuli l. equuli p 191.48. imperatore l. imperatorem p.198.20 natui l. nactus p.201.34. elementi l. elementari p.204.36. pictor l. pistor p.230.32. eum l. cum p.231.9. vtilitas l. vilitas p.233.3. hac l. ha p.239.18. vtrimque l. vtrique p.240. vertetur l. veretur p.250.46. berbam l. herbam p.251.19. Gallinaceis l. Gallinacei p.257.28. lecticolis l. lacticolis p.274.50 lo. l. io. p.280.2 mares lege nares 44. vitellus lege vitellos p.193.42. vna l. vna p.294.35. quam l. quis p.312.1. exornatos l. exornatus p.323.5. anteriores l. posteriores p.316.30. pullis l. pullus p.326.25 & l. est p.341. palustres l. scoticus p.362.2 Alcha l. Alchata p.363.20 religioni l. regioni p.364.10. varijs l. varij p.378.23 Columbas meas l. Columba mea p.382.10 vultuque l. vultque p.383.2 afferuntur l. offeruntur p.384.15 dicta l. dictu p.384.17 at l. ac p.384.23 illis is l. illisis p.384.38 se parcet l. separet p.384.40 confercescunt l. consenescunt p.384.45 esse l. esca p.386.38 soles l. solent p.392.52 Pantasilaam l. Pentesileam p.395.16 trabat l. trahar p.397.7. ipsemet l. ipsamet p.398.42 exosculari l. exoculari p.402.43 aperto l. apertos p.404.47 insidet l. insedit p.408.14 quo l. quos p.414.14 sis l. sic 414.5 tentora l. tentorio p.415.52 ei l. eis p.442.56 ora l. ore p.454.51 myrtha l. myrrha p.513.3 colore l. calore p.523.11 maledicto l. maledictio p.531.43 ad l. atque p.535.11 albus l. alios p.332.33 vocatur l. vocantur p.540.24 non l. nos p.559.10 adeo l. ideo p.580.20 aui l. aut p.588.31 vetere l. veteres p.589.7 inuolutos l. inuolutis p.589.40 paninguibus l. pinguibus p.630.16 Caryotacte l. Caryocatacte p.649.29 antesignatum lege antesignanum p.652.21 Crochilus lege Trochilus p.662.5 saginata l. signata p.663.54 reponi l. reponit p.673.50. affectu l. affecta p.693.10 nuncupāt l. nuncupat p.698.39. vox l. mox p.709.24 nau l. nos p.721.31 comedant l. commeant p.712.11 secum l. scuum p.724.20 Parcus l. Parus p.740.7 bac l. hac p.749.12 statium l. statim p.752.16 vm l. r p.761.33 comminutos l. comminutas p.769.30 scarios l. escarios p.774.12 Aredulam eandem l. Acredulam eandem p.774.55 Raustinus l. Raustrinus p.807.54 dignus l. dignus p.809.10 per l. per H. p.812.4 suui l. sui. p.814.39 hac l. hac p.844.7 smapis l. sinapi.

Errata in marginibus.

P.8.15. Panum l. Pauonum p.19.20 finius l. fimum p.40.36 Veronencum l. Veronensium p.157.38 faciunt l. facinus p.263.31 nostis l. hostis p.166.6 populum l. populus p.18[illegible].31 & 196.38 Tuba l. tuba p.204.55 aantet l. cantet p.240.55 mulens Rocanorum l. culeus Romanorum p.275.4 partis l. partus p.275.32 candidus l. candidius p 300.52 earum l eorum p.448.16 maas l. malas p.455.56 nocument l. nocumentum p.506.48 incubatas l. incubatus p.545.43 Palygonum l. Polygonum p.752.16 anthor l. authorum p.772.21 syenes l. syrenes 35. correptus l. correctus p.830.22 Arabis l. Arabibus.

ERRATA SIC CORRIGITTO.

Pagina 7.versu 26. τάσιος του πῆρου lege τασιος του πτερου 28. 26. χοιθλῶαι l. κρεθλῶαι & versu sequente κανονθλῶαι l. κανοκρεθλῶαι 47.1 κόρυδος l. κορυδαλὸς, & versu 6. τετυρας l. τατυρας & 7. φασιανοὺς l. φασιανὸς 58.51 χλωροὶ l. χλωρὶς 78.9 ἐτίμνος l. ἐκγόνος & 24. Νυμφίος l. Νουμηνιος & 47 ϛυλευματων l. βουλευμάτων 107.52 πέρδικος l. περδικὸν & vlt. τοῦς l. τοὺς 108.37 κλοῖα l. χίλια 116.19. τὸ l. τὸν 131.31 ακθροτος l. ἀχθροφος 144.32. Λαγος l. Λαγωὸς 161.13 ὀρτυγοθήρος l. ὀρτυγόθηρος 165.1 παρμωτέρων l. παλαιοτέρων 174.47. δεξιγήρα l. [illegible] 177.37 κεγχρίδες l. κέγχρου, & vet. vlt. κέγχρος l. κέγχρος 187. Αλεκτρυον in margine l. Αλεκτρυων 188.5 ψοφῆσαι l. ψοφῆσαι, & 12 κορίδον l. κορίδα 191.23 χρυσον l. χρυσῶν 195.45 ὀρθίων l. ὀρθίων, & 48. κεβαρίων l. κυρβασίαν 196.4 ὄρνεις φοινικομέτοι l. ὄρνιθας φοινικόλοφοι. 202.47 κοκκούζειν l. κοκκυζειν, & 52 κοκκυσθον l. κοκκυζων 203.1. Νισας κοχκυσι l. Νῖσας κοκκύσι 204.19 ἡμερόφωνος l. ἡμερόφωνος, & 25. πρᾶξις l. τρόπος 232.4. ἐθέχουσιν l. ἐθέλουσιν 238.49 αἶρα l. αἰρα 248.22 εἶχον l. εἶχον 249.30 Αλεκτρυονόπολις l. Αλεκτρυονοπολος 271.10 ἀμφίκια l. ἀμφίχια, & seq. ὄλεσεν l. ὄλεσεν 272.35. Ἔκλεισεν λαιμα ῥιμφα καθεὶς ὄνυχα l. Ἔκλεισεν λαιμῷ ῥεῖμφα καθεὶς ὄνυχα 274.35 ἐγὼ l. ἐγὼ & 59. παραχὼν l. παραχεῖν 276.33 ὅσον l. ὅσε 398.25 ὄχει l. ὀχεῖ 414.7 εἴμισον l. ἔσμισον 432.13 παραπεπρασμενα l. παρατεταμενουσα 443.35. ἐλευθέριον l. ἐλευθέριον 485.18 φασιόφονος l. φασιανοφωνος 491.7 πυθοῦσι l. πυθευῦσι 492.12. ἀσούδω l. ἀσκάλαφ 485.3 ἰάσλαει l. ἴσλασι 530.9 τρυθὸν l. τρυθὸν 610.36 φουλώ l. φωτλώ 615.1 μονάσειν l. μονάζειν 658.46. Λ l. Λ 670.39 πιλοχυτος l. πολοχυτος 673.13 ματρακα l. μάτακα, & seq. πίεσθαι l. πίεσθαι 674.49 [illegible] l. [illegible], & seq. [illegible] l. [illegible] 676.33 ἐναι l. εἶναι, & seq. χρῶσαι l. χρῶσαι 679.49 ὄρας l. ὤρας 687.37 πυθον l. πυθον 703.31 κατοδιλωσας l. κακοδολωσας 35. αὐτοῦ l. αὐτοῦ, & 38. Δεὶ l. ἀεὶ 709.47 αἰδοῖα l. ανδοια 772.25. Α'ρυποφωνων l. Α'ρπυγοφωνων 773.70 μουσιδοι l. μουσίδοι 776.39 χλωρὸς l. χλωρὸς 779.18 φίλλους l. φυλλους 780.29 κοῦρο l. κοῦρον 799.14 του l. του 809.22. χίλλας l. κίχλας 840.5 σαῦρος l. σαῦρος.

REGISTRVM.

REGISTRVM.

¶ ✠ A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sſſ Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz.

Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh.

Omnes ſunt Terniones præter ¶ qui eſt Quaternio, & ✠ quæ eſt Duernio.

Hæc omnia & ſingula à me dicta & ſcripta dicendaq; & ſcribenda cenſuræ Sanctæ Romanæ Eccleſiæ libenter ſubmitto.





BONONIÆ.

Apud Ioannem Baptiſtam Bellagambam.
M D C.

SVPERIORVM PERMISSV.

Summa Priuilegiorum.

Priuilegio Sacræ Cæsareæ Maiestatis cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis primam aut secundam Ornithologiæ partem in toto, siue in parte absque voluntate, & proprio authoris, aut eius hæredum consensu intra decennium recudat, aut alibi recusam vendat, sub pœna, quotiescunque deprehensus fuerit, priuationis omnium librorum, & decem marcharum auri puri, prout latiùs patet in dyphlomate Cęsareo dato in arce regia Pragæ, die prima mensis Aprilis, anno millesimo quingentesimo nonagesimo nono.

Rudolphus Imperator.

Rudolphus Coradutius.

Ad mandatum Sacræ Cæsareæ maiestatis proprium.

Io: Barnitius.

Edicto Ferdinandi Medices Serenissimi Magni Hetruriæ Ducis cautum est, ne quis in toto eius Dominio Ornithologiam Vlyssis Aldrouandi Bononiensis tribus Tomis distinctam sine authoris proprio consensu intra decennium proximè futurum imprimat, aut impressam venalem habeat sub pœna quinquaginta aureorum, & amissionis librorum cuicunque contrafacienti imponenda, sicut latius patet in litteris datis in Villa sua Cafaggioli. Die 29. Septemb. 1599.

Ferdinandus Magnus Hetruriæ Dux.

Io: Baptista Concinus.

Francisci Mariæ Serenissimi Vrbinatium Ducis Priuilegio cautum est, ne quis Vlyssis Aldrouandi Bononiensis Historiam de Auibus in toto eius Dominio recudat, aut recusam vendat intra decennium absque consensu authoris sub pœna quinquaginta aureorum, & amissionis librorum, quotiescunque contrafaciens fuerit deprehensus, prout latius patet in literis datis Pisauri. Die 2. Ianuarij. 1599.

Franciscus Maria.

Locus sigilli.

Iulius Giordanus Secretarius.


DEL
GIUSEPPE

